

INSTITVTIONES IVRIS CIVILIS

D. Iustiniani Imp.

Accuratissimè recognitæ, atque emendatæ:

Cum omnibus S LVESTRI ALDOBRANDINI, & aliorum clarissimorum Iurisconsultorum annotationibus hactenus impressis.

Quibus issima editione accesserunt preclaræ FRANCISCI C O R E L L I *Brixiani annotationes, nunc primùm editæ: iuris stu s, ac fori causarum patronis, tabellionibusq; vtilissimæ; q ucis, vel asterisci nota præmonstrantur:*

ea XII. Tab. quæ extant fragmenta:
Varietas lectionum:

Indexq; rerum, & verborum memorabilium, aptissimè dispositus.

VENETIIS, M D LXXXII.
Apud Hæredes Melchioris Sessæ.

INDEX PER ALPHABETVM

RVBRICARVM

INSTITVTIONVM.

A

Ctionibus. folio 321 col.1.
Acquisitione per arrogationem.fo. 244 col. 3
Ademptione legatorum.folio 197 col.3
Adoptionibus.40. co.
Assignatione libertorum. 239 colū.2
Attiliano tutore.65. col.4
Auctoritate tutorum.68.col. 3

B

Bonorum possessionibus. 240. col.1

C

Capitis diminutione.60.co.3.
Codicillis.209. col.1
Curatoribus.73.col.3

D

Diuisione stipulationum.26. col.4
Donationibus.128 col.2
Duobus rei stipulandi.259.col.2

E

Emptione & uenditione.279.col.2
Eo cui libertatis causa bona addicūtur.245.col.4.
Exceptionibus.270.col.2
Excusationibus tutorum, uel curatorum.79.col.1
Exhæredatione liberorum.151 col.1

F

Fideicommissarijs hęreditatibus.fol. 201.col. 1
Fideiussoribus.273.col.3
Fiduciaria tutela.64.col. 3.

G

Gradibus cognationum.228.co.3

H

Hæredibus instituendis.156. co.2
Hęreditatibus quę ab intestato deferuntur.210.col.3
Hæredum qualitate,& differentia.fo. 175.col.4

I

Iis per quos agere possumus.363.c.2
Iis qui sui uel alieni iuris sunt. folio 28.col.1
Ingenuis.19.col.2
Iniurijs.315.col.1
Inofficioso testamento.173.col. 1.
Interdictis.375.col.2
Inutilibus stipulationibus. 263.col.2
Iure naturali gentium & ciuili.fol. 9 col.3
Iure personarum.17.co. 1
Iustitia & iure.7.co.4

L

Legatis.180.co.2
Lege Aquilia.311.co. 2
Lege Falcidia.198.co. 2
Lege Fusia Caninia tollenda.27. co.3
Legitima agnatorum successione.fo. 219.co.3.
Legitima parentum tutela.64.co.1
Legitima patronorum tutela.63. c.3
Legitima agnatorum tutela.59. co.1
Libertinis.20.co.3
Literarum obligatione.277.co.1
Locatione & conductione.284. co.3.

M

Mandato 290. co. 2
Militari testamento.145.col. 1

N

Noxalibus actionibus.359.col.4
Nuptijs.32.co.3

O

Obligationibus.247.co.4
Obligationibus ex consensu.278. c.3
Obligationibus quæ ex quasi contractu nascuntur.294.col.1
Obligationibus quæ ex delicto nascuntur.303.co.1
Obligationibus quæ ex quasi delicto nascuntur.319. col.1.
Officio iudicis.383.co.2

P

Patria potestate. 30.co.3
Pœna temerè litigantium.380. col.4
Perpetuis & temporalibus actionibus.367.col.3
Per quas personas nobis acquiritur. fol.135.col.3

Per quas personas nobis obligatio acquiritur.fo 297. co.3
Publicis iudicijs.387.co. 1
Pupillari substitutione.146.col. 3

Q

Quibus ex causis manumittere non licet 23.co.1
Quibus modis ius patriæ potestatis soluitur.47.co.1
Qui testamento tutores dari possunt. fo.56.co.1
Quibus modis tutela finitur. 71. co.3
Quibus alienare licet,uel nō.132. c.1
Quibus non est permissum facere testamentum 148. co.1
Quibus modis testamenta infirmentur.169.co. 3.
Quibus modis re contrahitur obligatio.249.col. 4
Quibus modis tollitur obligatio.298. col. 4
Quod cum eo qui in aliena potestate est,negocium gestum esse dicitur. 355.co.3

R

Rebus corporalibus & incorporalibus.113.co. 4
Replicationibus.373.co.4
Rerum diuisione.92 co. 1

S

Satisdatione tutorum , uel curatorū. 76.co. 1
Satisdationibus.364.co.1
Senatusconsulto Tertulliano. 223. c.1
Senatusconsulto Orphitiano.225. c.3
Seruili cognatione.234.co. 3
Seruitutibus prædiorum.1 . 4. co.4
Singulis rebus per fideicommis. relictis.206.co.4
Si quadruplex pauperiem fecisse dicatur.362.co.2
Societate.287.co.4
Stipulatione seruorum. 260. co.2
Successione cognatorum.227.co.1
Successione libertorum.236 co.2
Successionibus sublatis.247.co.2
Suspectis tutoribus,uel curatoribus . fo.87. co. 1

T

Testamentis ordinandis.14[illegible].co.1
Tutelis.53.co 3

V

Verborum obligationibus. 254. co. 2
Vi bonorum raptorum.309.co. 2
Vsufructu.117. co.1
Vsu & habitatione.120. co 1
Vsucapionibus & longi temporis præscriptionibus.121.co.3
Vulgari substitutione.162. col. 1

INDEX RERVM & verborum, quę toto hoc opere continetur.

Bolitio quid sit,& q̄d importet verbũ abolere.de vsuc. §.quod autem.fol.125.col.2
Abortiuus non rũpit testamentũ,de exhæred.lib.§. posthumi. fo.152.colum.3.
Et habeť pro non nato. ibi. 142 c.4
Abstinere & immiscere dicunť sui.de hær.qua.& dif.§.extraneis.178.c.4
Absens pōt constitui procurator. de iis per quos age.possu. §.j 364.c. 1
Absens accipiť multis modis. de inuti.stip.§.item verborum 269.col.1
Absens causa reip.an dicatur esse qui abest causa alterius ciuitatis, vel municipij quàm reip Romanę. de actio.§.rursus.328.col.2
Absens quomodo possit vsucapere rē præsentis.ibi col.2
Absens contra absentem quomodo vsucapiat.ibi.328. co.4.
Absfuturus est pinde ac si abesset. de obl.q̄ ex qua.p̄.§ tutores 295.co 3
Acceptilatio quare nō tollat alias obligationes prçter cōtractas verbis. qui.mo.toll.obl.§.j.300 col 2
Acceptilatio hr̄ ℘ solutiōe.ib 300.c.1 & an tollat obľatiões iurisg.ibi. c.2
Et an tollat alias obligationes ciuiles puta litetarum,& similes ibi.
Acceptilatio inutilis an habeat vim pacti.ibi.co 2
Accessoria tolluntur sublato principali.de liberti.§ libertinorum 22.c 1
Accessorium & si dignius & pretiosius sequitur principale.de re diui. §.si tamen.103.col.2
Et in accessorijs p̄scribēdis sufficit titulus ℘ suo.de re.di §. si qs a nō domino 108.col.4.& non debet accessorium esse maius suo principali.de lega.§.si quis ancillas.189.c.3
Et extinguiť extincto principali.ib.
Et debet esse eiusdē naturę cuius est principale.de fideiu.§ j 174 c.1
Et qñ sit plus q̄ principale & q̄uo, eod.tit.§ fideiussores. 276.col.4
Accidētia cōcreta debēt regulari ℘m eorũ subiectũ.de re.di.§ j.93.col.1
Accommodare.i. tribuere.in proę.§. igitur.5.col.4
Acquiri ꝑ quos nobis possit.per quas persō. no.acqui. in rub.135.col. 3
Actio dotis non est, vbi non est dos. de nu.§.pen.38. col.4
Actio tutelę ad quot dať.de Attil tuto.§.fi.68.col.2.& seq.& differt ab actione de rōnibus distrahēdis.ibi.
Actio de rationibus distrahendis vnde dicitur,ibi col. 3
Actio subsidiaria transit ad heredes. de satisd.tu.& cura.fi.77.col. 4
Actio qualibet datur etiam pro vno nũmo de rer. diui §.gallinarũ.99. co 2 & limita vt ibi.
Actio de tigno iniuncto,ex l. 12.tab. est:& quãuis sit ciuilis,est pęnalis. eo titu.§.cum in suo.105. col. 3
Et est arbitraria ibi 105.co.3& seq.
Et qs teneať hac actione, & ad q̄d detur,& contra quos.ibi. 105.col.3
Actio hypothecaria an cōpetat legatario in re legata vel in alijs: & an possit remitti per testatorem. de lega.§ nostra autem.181. co.4
Actiones nobis multiplicari nr̃a interest.e.ti.§.si qs debitori.187.c. 2
Actio de dote datur inquantum vir vel eius hæres facere possunt. e.ti. §.sed si vxori.188.col.3
Actio ex contractu cōpetit ad destructionem contractus de adem. leg. in prin.197.col. 4
Actio pauliana vnde dicatur.de act. §.item si quis in fraudem.co.1
Actio in factum pauliana quæ sit. ib.
Et datur ad reuocanda corporalia & incorporalia.ibi.
Et contra accipientē,vel hæredem eius inquantũ ad eos peruenit etiam non restituto eis pretio. ibid.
Actio fauiana dať patrono ad reuocãda ea,quæ libertus in fraudem patroni alienauit inter viuos, vel in vltima voluntate, quo minus patronus habeat tertiam.ibi & col.4
Actio caluisiana datur tam patrono quàm creditori.ibid.
Actio pauliana & fauiana sunt personales.ibid co 2
Actio hypothecaria ē ī rē.ib.330.c.2.

Actiones reuocatoriæ vñ otiant. ibi.
Actio seruiana & quasi seruiana quę sint de act. §. itē seruiana. f. 330 c. 3
Actio quasi seruiana & hypothecaria pro eodem supponuntur. ibi.
Actio seruiana daī pro pensione fundi rustici vel vrbani vel deuastatione eiusdē ex tacita obligatione. ib.
Et competit cuilibet creditori contra quemcunque. ibidem.
Et capit subsistentiam, & robur ab edicto prætoris ibidem.
Et dicitur a seruando. ibidem.
Actiones pretorię sunt quatuor, & q̃, & etiā plures. co. §. 330 co. 3 & seq.
Actio quędam datur superficiario, quando quis ad non modicum tēpus conduxit. 331 col. 2
Actio quæ datur metum passo est in rem & prætoria. ibi. col. 3
Actio receptitia olim qd ptineret, & q̃ ab ea sint trāsfusa in actionē de cstituta. de act. §. in psonā. 331. c. 4
Actio de peculio & iuramēto est ptoria. ibi. & §. actiones autē. 332. col. 3
Actione de cōstituta qui teneatur dicto §. in personam. 331. co. 3
Actiones propriè nō sunt de peculio, de in rem verso, qđ iussu, tributoria, exercitoria, & institoria, q̄uis aliquando. ll. appellēt eas actiones. §. actiones. 332. col. 4. & 333. col. 2
Actio de in rē verso quæ sit, & quādo & ad quid detur. co. §. 333. co. 1. & 2
Actio quod iussu, ad quid, ꝓ quando detur. ibidem.
Actio exercitoria q̃ sit. & qñ deī. ibi.
Et unde dicatur. ibidem. co 2.
Actio tributoria quę sit, & qñ deī. ib.
Actio quæ cōpetit actori, qui reo deferente. iurauit. de actio §. item si quis. 330. colum. 3.
Actiones pęnales differunt a rei persecutorijs, & habent minus fauoris: de actio. §. pęnales. 334. co. 2
Et ibi ponuntur differentię. co. 2
Actiones pęnales pretoriæ sunt annales. ibidem.
Actiones rei persecutorię, sunt perpetuæ. ibidem.
Actiones pęnales sunt odiosę. ibidē.
Nec transeunt contra hęredes, nisi aliquid ad eos peruenit, vel lis si contestata. ibidem.
Actiones præiudiciales dicūtur habere causam status. de actio. §. præiudiciales. 336. co. 1. & 2
Et quę dicantur. ibid. co. 1.
Et quare dicantur. ibi. 336. co. 3.
Et quot sint. d. actiones. ibi. colū. 4
Actio redhibitoria datur in duplū aduersus venditorem, qui neque pretium neq; accessiones soluit. de ac §. sequens. 338. co. 4
Actio pōt dici pęnalis tribus modis. ib c. 2. & seq. vbi declaratoēs modos.
Actio depositi quare in quatuor casibus detur in duplū, in alijs in simplum. ibid. 339. co. 1
In actione furti duplum vel quadruplum est totum pęna. de actio. §. ex maleficijs. 339. co. 1.
Actio. l. aquiliæ contra negantem eō petit ad duplum. eo. §. 339 c. 1
Actio quod metus cā mista est. ibi. c. 3
Actio fami. er. cōmu. diui. & fi. regun. sunt mistæ. de actio. §. quędā. 340. co. 2. & seq.
Actio fam. ercisc. datur inter cohęredes ibi. & §. actionum autē. 345. col. 2
Actio co. diui. ad quid detur. ibidem.
Actio fin. reg. quādo & ad qd deī. ibi.
Actio. fam. erc. quare dicatur mista, d. §. quædam. 340. c. 3
Et quāto tempore præscribatur. ib. & ex quo nascatur. ibi col. 4
Actio noxalis an sit in rē ibi. 341. c. 1.
Actiones personales in rem scriptæ quæ sint. ibidem.
Actio de tigno iniuncto, ꝓ metus cā, in factum, quę dantur cōtra eū q aliquid habet in loco publico: ad exhibendum, an sint reales, personales: vel in rem scriptæ. ibi.
Actio nulla etiam conuentionalis extenditur vltra quadruplum de act. §. omnes autem. 341. co. 2
Actio serui corrupti datur ad duplū cuiuscunque dāni domino facti, & vndecunque prouenientis. c. §. 341. col. 2.
Nō tñ daī directa, p libero hoīe corrupto, sed vtilis ex æquitate. ib. c. 3
Et in quo differat ab actione. l. aquiliæ. eo. §. 341. co. 3.
Actio nulla hodie datur in triplū de act. §. tripl. 343. co. 2. ibi de veritate.
Actio in factum de calumniatoribus

annalis in quadruplũ, ꝑpetua in sĩ
plũ daĩ, de act.§.quadrupl. 343.c.4
Actio de dolo & depositi nõ possunt
habere locum simul.ibi. 344. co. 1
Actiones bonę fidei oẽs enumerãtur
in §.actionũ aũt.insti.de act.& nul
læ aliç præter numeratas ibi sunt
bonæ fidei d.§.ac.autem. 344.co.4
Actiones stricti iuris dicuntur om-
nes, quę non numerantur. in d. §.
actionum.ibi.345.co. 1
Actio depositi in quatuor casib.enu-
meratis.in l.j.§.j. ff. depositi an sit
bonę fidei, vel stricti iuris.de act.§.
actionum autem. 345. co.3.
Actiones contrariç in actionib.bonę
fidei, sunt etiam bonę fidei.Et qua
re.ibi.347. col.4.
Actio pignoratitia qñ & ad quæ deĩ
tam directa quã contraria.345.c.3
Actio finium regun. quare sit stricti
iuris quum actio.co. di. Et fa.erci.
sint bonę fidei.ibi.col.4
Actio ex ꝑmutatione qñ nascaĩ.ibid.
346.c.1. & quando sit stricti iuris,
& quando bonę fidei . ibi.
Actio pręscriptis verbis quãdo sit bo
næ fidei & quando stricti iuris. ibi.
& cur ita vocetur.ibi. 346. c. 1
Actio in factum an sit bonę fidei, uel
stricti iuris.ibi .co.1
Actionũ in factum sunt quatuor ge-
nera.ibi.col.1
Actio pręscriptis verbis, quæ datur ꝓ
precario an sit bonę fidei, vel stri-
cti iuris.eo. co. 2
Actio ex stipulatu ad dotẽ, q̃ a est sub
rogata loco actionis rei vxoriç est
effecta bonę fidei.de act. §. fuerat.
346.c.3. & cõpetit marito, & vxori.
eo col. 3 & an cõpetat patri, & qñ.
ibi. & an.sit ficta, vel pręsunta, vel
vera: & q̃uo & quando. ibi.c.4.
Actio dotis habet priuilegiũ tacitæ
hypothecę tam respectu mariti,
quam vxoris. 346 co 2
Actiones bonę fiei, & stricti iuris dif-
ferebant olim in modo cõpensan-
di.de act.§. in bonæ fidei.349. c.4
Actionis appellatione largo sũpto vo
cabulo venit ꝓsecutio fideicõmis-
sorũ & officiũ iudicis eo.§.348 c.3
Actiones arbitrariç, q̃ sint & ĩ quo ꝯ
feĩ arbitriũ iudicis, & in eis iudex
ꝑt arbitrari interesse. Et ꝙ sunt in
rẽ, & ĩ ꝑsonã, đ ac.§.ꝑterea.349.c.1
Et sunt stricti iuris, eo.col. 1
Et quare dicuntur arbitrariç.ibid.
Et quę dicanĩ arbitrariç.ibi.eo.c.2
Et an actio ĩ factũ, q̃ daĩ ꝯ nau.ca.
sta.Itẽ q̃ daĩ cõtra publi.Itẽ ĩi. reg.
Item redhibitoria. Itẽ actio de do-
te, q̃ datur pro dote restituenda,
sunt arbitrariç eo.§. 349 col 4
Actio ꝙ me.ca.est ĩ rẽ scripta.ibi. c. 3
Actio de dolo ẽ arbitraria, & q̃ re.ibi.
Actio rerũ amo.est arbitraria ibi.c.4
Actionum diuisiones sunt 12. & quæ
de act § sunt præterea. 354 col.1.
Actio pignoratitia nascitur demum
soluta pecunia.qui.mo.re cõ. obl.
§.fin.254 col. 1.& ibi quid differat
ab hypothecaria.
Actio tutelę quando nascatur.ibi.
Actio, quę datur in patrẽ, vel dñm ex
contractu serui, vel filij, non dr̃ de
peculio, sed in peculio, ꝙ cam eo.
in princ. 355 col.4
Actio de peculio & cæterę quæ de-
scendunt ex contractu filij datur
in partem nomine filij.ibi. 356 c. 1
Actio ꝙ iussu, exercitoria, & institoria
ñ tm̃ danĩ contra patrem vel dñm,
sed ꝯtra quẽlibet pręponentẽ ex i-
dentitate rationis.e. ti.§.j.356.c. 3
Actio de peculio, & de in rẽ verso sũt
diuersę . Et ꝙ actio de in rẽ verso
eẽt necessaria vltra actionẽ de pe-
lio.eo.tit.§. ꝑterea. 357 c. 4 & seq.
Actio de in rẽ verso oritur q̃uis sine
voluntate dñi negotiũ gestũ sit :
immo si cõtra eius voluntatẽ.e.§.
357 c.2 & seq.& datur ad omne id
qđ est versum in vtilitatẽ ibidem.
Actio de peculio datur quatenus est
in peculio. ibi. eo.3
Actiones plures q̃ hẽt debet vtiliorẽ
proponere.e. ti.§.cęterũ. 358 col.3
Actio ꝙ iussu, exercitoria, institoria,
tributori.de peculio, & de in rem
verso, non sunt noĩa actionũ, sed
adiectiones.eo.ti.§.fi.359. col.4
Actiones plures si competunt alicui
& qñ vna tollat aliam si quadru.
pal secũ.dica. §.j.363.eo 2
Actiones quę olim ex ll.senatusc.cõ-
sti.Principũ oriebanĩ erãt ꝑpetuæ,
hodie aũt variè terminanĩ, de ꝑpe.

& tempo.actio.in prin.368.co.1
Actiones descēdentes ex edictis prętotum sunt annales. ibi.col.2
Actiones prętorię quæ extendātur in perpetuum.ibi.368.col 2
Actio furti manifesti datur pꝑpetuo. ibi.367.co.4
Actiones pſonales finiūtur spatio 30. annorū.reales circa mobilia, trien nio:circa immobilia x. annis inter præsentes,& 20.inter absentes,qū possessor habet titulū,aliàs 30.annis.eo.tit.in ptin.368.col.1
Actioni hypothecarię quanto tēpore præscribatur. ibi.
Actiones p̄torię rei persecutorię sunt perpetuæ.ibi. prætorię verò pœnales sunt annales.ibi. co.2
Actio furti manifesti est pretoria, nō manifesti est ciuilis.ibi.368 co.3
Actiones pęnales & de dolo,quare nō dentur contra hæredes eo.ti.§.pœnales.368.co.4
Actio iniuriarum denegatur hæredi & quare . ibi.
Actiones pęnales si fuerūt cōtestatæ, & si aliquid ad hęredem peruenit, transeunt ad hęredes.ibi.369.co 1
Actio vi bonorū raptorū nō daī ꝑtra hrdē et si ad eū aliqd peruenit.ibi.
Actio iniuriarū non est in bonis nris anteq̄ lis contestetur.ib. c 1.& seq.
Actio depositi datur in duplū in quatuor casibus exceptis, non tamen in hærędem.eo §.369.col 3
Actiones ex contractu quomodo dētur contra hæredes.eo.co.3
Actio de dolo datur hodie.ī.bienniū continuum.ibi.
Actio aliquādo valet mero iure , sed est iniqua respectu eius qui cōuenitur.de excep.in prin. 370 . co.2
Actio in factum proponitur in subsidium exceptionis doli.ib.370.c.4
Actio olim erat formula.de interd.in prin.375 col 2
Actiões & īterdicta olī differebāt ib.
Actio,obligatio,& cōtractus quomodo differant.de obli.§.fi 249 col 3
Actio est ius quo persequimur: obligatio ius propter quod persequimur.de act.in princ.321. co 3.& 4.
Actiones sunt de iure ciuili. ibi.
Actio iniuriarū est,actio cui inhęret officium iudicis.322. co. 1.
Et an sit datæ actionem sine obligatione.322.co 2.& 3.
Actio realis an sit propriè actio.ib.
Actio iniuriarū non dr̄ esse in bonis, & quomodo de act in prin ib.co 4
Actiones ita proponendę sunt coram arbitris sicut coram iudicibus.eo. tit §.j. 323.co 2
Actio est genus.ibi.
Actio ī rē dr̄,q̄a rē cōcomitaī. 323.c.3
Actio confessoria & negatoria cōpetunt pro seruitutibus rusticis & vrbanis.de actio.§.ęquè 353. co 3
Eiꝰ confessoria ꝑponi[illegible]bis negatiuis: Negatoria affirmatiuis. ibi.
Et quare dicātur in rē ibi.325.c 2.
Et danī rōne possessionis vel qū ib.
Actio publiciana daī ei cui seruitus ē constituta a nō domino fundi. ibi.
Actio publiciana introducta est a prętore.de acti.§.sed istæ.325. co.1.
Actiones dabantur a prætore. ibi.
Actio publiciana exigit traditionem vel quasi. ibi.
Et videtur ibi. & an cōpetat habē ti vtile dominium,eo.ti.§.nanq; si cui.327.c.1.& vt detur,quinque sunt necessaria.ibi.co 3
Et datur contra quēlibet possidētē præterq̄ contra dnm Et etiam cōtra dnm in sex casibus. ibid & seq.
Actio quę datur contra eum qui dolo desijt possidere an sit p̄toria vel ciuilis.e.ti.§.sed istę.326.c.1.& seq.
Actio commodati an sit ciuilis vel prætoria.ibi. co.2
Actiones quæ dicātur ciuiles, & quę prætoriæ ibi.
Actionis nomen vbi deficit daī actio in factum,sicut ex noua obligatione de iure ciuili datur condictio ex l.e tit. nanq; si cui. 327 co. 1
Actio rescissoria nō cōpetit nisi prius præcedat iudicium rescindens, de actio.§.rursus.329. co. 2
Actio pauliana datur creditori ad reuocanda corporalia: Actio verò in factum ad reuocanda iura.eo.ti.§. item si quis. 33 co.1.
Actio est filia obligationis.de act. in prin.321. col 2
Actio ponitur aliquādo pro actu, aliquādo pro accusatione criminali, aliquando

aliquando pro iure agendi ibi.
Actio an differat a cã in quo ib.&c.
Actio antiqua q̃d eẽt eo. c.3.(seq.
Actio negociorũ gestorum non cõpetit vbi datum est mandatũ. de obl. quæ ex qua.con.§.j 254 co.2
Actio mandati & negociorum gestorum quando competant.ibi.co.4
Actio tutelæ est mutuę & directa cõpetit pupillo, contraria tutori.c.ti. §.tutores. 295. co.2
Actio tutelæ directa & contraria est ex quasi contractu.ibi.co.2
Actio pro tutela vnde oriatur.ibi. c.2
Actio finiũ regundorũ an sit ex quasi cõtractu eo.tit.§.hęres. 236.co.1
Actio realis põt in stipulationẽ deduci,& qño q̃ mo tol.obl.§.j.300 c 4
Actio vi bo.rap.duplex est, directa & vtilis: Et quando competant. de ui bo.rap.in prin.307.co 3
Et datur non so'ũ ad dominium & eius respectu, sed respectu interesse.eo.ti.§.fanè.311.co.4
Actio damni iniuriæ, & actio aquilia, eadem est.de le.aqu.in prin.311.c.2
Actio. l. aquilię in quo differat ab actione furti & vi bo.rap.ibi.
Et ĩ quo ab actiõe iniuriarũ. ib.c.4
Et an transeant ad hæredes. e.ti.§. his autem 313.co.2.
Actio iniuriarũ prætoria tollitur anno continuo nisi certo casu.de iniu.§.pęna.317. co.2
Et an oi casu sit annalis eo.col 2
Et qño tollatur.eo.ti.§.fin.318 c.4
Et vt cõpetat, satis est ꝙ iniuriatus remaneat iratus, & non reconcilietur: nec requiritur reuocatio ad animum.eo.§.31?.col. 1
Actio ex maleficio & quasi maleficio an differat & in quo. de obli. quæ ex qua.deli.§.fi.321.co.1
Actionũ in factum quatuor sunt genera.de interdi § fi.380. co.3
Actio præscriptis verbis in tribus generibus negociorũ habet locũ. ibi.
Actiones quę crescũt per inficiationẽ de pœ.teme liti. in prin. 381 col. 2
Actiones octo infamant.eod. tit.§.ex quibusdam.282.col.3. & 4
Actiones oẽs ex cõtractu cũ Principe facto descẽdẽtes bonęfidei sũt. de actio.§. actionum autem.344. c.4.
Actor.i.villicus.de iniur. §.p pęna.327. colum 2
Actor pupillo constituitur existente tutore infirmo.de cura. §. quod si tutor.75. co 3
Item ex necessitate tutoris. ibi.
Et debet constitui a iudice. ibid.
Actor quando satisdet.de satisdat.§.j. 365.co.1. & seq.
Actor iurat de calũnia de pœ. teme. liti.in prin.381.co.1
Actum non dicitur si quid agendum superest.in proę.§.fi.6.co.3
Actus agentũ non operatur vltra eorum intentionem.de iu.na.genr.& ciui.§.sed & quod Principi.14. c. 1
Actus pius in fraudẽ alterius non valet.q.ex cau.manu.nõ licet 23.c. 3
Actus vt valeant semꝑ fieri debet interpretatio.eo.ti.§ j.23. co. 4
Et de legatis.§.si quis rem 136 c.3
Actus contra l.caret non solũ effectu sed nomine.de nup.§.pen 38. co.4
Actus sequẽs declarat q̃ lis fuerit mẽs q̃ pcessit.§ pauonũ.d̃ re.diu.80.c.4
Actus & via in quo differant. de ser. pręd.in prin.115.col. 2
Actus quantũ spatiũ occupet. ibidẽ.
Actus subnixus iure singulari facilius tollitur quàm iure cõmuni. quib. mo.rest.infir.§ ex eo 172 co 2
Actus morientiũ non possunt esse in suspẽso.de leg.§.an seruo 195.co.2
Vbi declaratur quando & in quib. casib. hoc si verum.
Accusatio status similis est accusatio ni mor.de execu.tut.§.itẽ is.83.c.3
Accusans de suspecto an se inscribat. de suspe.tuto.in prin.87.co 1
Accusatio suspecti tutoris est quasi publica. ibi.88.co 2
Et extinguitur morte accusati. eo. ti.§.si quis autem 90.co.2
Addens vel detrahens aliquid, in cæris videtur approbare.de testa. mi. §.sed & si quis.147 co 3
Et dicitur de nouo facere ibi.
Addicere quid.de eo cui lib. cau.ma. bo.addi.in rub.245. co 4
Adiecto soluere promissor potest ẽt stipulatore inuito, & tũc liberaẽ ip so iure.de iniu.sti.§.si q̃s alij.265.c.
Et quando hoc fit verum.eo.tit. §. plane.266.co.2

Adiectus recipiēs tenetur stipulatori mādati, aut negociorū gestor̄ꝰ.ibi.
Et an sp mādati, vel alia actiōe. ib.
Adiectus agere non potest, quamuis possit ei solui. ibi.
Adimēdi aīus qūo probet, & p quem. de lega §.si rem suam. 257. col. 1.
Ademptio legati valet, siue fiat in eadem voluntate, siue in diuersa. de ademp.lega. in prin. 197.co.4.
Et potest tam ademptio q̄ translatio fieri quibuscunq; verbis.ibi.
Aditio serui tria exigit, per quas p. so.no.acq.§.item vobis.138.col.1.
Aditio & repudiatio paribus passibus ambulant.de hęre.quali.& diffe.§. extraneis. 173. co.3
Adire & repudiare dicūtur extranei: abstinere & immiscere sui, & sunt proportionabilia licet aliquando confundantur. 10.col.4.
Aditio solo animo fit, & ita repudiatio, siue verbis, siue factis ostenda tur.eo.ti.§.fi.179. col.3.
Adire vt possit hęres, debet esse certus de morte testatoris,& sibi dela tam hæreditatem.ibi.
Adire vt quis possit, sufficit vehemēs opinio de morte testatoris. ibi.
Et quæ sint necessaria, vt quis adire possit. 180. co.1.
Aditio sui & mors non habent aliq̄d medium. de hęr.quæ ab inte.§. sui autem. 213.co.1.
Et qualiter fiat per pupillū, & qualiter per infantem. ibi.
Aditio quoquomodo facta valet. de bono. pos.§.fi.244.co.2.
Aditio parit quasi ꝯctum.de obl.quæ ex qua.contra.§.hęres.269.col.2.
Adiudicare quid. de offi. iud.§.si familię.385.co.4.
Adiudicatio transfert dn̄ium rei adiu dicatę,de act.§.quędam. 341.co.1.
Adiuncti tutori officiū qn̄ finiatur: quib.mo tu.fi.ui.§.fi.73.col.2.
Administrator quilibet dēt iurare se cōicatorē ecclesię.i rub. pę.1.co.2.
Administratio reip. per iurisperitos facienda est.in proę.§.fin.6.c.3.
Adoptionis tā in genere q̄ in specie diffinitio: de ado in prin.40. col.4.
Adoptiua durāte adoptione nō ducit in vxorē.de nu.§ inter eas.34.co.3.
Adoptiui sunt in potestate. de adop. in prin.40.co.3.
Adoptatus ab extraneo nō trāsit in eius ptātem, nec p talē adoptionē iura pris n̄alis dissoluunt eo.tit §.j.41. c.2.secus si adoptat ab ascēdēte.ibi.
Adoptiuus succedit patri extraneo ab intestato. ibi.
Et dicit de familia adoptantis. ibi.
Adoptatus potest in adoptionē dari. de adop.§.in plurimis.45. co. 1.
Adoptiui non dicuntur sui.de exhæ. libe.§.adoptiui.154.co 2.
Et de hęreditatibus, quę ab intesta to.§.cùm autem.214. co.3.
Adoptiui emancipati non redeūt sui patri naturali, sed sunt, ac si fuissent emancipati ab eo.ibid.
Adoptat⁹ a filio n̄ est īter liberos aui. de hęr.q ab inte.§ cū aūt.214. c.1.
Adoptiuus emancipatus ab adoptāte est penitus extraneus.eo.ti.§.at ij. 315.co.3.
Adoptiuus factus sui iuris per mortē patris adoptiui seruat iura agnatio nis cū filijs naturalib. & legitimis dicti patris adoptiui eo. co.4.
Adoptiui emancipati non seruant ēt de iure prætorio gradum filiorū. eo.ti.§.minus.216.co. 2.
Adoptat⁹ ab extraneo ei succedit ab īte stato.eo.ti.§. sed ea oīa.217.col. 1.
Si verò prætereatur vel exhęredetur non habet remedium contra testm̄ patris adoptiui. ibi.
Adoptatus ab ascendentibus trāsit in ptātē sicut de iure antiquo.ibi.c.2.
Adoptiu⁹ hodie an & qn̄ efficiat agnatus.de legi.agn.suc.in pri.221. c.1.
Adoptio sumitur, vt genus & ut species.de adop.in prin.40. co.2.
Et quid sit.eo.co 4.
Et exigit scripturam.quib.mo. ius pa.pot.sol.§.sed & si pater. 52 co.3.
Nec potest fieri cum absentib. certis casibus.ibi.
Et hodie non dissoluit iura patris naturalis.de exhęre.libe.§.adoptiui.154.co.2.
Adoptare non potest minor maiorē. de adop.§.minorem. 43.co.4.
Nec ille qui non potest generare, & quādo.ibi.§.sed & illud.45. c.2.
Adoptās si est auus, tenet relinquere quartam

quartam sicut arrogato. de her. quæ ab intest. §.sed ea omnia 217.col.3
Aduentitia quæruntur patri quo ad usumfructum. per quas pers.no.acq. §.1.136.col.2
Proprietas tamẽ eorum est filij.ibi.
Aduersarius dicitur quis etiam ante litem inchoatam. de pœ. teme. liti. §.fi.383.col.1
Adultus cogitur accipere curatorẽ ad litem. de cura in princ.73. col.4
Et an & quę possit alienare. qui.ali. li §.nunc admonendi. 134.col.1
Adultus q iurauit nõ restituit de hær. qual.& diff.§.extraneis.179.col.1
Et qualiter obligetur ex contractib. quib.mo re.eon.obli.§.1.251.co.4
Adunare plures simul de iure reputatur difficile.de iu.nat.gen.& ciui.§. constat.14.col.4
Aduocationis officium voluntarium est,licet aliquando sit necessarium. de inoff.testa. §.si tuto.174. col.4
Aduocati vtriusq; partis iurare teneñ de calũnia. de pœ.teme.liti. in prin. 381.c.1.& §.vtriusq;.382 c.1.& seq. vbi vtrum hoc seruet consuetudo.
Affectio imponit operi nomen . in proę.§ fi.6.col.3
Affect'aliqñ puniẽt ẽt si nõ sequaẽ effectus. de obl.q̃ ex deli.§.sed & si cre dat 306.col 2.& ibi qñ hoc sit verũ.
Affectatum onus non excusat . de excus.tut.§.item tria.81.col.4
Affectata absentia causa reipu.non excusat.ibid.seq.col.1
Affinitatis ratione nuptiæ prohibentur.de nup.§.affinitatis.26.col.1
Affinitatis noĩa durant ẽt ea solu.ibid.
Et quid sit.ibid.
Et an causetur per coitũ illicitum. de grad.cogn.233.col.1
Et an ɔ̃hãt p eũ q ¦nõ Intrauit claustra vuluę vel opus nõ expleuit ibi.
Afflictis afflictionem addere inhumanum est.de act.§.fi.355.col.2
Agere est verbum generalissimum.de testa. §.sed neque.143. col 3
Agit aliqñ qs aliqd non vt ipse, sed vt alius.de inoff.test.§.si tut.175.co. 1
Agere in simplũ & rẽ psecq; ,p eo.supponunẽ. de act.§.oẽs aũt. 341.col.2
Agere tã suo q̃ alieno nomine potest qui non reperitur prohibitus de ijs per quos age.poss.in prin.363.co.3
Agnatio tollitur capitis diminutione. de legi. agna.tut. §.sed agnationis. 60. col.2
Et est nomen iuris ciuilis, secus in cognatione. ibid.
Et perit minima capitis diminutione, quib.mod.tute.fi. §.sed & capitis.72. col.4
Et differt à consanguinitate,& quæ sint ambæ. de success. cogn.§. vulgò quæsitos.228.col.1
Agnati & cognati,qui dicãtur. de leg. agn.tute. in prin.59.col.2. & de legi.agna.succe.in prin.219.col.4
Et q hñt se vt genus & species. ibi.
Et in quibus præferantur cognatis. eo.tit.§.sed agnationis.60.c.1.& eorũ prærogatiua facilè perditur . ibi.
Ex quo hodie inter agnatos & cognatos differentia in successionibus est sublata intelligitur etiam sublata respectu tutelarum. ibid.
Et dñr agnati ẽt nãlis & adoptiuus. de legi.agn.succe.in prin. 220. col.2
Et succedunt hodie pariter agnati & cognati vsque ad decimum gradum.de success.cogn.§.fi.228.col.3
Agnasci inuito nullus potest. de adop. §.licet.44.col.2
Agnitio bo.poss. facta coram prætore, etiam nõ auctorante, sufficit siue in contratab.siue in secundum tab.de hęr.quali. & differ. §.fin.179. col.3
Aggressor offendi potest ẽt anteq̃ percutiat,de interdi.§.recu.380 col.1
Album pretoris corrumpere, vel in eo descripta delere nemini licet de actio.§.pęnales 340. col.1
Et quid esset album prætoris.ibid.
Et corruptor albi tenetur. l.Cornelia de falsis.ibid.
Alienare in fraudem quis præsumatur. quib ex cau. manu. non li. §.in fraudem. 24.col.4
Alienare large accipitur . qui. alie. li. in prin.134.col.3
Alienata per virum constante matrimonio de rebus dotalib. vendicantur per eundẽ maritum . eod. col.3
Itẽ & alienata per prælatũ.ibi.col.1
Alienare quis prohibeatur. 133.col.1
Alienare aliena quis possit. eo.tit.§.1. 133.col.2

Alienatio serui instituti facit vt præsu matur reuocata voluntas dandi libertatem aut hæreditatem. de hær. instit. §. seruus. 157. col. 4
Alienatio partis non infert ademptio nẽ totius in legatis. de leg §. si rem. 186. col. 4
Et ꝑ alienantẽ in fraudẽ, q̃ actio detur, & q̃n possit detrudi in carcerẽ. de act. §. itẽ si q̃s in fraudẽ. 330 c. 1
Alimẽtarius trãsigens ꝑsumitur malè agere de auct tut in princ 69 col. 1
Alia. est dictio implicatiua, de actio. §. sed istæ. 325. col 1
Allegare non sufficit rationẽ, nisi approbetur, quib. ex cau. ma. non li. §. eadem. 25. col. 3
Allegare sufficit liberũ absque eo ꝙ allegetur lex de nupt. §. sunt aliæ, 37. col. 4. & de legi. agna. success. in prin. 219. col. 3. Et de actio. §. propter retentionem. 354. col 3
Allegare generaliter sufficit ad probationem alicuius rei, de hære. quæ ab intest. §. . 2 1. col. 2
Alluuio quid sit, de re. diu. §. præterea. 100 col. 2
Et est acquisitio iuris gentium. ibi.
Alluuionis cõmodũ spectat ad emptorẽ. de emp. & vend. § cũ aũt. 283 c 1
Alternatiuè sufficit alteram partem impleri. de hære. Inst. §. impossibilis. 161. col 4
Alueus, dupliciter accipitur, de re. diuis. §. apium. 98. col. 2
Alũnus æquiparatur ꝑsanguineis. qui. ex cau. ma. non li. §. eadẽ. 25. col. 4
Ambitio virtuti inplxa non reprobatur, in proœ §. fi. 6. col. 3
Amici labori suo cõsuli etiam in paucis sufficit, de excus. tut §. qui tutelam, 86. col. 1
Amitã quamuis adoptiuam non possum ducere vxorem, de nup. §. duorum. 35. col. 2
Et est loco parentis. ibid.
Amita magna quæ sit eo. col. 4
Amitti non dẽt res sua à dño debitore ex abrupto. qui. alie. li. §. 1. 133. co. 2
Amor calefacit si qua. pau. fec. dic. in prin. 362. col. 3
Amore captus & ebrius æquiparantur, de succes. subla. 247. col 3
Animalia irrationalia dicũtur habere peritiam iuris naturalis. & eo vti ex instinctu naturæ, de iu natu. gen. & ciu. in prin. 9. col. 3
Animalium tria sunt genera, de re. diuis. § pauonum. 98. col. 4
Aĩus & interio distinguũt facta, qui. ex cau ma. nõ li. §. in fraudẽ. 24. col. 4
Aiæ hoĩum cũctis rebus sunt anteponendę, de rer. diui. §. sacrę. 95. col. 1
Annales qui dicantur, de excus. tuto. § 1. 80. col. 3
Annua seruitia si quis petat, qua actione petat, de actio §. præiudiciales. 336. col 4
Annuũ & singulis annis differũt. & q̃re, de verb. obl. §. at si ita 256. col. 4
Annus in dispositione prętoria est vtilis, in ciuili continuus, de act. §. rursus. 328. col. 4 & de perpe. & tempo. act in prin. 368. col. 2
Anteceßor quomodo capiatur, in proœmio § cunque hoc. 4 col. 4
Apocrisarius quis dicatur, de curat. §. fin. 76. col. 1
Apostatæ non possum hæredes institui, de lega. §. legari. 192 col. 4
Appellari põt à datione muneris publici, sed nõ à tutelę datione, de excus. tut §. qui autẽ excusare 65. col. 1
Approbatũ semel non retractatur, qui. ex cau. ma. non li §. eadẽ. 25. col 2
Aquæ & ignis interdictionis pęna qua lis erat, & quomodo in eius locum successerit deportatio. de cap. dim. in prin 61 col. 3
Aquæ haustus quid importet, de seru. præd. §. inter. 116 col. 2
Aquęductus concessio est realis seruitus, de act. §. aquæ. 324 col 3
Arbitrio alicuius si committatur substantia contractus à persona non recedirur: secus si accidentia: nã tunc recurritur ad arbitrium boni viri, de emp. & vend. §. 1. 281. col. 1
Arbitrari iniquè q̃n q̃s dicat. ibi. col. 3
Et coram arbitris est offerendus libellus: & actio proponenda, de act. §. 323. col 2
Arbiter an faciendo litem suam vt iudex puniendus sit, de obli. ex qua. deli. in prin. 319. col 3
Et quid in arbitratore. ibid.
Argumẽtum ab effectu valet, in proœ. §. 1. 3. col. 1

Argumen-

Argm̄ valet actio non numeratæ in §. actionū. Inst. de act. ergo nō est bonæfidei, vel ergo est stricti iuris, de act. §. actionū aūt. 344. col. 4. & seq.
Argumentum à deriuatione vocabuli valet. de iu. per. in prin. 17. col. 2
Argumentum à verisimili valet. qui. ex cau. ma. non li. §. 1. 23. col. 4
Argumētum ab inconuenienti valet. eo. tit. §. fin 26. col. 4
Et de l. Fufia. 27. col 3. & qui mod. ius pa. po. sol §. filiusfa. 49. col. 3
Et de rerum diuis. §. si quis in aliena. 107. col. 4
Argumentum de cōtractu ad vltimas voluntates valet. d. §. fi 27. col. 2
Vbi declaratur. Et de lega. §. peculium. 191. col. 1
Argumentum à simili valet. de nup. §. si vxor. 37 col. 2
Argumētum de minori ad maius valet affirmatiuè, qui mod. ius pa. po. sol. §. filiusfa. 49. col. 3. & de re. diui. §. quod si partim. 203. col. 1
Argumentum ab ethymologia vocabuli valet. eo. §. 103. col. 1. Et de testa. in prin. 54 col. 2
Et de tute. in prin. 54. col. 2
Argm̄ de tempore ad rem non ualet vbi non est eadem ratio. qui testa. tut. da pos. §. ad certum. 58. col. 3
Aliàs sic, de fideiusso. §. fideiussores. 275. col. 4
Argm̄ à contrario sensu quando valeat. de curat. §. interdum. 75 col. 2.
Et per quas pers. no. acqui. § ex his. 139. col. 2. Et de exhæred lib. § sed si in expeditione. 155. colum. 3
Argumentum ab allusione vocabuli valet. de re. diu. §. sanctæ. 96. col. 2
Argm̄ de maiori ad minus negatiuè valet. de re. di. §. ꝙ si partim 103. co. 1
Argumentum dicitur quasi arguтè inuentum, de testa. in prin. 140. col. 3
Argumentum à possibili valet, eo. tit. § possunt. 141. col. 4
Argumentum de falsa demōstratione ad falsam causam valet. de leg. §. longè. 154 col 4
Argm̄ non sumitur à verbis enunciatiuis, de succes. cogn. §. fi 228. col. 2
Argumētum ab absurdo valet. de perpe. & tempo act. in prin 367. col. 4
Argumentū non valet: datur actio cōtra aliquem, ergo contra eius heredem. eo tit. §. 1. 369. col. 4. & seq.
Argumentū de mutuo ad indebitū valet. qui. mo re cō. obl. §. 1 251. col. 1
Argumētum de filio ad seruum ualet, de stip. ser. §. 1. 250. col. 4
Argm̄ de emptore ad conductorem valet. de empt. & vendit. §. 1. 281. col. 2. & de loca. in prin. 284. col. 3
Argm̄ à sufficiēti enumeratione valet, de actio. §. 1. 13. col. 2 & de obl quę ex quasi con. § tutores. 295. col 2
Arma & ll. ę iuè necessaria sunt ad rectè gubernādū in ꝓę in prin 2. co. 3
Armis ll. indigēt, & ecōuerso. eo. co. 3
Armorū appellatione quid veniat. de inter. § recuperandæ. 369. col. 4
Arrha est argm̄ emptionis nō substantia, de emp & vend. in prin. 280. 2
Arrhas soluere qua actione teneatur emptor aut venditor. de empt. & vend. in prin. 279 col. 3
Arrhas si quis soluerit nō solū arrharū noīe, sed pro parte pτij, an vēditor possit recedere à vēditione. 280. c. 4
Arrogatio quid. de adopt. in princip. 40. col. 4
Arrogatio est de reseruatis prin. de adop. in prin. 40. col. 2
Et causa non cognita facta non ualet, eo. tit. §. cùm autem. 42. col. 3
Arrogatio filij prius instituti non rūpit testamentum, qui mo. test infir. in princ 169. col. 4
Arrogator quādo succedat, & quæ personæ illum excludant. de acq. per arro. §. 1. 45. col. 2
Arrogator an teneatur ad debita ante contracta, eo. tit §. fi. 245. col. 3
Et tenerī de pecullo pro debitis ꝯtractis post arrogationē p arrogatū ib.
Arrogatus transit in potestatem arrogantis, & ei succedit de hær quæ ab intest. § sed ea omnia 217 col. 2
Arrogatus nō pōt emācipari causa nō cognita, de adopt. § cū aūt. 4. col. 3
Et quicquid quærit, quærit patri arroganti ibidem.
Ars imitatur naturam inquantum potest, de adop. § minorem. 43. col 3
Ars, pōdus, libra, idē significāt. de hær. inst §. heredias 159. c. 4. Et quę sint eius partes & earum declar eo. §.
Ascriptitius an sit liber vel seruus. de iu pers.

in perf. 17. col. 4. & ibi quis dicitur afcriptitius.
Et poteft fieri clericus contra domini voluntatem. ibid.
Afcriptitij qua actione petantur. de act. §. præiudiciales. 336 col. 4
Afperitas euitanda eft. de noxal. act. §. fi. 361. col. 4
Affectati aliquem quid fit. de iniur. §. t. 315. col. 4
Affertio libellantis minus petẽtis nõ nocet, de act. §. fi minus. 353. col. 1
Affignatio liberti poteft fieri quibufcunque verbis & etiam nutu, de affig. liber §. t. 240. col. 1
Audiens vel loquens tardè non prohibetur per hoc contrahere. de inut. ftip. §. mutum. 267. col. 3
Auguftus vnde dictus Imperator. in rubri. proœ. 1. col. 4
Auguftum quid dicatur. ibi.
Augmentum contingens ex rebus peculiaribus poft mortẽ ante aditam fpectat ad legatarium, aliter non. de lega. §. fi peculium. 190. col. 2
Aureus accipitur pro folido, de liber. §. libertinorũ. 22. col. 3. Et de pœna temerè litigantium. §. fi. 383. col. 1
Et libra aurei quos aureos legales contineat. ibid.
Autem pro fed, de iu. na. gent. & ciu. §. ius autem. 10. col. 3
Et de tefta. § 1. 145. col. 4
Auctoritates Poëtarũ allegari põt. de emp. & vẽd. §. itẽ ptiũ. 282. c. 1. & 2
Auctorati nemo poteft in caufa propria, de aucto. tut §. fi. 70. col. 4
Auctoris vitiũ an noceat fucceffori. & qñ, de vfucap. §. furtiuæ. 124. col. 1
Auunculus magnus quis dicatur, de gra. cogna. §. quarto gradu. 229. col. 3
Auxiliũ fpale petere non debet q hẽt gñale, de nup. §. affinitatis. 36. col. 2
BAnniti noftri temporis, quibus comparandi fint, quib modis ius pa. po fol. §. 1. 48. col 4
Barbati qui dicant. in proœ. §. 1. 3. col. 2
Belli tpe il. filen in proœ. in prin. 2. c. 3
Bella qũo fint introducta, de iu. na. gẽ. & ciu. §. ius autem gentiũ. 12. col. 2
Et qũo poffint à iure defcẽdere. ibi.
Bellum calamitates pax ocium produ cit. de tefta in princ. 140. col. 2
Beneficia Principum funt extendenda. de adop. §. fœminæ. 46. col. 1
Beneficium aliquando quæritur inuito & quando, per quas perf. no. acq. §. item vobis. 137. col. 4 & qui. mo. toll. obl. in prin. 299. col. 3.
Beneficio legis non venti imputatur, de fideiuf. §. fi plures 275 col. 1
Beftijs fubijci qualiter intelligat, qb⁹ modis ius pat. po. fol §. t. 40. col. 2
Bona fides non patitur vt idem bis repetatur, de rerum diuif. §. cum in fuo. 105 col. 4
Bonæfidei poffeffor facit fructus fuos, eo. tit. §. fi quis à non dño. 108. col. 3
Bonafides requiritur in initio acquifitionis. ibid.
Bonæfidei poffeffor nõ facit fuos fructus naturales, fructuarius fic. eod. tit. § is verò. 109. col. 3
Bonafides præfumitur, de vfucapio. In prin. 122. col. 1. & quando. ibid.
Bonafides in emptione requirit duobus tpibus. f. contractus & traditionis: in alijs tpe traditionis tm̃. ibid.
Bonafides de iu. cano. requiritur omni tempore, donec præfcriptio fit cõpleta, de vfucap. in prin. 122. col. 1
Bonafides an & qñ requirat in poffeffione liberi hois, vt ab eo nobis q̃ratur & quid in feruo. per quas pl. nob. acq. in prin. 135. col. 4. & debet interuenire in quolibet contractu, de act. §. actionum autẽ. 345. col. 1
Bona quæfita poft mortem non funt obligata creditoribus, de hære. qual. & diffe. §. 1. 176. col. 3
Bona intelligũtur deducto ære alieno. de l. Fal. §. cùm autem. 200. col. 2
Bonorum pars fi cui relinquatur, ille nulla onera fuftinet, de fideic. hær. §. fed quia. 203. col. 2
Bonorum appellatione veniunt iura & actiones. de inutil. ftipul. in prin. 263. col. 3
Boni mores de iure ciui. & de iure cano. differunt, & in quo. de man. §. illud 292. col. 1
Bonorum poffeffio quid fit. de auct. tut. §. 1. 69. col. 3. & de bono poff. in princ. 240. col. 2
Et delata feruo, quæ exigat. per quas perf. no. acq. §. item vobis 138. col. 2
Bonorũ poffeffio contra tabulas datur exhæredatis & inftitutis fi alius cõmittat

mittat edictum.de exhære. libe.§. emancipatos.154. co.1.
& an & quando detur institutis. ibid. & nō datur cōtra testamentū matris pтereuntis.e.ti.§.fi.156.c.1.
Bo.pos.ſm tab.ut deē necesse ē q testamētū ſit ſolēne, de iuie ciui, q. mo.testa infir.§.non tñ. 171. co 3.
Bo.pos. petere non potest qui nō pōt petere hæreditatē ut agnatus uel ut cognatus, de hære. q̄ ab intest. §.cum autem.214. co 3.
Bo.pos.contra tab. dat præteritis non exhæredatis e. tit.§.eadē.216.c.3.
& inducta ē ēt.p filijs in pote.ibi.
Et prætor ad illā admittitur emācipatum existentem tempore mortis in aliena fam.ibi.
& ad eam uocanē filij q̄ de iu.ciuili solēt uocari & eodē ordine. ibi.
& cōpetit etiam suis, si præteritus committar illis edictum.ibid.
& ɔtra ta. patroni copetebat tñ p dimidia.de succes.li.ī prin.236.c.3.
& cōtra tab. diuersimodè datur ad rumpendū qñ est præteritus filius emācipatus uel in potestate de bo. pos.§.sunt autem.241.co.2.& 3.
Nec erat necessaria pro filijs in potestate præteritis. ibi.
& quare dicaē ex testamēto cū ueniat cōtra testamentū.ibi & donec cōpetit non datur secundū ta. ibi.
& contra tabu. filij emancipati an detur parenti.ibi.
& secundum ta. est dignior contra tab.& quomodo.ibi.
Bo.po l. vñ liberi vtilis an deē patri in hæreditate filij,uel unde parentes.
& q̄ utilitas inferaē ex hoc. ibi.c.3.
& an detur in bonis matris.
& an alijs descēdēt.ultra filios.ibi.
Bo.po.tanq̄ ex familia cui deē 242.c.1.
Bon.pos. plures antiquæ sublatæ sunt & quæ.eo.ti.§.cunq;.242. co.4.
Bo.pos. hodie sunt septem. ibi.
Bo. pos.extraordinaria quę est septima, ut habeat locum,quot requirāē tur.e.ti.§.septima.243. col. 2.
Bo.pos.carboniana ius non tribuit.e. §.243.col.3.
Bo.pos.q̄ datur gratia agnoscēdæ litis datur siue causæ cognitione.ibidē.
& hodie bo. pos. petuntur sine cāę cognitione,& agnoscuntur coram iudice.de bo.pos.§.fi.244.co.2.
Bo.po.ɔ̄.q̄ tum tps debeat agnosci. e. ti.§.cum igitur.243.co.4.
Bo.pos alia edictalis,alia decretalis,& quæ eo.tit.§. fi. 244.co. 3.
& an hodie locum habeant. ibi.
Bo.possessor quis dicatur. de interdi. §.1.376. co. 1.
Bon. possessoria hæreditatis petitio datur ei qui succedit per prætorē: & est actio in rem prætoria.de act. §.item.seruiana,331.co.2.
Boues cōnumeranē inter māsueta. si q̄dru pa.fecis.dica.ē prin.362.co 3.
Breuiter dicitur ſm subiectam materiam.in proœ.§.igitur. 5. co.4.
Acephaton,idest turpis sonus.in proœ.in prin.co. 3.
Calendæ unde dictæ.de testa.in prin. 140.co.3
Calliditas est inimica.ll.de fideic.hære.§.sed quia.204.co. 1.
Calūnię uitādę sunt, & calūniatores repellendi.in proœ in prin.2. co.2.
Calumniator quō puniatur.eo.co. 4.
& qui sit.eod.co.4.
Calumniatores qui pecunia accepta alique indebitè deferunt, puniunē in quadruplum.de ac.§.quadrupli. 343.co.4.& seq.
Canonicus regularis an sit liber. de iur.perso.in prin.17. co. 4.
Capti in bello, uendi pñt per ducem de iu.perso.in prin.17.co.2.
Captus ab hostib. efficitur eorū seru* ēt si sit ciuis Romanus.qui.mo.ius pa.po.sol.§.si ab hostibus. 50. co.2.
Capta in bello efficiuntur capientiū etiam si sint liberi homines. de re. di.§.item ea.99.co.3.
Captus statim reuersus ad suos recuperat libertatem.ibi.
Captus ab hostibus an & quō possit testari.qui. non est permis. fa. test. §.cæcus autem.150.co.4.
Captus ab hostibus desinit esse in potestate patris. de hær. quæ ab inte. §.interdum.213.co.2.
Captus ab hostib.quomodo possit possidere & usucapere.de actio.§.rursus.328.co.3.
Capitis diminutio quid sit,& quotuplex, & q̄d unaquaq; capitis diminutione

nutione pdaẽ.de c.di.ĩ prin 60. c.4
Capitis intelligitur,idest status. ibid.
Capitis diminutio minima nõ tollit successionem ex Tertul.vel Orphi. & quare. de senatuscons. orphi. §. sciendum.225 c 2
Capitis diminutio tollebat agnationẽ tanq̃ uinculũ ciuile, & p cõsequẽs hęreditatẽ & successionẽ ex illo ca pite.de succe cogn.in prin. 227.c.2
Capacitas requiritur in hrẽdibus extra neis tribus tẽporibus, & quare.de hære.quali.& di.§.in extraneis.178 co.1. in suis verò uel necessarijs q. bus temporib.requiratur.ibidem.
Casus fortuit⁹ & dñi uolũtas ęq̃parã tur.de re di.§.si duorum 103.co.4
Casus fortuitus qui dicatur.eo. tit. §. thesauros. 110. co.4. & qui. mo. re con.obli §.item is cui. 252. colũ.3
Et potest considerari dupliciter.e. ti.§.præterea.253.co 2
Et per quem debeat probari,& or do probandi.eo.tit.§.fin.254.col 2
Castitas maior ĩ fęminis,q̃ ĩ masculis reqriẽ.q.mo tu.fin.in prin.71.co.4
Castrensia & quasi castrensia sunt ,p pria filij,& quare per quas perso. no.acqui §.1 136.co. 2
Castato principali, cassãẽ oẽ id qđ se quitt ex eo.de hære.insti.§.1.157. c. 3.& quando hoc sit uerum . ibi.
Causa causæ est causa causati. de lib. in princ.20.co. 3
Causæ iustæ manumissionis q̃ sint.q. ex ca.ma non li.§.eadẽ.21.c.2.& 3
Cã non sufficit hic nisi ,pbetur.de ijs qui sunt sui uel ali.iu.§ 1.28.c.4
Causa expressa in l.præsumitur fina lis.de testa.mi.§.1.146.co. 1
Causa finalis dr illa quæ est gñalis.ib.
Cã finalis colligit ex p̃fationib.q.mo. test.infir.§.sed & si quis. 171. col. 1
Causę duæ lucratiuæ nõ pñt in eadẽ persona,& circa eandem rẽ concur rere.de leg.§.si res 164.co. 1
Causam nõ cohęrere legato quid im portet.de leg.§.longẽ.164. col.4
Causa exprimitur per quia eo. co.ea.
Cautio an & qñ ĩtelligaẽ cũ fideiusso re uel sine.de ado.§.cũ autẽ.42.c.3
Cautio in arrogatione omissa habeẽ pro facta.ibi.co.4
Cautioni standũ nõ est ubi cõstat de periculo.de susp.tu.§.si fo.91. co 2
Et eius fragilitati non debet quis se committere.ibi.
Et an sit de substantia usufructus. de usufru.in prin 117. col. 2.
Et eius forma in ijs q̃ usu consumũ tur.eo.tit.§.constituitur. 118.co.2
Et ponitur ,p satisdatione.eo.§.c 3
Cautionis uerbũ simpl'r ,platũ ipor tat nudã cautionẽ:sed si addaẽ ver bũ,idonea,ĩportat datis fideiuss.de eo cui li.ca.bo addic.in pr.346.co.1
Cautioni iu[illegible] statur pp impotẽ tiã satisd[illegible] & in q bus casibus nõ stetur,[illegible] etiam tali impotẽtia. de satisd[illegible] nõ.lie.365. co. 3
Cautiones rem pupilli saluam fore & rem ratam haberi sunt cõmunes. de di stipu.in prin.262.co.1
Cautio inducta a statuto an sit ciui lis,uel prætoria.ibi.
Et qñ dicaẽ simplex,qñ plena,& qñ plenior.de fideiuss.in prin.274.co.1
Caupona quo ad dispõnẽ iuris ꝯside raẽ ut dom⁹.đ re.di.§.cũ ĩ suo.105.c.4
Cęcus an & q̃uo possit testari. q. nõ ẽ p̃in.fa.test.§ cæcus autẽ. 150. col. 3 & qua solennitate fiat. eod.co.4
Cedere diem dicimus pluribus mod. de lega.§.si peculium. 190. co. 3
Cedẽs bonis hẽt priuilegiũ ut ñ cõue niaẽ a priorib.creditoribus nisi inq̃ tũ facere possit.đ actio.§.fi.355.c.2
Cedere non potest quis nisi debitum agnoscat.ibi.co. 3.
Cessio bonorum in quibus possit.ibi.
Cedere diẽ & uenire diẽ differũt. de verb.ob.§.ex conditionali.257. c.4
Cessio bonorum quare fiat. de socie. § soluitur.289.co. 4
Cẽsitus qua actione petaẽ,& si uelint se uindicare ĩ libertatẽ q̃ actione agat.de acti.§. p̃iudiciales. 336.c.4
Certi cõditio datur ad pecuniã mu tuam,& ad eam quę est deducta in stipu.de acti.§.sequens. 338. col.4
Et qñ dr gñalis & qñ spãlis. ibidẽ.
Et certi ꝯdõ arbitraria qñ hẽat lo cum.de actio.§.præterea. 349. co. 3
Et specialis est illa quæ daẽ ex mu tuo:gñalis illa quę datur ex omni ꝯtu,ex quo certũ petitur. q. mo. re contrahi.obli.in prin.250.col. 4.
Et an detur ad interesse. ibi.

Certa per rerum naturã quæ dicãtur. de uerb obl.§.conditiones.fo.263.col.iij.
Et certa faltẽ per rerũ naturã in 5čtibus obligationẽ non suspendunt. ibi.
Cęsar vñ dictus sit.in rub.proœ.f.1.co.iij.
Cessante causa aliquando non cessat effectus. de nup.§.1.fo.34.co.2
Cessante impedimento, cessat immunitas concessa propter impedimentum. de excus.tut.§.1.fo.80.co.iij.
Cessante causa priuilegij, cess at priuilegium. de testa.mil.§.1. fo.145. col.4.& §.sed hactenus. fo.146.co.4
Cessãte impedimẽto recõualescit quod aliàs nõ ualebat saltẽ de æqtate.quib. mo.testa.infir.§.non tñ fo.172. col.iij.
Cessante impedimento cessat effectus ipsius.de assig.liber.in prin.f.239.c.iij.
Cæteri & omnes non differunt.de exhęre.lib.in prin.fo.152 col.iij.
Citationes debent fieri iussu magistratuum,& sic de commissione.de actio. §.quadrupli. fo.343.co.4
Ciuilis sapientia res est sanctissima, quæ pretio numario non æstimatur.de iure na.gen.& ciu §.1.fo.10.co.4
Ciuitas põt solis ll. & solis consuetudini bus regi.eo.ti.§.ex nõ scripto.f.15.c.iij
Ciuitatis appellatione quid ueniat. de excus.tuto.in prin.fo.79.co.4
Ciuitates inferiores debent sequi consuetudinem ciuitatis dominantis. de satisd.§.fi fo.367.co.ij.& iij.
Ciuis uerè quis fieri põt quãuis non sit. de liberti. §.libertinorum. fo.22.col.1
Ciuis Romanus esse desinens desinit habere filios in potestate. quib:mod.ius pa.po sol.§.1.fo.47.col.4
Clausula hæc, si hĩs nõ erit, in seruo intelligitur vel aliũ hæredẽ non fecerit. de vulg.sub. §.si seruum. fo.164.col.1
Clausula, cùm in suam tutelam ueneris, potest diuersimodè interpretari. de pup.sub.in prin.fo.165.co.2
Clausula, secundum quod sui antecessores fecerunt.apposita in sententia condemnatoria nihil importat, de act.§. prædiudiciales.fo.336.co.4
Clam facta magis puniri debent. de act. §.ex maleficijs.fo.339.co.2
Clauium traditio arguit traditionẽ possessionis earum rerũ, quę sunt sub clauibus.de re.diu.§.itẽ siquis.fo 112.c.4
Clerici hñt multa specialia. de iu. natu. gen.& ciu.§.sed & quod. fo.14.col.4
Et an possint adoptare. de adop. §.sed & illud. fo.45.co.iij.
Et an possit esse tutor, & an excusẽ. de excu.tut.§.idẽ & in milite.f.84.c.2
Clerico cessante ab ecclesia cessat præbenda.de testam.mil.§ 1. fo.146.col 2
Coadiutoris epi officium quando expiret. quib.mo.tu.fini.§ fi.fo.73.col.2
Codices tres antiqui fuerunt. in proœ. § 1.fo.3.co.4
Codex quando factus fuerit. ibi.col.4
Codicilli facti corã quinque testib. ualent.de fideic.hære.§ fi. fo.206. col.2
Et unde dicantur.in rub.de cod.cillis. fo.209.col.1
Et an posit fieri sine scriptura. ibid.
Codicillandi ius ab Augusto traxit origĩ nem.eo.tit. in prin.co 2
Codicilli quatuor modis conficiuntur, & quibus.ibi.co.2
Et põt fieri ab intest co tit.§.f.209.c.3
Et quandocunq; facti ualent dummodo non sit ab eis recessum.ibi.
Codicillos plures facere possumus licet vinculũ tantum testamentum. eo. tit. §.codicillis. fo.209.co.4
Codicilli nullam iuris solennitatem requirunt. ibi.
Et qua actione petatur relicta in codicillis. ibi.fo.210.co.1
Cœnaculum quid. de obl. ex qua.delic. §.1.fo 319. co.4
Cogi qui põt a iudice põt cogi captis pignorib.de satisd.§ sciendũ. fo.77.c.iij.
Cognato quomodo quid quæratur cognoscẽdum est qũo dissoluatur. quib. mo. ius pa.po.sol.in prin. fol.47 col.2
Cognitio rerũ, quarũ finis nõ cognoscitur, superuacua est, & hr̃ pro nihilo. de iu.nat.gent.& ciu. §.fi. fo.16.col.4
Cognati qui sint. de legi. agnat. tuto. in prin.fo.59.co iij.
Cognatio potest sumi vt genus & vt species.fo eo.col.3
Et est vt genus, & agnatio vt species. de legi.agn.succes in prin.fo.219.co.4
Cognatio trãsuersalis quare nõ incipit a j.gradu. de gra.cog in prin. f.229.co.2
Cognatio spiritualis an impediat matrimonium.eo.tit. fo.233.co iij.
Et an contrahatur per procuratorem. fo.234.co.1
Et ex quibus sacramentis descendat ibid.

ibid. & quod personas impediat copulari.fol.eod. col.2
Cognatio datur in seruis. & quomodo de ser. cogna. in prin. fol. 234.
Coitus cōtra.ll. punit. de nupt.§.pe. 38. c.4.& quibus pœnis:eo.§.fo.39.co.2
Colonus q numis colit & colonus partiarius quādo & quos fructus faciant suos de re.diui.§.is ueiō. fo. 109. c. 3.
Et transmittit fructus ad hæredem fructuarius non.ibi.fo.109.col.
Et dicitur domesticus,& ideò non admittitur in testem in rebus domini, de testa.§.pater.fo.143.co. 2
Colonis res inuectæ sūt obligatę dño fū di.de actio.§.itē seruiana f. 330. co 4 & qs dicaī colonus simpliciter, & qs colon' partiarius. & qs inquilin'. ibi.
Colonus partiarius dicit potius socius quam conductor, & qua actione agatur contra eum.de loca.fo 284. co. 4
Colonus & inquilinus possident p alio. de interdi.§.possidere f.379 col.1
Nec ciuiliter aut naturaliter possidēt. ibid. col.1
Et an colonus dicat rusti & inqlinus in ciuitate,ut cōmuniter declarat. ibi.
Collegium constituitur ex tribus hominibus. de leg. §. si grex fo. 190. col. 1.
Et tamen redactum ad unum remanet collegium.ibi.
Collegiū nisi probetur licitū nō pōt hēs institui. eo. titu. §.legati.fo.192.co.1.
Columna domus legati non pōt. eo. tit. § si grex fo.19.col.2
Commistio uolūtaria uel causalis facit aliqñ nobis quæri dñium rerum mistarū.de re.di.§.si duoũ.fo. 103. co.4
Commistio & confusio differunt. ibid.
Cōia de iure gētiū q dicanī.de re diuisi. §.1.fo 92.co.3.§.littorum.fol.94 col.2
Comparatius ponitur aliquando propo sitiuo. de iji qui sunt sui uel alieni.iu. §.fi.fo.29.co.4
Commodati causa finalis est datio uten di gratia.qui mo.re.cō.oblig.§.item is cui.fo.252 col.1
Commodatarius re obligatur, & tenetur actione commodati.ibi.
Et in commodatarium non transfertur dominium.ibi.
Et tenetur ad idem indiuiduum restituendum.ibi.
Et tenetur de omni culpa ibi.
Item & de omni casu contingente ob culpam suam.ibi.
Commodati forma essentialis est liberalitatis,& quòd gratis deiur.ibi.
Et de locat.§.1.fo.285 col.2
Et in eo uenit aliqñ solus dolus, aliquādo culpa leuis: interdū leuissima.
Et aliquando casus. eo. § fol.285.col.3
Cōmodati generalis declaratio. f. e. c. 3
Cōmodatarius non possidet, sed cōmodans.de actio. §. æque. fol. 325. col.3
Et de interdi.§.possidere fo. 379.col.1
Comitium quid sit. de testa. In princip. fo.140.co. 3
Compater prohibetur copulari commatri siue per baptisma, siue p chrisma. de gra.cogna fo 233. col.3
Compater efficitur etiam maritus, si uxor leuauit & econuerso ibi.
Compatrū filij pñt copulari. fol. eo.col. 3
Compatres plures & commatres respectu unius, leuati,non prohibentur cō trahere matrimonium. ibi.
Compater potest iungi sorori, uel filiæ leuati.ibi col.4
Commater uxoris meæ an mortua possit mihi iungi.ibi.
Cōpensatio datur in quibuscunq; actionibus ē; in officio iudicis, & ēi in persecutione fideicommissi. de actio. §. bonęfidei fol.348.col.3.& 4
In actione depositi non datur. ibi.
Et quare fo.ibi.co.4
Et quæ sit iō cōpensationis.f. 348.c. 1
Et in quib. casibus fiat uel nō fiat.ibi.
Et an fiat cōpēsatio actioni I iē ibi.c.3
Et an fiat quando ex utraq; parte debitum est in genere.ibi.
Et qñ fieri possit si ex una parte sit debitū confessatū ex alia negatum. ibi.
Et nō fit ipso iure:sed dēt opponi.ibi.
Et in quibus casibus esset compensatio.ibi.fo.348.co.3.& seq.
Compensatio re uera est solutio, eod. tit.§.pen.fo.355.co.2
Compensatione minuitur intentio actoris.ib.col.2
Commerciū est verbū cōe ad oēs contractus.de inuti.sti.§ 1 fol.264.co.3
Concedo importat translationē dñij de iur.ne.gen.& ci.§.sed & qd.fo. 14.c.1.
Conceditur aliqā per obliquum quod directē non concederetur. eo. titu. §. ex non scripto.fo.15.co.4.

Concesso aliquo illud concessum sine quo illud esse nō potest quib. ex cau. ma. non licet. §. j. fo. 24. co. 3
Concessio alicuius facultatis intelligitur ut eam iure communi faciat & utatur de testa. mi. § si. fol. 147. co. 4
Cōceduntur aliqua p aliū q̄ nō concedun tur p se ipsum. de exe. §. si f. 347. co. 4
Cōclusio libelli dēt esse cōformis qualitati obl. ad actio § huic āt f. 352. co. 2
Concubinatus an sit de iure permissus. de pa. po. in prin. fol. 3. col. 2
Cōdemnatio in arbitrarijs qualiter fieri dēat. de actio §. præterea. fo. 349. co. 4
Cōdictio furtiua dat quāuis dñium sit trāslatū in furē. de re. diu. fol. 103 co 2
Condictio ex l. est stricti iuris, de dona. §. 1. fol. 130. co. 1
Condictionis indebiti ea natura est ut in tantum quis ea teneatur, inquantum est factus locupletior. de leg. §. si res legata fo 189. col. 1
Cōdictio furtiua ipso facto infamat. de actio §. sic itaq;, fo. 337. col. 3. & seq. Nō tñ infamat infamia iuris. ibi. co. 3
in cōdictione furtiua multa ueniunt, quæ non ueniunt in rei uendicatione. fo. eo. co. 3
Et aliqñ datur contra bonęfidei possessorem rōne possessionis. fo. eo. c. 4.
Condictio stricte & largè accipitur & qd utroq; casu cōprehēdat. fo 338. c. 1.
Condictio furtiua datur soli dño & hæredi eius cōtra furē & eius hæredē, e. ti. §. ex maleficijs. fol. 339. co. 2
Cōdictio ex l. an sit mista et qū. f. 340. c. 2
Condictio ex l. datur ex cuiuslibet constitutionibus post li. 12. tabu. constitutis de perpe. & temp. actio. in prin. fol. 367. col. 4. & seq.
Condictio indebiti datur soluenti indebitum per errorem. qui. mo. re. cō. obli. §. 1 fol. 251. co. 1
Et ad quid detur. ibi. col. 2
Condictio nulla datur nisi sit dominiū translatum. ibi.
Condictio triticaria habet locum ubi petitur quid certum uel incertū: dūmodo non sit pecunia numerata. de uer. obli. in prin. fo. 254. col. 4
Condictio furtiua dat soli domino uel quasi domino. de emp. & uend. §. cū autem. fo 283. col. 4
Condictio furtiua non infamat. de re. diui. §. si tamen. fo 103. co. 1
Cōdictiones oēs dātur cōtra dñm excepta condōne furtiua. de obli. quæ ex qua ron. §. item is fol. 296. col. 3
Condictio furtiua ad possessionem, uel proprietatem pertinet. de oblig. quæ ex deli. §. interdum. fo. 330. col. 3
Cōdictio furtiua dat in psona qū res est cōsumpta eo. ti. §. furti actio. f. 307. c. 1
Condictio de præsenti, uel de præterito falsa statim infirmat obligationem, sicut uera facit statim ualidā. de uer. oblig. §. conditiones. fo. 257. col. 2
Conditio negatiua impletur morte. e. ti. §. si quis ita. fo. 257. col. 3
Conditiones in futurum collatæ quæ necessariam habent existentiam an morentur obligationem. de ver. obl. §. conditiones. f. 258. col. 3
Condictio apponitur per. si. & per cum. de leg. §. longe. fo. 195. co. 1
Cōditio impossibilis in institutione uitiat. de hr̄ insti. §. impossibilis. f. 162. c. 1
Cōditionibus disiunctiuè & separatim uel alternatiuè positis, quibus sit obediendū, & quarū implementū attendendū tam in testamentis quàm legatis, fideicommissis, libertatibus, & huiusmodi eo. §. fo. 162. col. 1
Condictio retrotraitur. de testa. mili. § sed hactenus. fo. 147. co. 1
Cōductor agit ut domus & ostia sibi reparent. de loca. §. conductor. f. 287. c. 3
Cōductor recedēs an possit al. ū loco sui substituere, eo. ti. § fin. f. 287. col. 4
Confestim intelliguntur eū aliquo spatio. de uerb. o. l. § omnis fo. 255. co 4
Confessio me dedisse damnum alicui, si nullum damnum datum, est mihi non præiudicat, de oblig. quæ ex qua. con. § fin. fo. 295. co. 1
Cōfirés se ex Mortuo recepisse qd nō recepi, obligat hodie effectualr post biēnium. de litre. oblig. in prin. fo. 277. c. 1
Confirmatum aliquando præcedit confirmans in dispositione non quo ad ordinem intellectus. de codicill. in prin. fol. 209. col. 2
Ex confirmāte agit nō ex cōfirmato. de testa. mi. §. sed. & si quis. f. 147. c. 3
Confusio & commistio differunt. de re. di. § si duorum. fo. 103. co. 4
Confusa debent componi & distingui. in pro. ε. §. 1. fo. 3. co 2

Coniunctio maris & feminæ est de iure naturæ. de iure nat. gen. & ciu. in prin. fol. 9. col. iij.
Cõiunctus an admittat pro cõiuncto. in testem de testa. §. legatarijs. f 144. co. 2
Coniunctio animi & corporis in matrimonio figura est coniunctionis inter animam & Deum, & inter Deum & ecclesiam. de pa. po. in princ fo 31. co. 1
Cõiuncta persona regulariter dr̃ vsq; ad quartum gradum: sed quo ad legatum rei alienæ relictum ab ignorãte ut ualeat intelligitur arbitrio iudicis. de leg. §. non solum. fol 183. col. 2
Coniunctum qualiter legetur. eod. titu. §. si eadem. fo. 185 co 1
Coniuncti qui dicantur re & verbis: qui re tm̃: qui verbis tantum: & quomodo vni alteri præferantur ibi & col 2
Coniuncta persona potest esse in iudicio pro coniuncto: sed non potest constituere procuratorem. de his per quos age. pos. in prin. fo. 363. co. 4
Coniugium propriè quid sit. de pat. pot. in prin. fo. 31. co. 1
Connubium propriè quid sit. ibid.
Consanguineus nõ dicitur uterinus. de leg. agna successin prin. fol. 219. col. 4
Consensus semel præstitus sufficit, licet postea pœniteat. de re. diuil. §. religiosum. fo. 96 co. 1
Consensus est de iure naturali. de act. §. in personam. 332. col. iij.
consentire censetur pater filio contrahenti matrimonium, nisi expressè contradicat de nu. in prin. fo. 33. co. iij.
Cõsiderari dẽt nõ solũ qđ est: sed qđ esse põt. qui. mo. testa. infir. § 1. fo. 170. c. 2
considerari non solent non entia. de lega. §. ea quoque. fo. 184. co. 4
consilij quis teneatur. ex qui. ca. ma. non licet. § in fraudem. fo. 25. co. 4
Et qñ mandati. §. tua tm̃. fo. 291. col. 2. & 3. & ibi quis dicitur dare cõsilium.
consilium. i. propositum. fo. eo co. 2
Et capitur ẽt pro loco in quo adunantur consiliar: j. eo. tit. §. eadẽ fo 25. c. iij.
consulendi modus ad exemplum Iurisconsulti. de re. diuis § illud. fo. 97. c. 4
consilium regulariter non obligat, de mandato. §. tua tantum. fol. 292. co. iij.
consulens mutuari alicui an teneatur. ibi. fo. 291. co. 4
consilium tradens ad alterius perniciem punitur. de obl quæ ex delict. §. sed & si credat. fo. 306 co 4
Consilium vario modo accipitur in Iure. eo. tit. §. interdum. fo. 307. co 1
consortium quid importet. de pat. pote. in prin fo. 41. co. 1
constitutio quid sit de iu na. gen. & ciu. §. sed & quod. fo. 14. co 2
constituere is potest qui potest se obligare, & in quantum potest se obligare. de actio. §. in personam. fol 332. co. 1
Et quibus verbis fiat ibi.
constitui potest omne debitum, siue naturale, siue prætorium, siue ciuile & naturale: secus si ciuile tantum. ibid.
consules quare sic dicti, de iu nat. gen. & ciu. §. constat. fo. 13. co. 1
Et dicitur magistratus senatorius ibi.
consuetudo tollitur per ll. in procem. §. igitur. fo. 6. co. 2
Et inducit p̃ usum x. an. de iu. na. gen. & ciui. § ex non scripto. fo. 15. co. 4
Et exigit vt saltẽ bis sm ea iudicet. ibi.
Et requirit uoluntatem introducentium. eo. §. ibi.
Et dicitur communis assuetudo. ibid.
Et ideo impedit per errorẽ. ibi. f. 16. c. 1
consuetudo per errorem inducta tollit legem, sed nõ trahitur ad similia. ibi.
consuetudinis uirtutes. ibi.
Et quomodo uincat. l ibi.
consuetudo potest tribuere formam testamento condendo. de pup. substi. in prin. fo. 165. co. 1
consuetudo postquã est redacta in scriptis adhuc dicitur consuetudo. ibid.
consuetum non sufficit esse aliquid nisi sit bonum. de leg. §. si quidem in nomine. fol. 194. col. 1
consuetudo est optima ll. interpres. de verb. obl. §. omnis. fo. 256. co. 1
consuetudo uincit l. & est duplex. de off. iud. in prin fo. 383. co. 4
consuetudo superandi alios virtute non est malæ inuidiæ crimen: sed bonæ æmulationis affectio. de fideicom. hære. §. fin. fo. 206. col. 2
contestatio litis facit oriri quasi contractum inter partes. de perp. & tempo. actio. § 1 fo 368. col. 4
continuatio non fit in principio operis. in rub. procemij. fo. 1. co. 1
continuatio §. an sit facienda. in procæ. §. igitur. fol. 5. col. 4

Et

Et est regulariter facienda in titu. de re.di. in prin f.92.co.2
Continuatio nõ uitiatur p intermedia pertinentia ad materiam. de ser. cogna.in tub.f.294.col iij.
Continuandi sunt tituli. quod cum eo. in prin f.355.col.4
Cõtractus oẽs ferè sunt de iure gentium de iu na.gen.& ciui.§. Ius autem. fo. 12.co 1.exceptis quatuor. ibi. col. iij.
Contractus claudicare non solent. de aucto. tu. in prin. f. 69.col.2.licet aliquando hoc tolleretur.ibi.
Contractus propriè dicitur qñ hincinde nascitur obligatio: quando verò ex una parte tantum dicitur contractus impropriè de obli fo.249.col.iij.
Contractus obligatio & actio quomodo differant.ibi.col.iij
Contrahentes nunq̃ videtur velle impossibile.de ver.obl.§.loca.fol 251. col.3
In contractibus, qui solo cõsensu ptrahunt attendiftm quod æquum & bonũ est de obli quæ ex con.fo.278 co.4
Contractus nominari q dicant. de empt. & uendi. §. item pretium. f.282 col.4
Cõtractus qui cõsensu contrahitur contrario consensu dissoluitur, qui. mo. tol.obl §.fi.fo.203. col.3
Contrarium nihil in legibus, in proœm. §.j.fo.iij.co iij.
Cõtrariorũ enumeratio quãdo fit superflua. de iusti. &.iu.in prin.fol. 7.col.2
Contrariorum vno cognito cognoscitur aliud de ijs qui sunt sui, uel alie. iur. in prin.fo.28.col.2
Et de tute. in prin.fol.53.col.4
Contrariorum est eadem disciplina. ibi; de obli.quæ ex deli. §. ij fol.304.col.4
Ex duobus contrarijs fit optimũ temperamentum.de testamen. in princi. fol. 14.col.2
Contubernium quid sit. de pa. pote. in prin.fo.31.co.1
Cõtumax punitur in expensis in proœ. in prin.fol.2.col.4
Conuicium vnde dicatur. de iniu. in prin fol 315.col 2
Culpa subsecuta, postq̃ quis promisit accipere aliquam in vxorem, fic.t ꝙ matrimonium. censetur contractum. de gra cogna.fo.233.co 1
Copulatiuè si duo ad actum requirunt non sufficit alterum eorum. de h;.
Inst.§.seruus.fo.157 co.4.& §. impossibilis.f.166 co.4
Corporum tria sunt genera: primũ qđ vno spiritu: 2m qđ ex rebus cohærentibus, tertium qđ ex distantib corporib.constat. de leg.§ si grex.f.19.co.2
Corporum alia diuidua alia indiuidua. de offi.iudi. §. si familiæ.fol.386.col.1
Corporalia & incorporalia q̃ sint. de re. cor.& incorp.in prin.fo.114. co 2
Correcta vna ex rationibus l. remanet lex de.capi.dimi.in prin.fol. 62 col.1
Correctio facta in uno æquiparatorum a.l.vetere utrum, & quando trahatur ad alterum, quibus ex cau.manu.non licet.§ cùm ergo.fo. 27 co.2
Correlatiuo si in uno sit dispõ facta, habet locum in alio. de legi. agna. tu.in pr.f.59.c.2,& de iniu.§.pati.f.316. c.j
Et an eis seruetur æqualitas. de senatusc.orphi.in prin.fo.223.col.4
Et in correlatiuis et pœnalibus.dispositio facta in uno comprehẽdit alium de succes. subla.in prin.fo.247. col.1
Correlatiua sunt dominus & seruus. de actio.§.actiones autem. fo 332.col.4
Credere.l.cõmittere.f pe §.fi.fo.6. c 4
Creditor non debet impediri ius suam prosequi.qui alie.li.§. j.fol.133. col.2
Creditores patris non habẽt regressum contra peculium castrense filij ratione debitorum patris.qui. non est permiss.fa.testa.in prin.fo.148.col 2
Creditoris intereit plures reós habere de lega.§.si quis debitori.fol. 187. c.4
Creditoribus præiudicari nõ debet differendo solutionem. de bo. poss.§.cũ igitur.fol.243.col.4
Creditores peculiares serui uel filij non exigũt nisi quatenus fit in peculio deducto prius per patrem, vel dominium quod sibi debet.de actio. §. sunt præterea.fo.353.col.4.& seq.
Creditor pro pignore ad restituendum tenet pignoratitia directa debitor uerò tenetur contraria creditori. quib. mo.re con.obli.§.fi.fo.253. col.4
Creditor non amittit ius crediti licet amittat pignus casu, uel culpa leuissima.ibidem.
Creditor accipitur ex omni causa. ibi.
Creditor propriè quis dicatur. de verb. oblig §.sub conditione.fo.257.co.iij.
Creditor confitens se recepisse, habet

xxx. dies ad dicendum sibi non fuisse numeratum.de lite.obli.f 278. col.2
Creditor aliqñ large accipitur pro omni eo cui aliquid debetur. de actio, §. item si quis in fraudem. fol.329.col.4
Creditorib. et ex delicto cõpetũt actiones reuocatoriæ: item & futuris. ibi.
Credere sub vsuris potest esse gratia mutuantis & recipientis.de mad.§.j.fol. 209.col.4
Creditor qui nulliter nouauit an restituatur in priorem debitorẽ. quib. mo. tol. obl.§. præterea. f. 301. col. 3.& 4
Creditor qũo pignus possideat. de obl. quæ ex deli.§. aliquando. f.306. col.4
Creditor negans sibi debitum solutũ te nec postea probare sibi debitum. de pe. teme.liti.§.at aduersus.fo.381.c.3
Crimine lęsæ maiestatis commissio etiã non accusatio nõ põt testari nec manumittere.de hęr.insti.§.j.f.357.col.2
Cum hęc dictio quando ponitur inter res quę possunt vna alteri accedere, stat accessoriè, alias secus, de leg.§.si quis ancillas.fo.189.col.2
Culpa lata dolo comparat. de suspectis tutorib. §.suspectus autem.f.86. col.3 in quibus non comparetur. ibi,
Culpã in alienis cõmittẽs nõ excusatur ꝙ ita se gerat in suis. qui. mo.te.cont. obli.§.item is cui.fo.252.col. 1
Culpa lata leuis & leuissima quę sit. co. ti.§.præterea.fo.253.col.3
Culpa leuis uenit in his contractibus, qui geruntur gratia utriusq;. co. tit. §.si.fol.253.col.4
Culpa quæ veniat in cõductione. de loca.§.qui pro vsu.fo.287.co.3
Culpa leuissima venit in l. aquilia. de l. aquilia.§.j.f.312.co.1
Curator datur bonis filijfamilias in quibus patri non quęritur vsusfructus, de tute.in prin.fo.53.col.4
Et datur uolenti. ibidem.
Curator furiosi datur principaliter personæ ibi.
Curator regulariter datur principaliter bonis, secundo personę qui testa. tuto.da poss.§. ad certum.fo.58 col.1
Curator pupilli nõ auctoratur ad adeundam hęreditatem. de aucto. tuto §.j. fo.69.col.4.
Curator datus ad certam causã, ea finita desinit esse curator.eo.ti.§.fi.f.78.co 2
Cura quando finiatur, qui. mo. tu. fini. §.fi f.73.col 4
Cura masculorũ, & fęminarum finitur eodem tempore, licet diuersum sit in tutela.de cura.in prin.f.73.col.4
Curæ introducendę ratio,ibi.
Curator non datur testamento, sed datus confirmatur,ibi.
Curator ad certam causam datur. ibi.
Curatores à quib. iudicibus dentur. ibi.
Curatorem in litem quando quis inuitus accipiat minor.f.74.col.1
Curator datiuus datur deficientib.legitimis.ibid.
Curator datur tutore idoneo non existente eo.ti.§.interdum.fo 74 col 4
Curator furiosi licet datus sit ex inquisitione omnino satisdat. de satis.tut. & cu.in prin.f.76.col.4
Curatores qualiter iurare debeant,& solennitates in eorum creatione. ibid.
Curator non cogitur quis esse illius cuius fuit tutor. de excu. tu. §.qui tutelam.f 86.col 1
Curator à testatore inuitus non. dat. ibi.
DAre aliquando potest quis quod nõ habet.de lib.in.prin.fo.20.col.4
Dare idest tradere. qui. alie. li. §.nunc admonendi.fo.134.col.1. Regulariter tamẽ differt,de ac. §. sic itaq;.fo.337. col.1. Et qui.mo. re con.obl.§.item is cui.fo.252. co.2
Dare est accipientis facere. ibi. & dominium transferre. de actio. §. sic itaq;. fo.337.col.3. & qui. mo. re. cõ. obl.§. item is cui.fo.252.col 2.
Datio substituti vulgaris in seruo non tollit necessitatẽ quis in filio tollat sint.atę.de vul.subst.in prin.fo.163.co.2
Damnum est diminutio patrimonij. si quadru.pau.fecit d.in prim.f.362. c.4. & de.l.aqui.in prin.f.311.co.2
Damni dati libero homini æstimatio fit arbitrio iudicis in cæteris condemnatur in duplo æstimationis damni. si quad.pau.fec. dica.§. cęterum.f. 363. col.1 & seq.
Damni causam dans damnum dedisse vi. de l.aquil.§.cęterum.fo 314. co.3
Damnũ quot modis dari potest: & quæ actiones competant.ibi. co 3. & co.4
Damnati in metallum qui dicerentur. quib. mo.ius pa. do.sol. §.j f.49.col.2
Damnatus de crimine famoso. non pot esse

esse testis.de testa.§.testes.fo.142.co.2
Dānatus in metallū nō pōt hēs institui, & quare.delega.§.legati.f. 192. col. 4
Damnatus crimine lęsę maiestatis non perdit patriam potestatē quā habet in filios, de hęre. quæ ab intest.§.interdum.f.210.co.3
Debitor eo ipso φ nō fuit pignus videtur dare auctoritatem vendendi. qui. ali.li.§.j.f.133.co.2
Debitor soluens pupillo qñ consequatur liberationem.co.ti.§.fi. f 135.co. 1
Debitor speciei legatæ liberat̃ si illa intereat, uel fiat insolubilis: & desinat posse pstari sine facto, & culpa ipsius, de lega.§.si res legata.f.183.col.4
Secus si facto suo mediato,aut imme diato, & siue scienter siue ignorāter fecerit.ibi
Debitor tenetur de dolo,lata,& leui, nō de negligentia.f.eo.col.4
Debitor generis non liberatur per interitū rei.de sal.§.quantitas. f. 200 c.1
Debitor anteq̃ conueniatur est de vrbanitate nō aūt de necessitate interpellandus. de act §. sie itaq;.f.137.col.2
Debitor qui in loco debito non soluit potest ubique conueniri vbi sortitur forum eo.tit.§.plus.f.351.co.3
Debitor potest cedere bonis. de repli. §.j.fo.374.col.3
Debitor verè ille dr̃, qui habet necesse soluere.de obli.in prin.f.248 c.2
Debitor non dr̃ conditionaliter obligatus ante euentum cōditionis.de verb.obl.§.sub.conditione. f.257,col. 2
Debitorem fugitiuū capere possumus de act.in prin.f.322.co.2
Debitor qui rem suam pignoratam creditori surripit tenetur furti.de obl.ex deli.§.aliquando.fo.306.co.4
Debitor dicitur etiam ille,qui debet ex delicto.de pœ.teme.liti.§.ex quibusdam fo 362.col.3
Debitor an quis sit ex contractu, uel delicto maxime refert.ibi.
Debeatur an dicatur tm̃ qd̃ debetur personali actione, uel ēt reali, & officio iudicis de act in prin.fo.322.co.2
Et an mihi dicat̃ dr̄i res mea.ibi co.3.
Deditiorum latinorum, & ciuium Ro. differentiæ de iure antiq.io. de liber. §.libertinorum f 22 co.1.& 2
Defensio est de iure gen.ium. de iust.& iur.§.fi.f.9.col 2
Defensor nemo est idoneus in causa aliena sine satisdatione. de satisd. in prin.f.364.co.3.& 4
Defendere pōt quilibet sine mandato. de satisd.§.fin aūt.f. 366.c.4. etiam inuitum: intellige tñ si caueat in quacunque actione eo.ti.§.fi. c.2. & seq.
Defensor simpliciter intelligit̃ sine mandato.de his per quos age.poss.§.j. fo. 364 col 2
Defensorum ciuitatum munus. de Att. tuto.§.sed hoc.f.58.co.1
Delatores qui pecunia accepta aliquē indebitè accusant puniuntur in quadruplū.de ac.§. quadrupli. 343. col.3
Delegati pōt facultas eodendi. ll. si hoc fiat spāliter. in pę.§. cūq; hoc.f.4 c.2
Et an delegari possit cognitio suspecti tutoris de susp.tu.in prin.f.87.c. 3
Deliberandi. tpš quod detur. de hæred. quali & diffe.§. extraneis f.187.col. 4
Delinquens in ecclesia ab ecclesia non iuuatur.de iis qui sunt sui vel ali. iu. §.fi.f.30 co.1
Delinquendi occasio danda non est . de suspec.tu §.fi.f.91 co.2
Delicta quædam transeunt contra hæredē etiā lite non contestata. de hære. quæ ab intre.§.interdum. fo. 213. co.3
Et quando hoc si uerum.ibi.
Demonstratio frustra additur rei satis demonstratæ de leg. §.huic proxima. fo.194 co.3
Demonstrationem significare substantiam quid importet.eo. tit. §. longe. fo.194.col.4.& f.195.col.1
Demonstratio qualiter.f.eo.col.1
Denunciare antiquitus quid esset. de actio.§. appellamus fo.338.co.2
Depositarius tenetur tantum de dolo.de act.§.in bonæfidei.fo.348.col.4
Depositi essentia requirit rem. qb. more cont.obli.§. præterea.f. 253. col. 2
Ex eo nascitur actio depositi. ibid.
Et tenetur ad idem indiuiduum reddituendum ibi.
Teneri regulariter de dolo & lata culpa ibi.venit tamen aliquando leuissima.ibi & de soci §.fi fo. 250.co.1
Depositarij negligentia imputatur deponenti.ibi.
Depositi declaratio generalis ibi.
Deportatus perdit ciuitatem: remane

fit liber de cap.dim. fo.61.co.3.& qui. mo.ius pa.po.fol.§.1. fo.48. col.1.& 2
Deportati qui.fol.47 co.4
Deportare qui possent. ibi.co.1.fol.48
Et dr mortuus ciuiliter. e.§.j. f.48.c.2
Et differt a relegato.fo.48.col.4
Et institui non potest. de hæred. insti. §.fi.fo.162.col.3.& de leg.§.legari.fo. 192.col.3.vbi ponitur ratio.
Desinere non solū dicitur respectu eius quod est: sed etiā respectu eius quod futurum erat.de here.qua.& diffe. §. fui.fol.177.col.1.& 2
Desuetudo tollit ll. in procem.§. igitur. fo.6.col.1
Determinatio vna respiciēs plura determinabilia dēt æqualiter determinare. qui.ex cau.ma.non li.§.fi.fo.27.col.2
detrahens in vno in cæteris censetur ap-probare. de test. milit. §.sed & si quis. fo.147. col.3.
Deum coli cuiuslibet interest . de actio. §.appellamus. fo.338.col.3
Dei gratia sunt omnia quæ facimus. in proœ.§.1.fo.3.col 2
Dies cœpta an habeatur ꝓ finita ex quib. cau.ma.non li.§.eadem. fol.25.col.2
Et quando & in quibus casibus. quib. non est permissa testa.§.1.f.149.col.2
Dies incerta suspendit.de verb.obl.§.cōditiones. fo.258.col.3
dies instrumento inseri debet, de inutil. stipu.§.item verborum. fo.269.col.2
diæta est spatium viginti milliariorum, de ex.tut.§.qui autem. fo.85.co.1
diffinitio facit rem generaliter cognosci.de iust.& iu.§.1.fo.8.co.1
Et saluatur si a communiter accidentibus comprehendat rem & casum diffinitum.de iure.in prin. fol.54.col.2
Et ꝓponenda est vt sciamus.id de quo disputatur. de lega.§.1 fol.180.col.4
diffidentia plerunque animum a studijs remouet. de iust.& iu.§.1.fo.8.col.1
digesta quare ita dicta fuerint . in proœ. igitur.fo.5.co.4. & ibi cur hae noua ff. significentur.
dignitas propria potest scribi absque reprehensione.in rub.proœ.fo.1.col 1
dignitatum ordines quot. in procem. §. cunque.fo 2.col.4
dignitates quæ liberant a patria potestate.quib.mo.ius pa.po.fol. §.filiusfam. fol.49.col.3
Digniora præferenda sunt, de iu.na.gen. & ciui.§.fi.fo.17.co.1
digniores altiori loco sedere debent . de bon.pos §.cunque fo.243.co.1
diligentia exigitur in quolibet opere perficiendo. in proœ.§.fi.fo.6 col.1
diligentiā in alienis reb. nō sufficit adhibere, eā quam quis adhibet in suis.de obli.quæ ex qua.con.§. 1.fol.294.col.3
dilationes petens post sententiam nunq̄ audiendus est, nisi caueat de parendo sententiæ.de offi.iud.§.1 fo.384.col.1
dilationes necessariæ nō volūtariæ dandæ sunt de act.§.si quis aliud. fo.353.co.3
dimidia est maxima & minima pars cuiusque rei secundum Boe. de iu.perso. in prin. fo.17 co.2
diœcesis dicitur territorium Episcopi . de inuti.stip.§ 1.fo.264.col 2
dispensator quis & vnde. appelletur . de mand.§.rectè.fo.291.co.2
dispositio generalis restringitur per aliā l.de liber.§.libertinorum. fol 22.col.4
Et præsupponit omnia alia habilia, de l.Fusia cani. fo.27.co.1
dispositio loquens de viro,vxore,nuptijs, matrimonio, & similibus, intelligitur de legitimis. de nup.§.pen fo.38.col 4
dispositū illud censetur quod potest esse verisimiliter de mente disponentis.de leg. patro.tute. fo.63.col.3.& 4
dispositio quantumcunque pia facta in testamento potest reuocari. de hæred. instit §.seruus. fol.158.col.1
dispositio absoluta debet intelligi secundum ordinis prærogatiuam . de legit. agn.ces.in prin fo.220.co.1
dispensare censetur promouens inhabilem ad dignitatem. qui. testam, tuto. da.pos in prin.fo.56.col.3.& 4
disiunctum quomodo legetur. de lega. §.eadem.fo.155.co.1
diuisio commoda ubi non cadit,fit diuisio arbitrio iudicis. de l.Falc. in princ. fo.199.col.1
diuisio quid sit.de obli. fo.249.col 1
diuisio si commodè fieri non potest, fit recompensatio in pecunia.de offic.iudi.§.si familiæ.fo.285.co.4
diuisio facit rē melius intelligi. in proœ. §.igitur.fo 6.co.1
diuersitas casuū facit diuersitatē decisionū.qui.ex ca man. non li § 1. f 23.c.4
Diuersitas quantitatis vitiat stipulationem

nem eatenus, quatenus est diuersitas: sed diuersitas in qualitate uitiat in to tū, de inut. stip. §. praeterea fo. 266. co. 4
Et an & q̄n diuersitas uitiet fol ibidē.
Diutina possessio quae dicatur. de vsuca. §. diutina. fo. 127. col 1
diuturnum dicitur quód constat spatio x. ann. de iu. nat. gent. & ciui. §. ex non scripto. fo. 15. co. 3
diu ponitur pro decennio. de lite. obli. fo 278. col. 1.
docilis qs qualiter fiat. I rub. pe. f. 2. col. 1
doceri ea debent quę auditoribus conueniunt. de iust. & iu. §. 1. fo. 8. co. 1
doctrina debet procedere a generalibus ad specialia. ibi.
Doctorū opiniones sunt probabiles non necessariae. de iu. nat. gen. & ciui. §. responsa. fo. 15. co. 2
Doctori attenti quippiam esse de cōsuetudine non est necessariò credēdum. de re diui. §. apium. fo. 98. co. 4
docere, idest probare. de execu. tut. §. sed & propter. fo. 82. co. 3
Docentes artes triuiales excusantur a tutela. de excus. tuto. §. item Romae. fo. 84. col. 2
Et an Doctores ll. excusentur. col. 3
Doctor, qui pecunia data quaerit sibi scholares, punitur. de suspe. tut. §. pen. fol. 91. col. 1
docendi gratia aliqua dicitur quę aliàs non dicerentur. de re. diuis. §. cum ex aliena. fo. 102. col. 4
dolus etiam in ouo committitur. de re. diu. fo. 99. col. 2
de dolo quis non agit pro minori quantitate duorum aureorum. ibi.
dolus futurus remitti non potest. de vsufructu. §. constituitur. fo. 118. col. 3
dolus dans causam contractui bonaefidei annullat ipsum ipso iure. de actio. §. actionum autem. fol. 345. col. 1. secus in stricti iuris. ibi. & de excep. in prin. fo. 370. col. 3 & 4
dolus est denegare restitutionem eius, ad quod restituendum quis tenetur. eo. tit. §. in bonaefidei. fol. 348. col. 4
dolus si dat causam contractui annullat, si incidit in contractum, datur actio ex contractu ad purgandum dolum. de perpe. & temp. act. §. 1 fo. 369. co. 2
Et quid sit dolus. quib. mo. re con. ob. §. praeterea. fo. 253. col. 3
Domesticum testimonium reprobatur in testamentis, & quid in alijs casibus. de testa. §. pater. fo. 143. col. 1
domestici qui dicantur. ibi. & de haered. qual. & diffe. §. sui. fo. 177. col. 2
dominus in re sua pōt ponere quā legē vult. de insti. & iu. in princ. fol. 7 col. 2
Et in ea est moderator. & arbiter etiā abutendo. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. §. 1. fo. 28 co. 4
dominus occidens seruum qua pęna puniatur. eo. tit. §. 1 fo. 29. co. 2 & 3
Dn̄s tenetur ex delicto serui insolidum si sciuit & prouidere potuit, & non fecit, de noxa. actio. in prin fo. 360. col. 2
Dn̄s soli quamuis efficiatur dn̄s totius, tn̄ dominus materiae remanet dominus. de re. diu. §. cùm in suo. fo. 105. c. 1
dominus res perire solent. eo. tit. §. in pecudum. fo. 109. co. 4
Dominus de facili non debet suo iure priuari. de vsucap. in prin. fo. 122. col. 6
Dn̄s regulariter alienat & non dn̄s secus. qui alien. li. in princip. fo. 132. col. 2
Dn̄s an ex persona sua succedat cognatus serui. & de ser. cogna. fo. 234. co. 4
dominus & seruus correlatiua sunt. de actio. §. actiones. fol. 332. col. 4
dominus an, & quando teneatur de peculio serui. ea col. & seq.
dominus est caput serui. de stipu. seru. in prin. fo. 360. col. 3
domini plures qualiter agant pro iniuria illata seruo communi. de iniu. §. si communi. fo. 316. co. 4
Dn̄ium rei corporalis facilius perditur q̄ incorporalis. de offi. iu. §. fi. fo. 286. c. 4
dominiū quomodo vendicetur. de act. §. sed istae. fo. 326 col. 3. & 4
dominio in nostro esse quaedam impossibile est de natura. de inutil. stip. §. in prin. fol. 263. col. 3
dominium non potest stare in pendenti. de ijs qui sunt sui vel alie. iu. §. 2. f. 26. col. 1. secus possessio ibi.
dn̄ium solo animo non amittiē, possessio sic. de re. diu. §. q̄ si naturali. f. 102. c. 1
dominium rerū alienatum quęritur nobis per accessionē, sicut per confusionem. eo. tit. § si tamen. fo. 103. col. 2
dominium varijs modis quęritur. eo. tit. §. si duorum. fol. 103. col. 4
Dominium & pignus non concurrunt. eo. tit. §. vendita. fo. 1 1. col. 4

Domi-

Dominium sine traditione quando detur eod. ti. § interdum fo. 1 2. col. 3. & col 4. & ibi de rationibus.

Dominium plus est quàm obligatio de vsura. in prin. fo. 121 col 4

Dominium an quæratur præscriptione. ibi f 122. col. 4.

Dominiũ transfertur aliquãdo à nõ domino quis a ie. li §. j. f. 133 co. 2 & 3

Dominum probatur per instrumentum emphyteuticum. de testa. mil. §. sed & si quis. fo. 147. col. 3

Dñium quod erát penes defunctũ, non est idẽ cũ eo quod transit in hæredem de hære. insti. in prin f 156 col. 4

Dñium rei legatæ transit recta uia in legatariũ §. nostra aũt. f 156. c. 4. & quo transeat, & quo ad quos effectus. ibi.

Dñium qualiter dicantur continuari in heredem maximè suum. Et an propriè vel qualiter de hær. quæ ab inte. §. sui autem fo 213 co 2

Dñium abdicari à dño non põt sine facto suo. de actio. § sic itaq; f. 337. c 4

Domicilium non habens vbi est datus tutor excusatur de excu. tuto. §. non esse. fo 83 col 2

Domus ex quibus constet. de lega. §. si grex fo. 190 co 1

Donatio collata in personam incertam valet, licet legatum non valeat. de re. di. §. pe f 113 co 2

Donationis duplex est genus de dona in prin. f. 128 col. 2

Donatio causa mortis quid sit, & quomodo reuocetur ibi

Et quasi per oĩa æquiparatᷓ legatis. ibi.

Donãs causa mortis vult magis ipsum habere quàm donatariũ: & magis donatarium quàm hæredem. ibi

Donatio olim fiebat solum per stipulationem: hodie fit nudo pacto ibi.

Datio an sit de iure gen. vel ci ibi co. 1

Donatio causa mortis exigit mentionem mortis ibi col 3

Donatio facta ab existente in articulo mortis non facta mortis mentione dicitur inter uiuos ibi.

Donatio causa mortis dicitur ob causam ibi. col. 4

Donatio causa mortis, & legatum in quo differant ibi & f 126. col. 1

Donatio in annos singulos est una legata plura f. 129. col. 1

Donatio prout in esse producitur, æquiparatur contractui, prout est in esse producta ultimæ uoluntati ibi.

Donatio nõ facta mentione mortis dicitur inter uiuos eo. ti. §. j fo. 129.

Donatio perfecta non reuocatur nisi ex modis expressis in lege. ibi.

Donatio ad substantiam non exigit scripturam. ibi.

Donator tenetur præstare rem donatam vt venditor rem venditam ibid.

Donatio quamuis perfecta reuocatur per ingratitudinem ibi. col. 3

Donatio facti exigit stipulationem. ibid.

Donationes quæ nõ egeant insinuatione. eo. ti. § j f 130 col. 3

Donatio inter uiuos ex quibus causis reuocetur ibi. col 2. & seq.

Et quæ requirantur vt reuocetur ex causa ingratitudinis, ibi col 3 & 4

Donatio ante nuptias qualiter iure antiquo tractabatur. de don. §. est & aliud fo. 130. col. 4 & 5

Donatio propter nuptias & dos possunt constante matrimonio augeri, & de nouo fieri & æquiparantur ibi

Donatio, & dos propter nuptias debent esse æquales. f. 131. col 1

Donatio propter nuptias an habeat priuilegia dotis ibi. f. 131. col. 4

Donationẽ propter nuptias potest mulier soluto matrimonio retinere, donec soluatur dos, & pp quid detur ibi.

Donatio inter uiuos an computetur in legitimam, & quando de inoffi. test. §. n. f. 275 co 2 & 3

Donatio rei legatę arguit adẽptionem in totũ. de lega. § si rẽ suam. fo. 186. col 4

Donatio propter nuptias non habet priuilegia dotis de actio. §. fuerat. fo. 147. col 2 & seq.

Donatio nõ p̃sumitur qñ alia coniectura capi potest eo. ti. §. si minus f 353. co. 1 Nisi interuen at traditio ibi.

Donator non conuenitur nisi in quãtũ facere põt de act. § sed & si qs. f. 355. co. 1

Donator an teneatur de euictione. de dona. §. j f. 129 col. 4

Dos non est vbi non est matrimonium legitimum, nec exigitur dos eo d. soluto te nup. pe f 38 col 4

Dos constãte matrimonio potest augeri, de nouo fieri æquiparatur donationi propter nuptias. de dona. § est

&

& aliud f 130 co. 4.
& debent esse æquales ibi. f 131. co. 1
& dat pro onera matrimonij ibi. col. 2.
Dos quando post mortem viri, & quo tempore olim, & hodie solueretur. de leg. §. sed si uxori. f. 188. co. 2. & 3. &
pro dote exigenda dabatur olim actio ex stipulatu, si stipulatio interueniebat, & rei vxoriæ. de actio. §. fuerat. f 246. col iij.
& an præferatur omnibus creditis. ibi. f. 347. col. 1.
Et ipso iure minuitur propter expensas necessarias. eo. ti. § propter retentionem. f. 364. col. iij
Dotales res, vel quasi prohibentur alienari etiam volente vxore. qui alien. in prin f. 134. col 2 & 3
Dotalis res si mobilis sit, & vir sit soluendo, an possit alienari. ibi. f. 134. col. ij.
Dotalis rei dominium cuius sit. f. e. c. iij. & 4.
Duellum an sit licitum de iure. de hære. quæ ab intest. §. interdum. f. 213. col. 4. & quid de iure cano ibi.
Duo vincula magis ligant eo. titu. §. sed ea omnia. f. 217. col. 2.
Duorum, pluriumvè reorum stipulandi constituta qualiter fieri dēt. de duo. re. in prin. f. 259. co. 2.
Duo re stipulandi in dubio non sunt duo stipulatores, quibus distinctis actibus mittendi separatim promissor respondet ibi.
ECclesia nunquam claudit gremium redeunti. de. inst. & iu. in prin. fol 7 col. ij
Ecclesia an det emphyteusim in perpetuum vel usque ad tertiā generationē tantum. de loca. § adeo. fol. 296. col. 1
Economus quis dicatur. de cura. §. fina. fol 75. col 4
Aedes sacræ nullo modo possunt alienari de re. di. §. sacræ. fol. 95 col. 1
Edictū dī pceptū gñale de vsuca. §. fina. f. 127. col. 3. & quō differebat ab inter dicto de interdic. in prin f. 375. col. 2.
Aedificium solo cedit. de re. diu. §. cum in suo f 105 co. 1 Et quando & in quibus casibus ibi.
Aedificās in solo alieno ex sua materia vl mām alienare & donare, si sciēter ædificat. eo. ti. §. ex diuerso f. 105. co. 2
Aedificari pōt quadrupliciter. eo. f col. 1
Aedificare licet cui libet vsque ad cælu de ser. præ. §. si. f 116. col. 4
Aediles an essent diuersi a prætorib. de iu. na. gen & ci. §. prætorum f 14 co. 1
Aediuiul qui essent. de tute. in prin. fol. 54. col. 1
Electio in dubio est debitoris. de leg. §. si generaliter f. 191. co. 4
Electio legati generis in dubio est legatarij ibi. & co. seq. vbi declaratur.
Electio domus uel fundi legati ad quem pertineat ibi col. seq.
Electio est debitoris qñ alternatiuè tenet ad duo de satis. §. fin aut. f. 366. c 2
Electio mala est in culpa. qui mo. re cō. obli. §. præterea. f. 253. col. 1
Et socie §. si f 290. col. 1
Elementis quatuor omnia constat, & eorum proprietates. in proœ. §. igitur. f. 6. co. 2
Eligens viam deteriorem consequendi suum cum possit utiliorem eligere reputatur. a Lilulius quod est eo. § cæterum. f. 351. co. 3. Et ita eligens malum cùm possit eligere bonum. ibi.
Eligere qui potest, non potest facta electione variare. ibi. fol. 359. col. 1
Eligens unum ius non videtur alterum renunciare de quo dubitat, uel quod ignorat de obli. q ex deli fol 308 co. 3
Emancipatus an contrahat matrimoniū sine consensu patris. de nup. in prin. fol. 33. col. 1
Emancipatio inter adoptiuos collaterales soluit penitus affinitatem. eo. tit. § inter eas. fol. 34. col. iij.
Emancipari non potest inuitus. de ado. §. 1. f. 41. c iij.
Emancipandi modus de iure antiquo. qui mo. ius pat. pot. fol. §. præterea. fo. 51 col. 2. & seq.
Emancipatus quo ad immunitatem patris connumeratur inter filios, excepto in prin f. 79 col. iij. & 4
Emancipatus hodie quid possit retinere per quos perso. non acqui. §. hoc quoque. fol. 137. col. 4
Emancipati sunt incogniti a iure ciuili. de exhæred. liber. §. Emancipatos fo. 163. co. 4
Possunt tamen de iure prætorio contra tabulas. e. ibi. col. seq.
Et desinit esse agnatus, sed remanet cognatus ibi. fo. 54. col. 1
Emancipatus præteritus hodie d cit re-

stamentum nullum, de inoffi.testa.in prin.f.173.col.2.vbi de ueritate.
Emancipatus non est suus. de hęre. quæ ab intesta.§ cùm autem. f.214.col.3
Emancipati vsque ad tempora Iustiniani reputabant extranei, & nõ succedebant.eo.tit §.emancipati.f.215. col.2
Emãcipatus qui de iure ciui. habebatur pro extraneo, & admittebat de iure prętorio, si dabat se in adoptionem, carebat beneficio prętoris. eo. titu.§. at.2. fo.215.c.iij.
Emancipatio est actus iuris ciuilis.e. ti. §. minus fo.215 col.2
Emancipate contracta fiducia quis dicatur.de legi agn.succes.§.fi.fo.222.c.4. & fo 223 col.1
Emendatè quid sit.de bo.pos.in princi.f. 240.col.ij
Emens rem si añ solutionẽ pretij inueniat eã uitiosam,non tenetur soluere pretiũ de suspe.tuto.§.fi.f.92. co.2.& 3
Et quando pendet euictio & in limine contractus ibi.col.ij.& iij.
Emens hodie a fisco statim, vt dominus habet actionẽ,& exceptionẽ, quamuis res sit aliena,sed domino reseruatur,ius contra fiscum infra quadriennium.de viucap.§.fi.f.128.col.iij.
Emens ab Imperatore, uel Augusta hẽt ibidem priuilegium ibi.
In emptione necessarium est pretiũ uel quod de eo fides habeatur, vt dominium ex traditione transferatur. §.venditæ f 111 col.4
Emptio solo consensu perficitur & ideo nec rei traditionẽ, numerationẽ prij aut dationẽ arrharũ exigi, quia hoc nõ ad substantiam sed ad probationẽ & executionẽ ipsius cõtractus requiritur.de em & uend.in prin. fo.179.c 3
Emptio fit aliquando cum scriptura, & tunc dicitur imperfecta quousque nõ est perfecta scriptura. ibi.
Emptio quod modis dicatur perfici. ibi.
In emptione non potest dari res loco pretij.ibi.2.co 1
Et qñ dicatur fieri in scriptis ibi. co 1
Emptionis subã est certitudo pretij. de em. & uend. §. pretium. f.181. col.1.
Emphyteusis est de iure ciuili. de iu.na. gen & ciui.§ ius autem f.12 col iij.& datur ad diuersa tempora.de loca. §. adeo.f.286.col.1
Et ad quẽ spectet periculũ, uel dãnũ rei emphyteuticæ.eo.§.f.286. col.4.& vnde dicatur.f 286.col.ii.
Et an Emphyteuta possit alteri dare in emphyteusim f 287 col.ii.
Et qualiter primus agat contra eum,& eum expellat.ibi.
Et differt emphyteusis a locatione in septem,& a uenditione in tribus. fol. 286.col.iii. & 4
Et continet duo tacita pacta ibi. co.4
Emphyteuta põt moram purgare celeri satisfactione arbitrio iudicis. ibi.
Et si vult vendere debet domino denunciare.ibi.col.seq.
Epistola vel nuncio aliquid dari particantur.de liber.§.1.f.21.col.ii.
Aeque est dictio cõtinuatiua ad prçcedẽtia.de actio §.æque.324.col.iii.
Aequitas præualet rigori. de oblig. quæ ex qua con.§.item is f.296.col.iii.
Et hoc ubi rigor,& ęquitas scripti sũt. de senatuscon. tertul. in princip fol. 223.col.ii.
Aequiparata si duo sint a l. antiqua, dispositio postea facta in vno habet locum in alio & quando quod cum eo. in prin. f. 356.col.ii. & de legi. parentu.in prin. f. 64 co.ii.
Et si duo æquiparentur, id quod plus est in uno, tribuitur alteri. de legiti.§. sed olim.fo.181.col.ii.
Equi dominium transfertur,& possessio facta eiusdem traditione per frænum de re.diui.§.item si quis.fo.113.col.1 & connumeratur inter animalia quã sueta.si quad.pau. fecis.dica. fol. 362. col.3
Ergo, est dictio illatiua.de pa. potes.fo. 31.col.iii.
Error impedit cõsuetudinẽ.de.iu. na.gẽ. & ciui § ex non scripto fo.16. col 1.
Et in re propria aliqñ toleratur.qui.te sta.turo.da.pos.in prin.fo.56.col.iii.& vitiat etiam si sit in qualitate. ibi.
Error iuris non impedit vsucaptionem. de usuca.§.sed tamen fo. 124. col.2.& an impediat præscriptionem eod. tit. §.nouissime.fo.126.col.3
Error facti quandoque prodest ibi. & de test. §. sed cum. aliquis f.242.col.4
Error inutilis qu s dicatur ibi.
Error communis facit ius.de test. §. sed cum ali quis.f.242.col.3

Error

Error in persona hæredis instituti, q̃ sit liber vel seruus, non vitiat. de vulgari subst. §. si seruum. fol. 164. col. 1. & 2
error in qualitate, ob quam credi possit q̃ testator motus fuerit ad instituendum, vitiat. ibi. eo. co. 1
error testatoris circa dñium rei suæ non vitiat, etiam si erret in eo, quod si verũ esset, legatum esset inutile, de leg. §. siquis rem suam. fo 186. co. 3
error nominis legatarij, vel hæredis, si de corpore constet, non uitiat. eo. titu. §. si quidem in nomine. fol. 194. co. 2
Error in nomine appellatiuo quando vitiet. ibi. col. 2
error facti sæpe et prudentissimos fallit. de act. §. si quis agens. fo. 351. col 1
error quando possit in iudicio corrigi. eo. tit. §. siquis aliud. fo. 353. co 3
error an impediat domini translationem. de obl. quæ ex qua. con. § item is. fo. 296. col 3
error iuris obscuri, & facti parificantur. de obli. quæ ex qual. deli. in princ. fol. 219. col. 3
error probabilis facit iudicem in nihilo teneri parti læsæ. ibi.
Aestimæ rei cuius est periculum. de act. §. actionum autem. fo. 345. co. 4
Aestimatio debet fieri non ex affectione, sed communi æstimatione. de l. Fal. §. si. fo. 200. co. 3
Et non semper facit emptionem, & in quibus casibus. qui alie. li. in prin. fol. 132. co 2. & 3
Aestimatio rei alienę legatę an sit in obligatione. de leg. § si res. fo. 189. co. 1
Et, pro idest. de lib. in prin. fol. 21. col. 1
Aetas perfecta quæ dicatur. de fidu. tu. fol. 65. col. 3
Euentus malus nõ debet esse in conside ratione. de inut. stip. §. 1. fol 264. col. 1
euidenter apparere dicitur, quod constat ex lectura alicuius rei. de leg. §. posthumo. fol. 193. co. 3. & 4
Et, denotat principiũ temporis de in. na. gen. & ciu. §. ius autem. fo. 12. col. 1
Et denotat causam mediatam. de legi. patro. tu. fo. 65. co. 2
Et, ponitur pro, propter. per quas perso. no. acqui. §. 1. fo. 136. co. 3
Et propriè significat causam immediatã large tamen mediatam. ibi.
Examen tripliciter accipitur. de re. diuis. §. apium. fo. 98. col 3
Excommunicatus cui hodie æquiparetur, deportato, relegato, an interdicto aqua & igni. de cap. diminut. in princ. fo 61. col. 3. & 4
Excusationes duæ imperfectæ non faciunt unam perfectam in tutela. de excu. tu. §. item tria. fo. 82 co. 1
excusati largè dicuntur qui prohibētur. eo. tit. § item maior. fo. 84. col. 1
Excusatio tutelæ debet proponi infra quinquaginta dies continuos. eo. tit. §. qui autem. fo. 85. co. 1
exceptio conceditur de æquitate, & conceditur facilius quàm actio. de re. diu. §. ex diuerso. fo. 106. col. 2
exceptio doli habet locum vbicunque æquum est exceptionē locum habere, siue alia competat, siue non. ibi.
Exceptio firmat regulam in non exceptis. per quas perso. nob. acq. §. ex his. fo. 139. col. 3
exceptio tenet uicem actionis. in rubr. de excep. fo. 370. col. 1
exceptiones sunt arma eorum. eod. titu. in prin. fo. 370. col. 2
Et fuerunt inuentæ ad defendēdum, non ostendendum. ibid.
Et fundantur præcipuè in æquitate. ibi. & col. seq.
exceptiones turpes non proponuntur 5̃ patronos & parentes. ibi. fo. 370. col. 4
exceptio pacti de non petendo qualiter fuerit inducta. eod. tit. §. præterea. fol. 371. col. 1
exceptiones aliæ perpetuæ sunt & peremptoriæ, aliæ temporales & dilatoriæ eo. tit. §. appellantur. fo. 372. col. 2. & quæ sunt ibi.
exceptiones peremptoriæ septem casib. possunt opponi post sententiam. ibid. fo 372. col. 2
exceptio dilatoria ꝓponunt ante litē ꝯte statam: sed probatur post quam actor mōstrauerit, quod asseuerat. ibi. col. 3
exceptio fori debet opponi, & probari ante litem conte. ibi. co. 3. & seq.
exceptio non numeratæ pecuniæ, an sit perpetua, uel temporalis, uel anomala ibi. col. 3
exceptio non numeratæ dotis. ibid.
exceptio quòd quis non debet cõueniri nisi inquantum facere potest, est temporalis. ibi. col. 4

Exce-

Exceptionis dilatoriæ aliquę respectu personarum. eo.tit.§. præterea etiam, fo 373 col.2
Exceptio per replicationem eliditur. de replica in sup.fo.374 col.3
Exceptio competens principali regulariter competit fideiussori. eo.titu.§.1. fo 374.col.4
Fallit in exceptione personali. ibi.
Exceptio cessionis bonorum nó prodest fideiussori.ibi.
Nec exceptiones personales.etiam ibi.
Exceptio diuisionis ex epistola Diui Adriani cessat in quinque casibus. de fideiuss.§ si plures fo 275.col.3
Et an talis exceptio sit dilatoria, vel peremptoria, vel anomala. ibi.col.3.
Et q opponi possit vsque ad sententiā non postea. ibi.col.3
Exceptio non numeratæ pecuniæ, vltra biennium non opponitur. de lite. ob. in princ fo.277.col.1
Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi siue petat actor,siue non. eod. titu.col.3
Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi etiam post biennium: sed tunc onus probandi competit excipienti. eo.tit.fo 278.col 1
Exceptio non numeratę pecuniæ in qui bus casibus locum non habeat.eo.tit. fo.278 co.3
Executiones magistratuū qui plus debito petunt, puniuntur in quadruplū. de actio.§ quadru.fo.348 co.3
Exemplis an iudicetur. de iu nat. gen. & ciui.§.ex non scripto.fo.19.co.4
Exempla eius qui habet authoritatem. l condendæ. attenditur.ibi.
Exempla non restringunt regulā. de re. corpo.& incorpo in prin. fo.124. col.1
Exempla instrumentorum an probent. de test.§.nihil autem.fo.144.col.3
Exempla Principum sunt imitanda. de cod.c in prin. fo 209.col.2
Exempla necessaria sunt in materia generali. de actio.§.sed istæ. fo.326.col.1
Exercitoria quid sit. quod cum eo. §.1. fo 355 co 2 & 3
Et vnde dicta. ibid.
Exhæredatio inter cæteros qualiter fieri dicatur, & quare ita dicitur. de exhære.lib.in prin fo.152.co.2
Exhęredationis cā debet exprimi, & per hæredē probari.eo.tit.§.1. fo.153 col.3
Exhæredationis respectu sublata est dīa sexus emancipationis, & patrię potestatis, & posthumorum & īā nat.orum, eo.tit §.sed hæc quidem. fo.153.col.4
Exhęredati quę remedia habeāt contra testamentum.eo §.155.co 1
Exhæredatis substitui potest. de pup.sub. § non solum fo,167.co.3
Exhęredatus habetur pro mortuo quo ad ius ciuile de succ.lib.§.1.fo.237.co.1.
Exhiberi non tantum debet res, sed debet exhiberi in eo statu in quo erat tempore petitionis. st. de offi.iud. §.ś ad exhibendum. fo.385.co.2
Non exhibente reo vel non cauente de exhibendo, iuratur in litem. ibid.
Eximés aliquē qui in ius vocatus sit, tenetur ad pęnā quanti actor in litē iurauerit.de actio.§.pœnales. fo.334.col.2
Experientia est rerum magistra, de satisda.§.fin. fo.367.col.2
Experientia comprobantur scientia, diligentia & fides.in proœ, §.cunq; hoc. fol.4. col.2
Expensæ necessariæ quæ dicantur. quod cum eo §.præterea. fo.357.co.3
Expressio eorū q̄ inerāt nō facit quid dici superfluū.in proœ in princ. fo 2 c.2
Exquaestor qui sit. in proœ. §. cunque hoc. fol.4.col 4
Extensio fit de casu ad casum ex identitate rationis. de lega patro. tute. fol. 63.col 3
Extensio non fit in pœnalibus de similibus ad similia, quando pęnę imponuntur habito respectu ad priuilegium alicuius personæ, etiam si ipsi casus essent a iure æquiparati. de actio.§ ex maleficijs fo.340 col.1
Exercitoria iudicāt animi secreta interiora.de re.diuis. §.pauonum fo.99.col.1
Extinctum semel non reuiuiscit, etiam cessante causa extinctionis. de noxa. actio.§.si seruus. fo.361.col.3
Et de cap.dim.§ quod aūt. fo.62 col.1
Extraneus hæres dicitur qui non est in potestate. de hære.quali.& diffe.§.cæteri fo.177.co.3
Extranei in alia materia qui dicantur. ibi fo 177. col 3. & de leg §.si peculiū. fol.160 col.3
Arbit.qui dicatur. de re.diuis. §.certè. fo.106.col.3

Face

Facere qui tenetur aliquid, tenetur illud omni ope, & industria adimplere. in proœ §.1.fol.3.co.1
Facere dicimur quod per aliū facimus. ibi.§.igitur.fo.5.co.4
Faciens aliquid in alieno fundo, si quod facit ab eo petatur, recuperat expensas ope exceptionis. de re.diuis §.qua ratione fol 107.co.2
Facere posse importat quatenus facultates patiuntur deducto ne egeat. de actio. §.item si de dote. fol.354. col.2
De facto fieri aliquid nō sufficit, vt sequatur effectus iuris. de inge.§.fi. f.20.c.2
Factum gratia periculi, vel necessitatis euitandæ mortis, non dicitur factum animo admittendi rem, quamuis primo aspectu appareat contrarium. de re.diu.§.fi fo 113.col.3
Factum a iudice contra partem contumacem, censetur factum ab ipsa parte.qui alie.li. §.1.fo.133. col.2
Factū legitimè nō retractat, licet veniat ad casum a quo incipere non possit. de lega. §.si quis debitori.fo.187.col.3
Factū unius iniquum est, quod alijs damnū afferat. de nox.in prin fol.360.co.2
Facti appellatio comprehendit non factum. de uerb.obl.in prin.fo 254.col.3
Facta etiam in stipulationem deducuntur.ibid.
Facti alieni promissio qn ualeat. de inut. stip.§.si quis alium fo 265. col.1.& 2.
Facta non præsumuntur. de fideiusso.§. fin.fo.276 col.3
Facta vtpote naturalia non sunt abdicata a seruit. per quas perso.no. obli.acquir.§.fin.fo.298.col.3
Facilioribus est inchoandum. de iust.& iu.§.1 fo.8.co.2.& de lega.§.sed olim. fol.181.col.2
Et faciliori uia eundum est. ibi.
Facilius percipiuntur res oculis, quàm auribus.de gra.cogna.§ fi.fo.210.col.1
Facultates suas quis potest ignorare. ex qui.cau manu. non lic. §.in fraudem. fol 24.col.4
Facultates magnæ uel paruæ dicuntur arbitrio iudicis. de attu.tu. §. sed hoc. fo.67 col.4
Falcidia in quibus casibus cesset. de leg. Falc.§ fi fo.200 col.4
Falsa causa non uitiat legatum. de lega. §.sed si uxori.fol.188.col 2.& §.longe. fol.194.col.4. nisi sit apposita conditio naliuer. ut ibi.
Falsum quod dicatur.de excus.tut.§.fin. fo.86.col.4
Fama aliqñ damnatur post mortē. quib. ex cau.man.non licet.§ 1.fol.24.col.2
Famæ periculum æquiparatur periculo uitæ de suspec.tut.§.suspectus autem. fol.89.col.3
Familia quid importet. de legit. agnat. tut.in prin.fo 59.col.3
Et ponitur pro hæreditate. de actio.§. quædam.fol.340.col.3
Fatuitas est damnabilis. de fideicom.hæte § sed quia fo.204.col.2
Fauore introductum non est trahendū ad odium. quib mod.ius pa.po.fol. in prin.fo.47.col.3
Fauori per se introducto quilibet potest renuntiare. qui.alie.l.fo.132.co 1
Fauor est extendendus.de actio.§.actionum autem.fo.345.col.iij.
Fœmina calidior & fragilior masculo.de nup.in prin.fo.33.col iij.
Fœmina non adoptat, nec habet filios in potestate de adop.§.fœminæ fo.45.c.4
Fœminæ qualiter olim poterant exhæredari.de exhæred lib.§ 1.fol.152 col.iij
Fœminæ transuersales quomodo in uarietatem iurium successerint olim. & qualiter hodie succedant. de legi. agna.succes§.1.fo 220 col.2.& seq.
Fœmininū non concipit masculinū. qui. da.tu pos.§.si quis filiabus.fo.58.co iij.
Ferè est dictio diminutiua. quod cum eo.in prin.fo.356.col 1
Ferarum dominiū retinetur, donec non sit earum persecutio difficilis. de re. diu.§.apium fol 98.col.2
Fœtus aialis irrationalis est in fructu. de re.di.§.in pecudum. f.109.co.4.& seq.
Feudum ex quibus causis reuocari possit.de dona § 1 fo.130.col.iij.
Fictio idem operatur quod veritas quo ad iuris effectū. de nu.§.pe.fo 38.co.4
Fictio fictionis datur in adoptione loco nepotis de adop.§ licet fo 44 col.2
Fictio postliminij fingit captum semper fuisse in ciuitate. fictio. l Corn. fingit captum decedētem apud hostes mortuum præambula hora captiuitatis qui non est permissi fac.testam §.fin. fol 10 col.4.& seq.
Fictiones duæ possunt cōcurrere, quando

do non oriuntur ex eodem fonte. de stip.ser.in prin.fo.260.co iij.
Fidē fallere grauius est ei, qui ex necessitate confidit, ꝗ ei, qui ex uoluntate. de act.§.act onum aut. fol 345.col iij.
Fideicommissarius uniuersalis non pōt esse testis in testamēto. secus particularis. de testa.§.legatarius.fo.143 col.4
Fideicommissarius uniuersalis habetur loco hæredis ibid.
In fideicommissarium transeunt omnia iura actiua, & passiua. de leg.§ nostra autem.fo.181. co.4
Fideicōmissa & olim & hodie fieri possunt post mortem hæredis, uel fideicommissarij.eod.titu.§.post mortem. fo.196.col.iij.
Fideicommissa uniuersalia tanquàm digniora præferuntur. de fideico.hær.in prin.fo.201.col.2
Fideicommissa iure antiquo non habebant necessitatem. ibi.
Et quòd a principio fuerunt inducta ex mala causa. ibi.
Fideicommissum vnde dicatur, & eius etymologia. ibi.
Fideicommissa uniuersalia qua actione petantur, & qua particularia.ibi.co.iij.
Fideicommissarius & hæres æquiparantur.eo.tit.§.1 fol.201.col.4
Fideicommissum uniuersale dicitur tā respectu partis quàm totius.ibi.
Fideicommissum relictum in testamento sine institutione hæredis quando ualeat. ibi.& col. seq.
Fideicōmissarius an sit dñs ēt ante restitutionem. e.tit.§.sed quia f.204.col.4
Fideicommissarius debet in restitutione cauere de indemnitate hæredi restituenti.ibi.205.col.1
Et potest fideicommissum futurum inutile renunciare. e.tit. §.siquis una. fo 205.col 2
Et grauati pōt.e.ti.§.pterea.f.205.c iij.
Fideicommissorum nomen, substantia, & receptio causam habuerunt a fide hæredis.co.tit.§.fi fo 206 co.2
Fideicommisso relinqui potest quælibet res existens in commercio nostro. de singu.re. per fideicomm.reli.in princ. fo.207.co.2
Fideicōmisso grauatus tenetur satiē ad restitutionem.eo.tit.§.1.fol.207.col.2
Fideicōm[illegible] quibuscunq; uerbis relinquuntur. eo.tit.§.fi. fo.208.c 4.& seq.
Fideicommissaria hæreditatis petitio datur ei, cui per Trebellianum hæreditas est restituta. de act. §. item Seruiana.fo.332 col.3
Fideiussor de iudicio sisti quandiu teneatur.de satisda.§.2.fol 365 col.2
Fideiussor quilibet est idoneus, quando agitur contra patrem, uel patronum. ibi.fo.365.col.4
Fideiussor de iudicato soluēdo liberatur lata sententia, si simpliciter sit receptus.eo.tit.§.sinautem.fol.366.col.iij.
In fideiussorem de iudicato soluendo an fiat executio sine nouo processu. eo.tit.§.fin.fo.367.col.iij.
Fideiubens censetur habere mandatum de soluendo ab eo pro quo fideiubet. de replic.§.1 fo.374. col.3
Fideiussori datur regulariter regressus contra principalem, pro quo fideiussit si soluerit. ibi.
Fideiussores ad hoc accipiuntur, ut ab eis exigatur, quod a principali nequit exigi. ibid.
Fideiussoris appellatione uenit omne accessorium, siue mandator, siue fideiussor. ibi. col.iij.
Fideiussor est, qui pro alio obligatur. de fideiussiu prin.fo.273.co.4
Et quare inuenti sint fideiussores. ibi.
Fideiussor an possit accedere obligationi accessoriæ. ibi.
Fideiussores dotium non exiguntur, & quare. eo.tit.§.1.fo.274.col.1
Fideiussor potest accedere præsentibus, & futuris negocijs.ibi.co.2
Et ciuili tantum obligationi. ibi.
Fideiussor an semper relinquat hæredē obligatum. e.tit.§.fideius.fo.274.co.4
Fideiussor pœnę pro furto, uel aliter, an obliget hæredem. ibi.
Fideiussores plures insolidum tenentur, eo.tit.§.si plures.fo.275.co.1
Et hñt beneficium epistolę D.Adr.quā opponunt in uim exceptionis. ibid.
Fideiussor qñ teneatur in plus ꝗ principalis eo.tit.§.fideiussores. fo.276.co.1
Fideiussor obligatur ex stipulatione, nō pacto simplici.de fideiussor.§.si quid. fo.279.col.2
Fideiussor in quatuor casibus agit ante solutionem. ibi.
Fideiussor aliquando nullo modo agit contra

atra principalem ibid
iussio non est sine stipulatione. eo. it.§.fi.fol.276.col. 3.
fideiussor tempore institutionum poterat conueniri priusquam principalis. de manda.§ 1.fol.290.col.4
fideiussor quando soluendo liberet reū ipso iure uel per exceptionem. quib. mo.tol.obli in prin.fol.299.col 3
fideiussori soluenti quomodo creditor cedat actiones & quando.ibi.
fiducia quid sit de leg.agn. succ. §. fina. fol.223.col.1
fiduciariæ tutelæ appellatio unde processerit. de fidu.tu in rub.fol.64.col.3
fieri non posse dicuntur ea quæ commode non fiunt. de offi. iud. §.si familiæ fol 386.col.1
fieri quid facilius impeditur quàm factum tolli. qui. non est permis. fa.testa.§.1.fol.149.col 2
filios educare monemur de iure na & tenemur nisi de se sint sufficientes. de iu.na.gent.& ciu.in prin. fol.10.col.1.
filius nocere non debet materna calamitas.de inge.in prin.fol.19.col.4
filiu fam olim non poterat uti alijs sacris, quàm quibus uteretur pater. §.1. de pat.pot.fol.32 col.1
filius sequitur matrem quo ad conditionem,sed quo ad honores & dignitates patrem.de ing.fol.20. col.1
filij existentium apud hostes an sint liberi. de ijs qui sunt sui uel alie. iu. in prin.fol.28.col 2 & 3
filij spurij,uel alias illegitimi nō sunt in potestate nostra.de pat. po f.30. co.4
filij patris familiam sequuntur non matri eo.ti.§ 1.fol.31.col 3
filiusfami.non potest esse in iudicio contra alium sine licentia patris. ibi. fol. 31 col.3
filius sine patris consensu non contrahit matrimonium ciuili & naturali ratione.de nup in prin.fo.32.col.4.
Immo requiritur iussus.ibi.
filij duorum fratrum iure inter se nubunt.eo.ti.§.duorum.fol.35.col.2
filij ex coitu illegitimo non sunt in potestate.eo.ti.§.pe.fol.38 col 4
filij sui iuris difficilius transeunt in alterius potestatē quam qui sunt in potestate patris.de adop.in prin f.40 col.2
filiorum quot sunt species de adopt.in prin.fol.40 col.2
filius si emancipatur ex causa descendente ob defectum ipsius perdit quartam, alias siue sine causa, siue cū causa non ibi.§.cum autem.fo.43.col.1
filij legitimi tantum in multis æquiparantur naturalibus & legitimis.eo.tit. §.in plurimis. f 45.col.1
filius morte patris,uel aui, & quando efficiatur sui iuris. quib. mo. ius pa. po. fol.in prin.fol 47.col.2
filiusfamilias miles non liberatur a patria potestate.de iure insti. eod.titu.§. filiusfamilias.fol.49 col.3
filius non pōt cogere patrem eū emācipare.e.tit.§.fi f.53.co. 2. nisi certis casibus,nec pōt cogi nisi ex iusta cā. ibid.
filiusfamilias potest esse tutor. qui da. tu poss in prin.fol.56.col.3
filiorū appellatione ueniunt posthumi. eo.tit.§.si quis filiabus.f 51.col 3
Et an ueniant nepotes ibi.col.4
filij quot excusent a tutela. de excu. tu. in prin.fo 79.col 3.& 4
filius legitimus tantum non præstat excusationem a tutela patri legitimo tātum,sed naturali sic.ibi.
filij uiui soli numerātur quando agimus de immunitate patris ibi.
filiusfamilias donat, sed non legat, de dona.in prin.f 129.col.1
filius non est idoneus testis in testō patris nec cōtra.de testa.§.pē.f. 143. co.1
filiusfamilias miles pōt testari, sed iure communi de testa. mil.§.j f.145.col.4
filiusfamilias in quasi castrensibus,recte testatur, si testamentum iure communi conficiat.eo.ti.§.fi.f.147.col.4
filiusfa.in aduētitijs etiam in ijs, in quibus patri non quæritur ususfructus, non testatur.ibi f.148 .col 1
filiusfam.non testatur nisi in peculio castrensi & quasi castrensi. qui. non est permis.fa.testamē.in prin. f. 48.col.3.
filiusfa. consentiente patre donare potest causa mortis, non testari; & de ratione ibi.f.148.col.3
filiusfa. consentiente patre potest testari ad pias causas. ibi.
filij naturales tantum non excluduntur ab hæreditate matris,sed patris sic [illegible] inoffi te.§.1. f 174 col.2
filijs ingratis nihil tenetur pater relinquere.eo.ti.§.fi.fol.175.col.4

Filius magis tenetur patri quàm pater filio,& frater fratri.ibi.
Filius quomodocunque exeat patris potestatem facit locum nepoti in suitate.de hæred. quæ ab intest. §. ita demum fol.212.col.3
Filij naturales plus iuris habent quàm adoptiui.eo. ti.§.minus.fol.216.col.1.&2.
filij naturales emancipati de iure prætorio seruant gradum liberorum, adoptiui non.ibi.col.1
filius datus in adoptionem extraneo retinet iura patris naturalis. eo. titu.§. sed ea omnia.217. col.3
filios ex masculis magis diligere quàm ex fœmina est facere iniuriam naturæ.eo.ti.§.si.218.col 2
filij plurium fratrũ qñ soli succedũt patruo an succedant in capita uel in stirpes.de leg. agn.succ.§.1.221 eo 3.& 4
filiorum appellatione ueniunt nepotes, sicut appellatione sobolis & liberorũ. de senatusc tertu. §.si 225.col. 1
filij admittuntur ad successionem matris intestatæ per Orphi.de senatusco. Orphi.in prin.225.co 3
filiorum apellatione in materia legali non ueniunt nepotes.ibi.
filium non esse, uel esse exhæredatum paria sunt. de success. liber. §. sed nostra.237.col.2
filius non tenetur ex uoto de actio. §. actiones autem 333. col. 1
filius non potest patrem in ius uocare non petita uenia. de act. § pœnales. fol.334 col.2
filius uel filia si corrumpantur quæ actio detur.eo.ti §.in duplum.348. col 3
filius & seruus ferè in oĩb⁹ æquiparanť. qđ cum eo in prin.f. 356.co.1. Et in q bus differant.eo.ti.§.cæterum 359.c.1
filius fideiubendo patrem de peculio obligat,seruus non.ibi.
filius damnũ dans de iure antiquo ante ius ff. dabatur pro nox. de nox. actio §. fi.365. co.4. Sed hodie est correctũ.ib.
filij pro suis delictis ipsi conueniuntur. 361 col.4.& seq.
filius itẽ olim, occidebatur a patre. ibi.361.col. 4
filijin potestate stipulando æquiparantur seruis.de stip ser.§. 160.col 4
filius alijs excepto patre potest naturaliter obligari. de inutil. stipu.§ item inutilis.267.col.3
Exceptis aliquibus casibus notatis. & col seq.
filius in peculio castrensi, uel quasi est paterfamilias fo.eo.col.2
filiusfamilias impubes etiam cũ authoritate patris non obligatur,& quare.e. ti.§ pupillus.267.col 4.& seq.
filiofa. olim quinque actiones competebant ratione proprietatis,quas tamen non exercebat. per quas perso. nob.ob lig. acqui in prin.258.col.1
filius uel seruus surripiendo domino, uel patri committunt furtum, & res efficitur furtiua.non tamen datur actio furti & quare. de obli quæ ex de.§. 2. qui.308.col.3
filius quando possit puniri de furto facto patri.ibi co.
filius pro qua iniuria possit patrem accusare.de iniu.§.atrox.318.col.1
filia sororis adoptiuæ non coniungitur mecum ciuili, uel naturali iure. de nup.§ fratris 84.col.4.& seq.
filiationi non præiudicat quæstio super partu agnoscendo quo ad alimenta de actio.§.præiudiciales.336.c 1 & 2
finium signa, puta lapides effodiens corrumpẽs,punitur etiam iudicio finium regundorum. de offi. indi. §.si finium. 386.col.2
fines prohibens poni uel agrum metiri quomodo puniatur ibi.co.3
finium regundorum iudicium quid continet eo §.386.col 3 & 4.
fiscus in quibus utatur iure priuati. de usuca.§.r s fisci.125.col 4
fiscalia regulariter alienari non pñt. ibi.
Fiscus uendens qualiter, quando, & quæ priuilegia transferat. eod titu. §.si fo. 127 col.3 & 4.
Et contra fiscum in dubio est pronunciandum qui mo.esta.infit §.si 172.col.2.
Et quando hoc sit uerum.ibi.
fiscus qualiter teneatur ad debita contracta ante confiscationem per eum, cuius bona sunt confiscata de acquit. per arroga §.si.245. col 2
fiscus & mulier paribus passibus ambulant de actio.§. fuerat.,47.col.1
fiscus non præfertur habentibus expressam hypothecam.ibi.
Et an fiscus plus petens incidat in pœnas ut priuatus. eodem titu.§. si qu s agens,

... col. ... e.col.4
Fluminis impetus non potest alteri ad iudicare fundum meum.de rerum diuisione.§.praeterea.100 col 2
Flumina uicem iudicium obtinet, & dant & auferunt dominium. eodem tit.§ quod si naturali.101.col 3
Forma tradita a l. seruari debet. de test. in prin.140.col.1
Formidolosus.i. dolosus multiformiter. de pupil substi §. sin autem.167.col.1
Fornicatio quęlibet hodie est prohibita. de hęre. quae ab intest. § .212.col.2
Forte, ubi haec dictio est apposita,debet intelligi ut dem dis... in casu, ... quo non est apposita, quod dispo... eo in quo est apposita. de a... ctio.§ eque.324.col.3
... quae commutantur.de. satisda. ...1.& cu.§.77.col.3
Fortunę prosperitas debet credere lucro eius cuius fauere uoluit.per quas personas.no.acq §.1 136.co.2
& quod a fortuna procedit nō debet alicui imputari.de senatuscon.tertul. sed nos.224 col.3
Forus est locus ubi ius redditur: Item ... rum uenalium bursa, & plura alia significat.de inuti.stip.§. 1.264. col.2
... in neutro genere quid significet. ibi.
... er an possit stipulari fratri in eadem ... āte existenti.de stip.ser.§ 1.261.co.1
... cosangu neus quis dicatur. de ... agna.succ.in prin.219.col 3
Fraus sine dolo non existimatur. qui ex causa.ma.nō licet. §. in fraudē 24. c.3
Fraudem legi faciens punitur de ijs qui sunt sui uel alie. iur.§ fi.29.co.4
Fraus nemini debet patrocinari. de actio,§.itē si quis in fraudem. 329. co 3
Fraus,quando sit talis ut faciat instrumētum,actum,uel contractum rescindi. ibi.col.seq.
Et tā in contractibus quàm in ultima uoluntate & in libertatibus. ibi.col.3
Frequentioribus rebus aptātur leges in procę.§ cunq.5.col. 2
Fructus naturales quis restituat & quando. de re. di. §.si quis a nō dño.208.co 4
Fructus industriales quando quis restituere teneatur ibi.
Fructuarius quos fructus lucretur. & usque ad quod tempus. eodem tit.§. is uero.109.col.3
Fructus perceptos, & in horreo repositos facit suos fructuarius.ibi
Fructus separatos a solo facit suos bonę fid. possessor.ibi.
Fructuarius facit suos fructus naturales bon ęfid.possessor non ibi.
Fructuarius non transmittit ad hęredes fructus,colonus sic.ibi.109.col.4
Fructus omnes hominum grā sunt producti.eo.ti. § in pecudum.ibid.
Fructuarius tenetur supplere gregem agrum & uineas ibi.
Fructus rerum hęreditariarum ante aditā nō augēt patrimonium quo ad falcidiā de leg. fal.§.quantitas 199 co.3
Fructus, ex mora qñ ueniant in actionibus bonęfidei & qñ in stricti iuris. de actio.§.actionum autem.345. col.1
Fructum species diuersę,& per quos lucrentur & per quos non.de offi.iu.§.j 384 col.1.
Fruct: in eadem hē distinctio & consideratio in iudicio uniuersali & particulari.e.ti.§ & si hęreditas. 384 col.4
Frumentum duorū dominorum an eorum uolūtate possit fieri cōmune. de ... diui.§.quòd si frumentum.104.c.2
Frumento commisto duorum dominorum qualiter fiat separatio. ib.d. fol. 104.col.3.& 4.
Frustra nihil concedi debet. de replic. §.1.374.col.3
Fullo quis dicatur. de loca. in prin. 385. col.1.& de manda §.1.:94. col.1
Fundi appellatione uenit plena proprietas. de lega.§.si cui fundus.fo.185.colum.4
Fundamento sublato tollitur ędificatū. de bon.pos.§. sed eas.242.col.2
Fur manifestus non constituitur per solum uisum.de fur.§.2.304.col.3
Furti pœna an debeatur in foro cōsciencię ibi.§.5 305.col.1
Furem diurnum uel nocturnum capere licet.de actio.in prin.322.col.2
Fur quo caln agere possit tutti. de obli. quę ex deli. & furti.autem.307. col.4
Fur & raptor distinguūtur. de ui bo.rap. in prin.39 col 4.& seq,
Fur nocturnus occidi potest, diurnus non.de leg.§.1.311.col.4
Furti species est aliena largiri. de obli. quę ex deli.§. furtum.304.col.3
Et non fit furtum uolenti. ibi. §. sed

& §.fi.fol.306.col.1

Furtum fit in libero homine non ratione dominii, sed maleficii.eod.tit.§.interdum.f.306 col.3

Furti agitur etiam pro modica re. eo.tit. §.furti autem.fol.307.col.4

Et agitur ab eo, cuius interest. ibi.

Et cessat vbi cessat dolus, & fraus, eo.tit.§ in summa.f.308.col.4

Et an fiat sine contractatione.e.ti.§.1. f 303. col.4

Et non fit in re immobili incorporali, vel mea. ibi.

Item nec rei hæreditariæ. ibi.

Et non fit quando quis credit sibi licere, vel dominum permissurũ. ibi.col.4

Et quibus casibus fiat sine animo furandi.ibid.

Et non connumeratur inter casus fortuitos.de actio.§.sed istæ f.327.col.1.

Nec põt fieri sine leuissima culpa. qui. mo.re ɔ̃hi.obl. §.præterea.f 253. col.3

Furti manifesti pœna est quadruplum, de actio.§.quadrupli. f.343.col.3.

Furti odio introductum est, vt dominus ageret actione personali.eo ti.§.sic itaque.f.337. col.2

Pro furto non imponitur de iure, nisi pœna pecuniaria.e.ti.§. ex maleficiis. f.339.col.1

Et non committitur sine animo, & potest fieri etiam in vna gallina. de rer. di.§.gallinarum.f 99.col.1

Et potest committi furtum rei suæ. e. ti.§.si tamen. f.303. col.2

Furtum committit qui aliquid decidens de naue, vel curru sciente, vel ignorante domino accipit animo lucrãdi. eo.ti.§.si f.183. col.3

Et vendens scienter rem alienam dicitur furtum committere. de vsucap. § furtiuæ.fol.123. col.3

Et an committatur sine affectu furandi.eo.ti.§.sed tamen. fol.124 col.3

Furtiuæ res, & vi possessæ non possunt vsucapi.de vsucap.§. furtiuæ. fol. 123. col.3 & an, & quando possint. de obl. quæ ex deli.§ 1.qui. f.307.col.4

Furtiua res vitio purgato præscribitur, & vsucapitur.eo.ti.de vsucap. §.aliquando.f 12[illegible]. col.3.

Furtiua res quando separetur a conditione furtiua.de obl. quæ ex delic. §.aliquando.f.306.col.4

Furor qualiter probetur. qui. non est permiss.fa.testa.§.1.f.149 col.3.& 4

Furiosus non potest esse testis in testãto, & quare.de test.§. testes aũt.f.143.col.2

Furiosus, qui habet dilucida interualla: potest testificari quando tempore actus gesti, & examinationis non erat in furore.ibi.f.142.co.1 & 2

Et potest eo casu testari, etiam quib. nõ est permissa.test.§.1.f.149.col.3

Furiosus, & mente captus quomodo differant.eo.t.f.149.col 4

Furiosi, & ignorantes æquiparantur quo ad acquisitionem. de hær. quæ ab intest §.sui autem.f 213.col 1

Furiosus nullum negotium, in quo sensus requiritur facere potest. de inuti.stipul. §.mutum.f.267.col.

GAllinarum, & anserum duplex est species.de rer. diuis. §. gallinarum. fol.59 col.1

Gallinarum dominium non amittimus per exitum è conspectu.ibi.

Gemmæ lapilli, & margaritæ in quo differant.eo.ti.§ item lapilli.f.9[illegible]. col.4

Gen[illegible] quod dicant, de iure nat.gen. & ciui.§.constat.f.13. col.2

Generaliter accipitur apud legistas aliter apud dialecticos.f. eo. & seq.

Generi per speciem derogatur. de bon. poss.f.240 col.3

Germanus quis dicatur.de legi.agn.succes.§.1 fol.22.col.3

Gerundia denotant actum, prout et [illegible] facto.de actio.in rub. fol.321. col.2

Gradus agnationum, & cognationum quid expediat cognoscere. de gra. cogna.in prin f.226. col.4

Gradum primum facere non potest vna persona: sed post primum gradum, quælibet persona superaddita facit vnum gradum.eo.ti.ibi f.229.col 1

Gradus in linea directa qualiter sit computandus.ibi.fol.229.col.2

Gradus in linea transuersali qualiter cõputetur.ibi.

Gradus diffinitio. 230.col.3

Gradus dinumeratio in linea ascendenti non est diuersa inter ius ciuile, & canonicum, sed bene in linea transuersali, & quomodo, & quare. de gra. cogn f 232.col.3. & seq.

Grassari.i.niti ad malum.de susp.tu §.si. fol.91. col.2

Grex

Grex quid sit & quid contineat. de re. di.§.in pecudum.f.110.col.1.& de lega.§.si grex.fol.190 col.1
Et redactus ad unam ouem non est amplius grex.ibi. in d.§.si grex.
Grege legato, si ad unam ouem reducatur nihilominus debetur, & quid si deficiat ante mortē testatoris.ibi.c.1
Habitatio differt ab usu & usufructu.de usu,& habi.§.fin.fol.121. colum.1 & 2
Habitationē hñs non solum uti pt cū familia, sed etiam alteri locare, ibi.
Habitatio quid sit.ibi.
Et non differt ab usufructu habitationis.ibi.col.2
Hæreditas quęsita nō est amplius hæreditas.de leg.agna.tu.§.fi.fol.60.col.1
Hæreditas quid sit.de auto.tut. §.1. fol. 69.col.1
Hæreditas ad hoc ut mihi quæratur per liberum hominem sunt sex necessaria per quas perso.no.acqui. §.idē placet.fol.134 col.1
Hæreditas iacens repræsentat personam defuncti non hæredis. de hære.instit. §.seruus.f.158 col.4
Intellige donec adeatur,nam post aditam repræsentat personam hæredis. ibi.159.col.1
Hæreditas diuiditur in 12.uncias. eodē titu §.hæreditas.f.159.col 4
Hæreditas accipitur pro causa materiali testamenti.de pup.subsi.§.igitur.fol. 166.col.4
Hæreditas nec adimi nec dari directo potest in codicillis. de codic.§.codicillis. f.209.c.4.secus si per fideicom.ibid.
Hæreditas primo loco debetur liberis.l. 12.tabu.de hęredi.quę ab intest.1.fol. 211.col 2
Hæreditas defertur a morte.de legiti.agna.succes.§.proximus.f.222. col.2
Hæreditas defertur usque ad decimum gradum.de grad.cogn.f.230.col.4
Hæreditatis petitio est duplex directa & utilis.de interdict.§.1.f.376.c.2
Hæreditas est persona imaginaria,sustinens uicē defuncti.de stip.ser. in prin. f.260.col.3
Hæredi quicquid acquiritur hæreditati postea adeunti quęsitum est. ibi.
Hæreditati furtum fieri non potest. ibi.
Hæreditas sustinet personam defuncti, non hæredis,ibi.f.260.col.4
Hæreditas transmittitur per infantem, de inu.stipu.§.pupillus. f.268. col 2
Hæres institutus nō potest restituere hæreditatē et lucrosam pupillo sine auctoritate tut.de auctoritut.§.1.f.69.col.3
Hæres ex aditione quasi cōtrahendo obligatur, ibi.
Hæredem non habere iniuria est defuncti.qui.ma.non lic.§.1.f.23.col.4
Hæres est successor uitiorum. de usucapio.§.furtiuæ 124.col.1
Hæres uendendo rem inuentam in hæreditate, quæ non erat defuncti, non facit furtum.& transfert usucapiendi conditionem si bona fide fecit.eo.tit. §.sed tamen.f.124.col.2
Hæres præsumitur ignorare ea quę sunt in hæreditate quo iure ad defunctum pertineant.ibid.
Hęres utitur accessione tpis ex persona defuncti.eo.tit.§.diutina. f.126. col.4
Hæres non pōt esse testis in testamento. de testa.§.sed neque.f.143.col.1
Hęredis nomen debet exprimi a milite. de testa.mili.§.plane.f.145.col.2
Hæres generaliter institui potest tam liber q̃ seruus et non facta mētione libertatis.de hær.inst.in prin.f.156.ca.3
Hęres.i.dominus.ibi.col.3
Hęres censetur eadem persona cum defuncto.ibi.
Hæredum plures gradus fieri possunt.de uul.sub.in prin.f.162.col.4
Hęres esto, est uerbum directum, quod non obligatur.de pup.subst. §. fi.fol. 169.col.1
Hæredum tres sunt species & quæ de hęre.quali.& diffe.§.1.f.176. col 1
Hęres necessarius quis dicatur. ibid. & quare,ibid.
Hęres tenetur de suo creditoribus hæreditarijs.ibid.
Hęres extraneus habet ius deliberandi. eo.tit.§.extraneis.fol.178.col 4
Hęres siue suus siue extraneus post aditam non repudiat, nisi sit minor.ibi.
Hęres non grauatur,nisi idem aut similē consequatur ex testamento.de leg. § non solum.f 182.col.3
Hrs grauari pōt aliquid facere in fauorē legatarij.de leg.§.tam aūr. f.191. col.3
Hæres nunquam desinit esse hęres. de fideicom.hæred.§.restitut.fol.202.c.2

Hæres cogitur adire per fideicōmissum, & restituere.eo.ti §.ergo.303.co. 3
Et tali casu est immunis hæres ab omni dāno.& ibi & nihil lucri sentit.ibi.
Hæres grauatus cogitur inuitus adire & restituere,nisi testator contrarium disposuerit.ibid.
Hæres habetur loco legatarij, quādo eidem assignatur una uel plures res. eo. ti.§.siquis una.305 co. 2
Hæres, qui coactus adiuit, restituit etiā rem sibi particulariter a testatore relictam.ibi.305.co.3
Hæres ab intestato potest grauari fideic. eo.tit §.præterea.305. co 2
Hæredes ab intestato uidentur habere tacitam uoluntatem testatoris.ibid.
Hæres,q asseritur grauatus, cogitur aut soluere aut iurare.e ti.§.fin.305.col.2
Hæres an & qn̄ teneatur ex non solenni uoluntate.ibi.260 co 4
Hæres eius, qui in testamento aliquod cōmodum sentit,pōt grauari.de sing.. re.per fidei.reli.in prin. 207.co 2
Hæres semel pp̄etuo est hæres. de here. quæ ab intest.defe.§. interdū 233. c.2
Hæres quis aliqn̄ esse desinit.ibi.col.3
Hæres mulieris non hēt idem priuilegiū in dote repetēda, quod habet mulier de actio.§ fuerat. 347. col.3
Hæres institutus sub conditione non dicitur hæres ante conditionis euentū: item nec purè institutus dicitur hæres ante aditam.de uerbo.oblt.§. sub conditione 257.col. 2
Hæredis & defuncti est eadem persona de actio.§.1.323.col.3
Hæretici maioris hæresis nō possunt hæredes institui.de lega.§.legati.fol 152. col.4
Hermaphroditus an possit esse testis ī testamēto.de testa.§.testes autē 142.c. 1
Hominis triplex est status. in proœ. §. 1. 3.col.2
Homo in eodem statu nūquam permanet de iusti.& iu.in prin. 7.co 2.
Homines iure naturæ liberi nascebant. de iu.na.gen.& ciui §.ius autē.12.c 1
Homo est dignissima creatutarum. eod. ti.§.6.17.co 1
Et aut liberi sunt,aut serui.de iu. perso.in prin.17.co.3
Homo pati potest se uendi ad participādum pretium introductione iuris ciui.eo tit §.1 fo.18.col. 1
Hominum genus unicum de iure naturæ,de iure gētium tria de libe.in prin. fol 20.co.4
Homo non est in fructu. de re. diui. §.in pecudum.100.co. 4
Homo liber nō pt locare operas suas in perpetuum.de usufru.§ 1. f. 118.col. 1
Hominis liberi uenditio ualet, si ignoranter sit facta.de usucap.§.1 fol. 123. col.1. & 2
Homo in seipsum ius nō habet. ibi.col.2
Homo liber bonafide possessus ita nobis acquirit, sicut seruus. per quas perso. nob.acqui.in prin.fo. 135 co. 3
Homo homini non accedit.de lega.§.siquis ancillas.fo. 189. co 3
Homo liber si damnum dederit, & postea efficiatur seruus potest agi cōtra dominum noxali iudicio. de noxa.actio.§.omnis.fo.361. col. 1
Honestas legalis quo ad quę uersetur. de iustitia & iu.§.iuris præcepta.fo.8. col 3
Honestas in nuptijs copulandis maximè uersatur,& attenditur. de nup.§.1.fo. 34.co.1.& §.si uxor.fo. 37.co.2
Honestas publica oritur etiam ex sponsalibus de futuro & de facto contractis.eo.titu.§.si uxor.fo. 37. col.2
Honestas præferenda est utilitati. de adop §.cum autem.fo.42 c1.2
Honestas maior requiritur in muliere, q̄ in masculo.de hær.inst §.1 157. co.3
Honorem & meritum consequi debet quis ex eo bono, cuius est causa.de hę re.quæ ab intest.§.1 fol 231.co. 2
Honor non debet afferre incommodum pecuniarium.per quas personas nob. acqui.§.hoc quoque.fo. 137 . c.2
Honor est esse sui iuris,dicto. fo 137.c 2
Honores dicuntur magistratus de iu.na. gen.& ciui.§.prætorum.fo.15.col.1
Honoratus siquis in uno, in alio debet grauari. de Senatuscon. Tertul. §.sed cum ante.fol.225. co.1
Hospitalia dicūtur loca pia. de obli. quæ ex quasi con.§.si fo 297 co. 2
Hostes qui dicantur de actio.§. rursus f. 329.col.3.& in proœ.& in pri. fol 2. col.4.& qui auo.nis pa.pot fol. §.si ab hostibus fol.50. co. 2.& de re. di. §. item ea.fo.99.co.3
Capti ab hostibus alterius ciuitatis, § 10.

romanæ an efficiātur serui,& gaudeāt beneficio restitutionis, sicut illi. ibid.
Humanum genus ad homines tantū refertur,q̄uis aīalia ēt ex humo sint. de iu.na.gen & ciui.in prin.9. co.4
Humana genera an sint plura.co.ti.§.ius autem 12.co. 2
Humanitus accidere.i. mori.de dona.in prin.128 co.3
Humanitas laudatur.e.tit.§.fi.131. col.4
Hypotheca tacita datur semp in dote tā ex parte uiri quā mulieris.de actio.§. fuerat.146.co. 4
Hypothecaria quę datur legatarijs an sit ex quasi contractu.de oblig.q̄ ex qua. con.§.hæres.96 co. 1.

IDem iuris est de parte quo ad partē, quod de toto quo ad totum:licet aliquando aliter sit.de hær.insti. §.hæreditas.160.co.2
Et de lega.§.si rem suam. 186. col.4 de fideic.hære.§.nihil autem. 205. col.1. vbi declaratur hoc procedere ubi est eadem ratio.
idest,est dictio expositiua. de actio. §.itē si de dote. 154. co.2
idoneus testis dicitur omni exceptione maior.de inuti sti. §. item uerborum. 259.co 2
Igitur, ponitur aliqñ inceptiuè, non illatiuè,de inoffi.test.§.si. 75. co 2
ignominia eorum, quorū bona publicè distrahebantur, quāta esset apud antiquos quib.ex ca.ma.non si.§ 1.24.c. 2
ignorans quasi cōtrahit.de hęre.quæ ab intest.§.sui autem.213.co 1
Et ignorans & furiosus quoad acquisitionem æquiparantur. ibi.
Et ignorans suam conditionem nulli acquirit per quas perso.no acq. §.idē placet.139.co. 1
ignorare quis pręsumitur quod pendet ab alieno facto.ut se datum tutorem. de excusa.tu.§ qui autem.85. co. 2
Ignorantia literarum excusat a munere publico eo.tit.§.similiter.82.co.4
ignorantia iuris est lata culpa. de suspec. tu.§ suspectus autem.89.co. 4
ignorantia probabilis est in facto alieno. de actio.§.si quis agens 351.c. 4. & de manda §.recte 273.co.2
ignotus hęres institui potest & amari: intellige.i.non ussus. de hære. insti. §. 2.quos.162.co.2.& 3
Et dari potest tutor.de excusa.tuto.§. non esse.83. co.2
illiteratus non admittitur ad aliqua, ad quæ literatus admitteretur.eo.ti.§.similiter.82. co.4
illustres qui dicantur.de iniu. §.in summa.318.co. 3
imaginarium.i. fictum. uel per momentum duraturum.qui mo.tol.obli. §.1. 300.co.1
imaginarium & fictū differunt,qui mo. ius pa.po.sol.§.pręterea.41. col. 2. & 3
immittere & proijcere differunt. de actio.§.æque.324. col. 1
immunitatem ab honoribus quot filij præstent.de excusa.tuto.in princi. 79. co.4 & seq.
imperator non potest esse infidelis .in rub.proœ.1 c 2
Et debet semper augere imperium. e. colum.4
Et ex l .regia habet omnem populi authoritatem.de iu.na.gen.& ciui §.sed & quod 14.co.1
Et eo mortuo & sic uacante imperio q̄s succedat.de adop.in prin 41. co.1
imperium totale potest alteri concedi. de iu.na gen.& ciu.§.sed & qđ.14.c.1
impedimentum cessat finita causa impedimenti.de nup.§.inter eas. 34. col.3
Et impedimentum naturæ est fortius quam accidentis. de adop. §. sed & illud.45.co. 3
impedimento cessante, cessat dispositio facta ex causa dicti impedimenti. de attili.tuto.§.ab hostibus. 66. co 4
impediuntur multa facienda quæ facta tenent.de excusa.tuto §.& qui. 61.columna. 2
impēsę in reb' alienis factæ qualiter recuperent.de re.di.§.certe.106 co.3.& 4.
impēsarum plures species 109.co.3.& 4.
Et recuperantur per actionem, exceptionem,& officium iudicis. ibi.
impensa funeris detrahitur ut æs alienū. de.l.falcid.§ cum autem.200 co 2
impensarum aliæ necessariæ,aliæ utiles, aliæ uoluptariæ de actio §. item si de dote.354.co 3
Et quæ minuat dotem.ibi.
imperfecta,nihil sunt.qui.mo.testa.infir. §.ex co.171.col. 1
imperitia culpa est & quādo, de l. Aquilia.§.prater ea 332.co.3.

Impossibilitas uitiat stipulationem. de verb.obli.§.loca.fo.2.258.col.2.
Et ibi an hoc sit uerum in contractibus bonæ fidei.
Impossibilis conditio uitiat stipulationē, de inutil.stipu.§.si impossibilis.fo.268. col.3.& ibi quare secus in ultimis voluntatibus.
Et quæ dicantur impossibilia. ibid.
Et quot modis dicatur conditio impossibilis.de hære.institu §.impossibilis.fo.161.col.4.& f.162.col.1
Impossibilitas de facto magis impedit, quàm naturalis, de adopt. §. sed & illud.fol.45.col.2
Improba allegatio pōt dici respectu initij,licet ex postfacto sit recta. de inuti. stipul.§.item uerborum. fol.268.col.4
Imputari alicui non debet quod procedit a fortuna, de senatuscons. Tertul. §.sed nos.fol.224 col.3
Imputandum est ei,qui minus sufficientem procuratorem eligit. quib.ex cau. manu.non li.§.si fo.27 col.2
Impubes non potest esse testis in testamento,& quare. de testa. §. testes autem.fo.141 col.4
Nec potest testari, & quare. qui. non est permis.fac. testa.§.1. fol.149.col.2
Et an testificetur de ijs, quæ vidit in pupillari ætate. de testa. §.testes autē. fol.142.col.1
Incestus dicitur cum consanguineis, de nup.§.1. fol.34.col.1
Incestuosi non possunt hęredes institui, de lega. §.legari.fol.192.col.4
Inchoandum est à vetustioribus de rerū diui.§.singulorum.fol.96. col.4
Incorporalia non traduntur nec vsucapiuntur. de re. corpo. & incorpo. in prin.fol.114.col.2
Et nō vēdicantur. de act.§.1.324. col.1
Nec diuidi possunt.per quas pers.nob. obli.acqui. fol.297 col.4
Incognitum esse non debet quod tollitur & reformatur. per quas pers. nob. acqui.§.1 fol.136.col 2
Incontinentia non sunt multiplicanda. de pup.subst § non solum.167.col.3
Incerta persona non potest hæres institui.de lega.§ legari.fol.192.col.3
Incertæ personæ de iure antiquo legari non pote. ac. eo.tit. §.incertis.fol.193. col.4.ctia.o in milite & libertate.ibid.
Et quę dicatur persona incerta.ibid.
Incertè de certis & hodie & olim rectè legatur.ibid.
Incerta persona potest hodie hęres institui & ei legari. eod.titu. § posthumo. fol.193.col.3
Incertitudo quando vitiat legatum.de lega.§.incertis fol.193 col 1
Incertitudo rei promissæ quando vitiet stipulationem. de verb.oblig in princ. fol.264. col.4
Incapacib. capere directo non potest per fideicommissum relinqui. de fideicō. hære.in princ. fo.201.col.1.& 2
Incendium computatur inter casus fortuitos. quib.mo.re.cō.oblig. §.item is cui. fol.252.col.1
Incendiū non potest nasci sine leuissima culpa eod.tit §.præterea.fol.253.col.3
Incontinenti, qualiter accipiatur in interdicto vnde vide inter. §.recuperandæ.fol.379 col.3.& seq.
Incōtinenti facta censentur inesse.de aucto.tuto.§.tutor autem. fol.70.col.3
Indiuidua natura diuiduntur per adiudicationem factam vni & recompensationem factam alteri. de offic.iud.§.si familiæ.fol.385.col.4
In diem,ex die,& ad diem, qualiter differant.de verb.obl.§.omnis.fo. 266.col.1
Indebita receptio quando obliget. quib. mo.re.con.obli § 1.fol.25.col.3
Et accipiens indebitum, quibus casib. restituere non tenetur. fol.eo.col 3
Et in solutione indebiti nascitur tacitè obligatio,ex negocio expresso.ibi.co.4
Et dicitur obligatus ex quasi contractu.de oblig.quæ ex qua cō.§.item is. fol 295.col.2.& 3
Et quando non repetatur.eo t t §.fin. fol.297.co.1.& 2.
Inducta ad vnum finem aliquando contrarium operantur. de testa.mil.§ sed & si quis.fol.147.col.3
Inducta ad augendum non debent operari diminutionem.de excul.tu. §.qui autem.fo.85.col.1
Indulgeo & restituo differunt, quib.mo. tus pa.pot.fol.§.1.fol.48.col.
Infans potest manumitti. de liber. §.libertinorum.fol.22.col.4
Et non acquirit obligationem sine auctoritate tutoris,nec possessionem per suam occupationem tantum, qui.aut. li.§.

li.§.fin. fo. 115. col.2

Infans & infantiæ proximus nullo modo tenetur ex mutuo. qui. mo. re. cō. obli.§.1.fol.251.col.3

Infans alium sib: obligare non potest. de inuti.stip. § pupillus.fol.267.col.4
Et æquiparatur furioso.ibid.
Et dicitur infans vsque ad septem annos.ibi.268.col.1
Et transmittit hæreditatem.ibi.col.2
Et quandoque stipulatur licet sine intellectu. ibid.col 2

Infantiæ proximus dicitur vsque ad decem annos cum dimidio. ibi.col.1

Infirmitas est iusta causa dilationis. qui. ex ca ma.non li.§.eadem. fol.25.col.4

Infamis fit quilibet condénatus propter dolum.de suspe tut.§.8 fol.78 col.1
Et quid requirat, vt ex cōdemnatione criminis infamātis nō infametur.ibid.

Infamatus ob culpā infamatur infamia facti,non iuris.de suspec.tuto.§.suspectu autem.fol.89.col.4

Infamis de facto quis fiat.ibid.col 2

Infamis non potest esse testis in testamento & quare. de testa. §.testes autem.fol.142 col.2
Nec potest esse in iudicio pro se: potest bene interuenire pro alio. de excep.§.fi.fol.373.col.3

Infamis efficitur damnatus furti,vi bonorum raptorum, iniuriæ, & de dolo: sed requiritur sententia. de pœ. teme. liti.§.ex quibusdam.fol.382.col.3
Item damnatus directa actione tutelæ mādati & depositi non contrarijs. ibi.
Item damnatus actione pro socio tam directa,quàm contraria. ibid.
Item qui pepigerunt de furto vi bonorum raptorum: iniuriarum & dolo, sunt infames.ibid.

Infamia de facto sufficit instituto, vt frater habet querelam. de inoffic.testam. in prin. fol.173.col.4

Ingenuus q̄ sit de inge.l prin.fo.19.col.1
Et sufficit: matrē aliquo tempore fuisse liberam quando erat in vtero vt dicatur ingenuus.ibid.

Ingredi fundum alienū q̄n possim inuito dño.de re.diuis.§.fere.fol.97.col.3

Ingratitudine reuocatur donatio etiam perfecta. de dona.§.1.fol.129.col.3

Ingratitudinis causæ propter quas filius potest exhæredari à patre sunt quatuordecim,& septem quibus pater potest exhæredari à filijs: & tres quibus frater à fratre.de Inoffi.testa §.fin.fol. 175.col 3.& de succes.lib.§.sed nostra. fol.237.col.4

inhabilitas in tutela vitiat ea durante tantum. qui testa.tu. da poss.§.furiosus. fol.57.col.3

inhumanitas damnatur. de l.fusi. cani. fol 27.col.3.& 4
Et est fugienda. per quas perso. no.acqui fol 136 col.1

inimicitiæ quibus casibus excusent a tutela. de excus.tuto. §.similiter. fol.82. col.4 & §.inimicitiæ. fol.83.col.2
Et quæ dicantur capitales. ibid.

inimicus præsumitur qui passus est quæstionem status.ibid.

Inimicus iudex esse non potest. ibi.

iniuriā facere dicitur aliquando res inanimata. si quadr.pau.fecis.di. in princ. fol.362.col.4

iniuriæ species est fundum alienum ingredi inuito domino. de re.diui. §.fere.fol.97.col. 3

iniuriam pati ab eo non conuenit, in quem collatum est beneficium. de donat.§.1.fo.129 col.3

iniuria nemini fit, si res reuertitur unde profecta est. per quas personas no. acqui.fol.136 col.1

iniuria capitur aliquando abusiuè respectu eius qui iniuriam infert, si quadr: pau.fecis.dica in prin.fol.362.col.4

iniuria quibus modis fiat. de oblig. quæ ex delic.in prin. fo.303.col.3
Et quantum attinet ad L.Aquillam accipitur diuersimodè, quàm alibi accipiatur.de l.Aquil. §.1.fol.311.col.4

iniuria non fit seruis,sed dominis.de iniur.§.seruis.fol.316.col 2
Et quid si fiat seruis non contemplatione domini.ibid.
Et quæ dicatur atrox. eo.titu. § atrox. fol.317.col.4
Ex iniuria facta filio nascuntur duæ actiones. fol.318.col 1
Et quare semel remissa animo nō potest recoli. eo.tit.§.fi fol.318.col.4
Et siquis in pœnitentia quasi coactus morte remisit iniuriam, an eo superuiuente censeatur perpetuò remissa. eo.§ fol.319.col.1

iniuriosum verbum dicitur siue in gene-

re,

re,siue specie improperetur delictum commissum.de iniu.in prin.315.co 2
Iniuriatus si aliquo respectu nō pōt age re,puta obstante sibi aliqua ꝓhibitione statuti.tūc adhuc iudex pōt iniuriātem punire.de iniu.§ seruus. 316. c 2
Iniquitas & iniustitia diuersæ sunt. de iniur.in prin.315.col 2
Innumerabilis.i.non facilis ad numerādum.de re.corpo.& incorpo.in princ. 114.col.2.& de testa.§. nihil aūt. 144. col 3.& de actio.§.pœnales. 334. co.2 & de iu.nat.gen.& ciui.§. ius autem. 14.col.3
Et eodem modo dicitur innumerosum.in proœ.§ 1.3. co. 3
Inofficiositas quo ad testamenta potest tribus modis committi. de succes. liber §.sed nostra.217.co 4 & seq.
Inquilinus dicitur qui ṗdium urbanum colit etiam si rusi sit: & colonus qui rusticum etiam si sit in ciuitate. de actio.§.item seruiana.330. c.4
In rem suam quid significet.de auct.tu to.§ si inter.71.co.1.
Institutiones sunt principia. ll in proœ. § cunque hoc.4.co. 2
Institutio hæredis simpliciter facta intelligitur in toto, alio non dato cohærede.de hær.insti.§ hēditas. 159 col.4
Et facta ad certum tempus non ualet,secus si ad incertum.e.tit.§.hæres. 161.col.3
Et facta in re certa trahitur ad totum si nihil sit additum.eo.ti.§.hæreditas. 160.col.2.& quib.mod.testa.infir.§ 2. 170.col.4
Institutionis titulus quare hodie sit necessarius in relicto filijs. de inof. testa. §.fi.175.co. 2
Inuō est de forma substantiali testamenti.de leg.§.ante hæredis.195.co. 4
Institui an possint oēs homines mundi. de hære.insti.§.& unum.159. co.3
Institutus in parte non dato cohærede hēt totum.eo.ti §.hæreditas. 159. c.4
Inst.tuendi uel exhæredandi necessitas prouenit a ssuitate. de hær. quæ ab intest.§.sed ea omnia.217. co 2
Institoria qd sit.qd cum eo.§.2. 356.co.4
Institoria perpetuo hæredi, & in hæredem datur.eo.ti.§.1. 356. co.3
Instantia cautæ durat triennio, de satisd. §.1.365.col.3
In summa, i. tandem & aliter. quod cum eo.§.fi.359. co.4
Instrumentum fundi, quod dicatur. de lega.§ siquis ancillas. 189. co 4
Instrumento statur nisi contrarium probetur.de inu.stipu.§.item uerborum. 269.col. 2
Instrm non solum per aliud instrm, sed ēt per testes reprobari potest.268 co.4
Instrumenta duo si proferantur eiusdē diei,& diuersi loci cui stetur eo. § fo. 269.co.1
Instrō debet inseri dies.ibi.co. 2.
Et quæ alia requirantur.ibi.
Et petitur edi tribus modis.ibi. & c.3
Et obtinet uicem duorum testiū. ibi.
Et quot testes requirātur ꝯ instrumētum,siue directè, siue indirectè ueniamus contra ipsum.ibi.3. & 4
Insinuatio qd sit.de do. § 1. 130. col.1
Et an et possit renunciari. ibi.
Et an ueniat in simplici remissione ibid. col.2
Insula in mari nata nullius in bonis est & ideo conceditur occupanti. de re di.§ insula 101. co.1
Et nata in flumine efficitur uicinorū pro modo latitudinis prædiorum.ibi.
Et quid significet. ibi.
Inspicitur quod euenire potest.e.tit. §.illud 97.co.4 & de singu. re. per fideic. reli.§.libertas 208 co. 3
Interest reipu ne quis re sua male utatur.de iusti.& iu §.fi.9.col.1
Et de ijs qui sunt sui uel alie.iu.§. fin. 30 co. 1
Interest reipu. subditos habere locupletes.eo.co.1.& 2
Et quod interest priuati principaliter interest secundario reip.ibi.
Interest reipu.ciuitatem hominibus repleri.de excusa.tu in prin.79.co.2
Item mulieres dotatas esse. qui. alieti in prin 132. co. 1
Interest nostra admitti ad successionem ex pluribus capitibus. de bon. os.in prin 240 co 2
Item habere plures debitores. de act. §. sic itaque.337.col.3
Item plures actiones. ibi.
Interest cuiuslibet Deum uenerari.eo. tit.§.appellamus.338.co.3
Interesse qñ ueniat in actionibus stricti iuris, & qñ in bonæfidei de actioni.§. actionum.

p

actioeam autem.345.col.1.& 2.
Interesse rei semper æstimatur, si alibi conueniatur quàm oportet.de act.§. plus.351.col 4
Interesse deteriorationis rei cōmodatæ qua actione sit petendum. qui.mo.re con.obli.§.item is cui.253.col.2.
Et qualiter circa hoc sit formandus libellus. ibidem.
Interesse petenti incumbit onus proban di quantitatem certam. de uerb.obli. § si 259.col.4
Et qualiter probetur.ibi.
Interlocutio principis non habet uim le gis,nisi hoc expresserit,de iu.nat.gen. ciui. §. sed & quod, 14.col.2
Interpretes iuris olim deputabantur ex pub.de iu.na. gen.& ciui. §. responsa. 15 col.2
Interpretatio impugnatiua uoluntatis alicuius capi nō debet. qui. ex ca.ma. non li.§. 1.23.col.2
Interpretatio semper capienda est,ut testamentum ualeat. de exhære. li 6. posthumorum.153 col.2
Interpretatio semp capienda est ut act° valeat.de leg §.siquis rem 186. co.3.
Intelligitur,hoc uerbum denotat fictionem.de nup.§.pen.31 col.4
Intellect.ad l.si paterfamilias. ff.de hær. insti.de uulg.substi.§.si seruū.164.c.1.
Intelle.nouus ad l.cū pater.§. eni&is,ff. de leg 2.de lega.§. non solū.183.col.3
Intelle.nouus ad l.si res.ff.de lega. 1.eo. ti.§.sed& si rem.183.col.4
Intelle.ad l.debitor.in prin. de le. 2. eo. ti.§. siquis debitori. 118.col.1
Intellec. nouus ad l. Iurisc §.parentes. ff.de gradi de hær.quæ ab intest.§. ita demum.212.col.4
Intel.nouus ad §.in personā.uersic cōstituta.de act.uide ibi.332.col.3.
Intellec.ad l.2. C. de admi.tut. & l.cum curatore.ff.eo.de auct.tuto.§.si inter. 70.col.4.
Intellec.diuersi ad l.cognitionum.ff.de uar.& extraor.cogni. de ca.di.in prin. 61.col 3. & 4
Intelle.ad l.in agris. ff.de acqui. rer. do. de rer.diui §.præterea 100.col.3.
Intellec ad l.siquis tutor. ff de tuto.de cura.§.interdum.75. col.4
Intelle.ad l.pen.C.in qu b cau.tut. hab. ibidem.
Intellec ad l.1.ff.de ri. nup.de pat.po. in prin.31.col.2
intestatus in materia tutelarum qualiter accipiatur, de legi.agna. tuto. §. 1 59.col.4
intestatus dicitur qui omnino testamentum non fecit. de hære. quæ ab intesta.in prin.210. col 4
Item qui non iure fecit testm̄.ibid.
Item ille, cuius hereditas non est adi ta.ibidem.
Et improptiè dicitur qui testari non potest,& quando ibi 211. col 1
Interdictus aqua & igni remanet liber, sed perdit ciuitatem. de capi. dimi.in prin.61.col.3
Interdictus bonis non potest esse testis in testamento, & quare.de test. § restes autem.141 col.4
Interdictio administrationis tutoris accusati de suspecto durat durante lite. de suspec. tut. §.siquis autē.90.col 2.
Interdictio administrationis bonorum prodigo debet fieri per iudicem. qui. non est permis.fa.testa. §. item prodigus.150.col.1
Et an ualeat si fiat ei qui uere non est prodigus.eod. col.1.
interdictū de libero hoīe exhibēdo, pōt interari per pupillum sine tutoris auctoritate.de auct.tut.§.1.70.col.2
interdictum unde ui,non datur contra hæredem,sed actio in factum.de perpe.& tempo.actio.§.2 369.col.1
interdicta olim erant decreta.de interdic.in prin 275.col.1
Et consistebant, aut in præcipiendo, aut prohibendo.ibi.
interdicta ut plurimum uersantur circa possessionem uel quasi possessionem rerum ibi.
interdicta & actiones olim differebant, ibi.375.col.2
interdicto aliqn̄ litigat non super possessione, sed super iure rei. ibi 375. c. 3.
interdicta dantur pro iuribus incorporalibus. ibi
interdictorum principalis diuisio, quæ sit.eo.ti.§.1.375.co 4
interdictum prohibitoriū restitutorium & exhibitorium quod sit. ibi.
interdicta omnia sunt,licet non interdicant,licet omnia ......e intellecta in .e. dicant.ibi col.4

Inter-

Interdicta mista, quæ sint ibi. col. 4
Interdictum quorum bonorum est duplex, utile & directum. ibi. 376. col. 1
Et est adipiscendæ. eod. ti. §. sequens. f. 376. col. 4
Et quare. ibi.
Et quid operetur. ibid.
Et cui detur. ibi.
Et non detur ei, qui primo possedit, & postea desijt possidere: sed ei qui primo loco quærit possessionem. ibi.
Et datur etiam pro una re. f. 377. col. 1
Interdictum salvianum dicitur adipiscēdæ ibi. 376. col. 4
Et ad quid detur. ibi.
Interdicti saluiani, & actionis seruianæ differentia. de interdi. §. sequens. fol. 377. col. 2
Interdictū uti possidetis, & utrubi, sunt interdicta retinendæ. eo. ti. §. retinendæ. fol. 377. col. 4
Et dantur, quando est contentio inter aliquos de possessione, quis scilicet possideat. ibi.
Et utrubi datur pro mobilibus, uti possideris pro immobilibus. ibi.
Et hodie hæc duo interdicta sunt exæquata. ibi.
Et in eis ille uincit qui tempore litis contestatæ possidebat nō ui clam, uel precario ab aduersario. ibi.
Interdicta sunt multiplicata. fol. 378. col. 1. Et unde dicatur utrubi. ibi.
Interdicta hodie non exigunt formulā uerborum. de act. in prin. f. 321. col. 4
Et in quo differebant olim ab actionibus. ibi.
Et in quo differant hodie. ibi.
Et omnia sunt personalia. e. tit. §. 1. f. 323. col. 4
Interdictum recuperandæ datur ui deiectis. de interdic. §. recuperandæ. fol. 379. col. 2
Et unū ui est interdictū recuperādæ. ibi.
Et respicit res immobiles, actio uero ui bonorū raptorū mobiles. f. 379. ca. 3
Et quare sic dicatur. ibi.
Interdicta alia simplicia sunt, alia duplicia & q̄ sunt. eo. ti §. tertia. f. 380. col. 1
Et in interdictis uti possidetis, & utrubi uterque litigans sustinet partes tā actoris quàm rei, quia uterque contēdit se possidere, & aduersarium non. ibi. col. 3. & seq.
Interdum. Hæc dictio ponit regulam in contrarium. de hære. quæ ab intest. §. interdum. f. 213. col. 2
Intentio sumitur aliquando pro actione. de act. §. siquis agens. f. 350. col. 4
Integra res quādo dicatur, ut cōtractus contrario cōsensu dissolui possit. quib. mo. tol. obli. §. fi. fol. 302. col. 3
Inuentarij effectus est, ut faciat herede nō teneri ultra uires hæreditarias. de hę re. qual. & diffe. §. extraneis f. 178. ca 4
Inuentarij faciendi tps. fol. eo. 170. col. 1
Et nō facientes in quibus grauētur. fol. eod. col. 2
Inuentores aliquarum rerum laudandi sunt, quatenus minus pfectè inuenerint. de legi. agna. suc. §. 1. f. 221. col. 2
Inuentis addere est facile. ibi.
Inuecta per colonum, ita demum sunt obligata, si dominus sciat: inuecta aūt per inquilinum. siue sciat, siue non, & de ratione. de act. §. item seruiana. fol. 330. col. 4
Et in utroque casu, si eo animo sunt inuecta, ut maneant. ibi.
Inuestitura qualiter fiat. de uerb. obli. in prin. f. 255. col. 1
Inuidia reprobatur. de l. fusia cani. f. 27. colum. 4
Et remouenda est. de don. §. fin. f. 131. colum. 4
Inuocatio diuini nominis quid operetur. in rub. proœ. fol. 1. col. 3
Inutile. i. inusitatum in proœ. §. cunque hoc fol. 5. col. 2
Iterum, quo ponat. in proœ. §. 1. fol. 3. c. 2
Item, hæc dictio est repetitiua similium. de re. diu. §. item lapilli. f. 100 col. 1
Et est dictio continuatiua. de act. §. item seruiana. f. 330. col. 3
Iter, uia, actus, & aquæductus, in quo differant, & quid sint. de ser. præd. f. 115. col 1. & 2
Iudæus si agat contra Christianum pro furto agit tantum ad duplum. de act. §. ex maleficijs. f. 339. col. 2. & seq.
Iudæus an Christianum mancipium possit promittere Christiano, uel Iudæo. de inuti. stip. §. 1. fol. 264. col. 3
Iudex criminalis quō cognoscat de causa ciuili. in proœ prin. f. 2. col. 4
Et punit in ciuilibus in expensis, & uiatico. ibid. col. 4
Iudex non debet moueri passionibus. de

de iusti. & iu. in prin. fol. 7. col. 2
Et olim non poterat recedere ab opinionibus iurisconsultorum. de iu. na. gen. & ciui. §. responsa. f. 19 col. 2
Iudicis præsentia si interueniat minus legitimè, vbi non est necessaria, non refert. de lib. §. 1. f. 21. col. 3
Iudex in agnitione bonorum possessionis pupilli pôt ipse interponere auctoritatem, nisi habeat tutorem, vel sit absens. de aucto. tu. § 1. f 69. col. 4
Iudex quando debet iudicare sm conscientiam, vel secundum acta, & probata. qui mo. tu. fin. in prin. f. 72. col. 4. & de act. §. si minus. f. 353. col. 2
iudex incompetens remitti ad cōpetentem de suspe. tu. §. sed si quis. f. 90. co. 4
iudex exuberantius impartitur officium suum in actionibus bonæfidei, quàm stricti iuris. de ac. § actionum autem. fo. 345. col. 2
Iudex tenetur ferre certam sententiam etiam quòd actum sit de incerta quātitate. eo. ti. §. curare. fol. 350. col. 2
iudici conceditur arbitrium æstimandi ex bono, & æquo intereſſe partis, quādo quantitas debebatur certo loco, & soluitur in alio, eo. tit. §. plus. fol. 351 col. 2. & 3
iudex arbitrio suo statuit tempus, quando non est a l. determinatum. de inut. stipul. §. fi. fol. 273. col. 3
iudex potest iniuriantem punire, etiam si iniuriatus agere non possit. de iniu. §. seruis. fol. 316. col. 2.
iudex, qui per imperitiam malè iudicauit, qualiter teneatur etiam si sit filiusfamilias. de obliga. quæ ex qua. deli. in prin. f. 319. col 3
Et quid si dolo. ibi.
Et quid si secutus fuit opinionem aliquorum doctorum ibi. co. 3
iudex debet iudicare sm ll. aut consuetudines, non sm s am prudentiam. de offi. iud. in prin. fol. 183. col. 2. & 3
iudicia centumuiralia, quæ fuerint. de iu. na. gen. & ciui. §. constat. f. 13. c. 4
iudicium qualiter esse possit inter tutorem & pupillum. de actio. tut . §. fin. fol. 70. col. 4
iudicium accipitur pro discretione, pro sententia, pro instantia, pro actione. qui. non est permis. fac. testamen. §. 1. fol. 149. col.
Item pro lite, pro auctoritate, pro foro. ibi. 149. col. 3
item pro arbitrio, pro vltima voluntate. ibi.
item pro quæstione. ibi.
item pro iuris dispositione. ibi.
item pro potestate iudicandi, pro pernitie, siue damnatione. ibi.
item pro pœna, & pro processu. ibid.
Iudicio criminali pendente nihil est innouandum. de hæred. instituen. §. 1. 157. col. 1
in iudiciis æqualitas seruanda est. de actio. §. actionum autem. 345. col. 3
iudiciis. i. actionibus. eo. ti. §. in bonæ fidei. 335. col. 1
iudicia omnia sunt absolutoria. de perpet. & tempo. actio. §. fi. 370. col. 1
Et quid importent verba prædicta, & quare hoc sit. ibi.
iudicium procedit non opposita exceptione rei iudicatæ. de excep. §. item si in iudicio. 371. col. 4
iudicia omnia sunt de iure ciui. de obli. in prin. 248. col. 2
iudicia incipiunt a citatione. de pœ. teme. litig. § fi. 382. col. 4
in iudicio finium regundorum non debet quis priuari dominio rei suæ. de offi. iud. §. si finium 386. col. 2
iudicatum solui. Hæc clausula continet defendere, & ꝙ dolus absit, & iudicatum soluere, de satisda. § 1. 365. col. 1
iugū ponitur pro iurisdictione. in proœ. §. 1. f. 3. col. 2
iuramentum Imperatoris qualiter sit. in rub. proœ. 1. col. 2
iuramentum primo taxare, vel postea limitare est arbitrarium iudici. de suspe. tut. §. 1. 88. col. 3
iuramentum de iure canonico conualidat alienationem rei dotalis. qui. a'te. li. in prin. 132. col 2
iuramentum calumniæ an sit præstandum in quolibet actu, anvero sufficiat semel, de fideic. hæ. §. fi. 206. col 3
iuramentum delatum a fideicommissario hæredi an possit referri ibi.
iuramentum litis decisiuum habet vim plenæ probationis. de act. §. item si q̄s postulante. 333. col. 3. & 4
Et ex eo oritur actio in factū, & quomodo, & quare. ibi. col. 3. & 4 & seq.
Et præstatur altero ex colitigantibus defe-

deferente, & non aliter.ibi col. 3
Iuramentum litis decisiuum delatum si sit, est statim iurandum. ibi.
Iuramentum præstitum sine uoluntate aduersarij nihil prodest.ibi. co.4.
Iuramentum litis decisiuum ex parte rei eidem reo præstat aliqñ exceptionē, aliquando actionem. ibi.333.co.4.
Contra iuramentum litis decisiuum non admittitur probatio. ibi. co. seq.
Iuramentum triplex est, uoluntarium, necessarium, & iudiciale. ibi. 334. c.1
Iusm calumniæ per quem præstabitur, quando petita uenia filius conuenit patrem eo. ti §.pœnales. 335.co.2.
Iuramērum in litem an faciat dici actionem, in qua iuratur, pœnalem. de act. §.sequens 338.col.3.
Iuramentum debet deferri a creditore. de excep § æque 371 col.3.
Iuramentum contra leges non est seruandum.ibi.
Iuramentum non est deferendum, quādo aliter ueritas haberi potest. ibi.
Iuramentum est species probationis. de litte.obli.273.col.3.
Iuramentum habetur loco solutionis, qui mo to.oblt.§.1 300.co.1
Iuramentum calumniæ præstatur tam ab actore quam reo.de pœ.teme. liti. §.1.381 col.3
Et continet plura capitula.ibi.
Iurans remanet obligatus, & opus est exceptione. de exceptio. §.æque. fo. 371 col.2
Iurare rem meam esse, uel tuam nō esse, differunt ibi.col.3
Iurisconsultorum opiniones non sunt necessariæ nisi hoc disponatur. de iu. na.gen.& ciui. §. responsa 15.co.2
Iurisconsulti qui apud antiquos. ibi.
Iuridicus pro iudice.de atil. tuto. §. sed hoc.68. col.1
Iuris diffinitio. de iusti.& iu.§.tria.fo. 8. colum.4.
Iurisperiti administrationi reip. præfici debent.In proœ §.fi.6.col.3
Iurisdictio designatur per iugum.in pę. §.1.3.col.2
Iurisdictionis uoluntariæ actus potest quolibet loco & tempore exerceri.de liber.§.1.21.col.2
Iurisdictio potest dari tacite. de fideic. hære.in prin.301.co.2
iustinianus fuit Christianus. in rubri. proœ 1.col.2.
Et unde fuerit dictus.eo.co.3
Iustitia est mater iuris. in rub.de iust. & iu.7.co 1
iustitia uera consistit in administratione non in cognitione. de iusti. & iu. in prin. 7. col.2
iusta uetera.de lib.in prin 20.col.4
iusta præcantibus non est negandus assensus.de ijs qui sunt sui uel alie. iur. § fi. 29 col.4
iussus necessitatis est, mandatū uoluntatis.de attilia.tut. §. sed hoc. 67.co. 2
Et debet necessario pręcedere, de vulga.substi.§.si seruum.164.col.1
iussus, ut quod iussu teneatur quot modis detur.quod cū eo.§.1.3.6.col.3
ius, idest status de iure perso.in princip. 17. co 2
ius non est minister iustitię, sed effectus. in rub.de iusti.& iu. 7.col.1
ius suum non est alicui auferendum de ijs qui sunt sui uel alie.iu.§.fi.29.co.4
iura sanguinis manēt in seruis. de nup. § illud.37.col.4
ius imitatur naturam inquantū potest. de adop.§.minorem. 43.col.4
ius liberorum pendet patre capto ab hostibus. qui.mo.ius pa. pot sol.§.si ab hostibus.50.col 2
iura subueniunt ijs, qui rebus suis superesse non possunt.de cura.§.1.74 co 2
iura etiam ad raro cōtingentia adaptantur.de rerum diui. §. insula. 101. colum.1.& 2
iura sunt concordanda.eo.ti t.§.cum ex aliena.202,col. 2.& de testa. in princ. 140.col.2
ius reuocandi donationem non transit ad hæredes. de dona.§ 1.120. col.4
ius antiquū, & correctam an sit legendum.de testa.in prin.145.co.3.
Et quando possit allegari. ad quid.ibi.
iura ignorantia in milite toleratur. de testa mili.in prin. 145.col.3
iura sanguinis deleri non possunt. de hæred. quę ab intesta, §. minus. 215 colum.2
ius strictum est, quod spreta humanitate, & ęquitate rigorem imitatu. de senatuscon.tertul.in prin.223.col.2
ius dicitur angustiosum, & iniquum. eod col.3.

omne,aut in acquirẽdo aut in amittendo,aut in seruando consistit,de actio.§.item.seruiana 33.co.1
Iure aperto.i.in quantitatibus liquidis. eo ti.§ in bonæfidei.348.col 1
Iuris appellatione uenit ciuile de perpe. & tempo.actio §.1.368.co 4
Ius habet multa significata.de actio. in prin.321.co 4
Iura negocijs exhibent, qđ medicamẽta morbis.eo.ti §.sed istæ.336 co. 3
Iuris prudentia uersatur in cognitione rerum diuinarum. de iusti. & iu. in prin.7.c.4
Ius publicum & priuatum. quod de iusti. & iu.§.fi.9.co. 1.
Et in quo consistant. ibi.& eo. 2
Ius publicum & diuinum similia sunt. de actio.§.ex maleficijs 340.co.1
Ius naturale quid sit, & quòd est illud quod est commune omnibus animantibus.de iu.natu.gen.& ciui.in princ. 9.co.3
Et quo modis ponatur. ibi. eo. 2
Et capitur pro illo dictamine rationis quod est infirũ hominibus a natura. de Atti. tuto §.fi.68.c. 2
Ius commune appellatur ius gentium. de iu.na.gen.& ciui.§ 1.11. co.3
Ius ciuile unde dicatur & quare. ibi.
Et dr aliquando.i.12 tabula.ibid.col.4
Et quot modis dicatur. ibi.
Et appellatur ab unaquaque ciuitate. eo.ti.§.sed ius.11 co. 3
Iuris ciuilis appellatione nihil alio adiectio intelligitur de romano.ibi.
Ius ciuile & statuta mutantur.eod. tit.§. sed naturalia.16. co. 3
Et tollitur p aliud ius ciuile, secus naturale.de legi.agna.tuto.§.fi. 60.col.1
Et quãdoq; principiũ habuit. de rer. diui §.singulorum.56. co. 4
Iuris ciuilis appellatio in specie sumpta non comprehendit Senatusconsulta. de fideicom.hæred.§.ergo.203.col.2
Ius ciuile non tollit naturale. de hæred. quæ ab intest.§ minus. 216. co 2
Ius gentium introducitur naturali ratione.de iu.na.gen. & ciui. §.1. 11. col.2
Et est immutabile in sui totalitate. e. tit.§.sed naturalib.16. co.3
Et est cõe omnibus gentibus, & eius constitutiones commoditate uel necessitate gentium sunt introductæ. de iur.natu gent.& ciui.§. ius autem 12.co.2
Et de ijs qui sunt sui uel alie.iur.§.1. 28.co. 4
Et derogat iuri naturali. ibi.
Et oritur ex diuina prouidentia. eod. tit.§.sed naturalia.6.co.3
Et appellatur naturale. de rer.diui.§. 1.93.co.& §.singulorum.56.co 4
Et est antiquius iure ciuili.ibi.
Et est productum a natura cum genere humano.ibi.
Et appellatur aliquando ius naturale.de loca.§.adeo. 2,6.co.4
Ius municipale quod dicatur. de iu.nat. gen.& ciui §.1.10.co.4
Ius romanum constat aut l. scripta, aut consuetudine.eo.tit.§.constat.12. c 4
Ius honorarium unde dicatur. eo. tit.§. prætorum. 15.co.1
Ius canonicum in materia peccati seruatur.de pat.pot 31.colum.1.etiam in terris imperij.de gradi. cogna. §. fina. 230. co. 3
Ius abstinendi hñt sui a prætore.de hęre di.quali.& diffe.§.sui.176.co.4
Ius accrescendi habet locum inter legatarios.de lega.§.si eadem.185. col.1
Et quare fuerit introductum in hæreditatibus intestatorum.de Senatuscõ. Orphi.§.fi.227. co. 4
Et an transmittatur ad hæredes. ibid.
Et an requirat nouam aditionem. eo. col.4
Et accrescit etiam inuitis. ibid. quod limita,ut ibi habetur.
Ius patronatus in quibus consistat.de success.liber.§.sed nostra 238.co 1
Et quid importet.ibi.
Et plurib. modis amittit.ea.eo. & seq.
Et est in commercio, & põt relinqui, & assignari uni ex filijs uel alijs. de assignata.liber.in prin.239. co.3
Et in eo filij succedunt ut filij,non vt hæredes. ibi.
Iuuenes inerudiri non sunt onerãdi multitudine materiarum,sed distincte docendi de lega § sed olim. 181.col. 2
Et nõ debemus confare, quod studia defeiant.de iusti.& iu.§ 1 8 col. 1
LAbor omnia uincit. in prooe.§. fin. 6.co.3
Laboribus alienis nemo debet ditari. p quas perso.nob.acq.§ 1.136. colum.2.

Lapis quiŭ pedem lædens de testa.in prin 140 col.3
Lapides finales surripiens qualiter teneatur,de offi iudicis §. si.386.col.3
Lasciuia qui l. ce oblig. ex deli. §. interdum.307 col. 1
Lasciuia & lasciuire in animalibus quid sit.si qua.pau.fec.dic 362 col.3
Latini deditiij & ciues Romani qualiter differant inter se de iure antiquo de liberti §.libertinorum. f.32. col. 4.
Laudare seipsum aliquando licet.in proœmio.§.1.3.col 1.
Lectio sola non sufficit, sed exigitur examinatio ibi § igitur.5.col 4
Legari potest res hæredis sicut testatoris de lega.§ non solum 18. col.3
Legari an possit res communis.182.c 3
Et an res hostium,uel res nostra capta ab hostibus,& quomodo.ibi c.4
Legari censetur tantum ius quod testator habet etiam quod legatum reddatur inutile.eod.tit.§. sed & si re sum 183.col.3
Legari possunt omnia, tam corporalia, quàm incorporalia eod.tit.§ tam autem 191.col.3
Legari a semetipso non potest.eo.ti.§.an seruo.195.col 1.
Et an seruo hæredis ibi.
Legans quod sibi debetur, censetur legare ius quod habet.eo.tit.§. tam autem. 191.col.3
Legans nomen debitoris, & postea exigens,censetur reuocare legatum.ibi.
Legare is potest qui potest testari. eo. ti. §.lega 1.192.col.3
Et econtra illi potest legari,qui potest institui.ibi.
Legatarius est idoneus testis in testamento non obstante eius commodo. de testa.§.legatarijs.144.col.4
Et succedit iuri ibi col seq.
Et ei competit actio personalis, realis. hypotecharia,& quomodo,& in quib⁹ casibus.de leg §.sed olim.181.col.1
Et si efficiatur dñs rei legatæ ex causa onerosa, potest agere ad æstimationē contra hæredem.e.tit.§.si res.184.co.1
Legatar j plures eiusdem rei faciunt sibi partes per concursum, & quando.e. ti.§.si eadem.185.col. 1
Legatarius sub conditione, uel in diem non transmittit nisi in tribus casibus. eod tit.§.si peculium 190 col.4
Legatarius iurium habet utile sine cessione.eod ti.u.§. tam autem.191. co. 3
Legatarij particulares non possunt cogere hæredem adire. de leg.fal.§. quantitas 1 9.col.3
Legatarius grauari pōt. de fideicō. hære, §.præterea.205.col 4 & de singu. re. per fideic.relic in prin. 207.col.1
Legatarius conditionalis quare spem legati conditionalis non transmittat ad heredem, contrahentes sic d. uerbo. obli § ex conditionali.257.col.4
Legatum perditur si accusatur testamentum ut falsum de don. in prin .129 col.1
Et exigit capacitatem tribus temporibus fo eo.
Et factam testi testamentario ualet.de testa §.legata is 143 col.4
Et au facti m tab lioni ualeat.ibid. 144 col.
Legata facilius reuocantur q̄ institutiones.de her init.§. seruus 58 col. 2
In legatis sufficit capacitas, quando dies legati cedit. de here. quali. & diff.§.in extraneis.17. col 4
Legati diffinitio. de lega § 1.181 col.1
Et quomodo differat a donatione inter uiuos, qua causa mortis ibi. col 1
Et qualiter differat ab hæreditate ibid.
Legatorum ob[illegible] & forme [illegible] quæ eo. ti. § sed [illegible] .co.1
Legatorum una est natu eo.col.2
Et per quę uerba fiant.ibi.
Legata & fideicō. sunt exæquata quo ad substantiam non quo ad uerba. e. ti. § sed non quousq; 182 col 1.
Legatum rei,quæ non est in commercio nostro non ualet, etiam quo ad æstimationem præstandam. eod tit. §.non solum.183 col 1.& quomodo, & quando.ibi.
Legatum rei alienæ factum a testatore sciente ualet, secus si ab errante uel ignorante.182 col 3
Legatum si euincatur, an hr. de euictione teneatur & quando ibi 183.col 2
Legatum rei obligatæ alteri dēt reluí ꝑ hǣdem,e.ti.§ sed & si rē suā 183. col.4
Nisi expresse testator uelit contrarium. ibi.
Et q̄ trib casib. releuat hæres ibi in fi.
Legatum rei futuræ est tacitè conditionale.de lega.§ ea quoq; res.184. col.4

Legatum

Legatum in quinq; casib. deficit & legatario accrescit, & in trib. deficit, & ei non accrescit. de le. §. si eadẽ. 185. c. 2
Legatum vni q̃n & in quibus casibus, si legetur alteri, censeatur adeptũ in totum vel in partem a primo. ibi. col. 3
Legati rei suæ non valet. eo. tit. §. sed si rem legatarij. 186. col. 2
Legatum ab initio inualidum non reconualidatur, licèt veniat ad casum a quo posset incipere. ibi.
Legatum non adimitur per alienationem aut pignorationem. de lega. §. si rem suam 186. co. 4
Legatum factum a debitore creditori rei debitæ an valeat, & q̃uo. ibi. c. seq.
Legatum liberationis valet. eod. ti. §. si quis debitori. 187. col. 2
Et prodest non solum legatario, sed hæredi. ibi.
Legata liberatione cõpetit non solũ exceptio. sed actio ad petendũ, vt hĩs p̃ acceptilationẽ liberet debitorem. ibi.
Legatum factum a debitore creditori si nullam afferat vtilitatem, non valet. ibi. c. 3.
Legatum ab initio validũ p̃p cõmodũ repræsentationis non fit inualidum, quãuis viuo testatore deueniat ad eũ casum a quo incipere non possit. ibid.
Legatũ speciei an per solam dominij trãslationem efficiatur vtile. ibi 188. c. 1.
Legatum propter commodum hypothecæ an valeat. ibi.
Legatum dotis factum a viro vxori propter commodum repræsentationis valet eod ti. §. sed si vxori 188. col. 2
Legatum sub falsa demonstratione debiti, si non exprimatur certa quantitas, vel aliter constet quid aut quantum legetur, non valet, si legans nullo modo est debitor. ibi.
Legatum non viriatur a falsa causa. ibi.
Legatum hominis per modum accessorij ad alium hominem principalẽ nõ extinguitur, licet extinguatur legatũ hominis principalis. eo. ti. §. siquis ancillas. 189 col. 3. Secus in legato rei accessoriæ ad hominem. ibi.
Legatum vniuersale recipit augmẽtum & diminutionẽ. e. ti. §. si grex. 189. c. 1
Legatum vsusfructus facilius perditur quam legatum proprietatis. ibi.
Legatum peculij recipit augmentum & diminutionem viuo testatore. eo. tit. § si peculium. 190. col. 1
Legati peculij seruo dies cedit ab adita. ibidem
Legata pura vel in diem certam cedunt a morte, nisi in sex casibus, in quibus cedunt ab adita. e. ti. ibi. 190. col. 4
Legatũ peculij seruo factũ in dubio nõ continet debita a domino ipsi seruo rõne peculij. eo. ti §. peculiũ. 191. co. 1
Legata libertate seruo si rõnes reddiderit censetur eidẽ relictũ peculiũ. ibid.
Legatorum edictũ est permissorium. e. tit. §. tam autem. 191 col. 3
Legatum serui vel rei, quam legatarius optaret, erat conditionale. eod titu. §. optionis. 192. co. 2
Legatum conditionale non transmittitur ibi.
Legatũ pœnæ noĩe valet hodie, ẽt in hr̃di tatibus. eo. ti. §. pœnæ quoq;. 196. co. 4
Legata ex præsumpta voluntate reuocãtur. de ademp. lega in princ. 198. col. 1
Legata vltra dodrantem dicuntur facta cõtra. l falc. de. l. fal. in pri. 198. c. 2. & 3
Legatæ rei periculum ad quem spectet. de leg. falc. §. quantitas. 199. col. 4
Legatum alicui vt seruũ manumittat, non defalcatur ex l. falcidia. eod. titu. §. si. 200. co. 2
Legatum relictum ab eo q̃ omnino volebat testari sine hæredis institutione est nullũ. de fideicom. hær. §. 1. 201. c. 4
Legata a venientibus ab intestato relicta olim non valebant. eo. ti. §. præterea. 205. co. 4
Legatum vel fideicommissum nõ valet in eo pluri, in quo excedit commodũ, quod sentit ille a quo legatur vel fideicommittitur. de sing. re. per fidei com. reli. §. 1. 207. co. 2
Et quid si est grauatus post aliquod tempus. ibi. co. 3
Legata præstare differẽs pijs locis, si fuerit iudicio cõuẽtus tenetur ad duplũ. de actio. §. ex maleficijs. 339. col. 1
Legata facta ecclesijs si soluantur indebitẽ non repetuntur. ibi. co. 4
Legatum factum ecclesiæ & in redemptionem captiuorum acquiparantur 340. col. 1
Idem si alicui sancto, vel Deo, uel administratori. ibi.
Legitima patronorũ hodie est tertia. de succes.

succes.liber.§ sed nostra 237.co 2
Legitima filiorum hodie quota pars sit. de inoffic.testamen §.si 175.col.3
Legitimè factum ex euentu retractari non debet.qui alie.li §.fin.135 c 2
Legitimatur quis per obligationē curię. de hære quæ ab intesta.§ 1 211.co 2
Legitimantur filij per subsequens matrimonium,& efficiuntur legitimi.ibid.
Leges parum valent nisi sint qui eas exequantur.in proœ.in princip 2.col.4
Leges sunt sacræ.ibi.
Legum scientia habet principium & finem.in proœ.§ cumque hoc 4.co.3
Leges condere specialiter delegari potest a Principe ibi.
Et a, tantur rebus frequentioribus. ibi.5.co.2
Leges per non vsum tolluntur.in proœ. §.igitur.6. co 2 de liber § libertinorum.22. co 1. & de att.l.iu §. sed ex his.67.co.1 & de testa. in princi. 140. col.2 de iurisd.in prin.364.colum. 3
In legibus condendis non solum requiritur commissio,sed approbatio & confirmatio d.§.ig tur.5.co.4
.. tolluntur cōtrariā cōsuetudine.d.6.co.2
A ll. studio discedi non debet nisi perfecta cognitione in proœ § fi.6.col.3
L.aut punit,aut vetat,aut permittit, aut consulit,aut hortatur de iusti.& iu.§. iuris præcepta.8.co.3
L.& consuetudo differunt.de iu. na. gē. & ciui.§ 1,10.co.3
Ll.fieri debēt propter necessitatem, aut commoditatem hominum.e. ti.§. ius autem.12 co.1
L.distinctio.eod.titu.§.constat.12 col. 1
Et dicitur l. quicquid animo condendi.l Princeps disponit. eo. tit.§. sed & quod.14.co.1
L.generalis qualiter cognoscitur. eod. colum.3
Et an.l. ad sui substantiam exigat scripturam.co.tit §.constat 12.co.3
L.non tollitur per non frequentationē. de liber.§ libertinorum 22.c.1
L.si resistat, facit q actus etiam ipso iure nullus. quib. ex cau. manu. non li in princ.23 co 2
L. Fusiæ Caniniæ dispositio.de l. fu. cani.27.co.3
Ll.non ligāt extra iurisdictionem. de ijs qui sunt sui vel alie.iu.§.1 29.col.4
L.debet interpretari in casu probabili et dubio.de nup §.affinitatis 26.col. 1
L.actus legitimi.ff.de reg.iu. qualiter intelligatur.qui test.tu.da.pos.§. ad certum.58.co 1
L. sequens potest declarare præcedentē. de capi.dimi.§.quod autem 62.col.3
L.noua contigēs vnum ex pacificatis an censeatur corrigere aliud.qui.ex cau. ma non.li.§.tūm ergo 27 col 2
Ex l. dicitur esse quod est ex ratione ipsius.de legi.patro.tut.63.col 2
L. correcta referri potest ad ponendam correctionem, & vt melius intelligat materia.de att.tut.in prin.66.col.1
Ll ab imperatore factæ etiam in beneficium ecclesiarum non valent de iure. de retum diui.§ factæ 95.col.2
De l.substantia non est scriptura. eod. ti.§.singulorum.96 co.4
Ll.sub congruo titulo poni debent.de vsu & habi §.fi.141.co 2
L.debet esse generalis.de vsuca.in prin. 222.col.1
L. Iulia de fundo dotali in quibus approbetur,& in quibus corrigatur, & q facilius permittebat fundum alienari quàm obligari.quib alie.li.132.col.2
Ll. correctæ allegari possunt. de testam. in principio.140.col 2
Ll.correctæ non sunt scribendę in libro. ll.eodem.titu.§ sed neque.143.co.3
Ll imponi debent rebus, & non verbis. de lega.§.sed olim.181 col.1.& de lite. obli.277.col.3
L. generaliter loquens recipit restrictionem de habilitate.eo.tit §.nostra autem.181 co.3
L. falcidia vnde dicta sit, & qua ratione introducta, & quæ essent eius verba, & quare olim ei renunciari nō posset. de l.Fal.in principio.198.col.2.& 3
Et habet locum in donatione causa mortis,& in mortis causa capione.co. ti.in prin.198.co.4
& an habeat locū in fideicōmissis. ibi.
Lex furia & Voconia quid disponerent, & a quibus latæ remissiuè.ibi.co.4
L.censetur perpetua. de succes. liber. §. fi.239. co.1
Et semper loquitur.ibi col.2
L.correcta non est reputanda nec allegāda in numero ll. de actio.§. in personam.332,co.4

L. tollitur per abusum, uel per usum cõtrarium. de noxa. actio §. fin. 361. c. 4
L. introducitur aliquã ab initio ab ipso vsu. de satisd. in prin. 364. co. 3
L. posteriores per priores declarant. ibid. co 4. & de test 140. co. 2 & 3
L. resistẽs impedit ortũ ciuilis & naturalis obligationis. de fidei. § 1. 274. co. 2
L. naturalis, id est diuina. de oblig. ex de li. §. 1. 304. co. 2.
L. Aquilia teneri facit aliquem sola culpa. de l. aqui. §. 1. 311. col. 4
L. quantumcunq; pœnalis habens plura capitula cẽsetur repetere in sequẽtibus dicta in pręcedentibus. eo. ti. §. capite tertio. 313. c. 4
L. Cornelia unde dicatur. de iniu. §. sed & lex 317. co. 3.
L. Fusia caninia unde dicta. de l fus. in rub 27. co. 3. & 4.
Lex Hortensia quo tpe rogata fuerit, de iu. nat. gent. & ciui. § constat. 13. co 3
L. Regia quæ esset. eo. ti. §. sed & quod 14. co. 1
L. Iulia de ui publica, & L. Iulia de ui priuata, qualiter puniant. de interdi. §. recuperandæ. 379. co. 3. & seq.
L. tollitur per desuetudinem. de pœ. teme. litigan. §. hæc autem. 352. col. 1
Liberorum procreatio & educatio est de iure naturę. de iur. nat. gent. & ciui. in prin 9. co. 3.
Liberorum appel. ueniunt omnes descẽdentes in infinitum. qui test. tut. da. pos. §. fin. 58 co. 3.
Liber in singulari pro filio. p quas psonas no. acq. §. hoc quoq;. 137. co. 2.
Liberi an dicantur proprie etiam ultra trinepotem. de hære. quæ ab intesta. §. ita demum. 212. co. 4.
liberorum appellatio strictè aliquando pro filijs accipitur. de sena: usc. orphi. in prin. 225. colum. 4
liber homo quandoq; bo. fide possidetur, quandoq; mala, quandoq; nullo modo. & exempla. per quas person. nob. obliga. aequi. §. 1. 298 colum. 2
liberorum hominum differentiæ. de iu. perso. §. 1. 19 co. 4
liber quandoque nascitur ex duobus seruis. de inge. in principio. 19. col. 4.
libera potestas. hæc uerba restringuntur ad id quod ex æquo & bono procedit. de actio. §. in bonæ fidei. 348. c. 1
libera persona alteri non acquirit. de obli. quæ ex deli. §. furtorũ 304. co. 3
liberum corpus non recipit æstimationem. eod titu. §. interdictum. 306. c 3
liberatio tribus modis legatur. de lega. §. si quis debitori 187. col. 3
liberatio relicta an includat dolũ. ibid.
liberatio debito alieno ualet. eod. titu. §. tam autem. 191. co. 3
libertus quas operas debet patrono. de liberti. §. libertinorum 22. co. 2
libertus si patronum sine uenia in ius vocauerit, punitur in 50. aureis. ibid. & in seq.
libertus ingratus qua actione reuocatur in seruitutẽ. de capi. dim. i prin. 61. c. 2
libertus, qui fraudulenter gerit tutelã, punitur. de suspec. tut. §. sed si qui. 9 1. colum. 1
libertus orcinus quis dicatur. de singu. reb. per fideicommiss. relic. §. qui autem. 208. co. 4
liberorũ successio qualiter hodie procedat. de success. liber. §. sed nostra. 237. col 2
liberti filio prodest paupertas. eo. §. co. 3
liberto succedit non solum patronus, sed etiam cõiuncti patrono usque ad quintum gradum in capita: & qui pximus est patrono præfertur eo. tit. §. multis. 238 co 3. & 4.
Et quare ibi.
Intellige tamẽ q descẽdẽtes in infinitum, transuersales usque ad quintum gradum. ibi. 238. co. 4
libertinorum omnis differentia sublata est. eo ti. §. fi 239 co. 1 & 2
libertini qui sint. de liber. in prin. 20. c 4
libertinus & libertus an differant, & an olim diuersimode acciperentur. ibid.
libertas qd sit. de iu. perso. i prin. 17. c. 3
In dubio pro libertate iudicandum est sol. eo. co. 5
libertatis suæ quis est dominus etiam vsque ad uenditionem. de iur. perso. §. 1. 18. co. 3
libertas est res inæstimabilis. de lib. §. multis. 22 co. 1. & ex qui. cau. ma. nõ licet. §. fi 27. co. 4
libertatis datio est actus pius. d. §. 21. columna 2
Et ideo potest dari in ecclesia ibid.
Et de modis dandi libertatem. ibid.
libertas semel collata nõ reuocatur nisi

ex magna cā.quis. ex cau. ma. non licet.in prin.23.co. 2
Et ideo data in fraudem creditorum non ualet.ibi.
Et an data in fraudem possit reuocari. co ti §.in fraudem.24. co.4
Libertatis impedimenta tolli debent.de l.fus.cani.tollen.27. co. 3
Libertas non solū expressè, sed tacitè da ri potest.de adop.§.fi.46. co. 3
& qui testa.tut.da. pos.in prin.56. co. 3.& de hære insti.in prin.156 col.3
Libertas seruitutis quomō acquiratur. de serui.præ.r 15. col 2. & seq.
Et quando tpe præscribatur. ibidem.
Libertatis fauore quis cogitur vendere rem propriam.de dona.§.fi.131.co. 4
Et multa quæ fauore libertatis sunt introducta.ibi.co.3. & de leg. §. ante hæredis 196. co. 2
Libertas directa in seruo alieno non po test habere locum.de hære.insti.§.ser uus. 158.co. 1
Libertati legatę potest hodie onus adiji ci.de leg.§ pœnæ quoque.196.co.4
Libertas fideicommissaria quæ dicatur. de sing.re.per fideicom reli. §. liber tas.?08. co. 1
Et pōt etiam relinq̄ seruo alieno. ibi.
Libertatem seruo alieno dare grauatus tenet emere & præstare si potest, ibid.
Libertatis legatū uel fideicommissum seruo alieno, si dominus nolit uēdere, non extinguit, sed pendet. ibidem.
Libertas directa seruo alieno relinqui non potest eo.ti.§.qui autē 208. co. 3
Libertatem directam seruus consequi non potest, qui duobus temporibus non fuit testatoris, & quib. ibid.
Libertatem directo quis dicatur dare. ibid. & co. 4
Libertas aufertur per leuē offensam. de actio.§ omnes autem.341. co. 4
Libertatis fauore multa fiunt.de noxa. actio.§.1.360.co.4
Libertas data in fraudē distinguitur an sit directa an fideicommissaria.de actio §.item si quis in fraudem. 329. colum.4
Libellus, in quo peto fundum, saluatur quāuis in eo habeā tantum usumfru ctū, quāuis appellatione fundi ueniat plena proprietas de lega.§.si cui fundus.155.col.4
Libelli vnde dicebantur.de actio.§.tri plici.142 col 4
Libellus iudicialis appellatur conuentionalis, qd̄ est summè notandū.ibid.
Libellus in cā dandus est, & quando, & quo iure.343. col. 2
Libellus iure ueteri in cā criminali da batur etiam ex necessitate.ibi.co 1
Et debet continere rem uel quantita tem certam ibi.
Libellus in publiciana qualiter formetur.§.de actio.,sed istæ.327.co. 2
Libellus imprimis in causa dandus est. de offic.iudi.in prin.383.col.3
Libra quare appellata sit hæreditas. de testa ordi.in princ.140 col.4
Licentia legendi & alia faciēdi quæ cō ceditur in doctoratu.quid operetur. de ita.na gen.& ciui.§.respon.15.co.3
Liciti occasione non est concedendum illicitum, immo ad illicita euitanda, quod licet coarctatur. de lite. obliga. 278.co.2.
Limes qualiter accipiatur quib.mo. ius pa po sol.§.si ab hostib.50.col. 2. & 4
Limitati agri qui.de rer.diu.§.præterea. 100.co.3
Limitata causa, limitatum parit effectū. de legi.agnato.tute § .1.59.co.4
Lino antiquitus scribi solere, & sic forsan charta qua nunc utimur, obserua ri potest in § fin autem.de pup. sub sti.167.colum.1.licet gloss.ibid.aliter exponat.
Linea est triplex, & unde incipiat. de gra.cogna.in prin.228.co. 4
Lis esse potest inter tutorem & pupillū. de aucto.tu.§ fi.70.co. 4. & de excusa.tutorum.§. item propter. 81. col.3
Et ob litem maximam ciuilem tutela finitur.ibi.
Lites non sunt protrahendæ.de except. § fin.373. co. 4
Et amputandæ sunt.de inuti. stipula. §.item uerborum.268.co.4
Et fugiendæ sunt.de pœ.teme.liti. in prin.381.co.1.
Et maximè decet principē prouidere sub imperio suo ut homines de facili non procedant ad litigandum. ibi.
Litigantium temeritas punienda est, & qualiter.ibi.& §.hæc autem.382.co.3
Litem suam facere quid. de obligatio. ex qua.deli. 319. col.3

Litis æstimatio quid. de noxa. actio. in princ. 360. col. 1.
Literarum obligatio est de iure ciuil. de iu. natu. gen. & ciui. §. ius aūt. 12. co. 3
Literas nesciens reputat insufficiēs muneribus publicis, etiam q̄ alias sit diligens ad administranda negocia. de excu. tu. §. similiter. 82. co. 3
Literis sculptis aut scriptis in muris, uel lapidibus fides habetur. de actio. §. pœnales. 334. co. 2
Literatus ad aliqua admittitur, ad q̄ nō admittitur illiteratus. de excu. tut. §. similiter 82. col. 4
Littus maris nulli prohibetur, si abstineat ab ędificijs ibi positis. de re. diui. §. 1. 93. col. 1
Et quid sit propriè. ibidē. §. flumina. 93. col. 4
Et respectu iurisdictionis cui⁹ sit. ibi. §. 2. 93. col. 2
Littorum vsus publicus est. eodē. titu. §. littorum. 94. co. 2
In littore maris quid facere liceat. ibidem. co. 2. & 3
Littorum maris proprietas ī nullius bonis est. ibi.
Locupletari quis non debet cū alterius iactura. de iusti. & iu. §. fi. 9. co. 2. & de obli. ex qua. con. §. item is. 296. col. 3.
Locupletior dicitur qui ex receptione non est factus pauperior, & quomodo. qui. alie. li. §. fi. 135. co. 1
Locus purus dicitur, qui neque sanctus neque religiosus, neque sacer sit. de rer. diui. §. rel giosum. 95. co. 4
Locus dicitur aliquando plenus, aliquā do semiplenus, aliquando vacuus. de vsucap. §. quod autem. 124. col. 4
Longum tempus dicitur spatium x. annorum. eo. 125. col. 1. & de iu. na. gen. & ciui. §. ex non scripto. 15. col. 3
Lucra turpia sunt ab hæredibus extorquenda. de perpe. & tempo. actio. §. 1. 358. co. 1
Macedoniani senatusconsulti lex est prohibitiua. quod cum eo. §. cæterum fol. 358. col. 3
Et ratio eiusdem. ibi.
Et in quibus casibus cesset. ibi. §. illud. 359. co. 2.
Maculatus, idest accusatus. de hære. inst. §. 1. 157. col. 1
Magistratus dicuntur honores. de iur. na. gen. & ciui. §. prætorum. 14. col. 4
Magistratus quando coueniri possit. de satisda. tuto & curat. §. sciendum, 78. col. 1. & 2
Magistratus municipalis pro sua ciuitate agere potest de satisda. §. fin autē. 356. col. 3
Magister nauis quis dicatur. quod cum eo. §. 1. 356. co. 4
Maiestas quid sit. in pœ. in prin. 2. col. 2
Maior 17. annis potest libertatem daie seruo. quib. ex cau. ma. non. li. §. fina. 26. co. 4. & seq.
Maior 14. potest testari. ibi.
Maior 17. potest postulare allegare & aduocare pro alio. 101
Maior intelligitur, idest 25. annis. de fiducia. tute. 65. col. 3
Maiori parti statur, & quando. de satisd. tuto & cura §. f. 77. co. 2 & 3
Maiori summæ inest minor. de manda. § is qui 292. col. 2
Malo abstinere satis non est, nisi fiat bonū de iusti. & iu. § iure pcępta 3. c. 3
Male agere dicitur ille, cui compensatio potest opponi. de actio. §. in bonæ fidei. 349. co. 3
Male agens habet actionem, sed elidi tur exceptione. ibi.
Malefidei possessor restituit rem cum fructibus. de re. diui. §. si quis a nō domino. 108. co. 3
Et quos fructus teneaī restituere. ibi. co. 4. & seq.
Et non præscribit. de usuca. §. furtiuę. 123. co. 3
Mala fides superueniens, an impediat præscriptionem tam de iure ciuili, q̄ canonico. eo. ti. §. diutina. 126. col. 4
Mancipia unde dicantur. de iure perso. in prin 18. co. 1
Manumissio de facto facta non nocet ingenuitati. de inge. § fi. 20. col. 2
Et quid sit. de liberti. 20. co. 4.
Nec potest manumittere omnjs dominus. ex qui. ca. ma. non li. in princ. 23. col. 3
Manumissionis factæ a minore forma. eo. ti. §. eadem. 25. col. 2
Manumissio inter uiuos tribuit peculiū, secus in ultima uoluntate. de leg. §. peculium. 191. col. 1
Manumissus directo. fit libertus manumittentis. de lingu. re. per fid. reli.

§.qui autem.208.col. 3
Manumissus, idest, emancipatus, quib. mo.ius pa.po.sol.§.præterea.51.co.4
Manumittens efficitur patronus, etiam ꝙ manumittat ex precepto testatoris, & grauatus ab eo.de singu. re. p. fide-reli.§.qui autem. 208.col. 3
Manus, idest, potestas. de liberti. 21. colum. 3
Mandatum voluntatis est iussus necessitatis.de atti.tut.§.pe.68.co. 4
Et quãdo dicitur esse dubium de mãdato. de satisda.§.fin autem.366. co 2
Mandatum speciale quibus casibus requiratur.de ijs per quos age. pos. §.2. 364.col.1
Contra mandatum factum penes acta nõ opponitur de satisd.§.fin autẽ. 356. col. 1
Et quibus modis mandatum contrahatur.de manda.in prin.290 .co. 3
Et non contrahitur gratia mandatarij tantum ibi.
Et quando dicatur contrahi gratia mandatarij tantum.ibi.§.tua tantum 291 col.2
Et debet esse gratuitum.ibi in princi. 290.col.3.sed quomodo hoc intelligitur.§.fi.eo tit.293.co.4
Et quid sit.ibi.d.290.col. 4
Et per quæ verba fiat.ibi.
Mandatum quibus casibus morte non finiatur eo tit.§.rectè 293.co.1. & 2
Mandatũ rei turpis vel ꝯtra bonos mores non valet.de man.§.illud.292. c.2
Etiam si sit appositum iurm.ibi.c.1
Mandati fines custodiendi sunt.eo.ti.§. is qui.292 co. 2
Mandatum excedens an valeat in concurrenti quantitate,ibi.
Mandatum re integra reuocari potest. eo.titu.§.rectè 292.co 4
Et facilius reuocatur q̃ alij cõtractus. ibi.292.co 4
Et quando dicatur integrum ut reuocari possit ibi.293. co. 1
Et potest renunciari re integra.eo tit. §.mandatum.293.co.3
Et in diem sub conditione differri potest.ibi.co 2
In mandato quæ culpa ueniat eo. §. 293.co.3
Et an mandatum possit cõtinere mercedem eo.titu.,[illegible] 3 co.4
Mandans inferre alicui iniuriam an teneatur de mandato.§. illud 292. co 4
Mandans certo casu ibi notato tenet ac si per se negociũ gessisset pricipaliter. quod cum eo §.si 359 co 3
Mansuetia animalia q̃ dicantur si quadpau se.di.in prin.362 co. 3. & seq.
Maritus an possit esse curator uel ꝓcurator uxoris deexcu.tut §.pe 86. col. 3
Maritus conuenit inquantumfacere pt. de actio.§.item si de dote.344. col.2
Deducto.s.ne egeat & qñ ibi & c.seq.
Marito cõceditur retẽtio dotis propter impensas factas in res dotales.e.tu. §. propter retentionem.374. co 3
Masculinum genus an & quando concipiat fœmininum.qui testa.tu.da. pos. §.fi.58.co. 4
Matrimonium qualiter dicatur indiuiduum.de iusti & iu.in princip.7.col. 3
Et qũo de iure ciuili appelletur.de iu. na gen.& ciui.in prin.10.co.1
Et potest dici de iure natutali gentiũ & ciuili.ibi.
Et quid sit.de pa.po.in prin.31. col. 1.
Et eius separatio quo iur fieri possit.ibi.
In matrimonio contrahentes nõ debent esse diuersæ sectę. ibi.co. 2
Et cuius ætatis esse debeant qui cõtrahunt de nup.in prin.32 co. 4
Et est solũ inter personas liberas.ibid.
Matrimonium de iure canonico est etiã inter seruos.& potest cõtrahi inuitis & contradicentibus dñis.ibi.33. co. 1
Matrimonij impedimenta.e.tit.§. illud. 38 co 1.& seq.
Et ꝙ aliqua impediunt contrahenda tantum;aliqua etiam contracta dirimunt ibi.co 3
Matrimonij appellatione uenit legitimum.eo.ti.§.pe.38.co. 4
Matrimoniũ subsequens legitimat filios & reducit in pñtẽ.eo.tit.§.fi.39.co.3
Declara,quando tempore partus poterat esse uxor,& ratio.ibi.38.col 4
Matrimonium contrahere licet quis nõ possit cogi metu pęnæ, potest tamen inuitari spe lucri.de lega. §. incertis. 192.co. 4
Matrimonium an exigat scripturam ad sui validitatem, vel ut filij dicantur legitimi,tam de iure ciuili q̃ canonico. de hæte.quę ab intesta. §.1.212. col. 1.
Et vsque ad quem gradum prohibeatur

tur.de gra.cogna 22.co.4
Et an impediatur inter existentem in quarto & existentem in quinto. ibid.
Et prohibetur inter ascendẽtes & descendentes in infinitum. ibi.
Et prohibetur hodie solũ respũ primi gradus affinitatis, eo.tit.233 colum.3
Et an impediatur per cognitionem spiritualem eo.ti 233.co 3
Materiæ ad materiam debet fieri subordinatio, non tituli ad titulum. de leg. in prin. 380 co 2
Et sunt tractandæ suis locis, & nõ confundẽdæ, de iu.na.gẽ.& ci.§ 1 10.co.3
Matrem & adoptiuam nõ possum ducere vxorem.de nup.§.duorũ. 35.c. 2
Et est loco parentis. ibi.
Matris consilium est fragilius paterno. de tutel.§ fi.56.co 2
Et qualiter olim succederet filio, de senatusc.tertu.in prin.223.col 3
Et admittitur hodie ad hæreditatem filiorum non habita aliqua distinctio ne numeri filiorum vt olim.eod.tit.§. sed nos.224. co. 4
Mater tutorẽ filio suo petere tenetur, aliter perdit legitimã filij successionem. eo tit.§.sed quemadmodum 225.c. 1
Et hoc infra annum.ibi 225.co.4
Mater etiam vulgo quæsitis succedit. ibid.co. 1
Matri illustri filius vulgo q̃situs nõ succedit, nec econtra ibi.§.225.co. 3
Matres multa onera & pericula ꝓpter filios tolerant e.tit.§.sed nos.224. c.3
Materfamilias quæ dicitur.de iniur. in prin 315 co. 3
Medela op' est infirmis de liber.20. c. 3
Media uia in dubijs est eligẽda ex æquitate.qui ex cau.manu.non li. §.fi. 26. c 4.& de te.di.§.cũ ex aliena 101. c. 3 & de vul.sub.§.si seruum.164. col. 1
Medicus, qui curationem suscepit, tenetur illam prosequi.de leg.aqui.§.præterea.312.co. 3
Et non prosequẽdo dicitur. in culpa. ibidem.
Membrum quod dicitur.de iniu.§. pœna.317.co. 1
Memoria damnatur in crimine læsæ maiestatis de hære.quæ ab inte.§. interdum.213.co.4
Mendacium in iudicijs qualiter puniatur. de pę.te.ne.liti.§ at aduersus 3 1. c 4
Mens magis q̃ uerba attenditur. qui. ex cau.ma.non li.§ 1 23.co 4
Et qñ de mente ptrahẽtiũ uel statuentium constat, fit lata interpretatio, licet simus in ijs, quæ sunt stricti iuris. de inut.stip.§.post mortẽ.270 col. 1
Merces qñ est incerta, agitur præscriptis verbis.de loca.in prin 285 co. 1
Et si certa est, agitur locati, si nulla mandati.ibi.
Mesonauta & mediastinus serui.qui. de iniu.§.pœna 317.co.2
Metu facta promissio dotis ipso iure nõ valet, & quare.de inuti. stip. §. quod turpi.272.co 1
Metum inferens tenetur pœna quadrupli.de actio.§.quadrupli.343 co.3
Meũ dicitur quod ex re mea nascitur.de re.diui.§.cum ex aliena 102 c. 4
Meum non potest aliquis effici meum. de leg § sed si rem legatarij. 186. c.2 & de actio §.sic itaque.337.c.1.quod declara ut co.3.& de inu.stip. §. item nemo 272.co.2
Miles ad hoc ut quis fiat, plura requirũtur.q mo.ius.pa.po.sol.§.filiusf.49. c. 3.de excu.tut.§.item maior.74.co. 1.
Miles post missionem quantum tempus habeat immunitatis ad se excusandũ a tutela.de excu.tuto.§.itẽ qui.81.c. 1
Et ut habeat priuilegia concessa militibus, sex habere debet.de mili. testa. in rub.145.co. 1
Miles unde dicatur.ibi.co.1
Milites magis debet scire arma, quàm ll de testa.mili in prin.145: co.2
Militis volũtas in expeditione qũo declarata habet vim testamenti. ibi.
Miles præsumitur ignorare iura ibid.
Miles extra expeditionẽ debet testari iure communi.eo.titu.§.1.146.col 1.
Miles mutus vel surdus testari potest. e. tit.§.quinimmo.147.co. 1
Miles nutu potest instituere hæredem, & quando.ibi.146.co. 4
Miles non exercens militiam, non gaudet priuilegio militum. eo. titu.§.sed hactenus.146.co. 4
Milti capitale est arma vendere, fidem frangere, & huiusmodi.eo.c.1. & 2.
Militis peculio quare habeatur pro exhæredatione, quod non est in pagano de exhære. libe.§.sed si in expeditione 155 co. 3

Miles ex certo tempore,& ad certũ tempus poteſt inſtituere. de hære. inſti.§. hæres.161.co.3
Miles poteſt ſubſtituere pupillariter, etiam ꝗ ſibi non faciat teſtamentum. de pup.ſub.§.literis. 168.co.1
Militis uoluntas ſolet attentius ſeruari, quam cæteræ. de leg.§. pœnæ quoq;. 166.col.4
Miles non poteſt exercere officium pro curatoris nec pro alio in iudicio interuenire,& quare.de excep.§.præterea etiam.373.co.2
Miles poteſt eſſe in iudicio, dummodo non diſtrahatur a militia.de excep.§. præterea.373.co.2
Militem deferentem militiam quilibet capere poteſt.de actio in princi. 322. colum.2
Militia non liberat a patria poteſtate.q. nõ eſt perm.fa.teſta.in prin.148. col.2
Minimi an & quando ratio habeatur. de re.diui.§.gallinatum 99.co.3
Minor.i. media. de liberti.§. libertinorum.22.col 1
Minor.25.ann. non admittitur ad tutelam.de fiducia.tute.§.fi.65.co 3
Minori conceditur reſtitutio ob facilitatem,& ne decipiatur.de hære. qua.& dif §.extraneis 178.co.4
Minori ſua facilitate lapſo ſuccuritur per reſtitutionem.de actio.§.ſiquis agens.350.col.4
In dubio tamen præſumitur ſua facilitate lapſus.ibi.
Minus tribuere dicitur ꝗ nihil tribuit. quod cum eo.§.introduxit.357.col.2
Miſſio militis ignominioſa facit ceſſare omnia priuilegia militum. de teſta. mil.§.ſed hactenus.147.col.1
Miſſilia quæ dicantur, & unde dicta. de re.diui.§.pen.113 co 2
Mobilium utilis eſt poſſeſſio.de uſuca.in prin.125.col.1
Et citius transferuntur quàm immobilia.de interd.§. retinendæ.378.co.2
Et eorum appellatione ueniũt etiam per ſe mouentia.de inuti.ſtip. in prin. 263.co.3
Modus ferẽdarum.ll ſenatuſcon.& plebiſcitorum.de iu na.gen.& ci.§. conſtat.13.co.4
Modus non curatur, dummodo ſequatur effectus.de lega.§.ſiquis in nomine.194.co.1
Modus exprimitur per ut.eo.titu.§. longe.165.co.1
Et quid importet,quando noceat, & in quo.ibi.
Modus cõcludẽdi in condõne indebiti. qui.mo.re contr obli.§.1.252.col.1
Modo.i.aliquando, & quando ſic ponatur.de pœn.tem.liti.in prin.351.col.2
Modo, eſt dictio demonſtratiua præſentis tpis.de re.diui.in prin.52.col.2
Monachus an ſit liber. de iur. perſo. in prin.17.col.4
Et dicitur mortuus mundo.ibi.
Tantum poteſt eſſe teſtis pro monaſterio.de teſta.§.ſed neque.143.col. 3
Monachatio liberat a patria poteſtate. qui.mo.iuſ.pa.po.ſol.§. filiuſiam.49. colum.3
Monumentum quid ſit.de re.diui.§. 1. 93.col.2
Mora debitoris perpetuat obligationẽ. de lega.§.ſi res legata. 187.co.4
Mora ultima nocet.de actio.§.ex maleficijs.339.co.4
Mores boni plus ualent diuitijs in proę. §.fi.6.co.3. & de ſuſpe. tuto.§. fin. 91. colum.2
Mors omnia tollit.de l.fuſ.cani.37.co.4. qui.mo.tu.fi.§.ſimili.72.col.3
Mors ciuilis æquiparatur naturali. qui.mo.ius pa.po.ſol.§.1.48.co.2
Mors ciuilis dr̃ maxima,& media capitis diminutio.de vſufru.§.fin.119.col.2
Mortis dies incertus.de dona. in princi. 125.col.3.& de hęre.inſt.§.ſeruus etiã 158.col.4
Mortuus in bello pro repu. per gloriam viuere credit,& de eo ac de viuo iudicatur quo ad beneficiũ patris.ꝺ excu. tuto.in prin.79.col.3.& 80 colum.4
Mortuus fingitur qui viuit per vituperium.ibidem.
Mos confugiendi.ad eccleſias vnde ductus. de ijs qui ſunt ſui vel alie.iur.§. ſed & maior.30.co.4
Multitudo parit confuſionem. de iuſti. & iu.§.8.col.1
Multa dicuntur duo. de iur. perſo.§.1. 19.co.1.& 2.& de re.diui.§. ſingulorũ. 97.co.3.& 4
Et eſt dictio apta comprehendere infinitatẽ.de acti.§.pœnales.334.col.2
Multis exprimi non debet quod paucis ex-

exprimi potest.quod.cum eo.in prin. 346.co.1.
Multum tempus dicitur aliquãdo quinquennium, aliquando biennium.de lite. obli. in princi. 277.col 1. & 278. colum.1
Mulier super dote paciscens præsumitur male agere. de auct.tut.i prin.69.co.1
Mulieres, quas verisimile est moueri pietate, accusant de suspecto tutorem.de susp&.tuto.§ 2.88 col.2.& 3
Mulierum sexus fragilis. qui.alie.li.in prin 133 co 1
Mulier non potest esse testis in testamẽto, & quare. de testa §.testes autem, 142 col.1
Mulier in omnibus casibus admittitur in testem, præterquam in testamentis. de testa.§.testes autem.ibi.
Et in quibusdam testamentis admittitur.ibi. vt in testamento militis.de testamen.mil.§. planè 146.co.2
Mulier accusata de adulterio cum extraneo non potest manumittere seruos vsq; ad 60. dies, & ratio.de hære. insti.§ 1.157.co.2
Et quid si nondum est accusata. ibi.
Mulier, quæ se subiecit seruo proprio, quibus pœnis puniatur.de hære.instit. §.1 157.co 2
Mulier nubens ĩ.annũ luctus, nõ potest hæres institui.de lega.§.legati.192.c.4
Et hoc de iure ciuili, secus de iure canonico.ibi.
Mulieres multa onera & pericula portant propter filios. de senatusconsul. tertul.§. sed nos.224.co.3
Mulier habet priuilegium tacitæ hypothecæ in dotẽ, item prælationis vt præferatur alijs creditoribus etiam anterioribus. de actio §. fuerat.146.col.3
Mulier repetens dotẽ an præferatur omnibus creditoribus.ibi.347.col.1
Et quando possit agere ad dotem.ibi. 347.co.2
Et non potest exercere officium procuratoris, & quare.de excep.§ præterea etiam.373.co.2
Nec potest in iudicio pro alio interuenire, & quare.ibi.
Põt tñ agere pro parentibus ibi.col.3
Muliebria passus non potest esse testis. de testa §. testes autem.142. colum.2
Munus publicum vilitate vel auctoritate quod dicatur. de excu. tuto. in prin.80.co.1.
Mutos ciuitatis transcendens incidit in pœnam capitis. de re. diui.§ sanctæ. 69 c.2.& qn & quare hoc fit verũ ibi.
Mutare an quis sibi possit causam suæ possessionis. de vsuca.§. nouissime. 126 col 4
Mutatio dignitatis non facit mutationẽ status. de cap. dimi.§. seruus 62. co.1
Mutatio status hæredis facta medio tempore non nocet. de hęre.quali. & diffe.§.in extraneis.178.co 1
Mutus & surdus nõ possunt esse tutores qui testa.tut.da.pol.in prin 56.col.3
Et non potest esse testis in testamẽto. de testa §. testes autem 142. co 2
Et potest testari.de test mil.§.quinimmo 146.co.4
Et est propriè qui omnino loqui non potest. qui non est. permi. fa.testa.§. item surdus.150.co 1.& 2
Muti & surdi vitia non tollunt testamentum iam factum ibi.col.2
Mutus a natura vel ex accidenti quando possit testari.& in quibus casibus. ibi. co.2 & 151.co.1
Mutus & surdus possunt se pro hærede gerere si intelligant quod agunt. de hære.qua. & diffe §.fi.179. colum.3
Mutus & surdus stipulari non possunt. de inut stip §. mutum 267. colum.3
Mutuum a pupillo datum reconciliatur consumptione bona fide facta, & quid si malefide facta sit. qui. alie.li. §.nunc admonendi.133.columna 4
Et reconciliatur tribus modis.ibi.co.8
Et dicitur ꝙ ex meo tuum fiat.de testa.in prin. 140.co.3
Et cõtrahitur re, & consistit in ijs quæ numero, pondere, vel mensura consistunt, qñ.s. dantur ad pondus numerum vel mensuram: & quando dantur vt fiant accipientium, vt non eædem, sed aliæ eiusdem generis reddantur. qui. mo. re. contrah. obli. in prin.49. co.4
Mutui etymologia.ibi. 250.col 1
Ex contractu mutui oritur certi condictio.ibi.
Mutui forma, antecedentes & causa finalis.ibi.249.col.4.
Mutui quatuor necessaria ibi.co.2
In mutuo consideratur consuetudo, aptitu-

aptitudo & natura rei. ibi.col.2.
Mutuum non est, si pecunia detur in sacculo.ibid.
Mutuum tribus modis reconciliatur. Item alijs co.co.3.& 4
Mutuum est triplex.co.ti.§.item is cui. 252.co.3.
Mutuum deficit tripliciter. ibi.
NAm.pro quia,& pro sed,de reb. corpo.& incorpo.in prin.114.co.3.
Natale quod dicatur. de inge.§. fi.col.2
Natus ex ancilla, & libero est seruus. de iu.perso.§.t 18.col.3.
Et quid de nato ex ascriptitio, & libera ibid.
Natus creditur in fauorabilibus, qui in utero est. de inge.in prin.19.col.3. & de tute.§.cùm autem 55.co.3.
Natorum appellatione et non nati continentur.qui testa.tuto.da.pos.58.c.3.
Natura.l.Deus,de iu.na.gen.& ci.i prin. 9.col.4.& §. singulorum.96.col.4.de re.diui.& §.in pecudum 110 co 1.
Natura rei, & non facti accidentia consideratur. de reb. corpo. & incorpo. in prin.114.co.2.
Natura potius inspicienda est, quàm verba.de actio.§. æquè.125.co 2.
Naturalis ratio mutari non potest. de legi.agna.tute.§.fi.60.col 2
Et hoc verbum, naturalis, ponitur aliquando pro legitimis,& naturalibus. de hære.quæ ab intest 211.co.3.
Nec, habet in se implicitam copulam, & ponit diuersitatem in facto non in iure.de fideiu.§.1.274 col.2
Necessitas tutoria est causa dandi actorem pupillo. de curato.§. ꝓ si tutor. 75 col.3.
Necesse, intelligitur aliquando causatiuè non præcisè de exhær. li.§. posth. morum.153.col.3
Necessitas non porest poni in Principe. de act.§.sed istæ.326. col.3
Necessarium, idest, vtile.ibi.& de bono. pos.§. sed eas.242.co.2
Necessitudo quid. de senatuscon. ter.in prin.223.co.8
Nefarius coitus dicitur cum consanguineis.de nup.§.1.34.co.1
Negationes duæ affirmant, & quando. in proœ §.cumque hoc 4.co.4.& de iu.natu.gen.& ciui.§ ex non scripto. 15.col.3.
Negans non potest postea se tueri prætextu inualidæ dispositionis. de fideicom. hære.§ fi.206.col.2.
Negatiua eius, quod cõtinetur in instrumento, quomodo probetur.de inuti. stip §. item verborum.258 .colu.4. & 269.co.3.& 4
Negocia plura sunt quàm uocabula. de hære.insti §.hæreditas.159.co.4. de gra.cogna.§.fi.230.co 4.
Negociator non dicitur qui viuit ex reditibus prædiorum. quod cum eo. §. cæterum.358. col.3.
Negociorum gestor quis dicatur.de cura.§.ꝓ si tutor.75.co.4.
Sicut neg.gestor habet dñm obligatũ si bene gerat, ita dominus habet eum obligatum si gerat male. de obliga. q̃ ex quasi con §. 1.295.co 2
Et dicitur neg. gestor etsi unum tm̃ negocium gesserit.ibi. col.3.
Et quibus casibus nèg. gestor non repetit, quòd impedit.ibi. co.4.
Et an & quando habeat dominũ in solidum obligatum. ibi.
Et de qua culpa tenetur. ibi.295.co 1.
Nemo plus iuris in alium transfert, q̃ ꝑ se habeat de hære. insti.§. Videamus. 161.col.1
Nemo s̃m naturam a seipso petere potest.de interdi § retinẽdæ. 367. co.4.
Nepotes succedunt in locum filij.de excu tuto in prin.79.co.3
Nepotes subintrantes locum patris in suitate dñr quasi postumi. de exhær. lib.§.posthumorum.153.co 2
Nepos extraneus qui dicatur. qui.mod. test. infir. in prin.169.co.4
Nepotes & vlteriores vsq; ad pronepotem succedunt in locũ parentum quo ad successionẽ maiorum: de hær. quæ ab inte.§. cùm filius.214.co.2.& 2
Et tali casu succeditur in stirpes.ibid.
Nepotes plures quando inter se succedunt auo, succedunt in stirpes.ibi.
Nepos conceptus tempore mortis aui, quamuis natus post mortem, dicitur suus: secus in concepto & nato.eo.ti. §.cùm autem. 314 co.1
Nepotum appellatione veniunt nepotes tam ex fœminis quàm ex masculis.eo. tit.§.fi.218.co 2
Nepotes quando inter se succedunt, admittuntur in stirpes ibi.

Nepotes

Nepotes non subintrant gradū patris in successione liberti, qñ extat filius patroni. de suc.lib §. mulris.238.co.4
Nihilo magis &
Nihilominus quid importet, & quomodo differant. qui non est permissfac. testa in prin.248. co.3.
Nihil agit ista verba important, ipso iure. qui. ex ca.ma.non li.in princip.23. co.2 & 3
Nihil magis conuenit, q̄ q voluntas dñi circa suarum rerum alienationē suum sortiatur effectum. de re. diui.§. per traditionem 121.co.1
Nihil est tam firmū, qđ non rumpatur. qui mo.test.infir.in rub. 169.co 2
Nocere,i. non prodesse.de repli.in prin. 374 col.2
Nomen domini est inuocandum. in ru. procе 1 co 1
Nomen scribentis est præponēdum ibi.
Nominis proprij interpretationem quærere est absonum.eo co 4
Nomē qñq; sumitur ab ipsa materia, ex qua res constitit. de ser præ 115 col.3
Nomen debet esse consonum rei.de dona.§. est & aliud. 119 col 4. & ibi. qñ hoc procedat. de fideic.hær.§. fi.206. co.2. & de act.§. appellamus 338.c 2
Nomina imponuntur ad dignoscendum homines. de lega.§. si quidem in nomine. 194.col.1
Nomen, prænomen cognomen, & agnomen, quomodo differant. ibi.
Nomen sibi liber homo mutare potest, seruus non ibi.
Nomen appellatiuum,qđ nō verificatur nisi in vno, habet vim nominis proprij. de exhæ.lib. in prin.151. co.3.
Nominatio sola facit ius quæri. de adop. §.si 46.co 3.& 4
Nominatim fieri,quod,dicatur de exhę. lib.in prin. 15 1 co 3
Non entia non solent considerari.de lega.§.ea.quoque.184. col.4
Non vsus est iusta causa derogandi. ll. de excep.§.fi.373 co.4.
Nostra facimus, quibus nostram auctoritatem impartimur.de iu.na.gen.& ciui.§.constat.13.col.2
Nostrum dicitur a nobis receptum. in procе.§.fi.6.co 3
Nostra sine facto nrō a nobis non abdicant.de re diui.§.religiosum.95. 3
Nostrum non dicitur illud, in quo tm̄ habemus vsumfructum.de hær. insti. §.alienus 157. col.3
Nothus quis dicat.de nup §.pe. 39. co.1
Nouatio quid remittitue.qui.mo.tol.ob. §.præterea.301.co 2
Nouatio antiquæ obligationis efficacis fit ex inutili stip.§ præterea.ibi.co.1
Nouari non potest prima obligatio, si secunda est penitus nulla ibi.
Nouatio inducitur ex conditionali obligatione & quomodo.ibi.
Nec fit hodie nisi expressè ibi.
Et qualiter fiat per iudicium. ibidem. 302.co.2
Nouatio debet considerari secundum tria iura.ibi 302 co.1
Nouercam etiam soluta affinitate non licet ducere vxorem. de nup. §. socrum 36.col 3
Et est loco mřis. ibi & ibi qñ hoc fit.
Et vnde sit dicta.ibi. col.4
Nouercæ appellatione an veniat sponsa patris.eo.ti § si vxor 37. co.2
Nouo indigent auxilio, q̄ de nouo emergunt.de liber.in prin 29. co. 3.& 4.
Nouitius seruus quis dicitur.de iu.pers. §.serui autem 19.co. 1
Noxa &
Noxa unde. de noxa. actio.in princip. 360.co.1
Noxalis actio unde traxerit originem e. ti.§.sunt autem.360.co.4
Et sequitur caput, & datur p̄ possessorem tempore quo agitur.co. ti.§.omnis antem.361.co.1
Et datur pro damno dato ab animali quadrupede,& in quib casib. & q in his terminis prodita est a l.12.tab. si qua.pau fec.di.in prin.362.co. 2
Nullius etiam dici potest, quod est omnium de re.diui.94.co 2
Nullius in bonis res dicitur esse. 7.modis.eo ti.§.feræ.97. co. 2
Nullitas testamēti paterni influit I nullitatem substitutionis pupillaris. de pup.sub.§.liberis 168.co 1
Numerus 7. testium in testō est de iure prætorio.de testa.in prin.140.co. 2
Nuncio vel epistola dari prohibentur.de liberti.§.1.21.col.2
Nuncius est procurator. de ijs per quos age.pos§.1.364.col.2
Nuptiæ qđ sint.de pa.po.in prin. 30. c.4

Et vnde dicantur.ibid.
Nuptię iustæ,q sint.de nup.ſ prin.32.c.4
Nuptiarum edictum eſt prohibitoriumi eo.ti.§.1.34.co 1.
Nuptiæ inter aſcendentes,& deſcendentes in infinitum ēt adoptiuos, ēt ſoluta adoptione non ſunt iuſtę. ibi.
Nec inter fratres & ſorores. eod.ti.§. inter eas.34.co. 2 & 3.
Nuptiarum prohibitio vſque ad quem gradum ſit hodie.eo.co.3
Nuptiæ inter patruum & neptem ex fratre,vel etiam inter patruum magnū, non ſunt iuſtæ.eo.tit.§. fratris. ibid. col.4. & ſeq.
Nuptiæ etiam ratione affinitatis prohibentur.eo.ti §.affinitatis.36.co. 1
Nurus & priuigna filiæ loco ſunt. ibi.
Nurus appellatione non venit ſponſa filij.eo ti.§.ſi vxor.37.col 2
Nutu poteſt fieri aſſignatio libertorum de aſſi.liber.104.col 1
OBlatio curiæ legitimat filios, & reducit eos in poteſtate.de nup.§.ſi. 39 col.3
Oblatio curiæ qualiter fiebat.de hæred. quæ ab inte.§.1 211 col.4
Offerre poteſt ille, in quem ſunt alienata bona in fraude creditorum, pretiū creditori agenti,ſicut ſi eſſet ſecūdus creditor. de ac.§.item ſi quis in fraudem.330.col.2
Obligatio eſt mater actionis. in rubr.de iuſti. & iu.7.co.1. & in rubri. de obli. 247.col 4
Obligationes,ex maleficijs, vel quaſi,nō ſunt de iure gentium.de iut.nat.gen. & ciui.§.ius autem.12.co.3
Obligatio naturalis non tollitur per ſententiam.de exce.§ item ſi in iudicio. 371.col.4
Obligatio naturalis tollitur per pactum & iuramentum.ibi.
Obligati contrario Pacto eliſa pōt nouo pacto iuuari. de repli in prin.374.c.2
Obligatio quid ſit .de oblig.in princip. 248.col 1
Et quòd eſt ius.ibi.
Et eius vigore quis dr̄ vinctus. ibi.
Et aſtringit virtute ſibi a l.ci tributa. ibidem
Obligationes aut ciuiles ſunt aut prætoriæ ibid.
Obligationum diuiſiones.ibi .
Obligatio literarum ante biennium habet ſolam ciuilem obligationem. ibi.
Obligatio naturalis ſola non producit actionem,licet impediat repetitionē. ibi.& co 2
Obligatio effectualis habet radicem naturalem & ciuilem.ibi.co 2
Obligatio naturalis tollitur contrario conſenſu.ibi.
Obligatio ciuilis tollitur actu ciuili contrario, vt per acceptilationē.ibi. col.2
Item per ſententiam ibi.
Obligatio ciuilis non adhæret ſeruis.ibidem col.3.
Nec poteſt cadere inter patrem & filium, & quare.ibi.
Obligatio furti manifeſti eſt prætoria. eo.ti 249.col.1
Obligatio non poteſt tempore limitari. de uerb.obl.§ at ſi ita.256. col.3
Nec tempore tollitur ipſo iure.ſ. ſed per exceptionem ibi.257. co 2
Obligatio non naſcitur in contractu cōditionali ante condōnis euentum de ver.obl.§. ſub conditione 257. col.2.
Obligatio eadē pōt eſſe vna , & plures. de duo.reis.§. ex huiuſmodi.260.c.1.
Obligari non poteſt res aliena, licet poſſit vendi,& quare. de inuti.ſtipu.§.1. 264.col.1 & 2
Obligatio naturalis in delictis vn̄ oriaſ. de obli.ex deli.in prin.303.co.3
Obligatio naturalis cadit inter patrē & filium.eo.ti.§ item inutilis 267. co 2
Obligationes ex maleficio comprehenduntur ſub illis,quæ veniunt ex conſenſu.de fideiuſ.§.1.374 co.2
Obligare quis non pōt ſe ſibi ipſi.ibi.c.3
Obligatio literarum oritur ex ipſa ſcriptura concurrente lapſu temporis,& ex ea naſcitur conditio.de lite.obl.in prin.277.co.1
Obligatio literarum tollitur per contrariam ſcripturam.eo.ti.277.col 4
Obligatio literarum producit ſtatim ciuilem,poſt biennium naturalem.ibi.
Obligationes ex quaſi contractu ſunt penitus. de iure ci.de obli. ex qua. con, in rubri.294 co 2
Obligatio tutoris an oriatur durante tutela.eo.ti.§.tutores.295.co.2
Obligatio principalis & fideiuſſoris licet ſit diuerſa, vna principalis, altera acceſſoria,tamen vnica ſolutione diſſol-

soluuntur.qui.mo.tol. obli. in princ. 298. col. 4
Obligatio etiam ciuilis tantum solutio ne tollitur.ibi. 299.co.1
Obligatio tam nālis, q̄ ciuilis ipso iure multis modis tollitur.co.ti. 301.co.3
Obligatio ciuilis sola quādoq; tollitur, quandoq; naturalis tantum. ibi.co.4
Obligatus in genere potest soluere quā speciem uelit.de actio.§ huic autem. 352.co.1
Obligatus certo mō dici p̄t cōuētus rea li.de exce.§ itē si in iudicio.371.co.1
Obligatus purè an possit statim cōueniri.de uer.ob.§.omnis.256. c. 2.& seq.
Obligans se ad tradendā rē, q̄ tradi nō p̄t,in culpa est,& p p culpā tenetur ad interesse.de emp.& uen. §. fi.284. c 2
Obligatus an dicitur qui actione reali tenet de actio.§.1.in princ.322. col 2
Obliuio quanto t pe inducatur. de usuca.§.quod autem 125.col. 1
Obliuio prioris uoluntatis præsumitur ex cursu lōgi temporis.qui.mo.testa. infir.§.1 170.col. 1.
Obses an possit testari.qui.non est permissi. fac.testa.§.eius qui.150. colum. 4.& sequen.
Obtinere.i.esse in uiridi obseruantia. in proœ.§.igitur.6.col. 2
Occidens seruum proprium punitur sicut occidens alienum.de ijs, qui sunt sui uel alie.iu.§.1.28. co. 4
Occisus cōsideratur,ut mortuus simpliciter de cap.dimi.in prin.61 co.2
Offensò debent resarciri non solum impensæ medicorum,ac medicinarum, sed merces operarum quibus caruit. de obli.quæ ex qua.deli § 1 319. co.4
Officijs quis pluribus fungi potest. in proœ.§.cunque hoc.4. col.2
Officium suum nemini debet esse damnosum.de actio.§ pœnales.335.col.1
Officium iudicis non potest habere locum ad fortunas præstationes.cod.ti. §.præiudiciales 336.co.4.
Officium iudicis triplex est.co.ti.§.præterea.350. co. 1
Officiū iudicis aliud nobile, aliud mercenariū.de offi.iud in rub.383. col. 2
Officium iudicis non est actio. de actio. in prin.322. col. 1
Officium iud.an sit iuris,vel facti.ibi.
Officium iud.nullam præsupponit obligationem.eo ti §.1.324. col. 1
Omnis,dat distributiue. de iur.perso.in prin.17.co. 2
Omnes & cæteri non differunt.de exhære libe.in prin 152 co.2.
Omne & totum quomodo differant.de fideicom.hære.§.restituta.202.col. 3
Et est dictio vniuersalis.de actio. § 1. 323. col 1
Omnimodo, est dictio vniuersalis apta comprehendere omnem casum .de act.§.curare.350.co 2.in fin. & seq.
Et de eius nā e.ti.§.sed furti. 344. c.1
Et licet habeat naturam præcisam,recipit tamen congruum intellectum ab alijs iuribus.qui.mo.ius pa.po.sol. in prin.47. co. 2
Omnino importat idem quod generaliter.de tute.§.1. 55. co.1
Omnino i.diligentissimè.de le. in princ. 180 co 3
Onus esse debet,ubi est lucrum.de leg. agna.success.§.fi.223. co. 1
Operæ serui in fructu sunt. per quas p̄so.acqui.§ de ijs.138.co. 3
Et qualiter debeantur a manumisso. de lega.§ peculium.192. co. 1
Operæ obsequiales debētur a liberto patrono, nec transeunt ad extraneum hæredem, & quæ sint. de acq. per arro.in prin.245 co. 1
Operæ liberto impositæ non transeunt ad hæredem extraneum . de perpe & tem.act § 1. 366. co. 1
Opera malorum hominum utens dicitur certo modo in culpa de obl. quæ ex qua. delic.§.itē exercitor. 320. co.4
Opinio & sententia differunt.de iu. na. gen.& ciu.§ responsa.15.co. 2.
Opinio, q̄ refertur ut approbetur, laudari debet q.mo.tu fini.in prin.71. co.4
Opinio communis q̄nq; præfertur ueritati.de testa §.sed cū aliquis. 141.co.3
Et quod est in opinione præualet aliquando ueritati, & quando.co.col. 3
Opinio unius doctoris attenditur contra opinionem. plurium.quando melioribus rationibus fulcitur,de hære. insti.in prin 156. col. 3
Opinio consideratur.de vulga.substi. §. si seruum. 164. co. 2
Oportet,hoc uerbum importat aliquan do necessitatem , aliquando non . in proœ.in prin.2.col.3

Opus laudat magistrum. in proœ. in §. cum que hoc.5.col.1.
Ordo in quacunque re est habendus.de iusti.& iu.§ 1.8.col. 1.
Ordinarij serui.qui.quod cum eo. §.cũ autem. 358. col. 2.
Ordo scripturę contra uoluntatem testantis non attenditur.de lega.§.ante hæredis 195.co.4.
Ordo scripturæ nõ est curandus. de inu. stipu.§ item si quis.270 co. 3.
PActum nudum in constituto producit actionem. de act.§.de constituta. 332. col.1
Item in pluribus alijs casibus enumeratis.ibi.& co.seq.
Pacto simplici obligationes non omnino dissoluuntur,quia naturalis tantũ dissoluitur de exceptio. §.præterea. 371.col. 1
Pactum de non petendo. tria operatur: tollit naturalem ipso iure: elidit ciuilem, & obligat naturaliter paciscentẽ non petere ibi.
Pactum de non petendo aliquibus casibus tollit naturalem & ciuilẽ simul, vt in maleficijs,& quare.ibi.371.co. 2
Pactum de petendo non elidit ipso iure pactum de non petendo. de repli. in prin.374.co.2.
Pactum liberatorium nõ tollitur nouo pacto ipso iure,sed replicatione.ibid.
Pacto de non petendo tollitur naturalis obligatio,non ciuilis, de obligatio. in prin.248.col. 1.
Pactum nudũ vestitur sex modis. quib. mo.re cõtrahi.obl.in prin.250.co.1.
Et alijs modis,de quib.ibi.col 2
Pactum nudum quod dicatur.ibi. col.2
Pactum ꝙ periculum spectet ad emptorem uel venditorem valet de empt. & vendi.§.cum autem.283. co.2
Pagani dicuntur qui non sunt milites. de testa.mil.§ 1. 146.co. 1.
Palam amouens magis delinquit q̃ qui clam.de act.§ ex maleficijs 339 co.2
Pandectæ unde dictæ sint.in proœ § igitur 6.col.1
Papa si duob.proui leat de eadẽ præbenda,ambo uocant, & admittuntur. de hære.insti.§ videamus 161. co. 2
Papa in quo gradu possit dispensare quo ad matrimonium contrahendum. de gra cogna.232.co. 4
Et quando dispenset, ut matrimoniũ contractum dissoluatur.eo.233.col.2
Et nõ dispẽsat cõtra constõnẽ diuinã, secus cõtra cõstitutiones ecclesię.ibi.
Parentes filijs impuberibus non solum vulgariter,sed pupillariter substituũt. de pup.subst. in prin.165.col. 1
Parentes non uocãtur in ius sine uenia: aliàs punitur uocans,& qua pœna.de pœ teme.liti.§.fi.382.col.4.
Paria sunt quem non esse hæredem scriptum,uel nolle aut non posse adire. qui.ex ca.ma.non licet.23.co.4
Paria sunt inspecto præsenti statu aliud factum non fuisse, uel factum & euanuisse.de leg.ag.tute.§.1.59.co 4
Paria sunt non facere, uel facere minus idoneè.de satisda.tuto.§.pe. 77. col 4
Paria sunt esse,uel de proximo sperari. de execu.tuto.§.item qui.81.col. 1
Paria sunt nihil esse,uel imperfectũ.qui. mo.test.infir.§ ex eo.172. co. 3
Paria sunt aliquid non esse factum,& factum esse minus legitimè de hære. q̃ ab intest in prin.210.col. 4.
Paria sunt filium non esse,uel esse exhęredatum.de success.libe. §. sed nostra. 237. co 2
Paria sunt eximere,uel dolo facere,ꝙ alius eximat.de act.§.pęnales 334. c.2
Pares in gradu sunt pares in successione: qualiter hæc regula intelligatur. de serui.cogna.§ fi.236.col.1
Partis appellatione de dimidia intelligitur alio non docto.de vulg subst. §.si seruum.164.co. 2 & de leg. §.si eadẽ. 185 co.1. & de hær.ab inte §. emancipati.215.co.3.
Aliquando tamen non uenit dimidia.de leg.in prin.180 co.2.
Partus quo ad statũ sequitur uentrem. de inge.in prin.19.c.4.& ex qui. cau. ma.non li.§ eadem 25.co.4
Partus ancillæ non spectat ad fructuarium.de usuca.§.sed tamen. 124. co.2
Partus est portio uiscerum matris.de lega.§.si quis ancillas.189.co. 3
Partus suppositi accusatio non oĩbus cõceditur.de pub.iudi.in prin 387.co. 3
Parricidium quas perso. concernat. de pub.iud.§.alia.399.co 2. & seq.
Parum dicitur de tertia parte totius. de hære.quæ ab inte.§.fi.218.co. 3
Regulariter dr̃ arbitrio iudicis. ibid.

Pater

Pater tenetur alere filium, etiam si legitimam assignasset de iu.na.gen. & ciui.in prin.30 co 2
Patri an liceat reuocare filium, qui se vẽdidit ad pre ium participandum in in genuitatem de iu.perso.§ 1 18 col 4
Pater olim habebat potestatem vitæ & necis in filium. de ijs qui sunt sui vel alie iu.§.1 29 co.1
Pater potest vendere filium ob necessitatem fa͂mis de pa.po.§.1.31.co.3
Nec potest a filio vocari in ius sine venia.ibid
Nec inter eos potest esse lis.ibi col.4
Et pater acquirit per eum.ibi.
Et administrat bona aduentitia fil.j etiam eo inuito.ibi.
Et an possit petere filium in potestate detentum ab alio,& quando ibi.
Et quibus casibus succedat filio, & in quibus non.qui.mo.ius. pa. po. sol.§. præterea 51 co 4.& seq.
Et emãcipãs efficitur legitimus tutor. de leg.paten.tute in princip. 64 col. 2
Patris consilium firmum est nõ matris. de satisd tut in prin.76.co.3
Et si petat curator filio emancipato, non excusat a cura ẽt p̃p immunitate filiorũ de excu.tuto.in princ.79.co.3
Patri debitus honor seruandus est, per quas perso.no.acqui.§ 1.136.col.1
Pater in quibus casibus in aduentitijs non habet vsumfructũ.ibi.col 3.& 4
Pater sa͂m diuersa tempora, diuersa iura habuit in bonis filiorum.e tit.§. hoc quoq;.137.co.2
Pater an habeat in aduentitijs solum vsumfructum bonorum quæsitorum ante emancipationem, vel etiam quærendorum postea.eo.co.3
Patris & filij eadẽ vox, eadẽ persona, eadem possessio idẽ dñium esse videt, de hære.quali.& dif § sui.177.colum.2
Pater, qui tenetur dotare filiã, si quid eidem filiæ leget absq; commemoratione dotis, debet sibi in dotem imputari de lega.§.si rem suam.187.co.1
Pater adoptiuus an possit vocari in ius sine venia.de hære.quæ ab inte.§. sed ea omnia.217.co.3
Pater adoptiuus non tenetur alere filiũ adoptiuum.ibi.
Et an succedat vt agnatus filio emãcipato.de leg.ag.succ.§ placebat.222 co.4
Pater illegitimus de æquitate canonica tenetur alere filios.de senatuscon.orphi.225.co.3
Pater ciuilis non debet habere plus iuris, quàm pater naturalis.de acqu.per arro.in prin.244 co.4
Pater an & qñ teneatur de peculio filij. de actio.§.actiones autem 332 co.1
Pater non exigitur nisi in quantum facere potest, & quare.de actio.§. sed & si quis.354.co 4
Pater & dominus quare tenetur quod iussu exercitoria, & institoria, quod cum eo,§ 1.356.co 2
Et de iu.ciui.non tenebantur.ibi.
Et tenetur quod iussu insolidũ.ibid.
Et tunc tenentur qñ filius vel seruus negociatur in quo est præpositus. ibi.
Pater magis affligitur ex pœna filij, q̃ ex propria.de noxa.actio.§ fi.361 col.4
Patricij veniunt appellatione populi, nõ plebis.de iur.nat.gent,& ciui.§. constat 12.co.4
Et vñ dicantur.ibi. 13.co.3, quib. mo. ius pa.po.sol.§.filiusfa.49.col.3.& 4
Et q essent hi,& partes conscripti.ibi.
Patriciatus liberat a pa.po.ibi.col,3
Et est summa & maxima dignitas.ibi.
Patria potestas sola est ciuium romanorum.de pa po sol.§.1 31.col.3
Actiuè & passiuè.qui.mo.ius pat, pot. sol.§.1.48.co.1
Et in quibus consistat.ibi.31 c.3.& 4
Et an habeat locum in Gallia. ibid.32. col.1.& 2
Et eius reliquiæ durant ẽt post emancipationẽ.de nup §.interea.34.co 2
Et est inæstimabilis. de adop.§. licet. 44 co.
Patria potestas non est potens ad faciendum impuberem obligari. de inuti. stip 257.co.4
Patronus qualiter succedat liberto. q b. mo.ius pa.po sol.§.præterea.52. col.4
Et qñ possit libertũ reuocare in seruitutem.de capi.dimi.in princ.61.co.2
Patronus tuto. potest vt suspectus remoueri, sed eius famæ parcitur.de suspe tut.§.1.82 co.1
Et quemadmodũ excluditur a successione per filios liberti, ita etiam per parentes liberti.de succ.237.col.4
Et præfertur fratri liberti.de seruı.cogna in prin.235.co 2

Et non exigitur nisi inquantum face re potest & quare.de actio.§.sed & si quis.354 co.1
Et non est vocādus in ius sine venia, aliàs punitur & qua pœna libertus.de pœ.teme.litig §.fi.3.2.c 4 & seq.
Patruus magnus quis di atur de gra. co gna.§.quarto gradu.229.co.4
patientia operatur cōsensum.quib. mo. ius pat pot sol.§ sed & si pater.52 c 3
Paulo post . hac dictio etiam in magno intervallo verificatur.de exhæ libe.§. fi 155.co.4
Pauper quis dicatur.de excu.tuto.§.sed & propter.82.colum.2
Paupertas aliqñ prodest,& pauperi succurrit.ex q.cau ma.non licet.24 co.1
Et pdest filio liberti de suc.li.237.c.3
Et nō presumitur, sed debet probari. de excu tu.§.sed & propter.82.co.2
Et præstat excusationem a munere publico.ibi.
Paupertatem suam detegere turpissimū est.de iniu.§ 3.315 co.3
Paupertes quid sit.si qua.paup feci.dica. in prin.362.co.2.& 4
Pax ociū , bellum calamitates producit. de testa in prin 140 co.2
Pax quibus modis censeatur facta.de in iu.§ fi 318.co.4.& seq
Pecunia recondita in muro veteri domus nō cedit emptori.de re.di.§. the saurus.110.co.4
Pecunia numeratur inter ea quæ vsu cō sumuntur.de vsufructu.§. constituitur.118 co 2
Est tamen de his quæ seruando serua ri possunt.eo.co.3
Pecuniæ appellatione omnes res veniūt. de actio §.in personam.332.co 1
Peculium quid de actio.§. actiones autem.332.co.4
Peculium castrense & quasi,castrense quod dicatur p quas pso nob. acqui. § 1 36.col.2
Peculiū si nascitur vnde & qūo prouene rit,iudicatur profectitium.136.c.4
Peculia qualiter appellentur.137.col.1
Peculij legati se.uo augumentum cōtingēs post mortē an te adiiā cedit lucro serui.de lega § si peculium 190.col.2
Peculiū futurum legari potest.ibi col 3
Peculiū dr quasi patrimoniū serui & filij.de a..io §.actiones autē.331 col. 4
Verè tamen non est.ibi.in fi.333.co.1
Peculio tenus qd importet ibi 332.co.4
Et quæ deducātur de peculio, quādo pr vel dñs condēnatur. de eo.333.c.1
Et quid dicatur esse in peculio, quod cum eo.§.cum autem.358 co.1
Peculatus actio durat quinquennio.de pub iudi.§. item lex Iulia peculatur. 390.col.1
Peccata nocentium nota esse expedit. de iniu.§.1.315.co.3
Pedagogus æquiparatur consanguineis. qui.exca.ma. non li.§. eadem.25 c. 2
Pœnarū genera q.in prooe.In prin.2.c.3
pœna vnius est metus multorum.de iu. gen.& ci.§.sed & quind.14.col.3.
Pœnæ nomine inutiliter antea legabatur.de lega.§.pœnæ quoque.196 co. 4
Et qd dicatur legari pœnæ.noie. ibi.
Pœna,quæ venit in actione ex stipulatu, non facit dici actionem pœnalem,q̄a venit ex conuentione,non ex l. dispo sitione.de actio.§.sequens.338. col.3
Pœnæ in dubio sunt molliendæ.e. tit.§. ex maleficijs. 340. c. & de pub. iud.§. pe.391 col 2
Pœna legis vltra quadruplū non extenditur, & limitationes ad hanc regulā. eo.ti § omnes autem.348.col.2
Pœna quadrupli qui teneatur.eod titu. §.quadrupli.343.col.4
pœna ex simplici pacto nudo non debetur etiam incontinenti apposito, de inuti.sti.§.alteri 271 co.3
Et quando hoc sit verum.ibi.
Pœnæ respectu soluentis tantum debētur etiam in foro cōscientiæ.de emp. & ven in prin.280.col.3
Pœna non debet excedi vltra delictum. de obliga.quæ ex delic.§.1 364. col.1
Pœna furti, quando quadruplicatur vel duplicatur in furto rei, in qua quis habet vsum vel possessionem.ibi.
Pœna maiore afficiendus est magis delinquens.de.l.aquilia.3 capite te.t.o. 313.c.4.& de pu.iu § itē lex.390.co.2
Pœna extraordinaria,vel arbitraria,qua tenus extendatur.de iniu.§. in summa 318.col.3
Pœnæ diuersificantur ex diuersitate personarum,de pup iud.§. item lex cornelia de falsis 390 col.1
Pœnæ in criminalibus sunt ordinariæ & extraordinariæ.eo.ti.§.fi.391. col.3

In

In pœnalibus vna actio aliā non consumit si quadiu. pau. f:ci. dica. §. 1. 363.col.2
Perdi non potest dici quod nō tenetur. de capi. dimi.§.1.62.col.1
perduellio quis dicatur, & vnde de hęred. quæ ab intesta.§. interdum. 213. col.3.& 4
peregrinus institui potest. de hæred. insti.§ 2.quo.152.col.3
perinde designat similitudinem. de legi.patro. tut in princ p.63.col. 2. sed non per omnia. quib. mod.ius pa.po. sol.§.1.47.col.4
periculū homini instare potest in mul: de testa.§.nihil autem.144.col.3
periculum rei uenditæ ad quē spectet. de emp.& uen.§. cum autē 233. co.1
periculum non spectat ad emptorē nisi nouem concurrentibus ibi.
petit res domino eius quib.mo.re. con. obl.§.item is cui.252.col.2
periurus quo ad iuramentum calumnię non punitur in hoc seculo, sed in alio.de pœ.teme.liti. in princ.381.co.2
permutatio quare dicaē contractus innominatus, & quas actiones pariat, & quō.de em.& vē.§.itē priū 282.col.4
per peram.i.male.in procem. §. cumque hoc.5 col.3
perpetuum i.generaliter verum,uel generale.de satisda.tu.in prin.76.col. 2
perpetuum non semper importat sine temporis præfinitione. de perpet. & tempo.actio.in prin.367.col.4
perplexitas quādo uitiet, & quādo non. de hære i stti.§.impossibilis.152.co. 1
Et an vitiet stipulationem. de inutil. stip.§ si impossibilis.268.col.3
per quam, id est. ualde. de lega. §.pęnæ quoque 197.co 1
persecutio habet vinculum iuris. de fideicom.hære.in prin.231.col.3
persecutio continet actionem & petitio nem.qui.mo.tol.obli.§.1.300.col.4
personarum quædam sui iuris sunt ḡdā alieni. & earum quæ alieno iuri subiectæ sunt, aliæ in dominiorum, al æ in parentum potestate.de his qui sunt sui uel alie iu in prin.25.co.1
personarum acceptio non est habenda. de iust.i.& iu.in prin.7 col. 2
personæ alienarum rerum curam habētes quæ dicantur,& quomō appellentur.de satisd.§.sin autem.369 col.3
personale in dubio præsumitur rescriptum principis de iu.nat.gen. & ci.§. sed.& quod.14.col.4
personalia redacta in corpore iuris efficiuntur generalia.eo.co 3
personalia personam non egrediuntur, de repli.§ 1.374 col.3.
persuadere & suadere capiuntur æquiuocē tam in bonam, quā in malā par tem.in procœ.§.cumque hoc.5. col. 1
petere possumus quod habemus in quatuor casibus.de leg.§.si res.184. col. 2
petens minus debito non censetur reliquum remittere,& pt ante litem contesta. in eodem iudicio reliquum petere.de actio.§.si minus 353 col.1
petens per errorem aliud pro alio potest ante litem contesta.errorē suum corrigere, & petere quod sibi debetur. eti §.siquis aliud.353.col 3.
petitio hæreditatis est mixta.de actio.,§. quædam.340.col 4.& seq.
Et an hoc sit verum declara. ut ibi. & §.sed istæ.325.co.3
Petitio hęreditatis hodie sublatis antiquę dubitationib. est bonæfidei.de actio. §.actionum autem.344.col. 4
Petitio incerta aliquando admittitur.e. ti.§.curare.350.co. 2
Petitio hæreditatis competit ēt pro una re de interdic.§.sequens.377.col 1
petitio hæreditatis an sit ex quasi contractu.de oblig. quæ ex qua. con. §. hæres.296.col 1
Et est realis & personalis.de offi.iu.§. & si hæreditas.384.co.4
philosophi an excusentur a tutela. de excusa.tu.§.item Romæ.84.co.3
picturæ pretium non in substantia, sed in arte consistit.de re.diui. §. si quis in aliena.108.col. 1.
Et quando cedat tabulæ.ibi.
Pictura pretiosior est scriptura.ibi.co. 2
pignus & dominium non concurrunt. eo.11 §.venditæ.1 11.co.4
pignus quando & quibus præcedentibus uendi potest.quib.alie.li §.5 133. colum.3
pignus ab hypotheca in quo differat.de actio.§.item seruiana.351 col. 1. & 2.
pignora conuentionalia oriuntur ex pacto.330.col.3
pignora prætoria quæ dicantur.ibi.

Pignus,vt ei requiritur traditio,& q̃ res sit mobilis,ibi.331 co.2.
pignoris obligatio ex parte recipientis contrahitur re,ex parte dantis cõsensu: & ex solo pacto nudo iure prætorio nascitur actio.qui. mo.re cõ. obli. §.fi.253.col.4
pignoris contractus dicitur celebrari gratia vtriusque. ibi.
pij vnde dicantur imperatores, in rubri. proœ.1.co.4.
piscandi ius q̃n sit commune & in quo loco.de re.diui.§.flumina.93.co.4
piscatus qui fuit longo tempore non potest repellere supueniẽtẽ.eo.§.93 .c.3
piscandi quasi possessio quando dicatur quæsita.ibi.co.4
piscator si velit retia ligare arbori,& dominus velit incidere, quis præferatur eo tit.§.riparum.94.co 1
plantata an & quãdo cedant solo.de re. diui §.cum in suo.105.col.1.& in §.si titius.107.co 1
plebs a populo in quo differat.de iu.natu.gent.& ciui.§.constat.12.col.4
Et quid sit. ibi.
plebiscita ex l. hortensia sunt eiusdem potestatis cuius est lex.ibi.
plerunq; idem importat quod regulariter.de legi.patro.tutela 63.co.2
Et facit regulam.de hæred.insti.§.hæreditas.159.co.4
Et ponit regulam in contrarium . de actio.§.sed istæ.326.co.1
pluralis locutio uertitur in singularem. de iu.perso.in prin.17.co.3
pluralitas scripturarum non facit præsumi. pluralitatem factorum.de test. §. nihil autem.144.co.3
plus ualens rumpitur aliquando per id quod minus valet.qui.mo.testa.infir. §.1.170.col 2
plus petens cadebat a causa nec in integrum restituebatur nisi esset minor, aut maior ex causa iusta de actio. §.si quis agens.350.co.4
Et hoc siue sciens,siue crasse ignorãs. ibidem.
plus petere quis dicatur. eo.ti.§.plus autem 351 co.2
plus stat quandoque abusiue. ibidem
plus causa petere dicitur qui reo electionem aufert iam in obligatione alternatiua,q̃ ĩ qualibet vbi sit electio rei. eo.ti.§.huic autem.3,1.co.1.
plus cã petere & aduersario electionem præripere pro eo.supponuntur.ibidẽ.
plus petẽtes hodie qua pœna puniãtur.e. ti.§ sed hæc quidem.352.col.4.
plus petens in quibus casibus etiam hodie amittat debitum ibid. co.3.& 4
Plus petentium pœna antiqua & hodierna.de excep. §.appellantur 372.col. 2
plus dr̃ non solum re,sed etiam tempore.de fideiusso.§.fideiussores.276.c.4
plus est statim dare q̃ post tempus. ibid.
populi possunt sibi condere statuta de iu.gen.& ciu.§.1.10 col.3.
populi appellatione quid veniat. eod.ti. § constat.17.col.4
pop Ro. an hodie possit facere legẽ. eo. tit.§.sed & quod.14.col.2.& 3
Portus & flumina.publica sunt.de re diui.§ flumina.93.co.3.
positiones.i. species seu genera.de insti. & iu.§.fi.8 co.4
possessio potest stare in pendenti secus in dominio.de iis qui sunt sui uel ali. iu.§ 1.19.col.1.
possessio momentanea potest per pupillum intẽtari sine auctoritate tutoris de aucto.tuto.§.1.70.col.1.
possessio solo aio amittitur,dñium non de re.diui §.q̃ si naturalia.102. col 1
possessio sæpe transfertur , licet res non apprehendatur. eo.titu.§.item si quis 112.co.4.& seq.
possessio qualiter per absentiam amittatur.de vsuca. §. quod autem.125.co.1
possessio non quæritur per seruum domino inuito sicut dominiũ : per quas perso.no acqui.§.item uobis.137.c.4
possessionem posse sius quærere non p̃t. co.titu.§.idem placet.138.co.4.
possessione sola non quæritur dominiũ. eo.ti §.ex his 139.co.3
possessio non continuatur in hæredem. de hære.instit.in prin.156.col.4
possessio est res incorporalis,& cõtinuatur de defuncto in hæredẽ.de hæredi, quæ ab intesta §.sui autem.213. col 2
possessio peti potest sine interdictis condictione indebiti, triticaria,& condictione ex lege.de itei.in prin. 37 .c.3
possidere iuste & sine vitio dicitur qui auctore prætore possidet . de interdi. §.1.376.col. 1
possessio uera non transfertur ad hæredem.

dem.ibi.col.2
Fingitur tamen transferri.ibi.
possidere pro hærede quis dicatur.eo.ti. §.sequens.377 col.2
Et quis pro possessore.ibi.
possessionis maximum est commodum. eo.titu §.retinendæ.377.col.4
Et quare.ibid.
possessio an propriè cadat in mobilibus ibid.378 col.2
Et dicitur quasi pedum positio. ibid.
possessio clandestina quæ dicatur. ibid. 378.col.3
possidere non solū dicitur qui per se possidet, sed qui per alium.de i nterdi. §. possidere.378.col 4
possessio iam adepta per alium retinetur solo animo ibi.
Et solo animo non adipiscitur. ibid.
De possessione sua aliquem deiiciens si cum armis, tenetur.l.Iulia.de ui. publica, si sine armis, de ui priuato.eo.ti. § recuperandæ 377.col.2.& seq.
possidentis conditio aliquando deterior est quàm petentis.de re.diui. §.siquis in aliena.308 col.2
possidens immobilia quando releuetur ab onere satisdandi. de satisda.§. t. 365.col.2
possidere quantum quis debeat, ut excusetur a satisdatione.ibi.col.3
possessor clandestinus habet naturalem possessionem & deiectus ciuilem. de interdi.§.retinendæ.378.col.3
possessor negans se possidere si postea probetur amittit possessionem. de pœ. temer. liti.§.at aduersus.folio 381. column.4
possessor malæfidei quo iure & quomodo teneatur fructus restituere. de offi. iudi.§.1.384.col.1
Et quos fructus restituere teneatur. eodem ti.§.& si hæreditas.384.col.4
possessor bonæfidei quando & de quib. fructibus teneatur.ibid.
posse non dicimur quod cū difficultate possumus de act §.pœnales.315. co.4
positiuus ponitur aliquando pro superlatiuo.qui.mo.te.con. obit. §. item is cui.252.col.3
Postulare quid sit.ex quib.cau. ma. non li §.n.27.col.2
postliminium quid sit, & unde dicatur, & eius effectus qui.mo.ius pa. po.tol. §.si ab hostibus.50.col.2
Et habet duo capita unum super ueritate, aliud super fictione.ibid.col.3
postliminij fictio habet locum etiam in tutela.de attil.tut §.ab hostibus. 66 column.4
Posthumo tutor dari potest & quando. de tute.§.cum autem.55.col.3
posthumorum appellatione ueniunt tā posthumi quàm alii filii in tutela.qui. test.tu.da.pos.§.siquis filiab.58.col.3
posthumus dr̄ plurib.modis.ibi.59.col.1
Et hodie non potest exhæredari. de exhæred.lib.§ 1.152.col.4
Et quare.ibi.
posthumi propriè non dicuntur nepotes subintrantes locum patris in suitate, sed quasi posthumi,eo.tit.§ posthumorum.153.col.1.
posthumo alieno legari non poterat. de leg.§.posthumo quoque.193.col.1
posthumus alienus quis dicatur.ibi.
posthumus alienus olim de iure prætorio institui poterat.eod titu.ibid.
posthumus alienus quomodo & qualiter posset institui secundum uarietatē sex temporum.ibi.
posthumus est etiam suus. de hære. quæ ab intesta.§.ita demum.212.col.3
posthumus propriè est qui posthumum patris nascitur: impropriè qui post testamentum.ibi.col.4
posthumus alienus de iure antiquo non poterat hæres institui. de bo. poss. in prin.240.col 2
potest.i.debet. de satisda. §.sin autem. 366.col.4
potestas quot modis accipiatur. de iis q sunt sui,uel alie.iu.in prin.28. col.3
Potestatis dominicæ triplex effectus.eo. ti.§.1.29.col.2
In potestate nostra qui sint. de pa.po. in prin.30 col 4
potestas in fœminis, quando loquimur de filiis,exponitur. 1.tutela. & quare. de adop.§.fœminis.45.col.1
Et quid sit potestas.de excu.tuto. § & qui.81 col.2
potestas ponitur pro seruitute. iurisdictione, superioritate, dilectione, seu pietate.de actio §.rursus.318.co..3
precario possidere quis dicatur.de interdic.§.retinendæ.3, 8.col.4
pretia terū uariantur ex uarietate regionum.

num. de actio.§ plus autem 131.co 4
Pretium esse certum, uel ex post facto certific. ri possa funt. de e . p & uend. §. 1.281 col 1
Pretij quant . as conferri potest in arbitrium tertij & o non arb . ante defic t contractus. ibi.
Pretium in uenditione debet esse in pecunia numerata alias esset p . mutat. o eo. tit. §. Item pretium. 18. col. 1
Pracise tenetur qui tenetur ex dispositio ne testatoris. nec liberatur soluendo interesse de lega. . nō solū 182. col 3
Pretiosius ced t uitiori, de re. diui. §. si tamen 103 col. 3
Praeceptum dic tur sententia interlocutoria qui a e.lib § fi 134. col 4
Praefationes de . gnāt causas final . qui. mo. testa infir §. sed & siquis. 171 col. 1
praefationibus expressa censentur repetita postea in dispositione. de ann: i. fili. §. praeterea. 267 col. 2
In praefa onibu. dicta censetur repetita in contractibus & dispositionibus. de l. acqui. §. aptte. 3. 114. col. 1
praefectus & prae oc quas causas cognoscebant. de ar i tu. c. pe. 67. col. 2
Praefecti urbis ur iurisdictio quae erat. ibid. colum 3
praelatus suspectus an sit ab administratione re . ouendus. de suspe. tuto. §. siquis autem 90. col 2
Et qu d lite pendente. ibi.
praelatus uendicat alienata a se de bonis ecclesiae. qui alie i in prin. 131. ol 4
praemium q . is consequi nō debet ex suo del cto d . hared. instituen §. 1.157. colum. 1
praepostetatio non uitiat contractus. de inutil. stip. § item si quis 27 . col. 2
praeponi non d citur quando nemo sequitur de senatuscon. tertul. in prin. 223. col 3
praescriptio est in immob libus, usucapio in mobilibus. de usuc. in rub. 1. 1. colum. 3
Et quare fuerit introducta. ibidem in prin. 121 col 1
praescribuntur mobi ia triennio, immobilia decennio inter praesentes, xx. inter absentes ibi
praescriptio est odiosa. ibidem. 122. col 1. q iod declara. ibid.
Praescriptione an quaratur dominium. de usu . . eo. col. 4. & seq.
praescriptio e tā i te r po . is, e . . . us initi) memoria in contr r um non existit, non quaeritur dom in . m re um a l affectatum, u pura r i sacrę, relig . ę, & huiu modi ibi . 1.123. col. 2
Praesc pio non currit non ualenti agere. de bo. pos. § si 24. co. 2
praescriptis uer i. qu us casibus agatur. de loca. §. 1.285 col 1
praeter bi qui non possint, de usucap. §. res hsc . 1.25 col. 4. & seq.
Et ra iones ibi
praesentia & tacitum a habetur pro con sensu q . . mo ius pa. po sol §. sed & si pate . 5 . col. 3
praesens q . s dicatur. de satisda. §. sin autem 3 6. col 4
prędictis no nen quam late extendatur. de a ti. tu. in p. in 65. col 1
praesumit non debet quis iactare suum. de obl. a ex qu . . con. §. 1.294. col. 4
praesumptio i ris & de i re est quo ad tutelas & testam enta & sim. lia, secus quo ad matrimonia, qu. b. mo. tu. sim. in prin 71 col. 3
praes m . io iuris de iure est, quod tutor ex inquisitione datus sit idoneus. de satis . a tu. & cura in prin. 76. col. 3. & 4
praesum ptio . ur s non est allegāda, quando non resulta ex facto prop. io . de lega. . si em suam. 186 co. 4
praeter. Haec dicti. includit. de adop . §. cum autem 42 col. 2 & 43. col. 3. & ibi. quando hoc uerum sit.
Praeteritio filij quare non habeatur pro exhaeredatione de exhaer. li in prin. 151 c 3
praeteritio matern a no annu lat testamentum qui a habetur pro exhaeredatione e . . . posthu. or . tu . 153. col. 2. & § fi 1 5. co. 4
prae e it. o matr s habetur pro exhaeredati o . . cuib. mo. te a innr. in pr nc p. 169 col. 4. & §. fi. 5 col 4 & de succes. liber. §. sed nost a 237 c l. 4
prae er ti & exhę . dati quae rem d a habeant contra testamentum de exhę. lib § sed hae qui dem 1 5 co 1
praete. itis a matre non atur iu dicendi nullū aut contrai bula n sed querela inofficiosi co. ti §. fi 15 . col. 4
pręter ra matre, uel alio ascen den e causa competit querela sine ca sa ius dicendi nullum ibi.

prete-

Præteritio quando habeatur pro exhæredatione.ibid.
præteritum perfectũ subiunctiui in contractibus quando non potest verificari in præte[rito] trahitur ad futurum. de lega.i[n] [pr]in.180 col.3
præteritus dicitur qui vel non est institutus,vel est institutus, sed non ritè. de hære.quæ ab intest.§.ead.216.col.3
præteritum committere edictum quid importet. ibid.
præteriti a matre sine insertione causæ habent contratab. & ius dicendi nullum.ibid col.4
præteriti habent duplicem viam ad impugnandum testam. de bo.poss. [con]tra tab.em.241.col.2
prætexta quid.de iniur.in prin.315.co.4
prætorum edicta obtinent uim l. de iu nat.gen & ciui. §.prætorum.14. col.4 Et uocatur ius honorarium ibi.
prætores suis edictis dabant auctoritatem.ibid.
prætorum edicta in albo describebãtur. ibi.15.col.1
prætor non potest facere esse,vel de[..]re quem hæredem.de pupil.substit.§. liberis.168 col.2
prætor olim quidam fuit qui fideicommissarius dicebatur. de fideicom.hær. in prin 201 col.2
prætor naturali æquitate monetur.de hære.quæ ab intest.§.emancipati. 215.c 2
prætor an & quare non possit facere hæredes. de bo.poss.§.quos autem 240. colum.4
prætor dabat actiones. de act. §.sed istæ. 326 col. 1
prætor plus punit, quàm l.12.tabul. de oblig.ex deli.§.pœna.305. col.2
Principis appellatione uenit Imperator Romanus. in procem.o. in princip. 2. colum.3
principis sententia epistola,uel edictum habent uim legis de iu.nat.gen.& ciui.§.sed & quod.14. col.1
princeps potest esse iudex in causa propria.de vulga [su]bstit. §.si seruum.164. colum.1
princeps non capit aliquid ex testamento imperfecto. quib.mo testam.infir. § fin.172.col.3
princeps quamuis solutus sit legibus,eis tamen uiuere uult.ibid.
Princeps potest ex cau[sa] [&] ex gratia iubere aliquid obseruari, & effectũ habere quod de se inualidum erat de fideicom hære.in prin 201 col.2
principes dicuntur sustinere iura de pœ. teme liti.in prin.318 col 2
priuatio præsupponit habitum, & nihil est in priuatione quod prius non fuerit in habitu.de l ber in prin 20.col.3. & de cap.dim.§.1 62 col 1
priuatio præsupponit habitũ . qui.mod. testa.infir in prin 1[7]2 col 3
A priuatione ad habitum non datur regressus.de cap.dim § quod autem. 62.col 3
Priuilegiũ personale personam nõ egreditur. de iu natu.gen.& ciui. §.sed & quod. 14.col.1
priuilegium an aliquando personam transgrediatur.ibi.col.4
priuilegiũ litis ordinationem respiciens vni ex litigatorib concessum,intelligitur etiam concessum alteri. qui. alie. li §.pen. 134 col.4
priuilegium concessum alicui actui intelligitur ut ille actus fit. de testa mill. §.plane 116.col.2
priuilegiũ militum tam latum non facit quod reminitatur ille numerus testiũ in eorum testamentis, qui est de iure naturæ ibid.
priuilegium concessum respectu certæ qualitatis durat ea durante.eod.tit.§. sed hactenus.147.col.4
priuilegium tacitæ hypothecæ est indultum actioni, non mulieri.de actio. §. fuerat 347.col.3
priuigna est loco filiæ. de nup.§ affinitatis.36.col 1
prior in gradu,potior est in successione: qualiter hæc regula intelligitur de ser ui.cogna § 1.235.col.2
prius & posterius in ijs, quę coniunctim fiunt, non attẽditur,vbi ordo non est necessarius.de inut.stip.§.item si quis. 270. col.2
pro hærede gerere quid sit. de hæredita. quali.& diffe.§ fi. 179.col.4
Pro[…] [c]ede: hæc oratio aliquando accipitur pro uero titulo, aliquando pro falso. de interd §.sequens.377. col.2
probandi onus incumbit actori,quod testator sciuerit rem legatã esse alienam. de lega.§.non solum 183. col.3

procrastinatio nocet, quando est illicita. & punitur. de actio. §. ex maleficijs. 339. col. 4
procurator potest esse qui est in 17. anno. qui ex cau. ma. non li. 25. col. 2. intellige ad negocia non ad iudicia ibi. §. eadem. 26. col. 1.
procurator qui fit. de cura. §. fi. 75. col. 4
procurator fisci durante eius officio excusatur a tutela, de excu. tuto. §. 1. 80. colum. 3
procurator, uel negociorum gestor in domino trasferendo idem operatur, quod dominus, de re. diui. §. uenditę. 11 1. co. 4
procurator mulieris in exigenda dote habet eadem priuilegia quæ mulier. de actio. §. fuerat. 347. col. 2
procuratoribus quare fuerit permissum vt alieno nomine agere possent, de his per quos age. poss. in principio. 363. col. 3
procuratorem potest constituere, quilibet qui proprio nomine posset esse in iudicio ibi. col. 4
procuratoris constitutio non exigit aliquam certam formam uerborum. e. ti. §. 1 364. co. 1.
procurator potest constitui absens. ibid.
procuratoris officium quibus sit interdictum. ibi. co. 1. & 2.
procurator cum mandato, defensor sine mandato intelligitur. eodem tit. §. 1. 464. col. 2
procurator si agit præsente domino nō potest de inualiditate mandati opponi, de satisda §. finautem. 366. col. 1
procurator an & quando teneatur satisdare, de satisda. eodem §. 365. col. 4. & sequen.
Et quando dubitatur de mandato tenetur. ibi. 366. col. 2
Et etiam siue ante siue post litem contestatam. ibi. §. fi. 367. col. 2
procurator potest a domino extra iudicium releuari ab onere satisdandi. ibidem. §. sin autem. 366. col. 1
procurator actoris præstat [illegible] de defendendo in causa [illegible] nis. ibi. 367. co. 2
prodere. i. adinuenire, de [illegible] §. [illegible] lorum. 96 col. 4. & seq.
prodigus furioso æquiparatur, de cura. § 1 74. col. 2
prodigi & furiosi cura legitima est ex 12. tab. ibi.
Prodigus, cui bonorum suorum administratio est interdicta, non potest testari. qui. non est permis. fa. testa. §. item prodigus. 150. col. 1
prodigus est qui neq; finem, neque modum habet in expensis. ibi. col. 1
prodigus notorie, si ei non est interdictum bonis, potest testari, & alienare, & contrahere, nisi faciat hoc in usum manifestæ prodigalitatis. ibi. 150. col. 1
prodigus, cui bonis interdictum est, nō potest aliquod negocium obligatoriū gerere, de inuti. stipu. §. mutū. 267. colum. 4
profectitia pleno iure spectant ad patrem. per quas perso. not. acqui. §. 1. 136. col. 2
promittens aliquid dolo, errore uel metu, mero iure obligatur, tamen habet exceptionem a prætore, de excep. in princ. 370. col. 2
promittens operam suam circa factum, aut dationem alterius obligatur, de inuti. stip. § si quis alium 265. col. 1
promittens pure an statim cōuenitur possit. eod ti § fi 273. col 3.
promittere in scriptura redactum importat stipulationem. eodem titu. §. si scriptum. 270. co. 4
Et quid in dictis testium ibi.
promissio eius, quod alius debet. ipso iure obligat promittentem. qu bus mo. toll. obliga §. præterea. 301 col. 1.
promulgare & componere differunt in proœ §. 1. 3. co. 3.
Et quid importet promulgare. ibi. columna 3. & col. seq.
proprium dicitur quod alteri non competit. de pat po. § 1 32. co. 3
proprium quid dicitur, in quo quis nudam habet proprietatem. de re. diui. § cum in suo. 105. co. 3.
proprium dicitur illud, in quo habemus plenum dominium. item respectu proprietatis, & nudæ possessionis aliquādo, de hæred. i[illegible] in princi 136. colum. 3
pro[illegible]epotes, quando succedunt ueniunt in stirpes, de hæred. quæ ab intest. §. fi. 219. col. 1
protinus. i. statim, de adopt. §. illud. 46. colum. 2

prouinciæ

Prouinciæ quæ dicantur.de excusa. tut.in prin 79.col.4
prouincia eadem quæ dicatur . de vsucap. in prin 124. col 4
proximus quis dicatur quo ad successionem.de leg.agna success. §. proximus. 222. col.2
Et dicitur quem nemo sequitur de senatusc. tert.in prin.223. col.3
pubertas licet quo ad tutelas & testamenta taxata sit, tamen quo ad matrimonia non, de nup.in princip.33. columna 1
pubertas plena dicitur in 18. annis. de adop.§.minorem 43. col.4
Et pluribus aliis modis. ibi.col.seq.
Et quare,& quomodo intelligatur.ibi. col seq.
pubertas olim iudicabatur ex habitudine, & ex aspectu corporis in masculis: sed hodie dispositum est, vt sit in masculis in 14. in fœminis in 12. quib.mod.tut.fini. in principio 71. columna 1
pubertas hodie non debet probari per aspectum ibi.col 2
pubertati proximus dicitur a 10 anno', & dimid o supra in mascul s.de inuti.stipul §.pupillus.268. col.1
Et quid in fœmin s.ibi. & de oblig.ex de'i.§.in summa 309. col 2
publica vtilitas auctoritate, & vtilitate præf.rtur publicæ auctoritati, licet nō vtilitates.de excus.tut.§.1.80 col.3
publicum ius quare dicatur consistere in sacris, & sacerdotibus.de iusti. & iu.§. fi 9 col 1
publicum dicitur quasi populicum . de suspe.tut.§ 1.88.col.3. & de rer.diui.in prin 92 col.4
publica quæ dicantur.de re.diui.§. flumina.93 col 4
publica iudicia non transeunt ad hæredes, nisi in quinque casibus.de perpe. & temp actio.§.369 col.1
publ ca iudicia differunt a ciuilibus. de pub iud.in prin.387. col.2
Et in quibus conueniant . ibi.
Pudicitiæ maxime filiarum cauendum est de no. a.actio.§.fi 361 col.4
pugna duelli absit licita.de hære. quæ ab intesta § interdum.213.col 3.& 4
pupillus potest suam conditionem meliorem facere deteriorem non. de auto.tut.in prin 68.col.4
pupillus aliis se obligans præsumitur male agere. 69. col.1.
pupillus qui vendit rem, & habeat pretiũ si velit recuperare rem repellitur, nisi det pretium.ibi. col.2
pupillus doli capax tenetur depositi, si quod doli commisit, vel sit locupletior factus. ibi.
pupillus cum auctoritate tutoris adit etiã de iure prætorio.ibi.§.1.69. col.3
pupillus non potest esse in iudicio ciuili, vel criminali sine tuto.auctorit. & quare.ibid 70. col.1.nisi certis casibus. ibidem
pupillus quis dicatur.quib.mo.tut. fin.in prin.71 col.3. & seq.
pupillus quo ex ingratitudine redigatur in seruitutem.eo.ti.§.1.72. col. 1
pupillus conueniens tutorem præfertur creditoribus, & in quibus casibus .de sat.sda tut.& cura.§.sciendum. fol.78. colum.3
pupillus non potest mutuare, & mutuando non obligat sibi alium, & quomodo pecunias mutuatas, & qua actione recuperet.qui alie.li.§.nunc admonendi.134.col 1.& 2
pupillus quæ meri facti sunt potest sine tutore.ibi.col 1
pupillo soluens quando liberetur. eo.tit. §.at ex contrario 135.col.1
pupillus an possit soluere eod.titu.§.fin. 135.col 2
pupillus sine tutoris auctoritate non obligatur qui.mo.re con.obli. §.1. 250.co. 1.nisi naturaliter.ibi 251. col. 3
pupillus tutori promittens nullo modo tenetur,& quare ibi. 251. col 3
pupillus cum tutore promittens naturaliter, & ciuiliter obligatur, sed restituitur.ibid.
pupillus sine tutore obligari non potest. de inut stip § pupillus.267. col 4
pupillus, qui excessit infantiam alium sibi obligare potest. ibi.
putator quis dicatur.de l.acqui.§. item si putator.312 col 2

Q

Quadriennium quod datur in restitutionibus hodie est continuum. de actio.§.rursus. 329 col.1
Quadruplum in materia furti est totum pœna de actio.§ sic itaque.337.col.2
Qualitas adiecta verbo non semper intelligitur

telligitur secundum tempus verbi de hær. quæ ab intest. in prin 210 col 4
Qualitas adiecta verbo debet determinari secundum tempus verbi. de legi. agna succeff in prin 219. col. 3
Quarta arrogati quæ & quanta sit. de adop § cum autem. 43. col 2
Quarta vna satis est, quòd remaneat inter omnes hæredes quo ad l Falcidiã. de lege Fal in prin 198 col 2
Quarta ex l Falcidia potest peti etiam rei vẽd catione ex qualibet re. ibi. 99. col 1 In quartam Falc diam quæ impu tentur co ti § 1. 199. col 2
Quarta quæ detrahitur de fideicommissis etiam particularibus est ex pegasiano senatusconsulto, de fideic hære. §. sed quia 202 col. 4
Quartæ plures sunt al'a quæ iure naturæ debe ur, alia iure institutionis, alia Trebellian. alia, quę debetur filio arrogato, alia qua debetur concubinæ. ibidem.
Quarta pars dicitur minuscula. de hære. quæ ab intest §. si 218. col. 3
Quasi. Hæc dictio rela.a ad personam disponentis importat opinionem illius, de lega. §. si quis rem 186. col. 3
Quasi, & quodammodo, important improprietatem. de success. libe. §. si 219. col. 1 & 2
Quasi, non denotat improprietatem. de actio §. propter retentionem 354. co 4
Quæstio quot modis capitur, in proœ. §. cumque hoc. 4. col. 3
Querela non datur contra testamentum militis etiam filijfam de testam mili. §. 1. 146. col. 2. quod declara, vt col. 3. & §. fi. 148 col 1
Querela datur exhæredatis tam suis. quã ema c patis. de exhær. libe. §. sed hęc quidem 156 col. 1
Querela inofficiosi datur liberis præteritis, vel exhęredatis: item parentibus, item fratribus, & sororibus, in turpi persona instituta de inoffi. testa. in prin 173. col. 3 & seq.
Querela intra quantum tempus debeat proponi ibi 173 col. 2.
Querela inofficiosi non est nec actio, nec accusatio, s d rem[illegible]edium ib. col 3
Querela an detur filijs fratrum instituta turpi persona. ibi 173 col 4
Querela an detur filijs tam naturalibus quàm arrogatis, vel adoptatis ab ... paterno vel materno, qui transeunt in potestatem adoptantis. cod. tit. §. 1. 174 col 2
Querela inofficiosi competit etiam posthumis ibid
Et est remedium subsidiarium descendentibus alij ibi
Et ab ea excluduntur filij, si quid eis relinquatur: quia tunc agunt ad supplementum ibi
Querelam non habent filij naturales tantum in bonis patris, sed matris sic ibi.
Querela inofficiosi an transmittatur ad hæredem de hær quę ab intest. §. cum autem 214 col 4
Et quando. ibi.
Quęsita in dubio præsumuntur ex propria industria quãdo industria non haberet in se de[illegible]ctum, per quas person. nob acqu r. § 1. 137. col. 4 & seq.
Quęstio hæreditatis pup lli di iur maxima, & comparatur quęstioni de omnibus bonis de execu. tu. §. item propter. 81 col 3
Quis vel qui rela iuum stat restrictiuè. de iu na gen & ciui. §. 1 10 col. 3
Qui per alium fa.it, ipse facere videtur. de iu na & gen. ciui §. const. 13. col. 2. & de res diui §. vendit. 112 col. 2
Qui vult cõsequẽs vult necessariũ antecedens. qui ex cau ma. non li. §. 1. 24. c. 3 & qu tell tu. da poss in princ 56 col 3
Qui in potestate alterius est, non potest aliom habere in potestate. qui mo ius patr. pot. sol §. si ab hostibus 50 col 2
Qui vu[illegible] nũ, vult omne il ud, per quod ad id perueni i pote [illegible] qui te..a. tut da. poss in princ 56 col 3
Qu s consequi potest per alium, quod non potest consequi per se ipsum al quã [illegible] hęr insti § [illegible] 158 col [illegible]
Qu in vno grauatur, in alio r le atur [illegible] hęr q ial. & diff § 1. 179. col. 3
Qui. vel qu adi [illegible] præ[illegible] empo[illegible] de[illegible]stratione..., de lega. § [illegible] pto ma 1-9. col 3
Q is & q ę sign ficant sub[illegible] iam [illegible] mu i tip [illegible] al er. 271 col 4
Quia pro led, de vi bo. a[illegible]. §. quia tam[illegible] 31 . co . 3
Qui[illegible] nd dict. de iu. na. gen & [illegible] § sed ius [illegible]1. col 3
Quod i. quia de don. §. est & aliud. [illegible]

Quod ab initio non valuit tractu temporis conualescit.de mil. testa. § sed & si quis.147. col 3. & qui.non est permiss. fa.te.ta in prin 148.col 2
Quod alias non valuit re. cnualescit cessante impe imento saltem de æquitate qui mo.eeit infir.§.nenità 171.co 3
Quod differtur non aufertur.de fingu.re. per.a de reli.§ l ber as 208. col.1
Quod iuris est de toto quoad totum, idē est de parte quo ad partem. de satisd. §.1.365. col 3
Quodammodo est nota impropietatis. de pup.subst § igitur.166 col.4
Quoque, est dictio implicatiua. de nupt. §.affinitat's.36. col.1
Quotidiana sunt diligentius attendenda. in proœ.§.igitur 5.col.4
RAdicum em issio facit queri quoad alias non esset qua si.um. de diuis. §. præterea. 100. col 2
Raptor an teneatur furti manifesti. de actio.§ ex maleficiis. 339. col.2
raptor qua actione teneatur.de vi bo.rap. in pr n. 309.col 3
raptor in minus tenetur,quàm fur manifestus.ibi 309 col 4.& 310 col.1
rapiens rem propriam qua pena teneatur. co.ti §.quia tamen 310 col.3.& 4
ratio hæc, videlicet hoc fieri non potest, quia lex prohibet.qui. ex cau.ma. non lic.in prin.23 col.2
ratione duæ finales si sint, vna cessante non cessat dispositio. de nup.§ affinitatis.36.col.1.§.socrum.36. col 1
rationes duæ præualent vni.de adop.§.1. 41. col.
Et declarat vt i. id
rōne ita censetur q id decidi vt deciditur per ver. a de legi pa to tu 63 col 3
ratione quod venit, dicitur venire ex interp e at onc. ibi col 2
ratio hæc bona est, quia l.ita dicit.de vsucap §.furtiuæ 123 col 3
& in i u. ti quadr. pau. fecis. dica. in pr 3(2 col.2
ratio ibi s ex duabus si vna cessat, si alia remaneat satis est ibi. 123 col 3
ratio generalis præualet speciali .bi.co.2.
ratio L correctæ allegari potest de rest. ordi.in prin.140 col 2
ratio eadem cum dicto aliquando toleratur.eod tit §.pater.143 col 1 Et quib. mod ius patro. po. sol.§.filiusfamilias. 49 col.
rationes reddere dicitur quando: moto dolo & f aude.quis reddit.de leg §.50 culi in 191.col 2
ratio fundatur aliqñ in sola voluntate disponentis co.ti §.incertis 192.col.4
rationes duæ vincunt vnam. de hęre. quę ab intest.§ si 218. col 3
rationis identitas facit, quod casus non expressus dicatur comprehendi in iam decisio,quod cum eo § 1. 356.col.3
ratihabitio ex post facto idem solet operari quod consensus ab initio de auto. tut §. fmorautem.70. col 2
ratum dicitur habere dominus, cum primum certior factus est de gestis per procuratorem, alias non censetur ratum habere. de sat.sda §. si autem. 36, col.1 & 2
rectè idem est quod iustè. in procem. In prin.2. col 2 Et impo tat idem, quod legitimè de nup § mariti 36. col 4
reipublicę administrationi debent præfici iuris periti in proœ § fi.6 col.3
relatio est facienda ad proxima. de actio. § eque. 225 col.3
relegatio non tollit patriam potestatem quib.mo ius pat pot.sol.§.1. 48.col.1
relegatus, & deportatus differunt. Ibid. 43.col.4
relegare potest quilibet, qui habet merū imperium. ibi.48 col.1
religio est de iure gentium. de iu natu. gen & ciu § 1.11. col 1
religiosus dicitur Imperator. in proœm. in prin.2. col.2
religiosus fit quis per ll.ibi 3 col.1
religiosum secundum canones quod dicatur de r r.rel §.religiosum.95.co.4
religiosus quis dicatur proę in prin 3.c.1
relinquo, hoc verbum arguit vltimam voluntatem. quib. ex cau ma non licet. § fi.27 col 1
remitti non potest ius reuocandi donationem ex causa ingratitudinis de capi.diminu in prin 61.col.3
remissio vnius iuris expressa non trahitur ad alia de excus tut. §. qui autem, 84 col 4
remissio redditionis rationis non comprehēdit reliqua de lega. §. peculium. 191.col 2
Nec dol m,nec latam culpam.ibid.
Renunciare non videtur alijs excusationibus

tionibus, qui habet plures, & intentat, & propon t vnam.de excu.to . §.qui au tem :4 col.4
Renunciare non pōt creditor iuri. vendē di pignoris qui alie li.§ 1.133.col.3
Rep ieatio quid sit, & quare fuerit inuē ta.de replit.in prine. 374. col. 1
Et fuit inuenta fauore actoris. ibid.
Replicatio resoluit ius exceptionis.ib.c.2
Repudians hæreditatem potest infra triē nium postea adire. de hær. qual.& dif fer §.extraneis. 178 col.3
Repud atio solo animo fit facto, vel ver bis expresso eo. i §.fi. 179.col.3
Repugnantia, quæ noceant.de ademp.le ga. in prin.197. col 4
Requirendus est ille, de cuius præiudicio agitur de adop.§.licet. 44.col.2
Res Romana ponitur pro rebus pub.'de iust.& iu.§.fi. 8.col.4
Rerum appellatione non veniunt actio nes aliquando de iu nat gen & ci.§.fi. 16 col.4
Rei vendicatio certo casu non da ur do mino de re.diui.§ cum in suo.205 co. 1
Rei vendicatio quanto tpe præscribatur, & in quibus casibus ibi.206 col 1
Rerum quarum quilibet est moderator, & a buet eo ti §. per traditionem. 11. col 1.& in 11.qui alie li §. nunc admo nendi. 133.col.4
Et de l fal.in prin.198.col.2
Rem habitam pro derelicto inueniēdo, vel accip endo efficitur dominus.de re. diui. hoc amplius.1 3.col.2
Res quando dicatur haberi pro derelic. ibi 213 col.2
Res sua nemini seruire potest, de vsufru. in prin 117.col.1
Rem illam habere non videor, cuius pre tium mihi abest. de lega. §. fi 165. 184. col 1 & seq
R s de facili redit ad naturam pristinam de .assigna.liber.in princ.239. col.3
Res nec por les quasi possidentur, de i ter in r n 37 col 3.& 4
Rei verbum generale est, de obliga. in pr n :48. col 3
Et de actio § omnium, 323. col. 3
Rei appellatione factum continue ur ibi.
Rei vendicatio vt caufetur duo extrema requirun.ur dominium, vel quasi ex parte agentis, possessio vel quasi ex parte conuenti.de actio. § 1.323. col. 2.& 324 col. 1
Rei vendicatio, quæ datur legatariis non est ex quasi contractu.de obl g.ex qua. contr §.hæres 296. col. 1
Res, idest æstimatio. quib.mo.tol.obl g. §.1.300. col 4
rem esse in bon s, vel ex bonis differunt. de vi bono.rapto.§.sanè.3 1.col.4
resc r ptum debet habere ante nomen scr bentis,in rubr. precm. 1.co. 1
responsio simpliciter, & absoluta intelli gitur facta cum omnibus qualitatib. interrogationis, de inut.stipul §.præ terea. 266.col.4
responsio simplex trahitur ad omnia, quæ continentur in interrogatione, eo ti § quoties. 271. col 1
responsio facta in vna ex rebus cōtētis in interrogatione validat quo ad eā. ibi.
restituere. i. dare de actio. §. in bonæ fi dei.348 col.1.& de inter. §.1 376. co 2
restitut onis in integrum omnes causa co gnita dantur eod titu.§. si quis agens. 351.col.1
restitutio in integrum an detur minori 25. ann. maiori 20. qui se vendit ad pretium participandum. de iu person. §.1.18. col.4
restitutio omnia reponit in pristinum. quib.mo.ius pat.pot sol.§ 1.48.col 1
restitutio ciuitatis per quos fieri possit. ibi 48 col 2. & 3
restituo verbum generale est. ibi.col. 3
restituo, & indulgeo differunt. ibi.
restitutio hæreditatis potest fieri soli tu tori si pupillus sit infans de aucto tu. §.1.69 col.4
restitutio ex tr bellia. fit re & verbo, & qualiter, de fideic. hæred.§. sed quis stipulationes. 204 col.3
restitutio ex Trebell. fit procuratori sim pliciter & sine speciale mandatū non procuratori in rem suam.ibi.205.co 1
restitutio quomodo, & quando detur ab senti contra præsentem, vel econtra præsenti contra absentem, de actio. §.rursus.328. col.4
restitutio an hat ad tempus absentiæ tā tum, vel ad totum tempus.ibi
reuerti ab hostibus omnia iura recupe rant.qui mo ius pa po sol.§.si ab hosti bus 50. col 2
Reus quando teneatur ad satisdandum, de satisd.§.1.365.col.2

Reus stipulandi, & reus promittendi, qui dicatur, de duo. re. in princ. 259. colum. 2 & 3
reus d ci ur tantum debitor. ibi.
reus dicitur qui conuenitur. ibi.
reorum debendi constitutio an vitietur per interual um, & per quod, de duob. reis. in prin. 259 col. 3. & 4
re promittendi qualiter constituantur, o ri. §. 1. 259. col. 3
reorum constitutionem vitiat imparitas. ibi. §. fi. 260. col. 2
rei debendi non possunt insolidum conueniri. eo ti §. fi 260 col. 2
ripa fluminis non est publica. de rer. diui. § r 94. col. 1 & 2
riparum vsus est pub icus proprietas eorum, quorum prædijs adhærent. ibid.
r . . eruatis so eunitatibus, de nupt. §. mariti. 36. col 4
romani vnde dicti. de iu nat. gent. & ciu. §. ius. 11. col. 3. & 4
rubrica quandoque generalior nigro. in rub. de iusti. & iu 7. col. 1
. . e hære quæ ab inte. in rub. 210. c. 3
. . e obl. ex deli. in prin 303. c. 2 & 3
. . . mus non debet multitudine re. . . grauari de iusti. & iu §. 1. . col. 1
. . . qui . . . cl. aquillia. §. ca pi. te. tio. . . .
rupte a te. . . . . test . . . pœna. de succ. liber. in pi . . 6 c . 3
rusticis statur in his, . . . nent ad agros, & simi ia de re di § pte. ea. 100. col. 3
rusticitas . . . a omnia palam habet. de act. §. item 1 seruiana. 330. col 4
Sacerdos est persona publica, non potest in m n alteri stipulari, de iusti & iu. § fi 9. col. 1
Sacer dotalis dignitas liberat a patria pote. tate qui . . o ius pat. pote. sol. §. fi. l. usfami . as. 49. col. 3
Sacræ res possunt esse in patrimonio nostro . . nt captæ ab hostibus. de re. diui. in prin 92 col. 3
Sacrum quid sit. eo. ti §. sacræ. 95 col. 1
Sacra etiam imperial bus decretis alienari prohibentur excepta causa redemptionis captiuorum. ibi.
Sacrum nemo sibi propria auctoritate constituit. ibi.
Sacer remanet locus vbi erat ecclesia. ibi 95. col. 3
. . res ex quibus causis alienari possunt. ibid. eo. col. 3
sacer definiri esse locus si ab hostibus capiatur. ibi. col 3
Sacræ res, & huiusmodi possideri non possunt, de vsuca §. 1. 123. col. 2
Sacræ, & religiosæ res possunt desinere esse sacræ, & religiosæ. ibi.
Salarium interueniens in mandato an possit peti, & qua actione. de manda. §. fi. 293. col. 4
Saluianum interdictum in quo differat ab actione seruiana. de act. § item seruiana. 331. col. 1
In saluiano sufficit probare se possedisse. ibid.
Sanctæ res quæ dicantur. de re. diui. §. sanctæ 96. col. 2
Sanctiones quæ propriæ dicantur. ibid.
Sapiens melioris est conditionis, quàm stultus, de excu. tu. §. simili er 82. col 4
Sarta tecta q dicā ur. de man. § fi. 294. c. 1
Sarcinator quis dicatur. de loc. in princ. 285. col. 1
Sata cedunt solo. de re. diui. § cum in suo. 105. col. .
Satisdatio rem pupilli salua fore capitur a magistratibus, eorum periculo si non sit idonea, de atti tut. §. pe. 67 col. 2
Satisdatio rem pu. saluam fore est inuenta fauore pup. vel adulti, de satisd tut. vel cura. in prin 76. col. 1. & 2
Satisdatio a quib. danda sit. ibi. col. 4
Satisdatio vsufructuarij, & eorum, quæ vsu consumuntur an possit remitti a testatore, vel ab hærede. de vsufr. § constituitur. 118. col 3 & 4
Satisdationum modus hodiernus differt ab antiquo, de satisdat. in princip. 364. col. 3
Et eorum ordo antiquus. ibi.
Satisdationum ordo ex vsu, & obseruantia procedit. eo. tit § 1 365 col. 2
Satisdare est cum fide ussore ibi.
Satisdatio, quæ ab actore, & quando exigatur ibi col 1 & 2
Satisdandum an hodie sit, ibi. 360 col. 4
Satisdare quare teneantur procuratores, & non personæ al enarum rerum curam habentes eo. ti. §. sin autem. 366. colum. 4
Scandalum euitandum est. de rer. diuis. § apium 96. col. 2
Scientia, dilig. ntia, & fides ad explicandum aliquid requiruntur, in proœm. §. cumque.

que 5 col. 2
Nec cognoscuntur ex unico actu ibi.
Scientia testamenti non infert scientiā codicillorum de act. §. si quis agens. 3. 1 col 4
In scriptis tunc aliquid fieri dicitur, quando scriptura requiritur, de empt. & uend. in prin 250. col. 2
scriptura non est necessaria ad substantiam legis, sed ad probationem tantum. de iur nat. gen & ciui. §. constat. 12 colum 4
scriptura an cedit chartæ uel econtra §. literæ de re. d ui 107 col 3 & seq.
scripturæ seruandus ordo non est. de lega. §. ante hæreditas 195. col. 1
scripturæ an semper sit standum. de inutili stipu §. item uerborum 296. col. 2
scripturæ publi. & priuatæ statur nisi contrarium probetur. de fideiu. §. fin 276. col. 3 & 4
scriptura priuata quando faciat fidem. de lite obli in prin. 277 col. 1. & seq.
secundum: hæc dictio ponitur remotiue. de obl. in prin 248. col 4
secutus est fugiens ad ædem sacram uel statuam principis. de iis qui sunt sui, uel alie. iur. § fi 2 . col. 4
sed & si est dictio quæ ponit diuersitatē in facto & identitatem in iure de inge in prin 19. col. 3. & qui. mo. ius pa. pot. col § sed & si pater 52. col 3
& ponit diuersitatem facti, & non iuris de lega §. sed & si rem 183 c. 4
semel quod est semper est, & quando habeat locum hæc regula, de fideicō. hæred. § restituta 202. col. 2
semestres diri continentes gesta sex mensium de excu tu. § 1 80. col. 4
sen atum si quid sit in alieno ex lemine eo contra quem agam, de re. diuisio. §. qua ratione 107. col 2
senatorum auctoritas maior est plebe. de iu. n. gen & ciui §. constat 12 c 4
senatores qu b. m. ius pa pote. sol §. filiusfa 49 col 3 & 4
senectuti eundem romani honorem tribuerunt quē & magistratibus. de excu sa tu § item maior. 83. col. 4
sensus accipitur pro intellectu, si quando pau f. c. di in prin 362 col. 2
sententia non est omnis uox iudicis. de iu. na. gen & ciui. §. sed & quod. 14. columa
sententia & opinio differunt. eo. titu. § responsa 15. col. 2
sententia lata contra pupillum ex falsis allegationibus est ipso iure nulla de excusa. tuto. §. si 85. col. 4
sententia debet referri ad acta assertoria. de suspe. tuto. §. suspectus autem te m tus. 89. col. 3
sententia est de iure ciuili. de obliga. in prin. 245 col 2
sententia prima ualet non secunda quæ est lata ab eodem super eodem q… mo testa infir. §. 1. 170. col 1
Et quare. ibi col 2
sententia ex qua agatur an ex prima, uel ex secunda. eo. ti. §. sed & si quis postero. 170. col 4
In sententia sunt allegationes tepetēdæ, de fideic. hære § sed quia sti. ulationes. 204 col. 2
sententia, in actione quod metus causa qualiter possit proferri, & an unt proferendæ duæ uel una. de act. § item actio 364. col. 2. & si sit diffinitiua ibid. & col. 3
sententia debet esse conformis libello. eo. ti. §. curare. 350. col. 1
sententia debet esse certa in quantum fieri potest. ibi col 2
Potest tamen ferri incerta. ibi.
sentētia potest ferri certa super petitione interesse incerta si in actis certitudinem constet ibi. 350 col. 2. & 3
sententia debet ferri in scriptis nisi uerbis casibus ibi.
sententia in actione noxali qualiter detur & quid si agatur criminaliter. de noxa. actioni §. 1. 360 col 3
sententia & res iudicata nō tollit actionem & obligationem & quare. de excep § item si in iudicio. 371. col. 4
sententia est de iure ciuili. ibi
sententia an debeat ferri in die termini assignati ad comparendū ad audiendam sententiam, uel alia. de uerb obl. § o ni 256. col 2
sententia quomodo possit ferri de morte ibi 256. col. 1
sententia illa præualet, quę ualidioribus fulcitur rationibus. de emp. & uen. § item pretium. 2 2. col 1
sententiæ forma in causa noxali. de off. iud in prin. 383. col 3
Et in scriptis & sedendo danda est. ibid.

ibid col 3 & 4
Et an ... & in quibus casibus sit executioni mandanda, uel non eo. tit. §. 1 384 col 2 & 3
Sententia tran fert dominium. eo. tit. §. si finiom 3 7 col 3.
Item & secundum decretū ibi. quod declara in sententia ibi. co.4
separari an possint maritus, & uxor. de g a.cogna. 33 col 2
seruus nascitur de iu.na gen.& ci.§. ius autem. 2.col 2
Et unde dicantur serui de iu.perso.in prin.18 col 1
seruus non potest fieri clericus contra domini uolun atem eo.tit.17 col
Nec potest esse tabellio ibi.18.col.2
Et qualiter fiant,& qua iter nascantur. ibi.§.1.eo.
seruorum differentiæ ibi.19 col.1.
seruus quot modis possit effici liber de liberti. §. libertinorum. 22. colum.4. & sequen.
seruus institutus est hæres necessarius. quib ex cau ma.non licet. §. r.23.co 4
seruus institutus a domino non soluendo tenetur satisfacere creditorib. & nisi satisfaciat possunt bona uendi sub nomine hæredis.ibi.
Non tamen potest institui seruus pignoratus nisi dominus creditor satisfaciat.ibi.14 co. 1
serui sunt in ptāte dominorum, quæ potestas est de iure gentium, & de iure antiquo poterat a dominis occidi, hodie domini in eos seuire nō possut, immo punitur occidens seruum proprium sicut alienum. de ijs qui sunt sui uel alie.iur.§.1.2 col 4
Et quicquid seruus q ... quę itdomino, ibi: ... si pe ... uel metum acquiras ib 25.col.1
seruus non torquetur in dominum, ibi colum.2
seruus ex quibus causis puniatur si se non gerit pro be erga dominum.ibi.
Seruus inuentus cum uxore potest occidi ibid.
seruus a domino an uerberari possit sine causa ibi.
seruus contra dominum potest habere recursum ad iudices.eo.ti.§. sed & ma ior 29 col 4
seruus adoptatus efficitur liber, de ado- p o §. fin.48 col.1
seruus si nomi ne ur filius liberatur. & quæ a quirat ibi
seruus per pœnæ quis dicatur qui mod. ius pa po sol §.1.49 co 1 & 2
seruus adeptus militi m, uel d gnitatē sciente domino fit libe. eo.tit §.si ius-familias 49.col 5
seruus proprius cū libertate, uel simplicter recte tutor datur, qui relt. tu da. pol in prin.56 col 3
seruus a pr. ... tutor.ibi.col 4
seruus proprius sub conditione si liber erit, datus tutor a domino a putante alienum an detur u.i iter ibi 56 col. 3
seruus pœnæ perdit ... & libertatem de capi.dimi.in pr n.61 co 2
seruus non recuperat cognationem etiā si manumittatur, ibi. §. quod autem. 62 col.3
seruus fugitiuus sui ipsius facit furtū. de usucap § primo.123.col 2.
seruus plurium si ab uno liberetur con ... libertatem soluta alijs eo.ū por ione, quod non erat de iure antiquo de dona §.fi.131.col.3 & 4
seruus quærit domino non solu ex tradi tione, sed etiā uerbis, per quas perso. noo. a. qui.§. Item uobis.137.col.4
seruus adire n n potest non præcedente iussu & quare ibi
seruus repræsentat dominium generaliter, non specialiter.ibi.138 col 1
seruus an aliquid habere possit ad suam uti itatem ibi.
serui ad r.o ... exigit.ibi.
seruus a ienu: bona fide possessus, & liber homo bonafide possessus, & ille in quo ha. e ... us usumfructū æquiparantur eod. tit. § idem placet 133.c 4
seruus & surdus non possunt esse testes in testamento & quare de testa § testis autem.141 co 4
seruus de eo quod uidit ante seruitutem an possit testificari.ibi.142 col.1.
seruus dominæ non debe. op ... s carnales .de hære.... 1 7 c. l.1
seruus a domino usufructuario eiusdem serui n n potest institui. de hær. inst. §.... 1 7.col.3
seruus institutus ... liber & hæres necessarius, & si manumissus in una omnino remanet hæres, sed uoluntarius.co. tit.§.si seruus.157.col.4

Seruus

Seruus institutus hæres adire debet iussu illius domini qui est dñs tempore aditionis.e.ti.§.alienus.157.co.2.
seruus hæres institutus si interim manumittatur omnino consequitur hæreditatem,ibi.co.3.
seruus hæreditatem quærit illi, qui est dominus tempore aditionis,legatum vero illi qui est dominus tépore quo cedit dies legati, ibid.
seruus potest institui post mortem domini.eo.ti §.seruus.258.co 4.
seruus hæreditarius recte instituitur hæres,ibid.
seruus posthumi alieni etiam iure antiquo poterat hæres institui quamuis ipse posthumus non recte institueretur,ibi.col.4.
serui capacitas pendet a capacitate dñi.eo.ti.§. seruus autem.159.co.3.
seruus pluriū institutus non quærit omnibus indistincte,sed præcipientib. ib.
seruus institutus ab vno ex dñis, quærit socijs,& idem in contractib. ibi.
seruus ut sit hæres necessarius, q̄ requirantur.de hær. qual & dif.§.1.176.c.1
seruus institutus si veñt non est necessarius.ibi.co.2.
seruo instituto inspicitur persona domini quo ad capacitatem.eo.ti. §. in extraneis.178.co.1.
serui fugitiui legati persecutio ad quem spectet,de leg §.ea quoque. 184.co. 4
seruus manumissus similis est mortuo quo ad præstationem.eo.ti.§. si res legata 189.col.1.
serui hæredis dominium non transit in legatarium ibi.
seruus indebitus sibi solutus, & manumissus an consequatur libertatem,& qualiter manumittens teneatur ibid.
serui nobis non quærunt iura quærenda, sed quæsita, quod declara, vt eod. ti.§.an seruo 195.col.3.
seruus obligatur naturaliter domino:& quo iure naturali.quod cum eo.§.cū autem.358.col.2
seruus ordinarius & vicarius,qui dicantur.ibi.
seruus qui datur noxę non est in obligatione, sed in solutione,de nox act. §.1.360.co.3
Serui dati noxę dñium in totum abdicatur ab eo,qui noxę tradit,& quare:
sed transit in dñm cui datur reuocabitur & quare.ibi.360.c 3.
seruus conuentus noxali iudicio si manumittatur tenetur ipse,& extinguitur noxę deditio,e.ti.§.omnis aūt.361.co 1
seruus manumissus an teneatur de gestis in seruitute.ibi.
seruus ex persona domini habet ius stipulandi.de stip. ser.in prin 260.co 3
seruus hęreditarius stipulando quęrit hęreditati,ibi.
seruus ex sua persona nihil potest. ibid.
seruus quando manumittitur incipit habere caput ibi.
seruus quoquomodo stipulationē concipiat quærit domino. e.ti.§. 1. 260 c 4
seruus stipulando factum an domino acquirat ibi.
seruus conseruo suo stipulatur. ibi. 261, colum. 1.
seruus est capax factorum.e.ti.§. sed cū factum ibi. col 2
seruus nemini potest ciuiliter obligari de inuti.stip.§.item inutilis.261.c.2
seruus naturaliter teneri potest non ciuiliter.de fideiuss.§.1.274.co.2.
seruus fideiubere non potest.ibi.
seruus vsufructuarius quęrit nobis ex re & operibus, sed vsuarius ex re tm [illegible] quas perso.nob.obl acq 358 co 2
seruus vni ex dominis stipulari potest, & quare.eo.co 2 & 3
seruus fideiubendo non potest obligari qui.mo.tol.obl.§.pręterea.302.col 1
seruilis cognatio est impeditiua matrimonij,de nup.§.illud.37.co.4.
seruitus quomodo sit introducta, & est naturali iuri contraria, de iu.nat.gen. & ciui.§.ius autem.12.co.1
seruitus quid sit,& procedit a iure gentium contra ius naturę, de iur perso. in prin. 18.co 1
seruitutes an sint in bonis nostris, de re d.diuiso.in prin.92.col.3
seruitutum rusticarum quatuor sunt species, de serui.pręd.in princ.115.col 1
seruitutum tria genera a persona [illegible] ngęta rei:a re personę ibid.
seruitutes vrbanę dicuntur ille, quę [illegible] sunt dummodo ędificijs cohęreant eo.ti.§.1.115 co 3
seruitutes vrb.pędiorum, quę fiunt [illegible]
seruitus vrbana longe nobilior est [illegible] difficilius perditur.ibi.116.co.1

seruitus quare dicatur prædialis ibid.§. ideo.116.col.2.& 3
seruitus prædialis non quæritur, nec debetur sine prædio.ibid.
seruitutis libertatem vnus ex socijs quærere non potest, & quando. de seruit. præd.eo. §.116.col.3
seruitus pactis stipulationib. & vltimis voluntatibus constitui potest.eo.titu. §.fin 116.col.3
seruitus seruitutis esse non potest. per quas perso nob.aeq. §.1.136. col.4
seruitus vrbana non potest obligari, de actio.§.item Seruiana. 331.c.2
Et quando. ibi.
seruitus prospectus est, qua conceditur non solùm visus & lumen, sed amœnitas, de act.§.æquæ. 324.c.3
seruientes in domo dicuntur domestici, & ideo eorum testimonium reprobatur.de testa.§.pater.143.col. 1. & 2
seu stat ampliatiuè, de interdic. in prin. 375.col 1
seueritas nimia in seruos proprios damnatur, de ijs qui sunt sui vel alien.iur. § fin.29 col.3
si nō ualet quod ago ut ago ualet, ut ualere potest de adop § fi.46.c.3. & seq.
si.i.quia. qui.mo.re con.obl.§.1.251.c.2
similiū uno cognito cognoscitur aliud, quod cum eo.in prin. 355.c.1
similium est eadem disciplina.ibi.
similitudo in uno non arguit similitudinem in alio.ibi.
simplex dicitur cui nihil additur, de iusti.& iu.§.1.8.col.1
simplicitas est amica legibus, calliditas inimica, de fideicom.hære.§.sed quia stipulationes.204.col.1
Intellige de prudenti non de supina. ibidem.
simplicitas bona est amica ll.de legitim. agna.succes § 1 220 col.2
Syndicus quis dicatur, & confunduntur actor & syndicus, de cura.§.fi.76.co 1
singularis ponitur pro plurali.de iu.per so. in princ.17. col. 3
sobrinus proprior quis dicatur, de grad. cogna. .5.229.col.4.& seq.
socius quomodo possit vii inuito socio re cōi.de re.diu.§.religiosum 95.co.4
socius pro socio an admittatur in testē, de testa.§ legatarijs. 144 col.1. & 2
socius non conuenitur, nisi inquantum facere potest & quatenus, de a & sig. is.355.co 1
Et in quibus casibus.ibi.
socius tenetur tantum de leui culpa. de socie.§ fi 290.col.1.& 2
socius ponitur aliqñ impropriè p cōsorte, de obl.ex qua.com.§.item si.295.co.4
In societate qualiter hñda sit ratio lucri, & dam i.de socie. in rub 278.co.4
societas coiri potest omnium bonorum & unius negociationis, & nisi aliter sit conuentum damni, & lucri partes sunt æquales.eo.tit.in prin 288.col.1
societas quid sit. eo.tit. in rubr.287.c.4
societas est iur. fraternitatis. eo tit. §.de illa.288.col.3
In societate quando pacta inæqualia admittantur. ibi.col.3.& 4
In societate debet esse per ratio lucri & damni.eo.tit.§ illud.289. col.1
societas renūciari potest socio præsenti, non absenti.eo.tit.§ manet 289.col 2
societatis renunciatio qñ ualeat. ibidē.
societas multis modis soluitur.ibi.col.3
Et quando transeat ad hæredes. ibid. §.soluitur.289.col.4
societas an finiatur publicatione bonorum eius socij, qui tantam operam ponebat. ibi. c.4
socrum etiam soluta affinitate non licet ducere uxorem, de nup.§ socrum. 37.c.3. Et est loco matris ibid.
solertia quæ dicatur in proœ.§ cūque hoc.4.col.4
solet, imponat necessitatem. de iu.perso. in prin.18.col.2
solidus i. aureus quis dicatur & quātus. de atti.tu.§ sed hoc.68.col. 1
solennitate qualibet remissa non intelligitur remissa naturalis. de test. mil. § plane. 146.col.2
solēnitas intrinseca præsumitur non extrinseca.de fideiul §.b.246. c 3
solennitate sublata, an dicatur tolli id quod cum solennitate solet fieri. de obl ex deli.§.conceptum 305 col.1
soluere licet ante rem iudicatam quandocunque quod petitur, de per.rei. & tempo.actio.§ fi.370.col.1
Intellige cum expensis legitimis. ibi.
soluere ut quis dicatur quid requiratur. de obli.248. col.4
solui aliud, p alio inuito creditore nō potest.qui.mo.tol.oblit. in prin.298.col.4

Soluendo & non soluendo quis d... ur. quib.ex cau. ma.non licet 23 co 4
soluens quod petitur potest peter ... de
solui se licet ex superabundanti de perpe.& tempo act §.fi.370.col.1
soluens non cogitur lubire iudicium.ibi
solutio dicitur fieri de necessitate ... em ptore.qui.alie li.§.fi.135.col.1
solutio facta a pupillo quando liberet. ibi c.2
solutio indebiti licet effectu producat ob ligationem, quae ipso effectu conside rato dicitur obligatio ex contractu, tñ inspecta inuentione agentium talis actus nõ est cõtractus, sed distractus. quib.mo re.cont.obl. §.1.251.col.1
solutio vnius ex pluribus reis debendi liberat omnes.de duob.reis. §.ex huiusmodi 259 col.4
solutio quando fiet, si hoc anno promissio facta sit.de inuti.stip.§.qui hoc an no.273.col.2
Et quid in promissione annua. ibid.
solutio facta per errorem quando impe dit repetitionem.de obli ex qua.con. §.fi.296 col.4
solutione eius quod debetur omnis tol litur obligatio. qui.mo.tol.obligat.in prin.298 col.4
solutio alij fieri non potest inuito credi tore, nisi creditori creditoris. eod.tit. 299.col.3
solutio vna parit plures liberationes.ibi dem,col.4
solutio partis an fieri possit inuito credi tore.quib.mo. toll.obli. 300. col.3
sorte diminitur dissensio plurium, de lega.§.opinionis.192. col.2
spadones qui & qualiter differunt a ca stratis. de adop. §.sed & illud.45 col.3
species quae dicatur. de iu nat.gen. & ci ui. § constat.13 col.2
species pro casu & themate,per quas p so.nob.acq §.hoc quoque.137.col.2
species solae commodantur . de actio.§. in bonaefide. 348. col.1. & 2
specialiter concessa aliquib.non trahun tur ad alios. de haered.qua & differ. §. extraneis. 178.col 4
specificans quaerit dominium rei specifi catae non reducibilis ad priorem for mam si bonafide specificauit.de re.di ui.§ cum ex rea col.2
spes est in cõsideratione & legari potest. de lega.§.ea quoque res.164. col 4
Et quando.ibid.
spes futuri debiti ex contractu cõditio nali transmittitur ad heredes, de ver. oblig §.ex conditionali 257. col. 4
spes futuri debiti transmittitur ad haere des tam stipulatoris quam promisso ris in stipulatione conditionali de inut.stip.§.cum quis.273 col 1
sponsalitia largitas est de iure ciu.de iu. na.gen.& ciu.§.ius autem. 12.col 3
sponsalitia largitas quid sit. de donat.§. est & aliud.131 col. 3
Et quomodo & quãdo reuocetur. ibi.
sponsalia contrahere cuius aetatis qu s possit. de nup in prin 33. col 1
sponsalia fieri possunt inter absentes.de inuti.stip.§ item verborum 29.. col 1
sportulae & salaria dabantur antiquitus inspecta quantitate petita. de actio §. tripli 344. col.1. hodie dantur pro di stantia itineris ex consuetudine ibid.
sportulae soluebantur per reum ibi co 1
sportulae aliquibus pro parte aliquibus in totũ remittebantur,& quibus. ibi.
sportulę quare sic dictę fuerint. ibi.co 2
sportulae iudicum à quibus praestentur, & quando.ibid.
spurij aequiparantur vulgò conceptis, & vnde dicantur. de nup §.pen 3..col 4
spurius natus in figura matrimonij licet de facto, potest legitimari per s... se quens matrimonium, secus si nullo modo etiam de facto erat de ... ui. e..gn.in prin 235. col 1 & 2
Stadium quod dicatur.de rerum diu.bo ne.§.vniuersitatis.94.col.4
Statuta populorum dicuntur ius ciuile, de iu.na.gen. & ciu § 1.10.col.3
Et eius municipale. ibid. col 4
statutum quod non constaret esse in cõ silio propositum à priore non va... eo. tit §.constat.13 col.1
statutum q filius non posset nubere si ne consensu patris hodie non ..e ret.de nup.in prin 33.col.3
statutum & sententia quamuis st... is recipiunt interpretationem ... uam, quando alias non po... effectum.de vsu & hab.§.1. ... col 4
statutum loques de intestato an habeat locum in intestabili.de haered.quę ab intest in prin 211 col.1
statul.ber ... sit seruus, vel liber. de iure persona.in prin.17.col.3

Status q.

Status.q similis est. q.mortis de excu. tuto.§.item is qui 83.col.3
Status causæ tres dicuntur,de actio.§.prę iudiciales 336.
Statim imponat summariam cognitionem,de iurisd.§.fi.367 co.3
Statim i.cũ aliquali spatio ad soluendũ. de inuti.stip.§ si impossibilis 258.c. 4
Stylus uerus scribendi est ut pręponatur nomen scribentis in rub. proœ.1.col.1
Stillicidium quod sit & pro quo accipiatur de serui. prædi.§) 116.col.4
Stillicidij seruitus duplex ibi.
Stipendiaria prædia per traditionẽ alienantur & quæ sunt § per traditionem de rer.diui.111.col.1.& 2
Stipulatio est de iure ciuili de iu.na.gen. & ciui.§.iu, autem.12. col.3.& de dona in prin.128 col.2
Stipulatio tacita subauditur aliquando ubi nõ est,de actio §.fuerat.346.col.4
Stipulationis ad essentiam. requiruntur uerba interrogantis & respondentis de uerbo.obli.in prin 254.col.2
Et in ea deducitur non solum datio, sed factum ibi.
Ex stipulatiõe certę rei oriẽ certi cõdõ, in certæ uero actio ex stipulatu. ibid.
Stipulatio dicitur a stipulo quod est firmum ibi.
Stipulationis formalib.quæ sint.ibi.
Stipulatio quid sit ibi.
Stipulationis uerba possunt concipi qua libet lingua quã contrahentes intelligunt siue per se siue per interpretẽ eo.ti.§.1.255.col.1
Stipulõnẽ nõ uitiat diuersitas linguæ.ibi.
In stipulatione attenditur męns & intentio contrahentis idoneis uerbis expressa.ibi.
Stipulari proprie an dicatur promittens uel interrogans.ibi.col.2
Stipulatio dẽt fieri uerbis apertis. ibi.c 3
Stipulatio facta per aliqua signa repręsentata non ualet ut puta dicendo. b. intelligas promitto & quæ.e.ibi.
Stipulatio pura quæ dicatur. eo.ti.§.omnis 255 col. 4
Stipulatione ex pura oritur statim obligatio & act o.ibi.
Stipulatio in diem quæ dicatur ibi.
Ex stipulatione in diẽ orii statim obligatio : non potest tñ intentari effectualiter nisi to.us dies præteriit.ibi.
Stipulatio est actus ciuilis. ibi. 256. col. 3
Stipulatio an possit fieri sub.conditione ibid.col.1
Stipulatio annua pura est : quia tempus apponitur gratia multiplicandę obligationis.eo.ti.§.at si ita.256. col. 3
Stipulatio annua licet limitetur ad tempus uitæ stipulatoris tamẽ ipso iure est perpetua & transit ad hæredes. ibidẽ. Datur tamen exceptio ut ibi.col.4
Stipulatio annua an sit una, uel plures de uerbo obli.§.at si ita.256.col.4
Stipulatio annua differt a legato, & quare.ibid.
Stipulatione in cõditionali obligationis natiuitatis differtur in euenium conditionis.e ti §.sub.conditione.257. co.2
Stipula lo conditionalis quæ dicatur & qualiter concipiatur. ibi.
Stipulatio meri facti explicandi a seruo non potest per alium explicari. de stipu ser.§.sed cum factum.261.col.2
Stipulatio itineris, & actus in seruo est merum factum.ibi.
Stipulatio facti in seruo de quo facto intelligatur.ibi.col.2
Stipulatio facta a domino quòd seruo liceret ire agere est inualida. ibi.co.2
Stipulatio itineris & actus, & stipulatio ire agere differunt. ibi.361.col.2
Stipulationum diuisio species & exempla de diui. st pu.in prin.261.col.4. & seq.
Stipulationes censetur esse tot quot res in stipulationem deductæ,de inuti.stipu.§.quoties,271.col. 1
Stipulationes prætoriæ quæ dicuntur, de diui sti.in prin.261.col.1
Stipulationes pretorię & iudiciales differunt multipliciter.ibi.262. co.4
Stipulatio communis quæ dicatur. Ibid. 262.co.1.& 2.
Stipulari potest quælibet res mobilis, uel immobilis, de inuti stip.in princ.263. col.3 & 4
Stipulatio earum rerum quas est impossibile esse in rerum natura realiter est inutilis, quamuis ipsa res sit imaginabilis intellectu. eo.ti ibi.
Stipulatio rei sacrę, religiosæ, publico usui destinatæ,liberi hominis rei cuius stipulator sit incapax, uel rei suæ non ualet a princip eo ti §.1.264 co.1
Nec suspẽdit ut tractu tpis cessante.d. causa impeditiua reconualescat. ibid,

f Stipu-

stipulatio ab initio ualida tractu temporis fit inualida si sine culpa aut facto promissoris superueniat una ex causis stipulationem ultiantibus. ibi.
stipulatio pura suspendi non potest eo. ti.§.1.264.col.3
stipulatio an differat ab aliis contractibus in hoc quòd possit pendere. ibid.
stipulatio facti alieni non ualet eo. ti.§. si quis alium.265.col. 1.
stipulatio alteri facta regulariter non ualet eodem.tit.§.si quis alij.265. col. 2
Fallit multis in casibus ibi col. 3
Ex stipulatione in qua persona solutioni adijcitur ius stipulatori tantum quæritur ibi.col.2
stipulari alteri cuius iuri sit subiectus possit ibi col.3.
stipulatio non contrahitur inter patrem, & filium inter dominum & seruum eodem titu.§.item inutilis.267. col. 2
stipulatio non contrahitur inter absentes eo tit §.item uerborum. 268.col.4
De stipulationis forma est ꝙ audiatur sonus uerborum a contrahentibus.eo. tit.§.mutuum.267.col.2
stipulatio concepta pridie quàm moriatur uel post mortem ualet hodie licet olim non ualeret eo. titu. § post mortem.269.col.4
In stipulationibus attenditur potissime consensus contrahentium.ibi.
stipulatio quæ habet diem executionis præuenientem ortum obligationis hodie ualet: licet olim non ualeret eod. tit.§.item si quis.270.col.2
stipulatio cum moreretur promissor, aut stipulator et iure.ff. ualebat, ibid.
stipulatio concepta post mortem tertij omni iure ualida est ibi.
stipulatio per quam stipulator id agit ut non sibi sed alteri acquirat regulariter non valet nisi apponatur pœna de inuti stip.§.alteri 271. col.1
Ad stipulationis pœnalis ualiditatem non attenditur quòd sua interfit, ibi.
In stipulatione pœnali quæ sub conditione concipitur inspicitur quantitas à partibus expressa ibi.
stip'o ualet facta alteri si sua interfit,ibi.
stipulamur alteri trib.mod.ibi.col 2
stipulationis pœnalis uerba quot modis concipi possint. ibi.
stipulari quis non potest rem suam & quare eo.tit.§ item nemo 271. col. 1.
item nec quæ futura est sua.ibi.
stipulatio uitiatur quando est dissensum in corpore eo.ti.§ si de alia.272 col.3
stipulatio concepta ex turpi causa præterita vel futura non ualet. eod. tit. §. quod turpi.272 col.4
stipulatio fit per uerba futuri temporis, de lite obli.277 col.2
stipulari aliquando potest priuatus pro altero, de eo cui lib. cau. bo. adij. in prin.246.col 2
stipulari. id est,interrogare.qui mo. tol. obliga.§ præterea.301 col.4
studiosus accipitur aliquando in bonam partem,de lega.§.sed olim.181. col. 2
suadere capitur in bonam & in malam partem, in proœ.§.cumq; hoc.5 col 1
subinstratio quam faciunt filij fratrum in locũ patris nõ habet locum facto testamento. de inof.test.in prin.174.c.4
subscriptio idem importat & ita præiudicat ac si tota scriptura esset scripta manu subscribentis, de emp & uend. in prin 279.col.3
substitutio quid. de vul. sub. In rub. 162. colum.3
substituendo ultimo mens creditur esse conseruãdarũ legitimarũ hæreditatũ de pub.sub.§.uel singulis.168 col.2
substituẽs ultimo morienti uidetur eos quibus substitui inuicem substituere ibi.col.3
substitui mente capto quare fuerit permissum. de pub subst.§.1.165.col.4
substitui exemplariter mente capto quare non possint nisi certæ personæ. ibi. & sequen.
substitui potest non solum iam natis sed posthumis.de pupilla.subst . §.non solum.167.col.3
substitutus quandoque non dicitur dñs licet seruus substitutus sit per quas per so. nob.acq.§.item uobis 138 col.2
substitutus in re certa per uerbum commune nunquam trahitur ad totum nisi esset substitutus in quota in rub. de vul.sub.162 col 4
substitui succedunt iuxta portiones sibi datas in institutione.eo.titu.& si.163. colum.2
substitutus instituto qui cohæredi fuerat substitutus ad utranq; partem admittitur.eo.ti.§. institutio. 163.col.4

substi-

Substitutus pupillariter in certa re admittitur ad totum de pup sub.in prin. 165.col.3.
Substitutus exhæredato nullo potest grauari legato,de pup.sub. §. non solum autem.167.co 4
Substitutio pupillaris per arrogationem euanescit, & quare de adopt. §. cum autem.42.col. 4
Substitutionis uulgaris forma de vul. sub.in prin.162.co.4.& seq.
Et non fit in codicillis ut directo ualeat.ibi.
Et quid ut ualeat aliter.ibi.
Substitutionis breuiloquæ seu reciprocæ forma eo.tit.§.1.163 co.2
Substitutio uulgaris expirat per aditionē hæditatis,de uulg.sub. §.si seruum. 164.c.1.& de pup sub.§.1 166.c.1
Substitutio serui quem credebam liberum quo procedat.ibi 164.co.1.& seq.
Substitutio pupillaris ad sui essentiam quæ requirat,de pupi. subsli. in princ. 165.co 1 & 2
Substituti pupillaris q̃ǒ concipiat.ibid.
Substitutio aliquando duplex est, aliqñ simplex.ibi.
Substitutio uulgaris facit q̄ succedatur testatori: pupillaris pupillo. ibidem.
Substitutio pupillaris expirat adueniente pubertate ibi.& 165.co.1. & § masculo.169.co.1.
Substitutio pupillaris inuenta est consuetudine & moribus.ibi.165.col.1
Et inductu est ex æquitate ut qui sua imbecillitate impediuntur testm̃ facere habeant ex testamento hęredem sibi datum a patre.ib.
Substitutio pupillaris quæ exigat ad sui essentiam & q̄ octo requiruntur.ibid. & col.seq.
Substitutionum quinq; genera.ibi. §. 1. 166.col.1
Et quomodo concipiantur.ibi.
Substitutio vulgaris alia expressa & alia tacita & per quæ uerba & quomodo fiat ib.166.co.1
Substitutio exemplaris vnde dicta ibid.
Substitutio exemplaris in pluribus differt a pupillari.ibi.
Substitutio breuiloqua qualr fiat.ibi.c.2
Substitutio cōpendiosa qualiter fiat ibi.col. 2
Et quando ualeat iure directo & qñ per fideicommissum.ibi.
Substitutio pupillaris per quot casus expiret.ibi.co.1.& 2
Substitutio pupillaris q̃ǒ possit dici vnũ testm̃ & q̃ǒ duo,& q̄ re,uera est vnũ. ibi.§.igitur.166.col 4.
Substitutio pupillaris separatim a testamento paterno facta uel in eodem ualet & quare de pupil.sub.§.sin autem 167.col 1 & 2
Substitutio pupillaris comprehendit oĩa bona pupilli.eo.ti.§ non solũ.167.c. 3
Substitutio pupillaris non potest fieri, nisi pater faciat etiam sibi restamentum.eo. ti.§ liberis 168. col.1.
Substitutio regulatur iuxta formam institutionis de pup. sub. §.substituitur. 168.col.4
Substitui non p̄t directo post aditã & de ratione.eod.titu.§. fin 169. col. 1. & 2
Substitutio in qua est verbum quandocunque trahitur ad fideicom. ibi.co.1
Substitutio compendiosa facta verbis communibus ualet omni tempore ut fideicommissum.ibi.co.2
Subsidiaria actio tutelæ quando detur de satisda tu §.sciendum.71.co.1
Succedendi duplex est uia de iure ciuili & prætorio:prima diuiditur in possessorium per constitutionem diui Adri. & petitorium, ut per petitionem hęreditatis; secunda similiter diuiditur in possessorium & interdictum quorum bonorum,item petitorium vt per bon. poss.hære.petitionem de interd. §. 1. 376.co 2.
Successor anomalus dicitur ille, cui bona conseruandarum libertatum causa adijciũtur,de eo cui lib. ca.bo. adij. §.hoc rescripto.246.col.4
Successionis prima causa est suorum qualitercunq; sint sui, de legi. agna. succes.in prin.219.col.3.
Quibus deficientibus uocatur. l. 12. tab.agnati.ibi.
Successio quando diuidatur in capita & qñ in stirpes eo.ti.§. cæterũm 221. co. 4.& sequen.
Successionum ascendentium descendentium & transuersalium ordo: de seruil cogna.§ fi.239. col.1.
Successio libertorũ de iure antiquo qualiter erat,de succ.liber.in prin.236.c.2
Successorium edictum hodie locum habet de persona ad personam. de legi..agn.

gi.agn.succes.§.placebat.212.col.3
suitas sine patria potestate, de tute.§.cū autem.55.co.3
suitatem ita demum nepotes nanciscun tur si obtinent primum locum, de hæ red.quali.& diffe.§.sui.176.co.4
suitas quid.ibi.
suus hæres in certo casu non potest ho die abstinere ab hære.ibi. 177.co.3
suus hæres fit nepos patre exhæredato. ibi.co.1
summa, id est, prima, uel maxima, de iur.pers.17.c.2
superlatiuus ponitur aliquando pro posi tiuo, de loca.§.qui.pro usu.217.col.3
superfluum non dicitur si exprimat qđ tacite inerat, in proœ.in prin 2.co.2
superfluum aut simile nihil in legib. in proœ §.1.3.co 4
superfluum nō dicitur quando aliquid reperitur, vt aliquid addatur, de iu.na. gen.& ci.§.ius autem.12.co.1
superflua non dicuntur quæ ponuntur ad maiorem declarationem, de pa.po te.§ 1.31.co.4
superfluum non dicitur quando una decisio respectu diuersorum titulorū replicatur.qui.mo.ius pat. pote.sol.§. sed & si pater. 52. co.3
superuacua uitiantur & non uitiant.de hæred instituu.§.hæres.161.c.3
superuacua sunt eradicanda, de bo. pos. §.sed eas.242. col.2
surdus quando testari possit, qui. non est permis. fac. testa. §. item surdus. 150.co.1.& seq.
suspecti tutoris crimen descendit a l. 12. tabula. de suspect. tuto. in principio. 56 co.1.& 2
Et eorum causas cognoscunt maiores magistratus.ibi.
suspecti cognitio est delegabilis. ibi.
suspecti an omnes tutores allegari pos sint.ibi.§.1 57 co.4
suspectus quis dicatur. eod.tit. §. suspe ctus autem est.59.co.2
suum dicitur etiam si alius habeat, ibi usumfructum, de re.diui. §. cum in suo 105. co.1
suus hæres dicitur, qui obtinet primum gradum suitatis de exhær. lib. §.post humorum.153.co.2
suus prætetitus habet duo remedia emā cipatus unum, eodem titulo. §.sed hæc quidem.155.col.1.& 2
Sui.& necessarij hæredes qui sint, de hæ red.quali.& diffe §.sui.176.co.4.
Suus sua suum nō semper importat do minium, de iniu.§.sed & lex. 317. c.4
TAbellio dicitur seruus publicus de iu re.perso.in princi.folio 18.co.2 & de adop.§.cum autem.42.col.3
Tabellio non potest esse seruus.ibid. 18. co.2.& de adop §.cum autem.42.c 3
Tabellio dicitur persona publica & per eum nobis quæritur, de adopt.§. cum autem 42.co.2.& 3
Tacens affirmat, quib.mod.ius pa. pote, sol.§.sed & si pater.53.co 3
Taciti & expressi est eadem virtus de iu. na.gen & ci.§.ex non scripto 15. co.3
Taxatiua excludit casum æquiparatum, quibus mo. re. con. obliga. §. præte rea.253.co 1
Temere litigare quid de pœ. tem. litig. in rub.380.col 4.& ibi an idem sit, qđ calumniose litigare.
Tempus datum ad se excusandum a tu tela currit a die scientiæ de excus.tut. §.qui autem.85.co.1
Tempus quid sit, eius diuisio, de re. di. §.quod si frumentum.104 co.2
Tēpora præscriptionum & vsucapionum continua sunt de vsuc in prin.124.c.3
Tempora in præscriptione currunt de momento ad momentum.ibi..
Tempus lōgum quod dicatur ibi.e. seq.
Tempus pro tempore ponitur, de lega. in prin.180.co.3
Tēpus mortis attenditur in ponenda ra tione, l.falci.de l.§.quātitatis.199.c.3
Tempus cuius euentus nihil operaē fru stra expectatur, de bo. pos.§.siquis ita que.co.2
Tempus ad agnoscēdam bonorum pos sessionem incipit currere statim pri mo repudiante, ibi.
Tempus regulariter est continuum. ibi. §.fi.244.co.2
Tempus ad agnoscendā bonorum pos sessionem est utile.e.ti.§.fi.244. co.2
Tempus itineris licet in iudicijs sit statu ium certum ut 20. milliarium singu lo die, tamen in contractibus non est determinatus: sed totum residet in ar bitrio iudicis.de uer. ob.§.lo.258.c.1
Terminus soluendi statuitur a iudice obligatis pure arbitrio suo, de uerbo. oblig.

obllg.§.omnis 156.col.1
Testator potest declarare, quæ ex tutoribus datis uelit administrare, de satisda.tuto.& cura.§.1.77.col.1
Testator ita potest rem hęredis rémittere, sicut suam, de usufru §. constituitur 118.col 4.
Testatorum interest testatos decedere, de l.fal.in prin.193.col.2
Testari quis præsumitur uelle quando in sua dispositione adest institutio, uel exhęredatio & quare, de uulg.sub. in prin 163 col.1
Testari aliquādo possumus de reb. alienis, de pupil sub.§.l·beris.168 col 3
Testandi principale negocium agitur inter hæredem & testatorem, de testa. ordi.§.sed neq.143.col.3
Testatus pro parte, & pro parte non, nō potest quis decedere, de hære.initi.§. hæreditas.169.col.2
Nisi miles. ibi.
Testari causæ iura maxime fauēt. de uulga.sub.in prin.162.col 4
Testamentum minus solēne inter patrē & filiū ualet, de libert. §.1.21.col.3
Testamentum cōfirmatur adeunte uno ex hęredibus etiam si in re certa esset institutus, de atti.tuto.§.1.6.col.2
Testamenti etymologia & diffinitio, de test.ordi.in prin.140.co.2
Testamentum est de iure ci. ibi.col.2
Testamentum uno contextu fieri, & in eo testes adhiberi debent ibi.
Et eius forma in scriptis ibi.
Testamentum sine institutione hęredis dicitur nullum ibi.col.3
Testm̄ ab omnibus uel pluribus pōt uni co annulo signari.eo.tit.§.1.141.col.1
Testamētum ualet licet sint septem annuli in quib. sit unica sculptura quasi sigillatum sit.ibi.col.4
Testm̄ signari potest alieno annulo, ibi.
Testamentum ut inualidetur non sufficit dicere ꝙ seruus sit adhibitus in testem in testamento.sed quod ita communiter reputabatur, eodem titu. §. sed cum aliquis.142.co.2
Testamentum potest scribi in quacunq; materia, de testa. §.nihil.autem.144. colum. 2
Testamenti eiusdem possunt confici plures scriptę, ibi.col.3
Testamentum duæ species in scriptis & nuncupatiuum.eo. titu.§ fi.144. col. 3
Et nuncupatiui forma.ibi.
Testamētum nuncupatiuum totum est de iure ciuili, nec participat de iure prætorio.ibi.col.4
Testamentum militis non exigit numerum testium, nec aliam solennitatem, de testa.mili in prin.9.col.4
Testamentum iure militari factum durat per annum post missionem.eod.ti. §.sed hactenus.147.col 1
Testamentum non iure factum ante militiam non confirmatur ex eo simpliciter, quod testator efficiatur miles eo.tit.§ sed & siquis 147.col.3
Testamentum aperiens ante factum alio non constante uidetur uelle illud in ualidare ibi.
Testamentum militis capitis diminutione non irritatur.ibid.
Testamentorum edictum est prohibitorium certarum personarum qui. non est permiss.a.testa.in prin.148.col.2
Testamentum nullum tractu temporis. etiā cessante impedimento, ob quod non ualet non reassumit uires. ibi.
Testamentum non potest pēdere ex alieno arbitrio, ibi.145.col.3
Testamentum nullum respectu personę testantis non reconualescit licet persona fiat habilis.eo ti §.1.147.co.2
Testamentum recte factum non irritatur per furorem superuenientem.ibi.
Testamentum 13 personæ facere prohibentur & quæ.eo.ti § fi.191.col.2
Testamentum in quo filius est pręteritus est nullum, de exhær.lib.in prin.ibi.
Testamentum nullum prætetitione filij eo mortuo non reconualescit. ibi. & quando superuixit filius, an ualeat. ibi & col.4
Testm̄ ruptum agnatione posthumi recōualescit eo mortuo, & quare. ibi.c.4
Testamentum ualet licet pręteteatur posthumus, sed postea eo nascēte rumpitur. 163. co.4
Et infirmabatur olim quo ad omnia. ibi 152.col.3
Et ut saluetur testamētum debet semper capi interpretatio fauorabilis, eo. ti.§ posthumorum.153.col.2
Testamentum fœminę non rumpitur per.l.uelleian.ibi.
Testamentum in quo emancipatus, est

f 2 præto-

preteritus non est ipso iure nullum. de iure antiquo secus nouo. eo.tit. §. emancipatos 153 col.4
Testamentum nullum rumpi non potest. qui. mo. testa.infir.in prin. 169 col. 3
Testamentum solenne potest rumpi & irritari.ibi.
Testamentum rumpitur quando manēte testatore in eo statu ius testamenti uitiatur. ibidem.
Testm̄ rumpitur arrogatione filij ibidē. Item natiuitate posthumi.ibi col.5 Item legitimatione filij.ibi, col. 3
Testm̄ fœminæ non rumpitur agnatione posthumi.ibi.col.4
Testm̄ rite factum per ingressum monasterij non irritatur.ibi.170.col.1
Testm̄ primum tollitur ipso iure per secundum perfectum.eo.tit.§.1.170 co.1 Dummodo ex secundo possit hęreditas adiri.ibi.
Testm̄ primum tollitur per secundum dato quod in secundo sit institutus sub conditione quæ defecerit ibid.
Testamentum primum quando tollatur per secundum in quo hęres institutus sit tantum in re certa. eo.tit.§.sed & si quis 170 col 4
Testm̄ solenne non tollitur nuda uoluntate contraria.eo ti.§ ex eo. 172. col 1
Testm̄ illud non dr̄,quod quis post aliquarum rerum dispositionem morte præuentus non potuit perficere.ibi.
Testamento ex imperfecto etiam princeps non capit eo.ti.§.fi.174 col. 3
Testm̄ militis hodie subijcitur, querelę. de inof.test.in prin.173 col.4
Testamenti factio sumitur actiue & passiue de hære. quali & dif. §. in extraneis 178.col 1
Testamenti factionem passiuam habent multi enumerati ibi, qui non habent actiuam ibi.
Testamenti factionem passiuā qui sunt illi qui non habent, de lega. § legati. 192.col.3
Testamentum uoluntate est indiuiduum. eo.ti.§.ante hæredis. 195 co.4
Testamentum sine institutione hæredis non ualet,de fideic. hęr. §. 1. 202.co.1 Et quando ibi.
Testamentum fieri potest ultimo uitę spiritu,de hære. quæ ab intest. in.prin 210.col.4
Testamentum rumpitur duobus modis. ibi.211.col.1
Testamentum nullum & testamentum ruptum differunt quo ad effectū ibi.
Testm irritum quod dicatur ibi.col. 2
Testamentum potest etiam dici inofficiosum quo filius fuit pręteritus, de succes.lib.§.sed nostra.273.co 4
Testamentum in quo filius in potestate est præteritus est nullum, de bo. poss. § sunt autem.241.co.2
Testes in testamento debent rogari. de testa.ordi in prin.140.co.2
Testis p̄t esse in testamento qui p̄t institui.eo.tit.§ testes autem.142 col 1
Testis conditio inspicitur tēpore quo adhibetur qn̄ adhibetur ad solennitatem actus e.ti. §. sed cum aliquis. 142.col.4
Testes ex eadem domo uni negocio plures recte adhibentur.eo.ti.§.pater.ibi. 143 col.1
Testis nemo idoneus est in causa ꝓpria, eo.ti.§ sed neque.143.col.3
Testes uniuersitatis pro uniuersitate q̄s possint eē testes.e ti.§.si neq; 143.c.3
Testium numerus uarius requiritur in testamentis secundum uarietates personarum testantium, & quandoque plures.eo tit.§.fi 144 col 4
Testes testamento rogati debent. ibi.
Testium rogitus requiritur in testō militis,de test. mili §.plane.146.co.2
Testes quinque requiruntur in codicillis,de fideic.hære.§.fi 206.col.2
Testes omni exceptione maiores q. dñr de inut. stip.§. itē uerborū. 269.col. 2
Thesaurus inuentus in loco proprio proprius: si in alieno siue locus sit publicus siue sacer siue religiosus dimidia inuentori dimidia cedit domino. §. thesauros.110.col 2
Thesaurus quid sit.ibi.col.3
Thesaurus inuentus in loco emphytheutico qualiter partiatur.ibid.
Et quid in loco pignorato ibi & co.4
Thori uiolati accusationem proponere & prosequi pupillus potest sine tutore de auto.tut. §.1. 70.col.1
Theatrum unde dictum, de rer. diui. §. uniuersitatis 94 co.4
Tignum alienum iniunctum suis ædibus nemo potest cogi eximere. de re. diu. § cum.in suo 105 col.1
Tigni appellatione quid ueniat.ibi.

Tignum domus legari non potest, de lega.§.si grex.190.co.2
titulo sub aliquo potest poni casus qui in nihilo pertineat ad titulū dummodo pertineat ad materiā præcedentiū titulorum de capi.di.§.fi.63.col.1
titulus pro suo satis est in accessorijs pręscribendis.de re.diu.§.siquis a non domino.108.co.4
titulus dotis est habilis ad dominium transferēdū.eo.tit.§.interdū.112.co.1
titulo habitus a fure habetur pro non titulo nec patrocinatur emptori de vsuca.§.furtiuæ.123.co.3
tituli ad titulum non debet fieri continuatio sed subordinatio de materia ad materiam.de lega.in prin 180.c.2
titulus legari dicitur lucratiuus. eo titu. §.si res.184.co.1
tollitur quid eodem uinculo quo introducitur.de iu.na.gen & ciui.§. sed naturalia.16.co.3
totum & omne qualiter differant.de fideic.hære.§ restituta.202.co.3
& de socie.in prin.288.co.1
totū.i.omne,de socie.§.manet. 289.c.2
traditione dominium quæritur. de re. diui.§.per traditionem.111.co.1
traditio ex causa inhabili conualidatur ex causa habili.eod.titu.§.interdum. 112.co.3
traditio non plus tradit q̃ sit apud eum q tradit.de act.§.nanq; si cui.227 c. 4
transactionis eā solutū non repetitur. de obli.quæ ex qua cont.§.fi.296 col.4
translationis virtus est dare adimendo, ita q si ille in quem est facta trāslatio non acceptet omnino censetur adēptum.de ademptio.leg.157.co.4
transmissio legati non impeditur per tacitam conditionem insitam legato rei futuræ. de leg. ea quoq; res. 184. colum.4
transuersales non admittuntur stantibus descendentibus.de hær.ab intest. §.fi.2 15.co.2
trebellianico senatusconsf. sunt hodie tributa oēs uires pegasiani de fideicō. hære.§.sed q a stipulationes.204.col.1
trebellianica potest prohiberi a testatore.ibi 204 co.2
tribunus dr̃ magistratus plebeius.de iu. na.gen & ciui.§.constat.13 co. 2
tributaria prædia per traditionem alienantur & quæ sint. de re. diui.§. per traditionem.111.co.2
tributaria quot modis fiant.ibid.col. 2.
tributaria actio qñ detur & ad quid, q̃d cum eo.§.introduxit.357.c.1. & 2
Et quid requiratur ut competat. ibid.
turpis facti promissio omnino est inutilis.de inut.stip.§.quod turpi.272.c. 4
turpes conditiones præsumuntur impossibiles a iure.ibi.
turpe promittere uel turpiter differunt & in quo ibi.eo seq.
tutela quid, & quòd datur principaliter personæ,& est de iure ciui. de tute.in prin.53.co.4
tutela respectu pupilli est commodum eo ti.§.cum autem.55.co.3
tutela est ius publicum,qui testa.tut. da. pos.in prin.56.col.3
tutela defertur proximiori: & pluribus in pari gradu existentibus defert omnibus.de cap.dimi.§ fi.63.co.1
tutelas deferri s̃m naturam successionum.de leg.patro.tu.63.co.2
tutela testamentaria non confirmat nisi adita hæreditate.de atti.tu.§.2.66.c.3
tutelæ datio est misti imperij & an delegatur.e.tit.§.sed hoc iure. 67.c.3 & 4
tutela ratione naturali est introducta. eo.ti.§ fi.68.co 2
tutela quot modis finiatur in rub. qui. mo.tu.fi.71.co.2
tutela finitur pubertate. eodem titulo, 68.co.2
tutela est onus,eo.ti.§.fi.73.co.1
tutela uacante per excusationem ad tempus datur curator. de cura. §. interdum.74.col.3
tutela est munus publicum. de excusa. tuto.in prin.79.col.3
tutela finitur ob maximam litem inter pupillum & tutorem.eod.tit. §.item propter.81.col.3
De maiori parte bonorum nedū omnibus ,ibid.
tutelas plures faciunt non personarū diuersitas,sed patrimoniorum. co.ti.§. item tria.81.co.4 & seq.
tutela pecunia redimi non potest. de suspec.tuto.§.sed siquis.91.co 1
tutela ex necessitate suscipitur . de inof ficio.testa.§.si tutor.174.co.4
tutela usque ad quem gradum deferatur.de gra.cogna.228.col.4

Tutores qui.de tute.in princip 53.col. 4
Et dicuntur defensores pupillorũ. ibi.
Tutor datur inuitus.ibi.54.co.1.
Et inuito ibidem.
Tutor de dolo & lata culpa tenet. ibid.
Tutor non datur nisi personis liberis.ibi. nisi certis casibus ut ibi.co.2
Tutorem quilibet ascendens in infinitum dare potest eo.titu.§. 1 55. col. 1
Tutor datur filio emancipato & confirmatus an sit testamentarius uel datiuus.eo.tit.§. fi.56.co.4
Tutor ex die ad diẽ sub conditione antẽ hæredis institutionẽ recte dat qui testa.tu.da.post.§.ad certum 58.co.1.
Tutor personæ non rei aut cãæ dat.ibid.
Tutor testamentarius præfertur omnibus.de legi agna.tute in prin 59. co.2
Tutor fiduciarius an sit legitimus. de fidu.tute.in prin.65.co.1
Tutor datiuus dat deficiente testamẽtario & lẽtimo.de atti.tut.in prin.66. c. 1
Tutor dari potest ad tempus. eod.ti.§. 1. 66.col.2
Tutor datus ob impedimentum alterius durat eo.durante.ibi.
Tutor datiuus datur ex inquisitione, & tenetur cauere rem pupilli saluam fore & potest cogi administrare.eo.ti.§. sed ex his.67.co.1
Tutoris datio potest fieri a prætore, & præsidibus, & magistratibus & episcopis una cum iudice seculari e.ti.§.sed hoc iure.67.co.2
Tutor tenetur reddere rationem administrationis: Nec pt conueniri actione tutelæ nisi ea finita.e.ti.§.fi.68.c. 2
Et quare.ibi.
Tutoris auctoritas non est necessaria vbi pupillus aliuni sibi obligat. de auto. tuto in prin.68.col.4
Tutoris auctoritas præcedere debet nec sufficit ratihabitio eo.titu.§. tutor autem.70.co.2.& seq.
Tutorem habenti tutor non datur sed curator.eod tit. §.si inter. 70. co. 4. & de cura.§.interdum.74.co.4
Tutori testamentario minus sufficienti adiungitur curator.ibi.
Tutores satisd.tenentur rem pupilli saluam fore.de satisd.tut.& cura.in prin ei 76.co.1.& 2
Tutores testamentarij & dati ex inquisitione excusantur a satisdatione. ibid.
Quid de dato a matre ibi.co.3
Tutores dari plures possunt tam a testatore quàm a iudice, de satisd.tut.& cura.§.1.77.co.1
Tutor satisdans præfertur cæteris. ibi.
Tutor debet offerre satisdationem. ibid.
Tutoribus pluribus existentibus uni, potest decerni administratio.ibi.
Tutores inter se cõuenire possunt qui administret.ibidem.
Tutoribus pluribus discordantibus super datione administrationis iudex cogit concordare.ibi.
Tutor & curator obligantur ex administratione & non solum ipsi sed magistratus qui minus idoneam satisdationem receperunt uel non receperunt. eo.tit.§.sciendum.77.col.4
Tutor plurium pupillorum fratrum dicitur tutor vnius tutelæ tantum. de excusa tuto.§.item tria. 81.co.4
Tutor an esse possit qui se tutorem scripsit in testamento.e. ti. §. item si propter.83.co.1
Tutor dari potest ignotus. eo. tit.§. non esse 83.co.2
Tutor vel curator nõ possunt effici mariti pupillæ.eo.titu.§.pe.86.co 3
Tutor remoueri potest ut suspectus etiã ante tutelam susceptam. eod. titu. §. suspectus autem est.89.co.2
Tutor remotus ut suspectus an sit infamis ibi.§. suspectus autem remotus. 89.co 2.& 3
Tutor non tenetur de leuissima culpa de suspe.tut §. suspectus autem remotus.89.co.3
Tutor mentiens de facultatibus pupilli ut careat alimentis punitur.e.ti.§.sed si quis.90.co.4
Tutor an tenet alere pupillum de suo. ibi.91.co.1
Tutor suspectus si ex facultatibus sed ex fide metitur eo.tit.§.fi.91. co.2.3.& 4
Tutori pauperi est curator adiungẽdus. ibi.col.4
Tutor petendo legatum nomine pupilli nõ repellitur a querela: & si agitur querela nomine pupilli non excluditur a legato sibi facto. de inoffi. testa. §.si tutor.174.co.4.seq.
Tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dari potest.de lega. §.posthumo. 193.col.3

Tutor an teneatur cauere de rato.de satisdat.§.fin autem. 366.col.3. & 4
VAcuus locus dicit tribus modis. de vsucap. §. quod autem.124. col.4
Valetudo mala quæ excuset a tutel. de excu.tut.§.sed & propter. 82 col 2
Variare non licet electione facta. quod cum eo.§.cæterum.359.col.1
Vbi est eadem ratio idem ius &c. qui. ex cau man.nō licet.§.fi.26.c.4.& 27.co. 2.& qui.mo.ius pa.po.sol.§.1.48. co 2
Vbi est eadem æquitas, idem ius debet statui, de legiti.pat.tut 63. co.4
Vbi aliquid directo fieri prohibetur per obliquum etiam fieri prohibetur. de hæred.instittu.§.1.157.col.3
Vbi est eadem ratio idem ius constituitur quod cum eo.§. 1. 356.col.2.& 4
Ve, pro vel de diui.stip.in prin. 262.col. 1
Vel, id est, saltem.qui ex ca ma.non pos. §.1.24.col. 1.& de uulg.substi.in prin. 163.co.2
Vel pro & de tute. in prin.53.col. 4
Vel pro etiam de l.falc.in prin.198.co.3
Vendere cogitur quis rem suam ex causa.ḋ ijs q̄ sūt sui vel alie.iu.§.fi. 30.c.1
Vendere nemo cogitur rem suam. de re.diuisio. §.religiosum.95.colum. 3
Vendere quis cogitur rem propriam fauore libertatis.de don. §. fi.131.col 4
Vendens se ad pretium participandum si postea manumittat nō reuertit ingenuus & de rōne.de ing.§.fi.20.co 3
Vendens se ad pretium participandum perdit ciuitatem & libertatem. de capi.dimin.in prin.69.co.4
Venditio sui ipsius ad pretiū participandum quæ requirat.de iu.pers.§.1. 18. colum.3
Venditio rei sacræ ualet inter ignorantes. vt actio detur & quare. de inuti. stip.§.j.264.col.1
Venditio pro quanto æstimabitur non ualet de emptio.& uēditio §.1.281.c 2
Venditio dicitur perfecta statim ac de pretio conuentum est eo.titu. §.cum autem.283.co.1
Venditione facta periculum non pertinet ad emptorem nisi nouem con currentibus.ibi co.1 & 2
Venditio potest conferri,in alterutrū ex contrahētibus.eo.ti.§.emptio.284.c.1
Venditor an teneatur præcise ad traden dum,de don.§ 1 129.col. 3. & sequen,
Venditor utrum ultra arrharum duplicium perditionem teneatur ad interesse si a uenditione recedit. de emptio.& uendi.in prin.280.col.4
Venditor non tenetur facere rem accipientis sed de euictione se obligare. eo.ti.§.prætium.281.col.4
Venditor an teneatur præcise ad rem tradendam uel ad interesse. ibi.
Venditor etiam recepto pretio remanet dominus quousq; nō tradit & hēt actionem persecutoriam sed tenetur.causa cedere.eo.tit.§.cum autem.283.co.2
Vendicare potest aliquando non dominus a domino de rer.diui.§.si quis in aliena.103.col.1
Venia ætatis quando impetrari possit; de cura in prin.73.co.4
Veniæ petitio non sufficit nisi obtineatur.de actio.§ pœnales. 334. col.2
Veniam petere qui teneatur. ibi. col. 4 Et an incidant in pœnam neniæ non petitæ omnes enumerati. in l.2. ff. de in ius uo ibi.col.seq.
Venia debet postulari, & impetrari. de pœ.teme.litigan.§.fin.382.col.4
Ventris status semper consideratur. de inge.In prin.19 co.4
Vera.i.iusta. quib. ex cau.manu. non licet.§.eadem.26. col.1
Vero ꝑ sed.de re.diui.§ uēditæ.111.co. 4
Verba necessitatiua exponuntur secundum subiectam materiam in proœ. in prin 2. co.3
Verba æquiuoca in dubio intelliguntur digniori & potentiori significatu. de iu nat.gen & ciui. §. sed ius 11. col. 4
Verba ligant homines.de obliga.in prin ci.248.col.2
Verborum solennitas in stipulatione sublata est de uerb obl.§.1 255.co.1
Verba dubia in stipulatione interpretantur ſm intellectum promissoris. de inuti.stipu.§.si de alia 272.col.4
Verba quæ nō possunt uerificari in præsenti uerificantur in præteritum per subaud tum intellectū uerbi quondā. quib.ex ca.ma.non licet.§.1.24.col.4
Verba præteriti temporis sunt abnegatiua præsentis.temporis de nup.§.affinitatis.36.col.1
Verba blanda, & adulatoria in iudicio emissa fauore libertatis operantur. de adoptio.§. fi.46.col.1

Verba

Verba iocosa non disponunt, de mili. testa. §. plane. 146. co. 2

Verba dicta causa ludi. uel per antiphrasim, uel oblatiua, vel commendatiua, uel euunciatiua regulariter non disponnnt. ibi 146. co 3

Verba indefinite prolata referuntur ad tps testamenti. de exhæ. li. §. t. 153. c. 4

Verba quę dicātur directa, q̃ precaria in legans, de lega. § sed olim. 281. col. 2

Verbum unum potest in eodem loco proprie, & i mproprie accipi. de l. falc. §. fi. 200. co. 4. & 4

Verba enunciatiua an inducant fideicō missum. de sing re. per fideicō. reli. §. fi. 209. col. 1

Ex uerbis enūciatiuis non licet sumere argm̄, de suc. cogna. §. fin. 228. co. 2

Verba enunciatiua, an & q̄n inducāt dispositionem. de adop. §. fi. 46. co. 4

Veritas q̄n præualet opinionem, & eʒ, de testa §. sed cum aliquis. 142. col. 3

In veritate quod est plus valet, quàm quod est in opinione, de leg. §. siquis rem. 106. col. 3.

Verna quis sit. eod. tit. §. huic proxima, 194. col. 3

Versum in rē & utilitatē, qu od dicatur. Quod cum eo. §. pręterea. 357. c. 3. & 4

Veteranus, siue ueterator seruus q̄s dr̄. de iu. perso. §. serui autem. 19. co. 1

Vicarij serui qui. quod cum eo §. cum autem. 358. co. 2

Videmus, refertur ad oculū Intellectus. de iu. na. gen. & ci. 9. co. 3. & q. i. mo. ius pa. po. fol. in prin. 47. col. 2

Videtur imporiat ueritatem, de actio. §. quædam. 340. co 2

Vigilantib. ius scriptū est. in rub. proœ. 2. co. 1. & in proœ. §. t. 3. co. 2

Vigilandum est in iure, in proœ. §. 1. 3. colnm. 2

Viliora plerūq; nobis chariora sunt, de act. § huic autem. 3 52. col. 2

Villa quid sit, de rer. diui. § 1. 93 co. 2

Vnde ui repellere licet cum moderamine tamen, de iu. nat. gen. & ciui. §. ius autem. 12 co. 2

Vis expulsiua & uis cōpulsiua qūo differāt, & in quo in materia vsucapionis. de uiuca. §. furtiuæ. 123. co. 3. & 4

Vis inquietatiua, quæ parit interdictum, quod ui, aut clam qualiter fiat, de interdic. §. retinendę. 378. co. 3

Vis maior quæ temissiue. quib. mod. te. contra. obli. §. item is. 252. co. 4

Vinco si uincentem te, magis uinco te. de hac regula uide de senatusc. tertul. §. 1. 224. col. 2

Vinculum naturale fortius est, q̃ vinculum ciuile, de nup. §. fratris. 35. col. 1

Vincula duo magis ligant. de adop. §. 1. 41. col. 2. & de re. diui. §. q̄ si partim. 103. co. 1

Vinculo fortiori ligata difficilius tollun tur. de leg. agna. tut. §. sed agnationis, 60. col. 1

Vindicta quid sit, de liberti. §. 1. 21. co. 2

Violentiam passus, quæ remedia habeat de interdic. §. 1. 376. col. 3

Viripotens & pubes pro eodem supponuntur. de cura in prin. 73. co. 4

Vitia realia, & personalia, q̃ dicantur. de vsucap. § furtiuæ. 124. col. 2. & §. nouissime. 126. co. 2

Vitia q̃ dicantur in materia præscriptionum. eo. ti. §. nouissime. 126. co. 3

Vitium precarij litigiosi, & clandestinitatis sunt personalia eo. §. 126. co. 3

Vitiosa uel non sit res, attenditur initiū possessionis. eo. ti. §. diutina 126. co. 4

Viuens moritur, de hære. quæ ab intest. §. 1. 211. col 2

Vltima in uoluntate permittuntur multa, quæ non permittuntur inter viuos quib. ex cau. manu. non lic. §. 1. 23. c. 4

Vltima in uoluntate non debet minus concedi, quàm in cōtractibus. de l. fusia caninia 27. co. 3

Vniuersalia dicuntur iudicia licet dentur aliquando pro una re, ut petitio hæreditatis, & interdictum quorum bonorum quia sunt apta comprehendere vniuersitatem, de interdi. §. sequens. 377. col. 1

Vniuersitatis quæ dicantur. de re. diui. §. vniuersitatis. 94. co. 4

Vnus non est numerus, sed principium numeri. de nup. §. affinitatis. 36 col. 2

Vno contextu quando quid factum dicatur. de testa. in prin. 141. co. 2

Vocabuli propria deriuatio sumitur ex diffinitione, de tute. in prin. 53. col. 4

Vocatio l. est ordine successiuo, de capi. dimi §. 63. col 1

Vocatis pluribus simpliciter, intelliguntur uocari æqualiter, de hær. insti. §. si plures. 160. co. 3

Voluntas

Voluntas coacta voluntas est, de usuca. §. furtiuæ. 124. col. 1
Voluntas est ambulatoria usq; ad mortem. de dona. in prin. 128 col. 3. & de ademp. leg. in rub. 197. col. 3
Voluntas testatoris est lex. de hær. insti. § & unum 159. col. 3
Voluntas testantis totum facit, de uulg. sub. §. & si ex disparibus. 163. col 2
Voluntates defunctorum debent ualidiores effici, quàm fieri possit. de leg. §. sed olim. 181. col 1
Voluntas an sit ualidior scriptura eo. tit. §. nostra autem. 181 col. 3
Voluntates hominum uariæ sunt, de fideic. hære. §. ergo 203. col. 4
Voluntas sola si tendit ad aliquem grauādum ex uanis suspitionibus mora non suffi. it. ibi.
Voluntas captatoria sicut reprobatur ex testamento ab intestato. de hær. quę ab inte §. at hi. 215. col. 3
Voluntatis quę sunt ab initio, sunt ex post facto necessitatis. de manda. §. mandatum. 293. col. 3
Voluntas distinguit maleficia. de obli. ex delic. §. placuit. 305 col. 3
Vox serui, præsumitur uox dñi per quas personas. acq §. item uobis. 137 col. 4
Vox filij uox patris intelligitur. de stipu. seruo §. 1. 261. col 1. & de inuti. stip. §. post mortem. 269. col. 4
Vrbanū prædium non locus, sed materia facit de serui. pdi. §. 1. 115 col. 3. & 4.
Vsuarius potest morari in fundo dum tamen non sit molestus domino, aut cultoribus, de usu. & habi. in princip. 120. col. 1
Vsuarius suum ius alteri cedere non potest ibi
Vsuarius ipse tantum uti potest. de usu. & habi. §. 1. 120 col. 4
Potest tñ cum familia habitare. ibi 1.
Vsucapere quare possit captus ab hostibus, de act §. rursus 328 col. 3
Vsucapio est de iure ciuili priuatæ utilitatis cā introducta, de iust & iu § fi. 9 c. 2
Vsucapio dicitur in mobilib præscriptio in immobilibus, quamuis usucapio large accipiatur pro immobilibus, in rub. de usuca 121. col. 3 & in princip. 121 col. 4
Vsucapio est introducta de iure ciuili. de usuca in prin 121 col. 3
Et in ea regulariter requiritur titulus & bona fides ibi. col. 2 & seq.
Et quare fuerit introducta ibid.
Et in ea sufficit tetigisse ultimum diē, ibi 122. col. 3
Et est fauorabilis. ibid.
Vsucapio in rebus mobilib. non facile procedit. eo tit. §. furtiuæ. 123. col. 3
Vsucapio pro hærede quando habeat locum. de usuca. §. sed tamen. 124. col. 3
Et quare non habeat locū in illis ibi.
Vsucapio non inchoatur sine possessione licet aliquando incohata trahatur ad finem. de perpe. & temp. actio in prin. 168 col 2
Vsucapio facta post actionem ad exhibendum propositam non uitiat possidentem de offi. iudi. §. si ad exibendum. 385. col. 2
Vsucapio rerum mobilium non interrumpitur per litis contestationē. ibi. 385 col. 3
Vsurę ex mora non ueniunt in contractibus stricti iuris, de act. §. actionum autem. 345 col. 1
Vsuræ quando dicantur lucrum, de manda. §. 1. 291. col. 1
Vsufructuarij duo si unus pdat accrescit alteri, de usu fructu § fi. 119 col. 1. & se.
Vsufructuarius an sit dominus. de hær. inti. § alienus. 157 col. 4
Vsus diu obseruatus hē pro. l. de iu. nat. gen & ciui §. ex non scripto. 15. col. 3
Vsus & usu fructus parificantur in modo constituendi & finiendi, de usu & habi in prin 120. col. 1
Vsus pro parte non constituitur, secus in usufructu ibid.
Et quare. ibid.
Vsus an constituatur in uino, frumento, oleo. ibid. col. 2
Vsusfructus est seruitus personalis in rubri de usufru 116. col. 4
Et quid sit usufru. de usufru in prin. ibi. 137 col 1
Vsusfructus extinguitur extincta re, quæ debet usumfructum sicut etiam extincta persona cui debetur ibi.
Vsusfructus formalis, & causalis differunt, & in quo ibi eo.
Vsusfructus tam in ultima uoluntate, quā inter uiuos constituitur ibi. §. 1 217. c. 1
Vsumfructum finiri certis modis quare sit introductum ibid.

usufructu

Vsufructu uni, fundo alteri legato ambo concurrūt in usufructu.ibi 117.c.4
Vsusfructus in qualibet re constitui pōt preterquam in his,que usu consumū tur,eo tit.constituitur.118 col.2
Vsusfructus in his quæ usu consumuntur nec naturali nec ciuili ratione cō stituitur.ibi col.2
Quasi usufructus constituitur p cautionem utilitatis causa in h s,quæ vsu consumuntur.ibi.
Vsusfructus quot modis finiatur.eo. ti. § si 119.col.2.& 3
Vsufructus nec eius actio non potest credi ibi.col 2
Vsusfructus relictus ciuitati durat centum annis. ibi.
Vsusfructus plus iuris habet quam usus de usu & habi.in prin.120.col.1
Vsusfructus est diuiduus, usus non, & de ratione.ibi.
Vsusfructus est pars dominij. de hæred. insti.§.alienus.157.col.4
Vsusfructus qui reuertitur ad proprietatem: quia finitur, dicitur reuerti ex causa lucratiua quamuis proprietatem habeam ex titulo oneroso, de lega.§ sicui fundus.185.col.4
Vsusfructus quando non est penes dominum non dicitur pars dominij,sed quædam seruitus.ibi.col.4. & se.
Vsusfructus in multis locum dominij habet ibi.176 col.1
Vsusfructus nō est pars prædicatiua, seu subiectiua dominij,sed integralis.ibi. Et quomodo.ibi.
Vsusfructus potest dici seruitus realis, & personalis.ibi.
Vsusfructus seruo hæreditario promitti non potest de stipu. seruo.in princip. 260.col.4
Vt est redditiua rationis, in proœ. in prin 2.col.2
Vterinus non dicitur cōsanguineus, de leg.agn.succes.in prin.219. col.4
Vtilia animæ & corpori introducenda sunt in proœ.cunque hoc. 4.col.2
Vtile per inutile non uitiatur, & quando, de inutil. stipula.§. quod si quis, 266.col.3
Vtile est duplici spe niti, de fideiuss. in prin.263 col.4
Vtriusque dici potest de tribus per quas perso.no.acquir.§.idem placet.139. colum.2
Vulgo conceptus dicitur cuius pater est incertus, de inge. in principio. 19. colum.4
Vulgo quæsiti matri succedunt de senatuscon.orfi.§.nouissime 226 col.2
Nisi mater sit illustris ibi col.3
Et an hoc procedat hodie. ibi.
Vulgo quæsiti. qui dicantur.ibi.co.2
Vulgo quæsitus non habet agnationem, sed cognationem sic,de suc. cogna.§. uulgo quæsitos 228.col.1
Vxorem ducere prohibeor.eius nepotē. cuius filiam non possum ducere uxorem,de nup.§.fratris.35 col.1
Vxores duas habere codē tempore non possumus. eo. ti.§ affinitatis. 36.col.1
Vxor non dicitur affinis, sed causa affinitatis ibi.col 2
Vxores duas habens est infamis. eo.ti.§. illud 38.co.2
Vxor quod habet præsumitur habere ex bonis uiri,per quas perso. no acq.§.1. 136.col 4
Vxor dicitur domestica,& ideo reprobatur eius testimonium, de testa. §. patet.143.col 2
Vxor est in potestate patris non uiri. de senatuscon.tertul.in prin. 223. col.4. & seq.
Vxor tenetur operari uiro ibi.
Vxor, & vir an separari possint de grad. cogn.233.col 2

FINIS.

FONTES IVRIS CIVILIS,

LEGES ROMVLI.

I.

NE Quid inaugurato faciunto.

II.

Patres sacra magistratusque soli peragunto, ineuntoque.

III.

Sacrorum omnium potestas sub regib. esto. sacra partes custodiunto.

IIII.

Plebeij agros colunto.

V.

Populus magistratus creanto, leges sciscunto, bella decernunto.

VI.

Deorum fabulas ne credunto.

VII.

Deos peregrinos præter Faunum, ne colunto.

VIII.

Nocturnas in tempo uigilias ne habento.

IX.

Ne quis præsentibus fœminis obscæna uerba facito.

X.

Quisque demissam ad talos togam in urbe habeto.

XI.

Parricidas omnes capite puniunto.

XII.

Ne quis nisi per portas urbem ingreditor neve egreditor. Mœnia sacrosancta sunto.

XIII.

Mulier uiro legitime coniuncta fortunarum, & sacrorum socia illi esto, utque domus ille dominus, ita hæc domina.

XIIII.

Filia uti patri, ita defuncto uiro hæres esto.

XV.

Adulterij conuictum uir & cognati, ut uolent, necanto.

XVI.

Si uinum biberit, domi ut adulterum puniunto.

XVII.

Parentum liberos omne ius esto relegandi, uendendi & occidendi.

XVIII.

Monstrosos partus sine fraude cedunto.

QVAEDAM DVODECIM TABVLARVM CAPITA, EX ANTIQVORVM monimentis collecta.

I.

Priuilegia nisi centuriatis ne irroganto.

II.

Qui ſpem in cōfinio ponet, terminum ne excedito: qui murum, pedem derelinquo: qui domum, pedes duos: qui ſepulcrum foueamue, quantum, id profundum erit, qui puteum, paſſum: qui oliuam, ficumue, pedes nouem: qui deniq; alias arbores plantabit, quinq; pedes ab alieno loco ponito. in controuerſia de finib. quinq; pedum vſucapio nulla eſt.

III.

Eius arboris, quæ in alienum agrum impenderet, ramos quindecim pedes altius a terra, ius eſto vicino.

IIII.

Viæ latitudo in porrectum, octo pedum æſto in anfractum, ſexdecim.

V.

Ne quis unciario fœnore amplius exerceto.

VI.

Sodalibus. qui eiuſdem collegij ſunt, & ius coeundi habent, poteſtas eſto pactionis quam volent inter ſe ineundæ, dum ne quid ex publica lege corrumpant.

VII.

In contractibus ea præſtantor, quæ lingua nuncupata ſunt.

VIII.

Venditæ & traditæ res non aliter emptori acquiruntur, quam ſi is uenditori pretium ſoluerit, uel alio modo ſatiſfecerit.

IX.

Vſus & auctoritas fundi, biennium eſt: cæterarum rerum vſus annuus eſto.

X.

Aduerſus hoſtem æterna auctoritas eſto.

XI.

Rei furtiuæ æterna auctoritas eſto.

XII.

Tignum iunctum ædibus uineæ ſuæ ne ſoluito, ſed duplum qui iunxit dato.

XIII.

Glandem in alienum fundum decidentem colligere liberum eſto.

XIIII.

Si in tuo alienum pecus paſcatur, de paſtu pecoris actio eſto.

XV.

Si quadruplex pauperiem fecerit, ei cuius intererit, aduerſus eum, qui dominus erit quadrupedis, actio noxialis eſto.

XVI.

Patricij plebijs coniugium ne contrahunto.

XVII.

In decem menſibus hominem gigni.

XVIII.

Parentibus liberos ter vendendi ius, atque poteſtas eſto.

XIX

Statuliberos venundari poſſe.

XX.

Vti quis legaſſit, ſuper pecunia tutelaue ſuæ rei, ita ius eſto.

XXI.

Parentibus tutorum liberis in poteſtate dandorum teſtamento ius eſto.

XXII.

Quibus teſtamento tutor datus non eſt, agnati tutores legitimi ſunto.

XXIII.

Si furioſus eſt, agnatorum gentiliumque in eo pecuniauè eius poteſtas eſto.

XXIIII.

Prodigo bonis interdictum eſto, iſq; in curatione agnatorum eſto.

XXV.

Suſpecti tutoris iudicium eſto.

XXVI.

XXVI.
Vti quis legassit suæ rei, ita ius esto.
XXVII.
Intestatorum hæreditates primo suorum hæredum, uelint nolint, sunto: & in locum filiorum, nepotes ex ijs, succedunto.
XXVIII.
His deficientibus. agnatus proximus familiam habeto.
XXIX.
Intestato liberto mortuo primum sui succedunto: si hi non fuerint patronus.
XXX.
Si pluribus hæreditas iure delata sit, atque hi a communione discedere uolent, familiæ erciscundæ iudicio inter eos res hæreditariæ diuiduntor.
XXXI.
Hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito.
XXXII.
Rogum bustumve nouum propius sexaginta pedes ne adijcito ædes alienas, inuito domino.
XXXIII.
Hoc plus ne facito, rogum ascia ne polito.
XXXIIII.
Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento.
XXXV.
Homini mortuo ne ossa legito quo post funus faciat.
XXXVI.
Qui coronam parit ipse pecuniave eius, uirtutis ergo arguitor, ipsi mortuo parentibusque eius dum intus positus esset, forisve fertetur, sine fraude imposita esto.
XXXVII.
Forum bustumve ne usucapito.
XXXVIII.
Inter hæredes pro hæreditarijs portionibus obligationes hæreditariæ ipso iure diuersæ sunt.
XXXIX.
Si quis lege agendo plus petierit, causa cadito.
XL.
Si quis in ius uocatur si morbus euitasque uitium esset, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolit; arceram ne sternito.
XLI.
Si iudex uel alter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iudicij dies diffusus esto.
XLII.
Si status dies sit cum hoste uenito.
XLIII.
Assiduo uindex assiduus esto. proletario ciui quiuis uolet, uindex esto.
XLIIII.
Vtrisque superstitibus, id est præsentib. uindiciæ sumuntor ab ijs, inter quos controuersia est.
XLV.
Vindiciȩ secundum libertatem dantor.
XLVI.
Aeris confessi rebusque iure iudicatis. 30. dies iusti sunto. Post deinde manus iniectio esto: in ius ducito ne iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito, aut neruo, aut compedibus 15. Pondo nec minore: aut si uolet, maiore uincito. si uolet, suo uiuito: in suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato, si uolet, plus, dato. Tertijs nundinis partes secanto, si plus minusue secuerunt, sine fraude esto.
XLVII.
De capite ciuis, nisi centuriatis comitijs, ne rogato.
XLVII.
Perduellionis crimen capite punito.
XLIX.
Sanatis item iuris esto, quod fortibus.
L.
Qui falsum testimonium dixerit, e Saxo Tarpeio deijcitor.
LI.
Index qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite punitor.
LII.
Si quis actitauerit, siue carmen condiderit, quod infamiam flagitiumue alteri precetur, capite punitor.
LIII.
Qui malum carmen incantarit, frugesue excantarit, coercetor.
LIIII.
Qui iniuria ceciderit alienas arbores luito in

to in singulas greis xxv.

LV.

Frugem aratro quęsitam furtim noctu si pauerit secueritve pubes, suspensus Cereri necator impubes uerberator, noxiamque duplionemve præstato.

LVI.

Fur manifesto furto prehensus si aut cum faceret furtum nox esset, aut interdiu se telo cum deprehenderetur, defenderet, impune occiditor, ex cæteris manifestis furibus liberi uerberantor, & ei cui luci factum furtum erit, si se telo non defendat, addicuntor serui uerberibus affecti, de saxo præcipitantor.

LVII.

Furta per Lancem liciumque concepta, sicut manifesta uindicantor.

LVIII.

De furto pacisci licitum esto.

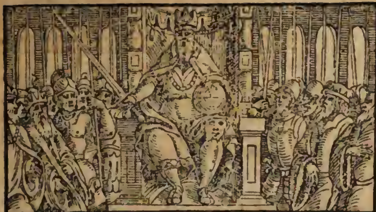
LIX.

Si membrum rupit meum, e pacto talio esto.

LX.

Si iniuriam alteri faxit, xxv. æris pœnæ sunto.

FINIS.

INSTITVTIONES IVRIS CIVILIS D. IVSTINIANI IMP.

QVAM EMENDATISSIMAE.

Cum annotationibus cùm aliorum Iuriſconſultorum, tùm verò Syluestri Aldobrandini, iam ex eius ſcriptis

Franciſci Cornelli opera, multò quàm ante, locupletioribus factis, Additis quoque eiuſdem Cornelli annotationibus, nunc primum in lucem emiſsis.

SYL. Diuiſio.

N nomine Domini. ¶ Diuiditur hæc rubrica in quatuor partes: in prima ponitur inuocatio: in ſcd'a noĩa, & cognomina Iuſtiniani: in tertia cui dirigat̃ liber: in quarta (quę re uera in bonis codicibus non inuenitur) ponit̃ particularis intitulatio procemij: quã ideò poſui, quia glo. eã præſupponit. Non continuatur, quia eſt principiũ & procemium operis ſm gl. in rubr. ff. de condi. fur. & decla. Ang. hic col. penul. Nota nomen Domini inuocandum eſſe. Item dignitates ſuas à ſe ſcribi licitè poſſe. Item ſtylum ſcribendi, ut pręponatur nomẽ ſcribẽtis nomini eius ad quem ſcribit̃: quod eſt utile pro reſcriptis, contra quæ, ſi aliter in eis ſcriptum reperiatur, pręſumitur, ſecundum Spec. in ti. de reſcrip. præſen. Quæ uero de iuuẽtute, cupiditate, genitiuo, & de triplici Imperatoris corona notãtur hic p Ang nõ bñ colligũtur ex hac rub.]

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI. a

† aliàs nõ ſunt hæc verba. In noĩe dñi noſtri Ieſu Chři.

a ¶ Ieſu Chriſti. Ex hoc not. ꝙ Chriſtian⁹ fuit: alias nõ poſſet imperare. i. imperij iuriſdictionẽ exercere, ut in auth. iuſiu. qđ p̃ſtatur. in prin. ibi. Et cõicator eccleſiæ. col. ij. ubi dr̃ ꝙ quilibet adminiſtrator dẽt iurare, ſe eſſe cõicatorẽ ſanctę catholicæ eccleſiæ. ¶ Adde, ꝙ illud eſt iuſm aliorum adminiſtratorum: iuſm autem Imperatoris, de quo hic agitur. ponitur in cle. j. §. ego. de iureiu.] Sic & alias inci

Nominis diuini inuocatio, tria bona facit.

Luc. 2.

SYL.

† Nõ loquitur d Gallia ſm Fabr. ſed de quadam Francia, q̃ eſt in Alemania, de ſi fit mentio in c. j. extra de ſponſ. Blõdus cõtra lib. 7. de inclinatione imperij. Sed uerius Franciſci nomẽ vnde accepe rit Iuſt. docet Alci. libr. Diſ. 2. cap. 22.

pitur, ut C. de offi. præf. præt. af. l. in noie Dñi & in auth. de armis. ſ princ. col. 6. Ex hoc n. ſeqꝭ bonũ initiũ, melius mediũ, & optimus finis, ut in auth. quo oportet epiſc. in princ. col. j.]

a ¶ Cæſar. A Cæſare Augusto qui regnabat tẽpore natiuitatis Chriſti. Vnde illud; Exijt edictum a Cæſare Augusto, ut deſcriberetꝰ uniuerſus orbis i. ut quilibet æſtimaret bona ſua. & exinde quilibet Imperator dictus eſt Cęſar. Vel dicitur Cæſar, quia fuit cæſus, de uentre matris ſuæ.

Impator Cęſar [a] Fla.ui [b] Iuſtinianꝰ, [c] Alemanicꝰ, [d] Gothicꝰ, Frãciſcus, † Germanicꝰ, Anticus, Alanicꝰ, Vãdalicꝰ, † Africanꝰ, piꝰ, [e] felix, [f] iclytꝰ, [g] uictor, [h] triumphator ſp Auguſtus, [k]

** ¶ Adde, ꝙ nõ ab Auguſto, ſed à Iulio Cæſaris dicti fuerũt, ut hic in nris Annotationib. apertius oſtendimus.

** ¶ Dubiũ non eſt, quin Iuſtinianus Cęſaris nomen à Iulio Cæſare duxerit. hoc ipſe palam atteſtatur in nouella conſti. 30. cui titulus, De Procõſule Cappadociæ in princ. quæ extat in editione Haloandri.

b ¶ Flauius. Quia erat de familia Flauiorum: uel quia deuicit Flauios, ut dixi. ff eo. in prin.

¶ Adde legendũ Flauius. ** Eſt autẽ nomẽ, aut potius ꝑnomen, qđ arbitror Iuſtinianũ a Conſtantino ſumpſiſſe: ſolebãt n. poſteriores Imperatores noia anteriorũ, qui egregia aliqua uirtute excelluiſſent, ſibi aſſumere, ut de Cæſare, de Auguſto, de Pio euenisse traditũ eſt: nec ꝓbare poſſum, ꝙ fuerit de familia illa flauiorũ antiquiſſima. q̃ ex agro Reatino duxit originẽ: habuit quippe Iuſt. Anitiorũ familiam, gens uero Flauia auctore Tranquil. in Domitiano extincta eſt.

c ¶ Iuſtinianus. Quia fuit filius Iuſtini ut j. de dona. §. eſt & aliud. & j. q. b. non eſt per ſa. te. §. pe. Sed in decre. cõtra diſt 16. habeo librũ. ubi dr̃ ꝙ fuit filius Conſtantini. Sed fortè ibi loquitꝰ de alio Iuſtiniano q̃ hic. Vel dic ꝙ fuit filius Cõſtantini, quia ſucceſſit ei i regno. Vel dr̃ à iuſtitia, quã ſemper coluit, & ſubditis iniunxit colendã, ut C de ſum. tri. & fi. cath l. j.

¶ Adde, ꝙ fuit nepos ex ſorore Iuſtini. fuerunt ãt plures Iuſtiniani, cuius hoc nomẽ propriũ eſt, de cuius deriuatione diſputare ptinacis eſt ſecundum gloſſ. in prin. Infor.

d ¶ Alemanicus. hoc nomen, & oĩa ſequentia noia ſunt ab euẽtu ſibi impoſita. vt puta quia uicit Alemanos, & ſic de alijs, ut in auth. de hær & ſal. in prin. col. j. & hæc ſunt omnia nomina ꝓuinciarum, quas deuicit.

** ¶ Adde ꝙ Anticus (ſic. n. legendũ eſt, nõ Atticus) iõ fuit appellatus, q a Antas Hiſtri fluminis accolas debellauit. Vandali ãt fuerũt ueteris Germaniæ populi, q Honorij principatu in Hiſpaniã penetrarũt, iuxta fl uuiũ Hiſpalim, Beticæ tractu occupato, q ab ipſis olim Vandalia, ab Hiſpanis vulgò Vandalaſia appellatur.

e ¶ Pius. a Pio Antonino, ut in auth. ut lib. de cæte col. vj. §. nobis autem. † vel pius a pietate animi, ut C. de ſum. trin. & fid. cath. l. j. in prin. & C de nup. l. imperialis. & C. de cad. tol. l. unica. ulti. reſpon.

f ¶ Felix. a virtute al. uel felix. i. proſper, q a oĩa ſibi ad uotũ ſuccedebãt.

g ¶ Inclytus. A geſtis magnificis. Ac.

h ¶ Victor. in fugando hoſtes. Accur.

i ¶ Triũphator. poſt uictoriã: glorioſus. n. erat pp magnifica geſta ſua.

** ¶ Triumphauit Iuſtin. de Vandalis & Perſis.

k ¶ Semp Auguſtus. Quia huius dẽt eſſe ꝓpoſiti quilibet Imperator, ut augeat: ſ licet hoc ſemp nõ faciat. ſic in diffinitione mr̃imonij, ut j. d pa po. in prin. licet interdũ diuidat, ut C. de rep. l. cõſenſu. ſic. in diffõne iuſtitiæ, ut j. de iuſt. & iur. in prin ſm Ioann.

¶ Auguſtus, hoc ẽ ſacer, & maieſtatis plenus: & nõ auguſtus ab augẽdo, ut hic uoluit gl. cuius & ſuorum ſequaciũ errorẽ dicit eſſe ridiculum Nicolaus Perotus in ſuis cõmentarijs, epigrammate

SYL.

† Cur Vãdalicus, & Aphricanꝰ appelleẽ, uidere licet apud eundẽ luſti. l. j. C. de of. pf. prætc. Afri.

SYL.

† Verba ſe quẽtia nõ ſunt Accurſij.

† Sicuti fuit in donatione facta per Cõſtãnũ Papæ Sylueſtro. & vr non valere: ſed contrariũ tenet gl. in l. ij. §. cùm vrbem de of. præto.

SYL.

ut illa eſt cõior.

grammate. 3. in uerbo Cęsar. * prim⁹ aūt hoc cognomine appellatus est à Senatu Octauianus Ro. Imperator, ut ex Suero nio docuimus hic ī nſis Ānota. qđ cæteri Imperatores postea sibi uendicatunt.

a ¶ Cupidæ legū iuuen. scili cet mittit suā gratiam, & hunc lib.

†aliàs nō adsunt ỹba ista.

b ¶ Incipit. More rectè scribentium p̄ mittit procemiū, in quo reddit lectorem attentū, docilem, & beneuolū. Attentum, cū dicit Summis uigilijs. nā p hoc, ꝙ ipse uigilauit, reddit nos attentos, ut uigilare deāmus: nā ius ciuile uigilantib. scriptū est, ut ff. quæ in frau. cre. l. pupill⁹. in fi. & ibi, summa ꝓuidentia, ut ī. proxi. §. Docilē. cùm dicit: & cum sacratissimas constõnes antea confu. &c. ut ī. e. § omnes. docilem. n. facit qui summā rei breuiter comprehendit: nam p hoc, ꝙ ipse abbreuiauit, poterunt amodo facilius edoceri. Bñuolum. i. bonæ uoluntatis ad addiscendum, ubi dicit: & quod priori tempore. & ibi, summa itaque ope. ut ī. eo. §. cunq; in fi. & §. summa itaque &c.

SYL. *. ¶ Accur. æquiuocat in assignandis partibus procemij ſm theoricam rationem, de hac re uide hoc in loco nostros Commentarios.

Diuisio. Imperatoriam. ¶ Diuiditur in tres partes principales totum hoc ꝓcemium usque ad finem, licet Ioann. Pla. diuidat in quinque. Nam primo ponit in quibus debet uersari Imperator. Secundo ponit qualiter Iustinianus illud adimpleuit. Tertio nos ad studium exortatur, ostēdendo fructus qui sequūtur ex assiduo studio. secunda ibi, in §. Quorum. tertia ibi, Summa itaq;.] Iterum prima diuiditur in duas partes: quia primo ponit dictum: secundo ponit tres causas. secunda ibi, Vt utrunque.

¶ Imperatoriā. Casus in ꝓcemio nō est figurandus, cū in eo nō intendat Impe. aliquid ꝓ l. disponere, sed tm̄ cōsiliū suū aperire, & modū narrate, quo librū hunc cōponi curauit. Si tñ uis ponere, potes pro rōne dubitādi adducere, ꝙ cùm Imperator nomen sit ducis exercituum, & militū, & pariter militis. l. j. ff. de testa. mili. nihil aliud ab eo exigi uidebatur q̄ usus armorum. l. fi. in princ. C. de iu. deli. cuius cōtrariū rñdet, ex eo, quia cùm ad eum spectet non tm̄ milites regere, sed prouincias, quib. præstet, tempore belli, & pacis, eidem non minus. ll. sunt necessariæ, quàm arma, ex causis in tex. expressis. Not. summarium. Item ꝙ appellatione Principis Romani uenit Imperator. Item calumnias uitandas, & calumniatores repellendos. Item idem esse rectè, quod iustè. Item ꝙ Imperator dicitur religiosus, quod largè accipitur, ut declarat Ias. in l. j. in j. lect. in prin. C. de sum. tri. Item nota attributionem armorum factam. ll. & econuerso ad demonstrandam coniunctionem, & colligantiam ipsorum: &. ꝙ dictio, ut, est redditiua rationis. Item ibi, utrunque, ꝙ expressio uerborum, quæ inerant, toleratur ꝓ maiori declaratione.]

c ¶ Maiestatem. i. Impetatorē, q̄ est ī maiestate, ut C. de leg. & ꝯst. l. digna. ¶ Adde, ꝙ maiestas est dec⁹, amplitudo, & dignitas cuiusq;: quā ēt ꝓ Dea honoris & reuerentiæ filia prisci coluerunt.] Similis est loquēdi ornatus. ī. quib. mo. ius pa. po. sol. §. filius. ibi, Impetatoriam celsitudinem. Et nota ꝙ antipopho tizat rñdendo ad tacitam qōnem: hanc scilicet quare Imperator non facit quod usum est, s. armis intendere: cùm milites magis arma scire, q̄ iura oporteat, ut C. de iu. delib. l. fi. ad quod respondet, Imperatoriam maiestatem &c.

cupidæ a legum. iuuentuti S.

¶ † Incipit b procemium.

¶ Arma legesq;, ut ī bello & pace rectè imperetur, Imperatori necessaria sunt. hoc dicit.

Imperatoriā maiestatē c nō solū

armis decoratã,[a] sed et legib. oportet[b] esse armatã:[c] ut utrunq; tps, & bellorũ,[d] & pacis[e] recte possit gubernari:[f] & priceps[g] Roman' ñ solũ in hostilib.[h] ptijs uictor existat, sed et per ltimos† tramites[i] calũniãtium[k]

a Armis decoratam. Quæritur quare, quod erat armorũ attribuit legib. & ꝙ? Respondetur, ut ostenderet alterum alterius auxilio semper egere, ut C. de iusti. co. confir. in prin. & ff. de rei uend. q restituere. Vel dic, ppriè posuit: nam arma sunt ad decorẽ, leges sunt ad armandũ: unde dr, Militant nãq; &c. ut C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati. Et leges dñr armare hoĩes, ut C. ad l. Iul. de adul. l. cùm uir nubit. Vel ideò posuit, ut euitetur malus sonus uerborum, scilicet cacephaton, idest turpis sonus.

SYL. ** Prima expositio uerior est, ut abũde tàm ex eodem Iustiniano, quã ex alijs scriptoribus demõstrauimus hic in nostris annotationibus.]

SYL. b Oportet i opportunum est.

Adde, ꝙ immo necesse est. ut C. de iusti. co confir in prin. exponunt aũt hæc uerba necessitatiua ſm subiectã materiam, Iaf. in l. j. col. v. in princ. ff. de iusti. & iur.

c Armatam. s. ad hanc utilitatem, quæ sequitur. Accur.

d Et bellorum. Et sic quo ad usum armorum.

e Et pacis. Sic quo ad usum legum. Accursius.

** Hinc no. ꝙ iudex debet esse iuris peritus. aliter repellitur a munere iudicandi nisi causarum hẽat experimentum, auth. de iudi. in prin. & gl. in c. sciscitatus, de rescrip.

f Gubernari. Alterum legibus. s. tps pacis, alterum armis. s. tempus belli.

SYL. Adde, nõ ꝙ tpe belli. ll. seruari nõ debeãt, sed ꝙ eo tpe minus seruent, sumpta denoĩatione ab eo, qđ plerunq; fit. l. nam ad ea. ff. de legi.]

g Et pri nceps s. Imperator.

** Hic intelligit de Imp uel per excellentiam, uel pp adiectionẽ illius dictionis, Romanus. nam alioq prin cipis appellatio latius patet, ut no. gl. in clem. j. de baptis.

h In hostilib. Qui sunt hostes, dr ff. de capti. & postli. re. l. hostes. & ff. de uerb. sig. l. hostes.

i Per legitimos tramites. i. leges, q sunt uia gradiendi, sicut tramites eundi, ſm Ioannẽ. Bñ dico calumniãtes puniri p leges: nam in criminibus, siue ordinarijs, † siue extraordinarijs, ad similitudinem supplicij punitur calumniator, ut C. de accu l. si. & ff. ad tur. l & i priuatis. ubi dr, Et in priuatis, & in extraordinarijs criminib. oẽs calumniosi pro qualitate admissi plectunt. Itẽ in ciuilibus, mõ pecuniaria pœna modo sacso calumniæ, mõ nota infamiæ, ut j. de pœ. te. liti. per totũ, & j. de act. §. si quis agens. & C. de plus peti. l. unica. & C. de iudi. properandũ. §. & siquidem. ubi punitur contumax in expensis. Vel dic, ꝙ septẽ gña pœnarum uocat ltimos tramites, ut ff. de pœ. l. si quis forte. in fine. cum duab. seq. Vel dic ꝙ magistratus uocat tramites p quos iura reddunt: nã parũ ualeret iura esse i ciuitate, nisi essent q ea executioni mandarent, ut ff. de ori. iur. l. ij §. post originẽ. q puniunt in crialibus, puniunt & in ciuilib. in expẽsis, & in uiatico, ut ff. de iudi. eũ quem. quæ ultima uerior est. Accur.

SYL. Adde tramites hic uocari modos, quibus ll utuntur: & ꝙ iudex criminalis cognoscit incidenter de causa ciuili, dummõ sit accessoria, etiam in eadem sententia. l. interdum. §. qui furem; & ibi doc. ff. de fur.

k Calumniantiũ. Calumniator est q falsa crimina sciẽter intẽdit, ut ff. ad turpi. l j. in prin. & facit ad hoc. ff. de ijs q no. infa. l. athletas. §. calũniator qs aũt sit puaricator, & tergiuersator, dicitur in prædictis legibus.

SYL. Adde calumniantẽ hic accipi pro quocunque aliquid cõtra ius faciẽte. calum-

Calumniatorum punitio.

† Extraordinaria crimina, & priuata, q sint, no. gl. in d. l. Et in priuatis.

† Legum tramitem noiati. de Iusti. l. j. in princi. C. de uet. iu. enuc. Magistratus sunt tramites ltimi.

calumnia tot remq; aliàs puniri in ordinarijs similitudine supplicij, in extraordinarijs pro motu iudicis, vt per Doct. ī d. §. calūniator. & ī l. j. §. j. ff. ad Turp. qđ plenius explicauimus hic in nostris Annotationibus.

inquietates expellat: & fiat tā iuris religiosissimus, [a] quàm victis hostibus triumphator magnificus.

¶ Vtrunq; assecutus est Iusti. quod testantur populi ab eo deuicti, & ll. latæ, præsertim C. & ff. hoc dicit.

¶ Quorū vtraq; [b] viā cū summis vigilijs, sūmaq; prouidētia, [d] annuente Deo pfecimus. Et bellicos [f] quidē sudores nrōs Barbaricæ [g] gētes sub-

a Religiosissimus. Nota quem fieri religiosum per leges: nam ipsæ sunt sacræ, vt C. de leg. & consti. l. leges. SYL. Religiosus, vt ait Cic. lib. 2. de natu. Deo. dicitur, qui diligēter ac fideliter tractat, quæ ad cultū deorū pertinēt: & quia Iustitia olim pro Dea colebatur, factum est vt eius obseruatores religiosi iuris rectè appellentur, quemadmodum in nostris Annotationibus ostensum est.] Item nota hic quatuor proportionabilia, scilicet arma, vsus armorum, victoria, triumphus. item leges, vsus legum, calumniæ repulsio, iuris religio.

ADDITIO. Nam sicut se habent arma & vsus armorū ad victoriam; sic victoria ad triumphum: & sicut leges & vsus legum ad calumniæ expulsionem, sic calūniæ expulsio ad religionem. Ioan. Fab.

¶ Diuidit in duas partes. Primò dicit, φ Impe. perfectè se habuit circa arma & circa leges. Secūdò hoc suum dictū probat ab effectu. Secunda ibi, Et bellicos. itē secūda subdiuidit. Nā primo exēplificat qualiter se habuit circa arma: secūdo circa iura. secunda ibi, Oēs verò populi. Ang.

SYL. Quorum. CASUS. Cū hic tantum tractet, qualiter quod maximè Princi pem decet fuerit in Iusti. nō exigitur alia casus figuratio. pendet. n. hic §. à generali ꝓpositione ī. facta No. φ licet seipsum laudare: φ & qñ quis ad aliquid faciendum tenetur, debet illud omni opera & diligentia adimplere. Item φ ea quæ facimus, à Deo sunt omnia, & φ differunt promulgare, & componere. Item φ confusa debent distingui. Item φ iugū ponit̄ pro iurisdictione & potestate. Itē φ ī numerū dicitur φ est multiplex licet numerari possit: & φ dictio, iterū, importat secūdam vicem.]

b Quorum vtrunq;. Si ista debent esse in Principe, tu Iustiniane qd fecisti? Resp. quorū vtráq;. Pro ea iure.

c Cū summis vigilijs, idest cū summo labore quo ad leges: nā ius ciuile vigilantibus, & nō dormientibus, scriptū est, vt ll. quæ in fraudem credito. pupillus. in fi. Accursius. Vigilantibus iura subueniunt.

d Prouidētia, scilicet quo ad arma. & nota tres esse hominis status: memoria prætetitorum, scientia præsentium, & prudentia futurorum.

Dic p vigilias intelligi labores corporis: per prouidentiā, prudēs animi consiliū. Nam prouidentia, vt diffinit Cice. de inuent. est per quā futurum aliquid videtur, antequam eueniat. facit. l. j. ff de legi. tut. in princi.

e Annuēte Deo. Deo gratias refert, cuius auxilio triumphum meruit obtinere, vt C. de offi. præfe. præt. Afri. l. j in princi.

f Et bellicos. Quod coniunctim dixerat dicendo, Vtranq; viam &c. nūc diuidit, dicendo primo qualiter se habuit circa arma. Accur.

g Barbaricæ. Barbari sunt qui extra Romanum Imperium sunt, & maximè hostes. Barbari.

Adde, φ barbari ponuntur hic pro indomitis & incultis. aliàs. n. barbari dicuntur qui nec Latini, nec Græci sunt, à linguæ duritie: à qua barbari dicuntur antiquo vocabulo, qui duro atque aspero sermone erant.] SYL.

iuga nostra† dedu ctæ[a] cognoscunt; & tàm Africa,[b] q̃ aliæ† inumerę ꝓuinciæ,[c] post tanta temporum spatia, nr̃is victorijs à cœlesti numine pręstitis, iterū ditionis Romanæ nr̃oq; additæ Imperio, † ꝓtestant. Omnes[d] verò populi legibus tam à nobis ꝓmulgatis,[e] q̃ cōpositis[f] reguntur. Et cū̃ sacratissimas constitutiones antea cōfusas[g] i luculentā ereximus cōsonātiā,[h] tunc[i] nostrā extēdimus curā[k] ad imēsa[l] veteris

a ¶ Deductæ de nouo.
** ¶ Qđ ait, Subiuga nostra deductæ dictum videtur ex priscorū more, victos, inermes ac discinctos trāsire cogebant subiugum, qđ fiebat duabus hastis in terra defixis, tertia quę supligata, vt Festus memorię ꝓdidit.

† aliàs redactæ.

† aliàs numerosæ.

b ¶ Tam Africa. Sub qua multæ ꝓuinciæ cōtinent. ** ¶ Victoriā de Africa partā, & quæ prouinciæ in ea contineantur, copiosè explicat Iusti. in l. j. C. de offic. præfec. prær. Afri.

† i. testantur, vt accipit ét in c. cū q̃ de dolo & cōtu. in vj.

c ¶ Prouinciæ. Sic construe, Tā Africa q̃ aliæ innumerabiles prouinciæ iterum additæ. i. adiūctę ditioni Ro. i. iurisdictioni, nostroq; Imperio post tāta &c. † protestantur nostris victoris à cælesti numine præstitis. nā istæ prouincię prius fuerunt de Ro. imperio, post desierunt, & post centū & quinque annos redierunt, vt hic: & hoc innuit quando dicit, iterum.

† Idest ꝓ testimonio sunt, cū sit notorium.

SYL. ¶ Adde, ꝗ aliquādo significat prima vice. c. tua nobis. de appel. quandoq; bis vt hic: aliqñ pluries. l. veluti. §. hęc vox. ff. de eden.] Et qñ dicit. Et post multa temporum spatia &c. vt C. de officio præfec. præto. Afri. l. j.]

d ¶ Omnes verò. vsq; huc dixit qualiter bellicam curā habuit: nunc qualiter legalem. Accursius.

Promulgare & cōponere quid sint.

e ¶ Promulgatis. Scilicet à nobis: & dic de nouo. Et est promulgare, æquitatem rudem & naturalem occultam iuris laqueis innodare. Componere autem est difficilè promulgata in ordinem compendiosè redigere. † Vel dic, ꝗ promulgare legē est eam cōdere, & conditam recitare, proferre, ꝓnunciare, patefacere, ꝓdere, vel manifestare. Sed cōponere, propriè est disponere & constituere, & quasi simul ponere, vt patet in glo. sequen.

† Verba sequentia non sunt Accursij.

f ¶ Cōpositis. Scilicet ab alijs, quas reformauimus in melius. Vel dic cōpositis à nobis: quasi diceret cōpilatis à nobis: quasi simul positis à nobis: quales sūt leges. ff. & C. & aliorum Imperatorū: suas enī & ꝓmulgauit & composuit.

SYL. * ¶ Dic ꝗ promulgatas intellexit à se latas, cōpositas verò collectas atq; in ordinē digestas: quæ differentia nō est perpetua, cùm cōponere, vt hic diximus in Annota. non minus propriè significet inuenire & primo facere, quam ab alijs inuenta, aut facta colligere. l. ij. §. deinde ex his legibus. ff. de orig. iur. Promulgari verò lex propriè dicitur, cùm primum in vulgus editur, quasi prouulgari, vt Festus ait.

g ¶ Confusas, scilicet in tribus Codicibus positas, Gregoniano, Theodosiano, & Hermogiano. vt C. de no. co. fac. l. j. in princ.

h ¶ Consonantiam, scilicet in vnum Codicem, quem non habemus, sed ex eo factus est iste quem habemus, vt C de vete. iur. enu. cir. prin. & l. j. de emen. cod. Iusti.

SYL. ¶ Adde ꝗ hic factus est post Institutiones, ille. s. quā nūc habemus. l. cme minimus. C. de leg. hæc ponit Ias. in §. rursus. col. 13. j. de actio.]

i ¶ Tunc. i. statim post compositionē illius codicis fecimus Digesta.

k ¶ Curā. Vt nulla contrarietas posset reperiri, nullaq; superuacua, aut similitudo, vt C. de no. com. §. quib.

l ¶ Ad immensa Nā erant tricies centena millia versuū. i. legum, vel. §. vel rāso. & duo millia librorum, & aliæ multæ

multæ leges, vt C. de vet. iur enu.l.ij. §. oĩa . & in procemio. ff. §. & antea . ** ¶ Veterem autẽ prudentiā appellat ius vetus , qđ ab vrbe Roma condita , & à Romuli tempore ad seculū vsq; Iusti. fermè per mille quadringẽtos annos confusissimè sparsū erat : qđ postmodū idē Iustin. in titu. de vet. iur. enuc. mandauit enucleari. i. exponi & in certū librorum ordinem redigi.

prudētię volumina, & op⁹ desperatū [a] q̄si ꝑ mediū profundū eūtes, cœlesti fauore [c] iā adimpleuimus. [d] ¶Peracta. C.& ff. ↄpilatione mādauit Institutiones cōponi,vt principia huius sciētię auspicarētur à ll. Imperatorijs, : qđ añ nō nisi ꝑ quadrieñiū licebat. h. d. vsq; ad §. igit. ¶Cūq; hoc [e] Deo ꝓpitio peractū [g] é, Triboniano [h] viro magnifico, ma

† cogitauit & Iulius Cæl. de iure ciuili in ordinē redigēdo, auctore Sueto.

* .Instōnes factæ sūt añ codicem.

a ¶ Desperatū sc̃a Cōnstātino.† nā Constantinus voluit hoc facere, sed non posuit . † b ¶ Profundū . Reperit enim omniū legū tramitem, qui ab vrbe Romana condita & Romuleis descendit tēporibus, ita esse cōfusum, vt in infinitū extenderet, & nullius humanæ natura capacitate concluderetur, vt C. de vet iu. enu.l.j. in princ Accur.

c ¶ Cœlesti fauore. Subaudi mediāte. d ¶ Adimpleuimus . Post Digesta ergo & post primā compositionē Codicis, quē non habemus, factus fuit hic liber, sed nō ante compositionem secundi Codicis, quem habemus: vnde quod hic dr̃, q̃nq; per Codicem corrigitur, vt facit de anno vtili q obtinet ꝯm hunc librum, & in restitutione minorum & maiorum, vt ĩ de act. §. rursus . secus est per Codicē in dictis restitutionibus, vt C. de remp. in integrum restitutionis.l.fi. Item in secunda eius compositione facit mentionē Institutionum iam compositarum, vt C. de emen Iusti. Cod. & secunda eius æditione.l.j. §. supradictis.

** ¶ Adde, ꝙ cū Iustin. cōcordasse primum suū C. cum Digestis & Institutionibus fateaẽ, quisquis velit asserere, in Cod. quē hodie habemus, inesse correctionē Digestorū, aut Institutionū , oportet, vt id ab vna ex quinquaginta constitutionib secundo Codici insertis, & post primū promulgatis, esse factū ostēdat: cuius rei sciētia ex eo haberi pōt , si ad finē scriptum sit , datas Lāpadio & Oreste Coss. vel post Lampadij & Orestis cōsulatū semel aut iterū , vel tertio aut q̃rto Iustiniani & Paulini cōsulatū, vt rectissimè Alciatus nr̃ docuit in Parer.

ADDITIO. De hoc ẽt casus in l. meminimus. in pri.

C. de leg. hær. vbi tex. facit mentionē de hoc libro. facit.l j. C. de ve.iu.enu. quod no. q̃a si aduersarentur adinuicem, debes magis stare legi. C. tanq̃ vltimæ q̃ huic libro: nisi in illis legib. de quibus hic fieret mentio. Ang.

¶ Cūq;. ¶ Diuidit in duas partes. Primo ponit qualiter mādauit fieri hūc librum . secūdo ponit causas propter quas. secunda ibi , vt liceat. Ange.

¶ Cūq;. Casus. ¶ Pro casu aīaduertas qualiter Iust declarat cur , qualiter , & ꝑ quos fecerit hūc librū cōdi. & illi⁹ vtilitatē ōndit ꝑ modos expressos in tex. Nota igiẽ summā. Itē ꝙ qs plurib. officijs cōpatibilibus fungi pt: & ꝙ tria requiruntur ad implēda iniūcta: sciētia, diligētia, & fides. Itē nota significatū ꝟbi, antecessor. Itē ꝙ sciētia, diligentia, & fides experientia cōprobant. & ꝙ ex vnico actu ñ dignoscūtur. Itē ꝙ Institutiones sunt principia ll. & ꝙ introducendū est qđ cōferat aīæ & corpori : & ꝙ hæc sciētia hēt principiū & finē §. & quod pene. in procmio ff Itē ꝙ cōdere ll. à Principe delegari & demandari alteri potest, dummodo id specialiter fiat.]

e ¶ Hoc. s. volumē Digest. & Codicis . f ¶ Deo propitio.i. Deo coadiuuante . g ¶ Peractum est, idest completum. h ¶ Triboniano. hoc nomē & sequen

Verba iocosa non disponunt, de milit. testa. §. plane. 146. co. 2
Verba dicta causa ludi, uel per antiphrasim, uel oblatiua, vel commendatiua, uel euunciatiua regulariter non disponunt. ibi 146. co 3
Verba indefinite prolata referuntur ad ips testamenti. de exhæ. li. §. t. 153. c. 4
Verba quę dicātur directa, q̄ precaria in legatis, de lega. § sed olim. 281. col. 2
Verbum unum potest in eodem loco proprie, & improprie accipi. de l. falc. §. fi. 200. co. 4. & 4
Verba enunciatiua an inducant fideicō missum. de sing re. per fideicō. reli. §. fi. 209. col. 1
Ex uerbis enūciatiuis non licet sumere argm̄, de suc. cogna. §. fin. 228. co. 2
Verba enunciatiua, an & q̄n inducāt dispositionem. de adop. §. fi. 46. co. 4
Veritas q̄n prævalet opinionem, & e͂, de testa §. sed cum aliquis. 142. col. 3
In ueritate quod est plus valet, quàm quod est in opinione, de leg. §. siquis rem. 106, col. 3.
Verna quis sit. eod. tit. §. huic proxima, 194. col. 3
Versum in rē & utilitatē, quod dicatur. Quod cum eo. §. pręterea. 357. c. 3. & 4
Veteranus, siue ueterator seruus q̄s dr̄. de iu. perso. §. serui autem. 29. co. 1
Vicarij serui qui. quod cum eo §. cum autem. 358. co. 2
Videmus, refertur ad oculū intellectus. de iu. na. gen. & ci. 9. co. 3. & qui. mo. ius pa. po. sol. in prin. 47. col. 2
Videtur importat ueritatem, de actio. §. quædam. 340. co 2
Vigilantib. ius scriptū est. in rub. proœ. 2. co. 1. & in proœ. §. 1. 3. co. 2
Vigilandum est in iure, in proœ. §. 1. 3. colum. 2
Viliora plerūq; nobis chariora sunt, de act. §. huic autem. 352. col. 2
Villa quid sit, de rer. diui. § 1. 93 co. 2
Vnde ui repellere licet cum moderamine tamen, de iu. nat. gen. & ciui. §. ius autem. 12 co. 2
Vis expulsiua & uis cōpulsiua quō differāt, & in quo in materia vsucapionis. de usuca. §. furtiuæ. 123. co. 3. & 4
Vis inquietatiua, quæ parit interdictum, quod ui, aut clam qualiter fiat, de interdic. §. retinendę. 378. co. 3
Vis maior quæ remissiue. quib. mod. re. contra. obli. §. item is. 252. co. 4
Vinceo si uincentem te, magis uinco te. de hac regula uide de senatus. tertul. §. 1. 224. col. 2
Vinculum naturale fortius est, q̄ vinculum ciuile, de nup. §. fratris. 35. col. 1
Vincula duo magis ligant. de adop. §. 1. 41. col. 2. & de re. diui. §. ꝙ si partim. 103. co. 1
Vinculo fortiori ligata difficilius solluntur. de leg. agna. tut. §. sed agnationis, 60. col. 1
Vindicta quid sit, de liberti. §. 1. 21. co. 2
Violentiam passus, quæ remedia habeat de interdic. §. 1. 376. col. 3
Viripotens & pubes pro eodem supponuntur. de cura in prin. 73. co. 4
Vitia realia, & personalia, q̄ dicantur. de vsucap. § furtiuæ. 124. col. 2. & §. nouissime. 116. co. 2
Vitia q̄ dicantur in materia præscriptionum. eo. ti. §. nouissime. 126. co. 3
Vitium precarij litigiosi, & clandestinitatis sunt personalia eo. §. 126. co. 3
Vitiosa uel non sit res, attenditur initiū possessionis. eo. ti. §. diutina. 126. co. 4
Viuens moritur, de hære. quæ ab intest. §. 1. 211. col 2
Vltima in uoluntate permittuntur multa, quæ non permittuntur inter viuos quib. ex cau. manu. non lic. §. 1. 23. c. 4
Vltima in uoluntate non debet minus concedi, quàm in cōtractibus. de l. fusia canima 27. co 3
Vniuersalia dicuntur iudicia licet dentur aliquando pro una re, ut petitio hæreditatis, & interdictum quorum bonorum quia sunt apta comprehendere vniuersitatem, de interdi. §. sequens. 377. col. 1
Vniuersitatis quæ dicantur. de re. diui. §. vniuersitatis. 94. co. 4
Vnus non est numerus, sed principium numeri. de nup. §. affinitatis. 36. col. 2
Vno contextu quando quid factum dicatur. de testa. in prin. 141. co. 2
Vocabuli propria deriuatio sumitur ex diffinitione, de tute. in prin. 53. col. 4
Vocatio l. est ordine successiuo, de capt. dimi §. 63. col 1
Vocatis pluribus simpliciter, intelliguntur uocari æqualiter, de hæt. insti. §. si plures. 160. co. 3

Voluntas

Voluntas coacta voluntas est, de usuca. §. furtiuæ. 124. col. 1
Voluntas est ambulatoria usq; ad mortem. de dona. in prin. 128. col. 3. & de ademp. leg. in rub. 197. col. 3
Voluntas testatoris est lex. de hær. insti. §. & unum. 159. col. 3
Voluntas testantis totum facit, de uulg. sub. §. & si ex disparibus 163. col 2
Voluntates defunctorum debent ualidiores effici, quàm fieri possit. de leg. §. sed olim. 181. col 1
Voluntas an sit ualidior scriptura eo. tit. §. nostra autem. 181 col. 3
Voluntates hominum variæ sunt, de fideic. hære. §. ergo 203. col. 4
Voluntas sola si rendit ad aliquem grauã dum ex uanis suspitionibus mota non suffi. it. ibi.
Voluntas captatoria sicut reprobatur ex testamento ab intestato, de hęr. quę ab inte §. at hi. 215. col. 3
Voluntatis quę sunt ab initio, sunt ex post facto necessitatis, de manda. §. mandatum. 293. col. 1
Voluntas distinguit maleficia. de obli. ex delic. §. placuit. 305 col. 3
Vox serui, præsumitur uox dñi per quas. perso. no. acq §. item uobis. 137. col. 4
Vox filij uox patris intelligitur. de st. pu. seruo §. 1. 261. col 1. & de inuti. stip. §. post mortem. 269. col. 4
Vrbanũ prædium non locus, sed materia facit de serui. pdi. §. 1. 115. col. 3. & 4.
Vsuarius potest morari in fundo dum tamen non sit molestus domino, aut cultoribus, de usu. & habi. in princip. 120. col. 1
Vsuarius suum ius alteri cedere non potest ibi.
Vsuarius ipse tantum uti potest. de usu. & habi. §. 1. 120 col. 4
Potest tñ cum familia habitare. ibi d.
Vsucapere quare possit captus ab hostibus, de act. §. rursus 328 col. 3
Vsucapio est de iure ciuili priuatæ utilitatis cã introducta, de iust & iu § fi. 9 c. 2
Vsucapio dicitur in mobilib præscriptio in immobilibus, quamuis usucapio large accipiatur pro immobilibus, in rub. de usuca 121. col. 3 & in princip. 121 col. 4
Vsucapio est introducta. de iure ciuili. de usuca in prin 121 col. 3
Et in ea regulariter requiritur titulus & bona fides ibi. col. 2 & seq.
Et quare fuerit introducta ibid.
Et in ea sufficit tetigisse ultimum diẽ, ibi 122. col. 3.
Et est fauorabilis. ibid.
Vsucapio in rebus mobilib. non facile procedit. eo. tit. §. furtiuæ. 123. col. 3
Vsucapio pro hærede quando habeat locum de usuca §. sed tamen. 124. col. 3
Et quare non habeat locũ in suis ibi.
Vsucapio non inchoatur sine possessione licet aliquando incohata trahatur ad finem. de perpe. & temp. actio. in prin. 168 col 2
Vsucapio facta post actionem ad exhibendum propositam non uitiat possidentem de offi. iudi. §. si ad exibendum. 385. col. 2
Vsucapio rerum mobilium non interrumpitur per litis contestationẽ. ibi. 385 col. 3
Vsurę ex mora non ueniunt in contractibus stricti iuris, de act. §. actionum autem. 345 col. 1
Vsuræ quando dicantur lucrum, de manda. §. 1. 291. col. 1
Vsufructuarij duo si unus pdat accrescit alteri, de usufructu § fi. 119 col. 1. & se.
Vsufructuarius an sit dominus. de hær. insti. § allenus. 157 col. 4
Vsus diu obseruatus hꝫ pro. l. de iu. nat. gen & ciui §. ex non scripto. 15. col. 3
Vsus & usufructus pacificantur in modo constituendi & finiendi, de usu & habi in prin 120. col. 1
Vsus pro parte non constituitur, secus in usufructu ibid.
Et quare. ibid.
Vsus a. constituitur in vino, frumento, oleo. ibid. col. 2
Vsusfructus est seruitus personalis in rebus de usufru 116. col. 4
Et quid sit usufru. de usufru. in prin. ibi. 117. col 1.
Vsusfructus extinguitur extincta re, quæ debet usumfructum sicut etiam extincta persona cui debetur. ibi.
Vsusfructus formalis, & causalis differunt, & in quo ibi eo.
Vsusfructus tam in ultima uolunta e, quã inter uiuos constituitur ibi. §. 1 217. c. 1
Vsumfructum finiri certis modis quare sit introductum ibid.

usufructu

Vſufructu uni, fundo alteri legato ambo concurrũt in uſufructu.ibi 117.c.4
Vſusfructus in qualibet re conſtitui pôt præterquam in his,quę uſu conſumũtur,eo tit.conſtituitur.118.col.2
Vſusfructus in his quæ uſu conſumuntur nec naturali nec ciuili ratione cõſtituitur.ibi col.2
Quaſi uſusfructus conſtituitur p cautionem utilitatis cauſa in his,quæ vſu conſumuntur.ibi.
Vſusfructus quot modis finiatur.eo. ti. § ſi 119.col.2.& 3
Vſufructus nec eius actio non poteſt cedi ibi.col 2
Vſusfructus relictus ciuitati durat centum annis. ibi.
Vſusfructus plus iuris habet quam uſus de uſu & habi.in prin.120.col.1
Vſusfructus eſt diuiduus, uſus non, & de ratione.ibi.
Vſusfructus eſt pars dominij. de hæred. inſti.§.alienus.157.col.4
Vſusfructus qui reuertitur ad proprietatem: quia finitur, dicitur reuerti ex cauſa lucratiua quamuis proprietatem habeam ex titulo oneroſo, de lega.§ ſicui fundus.185.col.4
Vſusfructus quando non eſt penes dominum non dicitur pars dominij,ſed quædam ſeruitus.ibi.col.4. & ſe.
Vſusfructus in multis locum dominij habet ibi.176 col.1
Vſusfructus nõ eſt pars prædicatiua, ſeu ſubiectiua dominij,ſed integralis.ibi.
Et quomodo.ibi.
Vſusfructus poteſt dici ſeruitus realis, & perſonalis.ibi.
Vſusfructus ſeruo hæreditario promitti non poteſt de ſtipu. ſeruo.in princip. 260.col.4
Vt eſt redditiua rationis, in proœ. in prin 2.col.2
Vterinus non dicitur cõſanguineus, de leg.agn.ſucceſ.in prin,219. col.4
Vtilia animæ & corpori introducenda ſunt in proœ.cunque hoc. 4.col.2
Vtile per inutile non ultiatur, & quando, de inutil. ſtipula.§. quod ſi quis, 266.col.3
Vtile eſt duplici ſpe niti, de fideiuſ. in prin.263 col.4
Vtriuſque dici poteſt de tribus per quas perſo.no.acquir.§.idem placet.139. colum.2
Vulgo conceptus dicitur cuius pater eſt incertus, de inge. in principio. 19. colum.4
Vulgo quæſiti matri ſuccedunt de ſenatuſcon.orfi.§.nouiſſime 226 col.2
Niſi mater ſit illuſtris ibi col.3
Et an hoc procedat hodie. ibi.
Vulgo quæſiti. qui dicantur.ibi.co.2
Vulgo quæſitus non habet agnationem, ſed cognationem ſic,de ſuc. cogna.§. uulgo quæſitos 228.col.1
Vxorem ducere prohibeor eius nepotẽ. cuius filiam non poſſum ducere uxorem,de nup.§.fratris.35.col.1
Vxores duas habere eodẽ tempore non poſſumus. eo. ti.§ affinitatis. 36.col.1
Vxor non dicitur affinis, ſed cauſa affinitatis ibi.col 2
Vxores duas habens eſt infamis. eo.ti.§. illud 38 co.2
Vxor quod habet prǽſumitur habere ex bonis uiri,per quas perſo. no.acq.§.1. 136.col 4
Vxor dicitur domeſtica,& ideo reprobatur eius teſtimonium, de teſta. §. patet.143.col 2
Vxor eſt in poteſtate patris non uiri. de ſenatuſcon.tertul.in prin.223. col.4. & ſeq.
Vxor tenetur operari uiro ibi.
Vxor, & vir an ſeparari poſſint de grad. cogn.233.col 2

FINIS.

FONTES IVRIS CIVILIS.

LEGES ROMVLI.

I.

E Quid inaugurato faciunto.

II.

Patres sacra magistratusque soli peragunto, ineuntoque.

III.

Sacrorum omnium potestas sub regib. esto. sacra patres custodiunto.

IIII.

Plebeij agros colunto.

V.

Populus magistratus creanto, leges sciscunto, bella decernunto.

VI.

Deorum fabulas ne credunto.

VII.

Deos peregrinos præter Faunum, ne colunto.

VIII.

Nocturnas in tempo uigilias ne habento.

IX.

Ne quis præsentibus fœminis obscœna uerba facito.

X.

Quisque demissam ad talos togam in urbe habeto.

XI.

Parricidas omnes capite puniunto.

XII.

Ne quis nisi per portas urbem ingreditor neve egreditor. Mœnia sacrosancta sunto.

XIII.

Mulier uiro legitume coniuncta fortunarum, & sacrorum socia illi esto, utque domus ille dominus, ita hæc domina.

XIIII.

Filia uti patri, ita defuncto uiro hæres esto.

XV.

Adulterij conuictum uir & cognati, ut uolent, necanto.

XVI.

Si uinum biberit, domi ut adulterum puniunto.

XVII.

Parentum liberos omne ius esto relegandi, uendendi & occidendi.

XVIII.

Monstrosos partus sine fraude cedunto.

QVAEDAM DVODECIM TABVLARVM CAPITA, EX ANTIQVORVM monimentis collecta.

I.

Riuilegia nisi centuriatis ne irroganto.

II.

Qui spem in cõfinio ponet, terminum ne excedito: qui murum, pedem derelinquo qui domum, pedes duos: qui sepulcrum foueamue, quantum, id profundum erit, qui puteum, passum: qui oliuam, ficumue, pedes nouem: qui deniq; aliàs arbores plantabit, quinq; pedes ab alieno loco posito. in controuersia de finib. quinq; pedum vsucapio nulla est.

III.

Eius arboris, quæ in alienum agrum impenderet, ramos quindecim pedes altius a terra, ius esto vicino.

IIII.

Viæ latitudo in porrectum, octo pedum æsto in anfractum, sexdecim.

V.

Ne quis unciario fœnore amplius exerceto.

VI.

Sodalibus. qui eiusdem collegij sunt, & ius coeundi habent, potestas esto pactionis quam volent inter se ineundæ, dum ne quid ex publica lege corrumpant.

VII.

In contractibus ea præstantor, quæ lingua nuncupata sunt.

VIII.

Venditæ & traditæ res non aliter empto ri acquiruntur, quam si is uenditori pretium soluerit, uel alio modo satisfecerit.

IX.

Vsus & auctoritas fundi, biennium est: cæterarum rerum vsus annuus esto.

X.

Aduersus hostem æterna auctoritas esto.

XI.

Rei furtiuæ æterna auctoritas esto.

XII.

Tignum iunctum ædibus uineæ suæ ne soluito, sed duplum qui iunxit dato.

XIII.

Glandem in alienum fundum decidentem colligere liberum esto.

XIIII.

Si in tuo alienum pecus pascatur, de pastu pecoris actio esto.

XV.

Si quadruplex pauperiem fecerit, ei cuius intererit, aduersus eum, qui dominus erit quadrupedis, actio noxialis esto.

XVI.

Patricij plebijs coniugium ne contrahunto.

XVII.

In decem mensibus hominem gigni.

XVIII.

Parentibus liberos ter vendendi ius, atque potestas esto.

XIX

Statuliberos venundari posse.

XX.

Vti quis legassit, super pecunia tutelaue suæ rei, ita ius esto.

XXI.

Parentibus tutorum liberis in potestate dandorum testamento ius esto.

XXII.

Quibus testamento tutor datus non est, agnati tutores legitimi sunto.

XXIII.

Si furiosus est, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaue eius potestas esto.

XXIIII.

Prodigo bonis interdictum esto, isq; in curatione agnatorum esto.

XXV.

Suspecti tutoris iudicium esto.

XXVI.

XXVI.
Vti quis legassit suæ rei, ita ius esto.
XXVII.
Intestatorum hæreditates primo suorum hæredum, uelint nolint, sunto: & in locum filiorum, nepotes ex ijs, succedunto.
XXVIII.
His deficientibus. agnatus proximus familiam habeto.
XXIX.
Intestato liberto mortuo primum sui succedunto: si hi non fuerint patronus.
XXX.
Si pluribus hæreditas iure delata sit, atque hi a communione discedere uolent, familiæ erciscundæ iudicio inter eos res hæreditariæ diuiduntor.
XXXI.
Hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito.
XXXII.
Rogum bustumve nouum propius sexaginta pedes ne adijcito ædes alienas, inuito domino.
XXXIII.
Hoc plus ne facito, rogum ascia ne polito.
XXXIIII.
Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento.
XXXV.
Homini mortuo ne ossa legito quo post funus faciat.
XXXVI.
Qui coronam parit ipse pecuniave eius, uirtutis ergo arguitor, ipsi mortuo pa tribusque eius dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude imposita esto.
XXXVII.
Forum bustumve ne uscapito.
XXXVIII.
Inter hæredes pro hæreditarijs portionibus obligationes hæreditariæ ipso iure diuersæ sunt.
XXXIX.
Si quis lege agendo plus petierit, causa cadito.
XL.
Si quis in ius uocatur si morbus euitasque uitium esset, qui in ius uocabit, iumentum dato: si nolit, arceram ne sternito.
XLI.
Si iudex uel alter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iudicij dies diffusus esto.
XLII.
Si status dies sit cum hoste uenito.
XLIII.
Assiduo uindex assiduus esto. proletario ciui quiuis uolet, uindex esto.
XLIIII.
Vtrisque superstitibus, id est præsentib. undecim sumuntor ab ijs, inter quos controuersia est.
XLV.
Vindiciæ secundum libertatem dantor.
XLVI.
Aeris confessi rebusque iure iudicatis, 30. dies iusti sunto. Post deinde manus iniectio esto: in ius ducito ne iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito, aut neruo, aut compedibus 15. pondo nec minore: aut si uolet, maiore uincito. si uolet, suo uiuito: in suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras farris in dies dato, si uolet, plus, dato. Tertijs nundinis partes secanto, si plus minusue secuerunt, sine fraude esto.
XLVII.
De capite ciuis, nisi centuriatis comitijs, ne rogato.
XLVII.
Perduellionis crimen capite punito.
XLIX.
Sanatis item iuris esto, quod fortibus.
L.
Qui falsum testimonium dixerit, e Saxo Tarpeio deiicitor.
LI.
Iudex qui ob rem dicendam pecuniam acceperit conuictus est, capite punitor.
LII.
Si quis actitauerit, siue carmen condiderit, quod infamiam flagitiumue alteri precetur, capite punitor.
LIII.
Qui malum carmen incantarit, frugesue excantarit, coercetor.
LIIII.
Qui iniuria cæciderit alienas arbores luito in

to in singulas greis xxv.

LV.

Frugem aratro quęsitam furtim noctu si pauerit secueritve pubes, suspensus Cereri necator impubes uerberator, noxiamque duplionemve præstato.

LVI.

Fur manifesto furto prehensus si aut cum faceret furtum nox esset, aut interdiu se telo cum deprehenderetur, defenderet, impune occiditor, ex cæteris manifestis furibus liberi uerberantor, & ei cui luci factum furtum erit, si se telo non defendat, addicuntor serui uerberibus affecti, de saxo præcipitantor.

LVII.

Furta per Lancem liciumque concepta, sicut manifesta uindicantor.

LVIII.

De furto pacisci licitum esto.

LIX.

Si membrum rupit meum, e pacto talio esto.

LX.

Si iniuriam alteri faxit, xxv. æris pœnæ sunto.

FINIS.

INSTITVTIONES IVRIS CIVILIS D. IVSTINIANI IMP. QVAM EMENDATISSIMAE.

Cum annotationibus cùm aliorum Iurisconsultorum, tùm verò Syluestri Aldobrandini, iam ex eius scriptis

Francisci Cornelli opera, multò quàm ante, locupletioribus factis, Additis quoque eiusdem Cornelli annotationibus, nunc primum in lucem emissis.

SYL. Diuisio.

N nomine Domini. ¶ Diuiditur hæc rubrica in quatuor partes: in prima ponitur inuocatio: in scd'a noĩa, &cognomina Iustiniani: in tertia cui dirigat liber: in quarta (quę re uera in bonis codicibus non inuenitur) ponit particularis intitulatio procemij: quã ideò posui, quia glo. eã præsupponit. Non continuatur, quia est principiũ & procemium operis ſm gl. in rubr. ff. de condi·fur. & decla. Ang. hic col. penul. Nota nomen Domini inuocandum esse. Item dignitates suas à se scribi licitè posse. Item stylum scribendi, ut pręponatur nomẽ scribẽtis nomini eius ad quem scribit: quod est utile pro rescriptis, contra quæ, si aliter in eis scriptum reperiatur, pręsumitur, secundum Spec. in ti. de rescrip. præsen. Quæ uero de iuuẽtute, cupiditate, genitiuo, & de triplici Imperatoris corona notãtur hic p Ang nõ bñ colligũtur ex hac rub.] a ¶Iesu Christi. Ex hoc not. ꝙ Christian' fuit: alias nõ posset imperare. i. imperij iurisdictionẽ exercere, ut in auth. iusiu. qđ p̃statur. in prin. ibi. Et cõicator ecclesiæ, col. ij. ubi dr̃ ꝙ quilibet administrator dẽt iurare, se esse cõicatorẽ sanctę catholicæ ecclesiæ. ¶Adde, ꝙ illud est iuſm aliorum administratorum: iuſm autem Imperatoris, de quo hic agitur. ponitur in cle. j. §. ego. de iureiu.] Sic & alias incipitur,

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

† aliàs nõ sunt hæc verba. In noĩe dñi nostri Iesu Chr̃i.

Nominis diuini inuocatio, tria bona facit.

pitur, ut C. de offi. præf. ptæt. af.l. in noie Dñi & in auth. de armis. i princ. col.6. Ex hoc.n. seq̃r bonũ initiũ, medium mediũ,& optimus finis, ut in auth. quõ oportet episc. in princ. col j.] a ¶ Cæsar. A Cæsare Augusto qui regnabat tẽpore natiuitatis Christi. Vnde illud; Exijt edictum a Cæsare Augusto, ut describeret uniuersus orbis i. ut q̃libet æstimaret bona sua. & exinde quilibet Imperator dictus est Cęsar. Vel dicitur Cæsar, quia fuit cæsus, de uentre matris suæ.

Impator Cęsar[a] Flauius[b] Iustinian[c], Alemanic[d], Gotthic, Fracíscus,† Germanic, Anticus, Alanic, Vádalic, † African, pi[e], felix,[f] iclyt[g], ui ctor,[h] triumphator sp Augustus,[k]

Luc. 2.

SYL. † Nõ loqtur d Gallia ẽm Fabr. sed de quadam Francia, q̃ est in Alemania, de si fit mentio in c. j. extra de sponf. Blõdus cõtta lib.7. de inclinatione imperij. Sed uerius Francisci nomẽ vnde accepe rit Iust. do cet Alci. libr. Dif. 2. cap. 22.

** ¶ Adde, φ nõ ab Augusto, sed ã Iulio Cæsaris dicti fuerũt, ut hic in nris Annotationib. apertius ostendimus. ** ¶ Dubiũ non est, quin Iustinianus Cęsaris nomen à Iulio Cæsare duxerit. hoc ipse palam attestatur in nouella consti. 30. cui titulus, De Procõsule Cappadociæ in princ. quæ extat in editione Haloandri.

b ¶ Flauius. Quia erat de familia Flauiorum: uel quia deuicit Flauios, ut dixi. ff eo. in prin.

¶ Adde legẽdũ Flauius. ** Est autẽ nomẽ, aut potius pnomen, qđ arbitror Iustinianũ a Constantino sumpsisse: solebãt n. posteriores Imperatores noia anteriorũ, qui egregia aliqua uirtute excelluissent, sibi assume re, ut de Cæsare, de Augusto, de Pio euenisse traditũ est: nec pbare possum, φ fuerit de familia illa flauiorũ antiq̃ssima. q̃ ex agro Reatino duxit originẽ: habuit quippe Iust. Aniciorũ familiam, gens uero Flauia auctore Tranquil. in Domitiano extincta est.

c ¶ Iustinianus. Quia fuit filius Iustini ut j. de dona. §. est & aliud & j. q̃b. non est per fa. te. §. pe. Sed in decre. cõtta dist 16. habeo librũ. ubi dr φ fuit filius Constantini. Sed fortè ibi loquit de alio Iustiniano q̃ hic. Vel dic φ fuit filius Cõstantini, quia successit ei i regno. Vel dr à iustitia, quã semper coluit, & subditis iniunxit colendã, ut C de sum. tri. & fi. cath l. j.

¶ Adde, φ fuit nepos ex sorore Iustini. fuerunt ãt plures Iustiniani, cuius hoc nomẽ pprũ est, de cuius deriuatione disputare ptinacis est secundum gloss. in prin. Infor.

SYL.

d ¶ Alemanicus. hoc nomen, & oĩa se quentia noia sunt ab euẽtu sibi imposita: vt puta quia uicit Alemanos, & sic de alijs, ut in auth. de hær & fal. in prin. col. j. & hæc sunt omnia nomina p uinciarum, quas deuicit.

† Cur Vãdalicus, & Aphrican appelleť, uidere licet apud eundẽ Iusti. l. j. C. de of. pf. præte. Afri.

SYL.

** ¶ Adde φ Anticus (sic. n. legendũ est, nõ Atticus) iõ fuit appellatus, q̃a Antas Histri fluminis accolas debellauit. *Vandali ãt fuerũt ueteris Germaniæ populi, q̃ Honorij principatu in Hispaniã penetrarũt, iuxta fl uuiũ Hispalim, Beticæ tractu occupato, q̃ ab ipsis olim Vandalia, ab Hispanis vulgò Vandalasia appellatur.

e ¶ Pius. a Pio Antonino, ut in auth. ut lib. de cæte col. vj. §. nobis autem. † vel pius a pietate animi, ut C. de sum. trin. & fid. cath. l. j. in prin. & C de nup. l. imperialis. & C. de cad. tol. l. unica. ulti. respon.

f ¶ Felix. a virtute aĩ. uel felix. i. prosper, q̃a oĩa sibi ad uotũ succedebãt.

g ¶ Inclytus. A gestis magnificis. Ac.

h ¶ Victor. in fugando hostes. Accur.

i ¶ Triũphator. post uictoriã: gloriosus. n. erat pp magnifica gesta sua.

** ¶ Triumphauit Iustin. de Vandalis & Persis.

k ¶ Semp Augustus. Quia huius dẽt esse ppositi q̃libet Imperator, ut augeat: licet hoc semp nõ faciat. sic in diffinitione mrimonij, ut j. d pa po. in prin. licet interdũ diuidat, ut C. de rep. l. cõsensu. sic. in diffõne iustitiæ, ut j. de iust. & iur. in prin. ẽm Ioann.

¶ Augustus, hoc ẽ sacer, & maiestatis plenus: & nõ augustus ab augẽdo, ut hic uoluit gl. cuius & suorum sequaciũ errorẽ dicit esse ridiculum Nicolaus Perotus in suis cõmentarijs, epigrammate

† Verba se quẽtia nõ sunt Accursij.

† Sicuti fuit in donatione facta per Cõstãtinũ Papæ Syluestro. & vt non Valere: sed con tratiũ tenet gl. in l. ij. §. cũm vrbem de of. præto.

SYL. ut illa est cõior.

grammate. 3. in uerbo Cæsar. * prim⁹ pŭt hoc cognomine appellatus est à Senatu Octauianus Ro. Imperator, ut ex Suetonio docuimus hic I nfis An. nota. qđ cæteri Imperatores postea sibi uendicarunt.

a ¶ Cupidæ legũ iuuen. sci licet mittit suã gratiam, & hunc lib.

b ¶ Incipit. More rectè scribentium p̃ mittit prooemiũ, in quo reddit lectorem attentũ, docilem, & beneuolũ. Attentum, cũ dicit Summis uigilijs. nã p hoc, ꝙ ipse uigilauit, reddit nos attentos, ut uigilare dēamus: nã ius ciuile uigilantib. scriptũ est, ut ff. quæ in frau. cre. l. pupill⁹. in fi. & ibi, summa ꝓuidentia, ut j̃. proxi. §. Docilē. cùm dicit: & cum sacratissimas constõnes antea confu. &c. ut j̃. e. § omnes. docilem. n. facit qui summã rei breuitet comprehendit: nam p hoc, ꝙ ipse abbreuiauit, poterunt amodo facilius edoceri. Bñuolum. i. bonæ uo luntatis ad addiscendum, ubi dicit: & quod priori tempore. & ibi, summa itaque ope. ut j̃. eo. §. cunq; in fi.

SYL. & §. summa itaque &c.

* ¶ Accur. æquiuocat in assignandis partibus prooemij s̄m rhetoricam rationem, de hac re uide hoc in loco nostros Commentarios.

†aliàs nõ adsunt ỹba ista.

cupidæ [a] legum iuuentuti S.

¶ † Incipit [b] prooemium.

¶ Arma legesq;, ut ĩ bello & pace rectè imperetur, Imperatori necessaria sunt. hoc dicit.

IMperatoriã maiestatē [c] nõ solũ

Diuisio. IMperatoriam. ¶ Diuiditur in tres partes principales totum hoc ꝓœmium usque ad finem, licet Ioann. Pla. diuidat in quinque. Nam primo ponit in quibus debet uersari Imperator. Secundo ponit qualiter Iustinianus illud adimpleuit. Tertio nos ad studium exortatur, ostẽdendo fructus qui sequũtur ex assiduo studio. secunda ibi, in §. Quotum. tertia ibi, Summa itaq;.] Iterum prima diuiditur in duas partes: quia primo ponit dictum: secundo ponit tres causas. secunda ibi, Vt utrunque.

¶ Imperatoriã. Carens in ꝓœmio nõ est figurandus, cũ in eo nõ intendat Impe. aliquid ꝓ l. disponere, sed tm̃ cõsiliũ suũ aperire, & modũ narrare, quo librũ hunc cõponi curauit. Si tñ uis ponere, potes pro rõne dubitãdi adducere, ꝙ cùm Imperator nomen sit ducis exercituum, & militũ, & pariter militis. l. j. ff. de testa. mili. nihil aliud ab eo exigi uidebatur q̃ usus armorum. l. fi. in princ. C. de iu. deli. cuius cõtrariũ rñdet, ex eo, quia cùm ad eum spectet non tm̃ milites tegere, sed prouincias, quib. præstet, tempore belli, & pacis, eidem non minus. ll. sunt necessariæ, quàm arma, ex causis in tex. expressis. Not. summarium. Item ꝙ appellatione Principis Romani uenit Imperator. Item calumnias uitandas, & calumniatores repellendos. Item idem esse rectè, quod iustè. Item ꝙ Imperator dicitur religiosus, quod largè accipitur, ut declarat Ias. in l. j. in j. lect. in prin. C. de sum. tri. Item nota attributionem armorum factam. ll. & econuerso ad demonstrandam coniunctionem, & colligantiam ipsorum: &. ꝙ dictio, ut, est redditiua rationis. Item ibi, uttunque, ꝙ expressio uerborum, quæ inerant, toleratur ꝓ maiori declaratione.]

c ¶ Maiestatem. i. Imperatorē, q̃ est ĩ maiestate, ut C. de leg. & pst. l. digna. ¶ Adde, ꝙ maiestas est dec⁹, amplitudo, & dignitas cuiusq;: quã et ꝓ Dea honoris & reuerentiæ filia prisci coluerunt.] Similis est loquẽdi ornatus. j̃. quib. mo. ius pa. po. sol. §. filius. ibi, Imperatoriam celsitudinem. Et nota ꝙ antipophorizat rñdendo ad tacitam qõnem: hanc scilicet quare Imperator non facit quod usum est, s. armis intendere: cùm milites magis arma scire, q̃ iura oporteat, ut C. de iu. delib. l. fi. ad quod respondet, Imperatoriam maiestatem &c.

a Armis decoratam. Quæritur quare, quod erat armorũ attribuit legib. & ꝑ? Respondetur, ut ostenderet alterum alterius auxilio semper egere, ut C. de iusti. co. confir. in prin. & ff. de rei uend. q. restituere. Vel dic ꝓpriè posuit: nam arma sunt ad decorẽ, leges sunt ad armandũ & unde dr̃, Militant nãq; &c. ut C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati. Et leges dñr armare hoĩes, ut C. ad l. Iul. de adul. l. cùm uir nubit. Vel ideò posuit, ut euitetur malus sonus uerborum, scilicet cacephaton, idest turpis sonus.

SYL. ** Prima expositio uerior est, ut abũde tàm ex eodem Iustiniano, quã ex alijs scriptoribus demõstrauimus hic in nostris annotationibus.]

b Oportet ĩ opportunum est.

SYL. Adde, ꝙ immo necesse est, ut C. de iusti. co. confir. in prin. exponunt aũt hæc uerba necessitatiua ſm subiectã materiam, Ias. in l. j. col. v. in princ. ff. de iusti. & iur.

c Armatam. s. ad hanc utilitatem, quæ sequitur. Accur.

d Et bellorum. Et sic quo ad usum armorum.

e Et pacis. Sic quo ad usum legum. Accursius.

** Hinc no. ꝙ iudex debet esse iuris peritus. aliter repellitur a munere iudicandi nisi causarum hẽat experimentum, auth. de iudi. in prin. & gl. in c. sciscitatus, de rescrip.

f Gubernari. Alterum legibus. s. tps pacis, alterum armis. s. tempus belli.

SYL. Adde, nõ ꝙ tpe belli. ll. seruari nõ debeãt, sed ꝙ eo tpe minus seruent, sumpta denoĩatione ab eo, qđ plerunq; fit. l. nam ad ea. ff. de legi.]

g Et princeps s. Imperator.

** Hic intelligit de Imp uel per excellentiam, uel ꝑ adiectionẽ illius dictionis, Romanus. nam alioq, prĩcipis appellatio latius patet, ut no. gl. in clem. j. de baptis.

armis decoratã, [a] sed et legib. oportet [b] esse armatã: [c] ut utrunq; tps, & bellorũ, [d] & pacis [e] recte possit gubernari: [f] & princeps [g] Roman[9] ñ solũ in hostilib. [h] plijs uictor existat, sed et per lĩmos† tramites [i] calũniãtium [k]

h In hostilib. Qui sunt hostes, dr̃ ff. de capti. & postli. re. l. hostes. & ff. de uerb. sig. l. hostes.

i Per legitimos tramites. i. leges, q sunt uia gradiendi, sicut tramites eundi, ſm Ioannẽ. Bñ dico calumniãtes puniri ꝑ leges: nam in criminibus, siue ordinarijs, † siue extraordinarijs, ad similitudinem supplicij punitur calumniator, ut C. de accu. l. fi. & ff. ad tur. l & ĩ priuatis. ubi dr̃, Et in priuatis, & in extraordinarijs criminib. oẽs calumniosi pro qualitate admissi plectunt. Itẽ in ciuilibus, mõ pecuniaria pœna modo sacco calumniæ, mõ nota infamiæ, ut ĩ. de pœ. te. liti. per totũ, & ĩ. de act. §. si quis agens. & C. de plus peti. l. unica. & C. de iudi. properandũ. §. & siquidem. ubi punitur contumax in expensis. Vel dic, ꝙ septẽ gña pœnarum uocat lĩmos tramites, ut ff. de pœ. l. si quis forte. in fine. cum duab. seq. Vel dic ꝙ magistratus uocat tramites ꝑ quos iura reddunt: nã parũ ualeret iura esse ĩ ciuitate, nisi essent q ea executioni mandarent, ut ff. de ori. Iur. l. ij §. post originẽ. q puniunt in crĩalibus, puniunt & in ciuilib. in expẽsis, & in uiatico, ut ff. de iudi. eũ quem. quæ ultima uerior est. Accur.

Adde tramites hic uocari modos, quibus ll. utuntur: & ꝙ iudex criminalis cognoscit incidenter de causa ciuili, dummõ sit accessoria, etiam in eadem sententia. l. interdum. §. qui furem; & ibi doc. ff. de fur. SYL.

k Calumniantiũ. Calumniator est q falsa crimina sciẽter intẽdit, ut ff. ad turpi. l. j. in prin. & facit ad hoc. ff. de ijs q no. infa. l. athletas. §. calũniator ꝗs aũt sit ꝑuaricator, & tergiuersator, dicitur in prædictis legibus.

Adde calumniantẽ hic accipi pro quocunque aliquid cõtra ius faciẽte. SYL.

Calumnia torum puniti o.

† Extraordinaria, crimina, & priuata, q̃ sint, no. gl. j. in d. l. Et in priuatis.

† Legum tramitem noĩati. de Iusti. l. j. in princi. C. de uet. iu. enuc. Magistratus sunt tramites lĩmi.

calum-

calumnia tot temq; aliàs puniri in ordinarijs similitudine supplicij, in extraordinarijs pro motu iudicis, vt per Doct. ī d. §. calūniator. & ī l. j. §. j. ff. ad Turp. qd̄ plenius explicauimus hic in nostris Annotationibus.

inquietates expellat: & fiat tā iuris religiosissimus, [a] quàm victis hostibus triumphator magnificus.

¶ Vtrunqs assecutus est Iusti. quod testantur populi ab eo deuicti, & ll. latæ, præsertim C & ff. hoc dicit.

¶ Quorū vtraq; [b] viā cū summis vigilijs, sūmaq; prouidētia, [d] annuente Deo pfecimus. Et bellicos [f] quidē sudores nr̄os Barbaricę [g] gētes sub-

a Religiosissimus. Nota quem fieri religiosum per leges: nam ipsæ sunt sacræ, vt C. de leg. & consti. l. leges.

SYL. Religiosus, vt ait Cic. lib. 2. de natu. Deo. dicitur, qui diligēter ac fideliter tractat, quæ ad cultū deorū pertinēt: & quia Iustitia olim pro Dea colebatur, factum est vt eius obseruatores religiosi iuris rectè appellentur, quemadmodum in nostris Annotationibus ostensum est.] Item nota hic quatuor proportionabilia, scilicet arma, vsus armorum, victoria, triumphus. item leges, vsus legum, calumniæ repulsio, iuris religio.

ADDITIO. Nam sicut se habent arma & vsus armorū ad victoriam, sic victoria ad triumphum: & sicut leges & vsus legum ad calumniæ expulsionem, sic calūnię expulsio ad religionem. Ioan. Fab.

¶ Quorum. Diuidit in duas partes. Primo dicit, ꝙ Impe. perfectè se habuit circa arma & circa leges. Secūdò hoc suum dictū probat ab effectu. Secunda ibi, Et bellicos. itē secūda subdiuidit. Nā primo exēplificat qualiter se habuit circa arma: secūdo circa iura. secunda ibi, Oēs verò populi. Ang.

SYL. Quorum. Casus. Cū hic tantum tractet, qualiter quod maximè Principem decet fuerit in Iusti. nō exigitur alia casus figuratio. pendet. n. hic §. à generali ꝓpositione s̄. facta No. ꝙ licet seipsum laudare: ꝙ & qñ quis ad aliquid faciendum tenetur, debet illud omni opera & diligentia adimplere. Item ꝙ ea quæ facimus, à Deo sunt omnia, & ꝙ differunt promulgare, & componere. Item ꝙ confusa debent distingui. Item ꝙ iugū ponit pro iurisdictione & potestate. Itē ꝙ īnumerū dicitur ꝙ est multiplex licet numerari possit: & ꝙ dictio, iterū, importat secū dam vicem.]

b Quorum vtranq; Si ista debent esse in Principe, tu Iustiniane qd fecisti? Resp. quorū vtrāq;. Pro ea iure.

c Cū summis vigilijs, idest cū summo labore quo ad leges: nā ius ciuile vigilantibus, & nō dormientibus, scriptū est, vt ff. quæ in fraudem credito. pupillus. in fi. Accursius. Vigilantibus iura subueniunt.

d Prouidētia, scilicet quo ad arma. & nota tres esse hominis status: memoria præteritorum, scientia præsentium, & prudentia futurorum.

Dic p vigilias intelligi labores corporis: per prouidentiā, prudēs animi consiliū. Nam prouidentia, vt diffinit Cice. de inuent. est per quā futurum aliquid videtur, antequam eueniat. facit. l. j. ff de legi. tut. in princi.

e Annuēte Deo. Deo gratias refert, cuius auxilio triumphum meruit obtinere, vt C. de offi. præfe. præt. Afri. l. j in princi.

f Et bellicos. Quod coniunctim dixerat dicendo, Vtranq; viam &c. nūc diuidit, dicendo primo qualiter se habuit circa arma. Accur.

g Barbaricæ. Barbari sunt qui extra Romanum Imperium sunt, & maximè hostes. Barbari.

SYL. Adde, ꝙ barbari ponuntur hic pro idomitis & incultis. aliàs. n. barbari dicuntur qui nec Latini, nec Græci sunt, à linguæ duritie: à qua barbari dicuntur antiquo vocabulo, qui duro atque aspero sermone erant.]

iuga nostra† deductæ[a] cognoscunt; & tàm Africa,[b] q̃ aliæ† inumerę puinciæ,[c] post tanta temporum spatia, nr̃is victorijs à cœlesti numine pręstitis, iterū ditionis Romanæ nr̃oq; additæ Imperio, † ptestant. Omnes[d] verò populi legibus tam à nobis pmulgatis,[e] q̃ cōpositis[f] reguntur. Et cū sacratissimas constitutiones antea cōfusas[g] in luculentā ereximus cōsonātiā,[h] tunc[i] nostrā extēdimus curā[k] ad imēsa[l] veteris

a ¶ Deductæ de nouo.
** ¶ Qđ ait, Subiuga nostra deductæ dictum videtur ex priscorū more, victos, inermes ac discinctos trāsire cogebant subiugum, qđ fiebat duabus hastis in terra defixis, tertia quę supligata, vt Festus memorię pdidit.

† aliàs redactæ.

† aliàs numerosæ.

b ¶ Tam Africa. Sub qua multæ puinciæ cōtinent. ** ¶ Victoriā de Africa partā, & quæ prouinciæ in ea contineantur, copiosè explicat Iusti. in l. j. C. de offic. præfec. præt. Afri.

† i. testantur, vt accipit ēt in c. eū q. de dolo & cōtu. in vj.

† Idest p testimonio sunt, cū sit notorium.

c ¶ Prouinciæ. Sic construe, Tā Africa q̃ aliæ innumerabiles prouinciæ iterum additæ. i. adiūctę ditioni Ro. i. iurisdictioni, nostroq; Imperio post tāta &c. † protestantur nostris victoris à cælesti numine prætitis. nā istæ prouincię prius fuerunt de Ro. imperio, post desierunt, & post centū & quinque annos redierunt, vt hic: & hoc innuit quando dicit, iterum.

SYL.

¶ Adde, q aliquādo significat prima vice. c. tua nobis. de appel. quandoq; bis vt hic: aliqñ pluries. l. veluti. §. hęc vox. ff. de eden.] Et qñ dicit. Et post multa temporum spatia &c. vt C. de officio præfec. præto. Afri. l. j.]

d ¶ Omnes verò. vsq; huc dixit qualiter bellicam curā habuit: nunc qualiter legalem. Accursius.

Promulgare & cōponere quid sint.

e ¶ Promulgatis. Scilicet à nobis: & dic de nouo. Et est promulgare, æquitatem rudem & naturalem occultam iuris laqueis innodare. Componere autem est difficilè promulgata in ordinem compendiosè redigere. † Vel dic, q promulgare legē est eam cōdere, & conditam recitare, proferre, pnunciare, patefacere, pdere, vel manifestare. Sed cōponere, propriè est disponere & constituere, & quasi simul ponere, vt patet in glo. sequen.

† Verba sequentia non sunt Accursij.

f ¶ Cōpositis Scilicet ab alijs, quas reformauimus in melius. Vel dic cōpositis à nobis: quasi diceret cōpilatis à nobis: quasi simul positis à nobis: quales sūt leges. ff. & C. & aliorum Imperatorū: suas em̄ & pmulgauit & composuit.

* ¶ Dic q promulgatas intellexit à se latas, cōpositas verò collectas atq; in ordinē digestas: quæ differentia nō est perpetua, cùm cōponere, vt hic diximus in Annota. non minus propriè significet inuenire & primo facere, quam ab alijs inuenta, aut facta colligere. l ij. §. deinde ex his legibus. ff. de orig. iur. Promulgari verò lex propriè dicitur, cùm primum in vulgus editur, quasi prouulgari, vt Festus ait.

SYL.

g ¶ Confusas, scilicet in tribus Codicibus positas, Gregoniano, Theodosiano, & Hermogiano. vt C. de no. co. fac. l. j. in princ.

h ¶ Consonantiam, scilicet in vnum Codicem, quem non habemus, sed ex eo factus est iste quem habemus, vt C de vete. iur. enu. cir. prin. & l. j. de emen. cod. Iusti.

SYL.

¶ Adde q hic factus est post Institutiones, ille. s. quē nūc habemus. l. me minimus. C. de leg. hæc ponit Ias. in §. rursus. col. 13. j. de actio.]

i ¶ Tunc. i. statim post compositionē illius codicis fecimus Digesta.

k ¶ Curā. Vt nulla contrarietas posset reperiri, nullaq; superuacua, aut similitudo, vt C. de no. com. §. quib.

l ¶ Ad immensa. Nā erant tricies centena millia versuū. i. legum, vel. §. vel rāso. & duo millia librorum, & aliæ

multæ

multæ leges, vt C. de vet. iur enu.l.ij. §. oía . & in prooemio. ff. §. & antea. ** ¶ Veterem autē prudentiā appellat ius vetus , qđ ab vrbe Roma condita , & à Romuli tempore ad seculū vsq; Iusti. fermè per mille quadringētos annos confusissimè sparsū erat : qđ postmodū idē Iustin. in titu. de vet. iur. enuc. mandauit enucleari. i. exponi & in certū librorum ordinem redigi.

prudētię volumina, & op⁹ desperatū [a] q̄si ꝑ mediū profundū eūtes, cœlesti fauore [c] iā adimpleuimus. [d]

¶Peracta. C. & ff. ꝯpilatione mādauit Institutiones cōponi, vt principia huius sciētię auspicarētur à ll. Imperatorijs, : qđ añ nō nisi ꝑ quadriēniū licebat. h. d. vsq; ad §. igit.

¶Cūq; hoc [e] Deo ꝓpitio peractū [g] ē, Triboniano [h] viro magnifico, ma

† cogitauit & Iulius Cæs. đ iure ciuili in ordinē redigēdo, auctore Sueto.

* . Instōnes factæ sūt añ codicem.

a ¶ Desperatū. s. à Cōstātino. † nā Constantinus voluit hoc facere, sed non potuit. † b ¶ Profundū. Reperit enim omniū legū tramitem, qui ab vrbe Romana condita & Romuleis descendit tēporibus, ita esset cōfusum, vt in infinitū extenderet, & nullius humanæ naturæ capacitate concluderetur, vt C de vet iu. enu.l.j. in princ. Accur.

c ¶ Cœlesti fauore. Subaudi mediāte.

d ¶ Adimpleuimus. Post Digesta ergo & post primā compositionē Codicis, quē non habemus, factus fuit hic liber, sed tñ ante compositionem secundi Codicis, quem habemus: vnde quod hic dr̃, q̃nq; per Codicem corrigitur, vt facit de anno vtili q obtinet ſm hunc librum, & in restitutione minorum & maiorum, vt ĩ de act. §. rursus. secus est per Codicē in dictis restitutionibus, vt C. de temp. in integrum restitutionis. l. fi. Item in secunda eius compositione facit mentionē Institutionum iam compositarum, vt C. de emen Iusti. Cod. & secunda eius æditione. l. j. §. supradictis.

** ¶ Adde, ꝙ cū Iustin. cōcordasse primum suū C. cum Digestis & Institutionibus fateať, quisquis velit asserere, in Cod. quē hodie habemus, inesse correctionē Digestorū, aut Institutionū , oportet, vt id ab vna ex quinquaginta constitutionib secundo Codici insertis, & post primū promulgatis, esse factū ostēdat: cuius rei sciētia ex eo haberi pōt , si ad finē scriptum sit , datas Lāpadio & Oreste Coss. vel post Lampadij & Orestis cōsulatū semel aut iterū , vel tertio aut q̄rto Iustiniani & Paulini consulatū , vt rectissimè Alciatus nr̃ docuit in Parer.

ADDITIO.

De hoc ẽr casus in l. memi nimus. in pri. C. de leg. hær. vbi tex. facit mentionē de hoc libro. facit. l j. C. de ve. iu. enu. quod no. qa si aduersarentur adinuicem, debes magis stare legi. C. tanq̃ vltimæ q̃ huic libro: nisi in illis legib. de quibus hic fieret mentio. Ang.

¶ Cūq;. ¶ Diuidiť in duas partes. Primò poniť qualiter mādauit fieri hūc librum . secūdo ponit causas propter quas. secunda ibi , vt liceat. Ange.

¶ Cūq;. Casus. ¶ Pro casu aīaduertas qualiter Iust declarat cur , qualiter , & ꝑ quos fecerit hūc librū cōdi. & illi⁹ vtilitatē oñdit ꝑ modos expressos in tex. Nota igiť summā. Itē ꝙ qs pluribus officijs cōpatibilibus fungi p̄t: & ꝙ tria requiruni ad implēda iniūcta: sciētia, diligētia, & fides. Itē nota significatū ꝟbi, antecessor. Itē ꝙ sciētia, diligentia, & fides experientia cōprobanť. & ꝙ ex vnico actu ñ dignoscūtur. Itē ꝙ Institutiones sunt principia ll. & ꝙ introducendū est qđ cōferat aīæ & corpori : & ꝙ hæc sciētia hēt principiū & finē §. & quod pene. in prooemio ff Itē ꝙ cōdere ll. à Principe delegari & demandari alteri potest, dummodo id specialiter fiat.]

e ¶ Hoc. s. volumē Digest. & Codicis .

f ¶ Deo propitio. i. Deo coadiuuante .

g ¶ Peractum est, idest completum.

h ¶ Triboniano. hoc nomē & sequen

gistro,&† Ex quæstori[a] sacri palatij nostri, necnon [b] Theopylo, & Dorotheo, viris illustribus[c] antecessorib.[d] †nostris (quorum [e] omnium solertiam, & legum scientiam, & circa

tia sunt datiui casus, & etiã dictio cõuocatis: & construuntur cum illo verbo inferius, mandauimus.

a ¶ Exquæstori. Pro suo simplici ponitur, scilicet quęstori. Nota ꝙ tribus modis dicitur quæstor. Primo, ille qui quærebat pecunias tributorũ per mundum & seruabat. † Secundo, ille qui præerat capitalibus causis. Tertiò qui stabat vt legeret libros principales, qui candidatus Principis dicebatur: & ita hoc tertio modo accipio hic, vt ff. de offi. quæstoris. l. j. in fi. & de orig. iu. l. ij. §. deinde cũ ærariũ. Vel dic ꝯ in lo. ꝙ iã fuit in illo officio, sed nũc nõ est: inde exquæstor, i. extra quæsturã positus. Vel dicas tertio, esse nomen dignitatis, vt excõsul, vt C. de aduoc. diuer. iu. l. petitionem. ibi, egredientẽ.

a ¶ Quæ nam fuerit Triboniani quæstura, seu exquæstura (vtroque. n. nomine idem puto significari) & quantæ esset potestatis, id quod nemo ferè adhuc bñ declarauit, uide hic nostras Annotationes vbi demonstratũ est hanc sacri palatij quæsturam summum fuisse magistratũ & principatui proximũ. † Eiusmodi q̃stor apud græcos appellat πάρεδρος auctore Procopio libro primo de bello Persico. Erarq; ferè eiusdem potestatis, cuius est hodie apud Gallos Cancellarius, & inter alia munera constat eum Principis responsa & rescripta dictasse. l. vlti. C. de diuer. rescript. Iustinianus in authent. de exhiben. reis. appellat gloriosissimum quæstorem diuinis nostris ministrantem literis. in authent. ut diuinæ iussiones. col. 8. iubet, vt diuinæ iussiones à quæstore subscribantur, in l. præcipimus. C. de appella. quæstor dicitur sacrorum iudiciorum pręses. nam cum præfecto p̃torio iudicabat de appellationibus, quæ ab oĩbus spectabilibus iudicibus in sacrũ auditorium Principis deferebantur, vt etiam colligitur ex auth. de appella. palatium autem dicebatur locus habitationi Principis dicatus. l. j. C. de pala. l. quicunque. de ope. pub.

b ¶ Necnon. Nota, duæ negatiões faciũt vnam affirmationẽ, ut hic. & ff. de verb. signi. l. duobus.

¶ Adde ꝙ Andr. Alciat. ibi optimè declarat; & ex mente Ange. hic die glo. veram nisi de mente contraria constet: vel nisi simus in rustico secundum Bal. in l. qui se patris. colum. 3. C. vnde lib. vel nisi ad diuersa referantur, secundum Bar. in l. manifestè. ff. de iureiur.

c ¶ Illustribus. Quatuor sunt ordines dignitatũ: maximi, vt super illustres: magni, ut illustres: medij, vt spectabiles: minimi, vt clarissimi: quos specifica, vt in auth. de appel. §. j. ij. iij. & iiij. coll. 4. & in auth. ut ab illustri. & qui supra eos sunt coll. 5. Sunt & infimi, vt defensores ciuitatũ, & magistratus municipales: & isti non habent merum Imperium, sed superiores sic.

ADDITIO. Et ideò potestates & rectores ciuitatum non deberent posse ingerere pœnam sanguinis, quamuis contrarium de facto obseruetur, vt hic per Ange. sed superiores sic.

d ¶ Antecessoribus. Scientia, vel ætate: vel quia fuerant cum præcedentibus Imperatoribus.

a. ¶ Verius ẽ antecessores dictos fuisse, qui ius ciuile profiterentur, ex eo ꝙ scholasticis quodã modo pręirent illos docendo, vt manifestè deprehenditur ex prooemio. ff. in prin. vers. Sed cum vos.

e ¶ Quorũ. Hic est interpositio vsque illuc, Cõuocaris &c. Et nota, ꝙ in tribus hic cõmendantur qui sunt huic arti inuẽti. Primo in solertia, i. in cautela, vel ingenij scientia, ut l. j. C. si ma fac. alie. fac. sine decr. ab. hab. Itẽ in legũ scientia. Eligendus est enim

ralis

† aliàs q̃stori. al. exquæstore.

Quæstor dicitur tripliciter.

† Et hic in iuf diuersis nõb. nũcupaĩ: susceptor & opinator, ut C. de suscep. & Arch. l. nisi opinatores lib. 10.

SYL.

† Alia lrã nõ habet nostris.

Imperium merũ certis dignitatib' est cõcessum.

SYL.

SYL.

Magister qualis esse debet. Magister talis magister, qui in se laudabilem vitam probis moribus monstrauerit: & docendi peritiã, facundiam dicendi, interpretãdiq; subtilitatẽ, & copiã differẽdi se habere patefecerit; vt C. de profes. qui in vr. con. docto l. 1. lib. 12.

Præsumptio à uanis sumitur. Item in fidelitate: nam ex quo hactenus fideles extiterunt: præsumitur pro eis. ff. de re mili. l. nõ oés. §. à barbaris, de præteritis enim sumimus coniecturam ad futura ff. de accusa. l. si cui. §. eisdẽ. & quandoque occultã coniecturã sumimus ad præteritum, ut C. ad l. Iul. de adul. l. si quis adulterij.

nostras iussiones fidem, iã ex multis rerũ argumentis [a] accepimus [b]) conuocatis mandauimus [c] specialiter, ut ipsi nostra auctoritate, nostrisque suasionibus [d] Institutiones [e] componerẽt: ut liceat uobis [f] prima legũ cunabula [g] non ab antiquis fabulis [h] discere, sed ab imperiali [i] splẽdore appetere: & tam aures, quàm animi vestri, nihil inutile, nihilq; perperã [l] positũ, sed qđ in ipsis [m] rerum obtinet argumentis, accipiant: & quod priore tẽpore uix post quadriẽniũ prioribus cõtingebat, ut tunc cõstitutiões impe

ADDITIO Vide glo. in c. scribam. de præsum.

a ¶Ex multis rerũ argumentis, idest ex multis rebus, uel negocijs, quę sunt argumenta. Vnde dicit prouerbium. Opus laudat magistrum. sic in auth. de mona. § sancimus col. 1. — Prouerbium.

b ¶Accepimus, idest recepimus.

c ¶Mandauimus, idest præcepimus.

d ¶Suasionibus. in bona parte accipe. aliãs in mala accipitur. ff. de ser. cor. l. 1. §. persuadere. & C. de fur. & ser. cor. l. si quis persuaserit.

e ¶Institutiones. Ideo sic dictas. q̃a in statũ Romani iuris nostrã erigunt intelligentiã, ut ĩ titu. 1. §. his igitur.

SYL. ¶Adde q̃ ab instituendo dictæ sunt, sicut & opus Quintiliani Oratoriæ institutiones appellatur. quid aũt differant, instituta ab institutionibus, vide Lau. Val. in lib. elegan. 4. cap. 9.

f ¶Vobis. Loquitur iuuenibus.

g ¶Cunabula. Per simile loquit: quia sicut in cuna infantes primo morant, ita iuris præceptor instituta primo legere debet sic. ff. de offi. præ. prætor. l. 1. § his cunabulis.

h ¶Fabulis. Quia in antiquis Institutionibus erãt fabulæ, quæ fabulæ nec vera nec verisimilia continent, secundũ Tulliũ lib. 1. de Inuen.

SYL. * ¶Per fabulas uidet intellexisse prima illa exercitamenta iuuenũ in scientia legali, cùm præceptores rhetorũ more ipsis casus proponerẽt fabulosos, ut ita illecti deinde ad difficiliora deducerentur. Aut certè sensit de adulterina illa doctrina, quæ antea tradebat §. Hæc autem. in proœ. ff.

i ¶Ab imperiali splendore, idest ab Imperatore qui splendet.

ADDITIO. Vel dic, Ab imperiali splendore, idest ab imperialibus cõstitutionibus, quæ splendere dicuntur.

k ¶Nihil inutile. Quo ad animã: uel nihil inutile idest inusitatum: ut patet ex eo quod dicit infra proximè, Sed quod &c.

l ¶Perperam positum. quo ad aures. Vel dic. i. male positum & contra ius.

** ¶Theopyl. us uertit εἰκῇ hoc est, temerè, frustra: ut sit sensus, nihil esse in hisce Institutionibus ociosum, & sine causa positum.

m ¶In ipsis. Idest in ipsa rei ueritate, uel in his, quæ quotidie emergere possunt. Non autem inueniuntur hic ea quæ non possunt euenire: quia de his non curant legislatores, ut in authen. ut sine prohi. matres debi. & cred. §. quia uerò. coll. 7. & ff. de legib. l. iura. & l. nam ad ea.

SYL. * ¶Melius est accipere argumenta, ut &c

ratorias legerēt, a hoc vos à primordio b ingrediamini, digni c tāto honore, tātaq; reperti felicitare, vt & initium d vobis, & finis e legū eruditionis, à voce principali f procedat.

¶ Post completa. ff. iusti: componi Institutiones, in qbus principia huius scientiæ sunt posita cum correctionibus iuris antiqui, quibus auctoritas per ipsū data fuit. h.d. vsq; ad §. fin.

¶ Igitur g post libros quinquaginta h fforū, seu Pā-

& Quintil. sæpe, pro speciebus seu casibus qui proponuntur, vt sit sensus. his libris illa solum tradi quæ in decidendis casibus obseruātur, non quæ abrogata sunt legibus, aut consuetudine abolita: quod latius hoc loco in Annotationibus explanauimus.

a Legerent. Nam & olim à principio legebant Imperiales constitutiones. Institutiones antiquas, vt in proœ. ff. §. discipuli.

** Hic locus intelligendus est nō de institutionibus antiquis, vt intellexit Acc. sed de constitutionibus primò Codici insertis, quæ quinto anno olim prælegebantur §. duabus. in proœ ff.

b Primordio. Idest tantum primo anno proficietis quantùm proficiebaris in quatuor. Et nota, quò adulatur nobis Imperator. Accursius.

SYL. * Inepta expositio. Sensus enim est, hodie primo anno hasce Institutiones tradi, quæ & ipse, propterea quod ab Imperatore compositæ sunt, rectè Imperatoriæ constitutiones appellantur §. sed & quod. I. de iu. nat. gen. & ciu. cùm olim non nisi post quadriennium primus Codex, qui liber constitutiones Imperiales continebat, prælegeretur. § duabus in proœ ff.

c Digni. Vos dico digni, &c. Accursius Floren.

d Initium Scilicet liber iste.

e Finis. i. Codex. Nam primo anno Institutiones legi debent, in quinto legitur Codex, vt in proœ. ff. §. duabus. ibi, Quibus si benè. Accur. Floren.

f Principali Idest Principis Et nota, quod hæc scientia caput habet & finem, licet in alijs artibus hoc non sit, licet vtilissimæ sint, vt in procœmio ff. §. Et quod penè.

Igitur. Diuiditur in duas partes: in prima ponitur cōmissio cōpilationis, cum ijs, quæ in Institutionibus continentur: in secunda, vnde sint extractæ, & quod auctoritate Imperiali confirmatæ sunt. Secunda ibi, Quas.

¶ [illegible] in narratione Imperatoris non figuratur. Nota; quod facere dicimur, quod per alium facimus. Item quòd per desuetudinem tollitur vel inumbratur. l. Itē quòd non sufficit Principem committere. l. compilationē, nisi postea approbet. Item quod quotidiana diligenter sunt attendenda: & quòd breuiter dicitur, secundùm subiectam materiam l. antiquitas. in fi C. de vsufru Item quod non sufficit simpliciter legere, sed requiritur cognitio & examinatio. Item quod accommodare importat idem quod tribuere: & obtinere, esse in viridi robore & obseruantia.

g Igitur. Ita continua secundū Ioan. quia prædictorum virorum scientiam & auctoritatem probauimus, nec per alios poterant commodiùs expediri: igitur mandat per eos diuidi: vel quia ab Imperiali splendore † approbatur, & ideo mandat diuidi, vt melius possint intelligi. ff. de verborum signific. l ij. § cuiusque. Continuatio. † aliàs appetitur.

Adde tamen, quod § continuatio non est facienda. gl. in l Gallus. in princ. in verbo, posthumos ff. de lib & posth. SYL.

h Quinquaginta. Qui comprehenduntur intra ff. vetus, & Infortiatum, & ff. nouum.

i Digestorum. Ideò dicuntur Digesta, quia omnia ibidem decidenda digeruntur & soluuntur. Accur. Digesta vnde dicūtur.

* Quare libri Digestorum hac nota ff significentur, & an rectè, vide Alcia. lib 3. Dispunct. c. 16. SYL.

Pan-

dectarū, [a] in quibus oēius antiquū collectū ē, † quos [b] per eundem virum excelsum Tribonianū, necnon & cęteros [c] viros illustres & facundissimos ꝯfecim*, in † hos quatuor libros easdem [d] Institutiones partiri iussim*, [e] vt sint totius legitimę sciētiæ prima elementa: [f] in quibus [g] breuiter expositū est, & qđ antea obtinebat, [h] & qđ postea desuetudine inumbratū, ab Imperiali remedio illuminatum est: quas [k] ex oībus antiquorum Institutionibus, & præcipuè ex commentarijs Caij [l] nostri

Pandectæ vnde dīr.

a ¶ Pandectarum. a pan, quod est totum, & decten, quod est doctrina, qa ibi est doctrina omnium iurisconsultorum, vt C. de ve. iu. enuc. l. ij. §. oia.

SYL.

¶ Adde, ꝙ aliter interpretatur Gellius lib. 12. c. vlt. * ad quod vide Budęum in l. j. in fin ff. de iusti. & iu. nam hoc nomen deriuat à πᾶν. i. omne, & δέχομαι. i. cōplector, cōtineo, vt innuit etiā Impe. in d. §. omnia.

† aliàs qđ.

† aliàs de est hos.

b ¶ Quos. s. quinquaginta libros. ff. Acc.

SYL.

c ¶ Et cęteros. Scilicet 15. ex permissu Iustiniani electos, vt C. de ve. iure enu. l. j. § ij. & l. ij §. q omnia.

d ¶ Easdem Institutiones. idest eadem instituta.

¶ Adde ꝙ hanc expositionem reprehendit Lau. Val. lib. 4. c. 9. * ait enim instituta dici bonos mores consilio & ratione sumptos: Institutiones vero præceptiones, quibus instituimur & docemur. rectè igitur institutiones iuris ciuilis appellantur hi quatuor libri, quibus ius ciuile docetur: sicuti Fab. quoq; Quint. opus suū de artis oratorię pręceptis inscripsit de institutione oratoria.] Vnde collige hūc librum sumptum ex volumine Digestorum: vel propriè dicit Institutiones, quas mandauit fieri, nunc mandat partiri, nam partitio animum legentis incitat, mentem intelligentis pręparat, memoriā artificiosè reformat, vt infra de leg. §. sed non vsque. & ff de excep. doli. l j.

Diuisio tria opat.

e ¶ Iussimus. q. d. Institutiones iussimus fieri extra libris antiquorum, vt continerent quicquid in rebus, quæ in præsenti æuo uersantur, consentaneum est, ut C. de ve. iu. enu. l. ij. §. sed cum prospeximus. Accur.

Elementa & eorum qualitates sunt quatuor.

f ¶ Prima elemēta. Quia sicut ex quatuor elementis oīa corpora cōficiuntur, sic vt ex terra & aqua, ex igne & aere, i. ex viribus horū quatuor elementorum totus mūdus gubernat, ita hic liber comprehēdit omnia iura.

SYL.

¶ Adde ꝙ melius diceretur oīa principia & fundamenta. l. ij. §. sed cū prospeximus. C. de vet. iu. enucle. simili tamen locutione vsus est etiam Cice. in Topi. admonuimus hoc loco in Annota.] Et nota ꝙ terra est frigida & sicca: aqua frigida & humida: ignis calidus & siccus: aer calidus & humidus. Primum habet naturam melancholiæ: secundum, scilicet aqua, phlegmæ: ignis, cholerę: sanguis respōdet aeri.

g ¶ In quibus, scilicet institutionib*.

h ¶ Obtinebat, i. erat in vsu, & nunc desijt. Accur.

i ¶ Desuetudine. Nota legē tolli per desuetudinem.

¶ Adde ꝙ communis Doct. sententia est, ꝙ si non vsus non habet in sē actum contrariū, nōn tollat. l. Ias. in l. de quibus. in 6. not. ff. de legi.]

¶ Vel per contrariam consuetudinē & iterum eandem consuetudinē per superuenientē legem tolli. sic. ff. de sepul. vio. l. 3. §. diuus. & in authen. de hær. & fal. §. sed qm. col. j. & subijcit, Ab imperiali &c. & est optimū exemplum. C. de iudi l. rem non nouam.

K ¶ Quas scilicet Institutiones: & accipe legimus & recognouimus. i. esse compositas ex omnibus. &c.

l ¶ Caij nostri cōmētarijs dico factis super

super

super libros Institutionū antiquarū.
a Qnotidianarū. Liber erat sic appellatus, eo ꝙ singulis diebus gerenda à magistratibus continebat qualiter iudicarentur. SYL.

Adde, vel dic rerum magis vulgatarū, & quæ quotidie in controuersiam venire poterant.]
b Cū tres.interpositio est. SYL.
Summa itaque. Cùm hic §. vnicum tantū habeat cōtextum, non recipit diuisionem: & cùm sit simplex cohortatio, non exigit casus figurationem. Nota. ll. nostras dici ex hoc, quòd eis à nobis sit tributa auctoritas: & quòd in quolibet opere perficiendo requiritur summa diligētia. Item ꝙ ambitio virtuti innixa non damnatur, & spes & desiderium honorum & dignitatum. Item ꝙ nihil actum videtur, quando aliquid superest agendum. Item ꝙ à ll. studijs discedere nō debemus nisi perfecta omnis iuris cognitione. Item ꝙ reipub. administratio per iuris peritos facienda est.

tam institutionū q̄ rerū quotidianarū, [a] alijsq; multis ɔmentarijs cōpositas, cū tres [b] viri prudētes prædicti nobis obtulerūt: & legimus, & recognouimus, & plenissimū nostrarum constitutionum robur eis accommodauimus.

¶ Hortatur iuuenes ad studia, vt ijs pfectis possint rēp. administrare. h. d. vsque ad fin.

¶ Summa itaque ope, [c] & alacri [d] studio, has leges [e] nostras accipite, & vosmetipsos sic eruditos ostendite, [f] ut spes [g] vos pulcherrima foueat, toto legitimo opere pfecto, [h] posse ēt nostrā [i] rempublicā in partibus eius [k] vobis [l] credēdis [m] gubernari. † D. C. P. 9. Calend. Decemb. D. Iustinia. PP. 3. Consu.

† Hoc est Datū Cōstātinopoli. 9. calē. Decēbris D. Iustiniano pater patriæ tertium Consule.

c Ope. Quantum ad corpus. vnde Virgi. lib. 1. Geor. Labor omnia vincit Improbus. Accursius.
d Et alacri. Affectio enim operi tuo nomē imponit, vt C. ad l. Cor. de sica. l. j. ff de fur. l. qui iniuriæ. in prin.
e Leges nostras. Scilicet Institutionum. Accursius.
f Ostendite, Idest ita proficite ī hoc libro: vel ita morib. informati sitis: nā boni mores plus quā diuitiæ operantur, vt ff. de tuto. & cura. da. ab ijs. l. scire. §. fi. & ff. de verb. oblig. si quis stipulatus sit Stichum, in fi. SYL.
* Nihil hæc ad mores: sed planè intelligendus est hic locus: ostendite o iuuenes vos ita doctos & legū sciētia excultos, vt optimā spem concipiatis, rempublicam nostram studio perfecto rectè a vobis posse administrari, ac gubernari.
g Vt spes. i. hæc spes sit de vobis nostrā rempublicam posse gubernari.
h Perfectò, idest lectis alijs libris.
i Nostram. aliàs vestram.
k Eius reipublicæ.
l Vobis. Idest à vobis credendis lectis etiam alijs libris. Vel si habes credendam, idest committendam, vobis datiuè legitur: & hoc dico legitimo opere perfecto, idest cum quinquennio legeritis: nam tunc opus eō summatur, vt in procemio. §. duab. alijs. Et quòd dicit in partibus eius, ideò est, quia multæ sunt partes eius, vt præfectura, consulatus, & aliæ multæ, vt patet ex tractatibus de officijs. in ff. & in C.
m Credendis, idest quia creditur secundum primam expositionē. vel si habes credendam, dic, vt in glo. supra. Accursius.
* Vtro modo legatur, siue credendis, siue credendam, vna est uerbi credere significatio: accipitur enim pro commitere: quo genere loquendi vtitur etiam in l. ij. §. Nos itaq; .C. de vet. iu. enu. SYL.

De

Iustitia est mater iu. — De iustitia & iure rubrica.

Iustinianus tractaturus iura populi Romani præmittit de iustitia, quæ est mater iuris.

SYL. Adde, quod Ias. hic intelligit de iustitia in actu] Et ideo ab ea incipit: sic obligatio mi è actionis, ut ff. de procu. licet §. ea obl. & ideò præmittitur in tractatu, ut j. de obl. in prin. & de act. in prin.

† aliàs Institutionū Imperialiū lib j.

¶ † Institutionū, seu elemētorū D. Iustiniani sacratissimi principis.

LIBER PRIMVS.

¶ De iustitia[a] & iure.[b]

¶ Iustinianus ueluti optimus præceptor imitatus est rectū ordinē procedendi, q dēt esse diffinitiuus, diuisiuus, & exēplorū positiu.[us] & primo ponit diffinitionē iustitiæ & iuris prudentiæ, ex l. iustitia. ff. eo. tit.

Vstitia[c] est † constans, & perpetua uoluntas, ius suū tribuēs, quod uera iustitia cōsistit in administratione, nō ī cognitione. Itē quod iuris pruderia uersat̄ ēr in cognitione rerū diuinarum, & quod est cognitio iusti, & iniusti. Item quod enumeratio cōtrariorum non est superflua, nisi super utroque detur doctrina.

SYL. Adde, quod iō præposuit, qa iuri operā daturū prius nosse oportet, unde nomen iuris descendat, quod a iustitia dicitur. l. j. ff. eod. titu.

b Et iure. s. quod ius iustitiam prosequitur ut ministret, uel filius.

SYL. Adde, quod potius ut effect' iustitiæ, & ut administratū, qa si iustitia est uo lūtas tribuēs ius, ius nō est minister

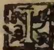
Quæstio. iustitiæ, sed ipsa iustitia est illa, q̄ ius administrat.]Sed quare de hoc ponitur in rub. cū in textu nihil dicat̄ diffiniendo, licet diuidēdo sic? Rńdēt q. dā, iō nō posuit ī textu d̄ iure, ne grauaret rudes aīos fm Py. q d̄ nihil est.

Rubr. quãque est generalior nigro. Vel dic hoc plerūq; fieri, ut aliqd ponat in rubrica, qd in tex. nō ponit, ut C. de reli. & sump. fu. & de lu. aleę, nā nihil in tex. ibi dicitur de ludo aleæ.

SYL. Adde, quod tunc fuerunt addita illa uerba in rubrica, quādo fuit addita il la constitutio græca: antiquiores. n. codices non hñt.] Vel dic (quod est

SYL. uerius) ut diffiniatur, ut dicemus. j. eo. tit. §. iuris præcepta in glo.

Diuisio. Vstitia Diuidit titulus in sex partes, In prima diffinit iustitia: In secunda iuris prudentia. In tertia ōndit qualiter ad iuris cognitionē sit pcedēdū. In quar. ponit

præcepta iuris. In quinta diuidit inter publicū & priuatū. In sexta, pponit dicendū de priuato. Casus figurari non pt cū ponat diffōnem rō aūt dubitandi & decidēdi, inde colligit, quod dixit Cice. j. Offi. quod omnis de aliqua re disputatio debet a diffōne pficisci, ut sciat̄ id, de quo dispu tat̄. No. diffōnē iustitiæ. Itē ibi, unicuiq;, quod non est habēda acceptio psonarum. Itē ibi, constat, quod iudex nō dēt moueri passionibus. Itē ibi, tribuēs, quod uera iustitia cōsi ...

† Concor. cum hoc prin. 11. q. 3. c. cū deuotissimæ. & gl. in c. forus ver. iustitia. c̄-tra de uer. signi.

c Iustitia. Hęc iustitię diffō pt intelligi de diuina iustitia. q. d. Diuina iustitia est uoluntas constans & perpetua & c. & fm hoc hæc uerba in ea posita sunt plana. Sed nōne iniustū fuit, quod tm̄ datū fuit mercenario sero ueniēti, qtū illi, q mane uenerat: qd̄ tñ Dei iustitia laudat: j. ff. de ann. le. l. ij. & de uer. sig. l. ii §. cuiusq; ? Rñ. illud diuinū mysticè d̄r q. d. tm̄ habebit de paradiso ille, qui decedit in hoc ultimo seculo, si faciat bonum, quātum & ille, qui decessit in primo seculo.

Dub.

Respond.

ADDITIO Et hoc ideò est, qa ecclesia nunq̄ claudit gremium redeūntibus, ut in epistola inter claras. C. de sum. tri. c. super e. extra de hære. lib. vj. Ange. Are. & Ias. May.

ADDITIO Immo nō fuit iniustū: qa paterfa. tanq̄ moderator rei suę posuit in ea talem legem statuere, ut C. man. l. in re mandata. fm Ias.

Adde,

SYL. ¶Adde, ꝙ illud iustū fuit, q̄a sic fuerat cōuētū l. j. §. si cōueniat ff. depositi. dixit. n. Amice non facio tibi iniuriā, nōne ex denario cōuenisti mecum?] ¶Vel dic ſm Io. ꝙ de fragili hoīs iustitia loqtur. q. d. iustitia humana, uel quę est in hoīe, est uolūtas cōstās &c. & ſm hoc illa duo uerba, cōstans & perpetua, abijciuntur extra: q̄a homini nō pōt cōuenire, cū scriptū sit, ꝙ septies ī die cadit iust⁹: & iō nunq̄ in eodē statu permanet, ut in auth. de non ali. aut permu. §. ut autem.

† fal. cuique tribuendi.

SYL. ¶Adde, ꝙ intelligit q̄tenus homini cōuenire p̄t l. si qs uēditor. ff. de ædil. edi.] Itē qđ in fi. dicit, ius suum unicuiq; tribuēs, intellige q̄tū ad affectionē, q̄a ad actū non p̄t. q. d. hñs affectū tribuendi, sicut ē in rub. Procemij dr̄ de augusto: sic & de mr̄imonio, qđ ē indiuiduū, ut j̄. de pa. pot. ī prin. licet interdum diuidat, ut patet. C. de repu l. consensu. Vel tertio expone, ut in summa huius tituli, ut uolūtas. i. mēs, cōstans, i. bona, quasi habitus mētis bonus. Sed Tullius sic diffinit; Iustitia est habitus animi, cōi utilitate seruata, suam cuilibet tribuens dignitatē. ſm Pla. Iustitia ē uirtus, quæ plurimum pōt in ijs, quæ minimum p̄nt. Vel, prout ego credo, Iustitia est animi congrua dispositio in singulis rebus rectè diiudicans.

Iustitiæ diffō ſm Tul.

Iustitiæ diffō. ſm Pla.

ADDI Dicite, ꝙ hic iustitia diffinit ḡnaliter. ad argumēta uerò breui distinctione facilè sic rñdebitis. Aliqñ cōsideratur iustitia prout est in abstractu, tunc iustitia est constans, & ppetua. Aliqñ consideratur prout est in cōcreto, ut est posita in corpe hoīum administrantiū, & tunc dr̄ corruptibilis non rōne essentialitatis iustitię, sed rōne mali contenti, hoc est praui hominis. Exemplū posset poni in rustico, qui posuit uinū optimū in prauo uase & destructum est. Christo. ¶Adde, ꝙ fuit opi. Albe. in l. iustitia. ff. e. ꝙ hic diffiniret iustitia in abstracto, secus ī cōcreto: ꝓ pleniore tū & uera hui⁹ diffinitionis intelligētia, uide q̄ hic scripsi in Annota.]

SYL.

†unicuiq; tribuēs [a] Iuris prudētia ē diuinarū atq; humanarū reru notitia, [b] iusti atque iniusti scientia.

¶. Primo leuia, deinde difficiliora sunt docenda: ne scholares, aut studium deserāt, aut cū magno labore ad scientiam difficulter, aut tardi[a] perducantur. h. d. Areti.

a ¶Tribuēs. ut hone stè uiuat sibi: & sic alterū non lædat, immo ꝓficiat: uel dic ius suū. idest hominis meritum.

¶Adde, ꝙ hic est potius effectus iustitiæ, quam ipsa iustitia, ut dicit August. lib. 19. de ciui. Dei.

SYL.

b ¶Notitia. Pōt rectè legi, ut illa dictio scientia sit ablatiui casus: uel ecōtra sit noīatiui casus, & hæc dictio notitia sit ablatiui casus † sic j̄. ti j. in prin. Sed nūquid ſm hoc oportet, ꝙ q̄cunq; uult iuris prudens, uel iurisconsultus esse, d̄eat theologiā legere? Rñ. non, nā in corpore iuris hæc oia inueniūtur, ut C de sum. tri. & fide catho. & C. de sacros. eccl. & de epis. & cle. & in auth. sub multis titulis: ubi specialiter de diuinis tractatur.

† Immo utraq; est noīa. ī casu, secundū Christo. quia p̄nt⁹ sub uerbo notitia, obtinet uim copulæ.

* ¶Dic uerbū diuinarum, positum in hac d ffinitione, referendū esse ad illam iuris publici partem, q̄ in sacris, & sacerdotibus consistit, ut plenè tā in Annota. q̄ in Cōmentarijs hoc loco declarauimus.] Item quæ est dr̄a inter iustitiam, & ius, & iuris prudentiam? Respon. Iustitia est uirtus: Ius est eius uirtutis executiuum.

† Hoc nerum ſm doct. hic. si conside rētur hic ỹba quo ad ordinē prioritatis, & posterioritatis, & tūc dic summū bonū. i. primum &c. ut j̄. de iur. perso. in prīnci. alias sec⁹.

ADDITIO Angelus nō putat hoc uerum: quia immo magistratus est ille, qui exequitur ius, ut l. ij. §. post orti ginem. ff. de orig. iur. Ang.

¶Iuris prudētia est scientia illius iuris. † Itē iustitia est summū bonum, ius medium, iuris prudentia infirmū. Itē Iustitia uult tribuere unicuiq; ius suum, Ius uerò coadiuuat, Iuris prudentia docet qualiter illud ñat.

¶Adde

SYL. ¶ Adde, ꝙ cōis resolutio est, ꝙ hęc verba accipianē non quo ad essentiā, sed quo ad ordinē, qa iustitia tanq̄ in abstracto est primum: ius vt in concreto secundum: iuris prudentia tertium, sicut scientia post scibile.]

His igitur

¶ Diuiditur in duas partes: in prima ponit ꝓpositum suū docendi primò leuia: in secunda rationē reddit per locum ab incōuenienti. Secūda ibi, Alioquin.

¶ His igitur a gn̄aľr cognitis, b & incipientib⁹ c nobis d exponere iura populi Rom. ita maximè vn̄r e posse tradi cōmodissimè; si primò leui f ac simplici g via, post deide diligētissima h atq; exactissima i interpretatione k singula tradanē: alioquin, si statim ab initio rudē † adhuc & infirmū animū studiosi, multitudine ac varietate rerū onerauerim⁹, duo rū alterū, aut desertorē studiorū efficiemus, aut cū magno † labore, sępe ēt cū diffidētia (q̄ plerunq; iuuenes auertit m) ser. * ad id ꝑducemus, ad qđ leuiore via ductus, sine magno labore, & sine vlla diffidētia

b ¶ Cognitis. i. posita diffinitione iustitiæ & iuris prudentiæ. Accur.

c ¶ Et incipientibus. Datiuē possunt legi cum verbo ꝉ. videntur: vel ablatiuē vt superius respiciant: & hæc verior.

d ¶ Nobis Loquuntur compilatores hui⁹ libri in persona Iustiniani, qui debet exponi per eos.

¶ Adde, ꝙ immo loquiē Iusti. vt ꝭ. in ꝓę. §. i. vbi dicitur, perfecimus.] SYL.

e ¶ Videntur. s. iura populi Romani. †Aliàs labore c. us.

f ¶ Leui. quo ad verba.

g ¶ Simplici. quo ad sententiam.

* ¶ Leuem ac simplicē viam dixit. i. facilē, quemadmodum ēt in § sed quia ꝉ de fideic. hęr. & in l. vlt. §. Tales. C de fur. quare probāda non est differētia Acc. inter verba & sententiam, nec illatio de respondendo positionibus simpliciter, quam hinc colligunt Doct.] SYL.

h ¶ Diligētissima quo ad subtilia verba.

i ¶ Exactissima. quo ad subtilem materiam & scientiam.

K ¶ Interpretatione. i. facili sententia.

l ¶ Quæ. Scilicet diffidentia.

m ¶ Auertit. No. contra inconstantiā.

* ¶ Variatio qſi permissa sit, vide Dy. in c. Mutare de reg iur. lib 6. & Dec. in l. Nemo potest mutare ff eo]Sic. ff de procur. in causæ, in prin. & in Auth. de mon. §. si quis autem fortè. vnde Salomon, Tria sunt mibi incognita. & quartum quod penitus ignoro: via colubri super lapidem: via auis volantis in aere: via nauis in medio maris: quartum difficilius, † via iuuenis in adolescent. a sua: vnde dantur in integrum restitutiones eorum facilitatibus vt ꝉ. de hær. SYL. † Concor. tex. iūcta gl in c. ois ætas. 12. q 1 & extrà de pœnit. in gl. 2. q 3. procliui.

SYL. † Rudē in hac nōtione iuris prudentiæ, & ad dētia quo ordine deueniēdū, sicuti esset ad illius cognitionē: & Neratius pariē ſendetur, vt intelligit nouos tex. * nec plane receptum, dubitādi aliàs assignata ꝑ §. dictus, rudes discipuli. in proę. ff. cū illa epistola facta appellat. fuerit post cōpilatione Institut. vt ibi l. vsusfru. dē apparet; vnde ille § nullam potuit cōtuari⁹. de p̄bere materiā dubitandi, sed loco cauisse. Eo- lius legendū est, q̄ in proœ. 8. lib. scribit dē loquē. Quintil. aurea sanè & ad hunc locum di modo maximè pertinentia. No ꝙ ea, quæ ex vtitur idē diffinitionibus cognoscunt, dn̄r cogni Iustin in ia generaliter. Itē ꝙ à facilioribus est hac ipa se inchoandū. Item ꝙ rudis animus rerū rē senten- multitudine onerari non debet Itē ꝙ tia expli- non debemus causare, ꝙ iuuenes stucanda. l ij. dia descrant. Item ꝙ faciliore via eun§. sed cū. dū est: & ꝙ doctrina debet procedere de vet. iu. à generalibus ad specialia: & ꝙ ea donenuel ibi, ceri debent, q̄ auditoribus conueniūt. hoies ru- 8 q. c oportet. Item ꝙ diffidentia pledes, & q runq; remouet animū à studijs. Item in primis ꝙ in quacūque re est habendus ordo: legū vesti ꝙ multitudo parit cōfusionem: quod bul⁹ Rār. illud est simplex, cui nihil additur.

a ¶ His igitur generaliter. Nunc vult dicere, qualiter leges sunt docendæ.

de haere. qua. & dif. §. extraneis.
a ¶ Maturius. Hic nota prouerbium, Qui uadit plane, uadit sane.

SYL. ¶ Iuris praecepta. Tex. hic non recipit diuisionẽ, sũmã, aut casũ: & notabilia alia non colli gũtur nisi ea, q̃ in tex. dñr.
b ¶ Iuris p̃cepta. i. iura pręcipiẽtia: pręcipiũt aliqd, qd ptinet ad aliquod istorum trium: nã non † sic in omne ius pręcipit: immo quoddam punit: quoddam uetat: quoddã permittit, ut ff. de legi. l. legis. quoddã consulit, ut ff de rei uend. l. is qui, & quoddam hortatur, ut C. de transa. l. age.

proœ. de-cre. in gl. honestẽ. & in prin. decreti. c. humanũ genus. † An autẽ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ non intelligit, ꝙ omnia iura praecipiãt, sed ꝙ oĩa iura reducant ad ista tria: aut. n. respiciunt honestatem uitę, aut alterius lęsionem, aut tribuere quod suum est cuique.]

seipsum lice at offendere, uel alteri offensionẽ sui permittere, uide hic per Io. Fa & Ange. & per Are. in c. si non li. cẽt 23. q. 5.

a ¶ Honestẽ. i. quantum ad se: uę honestas & circa matrimonia est, ut ff. de ri. nup. l. semper. & circa mores seruatur, ut ff de tu. & cu. da. ab his l. scire oportet. § penul.
ADD. Et ideo dicit Ang. mulierem honestẽ uiuere, quę uiuit secundum mores loci: sed castẽ uiuere non intelligitur quę transit ad secunda uota. s. respectu mariti defuncti, uel filiorum eius: sed respectu aliorum secus.
d ¶ Alterum non lędere. unde illud; Quod tibi nos uis fieri, alij ne feceris. ut in decre. in prin.
e ¶ Ius suũ. ut nõ solũ nõ lędat, sed ẽt adiuuet. nã nõ sufficit abstinere à malo, nisi fiat qd bonũ est, ut ar. in decr. 86. dist. nõ satis.

Quęstio. Sed nõne hac uerã accipiunẽ hic sicut in distõne iustitię in fine? Rñd. non: immo ibi haec tria cõprehẽdit: hic aũt illud solũ qd extra duo prima reliquit. Et no. ꝙ ĩ hoc reprobo opi. Py. & aliorũ, q dixerunt,

Iuris diffinitio.

maturius [a] perdu ci potuisset.

¶ Tria iuris praecepta, ex l. iustitia. ff. eo. titu.

¶ Iuris [b] praecepta sũt haec: honestẽ [c] uiuere: † alterũ [d] nõ lędere: ius suũ [e] cuiq; tribuere.

¶ Ius aut publicũ est aut priuatum: publicũ, quod ad rem Romanã. priuatu, quod ad priuatos spectat. dicẽdũ est de priuato h. d. ex l. 1. §. h. studij ff. eo. tit.

¶ H [f] studij duę sunt positiones: [g] publicum, & pri-

ꝙ in hoc titulo nõ diffiniebaẽ ius, qd est ars boni & aequi, cuius merito ꝙs nos sacerdotes appellat. nam dico ꝙ haec uerba, q̃ hic sunt, tã ũdẽ pręstant: nã qd hic dicit: pręcepta iuris: per hoc dicit ars, cum ars sit collectio multorum pręceptorum. Itẽ per hoc qd dicit hõestẽ uiuere: alterũ nõ lędere, ualet tantũ, quantũ, boni & aequi. Itẽ per hoc, qd dicit, ius suum vnicuique tribuere. colligo, cuius merito quis nos sacerdotes appellat. i. sacra, uel iura sua cuilibet ministrantes, ut hic & ff. eo. l. 1. 2. respon.

* ¶ Iuris diffinitionem, quam tradit Vlpia in d. l. 1. explicauimus hoc loco diligenter in nostris Commentarijs, post Budaeum in Anno. ad d. l. 1. SYL.

ADD. Glo. hic loquitur inutilia, & remota. unde Py. uerum dicit, ꝙ hic Imperator nõ diffinit ius: aliud enim est ius diffinire, aliud iuris pręcepta enarrare. Ioan. Fab.

¶ Iuris Diuiditur in duas partes. In prima diuidit ius: in secunda proponit dicere de iure priuato.

¶ Casus. In diuisione non figuraẽ. No. ius diuidi in publicũ & priuatũ: & qd sit publicũ, & qd priuatũ. Itẽ ꝙ res Romana ponitur p oĩbus reb. publicis.] SYL.

f ¶ Huius studij. idest artis adipiscendae per studium.

g ¶ Positiones. i. spẽs, fm Pla. sed fm Azo. sic. i. sup duob. gñibus, non specieb. ponitur hęc ars studio discenda. nec. n. placet, ꝙ ex multitudine rerũ multa dicanẽ iura: sic. n. diceretur ius aliud equinũ, qd sup equo tractaret: aliud asininũ & sic de singulis: sed credo, ꝙ iste nõ fuit Pla. intellectus, sed ille, qui est pręceptoris mei. Accursi.

* ¶ Ego positiones hoc loco, reiectis subtili-

subtilitatibus, pro speciebus aut generibus accipi existimo: ius n. aut publicum est, aut priuatum, tametsi aliter Budæus interpretetur in l. 1. ff. eod.

e Publicum ius. Et cōsistit in sacris, in sacerdotibus (i) & magistratib. ff eo. l. 1 § publicū. & in authē. vt li. ma. & auiæ. §. qa verò ita. col 8. & C de sum. trini & fi. ca inter cla ras. & ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem.

uatum. Publicum ius[a] est, quod ad statum rei[b] Romanæ spectat.[c] Priuatum est, quod ad singulorū vtilitatem pertinet.[d] Dicēdum est igitur de iure priuato:[e] †quod est tripartite[f] collectū. Est. n. ex naturalibus[g] præceptis, aut gentiū,[h] aut ciuilib.[i]

& vltima, quæ actu singulorum vtilis est, publicè vero non nisi collectim, & cuiusdam vniuersi contemplatione commoditatem qnq: afferre potest: vt ꝙ subiecti sint locupletes. ꝙ nemo re sua male vtatur d §. fin. ī de iis qui sunt sui vel ali. iu Sed hęc à proxima non multū distat n si quod à publico commodo longius abest. Alcia.

SYL. ** Cur publicum ius in sacris & sacerdotibus consistere dicatur, vide Alciatum lib. 2. Parer. c. 35.

ADDITIO. (i) Notat hic Ange. ꝙ cùm ius publicum consistat in sacerdotibus, sacerdos est persona publica. non potest tamen alteri stipulari, nisi de eo, quod spectat ad sacerdotis officium, vt vsura restituatur, vt notat Ioannes Andreas in ca. quanquam. extra de vsu lib. 6. Ange.

b Rei Romanæ, idest Romani Imperij. sic ponitur infra de pat. pote §. ius autem.

c Spectat scilicet principaliter nam & singulorum est vtilitas Rempublicam conseruari.

d Pertinet scilicet principaliter: secundariò autem ad publicam vtilitatem pertinet: expedit enim reipubl. ne quis re sua malè vtatur, vt infrà de iis qui sunt sui vel alieni iur. §. fin.

** Annotandū est, quatuor modis publicam vtilitatem accipi: alia. n. vtilis est & publicè & cuilibet singulariter, vt illa quæ in sacris, & magistratibus consistit. d l. j. § publicum. altera, quæ publicè quidem vtilis est, non etiam singulariter, qualis est illa, quæ ad Fiscum pertinet. l. pen. C. de princi. li. 12 Alia, quæ & ipsa publicè quidem, sed magis singulariter vtilis est: vt ꝙ dotatæ sint mulieres, vtile est id imprimis ipsis mulieribus, deinde & ciuitati, nempè vt repleatur liberis hominibus. l. 1. ff. solu. matrim. Quarta

e De iure priuato. Sed quid de publico? Rñ non dicet in hoc libro, sed ff. de iure fis. & C eo. tit. & in aliis tit. sequentibus, & ferè per oēs tres libros Codicis vbi de iure pub. tractatur. Et nunquid illud est tripartitè collectū? Rñ. sic vt statim dicam, & ex eisdem præceptis. Cùm ergo eadē sint exempla publici, & priuati, quare de priuato tm dixit, ꝙ est tripartitè collectū? Rñsio. quia plura erat de eo priuato dicturus. Item cùm fecisset hunc librum causa rudiū, nolebat eos multū aggrauare: quod fecisset, si tractasset de iure publico in hoc lib.

f Tripartitè In iure enim priuato, vt in suo toto, tripartita sunt præcepta naturalia, vt hic. Neminem cum alterius damno fieri locupletē, vt ff. de condi. indeb l nā hoc natura Item gētium: vt, Quod quisque ob tutelam sui corporis fecerit, iure fecisse existimet vt ff eo l vt vim Itē sunt pcepta ciuilia: vt pcepta de vsuca. qa de priuata vtilitate est vsucap. vt ī. de vsuca in prin. ibi. Ne dñia &c Et sic publicū est ex eisdē exēplis: & pone eadē exēpla vt ecce. à iure naturali, vt non locupletetur cum iactura alterius respu. à iure gentiū, vt liceat reipub. ppulsare iniuriā. Item à iure ciuili. vt respu vsucap sicut priuatus: q̄ exēpla posuimus s statim in iure priuato. — Iuris priuati partiti exempla. — Iuris publici tripartiti exempla.

g Naturalibus. i. iuris naturalis.

h Aut gentium. Idest præceptis iuris gentium

i Aut ciuilibus. s. præceptis.

¶ De iure naturali:

Continuatio. ¶ Dictum est s̄. q̄ ius priuatum est collectū ex naturalib. præceptis, gentium, & ciuilibus, nunc de eis dicit. Et primo de iure naturali. Accur.

¶ De iure naturali, gentium, & ciuili.

¶ Ius naturale est quod oībus animalibus cōe est, vt maris, & fœminæ coniunctio, liberorum procreatio, & educatio. h. d. ex l. j. §. ius naturale. ff. eod.

Diuisio. Ius naturale est. ¶ Totus iste titulus diuidit in quinque partes. Primo ponit de iure naturali. Secundo de iure gētium, & ciuili. Tertio ponit vnam diuisionem iuris ciuilis. Quarto rediēs ad ius ciuile, & naturale, ponit vnā dr̄iam inter ipsa iura. Vltimo ponit circa q̄ versatur ius ciuile. Scd̄a ibi, ius aūt ciuile. Tertia ibi, Cōstat aūt. Quarta ibi, Sed naturalia. Quinta ibi, Omne aūt. Et hoc principiū ēt diuiditur in tres partes. Primo ponit diffinitionē iuris naturalis. Secundo declarat illam. Tertio probat per effectum. Secunda ibi, Nam ius. Tertia ibi, Hinc descendit. Ange.

† vide ca. ius naturale. prima dist. cum glo. ibi. † aliàs solius. aliàs nō humani generis proprium ē. sed omnium animalium.

SYL. ¶ Ius naturale. Casus. Quia in fine p̄cedētis tituli dictū fuit, q̄ ius priuatū ex tribus p̄ceptorū generib⁹ collectū fuit, vz ex naturalibus gentiū, & ciuilibus, quæsitū est ab Imp. qd esset ius nāle, ad qd̄ r̄ndet, put in tex declarādo qualiter sit cōe oībus aīantib⁹, sed qa gr̄a iuuenū expediebat rē aperti⁹ declarare, posuit exēpla coniunctionis maris & fœminæ. p̄creationis & educationis liberorū. No. quid sit ius nāle. Itē q̄ ius nāle est cōe oib. aīantibus. Itē q̄ coniunctio maris & fœminæ est de iure nāli. Itē liberorū procreatio. & educatio. Itē q̄ licita coiūctio maris & fœminæ à iure ciuili matrimoniū appellat̄. Item q̄ aīalia irrōnalia ex instinctu naturæ dn̄t habere peritiā iuris nālis. & eo vti. Itē q̄ verbum videmus, refertur ad oculū intellect⁹, & ad ea quæ intellectualiter percipiuntur, qd̄ no. pro dictis testiū. Item q̄ q̄uis animalia ex humo constent, vt homines, tn̄ genus humanū ad homines tantùm refertur.

a. ¶ Ius naturale † est, q̄ natura .i. Deus:

Ius [a] naturale est, qd̄ natura omnia animalia docuit. Nam ius [b] istud non solum humani generis proprium est, sed & omniū animalium, q̄ in cęlo, [c] quæ in terra, [d] q̄

† & noīatiue, & ablatiue p̄t legi: sic ī tit j. §. j Et not. q̄ quatuor modis ius naturale ponitur. Qn̄q; pro iure gentium, vt j. de re. diui. §. singulorū. Quandoq; p gl. iure pactorū, & sic pro iure prætorio, vt ff. de pactis l j. Quādoque pro eius contrario s. pro eo, qd̄ rescindit pacta, vt in restitutione minorū, vt ff. de mi l. j Qn̄que pro instinctu naturæ, vt hic, & ff. eo. l j. §. ius aūt naturale. Sed s̄m cano. ius naturale dr̄ quod in lege mosayca vel in euangelio continetur, vt in prin. decr. Et istud (quod) hic est nominatiui casus, qn̄ hæc dictio, natura est ablatiui casus. & contra est accusatiui, qn̄, nā, est nominatiui. & tunc dic, natura, i. Deus

† Hæc nomina est legis intentio: & natura hic accipitur pro virtute insita cuilibet rei. vt Barto. Ni. fa. & ila. Tu dic q̄ bn̄ sentit, qa nihil aliud pro natura intellexit text. q̄ vim illam diuinam, q̄ Deus est s̄m Sene. & dixi in l vt vim. ff eod. super text.

SYL. * ¶ Labitur Accur. dum putat ius nāle vocari ius p̄toriū nā. vt hic admonuimus in cōmentarijs licet Prætores in edictis suis nālē æquitatē sequant̄ portio tn̄ sunt edicta illorum iuris ciuilis, nō naturalis. §. constat. j. eo. tit. ** Porro verbū, natura, hic esse casus nominatiui, hodie inter oēs cōuenit.

b ¶ Nam ius. bene dico oīa aīalia: Nā ius istud &c nō solū est hominū, sed cōmune omnium animalium. Accur.

c ¶ Humani, idest hominum.

d ¶ In cœlo i. est in aere, vt aues, quę in arboribus & aere nascuntur, vt infra de re diui. §. apium

SYL. * ¶ Similis expositio in l Aequissimum § si tamen ff de vsufru.

e ¶ In terra. vt feræ bestiæ, quæ in suis lustris, idest cubiculis nascuntur: & etiam quædam aues.

in mari^a nascunt. Hinc^b descēdit maris^c atq; fœminæ † cōiugatio,^d quā nos mrimoniū^e appellam^s. Hinc^f liberorū procreatio, † &† educatio.^g Videmus etenim cætera^h quoque aīalia istius^i iuris pitia cēseri.

¶ Quilibet populus, aut suo pprio iure vtit à se statuto, qd dr ius ciuile, aut cōi oium hominū naturali rōne introducto, quod ius gentium vocat, & po. Ro. vtroq; vsus est. h. d. ex l. omnes populi. ff. eod.

a ¶ In mari. vt pisces: idem dico, & si in qualibet alia aqua nascuntur.

b ¶ Hinc i. ab hoc iure naturali, C Deo, qui primo Adam Euæ coniunxit & in paradiso delitiarum posuit.

c ¶ Maris. id est masculi.

d ¶ Coniugatio. f. animorū nō corporum vt ff. de re. iu. l. nuptias

¶ Adde q̄ imo corporū, qa cū loquat de cōiūctione cōi oibus animantib. non pōt itelligi animorum, sed corporū quā uis licita con iunctio restricta ad hoīes possit dici animorum potius quàm corporum.] ADDITIO Est tñ dria f m Ange. qa secuto solo cōsensu possibilis est sepatio per ingressum monasterij, vt C. de epis & cle l Deo nobis circa prin. & in decret. Ex pub. de conuer. coniu. secus autem secuta carnali copula.

e ¶ Matrimoniū i effectū mrimonij. Et sic nota, q̄ mrimoniū quo ad originē ē de iure nāli s. à Deo, vt hic dr. † de iure gentiū ēt dici pōt, qa ab eo receptū ē, † de iure ciuili ēt dici pōt, qa ei formā adiūxit & solennitatē, vt patet ī. de nup p totū titulū, cū dicit à qbus nnptijs sit abstinēdū, & ff. de ri tu nup p totū vñ dēt dici de iur. ciuili, vt ff. de iusti & iu. l. iu. ciuile.

¶ Adde, q̄ quo ad formā verborū dr de iure canoni & de iure diuino quo ad prohibitionem graduum ascendētium & descendentium. ca. literas. de resti spo. sed dici pōt, q̄ non coniunctio sed phibitio sit de iure diuino.

f ¶ Hinc liberorum procreatio Nam Deus operatur ad liberorum procreationem, & naturalis instinctus

g ¶ Et educatio Nam hoc iure f. nāli tenet parens ad educationē filiorum suorū potius q̄ alienorū, vt ff vñ. li l. scripto hære. in fi. † & ad hoc ēt tenet parens, ni si per se sit sufficiēs, vt ff. de libe agno l si quis. §. sed & si filius. SYL.

¶ Adde q̄ inim est verū, vt teneat ad alimenta filij, ēt si ltīmā assignasset. l. libert' oparū. ff. de ope. li Ale. in l. si cū dotem c. j ff. sol. matr. * & cōsideando hoc mō educationē, nēpe vt re dacta ē ad necessitatē. non est dubitādū, quin sit iuris ciuilis: inspecto vero illo instinctu naturæ, quo ducimur ad educādum liberos nostros, à iure naturali descendit, vt tradit Deci. in l penul. nume. 26. C de pact.

Adde, q̄ licet pr non teneat alere filiū q ex aliquo artificio alere se pōt, hoc tñ intelligēdū ē, si illud artificiū honestū sit, & possit f m qlitatē psonarū honeste exerceri. l. nepos. p ver. si. & ita decidit Bar. in d. l. siqs à liberis. Itē adde, q̄ pr ñ tenet alere filios ille gitim è natos, vt not. gl. § fi. ī. de nup.

h ¶ Cætera. f aīalia, nedu homines.

i ¶ Istius iuris. Scilicet naturalis, de quo loquimur. Ex eo enim quòd auis volat piscis natat. gallina oua calefacit, mouentur isto iure naturali.

¶ Adde p declaratione istorū verbo rū Budæū in suis Annot. l. j. ff. eod. qui exponit verbū, censeri, i. admirationi nobis esse ob huius iuris peritiam. ** Ego vero cū sciam apud latinos læ pe ea dici censeri. quæ in aliquē ordinē & numerū referunt. & in eū quasi censum ascribunt, crediderim verū sensum huius loci esse quasi Iustinianus dicere voluerit nō solū hominē, sed cætera quoque aīalia ascribi & referri siue recenseri inter ea, quæ instinctu hoc nāli mouent. & legē hanc à natura sensibus indictam exquunt: qd & verba Græca Theophili hoc loco manifeste demōstrant. Vel simpliciter

† aliàs cōiunctio. SYL.

† aliàs hic educatio.

† Nā ipse nālis stimulus parentes ad liberorū suorum educationē hortatur, vt ait idē Iustin inl. j. §. sileat. C. de rei vxo. ac.

Matrimoniū àtripliciiu. est.

† Vniuersaliter f m Ioā Fa. ne parentes sint incerti de filijs quos alere tenentur, ratio naturalis dictat matrimonium.

† Vt quo ad substātiam consensus

† Qd sequtur nō est Accur.

SYL.

SYL.

citer accipe verbū censeri.i. pdita esse, vt & Iustinus dixit, Scythas virtute animi & duritia corporis censeri: quo sensu ēt Vlp accepisse vr l j.ff ad munic.& Suet ī libello de illust. Grāma. q loquēs đ Ateio Phil.ait, multiplici, variaque doctrina censebatur.

¶ Ius autem. Diuidit in 4. par. in prima ponit dictum, ꝙ oēs populi aut pprio iure vtuntur, aut cōi oium gentiū: in 2. declarat qđ sit ius pprium.& ciuile: in 3 qđ ius gentium: in 4. ꝙ po. Ro vtroq; vsus est. 2. ibi, nam qđ 3. ibi. qđ verò 4 ibi & populus. Casus Declaratū fuerat quid esset ius naturale: & qa dictū fuerat, ꝙ constabat ius oē ex pceptis naturalibus, gentium, & ciuilibus, declarandū mō veniebat quid esset ius gentium, & ciuile: dubium aūt faciebat, quia cùm ista iura essent cōia hoībus tm, non videbatur ēt in noīe diuersifican da, sed esse eiusdem speciei Attn̄ contrariū decidirur. & diuersitas sumitur ab origine; declarando, ꝙ quoties aliquod ius obseruaf apud oēs gentes, pe rāq; rōne quadā nāli tunc est ius gentiū: quoties aūt ius seruaf ex dispositione particulari alicuius ciuitatis, illud vocaf ius ciuile, quasi illius ciuitatis, & qa declarādū etat ius Romanorū, dicit po. Ro, vtroq; iure vsum esse No ꝙ oēs populi pnt sibi condere statuta: & ꝙ talia statuta dnt ius ciuile. l ē ꝙ relatiuū quis vel qui stat restrictiuē ſm gl hic. Item ꝙ differunt ll.& mores & cōsuetudo. Itē ꝙ omnes populi partim vtunf suo pprio iure, partim cōi Itē ꝙ ius cōe hic appellatur gentiū Item vñ dicatur ius ciuile & quare. Itē ꝙ ius gentiū introducitur nāli rōne. Itē ꝙ ius gentiū dr qđ apud oēs gentes, peraeq; obseruatur; & vñ dicatur Itē ꝙ po. Ro hēt suas ll. partim à iure gentiū, partim à seipso. Itē ꝙ singulæ materiæ sunt tractandæ suis locis, & nō sunt confundendæ.

a ¶ Distinguitur.i. vnum ab altero sic cognoscitur. Accur

b ¶ Legibus & moribus. Nā qdā sunt qui reguntur tm moribus: & ēt quidā qui nec moribus, nec legibus, vt hoies syluestres: & ēt quidā legibus tantum, & non moribus.

¶ Adde, ꝙ hęc glo. cōiter reprobatur hic & in l. oēs populi. qa hoc relatiuum stat declaratiuè, & competit cuilibet. de gñe. Defendi ñ pōt declarando, vt hic in nr̄is Cōmentarijs & Annot.** Theophylus hæc verba legit disiunctiuè, Legibus, aut moribus & Salomonius quoq; ita legi oportere, ex antiqs exēplarib. asseuerat: ſm quā lectura nō paucæ sopiunf difficultates, quas hinc doctores excitarunt.

c ¶ Communi. Idest eo iure, quod est in communi apud omnes, siue scriptum sit, siue non.

d ¶ Ius ciuile. Vt sunt statura terrarū quæ iura municipalia dñr, vt C de emā li. l.j. & sic dr ad dr̄iā iuris nālis. i iurisgentiū: & ita accipitur hic. Scđo mō dr ius ciuile lex 12 tabul. vt ff de iust. & iu l. ius ciuile. ꝰhoc igitur

¶ Adde hoc verū ſm interpretationē gl ibi: sed tñ nō se restringit text. mag s ad 12. tabu. q̄ ad aliud ius Romanorū.] Tertio dr ius ciuile oē ius, qđ non est ptorium: & sic accipitur. ff. de iust & iu. l ius aūt ciuile. in prin. & § ius prætorium. Quarto dr disputatio prudentium q̄ fuit facta super l. 12. tab. vt ff de ori iur. l. 2 § hæc disputatio. ſm Ioan. Quinto quicquid scriptum habemus de iure, dr ius ciuile: vt cum dr: Est enim sanctissima res ciuilis sapientia, q̄ pretio nūmario non est æstimanda, vt ff. de va. cog l. 1. §. proinde. Sexto dr quoties adijcif aliquid iuri nāli, vt in mr̄imonio modo diximus: vel detrahif iuri nāli, vt in vsucapionibus, vt ĵ. de vsuca. in prin. vel

† alias vel gentium. † alias diuiditur.

* † mores quomodo hic accipiēdi sint, vide Budęū ad l. Ius ciuile. ff. de iust. & iure.

Ius ciuile sex modis dicitur.

ſ Y L.

Y L.

I Y 3

Ius autē ciuile à iure gētiū ita distinguitur,[a] ꝙ oēs ppli, q legib.[b] & morib. regūt, partim suo proprio, partim cōi[c] oium hoium iure vtunt. Nam quod qsq; populus ipse sibi ius ɔstituit, id ipsius ppriū ciuitatis ē; vocaturq; ius[d] ciuile, quasi ius ppriū ipsi9 ciuitatis. Qđ verò

naturalis[a] rō īter oēs gētes cōstituit, id apud oēs populos, perq̄; custodit; vocaturq̄; ius gentiū, quasi quo iure oēs gētes vtū tur.[b] ¶ Popul⁹ itaq; Roman⁹ partim suo[d] ꝓprio, partim cōi oīum hoīum iure vtit: quæ[e] singula qualia sint, suis locis proponemus.[f]

¶ Ius ciuile denominat à populo cōdēte: & iuris ciuilis appłone ius Romanum intelligitur p antonomasiā. hoc dicit.

† In hoc. § quia eo iure oia erant cōmunia fm Iaf. hic. alias si gl. præsup. ꝙ illo iure esset da-- SYL re meum. & tuum. esset fal. vt per Ia. de Are Bald. & Alb in l. ius ci. ff. de iuſ. & iur.

† Tex est not. fm Iac. in l. j. & generaliter. ff. de uent. in po. mi. quē Bal. reputat singu. in l. matres. C. ad Ter tu. & cui potius sit parēdum vide per Ange. Are. hic.

† alias & populus.

† vel adiicitur iuri gētiū, vt in tutela In uēta à iure ciuili originaliter vt j. de tute ī prin vel detrahit, vt in ptāte ser uorū restricta, vt j. de his q sui vel alie. iur. sunt § sed hoc tpe. hoc. n. ius ciuile dr, ut ff. de iust. & iu. l. ius ciuile. i. respon. & hęc exempla sunt ibi notata.

Adde. quod hæc gl. dr magistralis ab An ge. hic, tñ dicēdum est claritius, ꝙ q̄nque ius ciuile capitur strictè. & ponit ad differentiam prætorij: quādoq; largius, & cōprehendit ptoriū & oē id qd à po. Rq. est cōstitutum: q̄nq; largissimè, & capit ēi pro naturali vel gentiū recepto à iure ciuili siue sit simpliciter receptū, siue aliquid additum, vel mutatum: quæ probantur in l. ius ciuile ff. eo. tit.]

a Naturalis rō. No ꝙ iurisgētiū naturali rōne est inductū, vt hic. & j de re. diui. §. singulorum. vñ est immutabile, vt j. eod. § sed naturalia Accur

b Vtuntur. Vt est religio erga Deū: vt parentib. & patriæ pareamus, † & cōtra violentiā resistamus, vt ff. de iu st. & iur. l. 1 in fi. & l. 2. & 3. Item cōn uentiones, siue pacta q̄ apud oēs gentes valent, vt j. eo. §. ius autem gentium. & ff. de pact. l iurisgen in prin.

Adde, nō esse parendū pri turpia aut impia imperarit. veluti ꝓditionē priæ, mrīs necem, & id genus alia l. minime. de rel. & sump. fu. qua de re pulcherrimè A. Gel li. 2. c. 7 Amplius, si pr violata pace hoiem occiderit, ei filius alimenta præstare non tenetur. c. 1. §. si qs hoīem de pace ten. i feu.

c Itaq;. Quia omnis populus vtitur partim iure communi, partim &c.

d Suo. Quod pro se tm compositerūt alias esset lex gñalis. vt j. e. §. lex.

** Dic gñaliter suo iure. i. à se cōpositu, non ꝓ se. Ius. n. ciuile est, qd po. Ro ꝓ se & īperio suo statuit, siue lex sit gñalis, siue alia pars. §. cōstat. j. eo.

e Quæ singula. s. iura gentiū & ciuilia, quib. utunt ciues Romani, & effectus eorū iuriū, dicet j. de re. diui. §. singulorum usque ad finē tituli, ubi dr qualiter acquiruntur dñia iure gentiū: itē j. de usuca. & in tit. sequentib in quibus dr qualiter acquirūtur dñia iure ciuili. & fm hoc refert ad proximum dictū, & illud intelligas de iure ciuili Romanorū gñali. Vel aliter dic: ꝓponemus. j. e. tit. §. pen. vbi dicit alterū variabile vt ciuile: alterū nō, vt gentiū, & fm hoc non refert ad proximū dictum, sed ad id quod dicit supra. Nam &c. & etiā, Quod verò &c.

Adde, ꝙ prima verior est propter SYL. illa verba, suis locis.]

f Proponemus. Sed vbi? Rñdeo: forte j de re. di. §. singulorū. † & refert ñ † Ista glo. ad proximū dictū, sed ad id. qd dictū cōtradicit est: Nā qd q̄sq; &c. & ibi. Qd verò &c. gl. præce.

¶ Sed ius eodem. Diuidit in duas par ted ambæ tes: in pr ma declarat. ꝙ ius ciuile ab sunt bonæ vnaquaq; ciuitate cōdente appellat: vt referatur ad pro 2. qd venit appellatione iuris ciuilis. scda ibi, sed quoties. Casus. Quia ximum dictū fuerat vnāquāq; ciuitatē ius sibi dcm vel cōstituere posse, idq; vocari i⁹ ciuile: ad remoq̄siti fuit an in iure ciuili eēt particu tum, cùm laris aliqua appellatio, dubiū faciebat fm antiqua cū esset positū ad dñā iuris gētiū, bas expoqd vno vniformi noīe appellat, vide sitiones bai eodē mō esse ēt ius ciuile. Cuius loquimur cōtrariū ācidit, dicēdo i⁹ ciuile nomē de iure recipere ab vnaquaq; ciuitate cōdēte. gentiū & Rō dñæ est, qa cū illud sit ius gentiū, ciuili fm qd perq̄; apud oēs seruat, nō pōt eē Nico. nisi vnicū: at i⁹ ciuile diuersificat fm diuersas qualitates dispōnū à diuersis populis factas. Sed tunc dubitatū fuit: qd si reperiat fcā mentio iuris ciuilis,

uilis,

uilis, inter tot iura ciuilia de quo intelligẽdũ erit, & dubiũ faciebat, q̃a cũ tot essent quot ciuitates, nomẽ videbat æquiuocũ, q̃a easus p̄supponit remotis oĩbus coiecturis, & posito simpliciter iure ciuili in eius simplici denotatione, & iõ ea videbat capienda interpretatio, quæ solet fieri in similib. æquiuocis l. duo sunt Titij. ff. de testam. tu. Tñ cõtrarium decidit dispo nedo, q̄ itelligit de Romano per antonomasiã. quæ rõ per se tollit rõnẽ dubitandi: q̃a aliis cessantib ex cellentia ipsa est coniectura, q̃ ostendit, q̃ fuerit mens disponentis, & nominantis ius ciuile. Not. q̄ ius ciuile ab vnaquaq; ciuitate appellat. Itẽ vñ sint dicti Romani, & vñ Quirites. Itẽ q̄ non adiecto alio noĩe, iuris ciuilis appellatione, intelligit de Romano: & ita intelligas hunc tex. quia q̃uis à pluribus allegei hic tex. vr. q̄ appellatione iuris veniat ius Romanorũ, tñ qui ita intelligunt, non bñ intelligũt. decidi ur n hic nõquid veniat appellatione iuris. sed quid veniat appellatione iuris ciui ita.n probat aduersari ua illa. (sed) quæ facit retineri eosdẽ termines Ale. in l. filius à patre. ff de li. & posth Itẽ tex. ibi. si non addimus nomen cuius sit ciuitatis Item not q̄ verba æquiuoca in dubio intelligũtur in digniori, & potẽtiori significatu.]

¶ Sed ius[a] q̃dẽ ciuile ex vnaquaq; ciuitate appellatur:[b] veluti Atheniẽsiũ: nã siq̃s velit Solonis,[c] vel Draconis leges appellare ius ciuile Atheniẽsiũ, nõ[d] errauerit Sic[e]. n. & ius, quo Roman[9] pp̃ls vtit, ius ciuile Romanorũ appellamus: vel ius[f] Quiritũ, quo Quirites vtunt. Romani. n. à Romulo, Quirites à Quirino[g] appellãt. Sed quoties ñ addim[9] nomen c[9] sit ciuitatis,[h] nr̃m[i] ius[k] sig̃namus: sicuti cũ poetã dicim[9], nec addim[9] ei nomen, subauditur apud Græcos egregius Homerus, apud nos Virgil.

¶ **Ius gentiũ oĩb. hoĩbus est cõe, & à gẽtibus factum**

a ¶ Sed ius q̃dẽ &c Diximus aũt populos eões aut ꝓpriũ ius hr̃e: Sed &c.

b ¶ Ciuitate appellatur. i nomen illius ciuitatis, vbi factum est ius ciuice. debet ei imponi.

c ¶ Solonis. Noĩa sũt cõposit orũ statutorũ in illis ciuitatib. sicut si appellat q̃s ius ciuile Bonon. statutũ à compositoribus inuentũ. & cõsilio cõfirmatũ. Solon leges scripsit Atheniensiũ Tarquinio Prisco Romæ regnante, anno regni eius 33. teste Gell. lib. 17 cap. 21. pri mus iñ oium Draco tulit ll. q̃bus Athenieses vterentur authore eo. Gell. lib. 11. cap 18

d ¶ Non errauerit. immo bene dixerit.

e ¶ Sic. n & i[9]. Quod pro se tãtum compo suerunt, aliter esset generalis lex vt j. eo. §. lex est & de hoc scilicet iure ciuili generali potest hic loqui.

f ¶ Ius q̃ritũ. Pro eo. licet noĩa mutet.

g ¶ A Quirino qui fuit eorum rex, dictus à Quiris quod est hasta: quia magna hasta in bello vtebatur. — Quirinus vnde dicitur.

¶ Adde, q̄ Quirinus & Romulus idẽ est, ita dictus ab hasta quam erat soli tus gestare: q̃ Sabinorum lingua curis dr̃, sicut & Iuno curitis est appellata.] — SYL. † Ex Ouidi lib. II. Fast.

h ¶ Ciuitatis. Sed simpliciter dicitur ius ciuile.

i ¶ Nostrum. Scilicet Romanorum per excellentiam.

ADDITIO. Et ideo dicit Ioã. Fabri. q̄ in supplicando pro p̄benda ecclesiæ cathedralis specificatio ipsius ecclesiæ vitiaret, quia sufficit, q̄ dicatur: In ecclesia Lugdunensi, vel Parisien & q̄ ita de facto vidit obseruari.

K ¶ Ius s. ciuile Romanorum ꝓpriũ, vel g̃na!e. si est factum vt sit generale. — Diuisio.

l ¶ Virgilius Idẽ in apostolo nã Paulus in diuina scriptura intelligit. Itẽ vbi dr̃. sapiens Intelligitur Salomon,

¶ Ius aũt. Primo ponitur vnũ dictum. Secundo ponitur ratio, quare ius gentium

tium fuit inuentum. Tertio ponuntur exempla rõnis Secunda ibi, Nam ius. Tertia ibi, Bella. Angelus Areti.

SYL. ¶ Ius autẽ gentiũ. Casus Visum fuit, in quo differret ius gentiũ à iure ciuili & vtrũq; sa tis declaratũ: & vñ qñ.ũ fuit, on sicut ius ciuile habebat suas dispositiones, ita & ius gentiũ Rõ dubitãdi fuerat, quia i. dictum fuerat, ꝙ illud erat gentium, qđ naturali rõne, pereq; custodieb: &: non videbat ergo esse diiã aliqđ ius constitutũ in ipso iure gentium, sed quasi omnibus gentibus à natura pariter infusũ Rñdetur tñ contrariũ & assignatur rõ in tex ibi, Nam vsu. In hoc tamen differt à iure ciuili, qa hæ cõstõnes oĩum gentium cõsensu factæ sunt, illæ particulari alicuius vrbis. Not ius gentiũ esse cõe oibus gẽtib.& ꝙ cõstones iuris gen. vel ex cõmoditate vel ex necessitate gentiũ sunt introductæ. Itẽ quo iure bella, & seruitutes ortæ sũt, & seruitutes naturali iuri esse cõtrarias & ꝙ de iure naturæ oẽs hoĩes liberi nascebant & ꝙ oẽs ferè cõtractus sunt de iure gẽtiũ. hĩc no ꝙ ll & statuta debẽt fieri, aut ꝓp cõmoditatẽ, aut ꝓp necessitatem hoium: itẽ ꝙ ius gentium derogat iuri naturali: item ꝙ dictio, ex, denotat principium tẽporis.)

a ¶ Ius autem. Autem pro sed, & repetit de iu gen. vt aliquid addat.

SYL. ¶ Adde notandũ esse hanc gl vt non dicatur superfluum, quando aliquid repetitur, vt aliquid addatur)

Genus humanũ est vnicum.

¶ Adde. ꝙ repetitio eiusdẽ rei alio quoq; casu tolerar, cũ s. fit, vt qđ ante dictũ est, clarius & dilucidius enarrer, gl. 1. in canon. de elect. lib. 6. & in c. 1. in ver & filio. de sum. trt. eo. lib qua

vsu & necessitatibus, ita exigẽtib⁹: exquo bella licita oriunt, & captiuitates, & seruitutes, & cõtus qbusdã exceptis. h. d. vsq; ad §. ꝯstat. ex l. manumissiones, & l. ex hoc iur. ff. e.

¶ Ius[a] ãt gentiũ oĩ humano[b] generi cõe est. Nam vsu[c] exigente, & humanis necessitatibus, gẽtes humanæ iura quædã sibi constituerunt. Bella[d] etenim orta† sunt, & captiuitates secutę, & seruitutes: q̃ sunt naturali iuri ꝯtrarię. Iure. n. naturali oẽs hoĩes ab initio[e] liberi nascebãtur. Et ex hoc iure gẽtium omnes

de re late Dec. in l 2. §. vult. si cer pe. & in l. quæ dubitationis. de reg. iur.

b ¶ Omni humano. Sed nũquid placita humana genera sunt? Rñ. non expono † ergo. i. omnibus hominibus

† Vel expone. i. toto fm Nico. & Ioã. Fab.

Similis tropus apud Marcum ca vlti. euntes in mundum vniuersũ prædicate euangeliũ omni creaturæ.

c ¶ Nam vsu Ab initio. n. pauci erãt homines. Idigue rũt tñ aliquo cõi vsu. & qñ plures fuerũt, tunc magis suas cõsuetudines habebant & statuta, puta vt nullus vineam, vel hortum alterius intraret, & hoc sequitur, & probatur ff de iusti & iur. l ex hoc iure.

† Primum oĩum Afri ꝑlium cõtra Aegyptios fecere fustibus, quos phalãgas vocant.

d ¶ Bella. sed quo à iure descẽdit bellum cũ sit à iure prohibitum? vt ff de vlusfru æquissimũ. Rñ loquitur de eo qđ à populo Ro. est indictũ hostib vt ff. de cap. postliminio reu l. hostes.

Bellũ est à iure introductũ.

SYL. * Adde ꝙ bellũ naturali rõne inductũ est, vt pax habeatur, & nos ñraq; tuea mur. c. militare c. noli existimare. & c. apud veros. 23. q. 1. de qua re abunde differuimus in nostris Annota.

ADDITIO. Immo à quocũq, et priuato ꝓ suo recuperãdo, & de licẽtia superioris, si ipsũ recuperare non valeat: & hoc nedũ cõtra suũ detinentes, sed ẽt eos iuuãtes: fm Io. & Dec.

¶ Item propulsare violentiam, qđ est licitũ. vt ff de iusti. & iu. l vt vim. & ff. de vi & vi ar l 1. §. vim vi cum moderamine tamen, vt C vnde vi. l. 1.

SYL. ¶ Adde, ꝙ aliàs declarabam hoc moderamen esse iniuriæ illatæ, vel inferendæ subitam propulsationem periculo proportionatam vltæ rerum, vel honoris, in d. l. vt vim.)

e ¶ Ab initio. Sed nunqd hodie? Quidam dñt, sic: nos contra nam seruus nasci-

penè [a] pactus intro ducti sunt: vt emptio & vēditio, locatio & cōductio, societas, depositū, mutuū, & alij innumerabiles.[b]

¶ Ius Romanū, aut scriptū ē, aut nō: scriptū est, lex, plebiscitū, senatusconsultū, constitōnes, edicta ptorū, & prudentū rñsa.

Quorū lex est, q̄ à pplo, plebiscitū à plebe, senatuscōsultū à senatu fcitūr: h.d. ex l. ius ciuile. cū l. seq. ff. eō.

¶ Cōstat aūt ius nostrū [c] quo vtimur, † aut ex scripto, [d] aut non scripto: [e] vt apud Grecos, [f] τὸ μὲν ἄγραφον τὸ δὲ νομικὸν

¶ Scriptum autē

nascitur, ut ī de iu per §. serui. el 2. & ff de nata resti. l. interdum.

a ¶ Penè Penè dicit ꝑ pp quatuor cōtract' ut stipulationē, ut ī de act. §. de constituta. Item literaꝝ obl. ut ī. de lit. obl. Itē pp contractū emphyteuticū vt ī. loc. §. adeo. Itē pp sponsalitiā largitionē. i. donationē pp nuptias, vt in authē. vt spōs. largi. §. 1. & 2 coll. nona. ** Non ab re Accur. exposuit spōsalitiā largitatē, i. donationem propter nuptias. quemadmodū & in d. authē. vt spons. lar. ne forte intelligeremus de donatione, quæ ꝓpriè sponsalitia dr̄, quā dubiū non est a donatione pp nuptias differre, quia inter sponsos tm̄ fit, non inter coniuges: nec eam doti æqualem esse necesse est, cùm eam pp dotem non detur, aut Accur. ait in d. auth. in prin. & differre inter se has donationes satis arguit ēt titulus ille Codicis. de donationibus pp nup. & sponsalitijs. id, quod & Accur. ibidem annotauit.]

Adde, φ ēi obligatio quæ ex tutela prouenit à iure ciuili descendit nam & hæc 12 tab. verbis inuenta est. Alcia in l. creditores. de ver sig.

Et nota, φ hic dr̄ oēs cōtract' eē de iure gentiū, sed nō oēs obligationes: nanque ex maleficio, vel quasi sunt, non sunt de iuregentium, sed vel à lege 12. tabularum vel alia lege.

ADDITIO. Prout gl. loqt̄ in quasi maleficijs, approbat: qa in his contingit aliquē obligari ex fcō alieno, qd̄ ius gentiū non considerat: sed ꝓut loquitur in maleficijs, reprobatur per l. 1. ff de fur. vt p Ang. & Christo. hic.

b ¶ Innumerabiles idest nō facile ad numerandum habiles, vt infra dē fe.

corpo & incorpo. in prin.

¶ Cōstat aūt. Postq̄ Doct. simul legunt usq; ad § sed & qd̄ Principi. diuidit illuc vsq; in 5 partes in 1. declarat ex quo ius nr̄m costet: in scda qd sit ius scriptū: in tertia qd sit lex: in quarta qd plebiscitū: in qnta qd senatusconsultū: partes patent.

nō ē ponēdus, qa ꝓcedit partiendo, & describēdo. Nota ius Romanum aut l. scripta cōstare. aut consuetudine. Itē no. ꝑtes iuris scripti. Itē modū ferendarū legum plebiscitorum, & senatusconsultorum. Itē φ consul dr̄ magr̄atus senatorius: & tribunus dr̄ plebeius. Item qūo differat plebs à populo. Item quid veniat appellatione populi. Itē φ patricij, & senatorij veniūt appellatione populi secus appellatione plebis. Item quid sit plebs. Itē φ plebiscita ex lege Hortēsia sūt eiusdē ptātis cui sūt leges. Itē φ difficile est multos simul adunare] c ¶ Ius nr̄m. i. ciuile Romanorū de quo diximus. s. e § sed ius. Largè vo. cat ius ciuile, qcqd scriptū hēmus de iure gn̄ali vidimus. s. e. in gl. Vt sunt prætestatur terrarū &c ibi. qnto &c. Item qcqd hēmus de morib. hic cōprehendit. i. gn̄alib. vt patet ex inferioribus.

d ¶ Ex scripto. De hoc dicit vsque ad §. ex non scripto. ī. eo. & de non scripto ibi dicit. Accur.

ADDITIO. Nō tn̄ est necessaria scriptura ad substātiā legis, sed ad probationem tantum arg l. contrahitur. ff. de pig. secundum Doc. hic.

e ¶ Vt, pro sicut.

f ¶ Apud Græcos, nam & Græci vtebantur iure scripto, & non scripto, vt ī eo. §. & non ineleganter.

† Idē Bar. & Nico. & vide gl simile in l. ex hoc iure ff. de iu. & iu. & in l legitima ff. de pac.

SYL.

Diuisio.

† alias aut scripto, aut sine scripto.

† i. partim non scriptum, partim legitimum, & legib. proditum.

† Vide ad hunc locū Budæū. in l. ius ciuile ff de iusti. & iure. & And Alciat. lib. 2. præter-miss.

ius [a] est, lex, plebiscita, senatuscon-sulta, [b] Principũ placita, magistratuũ edicta, respon sa prudentum.

Lex est, [c] qđ populus Roman[9] senatorio magistratu interrogãte (ueluti [d] Cõsule [e]) cõstituebat.

Plebiscitum ẽ, qđ plebs plebeio magr̃atu interrogante (veluti [f] Tribuno) ꝯstituebat.

Plebs ãt à pp̃lo eo differt quo species [g] à genere: nã appellatione populi vniuersi ci—

Legis diffinitio.

a Scriptum aũt ius. s. ciuile Romanorũ de quo dixit ĩ. eo. § sed ius Accur.
b Senatuscon. Quare dicti sunt consules, not. ff de or. iur l. 1 § exactis. 2.
c Lex est. Hæc diffinitio, quo ad sententiã concordat cũ ea, quæ est. ff. de lega. & senatuscon. l. 1. licet quoad verba dissentiat. Diffinitur, & alio modo Lex est sanctio sctã, iubens honesta, ꝓhibens contraria: quæ sumitur ex lege Græca ff. de lega. & senatusconſ l Item diffinitur tertio mo'o, vt in alia lege Græca colligitur in eod. titu. de ll. & senatusconſ. l. 2. Accur.

Adde, ꝙ hic ñ diffinit lex. sed describit modus. l ferẽdæ qa in essentia nõ differũt, sed ĩ auctorib. & mõ cõdẽdi.]
d Veluti. Exẽplificatiuè ponit. vt ĩ. §. ꝓximo. nã fcã cõuocatione po Ro. magr̃atus. s Senatus nõ totus, sed q maior erat oibus, interrogabat populũ. s. cõsul, an sic placeret* *Rectè ait Acc. verbũ. veluti. poni cã exẽpli: nã ñ solũ Consules. sed & Dictatores, Prætores, Interrex. & qdã alii. ius ferendi leges ad populũ. & rogãdi hẽbãt: quẽadmodũ ex veterũ monumentis facilè licet intelligere. & accuratissimè oĩum docuit Paulus Manutius lib de Leg Ro. Porrò illud aĩaduertendũ est, ꝙ licet primũ qdem ex solo Senatorũ cœtu Consules crearent vt hic quoq. significatur, tñ post multas inter populum, & plebem concertationes obtentum fuit; vt ex plebe quoque possent creari. l. 2. § deinde cum. de orig. iur.

ADDITIO Et iõ dicit Ang. ꝙ nõ valeret statutũ in c[9] cõfectione cõstaret, ꝙ nõ fuerit in cõsilio p Priorẽ fcã ꝓpositio: secus tñ in dubio. Ang. Are.

Et sic ad libitum populi fiebat, vt ff. de orig. iu l. i. in prin.
e Consule. Nã Consul vice Senatorum interrogabat populum & sic ipsi senatores vñr interrogare. Nã qui per alium facit, per se facere videtur. vt ff. de vi, & vi arma. l. j. §. deiecisse & ff. de admini tuto. l. ita autem. §. gessisse.

ADDITIO. Debet tñ in libello exprimi ꝙ p̃te, vel aliũ tuo nomine tale quid commissum fuerit: aliàs agedo cõtra te, & probãdo de alio tuo nomine spoliante, non obtineret, secundum Ioan Fabr & Ange.

Nam rectè oĩa nostra facimus quib. à nobis authoritas impertitur. vt C de vet. iur. enuc. l. j §. sed & si qd. versi omnia.
f Veluti. Exẽplificatiuè ponit vt ĩ. §. ꝓximo erat. n vnus noĩe Tribunus: qui p̃erat plebeiis. & eorũ magr̃atui. q interrogabat plebeios, vt ff. de ori. iur l ij. § augescente. & §. ijsdem tpibus. & multas leges hẽmus de his vt l aquil. vt ĩ. ad l. aquil. §. ex hoc tñ ca. & ne Præsides accipiant nisi esculenta, vt ff de offi. procon. l solent. §. fin. & ff de offi. præsi. l plebiscito.

ADDITIO Sed nec hodie illa, si habent salariũ, vt ibi no. secus in delegatis extra de rescri c. statutum §. insuper lib. 6. Ioan Fab.
g Species à gñe. Est aũt genus qđ p̃dicatur de plurib. differẽtib. specie: vt aĩalium. aliud rõnale, aut irrõnale, & sic se habet populus. vt sequitur. ad nobiles. & ignobiles. Species aũt. q̃ prædicatur de plurib. differentibus numero: vt hoĩum alius Titius. alius Seius: sic se habet plebs, nam minores tantum comprehendit, vt sequitur.

Adde ꝙ melius dixisset Imperator. SYL.
Quo pars à toto, qa dr̃ia spẽi, & gñis non põt accõmodari: quia hic posita plebe, nõ ponit populus, sicut spẽ posita, ponit genus: tuemur tñ Imperatorem hic in nostris, Annotationib.

* Nam

ues significantur, cō numeratis etiā [a] patricijs [b] & senatorib. † Plebis autē appellatione, † sine pricijs, & senatorib. cæteri ciues significantur. ¶ Sed & plebiscita [c] lege Hortensia [d] lata non minus valere, quàm leges cœperunt. ¶ Senatusc ōsultū est † qđ senatus iubet atq; cōstituit. [e] Nam cum auctus esset populus Ro. in eum modū, vt difficile esset in vnū eū conuocari legis [f] sanciendæ cā, æquum visum est, senatū vice populi consuli. [g] ¶ Principum constitutiones, præcepta, vel decreta, q̄ personalia non sunt, habēt. l. vim. h.d.ex l.j.ff.de cōstitutio. princip.

† Con cor. in ca post electionē in glo super ver. nullate-nus. post princ. ibi sic noīe populi. ex tra de ele. & gl in c l sedes. super ver. maiores prope fin ibi plebis aūt appellatione extra de resc.

* † Pro intellectu huius loci, vide Bart. in l. colū. 4 vers. illud

S Y L. ergo. C. đ digni lib. 12 Generis diff. 5. Speciei diffinitio

† Dicit tñ Ange, q̄ quamuis loco senatorum, hodie successerint cōsiliarij, seu decuriones. nō tñ posset super princi

S Y L. pi reseruatis statuere, puta ad sa-

* Nā sicuti latior est gn̄is q̄ spēi significatio, ita latius patet populi q̄ plebis nomē, & ita interpretādus est hic locus, non autē q̄ plebs sit spēs populi, Alcia. l. inter donū. de ver sig. Et sciendū est, genus aliter accipi apud Legistas aliter apud Dialeticos, vt tradit Bart. in l. Mæuius. §. duob đ le 2.] a ¶ Etiā. q. d. Non solū plebeij appellatione populi cōnumerant, sed ēt patricij. Adde populi appellatione, eius vrbis incolas contineri, aduenas nō contineri, Fel. in c. Rhodulphus de rescr.

b ¶ Patricijs. Qui erant quasi patres principis, vt infra quibus modis ius pat po solui. §. filius. * ¶ Patricij qui appellarent vide Budæū ad l vlt. ff. de Senato & Alcia li 12 C in ti de cōs & nō spar. pec. Olim .n. patricij dicti sunt q̄ à certū patrib' quos Romul' instituerat originē traxerāt Acc. vero cōfundit pricios veteres cū pricijs ab Impatoribus institutis, inter quos lōgā fuisse drīā cōstat. c ¶ Sed & plebiscita. Videbat minus valere, quasi loco & argumento sumpto ab authoritate: qa maior est pricioru & senatoru authoritas, vt C. de liarij, seu legi l humanum. ff. de edē. l. siquis ex argentarijs. §. i. sed hoc sublatum est p legē latam ab Hortensio rege vt sequit & ff. de orig. iu l. 2. § augescente. d ¶ Lege Hortēsia. Sic dicta ab Hortensio, qui pacem cōposuit inter nobiles, & plebeios, & inter eos sic statuit, quòd valeret plebiscitum. ¶ Quo tpe lata fuerit, & q̄ lōge erret Acc. existimās Hortēsiū fuisse Regem, legito q̄ hoc loco dixi in Anno.

* Nam fuit Q. Hortensius Dictator, q mam, seu eam legem tulit, vt ex Lælio Fælice ius genitu tradit Gellius lib. 15. ca. 27. ræ aliquē e ¶ Cōstituit. Nā poterat facere legē restituere vt hic & ff de le. & sen l nō ambigit. spurios legitimare f ¶ Legis sanciendæ causa. aut veniā. Nā idem est si ætati concedere. ex alia, quia difficile erat tot hoīes conuenire. Accu. g ¶ Cōsuli i interrogari. Nā antea populus interrogabat, vt s. e. ti. §. lex vt sicut popul' interrogabat prius, sic postea senatores (qui centum erāt numero) interrogabant à cōsule, vt l. 2. §. sed qa difficile. ff. de orig. iu. & C. de peti. hæredi. l. fi. in princi ¶ Adde q̄ lex. in d. l. fi. nihil pbat, qa loquit de iudicijs centūuiralibus, quæ alia erant à senatu, vt declarat Festus. & Budę i suis Anno. i l fi ff. de sena] ¶ Sed & qđ iste. §. diuiditur in quatuor partes. Nā primo ponit dictum. Scdo eius rōnē. Tertio ponit illationē Quarto dictū modificat, & declarat. Scda ibi, Cum lege. Tertia ibi. Quodcūque. Quarta ibi, Plane. Ang de Are. ¶ Celsus Quærebat exēplū eius quod dictū fuerat de principū placitis. qūo & ipsa efficeret lex: & rñsum est, ex authoritate. l. Regiæ, qđ principi placet. legis habere vigorē, sed tunc q̄rebat, an oīa passim an vero cū delectu aliquo q̄ principi placerent vim legis obtinerent: & rō dubitationis poterat esse, qa quod populus, plebs, aut senatus decernebat, semp erat lex in re decreta, ita ergo videbat in placitis principū q̄ in iure scripto æqparabant. cuius cōtrariū decidit. q̄ gñales dispōnes principū vim habent legis, psonales vero personā nō egrediunt: ratio

S Y L.

S Y L.

ratio aūt decidendi ea esse pōt, quia actus agentiū non debēt operari vltra eorū intētionē.l.non omnis.ff. si cert. pet. sed qñ princeps aliqd generaliter statuit, tunc qa vult generalē vim ha bere, vim l. obtinet: quan do vero vult aliquem bñfi cio afficere, vel pœna, nō hēt vim. l qa non est illa mens cōden tis Not. ꝙ lex est quicqd animo cōdendi legē prin ceps disponit. Itē ꝙ l. Regia transflata est in imperatorē oīs ptās populi Itē no ꝙ totale imperiū pōt alteri cōce di. Itē ꝙ verbū cōcedo, importat tran slationem dñij Item ꝙ epistola, sñia & edictū principis habēt legis autho ritatē. Item q d sit cōstitutio. Itē ꝙ p sonale priuilegiū psonā nō egredit]

a Placuit. Causa faciendi cōmunem legem. † aliàs non esset lex cōis, vt se quitur & C. de sent & inter. om iud. l. ex stipulatione nam ibi dicitur non omnis vox iudicis est sententia. & sic non omnis vox principis est lex

† Dūmō sit iustū, & hone stum ꝭm Ange & Ias. hic p ea. q̄ pul chre not. Bald. in l. c. qd ex li- bera C de ope lib.

b Habet vigorem, idest lex est, & pro lege seruatur.

c Lege Regia. hac lege cautū fuit, vt ptās legis faciēdæ trāsiret de popu lo ad principē, vt hic, & ff de ori iu. l. 2. ~ nouissime. & facit ad hoc. ff. de cō stit princ. l j. vbi sunt eadem verba. Et hāc legē Regiā nō habemus: nā facta fuit sup regno i. imperio transferēdo.

SYL. * Quæ nā esset lex regia. qd nemo fere añ hāc recte expl cauit, in Anno tationibus nřis clarissime ostendit]

** Meminit. l. Regiæ Iustinianus ēt in l. j. §. sed & hoc C. de vet. iu enu. eā que fuisse legem antiquā signat alibi dicitur lex Imperij l. 3. C. de testam.

d Imperio. Trasferendo de popu lo ad principem.

e Ei scilicet principi quo ad hono rem. & meum quo ad onus.

f Cōcessit. i. trāstulit, sic vt ipse po pulus amō nō hēat sibi hoc ius. sic C. de vet. iu enu l. j. §. sed & hoc studio sum, & de leg. & sen con. l fi. Sed alij dñt ꝙ adhuc populus pōt facere legē. Adde, tu ꝙ hodie facere pōt, non sua authoritate, sed concessa à princi pe. Illa n. sua authoritas. l. Regia oīs transflata est, colligit reso- lutio hæc ex hoc text. & l. non ambigit ff. de legi & l. humanum. & l. fina. C eod. * Itē adde, ꝙ licet Acc. ex- ponat, concessit, idest transtulit, val de tamen inter se differunt, vt annota uit Deci. in l. non vult ff. de re. iu]

† aliàs cō- tulerit. & rectius, vt hř in l. r. ff. de cōst. prin vnde hic locus sumptus est.

¶ Sed & qđ prici pi placuit, [a] legis hēt [b] vigorē: cū le ge[c] Regia, q̄ de ei[d] imperio lata est, pp̄ls ei [e] & in eū oē imperiū suū & ptātē̄ concesit. [f] Qđcūq; ergo Im perator p eplam [g] ɔstituit, vł cogno scēs decreuit [h] vel

ADDITIO. Quod est verū .s. mu nicipale, vt s ed. § ius aūt seu particu larem dummodo habeat collegium approbatum. non autem generalem, vt per Ioan Fab & Ange Aret. hic.

Et quod dicitur solum, principem hoc posse, verum est, solus idest nul lus alius solus secundum Ricardum.

g Per epistolā, vt j. de ijs q sunt sui vel alieni iuris. § sed & maior. versi. dominorum & ff. de consti princ. l r. ** Addit Vlpia. in l. j. de consti prin. & subscriptionem. meminit eiusmodi epistolæ Paulus in l regula. §. siquis ius. de iu & fac igno. Intellige autem principis epistolā habere vim legis si is princeps nō recognoscat superiorē, alias secus. ꝭm Ang in l j ff. de feriis.

Adde, ita demū principis epistolas obtinere vim legis postq̄ redactæ sūt in corpore iuris. non ante, vt decla rat Pau. Cast. in d l. j. de constit. prin.

h Decreuit vt C. de legi. & constit. l. fi. imperialis. Accur.

Qđ tex. ait, cognoscēs decreuit, in tellige s sedēs p tribunali dādo sñiam diffinitiuam. Nā interlocutio princi pis nō hēt vim legis. nisi hoc expres serit à principio. vt l. fi. C de leg & cō stit. No ꝙ tex ait, cognoscens decre uit. sententia enim principis hēt vim legis, qñ causa cognita eam protulit, aliàs non. quod clarius etiā innuitur in d l fin. C de legi & late tradit Ias. in l. 1. in 3. not ff. de constitutio prin.

a Edicto

a Edicto. vt C. eod. l. 4. & de secun. dis sup. l. hac edictali.
b Legē, gñalem, quā potes cognoscere quatuor modis, † vt C de legi. & cōsti. l. leges. vel spālem, vt sequit.
c Hæ sunt s. quas cōstituit Imperator.
d Persona-les. dūmō in iuris corpore nō sunt clausæ: † aliàs oēs sunt generales. vt C de no Codice faciendo. l. vnica. in §. fi.
Adde, nisi ea intentione clausa sint, vt sint priuilegia, vt declarat Dec. in c j. in 2. lectu. in 2. col. de consti.]

† Sequuntur Nic. & Ioan. de Pla. Por. & Ia. di-cit tñ Io. Fab. quò 1 sexmodis. † alias hęc † Idē Ni. & Fa.

† alias si quain.

edicto a pcepit, legem b esse cōstat. † Hæc c sunt, q̃ constiōnes appellant. Planè ex his q̃dam sunt psonales, d quæ nec ad exemplū trahuntur, qm non hoc Princeps vult. Nā quod ob meritū e indulsit alicui, f vel si cui pœnam irrogauit, g vel si cui sine h exēplo subuenit, i psonā nō trāsgreditur. k † Aliæ autē, cùm generales sint, omnes proculdubio tenent. l

Edicta Prætorū hñt vim legis, & edicta Aediliū curuliū sunt pars iuris ptorij. h. d. ex l. ius autem. ff. de iust. & iu.

e Ob meritū. Quia multum seruierat Principi: † & ideo aliquam pœnā, quam debebat ille pati propter delictum, quod forte fecerat, ei remisit.
Malè declarat Accur. nā de remissione pœnæ loquit in vers. vel si cui & sine exēplo Verus igitur sensus est: si cui ob merita quippiam concesserit, hoc. n. significat verbum, indulgere, vt ostensum est hic in Annota.
f Alicui. Pœnam merenti.
g Irrogauit. s. non merenti. vel merenti. sed maiorem forte, q̃ esset dignus, vt pœna eius metus sit multorum vt ff. de pœn. l. aut facta. §. fi

† Ista gl. & seq. inuer. irro. gauit sequuntur Ange. & ēt Io. de Plat. & Por.

SYL. Melius ē exēplificare, qñ Priceps pœnā aliquā legibus nō statutā irrogat. qđ causæ intuitu nōnunquā fieri licet. l. si vēdicari C de pœnis. nec. n. præsumendū est Principē nō merenti pœnā inferre: quoties verò grauior q̃ p leges liceat infert, vt alii deterreantur, legē gñalē cōstituit in similib' casib': hoc est qñcūque op' erit exēplo.
h Sine exemplo. idest, vt alij non caperent exemplum.
Melius Accur. in l. 1. ff. de consti.

Prin. simpliciter. n. intelligendus est hic locus, vt si quē puta restituat, vel, pœnam in eum statutam condonet.
i Subuenit. Vt clericis in quib. multa sunt spālia, vt in auth. vt clerici apud ppri. epi sco. & C. de epi. & cler. cū cleri. & l. oēs q & curiæ, & alijs, vt C. de le. & cōsti l. 2. Sed nunquid intelligit sine exemplo subuenire, si cui simpliciter rescribat? Rñd. sic dummō nō sit ibi aliqđ signum ex iis quatuor quæ dñr. C. de le. & con l 3.
K Nō transgreditur. ff. qđ quis. iur l. j. contra. Sed distingue, an ad sui postulationem sit concessum, quo casu trāsgreditur, ibi. alias nō, vt hic & ff. qđ qs iu. l 3. † Et sic soluitur aliud contra. C. de fruc. & lit. expē. l. fi. Vel dic advtrūq, cōtra. qđ ad aliud extendit hoc non est dicere, vt alius hēat priuilegiū. † Vel meli', licet egrediat psonā, ñ est tñ gñale ius: nec vř alius, s. aduersarius protius, cū sit cōstringens occasione controuersię.
l Tenent. idest ligant.
¶ Pretorū quoq; Diuidit in tres partes, in 1. ponit qualiter edicta ptorum hñt authoritatē. l. in 2. q appellatur ēt ius honorariū: & vnde; in 3. q edicta ædiliū curuliū sunt pars iuris ptorii: partes patent. Casus nō figuratur, qa pcedit describendo, & exēplificando. No. q edicta ptorū obtinēt vim legis. Itē q vocatur ius honorarium. Item quod magistratus dñt honores. Item q suis edictis dabāt ptores authoritatē, & sic cōtra doc. in rub. C. q admi. q voluerūt edicta ptorū hře authoritatē le. dummō ap pbarent. Itē q edicta ædiliū hñda sunt, vt portio iuris prætorij. Itē vñ dicat ius honorariū: q̃uis alibi sense-

† Concor. in proœmio de creatiū glosf vlt. post prin. ibi, & in dulgentia, & ca j. in gl j. post prin extra de calum
† Fallit in casib. notā hic per Ang.
† Vel dic q illud est spāle in illa l. C. qui fru & lib expen. q̃ æqualitatem in iudicijs obseruandā. C. de postu. l prouidendū.

senserint aliqui, quod ideo dicerentur, quia honorabantur, ex hoc quod eorum edicta habebantur pro legibus.]
a Edicta. Quae scripta erat in albo praetoris, vt ff. de iurisd. om. iud. l. si quis id quod. in primo respon. Accur. * Album Pretoris appellabat tabula albo colo re inducta, in qua Praetores edicta sua describebant, palam quae proponebant: Graecè λεύκωμα dr, nisi alte rat paries de albatus vt aliqui sensere, quos refellit Alciat. li.] praetermiss.
b Nō modicā. sed magnā.
c Qd. i. ioqa.
d Magratus. Scilicet ipsi praetores, vt ff. de iu. & iu. l. i° at. §. i° aut ptoriū
e Dederūt. vt ff. de ori. iur. l. 2 §. eodē tpe.
f Quibusdā causis. vt de morbis, & morbosis, & vitiosis animalibus, vt patet ff. de aedil. edic. l. 1.
g Honorarij. Qualiter? Respondeo: quia aediles erant ex praetorio. vt infrà de diui. sti. §. praetoriae. & ff. de ver bo. obliga. l. 5. § praetoriae.
SYL. Adde, quod hoc est falsum, quia diuersitas erat in magistratu, vt patet in le. 2. ff de ori. iur sed bene vtebantur eodem modo proponendi sua edicta, vt praetores: & erat magistratus ad instar praeturae. vnde Saluius Iulianus in componendo edicto perpetuo fertur inter edicta praetorū retulisse et Aedilium edicta, sicque appellatū est illud ius pro. vt latius exposui hic in Cōmen.
SYL. ¶ Summa. Diuidit in 2. partes: in prima ponit dictū in 2. rō. secunda ibi, nam.

¶ Praetorū quoque edicta[a] nō[b] modicā obtinent iuris authoritatē. Hoc et ius honorariū solemus appellare, quod[c] qui honores gerūt. i. magrat[d], authoritatē huic iuri dederunt.[e] ¶ Proponebāt, & Aediles curules edictū de quibusdam causis:[f] quod[g] & ipsum iuris honorarij[g] portio est. ¶ Prudentū rnsa sunt opiniones iurisc ōsultorū qui habebant à principe authoritatē legis cōdendę: à quorū snia iudici recedere nō licebat. h. d. ¶ Rnsa prudentū sunt sniae[h] & opiniones[i] eorū, qui bus permissum erat iura condere. Nā antiquitus cōstitutū erat, vt essent qui iura publicè[k] interpretarentur: qb. à Caesare[l] ius respōdendi datū est, qui iuris cōsulti appellabant: quorū oīum sniae & opiniones eā authoritatē tenebāt, vt iudici[m] recedere à responso eorū non liceret, vt est constitutum.[n]

Casus in figurat. eū pcedat simpliciter declarādo, & Imperator ipse assignet rō nē decidendi, nimirū, quia ita cōstitutū erat, quod rō tollit oēm rōnē dubitandi. Not. quod opiniones iurisconsultorū non sūt necessariae, nisi hoc dispo nat. Itēque inter pretes iuris oīum à publico deputabant & ij dicebant iureconsulti † & quod iudices ab eorum opi nionib. recedere nō poterāt.] h Sententiae. Sententia est firma, & indubitata responsio; sm Ioan. Adde, quod quis Docto. hic approbēt hanc dnam, est tñ falsa. le. eos. §. pe. C. de appe. seu exponit vnū pro alio.] i Opiniones. Opinio est cū dubitatione rnsio; † sm Io.
† alias de iure respondere
Sentētia. Opinio quid.
SYL.
K Publicè. i. quorum interpretatio fiebat publica authoritate concessa à Principe, vt Vlp. Papi. & similes qui fecerunt leges. ff. de orig. iur. l. 2. §. post origi nem. & §. iuris ciuilis scientiam.
† Approbatur per Ni. Ange. & Ios. de Pla.
ADDITIO. Hodie tamen sententia Doctorum est probabilis, & non necessaria, vt not glo. in l. 1. C. de lega. & legendi, seu interpretandi licentia in doctoratu collata operatur, vt haec possint publicè fieri, quod aliàs non liceret. l. 1. C. de studi. lib. vr. ro. lib. 11.
l ¶ Caesare. Augusto, vt supra in prima rubrica ponitur Accursius.
m ¶ Vt iudici, scilicet nulli.
n ¶ Vt est constitutum. Idest sicut ipsi constituerunt.

*In-

S Y L. * Intellige. i. sicut ipsi Im. cōstituerūt. ¶ Ex non scripto Diuidit in tres partes. in prima ponit qd sit Ius nō scriptum. in scda qualiter ius ciuile diuidatur in has duas partes. in tertia assignat rōnem. Scda ibi, Et nō. Tertia ibi, Nam origo. ¶ Quia s. dictum fuerat, ex nō scripto ius etiam constare hic declarat. qd nam sit tale ius, quod ex non scripto venit, & dr illud esse, qd vsus approbauit. Sed tūc dubitarū fuit, an tacitus cōsensus populi l vim obtinere posset. Ratio aūt dubitandi poterat esse duplex. qa minor vr virtus taciti, q̄ expressi. l. expressa. ff. de reg. iu. item quia cū populus transtulisset oēm authoritatem in principem, non videbatur posse amplius condere, nec expresse, nec tacite l. quib nō obstantibus decidit contrarium ea rōne, quia cōtinuatus ille & diu obseruatus mos censet hre vniuersalem consensum populi & voluntatē ipsorū, sicut hēt l. expressa. Nec obstat prima rō: quia imo par est virtus taciti & expressi. l. cū qd ff si cer. pet. Itē quia in isto tacito cōsensu cēsetur consensus ēt illius cuius authoritate l. condi pōt, qa iste tex. & alij sic intelligi debent de illo populo qui habet authoritatē l. condendæ, & in effectu rōnem decidendi vide in l de quibus. ff. de legi. Nota q vsus diu obseruatus hr pro le. Itē q diuturnū dr quod constat spatio. 10. annorū. Not. q duæ negationes affirmant, ibi, non inelegāter. No. diuisionē iuris ciuilis factam esse ab origine. Itē q vna ciuitas pōt solis consuetudinibus vel solis legibus regi. No. ibi. scripto. argumentum ad hoc quod l. ad sui esse ñtiam exigit scripturam.]

Consuetu- a ¶ Ex nō scrip o ius venit De iure scrido in du- pto vidimus, qd in sex partes diuidit: citur ex sequit de nō scripto, vt s. eo. § cū stat. cursu 10. b ¶ Diuturni. Sed quanto tpe vsus fa- annorū. cit mores, vel consuetudinē? Respōdeo: decē annis, vt ff. qui & à q. ma. li. non fi. l si cum fideicommissaria. §. Aristo. licet fm quosdam exigat ips, cuius non extat memoria, argu. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. ff de aqua quoti. & asti. l. 3. §. ductus & C. q̄ sit longa consue l consuetudinis, & C. de sac san. eccl. l. fin. Item quia dicitur longa, vt patet in rubr. C. eo. & ff. eod. longa autem decem annis dicitur. vt j de vsucap. § .j. sequitur ergo quod decem annis sit robusta.

¶ Quod diu vsus cōprobauit. L habet vigorē: & ius ciuile in scriptū, & nō scriptū diuidit rōne originis ipsius. h. d. ex l. de quibus. ff. de legi.

§ ¶ Ex ñ scripto i^s venit, ^a qd vsus approbauit: † nā diuturni ^b mores con

† aliàs ñ ne scripti

† concor cū text. li c. cæterum cum gloss extra de testib. co

S Y L. ¶ Adde, q hæc opi. communiter approbatur, reprobata illa, q requiratur tps cuius initij memoria in contrariū nō existat, vt per Ias. in l. de quibus. col. 11. ff de le] Sed nunquid semel sufficit, vt j. decem annos fm eā iudicetur? Respondeo, non immo debet ad minus bis fm eam iudicari, vt C de epi. audi l. 3. in fine, vel querimoniā, vel libellum propositum cōtra consuetudinem talem spernere, Vt ff. de legi. l. cum de consuetudine

S Y L. * ¶ Ista opi cōiter improbatur hic. & in d. l. de quibus. & in c. fi. de consue. vbi Abb. post alios quos hic retulimus in Cōmen. qui consentiunt necessario non requiri actum vllum iudiciarium in consuetudine inducenda. sed consensum. atque vsum populi sufficere. d l. de quibus.] Nunquid ergo iudicat exemplis? Rñdeo, non. vt C. de sent. & inter om iudi l. nemo iudex. & facit ff. de offic præsi sed licet. sed ex cōsuetudine q approbat exemplis: & sic cōcedit aliquid p obliquū, qd directo non conceditur, sic & ff. q̄ res pigno. ob. poss l. Aristo. in fine.

S Y L. ¶ Adde. q pōt esse rō, quia illa exempla per receptionē dūr cōprobata ab habente authoritatē. l cōdendæ cuius exēpla in iudicādo bene attendunt c. afferte. de pfumptio gl in c fi 30 di.]

* Quod dicit Accur. aliquid concedi per obliquum, quod directo non conceditur, intelligas verum esse, quando

quod

quod directo prohibitū est. venit necessario in consequentiam eius, quod p obliquum permittitur, vt hic aliàs non, vt in l athletas ✝ siue autem de ijs qui no. infam. vt declarat Bar. in l. j. ff de aut. tu. nā regula est, cū quid vna via prohibe-tur alicui, ad id alia via eū non debet admitti. cap. cum quid. de reg iur lib 6] Sic econtra, peto ex promissione, quæ pmittio probatur ex longo vsu, vt ff de vsur. l cum de in rēverio

& Py. licet alij aliter distinxerint. ¶ Adde, φ ista distinctio approbatur cōiter. vt p la. in d. l. de qb super gl. fi. c ¶ Et nō Hic ✝. communis est ad duo supradicta, scilicet ad ius scriptum, & non scriptum, ideo bene est hic ✝:

sensu [a] vtentium comprobati, legē imitantur. [b]

¶ Et [c] nō inelegāter ī duas species ius [d] ciuile distributum esse vī:nā origo [e] eius ab institutis [f] duarum ciuitatū, Athenarū. s. & Lacedemoniorū, fluxisse vī. In his. n. ciuitatibus ita agi solitum erat, vt Lacedemonij q̄dē magis ea, q̄ pro legib. obseruarent, memoriæ mandarent: Athenienses vero ea, q̄ in legibus scripta cōprehendissent, custodirent.

¶ **Ius naturale est immutabile: sed ius ciuile sępe mutaī, qñq; p aliud ius, quāque per cōtrariam consuetudinem. hoc dicit.**

d ¶ Ius ciuile. large accipe, vt no. in §. constat.

e ¶ Origo. in l. 12. tab quæ fuit origo totius iuris ciuilis, & principium.

f ¶ Institutis. idest ordinamentis. Nam Romanus populus decem viros pro isto iure misit, qui decē tabulas eburneas retulerūt, tā de iure scripto Atheniensium, q̄ non scripto Lacedęmoniorum, sed qa postea aliquid deerat. vel emendationem desiderabat, data fuit potestas p vnū annū his decē viris, vt ius & leges corrigerent ad dendo & detrahendo, & si opus esset interpretarenī qui vt ea, q̄ necessatiā erant, facerent, duas tabulas addiderunt. & sic lex 12. tabularum ex accidēti dicta est, vt ff. de orig. iur. l. 2 §. 1.

Lex 12. tabularū vnde ortum habuit.

a ¶ Consensu. Aliàs non potest esse consuetudo, cum dicatur consuetudo qua si communis assuetudo, & error consuetudinem impediat, vt ff. de leg & se con. quod non ratione.

S Y L. ¶ Adde, φ immo tollit l. consuetudo p errorem inducta, sed non trahitur ad similia Ita loquī. d. l & declarāt communiter Doc. in d l. de quibus]

b ¶ Imitantur. Id est tm̄ valet consuetudo vbi lex scripta nō est, quantum lex vbi scripta est Et nota tres virtutes cōsuetudinis. Imitandi legē, vt hic. Itē interpretādi legem, vbi est lex dubia, vt ff. eod. si de interpretatione, in fin. Item corrigendi. vt ff de leg. & se. cō l. de quibus. in fi. & ī. eod. ✝. ea vero Quod distingue: aut est gñaliter consuetudo per totum mundum, & tunc vincit legē vbiq;. vt ff. de l & se. con. de quibus. [6] fi. aut spālis; & tūc vincit legē in eo loco vbi est, vt ff. cōm pd. venditor. [6] si constat dummodo post legē fuerit inducta. aliàs vincit à lege supueniente, vt ff de sepul. vio l 3 ✝ diuus In alio autem loco consuetudo specialis non vincit legē, vt C. eo. l. cōsuetudinis & hoc secundum Ioan.

S Y L. ¶ Imo tres tm̄ misit non decē, vt à Liuio li. 3. ab vrbe condita pditū est.

S Y L. ¶ Sed naturalia Diuidiī in duas partes: in prima ponit qualiter ius naturale est immutabile, in secunda, φ ius ciuile mutatur. secunda ibi, ea vero.

Casus. Positæ erant differentiæ inter ius ciuile & naturale, quæsitū fuit. an sicut ciuile ius secundū qualitates psonarū & temporum mutatur, ita mutatur ius naturale, ratio autem dubitādi potuit esse, quia cū respiciat ipsos homines. quorū status est in cōtinuo motu, videbaī alterandū s̄m mutatiō nē & exigentiā Ipsorū cuius cōtrariū decidit ex eo, quia cū naturalia ppetua

Sed naturalia [a] quidem iura, quæ apud oẽs gẽtes peræq; obſeruãtur, diuina quadã prouidẽtia cõſtituta, ſp firma atq; immutabilia permanent: ea verò, quæ ipſa ſibi quæq; ciuitas cõſtituit, [b] ſæpe mutari ſolent, vel tacito ꝯſeſu [c] populi, vel alia [d] poſtea lege lata.

¶ Ius ciuile aut ad pſonas ptinet, aut ad res, aut ad actiones: & priº vidẽdũ eſt de perſonis. h.d. ex l.j. & 2. ff. de ſtatu homi.

tua rõne conſtent. & ab ipſa natura. i. Deo regantur. & infundant mentibus hoĩum, certè non põt recipere mutationem, aut alterationem aliq̃. ſicut recipiunt ciuilia No. ꝙ ius gentiũ eſt in ſui totalitate immutabile, & ꝙ hic loquatur de iure gentiũ, de. cla. text. in §. qđ vero. ſ eo. vbi ponuntur hæc verba Itẽ ꝙ ius gentium oritur ex diuina prouidentia Item ꝙ ſtatuta & ius ciuile mutantur vel contraria le. vel conſuetudine. Item ꝙ eo vinculo quid tollitur quo introducitur.]

a Sed naturalia. Hic §. põt intelligi de iure naturali primæuo quo mouentur oĩa animalia ad aliquid faciendũ, vt no. ſ. eo. tit in prin. Sed quod dicit eſſe immutabile, eſt contra id qđ de ſeruitute dr: quæ eſt cõtra ius naturale: & tñ præualet, vt ſ. eod. § ius autẽ. Sed dic. non derogatur ob hoc, licet nõ ſeruet in illo caſu: nam nihilominus æquum & bonũ eſt. † Et eodem modo rñ ieo ad illud. quod dicitur. j. de ca. di §. quod aũt. quod eſt contra. Vel ibi non tollitur cognatio, ſed ius ſuccedendi. Item eodẽ mõ, vt prius rñdeo ad illud quod de vſucapione dr̃ j. de vſucap. in princ. quod conſtat eſſe cõtra ius naturale, vt ff de cõd. indeb. l. nã hoc natura. Vel dic ꝙ iſte. §. loquitur de iur. gentium, quod patet ex illa litera Quæ apud omnes gen. ſ. e. §. quod vero naturalis. Accurſius.

Adde ꝙ iſta eſt vera, vt dixi in primo no & intelligit ꝙ non mutatur in ſui totalitate, vt dicunt Docto hic.

** Intellige hic agi de eo iure gẽtiũ quod inditũ appellamus, quaſi mentibus noſtris inſitum Dei prouidẽtia abſq; vllo hoĩum decreto, vel perſuaſione. Hoc. n. perpetuum, & immutabile eſt, cuius exempla ſunt illa, Religio erga Deum. cultus parẽtum, & id genus alia, de quibus in l. 2. & 3. ff de iuſt. & iu. Sed ius gentiũ cõſtitutum, hoc eſt. nõ à Deo ipſo nobis infuſum principaliter & ꝑ ſe; ſed quod mortales ipſi introduxerunt, naturali rõne ſuadente ob bonum publicũ, & conſeruandæ hominum ſocietatis cauſa, aliquando mutatur propter varias humanarũ rerũ circunſtantias, ſi id publicum bonum expoſtulet, & rõ conſeruationis ſocietatis humani gñis ſuadeat, quod videre eſt in dñiorũ diſtinctione, & vſucapione: in ſeruitute, & manumiſſione: in contractibus, & innumeris alijs exẽplis.

b Conſtituit ſcilicet de conſuetudine ſpeciali, vel l. municipali ſcripta.

c Tacito conſenſu ſcilicet contraria conſuetudine. vt ff de leg. & ſe. con. l. de quibus. in fi.

d Vel alia. i. contrario ſtatuto, & ſic redduntur ſingula ſingulis.

¶ Oẽ ius, Diuiſio & caſus ꝑ ſe patẽt.

* Cùm. n. ſupra dixerit ſe tractaturum de iure priuato, quæſitum eſt an aliq̃ diuiſionem hmõi ius recipiat: & rñdetur, ꝙ ius, quo vtimur, & in practica obſeruat aut reſpicit ꝑſonas diſtribuendo vnicuique functionem ſuam, aut res vtilitate quadã vſibus ꝑſonarum cõmutandas, aut actiones, quib. incidentes cõtrouerſiæ dirimunt. ſed prius ait Imperator ſe locuturũ de ꝑſonis, quarum cã non mõ ius eſt conſtitutum, ſed oĩa quoq; animalia genita. §. in pecudum. j. de re. di No. diuiſionem Item ꝙ appellatione rerũ hic non veniunt actiones, q̃uis alibi ſic. l. rei. ff. de verb ſig. Item ꝙ digniora ſunt ꝓferenda. Item ꝙ cognitio eorum, quorum non cognoſcit finis eſt ſuperuacua & habetur pro nihilo.

† Vnde dicit Bal in c. t §. vlt. q̃ fin da. poſſ. quod ius naturale eſt potentius q̃ principatus.

† Hoc eſt quantũ in abſtracto viget ſem per vniſor miter, ſed quantum eſt in concreto poteſt in aliquo mutari ſecundum Ange. hic SYL.

¶ Omne

¶ † Omne [a] autē ius quo vtimur, vel ad psonas [b] ptinet, vel ad res [c], vel ad actiones. [d] Et pri9 de psonis videamus: nā parum est ius nosse, si psonæ, [e] quarū causa cōstitutum est, [f] ignorentur.

¶ De iure personarum.

¶ Homines, aut liberi sunt, aut serui: diffinitur libertas, & seruitus: & serui à seruando dnr: sicut mancipia, qa manu capta. h.d. ex l. summa. & l. seq. ff. eo.

Summa [g] itaq; diuisio de iure personarum hæc est; q oēs homi-

a ¶ Omne. Quid sit ius, & qualiter diuidatur diximus: nunc differentiam inter ipsa iura ponit.

b ¶ Ad personas. De hoc dicitur infrà in toto primo lib. vsque ad tit. de rerum diuis.

†Aliàs hic incipit tit. de iure personarum.

c ¶ Ad res. De hoc dr ĵ. lib. 2. & 3. vsque ad tit. de oblig. ¶ Rei appellatio ad omnem cōtractum, & obligationem pertinet. l. vj. de verb. & rerum signifi.

d ¶ Ad actiones. De his dicitur ĵ. de act.

e ¶ Personæ. Nā hō est dignissima creaturarum, vt ff. de ædil. edic. l. iustissimè. Vnde Ouidius: Pronaq; cùm spectent animalia cętera terrā: Os homini sublime dedit, cœlumq; videre Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus. Et Virgilius: Igneus est ollis vigor & cęlestis origo Seminibus.

Ouidius 1. Metam.

Virg. in 6. Æneid.

f ¶ Ignorentur. Et sic statim ponit de iure personarū. Et no. hic, q digniora præponenda sunt: sic ĵ. de bon. poss. §. aliam verò. & per hoc facimus multas formationes † titulorum.

† Idest cōtinuationes titulorum.

Adde, quòd quum concurrunt dignior & potentior, præfertur potentior. l. quæritur. ff. de statu hom.

SYL.

De iure personarum.

Continuatio. Continuatur titulus per Imper. in proximo §. fin. tit. præced. ibi, & prius de personis.

Diuisio. Summa. Totus iste tit. diuidit in sex partes. Nam primò ponit diuisiones psonarū. Scdò diffinitionē libertatis: ibi, Et libertas. Tertiò diffinitionē seruitutis: ibi, Seruitus. Quartò quare dicantur serui: ibi, Serui aūt. Quintò quot modis quis efficiat seruus: ibi, Serui autem. Sextò ponit differentiā inter seruos & liberos: ibi, In seruorum. Aret.

SYL.

¶ Summa itaq;. Casus. Nō figuratur, quia diuidendo & diffiniendo procedit. Nota, q homines aut liberi sunt, aut serui. Nota, q dictio omnes, stat distributiuè. Item quid sit libertas, & q liberi à libertate dicuntur. Item quid sit seruitus: & q illa procedit à iure gentium contra ius naturæ: & quòd serui dicūtur à seruando: & quòd capti in bello vēdi possunt per Ducem. & vnde dicantur mancipia. Item quòd licet arguere à deriuatione vocabuli. Item secundum aliquos, q dictio, solet, importat necessitatem.

* Illud quoque obseruandū est, quod hic dicitur in rubr. De iure personarum, in ff. dicit, De statu hominum: & sic ius ponitur pro statu.]

g ¶ Summa. Idest prima, quia & aliæ sequuntur, vt ĵ. de ijs qui sunt sui vel alie. iuris. in principio. & ĵ. de tute. in princ. Vel dic summa, idest maxima: quia partim est de iure naturali, vt libertas, & partim de iure gentium, vt seruitus: quorum vtrunque, scilicet ius naturale, & gentiū, antiquius est iure ciuili, vt ĵ. de rerum diuis. §. singulorum. Vel dic, summa, idest breuis, sic ĵ. de oblig. §. j.

SYL. ¶ Adde, q prima communiter approbatur, ex eo quia intelligitur, q prima omnium diuisio hæc est, sicut ĵ. de oblig. §. j. Dicitur autem summa, qa dicit Boetius in quarto Arit. maxima & minima cuiusuis rei pars, dimidia est: maxima, quia nulla maior quota pars, maior est dimidia: minima, quia nulla diuisio minori quàm duarū partium numero fieri potest.]

a Hoies. Sed pone, ꝙ hic sint duo hoies: vnus liber, & alius seruus, tunc hæc ꝓpositio est falsa. Dic, ꝙ pluralis oratio couertitur in singularē: & tunc est vera, & nō falsa, vt ff. de cōd. & demonst. l. falsa. §. fin. & ff. de petit. hæredit. l. diuus. in fin. & de orig. iur. l. ij. §. exactis. & de verbo. significat. non est. Econtra singularis pro plurali, vt eod. tit. l. in vsu. & ff. de testam. tut. si quis ita. §. j. & dic has quæstiones positas. ff. eod. l. iij.

† Libertatis tēplū in Auentino colle fuerat constructū. Fest.

nes, [a] aut liberi sunt, aut serui. [b]

¶ † Et libertas [c] quidē (ex qua ēt liberi vocant) est naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet, nisi † quod vi, aut iure prohibetur.

SYL. *¶ Dic ſm Bald. in d. l. iij. nihil interesse vtrū dicatur, omnes, an omnis, & sic obstant oppositiones: sensus tamē huius loci satis patet: voluit enim dicere Imperator, ꝙ hominum aliqui sunt liberi, aliqui serui: quem sensum & Theophilus secutus est.

ADDITIO. Dicas, ꝙ plurale soluitur in singulare, vbi nō potest remanere in propria significatione; quia sequeretur iniquum, vel incōueniens, aliàs non resoluitur. Item singulare in plurale, quando nomē est collectiuum, vel rationis paritas, seu connexitas hoc inducit: aliàs non. Ioannes.

b ¶ Aut serui. Sed qd de statu libero? Vt liber. ff. si ex no cā ag l. fi. Sed contra est. ff. de statuli. l. statuliberum. †

SYL. *¶ Statuliber est qui statutā & destinatā in tēpus, vel in conditionē habet libertatē. l. j. ff. de statuli. nec ambigendū est, quin statuliberi comprehendantur sub mēbro seruorū, nam licet spes sit libertatis, tamen dū sunt statuliberi .i. donec libertas nondum venit, serui sunt. Non obstat d. l. fin. quia quamuis dicatur ibi, in eadē causa sistit, si liber sistatur, hoc est ex eo, quia nil noui circa eiusmodi seruum factū est, quod non habeat originem in tempore promissionis illum liberandi, vt considerant ibi Doctores.]

† Hic quoad quędā hr̄ pro libero, & quo ad q̄dā ꝓ seruo, vt no. in l. fi. ff. si ex nox. cā agat. ſm oēs Doct. hic.

† Ista cōiter approbant oēs Doct. hic. & est expressum

Item quid de ascriptitio, vel censito? Vt ꝙ serui sint, vt C. de agri. & censi. l. fi. de diuersis. l. fin. lib. xj. & C. in quibus cau. col. cen. l. fi. lib. xj. † Sed cōtra est, ſm Ioā. (licet alij aliter distinxerunt) extrà, de iudi. c. 2. cùm possint fieri clerici, & cōtra dn̄orum voluntatem: quod nō est in verè seruis, vt C. de episc. & cler. l. iubemus. §. seruos. & in Auth. de san. episco. §. ascriptitios. collat. 9. Item in dubio ꝓ libertate iudicandū est, vt ff. de re iudi. l. libertas. & qd̄ in cōtrarijs legib. continet, loquitur quo ad seruitia quibus astricti sunt. quare poterant prædicti & facere testamentū, & ferre testimoniū, & alios actus ciuiles exercere, nec alienari possunt sine solo, vt C. de agr. & censi. l. quemadmodum. lib. xj.

† aliàs si quid.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc opin. cōis est, contra quam disputādo tenet Præpo. Senen. in iij. cau. q. ij.* sunt aūt ascriptitij serui aut coloni, qui glebæ, seu prædio colendo perpetuò ascripti atque addicti sunt, inde nunquam recessuri, domini sq; annuos reditus omnes præter sumptum & victum reddituri.]

Adde, ꝙ ascriptitius seruus est portio fundi, & inter res immobiles annumeratur. l. iubemus. C. de sacrosan. eccl. & l. iij. ff. de diuer. & temp. præsc. idq; Bal. annotauit l. j. col. 6. C. de ser. fug. Item quid de monacho, vel regulari canonico? Rn̄deo: liberi sunt, & ideo† possunt reddere testimonium: quod dic, vt diximus in Auth. de monacha. §. cogitandum. coll. j. licet quo ad actus quosdam fingantur mortui, vt in Authen. de monac. §. illud. & §. si quis autem. coll. j. & in Auth. de nup. §. secundum occasionem. coll. iiij.†

† Dūmodo iurent cū licēt à sui superioris: aliàs nō valeret eorum depositio, ſm Io. Fab. & Ang. hic.

† Dic ſm Pet. de Belapert. ꝙ non reputantur mortui quantum ad actus ciuiles, sed beneq̄tum ad suam professionem.

ADDITIO. Adde, ꝙ licet monachi dicantur mortui mūdo, vt in c. 2. extrà, de postul. & l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. tn̄ hoc verum est quo ad actus ciuiles, non quo ad actus naturales.

c ¶ Libertas. Hęc diffinitio tribus modis pōt legi. Primò ſm Ir. vt diffiniat ad ea, quę sunt contra libertas eo iure quo inuenta est .i. naturali. & sic etiā serui secundum hoc sunt liberi. nam & ipsi possunt facere quod volunt, nisi quod vi .i. de facto, nem-

vel

¶ Seruitus aũt est ꝯstitutio a iurisgẽtium, quas qui dñio b alieno ꝯ naturã c subijcit.

¶ Serui aũt ex eo appellati sunt, ꝙ Imperatores † captiuos vẽderet iubẽt, ac ꝑ hoc seruare, d nec occidere solent: qui ẽt mãcipia dicti sũt, eo quòd ab hostibus mãcipiuntur.

¶ Serui vł nascunt̃ ex ancillis, vł fiũt captiuitate, vł vẽdunt̃ ad ꝓciũ pticipãdũ: iter quos, sicut iter liberos, nulla est dña. h. d. ex l.v. ff. eod.

¶ Serui autẽ aut

vel iure.s. quolibet ꝓhibeant̃: & hæc verba: Ex qua ẽt liberi &c. poss ũt esse de diffinitione. nã & ipsi liberi vocantur ẜm idẽ ius, vt ĩ.de libe.§.j. Alij dicũt diffiniri libertatẽ liberi, nõ libertatẽ serui: qa ex prima vocã. tur.s. hodie liberti, nõ ex secunda.s. quam habent serui. Est ergo libertas alia in seruo, alia in libero: & ẜm eos verbum, vi, exponit̃ vt prius. Sed nec prima, nec secũda placet: quòd serui sint aliquo iure liberi, cũ ius gentiũ in hoc derogauerit iure naturali, vt ĩ.§. seruitus. Et expone vi.i. iure gentiũ: qđ quadã necessitate induxit seruitutẽ.s. per captiuitatẽ, vt š.tit.j.§. ius autem. & iure.s. ciuili, qñ maior xx. annis vẽdit se ad pretium participandũ, vt ĩ.§. serui. ꝙ ẽt liber quilibet est, nisi fiat seruus iure gentium, vel ciuili. & hæc verba: Ex qua ẽt liberi &c. non oportet, ꝙ sint de diffinitione, sed quendam effectũ libertatis demonstrant.

¶ Vltimã expõnẽ sequunt̃ hic Doct.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ex quo hic diffinit̃ libertas ad dñam seruitutis, necessariò diffinitur ẜm tẽpus, quo erat seruitus: & sic falsa est opi. Iac. Butr. Nec opin. gl. hic est vera: quia per eã non excluditur seruus, qui põt facere ea, quæ vel iure gentiũ, vel ciuili eidẽ prohibita nõ sunt: vnde dicas, ꝙ non intelligitur quæ prohibita sunt ipsis particulariter; sed ea quę absolutè, & de se prohibita sunt. Nã ita intelligendo, testari, contrahere, non sunt de se prohibita, & tñ seruo non competunt. Intelligatur ergo vis & ius propriè, quia quamuis prohibitum alicui sit à iure homicidium, non per hoc minus est liber: sicut nõ minus est liber per hoc, quod de facto ipsa vi prohibeatur, & impediat̃ aliquid facere.]

† Hoc est belli Duces. Vnde hic Theophilus nõ vertit, αὐτοκράτωρ, sed οἱ τῶν πολέμων ἡγεμόνες.

† aliàs nõ habet̃ iubent.

a ¶ Cõstitutio. Idest vnũ de statutis iurisgentiũ: nã & alia multa statuit iusgentiũ, vt š.tit.j.§. ius aũt. sed hodie dici põt seruitus de iure ciuili formatione: † nã alia olim, & alia hodie est hæc ptãs, vt ĩ.de ijs, q sunt sui vel ali.iu.§.pe. & fi. quare est de iuregentiũ inuẽtione, sed ciuili formatione, vt ff.de iusti. & iure. l. ius aũt ciuile.

† Hoc est verũ quo ad id, qđ addit̃: non quo ad id cui addit̃. Iac.

b ¶ Dñio. Aliqñ sine dñio, vt ff. de re. diui. l.j.§.j. & ff. pro dereli. l.fi. & ad idẽ. ff.de stip.ser. l.quod seruus. & ff.de liber.cau. l.si vsumfructum.

SYL. *¶ Imò posito seruo, necessariò ponitur dñs, & ecõuerso, cũ sint correlatiua: nec ll. per gl. allegatę probãt cõtrariũ, vt latè in Cõmentarijs ostendi.]

c ¶ Contra naturã. Idest, cõtra ius naturale: cũ eo iure omnes liberi sint, vt ĩ.de libe.§.j. & š.tit.j.§. ius autem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ debes intelligere.i. contra illud quod natura dictabat in primo statu, sicut in l.ij.de nata.resti.dr̃ restitutus natalibus, qui natus est seruus: sed intelligit̃.i. libertati, quã à principio homines habebãt, non in qua nascit̃ qñ seruus nascitur: & si vis plura circa hæc causa disputãdi, vide Fortu. in l.manumissiones. ff.de iust.& iu.]

d ¶ Seruare. Nota seruum dici à seruando, & non à seruiendo ẜm Isidorum: sed tabellio dr̃ seruus publicus à seruiendo, vt ff. de adopt. l.non aliter. & ff.rem pupilli sal.fo. l.ij. qui tamen seruus non potest esse, vt C. de tabul. l.generali. lib.x. Accur. Vide similem gl. ĩ.de adopt.§. cùm autem.

Seruus tabellio esse non potest.

e ¶ Capiuntur. ff.de sta.ho. l.iiij. in fi.

¶ Serui autẽ. Diuiditur in tres partes. In prima ponit̃ diuisio: in scđa, declaratio illius: in tertia, dñia inter conditio-

ditionem liberorum & seruorum, & declaratur. secunda ibi, nascuntur. tertia ibi, in seruorum.

¶ Casus. Nõ ponit, q̃ a diuidẽdo p̃cedit, & diuisionẽ exẽplificãdo. No. qualiter serui fiãt, & qualiter nascant. Itẽ q̃ ius ciuile introduxit, q̃ hõ pater rei se vẽdi ad pretiũ participandũ. Et q̃ quis est dñs suæ libertatis ẽt vsque ad venditionẽ. Itẽ q̃ liberorũ alij ingenui sunt, alij libertini.]

nascunt; aut fiũt:[a] nascunt ex ancillis[b] nris: fiũt aut iure gentium, i. ex captiuitate,[c] aut iure[d] ciuili, cũ hõ liber maior[e] viginti annis ad p̃-

a Aut fiunt. Ex accident.

b Ex ancillis. Licet patrẽ liberum habeãt, vt j. tit. j. & C. de rei vend. l. partum. Quid si ex ascriptitio & libera? Rñ. sequitur ventrẽ, vt in Auth. con. quę ex ascripti. & lib. nat. §. j. coll. v.

c Captiuitate. Quæ occasione belli contingit: quod est de iure gentium, vt s. tit. proxi. §. ius autem.

* Adde, q̃ hodie capti, in seruitutem non trahuntur, Bart. in l. hostes. in fi. de capt. & postli. reuer. sed solum redem ptionis pretiũ soluere coguntur, Salic. in l. ab hostibus. 2. C. de capti.

d Iure ciuili. Est & tertius modus, vt C. de adser. toll. l. j. §. pe. & est quartus, vt per ingratitudinẽ reuocationis in seruiture. §. j. vt in Auth. vt liberti de cætero. §. j. in fi. & §. illud verò. col. vj. Dic, hos modos esse iuris ciuilis, & ita comprehendi sub diuisione posita hic per Imperatorẽ. nã quod dicit in tex. iure ciuili seruũ fieri, cùm homo liber maior xx. ann. patitur se venundari ad pretiũ participandũ: exempli gratia dictũ est, & ideo nõ restringit hoc membrũ diuisionis, quin aliter quoque seruus iure ciuili fieri possit.

Vt liber fiat seru⁹ p̃ vẽditionem, quatuor requiruntur.

e Maior. In quo facto sunt quatuor necessaria. s. q̃ sit maior xx. annis, vt hic, & C. de lib. cau. l. si ministerium.

¶ Adde, q̃ rõ est, quia cũ minor ante xx. annũ libertatẽ seruo dare nõ possit. §. Eadẽ lege. j. quib. ex cau. ma. nõ licet. tanto minus in se põt seruitutẽ cõstituere, d. l. si ministeriũ. & quãuis §. ea. corrigatur per §. Ergo. eo. tit. tñ nõ operat in hoc casu: quia introdu- ctã fauore libertatis redũdarẽt ĩ odiũ. j. l. qd̃ fauore. C. de lĩ.] Item & vt eo animo, vt pretij accipiat partẽ, vt hic, & C. de lib. cau. l. nõ ideo. Itẽ & q̃ verè habeat partẽ, vt ff. quib. ad lib. procla. non lic. l. j. Itẽ q̃ vendat ignoranti cõditionẽ vẽditi, vt ff. de libe. cau. l. liberis. §. si quis sciens. Itẽ & quintũ, vt hic sciat conditionẽ suã, vt ff. si lib. ingen. esse dic. l. ij. & si quid horum defuerit, iure cõi prouocat in ingenuitatẽ: aliàs nõ poterit prouocare in ingenuitatẽ, etiã si manumittatur, vt ff. de sta. hom. l. homo liber. & ff. de lib. cau. l. cũ pacto. nisi redderet pretiũ, & dominus spontè acciperet.

¶ Adde sextũ requisitum, q̃ seipsum vẽdat p̃ interpositã p̃sonã: nã si seipsum vẽderet, nõ esset emptor in bona fide: q̃ si credit seruũ, est in mala fide, q̃ dẽt scire esse alterius: si credit liberũ, non potest. d. §. si quis sciens.] nec et dñs accipere cõpellit pretiũ: licet q̃dã cõtradicãt, vt ff. si lib. ing. esse dic. l. ij. r. rñ. & C. q̃ñ licer ab empt. di. l. j. & j. tit. j. in fi. Sed nũquid habet in integrũ restitutionẽ, cũ sit minor xx. annis, maior tñ xx? Rñ. nõ: q̃ a non est mutãda tãta solẽnitas, & quia nõ est locus restitutioni, vbi res mutat statũ, prorsus amittẽdo, vt ff. de mi. si ex cã. §. Papin. & ff. de in integ. rest. l. diuus. Sed nũquid patri, vel affini p̃mittit reuocatio, vel per officiũ iudicis, vel per rei vendicationẽ vtilem, cũ ad eorũ ignominiã respiciat, vt ff. de rei vẽd. l. j. & de libe. cau. l. j. ij. iij. iiij. & v. Rñ. non, vt ff. de cap. dim l. tutelas. §. filiibertatẽ. licet quidã dixerint cõtra. arg. dictarũ legũ. Sed certè ibi nõ mutauerat statum, sed mutare volebat.

Restitutio in integrũ nõ datur minori xxv. annis, qui se vendit.

¶ Adde, q̃ hanc q. latè examinat, & disputat Prępo. Sen. 3. q. 6. per totum.]

SYL.

ADDITIO. Dic gl. esse verã, si parẽs, piũctus, vxor, vel affinis fuerint scientes rpe, quo liber homo vẽditus fuit: tunc. n. eorum scientia. s. eis præiudicat, vt non possint vendicare, quia dictę venditioni videntur cõsensisse: secus

eius aũt si fuerint ignorantes, q̃ a illorũ interest illum non esse seruũ: vnde p̃ eorũ ꝓprio interesse, et cõtra voluntatem dicti venditoris, pñt agere & teduci facere illum in pristinã libertatẽ resti- tuẽdo pretiũ. Ang. Cui adde Ias. qui tenet indistinctè, ꝙ possit reuocari, siue parẽtes, aut affines sciuerint, siue ignoraue tint vendõnẽ.

† aliàs nõ est, dñæ multæ.

tium participandum sese venundari[a] passus est.

¶ In seruorũ conditione nulla est[b] differentia, in liberis aũt multæ[c] † differentię sunt: aut. n. ingenui, aut libertini sũt.

a ¶ Venundari. Idẽ si quolibet alio titulo patitur se transferri in aliũ: quod vetũ est, si aliquod lucrũ sentiat, vt C. de li. cã si ministeriũ. & ff. de lib. eau. si vsumfr. §. j.

b ¶ Nulla est dñia. Sed videtur contra. nam quidam sunt in dignitate. ADDITIO. Idest in meliori statu, & opinione, non aũt in dignitate ꝓpria ꝑ l. gñali. C. de tab. li. xj. Ang.]q̃dã nõ, vt j. de iniu. §. sed pęna. & ff. de vsufru. l. sed & si q̃d. la pri. Itẽ q̃dã ordinarij, q̃dã vicarij, vt j. q̃d cũ eo. §. eũ aũt. Itẽ alij veterani, alij nouitij, vt ff. de ædil. edi l. fi. & ff. de publi. l. interdũ. §. quoties. Sed dic, † ꝙ nullus est magis seruus, q̃ alter, licet quo ad actus, & quo ad militias, & similia, sit dñia: licet olim magis vnus q̃ alter esset seruus, vt C. de nu. iure quir. tol. l. vnica. nam olim quidam habebant nudum dominium in seruis, quidam plenum, quidam semiplenum.

† eodem modo sol uit etiam Bart. in l. & seruorũ. ff. eod.

SYL. * ¶ Quis sit seru⁹ veteranus, seu veterator, & quis nouitius, declarat Alc. li. 4. de ver. sig. & Budęus in l. vlt. ff. de ædi. edi. q̃ verò dicanẽ ordinarij, item vicarij, expo j. ti. q̃d cũ eo. §. cũ ãt.

† Credit hic Pe. ꝙ hæc dictio duo importet pluralitatẽ, sed nõ multitudinem.

c ¶ Multæ. Quidã ponunt hic fallam notã, vt duo sint multa, ar. ff. ad Sil. l. j. §. hoc rescriptũ. Sed certè ibi sunt tria appellata, ñ duo tñ. Dic ergo, ꝙ quatuor sunt dñiæ liberorũ hoĩum: vt ingenui, & libertini, & latini, & dedititij, vt hic, & j. ti. j. d̃ li. § libertino rum ar. ff. vi bon. rap. l. iiij. §. j. ij. rñ. ꝓ prima est in auth. de depo. & denun. ibi, Cùm & alia multa col. vj.

¶ Adde tex. in §. singulorum. j. de te. di. Alex. in l. j. in vij. col. ff de leg. j. SYL.

¶ De ingenuis.

¶ Ingenuus est q̃ ex liberis, aut libertinis nascit̃, seu ex m̃re libera, q̃uis p̃r, vel seruus, vel incert⁹ sit, quã suf ficit aliquo t̃pe, dũ in vtero est, liberã fuisse. h. d. ex

* Cæterũ Accũ ponit quatuor dñias liberorũ hominũ, fallit̃: cùm Latini, & dedititij compre hendant̃ sub libertinis, & hi quoq; hodie sublati sint, vt pater ex d. §. libertinorum. Adde, ꝙ ex hoc tex. nõ recte colligit̃, duo eẽ multa: nã hic vna sola dñia liberorũ ponitur: ꝙ s. sunt aut ingenui, aut libertini, sed dixit esse multas, quia p̃ter hanc, cuius materiam persequit̃ vsq; ad tit. de ijs, q̃ sunt sui vel alie. iur. sunt aliæ duæ: quarũ vna tradit̃ in d. titu. de ijs qui sunt sui vel ali. iu. extra in ti. de tute.

¶ De ingenuis. Quia s̃. dixit de iure ꝑsonarum, quarũ q̃dam sunt seruæ, quædã sunt liberæ, liberorũ aũt quidam ingenui, quidam libertini, ideò de his tractaturus præmittit de ingenuis tanquam dignioribus. Porcus.

Ingenuus. ¶ Diuiditur in duas partes. Nã in prima tractat, qualiter q̃s dicatur ingenuus: in secunda qualiter ingenuitas ꝑdit̃. secunda ibi, Cùm autẽ. Prima subdiuiditur in quinq;. Nam in prima ponitur dictum: in secunda illud declaratur: in tertia r̃ndetur tacitę quæstioni: in quarta alteri quæstioni respondetur: in quinta deciditur incidens quæstio. Secunda ibi, Siue ex duobus. tertia ibi, sed & si quis. quarta ibi, Et econtrario. quinta ibi, Ex his. Porcus. Diuisio.

¶ Casus. Dubitatũ fuit ꝑ ꝓximã p̃cedentem distinctionẽ quis diceret̃ ingenuus: & diffinit̃ qui ex duob. ingenuis nascit̃: q̃d nullã hẽt in se difficultatem: sed dubiũ erat, si ex duob. liber- SYL.

libertinis vel eorū altero: q̄a non videbat̄, ꝙ possent sibi dissimilem filiū gn̄are: nec in aliū plus dignitatis, aut iuris transferre, q̄ ipsi haberent. l. nemo plus. ff. de re. iu. sed r̄ndet̄ cōtrariū ea rōne: quia qualitas libertinitatis nō potest competere illis, q̄ serui nō fuerūt, sunt enim liberi, dūr tn̄ libertini in memoriam, illius seruitutis: quę qualitas cum cohæreat personæ ipsorū, non est transfusibilis in aliū: sed tūc dubitabatur: quid de eo qui matre libera, patre seruo nascebatur: dubiū autē faciebat, quia cū ingenuitas species sit eulusdam dignitatis, videbat̄ in ea sequendus pater. l. liberos. in fi. ff. de sena. sed contrarium r̄ndetur, ꝙ quoad libertatem & ingenuitatem spectatur vēter: * quod ratione certitudinis constitutū censeo: mater enim semp̄ est certa, p̄r vero nō: item vel ob maiorem partus fauorem, qui, si matrē spectes, tribus temporib. s. cōceptionis, partus, & medio t p̄e adipisci potest libertatē & ingenuitatem. sin autē patrem sequeretur, haberetur solū rō t p̄is quo concipitur, cùm eo tm̄ tempore circa generationem pater agat in filium.] Sed fuit ēt dubitatū quo t p̄e foret necessarium matrem liberam esse, & videbatur partus spectandus: quia tunc propriè in lucē editus homo dici potest. l. Cùm inter. C. de fideicom. lib. cuius cōtrariū r̄ndet̄, ꝙ sufficit quocunque tempore fuisse: & ratio assignari potest, quia cū quo ad fauorabilia q̄ in vtero est, habeat̄ pro nato, statim ꝙ aliquo t p̄e mater est libera, præsumitur tunc natus. l. q̄ in vtero. ff. de sta. ho. No. qui sit ingenuus. Item ꝙ dictio, sed & si, ponit diuersitatem in facto, & identitatem in iure. Itē ꝙ sufficit matrem esse liberā, dato ꝙ p̄r sit seruus, vel incertus, vt natus dicatur ingenuus. Itē ꝙ sufficit aliquo t p̄e liberam fuisse, etiam ꝙ conceperit & peperit in seruitute. Itē ꝙ materna calamitas n̄ debet nocere filijs non natis. Item ꝙ partus quo ad statum, sequitur veutrem. Item ꝙ vulgo conceptus dr̄, cuius pater incertus est.]

l. seruorū. §. ingenui ff. de sta. hom.

Ingenuus [a] est is, qui statim, vt natus est, liber ē: siue ex duob. [b] ingenuis matrimonio editus est: siue ex libertinis duobus, siue ex altero [c] libertino, & altero ingenuo.

¶ Sed & si quis ex mr̄e nascit̄ [d] libera, p̄re verò seruo, ingenu⁹ nihilominus [e] nascit̄: quēadmodū q̄ ex mr̄e li

a ¶ Ingenuus. Qn̄q; aliter: quia per sententiam, vt ff. de statu hom. l. ingenuum. Item per restitutionem nataliū, vt ff. de nata. resti. l. 2. & l. patrono. §. fin. *Dic, ꝙ hi modi non arguunt defectiuam descriptionē ingenui huius tex. nam quo ad l. ingenuū. illud est quia lex fingit eum natum ingenuū, vt aliq̄n finis litibus imponatur. Quo ad restitutionē natalium hoc facit indulgentia Principis, qui cum legibus solutus sit, minimè insistendum est.

b ¶ Ex duobus. sic construe. Siue ex matrimonio: subaudi, constante ex duobus ingenuis editus &c. & sic expone omnia sequentia capitula.

c ¶ Ex altero. Sic C. de ope. lib. l. quod ex liberta.

¶ Adde, ꝙ quādoq; nascitur liber ex duobus seruis in casu l. cùm inter. C. de fideicom. lib. Item in casu. l. cùm Sillanianum. C. de ijs qui vt indi.]

d ¶ Nascitur. secundum se.

e ¶ Nihilominus. Quia ventris status semper cōsideratur, vt hic & in auth. cōstitutio quæ ex ascrip. §. j. col. v. & C. de rei ven. l. partum. nisi in casu, vt C. de ser. fug. l. fi. & nisi in murilegulo, C. de murileg. l. qui aut patre. & l. ingenuæ. & l. ij. qui. lib. xj. & hoc iure Romano, secus iure Longobardorū: & q̄a semper in deteriorem statum tra hitur, vbi sit matrimonium: aliud si concubinatus: nam tūc seruatur ius Romanum, ꝙ sequatur ventrem.

† Cōcor. cum hoc princ. c. I. iūcta glo. extra. de pur. can.

Partus sp̄ sequit̄ vētrem.

† Dic istud verū indistinctè in nō edito ex legitimo mr̄imonio: alias quo ad statū libertatis seq̄i matrem: sed quo ad originem, familiā, & honorem sequitur p̄rem ſm omnes scribentes hic & rōnem vides in figuratiōe cas.

S y L.

a ¶ Libera.

a ¶ Libera puta meretrice.
b ¶ Sufficit. Quãtũ ad cõditionẽ: secus q̃tum ad honores, vt ff. de sena. l. filiã. & l. liberos. § .fin. & secus quo ad patriã, vt ff. ad mu. l. assumptio. §. filius. & ff. mand. l. si pcuratorẽ. & ff. p soc. l. si id qd. §. si filius. ff. de neg. gest. sed an vltro.
c ¶ Calamitas. quasi cadamitas: † qa iterũ fuit facta ancilla: & sic quodãmodo rursus cadit in seruitutem.

† Hic accipit pro= missoria & statu seruili.

SYL. ¶ Adde, ꝙ do. assignant rationẽ: quia ius iã quęsitũ non dẽt tolli: sed est necessariũ declarat vt dixi s. in casu.

† Et sic spectat̃ initiũ, facit c. 2. cũ glo. super verbo cõcepti. ex. q fil. sint leg.

Tu dic, ꝙ rõ est, quia nullus debet alterius odio pręgrauari. l. non debet. de reg. iur. puniretur enim partu sine culpa, quod esse non debet. c. sine. de reg. iur. in 6.

bera a & incerto pře natus est: qm vulgo ɔcept⁹ est. Sufficit b aũt liberam fuisse mřem eo tpe, quo nascitur, licet ancilla conceperit. Et eɔ̃rio, si libera cõceperit, deide ancilla facta pariat: placuit eũ, q nascit, liberũ nasci: † qa non debet calamitas c mřis ei nocere, q in vtero est. Ex his illud quæsitũ est: si ancilla p̃gnãs manumissa sit, deinde ancilla postea facta pepererit, liberũ an seruũ pariat. Et † Martianus pbat liberum nasci. Sufficit em ei, q in vtero est, liberã mřem d vel e medio tempore f habuisse: quod & verũ est.

¶ Ingenu⁹ nat⁹, q iure seru⁹ nõ erat si manumittatur, sit ingenuus. h. d.

¶ Cum aũt g ingenuus aliqs natus sit, non officit h ei in seruitute i fuisse, & postea manumissum k esse. Sepissime. n. cõstitutũ est, natalibus l

facto & iniustè, q̃rit̃ vtrũ si manumittat̃, libertinę cõdonis efficiat̃, & videtur, ꝙ sic, qa p manumissionẽ liberti ni efficiunt: vt j. tit j. in prin. & iste patiendo se manumitti, vr̃ quodãmodo seruitutẽ huiusmodi approbare. l. Illud. ff. d acq. hæ. attñ rñdet contrariũ, qa is non verè erat seruus, sed de fcõ in seruitute d tinebat̃: vñ eius ingenuitati ñ potuit obesse talis manumissio, q̃ re uera non est manumissio, cũ ille esset liber, sed potius remotio iugi, & libertatis ipsi⁹ declaratio. Not. ꝙ manumissio d facto fcã nocet ingenuitati. Itẽ ꝙ ñ sufficit aliqd pro facto fieri vt sequatur effectus iuris.

† alias Marcellus.

d ¶ Liberã matrem. Facit ad hoc. C. si manu. ita fue. alie. vt ma l si iusta.
¶ Adde aliud seruari ubi agitur de patria potestate, vt est tex. & ibi not. glo. in § penul. j. quib. mo. ius pa. po. sol. rationem autẽ diuersitatis ponit ibi Aldo. in figuratione casus.
e ¶ Vel. pro saltem. Accur.
Exponi quoq; potest prout ẽt ut & j. titu. 1. §. serui. ibi, vel in transitu.
f ¶ Medio tempore. ff. de aequir. rer. do. adeo. § cum quis.

SYL. ¶ Cùm autem. ¶ Diuiditur in duas partes, In prima ponit dictum, in secunda rationem. 2. ibi, sæpissimè.

SYL. ¶ Caius Natus est aliqs ingenuus, q modo reperit in statu seruitutis de

g ¶ Cùm aũt. s. dixit qualiter cõtigat ingenuitas, nunc qualiter pseueret.
h ¶ Nõ officit. nisi post manumissionẽ talẽ quinquẽnio steterit, vt l. ũ li. ĩge. eẽ die. l. ij. sed illud hodie correctũ ẽ, vt hic, & C. vbi cã sta. agi debe. l. fin.
i ¶ In seruitute. i. in statu seruili.
No. ꝙ aliud est seruũ eẽ, aliud eẽ in seruitute. sic aliud est possidere, aliud eẽ in possessione. l. si qs añ. ff. de acq. poss.
k ¶ Manumissum. s. de facto.
l ¶ Natalib. i. ingenuitati, q̃ probatur p natales. Erãt ãt natales scripturę cũ annis dñi & pconizatæ, q̃ dicebãt, Luciũ eẽ natũ & ingenuũ: & deinceps sic erat, nisi tũe p̃dicerei. vñ & in legendis sctorũ intitulatur natale sancti Nicolai qñ moritur, quasi tunc nascatur nunquam moriturus: & scribuntur gesta

Scriptura pconizata facit fidem apud omnes.

ues sigñantur, cō numeratis etiā [a] patricijs[b] & senatorib. † Plebis autē appellatione, † sine přicijs, & senatorib. cæteri ciues significantur. ¶ Sed & plebiscita [c] lege Hortensia [d] lata non minus valere, quàm leges cœperunt. ¶ Senatusc ōsultū est † qđ senatus iubet atq; ꝯstituit. [e] Nam cum auctus esset populus Ro. in eum modū, vt difficile esset in vnū eū conuocari legis [f] sanciendæ cā, æquum visum est, senatū vice populi consuli. [g]

¶ **Principum constitutiones, præcepta, vel decreta, q̄ personalia non sunt, habēt. l. vim. h.d. ex l. j. ff. de cōstitutio. princip.**

* Nā sicuti latior est gñis q̄ spēi sigñatio, ita latius patet populi q̄ plebis nomē, & ita interpretādus est hic locus, non autē ꝙ plebs sit spēs populi, Alcia. l. inter donū. de ver sig. Et sciendū est, genus aliter accipi apud Legistas aliter apud Dialeticos, vt tradit Bart. in l. Mæuius. §. duob đ le 2.]

a ¶ Etiā. q. d. Non solū plebeij appellatione populi cōnumeranť, sed ēt patricij, Adde populi appellatione, eius vrbis incolas contineri, aduenas nō contineri, Fel. in c. Rhodulphus de rescr.

b ¶ Patricijs, Qui erant quasi patres principis, vt infra quibus modis ius pat po solui. §. filius.

* ¶ Patricij qui appellarenť vide Budæū ad l vlt. ff. de Senato & Alcia li 12 C in ti de cōs & nō spar. pec. Olim .n. patricij dicti sunt q̄ à cētū patrib° quos Romul° instituerat originē traxerāt Acc. vero cōfundit přicios veteres cū přicijs ab Impatoribus institutis, inter quos lōgā fuisse dřiā cōstat.

c ¶ Sed & plebiscita. Videbať minus valere, quasi loco & argumento sumpto ab authoritate: qa maior est přiciorū & senatorū authoritas, vt C. de legi l humanum. ff. de edē. l. siquis ex argentarijs §. i. sed hoc sublatum est p legē latam ab Hortensio rege vt sequiť & ff de orig. iu l. 2. § augescente.

d ¶ Lege Hortēsia. Sic dicta ab Hortēnsio, qui pacem cōposuit inter nobiles, & plebeios, & inter eos sic statuit. quòd valeret plebiscitum.

¶ Quo tpe lata fuerit, & q̄ lōge erret Acc. existimās Hortēsiū fuisse Regem, legito q̄ hoc loco dixi in Anno.

* Nam fuit Q Hortensius Dictator, q eam legem tulit, vt ex Lælio Fælice tradit Gellius lib. 15. ca. 27.

e ¶ Cōstituit. Nā poterat facere legē vt hic & ff de le. & sen l nō ambigiť.

f ¶ Legis sanciendæ causa. Nā idem est si ex alia, quia difficile erat tot hoīes conuenire. Accu.

g ¶ Cōsuli i interrogari. Nā antea populus interrogabať, vt §. e. ti. §. lex vt sicut popul° interrogabať prius, sic postea senatores (qui centum erāt numero) interrogabanť à cōsule, vt l. 2. §. sed qa difficile. ff. de orig. iu. & C. de peti. hæredi. l. fi in princi

¶ Adde ꝙ tex. in d. l. fi. nihil ꝓbat, qa loquiť de iudicijs centūuiralibus, quæ alia erant à senatu, vt declarat Festus. & Budę° i suis Anno. i l fi ff. de sena]

¶ Sed & qđ Iste. §. diuiditur in quatuor partes. Nā primo ponit dictum. Scđo eius rōnē. Tertio ponit illationē Quarto dictū modificat, & declarat. Scđa ibi, Cum lege. Tertia ibi, Quodcūque. Quarta ibi, Plane. Ang de Are.

¶ Casus Quærebať exēplū eius quod dictū fuerat de principū placitis. qūo & ipsa efficeret lex: & iñsum est, ex authoritate. l. Regiæ, qđ principi placet. legis habere vigorē, sed tunc q̄rebať, an oīa passim an vero cū delectu aliquo q̄ principi placerent vim legis obtinerent: & rō dubitationis poterat esse, qa quod populus, plebs, aut senatus decernebat, semp erat lex in re decreta, ita ergo videbať in placitis principū q̄ in iure scripto æqparabanť. cuius cōtrariū deciditť. ꝙ gñales dispōnes principū vim habent legis, ꝑsonales vero personā nō egrediunť: ratio

† Con cor. in ca post electionē in glo super ver. nullate nus. post princ. ibi sic noīe populi. ex tra de ele. & gl in c sedes. super ver. maiores prope fin ibi plebis aūt appellatione extra de res.

† Pro intellectu huius loci, vide Bart. in l 1. colū. 4 vers. illud

S Y L.

ergo. C. đ digni lib. 12 Genesis diffi.

Speciei diffinitio

† Dicit tñ Ange. ꝙ quamuis loco senatorum, hodie successerint cōsiliarij, seu decuriones. nō tñ possēt super princi

S Y L.

pi reseruatis statuere, puta ad fa-

...mam, seu ius genituræ aliquē restituere spurios legitimare: aut veniā ætati concedere.

S Y L.

S Y L.

ratio aūt decidendi ea esse pōt, quia actus agentiū non debēt operari vltra eorū intētionē. l. non omnis. ff si cert. pet. sed qñ princeps aliqd generaliter statuit, tunc qa vult generalē vim habere, vim l. obtinet: quando vero vult aliquem bñficio afficere, vel pœna, nō hēt vim. l. qa non est illa mens cōdentis. Not. ꝙ lex est quicqd animo cōdendi legē princeps disponit. Itē ꝙ l. Regia transflata est in imperatorē oīs ptās populi. Itē no ꝙ totale imperiū pōt alteri cōcedi. Itē ꝙ verbū cōcedo, importat translationem dñij. Item ꝙ epistola, sñia & edictū principis habēt legis authoritatē. Item qd sit cōstitutio. Itē ꝙ psonale priuilegiū psonā nō egredit]

¶ Sed & qđ prīcipi placuit,[a] legis hēt [b]vigorē: cū lege[c] Regia, q̄ de ei[9] imperio[d] lata est, pp̄ls ei[e] & in eū oē imperiū suū & pstātet concesŝit.[f] Qđcūq; ergo Imperator p ep̄lam[g] pstituit, vł cognoscēs decreuit[h] vel

sum, & de leg. & sen con. l. fi. Sed alij dñt ꝙ adhuc populus pōt facere legē. ¶ Adde, tu ꝙ hodie facere pōt, non sua authoritate, sed concessa à principe. Illa n. sua authoritas. l. Regia oīs translata est, colligit resolutio hæc ex hoc text. & l. non ambigit. ff. de legi. & l. humanum. & l. fina. C eod. * Itē adde, ꝙ licet Acc. exponat, concessit, idest transtulit, valde tamen inter se differunt, vt annotauit Deci. in l. non vult ff. de re. iu]

† aliàs cōtulerit. & rectius, vt hēr in l. r. ff. de cōst. prin vnde hic locus sumptus est.

a ¶ Placuit. Causa faciendi cōmunem legem. † aliàs non esset lex cōis, vt sequitur & C. de sent & inter. om iud. l. ex stipulatione nam ibi dicitur non omnis vox iudicis est sententia. & sic non omnis vox principis est lex

† Dūmō sit iustū, & honestum ꝭm Ange & Ias. hic p ea, q̄ pulchre not. Bald. in l. qđ ex liberа C de oper lib.

b ¶ Habet vigorem, idest lex est, & pro lege seruatur.

c ¶ Lege Regia. hac lege cautū fuit, vt ptās legis faciēdæ trāsiret de populo ad principē, vt hic, & ff de ori iu. l. 2. ~ nouissime. & facit ad hoc. ff. de cōstit princ. l i. vbi sunt eadem verba. Et hāc legē Regiā nō habemus: nā facta fuit sup regno i. imperio transferēdo.

SYL. * ¶ Quæ nā esset lex regia. qđ nemo fere añ hāc recte expl cauit, in Anno tati onibus nr̄is clarissime ostendit]

** Meminit. l Regiæ Iustinianus ēt in l. j. §. sed & hoc C. de vet. iu enu. eāque fuisse legem antiquā signat alibi dicitur lex Imperii l. 3. C. de testam.

d ¶ Imperio. Trasferendo de populo ad principem.

e ¶ Ei scilicet principi quo ad honorem, & meum quo ad onus.

f ¶ Cōcessit. i. trāstulit, sic vt ipse populus amō nō hēat sibi hoc ius. sic C. de vet. iu. enu l. j. §. sed & hoc studio

ADDITIO. Quod est verū. s. municipale, vt s ed. § ius aūt seu particularem dummodo habeat collegium approbatum. non autem generalem, vt per Ioan Fab & Ange Aret. hic.

¶ Et quod dicitur solum, principem hoc posse, verum est, solus idest nullus alius solus secundum Ricardum.

g ¶ Per epistolā, vt]. de ijs q sunt sui vel alieni iuris. § sed & maior. versi. dominorum, & ff. de consti princ. l. 1. ** Addit Vlpia. in l. j. de consti prin. & subscriptionem. meminit eiusmodi epistolæ Paulus in l regula. §. siquis ius. de iu & fac. igno. Intellige autem principis epistolā habere vim legis si is princeps nō recognoscat superiorē, alias secus. ꝭm Ang in l j ff. de feriis.

Adde, ita demū principis epistolas obtinere vim legis postq̄ redactæ sūt in corpore iuris. non ante. vt declarat Pau. Cast. in d l. j. de constit. prin.

h ¶ Decreuit vt C. de legi. & constit. l. si. imperialis. Accur.

¶ Qđ tex. ait, cognoscēs decreuit, intellige s sedēs p tribunali dādo sñiam diffinitiuam. Nā interlocutio principis nō hēt vim legis nisi hoc expressferit à principio. vt l. fi. C de leg & cōstit. No ꝙ tex ait, cognoscens decreuir. sententia enim principis hēt vim legis, qñ causa cognita eam protulit, alias non · quod clarius etiā innuitur in d l fin. C de legi & late tradit Ias. in l. r. in 3. not ff. de constitutio prin.

a Edicto

edicto [a] pcepit, legem [b] esse costat. †Hæc [c] sunt, q constitutiones appellant. Planè ex his quædam sunt psonales; [d] quæ nec ad exemplú trahuntur, qm non hoc Princeps vult. Nã quod ob meritú [e] indulsit alicui, [f] vel † si cui pœnam irrogauit, [g] vel si cui sine [h] exéplo subuenit, [i] psonã nõ trãsgreditur. [k] † Aliæ autẽ, cùm generales sint, omnes proculdubio tenent. [l]

¶ Edicta Prætorũ hñt vim legis, & edicta Aediliũ curuliũ sunt pars iuris ptorij. h. d. ex l. ius autem. ff. de iust. & iu.

a Edicto. vt C. eod. l. 4. & de secundis nup. l. hac edictali.

b Legẽ, gñalem, quã potes cognoscere quatuor modis, † vt C de legi. & cõsti. l leges. vel spãlem, vt sequit.

c Hæ sunt s. quas cõstituit Imperator.

d Personales. dũmõ in iuris corpore nõ sunt clausæ: † aliàs oẽs sunt generales. vt C. de no Codice faciendo. l. vnica. in §. fi.

Adde, nisi ea intentione clausa sint. vt si sint priuilegia, vt declarat Dec. in c j. in 2. lectu. in 2. col. de consti.]

e Ob meritũ. Quia multum seruierat Principi: † & ideo aliquam pœnã, quam debebat ille pati propter delictum, quod forte fecerat, ei remisit.

* Malè declarat Accur. nã de remissione pœnæ loquit in vers. vel si cui sine exẽplo Verus igitur sensus est: si cui ob merita quippiam concesserit, hoc. n. significat verbum, indulgere, vt ostensum est hic in Annota.

f Alicui. Pœnam merenti.

g Irrogauit. s. non merenti. vel merenti. sed maiorem forte, q̃ esset dignus, vt pœna eius metus sit multorum vt ff. de pœn. l. aut facta. § fi

SYL. * Melius ẽ exẽplificare, qñ Priceps pœnã aliquã legibus nõ statutã irrogat. qđ causæ intuitu nõnunquã fieri licet. l. si vẽdicari C de pœnis. nec. n. præsumendũ est Principẽ nõ merenti pęnã inferre. quoties verò grauior q̃ p leges liceat inferẽ, vt alij deterreantur, legẽ gñalẽ cõstituit in similib⁹ casib⁹: hoc est qñcũque op⁹ erit exẽplo.

h Sine exemplo. idest, vt alij non capetent exemplum

* Melius accur. in l. t. ff. de consti. Prin. simpliciter. n. intelligendus est hic locus, vt si quẽ puta restituat, vel pœnam in eum statutam condonet.

i Subuenit. Vt clericis in quib. multa sunt spãlia, vt in auth. vt clerici apud ppri. episco. & C. de epi. & cler. cũ cleri. & l. oẽs q & curiæ, & alijs, vt C. de le. & cõsti l. 2. Sed nunquid intelligit sine exemplo subuenire, si cui simpliciter rescribat? Rñd. sic dummõ nõ sit ibi aliqđ signum ex iis quatuor quæ dñr. C. de le. & con l. 3

K Nõ transgreditur. ff. qđ quis. iur l. j. contra. Sed distingue, an ad sui postulationem sit concessum, quo casu trãsgreditur, ibi, alias nõ, vt hic & ff. qđ q̃sq; iu. l 3. † Et sic soluitur aliud contra. C. de fruc. & lit. expẽ. l. fi. Vel dic advtrũq, cõtra. qđ ad aliud extendit hoc non est dicere, vt alius hẽat priuilegiũ. † Vel meli⁹, licet egrediat psonã, ñ est tñ gñale ius: nec vr alius, s. aduersarius prorsus, cũ sit cõtingens occasione controuersię.

l Tenent. idest ligant.

¶ Pretorũ quoq; Diuidit in tres partes, in 1. ponit qualiter edicta ptorum hñt authoritatẽ. l. in 2. ꝙ appellatur et ius honorariũ: & vnde: in 3. ꝙ edicta ædiliũ curuliũ sunt pars iuris ptorii: partes patent. Casus nõ figuratur, qa pcedit describendo, & exẽplificando. No. ꝙ edicta ptorũ obtinẽt vim legis. Itẽ ꝙ vocatur ius honorarium. Item quod magistratus dñr honores. Item ꝙ suis edictis dabãt ptores authoritatẽ, & sic cõtra doc. in rub. C. q admi. q voluerũt edicta ptorũ hẽre authoritatẽ le. dummõ ap pbarent. Itẽ ꝙ edicta ædiliũ hñda sunt, vt portio iuris prætorij. Itẽ vñ dicat ius honorariũ: q̃uis alibi sense-

† Sequuntur Nic. Ioan. de Pla. Por. & Ia. dicit tñ Io. Fab. quod l. sex modis.

† alias hęc

† Idẽ Ni. & Fa.

† alias si quam.

† Istã gl. & seq. in uer. irrogauit sequuntur Ange. & et Io. de Plat. & Por.

† Concor. in proœmio decretaliũ ĩ gloss vlt. post prin. ibi, & indulgentia & ca j. in gl j. post prin extra de calum

† Fallit in casib. nota hic per Ang.

† Vel dic ꝙ illud est spãle in illa l. C. qui fru. & lib expen. pp æqualitatem in iudicijs obseruandã. C. de postu. l providendũ.

senserint aliqui, quod ideo dicerentur, quia honorabantur, ex hoc quod eorum edicta habebantur pro legibus.]

a Edicta. Quae scripta erant in albo praetoris, vt ff de iurisd. om. iud. l. si quis id quod. in primo respon. Accur.

* Album praetoris appellabatur tabula albo colore inducta, in qua Praetores edicta sua describebant, palam quae proponebant: Graece λεύκωμα dicitur, non autem erat paries dealbatus vt aliqui sensere, quos refellit Alcia. H.] praetermiss.

b Non modi. cum sed magnam.

c Quod. i. ideo quia.

d Magistratus. Scilicet ipsi praetores, vt ff. de iu. & iu. l. i. autem. §. i. aut praetorium

e Dedeiut. vt ff de ori iur. l. 2 §. eodem tempore.

f Quibusdam causis. vt de morbis, & morbosis, & vitiosis animalibus, vt patet ff. de aedil. edic. l. i.

g Honorarii. Qualiter? Respondeo: quia aediles erant ex praetorib. vt infra de diui. sti. §. praetoriae. & ff. de verbo. obliga. l. 5. § praetoriae.

SYL. Adde, quod hoc est falsum, quia diuersitas erat in magistratu, vt patet in le. 2. ff de ori. iur sed bene vtebantur eodem modo proponendi sua edicta, vt praetores: & erat magistratus ad instar praeturae. vnde Saluius Iulianus in componendo edicto perpetuo fertur inter edicta praetorum retulisse et Aedilium edicta, sicque appellatum est illud ius pro. vt latius exposui hic in Commen.

SYL. Summa. Diuidit in 2. partes: in prima ponit dictum in 2. ro. secunda ibi, nam.

¶ Praetorum quoque edicta[a] non[b] modicam obtinent iuris authoritatem. Hoc etiam ius honorarium solemus appellare, quod[c] qui honores gerunt. i. magistratus,[d] authoritatem huic iuri dederunt.[e] ¶ Proponebant, & Aediles curules edictum de quibusdam causis:[f] quod & ipsum iuris honorarii[g] portio est. ¶ Prudentum responsa sunt opiniones iurisconsultorum qui habebant a principe authoritatem legis condendae: a quorum sententia iudici recedere non licebat. h.d.

¶ Responsa prudentum sunt sententiae[h] & opiniones[i] eorum, qui bus permissum erat iura condere. Nam antiquitus constitutum erat, vt essent qui iura publice[k] interpretarentur: quibus a Caesare[l] ius respondendi datum est, qui iurisconsulti appellabantur: quorum omnium sententiae & opiniones eam authoritatem tenebant, vt iudici[m] recedere a responso eorum non liceret, vt est constitutum.[n]

Casus in figura est, cum praecedat simpliciter declarando, & Imperator ipse assignet rationem decidendi, nimirum, quia ita constitutum erat, quod ratio tollit omnem rationem dubitandi. Not. quod opiniones iurisconsultorum non sunt necessariae, nisi hoc disponat. Itemque inter praetores iuris omnium publico deputabatur & ii dicebantur iureconsulti: † & quod iudices ab eorum opinionib. recedere non poterant.]

† alias de iure respondere

h Sententiae. Sententia est firma, & indubitata responsio secundum Ioan. Adde, quod quis Docto hic approbet hanc diffinitionem, est tamen falsa. le. eos. §. pe. C de appe. seu exponit vnum pro alio.]

Sententia. Opinio quid.

SYL.

i Opiniones. Opinio est cum dubitatione responsio; † secundum Io.

k Publice. i. quorum interpretatio fiebat publica authoritate concessa a Principe, vt Vlp. Papi. & similes qui fecerunt leges. ff. de orig. iur. l. 2. §. post originem. & §. iuris ciuilis scientiam.

† Approbatur per Ni. Ange. & Ioa. de Pla.

ADDITIO. Hodie tamen sententia Doctorum est probabilis, & non necessaria, vt not glo. in l. i. C. de lega. & legendi, seu interpretandi licentia in doctoratu collata operatur, vt haec possint publice fieri, quod alias non liceret. l. i. C. de studi. lib. vr. ro. lib. II.

l Caesare. Augusto, vt supra in prima rubrica ponitur Accursius.

m Vt iudici, scilicet nulli.

n Vt est constitutum. Idest sicut ipsi constituerunt.

* In-

S Y L. *Intellige.i.sicut ipsi Im. cōstituerūt. ¶ Ex non scripto Diuidit in tres partes. in prima ponit qd sit Ius nō scriptum. in scda qualiter ius ciuile diuidatur in has duas partes. in tertia assignat rōnem. Scda ibi, Et nō. Tertia ibi, Nam origo.

Glo. Quia s. dictum fuerat, ex nō scripto ius etiam constare hic declarat, qd nam sit

¶ Quod diu vsus cōprobauit. l. habet vigorē: & ius ciuile in scriptū, & nō scriptū diuidit rōne originis

ipsius. h.d. ex l. de quibus. ff. de lega.

¶ Ex n scripto i[a] venit,[a] qd vsus approbauit: † nā diuturni[b] mores con

tale ius, quod ex non scripto venit, & dr illud esse, qd vsus approbauit. Sed tūc dubitatū fuit, an tacitus cōsensus populi l vim obtinere posset. Ratio aūt dubitandi poterat esse duplex. qa minor vr virtus taciti, q̄ expressi. l. expressa. ff. de reg. iu. item quia cū populus transtulisset oēm authoritatem in principem, non videbatur posse amplius condere, nec expresse, nec tacite l. quib nō obstantibus decidit contrarium ea rōne, quia cōtinuatus ille & diu obseruatus mos censet hēre vniuersalem consensum populi & volun tatē ipsorū, sicut hēt l. expressa. Nec obstat prima rō: quia imo par est virtus taciti & expressi. l. cū qd ff si cer. pet Itē quia in isto tacito cōsensu cēsetur consensus ēt illius cuius authoritate l. condi pōt, qa iste tex. & alij sic intelligi debent de illo populo qui habet authoritatē l. condendæ, & in effectu rōnem decidendi vide in l de quibus. ff. de legi Nota φ vsus diu obseruatus hr pro le. Itē φ diuturnū dr quod constat spatio. 10. annorū. Not. φ duæ negationes affirmant, ibi. non inelegāter. No. diuisionē iuris ciuilis factam esse ab origine. Itē φ vna ciuitas pōt solis consuetudinibus vel solis legibus regi. No. ibi. scripto. argumentum ad hoc quòd l. ad sui essentiam exigit scripturam.]

Consuetudo in dubio ciitur ex cursu 10. annorū.

a ¶ Ex nō scrip o ius venit De iure scripto vidimus, qd in sex partes diuidit: sequit de nō scripto, vt s. eo. §. cō stat. b ¶ Diuturni. Sed quanto tpe vsus facit mores, vel consuetudinē? Respō-

deo: decē annis, vt ff. qui & à q. ma. li. non fi. l. si cum fideicommissaria. §. Aristo. licet ₰m quosdam exigat ips, cuius non extat memoria, argu. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. ff de aqua quoti. & æsti. l. 3. §. ductus & C. q̄ sit longa consue l consuetu dinis, & C. de sac. san. eccl. l. fin. Item quia dicitur longa, vt patet in rubr. C. eo. & ff. eod. longa autem decem annis dicitur. vt ī de vsucap. §. j. sequitur ergo[a] quòd decem annis sit robusta.

† aliās sine scripto

† concor. cū text. in c. cæterum cum gloss. extra de testib. co.

S Y L. ¶ Adde, φ hæc opi. communiter approbatur, reprobata illa, φ requiratur ips cuius initij memoria in contrariū nō existat, vt per Ias. in l. de quibus. col. 11. ff de le] Sed nunquid semel sufficit, vt ī. decem annos ₰m eā iudicetur? Respondeo, non immo debet ad minus bis ₰m eam iudicari, vt C de epi. audi l. 3. in fine, vel querimoniā, vel libellum propositum cōtra consuetudinem talem spernere, Vt ff. de legi. l. cum de consuetud ne

S Y L. * ¶ Ista opi cōiter improbatur hic. & in d. l. de quibus. & in c. fi. de consue. vbi Abb. post alios quos hic retulimus in Comen. qui consentiunt necessario non requiri actum vllum iudiciarium in consuetudine inducenda. sed consensum. atque vsum populi sufficere. d l. de quibus] Nunquid ergo iudicat exemplis? Rñdeo, non. vt C. de sent. & inter om iudi l. nemo iudex. & facit ff de offic præsi sed licet. sed ex cōsuetudine q̄ approbat exemplis: & sic cōcedit aliquid p obliquū, qd directo non conceditur, sic & ff. q̄ res pigno. ob. poss l. Aristo. in fine.

S Y L. ¶ Adde φ pōt esse iō, quia illa exempla per receptionē dūt cōprobata ab habente authoritatē. l cōdendæ cuius exēpla in iudicādo bene attenduntc. afferte. de pīumptio gl in c. fi 30 di.] * Quod dicit Accur. aliquid concedi per obliquum, quod directo non conceditur, intelligas verum esse, quando

quod

quod directo prohibitū est.venit necessario in consequentiam eius.quod p obliquum permittitur, vt hic aliās non,vt in l athletas ∴ siue autem de iis qui no.infam.vt declarat Bar. in l. j.ff de aut. tu. nā regula est, cū quid vna via prohibetur alicui, ad id alia via cū non debet admitti. cap. cum quid. de reg iur lib 6] Sic econtra, pcto ex promissione, quæ pmissio probatur ex longo vsu, vt ff de vsur. l cum de in rē verso a ¶ Consensu. Aliās non potest esse consuetudo, cum dicatur consuetudo qua si communis assuetudo.& error consuetudinem impediat, vt ff. de leg & se con. quod non ratione.

sensu a vtentium comprobati, legē imitantur. b ¶ Et c nō inelegā ter ī duas species ius d ciuile distributum esse vr: nā origo e eius ab institutis f duarum ciuitatū, Athenarū. s. & Lacedemoniorū, fluxisse vr. In his. n. ciuitatibus ita agi solitum erat, vt Lacedemonij qdē magis ea, q̄ pro legib. obseruarent, memoriæ mandarent: Athenienses vero ea, q̄ in legibus scripta cōprehendissent, custodirent.

¶ **Ius naturale est immutabile: sed ius ciuile sępe mutat, qnq; p aliud ius, qñque per cōtrariam consuetudinem. hoc dicit.**

SYL. ¶ Adde, q immo tollit l. consuetudo p errorem inducta, sed non trahitur ad similia Ila loqu ē.d.l & declarat communiter Doc. in d l. de quibus]

b ¶ Imitantur. Id est tm̄ valet consuetudo vbi lex scripta nō est, quantum lex vbi scripta est Et nota tres virtutes cōsuetudinis. Imitandi legē, vt hic. Itē interpretādi legem, vbi est lex dubia, vt ff.eod. si de interpretatione, in fin. Item corrigendi. vt ff de leg. & se.cō l.de quibus in fi. & ī.cod. ∴ ea vero Quod distingue: aut est gñaliter consuetudo per totum mundum, & tunc vincit legē vbiq;. vt ff. de l & se.con. de quibus. ∴ fi.aut spālis; & tūc vincit legē in eo loco vbi est, vt ff. cōm p̄d. venditor. ∴ si constat dummodo post legē fuerit inducta. aliās vincit à lege supueniente, vt ff de sepul. vio l 3 ∴ diuus In alio autem loco consuetudo specialis non vincit legē, vt C.eo. l.cōsuetudinis & hoc secundum Ioan. & Py. licet alij aliter distinxerint.

SYL. ¶ Adde, q ista distinctio approbatur cōiter. vt p Ia.in d.l de qb.super gl.fi. c ¶ Et nō Hic ∴ communis est ad duo supradicta, scilicet ad ius scriptum, & non scriptum, ideo bene est hic ∴

d ¶ Ius ciuile. large accipe, vt no. in §. constat.

e ¶ Origo. in l. 12. tab quæ fuit origo totius iuris ciuilis, & principium.

f ¶ Institutis. idest ordinamentis. Nam Romanus populus decem viros pro isto iure misit; qui decē tabulas eburneas retulerūt, tā de iure scripto Atheniensium, q̄ non scripto Lacedęmoniorum, sed qa postea aliquid decerat. vel emendationem desiderabat, data fuit potestas p vnū annū his decē viris, vt ius & leges corrigerent ad dendo & detrahendo, & si opus esset interpretarent qui vt ea, q̄ necessaria erant, facerent, duas tabulas addiderunt. & sic lex 12. tabularum ex accidēti dicta est, vt ff.de orig.iur.l.2 §.1.

Lex 12. tabularū vnde ortum habuit.

SYL. ¶ Imo tres tm̄ misit non decē, vt ī Inoio li. 3. ab vrbe condita ,p̄litū e:t.

SYL. ¶ Sed naturalia. Diuidit in duas partes: in prima ponit qualiter ius naturale est immutabile, in secunda, q ius ciuile mutatur. secunda ibi, ea vero.

Casus. Positæ erant differentiæ inter ius ciuile & naturale, quæsitū fuit. an sicut ciuile ius secundū qualitates psonarū & temporum mutatur, ita mutatur ius naturale, ratio autem dubitādi potuit esse, quia cū respiciat ipsos homines. quorū status est in cōtinuo motu, videbat alterandū sm mutatiōnē & exigentiā ipsorū cuius cōtrariū decidit ex eo, quia cū naturalia ppetua

Sed naturalia [a] quidem iura, quę apud oēs gētes peræq; obseruātur, diuina quadā prouidētia cōstituta, sp firma atq; immutabilia permanent: ea verò, quę ipsa sibi quæq; ciuitas cōstituit, [b] sępe mutari solent, vel tacito ɔsēsu [c] populi, vel alia [d] postea lege lata.

Ius ciuile aut ad psonas pertinet, aut ad res, aut ad actiones: & pri° videdū est de personis. h.d. ex l.j.&2. ff. de statu homi.

tua rōne constent. & ab ipsa natura.i. Deo regantur. & infundat ī mentibus hoium, certè non pōt recipere mutationem, aut alterationem aliq. sicut recipiunt ciuilia No. ꝙ ius gentiū est in sui totalitate immutabile, & ꝙ hic loquatur de iure gentiū, de. cla text. in §. qđ vero. eo. vbi ponuntur hæc verba Itē ꝙ ius gentium oritur ex diuina prouidentia Item ꝙ statuta & ius ciuile mutantur vel contraria. le. vel consuetudine. Item ꝙ eo vinculo quid tollitur quo introducitur.

† Vnde dicit Bal. in c. 1 §. vlt. q f?? da. ꝙ posf. quod ius naturale est potentius ꝙ principatus.

a Sed naturalia. Hic §. pōt intelligi de iure naturali primæuo quo mouentur oīa animalia ad aliquid faciendū, vt no. ī. eo. tit in prin. Sed quod dicit esse immutabile, est contra id qđ de seruitute dr: quæ est cōtra ius naturale: & tñ præualet, vt ī. eod. § ius autē. Sed dic non derogatur ob hoc, licet nō seruet in illo casu: nam nihilominus æquum & bonū est. † Et eodem modo rñ ico ad illud, quod dicitur. ī. de ca. di §. quod aūt. quod est contra. Vel ibi non tollitur cognatio, sed ius succedendi. Item eodē mō, vt prius rñdeo ad illud quod de vsucapione dr ī. de vsucap. in princ. quod constat esse contra ius naturale, vt ff de eod. in de. l. nā hoc natura. Vel dic ꝙ iste. §. loquitur de iur. gentium, quod patet ex illa litera Quæ apud omnes gen. ī. e. §. quod vero naturalis. Accursius.

† Hoc est quantū in abstracto viget sed in per vniuersum et, sed quantum est in concreto potest in aliquo mutari secundum Ange. hic SYL.

Adde ꝙ ista est vera, vt dixi in primo no & intelligit ꝙ non mutatur in sui totalitate, vt dicunt Docto hic.

** Intellige hic agi de eo iure gētiū quod inditū appellamus, quasi mentibus nostris insitum Dei prouidētia absq; vllo hoīum decreto, vel persuasione. Hoc. n. perpetuum, & immutabile est, cuius exempla sunt illa, Religio erga Deum, cultus parētum, & id genus alia, de quibus in l. 2. & 3. ff de iust. & iu. Sed ius gentiū cōstitutum, hoc est. nō à Deo ipso nobis infusum principaliter & p se, sed quod mortales ipsi introduxerunt, naturali rōne suadente ob bonum publicū, & conseruandæ hominum societatis causa, aliquando mutatur propter varias humanarū rerū circunstantias, si id publicum bonum expostulet, & rō conseruationis societatis humani gnis suadeat, quod videre est in dñiorū distinctione, & vsucapione: in seruitute, & manumissione: in contractibus, & innumeris alijs exēplis.

b Constituit scilicet de consuetudine speciali, vel l. municipali scripta.

c Tacito consensu scilicet contraria consuetudine, vt ff de leg. & se. con. l. de quibus. in fi.

d Vel alia. i. contrario statuto, & sic redduntur singula singulis.

¶ Oē ius. Diuisio & casus p se patēt. * Cùm. n. supra dixerit se tractaturum de iure priuato, quæsitum est an aliq diuisionem hmōi ius recipiat: & rñdetur, ꝙ ius, quo vtimur, & in practica obseruat aut respicit psonas distribuendo vnicuique functionem suam, aut res vtilitate quadā vsibus psonarum cōmutandas, aut actiones, quib. incidentes cōtrouersiæ dirimunt. sed prius ait Imperator se locuturū de psonis, quarum eā non mō ius est constitutum. sed oīa quoq; animalia genita. §. in pecudum. ī. de re. di No. diuisionem Item ꝙ appellatione rerū hic non veniunt actiones, ꝗuis alibi sic. l. rei. ff. de verb sig. Item ꝙ digniora sunt pferenda. Item ꝙ cognitio eorum, quorum non cognoscit finis est superuacua & habetur pro nihilo.

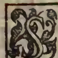
Omne

a ¶ Omne. Quid sit ius, & qualiter diuidatur diximus: nunc differentiam inter ipsa iura ponit.
b ¶ Ad personas. De hoc dicitur infrà in toto primo lib. vsque ad tit. de rerum diuis.
† Aliàs hic incipit titu. de iure personarum.
c ¶ Ad res. De hoc dr ĩ. lib. 2. & 3. vsque ad tit. de oblig.
¶ Rei appellatio ad omnem cõtractum, & obligationem pertinet. l. vj. de verb. & rerum signifi.
d ¶ Ad actiones. De his dicitur ĩ. de act.
e ¶ Personæ. Nã hõ est dignissima creaturarum, vt ff. de ædil. edic.

¶ † Omne [a] autẽ ius quo vtimur, vel ad psonas [b] ptinet, vel ad res [c], vel ad actiones. [d] Et pri° de psonis videamus: nã parum est ius nosse, si psonæ, [e] quarũ causa cõstitutum est, [f] ignorentur.

¶ De iure personarum.

¶ Homines, autẽ liberi sunt, aut serui: diffinitur libertas, & seruitus: & serui à seruando dñr: sicut mancipia, qa manu capta. h. d. ex l. summa. & l. seq. ff. eo.

Vmma itaq; diuisio de iure personarum hæc est; q oẽs homi-

Ouidius 1. Metam. l. iustissimè. Vnde Ouidius: Pronaq; cùm spectent animalia cętera terra: Os homini sublime dedit, cœlumq; videre Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus. Et Virgilius: Igneus est ollis vigor & cęlestis origo Seminibus. (Virg. in 6. Æneid.)
f ¶ Ignorentur. Et sic statim ponit de iure personarũ. Et no. hic, q digniora præponenda sunt: sic ĩ. de bon. poss. §. aliam verò. & per hoc facimus multas formationes † titulorum.
† Idest cõtinuatio – nes titulorum.
Adde, quòd quum concurrunt digniores & potentior, præfertur potentior. l. quæritur. ff. de statu hom.

SYL. Continuatio.

De iure personarum.

Continuatur titulus per Imper. in proximo §. fin. tit. præced. ibi, & prius de personis.

Diuisio.

Vmma. Totus iste tit. diuidit in sex partes. Nam primò ponit diuisiones psonarũ. Scdò diffinitionẽ libertatis: ibi, Et libertas. Tertiò diffinitionẽ seruitutis: ibi, Seruitus. Quartò quare dicantur serui: ibi, Serui aũt. Quintò quot modis quis efficiat seruus: ibi, Serui autem. Sextò ponit differentiã inter lerõs & liberos: ibi, In seruorum. Aret.

SYL. ¶ Summa itaq;. Calus. Nõ figuratur, quia diuidendo & diffiniendo procedit. Nota, q homines aut liberi sunt, aut serui. Nota, q dictio. omnes, stat distributiuè.

Item quid sit libertas, & q liberi à libertate dicuntur. Item quid sit seruitus: & q illa procedit à iure gentium contra ius naturæ: & quòd serui dicũtur à seruando: & quòd capti in bello vẽdi poſſunt per Ducem. & vnde dicantur mancipia. Item quòd licet arguere à deriuatione vocabuli. Item secundum aliquos, q dictio, solet, importat necessitatem.

¶ Illud quoque obseruandũ est, quod hic dicitur in rubr. De iure personarum, in ff. dicit, De statu hominum: & sic ius ponitur pro statu.]

g ¶ Summa. Idest prima, quia & aliæ sequuntur, vt ĩ. de ijs qui sunt sui vel alie. iuris. in principio. & ĩ. de tute. in princ. Vel dic summa, idest maxima: quia partim est de iure naturali, vt libertas, & partim de iure gentium, vt seruitus: quorum vtrunque, scilicet ius naturale, & gentiũ, antiquius est iure ciuili, vt ĩ. de rerum diuis. §. singulorum. Vel dic, summa, idest breuis, sic ĩ. de oblig. §. j.

SYL. ¶ Adde, q prima communiter approbatur, ex eo quia intelligitur, q prima omnium diuisio hæc est, sicut ĩ. de oblig. §. j. Dicitur autem summa, qa dicit Boetius in quarto Arit. maxima & minima cuiusuis rei pars, dimidia est: maxima, quia nulla maior quota pars, maior est dimidia: minima, quia nulla diuisio minori quàm duarũ partium numero fieri potest.]

a Hoies. Sed pone, ꝙ hic sint duo hoies: vnus liber, & alius seruus, tunc hæc ꝓpositio est falsa. Dic, ꝙ pluralis oratio couertitur in singularē: & tunc est vera, & nō falsa, vt ff. de cōd. & demonst. l. falsa. §. fin. & ff. de petit. hæredit. l. diuus. in fin. & de orig. iur. l. ij. §. exactis. & de verbo. significat. non est. Econtra singularis pro plurali, vt eod. tit. l. in vsu. & ff. de testam. tut. si quis ita. §. j. & dic has quæstiones positas. ff. eod. l. iij.

nes, a aut liberi sunt, aut serui. b ¶ † Et libertas c quidē (ex qua ēt liberi vocanē) est naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet, nisi † quod vi, aut iure prohibetur.

† Libertatis tēplū in Auentino colle fuerat constructū. Fest.

SYL. a¶ Dic ſm Bald. in d. l. iij. nihil interesse vtrū dicatur; omnes, an omnis, & sic obstant oppositiones: sensus tamē huius loci satis patet: voluit enim dicere Imperator, ꝙ hominum aliqui sunt liberi, aliqui serui: quem sensum & Theophilus secutus est.

ADDITIO. Dicas, ꝙ plurale soluitur in singulare, vbi nō potest remanere in propria significatione; quia sequeretur iniquum, vel incōueniens, aliàs non resoluitur. Item singulare in plurale, quando nomē est collectiuum, vel rationis paritas, seu connexitas hoc inducit: aliàs non. Ioannes.

b¶ Aut serui. Sed q̄d de statu libero? Vr liber. ff. si ex no cā ag l. fi. Sed contra est. ff. de statuli. l. statuliberum. †

SYL. † Hic quo ad quędā hī pro libero, & quo ad q̄ dā ꝙ seruo, vt no. in l. fi. ff. si ex nox. cā agat. fm oēs Doct. hic. † Ista cōiter approbant oēs Doct. hic. & est expressum

a¶ Statuliber est qui statutā & destinatā in tēpus, vel in conditionē habet libertatē. l. j ff. de statuli. nec ambigendū est, quin statuliberi comprehendantur sub mēbro seruorū, nam licet spes sit libertatis, tamen dū sunt statuliberi .i. donec libertas nondum venit, serui sunt. Non obstat d. l. fin. quia quamuis dicatur ibi, in eadē causa sibi, si liber sistatur, hoc est ex eo, quia nil noui circa eiusmodi seruum factū est: quod non habeat originem in tempore promissionis illum sisteñ di, vt considerant ibi Doctores.] Item quid de ascriptitio, vel censito? Vr ꝙ serui sint, vt C. de agri. & cens. l. ne diutius. l. fin. lib. xj. & C. in quibus cau. col. cen. l. fi. lib. xj. † Sed cōtra est, ſm Ioā. (licet alij aliter distinxerunt) cùm possint fieri clerici, & cōtra dño rum voluntatem: quod nō est in verè seruis, vt C. de episc. & cler. l. iubemus. §. seruos. & in Auth. de san. episco. §. ascriptitios. collat. 9. Item in dubio ꝓ libertate iudicandū est, vt ff. de re iudi. l. libertas. & q̄d in cōtrarijs legib. continet, loquitur quo ad seruitia quibus astrictus est. quare poterant prędicti & facere testamentū, & ferre testimoniū, & alios actus ciuiles exercere, nec alienari possunt sine solo, vt C. de agr. & censi. l. quemadmodum. lib. xj.

extrà, de iudi. c. 2.

† aliàs si quid.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc opin. cōis est, contra quam disputādo tenet Prępo. Senen. in iij. cau. q. ij. a sunt aūt ascriptitij serui aut coloni, qui glebæ, seu prædio colendo perpetuò ascripti atque addicti sunt, inde nunquam recessuri, dominisq; annuos reditus omnes præter sumptum & victum reddituri.]

Adde, ꝙ ascriptitius seruus est portio fundi, & inter res immobiles annumeratur. l. iubemus. C. de sacrosan. eccl. & l. iij. ff. de diuer. & temp. pręsc. idq; Bal. annotauit l. j. col. 6. C. de ser. fug. Item quid de monacho, vel regulari canonico? Rñdeo: liberi sunt, & ideo † possunt reddere testimonium: quod dic, vt diximus in Auth. de mona. §. cogitandum. coll. j. licet quo ad actus quosdam fingantur mortui, vt in Authen. de monac. §. illud. & §. si quis autem. coll. j. & in Auth. de nup. §. secundum occasionem. coll. iiij. †

† Dūmodo iurent cū licet à sui superioris: aliàs nō valeret eorum depositio, ſm Io. Fab. & Ang. hic.

† Dic ſm Pet. de Bellapert. ꝙ non reputantur mortui quantum ad actus ciuiles, sed bene quantum ad suam professionem.

ADDITIO. Adde, ꝙ licet monachi dicantur mortui mūdo, vt in c. 2. extrà, de postul. & l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. tū hoc verum est quo ad actus ciuiles, non quo ad actus naturales.

c¶ Libertas. Hęc diffinitio tribus modis pōt legi. Primò ſm Ir. vt diffiniat ad ea, quę libertas eo iure quo inuenta est. i. naturali. & sic etiā serui secundum hoc sunt liberi. nam & ipsi possunt facere quod volunt, nisi quod vi. i. de facto, nem-

vel

¶ Seruitus aũt est ɔstitutio [a] iurisgẽtium, quas qui dñio [b] alieno ɔ̃ naturã [c] subijcit. ¶ Serui aũt ex eo appellati sunt, ꝙ Imperatores† captiuos vẽderet iubẽt, ac ꝑ hoc seruare, [d] nec occidere solent: qui ẽt mãcipia dicti sũt, eo quòd ab hostibus mãcipiuntur. ¶ Serui vł nascunt̃ ex ancillis, vł fiũt captiuitate, vł vẽdunt̃ ad ꝑtiũ ꝑticipãdũ: iter quos, sicut iter liberos, nulla est dr̃ia. h. d. ex l.v. ff. eod. ¶ Serui autẽ aut

vel iure.s. quolibet ꝓhibeant̃: & hæc verba: Ex qua ẽt liberi &c. possũt esse de diffinitione. nã & ipsi liberi vocantur ſm idẽ ius, vt j. de libe. §. j. Alij dicũt diffiniri libertatẽ liberi, nõ libertatẽ serui: q̃a ex prima vocat̃. s. hodie liberti, nõ ex secunda. s. quam habent serui. Est ergo libertas alia in seruo, alia in libero: & ſm eos verbum, vi, exponit̃ vt prius. Sed nec prima, nec secũda placet: quòd serui sint aliquo iure liberi, cũ ius gentiũ in hoc derogauerit iure naturali, vt j. §. seruitus. Et expone vi. i. iure gentiũ: qđ quadã necessitate induxit seruitutẽ. s. per captiuitatẽ, vt s̃. tit. j. § ius autem. & iure. s. ciuili, qñ maior xx. annis vẽdit se ad pretium participandũ, vt j. §. serui. ꝙ. & liber quilibet est, nisi fiat seruus iure gentium, vel ciuili. & hæc verba: Ex qua ẽt liberi &c. non oportet, ꝙ sint de diffinitione, sed quendam effectũ libertatis demonstrant. ¶ Vltimã expõnẽ sequunt̃ hic Doct.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ex quo hic diffinit̃ libertas ad dr̃iam seruitutis, necessariò diffinitur ſm tẽpus, quo erat seruitus: & sic falsa est opi. Iac. Butr. Nec opin. gl. hic est vera: quia per eã non excluditur seruus, qui põt facere ea, quæ vel iure gentiũ, vel ciuili eidẽ prohibita nõ sunt: vnde dicas, ꝙ non intelligitur quæ prohibita sunt ipsis particulariter; sed ea quę absolutè, & de se prohibita sunt. Nã ita intelligendo, testari, contrahere, non sunt de se prohibita, & tñ seruo non competunt. Intelligatur ergo vis & ius propriè, quia quamuis prohibitum alicui sit à iure homicidium, non per hoc minus est liber: sicut nõ minus est liber per hoc, quod de facto ipsa vi prohibeatur, & impediat̃ aliquid facere.]

a ¶ Cõstitutio. Idest vnũ de statutis iurisgentiũ: nã & alia multa statuit iusgentiũ, vt s̃. tit. j. §. ius aũt. sed hodie dici põt seruitus de iure ciuili formatione: † nã alia olim, & alia hodie est hæc ptãs, vt j. de his, q̃ sunt sui vel ali. iu. §. pe. & fi. quare est de iuregentiũ inuẽtione, sed ciuili formatione, vt ff. de iusti. & iure. l. ius aũt ciuile. b ¶ Dñio. Aliqñ sine dñio, vt ff. de re. diui. l. j. §. j. & ff. pro dereli. l. fi. & ad idẽ. ff. de stip. ser. l. quod seruus. & ff. de liber. cau. l. si vsumfructum.

SYL. * ¶ Imò posito seruo, necessariò ponitur dñs, & ecõuerso, cũ sint correlatiua: nec ll. per gl. allegatę probãt cõtrariũ, vt late in Cõmentarijs ostendi.]

c ¶ Contra naturã. Idest, cõtra ius naturale: cũ eo iure omnes liberi sint, vt j. de libe. §. j. & s̃. tit. j. §. ius autem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ debes intelligere. i. contra illud quod natura dictabat in primo statu, sicut in l. ij. de nata. resti. dr̃ restitutus natalibus, qui natus est seruus: sed intelligit̃. i. libertati, quã à principio homines habebãt, non in qua nascit̃ qñ seruus nascitur: & si vis plura circa hæc causa disputãdi, vide Fortu. in l. manumissiones. ff. de iust. & iu.]

d ¶ Seruare. Nota seruum dici à seruando, & non à seruiendo ſm Isidorum: sed tabellio dr̃ seruus publicus à seruiendo, vt ff. de adopt. l. non aliter. & ff. rem pupilli sal. fo. l. ij. qui tamen seruus non potest esse, vt C. de tabul. l. generali. lib. x. Accur. Vide similem gl. j. de adopt. §. cùm autem.

e ¶ Capiuntur. ff. de sta. ho. l. iiij. in fi.

¶ Serui autẽ. Diuiditur in tres partes. In prima ponit̃ diuisio: in scđa, declaratio illius: in tertia, dr̃ia inter conditio-

† Hoc est belli Duces. Vnde hic Theophilus nõ vertit, αὐτοκράτορες, sed οἱ τῶν πολέμων ἡγεμόνες.

† aliàs nõ habet̃ iubent.

† Hoc est verũ quo ad id, qđ addit̃: non quo ad id cui addit̃. Iac.

Seruus tabellio esse non potest.

ditionem liberorum & seruorum, & declaratur. secunda ibi, nascuntur. tertia ibi, in seruorum.

¶ Casus. Nō ponit, q̄a diuidēdo ꝓcedit,& diuisionē exēplificādo. No. qualiter serui fiāt, & qualiter nascant. Itē ꝙ ius ciuile introduxit, ꝙ hō pater rei se vēdi ad pretiū participandū. Et ꝙ quis est dn̄s suæ libertatis ēt vsque ad venditionē. Itē ꝙ liberorū alij ingenui sunt, alij libertini.]

nascunt;aut fiūt:[a] nascunt ex ancillis[b] nr̄is: fiūt aut iure gentium, i. ex captiuitate,[c] aut iure[d] ciuili, cū hō liber maior[e] viginti annis ad p̄-

a Aut fiunt. Ex accident.

b Ex ancillis. Licet patrē liberum habeāt, vt ī. tit. j. & C. de rei vend. l. partum. Quid si ex ascriptitio & libera? Rn̄. sequitur ventrē, vt in Auth. con. quę ex ascripti. & lib. nat. §. j. coll. v.

c Captiuitate. Quæ occasione belli contingit: quod est de iure gentium, vt ī. tit. proxi. §. ius autem.

* Adde, ꝙ hodie capti, in seruitutem non trahuntur, Bart. in l. hostes. in fi. de capt. & postli. reuer. sed solum redem ptionis pretiū soluere coguntur, Salic. in l. ab hostibus. 2. C. de capti.

d Iure ciuili. Est & tertius modus, vt C. de asser. toll. l. j. §. pe. & est quartus, vt per ingratitudinē reuocationis in seruitutē, vt in Auth. vt liberti de cætero. §. j. in fi. & §. illud verò, col. vj. Dic, hos modos esse iuris ciuilis, & ita comprehendi sub diuisione posita hic per Imperatorē. nā quod dicit in tex. iure ciuili seruū fieri, cùm homo liber maior xx. ann. patitur se venundari ad pretiū participandū: exempli gratia dictū est, & ideo nō restringit hoc membrū diuisionis, quin aliter quoque seruus iure ciuili fieri possit.

Vt liber fiat seru⁹ p̄ vēditionem, qua tuor requntur.

e Maior. In quo facto sunt quatuor necessaria. s. ꝙ sit maior xx. annis, vt hic, & C. de lib. cau. l. si ministerium.

¶ Adde, ꝙ rō est, quia cū minor ante xx. annū libertatē seruo dare nō possit. §. Eadē lege. ī. quib. ex cau. ma. nō licet. tanto minus in se pōt seruitutē cōstituere, d. l. si ministeriū. & quãuis §. ea. corrigatur per §. Ergo. eo. tit. tñ nō operat in hoc casu: quia introducta fauore libertatis redūdarēt ī odiū. ꝑ l. qd̄ fauore. C. de ll.] Item & vt eo animo, vt pretij accipiat partē, vt hic, & C. de lib. cau. l. nō ideo. Itē & ꝙ verè habeat partē, vt ff. quib. ad lib. procla. non lic. l. j. Itē ꝙ vendat ignoranti cōditionē vēnditi, vt ff. de libe. cau. l. liberis. §. si quis sciens. Itē & quintū, vt hic sciat conditionē suā, vt ff. si lib. ingen. esse dic. l. ij. & si quid horum defuerit, iure cōi prouocat in ingenuitatē: aliàs nō poterit prouocare in ingenuitatē, etiā si manumittatur, vt ff. de sta. hom. l. homo liber. & ff. de lib. cau. l. cū pacto. nisi redderet pretiū, & dominus spontè acciperet.

SYL. ¶ Adde sextū requisitum, ꝙ seipsum vēdat p̄ interpositā ꝑsonā: nā si seipsum vēderet, nō esset emptor in bona fide: q̄a si credit seruū, est in mala fide, q̄a dēt scire esse alterius: si credit liberū, non potest. d. §. si quis sciens.] nec ēt dn̄s accipere cōpellit pretiū: licet q̄dā cōtradicāt, vt ff. si lib. ing. esse dic. l. ij. 1. rn̄. & C. q̄n licet ab empt. di. l. j. & ī. tit. j. in fi. Sed nūquid habet in integrū restitutionē, cū sit minor xx. annis, maior tñ xx? Rn̄. nō: q̄a non est mutāda tāta solēnitas, & quia nō est locus restitutioni, vbi res mutat statū, prorsus amittēdo, vt ff. de mi. si ex cā. §. Papin. & ff. de in integ. rest. l. diuus. Sed nūquid patri, vel affini ꝑmittit reuocatio, vel per officiū iudicis, vel per rei vendicationē vtilem, cū ad eorū ignominiā respiciat, vt ff. de rei vēd. l. j. & de libe. cau. l. j. ij. iij. iiij. & v. Rn̄. non, vt ff. de cap. dim. l. tutelas. §. si libertatē. licet quidā dixerint cōtra. arg. dictarū legū. Sed certè ibi nō mutauerat statum, sed mutare volebat.

Restitutio in integrū nō datur minori xxv. annis, qui se vendit.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hanc q. latè examinat, & disputat Pręp. Sen. 3. q. 6. per totum.]

ADDITIO. Dic gl. esse verā, si parēs, ꝓiūctus, vxor, vel affinis fuerint scientes t ꝑe, quo liber homo vēditus fuit: tunc. n. eorum scientia. s. eis præiudicat, vt non possint vendicare, quia dictę venditioni videntur cōsensisse: secus

eus aūt si fuerint ignorantes, q̄a illorū interest illum non esse seruū: vnde pro eorū ꝓprio interesse, ēt cōtra voluntatem dicti venditoris, pñt agere & reduci facere illum in pristinā libertatē restituēdo pretiū, Ang. Cui adde Ias. qui tenet indistinctè, ꝙ possit reuocari, siue parētes, aut affines sciuerint, siue ignorauerint vendōnē.

† aliàs nō est, drīæ mult.

a ¶ Venūdari. Idē si quolibet alio titulo patitur se transferri in aliū: quod verū est, si aliquod lucrū sentiat, vt C. de li. cā. si mi nisteriū. & ff. de lib. cau. si vsumfr. §. j.

b ¶ Nulla est drīa. Sed videtur contra. nam quidam sunt in dignitate. ADDITIO. Idest in meliori statu, & opinione, non aūt in dignitate ꝓpria ꝑ l. gñali. C. de tab. li. xj. Ang.]q̄dā nō, vt j. de iniu. §. sed pęna. & ff. de vsufru. l. sed & si q̄d. la pti. Itē q̄dā ordinarij, q̄dā vicarij, vt j. q̄d cū eo. §. eū aūt. Itē alij veterani, alij nouitij, vt ff. de ædil. edi. l. fi. & ff. de publi. l. inter-dū. §. quoties. Sed dic, † ꝙ nullus est magis seruus, q̄ alter, licet quo ad actus, & quo ad militias, & similia, sit drīa: licet olim magis vnus q̄ alter esset seruus, vt C. de nu. iure quir. tol. l. vnica. nam olim quidam habebant nudum dominium in seruis, quidam plenum, quidam semiplenum.

† eodem modo sol uit etiam Bart. in l. & seruorū. ff. eod.

SYL. *¶ Quis sit seru⁹ veteranus, seu veterator, & quis nouitius, declarat Alc. li. 4. de ver. sig. & Budęus in l. vlt. ff. de ædi. edi. q. verò dicant ordinarij, item vicarij, expo j. ti. q̄d cū eo. §. cū āt.

† Credit hic Pe. ꝙ hæc dictio duo, notat, vt duo importet pluralitatē, sed nō multitudinem.

c ¶ Multæ. Quidā ponunt hic fallam nota, vt duo sunt multa, ar. ff. ad Sil. l. j. §. hoc rescriptū. Sed certè ibi sunt tria appellata, n̄ duo tm̄. Dic ergo, ꝙ quatuor sunt drīæ liberorū hoīum: vt ingenui, & libertini, & latini, & de ditit, vt hic, & j. ti j. d̄ li. § libertino

tium participandum sese venundari [a] passus est.

¶ In seruorū conditione nulla est [b] differentia, in liberis aūt multæ [c] † differentię sunt: aut. n. ingenui, aut libertini sūt.

rum ar. ff. vi bon. rap. l. iiij. §. j. ij. rn. ꝑ prima est in auth. de depo. & denun. ibi, Cūm & alia multa col. vj.

¶ Adde tex. in §. singulorum. j. de re. di. Alex. in l. j. in vij. col. ff de leg. j. SYL.

¶ De ingenuis.

¶ Ingenuus est q̄ ex liberis, aut libertinis nascit̄, seu ex mr̄e libera, q̄uis pr̄, vel seruus, vel incert⁹ sit, quā sufficit aliquo tp̄e, dū in vtero est, liberā fuisse. h. d. ex

*Cæterū Accū ponit quatuor drīas liberorū hominū, fallit: cùm Latini, & deditij comprehendant sub libertinis, & hi quoq; hodie sublati sint, vt pater ex d. §. libertinorum. Adde, ꝙ ex hoc tex. nō recte colligit, duo eē multa: nā hic vna sola drīa liberorū ponitūr: ꝙ s. sunt aut ingenui, aut libertini, sed dixit esse multas, quia p̄ter hanc, cuius materiam persequit̄ vsq; ad tit. de ijs, q. sunt sui vel alie. iut. sunt aliæ duæ: quarū vna tradit̄ in d. titu. de ijs qui sunt sui vel ali. iu. extra in ri. de iure.

¶ De ingenuis. Quia s̄. dixit de iure ꝑsonarum, quarū q̄dam sunt seruæ, quædā sunt liberæ, liberorū aūt quidam ingenui, quidam libertini, ideò de his tractaturus præmittit de ingenuis tanquam dignioribus. Porcus.

Ngenuus. ¶ Diuiditur in duas partes. Nā in prima tractat, qualiter q̄s dicatur ingenuus: in secunda qualiter ingenuitas ꝑdit̄. secunda ibi, Cùm autē. Prima subdiuiditur in quinq;. Nam in prima ponitur dictum: in secunda illud declaratur: in tertia tn̄detur tacitę quæstioni: in quarta alteri quæstioni respondetur: in quinta deciditur incidens quæstio. Secunda ibi. Siue ex duobus. tertia ibi, sed & si quis. quarta ibi, Et econtrario. quinta ibi, Ex his. Porcus. Diuisio.

¶ Casus. Dubitatū fuit ꝑ ꝓximā ꝑcedentem distinctionē quis diceret ingenuus: & diffinit̄ qui ex duob. ingenuis nascit̄: q̄d nullā h̄et in se difficultatem: sed dubiū erat, si ex duob. SYL.

 liber-

libertinis vel eorũ altero: qa non videbaẽ, q possent sibi dissimilem filiũ gñare: nec in aliũ plus dignitatis, aut iuris transferre, q̃ ipsi haberent. l. nemo plus. ff. de re. iu. sed rñdeẽ cõtrariũ ea rõne: quia qualitas libertinitatis nõ potest competere illis, q serui nõ fuerũt, sunt enim liberi, dñr tñ libertini in memoriam, illius seruitutis: quę qualitas cum cohæreat personæ ipsorũ, non est transfusibilis in aliũ: sed tũc dubitabatur: quid de eo qui matre libera, patre seruo nascebatur: dubiũ autẽ faciebat, quia cũ ingenuitas species sit cuiusdam dignitatis, videbaẽ in ea sequendus pater. l. liberos. in fi. ff. de sena. sed contrarium rñdetur, q quo ad libertatem & ingenuitatem spectatur vẽter: * quod ratione certitudinis constitutũ censeo: mater enim semp est certa, pr̃ vero nõ: item vel ob maiorem partus fauorem, qui, si matrẽ spectes, tribus temporib. s. cõceptionis, partus, & medio tpe adipisci potest libertatẽ & ingenuitatem. sin autẽ patrem sequeretur, haberetur solũ rõ tpis quo concipitur, cùm eo tm̃ tempore circa generationem pater agat in filium.] Sed fuit ẽt dubitatũ quo tpe foret necessarium matrem liberam esse, & videbatur partus spectandus: quia tunc propriè in lucẽ editus homo dici potest. l. Cùm inter. C. de fideicom. lib. cuius cõtrariũ rñdeẽ, q sufficit quocunque tempore fuisse: & ratio assignari potest, quia cũ quo ad fauorabilia q in vtero est, habeaẽ pro nato, statim q aliquo tpe mater est libera, præsumitur tunc natus. l. q in vtero. ff. de sta. ho. No. qui sit ingenuus. Item q dictio, sed & si, ponit diuersitatem in facto, & identitatem in iure. Itẽ q sufficit matrem esse libe-

l. seruorũ. §. ingenui ff. de sta. hom.

Ngenuus[a] est is, qui statim, vt natus est, liber ẽ: siue ex duob.[b] ingenuis matrimonio editus est: siue ex libertinis duobus, siue ex altero[c] libertino, & altero ingenuo.

¶ Sed & si quis ex mr̃e nascit[d] libera, pr̃e verò seruo ingenu' nihilominus[e] nascit: queãdmodũ q ex mr̃e li

rã, dato q pr̃ sit seruus, vel incertus, vt natus dicatur ingenuus. Itẽ q sufficit aliquo tpe liberam fuisse, etiam q conceperit & peperit in seruitute. Itẽ q materna calamitas ñ debet nocere filijs non natis. Item q partus quo ad statum, sequitur ventrem. Item q vulgo conceptus dr̃, cuius pater incertus est.]

a ¶ Ingenuus. Qñq; aliter: quia per sententiam, vt ff. de statu hom. l. ingenuum. Item per restitutionem nataliũ, vt ff. de nata. resti. l. 2. & l. patrono. §. fin. *Dic, q hi modi non arguunt defectiuam descriptionẽ ingenui huius tex. nam quo ad l. ingenuũ. illud est quia lex fingit eum natum ingenuũ, vt aliqñ finis litibus imponatur. Quo ad restitutionẽ natalium hoc facit indulgentia Principis, qui cum legibus solutus sit, minimè insistendum est.

b ¶ Ex duobus. sic construe. Siue ex matrimonio: subaudi, constanre ex duobus ingenuis editus &c. & sic expone omnia sequentia capitula.

c ¶ Ex altero. Sic C. de ope. lib. l. quod ex liberta.

¶ Adde, q quãdoq; nascitur liber ex duobus seruis in casu l. cùm inter. C. de fideicom. lib. Item in casu. l. cùm Sillanianum. C. de ijs qui vt indi.]

d ¶ Nascitur. secundum se.

e ¶ Nihilominus. Quia ventris status semper cõsideratur, vt hic & in auth. & cõstitutio quæ ex ascrip. §. j. col. v. & C. de rei ven. l. partum. nisi in casu, vt C. de ser. fug. l. fi. & nisi in murilegulo, C. de murileg. l. qui aut patre. & l. ingenuæ. & l. ij. qui. lib. xj. & hoc iure Romano, secus iure Longobardorũ: & qa semper in deteriorem statum trahitur, vbi sit matrimonium: aliud si concubinatus: nam tũc seruatur ius Romanum, q sequatur ventrem. tióe cas'.

a ¶ Libera.

† Cõcor. cum hoc princ. c. I. iũcta glo. extra. de pur. can.

Partus sp sequit vẽtrem.

† Dic istud verũ indistinctè in nõ edito ex legitimo mr̃imonio: alias quo ad statũ libertatis seq̃t matrem: sed quo ad originem, familiã, & honores sequitur pr̃em ſm omnes scriben. hic vides rõnem diuersitatis in figura. S y L.

a ¶ Libera.puta meretrice.
b ¶ Sufficit.Quātū ad cōditionē:secus
qtum ad honores,vt ff.de sena.l.filiā.
& l.liberos.§ .fin. & secus quo ad pa-
triā,vt ff.ad mu.l.assumptio. §. filius.
& ff.mand.l.si
pcuratorē. &
ff. p soc.l. si id
qd.§. si filius.
ff.de neg. gest.
sed an vltro.
c ¶ Calamitas.
quasi cadami-
tas:† qa iterū
fuit facta ancil
la:& sic quo-
dāmodo rur-
sus cadit in ser
uitutem.
¶ Adde,ꝙ do.
assignant ra-
tionē:quia ius
iā quęsitū non
dēt tolli: sed
est necessariū
declarat vt di-
xi s. in casu.
Tu dic,ꝙ rō
est, quia nul-
lus debet alte-
rius odio prę-
grauati.l. non
debet. de reg.
iur. puniretur
enim partu sine culpa, quod esse non
debet.c. sine.de reg.iur.in 6.
d ¶ Liberā matrem. Facit ad hoc.C.si
manu.ita fue. alie.vt ma l si iusta.
¶ Adde aliud seruari ubi agitur de
patria potestate, vt est tex. & ibi not.
glo.in § penul. j. quib.mo.ius pa.po.
sol. rationem autē diuersitatis ponit
ibi Aldo. in figuratione casus.
e ¶ Vel.pro saltem. Accur.
Exponi quoq; potest prout ēt ut &
j.titu.1.§.serui.ibi, vel in transitu.
f ¶ Medio tempore. ff. de acquir. rer.
do.adeo.§ cum quis.
¶ Cūm autem. ¶ Diuiditur in duas
partes,In prima ponit dictum, in se-
cunda rationem.2. ibi, sæpissimē.
h ¶ Casus. Natus est aliqs ingenuus,
q modo reperit in statu seruitutis de

† Hic accipit pro- mussoria & statu ser uili.

SYL.

† Et sic spectat initiū, facit c. 2.cū glo. super verbo cōcepti. ex. q fil. sint leg.

SYL.

SYL.

bera [a] & incerto
pře natus est: qm̄
vulgo ꝯcept⁹ est.
Sufficit [b] aūt libe
ram fuisse mřem
eo tpe,quo nasci-
tur, licet ancilla
conceperit.Et eꝯ-
rio,si libera cōce-
perit,deide ancil-
la facta pariat:pla
cuit eū, q nascit,
liberū nasci: † qa
non debet calami
tas[c] mřis ei noce-
re, q in vtero est.
Ex his illud quæsi
tū est: si ancilla p̄-
gnās manumissa
sit, deinde ancilla
postea facta pepe
rerit, liberū an ser
uū pariat.Et† Mar
tianus pbat libe-
tum nasci.Sufficit
em̄ ei, q in vtero
est,liberā mřem [d]
vel [e] medio tem-
pore [f] habuisse:
quod & verū est.
¶ Ingenu⁹ nat⁹,q
iure seru⁹ nō erat
si manumittatur,
fit ingenuus. h. d.
¶ Cum aūt [g] inge
nuus aliqs natus
sit,non officit[h] ei
in seruitute [i] fuis
se,&postea manu
missum [k] esse.Se-
pissime.n. cōstitu
tū est,natalibus [l]

facto & iniustē, q rō vtrū si manumit
tat,libertinę cōdonis efficiat, & vide-
ret,ꝙ sic, qa p manumissionē liberti
ni efficiunt:vt j.tit j. in prin.& iste pa
tiendo se manumitti, vr quodāmodo
seruitutē hu-
iusmodi appro
bare.l. Illud.ff.
d acq.hæ.attā
rňdet contra-
riū, qa is non
verè erat ser-
uus,sed de fcō
in seruitute d
tinebat: vñ e-
ius ingenuita-
ti n̄ potuit ob-
esse talis ma-
numissio, q re
uera non est
manumissio,
cū ille esset li-
ber,sed potius
remotio iugi,
& libertatis ip
si⁹ declaratio.
Not. ꝙ manū-
misio d facto
fcā nocet inge
nuitati. Itē ꝙ
n̄ sufficit aliqd
pto facto fieri
vt sequatur ef
fectus iuris. }
g ¶ Cūm aūt.s. dixit qualiter cōtigat
ingenuitas, nunc qualiter pseueret.
h ¶ Nō officit.nisi post manumissionē
talē quinquēnio steterit,vt l.ū li. ige.
eē dic.l. ij. sed illud hodie correctū ē,
vt hic, & C.vbi cā sta. agi debe. l.fin.
i ¶ In seruitute.i.in statu seruili.
No.ꝙ aliud est seruū eē, aliud eē in
seruitute. sic aliud est possidere,aliud
eē in possessione.l.si qs an̄. ff.de acq.
k ¶ Manumissum. s. de facto. (poss.
l ¶ Natalib. i.ingenuitati,q probatur
p natales.Erāt āt natales scripturę cū
annis dñi & pconizatæ,q dicebāt,Lu
ciū eē natū & ingenuū:& deinceps sic
erat, nisi tūc ꝯdiceret.vñ & in legen-
dis sctōrū intitulatur natale sancti Ni
colai qn̄ moritur, quasi tunc nascatur
nunquam moriturus: & scribuntur

† alias Marcellus.

Scriptura pconizata facit fidem apud omnes.

gesta in vita. Vel dic, ꝙ natale appellat prima natiuitas, q̃ est de iure naturali, & oēm hoīem dicit esse liberum: vñ dr̃, seruus iste restituitur natalib. i. illi libertati quā habet de iure naturali, ff. de na. rest. l. ij. & ff. de sta. hom. l. Imperator. ¶ Adde, ꝙ vocat natales statū illū hoīs, in quo natus ē.] a ¶ Officere. Nisi vēdiderit sese, vt ī. tit. j. §. pe. tūc. n. si redit in statū primū, vt ff. de stat. ho. hō liber q̃ ē cōtra. ¶ Adde rationem esse propter semel eius voluntate abdicatam libertatem, & quia verè erat seruus]

SYL.

SYL.

non officere[a] manumissionem. h. d. ex l. libertini ff. de statu ho. & l. manumissiones. ff. de iusti. & iur.

¶ De libertinis.

¶ Libertinus is ē q manumittit: & manumissio ē datio libertatis, sic dicta à manu. i. ptāte qua liberat, iure g. iusta: quo tria hominū gñā esse ceperunt vbi prius vnum erat.

Libertini sunt q ex iusta[b] seruitute[c] manumissi sunt. ¶ Manumissio āt est† datio[d] libertatis. Nā q̃diu aliqs

Cōtinuatio.

¶ De libertinis. ¶ Hic ponitur secunda pars diuisionis positæ in text. ī. tit. ij. §. fi. & ista est continuatio huius rubricæ. Aret.

Diuisio.

Libertini. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. Primo ponit qui sunt libertini. Scd̄o quid sit manumissio. Tertiò quot modis serui manumittantur. Quartò ꝙ serui inuiti possunt manumitti. Quintò qualiter de iure antiquo statu libertinorū erat tripartit*, & correctiones status libertinorum. Secunda ibi, Manumissio. Tertia ibi, Multis. Quarta ibi, Serui verò. Vltima ibi, Libertinorum. Aretinus.

SYL.

¶ Libertini. Casus non figuratur, qa diffiniēdo, & declarādo procedit. No. qui sint libertini. Itē qd sit manumissio. Item ꝙ manus idē importat, qđ ptās: & ꝙ fuit inuentio iuris gentiū. Item ꝙ priuatio p̄supponit habitū, & ꝙ nihil pōt esse prius in priuatione, qn sit in habitu: & ꝙ quicquid est cā causæ, est cā causati. Itē ꝙ infirmis est opus medela: & ꝙ q̃. de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. Item ꝙ iure naturali vnicū erat genus hominum, iure gētiū tria. qđ vide in tex.] b ¶ Ex iusta, id est vera. ¶ Adde ſm Doc. hāc esse verā expositionem, quia si non sit vera seruitus, efficeretur ingenuus. §. fi. ī. tit. j.] sic econtra, vt ī. ti. j. §. semel. vel iusta, quia adeo iustè seruierunt dn̄o, vt meruerint manumitti. Vel dic iusta, qa est de iure gētiū, vt ī. tit. ij. §. seruitus. & ff. de iusti. & iur. l. manumissiones.

SYL.

† aliàs de manu datio.

c ¶ Seruitute. Et huius manumissi filius est ingenuus, vt ī. tit. j. in prin. licet Grāmatici dicāt eū libertinū: sed & manumissum† libertum dicunt. ¶ Adde ꝙ gl. ęquiuocat. fuit. n. olim drīa inter libertum, & libertinū: qa libertinū vocabāt nō manumissum, sed eius filium ingenuū, vt decl. Budæus in l. fi. ff. de sena. in Anno. q̃uis hodie ꝓ eodē supponāt: sed differunt respectu correlationis: nam libertus dicitur respectu patroni, libertinus respectu igenui: vt declarat Val. li. 4.] d ¶ Datio. i. detectio ſm Ir. sic. ff. de acqui. re. do. l. adeo. §. eum quis in fi. Vel dic secundum Pla. Ioan. & Azo. ꝙ dat libertatē, quam prius ille seruus non habebat: alias, i. si diceremus dari illam, quàm ante habebat, non diceretur dari, vt ī. de act. §. sic itaque. Sed opponitur: aut quam habebat, ei dabat: & sic illi quidem nulla remanet, cùm non habebat nisi vnam: aut quam non habebat, quod est absurdum. Sed dic, ꝙ dat quam non habebat: & hoc plerunq; contingit, ꝙ qs dat, quod non habet, vt ī. qui ali. lic. §. j. & ff. de vsufru. l. quod nostrum. & ff. de acqui. re. do. l. non est.

† aliàs libertinū.

SYL.

Adde

SYL. ¶ Adde quod est vera rō: nec ex hoc manumittēs dī dare aliud quam habeat, sed bene aliter quam habeat, sicut in l. quod nostrum. ff. de usufru. habens causalem usumfructum, cōcedit formalē, ita creditor, qui habet ius obligōnis, dat liberationem. * Sed pro recta intelligētia huius diffinitionis vidēda sūt quae hic in Ann. & Commētarijs scripsi.] ¶ Adde, quod Festus deducere videtur verbū manumissionis à manu mēbro, quia scilicet dominus seruū manumissurus, ei' caput, aut aliud mēbrū manu tenebat, dicens: hunc hominē liberum esse volo, atque ita eum manu sua emittebat.

† aliàs nō est dñi.

in seruitute ē. manui &c[a] ptāti[b] suppositus est: & manumissus liberat à † domini ptāte. Quae res [c] à iure gentiū originem sūpsit, vtpote cū iure naturali oēs hoīes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio, cū seruitus esset incognita. Sed postquam iure gentiū seruitus ingenuitatē inuasit, secutū est bñficiū manumisśionis: & cū vno cōi nomine oēs homines appellarentur, iure gentiū tria hominū gnā[d] esse cępe rūt: liberi, & his contrariū serui, & tertiū genus libertini, qui desierāt eē serui.

¶ Serui ex qualibet voluntate, & vbilibet manumittuntur. hoc dicit.

Multis autem modis manumissio procedit: † aut ex sacris constōni bus in sacrosanct. ecclesijs, [e] aut † vindicta, [f] aut inter amicos, [g] aut per hoīes reducantur libertatis iura maximè fauerunt in mō relinquendi, & dādi, voluerūtque; iurisdictione voluntaria expedirī. Ideò in quolibet loco & tpē pt expediri & tribui Not. quod datio libertatis est act' pius: aliàs n. non posset fieri in ecclesia. Not. modos dādi libertatē, inter quos quae datur per epistolam, & per cōseques, & per nunciū, quae sunt parificata aliquid per epistolā, vel per nūtium dari, l. j. ff. de contrah. emp. secus per procuratorē ratiōnē assignāt hic Doc. Item quod in quocunque loco, & tēpore pōt exerceri actus voluntariae iurisdictionis.

† aliàs Aut. n. ex sacris cōstōnib. in sacrosanctis eccle sijs: aliàs vindicta. Vindicta quid sit.

† Vide Li. lib. 2.

† Hoc verū in vltima uolun tate, nam

a Et pro i dest.

b Potestati. ff. de iusti. & iu. l. manumissiones.

c Quae res, idest manumissio.

d Tria genera. Si erat vnum, & addita sunt tria, ergo sunt quatuor? Rñ. nō sequitur: nā si habes tres filios, & nascat hodie vnus, incipis hre quatuor: & pri' habebas tres, ergo septē; quod falsum est: quia quod primo erat, cōputatur in sequentem numerum: sic. ff. quemadmo. serui. amir. l. j.

SYL. ¶ Multis autem. [illegible] Quęsitū fuit cognito quid est manumissio, an per quamlibet voluntatē & vbilibet concedi posset: & dubiū faciebat, quia cū libertas inaestimabilis res sit. l. ij. §. ij. §. ad l. Rho. de iac. videbatur perpētuo iudicio tribuenda: cuius tñ cōtrariū ea rōne decidiur, quia vt ad statum pristinū

e ¶ Ecclesijs, s. sub aspectu populi, & antistitis, & interueniente qualicunque scriptura. vide Actorum, vt C. de ijs qui in eccle. manu l. j. & ij.

f ¶ Vindicta. i. causa cognita corā pto re: quia tantūmō poterat antiquitus maior 20. annis manumittere. vt j. ri. j. §. ead. quod ideo dicit dari vindicta, quia Vindex quidā, seruus Vitellorū, primo sic fuit manumissus. ff. de ori. iu. l. ij. §. initiū. & §. & cū placuisset. Vel (vt quidā dicūt) sm Boetiū, vindicta erat virga ptaeroris, qualiter pcutiebatur manumissus, & dicebat Praetor rer; Aio te liberum esse more Quiritum. ar. si adiier. li. l. ij. ibi, vendi. &c.

* ¶ Quę solēnitates adhiberent olim in manumissiōe, quae fiebat vindicta. & qua efficax eēt pter aliàs manumissio nū spēs, videto hic nostros Cōment.

g ¶ Inter amicos. † Et ī hoc & sequēti casu

SYL. inter viuos suffiJ ciūt duo, loā. Fab.

casu necessarii sunt quinq; testes, vt C. de lat. li. tollen. l. j. §. sancimus. & §. sed & si quis.

a ¶ Quālibet, vt in codicillis, vel in testamento minus solēni: q̄a valet inter prēm, & filios vt C. de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto,

SYL. *Intellige simpliciter de codicillis, & qualibet vltima voluntate perfecta, non aūt imperfecta: nā quāuis testm̄ minus solenne valeat inter patrem & filium, tamen quod ad extraneum nullius est momenti. d. §. ex imperfecto.]

epistolam, aut per testiū, aut p aliā quālibet [a] vltimā voluntatē. Sed & alijs [b] multis modis libertas seruo cōpetere pt, qui [c] tā ex veteribus [d] quàm ex nostris [e] constitutionib. introducti sunt. ¶ Serui [f] verò à dñis sp manumitti solent: adeo vt vel in trāsitu [g] manumittant: veluti cū ptor, aut pses, aut proconsul, in balneum [h] vel in theatrum [i] eunt. ¶ Libertinorum hodie vnà conditio est, sublatis antiquis differentijs latinorū, & dedititiorum. h. d.

b ¶ Sed & alijs. præter supradictos.
c ¶ Qui scilicet modi.
d ¶ Ex veteribus. s. ex legibus aliorū Imperatorū, vt C. quib. ex causis ser. pro pre. liber. ac per totum. † Accur.
e ¶ Nostris, vt C. cōia de manu. l. fi. & in auth. de man. prī. §. 2. coll. 3. & in authen. de no. §. 2. coll. 1 †
f ¶ Serui. q. d. quandocunq; etiam in uiri, vt C. de testa. manu. l. fi. §. fin vero quidam. licet secus sit in filiis, vt in auth. quibus modis nat. effi. sui. §. generaliter. colla. 7.
g ¶ Transitu. i. dum transit: & est ratio, quia sine eo fieri poterat.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl no. pro sin. ad hoc, vt vbi nō reqrit psentia iudicis, si interueniat incōpetēs & min' ltīmè, ñ obstet uide. Iaf. in l. 2. in 5. col. ff. de iu. om. iud.] vnde aliud est qn̄ manumissio nō poterat fieri sine Prætore, vt j. ti. j. §. ea. Item aliud est in contentiosa iurisdictione, quæ, s. redditur in inuitum, † vt ff. de verb. obli. inter stipulantē. §. 1. & C. de dila. à procedente.

h In balneū. Tūc. n. videbat nō valere q a præ gaudio qdlibet cōcederet.

i In theatrum. i. in locum vbi homines stant ad videndum: & dr̄ à theo, quod est video: & idem multo magis si alio quocunque vadat.

† Et l. cum ... eu. C. d li. cau. † Et l. t. C. de li. ti. lib. toll.

† Hoc re... pbat Iaf. ... qa ē ... manumissio redd ī in inuitū, & ... ad ... per Bartol. & Bal. l. in l. ... ff. de of. pcon. de i

¶ Libertinorū. ¶ Iste §. diuidit in sex partes. Primo tāgit liter status libertinorum erat tripartitus olim. Secūdo qualiter redactus ē ad vnū, cū correctione facta per eū. Tertio id, qd̄ generaliter dixerat, specificat ī dedititijs q fuerunt expulsi. Quarto de latinis. Quinto q̄liter oēs libertos reduxit ad vnū genus. Sexto, ꝙ alijs etiā modis serui efficiuntur liberi. Secunda ibi, Sed dedititiorū. Tertia ibi, Et dedititios. Quarta ibi, Latinos, Quinta ibi, Et omnes. Sexta ibi, Multis. Acc.

fendit tn̄ hic à Syl. Aldob. in Cōmentario, quem ad hunc lib. cōposuit.

SYL.

Casus. Non ponit: quia nō cadit, cū referat suā correctionē, & reductionem libertinorum ad vnā speciē: sed loco casus referā aliquantis p clarius qui essent latini & dedititij: & Caius li. t. Insti. eo. ti. declarat sub his verbis. Liberti, aut ciues Romani sunt, aut latini, aut dedititij. Ciues Roma. sūt, qui his tribus modis. i. testō, in ecclesia, aut ante consulē fuerunt manumissi. Latini sunt, qui aut p epistolā, aut inter amicos, aut cōuiuij adhibitione manumittuntur. Dedititij verò sunt, q post admissa crimina supplicijs subditi, & publicè pro criminib. cæsi sunt, aut i quorū facie, vel corpore quæcunq; indicia, aut igne, aut ferro impressa sūt, vt deleri nō possint: hi si manumissi fuerint, dedititij appellanē. Sed inter hæc tria gn̄a libertinorū, ideò ciues Rom. meliorē statū habent, quia & testamenta facere, & ex testō quibuscunque personis succedere possunt. nam & latini, & dedititij, nec testamēta condere, nec sibi

ex

¶ Libertinorum [a] aũt ſtatus tripartitus antea fuerat. Nã qui manumittebanẽ, mõ [b] maiorem, & iuſtam † libertatẽ conſequebanẽ, & fiebant ciues Romani: mõ minorem, [c] & latini ex lege † Iunia Norbana fiebant: mõ ĩferiorẽ, & fiebãt ex lege † Aelia Sentia dedititiorũ [d] numero. Sed qm̃ † dedititiorũ quidem peſſima conditio iam ex multis temporib. in deſuetudinem abierat, Latinorũ verò nomẽ nõ frequentabaẽ: ideoq; nr̃a pietas [e] oĩa augere, & in meliorem ſtatũ reducere deſiderans duabus conſtõnibus [f] hoc emendauit, & in priſtinũ ſtatũ reduxit: quia & à primis vrbis Romę cunabulis vna atq; ſimplex libertas competebat, [g] ideſt eadẽ, quam hẽbat manumiſſor: niſi q̃. ſ. libertinus [h] ſit qui ma-

ex teſtamento aliorũ aliquid dimiſſum poſſunt aliqua ratione vendicare: tñ latini certis rebus priuilegia ciuium Ro. libertinorũ conſequuntur: dedititij verò nulla rõne poſſunt ad ciuium Ro. libertinorũ beneficium peruenire: nam latini patronorũ beneficio. i. ſi rerum ab ipſis aut teſtõ. aut in eccleſia, aut ante conſulẽ manumittantur, ciuium Rom. priuilegia cõſequũtur. hęc in ille. Nor. ſtatũ. & libertinorum antea tripartitum. Item ꝙ non vſus tollit. l. Item ꝙ non frequẽtatio l. nõ tollit. l. quia hic fuit neceſſaria derogatio vt ſequitur. Item quòd ab initio vna erat libertas. Item ibi, & omnem, ꝙ ſublato principali tolluntur acceſſoria, & quæ ab eo pendent. * Item ꝙ quis vere poteſt fieri ciuis, quamuis non ſit.]

a ¶ Libertinorum. Idem erat de ſeruis, vt C. de nu. iu. quiri. toll. l. j. §. j.

b ¶ Modo, ideſt aliquando.

c ¶ Minorẽ. i. mediam, vt j. de cap. di. §. j. & ff. de auro & argen. lega. l. qui lancem. ſecundum Ioan. *

d ¶ Dedititiorum numero, i. vocabantur dedititij, & erant inducti hac lege Aelia Sentia, quæ & multa alia induxit. Et erãt hi toto tpe vitæ ſuę ſerui, & tunc fiebant liberi cũ moriebãtur: † qd̃ proderat, q̃a bona vt peculiũ à domino non occupabantur: ſed in latinis aliter fiebat, vt colligiẽ hic, & ex eo, ꝙ mi[illegible]s habebant dedititij, quàm latini, vt infra de ſuc. lib. §. fi. ¶ Adde, ꝙ aliter dicit & declarat Caius lib. j. Inſti. tit. j. vt dixi in caſu & copioſius in Commenta.

ADDITIO. Facit l. j. §. Illud. C. de lati. li. tollen. Ang.

* Adde, Latinos libertos ſic fuiſſe dictos ad exemplũ Latinorũ populorũ. nã vt illi deuicti à Ro. ſuis legib. relicti ſũt, ac primũ quidẽ ius ciuitatis Ro. nõ habuerunt, ſed tantum ſpem illius adipiſcẽdæ: ita & hi liberti non cõſequebantur cũ libertate ciuitatẽ, ſed eius aſſequẽdę ſpẽ: quod eueniebat, ſi iterum à domino manumitterenẽ, vt ex Caio ſupra relatum fuit. Ad dedititij liberti appellati ſũt ad ſimilitudinem dedititiorum populorum: dedititij aũt populi primũ ij dictè. ſunt, q̃ cũ defeciſſent, rurſus victi ſe ſe dediderũt, & à victoribus Ro. infima quadã libertate donabãtur, ſed abſq; vlla ſpe aſſequẽdę ciuitatis Ro. quales fuerunt olim Gabij populi.

e ¶ Pietas, i. nos qui ſumus pij.

f ¶ Conſtitutionibus, vt C. de lati. lib. tol. l. j. & C. de ded. lib. tol. l. j.

g ¶ Cõpetebat. Scilicet manumiſſis: ſm hoc nota tria tempora. in primo & vltimo (ſ. deinceps) idem iuris eſt: ſed in medio hoc ius peſſimum fuit inductum, vt j. de ſuc lib. §. vlt.

h ¶ Libertinus. Ex quo cõtingit multiplex effect⁹: † in primis circa obſequales operas. ſ. q̃ ſunt in faciendo, vt de aſſurgẽdo, & ſeruiendo: ſiue in nõ faciendo,

† i. plenã & oĩb. numeris abſolutam, ſic dr̃ iuſta voluntas j. de teſta. in princi. iuſta vxor. l. ſi vxor. de adult. & iuſtæ nuptiæ. j. de nupt. in princ.

† De. l. Iunia Norbana vid hoc loco anno. Aldobran.

† De. l. Aelia Sentia eleganter Aldobrã. hic ĩ ſuis Annota.

† De dedititijs vide Polit. in Miſcel. c. 84.

† Iſtã glo. legẽ Ange. hic.

Libertinus, quas operas debet patrono.

† vide cõſimilẽ & pleniorẽ glo. in §. ſed nr̃a. in verſi. repleaẽ. j. de ſuc. li. & in l. vj. C. de bo. lib.

ciendo,vt de non vocãdo in ius: quæ ipsa narura patrono debẽtur etiã sine impositione,vt C. de in ius voc. l. venia.& ff.de cõd.inde.si non fortẽ. §.libertus . & si vocauerit in ius patronũ sine venia, punirur in quinquaginra aureis.ff. de i ius vo.l.pe.& vlti. qui aurei aeei piũtur qlibet pro vno solido,vt j. de pę. teme. litigan. §.fin.Et ex his iurib. sumitur argumẽtum,† ꝙ aureus pro solido aecipitur in iure nostro,ex quo ꝑ eodẽ delicto tales sentẽtiæ promulgãtur. Et eædem intelliguñt esse dandæ filio emancipato, si sine venia patrem in iũs vocauerit, vt C. de in ius voe.l.fin.Item contingit reuoeatio in seruitutẽ propter offensam,vt C.de li.& eorũ lib.l. si manumissus.& alia multa . Sed hodie hæc oĩa tolluntur,ptærer ea, q̃ ipsa natura debenĩ, vt in auth.vt liber. de exte.§.j.col.vj.q̃est contra † quæ Tu dic vt nota in d l.si manumissus. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. reprobarur p Doc. in l.fi.C.de bo.liber.vbi vide glo. quę latius enumerat hæc, & alia beneficia patroni,& qualiter amittantur.]

† Vide Budæũ. in l. qua vulgo.ff.de ædi. edic.

† Sed hic rebrobãt. †S Y L. Doc. hic nisi pronus renũtiet expresse.

numittiẽ,licet manumissor ingenu° sit. Et dedititios [a] qdẽ per constõnẽ nr̃am expulimus, quã promulgauimus inter nr̃as decisiones, ꝑ quas suggerente nobis Triboniano viro excelso, Quæstore nr̃o,antiq iuris altercatiões[b] placauimus, Latinos aũt Iunianos,[c] & omnem, quæ circa eos fuerat obseruantiam , alia constitutione per eiusdem. Quęstoris suggestionem correximus : quæ inter Imperiales radiat sãctiones. Et omnes[d] libertos,nullo nec ętatis manumissi,nec †dñi manumissoris,nec in manumissionis modo discrimine[e] habito(sicut iã antea[f] obseruabatur) ciuitate Romana[g] † decorauimus:[h] Multis modis additis,[i] per quos possit libertas ser

a ¶ Et deditirios.Qđ dixerat in genere, nunc per species ponit. Vel quòd coniunctim dixerat, nunc diuidit.

b ¶ Altercationes.quas nõ habemus Sed quare non erant serui, sicut illi qui penirus sunt serui, cũ toto tẽpore vitæ suæ seruire cogerentur? Rñdeo ƒm Io.ꝙ erant liberi,licet seruire cogerentur, vt C.commu. de manu.l.j.§. si autem proprietarius.

c ¶ Iunianos.i.ex l.Iunia Norbana inductos,vt s̄.eo.§. libertinorum.

d ¶ Omne. sic construe,Et oẽs, libertos decoraimus,i.honorauimus ciuitate Romana.i plena liberrate,vt s̄.e. §.libertinorũ.

e ¶ Discrimine,i. nulla differentia habita, nec ætatis manumissi, vt ẽt infans possit manumitti: imo eriã in ventre: cùm quantum ad hoc habeatur pro nato,vt ff. de sta. ho. l. q in vtero nec domini manu mittentis: dũ tamen habeat xx.annos,vt j. tit.j.§. ea. nec in mõ manumittendi, s.in testõ, seu inter viuos quo quo modo, vt s̄.eo.§.multis.

† alias domini j.

† aliàs donauimus.

* Adde, in hoc tex. omnino legendũ esse nec dominij manumissori,vt referatur sublatum discrimẽ dominiorum, quorum alrerum dicebatur in bonis esse, alrerum ex iure Quiritũ de quo in l.j. C. de nu. iu qui tol.Olim enim vt hic Theophilus tradir, necesse erat, ex iure Quiritium dñm esse serui,q vellet manumittendo eũ ciuem Romanũ fieri,neq; satis erat eum in bonis esse. Vel legas dñi pro dñij,eo mõ, quo Virg. dixit tuguri ꝓ tugurij, & peculi, pro peculij, quod placet Anto.Augusti. lib.Emen.3.c.7 ¶ Adde no.ex hac glo.ꝙ dispositio generalis restringirur per aliam le. l. quamuis, ff. de in ius vo. cum si.]

f ¶ Antea. Scilicet quam veniret ista priaua conditio.

g ¶ Ciuitate Romana . i. plena libertate.

h ¶ Decorauimus. i. honorauimus.

i ¶ Additis, s. à nobis cis quos habuimus.

S Y L.

Serui libertatem cõsequũtur multis modis.

buimus.s.eo.§ multis autem.& sunt additi nouẽ. Primus si dñs ægrotantem seruum suum eiecit. Secundus, si ancillã vẽdiderit ne prostituatur: & ꝓstituta fuerit: vel si venditor sibi retinuerit manus iniectionem, & eam ad ipsum reuertẽtem prostituit postea. Tertius, si serui pileati defuncti, funus præcesserunt. Quartus, si ẽt expressit eũ velle esse latinum. Quintus, si sub conditione relicta libertate, hęres ante conditionẽ manumiserit. Sextus, si in iudicio liberali à domino superatus fuerit, & pretium pro eo domino solutũ fuerit:& ipse postea recepit. Septimus, si ancillam suã maritauerit alicui libero. Octauus, si coram actis filium nominauerit seruum suũ. Nonus, si instrumenta seruitutis reddiderit coram testibus. Et probantur hi modi. C.de la. libet. tol. l. vnica. §. sed scimus. vsque in fi.legis.

† aliàs q & quibus ex causis manumittere non possunt.

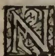
uis cũ ciuitate Romana, q̃ sola [a] est in pñti, [b] ꝓstari.

¶ † Quib. ex causis manumittere non licet.

a ¶ Sola, scilicet libertas plena.

b ¶ In præsenti, i.in consuetudine. Tu intelligas in præsenti, idest hodie.

SYL. ¶ Quibus ex causis manumittere nõ licet. Modis manumittendi narratis & expositis, de ijs, qui manumittere possunt, dicendum restat, & quibus casibus:& continuat optime glo.j.

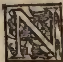

Non tamẽ. Iste titulus principaliter diuiditur in octo partes. Primò qualiter q̃s inter viuos in fraudẽ creditorum seruũ proprium manumittere nõ põt. Secundo qualiter in vltima voluntate cũ libertate hæredẽ instituit. Tertiò qualiter in vltima volũtate instituit simpliciter. Quartò, qualiter præsumatur, ꝙ manumittat in fraudẽ creditorũ. Quinto, qualiter minor viginti annis ꝓhibet manumittere nisi certis causis, Sexto, q̃ sunt causæ iustæ. Septimò, an q̃ semel approbata possit improbari, Octauò, si quis attigerit decimũ & octauũ annum, potest in testamento manumittere. Scđa ibi.§. Licet autẽ. Tertia ibi, Idemq;. Quarta ibi, In fraudẽ. Quinta ibi.§. Eadẽ lege. Sexta ibi, Iustę autem. Septima ibi.§. Semel. Octaua ibi, Cum ergo. Arc.

¶ Lege Aelia Sentia prohibetur domino, quàm nõ est soluendo. dare seruo libertatẽ. h. d. ex Inst. Caij. ti. j.

SYL. ¶ Casus. Quærebatur, an omnes manumittere possent: [a] & videbatur ꝙ sic, cùm in re sua quisque sit moderator & arbiter. l. In re mandata. C. manda. contrarium tamen respondetur, quod qui soluẽdo non est, si in fraudem creditorũ seruos manumittat, nihil agit, q̃a Aelia Sentia hoc non permittit: nec obstat ratio, in cõtrariũ allegata: nam etsi vnusquisq; re sua ad ꝓbitũ vti possit, ita tñ vti debet, ne alterius conditionem faciat deteriorẽ. l. non debet. ff. de reg. iur. Imò non rectè dr̃ disponere de rebus proprijs, qui non existens soluendo de bonis à se possessis dispo nit, cùm nihil dicatur esse in bonis nostris, nisi quod deducto ære alieno superfit.§.fi.ff̃.de leg. Falci. Item quæritur, an debitor in fraudem creditorũ manumittens conferret libertatem:& videbatur dicendum, ꝙ sic, ex eo quia alienata in fraudẽ creditorum valent, licet rescindi possint. §. Itẽ si quis in fraudẽ.ff̃.de act.& tñ hic dicitur, ꝙ non valet ipso iure. ratio aũt est, quia libertas semel collata nõ reuocatur nisi ex magna causa.§. semel. infrà eo. l. si ex causa.§. fi. cum l. seq. ff. de mino. ideo. l. ipso iure impedit ab ipso initio.* & ita ex mẽte aliorũ Doct. declarat Ias. in d.§. itẽ si quis in fraudem. col. iij. No. ꝙ non omnis dñs manumittere põt. Itẽ ꝙ libertas data in fraudẽ creditorũ nõ valet. Itẽ ꝙ ista verba, Nihil agit. apposita in l. importãt ipso iure. Item not. ꝙ valet hæc rõ: hoc fieri non põt, quia l. ꝓhibet. Itẽ ꝙ actus pius in fraudẽ alterius non valet. Itẽ ꝙ qñ l. resistit, facit, ꝙ actus ẽt pius sit ipso iure nullus. J.

a Non tamen cuicunque. Quãuis s. titu. j. §. multis. & §. fin. dictum sit quelibet manumittere posse, non tamen &c. sic j. de exhær. lib. in princ.
b In fraudē. Hoc expone, vt j. e. tit. §. in fraudem.
c Manumittit. s. inter viuos, vel in vltima voluntate, scilicet non in stituēdo: nam tūc esset liber & hęres, vt j. proxi. §. & ff. qui & à quib. l. si mortis.

Non tñ cuicunque [a] volenti manumittere, licet. Nã is, qui in fraudē [b] creditorū manumittit, [c] nihil agit: [d] qa lex [e] Aelia Sētia impedit libertatem,

¶Dñs nō soluēdo seruū cū libertate solū instituere pt: q simplr institut' oīno liber ē. h. d.

* Ex hac gl. quidã notãt, φ cōtractus fieri possunt in testamēto: quod licet in se verū sit, vt per Doct. in l. hæredes palàm. ff. de test. tñ malè elicit ex hac gl. nã non agitur hic de datione libertatis per viam contractus, sed testamenti, puta per viam legati, vel fideicommissi, iuxta tex. in d. l. si mortis.
d Nihil agit. Scilicet vt noceat creditoribus, (1) vt ff. q. & à q b. l. si mortis. dño tñ nocet si velit reuocare, vt C. de ser. pig. da. manu. l. si creditoribus.
ADDITIO. (1) Et sic est nulla ipso iure. aliàs. n. esset irreuocabilis, vt l. & si fine. §. sed qđ Papin. ff. de mino. secus in alijs reuocabilibus, vt l. si sciens. in fi. ff. de contrah. emp. & ita no. gl. in l. si noxali. in princ. ff. de noxal. las.
e Quia lex Aelia Sentia. similis est rō, q a lex vult. j. de vsucap. §. furtiuæ.
* Huius legis auctores fuisse dicũtur, Sext. Aelius Catulus, & L. Sentius Saturninus, qui tempore Augusti Consulatum gessere. Alcia. vero existimat latam fuisse ab Aelio Sentio. in l. verbis. & l. sciendum. de verb. sign.
Licet autem. Diuiditur hic §. in quatuor partes. In prima ponit dictum: in secunda rationem: in tertia ampliationem dicti: in quarta rationē ampliationis. secūda ibi, idq; ue. tertia ibi, Idemq;. quarta ibi, cū non sit.
Casus. Quia dictū fuerat, libertatē datã in fraudem creditorum ipso iure nullã esse, quærebatur quid si seruus institutus sit hęres, an hoc modo prę-

iudicet creditoribus, si eidē seruo data sit libertas cū hæreditate: & dubiū faciebat. §. pce. ibi nihil agit. cōtrariū tñ deciditur rōne allegata in tex. sed tūc dubitabaf, q d si sit institutus hæres, nō tñ sit ei data libertas, an tūc idē censendū sit? & dubitationem faciebat, q a qđ non dicimus: velle non psumimur. Vnde cū non sit dictū aliquid de libertate, non vr de mēte testatoris velle creditorib. pīudicare, nec dare qđ non exprimit. l. Labeo. ff. de sup. leg. Contrariū decidit rōne allegata in tex. ex verisimili mēte testãtis: & q a volēdo illū hre hæreditatē, quam sine libertate hre non pōt, cōsequēs est vt habeat libertatē: q a qui vult cōsequens, vult ēt necessariū antecedēs. l. illud. ff. de acq. hær. No. φ aliqua permittunf in vltima voluntate, q̃ nō permittunf inter viuos. Itē φ seruus institutus, est hæres necessarius. Itē φ dñs non soluendo pōt in fraudē creditorū sibi hæredē instituere seruū: quis aūt dr nō soluendo, declarat Dec. in c. ex rōne. col. 9. de appell. Itē φ paria sunt quē nō esse scriptū hæredem, vel adire nolle, aut non posse. Itē qñque paupertas prodest, & quod pauperi subueniendū est. Item φ seruus institutus à dño non soluendo tenetur satisfacere creditoribus. Item φ si non satisfaciat, possunt bona hæreditaria sub noīe tñ serui hæredis vendi. Item φ est iniuria defunctorū, φ sub eorū nomine bona vendantur. Item φ diuersitas casuū facit diuersitatē decisionū. Itē φ qui vult cōsequens, vult antecedens. Item φ valet argm à verisimili. Item φ non est præsumptio, φ quis velit facere actū frustratoriū: & φ semper debet fieri interpretatio vt actus valeat: & φ nō est capiēda interpretatio impugnatiua voluntatis alicuius. Item, φ mens magis quàm verba attenditur.

a Licet

¶ Licet [a] aūt dño, qui soluẽdo non † est, in testō seruum [b] suū cū libertate hęredē instituere, vt liber fiat, hęresq; ei solus [c] & necessarius: [d] si mō ei nemo alius ex eo testō hr̄s extiterit, aut qa nemo hr̄s script⁹ sit, aut qa is, q̄ scriptus est, qualibet ex cā hæres ei nō [e] extiterit. Idq; eadē [f] lege Aelia Sētia prouisum est, & rectè. [g] Valde.n. ꝓspiciendū erat, vt egẽtes [h] hoīes, q̄bus alius hr̄s exiturus non esset, vel [i] seruū suū necessariū hæredem hr̄ent, [k] q̄ satisfactur⁹ esset creditorib. aut hoc eo [l] nō [m] faciēte creditores res hr̄ditarias serui [n] nōie vendant: ne iniuria [o] defunct⁹ afficiaẽ. Idēq; iuris est, & si sine [p] libertate seru⁹ hr̄s institutus est. Qđ nr̄a ꝯstitutio [q] nō solū in dño, qui soluendo nō est, sed gn̄aliter con-

† Idest cui tot bona non sunt, vt creditorib. in totū satisfacere possit. l. soluēdo. ff. de verb.sign.

† Imò paupertas nū quā prodest, sed in q̄busdā casib. poti⁹ pauperi fauet, q̄ diuiti, sm̄ Pet.de Bellaper. & dixit Cy. in d.l.si quis ad declinā dam. §.fi. ꝙ à tali ꝓdesse liberet nos Deus.

a ¶ Licet. Idest, licitum est.

b ¶ Seruū.s.vnū & non plures, vt ff.de hær.insti.l.qui soluẽdo.in fi. cū l.seq. & ēt in fraudē creditorū, vt C.de necess.ser.l.j. in princ. nisi specialiter pignori dat⁹ fuerit, vt ff.de hęred instit. l.pignori.qui non potest fieri necessarius, nisi dn̄s creditori satisfaciat, vt d.l.pignori.

c ¶ Solus. Et in casu etiam cū alio, vt ff.de hæred. institu. l. si is. & l.qui soluendo.

d ¶ Necessari⁹. Quia siue velit, siue nolit, cogitĩ esse hæres, vt j.de hęre.qua. & diff. §.j.nisi in trib. casibus, quos habes. ff.de hęredib. institu. l.si seruo.

e ¶ Non extiterit. Quo vltimo casu seruus substitutus est hæres.

f ¶ Eadē lege.s.q̄ ꝓhibuit, eadē & ex iusta cā cōcedit, vt hic, & j.eo.§.eadē.

g ¶ Et rectè. Scilicet est prouisum.

h ¶ Egẽtes. No. ꝙ prodest paupertas, † qa fauet paupertati, vt ff.de transac. l.cū ij.§ si in annos. & C.de epi.& cle. si qs ad declinandā. §.pe.& ff.de offi. præs.l.illicitas.§.fi. Arg.cōtra.ff.de excusat.tuto.& cura.l.spadonem.§ fin.& in Auth.de testi. §.j.coll.vij. & illud: Pauper vbiq; iacet, licet ecōtra dicat, Cantabit vacuus corā latrone viator.

* Nō est verū, ꝙ hæc legis Aeliæ Sentię ꝓuisio introducta sit intuitu paupertatis, cùm diuiti etiā liceat seruū suum necessariū hæredem facere, sed potius ꝯtēplatione existimationis, & famæ, vt dr̄ in tex, ibi, ne iniuria &c. Sunt tamen plurimi casus, in quibus fauore paupertatis à cōibus iuris regulis recedimus, quos diligẽter congessit And.Alcia.lib.j.de verb.sign.

i ¶ Vel. Pro saltem.

k ¶ Haberent. Sic.ff.de interrog.actio.l. & quia. in princ. & j. de bono. poss. §.adhuc.

l ¶ Eo. Seruo, nunc libero facto.

m ¶ Nō faciente.i.nō satisfaciēte creditori.

n ¶ Serui. Quōdam, sed modo liber est:

Adde, ꝙ per hanc gl. colligitur, ꝙ verba q̄ non possunt verificari in p̄senti, verificātur in preteritū per subauditū intellectum verbi, quondā: & est in fi. gl. in l.eius. ff. si cer.pe.in l.viro.ff.sol. mat.] SYL.

o ¶ Iniuria. Quo ad famam, quæ etiā post mortem quandoque damnatur, vt ff.de accus. l.ex iudiciorum.

* ¶ Quàm insignis apud veteres esset ignominia illorum, quorum bona à creditoribus distrahebantur, disertè constat ex Orat. Ciceronis pro Quintio, & dixi hic in Annota.] SYL.

L.xij.tab. de hac re ita concepta erat: Defuncti iniuria ne afficiuntor.

p ¶ Sine libertate. Nō ꝙ dicat, īstituo te sine libertate, qa tūc nō esset hr̄s, vt statim dicet in fi. huius §. sed prætermisit dationē libertatis, vt in fi.§.

¶ Adde, ꝙ rōnē assignat gl. in l.quoties.§.fi.i ver.de die.ff.de hær.inst. qa tūc cōstat de cōtraria mēte testātis.] SYL.

q ¶ Constitutio. Vt C.de necess.ser.hęre.instit.l.quidam.in princ.

a ¶ Scri-

† In antiquo exēplari non sunt verba sequētia.

† Et vide ibi gl. sup verbo, īnouationē: sed Chro. hic exponit noua, i. singulari rōne: q̄a alia rōne lex antiqua moueri non potuit, at. e. erit āt lex. 4. dist. & l. scire le. ff. de leg.

† In dubio .n. fauēdū est validitati actus. l. quoties in stipulationib. de verb. obl.

SYL.

a Scriptura. Sic ex datione tutelę, vt j. q da. tu. pos. in prin. † de qua p̄dixit modo, & C. de necess. ser. l. quidam.

b Institutionis. Arg. q̄ aliquo concesso, illud concedit̄ sine quo illud esse non potest, vt ff. de iurisd. omn. iud. l. ij.

c Cùm non. Hæc est noua ratio, de qua prædixit modo: sed lex ipsa antiqua fuit, † vt j. de hær. instit. §. j. quæ est contra.

* Solue, vt ibi per gl. in vltima solutione.

d In fraudem. Diuidit iste §. in tres partes. Primò docetur qualiter dicat̄ manumissio ī fraudem: secundò, quādo propter fraudem impediatur manumissio siue libertas cū ratione: tertiò ex ratione infert. Secunda ibi, pręualuisse. tertia ibi, (Itaque) Areinos.

stituit noua humanitatis rōne: vt ex ipsa scriptura [a] institutionis [b] ēt libertas ei cōpetere videatur. Cū [c] nō sit verisimile eum quē hæredem sibi elegit, si prætermiserit libertatis dationē, seruū remanere voluisse, & neminē sibi hæredem fore. †

¶ In fraudem dr̄ manumitti, etiā si manumittēdo desinat esse soluēdo, & quando re, & consilio fit fraus.

h. d. ex l. in fraudem. ff. eodem.

¶ In fraudē [d] aūt creditorū manumittere videt̄, qui vel iā eo t̄pe, quo manumittit, soluendo [e] non est: [f] vel qui datis libertatibus, desiturus est soluendo esse. Præualuisse [g] tñ vr̄ (nisi aīum quoque fraudādi manumissor habuerit) nō impediri [h] libertates: quamuis bona eius cre-

manumittere. Itē q̄ animus & intentio distinguunt facta. Itē q̄ quo ad libertatē nō sufficit creditores damnificare, nisi adsit animus dānificandi. Item q̄ quis pōt verisimiliter ignorare vires sui patrimonij.]

d In fraudē. Sic ff. eod. titu. s. qui & à qb. ma. li. non fi. l. in fraudem.

ADDITIO.

Multis modis quis præsumitur alienare in fraudem. Primò, si omnia bona sua alienauit. Secundò, si alienauit in personam coniunctam. Tertiò, si post alienationem nihilo minus alienās reperiat̄ possidere. Quartò, si alienatio est facta clam. Quintò, si de proximo sequatur delictum, vel fuga alienantis. Sexto, si alienatio est facta sub conditione si contingat bona sua publicari, vel per creditores auferri. Ang. * Adde Ias. in §. Item si quis in fraudem. j. de actio.

e Soluendo. Cùm & sciat se habere creditores, vt ff. quæ in fraudem credit. l. omnes. §. Lucius.

SYL.

f Adde si sit de facto suo recēti, aliàs secus, arg. l. fin. ff. pro suo. s̄m Ang.]

f Nō est. Et tūc erit peius soluendo.

g Prçualuisse. Nam quidā dicebant, q̄ sufficiebat solus euentus: & alij dicebant, q̄ exigebatur, vtrunq; s. fraus & euētus: & ista sententia præualuit: tamen ex prędictis videbatur sufficere euentum solum, tamen &c.

SYL.

Casus. Dictū fuerat, q̄ qui in fraudē manumittebat, nihil agebat: quæsitū fuit quis diceret̄ in fraudē manumittere: & rñde prout in tex. secundo q̄situm est, an qui re ipsa fraudat, q̄a soluendo nō est dicatur in fraudē agere, si animus fraudādi ceffet: & rō dubitādi videbatur: quia cū in fraudem cōmittendam effectus ipse inspiciat̄, satis videbat̄ effectus ipse absq; consideratiōne animi. l. iij. C. de inst. & subst. Sed contrariū deciditur ea rōne: quia fraus ipsa sine animo fraudandi non censet̄: q̄a fraus sine dolo nō existimatur. l. iurisgentiū. §. sed & si fraudādi. ff. de pact. vbi omnes no. ad rationem dubitandi r̄nderi pōt ex his, quæ no. in gl. Nota, q̄ siue ante, siue post statim, sit nō soluēdo, debitor nō potest

Adde not. casum, quem oīno vide in l. si quis cū hr̄et. ff. quæ in frau. cre. data, an

h Nō impediri libertates. Hic diligēter attēde, q̄ si directè det̄ libertas uocari

non

Liberta fraud possit regere

non solū inter viuos, sed ēt in vltima volūtate, duo necessaria sunt.s. ꝯsiliū, hoc est fraus, & euētus, vt hic, & ff.e. l.in fraudē. & C.e.l.j. In fideicōmissaria sufficit euentus, vt C. qui man.nō pos.l.fin. Et est ratio, quia facilius libertas de facto data ab hærede † reuocatur, q̄ à defuncto, cuius videbatur dispositio lex, vt ff.de fideicom.liber.l.ij. & iiij.§.si quis autē exemplū. Alia ratio not. C.eod.l.fin. In alijs autē alienationibus, q̄ in fraudē creditorum fiūt, dic, vt j. de actio.§.item si quis in fraudē.

† Quia in ea non est volūtas testatoris, vt ē tex.not. ſm Ias.i l. si pr. i pri. ff.de ijs, q̄ in te. s. ꝙ fraudētur creditores. l. creditor.§.fi. ff.mād.Itē nec hr̄dis, qa vr̄ facere ex debito, nō sua volūtate, l.j.C.de li. & eo. lib. SYL. & ita hāc gl. approbat Ias.q̄uis Ang.teneat gl. in cōtrariū.

ditoribus nō sufficiāt. Sæpe [a] enim de facultatib. suis amplius, q̄ in ijs est, sperant hoīes. Itaq; tunc intelligimus impediri libertatē, cùm [b] utroq; modo fraudant creditores.i. & ꝯsilio [c] manumittentis, & ipsa re, eo ꝙ eius bona non sunt suffectura creditorib9.

¶ Minor xx. annis ca probata penes ꝯsiliū vindicta manumitti: q̄ approbata, licet falsa nō reuocatur: & quæ sint iustæ causæ. h.d.ex l.iusta. & l. si minor.i j.cū seq. ff. de manu.vind.

¶ Eadem [d] lege Aelia Sētia domino minori viginti annis non aliter seruos † suos ma-

¶ Adde, ꝙ rō de qua in d.l.in fraudē. cōiter reprehendit per Doct. hic, alias rationes assignat gl.in l.fi. C. qui ma. non pos. quarum vlt. approbatur per Doct.hic: & aliā tradit Ias.in §. item si quis in fraudem. j.de actio.coll.xij. SYL.

a¶ Sæpe. Respondet tacitę obiectioni, quomodo potest esse animus bonus, cum ipsa veritate fraudet eos? Respō. Sæpe enim &c. Sed argum. contra. C. de rescind.vend. l.quisquis.

SYL. ¶ Adde, ꝙ de hac ratione assignata in hoc vers. sæpe. & de eius veritate videnda sunt quę ponit Par. in auth.sed cum testator.C.ad l.Falc.& Ias.in d.§. item si quis in fraudem. col.x.

SYL. ADDITIO. Dic ad contrariū d.l.quisquis. ꝙ ibi loquitur in cōtractu inter viuos, hic in vltima voluntate. Ang.

b¶ Cùm. Vtroque modo.s.cùm fraus, & euentus interuenit, vt subijcit: & facit ad hoc. ff.qui & à quib. manu. lib. non fi. l.in fraudem.

c¶ Consilio. Nota quē teneri de consilio. Sed contra.ff.mand.l.ij.§.fin.sed hic fuit fraus, & ideo fuit tale consiliū obligatoriū, quia fuit fraudulentum.

¶ Adde, ꝙ malè sumit̄ hic hoc no. q̄a verbū cōsiliū, hic ꝓ proposito sumit̄, ꝓut qn̄ dicimus donationē, re & cōsilio inofficiosam. * Ex cōsilio autem an quis obligetur, vide Dec. in l.consilij. ff. de reg.iuris.] SYL.

¶ Eadem. Iste §.cū §.seq. diuiditur in tres partes. Primò ponit, qualiter minor viginti annis nō potest manumittere, nisi ex causa. Secūdò ponit, quæ sunt causæ iustę. Tertiò limitat vnā prędictarū causarū. Secūda ibi, Iustæ. Tertia ibi, Et seruus.Are.

† aliās desunt hæc verba seruos suos. SYL.

¶ Eadē lege. Casus elicit̄ ex §.seq.vbi ponit̄ rō dubitādi, ibi, qđ nō erat ferendū: & rō decidendi exprimitur in tex. ibi, sed cū. No. formā manumissionis minorū, & q̄ sint iustę causæ. Itē ꝙ pedagogus, nutrix, & alūnus æquparant̄ cōsanguineis. ** Itē ꝙ seruus nō pōt esse ꝓcurator, nec mr̄imoniū cōtrahi cū serua.] Itē ꝙ ꝓcurator esse pōt, qui excedit xvij.ann. Itē nō sufficere cām allegare, nisi approbetur: & ꝙ semel approbatū non retractatur.]

d¶ Eadem. Scilicet de qua habita est mentio. s̄.eo.in princ.

e¶ Minori. Sufficit ergo si nō sit minor xx.annis, etiā si non sit maior, vt quia tetigit vltimum diē vicesimi anni, vt ff.de manu.l.j.sicut in testamento fauore sui, vt ff. de testa.qua ætate.

SYL. ¶ Adde, ꝙ in dispositione legali, in qua loq̄mur nos, debet distingui, aut loquimur de odio, & non hr̄ pro finita: aut de fauore, & habetur, vel nō, ſm ꝙ fauor est haberi, vel nō haberi pro finita: ita cōcludunt cōiter Doct. hic, & in l.iij.§.minorem.ff.de mino.

numittere ꝑmittiẽ, q̃ ſi vindicta [a] apud conſiliũ, [b] iuſta cauſa manumiſsionis approbata, fuerit manumiſsi. Iuſtę ãt manumiſsionis cãę [c] hæ ſunt: veluti ſi quis patrẽ [d] aut matrẽ, filiũ, filiãve, aut fratres, ſororesve nãles, [e] aut pędagogũ, [f] aut nutricem, aut educatorem, aut alumnum [g] alumnamve, aut collactaneum [h] manumittat, aut ſeruũ procuratoris habendi gratia, aut ancillã matrimonij hñdi cauſa, dũ tñ intra ſex menſes in vxorem ducatur, [i] niſi iuſta cauſa [k] impediat:

a ¶ Vindicta. Hoc expone, vt ſuprà titu.j. §.multis.

b ¶ Apud conſiliũ.i.apud locũ illũ vbi hr ſuꝑ conſiliũ.i.deliberatio.& ſic ponit id, qđ fit pro eo, vbi fit, vt ff.de iuſti. & iu. l.pen. §.fin. † Vel dic apud eos q. p̃ſunt cõſilio, vt ſunt omnes habẽtes ordinariã iuriſdictionẽ, etiã minimi magiſtratus, cũ hoc ſit de voluntaria iuriſdictione, vt ff.de off.pro con.& leg l.ij. & in Auth. de defen. ciui. §. nulla. coll. iij. ¶ Adde legendum concilio, vt hr in l. ſi minor.ff.de manu.vind. * quãuis vtraq; lectio defendi poſſit: ſed declara, vt hic in noſtris Annot. & comment.]

†Et hęc vera, ſm quã tex. nõ ſuꝑfluit cũ cõſiliũ, & verbũ, vindicta, expoſitũ, vt ĩ gl.a. §.j.ſ. de li. ſunt diuerſa, & ſic eſt ſpã-le, vt hic manumiſſio fiat ĩ loco maiorũ: q̃a exigit plenã cauſæ cognitionẽ, alias ſec', vt ibi no. SYL.

* Cõſiliũ appellat cõuentũ iudicũ, qđ adhuc conſiliũ appellamus, vt oſtẽdit Cic. in orat.pro Sex.Roſ. Theophilus aũt hoc loco ſcribit conſiliũ eſſe conſeſſũ certorũ virorũ ſtatis anni dieb' coeũtiũ: qđ latiſſimè explicat. q̃uis & cõciliũ rectè legi poſſit, vt in d.l.ſi minor.eſt aũt conciliũ propriè conuẽtus conſulendi gr̃a cõgregatus, dictum à cõcalando.i. in vnũ conuocando: quo ſenſu accipit Virg.cũ ait, Cõciliumq; vocat diuum pr̃, atque hominũ rex.]

c ¶ Iuſtæ autẽ manumiſſionis cauſæ. Faci' ff de manu.vind.l ſi minor.cum l.ſeq. vſque ad l.apud. vbi iuſtæ cauſæ connumerant. cõnumeratur.n. inter iuſtas cauſas manumittendi, ſi dñm à periculo vitæ, vel infamiæ liberauit ſeruus, vt ff.de manum.vind.l.iuſta.

d ¶ Pr̃em. Sed qualiter põt filius hr̃e ſeruũ ſuũ patrẽ, vel ecõtra, vel frater fratrẽ ſuũ ſiue ſororẽ? R̃n. Bene põt: vt q̃a inſtituit dñs filiũ ſerui ſui hęredẽ, vel filiũ ancillæ, vel econtra, & ſic de alijs: quo caſu ſic inſtitutus hæres liber eſt, & dñs omniũ bonorũ, quorũ dñs fuerat teſtator, vt ſ.eo.§.j.& ff.de acq.poſ.cũ hr̃des. Itẽ põt eſſe, vt ſi habeat q̃s filiũ ex ancilla ſua: nã eſt ſeru' & filius, vt C.cõia de man.l.fi. & ecõtra ſi ſeru' habeat filium ex dña: nam filius eſt, & liber & dñs, cũ ventrẽ ſequaẽ quo ad ſtatũ, vt C. de rei vend.l.partũ.licet poſſint ipſe & domina accuſari, vt C. de mu.quę ſeruis pro pri. l. j. & ſ.de hæred. inſtituen. §. j.

e ¶ Naturales. Et lẽ̃timos: vel naturales tm̃.

f ¶ Pædagogũ. Scilicet qui ab initio inſtruit pueros, à pedos, quod eſt puer, & ago quod eſt ducere: quaſi ductor, ſiue gubernator puerorum. Pedagogus.

* Dic, ꝙ dicitur à pais puer, & a gogos ductor, quaſi pueri ductor.]

g ¶ Alumnũ. Paſſiuè, quem, vel quam dominus aluit, vt differat à ſuperiori. ¶ Adde, q̃s propriè dicaẽ alumnus, & ꝙ cõiunctis ęquiparet in oĩbus, q̃uis mrĩmoniũ inter eos nõ prohibeat, vt de Dec.in l.legẽ in princ C.de pact.] SYL.

* Rectè Accur. interpretatur verbum alumnum hoc loco paſſiuè. comprobat hoc & tex.in l.alumnos. ff.de manu. vind. licet aliàs actiuã quoque ſignificationem habeat, vt tradit gl. & Doct.in l.j C.quæ res pign.obl.poſſ.]

h ¶ Collactaneũ. Qui ſimul mecũ lactauit: quem fratrem bono.appellãt. ¶ Adde hęc verba, dummodo habeat plures ſeruos, vt eſt tex. in l. ſi collactaneus.ff de manum.vind.] SYL.

i ¶ Ducaẽ. Pręſtito ſuper hoc ſacro, vt ff.de manu.vind. ſi collactaneus.in fi.

k ¶ Iuſta cã. Vt infirmitas, q̃ tribuit dilationẽ, vt ff.ſi q̃s cau.l.ij. §.3. & 4.& ff.de re iud.l.q̃ĩtum.vel alia qualibet iuſta cã, vt ff.ex quib.cau. ma.l.j.in fi.

*Tu

& seruus, qui manumittitur procuratoris habēdi gratia, non minor decem & septem [a] annis manumittatur. Semel autem causa [b] approbata, [c] siue vera sit, siue [d] falsa, non retractatur. † [e]

¶ Qui xviij. annū attigit, potest testamento seruo libertatē relinquere; quamuis iure antiquo ante xx. non posset. h. d.

¶ Cū ergo certus modus manumittendi minorib. xx. annis dñis p legē

† Aliàs retractetur.

† Et hæc est veritas hodie decisa in c. q generaliter. de pro cur. lib. vj. fallit tñ in casu de cē. l. exigēdi, ſm Doct. hic.

SYL.

* Tu exēplifica ſm Theophilū, veluti si manumissor interim fiat senator. qđ innuit ēt tex. in l. si rogatus. §. matrimonij. de man. vin. libertinā. n. vxorē duci à senatore, l. Iulia prohibet. l. lege. ff. de ritu nup. nā exemplū infirmitatis non vſ bonū, qa cū nuptias nō cōcubit*, sed cōsensus faciat. l. nuptias. de regu. iu. excusandus nō vr ob infirmitatē, qui iurauit ducere libertam vxorē, si matrimonium nō contrahat, quod contrahi potest ēt à constituto in extremis, vt not. Io. And. in c. sine culpa. de reg. iur. & Alex. in l. si quis posthumos. ff. de lib. & posth.

a ¶ Decē & septem annis. Sed quō minor xxv. annis pōt esse procurator, vt C. de procu. l. exigēdi. & ff. de procu. l. si minor? R. si hic ad negotia fuit: non autē in iudicio esse potest: † sic alias est differētia inter hos procuratores, vt ff. mandati. l. si procuratorem. §. j.

* Adde, ꝙ tex. iste nō pōt intelligi de procuratore ad negotia, cū is cōstitui possit seruus, ēt si nō manumittatur. l. sed & si quis. §. parui. ff. de instit. & l. deniq; §. fin. ff. de minor. quinimò & minor xvij. ann. l. nā ff. de instit. Intelligas ergo de procuratore ad lites, qui licet hodie ſm ius canonicū cōstitui nō possit, nisi xxv. ann. c. qui gñaliter. de procur. lib. vj. tñ de iure ciuili ætas xvij. ann. ad postulandū idonea, vt dicitur in §. sequen. & in l. j. ff. de postul.

b ¶ Causa. Scilicet manumissionis.

c ¶ Approbata. Scilicet apud consiliū.

d ¶ Siue falsa. q. d. si dixi filiū, licet nō sit: vel patrē, vel similia, licet hæc ita nō sint ſm quosdā: qđ reprobo: cùm id, qđ falsum sit, nihil sit, nec præstet cām, vt ff. de verb. sign. Paulus. & C. si ex fal. instr. p totū. & ff. de excep. l. q agnitis; vnde dic vera. i. iusta: falsa. i. iniusta: vt quia dixi eū sociū meū fuisse in armis, vel in scholis: qđ inducebā pro iusta cā: & fuit talis cā, vel similis approbata, licet non debuerit approbari: & sic vera ponīt pro iusta. sic. ff. de leg j. si fide iussor. §. j. & ff. de in inte. restitu. l. omnes. sic econtra iusta pro veta, vt i. tit j. in prin.

¶ Adde pro expositione huius gl. tex. in l. iusta. §. j. ff. de manum. vind. ibi, qualiscūq; cā recepta.]

* Adde, ꝙ tex. pōt intelligi vt iacet, p tex. in l. iusta. §. j. de man. vin. quia, vt ibi dr, causę probationi cōtradicendū est, non etiā causa iā probata retractanda. nā libertas data, non nisi ex maxima cā retractatur. l. si ex causa. in fi. & seq. ff. de mino. & sic ratio fauoris libertatis tollit obiecta glo.]

e ¶ Nō retractaī. Sic ff. de manu. vind. l. iusta. qa nihil facilè immutandū est ex solēnibus, vt ff. de in inte. rest. l. diuus. Sed cōtra. ff. de excus. tut. l. sed & reprobari. j. rñ. sed hoc fauore libertatis, illud fauore sanitatis. Accur.

* Melius est rō, qa libertas semel collata nō retractaī. nisi ex magna causa. l. si ex cā. in fi. cū l. seq. ff. de minor. & quia causa iā probata, quia antea poterat cōtradici, non debet retractari. d. l. iusta. & quia cum semel sit quæsita libertas quodāmodo per sententiā approbationis causæ, præiudicat quo ad omnes, sicut causa ingenuitatis, cùm pro veritate habeatur, l. res. de reg. iur. & l. ingenuum. de statu hom.

* Quid de sententia lata ex falsis allegationibus, testibus, vel instrũs, an & quādo dicatur nulla, seu retractetur, vide titu. & ibi Doct. præsertim Bart. C. si ex fal. alle. & tit. si ex fal. instrum.

¶ Cū ergo. Diuidit in duas partes. In prima recitatur ius antiquū, & inconueniēs, quod ex eo insurgebat. In secunda

cunda ponit decisionē, & correctionem suam. secunda ibi, sed cū. ** Caius Ita figurari pt. visum est s. pximè, ꝙ l. Aelia Sētia ꝓhibēt minorib.xx.ann.manumittere, nisi iusta cā apud ɔsiliū ap probata.vn̄ cū idistinctè loqret, videbat i-distinctè iterp̄tāda, & ita vt nec testō quo que aliter dari posset libertas,q al. gñaliter loquēs, generaliter dēt itelligi. §. & gñaliter. ff. de leg. pstan. licet sit maior rō in vno,q̄ i alio.l.j. ff.de aleę lu.& alea. Sed hinc oriebatur magnū absurdū, ꝙ posset maior 14.an. i testō de oīb' bonis disponere,& sic ēt oēs seruos legare: vni āt seruo lōgè minoris ptij libertatē relinq re nō pmitteret,si esset minor xx.ann.Neq;.n.videbat hñdā esse in aīaduertione ipsā libertatē, quā daret minor, sed dānū qđ hinc ferret, si ei' dāni vitādi gr̄a hoc cōstitutū erat. His tn̄ nō obstātib.Iustin. ait motā antiquitatē ad ita decidendū ob ipsam libertatē inæstimabilē: ipse verò mediā q̄dā viā eligēdo cōcessit, vt q primū minor xx.an.attigit xviij.annū, libertatē i testō dare possit,cū hęc ætas satis iudicij hre visa sit maiorib. q huius ætatis adolescētib.postulate pmisserint.l.j.§.pueritiā. ff.de post. necnō & iudicādi mun' suscipere.l.q dā.ff.de re iudi. nā q adeo sapit,vt possit alios tueri,& iudicare,is vr̄ sibi cōmodè cōsulere posse. verū fuit potius hæc q̄dā decisio rusticana absq; rōne, q̄ ꝙ re vera tollanē s̄scripta obiecta. Et ideò tandē abrogata fuit ꝓprius hęc dispō.l.Aelię Sentiæ,& sancitū,vt liceat dñis seruos manumittere i ea ætate in qua licet sibi testari, Auth.vt spōs. larg.§.j.]Illud tñ ēt admonere vos libet,quā inepta sit rō pp quā putat Iustinia. l. Aeliā Sentiā vetuisse minorē xx.an. dare seruis libertatē: nam etsi libertas inæstimabilis res sit, qđ attinet ad sei dat: attñ respū dāni qđ ex manumissiōe dño infert, ad qđ lex Aelia Sētia vr̄ spectasse, certam recipit æstimationē. singuli.n.serui olim xx. aureis ęstimabātur. l. si mulier.ff.de min. & l.Papin.j. ff. de inof.test. itaq; ꝓbabilior est rō, quā p- pēdisse vr̄ Vlp ī l.illud. ff.de man.vin. ne illecebris seruorū circūuēti, imbecillitate iudicij ad manumittendū ꝓlaberent.]No.ꝙ argm̄ ab incōueniēti valet.Itē ꝙ cui cōcedit,qđ ē pl',cōcedit,qđ est min'. Itē ꝙ vna determinatio respiciēs plura determinabilia,dēt ęqualiter determinare. Itē ꝙ libertas est res inæstimabilis.Itē ꝙ i dubijs ex æqtate dēt eligi media via. Itē ꝙ vbi est eadē rō, idē ius dēt cōstitui. Itē ꝙ attingēs xviij.an. pt libertatē dare seruo. Itē ꝙ maior an.xiiij.pōt testari,& legare. Itē ꝙ maior xvij. ann. pōt postulare, allegare,& aduocare pro alio.

a Cōstitutus. Nā cū dicit sine cā nō posse manumitti; ergo eꝯ cū cā valet manumissio. sic ff.de edē.liqs ex argētarijs.§.ptor.& §.ꝓhibet.& ff đ pac. iurisgentiū.§. ptor. & §. dolo malo.

b Testm̄. s. si est masculus: fœmina verò in xij. vt ff.de testam.qua ætate. & ff.de liber.leg.l Aurelio. §.Caius.

c Sed cū libertas. Vsq; huc allegādo innuit,

Aeliā Sentiā ɔstitutus a esset, eueniebat, vt q xiiij. ann. expleuerat, licet testm̄ b facere,& in eo sibi hę redē instituere, legataq; relinquere posset: tn̄ si adhuc minor esset xx. annis, libertatē seruo dare non † poterat. Quod nō erat ferendū † si is, cui totorū suorū bonorum in testō dispositio data erat, † vni seruo dare libertatē nō pmittebatur: quare † nō silr ei, quēadmodum alias res, ita & † seruos suos in vltima volūtate disponere, quēadmodum voluerit; permittimus, vt & libertatem eis possit pstare? Sed c cū libertas inæstimabilis res sit, & pp hoc ante xx. ætatis annū † antiqtas liberta-

† aliàs posset.
† aliàs nā cui &c.

† aliàs nō sunt hæc verba: Vni seruo dare libertatē nō permittebat.
† aliàs nos
† aliàs de suis suis.

** † ob fragile, & infirmū huius ætatis iudiciū l. j. ff. de min. l.illud. de man. vin.

innuit, ꝙ eodē tpe possit manumittere quo testari: nūc ecōtra duas rōnes cōsiderat:& q a inæstimabilis est libertas(nā si uēdat q s se, pretiū ad uēditorē non ttansit: immo penès emptorē eundéq; dñm remanet: † vñ est inæstimabilis,ut hic,& ff.de re. iut.libertas.& ff.de tabu. exhi. l.j. §.fi.)& q a antiquitas aliter statuebat, cui est deseruiendum, vt C.de testa. l. testamenta quare visis allegationibus soluit, mediā eligens uiā. sic. j. de rerū diui. §.cū ex aliena.sed ar. cōtra ff. de neg. gest. Nesennius.in fin. & ff.de in rem ver.si pro patre. §.idem quærit.

† Sed hoc reprobat Chro. hic per l. j. ff. qui. ad li. procl. nō li. & glo. super uerbo maior in §. penul.supra de iure persō. ad istū text. rñdet, ꝙ hic non libertas,sed seruitus putatiua æstimaī, cùm emptor putetur enim seruū, ut not. in d. glo.

obst.] Sed q d si inter uiuos uelit quis manumittere? Rñ.non pōt, nisi hēat 20.annos:uel nisi cā cognita:cū nec liber iste,nec auth. loquanī nisi in ultima uoluntate.Vñ leruat tenor eiusdē legis Aeliæ Sentiæ, cū non sit correctus, ut C. de appel. l. ꝓcipim' in fi. * Et sic nota,ꝙ licet aliàs bonū sit argumentū de contractu ad vltimas voluntates.j.titu.j.tamē l.noua corrigens quippiam in uno æquiparatorū à l.ueteri,nō trahiī ad alterum:qđ limita, nisi facta fuisset æquiparatio ꝑ modū regulæ, uel in eo casu,sup quo processit correctio, ſm Dec.in c.Trāslato in 1.lectu.2.col.de consti.] SYL.

tē seruo dare ꝓhibebat: Iō nos mediā a quodammō viam eligētes, nō aliter minori 20. annis libertatem in testō dare seruo suo ꝯcedimus, nisi 17.annum impleuerit, b & decimumoctauū attigerit. Cùm.n.antiquitas c huiusmodi ætati, & pro alijs postulare d concesserit, cur nō ēt sui iudicij stabilitas, ita eos adiuuare credatur, ut ad libertatem dandā seruis suis possint peruenire. e

ADDITIO. Dic, ꝙ si est maior pͣsumptio pro una parte,q̄ alia,tunc nō eligiī media uia. ut l. Nesēnius. Secus qñ non esset maior præsumptio pro una parte q̄ pro alia. ita notatur in l. sed si leg.§.adeo.ff. de pet.hær. Ang.arg.

a Mediam.Nota mediā uiam. sic. ff. si pars hæred.pet.l.antiqui. & j.de rerum diui.§. cùm ex aliena.

SYL. Adde, ꝙ ubi rōnes sunt hinc inde pares, & opiniones contrariæ, potest eligi hæc media uia, de quo latè Dec. in c.1.in 1. lectu.in 11.col. de const.& in ca.1.in 4. notab.de proba.

b Impleuerit. Sed hodie ex quo testari pñt,& libertates relinquere pñt, vt in auth.ut spon.lar.§.j. colla.9. qđ exaudio, si in vltima voluntate uelit quis libertatē relinquere:qđ patet ex verbo, relinquere, qđ in dicta auth. positū est, qđ ad morientes tantùm spectat,vt ff.de tab.exhi.l.j.§.fi.

SYL. * Verum est in dubio,Bar. in l. Vnū in prin. ff. de leg.2. sed qñ eadē rō eēt in cōtractu, vel actu inter uiuos,tūc dispō loquēs ꝑ uerbū, relinquo, uel de relictis,haberet ēt locū inter viuos,vt declarat Dec.in cōs.496.ad fi. uer.nec

c Antiqtas.vt ff.de post.l.j.§.initiū.

d Postulare Id est desiderium amici sui,uel clientuli sui corā iudicibus exponere,† vt ff.de postu.l.j §.j.non aūt ꝓ se poterit eē in iure. ut C.de auth ꝑ l.clarā.& ē rō, q a qñ pro alio accedit, sibi imputet qui tali cōmittit causam suam,vt ff. de mino.l. cum mandato.

† Snīa tñ contra eū lata ualet, sed rescinditur per in integ. restit.l.cū maiores. ff.si aduersus rē iudi.

e Peruenire. Interrogatiuè legas & rñdeas:nō est rō, quare sit diuersum, est ergo & idē ius statuendū, vt ff. de verb.obl l.à Titio in fi.nam ubi est eadē rō,idem ius statuendum est, vt ff. ad l.Aquil.l.illud.& C.ad l.Fal.l.ult.

De lege Fusia Caninia tollenda.

Viso ex q bus causis m t. fieri possit: & q a manumissio interdū ꝓhibebaī à l. Fu.Can. iō de ea nunc subdit.Por.

Ege Fusia. Diuiditur in tres partes. Primò facit mentionem legis Fusiæ Caniniç.Secundò eā corrigit. Tertiò aliam rationem assignat.Secunda ibi, Quam quasi.Tertia ibi, Cùm satis.Aret.

Casū figurare nō expedit, cū corrigat,& rōne correctionis adducat, sed

loco casus, libet referre veterẽ dispõnem l. Fusiæ, quã refert Caius lib. j. In sti. tit. j. ea. n. cauebatur, quod hñs duos seruos, ambos posset manumittere: qui tres: duos tm: qui quatuor, duos: qui sex, tres: qa octo, quatuor: q 10. quinq;: vsq; ad 18. qui 18. sex: & ab hoc numero vsq; ad 30. tertiam partem: à 30. vsq; ad centũ, quartã partẽ, & ab inde s. quintã partẽ: dũ tñ nõ excedat centũ, latius tñ ibi videndum est.
* Rõnẽ aũt huius legis credo eã fuisse, quã refert Suet. in Augusto, vt difficilior esset aditus ad libertatem, ne, s. Romana ciuitas seruili sanguine pollueretur, aut ne cura rei rusticæ desererẽ.] No. dispõnem. l. Fusiæ. Item dña tolli impedimenta libertatis. Item quod inuidia reprobatur. Item quod inhumanitas damnatur. Item quod valeat argũ ab incõuenienti: & quod non dẽt minus cõcedi in vltima volũtate q̃ in cõtractibus, & interuiuos. Itẽ quod gñalis dispositio ꝓsupponit omnia alia habilia: ibi, nisi alia causa.]

¶ De lege Fusia Caninia tollẽda.

¶ Sicut inter viuos, ita in vltima volũtate oĩb. seruis licet hodie dare libertatẽ. h. d.

Lege Fusia Caninia certus[a] modus[b] ꝯstitutus erat ĩ seruis testõ manumittendis. quã,[c] quasi libertates impediẽtẽ,[d] & quodammõ inuidã,[e] tollendam esse cẽsuimus: cũ satis† fuerat inhumanũ, viuos qdẽ licẽtiam hr̃e totã suã familiã[f] † litati donare, nisi alia cã[g] impediat libertatẽ, morientibus[h] aũt hmõi licentiã adimere[i]

† aliàs fuerit.

† aliàs libertate.

¶ Adde, quod fuit dicta Fusia Caninia à Furio Caninio eius auctore, vt docui hoc loco in Anno. post Alciatum. in l. verbis legis. ff. de ver. sig. Nã Fusios, & Valerios, ꝓ Furijs, & Valerijs, veteres dicebanr. l. 2. ver. inde Appius. ff. de orig iur. Sed Anto. August. Hispanus Iurecõsultus, rerumq; antiquarũ non incuriosus, censet à Furio & Caninio rogatam fuisse, quod ambo nomina sint familiæ Romanæ; sicuti Aelia Sẽtia, Papia Poppæa. SYL.

a ¶ Certus. Vt vltra duos vel tres forte non posset manumittere in vltima voluntate, vt ĩ. eo. in fi.

¶ Adde declarationẽ, & numerũ, vt di xi in casu. SYL.

b ¶ Modus. i. numerus.

c ¶ Quam, s. legem Fusiã Caniniam: forte a quodã, qui canis noĩabatur, inductã: vt in publiciana dr̃. vt ĩ. de act. §. aliæ. nam canis seruabat naturam, qui stat in palea: qui nec sibi põt hr̃e paleam, nec alij permittit accipere: sic nec sibi poterat tenere seruos, quia moriebatur, vt ĩ. de dona. §. j nec liberratem patiebatur eis dari: vnde merito Canina dr̃, vt sit consequens nomen rei, vt ĩ. de dona. §. est & aliud.

d ¶ Impediẽtẽ. idest, impedimentum afferentem.

e ¶ Inuidam. Nota contra inuidos. sic. C. de cadu tol. l. j. in prin.

f ¶ Familiam i oẽs seruos. qui familia dñr, vt ff de ver. sign. ꝓnunciatio. § j.

g ¶ Causa. Vt fraus: vel ætas manumittentis, vt s̃. titu. j. in princ. & § eadem.

h ¶ Morientib. Sed qũo põt aliq̃d adimi, cũ nihil hẽant: nã mors oĩa abstulit, vt in auth. de nup §. deinceps, colla. 4. Rñ. dic morientibus, i. ad mortẽ tendentibus: quia laborant in extremis, vel quasi: vel etiã erant sani, sed ti more mortis hoc faciebant. ff. de dona cau. mor l. 3. 4. 5. & 6.
* Dic tu, quod nõ dixit morientib. ut significaret defunctos, vel in extremis laborãtes, sed eos, q aliq̃d disponũt in vltima volũtate: queadmodũ dicimus actus inter uiuos, cõtractus, q̃uis & cõtractus fieri põt ĩ extremis, vt p Doc. in l. hẽdes pal l. ff. de testa. & ille, q̃ testat, facit ẽt ipse actũ inter viuos, sed qa dẽt hr̃e locũ post morrẽ, & confirmari morte, dr̃ fieri quasi à moriẽte, de habito respũ ad tp̃s, quo cõfirmatur. Argui põt cõtractib. ad vl

i ¶ Adimere. No. hic ar. quod ea, quæ fiũt inter viuos trahunt ad volũtates vltimas vo luntates.

mas: sic ecõtra. ff de pac. l. pactũ. & C. de le. l. si. & ff. de pig. ac. l. nõ est mirũ.

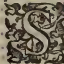
SYL. ¶ Adde hoc verũ, vbi est eadẽ rõ, aliàs secus. l. seruũ. §. eũ. ff. de leg. j. in dubio aũt vltimæ voluntates plenius interpretãtur. l. in testamẽtis. ff. de reg. iur. * nam vltimis voluntatib. defunctorum fauendũ est l. j. C. de sacros. eccle.]

¶ De ijs q̃ sui vel alieni iuris sunt.

¶ Posita prima diuisione personarũ, restat videre de secunda. Textus seipsum satis continuat, ponẽdo secundam diuisionem personarum, q̃ magis specialis est.]

¶ De ijs, q̃ sui vel alieni iuris sunt.

¶ Personarũ aliæ sui iuris, aliæ alieni: & videndũ de ijs, q̃ alieni iuris sunt, quæ aut pri, aut dño sub sunt qa ijs cognitis reliquæ cognoscunt. h. d. ex l. j. ff. eo.

Diuisio.

Sequitur. ¶ Totus iste titulus diuidit in quinq; partes. Primò ponit duo gña personarũ. Scdo, q̃ sunt in ptãte dñorũ: & quo iure fuit introductũ eorũ dñiũ. Tertio ponit nouũ statutũ, restringẽs ptãtem circa mortẽ, & puniens cõtra facientes. Quartò aliam restrictionẽ ptãtis, ẽt circa seuitiam de occidẽdo. Quinto ponit verba nouę cõstõnis. Scda ibi, In ptãte. Tertia ibi, sed hoc tpe. Quarta ibi Sed & maior. Quinta ibi, Cuius. Et diuidit hoc principiũ. Primo ponit vnam diuisionem personarum bimembre. Secundò ſm subdiuidit membrum. Tertiò dicit se velle tractare de scdo membro subdiuisionis. Scda ibi, Rursus. Tertia ibi, Videamus Quarta ibi, Ac prius. Aret.

SYL. ¶ Casus non figurat, quia diuidendo procedit. Not. q̃ sunt q̃dã personæ sui iuris, q̃dam alieni. Itẽ q̃ personarum subiectarum alieno iuri, aliç sunt in ptãte parentum, aliæ dñorũ. Itẽ q̃ cognito vno d̃ cõtrarijs cognoscitaliud.

a ¶ Alia diuisio. Quç est de iure ciuili, cũ in ea ius gẽtiũ distinguat, vt ff. de iust. & iu. l. ius ciuile, superior ãt quã habuimus. s. de iur. perso. j. rñ. est de iure gentium, cùm non sit seruitus iure naturali cognita, vt s. de lib. §. j.

¶ Adde, q̃ cõiter cõcludit, q̃ hęc diuisio respectu ptãtis dñorũ sit de iure gentiũ inuentione. §. j. j. e. licet receptione, & reformatione sit de iure ciuili. §. fi. j. eo. re spũ aũt ptãtis patriũ sit de iure ciuili. j. tit. j. p to. & alio mõ saluat gl. Bart. in l. j. ff. eod.] SYL.

Eqũ de iure p sonarum alia a diuisio. Nam quædam personæ sui iuris b sunt, quę dam alieno c iuri subiectæ † sunt. Rursus earũ, quæ alieno iuri subiectæ

† aliàs nõ est, sunt.

b ¶ Sui iuris sunt. † Hic restringitur primum membrum primę diuisionis positæ. s. de iure perso vt nõ comprehẽdat quosdam liberos hoĩes. s. filiosfamilias Itẽ statim, cùm dicit, Alieno iuri, ampliat ſm mẽbrũ dictæ diuisionis, vt cõprehẽdat ẽt quosdã liberos, i. filiosfamilias Cũ ergo fiat additio, & detractio dictæ diuisioni, iã est de iure ciuili hæc diuisio, vt ff. de iust. & iu. l. ius ciuile. At superior de iure psonarũ, fuit ſm ius naturale & gẽtiũ, ibi diximus: & ideo immutabile, vt s. de iu. natn. gen. & ci. §. pen Accur.

† hæc gl. i ant. codicit. est sub sub.

c ¶ Quædã alieno. Quædã neutro iure teneñt, vt filij, quorũ pr̃es sint capti ab hostib. vt j. qui mo ius pa. po. so. §. si ab hostib. nã & aliæ q̃dã sunt in pendẽti. vt ff. de vsufr. sed & si q̃s. §. interdũ. & in auth. de nõ eligen. §. hoc aũt. col j. & hoc ſm quosdã Nos cõtra: nã sui iuris sunt: ũ n. pr̃ sit seruus hostiũ. & in eorum ptãte, vt s. de iu perso. §. serui. ergo alium hr̃e non põt in ptate, vt ff. de acq. re. do. l. homo liber. §. quicquid ff. de acq. poss. l. cũ hæredes. circa me. & ff. ad l. Iul. de adul. l. sic eueniet. & pręterea eorum ratio, vel sñia est absurda, qui dicũt, q̃ hæc diuisio recipiat mediũ, vt C. de sent. pas l. si. circa princi.

¶ Adde, q̃ hac gl. cõiter approbat q̃a licet ex futuro euẽtu dicant i pẽdẽti, SYL.

tū atteto p̄senti statu dicunt liberi.] cuius effectus esset hæc ptās: & refertur ius antiquū. cuius dispō erat, ꝙ dñi hērent ptātē vitæ & necis in seruos: ea rōne, q̄a cū seruus pleno iure esset in bonis suis, videbat̄, ꝙ re sua esset suo arbitrio moderator, & arbiter. l. in re manda ta. C. man. etiā abutēdo. l. sed & si lege. §. cō suluit. de peti. hær. qđ hodie corrigitur rōne expressa in tex. ibi expedit enim. in §. sequen. Not. ꝙ serui sunt in potestate dominorū. Item ꝙ talis potestas est de iure gentiū. Itē ꝙ illud d̄r esse de iure gentiū, quod apud oēs gentes, peræq̄; obseruatur. Itē ꝙ de iure antiquo dñi poterant occidere seruos proprios. Item ꝙ quicquid acquirit seruus, acquirit dño. Itē ꝙ hodie sine cā nō licet dñis in seruos s̄. modū sęuire. Itē ꝙ nō suf ficit cām subesse, nisi probetur. Itē ꝙ ita punitur occidens seruū propriū, sicut alienū. Itē ibi, sub imperio nostro potes notare, ꝙ ll. non ligant extra iurisdictionem constituentis.]

SYL. a ¶ Ptāte. Hoc verbū quinq; modis accipitur, vt ff. de verb. sig. l. potestatis. Adde, ꝙ capit̄ ēt pro ipsis magistratibus, quos ptātes appellamus. Iuue. Gabiorū esse potestas accipitur etiam pro qualibet iurisdictione. l. iij. §. j. ff. de re. eo. qnq; (vt antiq accipiebāt) pro maioribus magistratib⁹: iuxta illud Pauli ad Ro. c. fi. de iudi. & q̄ merum imperiū habetēt l. eum qui. de iurisd. om. iud. dicit̄ etiā Epm habere in ptāte bona ecclesiæ. i. ī cura. c. j. de re. eccle. & tutorem in caput pupilli: quod pro auctoritate accipimus. j. de tut. in pri. & sua potestate facere dicitur in authen. de defen. ciui. in prin. pro sua & propria auctoritate: & sui potestatem non facere, pro eo, quod est in latitare. l. iij. ff. ex qui. ca. in poss. ea.

Prio Topic. ca. 11. † Qđ est verum in directo cō trarijs, & quō ad co gnitionē, vt hic secus quo ad effect⁹, vel iuris dispōnem vbi cōtrariæ.

b ¶ Simul intelligemus. nam, vt dicit Aristot. cōtrariorum eadem est disciplina, vt hic, & j. de tute. j. rñ. & ff. eo. l. j. † Et est hic ar. ꝙ per notitiā vnius immediatorū peruenitur ad alterius notitiam, & faciunt ad hunc. §. ff. de procu. l. Pomponius. §. pen. & ff. e. l. j. & ff. de præto. stipula. l. j. §. stipulationum istarum. j. de tute. circa princ.

SYL. ria est rō. l. inter stipulātem. §. sacram. ff. de verbo. obl. & l. j. ff. solu. mat. & l. pen. C. de solu.

Adde, hoc verum quo ad cognitionē absolutè, sed quoad iuris dispōnē ita demū, si sit eadē rō, vt concludunt cōiter Doc. in rub. ff. de acquit. poss.]

¶ In potestate. ¶ Diuidit̄ in tres partes. Primò ponit, qui sint in dominorum potestate. Secundò, vnde dicta potestas descendit. Tertiò, duos eius effectus. Secunda ibi. Quæ quidē. Tertia ibi, Nam apud Ang.

SYL. ¶ Casus. Quia dictū fuerat, ꝙ aliqui erant in ptāte dñorum, quærebatur

ctæ sunt, aliæ sunt in ptāte [a] parentū, aliæ in ptāte dñorum. Videamus itaque de ijs, quæ alienò iuri subiectæ sunt. Nā si cognouerimus, quæ istæ personę sunt, simul [b] intelligemus q̄ sui iuris sūt. Ac prius inspiciamus de ijs, q̄ in potesta te dñorum sunt.

¶ Olim poterant serui à dñis impune occidi: hodie aūt non sine causa legibus permissa. h. d. ex l. j. §. j. ff. eo.

¶ In ptāte itaque dñorū sunt serui. Quę quidem ptās iurisgentiū [c] est. Nam apud omnes peræq̄, gentes ani

c ¶ Iurisgentiū. i. de iure gentiū introducta, vt s̄. de iure perso. §. seruitus. * Adde, ꝙ seruorū ꝯditio, iure gentiū melior fuit: q̄ iure ciuili, quo iure eorū status ꝓ nihilo habet̄. l. qđ attinet. de reg. iu. sed iure gētiū n̄ vident̄ serui ꝓ nihilo habiti. l. nec seru⁹. de pec. iōq; possunt dici nāliter possidere. l. stipulatio ista. §. hæc. q̄ ver. ob. & l. qđ seruus. de acqui. pos. quin ēt eo iure in iudicio ꝑ dñs stabant. Iob. c. 31. & dño sine filijs decedēti succedebant, Gene c. 15. Itē ad militiā assumebant̄, Genesis c. 14. & bona possidebant. 2. Regū. c. 9. & 16. & si paulò honestiores erāt, assumebant̄ ad munera publica. Arist. li. 5. c. 15. Polytic. sed & apud

maduertere[a] possumus, dñis in seruos vitæ necisq; ptãtem † esse:[b] & quodcunq; p seruum acquiritur[c] id dño[d] acquiri[e] Sed hoc tpe nullis hoib. qui sub imperio nro sunt, licet [f] sine causa legibus cognita[g] in seruos suos supra modũ sæuire. Nã ex constitutione[h] diui † Pij Antonini, qui sine causa seruum suum oc-

† aliàs fuisse.

† aliàs deest, Pij.

apud priscos Germanos, q iure gẽtiũ viuebant, nõ multum à liberis distabant, quod Corne. Tacitus tradit.

a Animaduertere. i. in animo vertere, & cogitare, vt dixit Cato.

b Esse. Impropriè ponitur pro fuisse, vt statim colligitur, & ff. eo. l. j. SYL. Adde, q apud Grãmaticos locutio nõ est ipropria.] Et erat eadẽ patris in filiũ, vt colligit fm vnã litam. ff. de li. & postu. l. i suis & j. de noxa. § fi. & C. de pa. po. l. fin.

c Acquirit. s. iustè fm quosdã, vt ff. de acqui. poss. qd seruus. in fi. Sed certè hoc esse non põt. nã acquirit, ergo dño: qa sibi nõ, vt j. p quas pson. no. acqui. §. Itẽ nobis. & ff. de acqui. hęr. l. placet. Quare dic. q semp dño q̃rit, etiam si quid per dolũ, vel metũ seruus acquirat, vt ff. pro emptio. l. ij. §. Celsus. & §. Põponius. & §. si seruus. SYL. Adde hoc verũ in dño: qa recessit à priori dño, & nõ potest stare in pẽdenti. l. si ego. ff. de neg. gest. secus in possessione, quæ potest stare absq; eo, q sit apud aliquẽ quod declaratur per Doc. in d. l. quod seruus.] sed hoc solo inspecto, an q̃ratur: puta, si seruus stipulet operas à liberto, vt ff. de stip. ser. l. antepe. vel si aliud factũ sit in stipulatione, vt j. de stip. ser. §. sed cùm factum. nisi in casibus: quod dic, vt j. de stip. ser. § sed cũ. Nec ob. d. l. quod † Intellige seruus. qa non quærit dño, vt sibi reistud vbũ maneat: nã tenetur reddere. Sed nunin ijs q̃ nũ quid libertas data à dño, vel à legè quã pñt (quod fit interdũ, vt C. de ser. q pro q̃ri dño, præmio liber. ae. p totũ, & in auth. de sed bene mo. §. ij. col. j.) dño quæritur? Rñ. nõ: ipsi seruo. nam licet quæratur seruo, libero tñ aliàs secus nõ potest dati libertas, vt j. de actio. vt di. l. pla §. sic itaq; & ff. de fideicõmis. li. gñacet. in glo. liter. §. si homini. tñ eo ipso momenalle. secun to sic sit liber, vt dñm nõ habeat:] & dum Ias. sic hæc oppositio est de puncto: sic

& aliàs: vt hic vadit Romã, & hic facit murum: non est tñ verum eũ iuisse, vel opus fecisse, licet sit in vltimo momento perficiendi similis quæstio fit. ff. quod metus causa. l. extat.

d Domino. Vel quasi domino: vt fructuario, & bonæ fidei possessori: quib. q̃ritur ex duab. causis, vt j. p quas pso. nob. acquir. §. de ijs, & sequen.

e Acquirit. Not. hic duos effectus dominicæ potestatis, & est tertius vt non torqueatur in dominum, nisi in casibus, vt C. de quæstio. l. j. & l. seruos. Ptãtis dñi cæ triplex ẽ effectus.

f Licet. i. licitũ ẽ legibus: qa si seruus sciat insidias dño parari, & ipse auxiliũ nõ tulerit, supplicium debet præstare, qđ mortẽ interpretamur: sed & si accusauerit eũ erraliter (excepto crĩe lęsę maiestatis) vel si dñm viderit piclitanrẽ, & eũ nõ adiuuerit, vel si imiscuerit se vxori suæ, vel alijs modis. SYL. Adde, q hæc glo. non est Accursij, sed quædã additio, quæ in bonis codicibus non reperitur.

g Cognita. Vt quia eũ cũ vxore inuenerit, vel simili delicto: quo casu ẽt occidere licet, vt ff. de ver. obli. q. seruũ. & ff. de leg. j. qd ergo §. si hęres. & ff. ad l. Iul. de adul. marito. §. j. si aũt aliàs deliquit, vel dño non obedierit, licitmè eũ corrigere põt: non tñ vltra modũ boni viri arbitrio comprehensum, vt C. de emen. ser. l. j. Sed nunqd sine cã verberare põt? Rñ. sic modicè, fm Ioan. † vt C de emen. ser. l. j. sed Pla. dicit q non: aliter, si nimis corripiat sine culpa, tenetur vel vẽdere, vel dare, vt ff. ad l. Cor. de sic. l. j. §. j. & hic sequitur, & ff. eodem. tit. l. j. Adde, q hæc gl. communiter teneatur. de quo latè dixi in l. vt vim in 6. exemplo in glo. j. de iust. & iur.] † Ista opinio Ioan. approbatur hic p Petrũ de Bellapert. & Ange. SYL.

h Constitutione. cuius verba sunt infrà eo. §. fin.

a Alienum

a Alienum seruū. Sed certè qui seruum alienum occidit. l. Aquilia tenetur, vt ff. ad l. Aquil. l. ij. in princ. & ī. de l. Aquil. in prin. q̄ actio hic hr̄e locum nō pōt: cū non dño, immo cōtra dominum datetur: quod esse non debet, vt ff. ad l. Aquil. Itē Mela. §. legis. Sed dic, ꝙ hoc est verum quantum ad criminalē pœnā legis Corneliæ de sicarijs, vt ī de pu. iu. §. item lex. quæ pœna tā seruis q̄ in liberis locū habet, vt ff. ad le. Cor. de sica. l. j. §. j. (i) Interdū ēt ciuiliter tenetur, si alterius interest, vt creditoris, vt ff. de pig seruum quē quis, vel fructuarij, vt ff. ad l. Aql. sed & si proprietatis. & ff de dolo l. & elegāter. §. si seruū vsuatium.

seruos damnatur. Itē ꝙ cōfugiens ad ædē sacrā, vel statuā Principis, est securus. Itē ꝙ ex cā quis cogitur vendere rem suā, cōtra l. nec emere. C. de iur. deli. Itē ꝙ publicè interest, quē re sua non malè vti. Itē ꝙ ius suū non est alicui auferendum: & ꝙ iustè præcantibus non est negandus assensus. Item ꝙ seruus contra dūm pōt habere recursum ad iudices. Item ꝙ punit qui aduersus. l. fraudem facit: circa quod aduerte, qa aliqui (vt Ang. hic) vnr intelligere hoc in officiali, quasi iste Sabinus fuerit officialis, qđ est falsum Nam Sabinus erat dūs seruorum malè habitorū, vt colligitur ibi, Qui ex familia Iulij Sabini, &c.]

ciderit, nō minus puniri iubetur, q̄ si alienum seruū[a] occiderit.

¶ Dñi, q̄ attroci[a] q̄ par est, seruos tractāt, vēdere cogunt, & pretiū recipere. h. d. ex l. j. in fi. & l. seq. ff. eo.

¶ Sed † & maior[b] asperitas dominorū eiusdē Principis constitutione coercetur. Nā Antoninus cōsultus[c] à quibusdam Præsidibus, p̄uinciarū de ijs seruis, q ad ædē[d] sacrā, vel ad statuam Principū confugiunt, p̄ce-

† Nō esse contemnendā seruorū conditionem disputat grauissimè Macro. ca. xj. li. j. Satur. vbi vide pro hoc materiæ huius loci.

ADDITIO. (i) Nisi probaret cū nō ex vulnerib. mortuū: vt qa post triduū surrexit, & cū baculo incessit, vt not. glo. in l. j C. de emen. ser. secundū Iac.

¶ Sed & Diuidit iste §. in quinq; partes. Primò ponit dictū in gñe. Secūdò illud exemplificat, & rōnem reddit. Tertiò ponit verba rescripti, de quo fit mentio in prin. § Quartò cōcludit. Quintò minat officiali, nō obseruāti legē istā. Secunda ibi, Nam Antonius. Tertia ibi, Cuius rescripti. Quarta ibi, ideoq; Quinta ibi, Qui Sabinus.

S Y L.

¶ Casus. Quia iā s. prohibitum fuerat seruos proprios occidi: dubitatū fuit, an saltē circa mortē illibata remanserit ptās dominorū: quod ea rōne videbatur dicendū, quia licet abuti re ꝓpria. l. sed si leg. §. cōsuluit. ff. de pe. hære. At contrariū rñdetur ex rescripto diui Antonini, inducto ea rōne, ne qs re sua male vtatur. * Nam cum serui quoq; hoïes sint, indignū visum est optimo Imperatori, ꝙ dñi in eos ita imperiū exercerēt, sicut in iumenta.] Not. ꝙ nimia seueritas dominorū in

b Maior. idest magna, vel maior, quàm æquum sit. Adde ꝙ hæc gl. non ad hoc, ꝙ comparatiuus ponitur aliqñ pro positiuo. sed hic ponitur comparatiuus ad ostendendum magnam quandam sæuitiam. sicuti appellatur vis maior in l. si merces. §. vis. ff. loca.] S Y L.

c Consultus. i. interrogatus: sic. ff. de pac. l. item quia. §. fin. vnde illud: Consulto te quęrens: ibi consulto cō silium dans. Accur. Versus.

d Ædem sacram. Ad quæ loca olim & hodie confugiunt. circa quæ distingue, vt diximus in auth de mā. Prin. § neque autem. coll. iij.

* Vnde originē duxerit mos iste confugiendi ad ædē sacrā, & ad Principū statuas, exposui hoc loco in Annota. S Y L.

* Idem, si quis confugiat ad sacerdotem ferentem corpus Christi. nam & in multo magis tutus est, vt not. Hosti. in c. sane de celeb. missa. & alex. in rub. ff. de ope no. nun. coll. iiij.]

ADDITIO. Et tuuitur s̄m Ioan. Fab. & Ang. qñ sine armis nullo p̄cedente delicto,

delicto, sed pp dñi sæuitiã, vel ẽt sui criminis grauiorẽ punitionẽ cõfugiũt vt hic: aliàs si, vt l. si seruus. & l. fi. §. & hoc qdẽ, C. de ijs q ad eccl. cõfu. & c. inter alia. extra de immu. ec. sed de iure canonico ñ iuuatur delinquens in eccl. c. si. extra eod. tit aliàs sic: nisi esset public' latro, vt d. c. inter & idẽ poia intelligas de cœmeterio, ut 17. q. 4. c. si qs contumax. Iason.

pit, vt si intolerabilis videat sæuitia dñorũ, cogantur [a] seruos suos bonis [b] cõdõnib. vendere, vt preciũ dñis daretur: & recte. [c] Expedit. n. reipublicæ, ne sua re qs malè vtat. [d] Cuius rescripti ad Aeliũ Martianũ [e] missi verba sunt hæc: Dominorũ [f] quidem potestatẽ in seruos suos illibatam [g] esse oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahi: sed & dominorum interest, [h] ne auxilium contra sæuitiam, vel famem, uel intolerabilem iniuriã [i] denegetur [k] ijs, qui iustè depre

a ¶Cogantur. Not. hic q aliquis cogit vẽdere rem suã. *Hoc est contra. l. inuitũ. C. & cõtrah. emp.

Sed dicas hoc tolerati ob immanem dñi sæuitiã nã & aliàs quoq; pp nimiã seueritatẽ à cõibus iuris regulis receditur, vt ecce, ex hac cã pr̃ cogit filiũ emãcipare l. fi. si qs à par. vxor à uiro separat: c. literas. de testit spol. & societas dirimit. l. si cõuenerit. pro soc. Sũt tñ & alij ca us, quibus uendere cogimur, ex quibus multos colligit glo. in d. l. inuitũ & in l. Iulianus. §. idẽ Celsus. ff. de actio emptio. & in l. Nec emere. & ibi Ias. C. de iure deli.

b ¶Bonis cõdõnib. s. ut preciũ hẽat, & ad dñm primũ non reuertant, ut j. §. px. & §. fi. Et ne simili pœna anterio rũ afficiant, uel ne exponant, uel pstituant ab eodẽ, ut j. proxi. § & §. fina.

* ¶Tu dicas quemadmodũ declaraui hic In Cõmẽ. x Theophilo, id dixisse bonis cõdõnibus, ne forte iratus seruo dñs i uẽditione graues aliquas cõditiones apponeret, ueluti, ut alijquãdiu i uinculis cõtineat, uel nũq manumittant, uel in aerẽ insalubrẽ ablegetur.]

* Huic declarationi congruit. l. Statu liberos. z. de statulib.

c ¶Rectè, scilicet præcepit.

d ¶Malè utat. Quia interest Principi- locupletes sub se hre subiectos, vt in auth. vt iu. sine quoquo suf. in princ. coll. z. qd nõ contingeret, si cui libero seruos suos liceret occidere. Et nota, q illud idẽ, qd interest priuati principaliter, & reipublicæ interest secũdario, ut s. diximus de iusti. & iu. in fin. at. cõtra, ff. sol. ma. ẽt §. licet.

† & l. si constãte. §. si maritus. Accur.

* Qd dicit de subiectis locupletib', põt interesse reipu. sm Ale. in l. j. ff. sol. matr pp collectas ipõnẽdas, qñ res p. egeret pecunia pro expediẽdis militib. & d multiplici vtilitate publica uide q dixi s. d iu. & iu. § u'. e ¶Martianũ. Proconsulem Etice, aliàs Euticæ urbis, ut ff. e. l. z. §. si dñs.

* Legendum est Beticæ.

f ¶Dñorũ. Hincinde allegat, & primo duas pro dñis rõnes, uel dicta ponit.

g ¶Illibatam. i. non diminutam.

h ¶Interest. i. eis pderit, ut seruos ñ pdãt. & dic denegeẽ s. à nobis. uel dic i te rest. i. ad eos ptinet ne denegei, s. a se dñis: cũ forte uxor, uel filij, uel alij dñi familiares inferãt hoc. sed pria ẏ iot.

* ¶Verius est qd ait Theophi. in Institut. Græcis: ne serui oppressi nimia dñorũ sæuitia, despetantes ab hmõi iugo se liberatũ iri, aut man' sibiipsis inferant, aut arrepta fuga pretiũ sui dño auferant, cuius rei exemplũ celebre posuimus hic in nostris Annota.

i ¶Iniuriã, q patiunt iure ciuili, ut j. de iniu §. seruis

* Dic, q uerere iniuriã patiũt, qa id, qd ÿ eos fit, si iure fit. l. j ff. de iniu. sed nõ hoc iniuriarũ actionẽ. qa iuris interpretatione dño fieri censetur iniuria.

k ¶Denegetur sic. ff. de offi. præ. urb. j. §. quod autem.

† Solue secundum Doct. hic & dic, q non tenetur de culpa vt ibi, sed de sæuitia, & dolo maximè in homine sic vt hic, qui dolus ex facti atro citate præsumitur.

S Y L. vt l. j. ff. de do. excep.

S Y L.

S Y L.

a ¶Insanũ.

a In fami. i. Infamata seu magna iniu.
* Infamem appellat: q̃ supra dixit intolerabilem. vel intelligit impudicam & turpem uiolationem. l. 2. ff. eodem.
b Fraudē. vel euidenter, q̄a nō obedit, uel callidè dicens non esse iustum seruum q fugit.

SYL. Adde, quòd hæc glo. male intelligit: quia text. intelligeꝰ de fraude cōmissa a dño, ñ à seruo, cuiꝰ fraudis exēpla vide hic per Christof & Iaſ.
* Imo Accur. intellexit de dño: sensus āt est, si Sabinus non paruerit, vel callido aliquo cōmento infiam, & vim meæ constitutionis eluserit & pōt poni exēplum, ueluti si hic Sabinus submitteret emptorem, qui seruum pecunia ip sius Sabini emeret, & eius intuitu postea semper in vinculis haberet. Fraus enim legi fit, cùm quis saluis verbis legis, sententiā eius circumuenit. l. contra. de legi.

† aliàs immani.

cantur. Ideoq; cognosce de qrelis eorū, qui ex familia Iulij Sabini ad sacrā statuam confugerunt: & si, vel durius habitos, q̃ æquū est, vel † infami [a] iniuria affectos esse cognoueris, venundari iube, ita vt in ptātē dñi non reuertantur: † qui Sabinus si meæ constōni fraudem [b] fecerit, sciat me hoc admisšū aduersus se seueriꝰ executorū.

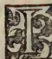
SYL. ¶ De patria ptāte. Continuatio clara est ex diuisione facta in prin. ti. præceden. sed circa hāc rub. cōsidera, ꝙ vř malè posita: q̄a cū patria ptās sit causata ex nuptijs, vt ĩ. tit nostro in prin. & ex adoptione, ergo illi tituli erant ꝓponēdi: q̄a cā debet pcedere cātū: & ita aliàs vidi Maria. Soz. iuniorē opponere: sed tñsio est, ꝙ cā immediata est ius ciuile, nō nuptię: aliàs patria potestas diceret de iure gētiū. qđ ē falsū: & dictio, ex, posita hic in text. exponi pōt. i. pp. l. j. §. ex incendio. ff. de incen. ru. nau. vel dicas, causata causis postponi quo ad ordinē intellectus, ut per Docto. in rub. ĩ. de oblig.]

In potestate Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primò ponit dictū in genere, q sunt liberi in nr̃a potestate. Scdō diffinitionem nuptiarū, uel matrimonij. Tertiò qui habet filios in ptāte. Quartò ex prædictis infert, specificando, qđ primo dixerat. Secunda ibi, Nuptię. Tertia ibi, ius autem. Quarta ibi, Qui igitur. Ang.

¶ De patria potestate.

¶ Descēdentes ex iustis nuptijs, in ptāte nostra sunt, & quid sint nuptiæ. h. d. ex l. itē. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur.

IN ptāte [c] † nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis [d] nuptijs ꝓcreauimus. † nuptiæ [e] autē, siue matrimo-

Casus non ponit, cū diuidendo, & diffiniendo procedat. No. qui cōuer. sint in ptāte nostra. Item ibi quid sint nuptię, & quid matrimoniū: & dic aliter diffiniri nuptias. in l. j. ff. de ritu nupt.]

† Concordat cùm hoc tex. c. vl. extra c...

† Cōco... 27. q. 2. i... summa...

c In ptāte. Hoc verbum multis modis sumit. ut ĩ. prox titu. diximus. §. j.
d Ex iustis. Quæ sunt iustæ, dicitur infra tit. proxi.

SYL. Ex hac gl. iuncto tex. no. ꝙ filii spurij, vel aliter illtīmi, ñ sūt ĩ ptāte parētis, nisi postea legitimenť. §. fi. ĩ. tit 1.]
* Adde, ꝙ non solū per mrimoniū, & legitimationē inducitur patria potestas, sed ēt per adoptionem ascendentium, & arrogationem. §. 1. ĩ. titu. 2.
e Nuptiæ. & dicuntur ab obnubendo, idest uelā do: quia uelatæ incedere debent, vt ait Isid.

Nuptiæ vnde dicantur.

Adde, ꝙ orationem assignat text. in c hæc imago. 33. quæstio. 5. quia nō est gloria, ant imago Dei.
* Adde, ꝙ ideò velabantur, vel pudoris gratia, cap. nec illud. 30. q. 5. vel ut scirent semper maritis subditas futuras & humiles. c. fęminæ. ead. q. 5.

Sed

Matrimonium unde dicatur.

Facit tex. in c.j. de frig. & malef. ad-de Gell.li. 11.cap. 6.

†Concor. 32.q.2. so let.

Sed matrimonium dicitur ideo, quia mulier nubit, ut mater fiat: † (i) & hæc duo nomina (licet diversis rationibus) idem significant. Item coniugium, & connubium, & consortium, ut ff. de ri.nup l.in eo iure. §.hoc caput. licet hoc vlrimum quandoque inter seruos accipiatur, ut C. de ser.fug.l.fi. inter quos proprie dicitur contubernio, ut C.de incest.nup.cum ancillis.

niũ, est viri & mulieris coniunctio * † i-

ADDITIO. Ideo ab eo potius, quàm patre denominatur: quia maiora sustinet onera. Est enim ante partum onerosa, in partu dolorosa, & post partum laboriosa, ut extrà, de conuer.infide. ex literis. Ioan.Fab.& Ang.

a Coniunctio. Animorum, non corporum tantum, ut ff. de reg.iuris. l. nuptias. & illa coniunctio animorum significat unionem, quæ consistit inter Deum & iustam animam. Unde Apost. Qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo. Reliquum, s. coniunctio corporum, designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & sanctam Ecclesiam, i. humanum genus. Unde Euangelista: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Ioannes.

SYL. Adde tamen, quod sola coniunctio animi sufficit cum intentione coniungendi corpus. d. l. nuptias. ff. de reg.iu. & ultima verba gl. sunt verba tex. in c. debitum. de biga.]

b Indiuiduam. Quo ad affectionem: sic in. de iust.& iu. in princ. actu.n. plerunque fit separatio, tam iure veteri, quàm nouo permittente, ut C. de repu.l.consensu. & in Auth. de nup.§.si igitur. coll.iiij. & in Auth. ut lic.ma. & auiæ.§.quia verò pluri.coll.vij.

SYL. Adde hoc verum de iure ciuili, secus de iure canonico. c. de infidelibus. de cõsang.& affi. quod ius canonicum in materia peccati seruatur. c.j. de ope.no.nun.]

** Adde, quod ad demonstrandum hanc vitæ indiuiduam, quam esse debet, inter coniuges consuetudinem, olim cingulo noua nupta præcingebatur, & illius caput comebatur hasta cęlibari, quæ in corpore gladiatoris abiecti, occisique steterit: quod latius explicat Festus in ver. cęlibari. & ver. cingulo.

Sed nunquid hanc affectionem habet aliquis ad concubinam quandoque? Certè sic, &

io adijcias huic diffinitioni diuini, & humani iuris communicatio, ut ff. de ri.nup. l.j. Diuini, quia eiusdem sectæ debent esse, ut non sit unus Christianus, & alter Iudæus, ut C. de Iudæis. l. nec quis humani. quia forum viri sequitur vxor ff. ad munic. l. fi. §. ij. sed secus

Matrimonij diffinitioni aliquid addendum est.

diuiduã b vitę cõsuetudinẽ cõtinẽs.

in concubina, vel qualiter minus legitima vxore, ut ff. ad mun. de iure. §. fi. licet concubinatus iure permittente sit. ff. de concu. l. in concubinatu in fi (i) Neque valet oppositio de matre ad filium, quia ibi non est talis consuetudo qualis ad vxorem, ut in. titu. j. § ergo. & in Auth. quomodo opor. epis. §.j.coll.j. & §. quanta. ibi, Sed aut solet &c.

Concubinatus an sit permissus.

Adde, quod Christoph. hic dicit, quod hæc gl. peccat in Spiritum sanctum, i. in Imperatorem, volendo supplere: ideo dicit tenendum esse tex. ut iacet: & ad oppositionem de concubina dicendum est, quod non continet concubinatus indiuiduam consuetudinem vitæ: quia ex voluntate sola dirimi potest, ut per eum hic.

* Adde prætereà, quod falsa est expositio gl. circa verbum, diuini, positum in d. l j. de ri.nup. Nam, ut docui hic in Annot. Modest. loquitur de communicatione sacrorum, quod scilicet uxor tenetur seruare ritus sacrificiorum viri olim. n. quęlibet familia propria sacra habebat. Quod autẽ dicit concubinam non sequi forum concubini, intellige ex eo, quod sit concubina, sed bene alio respectu pôt effici de eius foro, veluti, si eo conferret maiorem partẽ fortunarum suarum, vel ibi domicilium suum collocaret, ut declarat Bart. in d.l.ult.§.ij. ad municip.

ADDITIO. (i) Dummodo unum de quatuor, quæ habentur in l.j.eo.ti.interueniat, ut ibi no.gl.& Bar.in l.fi.eo.ti.Sed hodie secundum fidem & iura canonica concubinarus nullo modo est permissus, imò quælibet, etiam simplex fornicatio, est peccatum mortale, ut in cle. ad nostrã. extrà, de hæret. Io Fab.& Ang.Aret.

Ius autem. Diuidit in tres partes. In prima ponit, qui habeant filios in potestate in secunda, qui sunt in potestate: in tertia exceptionem in descendentib. ex fœminis. Secunda ibi, Qui igitur. Tertia ibi, Qui aũt.

¶ Ciues Rom. tm filios habet in potestate, & descendetes ex masculis non feminis. h.d. ex l. item. cũ seq.

ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur.

¶ Ius aũt [a] potestatis, qđ in liberos habemus, propriũ est ciuiũ Rô-

¶ Casus. Quęsitũ fuit, qui hñent filios in ptãte: & ex definitione s. in prin. hu ius tit. facta videbat, q̃ oẽs, q̃ eos suscepe rãt ex iustis nuptijs: cõtrariũ decidit, q̃ soli ciues Romani: rõ decidẽdi est, quia cũ hęc sit inuentio iuris ciuilis Romanorum, non põt talis, l. ligare ex iurisdictionem disponẽtis l.fi. ff.de iurisd. om. iud. sed tũc in scđo loco fuit dubitatũ, an nepotes, vel alij descẽdẽtes essent in ptãte aui, vel patris: & videbat dicendũ, q̃ pris: quia cũ inter ipsum & vxorẽ sint iustæ nuptiæ, & ij habeant in ptãte, qui ex iustis nuptijs gñant, vt s. in prin. videbant esse in ptãte patris generãtis. Contrariũ tñ decidit, qa imò sunt in ptãte aui, ea rõne, qa qui in ptãte alterius est, nõ põt aliũ hñe in ptãte. §. itẽ vobis. j. per quas pers. nob. acqui. Vltimò dubitabat, an idẽ esset in descendentib. ex filia: & dubiũ faciebat proxima decisio, cuius ɔ̃riũ rñdet ea rõne, qa filij patrisfamiliã, & dignitatẽ sequunt, nõ matris. l. liberos. de senat. No. q̃ soli Ro. ciues hñt filios in ptãte. Itẽ q̃ verba nõ dñt superflua, q̃ ad maiorẽ declarationẽ ponuntur: nõ.n. erat necessaria illa clausula, Nulli .n. cũ esset dictũ, propriũ qđ est, qđ alteri non cõpetit. l. oẽs populi. ff. de iust. & iu. & ad hoc allegat iste tex. p Dec. in cons. 262 col. 1. Itẽ q̃ dictio. igitur, est illatiua. Itẽ q̃ eandẽ ptãtem habet auus in nepotẽ, quàm pater in filium. Itẽ q̃ descendentes ex filia non sunt in ptãte aui materni: & sic q̃ descendentes seq patrem. non matrem, quo ad patriam potestatem & familiam]

Potestas patria in septẽ consistit.

a ¶ Ius autẽ. Quod consistit in septem. Primo, quia necessitate famis pater filium vendere potest, vel obligare, vt C. de pat. qui fil. distr. l. ij.

* Cautè gl. loquit de patre: non.n hoc liceret auo vt tradit Salic. post alios in d. l. ij.] Secũdò, quia ab eo in ius vocari non potest, vt C. de in ius voc. l. fin.

* Hic non est effectus patrię ptãtis: nã nec fili[9] emãcipatus vocat ĩ ius patrẽ sine venia. d. l. fi. ideõq; in pr̃e naturali, & in matre. l. iiij. & vj. ff. de in ius voc. in hoc autem introductũ est propter reuerentiam omnib. parentibus exhibendam. d. l. vj.] Tertio, quia nec cum eis agendo iudiciũ habere possumus, vt ff. de iudic. l. lis.

* Excipe cãm castrẽsis peculij, & alios casus ibi relatos p gl.] Quarto, quia p eũ acquirimus, vt j. per quas pers. no. acq. §. j. Quintò, quia in iudicio cõtra aliũ sine licentia nostra esse non potest, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. j. (i)

* Limita hoc multis modis, quos pse quit Soc. ĩ trac. reg. & fall. reg. 196. incip. Filiusfa in iudicio.] Sexto, qa eo inulto sua bona aduẽtitia administramus, vt j. † p quas perso. nob. acq. §. j. Quidã tñ dixerunt: q̃ alimenta adinuicẽ hoc iure pstant: quod falsum est, cùm in emancipatis etiã hoc sit, vt ff. de lib. agno. l. si quis à liberis. in princ. Itẽ ciuilis obligatio inter nos esse nõ põt, vt ff. de inutil. stip. §. itẽ inutilis. †

* Hinc est q̃ donatio patris facta filio est inutilis, eãq; reuocare põt l. donationes quas. C de do. inter vi. & vx. nã alloq videret sibi redonare, cũ quicqd acqrit filius pr̃i acquirat, q̃ obligatio nõ cõsistit l. liber hõ. 2. in prin. de verb. obl. nñlis aũt obligatio bñ inter eos cõtrahit: sicuti ẽt cũ seruo. §. j. de fideiuss.] Est & octauus, vt possim petere filiũ in meã ptãtem. Circa qđ distingue, q̃ aut à nullo detinet, aut ab aliquo: si ab aliquo volẽs, aut inuitus. Primo casu petã eum per officiũ iudicis. ff. de lib. exhi. l. iij. § hoc aũt. & p̃iudiciali actione in rẽ agam, vt j. de act. §. p̃iudiciales. non interdicto, nisi in casu, vt si volo eũ adire hæreditatem, in qua factus est hæres, vt ff. de acqui. hær. si quis mihi §. iussum. & ff. de libe. exhib. si eũ. In secundo, eadẽ auxilia locum habent, & plura .s. rei vendicatio

† Melius facit l. j. C. de bonis mat.

† Adde alium s̃m Doct. quia in atrocioribus delictis filius, qui est in ptãte pr̃is, pp reũsũ patris minus punit, licet non excuset in totum, vt ff. de reg. iuris. l. ad ea. secundũ Pet. de Bellapert. hic.

dicatio de iure Romano, vt ff. de rei ven.l.j.§.j. In tertio locū habet interdictum.de libe hom.exhi. Item actio in rem de iure Quiritum, vt ff.de rei ven.l.j.§.j.& de lib. exhi.l.j.j. respon.

SYL. * ¶ Adde nonum, ꝙ olim habebat in filiū ius vitę & necis.l.In suis. ff.de lib.& posth.hodie verò emendandi & moderatę corrigēdi.l.j.C. d emē.prop.Decimus est, ꝙ si filius nō poterat vti alijs sacris atque pr̄ veteres, vt inquit Alc.li.Prætermiss.j.in ver sacra.Vndecimus, ꝙ nō obligat ex voto facto reip. l.ij.§.voto.ff.de polli.12.ꝙ non potest testari, nec codicillos facere.l.pe.& fi. C.qui testa.fa.pos 13.ꝙ dēt institui, aut nominatim exhæredari.j. de exhær.li.in prin.14.ꝙ non potest donare causa mortis absq; consensu patris no.l.Tam is.ff.de don.cau.mor.15.ꝙ non pōt contrahere matrimoniū ſm ius ciuile nisi patre consentiente. j. tit.j.in princi.quos supra scriptos esse ꝯus latius in Commenta.declaraui.

Vide Bald. in l.In suis. ad legem Cor.de sica. & Alc. li. ij. Disp. capit. 22. & Aldob. hic in An nota. & Cōment.

manorū.[a] † Nulli enim alij sunt homines, qui talem in liberos habeāt potestatem, qualē nos habem[b]. Qui igitur ex te, & vxore [b] tua nascitur, in tua [c] potestate est. Item qui ex filio tuo, & vxore eius nascitur, id est nepos tuus, & neptis, æquè in tua sunt ptāte: & pronepos, & proneptis, & deinceps cæteri oēs. Qui † tamen ex filia tua nascunt, in ptāte tua non sunt, [d] sed † patris eorū,

ADDITIO. (i) Scilicet spāli: nec sufficeret gnālis siue vtilis.Itē nec ratihabitio postea sequēs, vt no. gl.in l.iij.§. sed vtrū. ff. de mi.Et hæc vera, nisi simul cū pr̄e agat, vel cōueniat. Itē nisi in cā criminali, vel in casibus vbi pr̄i non quærit vsusfructus, ſm Ang.hic. Itē nisi sit tutor alicuius, vel procurator.e. qui gnāliter.de procu.li. 6.las.]

† Hoc inductum fuit ex cōstitutione D. Antonini, qua oēs qui in orbe Ro. sunt ciui. Ro. esse

a ¶ Romanorū.i. omnīū † q̄ sunt de Romano Imperio, aliæ vero gentes, quædā vt seruos tenēt filios vt Sclaui: aliæ vt prorsus absolutos, vt Francigenæ ideo cautè dicit. j. Talem, qualē.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ex gl alias inferebat Deci[*], ꝙ in Gallia nō daret suitas, & ꝙ filij Gallorū testari possent ēt in aduentitijs: qđ tñ dicit falsum: quia in Gallia habetur rō patriæ potestatis: Deci. in l.qui se patris. col.ij.C.Vnde li. * licet non eodem modo, de quo vide Alci. lib.ij.Dispu.c. 22.]

SYL. fiti. süt. l. in orbe de sta. ho.

* Adde, ꝙ hoc ius ptātis moribus receptū fuit. l. patre. ff. de ijs qui sunt sui vel ali.iu.& sic à lege 12. tab. descendit: sed cū cōstitutiōne Antonini, de qua in l.q in orbe. de sta. ho.q in orbe Romano sūt, ciues Ro. effecti sint, sequitur ad oēs Christianos hodie illud ptinere, qua pp & Francia cōicatū est, quia & ipsi pars sūt Romani imperij, eoq; iure viuunt, licet Regibus Germanorū, quos Imperatoris titulo Romani Pontifices isigniuerūt, nō subsint ſm Alcia.in l.ptātis.de verb.sig. hodie tñ ex cōsuetudine Franciæ filiusfa. sibi acquirit, non parētibus, vt testat And. Tiraq.i trac.de retract. lignag § j gl. 9. nu.60.vbi vide circa hanc glos.]

† aliàs īt.

† aliàs in patri.

b ¶ Et vxore. Aliud si ex cōcubina, vt j.tit.j.§.fi. vel incesto coitu natus, vt in auth.qui mo.na.effi.le. col. vj.§.fi. * Adde, ꝙ si sit vxor illegitima, alter tñ coniugū ignorauerit impedimentum, de iure canonico filij sunt legitimi, & succedunt patri etiam scienti e.ij.&c.ex tenore.qui fil.sint leg.

c ¶ In tua. Si tñ tu sis tui iuris, non aliàs, vt ff.ad l.Iul.de adul.sic eueniet.

d ¶ Non sunt. Quia q̄ nascunt, patrisfamiliā sequunt, vt j. de leg agna. tu. §.j. & in hoc sequit conditionem patris, vt ff.de sta. ho. l. cùm legitimæ,

¶ De nuptijs. Supra ti proxi.dictū est, ꝙ in ptāte nr̄a sunt liberi nr̄i, quos ex iustis nuptijs procreauimus, ideo hic subiungit inter quos dictæ iustæ nuptiæ cōtrahūtur. Are.

Cōtinuatio.

Vitas. Iste titu. diuidit in octo partes. In pr̄ia ponit q̄ possunt cōtrahere mr̄imoniū, & q̄liter subijciendo.

ciendo.q. de filio, & filia furiosi. secūda ibi, Ergo nō oēs. ubi ponit quasdā eē psonas, inter quas nō pōt esse mrimoniū, s. inter ascēdētes, & descendētes. tertia ibi, Inter eas, ubi ponit inter quas personas ex collateralibus, ēt coniunctis p adoptionē, pōt fieri, & n fieri mrimoniū. 4. ibi, Affinitatis, ubi ponit inter quas psonas nō pōt fieri mrimonium rōne affinitatis. 5. ibi, Illud certum, ubi ponit, qualiter mrimoniū prohibetur rōne seruilis cognationis. 6. ibi, Sūt & aliæ, ubi ponit gnaliter quasdā esse alias psonas, inter quas nō pt cōstitui mrimonium. 7. ibi, Si aduersus. annullat matrimonia cōtracta cōtra iuris pcepta, & qcq̄d secutū est exinde, & punit cōtra faciētes. 8. ibi, Aliqn̄, ubi ponit de filijs naturalibus, & qūo pōt ltimari. Item prima pars principalis diuiditur in tres partes. Nā in prima ponit dictum gnale: in secunda illud declarat: in tertia determinat incidentem quæstionem. Secunda ibi, Masculi. Tertia ibi, unde quæsitum. fm Por.

† aliàs de iustis nuptijs.

SYL.

¶ Casus: Quærebat q̄ essent iustæ nuptiæ. & rndet, ꝙ intelligunt illæ, q̄ factę sunt fm pcepta legū, qa tn̄ ex hac gnali declaratione nō hēbat particularis doctrina, quæsitum fuit, an circa ætatem esset status terminus, & cum nuptias faciat cōsensus, nō concubitus. l. nuptias. ff. de reg. iu. videbat cōsiderari dēre tps, quo hoies hnt perfectū consensum, & sic tps 25. an. l. 1. ff. de min. qa sumus in casu, ī quo rectō nō pōt ponere in pristinum. Hoc tn̄ nō obstante deciditur, ꝙ attendatur pubertas, quia hoc tpe & mulier est uiri potens, & mas aptus ad gnandū: & statim ꝙ quis est habilis ad gnandum, dr habilis ad mrimonium: quia hac rōne iuuenta est cōiūctio. q̄ ætas de obligationes habilis est. §. pupillus. J. de iniu. stip. Successiue q̄situm est, an filijfa. dummō essent puberes, absoluiè contrahere possent nuptias. & vr dicēdū ꝙ sic: nec quicq̄ obstare patriā ptātē, qa cū hic agat de cōiunctione naturali, n vr, ꝙ pria ptās aliqd operet §. sed naturalia. ī. de iur. na. gen. & ciuil. At contrarium deciditur, & rō decidendi ponit in tex. Quod factum est, vt sit dubitatum, an filij furiosi, cuius nullus est consensus possint nubere: & dicendū videbatur, ꝙ non: quia cum consensus eius sit impossibilis: * tam expressus, qa s. mente caret. §. Itē furiosi. j. q. tetia. fa pos. q̄ tacitus, qa is tacendo consentit, q cōtradicere posset.] lex aūt consensum prnum exigat, priuatus videbat filius ex hoc impedimento. Attñ decidit oppositū. & dr, ꝙ quā uis iure antiquo hoc esset, tn̄ Imperator ad remouēda mrimonij impedimēta dedit modū nubendi. l. furiosi. C eo.* Pronior aūt fuit antiqtas in pmittendo filiæ furiosi nubere absque pris cōsensu. qa in cōseruāda eius pudicitia plus suberat periculi, tn̄ ob naturæ stimulos in mulierib. acutiores, tum ob sexus imbecillitatē. Videmus .n. eadē rōne cōstitutū, vt i neptis mrimonio cōsēsus aui sufficiat, ī nepote verō tā aui q̄ pris uoluntas exigat. l. orone. ff. de ritu nup.] Not. quæ sint iustæ nuptię. Itē in qua ætate cōtrahere mrimoniū liceat. Itē ꝙ in filio contrahēte matrimoniū reqrit cōsensus prnus ex ciuili, & nāli rōne. Itē ꝙ non solū cōsensus, sed iustus reqrit. Itē ꝙ filij furiosi sine prno consensu cōtrahunt nuptias. Itē ꝙ statutū in filia furiosi non extēdit ad filiū: contra hic no. p Ang. aliàs, n. n fuisset necessaria decisio Imperatoris. nec fuisset uaria tn̄, ut dicit. Itē ibi, Ciues Roma. no. ꝙ matrimonium est tm̄ inter liberos.] * Iustas nuptias dixit, hoc est ltimas. & in q̄b. nihil iure possit desiderari.

¶ De † nuptijs.

¶ Iustæ sunt nuptiæ q̄ fm ll. fiunt inter puberes, & in filijs cum consensu parentis: dato etiam mō filijs furiosi, quomodo nubere iure possint. hoc dicit ex lege secun. & seq. ff. eodem.

Iustas aūt nuptias inter se

Nam

Matrimonium non est inter seruos.

Nã iustũ dicim', q̃d Græci ἀκριβὸς.i. numeris oĩbus absolutũ, sic iustos liberos & iustã vxorẽ appellam'. l.si Senatori.de ri.nup.& l.cũ qs.C.de na.li.

a ¶ Ciues Romani.i.liberi hoies, vt j. de lib §.si serui ergo non faciunt matrimoniũ, † sed contuberniũ, vt hic, & C.de ince.nup.cum ancillis, & in auth. de nupt. §. si verò ab initio. colla.4. † Sed aliud est iure canonũ (1) quod præualet, vt in auth. de ecclesi.tit.§. j.colla.9.vbi dicitur, quòd canones sunt seruandi pro legibus.

** † Innuit hoc, & Plau. in prologo Cassi.

† Simile ẽ in c. sanè, §. extra de cle. cõiu.

vbi matrimonia cõtracta per S Y L. sacerdotes dicũt contubernia.

Ciues a Romani ꝯ hunt, qui secundum præcepta b legum coeunt. masculi quidẽ puberes, c fœminæ aũt viri potẽtes: d siue p̃resfamilias e sint, siue filijfamilias: dum tamẽ si filijfamilias sint, cõsensum hẽant parentum, quorũ in potestate f sunt. Nã hoc fieri dẽre, & ciuilis g & naturalis h rõ suadet: intantum, vt iussus

¶ Adde, ꝙ de iure can.matrimoniũ est inter seruos, & potest contrahi ẽt inuitis & contradicentibus dominis. c.j de coniug.seruo]

b ¶ Præcepta.q̃ sunt j̃.eo.tit.per totũ. & ff.e.& C.e.tit.p totũ, vt colligemus in magna glo. j̃.eo.§. sunt & aliæ.

c ¶ Puberes.i.maiores 14. annis, vt j̃. quibus modis tu.fi.in prin.

d ¶ Viripotẽtes.id est maiores. 12.annis.j̃.qui.mod.tut.fi.j. Respon.sed in sponsalibus 7.anni sufficiunt, vt ff.de spon.l. in sponsalibus.

* Rõ, cur maturius fęminæ nubãt, q̃ mares, est, q̃a prius gñationi aptæ sũt, q̃d tradit Macrob.li.7.Saturna.ca.7.in spõsalibus aũt cõtrahendis æquiparãtur, & septẽ anni sufficiunt in mare, & fœmina, quia in his consensus solus requiritur, qui par est in vtroque.

† Ista est vera secũdum omnes scrib. Per ea.puberes & c. cotinebatur extra de despõ. pu.& c. si vxor. §.si. ff. de adu.

Sed nũquid hodie.15.anni sunt necessarij ad matrimonium, vt in auth. de tem.non so.pe.§. generaliter. col. 7.Respon. lex illa consuetudinem, & frequentiam hominum ponit. Item quid si aliquis, anteq̃ istud tẽps attingat, inuentus sit sufficiens ad mr̃imonium? Vr, ꝙ nubere possit, † vt ff.q̃n di.le. ce.l. pen. quasi felici diplomate vsus, vt ff.de verb. oblig.l. continuus. §.cùm ita.Sed contradico, immo.l.Iulia, de adulterio & stupro commisso.

poterit puniri, vt ff.de adul.l. inter liberas.r.rñ.& est pro hoc.ff.de cõcub. l.j.§.fi.Si autem de facto intra dictum tempus vxorẽ quis acceperit, tũc erit vxor, cùm ad ætatem prædictam peruenerit, vt ff. de ritu nupt.l. minorem.

c ¶ Adde hoc verum de iure ciuili, sed de iure can.consideratur potentia coëundi: & si ante an. 14. vel 12. anno inueniatur contrahit matrimonium.c.pubetes.c. de illis .2.de despon.impub.

S Y L.

e ¶ Patresfamilias.f.qui sunt iuris sui, cuiuscunq; ætatis sint: sic & matresf. sed filij & filiæfamilias, q̃ sũt in ptãte cuiuscũque ætatis sint, vt ff. de ijs qui sunt sui iuris. l. nam ciuium.Accur.

f ¶ In potestate. Quid ergo de emancipatis? Vr idẽ, ut C.e.l. viduæ. Sed illud consilium est, † non præceptum. ꝙ aũt possit filius emancipatus, dr. ff. de contratab.l.3.§.si emancipatus.& ff.de ri.nup.l. filius emancipatus.

† Si consiliũ sit reuerentiæ, est de necessitate S Y L. obediendum, sec̃ si perfectionis gl. est ordin. in c.ad aures.de ęta. & qualit.

* ¶ Vera resolutio est, ꝙ filius emãcipatus indistinctè põt absque interuẽtu patris cõtrahere matrimoniũ. d. l. filius. filia verò nubere debet secundum modũ datum in l.In coniunctio ne.C. de nupt.& hoc intelligendũ est s̃m ius ciuile, aliud enim secundum ius can.q̃d in hac materia præualet.]

** Adde, ꝙ si nepos ducat vxorẽ, non solũ requirit cõsensus aui, in cuius potestate est, sed ẽt patris; si verò neptis nubat, sufficit consensus aui.l.orone. ff.e.& rõ diuersitatis est, vt ibi scribit Ac. quia mulieris oportet accelerare nuptias, ne quid turpe cõmittatur.]

g ¶ Et ciuilis. Quia est in potestate de iure ciui.Romanorum, vt supra titu. j.§.ius.

Quid si nolint parẽtes cõsentire? & vr eos cogi posse.l. q̃ liberos.de rit.nu.]

h ¶ Et naturalis. Quia pater, vt ff. de iu.& iu. l. 2.

parentis pręcedere debeat. [a]

¶ Vñ [b] q̃situm est, an furiosi filia nubere, aut furiosi filius vxorē ducere posſit: [c] cūq; super filio [d] variabatur, nr̃a processit decisio, [e] qua [f] pmiſsum est, ad exēplū filiæ furiosi, filiū quoque furiosi [g] posse & sine pr̃is interuentu matrimoniū sibi copulare, s̃m datum [h] ex nostra constitutione modum.

¶ Mr̃imoniū non potest ꝯhi inter ascendentes, & descēdentes vsq; in infinitum; ēt per adoptionē: & etiā adoptione finita per emācipationem. h.d. ex l. nuptiæ consistere. ij. cum ll. seq. ff. eod.

a ¶ Debeat. Aliàs nō valet, vt ff. de sta. hom. l. Paulus respondit. videtur tamē consentire, nisi contradicat expreſsè, vt ff. de sponſ. l. in sponsalibus. in fine.

SYL. ¶ Adde hoc falsum de iure cano. quia sine ꝯsensu patris ꝯhere potest. c. fi. vbi gl. 32. qõ. 2. & est cōis opi. cōtra quā non valeret statutū hodie disponens idē, quod hic dr̃, vt pro seq. Dec. in c. eccl. S. Mariæ. col. 6. de constitut.

b ¶ Vñ. Quia patris consensus exigitur.

c ¶ Posſit. Vr̃, ꝙ nō, cùm pr̃ non posſit consentire, vt ff. de iu. cod. l. ij. §. furiosus.

d ¶ Super filio. Nā de filia facilè concessum fuit: quia fortè calidior sanguis est in ea, vt in Auth de non elig. §. cùm igitur coll. j. Vel verius propter fragilitatem sexus. arg. ĩ. qui alien. li. in princ. sed prima nōn placet.

SYL: * ¶ Verā rōnē posui in figurōne casus.

e ¶ Decisio. Idest sententia, vel lex, vt C. eod. l. si furiosi.

f ¶ Qua, Decisione.

g ¶ Furiosi. Idem & si captus fuerit, & abfuit pater per triennium: vel si nescitur an viuat, vel non, vt ff. eod. l. si nepos. §. fin. & l. si ita.

* * Adde, ꝙ tñ valet mr̃imoniū ante effluxū triēnium captiuitatis, vel absentię paternæ, dūmodo ducat talem, cuius conditionē certū sit patrē non esse repudiaturum. l. si filius. ff. eod.]

h ¶ Secundū datū. s. cū auctoritate curatoris pr̃is, & dote s̃m q̃titatē patrimonij pr̃is data, vt C e. l. si furiosi. ĩ fi. sed iure canonū sufficit † cōsensus eorū, de quorū matrimonio agit: sed illud fortè in alijs, & nō in filijsfam. intelligit. Vel credo, ꝙ hoc corrigit: q̃a ita honesta est res ꝯhere mr̃imoniū, sicut & intrare monasteriū, vt ĩ Auth. de sanc. epiſ. §. sed & hoc pn̄ti. coll. ix.

† c. sufficiat. xxvij. q. ij.

SYL. ¶ Adde hoc corrigi per Cano. vt dictū est s̃. in gl. ĩ ver. debeat. * * & declarat latè Dec ĩ l. nuptias. de regu. iu. dū aūt æquiparat gl. mr̃imoniū spūale & tpale, dicit verū, vt patet p tex. ĩ c. qm̃. §. porrò. vt li. nō cōt. c. iter, & c. fi. de trāſl. epiſ. c. cū ĩter. de elec. bonus tex. in Authē. nisi. vbi Cyn. Salic. & alij. C. ad Trebell.]

¶ Ergo. Diuidit in quinq; partes. In prima ponit regulā: in sc̃da, exēpla: ĩ tertia, q̃d accidat ijs, q̃ ꝯ regulā nubūt: in quarta, ampliatio exēpli: in quinta, ampliatio ampliationis. Sc̃da ibi, iter eas. Tertia ibi, & si tales. Quarta ibi, & hæc adeo. Quinta ibi, intm.

SYL. ¶ Casus. Quęsitū fuit, an cū quocūq; iustę nuptiæ ꝯhereni, & videbaĩ dicēdū ꝙ sic: quia cū maris & fęminæ cōiunctio de iure naturæ fit. & ius nãle sit inuariabile, videamusq; animalia cætera passim cōmisceri nulla habita distinctione: videbaĩ dicendū hoc idē in hoĩbus esse seruandū. Cuius cōtrariū dr̃: quia cū aliud rō hominis exigat, quā impulsus ille naturę, iure gētium & ciuili sunt prohibiti certi gradus rōne honestatis, q̃ in aĩalibus nō considerantĩ. Vnde q̃uis illa cōiunctio naturalis sit: tñ modus coniunctionis de iure ciuili est. Nō variatur itaque q̃d naturale est, sed aliquid additĩ inter hoĩes, q̃d rōne naturali dispositū est: veluti inter ascendentes, & descēdentes: & quamuis inter adoptiones nō sit tanta rō, maximè adoptione soluta, idem tñ statutum est, in memoriam

¶ Ergo [a] nõ oẽs [b] nobis vxores ducere licet. Nã à quarundã [c] nuptijs abstinendũ est. Inter eas.n. personas, q̃ parentum, liberorumve locũ inter se obtinẽt, ꝯhi nuptiae non pñt, veluti inter patrem & filiã, vel auum & neptẽ, vel matrẽ & filium, vel auiã & nepotẽ, & vsq; in infinitũ. [d] Et si tales personę inter se coierint, nefarias † atq; incestas nuptias ꝯxisse dñr. Et hæc adeo vera sunt, vt quãuis per adoptionẽ parẽtũ, liberorũve loco sibi eẽ cęperint, nõ possint iter se mr̃imonio iungi: intm̃, vt, ẽt dissoluta adoptione, idẽ [e] iuris maneat. Itaq; eã, quę tibi per adoptionem filia, vel neptis esse cœperit, non poteris vxorẽ ducere, quãuis eã emãcipaueris.

¶ Fratres & sorores iure nõ cõiunguntur ẽt adoptiui, nisi alter emancipatus sit. h. d.

¶ Inter eas quoque psonas, q̃ ex transuerso gradu cognationis iũgũtur, † est q̃dam similis obseruatio,

pudoris reuerentiæ debitę, & q̃a ĩl̃ fuit iure ciuili filia: q̃a adoptio quantũ põt naturã imitat. §.minorẽ. ĩ. de adopt. No.ꝙ regula nuptiarũ est ꝓhibitoria certarũ psonarum: & iõ qui nõ prohibent cõtrahere, intelligunt permissi. Itẽ ꝙ inter ascẽdentes, & descendẽtes in infinitum, ẽt adoptiuos, & soluta adoptione, nõ sunt iustæ nuptiæ. Itẽ ꝙ incestus, & nefarius coitus dr̃ cum consanguineis. Itẽ ꝙ cessante causa quñq; non cessat effectus.]

a ¶ Ergo. Quia secundũ pręcepta legum fiũt matrimonia; ergo &c.

b ¶ Nõ oẽs. Scilicet mulieres.

c ¶ Quarundã. i. mulierum.

d ¶ In infinitum. Adeo vt si Adã hodie viueret, non posset hr̃e vxorem, ſm Ioã. vt ff.de ritu nupt.l. nuptiæ consistere. ADDITIO. Et hæc vera, siue sint ex legitimo matrimonio, siue non, vt ff. de ritu nupt.l.& nihil.

e ¶ Idẽ iuris. Vt non possint coniungi. ADDITIO. Et est rõ ſm Pet. quia licet filiatio sit finita p emancipationẽ, tñ prohibet honestatis causa: quia in copulandis nuptijs sp inspicitur honestas. l. semper. ff. de ritu nupt. Aret.

¶ Inter eas. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit dictum in genere in transuersalibus: scd̃ò illud specificat in transuersalib. coniũctis per sanguinem: tertiò de cõiunctis per adoptionem: quartò infert ex prædictis vnũ casum. Secunda ibi, Sanè. Tertia ibi, Sed & si. Quarta ibi, Et ideo. Aret.

¶ Inter eas. ¶ Casus * Quęrebatur, an inter collaterales quoq; seruãda esset ĩscripta prohibitio: & videbat dicendum ꝙ nõ: q̃a cessabat ille ascẽsus & descẽsus sanguinis, qui est inter liberos & parẽtes, cuius cõtrariũ decidit in fratribus & sororibus, rõne cuiusdam honestatis, quæ in nuptijs maximè spectatur. l. semper. ff.de ritu nup. licet sint adoptiui, quia adoptio quoq; naturã imitatur. Sed tunc dubitatũ fuit, q̃d iuris soluta adoptione: & videbat idẽ respondendũ ex proximè praeced. §. vbi dissoluta p emancipationẽ adoptione durat adhuc impedimentũ: sed ꝯriũ decidit, q̃a cũ adoptio sit tm̃ iuris ciuilis vinculũ, alio ciuili instr̃o. i. emãcipatione penitus est dissolutũ. l. nihil tã. de reg. iur. diuersitatis aũt rõ inter hũc casum, & casum p̃cedentis §. illa est, q̃a pr̃num illud nomen pudori sp esse oportet, cũ maneant adhuc reliquiæ prioris ptãtis, arg. l. Vnius. §. seruus in eius caput. ff. de cõ. q̃d non est inter fratres. & sorores. Abhorret n. à publica honestate, vt quis iungat cũ ea, quã loco filię prius habuit. l. siquis alumnã. C. eo.] No. ꝙ maior est prohibitio descendentiũ, q̃ collateralium,

SYL.

† Nota, ꝙ licet alias nefarię nuptię propriè dicantur inter ascendentes, & descẽdentes, incestę aũt inter collaterales & affines: attñ quñque his appellõnib. promiscuè utimur gl. Auth. de incest. & nefa. nup. coll. ij. circa princ.

† Huius ꝓhibitionis triplicẽ affert rõnẽ Plutar. ĩ Problem. quem vide.

ctæ sunt, aliæ sunt in ptāte[a] parentū, aliæ in ptāte dñorum. Videamus itaque de ijs, quæ alienò iuri subiectæ sunt. Nā si cognouerimus, quæ istæ personę sunt, sit[b] intelligemus q̃ sui iuris sūt. Ac prius inspiciamus de ijs, q̃ in potestate dñorum sunt.

¶ Olim poterant serui à dñis impunè occidi: hodie aūt non sine causa legibus permissa. h.d.ex l.ij.§.j.ff.eo.

¶ In ptāte itaque dñorū sunt serui. Quę quidem ptās iurisgentiū[c] est. Nam apud omnes peræq, gentes ani

tū attēto p̄senti statu dicunt liberi.]

SYL. a ¶ Ptāte. Hoc verbū quinq; modis accipitur, vt ff.de verb.sig.l. potestatis. Adde, ꝙ capit ēt pro ipsis magistratibus, quos ptātes appellamus. Iuue. Gabiorū esse potestas accipitur etiam pro qualibet iurisdictione. l. iij. §.j.ff.de re.eo. qñq; (vt antiq accipiebāt) pro maioribus magistratib⁹: iuxta illud Pauli ad Ro.c.fi.de iudi. & q merum imperiū haberēt l.eum qui. de iurisd. om. iud. dicit etiā Ep̄m habere in ptāte bona ecclesiæ.i.I cura.c.j.de re. eccle. & tutorem in caput pupilli: quod pro auctoritate accipimus.j.de tur.in pri. & sua potestate facere dicitur in authen.de defen.ciui. in prin. pro sua & propria auctoritate: & sui potestatem non facere, pro eo, quod est in latitare.l.iij.ff.ex qui. ca.in poss. ea.

Prio Topic. ca.11. † Qđ est verum in directo cōtrarijs, & quò ad cognitionē, vt hic secus quo ad effect⁹, vel iuris dispōnem vbi cōtraria est rō. l.inter stipulātem §. sacram. ff. de verbo. obl. & l.j.ff. solu. mat. & l. pen. C. de solu.

b ¶ Simul intelligemus. nam, vt dicit Aristot. cōtrariorum eadem est disciplina, vt hic, & j̄.de tute.j.rñ. & ff.eo. l.j. † Et est hic ar. ꝙ per notitiā vnius immediatorū peruenitur ad alterius notitiam, & faciunt ad hunc. §.ff.de procu.l.Pomponius.§.pen. & ff. e.l.j. & ff de præto.stipula.l.j.§. stipulationum istarum.j̄.de tute.circa princ.

SYL. ¶ Adde, hoc verum quo ad cognitionē absolutè, sed quoad iuris dispōnē ita demū, si sit eadē rō, vt concludunt cōiter Doc.in rub.ff.de acquir. poss.]

¶ In potestate. ¶ Diuidit in tres partes. Primò ponit, qui sint in dominorum potestate. Secundò, vnde dicta potestas descendit. Tertiò, duos eius effectus. Secunda ibi, Quæ quidē. Tertia ibi, Nam apud Ang.

SYL. ¶ Casus. Quia dictū fuerat, ꝙ aliqui erant in ptāte dñorum, quærebatur cuius effectus esset hæc ptās: & refertur ius antiquū. cuius dispō erat, ꝙ dñi hērent ptātē vitæ & necis in seruos: ea rōne, qa cū seruus pleno iure esset in bonis suis, videbat, ꝙ I re sua esset suo arbitrio moderator, & arbiter. l.in re manda ta.C.man. etiā abutēdo.l. sed & si lege.§. cōsuluit. de petl. hær. qđ hodie corrigitur rōne expressa in tex. ibi expedit enim.in §. sequen. Not. ꝙ serui sunt in potestate dominorū. Item ꝙ talis potestas est de iure gentiū. Itē ꝙ illud dr̄ esse de iure gentiū, quod apud oēs gentes, peræq; obseruatur. Itē ꝙ de iure antiquo dñi poterant occidere seruos proprios. Item ꝙ quicquid acquirit seruus, acquirit dño. Itē ꝙ hodie sine cā nō licet dñis in seruos s̄.modū sęuire. Itē ꝙ nō sufficit cām subesse, nisi probetur. Itē ꝙ ita punitur occidens seruū propriū, sicut alienū. Itē ibi, sub imperio nostro potes notare, ꝙ ll. non ligant extra iurisdictionem constituentis.]

c ¶ Iurisgentiū. i.de iure gentiū introducta, vt s̄. de iure perso. §. seruitus. * Adde, ꝙ seruorū ꝯditio, iure gentiū melior fuit: q̃ iure ciuili, quo iure eorū status ꝓ nihilo habet. l. qđ attinet. de reg. iu. sed iure gētiū ñ vident serui ꝓ nihilo habiti. l. nec seru⁹. de pec. iōq; possunt dici nāliter possidere. l. stipulatio ista.§. hæc.đ ver.ob. & l. qđ seruus. de acqui. pos. quin ēt eo iure in iudicio ꝯ dñs stabant. Iob. c. 31. & dño sine filijs decedēti succedebant, Gene c.15. Itē ad militiā assumebant, Genesis c. 14. & bona possidebant. 2. Regū. c. 9. & 16. & si paulò honestiores erāt, assumebant ad munera publica. Arist. li. 5. c. 15. Polytic. sed & apud

apud priscos Germanos , q̃ iure gẽtiũ viuebant , nõ multum à liberis distabant , quod Corne. Tacitus tradit.

a ¶ Animauertere. i. in animo vertere, & cogitare, vt dixit Cato.

b ¶ Esse. Impropriè ponitur pro fuisse , vt statim colligitur, & ff. co. l. j. ¶ Adde , ꝙ apud Grãmaticos locutio nõ est ĩpropria.] Et erat eadẽ patris in filiũ , vt colligiĩ ſm vnã lĩam. ff. đ li. & postu. l. i suis & j. de noxa. § fi. & C. de pa. po. l. fin.

SYL.

† aliàs fuisse.

maduertere[a] possumus, dñis in seruos vitæ necisq; ptãtem † esse:[b] & quodcunq; p seruum acquiritur[c] id dño[d] acquiri[e] Sed hoc tpe nullis hoib. qui sub imperio nr̃o sunt, licet[f] sine causa legibus cognita[g] in seruos suos supra modũ sæuire. Nã ex constitutione[h] diui † Pij Antonini, qui sine causa seruum suum oc-

† aliàs deest, Pij.

¶ Acquiriĩ. s. iustè ſm quosdã, vt ff. de acqui. poss. qđ seruus. in fi. Sed certè hoc esse non põt. nã acquiriĩ, ergo dño: q̃a sibi nõ, vt j. p quas pson. no. acqui. §. Itẽ nobis. & ff. de acqui. hęr. l. placet. Quare dic, ꝙ semp dño q̃riĩ, etiam si quid per dolũ , vel metũ seruus acquirat, vt ff. pro emptio. l. ij. §. Celsus. & §. Põponius. & §. si seruus.

SYL

¶ Adde hoc verũ in dñio: q̃a recessit à priori dño, & nõ potest stare in pẽdenti. l. si ego. ff. de neg. gest. secus in possessione, quæ potest stare absq; eo, ꝙ sit apud aliquẽ quod declaratur per Doc. in d. l. quod seruus.] sed hoc solo inspecto, an q̃ratur: puta, si seruus stipuleĩ operas à liberto, vt ff. de stip. ser. l. antepe. vel si aliud factũ sit in stipulatione, vt j. de stip. ser. §. sed cùm factum. nisi in casibus: quod dic, vt j. de stip. ser. § sed cũ. Nec ob. d. l. quod seruus. q̃a non quærit dño, vt sibi re maneat: nã tenetur reddere. Sed nunquid libertas data à dño , vel à legè (quod fit interdũ, vt C. de ser. q̃ pro præmio liber. ac. p rotũ, & in auth. de mo. §. ij. col. j.) dño quæritur? Rñ. nõ: nam licet quæratur seruo , libero tñ nõ potest dari libertas, vt j. de actio. §. sic itaq;. & ff. de fideicõmiss. li. glo. liter. §. si homini. tñ eo ipso momento sic fit liber, vt dñm nõ habeat:] & sic hæc oppositio est de puncto: sic & aliàs: vt hic vadit Romã, & hic facit murum : non est tñ verum eũ iuisse , vel opus fecisse, licet sit in vltimo momento perficiendi similis quæstio fit. ff. quod metus causa. l. extat.

† Intellige istud ꝟbũ in ijs q̃ nũ quã pñt q̃ri dño , sed bene ipsi seruo. aliàs secus vt di. l. placet. in glo. alle. secundum Ias.

d ¶ Domino . Vel quasi domino : vt fructuario, & bonæ fidei possessori: quib. q̃ritur ex duab. causis , vt j. p quas pso. nob. acquir. §. de ijs, & sequen.

e ¶ Acquiriĩ . Not. hic duos effectus dominicæ potestatis , & est tertius vt non torqueatur in dominum, nisi in casibus, vt C. de quæstio. l. j. & l. seruos.

Pñtis dñi cæ triplex ē effectus.

f ¶ Licet. i. licitũ ē legibus: q̃a si seruꝰ sciat insidias dño parari, & ipse auxiliũ nõ tulerit, supplicium debet præstare, qđ mortẽ interpretamur: sed & si accusauerit eũ crĩaliter (excepto crĩe lęsę maiestatis) vel si dñm viderit periclitantẽ, & eũ nõ adiuuerit, vel si immiscuerit se vxori suæ , vel alijs modis.

¶ Adde, ꝙ hæc glo. non est Accursij, sed quædã additio , quæ in bonis codicibus non reperitur.

SYL.

g ¶ Cognita . Vt quia eũ cũ vxore inuenerit, vel simili delicto: quo casu ẽt occidere licet, vt ff. de ver. obli. q̃ sernũ. & ff. de leg. j. q̃d ergo §. si hęres. & ff. ad l. Iul. de adul. marito. §. j. si aũt aliàs deliquit, vel dño non obedierit , lĩmè eũ corrigere põt : non tñ vltra modũ boni viri arbitrio comprehensum, vt C. de emen. ser. l. j. Sed nunquid sine cã verberare põt? Rñ sic modicè, ſm Ioan. † vt C de emen. ser. l. j. sed Pla. dicit ꝙ non : aliter , si nimis corripiat sine culpa, tenetur vel vẽdere, vel dare, vt ff. ad l. Cor. de sic. l. j. §. j. & hic sequitur, & ff. eodem. tit. l. j.

¶ Adde, ꝙ hæc gl. communiter tenetur. de quo latè dixi in l. vt vim in 6. exemplo in glo. j. de iust. & iur.]

† Ista opinio Ioan. approbatur hic p Petrũ de Bellapert. & Ange. SYL.

h ¶ Constitutione. cuius verba sunt infrà eo. §. fin.

a ¶ Alienum

a ¶ Alienum seruū. Sed certè qui seruum alienum occidit.l.Aquilia tenet, vt ff.ad l.Aquil.l.ij.in princ.& ī.de l.Aquil. in prin.ꝙ actio hic hrē locum nō pōt:cū non dño, immo cōtra dominum daretur: quod esse non debet, vt ff. ad l. Aquil. Itē Mela.§.legis. Sed dic,ꝙ hoc est verum quantum ad criminalē pœnā legis Corneliæ de sicarijs,vt ī de pu,iu.§.item lex. quæ pœna tā seruis ꝙ in liberis locū habet,vt ff.ad le.Cor.de sica.l.j.§.j.(i)Interdū ēt ciuiliter tenetur, si alterius intereſt,vt creditoris,vt ff.de pig seruum quē quis, vel fructuarij,vt ff. ad l.Aql. sed & si proprietatis.& ff de dolo l.& elegāter. §. si seruū vsuatium. ADDITIO. (i) Nisi probaret cū nō ex vulnerib. mortuū: vt qa post triduū surrexit, & cū baculo incessit, vt not. glo.in l.j C.de emen. ser secundū Iaſ.

ciderit, nō minus puniri iubetur, ꝙ si alienum seruū[a] occiderit.

¶ Dñi,ꝙ attroci[a], ꝙ par est, seruos tractāt, vēdere cogunt,& pretiū recipere. h. d. ex l. j. in fi.& l. seq.ff.eo.

¶Sed † & maior[b] asperitas domino rū eiusdē Principis constitutione coercetur. Nā Antoninus cōsultus[c] à quibusdam Præsidibus,ꝓuinciarū de ijs seruis, q ad ædē[d] sacrā,vel ad statuam Principū confugiunt, ꝓcepit

† Nō esse contemnendā seruorū conditionem disputat grauissimè Macro.ca. xj. li. j.Satur. vbi vide pro hoc materiæ huius loci.

¶ Sed &Diuidit iste §.in quinq; partes. Primò ponit dictū in gñe. Secūdò illud exemplificat, & rōnem reddit. Tertiò ponit verba rescripti, de quo fit mentio in prin.§ Quartò cōcludit. Quintò minat officiali,nō obseruāti. legē istā.Secunda ibi,Nam Antonius. Tertia ibi, Cuius rescripti. Quarta ibi,ideoq; Quinta ibi, Qui Sabinus.

S Y L. ¶ Casus. Quia iā s.prohibitum fuerat seruos proprios occidi:dubitatū fuit, an saltē circa mortē illibata remanserit ptās dominorū:quod ea rōne videbatur dicendū,quia licet abuti re ꝓpria.l.sed si leg.§.cōsuluit.ff.de pe.hæ re.At contrariū rñdetur ex rescripto diui Antonini, inducto ea rōne ,ne qs re sua male vtatur. * Nam cum serui quoq; hoīes sint, indignū visum est optimo Imperatori, ꝙ dñi in eos ita imperiū exercerēt,sicut in iumenta.] Not. ꝙ nimia sceuitias dominorū in

seruos damnatur. Itē ꝙ cōfugiens ad ædē sacrā, vel statuā Principis,est securus. Itē ꝙ ex eā quis cogitur vendere rem suā,cōtra l.nec emere.C. de iur. deli.Itē ꝙ publicè intereſt,quē re sua non malè vti. Itē ꝙ ius suū non est alicui auferendum: & ꝙ iustè præcauribus non est negandus assensus. Item ꝙ seruus contrà dñm pōt habere recursum ad iudices. Item ꝙ puniē qui aduersus.l.fraudem facit: eisea quod aduerte, qa aliqui (vt Ang. hic) vñt intelligere hoc in officiali, quasi iste Sabinus fuerit officialis,qd est falsum Nam Sabinus erat dñs seruorum malè habitorū, vt colligitur ibi, Qui ex familia Iulij Sabini, &c.]

b ¶ Maior. idest magna, vel maior, quàm æquum sit.

S Y L. ¶Adde ꝙ hæc gl. non ad hoc,ꝙ comparatiuus ponitur aliqñ pro positiuo. sed hic ponitur comparatiuus ad ostendendum magnam quandam sæuitiam. sicuti appellatur vis maior in l. si metees. §. vis.ff.loca.]

c ¶ Consultus. i.interrogatus: sic.ff. de pac.l.item quia.§. fin. vnde illud: Consulto te quęrens:ibi consulto eō filium dans. Accur. Versus.

d ¶ Ædem sacram. Ad quæ loca olim & hodie confugiunt circa quæ distingue,vt diximus in auth de mā. Prin. § neque autem. coll.iij.

S Y L. * Vnde originē duxerit mos iste confugiendi ad ædē sacrā, & ad Principē statuas, exposui hoc loco in Annota. * Idem, si quis confugiat ad sacerdotem ferentem corpus Christi.nam & in multo magis rutus est,vt not. Hosti. in c. sane de celeb. miss. & alex. in rub. ff. de ope no.nun.coll. iiij.]

ADDITIO. Et tuuitur ſm Ioan. Fab. & Ang.qñ sine armis nullo pcedente delicto,

pit, vt si intolerabilis videatur sæuitia dñorũ, cogantur [a] seruos suos bonis [b] cõdõnib. vendere, vt preciũ dñis daretur: & rectè. [c] Expedit. n. reipublicæ, ne sua re qs malè vtatur. [d] Cuius rescripti ad Aeliũ Martianũ [e] missi verba sunt hæc: Dominorũ [f] quidem potestatẽ in seruos suos illibatam [g] esse oportet, nec cuiquam hominum ius suum detrahi: sed & dominorum interest, [h] ne auxilium contra sæuitiam, vel famem, uel intolerabilem iniuriã [i] denegetur [k] ijs, qui iustè depre

delicto, sed pp dñi sæuitiã, vel ẽt sui criminis grauiorẽ punitionẽ cõfugiũt vt hic: aliàs ñ, vt l si seruus. & l. si §. & hoc qdẽ, C. de ijs q ad eccl. cõfu. & c. inter alia. extra de immu. ec. sed de iure canonico ñ iuuatur delinquens in eccl. c. fi. extra eod. tit aliàs sic: nisi esset public' latro, vt d. c. inter & idẽ poia intelligas de cęmeterio, ut 17. q. 4. c. si qs contumax. Iason.

a ¶ Cogantur. Nor. hic q aliquis cogit vẽdere rem suã. * Hoc est contra. l. inuitũ. C. d cõtrah. emp. Sed dicas hoc tolerari ob immanem dñi sęuitiã nã & aliàs quoq; pp nimiã seueritatẽ à cõibus iuris regulis recedi videm': vt ecce, ex hac cã pr cogit filiũ emãcipare l. fi. si qs à pat. vxor à uiro separat: c. literas. de restit spol. societas dirimit. l. si cõuenerit. pro soc. Sũt tñ & alij ca us; quibus uendere cogimur, ex quibus mulros colligit glo. in d l. inuitũ & in l. Iulianus. §. idẽ Celsus. ff de actio emptio. & in l. Nec emere. & ibi Ias. C. de iure deli.

b ¶ Bonis cõdõnib s ut preciũ hẽat, & ad dñm primũ non reuertant, ut j. §. px. & §. fi. Et ne simili pœna anteriorũ afficiant, uel ne exponant, uel pstituant ab eodẽ, ut j. proxi. § & §. fina.

SYL. * ¶ Tu dicas quemadmodũ declaraui hic in Cõmẽ. ex Theophilo, iõ dixisse bonis cõdõnibus, ne forte iratus seruo dñs i uẽditione graues aliquas cõditiones apponeret, ueluti, ut aliquãdiu i uinculis cõtineat, uel nũq manumittant, uel in aerẽ insalubrẽ ablegetur.] * Huic declarationi congruit. l. Statu liberos. 2. de statulib.

c ¶ Rectè, scilicet præcepit.

d ¶ Malè utat. Quia interest Principi-

locupletes sub se hre subiectos, vt in auth. vt iu. sine quoquo suf. in princ. coll. 2. qđ nõ contingeret, si cui libero seruos suos liceret occidere. Et nota, q illud idẽ, qđ interest priuati principaliter, & reipublicæ interest secũdario, ut s. diximus de iusti. & iu. in fin. ar. cõtra, ff. sol. ma. ẽt. §. licet. † & l. si constãte. §. si maritus. Accur. * Qđ dicit de subiectis locupletib', põt interesse reipu. sm Ale. in l. j. ff. sol. matr pp collectas iponẽdas, qñ resp. egeret pecunia pro expẽdẽdis militib. & d multiplici vtilitate publica uide q dixi s. d iu. & iu. § ul.

e ¶ Martianum. Proconsulem Eticæ, aliàs Euticæ urbis, ut ff. e. l. 2. §. si dñs. * Legendum est Beticæ.

f ¶ Dñorũ Hincinde allegat, & primo duas pro dñis rõnes, uel dicta ponit.

g ¶ Illibatam. i. non diminutam.

h ¶ Interest i. eis pderit, ut seruos ñ pdãt. & dic denegetur s. à nobis. uel dic itẽ rest. i. ad eos ptinet ne denegei, s. a se dñis: cũ forte uxor, uel filij, uel alii dñi familiares inferãt hoc. sed pria verior. * ¶ Verius est qđ ait Theophi. in Institut. Græcis: ne serui oppressi nimia dñorũ sæuitia, desperantes ab hmõi iugo se liberatũ iri, aut man' sibiipsis inferant. aut arrepta fuga pretiũ sui dño auferant, cuius rei exemplũ celebre posuimus hic in nostris Annota.

i ¶ Iniuriã, q patiunt iure nulli inspecto, ñ iure ciuili, ut j. de iniu §. seruis * Dic, q uetere iniuriã patiũt, q a id, qđ p eos fit, ñ iure fit. l j ff. de iniu. sed nõ hoc iniuriarũ actionẽ. q a iuris interpretatione dño fieri censetur iniuria.

k ¶ Denegetur. sic. ff. de offi. præ. ur. l. j. §. quod autem.

† Solue secundum Doct. hic & dic, q non tenetur de culpa vt ibi, sed de sæuitia, & dolo maxi-n. è in homine sic, vt hic, qui dolus ex facti atro citare præsumitur.

SYL. vt l. j. ff. de do. excep.

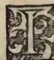
SYL.

a ¶ Infami.

cantur. Ideoq; cognosce de q̄relis eorũ, qui ex familia Iulij Sabini ad sacrã statuam confugerunt: & si, vel durius habitos, q̄ æquũ est, vel † infami [a] iniuria affectos esse cognoueris, venundari iube, ita vt in ptãtē dñi non reuertantur: † qui Sabinus si meæ constõni fraudem [b] fecerit, sciat me hoc admissũ aduersus se seueri9 executorũ.

¶ De patria potestate.

¶ Descēdentes ex iustis nuptijs, in ptãte nostra sunt, & quid sint nuptiæ. h.d. ex l. irē. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur.

IN ptãte [c] † nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis [d] nuptijs ,pcreauimus. † nuptiæ [e] autē, siue matrimo-

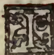
a Infami. i. Ifamata seu magna iiu. Infamem appellat: q̄ supra dixit intolerabilem. vel intelligit impudicam & turpem uiolationem. l. 2. ff. eodem.

b Fraudē. vel euidenter, qa nõ obedit, uel callidè dicens non esse iustum seruum q fugit.

SYL. Adde, quòd hæc glo. male intelligit: quia text. intelligeret de fraude cõmissa a dño, ñ à seruo, cui9 fraudis exēpla vide hic per Christof & Ias. * Imo Accur. intellexit de dño: sensus ãt est, si Sabinus non paruerit, vel callido aliquo cõmento sñīam, & vim meæ constitutionis eluserit & põt poni exēplum, ueluti si hic Sabinus submitteret emptorem, qui seruum pecunia ipsius Sabini emeret, & eius intuitu postea semper in vinculis haberet. Fraus enim legi fit, cùm quis saluis verbis legis, sententi ã eius circumuenit. l. contra. de legi.

† aliàs immani.

SYL. ¶ De patria ptãte. Continuatio clara est ex diuisione facta in prin. ti. præceden. sed circa hãc rub. cõsidera, q vr̄ malè posita: qa cũ patria ptãs sit causata ex nuptijs, vt ĩ. tit nostro in prin. & ex adoptione, ergo illi tituli erant ,pponẽdi: qa cã debet p̄cedere cãtũ: & ita aliàs vidi Maria. Soz. iuniorē opponere: sed rñsio est, q cã immediata est ius ciuile, nõ nuptię: aliàs patria potestas diceret de iure gẽtiũ. qđ ē falsũ: & dictio, ex, posita hic in text. exponi põt. i. pp. l. j. §. ex incendio. ff. de incen. ru. nau. vel dicas, causata causis postponi quo ad ordinē intellectus, ut per Docto. in rub. ĩ. de oblig.

N potestate Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primò ponit dictũ in genere, q sunt liberi in nr̃a potestate. Scđò diffinitionem nuptiarũ, uel matrimonij. Tertiò qui habet filios in ptãte. Quartò ex prædictis infert, specificando, qđ primo dixerat. Secunda ibi, Nuptię. Tertia ibi, ius autem. Quarta ibi, Qui igitur. Ang.

¶ Casus non ponit, cũ diuidendo, & diffiniendo procedat. No. qui sint in ptãte nostra. Item ibi quid sint nuptię, & quid matrimoniũ; & dic aliter diffiniri nuptias. in l. j. ff. de ritu nupt.]

Concor. cùm hoc tex. c. vlt. extra de cõuer. in fid. ī me. cùm, autem.

* † Cõcor. 27. q. 2. in summa.

c In ptãte. Hoc verbum multis modis sumitur. ut s̄. ptox titu. diximus. §. j.

d Ex iustis Quæ sunt iustæ, dicitur infra tit. proxi.

SYL. Ex hac gl. iuncto tex. no. q filii spurii, vel aliter illeḡmi, ñ sũt ī ptãte parētis, nisi postea legitimentur. §. fi. ĩ. tit 1.] * Adde, q non solũ per mrĩmoniũ, & legitimationē inducitur patria potestas, sed ēt per adoptionem ascendentium, & arrogationem. §. 1. ĩ. titu. 2.

e Nuptiæ. & dicuntur ab obnubendo, idest uelãdo: quia uelatæ incedere debent, vt ait Isid.

Nuptiæ vnde dicantur.

Adde, q orationem assignat text. in c hæc imago. 33. quæstio. 5. quia nõ est gloria, aut imago Dei. * Adde, q ideò velabantur, vel pudoris gratia, cap. nec illud. 30. q. 5. vel ut scirent semper maritis subditas futuras & humiles. c. fœminæ. ead. q. 5.

Sed

Matrimonium unde dicatur.

† Facit tex. in c.j. de frig. & malef. ad. de Gell.li. 11. cap. 6.

†Concor. 32.q.2. solet.

Sed mrimoniũ dr̃ ideo, qa mulier nubit, vt mr̃ fiat: † (i) & hæc duo noĩa (licet diuersis rõnib.) idẽ significant. Irẽ cõiugiũ, & cõnubiũ, & cõsortiũ, vt ff. de ri.nup l.in eo iure. §.hoc caput. licet hoc vltimũ quõq; inter seruos accipiatur, vt C de ser.fug.l.fi. inter quos ,ppriẽ dr̃ cõtubernio, vt C. de incest.nup.cũ ancillis.

niũ, est viri & mulieris ɔiũctio a † indiuiduã b vitę cõsuetudinẽ ɔtinẽs.

ADDITIO. Ideo ab eo potius, quàm patre denominatur: quia maiora sustinet onera. Est enim ante partum onerosa, in partu dolorosa, & post partũ laboriosa, vt extrà, de conuer. infide. ex literis. Ioan. Fab. & Ang.

a ¶ Cõiunctio. Animorũ, non corporũ tm̃, vt ff. de reg. iuris. l. nuptias. & illa coniunctio animorũ significat unionẽ, quæ cõsistit inter Deũ & iustã animã. Vnde Apost. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cũ eo. Reliquũ, s. coniunctio corporũ, designat cõformitatẽ, quę cõsistit in carne inter Christũ & sanctã Ecclesiam, i. humanum genus. Vnde Euangelista: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

Ioannes.

SYL. ¶ Adde tñ, ꝙ sola cõiũctio animi sufficit cũ intẽtione cõiũgẽdi corpus .d. l. nuptias. ff. de reg. iu. & vltima verba gl. sunt verba tex. ĩ c. debitũ. de biga.]

b ¶ Indiuiduam. Quo ad affectionẽ: sic ĩ. de iust. & iu. in princ. actu. n. plerunque fit separatio, tam iure veteri, quàm nouo permittente, vt C. de repu. l. consensu. & in Auth. de nup. §. si igitur. coll. iiij. & in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. quia verò pluri. coll. vij.

SYL. ¶ Adde hoc verũ de iure ciuili, secus de iure canonico. c. de infidelibus. de cõsang. & affi. qđ ius canonicũ in mã peccati seruatur. c. j. de ope. no. nun.]

* * Adde, ꝙ ad demonstrandũ hãc vitæ indiuiduã, q̃ esse debet, inter coniuges consuetudinem, olim cingulo noua nupta præcingebatur, & illius caput comebatur hasta cęlibari, quæ in corpore gladiatoris abiecti, occisiq; stetisset; quod latius explicat Festus in vet. cęlibari. & ver. cingulo.

Sed nũquid hãc affectionẽ habet aliquis ad concubinã quõq;? Certè sic, & iõ adijcias huic diffinitioni diuini, & humani iuris cõicatio, vt ff. de ri. nup. l. j. Diuini, q a eiusdẽ sectę debẽt esse, vt nõ sit vnus Christianus, & alter Iudęus, vt C. de Iudæis. l ne q s humani. quia forũ viri sequit̃ vxor ff. ad munic. l. fi. §. ij. sed secus in cõcubina, vel qualiter minus legitima vxore, vt ff. ad mun. de iure. §. fi. licet cõcubinatus iure permittẽte sit. ff. de cõcu. l. in cõcubinatu. in fi (i) Neque valet oppositio de matre ad filiũ, quia ibi non est talis consuetudo qua Iis ad vxorem, vt ĩ. titu. j. § ergo. & in Auth. quomodo opor. epi. §. j. coll. j. & §. quanta. ibi, Sed aut solex &c.

Matrimonij diffinitioni aliqd addendum est.

Concubinatus an sit pmissus.

¶ Adde, ꝙ Christoph. hic dicit, ꝙ hęc gl. peccat in Spiritũ sanctũ, i. in Imperatorẽ, volendo supplere: ideo dicit tenendũ esse tex. vt iacet: & ad oppositionẽ de concubina dicendum est, ꝙ nõ continet concubinatus indiuiduã consuetudinẽ vitę: quia ex voluntate sola dirimi potest, vt per eum hic.

* Adde pręterea, ꝙ falsa est expositio gl. circa verbũ, diuini, positũ in d. l j. de ri. nup. Nã, vt docui hic in Annot. Modest. loquitur de cõicatione sacrorũ, ꝙ s. uxor tenetur seruare ritus sacrificiorũ viri: olim. n. quęlibet familia propria sacra habebat. Qđ autẽ dicit concubinã non sequi forũ concubini, intellige ex eo, ꝙ sit cõcubina, sed bene alio respectu põt effici de eius foro, veluti, si eo conferret maiorem partẽ fortunarum suarũ, vel ibi domiciliũ suum collocaret, vt declarat Batt. in d. l. vlt. §. ij. ad municip.

ADDITIO. (i) Dũmodo vnũ de quatuor, q̃ hñr in l. j. eo. ti. interueniat, vt ibi no. gl. & Bar. in l. fi. eo. ti. Sed hodie s̃m fidem, & iura canonica cõcubinatus nullo modo est permissus, imò quælibet, etiã simplex fornicatio, est peccatũ mortale, vt in cle. ad nostrã. extrà, de hæret. Io Fab. & Ang. Aret.

¶ Ius aũt. Diuidit ĩ tres partes. In prima ponit, qui habeant filios in ptãte: in scd̃a, q̃ sint in ptãte: in tertia exceptionẽ in descendentib. ex fœminis. Scd̃a ibi, Qui igit. Tertia ibi, Qui aũt.

Lati 11.

¶ Casus. Quęsitū fuit, qui hñt filios in ptāte: & ex definitione s̄. in prin. huius tit. facta videbat̄, ꝙ oēs, q̄ eos susceperāt ex iustis nuptijs: cōtrariū decidit̄, ꝙ soli ciues Romani: rō decidēdi est, quia cū hęc sit inuentio iuris ciuilis Romanorum, non pōt talis, l. ligare ex iurisdictionem disponētis l. fi. ff. de iuris. om. iud. sed tūc in scđo loco fuit dubitatū, an nepotes, vel alij descēdētes essent in ptāte aui, vel patris: & videbat̄ dicendū, ꝙ pr̄is: quia cū inter ipsum & vxorē sint iustæ nuptiæ, & ij habeant in ptāte, qui ex iustis nuptijs gñant, vt s̄. in prin. videbant̄ esse in ptāte patris generātis. Contrariū tñ decidit̄, q̄a imò sunt in ptāte aui, ea rōne, q̄a qui in ptāte alterius est, nō pōt aliū hr̄e in ptāte. §. itē vobis. j̄. per quas pers nob. acqui. Vltimò dubitabat̄, an idē esset in descendentib. ex filia: & dubiū faciebat proxima decisio, cuius ɔ̄riū rñdet̄ ea rōne, q̄a filij patrisfamiliā, & dignitatē sequunt̄, nō matris. l. liberos. de senat. No. ꝙ soli Ro. ciues hñt filios in ptāte. Itē ꝙ verba nō dr̄r superflua, q̄ ad maiorē declarationē ponuntur: nō. n. erat necessaria illa clausula, Nulli. n. cū esset dictū, propriū q̄d est, q̄d alteri non cōpetit. l. oēs populi. ff. de iust. & iu. & ad hoc allegat̄ iste tex. p̄ Dec. in cons. 262 col. 1. Itē ꝙ dictio. igitur, est illatiua. Itē ꝙ eandē ptātem habet auus in nepotē, quàm pater in filium. Itē ꝙ descendentes ex filia non sunt in ptāte aui materni: & sic ꝙ descendentes seq patrem. non matrem, quo ad patriam potestatem & familiam]

¶ Ciues Rom. tm̄ filios habēt in potestate, & descendētes ex masculis non feminis. h. d. ex l. item. cū seq.

ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur.

¶ Ius aūt [a] potestatis, q̄d in liberos habemus, propriū est ciuiū Ro-

Potestas patria in septē consistit.

a ¶ Ius autē. Quod consistit in septem. Primò, quia necessitate famis pater filium vendere potest, vel obligare, vt C. de par. qui fil. distr. l. ij.

* Cautè gl. loquit̄ de patre: non. n. hoc liceret auo vt tradit Salic. post alios in d. l. ij.] Secūdò, quia ab eo in ius vocari non potest, vt C. de in ius voc. l. fin.

* Hic non est effectus patrię ptātis: nā nec filius emācipatus vocat ī ius patrē sine venia. d. l. fi. ideóq; in pr̄e naturali, & in matre. l. iiij. & vj. ff. de in ius voc. in hoc autem introductū est propter reuerentiam omnib. parentibus exhibendam. d. l. vj.] Tertiò, quia nec cum eis agendo iudiciū habere possumus, vt ff. de iudic. l. lis.

* Excipe cām castrēsis peculij, & alios casus ibi relatos p̄ gl.] Quarto, quia p̄ eū acquirimus, vt j. per quas pers. no. acq. §. j. Quintò, quia in iudicio cōtra aliū sine licentia nostra esse non potest, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. j. (i)

* Limita hoc multis modis, quos p̄sequit Soc. ī trac. reg. & fall. reg. 196. incip. Filiusfa in iudicio.] Sexto, q̄a eo inuito sua bona aduētitia administramus, vt j̄. † p̄ quas perso. nob. acq. §. j. Quidā tñ dixerunt: ꝙ alimenta adinuicē hoc iure p̄stant̄: quod falsum est, cùm in emancipatis etiā hoc fit, vt ff. de lib. agno. l. si quis à liberis. in princ. Itē ciuilis obligatio inter nos esse nō pōt, vt ff. de inutil. stip. §. itē inutilis. †

* Hinc est ꝙ donatio patris facta filio est inutilis, eāq; reuocare pōt l. donationes quas. C de do. inter vi. & vx. nā alioq videret̄ sibi redonare, cū quicq̄d acq̄rit filius pr̄i acquirat, q̄ obligatio nō cōsistit l. liber hō. 2. in prin. de verb. obl. n̄ illis aūt obligatio bñ inter eos cōtrahit: sicuti & cū seruo. §. j. de fideiuss.] Est & octauus, vt possim petere filiū in meā ptātem. Circa q̄d distingue, ꝙ aut à nullo detinet̄, aut ab aliquo: si ab aliquo volēs, aut inuitus. Primo casu petā eum per officiū iudicis. ff. de lib. exhi. l. iij. § hoc aūt. & p̄iudiciali actione in rē agam, vt j̄. de act. §. p̄iudiciales. non interdicto, nisi in casu, vt si volo eū adire hæreditatem, in qua factus est hæres, vt ff. de acqui. hær. si quis mihi §. iussum. & ff. de libe. exhib. si eū. In secundo, eadē auxilia locum habent, & plura .s. rei vendicatio

† Meliu[s] facit l. j. C. de boni[s] mat.

† Adde a[d] lium [...] Doct. qui in atroci[o]ribus del[i]ctis filius, qui est i[n] ptāte pr̄is, p̄p[...] patris mi[...]nus punit̄ licet no[n] excuset̄ i[n] totum, v[t] ff. de reg[.] iuris. l. a[...] ea. secun[dū] Pet. d[e] Bellapert. hic.

dicatio de iure Romano, vt ff. de rei ven. l. j. §. j. In tertio locũ habet interdictum, de libe hom. exhi. Item actio in rem de iure Quiritum, vt ff. de rei ven. l. j. §. j. & de lib. exhi. l. j. j. respon.

SYL. * ¶ Adde nonum, ꝙ olim habebat in filiũ ius vitę & necis. l. In suis. ff. de lib. & postu. hodie vero emendandi & moderatę corrigẽdi. l. j. C. d emẽ. prop. Decimus est, ꝙ filius ñ poterat vti alijs sacris atque pr̃ veteret, vt inquit Alc. li. Prætermiss. j. in ver sacra. Vndecimus, ꝙ nõ obligat ex voto facto reip. l. ij. §. voto. ff. de polli. 12. ꝙ non potest testari, nec codicillos facere. l. pe. & fi. C. qui testa. fa. pos. 13. ꝙ dẽt institui, aut nominatim exhæredari. j. de exhær. li. in prin. 14. ꝙ non potest donare causa mortis absq; consensu pater no. l. Tam is. ff. de don. cau. mor. 15. ꝙ non põt contrahere matrimoniũ ƒm ius ciuile nisi patre consentiente. j. tit. j. in princi. quos supra scriptos esse ctus latius in Commenta. declaraui.

* Vide Bardz. in l. In auditu ff. ad legem Cor. de si. ca. & Alc. li ij. Disp. capit. 22. & Aldob. hic in An nota. & Cõment.

ADDITIO. (i) Scilicet spãli: nec sufficeret gñalis siue vtilis. Itẽ nec ratihabitio postea seques, vt no. gl. in l. iij. §. sed vtrũ. ff. de mi. Et hæc vera, nisi simul cũ pr̃e agat, vel cõueniat. Itẽ nisi in cã criminali, vel in casibus vbi pr̃i non quærit vsusfructus, ƒm Ang. hic. Itẽ nisi sit tutor alicuius, vel procurator. c. qui gñaliter. de procu. li. 6. Ias.]

† Hoc inductum fuit ex cõstitutione D. Antonini, qua oẽs qui in quadã orbe Ro. sunt ciui. Ro. effe

a ¶ Romanorũ i. omnũ † q̃ sunt de Romano Imperio, aliæ vero gentes, vt seruos tenẽt filios vt Sclaui: aliæ vt prorsus absolutos, vt Francigenæ ideo cautẽ dicit. j. Talem, qualẽ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ex gl alias inferebat Deci. ꝙ in Gallia nõ daret suitas, & ꝙ filij Gallorũ testari possent ẽt in aduentitijs: qđ tñ dicit falsum: quia in Gallia habetur rõ patriæ potestatis: Deci. in

sti. sũt. l. in orbe de sta. ho.

manorũ.[a] † Nulli enim alij sunt homines, qui talem in liberos habeãt potestatem, qualẽ nos habem[b]. Qui igitur ex te, & vxore [b] tua nascitur, in tua [c] potestate est. Item qui ex filio tuo, & vxore eius nascitur, id est nepos tuus, & neptis, æquè in tua sunt ptãte: & pronepos, & proneptis, & deinceps cæteri oẽs. Qui † tamen ex filia tua nascunẽ, in ptãte tua non sunt, [d] sed † patris eorũ.

l. qui se patris. col. ij. C. vnde il. * licet non eodem modo, de quo vide Alci. lib. ij. Dispu. c. 22.]

* Adde, ꝙ hoc ius ptãtis morib. receptũ fuit. l. patre. ff. de ijs qui sunt sui vel ali. iu. & sic à lege 12. tab. descendit: sed cũ cõstitõne Antonini, de qua in l. q̃ in orbe. de sta. ho. q̃ in orbe Romano sũt, ciues Ro. effecti sint, sequitur ad oẽs Christianos hodie illud ptinere, qua pp & Francia cõicatũ est, quia & ipsi pars sũt Romani imperij, eodẽ iure viuunt, licet Regibus Germanorũ, quos Imperatoris titulo Romani Pontifices isigniuerũt, nõ subsint ƒm Alcia. in l. ptãtis. de verb. sig. hodie tñ ex cõsuetudine Franciæ filiusfa. sibi acquirit, non parẽtibus, vt testat And. Tiraq. i trac. de retract. lignag § j gl. 9. nu. 60. vbi vide circa hanc glos.]

† aliàs ãt.

† aliàs in patri.

b ¶ Et vxore. Aliud si ex cõcubina, vt j. tit. j. §. fi. vel incesto coitu natus, vt in auth. qui mo. na. effi. le. col. vj. §. fi.

* Adde, ꝙ si sit vxor illegitima, alter tñ coniugũ ignorauerit impedimentum, de iure canonico filij sunt legitimi, & succedunt patri etiam scienti c. ij. &c. ex tenore. qui fil. sint leg.

c ¶ In tua. Si tñ tu sis tui iuris, non aliàs, vt ff. ad l. Iul. de adul. sic eueniet.

d ¶ Non sunt. Quia q̃ nascunẽ, patrisfamiliã sequunẽ, vt j. de leg agna. tu. §. j. & in hoc sequiẽ conditionem patris, vt ff. de sta. ho. l. cum legitimæ,

¶ De nuptijs. Supra ti proxi. dictũ est, ꝙ in ptãte nr̃a sunt liberi nr̃i, quos ex iustis nuptijs procreauimus, ideo hic subiungiẽ inter quos dictæ iustæ nuptiæ cõtrahũtur. Are.

Cõtinuatio.

Vitas. Iste titu. diuidiẽ in octo partes. In pria ponit q̃ possunt cõtrahere mr̃imoniũ, & q̃liter subijciendo.

ciendo.q. de filio, & filia furiosi. sc'da ibi, Ergo nō oēs. ubi ponit quasdā eē psonas, inter quas nō pōt esse mrimo niū, s. inter ascēdētes, & descēdētes. tertia ibi, Inter eas, ubi ponit inter quas personas ex collaterali- bus, ēt coniun ctis p adoptio nē, pōt fieri, & ñ fieri mrimo niū. 4. ibi, Affi nitatis, ubi po nit inter quas psonas nō pōt fieri mrimo- niū rōne affi- nitatis. 5. ibi, Illud certum, vbi ponit, qualiter mrimoniū prohibetur rōne seruilis cognationis. 6. ibi, Sūt & aliæ, vbi ponit gñaliter quasdā esse alias p sonas, inter quas nō pt cōstitui mri- monium 7. ibi, Si aduersus. annullat ma trimonia cōtracta cōtra iuris pcepta, & q cq d secutū est exinde, & punit cō tra faciētes. 8: ibi, Aliqñ, ubi ponit de filijs naturalibus, & qūo pōt ltimari. Item prima pars principalis diuidi- tur in tres partes. Nā in prima ponit dictum gñale: in secunda illud decla- rat: in tertia determinat incidentem quæstionem. Secunda ibi, Masculi. Tertia ibi, unde quæsitum. śm Por.

† aliàs de iustis nuptijs.

¶ De † nuptijs.

¶ Iustæ sunt nuptiæ q̄ śm ll. fiunt inter puberes, & in filijs cum consensu parentis: dato etiam mō filijs furiosi, quomodo nubere iure possint. hoc dicit ex le ge secun. & seq. ff. eodem.

SYL. ¶ Casus: Quærebat q̄ essent iustæ nu ptiæ. & rñdet, ꝙ intelligunt illæ, q̄ fa- ctę sunt śm pcepta legū, q a ñ ex hac gñali declaratione nō hēbat particu- laris doctrina, quæsitum fuit, an circa ætatem esset status terminus, & cum nuptias faciat cōsensus, nō concubi- tus. l. nuptias. ff. de reg. iu. videbat cō siderari dñe tp̄s, quo hoīes hñt perfe ctū consensum, & sic tp̄s 25. an. l. 1. ff. de min. q a sumus in casu, ī quo retrō nō pōt ponere in pristinum. Hoc ñ nō obstante deciditur, ꝙ attendatur pubertas, quia hoc tpe & mulier est uiri potens, & mas aptus ad gñandū: & statim ꝙ quis est habilis ad gñan- dum, dr̄ habilis ad mrimonium: quia hac rōne inuenta est cōiūctio. q̄ ætas de obligationes habilis est. §. pupil- lus. j. de iniu. stip. Successiue q̄situm

est, an filijsfa. dummō essent puberes, absolutè contrahere possent nuptias, & vr̄ dicēdū ꝙ sic: nec quicq̄ obstare patriā ptātē, q a cū hic agat de cōiun- ctione naturali, ñ vr̄, ꝙ pr̄ia ptās aliqd operet. §. sed naturalia. j̄. de iur. na. gen. & ciuil. At con- trarium deci- ditur, & rō de cidendi ponit. in tex. Quod fa- ctum est, vt sit dubiratum, an filij furiosi, cu ius nullus est

Vstas aūt nu ptias in ter se consensus possint nubere: & dicendū videbatur, ꝙ non: quia cum consen- sus eius sit impossibilis: * tam expres sus, q a s. mente caret. §. Itē furiosi. j̄. q. testa. fa. pos. q̄ tacitus, q a is tacendo consentit, q cōtradiceret posset.] lex aūt consensum pr̄num exigat, priua- tus videbat filius ex hoc impedimen- to. Attñ decidit oppositū. & dr̄, ꝙ quā uis iure antiquo hoc esset, tñ Impera tor ad remouēda mrimonij impedi- mēta dedit modū nubendi. l. furiosi. C eo.* Pronior aūt fuit antiqtas in p mittendo filiæ furiosi nubere absque pr̄is cōsensu. q a in cōseruāda eius pu dicitia plus suberat periculi, tñ ob na turæ stimulos in mulierib. acutiores, tum ob sexus imbecillitatē. Videmus .n. eadē rōne cōstitutū, vt ī neptis mri monio cōsensus aui sufficiat, ī nepote verò tā aui q̄ pr̄is uoluntas exigat. l. orone. ff. de ritu nup.] Not. quæ sint iustæ nuptię. Itē in qua ætate cōtrahe re mrimoniū liceat. Itē ꝙ in filio con trahēte matrimoniū reqrit cōsensus pr̄nus ex ciuili, & nāli rōne. Itē ꝙ non solū cōsensus, sed iustus reqrit. Itē ꝙ filij furiosi sine pr̄no consensu cōtra- hunt nuptias. Itē ꝙ statutū in filia fu riosi non extēdit ad filiū: contra hic no. p Ang. aliàs, n. ñ fuisset necessaria decisio Imperatoris. nec fuisset uaria tñ, ut dicit. Itē ibi, Ciues Roma. no. ꝙ matrimonium est tm̄ inter liberos.] * Iustas nuptias dixit, hoc est ltimas. & in q b. nihil iure possit desiderari.

Nam

Matrimonium nō est inter seruos.

Nā iustū dicim⁹, q̄d Græci ακριβὸς.i. numeris oībus absolutū, sic iustos liberos & iustā vxoiē appellam⁹. l.si Senatori.de ri.nup.& l.cū q̄s.C.de na.li.

a ❡ Ciues Romani.i.liberi hoi es,vt ĩ. de lib §.si serui ergo non faciunt matrimoniū, † sed contuberniū, vt hic, & C.de ince.nup.cum ancillis, & in auth. de nupt. §. si verò ab initio. colla.4. † Sed aliud est iure canonū (i) quod præualet, vt in auth. de ecclesiasticis tit. §. j.colla.9.vbi dicitur, quòd canones sunt seruandi pro legibus.

** † Innuit hoc, & Plau. in prologo Caffi.

† Simile ē in c. sanè, extra de cle. cōiu.

vbi matrimonia cō tracta per S Y L.

sacerdotes dicūt contubernia.

ciues[a] Romani ꝯhunt, qui secundum præcepta[b] legum coëunt. masculi quidē puberes,[c] fœminæ aūt viri potētes:[d] siue prēsfamilias[e] sint, siue filijfamilias: dum tamē si filijfamilias sint, cōsensum hēant parentum, quorū in potestate[f] sunt. Nā hoc fieri dře,&ciuilis[g] & naturalis[h] rō suadet:intantum, vt iussus

poterit puniri, vt ff.de adul.l. inter liberas.z.rñ.& est pro hoc.ff.de cōcub. l.i.§.fi Si autem de facto intra dictum tempus vxorē quis acceperit, tūc erit vxor, cùm ad ætatem prædictam peruenerit, vt ff. de ritu nupt.l. minorem.

c Adde hoc verum de iure ciuili, sed de iure can. consideratur potentia coëundi : & si ante an. 14. vel 12. anno.inueniatur contrahiē matrimonium.c.puberes.c. de illis .z.de despon.impub.

S Y L.

❡ Adde, ꝙ de iure can.matrimoniū est inter seruos, & potest contrahi ēt inuitis & contradicentibus dominis. c.j de coniug.seruo]

b ❡ Præcepta.q̄ sunt ĩ.eo.tit.per totū. & ff.e.& C.e.tit.ꝑ totū,vt colligemus in magna glo. ĩ.eo.§. sunt & aliæ.

c ❡ Puberes.i.maiores 14. annis,vt ĩ. quibus modis tu.fi.in prin.

d ❡ Viripotētes.id est maiores. 12.annis.ĩ.qui.mod.tut.fi.j. Respon.sed in sponsalibus 7.anni sufficiunt, vt ff.de spon.l. in sponsalibus.

* Rō,cur maturius fœminæ nubāt, q̄ mares,est,qa prius gñationi aptæ sūt, qđ tradit Macrob.li.7 Saturna.ca.7.in spōsalibus aūt cōtrahendis æquiparātur, & septē anni sufficiunt in mare, & fœmina, quia in his consensus solus requiritur,qui par est in vtroque.

† Ista est vera secūdum omnes scrib. Per ca.puberes & c. cotinebatur extra de despō. pu.& l. si vxor. §.fi. ff. de adu.

Sed nūquid hodie.15.anni sunt necessarij ad matrimonium, vt in auth. de rem.non so.pe.§. generaliter. col. 7.Respon. lex illa consuetudinem, & frequentiam hominum ponit. Item quid si aliquis,anteq̄ istud tp̄s attingat,inuentus sit sufficiens ad mřimonium ? Vř,ꝙ nubere possit, † vt ff.q̄ si de despō. di.le. ce.l. pen. quasi felici diplomate vsus,vi ff.de verb. oblig.l. continuus. §.cùm ita.Sed contradico,immò.l.Iulia, de adulterio & stupro commisso.

e ❡ Patresfamilias.i.qui sunt iuris sui, cuiuscunq; ætatis sint: sic & matresf. sed filij & filiæfamilias, q̄ sūt in ptāte cuiuscūque ætatis sint, vt ff. de ijs qui sunt sui iuris. l. nam ciuium.Accur.

f ❡ In potestate. Quid ergo de emancipatis ? Vř idē, ut C.e.l.viduæ. Sed illud consilium est, † non præceptum. ꝙ aūt possit filius emancipatus,dř. ff. de contratab.l.3.§.si emancipatus.& ff.de ri.nup.l. filius emancipatus.

† Si consiliū sit reuerentiæ, est de necessitate obediendum, sec. si perfectionis gl. est ordin. in c ad au res.de qra. & qualit.

S Y L.

* ❡ Vera resolutio est,ꝙ filius emācipatus indistinctè pōt absque interuētu patris cōtrahere matrimoniū. d. l. filius. filia verò nubere debet secundum modū datum in l.In coniunctio ne.C. de nupt.& hoc intelligendū est ſm ius ciuile, aliud enim secundum ius can.qđ in hac materia præualet.]

** Adde,ꝙ si nepos ducat vxorē, non solū requirič cōsensus aui,in cuius potestate est,sed ēt patris; si verò neptis nubat,sufficit consensus aui.l.oīone.. ff.e.& rō diuersitatis est, vt ibi scribit Ac. quia mulieris oportet accelerare nuptias, ne quid turpe cōmittatur.]

g ❡ Et ciuilis.Quia est in potestate de iure ciui.Romanorum, vt supra titu. j.§.ius.

Quid si nolint parētes cōsentire?& vř eos cogi posse.l. q̄ liberos.de rit.nu.]

h ❡ Et naturalis. Quia pater , vt ff. de iu.& iu. l. 2.

b ¶ Debeat. Aliàs nõ valet, vt ff. de sta. hom. l. Paulus respondit. videtur tamẽ consentire, nisi contradicat expressè, vt ff. de spons. l. in sponsalibus. in fine.

SYL. ¶ Adde hoc falsum de iure cano. quia sine ꝯsensu patris ꝯhere potest. c. fi. vbi gl. 32. q. 2. & est cõis opi. cõtra quã non valeret statutũ hodie disponens idẽ, quod hic dr̃, vt pro seq. Dec. in c. eccl. S. Mariæ. col. 6. de constitut.

b ¶ Vñ. Quia patris consensus exigitur.

c ¶ Possit. Vr̃, ꝙ nõ, cùm pr̃ non possit consentire, vt ff. de iu. cod. l. ij. §. furiosus.

ita honesta est res ꝯhere mr̃imoniũ, sicut & intrare monasteriũ, vt i Auth. de sanc. epis. §. sed & hoc pñti. coll. ix.

SYL. ¶ Adde hoc corrigi per Cano. vt dictũ est s. in gl. i ver. debeat. * * & declarat latè Dec. i l. nuptias. de regu. iu. dũ aũt æquiparat gl. mr̃imoniũ spũale & tp̃ale, dicit verũ, vt patet p tex. i c. qm̃. §. porrò. vt li. nõ cõt. c. iter, & c. fi. de trãsl. epis. c. cũ iter. de elec. bonus tex. in Authẽ. nisi. vbi Cyn. Salic. & alij. C. ad Trebell.]

¶ Ergo. Diuidit in quinq; partes. In prima ponit regulã: in sc̃da, exẽpla: i tertia, q̃d accidat ijs, q̃ ꝯ regulã nubũt: in quarta, ampliatio exẽpli: in quinta, ampliatio ampliationis. Sc̃da ibi, iter eas. Tertia ibi, & si tales. Quarta ibi, & hæc adeo. Quinta ibi, intm̃.

parentis precedere debeat. a

¶ Vñ b q̃situm est, an furiosi filia nubere, aut furiosi filius vxorẽ ducere possit: c cũq; sup filio d variabatur, nr̃a processit decisio, e qua f pmissum est, ad exẽplũ filiæ furiosi, filiũ quoque furiosi g posse & sine pr̃is interuentu matrimoniũ sibi copulare, s̃m datum h ex nostra constitutione modum.

¶ Mr̃imoniũ non potest ꝯhi inter ascendentes, & descẽdentes vsq; in infinitum; ẽt per adoptionẽ: & etiã adoptione finita per emãcipationem. h. d. ex l. nuptiæ consistere. ij. cum ll. seq. ff. eod.

d ¶ Super filio. Nã de filia facilè concessum fuit: quia fortè calidior sanguis est in ea, vt in Auth de non elig. §. cùm igitur coll. j. Vel verius propter fragilitatem sexus. arg. j. qui alien. li. in princ. sed prima nòn placet.

SYL. * ¶ Verã rõnẽ posui in figurõne casus.

e ¶ Decisio. Idest sententia, vel lex, vt C. eod. l. si furiosi.

f ¶ Qua. Decisione.

g ¶ Furiosi. Idem & si captus fuerit, & abfuit pater per triennium: vel si nescitur an viuat, vel non, vt ff. eod. l. si nepos. §. fin. & l. si ita.

* * Adde, ꝙ tñ valet mr̃imoniũ ante effluxũ triẽnium captiuitatis, vel absentię paternæ, dũmodo ducat talem, cuius conditionẽ certũ sit patrẽ non esse repudiaturum. l. si filius. ff. eod.]

h ¶ Secundũ datũ. s. cũ auctoritate curatoris pr̃is, & dote s̃m q̃titatẽ patrimonij pr̃is data, vt C e. l. si furiosi. i fi. sed iure canonũ sufficit † cõsensus eorũ, de quorũ matrimonio agit: sed illud fortè in alijs, & nõ in filijsfam. intelligit. Vel credo, ꝙ hoc corrigit: q̃a

† c. sufficiat. xxvij. q. ij.

SYL. ¶ Casus. Quęsitũ fuit, an cũ quocũq; iustę nuptiæ ꝯhereni, & videbat dicẽdũ ꝙ sic: quia cũ maris & fęminæ cõiunctio de iure naturæ sit, & ius nãle sit inuariabile, videamusq; animalia cætera passim cõmisceri nulla habita distinctione: videbat dicendũ hoc idẽ in hoĩbus esse seruandũ. Cuius cõtrariũ dr̃: quia cũ aliud rõ hominis exigat, quã impulsus ille naturę, iure gẽtium & ciuili sunt prohibiti certi gradus rõne honestatis, q̃ in aĩalibus nõ considerant. Vnde q̃uis illa cõiunctio naturalis sit: tñ modus coniunctionis de iure ciuili est. Nõ variatur itaque q̃d naturale est, sed aliquid addit inter hoĩes, q̃d rõne naturali dispositũ est: veluti inter ascendentes, & descẽdentes: & quamuis inter adoptiones nõ sit tanta rõ, maximè adoptione soluta, idem tñ statutum est, in memoriam

tiā reuerentiæ debitę, & q̄a h̄ fuit iure ciuili filia: q̄a adoptio quantū pōt naturā imitat. §. minorē. ff. de adopt. No. q̄ regula nuptiarū est ꝓhibitoria certarū ꝑsonarum: & iō qui nō prohibent cōtrahere, intelliguntur permissi. Itē q̄ inter ascēdentes, & descendētes in infinitum, ēt adoptiuos, & soluta adoptione, nō sunt iustæ nuptiæ. Itē q̄ incestus, & nefarius coitus dr̄ cum consanguineis. Itē q̄ cessante causa qn̄q; non cessat effectus.]

a ¶ Ergo. Quia secundū præcepta legum fiūt matrimonia; ergo &c.

b ¶ Nō oēs. Scilicet mulieres.

c ¶ Quarundā. i. mulierum.

d ¶ In infinitum. Adeo vt si Adā hodie viueret, non posset hr̄e vxorem, ſm loā. vt ff. de ritu nupt. l. nuptiæ consistere.

ADDITIO. Et hæc vera, siue sint ex legitimo matrimonio, siue non, vt ff. de ritu nupt. l. & nihil.

e ¶ Idē iuris. Vt non possint coniungi.

ADDITIO. Et est rō ſm Pet. quia licet filiatio sit finita ꝑ emancipationē, tn̄ prohibet honestatis causa: quia in copulandis nuptijs ſp inspicitur honestas. l. semper. ff. de ritu nupt. Aret.

¶ Inter eas. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit dictum in genere in transuersalibus: scdò illud specificat in transuersalib. coniūctis per sanguinem: tertiò de cōiunctis per adoptionem: quartò infert ex prædictis vnū casum. Secunda ibi, Sanè. Tertia ibi, Sed & si. Quarta ibi, Et ideo. Aret.

† Nota, q̄ licet alias nefarię nuptię propriè dicantur inter ascendentes, & descēdentes, incestę aūt inter collaterales & affines: at tn̄ qn̄que his appellatiōnib. promiscuè utimur gl. Auth. de incest. & nefa. nup. coll. ij. circa princ.

¶ Ergo [a] nō oēs [b] nobis vxores ducere licet. Nā à quarundā [c] nuptijs abstinendū est. Inter eas. n. personas, q̄ parentum, liberorumve locū inter se obtinēt, ꝯhi nuptiæ non pn̄t, veluti inter patrem & filiā, vel auum & neptē, vel matrē & filium, vel auiā & nepotē, & vsq; in infinitū. [d] Et si tales personę inter se coierint, nefarias † atq; incestas nuptias ꝯxisse dr̄. Et hæc adeo vera sunt, vt quāuis per adoptionē parētū, liberorūve loco sibi eē cęperint, nō possint iter se mr̄imonio iungi: intm̄, vt, ēt dissoluta adoptione, idē [e] iuris maneat. Itaq; eā, quę tibi per adoptionem filia, vel neptis esse cœperit, non poteris vxorē ducere, quāuis eā emācipaueris.

¶ Fratres & sorores iure nō cōiunguntur ēt adoptiui, nisi alter emancipatus sit. h. d.

¶ Inter eas quoque ꝑsonas, q̄ ex transuerso gradu cognationis iūgūtur, † est q̄dam similis obseruatio,

SYL. ¶ Casus. [a] Quærebatur, an inter collaterales quoq; seruāda esset supscripta prohibitio: & videbat̄ dicendum q̄ nō: q̄a cessabat ille ascēsus & descēsus sanguinis, qui est inter liberos & parētes, cuius cōtrariū decidit̄ in fratribus & sororibus, rōne cu iusdam honestatis, quæ in nuptijs maximè spectatur. l. semper. ff. de ritu nup. licet sint adoptiui, quia adoptio quoq; naturā imitatur. Sed tunc dubitatū fuit, q̄d iuris soluta adoptione: & videbat̄ idē respondendū ex proximè præced. §. vbi dissoluta ꝑ emancipationē adoptione durat adhuc impedimentū: sed ꝯriū decidit̄, q̄a cū adoptio sit tm̄ iuris ciuilis vinculū, alio ciuili instro. i. emācipatione penitus est dissolutū. l. nihil tā. de reg. iur. diuersitatis aūt rō inter hūc casum, & casum p̄cedentis §. illa est, q̄a pri̇mum illud nomen pudori ſp esse oportet, cū maneant adhuc reliquiæ prioris ptātis, arg. l. Vnius. §. seruus in eius caput. ff. de q̄ō. q̄d non est inter fratres & sorores. Abhorret n. à publica honestate, vt quis iungat̄ cū ea, quā loco filię prius habuit. l. si quis alumnā. C. eo.] No. q̄ maior est prohibitio descendentiū, q̄ collateralium,

† Huius ꝓhibitionis triplicē affert rōnē Plutar. i Problem. quem vide.

sed nō tāta. a Sanè .n. inter fratrē, sororemque nuptię prohibitę sunt, siue ab eodē patre, eademq; mr̄e nati fuerint, siue† ex altero eorum.

¶ Sed si qua per adoptionē soror tibi esse cœperit, q̄diu b qdē cōstat adoptio, sanè inter te, & eā nuptię cōsistere non possunt: cùm verò p emancipationē adoptio fit dissoluta, c poteris eā vxorē ducere. Sed & si tu emancipatus fueris, nihil est impedimēto nuptijs. Et iō constat, si qs generum d adoptare velit, debere eū e antea f filiam g suam emācipare: & si qs velit nurū h adoptare, debere eum antea filium suum emācipare.

Qa illa est in infinitū, hæc vsq; ad certos gradus. Itē ꝙ inter frēs, & sorores nō sunt iustæ nuptiæ, siue ex vtroq;, siue altero se parente cōtingāt. Itē ꝙ adoptiua, durāte adoptione, ñ ducit̄ī vxoiē. Itē ꝙ emācipatio inter adoptiuos collaterales soluit pęnitus affinitatē. Itē ꝙ finita cā impedimēti, finitur īpedimentū.]

a ¶ Sed nō tanta. s. vsq; ad gradū septimum, s̄m canones, vt 35. q. 3. c. ꝓgeniē. & ca. de cōsanguinitate. & c. in copulatione. & ca. nulli. sed s̄m leges vsque ad quartū, vt j̄. e. §. fratris. Idem hodie† iure ca.† vt extra de consang. & affi. non debet. & ca. vlt. sed tñ aliter accipitur gradus s̄m canones, quàm secundū nos, vt dicetur. j̄. de gra. cog.

¶ Adde, ꝙ hodie de iure cano. prohibitio est vsq; ad quartū gradū. c. non debet. §. ꝓhibitio. de consan. & affin.

** Qūo coputenī gradus de iure can. & quomodo de iure ciui. declaratur optimè in §. hactenus. j̄. de grad.]

b ¶ Quādiu. Sic ff. de verb. obl. l. si stipulat' fuero. in fi. aliàs, si stipuler. §. j. sic. ff. de li. & posth. l. si qs postu. in fi.

** Ratio est, quia per adoptionem efficiatur agnata fratris, vt declarat hic Theoph]

c ¶ Dissoluta. quia ipsa est emancipata, vt differat à sequenti casu.

d ¶ Generum. Idest maritum filiæ.

e ¶ Eum. Scilicet patrem.

f ¶ Antea. Idest primo.

g ¶ Filiam. Hoc ideo, qa emācipatione facta, desinit esse agnata p̄ri: ergo per p̄rem nō pōt fieri agnata tali adoptiuo, vt ff. de adop. l. qui in adoptionem. hodie verò non desinit, vt j̄. de leg. agna. succes. §. fi. & ita hoc consilium hodie non valet.

¶ Adde, ꝙ licet ita cōiter teneāt Doc. tñ hodie ēt emācipatione tollit̄ agnatio ꝑ istū tex. & §. fi. j̄. de leg. agn. tut. Necob. §. fi. qa non defert p̄ri hæreditatē, vt agnato, sed vt emācipāti contracta fiducia. Nec ibi, dicit ꝙ iure nouo sit agnat', sed ꝙ semꝑ vī cōtracta fiducia emancipare: q̄ fictio manente agnatione ñ eēt necessaria.

h ¶ Nurum. i. vxorem filij, vt probatur. e. §. affinitatis.

Fratris. ¶ Diuiditur in quatuor partes. In prima ponit dictum: in secunda extēdit: in tertia assignat rationē: in quarta ponit qd in adoptiuo. Scd̄a ibi, sed nec. tertia ibi, cuius. quarta ibi, eius.

*¶ Casus figuratio facilis est. Dicitur .n. ꝙ filia fratris, sororisve vxor duci non potest, in quo nulla est difficultas, cū sit in tertio gradu. l. Iurisc. §. 3. ff. de grad. Solū videbat̄ subsistendum in eorum nepte, quæ cùm sit in quarto gradu, qui regulariter est permissus, videbat̄, ꝙ cum ea nuptias liceret cōtrahere, & tñ rñdet̄ cōtrariū ex regula posita in tex cuius. n. &c. Illud p̄terea q̄situ est, an vxor duci posset filia sororis adoptiuæ: & videbat̄ ꝙ nō, cùm teneatur tertiū gradū: attñ deciditur cōtrarium ex rōne in tex. allegata, q̄ optimè declarat gl. hic, & apertius in l. si qua. ff. eo.] Not. ꝙ inter patruū & neptē ex fratre, vel ēt inter patruū magnū, non licet contrahere nuptias. Item ꝙ de iure ciuili neptis fratris, vel sororis est in quatto gradu. Itē ꝙ cuius filiā ꝓhibeor vxorē ducere, ita & ei' neptē. Itē ꝙ filia sororis adoptiuæ

† aliàs ab

†Aliter antiquitas, vt legitur de Abraham, qui habuit vxorem suā cōsanguineam, Gene. ca. 22. qđ institutū deinde prohibitū fuit, vt est Leui. c. 18

SYL.

† Scilicet incluliuè, sed de iure ciuili exclusiuè vt infra c. §. duorū, & iō hāc gl. reprehēdit hic Sal.

SYL.

SYL.

ptluæ nō coniungitur nec ciuili, nec naturali iure mecū. Item q fortius est vinculum naturale quàm ciuile. Item q vinculum legale tātum est in ter adoptantem & adoptatum. tionē per patrē, in cuius potestatem est.ff.de adop. l. qui in adoptionem. SYL. ¶ Adde, q glo.in l. si qua.in verbo Adoptiuæ, ff de rip. nupt. apertius declarat, & assignat, aliam rationem.]

a ¶ Cuius.Sed opponit: filiā aui, vel auię n possum ducere, tñ neptem possum, q est mihi cōsobrina, vt j.e. ti.§. duorū. Respō. hanc regulam strictè intelligi i eo casu, in quo loquit, & in oi simili, s. qñ ego & ille, cuius filiā ducere nō possū, sumus i gradu primo ad stipitē, & in ptāte eiusdē: & sic, cuius. s. fratris, vel sororis meę filiā &c. & hoc i nālib. sec° in adoptiuis, vt j.§.px.

Aliter olim, vt scribit Plutar.in Problē.

¶ Filiā vel neptē fratris nālis vxorem ducere prohibetur: secus adoptiuam. hoc dicit.

¶ Fratris verò vel sororis filiā, vxorē ducere † n licet. Sed nec neptē fratris, vel sororis qs ducere pt, quáuis quarto gradu sint. Cuius[a] enim filiā vxorē ducere nō licet, neq; eius neptē permittitur. ¶ Eius[b] verò mulieris, quam pater tuus adoptauit, filiā nō videris impediri vxorē duce re: qa neq; natura li, neq; ciuili[c] iure tibi coniungit.

¶ Duorū fratrū filij iure ɔiungun tur, secus in amita, & matertera etiā magna. h. d.

¶ Duorum[d] autē fratrum, vel sororum liberi, vel fratris, & sororis, cōiungi possunt. ¶ Itē amitam[e] licet adoptiuā[f] ducere vxorē non licet: itē nec mater-

¶ Duorū. Diuidit in tres partes. Primò ponit de duobus cōsobrinis: secundo de amita: tertio d matertera. Secun da ibi. Item amitā. Tertia ibi, Item nec materteram. SYL. ¶ Casus. Primò dubitatū fuit, qd in descēdentib. fratrū & sororū, an iustas inter se nuptias cōtraherēt: & rō dubitādi oriebatur ex eo, q nuptiæ prohibitæ erant in quarto gradu. s.§.prox. deciditur tñ cōtra

SYL. ¶ Adde, q la. hic aliter declarat: q si loqmur in collateralib. æqualib°, cessat ista: si verò in ijs q ab j. sunt, durat pp reuerentiā: q satis placet. Vel dic, vt declaraui in Annot. q Impator in ver. Sed nec neptem ibi, q̃uis quarto gradu sint. docet nos rōnē, qa cū iā sit expressè decisus ille casus, q obijcit, in §. duorū. nō pōt cōprehēdi sub regu. l. doli clausula. ff. de verb. obli.
b ¶ Eius. Sic cōstrue. Nō videris impediri ducere vxorē filiā eius, q pr. &c.
c ¶ Ciuili iure. De nāli ɔstat: de ciuili sic pbo. Illa filia sororis adoptiuę nō est i ptāte mr̄is, vt j. de hęredū qualit. & diffe.§. qua de cā. ergo non transit in ptātem illius, qui adoptat matrē, licet mater transeat: qa illi transeunt cū alijs q sunt in ptāte, vt j tit. j.§. illud. & ff. de adop. l. si pr, at ipsa mater adoptata, est mihi coniuncta p agna-
riū, quia in æqualibus nō cadit rō honestatis & reuerentiæ, quæ cadit i superioribus, qui quasi loco patris sunt: qua rōne fuit ēt idem rūsum in amita & matertera q̃uis adoptiua, & rō est assignata in text. Not. q filij duorū fratrū iure inter se nubunt. Itē q amitam & materteram ēt magnam ducere in vxorem, etiā q adoptiuæ sint, non possumus. Item q amita & matertera sunt loco parentum.
d ¶ Duorum. Hoc secundum leges, vt hic, & C.eod.l. celebrandis. secus iure canonum. Vel dic hunc §. loqui de adoptiuis, secus in naturalibus.
SYL. ¶ Adde, q loquitur in vtroq;, & de iu. cano. hodie corrigit. c. non debet. §. prohibitio. de consang. & affi.]
e ¶ Item amitam, q est soror patris.
f ¶ Adoptiuam. Ab auo paterno.
** Exēplifica, si auus ipse patern° hās

 filium,

filiū, q eſt pr̄ meus, adoptat puellam. hanc. n. pr̄ meus hēbit ſororē adoptiuam, mihi verò erit amita adoptiua.]

a ¶ Materterā. Cautè nō repetit, adoptiuā materterā &c. † quia matertera vel auunculus nō fit adoptione, vt hic, & s̄. eo. §. eius. & ff. eo. l. ſi qua. §. fin. Sed ꝯ vr̄. ff. de rit. nup. l. p adoptionē. §. fi. Reſpon. illud intelligit,

† hoc idē animaduertit hic Theophilus ĩ Inſti. Græcis.

teram: a quia parē tum loco habent. Qua rōne verum eſt, magnā quoq; amitā, & materterā magnā b ꝓhiberi vxorē ducerē.

¶ Non pt aliquis ꝯhere matrimoniū cum nuru vel priuigna pręſenti vel prȩterita, h.d.

qñ adopto in nepotē quaſi ex filia natū, vel in pronepotē quaſi ex nepote nato ex filia, qđ poſſum, ſicut ſi nullū haberem filiū, vt j. ti. j. §. licet. tunc enim ſoror & frater eius, loco cuius filij facta eſt adoptio, eſt matertera, & auunculus: alij mihi filij ſunt, vt patet: & ſic nō imitaī nām: qa aliter nepos ex filia nāli & lrīma nō ē in ptāte: hic aūt cū ſuis cōcordātijs loquiī, qñ aliquā adopto in filiā: hæc quidē non erit matertera filij nati ex alia mea filia & naturali & lrīma. Sed q̄ eſt rō diuerſitatis? Rñdeo: quia altero caſu. ſ. qñ adopto in nepotē ex filia, ē cōmodū materteræ & auunculo: qa maiores quidē parentes imperant minoribus: qđ ſecus eſt in aduerſo caſu: & ex hac dependet alia: vt naturales, & lrīmi ſint adoptiuo ſubiecti: & eſt ridiculū, econtrario caſu eſſe æquum.

SYL. a ¶ Ad declarationē iſtius glo. videnda ſunt q̄ poſt Ange. & Chriſto. dixi hic in commen. latius enim neceſſe eſt declarare quàm capiat additio.

a Dic ex mente Doct. rationē diuerſitatis eſſe, quia in priore exēplo gl. ad d. l. p adoptionem cū adoptatus loco nepotis efficiaī de agnatione & familia aui adoptantis, in cuius ptātē tranſit, (qua in re adoptio non imitaī naturā) agnaſcit & filijs, & filiabus, & alijs exiſtētib. in familia eiuſdē aui. l. qui in adoptionē. ff. de adop. qui filij & filiæ ſunt auūculi, & materteræ ipſius nepotis. Et hæc quidē agnatio parit ipedimētū nuptiarū. At ĩ poſteriore exēplo glo. cū adoptaī aliqua in filiā, nulla reſultat agnatio inter eā, & nepotē ex alia filia nāli & lrīma adoptātis, qa illa (vt ita eā vocē p ſimilitudinē) matertera non pōt agnoſci illi nepoti ex filia, cùm extra familiam adoptantis ſit. §. fi. s̄. de pat. pot. & conſequēter nec eidem iure cognationis iungitur. l. patris. ff. de ĩ ius uocan. quippe cū in adoptione ꝓ nulla reputeī cognatio, q̄ natura cōtigit, vt ſcribit hic Theophilus. meritò igitur nō impediuntur nuptiæ.

b Materterā magnā. Magna matertera, ſoror auię maternę ē: amita magna, ſoror aui paterni eſt, vt j. de gra. cog. §. 4. Sed quid de fratre aui mſ̄ni? Rñ. eſt patruus magnus, vt C. de ſucc. edi. l. j. licet Pla. cōtra ut ibi no. Sed cū ſint in quarto gradu, quare ꝓhibenī, vt s̄. e. §. fratris? Rñ. qa hæ pſonæ ſūt de ſuperioribus tranſuerſalibus, q̄ habent loco parentū, vt in hoc. §. & qa ipſa eſt ĩ primo gradu ſtipitis, vt̄ not. s̄. eo. §. ſed nec neptē. & ſic nota cautè, qa ordo tranſuerſalium ſubdiuiditur in tres partes, s̄. j̄. & ex latere, vt j̄. de gra. §. iij. iiij. v. & vj. & maior eſt abſtinentia verſus ſuperiores, vt hic, & inferiores, vt s̄. eo. §. fratris, quàm tranſuerſales, vt s̄. eo. §. duorum.

Matertera magna. Amita magna. Frater aui materni, ad dicaī patru' magnus.

¶ Affinitatis. ¶ Diuidiī in ſeptē partes. Nā primò ponit quandā prohibitionē in genere. Scđo illā prohibitionem exēplificat in nuru & priuigna. Tertiò rōnem prohibitionis factæ de nuru & priuigna aſſignat. Quartò dictā ꝓhibitionē de nuru factā, modificat. Quintò rōnē dictæ modificationis aſſignat. Sextò modificat prohibitionē circa priuignam. Septimò rōnē dictæ modificationis aſſignat. Secūda pars incipit ibi, Vt ecce. Tertia ibi, Quia vtræq;. Quarta ibi, Quod ita, ſcilicet. Quinta ibi, Quia eadem. Sexta ibi, Itē ſi. Septima ibi, Quia duas. Ate.

Diuiſio.

SYL. ¶ Affinitatis. Caſus. Quærebatur, an prohibitio nuptiarū rōne agnationis trahe-

traherẽt ad affines: & rõ dubitandi erat, qa affinitas, vtpote cõtracta p fœminas, non videbaẽ paris potentiæ cũ agnatione: * quemadmodũ nec antiquitùs erant pares in successionibus. j. de legi.agn. suc. & de succes. cogna. in princi.] cuius contrariũ rñdetẽ ex eo, qa nurus, & priuigna, de quib. prio loco fuit dubitatũ, filiæ loco habẽtur etiam dissoluta affinitate: nã ea cõstante alia ratione ab stinẽdũ est ab ipsarum nuptijs: quia qs duas vxores habere non potest. vt hic dr.

† aliàs de est in.

† aliàs fuit.

¶ Affinitatis [a] quoq; veneratione, à quarundã [b] nuptijs abstinere necesse est: vt ecce priuignã [c] aut nurũ † in vxorem ducere non licet: qa vtræq; filiæ loco[d] sunt. Quod [e] ita † accipi debet, si † fuerit nur⁹, aut priuigna tua N. i. si adhuc nurus [f] tuà est: i. si adhuc nupta est [g] filio tuo, alia [h] ratione vxorem eam ducere nõ † poteris: quia eadem duobus nupta esse nõ potest. Item si adhuc priuigna tua est, i. si mater eius tibi nupta est, iõ eam vxorẽ ducere non poteris, quia duas vxores eodem tempore habere nõ licet. [i]

SYL.

Sed cũ vxor videaẽ affinis viro, quare permittiẽ mrĩmonio vti? Rñ. nõ est affinis, sed cã affinitatis: sicut vnus ñ est numerus, sed principiũ numeri. ¶ Adde, ꝙ hæc est cõis opi. vt p Doct. in l. j. C. vnde vir & vxor.] * * Adde, ꝙ quãuis statuta loquentia de affinib. nõ verificẽtur in viro & vxore secundũ proprietatẽ verbi, tñ verificẽtur ex ratione, per regulam, propter vnũ quodque tale, & illud magis: & est tex. in proposito in d. l. j. C. vnde vir & vxor. vt ibi declarant Cast. & latius Alex. in princ.]

† aliàs possis.

Affinitas quid.

† Vel ideo dr̃ affinitas, quia vnus tendit ad finem alterius, & e conuerso ſm Christof.

† hoc reꝓbat Angel. quoad matrimoniũ ꝓhibendu, p l. adoptiuus. §. Seruiles ꝟ sicu idem tñ. ff. eo. & ff. de ri. nup. l. & in his.

SYL.

* Abhorret. n. lex coniunctionẽ illarũ personarũ, quæ inter se parentũ liberorũve locũ obtinent. §. ergo. s̃. eod.] Not. ꝙ rõne affinitates prohibẽtur ẽt nuptiæ. Itẽ ꝙ nurus & priuigna filiæ loco sunt. Not. ꝙ vbi sunt duæ rões finales, vna cessante, alia nõ, nõ cessat dispositio: * qd̃ intelligas verũ eẽ, dũmodo singulæ rões efficaces sint, & sufficiant: alioquin secus l. si familia. de iur. om. iud. Itẽ ꝙ l. in dubio debet interpretari in casu probabiliter dubio. Itẽ ꝙ nõ licet codẽ tpe hr̃e duas vxores. Itẽ ꝙ dictio, quoq;, est implicatiua. Item ꝙ nomina affinitatis durant ea soluta: & verba præteriti tpis sunt abnegatiua præsenti temporis.

a ¶ Affinitatis. Est ãt affinitas, regularitas personarũ ex nuptijs cõiunctarũ, omni carnes parẽtela. s. sanguinis, † vt ff de gra. aff. non facile. §. affines. & §. sciendum est, iõ dicit, ex nuptijs: † quia sine nuptijs contrahi non põt: sed ſm canones etiam sine nuptijs. ¶ Adde, ꝙ affinitas est ꝓpriè psonarũ ꝓximitas ex coitu ꝓueniẽs oĩ carẽs parẽtela. ita diffiniẽ cõiter p can.]

b ¶ Quarundam s. mulierum.

c ¶ Priuignam. Hæc nomina exponũtur statim proxi. in versi. qd̃ ita &c.

d ¶ Loco sunt. Facit ad hoc. ff. solut. matrimo. l. quia ij. & l. rei in § fin.

e ¶ Quod; idest quæ prohibitio.

f ¶ Nurus est. Quæ contineantur appellatione istarum, dic vt ff eo. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

g ¶ Nupta est. Arg. sumitur hic, & ex ꝓximo. § ꝙ si quis habet gñale auxiliũ, non põt petere speciale, vt ff. de mino. l. in causæ. ij. & de verbo. obli. doli. & ff de eden. l. q̃dã sunt. in prin.

h ¶ Alia rõne. Non solum supradicta.

i ¶ Non licet. immo efficiẽ infamis, vt C. ad l. Iul. de adulte. l. eum qui.

ADDITIO. Idẽ in habẽte duas spõsas, vel concubinas: seu vxorem & concubinam, vt est glo. no. in § antepen. super ver. consistente in auth. quibus modis na. effic. sui. licet de facto non obseruetur, vt hic per las.

¶ Socrum. ¶ Diuidiẽ in quatuor partes: qa primò ponit vnũ dictum prohibitum cũ rõne: secundo illud modificat: Diuisio.

dificat: tertio modificatum declarat circa nouercā cū ratione: quarto declarat circa socrū cum ratione. Secunda ibi, Quod & ipsum. Tertia ibi, Alioquin. Quarta ibi, Item si Arcti.

¶ Casus. eodē modo figurari pōt, quo in superiore. §. cū prosequaẗ eadē exēpla. Rō dubitādi erat, quia soluta affinitate, tanq̄ cessante cā videbatẗ impedimentum deficere: cuius cōtrarium rūdeẗ ex eo, ꝙ mřis loco sūt, sicut superiores filiæ loco erāt. No. ꝙ dissoluta affinitate ñ licet socrū, aut nouercā ducere vxorē. Item ꝙ hæ matris loco sunt. Itē ꝙ cessante vna ex causis, alia remanente, non cessat effectus.

† nouercam esse loco matris quō intelligatur, declarat Deci. in l.j. col.j. C. de in ius vocan. & Alex. in li. generaliter. co. ij. ff. co. titu.

¶ Cum socru, vel nouercā, pręsenti vel preterita, matrimonium contrahi nō potest. Are.

¶ Socrum[a] quoq; & nouercā prohibitū[b] est vxorem ducere: quia † matris loco sunt. Qđ & ipsum, dissoluta demū affinitate[c] procedit. Alioquin si adhuc nouerca[d] est, i. si adhuc prī tuo nupta est, cōi iure impediẗ tibi nubere: quia eadē duob. nupta esse nō potest. Itē si adhuc socrus est, i. si adhuc filia eius tibi nupta est, ideo impediuntur tibi nuptiæ, quia duas vxores habere non potes.[e]

¶ Filij cōiugū ex alijs matrimonijs licitè ꝯnunt. h. d. ex l. gñali. §. inter priuignos ff. eod.

¶ Mariti[f] tñ filius ex alia vxore, & vxoris filia ex alio marito, vł ꝯ,[g] matrimoniū rectè ꝯ-

a ¶ Socrum. Quæ sint hæ personę, dic vt ff. eo. tit. de ri. nup. l. adoptiuus. §. nunc videamus.

b ¶ Prohibitū ē. iure affinitatis: & ad hoc refeẗ illud, Quod & ipsum. &c.

c ¶ Affinitate. Hęc lr̄a sibi cōtraria vr̄: nā si dissoluta est affinitas, non ergo debēt nuptię rōne affinitatis īpediri. Sed dic Dissoluta &c. i. dissoluto mřimonio, pp quod contingit affinitas: sed ipsa affinitas non est dissoluta.

SYL. ¶ Adde, ꝙ quo ad impedimentum mřimonij, & quo ad successionē durat: quo ad alia non: ita communiter tenetur in l. iij. § affinitatis. ff. de postul. in l. sicut vbi Ias. ff de reg. iur.]

** Et ideo statutū, ꝙ affinis causæ cō promittātur, non procedit soluto matrimonio, vt tradunt Doct. in l. fi. C. de ver. signi. & refert Ias. in d. l. sicut.]

d ¶ Nouerca. Sic dicta, quasi nocens arcus, Vel quia noua est arca, quasi sine fructu: & facit. ff. de inoffi. testa. l. iij. in fine. & l. iiij.

¶ Adde, ꝙ dr̄ quasi quæ noua domus princeps à patre superinducatur, quasi νέαρχος. SYL.

e ¶ Nō potes. aliàs, Non possis. s. eodem tē pore subaudi, vt s̄. proxi. §.

SYL. ¶ Mariti. Non diuiditur pp vnicā verborū structuram.

¶ Casus. Quęsitū fuit, an filij duorū coniugum ex alio mřimonio iure copularenẗ, & dubitationē faciebat. q̄a cū sint priuigni pr̄is, vel mris suæ, & p ꝯñs loco filij uidebaẗ ꝙ adinuicē ꝑsumerenẗ loco fratrū: q̄a se affinitate attingūt: cuius cōtrariū rūdeẗ ea rōne, quia (vt dixi) nō ita par gradus trāsuersalis est ī ꝯsideratione, sicut dispar, pp affinitatis venerationē: licet ergo hēanẗ certo mō loco fratrū, tñ nō sunt, & reuerētia, q̄ facit cōsiderari quē pro pr̄e, matre, vel filio, cessat exūte gradu æquali: & q̄a q̄uis agnati vxoris fiāt affines viri, & ecōtra, tñ inter affines vtriusq; nō cōtrahiẗ aliqua affinitas impeditiua mřimonij. c. qđ super his. de cōsan. & affi. No. summarium. Item ꝙ dictio, rectè, idem importat, quod iustè & legitimè: & in hoc differt à dictione, ritè, quæ importat, idest seruatis solennitatibus. l. iustè. & ibi no. ff. de acquir. poss.

f ¶ Mariti. licet īter se frater, & soror prohibeanẗ, vt s̄. e. §. inter eas. tñ &c.

g ¶ Vel contra, idest econtrario.

a ¶ Habeant

hunt, licet hēant[a] fratrē, sororemve ex[b] mr̄imonio postea[c] ꝯtracto natos.

¶ Nō licet in vxorē ducere filiā vxoris quondā tuæ natā post diuortiū, sicut nec spōsam pr̄is. Hoc dicit h.d. ex l. si q̃ ...

¶ Si vxor tua post diuortiū ex alio filiam ꝓcreauerit: hęc non est quidē priuigna[d] tua, sed Iulianus ab hmōi nuptijs abstineri † debere ait. Nam constat, nec sponsam filij, nurū esse[e] nec pr̄is sponsam

a ¶ Habeant. Illi minores.

b ¶ Ex matrimonio. maiorum.

c ¶ Postea. † s. post natiuitatē istorū: & e aduerbiū, postea determinat dictionē contracto, vel dic, ꝙ determinat verbū. habeant: & dic ꝯ tracto s. prius. Nā qui ex eo matrimonio. s. maiorum nascunt, frēs sūt ex parte mr̄is illi, q natus est vel nata prius ex fœmina, idē dicas econtra: ꝙ erit frater, vel soror ex parte patris illi, qui fuerat ex illo patre natus: & tñ isti nullo iure sibi inuicē iūgunt: viro. n. cognati vxoris iunguntur: & nō alijs cognatis viri. idē ecōtra, quia cognati viri vxori iungūtur, nō aūt alijs cognatis vxoris. Vnde reprobatur quarundā opinio, q dixerunt, † ꝙ nullus de arbore ducit aliū: nā tñ ea continent cognati viri & vxoris, & tñ iungunt, vt hic dr̄. nec inter se ante mr̄imoniū inter duos cognatos viri & vxoris cōtractū succedunt, vt C. cōia de suc. l. amitæ, nec postea, nisi sicut facit vir vxori, deficiēte oī parētela, & excluso fisco, vt C. vñ vir & vxor. l. j. & ī aut. ibi signata. *Idest nullus, q positus sit ī arbore, ducit aliū, ad affinitatē. s. cōtrahēdā, quę opi. reprobat, cū videamus maritū ducere ab arbore oēs eius cōiunctos, eosq́ue facere affines vxoris.

† Dū dicit in secūdo itellectu, ꝙ verbū postea pos' set referri ad verbū habeāt, & cōtracto. s. prius, intelligit prius s. q̄ isti duo ꝯtrahebāt matrimonium. Ias. May.

SYL. ¶ Adde, ꝙ de hoc est casus in c. quod super his de consag. & affi. * & si verba d. l. amitæ videbuntur adolescentibus subobscura, adeāt hoc in loco nostros Commentarios, vbi in eorū gratiam posuimus figurationem casus. * Adde, ꝙ dū glo. ait in fi. (vt pleriq; oēs eā itelligūt) ꝙ cōsanguinei vxoris succedūt viro deficiētibus consanguineis eiusdē excluso fisco, & ecōuerso, cōiter reprobat, vt tradunt Doc. in l. j. C. vñ vir & vxor. & diffusè Tiraq. in tract. de retra. ligna. §. 14. gl. j. nu. 19. optimus text. in l. affinitatis. C. con. de succes. vbi dicitur, ꝙ affinitatis iure nulla successio permittitur.] SYL.

¶ Si vxor. Diuiditur in duas partes: in prima ponit dictum: in ij. rōnē p locum à simili. 2. ibi, nam constat.

¶ Casus Quærebat, an filia vxoris q. meę, à qua diuortiū feci, possit duci in vxorē: & videbat dd̄m ꝙ sic. qa cùm ñ sit priuigna mea, ex quo nata nō fuerit ante nuptias cū eius mr̄e cōtractas, sed post diuortium, nec alio vllo iure mihi iūgatur,] nō videbat subesse aliqd impedimētū, cui' cōtrariū decidit ꝑ rōnē publicæ honestatis: sicut in spōsa pr̄is & filij obseruatū est. * Valdē. n. abhorret ab honestate, q̄ in primis spectāda est in nuptijs, ꝙ quispiā matrē, & filiā vxores habuerit.] Not. sūmariū. Itē ꝙ publica honestas seruetur ī mr̄imonijs. Itē appellatiōe nur' ñ venit spōsa filij, nec appellatiōe nouercę spōsa pr̄is. Itē ꝙ ex hoc tex. vr̄ q̄ si, ꝙ si ꝯtū sit mr̄imoniū, nō di. intant qd̄ hodie secus est. c. sponsam. de spōsa. Itē ꝙ valet argumentum à simili.]

† Idem in sponsa alicuius, q̄ nullus cōsanguineorū spō si pōt ducere vxorē, vt in c. sponsam. extra de spon. & marri.

d ¶ Priuigna. qa illa est priuigna mea q̄ ex mea vxore est nata, anteq̄ esset vxor: & fęminę ille ē priuignus, q ex marito nat' fuit, añq̄ su' eēt marit', vt ī. e. §. affinitatis. & §. socrū, sed hęc postea fuir nata: tū dicit Iulia. abstinēdū rōne honestatis (i) vt subijcit, & ff. eod. l. si qua. §. si vxor. & l. sp. & ad hoc inducit duo argumēta. Nam &c. Priuigna Priuign'.

ADDITIO. (i) Quæ oritur ēt ex spōsalibus de futuro, & de facto cōtractis, vt non possit contrahi cum aliquo primi contrahentis consanguineo. c. 1. de despon. impu. in 6. Ang.

e ¶ Nurū esse. Licet sit spōsa: tñ nō est nur', anteq̄ eius fiat vxor: & ecōtra, licet

licet sit sponsa patris, quia vxor non est patris adhuc, ideo nō est filij nouerca, vt hic, & ff. de ri. nup. si qua. §. j. & tamē licet nulla sit affinitas, est abstinendum, vt subijcit Rectius. &c.

impediat aliqd fieri, q̃ postea q̃ factū est tollat. l. patre. ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. cuius cōtrariū decidit, quia adsunt iura sanguinis pariter in seruis sicut in liberis, q̃ nullo iure ciuili

* Not. Ex hac glo. ꝙ ex solis sponsalib. affinitas nō cōtrahit. Et rō est; quia affinitas cōtrahitur ex copula, vt liquet ex eius diffinitione.

† aliàs de est se.

a ¶ Rectius. A simili concludit in casu proposito primo in hoc §

S Y L.

* Io. Fab. & Ange. putant hoc esse consilium, ac per hoc va'iturū matrimoniū, si de facto contraheretur: quorū opi. vř huic tex. maximè repugnare: etenim si iure faciēt qui abstinebūt ab hmōi nuptijs, nō iure igitur facturi sunt qui cōtrahere audebūt, & ꝯn̄t matrimonium erit inualidū. §. Si aduersus. j. eo. de quo latissimè disserui hic in Cōmē.]

sam, nouercā esse: rectius[a] tñ & iure facturos[b] eos, qui ab hmōi nuptijs † se abstinuerint.

¶ Inter seruos, & manumissos cognatio īpedit matrimonium contrahendum.

¶ Illud certū est, seruiles[c] quoque cognationes,[d] impedimēto nuptijs esse: si fortè pater & filia, aut frater & soror manumissi[e] fuerint.

¶ Sunt & aliæ psonæ, quæ pp diuersas rōnes nuptias ꝯhere prohibentur.

aut gentiū tolli pñt. Nec obstat. §. qđ aūt. quia verū est perimi cognationē quo ad effectus iuris ciuilis, vt quo ad successionē, & tutelā, ñ quo ad sui essentiā, matrimonijve ꝯctñ, qui fundat super rōne nāli, q̃ dictat non esse honestū; vt qui tā arcto naturæ vinculo iuncti sunt, mřimonio ēt copulentur.] No. ꝙ seruilis cognatio est impeditiua mřimonij. Itē ꝙ sufficit allegare librū, absq; eo ꝙ allegetur lex. Itē ꝙ iura sanguinis manēt in seruis.

b ¶ Facturos. s. scimus, vel constat.

* Not. facti ꝟbo ēt ñ factū cōtineri, de quo vide Alcia. in l. facere. de ꝟb. sig.

¶ Illud certum est seruiles.

S Y L.

¶ Diuiditur in duas partes. In prima ponit dictū: in scđa remittit se ad ff.

¶ Casus Quæsitū fuit, an qđ dictū est in liberis, habeat locū in seruis. & videbatur dicendum ꝙ non: quia cū ista agnationis & cognationis iura sint à iure ciuili, ea nō videbant pertinere ad seruos. l. quod attinet. ff. de re. iur. ** & quia inter seruos non dat matrimoniū. l. cū ancillis. C. de ince. nup.] * Qđ si loquamur post secutā manumissionē, sicuti intelligendus est hic §. idē quoq; vř dďm, vt cognationis cāūæ in seruitute nulla debeat hři cōsideratio. Videmus enim ꝙ si liber efficiatur seruus, perit ius cognationis pp seruitutē. 9. qđ āt. j. de cap. dimi ergo multo minus dďm est, ꝙ in seruitute causet cognatio, cū facilius

c ¶ Seruiles. i. dum durant serui. s.

† C ꝯāg.

d ¶ Cognationes. i. cōsanguinitates, q̃ sunt inter seruos impediunt nuptias inter eos: itē affinitas. vt hic. & ff. eo. adoptiu'. §. seruiles. Sed quō hoc, cū nulla cognatio sit inter eos, vt j. de cap. dimi. 9. qđ aūt? Sed illud in iure succedendi, & in tutela, vel hæreditate dř: hoc aūt in iure sanguinis, qđ nullo iure ciuili tolli pōt; vt hic. & ff. de reg. iur. l. iura sanguinis. & per ꝯñs ēt in prohibitione matrimonij. Sed nonne & alia rōne inter eos mř. moniū impeditur. quia sunt serui: vt s. e. titu. j. rñ. & C. de ince nup. cum ancillis? Respon. durante seruitute hæc sunt duo impedimenta: & eis manumissis durat hoc vnum vt sequitur.

¶ Adde hoc de iure ca. esse correctū. c. j. de coniu. ser quod præponitur, etiam in foro ciuili quo ad matrimonia, vt dictum est.

S Y L.

e ¶ Manumissi fuerint Vel ambo, & tunc tm̄ est impedimentum sanguinis: vel vnus tantū, & tunc duo sunt; quæ impediunt, vt modo diximus.

a Eau-

¶ Enumerari. Possunt autē enumerari quatuor decim modi cum his, quos in hoc titulo habemus. Primus est rōne seruitutis, ut supra eo. §. rū. & C. de ince. nup. l. cum ancillis.

S Y L. ¶ Adde, quod hoc corrigitur in d. c. j. de cō-iu. ser.] Secundus est rōne ætatis, ut mares minores 14. an. fœminæ minores 12. ut supra eo. 2 respon.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ de iure can. attenditur potētia coeūdi. ca. puberes de despō. impub.] Terti° rōne sanguinis: qd ī tria diuidit, s. ascēdētes, & descēdentes, & collaterales, vt ī. eo §. ergo. & §. inter eas. & §. fratris. & §. eius. & §. duorū.

** ¶ Adde, ꝙ inter ascēdētes & descēdētes prohibet in infinitū: inter collaterales æquales vsq; ad quartū gradū exclusiuē: si sunt inæquales, prohibetur ēt vlterius pp reuerentiā, ut dictum est ī. eo. in §. fratris. hodie uerò ꝑm ius Cano. in collateralib. prohibitio non egreditur quartum gradū. c. Non debet. de consan. & affi.

Quartus rōne adoptionis, vt ī. eo. §. ergo. & §. inter eas. in fi. vtriusque.

** ¶ Adde, ꝙ (ēt de iure Cano.) est perpetua prohibitio inter adoptātem & adoptatū, & inter adoptatū & vxorē adoptātis: inter alios uerò, dū durat adoptio tantùm. c. j. de coniu. lega.

Quintus rōne affinitatis præsentis, præteritæ, & futuræ, vt ī. eo. §. affinitatis. & §. socrum. & §. si uxor.

** Dic, ꝙ affinitas superueniens nō dissoluit mrīmoniū. ca. pen. de eo qui cogno. cōsā. vx. suæ. Et dum gl. allegat. §. si vx. confundit impedimētum pp affinitatem, cum eo, quod introducitur propter publicam honestatem.

Sextus rōne mrīmonij. Nam si habet vnam, non debet habere alteram eodem tempore, aliàs est infamis, vt ī. eo. §. socrum in fin. & §. affinitatis. in fi. & C. ad l. Iuliam adul. l. eum.

Septimus per senatuscōsultum, qd vetat fieri mrīmonium inter tutorē & curatorem & filios eorū ad quondā pupillam & adultam suā vel patris,

hibentur: quas in veteri iure collectarum, enumerari[a] permisimus. †

vt C. de interd. ma. inter tu. l. j.

¶ Adde, quòd de iure cano. corrigitur hoc c. fi. de secun. nupt. & ibi Abba.]

Octau° ꝑ legē Papiā & Iuliā. s. inter Senatores & eorū liberos, & libertas, vel alias viles cōdōnis fœminas, vt ff. de ri. nup. l. lege Papia. & C. d nup. l. si libertā. qd capitulum hodie correctum est, vt in auth. vt l. de cæt. au. §. siqs aūt coll. 6.

** Limita, nisi filia Senatoris corpore quæstum, vel artem ludicram fecerit, aut iudicio publico damnata fuerit. l. Senatoris. ff. de ri. nup.] (ubi Ab.

¶ Adde, quòd hoc corrigitur. d. c. fin.

Nonus est, vt inter præsidem & sibi subiectam ratione iurisdictionis, ut C. de nuptijs. & si contra. & C. si quacunque præ. po. l. j.

** Adde, idē eē in filijs masculis Præsidis, vel aliorū offīm aliqd gerētium l. q in prouincia. ff. eo. secus verò in filiabus. l. si quis officiū in fi. e. ti. Limita tū nisi illud officium gerant in patria sua, q a tunc non prohibentillic vxorem ducere. l. eos. ff. de ri. nup.]

Decimus est per cōstōnē Principis: vt cū ea, q quis de sacro fonte leuauit, ut C. de nup. siqus alumnā. in fin. Idē seruatur de ipsa cōmre, licet nostro iure cautum non reperiatur.

¶ Adde idē seruari de iur. ca c. j. & 2. de cog spi. de qua cognatione spūali dixi plenissimè hoc loco in Cōmē.]

Vndecimus est rōne honestatis, ut ī. e. §. si vx. & ff eo. l. si qua. Est & duodecimus rōne ordinis annexi: vt cum clericis in sacris ordinib. cōstitutis, vt ī auth. qūo opor. epīs §. hæc aūt. coll. j. & in auth. de sanctis. epi. §. siqs. col-la. 9. † Est & tertiusdecimus: vt in monachis cōuersis & monialib°, licet nō dēt priuisint ī sacris ordinib. cōstitutis, vt ī auth. de mona. §. antepen. coll. 1. & ī auth. de nup. §. per occasionem. colla. 4.

* ¶ Adde, ꝙ §. per occasionem. lo-quitur de eo, qui est impotens ad coeundum. ** & sic erit 15. casus.]

Est & 14. in muliere rapta, q̄ ꝑprio raptori: qd ꝑhibet, vt in auth. iug. lib. 6.

S Y L.

** † i. mādauimus vt & in l. j. §. quibus. c. de no. ca. com.

Ordo sacer impedit mrīmonium. † Secus in cōstitutis in non sacris, uel minoribus ordinibus, q si incedāt in habitu & tonsura, gaudente † 7. q 4. & priuilegio fori, vt ca r. de cle. cōiu.

de

de rap.muli.q̃ pp.rap.nu.§.j.colla.9.
SYL. ¶ Adde, ꝙ de iure ca.hoc corrigit. c. fi.de rap.& q̃a in his ipsum ius cano. attendit, dicas de iure can. eẽ aliqua impedimẽta, quæ impediũt cõtrahendũ, & dirimũt cõtractũ, quæ claudũtur his versibus.

Error, conditio votum, cognatio, crimẽ: Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas: Sexus, & affinis: si forte coire nequibis; Hæc socianda vetãt cõnubia facta retractãt. Aliqua verò ĩpediũt, sed nõ dirimunt, de quibus his uersibus: Incestus, raptus, sponsari, mors mulieris: Susceptus propriæ sobolis, mors p̃sbyteral. Vel si pęniteat solẽniter, aut monialem Accipiat: prohibẽt hęc coniugium sociandum: Ecclesia uetitum, necnon tempus feriarum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri. Quorũ versuũ declarõnẽ ponit Hẽri.Boyc.in c.literæ de frig.& male.]

SYL. ¶ Si aduersus. ¶ Diuidit̃ in tres partes. in prima ponit dictũ quantũ ad cõtrahẽtes cõtra ll. in secũda quãtũ ad filios. in tertia quantum ad alias pęnas. secũda ibi, itaque. tertia ibi, Qui autem.

* ¶ non est figurandus nisi literaliter. Cùm Imperator diffinierit iustas nuptias esse illas, quæ secundũ præcepta legum contrahunt̃, simulque exposuerit casus, in quibus matrimonium contrahi leges vetant, nũc infert, ꝙ q̃ aduersus suprascriptas ꝓhibitiones coierint, iniustas nuptias cõtraxisse itelligunt̃. Quo fit, vt cũ iuris effectu exutæ sint, carere ẽt dicant noĩe à legib. imposito. l. si puta uit. §. nõ quis. ff. de bo. pos. cõtratab. Itaque nec vir, nec vxor, nec nuptiæ, nec dos appellat̃, & q̃ ex eo coitu nascunt̃, nõ sunt in ptãte parentũ, cùm

¶ Omni effectu, & noie mr̃imonij et quo ad filios carent, qui contra ll. coeunt, nec dotes reperiũt, & pęnas ll. incurrunt. hoc dicit.

¶ Si aduersus ea, q̃ diximus, [a] aliq coierint: nec vir, nec vxor, nec nuptiæ, nec mr̃imoniũ, nec dos intelligit̃. Itaq; [b] ij, q̃ ex eo coitu nascunt̃, in ptãte patris nõ sunt: sed tales sũt, (quantum ad [c] patriam ptãtem pertinet) quales sunt ij, quos mater vulgo [d] cõcepit. † Nã nec hi [e] patrem habere † itelligunt̃: cũ & his pater in-

sint ex iniustis nuptijs procreati. s̃. de par.pot.ĩ prin. sed q̃ iũ ad patriã ptãtẽ similes sunt vulgo cõceptis: q̃a sicut illi p̃rem nõ h̃re singunt̃, q̃a illũ h̃nt ĩcertũ, ita & hi perinde existimant̃, ac si patrẽ ñ haberẽt, q̃a iliũ habẽt, quẽ habere nõ licet. reliqua ĩ tex. sunt plana.] Not. ꝙ appellatione viri, vxoris, nuptiarum, matrimonij, intelligitur de legitimis: & sic ꝙ dispositio loquẽs de aliquo, itelligit̃ de ltĩmo. Itẽ ꝙ filij ex coitu illegitimo nõ sunt in ptãte, quia non sunt ex iustis nuptijs. Item nota ꝙ spurij æquiparant̃ vulgo cõceptis: & vulgo concepti intelligũtur non habere patrem. Item unde dicantur spurij. Item, ꝙ vbi non est matrimonium legitimum, non est dos, & dissoluto tali matrimonio, non est locus exactioni alicuius dotis. Item, quod coitus contra ll. punitur alijs pęnis. Item quod actus contra ll. caret non solum effectum, sed nomine. Item ibi, Nec hi patrem. no. quod idem operatur fictio, quod veritas, quo ad iuris effectum. Item ꝙ uerbum, intelligitur, denotat fictionem.

a ¶ Diximus. vt s̃. eod per totum, & etiam adiecimus in proximo §.

ADDITIO. Vide ele.j. de cõsan.& af.

b ¶ Itaque. bñ inferi vt s̃. tit.j. in prim.

c ¶ Ad patriam ptãtem. Propter hũc casum posuit de nuptijs post titulum de patria potestate.

d ¶ Vulgo. Scilicet qui patrem demonstrare non possunt, vel illicitum, vt ff. de statu ho. vulgo.

e ¶ Nam nec hi. Scilicet vulgo concepti. Vel dic hi, de quibus loquitur, scilicet, illicitè concepti.

* ¶ Prima expositio verior, q̃ intellige, vt declaraui in figuratione casus.]

† aliàs nã nec hi patrẽ habere intelligũtur cũ & ijs pater incertus est.

† similis text. in §. vulgo j. de vsuca. cog.

sed

sed qđ dř de illicitè conceptis, adde hoc verũ, si vterq; sciuit: si verò alter cõiugũ ignorauit, filij lĩti sũt de iure can. ca 2. qui filij sint leg. & succedũt patri et scienti. c. ex tenore e. tit.]

a ¶ Incert' sit.

Cui pater est populus, pater est sibi nullus & omnis, Cui pater est populus, non habet ille patrem. & sm hoc dic his. C. vulgò cõceptis. Vel dic his. C. incestuosis, & tunc dic iuris fictione est incertus.

† idẽ passim, vulgò, & spat sim: hinc sporades, insulæ quædam sic dictæ, ꝙ in mari spar sæ sint.

certus sit. a Vnde solent spurij appellari, vel a Græca b voce† σπορά-δην, idest vulgò cõcepti: vel ἀπά-τωρ, quasi sine patre c filij. Sequitur d ergo, vt dissoluto tali coitu nec dotis, nec donationis† exactio ni e locus sit. ¶ Qui autem prohibitas f nuptias contrahunt, & alias pœnas g patiuntur, quæ sacris constitutionibus continentur.

† aliàs actioni.

b ¶ A græca voce σποράδην. i. passim & sparsim: & apator dř quasi sine patre, simili rõne amator dř sine matre.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ hoc vocabulum spurij latè declarat Budæus in suis Ann. in l. vulgò. ff. de sta. ho. * Alciatus lib. j. Prætermiss. reponit hic spotadin, i. vulgò, passim, & sparsim, cuius sententiam amplexus sum hic in Annota.]

* Adde, ꝙ Plutarchus in Proble. aliũde trahit etymologiam spurij. Cũ veteres (inquit,) prænomina notis scriberẽt, vt Sex. ꝑ Sextus. Ser. ꝑ Seruius Sp. ꝑ Spurius, eos añt q̃ vulgò cõcepti erãt, ita notarent S. P. quasi sine pře, hoc errore factũ est, vt qui sine patre dici deberent, spurij appellati sint.

c ¶ Sine patre. Iure ciuili inspecto.

d ¶ Sequitur. Bene infert: cùm enim si ne mřimonio eẽ non põt. s. dos, & vbi nõ est dos, actio dotis nõ est, vt C. de do. ante nup. l. fi. ibi. sicut enim &c. †

† Melior tex. in ꝓposito in l. 3. cum alijs ibi relatis per glo. ff. de iu. vo.

e ¶ Exactioni. i. per actionẽ ex stipulatu, quæ dat pro dote, vt j. de actio. §. fuerat. Sed nunqđ per cõditionẽ sine cã, vel ob cãm, quasi ob causam datũ fuerit, nec cã fuit secuta? Rñ, Pla. sic, siue ignotãs, siue sciẽs dederit, vt ff. de cõd. sine causa l. fi. Sed Io. dat talẽ cõditionẽ ignorãter nõ sciẽter dãti, vt C. de condi. ob causam. l. j. & ff. de condit. ob causam, l. j. §. fin. & l. ij. nec immeritò, cũ turpiter danti nulla sit repetitio, vt ff. de cõd. ob. tur. cau. l. si ob turpẽ. & hæc omnia locũ hñt, qñ non fuit secutum matrimonium.

¶ Adde, ꝙ opi glo. hic, & in l. fi. cõiter approbat ꝑ Doct. hic, & in d. l. fin. ꝙ si mater sciebat matrimoniũ illicitè cõtrahendũ, nõ repetat: si ignorabat, secus, matrimonio non secuto: ita dicunt Ange. & Christof. hic, & nouissi. in d. l. fin.

f ¶ Prohibitas. Per aliquem de 14. modis. licet Hyrne. has pœnas imposuerit tm̃ eis, q̃ incestas nuptias faciũt vel nefarias, nõ q̃ alias inutiles, vt in auth. de incest. nup. §. j. colla. ij.

** Adde, ꝙ cõis opi. est cõtta glo. quò ad pęnas cõtẽtas in d. auth. de incest. nup. secus quò ad pœnas cõtẽtas in l. q̃ cõtra. C. de incest. nupt. nam eas incurrũt oẽs cõtrahẽtes nuptias contra ll. & sic cõtta qualcũq; prohibitiones non tm̃ iure sanguinis, sed etiam alijs rationibus hoc ti. cõprehẽsis, ita Saly. in auth. incestas. C. de incest. nup]

g ¶ Alias pœnas. Vt est amissio bonorũ & incursus ĩfamiæ, vt C. đ ince. nu. l. qui cõtra. & l. siquis incest. hodie vero & confiscatio bonorũ, & exilium, & cinguli, siue dignitatis depositio, & verberatio simul eis imponitur, vt in auth. de incest. nupt. §. j. colla. ij.

ADDITIO. Adde sm Io. Fab. ꝙ contrahẽtes incestas nuptias sũt infames & ita approbantes, & defendẽtes, vel patrociniũ pstantes, vt 3. q. 4. c. cõsanguineorũ. & ipso iure sunt excõicati, vt in clem. j. de consan. & affin. Ange.

¶ Aliquãdo Diuidit in 2. partes. ꝑut duos casus decidit, Scďa ibi, nec non,

S Y L. ¶ Casus. Quæsitũ fuit, an alio mõ patria ptãs, q̃ ex iustis nuptijs, acquiretur iure ciuili: & videbat ꝙ nõ, ex regula gñali affirmatiua posita. s. ĩ prin. ti. j. & ex negatiua posita in §. præceden. vers. itaq; cuius cõtrariũ decidit

in

in duobus casibus ex cõstitutionibus Imperatoris. s. per oblationẽ curiæ, & p subsequẽs mrimoniũ: primũ fauore curialiũ. §. si quis igit. in Auth. quib. mo. na. effi. sui. in fi. scđm fauore mrimonij, & filiorũ. l. nup. C. de nat. lib. No. ꝙ ius ciuile alios modos inuenit reducendi filios in ptãtẽ, q̃ ex iustis nuptijs, scilicet p oblationẽ curię, & per subsequens matrimoniũ: & ita naturales fiũt legitimi.

¶ In ptãtem pris redigunt, qui per oblationem curię legitimantur, vel per subsequẽs matrimonium. h.d.

¶ Aliqñ autẽ euenit, vt liberi, q statim vt nati sunt, in ptãte parentũ [a] non † fiãt, postea † autẽ redigantur in ptãtem patris: qualis est is, qui, dũ naturalis [b] fuerat, postea curię [c] datus, ptãti patris subijcit. Necnõ [d] is, q à muliere libera procreatus, cuius mrimoniũ minimè legib. interdictũ [e] fuerat, sed ad quã pater cõsuetudinẽ † habuerat, postea ex nostra cõstitutione [f] dotalib. instrumẽtis [g] compositis, in potestate patris efficit. Quod & alijs liberis, qui ex eodẽ matrimonio postea fuerint

† Aliàs fiunt. aliàs sunt.

† Aliàs vacat autẽ.

a ¶ Parentum nõ fiant. Hoc mirabile per duo ꝓbat exẽpla. Accursius.

b ¶ Naturalis. Scilicet tantũ.

c ¶ Curiæ. Cũ enim vult aliquis naturalẽ filium tm̃, qui in potestate patris non est, vt hic, & s. titu. j. in princ. facere in potestate, detur in seruitio Imperatoris. vel Præsidis prouinciæ. Nã in ptãte efficitur loco meriti patris, & efficitur legitimus loco meriti filij. † vt hic, & in Auth. quib. mo na. effi sui §. si quis igitur. coll. vij. ¶ Dic, ꝙ per curiã intellexit ordinẽ decurionũ, qui erat quasi quidã Senatus municipalis. fungebant. n. in municipijs eo munere, quo Romæ Senatores. Hi autẽ inter alia munera exigebant omnia tributa, eaq; vel antea quæstoribus mandantibus persoluebant, vel postquam ea exigissent: ita tñ, vt quod à tenuiorib. exigi non poterat, ipsi de suo penderent. vnde & prohibita illis erat prædiorum alienatio, ne solum verterent euitandorum munerum causa. Sed quo magis allicerentur homines ad dandum se ordini eiusmodi decurionũ, visum fuit Imperatoribus eum ordinẽ plurimis priuilegijs exornare, vt legit in nouella Maiorani & Leonis, q̃ hodie impressa est cũ C. Theodosiano. & inter cætera hoc quoque additũ fuit à Iustiniano, vt naturales filij per oblationem curiæ legitimi fierent. Vt manifestè ostẽdi hoc loco in Annot.]

† Q̃ Ange. intelligit verum ... nctè, non verè: qđ rota pro salutis, vt est tex. in l. iij. C. de n... lib. & bani ... quare succedant, vide hic per cum...

d ¶ Necnon. Nunc ponitur aliud exẽplũ.

e ¶ Interdictũ. Nam aliã vxorẽ non habuit tẽpore concubinatus: aliàs cõtra, vt C. de concub. l. j.

† Intellige non vt ad vxorẽ, sed vt ad meretricem, aut concubinã, vt declarat hic Theoph.

¶ Adde ꝙ ratio est, qa subsequẽte matrimonio fingitur illã semp fuisse vxorẽ, & maximè tpe partus, per fictionẽ translatiuam: & si illo tpe, quo peperit, erat impedimentum tale, ꝙ cum ea matrimonium esset interdictum, non fit legitimatio: quia extremum, ad quod fictio trahitur, non est habile.]

f ¶ Constitutione. Vt C de natur. lib. l. cum quis.

g ¶ Instris. Sed nunquid sine instris est matrimoniũ tale? Dicunt quidã ꝙ non, vt Pla. & Azo, qñ decorati maximis dignitatibus faciũt matrimoniũ, vt in Auth. vt lic. ma. & auiæ. §. quia verò legẽ dudum. coll. viij. melius autem, quib. mod nat. effi. legi. §. hęc ergo casta. coll vj. Sed dic, ꝙ matrimonium nudo consensu perficitur sine scriptura, vt in Auth. de nupt. §. nuptias. coll. iiij & ff. de reg. iu. l. nuptias. Sed filij primogeniti non sunt legitimi, si dotalia instrumenta non sunt facta, vt hic: & facit ad hoc C. de nat. lib. l. cum quis. & l. nuper. & l. fin. & in Auth. de hæred. ab intest. venien. §. j. coll. ix. & in Authen. de filijs ante do. instru.

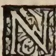
· instru. nat. circa med. colla. iij. & in auth. de incest. nup. §. fin. colla. 1. & de trien. & semi. §. fi.

SYL. ¶ Adde, quod hoc hodie in vtroque foro de iure canon. corrigitur: secundum quod talia instrumenta non requiruntur. c. tanta. qui filij sint leg. & ibi cōiter Doct. vt p Abb. in j. not.

procreati, similiter nostra constitutio a præbuit.

¶ De adoptionibus.

¶ Adoptiui etiam sunt in ptāte: qui sui iuris, rescripto Principis arrogantur: alieni, adoptantur imperio magistratus. h. d. ex l. j. & ij. ff. eo.

On solū autē nā- les b li- beri, se- cundū ea, q̄ dixi-

per. in princip. continuat. On solū. Iste titulus diuiditur in nouē partes principaliter. Primo ponit quod adoptiui sunt in ptāte adoptantis. Scdo qliter fiat adoptio, & arrogatio. Tertio primū dictū limitat, & declarat. Quartò q̄ impuberemq; se ad arrogandū dedit. Quintò quod adoptās dēt saltē adoptatū pcedere 18. an. Sextò qñ aliquis vt nepos vel pnepos adoptatur. Septimò in quibus adoptatus æquiparatur naturali. Octauo in quibus conueniunt, & in quibus nō adoptio, & arrogatio: Nono quod serui adoptati à dominis sunt liberi. Secunda ibi, Adoptio. Tertia ibi, Sed hodie. Quarta ibi, Cum autem. Quinta ibi, Minorem. Sexta ibi, Licet autē. Septima ibi, In plurimis. Octaua ibi, Illud. Nona ibi, Apud Catonem. Areti. SYL.

a* Declara tamen hoc esse verū quo ad ltimationem, non quo ad successionem, in qua ius ciuile attenditur, non. n. talis legitimatio operatur quo ad successionē, nisi confectis instrum. dotal. vt post multa concludit Card. Alex in d. c. tanta. in 10. q. ver. descendo ad tertium. & Soci. iun cons. 52. col. ij. vol. j.]

a ¶ Constitutio. vt C. de natu. lib. nuper. Sed si non fecerit eam sibi vxorē, adhuc huiusmodi naturales sunt alendi à patre. Itē succedunt ex testō in totum, si pater vult, legitimis non existentibus, vel parentibus iā defunctis: alias liberi in vnam vnciam tm̄ permittunt naturales succedere: superiores, qñ ipsi tm̄ supersunt, non impediunt eos nisi in sua legitima, q̄ superioribus debetur: ab intestato vero duas habent vncias paternæ substantiæ cum matre eorum viriliter diuidendas, quando non sunt ascendentes, nec descendentes alunt & ipsi patiē. & hoc in licitè natis: sed si illicitè nati sunt, non immo omni bñficio sunt exclusi, vt in aut. q mo. na. effi sui. §. discretis. vsq; in fi. & maximè in vers. primum constitu. colla. 7.

Filij naturales tm̄ an succedant.

¶ De adoptionibus. Dicturus Imperator de ijs qui in ptāte parentū sunt, posuit titulū particularē de hoc: ad cuius declarationē fuit necessarius tractat⁹ de nuptijs: sed q̄a ēt p adoptionē iure ciuili sunt in ptāte, q adoptātur, ideò sequitur tractatus de adoptionibus, put optimè ipsemet Imper. in princip. continuat.

¶ Casus. non figuratur, quia patiendo & declarando terminos adoptionis & arrogationis procedit. Not. filios adoptiuos in potestate nostra esse. Item quod adoptio sumitur dupliciter: vt genus, & comprehendit etiam arrogationē: vt species, & est illa, quæ fit eorum, qui in alterius erāt potesta te, imperio magistratus. Item quod arrogatio est de reseruatis Principi Itē quod difficilius liberi & sui iuris transeunt in potestatem alterius, quam ij, qui in alterius potestate erant: ex quo not. potes, quod in habentibus symbolū facilius est transitus.]

b ¶ Naturales. subaudi & ltimi. Quare distingue: quia filiorū alij sunt naturales & ltimi, vt ex legitimo matrimonio nati, vt hic, & ī de pa. por. in princi. Alij naturales tantùm, vt nati ex concubina, vt supra tit. j. §. fi. Alij ltimi tm̄, vt adoptiui: de quibus hunc titu. loquitur. Alij nec naturales, nec legitimi,

legitimi, iuris ꝑsumptionem, vt ince stuosi, vel aliàs illicitè nati, vt in auth. q.mo.na.effi.sui.§.fi. coll.7. Alij sunt qui prius non fuerunt lrĩmi. sed nũc sunt.l.efficiuntur duobus modis, ut in auth. quib. mod. nat. effi. sui. §. quod vero & ĩ. tit. ſ. in fi.

mus, in ptãte nostra sunt, verumetiã ij, quos adoptamus.[a]

¶ Adoptio [b] autẽ duob. modis fit:

SYL. ¶ Adde tu clarius septẽ esse spẽs filiorum, q diuersimodè à iure cõsiderantur. prima est legitimorũ, & naturaliũ, q sunt nati ex vero, vel putatiuo matrimonio.ĩ. tit.2. in prin. scda species est naturaliũ tm̃, q sunt nati ex vnica concubina in domo retenta, indubitato affectu cõiun cta, si vterq; sit solutus, vt no. in rub. ff. de concubi. dicti naturales, q a eos natura non honestas genuit. c. liberi, 32. q. 4. tertia spẽs dñr spurij, nati ex coitu non approbato, nec improbato à l. vt vulgò concepti, & similes: quarta spẽs est eorũ, qui ex dãnato coitu nascunt, vt adulterini, incestuosi, sacrilegi, & similes. vt in auth qui. mo. na. effi. sui. quinta species est ltĩmorũ tm̃, de quibus hoc ti. sexta species est ltimatorũ, de quibus. §. fi. ĩ. tit. prox. septima est spiritualium, quos ex sacro fonte, vel confirmatione leuauimus, de quibus in to. tit. de cog. spiri.

** Adde, q sunt aliquot casus, quib. adoptiuus non hr̃ pro filio, quos annotauimus. in §. in plurimis. ĩ. eo.

a¶ Adoptamus. s. in ptãte nr̃a sunt: & hoc iure veteri, vt hic. & ff. eod. l. j. sed hodie distinguit, vt ĩ. eo. §. sed hodie.

** Pulcherrimũ. ĩ. c. ad adoptiones pertinẽs. P. Matio. l. Asinio Coss. tẽpore Neronis factum refert Corn. Tacitus lib. 15. ex quo etiam ostenditur, quantam dr̃iam antiqui inter iustos filios, & adoptiuos constituerint.]

b¶ Adoptio. Est aũt adoptiõ ẽm l'la. & lo. legalis actio ad solatiũ eorũ, q liberos nõ hñt, penè. i. ferè nám imitans. sed certè, & ab ijs, q liberos hñt, fit adoptio, vt ff. e. l. nec ei. §. preterea. & ĩ. c §. licet, quare ꝑt sic simpliciter definiri: Adoptio est legitimus actus per quem fit quis filius, qui non est, pene. i. fere naturã imitãs: & est hæc veritas, vt ff. eo. l j. & ĩ. eod. §. minorẽ. SYL.

* ¶ Dic q reperitur adoptio in gñe, q postea diuidit in adoptionẽ in specie, & arrogationẽ. Adoptio in genere sic rectè dif finit: est actus, per quem, auctoritate iuris ciuilis, qui filius non est, instar naturæ filius efficit. Adoptio vero in specie hoc mõ: Est actus, p quẽ qui in alterius ptãte est, imperio magistratus instar naturæ alterius filio effiicit, cõcurrẽte naturali vinculo, in ptã te: non cõcurrente, habilis ad succedendũ. Arrogatio aũt est actus, p quẽ qui sui iuris est, Principis authoritate instar naturę filius efficit, & in ptãte. Sed & hoc loco libet apponere verba A. Gellij li. 5. c. 19. noc. atti. Inquit illes Cũ in alienã familiam, inque liberorũ loco extranei sumuntur, aut ꝑ ptorem fit, aut p populũ: quod p prętorẽ fit, adoptio dr̃: q per populũ, arrogatio. Adoptantur aũt, cùm a parẽte, in cuius ptãte sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur, atq; ab eo, qui adoptat, apud eum, apud quem. l. actio est, vindicãtur. Arrogant ij, qui, cũ sui iuris sunt, in alienã sese ptãtem tradunt, eiusq; rei ipsi authores fiũt: sed arrogationes nõ temere, nec inexplo rata cõmittunt. Nam comitia arbitris pontificib. ꝑbentur, q curiata appellã tur Ætas quoque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea sit: bonaq; eius, q arrogat, ne insidiosè appetita sint, consideraẽ: iusq; iurandum à Q. Mutio Pon. max. conceptum dr̃, q d in arrogando iuratur: sed arrogari non pot nisi iã vesticeps. Arrogatio ãt dicta, q a gen' hoc in alienã familiam transitus p populi rogationem fit: eius rogationis verba hæc sunt: Velitis iubeatis, vt L. Val. L. Titio tã iure, legeq; filius sibi fiet, q si ex eo patre, matreq; fami. natus esset, vtiq; ei vitæ, necisq; in eũ ptãs fiet, vti pariẽdo filio est: hæc ita, vt dixi, ita vos Quirites rogo. Hæc ille, q in Annot. nostris latè exposuimus.

*Adde,

• Adde, ꝙ apud veteres de causis adoprandi Potifi. iudices erant: deinde si cāæ probarentur, curiata lex ferebat. quā qui ferret, is omnia seruare debebat, q̃ in cęteris legib. ferendis seruari mos fuit: atque ita adoptio fiebat, q̃d vtrunq; indicat Cicero in orat. pro domo sua, & latius explicat Paulus Manutius libr. suo de leg. Roma.

alleget Iuriscon. in l.2. ff. eo. tñ verisimilior vř illa, quam ponit Gel. ubi s. quia fiebat per populi rogationem.]

d ¶ Interiorem. id est sequentem.

SYL. ¶ Sed hodie. Diuidit in duas partes. In prima ponit regulā ꝓhibitiuam: in secūda dispēsationē ī ascēdentib. secun da ibi, si verò.

¶ Casus. Quærebat an perpetuò verum esset, ꝙ ī adoptanus potestatem transiret filius adoptatus: dubitationē faciebāt verba generalia īper. in prin. tit. nostri, & omne ius antiquū: cuius contrarium respon. ex correctione Iustin. s. vt nisi adopteř ab aliquo ex ascendentib. patris vel matris, non transeat in ptātem: ratio fuit, quia eueniebat, vt adoptatus aliquando & patris naturalis, & adoptiui successionem perderet: prout rōnem suæ dispositionis latè explicat. in l. in adoptiuis. in prin. C. eo.

No. ꝙ extraneus adoptans filium, non habet eum in potestate. Item ꝙ per adoptionem ab extraneo factā, iura patris naturalis non dissoluuntur. Item ꝙ filius adoptiuus succedit patri extraneo ab intesta. Itē ꝙ ascendentes adoptātes habent adoptiuos filios in potestate. Item ꝙ duo vincula magis ligant. Item ꝙ adoptiuus dicitur de familia patris adoptantis. Item ꝙ in vna persona naturalia, & ciuilia iura concurrere possunt.]

e ¶ Constitutione, vt C. de adop. cùm in adoptiuis.

f ¶ Naturali & legitimo.

aut principali rescripto, [a] aut īperio magr̃atus. [b] ¶ Imperatoris auctoritate adoptare qs pōt eos, easve, qui quæve sui iuris sūt: quę spēs adoptionis dicitur arrogatio. [c] ¶ Impio magr̃atus adoptam* eos easve, q quæve in ptāte parētū sunt: siue primū gradū liberorū obtinēt, q̃lis ē fili*, & filia: siue īferiorē, [d] qualis ē nepos, neptis ꝓnepos, ꝓneptis.

¶ Per adoptione non trāsit quis in ptātem nisi ascendentiū, quāuis pri adoptiuo extraneo succedat. h.d. ex l. cùm in adoptiuis. C. de adop.

¶ Sed hodie ex nostra cōstitōne [e] cū filiusfamilias à patre naturali [f] extraneæ † personæ in adoptionē datur iura pr̃is naturalis minimè dissoluunť: nec quicquam † ad patrem

Extraneū hic accipe oēm, qui non sit ascendens.

† s. iuriū pr̃is naturalis, ita vt ab eo remoueantur. alioq. enim non pauca etiā transeunt ad p̃rem adoptiuū, vt ius corrigendi, & ne vocet in ius sine venia.

a ¶ Rescripto. Hoc est, vel añ ipsum Principē, vel añ alium Magistratum de legatione facta per rescriptum à Principe, vt C. eo. l.2. in fin. & l. arrogationes. Sed q̃d si Imperator non est? Respond. non potest fieri, licet imperium semper sit, vt in Authē. quomodo oportet Episc. §. si. coll. 1.

SYL. ¶ Hoc uerum de iure ciuili, sed de iure canonico succedit vacante imperio Ponti. vel iud. ecclesiasticus, secundum, quod habetur in c. licet ex suscepto. de for. compet.

b ¶ Magistratus. s. cuiuscunque ordinarij, etiam defensoris ciuitatis, qui minimus est, vt in auth. de defen. ci. §. nulla. colu. 3. Nec mirum, cùm sit de voluntaria iurisdictione, vt ff. de offi. procon. & le. l.2.

c ¶ Arrogatio. Qa adoptator interrogatur, an velit eum, quē adoptat, sibi iustū filium esse: & adoptatus, an id fieri patiatur, vt ff. eod. l.2. Vnde ver. Arrogo qui suus est, sed habet meus esse necesse. Patris adopto suum, sed patris permanet idem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ quāuis hanc deriuationē

a ¶ Tributa. s. in prædicta constitutione:(i) & facit ad hunc. §. j. de hæred. quæ ab intest. §. sed ea omnia. & j. de exhæ. lib. §. circa adoptiuos. & infrà de inoffi. testam. §. ij.

non: & quod hic dicitur, naturalia, expone, i. naturalia, quia ab eo auo contrahit natiuitatẽ, & originem: quod non est in filio fratris mei.

ADDITIO.

Etiam concurrentibus legitimis, & naturalibus quãuis inter se nihil habeant parẽtelæ: quod no. secundum Ange. & ideo nõ transit in potestatem. quia p emancipationem priuatur hæreditate vtriusque sm cõem opinionem. vt l. cùm in adoptiuis. C. eod. sed cùm hodie nemo emancipetur inuitus. §. generaliter. in auth. qui. mo. na. effi. sui vr̃ iste §. esse correctus, de quo vide Ias. hic.

adoptiuũ transit, nec in ptãte eius est, licet ab intestato iura successiõis ei à nobis tributa[a] sint. Si verò pr̃ naturalis[b] non extraneo, sed auo filij sui mr̃no,[c] vel si ipse pr̃ naturalis fuerit emancipatus,[d] ēt auo paterno, vel proauo simili mõ[e] paterno vel mr̃no, filium suũ dederit ĩ adoptionẽ: in hoc casu, qa cõcurrũt[f] in vnã personã, & naturalia, & adoptionis iura,[g] manet stabile ius pr̃is

*Hoc idem significat Theophilus, qui verbum naturalia vertit τά ἐκ τῆς γενέσεως. sed & aliter responderi põt, ꝙ tex. dicit nõ simpliciter, si extraneo, nec non coniuncto, sed nominatim auo vel proauo, & iõ non fit extensio extra personas expressas in exceptione. l. nam quod. ff. de pœnu. leg.

* ¶ Adde, ꝙ nec patrẽ adoptiuum in ius vocare potest sine venia. l. generaliter. l. quia. & l. adoptiuum. vbi glo. ff. de in ius voc. & versa vice adoptiuus filius præfulget dignitate patris adoptiui quamuis extranei. l. Senatoris. ff. de Senato.

b ¶ Pater naturalis. & legitimus.

c ¶ Materno in cuius potestate prius non erat, sed modo efficitur, vt subijcitur, vt s. de pa. pot. in fi. Accur.

d ¶ Emancipatus. Aliàs cùm esset in potestate aui, quomodo adoptaret eũ quem habet? Certè non potest plus esse; quàm filius, vel nepos, vt hic, & ff. eo. si pater. §. qui duos. & intellige emancipationis tempore filium non esse conceptum, qui nunc datur in adoptionem: aliàs in potestate aui remansisset, vt infrà tit. j. §. fi.

e ¶ Simili modo. i. similem facias distinctionẽ: nam mr̃no proauo, indistinctè: paterno verò, sm ꝙ modo distinxit in auo, datur in adoptionem.

f ¶ Concurrunt. Sed si ego adoptẽ filium fratris mei, nunquid ptãti meæ subijcitur? Respon. secundum Ioã. ꝙ

g ¶ Iura. Vñ præferẽdus est ei, in quẽ vnum tm̃ concurrit: & sic duæ rõnes præualent vni, vt in auth. de consan. & vter. fra. §. j. coll. 6. & C. de edil. edi. Adri tol. l. fin. nisi vna sit melior duabus, vt colligitur. ff. de inoffic. testa. l. nam & si. & ff. vnde liberi. l. scripto.

¶ Adde, ꝙ Doct. qui not. hoc, ꝙ duæ rõnes vincunt vnã, intelligunt vnam ex illis duabus, vt si in vna persona, vna ex illis concurrat, in alia duæ, illa præferatur: ita colligitur ex ll. allegatis, & ita intelliges: quo casu non est ad propositum limitatio glo.]

* Adde, ꝙ alia quoq; rõne text. in l. Nam etsi. non probat li͂tationem gl. Nam ibi vna rõ nõ est potior duabus, sed eis æquipollet. vera tamen est ista limitatio, & probatur apertè in l. j. §. omnibus. C. de vete. iu. enu. nam non est nouum, vt vnum vinculum validum arctius liget q̃ duo infirmiora, vt qa aduersus illa duo stet vitiũ formæ. l. j. § si quis ita. vbi Ias. vlt. not. de ver obl. nõ ad idẽ concurrant, sed circa res diuersas distrahantur. l. Spadonem § q. iura. de excusa. tuto. l. si sub conditione. in fi. quib. mo. vsusf. ami.

* Adde, ꝙ & vnum vinculum æquiualet duobus, cũ agitur de materia, in qua

SYL.

quo alterum illorum duorũ nullius sit considerationis. Vñ in feudis, frater ex latere patris tantùm cõiunctus nõ minus admittitur ad successionẽ, quàm frater vtrinq; coniunctus, qa in feudis ad cognationẽ matris non attendimus. Bald. in cap.j. versi. quæro ergo. de grad. succe. in feud.

† aliàs cõstitutum.

Diuisio.

¶ Cum autẽ. ¶ Diuiditur in quinque partes. Primò, ꝙ arrogatio fiat causa cognita. Secundò, quòd sit iusta causa. Tertiò ponit modum, sub quo fiat. Quartò quòd non potest arrogator ipsum emancipare sine cã. Quintò, ꝙ quartam partem bonorum suorum eidem, siue in vltima voluntate, siue inter viuos, relinquat. Secunda ibi, Et exquiritur. Tertia ibi, Et cum. Quarta ibi, Item non aliter. Quinta ibi, Sed & si Areti.

adoptiui, & naturali vinculo copulatũ, & legitimo adoptionis mõ † ꝯstrictum: vt & in familia, & in potestate hmõi patris adoptiui sit.

¶ Impubes arrogatur cã cognita: & cauet arrogator, si impubes decedat, de restituẽdis bonis pupilli, ijsq illi successuri esset, si arrogatio facta nõ esset: nec arrogatus, nisi ex cã, emãcipari exhæredatiue põt: alioquin pter bona propria consequitur etiã quartã partem bonorũ arrogatoris. h. d. ex l. si paterfamilia. §. fi. ex l. nec ei & l. seq. ff. e. & ex l. fin. ff. si quid in fraudem patro. ❡ ¶ Cũ ãt † impubes ꝑ prĩcipale rescri

quos peruentura erant, arrogatione non facta. Exigitur autẽ causæ cognitio ea rõne, quia nisi adhiberetur, facilè eueniret, vt non haberetur ea rõ honestatis, quæ in patribus, & filijs requiritur. Adhibetur autẽ, & satisdatio, vt occurratur illis, qui fortè inhiantes patrimonio pupilli, illum iõ arrogare excogitassent: & ex his rõnibus temperantur, quæ pro rationib. dubitandi supra allegabantur. Successiuè q̃situm est an arrogator possit quotiescunq; velit, arrogatũ emancipare: & videbatur, ꝙ sic. §. ꝑterea. ꝟ. tit. j. Cuius contrariũ deciditur illa ratione, quia, cùm in cõstituẽda arrogatione leges voluerint causæ cognitionem adhiberi, similiter voluerunt eam solui nõ posse absque eiusdem causæ cognitione. l. nihil tam naturale. ff. de re. iu.] & quia cùm talis emancipatio incommodũ affert emancipato, quia iura omnia soluuntur, ideò eo inuito sine causa fieri non debet, & facienti pœna imponitur, vt sequitur. Nota ꝙ arrogatio impuberis requirit causæ cognitionem, vtũ vtilis, vel honesta sit filio arrogato. Itẽ no. ex ordine literæ, ꝙ prius attendenda est honestas, quã vtilitas. Itẽ no. cautionẽ requiri de restituendis bonis illis, qui ei successissent, si arrogatus non fuisset. Itẽ ꝙ tabellio dicitur ꝑsona publica, & ꝙ per eum nobis quæritur. Item ꝙ arrogatus non potest emancipari non cognita causa. Item ꝙ arrogatus quicquid quærit, quærit patri arroganti. Item quòd dictio, præter, includit.]

† In hoc derogatũ fuit legi veteriqua non nisi vesticeps. i. pubes arrogari poterat auc. Au. Gel. lib. 5. c. 19.

SYL. ¶ Cum autem. * ¶ Casus Quæsitum fuit, an pupillus posset dare se ad arrogandum: & videbatur ꝙ non, quia in arrogatione in primis exploranda est mens illorũ, qui arrogantur. l. In adoptionibus, ff. eo. pupillum autem nullam hre mentem, traditum est. l. pupillus. ff. de reg. iur. E conuerso autẽ videbatur, ꝙ talis arrogatio permitti deberet absque alijs adminiculis, ex quo celebratur authoritate Principis, quæ omnem suspicionem summo vere videbatur, & quia nihil addi posse videbatur principali confirmationi. Sed supradictis non obstantibus, deciditur, impuberẽ arrogari posse, dũmodo id fiat causa cognita, caueatq; arrogator se bona arrogati, si impubes decesserit, illis restituturum, ad

a Rescriptum. Vt quia sui iuris est, vt s. eo. in prin.

b Cognita. Quæ aũt in causæ cognitione vertuntur, per ordinem scripta sunt. ff. eo. l. si pater. §. in arrogationibus. & l. seq. vsq; ad §. fin. & q̃dam etiã hic dicuntur in p̃sona impuberis, quæ & ibi dicũtur.

* Adde, circa c̃ts adoptandi, q̃ grauiter ac eleganter scribit Cicero in oratio. pro domo sua, cũ ait; Quod est Pontifices ius adoptionis? nempè vt is adoptet, qui neque procreare iam liberos possit, & cùm potuerit, sit expertus: quæ deinde cã cuiq; sit adoptionis: quæ rõ generũ, aut dignitatis, q̃ sacrorum, quæri à Põtificum collegio solet &c. ex quo loco colligere etiam licet, olim Pontifices de causis adoptandi notionem habuisse, de quo diximus s. eo. in prin. extat & pulcherrimum caput Au. Gellij de hac materia, s. ca. 19. lib. 5. cuius verba s. retulimus.

† not. pluralem numero. poni pro singu. nõ. n. subijcitur nisi vna cond. sic & aliàs vt l. 2. §. exactis. vbi glo. de ori. iur.

ptũ [a] arrogat, cã cognita [b] arrogatio fieri permittit. Et exquiritur cã arrogationis, an honesta [c] sit, expediatque pupillo. Et cũ quibusdã † cõdõnibus arrogatio fit, i. vt caueat [d] arrogator personæ publicę, † hoc est tabellioni, [e] si intra pubertatẽ pupillus decesserit, restituturum se bona illis, qui, si adoptio facta non esset, ad successionẽ eius venturi [f] essent. Item nõ aliter

c An honesta. Idest non eo proposito, vt eius res deuoret, vt ff. eod. l. nec ei. §. eorum.

d Vt caueat. i. vt cautionem promittat: cùm fideiussione tñ, vt ff. eo. l. nec ei. §. fin. & C. de verb. sign. Sancimus.

S Y L. Adde, q hoc est ex eo, q̃a ab alia. l. hoc declaratur. l. his verbis. ff. eo. aliàs. n. cùm simus in l. ciuili, intelligitur verbum, cautio, pro nuda promissione, quãdo est simpliciter prolatum, vt est communis omnium Doctri. in l. diuortio. §. interdum. ff. solu. matr.]

Notarius nõ potest eẽ seruus.

e Tabellioni. Qui seruus publicus dicitur, vt C. eo. l. 2. aliàs. n. seruus purus tabellio esse non potest, vt C. de tab. generali. l. ib. 10. Sed certè ideo sic dicitur, quia publicè seruit.

** Vnde cõpellitur conficere instrumẽta, & si recusat est periurus, & abdicatur officio, secundum Bart. in l. j. §. j. ff. fur. aduer. nau. & Host. in summa de fide instru. §. ex quibus. & Deci. l. inuitus. de reg. iur.]

* Adde q in iure tabelliones quãque appellant serui publici, q̃a antiquit' serui ciuitatum præponeb ant tabulis, & scriptutis publicis: licet postea id prohibuerit Archa. Impe. in d. l. generali. Vnde factum, vt eosdẽ seruos publicos tabularios, interdũ seruos ciuitatis appellauerint Iurisc. titu. l. fi. ff. quod cuiusque vni. no.

† aliàs persona publica appellatur magistratus, vt s. nos aũt. j. de atti. tut.

Satisdatio arrogatoris quibus prodest.

f Venturi. Vel iure successionis ex testõ, vel ab intestato, vel ti. vniuersali, vel singulari, vt legatarius. omnibus. n. consulitur hac cautione, pupillo decedente in pupillari ætate: aliàs si postea pupillaris substitutio euanescit, vt hic, & ff. eo non aliter. & l. his verbis. & j. de pupil. sub. §. j.

S Y L. Adde, q rõ est, quia per arrogationem pupillaris substitutio tanquam filij testm̃ euanescit. l. nec ei. §. eorũ. ff. eo. vnde consulendum est substitutis per cautionẽ. alij. n. substituti præterquam directi pupillares, quia habent actionem non ex testamento filij præsumpto, sed ex testamento paterno, non possunt aliquod præiudicium pati; de quo vide Ang. hic.]

Sed nonne sine hac cautione facta admittuntur supradictæ p̃sonæ ex testõ? Resp. non, cùm testm̃ sit ruptum. minima capitis dimi. s. arrogatione, vt j. qui. mo. testa. infir. §. non tamẽ. Item nunquid legitimi sine hac cautione admitterentur? Rñ. non, quia pater arrogator omni iure peculij occuparet, vt ff. de cast. pec. l. 2. Hæc tamen cautio omissa, pro facta habet, vt ff. eo. l. his verbis. in fi. vt & aliàs. C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. j.

* Adde,

emancipare eũ p̃t arrogator, nisi[a] cã cognita dignus emãcipatione fuerit: & tunc sua bona ei reddat. Sed & si decedens p̃r eum exhæredauerit,[b] vel viuus sine iusta causa cũ emancipàuerit, iubetur[c] quartam[d] partẽ ei bonorũ suorum† relinquere: videlicet p̃ter bòna, q̃ ad patrẽ † adoptiuũ transtulit, & quorum cõmodum[e] ei postea acquisiuit.

* Adde, ꝙ est dña inter hãc cautionẽ præstitã, & subintellectã, quia si præstatur, adhibetur & fideiussor. si autẽ subintelligitur, est simplex cautio.

Sed quare legitimi non stipulantur etiã vltra pupillarem ætatem, cũ & postea erant admittendi ad successionẽ, si adoptio facta non esset? Respon. illud est de fortuna, & aduentitiũ erat: vnde non fuit considerandum, vt ff. qui & à qui. l. Iulianus. potuisset enim post pubertatem testamentum fecisse, vt s. quib. ex cau. §. cùm ergo.

SYL. ¶ Adde declarando mentem glo. ꝓm Christof. hic, quia vult dicere, ꝙ ideò legitimi. j. pupillarem ætatem stipulari possunt, quia non facta arrogatione, & decedente pupillo, omninò erant habituri successionẽ: & iõ, quia læduntur, stipulantur: sed in maiore, quia non omninò læduntur, q̃a poterat esse, ꝙ conderet testamentum, ideò non stipulantur: quod tene.]

a ¶ Nisi causa. Veluti si ita hæres instituit iste adoptatus, si emãcipatus fuerit: & tunc quartam perdit, quã tunc deberet hr̃e de bonis arrogantis, ut j. proxi. rñ. & ff. si quid in fraud. pat. l. fi. ꝓm quosdam. Vel dic, ꝙ tunc non perdit quartam, vt j. proxi. rñ. probatur, quod cum isto cõtinuatur: & qđ d. l. continetur, intelligitur qñ erat iusta causa contra filium, vt quia prouocabat patrem ad irã, & in tantũ, vt ẽt exhæredari potuerit, & beneficiũ collatum, vel conferendum reuocari, vt C. de reuo. do. l. fi. & in authen. vt lib. de cætero. §. illud. ver. quinetiam. collatio. 6. & secundum hoc intellige proxi. respon. quod sequitur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ qñ filius emãcipatẽ ex causa ꝓueniente ex defectu ipsius, perdit quartã: aliter non, siue sine causa emancipetur, siue causa aliũde ꝓueniat: ita resident hic Doc. * ex omnibus autem illis causis emancipari potest, ex quibus & exhæredatur; nã exhęredatio, & emãcipatio æquiparant̃ à iure. l. quidam cũ filiũ. ff. de verb. obl. quod latiùs ostendi hoc loco in Cõmẽ.]

b ¶ Exhæredauerit, vel p̃teriecit, vt ff. eo. si arrogator.

* ¶ Malè supplet glo. tum quia prætertito arrogato testamentũ est nullum. §. adoptiui. j. de exhęre. li. & sic ille succederet in totum, si filij legitimi. & naturales non superessent. l. pe. §. si C. eo. tum quia. l. si arrogator. nõ loquitur in filio prætertito, vt ibi admonet Ias. in 4. col.

c ¶ Iubetur. Nota nõ cauet sic se relicturum: tunc enim non valeret, vt C. de inuti. stipu. l. ex eo. & C. de inoffi. test. l. si quando. §. j. sed ei iubetur per legem, vt sic faciat.

d ¶ Quartã partem. Quid ergo si alios filios sex vel plures hẽat, nũquid hic plus q̃ alij habet? Rñ. sic, ꝓm Bul. quasi debeat imputari ei, quare arrogauerit. Vel dic (vt puto) quartam suæ partis per cõdictionẽ ex l. diu. Pij petit, vt hic. & ff. eo. si arrogator. & ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. si quis impubes. & hoc ad instar naturaliũ & legitimorum, vt ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. qm̃. & C. de inoffi. testa. l. cùm quæritur. & l. parentibus. Absurdum est enim hunc legitimum plus iuris habere, q̃ naturalem & legitimum, vt s. eo. §. sed hodie. in fi. Accur.

¶ Adde, ꝙ hæc opi. gl. cõis est. si n. aliter intelligeremus adoptatis quinq; (qđ fieri põt. l. si pater. §. fi. ff. e.) quintus remaneret sine quarta: q̃ quarta ꝓm cõem sentẽtiam in d. l. si arrogator. hodie non est aucta ad triẽtem.

e ¶ Com modũ. Repere, Et præter ea bona

† aliàs restituere, vel relinquere &c.

SYL. ** † idest arrogatorẽ. nã alio q adoptiuus põt liberè emancipare, nec tenetẽ relinquere quartã, glo. in l. cũ in c. eo & Ias. l. si arrogator. ff. eo.

Arrogat⁹ non plus iuris hr̃e debet, q̃ nãlis & legitimus. SYL.

bona. Caduentitia, commodum quorū filius arrogatus post arrogationē acquisiuit patri. s. vsumfructum. nam & hæc acquisita restituit: nō dico vsū fructum, quē debet lucrari pater, vt C. de bo. quæ li. l. cùm oporteat. §. si quis itaque. ad instar mariti in rebus dotalibus, vt ff. famil. ercisc. l. si filia. §. j. & sic hoc verbum, præter, non excludit, vt ff. de pig. act. l. j. in fi. & ff. de procu. l. sed & hæc. §. pen. & facit. ff. de vulg. sub. l. sed si plures. §. in arrogato.

¶ Maior 18. ann. esse dēt adoptans adoptato. h. d. ex l. arrogato. §. non tm̄ & ex l. adoptio. ff. eo. tit. ¶

¶ Minorē natu [a] maiorē non posse adoptare placet. Adoptio. n. naturam imitatur, [b] & [c] mōstro est, vt maior [d] sit filius, q̄ pr: Debet itaque is, qui sibi filium per adoptionem, vel arrogationē facit, plena pubertate, i. 18. annis [e] præcedere.

Quo non obstante, decidi tur, ꝙ debet illum præcedere 18. annis, quia licet præsumatur potē tia gignēdi in 14. anno, tamen cùm per adoptionem quis certè, nō præsumptiuè, filiū efficiat, placuit etiam illud tempus statuere ad hanc rem, quo certum est omnes à communiter accidentibus secundum naturam generare posse: prout hanc rationem eleganter deducit Ias. in l. si is q̄ pro emptore. ff. de vsucap. dū tractat materiā fictionis inductiuæ, allegando l. si paterfamil. in fi. ff. eo.]No. ꝙ minor natu, maiorē adoptare non potest. * quod pulcherrimè persequitur M. Tul. in ea Oratio. quam pro domo sua dixit, dum conqueritur Fonteiū adoptasse P. Clodium natu grandiorem, vt Tribunus pl. in ipsius perniciē fieret.]Item ꝙ ars & ius imitatur naturam in quantū potest. Item ꝙ plena pubertas est in 18. ann.

SYL. * ¶ Dic ꝙ dictio, præter, iuncta termino contento sub præcedenti dispositione, stat exceptiuè. l. nam quod. §. si. ff. de pœn. leg. aliàs stat in clusiuè. l. Seio. §. vxori. ff. de ann. leg. nisi induceretur vel prohibitio actus aliàs de iure permissi, vel permissio actus aliàs de iure prohibiti, secundū Curt. iu. in l. Actione. C. de transact.]

SYL. * ¶ Minorem natu. Diuidit in duas partes: in prima ponit vnum dictum cum ratione: in secunda illud declarat. secunda ibi, debet.

¶ Casus. Quærebatur, an in adoptionibus habenda esset ratio ætatis: & videbatur, ꝙ non, quia cū adoptio fuerit ad solatiū carentium liberis introducta, eaq́; solo consensu, adoptātis. C& adoptati, expediatur, nō videbatur tam benigna facultas adsciscendi sibi filios, ratione ætatis coangustanda, sed solū agentiū voluntas spectanda. Quo non obstante contrariū rn̄detur, ꝙ cùm à l. inuenta hæc via sit ad similitudinē naturę, vt qui natura liberos nō haberet, posset hoc ciuili modo sibi procreare, eā debet imitari, ideoque statuitur, minorem natu maiorem adoptare non posse. Sed tunc dubitatū est, quot annis oporteret esse maiorē adoptantē, quàm is, qui adoptatur: & cùm adoptio naturam imitetur, videbatur sufficere, ꝙ eū excederet 15. annis, quia post 14. annum quis cēsetur habilis ad generationē naturalē. s. de nup. in princ.

a ¶ Natu, idest natiuitate. sic. ff. de mino. l. j. §. j.

b ¶ Imitatur. plerunq;: q̄nq; tn̄ non, vt j. e. §. sed & illud. & § in plurimis. *Solue, ꝙ adoptio & lex ciuilis imitatur naturā in genere, nō in specie: qđ latè declarat Bar. in l. eadē. ff. de duo. reis. & in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. & ibi latissimè Ias. dū tractant materiam fictionis inductiuæ.

c ¶ Pro monstro est. i. non secundum naturam, sed contra naturam, ut & aliàs. ff. de sta. ho. l. non sunt liberi.

d ¶ Maior. s. tempore, non persona.

e ¶ Xviij. an. idest tot annos debet habere plus adoptans, quā adoptatus, qui

¶ Potest quis etiã filium alienũ adoptare in nepotẽ, & deinceps, licet filiũ non habeat: & nepotem in locum filij: sed vbi adoptat aliquem in nepotem quasi ex filio, quem in potestate habet, natum, requiritur consensus filij: aliud, si nepotem ex eo alij velit in adoptionem dare. h.d. ex l. adoptare. ex l. si prfa. §. qui duos. & l. cũ nepos. ff. eod. tit.

¶ Licet autẽ, & in locũ nepotis, vel neptis, pronepotis vel proneptis, vel deinceps adoptare, quis filium qs non habeat. a Et tam filiũ alienum quis in locum nepotis adoptarẽ po-

qui faciant vnam plenam pubertatẽ tanti temporis. Sed nunquid qui plures adoptat, debet pluribus vicib. p̄cedere in tanto tẽpore? Respon. non (vt puto) cùm secundum naturam ẽt in vno anno ex diuersis fœminis, vel etiã vna, possit habere filios plures: & in hoc adoptio imitatur naturã, vt hic. Et no. pluribus modis dici plenã pubertatem. Nam interdum 14. annis, vt j. quib. mo. tute. fi. §. j. & s. tit. j. pri. respon. aliàs 15 annis, vt in auth. de tempore non so. pec. super dote. §. generaliter. col. vij. aliàs 17. ann. vt s. qui manu. non pos. §. fi. & ff. de postu l. j. §. pueritiam. interdum 18. ann. vt hic, & ff. de ali. & ci. le. l. Mela.

SYL. ¶ Adde tu, ꝙ glo. non intellexit plenam pubertatem: nam vt primũ masculus implet 14. ann. incipit esse pubes. tunc enim dicitur pubes, & ante id tempus impubes: & hoc est qđ dicitur in tex. in d. §. j. j. qui. mo. tute. fi. plena autem efficitur pubertas in 18. anno: alia enim iura allegata in gl. nihil faciunt: & ita decla.]

SYL. * ¶ Licet. Diuiditur in duas partes: in prima ponit vnũ dictũ: in secunda illud modificat. scđa ibi, sed si quis. ¶ Casus. Quærebatur, an liceret adoptare loco nepotis: dubiũ faciebat, quia, cũ in defectũ generationis inductus videatur modus adoptionis, nõ videbat vltra filiũ extendẽdus: cuius contrarium deciditur, quia sicut optamus perpetuitatẽ generationis naturalis l. liberorum in fi. ff. de verb. signi. ita & ciuilis, quæ illã imitatur. Tunc dubitatum est, an posset alienus filius loco nepotis adoptari, aut econuerso. videbatur enim seruãdus ordo naturæ. attamen deciditur cõtrarium, vt latius pateat ista facultas generandi liberos ciuiliter. Item dubitatũ est, an cùm nepos adoptatur quasi ex filio natus, consensus filij exigatur: & videbatur, ꝙ nõ quia, cũ adoptio fit, nõ requiritur voluntas eorũ, inter quos iura agnationis consequunt. l. cùm adoptio. ff. eo. quod eo magis dicẽdũ erat hoc casu, quia hic filius est in potestate adoptãtis, vnde videbatur eius cõsensum non esse requirẽdum. Sed contrarium deciditur, & ratio assignatur in tex. Lęderetur enim filius, & ideo adhiberi debet. l. nam ita. ff. eodem. quod non est, vbi auus daret illum alij in adoptionem, vt patet ex glo. in ver. consentire. scđa vbi habetur ratio dubitandi & decidendi huius dicti. Not. quòd datur fictio fictionis in adoptione loco nepotis. Itẽ ꝙ is, qui lędi posset, requirendus est. Item quod nullus potest agnasci inuito. Item ꝙ nepos datur in adoptionem absque consensu filij.

a ¶ Non habeat. Vel licet vxorem nõ habeat. quo casu tamen est cõtra naturam, vt ff. eo. l. qui vxores.

¶ Adde non esse contra naturam, quia potest habere: & quamuis actu non habeat, habet habitu. Repugnat enim natura in ijs, quæ nec habitu, nec actu esse possunt, sicut in §. minorem. sed non in ijs, quæ habitu, vt puta in adoptione nepotis, non existente filio, immo eo nunquam nato: vt hoc §.] SYL.

a In locum. Item nepotem ex vno. quasi ex altero natū, vt ff. e.l. si pater. §. qui duos. Non autem loco fratris, vt C. de hæred.Insti.l.nec apud.
* Ratio est, quia nec per naturā, quam adoptio imitatur, frater fratrē procreat. b Consentire. Quod non est ī alijs agnatis, qui possent sperare successionē, vt ff.eo. l. cū adoptio. * Rō in promptu est. Licet enim agnati sperēt successionē adoptātis, ea tñ spes nullius est considerationis, cùm testari, & alios sibi hæredes facere possit. Sed filius, cui nepos iste agnasci debet, meritò requiritur, ne inuitus eum hæredem habeat necessariū.] Et sic no. ex hoc tex.iun.glo. ꝙ in vnoquoque actu requirendus est is, de cuius præiudicio principaliter agitur, secus si per quandam consequentiam, facit.l. de vnoquoque.ff.de re iudi.vbi Doct.]
Et si quidē filius cōsentiat, bene est, & recidet nepos adoptiuus in ptātem suam, f.filij, mortuo patre, ut ff.eo.l. si quis nepotem. Si autem non consentiat filius, tunc agnascitur, seu agnatus fit ei .i.auo hic nepos, & suus efficitur hæres, etiam filio inuito: nec recedit in ptātem eius: siue dicas eum succedere, vt filiū, licet non sit filius, siue vt nepotē, quasi ex altero filio ꝑ mortuo natum, quo casu æqualiter cū patruo admittatur, vt ī. de hæred. q̃ ab intest. §. cū autē. Alij dicunt hoc totū, Ei inuito.i.filio inuito: & Agnascatur, i. iuxta eū quasi nascatur quo ad successionē. quod satis in idē redit. Alij hoc totum, Ei inuito, idest auo inuito, qui voluntate filij proposuerat adoptare, nunc autem contra suum propositum facit: & sic dicitur inuitus ratione propositi primi. Et secundū istos hic nepos inuito auo & filio adoptat' ñ succedit vnà cū filio, sed demū eo mortuo: prīa verior est. ¶ Adde, ꝙ tex. est clarus, & intelligit ei filio inuito, cùm loquatur de adoptione nepotis facta tanquam ex eo filio, cuius consensus exigit.* Fallitur autem glo. inquiens, hunc nepotem fieri suum hæredē auo. non enim potest, filio exi stēte ī medio. §. sui ī. de hær. qua. & diff. Item & illud animaduertendum, ꝙ auus non prohibetur inuito filio adoptare loco nepotis: sed si adoptet, filius non hēbit hunc nepotem, mortuo, auo, nec in ptāte, nec suū hęredem: & ideò, vt adoptio patiat hos effectus, necessarius est cōsensus filij, aliàs non.l.cū nepos.& l.seq.ff.eo.]
Sed quare hic filius impediet mřimoniū sui filij, ēt auo volente, & non impedit hunc ciuilē actum, vt ff. de ritu nup.l.oratione.§.j. Rñ. quia matrimonium est vinculum magis indiuiduum, vt ī. de pat.potesta j.respon. ** Quinimmo concordant, quia licet filius non possit impedire adoptionem, impedit tñ ortum suitatis, quæ inde proueniret, si eo consentiente fieret ipsa adoptio, & sic cùm nō producat effectus ipsi filio præiudiciales, pro eo est, quasi facta non esset quo ad eū, vnde nihil facit ad casum ratio indiuiduitatis, quam glo. perpendere videtur.]
c Cōsentire. Sed vř ꝙ sic nā lediř, filius in duob', & in hæreditate siue in bonis, q̃ ad filiū pponebat ex uoto transmittere, vt ff. vū lib.l.scripto, qđ non facit, vt ī. de hære. quæ ab intest. defe.§.at hi.& quia in ptātē illius trā sit: quare in patris sui nālis ptātē non recidit iure isto veteri: vt ī. eo. j. respon. Ad primum rñdeo, quia alio modo pōt euitare instituendo eum. Ad secundū dico, ꝙ non potest æstimari patris potestas, vt ff. de lega. j. l.filius-

---

test quàm nepotē in locū[a] filij. Sed si quis nepotis loco adoptet, vel quasi ex eo filio, quem habet iam adoptatum, vel quasi ex illo, quē naturalē in sua ptāte hēt: eo casu & filius cōsentire[b] debet, ne ei inuito suus hæres agnascatur. Sed ex ꝯrio, si au[9] ex filio nepotem det in adoptionē, non est necesse filium cōsentire.[c]

STL

† Sed fa. l. filiusfamilias. §. ſm vulgarem. † Sed hodie vterq; timor ceſſat: nã & ſuccedet, & in ſuam poteſtatem recidet, vt C. de adopt. l. cum in adoptiuis. §. ſcimus. & ĩ. eo. § ſed hodie.

cit contra gl. ſm lac. quia ſi de ineſtimabili agitur p̃iudicio, vr̃ neceſſarius eius cõſenſus.

* Adde hoc eẽ verũ, niſi adoptio ſit facta ab auo p̃rno, vel materno, vt dicitur in d. §. ſed hodie.

SYL.

* ¶ In plurimis. Quęſitũ eſt, an pater adoptiu' poſſit filiũ alij in adoptionẽ dare: & videbatur ꝙ non, q̃a cũ iã ſit fictè filius, ſi alij quoque ĩ adoptionẽ traderet, ſic perinducere-

¶ Arrogatus, vel adoptatus à non extraneo, põt ab eodẽ alij in adoptionem dari. h. d.

¶ In plurimis * aũt cauſis aſsimilatur is, qui adoptatus, vel arrogatus eſt, ei, qui ex legitimo matrimonio nat' eſt: & ideò ſi quis per Imperatorẽ, vel apud Prętorẽ, vel Preſidem prouinciæ non extraneum b adoptaue rit, † poteſt eundem in adoptionem alij dare.

¶ Spadones adoptare põt, caſtrati autẽ non. h. d. ex l. ij. §. illud. ff. eo.

¶ Sed & illud utriuſque adoptionis, cõe eſt, ꝙ & ij, q̃ generare nõ d

defun. & quoties de munerũ excuſatione ageret, nõ n. hęc facto adoptantis mutari poſſunt. §. j. ĩ. de excuſ. tut. l. ſextũ. §. adoptiui. de vac. mun. Secundus caſus eſt, cũ lege municipali maſculi excludũt filias fœminas. intelligitur .n. de maſculis legitimis & naturalibus, non de adoptiuis: vt tradit Ana. conſ. 27. & Iaſ. in l. quique ꝯ. §. Prætor. ff. de in ius vocan.

† Hoc verũ ſi filius vult. ff. eo. l. in adoptionib'. lo. Fab.

b ¶ Extraneũ. Vt ſic tranſeat in ſuam poteſtatẽ, vt ĩ. eod. §. ſed hodie ꝯ.

** Animaduerte, ꝙ hæc verba tex. non extraneũ, referenda ſunt tm̃ ad illa verba, vel apud Prætorẽ, vel Præſidẽ. non autem ad ver. per Imperatorem. nam ſi fiat adoptio apud Imp. quæ peculiari verbo appellatur arrogatio, nihil refert, vtrum ſit extraneus, necne quĩ arrogatur: omnes enim indifferenter tranſeunt in poteſtatem arrogatoris.

tur alia fictio, ĩ. l. j. C. de do. prom. Sed hoc nõ obſtãte, decidiẽ cõtrariũ, ob ſimilitudinẽ, quæ inter adoptionem & naturã intercedit: q̃ facit, vt, ſicut pr̃ naturalis põt filiũ alij adoptandũ dare, idẽ poſſit & adoptiuus. nec obſtat, ꝙ ſit fictio fictionis, quia cũ veniat in conſequentiam primæ, non inconuenit, vt tradit Barto. & alij in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. No. ꝙ in plurimis filij legitimi tantũ comparãtur legitimis, & naturalibus. Item ꝙ adoptatus poteſt dari in adoptionem ꝯ.]

a ¶ In plurimis. Qñq; .n. cõtra, vt ĩ. de hær. quæ ab inteſt. §. minus. ſm Azo. Item in eo, ꝙ adoptiuus pater non tenetur eũ inſtituere, vt ĩ. de hære. quæ ab inteſt. § Sed ea. ibi, teſtamẽto autẽ.

* Adde duos caſus, quibus adoptiuus pro filio non hr̃. Primus, cũ nõ de ſucceſſione adoptantis agit̃, ſed de alterius. Vnde in fideicommiſſis, quibus nõ ipſi grauato, ſed teſtatori ſuccedi-tur. l. cohæredi. §. cũ filiæ. ff de vulg. & pupil. conditio. ſed ſi deceſſerit abſq; filijs, non deficit adoptione. l. ſi ita quis. de leg. ij. Quod & in feudis receptum eſt. c. j. §. adoptiuus. ſi de feu.

* Sed &. Caſus. Dubitatũ fuit, an adoptare poſſet inhabilis ad gñandum: & dubiũ faciebat, q̃a cũ debeat imitari adoptio naturã, nõ videbaẽ danda illi facultas generandi filios ciuiliter, qui nõ poterat gignere naturaliter, q̃a fictio non poteſt hr̃e locũ, niſi vbi & veritas, ſm Bar. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. cuius contrariũ decidiẽ in ſpadone: non aũt in caſtrato, rationem videbimus in gl. No. ꝙ adoptio fieri non poteſt ab ijs, qui nõ habent poteſtatem generãdi de facto, ſecus ſi à natura. Item ꝙ impoſſibilitas de facto magis impedit, quam naturalis.

SYL.

c ¶ Sed Vtriuſque. Quarum vna vocatur arrogatio, alia adoptio, vt ſuprà eo. §. Imperatoris.

d ¶ Non poſſunt. Qui oẽs eunuchi vocantur: ſed ab hoc gñe detrahũt caſtratos,

tos, qui generare non possunt.i.castè sic natos, vt nunq̄ potuerint gn̄are ꝛ. ADDITIO. Pone, ꝙ aliquis generare potest, sed illicitè, vt clericus, nūquid poterit taliter adoptare? vide Christopho.in versic. Hinc insurgit dubiū. vbi cōcludit, ꝙ non.

pn̄t (quales sunt † spadones [a]) adoptare pn̄t: castrati autē nō possunt.

¶ Fœminæ non adoptant, nisi ex indulgentia Principis ob amissos filios.h.d. ex l.mulierem. C.eod.

¶ Fœminæ quoque adoptare nō possunt, [b] quia nec naturales liberos in sua potestate habent: [c] † sed ex [d] indulgentia Principis ad solatium liberorū amissorum [e] ado-

a ¶ Spadones. Quib⁹ testiculi, vel genitalia abscisa sūt cultello, vel spata: & est ratio, q̄a fortius impedimentū est naturę, q̄ accidentis, vt hic, & ff.de li. & posth. l.sed est quęsitū. §.j. & ij Et no. ꝙ vulgariter promiscui appellant.

SYL. ¶ Adde, ꝙ magna fuit æquiuocatio in his nominibus gl. vt tn̄ verū discas hic duobus modis accipi spadonē, vt & adoptio: largè, prout comprehēdit omnes inhabiles ad generandū tam ex accidenti, q̄ à natura: strictè verò ad dn̄iam castrati, (& hoc est quod dixit tex. in l.spadonū. de verb.sign.& l. si serua. in fi. de iu. dot.) & tunc ille significatur, qui natura inhabilis est: castratus.n. à castro dr̄, cui virilia sunt amputata, facit l.iiij. & lij.ff.ad l. Cor. de sica. quod & sensisse Alcia. vr̄ lib.j. Prætermiss.in ver.castrati. licet in l.l. Spadonū. castratū eum quoq; dic. pu ter, qui sine testibus nāliter progenitus fuerit, cuius opi. meritò hic in nostris Annot. improbauimus Intelligit ergo spadonē hic strictè, qui ideò pōt adoptare, quia non est desperandū naturæ auxiliū, in quibus omninò virilia nō sunt amputata.l si quis posthumos.in prin. ff.de lib.& posth.castrati verò, quia carent genitalibus, aliquo modo generare non possunt: ideò & nubere, & adoptare prohibentur. & hæc est veritas, q̄ probatur in l.ædiles aiunt.§.iumentorum. ff.de ædil.edic. & apertius declaraui hic in Annot.]

SYL. ¶ [illegible] ¶ [illegible] Dubitabatur an fęminæ adoptare possēt: & videbatur, ꝙ sic; quia in l.adoptio.ff.e. dr̄, ꝙ adoptio habet locum in ijs personis, In quibus natura potest locum habere: & ita cùm vera filiatio in fęminis reperiatur, videbatur ēt posse concurrere legitima: cuius contrariū deciditur in tex. ratione in eo expressa cum limitatione ꝛ. No. ꝙ fęmina non adoptat, nec habet filios in ptāte.]

b ¶ Fœminæ. Non possunt, sed ipse arrogari possunt, vt ff.eod. nam & fœminæ.

* Adde, ꝙ olim arrogari non poterant, quia cū fœminis nulla comitiorum communio erat, quod attestatur A. Gellius lib. 5.c.19.

c ¶ Habent. Nota fœminas non habere filios in potestate: & facit ad hoc ff. de suis & leg.nulla. & j̄.de hæred. qual.& differ.§.cæteri. & ff.de contra tab.l illud.§ ad testamenta.

¶ Adde, ꝙ ideo potestas in fœminis, quando loquimur de filijs, interpretatur.i.tutela, vt pulchrè Decius in c.ex parte. el ij.de appell.

SYL. * Adde, ꝙ nō vr̄ prima facie rō huius tex.bona esse. fęmina adoptare nō potest, q̄a nec naturales filios habet in ptāte.nō.n. quæuis adoptio trahit adoptatos in ptātem, vt s̄.e. §.sed hodie. Rn̄. ꝙ cū olim omnes adoptiui transirent in ptātem, vt in prin. huius tit. & per hoc tunc vera esset huiusmodi ratio, non ideò minus hodie etiam vera est, licet aliquo casu adoptio nō pariat patriā potestatem. ad ea enim quæ frequentius fiunt, leges referendæ sunt .l. nam ad ea. ff. de leg.

d ¶ Sed ex indulgentia. De nouo iure concedenda, vt C. eo. mulierem ꝛ.

e ¶ Amissorū. In acie Principis, vt hic innuit, & j̄.de excu.tu.§. Sed si in bello. ff.de inoff.testa.l.si suspecta. §.fin. Sed nūquid & tunc habebit in ptāte? Videtur

† De varijs speciebus spadonum vide tex. ī l.spadonū, & oīno ibi Alcia. q hoc elegāter declarat, de verbo.sign.

Naturę fortius impedimentum est, q̄ accidētis.

† aliàs sed ex constitutione, & indulgentia.

¶ Arrogatus transit in p̄tatem arrogantis cū liberis, quos in potestate habet. h.d. ex l.ij. §. hoc verò. & l. Arrogato. ff. eod.

¶ Illud propriū est adoptionis illius, quæ per sacrum oraculum[a] fit, ꝙ is, qui liberos in potestate habet, si se † ad arrogandum dederit, non solum ipse potestati arrogatoris subijciptare possunt.

tur, sed etiā liberi[b] eius in eiusdē fiūt potestate, tanquàm nepotes. Sic etenim diuus[c] Augustus nō antea Tiberium adoptauit, quam is[d] Germanicū adoptasset: vt protinus[e] adoptione facta[f] inciperet Germanicus Augusti nepos esse.

¶ Seruus à domino adoptatus, vel in iudicio vt filius nominatus, efficitur liber. h.d. Are.

Videtur ꝙ sic, cū bñficia Principū sint extendenda, vt in auth. constit. quæ de dign. §. pe. coll. vj. & ff. de constitu. Prin. l. fi. Sed tū ꝓdico, ad instar. f. naturalium: nam naturam imitatur adoptio, vt ĩ. eo. §. minorē. † & facit ad hoc. C. eo. l. mulierē. ¶ Adde, ꝙ hæc q. decidi-tur in d. l. mulierem. vbi patet, ꝙ nō conceditur aliud ptātis per difacto: in ctam indulgētiam, q̄ hēat ipsa mater in naturalibus & legitimis, in q̄bus nō habet potestatē:* & quāuis glo. videatur restringere hūc text. ad mortuos in acie, est tamē generaliter intelligendus, vt ꝓbaui hoc loco in Cōmen. q̄a vbi vbi amittantur, luctū adferūt parentibus (quæ est ratio text. nostri) nec restringenda vr̄ Principis indulgentia ad amissos in acie tantum, sed latè interpretanda.

† Et ad ꝯ-rium rñ-dent hic SYL. Doct. imò debent moderari se cūdū ius cōe. l. ex facto: in princip. ff. de vulg. & pupil. sub.

† aliàs deest ad.

*¶ Illud. Casus. Fuit dubitatū, vtrū liberi, quos ĩn p̄tāte hēt qui arrogat͛, transeant in p̄tātē arrogatoris, Et videbat͛ ꝙ nō, sicut videmus in adoptione, ꝙ dato in adoptionē filio, nepotes ex eo remanēt in p̄tāte aui naturalis. l. arrogato. ff. e. & quia iste actus vr̄ fieri solū inter arrogatorē & arrogatū: ꝓriū tñ decidit, q̄a cū arrogatus alienæ p̄tāti subiectus sit, aliū hr̄e in p̄tāte nō pōt. l. sic eueniet. ff ad l. Iul. de adul. & hoc est propriū huius adoptionis, q̄ sit Imperiali auctoritate, ideoque cessat obiectio. l. arrogato. No. ꝙ liberi eius, qui arrogatur, trāseunt in potestatem arrogatoris.

a ¶ Illud. Oraculum. idest per Principem, vt de eo, qui sui iuris est: iō transit ēt hodie in potestatem arrogatoris, vt ĩ. eo. in princ. ideo sic dictum, quia oramus, siue deprecamur eum, vt in talibus præstet auctoritatem.

*¶ Oraculum appellat rescripta, & auctoritatē Imperialē, vt latius ex posui hoc loco in Annot.] SYL.

b ¶ Liberi. Oēs nati & nascituri, & etiā reuersi ab hostib. vt ff. cod. si paterfamilias. in princi. ¶ Adde, ꝙ tm̄ iaf. intelligit si nati sint: secus si in vtero essent. l. fi. ff. de colla. bo. SYL.

c ¶ Diuus Augustus. Hic Imperator volebat adoptare quendam nomine Germanicum, & hic Germanicus noluit cōsentire: vnde non poterat procedere adoptio, vt ĩ. titu. j. §. sed & si pater. & ff. eo. l. ij. in prin. vnde Augustus calli dè suasit cuidam nomine Tiberio, vt illum Germanicū adoptaret: quod fecit, & hunc Tiberiū postea arrogauit Princeps: quare & per cōsequens habuit Germanicum loco nepotis.

*¶ Toto (quod aiunt) cœlo aberrat Acc. in enarranda historia. Vide Sueto. in Tiberio, & in Caligula. SYL.

d ¶ Is. Tiberius.

e ¶ Protinus, idest statim. † † sic ĩ. de hær. qua. & dif. §. j.

f ¶ Adoptione facta à Principe.

¶ Apud Catonem. Casus. Quærebat an ex adoptione, vel ex noīatione filij, seruus liber efficeret͛: & videbat͛ dicendū ꝙ non, quia non videbatur hic modus dādi libertatē introduct* à iure. ĩ. q. ex cau. ma non sic per totū. cuius ꝯ triū dicitur ea ratione, quia non

¶ Apud Catonē bene scriptum refert antiquitas, † seruos, si a domino adoptati[a] sint, ex hoc ipso posse liberari. Vnde & nos eruditi, in nostra cōstitutione[b] ētĕ eū seruū, quē dn̄s actis[c] interuenientibus filium suum nominauerit, † liberū esse cōstituimus, licet hoc ad ius filij accipiendum ei non sufficiat.

non conuenit filiū seruum esse patris liberi, in cuius ptāte est eum facere liberū: & quia verisimile est, vt in necessariam antecedentiam, velit qs eū etiam liberum, quem sibi libero filiū fecit, qa dans quod plus est, videtur vtiq; date qđ min' est. * Sed inde quæsitum est, an valeret huiusmodi adoptio: dubium faciebat, quia qui voluit seruum suū adoptare in filiū, vtiq; cēsetur uoluisse illū prius esse libertum: sicut dicimus vbi quis scripsit hæredē seruum propriū simpliciter, ꝙ vr̄ in antecedentiam necessariam dedisse illi libertatē. §. j. s̄. qui. ex cau. inan. nō li. vnde videbatͨ dicendum, ꝙ teneret adoptio vti facta de libera persona: at tamen rn̄detur contrarium, quia iste actus non potest geri nisi inter liberas pſonas, vt tradit Gellius li. 5. c. 19. qđ secus est in institutione. j̄. de hære. instit. in prin.* Et hic est verus intellectus huius loci, quē senserunt ēt Theophylus & Harmenopolus, Grçci interpreteres: non aūt, ꝙ seruo adoptato ius filij acquireretͨ, vt pleriq; ex Latinis crediderunt, cū solā eo nomine libertatem tribui voluerit Cato.] No. ꝙ p adoptionē serui efficiͭ liber. Itē ꝙ libertas non solū expresè, sed tacitè dari potest. Itē ꝙ seruus, filius nominatus, fit liber, si nominetur in actis, licet non acquirat iura filiorum. Item ꝙ verba blanda & adulatoria in iudicio emissa, fauore libertatis operantur. Item ꝙ si non valet quod ago vt ago, valet vt valere potest.

* Itē not. ſm Ang. & alios, ꝙ ex sola noīatione quæritius. Sed mihi videͭ probari ꝯtrium, quia nō quæritur ius quod nominatur. i. filiatio, sed sola libertas: ** & hoc ideo, quia hoc loco cōstabat hunc esse seruū. Aliter. n. ex ipsa nominatione filij resultaret sal-

tē præsumptio iuris, vt habetur in l. ff vicinis. C. de nup. & in c. per tuas de proba. cùm sim. vt ibi per Deci.]

a ¶ Adoptati. i. à dn̄o: ab extraneo autem non potest etiā libertus, vt ff. eo. si pater. in fin.

b ¶ Constitutione: vt C. de la. lib. tollen. l. vnica. §. simili quoq; mō.

c ¶ Actis, i. corā iudice: dicēdo hæc verba; Veni huc fili: ſm Azo. Vel (vt puto) cotàm iudice agebatur, vt filius fieret adoptiuus. & inde fuit facta scriptura, non tn̄ res peruenit ad perfectionē, vt differat à ꝓximo casu superiori: aliud si extra iudiciū talia fierent, vel agerenͭ, vt C. de lib. cau. l. pe. & sic collige ex hoc & superiori ver. ꝙ si id, qđ ago, non valet vt ago, valet tn̄ vt valere pōt: sic C. de lat. lib. tol. l. vnic. §. simili quoque modo. & ff. de pac. l. si vnus. §. si acceptilatio. Arg. contra. ff. de iu. codicil. l. j.

ADDITIO. Rn̄dēt Doctores, ꝙ ibi ꝯstabat testātē nolle codicillari. Ange.

* ¶ Errat Accur. vt diffusè ostendi in Commen. putans in primo casu huius tex. seruū fieri filium adoptiuū, & ꝙ in secundo dominus intēdebat illum adoptare: quare inde temere īfert ad dictū illud, Si id, qđ ago &c. vt animaduertit ēt Alciat in l. j. §. si quis ita. vbi videndū de isto artic. ff. de verb. obl. ideò exemplifica, qn̄ vel deliberatè inter acta filius nominaretur, vel etiam enūtiatiuè causa demōstrationis: vt puta, Solutionē misi per Stichum filium meum. nam talia verba fauore libertatis disponūt, vt declarat Bar. in l. ex hac. col. ij. ff. de dona. vbi docet an & quādo verba enuntiatiua disponant.

** Not. ēt, ꝙ acta ea propriè dicūtur, quæ fiunt in iudicio. c. quoniam contra. de probat. & declarat Bart. in l. quæ acta. ff. de offi. proc. Cçs.

† aliàs ser ui si à domino adopt. sint, ex hoc ipso &c.

† Et sic ex noiatione alicui' acquiritur, vt hic & in c. p tuas. cū gl. sup ver. appellauit post med. ibi. itē est hic arg. extra qui filij sint legit.

SYL.

Quibus

¶ Quibus modis ius patriæ ptãtis soluitur. Continuat hunc tit. Imperator in princ. cùm dicendum proponat de dissolutione illius iuris, de quo supra proximè dictum fuit.

Diuisio. Videamus. Totus iste tit. diuiditur in sex partes. Primò qualiter dissoluat patria ptãs morte naturali. Scdo qualiter morte ciuili ex delicto, pueniẽte. Tertiò qualiter p p digni tatẽ filio acqsitam. Quartò qualiter p p captiuitatem patris, vel filij. Quintò qualiter emancipatione. Sextò qualiter p dationẽ in adoptionẽ auo paterno, vel mrno. Scda ibi, Cũ aũt. Tertia ibi, Filiusfamilias. Quarta ibi, Si ab hostibus. Quinta ibi, Præterea. Sexta ibi, Sed & si pr. Item hoc principiũ subdiuiditur in quatuor; Quia primò ponit de quo est tractaturus. Secundò qualiter aliàs supra dixit de seruis. Tertiò qualiter filij liberentur à patria potestate, generaliter rñdendo. Quartò dictam responsionem diuidit. Secunda ibi, Et quidem. Tertia ibi, Ij verò. Quarta ibi, Sed hoc.

¶ Quibus modis ius patriæ potestatis soluitur.

¶ Morte naturali pr̃is, filius sui iuris efficitur: & nepos ita demũ, si filius in ptãte non superfit. h. d. ex ti. 6. Insti. Cai j.

Videamus nũc qb⁹ modis ij, q alieno iuri sunt subiecti, eo iure liberent̃. Et qdẽ [a] quemadmodũ liberent̃ serui à ptãte [b] dñorũ, ex ijs intelligere possum⁹, quæ de seruis manumittẽdis superi⁹ exposuim⁹. Ij verò, qui in potestate parentis [c] sũt, mortuo eo [d] sui iuris fiũt. Sed hoc [e] distinctionẽ recipit. Nam mortuo pr̃e, [f] sanè omnimò, filij, filiæve sui iuris efficiunt̃. Mortuo verò auo, nõ oĩmõ [g] ne potes, neptesq; sui

SYL. ¶ Casus. nõ ponitur, q a procedit tradẽdo regulam, ꝙ morte patris extinguit̃ ptãs patria. dubiũ tñ videbat̃ in nepote ex eo filio, qui rẽpore paterni obitus in ptãte reperiebat̃: q a cũ nunquã fuisset in patris ptãte, sed aui, videbatur dissoluto illo vinculo liberari, sicut & filius: mors enim quæ venit ad dissoluendũ. §. deincepsĩ auth. de nup. nõ videbat̃ posse venire ad ligandũ. l. legata inutiliter. ff. de adi. le. tñ p̃rium decidit̃ ea rõne, quia bñ à principio sui ortus debebat in ptãte patris esse, quia tñ sui iuris pr̃ non erat, non poterat h̃re alium in potestate. l. sic eueniet. ff. de adult. sublato iraq; de medio illo impedimẽto, detegitur ptãs, nõ propriè cõcedi tur: & quod habitu erat ĩ filio quo ad nepotem, incipit esse actu: quod non h̃et locũ vbi prius erat emãcipatus, q a hi nepotes tũc non fuerunt in potestate aui, tãquã sustinentes pres filij, sed immediatè. No. ꝙ verbũ, videamus, refert̃ ad oculũ intellectus. Itẽ ꝙ cognito quõ aliquid cõcipiatur vel acquirat̃, cognoscendũ est quõ dissoluatur, vel amittatur. Item ꝙ morte patris, vel aui, filij vel nepotes efficiuntur sui iuris cũ distinctione de qua in summ.

a ¶ Et quidem q. d. quid sit circa seruos de absolutione potestatis eorũ, diximus. s̃. de li. §. j. & §. multis.

b ¶ A potestate. subaudi dominica.

c ¶ Parentis. Strictè accipe pro ijs tantum, qui sunt superiores ex linea masculina: nam fœminæ non habent in potestate filios, vt s̃. titu. j. §. fœminæ. generalius accipitur. s̃. titu. 2. §. ergo.

d ¶ Eo, scilicet parente.

e ¶ Hoc. s. quod dixi morte superioris inferiores effici sui iuris.

f ¶ Patre. scilicet familias, subaudi. s. supra quem nullus est rõne ptãtis.

g ¶ Non omnimodo. i. generaliter.

* ¶ Adde, ꝙ dictio, omnimõ, h̃et naturam præcisam: non tñ excludit qualitatẽ à statuto requisitam, recipitq; SYL.

con gruam

congruā interpretationem secūdum alia iura, Deci. consi. 356.col.2. & 3.]
a ¶ Sed ita, scilicet fiunt sui iuris.
b ¶ Eorum, scilicet nepotum.
c ¶ In potestate. & non exiuit. nam si exiuit, & postea rediit, q̄a est arrogatus, non recideret filius in potestatem eius. vt ff. de adopt si pater filium. & est ratio, vt ibi notatur.
SYL. ¶ Adde, quod prima rō ibi assignata com muniter approbatur hic, & ibi: ego verò in Commen. vtranq; rōnem coniunxi. s. ꝙ ideo non recipit iste filius filios suos in p̄tātem, q̄a per adoptionem non reuertiť in eundem gradū, & in eandem causam, ita vt nepotib. sit auferendū ius iam quæsitum, cùm non vt illemet filius, qui fuit emancipatus, arrogetur, sed vt extraneus, per iura prædicta.
d ¶ Is. scilicet filius prædictus.
e ¶ Mortuus est. l. filius prædictus.
f ¶ Sui iuris. Nisi in casu: vt quando per dignitatem filius sui iuris factus fuisset, vt in auth. constit. quæ de dig. §. illud colla. 6.
SYL. ¶ Adde, quod ratio est, quia quod fauore introducitur, non trahitur in odium. l. quod fauore. C de legi. & q̄a dignitas sicut priuilegium nō tollit dignitatem, aut priuilegiū. l. hac saluberrima. C. de præpo. agen. in re. li. 12.
* Inepta tñ est exceptio Acc. quia Imper. non loquitur vniuersaliter, quocunq; filius exierit de potestate p̄ris, sed vbi morte, vel emancipatione.]
Diuiso. ¶ Cum autem. Diuiditur in quinq; partes. Primò de deportatione patris. Secundò de deportatione filij. Tertiò de indulgentia Principis. Quartò de relegatis. Quintò de seruis pœnę. Secunda ibi, Pari ratione. Tertia ibi, Sed si ex indulgentia. Quarta ibi, Relegati. Quinta ibi, Pœnæ. Aret.

iuris fiūt: sed ita,[a] si post mortē aui in p̄tātem p̄ris sui recasuri nō sunt. Itaque si moriēte auo p̄r eorum[b] viuit, & in p̄tāte[c] patris sui est, tunc post obitū aui in potestate p̄ris sui fiunt. Si verò is,[d] quo tēpore auus moritur, aut iam mortuus[e] est, aut p emancipationē exijt de p̄tāte patris, tunc ij, qui in potestatē eius cadere nō possunt, sui iuris[f] fiunt.

¶ Cùm autē is. Casus. Quærebatur, an ex deportatione, relegatione, vel seruitute pęnæ. patria p̄tās tolleretur: & dubium faciebat, quia, cùm adhuc p̄r viuus remaneret, non videbať tolli: quia, cū iura filiationis sint naturalia, nullo casu videbantur posse amoueri. §. fin. 𝔍. de legi. agna tu. hoc tamē non obstante contrarium decidi tur in deportatione, & seruitute pœnæ: quia, cùm dictum sit hoc esse propriū ci. Rom. 𝔍. de pat. pot. & p deportationē desinat esse ciuis, per seruitutem aūt pœnæ, & ciuis & liber, desinūt necessario omnia, quæ ex ciuilitate consequebanť, tanquam causa cessante ipsorum.
* Nec ob. quòd dicebať de filiatione, quia longè illud est filiatio, aliud patria potestas, cùm quis possit habere patrem, & in eius p̄tāte non esse. Et ex his intelligiť, quare diuersum fuerit decisum in relegatis: nēpe quia & libertas, & ciuitas salua permanet.]
Sed tunc dubitabatur quid facta restōne: & videbatur filios semel liberatos non recidere in potestatem patris, p rōnem. l. si p̄r. ff. de adop. cuius cōtratiū decidiťur, quia, cùm per eam oīa in pristinum statū reponanť. l. quòd si minor. §. restitutio. ff. de min. est ac si iure postliminij reuerteretť ab hosti. sicut. n. illa est restitutio. l. mortuæ, sic hæc est Principis, & sic. l. viuæ. Not. ꝙ deportatus perdit ciuitatem.
* Sunt aūt deportati, quos lingua vulgi confinatos vocamus, quib. dānatis certo spatio circunscribitur pœnę pēdēdæ locus. l. j §. deportatos. de le. 3]
Item ꝙ qui desinit esse ciuis Ro. non hēt filios in p̄tāte. Item ꝙ dictio, perinde, denotat similitudinē, licet non per oia,[a] q̄d maximè procedit in pœnalibus, vt per Barto. in l. sacrilegij. ff. ad

SYL.

¶ Deportatio, & seruitus pœnæ patriam potestatem soluunt, relegatio non: quæ restitutione Principis recuperatur. h.d.

¶ Cùm [a] autē is, qui ob aliqđ maleficiū in insulam deportatur, [b] ciuitatem amittit, sequitur, vt qui eo [c] modo ex numero ciuium Romanorū tollitur, † perinde est, ac si eo mortuo [d] desinant liberi in potestate eius esse. Pari [e] ratione, & si is, qui in ptāte parentis sit, in insulam deportatus fuerit, desinit esse in potestate parētis. Sed si ex indulgentia Principis [f]

† aliàs perinde quasi eo mortuo.

ad l. Iul. pec.] Itē ꝙ mors ciuilis æquiparaē naturali. Itē ꝙ deportatione filij soluitur patria ptās: ex quo notatur, ꝙ patria ptās est ciuiū Rom. actiuè & passiuè: exigit enim in patre, & filio ciuilitatē. Item ꝙ restitutio reponit omnia in pristinū. Item quòd relegatio non tollit patriā potestatē, secus in seruitute pœnæ. Itē, qui dicaē seruus pœnæ.

a ¶ Cū autem. Dictum est s. qualiter solui tur patria potestas morte naturali, nūc ponit quando morte ciuili.

Deportare possūt tantū quatuor iudices.

b ¶ Deportaē. Hic no. ꝙ hęc snīa deportationis vt valeat, i. vt statū & ciuitatē perdat, non pōt dari nisi à quatuor iudicibus, s. ab Imperatore, vel ab eo, qui eius vice iudicat, & à pręfe. præto. & præfe. vrb. vt ff. de pę. l. ij. §. j. & de legat. iij. l. j. §. à præfecto. & ff de interdic. & releg. l. inter pœnas. §. j.

SYL. ¶ Adde, ꝙ nisi intelligas propriè in terminis. d. l. j. §. à præfecto. gl. malè diceret. si enim intelligitur de vicegerente Principis, nō haberet dubium, sed debet intelligi propriè secundum terminos. d. l. vt aduertit hic Ang.]

† Sed tunc vr̄ obstare l. j. C. de sent. præf. præto. pro cuius sol. Ias. dubitat, dicens ꝙ sententias Senatorū fortè non posse supplicari.

¶ Idē credo in Senatoribus, qui parē sententiā .i. parem habent effectum Principi, vel maiorem, quàm prędicti, vt ff à quib. app. non licet. l. j § j. † Si autē alius iudex talem sententiā det, non valet, nec mandatur executioni, nisi Princeps approbet eam, vel insulam siue locū assignet, vt ff. de leg. iij. l. j. §. ij. & §. deportatos. & ff. de iniu. rup & irri. testam. l. si quis. §. eius.

SYL. ¶ Adde, ꝙ rōnem assignat gl. in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offic. præf. q̄ cōis est, q̄uis Ang. hic eā reprobet.

¶ Quæ autē sunt delicta, pro quibus in insulā debeant deportari, dicemus j. de pub. iud. per totū tit. sed relegare pōt quilibet, qui habet merum imperiū, vt ff. de interd & releg. l. relegatorum. I. rsi. Et no. ꝙ primò de media, secūdò de relegatione, tertiò de maxima dicit. Prima & vltima tollunt patriā ptātem, sed relegatio nō sic: cùm ibi status non est mutatio, nec capitis diminutio.

c ¶ Eo modo. i. per istam deportationē in insulam.

d ¶ Mortuo. No. deportatū mortuū. s. ciuiliter: sic ff. de contratabulas. l. j. §. quidam filium. & ff. pro socio. l. verum. §. societas.

* ¶ Adde, ꝙ huius rei rationem hanc Caius Institut. lib. j. refert, quia nō potest ciuē Romanū in ptāte hr̄e homo peregrinæ ꝯditionis effectus: vñ eiusmodi exiliū hoc casu idem pōt, quod naturalis mors posset. An autē aliàs mors ciuilis ęquiparet morti naturali, & quibus casibus, vulgaris est qō quā tractāt Doct. in l. Gallus. §. & q̄d si tm̄. ff. de lib. & posth. & diligēter Aldobrādinus meus hic in suo Cōmen.

e ¶ Pari. Hic no. vbi est eadem vel similis ratio, idem ius constituatur: sic ff. de verb obl. l. à Titio. in fi. & j. quod cum eo qui in ali. po. §. istas. & ff. de eden. l. quædam. §. nummularios. & ff. ad l. Aquil. l. illud. Argum. contra. ff. de coll. bon. l. si quis. in fi. j. respon.

SYL. ¶ Adde, ꝙ quāuis non sit illa eadem ratio, non tñ est ꝯria, sed est alia, per quam idē decidendum est: quod non inconuenit. §. affinitatis. s. de nupt. & ita declarat Bart. in d. l. si quis.]

f ¶ Principis. Aliàs principali. Sed nunquid per alium poterit restitui? Rñ. non, nisi fortè per Senatorem, qui pōt

restituere

restituere statum, vt ff. de postul. l. j. §. de qua. & §. an autem.

¶ Adde restitutionẽ fieri p oẽm, q. au-ctoritatẽ supremã & Principis habet, siue sit Senatus, siue ciuitas. Bart. in d. §. de qua. & in l. infamem. ff. de publ. iudic.

restituti fuerint, p omnia pristinum statum ^a recipiũt: ¶ Relegati aũt pa tres in insulam, in ptãte liberos reti nẽt. ^b Et ex cõtra rio, liberi relega ti in potestate pa rẽtum remanent.

a ¶ Statum. s. quantũ ad honores, vel ordines, & similia, vt C. de sentẽ. pas. l. j. ergo & patriã ptãtẽ, & hoc vult hic dicere. Sed ψdr. C. de sent. pas. l. an insulã. & l. si pr. Sol. hic spãliter ad omnia fuit restitutus ſm M. sic facias pũ ctũ ibi, per oĩa. hanc reprobo, quia ẏp intelligi ad oĩa restitui, nisi cõtradixe rit expressim: nã verbũ, restituo, gñale est, vt ff. de vsur. l. videamus. ij. §. in Fauiana. Alij hoc intelligunt ad patrẽ reuertentẽ tm̃ referendũ, cui debet restitui filius in ptãte: sed filio restituto, non sic: quia sic noceret ei restitutio, arg. C. de leg. & cõ. l. quod fauore. sed hanc opin. reprobo. nã libertus deportatus & restitutus, in libertinitatẽ recidit, vt ff. de iu. patr. l. siue libertus. Dic ergo interesse, vtrũ Princeps dicat hæc verba, Restituo te: & tunc ad omnia restitutus videatur, vt hic: an hæc, Indulgeo tibi: quo casu de pena tantum remittẽda cogitasse videatur, vt in contrarijs, arg. C. de senten. pas. l. generalis. & l. tutor. & l. cùm indulgentia. & C. de gene. abol. l. fin.

SYL. ¶ Adde, φ hæc glo. in terminis nostris vera est, ex eo, quia restitutio gñaliter facta, restituit oĩa ea, quę trahunt immediatè causam ab ipsa cõdemnatione: quia ipso iure perdunt: secus si essent deperdita mediante alienatione, vel facto hominis. ita est cõis opin. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. vbi Ias. col. 15. in 2. lect. ff. de lib. & posthum.

* Ego tñ in Cõmen. aliam & pleniorẽ distinctionẽ posui, simulq; plurimas leges in hac materia, quæ mutuò pugnare videbantur, nouiter placaui.]

Quid autem importet indulgentia, & cuius sit virtutis & potẽtiæ, ponit eleganter Dec. in c. j. in prin. de rescrip.]

* * Adde, φ quoties verba sunt dubia, ita vt referri possint ad indulgentiã & restitutionẽ, ea interpretanda sunt, vt restitutionẽ significent, ſm Bar in l. j. §. si quis vltro. de qõ. quẽ sequitur ibi dem & Marc.]

b ¶ Retinent. No. dñiam iter relegatũ, & de portatum quo ad familiã, vt hic, & s. px. §. Item hic bona tenet, ille nõ, vt ff. de interd. & releg. l. j. (i) Itẽ hic ciuitatẽ retinet, ille non, vt ff. de interd. & releg. l. relegato iũ. §. siue ad tẽpus. & §. ad tẽpus. Item quia hic ad tẽpus, vel in perpetuum, ille au tẽ tantum in perpetuum deportatur, vt ff. de interd. & releg. l. relegati. & l. relegatorum. §. hęc est differentia. sed in libertate non est differẽtia, nam u-terq; liber remanet, vt ff. de bo. dam. l. sed si alia. §. j.

* Adde, aliquando καταχρηστικῶς relegatos dici, qui re vera deportati sunt. l. amissione. ff. de cap. dimi.]

Sed bannitos nostri tpis, quibus cõparamus? Rñ. si pp maleficium, vt ẽt cũ ciuitate, & bona sua publicentur, vel de iure, vel de consuetudine ciuitatum, tunc deportato comparabo: alias relegato, vt arg. ff. de bon. dam. l. j.

ADDITIO. (i) Hoc verũ, nisi esset relegatus in perpetuũ, q a posset illi pars bonorum adimi. l. relegati. in fi. & l. relegatorum. §. ad tempus. ff eod. tit.

* ¶ Iste artic. de æquiparõne bãnitorũ est mirũ in modũ intricatus, & ſm Alex. in l. j. C. de hær. inst. repetibilis, iõ cũ nõ possit de eo doctrina cõpẽdiaria tradi, videãt adolescẽtes hic Cõ. nfm, vbi illum ita explicauimus, vt nemini nõ facillima futura sit eius resolutio.

* Adde, cõem opi. esse, vt bãniti nostri tpis ẽt ex crimine, vnde pęna mortis affici debeat, nõ æquiparẽtur nec dãnatis in metallũ, nec deportatis, quia amittunt tm̃ iura municipalia illius ciuitatis, vel ,puincię, à qua sunt ban niti, non autem iura cõia. hanc dicũt cõem omnes Doct. in l. j. C. de hæred. institu. & Curt. cons. 60, Dux. col. 10. SYL.

Deporta-tus, & relegar' differunt.

Banniti quib. com parentur.

Non

¶ Non aūt dico, ꝙ possit deportari à præside de iure, vt s.§. ꝓxi. diximus: nec relegari à defensore ciuitatis, cū sit de imperio mero, vt in authen. de defen.ciui.§.nulla.in fi.§.col.3.

** Adde, ꝙ Bar.in l.Imperium.col.4.ff. de iur.om.iudi. ponit relegationē in inferiore gradu imperij, cuius opi. est cōiter approbata.]

¶ Pœnæ[a] seru' effectus, filios in potestate habere desinit. Serui aūt pœnæ efficiūtur, qui in metallum[b] dānant, & q bestijs[c] subijciuntur. SYL.

¶ Sola Patriciat[d] dignitas liberat à patria potestate. hoc dicit.

a¶ Pœnæ.i. supplicij: supplicium.n. su' dñs est, nō fiscus, vñ ei nihil q̄rit, vt ff.de ijs, q̄ pro non scrip.ha.l.3. sed nouo iure nemo ingenuus fit seruus ex supplicio, vt in authen.de nup.§. quod autem.& §.si verò.col.4.

Ingenuus ex supplicio nō fit seruus.

ADDITIO. Dic ſm Angel. istud esse verum, si remanet viuus, aliud si in eo fiat executio mortis naturalis.

** Adde, ꝙ serui pœnæ sunt peioris cōdōnis, q̄ alij serui: nā nō pñt manu mitti.l.2.C.qui. ad liberta. ꝓcla. non li.item sunt prorsus incapaces. l. si in metallū. de ijs q̄ ꝓ non scri.habe.qđ non est in seruis priuatorū, q saltē acquirunt dñis.l. si pr̄sa.de hær. insti.]

b¶ In metallū.i. in opus metalli ad fodiendū metallū, vel ēt deportandū: & hi ne fugerent ligabanī, & pondere quodā opprimebanī: vt ferro, vel alio mō. Alij verò erant, qui dicebanī dānati in ope metalli: & hi nō tanto pōdere opprimebanī: & q hinc fugiebant, in metallū ponebātur. Alij verò erāt, qui in ministeriū, vel in seruitiū metallicorū tm̄ ponebanī, & hoc si ꝑpetuò fieret, erat seruus: aliàs, cōtra ff. de pœ.l.aut dānū §.iter eos.& §.q[illegible]q̄s. & §.in ministeriū. Sed qđ si prouincia non hēat metalla aliqua, vel ferri, vel similis cōdōnis? Rñ. ī vicinā ꝓuinciā mittebanī, vt ff.de pœ.l. aut damnū. §.est pœna. Alij sunt in opus publicū perpetuò dati, vel ad tp̄s, qui sunt similes relegatis, vt ff. de pœ.l.qdā. Sed hmōi pœnæ non sunt in vsu hodie.

c¶ Bestijs. Deducendis fortè, vel ēt vt cōmederet cum eis, vel alia bestialia faceere: de hac pœna dic, vt no. de pœ. l.qui vltimo.

¶ Adde, ꝙ q bestijs subijciebanī, dabanī eisdem dilaniādi. hi & obijci bestijs dicebātur, vt de Daniele leonib. obiecto proditū est. * Damnati verò ad bestias ij erāt, qui in pœnā delictorū suorū seruabanī, vt in publicis venationibus cū bestijs depugnarent, cuius rei exēplū extat memorabile apud Gel. li.5.c.14. vt eleganter hāc dñam annotauit Budæus in l.aut damnum.ff.de pœn.]

¶Filius familias. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò ponit dictū ī gñe. Scdō reddit rōnē. Tertiò excipit à dicto. Quarto assignat rōnem. Secunda ibi, Militia. Tertia ibi, Sed ex constitutione. Quarta ibi, Quis enim. Ang. SYL.

*¶ Casus. ¶ Postquā visum est pœnas soluere patriā ptātem, q̄rebaī an eōuerso dignitates aliquæ, aut militia soluerēt, quasi duor ī extremotū debeat esse eadē rō: dubiū aūt faciebat, q cautū est, vt seruus adeptus militiā, vel dignitatē, sciēte dño, nanciscaī libertatē l.sup seruis. & l.si q̄s.C.qui mi.nō pos.li.12. vñ multo magis dret effici sui iuris filius: q facilius pſona libera fit sui iuris, q̄ seruus liber, vt patet hoc tit.cuius tñ cōtrariū deciditur ea rōne, q patria ptās impedire nō pōt filiū, quominus militet, magistratusq̄ue gerat l.honor.§.plebeij.ff. de mun.& ho.l. q cū vno.§. q filiū.ff. de re mili. & iō eū nihil obesset, non erat necessaria dissolutio ipsius: excipit tñ Patriciatus, rōne ī tex.allegata. Nec ob. qđ opponebaī de seruo adepto militiā sciente dño: q eo casu cōsequiī libertatē, nō ꝑ militiā, aut dignitatē, sed ex voluntate dñi: qui, cū sciat solū liberas pſonas posse militare, aut dignitatib. fungi, patiendo serū militare, aut honores gerere, cēsēī in ancedentiā necessariā illi libertatē dare voluisse.]No. ꝙ hoc iure filiusf.

miles nõ liberat à patria ptãte. Itẽ nec Senator, nec cõsul. Scdõ, ꝙ non incõ- uenit, ꝙ nõ sit eadẽ cũ dicto. Sed dic, ꝙ hoc est ex eo, q͂a intendit dicere, ꝙ manet in ptãte, q͂a non hẽt priuilegiũ liberãdi. i. quia non est tributum hoc priuilegium: sicut dr in l. fin. ff. de offi. proc. Cæs. Item no. patriciatum liberare à nexu patriæ potestatis. Item ꝙ argumẽtum ab inconuenienti valet. Item ꝙ argũ de minori ad maius valet affirmatiuè. Itẽ ꝙ dignitas patriciatus est summa & maxima. Itẽ vñ patricij dicantur.]

† aliàs & si
§. aliàs nõ est si.

¶ Filiusfamilias † si militauerit,[a] vel si Senator, vel Cõsul factꝰ fuerit, remanet in ptãte patris. Militia. n. vel ɔsulatis dignitas, de patris ptãte filium nõ [b] liberat. ¶ Sed ex constitutione [c] nostra summa Patriciatus [d] dignitas illico, [e] Imperialibus † codicillis præstitis, filiũ à patria po-

a ¶ Militauerit. i. miles factus fuerit: ad q̃d multa sunt necessaria, vt in Auth. de man. prin. §. fi. coll. 3. diximus ẽt in l. pen. ff. ex q͂b. cau. ma. Vel dic militauerit. i. in exercitio militiæ fuerit.

b ¶ Non liberat. hoc lute isto: nã nulla dignitas ꝑter patriciatum releuat filiũ à ptãte patris, vt subijcitur: sed hodie duodecim sunt dignitates, q̃ liberãt aliquẽ curialẽ à curiali cõditione, vt C. de decu. l. fi. lib. 10. & illæ eædẽ liberant à patria ptãte, vt in auth. constitu. quæ de digni. §. j. & §. generaliter. coll. 6. vnde cùm sit ibi Consul, cor rigitur quod de eo hic dicitur.

Dignitates 12. liberant à patria potestate.

SYL. ¶ Adde, ꝙ & per dignitatem sacerdotalẽ soluitur patria ptãs, ẜm Hosti. in c Indecorũ de æta. & quali. Item per monachationem. d. ca Indecorum. & glo. in l. si ex causa. §. pe. ff. de mino.]

** Adde ẽt clericos, qui sunt vltra primã tonsurã, de iure can. in ptãte pr̃is non esse, ẜm Iaſ in l. filiæ C. de colla. Itẽ declarat q̃d dr̃ de constitutis in dignitatibus p̃dictis, vt intelligantur remansisse in ptãte patris quò ad eorũ cõmodum. ¶. si. d Auth. const. quæ de dign. facit l. nam quod ad Sen. Treb.]

c ¶ Constitutione, vt C. de consul. l. fin. lib. 12.

Patricius quis est.

d ¶ Patriciatus. Erat n. patricius quasi principis pater. Vnde Sallustius: O patres conscripti. Nam scriptá erant eorũ nomina in aliquo loco: vel in corona capitis eorum: vel aliàs.

SYL. ¶ Budæus ad l. vlt. ff. de sena. & Andr. Alcia. lib. 12. C. tit. de consf. & nõ spar. pecu. damnãt Accur. hic, ꝙ confundit patriciarum, cuius fit mentio hoc loco, cùm patriciatu veterum, quos plurimum inter se differre palàm est.

* ¶ Adde, ꝙ patres conscripti dicebãtur apud Romanos, quos Brutus ex equestri ordine in Senatorũ numerũ assumpsit, & primis illis Senatoribus à Romulo lectis, quorũ numerꝰ iã cædibus Regis diminutus erat, adscripsit, q̃d scribit T. Liuius in prin. scdi libri ab vrbe cõdita. Patricij aũt appellanẽ nobiles Romani, q à primis Romuli patribꝰ ortũ di erãt: sed apud Græcos alij fuere Patricij, q̃ præerãt supremo cõsilio, qua si pr̃es priæ. De qua dignitate Suidas;

† Codicillos appellat diplomata, continẽtia testimoniũ dignitatis à Principe collatæ.

πατρίκιος ὁ πατήρ τοῦ κοινοῦ,

Patriciu s (inquit) pater est cõmunis Reipublicæ, vt non immeritò eum Iustinianus hic patris nomine dignet.

e ¶ Illico. Hoc est speciale in patricio & consule, hodie ẽt, vt sola collatione. i. donatione codicillorum, idest dignitatis scriptæ, vel per aliq̃d priuilegiũ fiant sui iuris, ẽt sine administratione: in alijs decem, tunc demum cũ cœperint administrare, vt in auth. cõstitu. quæ de digni. §. 1. coll. 6. quæ est. C. de episc. & cler. auth. sed dignitas. & C. de decur. l. fi. lib. 10. Itẽ in tertio casu, cùm ordinatur eps, qui est ẽt vltra supradictos casus, vt in auth. cõsti. quæ de digni. §. palàm. coll 6.

SYL. ** Imò idẽ est ẽt in alijs ibi enumeratis, vt simulatq; codicillos, seu diplomata receperint, liberenẽ à patria ptãte, licet nondum cœperint administrare, vt ex recta translatione d. auth. ostendi hoc loco in Commen.

Liberat

a ¶ Liberat, scilicet dignitas.
b ¶ Quis enim? quasi dicat, si quilibet pr. et vilissimus, filiū suū emācipat q̄n vult, vt j. eo §. admonendi & §. p̄terea. quare hoc Imperator nō poterit facere? Vel dic in casu electi patricij: quasi dicat, cū ipse pater patricij possit emancipare, & ad hoc compellit cū alapis & vestibus, vt in auth. constit. quæ de dig. j respon. quare & ipse Imperator &c.

† aliàs relaxare.

SYL. ¶ Adde, q̄ argumentū tex. procedit respectu dignitatis, quia aliàs non procederet à pari, pater quilibet emācipat filiū, ergo Imperator vt filius nō possit emācipare & liberare patrem.]
c ¶ Elegit, quod raro fit, vt l. fin. C. de consul. lib. 12. secundum Ma.

Diuisio. ¶ Si ab hostibus ¶ Diuidit̄ in tres partes principales. Primò loquitur, quando pater fuit captus. Secundò quando filius. Tertiò declarat quid sit postliminium. Secunda ibi, Ipse quoque. Tertia ibi, dictum est. Aret.

SYL. ¶ Casus. Quæsitum fuit, an captus ab hostibus retineret, vel perderet ius patriæ p̄tātis: & videbat̄ dd'm q̄ p̄deret: q̄a cū efficiatur seruus hostiū, & sit in p̄tāte alterius. §. Itē ea. j. de re. diu. nō pōt aliū h̄re in p̄tāte. l. sic eueniet. ff. de adul. eodē mō in filio capto, quia trāsit in alterius p̄tātē, videbatur absolutè liberari, vt in Monacho dicimus, q̄ trāsit in p̄tātē Abbatis. c. indecorū. de æt. & qual. cuius cōtrariū r̄ndet̄, q̄ immò nec perditur, nec retinetur, sed stat in suspenso, attēto futuro euētu, vt, si reuertat̄, nō p̄sumat̄ amisisse, p̄p ius postliminij, quo fingitur fuisse sp̄ in ciuitate: si decedat ibi, præsumatur ex l. Cor. decessisse præambula hora captiuitatis. Rō autē æquitatis huius fuit, ne remedio destituerentur illi, q̄ fortiter pro patria pugnando capti essent, ita demum eis reuersis. No. q̄ captus ab hostibus etsi ciuis Ro. efficit̄ seruus hostiū. Itē q̄ si pater capiat̄ ab hostibus pēdet ius liberorū. Item q̄ reuersi ab hostib. omnia iura recuperant. Item no. quid sit postliminium: vnde dicatur, & eius effectus: & q̄ licet arguere ab etymologia vocabuli, & quid sit limes.]

testate liberat. [a] Quis [b] .n. patiat̄, patrem quidē posse p̄ emancipationis modū potestatis suæ nexibus filiū † liberare, Imperatoriā aūt celsitudinem nō valere eum, quē sibi patrē elegit, [c] ab aliena eximere potestate.

¶ Patre vel filio ab hostib. capto pendet ius p̄riæ p̄tātis p̄p ius postliminij, quo oīa recuperātur. h. d. ex l. in bello. §. si quis capiatur. & §. cætera. ff. de capt. & postli. reuer.

¶ Si ab hostibus [d] capt⁹ fuerit parēs quāuis seruus hostium fiat. tñ pendet [e] ius liberorū

d ¶ Ab hostibus. Hostes sūt quibus populus Rom. bellum indixit vel ipsi populo Roma. vt ff. de cap. & post. re. l. hostes.

Hostes q̄ dicuntur.

* ¶ Q̄d dr̄ ī tex. captus, intellige & in præsidia hostiū deductus, ante enim manet ciuis, & liber. l. 5. ff. e. tit. de ca.

Filius capt⁹ ab hostibus in veritate ē sui iuris.

e ¶ Pendet. Hic colligit̄ quoddā hominū genus esse in pēdenti, vt diximus s̄. de ijs q̄ sunt sui vel alie. iur. §. j. Sed certè q̄d hic dixit, pēdet, verū ē p̄p iuris fictionē: nā quo ad veritatē sui iuris est filius, vt ff. de test. l. lege Cornelia. in fi. & ff. de li. & posthu. l. pe. & C. de sent. pas. l. fi. ibi, q̄d maximè &c. & ff. ad mace. l. j. nā pr̄ seruus est hostiū, vt s̄. de iur. perso. §. serui. ergo alium in p̄tāte habere non potest, vt ff. ad l. Iuli. de adul. l. sic eueniet. Dic ergo, q̄ nulla præterita vel præsentia pendent inspecto statu præsenti, sed futuro, vt j. de verb. obli. §. conditiones.

SYL. ¶ Adde meliorē tex. cum glo in l. qui res. §. j. ff. de sol. l. cùm hæredes. § j. de acq. poss. l. pe. ff. de suis & leg. l. in bello. §. si quis capia. ff. de cap. & postli. reu. l. bona. §. quod si filius. eo. tit.

** Adde, q̄ & aliàs in p̄dēti ē, an q̄d acquiri debeat. l. seruus. §. j. ff. de acq.

re.dom. & utrum quid valeat, necne. l. si sic legatum. §. ult. ff. de leg. j. ubi Bar. Albe. & Ange.]

Postliminium qd est. a Postliminij. Est aūt postliminium ius amissæ rei recuperandæ ab extraneo moribus & legib. cōstitutū: ut colligi tur. ff. de capt. & postli. reu. l. postliminiū. §. respond.

SYL. Adde tñ p declaratione, quòd postliminium habet duo capita: primum, q reuersus recuperat omnia: & hoc est fundatum super veritate: secūdum, q fingatur sp fuisse in ciuitate, & semper habuisse illa iura, quod est contra veritatem. ita est de mente Bar. in l. nec utilem. col. fi. ex qui. ca. ma. quæ distinctio ī hac materia aperit mentē ad multa. * Illud quoq; aīaduertendum, q Seruius (ut est relatum apud Cice. in Topi.) aliud de deducit verbū postliminij: inquit enim dici à post, & liminium productionem esse verbi: sicut in finitimo, legitimo, æditimo, non plus est timū, quàm in meditullio, tullium.

† aliàs nepos ve ex eo.

ca idē quoties vna succedit in consequentiam alterius: quod trahitur etiam ad duas specialitates, ut ita ad hoc citatur per Neguś. in trac. de pign. in pri. mem. 5. par. nu 16.]

pp ius postliminij: a qa ij, qab hostibus capti sūt si reuersi fuerint, omnia pristina iura recipiūt: idcircō b reuersus ēt liberos hēbit inptā te: qa postliminiū fingit eū, qui captus c est, in ciuitate sp fuisse. Si verò ibi decesserit, exinde, ex quo captus est pr̄, fili' sui iuris fuisse vr̄. Ipse quoq; fili' † nepos ve, si ab hosti. captus fuerit, simili ter dicimus, pp i' postliminij, i' quoq; ptātis parentis in suspenso esse. Dictū est aūt post liminiū, à limine, & post. Vñ eum, qui ab hostibus captus est, & in fines nr̄os postea puenit, postliminio reuersum rectè dicimus. Nam limina, sicut in domo finem quendam faciunt: sic & imperij finem esse limen veteres voluerunt. Hinc & † limen dictum est, quasi finis quidam & terminus. Ab eo postliminium dictum est: † qa ad idē limen reuertebat̄, quod amiserat. Sed & q captus, d uictis hostibus recuperat̄, postliminio redijsse existimatur.

d Captus. J. fines nostros, nec vltrà deductus: ita improprie reuertitur dr̄ postliminio. Vel dic captus fuerat vltra fines: & tūc dicitur etiā redijsse, antequā ad limina redeat, quia sic recuperat statū, licet improprie: & facit ad hūc §. ff. de cap. l. in bello. §. p nem ad idem. ff. de vi & vi ar. l. qui possessionem.

† aliàs limes dictus.

SYL. * Tex. est intelligēdus simpliciter, vide licet, q qui captus est, licet p se nō reuertatur, sed deuictis hostib. recuperetur, postliminio redijsse intelligatur.

† aliàs qa codē limi ne reuertebat̄ quo amissus erat.

† Exceptionem posessio ne rerum suarum. l. denique. & l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. ma.

b Idcircò. Quia reuersi omnia iura recuperant. †

c Captus. Et reuersus, ut ff. de capt. l. retro.

* * Adde, q ex hoc tex. annotat Bar. in l. si is q p emptore. col. pe ff. de usuc. p mitti, q duæ fictiones cōcurrāt cir-

Preterea. Diuiditur in sex partes. j. qualiter p emācipationē liberat̄ filius à p̄ria ptāte. Scdò, qualiter fiebat emācipatio de iure antiquo. Tertiò, qualiter fiat hodie. Quartò, q pr̄ hēt ltīmā in bonis emācipati, sicut patronus in bonis liberti. Quintò, q pr̄ ltīmus est tutor filij impuberis emancipati. Sextò, q nepotem pōt emancipare retento filio in ptāte, & econtrà. Scdā ibi, Sed emancipatio. Tertia ibi. Nostra. Quarta ibi, & tunc. Quinta ibi, & præterea. Sexta ibi, Admonendi. Aretin. Preterea. in 1. parte aliter non

SYL.

¶ Emancipatione tollit patria ptãs coràm quocunq; iudice: idemq; iuris habet emancipans quod patronus, & tutelã filij impuberis: & põt filius emancipari nepote retento in ptãte, vel ecõuerso. h.d. ex l. fin. C. de emãci. lib. & l. liberũ ff. de adop.

¶ Præterea[a] emãcipatione quoq; desinũt liberi[b] in ptãte parentũ esse. Sed emancipatio antea qdem, vel per antiquam legis obseruationẽ pcedebat,[c] q per imaginarias[d]

non figurabit, qa cũ fauore parentũ à iure ciuili fuerit introducta patria ptãs, pñs est, vt eidẽ renuntiare, ac eã à se abdicare possint. l. pe. C. de pact. Sed loco casus referã ex Caio Iurecõsulto modum d. emancipationis antiq, vt aperiat intellectus multorũ iuriũ & præcipuè text. nři. Is ti. 6 li. 1. Institu. sic ait: Emancipatio, hoc est man[us] traditio, qdã similitudo vẽdõnis est: qa & in emãcipationibus pter illum, hoe est certũ patrem, alius pater adhibet, q fiduciarius nominat. ergo iste nãlis př filiũ suũ fiduciario patri mãcipat, hoc ẽ manu tradit, à quo fiduciario při naturalis pater vnũ, aut duos nũmos, q̃ si in similitudinẽ pretij, accipit: & iterũ eũ accepris nũmis fiduciario při tradit: hoc scdo & tertio fit, cũ fiduciario patri emãcipat, ac tradit: & sic de přis ptãte exit: quę tñ emancipatio solebat ante Præsidẽ fieri, mõ ante curiã facienda est, vbi quinq; testes ciues Ro. in præsenti erunt, & pro illo, qui libripens appellat, i. staterã tenens, & qui ante status appellat, alij duo, vt numer[us] septẽ testiũ impleat: tñ cũ tertio mãcipatus fuerit filius à pře nãli fiduciario při, hoc agere debet nãlis př, vt ei à fiduciario pře mancipet, & à nãli pře manumittat, vt si filius ille mortuus fuerit, ei in hřditate naturalis př nõ fiduciarius, succedat. Fęminę, vel nepotes masculi ex filio, vna emancipatione de přis, vel aui exeunt ptãte, & sui iuris efficiunt, & hi ipsi qlibet vna emãcipatione de přis vel aui ptãte exeũt, & nisi à patre remancipati fuerint, & à naturali patre manumissi, succedere eis nãlis pater non potest, sed fiduciarius, à quo manumissi sunt: nã si

remancipatum sibi nãlis př vel suus manumiserit, ipse eis in hęreditate succedit. Hæc Caius. Addã pterea verba Boetij lib. 3. cõ. Topi. Mancipatio, inquit, imaginaria qdã venditio est, qd ipsum ius pprium est Ro. ciuium. Ea res ita agit, adhibitis ñ minus quinq; testib. ciuib. Ro. puberibus, & eo, qui libripens dř, is q manci piũ accipit, æs tenẽs, ita dicit: Hũc ego hominẽ ex iure Quiritũ meũ eẽ aio, isq; mihi est emptus hoc ęre, ęneaque libra: deinde pcutit librã, idq; ęs dat ei, à quo mãcipiũ accipit, quasi p̃tij loco. * Pro quorũ verborũ intelligẽtia lege q̃ hic scribit Theophylus, vel, si libet, nřas ĩ hũc librũ Annota.] Not. modũ emãcipandi de iure antiquo. Itẽ q hodie emancipatione soluit patria ptãs: & q idẽ iuris hẽt př, qd patronus: & q põt emãcipari fili[us] retento nepote in ptãte, & ecõuerso. Itẽ circuitus & fictiones reprobari.]

a Pręterea. Non solum supradictis modis, sed præterea &c.

* Adde, q emãcipatio dř quasi e mancipio, & dñio nostro emissio. Est .n. mãcipiũ, dñium. vñ emãcipare fundũ pro alienare, Suetonio, & Plinio.

b Liberi. Generale nomen est ad omnes inferiores, vt j. tit. ij. §. fi.

c Procedebat. i. ea demum ad effectum perducebatur. Accur.

d Per imaginarias. i. fictitias. sic & ff. de re iu. l. imaginaria. nã př vendebat filiũ, pro vno nũmo forte, & emptor eũ manumittebat. vt hic. & ff. d c. di. liberos. § j. & C. eo. l. fi. j. rñ. & fa. ad hoc. j. d test. §. j. & pp hoc dicebat fili[us] capite minui. Sed cũ hodie talia ñ fiãt, vt sequit, nũqd dř capite minui? † Rñ. sic: qa statum mutat ad minus,

† Hãc eãdẽ q. monet gl. in §. minima super ver. vel p̃ in fi. j. de cap. dim. vbi vide q melius seipsam declarat.

vt ℑ.de ca.di.j. respon. & §. minima.
SYL. * ¶ Adde, ꝙ dixit imaginarias venditiones, quia in emancipatione quędã similitudo véditionis interueniebat. Imaginarium enim dr̃, ꝙ ad imaginem, vel simi-litudinem introductũ est, Auctore Alci. lib. Pater. 3. c. 11. qui etiã declarat d. l. imaginaria.
a ¶ Ex Imperiali rescripto. Et hoc modo etiam sine véditione fiebat, vt puto.
ADDITIO.
† aliàs nõ est via. Et est rõ ſm̃ Ang. hic, quia frustra pręcibus implorantur, quod daẽ
† aliàs ad. à iure l. j. ff. ad municip.
† aliàs &

vẽdõnes, & inter cedẽtes manumissiones celebrabãt: vel ex Imperiali rescripto. [a] Nr̃a autẽ prouidentia ẽt hoc in melius per constitutionẽ [b] reformauit, vt fictione [c] pristina explosa, [d] recta [e] † via † apud competentes iudices, vel magistratus, [f] parentes intrent, [g] & filios suos, † vel filias, vel nepotes, vel neptes, ac deĩceps, à sua [h] manu dimittant. Et tũc [i] ex edicto [k] Prętoris ĩ bonis [l] hmõi filij, vel filię, vel nepotis, vel neptis, quique à parente manumissus [m] vel manumissa fuerit, eadem iura pręstantur parenti, quę tribuuntur patrono [n] in bonis li-

* ¶ Visus est Iustinia. verbo intrent pro adeãt, sicut & in l. fi. C. de eman. libe. dixit intrare tribunal. SYL.
h ¶ Sua manu. ‖ i. debet capere eum p̃ manũ, & relaxare eũ per verba ad hoc idonea: vel dic manu i. potestate. nã qñq; & nõ capta manu emãcipatur, vt C. de emanci. l. l. pen.
¶ Adde, ꝙ fot mam hodiernę emancipationis ponit Ang. hic.]
i ¶ Et tũc. i. ex tunc. na ptius occuparet pr̃ oĩa iure peculij, vt ℑ. q non est pmi. fa. test. §. j. & est simile tunc. ff. de condi. & dem.

† Et ita cõl ter obseruatur ſm Ange. qñ fit inter p̃sentes, secus si inter absentes, vt hic sequitur. SYL.

b ¶ Per constitutionẽ, vt C. de emancipa. li. l. fi.
c ¶ Fictione. aliàs functione. id est vsu: aliàs fictione: aliàs factione.
SYL. * ¶ Legendũ fictione: intelligit autẽ Imperator imaginariã illã venditionẽ, de qua dixi in figuratione casus.]
d ¶ Explosa. Id est expulsa. sic. ℑ. de fideicom. hęre. §. sed q a stipulationes.
e ¶ Recta via. vel indirecta, nõ curo. Vel dic. i. recto iure.
SYL. * ¶ Dic. recta via. i. nõ p antiquas ambages & circuit*: opponit. n. recta via circuita, de quo loquit iste tex. & l. fi. C. de eman. lib. ibi, Iubemus huiusmodi circuitu in posterũ quiescere.
f ¶ Vel magistratus quoslibet, ẽt si ñ habẽt merũ Imperiũ, vel mistũ, vt in auth. de defen. ci. §. nulla colla. iij. & ẽt extraordinarios. vt duo Bononien. corã iudice Muti. vt ff de manu. vin.
† melius probat. l. ẽt. §. fi. C. de iudi. l. vlti. aliàs penul. †
g ¶ Intrent. si index est in domo: idẽ
† j. de off. p̃ vbicunq; sit, dummodo non in loco
cõ. & leg. turpi, vt ff. de iusti & iur. l. pe. & ff. de ...
... aibi. l. si cum dies. §. pen.

l. 4. in fi. & ff. si cert. pet. l. lecta. & ff. de vulg. subst. l. in substitutione §. j.
k ¶ Ex edicto. s. posito. ff. si quis à pa. sue. man. l. j. in fi. j. respon.
l ¶ In bonis. acquirendis vel acquisitis, vel à patre sibi nunc collatis.
m ¶ Manumissus. i. emancipatus, impropriè enim ponitur, vt ff. quando actio de pec. est an. l. j. §. alienatio.
¶ Adde, ꝙ nõ ẽ impropriè attẽta forma antiqua: q a imò etat ꝓpriè manumissio, q̃uis attenta forma hodierna sit impropriè dictũ, capiendo manumissionẽ ĩ sua spẽ, ꝓut cõpetit seruis: sed si caplam* verbũ, manumittere, ĩ suo primordiali sigñatu, ita appli catad dimissionẽ à patria ptãte, sicut ad dimissionẽ à potestate dominica. SYL.
n ¶ Patrono. patronus aũt succedit li berto ĩ totũ ab intestato. filijs si extãt berti, liberis existẽtib. in nihilũ: licet olim eẽt aliter, vt ℑ. de suc. l. §. j. & ij. & § sed nr̃a. sic erit hic in p̃re. Sed hęc similitudo interdũ fallit: nã iterdũ hã pater, vt si filius Patronus sic qualiter sue cedit liberto, in tertia parte bonorũ li berto. Pr̃ quib. casibus succedit filio, & in quibus totũ turpẽ personis non. nam

bertotũ ex testã, in tertia parte bonorũ

liberi. Et præterea, si impubes sit filius, vel filia, vel cæteri, ipse parens ex [a] manumissione tutelam eius nanciscitur. [b]

Admonendi autem sumus, liberum [c] arbitrium esse ei, quem filium, & ex eo nepotem vel neptem in potestate † habebit, [d] filium quidem de potestate dimittere, nepotem verò vel neptem retinere: & econuerso filium quidem in potestate retinere, nepotem verò vel neptem manumittere, [e] vel [f] omnes sui iuris efficere. Eadem

SYL. nam instituit hæredem, ut ff. si à pa. qui su. ma. l. P. Antonius. in princ.

* Ratio differentiæ potest esse, quia hæreditas debetur patrono tantum ex l. (nam non debetur, nisi illa tertia pars, quam l. statuit esse debita) parenti verò etiam ratione miserationis: quæ ratio est naturalis, & respicit totam hæreditatem.]

Interdum nihil ex successione, vel alio modo, vt in sex casibus. s. quando pretium emancipationis accepit pater à filio..

SYL. * Potest fortè esse ratio, quia in liberto clarum est, quod pretium, quod dabatur, erat pecuniare & ipsius domini: vnde nec repetitur postquam fuerit datum, quamuis dominus non manumittat. l. si liber. C. de cond. ob cau. at in filio poterat esse peculium castrense vel quasi, in quib. pater nullum ius habet, & ideò amplius teneatur, quia pretium verè fit ipsius.]

Item quando filius est miles, & habet castrensia, vt ff. si à pa. quis fu. ma. l. j. §. si parens. & §. est & alius. & ff. de testa. mili. si à milite. §. fi. & l. seq.

SYL. * Adde, quod nec patronus vllum ius habet in bonis castrensibus liberti. l. etiam. §. patronus. ff. de bo. lib.]

Item filijs alijs patri, licet hæredibus, non datur, vt ff. si à pa quis fue. man. l. j. §. liberos secus est in filijs patroni.

SYL. * Ratio est illa, quam assignat Impera. j. de fid. tu. vers. Quoniam filius.]

Item quando emancipauit coactus, vt ff. si à pa. quis fue. manu. l. fin.

SYL. * Hæc non est propriè differentia, quia casus iste non cadit in domino, qui si malè habet seruum, cogitur vendere, non manumittere. §. fi. s. de ijs qui sunt sui vel alie. iu. & si quo casu propter necessitatem manumittit, in ipso quoque resoluuntur iura patronatus. l. j. C. de li. & eo. li. & c. j. C. de bon. lib. vbi hoc sentit Albe.

Item Caluisiana non ita patri, vt patrono, datur, vt ff. si quis à pa. fue. manu. l. j. §. si parens. & l. non vsque.

Ratio redditur in d. l. non usque. SYL.

Item nec operas à filio, ut à liberto, patronus habet, † aliàs habet. vt ff. si quis à pa. fue. man. l. pe.

SYL. * Rationem affert Iurisconsultus in l. pen. ff. de obseq. à lib. vel liber. pa. & pat. praestari.]licet hæc prædicta specialia in patrono † vera non sint, † aliàs vera sint, vt colligi ratione tur ex generali capite illius tituli; Si quis à pa. fue. man. l. j. j. ratione. & ij. & in specialibus casibus, qui in illo titulo ponuntur, vt dictum est. Sed secundum hoc semper vult pater amittere, cùm semper præmium emancipationis habeat hodie, vt j. per quas personas nobis acqu. §. hoc quoque. C. de bo. quæ li. l. cum oportet §. pe. Sed dic istud legale, non conuentionale præmium esse, & ideò licitum, nec puniendum, vt C. de admi. tut. l. sancimus. j. & C. ad l. Iul de adul. l. Gracchus. †

† Dic, quod de consuetudine aliter obseruatur, quia pater in emancipatione donat alio secundum Ang. & la. h.

** Not. ergo ex hoc text. ibi, eadem iura. iuncta gl. in ver. patrono. quod non vitiatur generalis æquiparatio, quamuis existant aliquæ differentiæ per alias leges inductæ. idem probatur l. illud. ff. de dona. cau. mor. iuncta l. tam is. §. j. eo. ti. & j. de dona. §. mortis. vbi gl.]

a Ex manumissione. Idest ex emancipatione.

b Nanciscitur. concordat huic verbo. j. de leg. par. tut. & j. de fidu. tu. in prin.

c Liberum arbitrium nisi in casibus, vt j. eo. in fi. dicemus: & fa. ad hunc §. ff. de adop. l. liberum.

d Habebit. vt s. de pa. po. § quod igitur.

e Manumittere. i. emancipare.

f Vel omnes. repete, liberum esse.

Sed & si Caius non figurabit aliter: quia dubitandi & decidendi ratio assignata fuit s. in §. sed hodie s. de adopt. SYL.

& de pnepote, & pronepte, dicta esse intelligantur.

¶ Adoptatus ab ascendēte exit patriam ptātem, & trānsit in ptātem adoptātis. h. d. ex l. cū in adoptiuis. §. si verò pater. & l. fin. C. de adop.

¶ Sed & si pater filiū, quem in ptāte habet auo, vel pauo naturali secū dum nostras cōstōnes [a] super his habitas, in adoptionē dederit: i. si hoc ipsum actis interuenientib. apud competentē iudicē manifestauerit, pñte [b] eo, q adoptatur, & nō ɔdicente, [c] necnō eo pñte, qui adoptat: soluit quidē ius ptātis patris naturalis, trāsit [d] autē in huiusmodi parentem adoptiuum, in cuius psona ēt adoptionem esse plenissimā antea diximꝰ. [e]

Not. q dictio, sed & si, ponit diuersita tē facti, & idētitatē iuris. Itē q adoptio exigit scripturā. Itē q psentia, & taciturnitas hētur p ɔsensu. Itē q eo dē tpe quis transit de ptāte vnius, in ptātē alterius oibus viuentibus. Itē no. q hæc adoptio non pōt fieri cū abñtibus. Item q nō inconuenit, q vna decisio respectu diuersorū titulorū, & sic diuersæ materiæ replicet, nec p hoc dr superflua.]

a ¶ Cōstōnes. vt C. d ado. cū in adoptiuis. & s. de ado. §. sed hodie, & §. si verò.

b ¶ Præsente eo. nisi sit infans, vt C. de eman. lib. l. pe.

** Adde, q est melior text. in l. etiam infantem. ff. de adop. & ratio, cur nō exigatur consensus in infante, est, qa nec consentire potest: requiritur enim in ijs, qui consentire possunt.]

c ¶ Non contradicente. No. patientiā consensui compatati: sic qui tacet, affirmat: sic ff. de pig. l. fideiussor. ij. §. pater. & ff. solu. mat. l. ij. §. si. Arg. contra ff. de adop. l. ij. §. j. † & de procur. filiusfa. §. Inuitus. Accur.

† Sed ibi sm Christo. requiritur expressus cō sensus p forma. SYL.

¶ Adde, q hæc est mā. l. q dotis. ff. so. matr. vbi Ias. ponit 17. casus in quibus præsens, sciens, & tacens hr pro consentiente, & 7. casus cōtrarios, ex quibus omnia iura soluunt. Ego verò in Commen. vt consulerem iuuenū studijs oēm hāc materiā in pauca capita reduxi, ac q simplicissimè explicui.]

** Adde, q iō in casu text. nri tacens cōsentire vr, qa nō poterat iuitus dari in adoptionem. l. cum in adoptiuis. ver. cū enim. C. de adopt. Nā qui pōt cōtradicēdo actū impedire, si est, præsens & taceat, hr p cōsentiēte. l. sæpè. ver. sed sciētib. & ver. cur. ff. de re iu.

d ¶ Trāsit. Ergo nō tollit patria ptās, sed transfert. Ad qd ergo hic casus in hoc titulo ponitur? Respō. quia, & si non tollit incōmutabiliter, tollitur tñ quoad primū. Idē dico in eo, q iudicat in ptāte mea non esse: nā non efficit sui iuris, cùm snīa nō faciat ius: immo remanet in ptāte, licet quo ad me p emācipato hēatur. vt ff. de cōdi. ind. l. Iulianꝰ. in prin. & l. vl.

* ¶ Vltimū dictū gl. præterq q est impertinens, qa qui pronunciat esse sui iuris, habetur per oia p tali. l. res iudicata. ff. de reg. iur. qd nō contingit in adoptato ab ascēdente, cū transeat in eius ptātē: tñ est ēt falsum, quia snīa ut pote iuris ciuilis pt patriā ptātē tollere, q similiter est iuris ciuilis, licet nō possit tollere obligationē naturalem. d. l. Iulianus. SYL.

e ¶ Diximus. vt s. tit. j. §. si verò.

¶ Illud aūt. ¶ Diuidit in duas partes. Primò dicit de filijs aā emancipationē patris conceptis. Secundo de cōceptis postea. secunda ibi, quod si post. Diuisio.

* ¶ Casus. ¶ Quia dictū fuit, q emācipato filio, soluit pria ptās: quærebat, an nepotes ex eo, q tpe emācipationis repeniunt ɔcepti: nascant in ptāte filij, dubiū aūt faciebat, qa cū anq nascant, n possint dici eē in ptāte aui l. fin. ff. de colla. bo. postea verò q nati sunt, reperiant prem capacē priç ptātis, videbat q deberēt ei applicari, sicut videmus in ancilla prægnante, q si ma- SYL.

ſi manumittaĩ, partus poſtea edit⁹ nõ q̃rit dño, ſed efficit liber. §. ſufficit. ĩ. de inge. quo nõ obſtãte decidit cõtrariũ, quia, cũ iã ſit quæſitũ ius ipſi auo in d. partu, ſi nõ tũc dũ eſt in vtero, ſaltem poſtea eo nato per retro tractionẽ d. l. fi. de coll. bo. liberãdo filium nõ cenſeĩ velle liberare nepotem, ſicut nec cũ emancipat filiũ natis iam nepotib⁹. §. prætereа. ver ſi. Admonẽdi. ĩ. eod. nec obſtat §. ſufficit. ĩ. de inge. quia vt ait Ioa. Fab. illud eſt introductum fauore libertatis. vt ſcilicet ſufficiat ad eam cõſequendã, matrẽ aut conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tpe, liberã fuiſſe: nepoti vero ſupradicto, neceſſe eſt oĩnò ſubiectũ eſſe, nec ei magis expedit eſſe in ptãte patris, q̃ aui, imo magis aui, tũ propter præſumptionem uitæ breuioris, tum quia cenſetur auus habere plura bona, quàm pater. no. ſum.

¶. Emancipato filio, vel in adoptionẽ dato, nepos tũc cõceptus remanet in ptãte aui. h. d.

¶ Illud [a] aũt ſcire oportet, φ ſi nur⁹ tua ex filio [b] tuo cõceperit, & filiũ poſtea emancipaueris, vel in adoptione dederis p̃gnante nuru tua, nihilomin⁹ qđ ex ea [c] naſciĩ, in ptãte tua naſciĩ. Quod ſi poſt emãcipationẽ, vel adoptionẽ cõcept⁹ fuerit, patris ſui emãcipati vel aui adoptiui ptãti ſubijcitur.

¶ Nemo inuitus cogiĩ emãcipare. h. d. ex. l. non põt. ff. de adoptio.

¶ Et [d] quidẽ neq; nãles [e] liberi, neq; adoptiui, ullo pe nè [f] mõ pñt cogeĩ parentes de ptãte ſua eos dimittere.

* ¶ Et quidẽ. caſus in §. tradẽre regulã nõ eſt figurãdus, regula. n. iuris eſt, φ nemo inuitus cogiĩ iuri ſuo tenũtiare: & ſicut iur a p̃riæ ptãtis non poſſunt ſolui inuitis filijs. §. generaliter. ĩ auth. qui mo. na. effi. ſui eo dẽ mõ nõ põt filius rõne cuiuſdam relationis cogete patrẽ ſeſe emãcipare. Cũ. n. negotiũ utriuſq; agaĩ, vtriuſq; ẽt voluntas exigiĩ. l. pe. C. de emãci. li. ſola. n. emancipatio infantis, vt ibidem dicitur, vnius tm̃ conſenſu fieri poteſt. No. ſummarium.

d ¶ Et quidẽ, hoc eſt ſm prę ceptum, & tepete, Scire oportet, quòd neque &c.

Adde, φ hæc ſubauditio nõ ẽ neceſſaria. nã eſt §. ſeparatus à ſuperiore, & cõtextus orationis per ſe ſubſiſtit. SYL.

e ¶ Naturales. ſubaudi & legitimi: nã naturales tantùm non ſunt in poteſtate, vt ĩ. de nup. §. fi.

f ¶ Penè. Hic no. talẽ regulam, φ nullus põt compellere patrem, vt emancipet eum: qđ fallit in quatuor caſibus, & ideò dicit, penè, vt ſi p̃r agnouerit legatũ ſibi relictum hac cõtemplatione, vt liberos emanciparet: nam tunc cõpellitur extra † ordinẽ emancipare, vt ff. de cõdi. & dem l. ſi cui. Itẽ p̃r cogitur ſi Titius adoptauit priuignum ſuũ: cõpellitur emancipare eum eo pubere facto, ſi probauerit ſibi non expedire eſſe in ptãte, vt ff. de ado. l. nonnunq̃. † l. officio & l. ſeq. Idẽ in quolibet adoptiuo, vt ff de min. l. 3. § ſi q̃s minor. Item ſi ſi Bar. in d. l. ſi cui. liæ peccandi neceſſitatem imponat, vt l. ſi cui. C. de epi. au. l. ſi lenones. Itẽ ſi filium malè & contra pietatem affecerit, vt ff. ſi q̃s à pa. l. fi. Itẽ econtrà filius non poteſt

Emancipare filiũ tunc cogitur in quatuor caſib.

a ¶ Illud. Hic §. tradit duo præcepta, ĩ. de adopt. § ſed hodie.

b ¶ Ex filio. ſ. naturali & ltĩmo: ſecus in legitimo tm̃, vt in adoptiuo: nã tũc filio emancipato: ẽt nepos ex eo emãcipatus vr̃ ſm quoſdam, vt ff. de cap. dim. l. liberos. §. emancipatio. & ff. de adopt. l. ſed & nepos. Vel melius † dic in eo idẽ, qđ in naturali, vt in fine huius tit. & ff. de adopt. l. libertum. & ff. de cap. & poſtl. reuer. l. ſi me tibi.

Hæc opi. eſt tenenda.

c ¶ Ex ea naſcitur. Secus in ancilla prę gnãnte manumiſſa vel alienata, vt ĩ. de inge. §. ſufficit. ff. de acquit. re. do. l. fi. & C. de prob. l. mattein.

SYL. ¶ Adde rationem differentiæ quam poſui ſupra in poſitione caſus.

potest compelli, vt emancipetur, vt in Auth. quibus mod. nat. effic. sui. §. generaliter. coll. vj.

SYL. ¶ Adde. ꝙ ꝯm opi. gl. ēt ex iusta cā nō cogit: attñ cōis opi. est in ꝯtrium, in l. quidā cū filiū. ff. de verb. obl. in l. vtrū. e. tit. vt ibi refert Iason, q̄ dicit, ꝙ sicut ex iusta cā cogit pr̄ emancipare, ita cogatur filius emancipari.]

nō cognoscentur qui neutro iure: q̄ nō poterūt esse sub tutela. Ideò vt bonū sit arg. necesse est intelligere copulatiuè, nō disiunctiuè. Itē no. ꝙ cognito vno contrariorū, cognoscitur aliud.

¶ De tutelis.

¶ Nō summatur, qa p̄fatur de quo sit dicturus: diffinit tutelā: declarat, q̄ sint tutores, & vnde dicti sint, ex l. j. ff. eod. titu.

TRanseamus nunc ad aliā[a] diuisionē personarū. Nā ex ijs[b] personis, q̄ in ptāte nō sunt,[c] quędā vel in tutela sunt, vel in curatione, q̄dam neutro[d] iure tenetur. Videamus ergo de ijs, q̄ in tutela, vel in curatione sunt. Ita enim[e] intelligemus

Continuatio. ¶ De tutelis. ¶ Imper. continuat hāc rub. Vel sic: Dictū est s̄. de quadā diuisione personarū: qa quędam sunt sui iuris, quędā alieno iuri subiectæ sunt: verùm quia est reperire aliam diuisionem, quia quędam sunt in tutela &c. ideò sequitur videre de tutelis.

Diuisio.
Ranseamus. Iste titulus diuidit in quatuór partes. Primò subdiuidit primum membrū personarum positū, s̄. tit. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. Scd̄ò diffinit quid sit tutela. Tertiò, qui sunt tutores, & vnde dicātur. Quartò, qui sunt illi, qui possunt tutores ex testō dare. Secūda ibi, Est autem. Tertia ibi, Tutores. Quarta ibi, Permissum. Aret.

SYL. ¶ Casus nō figurat, quia procedit diuidēdo & diffiniendo. No. ꝙ personarū, quę non sunt in aliena ptāte, aliæ sunt sub tutela, alię sub cura, alię neutro iure tenet. Itē ꝙ cognitis ijs, qui sunt in tutela vel cura, cognoscentur qui neutro iure tenētur: & vtitur Imper. eodem modo arguendi, quo vsus est s̄ in tit. de ijs qui sunt sui vel alie. iur in princ. attamē hoc argm̄ non vr̄ bonum in hoc tex. quia cùm disiunctiuè dicat, Cognitis ijs qui sunt sub tutela, aut cura, cognoscētur qui neutro iure tenentur, argum. erit fallax: qa si cognoscētur qui sunt sub cura,

Itē diffinitionē tutelę. Itē ꝙ tutela datur principaliter personæ. Item ꝙ tutela est de iure ciuili. Itē ꝙ tutor est cui diffinitio tutelæ cōpetit. Item ꝙ propria deriuatio vocabuli sumit ex diffinitione. Item quòd valet argum. ab etymologia: & ꝙ tutores dicūtur defensores pupillorum. Item ꝯm dictam declarationem nota, ꝙ dictio, vel, ponitur pro &.]

a ¶ Ad aliam. Nam diximus duas, vt s̄. de iure perso. in princ. & s̄. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. in princ.

b ¶ Ex ijs. Nota ergo, ꝙ hic distinguit illud membrū, Quędā sui iuris sunt: quod est oppositū illi, Quædam alieno iuri subiectæ sunt: vt s̄. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris.

c ¶ Non sunt. Qui ergo in tutela, vel cura sunt, sui iuris sunt filiusfamilias ergo nō potest hr̄e tutorē vel curatorē, vt hic, & C. de cur. fur. l. fi. in princ.

¶ Adde curatorem dari filiofam. vel potius eius bonis, in quibus patri nō quæritur vsusfructus. l. fi. § si autem patre recusante. C de bon. quæ lib.] Sed contra. C. de senten. pas. l. fin. §. j. quia filius eius, qui est apud hostes, est in tutela, & tamen non est sui iuris, vt s̄. titu. j. §. si ab hostibus. sed ibi verè non erat in potestate, cùm pater deportatus esset, vt diximus suprà tit. j. §. cùm autem. SYL.

d ¶ Neutro. Nec tutela, nec cura.

e ¶ Ita enim. Quia contrariorum eadem est disciplina, vt hic, & s̄. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. in princ.

Intellige

SYL. * ¶ Intellige quo ad cognitionē, q̃a cognito vno ꝯtriorum, cognoscitur et alterum, vt hic, non quo ad dispositionem, quia cùm ꝯtriorum sit contraria ratio, dispositio est etiam contraria. l. fin. §. fi. ff. de leg. iij. Bald. in l. fi. C. de solu.]

cæteras personas, q̃ neutro iure tenen͂t: ac prius despiciamus de ijs, q̃ in tutela [a] sunt.

a ¶ In tutela. sunt. de alijs dicetur, infra de curat.

¶ Est autē tutela (vt Seruius [b] † diffiniuit) vis [c] atque potestas in capite libero, ad tuendum

† aliàs difinit.

b ¶ Est autē. Seruius. nomen est Iurisconsulti. & facit ad hunc §. ff. eo. l. j.

c ¶ Vis atq; potestas. i. violenta ptās.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc expositio reprobatur per Doct. post Bar. in l. j. ff. eo. Nam datur tutor inuitus: cùm enim sit munus publicum, vt j. de excu. tu. & cu. in prīnc. ergo inuitus datur, vt C. de decur. l. nullus. x. lib. 10.

* ¶ Adde cautelam, ne quis inuitus cogatur suscipere tutelam, licet non habeat aliquam excusationem, vt s. faciat, seu procuret, ꝙ non reperiat, qui velit fideiubere pro eo pro prædicta administratione, vt docet Cæpol. cautel. 16. per tex. in l. si quis. §. fi. ff. de excu. tu. & ita ait notare Bald. in l. j. in fi. & l. ij. C. quod cùm eo.

¶ Item inuito datur, vt ff. de tu. & cu. da. ab ijs. l. necnon, & ff. de tu. l. ij. vñ patet, ꝙ hæc est alia potestas, quàm patris in filium, & domini in seruum cum illa ad commodum, vt j. p quas perso. nob. acq. §. j. & s. de ijs qui sunt sui vel alie. iu. § ij. hæc verò ad onus: tenetur enim de dolo, & lata culpa, vt C. arb. tut. l. ij. Item per hoc, quòd datur inuito differt, à curatore, qui volenti datur, vt j. de cura. §. item inuiti. & ff. eo. l. iij. §. si pupillus. Vel dic, vis, ad cogendum, potestas ad imperandum.

SYL. ¶ Adde, ꝙ Doc. hic, & in l. j. ff. eo. impugnant hanc gl. dū vult, ꝙ stāte sua interpretatione tutor volens, & volenti non diceretur tutor: sed tu salua, q̃a verba diffinitionis, & ipsa diffinitio saluatur, si à cōiter accidentibus comprehendet casus, & rem quæ diffinitur: tex. est clarus in l. suus quoque. §. puto ff. de hær. inst. ponit Are. in l. j ff. de testa. q̃uis aliter voluerint quidā Mod. quorum dictis alibi rñdi. * Verius tñ est duo hæc nomina idem significare, & ad maiorem expssionē potestatis tutelæ fuisse. est enim honesta locutio, quā & Teren. in Heauton. & M. Tull. lib. 4. de Natu. Deo. vsurparunt: quinetiam idem Iustinia. j. de interdi. §. Retinendæ. versicul. Quorum.]

¶ Adde, ꝙ potestas hic accipitur pro auctoritate, fm Alcia. in l. potestatis. ff. de ver. sig. & rectè. nam alioquin pugnaret hic tex. cum eo, quòd dicitur superius, psonas, q̃ in tutela sunt, minimè in ptāte esse. Nec est dubitandum, quin hic legi oporteat, vis, non ius, vt quidam falsò opinantur, id enim demonstrat Iustinia. paulopost ibi, tutores autem sunt qui eam uim, ac potestatem habent.

d ¶ Libero. Nam nisi sit liber pupillus, non pōt hre tutorem, cùm si seruus sit, non sit sui iuris: qđ est necesse, vt s. eo. in princ. Item & si dubius est, pt hre tutorem, ut ff. de tut. & cu da. ab ijs. l. ei qui. Est tñ casus, ubi seruo datur tutor, ut ff de tuto. & cura. da. ab ijs. l. si impuberi. j. rñ. cui tñ legi signatur cōtra. ff. ad Treb. l. si res aliena. §. seruus. & l. cogi. §. fin. & his duabus est alia contra. ff. eo. tit. l. mulier. § non est. Quæ legum contrarietas ita soluitur: cùm libertas fideicōmissaria, & hæreditas relinquit ab eodem præstanda, poterit seruus cogere, ut institutus hæreditatē adeat: & tunc datur etiam seruo tutor: ubi uerò ab uno hæreditas, & ab alio libertas relicta est: non potest, nisi prius præstita ei libertate: tunc enim coget alium hæredem hæreditatem adire, & sibi restituere, secundum Ioan.

Tutor q̃nq; seruo daē.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ hæc uerba. In capite libero, designāt psonā tutoris, nō pupilli, ut

vt apparet ex sequentibus, dũ dicitur; Ad tuendum eum &c. & apertius ex l. j. ff. eod. quemadmodum hoc loco in Commen. demonstratum est.]

a Ad tuẽdũ. propter hoc etiam remouet patriã ptãtem, quæ nõ est ad tuẽdũ (i) sed ad gubernãdum, prout vult, & sibi acquirendum.

† aliàs seipse.

ADDITIO. (i) I principaliter, sed bene in consequentiam. l. fi. §. necessitate. C. de bon. quæ lib. vnde non consideratur. l. j. C. de auct. tut. vide hic per Chri.

† aliàs ex que ipsa re nomẽ &c.

dum[a] eũ, qui p p[b] ætatem † se defendere neq: Iure[c] ciuili data[d] ac pmissa. Tutores ãt sunt, q eam[e] vim ac ptãtem habẽt: † ex qua[f] re ipsi nomẽ acceperũt. Itaque appellantur tutores, quasi tuitores, atque defensores,[g] sicut ęditui dicũtur, qui ædes[h] tuentur.

¶ Filio in potesta te testamento tutor dari põt: & ne poti, nisi in patris potestatem recasu rus sit. h. d. ex l. j. ff. de testa. tute.

b Propter ætatẽ ad differentiã curatorũ, qui dantur furiosis & mente captis, qui propter morbum se defendere ñ possunt, vt j. de cur. §. furiosi.

SYL. Adde, q talis curator furiosi datur principaliter personę, prout declarat Sal. in l. in copulandis. C. de nup.]

† Et ideò differt à turela prię personæ rerumq; pprię, q est de iure gentiũ l. vt vim. SYL. ff. de iust. & iur. & l. 3. ff. ad le. Aqui. Chri.

c Iure ciuili. † Nota tutelam esse de iure ciuili, licet omnes ferè cõtractus sint de iure gentium, vt s. de iure na tu. §. ius autem.

d Data. scilicet à lege vel iudice, pmissa verò à testatore dicitur, vt j. e. §. permissum. Vel dic data personæ principaliter, permissa secundario re bus, vt infrà titul. j. §. certæ. & infra de excu. tut. §. datus.

* Ego datam à l. intelligo, quantũ attinet ad legitimam, permissam au tem ab eadem l. vt s. vel à iudice, vel à testatore detur. §. permissum. j. e. & ff. de tuto. & cura. da. ab ijs.

e Eam vim. Quę est dicta s. proxi. §.

f Ex qua re. i. vi & potestate.

g Defensores. & secundum hoc etiam curatores sunt tutores, secundũ lo. & plerunq; sic appellantur. ff. de leg 3. l. cum filio. § j. ff. de min. l. j. §. ij. & l. etiam. §. ex causa.

ADDITIO. Hanc gl. reprobat Ias. q a licet allusio vocabuli conueniat, non tamen procedit, quia repugnat diffinitio. vt not. Bar. in l. j. ff. de testa.

h Qui ædes. Vt est præfectus vigilũ, & qui cũ eo de nocte vadũt, vt ff. de offi. præ. vig. l. iij. §. sciendũ Accur.

SYL. Adde. q quamuis hæc deriuatio posfit eos etiã in sui generalitate comprehẽdere, tamen propriè æditui sunt (si Festo credimus, quẽ sequitur & Papinianus noster. in l. cũ pater. §. donationis. de lega. 2.) qui ædes sacras tuentur, non alias: cuius verbi significatum attigi diligentius hic in Annora]

Permissũ. Diuiditur in tres partes. Primò ponit dictũ in genere. Secundò illud modificat. Tertiò modificationem exemplificat. Secunda ibi, Ne potibus. Tertia ibi, itaque. Diuisio.

¶ Casus. Dubitatũ fuerat, an testõ tutores filijs & nepotibus dare liceret. dubitationem facere poterat: quia cũ (vt supra dictum est) mortuo patre, vel auo, lex faciat filios sui iuris ipso iure. §. j. s. ti. j. non videbat in potestate esse illius, qui ex dispositione legis priuabat mediãte morte ptãte patria, imponere hoc onus filijs, aut nepotibus suis eo t pe, quo non poterant esse amplius in sua ptãte: cuius contrariũ decidit: quia q uis efficiãtur sui iuris, tũ, quia huiusmodi impuberes egẽt aliquo, qui personã, bonaq; ipsorũ tueatur, quem ex se eligere non possũt ob infirmum animi iudiciũ, concessit lex pñæ prouidentiæ, vt posset ẽt prouidere eo t pe de eo, qui personam ipsorum regeret, gubernaret, ac tueretur. * Sed hoc distinctionẽ recipit: nam filijs indistinctè possunt dari tutores à patre illorum, cuius ptãti subiecti sunt: ne potibus SYL.

potibus verò ita demũ possunt parentes testã tutores dare, nisi post mortem eorũ in ptãtem patris sui sint recasuri, qa eo casu cũ sint filijfam. non possunt tutores habere. ĩ. hoc titu. in principio.]

Not. ꝙ quilibet ascendens in infinitum, qui habet liberos in potestate, potẽst testamento de tutore prouidere, intellige tñ concurrentib. requisitis in hoc rex. Itẽ ꝙ dictio, oĩnò, importat idem, quod generaliter.

Tutela est triplex.

a Permissũ. qa q̃dã gñaliter vidimus de tutelis, & omnis tutela est vel testamẽtaria, vel datiua, vel lẽima; itaque prius de testamentaria, vtpotè de digniore videamus in hoc tit. & seq. De legitima autem dicetur infra de leg. agn. vsque ad tit. de atti. tu. De datiua dicetur ĩ. de atti. tut. per totum.

Permissum [a] est itaq; parẽtib. liberis impuberib⁹, [b] quos in potestate [c] habẽt, testõ [d] tutores [e] dare, & hoc in filios, filiasque ꝓcedit oĩmodo: nepotibus verò, neptibusq; ita demum parentes possunt testamento tutores dare, si post mortem eorum in potestatẽ patris sui nõ sunt recasuri. Itaque si filius tuus mortis tuæ tẽpore in ptã te tua sit, [f] nepotes ex eo nõ poterunt [g] ex testamẽto tuo tutores [h] hr̃e, quamuis in ptãte tua fuerint. .s. quia mortuo te in potestatẽ pr̃is sui recasuri sunt.

Doct. Bar. in l. naturali. §. j. ff. de cõfir. tut. vbi videdũ, & hic in meis Cõmẽ.]

d Testamento. vel codicillis testamẽto cõfirmatis. vt ff. de test. tute. l. 3. * Adde, ꝙ cũ hodie semper cõfirmati cẽseantur. §. non tñ. ĩ. de codi. etiam codicillis indistinctè tutor dari põt: quod intellige, si testamentũ est factum, aliàs secus, vt ait Barto. in d. l. 3.

e Tutores. sed non curatores, vt ĩ. de cur. in princi.

* Ratio diuersitatis assignatur ibi in figuratione casus.

* Quòd hic dicitur permissum, intellige l. 12. tab. vt scribit Caius in l. j. ff. e. verba autẽ. l. 12. tab. refert Riuallius hanc fuisse, Tutores liberis in potestate testamento parentes danto.

b Impuberibus. etiam mutis, vt ff. de tuto. l. muto, hoc etiam Prætori & Præsidi licet, vt ff. de tut. & cura. datis ab ijs. l. nec mandanre. §. fin.

c In potestate. Naturalibus etiã dari possunt in ijs quæ sibi relinquuntur, vt C. de confi. tut. l. fi.

S Y L. Adde, ꝙ põt intelligi de naturalibus dupliciter: vel quia solutũ sit vinculum ciuile emancipatione, vel quia nati sint ex concubina. & vtroq; casu dic non esse uim in ptãte dandi tutorem: qa vtrisq; dare põt & in bonis ꝑ eû relictis, & in alijs. sed in hoc vis est ꝙ in vno casu cõfirmatur sine inquisitione, in alio cum inquisitione: ita est

f Tua sit & nunquam exiuit: alioquin non recidit, vt ff. de adop. l. si pater filium. & de hoc dixi ſ. titu. j. §. j.

g Non poterunt. licet miles sit testator, vt ff. de testamen. tut. l. 2.

* Adde, ꝙ rõ est, qa priuilegia militũ ad alterius damnũ non porrigunt. l. impuberi. ff. de admi. tut. qđ fieret, si patri auferretur ius patriæ potestatis.

h Tutores. Si aũt filius vel emancipatus est, vel mortuus: tunc nepotes ex eo sunt sui iuris mortuo auo, vt ſ. tit. j. §. j. in fin. vnde ex testõ aui possunt habere tutorem, vt hic innuitur.

* Intellige de natis ante emancipationem. §. pen. ſ. tit. j.

Cũ autẽ. Casus. Quia dr̃, filijs tutores dari posse, itẽ & nepotibus, q̃ritr̃ ẽ an posthumo tutores dare liceat: & videbaẽ dđm ꝙ ñ, qa cũ ad hoc vt tutor dari possit, sit necesse, ꝙ ij, q b. daẽ, sint sui hr̃des. i. ꝙ sint ĩ ptãte, & teneãt primũ locũ, cũ posthum⁹ ñ sit in ptãte, qa nõ natus l. si ff. de coll. bo. nõ vr̃ ꝙ ei tutor dari possit: c⁹ cõtrariũ decidit rõne expressa in text. qa hr̃ pro nato, quia tutela respectu pupilli est cõmodũ, l. quod dicimus. ff. de ver. sign. S Y L.

* Nec

¶ Pater pōt dare tutorē posthumo, qui, si natus esset, in potestate sua esset. h.d. ex l.j. §. Itē scire. ff de test. tut.

¶ Cū autē in cōpluribus alijs causis posthumi ꝓ iā natis habeātur, & ī hac cā placuit ñ minus posthumis, quam iam natis testamento tutores dari posse: si mō in ea cā sint, vt, si viuis parentibus nascerenť, sui hæredes, & in ptā te eorū fierent. [b]

¶ Tutor datus filio emācipato cōfirmādus est sine inqsitione. h.d. ex l. qui à patre. ff. de confir. tu.

¶ Sed & si emancipato filio tutor à pře datus fuerit testamēto, confirmādus [c] est ex sententia Præsidis om-

* Nec obstat d. l. fin. q̄a illud est verū verè, sed postea dato posthumo fictio retrotrahiť, & fingiť fuisse natus tp̄e testī saltem confirmati, & mortis, & cōsequenter fuisse in ptāte: ita probat eadem l. ibi, sed nato confertur. Not. ꝙ posthumo tutor dari pōt, & quando. Itē ꝙ tutela ē cōmodum pupilli.]

a ¶ In cōplu-ribus, vt quoties de cōmodo eorū quæritur, vt ff. de sta. ho. qui in vtero. non si de commodo aliorum, vt ff. de verbo. sign. qđ dicimus. Vel si de incōmodo matris, vt ff. de stat. hom. l. Imperator.

ADDITIO. Et est rō, quia ēt tractať de cōmodo ventris, q̄a perempta matre, periret & partus, ſm Bart. in d. l. q in vtero. facit. l. prægnantis. & qđ ibi not. per Bartol. & alios. ff. de pœ. Ange.

b ¶ Fierent. vt quia ex vxore nascitu-rus erat, vel nuru: aliud si ex concubina, nisi in ijs quæ sibi dimitterenť, vt C. de cō. tut. l. fi. tales. n. tunc nō nascerentur in potestate. s̄. de nup. §. fi.

S Y L. Adde, ꝙ hic vľ tex. ꝙ suitas esse possit sine patria ptāte, aliàs enim tex. esset supfluus & ineptus, cū copula ponať inter diuersa: nisi dicas hoc factū esse gratia maioris declarationis.

* Adde, ꝙ sui hæredes appellanť liberi, q in ptāte parētis sunt, priorēq; locū obtinent inter illos, qui eius ptāti subiecti sunt. §. sui. & §. sed vt nepos. ī. de hær. qual. & diff. Item not. ꝙ iste §. similis tex. loquentes de tutoribus datis posthumis, itelliguntť, vt sint tutores ipsis posthumis natis. l. si nemo. §. fi. de test. tu. nā vētri tutor dari ñ pt̄ sed tantisper dū ē in vtero, ei curator dari, qui statim, ac infans editus est decedit suo munere. l. ventri ff. de tuto. & cur. da. ab ijs. & glo in rub. ff. de tute. Rō aūt quare tutor nō deť ventri, sed curator, ea esse vľ, q̄a tutor datur principaliter ꝑsonæ: atis, q ī vtero est, nō est ꝑsona, nec hō, nec aīal, vt ait gl. in l. q in vtero. de stat. ho. & l. cū iter C. de fid. libe.

¶ Sed & si emancipato.

¶ Cas'. ¶ Quærebať, an filio emācipato dari tutor testō posset: & dubium faciebat quia hoc videbatur tantū permissum patribus rōne patriæ ptātis. s̄. e. §. permissum. * vnde cū ea extincta esset propter emancipationem, non videbatur illi tutorem dari posse. Quo non obstante, deciditur verū esse, mero quidem iure & stricto, dationē nō valere ex prędicta rōne, sed rū iudices necesse hře illā confirmare, quia licet fuerit solutū vinculū patriæ prāris, durat nihilominus vinculum illud naturale charitatis & affectionis paternæ, q̄ tā efficax est, vt credibile nō videať aliū æque bñ ꝓspecturum eē pupillorū vtilitati: qua rōne vetitū est ēt inquiri de facultatib', & morib. ipsius, itēq; satisdationē exigi, existimantibus legibus paternū sufficere testimoniū. l. de creationib. C. de episc. aud. Hæc tū vera sunt, quoties in proximo mortis tp̄e tutorē dederit př, ita vt verisimile nō sit ignorasse condōnē illius, alioquin contra l. confirmando. cū duab. sequen ff. de confir. tut. Not. summa.]

¶ Confirmādus. nō ergo valebat datio p se, cū nō esset in ptāte. vt s̄. eo. §. ꝑmissum. Sed nūquid hic tutor cōfirmatus dř testamentarius, q̄d si esset,

ꝓ

præfertur legitimo, vt ĩ. tit. ij. in prin. an datiuus? quod potest admitti.

SYL. ¶ Adde, ꝗ cõis opi. est, ꝗ sit datiuus: ꝓrium tñ disputando defendit Præpos. Senẽ. in j. casu. q. 3. de quo articulo vidẽdus est meus Cõmentarius, vbi illũ ꝑ quã diligenter tractaui.

¶ Et facit pro hoc. ff. de verbo. signif. l. lege. & in Authẽ. de defen. ci. à decreto. coll. iij. ita legitimus tutor huic præfertur, vt ĩ. de attil. tut. in princ.

SYL. ¶ Adde, ꝗ hæc gl. cõiter reprobatur: * * nec obstat obiectio de tex. ĩ de attil. tut. qa illud procedit in merè datiuo: secus aũt est in eo, q. habet testimoniũ testatoris, qa is pfertur oĩbus. l. de creationibus. C. de episco. aud.] eam tamen saluat Præpos. Senen. in j. casu. q. iiij. per to. um. Sed de veritate vide hoc in loco Comment. meum.

¶ Et ideò glossauit. i. sine inqũsitione, non ꝗ vellet eum confirmari, si alius esset legitimus, sed quia nõ quęritur an sit locuples, vel non. Sed arg. contra. ff. de cura. fur. l. si furioso puberi:

a¶ Sine inqũsitione. i. q a nõ satisdat. s. rẽ pupilli saluã fore. Item locuples sit vel nõ: hoc. n. nõ quęrit, vt ff. de cõfir. tut. l j. Sed aliud in matre dãte tutorẽ filio; ibi. n. & si non satisdet, tñ cũ inquisitione daẽ, vt d l. dĩ, & C. de cõfir. tut. l. j. Sed quare diuersum in matre dante tutorẽ filio? Rñ. in memoriam præcedẽtis ptãtis, vt ff. de qõ. l. vnius. §. seruus. j. & ff. qui pet. tut. l. fi. & facit ad hoc. ĩ de satisda tut. & cur. in prin. ff. de lib. agn. l. j. §. Iulianus. & C. de episc. aud. l. de creationibus. Sed arg. contra. ff. de in lit. iuran. l videamus.

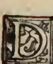
a¶ Quamuis verum sit, hũc tutorem non satisdare rẽ pup. sal. fore, eo tamẽ non pertinet inquisitio, sed ad inuestigationem morũ, & facultatum. Veriorẽ autem rationẽ, quare diuersum fuerit statutũ in tutore à matre dato, reddit tex. in d l fi. ff. qui pet. tu. nempè ob infirmitatẽ iudicij muliebris. ADDITIO. Die, ꝗ licet mater ibi habeat affectionẽ ad filiũ sicut pater, tñ cùm consilium matris sit fragilius paterno, vt nor. gl. in l. j. C. de confir. tut. ideo magis patri, q̃ m̃ri concedit, ꝗ tutorem filio dare possit. Aret.

nimodo, idest, sine inquisitione. a

¶ Qui testamẽto tutores dari possunt.

¶ Etiã filiusfa. & seruus ꝓprius dari tutor põt, si vel expresè liberet, vel simpliciter det & nisi errore ductus dederit. h. d.

SYL. ¶ Qui testamẽto tutores dari possunt.

Ari aũt tutor pt testamẽto, non

¶ Dictũ est ĩ. quibus testamẽto tutores dantur, sequitur dicere de ijs qui dare possunt. Continuatio.

Ari aũt. ¶ Totus iste tit. diuidit in quinque partes. Diuisio. Primò, qui possũt tutores dari. Secundò, qũo seruus alienus potest in testõ tutor dari. Tertiò, qñ furiosus, vel minor, tutor daẽ. Quartò, qñ ad certum tps, vel sub cõditione, vel certæ rei datur. Quintò, qñ filijs vel filiab. datur, quibus darus videaẽ. Secũda ibi, Seruus autẽ. Tertia ibi, Furiosus. Quarta ibi, Ad certũ tempus. Quinta ibi, Si quis filiabus. Et hoc principiũ subdiuidiẽ in quatuor partes. Primò, ꝗ paterfamilias, & filiusfamil. potest tutor dari. Secundò, qñ seruus proprius datur cum libertate. Tertiò, ꝗ si sine libertate, tunc tacitẽ vr sibi dari libertas. Quartò, quando credebatur liber. Partes de se patent.

SYL. ¶ Casus. ¶ Proposito tit. qui testa. tut. dari pos. quæsitũ est, an filiusfam. dari tutor posset testõ: & videbatur dicendũ, ꝗ non: quia cũ sit in alterius ptãte, & tutela sit potestas in alium, non vr posse habere alium sub sua ptãte. l. sic eueniet. ff. de adult. cùm enim nõ possit ipse semetipsum regere, obstante patria ptãte, nõ videbatur posse alios regere. Quo nõ obstãte deciditur contrariũ, quia tutela est munus publicũ. ĩ. de excus. tut. in prin. & filiusfam. in publicis causis loco patrisfa. habeẽ. l. filiusfam. ff. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. Idem quæsitũ est de serno proprio,

solū paterfa. a sed ēt filiusfa. b Sed & seruus ꝓprius testamēto c cū libertate rectè tutor dari pt. Sed sciēdum est, eū & sine libertate d tutorē datū, tacitè libertatē directā e accepisse videri: & per hoc rectè tutorem esse.

proprio, an rectè tutor testō dari pos-sit: & videbat̄ dē in, ꝙ non, cùm serui ad munera publica aspirare non pñt. l. In seruili. C. qui da. tu. pos. Sed contrariū respondetur, qñ datur tutor cū libertate, quia cessat tūc impedimētū seruitutis: vel ēt prætermissa libertatis mētione, quia cùm non sit verisimile testatorem voluisse facere actū inutilē, & seruus tutor esse nō possit. d. l. In seruili. cēsetur in antecedentiam necessariam illi libertatem dedisseq̄ prę sumptio non fit, ubi ꝑ errorē, quasi liber, tutor dat' sit, cū nihil sit magis ꝯtriū cōsensui, q̄ error. l. nihil consensui. ff. de regu. iur. & ideò tunc remanet seruus: & ꝑ hoc tutelā gerere nō pōt.] Not. ꝙ filiusfa. pōt eē tutor. Item ꝙ seruus ꝓprius cū libertate, vel simpliciter, rectè tutor datur. Itē ꝙ dādo eū tutorē, censetur libertē: & sic ꝙ qui vult, ꝯñs vult oē necessarium antecedēs: & qui vult unum, vult oē id, per qd ad illud perueniri pōt. Itē ꝙ qñq; error in re ꝓpria tolerat̄, & viuat, ēt si sit error in qualitate. Item ꝙ libertas tacitè dari potest.

a ¶ Paterfamilias. Nisi sit mutus, vel surdus: † quia tutor & loqui, & audire debet, vt ff. de tut. l. 1. §. pen. & fina.

¶ Ad se secus in minus audiente. l. pe. & l. fi. ff. de leg. tut.]

** Ratio est, qa cū mutus nō loquat̄, ipso iure, & surdus non audiat, auctoritatē, ob etiā si ad q̄ potissimū dant̄ tutores, interponere nō pñt. d. l. j. §. pen. de tut. q̄ tñ cùm non militet in minus audiente, vel balbutiente, quia ea in licet tardiuscu lè, verbo præstare possunt, meritò ad munus tutelę admittuntur.]

b ¶ Filiusfami. Cùm enim tutela sit ius publicū, vt j. de excu. tut. in princ. nō curat̄ ius pa. pōt vt ff ad Treb. nam qđ b'. l. oēs. j. rñ. & ff. de ijs q̄ sunt sui vel ali. iu. l. §. j. ff. de filiusfa. quo casu pr̄ de peculio tenetur, nisi agnoscat: tunc enim (scilicet qñ agnouit) insolidū, vt ff. de tut. l. si filius. & ff. de admi. tut. l. Lucius Titi*.

** c Adde ꝯm doct. hic ꝙ l. si filius loquitur de filiofam. tutore dato à iudice, sed l. Lucius. de tutore testamentario: & verā rōnē diuersitatis harum legū vid̄ apud Ioan. Fab. hic.

** nēpè, ꝙ lex nō ita solicita fuerit circa obligādum patrē tutoris testamētarij ob testimoniū paternum, quo omnis remouetur suspicio, sicut circa tutorem datiuum.]

¶ Adde, ꝙ non obstat testē esse publici iuris, & tñ impediri à patria ptāte. l. 3. ff. de testa. quia in eo non agit filiusfa. vt publica persona, vt in tutela & magistratu, sed vt priuatus.]

c ¶ Testamento. Sed à præside tutor dari non potest seruus, vt C. qui dari tut. pos. l. in seruili.

* ¶ Adde, ꝙ rō differentię est, qa nemo nisi cū libertate tutor esse pōt: iudex verò seruo alieno libertatē dare nō potest, nisi eius dño consentiente. arg. l. fi. ff. de nat. resti. iuncta glo.

d ¶ Et sine libertate. Non expresso hoc, ꝙ sine libertate det: sed omisit libertatis dationem, vt j. qui manu. nō pos. §. licet. in fin. & C. de necess. sed l. quidam. §. cùm igitur.

e ¶ Directam. Imm. vr̄, ꝙ fideicōmissariā. vt C de fideicom. libe. l. & si nō ascripta, cōtra. Sed certe hic testō hoc fit, ibi, alia voluntate: puta codicillis, vel per epistolam, Vel dic, quòd ibi alienum credebat, hic suum sciebat.

* ¶ Rectius, vt hic ostendi in Cōmē. soluit gl. in d. l. Et si nō ascripta. ꝙ illa lex corrigat̄ per istum tex. quæ solutio placuit & Saliceto ibi, & Clau cantiunculæ hic.]

* ¶ Adde, ꝙ libertas directa dicitur q̄ ita datur à testatore, vt factū aliqđ hæredis necessariū non sit: ꝙ si hæres dare libertatē iussus fuerit, ea erit libertas fideicomissaria. §. pen. & vlti. infra de sign. re. per fid. reli.]

Item alia rōne nō videt̄ valere datio, quia

† Scilicet, pœnitus, alias lec', l. fin. ff. de leg. tu. Itē hoc verū te. ī ꝑsonali-t', vt hic, ēt si talis morb' su peruenerit, qa desinit ipso iure, etiā si ad ꝑ otus laborā intelligeret, vt hic per Bal. secus tñ in mu neribꝰ ꝑsonali-nune, & non,

Plane si per errorē, quasi liber, tutor datus[a] sit: aliud dicendum est.[b]

¶ Seru⁹ alienus purè tutor dari ñ potest: sed cum liber erit, sic: qđ in proprio nō pōt. h. d.

¶ Seruus aūt alien⁹ purè inutiliter[c] testō dat[d] tutor: sed ita, cùm liber erit, utiliter dat.

Proprius āt seru⁹, inutiliter eo[e] modo tutor datur.

¶ Furiosus. vel minor, dari tutores, recedēte furorē, vł aduenīēte maiori ętate, tutorēs erūt. h. d. ex l. si hrēditas. §. si furiosus, ff e.

¶ Furiosus, vł minor vigintiquinq; annis, tutor testō datus, tutor nunc

quia ille solus dat tutor, qui testi habet factionē, ut ff. de testa. tu. l. testō. (alias incipit, si q dē.) Rñ. illud intellige in passiua significatione, in qua ēt seruus dr̄ hr̄e testamenti factionem, vt j. de here. quali. & diff. §. testamenti.

SYL. * ¶ Vera est responsio glo. q̄ intelligatur de passiua testamenti factione, & ita respōdet etiam in d. l. Testamento. neq; enim illic dicitur, q̄ habent testamenti factionem: sed cùm quibus testamēti factionē: vt rectè ibidē perpēdit Bart. Sed an seruus ꝓprius sub cōditione, si liber erit, datus tutor à dño, putante alienum, detur utiliter, ui. pręspo. sen in j. casu. q. 6. per totum.]

a ¶ Datus sit. s. ꝓprius seru⁹: licet hoc nō sit uerisimile, ut C. de rescin. ven. l. quisq; s. sed fortè ex cā hrēditaria nouiter habeat, ut ff. de reg. iu. l. q. in alterius. & j. de usucap. §. quòd autem.

* ¶ Adde, q̄ cū hic agatur de testō, & sic de actu, quo mens humana cogitat de morte, ea etiam ratione in re licet propria facilè errare potuit, quia humana fragilitas mortis cogitatione turbata minus pōt plures res memoria consequi. l. hac consultissima. §. at cùm C qui testa. fa. poss.

b ¶ Dicēdū est. s. vt neq; liber, neq; tutor sit: idē multo magis in alieno, ut ff. de fideic. lib. l. gñaliter. §. siquis tutorem. & ff. de testa. tu. l. siq̄s tutorē.

SYL. * ¶ Seruus aūt. Casus. Viso quomodo seru⁹ ꝓprius dareē tutor, quæsitū fuit, an seruus alien⁹ possit purè testō tutor dari, ita ut cōsequaē directā libertatē tacitè, sicut dictū ē de ꝓprio: & respondeē q̄ non, quia ad dñm ꝑtinet datio libertatis directæ: consequetur tñ fideicommissariā ex uerisimili mēte testātis. l. si hæreditas. §. fi. ff. de testa. tu. Itē dubitatum est, an rectè tutor dareē sub hac cōditione, cū liber erit: & uidebaē q̄ nō, cū tutoris datio non recipiat cōditionem. l. Actus. ff. de regu. iur. cuius contrariū deciditur, q̄a pręsumitur ei relicta libertas fideicōmissaria, & grauatus hæres illū redimere, & manumittere, ut possit esse tutor. d. leg. si hæreditas. Sed tunc dubitatū est, an ꝓprius seruus eo modo utiliter detur: & videbaē q̄ sic, arg. d. l. si hrēditas. attamē rñdeē cōtrariū.] Assignāt Doc. rōnē, quia libertatis datio habeē pro non adiecta, q̄ est falsa & contra hūc tex. ideò. n. uitiatur hic, quia constat testatorē noluisse dare libertatem, qđ cùm esset in ptāte sua, & noluerit facere, uolendo eum esse tutorem, qui sine libertate eē nequit, resultat quędā perplexitas in eius volūtate, quæ est contra naturam tutelæ: iō uitiat. l. si Titius. ff. de cond. insti. ** quia qđ in potestate nostra est, id in casum cōferre nō debem⁹, ut hic ait Theoph.] No. seruus qualiter tutor dari possit.

c ¶ Seruus aūt. Inutiliter. s. vt statim sit, sed cùm liber erit.

d ¶ Daē. Quia directò non erit liber, sed per fideicōmissum, vt ff. de testa. tut. l. si hæreditas. §. fi. & C. de fideicom. lib. l. & si non ascripta.

e ¶ Eo mō. s. cū liber erit: nā non erit tutor: inutilis. n. dr̄ etiā stipulatio ꝑ inutilem adiectionem, vt ff. de stipu. seruo. l. sed si sibi. vel aliter inutiliter: quia pro non adiecta hēetur, & erit tutor ac si nō eēt adiecta, ut & aliàs. j. đ hære. insti. §. impossibilis. Vel dic ter-

tio ſm P. nõ erit tutor nũc, ſed cõtradictione extãte. Hęc nõ placet, q̃a ſic nõ eſſet dñia inter ſuũ & alienũ. † ſed prima uerior ẽ, ut ff de reg. iu. l. actus. ¶ Adde rõnem, quam s̄. poſui in poſitione caſus: quia rationes Accurſij uere non ſunt.
** Adde, ꝙ d. l. actus. non facit, quia non ꝓcedit in tutela teſtamentaria, quã conſtat admittere conditionem. § ad certum ĩ. eod.]

† Quamuis opin. Pla. ſit reprehenſibilis, iſta tñ rõ reprehenſionis eſt falſa per leg. ſi hæreditas. §. fina. ff. de teſt. tutio. ſm Ang.

SYL.

erit, cũ compos [a] mentis, aut maior uigintiquinq; annis fuerit factus.

¶ Ad certum tempus, ex certo tempore, uel ſub cõditione & añ hæredis inſtitutionẽ tutor dari poteſt: ſec' aũt ad rẽ certã uel cãm. h. d. ex l. Tutor. §. tutorẽ. & l. Certarum. ff. eo.

ad 25. annos no. ſum.]

a ¶ Compos. ſiue hoc dictũ fuerit à teſtãte, ſiue non, vt ff. e. l. ſi hæreditas. §. ſi furioſus. & facit ad hoc. ff. de iudi. cum furioſus. primo reſponſo.

SYL.

* ¶ Intellige tñ hunc text. in furioſo, cuius ſperatũ ſanitas, ut q̃a hẽt dilucida interualla, vel qui ex aliqua infirmitate, ita affectus ẽ: alioq̃n, ſi perpetuò duraturus eẽt furor, crediderim illicò inutilẽ eẽ dationẽ exẽplo muti, ſurdi, & cęci. l. j. §. fi. de tu. & d. l. cũ fur.]

** Adde, ꝙ tantiſper dũ furioſus reſipiſcat, & minor fiat maior xxv. annis, dabitur à iudice alius tutor, etiã ſi adſit idoneus tutor legitimus. l. ſi quis ſub cond. ff. de teſta. tut.]

SYL.

* ¶) Furioſus. Caſus. Quæſitum eſt, an furioſus rectè tutor det pure in teſtõ: & uidebatĩ ꝙ non, cũ ſit inhabilis ad tuẽdũ ſeipſum, nedũ alios. §. furioſi. ĩ. de cura. nec moueat, ꝙ fieri poſſit, vt aliq̃n furor recedat. l. cũ furioſus. ff. de iud. q̃a ex quo inuenit incapax tpe teſti, & motus teſtatoris, non vr̃ referre, ꝙ ex aliquo tractu tp̃is poſſit reſipiſcere. §. in extraneis. ĩ. de hæte. quali. & diſ. cuius cõtrariũ decidiẽ, q̃a cũ furioſus tutor datĩ, ita datus exiſtimatĩ, cũ ſuæ mẽtis eſſe cęperit. l. furioſus. ff. đ tute. q̃ cõditio à lege ſubintellecta eundẽ hẽt effectũ, quem haberet expreſſa a teſtatore, ſicut dicim' ĩ ſeruo alieno tutore dato. l. ſi hæreditas. §. fi. ff. e. cũ itaq; cõferatĩ datio tutelę in tp̃s, quo erit cõpos mẽtis, merito ſequitĩ, ꝙ ualebit. Nec obſtat. §. ĩ extraneis, q̃a loquitĩ in hr̃edibus, & legatarijs, đ quorũ cõmodo agitĩ: aliud uerò in tutorib', q̃ danĩ ad cõmodũ pupillorũ, ut declarat hic Io. Fa. Tunc fuit dubitatũ, an & minor xxv. annis tutor dari poſſet: & uidebatĩ dđm ꝙ ſic, cũ teſtari, & libertatẽ relinquere, & pro alijs poſtulare poſſit. §. fin. ſ. q. ex ca. ma. nõ li. Sed cõtratiũ decidiẽ ea rõne, quia cũ deĩ tutor principaliter ad tuẽdũ perſonã pupilli. §. certè. ĩ. e. ea uerò ætas fragili & infirmo cõſilio ſit, & multis captionib' ſuppoſita, & ob id ipſi quoq; curatorũ auxilio tegantur, noluit lex illos aliorũ tutelã ſubire, ſed ita demũ, cũ peruenerint

* ¶ Ad certũ tp̃s. Caſu. ¶ Dubitatũ ẽ, an dies vel cõditio, poſſet apponi ĩ datione tutoris teſtamẽtarij: & uidereẽ dđm ꝙ ñ, ex l. actus. ff. de regu. iu. itẽ quia ſtatutũ eſt tutelã finiti pubertate. ĩ. q. mo. tu. fi. in ptin. iõq; nõ vr̃, ut cõtra legũ cẽſurã teſtator poſſit facere, ꝙ tutela filiorũ ſuorũ prius finiatĩ. l. nemo. ff. de le. j. ĩeo uero ꝙ dr̃, tutorẽ dari poſſe ante hæredis inſtitutionẽ, dubiũ faciebat ius antiquũ, diſponẽs: nec libertates eo modo dari poſſe. Quibus nõ obſtãtibus, deciſum eſt cõtrariũ gñali rõne, q̃a quę purè fieri poſſunt, pñt & in diẽ, ex die, & ſub cõditione fieri, ut ĩ ꝓpoſito tradit Dec. in d. l. actus tm̃. n. cõſidit lex de pater no cõſilio, vt quoquo mõ ꝓuiderit, habeat eius diſpõnẽ ratã. Nõ obſtat. l. actus, q̃a ꝓcedit ĩ tutela datiua, & ſit rõ diuerſitatis, uidebimus ĩ gl. Nõ obſtat ẽt diſpõ iuris antiqui circa ordinẽ, cũ hodie ſit correcta. § añ. ĩ. de le. Poſtremo quæſitũ fuit, an teſtator poſſit dare tutorẽ certę rei, vel cauſæ, & rõ dubitãdi ſumi põt ex l. j. §. ſi ex fundo ff. de hęr. inſti. ꝙ hr̃s quoq; in re certa inſtitui põt. Sed cõtrariũ deciditĩ rõne allegata in tex.] Not. ex die, ad

SYL.

¶ Ad certū[a] tp̄s, uel ex certo tp̄e, uel sub condōne uel ante[b] hæredis instōnem posse dari[c] tutorem, non dubitatur.

¶ Certæ[d] autem rei uel causæ[e] tutor dari non pôt: quia personæ,[f] nō causæ, uel rei, tutor datur.

¶ Tutor datus filiabus uel filijs, & filię uel filio posthumis, non nepoti aut nepti datus intelligitur: datus liberis, ēt nepotibus posthumis: datus uero posthumis,[g] omnibus descēdentib. posthumis datus uidetur, h. d. ex l. si qs. & seq. ff. eod.

¶ Siqs filiab. suis vl filijs tutores dederit, ēt posthumę

ad diē, sub cōdōne, añ instōnē hæredis, rectè tutorē dari: certę āt cāæ vel rei ñ rectè. Itē ꝙ tutor ꝑsonę, nō rei, aūt cāæ, daī; & ꝙ nō valet argumētū de tp̄e ad rē, vbi non est eadē ratio.]

a ¶ Ad certū tempus. vsque ad pascha.

b ¶ Ex certo, i. a paschate in antea, vt ff. de act. & ob. leg. obligationum ferē. §. 1.

c ¶ Vel añ hæredis. cōtra ui debaī ỹ. de le. §. añ hæredis.

d ¶ Posse dari. à testatore, non à iudice, ut ff. de regu. iur. l. actus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ Io. Fab. dicit rōnē diuersitatis esse, q a actus iudicialis ñ stat ī suspēso: q̄ rōnē impugnat Bar. in l. muto. §. j. ff. de tutel. & rōnē gl. hic, ꝙ sit actus lītimus, dānat Bal. hic q a ēt testamētaria est actus lītimus. Praeterea l. actus. refert actus lītimos qui nō recipiūt, ñ disponit oēs actus lītimos nō recipere: cui nō obstat c. actus. e. ti. li. 6. q a debet intelligi ꝯm l. actus. ex qua elicitrōnē assignat glo. in l. j. C. de testa. tu. p p cōfidentiā patris, q̄ Cy. in rub. ibi, reprobat, quia ēt confidit. l. de iudice. Assignaē rō cōis, ꝙ in datiuo interim careret tutore, in testārio interim ꝓuideī: sed tu dic, ꝙ illa nō est uera, q a tutor dari posset à iudice sub conditione, uel ad diem, & interim ꝑ eum dari alius tutor: quòd est inconueniēs: & cōtra l. act°. Præpo. senen. 1. casu. q. 6. aliam assignabat, q a cōferrē do iudex in tp̄s conditionis, euenire poterat finito eius officio, & sic dispositio esset collata in tp̄s prohibitū, contra. l. quòd sponsę. C. de dona. ante nup. de qua ipse disputat.

* Mihi ꝟo ꝓbabilior vr̄ rō, q̄ assignat Accur. in d. l. 1. C. de testa. tut. nam & si lex non parū ēt iudici cōfidat, multis tñ exēplis ostēdi pôt longè magis confidere de paterna prouisione. Videmus. n. tutorē testamentariū cæteris anteferri, quinimo vetari ꝑtorem, aliū dare: item inquisitionē, ac satisdationē ei fuisse remissam. Quod cùm ita sit, nihil mirum debet uideri, si & in mō dādi amplior facultas tributa fuerit patri, q̄ iudici. Præterea cùm pupilli non debeāt sine tutore relinqui à iudice, nōne frustra iudex ex die, ad diem, uel sub conditione tutorē daret, cùm interim oīno alium substituere teneretur. §. j. ỹ. de attil. tut.]

e ¶ Certæ aūt rei. sed Africanę vel Syriacę utiliter daī, ut ff. e. l. fi. tñ tutor.

f ¶ Causæ. s. certæ, ut ad rei vend. sed vr̄ contra. C. de in lit. dan. tut. l. Ad litem. sed ibi tutor ꝓcuratore ponit.

† Item uidetur contra. ff. de testa. tut. l. si tamen tutor. sed ibi uniuersitati rerum datur, non rei certę. † sic in l. curatores. C. de susp. tu. l. pater. § conditionū. de condi. & demon.

* Adde, ꝙ imò in d. l. si tamen intelligitur datus certę rei, nō uniuersitati rerū, sed hęc datio ui consuetudinis & usus sustinetur, licet secundū rigorē iuris non subsistat. quę interpretatio colligiē ex illis uerbis, hoc enim iure utimur, q̄, ut ibi ait Bart. innuūt id usu & consuetudine obtentum esse contra stricti iuris rationem.

g ¶ Personæ. s. pupilli principaliter, vt eū instruat bonis moribus, & ēt salaria ꝑstet magistris ei°, ut ff. de admi. tu. l. cū plures. §. cū tutor & C. đ ali. ꝑsti. l. si. ad hoc. n. principaliter daī, secūdatio aūt rebus daī, ut ỹ. de execu. tut. §. datus. sed in curatore cōtra, nā principaliter rebus, secundariò per-

vel posthumo[a] dedisse vr̄: qui[b] filij uel filiæ applone, & posthum⁹ & posthuma cõtinenť. † Quid si nepotes sint, an applone filiorũ & ipsis tutores pari sint? Dicendũ est, ut & ipsis quoq; dati uideantur, si mõ liberos dixerit: cæterũ † si filios,[c] nõ ꝯtinebunť:[d] aliter enim filij, aliter nepotes appellãtur.[e] Planè si † posthumis dederit, tã filij posthumi, q̃ cæteri[f] liberi continebuntur.

sonæ dať, ut C. de nup. l. ĩ copulãdis.

SYL. ¶ Siqs filiab⁹. Casus. Quærebať, an tutor filijs dat⁹ intelligeret dat⁹ posthumis: dubitationẽ faciebat, qa tutela est onus, & ipsi diuersimodè appellantur. l. si idem. C. de condi. cõtrariũ deciditur, qa sub appellatione filiorum continẽtur posthumi: & ideò est, qa est potius qualitas filiorum, q̃ differentia realis. * Tam. n. filij sunt posthumi, & quidẽ ꝓprie, quàm qui iã nati sunt. Sed tunc quæsitũ est, an & nepotib⁹ posthumis dat⁹ uideretur: uidebať. n. ꝙ sic, qa filiorũ uerbo cõprehenduntť ẽt nepotes. l. filij. & l. iusta. ff. de uerb. sig. Cõtrariũ tñ deciditur, qa aliter filij, aliter nepotes vocanť: ꝙ si liberis datus fuisset, tunc ẽt nepotes includerenť, cũ liberorũ appellatio ad oẽs pariter descẽdẽtes ptineat. l. liberorũ. ff. de uer. sig. Demũ q̃sitũ ẽ, cũ pr̄ tutorẽ dedit posthumis suis, quibus dedisse censeať: & rñdeť, ꝙ oĩbus posthumis, siue sint filij, siue nepotes, & deinceps. & ita intelligendus est iste tex.] No. ꝙ filiorũ appellatione ueniunt posthumi, & liberorũ appellatione ueniũt oẽs descẽdẽtes: & ꝙ filiorũ applone nõ ueniũt nepotes ex usu. Itẽ ꝙ posthumũ appellatione ueniũt oẽs filij & nepotes posthumi.]

† alias. Quod

a ¶ Posthumo, scilicet filio.

b ¶ Quia filij. Hæc dictio, filij, cõphẽdit posthumũ & posthumã. cũ masculinũ possit cõcipere fœmininũ: sed hæc dictio, filiæ, nõ cõprehẽdit vtrũq;, & sic nec posthumũ, cũ fœmininũ nõ concipiat masculinũ, ut ff. de leg. 2. si ita scriptũ. & ff. đ l. iij. l. q duos. & l. seruis legatis. Itẽ nota, ꝙ appellatione natorũ etiam non nati continentur, cũ de eorũ commodo tractatur, ut ff. de sta ho. qui in utero. & ĩ. tit. j. §. cũ autem & facit. ff. de test. tu. l. siqs ita. §. j. & l. si quis filiabus. & l. quòd si.

Masculinum concipit fœmininum & nõ ccõ uerso.

Natorum appellatione cõtinẽtur nõdũ nati.

* ¶ An & qñ masculinũ cõcipiat fœmininũ, vide Dec. ĩ l. ij. ff. de regu. iur. An autẽ filiorũ appellatione continẽatur posthumi: & Doctores distinguunt, ꝙ ubi constat de mente disponentis, illi acquiescẽdũ est: ĩ dubijs uerò, si qdẽ sumus in mã tutelari, & tũc continenť: ĩ legatis autẽ minimè. Ego tamẽ crediderim appellatione filiorũ posthumos quoq; ex sermonis ꝓprietate cõtineri, tã in tutela, q̃ in legatis, atq; alia quauis mã, nisi de cõtraria mẽte disponẽtis euidenter appareat, ut manifestè ostendi hoc loco in Commen. ita enim propriè est filius posthumus, sicut iam natus. SYL.

† alias si filios dixerit.

† aliã posteris.

c ¶ Si filio, scilicet dixerit.

d ¶ Non continebuntur. s. nepotes.

e ¶ Appellanť Ab oĩbus in usu vel cõsuetudine: sed ₰m uerã significationẽ uerbi, (qa filius dr̄ à philos, qđ est amor) ẽt nepos dr̄ filius, & etiam quilibet, quẽ aliquis diligit paterna dilectione, ut ff. de uer. sign. l. liberorũ. §. sed & Papyrius. quæ uidetur contra.

Filius vñ dicitur.

* ¶ Hęc gl. cõiter dãnať, qa ꝓpriè loquẽdo filij appellatione ñ ĩtelligiť de nepote. l. insta. ff. đ ve. si. & ꝙ dr̄ ĩ d. §. sed & Papyri⁹. ñ ꝓcedit ꝓpria significatione, sed magis ex usu quodã, aut ex p̄sumpta mẽte disponẽtis: ꝓ pleniore tñ doctrina an & qñ filiorũ appellatione ueniãt nepotes, vide Ba. & alios ĩ l. Gall⁹. §. instituẽ. & ĩ d. l. liberorũ. & Alcia. li. iij. Para. c. xiiij. & q̃uis deriuatio noĩs filij, q̃ tradit Acc. sit cõiter recepta, ĩprobať tñ ab Alciato ĩ l. filij. ff. de uer. si. qa syllaba refragať. putatq; Alci. ita dem̃ à Græco noĩe υἱός, addito ex more Aeolico digãmate. υἱός. SYL.

f ¶ Cęteri. ẽt nati, ₰m quosdam: qđ

falsum

falsum est, vt ff. de verb. sig. l. nomen. Dic ergo cęteri, s. ex filius nasciturі, q sui posthumi sunt L. Velleiũ, vt ff. de iniu. rup. te. l. posthumorũ. & ĩ. de exhæ. libe. §. posthumorũ. & ff. de lib. & posthu. l. Gallus. j. respon.

SYL. ¶ Adde, ꝙ posthumus dr̃ pluribus modis, vt per gl. in rubr. C. de posthu. hære. insti.]

Cōtinuatio. ¶ De legitima agnatorũ tutela.

¶ Supra duobus tutelis p̄cedētibus dictũ est de tutela testamentaria: hic autē ponitur de tutela legitima, quæ sequitur testamentariam. Ange. Are.

* ¶ Adde ꝙ dr̃ legitima, non quia & testamentaria & datiua nõ sint legitimæ. l. lege. & l. verbis. ff. de uerb. sig. sed quia soli legi innixa est, neq; pēdet à dispositione testatoris, aut iudicis auctoritate, quemadmodum illæ.

Diuisio. Qvibus aũt. ¶ Totus iste ti. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, qualiter lex 12. ta. dat agnatos tutores pupilli deficientib. tutorib. tstā rijs. Secundò qui sunt agnati, & qui nõ. Tertiò, qualiter intelligenda sunt illa verba posita hic in prin. videlicet, Quib. āt in testō tutor datus nõ est. Quartò, q̄liter ius agnationis perimit. Scd̄a ibi, Sunt āt. Tertia ibi, Quod aũt. Quarta ibi, Sed agnationis. Et subdiuiditur hoc principiũ in tres partes. Quia primò dicit, qualiter deficiente tutela testāria vocantur legitimi. Secundò, qui sunt agnati. Tertiò, qui cognati. Secunda ibi, Sunt autem. Tertia ibi, At qui. Areti.

SYL. ¶ Quibus aũt. Casus. nõ figuratur ex quo tex. ponit regulā, & terios declarat, nisi dubiũ faciat, ꝙ ĩ defectũ testamētarij videbatr̃ succedere datiuus, & sic ministeriũ iudicis, ar. l. si quis sub condōne. ff. de test. tut. cuius cōtrariũ deciditur rōne assignata in l. j. ff. eod. ibi, Ex summa prudentia. No. ꝙ testamentaria p̄fertur oībus tutorib. Item ꝙ his deficientibus, sunt legitimi tutores agnati. Item qui sint agnati, & qui cognati. Itē, ꝙ cognatio est, sicut adoptio, quia ponitur ut species, & vt genus. Itē ꝙ cognati sunt naturali iure coniuncti. Itē ꝙ dispō i vno ex correlatiuis habet locum in alio: ibi, inuicem. Item ꝙ filij sequuntur familiam patris, non matris.]

¶ De legitima agnatorum tutela.

¶ Deficiētib. testamētariis, sūt tutores ltimi agnati: qui sunt cōiuncti per uirilē sexũ, sicut cognati p fœmineũ, h. d. ex l. i. & l. sunt. ff. eo.

Qvibus [a] āt testō tutor datus non ē, his ex lege duodecim [b] tab. agnati [c] sunt tutores, q uocant legitimi. ¶ Sunt aũt agnati, cognati [d] per uirilis sexus cogna-

a ¶ Quibus, scilicet pupillus.

b ¶ Duodecim ta. quos ipsa lex vocat verbis, & sni a: & nisi gerant, eorum periculo agitur, vt ff. e. l. legitimos. † aliàs autem q̄nq; ex sententia legis dantur. non ex verbis, vt ĩ. tit. ij. & iij. († iuncta glos. j. sed meli⁹ facit. l. j. in princi. de admi. tu. SYL.)

* ¶ Verba. l. 12. tab. sic se hēbant: Tutores liberis in prāte testō parentes danto. Si nõ sint dati, agnati, qui successionem sperant, tutores sunto.]

ADDITIO. Qui tñ non administrabunt, nisi prius facto inuētario, & p̄stito iuro de virilibus faciendis, & p̄termittendis inutilib. promittendo et expresse ipsum pupillum defendere, & satisdare rem pupilli saluā fore, & decreta sibi per iudicem administratione, vt tradit hic Ange. & ante eum Bar. in d. l. legitimos. post gl. ibi.

c ¶ Agnati sunt. Si sint maiores 25. annis, vt ĩ. de fid. tu. in fi. & minores 70. ann. aliàs excusantur, vt ĩ. de excu. tu. §. item maior.

d ¶ Cognati. Nomen ego cognationis gñale est, agnationis nomen spāle. nam oīs agnatus est cognatus: sed nõ conuertitr̃, vt hic, & ĩ. de leg. agn. succe. j. respon. & ff. eo. l. sunt autem. (Cognatio & agnatio se hñt sicut gen⁹ & species.)

e ¶ Pro intelligētia huius gl. & tex. vide. l. Iurisconsultus. §. j. & l. Nõ facile.

tionē ꝯiunctē: qua si à patre† cōnati: veluti frater ex eo dē pr̄e natus, fratris filius, nepósve ex[a] eo: itē patru[b], [b] & patrui filius, nepósve ex eo.

¶ At qui per fœminini sexus ꝑsonas cognatione iunguntur, agnati[c] non sunt, sed ālš naturali iure cognati. Itaq; amitæ[d] tuæ filius, non est tibi agnat[e], sed cognatus: & inuicē tu illi eodē iure[e] ꝯiungeris, quia qui ex ea nascūtur, pr̄is, non matris, familiā[f] sequuntur.†

¶ Intestatus quo ad tutelā dr̄ etiam qui in testō de ea nihil cauit, vel si eius dispositio euanuit, h. d. ex l. intestato. ff. eod.

¶ Quod autē lex 12. ta. ab intestato vocat ad tutelam agnatos, non hāc hēt significationē,[g] si oīnò[h] nō fecērit testm̄ is, q poterat tutores dare: sed si, quātum ad tutelā ptinet, intestatus decesserit: qđ tūnc quoq; accidere intelligit, cùm is qui datus est tutor, viuo testatore decesserit.

§. j. ff. de gradi.] * ¶ Adde, ꝙ nomen cognationis pōt esse nomen gn̄is, & spēi, sicut & de adoptionis verbo dictū est. nā si accipimus cognationē in gn̄e, cōplectitur agnatos. & cognatos. cognatio verò ī spēcie ptinet tm̄ ad eos, q p fœminini sexus ꝑsonas cōiunctisūt: & hoc modo est species distincta ab agnatione, q agnatio, & cognatio ī specie, comprehēdunt sub verbo cognationis gn̄aliter sūpto: vnde seqtur, verā esse argumentationem Accursij. quæ ēt clarissimè probat. ī l. intest. ff. vñ. le.]

a ¶ Ex eo. Filio fratris.

b ¶ Patruus. Repete, si fuerit natus eodē pr̄e cū pr̄e tuo: alioqn est cognatus, vt C. de leg. hæ. l. ū. §. sed nec. & §. cū autē.

c ¶ Agnati. ēt si masculus īteruenias: vt puta si sint duo fratres vterini: filius vnius, fratris sui patris non erit agnatus, sed cognatus, inspecto fœminino sexu, propter quem adinuicem sunt cognati, secundum Ioan.

d ¶ Amitæ. Sed ipsa amita est tibi agnata: q a p patrē tuū tibi coniungit.

e ¶ Iure, scilicet cognationis.

f ¶ Familiam. i. agnationem, licet & alias multas habeat significationes hæc dictio familia. ff. de ver. sig. l. pronunciatis. §. familiæ. & facit. C. de verbo. sig. l. fi. & s̄. de pa. po. § fi.

* ¶ Adde, ꝙ dr̄, filios sequi familiam patris, non m̄ris, locū hr̄e in ltīma p. le. alioquin spurij, cæteriq; illegitimi ventrē sequunt. l. cùm legitimæ. ff. de sta. ho. Alci. l. in familiæ. de verb. sign.

* ¶ Quod āt. Casus. L. 12. ta. intestato defuncto legitimis tutelam deferebat, quęrebat qualiter verbū, intestato, intelligeretur: & dubiū faciebat pp̄ria vocabuli significatio. l. j. ff. d suis & leg. decidit aūt cōtra sium ea rōne, quia satis dr̄ ī hac materia itestatus, q de tutela nihil in testō disposuit, vel si dispō irrita facta est. Not. qualiter verbū, intestatus, ī materia tutelæ accipiat. Itē ꝙ limitata cā, limitatū parit effectū. Item ꝙ paria sunt inspecto præsenti statu, aliqd factum non fuisse, vel factum euanuisse.

g ¶ Significationem. s. tantum. †

h ¶ Si oīno. Vel aliud cōtingat, quod tantundē valeat, quod diximus. j. de hære. q ab intest. j. rñ. & facit. ff. quod cuiusq; vniuer. no. l. j. §. & quidem.

¶ Sed agnationis. Casus. ¶ Quærebatur q a ī tutelis capitis diminutionis ratio hr̄ l. tutelas. ff. de capi. dimi. * Sc fundm̄ legitimæ tutelæ est agnatio, an, sicut capitis diminutio non perimit cognationē, ita nec agnationē perimeret? Dubiū faciebat, q̄a videbat fortius ius agnationis, vtpote nāli & ciuili vinculo copulatum: nā qui est agnat[e], idē est & cognat[e]. j. e. in prin. Item

† Vide Alcia. lib. 3. Parer. ca. pe. & oino Anno ta. Aldo. hic.

† Cōcor. c. ex parte M. cum gl. ī prin. extra de appel. & ca. 2. iuncta glo. super verbo ptāte de conuer. in fine.

SYL.

† l. intestato. ff. de leg. tuto.

¶ Agnatio qualibet capitis diminutione plerunq; perimit, cognatio verò nõ qualibet, h.d. ex l. ij. ff. eod.

¶ Sed a agnationis qdé ius, oibus modis b capitis diminutione plerũque perimit. Nã c agnatio d iuris ciuilis nomen est. Cognationis verò ius nõ oibus modis ꝯmutatur: qa ciuilis rõ, ciuilia quidé iura corrũper pt, naturalia e verò non vtiq;. f

Itẽ qa videmus in multis agnatos ꝑferri cognatis, vt apparet. ȷ̃ de leg. agna. suc. & in prin. tex. nostri.] cuius cõtrariũ decidit, qa agnatio iuris ciuilis vinculũ est, cognatio nãlis: ciuilis aũt rõ, vt ipsa ca. dimi. iura naturalia ñ pe rimit, vt dr in gl. Not. ꝙ capitis diminutione tollitur agnatio. Itẽ ꝙ est nomen iuris ciuilis. Itẽ no. secus esse i cognatione. Itẽ ꝙ ius ciuile ꝑ aliud tollitur, secus ius naturale, quod non tollitur per ius ciuile. Itẽ ꝙ ea, q̃ fortiori vinculo sunt ligata, difficilius tolluntur.]

Agnati ꝑferunt cognatis in duobus. a ¶ Sed agnationis. Not. diligenter hũc. §. Est aũt ius agnationis, & iᵒ cognationis siue cognatorũ. Agnati. n. hñt ius prærogatiuũ ad cognatos. s. vt ꝑferant in hr̃ditatibus agnatorũ mortuorũ, vt ȷ̃. de leg. agna. suc. ꝫ. rñ. Itẽ ꝑferũt in tutelis agnatorũ paruulorũ, vt s̃. hoc ti. j. rñ. His aũt deficientib. in hr̃ditatibᵘ, & tutelis, cognati suo iure admittunt, iter quos ẽt agnati vocãt, qui desierũt esse in iure agnatorũ, vel Agnatorũ progatiua facilè ꝑditur. desierũt hr̃e iura agnatorũ, vt ꝑ ea di. vt ȷ̃. de hær. q̃ ab intest. §. admonẽdi. Illud aũt ius prærogatiuũ, quod hñt agnati (vt quia vltra cõmunia habẽt ꝑ legẽ 12. tabularum) facilè perdunt. SYL.

*¶ Adde, ꝙ hodie, ex quo est sublata drĩa agnatorum, & cognatorum, quo ad successionẽ, ad q̃ cõmensurat tutela, est ẽt sublata quo ad tutelas, auth. sicut. C. eo. titu. & tradit Bar. qui cõmuniter approbatur, in l. j. ff. eodem.

**Adde, & declara gl. ꝙ ita demũ is, qui desinit esse agnatus, remanet cognatus, si desinit eẽ minima cap. di. & nõ aliter. iux. d. §. admonẽdi. itẽ nõ ꝓcedere i ijs agnatis, q desierũt hr̃e iura agnatorũ ꝑ renũtiatiõẽ sĩpliciter & sciẽter factã: quin hi nõ admittunt postea nec vt cognati, sed vtiq; capiti renuntiasse intelliguntur. arg. l. illud. & l. in plurium de acqui. hær.]

b ¶ Omnib. modis capitis diminutione. i. ꝑ oẽm capitis diminutionẽ, vt ꝑ maximã, vel ꝑ mediã, de quib. dubus nõ est dubiũ, cũ & iura cognationis ꝑdantur, vt ȷ̃. ti. j. §. quod autẽ. ¶ Adde, ꝙ nõ perditur ipsa cognatio, & sic ipsa cõsanguinitas, sed effectus illi, q a iure ciuili cognationi tributi sunt: vnde ius ciuile tollitur tunc, non naturale. SYL.

¶ Itẽ per minimã tollit ius agnationis, vt hic dr, & ff. ẽ ca. di. l. tutelas: nisi in duobus casib. tm̃: † vt inter frẽs licet alter emancipet, vt C. de leg. tu. l. 4. Itẽ inter patrẽ & filiũ, vt ȷ̃. de leg. agna. suc. §. fi. † & ꝑ hos duos casus, † Ista glo. qui de minima ca. di: excipiunt dicit refert ad hic, plerunq;: at iura cognationis nõ ius nouũ commutatur omnibus modis: quia de quo in non tolluntur minima capitis dimi- l. 4. ff. eo. nutione: & est ratio, vt subijcit. secus de

¶ Adde, ꝙ de iure antiquo secus est, SYL quia penitus tollebat illud ius, quod iure anti- corrigitur per ius C. in l. illa. quo, vt

c ¶ Nam. Pro quia. ibi nota

d ¶ Agnatio iuris ciuilis nomẽ ẽ, id ẽ Ang. à l. 12. ta. ẽ inducta hæc prioritas agna- † adde gl. torũ: sed iᵒ cognationis ẽ nãle nomẽ, 1. ȷ̃. tit. 4. nã rõne sanguinis hoc nomẽ ĩpositũ est: vñ & vnũ ius ciuili põt ꝑ aliud facile tolli, vt hic, & ff. ẽ re iu. l. nihil ẽ.

e ¶ Naturalia. i. iura cognationis: (sic dicta quia ea quis consequitur ꝑ natiuitatem, vt s̃. de adop. §. sed hodie. in fi. §.) non sic de facili tolluntur. SYL.

*¶ Adde, ꝙ q̃uis ius cognationis ꝫ hãt natiuitate, ñ tñ iõ dr nãle, sed qa ſm nãm ẽ, q̃ respicit pariter mares & fœminas. l. Maximũ vitiũ, C. de li. præter. ut latius declaraui hic in Anno.

f ¶ Vtiq;. i. certè nõ tollunt capitis diminutione: cũ sint immutabilia hæc

 iura,

Iura,vt s̄.de iur. nat. §. sed naturalia,

¶ Adde, ꝙ hęc rō n̄ est bona,sequeret̄ n.ꝙ p deportationē nō tolleret̄, qđ ē falsum.§.qđ aūt.j̄.tit.j. iō dic,nō vtique. i. nō ita simpliciter & indistīctè, q̄a si nō tollere,p̄t lrīmare. d.§.sed nālia.]

† aliàs de minutione.

¶ Itē nec ea q naturalē æquitatem habet, vt ff. de cap.di mi.l. eas.& l. legatū.Itē no. quia & cognatio est ciuilis tm̄:vt p adoptionē, vt ff. de adop.l. q in adoptionē. Itē naturalis tm̄, vt ad filios naturales tm̄. Item naturalis & ciuilis,vt ad eos, qui lrīmi sunt:& de hac intelligitur hic,vt ff. de gra.l.non facile.§.j.Itē no.q̄a & ciuili iure hęc. s.tutela & hr̄ditas tribus modis deferunt̄:vt ex verbis & sn̄ia legis 12. tab. vt in agnatis.Itē ex sn̄ia tm̄,vt j̄.de le. pa.tu.& j̄. de fid.tu.Itē ex alijs legib. veteribus vel nouis,vt ff.de ca.di.l.tutelas. Nunquid ergo hęc oīa facilè p̄duntur p oēm capitis diminutionē? Rn̄.sic in duobus primis tm̄, non in tertio,vt hic,& ī d. l.tutelas.Itē q̄ro, an futuras tutelas acquirēdas & hr̄ditates tm̄ tollat,an ēt p̄teritas adimat? Rn̄.futuras tm̄,vt ff.vn̄ li. l.fi.quid.n. potuit diuinare lex, deferēs hr̄ditatē vel tutelam, de futura ca.di.vt C.de test.l.iubemus. in fi. Certè nullo modo,vt ff.man.l.fideiussor.j. respon.

SYL. ¶ Adde,ꝙ gl. cōiter reprobat̄ p §. sed & capitis.j̄.q. mod.tu.fi.& p tex.in l. lrīmos.§.fi.ff. e. rō aūt dr̄iæ inter tutelā & hr̄ditatē est, q̄a hr̄ditas actu ipso statim acquirit̄, & q̄ sita nō est amplius hr̄ditas.l.j.§.veteras.ff.de acqui. pos.tutela verò habet actus successiuos,& durat eadē p singula tēpora.] Hodie verè istā dr̄iā agnationis q̄rer̄ nō oportet:cū agnati an̄ cognatos nihil hēat, vt in auth. de hær. ab intest. veni.§.ex his.coll.9.Itē no.ꝙ licet p̄dicta iura cognationis tollantur maxima & media capitis diminutione, ipsa consanguinitas tn̄ non tollitur, vt ff.de reg. iur.l. iura sanguinis. Acc.

SYL. ¶ Rō. n.nālis auctoritate iurisc̄ōsulti mutati non p̄t. l.ij.ff.de vsuf.ea re. q̄ vsu cōsu.& declarat Dec.in d.l. iura.]

¶ De capitis Diminutione.

¶ De capitis † diminutione.

¶ Capitis diminutio est status mutatio: & ē triplex: maxima, libertatem: media,ciuitatē: minima,familiam perdimus.h.d.ex l.j.& fi.ff.eo.

EST autem capitis diminutio † prioris status[a] cō

† aliàs nō ē prioris.

Continuatio. ¶ Continuat̄; q̄a s̄. visum ē. de lrīma agnatorū tutela, q̄ capitis diminutione corrumpitur. §.fi.s̄.ti.j. meritò sequit̄ videre de capitis diminutione.

Diuisio. EST autem. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq; partes. Primò ponitur quid sit capitis diminutio, & quotuplex sit.Secundò de maxima capitis diminutione. Tertio de media. Quartò de minima. Quintò remouet certa dubia. Secunda ibi, Maxima.Tertia ibi, Minor. Quarta ibi, Minima. Quinta ibi, Quibus autē.Et hæc diuisio sufficit,licet alij aliter diuidāt.Aretinus.

SYL. ¶ Casus. non figurat̄; q̄a diffiniendo p̄cedit. Not.q̄d sit capitis diminutio. Itē ꝙ est triplex. Itē ꝙ minor & media supponunt pro eodē.Item ꝙ maxima capitis dim.perditur libertas & ciuitas. Itē ꝙ seruus pęnæ, libertus reuocatus in seruitute,& qui se vendit ad pretium participandū, perdūt ciuitatem & libertatem. Item ꝙ deportatis, & cui interdictum est aqua & igni,remanet libertas, sed ciuitas amittitur.Item ꝙ emācipatus vel arrogatus,dicitur capite minui.

a ¶ Casus. Hic status cōsistit in trib⁹: in libertate, ciuitate,& familia. Cùm enim primum,i.libertatem quis perdit, per consequēs & duo vltima perdit:& tunc maximam capitis diminutionē patitur.Cùm verò s̄m perdit: p consequens perdit & vltimū,sed non primum:& tunc dr̄ media ca.di.Cùm verò vltimum perditur,non perduntur duo prima:& tunc minimam ca. di.patitur,vt j.§.j.ij. & iij.ff.e.l.fi. sed Pla.dicit statum hominis,idest conditionem, in qua quis plurimū potest.

¶ Adde,

SYL. ¶ Adde, ꝙ hãc opi. Pla. probat tex. l. fi. ff. vñ li. quis cõiter hic damnetur.]

a ¶ Mutatio. Nõ ergo accipitur hic ad literam, vt dicatur capitis diminutio, qñ caput abscinditur, sed qñ status mutat, vt caput status dicatur, vt ff. ad Tertu. l. j. §. capitis. Sed videt hæc diffinitio non conuerti cũ suo diffinito. Nã morte pris filius mutat statu, q̃a fit sui iuris, vt s. q. mo. iu. pa. po. sol. §. j. nõ tñ dr capite minui, vt ff. ad ma. si filiusfa. j. §. fin. Sed dic subaudiri hic facto, hoĩs interueniente: vt emãcipatione, vel deportatione pris, vel simili mõ: vel et quasi fcõ: qd dico p p filios arrogati, q̃a vna cum pre mutant statũ, vt ff e. l. liberos. & s. de adoptio. §. pe. Arg. cõtra in auth. cõstl. quæ de dig. §. palã. col. 6. vbi non ab homine, sed à lege q̃s efficitur sui iuris. At moriẽte pre, nõ iteruenit factũ hominis, immo magis Dei. Quid si i̅terficiatur pater? Respon. idem, quia mors sp Dei † dispositione aduenit.

† intelligit d Paulo iurisc. l. vlt. ff. eo.

mutatio:[a] eaq; tribus modis accidit. Nã aut maxima est capitis diminutio, aut minor (quã † quidam mediã [b] uocant) aut minima.

¶ Maxima capitis diminutio ẽ, cùm aliquis simul & ciuitatẽ & libertatẽ amittit. quod accidit iis, qui serui pœnæ efficiuntur atrocitate [c] sententiæ: uel libertis [d] ut ingratis ergo patronos condemnatis: uel iis, qui se ad pretium participandum ve

† aliàs pmansisse.

* ¶ Dic, vt plenè probaui in Anno. ꝙ hic non diffinitur capitis diminutio, sed describit. Ita ãt rectè pt diffiniri: Et stat' mutatio. libertatẽ, vel ciuitatẽ, vel familiã adimẽs. l. fi. ff. eo. Igit cũ is, q̃ morte pris efficit sui iuris, neq; libertatẽ, neq; ciuitatẽ amittat, neq; familiã mutet, vt cõtingit in emancipato, sequitur, vt capite nõ diminuat.]

b ¶ Mediã. sic. ff. de aur. & arg. lega. l. qui lancẽ. ꝙ s. de li. §. libertinorum.

* ¶ Adde, ꝙ aliquando magna vocatur. l. j. ad S. C. Tertu. & l. cognitionũ de var. & extraor. cogni.

c ¶ Atrocitate. estãt atrox & dura hæc snĩa, licet iustè ferat, vt s. q. mod. ius pa. sol. §. pœnæ seruus. † sed hodie p p huiusmodi pęnas nemo ingenuus fit seruus, vt in authen. de nup. §. si verò. col. 4. & §. quod' autem prius.

† similis gl. s. q. mo dis i' pat. &c. §. po. sol. §. pœnæ.

d ¶ Libertis. i. cõdẽnatis, vt subijcitur: qd dicit Ingratis, aliàs est Ingrati, i. ingratitudinis: q̃ reuocatio fit per actionẽ Ingrati, vt dicunt quidã, vt C. de lib. & eorũ lib. l. pe. vel p vtilẽ rei ven. s̃m alios, ad instar donationis cã mortis, q̃ reuocat, vt ff. de don. cau. mor. l. si mortis cã res. vel (qd est veri') accusatione vel actione extraordinaria, per q̃ offm iudicis imploratur, vt C. de li. & eorũ li. l. non est. Et fit hæc reuocatio p p oẽm offensam, ẽt leuẽ, vt C. de li. & eorũ li. l. ij. non aũt fit propter omissionẽ obsequij, vt C de lib. cau. l. solo. nisi in casu, vt cũ denegat alimẽta, vt ff. de lib. agno. l. alimenta. §. Imperatoris. Nam tũc ẽt occidere velle videtur eum, vt ff. de lib. agn. l. necare. & hoc nisi remisit ius patronatus, tunc enim ex ijs solũ reuocatur causis, ex quib. & donatũ, vt in auth. vt li. de cę. §. illud. col. 6. quæ causæ sunt numeratæ. C. de reuo. dona. l. vlt. & hæc vera sunt, cùm quis ex voluntate propria manumittit, vt C. de li. & eorũ li. l. j. sed si nõ ex voluntate, nõ reuocaret, vt C. de li. & eorũ lib. l. j. Sed quid si manus in patronũ iniecit? Rñ. Damnatur in metallum: si verò conuitia dixerit, mittitur in exilium, vt ff. de iure pa. l. j.

¶ Adde pro resolutione materiæ, ꝙ si necessariò q̃s manumitrit, q̃a manumittere tenebat nõ reuocat, q̃a nõ vtitũ liberalitate. l. tẽ legatã. ff. de adi. leg. l. ij. C. de oper. li. Iudex aũt punit s̃m qualitatẽ delicti. l. iure. ff. d oper. li. si non tenebat, & non remisit ius patronatus, & delictũ sit in faciendo, reuocat, nisi patronus velit aliter punire, vt dicunt Do. hic: si in omittendo, ex leui non fit reuocatio: ex graui

Libertus ingrat' q̃ actione in seruitutem reuocatur.

ui sic. d. §. Imperatoris. si sit remissum ius patronatus, tenet glo. & sequunẽ alij, ꝙ ex illis causis reuocetur, ex q-bus reuocaẽ donatio. d. §. illud Dic tu tamen, ꝙ quo ad hoc remissio nihil operatur, sed solum quo ad alia iura, quia sicut remissio iuris reuocandi donationẽ ex ingratitudine non valet, vt est communis opin. Doc. post Bar. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. obli. eadem ratione ius reuocandi libertum remitti non debet, ne ita de facili delinquendi materia concedatur.]

nũdari passi[a] sũt, ¶ Minor, siue media capitis diminutio est, cũ ciuitas qdẽ amittiẽ, libertas verò retinẽ. qđ accidit ei, cui aqua & igni interdictũ[b] fuerit: vel ei, q in insulã [c] deportatus est.

a ¶ Passi sunt. Hic multa sunt necessaria, vt s̄ de iure persona §. pen.

Deportatus æquiparaẽ excommunicato. b ¶ Interdictũ. Hanc pœnam in vsu non habemus, sed eius loco successit deportatio, vt ff. ad le. iu. pec l. iij nã instar excõicatorum habebantur quibus talia denegabantur. Sed vr̃ hunc ẽt fieri seruũ, licet hic denegeẽ, ut ff. de var. co. l. cognitionũ in fi. contra: sed perditur libertas, vt ibi dr̃, vt non possit facere testm̃, cui sic est interdictum, vt ff. de iniu. rup. test. l. si quis filio. §. eius. non ꝙ fiat seruus verè.

SYL. * ¶ De pęna aquæ & ignis ĩterdictionis pulchrè Budæus in Annot. in l. ij. ff. de pœnis. Qualiter autẽ eius loco successerit deportatio, exposui in Cõmen in §. cũ autem. s̄. quib. mod. ius pat. pot sol. Et quatenus ait Ac. eos, quibus aqua & igni interdicebaẽ, similes fuisse excõmunicatis, intellige quo ad hoc ꝙ carerent ferè hominũ cõmercio & subsidio: nã in alijs excõicati potius æquiparãtur relegatis: Ia. in l. fi. coll. iij. C. qui admit. Qualiter autem intelligenda sit d. l. cognitionũ. vide hoc loco Cõmen. meum: vbi varias interpretationes tradidi.

Adde, quod dicitur in d. l. cognitio num per deportationem, & cũ aqua & igni interciditur, libertatẽ amitti, ita accipiendũ esse, non ꝙ verè libertas amittaẽ, sed ꝙ amissa ciuitate qs plenã libertatem habere nõ videtur, amittit enim quæcunq; iuris ciuilis sũt, & sic quodã modo partem pristinæ libertatis, licet quę iuris gẽtium sunt retineat. Vnde Cice. in orat. ꝓ Cecina; Qui enim põt iure Quiritum liber esse is, qui in numero Quiritum non est.

¶ Minima capitis diminutio est cũ ciuitas retineẽ, & libertas, sed stat⁹ hõis commutaẽ: qđ accidit ijs, qui cùm sui iuris fuerint, cęperũt alieno iuri subiecti[d] esse, vel ɔ̃:[e] veluti filiusfamilias, si

† i. familia l. vlti. ff. eod.

c ¶ In insulam. Secus si in metallum, vt s̄. quib. mo. ius pa. po. sol. §. pœnæ. in casu tamen etiam libertatem perdit damnatus in insulam. vt C. vt nemo pri. l. ij. §. cùm autem.

* ¶ Glo. decipitur. Dicimus enim nõ solum deportare in insulam, sed etiã in metallum. l fi. §. fi. C. de postli. reuer. quin imo cum d. l. ij inquit, deportadumq; non solum ciuitate, sed etiam libertate priuari censemus. apparet deportatum simpliciter in insulam non amittere libertatem: si quidem quoties aliquis deportatur, vt libertate priuetur, solet in metallum deporrari. d. l. fi. C. de postli. reu.] SYL.

d ¶ Subiecti esse. vt in arrogatis. †

e ¶ Vel cõtra Aliàs est in lra, si filius à patre emãcipatus fuerit, est capite minutus. † & s̃m hoc est expõ hui⁹ ver bi, vel cõtra: aliàs verò hoc totũ deest, & tunc idẽ subintelligo. Alij dicunt, qñ qui sui iuris non est, transfertur in potestate alterius: puta aui materni, vel etiam paterni, vt s̄. de adopt. §. sed hodie. qui casus est contrarius illi, qñ qui sui iuris est in arrogatione daẽ. Sed quare filiusfamilias cũ emancipatur, capite minui dicit? Re- spon. propter imaginariam venditionem, quæ fiebat, vt s̄. quib. mod. ius pa. po.

† l. 3 ff. e. † Conuenitur tñ ĩ solidũ ꝓ obligõnibus contractis sub pat. pote. vt l. j. §. j. ff. eo. nisi in casibus no. in l. j. & ij. ff qđ cũ eo vbi põr excipere, ꝙ ñ condẽneẽ nisi quatenus facere pt. l. pr filio. ff. quod cũ eo. p Ange. & Ioã. Fab. hic.

pa.po.fol.§.præterea. in princ. Sed cũ hodie ñ fiat hæc vẽditio, vt in e.§.cõtinet, vr, ꝙ hodie non minuaꝑ capite. sed certè illa sola non erat rõ: imo & alia, q̃a mutat familiam, vt ff.e.l.liberos in princ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ergo aliàs ex illo tex. tenebã cõtra gl. quia ibi rõ assignatur expressa & vnica, quæ hodie cessat. Not. tñ ex hac glo. ꝙ correcta vna ex rõnibus l. remanet lex. ¶ Seruus. Casus. Quærebatur, an sicut liber homo effectus seruus dr capite minui, ita capite diceretur minui seruus, qñ manumittitur, cũ contrariorum eadẽ sit disciplina: nam & seruus põt cõditionẽ mutare ex seruitute in libertatẽ, sicut filius ex ptãte paterna in sui iuris: (erant enim in pluribus æquiparati:) & ex deteriore condõne in meliorem mutatus, dr capite minutus. ŝ. proximè: attñ dr contrariũ eo, q̃a non habuit caput.* nã cũ (vt dixi.s.in prin.) non omnis mutatio status dicatur capitis diminutio, sed ea solũ, q̃ vel libertas vel ciuitas amittiꝑ, vel familia mutaꝑ l.fi.ff eo. seruus aũt nullũ ex his hẽat, sequitur, vt q̃uis mutet statũ, nõ possit capite minui.] Eadẽ rõne fuit dubitatum de mutante dignitatẽ, quia omninò est mutatio status: sed deciditur contrariũ: & ratio assignatur in tex. quia magis dignitas, quam status mutatur, & capitis diminutio est mutatio prioris status. No. ꝙ priuatio p̃supponit habitũ. Itẽ ꝙ non potest per di quod non hẽtur: & ꝙ mutatio dignitatis non facit mutationẽ status.] d ¶ Non minuit. i. eius status nõ mutatur: cũ primo nullum habuerit statum, vt hic. & ff.eo.l.liberos.in fi.& l. seq. sed cõtra est. C.de bo. ꝓscr. l.j. † Sed dic, ꝙ ibi crimine capitali seruus accusatur, i. tali, quod esset aliàs in

† Ibi caput sumitur naturaliter, hic ciuiliter.

à patre emancipatus fuerit, est capite diminutus.

¶ Seruus manumissus, vel dignitatẽ mutans, non dicitur capite minui: hoc dicit. ex l.3.ff.eod.

¶ Seruus autẽ manumissus capite ñ minuit,[a] q̃a nullum caput habuit. ¶ Quibus autẽ[b] dignitas magis, q̃ status, permutaꝑ capite nõ minuũtur: & iõ Senatu motos capite non minui constat.[c]

libero: capitale. Item quid si qñq; habuit caput: quia fuit liber, & nũc seruus est, & manumittatur? rñ. idẽ, q̃a præsens tempus considero. † Accur. c ¶ Quibus aũt. Dixi aliquem aliquo de tribus modis capita minui, vt ŝ eo. in Princ. autem pro sed.

† Facit l. mouetur. cũ ibi no. per gl. C. si ser. exp. ven.

f ¶ Constat. vt ff.de sena.l. 3. & hic, si fuerit remotus propter turpitudinem. non potest iudicare, vel testimonium dicere, vt ff. ad l. Iuliam re.l.eadem. §.j.& ff.de sena. l. ij.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ mouebanꝑ Senatu ciues à Cẽsorib᷒, vt ex M.Tulio, Sallustio, & Pædiano ostendi in Comment.]

SYL. ¶ Quod autem. Casus. Dictũ fuerat, ius cognationis non perimi capitis diminutione. §. fi. ŝ. tit. j. quæsitũ fuit, an hoc generaliter intelligeretur: & videbatur dicendum ꝙ sic, ꝑ ꝑ generalitatẽ illius tex l.j §. generaliter ff. de leg. præstan. itẽ ꝑ ꝑ rõnẽ in tex. assignatã: quia cognatio naturalis est, & ciuili iure perimi non põt: sed cõtrariũ deciditur in hoc text. in maxima & media: tali. n. casu licet ipsũ ius cognationis nõ perimaꝑ tanq̃ naturale, q̃a impossibile est illũ esse, aut fuisse cognatum, tamen tollitur effectus talis iuris datus à iure ciuili, * Nec obstat. d. § fi. quia cũ loquaꝑ per vniuersalem dictionem affirmatiuã, cui præposita est negatio, pro eo est, ac si diceretur, Aliquibus modis nõ: & iõ impletur illa oratio, dato vno ex modis capitis diminutionis, qui ius cognationis non perimat.] Sed tunc quæsitum fuit, an manumisso seruo recuperentur cognationis iura: & videbatur dicendum quòd sic, quia detegiꝑ quasi libertas, & tolliꝑ impedimentũ impeditiuũ talis effect᷒, & cessante causa, effectus cessare vr. c.cùm cessante, de appe. Quo non obstante, deciditur

decidit cõtrariũ : q͂a semel extinctũ ñ reuiuiscit l.qui res.§.areã.ff.de sol.ẽt cessante cã extinctionis.l. si filius qui in ptãte. ff.de libe.& posth. Not. ꝙ l. sequens põt declarare pcedentẽ. Itẽ ꝙ cognatio, maxia & media, capitis diminutiõe tollitur : dico autẽ media pp exẽplum deportati.Itẽ ꝙ seruus non recuperat cognationem ẽt eo manumisso, Itẽ ꝙ semel extinctũ non reuiuiscit, ẽt cessante causa extinctionis. Item ꝙ à priuatione ad habitum non datur egressus.

¶ Minima capitis diminutio nõ tollit ius cognationis:secus in maxima, uel media.h.d.Areti.

¶ Quod ãt dictũ [a] est.manere cognationis ius ẽt post capitis diminutionẽ,hoc ita ẽ,si minima capitis diminutio interueniat: manet. n. cognatio.[b] Nam si maxima capitis diminutio interueniat, ius quoq; cognationis [c] perit : utputa seruitute alicuius cognati : & nec quidem si manumissus [d] fuerit, recipit cognationẽ.Sed & si in insulã [e] quis deportatus sit, cognatio [f] soluitur.

¶ Tutela defertur pximiori in gra-

a ¶ Qđ aũt dictũ est s̃. tit.proxi.§.fin.
b ¶ Cognatio.i.ius cognationis à Prætore inductũ, ex quo ad bonorum possessionem vocantur per vnde cognati.j̃.de hæreditatibus quæ ab intesta. §. admonendi.

* ¶ Dic, ꝙ manet i[a] cognationis, itẽt ueniente sola minima capitis diminutione, quo ad oẽs effectus ex ipsa cognatione resultantes, nedũ q͂rũ ad ius succedẽdi, iuxta.d.§. admonendi.
c ¶ Cognationis. i. i[a] succedẽdi,& ad tutelã vocãdi, pit:sed ipsa cõsanguinitas nõ pit,vt ff.de reg in.l. iura sãguinis.cũ sit de iure nãli, vt s̃.đ iu.na.§. pe.ꝑ.& s̃.de nup.§.illud, ꝑ.Sed qualiter cognatis defert.imo agnatis, vt

† Hodie s̃.ti.j.in prin. Rñ.post † agnatos, vt j̃. nulla est de hære.quæ ab intest.§. admonendi. inter eos d ¶ Si manumissus.aliud,si restitutus, dñia, glo. † ꝭm lo.vt ff.ad Tert.l.j § filio.q̃ mor vlt.s̃.titu. tis.ꝑ.& C.de sent.pasl si.ꝑ.& ff.de ꝑ-proxi. & tab.l.j.§.fi.& l.ij.cõtra. Itẽ cõtra est in hoc ti. gl. eo,quod hic dicit. tolli ius cognationis per maximam & mediam capitis pen. diminutionem.ff. de reb. dub.l.si co-
¶Et est ra tio driæ gnatis.Sed aliud in legato. i quo ver-

tit ius nãle, vt ff.e.l.legatũ.Vel ibi loquitur de cognatione iuris ciuilis, q͂ per adoptionem constituitur,vt j̃. de leg.agna.succ. §.p adoptionẽ.& ff.de adop. l, qui in adoptionem . hic verò de naturali cognatione , vt ff.de gra. cog. l. non facile. §.j.& sic ibi đ minima capitis diminutio ne loquitur.

* ¶ Secũda solutio ẽ verior iuxta.l. j. & q̃ ibi notat Soz. ff.đ reb. dub.] Itẽ contra. j̃. de ser. cog. in fin.j. resp. Sed hic loquitur in ijs,q̃ primo fuerunt liberi,& postea serui: quod eorũ delicto contingit:vnde non debẽt habere commodum, vt ff.sol.ma.l.si ab hostibus.§.j.& ff.de mino. l. Papinianus. ibi, Indignum. licet ibidem illa ratio corrigatur:ibi verò semper fuerunt serui. Vel illa noua corrigit istã: nam ex græca constitutione . illa est extracta, vt ibi dicitur.

* ¶ Prima solutio verior. ** nam illa nãlis cognatio ꝑcta in seruitute,non perimit p manumissionẽ: at vbi quis ex libero seruus fit, Perit cognatio liberi hois pp seruitutẽ,ampliusq; nõ reuiuiscit, licet in rursus manumittatur , quia manumissio non uenit ad restituendum extincta , sed ad abstergendum labem seruitutis .]

e ¶ Sed & si in insulam . hic ponit exemplum de media, sed supra modo posuit exemplum de maxima.
f ¶ Cognatio.i. ius cognationis . vt s̃. proxi.§. diximus.
¶ Cùm autem. Casus. Quia dictum est s̃.tutelã agnatis deferri, tit. proxi. in princ. quælitum fuit,an omnibus, & quibus:& videbaẽ omnibus , quia illa indefinita in dispositione.l. videẽ æquipolle-

ꝭm Chri. q͂a restitutio intelligitur vt fiat pleno iure vt d. l.fina. Sed manumissio delet tm̃ nubeculã serui tutis.i.ma numissio-nes. ff. de iust. & iu.

SYL.

SYL.

SYL.

æquipollere vniuersali. l. iura non in singulas.ff.de le. declarat Bar.i l.si pluribus.ff.de lega.ij.cōtrariū tamē dicit ea ratione:qa, cum tutela commensurata sit successioni.l.j. ff.de leg. tut. debet deferri proximiori, & pluribus existētibus in eodē gradu, omnibus, ut dicitur in text.* quia eodē modo defertur etiam successio.§.si plures. j. de leg. agn. succ. præterea cum l. deferat tutelam agnatis propter præsumptam affectionē, rationabile uisum est, illos prius uocari, quos uerisimile est magis dilecturos esse pupillum, vt tradunt Doc. in l.Gallus.§.Quidā rectè. ff. de lib.& posthu.] No. ꝙ tutela defertur proximiori: & existentibus pluribus in eodem gradu, ad omnes. Item no. ꝙ pōt sub uno tit. poni.§. qui nihil habeat commune cum materia tituli, dūmō pertineat ad declarationem proximè præcedentium titulorum. Item quòd uocatio l. fit ordine successiuo.]

du: & si plures sunt de eodem gradu, defertur ad omnes. h.d. ex l.si plures.ff. de legi. tut. Aret.

¶ Cùm aūt ad agnatos tutela ptineat,[a] non simul ad omnes ptinet, sed ad eos tm, q pximiores gradu[b] sunt: †vel si plures ē iusdē grad⁹ sunt, ad oēs ptinet: veluti si plures[c] fratres sunt, qui unū gradum obtinēt: †iōque pariter ad tutelam uocātur.

a ¶ Pertineat, ut s. titulo primo, primo respon.

b ¶ Gradu. facit ad hunc §.ff. de leg. iij.si plures.& j.de leg. agna. suc.§.si plures.& ff.de sepul. vio.l. iij. §. si ad plures. hodie uerò hic.§. corrigit, qa æqualiter tā ad agnatos, q̄ cognatos, defert tutela, sicut hǣditas, ut in auth. de hære.ab inte.§.ex his.coll. ix.

¶ Adde, ꝙ licet hodie uocentur pariter agnati & cognati, nihilomin⁹ stat & seruatur ordo hic.traditus, ꝙ prǽferuntur proximiores gradu:& pluribus eiusdem gradus cōcurrentibus, omnes æque admittuntur, unde bene titulus proximè superior corrigitur, non autem hic.§.

c ¶ Si plures. alias isti duo uersiculi desunt. Si Plures fratres sunt, q unū gradū obtinent: ideoq́ue pariter ad tutelam uocantur, sed ego habeo. Accur.

¶ De legitima patronorum tutela. † aliàs sed

¶ Supra uisum est de legitima agnatorū tutela, uerū quia est & alia, quę appellatur legitima. s. tutela patronorum: ideò de ea tractatutus subdit; De legitima patronorum tutela. Por. (ii Continuatio.)

Ex eadē: ¶ Diuiditur in sex partes. (Diuisio.) Primo qualiter tutela liberorum patronis deferatur. Secundo quo modo uocatur:& est legitima, à lege xij. tab. proueniens. Tertio illud per rationem probat. Quarto confirmat per exemplum. Quinto exemplū probat per rationem. Sexto rationem declarat. Secunda ibi, Quæ & ipsa. Tertia ibi, Eo enim. Quarta ibi, Cum & agnatos. Quinta ibi, Quia plerunque. Sexta ibi, Ideò autem. Areti.

(† aliàs nō est, iōque.)

SYL.

¶ Casus. Dubitatū fuit, an inter legitimas tutelas ea, quæ patrono defert, conumeranda esset:& dubiū faciebat quia ea dicta est ltīma tutela, quæ à l.xij.tab.defertur.s.ti.ij.in prin. Cū ergo in l.xij.tab.noīatim nō sit cautum aliquid de ea, non uidebat esse posse ltima: cuius cōtrariū deciditur, & rn̄det ipse Imperator obiectioni, & assignat rationem decidendi:& est, no. & sing. titulus. No. ꝙ. dictio, ex deno. causam mediatam. Item quòd dicit ex lege quid esse, qn̄ est ex ratione ipsius. Item quòd ita dispositum censet quod deciditur per rationem, sicut illud, quod deciditur per uerba. Item ꝙ dictio, perinde, est nota similitudinis. Item ꝙ illud, quod sumitur ex rōne, dr̄ uenire per interpretationē. Itē ꝙ lex defert tutelas s̄m nām successionū rēr, qa ubi est commodum, ibi est incommodum. Item quòd dictio, plerunque, idem importat, quod regulariter. Itē ꝙ fęmina manumittent

succedit,

succedit, & tamen non est tutrix. Itē ꝙ illud censeiur dispositum, qđ verisimiliter potest esse de mente disponentis, Iiem ꝙ extēsio fit de casu ad casum ex identitate rationis.]

a ¶ Ex eadem. scilicet per interpretationē, non ex uerbis eius, ut subijcit, & ff. de legi.tuto.l. tutela. 1. respon.

b ¶ Libertorū f. impuberū.

c ¶ Ad patronos. quocunque mō manumittentes, nisi libertas detur à l. ut ff. de leg.tut.l tutela. vsque ad §. fina.

d ¶ Quæ & ipsa. q. d. non solū aliæ quædam legitimæ sunt, sed & ista.

** Expone, nō solum f. superior agnatorū, sed etiam hęc dicitur legitima. non enim hęc uerba referuntur ad infra dicenda, sed ad iam dicta.]

* † Ordine tñ success. suo.l. tutela. §. si duo verb. sed si omnes & seq. ff. de legit. tut.

† facit leg. nois. de uerb. sig.

e ¶ Legitima. f. ex mente legis, nō ex verbis: non tñ satisdant, nisi eorū psonæ sint vulgares, & minus honestæ: aut modus tutelæ, quia magnum patrimonium, uel magna tutela nimis: aut persona, quia suspecta, uel nō diligens pupillum, uel non honesta: aut causa admittat, ideft recipiat satis. ut ff. eodem. l. legitimos. §. j & ij. licet alij legitimi indistinctè satisdent, ut ĵ. de satis. tut. §. j.

* Adde, ꝙ quāuis hanc differentiā reprobet Baldus, & sequat Porchus, hic tamē Iason hic defendit optima rō-ne glossam, & assignat rationem differentiæ inter agnatos, & patronos.

f ¶ Per interpretationem scilicet iurisconsultorum.

¶ De legitima patronorum tutela.

¶ Patroni vocant ad tutelā libertorū ex mente. l. 12. tab. propter successionem eisdem tributam. h. d. ex l. iij. ff. de leg. tut.

Ex[a] eadē lege xij. tabu. libertorū [b] & libertarum tutela ad[c] pronos libertosq; eorū† ptinet: q̄ &[d] ipsa ltima[e] tutela voca t̄, nō qa noīatim in ea lege de hac tutela caueatur, sed quia pinde accepta est per interpretationē, ac si† ipso, † quo hęredi tates libertorū. libertarūq;, si itesta ti decessissent, ius serat lex[g] ad pronos, liberosve eorū ptinere, credi derūt ueteres[h] uo luisse legē[i] ēt tutelas ad eos ptiner: cùm & agnatos, quos ad hrditatē lex uocat,[k] eosdē & tutores esse† iuss fit: [l] quia plerunque ubi successionis est emolumentum, ibi & tutelæ onus esse debet. Iō autē diximus, plerunque,[m] qa si à fœmina impu-

* ¶ Not. quod illud quoque, quod ue nit ex ui rationis, dicitur ue nire per interpretationem: ex quo sequitur, quòd non semper interpretatio arguit improprietatem, ut supponere videtur Bart in l j. q. j. de verb. sign. si quidem non minus ex lege ducitur, quod ducitur ex eius sententia & mente, q̄ qđ ex uerbis.leg. nominis. de verbo. sig. & dispositio legis dicit propriè cōprehēdere oēs casus eandem rationem habentes, nō autem per extensionem, ut probat hic tex. & confirmat gl. in c. si postquam. uer. mente de elec. lib. vj. & Bal. in auth. post fratres. ij. C. de legi. hære.

† aliàs ꝙ

† aliàs iusserit.

g ¶ Lex scilicet xij. tab. ut infra de succes. l. j. respon.

h ¶ Veteres, scilicet sapientes.

i ¶ Legē. f eandem duodecim tabul.

K Vocat, scilicet lex duodecim tabularum, ut infra de legi. agna. succes. §. primo.

l ¶ Iussit, ut s̄. de leg. agna. tut. primo rū. & Sic notabis hic, ꝙ ubi est eadem æquitas, idē ius debet statui: fic ff. ad legem Aqui. l. illud ff. de fur. l. j. §. j

m ¶ Plerūq;. Quare hoc dicit, statim subijcit:

subijcit:& facit ad hãc regulã.ff. de regu.iur.l. ʃm naturã.& ĩ.de contrahē. empt.§.cùm autē, & C.de fur.l.fi.§. sed cū in secunda.C.de cad.toll.l.j.§. pro secundo.(aliàs est.§. pro nō scripto.)ff.de peri. & com. rei vē- di. l. id quod. * ¶ Limita hãc regulam non procedere, qñ adest inhabilitas personæ, vt in exēplo text. nostri:si quidē tutela est munus virile.l. fin. ff. de tute. ita litat Dyn. in reg. qui sen tit.de reg. iur. lib.6. Item qñ eēt diuersa rō commodi & in commodi, secundum Bart. & Deci. in d.l.secundum naturam,de reg. iu.

† aliàs. Vt ipsa ad hæreditatem vocet, tñ alius est tutor.

bes manumittatur, † ipsa ad hæreditatem vocatur, cùm alius est tutor. a

¶ De legitima parentum tutela.

¶ Emancipās impuberem, exēplo patroni, est legitimus tutor. hoc dicit ex l. 3. §. fi. ff. de leg. tut.

Xēplo prono rū recepta b. est & alia tutela, q̄ & ipsa legitima vocat. Nã si quis filium aut filiã, ne potē, aut neptē ex filio, & deinceps, impuberes emãcipauerit, legitim⁹ eorū tutor c erit.

a ¶ Tutor. Et ita apud alium est hęreditas, & apud alium tutela, scilicet agnatū, vel cognatum, vt hic, & ff. de leg.tut. l.j.§.j Item minor 25.an. manumittens succedet hęreditate, vt patronus:non tñ erit tutor vt ĩ. de fidu. tut.in fi.& C.de leg. tu.l. vlt.§.fina. †

SYL. † adde tex. optimum in auth. C. de leg. tut.

¶ Adde, ꝙ hæc declaratio posita in tex non erat necessaria nisi gratia iuuenum, ex eo quia, qñ l. præsupponit in omni alio respectu habilitatem. ideò sicut qui alio respectu est inhabilis, & ideò non admittitur, non corrumpit regulam.c.j. de æta.& quali.]

Continuatio. ¶ De legitima parentum tutela.

¶ Supra visum est de legitima patronorum tutela: verùm quia est & alia, quæ legitima appellatur, vt parentū: ideò de ea subdit. Porcus.

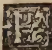
Diuisio. E Xēplo. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo, ꝙ tutela, q̄ defertur emãcipatori, est similis illi, quę defertur patrono. Secundo, ꝙ etiã est legitima. Tertio exemplificat. Secūda ibi, Quæ & ipsa. Tertia ibi, nam si quis.

SYL. ¶ Casus. nō figuratur, attñ potes dicere rōnē dubitandi facere, ꝙ emancipans filiū vr velle eū liberare à sua ptāte.s.quib.mo.ius pa.po.sol.at tutela est potestas, iō & ab ea vr liberare. Sed deciditur contrarium exemplo patroni: q a hodie semper emancipans vr contracta fiducia emancipare: ideò nimirum, si, ex quo deferē successio, defertur & tutela per regulam tit. proxi. Nota. patrē emancipātē esse legitimum tutorē. Item, ꝙ æquiparatur patrono. Itē ꝙ ista non est ex verbis, nec ex mente, sed per interpretationē, ʃm Ang.tñ dic, ꝙ exēplo patronorū, vult dicere.i.vt tutela patroni. Vñ sicut illa est ex rōne l. 12.tab. propter delatã successionem, ita & eodem modo ista est ex eadem causa, & ex eadem ratione introducta : & ideò eodem modo dicitur ex mente vna, sicut alia. Item quod statutum in vno æquiparatorū, habet locum in alio.]

b ¶ Recepta. s. per interpretionē iurisconsultorū, vt superior, cū desinebat esse agnatus, † nisi contracta fiducia emancipatet: qd hodie semp præsumitur, vt ĩ. de leg. agna. succel. §. fi. vnde hodie est semp legitimus. † §. vlt. ĩ. de leg. agna. tut.

c ¶ Tutor erit. s. q emãcipauit, si ipe ē maior 25. an. vt ĩ. ti.j.in fi.& facit ad hoc s̃.q b.mo.ius pa.po.sol.§.ꝑterea. ver.& ꝑterea si impubes.& ĩ. ti.j.tñ.

SYL. ¶ De fiduciaria tutela. Impator cōtinuat seipsū in prin. ex quo dictū est de ltima parentū tutela, veniebat declarada fiduciaria, q̄ ab ea pēdet * Fiduciariæ aūt tu. appellatio vñ fluxerit, vide An. nras hic & s̃.ti.j vbi ꝑter alios id declarauim⁹, qd ēt retulim⁹ in §.ꝑterea.s̃ q b. mo. ius pa.pot. sol. & §.fi. ĩ. de leg.ag. succ.& ĩ. hoc tit.]

Diuisio. st & alia. Diuidit ī quinque partes. Primo ponit dictū. Secundo illud exēplificat. Tertio ponit diuersum in filio patroni. Quarto diuersitatis rationem assignat. Quinto ponit aliud dictum. Secunda ibi, nam si. Tertia ibi, At qui. Quarta ibi, Quoniā. Quinta ibi, Item tamen.

SYL. * ¶ Casus. Facilè figuratur: uidebat enim quòd liberi emancipātis essent legitimi tutores, sicut liberi patroni, cùm exemplo patronorum esset introducta tutela parentum emancipantium: cuius contrarium dicitur, & assignatur ratio decidendi in tex. No. summarium.]

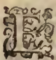
¶ De fiduciaria tutela.

¶ Liberi emancipantis, eo mortuo fiduciarij tutores sunt impuberis emancipati, quamuis liberi patroni sint legitimi. hoc dicit ex l. 3. §. fina. cum l. seq. ff. de legi. tuto.

a ¶ Est & alia tutela. idest alio nomine uocata.

b ¶ Fiduciaria appellatur. de qua dicetur ĩ uers. quo defuncto.

* ¶ Adde, ꝙ Alcia. lib. ij. Pater. ca. ulti. huius fiduciariæ tutelæ originem tradit, his uerbis: Sed & fiduciarius pr̄ in iure dicitur is, cui filiū naturalis pater imaginaria uenditione mācipat, ut ille eū manumittat, quòd supra ex Caij Institutionibus retulimus. Vnde cùm iste non uerus patronus, & manumissor esset, ut q imaginario contractu emācipationis causa emisset, talis emancipati, si impubes esset, nō legitimus tutor sed fiduciarius dicebatur, idemq; post eius mortē in suis filijs, ut emancipati fratris, vel filij fiduciariā tutelam gerant. Verùm cùm deinde hęc solennitas fiduciarij pr̄is exoleuerit, simplexq; emancipandi modus placuerit, seruauit tn̄ fiduciaria tutela nomen, quoties frater uel pr̄ impuberis à pr̄e uel auo emācipati, post ei⁹ mortē tutelā suscipit. Hæc ille. At nonnulli alij ex eo appellari tutelam hanc fiduciariam existimāt, q a lex maximè cōfidat de fratribus. Nam post parētes nullius est certior, syncerior q; fides, quàm fratris: ut meritò parentis loco succedat, qua de re præclare Plutar. in libello, περὶ φιλαδελφίας. † aliàs pater.]

st & alia [a] tutela, q̄ fiduciaria appellat̄. [b] Nā si † parēs filiū, vł filiā, nepotē, vł neptē, vel deinceps, ĩpuberes [c] manumiserit, [d] lītimā nā ciscit̄ eorū tutelā: Quo [e] defuncto, si liberi [f] eius virilis c ¶ Impuberes. Nam si pubetes, non erit eorum curator legitimus, ut ff. de execu. tut. le. amicissimos. §. Luci⁹. Arg. cōtra in auth. ut ij. qui ob. per. §. j. col la. vj. Ioan.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc glo. Communiter approbatur, cùm non detur curator legitimus, nisi furioso, mente capto, & prodigo.]

d ¶ Manumiserit. i. emancipauerit, ut ff. quando actio de pec. est an. l. j. §. j. & facit suprà titu. j. & ff. de leg. tut. l. Tutela. §. fi. & l. seq.

SYL. ¶ Adde, ꝙ si attendimus ius antiquū, bene dicitur manumitti, quia uerè manumittebatur, ut dixi s̄. in tit. q b. mo. ius pa. po. sol.]

e ¶ Quo. s. paterfamilias, qui erat tutor filiorum & nepotem.

f ¶ Si liberi. qui remanserunt in potestate patris. Idē puto, & si filij fuerunt emancipati. si autē tàm impuberes, q̄ puberes, remanserunt in potestate, ipso iure recidunt in potestatem sui pr̄is, illi qui filij sunt: sed fratres recidunt ī tutelam fiduciariā semper, ut suprà quib. mo. ius pa. po. sol. §. j. & suprà de tut. §. permissum.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc glo. s̄m Ias. pessimè loquitur: quia imò frater fratris impuberis ī potestate retenti est legitimus tutor ex mente & uerbis. l. xij. tab. l. tutor. in prin. ff. ad Velle. * Sed potest dici,

dici, ꝙ forte Acc. uoluit dicere, ꝙ est tex. utat uerbo, liberi, intelligi debet nõ solũ in filijs, sed et̃ ĩ nepotibus ex filio emãcipato retẽtis ĩ ptãte, vt sint fiduciarij tutores, si maiores sint, vel alteri' filij, vel alteri' nepotis, et deinceps im puberũ emancipatorũ: & ꝙ est subdit in uerf. Sed frẽs intelligit similiter, si frater emãcipatus sit impubes, maior uerò remansit in potestate, ut Acc. sententiam plenius in Commen. nostro exposuimus.]

† aliàs tutores, uel fratris vel sororis efficiuntur.

† aliàs &.

sextus existãt, fiduciarij † tutores filiorum[a] suorum, uel fratris, uel sororis,[b] † uel cęterorũ efficiuntur. ¶ Atqui[c] patrono legitimo tutore mortuo, liberi quoq; eius legitimi sunt tutores: quoniam filius quidem defuncti, si non esset a uiuo patre emancipatus, post obitum eius sui iuris efficeretur, nec in fratrum potestatem recideret,[d] ideoq;

c ¶ Atqui. pro certè. aliàs at quin † & tũc dic, at, pro sed, & quin ꝓ certè: & ẽ oppositio, quare filij patronorũ sunt ldmi ut s̃. de leg. patro. tut. i. rñ. & isti filij non sic. Ad qđ rñ. Qm̃ filius qdẽ &c. Sed hæc rõ nõ tenet, nisi inter frẽs, qui non dñr recidere in potestatem fratrũ suorum, sed filij, idest nepotes erant recasuri in potestatem, ergo in tutelam legitimam. Sed rñdeo: nõ recidunt filij iure hæreditario in ptãtem, sed iure patern nitatis & filiationis. At seruus, si non esset manumissus, iure hrditario erat futurus seruus apud filios domini: & nisi essent hæredes, non essent domini: sed filius, & si non sit heres patris, tñ filiũ suũ in potestate habet, vt s. q. mo. ius pa. pot. sol. §. j. Erat & alia ratio iure ueteri: quia emancipatione tollebat ius agnationis minima cap. dimi. et̃ inter patrem & filium (nisi esset emãcipatus cõtracta fiducia) nec dũ inter frẽs, vt C. de leg. tu. l. 4. & s̃. de leg. agna. tu. §. fi. sed hodie corrigitur, ut d. l. C. & infra de leg. agna. suc. §. fi. Vnde dicunt quidam, ut Azo, hodie fiduciariam esse legitimã ex verbis & sententia l. xij. tab. ex quo hęc secunda ratio cessat: sed potest dici cõtrarium, quia remanet prima.

† similis expõ in l. & eleganter. ff. de dolo.

a ¶ Filiorum suorum, scilicet nepotum defuncti.

* ¶ Rectè exponit Acc. sic & uerba illa sequentia (uel fratris, uel sororis) sunt planè intelligenda: qñ frater vel soror à cõi patre fuit emancipatus: & qđ subijcit (uel cęterorum) qñ puta auus nepotẽ ex filio premortuo emãcipauit, quo defuncto filius emancipantis, qui patruus est emãcipato, fit eius tutor fiduciarius. Et hic uidetur uerus sensus huius loci, quẽ unà cũ ratione in eo allegata diffusius expli caui hic in Annot.

b ¶ Sororis. Sed certè frater vr̃ esse legitimus, vt C. de excep. l. aduersus. q̃ est cõtra. sed certè qui fiduciarius est, ltimus est per interpretationẽ, licet aliud nomen habeat, f. fiduciarius: & illum respectum habuit ibi, vt legitimum fiduciarium appellaret.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc glos. communiter reprehendit per hunc tex. in uer. seq uẽ. cõtrariũ enim loquitur in fratre non emancipato. * ꝓ plena aũt resolutione, qñ frater sit fiduciarius tutor, & qñ legitimus: item an iste tex. locum habeat, ubi frater maior esset etiam ipse emancipatus: & quid dicendum, cùm impubes remansit in potestate, maior uerò fuit emancipatus, uide hic meum Commen.]

SYL. * ¶ Dic, ꝙ uerus intellectus est is, quẽ annotaui supra ad glo. filiorum. nec obstat ratio in tex allegata, quia cùm non sit generalis, potuit esse impulsiua, Bar. in l. ij §. fi. ff. de don. & Dec. in c. cũ cessante. col. j. extra de appel. quę autem sit ratio finalis huius dispositionis, uide hic nostras Annot.]

d ¶ Recideret. dicunt qdã, ꝙ si nõ esset emãcipat', si erat futurus in ptãte fratris, sicut erat pr̃is: & ideò emancipatus nõ ita erit apud fratrem, sicut erat apud patrẽ. i. in simili tutela. lo.

a ¶ Nec in tutelam, scilicet, legitimã, sed fiduciariam. Accursius.

** Adde, ꝙ contrarium est uerius, q̃a frater, p̃re defuncto, ẽ alterius fratris impuberis: qui à p̃re nõ fuit emancipatus nõ fiduciarius, sed legitimus tutor l. tutor. ff. ad Velle l. j. §. si apud. ff. de legi. tut. & ĩ. de legi. agn. tut. in prin.]

b ¶ Eodem iure. Seruus. n. si non manumittatur, erit in potestate filij patroni iure hereditario, sed filius ĩ potestate patris, iure patriæ potestatis. Accursius.

nec a ĩ tutelã: liber tus ãt, si seru⁹ mãsisset, vtiq; eodẽ iure b apud liberos dñi post mortẽ eius futurus esset.

¶ Tutor & curator esse nõ põt minor 25. an. h. d. ex l. fi. C. de legi. tut.

¶ Ita tñ hi ad tutelã uocant, si p̃fectę c sint ætatis: qđ nostra condõ d in oĩb. tutelis, & curationibus, obser uari generaliter præcepit. e

¶ De Attiliano tutore, & eo qui ex lege Iulia & Titia dabatur.

¶ Deficiente testamẽtario, & lĩtimo tutore, olim datiuus dabatur ex lege Attilia p̃ Prætorẽ cũ Tribunis in ciuitate, in prouincijs p̃ Præsides ex lege Iulia & Titia h. d. Aretin.

e ¶ Præcipit, scilicet vt sit perfectę ętatis: & est ratio, ut infrà de execu. tuto. §. item maior. Accur.

¶ De Attiliano tutore. ¶ Supra uisum est de testamentaria tutela, & de lĩtima, sed quia cessante testamentaria, & legitima, opus est p̃uidere đ datiua, ideò subdit de Attiliano tutore. Christo.

Continuatio.

*¶ De Attiliano tutore. i. de eo tu. qui dabatur ex le. Attilia, q̃ à P. Attilio, & Cl. Martio, tribunis plebis rogata fuit.

S I cui nullus. Totus iste titulus diuidiť in quatuor partes. Primo ponit ius antiquum circa dationẽ tutoris. Scđo ponit ius nouum. Tertio ius nouissimũ. Quarto ponit nouum casum, uidelicet, ꝙ naturali æquitati cõuenit impuberes esse sub tutorib⁹: & ꝙ finita tutela tenenť ad rõnẽ red dẽdã. Secunda ibi, Sed hoc iure. Tertia ibi, Nos aũt. Quarta ibi, Impuberes. Itẽ prima subdiuidiť in alias quatuor partes: Primo, ex quibus legibus tutor dabatur deficiẽte omni tutore testamẽtario & lĩtimo, & à quibus dabatur. Secũdo, qñ testamentario dato sub conditione, uel in diem, uel pure, tutor detur. Tertio, quid si testamẽtarius tutor sit captus ab hostib⁹. Quarto, qũo istę leges ab usu recesserunt, & cãm propter quam. Secunda ibi, Sed & si. Tertia ibi, Ab hostibus. Quarta ibi, Sed ex his. Ang.

Diuisio.

SYL. *¶ Ita. Gaius. clarus est: dubiũ poterat facere gñalitas legũ uocantiũ ad tutelam personas in eis expressas absq; distinctione ætatis. l. nõ distinguemus. ff. de arb. rõ aũt decidendi ponitur in l. fi. C. de legi. tu. vñ hic. §. sumptus est. & in §. itẽ maior. ĩ. de exc. tu. Nota. su mma]

** Itẽ, ꝙ hæc uerba, ita tñ, restringũt & declarãt præcedentia, de quo est ẽt tex. no. ĩl. Lucius. §. quæ. ff. ad Treb.]

Aetas perfecta, quæ est. c ¶ Perfectæ. Idest uigintiquinq; annorũ. Nam quoties fit mẽtio de ætate perfecta, vel de maiore annis, de uigintiquinq; annis intelligitur, vt C. de ijs qui ueniam ætatis impetra. l. fi. & ff de l. iij. l. cũm filio. §. fi.

SYL. ¶ Adde tu, ꝙ ista est uera in se, tñ ve rius diceť, ætatis appellatione, maximè perfectæ, uenire tp̃s ẜm subiectã materiam: nã in matrimonijs & beneficijs, ætatis perfectæ appellatione uenit pubertas in uno, in alio diuersi mode capitur, ut per Abb. in c. cũ in cunctis. de elec. Alex. in l. quod Seruius. ff de condi ob cau.]

d ¶ Constitutio, ut C. de leg. tu. l. fin.

SYL. ¶ Sicut nullus. Caius. nõ figurať, q̃a recitať ius correctũ, & procedit tradẽdo regulam. No. ergo, ꝙ nõ habenti tutorẽ testamentarium uel legitimũ dabanť tutores datiui ex l. Attilia & alijs

SI cui nullus omnino tutor[a] fuerat, ei dabatur † quidē in urbe Romana à Prætore † vrbano, & maiore[b] parte Tribunorū plebis, tutor ex lege Attilia: ī ꝓuincijs uerò à Præsidibus † ꝓuinciarū ex leg. Iulia & Titia.

¶ Quoties spes ē testamentarij tutoris, & pendet, datiuus habet locum: q tutor est, quousq; testamentarij impedim̄ cessat. h.d. ex l. si quis sub cōditione. ff. de testa. tut. Are.

¶ Sed & si in testō tutor sub conditione, aut ex die[c] certo datus fuerat: quādiu cōditio, aut dies pendebat, ex eisdem legib. † tutor dari poterat.[d] Item si purè dat⁹ fuerat: quandiu ex testamento nemo[e] hr̄s

alijs in tex. expressis. Itē ꝙ licet referre l. correctā ad ponendum correctionem, & ut melius intelligatur.]

a ¶ Tutor fuerat, scilicet ex testō: nā quandiu testamentaria tu. superest; † nō est locus alij. Itē nec lrī ma: nā nec datiua tūc locū hēt, vt C. q da ri tuto. po. l. si sororis.

b ¶ Et maiore, i. a duob. Erāt n. tres, ut arg. C. de offic. præto. l. ij. & ff. de orig. iur. l. ij. §. ijsdem.

* ¶ Adde, ꝙ fuerūt diuersi numeri. anno. enim 16. a regibus exactis, quo primum creati sūt, Virginio & Detūtio Coss. creati duo tantū fuerunt C. Licinius & P Albinus, qui postea, sibi tres collegas assumpserunt, ut quinque numero essēt, singuli ex singulis classibus. Deinde ann. circiter 30. rogante L. Trebonio statutū est, ut decē crearentur: quòd ex Liuio lib. ij. ab urbe cond. deprehendi pōt. Horum igitur maior pars exigebatur in dandis tutoribus, q̄ uaria fuit, ſm diuersitatē numeri Tribunorū.* Non igitur duo ex tribus, ut Accur. ait, sed uel tres ex quinque, uel sex ex decem, si modo præsentes essent requirebantur.

¶ Sed & si. Caius Quærebatur, an pēdēte conditione, vel die, testamētarij (q a ita dari pōt. §. ad certū. supra qui testa. tu da pos.) vel subsistēte aliquo impedimento, daretur datiuus: & uidebatur dd'm, ꝙ potius deueniendū esset ad legitimum, tūm quia in effectu dareť à iudice ad tempus, qđ non licet. l. actus de reg. iu. & declaratum fuit in d. §. ad certū.* tn̄ quia datiuo locus nō est, nisi deficiente testamentario, & lrīmo. supra hoc tit. in princ. cuius cōtrariū decidiť, ꝙ locus est datiuo, nō lrīmo: ratio affertur in l. si q s sub cōditione. ff. de test. tu. q a quādiu testamentaria tutela sperať, lrīma cessat: ratio autē rōnis est, q̄ cū tutela legitima deť ſm ordinem hæreditatis. l. j. ff. de leg tuto. sicut quousq; subest spes testamentariæ successionis, cessat legitima. l. Quandiu. ff. de acqui. hæ. ita & in tutela: & ideò lex uoluit deueniri ad datiuū. Non ob. leg. actus. quia hic non inest ulla dies, aut conditio, nec expressè, nec tacitè, sed simpliciter datur tutor: ita ꝙ in mēte aut dispōne iudicis nō est aliqua consideratio cōditionis uel diei, arg. l. si hrdi tas. in prin. ff. de test. tu. Nō obstat, ꝙ nō deueniatur ad datiuum existente lrīmo, quia hic cessat legitimus, cùm subsit spes testamentarij. d. l. si q s sub cōditione.] No tutorem dari posse ad tps: item ꝙ testamentaria tutela nō confirmatur nisi adita hrditate. Item ꝙ datus propter alterius impedimētū durat eo durante, & non ultra]

c ¶ Ex die certo, ut à paschate in antea sis tutor.

d ¶ Dari poterat. Et hodie datuř, ut ff. de test. tu. l. si quis sub conditione.

e ¶ Nemo. Nā si unus de pluribus heredibus adierit, (j) ualet tutela, ut de testa tu. l. si nemo. idē in libertate testamento relicta, ut ff. de ma. testa. l. testō manumissus. §. testamento.

ADDITIO. (1) Etiā si fuerit institutus

**

† l. si quis sub. ff. de test. tut.

† aliàs in urbe qui erē à Prætore &c.

*

† Quæ ex cā creat', sicq; appellatus fuerit, ui. SYL. de l. ij. §. cūq; Consules. ff. de ori iu.

† quorum appellatio ne cōtinētur oēs regētes prouincias. l. j. ff de offi. præse.

SYL.

† aliàs tutor alius interim dari poterat.

ex certa, alijs uniuersaliter institutis nō adeũtibus, ut ibi not. Bar. per l. j. §. si ex fundo. ff. de hęre. inst. Ang.

a Existebat. sed qd si nullus fuit īsti tutus cũ pupillo, sed tãtũ pupill' ē hæres? Pōt dici, † q auctoritate iudicis adeat, ut C. ḋ iure delib. l. si infanti. & ex tũc ualebit tutela: & incipit tutor administrare.

† Similis glo. in d. l. si nemo.

SYL Adde, q cōis practica est, q tali casu det Attilianus ad adeundũ p se, si institut' sit infãs: alias pupillus adit cũ eius auctoritate, & statim desinit esse tutor: ita oẽs hic, de quo uide hic Commen. meũ, vbi hũc articulũ attigi latissimè.

b Desinebat. i. ille, qui sic erat datus in subsidiũ, desinebat, cùm testamentarius uenit, vt subijcit.

c Conditio. Hic tutor tacita usq; ad die uel conditionẽ existentẽ datur, expressè ñ pōt, ut ff de reg. iuris. l. actus.

SYL. Adde hoc magis procedere, q a cōditio est intrinseca, * ex nã rei prouenies,] ut declarat hic Chro. & deci. in d. l. actus. vbi assignat rōnẽ, quare hęc cōditio quæ tacite inerat, si exprimaĩ, uitiet, pp uitium formæ s'm doct. in l. iij. ff. de leg. j. * Sed melius est rũdere, ut dixi in positione casus, q ab initio nō est in animaduersione aliqua tacita conditio uel dies, q̃uis postea existente conditione, aut die adueniente, resoluatur illa datio tutoris: resoluitur enim eo modo, quo resoluitur in casu sequentis §.]

SYL. Ab hostibus. Casus Quærebatur, an tutore capto ab hostib' dareĩ datiu', * an uerò uocarent legitimi: & uidebaĩ, q tutela pertineret ad agnatos;

existebat, a tãdiu ex eisdē legib. tutor petēdus erat: q desinebat b eē tutor, si ɔditio c existeret, aut dies ueniret, aut hæres existere.

¶ Tutore ab hostibus capto datur datiuus quandiu reuertatur. h. d. ex l. j. §. si apud ff. de leg. tuto.

Ab hostib. quoque tutore capto, ex his legibus tutor petebaĩ: d qui e desinebat esse tutor, si is, q captus erat, in ciuitatem reuersus fuerat: nam reuersus recipiebat tutelã iure postliminij. f †

¶ In lege Attilia, & in l. Titia nõ cauebaĩ de satisdatione, & cõpulsione tutoris: iõ ex his desierũt tutores dari. h. d. Aret.

quẽadmodũ si testamẽtarius decessisset. l. siquis sub cõditione. uers. q si tutor. ff. de test. tut (in plurimis. n. casibus captiu' p mortuo hẽtur) uel saltẽ oĩa in suspẽso relinquẽda esse. §. si ab hostib. sup. quib. mod. ius pat. pot. sol. cu ius cõtrarium sũdetur, q a cũ speretur rediturus testamẽtarius propter ius postliminij, tutela ad legitimum tutorem peruenire non pōt. d. l. si quis sub cõditione. Nec obstat, quod p alia ratione dubitandi adduci posset quòd deportatio tutore testamentario, succedit legitimus, quã nis spes sit illũ posse redire, ut dr in eadẽ. l. q a (ut declarat Bar. ibi) spes illa fundatur in iure speciali, hæc uerò postliminij in iure comuni.] No. summarium, & q cessante impedimento, cessat dispositio facta ex cã dicti impedimenti. Item q fictio postliminij habet locum etiam in tutela.]

** † Rō est, quia fingit cũ in ciuitate sup fuisse §. si ab hostib. supra qui. mod. ius pat. pote. sol.

d Petebatur. nec erat locus legitimæ, ut ff. de leg. tut. l. j. §. si apud.

* Adde, quid iuris sit ecõuerso, scilicet capto pupillo, docetur j. quib. mod. tut fin. § j]

e Qui desinebat. i. iste talis, qui erat datus in subsidium.

f Iure postliminij. quo iure ẽt oĩa alia recuperat, ut s. q b. mo. ius pa. po. sol. §. si ab hostib. nec de administratis interim teneĩ hic reuersus, ut arg. ff. siquis cau l. iiij. §. illud sciendum.

Adde tex. q hoc pbat, in c. j. ḋ offi. uica. li. vj. * rō aũt est, quia cùm eius culpa factũ non sit, quominus administrare posset, nec hunc tutorẽ ipse substituerit, sed iudex, ñ debet teneri

de

¶ Sed ex his[a] legibus[b] tutores pupillis desierunt dari, postea qua prīo[c] Consules pupillis vtriusq; sexus tutores ex inqsitione[d] dare cęperūt, deinde Prætores ex constōnib. Nā supradictis[e] legib. neq; de cautione à tutoribus exigēda, rem saluā pupillis fore,[f] neq; de ꝯpellendis[g] tutoribus ad tutelæ administrationē, quicq̄ cauebatur.

¶ Romę Pręfecti vrbis, & Pręetor, tutores hodie dant: in prouincijs Præsides, si maiores quingētis solidis pupillorū facultates sint: si minores, Defensores ciuitatum cùm Episcopo, vel alij magistratus. h. d.

¶ Sed hoc iure vtimur,[h] vt Romæ quidē Pręfectus[i]

de gestis, aut neglectis ab eo.]

SYL. ¶ Sed ex his. Calus non figuraꝰ, quia recitaꝰ ius antiquū. No. legē tolli ꝑ nō vsum. Item ꝙ daturus daꝰ ex inquisitione. Itē ꝙ tenetur cauere rē pupilli saluā fore. Itē ꝙ pōt cogi ad ministrare. Itē not. ꝙ lex noua supplet veterem.]

a ¶ Sed ex his. Nunc recitat sm̄ ius: nam quatuor sunt iura, quæ hoc tit. notari possunt.

b ¶ Legibus. s. Attilia, & Iulia, & Titia, vt s. e. tit. in prin.

c ¶ Posteaquā primo. alias, qua primum.

SYL. ¶ Hoc à Claudio statutum fuisse constat ex Tranquillo: Tutelarem autem Prætorem (vt ait Capitolinus) instituit M. Antoninus Philosophus.

Tutores dans quid inquirere debet.

d ¶ Ex inquisitione. s. inquirendo facultates eorū, an sint pares oneri iniuncto, vt j. de excu. tu. §. sed & ꝑꝑ. Itē bona ꝯuersatio requiriꝰ, vt & alias in pr̄e arrogatore, vt ff. de adop. l. nec ei. §. eorū. & s̄. de adop. §. cùm autē.

SYL. ¶ Adde tex. in materia in l. scire. §. fi. ff. de tu. & cu. da. ab ijs]

e ¶ Nam supradictis. Bene dico, ꝙ defierunt per has leges tutores dati, postea q̄ Consules dederunt ex inquisitione: & bonum fuit propter duas rationes, quas ponit: Nam pro quia.

f ¶ Fore. Hanc cautionē ꝓstant tutores, & curatores, vt ff. rem pup sal. fo. l. non quasi. §. j. & l & si ad species.

g ¶ De compellendis. s. capitis pignoribus, vt j. de satis. tut. §. pen.

SYL. ¶ Sed hoc iure. Calus nō figuraꝰ, qa poniꝰ relatio, & correctio iuris antiqui, & assignatur ratio correctionis, vt s. facilius esset ꝓuisum pupillis nō expectato iussu Præsidū. Correxit aūt Iusti. eo solo casu ius antiquū, vbi pupilli substātia nō excedit qngētos solidos: & disposuit, vt tunc possint Defensores ciuitatū absq; iussu Præsidis, vnà cū Epō, vel alij, magistratꝰ ēt iuridicus Alexādrię, ī sua iurisdictione, tutores dare. Vñ & Romæ relictū est intactū ius antiquum Præfecto, & Pręetori, quātęcūq; fuerint pupilli facultates, & in ꝓuincijs ipsi Præsides dabūt, si ampliores sint qngētis solidis.] No. ꝙ datio tutoris pōt fieri à Prætore, & Præsidibus. Item ꝙ cōsuetudo facit legē, & legis uim hēt. Item ꝙ dantur à magistatibus Item ꝙ Epš vnà cum iudice seculari dat tutorem pupillis. Item ꝙ satisdatio pupilli rē saluam fore, capitur à magistratibus eorum periculo, si non sit idonea.]

* h ¶ Sed hoc iure vtimur. Hoc est tertiū iꝰ, qđ erat tpe Iustiniani: & hodie ē quartū additū, qđ est j. proximo §]

i ¶ Præfectos. Ad præfecti cognitiones criales, ad Prætorem ciuilia negocia veniebāt, vt patet. ff. de of. præ. vrb. ꝑ totū tit. & ff. de of. præt. ꝑ totū tit. sed tutelam dabat vterq;, vt hic.

* ¶ Adde, ꝙ Pręfectus vrbis ab initio fuit creatꝰ, nō solū ad coercēda crīa, sed vt curaret q̄cūq; ad motte, & qetē ciuitatis spectarēt: vñ nō mirū si đ causis ēt ciuilib. ius dicere poterat, vt latè oñdi hoc loco in Cōmen.] & dū Doc. hic volūt, ꝙ Pręfectꝰ hēret cognitionē ciuilium. ꝑ §. cura carnis. & §. quies. l. j. ff. de offi ꝑfe. vrb. non vř ve- SLL.

ſum: quia in tuẽda quiete ciuitatis, & in cuſtodiẽdis carnibus verrii* nõ ſimpliciter cognitio ciuilis, ſed ẽt criãlis.]

a ¶ Iuriſdictionẽ. Præfecti vrbis eſt iuriſdictio vſq; ad cẽtum milliaria, ſed Prætoris Romæ tm̃, vt ff. de offi. præ. vrb. l. j. §. cũ vrbem, & in ſumma Azo. de offi. præ. Dabũt ergo eũ & ei qui eſt de ſua iuriſdictione, vt ſtatim in præſide notabis.

† aliàs vrbi.

† vrbis, vel Prętor ſm ſuam iuriſdictionem: a in prouincijs autẽ Præſides ex inqſitione tutores † creẽt, b vel magiſtratus iuſſu Præſidum, ſi nõ ſint magnæ pupilli facultates. ¶ Nos autem per conſtitutionem d noſtrã huiuſmodi difficultates hominum reſecãtes, nec expectata iuſſione c Pręſidum, diſpoſuimus, ſi fa-

† aliàs crearent.

* ¶ Adde, ꝙ iuriſdictio præfecti vrbis non ſemper fuit eadem, ſed varia pro temporum viciſſitudine, qđ longe, lateque oſtendit Alexan. de Alex. lib. 6. die genia c. 20.]

b ¶ Creent. ſ. eũ, qui eſt de ſua iuriſdictione, dabit, vt ff. de tuto. da. ab ijs. l. ius dandi. Si verò ibi nõ inueniantur idonei, ẽt in alio loco quæret, & Præſidi nunciabit, vt ff. eo. l. diuus. Itẽ ei, qui ſit de ſua iuriſdictione, vel rõne originis, vel rõne poſſeſſionis, vel rõne domicilij, vt ff. eod. l. j. §. vlti. & l. diuus. Si aũt in altero horũ trium locorum non inuenitur, ſed in quarto loco, reducendus eſt ad alterum locum de his tribus, vt ibi tutelam accipiat, vt C. vbi pe. tut. vel cura. l. j.

** Adde. ꝙ iudex originis pupilli, & ſic ille, qui hẽt iuriſdictionẽ in pſonã, põt dare tutorẽ, qui adminiſtrabit oẽa bona, ẽt q̃ ñ ſunt in ei⁹ territorio ſm Azo. c⁹ opi. veriorẽ eſſe ait Bar. in d. l. j. C. vbi pet. tu. eãdẽq; dicit cõem ibi Ale. fatẽr tñ Bar. & alij, ꝙ ẽt iudex bonorũ poterit dare tutorẽ đ bonis, q̃ sũt ĩ territorio ſuo, & ali⁹ dabit quo ad alia bona, ĩ ſuo territorio exĩſtia, q̃a ſic dati vr̃ vniuerſitati bonorum.]

c Iuſſu Præſidũ. ergo delegaẽ Sed 3. ff. de tu. & cur. dat. l. nec mãdãte. Sed ibi mandatũ eſt, quod non importat neceſſitatẽ. hic iuſſus, qui importat, vt ff. qđ iuſ. l. j. §. j. & ff. mand. l. j. Vel ibi erant magnæ facultates pupilli, hic paruæ. Sed certè & ſi ſit paruæ, adhuc vr̃ idẽ: nã dario tutelę eſt mixti Imperij, vt ff. de tut. l. muto. §. tutoris datio. vbi dr̃. ꝙ tutoris datio illi ſoli competit, cui nominatim hoc dedit vel lex, vel Senatuſconſultũ, vel Princeps, ergo non poteſt delegari, vt vt ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſdi. l. j. reſpõ. Sed dic, ꝙ non poteſt delegari ñ habenti iuriſdictionem, ſed habenti ſic, vt ff. eo. l. ius dandi, vt hic dicitur.

¶ Adde, ꝙ ius dandi tutores non competit iure magiſtratus, ſed ijs tm̃, quibus ſpecialiter à l. vel Principe id tributũ eſt. d. § tutoris. & iõ delegari nõ põt. d. l. nec mandante. obſtante regula. l. j. ff. de offi. eius in prin. nec mouet iſte tex. & ſimiles, q̃a (vt dixi in Cõmen.) hi magiſtratus non ideò dabant tutores, ꝙ id Pręſides illis pmitterent, ſed q̃a * conceſſum erat à iure, quod tunc inualuerat (ſiue originẽ ducerent ab aliqua Principis cõſtitutione, ſiue ab vſu) vt Præſide iubente ius dandi tutores haberent.] SYL.

¶ Sed quę ſunt magnę facultates? Rñ. quinquaginta aurei, vt C. de defen. ciui. l. j. Vel 10. libræ auri, vt in auth. de appel. §. ij. col. 3. Vel 300 aureorũ, vt in auth. de defen. ciuita ꝰ. & iudicare. coll. iij Vel verius vſq; ad quingentos ſolidos ſunt paruæ · ſi vltra, ſunt magnæ, vt proximo §. Facultates, quæ dñr magnæ.

¶ Adde, ꝙ hæc diſputatio hodie ſublata eſt per tex. noſtrum: aliàs enim magnæ, vel paruæ facultates dicuntur ex arbitrio iudicis inſpecta perſonarum, locorum, & rerum qualitate, ſm Bar. in l. ſi conſtante in j. q. ff. ſolu. mat. SYL.

d ¶ Nos autem Per conſtitutionem. Quam non habemus.

e Iuſſione. i. delegatione, ſiue pcepto. Nã ĩ hoc differt à mãdato, q̃a mãdatũ ex volũtate eſt, ſed iuſſus neceſſitatis, Mandatũ & iuſſus differunt.

fitatis, vt ff. quod iussu l. j. §. j. & ff. mand. l. j.

* Dic ſm Dec. in rub. C. mād. princ. ꝙ data paritate terminorū ñ differūt: quod latè in Comment. declaraui.]

tum, vt infra de satiſ. tut. & cur. §. pe. & fi. qui sunt contra.

f Eam. satisdationem.

Impuberes. Casus nō figuratur, cū ponat q̃liter sone naturali introducta est tutela, & regula, ꝙ tutor rōnem reddere tenetur. * Cùm enim palā esset quāta daretur occasio tutorib. nocendi bonis pupillorū, voluit. l. illos teneri ad reddēdū rōnē de gestis pariter, & neglectis. Notandum est, ꝙ tutela ratione naturali intro ducta est. Itē ꝙ ius naturale capitur pro illa ratione & dictamine rationis, quod à natura insitū est hominib. Item ꝙ tutor tenetur reddere rationem administrationis. Item ꝙ non potest conueniri actione tutelæ nisi ea finita.]

cultates pupilli, vel adulti vsq; ad quingetos solidos[a] valeāt, † Defensores ciuitatū vnà[b] cū eiusdē ciuitatis religiosissimo Antistite, vel alias publicas personas, i. Magistratus, † vel Iuridicum Alexādrinæ[d] ciuitatis, tutores vel curatores creare: legitima cautela secundum eiusdem constitutionis † normam præstanda: videlicet eorū[e] periculo, qui eam[f] accipiunt.

¶ Tutela ratione naturali introducta est: qua finita redditur ratio administrationis. hoc dicit.

¶ Impuberes[g] autem in tutela esse, naturali iuri[h] conueniens est: vt is, qui perfectæ ætatis nō sit, alterius tutela regatur. Cùm ergo pupillorum, pupillarūq; tutores negocia † gerūt:[i] post pubertatē,[k] tutelæ iudicio[l] rōnē reddūt.

a Solidos. Id est aureos, vt j. de pę. te liti. §. fi. † quorum septuaginta & duo faciunt libram auri, vt C. de suscep. & Arch. quoties. libro 10.

* Solidus vnde dictus, quātum valeret, quot conficerent librā auri, explicat diligenter Budę. libro 5. de asses. & in l. quia vulgo. ff. de ędi. edic.

b Vnà. idest simul.

c Vel aliàs. hoc quādo ex tra ciuitatem, vt in municipio: nam magistratus municipalis dabit.

* Tex. est intelligendus simplr, ꝙ non solū defensores ciuitatū, sed etiā alij magistrat⁹ municipales, & iudex Alexādrinus, habet ius dandi tutores.

d Alexandrinæ. hoc quando tutor datur in ciuitate Alexandrina.

* De Iuridico Alexan. vide hic nrās Anno. vtiī verbo iuridicus, ꝓ iudice, ēt Scæuola in l. Thais. §. Lucia. ff. de fideicō. li. ** sed iuridicus Alexādriæ erat specialis qdā iudex Alexandriæ, & fortè inferior. nā erat ibi & p̃fect⁹ Augustalis, qui præerat toti Ægypto, institutus ab Augusto deuictis Antonio & Cleopatra. De iuridici Ale. officio extant tituli speciales in ff & C.]

e Eorū. scilicet tabellionum & aliorū: non verò ipsorum maiorum iudicum, qui habent potestatē dandi tan-

g ¶ impuberes. Hic. §. est gñalis ad omnes præcedentes tit. de tutelis.

h Iuri. i. æquitati.

i Gerunt alias egerunt. i. gesserunt.

K. Post pubertatē. sed & añ, si finita tutela fuerit pri⁹, vt ff. đ tu. & ra. di. l. nisi finita. † aliàs. i. nisi eēt finita tutela, ñ nascit actio tutelæ, sed aliç actiones natę sūt, sed ñ exercent, vt ff. đ tu. & ra. di. l. si tutor. §. fi. & l. sed ñ dant.

Adde, ꝙ rō diuersitatis est, q̃a cùm actio tutelæ sit gñalis, nō pōt pluries nasci, quod secus est in speciali actione neg. gest. ſm Bald. in l. pen col. C. vt actio. ab hære. & contra hære.

l Tutelæ iudicio. i. actione tutelę q̃ datur in simplū: & propter dolum, & culpam

SYL. † quale esset eorū munus, vide Ano. Aldo. hic, & patet in ti. de defen. ciui. C. † aliàs veluti. † Ex quo SYL. Inferē, ꝙ statutū loquens de moneta sīpliciter debet intelligi ſm p̄sumptionem alterius statuti. Sed inter Ȝhenrici talis locutio, intelligit secundū cōmunē cursum regions.

SYL. † i. formulam & tenorem.

SYL.

† aliàs est.

† aliàs gerant.

† vide fi. glo. in §. fi. j. ti. j.

SYL. Actio tutelæ, & actio đ rōnibus distrahendis differunt.

culpam

culpam latam, & leuem. Est & alia actio, qua tutor tenetur. De rõnib. distrahẽdis: sic.n. nominatur, vt ff. de contra. actio. tute. l. ij. & datur in duplum, & pp dolum † tm̃, & in duplo † Imò & cum sine dolo quia quã abstulit gl. j. in l. actione. ff. eo. cõtinetur rei persecutio. Prima datur contra tutorẽ & contra hẽdes, posterior contra tutorem tantum, vt ff. de tu. & ra. di. l. j. §. pe. & l. ij. Item vna intẽtata, altera denegatur, licet plus sit in ea: & econtra: secus in actione tutelæ, & furti, quæ secum competit, vt ff. de tu. ra. di l j. §. in tutela.

SYL. Adde pulchram rõnẽ assignatã per gl. in l. tres tutores §. j. in verbo. hac actione ff de admi. tu. * Itẽ adde, ꝙ *agere actione de rõnibus distrahendis, est accusare fraudẽ tutoris, qui rẽ ex bonis pupilli abstulit, nec in rõnes retulit. d. l. ij. ff de rõ. distrah. vñ &] actio De rõnibus distrahendis ita appellaĩ, q̃a per eã rões per tutorẽ datæ, tanq̃ minus rectè, vtpote, in quas non retulerit quæ ipse abstulit, veniunt distrahendæ & dilaniandæ.] Adde, ꝙ actio tutelæ, q̃ daĩ pupillo, vt tutor reddat rõnẽ administrationis, est actio directa Est aũt & alia actio tutelæ ꝯria, q̃ pariter finita tutela cõpetit tutori cõtra pupillũ, si vel impenderit aliq̃d in rem pupilli, vel pro eo fuerit obligatus. § tutores infra de obli. quæ ex quasi contra. Ias.]

Cõtinuatio. De auctoritate tutorum.

Dictũ est. s. qualiter tutores creanĩ: hic qñ creati sunt, qualiter se regere debeant, & auctoritatem præstare.

SYL. Auctoritatis verbũ qualiter hoc in tu. accipiatur, satis apertè declarat Iuriscon. in l. iij. ff. eo. * accipitur enim pro approbatione eius quod agitur.

Diuisio. Auctoritas. Totus iste tit. diuidiĩ in tres partes principales. Primò ponit in quibus casib. necessaria ẽ auctoritas tutoris: & in quib non. Secundò, q̃ ista auctoritas debeat impartiri. Tertio remouet quoddam dubium. Secunda ibi, Tutor aũt. Tertia ibi, Si inter tutorẽ. Itẽ prima pars vsq; ad §. neque. tñ subdiuidit in quatuor. Primò ponit dictũ bimẽbre. Scdò exẽplificat quodlibet ex dictis membris. Tertio rationẽ annectit. Quartò infert, & illationem clarificat per exempla Secunda ibi, vt ecce. Tertia ibi, Nã que. Quarta ibi. Vnde in ijs. Areti.

De auctoritate tutorum.

Vbi præiudiciũ pupilli vertiĩ, tutoris auctoritas ẽ necessaria. h. d. ex l. obligari. ff. eo. & l. pupillus. ff. de ac quiren. rer. domi.

Auctoritas aũt tutoris ĩ quibusdã causis necessaria pupillis est, in quibusdã nõ est necessaria.

Auctoritas. Casus ita figurari põt. SYL. Quæsitũ est, an in singulis actibus expediẽdis à pupillo, tutoris auctoritas esset necessaria: & dubium faciebat, quia cũ in §. si s tit proxi. dictum sit, ꝙ rõne naturali tutela inuenta est, vt qui se per ætatem regere non põt, ab alio regaĩ, videbatur in quolibet casu necessaria auctoritas, *q̃a hmõi ẽtas neque scire, neque discernere aliq̃d potest l. pupillus ff. de acqui. hæred. Quo non obstãte rñdetur meliorem conditionem ẽt sine tutore fieri posse, quia in hoc nullum animi iudiciũ requiriĩ, tutoris verò auctoritas non nisi in ijs, quæ animi iudicio fiunt, necessaria est. l. pupillus. ff de reg. iur. Quòd verò subiũgiĩ de contractibus ex quibus mutuę obligationes oriuntur, in eo dubiũ faciebat qđ vulgo ꝓditum est, contractus claudicare non debere. l j. ff. de rescin. vend cuius cõtrarium decidiĩur speciali fauore pupillorum.] No. ꝙ auctoritas tutoris in certis casibus non est necessaria, vbi l. alij tẽ obligãt pupillo. Item ꝙ licet non possint per se pupilli facere conditionem suam deteriorem, possunt per se eam facere meliorem. Item ꝙ vbi nascitur mutua obligatio, est necessaria auctoritas, vt pupillus obligetur, non autem vt obligetur qui secũ cõtrahit, quia eo casu cessat rõ, quare

ætate introducta est auctoritas tutoris, ne ætatis imbecillitate decipiantur.
a ¶ Non est necessaria. vt C. de contrahen. & commit. stipulat. l. neq;. & l. j. de auctorita. præstan.

fiat ꝯditio alter, si neq; melior, neq; deterior fiat. in his. n. duobus casibus valet ipsa trāsactio auctore Prætore, q̄ aliàs nō valeret, sed p̄sumeret̄ dānosa. ita declarat gl. j. in d. l. cū ij. § si prætor. q̄ ibi sequunt̄ Doc declarando ēt ꝙ ita demū possit facere cōditionem suam meliorem, si non mutetur forma alimentorum.]

cessaria. Vt ecce, si qd dari sibi stipulent̄, nō est necessaria [a] tutoris auctoritas: qd̄ si alijs promittant [b] pupilli, necessaria [c] est tutoris auctoritas. Nāq; placuit, meliorē qdē suā ꝯditionem licere eis facere ēt sine tutoris auctoritate. deteriorem verò nō aliter, q̄ cū tutoris auctoritate. Vnde in ijs causis, ex quibus obligationes mutuæ nascūtur, vt in emptionibus, venditionibus, [d] locationibus, conductionibus, mandatis, depositis, [e] si tutoris auctoritas n̄ interueniat, ipsi quidem, qui cum his cōtrahunt, obligantur: at inuicem pupilli non obligantur. [f]

** Adde, ꝙ iste tex. intelligit̄ de maiore infante: nā infans nec ad suū quidē cōmodū quicq̄ facere potest. l. j. in prin. & l. mulier. ff. de verb. obli. diffusè Tiraquel. in tract. de Retra. § j. gl. 12. nu. 20. & 25.
b ¶ Promittant. quia tūc est verisimile, quòd malè agant: & facit ad hoc. j. qui. li. vel non. §. nunc admonēdi. & §. at ex contrario & j. de inut. stip. §. pupillus. & ff. de acquit. re. do. l. pupillus. & ff. de pac. l. contra iuris. † idem de muliere super dote paciscente, vt ff. de pac. dot. l. de die. †
** ¶ Adde hoc esse verū, si paciscatur mulier constante m̄rimonio, aliàs secus, vt not gl. pe l. cum dos. ff. de pac. dot. & Bart. in l. & hæredi. §. filiafam. ff. de pac. hīc limita. nisi iusta aliqua causa subsit, l. licet. ff. de pac. dot. vt ecce, si ad commodum fratris, vel ob merita aliqd faciat in præiudicium dotis, secundum Decl. consi. 536.]
¶. Idē in alimentario transigente, vt ff. de transacti. l. cū ij. §. quid ergo. Itē facit. C. de contrah. & cō stip l. neq;.
** Quod dr̄ de alimentario, ita intelligendum est, vt transigendo possit conditionē suam meliorē facere, ēt sine auctoritate Prætoris, deteriorem verò nequaq̄, ne interueniente qdē Prætore. Operatur itaq; Prætoris auctoritas duob. casibus: vnus est, cū sumus dubij, vtrū melior vel deterior

c ¶ Necessaria est In duobus tn̄ casibus obligat̄ pupillus sine tutoris auctoritate. ff. de actio & obliga. l. furiosus. vbi. s. ex re actio venit.
** Adde cautelam, ꝙ volens tutiò ꝯhere cū tutore faciat illum obligari tutorio noīe & suo, vt docet Cin in l. post. ff. qñ ex fac. tut. quē refert Cępo. cau. 142.]
d ¶ Venditionibus. Si aūt pupillus petat rē ex vēditione, repellit̄ exceptione doli mali, nisi p̄tiū dare velit, vt ff. de rescin. vend. l. si id qd̄ § vlti. in fi.
e ¶ Depositis. Pupillus tn̄ doli capax tenetur depositi, si quid doli commisit, vel locupletior factus sit, vt ff. depositi. l. j §. an in pupillum.
f ¶ Non obligant̄ Et sic nota, ꝙ contractus claudicat quādoq; vt hic † & ff. de act empt. l. Iulian §. si quis à pupillo. Argu. ꝯ. ff de arbit. l. litigatores. §. pe. & fi. & in auth. de nō elig. secundo nu. §. hoc aūt. col. j. Item hoc verū, nisi locupletior sit pupillus: aliàs excipitur, si agat, & contra eum poterit agi, vt ff. de admi. tu. l. si minoris. & C. pro emp. l. fin. & ff. eo. l. 5. §. j. & de rescind. vendi. l. si id quod. §. fin.
* ¶ Adde, ꝙ hic, & in d. §. si qs à pupillo tolerat̄ claudicatio fauore pupilli, & in §. hoc āt fauore filiorū idē est

† Intellige, ꝙ valet auctoritas in ꝯtractibus ex quib. pōt vtilitatem reportare, aliàs non, qa ēt cum auctoritate tutoris donare nō pōt C. de admin. tu. l. non oīs. s̄m Ias. & Pet.
**
† Adde. l. Attilicin⁹. eo. tit.

† De hoc qñ ꝯtctus claudicat est bon gl in c. de illis extra de desp. impube. q̄ vide, & in c. j. iuncta gl. fi. extra de eo qui duxit in matri.

est & in ecclesia & in Principe, vt eorũ fauore p̃ctus claudicet.c.j.& ibi Felyn.& Archi.extra de proba. Præterea in odiũ dolosi. l. Transactione finita. C.de transac. regulariter autẽ contractus non debet claudicare.l.j.ff. de rescind. vendi.]

SYL. * Neq; tñ. Casus. Quærebatur, an pupillus hæreditatem adire, bonorũ possess. petere, an fideicommissum capere posset sine tutoris interuẽtu, & videbatur dicendum q̃ sic, saltẽ qñ appareret lucrosa, cũ s. proditũ fuerit posse ex se conditionẽ suam meliorem reddere: cuius cõtrarium rñdetur, ne quod damnum ex ea re sentiat pupillus. Quãuis enim prima facie videantur lucrosa, ex aliquo tamen tẽporis tractu posset grande æs alienum emergere, aut litibus etiam vexari in exigẽdis nominibus, quod non paruũ est incommodum.l. minoribus.ff.de minori.] No.summarium. Item q̃ cùm auctoritate tutoris, pupillus adit: & etiam de iure prætorio. Item q̃ hæres institutus nõ potest restituere hæreditatem pupillo etiam lucrosam sine auctoritate tutoris. Item q̃ ex aditione hæres quasi contrahendo obligatur.]

¶ Pupillus sine tutore, neq; hæreditatem, neque bonorum possess. neque fideicommissum (licet lucrosum accipit. h. d. ex l.obligari.§.pupillus.ff.eod.

¶ Neq; tñ hæreditatem [a] adire, neque bonorum [b] possessionẽ petere, neq; hæreditatem ex [c] fideicõmisso suscipere aliter pñt, nisi tutoris [d] auctoritate, quàmuis il-

Hæreditas quid sit. a Hæreditatem. quæ ex testamẽto, vel ab intestato defertur, scilicet iure ciuili, vt ff. de pet.hære.l.j.ij & iij. Et hæreditas est successio in vniuersum ius quod habuit defunctus tempore mortis suæ, deducto ære alieno, vt ff. de verb.signi.l. nihil.

* Rõnẽ vide in glo. in ver. lucrosa, & s.in figurõne casus. Cui adde, q̃ dicit Bart. in l. obligari. in secunda oppo. ff. eo. ideo non posse pupillũ adire hæreditatem sua sponte, quamuis constaret esse lucrosam, quia hic acquirendi modus fit per actũ obligandi, q̃d lex non permittit fieri nisi tutore auctore.l. more. de acquir.hære.

Bonorum possessio. b Bonorũ possessionẽ. ex testamento, vt, Secundũ tabulas: vel ab intestato, vt, Vñ liberi, & similes, quæ sunt omnes de iure prætorio, vt j.de bonor. possess. §. quos autem. Et est bonor. possess.ius psequẽdi, retinẽdiq; patrimonij, quod cuiusque fuerit, cum is moritur: vt ff. de bono. possess. l.iij. §. bonorum. hoc tamen in bonorum possessione fallit in casu, cũ pupillus non habet tutorem.tunc enim prætor ancto. tut. potest supplere, vt C.qui admi.ad bon. poss.l.bonorum. Idem in hæreditate, vt C. de iur. delibe.l.si infanti. in fine.

SYL. Adde idẽ, si tutor sit absens in partibus valde remotis.d.l. si infanti.à contrario sensu, & declarat Bar in l.si curatorem.ij.col. C.de inte. testi. mi.]

c Ex fideicõ.vt per Senatuscon Trebellianum.vt j.de fideicom.hære. §. sed quia.(i) Idẽ dico & si bona velit recipere causa seruandarũ libertatum, cũ & ibi possit timere damnum, quia est successio in vniuersum ius, vt j. p quas personas nobis acqui. §. fin.

ADDITIO.(1) Si tñ sit infans, potest soli tutori fieri restitutio. l. restitua. §.fi.ff.ad Treb. & solus tutor adire l. si infanti.C. de iure delib aliàs secus. l.potuit.C. eo. Itẽ potest solus bonor. possess agnoscere, quia in facto consistit. secundum Ang. & Iason.

d Tutoris.i.administratoris, cui administratio sit concessa in testõ, alioquin non valet : nam & si ab eo, qui tutelã non gerit, sciens alium gerere emam, dñs non efficiar, vt ff.e.l.4. Itẽ nunquid curatoris pupilli sufficit auctoritas ad adeundam hæreditatem vel bonorum possessionem delatam pupillo? Respon.non, vt ff.de appel. l. cùm in vna.§.tutor.vsq; in fine.legis.

Dic,

lis lucrosa[a] sit, † ne ullum[b] damnum habeant.[c]

¶ Tutor pñs debet auctoritatem interponere, ſ. a's non valet. h.d. ex l. obligari. §. tutor. ff. eo.

Tutor aũt stati in ipso negocio p̃

SYL. ¶Dic, q̃ rõ est, quia tales curatores pupillis dati non põt auctorari, vbi iuris solennitas requiritur, & sic vbi obligaretur pupillus. l. curatorem ff. eo.]

† aliàs nec vllũ damnũ hẽat & ita legendum, ex Theophilo, & ve:u stis exemplaribus, ut Anto. Augu. li. 3. Emẽd. c. 7.

a ¶Lucrosa sit. i. appareat lucrosa: ne occasione lucrosæ adeat dãnosam, quia adeundo oneratur legatis, & fideicommi. & aliis oneribus, & ita obligatur, sed non potest obligari sine tutoris auctoritate, vt s. e in prin. Sed si obiiciatur. Cessante cã &c. hoc raro accidit, q̃ hæreditas non sit onerosa, sed frequenter contrarium, & ad ea quę frequentius accidũt, iura adaptantur, vt ff. de leg. & senatusc con. l. nam ad ea.

SYL. ¶ Adde, q̃ alibi gl in l. si quis mihi bona. § si seruus ff. de acq. hære. declarat hunc tex. & seipsam hic, & in hæreditate lucrosa: secus in opulenta, quæ nulla habet incommoda: quæ licet repu. etur: sing. tamen cõiter reprehenditur p̃ tex. in l. pupillus. ff. de acqui. hæred. Sine. n. sit hr̃di:as opulenta, siue lucrosa, militat illa rõ, q̃ pupillus non intelligit causam suæ aditionis.]

b ¶Ne vllũ est & alia rõ, ẽt si sit lucrosa, quia litibus & sumptibus vexaretur, vt ff. de mi. l. minoribus. 25. annis.

† Contrariũ tenet Ias. q a põt torqueri sine tutoris au toritate, quam supplet iudicis pñtia, ut no Bal. in §. itẽ sacra in tit. de pace iura firm. **† Meli* facit tex. ĩ l. facta. §. fi. & l. cõ:ra. ff de re iudi & l 1. C qui leg. pers. hab.

* ¶Adde aliam rõnẽ, quia adiens hæreditatem, det scire cãm suæ aditionis. l. is põt. ff. de acqu hæ:e quod à pupillo cognosci non põt l. pupillus ff. de acqui. hære. Est & alia rõ, quia sine tutore alteri obligari non potest. hæreditatis autem aditio obligat nos creditoribus hæreditariis § hæres ĩ. de obli quæ ex quasi con nascun.]

¶Et ex eisdem ẽt rationibus nec in iudiciis ciuilibus vel criminalibus † potest esse sine tutoris aucto. vt C. si aduer. rem iu. l. cum & minores & C. de aucto præst. l. clarũ ** † Nisi in quatuor casib. vt in possessione momentanea, vt C. si per uim uel alio mõ. l. 1. C. qui leg. dũmodo nõ sit p̃ximus infantiæ, ut dicit ibi Cast. col. 2.] Itẽ in violato tutore minor sine curatore accusat, vt ff. de adul. l. si maritus. 2. §. lex. sed hoc in adulto. Item si ueniã ætatis impetret, vt C. de iis qui ve. æta imp. l. 1. & 2. ** Adde, q̃ hic casus nihil attinet ad pupillos: quia venia ętatis nõ petitur nisi p̃ maiorem 20. ann. d. l. 2 item neque attinet ad iudicia.] Itẽ in interdicto. De libero homine exhibendo, vt ff de li. ho. exhi. l. quod & lex. §. sed & si mulier.

* ¶Adde, q̃ valet nihilominus sñia lata in iudicio ciuili in fauorem pupilli, licet in eo interuenerit absque auctoritate tutoris. l non eo minus. & ibi no. Docto. C. de proc.]

c ¶Damnum habeant. quia fortè subest æs alienum latens.

SYL. * ¶Tutor. Casus Quæsitum est, an auctoritas tutoris quocunque tpe interposita validaret actum pupilli. & uidebatur q̃ sic, q̃a idem operari solet ratihabitio ex post facto, qđ consensus ab initio. l. quo n. ff. rem ra. habe. Itẽ quia uidemus, q̃ iussus paternus põt præire aditionem filii. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq hære. ex quibus videbatur sufficere, q̃ tutor accommodaret consensum suũ ante uel post ipsum actũ. Tñ cõtrariũ deciditur, q̃ requiritur, q̃ sit pñs, & in ipso negocio auctoritaté pręstet. Rõ est, q̃a tunc actus fundat in cõmixtione harum duarũ uolũtatum simul, & maximè in uoluntate pupilli integrata à cõsensu & auctoritate tutoris qđ nõ fieret, qñ p̃cederet, vel sequeretur, quia tũc solum fundaretur in persona pupilli, quæ tñ non esset integra: vnde cũ talis auctoritas exigatur ad habilitandã p̃sonã pupilli per modum cuiusdam solẽnitatis. l curatorẽ. ff. e. dẽt formaliter in ipso actu interponi ne à forma recedatur. Non obst. quod dicebatur de ratihabitione, quia verũ est quoties actus posset fundari in p̃sona, quæ illum gessit, quod est hic d. l. curatorẽ. Quod verò dr̃ de iussu, illud est q̃a iussus exigitur ob vinculum

patriæ

patriæ·prātis,cùm enim filiusfa. sit sua sponte ad actum explicandum accedere non posset, & ideò vt actum gerere possit, precedere debet iussus paternus. Nota summarium.

sens dēt auctor [a] fieri, si hoc pupillo prodesse existimauerit: [b] post tēpus [c] verò, vel per epistolā, [d] aut per nuntium interposita auctoritas, nihil agit.

a¶ Auctor, id est, probare & laudare quod fit per pupillū. vt ff. eodem l. etiam.

b ¶ Existimauerit.nō.n cōpellitur. Primò, quia est iniquum: secūdo, quia tenetur pupillo dānum resarcire tutor, vt ff.eo. l si tutor. Accurs.

c ¶ Post tps s.non modicam, aliàs ualet auctoritas, vt ff.de acqui.hær.si quis mihi §.iussum quæ est cōtra. & est rō, quia videntur inesse quæ incontinenti fiunt, vt ff si cer.pet.l.lecta.

SYL. ¶ Et ita cōiter tenetur, dūmodo vno contextu fiat,ut no.doc.in d.§. iussum. * Nam auctoritas debet statim in ipso negocio iterponi,i vel modicū añ,vel incontinenti post, non interueniente medio actu contrario. l. continuus. de ver. obl. Aliud autem est in consensu, qui potest ēt postea interuenire ut tradit Bar.in l,obligari. §. tutor. ff. eo.]

d ¶ Per epistolam. Not.cautè, & redde singula singulis: Nā dixerat duo: scilicet statim,ad quod refertur, Post tempus &c. item, In ipso negocio præsens. ad quod refertur hoc, Per epistolam. quæ inter absentes mittitur, ut infra de obliga ex consen. §. fi. Idem & si alio modo inutiliter auctorizetur, vt ff. eod l.1.§ fin.& l. seq.

*¶ Ratio est,quia paria sunt, auctoritatem non interponere, & interponere,sed nulliter uel illegitimè.l. quoties. ff.qui satisd.cog.vbi latè Ias.

SYL. * ¶ Si inter tutorem. ¶ Casus in correctione iuris antiqui non est ut figuretur nisi literaliter. Olim cū inter pupillum,tutoremque lis erat futura, cū satis absurdū videretur tutorem illum posse in cā propria auctorari, ob uehementē suspicionē deceptionis pupilli,alius tutor à Pretore constituebatur, qui in ea re auctoritatē pupillo præstaret. Sed quia uisum est postea legibus aduersari, vt tutorem hñti tutor adiungeretur.l.licet. C. in quibus caus.tut. habe. tutor da. poss. placuit, ut non amplius tutor, sed curator in eius locum detur, qui eo iudicio peracto curator esse desinit.] Not.ꝙ potest esse lis inter tutorem & pupillum.Item quòd nemo in causa propria auctoratur, Itē quòd habenti tutorem, tutor non datur, sed curator. Item quòd curator datus ad certam causam,ea finita,desinit esse curator.]

¶Tutor nō pōt auctorare pupillo cū eo litiganti sed dād' est curator, cuius offm finit finita lite. Areti.

¶ Si inter tutorem, pupillumque iudicium [e] agendum

e¶ Iudicium, scilicet rei vendicationis, vel alterius personalis, vel realis actionis, præter actionem tutelæ, quæ contra tutorem erit danda: quæ durante offō non datur, †ut ff.de tut. & ra.distra.l nisi finita.§.fi. & l.si cum tutore adhuc. & item in vtili generali negociorum gestorum, † quæ datur contra curatorem adultis, ut ff. de administratio.tut.l.cum curatore. & C. de admi. tu.& cu l.2 & l.rationes.

Iudicium vtrum inter tutorē & pupillū possit eē.

** † idem ait gl ī.ū tu r.ꝛ.fi.,

*

†vtilis nego.ge. datē

SYL.

vbi qs necessitate vel necessitatis suspitione gessit. l.3. §. hac. ff. eod.

* Dic, ꝙ lex secunda loquitur quando vnus curatorum vellet agere cū alio: nam id prohibetur l actus ff de administratione tutor.l autem,Cum curatore loquitur in adulto, qui etiam manente administratione, potest ex quacunque causa cum curatore agere dicta l. si cum tutore. in fi. præterquam ubi curæ administratæ ratio peteretur dicta.l.rationes] Sed certè nec aliæ uidentur interim posse intendi, vt ff.de tut.& rat distrahen. l. sed non dantur. Sed illud intelligo, ut ipsemet exerceat,nō dantur: sed per curatorem sic. ut hic dicitur.

* Hoc gl. communiter reprobatur p Doct.ibi ut dixi in Commen.* q a.l.sed non dantur. loquitur in illis actionib. SYL.

quæ

quę occasione tutelæ ꝓueniũt, qualis est actio furti, & dãni, quas pupillus nec ipse, nec ꝑ aliũ durante tutela exercere põt. tex. aũt noster loquit in actionibus extra cãm tutelæ.] Itẽ nũ quid hæc correcta sunt hodie per auth. ut ij. qui ob. se perhi. ha. res mi. §. j. col. vj. cũ nullus creditor, uel debitor possit esse tutor uel curator? Rñ. sic: nisi in tutore testamentario, in quo poterit adhuc hodie hic §. loqui, cũ fides talis tutoris ab ipso testatore sit cõprobata, ut ĩ. de satisd. tu. uel cur. §. j. & C. de episcopali audien. de creationibus. Vel idem in eo qđ in alijs, ut in ꝑdicta auth. diximꝰ: sed magis credo ꝑriũ, ut dixi Id. aut. ut ij qui obl. se perhi. ha. res min. §. j.

sit: qa ipse tutor in rem[a] suam auctor[b] esse non ꝑt, non Prætorius tutor (ut olim[c]) cõstituitur, sed cura tor[d] in locũ eius dat:[e] quo curatore interueniente, iudiciũ peragitur, & eo[f] peracto, curat or esse desinit.

† Et ista est cõmunis opi. si testator

SYL. sciuerit, ñ si ignorauerit: secundum Ang.

¶ Adde, ꝙ ista opin. est tenẽda, ut dicit hic Christo. cuius opi. mihi placet, & secundum eam aliàs consului.]

** Adde, ꝙ hodie quoq; mr & auia, licet sint debitrices aut creditrices, ñ ꝓhibenẽ à tutela, auth. ad hęc. C. q. mul. tut. offi. fun. pos. Itẽ not. ꝙ si durante tutela, superueniat ipsũ debitũ ant creditũ, ueluti si tutor hęs fiat creditoris pupilli, non desinit eẽ tutor, sed ei adiũgit curator. §. sed & si q. s. in d. auth. ut a. qui obl. & est glos. in uerb. creditor, in d. auth. minoris.]

† Potestã mẽ in con sequentiã etiam ad propriam rẽ auctorari & sibi soluere, ac tradere

Item & circa reales actiones hunc §. hodie facimus loqui, cùm in eis non sit obligatio, unde auth. (aliàs actio) cessat, ut infra de act. §. j.

SYL. rem debitam etiã immobilẽ sine iudice, ut l. fi. ff. de ... stula. ff. de l. interdum. ij. §. qui tutelam. contrahẽ emptio.

¶ Adde, ꝙ hæc glo. communiter reprobatur, quia idẽ timor est in actio ne reali, qui est in personali.]

a ¶ In rem suam. & pupilli, quę sua dici tur, cũ bene administrat, ut ff. de fur. l. interdum. ij. §. qui tutelam.

* ¶ In rẽ suã dixit. i. ad utilitatẽ & cõmodũ propriũ. l. ij. ff. de neg. gest. quæ perquam elegans locutio est.]

b ¶ Auctor esse nõ põt. Facit ad hoc ff. de uer. sig l. qđ dicimꝰ. & C. ne qs in sua cã. l. unica. † & C. de testi. l. omnibus & ff. e. l. j. tñ. Arg. ꝯ C. de fideicom. l. fi. ibi. cùm ipse sibi iudex & testis &c. Sol. ibi impropriè dicit iudex & testis. Ratio autem textus præsentis est, quia sequeret ut in eodẽ negocio esset qs actor & reus, quod ẽ incõueniẽs, ut patet per iura primo inducta.

c ¶ Vt olim. nam olim in tali casu dabatur tutor prætorius, qđ hodie nõ est. ut hic dicitur.

* ¶ Prætoriꝰ appellabaẽ, qa à Prætore dabaẽ, ut scribit hoc loco Theophiꝰ.]

d ¶ Sed curator. C. de I lit. dan. tu. l. j.

* ¶ Declara hoc ꝓcedere, nisi adsint alij tutores, qa tunc altero tutore auctore agi ꝑt l. ii. plures ff. de testa. tut.

e ¶ Datur. etiam inuito, ut ff. de tut. l. iiij. §. idem Cassius.

f ¶ Et eo, scilicet iudicio.

SYL. Continuatio.

¶ Quibus modis &c. ¶ Quia dictũ est q̃liter, & a q̃bus tutores deñt, & d eo rũ auctoritate, restat uidere qualiter hæc ptis soluaẽ, ut fecit s. q. mo. iꝰ pa. po. sol. & sic fm Areti. dictum erit de principio, ꝓgressu, & fine tutelarũ.] Notandũ est, ꝙ modi, qui tutelã fini ri faciũt, sunt octo, & ad istos oẽs alij modi possunt reduci. Et sunt hi. Suspicio, quando tutor remoueẽ tanq̃ suspectus. Crimen, qñ ꝑ crimen deportatur, uel in seruitutẽ redigitur. Mors naturalis pupilli, uel tutoris. Conditio adimpleta. status. i. capitis diminutio, ubi status mutaẽ, ut qñ capitur ab hostib. uel arrogatur. Aetas, scilicet pubertas. Tempus adueniens. s. si ad certũ tp̃s datus sit tutor, & sit finitũ tẽpus. Causa, qñ ꝓpter aliquã causam tutor excusatur. Vnde uer.

Tutela multismodis finiẽ.

Versus.

Suspicio, crimẽ, mors, cõditio, statꝰ, ætas, Tempus, causa, solent tutelę ponere metas.

Diuisio.

Pupilli. ¶ Totus iste titulꝰ diuidiẽ in septem partes. Nam primo ponit, qualiter pubertate tutela finiẽ, & q̃ sit pubertas. Scđo qualiter

qualiter arrogatione, vel deportatione, vel ſeruitute pupilli, vel tēporis finitione. Tertio, qualiter morte pupilli uel tutoris. Quarto capitis diminutione tutoris. Quinto, ēt minima capitis diminutione pupilli. Sexto ꝓpter aduentū temporis uel condōnis. Septimo, ꝓpter remotionē factam de tutore. Secūda ibi, Item finitur. Tertia ibi, Similimō Quarta ibi, Sed & capitis. Quinta ibi, Sed pupilli, Sexta ibi, Præterea. Septima ibi, Definiunt. Itē prima ſubdiuidi ī in tres. Nam primo ponit, qualiter tutela finiaī pubertate. Secundo, qualiter pubertas accipiaī de iure antiquo. Tertio, qualiter de iure nouo. Secunda ibi, Pubertatem. Tertia ibi, Noſtra autem.

¶ Quibus modis tutela finitur.

¶ Tutela finiţ pubertate pupilli, q̄ ī maſculo ē ſtatim cōpleto 14. anno. ī fęmina 12. Are.

Pupilli[a] pupilleque, cū pubereſſe cęperit, à tutela liberanť. ¶ Pubertatē aūţ ueteres quidē nō solū ex annis, ſed ēt ex habitu [b] corporis, in maſculis æſtimari volebāt. Noſtra autē maieſtas, dignum eſſe caſtitate nr̄orum tēporū exiſtimās, bn̄ putauit, quod in fœminis † etiā antiquis impudicū eſſe uiſum eſt, ideſt, inſpectionē

SYL. ¶ Pupilli. Caſus nō figuraī in l. corrigente, & rōnē ſuæ correctionis aſſignante, & ponente regulā, * cuius rō eſt, quia, cū tutela introducta fuerit ad tuendū qui per ætatem ſe tueri nequit, ſequitur ut finiaī aduenıente ea ætate, q̄ iudiciū animi vr̄ afferre l. adigere. § quamuis, ff. de iu. patro. Ab ea autē ætate crediderunt ueteres iudiciū incipere, in qua uidebant naturā uirilitatis ſigna in corpore præ ſe ferre, rati cùm ipſo corpore animum ēt pubeſcere & (ut ita dicā) matureſcere.] No. tutelā finiri pubertate. Itē ꝙ olim pubertas indicabaī ex aſpectu & habitudine corporis in maſculis. Itē ꝙ pubertatē in maſculis hodie diſpoſitū ē eſſe in 14. anno, ī fœmina ī 12. Item ꝙ cùm Imperator præſumat, & ſuper præſumptio diſponat, ꝙ iſta eſt præſumptio iuris & de iure quo ad tutelas, & teſtamēta & ſimilia: ſeˢ quo ad m̄rimonia. Itē requiri maiorē caſtitatē in fœminis, q̄ in maſculis. Itē ꝙ hodie pubertas non dēt probari ꝑ aſpectū. Item ibi, bene poſitā. not. ꝙ quando recitaī aliqua opinio vt confirmeť, dēt approbari & laudari.

a ¶ Pupilli. No. ꝙ pupilli ſunt qui de poteſta te patris impuberes exierūt, uel morte, vel emancipatione, ut ff. de vec bo. ſignificat. l. pupillus. ſ. ſī. licet impropriè dicaī aliquando pupillus, qui eſt in poteſtate, ut ff. de verb. oblig. l. fina. §. ſi pupillus. Accur. | Pupilli.

† aliàs nō eſt etiam.

* Adde, ꝙ tutor, cuius tutela finitur pubertate pupilli, teneť petere ei curatorem, aliter tenetur iudicio tutelæ l. ita autē. §. penul. ff. de adminiſt. tut. quod notas.]

b ¶ Ex habitu. i. inſpectione, utrum haberet barba nnā, vel alteram, ut infrà innuit: & facit. ff. de min. l. minor 25. ann. ibi, adito præſide ex aſpectu &c. Et no. pro opinio. Marti. qui ſm conſcientiam dicebat iudicē debere iudicare: & facit ff de feri. l. ij. in fin. & ff. fin. reg. l. ſi irruptione. §. fin.

¶ Adde hoc eſſe verū, regulariter, ꝙ tenetur iudicare ſm acta & ꝓbata. * l. Illicitas. § ueritas. vbi Bar. ff. de off. præſ.] non ſm ſuā opi. ſed ſi haberet aliquod notū non per opinionē, ſed certitudinariè, tunc debet iudicare ſm conſcientiā: & hæc eſt ueritas, de quia ui. latè Feli. in c. paſtoralis. §. qa uerò. de offi. deleg. in fi. in glo. in ver. tenetur. ubi ponit regulā cū octo limitationibus: ea verò, q̄ quidā ī additionibus hic poſuerunt, nō pertinent ad cognitionē inuentū: quia abſolutio totius materiæ ponitur ubi ſup.] | Iudicare an iudex dēat ſm conſcientiam. SYL.

Hoc

a Hoc etiam. s. quod sit iudicandū per aspectum impudicum.
b Constitutione. vt C. quando tu. vel cur esse desi. l. fi.
c Credantur. Facit ad hoc supra de nupt. 1. respō.

SYL.

¶ Item finitur. Casus non figuratur in positione regulæ, & illius declaratione.
* Primi casus ratio est, quia cum transeat in potestatem patris arrogantis, nō potest esse in tutela, quæ in iis personis solū habet locum, quæ in potestate nō sunt s. de tu. in princip. item quia minimam patitur capitis diminutionem. §. minima. s. de capi. dimi. quæ & ipsa tollit tutelam. §. sed & capitis. j. eo. Ratio secundi & tertii casus est, quia deportatione amittitur ciuitas. §. minor. supra, de ca. di. seruitute verò ēt libertas: quo fit vt merito pereat tutela, quæ iuris ciuilis est, & in personis liberis solū cadit. supra, de tu in princ. Vltimi casus rō pendet à verisimili mēte testatoris, q cū dederit tutorē vsque ad certā condonē, puta donec uenerit nauis ex Asia, vr voluisse, vt existēte illa conditione tutela finiat.** sicuti idem videmus in dato ad certū tps in testō. §. præterea. j. eo.] Nota summa.
d Adhuc impuberes. i. in pupillari ætate adhuc existes, vt hic, & ff. de ado. l. necess. §. eorū & hoc cū cōsensu omnium tutorū, vt C. de auctori. præs. l. fi.
e Redigatur. Ex ingratitudine, † si sit doli capax: nō aūt ex vēditione, quia non (nisi sit maior 20. annis) potest per vēditionē fieri seruus, vt s. de iure perso. §. pen. Contra est. C. de inoff. test l. si qs. §. fina. Sed ibi de eo dicit, q doli capax no est.
¶ Adde, quod hæc glo. communiter approbatur per doct. post Barto. in l. 2. in princi. in 4. col. ff. de vulga. & pupil.]
*¶ Adde, quod licet finiatur tutela captiuitate pupilli, eius tamen bonis curator plerunque constituitur, ne medio tempore pereant. l. ab hostibus. § 1. ff. ex quibus cau. maior. & l. muto. §. vltimo de tute.]
f¶ Certam. i. specificatā, vt quando Titius erit Consul.
g¶ Testamento. No. quod dixit testō: nā à lege vel iudice non sic, vt ff. de regu. iuris l. actus.
¶ Simili mō. Casus non figurat.* Rō decidendi est, quia cū mors oia soluat. §. deinceps. in auth. de nup. soluit ēt tutelā, quæ ad aliū hrditario iure transire non pōt. l. Tutela. ff. de tute. Adde, quod tutela est ius quoddam ex relatione tutoris & pupilli constans, & iō sublato vno correlatiuorū, alterum quoque cessare necesse est. Notabilia patent.]
h¶ Morte naturali: nā de ciuili iā dixit. s. pximè, s. vbi dixit de deportato, & seruo

¶ Item finit tutela, si arrogati sint adhuc[d] ipuberes, vel † deportati. Itē si in seruitutē pupillus redigat,[e] vel si ab hostibus† captus fuerit. ¶ Sed & si vsq; ad certā[f] cōdōnē datus sit tutor testō[g] æque euenit, ut desinat esse tutor existēte condōne. ¶ Morte naturali pupilli, vel tutoris, tutela finitur. hoc dicit ex leg. ni. fi. in prin. ff. de tute. & ra. distr. ¶ Simili modo finitur tutela morte[h], vel pupillorū, vel tutorum. ¶ Capitis diminu-

habitudinis corporis, hoc[a] ēt in masculos extendere. Et iō nostra sancta cōstitutione[b] pmulgata, pubertatē in masculis post 14. annū cōpletū illico initium accipere disposuimus: antiqtatis normā in fœminis bene positā, suo ordine relinquentes, vt post duodecī annos cōpletos uiri potentes esset credant.[c] ¶ Arrogatione, deportatione, seruitute, vel aduentu cōdōnis, sub qua data erat, tutela finit, hoc dt ex lege si arrogati. ff. de tut.

** † pimeli- ligentia vi de §. maxima cū gl. in ver. liberis. sup. de capi. di mi. vnde sumi pōt exemplū SYL. hui* loci.
* † Hoc contigere potest, cum proximi sūt puberati, quia tunc sunt doli capaces, & obligātur ex delicto. l. pupillum. ff. de reg. iu. vbi De ci. l. excipiūtur. ff. ad Sen. cō- su. sylla.
* † Quid dicendum, tutore capto, vide supra, de att. tut. §. ab hostib. SYL.

& seruo facto per ingratitudinẽ, quia mors omnia soluit, nedum tutelam, vt in auth. de nup. §. deinceps. coll. 4. — Mors oĩa soluit.

* • Ex hoc loco colligit̃, ꝙ appellatiõe mortis ĩ dubio intelligit̃ de naturali.]

* ¶ Sed &.

SYL. ¶ Casus nõ est figurandus, sed potius ex quirẽdarũ regularũ, q̃ hoc text tradũtur. Finit̃ itaque tutela per seruitutẽ tutoris, quia tutela mun' est publicũ, seruus verò muneribus publicis fungi non potest l. Cùm prætor ff. de iud. Item per amissionem ciuitatis: quia cum tutela iure ciuili fuerit introducta, non potest geri ab eo, qui iura ciuilia perdiderit. Ratio autem, quare minima capitis diminutione tutoris tollatur tutela legitima, est, quia cùm is, qui vt agnatus tutelam sumpserat, desinat esse agnatus per assumptionem alterius familiæ, non potest amplius esse tutor tanq̃ deficiente fundamẽto legitimæ tutelæ: cæteræ aũt nõ pereunt, quia tã filiusfa. q̃ paterfam. tutores dari põt. s. qui test. tu. da pos in prin. cũ in publicis muneribus patriæ p̃tatis ratio non habeatur l. filius fam ff de his qui sunt sui, vel alie iu. Cur autem quãuis capitis diminutione pupilli tutela extinguatur, assignaui rationem. s. in §. j. Not. summarium.]

tione tutoris maxima, vel media, vel ẽt minima pupilli, oĩs tutela finitur: minima ãt tutoris, solum legitima finitur. Areti.

¶ Sed & capitis diminutione tutoris, p quã libertas, [a] vel ciuitas [b] eius amittit̃, oĩs [c] tutela perit. Minima ãt capitis diminutione tutoris, veluti si[d] se in adoptionem dederit, legitima [e] tm̃ tutela perit: cæteræ [f] nõ pereũt, Sed pupilli, & pupillæ capitis diminutio, licet [g] minima sit, oẽs tutelas tollit.

a ¶ Libertas. & tunc maxima, vt supra de capi. di. §. maxima.

b ¶ Ciuitas Et tunc media, vt supra de capi. diminutio. §. minor.

c ¶ Omnis tutela Etiam testamentaria, vel datiua, cum ea quę sunt iuris naturalis tollantur, vt supra de capi. di min. §. quod autem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hãc gl rep̃hendit hic Ange. Sed tu dic, ꝙ intellexit de effectu iuris naturalis, nõ de existentia, vt declaratum est in § qđ aũt. s. de capi dimi.]

* Veras autem rationes decisionis text nostri, videas. s̃ in formatione casus.

d ¶ Si se in adoptionem. Sed emancipatione filij legitima tutela non finitur, quia filiusfamilias legitimus tutor esse non põt: cũ scilicet pr̃ eũ præcedat, vt supra de capitis diminutio. §. fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. reprobatur, quia existente impedimẽto ꝑpetuo in patre, tunc succedit ĩ iure tutelæ. l. 3 § pen ff. de leg. tu. l. tñ solum. §. si quis. ff. de excu. tut. eam tamen defendo in Commen.] Nisi in casu, vt cùm manumittit seruum maternum delatũ sibi, vt s. de leg. pat. tu §. j. † & tunc defertur, cũ sui iuris erit, vt ff fa. ercis. l. si maritus. — † alias sed fortè, & tunc.

SYL. ¶ Hanc gl. reprobat hic Io. Fab. sed eã defendit Christ. ** & ego in commẽ. si quidem exceptio glo. intelligitur, cũ filiusfa manumittit consensu patris, qđ quidem fieri põt, nec ob. text. in §. filijs autem l vl. C de bo. quę lib. qui in contrarium allegatur, quia loquitur, cùm citra voluntatem patris alienat.]

e ¶ Legitima. Sed quare hęc lĩa tm̃ perit? Rñ. quia agnatio perit minima capitis diminutione, vt s. de legitima agna. tut § si & legitima inter agnatos tm̃ cõsistit. vt s. de leg. agn. tu. j. rñ.

SYL. ¶ Dic ſm Ang. hoc non esse verũ hodie, quo tpe tutela defertur ita cognatis sicut agnatis: remanet. n. cognatus.]

f ¶ Cæterę s testamentaria, & datiuæ secundum Mar. uel Azonem

h ¶ Licet minima sit. Vt quia detur in arrogationem, ut s̃ eo. §. 1.

SYL. * ¶ Præterea. Casus clarus est. Rõ dubitandi poterat esse, quia cũ tp̃s non sit modus inducendæ, aut tollendę obligationis l. obligationum fere §. placet. ff de ac. & obl. nõ uidebat̃, ꝙ obligatio, quę inter tutorem & pupillũ nascitur.

¶ Tēporalis tutela tempore adueniente finitur.

¶ Præterea qui ad certū a tēpus testamēto datur tutores, finito eo, deponunt tutelam.

¶ Qui remouent a tutela ꝓpter suspicionem, vel q in perpetuū excusantur, tutores eē desinunt. Are.

¶ Desinūt † etiam tutores esse, qui uel remouentur à tutela ob id ꝙ suspecti uisi sunt: uel qui ex iusta causa se se excusant, b & onus administrādę tutelæ deponunt, secundum ea quæ inferius c ꝓponemus.

Scii.§.tutores.j̃.de oblig. q̃ ex qua 5. na.Sad tēpus constitui posset, aut tpe dissolui: cuius contrariū decidit duplici rōne: prima, quia limitata cā, limitatū debet parere effectū, ideoq; cùm tutela restringitur ad certū tempus, nō debet vlterius progredi. leg.in agris.ff. de acqui. rer. do. Altera rō est, quia ad tēpus permissa, ab eo tpe censentur prohibita.l.si ita.ff.de vulg. & pupi. Nec obstat ratio dubitandi, quia aliud est, ꝙ ad tēpus cōstituatur obligatio, aliud ꝙ ad tp̄s costituatur causa, ex qua orit obligatio, ut puta tutela ad tp̄s, quæ licet finiatur tpe, manet tamen obligatio inde contracta.]

a ¶ Ad certū. Idem si ad incertū tp̄s, scilicet ad conditionē, ut s̄.eo.§. sed & si, quæ conditio ad esse, & ad non esse se habere potest, ut infra de uer. oblig.§.conditiones.

** Adde idē esse, si datus esset ad incertū tempus qñ, etiam ꝙ esset certū an, puta, usq; quo Titius moriatur. nā eo moriente finiretur tutela.]

SYL ¶ Desinunt. ¶ Casus figurabit suis locis in titulis seq. * Qui. n. remotus iā est ob suspitionē. ꝯñs est, ut deponat tutelā, quia ad hoc remouetur: & qui se excusat, cùm se excuset, ut non sit tutor, ideo liberatur ab onere tutelę.] No. duos alios modos finiendi tutelam. Item quòd tutela est onus.]

b ¶ Excusant. s. in perpetuum, vt quia * mutus, qđ dic, ut ff.de mino. l. verū. § ex facto. nam si ad tp̄s, non desinūt esse tutores, † vt j̃. de exc. tu. & cur. §.item qui reipublicæ.

c ¶ Inferius. ut j̃.de susp. tut. ꝑ totū, & j̃.ed excusa. tut.& cur. per totum. Et nota, ꝙ eisdē modis finitur cura, si quos hñant pupilli † curatores, & eodē tpe, ut C.qñ tuto. uel cur. esse de. l.j. Adultorum uerò curatores tūc finitur, cùm virilem vigorem compleuerit minor, scilicet 25. annos, † ut ff.de mino l.j. in fin & j̃. ti j. respond. nisi ad certam causam vel spēm fuerint dati: nam tunc finito negocio, finitur officiū, ut supra tit. j. §. fin. item curatores aliorū, ut j̃. titu. j. §. furiosi. & §. sed & mente captis. tūc desinunt, quādo sanam mētem prædictæ personæ recipiunt, vt ff.de cur.furiosi.l.j. §.j.& §.fina.

ADDITIO. Nota ꝙ eisem modis, quibus finit tutela, finitur etiam auctoritas officij adiuncti tutori, qđ est in multis casibus, ut j̃.ti.j.§. interdū. in uer. idone⁹. & in l.potuit. & l l. ꝑ ꝑ. C.in qui.cau. tuto.hab. Nam finito officio principalis, et finitur illud coadiutoris adiuncti l.j C quā.tu. vel cura. esse desi. & ideo coadiutor datus debili vel suspecto epō, de quo l c.venerabili. extra de offi. deleg. desinet morte prælati esse, per d. l.j. Io. Fab.

¶ De curatoribus. Finita tutela, pupilli indigent curatoribus: ideò de ipsis subdit. Io. Fab.

MAsculi. ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit in tres partes principales. Primo, ponit d̄ curatoribus datis puberib⁹. Scđo de datis illis, q laborant aliquo morbo vel uitio. Tertio de curatoribus datis pupillis Scđa ibi, Furiosi. Tertia ibi, Interdū. Itē prima pars diuiditur in tres partes, Primo, qualiter puberibus dantur curatores. Secundo, à quibus dantur. Tertio, an inuitus quis cogatur curatorem accipere.

† qđ multis casib⁹ accidit, ut j̃ tit.j. §.interdū

† nisi maiores 20. ann. veniā ætatis à Principe impetrassēt.l.ij.C. de ijs qui ve ęta. in pe. & glo. j. infra ti. seq.

† alias autem.

† sed interim datur curator.

Cura qñ finit.

Continuatio.

Diuisio.

pere. Secunda ibi, Dantur. Tertia ibi, Item inuiti. Areti.

SYL. ¶ Masculi quidem ¶ Casus Quæsitum fuit, dato curatore, qñ cura finiret in masculo & fœmina: & uidebaẽ adhibẽ dã distinctionẽ, sicut in tutela: ut citius fœmina maior efficeretur: sicut uidemus ĩ impetratione ueniæ ętatis. l. ii. C. de ijs qui ęta. ue. impe. Tamẽ cõtrariũ respondeẽ, ꝑ immo pariter in utroque finitur cura 25. anno. * Ratio differentiæ est, quia cùm tutela detur principaliter personæ, in fœmina verò citius pubertatis signa natura ostendat quam in mare, lex quoque, ut naturę ęmula, fœminam prius fieri aptam ad se tuendã credidit, q̃ marẽ: ideoq; non eodẽ tẽpore in mare finiẽ tutela quo in fœmina, sed tunc cũ natura ostendit conceptũ esse robur uirile: at in cura aliud uisum est, q a daẽ rebus, & fœmina est imbecilliori ingenio in illis administrandis, tùm ob naturę uim, quæ fortior est in uiro: tùm rõne experientiæ, quę in fęmina non inuenitur nisi perraro. Nec obstat qđ dr̃ de uenia ætatis, quia nõ aliter cõceditur fœminis, nisi prius commẽdaræ fuerint & morũ honestate, & mentis solertia: quo casu cũ præuenerint generalẽ sexus infirmitatem, non mirum si parui refert quo tẽpore cõcedatur. Deinde quæsitũ est, à quibus magistratibus dentur curatores: & rñdetur, ꝑ ab eisdem, à quibus & tutores: in cã autem est similitudo muneris tutelæ & curæ. Sed tunc dubitabatur: an testamento daretur curator: & uidebaẽ dicendum ꝑ sic, eadem ratione, quia cum pacificetur tutelę cura ĩ multis, in hoc ẽt uidebatur parificanda. s. qui testa tu da. pos. in prin. euius contrarium deciditur, quia curator datur principaliter rebus. l. In copulãdis. C. de nupt. de. q bus nõ põt pr̃ directẽ disponere post pubertatem filij. l. ij. ff. de vulg. & pup. ideoq; non põt etiam testamento cauere per quẽ velit. d. bona administrari. Subditur tamen, quòd si fuerit dat᷑: cõfirmandus est à iudice: ratio est, quia lex de patris electione plurimum cõfidit. leg. de creationibus. C. de epis. aud. ob q̃ ęquiparationẽ tutelæ & curæ cùm quæreretur an inuito curator daretur, videbatur dicendum quod sic, quia & pupilli tutorem inuiti accipiunt. leg. necnon. ff. de tut. & cur. da. ab ijs. sed contrarium respondetur, quia cùm aliquem habere intellectum adolescentes iura præsupponant, quibus omniũ bonorũ dispositionẽ concesserunt, meritò noluerũt illis nisi petẽtibus curatores dari. Existimarũt enim leges eo ingenio pollere id ætatis iuuenes, vt si rebus suis se minimẽ superesse cognoscant, curatorẽ petant. Excipitur tñ casus litis quod eo inductum est, ne iudicium eludatur, l. acta. ff. de re iud. Quare autem deẽ curator ad certam cãm, tutor uerò non, assignantur ratio in §. ad certum. supra qui testa. tu. da. poss. No. ꝑ uiripotentes & pubes pro eodẽ supponunt. Item ꝑ eodem tẽpore finitur cura masculorũ & fęminarum. Item no. rationẽ introducendæ curæ. Item ꝑ curator non datur testõ, sed datus, cõfirmatur. Item ꝑ adultus cogitur accipere curatorem ad litem, quia non habet legitimam personam standi in iudicio. Item quod quamuis tutor non detur ad certam causam, datur tamen curator.]

¶ De curatoribus.

¶ Curatores danẽ adultis usq; ad 25 annum completum, & ab illis magistratibus, à quibus tutores: non autem testõ dantur, sed dati cõfirmentur inuitis autem non dantur, nisi ad litem.

Asculi quidem puberes, & fœminæ uiripotentes, usq; ad 25. annum[a] cõpletum curatores

a ¶ Vigesimumquintũ annũ. nisi impetrent à Principe ueniã ętatis: masculi ĩ 20. ann. fœminæ in 18. vt C. de ij qui

accipiunt: quia, licet puberes sint, adhuc tñ ei⁹ ętatis sunt, ut sua negocia tueri ñ possint. ¶ Dantur aūt curatores ab eisdem magistratibus,[a] à qbus & tutores. ¶ Sed curator testaméto non daẗ, † status tamē[b] cōfirmaẗ decreto p̄toris,[c] vel p̄sidis.[d] ¶ Itē inuiti adolescentes curatores nō excipiūt, p̄terquā in litē:[e] curator[f] †.n.ad certā cām dari potest. ¶ Furiosis, prodigis, vel pperuo uitio laborantib. curator datur. h.d.

† alias sed datus.

† aliàs autem.

qui ue.ęta.impe.leg.j & ij. ¶ Adde, ꝙ M.Antonius philosophus, primus statuit. ut oīb. adultis curatores darentur, cùm ante non nisi ex L.Lectoria vel ꝓpter lasciuiā, uel propter dementiā darenẗ: quod Iulius Capitolinus memoriæ prodidit. Item quod dicitur de uenia ætatis impetrata, ut tunc repræsentētur maiores, declara non procedere in alienatione, & hypotecha reum immobilium: quas facere ñ possūt sine decreto.d.leg.ij.in fin. & leg.iij.eod.tit.

Tutores à quibus iudicibus dantur.

a¶ Magistratibus. i. à Prætore, Præside, Proconsule, Pręfecto Aegypti, ut ff.de tu cur.da.ab ijs.l.j. Itē à Præfecto vrbis, & à Defensore ciuitatis, vel iudice Alexādriæ, ut s̄.d̄ attu.tu.§.pe.alias fin.& in auth. de defen. ciui. §.nulla. col.3.ff.de offi.præ.vr.l.j.§.item solēt.

b¶ Datus de facto.

c¶ Prætoris. scilicet in urbe.

d¶ Præsidis. in prouincia.

¶ Non accipiunt. Secus in tutore, ut ff.de tuto & cu. da.l. necnō. & de tute.l.ij.vt diximᵒ. s̄.de tute.§. est āt. Itē vr̃ cōtra.ff.de mino.l.j .in fin. Sed qd̄ ibi dicitur, non committi eis adultis res suas ante 25.annum, Verum est, vt sint rata, quæ fiunt per eos: committuntur tamen, ut hic, sed restituunẗ, ut ibi, & ĩ.de act.§.siquis agens.

** Limita hunc tex. ut nō procedat ī curatore furiosi & prodigi, qbus daẗ ex officio ēt nemine petente glo. j.in l.hęc aūt.ff.ex qui.cau.in pos.ea idem in Principe, cui etiam inuito datur, vt scribit Ias.post. multos alios in l.licet.in 2.not.C.de testa. mili.]

e¶ In litem. Tunc enim cogitur.

¶ Dic hoc uerū, si conueniatur: secus si agat, Bar.in d.§.si pupillus.] sed pupillus in litē nō cogiẗ, ut ff. de tut.l. q hēt. §. si pupillus. qd̄ expone, ut ibi.

**.Distingue, ꝙ pupillus agere uolēs dēt petere curatore, alioquin repelleretur, quia nō hēt legitimam personam standi in iudicio sine tutore aut curatore leg. j. & ij...C. qui legi. perso. tunc autē non dicitur eū inuitus accipere, sicuti nec inuitus agere cogitur. & ita procedit tex. in d. §. si pupillus. sed qñ ꝯuenit, tūc datur ei inuito. quod tamē declara ut nō cogatur ad accipiendū hunc vel illū in specie, sed cogiẗ uelle in gñe, ne iudiciū reddaẗ elusorium: & ita declarat lex. In leg. tutori. C. de nego. gest. Illud tñ animaduertendū. ꝙ hæc cessant ī infante, cōtra quē siqs agere uelit, potest petere ei curatorem per iudicem dari. leg. j. C. qui pet. tut. aut. sit missio in possessionem bonorum suorum. l. hæc. ff. ex quibus. cau. in pos. ea.]

f¶ Curator. q.d. non dubites de hoc, licet aliud sit in tutore, ut s̄. qui datut. pos. §. certe.

SYL.

¶ Furios. ¶ Casus ī notissimis reliqs non figuratur.* Dici tñ p̄t, ꝙ ex generalitate principij huius tituli nō uidebaẗ dandus curator personis hic enumeratis, si maiores essent 25. annis. Sed cōtrariū rñdeẗ, & rō assignaẗ ī tex. quia licet maiores sint, res suas tñ nequeunt tueri.] No. prodigum furioso ęquiparari. Itē ꝙ furiosi & prodigi cura legitima est ex l.12. tab. Item ꝙ curator datiuus tunc datur, qñ legitimi deficiūt. Itē ꝙ iura subueniūt ijs, qui rebus suis superesse nō possunt. * Itē ꝙ differunt furiosus, & mēte captus, qd̄ declaraui. ĩ. q test. fa. pos. §. Præterea. Verba antē l. 12. tab. quorū meminit Iustinia. refert M. T. lib.

Rheto. j. ad Heren. in hunc modum: Prodigo bonorũ suorum administratio interdicta esto: si furiosus existet, agnatorum, gentiliumq́ue in eo pecuniaque eius potestas esto.]

curatorẽ: cuius cõtrariũ decidit in casibus hic expressis ob rõnem in tex alle gatã. Sciendũ tñ, hunc magis administratorẽ rerũ, q̃ curatorẽ eẽ l. solet. ff. de tute.] Nota, ꝙ tutore idoneo non existe daẽ curator pupillo.

† cõsonat legi Platonis. ď qua l. ii. de leg. SYL.

† aliàs pfectus urbi.

† Et erunt tunc duo actus ſm Bal. ſ. interdictio administrationis sub ueniẽs ꝓdigalitati, & decretũ tutelæ sub ueniẽs ꝗta ti: & q̃ñ naturalis cã accidẽtali præpõderet, & ecõ rra, uide i §. pmiſſ. i gl ij ſ. de tute.

† Diuersos modos cognoſcẽdi mẽte captum.

SYL. ponit Decius in consil. 448.

a Furiosi quoq́ & ꝓdigi. Notahos duos accipere curatorẽ à lege: alij oẽs sunt datiui, vt cautè hic colligit, & infra prox. §. & C. de epiſ. aud. l. de creationibus. Accur. ¶ Hæc gl. cõiter reprobat, ꝙ oẽs habẽtes defectũ mentis accipiãt ex le. curatores, ꝗuis Ang. hic defendat.

b ¶ Sed solẽt. ſ. agnatis deficiẽtibus, vel non habilibus constitutis, vt C. de cu. fu. l. fi §. fin autem testamentum.

c ¶ Curatores dare. & hoc rõne furoris, uel dementiæ, nisi istæ psonæ sint minores 25. an & tũc rõne ętatis tutores vel cur. recipiunt, vt ff. de tu. l. q hẽt. §. qđ aũt. † Item nisi sint in potestate, vt C. de cur fu. l. fin. §. j.

¶ Attenditur enim causa naturalis d. §. qđ aũt. * Certè in prodigo ſm Alexan. in l. is cui. ff. de uerb. oblig. communis opin. est ꝙ interdicta prius administratione detur illi curator, nõ ut prodigo, sed ut minori, & ita obseruatur in practica.]

d ¶ Dandi ſ. ab ijs, quos modo in superiori. §. diximus.

a* ¶ Adde, ꝙ per ꝑpetuũ morbũ, qui uis morbus intelligit. cuius nulla sub est spes sanitatis. l. 4i cũ dotẽ. §. si maritus. ff. de so. matr. & l. pe. de uac. mu.

a* ¶ Interdum. Caius. Cũ ſ. visum fit tutores dari pupillis usq; ad pubertatẽ, puberibus vero curatorẽ vsq; ad 25. annũ, ñ vidẽbat dari posse pupillo

¶ Furiosi[a] quoq;[*] & ꝓdigi, licet maiores 25. ann. sint, tamẽ i curatione sunt agnatorũ, ex lege † duodecim tabularũ. Sed[b] solent Romæ † Præfecti urbis, vel Prætores, & i prouincijs Præsides ex i qsitiõe eis curatores dare.[c] Sed & mente captis, † & surdis, & mutis, & q ꝑpetuo morbo laborant, quia rebus suis superesse non possunt, curatores dãdi[d] sunt.

¶ Tutore idoneo non existente, vel ad tempus excusato, datur pupillo etiã curator. h. d.

¶ Interdum autẽ & pupilli curatores accipiũt: ut puta, si lẽtimus tutor non sit idoneus:[e] qm habẽti tutorẽ tutor dari[f] nõ pt.

Itẽ ꝙ habenti tutorẽ, tutor non datur. Itẽ ꝙ tutori testamentario minus sufficienti adiungitur curator. Itẽ ꝙ uacante tutela p excusationem ad tps similiter datur curator pupillo.]

e ¶ Nõ sit idoneus. vel rõne paupertatis, uel quia non est industriosus, vt decet, fidelis tñ est & diligẽs: alias repellet, prius, ut ĩ. de susp. tut. §. pen. & fi. & C. de susp. tut. l. pietatis. Et bñ dico curatores, & nõ tutores: qm &c.

f ¶ Dari nõ põt. fallit hæc regula ĩ casib' sex: vt si det tutor loco tuto. surdi, vel muti, vel furiosi, ut ff ď tut. l. pe. † † Quod ẽ uerũ in ꝑpetuo furioso, secus in habente dilucida interualla, & si hẽt tutorẽ rõne rerũ vnius prouinciæ, poterit hẽre alium rõne rerũ, quas habet in alia prouincia, vt ff. de ut l. non excusa. tut. l. pp litem, (aliàs. l. licet.) solũ. §. fin. §. si & C. in quib. cau. tuto. ha. da. tu. & l. post. non poſ. l. fin. † Itẽ & mater antequã nubat, tutrix existens aliũ petit tutorẽ dari, ut in auth. de nup. §. si aũt tu telam. Sed ratio est, quia ff. de excu. tu. secundum Ang. dum abire nunc hic. speratur, vt C. cõia de l. l. fi. §. ij.

a ¶ Adde, ꝙ hæc nõ est exceptio, nec ĩ aliquo uitiat regulã, de qua ĩ tex. nostro, nã mr tutrix simul atq; adito iudice mẽtẽ suã ei aperuit de cõtrahendis

¶ Item [a] si testō datus tutor, vel à Prætore, aut Præside, idoneus [b] nō sit ad administrationē, nec tñ fraudulenter negocia administret, solet ei curator adiūgi. ¶ Item loco tutorū, qui non in perpetuum, sed ad [c] tps à tutela excusantur, solent curatores [d] dari. ¶ Si pupillus sit īfans, vel absēs, & tutor īfirmitate, vł alia necessitate impediaī, p̄t actor

dis secūdis nuptijs, ideoq; ꝓuidēdū pupillo de alio tutore, illicò desinit eē tutrix, ſm receptiorē opi. q̄ firmat Bar. in l. si quis sub cōditione. col. pe. ff. de testa. tu. quo fit, vt cū iudex dat postea tutorē, illum non det habenti, quia iā finita erat tutela matris: & sic non datur, quia mater abire speretur, sed qa iam abijt, & quidem vt fu specta, vt declarat Bart. in d. l. si quis.] Item & qñ ad tempus est relegatus, vel excusatus, vel remotus: nam interim tutor datur, vt C. in quib. cau. tu. ha. l. pen.

SYL. * Imo d. l. pe. vt rectius sensit ibi gl. loquiī in relegatis, excusatis, & remotis in perpetuū: nā aliàs daretur curator. l. Tutor petitus. §. fi. cū l. se. ff. de exc. tu. qđ latius ꝓprobaui in Cōm.] Itē si quis tutor sit apud hostes, nō vt seruus, sed vt legatus, vel transfuga, alius datur, vt ff. de tu. l. si quis tutor.

SYL. * De intellectu huius. l. vide nostros Cōmen.] Item si reipublicæ cā absit, pōt alius dari, vt ff. de tute. l. qsiū. & ff. de susp tu. l. 3. §. si quis absuturus.

SYL. * Sed verius esse putarim hoc casu dandū curatorē. §. Itē qui reipub. ỹ. de excu. tu. nō obstātibus. ll. in ꝯrium adductis, vt clarius demonstraui in Cōmen. cū sępè tutor ꝓ curatore accipiaī, & econtrario, à propria. n. verborū ui recedere ē necesse, cū ex alijs ll. constat aliā interpretationem fieri oportere.] Sed ſm Pla. in his omnibus casibus tutor ꝓ curatore accipiē, & hęc regula non fallit. Sed cū literæ in oībus supradictis legibus de tutore faciāt mētionē, ab ea ñ discedam*, ut ff. de leg. 3. nō aliter. ff de exerci. l. j. §. si is, ibi, in re igiē. Sed quæ est rō, cū ubiq; dari posūt curator habenti curatorem uel tutorē, sed tutor non pōt dari habenti tutorē? Respōdeo, ꝙ tutor, qui prius dabaī, habebat plenā ptātē. ỹ. tit. ij. §. datus. & ī. de tut. §. j. ita ꝙ aliū secū in eam plenitudine admittere non pōt: sed non sic in curatore, qui rebus daī, vt C. de nup. in copulādis. Vñ tutor autorizatur hæreditati adeūdæ: qđ in curatore pupilli non est, vt ff. de appel. l. cū ī vna. §. tutor. SYL.

¶ Hanc eandē rationem approbat glo. in l. non omniū. ff. de legi. Sed nōne tota die inuenimus unū pupillum plures habere tutores? vt C. de diui. tu. l. ij. Rñ. illud est, qñ simul dantur, nā quędam fiunt simul bene: quæ non valet si fiunt separatim. ut duorum reorum obligatio, ut ỹ. de duo reis stip. §. j.

ADDITIO. Contra finem huius glo. facit. l. ij. C. de test. tu. ubi simul ñ dātur, & tñ uterq; administrat: sed dic, ꝙ ibi simul dicunī dari, habito respectu ad tempus mortis, quo vterq; tutor confirmatur. Sed de hac materia plenius videas hic per Ang.

a Item si testamento. Posuit exemplū de legitimo, nunc de datiuo & testamentario minus idoneo.

b Idoneus. i. sufficiens.

c Ad tempus. Excusatur enim aliqs qñq; in perpetuum, qñque ad tempus, ut patet per multa exēpla, ỹ. de exc tu. §. j. & quasi per totum titu.

d Curatores. uel ēt tutores, ut ī. ꝓximo. §. dixi. s. prout iudici uidebiī, ut C. in q̄b. cau. tu. ha. l. j. & ij. Sed qđ si tutor pupillo non sit, an dari possit curator? Rñ. sic. ut ī argumēto à ꝯrio sensu sumiī. ff. de tut. & cur. da. ab ijs l. curator, qđ est ualidū ff. de off. eius. cui mand. est iurisd. l. j. §. huius rei. Accur. Nisi sit ꝯrium legi. l. nemo. C. de iurisd. om. iud. uel rationi nāli, ut C. de episc & cle l. conuenticula. Additio. ¶ Adde, ꝙ illa lex non probat a contrario

Tutores poterit plures pupillos habere.

Argu. à ꝯrio sensu est ualidū nisi ī duobus casib.

Tutor quare dari nequit habēti tutorem.

trario sensu, q̃a sensus cōtractus illi⁹. l.est, ꝙ si absit tutor, dari possit curator, nō autem, (vt gl. ait) si nullus datus sit tutor, cùm argm̄ à contrario sensu sumatur iuxta limites verborum directorum, ſm Dec. in d.l.j.col.20. est tñ de hoc casus ſm Dy. in l. curatorē. ff.de aut. tut. quid autē possit hic curator, declarat Bart. in d. l. curatore.]

C.qui da tu.vel cur. poss.l. curatorē: & l.curator.immo certè & si q̃cunq; alia sit iusta quoquo mō, vt ff.de admi.tu.l.decreto. † & hæc eadem sunt in curarore, vt C.de appel.l.si actor.

† Facit ad hūc §. c. sigñauit. cū glo.2. ibi ꝙ si. extra. de appel. SYL.

† Et tenet Ange. hic & Bart. in l.actor. ff. rem rat. q̃uis idē Bar.& Dy. in d.l. decreto. teneant, ꝙ possit etiā sine aliq̃ causa.

pupillo constitui... h d... l decreto. ¶ de adm. tut.

¶ Quod sit† tutor aduersa[a] valetudine, vel alia necessitate[b] impediatur, quò minus negocia pupilli administrare possit, & pupill⁹ vel absit,[c] vel infans sit, quē velit[d] actorem,[e] periculo ipsius tutoris, Prætor, vel qui prouinciæ p̄erit, decreto constituet.

c ¶ Absit. Si enim præsens sit, & hēt intellectum, ēt ꝓcuratorē cū auctoritare tutoris facer̄ potest, vt C. de procu. l.neq;. d ¶ Velit. scilicet tutor. e ¶ Actorem. Qui hic dr̄ actor, aliàs adiutor dr̄, vt ff.de tu.l.solet. † aliàs curator.ff.tu.& cur. da. ab ijs.l.in oēm. aliàs ꝓcurator, vt C.de ꝓcur.l.neq;. * ¶ Labitur. Accur.nam in l.in oēm. verbum, curator, ꝓpriè accipit, cùm abesse tutor reipub.cā: tunc.n. datur curator.§.item ij qui reipub.j̄.de excu.tut. nec in l.neq;. procurator sumit̄ pro actore, imò distinguuntur, vt patet ex illis verbis, Neq; ꝓcuratorem facere pñt, sed actorem constituere. bene verum est, ꝙ qñq; vnum ponit̄ ꝓ alio, vt hic dixi in Cōmen.]

* ¶ Quod si. Casus Cùm dictum sit, ꝙ tutore ita impedito, vt iustam excusationem habeat ad tp̄s, interim datur curator, videbatur idem dicendum, & cum infirmitas, vel alia necessitas superueñiret, quę illū īpediret gerere pupilli negotia: tñ tex. distinguit, ꝙ si pupillus, vel infans sit, vel absit, tutor pōt suo periculo sibi adiutorē, decreto iudicis eligere: nam cū non sit tale impedim̄, qđ præstet ltīmam excusationem, vt possit dari curator, qui ex persona sua bona administret, nec ēt pupillus, qui vel absens, vel infans est, possit ꝓcuratorē constituere. l.neq;. C.de proc. aut sibi curatorē petere, lex permisit ipsi tutori, qui aliàs teneretur de malè gestis & neglectis, vt actorē ꝯstituat suo periculo, & iudicis auctoritate: q̃ ita dictus est, ꝙ personā tutoris agat, & pro eo administret.] No. ꝙ infirmitas tutoris est cā, ex qua actor pupillo cōstituatur. Item ꝙ necessitas tutoris ē causa dandi actorem pupillo. Item ꝙ actor debet constitui a iudice.]

a ¶ Aduersa valetudine. i. infirmitate, quę valetudini & sanitati ꝯria est. b ¶ Necessitate. Vt quia longo tp̄e ab futurus est: vel sua maiora negocia hēt ptractare, vel alias similes necessitates, vt ff. de procu.l.filiusfa §.fin. & l.seq.& l.post litem. & ll. sequentib. vsq; ad l. q̃ oia. Et nisi hmōi necessitas sit, non potest ſm quosdam, vt

† Dic ꝙ I mo differunt ſm SYL. Ioā. Fab. quia curator à iudice: actor verò à iudicis decreto constituitur.

Et nota hic varia nomina eorū, qui aliorū fcā agunt: vt actor, vt hic iam dictū est. Item tutor, qui datur pupillis. s̄. de tute. §. Est aūt. Item curator, qui dat̄ adultis, vel etiam furiosis, vel simiib. vt s̄.e. in prin.& §. furiosi. & §. sed & mente captis. Itē ꝓcurator, qui aliena gerit negocia cū mādato, vt ff.de proc.l.j. Item negociorū gestor, q̃ sine mādato gerit, vt j̄.de obl. ex quasi contractu.§. si. Item œconomus, cui res ecclesiastica gubernāda mandatur ab Episcopo cum consensu fratrum vel capituli, vt C.de sacros. san.eccl.l.iubem⁹.ij.& C.de epis.& cl. l.omnes.§. hunc. n. proculdubio. alias est.§.hoc nihilominus.vers.hunc enim sine dubio. Item idem dicitur apocrisarius, vt in auth. quomodo opor.epis.§.si verò non. ibi, præsertim. & §. si vero metropolit. coll. 1.

Curator, Procurator. Negociorū gestor. Oeconomus.

Apocrisarius.

At

¶ De satisdatione tutorum vel curatorum.

¶ Tutores & curatores tenent satisdare, nisi fuerit testamētarij, vł dati ex inqsitione.

NE tñ [a] pupillorū pupillarūve, & eorū, q quæve in curatione sūt, negocia à curatoribus, tutoribusve cōsumantur, [b] vel diminuantur: [c] curet Prætor, [d] vt & tutores, & curatores, eo nomine satisdent. [e] Sed hoc non est perpetuū. [f] Nam tutores te

* ¶ At q valdè differūt, vt patet ī eo. auth. §. neq; vllū. & in auth. de sanct. epis. §. reuerendissimi. vñ colligit̄ ēt. ꝙ apocrisarius est nuncius Papæ vel Epi.] Syndicus. Item syndicus, qui sic græcè dr̄, latinè singulorū dicēs cās, vt ff. de mun. & ho. l. munerū. §. defensores. SYL. * ¶ Syndic' ꝓpriè qs sit declarat Bud. ī d. §. defensores. * Sanè in iure accipit̄ ꝓ defensore vniuersitatis, & q ab ea eligit̄ ad certā cām agēdā, vel defendendā, vt probāt. ll. hic allegatæ.] Qñq; tñ actor & syndicus pro eodem ponuntur, vt ff. quod cuiusq; vniuer. l. j. §. quibus. & §. pe. & l. item eorum. §. actori. Facit ad hoc. ff. de aucto. tuto. vel cur. per totum. Vel ēt dic, ꝙ differunt, vt ibi notat̄. s. in d. l. j. qđ cuiusq; vniuersit. nom. §. qbus.

Continuatio. ¶ De satisdatione tutorū ¶ Ista rub. sic continuatur. Dictū est s̄. de tutorib. & curatoribus, & qa ipsi tenent̄ satisdare, iō videndū est de satisdatione tutorū, & curatorum eorūdem. Por.

* ¶ Adde, ꝙ satisdare propriè dr̄, qui dat fideiussores. l. j. ff. qui satis. cog. fideiussores autem dnr qui pro alio obligantur. j̄. de fideiuss. in princ.]

NE tñ. ¶ Totus iste tit. diuiditur in 3. partes principales. Primò ponit, q teneant satisdare, & q non. Secundò, ꝙ illi qui non tenent̄ satisdare, si satisdant, præferunt̄ socijs in administratione. Tertiò, q officiales teneantur de satisdatione nō exacta, vel nō idonea. Scđa ibi, Sed & si. Tertia ibi, Sciendū. Item prima subdiuidit̄ in duas partes. Nā primo ponit regulā. Scđò ponit duas fallentias. Secunda ibi, Sed hoc. Aret.

SYL. ¶ Casum figurare non expedit. Ponit̄ n. regula, quæ arctat tutoris ad satisdandum: & assignatur rō, ne consumātur aut diminuant̄ facultates pupillorū: a qua excipiunt̄ duo casus, videlicet testamētarij, & rō assignatur. quia fides eorū à patre vel alio dante tutorē est approbata: Itē datiui dati ex inquisitione, qa à iudice sitr fides eorū probata fuit. Iō aūt ltīmi satisdāt, q̄uis approbētr à lege, qa lex approbat gradū agnationis, vel cognationis, ñ mores & qualitates psonarū in eo existētiū. No. tutores & curatores teneri satisdare rem pup. sal. fore. Item ꝙ talis satisdatio est inuēta fauore pupilli, vel adulti. Itē ꝙ testamentarij & dati ex inquisitione, excusantur à satisdatione.]

a ¶ Ne tñ. Dicimus dādos tutores vel curatores rōne ætatis: ne tamen &c.

b ¶ Consumantur. In totum.

c ¶ Diminuantur; pro parte.

d ¶ Prætor. Sic & Præfectus vrbis, & Præses prouinciæ, vt s̄ tit. j. §. ij.

e ¶ Satisdent. rē pupilli saluam fore, vt diximus s̄. de tute. § fi. s. cū fideiussore, vt ff. rem pub. sal. fore. l. nō quasi in princ & ff. de præt. stip. l. prætoriæ la vlt. & ff. de qui satis. cogan. l. j.

** Adde, ꝙ vbi lex requirit satisdationē cū fideiussoribus, omninò adhibēdi sunt, & iō nō supplebit̄ datione pignorū, nec dispositione secus si simpliciter satisdari iubeat. l. j. ff. qui satis da. cog. & gl. in d. l. prætoriæ la vlt. & ita communiter tenetur per Doct. vt attestantur Alex. Sozi. & Ias. in d. l. j.]

f ¶ Perpetuū. i. generaliter verū: aliàs perpetuum. i. generale, vt C. de eden. l. edita. aliàs pro tpe ponitur. s. quandiu vita durat, vt j̄. de verb. obliga. §. at si ita. & ff. pro soc. l. j. vbi de hoc. Perpetuū multipliciter sumitur.

* ¶ Adde, ꝙ verbū, perpetuū, interpretatur

tatur ꝯm subiectam materiam, vt tradunt Docto. maximè Alex. & Iaſ. in l.j.ff.de ſolu.matri. & nos varia exempla poſuimus hic in Côment. ꝯm tñ proprietatem nullã habet tẽpis determinationẽ.l. purè.§.vlt. ff. de exec. do.]

Curatores dati ĩ teſtõ, liberanẽ à ſatiſdando. † aliàs approbata.

a ¶ Probata eſt.Idẽ in curatoribus in reſtamento datis,licet curatores nõ deñt in teſtõ regulariter:tñ ſi dati fuerint, cõfirmanẽ decreto Prętoris, vel Pręſidis ſic ſ. tit. proximo. §.ij. & tunc liberanẽ à ſatiſdando, vt tutores, vt hic,& ff.de cõfir.tuto. l.ſi filio.& l.in confirmando. & l ſeq. & l. vtilitatem.Secus in dato à matre, vt ff. de confir. tuto l.j.ad fi. legis:aliàs.C. eo.tit.j.

Tutor datus a matre in teſtõ, teneẽ ſatiſdare.

teſtõ dati, ſatiſdare non coguntur. quia fides eorum, & diligẽtia,ab ipſo teſtatore† ,pbata[a] eſt.Item ex inq̃ſitione[b] tutores, vel curatores dati ſatiſdatione non onerantur:q̃a idonei[c] electi ſunt. ¶ Si fuerint plures tutores, dati ex teſtõ,vel ex inquiſitione, poteſt vnus offerre ſatiſdationẽ ,& ſolus adminiſtrare, niſi ẽt alius voluerit ſatiſdare. Si aũt nullus ſatiſdat,ille ſolus geret,quem teſtator elegerit, vl maior pars eorũ: & ſi diſcordãt,cogenẽ à iudice cõcordare.h.d.ex l. Teſtõ.ij.cum ll. ſequent. ff. de teſta. tutor.& l.3. ff. de admini. tuto. ¶ Sed ſi ex teſta-

SYL. ¶ Intellige,ꝙ dati à matre cõfirmanẽ ex inquiſitione:dati à patre,ſimpliciter:* Et rõ diuerſitatis eſt ea,q̃ hic aſſert Acc. Sed quo ad ſatiſdationẽ paribus paſſibus ambulant: neutri.n.ſatiſdant.l.j.& ij.ff.de confir.tu.licet diuerſa ratione: nam dati à matre ideò non ſatiſdant, quia cũ inquiſitione confirmati ſunt : dati verò à parẽte, ob rationem in iſto tex.expreſſam.] ¶ Sed quare ſecus?Rñ.quia firmũ eſt conſilium patris, & non matris, vt † arg.infra qui.ali li.in fine.j.reſp. & infra de iniur.§.j. Et ꝙ dicit in teſtamẽto, idem in tutoribus in codicillis datis dicam,vt ff. de teſtam. ture. l 4.(aliàs 3.)& facit ad hoc.C.de epi. audi.l. de creationibus.

† Facit l. 2. §. verba. ff. ad Velleia.

b¶ Item ex inquiſitione, idelt dati à iudice cùm inquiſitione, vt ſupra de Atti.tu.§. ſed hoc iure.

c¶ .Idonei,ſcilicet p̃ſumptione iuris, contra quã non admittitur probatio in contrariũ: ſed ſi contra apparet,tenebiẽ ille, qui dedit,vt ĩ.eo.§. ſciendũ. Sed hoc fallit in curatore furioſi, qui ſatiſdat,ſi nõ hẽat idoneam ſubſtãtiam , licet ſit eum inquiſitione datus. C.de cur. fur. l.ſi §.& ſi qui dem.§.ſi verò non talis .

Curator furioſi & cũ inquiſitiõe datus, ſatiſdare dẽt.

¶ Itẽ fallit in dato ex inq̃ſitione à minore magſtratu:& ita intelligiẽ . §.nos autem. ſ.de Attil.tu.] ¶ Itẽ debent iurare iſti oẽs bene agere , i.non prætermittere vtilia, & non facere inutilia , vt in auth. vt ij qui ob. ſe à q̃b.tutoreh.ha.res.mi.§.ſi.col.6.Si ergo nec teſtamentarij , nec datiui ſatiſdant , eſt . qui erunt illi qui ſatiſdant? Rñ.legitimi:niſi in caſu,ſcilicet patronus liberto,vt ff.de leg.tut.l.ltimos.§.j. Itẽ datiui,quando non fiunt cum inquiſitione,vt C.de auct̃ p̃ſt.l.ſi. & niſi ſatiſdent , non adminiſtrant, vt C de tu.vel cur.qui non ſatiſde. l.j. & ſina.

SYL.

Satiſdatio rib.danda

† Idẽ & ſi cũ inquiſitione, q̃ dãtur à minoribus magiſtratibus.

¶ Dic plenius.ꝙ primo exigitur , ꝙ iudex declaret ipſum eẽ creatorẽ legitimum,& ꝙ ipſe conficiat inuẽtarium,ꝙ ſatiſdet,quòd iuret,vt ſuprà, quòd promittat eum defendere tandem quòd iudex decernat eidem adminiſtrationem, prout latè proſequitur hic Chriſto.]

SYL. §.pe. ſ.de actio.tut.

¶ Et ꝯm hoc ſunt quatuor genera tutorum ſ.teſtamẽtarij. Item legitimi, Item datiui cum inquiſitione. Item datiui ſine inquiſitione,vt dictum eſt.

Tutorum gñra quatuor.

¶ Seq. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primò, ꝙ contutor tenet contutori ſatiſdare , vt in adminiſtratione p̃feratur. Scdõ, quid fiet,ſi nullus ex contu-

Diuiſio.

contutoribus uult satis offerre de indemnitate. Tertiò, quid agēdum, cū tutores discordant in eligēdo. Quartò extendit ad datiuos dictum in testamentarijs. Secunda ibi, Quod si nemo. Tertia ibi, Si autem. Quarta ibi, Idem & in pluribus. Ange.

¶ Caius. pōt figurari. Dubitabat, an pluribus existētib. tutorib', quorum fides uel à iudice, uel à testōre, pari iter eēt approbata, posset aliquis ipsorū ad ministrare, & p̄ferri cęteris: & uidebatur q non, q; a cū eēnt pares, nō uidebatur cadere prælatio inter eos: cuius contrariū

SYL. * † l. ex contutoribus uel cōcuratoribus. nā aliquis extraneus non audiretur l. si nemo. in prin. ff. de test. tu. † aliàs nō est ut.

nistret. Item q pluribus discordantibus coguntur à iudice concordare.]

* ¶ Adde, q satis accipere dicitur, cui dantur fideiussores, ut hic. & l. stipulationū. §. satis acceptio. ff de uerbo. obliga. Item, q satis offerre, idē est, q satisdationem offerre.]

mēto,[a] vel īquisitione, duo pluresve dati fuerint, p̄t vnus† offerre satisdationem de indēnitate pupilli, vel adolescētis, & cō tutori suo, vel cō curatori pręferri, vt solus administret: vel vt contutor, aut concurator, satis offerens pponatur ei, † vt & ipse solus administret. Itaq; per se nō potest petere satisdationem à contutore suo, vel concuratore, sed offerre debet, vt electionem det cōcuratori, vel cō tutori suo, vtrum velit satis accipere, an satisdare.[b] Quod si nemo eorum satis offerat: si quidem adscriptum[c] fuerit a testatore, qs gerat, ille gerere debet. Quòd si non fuerit adscriptum: quē maior[d] pars elegerit, ipse gerere

a ¶ Sed si ex testō. Duo ponit, & unum tantum nunc prosequit, scilicet de testamentario: (i) sed in fine §. dicit de alio. Item hæc eadem in curatoribus pluribus locū habent, vt † ff. de adminiſt. tutor. l. iij. §. hoc quod in tutoribus. Itē q d in legitimis Rñ. idē, cùm

† Immo text. nr aptè decidit.

dicitur ex eo, quia altero offerēte satisdationem, illæ præfertur in administratione: quod ea ratione factum est, ut magis pupillis cautū sit satisdatione præstita j. de fideiuſ. in princi. cū potuerit falli & testator, & iudex: alij autē casus infra positi, clari sunt, & eorū ratio in aperto est, quia q d à maiori parte fit, præsumitur firmius & conducibilius. * Vltimi autem casus ratio ponitur in l. 3 §. apparet. ff. de admin. tuto. q tutela incommodius geritur per plures, quā per unum.] No. q possunt dati plures tutores tam à testatore, quàm à iudice. Item q tutor satisdans, præfertur cæteris. Item q tutor debet offerre satisdationem. Item q existentib. pluribus tutoribus, uni potest decerni administratio. Item q testator potest declarare quem ex tutoribus data sit uelit administrare. Itē q tutores inter se possunt conuenire, quis admi-

sit eadem ratio, ne deterius negocia per plures exerceantur, ut ff. de adminiſ. tuto. l. si plures. §. apparet ergo. Vnde uersus. Segnius expediunt cōmissa negotia plures.

* ¶ Adde tex. ī terminis in l. ltimos. §. in ltimis. uer. an. igiē. ff. de leg. tu.] ADDITIO (1) Immo uttunq; usque ad uersic. q si nemo. Ang.

b ¶ An satisdare. Sic infra de inuti. sti pula. §. sed & si quis.

c ¶ Adscriptū, s. in testō, uel aliter appareat eius uoluntas euidenter, q a teris dixit in satisdatione quis p̄ferri debet: q si non fuerit adscriptum: quē maior pars elegerit, ille gerere dēt.

d ¶ Maior pars. dummodo oēs uelint per unū administrare: aliàs. n. ñ compellerent, sed omnes gerere possunt, si uelint, ut ff de adminiſt. tut. l. si plures. §. fi. & l. u el in partes. † Et no ta hic arg. q stat maiori parti: sic ff de pac. l. iurisgentiū. §. ult. & l. maiorem.

† Reo tñ postulāte unum ex eis eligi, plures simul agere nō pñt, & lit diuide re, & alij geret, fiet diuisio ex teris juni tis per officiū iudicis, argu. l. & puto ff. fa. erci. & l. cōi diuidun. In §. si duo. ff. cōi diu. Ang.

nem.& l.præce.§.fin.& ff. de testi.l.3. §.ij.ibi, aliàs numerus testiũ &c. Arg. cõtra.ff. de serui.rust.præd.l. per fundum. & ff.com.præd.l.fi.

SYL. Sed Doc. intelligunt illa iura, quãdo aliqua sũt cõ munia pluribus vt singulis, quo casu maior ps vni non põt præiudicare, vt tenẽt Doc. post glo. in c. cùm omnes.de cõstitutio.

a ¶ Edicto p̃toris. quod non hẽmus.

b ¶ Partes suas i.se & officiales suos, & milites iustitiæ.

re dẽt, vt edicto [a] Prætoris cauetur. Sinautẽ ipsi tutores dissẽserint circa eligendũ eum, vel eos, q̃ gerere debẽt: Prætor partes [b] suas interponere debet. Idem [c] & in pluribus ex inquisitione datis comprobandum est, idest vt maior pars eligere possit, p̃ quẽ ad ministratio fiat. ¶ Non satisdantibus tutoribus, vel minus idoneæ tenẽt magr̃atus, qui debebat cogere, & eius hæredes. ¶ Sciendum autẽ est, nõ solum tuto

testamentarijs, vt s̃. de Atti.tuto.j.rñ. Diuisio. ¶ Sciendum. Diuidit in quatuor partes. Primò, ꝙ officialis conueniẽ subsidiaria actione. Secundò, q̃n & in quibus casib. teneatur. Tertio ad hrẽdes extẽdit. Quartò ponit nouũ casũ, videlicet ꝙ tutor cogit satisdare. Secũ da ibi, Subsidiaria. Tertia ibi, Quæ gdẽ. Quarta ibi, Quibus cõstõ nibus. Ange.

SYL. * Casus. ¶ Quærebat, ex quo tutores & curatores rem pupilli adolescẽtisq; saluã fo

SYL. *¶ Verius est partes accipi p̃ auctoritate, & officio.l.3. § fin.ff.de admi.tuto. sic accipit ẽt in l.Et suũ.§.fin.ff. de pact.] Sed cur nõ cõmittit fortunę, vt aliàs.C.cõmu. de leg.l. fi.j.rñso, & j̃.de leg. §.optionis? Rñdeo, nõ ita alterius factũ, scilicet pupilli possunt fortunæ committere, vt suum proprium: & concor.huic. ff.de leg.j. hmõi.§.fi.& ff.de vsufru.l. si vsusfructus. §. sed si inter duos. Arg. contra in eo.tit. l. quoties duobus.j.respon.

*¶ Adde, ꝙ glo. communiter approbant Docto.hic, & in d.l.fin. Posset tñ & aliter responderi, ꝙ ideò hic fortè non dirimitur, sed recurritur ad iudicem, quia secus non habet locũ nisi in casibus à iure expressis, vt voluit Bal.in l.meminibus.C. q̃n & quibus quar.pars deb.lib.10. quem sequitur Iaso. in d. l.vlt.in prin.col.2. dicens hoc est cordi tenendum.]

SYL. * An & q̃n iudicio sortis stãdũ sit, & de rationibus legum allegatarum per Accur. vide Iaso. in l.fi.super glo. in ver. fortunã. C.commu. de lega.]

c. Idem. Per omnia, vt s̃. nisi quia hic à testatore nõ potuit scribi q̃s gereret, cũ nihil dixerit de tutela: nam non darenẽ ex inquisitione, si essent

re satisdare tenentur s̃.eo in prin.an si non satisdent, vel non idoneè, negligentia, doloue magistratus, qui satisdationem exigere debebat, is magistratus teneaẽ pupillo, aut adolescẽti? & videbaẽ ꝙ non, q̃a nec cõtraxit, nec quasi p̃xitvt tutor aut curator.§. Tutores, j̃.de oblig.quæ ex qua. contra. naẽ. nec aliquid promisit vt fidei ussor: ꝙ si in administratione officij defecit, videbaẽ potius teneri reipub. q̃ pupillo aut adolescenti: cuius contrariũ deciditur. Visum. n. est reipub. maximè interesse. pupillorũ, adolescentiumq; res saluas esse: & iõ quo magis illis cautũ esset, hãc actionem legislatores prodiderunt, quã ẽt in eorum magistratuũ hęredes intendi posse decreuere. Teneñẽ aũt ex quasi delicto, dum officio suo malè funguntur, & cũ damno reipu. indemnitati pupillorũ & minorũ non prouidẽt.] No. ergo, & tutor & curator ex administratione obliganẽ: & nõ solũ ipsi sed magistratus, qui vel receperunt satisdationem minus idoneam, vel non receperũt. Itẽ ꝙ pares sunt, aliq̃d nõ fieri: vel minus idoneè. Itẽ ꝙ actio subsidiaria transit ad hrẽdes. Item ꝙ qui potest cogi à iudice, potest

res, vel curatores, pupillis, uel adultis, cæterisq; [a] psonis ex administratione rerũ teneri: sed ẽt in eos, qui satisdationẽ accipiũt, [b] subsidiariã actionẽ esse, quæ vltimũ eis [c] præsidiũ possit afferre. Subsidiaria [d] aũt actio daẽ in eos, q vel oĩno a tutoribus uel curatoribus satisdari nõ

test cogi capitis pignoribus.]

a ¶Cæteris. vt furiosis & mentecaptis, ut supra tit. 1. § furiosi. & §. sed & mẽtecaptis.

b ¶Accipiũt, ut magistratus: quod dic; vt diximus .j. c. §. neq; aũt.

SYL. * ¶Expone accipiunt, i. accipere tenentur. * non. n. oĩs magistratus tenet, sed ij tm̃, qui satisdationem accipere obligati sunt, qui tenentur etiam si non exigant, vt hic.]

c ¶Eis, idest pupillis, & similibus.

d ¶Subsidiaria scilicet tutelæ utilis cõtra eũ, qui malum dederit tutorẽ: vel utilis negociorum gestorum, qñ malum curatorem: nam eadem utilis in magistratum datur, † quę in administratorem directa datur, & vsuræ veniunt, vt in prima, vt ff. de magist. cõ. l. si. & C. eo. l. penul.

SYL. * ¶Dic, secundũ Hugo. quòd datur vtilis actio in factũ, vt dixi in Cõm. quæ subsidiaria uocatur, eo q deficientib. aliis remediis conceditur. * l. quoties. & ibi glo ff. de pręs. ver.] Subsidiaria aũt dr̃ aptitudine, ut l. Aquiliæ actio dicitur pœnalis aptitudine, vt infra ad legem aquil. §. his autem. nam nec illa semper, pœnalis est, nec hæc semper in subsidium datur: quia quandoq; agitur, antequam conueniãtur omnes tutores, vt colligitur ex iis, quæ dicuntur in hac gl. circa fi. Quare ad horum euidentiam distingue: aut fuit unus tutor, vel curator, aut plures. Primo casu conuenitur prius tutor vel curator, & postea magistratus, vt hic.

* ¶Adde q non solum conuenitur prius tutor vel curator, verum ẽt eorum fideiussor: quòd si nec ab eo satis exigi potest, tunc demum agitur aduersus magistratum. l. aduersus. C. de magist. conue.]

¶Si verò plures: & tunc aut oẽs gesserunt tutelam, aut curam, aut nullus, aut alter tantum. Primo casu omnes conueniuntur ante magistratum, vt ff. de admini. tut. Lucius. 2. §. penul. & de magistr. con. l. duo.

* ¶Limitatur hæc conclusio secundũ Doct. vt non procedat, quando tutores sunt diuersi ordinis, s. quia vnus sit testamentarius, alter datiuus. d. l Lucius. §. cũ in testamento.]

¶In secundo idem, vt ff. de admi. tuto. l. si plures. In tertio subdistingue: aut fuit diuisa tutelæ administratio per iudicem vel testatorem, aut non. Primo casu pro sua gestione quilibet tenetur, & non pro alterius, & postea magistratus in subsidium. ff. de administ. tut. l. Lucius. §. penul. & C. de diui. tu. l. 2.

* ¶Adde, q licet hæc cõclusio sit vera, non tñ hoc inferri potest ex. d. l. Lucius. non enim apparet ibi diuisionem ullam factam esse per testatorem, vel iudicem: nec tex. ille se fundat in diuisione, sed in eo, quòd ille tutor testamentarius erat, & suspectum alium fecerat: ibi, Non est visum &c.]

¶Sed tñ in quatuor casib. vnus pro alterius parte tenetur, tñ post magistratum, scilicet si tutorẽ vt suspectũ remouendũ non remouit, vel tardè remouit, vel remouendo iura pupilli prodidit, uel nõ exegit satisdationẽ rem pupilli saluã fore, cùm videret eum non soluendo, vt in d. l. 2. C de diui. tute. & ff de admi tut. l. Lucius. §. pen. (Tutor vnus pro altero tenetur in quatuor casibus.)

SYL. * ¶Adde q his casibus prius est conueniendus cõtutor: q̃ magistratus, vt dicunt Docto. in d. l. 2. ** & in specie Sali. col. 2. in 6. q.] ** Intellige primum, & secundũ casum interueniente dolo vel culpa saltẽ leui ipsius tutoris in nõ remouendo, aut tardè, curatorẽ, iuxta tex. in d l. 2. nã alioqui nõ teneret iudicio tutelę l. qc̃qd. C. de arbi. tut. Itẽ ad le quintũ casũ, q ponit p glo. in d l. 2. s. si vnus nõ instruat alterum de eo, qđ alter ignorat ad suã gestionem pertinere.

curauerũt, aut nõ idoneè [a] passi sũt caueri. Quæ [b] quidem tam ex prudentũ responsis, [c] q̃ ex cõstõnibus [d] imperialibus, etiã in heredes eorum extẽditur. Quib. [e] constitutionibus, & illud exprimit, vt nisi caueãt [f] tutores & curatores pignoribus captis coerceantur. [g]

¶ Actione subsidiaria non tenentur, qui tantum dant tutores: sed qui satisdationem exigunt. hoc dicit ex lege 1. §. neque ff. de magist. conuen.

¶ Neq; aũt Præfectus urbi, [h] neque

STL.

pertinere. l. Titium § tutòres. ff. de administ. tut.] Scdò casu conuenitur primo gerens: secundo magistratus: tertio nõ gerens: nisi in dictis quatuor casibus, vbi conuenitur etiam qui non gessit ante magistratum, ut C. de diuisi. tu l. 2. & ff. de admi. tu. l. ẽt. & l. Aemilius. in fi. & l. tres tutores. de hoc diximus in l. 1 ff. de tute. & ratio distra. & in. l. 1. C. de transac. *¶ Vera conclusio est, q̃ siue non fuerit facta diuisio, siue facta fuerit, non tamen à testatore aut iudice, sed ab ipsis tutoribus inter se, potest se pupillus quem velit ex tutoribus insolidum conuenire. d. l. 2. in 1. & 2. respon. hoc tamen fallit in tribus casibus, quos attigi hic in Comm. post Doct. in l. 1 C. de transact.]

ADDITIO. Et nota, q̃ in omnibus prædictis casibus pupillus conueniens tutorem præfertur cæteris creditorib. l. dabimus. ff de priuileg. credi. secus si cõueniat iudicem l. 1. §. priuilegium. ff. de magist. con.

a ¶ Idoneè. aduerbium est: & facit ad hoc. ff. de magistra. conue. l. 1. §. sciendum. & §. exigere.

b ¶ Quæ. scilicet tutelæ actio subsidiaria, vel negociorũ gestorũ, vt diximus.

c ¶ Rñsis, vt ff. de magist conue l. 1. §. sciendum. & l quod ad hæredem.

d ¶ Ex constitutionib. ut C de ma. con. l. 2. & in aliis græcis constitutionibus, sed aliter hæres tenetur, quia de dolo & lata culpa tm̃, aliter defunctus, qui ẽt de leui culpa tenetur, vt ff. de mag. con. l. non similiter.

e ¶ Quibus cõstitutionibus. s. græcis

f ¶ Caueant s. rẽ pupilli saluam fore.

g ¶ Coerceant. Facit ad hoc. ff. de administ. tu. l. 1. primo rñ. & ff. de dam. infe. l. 4. §. 3. & ff. de li. agna. si quis à liberis. §. si quis ex his. & C. de suspe. tur. l 3. & ff de ven. insp. l. 1. §. quid ergo.

*¶ Neque. Casus. Viso, q̃ magistratus in subsidium tenentur, dubitabatur de quibus magistratibus intelligeretur: & videbatur, quòd generaliter de omnibus: cùm enim lex voluerit tutores & curatores satisdare, videbatur q̃ magistratus, q tutores vel curatores darent, quasi ex delicto actione subsidiaria tenerẽtur, si satisdationẽ non exigerent, vel minus idoneam. Quo non obstante respondetur, q̃ neque Præfectus, neque Prætor, neque Præses, neque quisquam alius, cui instar eorum tutores dandi ius cõpetit, ut puta Proconsul, vel Proconsulis legatus, hac actione tenentur: sed ii tantũmodo, q̇ satisdationẽ ex legibus, vel moribus exigere solent: nam cùm hmõi actio quasi ex delicto nascatur, non possunt peccare, nisi ii, quibus incumbit satisdationẽ exigere: quæ quidẽ cura hos maiores magistratus non pertinet, q̃ propter qui si dãr ex inquisitione, lex adeo confidit de eorum electione, ut releuarit sic electos ab onere satisdandi, perinde ac si dati essent testõ a parentibus. §. 1. s̃ eo. sin autem dãt sine inquisitione, solent satisdationis exactionẽ minoribus magistratibus mandare. l 1. §. si curatores. ff eo.

h ¶ Neque. Vrbi. s. Romanæ, per excellentiam. vt s̃ de iure nat. §. sed quoties. Item facit ad hunc. §. ff. de magistr. con l. 1. Sed contra est. ff. de admi. tuto. l. Aemilius. Sed distingue tria genera iudicũ. Quidam possunt dare tutorẽ, & non exigere satisdationem, de quibus hic loquitur, Alii & dare, & exigere,

de

- de quib. ibi dicit †Alii exigere, & non
- dare. vt tabelliones, & aliquis miles iu
- stitiæ, cui talia committuntur, & isti te
- nentur in subsidium, vt s. de atti tu. §.
:- pe & C. de magistr con. l. fi. Item æsti:
o- matores pri·
ut monii pupillo
is rum, propter
d quorum pra-
.. uā æstimatio-
te tionē viliores
ue fide:ussores ac
yn cepti sunt, vt
ut ff. de mag. cō.
§. l. 1. §. diuus. q
m erant dandi ꝓ
rei qualitate,
lis, ut ff. de in ius
a vocan. l. 1. & q
ul, satisd. cog. li ve
Pro ro. §. 1.
is, * ¶ Adde tex.
tus apertum in l.
ti, cum ostendi·
eius mus. §. ulti. de
qui fideius. tut. Et

Prætor, neque Præses prouinciæ, neque quisquā † alius, cui tutores dādi [a] ius est, hac actione tenebitur; sed ij tantummodo, qui satisdationem exigere solent.[b]

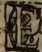
¶ De excusationibus tutorū, uel curatorum.

¶ Tres liberi Romæ, & quatuor in Italia, & quinq; ī prouinciis, pstant excusationē à tutela, vel cura. Adoptiui verò nō computātur. Nepotes verò in locū filii vocātur. Nec liberi mortui computantur, nisi ꝓ rep. decesserint. Ange.

Excusant aūt tutores, & curatores ex variis causis:

iu- nota. q in relatione facienda per eius
i pro modi æstimatores, seu approbatores, re
uto- quiritur partis citatio, ut concludit Ro
dare man. consilio 72. Circa primum. in
nt. l. princip.]
e tu- a ¶ Dandi, s tantum.
: cur. b ¶ Solent. aliàs debent: sed isti nec
b ijs. debent, nec solent, ut diximus.
* ¶ Legendum, solent ut ostēdunt hic verba Theophylis intelligit. n Impe. eos, qui vel ex lege, vel consuetudine cautionē exigunt, ut sunt magistratos municipales. Defensores ciuitatum, iuridicus Alexandriæ, & cæteri eiusmodi minores magistratus.]
tinua ¶ De excusationib. tuto. vel curato.
¶ Nunc dicit qđ s. quibus modis tut. fi. §. fi. promisit. Accur. Vel sic: Supra visum est de tutoribus & curatoribus, verùm quia ij varijs ex causis excusari solent, iō meritò subdit de excusationibus tutorum & curatorum. Porcus.

Diuisio. SYL.

Xcusantur. ¶ Diuidit hic ti. in 16. partes. In prima ponitur, qualiter quis ob numerum filiorum excusetur. In secunda, ob negocia publica. In tertia, pp iurisdictionem. In quarta propter litem præcedentem. In quinta pp numerū tutelarum In sexta propter paupertatem. In septima ꝓpter infirmitatem. In octaua propter imperitiā literarum. In nona ꝓpter inimicitias. In decima propter cōtrouersiā status. In undecima propter ætatem. In duodecima ꝓpter militiam. In 13. propter studium artiū liberalium. In 14 infra quantum ips possit quis proponere excusationē. In 15. qualiter quis excusetur a cura pupilli sui vel vxoris. In 16. q falsa excusatio non ꝓdest. Partes de se patēt.

¶ Casus in toto hoc titulo nō potest aliter figurari: sed bñ possunt assignari rōnes priuilegiorū, pp quæ datur excusatio: ideo in hoc tm, loco casus, instabimus: uerba enim, & sensus clarissimi sunt. Dicitur ergo, q numerus : axatus in tex. præstat excusationem: circa quod aduertas, q quò ad numerum non est ratio, quare magis tres, q̄ quatuor, vel sex posuerit: qa hmōi sunt positiui iuris. l. j. §. pueritiam, & ibi glo. ff. de postu. Sed rō priuilegii filiorum est occupatio propria circa suos filios. Item fauor reipu. expedit. n. ciuitatē, & prouincias repleri hominibus. l. 1. ff. solu mat. vnde inuitantur ad generationem pp huiusmodi immunitates: & hinc est, q arrogati & adoptati præstant generanti immunitatē, non patri ciuili. * quia occupatio, q̄ quis propria culpa incurrit, sibi debet imputari. c. damnum. de regu. iu. in 6. Itē quia quò ad patrem adoptiuum respu. alium ciuem non habet, sed eundem ab alio genitum, cui decet q p-

stet

ftet ex excusatione.]& emancipatus si militer numeratur in numero filiorũ. * Nepotes aũt iõ non prosunt auo, nisi patre defuncto, quia dum pater viuit, ipsi genitori prosunt. Non. n. lex voluit in hac cau sa quempiam duobus prodesse, vt in exemplo nepotum ex filia licet videre, q auo non annumerantur inter liberos, ut excu setur a tutela vel cura, propterea quod patri, qui illos patriæ genuit, prosunt. Rõ autem, quare defuncti non prosint, est, quia cessat ratio occupationis, itẽ & cã fauoris, cùm respub. opera illorum uti amplius non possit. Aliud tñ statutũ est in iis, qui in acie pro patria occubuerũt, ex ratione in tex. relata. Quod verò non idem numerus filiorũ vbique excuset, ex eo potest videri inductum, q respu. magis uteretur opa ciuiu, q̃ Italorũ: & magis Italorũ, q̃ prouincialiũ in dandis nominibus militiæ: idcoq; maiori fauore prosecuta est eos, qui suis necessitatibus facilius & sæpius succurrerent.] No. quot liberi excusent à tutela. Item quòd emancipatus iure ciuili quo ad hoc connumeratur in numero filiorũ. Irẽ q tutela est munus publicum. Item q filius legitimus tantum non præstat excusationẽ patri legitimo tantum, sed natu rali. Item quod nepotes succedunt in locum filii. Item solos uiuos numerãdos. Item quòd defuncti in bello pro republica uiuere creduntur per gloriam, & de eis idem quod de uiuis iudicantur quo ad beneficium patris.]

a Propter liberos superstites & incolumes, ut ff. de uaca. mu. l. 2.

*q Adde, liberos esse debere legitimos & naturales. l. 2. ff de excusa. tu.]

b Emancipati. nisi pater filio emancipato curator petatur: tunc enim non excusatur a cura emancipat i, ut ff. eo. l. amicissimos. §. si †Vel dic, q licet faciat contra stimulos naturales, tamen

† aliàs tamen.

†Et ista est uerior secundũ Angeli q a beneficium quod hẽo p p te, non debeo ut contra te, saltem vbi tu particípas de eodem secũdum Chr. per l. si iudex circunuẽto. ff. de mi. aliàs secus ut in d. l. amicissimos.

Plerunq; † autem ppter [a] liberos, si ue in ptãte sint, si ue emancipati. [b] Si. n. tres liberos supstites Romę [c] qs habeat, vel in Italia quatuor, vł in puincijs [d] qnq; à tutela vel cura potest excusari, exemplo cæterorũ numerum. [e] Nam & tutelã, & curã,

bene potest, ut ibi innuitur.

*q Add, q iste intellectus est uerissimus, quicquid dicãt Iac. de Are. & Bar to. vt apertè probatur ex verbo oportere, ibi posito, & declarat optimè Bal. ibi.]

c Romę Hoc est in ciuitate Romana, & vsque ad centesimũ milliariũ, vt ff. de off. p ur. l. 1. §. cum vrbem.

*q Adde, q in §. cum urbem. extenditur ut bis appellatio, non Romæ: idque ea rõne, q Principis beneficia latè sunt interpretanda. l. fin. ff de consti. Prin. q̃ interpretationem non reor in hac materia admittendam, tan quam restrictiuam cõmodi pupillorũ.

d In prouincijs. Sed nunquid illæ prouinciæ, quæ aliàs habent ius Italiæ, & hoc habebunt: Rñ. nõ. quia illud pp tributa cõceditur eis, ut ff. de cẽs. l. 1. & fi.

*q Ad interpretationem huius gl. vide omnino Alcia lib. 2. dispunct. c. 21. ubi pulcherrimè disserit, quale esset ius hoc Italicum, quæ commoda afferret, & quam multis nationibus olim fuerit concessum.]

q Quæ autem dicantur prouinciæ, & unde, docet Alcia. in l. notionem. § cõtinentes ff de uerb. signi.]

e Munerũ, id est onerum ciuilium, ut decurionatus: secus si patrimonii sit onus, ut ff. de uaca. mu. l. sextumdecimum. §. numerus. & §. quæ patrimoniorum. & in l. his onerib. i. respon. & C. qui num. liber. l. 1. lib. 10.

q Tunc enim exigitur maior numerus secundum Barto. in l. semper. §. 1. ff. de iur. immu.]

** Adde q munera ciuilia & munera publica pro eodem supponunt. l. fi. §. hęc. ff. de mun. & hono. præterea scire oportet, q glo. errat dicens, q hic numerus filiorum excusat in decurionatu, nam decurionatus est honor l. à decurionatu. ff. de uac. mu. constat q; hũc numerũ non excusare ab honoribus, sed solũ à muneribus ciuilibus. l. 2. §. 1. co.

SYL.

SYL.

eo.tit. de uac. mu. & ideò aptius poneretur exemplum in muneribus personalibus, de quibus meminit l. j. & vlt. ff. de mu. & hon.] Itē secus in honoribus, ut ff. de uac. munc. le. ij. §. numerus. & l. in honorib. † Itē secus in oneribus, quæ honori inhærent, ut ff. de uac. munc. le. sextum decimum. §. numerus.

† Ab eo tamē excusant 12. liberi, vt tenet glo. in le. si qs decurio. C. de decu. li. 10. quā approbant Angel. & Bar. hic licet glo. in leg. j. C. de ijs qui nu. lib. dicat, ꝙ requiruntur. 16.

placuit publicū [a] munus esse. ¶ Sed adoptiui liberi nō prosunt:[b] in adoptionē aūt dati, naturali[c] patri prosunt. ¶ Itē nepotes ex filio ꝓsunt, ut in locū pris[d] sui succedāt: ex filia, nō[e] prosunt. ¶ Filij aūt superstites [f] tūm ad tutelæ uel curæ muneris executionem ꝓsunt, defuncti [g] aūt non prosunt. Sed si i bello amissi sunt, q̄situm est, an prosint. Et constat eos solos pro-

rogatis, ex rationibus in positione casus adductis.

c ¶ Naturali pri. Licet adoptiuo non ꝓsint, ut supra proxi. respon. † & secū dū hoc puncta ibi, dari. Vel dic, dati in adoptionē naturali patri, idest auo uel proauo, prosunt, scilicet arrogāti: cùm trāseant in familiā eius, ut supra de adopt. §. sed hodie. in fin. §. & §. seq. & secū dum hoc fiet hic mentio illius noui iuris, & punctabis ibi, naturali patri.

† Hæc verior.

a ¶ Publicum. Auctoritate: nam datur in uitis, ut C. de decu. l. nullus. li. 10. & facit. ff. de uerb. signi. l. pupillus. §. munus & l. munus ꝓpriè & ff. de mu. & ho. l. j. §. illud. Sed ꝯ. ff. eo. l. athletæ. § tutela Sed nō est publicū munus (ut ibi dr̄) vtilitate, licet auctoritate, ut hic dr̄, sed vtilitate publicū est secundariò, q a expedit reipublicę, &c. ut supra de ijs q sunt sui vel alieni iuris. §. fi. Itē contra. ff. eo. l. spadonē. §. q accepit. & l. nō tm̄ §. non ola, Sed licet ibi generaliter remissionem publicorū munerum habuit, tn̄ in generali remissione non continetur tutela uel cura fauore publicorum & adultorū † sicut & alias de generali dicto quędam excipiūtur, vt ff. de leg. 3. l. vxorem. § felicissimo. & ff. de procura. Pomponius. 1. respond. & ff. de lib. leg. l. Aureliano. §. Caius.

*¶ Adde ꝙ regula, quæ habet, ꝙ dispositio generalis, generaliter est intelligenda, limitatur in 15. casibus de quibus hic in nostris Commen. uberrimè disseruimus.

† Et sic generalis immunitas non extenditur ad munus publicum auctoritate & utilitate priuatæ. SYL.

tū: & ita nec ad reale ordinarium, sed extraordinariū sic, ut notat Bar. & Dy. in d. §. qui accepit. SYL.

b ¶ Non prosunt. Et hoc dico ad executionem m; sed bene acquirebant ei. s. patri adoptiuo, ut hic, & ff. de ua. mu. l. sextumdecimū. §. adoptiui. maximè hodie cū nihil ad patrem adoptiuum trāseat, ut s̄. de adoptio. §. sed hodie.

*¶ Intellige istū tex. generaliter. tam in adoptatis à quocunque, quā in arrogatis, ex rationibus in positione casus adductis.

d ¶ In locum patris. Apparet quòd eo mortuo tantū prosunt: eo autē uiuo, nō prosunt, ut hic, cùm dicit, in locū patris &c. & l. ij. §. non solū. ff. eo. & C. de ijs qui numero lib. l. iij. lib. 10. Sed nunquid oēs loco vnius cōputantur? Rñdent quidā, ꝙ nō. Sed cōtradicūt leges expressè: nā loco vnius, numerantur quotcunque sunt, ut in græca lege. ff. eod. l ij. §. quotcunq; nā etiam in successione loco vnius cōputātur, ut infra de hære. quæ ab intesta. §. cū filius, ar. ff. de contratabu. l. j. § .j.

ADDITIO. Hoc est mirabile, cū auus habeat curā & onus alēdi eos: sed rō est, quia prosunt patri suo, & non debent prodesse duobus. Ioan. Fab.

** Rō, quare loco unius cōputēt̄, est, quia non sensit respub. beneficiū ab auo nisi ex generatione unius filij.]

e ¶ Non prosunt. Quia nō sunt in pōtte sua, ut s̄. de pa. po. §. fin. hæc ratio non est bona, ut supra eo. in prin. dicit enim de emancipato: unde dicas, ** non prosunt auo materno, q a alij † prosunt, ut C. qui nu. libe. l. v. & l. fin.

** † idest patri, uel eo mortuo auo paterno.

f ¶ Superstites, idest uiui.

g ¶ Defuncti. Idem & in non natis licet conceptis: quia quo ad hunc casum non sunt pro iam natis. vt ff. eo. l. ij. §. qui autem in uentre.

** Ratio

** Rō est, quia non habentur pro iā natis, ut alij prosint, sed solū quo ad eorum commodum. l. qui in utero. la. 1. ff. de sta. ho.]

a ¶ In acie. s. Principis, ut s̄. de adop. §. fœminæ.

*¶ Adde, in acie amissos etiā eos dici, q accepto vulnere in conflictu, alibi propter illud vulnus periere. l. j. §. ij. ff. de in cen. rui. nau.]

b ¶ Per gloriā uiuere. Nota mortuum viuere per gloriam, ut ff. ad l. Aqui. l. qua actioné. §. si quis in colluctatione. Et ꝓ qs fingit mortu', q uiuit p vituperiū, vt deportati, vt ff. de cōtrata. l. j. §. j. & §. pe. i fi. & ff. de do. inter virū & vxo. l. cū hic. §. si donatot. (alias. §. si seruus.) ubi seru' uiuit, & tñ ꝓ mortuo reputatur quo ad ius ciuile, vt ff. de re iud. l. quod attinet & l. seruitutem.

¶ Præclarè Cic. Philipp. 9. His enim (inquit) maiores nostri, q ob répub. mortē obierūt, pro breui vita diuturnam memoriam reliquerunt.]

desse, qui in acie [a] amittunt. Ij enim qui pro republica ceciderunt, in perpetuū per gloriam uiuere [b] intelliguntur.

¶ Administrans res fisci excusatur à tutela durante administratione. h. d. ex l. administrantes. ff. eo.

¶ Item D. Marcus in Semestrib' [c] rescripsit: eū, q res fisci administrat, à tutela vl cura, qua diu administrat, [d] excusari posse.

¶ Absens cā reipublicæ, à tutela uel cura noua in totum excusatur: ab antiqua autē, durante absentia. h. d. ex. l. non solū ff. eo. Are.

Semestres quid.

c ¶ In semestribus. Idest in sex mēsibus, q. b. dabāt operā studio. Nā alternis sex mensibus dabant operam Imperatores bello & studio, ut ff. d orig. iu. l. ij. §. ex ijs. i prin. vltimæ cartæ. vel dic, ꝙ nomen erat libri illis sex mensibus compositi: qd in idē recidit.

SYL. ¶ Tu dic, ꝙ sicut annales dicebātur ex eo, ꝙ anni vnius res gestas continerent: ita semestres libri, * in q. b. sex mēsiū rescripta, cōstōnesq; descriptæ erant. Hos D. Marc' scripsit. ut hic & in le. pactū. ff. de pact.]

d ¶ Administrat. Quj dicitur procurator fisci, & facit ad hunc §. supra de cur. §. item loco.

** Extende ad omnes, quibus Princeps curam alicuius rei propriæ, vel publicæ cōmisit, ut sunt exactores tributorū, pfecti annonę, pfecti vigilū, mensores frumentarij, rationales.]

ADDITIO Idem si administrat res aliorum Principum. lo. Fab.

SYL. ¶ Itē diuus. Casus sic figuratur. Quæsitum fuerat, an administrans res fisci excusaretur à tutela: & videbať ꝙ non, quia cùm tutela etiā ipsa sit munus publicum, vt supra ostensum est, non uidebať impediri ex alio munere publico. Sed cōtrariū dr ex eo, * qa fieri non posset, quin dū rebus pupilli vel adulti operā daremus, fiscus in multis læderetur: & econuerso: quæ ratio traditur à Theophylo in Insti. Græcis.] Not. ꝙ procurator fisci, durāte eius officio, excusatur à tutela. Itē ꝙ cessante cā impedimenti, cessat immunitas. Item ꝙ vtilitas publica auctoritate & utilitate, præfertur publicè auctoritate, sed non vtilitate.]

*¶ Item qui. Casus positio clara est. & ratio ipsius est, quia si quis & pupillaribus, & publicis rebus vellet vacare, necessariò aut pupilli, aut reip. res negligētius curarent. vt dictū ē in pce §. vel dic (vt aliàs dicebā) ꝙ tutela respicit vtilitatē publicā scdario, in exemplo aūt huius & præced. §. vertitur vtilitas publica principaliter, & iō tutelæ præpōderat]** Ideo aūt susceptā iam tutelam finita absentia, recipiunt statim, nec anni vacationē habent, qa ius reponit illos in eo statu, in quo erāt añ absentiā, nec priuilegiū illud vacationis anni tributū à lege simpliciter tū ad resumēdas vires, tū ad curā suarū retū instituendā, in præiudiciū tutelarū iam susceptarum operatur, SYL.

operatur, q a immunitas à tutelis eatenus im uires hêt, quatenus nominatim priuilegium indultũ est. l. non tm. §. non oĩa. iuncta. l. spadonem. §. qui accepit. ff. eo. tit.] No. q absentia causa reipub. præstat excusationē à munere de nouo delato: secus ab antiquo. Itē q durante absentia datur curator.]

a ¶ Absunt. uel absfuturi sunt, ut ff. de proc. l. filiusfamilias. §. fi.

† Pro quã diu. sic l. ADDITIO. j. in prin. Quia parla ff. de ope. nō. nun. Quia parla sunt esse, uel de proximo sperari. l. pe. ff. de test. mil. Are.

* § Abesse rei pu. causa qui dicant, liquet cùm ex multis alijs legibus, tũ ex l. Itē ij. ex. l. Reipublicæ. ex l. Abesse. & seq. ff. ex q b. cau. maio.]

Milites à bello missi quotannos excusationis habent.

b ¶ Excusant. Hoc primũ responsum loquit, q ñ eo existente in absentia rei publicæ cã, datus fuit tutor, uel curator: quo casu, perpetuo excusat si p uiginti annos militauerit, uel cõpleuerit militiæ spatiũ, & nõ ignominiose missus est. Aliàs q. j. quinquenniũ missus est: puta quia infirmus, nullã habet excusationē: q post quinq; annos, hêt annũ: q post octo annos, hêt bienniũ: qui post duodecim, hêt trienniũ: qui post sexdecim, hêt quadriennuiũ: qui post uiginti, excusationē perpetuam hêt, ut dictũ est, & ff. eo. sed & milites. § j ij. & iij. & iiij. & v. & §. quandoq; usque ad §. qui sũt post.

c ¶ Excusantur. Si hoc postulauerint prius & ēt aliũ actorē uel curatorem petierint, aliàs nõ, ut C. si tu. reip. cau. l. j. & ff. de admi. tut. tutores. §. q se.

SYL. ¶ Et q potestatē. Casus non figurat & rō clara est fundata in administratione principaliter publica Not. summarium. Item q multa impediuntur facienda, quæ facta tenent.]

¶ Item q reipublicæ cã absunt,[a] à tutela, uel cura excusantur.[b] Sed & si fuerint tutores, uel curatores dati, deinde reipublicæ causa abesse cœperint, à tutela, uel cura excusantur, [c] quatenus † reipublicę cã absunt, & interea curator loco eorum datur: q, si reuersi fuerint, recipiunt onus tutelæ. Nam nec anni hñt uacationē, ut Papinianus li. v. Rñsorũ scripsit: nã hoc spatiũ hñt ad nouas tutelas uocati.

¶ Hñs publicam ptãtem, a tutela hêt excusationē, sed nõ à iã susceptã. h. d. ex l. non tm. §. sane ff. eod.

¶ Et qui potestatem [d] aliquam habent, se excusare pñt, ut diuus Marcus scripsit: sed [e] susceptã tutelã, deserere non pñt.

d ¶ Et qui potestatē. Vt quia sit Præfectus uigilũ, uel annonæ, ut ff. co. l. administrantes. & similes qui potestates uo cãtur, ut C. de mo. mult. leg. eos. secus si sit circa lat° Principis: cœptam enim non cõplebit, ut ff. e. iurisperitos.

SYL ¶ Dic potestatem, idest publicum magistratum. l. potestatis. ff. de uerb. signific.

* Sed in l. eos. pcõsularis potestas interpretanda est imperium, & auctoritas Proconsulis.]

e ¶ Sed suceptã. ut supra proximo. §.

* § Rõnē diuersitatis inter absentem cã reip. & magistratũ, circa tutelã iã susceptã, hanc esse cēseo, q a q reip. cã absunt, plerunq; interim quicq̃ rem suam agere prohibentur. l. legatus. ff. de lega. quæ phibitio nõ cadit in gerentibus magistratũ, & idcò nõ mirũ, si legislator ipsos reipub. causa absentes ob huiusmodi incõmodũ releuauerit interim ab onere tutelæ iam susceptæ. l. eũ qui. ff. de iureiur.]

* § Itē p. Casus est clarus. Ratio dubitandi poterat esse periculũ substractionis instrorũ pupilli, cæteraq; alia, quæ referunt ab Imper. in auth. ut il, q obli. phi. se ha. res mi. in prin. ex quibus uidebatur, q tutor, uel curator non solũ excusandi essent, sed remouēdi: cuius cõtratiũ decidit, nisi de omnib° bonis, uel hæreditate ꝯtro uersia existat, quia tunc quasi de ca- SYL.

pite agitur, capitalesq; excitantur inimicitiæ, ob quas etiã quis excusat à tutela. §. inimicitiæ. j. eo. & id, puidẽdũ fuit, ne ex hoc tutor moueret ad subtrahendũ ipsi pupillo iura sua : at in cæteris litibus aliud placuit, q̃a nemini tã impiũ forè creditũ est, ut cũ tãta existimationis iactura, fraudulẽter in rebus eorũ, qui suæ fidei essẽt cõmissi, uersaretur: pinde cũ usus postea docuisset, ob lites quoq; leuiores nõ raro pupillos, adultosq; suis facultatibus spoliari à tutoribus, & curatoribus, nouissimè hæc regula per supradictum auth. correcta est.] No. q̃ põt esse lis inter pupillum & tutorẽm, durante tutela: itẽ q̃ ex maxima lite ẽt ciuili finitur tutela. Item q̃ q. hæreditatis pupilli maxima est, & æquiparatur q. de omnibus bonis, cũ uerisimiliter nihil habere possit proprium, qui acquisiuit patri, illucusq; quicquid quæsiuit.]

† quia eas affectasse uř l. spado né. §. ule. ff. eo.

a Nisi fortè. immo & sine fortè: vel ẽt si de maiori parte bonorũ pupilli sit cõtrouersia, ut ff. eo. l. pp litem. 1. respon. & facit. C eo. l. si ut allegas. & §. de aucto. tuto. §. fin & C. q da. tuto. poss. l. creditorem. sed hodie non põt creditor, vel debitor, esse tutor, ut in authen. ut ij. qui oblig. per §. j. col. vj.

* Adde, q̃ dicta authen. nõ hẽt locum in creditore modicæ summæ, secundum glo. Bar. & alios in auth. minoris C qui da. tuto. poss. & latissimè Marsil. consi. 103. nu 29.

b Hereditate, s ipsi pupillo à patre delata, uel à quocũq;, nõ curo: pp magnitudinem. n. litis ponit de hęreditate

¶ Propter litẽ, q̃ quis hẽt cũ pupillo, non excusat à tutela, nisi sit omniũ, uel maioris partis bonorũ. h. d. ex l. pp. ff. eod.

¶ Item propter litẽ, quam cũ pupillo, uel adulto, tutor uel curator habet, excusari non põt: nisi fortè[a] de omnibus bonis, † uel hęreditate[b] controuersia sit.

¶ Tres diuersæ tutelæ nõ affectatæ, donec durãt, præstant excusationem. hoc dicit ex l. tria. ff. eod.

¶ Itẽ[c] tria onera tutelæ ñ affectatę, uel curæ pstãt vacationẽ q̃diu administrãtur: ut tamẽ pluriũ pupillorũ tutela vel cura eorundẽ bonorũ, ueluti fratrũ, p una cõputetur.

** Intellige tex. nłm de hæreditate paterna indifferenter, siue in ea contineat tota, maiorve pupilli substantia, siue nõ, l. si pupillũ. ff. eo. & nõ plerũque oĩa pupilli bona in hr̃ditate přis cõsistũt, hucq; ueluti q̃ frequentius eueniat, legislatores respexere. l. nã ad ea. ff. de legi. in reliquis aũt litibus despiciem* utrũ cõtrouertatur de omnibus bonis, aut plurima eorũ parte. d. l. propter. ff. eo. unde rectè Sali. interpretatur. d. leg. si ut allegas. in hæreditate, in qua agatur de maxima parte bonorũ pupilli.]

* Idẽ in quæstione status, ut notatur in §. item is. j. eo. nam controuersia status mortis accusationi æquiparatur, ut ibi inquit Accur.]

* Itẽ tria. Casus apertus est, & nõ ipsius est difficultas rõnum cõficiendarũ, l. si is q. §. fi. ff. eo. & ne multitudine negociorũ tutore onerato, res pupillares male administrentur: quæ rõ cessat in tutela cõplurium fratrũ, qui idem hẽnt patrimonium: q̃a, ut ibidem dicit, non numerus personarũ, sed diuersitas pr̃imoniŷ diuersæq; rõnes conscribendæ expendi debẽt. Affectatæ aũt tutelæ, uel curę, ea ratione non prosunt, quia q̃ sponte, & uolẽs oneri se subiecit, nõ est illi succurrẽdũ. l. ij. §. si quis tñ, & §. fi. ff. si quis ca. & c. damnum. de reg. iu. in 6. No. q̃ affectatum onus non excusat. Item q̃ tutor plurium pupillorũ fratrum dicitur tutor unius tutelę tantum.]

c Itẽ tria onera. Nota, dicit oneras quatuor. n. posset habere tutelas, quę sibi excusationẽ nõ darent, si sint le-

nes

SYL.

ues uel leuissime † ut hic. † Itē nota q dicit, tria onera: tres. n. posset habere, & tñ pro una cōputātur, puta fratrū, ut sequit. Nō enim numerus pupillorū plures tutelas facit, sed patrimoniorū separatio, ut ff. eo. tria. & l. si is. Item qd̄ dicit non affectatæ: nota, nā si dedisset operam. & sic affectasset eas habere non prodessent, quia non uiderent onerosæ, ut & aliàs qui data opera rei publicæ causa abest, ut ff. ex quib. cau. maio. l. & q data. & facit. ff si quis cau. l. ii. §. simili. & ff. ad leg Corne. de fal. l. uxori. §. j. iuxta illud: Hoc portat leuiter, q d̄ portat quisq; libenter. Item hæc tria onera in domo una esse sufficit: ut si pater uel filius gerat, omnes excusentur: sed non computent̄, si ob alium tutorem teneant̄, ut ff. e. l. diximus. §. fi. & l. seq. & ff. de ritu nup. si qs tutor. **Adde, q etiā una tutela, si tā diffusa & negotiosa sit, ut pro pluribus cedat, excusat ab onere scd̄æ tutelæ, nā in his excusationibus attendit̄ ad difficultatem administrationis. l. si is qui. uer. cæterum. ff. eo.] Item honorarius hoc nomine nō cōputatur, ut ff. eo l. spadonem. § si ciuitatis.

† q a eas affectasse vt̄. le. spadonem. §. ult. ff. eod. † Itē si altera ipsarū, uel etiā quarta superueniēs sit breui tēpore finiēda, puta j̄. semestre, l. non tantum. § prin. ff. e.

¶ Paupertas, & infirmitas, propter quam quis nō potest proprijs negocijs supesse, excusant. h. d. ex l. paupertas. & l. non solum in fi. ff. eo.

SYL. *¶ Honorarius tutor est, q honoris tantum gratia datur, non ut administret. l. iij. § si parens. ff. de admi. tut.]

ADDITIO. Itē duæ excusationes imperfectæ diuersi generis, puta duæ tutelę cū duobus filijs, nō faciūt unam plenā. l. excusat. § amplius. ff. eo. Ang.

SYL. *¶ Sed & pp. Casus clarus est, & in utroq; casu ratio exprimitur in tex. Noluerunt. n. ll. quempiam obligari ad impossibilia, & pręterquā q satis inhumanum esset, ut q suo labore victū sibi q̄rere necesse hēt, aliena negocia suis posthabitis agere cogeret, tū ēt dānosum esse pupillo hunc habere, q a uel segniter res ei' gerere p̄ inopia, uel nō ex fide. l. pe. ff. eo. quæ rōnes militāt etiā in casu aduersæ ualetudinis. Quid. n. tā impiū excogitari posset, q̄ si is, q nę suis qdem negocijs superesse pōt, aliena curare cōpelleretur cū summo etiā pupillorū dānō. No. q paupertas nō præsumitur, sed debet probari. Itē q præstat excusationē à † munere publi. Itē q non oīs mala ualetudo pręstat excusationē, sed ea propter quam suis rebus superesse non pōt.

¶ Sed & pp paupertatē excusationē tribui, tā diui † Fratres, quā per se diu' Marcus rescripsit, si quis impare[a] se oneri iniūcto possit docere[b]

† & M. Anton. & L. Verus.

*¶ Adde, quòd in pluribus alijs casibus fauetur paupertati contra ordinarij iuris regulas, quos uidere est relatos apud Alcia. li. j. de uerb. sign. qd̄ tamen limita non habere locum, ubi quis incidisset in paupertatem culpa sua: quæ ordinata esset ad casum paupertatis. nam tunc nusquam ei subuenitur. l. bona fides. ff. de pos. l. pet. de iu. do. & tradit Alex. latè in l. quāuis, sol. matr. nisi alràs fame periturus esset, ut ait Alex. ubi s̄. & Dec. in c. Pastoralis. §. uerum. col. iij de ap.]

a¶ Imparem. i. si non habeat tātum in bonis, quantū & pupillus, cui dat̄ tutor, ut hic, & ff. eod. l. paupertas. aliàs aūt dicitur pauper, q nō habet quinquaginta aureos in bonis, ut ff. de accu. nōnulli. Vel dic uerius eū esse hic pauperē & imparem oneri, q hic laborib' est implicatus pp. paupertatē, ut tutelæ superesse nō possit, cū fortè in agro eū tota die esse oporteat. Nec enim placet prima expositio, cū hoc munus magis obsequio psonæ, quā in aliqua erogatione consistat: unde paupertas talis nō nocet, dummodo possit superesse tutelæ ut ff. de mu. & hono. cura. § inopes. & j̄. titu. j. §. fin.

Paupertas aliqñ noñ excusat à tutela.

¶ Adde cōiter teneri, paupertatē distingui arbitrio iudicis, attēta qualitate psonarū, & pāimoniorū, nisi aliter nominatim cautum sit, ut per doct. in l. si constante. in i. q. Bar. ff. sol. mat.] SYL.

b ¶ Docere, idest probare.

a ¶ Aduersam ualetudinē. Vt si ē surdus, uel mut⁹, uel ppetua ualetudine detentus, ut C. qui mor. l j.q morbus ꝑpetuo durauerit, excusat: sed furor nō excusat, sed interim curator daī: ſm 1o. ut ff. eod. l. nō solū §. si. & seq. duabus ll. vſq; ad §. sūt & alij. Sed qui dā ex supradictis, etiā si uelint, nō admittūtur: ut surd⁹, & mutus, ut ff. de tu. l. j. §. pen. & §. fina. Quare dic, ꝙ quantū ad eos impropriè ponit excusatio, ut ī. eo. §. minores.

¶ No. ignorantiā literarū excusare à munere publico. Item ꝙ q̄uis sit q̃s diligens ad administrandum negocia, si nesciūt literas, reputaī insufficiens muneribus publicis.]

Literarū ignorantia, an excusat à tutela.

† Intellige suā nō ēt suorū, ut pfis, & filiorum, quia tunc non excusatur, sicut nec ab alijs muneribus p̄sonalib. l. ult. C. qui morbo.

¶ Item pp aduersā [a] valetudinē, † pp quam ne suis quidem negocijs interesse p̄t, excusatio locum hēt. ¶ Qui literas nescit, a tutela excusaī, tametsi aptus sit negocijs gerendis. h. d. ex l. athletæ. §. fin. ff. eod. ¶ Similiter eos, q literas nesciunt, [b] eē excusandos diuus Pi⁹ rescripsit, quamuis & imperiti literarū possint ad administrationem negociorum sufficere. ¶ Datus tutor in testō pp inimicitias, excusationē hēt: qui uero ꝓmisit administrationē, excusationem pdit. h. d. ex l. athletæ. §. dat. & l. spadone. §. j. ff. e. Are. ¶ Item si pp inimicitias [c] aliquē

b ¶ Literas nesciunt. Et simplices sūt, uel rudes: aliud si sunt sagaces ī negocijs: tūc .n. nō excusantur, ut subijcit q̄uis &c. ut ff. eo. athletę. §. pe. & fi. Et no. literarū ad aliqua admitti, ad quæ nō recipitur illiteratus, † ut C. de postu. l ij & in auth. de iudi. §. j. colla. vj. Et not. melioris conditionis esse sapientem, quàm stultū.

† Sic iure cano. illiteratus nō pōt obtinere beneficiū, ut c. cùm nfis. extra d̄ cō cesſ. p̄ben. SYL. ubi per Innocen.

a* Declara hoc procedere in tutela delata postq̄ inciderint ī morbū, nā tūc nec uolētes admitterentur. l. agnato §. ulı. ff. de leg. tut. secus aūt si fiant surdi, aut muti, post susceptā tutelā. d. l post susceptā. & l. ēt si tutor. ff. de aucto. tut. ratio autē est, quia hoc casu possunt constituere actorē suo periculo, qui tutelam gerat. §. fin. ī. de cura. qd̄ non licet in priore casu, q̄ datio eorū in tutores nulla est.]

SYL. *¶ Similiter. Casus. Dubitatū fuit, an qui literas nesciunt, tutores uel curatores dari possent: & uidebaī ꝙ sic, si apti essēt ād gerēda negocia. l. athletæ. in fi. ff. e. cuius cōtrariū decidiī; quia cùm tutor facere inuentariū teneatur, & rationes scribere, qui autē literas nescit, idest, q nec legere, nec scribere nouit, (ita enim hic accipiēdū est) hęc non nisi p aliū facere possit, ex qua re tā ipse tutor, quàm pupillus, facere possent dānificari: meritò cōstitutū est, ut potius excusēt. Et hic est uerus sensus huius. §. quē aperti⁹ explicaui hoc loco in Cōmē. & conciliaui cùm l. athletæ. ff. eod.]

*¶ Literas nescire hoc tex. qui dicātur, declara ut in formatione casus. *¶ Itē si propter inimicitias. Casus. In primo dicto dubium faciebat, ꝙ cū quispiā daī tutor testamento post inimicitias cōtractus, vī quodammodo remitti odiū: & ideò nō uideretī, ꝙ deberet excusari l. athletæ. §. dat ff. eo. cuius cōtrariū respōdeī. Nec obstat supradicta pręsumptio, quia iste tex. loquitur, qñ ex aliquibus coniecturis apparet datū fuisse tutorē ob inimicitias, ut s. debitis & negocijs implicareī: unde cessaī p̄sumptio recōciliationis. una .n. p̄sumptio tollit aliā. l. non est ff. qd̄ met. cau. Rō autē decidendi hī in l. j. C. si prop. inimi. li. 10. Secundi aūt dicti rō est, quia ꝓmittēs se administraturū, vī iuri se excusandi renuntiare. l. spadonem. §. j. ff. e.] Notabilia clara sūt ex lec. tex.]

c ¶ Inimicitias, ut quia ideò eū dedit tutorem, ut debitis supponaī, & à pupillo vexeī. Et no. ꝙ trib⁹ casib⁹ excusat inimicitia: ut si tō dedit, ut dictū est,

Inimicitia tribus casib. excusat à tutela.

† f. capita. lis. §. inimicitiæ. ĩ. eod. & d. l. athletæ. §. dat.

† & maiè, quia ex testō p̄sumitur facta reconciliatio.

† aliàs ,p̄miserunt.

SYL.

est, vt hic. Item & q̄n interuenit † post testm̃. Item (secundum quosdam) † etiam quando ante testm̃, si tamen fuit capitale certamen. In quarto casu non: vt si ante testm̄ facta fuit, & non capitalis, quia vr remisisse, ex quo ī testō dedit tutorē, vt ff. e. athletæ. §. dat remissionem. put est ibi in litera, Prius. vt & ĩ. eod. §. inimicitiæ.

testō tutorem pater dederit, hocipsum p̄stat ei excusationē: sicut p̄ p̄rium non excusantur, qui se tutelā administraturos pr̄i pupillorū † promiserant.

¶ Ex eo, q̄ qs nō cognoscit patrem pupilli, nō excusatur à tutela. hoc dicit ex l. spadonē. §. fi. ff. eo. Aret.

¶ Nō esse aūt admittendā excusationē eius, q̄ hoc solo vtit̄, q̄ ignotus[b] patri pupillorum sit diui Fratres rescripsere.

¶ Inimicitiæ capitales, si reconciliatio ñ sit secuta, p̄stant vacationē à tutela. h. d. ex l. athletę. §. dat. ff. e.

¶ Inimicitiæ, q̄s quis cū patre pupillorū, vł adultorū exercuit, si[c] ca

illo, quem nunq̄ cognouisset: attamen deciditur p̄rium: & ratio est, q̄a quamuis ignotus quis sit ex visu (ita enim accipitur hic verbū, ignotus) p̄t esse cognitus aliter: veluti ex testimonio bonorum virorum de illius motum honestate, & vitæ probitate:] amare enim possumus inuisa: & ita ītelligitur tex. incognita aliquo mō ne quaquam. No. ignotū tutorē dari posse.] b ¶ Ignotus. sed is excusatur, qui ibi domicilium nō hēt, vbi datus est, vt ff. eod. l. fi. in fine.

¶ Errat Acc. circa sensum vers. Nisi, positi: in d. §. dat, intelligendus est enim in capitalibus, pro ut loquitur regula, vt sit bona exceptio: pro cuius §. vera & plena ĩterpretatione vide hic nr̄s Cōm. Qđ aūt attinet ad nō capitales, illud in vniuersū tenēdū ē, minimè p̄stare excusationē à tutela. §. inimicitiæ. ĩ. e.] a ¶ Promiserant. Licet aliàs habeant excusationem, vt hic, & ff. de test. tuto. ex sententia in fi. & hoc ubi promisit, vel sic se iactauit.

SYL. *¶ Intelligendus est tex. in ,p̄missione s̄m q̄ loquitur ēt. §. j in l. spadonē. vnde sumptus est: iactationes. n. à legibus non considerantur. l. fin. & ibi Doc. ff. de testa.] Quid aūt si in testamento se tutorem scripsit? R̄n. nō erit tutor, nisi vel euidēter idone⁹ appareat, vel pr̄ eū cōfirmauerit, vt ī d. l. ex snīa. & tūc de cętero erit tutor. ff. ad l. Cor de fal. l. Vxori. §. j. Accur.

SYL. ¶ Non esse. ... faciliè poni pōt in tā aperta regulā* cuius dubitādi rō potiur esse, q̄ tradit in l. illud. & l. fi. ff. eo. si extranei, & alterius ,p̄uinciæ hoīes, tutores eligantur, competere ius se excusandi: si q̄dē perabsurdum videbatur dari quempiam tutorē ab

SYL. ¶ Inimicitiæ. Casus. facilis est, & tō manifesta: non. n. p̄sumūt iuta tuēdos esse pupillos ab inimico p̄no: inimicitiæ. n. p̄sumunt̄ durare cū filijs ex idētitate voluntatis & sanguinis. No. non oēs inimicitias excusare, sed capitales tm̄. *Item, q̄ ille, q̄ fuit inimicus patris, censetur etiam inimicus filij, licet pater decesserit.] c ¶ Si capitales. Capitales accipe, ut q̄a accusabat eū de aliquo crine, qđ ingerebat pœnam capitis, idest status: vel quod ingerebat pœnam sanguinis, vel quia insidiabat morti ipsius: s̄m Azo. Et no. hic fieri aliquid ratione inimicitiæ, quod non fieret alias. sic ff. de arb. non distinguemus. §. cum quidam, & l. licet autem. & ff. de lib. ca. si pariter. Nam inimicus iudex esse non potest, vt ff. de procura. l. filiusfam. §. fi. & l. vel exilio.

Inimicitiæ dñt capitales duppliciter.

SYL. ¶ Quæ dicātur inimicitiæ capitales, declarat Bat. in l. 3. §. fi. ff. de adi. leg. * quod & ego latius hic in Commē. pertractaui.]

* Adde q̄ sūt & alij plurimi effect⁹ inimi-

pitales fuerūt, nec reconciliatio interuenit, à [a] tutela, vel cura solent excusare.

¶ Qui passus fuit ɔtrouersiā status a pr̄e pupilli, hēt vacationem. Aret.

¶ Item is, qui status cōtrouersiam a pupillorum [b] patre passus est, excusatur à tutela.

¶ Maior s. ptuaginta ann. à tutela se excusat: minor 25 & miles, nec volētes admittūtur. hæc d. ex l. ij. ff. eod. ex l. fi. C. de legitut. & l. militiæ. C. qui da. tu. pos. Aret.

¶ Item maior septuaginta [c] annis à tutela, & curase pōt excusare. Minores aūt 25. annis, olim qdē excusabātur: nostra aūt constitutione ꝓhibentur ad tu-

inimicitiæ, vt ꝙ inimic⁹ nō admittat ad perhibendum testimoniū l. testiū. ff. de testi. quinimmo si examinet nō facit indiciū, Bar. l. maritus. in princ. de quæst. nec ad accusandū etiam in notorijs. Ro. cons. 323. Item excusat vassallus si ex hac cā non fuerit petitum inuestiturā, intra annum & mēsem. c. 1. quo tem. mi. inuesti. pet. de. vbi glo. & plures alios effectus recensuit. Alcia. lib. 1. de verb. sign. Animaduertendū tamen est, ꝙ inimicitię ex propria culpa prouenientes non excusant, Deci. in c. vt debitus. coll. 7. de appel. Et quomodo probetur inimicitia, est tex. vbi Ias. latè hoc prosequitur, in l. liberi. C. de inoffi. testa.]

a ¶ A tutela. Vel datiua, vel legitima: si autem testamentaria, dic, vt suprà in glo. Vt quia. &c. †

† In §. itē q̄ ꝓpter. SYL.

* ¶ Item is. Casus. facilè figurat. Rō huius regulæ pēdet à superi⁹ dictis: nā cū ex cōtrouersia status oriantur inimicitiæ capitales, vt dicit gl. in §. p̄cedenti, sup ver. capitales, sequit ꝙ est iusta cā excusationis. §. inimicitię. supra eo. Maxima enim ignominia afficitur is, q super statu inquietat, nec non eius coniuncti. l. j. & ij. ff. de lib. cau. No. summarium ** Item ꝙ ille, qui passus est quæstionem status, censetur inimicus, & excusatur.]

b ¶ A pupillorū patre. ut q2 pater pupillorum qñq; dixit, hunc quē dat modo tutorē, suum seruū fuisse, vel libertum. Istæ. n. sunt quęstiones de statu, vt j. de actio. §. pręiudiciales. † Et est rō, q2 mortis accusationi hæc quæstio similat, vt ff. qd̄ me. cau. isti

† Adde pulchrum tex. in l. non solū §. si stat'. ff. de ꝓc.

quidem. §. j. Idem est econtra, si hic mouit quæstionem status ipsis pupillis, vt ff. eo. l. athletæ. §. amplius.]

† Intelligē istū verū, si ñ studiosè vel ꝑ calūniā mouit q̄stionē, ut ibi. alias secus, sm Ange. hic. SYL.

¶ Item maior septuaginta. ¶ Casus. clarus est. Rō primi dicti est: q2 senex impar putatur oneri: & quia semper apud Romanos senectuti, idem honor tributus est, qui & magistratib⁹. l. semper. ff. de iu. immu. Sicut ergo dat excusatio magistratibus & potestatibus, ita & senibus. Ratio autem secundi dicti est, q2 qui alterius auxilio eget, non potest alteri auxilio esse: & q suis rebus regēdis impar est, non dēt eidem cōmitti administratio aliorū. Ratio aūt tertij dicti est propter publicū interesse, ne à militia distrahantur, ob qd̄ plurima sunt in iure priuilegia eidē concessa. No. summariū.]

c ¶ Itē maior septuaginta annis, scilicet iā cōpletis, vt ff. de iu immu. l. 3. & ad Treb. l. q filiū & filiam §. i. aliàs non esset maior, vt ff de mino. l. 3. §. minorem. † Sed in alio personali publico munere statuitur tempus 55. annorum ut C. qui ætate. l. fi. lib. 10. ¶ Ratio aūt dñiæ assignatur, quia administratio vnius prouinciæ, est maius onus quàm vnius tutelæ. Vel sm Christo. hoc factum est, vt plures inueniant tutores fauore pupillorum.] Et no. ratione senectutis aliqua fieri, quæ aliàs non fierent, vt hic, & ff. de iure immu. l. semper. §. respon. & C. de postu. prouidendum.

† Qñ aūt requirat annus cōpletus, vel sufficiat cęptus: vel qñ tēpus requirat d momēto ad momētū: dic ut ibi ꝑ glo. Bar. & Docto. Ang. SYL.

* ¶ Adde, ꝙ & in re dubia, ɔfusisq; testimonijs, potius credit antiquiorib. glo & Doc. in l. cū quid. in ver. nouā. ff. si cer pet. & in habenda qōne incipitur

pitur à iunioribus. l. j. §. j. de qõ. Tabulæ quoq; testamenti penes antiquiorẽ deponuntur. l. vlt. de fide instr. Sic, cæteris parib⁹, senior sedet digniore loco, glo. §. aliã. ĩ. de bon. poss. Et primus requirit in cõsilijs dandis. Rom. singu. 8 t. per c. 1. d cõtro. apud par. ter. Itẽ dispositio testatoris loquens de maioribus, interpretat de maioribus natu. Alex. cons. 4. lib. 4 & plura alia senectutis priuilegia, tradit Fely. c. in nostra col. fin. & c. quoties. 3 nota. de testi.]

telã vel curã aspirare: adeo, vt nec[a] excusatiõe op⁹ sit. Qua ꝯstitutione[b] cauet, vt nec pupillus ad lẽimã tutelã vocetur, nec adultus: cũ sit in ciuile eos, q alieno auxilio in reb⁹ suis administrãdis egere noscuntur, & ab alij regunt, aliorũ tutelã vel curam subire.[c]

a ¶ Nec excusatione. Sed in larga significatione ẽt qui prohibentur, excusantur, vt ff. de postu. l. j. § initium & C. qui morbo. l. vnica. & ff de tute. l. j §. pen. & fi. & ĩ eo. §. penul. & fi. & facit ad hoc. ff. de reg. iur. l. eius est nolle.

b ¶ Constitutione. C. de leg. tu. l fi. & facit. s̄. de fidu. tu. §. fi.

c ¶ Subire facit ad hoc in authen. de sanc. epis. § j col. 9. & ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. pen.

d ¶ Idẽ & in milite. l. in militia existẽte: secus in veterano: quod dic, vt diximus ĩ. eo. §. item qui reipublicæ.

* ¶ Adde, ꝙ in hoc differunt, q a miles in militia exitstens nec volens admittit, ut dicitur hoc in loco: veteranus aũt rectè quidẽ datur tutor, sed potest se excusare, nisi vocetur ad tutelam filiorum conueterani, vel militis. l. vlti. C de excus. vetera.]

¶ Ad hoc aũt, ꝙ aliquis sit miles, sex sunt necessaria, vt diximus ĩ auth. de mand. Prin. §. fi. & in l. pe. ff. ex quib. cau. maio & ĩ. de mili. testa sup rub.

e ¶ Nec volẽs. Et ita ipso iure fi tenet datio, vt hic, & C q da. tut. poss. l. militiæ. nisi à commilitone detur, vt ff. e. propter magistratum. §. fi. †

** Adde, ꝙ & plura alia interdicta fuere militib⁹ fauore militiæ, ne ea abstraherent, vt l. filiusfam. §. milites. ff. de pc. l. militẽ. l. q stipendia. C. de proc. l. milites. C. loca.] Aliud in cælesti militia, vt in clerico qui admittit vsq; ad quartũ gradum, vt in authen. de sanct. epis. §. presbyteros. quã habes. C. de epis. & cleri. super l. generaliter.

¶ Adde, ꝙ illud, quod dicitur de quarto gradu, non probat. l. sed potius cũ tutela reguletur ab hereditate dicẽdũ est, ꝙ sicut hodie admittit vsq; ad 10. gradum ad successionẽ, ita ad tutelã. l. j. §. j. ff. de leg tu. de iure aũt canon. possunt suscipere tutelam intuitu pietatis ẽt promoti, non tñ coguntur, nisi quando alius tutor non reperitur. c. peruenit. 86. distin.

† Sed Iac. de Are. ibi tenet cõtrariũ, & illũ text. intelligit in veterano.

SYL.

¶ Idẽ & ĩ milite[d] obseruandũ est, vt nec[e] volẽs vt tutelę onus admittat.

¶ Docẽtes Grammaticã, vel Rhetoricã, vl Medicinã, vel Romæ, vel in patria sua ĩtra numerum deputatũ excusantur à tutela. hoc dicit. ex l si duas. §. j. ff. eo.

¶ Itẽ Romę Grãmatici,[f] Rheto-

SYL.

¶ Item Romę. Casus. sic figurat, vt s̄. in alijs casibus: cuius rõ est in promptu, ne distrahantur à tàm proficua & necessaria disciplina: sicut dictum est de militibus. Not. ꝙ omnes hi docentes artes triuiales excusantur.]

f ¶ Grammatici. i. magistri de Grammatica: & idem dicas de sequẽtibus. Et adiunge his sophistas. i. Dialecticos: ita vt omnes, qui docent triuiũ, excusentur, vt hic, & ff. eo si duas. §. j.

** Adde, ꝙ in d l. si duas. sophistarum verbo significant q oratoriã artẽ Grecè docerẽt, sicuti & in l. vni. C. de profess. q in vr. const. lib. 12. quæ fuit interpretatio Ant. Aug iuris. Hisp. ac vtriusq; linguæ peritissimi. Vix. n. probare possum, ꝙ significent Philosophiæ professores, vt ex Cic. li. j. de nat. Deo.

Sciẽtiæ triuiales excusant tutores.

 docuit

docuit Aldob. cū ibidem Iurisc. paulo inferius agat de Philosophis.] Et hoc si doceant Romæ, vbi est cōis patria, vt ff. ad mun. l. Ro. & hic. Itē si in patria sua, ut hic subijcit. Itē oportet, ꝙ sint intra numerū. † aliàs id artis. Hēbat enim quælibet ciuitas numerum ſm quantitatē, & Grāmaticos, & Dialecticos, & Rhetores, & Physicos, siue Medicos: ita tñ ꝙ nulla vltra decē haberet, quibus hanc immunitatem daret, ut ff. eo. si duas.

res, & Medici, & q in pria sua † has artes exercēt, & intra numerū sunt, à tutela, & cura hñt vacationem. ¶ Proponens vnā excusatione, & ñ probās, potest intra statuta tempora aliam proponere, & probare. hoc dicit ex l. pro pter. ff. eo. Aretr. ¶ Qui aūt † vult se excusare, si plures habeat excusationes, & de qbusdam nō probauerit, alijs vti ª intra

Scientiæ §. fi. Sed aliud videtur in ijs, qui doquadriuia ceat quadriuium, vt Musicam, Astroles nō ex nomiam, Geometriam, & Arithmeticusant à eam: nam non videntur habere excututela. sationem, vt ff. eo Geometræ.

* ¶ Quid gl. appellet triuiū, vel quadriuium declarat hic Christo.] Quid de legum doctoribus? Non excusantur nisi Romæ, vt ff. eo. sed & reprobari. §. fi. & §. pen.

Doct. ll. an excusentur à tutela. ** Adde, ꝙ rō diuersitatis ea est ſm Aldob. meū, q̄ a non ita passim pmittebāt leges doceri, vti alias scientias, aut artes. nā eas tradi fas erat tm̄ Romæ, & Costantinopoli, q̄ & ipsa Roma vocatur, & Beryti. §. hæc aut tria. in pro x. ff. vñ non mirū si alibi docentes ꝯ decretū Principis nō potiuntur priuilegijs ab eo concessis, cuius voluntati nō paret. c. ex eo. de reg. iu. lib. 6.] vel nisi in cōsiliū Principis sint assumpti, vt ff. e. iurisperitos. Vltra numerū aūt, vel extra patriā suā, nemo excusatur, nisi sint aliqui multum disciplinati, vt ff. eo. sed & reprobari. §. amplius. Itē Philosophos, qui docent in nālibus, cōstat excusationem hre, vt ff. eo. sed & reprobari. §. amplius.

Philosophi à tutela excusantur.

¶ Not. ex hac gl. ꝙ pp excellentem scientiam à communibus iuris regulis recedimus. Sic ex delicto ad bestias damnatus, pp singularē scientiā veniam cōsequi poterit. l. ad bestias. de pœnis. Eadē rōne & qui aliàs illegitimus est, dispensari poterit, vt in Epm eligi possit. c. innotuit. de elect. sicut & duplex sacerdotiū consequi. ca. de multa. in fi. de præb. qđ fusius explicat Andr. Alci. lib. 1. de verb. signi.

¶ Qui autem vult. Calus. Fuit dubitatū, an hñs plures excusatiōes, si vnā proponat tm̄, & eā non probet, possit alias postea ꝑponere & probare: & videbat, ꝙ non, quia proponendo vnā ex pluribus, illi videtur se astrinxisse, & alijs renunciasse, argu. l. si mulier. §. vlt. ff. quod met. cā. l. cū prætor. ff. de iud. l. illud. ff de acqui. hære. contrarium tñ decidit ea ratione, quia cum excusationes sint separatæ, non pręsumit quis per propositionē vnius, alteri renunciaret. l. quoties duplici iure. ff. de regu. iur. expressa enim remissio ipsius non extēderet ad alia, ſm Bar. in l. si domus. ff. de ser. vrb. præd. maximè quia inducta ad excusandū, sicut est ꝓpositio vnius causæ, nō debēt inducere contrariū effectū. l. legata inutiliter. ff. de adi. leg. cū si. No. ꝙ proponens vnā excusationē, cū habeat plures nō videtur alteri renunciare, sed potest intra tēpora statuta illis vti.]

SYL. † Cōcor. cum hoc §. ca. pa storalis cū gl. sup verbo, audiant. in princ. ex. de excep.

a ¶ Alijs vti dūmodo in initio oēs ꝓ posuerit ſm quosdam, † aliàs nō pot vt ff. eo. scire oportet. §. scire aūt vel vnā (quod verius est) ſm Io. die ꝙ illud, quod ibi dicit, ꝙ similis est ei, qui se non excusauit, qui omnes prius non propoluit verū est, quo ad nō nominatas: quia oportet, ꝙ adhuc proponat, si nō est lapsum tps, ut hic, & ff. co. ꝓpter lirē. §. j. & ff. de excep. nemo. & ff. de transf. cum ij. § si prætor.

† Et tunc sufficit, ꝙ pro bet: & hic tēpo ra currūt et si ignorauerit i ª sibi competere secundum Doct. hic.

Et hæc solutio vera est, & tenēda. licet verba: videantur à principio velle omnia

SYL.

omnia esse proposita.] Contra. C. de inof. test. ꝟ maiores. Sed ibi ab initio duas proponere non potuit, quia sibi esset contrarius, & ita verum est. a ¶ Tempora. Quæ sunt ista tpa, habes. ĩ. proxi. §.

¶ Ratio drĩæ est propter maius periculum in muneribus vtilitate, & auctoritate publicis, ideò celerius expediri oportet, vt assignant cõiter doc.] c ¶ Intra quinquaginta dies. Ita tñ ꝙ infr. quatuor menses contineant isti quinquaginta dies, licet cognouerit se forte datũ circa finem quatuor mensiũ, vt ff. e. quinquaginta. arg. eius qđ est. ff. ad l. Iul. de adul. mariti. §. p̄terea. & hoc ſm quosdam. Vel dic, ꝙ hi quatuor menses currunt à die cognitionis, sicut & quinquaginta: & hoc q̄tum ad cursum causę. Sed initiũ est vsq; ad quinquaginta dies, & sic parũ vltra duos menses pōt hæc causa durare post quinquaginta dies: & sic intelligit p̄dicta. l. quinquaginta. Et qđ ibi dicit in fine, ex die nominationis: subaudi, & cognitionis: aliàs verò regulariter triẽnio durãt lites, vt C. de iudi. properandum. in princ.

SYL. a ¶ Adde, ꝙ ad proponendũ excusationes, & earum cãs allegandũ danẽ 50. dies cõtinui. & amplius, ſm dispositionẽ. §. sequẽtis: sed ad illas ꝓpositas prosequẽdum ꝓbandũq;, & diffiniri hoc negocium faciendum, datur quadrimestre. l. quinquaginta. ff. eo.]

tẽpora [a] constituta non prohibet. ¶ Constitut' intra centesimum lapidẽ hẽt quinquaginta dies ad ꝓponẽdũ excusationes a die scientiæ: constitutus verò vltra, hẽt vnã dietã pro quolibet vigesimo milliari, & triginta dies: dũmodo nõ sint pauciores quinquaginta. hoc dicit. ex l. scire. ff. eod. ¶ Qui aũt excusare se volunt, non appellant: [b] sed intra quinquaginta dies [c] cõtinuos, ex quo cognouerit [d] se esse tutores, vel

SYL. ¶ Qui autem excusare. ¶ Casum non expedit figurare, q̃a terminus hic sta tutus, vtpote positiui iuris, non hẽt in se certã rationẽ, & litera plana est. a Exquirenda tñ est ratio, cur non liceat appellari: & videẽ esse in promptu: nã testamẽtarius iõ nõ appellat, quia non daẽ appellatio à facto priuati. l. j. in princi. ff. de appel. legitimus verò, quia à dispositione. l. appellari nõ potest. l. si qua. ff. de verb. signi. in datiuo verò põt assignari rõ ex l. fin. ff. de appel. recip.] No. ꝙ à tutela nõ appellaẽ, sed excusanda est ĩ. 50. dies. Item ꝙ tales 50. dies sunt continui. Item ꝙ tale tp̄s currit à die scientiæ. Item ꝙ quilibet tutor potest se excusare. Item ꝙ dieta est 20. milliariorum. Item ꝙ inductum ad augmentũ non debet operari diminutionẽ.]

Appellari, an possit ab iniunctione munerũ. b ¶ Non appellãt. Sed ꝟ. ff. de appella. cũ in vna. §. tutor. Sed ibi appellatũ fuit ab ipsa sñia lata contra excusationem, sed ab ipsa ratione appellari non potest, vt hic, & ff. qñ appel. sit. l. j. §. si quis tutor. sed in alijs muneribus contra: quia à datione appellaẽ, vt C. de appel. l. ij. qui. & C. de tempo. & re. l. j. & C. de decurio. l. ij. lib. 10.

SYL. ¶ Tu respon. ꝙ hic à die scientiæ intelligitur vtrunque tp̄s, quia aliter p̄scriberet prius cognitioni 4. mensiũ, q̄ propositioni, quę habet tẽpus vtile: cuius contrariũ est in §. præterea. quia ibi vtrunq; tempus datur ad incipiendam accusationem, nec potest illud inconueniens oriri quod hic.] d ¶ Cognouerint. Sed nũquid in dubio præsumeẽ eũ scire, vel ignorare? Rñ. videẽ, ꝙ semper scire præsumatur ẽt ex die nominationis, saltẽ ex tunc qñ ad eũ notitia venire potuit: nisi probet se ignorasse, vt C. de peri. tut. l. si tutor. Sed tñ contradico: s. vt præsumatur semper eũ ignorasse, nisi probeẽ eius scientia, vt ff. de admi. tut. hoc autem. & C. qui mil. nõ poss. sup seruis, l. 12. & ff. de prob. verius. Nec obstat prædicta. l. si tutor. quia

ibi

ibi publicè erat notū: vnde nec iste tutor potuit ignorare, vt ff. de iu. & facti igno. regula. Vel qd̄ dicit ibi. Idq; liquidis probationibus ostenderis, s. eo ꝙ non probei contra: vel aliter, vt ibi solet dici.

curatores datos, se excusare[a] debēt, cuiuscunq; generis sint, idest qualitercunq; dati[b] fuerint tutores, si intra cētesimū lapidē[c] sūt ab eo loco, vbi tutores dati sunt: si verò vltra cētesimū lapidē habitant, dinumeratione facta viginti[d] milliū diurnorū, & amplius triginta dierum:[e] †qui tamen[f] (vt Scęuola dicebat) sic[g] dēnt cōputari, ne minus sint quàm quinquaginta dies.

¶ Tutor simpliciter dat', intelligitur datus vniuerso patrimonio. h. d. ex l. propter. §. licet. ff. eod.

¶ Datus autē te-

a ¶ Nota ex hac glo. ꝙ licet regulariter Ignorantia præsumatur. c. præsumitur. de reg. iu li. 6. hoc fallit, in publicè notis qd̄ vsqueadeo verum est, vt ne iuramento quidem eiusmodi ignorantia probetur, secūdum Ias. in §. sed istæ. coll xx. īfra de actio. Hanc tamen limitationē declara, nisi & tunc subsit probabilis causæ ignorantię, veluti ob absentiam seu distātiam loci, in quo id notum est, aut propter diuturnum morbū præsentis in ciuitate, aut ob alia multa, quæ impedimento sunt, ne etiā publica sciantur, vt latè comprobat And. Tiraquellus suo tractatu de Retractu. §. xxxvj. gl. ij. n. 57.]

a ¶ Se excusare. s. dando initium excusationi, vt modo diximus, & eam redigendo in scriptus per libellum, vt ff. eo. scire oportet. §. oportet. non tamen solus libellus hic sufficit, nisi & probet excusationem, quæ ibi continetur, vt ff. eod. l. excusare. Accur.

** Intelligas libellos supplicos, nō autē libellos (vt barbarè hodie nominantur in foro) quibus actor actionē suā proponit, & reo edit. sensus igit est d. §. oportet. ꝙ is, qui se excusate velit, debet excusationem ipsam viua voce apud iudicem excusationis causam allegando testari, aut aliàs apud acta, aut supplices libellos dare. Deinde uerò probāda est causa excusationis, demum ferenda sentētia, qua admittat, aut reijciat excusatio.]

ADDITIO Quod facit, vt terminum datus ad opponendum, seu excipiendū, intelligatur ēt datus ad opposita seu excepta probandum, ♯ m Christo.

b ¶ Dati fuerint. Siue à testatore, siue à lege, siue à iudice, vt infrà tit. j. §. ij. † aliàs qd.

c ¶ Lapidem. idest milliarū. lapidibus † aliàs debet. etenim significabātur milliaria.

* ¶ Hoc patet ex Plin. lib. 3. ca. 5. & passim apud T. Liuium.

d ¶ Viginti millium. Vt pro vno quoque die viginti milliara cōputentur, vt ff. si quis cautio. lib. j.

e ¶ Triginta dierum. s. debet dari terminus, intra quem se excusent. Vel dic excusare se debent facta dinumeratione triginta dierum &c.

f ¶ Qui tamen. Repete, debēt se excusare intra illos viginti dies: qui tñ &c.

g ¶ Computari. Caueas ne fallaris in hac cōputatione: s. n. per centū milliaria abest, vel minus, tantū hēt dies quinquaginta: si aūt abest vltra etiā per vnū milliarium, hēt pro quibuslibet viginti milliaribus vnā diem: & sic pro centū milliaribus hēt quinq; dies: cū quinquies viginti, faciāt centū: item forte † vnū diem: quia vltra est per milliariū vnū, vel parū plus. Itē triginta dies hēt: & sic hēt xxxvj. dies: & ita est in deteriori cōditione q̄ remotior est. Sed tñ. vt subijcit, ita est faciēda cōputatio, ne sint minus, q̄ 50. dies. Et sic apparet, ꝙ nisi p xxj. dietas, vel plus, sit vltra cētesimū milliariū, non prodest adiectio xxx. dierum, vt hic, & ff. eo. scire §. aliud aūt. † Est de hoc apta decisio in l. iij. ff de verb. sig.

¶ Datus aūt. [illegible] Dubitabat simpliciter dato tutore vel curatore, an vniuersę hęreditatis tutor eēt: & videbat SYL.

ꝙ non

tor, ad vniuersum patrimoniũ a datus esse creditur.

¶ Qui tutelam alicuius gessit, non cogit postea eiusdē pupilli esse curator. h.d.ex l.curator..C.eodem.

¶ Qui tutelā alicuius gessit, inuitus curator eiusdē fieri non b compellitur: intantum, vt licet pr̄familias, qui testō tutorem dedit, adiecerit se eundē curatorem dare, tamen inuitum eum curā suscipere non cogēdum, c Diui † Seuerus, & Antoninus rescripserunt.

† aliàs Verus.

¶ Maritus, etiā si se immiscuerit in cura vxoris suæ, habet excusationem. hoc dicit ex l.j.§.fin. ff.eod.

ꝙ nō censeretur datus, nisi bonis illius prouinciæ, in qua est l non solum. § & qui testamēto. ff.eo. Sed contrariũ dicitur, si simpliciter datus est: quia ad totum datus intelligitur: cùm natura tutelæ sit, vt prius personā tueatur: secundo bona, quæ cũ sine distinctione, aut limitatione indefinitè commissa sint, omnia intelliguntur commissa. Illud .n. quod dicitur in dicto §. & qui testamēto. habet locum, vt possit se excusare, non autē, ꝙ ab initio non intelligatur datus ad totum. No. ꝙ dr̄ in tex.

a ¶ Patrimonium. Facit. ff eod. propter literam § si Sed contra ī. qui da tu. pos. §. certè. Solue, vt ibi.

SYL. ¶ Qui tutelā. Casus sic figurari pōt. Dubitabatr̄, an qui filij alicuius tutelā gesserat, eiusdē curam gerere astringeretur: & videbatur ꝙ sic, * quia cura est munus publicũ, ad quod suscipiendum omnes cogũtur. ī eo. in prin. nec eo, ꝙ tutelā eiusdē gessit, videtur esse excusandus, tũ quia nisi sint tres tutelę, non excusantium quis, qũ iniungitur cura, iam finita est tutela pubertate, & tutela finita non præstat excusationem. §. Item tria. ī eo.] Sed contrarium respōdetur. sufficit. n. vel in paucis amici labore coniũlis l. tutori. C. de neg gest. No. ꝙ curator esse nō cogitur quis illius, cuius fuit tutor. Item ꝙ curator inuitus à testatore non datur.]

b ¶ Nō cōpellitur, quasi sufficiat ei tātum seruisse, vt C. de neg. gest tutori.

c ¶ Non cogendum. Facit ad hoc C. eo. tit curator Sed cōtra est ad hunc §. C. eo. libertas §. fi. Sed spāle est in liberto, vt non excusetur, licet tutor fuerit.

* ¶ Ratio est, quia cũ ab eo libertate donatus fuerit, quo nihil carius sub Sole esse potest, minimè æquum visum est, vt se excusare possit, quominus ꝑsoluat gratitudinis officia illi, à quo tā to munere affectus fuerit.

* ¶ Limita, nisi per fideicommissum manumissus esset, aut propria pecunia emptus. l. nequaq̄. & l. libertũ. §. qui propria. ff. eo.] SYL.

* ¶ Quod dicitur in tex. Diui Seuerus &c. Alciatus lib. 3. c. 8. Dispũ. mauult legere, Verus, ꝙ is cum Antonino imperauit. Sed certè nihil impedit, quo minus legamus etiam Seuerus, vt intelligamus de Lucio Vero Cōmodo Marci Antonini fratre, quem cũ Imperij consortem sibi fecisset. etiā Seuerum nominandum censuit, vt disertè enarrat Bud. in l. si adulterium. ff de adulte. ** quē tamen reprehendit Ant Aug. libro, quem scripsit ad Modest. intelligens per Seuerum & Antoninum, Seuerum patrem, & Antoninum filium, fuisseq; Seuerum patrē Antonini Magni, quod quidem multis testimonijs confirmat, & mihi verius videtur.]

¶ Idē rescripserũt. Casus. Quærebatr̄, an maritus esse posset curator vxoris: & videbatur ꝙ sic, quia procurator & curator æquiparātur: at potest esse ꝓcurator l. maritus C de procur. ergo & curator: cuius contrariũ deciditur, & intelligitur s̄m gl. ꝙ datio non tenet. d l. maritus. C qui da. tut pos. mutuus autem amor impeditiuus donationis, est etiam impeditiuus curæ, propter remissionem, & propter timorem scandali, si ante finem curæ vellet eum remouere vt suspectũ. §. suspectus ij. ī. tit.] SYL.

vir.j.quod nō est in procuratore, qui ex simplici voluntate reuocatur. §.mandatum.j.mand. sed an hæc ratio consistat, vide quæ annotaui ad gl. super ver. excusare. vbi veram rationem attuli.

* Adde, quod maritus potest dari curator uxori ad litē, secundū Spec. in titu de curato. §. Vt autem. versi. sed nunquid vir. quem sequitur Bal in l j. in fi. ff. eod. dicēs, quod ita seruatur in practica. idem tenet Bart. in l. si quis. §. vlt ff. de procur.]

¶ Ijdem rescripserūt, maritū [a] vxori suæ curatorē [b] datum excusare [c] se posse, licet se immisceat. [d]

¶ Falsis excusationib. liberatus, nō est excusatus, hoc dicit ex l. j. C. si tut. vel cura. fal. alle. ex.

Maritus pōt esse procurator vxoris.

a Maritum. Idem de sponsal. vt ff. eod. l. j §. fin.

b Curatorē. Sed procurator pōt esse, vt C de procu. l. maritus ideo aūt non ponit hic tutorem: quia aliqua vxor non est pupilla, vt ī. de nupt. in princ.

Maritus nō potest esse tutor uxoris.

c Excusare. Impropriè ponitur. Nam & si vellet, non admitteretur, vt C. qui da. tu. pos. l. maritus. Et est rō: quia propter affectū uxor omnia sibi remitteret. †

† Istud dictū gl. reprobat: & est ratio, quia reuocatio procuratoris pēdet ex mero arbitrio domini, ut j. manda §. itē mandatū. secundum Ang hic.

* Ista rō reiecta est à Doct. tam in d. l. maritus, quàm in l. ij. C. de procu quia eadem viget in mādato, & nihilominus potest esse procurator. Vera ratio est, quam considerat ipse Imperator in l. licet. C. eod. ne s. fiat fraus Senatusconsulto prohibenti nuptias contrahi inter curatores, & adultas: sic n. ad eum casum res perueniret, in quo ab initio consistere non potuisset.] Et hæc omnia sunt uera, vbi datus sit curator, postquàm fuit sponsus, vel maritus: si uero prius fuit tutor, vel curator, non posset postea esse maritus, ut C. de interd matri. per totum titulum.

SYL. Adde hodie secus de iure canonico. c pen. de secun. nup.]

Item hic maritus. qui post matrimonium fuit datus curator ignorans fortè, alium debet petere substitui, ut C. eo. l. amplissimi & l. licet.

d Immisceat. Sed si alius, scilicet de prędictis, qui excusationem habent, se immiscuit, non posset se excusare, vt C. si tut. vel cur. fal. al. l. ij.

* Adde, quod rō est, quia suscipiēdo videtur iuri suo tacitè renuntiare, verū hoc fallit in multis casibus, quos enumerat glos. in d. l. ij.

¶ Si quis autē falsis [e] allegationib. excusationē tutelæ meruerit, non est liberatus [f] onere tutelæ.

SYL. Si quis autē. Casus clarus est, & eius rō ** dubitandi poterat esse quod statutum est in sententia, vt s lata ex falsis causis nō sit ipso iure nulla l j § itē cū. ff. quę sent. sine app. resc. l. cum putarē. ff fam erc. tamen deciditur cōtrarium: & ratio decidendi est] manifesta, ne quis ex sua improbitate commodum consequatur l j. C si tut. uel cura. fal. alle. ex. ** non obstat ratio dubitandi, quia illud procedit in sententia diffinitiua, secus in decreto ut hic, quia est ipso iure nullum, nec ulla requiritur restitutio]

Falsum est immutatio ueritatis.

e Falsis. Vbi ueritas fuit mutata. Nā falsum nihil aliud est, quàm immutatio ueritatis, ut in Auth. de fide instru. in princ. colla. vj.

** Adde legendū esse, imitatio, ex Gręco exemplari, vbi hr̄ vox, μίμησις, & ita vertit etiam Haloan.]

f Non est liberatus. Immo ex tpe dationis tenetur, vt C. si tut. vel cura. fal. alle l j. in fi. & facit ad hunc § ff de re iudic. diuus & de except. qui agnitis. & C. si ex fal. instr. per totum tit. Quid si est iniusta excusatio, licet non falsa, vel non gratiosa? Respon. potest adhuc idem dici, ut non teneat in minoris præiudicium, vt C. si ex fal. alleg l j. Quid si per ignorantiam? Respon. idē, vt C. si ex fal. alle. l ult. licet aliàs sententia gratiosa teneat, ut ff. ad Trebell. seruo inuito. §. cum prætor.

¶ [illegible]

Continuatio. Supra visū est de tut. & cur. ac ēt eorū excusationibus. verū quia hi aliquā nō excusant, immo inuiti tanquam suspecti remouentur, ideò de his subdit Torcus.

Adde,

De suspectis tutoribus, vel curatoribus.

¶ Crimē suspecti descendit ex lege duodecim tab. & Prętor Romæ, & Pręses in ꝓuincia de eo cognoscit. h. d. ex l.j. ff. eod.

*f Adde, ꝙ facere suspectū tutorem, est detegere, & iudici approbare suspicionis causas. l.ij. C. de vsu. pup. Alci.]

Diuisio. SCiendum. Totus iste titulus diuidit principaliter in quinq; partes. Primò, vnde habuit exordiū crimen suspecti. Secundò, qui possunt de suspecto cognoscere. Tertiò, qui posśūt fieri suspecti. Quartò, q pñt accusare tutorē de suspecto: Quintò, quibus causis quis sit suspectus: & si accusatur de suspecto, quid sequitur. Secunda ibi, Datum. Tertia ibi, Ostendimus Quarta ibi, Consequens Quinta ibi, Suspectus. Ang.

SYL. ¶ Sciendum. Nō figuratur vsq; ad §. ostendimus. * Sed loco casus admonendi sumus, verba L. xij. tab. quorū mentio hr̃ hoc principio, sic se habuisse: Suspecti tutores remouentur. Et alibi: Intercessor rei malæ salutaris ciuis esto. Hinc intelligitur, quomodo suspecti crimen ex L. xij tab. descēdat: ex quo. n. ea lege cautum est, vt suspecti tutores remoueantur, ex tali dispositione deprehenditur, hoc inter d lecta annumerari. Quid ergo dicemus (inquit Pau. ad Rom) lex peccatū est? absit, sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam & concupiscentiā nō nouissem, nisi lex dixisset, Non concupisces.] No. ꝙ crimen suspecti tutoris descendit à lege xij. tabularum. Itē quòd maiores magistratus de hoc cognoscunt tam Romæ, quàm in prouincijs, & per consequens est delegabile.

a Suspecti crimen. i. huius criminis, accusationem, s. de suspecto Vel simplicius, crimen suspecti, idest suspicionis. ** Adde, ꝙ suspecti tutoris iudicium l. xij tab. capitale fuit, vt apud Cic. annotasse ait P. Manu lib. de leg. Rom.]

b Ex lege. Ex quo est legitimum crimen, nunquid se inscribet, qui accusabit? Rñ. potest dici, ꝙ sic, vt ff. de priua. delic. l. fi. & de mun. & hon. rescripto. §. si quis. Alij contra, vt ff eod l iij. §. preterea. Sed illud potest intelligi, quando sine accusatore res procedit.

SCiendū ē suspecti [a] crimen ex lege [b] duodecim tabul. descendere. ¶ Datū est aūt ius remouēdi tutores suspectos Romę [c] Prętori, [d] & in ꝓ-

† Aliud est, si cū accusatore, vt dictū est s. *¶ Qūo suspecti crimen ex L. xij. tab dicatur descēdere, docui in forma tione casus. nā tradr̃, ꝙ ab ea lege vetetur.] * Et adde, ꝙ quis legitimū dr̃ quodcunq; ex l. descendit.

† Quo casu iudice ꝓ inquisitionē ꝓcedē-te, non oporter causam suspiciōis exprimere, nec sequit infamia ſm Baldum. SYL.

non rectè tñ quispiam dixerit crimen legitimū, sed ex l. descendere intelligitur, eo ꝙ ab ea vetetur, priuaturq;. Vel interpretemur ſm gl. præced. crimen pro accusatione hoc n. vsitatissimum est. l. ij. C de gen. abo. & l j C de ijs, q ad eccl confug.] pro resolutione autē q. gl. dic, ꝙ aut agitur ciuiliter tantū vt remoueatur tutor, ** vel vt ei vti suspecto curator adiungatur, iuxta l. si tutor. ff eo & nulla requiritur inscriptio: aut criminaliter, vt remoueatur, & ob crimen condemnetur, & tunc exigitur: & sic primo casu interuenit procurator, in secundo non, vt dicit Bar. quem alij sequuntur in l. j. ff eod. in fine.]

¶ Sed quę erit hic pęna talionis, cū accusator non sit tutor, vt remoueatur? Rñ. infamia, vt j. eod. §. suspectus. ij] SYL.

¶ Adde, ꝙ per hoc nō requirit inscriptio, qa infamia est intrinseca, & sequitur ex ipsa remotione absque snīa, vt dicit Bart. vbi s. in actione de dolo.]

¶ Itē quia nūquam erit puniendus vltra remotionem, vt j eo. § sed si quis pñs. ** Et hoc casu talis erit, vt calūniosè accusans suspecti tutorē, ex ordinē arbitrio iudicis puniat, ꝗui punitus fuisset ipse tutor pro qualitate criminis si ꝯuictus fuisset. l. & in priuati. ff. ad Turp]

c Romæ. Sic in Authen. de defen. ciui. §. decreto. col. iij.

d Prætori. Et illi, cui à Prætore mandata

data est iurisdictio, vt ff.eo.l.j.& ij Sed dicũt quidã quantũ ad cognitionem, non quantũ ad remotionem:& dicunt tñ esse spãle in legato à Proconsule, vt ipse possit remouere, non sic in legato, à Præside, sed cognoscere tñ põt.

a ¶ Prę sidibus. Sub hoc vocabulo continetur Proconsul. vt ff. de offic. prę si.l.j.

b ¶ Legato.Proconsulis.i.delegato à Proconsule. Sed hic non habet ordinariã iurisdictionem: ergo remouere non põt, vt ff.ad Turp.l.j.§.suspecti.quę est cõtra. Sed dicunt quidã nomen Prælidis ibi generale esse, vt etiã hunc delegatũ, & sic omnem delegatum comprehendat, vt ff.de off.Præsi.l.j. Sed verius est in hoc Legato duo esse specialia: vnũ est, vt de hoc crimine possit cognoscere, & diffinire, vt hic, & ff eod.l.j.§.j. & §. cui autem. & ff de offic. eius cui manda. est iurisd l cognitio. Item & aliud vt de omni crimine cognoscat, licet non pronunciet, vt ff de off.Procon.solent. Restat ergo vt per aliũ delegatum hoc fieri non possit, nisi per istum, & Prætoris, vt s̃.proximè dixi.

STL. ¶ Tu dic sm Bart. in d.§.suspecti quẽ sequuntur cõiter Doct. vt tradit Alex. in d.l.cognitio.& in l.j col.x. de offic. eius. ꝙ suspecti tutoris postulatio habet duplicem finem: aut s.ad puniendum,& habet locum §.suspecti.aut ad remouendum,& tunc cognitio à quolibet,& cuilibet potest mãdari.d l cognitio.in prin.remotio aũt est duplex, altera,quæ remouet statim, ac quis postulatur suspect:, vt §.si quis aũt j̃.eo. & hæc poterit declarari per quemcunque iudicem,qui possit de causa cognoscere. altera est effectualis remotio, quæ fit per sententiam, & hęc non põt delegari,nisi delegato Prętoris,vel legato Proconsulis l.j.§.an autem. ff.eo.

uincijs Pręsidib.[a] earum, & Legato[b] Proconsulis. ¶ Quilibet tutor pt de suspecto accusari: & ẽt patronus, dumodo ei fama cõseruetur, secus in alijs. h.d. ex l. j. §. ostendi-mus.ff.eod. Are ¶ Ostẽdimus,[c] q pñt de suspecto cognoscere,nunc videamus,q suspecti fieri possint. ¶ † Et omnes qui dẽ tutores[d] pñt fieri suspecti, siue sint testamẽta-

de veritate tamen dictorum hic per gl. vide hoc loco meum Commen.]

* ¶ Ostẽdimus. ⁊ us. Cũm q̃reretur, an oẽs tutores suspecti fieri possent, in testamentarijs dubium faciebat, ꝙ eorũ fides à testatore ꝓbata fuisset, q optimum consiliũ pro filijs capere censetur. l. consilio. C. de curat. furio. ob quã rõnem leges quoque,& satisdatione,& inqsitione ipsis remiserũt. §.fi. s̃. de tute. & de satisd. tu. † aliàs, Et quidẽ omnes,&c. in princ. Item videbatur dicendum,& de datis à iudice,cùm tẽpore dationis, morũ, & facultatum habita sit inquisitio,atq; idonei inuenti fuerint. Simili modo in patrono, atq; alijs legitimis videbatur,ꝙ non essent accusandi,sed potius illis adiungendus curator. l. si tutor.ff eo.Quibus non obstantibus decidit:r contrarium vtilitatis pupillorum causa Quamuis.n. supradictæ approbationes inducãt præsump:ionem pro tutoribus,ramen si postea detegatur illorum improbitas,non est ferendũ, vt in administratione diutius perseuerent,arg.l.in confirmando.& l.vtilitatem ff.de confirm.tut. sed cum patrono tutore. il. hortantur, vt modestiùs agatur, vel petendo curatorẽ adiungi, vel temperando talibus verbis accusationem, vt fama integra remaneat, quod & in alijs tutoribus pupillo coniunctis obseruandum erit. l. si tutor.ff.eo. Not.summarium.

c ¶ Ostendimus. Vt s̃ proxi. §.& ff.de suspe.tuto l.j. §. ostendimus.

d ¶ Omnes quidẽ tutores.i.omnis generis tutores, siue sint testamentarij, siue datiui,siue legitimi,non autẽ omnes.i boni,& mali;quia boni, etiam si pauperes sint,nõ remouentur, vt j̃.eo. §.vlt. Ponit ergo genera singulorũ tutorum: & non singula sub generibus posita, seu singula generũ. sic & aliàs, vt supra. Omnes tutores põt fieri suspecti, an sit vera propositio.

rij, siue ñ sint, sed alteri[a] generis tutores. Quare & si legitim[9] fuerit tutor, accusari poterit. Quid si †patronus? Adhuc idem erit dicēdú,[b] dũ mõ meminerim[9] famę patroni parcendum[c] esse † licet ut suspectus remotus fuerit.

¶ Quilibet admittit ad accusandú tutorem de suspecto: ẽt m[illegible] ex pietate pupilli mouetur: [illegible] secus h.d. ex [illegible] §. consequens. ff. eod.

¶ Cõsequens est, ut uideamus, qui poßint suspectos postulare. Et sciẽdũ est, quasi[d] publicam esse hanc †accusationẽ, hoc est, omnibus patere, quinimmo & mulieres admittũtur ex rescripto diuorũ Seueri & antonini: sed ex solæ,

ut supra quib. mo. tu. fi. §. sed & capitis. & ĵ. de fideiu. in prin. & ff. de pec. ꝗ Tuberonis. §. peculiũ. & ff. de iust. & iur. l. j. §. ius nãle. Sed nũquid eadẽ seruãtur ĩ quolibet alio curatore, puta furiosi, vel ꝓdigi? Rñ. sic, ut ff. eo. l. iij. §. non tm̃ & §. sed & si quis.
a ¶ Alterius. puta datiui.
b ¶ Dicendũ. Scilicet ut possit accusari, & remoueri. Sed certè immo videtur debere curator adiungi tàm patrono, ꝗ cuilibet legitimo, non autem remoueri, ut ff. eod. l. si tutor. quæ est huic contraria. Respon. illud est consilium, non præceptum: sic & aliàs. C. de nup. l. viduæ.
* ¶ Quod dicitur patronũ tutorem suspecti posse accusari, intellige ab alijs ꝗ à suis libertis: hi. n. nõ possunt accusare. l. iij §. liberti. uer. sed si ff. eod. ꝗ versi. nõ rectè interpretatur à doc. ut loquaĩ consulendo, cũ uerba ad iudicem, non ad liberum postulatorẽ dirigant. Multo minus igitur libertus, cuius tutela geritur, ad accusandũ poterit ꝓcedere, cùm & alia rõne impediatur, quia. s. impubes. §. impuberes. ĵ. eo.* Quisquis autem (præter libertum) uidet patronum, aut aliàs legitimum tutorem, non ex fide tutelã gerere, debet uel postulare ei curatorẽ adiungi, iuxta d. l. si tutor. aut si uelit eum omnino remoueri, ita petitionem suã concipere, nec eius fama lædatur, ut dicitur in tex. nostro.
c ¶ Parcendũ. Sed qualiter parcetur, cũ cõdemnatus ob dolum statim sit infamis, ut infra eo. §. suspectus aũt. Respon. cã non exprimetur in sentẽtia, ut ff. eo. l. hę. n. in prin. j. respon. ¶ Itẽ nec in libello, sed tẽperatis uerbis, & habita bonæ fidei mẽtione fiet sm Ang hic.* vel petendo remoueri ob animi segnitiẽ, uel rusticitatẽ, uel ineptiã: vel ut illi adiũgaĩ curator. l. iij §. fi. cũ l. seq. ff. eo.]
* ¶ Cõsequens Ca[illegible]. Quæsitũ est, utrũ suspecti accusatio publica esset, necne. & cũ oĩbus pateret, uidebatur dicendũ, ꝙ sic, cuius cõtrariũ rñdetur, nõ publicã, sed quasi publicam esse, q̃a ea solũ iudicia † publica sunt, quę ex l. publicorũ iudiciorũ ueniunt. l. j. ff. de pub. iud. quę ibi enumerantur. Tunc dubitatum est, an mulieribus liceret suspectos postulare: & uidebatur dicendum ꝙ nõ, cũ regulariter accusare prohibeãtur. l. j. & ij. ff. de accu. ne contra pudorẽ sexui muliebri maximè cõgruẽtem uirorũ cœtibus immiisceantur. l. maritus C. de proc. cuius contrarium decidit in ijs, quæ affectu quod ĩ pietatis erga pupillos ad accusandũ accedũt. Placuit. n. pupillorum fauore ab ordinario iuris tramite declinare, ut facilius tã perfidiosum crimen ex hominũ euellatur societate.] No. accusationem tutoris quasi publicã esse. Item ꝙ & mulieres de suspecto accusant, quas uerisimile est pietare moueri, etiam si sint extraneæ.]
d ¶ Quasi publicam. Ideò dicit, quasi quia non cuilibet indistinctè accusare permittitur, ut statim probatur.
¶ Adde hoc falsum, ut dicaĩ quasi publicum, q̃a mulieres nõ admittũtur: nam oĩa alia non dicerentur pub. cũ fœminę

† aliàs patronus sit.

† Et sic patronus remot[9] à tutela, nõ efficitur infamis, ut hic, & in §. ꝑ tuas. in gl. sup ver. amoueri. ĩ me. extra de symo. SYL.

Vel etiam exprimendo, ꝙ cũ rem uer ob culpã, uel similem cãm, sic ut doli mentionem non faciat. SYL.

† aliàs actionem.

SYL.

fœminæ non admittantur, ut aduertit hic Christo unde tene rationem, quam tradidi in figurando casu.]

¶ Publica autem dr quasi populica, idest cuilibet de populo cōpetens, vt infra de pub. iudi.§.j.

† De uerbo necessitudinis, uide Aug. Gell. lib. 10. c. 3, † alias nutrix quoque & auia pōt: pōt & soror. † alias cuius Prętor ꝓpēsā pietatē intellexit. non sex⁹ uerecundiam egredientis, sed pietate ꝓductæ nō cōtinere iniuriā &c. * † i. damnū, ut infra de leg. Aquil. in prin.

a ¶ Procedūt. ēt impudicę: & facit ad hoc C.eo.pietatis. §. fi.& ff e.l.j. §. cōsequens. & ff.de proc.l. fœminis. secus in alijs accusationib.ut ff. de accu.l.q. accusare. & seeus ī postulatione, ut ff.de postu.leg. j.§. sexum.

a ¶ Adde, ꝙ interdum ꝓ qualitate criminis admittūtur ad accusandū:itē cùm suā,suorūue iniuriā persequūtur. l. j. & ij.ff.de accus. & in aliquot alijs casibus relatis per gl. in d.l. qui accusare.& latius ꝑ Saly.in l. de crimine. C. q accu.]Sed ꝯ.ff.de regu iur.l.ij.eum suis cōcor. Solu hoc est speciale.Item in eo.quod dicit matrem admitti,est ꝯ.ff.de in lit. iuran. videamus §. sed nec.Sed certè si iuraret in litē pro filio,plus matri cōmitteret, quia quasi esset iudex, quam si filij nomine accusaret, cùm magis sit in iudicis arbitrio, utrum sit suspectus iudieādus, uel non.Sed non sic sacramētum est in arbitrio iudicis, maximè iure nouo,ꝗm quod non refrenatur secundum quosdam, postꝗ e st pręstitum, vt in auth.de iudi. §. oportet. col. vj. uel licet postea taxetur, raro, uel parum minuit de eo,quod iurauit.

SYL. ¶ Dic arbitrarium esse iudiei,uel primo iurm taxare, uel postea limitare. l.uideamus.§.penul.ff. de in lit.iur. * Ideo uerior est rō, quā tradit Bar, & cæteri in d.l.uideamus.in prin. ꝙ iurm illud nō deferi nisi dño,vel qui si dño * l.vulgo.ff. de in li. iur.] qua rōne solet etiam matri deferri, quādo tutrix existeret, quia tūc est quasi dña rerū pupillarium, non alias, ut declarat Bar. & Ia. in d. l. uideamus.

quæ pietatis † necessitudine ductæ ad hoc ꝓcedūt: a ut puta mr̄: † nutrix quoqꝫ, & auia: pōt & soror. Sed & si qua alia mulier fuerit, † quā Prętor ꝓpensa b pietate intellexerit, sec⁹ uerecundiā si egredietē, c sed pietate productā,nō sustinere d iniuriā † pupillorū, admittet eā e ad accusationēm.

¶ Impuberes de suspecto nō accusant: sed puberes sic ex cōsilio proxim. ctorū.h.d. ex l.impuberibus, ff. eo.

¶ Impuberes nō pñt tutores suos suspectos postulare: puberes autē, curatores suos ex consilio necessariorū f suspectos possunt arguere: & ita diui Seuer⁹ & Antonius rescripserunt.

b ¶ Propensa, idest magna.

c ¶ Egredientem.Quod fecit Calphurnia, vt ff. de postulando. l. j.§. sexum.

Calphurnia fuit mulier inuerecunda.

d ¶ Sustinere. Subaudi, posse.

e ¶ Eam.scilicet fęminam.

* ¶ Impuberes. Satis in rā aperta regula nō figurat; ratione tū dubitandi elicere possumus ex superioribus. Cū.n. uiderimus fauore pupillorū ꝑsonas aliàs inhabiles ad accusandū admitti, uidebat dicēdū, ut eadē uia aperiēda esset ēt impuberibus, saltem ubi accederet cōsensus necessariorū:aut cū essent proximi pubertati:cuius ꝯrium deciditur ob suspectā infirmitatē iudicij illius ætatis, q ad accusandū facilè prorueret, ut se tutorū potestate subtraheret: adultis verò, quia firmioris sunt ętatis, accusare permittit, dūmodo interueniat uoluntas coniunctorū:cùm n.id ætatis adolescētes adhuc non satis maturo sint consilio, constitutū est, vt ita demum accusare possint, si necessarii cōsentirēt, quos utiqꝫ cōsensuros credendū nō est, nisi ere adolescētium fore cognoscant, arg. l.transactionē, C.de transact.Nota summarium.]

f ¶ Necessariorū. s. parētū. & facit. ff. de in lit. iu.l.uideam⁹. §. adolescens.

* ¶ Adde, ꝙ & tenētur sequi cōsiliū necessa-

necessariorũ, ut scribit Bar. in l. j. §. si plures. col. iij. ff. de exerci. act. ꝙ si absunt, ut assentire ñ possint, iudex supplebit l. iij. §. preterea. & l. fin. ff. eodẽ. Sin autem adsunt, nolũt tñ cõsentire, si quidẽ id malitiosè & fraudulenter agũt, poterit nihilominus iudex tutorem suspectum remouere, si ei uidebitur iusta causa suspicionis, secũdum Angel. hic post Bart. in l. j. si cũ dotẽ. §. eo autem. ff. sol. matri. de quo uidenda sunt q̃ ponit idẽ Bar. in d. §. si plures. & Dec. in c. ex parte. col. ij. de consti.

¶ Qui nõ administrat bona fide, (licet a͞ls sit soluẽdo) põt ut suspectus remoueri. Et iussus a iudice administrare, añ, q̃ administret, põt ut suspectus remoueri. Ang.

¶ Suspectus [a] aũt est, q nõ ex fide [b] tutelã gerit, licet soluẽdo sit, ut Iulianus quoq; scripsit. Sed & antequàm incipiat tutelã gerere tutor, posse eũ quasi suspectũ remoueri, [c] idẽ Iulianus scripsit, & ẽm eum constitutum est.

¶ Remotus pp dolum est infamis: propter culpã, ñ. h. d. ex l. fi. C. eod.

¶ Suspectus autẽ remotus, si quidem ob dolum, [d]

SYL. * ¶ Accipit glo. parentes secundum vulgarem sermonẽ, quo parentes vocamus quicunq; aliquo necessit udinis uinculo coniunguntur, de quo vide hic nostrum Commen.

SYL. * ¶ Suspectus. Caius. In prima parte: quia dr, ꝙ suspectus est, q non ex fide tutelã gerit, licet soluendo sit, dubiũ faciebat, ꝙ suspecti accusatio iõ inducta est, ut cõsulaĩ indemnitati pupillorum: qñ autem tutor est soluendo, non uidetur ullum posse fieri preiudiciũ pupillo, quia, si quid nõ ex fide gestũ fuerit, cũ eo agi postea poterit actione tutelę. Sed contrarium rñdetur: & ratio est, quia longè melius est anteuertere damnum, q̃ per uexationem litium id postea consequi. l. j. C. qñ lic. uni. si iudi. se uind.] Sed in secũda parte dubitationẽ faciebat ipsa diffinitio: quia si suspectus dr, qui nõ ex fide gerit, anteq̃ gerat non debet posse remoueri: cuius cõtrarium deciditur fauore pupillorũ, & subsistente legitima causa suspicioni, q̃ si arbitrio iudicis uideatur potens ad eũ remouendũ, remouetur etiam ante susceptam administrationẽ. No. qui sit suspectus. Itẽ ꝙ etiam ante susceptã administrationẽ quis põt remoueri.]

a ¶ Suspectus sic j. eod. §. nouissimè.

b ¶ Ex fide. scilicet bona.

c ¶ Remoueri. Quia fortè alijs tutelis malè sit versatus, ut ff. eo. l. iij. §. idẽ erit. ibi, si autẽ. & dic remoueri; sed ñ accusari, ut ff. eo. l. hæ enim. in fi. quæ huic est contraria: † Vel ibi non possũt accusari suspecti ex uerbis. l. 12 ta: sed ex snia sic, ut hic dicitur. † Vel dic. ꝙ anteq̃ gerat, ex dolo tm̃ accusatur suspectus. ut C. e. l. iij. pro culpa non. † Et quod dicitur in d. l. hæ. enim hoc uerum est, qñ ob ignauiam fecerunt, idest administrauerunt: postquã uerò cœperit gerere, & propter dolũ, & propter culpã, potest accusari suspect⁹, ut j. pximo. §. ¶ Hæc ultima solu. cõiter teneĩ p doctо. qui tamen latius eam declarant in l. ij. C. eod. & de eius ueritate uide hic nostrum Commen.]

¶ Suspectus. Caius in tã notissima regula nõ est aliter figurãdus. * Quis n. ægrè ferat famosum fieri tutorẽ, qui pupillum fidei suæ cõmissum fraudauit, remotũ uero ob animi segnitiẽ, inertiã, uel simplicitatẽ, integræ existimationis remanereĩ In nulla n. parte iuris culpa & dolus pariter afficiũt. l. j. C. si aduer. delic. & l. iij. §. fi. ff. eo] & quãuis infametur remotus ob culpam, infamatur infamia facti, non iuris, ut dicetur in glo. No. quod dicitur in summario.]

d ¶ Ob dolũ. Expressũ ĩ snĩa: puta sic, Remoueo te, qa ĩ dolo tali fuisti. Ac.

SYL. † Ista solutio non ẽ bona pp tex. in l. 3. ff. e. Ang. † Et hæc õ bona, ẽm quã in accusatione tm̃, nõ in remotione sit differentia: qa ita pp culpam sicut pp dolũ remoueri poterit, siue

SYL. SYL. impediri administrare: iuxta distinctionem. Ang. hic, non autẽ de suspicione accusari, nisi pp dolum, ẽm as.

* ¶ Adde idẽ esse, & si in sñia non exprimaẽ cã remotionis: dũmodo in libello petitũ sit eũ remoueri pp dolũ. Nã cũ uerba sñiæ ita interpretarenẽ, ut relationẽ hẽant ad petitionẽ secũdum Bart. in l. hæ enim. §. si Prætex.ff.eo. uideẽ sententia prolata ex causa expressa ĩ petitione. l.ut fundus.ff. commu.diui.]

famosus[a] est: si ob culpã,[b] nõ ęque.[c] ¶ Pendẽte accusatione de suspecto, ĩterdicĩẽ accusatõ administratio, qui si decesserit, extinguitur accusatio. h.d.ex l.cũ quem. C.eo. Ange.

a ¶ Famosus est. Excepto patrono, ut ĩ.eo.§.ostendimus.in fin. §. & ff.eod. l.j.§.ostendimus.

SYL. ¶ Hæc gl.falsa est, qñ ob dolũ remouetur, ut tradit Bar.in l.si tutor. ff.e.]

¶ Sed quid si remouetur simpliciter non expresso dolo uel culpa ł Vř, ꝙ semper remaneat integræ famæ, ut ff.e.l.iij.& l.hæ enim.§.quid ergo. Potest tamen distingui, utrum accusatus fuerit ob dolum, an ob culpã, aut ob utrunq;. In primo, sit famosus: in secundo, non æque. In tertio, intelligitur semper ob culpam, nisi in cõtrariũ ꝓbetur: pœnæ enim nõ sunt augendæ, sed molliendæ, ut ff. de pœn. l.pen. & de excep.rei iud.si cum testamento, & ff. de lib. & posthu. l cum quidam.& ff.eo.l.4 in 2. & 3. respon.

SYL. ¶ Ratio omniũ prædictorũ est, quia ad acta assertoria sententia debet referri.l.in summa. ff. de re iud.]

b ¶ Ob culpam. Scilicet leuem, uel leuissimam.

SYL. ¶ Hæc gl. reprehendiẽ, quia tutor nõ tenetur de leuissima.l. quicquid. & ibi glo.& doct.C.arbi.tute.

* ¶ Adde, ꝙ sub nomine culpæ, qñ sic simpliciter profertur à lege, intelligitur de leui, nisi subiecta materia aliud suadeat, ut docuit Dec.i l.ꝑ̃ctus, num. 18. de reg.iur.* ꝙ autem sit dolus, lata culpa, leuis, leuissima, declaraẽ i §.ꝑterea ĩ.q.b.mo.re ꝯtrah.ob.]

Culpa lata, an dolo comparetur. ¶ Secus si propter latã, quia tunc rẽ infamis, ut ff.eo l. impuberibus. §. si fraus. Et est ratio, quia dolo comparatur, ut ff.si mẽn.fal.mo. dixerit. l.ꝑ §.hæc actio & ff.de pręcar. l. qũtũ. §. eum quoq;. & ff. deposi.l. quod Nerua. Nisi in duobus casibus. Primus est in criminib.publicis, ut ff. ad legem Cor.de sic.l. in lege.

** De ueritate huius dicti, ꝙ ẽ cõiter receptũ, ꝙ scilicet in criminalibus, præsertim ubi agitur de pœna corporali, lata culpa sic æquiparaẽ, uide Dec. in c.2.in 1.lec. in gl si.de consti.& in l. in actionibus in glo.in uerb. culpam. ff. de li. iur.]

Secundus in delatione sacramenti in litem, ut ff.de in lit. iur.l. in actionibus.§.sed iudex.]

** Ratio est, qa in delatione iuramẽti lex noiatim exigit dolum, quo casu culpa lata nõ æquiparatur dolo, ut cõiter tenent doct. in d.l. quod Nerua, post Bar.in fi.] his enim casibus lata culpa dolo nõ cõparaẽ. Vel dic ẜm Azo.& de lata ẽt intelligi, ut sicut in perditione personæ, dolo nõ comparatur, vt dictum est: sic in perditione famę, ut nõ fiat infamis. Nec obstat. d.l.ff. eod.impuberibus. quia de dolo intelligitur. †Vel dic, vt ĩ. statim dicã in glo.j.non similiter.in fine. Famæ periculum ęquiparatur periculo vitæ. †Immo ibi lata culpa æquiparaẽ dolo, quo ad remouendũ tutorẽ, non quo ad infamandũ, ẜm Ang. hic.

c ¶ Nõ ęque. Idest nõ similiter sit famosus dãnatus ob culpam leuem, sicut ille, qui remouetur ob dolũ: sit tñ infamis de facto: sicut & aliàs qs sit famosus de facto solo, ut in conditionibus ex turpi cã descendentibus, ut ff.de act.& oblig.l.cessat. Itẽ in interdictis ex famosa cã similiter uenientibus, ut ff. de vi & vi ar. l. neq; vnde vi. Sed vř, ꝙ etiã ex culpa leui quis sit infamis, vt ff.de ijs qui no.infa.l.liberorũ.§.notaẽ.quæ est huic cõtra ĩ eo, quod ibi dicit, ignorantiam iuris nõ excusare ab infamia. Sed certè põt dici, ꝙ iuris ignorãtia sit lata culpa: qd sic probo: qa oẽs debẽt scire iura, exceptis paucis, s. mulieribus, minoribus, & militibus, ut ff.de iuris & fac. igno l.regula.C.de le. & cõ.l.leges sacratissimæ.C.de iur. & facti igno.l.cõstitutiones.ergo siqs ignorat, ẽ ĩ culpa Ignorantia iuris ẽ lata culpa.

pa lata, cū culpa lata sit id ignorare, ꝙ oēs sciunt, ut ff. de uer. sig. l. latę culpę. Nō est ergo mirū, si est infamis, ut ff. eo. l. impuberibus. §. fin. Vel verius ſm Azo. lata culpa nō infamat p sententiā dānatū, sed ipso facto sic, si est tale factū, ut in d. l. liberorū. §. notat. Et sic sunt tres casus, ubi lata culpa non cōparatur dolo: unus hic: duo in glossa superiori, quæ incipit, Scilicet leuem &c.

SYL. ¶ Et hęc declaratio de lata culpa cōmuniter tenet hic per doct. & in l. quod Nerua. ff. depo. * Zasius tamen in intellecti. singul. c. 2. scribit duas esse latæ culpę species: unā uersutiæ, alterā ignauię: & latam culpam uersurię dolo cōparari: ignauiæ uerò nequāq̄: q̄ distinctio verissima uidetur, & innumeris exemplis in nostris Commen. cōprobata est.] ** Adde, ꝙ nō pauci sunt effectus infamię facti, quos colligit Dec. in c. licet cām. col. 6. de probat. inter quos est, ut hmōi infames repellant ꝓrsus à testimonio in causis crīalibus & alijs arduis: & similiter in casibus, in quibus requirūtur testes integræ opinionis. alias etiā minus creditur eis.]

SYL. ¶ Siquis autē. Casus. Querebatur, an pēdēte iudicio suspecti tutoris, administrare teneretur, aut posset tutor iam accusatus; & uidebat ꝙ sic, quia quousq; nō est declarat' suspect' p sniam non debet ex sola accusatione priuari, ne medio tpe eidem præiudicium in administratione tutelę generetur. * Nam quid prodesset sentētia, si sola accusatio remoueretur? arg. c. uenerabili. de offi. deleg.] contrariū tamen rñdetur, ꝙ immo interim administratio interdicit fauore pupilli. uoluit. n. l. prius pupillo ꝓuidere, postea reme-

¶ Si quis autē suspectus postulatꝰ, quo ad [a] cognitio finiatꝰ, interdicitꝰ [b] ei administratio, ut Papiniano visū ē. Sꝫ si suspecti cognitio suscepta [c] fuerit, posteaq; tutor vel curator decesserit, [d] extinguitur [e] suspecti cognitio.

¶ Si tutor latitat, ne pupillo p iudicē decernantꝰ alimēta, pupillo ī possessionē bonorū misso, & dato curatore, ut suspect' remouet a d. ex l. impuberib. §. preter. ff. eodē. Ang.

¶ Si quis tutor co-
[illegible]

dia quærere, ar. l. fi. C. in q. ca. te. in inte. nō est neces. nō, n. administratio de facto auferet, sed potestas iuris de fcō interdicit, seu suspēdit pupilli fauore, prout declarat Saly. in l. eū quē. C. eo. * ne irritatus multo minus ex fide quàm ante, in posterum tutelā gerat.] Sed tunc querebat, an iudiciū suspecti trāsiret ad hæredē. & uidebatur ꝙ sic. l. si cū hoiem. ff. de fideius. * Lite enim cōtestata crimen morte non extinguit. l. j. C. ex del. defun.] cuius cōtrariū respondetur ea ratione, q a cā finalis huius iudicicij ē terminata: nā tutor, q petebatur remoueri per iudicē, remotus est per mortem, & sic cā iudicij reperitur finita, quod non est in d. l. si cū hominem. * Preterea nihil dāni hac ex re pupillo irrogat, quippe qui quodcūq; sibi debebit, poterit tutelæ aut negociorū gestorū, actionibus consequi.] No. ꝙ interdictio administrationis propter accusationem suspecti durat durāte lite. Item ꝙ morte accusari extinguitur accusatio suspecti.]

a ¶ Quoad, idest donec.

b ¶ Interdicitur. Argumētū, ut donec prelatus accusat. ꝙ non debeat administrare ecclesiastica bona. & facit ad hoc. C. de sen. pas. l. fi. & ff. e. impuberibus. C. eo. l. eum quem ut suspectū. & ff. de sol. quod si fortè. §. j. — Prælat' suspectus an sit ab administratione remouend'. SYL.

* ¶ Ad. q. de prælato uide. c. uenerabili. ubi Abb. & alij, extra de offi. deleg. & de similitudine, quę est inter tutorem & prelatū, uide Deci. in l. pactum curatoris. nu. ij. C. de pact. * post glo. notabi. in c. ulti. 5. q. 3.

c ¶ Suscepta. idest incepta.

d ¶ Decesserit. s. accusatione pēdēte.

e ¶ Extinguitur. q a non nisi ut ab ea

 remo-

remoueať, intendiť: sed ex quo mortuus est, verè remotus ē: & qđ hic diciť, si tutela morte tuto. finiatur: idē est, si quocunque alio modo finita
SYL. tut. sit, ut ff. eo l. pe. §. pe.

* ¶ Siqs tutor.

piā sui nō faciat: vt alimēta pupillo decernanť, [a] cauet epl'a diuorum Seueri & Antonini, vt [b] in possessioné bonorū ei' [c] pupillus mittať: [d] & quę mora deteriora futura sunt, dato curatore, distrahi iubētur. Ergò, vt suspectus remoueri poterit, q nō præstat alimenta.

¶ Tutor psens, q p mendatium negat, alimenta pupillo posse decerni, remitítur ad Præfectū puniendus. Idē in eo, qui per pecuniā tutelam acquisiuit: Et in liberto, qui male administrat. h. d. ex l. ij. & iij. §. tutor qui. ff. e. Aret.

Casus. Quærebatur cū erant pupillo alimēta decernēda, si tutor latitet, ne decernantur, an ut suspect' remoueri possit, & quid agendū: & cùm decretum alimentorū spectet ad iudicem. l. ius alimentorum. ff. vbi pub. edu. deb. nū uidebať imputandum tutori, si latitaret: cùm enim iudex possit tutore inuito alimenta decernere, multò magis eo latitante. l. qui potest inuitis. ff. de regu. iu. cuius contrariū deciditur, quia cùm alimenta sint decernenda pro modo pfimonij. d. l. ius alimentorū. & in hoc uersetur maximè officium tutoris, q & uires patrimonij nouit, & æris alieni summā, meritò qñ tutor in hoc deficit in officio suo, iudex rerū seruandarū causa mittit pupillum in possessionem bonorū tutoris, & quæ ex illis mora deteriora futura sunt, dato curatore, distrahi pñt: immo & tanquā suspectus remoueri potest, cùm latēdo se suspectum sua sententia fecerit. l. impuberibus. §. fin. ff eod. Nota summarium.]

a ¶ Decernantur. per iudicem.

ADDITIO. Ita q semp ex reditu patrimonij aliquid superst. l. ius alimentorum. ff. ubi edu. de Ang.

b ¶ Vt in possessionem. Sed & mulcta indici poterit, ut ff. de arbi. l. non distinguemus. §. si arbiter & facit ff. eo. impuberibus. §. fin.

SYL. * ¶ Puto ego uel remouendū, uel seruandum modū traditum hic, ut in l. fi. ff. ubi pup. edu. deb. ut scilicet curatore addito decernanť alimenta.]

c ¶ Eius. Aliàs est tutoris in tex. aliàs non est: sed tñ subauditur, vt ff. e. impuberibus. Sed alij dicunt eius scilicet pupilli: ut ita administratio tutori auferatur.

SYL. ¶ Hæc opin. falsa est: q a nō esset cōtumacia tutoris punita: ideò tene primam, prętereà non esset bona grāmatica, si uerba ad pupillū referentur.

d ¶ Mittatur; Causa custodiæ: non ut ex eis alatur, sed ut cautum sit pupillo, si male gessit tutor, l3 đ suo, ut ff. ubi. dub. edu. debe. l. fin. in fine. SYL.

¶ Sed si quis præsens. Casus clarus est: rō. n. dubitandi in singulis tribus casibus erat, quia satis uidebať tutorem ut suspectū remoueri, & pupillū mitti in possessionē bonorū, ut supra proxi. sed contrariū rñdetur: q immo ulterius punitur: ratio autem primi dicti est, quia cū delinquat hic tutor circa uitā pupilli, cùm dicitur necare qui alimēta denegat. l. necare. ff. đ li. agn. meritò uenit magis puniendus. * In secundo uerò casu hoc operatur odiū illius, q corruptis iudicis ministris, ut negligēter de uita, & morib' inquirerent, tutelā redimit: neq; .n. interest id agere quenq̄, ut corrupta fide, inquisitionis tutor constituať, an bona fide cōstitutū uelut prædonem bonis alienis incūbere. l. iij. §. tutor. q. ff. e.] In tertio autē maius uinculū, quo teneť & astringitur filijs patroni libert', facit ut q plus teneť, plus delinquat. l. si mādato. §. j. ff man. Not. q tutor mētiens de facultatib. pupilli, ut careat alimentis, punitur. Itē q iudex nō habēs alicuius rei uel facti iuxti-

iurisdictionē remittit ad cōpetentē. Item q̄ tutela non pōt redimi pecunia, aliàs punitur. Item q̄ idem est in liberto qui fraudulenter gerit.]

a Si quis, scilicet tutor.

b Decerni. Puta si negat alimenta posse decerni, i. dari: & q̄d seq̄tur, si hoc per mendacium &c. fit de responsione. † aliàs vrbis.

c Per mendacium. Quid si nō dicat p̄ mēdaciū, imo verū dicat, nunq̄d de suo alere tenet? Rñ. nō, vt ff. vbi pu. edu. debe. l. 3. §. fin. ** Adde, q̄ hoc casu ei debēt p̄stari alimēta ex venditione mobilium, & si hęc quoq; nō sufficiūt, immobilium, vt Iacobo ab Arena visum est. † aliàs vrbis. & rectè, nā si licet ea distrahere æris alieni soluendi gratia, quanto magis id licere debet necessitate famis?]

g Remittit. ob hoc ēt vt ingrat⁹ accusari p̄t, vt C. de li. & eorū li. l. liberti. & fa. C. eo. l. j. & ij. ff. eo. l. libertus.

Nouissimè. Casus. Quęrebat̃, an satis offerente eo, qui tutelam dr̃ fraudulēter administrare, sit remouendus: & videbat̃, q̄ nō, q̄a cū satis sit satisfactū indēnitati pupilli, nō est curādū quis administret: mala.n. administratio resarcietur p̄ tutorē: cōtrarium dr̃ ratione satis morali allegata in hoc pulcherrimo text. quā no. * Itē quia longè melius est in tempore damno occurrer̃, quàm postquā fuerit illatū, confugere ad remedia, quib. resarciat̃. l. fi. C. in qui. cau. in inte. resti.] No. non esse standum cautioni, vbi periculū apparet. Itē q̄ non est dāda occasio delinquēdi. Itē q̄ plus valēt boni mores, q̄ diuitię.] SYL.

† Cōcor. c. ij. in gl. fin. extra de sol.

¶ Sed si quis [a] p̄ns negat p̄p inopiā alimēta posse decerni: [b] si hoc per mendaciū [c] dicat, remittēdū [d] eū eē ad Præfectū † vrbi puniendum, placuit: [e] sicut ille remittit̃, [f] q̄ data pecunia ministeriū tutelæ acq̄sierit, vel redemerit.

¶ Libert⁹ quoq;, si fraudulēter tutelam filiorum, vel nepotum patroni gessisse probetur, ad Præfectū † verbi remittitur [g] puniendus.

¶ Qui fraude administrat, remouēt̃, ēt si satisdet: & mores, nō diuitiæ in tutorib. attendunt̃. h. d. ex l. suspectus fieri. cū l. sequen. & l. suspectum. ff. eo.

¶ Nouissimè [h] āt sciēdum est, eos, q̄ fraudulēter tutelā administrant, ēt si satis offerāt, remouendos eē a tutela: q̄a † satisdatio tutoris p̄positū maleuolū n̄ mutat, sed diuti⁹ grassādi [i] ī re familiari facultatē p̄stat. [k]

d Remittendum. Sed non remouēdum, vt ff. eo. l. tutor. §. tutor.

e Placuit. Hoc ideò, quia maior pœna imponetur, quàm remotio, vt ff. de offi. prę. vrb. l. j. §. item solent.

f Remittitur, s. puniendus extra ordinem, vt ff. de tut. l. in eos. ** Adde. q̄ cognoscens extra ordinē de crimine, potest imponere pęnam arbitrio suo, vel grauiorem, vel leuiorem pro qualitate delicti. l. hodie. ff. de pęn.] Et nota hic arg. contra eos doctores, qui pecunia data sibi acquirunt scholares, vt ff. de offi. pręfe. vrb. l. j. §. item solent, & in auth. vt ea quę dicuntur insinua. §. j. coll. 5.

h Nouissimè, i. in vltima parte hui⁹ tit. sic ff. de insti. l. nouissimè. nam & ibi in vltima parte tractatus sui Vlpianus ponit, Nouissimè.

i Grassandi, i. delinquendi, vel. i. animandi ad delinquendum: sic ff. de pę. l. capitalium. §. grassatores. inde grassor grassaris, i. nitor ad malum. SYL.

Grassor grassaris.

* Grassari est impetu, & auiditate quadam ferri ad nocēdum: vnde & qui uias obsessas tenent, grassatores dicti videntur. d. §. grassatores. quod plenius in Anno. declaraui.]

K Præstat. facit. ff. e. l. suspectus. & l. q̄a satisdatio. Et facit in ar. ad q. talē;

Suspectū a † enim cùm putamus, q moribꝰ talis est, vt suspectꝰ sit Enimuero tutor vel cura tor, quāuis paup sit, fidelis tamen & diligens, remo uendus b non est quasi suspectus.

¶ Finis primi libri.

† aliàs suspectū et cum putamus.

si emi librum, & anteq̄ soluam pretium, comperiam alienum, vel vitiosum, q non teneat soluere pretium, quia expedit potius non soluere, q̄ cautionē de reddendo in causam eui ctionis vel vitij recipere: q bus consonat. ff. de cōpensa. l. ij. aliàs. 3. Praeterea lex dicit, q non debet quis se cō mittere fragilitati cautionis. ff. ad Trebel. l. cogi. §. idem quaerit. & C. in quib. cau. in integ. rest. l. fi. & C. quando li. vnicuique. l. j.

SYL. * Adde, q & vbi compertum est rē esse alienā, * & super ea mota est lis,] daro mihi fideiussore, teneor soluere pretium l. si post. C. de euic. qui fideiussor, non solum obligari debet pro illa lite, sed pro quacunq; euictione in futurum. vt est text. notab. in l. vlt. ff. de rescin. vend. vbi Bar. si verò non sit mota lis, potest emptor venditori pretium petenti opponere exceptionem non liberae, & secundum gl. in l. qui rem. C. de euic. de qua materia, item quid si res vendita, reperiatur alij obligata, vide Ang. & Ias. hic: & Salic. in d. l. si post qui tangit quaecunq; in dubium venire possunt in hac materia. Sed quoties res empta detegit esse vitia, dic q si emptor eā nō fuisset empturus, si vitiū sciuisset, habet locū actio Redhibitoria: sin autē empturus quidem fuisset, sed minoris, & tunc datur actio Quanto minoris.]

ADDITIO. Nota q quotiescunq; imminet euictio in limine contractus ante solutionem pretij, emptor non tenetur soluere pretium, nisi venditor det idoneos fideiussores. d. l. si post perfectam. C. de euic. per Bar. de quo in l. j. §. stipulatio duplae ff. de pre to. stipulatio. & an venditor compellatur satisdare iure actionis, vel ope exceptionis, dic q ope exceptionis, & solum tenetur respectu illius duntaxat mouentis quaestionem. d. §. stipul. & ibi per Bar. la.

a ¶ Suspectum. nam tutorem suspectum non facultates paruae, sed fraudulenta vel calida conuersatio in rebus pupillaribus commendat, idest probat: haeres verò solis facultatibus paruis suspectus habetur creditoribus, vt hic & ff. de priuileg. credit. l. si creditores.

* ¶ Ratio differentiae est, quia creditores nihil aliud agunt cum haerede, ni si vt eis satisfiat eorum creditis, & statim atq; satisfecit, nihil praeterea possunt praetendere: At tutores non pecuniam praestate debent: sed fidē: ideò ex morib. & fide aestimādi sunt.]

b ¶ Remouendus non est. Immo videtur q sic, vt C. de tuto. & qui non satisde. l. ij. quae est huic contra. Solu. ibi non repellitur propter paupertatem, sed quia non satisdabat. hic autem satisfedit.]

SYL. Dic q sol. gl. est vera, & patet ex tex. nostro ibi, Remouendus non est qua si suspectus. non enim dicit non esse remouendum, sed non esse remouēdum quasi supectum, si fidelis, & diligens sit: potest tamen repelli eo, quia ob nimiam egestatem satisdare non valet, & ita concordat cum l. ij * Et haec, cùm agitur de remouendo seu repellēdo tutore, procedunt. nam alioqui potest inops, qui ad tutelae onus vocatur, se excusare si velit, vt subdit glo. ex §. sed & s. tit. j. & ideò grauissimè errarunt, qui non distinguentes casum remotionis à casu excusationis, solutionem nostram, immo Accursij, impugnare tentarunt.] Posset tamen iste excusare: quod dic vt s. tit. j. §. sed & propter paupertatem. Est tamen huic curator adiungendus, vt supra de cura. §. interdū. & C. eodem l. pietatis. & C. de peric. tuto. l. j.

Finit Liber Primus.

INCIPIT SECVNDVS LIBER.

¶ De rerum diuisione. &c.

Cõtinuatio. Dictũ est de personis, sequitur de rebus, vt pmisit s. de iure natu. gen. & ciui. §. fi. de qb' dicit vsq; ad tit. de oblig. Et in hoc medio dr, qualiter acq runt res iure naturali, vt à §. singulorum, vsq; ad titulum de vsucapionib'. Item qualiter iure ciuili, ut ab inde in ante a. Item qualiter iure singulari, vt vsq; ad tit. de test. Item qualiter per † vniuersitatẽ, vt ex testamẽto, vel ab ĩtestato, vel simili modo, vt à titulo de testẽmentis vsq; ad titulum de obligationibus. Accur. *

† Istã glo. tenet & sequitur Ang. hic.

INCIPIT liber secundus.

¶ De rerum diuisione, & acquirẽdo ipsarũm dñio.

¶ Quia principiũ huius tituli ponit continuationẽ, & duas rerũ diuisiones, ideo nõ summaĩ. sumptũ est ex l. ij. ff. eo. Areti.

Vperiore lib. ď iur^a psonarũ exposuimus: modo^b videamus de rebus, q̃ vel in nr̃o pr̃imonio, ^c

Diuisio.

Vperiore libro. Iste tit. diuiditur principaliter in duas partes. Primò cõtinuat istũ librũ ad præcedentem. Secundò incipit tractatum. Secunda ibi, Modo videamus. Item ista secunda subdiuiditur principaliter in duas partes. Nã primo ponit de rebus communibus iure naturali, de publicis, & de ijs, quæ sunt vniuersitatis, & de ijs quæ in nullius bonis sunt, & oĩa ista per exẽpla clarificat. Secũdò ponit, qualiter res acquiranĩ de iure gentium, & efficianĩ priuatorũ. Secũda ibi, Singulorũ aũt. Et illa se cũda subdiuidit loco suo. Redeo ad primã, q̃ subdiuiditur ĩ quatuor partes. Primò ponit exẽpla de cõibus. Secundò de publicis. Tertiò de ijs, q̃ sunt vniuersitatis. Quartò de ijs, q̃ nulli' sũt. Secũda ibi, Flumina. Tertia ibi, vniuersitatis. Quarta ibi, Nulli' ãt. Are.

¶ Casus in distinctione & diuisione non figuratur. Not. est distinctio tex. Item ꝙ continuatio facienda est. Itẽ ꝙ dictio, modo, est demonstratiua præsentis temporis.] SYL.

a De iure personarum. Ab illo ti. de iure personarum vsque huc.

b Modo. Sicut promisimus. s. de iure natu. §. fina.

c Patrimonio. Scilicet aptitudine: aptæ enim sunt esse in patrimonio, vt res pro derelicto habita.

Hanc suppletionem aptitudinis reprehendit hic Ang. ostendens, ꝙ litera de se plana est.] SYL.

*¶ Res in pñmonio nro, seu in bonis nris ex esse dicuntur, quas possidentes, exceptionem: amittentes aũt ad eas recuperandas, actionẽ hẽmus. l. Rẽ. ff. de acq. re. do. vbi vide auream gl. distinguentem, quasdã res dici in bonis nrĩs, aliàs extra, alias nec in bonis. nec extra, aliàs ex bonis.

ff. de ser. vrb. præd. & cũ nõ sit, nec potest consequenter dici extra bona, q a nõ entis nullæ sunt qualitates. & iste est verus intellectus illius. l. qui plenius expositus hic in Commen.]

uel extra [a] pñmonium nrm hñr. [b] Quædam [c] enim naturali iure cõmunia [d] sunt omnium, [e] q̃dam publica, [f] quædã vniuersitatis [g] q̃dam nullius, [h] pleraq; singulorum. q̃ [i] ex varijs causis cuiq; acquiruntur, sicut ex subiectis [k] apparebit.

ADDITIO.

Quia non pñt stare sine re, vel persona, cuius sunt. l. si aliena. §. hoc iure. cum si. ff. de vsuca Ang.

c ¶ Quædam. hic fit alia diuisio.

a ¶ Vel extra. s. aptitudine: quia nõ sunt aptæ, vt sint in patrimonio, ut sunt res sacræ, vel religiosæ, vt j. eo. §. nullius. Interdum tñ dictæ res sunt in patrimonio, vt si ab hostib. captæ sint, vt ff de religio. l. cum loca.

b ¶ Hñr. Talis diuisio hic sumitur. Rerum. n. aliæ sunt in patrimonio, aliæ extra: q̃ videtur insufficiens, nã aliæ sunt, nec in pñmonio, nec extra. vt seruitutes, vt ff. de vsufru. le. j. cõtra. Sed Io. dicit, q hic pueris loquit simpliciter: nam q̃dam pro docẽdis pueris dñr, quæ aliàs non dicerentur; ut ff. de ac. & obli. l. obligationum. in fi. quod non est verisimile, q pp pueros malè loquat: vñ non placet. Alij dicunt, hic de corporalibus rebus tm̃ loqui: quod est falsum. qđ colligitur ex continuatione huius titu. ad sequentes. Nos dicimus seruitutes esse in bonis, cũ earũ noĩe agamus, & excipiamus, vt ff. de acq. re. do. l. tem. & l. statuas. quod aũt in d. l. dr̃, eas non esse in bonis, nec extra: dicit ideò, q a per se non censentur: vt est possessio tigni in domo positi: quia non intelligitur tignum, dum durat domus, per se, vt ff. de vsucap. eum qui.

Seruitutes sunt ĩ bonis nostris.

SYL.

¶ Et hæc gl. cõiter approbatur. * seruitutes. n. in bonis computantur: verũ dictio (id) quæ habetur in d. l. j. non est referenda ad seruitutem, sed exponere oportet, id, scilicet ius, cuius vsusfructus legabat, dũ est apud dominum, non põt tanq̃ seruitus annumerari bonis illius, cum rei suæ nulla possit esse seruitus. l. in re cõmuni,

d ¶ Communia sunt. Non tamẽ agitur communĩ di. secundum Pla. SYL.

* ¶ Nam iudicium cõi di. inductum fuit ad diuidendas res, ex quarum cõione poterant oriri discordiæ: hæ verò, q̃ hic enumerantur, cùm dñia distinguerent, relictæ sunt in naturali illa cõione, quia ex eorum vsu non videbatur perturbari tranquillitas humanæ societatis, sed potius earum diuisio præbuisset mãm rixarum.]

e ¶ Omnium. s. usu, non proprietate, vt dicitur. j. eo. §. & quidem.

f ¶ Publica. Publica. i. quasi populica, s. omnium populorum, vt s̃ ti. j. §. con sequens. & j. eo. §. flumina. Aliàs dicitur publicum, quod est huius populi, vel illius tãtùm, vt campus Martius, vt C. de sacros. eccl. l. fi. & hoc dicitur magis vniuersitatis. (ris.

g ¶ Vniuersitatis, vt j. e. §. vniuersitaris.

h ¶ Nullius, vt j. e. §. nullius.

i ¶ Quæ. s. quæ sunt singulorum: nec enim ad superiora refertur.

K ¶ Et subiectis j. e. § singulorum. vsque ad fi. titu.

Diuisio.

¶ Et quidem. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primo ponit dictũ. Secudo ex dicto infert. Tertio illationẽ restringit. Quartò rõnem restrictionis assignat. Scđa ibi, Nemo. Tertia ibi, Dum tñ. Quarta ibi, quia non sunt. Angel.

¶ [illegible] in declaratione primæ partis distinctionis non figuratur aliter: cuius rõ in aperto est, quia cũ hmõi natura ita comparata sunt, vt omnibus pateat, in diuisione dñiorum de iure

gentium

¶ Aer, aqua profluens, mare, & littora sunt cõmunia quibus quiuis uti potest, dummodo a rebus singulorũ abstineat. h. d. ex l. 2. & l. nemo. ff. eod. tit.

¶ Et quidem naturali [a] iure cõia [b] sunt oĩum hæc, aer. † aqua ꝓfluens [c] & mare, [d] & per hoc [e] littora maris. Nemo igiť ad litt⁹ maris accederẽ ꝓhibetᷣ: dũ tñ † villis, [f] & monumentis, [g] & ędificijs [h]

gentium cõia remanserunt. No. quæ dicantur cõia de iure gentium. Item ꝙ ius gentium appellatur ius naturale. Itẽ ꝙ accidentia concreta debẽt regulari ſm eorũ subiectum. Item ꝙ littus maris ñ probetur alicui, dummõ ab ędificijs ibidẽ positis abstineat.

a ¶ Naturali iure. i. iure gẽtiũ, quod est naturali rõne inductum, vt ff. de iust. & iur. l. omnes. §. qđ verò. de quo hic loquitur, vt j. eo. § singulorum † & in fin. huius. §. nam iure naturali primæuo etiam alia essent communia.

¶ Quãuis Christ. hic dicat glo. solere reprobari: pro ea tñ est tex clarus hic in fin. vbi postea dicit ædificia iurisg. non esse sicut est mare.]

b ¶ Cõia. Non tñ agitur cõidiui. ſm Plat. nisi postquam facta fuerint occupantium. Et quòd dicit omnium, s. vsu, non proprietate, vt prædixi.

* ¶ Adde tñ, ꝙ in mari p̃t quis ius ꝓprium acquirere, vel ex longa cõsuetudine, vel ex priuilegio. l. sanè. vbi gl. ff. de iniu. & iõ videmus Dños Venetos ex longa consuetudine hr̃e iurisdictionem in eorum mari, quod tradit Bar. in l. vlti. §. si quis. eo. tit.]

c ¶ Profluens, i. de cœlo cadens.

* ¶ Adde, ꝙ Theophyl⁹ vertit, τὸ ὕδωρ τὸ ἀέναον, qđ sonat, aqua sp̃ fluẽs, ne quis putet hic agi de aqua pluuia.]

d ¶ Et mare. Sic ff. de iniur. l. iniuriarum. §. si quis me prohibeat. †

e ¶ Et per hoc. i. per ꝯñs, cũ sit accessio maris, arg. j e. §. si tñ. Sed ꝯ ff ne qđ in loc. pub. l. littora, vbi dr̃ littora esse populi Romani. Sed illud est verum quo ad iurisdictionem: verè tamen sunt communia, vt hic. sic. C. de quadri. præ. l. bene à Zenone. secus in ripa fluminis, q̃ non est publica, licet flumen sit publicũ, vt j. e. §. riparum.

† Tu dic, ꝙ immo de iure

SYL. nãli primæuo, q̃a qñ Imperatori placuit đ iure gentiũ intelligere, illud exp̃ssit, vt in §. riparũ. & §. littorũ j. eo. nec ob. ar. gl. q̃a iuſ gẽtiũ iuri nãli đrogauit quã tũ ad alias res: aliàs ñ eẽt dñia ĩ ter i⁹ cõe, & publicũ ſm oẽs Doc. hic.

† & l. venditor. in prin. ff. cõ mu. ꝑdi.

ibi, sed proprietas. Et p̃t esse rõ: quia inundatio fluminis raro venit: & iõ esse p̃t vtilitas in proprietate ripæ: at mare assiduè inundat: vñ patuula eẽt utilitas: non ergo proprietas quæritur, vt C. de bo. quæ lib. l. fi §. fin.

¶ Dic tria cõsideranda: primo vsus: & hic est đ iure nãli primęuo cõi omnibus animantibus: secundo ptãs acquirẽdi dominium per occupationẽ: & hæc est de iure g. & solis hominib. conuenit: tertio iurisdictio & protectio: & hæc est populi Romani. solutio tamen gl. hic communiter tenetur.

f ¶ Villis. ab alio positis: & hẽt duas signãtiones. dicitur n. casa vel insula q̃dam, in qua non habitatur, sed vel retia ponuntur, vel p̃p aquam illuc confugitur, vel fructus reponuntur, vt hic, & ff. de vsuf. arborib. in princi. Si verò habitaretur, esset p̃diũ vrbanũ, vt j. de serui præ. §. prædiorũ. Itẽ dicitur villa congregatio hominum.

* ¶ Villas accipe hic, & in d. l. arborib. q̃cunque ædificia in littore fcã uel ad habitãdũ, vel ad pisces, aut fructus reponendos, uel alia quauis cãin §. verò Prædiorũ: villa accipitur pro rure.

g ¶ Monumentis. Quid sit monumẽtum, habetur. ff de relig. l. ij. § monumentum.

* ¶ Latiùs hoc declarat in l. monumẽtum. e. ti dr̃q; à monendo: sed munimentum a muniendo. nã munimentum est, qđ alicuius loci muniendi causa factum est. l. funeris. eo tit.]

h ¶ Aedificijs, s. alijs.

** Hinc igiť no ꝙ licet ædificari ĩ mari, & littore, & ædificiũ fieri ædificantis. qđ intellige, nisi vsus publicus impediret. l. in littore. ff. ne qd in loco pub. aut ædificando aliquis damnum sentiret. l. ij. §. aduersus. eo. tit.]

SYL. † Cõcor. l. iniuriarũ §. vl. ff. de iniu.

† aliàs, à villis.

SYL.

Non

a Non sunt iurisgentium, i. communia de iuregentium, sicut est mare: immo eorum, qui ibi ædificauerunt, † vt ff. eo. l. intantum.

b Sicut est mare. hic continua, qd est ĵ. statim.

† Dũmõ iustè ædificauerit. s. cũ decreto p̃toris: al's, p quẽlibet iure publico p hiberi p̃t, ₰m Ang. hic.

† aliàs se abstineat.

† alias sicut & mare.

§. est aũt &c. Flumina. Casus. nõ figurat, q̃a ponit mera declaratio terminorũ, q̃ s. publica sint. Ideò aũt volunt. ll. hæc remanere publica, q̃a nullũ p̃ttouertẽdi locũ hr̃e videbatur illorum communis vsus.] No. flumina, & portus esse publica. Item q̃ piscandi ius in eis oĩbus cõe est. Item q̃d sit littus.]

† se abstineat: q̃a ñ sunt iurisgẽtiũ, † † sicut est mare. b

¶ Flumina & portus sunt publica: ideoq; ius est ibi oĩb. piscãdi. & littus dr̃ quatenus hybernus fluctus maximè excurrit. h. d. ex l. nemo. in fi. ff. eo. & l. littus

ff. de verb. signif.

¶ Flumina autem oĩa, c & † portus, publica sunt: idq; ius piscandi omnibus d cõmune e est in portu, fluminibusq;. † Est f autem littus maris, quatenus hybernus g fluctus maximus excurrit. h

cit eisdem retentis terminis.]

ADDITIO. Et dr̃ constitui in possessione piscandi, qñ iste, qui primo piscatus est, prohibuerat alios volentes accedere piscatũ, & isti p̃hibiti acq̃euerãt prohibitioni, nec contrauenerant. Et hæc facit ad q. vtrum ille, qui tenuerit molendinũ p̃ xxx. annos in aliquo flumine, possit alios prohibere, ne ibi molẽdinũ habeãt. Chri.

e Cõmune. idest in communi oĩb. patet: non autẽ est cõmune, immo publicum, secundum Io.

** † Diffinit l. partus ff. de ver. sign.

† l. pu. alias secus. l. i niuriarũ. in fi. ff. de iniu.

c Flumina aũt omnia. s. perpetua, vt Padus, & Rhenus: quædã. n. sunt priuata, vt fossata in agris posita, quę crescunt, & decrescũt, q̃ qñq; currũt, qñque non, vt ff. de flumi. & ne quid in flumi. l. 1. §. 2. & ff. eod. nemo. in fin.

d Omnibus. Nec q̃ fuit primo lõgo tp̃e piscatus, aliũ superuenientem repellere põt, ur ff. de vsuc l. fi. nisi fortè spatio triginta annorum. vt ff. de diuer. & temp. præscr. si quisquã. Vel ₰m Ioan. intellige hanc l si quisquam. quando erat in possessione piscandi.

SYL. Adde, q̃ si uolumus acquiri ius ex p̃scriptione, & nõ acquirit: an consuetudine, & acquiritur, ita cõiter resoluunt Doct. de quo latissimè vide Io. Fran. Balbum in trac. p̃scrip. in 6. q. 4. par. 5. par. prin. col. 21 5. nisi sit præscriptio tãti tp̃is, cuius initij memoria in contrariũ non existat. * Verior tñ est intellectus ad l. fi. quẽ ibi tradit Pau. de Cast. q̃ qui solus pluribus annis piscatus fuerat, tp̃e prohibitionis iam desierat esse in quasi possessione piscãdi: hunc. n. intellectum innuere videtur illa disiunctiua (vel) quæ ₰m Bal. in l. filiæ. C. de coll. diuersitatem indu-

f Est autem litis, vt ff. de verbo. signifie. l. littus.

g Hybernus. i. hyemalis, quando vẽto vnde trahuntur: q. d. quantuncunque mare aliquo tempore plus extenditur in hyeme, uel æstate, tantum est littus eius.

h Excurrit. hic continua, quod est ĵ. eo. §. littorum.

SYL. * ¶ Riparum. Casum non expedit figurare, dubium tñ poterat facere, q̃ exemplo littorum, quæ (vt dicit in §. seq.) eiusdẽ iuris sunt quo ad usum & proprietatem, cuius est mare, ripæ quoq; naturam fluminum & quo ad proprietatem sequi dr̃ent. Quo non obstante dr̃, q̃ vsus quidem riparũ publicus est, sicut & fluminis, eo q̃ alias vsus fluminis inuitus esset, nisi liceret ad ripã accedere. aliquo. n. cõsesso intelligũnt̃ concessa esse oĩa, sine quibus illo vti non possemus. l. ij. ff. de iurisf. om. iud. sed proprietas earũ illorũ est, quorum prædijs adhærent, cuius rei rõnem reddit Bal. in l. riparum. ff. e. quia & si ruant, vel aliter vi tientur, ex eorundem p̃dijs deficiẽdę sunt. l. si locus. ĩ fi. ff. quęad. ser. amit. * nã cuius est onus, eiusdem & cõmodum

dum esse debet.c.cui sentit.de reg.iu. lib.6.] Nota summarium]

a ¶Riparum Idest fluminis.

* ¶Discrimē ripę, & littoris expressit etiā Ouid lib.1.Metamor.cùm loquēs de fluminibus influētibus in mare,ait;Campoq; recepta, liberioris aq̄, Pro ripis litto ra pulsant. Ripam autē diffinit Vlpia l. 1. de flum. & ne quid in flum. esse id, qđ flumen cōtinet, naturalem rigorem cursus sui tenens.] ** Adde,ꝙ ꝯsi nia ripę sunt à loco, quo primum à plano vergere icipit vsq; ad aquā l. pen.ff.de flu.& ne quid in flu.

& C.de Iudę. nemo exterus. & ff.sol. matri ēt.§.licet. Sed ꝫ credo, vt ff.de vsu & hab l.fi & de vsufr.fi cuius.§.Itē Nerua (aliàs est in l. æquissimum.). *Et hæc verior rōne publicę vtilitatis, si simul veniūt:secus si vnus post aliū, gl. in l. nemo. ff.eo. & declarat hic Christ.

† Aliàs publicus est, & iure gētium.

† Facit l.fluminū. ff.de damno infec. in princ.

† Aliàs applicare.

¶ Vsus riparū publicus est:proprietas verò illorum est, quorum prædijs adhęrēt. h. d. ex l.riparū.ff.eod. Aretinus.

¶Riparū [a] quoq; vsus† publicus est iure gētiū,[b] sicut † ipsius fluminis. Itaq.naues ad eas † appellere,funes arborib. ibi natis religare,onus aliqđ in ijs reponere,cuilibet liberū est, sicut ꝑ ipsum flumen nauigare. Sed proprietas earū [c] illorum [d] est, quorū ꝑdijs † adhęrēt:[e] qua de cā arbores quoq; in eisdem [f] natę,eorundem [g] sunt.

¶ Vlus littorū est publicus de iure gentiū, sed proprietas eorū nullius est, sicut ipsius maris. Aret.

¶Littorū [h] quoq; vsus public⁹ [i] ē,&

SYL.

*¶Littorum. Casus Quęrebatur de littoribus,& eorū usu, cuius iuris sint,& videbātur cōia, vt ſ. dictum erat in §.j.Tamē contrariū dicitur, ꝙ immo eorū vsus publicus est: & hoc est ex eo, quia ibi non loquit de vsu, sed de ipsa re, & de ipso mari, & littoribus.illa.n.sunt communia:vsus verò eorū est publicus, prout declarant Bal.& Christo.hic. No. ꝙ vsus littorū publicus est,sicut maris. item ꝙ licet ędificare, siccare retia, & huiusmodi. Item ꝙ propiteras littorum in nullius bonis est. Item ꝙ illud, quod est omnium, potest dici esse nullius.]

† Aliàs hęrent.

¶Iurisgentium.i. de iuregentium. vel idest omnibus gentib.publicè patet.

c ¶Earum. scilicet riparum.

d ¶Illorum.s.hominum, quorum &c.

* ¶Rationem reddit Aldobr.in figuratione casus.]

e ¶Adhærent. Sed quid si via publica est in medio inter flumen & agrum? Respon. Idem quod hic, vt ff.de acq. re.dom l Marilus.

** Idē de fossis existētibus inter viam publicam & agrum, ſm Veron.de seruit rust.præd. c.de ripa ..Item declara hunc tex. vt licet riparum proprietas sit illorū, quorum prædijs adhærent, tñ non possunt disponere de ripis, sicut alij dñi de re sua, quia vsus est publicus, & ideò deteriorare non possunt,arg l.pen.& fi.ff.de vsu & habit.

f ¶In eisdem.scilicet ripis.

g ¶Eorundē. Sed quid si piscator vult ligare,dñs vult incidere? Vr̄ dominus præferendus, vt ſ. de ijs qui sunt sui vel alie.iur.in fi.ibi,nec cuiquam &c.

h ¶Littorū. Scilicet maris, vt sequit.

i ¶Publicus. ſ.eo §.& quidē. ibi,& ꝑ hoc &c.contra. Sol.dicit Pla. oīa cōia esse publica,& econtrà,s.ratione quorundā vsuum:vt ecce tam mare,q̄ flumina,& littora,& ripę, in vsu animantium sunt,& in bibendo,& in abluendo,& commorando, & similibus, quæ exigit natura: sed ius piscādi,quod in his est,solum competit hominibus,& retia siccandi,& quędam similia: portus tamen dicitur esse publicus, non communis. Sed Ioan dicit nulla cōia esse publica,vel econtrà:ea enim demū sunt communia, quę cùm sint in vsu omniū animantiū, occupantibus conce-

conceduntur:vt lapilli, & gēmæ in littore maris,vt ℥.eo.§.item lapilli.& ff. eo.iīē lapilli. Sed publica non solùm nō conceduntur occupāri,immo inter dicta proponunt,ne quid in eis fiat,ut ff. ne quid in loco publi. & de flum. & alijs titulis. Præterea quōo potest esse, quod ait Pla.cùm in diuisione supra posita velut duę species oppositæ ponātur, commu nia, & publica, vt s̄.eod. in princ. & quod dicit hic publicus,idest communis:vel publicus quoad vsum,† cōmunis vero quoad proprietatem.

† aliàs imponere.

† i.dominium. sic infrà §. in terdū.hoc eo.tit.

SYL. †Et tūc uera est opinio Pla.ut commu- nia dicantur,sed nō eҁ. nisi re spectu quo rūdam usuum.

Et hæc opi.tenenda est:& sic opinio cuiuslibet in casu suo vera est, vt declarat hic Christoph.

a Iurisgentium.i. de iure gentium.

b Maris scilicet est.

c Siccare retia. Hysteron proteron. i. ordo conuersus, vt ff eo.riparum.

d Eorum. scilicet littorum.

e Nullius. idest hominis singularis: omnium autem sunt: & sic differt ab illo.§.nullius. ℥.statim posito.

quitur ibi de illo, quod est publicum omnium populorum.

g In ciuitatibus. Et ciuitatum sunt.

h Theatra.A theorando,idest inspiciendo, vt in arena Veronensi. Theatrū

iurisgētiū, [a] sicut & ipsi[b] maris: [b] & ob id cuilibet libērū est casā ibi † ponere, i quā se recipiat, sicut retia [c] siccare, & ex mari deducere. Proprietas † autē eorū [d] pt intelligi nullius [e] esse, sed eiusdē iuris esse, cuius & mare, & q̄ subiacet mari, terra, vel arena.

¶Quæ sunt cōia ciuitatū,dicuntur vniuersitatis. h.d. ex l.in tm̄. §. vniuersitatis. ff.eod.

¶ Vniuersitatis [f] sunt, nō singulorū,† quę in ciuitatibus [g] sunt, theatra, [h] stadia, [i] & his similia, [k] & si qua alia sunt cōmunia ciuitatū.

† aliàs uoluti qua.

SYL.

Dic., quòd est, dictum à θεάομαι hoc est video: Lati nè dici potest spectaculum.]

i Stadia. Stadium est octaua pars milliarij, quod Hercules currebat vno anhelitu, vt legitur in historijs. Stadium.

* Hic accipitur pro loco, in quo homines, vel equi, ludorum causa currunt: quē Latini curriculum vocant. sic Cic. in Tusc. In stadio Censores exclamant.]

K Similia. Quę sunt ad delectationē populi, vt latę uię, & picturę i palatio.

l Et si qua alia s. necessitatis causa facta,vt curia cōis, palatium, nauiglū: & sunt supra dicta vniuersitatis dominio,& vsu. Sed Pla. dixit vsu tantùm esse vniuersitatis:alia sunt,quæ dominio & fructu sunt vniuersitatis, non usu: vt fundi ciuitatis, & serui, vt ff.de in ius vo.sed si hac §.qui manumittitur. & ff de verb.sign. l.inter publica. & de contrah.empt.sed Celsus.§.1.

SYL. f Vniuersitatis. Casus nō figuratur in positione declarationis,seu descriptionis:si tamen vis formare. dic ꝙ ista vi debantur publica vniuersitatis l.inter publica. ff de verb.sign.quasi populica, idest illius populi. sed contrarium dicitur. quod immo sunt vniuersitatis,quia publicum in hac materia non capitur pro eo,quod est vnius populi, sed vniuersorum populorum, vt declarat gl.1.infrà eod.§.No.summa. Item no:quæ dicantur vniuersitatis.

f Vniuersitatis. Quæ etiam publica quandoque dicuntur. i. vnius populi, vt C.de sacros.eccl l fi.in prin. Sed aliter accipitur s̄.eod.§.flumina.nam lo-

ADDITIO. Dicit ex mēte Doct.ꝙ hęc omnia dūr vniuersitatis, & quo ad dominiū, & quo ad vsum cōem, ut hic,& l.sicut §.1.ff quod cuiusq; uniuer.Est tñ dfia inter res uniuersitatis, quia quædam uniuersitatis appellantur & quoad dominium, & quoad usum cōem, ut sunt theatra, & stadia. Quædam uero sunt uniuersitatis, quo ad dominium, & quoad usum particularia, ut sunt prata uniuersitatis,ex quibus commodū percipitur in particulari:& ita dicunt Doct. Christoph.

¶ Nullius. ¶ Ista pars usq; ad §.singulorum. Diuisio.

¶. Ea, quę sunt diuini iuris, in nullius bonis sunt. h. d. ex l. intantum. §. sacræ. & l. j. §. j ff. eod. Ang.

¶ Nullius a autē sunt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ. quod.n. diuini iuris est, id nullius in bonis est.

¶ Res sacræ sunt, q̄ ritè per Pontifices Deo dedicatę sūt, seu ad diuinū ministeriū deputatæ: quę nō pōt nisi ꝓ captiuis redimēdis alienari.

h.d. ex l. intātum. §. sacræ. ff. eod.

¶ Sacrę res sunt, q̄ ritè p Pōtifices b Deo ꝯsecratę sūt: veluti ędes sacrę, c & † dona, d quę ritè ad ministeriū Dei dedicata sūt: quæ etiā e per nostrā ꝯstitutionē f alienari & obligari ꝓhibuimus, excepta g cā redemptionis captiuorū. Si qs aūt auctoritate sua quasi sacrū sibi constituerit, sacrum nō est, sed profanū. h

lorum diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, q̄ sunt in nullius bonis. Secundo ponit exemplū de rebus sacris. Tertiò de religiosis. Quartò de sanctis rebus. Scda ibi, Sacræ. Tertia ibi, Religiosum. Quarta ibi, Sāctæ. Et quamlibet partem summabo per se. Aret.

a ¶ Nullius. Scilicet hominis, uel hominum nec possūt esse: sed sunt in bonis Dei censura sine dispositione: & sic non obstat qd̄ possit dici de cōmunibus, & publicis rebus uniuersitatū, q̄ uidentur nullius esse: quia esse possunt, & sunt hominū, licet non hominis singularis. Item contra j. eo. §. feræ. Sol. ut ibi.

SYL. ¶ Sacræ res Casum non expedit figurare: quia sumus in declaratione terminorum, & litte[r]a clara est. No. quid sit sacrum. Item ꝙ sacra ēt Imperialibus decretis prohibentur alienari, excepta causa redemptionis captiuorum. Item quòd nemo sibi sacrum propria aucto[ri]tate constituit. Item ꝙ locus, ubi est ecclesia, ea diruta, remanet sacer.]

b ¶ Sacræ Pontifices, s. Papas, & Episcopos. Sed nunquid Imperator dedicare potest? Videtur ꝙ sic, ut ff. eo. l sacra. §. 1. ubi dedicat, ideſt poteſtatem dedicandi dat. nam olim Imperatores erant Sacerdotes, ut in Canonibus dicitur: † Vel dic dedicat, alij (puta Episcopo) permittendo sine requisitione, uel concedit, scilicet requisitus.

† c. Cleros. §. Pōti. 21. dist.

SYL. ¶ Vera solutio est, ꝙ loquitur secundùm tēpora antiqua, quando potestas religionis non erat restricta ad Pontifices, vt hodie.]

c ¶ Aedes sacrę. Hic locus dicit sacer, vt hic, & sanctus, vt C. de sacros. eccl. l. sancimus. item religiosus, vt in Auth. vt religiosę domus.

d ¶ Et dona. (aliàs donaria) ideſt thuribula, & cruces, & calices. Accursius.

e ¶ Quæ etiā. Scilicet donaria: non autem referas ad ædes sacras: nā illę nullo modo possūt alienari, vt in Authē. de alie. & emphyt. §. & quoniā cognouimus. col. 9. †aliàs donariæ.

f ¶ Cōstitutionem. vt C. de sacrosan. eccl. l. sancimus.

SYL. ¶ Dic tamē, ꝙ illa cōstitutio nihil ualet: qa cōiter concludunt Doct. in c. Ecclesia S. Mariæ. de const. ꝙ etiam illæ ll. q̄ in beneficium Ecclesiarum sunt factæ ab Imperatore, ex defectu poteſtatis non ualent.

g ¶ Excepta. Nā hominū animę quibuslibet rebus ꝑponendę sunt, ut C. de sacros eccl. l. sancimus in fi. Itē ꝑ debitū, si quod habet ecclesia, ut in Auth. de alie. & emph. §. hoc autē super ipsis coll. 9. Itē propter alimenta pauperum, ut 12. q. 2. c. aurum habet ecclesia. ¶ Vide tex. in auth. hoc ius porrectū. C. de sacrosan. eccle. & ibi Doct. Sacræ res aliqū alienari possunt.

SYL. * ¶ Adde. qd̄ traditr hic, licere pro redemptione captiuorū alienare donaria ad ministeriū Dei deputata, extēdi per Doct. ēt ad carcere inclusos ꝑ delicta: quod atteſtatur Crot. in repet. l. si constante. col. 11. ff sol. matrim.

h ¶ Profanum. Ideſt non sacrum.

Sacer

¶ Loc⁹ aũt, in quo ędes sacrę sunt ędificatæ, etiã diruto ædificio, sacer adhuc manet, [a] vt & Papi. scripsit. † ¶ Religiosus loc⁹ fit ex mortui illatione: fieri aũt nõ potest nolẽte domino, vel habẽte ius cõmũnis proprietatis vel vsufruct⁹: sufficit autem semel cõsensisse. hoc dicit ex l. in tantum. §. religiosum. ff. eod. ¶ Religiosũ locũ vnusquisq; [b] sua volũtate facit, tũ mortuum [c] infert in locum suũ. In cõem autem locũ purum [d] inuito socio inferre [e] non licet. In cõe verò sepulchrũ ẽt inuitis [f] † cęteris licet inferre. Itẽ si

Locus desinit esse sacer dupliciter.

a ¶ Sacer adhuc manet. Desinit tamen esse sacer, si ab hostibus capiatur, vt j. de inuti. stip. §. j. & ff. de relig. cum loca. Item locus esse religiosus desinit, quando ea remouentur, quæ talem eũ reddebant, vt ff. eo. sacra. §. illud. & de relig. l. antepe. in fine.

SYL.

¶ Religiosum. Casus figuratio nõ esset necessaria in declaratione termini: *si tamẽ vis ponere, dic ꝙ primũ tũ si poterat esse dubitandi rõ, ꝙ in §. præcedenti vidimus res sacras priuatorum auctoritate cõstitui non posse: at diuersum statuitur in religiosis, ppea ꝙ tunc minus afficitur locus, q̃ cum efficitur sacer, idq; ex reg. l. in re mandata. C. mand.] & dũ dicitur, ꝙ inuito socio non potest inferri in communẽ locum vel alienum, quamuis sepulchro communi quis inuito socio vti possit: ratio dubitandi erat fauor religionis, & ꝙ satis erat solui pretiũ loci. Videmus n. aliàs fauore religionis quem ita astringi. l. fin. § j. C. de com. ser. manu. & ibi Bal: sed contrariũ dicitur. quis non debet vni per aliũ iniqua conditio inferri. l. non debet. ff. de reg. iu. nec astringi quis ad vendendũ. l. nec emere. C. de iu. delib. & sine facto nostro nostra à nobis non abdicantur. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. * res enim religiosa (vt dictum est) nullius in bonis est. In commune autem sepulchrum idcirco etiã inuito socio licet inferre, quia cùm iam locus sit religiosus, non debeo prohibere vti re communi ad vsum destinatũ, veluti re mea: vltimi autem responsi illa est ratio. quia volenti non fit iniuria neque dolus l. nemo videtur. de reg. iuris.]

*

† In l. ęde. ff de cõtr. empt.

No. quæ dicuntur in summario.]

b ¶ Vnusquisque. Aliud in sacro, vt s. eod. §. sacræ.

¶ Nunquid autem secundũ Canones hoc dicatur religiosum: dic ꝙ non, vt dicit Dec. in c. quãto. col. pe. de iudi. vbi alios refert.]

SYL.

c ¶ Mortuum. scilicet totum: † uel saltẽ caput, cuius imagine cognoscimur, vt ff. de relig. cũ in diuersis. Quid si partialiter caput est in diuersis locis? Respon. illum esse religiosum, vbi est maior pars, vt arg. ff. de sta. hom. l. quæritur. & j. de vul. sub. § & si ex disparibus. Si autem æqualiter, neuter: secundùm Io. ADDITIO. Et no. ꝙ si pars anterior appareat, illa tanquàm nobilior inspicitur, arg. l. quod conclaue. ff. de dam. infecto. Ang. * sed verior est ratio, quia inde cognoscitur cuiusq; imago. l. cùm in diuersis. Syl.

† Non tã fundũ totũ, sed locũ cadaueris solum efficit religiosum. Ang.

† Concor. c. cũ oẽs. in glos. j. post med. ibi, nisi rẽ concedãt. extrà de constit.

d ¶ Locũ purum. i. qui neque sacer, neque sanctus, neq; religiosus est. ff. de relig. & sump. fun. l. ij. §. purus autem.

Locus purus qs est.

e ¶ Inferre non licet. Extraneos: nam ipse socius rectè ibi sepeliri potest, ẽt sine consensu cæterorũ: maximè cùm non est alius locus, in quo sepeliatur, vt ff. de relig. & sump. fun. l. si plures.

f ¶ Inuitus. Hoc fauore religionis iã factę: aliàs contra, vt s. proxi. §. & ff. comm. diuid. l. Sabinus.

ADDITIO. Hoc no. vr̃ verũ: & gl. melius soluit in d. l. Sabinus. Vnde dic latius, ꝙ aut socius vult vti facere, seu reficere in re cõi ad eum vsum, ad quem parata est, & potest alio prohibente: aut ad vsum, ad quem res parata non est, & tũc subdistingue: quia aut interest prohibentis non vti, & est melior conditio

conditio prohibentis: aut non interest: & tunc melior est conditio facientis: Ioann. Fab. post Dy. regula, in re communi. de reg. iur. lib. 6.

a ¶ Vsusfructus. s. loci puri, argu. ff. de usu & hab. l. fi.

b ¶ Proprietarium. Nisi cõsentiat fructuarius: uel nisi testatorem, q̃ vsumfructum legauit, uelit sepelire hęres, ut ff. de reli. l. ij. §. si usumfructum.

c ¶ Cõsentiente. Quid si primo consensit, post pœnituit añ illationem? Rñ. sufficit semel uoluisse, ut ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. & j. proximo respon.

mentũ ab allusione uocabuli. Item q̃ pœna capitalis ẽ in transcẽdẽte muros ciuitatis Romanæ. Itẽ quæ ꝓpriè dicantur sanctiones: quã quidẽ deriuationẽ approbat ẽt Macrob. lib. 3. Saturna. c. iij. q̃d autem & vnde dicatur sanctum, docet Bud. in titu. ff. eo. in suis annota.* vt autẽ rectè percipiatur q̃d sit sanctio, sciẽdum est olim moris fuisse, eum aliqua. l. rogabat, & in scriptis redigebatur, vt postea quã apposuissent omnia, legis capita, in extrema parte adderẽt quoddam aliud caput, quod sanctionem uocabant, in quo pœna aduersus illos statuebatur, quia contra capita suprascripta fecissent.]

alien⁹ usufruct⁹ᵃ est, ꝓprietariũ ᵇ placet, (nisi ꝯsentiẽte ᶜ usufructuario) locũ religiosum nõ facere. In alienũ locũ cõsentiẽte dño licet inferre: & licet postea ratũ ñ habuerit, quã illatus est mortuus, tñ locus religiosus fit.

¶ Res sanctæ sunt portæ, & muri ciuitatũ, quasi pœna legali firmati. Itẽ leges pœnales ꝓprie uocant sanctiones. h. d. ex l. sanctum. & l. sacra. ff. eo. Ang.

¶ Sanctæ † quoq; res ueluti muri, ᵈ & portæ ciuitatis, quodammodo diuini iuris sunt: & ideo nullius in bonis sunt. Ideo autẽ muros sanctos ᵉ dicimus, quia pęna capitis

* ¶ Adde, in tex. ibi, Ratũ non habuerit, expungendã esse negationẽ: idq; ex Pandectis Florentinis, & Theophilo hic, manifestè ꝓbat Ant. Aug. li. ij. Emenda. c. ij. sensus autem erit. locũ religiosum fieri, quãuis nõ cõcedente dño illatus fit mortuus, si modo id ratum habuerit. nã in maleficijs quoque ratihabitio mandato comparatur l. hoc iure. de reg. iur.

SYL. ¶ Sanctæ. Caius. Quærebatur q̃d sanctum diceretur. & rñdet Imperator, q̃ portæ & mœnia ciuitatis: cuius cõtrariũ uidebatur: quia nõ uidebantur ea esse in bonis nullius, sed publica, sicut uiæ, theatrum, & similia, seu magis uniuersitatis: cõtrariũ tñ dicit ex ratione assignata in tex.* non quidẽ abnegãdo quin sint uniuersitatis uel publica, sed quia addita est his alia qualitas, q̃ sanctione quadã firmata sunt, iccirco sancta dicũtur, exemplo earũm partium legum. quæ sanctiones appellantur.] Not. q̃ dicantur res sanctæ, & quare. Item q̃ ualeat argu-

d ¶ Muri. scilicet ciuitatis Romanæ, ¶ Et tunc est pœna capitis. l. fin. ff. eodem. & ibi not.] SYL.

* ¶ Adde, q̃ uetus lex Romuli fuit his uerbis. Mœnia sacrosancta sunto: quã uidetur Cice. significasse lib. II. de nat. Deo. cũ ait, muros à Pontificibus habitos esse sanctos, quos uiolare nefas esset. Sanè, licet Iustinianus dicat & portas sanctas esse; olim tñ sanctas nõ fuisse, sicut muros, liquet ex Plut. in Problema. qui plures huius differentiæ causas recenset.

¶ Quid de ciuitate alia, uel castro? Rñ. nec ibi quicquã facere licet sine auctoritate Pręsidis, ut ff. eo. sacra. §. muros. † Vel forte uniuersitati licet, non priuato, ut C. de ope. pub. l. oẽs. ¶ In tali casu punitur extra ordinem arbitrio iudicis. l. j. in fin. ff. ne quid in lo. sacro. SYL.

e ¶ Sanctos. i. firmos, Sancio sancis:

* † ad hunc §. uide Bud. ĩ Annotat. ad Pandec. in l j. ĩ prin. de iust. & iu. ubi agit d̃ verbo, sanctũ.

† Adde l. sanctũ. §. vlt. eo. tit.

non calce uel lapidibus, sed lege firmatos: ut sequitur.
a Deliquerint. s. transcendendo, vel rumpendo: sicut fecit Remus frater Romuli, ut hic. & ff. eo l. fi. vñ Lucanus: Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Lucanus.

b Constituimus, ut C. de le. & con. l. nõ dubium. Acc.

SYL.

* ¶ Declara, ut docui in figuratione eius: nihil. n. facit. l. nõ dubiũ. ad uerũ intellectũ huius loci.
c Sãctiones. in stricta significatiõe. Qñq; ponitur largius pro qualibet imperiali lege, ut C. de no. co. fa. §. quibus. ibi, colligentes uerò &c. Qñque largissime pro collectione totius iuris ciuilis, ut in proœ. ff in prin.

ꝙ appellatione multorum, ueniunt duo, ſm cõmunẽ intellectũ. Item ꝙ ius gẽtium appellatur ius naturale. Itẽ ꝙ ius gentiũ est antiquius iure ciuili. Itẽ ꝙ à vetustiori inchoandum est. Item quòd ius gẽ. productum est cum ipso genere humano à nã. Itẽ qñ intra ciuilia locum & principiũ habuere. Itẽ ibi ll. scribi cœperũt, quòd ad substantiam. l. nõ requiritur scriptura: sed tamẽ hic tex. probat contrariũ: quia etiã magistrat' creari cœperunt, qui ante non erant: ergo ll. scribi, quæ antè non erant, non dico scriptura, sed ipsę ll. & ita intelligit Deci. in rub. de constit. in iij. col. Tum hic tex. potest optimè probare utrunque intellectũ.]

cõstituta ẽ in eos, q aliquid in muros deliquerint. [a] Ideo & legũ eas partes quibus pœnas cõstituimus [b] aduersus eos, qui contra leges fecerint, sanctiones [c] vocamus.

¶ Res fiũt nostrę aut iure naturali, aut iure ciuili: & à vetustiori inchoandum est. h. d. ex l. j. ff. de acq. re. dom. Angelus.

¶ Singulorum autem hominũ multis modis res fiũt. Quarũdam enim rerũ dñium nãciscimur iure naturali, qđ (sicut diximus [d]) appellatur ius gentium, quarundam uerò iure ciuili. [e] Cõmodius est itaque à vetustiore [f] iure incipere: palã est autem uetustius esse ius naturale, qđ cũ ipso genere humano rerũ natura [g] prodidit. [h]

Diuisio.

¶ Singulorum. Ista ẽ scđa pars principalis huius tituli, quæ diuiditur in quinq; partes principales. Primo, qualiter acquirunt nobis res, quæ in nullius bonis sunt. Scđo, qualiter acquiruntur ea, q̃ sunt alterius, ex facto nostro, ex permistione, uel fabricatione. Tertio, qñ usufructuarius, uel bonæ fidei possessor facit fructus suos, & qđ contineatur appellatione fructuũ. Quarto ponit unũ casum exceptiuum à prima parte: uidelicet ꝙ ea, q̃ sunt in nullius bonis, non tamen in totũ efficiuntur occupantis. Quinto, quando per traditionem uel non in personam certã uel incertam dominium transferatur. Secunda ibi in §. Cũ ex aliena materia. Tertia ibi, Siquis aũt. Quarta ibi i §. Thesauros. Quinta ibi in §. Per traditionem. Ang.

SYL.

¶ nõ figurat in diuisione. No.

d ¶ Diximus. Sed ubi? Rñ. s. de iure natura. §. j. ibi, qđ uerò naturalis: Vel s. de iure natura. §. sed naturalia. Vel melius s. eo. §. & quidem.

SYL.

* ¶ Vltima opi. verior est: nã nec i §. quod uero. nec in §. sed naturalia. ius naterale appellatur ius gentium, sicut in §. quidem.
e ¶ Iure ciuili. Vt vsucapione, arrogatione, successione, deportatione, monachatione, de quibus incipiet dicere, infra de usucap.
* Adde glo. in uerb. nostræ. l. j. ff. de acq. re. do. & Bar. in l. in rem. in prin. ff. de rei uend. Et quibus modis probetur dominium, docet amplitet Ias. i. de actio. §. j. col. 13.
f ¶ Vetustiore. sic ff. d iu. immu. l. sp.
g ¶ Rerum natura, idest Deus.
h Prodidit. Idest statim cõ pcreauit Deus.

SYL. Deus gentes, statim fuit iusgētium: * ¶Adde, q̃ ꝓdidit hoc loco exponēdū est ꝓdedit, & ł eē emisit, sicut ĩ. si quad. pan. fe. di. prodita actio dicitur, idest data & concessa, non autē inuenta: & simili mō accipit in §. huic autem. ĩ. de actio.]

SYL. ¶Feræ. Casus. Quęrebat exēplum eorum, quæ iuregentiū nostra efficiebantur: & respōsum est, quod aucupiū, piscatio, & uenatio, acquirebant nobis iuregē. feras, aues, & pisces. & assignatur ratio, quia, cùm natura ipsa mūdi decori, & utilitati hominū, ea oīa creauerit, nec huic aut illi loco ascripserit, uoluit ea omnibus cōmunia eē, & ita q̃ nullius sint, possint tū omniū effici, & ideò occupanti concedantur. Sed tunc fuit dubitatū, an si capta sint in fundo alieno, sua sint: & dubitādi rō erat, quia tūc cū erant in illo fundo, uidebantur quasi accedere fundo, & esse quędam pars & accessoriū ipsius: unde uidebatur iniquū, q̃ ex fundo alieno quid cōmodi dño inuito caperetur. cuius cōtrariū dr̃ ea rōne, quia nulli particulari loco sunt ascripta hæc animalia, adeò q̃ quamuis in alieno fundo capta fuerint, nō per hoc erāt min⁹ in bonis nullius ante capturā. Sed & fuit adiectū, an dominus posset uenatorem aut aucupem prohibere, ne fundum suum ingrediatur: & uidebatur q̃ non, gratia exercendi aucupij, & persequendi ferā, quā persequi quocūque iuregen. licebat: tū cōtrarium dr̃ de iure ciuili, si præuideat. est enim iniuriæ species contra uoluntatē domini ingredi ipsius fundū. l. iniuriarum. §. fin. ff. de iniu. * Deinde fuit quæsitū, an perfectè p occupationē hæ res acquirantur, ita ut sine facto nostro illas nō amittamur: & uidebať q̃ sic per. l. id quod. ff. de regu. iur. attamen deciditur. nostras esse desinere, si rursus se in naturalem libertatem receperint: hoc autem statutum est, ut auferatur occasio rixandi: q̃a captis postea eisdem ab alijs, facilè in contētionem ueniret, utrū illius essent, q̃ prius cęperat illas, an nullius, ut nunquam ab aliquo captæ.] No. elicianтur clarè per te ipsum.

Ciuilia autē iura tunc esse cęperūt, cū & ciuitates cōdi, & magistratus creari, & leges scribi cœperunt.

¶ Ferę, uolucres, & pisces capiētibus etiā in alieno cōceduntur: quæ durant capientis, quousq; custodiā eius non effugerint: & dñs pt prohibere, ne uenātis aucupandi gratiā fundū eius ingrediari, si prȩuiderit: h. d.

¶ Ferę[a] igitur bestię, et volucres, et pisces, & oīa aīalia, q mari, cęlo,[b] & terra nascunť, simul atq;[c] ab aliquo capta fuerit, iure gentium statim illius esse incipiūt. Quod † n. ante nulli[*] est, id

† Intellige; si id uenire pt in hominum commercium: regula. n. supponit cætera habilia. c. 1. de æta. & quali.

a ¶Feræ. Quia à uetustiori incipiendum est, igitur &c.

* ¶Adde, feras bestias accipiēdas eē ex presenti magis feritate, quàm ex animalis genere. nam quid si leo sit, sed mansuetus, uel alia dentata mansueta? utiq; feræ bestiæ non sunt. l. j. § bestias. ff. de postul.

b ¶Cœlo, idest aere.

c ¶Simulatq;, idest statim postq̃ &c. Sed nunquid res sacræ conceduntur occupanti, ut ŝ. e. §. nullius? Rñ. Res dicitur esse in nullius bonis sex uel septē modis. Natura, ut hic. Facto, ut infra eo. §. pe. Item tempore, ut ff. de acqui. re. do. l. nūquam. §. thesaurus. & in his tribus locū habet hæc regula: nisi q̃ in thesauro de æquitate dimidiū dño soli restituitur, ut infra e. §. thesauros. Item censura, ut ŝ. e. §. nullius. Itē casu, ut in hęreditate iacente, quæ uicē domini reprȩsentat, ut infra de stip. ser. in prin. Itē culpa hominis, ut si eijciā seruum ægrotātē, ut C. de lat. li. tol. l. 1. §. sed scimus, & etiam

Res dicitur esse in nullius bonis septē modis.

& etiam hic. Item iuris naturalis cōstitutione, ut liber homo, ut ff. de ver. ob. l. inter stip. § sacram.

a ¶ Nec interest. quo ad acquirendū dominium.

b ¶ Venand. i. Aliud sit causa requirendi fugitiuū meū, vt C. de ser. fu. l. 1.

* ¶ Melius facit. l. 1. §. hoc autem. ff. de seru. fugi.] qđ in odium seruorum inductum est: secus in aliis rebus, nisi sint indicia: quia non perquirū tur in fundis, aut domibus alienis, ut hic per doct.]

† aliàs id.

† uiđ pulcherrimū text. in l. diuus. ff. de ser. rusti. prędi.

c ¶ Vel glādis colligēdæ causa, ut ff. de glan. le. l. 1. vel ut recipiā pecuniam, quā ibi abscondi, ut ff. de exhi. l. thesaur. uel si uindemiam quā emi, tollere me uenditor prohibeat, ut ff. de act. empt. l. q pendentem.

SYL. ¶ Adde idē, si uia erat diruta. l. si locus. §. si. ff. quemad. ser. amit.]

c ¶ Ingrediatur. Quid si post prohibitionem qđ cęperis? R̄ū, nō facit suū, † ut C. de rei ven. si fundum & l. certum. & facit. ı̄. e. § apum. uer. planè.

† cōtrariū tenet gl. ī l. diuus.

SL. ¶ Hæc gl. communiter damnatur: tenetur tamen actione iniuriarū. l. iniuriarum. §. si. ff. de iniu.

ruſt. præ. & in §. apum. ı̄. e.

** Rō aūt est, quia solus ingressus est prohibitus, non ēt captura. Floria. in l. diuus. ff. de ser. rusti. prę. vt refert Cępol. in trac. de seru. c. de aucup. tradit hāc gl. defendi posse, si fundi structus cōsistat in venatione vel aucupio, ut tunc captū prohibēte dño fundi, non efficiatur capientis, per l. venationē. ff. de vsuc. & l. vsufructuarium. ff. de vsufru.

nāli rōne occupāti conceditur. Nec [a] interest feras bestias, & volucres, vtrū in suo fundo qs capiat, an in alieno. Planè q alienū fundū ingreditur venādi, [b] aut aucupādi grā, pōt à dño, sit is puiderit, prohiberi, † ne ingrediatur. [c] Quicquid aūt eorū cęperis, eousq; tuū esse intelligitur, donec tua custodia coercetur. Cū uero tuā euaserit custodiā, & in libertatē [d] nālem sese receperit, tuū esse desinit, & rursus occupātis fit. Nālem autē libertatē recipere intelligitur, cū vel oculos tuos effugerit, uel ita sit in conspectu tuo, vt difficilis [e] sit eius persecutio. [f]

¶ Sola vulneratió feræ non facit eam suam, nisi capiatur. h. d. ex l. naturalem. §. illud. ff. de acq. re. do.

¶ Illud [g] quæsitū est, an si fera bestia, ita vulnerata sit, ut capi [h] possit, statim tua esse intelligatur. Et quibusdā placuit statim esse tuam: & eousque tam videri, donec eam persequaris: q si desieris persequi, desinere esse tuā, & rursus fieri occupantis. Alii uero putauerunt, nō aliter tuam esse;

d ¶ In libertatem, i. laxitatem, vt statim sequitur, vt ff. de acqui. rer. do. l. naturalē. & l. Pomponius.

e ¶ Difficilis, i. impossibilis: sic ff. pro soc. l. de illo. & econtra. ff. de iis qui deie. uel effude. l. 2.

SYL. ¶ Male exponit gl. quia arbitrariū est cognoscere an ita effugerit, ut libertatem receperit, ut & de mente gl. in seq. § in verbo capi.]

f ¶ Persecutio. Sic ff. de acquir. pos. l. 3. §. Nerua.

¶ Illud. Calus. non figurabit, quia in tex. disputatur, & assignatur rō dubitandi & decidendi. Not. modū cōsulendi, vt primo adducant rōnes partis cōtrariæ, postea suæ, tertio ponat opinio. Itē no. inspici qđ euenire pōt. Item q vulnus ēt tale, ut fera ita affecta sit, q capi possit, non facit eam vulnerantis, sed exigitur captura.]

g ¶ Illud. Sic ff. de acq. re. do. l. naturalem. §. illud.

h ¶ Capi possit. Cōsiderata natura ho

minis

q̄ si eam cęperis. Sed posteriorē[a] sniam nos confirmamus, ꝙ multa accidere[b] soleāt vt eā nō capias.[c]

¶ Apes occupanti cōceduntur, & earū faui: pōt tñ dñs fūdi prohibere igredientē: & quod ex alueo tuo examē euolauerit, eousque tuū est, quousque psequeris. h. d. ex l. nālē. §. apū. ff. de acq. re. do.

¶ Apū[d] quoq; fera[e] natura est. Itaque apes, q̄ in arbore tua cōsederint, ante q̄ à te alueo[f] includantur, nō magis tuæ intelligunt esse, q̄ volucres, q̄ in arbore tua nidū fecerint: ideoq;, si alius eas incluserit,[g] is earum dominus[h] erit. Fauos quoq;, si quos effecerint, eximere quilibet pt. Planè integra[i]

minis, & animalis, nō diuina possibilitate: sed nec oino facilitarē psidero.
a ¶ Sed posteriorē. Sic ff. e. l. i. laqueū.
* ¶ Adde ꝙ priorem sententiā, quæ fuit Trebatij, amplexa est cōsuetudo, & ita seruat, ut etiā attestatur Accur. in. §. seq. sup uer. examen. & in d. l. naturalē. in uer. ueri*.]
b ¶ Accidere. licet enim ꝓbetur vnum, idest eam vulneratam, nō tamē sequit, ut capi possit, ut C. de ꝓba. l. neque. natales.
c ¶ Non capias. Nota ꝙ inspicitur, qđ euenire pōt, sic ff. lo. l. si qs domū. §. idē quærit, si sum ptus. & ff. ad treb. l. Luci*. §. pen & ad l. falci. l. in quantitate. §. magna. & ff. ex qui. cau. ma. l. sed & si per prætorē. §. si feriæ. & ff. de ser. ru. præ. l. qui sella. §. 2. & de dam. infe. l. qui bona. §. inter arg. tamen contra. ff. de pec. l. eo tempore. 1. respon.
SYL. ¶ Dic ꝙ ideo ibi non inspicit, quia ſm naturam non erat possibile, cùm nihil esset in peculio, ſm Ang hic, vel non erat ciuilis aut honestus; secundum Christ. hic.
** Adde quod & fera bestia exempta ex alieno laqueo, in quē inciderit, fit occupantis l. in laqueū. ff. e. ti. qđ tñ declara verum esse, nisi adsit statutū, uel consuetudo loci in cōtrariū. Circa vero id, qđ inspiciatur quod eueniare pōt, intellige id maxime procedere, cū est ex dispositione legis aut statuti, d. §. si feriæ. qđ multis aliis comprobat auctoritatibus Tiraq. de retra. lignag in §. 1. gl. 18. nu. 41. & 42.]
¶ Apū. Caius. Dubitabat, an si apes in arbore mea cōsederint, nęç intelligātur factæ, ac si cęperim: & videbatur ꝙ sic, quia ex quo se in arbore mea incluserunt, & ibi fauos fecerūt, videbātur effectæ pars, & fructus arboris meæ: cuius cōtrariū respondetur, q̄a earum natura fera est, & non magis fiunt meæ q̄ aues, quæ nidū posuerunt in arbore: qua ratione oīa sub sequentia deciduntur.
* Hoc tñ intelligendū de apibus, quas natura absq; hominum cura produxit: nā quæ hominū studio pascuntur, incluseque seruantur, tāq̄ occupatæ illorū esse intelliguntur, donec reuolare non desinunt. No. ꝙ in apibus, quarū natura fera est, necessaria est occupatio ad translationē dominij. Itē ꝙ eousq; dñium retinet, quousq; non est difficilis persecutio.]
d ¶ Apum. Concordat. ff. de acqu. re. do. l. naturalem. §. apum.
e ¶ Fera, idest non mansueta.
* ¶ Adde. ꝙ Plin. natura. histo l. 11 c. 5. scribit apes esse mediæ naturæ, idest nec mansuetæ, nec feræ.]
f ¶ Alueo. Vas est, ubi apes manent. Quandoque pro loco, ubi flumē currit, ponitur, ut j. eo. §. insula. — Alueus duo significat.
g ¶ Incluserit. qđ Bul facere noluit, ī his similibus dicēs: Magis timeo scādalum, q̄ futurum iudicium, ut no. ff. de acq. re. do. in l. in laqueum. — Scādalū timēdum est: SYL
¶ Et hæc cōmuniter tenetur, vt attestatur hic Christo.]
h ¶ Dominus erit. Nec furti tenetur, ut. ff. de furt. l. si apes.
i ¶ Integra re. idest anteq̄ intret, uel

 priusquam

re, si præuideris [a] ingredientē fundū tuū, poteris eū iure prohibere, ne ingrediatur.

¶ Examē [b] quoq;, qđ ex alueo tuo euolauerit, eousque intelligit̃ esse tuū, donec i ꝯspectu tuo ē, nec difficilis persecutio eius est, alioquin occupantis fit.

¶ Pauonū, colūbarū, & ceruorū fera natura est: & animū reuertendi habere desijsse creduntur, qū reuerti desueuere h.d ex l.naturalē. §.pauonum. ff.de acquir. rer. dom.

¶ Pauonū quoq; & colūbarū fera [c] natura est: nec ad rē [d] pertinet, ꝙ ex cōsuetudine euolare et reuolare solēt. nā & apes idē faciūt, quarū [e] cōstat ferā esse naturā. Ceruos quoq; quidam ita mansuetos habent, ut i syluam ire & redire soleant: quorum [f] & ipsorū [g] feram esse naturā, nemo negat. ¶ In ijs aūt animalibus: quę ex cōsuetudine abire & redire solēt: talis [h] regula cōprobata est: ut eousq; tua esse intelligātur: donec animū reuertendi hēant. Nam si reuertēdi animū habere de

prinsquam eximantur.

** Adde, ꝙ potest prohiberi propria aūctoritate. l. quēadmodū. circa prin. ff. ad l. aquil. & not. glo. in l. 3. in uer. planè. de acqui. rer. do. potest etiā cū eo agi actione iniuriarum si me inuito ingrediat̃. l. iniuriarum. §. si quis me. ff. de iniut. Sunt tamē plurimi casus, quib. alienum prędium ingredi licet, quorum aliquot enumerat gl. ī. in §. feræ. in uerb. uenandi. & in c. omnes. prima dist. quibus addit plures alios Cæpol. de seruit. rust. præ. c. 1.]

a ¶ Præuideris. qd si fuerit ingressus, an poterit retinere eum, ut det quod acceperit: cū homo quilibet possit ꝓhibere, ne quis intret fundum suum? Respō. cùm dominus factus sit per occupationē, nō uideo quare desinat esse dn̄s. arg. huius §. qui tantum præuidenti consulit.

b ¶ Examē. i. uniuersitas apū: aliàs ꝓ approbatione ponit̃: aliàs ꝓ iudicio, ut C de aduo. diuer. iudicio. l. nemini. Et fortè seruatur aliud de cōsuetudine ī hoc §. & ī superioribꝰ duobꝰ.

Examen tripliciter accipitur.

SYL.

* Dic ꝙ hic accipit̃ pro fętu apū, si noua illa sobole, quam, cùm grandiuscula est, parētes alueo emittūt, ut nouas sedes sibi cōparet: non autē accipitur ꝓ collectione apū aluearibus inclusa, q̄ mellificat, & iā nostra est. Et dū dicit glo. ꝙ fortè aliud seruat̃ de consuetudine, adde quòd non est credendum Doctori testanti aliquid esse de consuetudine, s̄m Alexand. in le. post dotem. col. pen. ff. sol. mat.]

* ¶ Pauonum. Casus non est aliter figurandus, quia tex. ex se planus ē, & Imper. ipse ponit rōnem dubitandi, & respōdet. Not. summarium. Item ꝙ actus sequēs demōstrat, qualis fuerit intētio præcedens.]

SYL.

c ¶ Fauo. Fera, idest non prorsus domestica, uel mansueta.

d ¶ Nec ad rē pertinet, idest nō obstat ijs, quæ diximus.

** No. ex hoc tex. & glos. ꝙ data instantia corruit argumentum.]

e ¶ Quarum. scilicet apum.

f ¶ Quorum. Scilicet ceruorum in genere.

g ¶ Ipsorū. s. & singulorum in specie.

h ¶ Talis regula. Hic nota tria gn̄a animaliū. Mā̄sueta, ut sunt gallinæ, ī qbus hēt locū hæc regula, ut ubicūq; sint, dn̄i esse intelligātur, ut ī. proxi. §. Itē fera prorsus, & in his hēt locū alia regula, quia occupanti cōceduntur, supra eo. § feræ. & §. illud. & §. apū. & §. examē. Itē fera naturaliter, sed accidental'r mā̄sueta: † & ī his obtinet hæc præsens rg̃a. & facit ad hoc. ff. eo. l. naturalē p totā, usq; ad §. fin.

Animalium tria sunt gn̄a. † Ista glo. reprehenditur per doct. hic: quia apū natura nō ē adeò fera, q̄n mutari possit: secundum Por. hic.

Desierint.

a ❡ Desierint. exteriora indicant animi secreta interiora: facit ff. de ædil. edic. l. si tamen. §. ij.

* ❡. Not. ꝙ actus sequẽs demonstrat qualis fuerit intẽtio pcedens. ita no. hoc tex. Dec. in l. peiẽs. nume. 12. C. de pact.]

ADDITIO.
Et hoc cõprehenditur, si vi so. dño vel familiarib. non † redeũt, vt solebãt, nisi per aliquos dies hincinde, nõ tñ si in syluis aberrassent, secundũ Ang.

† aliàs nõ est tunc.

SYL. ❡ Gallinarũ. Casus Apum, ceruorum, pauonum, & columbarũ exẽplum dubitationem faciebat ī casu nostro: cuius cõtrariũ tamen deciditur, eo ꝙ nã earũ nõ est fera: & iõ non minus suæ sunt, cũ euolant, q̃ qñ stant: & in eis furtũ fit. No. gallinarũ & anserũ duplicẽ eẽ spẽm. Itẽ ꝙ gallinarũ dñium nõ amittimus, eo ꝙ exeãt conspectũ: rõ est: qa nunq̃ fuerunt liberæ, & ideò non reu ertũtur ad libertatẽ. Item ꝙ furtum non committitur sine animo: & potest fieri etiam in vna gallina]

† aliàs quoque.

† aliàs id quod.

sierint, * etiã tua eẽ desinũt, & fiũt occupantium. Reuertendi aũt animum vñr desinere hr̃e† tunc, cum reuertẽdi ꝯsuetudinẽ deseruerint.

❡ Gallinę, & anseres, q̃uis conspectum exierint, nõ desinunt esse nr̃ę: & qui aío lucrandi ea retinet, furtũ facit. h. d. ex l. naturaliter. §. fi. ff. de acq. rer. do.

❡ Galinarũ b † aũt & anserum nõ est fera natura: † idq; ex eo possum* intelligere, ꝙ aliæ sunt gallinę, quas feras c vocamus: item alij sunt anseres, quos feros appellam'. Ideoq; si anseres d tui, aut gallinæ e tuæ aliquo† mõ turbati f turbatæve euolauerint, licet ꝯspectũ tuũ effugerit, quocunq; tñ loco sint, tui tuęve eẽ intelligunt: & qg lucrãdi animo ea animalia detinet, furtum committere intelligitur. †

b ❡ Gallinarũ. Scilicet omnium, vt statim innuit. Vel dic singularũ in specie ❡ Feras. vt phasianos. [cie.
* Varro li. de re. rusti. 3. c. 9. & Colũ. lib. 8. c. 2. tradunt tria gña gallinarũ.]
d ❡ Anseres, scilicet domestici.
e ❡ Gallinę, scilicet domesticę.
f ❡ Turbati. vt per uulpẽ, vel miluũ.
g ❡ Qui lucrandi animo. Scilicet vt hẽat pennas, vel oua: aliàs .n. ñ cõmittitur furtũ, nisi lucrandi animus interueniat, vt ff. de fur. l. j. §. fi. Sed nũ qd dolus fit ī vno ouo? Rñ. sic, sed ꝗ̃ ãctio ī mo dolo nõ agit in re minori duob. aureis, vt ff. de do. l. si oleum. §. fi. & l. se.
❡ Sed quare nõ agit de dolo cũ quo agit furti, vt hic? Respon. furtũ fit plerunq;. & ideò frequẽtius puniendum, fm Ioan. vt ff. de pœn. l. aut facta. §. fi.
❡ De hac ratione & eius veritate dixi latiùs in l. ut vim. ff ꝗ iust. & iu. * at Ioã. Fa. ait ꝙ actio ne de dolo agit ad rescindendũ actum cõsẽsu partiũ firmatum, qꝺ difficilius est tollere: & iõ non datur ꝓ modico. l. scio. ff. de in inte. rest. l. res bona. ff. de ꝓhen. emp. quam rõnem approbat Ange. pro cuius cõfirmatione. * & illud addi põt, ꝙ furtũ hẽt nescio quid casus fortuiti,] q vix humana rõne prędetur, glo. in l. cũ duobus. §. dãna. ff. pro soc. dolus à contrahentibus facilius pręcaueri potest.]
❡ Et no. ex hoc §. qualibet actio ẽt pro vno nũmo daĩ, vt ff. de dam. inf. l. si proprietarius in fi. j. tñ. & ff de cõ. iun. cum eman. li. l. j. §. illud. sed fallit in casibus: Vt ecce, si commodo tibi seruum, & tu eum alis. non repetis à me expensas modicas, vt ff. como. l. in reb. § possunt. & ff de impẽ. in re. do. fa. l. omninò. Et excepta actione doli, vt dictũ est. Item excipe qꝺ est. ff. de dam. infe. l. ex damni. in ptin.
❡ Item, ꝙ est in l. scio. ff. de in integ. rest. qa ibi remediũ est extraordinarium

Furti a dico, non autẽ actio de dolo.

SYL.

† aliàs casu.

† Facit in prooemio. decre. in gl. ult. vbi dr̃, ꝙ pro vna gallina, furtũ cõmittit. post mediũ glo. & gl. fi. in fi. in c. cum te. extra de rei ud.

SYL.

rium: regulariter. n. pro quacūq; minima re datur qualibet actio competens de iure cōi. * Sed de isto articulo vtrum & quādo minimi ratio hēatur, vide Deci. in c. de appellationibus. in 2. no. de appella. & Alcia. l. t. de uerb. sign.]

SYL. * ¶ Item ea q̄ ex hostibus. Casus. Regula huius §. dubiū faciebat, quòd cū nihil tā contrarium sit iuri, quàm violentia, non videbatur esse legitimus modus dominiū acquirendi. Itē cū ius naturale sit immutabile, nō videbatur posse hominē liberū ab eo statu deiici, in quo illū natura creasset. Cōtrarium deciditur ea rōne, quia & bella ratione naturali suscepta sunt ad propulsandam iniuriam, resque nobis ablatas recuperandas. Qd̄ uerò statutū est de liberis hominibus, vt fiant serui hostiū capientiū, summam hēt æquitatem, cùm naturæ magis conueniat eos seruari, q̄ interfici. §. ser. supra de iur. perso.] Not. q̄ capta in bello, ēt si liberi homines sint, nostra fiunt. Item q̄ captus recuperat libertatē, statim q̄ ad suos redidit, & euadit custodiā: quæ not. q̄a ambo requiruntur, cùm culpatiuè hic ponant.]

a ¶ Quæ ex hostibus. ut quibus populus Romanus bellū indixit, vel ipsi populo Romano, ut ff. d̄ capt. & postli. reuer. l. hostes. & ff. de verb. sign l. si hostes. & l. quos nos hostes.

* ¶ Amplia hunc tex: ut locū habeat ēt in locis sacris, & religiosis. l. cū loca. ff. de relig. Qd̄ uerò subiicitur de liberis hominibus, vt capti fiant hostiū serui. hodie non seruatur, si bella inter christianos sunt, ut admonet Bart. in d. l. hostes. in fi. ff. de capt. sed χύτρον idest redemptionis pretiū coguntur soluere: quod tradit Saly. in l. ab hostibus. 2. C. eo.]

¶ Capta in bello iure gē. nr̄a fiunt, etsi liberi hoīes sint: & eatenus durāt, donec à nobis aufugiūt. h. d. ex l. naturalem. §. fi. & l. adeo. ff. de acqui. re. do.

¶ Itē ea, q̄ ex hostibus[a] capimus, iuregentium statim nr̄a fiūt: adeo quidē, vt liberi hoīes in seruitutē nr̄am deducant: qui tū, si euaserint[b] † nostram ptātem, & ad suos reuersi fuerint, pristinū statum recipiunt.[c]

¶ Inuēta in littore maris, & nata ex aīalibus nr̄is, nobis q̄runt. h. d. ex l. item lapilli. & l. item quæ. ff. de acqui. re. do.

¶ Item lapilli,[d] & gēmę, & cætera, q̄ i littore maris inueniunt,[e] iure na

b ¶ Si euaserint. aīo & corpore, vt ff de ca. l. nihil in prin. † aliàs nostra potestate.

c ¶ Recipiūt. iure postliminij, ut supra qb. mod. ius pa. pot. sol. §. si ab hostib⁹.

** Adde, idē esse in aliis rebus in continenti recuperatis ex hostibus, arg. l. 3. §. cum igit. & l. q possessionem. ff. de vi & vi arm. sunt enī prioribus dn̄is eas agnoscētib. restituendæ, arg. l. Pomponius. de acq. rer. do. Idē si ex interuallo, dūmō res imobilis sit. l. si captiuus, §. 1. ff de cap. uel ēt mobilis, in qua tū ius postliminii sit, ut seruus. l. ab hostibus 2. C. de ca. & res in vsum belli quæ sine dedecore amitti potuerunt. l. 2. ff. de cap. in continenti autem intelligitur res recepta, antequam intra præsidia hostium ducatur. l. postliminij ff. de cap. arg. l. siquis in seruitute. ff. de furt.]

SYL. ¶ Item lapilli. Casus non figuratur in tam noto & claro exemplo: cuius rō est, quia ea, q̄ in littore maris sunt, in nullius bonis sunt, sicut & ipsū litt⁹. § littorū. s̄. e. In scd̄o verò casu, iō nostra efficiuntur, q̄a rei nr̄æ fruct⁹ sūt, § in pecudum. j̄. e. No. summariū.]

d ¶ Itē lapilli. Scilicet pretiosi. Et quę sit inter eos lapillos, & geminas, & margaritas differentia, dic ut ff. de au. & ar. le. l. & si non sunt. §. fi.

e ¶ Inueniuntur. quæ tamē nō sunt alicuius, aliàs contra, ut j̄. eo. §. fi.

** Adde aliud eē, si in agro alieno, secundum

turali [a] statim inuentoris [b] fiunt. ¶ Itẽ [c] ea, quae ex aĩalib.[d] dominio tuo [e] subiectis nata sunt, eodem [f] iure tibi acqrunt.

¶ Per alluuionem fluminis. i. p incremẽtũ latẽs, res nobis acquirunt, nõ aũt per vim ipsius terrã euellentis, nisi radices arbores miserint. h. d. ex l. adeo. §. 1. ff. d acq. rer. do. Aret.

¶ Praeterea qđ p alluuionem agro tuo flumen adiecit [g] iuregentium tibi acquiritur. Est autem alluuio incrementum latẽs. Per alluuionem autem id vr̃ adii-

eundum Bal. in l. j. ff. eo. col. 1.

a ¶ Iure naturali. idest gentium, ut supra eo §. singulorum.

b ¶ Inuentoris. ita demũ si occupet siue apprehendat, † nõ aliàs sm Azo. nam in superiori. §. & in aliis praecedẽtibus de iis, q p occupationem quaeruntur, tractatur: unde quod idem psequatur hic vicinitas scripturae innuit, vt ff. de testa. l. heredes §. sed & si notã. & ff. de le. j. si seruus pluriũ. § fi. & aduerbium similitudinis, scilicet itẽ, qđ est prin. § apertè dat intelligere aliud esse in thesauro, cuius tractatus est valde ab hoc separatus, ut j. eo. § thesauros. & ideo primũ uidẽti & inuenienti, non capienti quaerit.

† Hoc uerũ in uacantib. ut hic, & l fi. basarorũ. C. de fideius. Qđ no. pro statuto loquẽte de eo qui inuenerit banniũ. Item non vacantib. si possidẽtis anim' non concurrat, aliàs solo acquiruntur aspectu.

SYL. * ¶ Opinio Azo. verissima est, & probatur apertissimè in l. j. in prin. ff. de acquiren. posses.

c ¶ Item ea. Nũc mutas stylũ & mãm, & dicit de iis, quae acquiruntur p accessionem discretam, & in sequẽti §. praeterea. dicit de accessione cõcreta.

d ¶ Ex animalibus. sc. generis: siue rõnabilib', ut ex ancillis, ut s. de iu. perso. §. serui & C. de rei vẽd. l. partũ. siue irrationabilib. ut ff. de rei uend. l si frumentum (aliàs incip. idẽ Pompo.) §. idem scribit.

e ¶ Dominio tuo. Vel quasi, ut si bona fide possides animal irrationale, vt ff. de acqui. re. do. l. bonae fidei. §. fi. non ita in rationali, ut infra e. §. in pecudum. & est ratio, ut ibi.

* ¶ Intellige hũc tex. de dñio. qđ cũ proprietate coniunctũ hẽt usumfructũ. nã alioquin ad usufructuarium pertineret. §. in pecudũ. j. e. & qđ dr̃ hic, nata sunt, declara, ẽt si apud aliũ concepta sunt l ult. ff. de acqui. re. do.

f ¶ Eodem iure, scilicet gentium.

g ¶ Praeterea. Casus non figuratur aliter, cũ optimè declaret seipsũ tex. * si quis tñ uelit figurationem, sumi põt rõ dubitandi ex regula. l. id quod. ff. de reg. iu. ratio autem decidendi in alluuione fuit incertitudo, quae cuiusque esset terra & quanta, quod non est vbi vis fluminis pars fundi alicuius applicatur fundo vicini. ubi mi autem: dicti eadem est ratio, quae & vsucapionis, nempe negligentia patientis terrã suã cũ fundo vicino coalescere. No. quod alluuio est acquisitio iurisgen & qd ea sit. Itẽ quod impetus fluminis non põt alteri applicare fundum meum. Itẽ quod emissio radicũ facit quęri, qđ non esset aliàs quaesitũ. SYL.

g ¶ Adiecit. ponendo iuxta suum praedium.

* ¶ Adde, quod generaliter qualecunq; ius habes in fundo, illud habebis & in ea parte, quae per alluuionẽ, accessit. Vñ alluuionis vsusfructus ad fructuariũ pertinet. l. itẽ. §. huic de vsufru. sic pignus alluuione crescit. l. si fundus, de pigno. itidẽ & fundus seruiens: l. hoc iure. § 2. de aqua: quoti. eadẽ rõne redẽpto fundo ex pacto, transibit in redimentẽ ẽt incrementũ alluuionis. Pau de ca. consi. 388. videtur. li. 1. & legatum, cuius dies nõdum cessit. dr̃ interim alluuione augeri. l. quod in tertiũ de leg. j. Idem in multis aliis iuris articulis apparet, quos hic referre operae pretium non est.]

h ¶ Incrementum, idest augumentũ.

** Materiã alluuionis plene tractauit Bar. in tract. Tyberiadis, ad quẽ vnusquisque recurrere potest, ubi inciderit aliena dubietas in hac materia.]

ci quod ita paulatim adijcit, vt intelligi[a] nõ possit, q̃tum quoq; tpis momẽto adijciatur. Qd̃ si vis fluminis de tuo prædio aliquã partẽ detraxerit, & vicini pdio † applicuerit,[b] palã est eam tuam permanere. Planè si lõgiore[c] tempore fundo vicini tui hę serit, arboresque, quas secum traxit, in eũ fundum radices egerint, ex eo tẽpore † videntur vicini fundo acquisitę[d] esse.

a ¶ Intelligi non possit. licet tota die ibi figas intuitũ: & hoc p̃ p̃ imbecillitatẽ nãlis visus, qui tam subtilia perpendere non põt, ut in cucurbita patet, quę citò crescit, quæ tñ percipi non potest, quantum crescit quoquo momento tẽporis. Sed in quodam gñe agrorum cessat ius alluuionis, ut in agris militib. assignatis à Principe, qui limitati dicũtur, vt ff. eo. l. in agris. Quæ sit ratio diuersitatis, dic vt ea. l. in fi.

SYL. ¶ Ex quo .n. agros limitatos certo numero jugerũ Princeps concessit militibus, ex hoc vr̃ alluuionẽ prohibuisse, qua is numerus augeretur. d. l. testa. C. de testa. * Qui aũt dicantur agri limitati, & cur ita vocentur, & de intellectu. d. l. in agris. uide Alcia lib. 1. Prætermis. & lib. 3. Parer. c. 38. * & de hmõi prædijs, quæ qñq; à Principibus assignantur veteranis in pręmia, habes tex. in l. Lucius. ff. de euict.

† aliàs appulerit. aliàs attulerit.

b ¶ Applicuerit. Aliàs appulerit. i. apposuerit, vt subijcit, puta crustam terræ forte vineatę & arboratę.

** Quid verò, si in fundũ alicuius delata sint vi fluminis ligna, vegetes, vel alię res, velitq; dñs agri efferri, quia fortè dãnũ dẽt agro, q̃d agere dẽat, docet Veron. de serui. rust. p̃di. c. 27.

c ¶ Longiore. idest longo, s. tanto, ut faciant radices, vt sequitur: vel ẽt ipsa terra apposita vnitionẽ alteri terræ fecerit, cui apponit, vt ff de dam. infe l hoc amplius. §. ita demũ † Sed qũo scitur, qñ hęc vnitio vel immistio erit facta? Rñ per rusticos, qui talia sciunt, vt in auth. de nõ alie. aut permu. § q̃d aũt dictum est. coll. 2

† Quod si non fecerit, poterit de directò vendicari.

* ^Ex hac gl. collige standũ esse peritis in arte, facit. l. j. ff de ven. inspi. & l. semel. C. de re mili. lib. 12.]

d ¶ Acquisitæ. Vtilis tñ rei vendicatio priori dño dat, s̃m M. vt ff. de rei ven. l. si frum ẽtũ (, aliàs est l. idem Pomponius.) §. de arbore. Sed nos cõtra, sed in factũ ad æstimationẽ damni, ut ff. de rei vend. l. in rẽ. j. §. itẽ Sed rei vend. non datur, vt ff. de dam. infect. l hoc amplius. §. Alphenus.

SYL. ¶ Dic, q̃ aut facto fluminis applicuit, & cessant oẽs actiones, aut facto hoĩs, & p̃cedit disputatio præsens.]

† aliàs videtur vicini fundo acquisita esse.

SYL. ¶ Insula. Casus. sic figurari põt. Quærebat cuius esset insula in mari nata: & videbatur effici illorũ Principũ, q dominiũ vicinioris terræ hẽret, vel saltem q̃ efficeretur cõis, sicut & mare est: contrarium rñdetur, q̃ immo, * q a nullius, est, efficitur occupantis. §. feræ. s̃. eo. q̃ autẽ nullius sit, ex eo probatur, q̃ nihil aliud est insula q̃ terra in mari apparens, quæ à natura sublata est è profundo maris ad sup̃ficiem. Sicut igitur cũ mari sub iacebat, nullius in bonis erat. §. littorũ. in fi s̃. e. ita & postq̃ emersit, eodem iure debet censeri, & p̃ hoc concedẽda occupanti.] Iterũ videbat, q̃ nata in flumine publici iuris iuris fieret, sicut & flumen: contrariũ deciditur, q̃ efficitur eorũ qui hñt vicina prædia, *ea fortasse rõne, q̃ præsumatur nata ex terra ipsorum vicinorũ: vel in quoddam præmiũ oneris, quod illis incumbit, ripę muniẽdæ, & reficiẽdę. Nec obstat, q̃ alueus fluminis publicus sit, sicut & flumẽ: ideoque insula ẽt, quæ dum subsidebat, aluei loco erat, iuris publici esse deberet: quia verum est alueum fluminis publicum esse, donec flumen super illo labitur, non ẽt vbi ad aliam partem fluere cœperit, vt dicitur in §. seq.] Ideo autẽ disponit in tertio casu dominium

miniū conseruari, quia non mutatur forma agri. Nota ꝙ insula nata ī mari in nullius est bonis. Itē ꝙ ideò cōceditur occupanti. Itē ꝙ ad raro cōtingentia iūra ēt aptantur: Item ꝙ insula nata in flumine efficitur vicinorū pro modo latitudinis: cætera dic vt habetur in summario.]

ea, quæ frequentius accidunt, potius iura adaptantur, vt ff. de leg. & senatusc ō. l. nā ad ea. Rñdeo, ꝙ illud verbum potius, solutionē inducit: nam bene infertur potius, ergo ad alia.

Insula tria significat.

a ¶ Insula. Dr locus vndiq; circūdatus aqua, vt hic, & ff. e. l. adeo. §. insula. & l. Insula. (i) aliàs quãque ꝓ domo in mari posita, q̄ in salo. i. salso posita ē, sm̄ Isidorum. Item quando que pro qualibet domo, vt ff. de eo qđ cert. loco da. l. iij. §. si quis insulam.

SYL. ¶ Dic, ꝙ quādo capitur ꝓ domo, pro ea accipitur, qua vndiq; via circundatur, ad similitudinem insulæ circundatæ ab aqua.] Itē nota diligēter ista. §. respon sa vsque ad §. alia sanè &c.

¶ Insula nata in mari efficitur occupantis: secus si in flumine, sed est eorum, quibus prædia vicina, ꝓ modo latitudinis fundi, si est in medio: alias illius, cuius ꝑdio est vicinior. Si vero ex diuisione fluminis vni⁹ fundus includatur, remanet antiqui domini. h. d. ex l. adeo. §. insula. ff. de acquir. re. dom.

¶ Insula[a] q̄ in mari nata est, (qđ[b] raro accidit) occupantis fit: nullius n. esse creditur.[c] At insula in flumine[d] nata, qđ frequēter accidit) si qdē mediā partem[e] fluminis tenet, cōis est eorū, q ab vtraq; parte fluminis propè ripam prædia possidēt †, s. pro mō latitudinis[f] cuiusq; fundi, q̄ latitudo ꝑpè ripā sit. Qđ si alteri parti proximior sit, eorum est tm̄, qui ab ea parte[g] propè ripā prędia possident. Qđ si aliqua parte[g] diuisum sit flumē, deinde infra[h] vnitū,[i] agrū alicuius in formā insulæ redegerit, eiusdē permanet is ager, cui⁹ & fuerat.

SYL. ¶ Itē hoc dictum fuit, ne ex decisione ponēda in fluuiatili insula argueretur ad ottā in mari.]

c ¶ Creditur. s. antea.

d ¶ In flumine i. in medio fluminis. †* Adde, trib. modis ī flumine insulā fieri, quos elegāter docet Iurisconin l. ergo. §. trib. de acq. re. dom.]

† s. iure dñij, nam ad fructuarium nō pertinet. l. item. §. huic. ff. de vsufr.

e ¶ Mediā partem. s. qđ poterit sciri accepta chorda, & pūcto posito in medio inter vtrunque agrū: & tūc si punctū est ex vna parte tm̄, alij cedat: aliàs sm̄ ꝙ pūctum extenditur, vt colligitur ff de acqui. re. dom. inter eos. & l. seq. Ex his patet, ꝙ pro diuiso possident insulam, & habent dominium circundantes flumen, ut ff. eo. pro regione.

ADDITIO. (i) Dic, ꝙ insularum alia est nālis, ut Corsica & Sardinia, alia causalis uel accidentalis, q̄ in flumine sępè nascit, in mari perrato. Naturales insulæ sunt Principis, nō in dominio pr̄imoniali, sed in dñio iurisdictionali, ut l. insulæ. ff. de iudi. l. illicitas. §. q uniuersas. ff. de officio pręsidis. sed de hac materia pleni⁹ uideas hic p Ang. & Barto. in trac. de insula. & Veron. de serui. rusti. præd. c. 33.

b ¶ Qđ raro accidis. Sed opponā. ad

f ¶ Latitudinis. existentis ab vna parte, cō plures sint ex vna parte, & vnus fundus alicuius latior est q̄ fundus alterius, & in hoc tantū fontem agri considero, vt ff. eo. insula. in prin.

g ¶ Parte, scilicet superiori.

h ¶ Infra. scilicet inferiori parte.

i ¶ Vnitū Scilicet flumē, idest coadunatū: & hic fit punctum. † Vel dic vnitum agrum &c. & tunc puncta ibi.]

† Hæc verior.

SYL.

... positio facilis est. * Videbat n. alueū a fluuio destitutum debere publicum manere, sicut erat antea uel in bonis nullius, quasi ꝓ derelicto habitū à flumine; & consequenter occupanti concedendū; aut reuerti velut iure quodam postliminii ad priores dominos, quibus à fluuio fuerat ablat⁹: quibus nō obstantibus statuitur eorum fieri: qui prope ripam prædia possident pro modo latitudinis cuiusque: quod non alia rōne dispositū fuisse arbitror, nisi quia ad illos etiam spectat onus ripę muniēdæ: nouus autem alueus ideo publicus fit, qa fluuii censitorum vice funguntur, & ex priuato in publicum adducunt. l. ergo. § flumina ff. de acq. re. do. circa casum inundationis ratio assignatur in text. Nota. clara sunt: & eliciuntur de facili ex summario.

a Alueus. à quo nunc vltimo recessit flumen.

** Alueus prior appellat̄ in comparatione sequentis, arg. l. j. § priorū. ff de aqua quoti. & ęsti. nouus aūt alueus dr̄ ad dr̄iam ueteris. unde & si p multos annos steterit, appellatur nouus, donec aliu's nouus superuenerit, arg. l. ex vsu ... cū seq ff de ui. tri & ole le: alto... ando demonstrationis gratia appellatur nouus, qui nō est modo, sed

¶ Alue⁹ nou⁹ efficit public⁹, sicut ipsum flumē est: vetus vero dn̄is fundorū ꝓpinquorū cōcedit. Idē de nouo alueo, si flumē in antiquū redeat. Itē inundatio fluminis non mutat dn̄ium fundi. h. d. ex l. adeo. §. ꝙ si toto. ff. d̄ acq. re. do.

¶ Qd̄ si naturali † alueo in vniuersum derelicto, † ad aliā partē fluere cęperit, prior quidē alueus [a] eorū est, q prope ripā eius ꝑdia possidēt, pro mō s. latitudinis cuiusq; agri, q̄ latitudo ꝓpe ripā sit: nouus aūt alueus eius iuris esse incipit, cuius & ipm flumē est. i. publicus. Qd̄ si post aliquid tp̄s ad priorē alueū reuersū fuerit flumen, rursus nouus † alueus eorū esse incipit, [b] q prope ripam eius prædia possident.

Alia sane cā est, si cuius totus ager inundatus fuerit. neque enim inundatio fundi speciē [c] cōmutat: & ob id, si recesserit aqua, palā est eum fundū eius manere, [d] cuius & fuit.

id fuit, ut j. ver. qd̄ si post aliquod. ... l. insula. in fi. ff. de acq re do. ...

b Incipit. quantū ad strictā rationē nam de equitate uix obtinet, i. nō obtinet, ut ff eo. l. adeo. §. insula. in fi. Et not. hic, ꝙ flumina vicē iudicū tenēt: & dant, & auferunt dominia, ut hic, & ff. e. l. ergo. §: alluuio. Acc. ** Collige ex hoc text. ibi, nouus tamen alueus eius iuris &c. vnum speciale nota dignū, nempe ꝙ licet regulariter quic quid solo sup imponitur, cedat solo. j. §. cū in suo. j. e. tamen secus est in aqua, quæ est s. solum, quia solum ei cedit: & ē speciale in mari, flumine. & q. busdā aqs in quibus hēt locum ius alluuionis, secundum Bar. in tract de alluuio. col 6.

c Speciē idest faciem fundi. Sed cōtra. ff de flu. & ne q d in flu pu. l. j. § si fossa in fi § Sol. ibi totum occupauit, hic partem. Vel hic eodem impetu recessit, quo venit: ibi non, sed diu coopertum tenuit.

* Dic, ꝙ imo. §. si fossa. concordat cū tex. nr̄o, vt ēt Ang. hic aīaduertit

d Manere. fuit ergo dn̄s ēt tunc tēporis, qn̄ aqua innundabat. Sed contra. ff. quib mo vsufr. ami. l. si ager. so. ibi impropriè dicit amitti. s. quātum ad cōmodū fruēdi Vel hic inundauit propter impetū aquarum, ibi ut facere alueū, ut probatur prædicto titu.

†i.q paulo ante erat nou⁹.

† i. antiquo, ad differentiam noui.

† aliàs alia defluere cœperit.

l. quid

1 qd tñ. §. agri. Et hæc vera sunt quantum ad proprietatē: sed possessio indubitanter tēpore inūdationis amitteret, vt ff. de acqui. pos. l. id. §. Labeo. & l. qui vniuersas §. ij. & l. Pōponius.] respon. tamē aqua recedente etiam possessio restituenda est, vt ff. de liti. adu. & pri. ua l. i. §. sed & siquis, y

¶ Si spectat tempus inundationis verū ē tunc dñium amissum intelligi, d. l. si ager. ibi, amittit vsusfr. nisi simus in casibus, q̄bus nec posses sio p inundationē amittatur, quos refert Iaf. in l. 3. § Labeo. ff. de acq. pos. sin tps recessus aquæ, vt hic, & tūc verū est intelligi dñium durasse q l. restituit oīa in pristinū statū, & per subductionem temporis inundationis dominij continuationem inducit, d l. si ager. ibi, queadmodū. diuersum est ār in possessione, quia solo animo amittitur. l. cum vnus. §. fin. ff. de bon. aut. iud. pos. dominium verò non l. siquis vi. §. differentia ff. de acqui pos.]

¶ Cum ex aliena Diuidit in quinque partes. Primo ponit thema. Scdo quæstionem. Tertio per exēpla thema declarat. Quarto ponit responsionem. Quinto per exempla responsionem declarat. Secunda ibi Quæri solet. Tertia ibi, Vt ecce. Quarta ibi, Et post mul am Quinta ibi, Vt ecce vas

S Y L. ¶ Casus figuratio plana est, ponitur. n. in tex. rōnes aūt dubitandi plures allegabanē quia illius nouæ speciei cōfectæ nunquam ille fuerat dñs. cuius erant ea, ex q̄bus erant confecta: cōtra videbatur, quia quamuis species fuisset in nullius bonis, tñ materia erat in alterius dominio et autē tolleretur hæc ambiguitas, media via electa est, scilicet q aut reducibilis est species ad priorē, & remaneat domini, quia est ac si species non sit alterata, & mā in dominio alterius fuerit: aut ñ est reducibilis, & cedat specificāti, q a illa species nō fuit i alicuius bonis Nota

q specificans quærit dominiū rei specificatæ non reducibilis ad priorē formā: intellige si bona fide specificauit, ignorans alienā. Item no. iura concordanda, & mediam viam eligendam.]

¶ Speciem nouā ex aliena materia faciēs, eius dominus efficitur, nisi possit ad pristinā reduci: hoc dicit ex l. adeo. §. cum quis. ff. de acqui. re. dom.

¶ Cùm ex aliena mā species aliqua fcā[a] sit ab[b] aliquo,

a ¶ Aliqua facta. Facta autem intelligit etiam cœpta, licet non perfecta, vt ff. de aur. & arg. legat. l. & si non sunt. §. quid ergo. † Ratio huius est, quia q̄ in opere sunt, inesse videntur. ff. si cer. pe. l. lecta. & c. offi. cij. extra de elect.

† aliās de est quod sequitur. S Y L.

* ¶ Licet hæc glo communiter improbetur, tñ verissima vr, dummodo declaretur f'm distinctionem text. nam si opere incœpto res ad priorē māmreduci non possunt, vt in calcatis vuis videmus, cur dominium acquisitum non vere quis dixerit? est vtique noua quædam species constituta, tametsi illa non sit, ad quam opera facientis principaliter tendebat.

* ¶ Speciem hic & sequentibus paragraphis accipit Impe. pro re, quæ ex rudi conficitur materia, & noua quasi facie assumpta simul & nouū accipit nomen, deposito ipsius rudis materiæ nomine, ** materia aūt est vnde q d cōficitur, vt in scypho metallū, in contractu consensus, at forma est quæ certæ illi speciei nomen dat.]

b ¶ Ab aliquo. Scilicet bona fide, vt ff. ad exi. de eo. §. si quis. & suo noīe. vt ff. de acqui. re do. ad eo. §. cū quis. in prin & l. quicquid §. Vbi. itē & tertiū, scilicet q nō possit redire ad priorem mām, f'm Ioan. vt in fin. huius §. Quid si duo speci ficauerunt, vnus bona fide, alius mala fide? Resp. cōis est domini, & specificantis bona fide: non autem mala fide, † vt ff. qui. ad li. pro clama. non licet. l. si duo. Azo. Eodem modo quæro, & soluo ea quę sequuntur. Quid si ex diuersorū materijs speciē fecit, & in vna habuit bonā fidē, & in alia malā fidem? Itē quid si in materia vnius partim bonam, partim malā fidem

† immo noīe proprio & bona fide in secundum Christo.

fidem habuerit? Itẽ quid & si partim suo specificantis nomine, partim nomine domini?

*¶ Intellige ſm Doct. hic dum sit æqualitas in pctlo, & in portionib⁹, luxta l. quicquid. § fur. ff. de acqui. re do. dũmõ in ea parte, in qua suo nomine agit, bonam fidem habeat, aliàs secus.]

sed distinguit vt sequitur. Et notã medium seruandum: sic ĩ. quib. ex causa. non lices. §. pen. Argu. contra. ff. de ne. ge. l. Nesennius. in fi.

ADDITIO Dic, ꝙ media via est eligenda, qñ nõ põt magis ius ad vnã partẽ adaptari, quã ad aliã, vt hic: alias diceret diuisio rusticana, vt d. l. Nesenulus. in fi. cũ gl. Aret.

a ¶ Naturali ratione. Idest iure gentium.

b ¶ Fecerit. i. detexerit quo ad spicas, ut ff. eod. l. adeo. §. cũ quis. in fin. sic s. de libertis. §. j.

c ¶ Mulsum. i. nectar, siue ftalladiam.

SYL. *¶ De mulso vide Pallad. lib. 11. & Pli. lib. 22. c. 24.]

d ¶ Collyriũ, i. vnguentum ad oculos.

e ¶ Sabinianorũ. i. Sabini & suorum fautorũ, qui dixerũt speciẽ cedere dño materiæ. Sed Proculus cũ suis sequacibus 5, s. vt specificanti tm̃ cedat, vt ff. eod. l. adeo. § cũ qs.

q̃ri solet, qs eorũ nãli[a] rõne dñs sit: verũ is, q fecerit,[b] an potius ille, q materiæ dñs fuerit. Vt ecce, si quis ex alienis vuis, aut oliuis, aut spicis, vinũ, aut oleũ, aut frumentũ fecerit: aut ex alieno auro, vel argẽto, vel ęre, vas aliquod fecerit: vel ex alieno vino, & melle mulsum[c] miscuerit: vel ex medicamẽtis alienis emplastrum, aut collyriũ[d] ɔpo suerit: vł ex aliena lana vestimẽtum fecerit: vel ex alienis tabulis nauẽ, vel armariũ, vel subsellia frabricauerit. Et post multã Sabinianorũ[e] & Proculianorũ ambiguitatẽ, placuit[f] media[g] sñia existimantiũ, si ea species ad priorẽ, & rudẽ mãm reduci possit, eũ videri dñm eẽ, qui mãę dñs fuerit: si nõ possit reduci, eũ potius ĩtelligi dñm, q fecerit.[h] Vt ecce, vas ɔflatũ põt ad rudẽ materiam æris, vel argenti, vel auri reduci: vinum aũt, vel oleũ, aut frumentũ, ad uuas, vel oliuas, vel spicas[i] reuerti nõ põt: ac ne mulsum quidem ad vinum & mel resolui põt.

h ¶ Fecerit. Si & alia duo interuenerunt, quæ in princ. huius §. diximus.

i ¶ Vel spicas. Et ita apparet ꝙ frumẽtum cedit specificanti. Sed contra ff. eodẽ. l. adeo. §. cũ qs. in fi. §. Sol hęc posuit gratia exempli pro pueris, secundum Pla. †quæ dam. n. gratia docendi dicuntur, quæ tit. aliàs nõ dicerẽtur, vt ff. de tur. actio. & obli. l. obligationũ substãcia. §. fi.

† qui reprehendit. s. in princ. tit. in glo. habentur.

Vel dic scđo ſm Az. illã p istã corrigi. SYL.

*¶ Melius ẽ supplere istũ tex. ex ver. Videntur tñ. posito in d. §. cũ quis. q in curia Triboniani huc relatus non est. Ridiculum. n. est dicere, ꝙ ꝓpter iuuenes malè exemplificet, vel ꝙ iste tex. sit correctorius. §. cũ quis cũ Iustinia. vbicunqȝ ius antiquũ corrigit, id apertissimis verbis soleat indicare.] Itẽ ad hæc oĩa exempla, in quib. dicitur speciẽ specificanti cedere, est contraria regula, quæ dicit, Qđ ex re mea

** Hic ille est Massurius Sabinus, qui publicè primus rñdit. l ij prope fi. de orig. iu. à quo Sabiniani appellati, qui ei in schola successere. Sic Proculiani à Proculo, qui & ipse magnæ fuit auctoritatis, & plurimũ potuit, vt refertur ibidem in d. l. ij.]

f ¶ Placuit, scilicet nobis.

Mediũ est seruandũ. g ¶ Media sententia. q̃ nec vni in totũ, nec alteri cõcordat, vel discordat,

¶ Speciem cõstituens partim ex sua, partim ex aliena materia, sibi speciem quęrit hoc dicit.

¶ Qđ si partim ex sua mã, partim ex aliena,[a] speciẽ aliquã fecerit qs: veluti ex suo vino & alieno melle mulsũ miscuerit, aut ex suis & alienis medicamẽtis emplastrũ aut collyriũ, aut ex sua lana & aliena[b] vestimentum fecerit, dubitandum non est, hoc casu eum esse dñm,[c] qui fecerit: cũ nõ solum operã suã dederit, sed & partem eiusdem materię pręstiterit.

¶ Aliena purpura intexta vestimẽto cedit vestimẽto: illi autem, qui dominus fuit, habet actionem contra furem. Ang.

¶ Si tamen alienã purpurã[d] vestimẽ

mea est, vel nascit, meũ est, vt ff. ad exhibẽ. de eo. §. si quis. in fi. ff. de rei vẽ. l. solũ. §. meum. Sol. illa regula locum hẽt in quinq; casibus, s. vbi dñs specificauit. Itẽ vbi alius eius mandato. Itẽ vbi sine mandato, sed ratũ habet. † Item vbi alius mala fide, & suo noie. Itẽ vbi bona fide, sed res pt ad priorẽ materiã reduci, quorum nullũ hic est. Itẽ si hæc vera sunt, ꝙ specificãti cedãt, contra est regula, quæ dicit; Neminem cũ alterius iactura fieri locupletiorem, vt ff. de cõdi. ind. l. nã hoc natura. Rñ. licet fiat sua species quo ad dominiũ: tñ actione in factũ tenetur ad æstimationẽ, vt ff. de rei vend. l. in rem. j §. quæcunq; & ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si mulier. §. j. & l. seq.

SYL. ¶ Qđ si partim. Casus positio pendet ex superiori, ideoq; minus dubitabile deciditur, vt innuit Imperator ibi, dubitandum non est. cuius decisionis rõ eadẽ est, & maior, qa duo vincula arctius ligãt, auth. itaq;. C. cõ de success. Intellige tex tñ in terminis, in qbus loquitur, scilicet qñ non posset reduci ad priorẽ materiã, vt declarat gl. fi. No. summariũ. Itẽ ꝙ duo vincula potẽtius ligant. Item argumentum de minori ad maius affirmatiuè.]

a ¶ Ex aliena, scilicet materia.

b ¶ Ex aliena, scilicet lana.

c ¶ Dominum. Sed si possit reduci ad priorẽ materiã, fit communis, habita rõne materiarũ, vt non cedat specificanti, vt ff. eo. l. quicquid. §. si. in fine. Idẽ fortè erit, & quãdo mala fide fecit, licet reduci non possit, vt ff. ad exhiben. l. de eo. §. si quis.

SYL. ¶ Immo amittit dominium suæ materiæ. §. ex diuerso. j. eo.

SYL. ¶ Si tñ. Casus Si purpura vestimento intexta sit, dubitabat, an vesti accederet, vel ecõuerso: rõ aũt, ꝙ vesti mentũ ipsi cederet, videbatur, ꝙ prętiosior ipsa veste videbat ad se trahere min' dignũ. l. pcipimus. § fi. C. de app. contrariũ tñ decidit Imperator, ex eo, quia, cũ purpura vesti accedat, dẽt à principali trahi, & ecõuerso, & ita patet ibi, accessionis vice. * Sed quia iniquũ est, vt alterius facto res nostræ efficiant alienę. l. quod. ff de reg. iu. iõ dño purpuræ datur furti actio. itẽ & condictio, in eũ, q illã surripuit.] No. summariũ. Item ꝙ accessoriũ, & si pretiosius & dignius eo, cui accedit, sequitur principale. Item ꝙ sicut per confusionem dominium rerum alienarum nobis quæritur, ita per accessionem. Item ꝙ quamuis dominium sit translatum in furem, omninò datur saltem condictio furtiua. Item quòd rei suæ potest committi furtum.]

d ¶ Purpuram. vt manicam vel gyronem: si autem ipsa fila, puta in tela, tunc alia ratione est dominus factus purpuræ, scilicet iure specificationis, vt supra proximo §. & præcedenti. Hic autem §. aliquid vult adijcere supra dictis. s. de acquisitione iure accessionis: ne ergo nihil operetur, adiungit hoc, quod nunc dixi, vt ff. de leg. j. si quando in prin.

Pre-

a Pretiosior. No. pretiosius accedere viliori, sic ff. de côtrah em l. si i em pione. Sed côtra. ff. de ędil. edic. l. iustissime. Sed ibi speciale in hoie. Sed contra, infra de fideiuss. §. fideiussores. Sol. vt ibi. Itē loqtur hic. §. qñ dicta purpura gratia ornādi, vestimēto fuit apposita: sin aut econtra, vt vestimētū seruiret purpuræ, vt forte eā seruaret, tūc cedit vestimētū purpurę. vt ī duab' legib' côtrariis vt ff. de vsuc l. rerū mistura. §. qd ergo. & ff. de auro & arg. leg. l. & si non sunt. §. perueniamus. Si autem neutrum causa alterius apponatur, tunc neutrum alteri cedit, & vtrunque possidetur, vt ff. de vsucap. l. rerum mistura. §. quid ergo.

† aliàs iure.

to suo qs intexuerit, licet ptiosior[a] sit purpura, tū accessionis † vice cedit vestimento: & qui dñs fuit purpurę, aduers' eū, qui surripuit,[b] habet furti actionē, & ꝯdictionem,[c] siue[d] ipse sit, qui vestimentum fecit, siue alius. Nā extinctę[e] res, licet vendicari nō pñt, condici tamen à furibus, & quibus dam † aliis possessoribus[f] possunt.

¶ Cōmistio voluntaria, vel fortuita facit rem esse cōmunem. h. d. ex l. adeo. §. volūtas. ff. de acqui. re. do.

¶ Si duorū ℘ materiæ ex voluntate dñorū[h] cōfusæ[i] sint, totū id corp', qd ex ꝯfusiōe fit,

ADDITIO. Dic secundum doct. ꝙ neutrum possidetur communiter, sed quodlibet per se sic, vt nota. in dicto §. quid ergo. Ange.

b Surripuit. si surripuit: aliàs istis actionibus famosis non tenetur.

SYL. a Dic ꝙ condictio furtiua non infamat, sicut actio furti l. cessat ff. de act. & obl. & de rōne diuersitatis vide Ias. in l. certi. in prin. col. 8. ff. si cer. pe.

c Et cōdictionem s furtiuam, vel sine cā, vt ff de condi. sine cā. per totū.

d Siue ipse. Scilicet fur: nam forte erat sartor.

e Extinctæ. quantum ad dominium, qd perdidit dñs eius: & ideo quantum ad eum extinctum est: quia quandiu est intexta purpura, extincta est: nec potest vēdicari: sed agi potest ad exhibendum, vt exhibeatur, & post vendicetur, vt ff ad exhiben l. gemma. & ff. de rei ven. l. in rem actio.

f Possessoribus. veluti à prædonibus, vt hic, & malæ fidei possessoribus, vt iste fuit. vt hic, & J. de act. §. sic itaq. & ff. vsufru. quemad ca. l. si. in fi.

¶ Si duorū Diuidit pricipaliter ī duas partes. Primò, qñ voluntate dominorū: secundo, qñ casu sunt cōfusæ. Secunda ibi, Qd si fortuitu: Itē prima subdiuiditur, Primo, quando eiusdē generis materiæ confundun tur. Secundo quando diuersi generis. Scdā ibi, Sed & si diuersæ. Are. ¶ Casus clarus est, & nullam prorsus hēt dubitationē. cū enim inconueniat, quem priuari dñio suo eo inuito, liquid ex volūtate vel casu cōfundit, dēt fieri cōe: & hæc est regula: in qua rō dubitādi non exigit, cū loquatur in casu. in quo separatio est impossibilis, vt dī in gl. No. ex cōmistione voluntaria vel casuali quæri & cōicari dñia rerum. Itē not. driam inter confusionē & cōmistionē. Item ꝙ casus fortuitus & volunras dñi in hoc æquiparantur.

† aliàs quibusque. & ita legit se videtur Theophilus q vertit κατὰ πάντων νομίμων; intellige tā de malæ fidei possessoribus.

SYL.

g Si duorum. Acquiritur dñium non solū specificatione, vt supra eo. §. cūm ex aliena. & §. quod si. & accessione, vt s. eo. §. si tamen. sed etiam confusione, vt hic. Itē immistione, vt infra proxi. §. quod si frumentum.

Dñium varijs modis quæritur.

h Dominorū. bene dicit dominorū volūtate. Nam si vnus dñs fecit inde speciē. i. mulsum: vel vas ex argento meo & suo: sua erit iure specificationis, non cōis, vt s. eo. §. qđ si partim. & ff. de rei vendi l. si frumentum. §. j.

ADDITIO. Hoc intellige bona fide & suo nomine, vt vidistis in §. cum ex aliena, s. eo. per glo. vt hic. Ang.

i Confusæ, idest simul fusæ.

Electrum.

Electrũ quid est. ¶ Electrum genus est uasis, uel species metalli: & ad hoc est. ff. de au. & ar. lega. l. pediculis. §. Neratius.

SYL. * ¶ Electrum teste Plin. lib. 33. c. 4. uocatur eorum, in quo quinta portio est argenti.]

b ¶ Idẽ iuris. vt sit cõe, ut subiicit.

c. ¶ Placuit. f. vt sit commune, nisi separari possit: uelu- ti si ex aere meo, & plumbo, vel argẽto tuo species facta sit, quibus casib. separa- tis pt. & quilibet vendicat suum, vt ff. de rei ven. si frumentum. §. sed si plumbum. & ff. de acqui. rer. do. l. adeo. §. si.

† aliàs & ex his.

vtriusq; cõe est: ve luti si q. vina sua cõfunderint, aut massas argẽti uel auri cõflauerint. ¶ Sed & si diuersae materiae sint, † & ob id ꝓpria spẽs fcã sit, forte ex uino et melle mulsũ aut ex auro & argẽto electrũ,ª idẽ iuris[b] ẽ. nã & hoc casu cõem esse spe ciẽ nõ dubitatur. Qđ siue fortuitu, & non voluntate dñorum confusae fuerint, † uel eius dẽ gñis materiae, uel diuersae, idem iuris esse placuit.[c] ¶ Species duorũ

SYL. ¶ Qđ si frumentũ. Casus facilis est, sic dem formatur in text.* ratio autem dubitã di in primo di cto nõ est quę renda, quandoquidem dominorum consensu facta est cõicatio, cùm ẽt in confusis supra proxi. §. Imperator di xerit non esse dubitãdũ. Sed quoties mixtio fortuitu fit, tũc dubiũ facere poterat. §. ꝓcedẽs, vbi idẽ statuit siue ex cõsensu siue casu, materiae cõfun dantur.] Quamuis. n. non fiat realis commistio, fit tñ talis in granis frumenti, ut impossibilis sit separatio: magis enim facile separatur auũ ab argento, q̃ frumentũ a frumento: dr tamen cõtrariũ.* Ratio decidendi assignatur in tex. ibi, quia singula &c. & confirmatur per simile Hinc infert Iustin. quod cum frumentum non fiat commune, competit in rẽ actio

†aliàs vel diuersae materiae, uel quae eiusdem generis sunt, idẽ &c.

pro quantitate cõmunicata: sed iudicis erit aestimar, quaten' excedat vel minor sit estimatio bonitatis vni', vel a terius frumẽti. Nõ. collige per te.]

d Quod si frumentũ. [Diximus qñ cõfunduntur ita, ut separari nõ possint, nũc uidendũ est quãdo singula corpora in sua substãtia durãt, quo casu dicuntur immisceri.

e ¶ Communicata sunt. & ideo locũ habet cõi diuidundo actio, ut ff. de rei vend. l. si frumentum, 2. re spon.

f ¶ In sua substantia durãt. Sed nunquid idem, si nostra volũtate fuissent immista? Videtur q̃ sic: nostra eni cõtemplatio uel voluntas non potest mutare substantiã granorũ, quin semper discreta sint à se inuicẽ, quod vr esse contra. §. pręcedentem. Sed respon. non est mirũ: aliàs enim simile reperimus: nonne tps cõtinuum est sui natura, cũ tps sit mensura motus primi mobilis, q. motus est vniformis, & cõtinuus, ut dicit Arist. in 7. Phys. & tamẽ partes in ipsa contẽplatione distinguimus & assignamus, dicentes quoddã praesens, quoddã praeteritum, quoddam futurũ? sic in granis frumenti dicimus, q̃ licet eorũ corpora sint discreta in suis terminis, communia in ea possumus facere ita q̃ aliqua non sit particula in tuo grano, quam tu non cõmunices mihi: ñulla in meo q̃ ego tibi

Continuatio.

† Istã gl. nõ credo esse Acc. quia non reperitur in antiquis originalibus: nec de ea do cto. aliq̃ faciunt mẽtionẽ.

Frumẽtũ duorũ in eorũ uolũtate possit fieri cõmune.

Tempus quid est.

Tẽporis diuisio.

volentib. mutę cões fiunt: secus si casu, h. d. ex l. idẽ Pompo. in princi. ff. de rei vend.

¶ Qđ si[d] frumẽtũ Titij frumẽto tuo mistũ fuerit: si qui dẽ ex uolũtate uestra, cõe est; quia singula corpora, i. singula grana, quę cuiusq; ꝓpria fuerũt, ex cõsensu uestro cõicata sunt.[e] Qđ si casu id mistũ fuerit, uel Titi' id miscuerit sine tua voluntate, nõ uidetur cõmune esse: quia singula corpora in sua substantia durant.[f]

tibi non communicem: qđ non esset deficiente nostra uolūtate: sicut nec in tempore distincto generarentur hæ diuersitates, nostra significatione uel respectu deficiente.

& tūc si facilis est separatio, uēdicari sua grana à quolibet poterūt. l. si frumētū. §. sed si plumbū. ff. de rei uen. Aut est difficilis, & iudex tñ circa qualitatē, q̃ circa quātitatē arbitrabitur: dummodo nō faciat separari grana, ut hoc tex.]Et no. triplicē eē dfiam inter hūc §. & superiorē. species. n. dicunt misceri, ut hic. materia confundi, ut s. sed Pet. cōtra. Itē hic remanet f. eadē substantia, ibi non. Item confusa fiūt cōia & sine dñorū uoluntate, ut s. prox. §. hic nō.

† aliàs de est sed.

a ¶ Mista. qđ fit per errorē; quo casu dominiū nō trāsit, ut ff. eo. l. si procurator ij: uel ut melius pascant: & facit. j. ad l. Aql. in prin. ubi dicit, ꝙ gregatim pascūtur. Sed contra. ff. de sol. l. si alie. Sol. ibi est speciale in pecunia numerata, ut ibi dicit ut ff. si cer. pet. singularia.

† Sed nec magis istis casibus commune fit frumentum, q̃ grex intelligitur esse communis, si pecora Titij tuis pecoribus mista [a] fuerint. Sed si ab alterutro uestrū totū id frumētū [b] retineatur, in rem q̃dē actio pro mō[c] frumēti cuiusque cōpetit: [d] arbitrio aūt iudicis cōtinetur, ut ipse æstimet, q̃le cuiusq; frumentū fuerit.

¶ Materia ædificij cedit solo dūplū tñ soluit per ædificantem, nec uēdicatur nisi diruto ędificio hoc dicit. ex l. adeo. §. cum in suo. ff. de acqui. rer. domi.

SYL. ¶ Et hic & ibi hæc gl. communiter approbatur.]

b ¶ Frumentū. nōdum bona fide cōsumptum, tunc enim in factū actio daretur, ut ff. ad l. Aquil. l. qui occi. §. si quis alienum uinum.

c ¶ Pro modo, idest mensura.

d ¶ Cōpetit. idest ꝙ cuilibet tm̃ frumentum restituatur, quantum fuit suū, qñ non apparet quod fuerit suū: & hoc propter impossibilē discretionem, ut ff. de usufru. l. usufructuariū. §. si in uiuarijs. si aūt apparet quod cuiusque fuerit, hoc iudex æstimet, ut subijcit, ẜm Azo. & ẜm hoc dic q̃le, idest quod, & sic cuilibet sua grana restituantur. Vel dic proxi. rñ. arbitrio &c. esse de eo, de quo ē istud, scilicet qñ non apparet quod fuerit suum. & hoc innuit hoc uerbū, quale: non. n. dicit qđ, sed quale, ut in qualitate officiū uersetur & quantitate, non aūt corpore: cùm illud sit impossibile discernere: & sic probabit qui dicit suum fuisse melius.

SYL. Tu dic clarius, ꝙ aut à uolentibus cōmiscet, & effic li cōe: & datur actio cōi diuidundo: aut prę̄ter uoluntatē,

* Cū in suo. Casus Quærebat, si in solo meo ex materia aliena ædificē, utrius ędificiū eēt: & cū noua species fiat partim ex re faciētis, partim aliena, uidebat q. decisa. s. in §. qđ si partim. attamen tradit noua regula, ꝙ ædificiū cedit solo. nā cū solū à Deo creatū sit, ut firmamentū quoddā, sine quo ædificia nō cōsisterent, meritò placuit, ut tanq̃ pars potētior ædificij cæteras ad traheret. Sed eē iniquū esset quenq̃ re sua absq; eius uoluntate priuari, subditur ꝙ nihilominus dñs materiæ desinit esse dominus illius. Nam quemadmodum possidens domū non censetur res singulas possidere. l. eum qui ædes. ff. de usuca. ita nō dēt absurdū uideri, si q̄s intelligat dñs totius ædificij, nō huius uel illius rei, & ꝑter. si is, qui dñs erat materiæ remaneat dñs eiusdē, cū nō concurrat cū domino totius integralis. Cæterum quia si daretur uendicatio, necesse esset ædificiū rescindi, ex quo urbs deformaretur, iccircò constitutum est, ut tantisper, ad ædificiū cōstat, is suam materiā uendicare non possit, sed duplū pro ea consequi.] SYL.

No.

¶Cùm in suo solo aliqs ex aliena materia[a] ædificauerit,[b] ipse intelligit dñs ædificij: † quia oē, qđ in solo ędificat,[c] solo cedit. Nec tñ ideò is, q materię dñs fuerat, desinit[d] dñs

no ædificiū solo cedere. Item φ nemo cogi pôt eximere tignū alienum iniunctum suis ædibus. Item φ quãuis dñs soli fiat dominus totius, tñ dominus materiæ remanet dominus. Itē quod rei uendicatio non daf dño. Item φ actio de tigno iniuncto est ex leg. duodecim tabu. & φ licet sit ciuilis, est pœnalis Item quid ueniat appellatione tigni.]

a ¶Cùm in suo solo. Suū est, etiam si alius habeat ibi usumfructū, ut infra de hæredi. inst §. j. ubi proprius seruus dicitur, in quo proprietatem nudam habet testator.

* ¶Adde, φ hoc casu fructuarius agit cum proprietario: siquidē ei nō licet quoquo modo rei speciē mutare, etiam in meliorem statum eā cōmutando l. repeti. §. ult. cum duabus ll. seq. ff. qui. mod. ususfru. amit. & l. ult. de usu. & habi.].

b ¶Aedificauerit. scilicet bona fide: alias non, immo tignū suum uendicaret, ut ff. de rei uen. l. in rē. §. tignū. † arg. à contrario sensu. Vel ex ea exceptione, quæ ibi ponitur, & iurabitur in litem, ut ibi nota.

* ¶Immo & si mala fide ædificauerit. l. 2. C. de rei uen. nā nec actio đ tigno iniūcto, q̄ ĩ casu huius §. ad duplū cōperit, aliter daf, q̄ si mala fide iniunctū fuerit tignum. l. de eo. ff. de do. inter uir. & uxo & l. 1. ff de tig. iniunc.]

* ¶Adde, aliud esse in ædificio sine calce constructo. (quod maceria seu maceries dr, vulgo paries siccus.) nā & hoc cedit solo. l. si precario. ff. cō. præd. ubi Bal not. & Alexan. in l. 1. §. nunc. in fin. de ope. no. nun.

c ¶Aedificat. idest in ipsa terra cōfigitur. Quid ergo de domo nō affixa solo? Rñ. non cedi solo, ut ff. de acqui. re do. l. Titius & facit ad hāc regulā. C. de ædi. pri. l. si is contra quē. Idē in sertis, & plantatis, quod hic in ædificatis dr, ut infra eo. §. si Titius. & §. qua rōne. Vnde uersus; Quicqd plantat, seritur, uel inædificat: Omne solo cedit, radices si tamen egit.

¶Dicas hoc uerū regulariter ut hic, tñ primo non procedit ubi ædificiū eēt illicitè cōstructū, & ueniret destruendum. l. fideicommissa. §. si quis illicitè. ff. de legat. 3. ubi Bal. Item in clerico ædificante de pecunia ecclesiæ. glo. in c. apostolico. 12. q. 2. Itē qñ dñs soli & ædificans essent tales, inter quos cadere ñ posset expressa donatio, gl. i. l. si uxor. ff. de dona inter uirū & ux.].

* ¶Has, & alias cōplures limitationes uide latius apud Soci. in suo tractatu de Regu. & fallen. regula. 111. in uer. Aedificium.]

¶Sed contra hanc regulam est. ff. de re. diui. l. intantum. in prin. So. illud speciale est.

* ¶Dic, φ non est aliqua specialitas: immo & ibi ædificiū cedit solo: quia qñ ædificatur in littore, solum, super quo ponitur ædificiū, cū sit nullius, efficitur proprium occupantis, licet diruto ædificio rursus in pristinā cōditionem reuertatur in qua sententia Ang quoq; Are. fuisse uidetur.]

d ¶Definit. scilicet ex causa ædificationis: sed alia eā pōt desinere, ut ff. de usucap. l. rerū mistura. §. Labeo. q̄ huic regulæ signatur contraria.

* ¶Dic φ uerbum (ideò) positum in hoc tex. tollit contrariū, qa in § Labeo. qui materiæ dñs fuerat, non desinit esse dominus eius propter ædificationem, sed ex præterita negligētia: nam licet uerè non posset perfici usucapio, quia possessor ædificij non intelligitur possidere singulas res in ædificium coniectas, ex quo tñ possidetur corpus illud, cui insunt res particulares, noluit lex interrumpi usucapionem ob id, quòd ad huc decem dies requirerentur ad illam perficiēdam, cùm in tam diuturna mora aduersarius antea fuisset]

† Hoc limitat singulariter Soc. ĩ tractatu. fallentia. ĩ reg. 310. limitat. 10.

† Et q̄uis nō possideat malæfidei existens p l. eum q ædes. ff. de usuca. conuenitur tñ, qa dolo desijt possidere. l. is qui do. ff. de rei uē. Et uendicabitur quidē non ut eximatur, sed ut in litē iuretur ſm Christo. hic.

SYL.

SYL.

SYL.

SYL.

eius esse, sed tātisper[a] neq; uendicare eā potest, neq; ad exhibendū[b] de ea re agere, ꝓpter legem Duodecim tabularum,[c] qua cauetur, ne quis tignū alienum ædibus suis iunctum, eximere cogatur, sed duplum pro eo præstet, per actionē, quæ uocatur, De tigno[d] iniuncto. (Appellatione[e] autē tigni, omnis materia[f] significatur, ex qua ędificia fiūt.) Qđ ideò prouisum ē, ne ædificia rescindi necesse sit. Qđ si aliqua ex causa dirutum sit ædificiū, poterit materiæ dominus, (si non fuerit duplū

a ¶ Tantisper, idest interim.

b ¶ Ad exhibēdū. Scilicet ut eximat, nisi mala fide fecerit, ut ff. de rei uē. l. in rem. §. tignum. & ff. de tigno iniune. l. j. in fi. sed tunc non eximit, sed in litem iuratur, ut ff. de solutio. l. q res. §. fi. quia arbitrariæ sūt istæ actiones, ut ff. de in litē iur. l. in actionib. & J. de actio. §. præterea.

c ¶ Duodecim tabularum. lex quædam fuit, de qua dic. ut supra de iur. natu. §. & nō ineleganter.

SYL. * ¶ L. Duodecim tab. refert Fes. Pōpeius i hęc uerba; Tignum iunctum ædibus uineæve ne uendicato, nec soluito.]

SYL. * ¶ Riualli[n] li. n. historiæ iu. ciui. hāc legem his uerbis tradit: Tignum alienum furtiuū ædibus uel uineis suis iniūctū ne quis eximere cogitor, sed duplū pro eo per actionem de tigno iniuncto præstare compellitor.]

Actio de tigno iniuncto. d ¶ De tigno iniūcto. qua actione tenet & qui iniunctū hēt, licet non iniunxerit, & qui iniunxit, licet nō possideat, sed altero soluente alter liberatur, ut ff. de iis q deie. ce. uel effu. l. si uerò. §. si id qđ. & de flu. l. 1. in fi. & ꝙ ui aut clā. l. cōpetit. §. fi. Sed qđ si uelit magis rē reddere & eximere, q̄ duplū præstare? Rñ. Non audit, quia ꝓp publicam utilitatem hoc fuit statutū, ut J. eo. §. quod ideò &c. & ff. de ope. noui. nunc. l. prætor. & ff. de leg. 1. l. cętera. §. si duobus. Irem nunqd hęc actio comperit ēt cōtra eū, q bona fide iniunxit? Respon. sic, ut hic, licet contradixerint quidam.

SYL. * ¶ Opi. istorū uerior est. l. enim 12. ta. loquebat solū de tigno furtiuo. l. 1. ff. de tig. iniun. credendū tñ est legē uoluisse, ut & qui bona fide iniūxisset teneret saltē ad uerā æstimationē rei, non ēt ad duplū. l. de e. & ibi. gl. ff. de do. in uir & uxo. & in l. in rē. §. tignū. ff de rei uē. facit. l. bona fides. ff. de reg. iu.] Sed cōtra mala fide iniūgētē, alia præter hęc auxilia cōpetunt, ut rei uendic. Item ad exhibendum. Item furti. Itē furtiua condictio. ¶ Sed dic dari ut ęstimet, nō ut uēdicetur, cō. l. uetet interim eximi. l. q res. in fin. ff. de solu. & iō qua si dolo malo desierit possidere, iurabitur in litem. l. j. in fi ff. de tig. iniun. l. in actionibus. ff. de in lit. iur.] ¶ Itē hęc actio de tigno iniuncto, ut J. de actio. §. sic itaq;. & ff. de tigno iniuncto. l. 1. in fin. & l. fina.

e ¶ Appellatione. Facit ad hoc. ff. de uer. sign. l. tigni. & ff. ad exhi. l. gēma. & l. tigni. & ff. e. l. adeo. §. cū i suo. Itē qđ in domibus dr, idem dic in † caupona, siue domuncula, ut subijcit. † aliàs capanna. Quod iō &c. ad hoc. ff. de uer. sig. urbana prædia. Quidam tñ contra. Itē idē in uinea, ut ff de tigno. iniun. l. 1.

f ¶ Materia. ut cæmenta, & lapides.

** Valla. li. 6. c. 52. reprobat Acc. hic. inquiēs à Iurisconsultus exponi materiā ꝓ ligno ad ędificia utili. & quidē materia ita diffinit ab Vlpia. dū eam distinguit à ligno ut materia sit, quę ad ædificandū fulciēdumq; necessaria est: lignū, quicquid cōburēdi causa paratū ē. l. ligni. ff. de leg. 3. uerum, qđ ad hunc locū attinet, fallitur Valla recteq; locutus est Acc. ut patet ex l. 1. ff. de tigno iniun. nam rex. non dicit simpliciter, materia, sed ois materia, sicuti d l. tigni. ff. de uer. sig. oē genus materię, ad denotandum qualēcunque materiā nedum lignorum

Con-

a ¶ Consecutus. Hic est ꝙ .ff. de tigno iniun. l. fi. Sed ibi non cũ effectu fuit cõsecutas duplũ, q̃a licet egit, nõ tñ percepit adhuc duplũ, ut argu. ff. de iis qui deie. uel effu. l. perceptione.

b ¶ Vẽdicare. Nulla temporis pscriptione obstante in rei uẽdicatione, ut ff. de rei vendi. l. in rẽ. §. fi. quia nec pri9 agere potuit, ut C. de anna. excep. l. j §. fina. Aliud ergo si mala fide iniunxit, q̃a tunc agere potuit: vñ triginta annis repellitur à rei vendicatione, vt C. de pscri. triginta ann. l. sicut,

ADDITIO

Quã commoditatẽ non ex sua mala fide, sed ex negligẽtia non petẽtis consequir: aliàs esset absurdũ, secundũ omnes doctores hic.

iã cõsecutus[a] tũc eã uendicare,[b] & ad exhibẽdum de ea re agere.

¶ Aedificãs de sua materia in alieno solo sciẽter dominiũ amittit: bona verò fide ędificãs, si possidet, repellit dominũ agentẽ exceptione doli, nisi soluat impensas. h. d ex l. adeo. §. ex diuerso. ff. de acqui. re. do.

¶ † Ex diuerso, si quis ĩ alieno solo ex sua mã domũ ędificauerit, illius † fit domus, cuius & solũ ẽ. Sed hoc casu, materiæ dñs ꝓprietatem eius amittit, q̃a uoluntate eius intelligit[c] esse alienata: utique si nõ ignorabat se in alieno solo ædificare: & iõ licet diruta sit domus, materiã tñ uẽdicare nõ põt.[d] ¶ Certè illud constat, si in possessione constituto ędificatore, soli dñs petat domum suã esse, nec soluat pretium materię, & mercedes fabrorum,[e] posse eum per exceptionẽ[f] doli mali re-

† aliàs & ex diuerso.

† aliàs fit.

quare deĩ potius exceptio, q̃ actio, ẽ q̃a actio concediriur de rigore iuris, exceptio n on, sed de ęquitate, & facilius. l. j. §. pt erea. ff. de superficie. No. ꝙ ædificãs in solo alieno ex sua materia, videt materiam alienare & donare, si sciẽter ædificat. Itẽ ꝙ facilius datur exceptio & retentio, quàm actio.]

c ¶ Intelligit. sic C. de ædi. pri. l si is contra quem.

d ¶ Non põt. Quæ alienata est, non potest vendicari. Sed contra. C. de rei ven. l. 2. in fin. Sed ibi ex aliena materia, & in alieno ædificauit, hic de sua in alieno. Quare dic: aut de mea mã & in meo ædificio & tunc planũ ẽ: aut de aliena in meo, ut s̃. prox. §. aut de meo in alieno ut hic: aut de aliena in alieno, ut in d. le. contraria continetur.

Aedificari põt qua dupliciter.

SYL. ¶ Ex diuerso. Caius. Quærebat ecõtrario, si ex sua materia in alieno solo ædificatũ sit, q̃d iuris: & uidebatur idẽ, ꝙ s. cederet solo, daret tñ actio ædificãti ad pretiũ materiæ, quia nõ præsumitur donatio. l. cãpanus. ff. de ope. libe. Sed cõtrariũ decidit distinguendo, ꝙ s. si ædificetur à sciẽte, cũ sciat se ꝯ iuris regulas ędificare, priuatur cõmodo ædificij ex psumpta donatione, sicut in soluente sciẽter indebitũ §. j. ĩ. qui. mo. re cõtrah ob. Si uerò ædificetur bona fide, daĩ exceptio doli,* si dñs agens nolit soluere pretium materiæ, & mercedes fabrorũ: uidetur enim dolo facere, q̃ vult aliena iactura locupletari.]rõ autem

SYL. * Dic, ꝙ iste tex. loquit, q̃n nulla sub erat cã, ex qua posset præsumi aliq̃d aliud agere uoluisse ædificantẽ q̃ donare: nã si alia cõiectura capi posset, præterq̃ donationis, tũc uerũ ẽ, ꝙ ędificãs, siue bonæ fidei sit, siue malæ, diruto ædificio fit dñs suæ mãę, d l. 2.]

e ¶ Fabrorũ. i magistrorum de lignamine, uel murorũ, sic ff. de eo q̃d certo loco. l 2. (aliàs. 3.) §. item Iulianus.

f ¶ Per exceptionẽ. quæ locum hẽt, ubicunque æquum sit exceptionem locum habere, siue alia cõpetat, siue non, ut ff. de excep. do. l. 2. §. generaliter. & arg. ĩ. eo. §. literæ.

pelli: utiq; si bonę fidei [a] possessor fuerit, qui ędificauit. Nam scienti alienū solū esse, pōt obijci culpa, q edificauerit [b] temerè ī eo solo, quod intelligebat alienum esse.

¶ Planta statim ac radices egit, cedit solo. h. d. ex l. adeo. §. si. ff. de acquir. rer. domi.

¶ Si Titius alienam plantam in solo suo posuerit, ipsius erit. Et ex diuerso, si Ti-

a ¶ Bonę fidei. Scilicet ab initio, & ex post scō, cū ędificauit. nam si ante, q̄ ędificet, sit bonę fidei, & cū ędificat, malae fidei sit, eligit̃ qdā media via, ita ut neq; ut malę fidei puniat̃, neq; ut bonae fidei expensas cōseruet: qa pmittitur abrasio, ut ff. de rei uē. l. Iulian⁹. si in aliena. q̄ est huic cōtraria. & facit ad hoc ff. de mi. l. intra. §. uendentib. b ¶ Aedificauerit. Cū de nouo ędificat. Et ut haec plenè sciātur, dic; Cū impēdi ī rē alienā, aut suo, aut meo noīe. Primo casu loqtur ille ti. de neg. gest. & ff. & C. e. Si meo, tunc aut fructuū gratia, & tūc ex fructibus deducit̃: aliàs nullus fruct⁹ intelligit̃, ut ff. sol. matr. l. fructus. & ff. fam. er. l. fundus q. † Aut cā rei seruādę: & tunc aut de nouo faciendo, aut non. Primo casu, si bona fide, hēo exceptionē, non actionem, fm Io. ut s. prox. §. & ff. de cond. ind. l. si in area. & ff de excep. do. Paulus. sed M. etiam actionē dabat: & est pro eo. ff. de pet. hær. l. hæreditas. §. 1 & ff si pars hær. pe. l. fi. & C. de rei uē l. 2. & l. domum. Sed ibi ipso gestu negociū fuit hæreditariū, quod necesse habuit facere, unde actionē dabat. Sed Ioā. contra, ut dictū est: & facit etiam pro e. ff. de rei uen. l. sumptus. & ff. de act. emp. l. idē j. & ff. de pe. hære. l. planè. Si uerò mala fide, tūc nec excipiendo, nec agendo conseruo, ut hic. nā neminē mihi nolui obligare, ut ff. cōm di. l. in hoc iudiciū fm Io. sed M. ēt dabat negociorum gestorū actionē, ut ff de neg. ge. l. si pupilli. §. sed & si qs. Sed ibi noīe alieno gerebat. Itē & p eo. C. de rei uend. l. 2. Sed ibi loquit̃, qñ ex aliena materia, & in alieno impēdi, ut ibi plenè notatur. Si uerò in reficiendo: aut bona fide, & tūc necessarias & utiles p doli exceptionē, uoluptarias p abrasionē seruamus, nisi dñs vellet tm̄ dare, quātū posset hre his ablatis, & corrasis, ut ff. de rei vē. l. in fundo. Si uerò mala fide, necessarias p officiū iudicis, cū tñ possideo, utiles p abrasionem cōseruo, uoluptarias nullo mō, ut C. de rei. vē. l. domū. hinc ē, q dicit Bul. hic q expensas repetā qñque p a. i. per actionē, ut ff. de ne. gest. l. si pupilli. §. sed & si qs. Itē p e. idest, per exceptionē, ut hic. Item & per o. idest, per officium iudicis, ut per l. C. de rei vē. l. domū. ut modo diximus. Et hæc in rei uen. locū habent. In petitione uerò hrditatis bonæ fidei possessor seruat oēs. At malęfidei possessor necessarias & utiles p officiū iudicis, aliàs per exceptionē doli re existente meliori ī qua factæ sunt, uoluptarias verò abradit, ut ff. de pet. hær. l. planè.

Impensæ in alienis negocijs factę qualiter recuperantur.

† Est tamē dña fm Ange: q a per pet. hære. malęfidei possessor nō deducit expensas, si fructus nō extēt, sed bonæ fid. sic.

Impēsę necessarię, utiles, uoluptariæ.

Expensas repeto p a. e. & o.

¶ Adde, q quia gl. non declarat perfectè, & materia excedit uires additionis, uidenda sunt quæ ponit Bar. in l. in fundo. ff. de rei uen.

** Adde Negusan. in tract. de pigno. in 3. membro. 5. part. nu. 9. ubi hanc omnem materiam in 12 conclus. digessit, & quidem diligentissimè, ita ut nihil desiderari possit. SYL.

¶ Si Titius. Casus facile figurat̃: uidebatur. n in hac q. concludendū plantam eius durare, cuius erat: & posse potius agi pro interesse soli à dño eius, qa nō mutabatur forma ipsius: quēadmodū in materia, ex qua ędificiū cōficiebatur, cū nostra sine scō & uolūtate nr̃a, ut diximus, à nobis nō abdicēetur: cōtrariū tñ decidit̃, qa cū arbor ex radicibus ipsis uiuificetur, meritò vr̃ potius attendēdum, quo ad dominiū ipsius, solum, ex quo durat, quā dominiū primū ipsius arboris, quod sine illo solo esset corru- SYL.

ptum

ptum & parũ durabile. No. summa.] a Commutatur. sed vt non cõmutari, eũm primo dño rei vendicatio- det utilis, vt ff. de rei ven. l. si frumen tv (alias inci. idem Pomp.) §. de arbore, quæ est cõ tra. Solut. licet ibi dicat, Varus, & Nerua dabant: non tñ sequitur, nos damus: † vel damus de æstimatione, sed nõ de plan ta, vt diximus. s. eo. §. præterea. ver. planè si longiore tẽpore.

† Facit. l. Hoc. § Alphenus. ff. de damn. infec.

ADDITIO. Et hæc vltima cõmuniter approbatur per l. in rem § item quæcunq;. ff. de rei vendic. Christo.

b Radices. oẽs, vt differat à sequenti.

c Dicamus. Immo vt eius, in cuius fundo originem duxit, vt ff. ar. fur. cæ. l. si plures. §. fi. Solut. hæc corrigit il lã. Vel dic, ibi poterat viuere arbor ex fundo primo, hic non. Vel efficitur Titii pro parte. ſ. vt hic, non in totum, ut ibi.

tius suã plantã in Mæuii solo posue rit; Mæuii planta erit: si mõ vtroq; casu radices egerit. Ante. n. q̃ radices egerit, eius p̃manet cuius fuerat. Adeo aũt ex eo tpe, quo radices egerit plãta, p̃prietas eius cõmutat, a vt si vicini arbor ita terrã Titii p̃sserit, ut in eius fundũ radices b egerit, Titii effici arborem dicamus. c Rõ d .n. nõ p̃mittit, vt alteri[*] arbor esse intelligat, q̃ cuius ĩ fundũ radices egerit. Et iõ prope confiniũ arbor posita, si ẽt in vicini fundũ radices e egerit cõmunis fit.

¶ Sata, sicut plantę, & ędificatũ, cedunt solo, & iisdẽ regulis p̃cedunt .h. d. ex l. qua rõne. ff. de acq. re. d.

¶ Qua rõne autẽ plãtę, q̃ terræ coalescunt, solo f cedũt: eadem rõne frumẽta quoq; † q̃ sata sunt, solo cedere intelligunt. Cęterum sicut is, q ĩ alieno solo ędificauit, si ab eo dñs petat ædificium, defendi p̃t p exceptionẽ doli mali, s̃m ea, q̃ diximus: g ita eiusdẽ exceptionis auxilio tutus esse p̃t is, q alienum fundo, si quod facit, ab eo petatur. recuperat expensas ope exceptionis.]

c. st. nu. 10. ꝙ §. fi. l. si plures. Itelligit, qñ arbor alit à solo uicini. nõ tñ occupat, vt quia tangit per longitudinẽ, & latitudinem, & qñ p̃t viuere ex radicibus, q̃ sunt in solo, vnde ducit originem, aliàs secus, vt hic.]

d Ratio. Facit. ff. eod. f. de acqui. re. do. l. adeo. in fi. & l. seq. & l. qua ra tione.

e Radices. pro parte.

[*] Adde, ꝙ si arbor uicini porrexerit radices in fundũ meũ, non licebit mihi propria auctorita te eas recidere, sed agere oportet negatoria, ei non est in alieno, se ius sicuti tignum, aut pro tectum immissum hẽre d. l. si plures. §. vlt. ff. arb. fur. cæs. Cępol. ubi s. nu. 2. & 9.]

† Cõcor. l. q. scit. §. ff. de vsuc.

Qua rõne. Casus figuratur, vt in §. pręcedenti: quia omnia dependẽt eadem rõne dubitandi & decidendi. Not. sum. Item ꝙ faciens aliquid in alieno fundo, si quod facit, ab eo petatur. recuperat expensas ope exceptionis.]

SYL.

SYL. [*] Dic, q̃ iste tex. loquit, qñ arbor posita in confinio egit radices tã in meũ q̃ uicini fundũ. § uero si qñ arbor ali cuius egit in agro eius radices, postea illas ẽt in uicini fundũ porrexit, quo casu credibile est principale alimentũ ab ipsa origine elici, non autem à fundo vicini, in quem extremas duntaxat radicum partes coniecit.]

[**] Adde s̃m Cæpol. de ser. urba. præd.

f Solo cedunt. vt s̃. proxi. §.

[**] Coalescere terræ est unitatem cũ terra facere. l. hoc §. Alphenus. ver. ita demum. de dam. infec.]

g Diximus s̃. e. §. certè. Sed q̃d si aliq̃s ex semine meo in alieno fundo seminauit. c̃ quem agam? R̃ndeo, contra seminantem nõ, quia nõ possidet, nec dolo fecit, quominus possideret. di.

Si quis seminauit ex semine meo in alieno fundo, agam contra dominũ fundi.

Item nec contra possidentē, q̄a eius facto nihil actum est. Sed tū dic cū te neri instar tigni iniuncti, qui tenet ēt si positum ab alio hēat vel teneat, vt diximus s̄. eo. §. cū in suo. per l. ff. de ijs q̄ deie. vel effu. si verò. §. si id q̄d posi-tū. † Et eadem qō fit in plantis, & eodem mō soluit, cū sit ratio similis, vt ff. mandati. l. Lucius. in fi. j. respon.

a ¶ Cōseuit. i. plantauit, vel seminauit.

quid actionē scriptor hēt reddito li. † Rñ. sic, si bonam fidē habuit: actionem dico. s. in factū, vt ff de rei vend. l. in rem. §. itē quæcunq; si malam si ad mercedem habuit, non hēt actionē, q̄a nec dem, & exceptionē ha sibi debet, vt hic. Sed suo labo-

dú sua impēsa bona fide conseuit.[a]

¶ Scriptura cedit chartis: quas si dominus petat, repelli à bonæ fidei possessore exceptiōe doli. h. d. ex l. qua rōne. §. literæ. ff. de aqui. re. do.

¶ Literæ † quoq; licet aureę sint, proinde chartis[b] membranisvè[c] cedūt, ac solo[d] cedere solent ea, q̄ in ædificant, aut† serunt: ideoq; si in chartis, membranisvè tuis carmen,[e] vel historiā,[f] vel orōnē[g] Titius scripserit: huius corporis[h] nō Titius,[i] sed tu dn̄s esse videris. Sed si à Titio petas[k] tuos libros, tuasve mēbranas, nec impensas scripturæ soluere paratus sis, poterit se Titius defendere per exceptionē doli mali: vtiq; si earū chartarū mēbranarumve possessionem bona[l] fide nactus est.

¶ Tabula cedit picturæ: repellit tñ pictor doli exceptione, nisi soluat tabulæ pretiū: sicut & dn̄s tabulę, nisi pictura impēsam persoluerit: nisi tabula sit furtiua: tunc. n. datur domino furti actio. h. d. ex l. qua rōne. §. literæ. ff. de acqui. rer. do.

¶ Si qs in aliena tabula pinxerit,[m] quidam putāt tabulā[n] picturæ ce-

cū hodie pretiosior sit scriptura, q̄ charta, nunqd mutatur hoc? Rñ nos, ut dēt quidā, vt no. gl. in Az. ꝑ sic: Nos, l. si non ꝑ non † ar. C. de testa. sancimus. & C de appel. precipimus. in fi.

re non satisfiat, p̄e retinere quintertum, si centū, & ibi Barto. & Bal. de condi.

Hæc opi. vera est, ut latè declarat p̄po. Senen. in 3. casu. in t. q. col. 2. & 3.]

† Si āt sit scriptor

SYL. inde. Angel. † Et bene sm Ang. hic per istum tex.

* ¶ Si quis. Casus Quęsitū est, vtrū tabula cedat picturæ, an ecōuerso. & cū s̄. visū fuerit, rē alij rei cedere, sine qua eē nō pōt, videbaī dicēdum simili mō picturam cedere tabulę. l. in rem. §. sed & id. ff. de rei vend. contrarium nihilominus deciditur, & tō assignatur in text. reliqua autem, q̄ in tex. disponuntur, pendēt ex rationibus allegatis in præcedentibus paragraphis, quas repetere nimis superfluum esset. Nota valere argu. ab absurdo remouendo.]

† Intellige totam hanc gl. qn̄ & serens & sa tum hūs sunt ī bona fide &c.

SYL. † Limita sm Ioan. Andr. in specu. in rubr. de &c. instr. ædi. col. 3. in addi. † aliàs in feruntur.

¶ Literę quoque. Casus figuratio accōmodetur sm superiores casus. eadem. n. cōstant rōne. No. summa.]

b ¶ Chartis. vt de bombyce, vt sūt hę, q̄ de Pisis veniunt.

c ¶ Membranis. q̄. de membris animaliū etipiuntur.

Membrana vnde dicitur.

* ¶ De mēbranis vide Pli. li. 13. c. 11. & 12]

d ¶ Solo. vt supra eo. §. cùm in suo.

e ¶ Carmen. metrice.

f ¶ Historiam. noui & veteris testamenti. idem dicā in fabula, vel chronica, vel quolibet libro prosaico.

g ¶ Orationem. ad Deum, vel ad populum, vel ad Principem.

h ¶ Corporis, idest libri.

i ¶ Non Titius. s. scriptor bonę fidei.

k ¶ Petas. directa in rem.

l ¶ Bona fide. Si aūt mala. laborem &c. donasse vr̄, vt s̄. eo. §. certè. Sed nun-

m ¶ Pinxerit. siue bona fide, siue mala fide: sm Pla. nos contra, quia bona fi. vt j̄. eo. § ibi, vtique &c.

n ¶ Tabulam. Quid si in marmore? Respon.

Respon. contra seruari fortè. Argu. tamen contra. ff. de testa. §. pen.
SYL. Dic sm Ang. idem & si in tabula marmorea pingatur, dum tamen nō sit affixa parieti: nam tunc pictura cederet marmori ex mēte pingentis, velut cū ornatus ædium posita l. & si nō sunt. §. queniam. ff. de auro & argen. leg.] a Cedere. ff. de rei vend. l. in rem. §. sed & id quod in charta. cōtra. Solutio: hęc corrigit illā. Vel distingue an pretiosior sit illa scriptura, q̃ tabula, sm Pla. q ait locū habere qđ hic dicit, si pictus est homo, non vrsus: bono colore, non atramento.

dere: alijs vr̃, picturam (qualiscunq; sit) tabulę cedere. sed nobis vr̃ melius esse, tabulam picturæ cedere. [a] Ridiculū est.n. picturam Apellis, [b] vel Parrhasij ī accessionem vilissimæ tabulæ cedere. Vnde si à dño tabulæ, imaginē possidente, is, qui pinxit, eā [c] petat, nec soluat pretiū tabulę, poterit ꝑ exceptionem doli mali summoueri. At si is, ꝗ pinxit, eā possideat, ɔ̄ns est, vt vtilis [d] actio dño tabulę aduersus eum detur: quo casu, si non soluat impensam picturæ, poterit ꝑ exceptionem doli mali repelli; vtiq; si bona fide possessor fuerit ille, qui picturā imposuit. [e] Illud.n. palā est, ꝙ siue is, qui pinxit, surripuit [f] tabulas siue alius, [g]

ff. de acq. §. aliæ. aliàs. § nanque si cui. e Imposuit. Hoc mirabile cōtingit hic, ꝙ condō possidētis est deterior, q̃ petentis: aliàs cōtra, vt ff. de interd. §. commodū. sic & aliàs ff. de nox. l. si quis à multis. & ff. si ex noxa. cau. aga. l. j. in fi. & l. ij. ff. de pet. hær. l. cùm idē. Sed adhoc respō. ꝙ in cā noxali eē poterit, ꝙ secundo agēs nō ꝓbabit. Itē ī petitione hrdītatis si bona iura habuit ī vīcēdo, hæc eadem habuit ī defendendo: & sic nō ē eorum conditio deterior. Item cùm hic hēat actionem pictor, si nō possideat: multo magis exceptionem debet habere soluto pretio, vt ff. de superfi. l. j. §. qđ autē. & ff. de reg. iur. l. cui damus. Sed nunqđ dño quondam tabulæ idem conceditur, si possideat, si pretiū picturę soluat? Rndit Ro. ꝙ sic, cùm sibi actio detur. Ego ɔ̄: vt sit differentia inter dñm & pictorem. Item quis præfertur, si ambo cōtra extraneū possidentē agant? Rñ. is, qui directā habet actionem. i. pictor: sm Io. Sed nunquid si tabula fuerit abrasa, remanet pictoris? Rñ. sic, vt ff. de rei vend. l. in rem. §. item quæcunq;. vers. & quod semel. Sed quare aliud in picturis, ꝙ in scripturis? Respond. quia pictura pretiosior est, quàm scriptura, secundum Io. * Aliam rōnem tradit Bar. in l. qua rōne. § literę. ff. de acq rer. do. nēpè, quia non occupatur tota charta. & iō ei cedūt literæ tanq̃ minor pars.] f Surripuit. Antequàm pingeret. g Alius. post picturam.

Possidentis conditio quāq; deterior q̃ petētis.

SYL. * Prior solutio verior est, non quidem vt Imperator corrigat, sed ꝙ ex varijs veterū altercationibus snīam Caij cōprobarit, vt tabula cedat picturæ, d. l. qua ratione. §. literæ. ff. eo.]

ADDITIO. Quod gl. dicit de homine vel vrso, non bene loquitur: q̃a non est requirēdū quid de pictum, dummodo honestū: vtrunq; n hēt exornare materiam: sed bene est inquirendum, qualis sit color. Christoph.

b Apellis, vel Parhasij, propria nomina pictorum.
SYL. * De quorum præstante artificio vide Plin. lib. 35. c. 10.]
c Eam petat. s. directa rei vendi vt ff. de acq. re. do. l. qua ratione. §. sed non vt literæ, secundum Azo.
d Vtilis actio. In rē, non directa, q̃a aliqn̄ desijt dñs esse. & sic est mirabile, ꝙ n̄ dñs à dño vēdicat. sic ꝓtingit aliàs in publiciana in q̃busdā casibus, vt no.

Vendicat aliqn̄ non dñs à domino.

Pictura pretiosior est scriptura.

SYL. ¶ Aecut. malè subaudit, quia ẽt ante picturã si surrepta sit, cõpetit dño tabulæ furti actio. potuit.n. ẽt res furtiua bona fide venire in ptãtẽ pictoris.]

c ¶ Iusta. Cùm multæ sint causæ, siue tituli acquirendi, vt in ff. colligitur in varijs titulis sub tit. de vsuca. vsque ad tit. de re iudi. idem tamẽ & si titulum non habeat, vt arg. ff. fin. regund. l. iiij. § sed ante.

cõpetit dño tabularũ [a] furti actio.

¶ Bonæfidei possessor facit fructus suos nec eos consumptos cogitur restituere: secus si fuerit malæfidei. Areti.

¶ Si quis à non dño, quem dñm esse crediderit bona [b] fide fundũ emerit, vel ex donatione, aliave qualibet iusta [c] cã æquè bona fide acceperit, naturali [d] rõne placuit fructus, [e] quos percepit, ei9

a ¶ Tabularum. Etiã, subaudi. nam & pictori contra extraneum furem datur, fm Azonẽ. Vel melius (vt mihi vr) hic loquitur quãdo fuit surrepta, antequàm esset picta: sed etiam contra dominum tabulę, si bi surripiẽtem posset dari pictori furti actio, facto furto tabula iam picta, vt ĩ. de obl. quę ex delic. nasc. §. aliquãdo.

SYL. ¶ Si quis à non dño. Casus. Quęrebatur, an possessor, q̃ uis bonæfidei, faceret fructus suos, si re vera alius sit dñs: & videbatur ꝙ non: quia fructus ex ipsa re illius esse vñt, cuius est res. cõtrariũ decidiť in ijs fructibus, in q. bus labor & industria possessoris vertitur. Aequitati.n. naturali consonum est, quod quisq; fecit sua impensa, labore, & cura, vt fructus percipiat, credens rem ad se pertinere iustis de causis, lucretur eos pro sua cura & labore. l. bona fides tm. ff. de reg. iur. secus est autẽ in malæfidei possessore, quia operas suas creditur donasse, qui eas exposuit scienter in re, quam sciuit alienã. No bo. fidei possessorem facere fructus suos. Itẽ ꝙ malæfidei possessor restituit rem cum fructibus.]

b ¶ Bona fide, quę in initio exigitur. i. vt credat sibi dantẽ hr̃e ius distrahendi, vt ĩ ff de vsur. qui scit. §. fi. † Nec obstat quod est. ff de acqui re. dom l. bonæfidei. §. in contrarium. qua ibi opponendo loquitur, non ponendo.

† Dic hoc verũ in alijs cõtractib. p̃ter quã ĩ emptionib9: qa in illis reqriť, ꝙ duob. tem potib. habeat bonã fidẽ, videlicet tẽpore contractus, & tẽpore traditionis l. ij. ff ꝓ emp. & quæ sit ratio differentię, ibi not. Ang.

* ¶ Adde, ꝙ bonęfidei emptor non solùm dr̃ is, qui credidit venditorem esse dñm, verumetiã si eum putauit ius vendendi hr̃e, puta procuratorem aut tutorẽ esse. l. bonęfidei ff. de uerb. sig & l. qui à quolibet de cõtrah. emp.

¶ Ratio autem est, quia in accessorijs præscribendis satis est titulus pro suo. Baldus in l j. colum. 2. C. de vsur. & fru. lega.] SYL.

d ¶ Naturali ratione. Idest iure gentium: de quo loquitur hic titulus, cui naturalis insita ratio est.

* ¶ Adde, ꝙ non solùm facit suos fructus iã perceptos, sed ẽt illos, qui tm̃ à solo separati sunt: nec interest, siue ipse bonæfidei possessor eos perceperit, siue alius. l. bonæfidei. ff. de acqui. re. dom. & l. qui scit. §. præterea. ff. de usur. & no. gl. j. & ij. in § seq. ĩ. eo.

e ¶ Fructus. s. industriales. aliud in naturalibus, vt ff. de vsur. l. fructus. Non obstat. ff. de acq. re. dom. l. bonæfidei. in princ. quod.n. ibi dicit, omnes, exponitur siue facto possessoris, siue al terius percepti, industriales tamen, vt ff. de vsuris. l. qui scit § præterea.

¶ Regula.n. est, ꝙ quilibet possessor etiã cum titulo tenetur restituere fructus naturales etiã consumptos: & rõ est, quia in eis agitur de mero lucro, cùm acquirantur sine impensa, & industria hominis: & ideò cessante ratione curæ, & solicitudinis, non cadit etiam disputatio an error iuris sufficiat. communis est hæc resolutio Docto. in l. & ex diuerso. ff de rei vendic.] SYL.

¶ Sed naturalib. fructibus consumptis an teneať possessor? Rñ. non tenetur possessor rei vẽdicatione: quia nõ possidet, nec dolo desijt possidere, sed condictionẽ sine causa teneť inquantũ locupletiorem, arg. ff. si cer. pe l si & me.

** Adde, ꝙ fructus nãles sunt poma, ficus, & similia: industriales, qui industria

ptria hominis q̄runt vt segetes, vinū, & consimilia, glo.l.& ex diuerso. ff.de rei vend. & in c grauis. de restit. spol.] ADDITIO. Sed si non sit effectus locupletior, non tenetur, nisi esset malæfidei. Ang.

esse pro cultura,[a] & cura.[b] Et ideò, si postea domin[9] superuenerit, & fundum vēdicet, de fructib. ab eo consumptis agere non potest.[c] Ei verò, qui alienum fundum sciēs possederit, non[d] idē concessū est: itaq; cum fundo etiam fructus, licet consumpti sint cogitur[e] restituere.

¶ Fructuarius nō facit fructus suos; nisi sint à solo separati, vel per se, vel per alium eius nomine. Et ideò non collectos nō transmittit ad hæredes suos. Et idē in colono Aretinus.

¶ Is verò, ad quē vsusfructus fundi pertinet, nō aliter fructuū dominus efficit, q̄ si ipse[f]

a ¶ Pro cultura. vt segetes.

b ¶ Et cura. vt lac, & pilus, & lana.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ iudex ipse æstimabit qui fructus sint naturales, & q industriales, Bart.in l.ex diuerso. ff de rei vendicat.]

c ¶ Nō pōt. nec ad p̄tiū, vt J.de off.id.§.si verò. & ff.fin. regun. l.iiij. §.Sed ante. si tñ extant, nō rei ven. quia pcipiētis sunt, sed officio iudicis tenetur reddere, vt C.de rei vend.l certum.§.bonæfidei.

SYL. ¶ Et ita communiter tenetur, vt latè Curt in consi.71. per totum.]

d ¶ Non idem. vt faciat fructus suos.

Fructus pcipiendi sunt quatuor casibus restituendi à malæfidei possessore etiā titulū habente.

e ¶ Cogitur restituere. Distingue tñ: quia si habet titulū malæfidei possessor, de consumptis condictione sine causa: de extantibus, rei vendicatione tenetur: de percipiendis, pp titulū excusatur, vt C.de rei vend.l.si fundum. nisi in quatuor casibus. Primò, quādo emit ab eo, quem scit vendere in fraudem creditorum, vt ff.quę in frau.cre. l.ait prætor. §.per hanc. Secundò, qñ emit ab eo, qui metu compulsus est, vt ff.quod met.cau. l sed & partus.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ in primo casu ratio est, quia titulus habetur pro non titulo. d. §.per hanc. vbi Alber] In secundo verò hoc introductum est in odium inferentis vim vel metum.]

¶ Tertiò, quando emit contra interdicta legum sciens. C. de agric. cen.l. quemadmodum.lib.xij.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hoc operatur contumacia ementis rem à l. prohibitam.]

¶ Idē in quarto, s.q ñ emit à fisco non solēniter vendente, vt C. de fide instr. & iu.hastę fisc.l j.lib.x.(i) Isti quatuor casus etiam not. ff. quod met. causa. l. sed & partus. & l. si fundum. C. de rei vend. Si nō habet titulū: de cōsumptis, condictione sine causa: de extantibus, rei vendicatione, vt C de condi.ex lege. l.pe. & C. de rei vendicat. l. si fundum. de percipiendis; officio iudicis. ff. de rei vend. l.si nauis. §.fin.

ADDITIO. (i) Hoc. n. procedit: quando ille emit circumscripta solēnitate iuris ſm Christ. * idem tamen, & si ematur ab alio, non adhibitis solennitatibus requisitis.]

* ¶ Adde, ꝙ licet malęfidei possessor restituat fructus et cōsumptos, hoc tñ intelligendum est, deductis impensis factis, præsertim in cultura & collectione. l.fructus qui dotis. ff.fam.erc. & l.si à domino §.vlt.ff.de pet.hæred.

SYL. ¶ Is verò. Casus. Quęrebatur, an fructuarius vel colonus facerent fructus suos: & videbat cadē rōne ꝙ sic, pro labore, & cura. cūm teneāt bona fide, & lō pendētes transmitti ad hr̄des, cū in eis sit illis ius quęsitū. Contrarium tñ dr̄ ea rōne: quia cū habeant ius vtendi & fruēdi durāre tm̄ vita, §.finitur. J.de vsufru. statim eo mortuo, fructus illi, qui pendent, censentur pars ipsius rei. l.fructus.2. ff de rei ven & spectat ad dominū: quia ius percipiendi eos morte est extinctum. No. summa]

f ¶ Ipse. alio enim percipiente non fiunt sui: sed fiunt bonæ fidei possessoris, etiam si eos alius percipiat, vt ff.de vsur.l.qui scit. §.præterea.

Adde,

eos perceperit. Et ideò licet maturis fructibus, nõdum tamẽ perceptis,[a] decesserit, ad hęredes eius nõ pertinent, sed dño[b] ꝓprietatis acquirũtur. Eadẽ fere & đ colono[c] dicũtur.

¶In fructu pecorũ sunt fet', lac, & lana: fętus verò ancillę in fructu nõ est: & fructuarius tenetur in locũ demortuorum supplere gregem, agrum, vel vineas. h.d. ex l. in pecudum. ff. de vsuris.

¶ In pecudũ fructu etiã fętus[d] ẽ sicuti lac, pilus[e] & lana. itaque agni, hędi, & vituli, & equuli, & suculi[f] statim naturali[g] iure dñij fructuarij sunt. Partus verò ancillæ ĩ fructu nõ ẽ: † itaq; ad de-

SYL. ¶ Adde ꝙ ibi glo. limitat, nisi alius noĩe vsufructuarij ꝑcepisset.] Vel aliter, si ipse percepit, non etiam hæres eius, nec enim ad hęredẽ trãsmittit.

a ¶ Perceptis. Vt si in horreo repositi sũt, facit suos fructuarius: sed bonę fid. poss. statim vt à solo separati sunt, ut ff. quib' modis vsusf. amit. l. si vsufructuari'.

SYL. ¶ Idẽ si nõ sint repositi, dũ tñ sint excussi & ꝑcepti actualiter. d. l. si vsufructuarius messem.] Et ẽ alia differentia, quia fructuarius facit suos naturales fructus, bonę fid. poss. nõ, vt ff. de vsufru. l. vsufructu leg. & de vsur. l. fructus.

Fructuarius & bonę fidei possessor diuersimodè faciunt fructus suos.

*¶ Percepti fructus æquè in fructuario, atque in bonæ fidei possessore dicũtur, simulatq; à solo separati sunt, etiã si adhuc excussi aut repositi non fuerint: sed fructuarius ita demũ eos suos facit, si suo nomine à solo separati fuerint: bonæ fidei autem possessor, à quocunque à solo separentur, vt ex text. in d l. si vsufructuarius. & declarat ibi Bar. & Tiraq. de retract. conuen. §. v. glo. iiij. nume. j.

b ¶ Domino. Sed per quam actionẽ? Rñ. per rei vend. cùm dominus sit, vel condictione ex hac lege.

c ¶ De colono. Qui numis colit: nam oẽs fructus facit suos, vt vsufructuarius: sed differũt, q̃a colon' talis facit fructus suos, vt à solo decerpti sunt, vt ff. de fur. l. si apes. §. si. secus in vsufructuario, vt hic dr̃. Vel dicas de partiarijs, vt ff. loca. & condu. cũ in plures. §. messem. secundum Azo.

Colonus & vsufructuarius differunt.

*¶ Adde, ꝙ etiam vsufructuarius fit dominus fructuũ, simul atque perce-

SYL.

pti sunt, vt dixi s. ad gl. in ver. perceptis. dummodo percipiant ab eo vel alio eius nomine: & §. messem. potest intelligi generaliter tã in colono numis colẽte, quam in partiario: quare verius est, verbum (ferè) eam ob cãm additum esse, quæ postremo loco ab Acc. refertur: qui aũt sit partiari' colonus, exposui in §. itẽ seruiana. ĩ. đ actio.] Itẽ dicit. ferè, propter aliud: quia colonus transmittit ad hr̃dẽ, vt ĩ. đ lo. §. fi. sed fructuarius nõ, vt hic.

SYL. ¶ In pecudum. Casus facilè figurari potest. in primis. n. ponitur regula ex qua videbatĩ inferri ad casum ancillę, in qua contrariũ deciditur in rõne posita in tex. In tertiò verò casu dubitabatur, an teneretur summittere in locum demortuorũ: & videbatur ꝙ nõ: quia cùm dominium esset penes aliũ, videbatĩ illi perire. l. incendium, C. si certũ peta. vnde onus supplendi ad dñum videbatur spectare: cuius cõtrariũ dicitĩ ea ratione, q̃a debet vti fructuarius bona fide, salua rerũ substantia. infra de vsufr. in princ. quod nõ est, nisi supplerentur vt dixi: & q̃a sicut bonus paterfa. uti debet, vt dr̃ in tex. No. ꝙ fœtus animalis irrationalis est in fructu. Itẽ ꝙ oẽs fructus sunt ꝓducti gratia hominũ: & ꝙ hõ nõ est in fructu. Itẽ ꝙ fructuarius supplere tenetur gregẽ, agrũ, & vineas.]

† Hæc fuit Bruti sententia, quę obtinuit aduersus P. Scęuolam, & M. Maniliũ: Cice. lib. 1. de Fin. Vlp. l. Vetus. đ vsufru.

d ¶ Fœtus. q. d. ita fœtus sicut &c.

e ¶ Pilus. Bouis, vel etiam caprarum, ad borram sellarum.

f ¶ Et suculi. idest parui sues.

g ¶ Naturali iure. i. gentium, de quo loquitur s. eo. §. singulorum.

minū proprietatis ptinet.[a] Absurdū [b] enim videbatur, hominē in fructu [c] esse: † cū omnes fructus rerū natura [d] gratia † hominis comparauerit. ¶ Sed si gregis [e] vsumfructū qs habeat, in locum demortuorū capitū, ex fętu [f] fructuarius summittere [g] dēt, vt & Iuliano visū ē: & in vinearū demortuarū vł arborū locū alias dēt substituere. † recte enim colere, & quasi bonus pater familias vti dēt.

¶ Thesauri i loco proprio, sacro, vel religioso, casu inuenti, cedunt inuentori: i alieno, diuiduntur inter dominum & inuētorem. hoc dicit.

a¶ Pertinet. quantum ad plenam proprietatē, nisi ēt & in partu sit vsusfructus legatus, vt ff. de vsufru. l. vetus.
*¶ Adde ꝙ & ad bonæ fidei possessorē pertinet partus ancillæ saltē vtiliter, vt not. gl. in l. in pecudū. ff. de vsur. quia ꝓ domino habetur, & ideo ei cōpetit actio Publiciana ad persequendū ipsum partū. l. si ego. §. partus de publi nam vsu capit. §. sed tamen. ver. item si is. ʒ. de vsu.

† Idē Cic. lib. j. offi. vbi tractat de iustit. & copiosius li. j de legi. & li. ij. de Nat. Deo.
† aliàs hominum.

b¶ Absurdū: sic ff. de vsur. l. in pecudum.
c¶ In fructu. scilicet vt ipse sit fructus: sed tamen in eo relinquitur vsusfructus.
d¶ Rerum natura, idest Deus: sic ʒ. de iure natura. in prin. vnde dicitur apud Ouidiū: Pronaque cùm spectent animalia cætera terram: Os homini sublime dedit, cælumq; videre Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus. sic ff. de ædi. ædi. l. iustissimę, & ff de fur. l. qui vas. §. ex furtiuis. & ff. de pet. hær. l. ancillarum.

Li. j. Metamorph.

*¶ Huc pertinēt quæ scripta sunt Genes. c. j quæ omnino legantur, vt admirabilia Dei Opt Max. beneficia erga hominem agnoscas.]

Grex ad comprehendit.

e¶ Gregis. grex ē numerꝰ decē ouiū, vel quinq; porcorū simul & ꝓgregatī cōsistentiū, vt ff. d abig l oues. & facit. ff. de vsuc. l. rerum mistura §. tertium.
f¶ Ex fœtu. Aliunde enim non summittit, sm quosdam: vel fortè summitteret etiam aliunde, ar. ff de vsufr l. quid ergo. §. sed quod dicitur. in fi.
ADDITIO. Hæc gl. cōmuniter approbatur, vt non solū ex fœtu aliarum suppleat capita: sed etiam opus habeat aliunde quærere & supplere. Christ.

g¶ Sūmittere. Quæ summissio n̄ fit, si in singulis capitibus sit vsusfructus, vt ff. eo. l. quid ergo. §. sed quòd dr̄. in fi.
*¶ Rō, quare fructuarius in vinearū vel arborum demortuarum alias debeat substituere, illa est, qa ad eū ptinēt. vnde aliud in deiectis vi ventorū, quæ pertinent ad proprietarium. l. agri & l. arbores. & ibi glo. ff. de vsufru.]

† Facit ʒ. de vsuf in prin.

¶ Thesauros. Casus. Reuocabatur in dubium, thesaurus cui concedendus esset, & cuius fieret. In primis enī videbatur, ꝙ cū ī bonis nullius esset, cederet totus occupanti. § nullius. ʒ. eo. ex aduerso vero videbatur, ꝙ ne pars quidē illi deberet, sed in totū acquirerētur hæredibus illius, qui eam pecuniam deposuisset, cùm non ideo condita esset, vt pro derelicto haberetur, sed quo tutius custodiretur: Adrianus tn̄ naturalem æquitatem intuēs, quia nō extat qui sibi fieri præiudiciū dicere possit, cùm thesaurus sit pecunia à dominis ob vetustatē ignotis cōdita l. j. C. de thesau. lib. x. statuit, vt inuentus in suo, inuentoris totus esse debeat, in alieno vero, vt diuidatur æquis portionibus inter inuentorem & dominū loci.] No. thesaurū inuentum in loco proprio propriū effici: in alieno, siue ille locus sit publicus, siue religiosus, siue sacer, cedit pro dimidia inuentori, pro dimidia domino.]

S Y L.

*¶ Adde, quid de thesauro ab emptore inuento in re vendita, durante tpe præstituto ad reuenditionem, & antequā res redimaẗ, vtrum pertineat ad ipsum emptorem, an ad venditorem redēptione facta, an ad vtrunq; : vide tex.

¶ Thesauros,[a] quos qs in loco[b] suo[c] inuenerit, diuus Adrian[us] † nālē æquitatem secutus, ei concessit, q eos inuenerit. Idē q̀ue statuit, siqs ī sacro, aut religioso[d] loco fortuitò[e] casu inuenerit. At si qs in alieno loco, non data[f] ad hoc opa, sed fortuitu inuenerit, dimidiū dño[g] soli ꝯcessit, et dimidiū inuētori. Et cōueniēter, si qs in Cæsaris[h] loco īuenerit, dimidiū inuētoris, & dimidiū eē Cęsaris statuit. Cui ꝯueniēs ē, vt siqs ī fiscali loco[i] vł publico,[k] vel ciuitatis[l] īuenerit, dimidiū ipsius eē

tex, in l. diuortio. §. si fundū. & ibi gl. Bar. Bal. & alios ff. sol. mat. & latius remissiuè apud And. Tiraq in tract. de retrac. conuentionali. in fi. nu. 97.

Thesaurus quid ē.

a ¶ Thesauros. Est autem thesaurus pecunia ab ignotis dñis uetustiori tempore abscondita, ut C. de thesau. l. j. libr. 10. in princ. uel depositio pecuniæ, cuius memoria non extat, ut ff de acqui. rer. do. l. nunquam. §. thesaurus. quā doque improprie dicitur, ut ff de acquiren. poss. leg. peregrè. in princ & ff. ad exhibend. leg. thesaurus.

† uide Aelium Spar. in Adriano.

* An in dispositione huius §. sufficiat sola inuentio sine apprehensione, est glo supra eo. titu. §. item lapilli. in uer. inuentoris, quòd sic. Sed Bart. contra, in l. j ff de acqu. possess. in prin. cuius sententia recepta est.]

** Adde. ꝙ hic §. non habet locum in pecunia perdita, si ab aliquo reperiatur, nā illius ꝑmanet, cuius fuerat. l. à tutore. ff. de rei ven. sed qd si non inuenitur, cuius sit, licet fuerit diligēter perquisitū, nunqd possum retinere? & Bal. in l. j col. j ff. e. tenet, ꝙ debeat cōsignari epo loci, q eā det pauperibus, arg. auct. oēs peregrini. C. eo. de suc. (c. s.]

b Loco. aliàs solo.

c Suo. iure directo uel utili: ut si feudatarius, uel emphyteuticarius, uel similes licet Pla. aliud dixerit in h. s.

SYL. Speciel approbatur in casu posito: & infertur, ꝙ si dñs directus in fundo emphyteuticario inueniat, pro dimidia spectabit ad emphyteutam: ꝙ si extraneus inueniat, dimidia erit extranei, alia emphyteutæ] Quid si mercenarius, dū laborat in alieno, uel creditor in pignore inueniat thesaurū? Rñ. dimidiū eius est, in cuius fundo inueniunt, & dimidiū sibi acquirunt, vt ff de acqui. re. do. l. si is qui. §. ꝙ si creditor.

* In mercenario contrarium tenent Ang. & Ioan. Fab. & recte.] SYL.

* Adde, ꝙ & fructuarius nō acquirit sibi thesaurū inuentū in fundo, in quo hēt usumfructū, nisi ꝓ dimidia, perinde ac si ī alieno loco illū inuenisset. siquidē thesaurus ī fructu nō est. l. fruct[us]. §. si fundum. ff. solu. matri.]

d ¶ Religioso. ff. de iure fisci. l. 3. §. pe. contra. Sol. hic corrigit ſm Bulg. uel hic ſm naturalem rationem, ut patet in litera, ibi ſm ciuilem rationem, quæ præualet: sic in usucapione contingit, ſm Ioan. Hæc ultima tenetur secundū Christ. hic. Hodie autem dimidia erit inuentoris, alia prælati.] SYL.

e Fortuito casu. Casus est inopinatæ rei euentus, ex diuersis causis proueniens, ob aliud & aliud incœptis. Casu fortuitus.

f Non data ad hoc opera. aliàs totū redditur dño: in suo loco tñ pōt operā dare, n̄ tñ magica arte, aliàs eēt fisci, ut C. de thesau l. unica. libr. 10. Accur.

g Domino. Sed per quam actionem? Respon. per rei uendicationem, cùm dominus sit, uel condi. ex hac l.

POLYT. Pecunia tñ recondita in muro domus venditæ nō cedit emptori, sed remanet recōditoris. Ang. An autem sufficiat solus oculorū aspectus, uel etiam requiratur apprehensio, & quis præferatur, uide Christ. hic.

h In Cæsaris loco. i. patrimoniali.

i Fiscali loco. non tamen publicè deputato.

K Vel publico. i. publicè deputato.

l Ciuitatis. quæ loco priuatorū sunt.

uc

ut ff. de uer. sig. l. cum qui uectigal.
a ¶ Fisci. sed si fiscei partem suppresserit, cum altero tantum reddit, ut ff de iu. fisc. l. iij. §. fi.

te non trasferam. l. si procurator. ij. ff. de acqui. re. do. & l. iij. §. subtilius. ff. de con. cau. da. Itē declara regulā huius tex. non hr̄e locum, ubi lex prohibet alienationē. l. ulti. C. de reb. alie. non alie.]

S Y L. ¶ Per traditionem. Casus. in tā generali regula nō est ponendus: cuius ratio assignatur in text. ibi, nihil .n. Not. traditione dn̄ium quęrit: *qđ intelligē ſm rōnem, si tradens dominus sit, & uelit dominiū transferre.] Item ꝙ nihil conuenientius est, q̄ ꝙ uoluntas domini impleatur circa alienationem rei suæ. Item ꝙ naturali rationi conuenit, ꝙ quilibet rerum suarum sit moderator & arbiter. Item ꝙ stipendiaria & tributaria prædia per traditionem alienātur. Item quid sint stipendiaria & tributaria prædia]

† De iure canonico trāsfertur beneficiū per sn̄iam Papæ, et si ne traditione, ut in c. proposuit. cū glo. super uer. uacare. extra d' conce. p̄b.

dēat, & dimidiū fisci, [a] vel ciuitatis.

¶ Ex traditione dominiū q̄ritur quorūcunq; bonorū, et stipendiariū, & huiusmodi. h. d.

¶ Per traditionē [b] quoq; iure naturali [c] res nobis acquirunt. [d] Nihil [e] f. n. tā conueniens est naturali æquitati, q̄ uoluntatē [f] dn̄i volentis rem suam in aliū transferre, ratam haberi. & ideo cuiuscū que [g] generis sit corporalis [h] res, tradi potest, & à dn̄o [i] tradita alienatur. [k] Itaque stipendiaria [l] quoq; & tributaria [m] prędia eodē mō alienantur. [n] Vocant aūt stipēdiaria & tributaria prędia, quæ in p̄uincijs [o]

g ¶ Cuiuscunque. idest siue mobilis, siue soli.
h ¶ Corporalis. incorporales. n tradi nō possunt, ut ff. de acqui. rer. do. seruus. §. incorporales.
i ¶ A domino. hoc quandoq; fallit, & eius contrarium inuenitur uerū, ut ī qui. alie. licet vel non. Sed hoc est regulare, ut hic, & ff. eo. traditio.

b ¶ Per traditionem quoque. Non solum inuentione, ut supra. §. proximo.
c ¶ Iure naturali. idest gentium, ut infra. §. proximo.
d ¶ Acquiruntur. causa præcedente, uera uel putatiua, † ut Indebitum. aliās non, ut ff. eo. l. nunquam. & infra hoc §. ibi, sed si quidem &c.

† In qua & tradens & accipiēs conueniant: puta quia ambo eā sciant uel credāt subesse.

S Y L. * ¶ Quòd dicitur de causa putatiua, declara procedere, si traditio sit uera, nō etiam ficta, ut per constitutum: Cy. & alij in l qui rem. C. loca]
e ¶ Nihil. immo Deo seruire. sed hyperbolicè loquitur. sic. ff. de pac l j. in prin. & ff. d act. emp. l ex emp. in prin. & C. de transa l. non minorem.
f ¶ Voluntatem. dū tamē legitimam: nam cui bonis interdictum est, non alienat, ut ff de cura. fur. l. j in prin.
* ¶ Adde, ꝙ uerbū uoluntas, excludit errorē, & ideo si rē meam, extimans esse tuā, tibi tradiderim, dominiū in

K ¶ Alienatur. i dn̄ium trāsfertur. Acc.
** Alienatio. n. est omnis actus, per quē dominiū transfertur. l. j. C. de fun. dot. Illud quoq, est maximè notandū, ꝙ licet dn̄ium nō transferatur nisi re tradita, tū secuta ipsa traditione dominium intelligitur trā: latum statim tēpore contractus, A. bz. in l. si filiusfa. §. cum fundum. de uerb obli. & Sali. post Cyn. in l. cōtra. C de inoffi test.]
l ¶ Stipendiaria s. quę militibus p̄ stipendijs dantur, ut ff de rei uen. itēm si uerberatum. §. i; & de euictio. l. Lucius. & de acquir. re do. l in agris.

Prædia stipēdiaria

* ¶ Stipēdiaria seu tributaria prædia (idem enim sunt) uocabantur illa, pro quibus à prouincialibus tributum po. Ro pendebatur.]

S Y L.

m ¶ Tributaria. quæ tributa Romæ reddunt

Pręd a tributaria.

n ¶ Alienantur. per traditionem.
ADDITIO. Quæ quot modis fieri intelligantur, uide Aug E: an per uerbum tradidit, positum in instrumento probetur, uide Bar & Chri. hic.
o ¶ In prouincijs. quasi dicat talia præ

dea

dia non sunt in Italia.]

* ¶Rectè interpretatur Acc. Nã stipẽdiariæ seu tributariæ omnes ꝓuinciæ popu. Roma. erant, Italia non erat, & si quæ vrbes ius Italicum haberet, vel cõfœderatæ essent. l. vlti. C. sine cẽsu. & l. j. ff. de censi.]

a ¶Inter q. s. prouincialia.

b ¶ Constitutione vt C. de vsucap. trans. l. vnica.

c ¶ Nulla est differentia. s. quãtum ad dominij translationem, vt C. de vsuca. transfor. leg. vnica, sed quantum ad tributa est differentia. C. de epi. & cle. l. de his.

lis, q solo cõsensu cõtrahit: ideo videbat ex sola voluntate, iuncta traditione, dñium transferri: cuius contrariũ dr, * q quanquã sit pfecta venditio, simul atq; de pretio cõuentũ est, licet nõdũ numerato. j. de emp. in prin. tñ dominiũ ñ trãsfertur, nisi vel pretiũ sit solutũ, vel alio mõ satisfactũ, vel de eo habita si des. lex enim voluit tantis. per quasi pignus rem venditã apud venditorem manere. l. Iulian. §. offerri. ff. de actio. empt. licet aliàs suæ rei pignus non cõstituatur. In ver. nihil autẽ. casus est in facili: ratio decidendi sumitur ex reg. qui per aliũ facit &c.]

sunt: inter [a] q̃ nec nõ & Italica prædia, ex nostra constitutione [b] nulla ẽ drĩa: [c] sed si quidem [d] ex causa donationis, aut dotis, aut qualibet alia ex causa tradant, [e] sine dubio transferuntur, [f]

¶ Dominiũ rei vẽditæ nõ transit in emptorẽ, ẽt si res tradat, nisi pretiũ sit solutũ, vel alr satisfactũ, aut habita sit fides d̃ pretio. h. d. ex l. q̃ rõne. §. hæ quoq;. ff. de acq. re. do. Are.

¶ Vẽditæ † verò [g] res [h] & traditæ, nõ alr emptori acquiruntur, q̃ si is venditori pretiũ soluerit, vel alio modo ei satisfecerit: veluti ex ꝓmissor, † aut pignore [i] da

† Facit ad hũc § glo. ij in c. fin. extra de pig.

* † l. fideiussore. l. v. §. satis accepto. ff. de ver. obli.

** Adde pulcherrimam glo. in l. vlti. C. sine censu, vel reli.] (si &c.

d ¶Sed si quidẽ. s. c nulla est drĩa, sed

e ¶ Tradantur, scilicet stipendiaria prædia & tributaria,

f ¶Transferunt. s. ꝓuincialia prædia, sicut Italica & ẽ verũ in omnibus: nisi scriptura necessaria sit, ſm Io. vt C. de suffra. l. vnica. §. q si pdia. Itẽ sunt uera, si accipiẽs inducat in vacuã possessionẽ, ſm quosdam, vt C. de proba. cũ res. lo. cõtra, ut ff. de fun. do. l. si fundum. & de acqui. re. do. l. homo liber. §. quicquid. sufficit eum induci in possessionẽ licet non uacuam. Quod autẽ in d. l. de proba dicitur, demonstratiuè, q sic euenerit, non causatiuè dicitur.

S Y L.] Et hęc cõiter approbatur ſm Chri. hic.

S Y L. ¶Venditæ. Casus. Quia dictum erat, q ex iusta cã fcã traditio transferebat dominiũ: fuit dubitatum, an hoc haberet locum in emptione & venditione, cuius cõtractus frequẽtissim' est in dñij translatione. l. j. ff. de contrahen. emp. & videbatur q sic: causa enim vẽditionis erat iusta, & cõtractus erat ta

No. in contractu emptionis pretiũ necessariũ, vel q de eo fides habeatur, vt dominium ex traditione trãsferatur. Item q idem operatur procurator vel negociorum gestor in trãsferendo dominio, qđ operatur ipse dñs. Itẽ q qui per aliũ facit, per se facere videtur.]

g ¶Vero. pro sed.

h ¶Res quæ loco pignoris à venditore teneri possunt, vt ff. de act. emp. l. Julianus. §. offerri.

¶Intellige impropriè, quia dominiũ & pignus non concurrunt l. neque pignus ff. de reg iu. est enim dominium reuocabile & quasi pignus, & sic dominium & pignus ferè impropriè.] S Y L.

** Adde aliud esse, si deuentũ esset ad traditionẽ, quia tunc non potest dici, q mãserit hypothecata p pretio, nisi ita ab initio venditor pepigisset, secundum Bald in l. vlti C. commo. & in l. cum cui C. de actio & oblig.]

i ¶Pignore. Quòd sic intelligo, si placeat venditori aliud, quã pretiũ accipere,

pere, aliàs non, ut ff. si cer. pe. l. 2. §. 1 a ¶ Dato. poterit ergo uēdicare uēdi tor. s. si nō fuit de ptio satis factū, ut ff. de tribu. l. procuratoris. §. sed. & si dedi mercē. nisi emptor tūc ptiū offe rat, ut ff. mā. l.

nisi cōtra pbet, ut q̄a fortè dicebat emptor p̄sentē habere pecuniam, ut arg ff. de pig. act. l. 2. Et ar. cōtra. ff. de trib. l. procuratoris. §. sed & si dedi. ¶ Hęc gloss. cōiter approbat, ut dicit hic Christo.]

† aliàs q. dem. diligēter. §. j. i si & ff. de prec. l. ea quæ.

* ¶ Adde, q̄ ne pretio quidē soluto trāsferri dominiū rei uenditę & traditæ, si uenditor non fuerit dñs: sed solum trāsfertur in bonæ fidei emptorem ius cū usucapiendi. l. de ptio. ff. de publicia.]

b ¶ Ex lege. 12. tabularū. quæ est ius ciuile, ut ff. de iusti. & iu. l. ius ciui le. §. hoc igiē. nō solū gētiū.

to:[a] q̄d † quanquā cauet ex[b] lege duo decim tabul. tamē rectè dicitur & iu regentiū, idest, iure naturali[c] id effi ci. Sed si is, qui vēdidit,[d] fidē empto ris[e] secutus fuerit, dicendum est statim rē emptoris[f] fieri. Nihil[g] autē interest, utrum ipse domin[9] tradat alicui rem suam, an uoluntate eius alius, cui eius rei possessio permis-

sa[h] sit. Qua rōne si cui libera[i] uniuersorum negociorū administratio per missa fuerit à domino, isque ex his negocijs rem uendiderit, & tradiderit, faciet eam accipientis.

¶ Venditione, uel alio titulo habili, trāsfertur dñium in eum, penes quē res erat sine traditione, h. d. ex l. q̄ rōne. §. interdū. ff. de acqui. re. dom.

f ¶ Emptoris fieri. Nisi in casibus. ut ff. de iu. fi. l. si pcurator. §. fin. & ff. de re iud. l. à diuo Pio. §. sed si emptor.

** Sed quid si ita vendatur, ut nō transeat dominium in emptorē nisi prius soluto ptio, utrum teneat hoc pactum? & ē hic arg. q̄ sic. sed in contrarium uidetur tex. in l pen. §. ulti. ff. de cōtrah. em. de qua. q. vide Bal. in rub. C. e. ti. & latius Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. & 2. nu. 34. cū seq. & receptius ē, ualere eo modo conceptum: sed cōcipiatur simpliciter, ne transeat dominiū rei emptæ, secus ē, ut ī d. §. fi.]

Hæc uerba ostendunt, q̄ gl. non meretur declarari & suppleri, ut p Christo. hic, q. debuit aduertisse dum dixit, q̄ non solum iureg. sed etiam iure ciuili, receptione scilicet & approbatione, dominium transfertur.]

 * ¶ Verba L. 12. ta. hoc modo concepta fuisse Riuallius scribit Venditæ res & traditę, post pretium solutum, † In cōtra aut si alio modo satisfactum existat, riū ē ueri- emptori acquiruntur.]

tas: quia c ¶ Iure naturali. sic dictū est, q̄ natu tūc uide rali rōne inductum fuit, ut ī. de iure hīc fidem natu. §. q̄d uerò. & §. sed naturalia. d ptio, & d ¶ Vendidit, & tradidit.

transfert e ¶ Fidē emptoris. Quid si dedit diē dñiū, ēt si ad soluendū? Rñ. Non facta solutio pte status ne uēdicat. fm Io. † ut C. de pact. inēēt se non ter empt. & uen. l. cōmissoriæ. potest cōcedere tū cōtradici: q̄a aliud est simpliciter vltra de- diē solutioni statuere, aliud pactū le- cem dies gis cōmissoriq ponere. Itē, q̄d si sim- fm Ang pliciter tradat? Rñ. uideē sequi fidē,

g ¶ Nihil. Q̄d enim quis per aliū facit, ipse facere vr̄, ut ff. de ui & ui ar. l. j. §. deiecisse. & j. de iniur. §. nō solū. & ff. de iniur. l. itē apud. §. fecisse.

h ¶ Permissa sit. Vel ab ipso domino, uel ab alio domini uoluntate.

i ¶ Libera. Secus in generali pcuratore, qui nō hēt liberā, ut ff. de pro. cur. l. procurator cui. & l. pcurator totorum. sed Mar. distinxit inter pcuratorem totorum bonorum, ut ibi. & uniuersorum, ut hic.

¶ Prima opi. vior ē fm Christ. hic.]

ADD. Dic plene per Bar. in l. procurator cui libera. ff. de proc. & q̄n, & quomodo dicatur libera conceßio, uide ibi Bar. & Ang.

¶ Interdum. Quærebat, si tibi commo-

commodauerã, uel in depositũ rem meam dederã, quã postea tibi uendam, an sine noua traditione dñium quęreretur? & uidebaẽ ꝙ nõ: qa tradi- tionibus, nõ nudis pactis, dñia transferri solent .l. traditionibus. C. de pact. Cõtrariũ decidi- tur: quia re uera traditio fuit facta: & licet facta fuit ex causa inhabili ad dñium transferendũ, tamen cũ postea successerit titulus, & causa habilis, ex quo concurrit uolũtas mea intendentis rẽ in alium transferre, cõiungitur tradi- tio pręcedens cũ tit. sequenti, & mediũ ipsius nõ nocet. l. sed & si. §. solemus. ff. de hær. insti. No. ꝙ traditio ex cã inhabili cõualidaẽ ex cã habili sub sequenti. Itẽ ꝙ titulus dotis est habilis ad dominium transferendum.]

¶ Interdũ ẽt sine traditione, nuda[a] uoluntas dñi suffi- cit ad rẽ transferendã: uelutisi rẽ, quam tibi aliquis cõmodauerit, aut locauerit, aut apud te d̃posuerit postea aut uẽdiderit tibi, aut donauerit, aut dotis noĩe dederit: q̃uis n. ex ea causa tibi eam non tradiderit, eo tñ ipso ꝙ patiẽ tuã eẽ,[b] sta tim tibi acquiriẽ ꝓprietas, † pinde ac si eo † noĩe tra- dita tibi fuisset.

¶ Traditio clauiũ trãsfert dñiũ merciũ repositarum sub clauib. h. d. ex l. q̃ua ratione. §. item si quis. ff. de acquir. rerum domi.

¶ Itẽ si quis[c] mer

ditione transferaẽ, sed ꝙ traditio fca † censeaẽ: limita tñ hũc tex. ultra gl. nõ procedere in transactione, Ias. in l. postq̃ liti. ĩ prin. C. de transac. nec q̃ñ ex illo titulo oritur obligatio nũlis, non ẽt a ctio, Soc. in l. 1. co- lum. 2. ff. de condi. indeb. nec in contra- ctu conditio- nali. Aretl. in l. certi condi- ctio. §. depo- sui. ff. si cert. pe. nec ubi uẽ- ditor ignorat rem esse apud emptorem, se- cũdum Ias. in d. §. deposui. co. 2. Item de- clara, suffice- re titulũ habi- lem ad trans- ferendum dominium siue noua traditione, cùm res ab initio existebat apud te ex uoluntate mea, non si citra uoluntatẽ meam. Bar. in d. §. deposui.]

Dñium si- ne tradi- tione ali- quã trans- fertur.

a ¶ Nuda. Scilicet à traditione: sic C. de pact. l. traditionibus. Itẽ in alijs ca sibus dñiũ sine traditione daẽ, q. pos- sunt his legibus notari, ut ff. de acq. possess. l. 1. §. si iussetim. & §. ideõq; re- spon. & l. quod meo. §. si uenditorẽ.

SYL. ¶ Ratio, quia eo casu iussius est loco traditionis.] Et l. quarundam.

SYL. ¶ Rõ, qa persona custodis sustinet uicem personæ meæ.] Item C. de acqui. pos. l. minus & C. de dona. l. 1.

SYL. ¶ Quia illa traditio instrorũ subrogaẽ uice traditionis rei.] Et l. quilq́s.

SYL. ¶ Rõ, quia cõstituẽdo me usufructuariũ, in necessariã antecedentiã dicor transferre dñium, qđ aliter esse non põt.] Itẽ si uolẽs tibi tradere dñium, nomine tuo me constituã possidere, uel conducã à te, ut ff. de acqui. pos. l. qđ meo. & de rei uẽ. l. q̃dã mulier.

SYL. * Ibi non agiẽ, ꝙ dominiũ sine tra-

b ¶ Tuã esse. Si res ẽ pñs, ut ff. de rei uẽ. eius. & l. hæc si. Vel hic in uera uẽ ditione, ibi in ficta, ut ff. ꝑ emp. l. 2. SYL.

* ¶ Declara ſm gl & Doct. in d. l. hęc si rẽ intelligi ꝑlenrẽ, si est penes possessorẽ, licet nõ sit corã partibus, cũ cõtrahitur ad transferendũ dñium.] Itẽ hoc est uerũ, si pretium si t solutum, uel satisfactũ, ut s. eo. §. uẽditę.

¶ Itẽ si quis. Casus Quęrebaẽ an ex traditione clauiũ puta dom⁹, merciũ ibi inclusarũ traditio rectẽ fcã intelligereẽ: & uidebaẽ ꝙ nõ, qa cũ claues ñ sint qd coherẽs mercibus, ñ uidebaẽ ex eis inferri posse ad traditionẽ rea lẽ ipsarũ merciũ. Cuius ꝯriũ decidiẽ hic, & ĩ l. clauibus. ff. de cõtrahẽ. em. qa ex traditione clauiũ traditĩ instrumẽtũ immediatũ, per qđ ingredimur ad possidendũ. Not. ꝙ ex traditione clauiũ censetur tradita possessio eorum, quę clauduntur sub clauibus.] SYL.

c ¶ Itẽ si quis. † Hic est casus, ubi sine posses-

† si dñium fi cut & i. eod. tit. §. littorum & §. ſepe. i. causa.

† Ista gl nõ est cur. tio.

possessione tradita acquiritur dominiũ: & alios habes notatos. ff. de rei uendi. l. si ager.

a ¶ Depositas, idest repositas.

b ¶ Simul atq;. i. statim post. q̃, ut s. e. §. ferę. & j. de emptio. & uen. in prin.

c ¶ Transfert ꝓprietatem, & possessionem. Et quod dixi de proprietate, uerum est, si dñs est tradẽs: † alias causam pr̃stat usucapiẽdi, si hęc fiat corã horreo, & hoc ꝓpter pñr ẽ uisionem rei, ut ff. de contrahen emp. l. clauibus. & de acqui pos. l. 1. §. si iusserim.

† aliàs est sui.

SYL. ¶ Limita per c. contingit de dol. & contu. si non potest uenire in conspectum rei iu† sta ex causa.] Et sunt hæc ĩ ar. ut si uendam equum, quem tradam per frenum, uel capistrum, ut dominium transeat. Accur.

† aliàs q.

* ¶ Hoc amplius. Casus. Quærebat̃, an ex traditioue in incertã personã facta dñium transferatur: & uidebat̃ dicendum ꝙ non, cùm in dñio trãsferendo concurrere oporteat aĩum ab utraq; parte cõtrahẽtiũ. l. ĩ oĩbus rebus. ff. de act. & obl. cuius cõtrariũ deciditur, quia cùm dñs omnino uelit dñium in quemcunque accipientem conferre, nihil magis conuenit æquitati nãli, q̃ ut eius uolũtas rata habeatur. Qđ uerò subditur de re ꝓ derelicto habita, manifestã habet rõnem: nam cùm dñs eam abiecerit eo animo, ut nolit esse ĩ numero rerũ suarũ, & ꝑ hoc effecta sit in bonis nullius, ꝯñs est, ut occupanti concedat̃.] No. donationem collatam in personam incertam ualere, q̃uis legatum non ualeat. Itẽ ꝙ inueniẽdo uel accipiẽdo rem habitã pro derelicto, statim efficit̃ dominus. Item quando dicatur haberi res pro derelicto.]

SYL.

ces in horreo depositas[a] uendiderit, simul atque[b] claues horrei† tradiderit emptori, transfert[c] ꝓprietatem merciũ ad emptorem.

¶ Missilia & habita ꝓ derelicto fiũt occupãtis. h. d. ex l. qua rõne §. hoc aũt. ff. de acquirẽdo rerũ dominio.

¶ Hoc amplius,[d] interdũ & in incertam[e] personã collata uoluntas dñi transfert rei proprietatẽ. Vt ecce, Prætores & Cõsules,† cũ missilia[f] iactãt in vulgus, ignorat† quid eorum quisq; sit excepturus: & tamẽ quia uolunt, qđ quisq; exceperit, eius esse, statim eum dominũ efficiunt. Qua ratione uerius esse vr̃, si rem pro derelicto à domino habitam occupauerit quis, statim eũ dñm effici. Pro derelicto aũt hr̃, qđ dñs ea mẽte abiecerit, ut id in numero rerũ suarũ esse nolit:[g] ideoque statim dñs eius esse desinit.[h]

† aliàs qđ.

d ¶ Hoc amplius. s. est hic, quã supra in alio casu: quia suprà semper in personam certam, hic in incertam.

e ¶ In incertã. arg. cõtra j. de le. §. tutor.

f ¶ Missilia. Sic dicta, quia in populum mittũtur siue proijciuntur, ut illuc currẽte multitudine possint Prętores uel Consules pertrãsire, ut in coronatione dñi Papæ uidi, ut ff. ꝓ derel. l. si id qđ. §. id qđ. & ĩ auth. de cõsul. col. 4. §. hæc itaq;. ibi, argentum. &c.

Missilia unde dñr.

* ¶ Antiquitus principes Romanos spargere solitos esse missilia nõ solũ pecuniarũ, sed ẽt aliarũ rerum, obseruare licet ex Sueto. in Nerone.]

g ¶ Nolit. uere, uel legis interꝓtatione, ut in auth. de nup. §. & multo potius. col. 4. & C de infan. expo. l. fin. & C. de lat. li. toll. l. 1. §. sed scimus.

h ¶ Desinit. si abiecit, uel habere desijt rem immobilem: alioquin possessionem perdere potest, non dñium, ut ff. de acq. poss. l. si quis. §. differentia & ff. pro derelict. l. 1. & 2.

* ¶ Adde, diuersum esse in missilibus: quorũ dñium manet prioris dñi,

donec ab aliquo excepta sint, neq; enim regulariter q̃squã dñiũ rei suæ añ amittit, q̃ alteri, cui uelit, acquisitũ sit, ut no. Bar. in l. si ego. ff. de neg. ge. ꝑ l. nec utilẽ ff. ex quib. ca. maio.]

* ¶ Adde, ꝙ hodie extat noua cõstitutio Imp. Friderici, in auth. nauigia. C. de fur. qua tuetur res naufragio eiectas, dñisq; integras ꝯseruari iubet.]

b ¶ Fluctibus. idest undis.

SYL. * ¶ Pro declaratione istius gl. & materiæ uide Alex. ĩ d. §. dñia. in princ. gl. r. qui obtimè declarat.

ADDITIO. Aut stat ĩ possessione, & habet animũ habendi pro derelicto, & nõ perdit dominium, ut l. si quis ui. §. differentia. ff. de acquir. possess. Aut exiuit de possessione: & tunc ẽt perdit dñiũ, & hẽtur pro delicto, & ita tenet glo. ſm unam opi. in d. §. dñia. quam ibi seq. Bar. & doct. Ang.

¶ Proiecta in mari tpe tẽpestatis, vel cadentia de curre alicuius, nõ fiunt occupantis. h.d. ex l. qua rõne §. fi. ff. qe acquir. rer. dom. Aret.

¶ Alia[a] sanè causa est earum rerũ, q̃ in tempestate † leuandæ nauis cã eijciuntur. Hę.n. dñorũ ꝑmanent: qa palam est eas non eo aĩo eijci, ꝙ quis eas hr̃e nolit, sed quo magis cum ipsa naui maris periculum effugiat. Quia de cã, si qs eas fluctibus[b] expulsas, uel etiã in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum[c] committit.

† aliàs est maris.

¶ Nec longe[d] vñr discedere ab ijs, q̃ de rheda[e] currente uõ intelligentibus[f] dñis cadũt.

c ¶ Furtũ. ff de fur. l. falsus. §. si iactũ. cõtra. Sol. distingue animũ ꝓijcientis, quod patet, ut si libiũ apertum proijciam: secundũ Ioã. ut ex hac l. & illa colligitur, & argu. ff. de dam. infe. l. si finita. §. siqs metu.

* ¶ Dicas ſm Alcia. in l. interdum. §. qđ ex naufragio. ff. de acq. pos. ꝙ res naufragio amissæ uel eiectæ remanent dñi, In dubioq; nõ vĩr ꝓ derelictis habitæ: ad euitandã tñ criminis suspicionem, ne furti actione quis conueniatur, plerunq; credẽdum est existimasse reum talem rem pro derelicta habitam fuisse. d. § si iactum.] Item quid distat hoc furtum ab illo titu. ff. de incen. ru. nau. Rñ. hoc locũ habet, qñ non in ipso naufragio aliquid quis furatur, ibi in ipso naufragio, ut ff. de incen. ru. nau. l. 1. in fi. & l. 2. & 3. & ff. pro dereli. l. 1. 2. & 3.

SYL. ¶ Alia sanè cã. Casus aliter nõ figuratur, quia clara est decisio. *Cũ.n. dictum sit res pro derelicto habitas fieri occupantium, uidebatur idem iuris esse debere in proiectis in mare nauis leuandæ cã, cũ proijciens uerisimiliter credat eẽ perituras.] Cuius cõtrariũ rñdetur, & rõ assignatur in tex. ibi, quia palam est. non.n. hñr ꝓ derelicto hęc: ideò non conceduntur occupantibus. No. ꝙ factum gratia periculi euitandi, uel necessitatis euitandæ mortis, non dr̃ factum animo amittendi rem, quamuis appareat primo aspectu cõtrariũ. Itẽ ꝙ siue quid sciente, uel ignotante dño ceciderit de naui, uel de curru, aut ipsi domino, siquis animo lucrandi accipit, committit furtum.]

* ¶ Alia sanè causa. Aliàs alia causa. s. proijciendi: & ideo aliud ius statuitur. l. qua ratione. §. fin. ff. de acquir. rerum domi.

d ¶ Nec lõgè. Nã in aliquo distat: qa hoc sciente, illud ignorante dño fit, ut ff. de acq. pos. l. interdum.

e ¶ De rheda. idest de curru ducto ab equis.

f ¶ Non intelligentibus. idest non uidentibus.

* ¶ Adde idem iuris esse, & si hi scientes, cùm nimis onerati essent, in uiam rem aliquam abiecerint, mox reuersuri, ut eandem auferrent. d. lege qui leuand. ad l. Rho de iac.]

SYL. ¶ De reb. corporalib. & incorporalib.

Continuatio. ¶ Cōtinua hūc titulū ut p gl. 1. ī.e.]

Diuisio. Q Vædam. ¶ Totius iste titulus diuidit in quinq; partes. Primo ponit unā diuisionē rerū. Scdo diffinit res corporales. & p exēpla demōstrat. Tertio diffinit res incorporales, & p exēpla demonstrat. Quarto rūdet cuidam tacitæ qōni. Quinto pdicta extēdit. Scda ibi, Corporales sunt. Tertia ibi, Incorporales. Quarta ibi, Nec ad rem. Quinta ibi, Eodem numero.

SYL. ¶ Casus nō figuratur aliter in declaratione duorū terminorū notissimorum: psertim cùm in membro incorporalium rūdeat Impe. tacitæ obiectioni, ibi, Nec ad rem pertinet. sed loco casus ñ mireris, ut faciat Io. Fa. ī. d̄ act. in 4. col. ꝙ hic nō ponātur actiones: qa satis fuit Insti. ponere aliena exēpla, nō enumerate singula: nō p hoc ꝙ alia iura nō enumerata nō sint incorporalia, qa exēpla nō restringunt regulā. l. nam ꝙ liqdæ. ff. de pen. leg. No. q̄ sint corpalia, & q̄ incorpalia.]

¶ De rebus corporalibus & incorporalibus.

¶ Corporalia tāgi pñt de sui-nā, incorporalia uerò ñ, licet i eis ptineātur corporalia, siue sint seruitutes reales, siue psonales. h. d. ex l. j. §. q̄dā. ff. d̄ re. di. Are.

Vędā ptereà [a] res corporales [b] sunt, q̄dā incorporales. [c] Corporales eę sunt, q sui nā [d] tangi pñt: ueluti fundus, hō, uestis, aurum, argentum: & deniq; aliæ res innumerabiles. [e] Incorporales aūt sunt, q̄ tangi non pñt: qualia sunt ea, quæ in iure [f] consistunt: sicut hæreditas, [g] ususfruct⁹, [h] usus, & oblões [i] quo-

¶ Ex quo. n. non tradūtur, quia tangi nō possunt, possideri etiā non possunt, & cū nō possideantur, nō usucapiuntur p se. s. sed cū corporalibus aliqñ. sic. l. si aliena. §. hoc iure. ff. de usuca.]

¶ Non uendicātur, ut ff. de rei uen. l. vēdicatio. ac non trāsferūtur penitus, ut ff. p so. l. 1. 2. & 3. nō possidētur, ut ff de acquir. poss. l. 3. in princ. SYL.

* ¶ Adde, ꝙ incorporalia uendicantur, quando ueniunt accessoriè ad corporalia. d. §. hoc iure.]

diuisione nos Iurisc̄sulti egemus? Rñd. qa multa in corporalib. locum hñt, q̄ non seruātur in incorporalib. Incorporalia. n. non traduntur, nec usucapiunt regulariter † ut ff. de acq. rer. do. l. seru⁹. §. incorporales. & de usuc. l. usucapionē. † Scilicet per se, sed cū rebus corporalibus sic: SYL. dūmodo concurrat sciētia a deuersarij: licer in alijs pscriptionibus nō requirat ut l. fin. C. de præscr. lon. temp. sm Ang. hic.

a ¶ Prætereà. i. pter pdictam diuisionem. s. tit. 1. in prin. est & alia: qa q̄dam cōes, quædā publicæ, quædā uniuersitatis, quædā nullius, quædā singulorum. Itē quædam corporales, & quædā incorporales, ut hic subijcit.

Rerum diuisiones quod sūt.

** Adde, ꝙ Impe. ī. ti. de acq. p arro. in prin. constituit nomina debitorū tertiam speciem inter res corporales & incorporales.

b ¶ Corporales. Sic ff. de rerum diui. l. 1. §. quædam.

c ¶ Quædā incorporales. Quid de hac

d ¶ Sui natura. Nam secus, si propter difficultatem: ut res in profundo maris, uel cœlo affixa. SYL.

¶ Rei enim natura, nō facti acciden tia c̄sideratur. l. si quis posthumos. ff. de lib. & posthu.]

e ¶ Innumerabiles. idest non habiles ad numerandum. Io.

¶ Hanc eandem expositionem habes s. in ti. de iu. na. gen. & ciui. in. §. ius autem gentium.] SYL.

f ¶ Quæ in iure c̄sistūt. i. sub hoc pdicabili, ius cōtinētur: in quarū diffinitionib. ponit hæc dictio, ius, in pdicato: qualia sunt omnia iura. s. incorporalia, ut ff. de re. diui. l. 1. §. quædā.

g ¶ Hēditas, ut ff. de uer. sign. l. nihil

g ¶ Vsus fructus. ī. de usufru. in prin.

i ¶ Obligationes. Infra de obligatio. in prin.

quo modo [a] contractę. Nec ad rē [b] pertinet, q in hæreditate res corporales cōtinentur: nam & fructus, q ex fundo [c] percipiuntur, corporales sunt: & id, qđ ex aliqua oblatione nobis debet, plerūq; [d] corporale est: ueluti fundus, hō, pecunia. † nam [e] ipsum ius [f] hæreditatis, & ipsum ius utendi, fruēdi, [g] & ipsum ius obligationis [h] incorporale est. Eodem numero [i] sunt iura [k] prædiorum urbanorum & rusticorum, q etiam seruitutes uocantur. [l]

¶ De seruitutib. prædiorum.

Itinere hō tm̄, actu & uia hō ēt cū iumento, & uehiculo utit. Aquęductu utimur aquā p alienū ducēdo. h. d. ex l. 1. ff. de ser. rusti. præd.

RVsticorum [m] prædiorum

a ¶ Quoquo modo. i. siue ex contractu, uel quasi, uel maleficio, vel quasi, ut infra de oblig. §. fi.

b ¶ Nec ad rem. Rñdet tacitæ obiectioni. q. d. qũo hæreditas est incorporalis, cū in ea sint res corporales.

c ¶ Ex fundo. in quo usumfructum habemus.

d ¶ Plerunq;. propter seruitutes, quæ p actionem uel obligationem debent, ut j. de actio. §. 2. & ppter actionum cessionē, ut ff. mand. l. si procuratorem. §. fi. & ff. de rei uendi. l. si hominem. aliàs, Iulianus §. usq; adeò.

† aliàs tñ.

e ¶ Nā. pro sed.

SYL. ¶ Potest etiā hic stare pro quia: tñ hanc expositionem sequitur. Dec. in l. si donatione. col. 2. C. de colla.

f ¶ Ipsum ius hrēditatis i. ipsa hrēditas: & sic intransitiuè hæc tria leguntur.

g ¶ Fruendi, scilicet usus fructus.

h ¶ Ipsum ius obligationis. inest obligatio ipsa.

i ¶ Eodem numero. i. incorporalia.

k ¶ Iura. idest seruitutes.

* ¶ Rectè exponit, sunt. n. & alia iura prædiorū. l. qd aliud. ff de uer. sig.]

Fumus, & aer corporalia sunt.

l ¶ Vocantur. De quib. j. tit. proxi. dr statim. De quibusdā q̄rirur, licet ad nos nō pertineāt, ut de aere, fumo, & de flatu animalis. Rñ. fm Philosophos, hæc esse corporalia. Item quid de angelis bonis & malis, & anima hominis? Rñ. hęc incorporalia esse.

¶ De seruitutibus prædiorum.

Continuatio. ¶ Dictum est s. de rebus incorporalibus in gñe: sequit uidere in specie & ideò à seruitutib. initiū facit, quę sunt incorporales, ut s. ti. 1. in fi. Ang.

** ¶ Seruitus pdiorum, ut diffinit Bar. l. 1. ff. de serui. est quoddā ius prædio inhærēs, qđ eius utilitatē respicit, uicini diminuit.

** Adde, q appellantur seruitutes pdiorum, quoniā sine pdijs cōstitui nō possunt. §. ideò. infra eo.]

RVsticorum. Iste titulus diuidit in quinq; partes. Primo ponit de seruitutibus rusticorum prædiorū. Secundo, de seruitutib. urbanorū prędiorū. Tertio reddit ad seruitutes rusticorum. Quarto ponit, quare appellant seruitutes prędiorū. Quinto ponit, qualiter dictę seruitutes cōstituant. Secūda ibi in §. Prędiorū. Tertia ibi in §. Inter rusticorū. Quarta ibi, Ideò aūt. Quinta ibi, in §. Si quis uelit. Aceti.

¶ Rusticorum. Casus non figurat in definitione terminorū. Not. quatuor species seruitutū rusticarum. Item q iter est tm̄ ius eundi hominis: actus ēt iumenti uel uehiculi, uia, iter & actū cōtinet. aquę ductus uerò ē ius aquæ ducendæ: q̄ autem sit differentia inter actum & uiam, cū ex declaratione tex. idem uideantur importare, dic ut in glo. in uer. continet. SYL.

m ¶ Rusticorum. sic. & ff. eo l. 1.

* ¶ Adde q seruitus denoīatur urbana, uel rustica, à pdio urbano uel rustico, cui debet, ut docet Acc. in l. 1. in gl ul. ff. de ser. urb. præ. unde licet uia sit seruitus rustica, tamen si debeat domui,

domui, & sic prędio vrbano, censebitur seruitus vrbana, glo. in l. pater. in ver. plenum. de ser. lega.]

a ¶ Iura. i. seruitutes. Et nota hic tria gñа seruitutũ: q̃dã à persona personę debentur, de quib⁹ dicit s. de iure perso.

SYL. ¶ Et ista regulariter nõ est seruit⁹ formalis, sed causalis, nisi operæ serui legatenẽ alteri, ut traditur Ias. in §. ista eq; col. j. j. de verba cũ actio]

¶ Quædã ab vna re alteri rei: de quibus

Iura[a] sũt hęc: iter, act⁹, via, aquęductus. Iter ẽ ius[b] eũdi ambulãdi[c] hominis: non etiam iumentũ[d] agendi, vel vehiculũ. actus est ius † eundi ambulandi hominis, agẽdi iumẽtum,[e] vel vehiculũ. Itaq; q habet iter, actũ[f] non habet: qui habet actum, & iter habet, [g] eoq; [h] vti potest & sine iumento. Via est ius eundi,[i] & agẽdi, & † ambulãdi. nã & iter & actũ via ĩ se ɔtinet.[k] Aquæ ductus ẽ ius aquæ

† aliàs nõ dit sunt ambulandi hominis.

† aliàs ambulan di hominis

† Quę post dr̃ in hoc titu. † quædã à re personæ, quam sũt vt vsusfructus, & vsus, & habitatio, vt cõstitutæ, infra ti. j & ij. Potest & quartum dici: transeunt vt à persona rei debeatur, vt ff de cõ cũ re ipsa dit. & demon. l. Titio §. Titio ij. & de ad quẽcũ alim. & cib. leg. l. seruos.

que dat: secus si esset ꝓ missæ tm̃. Et in ipsa rũ cõstitutione de ber

SYL. *¶ Dic, ꝙ ibi nulla est seruitus, sed in uitatio ad onus certo cõmodo: si qui va- dem & liberi hominis operę legari possunt, nec tñ ob id libertas infrin- gitur l tertia. ff. de vsufru. lega. Potest & de alijs concessionibus quæri, de quibus per Ias. in d. § eque col. j. in fi. b ¶ Ius eundi. Solus, vt per hoc discere tam pet à sequenti.

SYL. ¶ Approbant hanc dñã Pau. & Ange. in l j. ff. eo. * quæ tamen non est vera, quia qui iter hẽt, eo & eques com meare põt, & lectica gestari. q̃ olim à pluribus seruis lecticarijs ferebatur. l. inter. & l. qui sella. ff. de ser. ru. præ. sed ire est cõmodi & vtilitatis cã, ambulare autem etiam voluptatis.]

constituẽs fundi seruiẽtis, q̃ is cui cõstitui fundi damnãtis insolidum hře dominiũ. Ang.

c ¶ Ambulandi s. cum alio.

* ¶ Declara, vt dictum est in proxima annotatione.]

** Adde, ꝙ iter ab eundo dictũ est, & iõ ius est eũdi hominis. Actus ab agẽdo, vnde ius est iumentũ agendi. via à vehendo: & ideò continet in se ius & vehiculũ ducẽdi, tametsi & qui habet actum, in cõsequentiã iumento rum & vehiculum adducere possit.]

d ¶ Iumentum. s. separatum à se: vel arméta separata à se: sed super equo ire potest, vt ff. de serui. ru. præ. l. qui sella. in prin. & l. inter.

SYL. ¶ Non autem mittere ante vel post se, vel ire super curru aut rheda onerata, si prĩcipaliter intẽdat duceř q̃ super impositum est, non ipse aduehi: glo. in dicta l. qui sella. & declarat Veron. in cap. de ser. itine.]

** Veteres à iungendo iumenta dixerunt, ꝙ currui iungerẽtur: ea erãt equi: & muli boues verò armenta potius appellabant ab arando. l. boues. de ver. sig. & iõ traditum est, eos iumentorum appellatione non contineri. l. legatis § . vlt de leg. 3. & l. ædiles. §. iumentorum. de ædi. edi.]

¶ Qñq; iter non est seruitus: vt si vsufructuario detur à domino alterius prędij, vt ff si seruitus vendi. l. ij. §. ij.

SYL. * ¶ Quia seruitus seruitutis esse non põt '. ff. de vsufr. lega] Tertio grosse dicitur qualibet via per quam itur.

** Vt est tex. cum glo. fi. in l. quantũ. de verb. signi.]

e ¶ Iumentum. Vel subtus, uel ante se: & idem si in vehiculo.

** Idem de armentis. l. inter. de ser. rust. pręd.]

f ¶ Actũ nõ habet. Per consequentiã.

g ¶ Iter habet. quo ad commodũ, nõ quo ad seruitutem. sunt enim duæ seruitutes diuersę, vt ff. si ser. vend. l. loci. §. j. ff. de adi leg. l. j.

h ¶ Eoq; s. itinere cõtento sub actu.

i ¶ Eũdi. hęc verba expone, vt s. e. §. j.

¶ Continet. Sed q̃ est drĩa ſm hoc inter actũ & uiam? Rñ. qui hẽt viam, potest trahere trabem, & lapides, & rectè ferre hastam: (j) quę nõ permittuntur habenti actum, ut ff de serui. rustic.

Actus & uia differunt.

rusti.præd.l.qui sella.§.j.Itẽ certa viæ latitudo est 8. pedum in directũ, in angulis 16.nisi maiorẽ vel minorẽ placuerit facere cõstituẽtibus, qđ nõ est in actu, vt ff.de ser. rust.præd l.uiæ.& l.certo.§.latitudo. & l. uia constitui.

SYL. ¶ Hęc glo. cõiter approbaĩ, ut p Vero. in tit.de ser.act', col.2.& in tit. de serui, uiæ, in prin.]

** Quanta autẽ debeat esse act' latitudo, uide eundem Veron. in d. titu. de ser. actus. uer. tertio uideamus. & quanta itineris in titu. de ser. iti. nume. 10.

ADDITIO. (j) Dummodo ciuiliter gerat, & non deuastet fructus. Ang.& Ia.

ducendę[a] per fundum alienum.

¶ Seruitutes, quæ ędificijs debẽtur, licet in villa cõstitutæ, dicũtur seruitutes vrbanorũ prædiorũ. h.d. ex l.j. ff. de serui. rustic pręd. & l. vrbana prædia.ff de verb. signi.

¶ Prędiorũ vrbanorum seruitutes sunt,eę, quæ ędificijs inhærẽt: ideo vrbanorum prædiorum dictę,qũ ędificia omnia,vrbana prędia appellamus, & si in villa[b] ædificata sint. Item vrbanorum prędiorum seruitutes sunt hæ: vt vicinus[c] onera vicini sustineat: vt in parietem eius liceat vicino tignũ immittere: vt stillicidiũ[d] vel flumẽ recipiat qs in ædes suas,vel in areã,vel in cloacã, †vel nõ [e]recipiat: & ne altius quis

a¶ Aquæ ducendæ. Siue inuentæ, siue inueniendæ, ut ff.eo. l.Labeo.

** Intellige,ut sit seruitus, aqua inuẽta,non ante,ut dicit ibi glo. & in l. si ser.uen.& sequuntur doct.]

SYL. ¶ Prædiorũ. Calu. non figuratur in declaratione terminorũ nisi litera r. *Solum enim uidebatur subsistendũ, cur dicerentur seruitutes urbanæ,qñ ædificia ruri essent: sed rõ assignatur in l.urbana prædia.ff.de vet. sign. quia urbanum prædiũ non locus facit,sed materia.] No. φ seruitutes urbanæ dicuntur ẽt illæ,quę ruri sunt, dummodo ædificijs cohæreãt. Itẽ quæ sint seruitutes urbanorum prædiorum.]

b ¶In uilla. non. n.locus,sed materia facit urbanum prædiũ: quod dic, ut ff de uerb. signific. l. urbana prædia. * Intellige de ædificijs habitandi hominis cã factis. cũ enim pro pecorũ cõmoditate,aut fructuum causa structa sunt naturã rusticorũ sequuntur, ut declarat Alcia.in d. l.urbana per l. eo.iure. §.stabula.ff.in qua cau.pig.]

c¶ Vicinus.idest domus uicini.

*¶ Adde, φ distat inter se hæ seruitutes oneris ferendi, & tigni immittendi: quia φ tenet̃ sustinere onera ædiũ vicini, põt cõpelli ad reficiendũ parietẽ seruiẽtẽ: alter verò tenet̃ tm̃ pati, vt tigna immittantur.l.eũ debere.de ser. vrb. pd. iuncta l.sicut in prĩ.vbi gl.ff.si ser uẽ.]

d ¶ Stillicidium. Quod stillat,& interdum directo cadit, interdũ non, propter ventũ forte: sed flumen directo cadit,& maximè per dochiam. i.cannale, vt ff de seruit.urba.præd.l. seruitutes.§.stillicidium.Accur.

† aliàs nõ sunt hæc uerba,uel non recipiat.

SYL. *¶ Adde, φ stillicidium dr̃ proiectũ tegularũ, unde aqua decidit guttatim, quasi stillarum cadium: flumen uerò, qñ non guttatim, sed filo quodã perpetuo defluit: qđ accidit uel ob collectionem aquarũ ĩ tegulis factã, uel quia ex humili loco cadens uentorũ ui frangi dispergiq; nequit.Dic aũt,φ duplex est seruitus stillicidij.s. auertendi uel non auertendi sup domum tuã:una est seruitus propriè,altera,ꝓpriè libertas.l.j.& ibi no.ff.eo. & dicit hic,recipiat uel nõ recipiat.]

e ¶Non recipiat hoc. s.non recipere est ius,nõ seruitutis, immo potius libertatis: & hanc negatiuã referas ad omnia exẽpla ,ꝓximè dicta.Vel dic sicut recipere talia est seruitus: ita ecõtra,si desinit recipere,est mihi quõdã recipiẽti seruitus & onus:& sicut ĩ pꝛæscribenda

scribenda seruitute indigebā aliquo facto, sic eṫ in præscribenda sua liber tate, indiget facto. s. ut foramina obturet, uel similia faciat, quæ nō sunt necessaria in pscriptione libertatis contra rusticā seruitutē: & iō tantum in affirmatiua lex dicit de eis. s. ius eundi, agēdi &c. ut ff. de ser. urb. præd. l. 5. & ī eo. circa prin.

† aliàs offi ciant.

¶ Ratio assignatur, quia seruitus urbana lōge nobilior ē rustica: ideò difficilè perditur: præscribit autem talis libertas in utraque seruitute. 10. annis inter præsentes, uiginti inter absentes. l. pe. C. de seru. & aqua. de quo laiè Veron. de ser. ur. c. 24.]

tollat[a] ædes suas, ne luminibus vicini † officiat.

¶ Inter rusticas seruitutes numerat hic descriptę. sumitur ex l. j. i fi. ff. de ser. rust. prę.

¶ Inter rusticorū pdiorū seruitutes quidam cōputari rectè putāt aquę haustū,[b] pecoris[c] ad aquam apulsum, ius pascendi, calcis coquēdæ,[d] arenę fodiendę.

¶ Seruitutes pd io rū iō dñr, quia r in quę pdia regrun t. h. d. ex l. j. in prin. ff. commu. præd.

¶ Ideo aūt hę seruitutes pdiorū appellant, qm sine pdijs constitui non pñt. Nemo. n. seruitutē pōt acquirere vrbani vel rustici prędij, nisi q

in contrariū adducebant. No. sūma.]

b ¶ Aquæ haustū. s. ius hauriēdi aquā necessariam agro meo, uel laborantibus in eodem, ex fonte uicini.

ADDITIO. Dic quatenus est necessariū p utilitate fundi mei, ut l. ergo. §. Neratius. ff. de ser. rust. præd.

** Adde, quod cui cōceditur aquæhaustus, ei iter quoq; ad hauriendū concessium intelligitur. l. 3. §. Qui habet. ff de ser. rust. præd.]

c ¶ Pecoris. s. constituti ad stercorādum agrum meū: & sic bibent, uel pascentur in tuo uicino agro: & sic sunt reales seruitutes. Sed p. ff. de ali & ci. l. Mela. §. fi. Rñ ibi personales dñr, quia cū pso na durant, & arg. ff. de ser. rust. præd. pecoris, uel si non h eo prędiū cui supra dicta expediāt, non erit seruitus, sed magis aliud ius, s. pactionis, uel conuētionis, ut ff. de ser. l. ut pomū.

** Hęc gl. cōiter approbaī, ut p Verō. de ser. rust præ. c. 7. & c 8. pecoris autē appellatione continēnī oēs quadrupedes quæ gregatim pascuntur. l. legatis §. pecoribus de leg. 3. Et no. mul tū īteresse, utrū sit se ruitus realis, uel personalis obligatio tm: nā ex hoc se quūtur multæ utilitates, quas annotauit Cæpol. de ser. u t. præ. c. 2. uer. itē prædicta sunt magni effectus.]

d ¶ Calcis coquendę. necessariæ ad domunculam in ag ro meo conficiēdam propter fructus percipiendos. Idem dicas de arena fodienda.

SYL. * ¶ Ideo. Caius non esset figurandus in rōne denominationis: tñ pro rōne dubitandi illud pot est adduci, quod & qui prędium non h et. uiā potest permittere. l. hrdes. §. a n ea. ff. fami. erc.

a ¶ Tollat. Vel non tollat, quod potest prodesse mihi ad lumina refulgēda: unde dr in li. Machabæorū: Refulsit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt mōtes ab eis, ut ff. e. l. si arborē. §. interdum. Vel dic, quod tollat, ut sit seruitus, ut modo in alijs diximus.

j. Macha. 6. ca.

SYL. * ¶ Inter rusticorū. Caius Videbatur, quod seruitutes hic enumeratæ essent potius iura quedā psonalia, q̄ hominibus debeantur, q̄ seruitutes: nā pōt quis hr̄e ius hauriēdi aquam ex fonte, eoq; utendi, iuxta §. fi. in l. Mela. ff. de ali. & cib. leg. itē & pecoris ad aquam appellendi uel pascendi; & tñ hic non pot cōsiderari ullum prędiū dominans, sed tñ cōmodum dñi pecoris, uel gregis, aut armēti: attñ cōtrariū decidit, quia quatenus sūt seruitutes, præsupponunt non ius aliqd personale, sed merā seruitutē, q̄ nullo mō deberi pōt, nisi quis uicinū pdium habeat. l. ergo. in prin. ff. de ser ui. rusti. prę. ex quo tollutur ea, quæ

quo non obstante deciditur, ꝙ iõ dicunt seruitutes prędiorũ, quia sine prędijs cõstitui non possunt. & ad §. an ea. tńdet glo. j. No. summarium. Item ꝙ interdũ nomẽ imponitur ẜm materiam, ex qua res constat.]

† aliàs nõ sunt hæc verba: nec quisquam debere nisi q̃ pdiũ habet.

a ¶ Nec quisquã. s. ut seruitus sit, obligatio tamen esse potest, ut ff. de euictio. l. fundum §. j. & ff. fam. erci. l. hęredes. §. an ea. vers. cõtra si promissor uix &c.

ADDITIO. Et not. ꝙ debent esse dñi insolidũ, aliàs fundo cõmuni non potest per vnum ex socijs libertas acq̃ri, nec seruitus imponi, q̃uis sibi p̃iudicet, alijs postea ẽt singulariter cõsentientibus: põt tñ prescribere, seu petere declarari ipsã deberi. Itẽ pluribꝰ socijs ꝓmissam vnus ex ei. in aliorũ p̃iudiciũ remittere potest: secundum Ange. hic.

* ¶ Adde, ꝙ nec fructuarius acquirere aut imponere põt prædio seruitutẽ. l. sed & si qd. § ult. ff de vsuf.** & ibidẽ dr̃ qd in ꝓprietario. sic nec maritus imponere põt seruitutẽ prædio dotali. l. Iulianus. de fun. dot. secus, in emphyteuta. l. 3. ubi glo. de serui.]

SYL.

¶ Si quis. Casu in tã generali regula nõ ponitur. quia ea, quę in commercio sunt hominum, possunt tamen ex contractu, q̃ tel lõ acquiri & concedi, ut toto ti. ff de acqui. ret. do. Ratio decidendi sumi tur ex §. per traditionem. supra. de re. diu. & l. j. C. de sacrosan. eccle.] Not. ꝙ tam pactis, quàm stipulationibus, & ultimis voluntatibus seruitutes constitui possunt.]

b ¶ Ius. Idest ali quam seruitutem de superioribus.

habet prædium: † nec a quisquam debere, nisi qui prædium habet.

¶ Per omnem ꝯtractum, & etiã per vltimam voluntatem, potest seruitus constitui. h. d. ex l. potest. ff. com munia præd. Are.

¶ Si quis velit vicino aliquod ius b constituere, pactionibus c atq; stipulationibus id ef ficere debet.

¶ Potest etiam testamẽto quis hæredem suum damnare, ne altius tollat ædes d suas, ne luminibus ædiũ vicini officiat: vel ut patiatur eũ tignũ in parietem suum immittere, † vel stillicidiũ habere: vel vt patiaẽ eum per fundum ire, agere, aquamve ex eo ducere. e

c ¶ Pactionibus. i. pactionalibus stipulationibus. similis expositio est. ff. de ae. pos l. si rẽ. in fi. † Vel pactionibus. i. contractibus alijs, ut venditione, & donatione: & qđ subijcit, stipulationibus. i. obligationibꝰ verborum tñ.

† Hæc verba non...

d ¶ Ædes suas. Quibus seruitutibus ñ impositis cuilibet vsq; ad cęlum liberum ẽ ædificare, ut ff. quod ui aut clã. l. fin. §. pe. & de ser. l. fin.

Ædificare licet vsq; ad cęlum.

e ¶ Ducere. hic deficientibus, cuilibet res sua libera est: & poterit alium prohibere volẽtem īgredi in suũ agrũ, ut supra de rerum diui sio. §. feræ. & §. planè.

† aliàs stillicidiũve aduersus eũ hẽre.

¶ Nec obstat. e. omnes. j. dist. quia loquitẽ, qñ iter non est noxiũ, aliàs secus: potest tñ ingrediens prohiberi exceptisq busdã casib. no. s. ti. ij. d. § & ita intelligiẽ tex in l. p agriũ: C. de ser. & aqua. & gl. ibi, dũ oppo. de d. e. oẽs. cõiter reprobatur, ut per Chri. hic.]

SYL.

¶ De vsufructu. Visũ est de seruitutibus realibus, sequiẽ videre de personalibus: iõ sequitur de vsufructu, qui est seruitus ꝑsonalis, ut l j. ff. de seruitutib. qa plures sunt spẽs seruitutis. vt notat gl. s. ti. j in princ. Ang. Areti.

Cõtinuatio.

Vsusfructꝰ. ¶ Totus iste ti. diuiditur I quatuor partes. Primò ponit diffinitionẽ vsusfructus. Secũdo, qualiter vsusfructus cõstituaẽ. Tertiò. sup q̃bus rebus constitui debeat. Quartò, quõ finiatur. Secunda ibi, Vsusfructus. Tertia ibi, Constitui tur autem. Quarta ibi, Finitur autẽ.

Diuisio.

¶ Vsusfructus. Casus non figuraẽ in definitione: dũ verò dicitur vsumfructum

SYL.

ctum perimi fundo perẽpto, dicas ꝙ ratio est, quia cũ talis seruitus debeat à re personæ, extincta re nõ põt debe ri, q̃a ñ entis nullæ sunt ptes, & remo to subiecto accidẽtia eẽ ñ põt. No. q̃d sit vsusfruct⁹,

Itẽ ꝙ vsusfru. ctus extinguit extincta re, q̃ debet vsum-fructum: sicut etiã extincta psona, cui debetur. j. cod. §. finitur.]

¶ De vsufructu.

¶ Qualitas nõ est sine subiecto. h. d. ex l. j. & ij. ff. eo. Areti.

a ¶ Vsusfructus. sic ff. eo. l. j. & ij.

b ¶ Est ius. i. seruitus: & p hoc patet, ꝙ ñ loquit de ipsis fructibus fundi, q̃ sunt corporale: imo de iure vtẽdi, vt j. de reb. cor. & incor. §. j. Sicq; p hoc verbũ. s. quia expono ius. i. seruitus, remouetur vassallus superficiarius, & qui aliàs utile dominium habet.

** ¶ Adde, ꝙ superficiarius dr̃ q̃ in alieno solo superficiẽ possidet. Est autem superficies oẽ q̃d supra faciẽ terræ: vt in prædijs vrbanis, parietes & tecta: in rusticis, arbores, herbæ, frutices. & superficiarius quidẽ hoc distat ab emphyteuta, ꝙ ille & solũ, & meliorationes suas à dño recognoscit, cer tãq; ex hac tã pensionẽ præstat: hic plerunque nihil pendit, nec meliorationes à dño hic dicitur, nisi superficiem quoq; conduxerit, immo finito cõtractu indistinctè eas illis auferre licet. Alcia. l. bonorum. de ver. signi.]

¶ Itẽ hoc ius est ẽr psonale: q̃a cũ psona extinguit. ut j. e. § finitur. Itẽ est forma quædã à proprietate separata: cũ apud vnũ possit esse proprietas, apud aliũ vsusfructus, ut ff. de acquir. pos. l. permisceri. Ius autem, q̃d dñs fundi hẽt in fructibus percipiẽdis est cũ causa. i. cũ proprietate, ut ff. de excep. rei iud. l. si cũ testamento. §. pen.

vsusfru. ctus formalis.

Vsusfructus cãlis.

SYL ¶ Et tunc non est seruitus. l. uti frui. in prin. ff. si vsusfru. pet. ubi tex. assignat rationem.]

c ¶ Alienis. nã sua res nemini seruitu tẽ debet. ut ff de ser. urb præ l. in re cõi. & ff si vsusfru. pe. l. vti frui. ĩ prin. Itẽ q̃d subijcit, rebus, dic. s. quibusli-bet, nisi usu consumantur, ut j. eo. §. constituitur. & ff. si cer. pet. l. j. in fi.

d ¶ Vtendi ad dñiam creditoris. quĩ uti non debet pignore, vt j. de oblig. quæ ex delic. nascun. §. furtum.

e ¶ Fruendi. ad differentiã nudi, usus, in quo tantũ vti & nõ frui permittitur, vt j. finitio u-tit. j. in princ. susfruct⁹

Susfructus[a] ẽ † ius[b] † alienis reb.[c] vtẽdi[d] fruendi,[e] salua[f] rerũsub stantia.

† Hæc diffinitio

** Adde, ꝙ fructuarius ponit ẽt in glo. super ppria au ctori vers. utatur. Uti etiã tate fructus capere põt. l. fundi Treb. in c. fi. ex & ibi no. ff. de vsufr. leg. q̃d nõ est in tra de pig. emptore fructuũ etiam pendentiũ. l. tallàs alie qui pendentem. ff. de actio. empt.] nis vtẽdi

f ¶ Salua rerum substantia. i. præstita fruẽdi re-cautione vel satisdatione de saluãda bus. substantia tei, sm quosdã. & sic dicũt cautionẽ eẽ de substãtia usufructus, atg. p eis C. e. l. j. & ff. de usufru. leg. l. vxoti. Nos contra: dicimus em ꝙ hęc cautio non est de substantia vsusfructus. nã sine ea usufructus ẽ. plus di co, q̃a in casibus nullo mõ præstatur. ff. ut le. vel fideicõ. no. ca l. j. § si ad scũ. & C. de bonis quę li. l. fin. §. hoc proculdubio, & ff. vsusfr. queãd. ca. veruni l. si vsusfructus § illud. & §. planè.

Cautio non est de substantia vsusfructus.

† Quod dẽ spectu re-

¶ Et hæc opin. communiter approbatur regulariter. in l. j C. eo.]

SYL

** Adde, ꝙ usufructuari⁹ ñ facit fructus suos, nisi pstita cautione de utẽdo fruendo arbitrio boni viri: q̃d intelligas nisi fruarur sciẽte & patiẽte proprietario, sm Bar. in l. hac edictali. infra eod. § his illud. C. de sec. nup. Item no. ꝙ licet usufructuari⁹ teneat pstare idoneã cautionẽ de utẽdo arb. bo. uiri, fi. quãuis iux l. j ff. vsufr. queãd. cau. hoc tñ nõ Iac. dubitet locũ in eo, qui donasset retẽto vsufructu, q̃a tunc satis erit promittere recũ hypo: heca bonorũ, vt tradit De ci. post alios in l. diuus ff. de reg. iur.]

tũ, q̃ usu sumuntur, aliàs secus ut §. constituitur. in fi. quãuis re in p l. hoc senatus. §. de j. ff. de vsu fru. ea. re.

¶ Dic ergo salua rerũ substantia. i. ne q̃ usu con pereat rerũ substãtia. q. d. tãdiu durat su. & p g vsusfructus, q̃diu durat substãtia. & specialia hoc stari pbatur ibi, ẽ aũt &c. & sic huius glo verba sunt de deffinitiõe, sed ñ cautio.

¶ Dic, ꝙ verba sunt posita ad dñiam SYL vsuf-

vsusfructus earū rerum, quæ vsu consumunt, in quibus ꝓpriè vsusfructus nō cōstituit: * vel ad excludēdū abusum: ita enim vti frui debemus, ne lędatur proprietas. l. vsufructu. C. eo.] habet formā subsistētem de se: prius tñ non erat nisi causalis, sed re vera idē est ante separationē, & postea*.] f ¶ Nudā. sic C. de muli. q̄ ser. prop. l. j. §. filij. sic & C. commu. de man. l. j.

stātia. Est autem [a] ius [b] ī corpe, quo [c] sublato & ipsum [d] tolli necesse est.

¶ Vsusfructus pōt constitui tam inter viuos, quam in vltima voluntate: & ne proprietas perpetuo sit inutilis, certis modis finit. h.d. ex l. vsusfructus pluribus. & l. iij. ff. eo. Areti.

¶ Vsusfructus [e] à ꝓprietate separationem recipit, idque pluribus modis accidit: vt ecce, si quis vsumfructū alicui legauerit: nā hęres nudā [f] habet proprietatem, legatarius verò vsum fructū: & ꝯ, si fundū legauerit deducto vsufructu, legatarius nudā habet proprietatem, hæres verò vsumfructum. Itē alij vsumfructū, alij deducto [g] eo fundum legare [h] potest. Sine testamento verò si quis velit vsumfructum alij ꝯstituere, [i] pactionib. [k] & stipulationibus id

a ¶ Est aūt. s. vsusfructus. b ¶ Ius. i. seruitus, vel forma corpri ī hęrēs. c ¶ Quo. s. corpore perēpto, † Vt domo destructa, vel fundo chasmate perempto, vel iumēto mortuo, in quo vsusfructus habet, vt ff. pro so. verū. §. pe. d ¶ Ipsum. s. ius vtēdi fruendi.

* † uel mutato. l. repet. §. rei ff. eo. ti.

SYL. ¶ Vsusfructus. Casus non potest nisi literaliter figurari: quia cùm hoc ius vsusfruct⁹ sit in cōmercio hoīum, est sub regula, ꝙ pōt deduci in pactionē & contractū, & ēt in testō relinqui, quæcunq; .n. nostra sunt, in aliū trāsferri possunt, ēt aliter, ꝙ apud nos sint: quia tñ proprietas remansisset inutilis, semper abscedēte vsufructu, placuit non solū interpretare, (vt dictū est. s. in prin.) quo casu nulla ad hue esset vtilitas proprietatis, finiri vsūfructū, sed ēt alijs modis. j. notatis. No. vsumfructū tam in vltima volūtate legari posse, q̄ tranferri inter viuos. Itē not. rōnē, quare inductum sit vsumfructum, certis modis finiri.]

e ¶ Vsusfructus. Sed oppono: ante separationem non est vsusfructus: sed nec post separationem recipit separationem? Respon. vsusfructus. i. qui postea dicitur vsusfructus.

SYL. ¶ Dic, ꝙ est idē vsusfruct⁹: sed aliter penes illū, qñ est separatus: tūc enim

* ¶ Adde, hoc verū esse, nisi vsusfructus legatus excedat ęstimationem dodrātis hꝛ̄ditatis. nā & vsū fructū ꝑ legē Falcidiam minui constat: & sic ꝓ ea portione illū suæ ꝓprietati accedere cōsequēs est l. omnium. & l. 5. ff. eo.]

g ¶ Deducto. Nota ā̄ducto. si n. vni simpliciter fundū, alij vsumfructū legauerit, ambo concurrūt in vsufructu, vt ff. de vsufr. accres. l. idem Neratius. §. non solum. & de vsufr. ea re. quæ vsu consu. l. si tibi.

* ¶ Idē ā̄ dm, & si sit vsusfructuarius omnium bonorū? Bart. in l. Sempronio. in prin. ff. de vsufru. leg. & est cōis opin. vt per Pau. de monte pico in repe. l. Titia. §. Titia. 22. q. ff de lega. 2.] SYL.

** Sed qd si legeī fundus ad vsūfructū vel ad vsufructuandū: vtrū tūc uideaī relictus vsusfruct⁹, an ꝓprietas? Dic, ꝙ ꝓprietas. l. libertis. in princ. & ibi ꝑ Bar & alios. ff. de ali. & cib. leg & ꝑ Veron. de ser. ur. c. 4. & ibidē qd iuris si legeī fundus in gaudimentū.]

h ¶ Legare pt. Itē & alijs modis, ut ff. e. ti. l. Proculus. daī āt, cū induciī l possessionē fructuarius, & proprietarius patitur eū vti frui, ut ff. eo. l. 3. in prin.

i ¶ Constituere. inter uiuos.

K ¶ Pactionibus. expone, ut supra ti. j. diximus. in §. fi.

Absce-

Operas suas an possit quis in perpetuum locare.

a ¶ Abscedente. i. separato existente. Erit pro quæstione illa, quod liber homo non poterit locare operas suas in perpetuū, ne libertas fit inutilis: quod licet cōcessit, argu ff. de cond. & demon l. Titio. §. Titio cētū & de li ho. ex. l. j. Sed fo. contra, cū posset p substitutū seruire, (i) vt C. de epi. & cle. l. quisquis cēsibus. & l. ad similitudinē. cùm hoc non agatur, vt per se ritum operetur, vt C. de cad. tol l. vnica. §. ne autē. & ff. de duo. re l. nemo est. Vel etiā possit interesse præstare, vt ff de re iudi. l. sigs. ab alio. §. fin.

SYL. ¶ Et hæc glo. in principali q. communiter approbatur, vt per Christ. hic.]

ADDITIO. (i) Periculo tñ suo, etiā si fuerit approbatus à iudice, put requirit. Itē dēt esse talis, q aliàs principaliter per se eēt idoneus. Itē verū si nō fuit electa industria psonæ, & non possit p semetipsum seruire, aliàs sec⁹. Ang.

SYL. b ¶ Certis mo. vt j. eo. §. finitur.

¶ Constituitur. Caius similiter non figuraē nisi literaliter, qa cū vsusfructus constat in ijs, quæ in cōmercio nostro sunt, debet in singulis posse tale ius cōstitui, exceptis ijs, q̄ vsu consumunē: qa iterēpta substantia, cessat vsusfructus, nec proprietas ab vsufructu separari potest. qa nullā affert vtilitatē nisi cōsumatur: quia tamē pōt aliqua utilitas considerari ex dilatione temporis, & commoditate ipsius, dicitur quod quāuis essentialiter non constituaē, tamen senatusconsulto vtilitatis cā introductū est, vt satisdatione præstita quasi cōstituaē vsusfructus, & sic vsufructuarius vti poterit, & substāa salua remanebit proprietario & hæc declaratio sit loco casus. No vsufructū ī qualibet re cōstitui posse, ex ceptis iis quæ vsu consumuntur. Item quod in ijs, quæ vsu cō sumuntur, nec naturali, nec ciuili ratione cōstituit vsusfructus. Itē quod pecunia cōnumeraē in iis, quę vsu consumuntur, quia assidua permutatione quasi extinguiē. Itē quod ex senatusconsulto vtili tatis causa per cautionē quasi constituitur vsusfruct⁹. Itē not. formam cautionis.]

efficere debet. Ne tñ in vniuersum inutiles essent proprietates, semper abscēdēte^a vsufructu, placuit certis ^b modis extingui vsumfructum. & ad proprietatem reuerti.

¶ Vsusfructus constituiē in omnib⁹ rebus, exceptis ijs, quæ vsu cōsumuntur, in qbus quanuis realiter nō cōstituaē pstita cautiōe ex senatusc̄ōsulto quasi pstituitur. h. d. ex l. iij. §. constituitur. ff. eo.

¶ Constituitur autē vsusfructus nō tm̄ in fundo ^c & ædibus, verū etiā in seruis, et iumentis, & cæteris rebus, exceptis ijs, quæ ipso vsu consumuntur. Nā hæres, neq; naturali ^d rōne, neq; ciuili ^e recipiunt vsumfructum: quo in numero sunt, vinum, oleum, frumētum, vestimenta: ^f quibus proxi

c ¶ In fundo. etiam sterili, vt ff eodem. l. statuæ. §. j.

SYL. * ¶ Intellige sterilitatē, cùm plus impenditur, quam de eo acquiratur: alio quin rei omnino infructuosæ vsusfructus nullus esset. l. si infans. ff. eo.]

d ¶ Naturali. quia non pōt esse salua substātia: qd esse debet, vt s. e. in prin.

* ¶ Sic Cic. li. Topic. vbi agit de loco à contrario: Non debet (inquit) ea mulier, cui vir bonorum suorum vsumfructum legauit, cellis vinarijs & olearijs plenis relictis, putare id ad se pertinere: vsus enim, non abusus legatus est. ea sunt inter se contraria.]

e ¶ Ciuili. quia transit in dominium legatarij: vnde sibi seruire non potest; vt ff si vsusfru. pet. l. vti frui in prin.

f ¶ Vestimenta. ff. eo. l. sed & si quid. §. & si vestimētorū. cōtra. Sol. ibi loqtur de quibusdam vestimētis, quæ perpetuo durabant, hic de temporalibus. Loquitur.

* ¶ Loquitur n in vestibus scenicis, & funeribus, quę cū solū ad spectacula ex hibeantur, non facile consumuntur.]

SYL. ¶ Vide gl. ibi, quæ melius intelligit & loquit s̄m Io. Fab. hic, aliter tū intelligit hic las]

a ¶ Permutatione; nāq̄ hodie ē mea, cras erit tua: sic extinguit quo ad dominiū meū, quod definit. ĩ c. de re. diui. § si tamen. Itē si cum alia misceatur, extinguitur, vt ff. de so. si alieni.

† Hæc verba recitantur in glo. pe. ibi. itē pec. nume. in c. si. extra d̄ pigno.

SYL. ¶ Aduerte q̄a bñ dixit, quo dāmodo, q̄a de se pecunia est de rebus, quæ seruando seruari p̄nt, vt in ꝑpositio Ale. in l. j. § fuit quæsitum. ff. ad Trebel. & quod dicit Accur. de commistione, declata si id bona fide fiat: Bar. in d. l. si alieni.]

* ¶ Immo pecūia cōputatur inter ea, quæ seruando seruari non possunt: facit tex. in auth vt ij, qui obl. se perhi. res min. & in l. Arist § vlt. & l se. ff. de iur. deli. & ita cōiter tenent docto. vt tradit And. Tiraq. in tract de Retra. lignag glo. j. § j. nu. 104. & 105.]

b ¶ Senatus. cuius nomē nō habemus.

c ¶ Satisdet. Sed nonne hęc satisdatio, vel illa, qua satisdat legatarius vel usufructuarius se vsurū arbitrio boni viri pōt remitti à testatore? Rñ. non, vt ff vt in poss. leg l si pecuniæ & C. de vsufru l. j & C vt le. no. ca l. pe.

Satisdatio de legato soluendo pōt remitti à testatore, sed nō de viēdo fruē do arbitrio boni viri

** Rō, quare cautio, quæ pro vsufructu rerū consuptibilium præstat, non possit remitti à testatore est quia pertinet ad substantiā vsusfructus l. ij. ff. de vsufr ea re. in alia verò de vtendo fruendo arbitrio boni viri ratio est, q̄a hēt inclusam cām, dolū malū abesse absfuturūq̄; esse. l. v. ĩ prin. vsusfru. quēad. cau. quę doli remissio inuitaret ad delinquendū l. conuenire. de pact. dot.]

SYL. ¶ Cōmuniter tenetur, ꝙ q̄uis testator nō possit remittere, heres tñ possit, Ba. in l j. C. de vsufru. Illa aūt satisdatio, q̄ p̄stat hrs d̄ legato soluendo, bñ pōt remitti, vt ff. vt l. no. ca licet. & l. si. Et ē ratio, q̄a hæc satisdatio cōtēplatione hæredis interponitur, illa aūt de legato præstando, gratia testatoris, vt sua volūtas adimpleatur, vt C. vt leg. no. ca. aliàs, vt in pos lega.) l. ij Nō est ergo mirum, si illud, quod sua gratia introductū est, testator pōt remittere: aliud ĩ nō, vt C. d̄ pac. l. tigs in conscribendo, & ff. de pac. l. pactum & de oper lib. l. cerdonem. & ad l. Fal. quod de bonis. § fi.

Fauori ꝑprio renūciate licet.

ma ē pecunia numerata: † nanque ipso vsu assidua ꝑ mutatione [a] quodāmō extinguit. Sed vtilitatis causa Senatus [b] censuit, posse ēt earum rerum vsumfructū cōstitui, vt tamen eo nomine hr̄di vtiliter caueatur. Itaque si pecuniæ vsusfruct⁹ legatus sit, ita dat legatario, vt ei⁹ fiat, & legatarius satisdet [c] hr̄di de tāta pecunia restituenda, si morieṫ, aut capite minueṫ. [d] Cæterę quoq; res ita tradunt legatario, vt ei⁹ fiāt: sed æstimatis his satisdat, [e] vt si moriaṫ, aut capite minuaṫ, tāta pecunia restituatur, quanti hæ fuerint æstimatæ. [f] Ergo Senatus ñ fecit q. dē earū rerū vsum

SYL. ¶ Hæc rō est falsa: quia ita potest testator rem hr̄dis remittere: sicut pro priā l vnū ex familia. § si rem. ff. de lega. ij. Nec etiā est vera alia rō. ꝙ sit de substantia: quia supra est contrarium ostēsum. Dic ergo, ꝙ ratio est, quia legatarius inuitaretur ad delinquendū, & dolus futurus remitti non potest. l. si vnus. § illud. ff. de pact.]

d ¶ Morietur, aut capite minuetur. His enim duobus modis tm̄ amittitur vsusfructus, ut ff de vsufru ea. re. quæ vsu consu l. in stipulatione. & l. qm.

e ¶ Satisdatur, à legatario.

f ¶ Aestimatæ. s. eo tempore, quando dantur legatario: sic ff. de vsusfru. ea. re quæ vsu consu. l. si tibi vini.

* ¶ Quid si finito vsufructu malit, non æstimationē, sed eiusdē qualitatis res restituere vel ēt easdem res, quia forte vsus nō sit vino aut oleo legato, cū eiusdem

eiusdē sint bonitatis, an possit? Et Alciat li.6. παρεργῶν hoc ei licere scribit per l.si tibi vini de vsufru.ea.re.& ar.j.quib.mod.re cōtra.obl.ver.qsiq;. gl.l.ij in prin.si cer per.Idē putat, ēt si imminuta esset bonitas, dū modo id detrimentum resarciat pecunia, vt qđ de simplicib⁹ ꝓditum est, ad casum missum extendat.l ij. de verb obl.]

a ¶ Poterat.s. cū substantia in his non salueretur, & dominium mutetur, vt supra dictum est.

b ¶ Cautionem Impropriè: nam satisdare debet, vt C. de ver. sign.l. sancimus.& ff de vsufr.ea. re. quæ vsu con. l.Trib.in fin.quæ cautio loco proprietatis erit apud hæredem.

& duabus capitis diminutionibus: itē abutendo. Item si vsusfructuarius domino proprietatis cedat, vel si vsufructuarius acquisiuerit proprietatem. Item interitu rei.]

fructū, (nec enim poterat [a]) sed per cautionem [b]. qua si vsumfructū constituit.

¶ Finitur vsusfructus cessione, consolidatione, extinctione rei, morte naturali, vel ciuili: vsufructuarij, & non vsu.h.d.

¶ Finit autē vsusfructus † morte [c] vsufructuarij, & duabus capitis [d] diminutionibus, maxima, [e] & media, & non vtendo per modum [f]

c ¶ Morte. s. naturali. Sed cōtra. ff.de no ua. si vsusfructus Sol. non cōtradicit. ibi † Sic etiā eni ante, q̄ est clerici cēsē vsufructuarius, delegaui. frructuarij vnde ex eius rerū bene ꝑsona, cui ꝺ le ficiorū suo gaui finit: qa rū ut in e. in eius ꝑsona si. extra de incepit: si autē pign. & c. postea delegat ult.in glo. sem, ex mea ꝑsona finiretur, vt ff.d pe ij. de pec. ri.& cōmo.rei vend.l. necessario.§.fi. cle. & eo-

*¶ Adde ſm Bar.in d.l.si vsusfructus. S Y L. ꝙ sicut usus fructus non pōtest, ita rū morte nec actio ad illū cōsequēdū, nisi accedat volūtas ꝓprietarij: quo casu ēt nō transferri ille vsusfructus. sed alius nouus cōstituitur in personā illius, cui facta est cessio: & ita intelligēda est.d.l. si vsusfructus.ſm Pau.de.cast.ibi.] si finitur ususfructus, ut in dictis cap.

S Y L. ¶ Finitur. Casus. Quærebat, qa dictū fuerat per extinctionē subiecti finiri vsumfructū, & alijs modis, ne proprietas esset inutilis, an essent & alij modi finiendi: & rūdetur vt in tex. Ideo enim morte extinguit, qa interijt illa persona, cui debetur, sicut interempta re, ex qua debetur, cessat & resolui tur illud ius. * Quā rōne & si vsufructuarius maxima aut media capitis diminutiōe afficiat, vsusfruct⁹ finitur, cū ciuiliter moriatur, q̄ mors ciuilis nāli similis est.l. verū.§. societas.ff. pro soc. finitur ēt non vtendo per decenniū inter præsentes, inter absentes verò per vicenniū, quia eodē modo tollitur ēt dñiū, cuius pars est vsusfructus.l. vsusfructus in multis. ff eo.] Idē si renunccietur, quia omnia, quę in dñio nostro sunt, in aliū transferri possunt, * nam vnusquisq; iuri suo pōt renunciare.l. pen.C de pac.]& sicut dñs potest in re sua constituere vsūfructū, ita ab vsufructuario cedi in eū pōt, in alium vero extraneū cedi non potest, quia est ius personale, ꝙ à persona euelli non potest, No. vsumfructum finiri morte,

*¶ Quid si plures fructuarij sint, & eorū aliquis moriatur. vide l.j.ff ꝺ vsu fru.accres. & not.gl. vlt.j. eo. Itē qd si vsusfructus pri per filiusfa. acquisitus sit, vtrum finiatur morte patris, an filijfa. vide.l.vlt.C.de vsufr.& habi]

d ¶ Capitis.i.de cap. dim §.j.ij & iij.

e ¶ Maxima & media. q̄ mortes ciuiles sunt, vt ff.pro so.l. verum.§. societas non aūt minima capitis diminutione, vt j.de acqui. per arro. in prin. † Immo

f ¶ Per modum & tps s.vt bonus pater tunc non familias † Vel melius per modum & finitur, sed tps l. ꝑ moderatū tps, s decē annorū agitur cou inter præsentes, xx.inter absentes, vt tra actio. C.de usufru.l.corruptionem.Sed reli- l Aquiliæ ctus ciuitati durat centū annis, vt ff. cautione i eo ti.l.an ususfructus. Actio uerò com terposita petens pro usufructu nō ipso iure tol ut l. æquiſ litur: cum tps non sit modus tollendæ limum. § obligationis sed per exceptionē dicto j.cum dua. rpe tollitur, licet in alijs modis q̄ tem bus seq. ff. pore finiendi ipso iure etiā actio tol- de usufru. latur,

latur, vt ff. de actio. & oblig l. obligationum fere. §. placet.

SYL. ¶ Et licèt aliàs actiones personales nō tollant nisi spatio 30 an. tñ ex quo tollit ipm ius vsusfructus intra dicta tpa, dēt tolli ēt actio, q̄ ex eo prouenit]

* ¶ Adde, ꝙ hunc locū ita vertit Theoph. τῶ τρόπω ῥητῶ, καὶ ὡρισμένω χρόνω. quasi hic dictū sit p̄ modū cōuētum, & statutū tempus. Et sanè ꝙ ad tēpus attinet, potest cōmodissimè intelligi de tp̄e à testatore & cōtrahē. ipsis praestituto. l. si vsusfructus mihi. de vsufru. leg. & l. quaesitū. ff. eo. & l. & puto. fam. ercis.]

† l. ij. §. cū qs. de hae. uel ac. uend. & l. iiij. §. non solum. de usufruc. accres.

& tēpus: quae omnia, nostra statuit constitutio.[a]

¶ Itē finitur vsusfructus, si dño proprietatis ab vsufructuario cedat: (nā cedēdo[b] extraneo nihil agit) vel ex c̄trio, si vsufructuarius proprietatē rei acquisierit:[c] q̄ res[d] cōsolidatio appellat. †

¶ Eo amplius constat, si ędes īcēdio ɔsumptę[e] fuerint, vel ēt terręmotu, vel vitio suo corruerint, extingui vsumfructum, & ne[f] areę quidē vsumfructū deberi.

¶ Cùm aūt finit' fuerit totus[g] vsusfructus, reuertitur scilicet ad proprietatem: & ex eo tēpore nudae ꝓprietatis, dn̄s incipit plenam in re habere potestatem.

a ¶ Constō C. de vsufr l corruptionē.

b ¶ Cedendo. j. tit. j. in fine primi casus, contra. Sol. hic dicit de iure vtendi, quod cedi non p̄t: immo tunc ad proprietatem redit, vt hic, & ff. de iu. do. si vsusfructus. ibi de ipsa fructuum perceptione, argu. de pe. & com. rel vend. l. necessario. § si.

** Adde hāc distinctionē siue resolutionē gl. videri cōiter receptā. Quantū tñ attinet ad verū sensum huius loci, aīaduertendū est, ꝙ Imper. non prohibet fructuarium cedere vel alienare vsumfr. extraneo, sicuti plerisq; visū est, immo pmittit: (nā aliàs repugnaret. l. arborib. §. vsufructuarius. l. non vtitur. cū seq. & l cui vsusfru ff. de vsu fru. & j. ti. j. in si. prin.) sed intellige, ꝙ ita cedēdo nihil agitur respū. s. cōsolidatiōis, d̄ qua hic tractatur, aut quo ad ꝑiudiciū ꝓprietarii, & ad effectu constituēdi in ipso extraneo nouū vsumfru. qui ex eius ꝑsona durare & cēseri dēat. nā nihilominus attendi dēt ius & vita (vt ita dixerim) ipsi' vsusfruct' ex ꝑsona primi vsufructuarij, nec ex mutatione personae fructuarij quicq̄ in hoc nocetur proprietario, qn ad eū reuersurus sit vsusfru. eodē mō & tēpore, quo reuerteretur, si māsisset primi fructuarij: Et hāc interpretationē, quę verissima est, elegāter, & doctè d̄clarat & tuetur Ari. Pinc. Lusit. in l. j C. de bo. mat.]

c ¶ Acquisierit. s. finitur usufructus. Ac cur. flo.

d ¶ Quę res. i. talis acqsitio.

e ¶ Consumptae fuerint s. in totum, vt ff. eo. l. si cui insulae.

f ¶ Ne areae. sic. ff. quib. mod. vsusfru. amit. l. repeti. § pen. Arg. contra. ff. de pig. actio. l domo.

* ¶ Dic, ꝙ loquitur in pignore, quod cùm detur, vt creditum magis sit in tuto, erit vtiq; cautum saltem pro parte etiā in area: vsusfructus vero domus ideo perit, quia non durat ille vsus, ad quem fuerat concessus, cùm domus amplius inhabitari non possit.] SYL.

g ¶ Totus Nota totus: si. n. pro parte, non redit ad proprietatem, vt ff. quibus mod. vsusfru. amit. l. excepta. Item si sunt duo consfructuarij, vno perdente alteri accrescit, vt ff de vsufru. accrescen. l. j. §. pen.

¶ De vsu & habitatione. ¶ Supra tractatū est de vna seruitute ꝑsonali, videlicet de vsufr. hic sequtur d̄ alijs. Arg. Continuatio.

Idē illis. ¶ Totus iste ti. in tres partes diuidi. Primo ponit de vsu. Scd̄o, de seruitute habitatiōis. Tertio facit quoddā prę ambu- Diuisio.

ambulum transiens ad alias materias. Secunda ibi, sed si cui. Tertia ibi, Hæc de seruitutibus.

SYL. ¶ Iisdē. Casus nō figurat in declaratione terminorū, nisi iuxta literā. No. ꝙ usus & usufructus parificant i mō ꝯsti tuēdi, & finiēdi. Itē ꝙ plus iuris ē in usufructu, q̄ in usu. Itē ꝙ usuarius pōt morari in fundo, dum tamē nō sit molestus domino, aut cultoribus. Itē ꝙ usuarius ius suū alteri cedere nō pōt.]

a ¶ Constituit. s. in testamento, & inter uiuos, ut supra titu. 1. §. 1.

Seruitutes sunt indiuiduæ pter usum fructum.

b ¶ Solet: nisi ꝙ usus ꝓ parte cōstitui nō pōt, ut ff. e. l. usus pars. sed aliud i usufru. ut ff. de usuf. l. ususfructus ab initio. Et rō est, qa diuiduus est, qđ nō ē in alijs seruitutibus, ut ff. ad l Fa. l. 1. §. si usufruc. Nec. ob. si duobus usus cōstituit, ꝙ cōcursu partes fiunt: qa occasione. i. necessitate magis, q̄ rōne contingit, ut ff. de riuis. l. Labeo.

SYL. * ¶ Rōnē iudicio meo reddit tex. in l. usus pars. ff. e. ti. quia frui pro parte possumus, uti ꝓ parte nō possumus. rō autē quare pro parte uti nō possimus, illa est, quia cū usus diffiniatur esse ius alienis rebus utēdi ꝓ necessitate utentis, nō ēt fruendi, salua earū substātia, ut ex hoc tex. colligit, & ait glo. in l. 1. in prin. ff. eo. diffinitio aūt ostendat substantiā & essentiā rei, sequit, ꝙ si usus diuideret, ꝙ non eēt pro necessitate utētis, necessario corrumperetur, cū à quocūq; remoueē diffinitio, intelligatur remota ēt substantia. l. stipulationes non diuidun-

¶ De usu & habitatione.

¶ Usus ijsdem regulis ꝑcedit, qb. usus fructus: min[a] tñ iuris habet. nō enim potest dño, neq; cultorib. impedimēto eē, nec ius suum in alium transferre. h. d. ex l. 1. ex l. plenū. §. 1. ex l. deniq;. & ex l. sed neq;. ff. eod.

Iisdē illis modis, qui b[a] usus fructus cōstituit, [a] ēt nudus usus cōstitui solet:[b] ijsdēque illis modis [c] finit, qbus & usufructus definit. Minus [d] aūt iuris est in usu, q̄ i usufructu: nā is q fundi nudū hēt usum, nihil ulterius habere intelligitur, q̄ ut oleribus, pomis, florib. fęno, [e] stramētis, [f] & lignis ad usū quotidianum [g] utatur. [h] in eoq; fun-

tur. ff. de uerb. oblig.]

c ¶ Modis. Quos supra tit. 1 §. finitur. habuimus.

d ¶ Minus iuris. sed in casib' ęquales sunt fructuarius & usuarius, ut i usu pecunię, ut ff. de usufru. ea. re. l. hoc senatusc. §. fin.

Usuarius & fructuarius quādo sunt

SYL. ¶ Rō est, quia legato usu harum rerum in dei legata ꝓprietas. l. quoniā. ff. de usufru. ea. rer. & ideò quod ex his prouenit, suū facit usuarius, quod nō est in alijs.]

† Concor. cū hoc §. c. fi. in gl. sup uerb. furat. extra de pig. ubi ponit tenor huius §.

Itē in fundo, de quo tantū fœnum tolli, quantum soli sibi sufficit, ut ff. eod l. fundi. Itē in syluare mota, ex qua uterque ligna uendere poterit, ut ff. eo. diuus.

SYL. ¶ Ratio est, qa aliàs inutilis aliquan do esset usus ex distantia & loci remotione, ut dicitur in d. §. Sabinus. ibi. præter hæc bona.]

e ¶ Fœno. ideſt herba.

f ¶ Stramētis. i. melega, gen' ē bladi.

SYL. * ¶ Stramēta uocātur calami ex tritico, ordeo & id gen' fructibus, postq̄ grana sunt excussa: qđ aūt hodie uulgus melegā appellat, ueteres, ut ex Plinio cōstat, miliū nigrum uocabāt]

* ¶ Stramentū ꝓpriè dicitur stipula, à stando, uel à statu, ꝙ solo substernatur pecori quiescendi gratia, auctor Var. li. 1. de re rusti.]

g ¶ Quotidianū. Quid si hodie usus q̄ mihi sufficit, cōstituat, & cras ab alio in alio fundo constituatur? Rñd. locus erit electioni, uel gratificationi in toto uel in parte, arg. ī. de leg. §. si generaliter. & ff. de relig. l. fin.

h ¶ Utat. Nunquid in uino, uel in frumento,

do hacten' ei morari licet, ut neq; dño fundi moleſtus ſit, neq; ijs p quos opa ruſtica fiūt, impedimēto: a nec ulli alij b ius, φ hēt, aut locare, aut† uendere, aut gratis ꝓcedere pt: cū c is, q uſumfructum hēt, poſſit hec oīa d facere.

❡ Hns uſum domus pt in ea habitare cū marito, vř uxore, & familia, & hoſpitem recipere: ſed tale ius non pōt alteri cedi. h. d. ex l. 2. §. domus. ff. eo. Ange.

❡ Itē is q ædium uſum hēt, hactenus ius hēre intelligit̄, ut e ipſe tm̄ inhabitet: nechoc ius ad aliū trāsferre pt: & uix receptū eſſe vř, ut hoſpitē ei recipere liceat: & cū uxore, liberisq; ſuis, itē libertis, necnō pſonis alijs liberis, q̄bus non minus, q̄ ſeruis utit̄, habitādi ius hēat: & ꝓueniēter, ſi ad mulierē uſus ædiū pertineat, cū marito f ei habitare liceat.

❡ Qui hēt uſū ſerui, ipſe tm̄ uti pōt: & idē in iumēto: ſed ſi pecoris uſū hēt, ſolū utet̄ ad impinguādū agrū h. d. ex l. plenum. §. ſi uſus. & §. ſed ſi pecoris. ff. e. Are.

❡ Itē is, ad quem ſerui uſus ptinet, ipſe tātum opera,

mento, & oleo? R̃n. quidā, nullo mō. Alij cōtra, quorū ſnia eſt uerior, ut ff. eo. l. p'enū. §. pręter. Item quis colet agrum? R̃n. proprietarius ſi uult, † alias uſuarius, ut ff. e. l. ſi domus uſus. & ff. de uſufr. l. hactenus. a ❡ Impedimento, aliâs s. i. ſi alia de cauſa ueniat dominū & eius familiā, poterit prohibere, ut ff. e. l. ſi habitatio. §. fin. b ❡ Alij. q. d. niſi proprietario. c ❡ Cum. i. deſt quamuis. d ❡ Hęc oīa ſ. ti. I. §. finitur, contra. Solu. ut ibi. Item ff. loc. l. locare. contra Sol. ibi in prædialibus ſeruitutib. loquitur, hic in perſonalibus. ❡ Item is. Caſus Quærebatur, an uſuarius ædiū poſſet ſecum habere uxorem, familiā, & hoſpites: & uidebatur φ non, quia cum tale ius in alium transferri nequeat, ut dictū ē ſ. ꝑx. §. non vř quoquo modo cōicabile: quia quod una uia ꝓhibetur, p aliā nō cōceditur* Præterea, cùm uſus ut dictū eſt ſ. ſit ius alienis reb. utendi ꝓ utentis neceſſitate, non vř, φ dēat deſeruire aliorū neceſſitatib. cū hoc ius ita cohæreat perſonæ, ut in aliū trāſmitti nō poſſit. l. uſus aquæ. ff. e.] Contrariū tn̄ deciditur nō de rigore, ſed militant rōnes p̄dictæ, ſed ex cōſuetudine. ibi, uix receptū ē. & ex bono & æquo, ꝑꝑ id φ nimis durū vř ab uxore & familia ſeparari. Not. φ vſuarius ipſe tm̄ uti pōt. Itē φ uſuarius ædiū pt ipſe cū familia habitare. e ❡ Vt ipſe tātum. ff. eo. l. 2. §. 1. contra. Solu. ibi. ponitur ſolus pro ſolummodo, ut ff. de vulga. ſubſt. l. qui liberis. in prin. * ❡ Adde, φ etiam inquilinum recipere poteſt, dummodo & ipſe quoque uſuarius inhabitet. l. 4. ff. eo.] f ❡ Cum marito, præſenti & futuro, ut ff. eod. l. cæterum. §. mulieri. †& generaliter omnes recipiet, quos & maſculis, dūmodo honeſtè, ut ff. eod. l. non ſolum. & l. nō aliter. ❡ Et eſt ratio, quia teſtator vř hoc prohibuiſſe, ut dicit glo. in d. l. non aliter.]

ADDITIO. Et inducitur iſte tex. ut ſtatuta, & ſententiæ, quamuis ſint ſtricti iuris, tñ recipiant interpretationem extenſiuam, quando aliàs non poſſunt ſortiri effectum, quodnot ſm. Ang.

❡ Item i. Caſus figuratio pendet à pdictis: eſt. n. illatio regulę, φ ipſe tm̄ uti poſſit, ut hēat locum in iumento, & ſeruo. quod uerò dř de pecoribus, & ouibus, habet rōnem poſitā in tex. ibi, qa ea in fructu ſunt. fructus aūt

† Vt puta quia fundus plus fructuum affert quā ſit de neceſſitate uſuarij.

† Concor. c. quę in eccleſia — rū in glo. ſup uerb. alienandi, circa prin. extra de conſtitut.

SYL.

† Et qualiter intelligant̄ uerba, ſi nupſerit uel uidualiter uixerit. SYL. itē. ſi nupta erit, uel uidua, in ſeſtō poſita, uide Ange. hic.

non

nō pertinēt ad uiuariū, ut dr in prin. s.e.cō aūt dubitandi ea poterat esse, qa uidebat deseruire debere oībus familiaribus, ut in ædibus dictū est.] a ¶ Vti pōt. non autē locare pōt: si tñ aliquid côducat faciendū, in eo poterit uti opa usuarij serui. Item ipse eidem ser uo sua opera poterit locari: acquirit autem ex re, nō ex opera usuarij, ut ff. eod. plenum. §. fin. & l. seq.

b ¶ Et in iumento. facit ff. eo. plenū. §. sed si bonum. & §. equitij.

c ¶ Neque lacte, nisi modico, ut ff. e. plenum. §. sed si pecoris: alijs nullo modo, fm P. lo. contra. dicit enim omnibus his ad suum usum & suorū posse uti, ut in fundo s. diximus.

SYL. ¶ Et hæc cōmuniter approbatur in d. §. sed si pecoris: secundū Ang. hic.]

d ¶ In fructu. sic supra de re. diui. §. in pecudum.

SYL. ¶ Sed si cui ¶ Casus. * Dubitabat vtrū seruitus habitationis idē esset, q usus, uel usufructus. Videmus. n. eā côuenire usufructui ī hoc, q & ipsa locari pt, sicuti usufructus, put hic dr: itē usui, qñquidē is, q habet habitationē, easdē personas recipere pōt, quas uiuari*. l. si habitatio ff. e. & rñdet q cū neq; usui, neq; usufructui, p oīa similis sit, immo quadā singularia habeat, neutri eorū competentia, ut quæ nec diminutione capitis amittat. nec p nō usum. d. l. si habitatio §. de hrde. ē propria species serui tutis ab ei, distincta.] No. q habitatio differt ab usu, & usufructu. Itē q qui habet habitationē, non tantùm ipse cū familia ibi habitare pōt, sed ēt alteri locare potest. Item quòd l. sub congruo titulo ponenda est.]

atq; ministerio eius vti [a] p: ad aliū verò nullo mō jus suū trāsferre ei cō cessū est. Idē scilicet iuris est & in iumento. [b]

¶ Sed & si pecorū, vel ouiū vsus legatus sit: neque lacte, [c] neque agnis, neque lana vtet vsuarius: qa ea in fructu [d] sūt. Planè ad stercorādū agrū suū pecoribus uti potest.

¶ Habitatio eius distinctū ab usofructu, & usu: & iō eā habens locare potest h. d. ex l. cū antiquitas. C. eo. Angel.

¶ Sed si cui habitatio [e] legata, siue aliquo [f] mō cōstituta sit: neq; vsus [g] vr, neq; [h] usufructus, sed quasi pprium aliqđ ius: quanq̄ habitationem habentibus, pp rerum utilitatem, fm Marcelli sententiā, nr̄a decisione [i] pmulgata, pmisimus, nō solū in ea degere, sed ēt alijs locare.

e ¶ Habitatio. Siue dicat habitatio, siue usufructus habitationis, idē est, ut C. eod. l. cùm antiquitas.

f ¶ Aliquo modo. s. inter uiuos pactionibus & stipulationibus: sic s. de ser. §. fin. & de usufru. §. 1.

g ¶ Neq; vsus. quia locat, ut C. eo. cùm antiquitas. sed usuarius, non, ut s. eod. circa prin. Accur.

** ¶ Rōnē differentiæ ponit Bal. in d. l. cū antiquitas. qa s. usus constitutus vr ob necessitatē personæ cohærentis, & ideò ab ea seorsum esse nō potest: habitatio autē est species alimenti, q̄ non minus locando, quàm † Et iō nō habitando percipitur.] transit ad

h ¶ Neque usufructus. quia hæc nō hrdes nisi finitur nisi † morte, ut ff e. l. si habita relicta estio. circa prin. licet usufructus mul ser in gau tis modis, ut s. de usufru. §. finitur. dimenuū. ** Rō aūt, quare habitatio non perit Et qd capitis diminutione, est, quia est spe- ris qñ ma cies alimentorū. l. legatis. ff. de ali. & ritus relicib. leg. in qb. potius inspicit factū, quit uxoq̄ psonæ cōditio. l. legatū. ff. de ca. di. rem dñam eadem rōne, nempe, qa ē pars alimē maffat. torū, non finit nō utendo. item quia & ulusfruusufructus denominatur ab actu & ctuatiā, ui usu, & ideò per non usum tollitur, ha de hic do. bitatio uero ab habitu, & potētia habitandi. Veron. c. 6. de ser. vr. præd.]

i ¶ Decisione. ut C. e. l. cū antiquitas.

a Hæc de seruitutib. Excusat se, quare de hereditatibus, & obligationibus non dicit, cùm uidetur hic dicere debere. ut s. de re. corp. §. 1.
b Proponemus. I. j. de hæred. insti. usq; ad titu. j. de obliga. & exinde usque ad tit. de act.
c Expoluimus. Hæc cõtinuatio refertur s. de re. diui. §. singulorum.
d Et. pro idest.

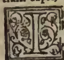
Hęc a de seruitutib9, & usufructu, & usu, & habitatione dixisse sufficiat: de hereditatibus aũt, & obligationibus, suis locis ꝓponemus. b

Exposuim9 c sũmatim qbus modis iure gẽtiũ res acquirunt: mõ uideamus, qbus modis lcimo, & ciuili iure acquirunt.

Continuatio. De usucap. &c. Hæc rubrica cõtinuatur ꝑ Imperatorem ad præcedẽtia, ut uisum est s. titu. prox. in fine. Quia s. dictũ est qualiter res iure gẽtiũ nobis acqrunt, nunc sequit uidere, qualiter iure ciuili nobis acquirunt. Arc. Et dic

Vsucapio est rerum mobiliũ, pscriptio immobilium. de usuca s. mobiliũ sed pscriptio immobiliũ, ut patet. j. eo. in prin. & C. I qb. ca. cess. lõ. tẽpo. præ. l. 2. sed in fi. eo. usucapio largè sumitur per totum ti. & maximè in l. quare. Accur.

a Adde, ꝙ usucapio nihil aliud ẽ, q̃ capio. i. acqsitio, q̃ fit ꝑ usũ. i. possessionẽ. l. neq; l. deniq;. ex qb. cau. maio l. q̃stio. de uer. sig. & l. 3. ff. e. Itẽ sciẽ dũ est, ueteres appellasse usucapionẽ et immobiliũ rerũ. d. l. 3. l. si fur. in fi. l. eũ. de u sucap. præscriptionẽ uerò ac cepisse pro exceptione ipsa, quæ ex usucapione descendit. vñ glo. 16. q. 1. in summa, diffinit pręscriptionẽ eẽ exceptionẽ, q̃ ex tpis lapsu substantiam capit, & actioni obijcitur. A lc.]

Diuisio. Vre ciuili. Tot9 iste. ti. diuidit i nouem partes. Nam ponit primo, ꝙ ad vsucapionẽ reqrit bona fides, & iustus u. & spatiũ tpis. Scdo, ꝙ licet prædicta interueniãt, non tñ ꝓcedit usucapio ꝑꝑ naturã uel uitiũ rei. Tertio, rediens ad primã regulã, ponit q̃liter in re aliena mobili possit tradẽs hr̃e bonã fidẽ. 4. ꝙ in rebus immobilibus nõ uitio possessis mala fides auctoris nõ nocet successori. 5. ponit casum, i quo res furtiua potest usucapi. 6. an res fisci possit usucapi. 7. qualis debeat esse res uel titu. 8. an possessio auctoris ꝓsit successori. 9. quãto tpe res aliena alienata à fisco, vel donata ab Imperatore usucapiatur. Secunda ibi, Sed aliquãdo. Tertia ibi, Sed tñ. Quarta ibi, Qđ aũt. Quinta ibi, Aliqñ. Sexta ibi, Res fisci. Septima ibi, Nouissimè. Octaua ibi, Diutina. Nona ibi, Edicto. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit ius antiquum. Secundo illud corrigit. Secunda ibi, Et cum.

De usucapionibus, & longi temporis pręscriptionibus.

Hodie res mobilis triẽnio cum ti. & bona fide vsucapiũtur res uerò immobilis. 10. annis inter pſentes, & inter absẽtes. 20. annos ubiq; locorũ h. d. ex l. 1. C. de vsucap. transfor.

Iure ciuili. Caius nõ solet in l. correctoria figurari. Attñ iuuenũ grãita dici posset: ꝙ rõ dubitandi illa esset, ꝙ sicut tp̃s nõ solet esse modus tollẽ dæ obligationis, multo minus debet esse modus auferendi dñium: quia plus est dñiũ q̃ obli. l. qui actionẽ. ff. de re. iu. Contrarium tñ dr̃ inductũ in usucapione & præscriptione, quia aliàs dñia rerũ essent in incerto, ut dr̃ hic in tex. Rõ ubi tpis assignari nõ põt: quia hoc ẽ inter ea, quæ sunt po sitiui iuris, glo. in l. 1. §. pueritiam. ff. de postu. est igit introducta usucapio fauore publica principaliter, ne rerũ dñia sint i incerto, & ut sit litiũ aliqñ finis. l. fin. ff. ꝓ suo. & rõnes, ꝑꝑ quas fuit introducta, uide latẽ ꝑ Pet. d An cli. i reg. possessor. in 2. co. de reg. iu. libr. 6. Not. ꝙ usucapio est introducta de iure ciuili. Itẽ ꝙ in ea requirr requi- SYL.

requiritur titulus,& bona fides.Itē no. rōnē introductionis usucapionis. Itē ꝙ dñs de facili iure suo priuari ñ dēt. Itē ꝙ l.dēt eē gñalis.Itē ꝙ mobilia 3. ann immobilia 20. inter absentes. x. inter præsētes usucapiunt.]

a ¶ Iure ciuili.i.lege 12. tabularum, uel Romanorum ꝑ excellentiā, ut s. de iure nat.§. sed ius. * ¶ M.Cicero. in orat. pro Cecinna, Lex (inquid) usū & auctoritatē fundi iubet eē bieniū.Idē ī Topicis:auctoritas usus fundi bieniū est, sit ergo & ædium.]

Ivre[a] ciuili cōstitutū fuerat, ut qui bona[b] fide ab eo, qui dominus nō erat, cùm crederet eū[c] dñm esse,rem emerit, uel ex donatione, aliave[d] quauis iusta causa acceperit,is eam rem, si mobilis erat, anno ubique uno: si immobilis, biennio tātum in Italico[e] solo usucaperet: ne[f] rerum † dominia i incer

* ¶ Quo tēpore exigat bona fides in ꝑscriptione, uide latissimè apud Baldū in suo Tracta. de ꝑscrip. in scda par.tertiæ par. prin. quæstione.7.& seq. ** Adde, ꝙ nō obstante mala fide ēt de iure can.ꝑscribitur

† Hec rō recitat in c.uigilanti eū glo. sup uerb. segnitiē. extra de præscrip.

b ¶ Qui bona fide.qd præsumitur, si à dño eredat se emere,ut ff.de cōtrahē.emp.l.qui à quolibet.uel ꝙ putat uendentē habere ius uendendi. ut ff. de uet.sign.l.bonæ fidei emptor.

SYL. ¶ Adde tex. in l. si existimans. & ibi Bar.ff. ꝓ sol.& Azo.i summa,in ti.C. de usuc. ꝓ em.co.3.] Quæ bona fides præsumitur sp,ut ff.de prob.l.uerius.

SYL. ¶ Et ita cōiter teneē qñ cōcurrit titulus.l.pe.C.de eui.e.declarat Bart.in l.Celsus.ff. eo.ubi Bal col.30.] Exigitur autē in uenditione duobus tem poribus bona fides.s.tpe contractus, & tpe traditionis: in alijs autem contractibus tps traditionis sufficit:nec nocet posterior scientia: (i) secus in petitione hrditatis, ut ff. pro solu. l. pe.& pro emp. l. 2. C.de usuca. transfor.l.unica. §. hoc tantūmō. & ff. de pet.hær.l. sed & si.§. qd si ab initio.

Bona fides in cōtractibus quot tpe exigitur.

ADDITIO. (i) Dic hoc uerū de iure ciuili,ut l.j.C.de usuc. trāsfor. secus de iure cano.qa omni tpe, donec ꝑscriptio sit cōpleta, requirit bona fides,extra de pscr.c. uigilāti.c.si diligēti c.ueniēs.& c. fi. & c.sanctorū & in reg.possessor.de re. iu.li.6. Quid aūt si i principio & ī fine habuit bonā fidē,sed medio tpe malā.Itē qd si post bonā fidē, incipit dubitare utrū res fuerit tradentis uel nō. Itē qd si post cōpletam præscriptionē superueniat mala fides: uide hic per Ang. & per Panor.in d.c.fin.& per Io. And. in d. reg.possessor. in mercurialibus. actioni qñ is q dēt, nō teneē offerre, nec aliud facere,nisi ab eo petat. Ab. in c eeclesia. col.15. de cōstit.& in c. qd elericis. pen de fo. comp. & plures alios refert Tiraq. in l.si unquā.l uer. reuertat.nu.390.& gñaliter præscribit actioni nōdū ortæ, cū est in facultate partis illā oriri facere,ut legatio añ agnitionem legati,ut tradit Soc. in cons. 63 co 4. & Bal.in tract. præscrip.in 3.q.5.par.5.par. prin.]

c ¶ Dominus nō erat.Si.n.erat dñs,accipiēs fit dñs per traditionē:unde nō usucapit,ut ff.pro.e.l sequitur. §.lana. & de capti.l.in bello. §.siquis seruū.& s. de rer. diui. §. ꝑ traditionē.

d ¶ Aliave. Cū sint multæ causæ iustæ,siue tituli,ut ff.de publicia. l. j. §. sed cur.usque ad l. eum qui.

e ¶ In Italico solo. idest in Italia: nō ergo etiam in prouinciali, ut C. de usuca.transfor.l.unica.

f ¶ Ne rerū dñia. hæc est ratio, quare usucapio sit inducta,† est & alia,scilicet ut aliquis sit litium finis, ut ff. ꝓ suo l.fin. Accur.

† Puta qa sine ipsa semp hñs rē aliquo titulo esset incertus,an esset effect' dñs:uel qa aliàs esset difficilè probare dñiū. Ias.

* ¶ Et sic ꝑꝑ bonū publicum, ut ait l.1.ff. eo. nā si rerum dñia in incerto essēt,innumerabiles existerēt cōtrouersiæ de ipo dñio.& ita scop' oīum legū destrueret,qui eo maximè pertinet,ut pax & cōcordia uigeat inter mortales,ut docet in proæ. Decret.]

to essent. Et cùm hoc[a] placitū erat, putātibꝰ[b] antiqoribꝰ, dñis sufficere ad[c] inquirendas res suas pfata[d] tēpora: nobis melior snia resedit,[e] ne dñi maturius[f] suis rebꝰ defraudētur,[g] neq; certo[h] loco bñficiū hoc ɔcludatr. Et iō cōstitutionē[i] super hoc promulgauimus, qua[k] cautū ē, ut res qdē mobiles[l] p[m] triēnium: immobiles uerò p lōgi tēporis possessionē (idest,[n] inter psentes[o] decēnio, inter absentes, 20. annis) usucapiātr,[p] & his modis nō solum[q] in Italia, sed ēt in oī terra quæ nostro imperio gubernatur, dominia[r] re-

a ¶ Et cùm hoc placitum erat. idest cùm istud placebat.
b ¶ Putantibus. s. iurecconsultis.
c ¶ Ad inquirendas. uel amittendas
d ¶ Præfata tēpora. s. anni uel biēnij.
e ¶ Resedit. s. in animo.
f ¶ Maturius. idest maturè.
g ¶ Defraudētur. Quod iura nolunt, ut C. de usufru. l. corruptionē. & de prescri. 30. ann. l. fina.
h ¶ Certo loco. s. solo Italico, ut olim, ut §. eod.
i ¶ Cōstitutionē. C. de usucapio. transf. l. j.
k ¶ Qua. s. constitutione.
l ¶ Res qdem mobiles. & se mouētes. ut ff. de uer. si. l. mouētiū.
m ¶ Per triennium. Quæ tempora tā præscriptionis, q̄ usucapionis, continua sunt, ut ff. e. l. nunquam. 2. §. 1.
* ¶ Adde usucapi res mobiles triennio, qñ hæc tria cōcurrūt, titulꝰ, bona fides, & possessio ɔtinua: ꝙ si aliqđ ex his deficeret, puta titulꝰ, ñ præscriberent minori tpe, q̄ res immobiles. l. seruū. cū ibi not. C. fami. ercis. & ibi hoc not. Ang. dicens requiri 30. ann. qđ ēt obseruauit Cępol. cautel. 132]

SYL. ¶ Cōmunis est hæc opin. gl. in rub. ff. de diuer. & tēp. pscri. & ibi Bar. Pau. ī d §. j.] Et in usucapione sufficit tetigisse ultimū diē, in præscriptione uerò quæritur de momento ad momētū, ut ff. e. l. in usucapionibus. & ff. de actio. & obli. l. in omnibus. Et est rō, qa usucapio fauorabilis est, pręscriptio uerò odiosa, ut C. đ edi. di. Adri. tol. l. fi. & ff. de lib. & posth. l. cū qdā.

SYL. ¶ Intellige de pscriptione. 30. annorū: aliæ enim procedūt uti fauorabiles sicut usucapio: & ita ubiq; tenēt doct. l. 3. §. minorem. ff. de mino.]

n ¶ Idest. qñq; longū tēpus aliter ponitur, ut ff. de dam. infe. l. si finita. §. nō aūt. Itē aliud in psonalibus actionibus, ut C. qui. non obst. lon. temp. præscri. l. neque. & de consti. pec. l. 2.

SYL. ¶ De iure. n. ciuili est regula, ꝙ (siue cū bona, siue cū mala fide) pscribatur spatio 30. an. l. 2. de cōst. pec.* đ quoui de Balb. ī trac. pręscrip. in 4. part. 3. part. prin. in 1. q.]

o ¶ Præsentes. s. in eadē prouincia degentes: sed absentes in alia, ut C. de præscri. long. tem. l. fi.

SYL. ¶ Et ita cōiter tenet: & eadē prouincia quę dicatur ponit gl. in d. l. fi. in uerb. 1.]

* ¶ Adde, ꝙ siquis fuerit partim præsens, partim absens: ad præscriptionē complendam, tot alij anni addi debent ad decennium, quot ex ipso decennio absens fuit. §. rursus. in fin. in Authen. ut spons. largi. coll. 9.]

e ¶ Usucapiantur. Propriè pro mobilibus accipitur: impropriè pro immobilibus quantum ad hunc titulum: sic ff. de offi procon. l. 2

** Adde, ꝙ actiones cōpetētes ad res siue mobiles, siue immobiles eodem tpe quo res ipsę usucapiunt, ut tradit Tiraq. de retract. lignag §. 1 glo. 7. nu. 2. Et ideò ēt de iure can. qđ requiritur 40. ann. ad pręscribendū rem immobilē ecclesiæ, idem tps requiritur ad præscriptionem actionis, quæ pro ea competit. c. ad aures. de præscri.]

q ¶ Non solum in Italia: ex differentia enim locorum &c. ut C. de temp. in inte. re. l. superuacuam.

r ¶ Dñia rerū. Ex hac litera uoluit dicere M. ꝙ pręscriptione 10. uel 20 an. dñium quæratur, pro eo est. ff. e. l. cū qui.

Præscriptione an dñiū quęratur.

rum iusta [a] causa possessionis præcedente, acquirant.

¶ Hō liber, res sacra, vel religiosa, & seru' fugitiuus, non pōt vsucapi ēt bona fide. h. d.

¶ Sed aliqñ ēt si maximè quis bona fide rem posse derit, non tñ illi vsucapio ullo tempore [b] pcedit: ueluti si quis liberū hoiém, vel rem sacram, [c] vel religiosam, vel seruū [d] fugitiuū possideat,

¶ Furtiua res, vel vi expulsiua possessa, nō pt vsucapi vel pscribi ēt p bonæfidei possessoré. Et védens rē alterius sciéter, cō mittit furtū. Aret.

¶ Furtiuę quoq;

† Quę sequuntur ultramontani, vt refert Christo. hic. & his modis. procedit sm alios quos præscribit dño patiē te & sciē te: aliàs p cedit opi. Bul. ut refert Ang. opi. tñ gl. est cōis.

qui in fi. ij. rñ. B. cōtradicit, † ar ff. de iureiu. si duo. §. j. & C. de pscr. 30. an. si quis emptionis. in prin. & est ar. p B. ff. de pig. l. j. §. cum prædium. & C. de pig. l. usucapio. & quod hic dr, Et his modis. referas sm B. ad vsucapionē tā tum, p q̄, sm omnes dñium q̄ritur, vt C. de pac. l. traditionib. Vel q dicit dñiū ponitur propriè quantum ad vsucapionem, impropriè uerò quantū ad pscriptionem, hoc est pro effectu dñij, scilicet ut possidentes habeamus exceptionem, nō possidentes habeamus actionem vtilem, vt ff. de acq. re. do. rem in bonis. & C. de præscri. 30. ann. si quis emptionis. in prin. Et est ratio quare vsucapione magis dominium quæratur. quia mobilium rerum vtilis est possessio, vt ff. de acq pos. si rem.

SYL. ¶ Die, q q̄rit regulariter vtile dñiū in pscriptone. in vsucapione directū: & ita cōiter tenetur, latè Fel. in rub. extra eo. col. j. in 6 linii. plenius Balb. in trac præscr. in 2 par. prin. q. 2 & Ias. & Deci. in l. traditionibus. super gl. in ver vsucapionibus. C. de pact.]

a ¶ Iusta. Vel quasi, ut dicemus, j. eo. § error. SYL.

¶ Sed aliqñ. Casus Quęrebatur, an hic enumerata præscribi, aut usucapi possent: & videbatur q sic: cū s. posita sit regula vniuersalis, vel saltē indefinita, quę in ll. ęquipollet vniuersali, res mobiles triēnio, immobiles lōgo tempore vsucapi: nec nō militet rō, quia introducta est vsucapio, ne dominiū sit in incerto, & vt litium sit quandoque finis, vt dictum est: præsertim cùm liberi hominis venditio cōstet ab ignorante. l. liberi. ff. de cō

trah. emp. cōtrariū deciditur: quia cū tales res non sint in cōmercio nro, vt s. de re. diu. in prin. & j. de inuti. stip. in prin. cū non possint p aliquē pctū transire in dñium alterius, nō vsucapiunt: quia pscriptiōes sūt inuētæ, vt ius creatū in aliū transferāt, nō vt in nouū inducant, & ut aliorū iura & dñia, q̄ in reb. habentur, præscriptionibus mediātibus acquirantur, & in pscribentē trāsferātur: vnde cùm nullū ius sit in libero homine, immo nec ipse i seipso ius habeat. l liber homo. in princ. ff. ad l. Aquil. & idem sit in rebus sacris § sacræ s. de re. diu. qūo ergo &c. Itē quia talia possideri non pñt. l. qui uniuersas ff. de acq. pos. ergo nec præscribi l. sine possessione. ff. de vsuca. in seruo autem fugitiuo ratio est, quia sui ipsius committit furtum, ideò tanquā res furtiua non vsucapitur, vt dicetur in §. proxi. No summarium.]

b ¶ Vllo tpe. etiā 40. annorum, vt C. de præscri. lon. temp quæ pro lib l. fi. SYL.

¶ Immo nec tanto tpe, cuius initij memoria in contrarium non existat, ex quo. l. afficit rem, sm Bald. in l. omnes. C. de pręscrip. 30. ann Fely. in c. accedentes. col. 4 de præscrip.]

c ¶ Rem sacrā uel religiosam. nisi desinat esse sacræ, vel religiosæ: quod fieri potest, ut ff. de reli. cum loca.

d ¶ Seruū fugitiuum qa facit furtum sui ipsius, vt C. de ser. fugi. l. j. Sed nunquid 30. an. fugitiuus vsucapitur? Rñ. nō, cū possessio retineat. ff. de acqui. pos. l. j. §. p seruum. & l. rem quæ. in fi. ergo non currit vsucapio possidēti, vt C. de præscr. 30. uel 40. an. l. malæ. nisi ex tunc, qñ ab alio cœperit possideri,

Seruus fugitiu' an 30. annis vsucapiatur.

† Pro libero bona fide: SYL. itẽ si paratus sit subire iudicium liberale secundum Doc. hic.

† aliàs Atinia & recti⁹, ut colligit ex A. Gel. lib. 17. c. 7. SYL.

res, & q vi possessæ sunt, nec si pdicto longo tpe[b] bona fide possessæ fuerint, vsucapi pnt.[c] Nã furtiuarũ[d] rerũ lex 12. ta. & lex† Attilia : bent usucapionẽ: vi[e] possessarũ, lex Iulia, & Plautia. ¶ Quod aũt dictũ est, & furtiuarũ, & ui possessarum rerum vsucapionẽ p leges prohibitã esse, nõ eo[f] pertinet, vt ne ipse fur, quive p vim possidet, vsucapere possit, (nãs[g] his alia[h] rõne vsucapio nõ cõpetit, quia s. mala fide possident)

vel steterit diu: † quia extunc desinit possideri, ut ff. de acq pos. l. 3. §. si seruus. & l. per eum. §. per seruum. ¶ Tria ſm Christo. hic debent concurrere: prmũ, ꝙ diu moratus sit in libertate: ſm, ꝙ exhibuerit se aduersum dñm ꝓ libertate obtinẽda: tertiũ, ꝙ fuerit ab alio possessus. l. si is q ꝓ emptore. §. si seruus. ff. e. ** Fugitiuus diffinitur in l. fugitiu⁹. ff. de ver. & re. sig.] ¶ Furtiuæ. Casus. Quære bat, an furtiuæ res, & vi possessæ possent vsucapi: & quis ex regula gñali, ꝙ malæfidei possessor vllo tpe nõ pscribat, ipse fur uidereť impediri vsucapere, tñ si bona fide quis ab eo emat, credens eũ dñm, videbať saltẽ in eũ trãsire usucapiẽdi condõ. ex reg. posita in prin. huius tit. cuius contrariũ dř hic: rõ aũt assignatur, qa l. inhibet & prohibet prescriptionẽ. l. ubi lex. ff. eo. ratio aũt quare. l. prohibuerit, est, quia iam res est affecta uitio reali: & (vt dicebat Bal. in l. in ciuile. C. de fur.) titulus habitus à fure hř pro nõ titulo, nec patrocinatur emptori, & sic nõ pstat vsucapiẽdi cãm. No. furtiuas & ui possessas res vsucapi non posse. Itẽ ꝙ sufficit rõ, quia l. dicit. Itẽ ꝙ ex duab rõnibus si vna remanet, illa sufficit. Item ꝙ malæfidei possessor nõ pscribit. Item ꝙ in reb. mobilib. nõ facilè ꝓcedit usucapio. Item ꝙ vendens scienter rem alienã dicitur eius committere furtum.]

a ¶ Vi. s. expulsiua, non compulsiua, ut C. quod met. cau. l. si ui vel metu. SYL. ¶ Dic, ꝙ rõ dñæ est, qa si est possessa p uim expulsiuã, est impręscriptibilis, donec purget illud vitiũ, & res peruenerit ad priorẽ dñm, si mobilis est, vel antiquũ possessorẽ, si immobilis, ſm Bar. in l. certæ. § Iul. ff. de pcã. secus per vim compulsiuã, qa non afficitur uitio reali, nec ĩpedit vsucapio, dummõ alia extrema concurrãt. l. 3. ubi gl. Bar. & Doc. C. quod mer. cau. * quæ aũt sit vis expulsiua, & q cõpulsiua, exponit glo. in l. j. C. quod met. cau.] * ¶ Nã ui possessa res hoc loco accipienda est, q ui ablata sit, d quo extrarit. j. ui bo rap. uel de cuius possessione qs vi eiectus deturbatusq; sit, vt in §. Recuper. j. de interd. Aliud. n esset, si quis ui rẽ distrahre cogatur, vt declarat Acc. & post eum Aldobran. meus.]

b ¶ Prędicto longo tempore. s. triennij, vel 20. an. sed triginta, uel quadraginta annis possunt, ut C. de præscri. 30 uel 40. an. l. omnes. & l. sicuti. & de ann. exce. l. j. §. ad hæc.

ADDITIO Quod procedit in eo, quĩ ab ipso emit bo na fide: aliàs secus de iure canonico, ut dixi. s. (lign.

c ¶ Fiť. nisi purgato vitio. ut j. e. §. a-

d ¶ Nam furtiuarũ. Similis rõ, qa lex vult, est s. quib ex cau. manu. non licer. ĩ prin. vñ illud: Sic uolo, sic iubeo: sit ꝓ rõne voluntas Est & alia rõ: qa res vitiosæ sunt, ut j. e. §. nouissime. Voluntate est pro ratione.

** L. 12. ta. uerba, ut scribit Riuallı⁹, erãt hæc. Furtiuæ res nõ usucapiunť. Legis ăt Atiniæ uerba referr hęc Gel lius li. 17 c. 7. Quod surreptũ erit, eius rei æterna auctoritas esto, i æternum tempus, antequam usucapiatur.]

e ¶ Vi possessarum. s. si expulit & possedit: nec sufficit expulisse, ut ff. eod. sequitur. §. si tu ui.

f ¶ Non eo pertinet. s. tantum.

g ¶ Nam his. s. possessoribus uiolentis, & furibus.

h ¶ Alia rõne. No. ꝙ pualet generalis ratio

ratio ſpāli: ſic ſ. de nup. §. affinitatis. & §. ſocrū. Ar. cōtra. ff. de edē. l. q̄dā.

Coacta voluntas eſt uoluntas.

a ¶ Sed ne vllus. C. quod met. cau. l. ſi vi vel metu. contra Sol. hic de vi expulſiua, ibi de cōpulſiua, q̄ voluntatē licet coactam habet in ſe, vt ff. quod met⁹ cauſa. l. ſi mulier. §. pen. ** Non tamē dicit̄ propriè voluntas. l. vel le. ff. de regu. iuris. vbi hoc latè explicat Deci.]

b ¶ Vnde. Quia in rebus mobilib. alienis fit furtum contrectādo, vt j. de oblig. quę ex delic. naſ. §. j. & ex eo fit furtiua, & ſic nō vſucapibilis: ut ſ. proximè: vnde ſequitur, ꝙ in rebus mobilibus. &c.

ſed ne[a] vllus ali⁹, q̄uis ab eis bona fide emerit, vel ex alia cā acceperit, vſucapiēdi ius habeat. Vñ [b] in reb⁹ mobilibus non facilè ꝓcedit, ut bonę fidei poſſeſſoribus vſucapio ꝯpetat.[c] Nam q ſciēs alienam rē vendiderit, vel ex alia cā tradiderit, furtū eius cōmittit. ¶ Hæres ... nando bona fide rem alienā inuentā in hǣditate, nō committit furtū: & in ea procedit vſucapio. Idē i fructuario ancillę alienā te partum ipſius, qué ad ſe ſpectare putabat. Arc. i. ¶ Sed tñ id aliqñ aliter ſe habet. Nā ſi hæres [d] rem defuncto cōmodatam, aut locatā, vel apud eū depoſitam, exiſtimans hæreditariā eſſe, bona fide accipienti[e] vendiderit, aut

Auctoris vitium an ſucceſſorē comitetur.

c ¶ Cōpetat. Sed vr̄, ꝙ culpa auctoris non comitet̄. i. non ſequat̄ accipientem, ut ff. de diuer. & tēp. prę. l. an vitiū. & ff. de excep do. l. apud Celſum. §. ſi cum lt̄ma. Rñ. ſi vitium eſt rei, comitatur vt hic: ſi ꝑſonæ, comitatur in vniuerſum ſuccedentem, ut C de acq. poſ. l. uitia, & C cōia de uſuc. l. fi.

SYL. ¶ Hæres enim eſt ſucceſſor vitiorū, etiam ſi velit incipere pręſcriptionē ex perſona ſua, ſecundum cōm. opi. contra Dy. & ſeq Iaſ in l. Pomponius. §. cum quis. ff de acqui. poſ.]

¶ Sed ſi in rē ſingularē ſuccedat, non comitat̄, ut ff. de exce. do l apud. §. de auctoris. & C. de pe. & cō. rei vē. l. do. lñ, niſi qñ vtet̄ acceſſione tpis eius auctoris, vt ff. de acq. poſ. l. Pōponi⁹. §. fi. (j) Sed hodie vitiū ꝑſonæ nocet ſingulari ſucceſſori, ꝑ auth. malæ fidei.

SYL. ¶ Declara & limita ut ꝑ Doc. in d. l. Pomponi⁹. §. cū qs. ff. de acq. poſ. * & Balb. in trac. præſcrip. in 2. par. 3. part. prin. in 12. q. vbi limitat. 12. modis.

ADDITIO. (j) Et quæ ſint realia, & q̄ ꝑſonalia vitia, & an cōtra ſucceſſorē agentē in iudicio poſſit opponi de vitio auctoris, vide Ang. hic.

SYL. ¶ Sed tamen. Caſus facile ponit̄: dubiū n. faciebat poſita ſuperius regula in reb. alienis vendītis: ratio autē decidēdi eſt, q̄a cū furtum non committatur ſine animo furādi, nō impedit̄ transferre vſucapiēdi cōdōnem. Not. ꝙ hæres vendendo rē inuentam in hǣditate, quæ tñ nō erat defuncti, non facit furtum, & transfert vſucapiēdi ꝯdōnē, ſi hoc bona fide faciat. Itē ꝙ hæres ꝑ̄ſumitur ignorare ea, q̄ ī hǣditate ſunt quo iure ad defunctū ꝑtineant. Itē ꝙ error iuris nō īpedit vſucapionē. Itē ꝙ partus ancillæ ad fructuariū nō ſpectat.]

d ¶ Nam ſi hęres. ſic ff. eo. tit. poteſt. & l. ſequen.

e ¶ Accipienti. An ipſe hr̄s uſucapit. titulo ꝓ hǣde? Rñ. nō, ut ff. de diuer. & temp ꝑ̄ſcr. l. cum hr̄s. Alij ꝯ, ſi uellet ex ſua perſona cōtinuare poſſeſſionem, ut C. de præ. lon. temp. l. j. q̄d falſum eſt. Qñ ergo locum hēt uſucapio pro hærede, cū nec in ſuis hǣdibus locum hēat, ut ff. ꝓ hære. l. 2. §. ſi lium. & C pro hær. l. nihil: Rñ. qñ defunctus retinebat aliq̄ rem, credens ſua, ſed nō vſucapiebat, quia deficiebat titulus, & hæres eſt extraneus.

Vſucapio pro hǣde qñ habet locum.

SYL. ¶ Rō aūt, quare in ſuis non habet locum, eſt, quia bona continuant̄, non de nouo q̄runtur. l. in ſuis. ff. de libe.

& posthu. quod declara verum esse q̄ filij veniunt ut sui, non etiam quā do vt agnati, vel vt cognati, per successorium edictum. Soc. in reg. 196. Filius hereditatem. in 1. limit.]

ctus, licet non contra personam certam, sed hic suam esse credebat.

d ¶ Non committitur. sic ī. de oblig. quæ ex delic. nascun. §. placuit.

e ¶ Alijs. Vt si iusto errore credā me hæredem, cū non sim, vt ff. eo. pōt. Item mihi legatū, cū sit ademptū, ut ī. de actio. § si quis agens. sic ff. p leg. l. 4. in fin. & aliās ubicūque quis putat rem suam.

ADDITIO. Aduertas tamen, ꝙ licet hęres possit inchoare pręscriptionē in persona sua, & vsucapere, tñ tenet exonerare conscientiā defuncti, & sic rem restituere: Ant. de But. in c. si dili genti. de præscri. & Io. de Imo. in c. fin. in 4. col. e. tit. Ang.

a ¶ Dotis. pro filia: uel alia: nam & hic iustus est tit. ut ff. pro dote. l. j.

b ¶ Furtū non committit, & ita vsucapitur. Sed nōne fuit in iure erratum, ut s̄. de rerum di. §. in pecudū? ergo vsucapio non procedit, ut ff. e. l. nunq̄. in princ & l. si fur. §. j. Rñ. hic errauit tradēs, ibi accipiens, ut ex illis legibus colligitur. † Vel nō prodest ut ibi, sed non nocet, ut hic.

dotis[a] nomine dederit: quin is, q ac cederit, vsucapere possit, dubiū non est: qppe cū ea res in furti vitiū non ciciderit: cū utiq; hīs, qui bona fide tanq̄ suam aliena uerit, furtum nō committat. Item si is, ad quē ancillę vsusfructus ptinet, partum suum esse credēs vendiderit, aut donauerit, furtū[b] nō committit. furtū. [c] n. si ne affectu furādi non cōmittitur.[d] ¶ Alijs[e] quoque modis accider pt, vt quis sine vitio furti, rē alienā ad aliquē transferat, & efficiat, vt a possessore vsucapiat. ¶ Malæ fidei possessor trāsfert ī bonæ fidei possessorē rē nō vi possessam cū vsucapiēdi ꝯdi tione. Itē in rebus soli nō committit furtū: sed illi, qui possidet cū titulo & bona fide, principalib. constōnibus subuenit. h. d. ex l. furtum. & l. quare. ff. eo. Aret. ¶ Quod aūt[f] ad ea res, q̄ solo cōtinent, expedit, ius ita pcedit: ut si qs loci vacātis[g] pos-

* ¶ Quod aūt Casum ita pō tes figurare. Quærebatur, an si fundum ad me nō ptinentem sc:ēs absq; ui occupaui, tradēdo illum alij bona fide accipiēti, pręstem vsucapiēdi facultatē: & uidebat ꝙ non, propter malā meā fidem, q rē quasi vitiosam feci, q̄ vitiū transit ēt in singularem successorem. Sed contrarium deciditur, qa vitium reale rem afficiens. l. vitia. C. de acq. pos. non contrahitur ex l. 12. tabul. & Atinia, nisi ob furtum aut violentiā expulsiuam, quæ qualitates cùm hic non adsint, meritò cessat inhibitio vsucapionis. No. summa] SYL.

† Et est rō diuersitatis, q a ī p̄scribētere requiritur bona fides & iustus titulus, sed & & ita cōiter tenetur fm Christo. hic quem hic error impedit: sed in traden te suffi cit bona fides.

SYL. ¶ Ratio dñæ est, quia in possidente requiritur bona fides & iustus titulus, sed in tradente solū bona fides: & ita cōiter tenetur fm Christo. hic tit. & sic tenenda est prima solu.]

c ¶ Furtum. n. sine affectu. Sed pbo, ꝙ sine affectu furtum committitur. Nam in interdictū, Vnde ui, incidit sine affectu: qd simile est furto, ergo & furtū fit sine affectu, ut C. vñ ui. cū qrebatur. ibi, & generali. & ibi, cum talis &c. Respō. in interdicto est affe-

f ¶ Quod autem. hucusque de usu rerum mobilium dictum est, nunc procedit ad ius immobilium.

g ¶ Loci vacantis. Locus interdū dr plenus: ut qui possidet. Interdū semiplenus. vt ille, in quo aliquis est cā legatorum, vel rei seruandę cā, ut ff. de acq. pos. l. j. §. fi. & de act. emp l 2 §. j. Interdū vacuus: & hoc tribus modis, vt

sessionē pp[a] absētiam aut[b] negligētiam dñi, aut quia sine successore[c] decesserit, sine vi nāciscatur: quis ipse mala fide possideat, qa intelligit se † alienū fundū occupasse, tñ si alij bona fide accipienti tradiderit, poterit ei longa[d] possessione res acquiri: quia neque furtiuum, neque vi possessum accepit.[e] Abolita[f] est.n. quorundam † veterum sententia, existimantiū[g] etiam fundi, locive furtum[h] fieri. Et eorum vtilitati, qui res soli possident, principalibus constitutionibus prospicitur:

vt hic: sic ff.de acq. pos.l. si id quod.

a Propter absentiam. Sed hoc vr̃ falsum, ꝙ pp absentiam amittatur possessio, vt ff.de acq. poss.clam.§.qui ad nundinas. Sed responde, hoc pp effectū absētię dr̃ s. obliuionē. vt quia lōgo tpe absuit, p̄sumitur ꝙ ꝓ derelicto habuit. tēpus enim inducit obliuionē, & possessio obliuione amittitur, ut ff de dam. infec.l. si finita. §.non autem. quod tempus erit I arbitrio iudicis, ut ff. de iure deli. l. j.§.fi. & l.seq. dummodo lōgū sit, & obliuionem inducat, & animū retinēdi habere desinat, ut ff.eo. l.furtū.§.j.& ff.de acq.pos. quemad.

† oēs em̃ scire debent, qđ nō suum est, hoc ad alium pertinet.l. ulti. C. unde ui.

SYL. Quod intelligitur spatio.10.ann.l.j. vbi glo.& Doct.C. de ser.fu.* de quo vide latè apud Balb. in repe.l. Celsus. ff.eodem.nume.65.]

b Aut negligentiā tantā, ut respuat rei possessionē, quod facilè fit, ut ff. de acq.pos.l.si quis ui.§. differentia.

SYL. * Declara ut per Bar.in l.si de eo §. si forte.ff. de acqui. pos.]

c Sine successore. Idē, & si cum successore, dūmodo non fuerit apprehēsa, vt ff de acquir. poss.cum hęredes.

* Collige igit̃ notabiliter ex hoc text. illū dici malæ fidei, qui scit, uel scire debet rem non esse suam. quod tñ limita & declara ₰m Bar.I l.ij. §.sed si. ff.pro empt. ubi dicit, ꝙ in mã vsucapionis, licet q̃s non putet se dñm, tñ est bonæ fidei, si credidit tradentē eē dñm. & ibi sequunt̃ Ang & Im. Sanè regulariter bonā fidē hr̃e dicitur, qui dñi cognitione possidet .l apud antiquos. in uers. dñi cogitatione, ubi Bar. C.de fur. quāuis autem sit dare mediū inter bonā fidē, & malam fidem s. non bonam fidem, q̃ cadit in dubitante, ut est tex.cum glo in l.3 §. geneta.ff.de acq.pos. & in ignorāte, vt in eo, qui acquisiuit p ꝓcuratorē, añ notitiam, & per eū possidet, ut declarat ibidem Ale.co.j. attñ dicit Bal. in c. vigilāti.de pręscri. ꝙ ubi nō est bona fides, nec mala, potius p̄sumitur bona p l.eius qui. vers. qđ si stipul. cum gl. parua.ff. si cer.peta]

d Tonga.s.x. vel xx. an. Sed hic §. duabus rōnib est hodie correctus: nā præsumit̃ hodie talis possessio violēta, ut C. vñ ui cum quærebat̃. ergo nō habet locū hęc præscriptio, vt s̃. §. furtiuæ. Itē alia rōne: qa bona fides desideraẗ ab vtraq; parte, aliàs 30.ann. tñ præscriptio currit, ut in auth.ut spon.lar.§.rursus.coll.9.

† Vide A. Gell. lib. 11. c. 18.

Hæc gl. communiter reprobatur secundum Balb.in trac.prȩscr.in 2.par. 3.par prin.q. 12 nu.6.]

SYL. * Adde, ꝙ licet iste tex. nō sit correctus, recipit tamen declarationem secundum distinctionem, auth. Malæ fidei.& C.de præscrip.lon .tem.& d.§. rursus, ut tradit Balb.ubi s̃.]

† Qđ uerum est, siue debitor surripuit, siue alius ₰m cōem opi. licet gl. in ultimo casu uariauerit, ut hic per Chri. *

e Acceperit. uerè, non furtinè †

f Abolita.i. perempta inde abolitio, i. accusationis peremptio.

g Locive.i.partis fundi: sed fundus totus dicitur, ut ff.de uer.sig.l.locus.

h Furtū. & est simile. ff.e.l.quare. Sed ꝯ.de furt si quis uxori. §. si sulphurariæ. & l.si certæ. Sol ibi non loci, sed terræ, q̃ eximebatur, furtū fiebat. Et qđ subijcit, & eorū &c. sic construe: & prospicit̃ principalibus constitutionibus, ne cui eorū, q possidēt res soli, longa, &c. † & tunc nō est necesse, ꝙ in textu sit, utilitati. Vel sic & clarius:

† Quæ sequuntur, usq; ibi, & sunt, ñ extant in antiquis exemplaribus.

clarius:& ꝓspicitur prin. const. vtilitati eorũ, qui poss. res soli, ne cui. i. ne alicui, ipsorũ subaudi. poss. long. & in du. de auferri. & sunt hę principales constões. vt C. de præscr. lon. temp. per totum ti. Accur.

SYL. ¶ Aliquando. Casus. notissima regula nõ figuratur, cu ius ratio elici tur ex tex. q̃a res ipsa ab ini tio erat affecta, quæ q̃n re uersa est ad dñm, purgat eo vitio, & ad priorẽ naturam redit: & ideò ẜm gl. j. hic est vsucapibilis, q̃d declara, ut dixi. s̃ in §. furtiuæ. in gl. j. No. sum.]

ne cui longa & in dubitata possessio debeat auferri.

¶ Furtiua & vi possessa pñt vsucapi vitio purgato. hoc dicit. Are.

¶ Aliq̃n et furtiua, vel vi possessa res vsucapi[a] pt: ve luti si in dñi[b] potestatem reuersa[c]

a¶ Vsucapi. duabus rõnibus stare nõ pt quod hic dr. Prima, quia desijt esse vitiosa: vnde non erit mirabile, q̃d videtur velle inducere contra id q̃d est s̃. eo. §. furtiuę. Respon. dic furtiua, vel vi possessa. [quondam. †

SYL. ¶ Adde in simili gl. in l. eius. ff. si certum peta.]

† Et hoc facit pro saluando dicto testis deponentis de filio alicuius, q̃ iam sic mortuus quia subauditur quondã.

¶ Secunda, q̃a dñs non vsucapit, cũ sua sit: nec ali⁹ ab eo accipiẽs. cũ transeat dñium, ut ff. e l. seqtur. §. lana & §. tunc in prãtem. Sed rñ. vsucapi pt. i. vsucapibilis est: vt si ab aliquo non domino alienatur, non committẽte cuius, q̃ furtum eius, vsucapiet emptor.

b¶ Dñi. Vel quasi, vt tutoris, vel creditoris, si alienam rem debitor obligauit, ut ff. eo. l. sequitur. §. si pupilli. & pro sol. l. fi. aliud si suam, ut ff. eo. l. sequitur. §. si rem. Accur.

*¶ Adde, q̃ satis est, rẽ ui possessam reuerti in prãtem expulsi. l. certè. §. Iulianus. de preca. at res furtiua oĩnò reuerti debet in prãtem dñi, non eius cui surrepta est. d. l. sequitur. §. q̃d autem. cuius diuersitatis rõnem affert Bart. in §. si dominus. ead. l.]

c Re uersa, vel quasi, vt ff. de fut. l. q̃uis. & ita q̃ non possit ab eo auelli, ut ff. eo. l. sequitur. §. tunc.

*¶ Intellige, dummõ dñs sciuit rem fuisse sibi subtractam, sciat et reuersam. l. qui fundum. §. pe. ff. ꝓ empt.]

SYL. ¶ Res. Casus. Quærebatur, an res fisci fuerit. tunc. n. vitio rei purgato ꝓcedit eius vsucapio.

¶ Res fisci vsucapi non pñt: ante tñ, q̃ denunciatæ fuerint, vsucapiũtur. h. d. ex l. quãuis. ff. eo. Areti.

¶ Res fisci[d] nñi vsucapi nõ põt.[e] Sed Papinian⁹ scri-

vsucapi possent, intelligẽ do de bonis, quæ possidentur: & videbatur, q̃ sic, q̃a in huiusmodi vtiẽ iure priuati fiscus, gl. in l. item veniũt. §. in priuatorũ. ff. de pet. hære. sed contrariũ deciditur ea rõne, quia talia fiscalia aliena ri regulariter nõ pñt. c. intellecto. de iureiur. licet ẜm quosdam hoc sit in priuilegium fisco tributum. Tũc fuit dubitatum, mortitur aliquis sine hærede, quo casu bona dñr vacantia, utrum si quis ea vendiderit bonæfidei emptori ante q̃ fisco denuncientur, vsucapio ꝓcedat? & videbatur q̃ nõ, quia cũ vacent, & l defer at fisco successionem mortui absq; hærede, nõ deberent tanq̃ bona fiscalia vsucapĩ posse: cuius contrariũ respondetur, quia cùm nondum denunciata sint, non videntur versa in patrimonium fisci, & ideò æquius est, vt non gaudeat eo priuilegio, quod sibi concessum est in bonis delatis, & quę sua ir reuocabiliter facta sunt. No. summ.]

d¶ Res fisci. idest Imperij.

¶ Propriè tñ veteres ærarium dixerũt pecuniam publicam & Imperij: fiscum verò pecuniam Imperatoris: quod uerbum dictum est à fiscis, i. sportulis ut docet Asconius.]

e¶ Non pt. triennio mobilis: uel decem, vel viginti an. immobilis. Idem in pãmoniali Principis, ut C. ne rei domi. vel tẽp. l. j. Idẽ in re ciuitatis, vt C. de sacros. ecc. l. fi. Idem in re ecclesiastica, vt C. de sacros. eccle. l. fin. Præscribuntur tamẽ dictæ res spatio

Præscribi non possunt multæ res.

qua-

quadraginta annorũ, excepta re mobili eccleſiaſtica, nō ſacra, q̃ triennio vſucapiĩ, vt C. de præſcri. triginta an. l. oēs. & in auth. de eccle. ti. §. pro tēporalibus. coll. 9. & ti. hæc cōſti. inno. cōſtitutiones. coll. viij. Item exceptis publicis, quæ ſunt vſui publico deputata, vt ff. de via pu. l. viam.

pſit, bonis vacantibus fiſco nōdum nūciatis,[a] bonæ fidei emptorē traditā[b] ſibi rē ex his bonis[c] vſucapere[d] poſſe: & ita diuus Pius, & diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt.

SYL. ¶ De hac materia vi. Bar. in l. in omnibus. ff. de diuer. & temp. præſcrip. * Contra ciuitatem autem cōmunis op. doc. eſt in d. l. fi. ꝙ currat præſcriptio ſicut contra priuatos, præterquã in quatuor caſibus ibi expreſſis.]

¶ Item res pupilli non vſucapitur, vt ff. de acq. re. do. l. bonæ fidei in prin. verſ. nec intereſt †

SYL. ¶ Ratio eſt, quia alienari non poteſt. l. lex quæ tutores. C. de admi. tut.]

¶ Itē res filij à patre alienata: niſi 30. ann. à tempore quo eſt ſui iuris, vt C. de ann. excep. l. j. in fin. & in auth. de nup. § ſi vero expectet coll. iiij.

¶ Rō eſt, quia durāte patria ptāte nō pōt agere. l. j. in fi. C. de ann. except.]

SYL. ¶ Item res data Præſidi cōtra legem Iuliam repetundarum, vt ff. ad leg. Iul. repe. l. quòd contra legem.

¶ Ex quo. n. lex reſiſtit traditioni, vſucapio currere nō pōt l. vbi lex ff. e.]

¶ Item fundus dotalis. vt ff. de fundo dotali. l. ſi fundum.

¶ Rō ē pp ꝓhibitã alienationē eius l. j. §. & cum lex. C de rei. vxo. actio.]

SYL. a ¶ Nondum nunciatis. ab aliquo: cũ variæ ſint cauſæ, quibus ad fiſcum denunciatio fieri ſolet, vt ff. de iure fiſci. l. j. in princip.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ bonis vacantibus nunciandis præſcriptum eſt quadriennium. l. intra. ff. eo.]

b ¶ Traditum. ſ. ab eo qui acceperat poſſeſſionem horum bonorum.

c ¶ Bonis. ſ. alicuiꝰ morientis ſine hſde, cui ſucceſſit fiſcus: ñ idē in ciuitate, vt C. de bo. va. l. j. & l. vacantia. libr. 10.

SYL. * ¶ Intellige ĩ ciuitate recognoſcēte ſuperiorē: alioqn idē iuris eſſet qđ in fiſco: Bar. ĩ l. j. §. de qua. ff. de poſtu.]

† Ipſe tñ in re alienâ præſtat uſucapiendi cōditionem. Et not. ꝙ cæpta cũ maiore, continuatur cōtra minorē: ſed ex clauſula gñali reſtitui pōt niſi ſit longiſſimi tēporis, quæ dormit durante pupillari ætate. Arc.

d ¶ Vſucapere poſſe. ſ. triennio, vel decem vel 20. ann. cũ habeat titulum: ſi autē titulum non habet, & vult ex tēpore delationis ſibi cōputare tēpus, hēt quatuor ann. vt. ff. de iure fiſci. l. j. §. diuus. & de diuer. & tēp. præ. l. intra. §. j. Sed ſi ex tempore, ex quo cœperunt ad fiſcum peruenire, 20. an. habet, vt ff. de iure fiſci. l. j. §. præſcriptio, † & hæc vera ſunt, ſiue in re ſingulari, ſiue in vniuerſitate: & ſic loquitur. ff. de peti. hære. l. etiam ſi puta uit. §. item ſiquis à fiſco.

† Verba ſequētia nō ſunt Accurſij.

* ¶ Dic ſm Balb in tracta. præſcrip. in ij. par. v. par. prin. q. j. ꝙ regulariter bona vacantia, nondũ fiſco denunciata, ſiquidē poſſidentur bona fide tantũ, abſq; titulo, præſcribuntur 20. annis, l. in omnibus. ff de diuer. & temp. præſcrip. ſi cum tit. & bona fide, ſufficiunt decē vel 20. anni. l. q̃uis. ff. eo. Si vero præceſſit denunciatio, præſcribuntur quadriennio. d. l. intra. niſi ſint fiſco incorporata, nã tunc requiritur ſpatiũ. 40. annorum. l. cōpetit. C. de præſcrip. 30. vel 40. ann. & ita procedit glo. noſtra in verbo, nō poteſt. ſ̃. hoc §. fallit tñ in quibuſdam caſibus, de quibus per Bar. in d. l. in omnibus. & per Balb. vbi ſ̃. in d. l. j. q.]

SYL. ¶ Nouiſſime. Caſus Quamuis in tam generali regula ex ſuperioribus pendente nō fuiſſet neceſſaria caſus poſitio, tñ ita dici pōt, ꝙ dubitatum fuit an res vitioſa impediret ꝑſcriptionē, q̃uis hic tradatur pro regula generali: & videbatur ꝙ non, per tex. in l. j. C. de præſcrip. long tēp. ĩ l. ſi nulla. C. de acqui. poſ. vbi res videtur vitioſa, & tñ non impedit præſcriptionē inchoari in pſona ſingularis ſucceſſoris: cuius contrariũ hic deciditꝰ, ꝙ immo impediat vſucapionē: ſed loquitꝰ de vitio cōſiſtēte in re, vt cōſtat ex illis verbis; In ſe nō hēat uitiũ. Sunt enim q̃dã uitia realia in hac materia, quæ dicũtur realia, qa ad quemcunq; ua

dat

dat res, transit cū eo, donec sit purgatiū, vt dictū est s̄. Sunt & alia vitia p̄sonalia, put vitiū litigiosi, in d l. j & ingressus possessionis uacātis: q̄ nō afficiunt ipsam rē: & nō impediūt p̄scriptionē inchoari. Secūdo dubitabatur, an error impediret p̄scriptionē: & uidebatur ꝙ nō. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hęre. ubi Bat. cuius contrarium dicitur hic in errore iniusto facti, ut declarabitur inferius. No. ſum.]

¶ Res vitiosa non p̄t vsucapi, vel p̄scribi: & facti error iniustus vsucapionem non parit. hoc dicit.

¶ Nouissimè[a] sciēdū est, rem talem esse dr̄e, vt in se n̄ hēat vitiū, [b] vt à bonę fidei emptore vsucapi possit, vel q ex alia iusta causa possidet.

¶ Error [c] āt falsæ causæ vsucapionē non parit: veluti si qs, cū n̄ emerit, emisse se existimās, possideat: vl cū ei

tia exempli posuit lex: & tit. emptionis, vel simili vsucapietur, non pro suo tm̄, ut tamen in emptione iustiorem errorem exigamus, ut ff. p emp. l ij. & iij in prin.

¶ Non discedendo à terminis tex. nostri dicas, ꝙ cū loquatur d̄ errore facti pro prij, dicitur error in iustus, nisi facto aduersarij ita crederet: ita distinguit & firmat Ba. quē cęteri sequū. in l. Celsus. ff. de vsucap.] SYL.

a Nouissimè. i. in ultimis, ut br̄ dicam: sic s̄. de suspe. tu. §. nouissimè.

b Vitium, uel quasi, ut s̄. prox. § & §. aliquando. Sunt aūt uitia, ut quia furtiua, uel ui possessa, ut s̄. e. §. furtiuæ. Nunquid precaria possessio est uitiosa? Rn̄. non, ar ff. com. di l. communi diuidundo. § inter prædones.

SYL. ¶ Declara ſm Bar. in l. Pōponius. §. cum quis ff. de acq. pos.] Nunquid litigiosa? Rn̄. non, ut C de præ. lon. tēp. l j. Nunquid clandestina? Rn̄. non dr̄ res clādestina aliqua lege, sed possessio. Quidam tn̄ dn̄t omnia supradicta esse uitia rerum, ut arg §. de acq. pos. l. Pomponius. §. cum quis.

SYL. ¶ Cōis doct. resolutio est, ꝙ uitium precarij & clandestinitatis sunt p̄sonalia: itē & uitiū litigiosi: ita tradunt in l. Pomponius. §. cū q s. ff. de acq. poss. & in l. ij. in fi C. de eden ubi Ias.]

Error duplex est. c Error. de errore facti loquitur: idē magis in errore iuris, ut ff. e. l. nunq̄. ij. Sed hic error facti qn̄q; prodest, ut ff. pro emp. l. qd̄ uulgo. & ff. pro leg. l. pro legato. & ff. p solu. l. iij. & ff. pro suo. l. hoīem. in quibus casibus dicūt quidam locum hr̄e titulum pro suo, & tm̄ in his, & alijs, qui à lege specialiter inueniuntur, ut ff. de iur. do. l. Proculus ſm Azo. Nos idem secundum Ioan. in omnibus: & de his gra-

¶ Item quid si nō errat, sed scit? Rn̄. non p̄t sibi causam possessionis mutare. (j) ut ff. de acq. poss. l. iij. §. illud. & ff. eo. l. non solum. §. quod uulgo.

ADDITIO. (j) Et no. ꝙ ad hoc, ut ex iusta cā quis possit mutare, ſm gl. in d l. nemo. oportet ꝙ primā pos. penitus à se abdicauerit, ſm Ang. hic.

¶ Diutina. Casus Quęrebatur, an superueniens mala fides in persona successoris impediat præscriptionem cœptā bona fide in persona auctoris: & uidebatur ꝙ sic. c. possessor. de reg. iur. lib. vj. si. n. mala fides auctoris corrumpit possessionē successoris, licet bona sit fide, multo magis deberet corrumpere propria. Contrarium dr̄ hic, ꝙ mala fides superueniens non nocet: quòd uerum est de iure ciuili: rationes ponunt docto. in l. ij. §. si defunctus. §. si eam. pro emp. in præscriptionibus. n. solet initium spectari, l. cum hr̄s. in fin. ff. de diu. & temp. pręscr.] De iure aūt canonico, ſm qd̄ fides bona continua exigitur, iste §. procedere hodie non p̄t. No. ꝙ attenditur initium possessionis in auctore, an sit uitiosa, uel non. Item ꝙ hr̄s utitur accessione temporis ex persona defuncti. Item ꝙ mala fides superueniens in persona hæredis nō tumpit præscriptionem de iure isto. SYL.

Diutina;

a ¶ Diutina. ſcilicet decem annorum inter præſentes, vel viginti inter abſentes, vel triennij, vt ff. qui & à qui. ſi cum fidei. §. Ariſto. & ſ. eo. in prin. titu. & C. eo l. diutina.

SYL. * ¶ Diutinam poſſeſſionem accepit, ꝓ cõtinuata, non vt Acc. exponit. etenĩ cæpta vſucapio per defunctũ põt perfici p hæredẽ, et ſi dfunctus vno tantum die inueniat poſſediſſe tempore mortis.

* ¶ Præſentes & abſentes intellige, vt ſ. p glo. in §. j. in ver. pſentes.]

b ¶ Et hęredi. Hæres iure ciuili, bonorũ poſſeſſor iure prætorio, vt ff. de bo. poſ. §. quos autẽ.

donatum nõ fuerit, quaſi ex donatione poſsideat.

¶ Poſſeſſio defuncti continuatur in hæredem, et malę fidei: mala fides vero defuncti nocet hr̃di, tã in præſcriptione, q̃ in uſucapione. Arg.

¶ Diutina[a] poſſeſſio, q̃ ꝓdeſſe cæperat defuncto, & hr̃di,[b] & bonorũ poſſeſſori ꝯtinuatᷓ[c] licet ipſe ſciat,[d] ꝑdiũ alienũ eſſe. Qđ ſi ille initium iuſtũ non habuit, hr̃di, & bonorum poſſeſſori, licet ignorãti, poſſeſsio ñ ꝓdeſt. Qđ nr̃a[e] conſtitutio ſimiliter[f] et in vſucapionibus obſeruari cõſtituit, vt tẽpora continuentur.

¶ Tempus venditoris cõiungitur cũ tpe emptoris. Ar.

¶ Inter venditorẽ quoq; & emptorẽ coniungi tempora,[g] diui Seuerus & Antoninus reſcripſerunt.

ciebat, quia per traditionẽ mihi factã q̃ſita eſt in me noua poſſeſſio. l. j §. ſi vir. vbi hoc no. Cum a ff. de acqui. poſ. & iõ videbatur interrupta præſcriptio. l. naturaliter. in prin. ff. e. cuiꝰ cõtrariũ decidi tur, ꝙ duę hę poſſeſſiões cõiugũtur, idq; ex quadã æquitate. l. đ acceſſionibus. in prin. ff. đ diu. & temp. præſcri. No. ꝙ ſucceſſor ſingularis vtitur acceſſione tpris ſui auctoris ad pficiendã pſcriptionẽ.]

† concor. l. cum hr̃s. ff. de diuer. tem. præſcri.

g ¶ Inter. Tẽpora, ſcilicet vt continuentur: ſed ĩ hoc differt, q in titulo ſingulari vtrunq;, ſci licet emptorẽ & venditorẽ bonã fidẽ habere oportet,

c ¶ Continuaᷓ. niſi ipſi hæredi tradita ſit poſſeſſio, vt ff. e. l. hæres eius.

SYL. ¶ Et ratio eſt, quia tunc incipit præſcriptio in perſona hæredis.

* ¶ Adde, poſſeſſionem teſtatoris ita hæredi prodeſſe, ſi medio tempore à nullo poſſeſſa ſit l. poſſeſsio. ff. eo.]

d ¶ Sciat. ff. de acq. re. do. l. quæſitũ. ij. rñ. cõtra. Sol. ibi hr̃s ſciebat rẽ eẽ eiꝰ, qui cauſam à teſtatore habet, vt legatarij: q đ nocebat: hic alterius ſciebat: quod non nocet ad vſucapionẽ.

SYL. * ¶ Sol. vt hic per Iaſ. cuius ſolu. eſt veriſsima.]

e ¶ Noſtra conſtitutio, vt C. de vſucapione transfor. l. j.

f ¶ Similiter. nõ ſolũ in pręſcriptione.

SYL. * ¶ Inter. Caiu. Quærebatur an ſi emerẽ ab aliquo bona fide poſsidẽte, poſsim vti eius poſſeſſionis acceſsione ad implendã vſucapionẽ, dubiũ fa

vt ff. pro empt. l. ij. §. ſi eã rem. aliàs cõtra. ſecus in vniuerſali ti. vt hic. Et ẽ rõ: q ſi hæres non adiret, hęreditas compleret, vt ff. e. l. nunq̃. ij. §. vacuũ. quia eſt eadẽ perſona, vt in auth. de iureiur. à mo. præ. col. v. concor. cum hoc §. ff. pro empl. ij. §. emptori. & §. ſi defunctus. & ſit hęc cõiunctio ad lucrũ & ad damnum, vt ff. quemad. ſerui amit. l. ſi quis alia. §. tempus.

Præſcribĩt hæres cũ mala fide.

¶ Edicto. Caiu. figuratio nõ ẽ neceſſaria in l. poſitiui iuris. * dici tñ põt, ꝙ dubium faciebant leges oẽs, quæ longum tempus requirunt, vt quis eius negligẽtia dominio rei ſuæ priuetur: & q permiſſum eſt ius euincẽdi res noſtras ab emptoribus. l. rẽ alienã. ff. de contrah. empt. ſed ratio deciſionis cõſiſtit in ſola Principum voluntate, qui id priuilegium ſibi permittendũ rati ſunt ob labores, quos cõtinuè ſuſtineat

SYL.

¶ Emēs à fisco rē alienā vt fisci, statim ē securus: sed dat dño regressus ꝯ fiscum quadrienio. Idem in reb' habitis ab Imperatore, vel ab Augusta. h. d. ex l. bene a Zenone. C. de quad. præscr.

¶ Edicto [a] diui Marci cauet, eū, q à fisco [b] rē alienā emit, [c] si post vēditionē quinquenniū pterierit, posse dominū rei exceptione repellere. Constitutio [d] āt diuę memorię Zenonis bñ prospexit, [e] ijs q à fisco p vēditionē aut donationē, vel aliū titulū accipiūt aliqd: vt ipsi quidē securi stati fiant, [f] & victores existāt, siue experiant, siue conueniantur. Aduersus āt sacratissimū † ęrariū vsque ad quadrienniū [g] liceat ijs intēdere, qui pro dominio vł hypoteca earū rerū, quæ alienatę sūt, putauerint sibi quasdā

stinent pro tuendo imperio: translatū autē postea fuit ē ad Augustā qa eadē censetur persona cum ipso imperatore. l. bñ à Zenone. C. de quad. præscri.] Not. est, ꝙ emens hodie à fisco statim hēt vt dñs actionem & exceptionem, quāuis res sit aliena: sed domino ius reseruatum est contra fiscū infrā quadrienniū. Itē ꝙ hoc beneficium tribuiū est emētibus ab Imperatore, vel Augusta.]

a ¶ Edicto. i. præcepto generali: alias prætorum dicuntur edicta, vt ꝙ me. cā, & similia, vt ff. quòd me. cau. l. si mulier. circa prine.

b ¶ A fisco. Vt à procuratore Imperialium rerum: nam de patrimonialibus dicitur ī. eo. in fi.

Fiscus vēdit rē vel vt suam, vel vt alienam.

c ¶ Emit. scilicet à fisco vendente vt suā, à quo edicto res minorū excipiūtur, vt C. si aduer. fiscū. l. fi. Si aūt vt alienā, vt qa cessatū ē in solutione tributorū, tria exigunī: & ꝙ sit debitū: & ꝙ sit cessatum, vt C. si aduer. fis. l. fi. & C. si ꝓpter pu pen l. fi. ij. rñ. forte biennio, vt ff. loca l. quæro. §. inter. Itē tertio, ꝙ res subhastetur. i. præconizetur, vt C. si prop. pub pen. l. fi.

S Y L. ¶ Vt aūt perfectā habeas doctri. breuiter dic, ꝙ regula est iuxta istū tex. quæ procedit in Imperatore, & quocunq; principe habente regalia, ſm Bal. in c. ad apostolicam, de re. iudi. li. 6. Itē interueniēte traditione, Bal. in c. j. §. fin. col. fi. de no. for. fide. Item qñ fiscus tēpore alienationis possidebat, Bar in l. fi. C. si ꝯtrari' vel vti. pub. Itē qñ fiscus bona fide vēdidit, glo.] in l. ij. C. de om. rerū alie. Itē qñ princeps vendit iure ꝓprio nō creditori, Bal. in scđo procemio decr. col. iiij. Itē nō ꝓcedit in ecclesia. glo. in c. quicunque 11. q. ij. Itē prędecedētibus subhastationibus, vt per glo. hic, Bald. in l. j. col. ij. C. de hær. vel actio. ven. Item de iure canonico. glo. in c. ij. de re. eccle. nō alie. Item si faciat de plenitudine, secundum Bal. id. ꝓœm. decre. Item nō procedit in p̄iudicium minoris vel dotis, vt hic.]

* ¶ Addē, idē eē cū fiscus vēdit rē sibi cū alio cōem. l. ij. C. de cō. re. alie.]

† De dña fisci & ærarij vide Budæ. in anno. ad Pand. tit. de offic. quæst.

d ¶ Constitutio. C. de quadrien. præscri. l. omnes.

e ¶ Prospexit. corrigendo edictum diui Marci.

f ¶ Statim. vt ff. de peti. hær. l. ēt fi. §. itē si quis. contra. Solu. ibi in vniuersitate, hic in re singulari loqtur. Alij dicunt, ꝙ hic corrigitur. (i) Et eodē modo (scilicet primo, & nō secundo) respond. ad legem. C. de hær. vel act. ven l. j. Item ibi erat res fisci.

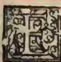
ADDITIO. (i) Et istam communiter approbant omnes, quia illo iure hæc præscriptio erat incognita. Ad l. j. respon. ꝙ ibi conueniebatur ex natura rei, quę continet credita & debita, non ex eo ꝙ esset aliena: quia ad rem ipsam. s. hæreditatem, non emptor, sed fiscus conueniretur. Ias.

g ¶ Quadriennium. nisi sit minor, vel rei-

ↄpetere actiones. a Nostra aũt diuina ↄstitutio, b quã nuper promulgauimus, ẽt de ijs, q à nostra c uel uenerabilis Augustæ domo aliquid acceperint, hæc statuit, quę in fiscalibus alienationib' præfatæ Zenonianæ constitutionis continentur.

¶De donationib'.

¶ Donationis duplex ẽ gen': mortis cã, & inter uiuos. Mortis cã ea dr̃ q̃ pp suspicionẽ mortis fit: qua nõ secuta, in donãte remanet: reuocaturq; p poenitẽtiã, uel pdecedentiam donatarij: equiparaturque legato. h.d. ex l. 1. & l. senatus §. sed mortis ff. de dona. cau. ma[illegible]

St & aliud genus acquisitionis, d donatio. ¶Donationũ aũt duo sunt genera: mortis causa, & nô e mortis causa.

reipublicæ causa absens, ut C. de resti. mili. l. neque.

a ¶ Actiones. Sed quæ? Rñ. cõdictio ex hac l. secundum Io. sed P. in rem dabat hic non dño contra dominũ.

SYL. ¶ Hæc gl. negligitũ à doct. & si simpliciter intelligitũ, maleloquitũ: ideò declara ut per Christ. hic.]

b ¶ Constitutio. C. de quadr. præ. l. bene à Zenone.

c ¶ A Nostra. idest à priuata nostra substantia: sed supra de fiscali dixit, ut C. de quadr. præ. l. bñ à Zenone.

Continuatio. ¶ De donationibus.

¶ Ista rub. continuatũ per Imperatorẽ. Dictũ est s. de quibusdã modis acquirẽdi. s. de acquisitione, quæ fit p usucapionẽ & præscriptionẽ, nunc dicendũ est de alio modo acquirendi, qui fit per donationem. ** Donatio ppriè loquẽdo ita diffiniri põt: est concessio ex mera liberalitate & munificentia pueniẽs, p quã qs aliquid ea mente dat, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reuerti, l. 1. & l. donati. ff. eo.]

Diuisio.

St & aliud. ¶ Tot' iste titulus diuiditũ in quinq; partes. Primo ponit cõtinuationẽ cum distinctione bimẽbri, Secundo, de donatione cã mortis. Tertio, de donatione inter uiuos. Quarto de donatione pp nuptias, Quinto de una acquisitione de iure ciuili, q̃ est correcta. Scd̃a ibi in §. mortis causa. Tertia ibi, in §. Aliæ aũt. Quarta ibi, in §. Est & aliud. Quinta ibi, ĩ §. Erat olim. Ar. ¶ Est & aliud ¶ Casus in diuisione & declaratione nõ figuratũ nisi literaliter. No. duplex genus dubitationis. Itẽ quid sit donatio cã mortis. Itẽ nota tribus modis donationẽ cã mortis reuocari: expressa pęnitẽtia, p cõualescentiã, & per præcedentiã donatatij. Item q ferè p omnia æqparatũ legatis. Item q q cã mortis donat, vult magis ipsum habere q̃ donatariũ: & magis donatarium, quàm hęredem.]

d ¶ Acquisitionis. scilicet de iure ciuili. nam p stipulationem tantum contrahebatur, scilicet donatio, quæ scilicet stipulatio est de iure ciuili: sed hodie fit nudo pacto, ut C. e. siquis argẽtũ. §. fi. † & ĩ. de actio. §. de cõstituta. Vel dic eã esse iuris ciuilis approbatione, nõ inuentione; sed iurisgentium, ut supra de re. diui. §. per traditionem. * ¶ Dic, q q̃uis donatio sit iurisgentium, acquisitio tñ, quæ fit per donationem, est iuris ciuilis, cũ hodie fiat immediatè ex donatione per stipulationẽ uel pactũ nudũ ex dispositione, d. l. siquis argentum. olim enim acquisitio, quæ fiebat ex donatione, ita demum, si res tradita fuisset, non ex donatione, sed potius ex traditione fieri dicebatũ. d. §. per traditionem.]

e ¶ Et nõ mortis. Si largè hæc duo mẽbra accipiuntũ, in textu nihil deest, & propriè ponũtur genera: nam multę species sub quolibet cõtinentũ & hoc approbo.

† Etiam si sit donatio caus. mortis, SYL. ſm cõiter oĩs đ quo uide Ang. in §. ĩ personã infra de actio. & Christ. infra eod. in glo. manifestauerit.

¶ Mortis [a] cā donatio ē, q̄ pp mortis fit suspicionē: cùm quis ita donat, ut si qd [b] humanitus ei contigisset, haberet is, q accepit: sin aūt superuixisset, [c] is, qui donauit, reciperet: uel si eū donationis pœnituisset: [d] aut prior decesserit is, cui donatum sit.

¶ Hæ mortis cā donatiōes ad exēplū [e] legatorū redactę sunt per oīa. [f] Nam cum prudētibus ambiguum fuerat, utrū dona-

approbo. Vel accipe strictè ꝓ duab' speciebus rm̄ donationū, scilicet simplicis inter uiuos, & simplicis cā mortis: & adde alias donationes, ut legatum, ut j. de leg. in prin. hīc donationes ꝓpter nuptias, ut j. eo. §. est & aliud. Item & quod est. j. §. fin.

¶ Communiter approbatur prima secundum Christo. h.c. * Verius tamen est hic sumi genus ꝓ qualitate, sicut & in l. 3. §. genera. ff. de acqui. pos. & j. de excus. tu. §. qui aūt, ut declarat Zasius ī intellec. sing. e. j. nā cū genus propriè cōtineat species. Bal. l. 2 C. de iu au. an. donatio causa mortis non potest esse species donationis, quia non est propriè donatio. l. 1. ff. eo.]

** Adde, an & qn̄ uerbo donationis simplr̄ ueniat donatio cā mortis, latè doceri p Tiraq. in l. si unq̄. uer. donatione largit' nu. 245. usq; ad nu. 259. C. de reuo. do. ubi oīno uideas: & est pulcher tex. in l. alienatū §. vlti. ubi optimè declarat Alcia. de uerb. sig.]

Mortis incertus est dies.

a Mortis. s. instātis uel futuræ, ut ff. eo. l. 2. 3. 4. 5. & 6. Siquidem ubique mors timenda est, cùm eius dies incertus sit, ut ff e. l. senatus. §. mortis, & de condi. & demon. l. 1.

Donatio cā mortis nō est nisi exprimaī mors.

b Si qd humanitus ei contigisset. i. si moriatur, ut ff. de uerb. sign. l. in vulgari. §. fin. & debet hoc exprimi: alias non est mortis causa donatio, ut ff. eo. Seia. § fin. Accur.

* Siquidē nō facta mentione mortis, intelligiī donatio inter uiuos, ut no. gl. Bar. & pleriq; alij ī d. l. Seia. & idē Bar. & alij ī l. ꝫ dotes. ff sol. mat.]

Voluntas est ambulatoria usque ad mortem.

c Superuixisset. i. cōualuisset: & ita tribus modis reuocatur, ut hic subijcitur. & ff. si cer. pet. l. non omnis.

d Pœnituisset. Quia uolūtas ē ambulatoria usq; ad mortē, ut ff. de adi. leg. l. 3. in fi. & l. seq. & qa donatio est ob cām, scilicet si moriar, & sic possū pœnitere, ut ff. e. l. senatus. §. 1. in fi. & ff. de condi. causa da. l. 3. §. 2.

* ¶ Quod dictū est de pœnitentia, limita ut nō habeat locū, qn̄ in instrumento donationis extāt illa uerba, quæ per notarios apponi solent. s. promittēs dictus donator omnia & singula suprascripta attendere, obseruare, & in aliquo nō cōtrauenire, qa p hæc uerba donatio cā mortis efficit irreuocabilis, & assumit nām donationis inter uiuos. l. si alienā. in fi. & l. ubi. ff. e. & no. Bar. in d. l. ubi. qđ absq; dubio uerissimū ē, cū p̄ter clausulam, de qua supra, interuenit ēt iuramentū donantis. Scđo limita hunc tex ut non ꝓcedat, cū in instrumento fit mētio hęredum donatarij, fm Ias. in l. Non omnis ff. si cer. pet. & latissimè tradit Tho. Ferra. in tract. suo cauiè, cautela. 30. ubi omnino uide de his tribus cautelis.]

e ¶ Ad exemplum legatorū, quantū ad uim & potestatem: quia sicut legata morte cōfirmanī, ita donationes cā mortis, ut reuocari non possint.

** Adde, ꝙ don. cau. mor. nō est propriè ultima uoluntas, & iō non comprehenderī in statutis loquentibus de ultimis uoluntatibus, quorū uerba ꝓpriè interpretari debent, ut ex fcō bellissimè tradit Dec. cōs. 196. nisi rō ipsius statuti aliud suadere uideatur, ut tradit Alci. li 2. de uerb. sign.]

f ¶ Per omnia. subaudi ferè, ut statim dicet: nam in multis differunt.

* ¶ No. ex ista gl. & tex. ꝙ non uitiaī gnālis æquiparatio legis, ēt p dictiones uniuersales facta, licet ęquiparata ī aliqbus casibus differāt, qn̄ eiusmodi differentię inducunī per alias leges.

leges. hoc idẽ notatur ĩ. quib. mo. ius pa. pot sol. §. præterea. iuncta gloss. in ver. patrono. & in l. j. ff. de lega. 1.
a ¶ Donationis. Scilicet simplicis & inter uiuos: aliàs nulla esset hmõi distinctio: cũ oẽ legatũ sit donatio, ut patet ex diffinitione eius, ut ff. de lega. 2. l. legatũ.
b ¶ Hẽbat. s. donatio cã mor. nã cũ donatione inter uiuos hẽt insignia, ut sit liberalitas: cum legato, ut morte confirmetur, & ut detrahatur Falcidia, ut C. ad leg. fal. l. fin.

Donationes causa mortis & legata differunt in multis.

na. cau. mor. l. in mortis.
* ¶ Atqui ẽt in legatis spectatur capacitas uel incapacitas legatarij solum tẽpore mortis. Bar. in l. non oportet. ff. de leg. 2.] Itẽ quia pro legato datur interdictum. Quorum legatorũ, non pro donatione: qđ dic ut in summa. C. quorum legat. l. j. & in l. Marcellus. §. Paulus. ff. de dona. cã mor. SYL.
¶ Dicas tu, ꝙ cõis oium resolutio ẽ, ꝙ si cõsideramus donationẽ put ẽ ẽẽ pducit, illa æquiparaĩ magis ɔtractui, q̃ ultimæ uoluntati: si uerò loquimur de donatione, postquam est in esse producta, tũc talis donatio magis æquiparatur ultimæ uoluntati: quam resolutionem totus mundus sequitur, ut dicit Ias. in l. 2. co. 3. ff. de leg. 1. SYL.
ADDITIO. Immo habet locũ. Quorum legatorũ, saltem in eo quod excedit Falcidiam: uel si per donatariũ sit occupata, secundum Ioann. Fab. & Ang. *quod declara ẽm Ripam. in l. 1. §. si qs ex mortis ff. quo. leg. & Deci. consi. 96. col. 2. Syl.]

Carmina Homeri refert & latinè uertit Alcia. in l. alienatũ. §. 1. ff. de uer. sign.

tionis, a an legati instar eã obtinere oporteret, & utrisq; cãæ qdã habebat b insignia, & alij ad aliud genus eam retrahebãt: c a nobis ɔstitutũ est, ut p oĩa ferè legatis d ɔnumeretur, & sic pcedat, queãdmodũ nr̃a cõstitutio e eam formauit. ¶ Et in summa, f mortis cã donatio ẽ, cũ magis se quis velit g hẽre, h quàm eũ, cui donat: magisq; eũ, cui donat q̃ hr̃dẽ suũ. Sic i & apud † Homerũ Telemachus donat Piræo.

c ¶ Retrahebãt subaudi & alij adalđ.
d ¶ Ferè legatis. dicit ferè, qa in quibusdã discrepat à legatis: ecce enim, si donas in annos singulos, donatio una est, sed legata plura, ut ff. de donat. ca. mor. senatus. §. fi. Item legatũ ab hærede semp traditur, ut patet ex diffinitione legati. ĩ. de leg. 1 prin. donatio autem uel ab hoc, uel ab alio.
SYL. * ¶ Adde idẽ esse ẽt in legato. l. Lucius. ff. de leg. 2. nec in emendatis exẽplaribus hñr illa uerba in diffinitione legati, ab hærede &c.] Itẽ in donatione obligaĩ donans, in legato non.
SYL. * ¶ Declara, ut p Bar. in l. j. ff. de don. cau. mor.] Itẽ si testm̃ accuso, perdo legatum, non donationẽ: si tñ accuso ut falsum, arg. ff. de ijs quib. ut indig. post legatum. §. qui mortis. †
† Hoc intelligas, ut SYL.
* ¶ Ratio est, ut ibi ait gl. qa donatio morte, non testõ confirmatur.] Item aliter substituitur in legatis secundũ quosdam, ut ff. de don. causa mortis. si cui mortis. & de leg. 2. ut hr̃dibus. Itẽ filiusfamilias donat, sed nõ legat, ut ff. eo. tã is. & ĩ. quib. nõ est pmis. fac. test. in prin. Itẽ in legato tria tempora cõsiderãtur, ut sit capax legatarius, ut ĩ. de hær. qua. & diffe. §. in extraneis. in donatione nõ, ut ff. de do-

dicit gl. in l. ẽt. ff. de inoffi. testa. & plene p Ioã. de Imo. in l. fin. ff. de don. cau. mort.

** Adde aliã differentiã, ꝙ tacita hypotheca inducta à leg. p legatis, ut j. de le. §. 1. nõ censeĩ inducta in do. cã mor. ut habetur per Alex. & alios in l. 1. ff. de lega. 1. & Negus in tract. de pign. in 4. mem. 2. par. prin. nu. 162.]
e ¶ Constitutio. s. corã. 5. testibus, scriptura interueniẽte, uel nõ, ut C. e. l. fi.
f ¶ Et in summa. i. breuiter de hac donatione expediamus ut ff. eo. l. 1.
g ¶ Velit. ideſt uellet.
h ¶ Habere. Scilicet, si superuixerit, ut ff. eo. senatus. §. 2.
i ¶ Sic & apud Homerũ. s. sicut recitat poeta Homerus, ꝙ Thelemacus dictis uerbis expressis donauit.
¶ Aliæ autẽ. Casus non figurabitur SYL.

aliter, cū hic solū declarent termini notissimi donationis inter uiuos, reciteturq; cōstitutio Iustiniani tā respectu pfectionis donationis, ut.s.nudo cōsensu pficiat̄ q̄ ꝙ usq; ad 500. solidos insinuatione non egeat. No ꝙ donatio simplex nō habita mortis mētione, dicit̄ inter uiuos, nec æquiparatur legato. Item ꝙ donatio perfecta non reuocatur nisi ex modis expressis in l. Item ꝙ scriptura non est de substantia donationis. Item ꝙ donator rem donatā præstare tenetur, ut uenditor rem uenditam. Item ꝙ donatio excedens 500. aureos, eget insinuatione. Itē ꝙ donatio q̄uis perfecta reuocat̄ per ingratitudinem. Itē ꝙ non conuenit ab eo iniuriā pati, in quem beneficium est collatum.]

turi tpis: ut dabo, uel donabo, ad instar stipulationis, ut ff. de uer. obl. l. 5. §. stipulatio, Vel p̄sentis tpis. ut do, uel dono: cū nudo pacto fiat, & pactū ēt fiat p uerba p̄sentis tpis, ut C. eo. si quis argentū. §. fin. ff. de pactis. l. tale.

¶ Donatio inter uiuos nō cōp. rat legatis: q̄ pfecta n̄ reuocatur: & perficit̄ sola uolūtate, necessitateq; hēc traditionis: & excedens 500. aureos insinuationē plerumq; exigit: & per ingratitudinem reuocatur. hoc dicit.

¶ Aliæ aūt donationes sunt, q̄ sine vlla mortis cogitatione fiūt, quas inter uiuos appellamus: q̄ non omnino cōparantur legatis: quæ si fuerint pfectæ, temerè[b] reuocari† non pñt. Perficiuntur autem, cū donator suam uolūtatem[c] scriptis, aut sine scriptis manifestauerit.[d] Et ad exēplū vēditiōis,[e] nr̄a constitutio[f] eas etiam in se ha

*¶ Tu dic per uerba præsentis tēporis: nā per uerba futuri temporis non contrahitur donatio, sed pactum de donando, quæ lōgè, lateq; distant, Alexan. in l. iurisgen. in princ. col. 3. ff. de pact.] SYL.

† Vt hic & cap. fin. in gl. j. in fin. extra eod. titu.

e ¶ Venditionis ex hoc verbo dicebat M. uenditorē præcisè teneri ad rem tradendā: sic ff. de uerb. oblig. ubi autem non apparet in fi. lo. contra. s. ut interesse dando liberet, ut ff. de act. emp. l. j. & similitudo, q̄ hic fit, est in hoc: ut sicut necessitas imponit uēditori ad aliqd, sic & donāti, licet à principio nullus cogebat, ut C. de act. obl. l. sicut.

¶ Dicas, ꝙ de hoc est glo. communiter approbata in uer. tradat. infra de empt. & uend. ubi dicetur.] Sed nunquid donator de euictione tenetur? Rn̄. si incœpit à traditione, non ut ff. eo, l. Arist. in fi. † si à pactione, sic, ut C. de iure do. l. 1.

¶ Et hæc distinctio cōis est, secundū Ang. hic:* quam limites in donatione ob merita: nam tali casu tenetur de euictione, etiam si incœperit à traditione, Bar. & Ias. in l. Iulianus. §. q fundum, ff. de uer. obli. Item declara, ꝙ nunq̄ tenetur de euictione, quoties illa fit culpa donatarij, Ruyn. in consilio. 184. nu. 15. lib. 1.]

f ¶ Constitutio. ut C. de dona. si quis argentum. §. fin.

† Nisi de ipsa etiam nudè esset ꝓmissum. SYL.

ut l. 2. C. d̄ euic. s̄m Ang. & Ias. Itē dēt intelligi, ꝙ p̄cesserit? SYL.

uērio saltē ordine intellect᷒ cū aliàs ex sola traditione nō trāsferri dn̄ū s̄m Chris. hic.

a ¶ Aliæ aūt. Nunc prosequitur aliud genus donationis. Dictum est de donat. cau. mor. tunc de dona. simplici. idest inter uiuos dicit.

b ¶ Temerè. Iō dicit temerè, q a q̄nq; reuocantur, ut j eo. §. sciendum.

SYL. *¶ Temerè dixit. i. sine cā & passim. sic in l. 1. ff. de dolo. & in l. prætor. §. sed & si quis. ff. de iniur.]

c ¶ Voluntatē. Etiam nudo pacto, ut C. eo. si quis argentum. §. fin. Accur.

Donatio an possit fieri sine stipulatione. ADDITIO. Si tn̄ donat̄ factū, reqrit stipulatio & traditio sicut olim. Itē p̄sentia donantis & donatarij, ubi sit certæ personæ: secus si incertæ.

** Adde, ꝙ don. fieri nō pōt absenti sine epistola, aut nūtio. l. absenti. ff. e. nisi ob bñmerita, ut p Alberi. l. l. ambitiosa. nu. 3. ff. de dec. ab ord. fac.]

d ¶ Manifestauerit. i. per uerba fu-

Etiam

bere necessitatem traditionis voluit: ut ét[a] si nõ tradãtur, habeãt plenissimum & pfectũ robur, & traditionis necessitas [b] incũbat donatori. Et cũ retro pricipũ[c] dispõnes insinuari eas actis interuenietibus uolebãt, si maiores fuerãt ducentorũ solidorum: cõstitutio[d] nostra eam quãtitatẽ usq; ad quingẽtos solidos ampliauit, quã stare ẽt sine insinuatione[e] statuit. Sed & quasdã donationes inuenit,[f] quæ penitus ĩsinuationẽ fieri minimè[g] desiderãt, sed in se plenissimã habẽt firmitatem. Alia[h] insuper multa ad vberiorẽ exitum

a¶ Etiam si non tradantur.i.si tradere nolit donator.
*¶ Remanet tñ dñs donator ante traditionẽ: & sic põt rẽ donatã alteri obligare.l.vlti.§.Lucius.ff.de dona. glo.in uer.perfectam.in l.j.& ibi Bar.C.de iu.fisci.]
b¶ Necessitas. Per condictionem ex lege, quæ stricti iuris est.ff.eo.l.eum qui.& C.eod.siquis argentum.§.fin.
** Adde, ꝙ qui ex donatione sua conuenit, solũ in id, qđ facere potest, cõdẽnandus ẽ.l.diuus.ff.de reg.iu.propter quod beneficium donator deducit æs alienũ, item & ratio hẽtur ne egeat.l.inter ff.de re iud.& §.Sũt preterea.uerb.idem est, siqs ex don. ubi gl.I uer.cõueniatur.j.de actio.]
c¶ Retro principũ.l.eorum qui ante nos fuerũt, & nostra etiam prima, ut C.eo.l.sancimus.in fin.
d¶ Constitutio.ut C.eo.l.pen.in fi.
e¶ Insinuatione.Idest scriptura fcã ĩ præsentia publicarũ personarũ, (j) & in actis, ubi superfluũ est testes adhiberi: cũ publica monumẽta sufficiãt, ut C.e.l.data.& l.in donationibus.
*¶ Dic, ꝙ nil aliud est insinuare q̃ redigere in actis donationẽ, seu eã intimare uel publicare apud acta iudicis, uel ipsam donationẽ facere apud acta, iudice præsente & auctorante.] SYL.
ADDITIO. (j) Puta qualiscunq; iudicis ẽt extranei: nec hẽt necesse decretũ interponere. Et possunt hęc oĩa fieri ẽt ex internallo: quæ si nõ interuenerint, nõ annullãt totam donationẽ, sed ꝓ parte tantũ in qua excedit. Ang. Et an insinnationi possit renunciari, & sine ea donatio ualidari: & an in simplici remissione ipsa insinuatio, itẽ in cessione debitoris citatio requiratur, uide Ang.& Ias.hic.
*¶ Insinuatio introducta fuit, ne qs facilè circũueniret. in ꝓdiga maioris alicuius rei donatione.]
f¶ Inuenit. Scilicet nostra cõstitutio: ut si donet in redẽptionem captiuorum: uel à magistro militum donetur militibus.
*¶ Quia uidet quædã remuneratio laborũ, quos pertulerũt in bello: quæ quidẽ donatio remuneratoria nõ eget insinuatione.l.Aquilius.& ibi gloss.in uerb.meram.ff.eo.] uel in refectionẽ domus donetur alicui, ut C.eod.l.pen. idem & si donet Imperator. SYL.
¶ Siue per modũ donationis, siue priuilegij.l.1.iuncta.gl.C.de quadrię.p̃scri.] uel ei donet, ut in auth.de non alie.§.finimus.col.2.& in auth.ut nõ fiãt pi.§.fi.col.5. Idẽ in donatione ꝑꝑ nuptias, ut in auth.ut sponsa.lar.col.9.in prin. Idẽ in remissione usurarũ futuri tpis, ut ff.e.l.Modestinus.Acc.
*¶ Adde, ꝙ nec donatio causa mortis requirit insinuationem.l.ulti.C.de don.cau.mor.]
*¶ Plures alios casus, quibus. ñ reqrit insinuatio, uidere potes apud Anto.de Cãna.ĩ tracta.de insinuatione.] SYL.
*¶ Gñaliter.si uis, ꝙ donatio ualeat, licet non fuerit insinuata, dicatur in instrõ, ꝙ donator facit ipsam donationẽ ꝑꝑ benemeritum donatarij, & ita recẽleanẽ in specie ipsa merita, vt est apud Tho.Ferta.caute.33.]
g¶ Minimè desiderãt licet quingentorum solidorũ summam excedant.
h¶ Alia.ueluti, ne pl̃es donatiões di-

uerſis tēporibus factæ coacernentur, ut C. eo. ſancimus. §. ſiquis autem. * ¶ Intellige, qñ ſunt factæ ī diuerſis ꝑſtibus & diuerſo tempore, alioquin ſecus. Bar. in d. l. Modeſtinus. q. pen.]

SYL.

coll. 6. & ff. de libe. agno. l. alimenta. ¶ Dic tria principaliter reqri, ut dona tio reuocet: ꝙ probatio fiat in iudicio, ꝙ ſit ingratus: ꝙ ſit plena: itē ꝙ cā cognita fiat, ut dicit hic Ang. & ta le ius reuocādi nō trāſit ad hę redes d. l. fin. ubi Bal. & Sal. & docto. hic.] ** Adde, & perpetuò not. ꝙ reuocata donatio. non reuocant fruct⁹, gl i l. gñaliter. §. planè ſi minus. in uerb. ex cauſa. ff. de fid. lib. quod latè comprobat Tiraq. in l. ſi vnquã. in uer. reuertatur. nu. 281. C. de reu. don.]

SYL.

Itē ut ij, q pecuniã recipiūt in redēptionē captiuorū, iurent ſe ibi bona fide expendere. Item ut ſacramento domini dom⁹ q̄ſtio dirimatur, ut C eod. l. pe. in fin.

a ¶ Conſtitutionē. ut C. de reuo. do. l. fin. * ¶ Adde, ꝙ donatio remuneratoria non reuocatur ob ingratitudinē. l. ſi pſ. §. ulti: iūctu gl. i uer. irreuocabilis]. ff. de dona. niſi quatenus excederet meritã, Bart. in l. frater. & ibi dē laſ. ff de cōdi. indeb.]

Donationes inter uiuos certis ex cauſis reuocãtur.

donationum inuenimus: q̄ oīa ex noſtris conſtitutionibus, quas ſu ꝑ his expoſuim⁹, colligenda ſunt. ¶ Sciendū eſt tamē, ꝙ & ſi pleniſſimæ ſint donationes, ſi tñ ingrati exiſtant hoīes, in quos bñficiū collatum eſt, donatoribus ꝑ noſtrã cōſtitutionem[a] licētiã pręſtitim⁹ certis ex cauſis[b] † eas reuocare: ne illi, q ſuas res ī alios cōtulerint, ab ijs quãdam patiant iniuriam uel iacturã ſecūdum enumeratos ī cōſtitutio ne noſtra modos. ¶ Olim cōſtante matrimonio donatio añ nup. nō fiebat: hodie & ante, & poſt fit, & augetur, & vocat ꝑpter nuptias. h. d. ex l. fi. C. de do. ante nupt. ¶ Eſt & aliud gen⁹ inter uiuos donationis, qđ ueteribus qdē prudētibus penitus erat incognitū, poſtea aūt à iunioribus diuis principib⁹ † introductū[c] eſt, qđ ante nuptias vocabatur: & tacitã in ſe cōditionem habebat,[d] ut tūc ratum eēt, cùm ma

† Scilicet ꝑ ingratitudinē, ut hic dī, & 15. q. 7. cap. inuentū. & 56. diſtin. ca. ſatis ꝑ uerſum. & extra đ don. c. ult.

b ¶ Ex cauſis. quinq; ; ſ. ut ſi atroces iniurias in eum effundat: uel impias manus referat: uel graue damnū in bonis, uel uitæ periculum intulit: uel ſi legi dictæ in donando non paruerit, ut C. de reuo. don. l. fin.

SYL. * ¶ De cauſis reuocatorijs donationū legito Ripã, qui repetit d. l. ſi. in 3. lib. interpreta. ubi pleniſſimè attingit oīa, quæ in hac materia à docto. tradita ſunt.] Sed donati o liberto facta, ſolo obſequio non pſtito reuocatur: aliud in libertate, ut C. de reuo. do. l. j. & de li. cã l. ſolo. Ex eſt hic ar. ꝑ dño, ut his cauſis poſſit reuocare feudū: ſic in auth. ut ui. d: cæte. §. illud uerò.

¶ Eſt & aliud. Calum in recitatione iuris antiqui, & eius correctionis, cùm exprimatur præſertim ratio principis corrigētis, non eſt neceſſariū figurare niſi literaliter. Nota.

SYL. † Periunio res principes. Ferre. exiſtimat intelligi Aurelium, Dioeletia. & Maximianum.

diſputationem iuris antiqui circa donationes ante nuptias. Item ꝙ conſtante matrimonio licet augere dotē & dona. ꝑꝑ nuptias. Itē ꝙ equiparantur inter ſe Item ꝙ nomen debet eē conſonū rei:* qđ Fely. in proœ. Grego. col. 6. dicit procedere in nominibus appellatiuis, nō in proprijs.] Item ꝙ dos & don. ꝑꝑ nup. nō ſolū pōt augeri cōſtante matri. ſed đ nouo fieri.] c ¶ Introductum. ut C. de dona. ante nup. per to. titu. d ¶ Hēbat. Et hodie habet, ſi fiat donatio prius: nam & poſtea fieri poteſt ut infra eod. §.

Inſecutum.

trimoniũ eſſet inſecutum.[a] Ideoq; añ nuptias appellabatur, ꝙ[b] ante matrimoniũ efficiebaẗ, & nunquã poſt nuptias celebrata talis donatio ꝓcedebat. Sed primusqdẽ diuus Iuſtin⁹ pater[c] nr̃, † cũ[d] augeri dotes, & poſt nuptias celebratas fuerat[e] ꝑmiſſum: ſi qd tale[f] eueniret, † étañ nuptias augeri donationem, & conſtãte mr̃imonio, ſua conſtõne permiſit.[g] Sed tñ nomen incõueniens remanebat, cũ añ nuptias quidẽ uocabatur, poſt nuptias ãt tale accipiebat incrementũ. Sed nos pleniſſimo fini tradere ſanctiones cupiẽtes, & ꝯñtia[h] noĩa reb. eſſe ſtudẽtes, ꝯſtituimus,[i] vt tales donationes nõ augeanẗ tm̃, ſed ẽt conſtante matrimonio † initiũ accipiãt: & nõ ante nuptias, ſed ꝑꝑ nuptias vocentur: & dotibus in hoc exæquentur,[k] vt queãdmodũ dotes ꝯſtante matrimonio non ſolũ augentur, ſed ẽt fiũt: ita & iſtæ donationes, q̃ pro-

a ¶ Inſecutum. de iure & de facto.
b ¶ Quod. ideſt quia
c ¶ Pater noſter. Sic infra quibus nõ eſt permiſ. face. teſta. §. cæcus.
d ¶ Cũ augeri. i. cũ hoc nõ eſſet. Acc.
e ¶ Fuerat. ẽt ante ſe.
f ¶ Tale. puta, quia augeatur dos.
g ¶ Permiſit. ſ. diuus Iuſtinus, vt C. de do. ante nup. l. pen.
h ¶ Et conſequentia. aliàs cõuenientia: ſic C. de epiſ. & cle. l. decernim⁹. & de offi. pꝛæfec. vrb. l. j. i fi. & ð̃ defen. ci. l. defenſores. 2. Argu. contra. C. de conſti. pe. l. 2. §. pe. & ff. de adim. leg. l. 3. §. conditio.
i ¶ Conſtituimus C. de do. ante nup. l. fi.
k ¶ Exæquẽẗ. Si ð̃ nouo fiat donatio, uel dos poſt mr̃imonii, vel vetus augeatur, eſt ęqualitas, vt C de do. ante nup. l. fi §. ſi igitur dote. Si añ matrimonium, poterat eſſe inæqualitas, vt C. de pac. con. l ex morte. Sed † hodie æqualitas eſt ante & poſt in conſtituendo, & in pactis lucrorũ, ut q̃tum dat vxor in dotem, tm̃ det in donationem propter nuptias maritus: & ſicut hic fit dominus dotis, ſic illa donationis propter nuptias.

¶ Adde, ꝙ cautela eſt, ꝙ dicta pacta ẽt inæqualia valeãt, videlicet, ꝙ fiãt añ q̃ cõtrahaẗ matrimoniũ de pñti, quia tunc bene valebunt, & eſt ratio, quia pacta inæqualia ſunt prohibita

conſtãte mr̃imonio, ne mutuo amore ſe ſpolient. l. j. ff. de do. inter ui. q̃ rõ ceſſat ante contractũ mr̃imoniũ, & iſta eſt de doctrina Inno. in c. donatio, extra de dona. inter ui. quam valde extollit Ange. in l. ex morte. C. de pac. con. & tradit Bar. Cępo. caute. 62.]

¶ Vitum aũt hẽat eadẽ priuilegia dotis, vidẽda ſunt q̃ ponit Bal. nouel. in Tract. de dote in 8. part. in 6. priuileg. in fine.] Vſumfructũ, tamẽ habeat marit⁹: ne accidat, matrimonij oneribus dotẽ non ſeruire. Nam ęquitas ſuggerit, ꝙ dos debeat eſſe ibi, ubi ſunt onera matrimonij, vt ff. de iure do. l. dotis fruct⁹. & l. plerunq; §. ſi ſer ui. cũm tantũdem reddatur vxori: ex qua donatione cõſuliẗ mulieri ſoluto mr̃imonio, ſi res dotales nõ exiſtant: & quia non potuit alienare maritus ẽt ea conſentiente, † vt ĩ. tit. proxi. in prin. licet aliàs iuri hypothecæ poſſit renũciare, vt C. ad Velleia. l. etiam. & l. iubemus. & in auth. ſiue à me. Et ſicut dos vxori, ſic & talis donatio iure redditur uiro, ſoluto matrimonio, cùm ſit ęqualitas, vt in auth. de ęqualitate do. §. j. coll. 7.

¶ Poteſt tñ mulier retinere, donec ſibi ſoluta ſit dos, nec dñium retro transfert, aut hypotheca perdiẗ, quia non tantũ datur ꝑꝑ lucra nuptialia,

† adoptiuus fuit aũt re vera nepos Iuſtini. ex ſorore, vt dictũ fuit ĩ. in procemio.

† aliàs &.

Dos & donatio ꝑꝑ nupt. debent eſſe in æqualitate.

† auth. ęqualitas. C. de pac. conuen.

SYL.

Dos datur vt inde matrimonij onera ſupportentur.

† Niſi poſt biennium iterũ conſentiat: & ex alijs bonis, quæ ſupſunt, ſibi ſit cõſultũ: nec tunc ſibi ꝑiudicat niſi quatenus probet verſũ in rẽ ſuã. Ang. Hodie tñ de conſuetudine talis donatioñ conſtituiẗ, vt vult gl. in authẽ. ęqualitas. C. de pactis con. & Bald in auth. dos dota. C e. Iaſ.

sed pro maiori securitate dotis, ẽm Ang. hic [Est & spõsalitia largitas, qñ spõsus spõsæ per verba de futuro, vel econtra, donat purè, nõ respectu dotis, q̃ similiter conditionẽ m̃rimonij hẽt, vt C. đ do. ante nup. l. cũ veterũ, & l. si à sponso. Accur. seruus fit liber, soluta portionẽ sua alteri dño. Item no. ꝙ fauore libertatis cogitur quis vendere rem suam. Item ꝙ laudanda est humanitas. Itẽ quòd inuidia remouenda est.]

SYL. ¶ Dicas ẽm Ang. hic, ꝙ aliqñ fit ex mera liberalitate, hoc expresso, ꝙ reuocari ñ possit, & hẽt locum l. si mater. C. de don. ante nup. aliqñ fit simpliciter, nullo expresso, & tũc olim erat irreuocabilis, & p̄sumebatur ex mera liberalitate l. ij. l. si filiæ. l. si tibi C. eo. hodie verò ob causam futuri matrimonij. l. cum veterũ eo. ti.]

a ¶ Sed eo ẽt cõtracto. Hodie hoc corrigit in auth. de æquali do. co. 7.

STL. ¶ Erat olim. Casus in lege corrigente, & assignante rationem correctionis, aliter non figurabitur: satis. n. e-xit: literalis figuratio casus. Not. ꝙ licet olim portio dñi liberantis seruũ accresceret alteri ꝓ parte, hodie tñ secus ẽ: &

pter nuptias introductæ sunt, nõ solum antecedant matrimoniũ, sed eo etiam contracto [a] augeantur, & constituantur.

¶ Hodie si vnus ex dñis manumisit seruum cõem, seruus efficitur liber, & socius conseruatur indemnis, dato sibi pretio partis suę. h. d. ex l. j. C. de com. ser. man. Aret.

¶ Erat olim & alius modus ciuilis acquisitionis, per ius accrescendi: quod est tale: Si cõem seruum habens aliquis cum Titio, solus libertatem ei imposuerit, vel vindicta, vel testã: eo casu pars eius amittebatur, & socio accrescebat. Sed cũ pessimum fuerat exẽplo,[b] & libertate seruum defraudari, & ex ea humaniorib. quidem dominis damnum inferri, † seuerioribus aũt dñis lucrum † accrescere: hoc quasi inuidia plenum, pio remedio per nostram constitutionem[c] mederi necessarium duximus: & inuenimus viam, per quam & manumissor, & socius eius, & qui libertatẽ accepit, nostro beneficio fruant: libertate cum effectu pcedente, (cuius[d] fauore antiquos legumlatores multa ẽt cõtra cões[e] regulas statuisse manifestum est) & eo, qui eam † libertatem imposuit, suę liberalitatis stabilitate gaudẽte: & socio indemni cõseruato, pretiumque serui ẽm partem dñij, quod nos definiuimus,[f] accipiente. [g]

b ¶ Exemplo. sic. C. de ꝓba. l. exemplo.

c ¶ Nostram constõnem. C. de comm. ser. man. l. j. §. ne autẽ. & §. fin aũt socius.

d ¶ Cuius. s. libertatis.

e ¶ Cões. s. ut libertates per legem Falcid. non minuantur. Item vbi non valet testamẽtũ, libertates nõ reuocant. ff. đ inof. test. Papinianus. §. sed an & libertates. §. fi. Itẽ & ff. de fideic. li. l. generaliter. §. si quis seruo.

f ¶ Definiuimus. C. de cõmu. ser. manu l. j. §. ne autẽ. & §. fin autem socius.

g ¶ Accipiente. uel eo deposito, ut C. de communi seruo manu. l. j §. ne autẽ. & §. fin autẽ. socius. Et nota, ꝙ cõpelli-tur quis vendere: qđ est spãle † ꝯ regulã, vt C. de ꝯh. emptio. inuitum. & C. de iure delib. l. nec emere, quod

† aliàs seueriorib.

† aliàs accedere.

Libertatis fauor qb. consistat.

† aliàs liberalitatem.

Vendere quis compellit aliquando.

* † fauore libertatis, ut dicitur in tex.

qd plenè no. in auth. q fideius. §. pe.

* ¶ Vide ad hoc q annotaui s. tit. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. §. ult.]

Continuatio. ¶ Quibus alienare &c. ¶ Supra dictū est quō quis efficitur dñs iure gētiū, vel ciuili, hic tractare intendit de quadā specialitate, q contingit circa eos, qui dominia rerum acquirunt. generale. n. est, vt qui dñs est, possit alienare: & qui dñs nō est, alienare non possit: hic, & in specialibus casibus cōtingit cōtrarium. Ac. Vel sic continua secundum Aret. Dictum est suprà de acquisitione facta per vsucapionē, vel per donationem, nunc dicit per quos alienatio possit fieri, & per quos non.

¶ Quibus alienare licet, vel non.

¶ Maritus nō potest alienare, vel obligare prædiū dotale, etiam consentiente muliere, non solum in Italia, sed etiā in prouincia. Aret.

Diuisio. Accidit. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primò. qñ dñs non pōt alienare res suas. Secundò econtra, qñ non dominus alienat. Tertiò redit ad primum casum. Secunda ibi, Contra autem. Tertia ibi, Nūc admonendi sumus. Vel diuide subtilius. Primò, qñ prohibetur alienatio propter rē, quæ est inalienabilis. Secundo, quando permittitur ex pactione, uel pp publicam vtilitatem. Tertiò, quando prohibetur ratione personæ alienantis, vel ratione personæ, in quam fit alienatio, quia pupillus est. Ange.

SYL. ¶ Accidit. Casus. Quęsitū fuit, an viro, alienatio rei dotalis pmitteret saltem consentiente vxore: & uidebat q sic: primo, qa ipse erat dñs. l. in re mandata. C. mand. pūsertim consentiēte vxore, q a vnicuiq; licitū est renunciare fauori p se introducto. l. pen. C. de pact. sed cōtrariū tñdet, & assignatur ratio in text. ibi, ne sexus muliebris fragilitas &c. Item quia interest reipu. mulieres dotatas eē ad sobolē procreādam. l. j ff. sol. mat. No. q dñs regulariter pōt alienare: nō, non dñs. Itē q res dotales, vel quasi, prohibentur alienari ēt volente vxore, ex rōnibus allegatis. Itē no. dispositionem. L. Iuliæ, quę approbatur in ijs, quę directo disponit: in ijs uerò, q à cōtrario sensu colligi poterant ex ea, corrigit. Item q l. Iulia facilius permittebat fundum alienari, q obligari, posset fortè ipsi⁹ ratio colligi ex tex. in l si pupillorum. §. si prętor. ff de reb. eo. Item nota fragilitatem sexus mulierum.]

Accidit aliqñ, vt qui dñs rei sit, alienare ñ possit: & ɔ̄, qui dominus nō sit, alienādę rei ptātem habeat. Nam dotale prædiū a maritus

a ¶ Dotale pdium. s. inæstimatum, vt C. de rei vxo. act. l. j. §. & cum lex. †

¶ Si verò interueniat iuramentum, de iure canonico alienatio procedit. c. licet de iureiu. lib. 6]

SYL. † Et in his casib. ubi non pōt alienari an fideiussor datus a viro obligetur, uide Bart. hic.

* ¶ Adde, q cū talis alienatio iuro vxoris vallata est, cautela est, vt cōpareat filius, & conueniat tali contractui: qd potest, quia illud iurm matris non afficit hæredem, Bartho. Cæpol. cau. 138. Item alio modo sustinetur alienatio rei dotalis, licet vxor non iuret: nempè si ipsa cum marito recipiat pretiū; quia videtur illud habere loco dotis, vt post gl. & Bar. tradit idem Cępo. cau. 174. inci. omnes. Et adde aliam cautelam eiusdem Cæpol qua sit tutus emens fundum dotalem nu. 131. incip. Qui vult.]

¶ Aliàs, si æstimatū esset, posset alienari: nisi ęstimatio fiat, ut sciatur qtum valet, vt C. de iur do. l. quoties. & l. si inter virum. & de fun. do. l j. Et dic dotale, uel quasi, ut ff. de fund. dot. l. 3. & 4. Quid si res mobilis est? Rñ. pt alienari, si maritus est soluendo, C. de ser. pig. da ma. l. j. facit. l. si ex lapidicinis. ff. de iur. do. Accur.

SYL. ¶ Adde, q contrariū tenuit gl. in l j. & cum lex. C. de rei ux. act. in l. fi. C. de fun. do. cuius opi. communiter approbatur

probatur vt per Christo hic.]
**Adde, ꝙ pleriq; tenent, nouiſſima Iuſtin. lege, q̃ eſt auth. vt immob. ver. & multo potius. ẽt rerum mobilium alienationẽ prohibitam cenſeri, vetat enim gñaliter ne qđ rerũ dotaliũ alienet. qđ tñ intelligũt de rebus, q̃ ſeruãdo ſeruari potuiſſent, arg. l. lex q̃ tutores. in fi. C. de adm. tuto. Alcia. tñ cẽſet d. auth. ſolũ loqui de immobilibus, qm̃ verba p̃cedentia, rubricaq́; ipſa id indicat, & veteres, qui eius contextum Codici inſeruerunt, ita exiſtimaſſe videntur, authen. ſiue. C. ad velle. ver. immobile.]

inuita[a] muliere p legẽ Iuliã ꝓhibetur[b] alienare, q̃uis ipſi⁹[d] ſit, dotis cã ei datũ. quod nos legem Iuliã corrigẽtes,[e] ĩ meliorẽ ſtatum deduximus.[f] Cùm. n. lex[g] in ſolis tãtũmodo rebus locũ hẽbat, q̃ Italicę[h] fuerant: & alienationes inhibebat, q̃ inuita[i] muliere fiebant, hypothecas aũt earum rerum, ẽt volente[k] ea: utrique[l] remediũ impoſuimus, vt ẽt in eas res, q̃ in ꝓuinciali ſolo poſitæ ſunt, iterdicta[m] ſit aliena

a¶ Inuita muliere. ergo ea volẽte poterat, vt innuit: qđ corrigitur ſtatim.

b¶ Prohibet̃. Niſi ꝓuocet̃ ad diuiſionẽ fundi dotalis, vt C. de fun. do. l. fin.

SYL. ¶ Secus ſi ipſe prouocet alium, ſecũdum Christo. hic.]

d¶ Itẽ niſi ex neceſſitate, vt C. de li. cau. l. j. Itẽ niſi cũ vniuerſitate, ut ff. de fund. dot. l. j. Itẽ niſi vertat̃ ad utilitatem mulieris, vt ff. de iu. do. l. fin.

c¶ Alienare. Hoc largè accipias: ſiue dñium mutetur, ſiue ius alijs conſtituatur, vt C. de reb. alie. non alie. l fi. & in auth. de nõ alie. §. alienationis. coll. 2. & ff. de fun. do. l. Iulianus. Acc.
** Qđ dr̃ in d. l. Iulianus. maritũ non poſſe fundo dotali imponere ſeruitutẽ, intellige de inæſtimato, q̃a ille reputat̃ vxoris. ſ. in reb. C. de iu. dot. ſecus ſi eſſet æſtimatus tali æſtimatione, quæ faceret emptionẽ, ut ibi no. quod in dubio præſumitur, vt eſt gl. no. in l. ſi inter. C. de iur. do. & tenet Veron. de ſer. vrb. præ. c. 14.]

Dotis dominiũ an ſit mariti vel uxoris.

d¶ Ipſius ſit. ſ. de iuregen. ut per traditionem: & ciuili. ſ. approbatione, ſm Io. Alij dñt de iure ciu. ſ. fictione, nõ iuregentiũ, vt C. de iure do. in rebus. Sed quod ibi dr̃ de iure naturali vxorem dñam eſſe, verũ eſt primęuo iure, quo dicitur, Quicquid calcauerit pes tuus &c. non nãli i. iure gentium: ſed rerum domina dicit̃ quo ad ſpem, & quãrũ ad hoc, ut ex ei ſuſtentetur, ſicut filij dũt dñi rerũ paternarũ, vt ſ. de hær. qua ll. & diffe. §. ſui. & C. đ fur. l. q̃uis. & C. rerũ amo. l. j. vel dña eſt inſpecto exitu: ſicut filius dicitur dominus, vt ff. de liber. & poſtu l. in ſuis.

¶ Cõcludit̃ cõiter, ꝙ ſi data ſint æſtimata, ſolus maritus ſit dñs. l quoties. C. de iur. dot. ſi inæſtimata, tũc opin. Mar. fuit, eã dñam de iuregentiũ, maritum verò de iure ciuili: ꝓriũ tñ tenet glo. in l. in reb. C. de iure do. l. cuius opin. cõis & vera eſt ſm Saly. ibi. SYL.

e¶ Corrigẽtes. in duobus capitulis, & in alijs non.

f¶ Deduximus. vt C. de rei ux. actio. §. & cum lex.

g¶ Lex. ſcilicet Iulia.

h¶ Italicę. i. ĩ Italicis ꝓhibebat alienationem: & hoc erat primũ eius vitiũ.

i¶ Inuita muliere ſed ea volẽte concedebat: & hoc erat ſecundũ vitiũ.

K¶ Volente ea. ſimiliter ꝓhibebat.

l¶ Vtrique. ſ. vitio.

** Alienans q̃que repetit, qđ alienauit. **

m¶ Interdicta. Quid ſi fiat? Rñ vẽdicat maritus cõſtãte m̃rimonio, cõtra factũ ſuũ veniẽs, cũ fuerit cõtra legẽ, vt C. de agri. & cenſi. quẽadmodũ. li. 11. & de rei ven. l. dote. ſed diſſoluto eo mulier repetit, vt C. de iu. do. l. in rebus.† Idẽ in p̃lato eccleſię alienãte rem eccleſiæ, quia põt eam repetere p̃latura durante, vt extra de reb. eccle. nõ alie. c. ſi quis presbyterorum.
**Collige ex hac gl. ꝙ licet venire cõ factum

†Qđ ſequi nõ eſt Accur. ut apparet ex vetuſtis libris.

factũ proprium, qđ ei legis prohibitio resistit: & ẜm hoc limita tritam illam reg. quem de euictione tenet actio, eundẽ agentẽ repellit exceptio, de qua in l. vendicantẽ. ff. de euict. vt nõ procedat, q̃ñ alienatio fuit contra legẽ, ita declarant Albe. & Sali. & Iaſ. alios referens in l. iuſiurandum. §. proeu ratr. nu. 30. ff. de iureiu.] a ¶ Neque cõ ſentientibus. Speciale, ut ſuo fauori nõ poſſit renũcia re: quia etiã reipublicæ interest, vt ff. ſoluto mat. l. j. ſic ff. de pactis do. l. de die.

† i. ne fragilitate naturę in repentinã deducantur inopiam. l. j. §. & eum lex. C. de rei ux. ac.

tio, vel obligatio: vt neutrum eorũ neq; [a] conſentientibus mulierib. ꝓcedat, ne ſex[b] muliebris fragilitas † in pniciẽ[b] ſubſtantię earũ ꝯuertatᷣ.[c] ¶ Creditor, licet non ſit dñs, pt tñ pignus alienare ex pacto, vel ſine pacto, ſeruata forma legis. Areti.

¶ Cõtra[d] aũt creditor pign[9] ex pactione, q̃uis eius ea res nõ ſit, [e] alienaret pt. Sed hoc forſitã ideo vr̃ fieri, ꝙ voluntate debitoris intelligiť pignus alienari: quia ab initio cõtractus pactus eſt, vt liceret creditori pignus vendere, ſi pecunia non

à domino debitore.] d ¶ Contra. l. econtrario. ** Adde, ꝙ res pignori data pleno iure manet debitoris. l. gñaliter. ff. qui & a q. b. & ideo eã alienare põt etiã inuito creditore. l. ſi debitor. C. de diſtra. pig. e ¶ Alienare poteſt. Idẽ in iudice, vt ff. ſi ex nox. cauſa

† Et ſic p[l]ris iuris trãſfert ĩ aliũ, q̃ ipſe habeat: de quo uide glo. fin. in ca. paſtora liſ. ex. de iure pat.

transfert dñium. Item ꝙ eo ipſo, ꝙ debitor noluit pignus, vr̃ dare licentiam vendendi. Itẽ ꝙ creditor nõ eſt impediendus ius ſuũ proſequi. Itẽ ꝙ ex abrupto non debet amitti res ſua

* ¶ Adde modos aliquot, quib. emẽs fundum dotalẽ ſecutus eſſe poteſt, quos tradit Battho. Cæpol. caut. 131. b ¶ In perniciem .i. deſtructionem. c ¶ Conuertatur. ſimilia ſunt, ubi ẽt dñs non alienat. vt C. ad l. Iul. ma. l. fi. & C. de hær. & ma. l. manicheos. §. pe. & C. de prædi. decu. l. ſi lib. 10. & J. eo. §. nunc admonendi.

ADDITIO. Vnde verſus: Coniunx, eccleſia, furioſus, mẽreq; captus: Prodigus, atq; minor exiſtens ſub pr̃e natus, Aduerſans fidei, maieſtatis reus: iſti Res alienare ꝓprias de iuř vetãť. Prætacto dẽt ſub iure decutio ſcribi.

SYL. ¶ Cõtra aũt. Salus. Quærebatur, an creditor, penes quem erat pignus debitoris, poſſet alienare ex conuentione: rõ aũt dubitandi erat, quia cũ penes ipſum rei dñium non ſit, non vr̃ ꝙ in alium transferre poſſit. l. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. nemo. n. dat quod non habet. ſed contrariũ rñdetur: hoc autem virtute cõuentionis. ſicut enim dñs ipſe alienare poſſet, ita & ipſe creditor ex voluntate dñi pt. Not. caſum, in quo non dominus

aga l ij. & J. de offi. iudi. in fi.

SYL. ¶ Rõ eſt, quia quod iudex facit ꝯ partem contumacem, cenſetur factum ab ipſa parte. l. ſi ob cauſam. de euic. g) Idẽ in flumine. vt ff. de aeq. re. do. l. ergo. §. alluuio. Idẽ in Imperatore, & Auguſta, vt ĩ. de vſuc. §. vlt. Idem in plaris eccleſiarũ, vt ĩ auth. hoc ius porrectũ. C de ſac. ſan. eccl Idẽ in tutoribus, q̃ dñorum locũ obtinent, vt ff. de ſur intetdũ. §. qui tutelã. Idem in ꝓcuratore, q̃ hẽt liberã adminiſtrationẽ, ꝑvt ĩ. de rerũ di. §. vẽditę verſ. nihil aũt. Idẽ in ſeruis hñtibus liberã peculij adminiſtrationem, vt ff. de pignor. act. ſi conuenerit §. fi. & l. ſeq. ¶ Dic, ꝙ rõnes oium p̃dictorũ ſunt, ꝙ aut a l. quamuis non dñis tributa eſt hęc poteſtas, quia uice dominorum ſunt: aut ab homine, ita ꝙ effectus translationis dominij fundatur in perſona domini, nõ ſerui, vel procuratoris, aut tutoris.]

ADDITIO. Vnde verſus: Princeps, Auguſta, iudex, ac officialis, Tutor, curator, ꝓcurator fluuiuſq;. Creditor, exactor, prælatus, ſeruus: habentur Hi numero bis ſex alienantes aliena.

† In qua ã venit dolus, nec ꝙ poſſit donare, niſi exprimatᷣ: & tũc in. SYL. telligiť de donatiõe inter uiuos, nõ cã mortis. Et qualiter libera adminiſtratio cõcedať, vidẽ Ange. hic.

Non

† Soluat.[a] Sed ne creditores ius suū ꝓsequi impedirētur,[b] neq; debitores temerè suarū rerum[c] dominiū amittere viderentur: nr̄a cōstitutione[d] cōsultum est, & certus[e] modus impositus ē. ꝑ quē pignorum distractio possit ꝓcedere: c[f] tenor vtriq; parti creditorū & dbitorū satis † abūdè prouisum est.

¶ Pupillus sine auctoritate tutoris n̄ alienat: & si det mutuo, n̄ obligat accipiētē, si pecunia extet: si consumpta sit bona fide, condicitur: si mala, agitur ad exhibendum. h. d.

¶ Nunc † admonē di sumus, neq; pupillū, neq; pupil-

† aliàs soluetetur.

a ¶ Non soluatur. s. tēpore cōstituto. * ¶ Intellige in totū: nā alioquin creditori liceret pign⁹ distrahere, tāetsi creditū suū pro maiore parte cōsecutus esset. l. quādiu. C. de distra. pign.]

b ¶ Impedirētur. vbi nō esset pactio de pignore vendendo.

c ¶ Temerè. i. nimis cito, vt s̄. de vsuc. in princ.

d ¶ Constōne. C. d̄ iu. do im pe. l fi §. j. & ij.

e ¶ Cert⁹ modus vt si actū sit de vendendo, iuxta conuentionē vendere † possit. S3 si nihil fuit dictū de hoc, nunciabit semel: & tunc elapso biennio, vendet, vt C. de iu. do. impe. l. fi. §. j. & ij. Si autem dictum fuit, vt non vendatur, ter nunciabit, & tunc vendet, vt ff. de pig. act. conuenerit.

† Et per actum nudū nec est necessaria aliqua denunciatio de pignore luēdo: q̄d no. ꝑ SYL. limitatione. l. si cōuenerit. ff. de pig. actio. Angel.

¶ Cui beneficio creditor renunciare nō posset, quia est contra publicā vtilitatem, ſm Bar. in d. l. si cōuenerit.]

ADDITIO. Et inter denunciationes q̄ interualla sint necessaria: item quid si emptor nō reperiatur, uel pignus plus vel minus valeat, q̄ creditū. itē q̄d in pignore iudiciali vel pretorio: & an huic beneficio de vendendo pignore possit renūciari. vide Ang. hic.

*¶ Adde, ꝙ non solū valet pactū de vendendo pignore, si pecunia ad tp̄s prȩscriptū non soluatur, vt dicit hic: sed ēt vt creditor ipse iure emptionis possideat pignus iusto p̄tio tunc æstimandū. l. si fundus. §. vlt. ff. de pigno. Cæterū ita pacisci nō liceret, vt si debitor nō soluerit, pignus fiat creditoris: nā pactum illud (quod legis cōmissoriȩ appellat̄) in pignoribus reiectū est l. vlt. C. de pact. pig. Quæ autē requirant priusq̄ deueniatur ad venditionē pignoris, vide apud Negus. in trac. de pigno. in primo mēb. 6. par. princi. nu. 3. & seq. vsque ad 7.]

f ¶ Cuius. s. constitutionis.

¶ Nūc. Casus. Quæsitū fuerat an pupillus dn̄ium rei suæ in aliū trāsferret alienādo: & videbat̄ ꝙ sic, ex d. regula gn̄ali, ꝙ in re sua quilibet est arbiter & moderator. l. in re mandata. C. man contrarium decidit̄ propter facilitatē ætatis pupillaris, quæ non consulto agit: sicut ex fragilitate mulierum inducta est decisio posita in prin. s̄. eo. Secundo dubitabatur, an ex mutuo obligaret sibi alium: & videbat̄ ꝙ sic, q̄a pupillus cōtrahendo, alterum sibi obligare pōt, ipse verò non potest obligari. §. pupillus. j̄. de inuti. stipu. cuius contrarium deciditur, q̄a ex quo in mutuo requiritur ad sui essentiam, ꝙ fiat de meo tuū, & sic dominium transferatur, ipse aūt trāsferre facilitate ȩtaris prohibeat̄, sequitur ꝙ nō potest ꝑ hi obligatio ex mutuo: & hoc est, quod tex. dicit, Quia pecuniam non facit accipientis. hinc sequitur, ꝙ eùm remanet dominus, vēdicare nummos poterit: si verò bona fide consumpta sit pecunia, quamuis à principio non valuerit, tn̄ consumptione bona fide facta, dicitur mutuum reconciliari. l. quamuis. ff. si cer. pet. Si verò mala fide consumpta sit, poterit agi ad exhibendum, non ꝙ possit exhiberi, si cōsumpta sit vēdēdo & expendēdo, & in alium translata: sed ut iuretur in litē, eo exhibere non valente. l. ad exhibendum. C. ad exhiben. Not. collige per te quia clara sunt.]

SYL.

† aliàs abūdeque.

† aliàs nūc autem:

Vllam

a ¶ Vllam rem. Neq; rõne proprietatis, neq; rõne possessiõis, q̃ animo retinetur licet corporalẽ sine tutore ꝑdere possit, ut ff. de acq. re. do. l. pupillus. & de acq. pos. l. possessionem.

SYL. ¶ Ratio clara est, q̃a q̃ meri facti sunt, ꝑt sine tutore l. quãuis. § j ff. de acq. poss.]

* ¶ Adde, ꝙ nec tutore auctore alienare quiduis pt, sed ea tantũ, quæ cõmodè seruari nõ possunt. nã ĩ alijs requiritur et iusta causa, & iudicis decretũ. l. lex q̃. C. đ admi. tu. & l. j. ff. de reb. eo. q̃ sub tut.]

** † §. Seq. uer. ult.

Adultus an possit alienare.

¶ Quid in adulto? Rñ. si nõ hẽt curatorẽ potest alienare, quæ seruando seruari non pñt: si habet curatorem, similis est prodigo, ut C. de inte. rest. mi. l. si curatorem.

SYL. ¶ Dic, ꝙ mobilia ualide alienat, sed ex læsione restituit: exceptis ijs, q̃ seruando seruari non pñt, in quib. non ex simplici læsione, sed ex immodico tm̃ damno restituitur: in immobilibus non ualet alienatio, nisi iuret. auth. sacra puberum C. si aduer. uẽ.]

† Pro hac expositiõe est. l. j. in prin. iuncta glo. ff. depositi. de quo plenè p Bartol. & alios in l. fin. ff. de condi. ob cau.

b ¶ Alienare posse. Sic ĩ de auct. tut. ĩ prin. & ff. de sol. l. ꝙ si forte in fi. & l. pupillo. & ff si cer. peta. l. nõ oĩs §. si.

c ¶ Dederit. i. tradiderit: † cũ dare sit accipientis facere, ut ĩ. de actio. §. sic itaq; si poneres propriè, non hẽt locũ, q̃ sequitur, ideoq; uẽdicari &c.

d ¶ Obligationem. Scilicet personalem ex mutuo.

e Quia pecuniam. Bona est rõ, ut ĩ. quibus mod. re. cõ. ob. in prin. & ff. si certum pet. l. ij. §. appellata.

f ¶ Non facit. Quod est necesse, quia dicitur mutuum, quia de meo fit tuum, ut ff. si cert. pet. l. ij.

g ¶ Bona fide. Credens eum maiorẽ, ut ff. pro emp. l. ij. §. si à pupillo. uel etiã errãs in iure: licet sit argũ contra ff. pro empto. l. ij. §. si à pupillo.

lã, vllã[a] rẽ sine tutoris auctoritate alienare[b] posse. Ideoq; si mutuã pecuniã sine tutoris auctoritate alicui dederit,[c] non ꝯhit obligationẽ,[d] q̃a[e] pecuniã nõ †facit[f] accipiẽtis: ideoque vendicari nũmi possunt, sic vbi extãt. Sed si nummi, quos mutuo minor dederit, ab eo qui accepit, bona fide[g] cõsũpti[h] sũt, cõdici[i] possunt: si mala fide, ad exhibẽdũ[k] de his agi potest.

¶ Si debitor soluat pupillo cũ tutoris & iudicis auctoritate, hẽt plenissimã liberationẽ, si verò soluat sine iudicẽ, et sine tutor, liberat̃ ope exceptionis, si pecunia ẽ salua, vel pupillus fact' fuit locupletior: aliter verò solués non liberat̃ vllo mõ: & pupillus solitẽdo creditori sine tutore ñ liberat̃. h. d.

¶ At ex cõtrario, omnes res pupillo

¶ Ratio diuersitatis est, quia ibi ĩ usucapiẽda pupilli re, & sic de lucro tractabatur, hic secus. error. n. iuris tũc non excusat. ut ĩ. de usuc. §. sed tamen. uer. item si is ad quem.] SYL.

h ¶ Consumpti. Quod fit expendendo, uel cum alijs immiscendo, ut supra de usufru. §. constituitur. & ff. de sol. l. si alieni.

* ¶ Et sic hoc casu cõualescit mutuũ, quod ab initio non ualuit, quod & alijs modis accidit, ut not. in gl. seq.

i Condici pñt. s. condictione certi ex mutuo recõciliato per cõsumptionem, ut ff. si cer. pet. si a furioso. & l. seq. Itẽ stipulatione recõciliatur, ut C. si cer. pet. l. quamuis. Item usucapione, ut ff. de iur. dot. Proculus. & no. ĩ. qui. mo. re. con. oblig. in prin. † Mutuum tripliciter recõciliatur.

K ¶ Ad exhibẽdũ. q̃a tenetur qui dolo fecit, quo min' possit exhiberi, ut C. ad exhi. l. ad exhibendũ. & sic iuratur in litẽ, ex eo ꝙ interest pupilli, citius pecunia redditã esse, ut ff. de in litẽ iur. l. in actionibus. & l. nummis.

** † In uer. tuũ fiat. & melius in § item is ver. mutuum.

¶ At ex cõtrario. Casus Querebatur, an ecõtrario pupillus recipiẽdo obligaretur, & cautũ esset solueti: & uidebatur SYL.

bat indistinctè, ꝙ nõ, per d.§. pupill⁹ ĵ. de inu.sti. quia ipse cõtrahẽdo alteri nõ obligatur: sed contrariũ respondetur in certis casibus.s. qñ pecunia extat, vel est factus locupletior.rõ ẽ, quia licet ex æquitate introductũ sit pupillo soluentem non liberari, ne præiudiciũ afferatur pupillo, æquissimũ tñ est ipsum cũ aliena iactura locupletiorẽ nõ fieri:rõ dat̃ exceptio doli ex l. qui æquitate.ff de except. doli.No.summarium.]

a Rectè, vt res fiat accipiẽtis, nõ vt debitor liberet̃: & hoc sequitur.

& pupillæ sine tutoris auctoritate rectè[a] dari[b] pñt. Iõq; si debitor pupillo soluat, necessaria ẽ debitori tutoris auctoritas: alioqn ñ liberabitur.[c] Sꝫ hoc ẽt euidẽtissima rõne statutũ ẽ in ꝯstõne,[d] q̃ ad Cęsariẽses ad uocatos ex suggestione Triboniani viri eminẽtissimi, Quęstoris sacri palatij nr̃i, ꝑmulgauim⁹: qua dispositũ ẽ, ita licer̃ tutori vel curatori debitorẽ[e] pupillarẽ† soluere, vt pri⁹ iudicialis sñia,[f] sine ẽ omni dãno celebrata, hoc ꝑmittat:[h] quo subsecuto, si & iudex ꝑnũciauerit, et d̃bitor soluerit, sequatur huiusmodi solutionẽ plenissima securitas.[i] Sin aũt

b Dari. Ex quacunq; causa.

ADDITIO Qđ in pupillo ꝓcedit indistinctè. Infans verò obligationẽ iuris sine tutore nõ acquirit: itẽ nec possessionẽ ex sua occupatione tñ, sed ex traditione possessoris, sic nec dominium: sed est necesse, ꝙ alij nomine ipsius tradatur.l. si quis in emãcipatum.C de dona. Angel.

c Non liberabitur. Scilicet debitor pupilli. Sed cõtra ff.de sol. si stipulat⁹ fuero. Rñ. ibi pupillus erat adiectus, nec quicquã sibi debebatur: cũ ad solutionẽ tm ponatur, vt in eo.ti.de solu.qđ stipulatus.& l.qui res.§.at vbi.

d Constitutione.vt C. de admi.tu. l.sancimus.& l.constitutionem.

* Cæsarienses aduocatos accipere debemus, qui in Cæsarea, Metropoli Cappadociæ, domiciliũ hẽbant, q̃ Archelao pulso hoc nomen sortita ẽà Tyberio, aut certè ab Augusto.pri⁹ ãt appellabatur Mazace, quã Strabo li. xij. scribit vel maximè celebrẽ egregijs iuris ꝑitis fuisse.ab his sępe cõsultus fuit Iustin.ad eosq; multas scripsit constitutiones, vt l.si maior.C.de pact.§.item verborũ.ĵ.de inut.stip.]

e Debitorẽ. Ex mutuo vel simili cã, non expensione vel reditu, vt C. de admi.tu.l. sancimus.& l. cõstitutionem.

ADDITIO Tũc.n.sine iudice plenissimã securitatẽ cõseqtur, dũmodo pensio. nec duos annos, nec cẽtũ flo. summam excedat, secũdum Angel.

† i. liberatẽ.

f Sententia. Scilicet ĩterlocutoria: q̃ ꝑceptũ vulgariter appellam⁹: ut si dicat, Decerno uel ꝑcipio tibi soluer̃ uel deponere; ut ff.de mi.l. ait prætor.§. quid tamen.

Sententia interlocutoria & ꝑceptũ iudicis idẽ.

g Sine omni damno. Vel sportularum, vel pretiorum tabellionum.

SYL.

Hoc vr̃ expressum in l. in sacris.C. de proxi.sacro.scri.lib. 12.]

Sed nunquid debitor pro sua parte soluet? Rñ. non, vt C. de suc. & li.ex. l.fi. & facit sic C. de epis. aud.l. tam dementis.§.fi.& in aut.de sanct.epi. §.sportularum.col.viiij.Accur.

ADDITIO. Priuilegiũ enim litis, ordinationem siue processum respiciens, vni concessum, transit ad aduersarium: secus si decisionem, nisi verba rescripti hoc sonent.Are.

h Permittat.nota, ꝙ tutor, & iudex necessarij sunt, secundum P. sed ſm nos solus iudex sufficit, vt ff.de min. ait prætor.§.quid tamen & l.ꝙ si minor.in fi.Accur.

ADDITIO. Et hoc est verũ in casu nostro, & in alienatione rerũ mobilium: aliàs in alienatione immobilium opus est vtroq;.Are.

i Securitas.Vt nec restitutio detur: secus

Solutio fit de necessitate.

secus in prædio alienato cũ decreto: quia emptio ex volũtate, solutio de necessitate fit, vt ff. de minor. ait prætor. §. quid tñ. & l. ꝙ si minor in fi. & C. de prædi. mino. si quidem. Accur.

mus. & l. Constitutionem.

¶ Quod ex nimio labore introductum est in huiusmodi exceptis, vt per Christo. hic.] SYL.

¶ Quod enim legitimè factum est, ex euentu retractari nõ dẽt, vt C. ad senatusc. Tre. sancimus. Plenissima est si iudex interueniat cũ tutore vel sine eo, vt ff de min. ait prætor. §. qd tñ. Et de hac mã ibi plenè notatur.

aliter, q̃ disposuimus, solutio [a] facta fuerit, pecuniã autem saluam habeat pupillus, aut ex ea locupletior [b] sit, & adhuc eandẽ pecuniæ summam petat, [c] per exceptionem doli mali poterit sũmoueri. Quod si male consumpserit, aut furto aut vi amiserit, nihil [d] proderit debitori doli mali exceptio, sed nihilominus condẽnabit: [e] qa temerè sine tutoris auctoritate, & non secundum nostram dispositionem soluerit. [f] ¶ Sed ex diuerso, pupilli vł pupillæ soluere sine auctoritate tutoris non possunt: [g] qa id, qđ soluũt, ñ fit accipientis, cũ. s. nullius rei alienatio eis sine tutoris auctoritate ꝯcessa sit.

a ¶ Solutio. Vt soli pupillo, vel adulto curatorẽ habẽti sine eo: vnđ ipso iure nõ liberatur, vt j. ibi, nihil proderit. &c.

b ¶ Locupletior. Quod ẽ, & si non est factus pauperior, vt ff. de solu. in pupillo. Accur.

SYL. ¶ De veritate huius gl. vide Decium in l. ex pœnalibus in fin. ff. de regu. iu.]

c ¶ Petat. Et sic est de prædo solicitus: vnde non audietur, vt C. pro empt. l. cum qui. Accur.

d ¶ Nihil proderit. Apparet ergo, ꝙ ipso iure non est liberatus: si autẽ cũ auctoritate tutoris, ipso iure liberaretur: sed tunc restitueretur minor perdita pecunià, vt C. si aduer so. l. j.

e ¶ Condẽnabitur. Scilicet ipso minore petente, vel alio suo nomine, † nõ extraneo, vt ff. de solu. l. filius.

† Vel ab eo causã hñte, quia bñficium restitutionis cedi põt, & trãsit ad hæredem extraneum ut l. ꝙ si mino. ff. đ mino. Ang.

f ¶ Soluerit. Circa hãc diffusam materiã distingue. Cum debitor pupillo soluit, aut consequitur plenã, aut pleniorẽ, aut plenissimam securitatem: si soluat pupillo sine tutoris auctoritate, & pupillus hẽat saluã pecuniã, vel ex ea locupletior est; liberatĩ, non ipso iure, sed exceptione: nisi esset adultus sine curatore, vt hic, & ff. đ solu. l. in pupillo. Si autẽ soluat tutoris auctoritate, ipso iure liberatur: p̃t tñ in integrũ restitui, si non habeat rem saluã, vt C. si aduer. sol. l. j. nisi in quatuor casibus, ut C. đ admi. tu. l. sancimus.

g ¶ Non possunt. Distingue: aut id, qđ erat soluẽdũ non poterat alienare sine decreto: quo casu decretũ interponẽdũ est in soluẽdo, vt ff. de reb eo. qui sub tu. l. magis. §. si pupillus. aliàs nõ tenet, & põt vẽdicari qđ solutũ est, nisi consumpserit creditor, vt hic, & ff. si cer. pe. ñ oĩs. §. si. Aut poterat: quo casu solus sufficit tutor, vel curator, vel adultus nõ hñs curatorẽ: nec restituuntur, cũ nõ sint decepti. Si sine tutore soluerit, non liberatur, nec dominiũ trãsit nisi p cõsumptionem, vt hic, & ff. si cer. pe. ł nõ omnis. §. si Et hoc, qñ debitũ erat ciuile & naturale: si aũt naturale tm̃, p restitutionem poterit repetere, si legitimè soluerit, aliàs suo iure condicet, vt ff. de condi. inde. interdum.

Pupilli an possint soluere.

ADDITIO. Et tunc qa minor ętas facit medium concludendi, satis è dicere se minorẽ indebitè soluisse, & si non exprimat per ignorãtiã; qđ aliàs in maiore requiritur, ne donasse uideatur, quod no. secundum Ange.

¶ Per quas personas. &c. ¶ Ista rub. sic cõtinuatur. Dictũ est ĩ. de multis modis acquirẽdi dñia, nunc sequitur uidere

Continuatio.

videre de personis, per quas dominia acquiruntur, Vnde dicit hic Accur. allegans duos versus Horatij in primo sermonum. † Est modus in rebus, sunt certi denique fines, Quos vltra citraque nequit consistere rectum. Nã licet multis modis res acquirantur, vt à §. illo, Singulorum. de rerũ di. vsq; nũc traditũ est, tamẽ certi sunt homines, per quos acquiritur: & sunt sex. s. per nos, p filios, p seruos nostros, per alienos, in qbus vsũfructũ habem⁹: p alienos, quos bona fide possidemus: p liberũ hominẽ, quẽ bona fide possidem⁹. Et est septim⁹. s. ille, i quo nudũ vsum habemus. Est Octauus qñq;, vt liber homo. i. procurator: de qbus hoc ti. dicit. Differt autẽ à quodã alio. ĩ. per quas psonas nobis acquirit obl ga ibi đ obligatione acquirẽda, hic de rebus tractat. Acc. ADDITIO. Adde, q etiã sunt alij, qui acquirunt alijs, vt religiosi suo monasterio, vt extra đ statu mona. c. cùm ad monasterium. circa princ. & beneficiati suis beneficijs. C. de epi. & cle. aut h. licentiam. Areti.

† Sequii gl. Accur.

† Aliàs cui qu.

¶ Per quas personas † nobis acquiritur.

¶ Acquiritur nobis non solum p nosmetipsos, sed ẽt p personas hic descriptas. Are.

Cquiritur vobis, nõ solum per vosmetipsos, sed etiam per eos, quos ĩ [a] potestate habetis. Item per seruos, in quibus vsumfructum [b] habetis. Item per homines liberos; & p seruos alienos, quos bona [c] fide possidetis: de quibus singulis diligentius dispiciamus.

& §. item vobis.

b ¶ Vsumfructũ vt ĩ. e. §. de ijs. Quid si nudũ vsum? Rñ. ex re nostra acquirit. (i) non aũt ex opera, vt ff. de vsu, & habi. per seruũ. & ĩ. per quas perso. not. obli. acqui. §. per eũ quoque.

¶ Intellige ex opera exposita in re aliena, quia illa est in fructu. secus in re vsuarij. leg. plenũ. §. fi. eo. ti.] SYL.

ADDITIO (i) Dummodo stipuletur mihi: aliàs acquiritur stipulanti, quamuis is teneat mihi restituere ꝯdictionẽ sine cã, vt l. pe. ff. đ stip. seruo. Ang.

c ¶ Bona fide. vt ĩ. eo. §. idẽ placet. q bona fides in possidẽte, nõ in possesso requiritur. vt ff. de acqui. pos. cum, hẽdes. §. fi. & ff. de stip. seruo l. si seruus ex testõ. & de acqui. rer. do. homo liber. in prin. & exigitur bona fides in principio possessionis, & continua in libero homine, quo ad aliqd acquirendum per eum, non in vsucapione: quia non vsucapitur, vt ff. de acqui. re. dom. l. qui bona fide. §. j. & C. de præscr. lon. tẽp. q pro liber. l. sola. Sed in seruo sufficit, & quo ad vsucapionem, & quo ad fructus, in initio bonã fidẽ habere, vt ff. de vsur. q scit. §. vltimo. & C. de vsuca. trãsfor. l. vnica §. hoc tantummodo. Accur. ADDITIO. Sed de iure canonico requiritur bona fides cõtinuata vsq; ad perfectionem præscriptionis. c. fi. cùm ibi not. extra de præscri. Et facit iste textus, q monachus trãsiens de vno monasterio ad aliud acquirat secundo bona fide possidenti. * monachus enim & seru⁹ equiparantur. c. cùm olim. de priuil. Ang.

Diuisio. Cquiritur. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit per quos nobis acquiratur. Secundo illud exequitur sigillatim & in specie. Tertio facit præambulum transiens ad alios titulos & materias. Secunda ibi, Igitur liberi vestri. Tertia ibi, Hactenus.

SYL. ¶ Casus nõ figurabit i traditiõe regulæ No. per quas psonas nobis qratur. Item q liber homo bona fide possessus, ita nobis acquirit, sicut seruus.]

a ¶ In potestate habetis. vt ĩ. eo. §. j.

¶ Igitur. ¶ Diuidit in tres partes. Nã primo ponit de acquisitione facta p

liberos,& per quos, & qd acquirat. Secundo qñ per seruos nostros, & p quos, & quid acquiratur. Tertio de acquisitione per liberam psonam,an possit acquiri, & qd. Secunda ibi, Itē uobis. Tertia ibi,Ex his.Item prima subdiuiditur ĩ tres partes. Nā primo ponit ius antiquū. Secundo rationē correctionis. Tertio ponit suum statutum. Secunda ibi, Quod nobis. Tertia ibi, Sancitum. Aretinus.

de profecta est. Item ꝙ nemo debet ex alienis laboribus ditari. Item ꝙ prospera fortuna debet cedere beneficio eius, cui fauere uoluit.]

a¶ Igit.qa de singulis dicere vult,de filijs, ut de digniotibus, primo dicit. Acc.

SYL. ¶ Igitur liberi. Casus figurari non debet, nisi literaliter, in §. tradente regulam,& referēte correctionem iuris antiqui. totum. n. pendet ab hac regula, ꝙ quicquid filius quęrit, quærat patri. ab hac regula excepta sunt tā de iure antiquo,q̃ nouo,castrensia, uel quasi.ratio autem fuit,quia in his patria ptās non fuit in consideratione, q̄ causa est talis acquisitionis: profectitia aut pertinent, prout antiquitus, pleno iure ad patrem: & rō assignatur ibi, Quæ. n. inuidia est. non enim est inhumanū,aut odiosum, ut quod ex re patris quæsitum est,ad eū reuertatur, redeuntib. facilè reb. ad naturā suam.l.si unus.§. pactus. ff.de pact.ibi.qd in spem. Aduentitia uerò q̄runtur patri quo ad usumfructum: remanet in proprietas penes filium: & rō assignatur in text. ibi, Ne quod ei suis laborib.Not. summariū; Item inhumanitatem fugiēdā. Itē ꝙ patri debitus honor seruadus est. Item ꝙ nemini iniuria fit, si res reuertit un-

¶ Quicquid quærit filius,q̄rit p̃ris, exceptis castrēsibus, vel quasi; & ꝓfectitia ꝑtinent pleno iure ad patrē:aduentitia;tm̄ quo ad usumfructū correcto iure antiquo:hoc dicit.

¶ Igit^a^ liberi v̄ri utriusq;sex^a^,quos in ptāte habetis, olim^b^ quidē quicquid ad eos peruenerat(exceptis videlicet castrēsib^9c^ peculijs)hoc parētib^9^ suis acquirebāt,sine vlla distinctione:^d^ & hoc ita parentum fiebat, ut etiā esset eis licentia,quod per vnū uel unam eorū acquisitū eēt, alij^e^ filio,vł extraneo donar̄,uel vēdere,uel quocūq; mō voluerāt appli care.qđ nobis inhumanū uisū est: & generali constitutione^f^ emissa, & liberis pepercimus,& p̄ribus honorē debitū reser uauimus. Sancitū etenim a nobis ē, ut si qd,ex re^g^ pa

b¶ Olim.antiquitatem primo recitat, & hoc ideò, ut nihil antiquitatis penit^9^ ignoretur, ut ĩ.tit. proxi.in princ. nam id qđ tollitur,uel reformatur, nō dēt esse incognitū, ut C. de cad. tol.l.1.§.& cū triplici.

c¶ Castrensibus peculijs. idem in quasi castrensibus, etiā iure ueteri,ut ff. de colla.bon. l.1. §. nec castrense. non solum iure nouo, ut C. de bon.quæ liber.cùm oportet.§.exceptis.& §.eadem obseruādo. Est aūt castrēse, qđ filius familias à quolibet in castris acquirit, non acquisiturus aliàs, ut ff.de castr.pecul.l.si fortè.& l.castrense. Quasi castrense est, quod magistri liberalium artium, medici, clerici, & aduocati đ publico acq̃rūt, ut C.de inof.testa.l.fi.& C. de episcopis & clericis.l.sacrosātæ.& l.cū lege.

¶ Dic idē,si nō ex publico, sed particulariter à clientibus, glo. in.l.fortì. C.de aduoc.diuer iud.]

d¶ Sine ulla distinctiōe.aduētitij,uel ꝓfectitij: ꝓprietatis, uel ususfruct^9^.

e¶ Alij.i.fratri,qđ grauius esse vr,ut C.de bo quæ lib.l.cū oportet.§.1.

f¶ Constitutione. ut C. de bon. quæ lib.cùm oportet.

g¶ Ex re.lat ge pone, idest, ꝑꝑ rem: ut fructus

{Quod est uerū,si dēt necessariad bellū, aliàs distingue an detur à notis ꝑꝑ castra, an aliàs, ut in l. si forte.ĩ gl.alleg. & ita pōt intelligi.l 1. SYL. C.de castr. pecu.li.12. ubi latius ponit hæc distinctio, ſm Ange

Peculium castrense

Peculium quasi castrense.

tris ei[a] obueniat, hoc secūdū antiquam obseruationem totum parēti acquiratur: (q̄ enim inuidia[b] ē, qđ ex pr̄is occasione ꝓfectum ē, hoc ad eū reuerti?[c]) quod aūt ex alia cā sibi filiusfamilias acquisiuit, huius vsumfructum[d] patri q̄dem acquirat, dominium āt apud eū remaneat: ne qđ ei suis laboribus, uel prospera [e] fortuna accesserit, hoc in aliū ꝑueniens, luctuo-

vt fructus ex rebus pr̄is, uel occasione patris quocunque mō quæsita, (j) ut ff. de incen. rui. naufr. l. j. § 2. & ff. de usu. l. ī fideicōmissi. §. cū Pollidius. & de vulg. substitu. sed & si plures §. in arrogato. & de Cast. pe. si forte. & l. castrēse. nisi & aliunde filius sit habiturus ꝑ se, ut ff de iure doti. l. 5. §. si pater. Et sic ponitur ex re, idest. ꝑꝑ rem. ff. de acquiren. hære. l. aditio. in fin. Arg. contra. ff. de pecul. eo tēpore. in fin. At similiter contra ff. de actio emp. Iulianus. §. si qd seruo. Ac. Sol. dictio, ex, propriè & strictè sumpta denotat, immediatè. ut ibi, secus si largè, ut hic.

Additio. ADDITIO. (f) Scilicet licitè, & tunc id, qđ tribueretur persona ꝑꝑ laborē, & industriam, censetur aduētitiū & ipsius filij proprium: alias ex delicto (puta usuris) nec patri quęrit, nec fratribus confertur, sicut nec cętera aduentitia; ut l. fin. C de col. Ang.

* ¶ Adde, ꝙ hic § nō hēt locū in ijs, quæ immediatè à patre obueniunt filio: nā ea non pertinēt ad patrem, ut ex Iasone & alijs tradit Tiraq. in Tracta. de retract. lignag. §. 1. gl. 9 nu. 65. ꝑ not. ꝑ gl. magna in fi. in l. frater. ff. de condi. inde. facit optimè tex. in l. uerum. §. si seruo cōmuni. & ibi glo. & Bald. ff ꝓ soc. & l. si erosi. de optio. lega. l. sicut. §. Idem Papi. quib. mod. ususfru. amit.]

a ¶ Ei. scilicet filio.

b ¶ Inuidia est. i. filio qui acquisiuit.

Pater q̄n-cunque in aduentitijs non hēt usumfructum. * ¶ Inuidiā hic accipias pro obtrectatione, ut sæpe apud Latinos: quasi dicat Institu. quis hoc iure reprehendere uel damnare queat?]

c ¶ Reuerti. q. d. nulla.

d ¶ Vsumfructū. Quem habet in aduentitijs, nisi remiserit, ut C. de bo. q̄ lib. cū oportet. §. sin autē res. uel nisi ab aliquo sibi deī, uel relinquat hoc pacto, ut ad patrē non pertineat usufructus, ut in auth. ut li. ma. & aui. in prin. coll. 8. Vel nisi succedat fili⁹ vnà cū patre in hereditate fratris uel sororis, ut ī auth. de hær. ab inte. vē. §. si verò. coll. 9. Vel nisi seruus donetur filiofamilias eo pacto, ut manumittatur statim, ut C. de bo. q̄ lib. l. vlt. ad fin. Vel nisi quando pater noluit cōsentire filio adeunti hæreditatem aliquam, ut C. de bo. quæ li. l. 6. in fi. §. 1 & 2. Vel nisi parente minus licitè diuertēte bona filijs applicent, ut in auth. ut nulli iu. §. q͂a uerò alioqui. coll. 9. Itē quādo pater cōtraxit incestas nuptias, ut in auth. de incest. nup. §. 1. coll. 2. †

¶ Adde quando filio relinquitū usufructus, quia seruitus seruitutis esse non potest. l. 1. ff. de ser. lega.]

† Adde SYL. optimam gloss. quæ alios casus refert in authē. idem est. C. de bo. quæ lib.

ADDITIO. Et alios casus uide per Ang. hic: in q̄bus oībus licet non habeat pr̄ ius ulusfr. debet tñ habere cō moditatem ipsius iuris, nisi de ipsa in pacto, uel permissione fiat expressa mentio, ut hic per eum.

e ¶ Prospera fortuna. Quid dicemus in dubio vñ prouenerit? R̄ñ quidā, ex bonis patris præsumitur habuisse: sicut si uxor hēt, præsumitur ex bonis mariti, ut C. de do. inter uirū & uxo. l. ēt. & ff. de don. inter uirum, & uxo. l. Quintus. Nos contra, † & distingue, an filius sit diligens, uel diues, pater inops: uel ecōtra, ut ex bonis diligentis (alias diuitis) quæsitū fingamus, ut C. arb. tu. si defunctus. & ff. de hær. uel act. uen. uenditor ex hæreditate ibi; pretium enim hominis &c. & ff. ad l. Fal. si hæres institutus. in prin.

† Simil. glo. est in l. cū oportet ī prin. in uer. ex eius C. de bon. quæ lib.

¶ Dic clarius, ꝙ præsumitur quæsitū in

SYL.

in dubio ex propria industria, quã ꝓpria industria non haberet secũ præsumptionem delicti.d l. Quintus. ADDITIO. Et hæc est cõis ſm Ang. licet Io. Fab. hic sentiat contrariũ, & malè: qa in dubio nõ præsumit delictũ, ut l. meritò. ff. ꝓ soc. Ang.

a ¶ Procedat. Collige, peculium aliud castrense, aliud quasi castrẽse, aliud rusticanũ siue paganum, qđ diuiditur in profectitiũ, & aduentitiũ, ut C. de inof. testa.l. fina. in princ. de quibus omnibus dicitur in hoc titu. quid iuris sit, & C.de bo.quæ li l. cùm oportet. ¶ Adde, ꝙ peculiũ profectitiũ dr̃, qđ filiusfam. hẽt propter patrem: aduentitium, quod aliundè. Habent & serui peculium, qđ illis dñs administrandum permittit. Illud quoque animaduertendum, ꝙ peculij nomẽ in ijs tm̃ cadit: qui in aliena sunt potestate: & cùm sui iuris fiunt, amplius peculiare non est.d. l. ult. in fin. & l. paterfam. ff. de uerb. signi.]

†Aliàs liberos suoi.

† Aliàs acquisitionẽ pr̃is effugiunt.

¶ Hoc quoque. Casus. Quærebat͂, an pr̃ emancipando priuaretur cõmodo patriæ potestatis iam quæsito in bonis aduentitijs: & uidebatur ꝙ sic: qa deficiente patria ptãte, quæ est causa acquisitionis. ut dictum est, deficit ẽt ius, quod ex ea procedit. cuius cõtrarium deciditur: & recitatur ius antiquum, quod uolebat patrem posse retinere tertiã bonorum, quasi portionem quandã legitimam in bonis filij: quod tñ à Iusti. corrigitur, & datur dimidia ususfructus: sicq́ue magis utique cautum est: qa pater ampliori parte utit͂ eo uiuente, & filius dominiũ suorũ non amittit. No. summariũ. Itẽ speciem ꝓ casu & themate pont. Itẽ ꝙ hic ponit͂ liber ꝓ filio in singulari, qđ rari ẽ exẽpli. Item ꝙ honor est eẽ sui iuris. Itẽ ꝙ honor nõ debet afferre incõmodum bursale.]

sum ei procedat.[a]

¶ Emancipans filiũ potest retinere dimidium usus fruct. aduentitiorum, quamuis olim posset tertiã bonorum. h.d.

¶ Hoc quoq;[b] a nobis dispositũ[c] ẽ, & ĩ ea specie,[d] ubi[e] parẽs emãcipãdo † liberũ suũ ex rebus, q̃ † acquisitionem[f] effugiebãt, sibi tertiã partẽ retinerẽ (si voluerat) licentiã ex anterioribus cõstitutionib. habebat, quasi ꝓ p̃tio quodammodo emãcipationis. Et inhumanum qddã accidebat, ut filiꝰ rerum suarum ex hac emancipatione dñio pro par-

b ¶ Hoc quoque. Scilicet, ut parentibus honorem seruemus, & filijs parcamus.

c ¶ Dispositũ est. C. de bon. q̃ lib. cũ oportet. §. cũ autẽ.

d ¶ Specie. i. casu. Accur.

e ¶ Vbi. Idest in quo. Accur.

f ¶ Quæ acqsitionẽ effugiebãt. i. pr̃i nõ acquirũtur quãtũ ad ꝓprietatem. Sed ſm q̃ tempora locũ habebat qđ hic dr̃? ſm antiqua non, quia sola castrẽsia, & quasi nõ acquirebant͂, de quibus nihil detinebat pr̃, ut C.de bo. quæ lib. cùm oportet. §. 1 ſm moderna uerò non, quia non erat adhuc statutum in aduẽtitijs, ut non acquirantur patri, tẽpore huius legis antiquæ, quæ recitatur hic. Rñ. quatuor iura hic successiuè considerari: antiquissimum, quo sola castrensia, uel quasi, non acquirebantur, ut supra. §. 1. antiquum, ut tempore Cõstantini, quo res maternæ, & ex maternali linea delatæ, ut nõ acquirant͂ patri, statutũ est, ut C. de bo. mater. l. 1. 2. & 3. tertiũ. q đ hic recitat͂, ut pr̃ emancipando filium de his maternis tertiã teneat ꝓ præmio: quartũ, quo cauet͂, ut oĩa aduentitia acquirantur filijs quantũ ad proprietatem, patri quantum ad usumfructum: ex quo corrigitur illud? quod iure antiquo cautum erat, ut hic, & supra. §. 1. & C. de bo. quæ li. cũ oportet. §. cũ autem.

Pater ſm diuersa tẽpora, diuersa iura habuit in bonis filij.

g ¶ Constitutionibus. Scilicet Constãtini ante Iustinianũ, ut recitatur. C. de bo quæ li. cùm oportet. §. pen.

te tertia defraudaret, & qđ honoris ei ex emācipatione additū erat, ꝙ sui iuris effect⁹ esset, hoc ꝑ rerū diminutionē decresceret [a] Ideoq; statuimus, ut parens ꝓ tertia parte dñij, q̄ retinere poterat, dimidiā [b] nō dñij rerū, sed usufructus retineat. Ita etenim res intactæ apud filiū remanebūt, & pr̄ ampliore sūma fruet̃, ꝓ tertia [c] dimidia potitur⁹

¶ Seruus dño inuito & ignoranti acquirit: hęreditatē tñ sine eius iussu nō adit: quęrit & possessionē, & iō usucapit. h. d.

¶ Item uobis† acquiritur, quod serui uestri ex traditione nanciscunt̃, siue quid stipulētur, [d] uel ex donatione, uel ex legato, siue ex qualibet [e] alia cā acquirāt. Hoc enim uobis ignorantib. & inuitis [f] obuenit. Ipse enim seruus,

†Aliàs incipit iste §. item qđ serui. & ita cōmuniter allegat̃: sed tūc subaudi, uobis acquiritur.

a ¶ Decresceret. Arg. cōtra. s̄. de le. patute. per totum, & C. de cadu. tol. l. unica. §. pro secundo. Accur. Floren. ADDITIO. Tu Dic, ꝙ onus cū emolumento pecuniario pōt causare honorem: sed honor sine emolumento non potest esse cā oneris: quamuis quandoq; contingat honorē esse sumptuosum. Ioā. Fab.

b ¶ Dimidiam. quam semper retinet, nisi expresse remittat. ut C. de bo. quæ li. cū oportet. §. cùm autem Accur.

* ¶ Aliud est in peculio profectitio: quod nisi expressim adimatur, donari censetur. l. donationes in concubinam. §. pater. ff. de dona. cuius diuersitatis ratio est secundum Fab. quia patri liberum erat ante emancipationem uno uerbo adimere peculium profectitium, cùm ad eum pleno iure spectaret, secus in aduentitio, cuius proprietas est filij.]

c ¶ Pro tertia. i. loco tertiæ, quā hēbat olim in bonis maternis ratione proprietatis, habet hodie dimidiā usufructus in omnibus aduentitijs, ut C. de bo. quæ li cùm oportet. §. pe.

SYL. ¶ Sed dubiū est, an habeat dimidiam usufructus bonorū iam quæsitorū tm̄, an uerò etiā quærendorum post emācipationem: & oēs indistinctè tenent, ꝙ in iam quæsitis tm̄. Ego tñ aliàs legendo & disputando defendebam cōtrariū: & idem defendit Præp. sen. in 5. casu quęst. 5. in 2. collum. ubi uide, qa materia excedit uires ad

ditionis. satis fuit admonuisse.

¶ Item uobis. Casus in rā nota regula nō figurat̃ nisi literaliter. ratio autem primi dicti assignatur in tex. ibi, Ips. enim seruus. rō autē iussus domini in hęreditate adeunda est, nō quia sit actus iuris ciuilis. sed qa non debuit esse in potestate serui facere cōditionem domini deteriorem adeundo hæreditatē dānosam. No. regulam, quòd seruus quærit domino nō solum ex traditione, sed uerbis etiam. Item non solum dominium, sed possessionem, quæ tamen est facti. Item ꝙ seruus adire non potest nō præcedente iussu.]

d ¶ Stipulentur. Et ita obligationem domino quærit, ut j̄. per quas perso. nob. obl. acquir. circa princi.

e ¶ Ex qualibet. Vt per occupationē, uel specificationem. uel inuentionē, ut s̄. de rer. d. §. feræ. & §. cùm quis. & §. thesauros.

f ¶ Inuitis obuenit, Sic. ff. de acq. rer. do. ēt inuitis. sic & ff. de uerb. obl. seruus uetante. arg. contra. ff. de do. hoc iure. §. non potest. Accur.

Beneficiū confertur in inuitū SYL.

¶ Dic, ꝙ quærit̃ inuito, sed non retinet̃. qa remittere pōt, & ita aliàs rñdet gl. in d. l. seruus uetante. sed aliter respondetur, & melius: ꝙ inuito directè non acquirit̃, sed per indirectū sic Sed quomodo potest quærere inuito, quia iō quærit seruus, quia eius uox præsumit̃ uox domini. §. ei uerò. j̄. de inuti. stipu. & R. ñ. ꝙ repræsentat

ſentat ſeruus dñm gñaliter, nō ſpecialiter.l.debitor.§.ſeruo. ff.de leg. 2. q̄a res dñi pōt legari ſeruo, & tñ non poſſet legari dño. nō pōt ergo effectū dñicę ptātis impedire dñs.l. nemo p̄t. ff. de leg.1.]

SYL. ADDITIO.Sol. dic, q̄ inuitis acquiritur ipſo iure, ſed non incōmutabiliter, ut ibi, arg. l. inuito. ff.de re.iu. Ange.

† Facit ad hoc.l.1.in §.j.ubi ēt glo.ff.ſi q̄s omiſ.cau. teſta.

a Nihil ſuū.ſ. ad ſuā utilitatē: ſed ad dñi utilitatē pōt:ut j.de ſtipul. ſer. §.ſed cū factū. quę eſt contra. immo ēt ad ſuā utilitatē q̄nq;, ut ſi dominus

Seruus an poſſit habere aliq̄d ſuum.

q in ptāte alterius eſt, nihil[a] ſuum habere pōt. † Sed ſi[b] hęres inſtitut[us] ſit, non aliàs, niſi ueſtro iuſſu, hæreditatē adire poteſt. Et ſi uobis iubētibus adierit,[c] vobis hęreditas acquiritur, perinde[d] ac ſi uoſipſi hęredes inſtituti eſſetis. Et cō

uenienter.l.vobis legatum p eos acquirit.[e] Non ſolū āt proprietas per eos, quos in ptāte habetis uobis, acquirit, ſed ēt poſſeſſio. Cuiuſcūq; enim rei poſſeſſio nē adepti[f] fuerint, id uos poſſidere uidemini.[g] Vnde etiā per eos uſuca

cùm emolumentum tantum contineat, ut ff.man.ſi hæreditatem.

** Quaſi dicat, hrēditas verò ēt dānū, & iō reqritur uolūtas dñi, ne inuitus æri alieno obligetur, & danū ſentiat, argu.l. qui in aliena. in prin. ff.de acqnir.hæ & §. neque. ſ. de auc.tu.]

c Adierit.ſcilicet ſeruus.

d Perinde. Q̄nq; non perinde: ut ſi filio meo ſubſtituā eos, quos hæredes mihi feceri m. nam uocantur ex ſubſtitutione qui per ſe, non qui p ſeruos hrdes ſunt, ut ff. de

ſeruo legatum relinquat, ut C.de nece.ſer. quidam. §. illo. Rñd. illud de æquitate, non rōne dr̄, q̄a in alimenta erat relictū. ut C.de leg.l.ſeruis. & ff.de alimen.& ciba. leg ſeruos aliàs autem non tenetur hæres, niſi uelit.

SYL. Melius reſpondet gl. in contrario, cuius opi.communiter approbatur, ut per Chriſto hic.]

ADDITIO. Quod facere debet de urbanitate, ſi ſuam grauare nolit opinionem, ut ibi not.glo. Ang.

Hoc uerū ſ̄m ius ciuile: nam iure gentium ſerui non omninò aliquid habere uetabantur, ut annotauimus p ſeruū ac ſupra de ijs qui ſunt ſui. §. 1.]

Hæreditas quiri non p̄t niſi tria cōcurrant.

b Sed ſi hr̄s. Nota in hæredit. adeū. da à ſeruo, tria eſſe neceſſaria, q̄ ſunt iuſſus, ut hic, & q̄ præcedat, ut ff.de acqui.hęr.ſi quis mihi. §. iuſſum, & ſerui uolūtas ut C. hær.inſti. cū ppo nas. In Trebellianica reſtitutione ſeruo faciēda ſolus dñi ſufficit uolūtas.

SYL. Rōnē diuerſitatis hic aſſignat Chri

† Adde l.ſi ſto.] At in bonorū poſſeſſione ſeruo legatus §. delata ſeruū cōſentire, & dominum ſi filio fa. uelle, ſine añ, ſine poſt, oportet, ut ff. cod. titul. ad Treb.ſeruo inuito. † & rē raiā ha. l.pe. In legato non eſt opus iuſſione,

vulg.& pupil.ſub ſtituit.l.q.liberis.§. hæc uerba. Itē alibi, ut ff.de legatis 1. cū filio.§. ipſi uerò & §. ideò. Accur.

e Acquirit ſiue ſeruus tātum velit, ſiue dñs tantum, ut ff. de dona. cau. mor.l.fina.& de adimen. leg.ſi ſeruo. † Et hoc te net Ange.

f Adepti fuerint.ſi iuſte † ſ̄m quoſdā. Vel aliter: qd̄ dic ut diximus ſ. de in l. qd̄ ier ijs qui ſunt ſui uel alieni iur. §. 1. uus. ff. de

g Videmini.etiā ignorātes: ut ff.de acq.po.qd̄ acqui.poſ.l.3.§.ſaltus. † SYL.

** Diſtingue tres caſus.aut.n.in pecu facit, ut lu liaribus loquimur, & dubiū non eſt, crū ex uſu ignoranti dño acquiri poſſeſſionē, & ris nō quæ uſucapiendi conditionē. L. 1. §. itē ac- ratur p̄ri: quirimus.ff.de acq. poſ.aut in nō pe- nec ſit fra- culiarib. & ſi poſſeſſio ſit iuſte à ſer- tribus cō- uo q̄ſita, idē erit.l. qd̄ ſeruus. eo.ti.cū ferendū, uerīſimiliter dñs ſit cōceſſurus, ut iu niſi utātur ſtē acquirat.l.nō ſolum.ff.de pec. aut cautela de loquimur in poſſ. iniuſta, & hæc igno qua p eū ranti non q̄rēt d.l. qd̄ ſeruus. nec.n. hic. uerīſimile eſt, dñm conſenſurum, l. † Idem dr̄ ſi procurator. de cōd.ind. Quod ergo in l. 1. §. hic dicit, de poſſeſſione iuſta intelli itē acqui gendū eſt.iniuſtā.n.quatenus corpo- rimus. ff. ralis & facti eſt, ſibi tenet, nobis uerò eod. titul. nō acquirit, cū animus nr̄ nō adſit. At dñū ſiue iuſtū, ſiue iniuſtum, nullo

S 2 modo

modo in p̄sona serui consistere pōt, quia iuris est, cuius incapax est seruus. l. quod atti net. de reg. iuris.] ¶ Non tñ inuiti, sicut in dño. l. 1. §. hæc quę de seruis. ff. de acqui. possess.]

qui fructuario restituet: & si nolit iubere, cogeť, ut no. eo. ti. l. si quis mihi. in prin. & ff. de usufr. leg. si serui. g ¶ Quid. idest aliquid. ¶ Idem placet.

a ¶ Vsucapio. in rebus peculiarib. statim, in dñicis, postquā dñs scit, ut ff pro solu. l. 2. & de usucap. l. Labeo.

b ¶ Possessio. i. præscriptio, q̄ est effectus lōgæ possessionis, ut ff. de vsu ca. l. 3.

†Concor. cū hoc §. l. si serui. ff. de usufruct.

c ¶ De iis Tantummō. ut ff. de dona. causa mortis. l. ulti. & de adimen. lega. l. si seruo.

d ¶ Vsumfructum. de eo, in quo usum tantūmodo habemus, dic, q̄ ex operis tm̄ non acquirit: quia operæ serui in fructu sunt, ut ff. de usu & ha bit. per seruū.

† Aliàs p̄ secuti.

e ¶ Ex re. expone ut s. §. j.

f ¶ Ad dominum proprietatis: nisi † contēplatione usufructuarij sit institutus, uel aliud sibi datū fuerit: quo casu ex re eius.

† Vt si eū noīauerit testator i institutio ne. l. cùm aliquis. C. de iu. de lib.

pio,[a] uel lōgi temporis possessio [b] uobis accidit.

¶ Seruus, in quo hēm⁹ usūfructū, acqrit nobis ex re nr̄a, & opis suis: ex aliis uerò causis acquirit dño ,p̄prietatis. Aret.

¶ De iis autē seruis, in qbus tātūmodo [c] usumfructum[d] habetis, ita placuit: ut quicqd ex re [e] vestra, vel ex operis suis acq rūt, id uobis adiiciatur: quod uerò extra eas cās† cōsecuti sunt, id ad dñm ,p̄prietatis [f] ptineat. Itaque si is seruus hæres institutus sit, legatūve quid[g] ei, aut donatum fuerit: non usufructuario, sed dño ,p̄prietatis acquiritur. ¶ Liber homo, &

seruus alienus bona fide possessus, acqrit possessori ex re ipsius, & operibus suis: ex aliis uerò causis liber hō acqrit sibi, & seruus dño suo: & non tm̄ per prædictos acquirit̄ nobis dominium, sed etiam possessio. h. d. Are.

¶ Idē placet[h] & d̄ eo, q̄ à uobis bona fide possideť: siue is[i] liber sit, si ue alienus seruus. Qđ enim placuit de usufructuario, idē placet & d̄ bonæ fidei possessore. Itaq; qđ extra istas duas cās[k] acquiritur, id uel ad ipsum pertinet, si liber [l] est: uel ad dominum, si seruus est. Sed bonę fidei possessor cū usuceperit ser

Caius. figuratio clara est: iō forma literaliter, cùm tradat imper. regulā dependentem ex supradictis. Not. q̄ seruus alienus bo. fide possessus, & liber homo similiter bo. fide possessus: & ille, in quo habemus usumfructum, paribus passibus ambulāt, excepto casu in tex. expræsso. cætera nota. collige p̄ te, quia pendent ex summario.]

h ¶ Idem placet. f. quo ad acquisitionē, ut statim sequtur: nam ī alio differt ut j. eo. §. uersi. sed bonæ fidei.

i ¶ Is liber. hic dic quod diximus s. eod. in princip.

k ¶ Extra istas duas causas. ueluti si fuerit hæres institutus, uel legatū fuerit aliquid, uel donatum.

f. usufructuarij sibi quæsitū esse vł, ut ff. de usufr. leg. sed & si quid. non tñ usufructuarij iussus sufficit ad adeundā hęreditatem; ut ff de acq. hær. l. aditio. §. præterea. Accur.

ADDITIO. Sed adibit iussu domini,

l ¶ Si liber est. Præter possessionē, quę sibi. f. libero possessio quæri non pot, cū ipse ab alio possideatur, ut ff. ad l. Iul. de adul. l. sic eueniet. Item pręter usucapionē, quę sibi non quærit sine possessione, ut ff. de acq. re. do. homo liber

Possessionem possessus nō quærit.

liber. §. quid. & ff. de vsuca. l. sine possessione. † Sed in hæditate per libe rum hoiem mihi quærenda sex sunt necessaria, quorū si qd defuerit, non q̄rit. s. vt mei contēplatione instituat. Itē vt sciat cō dōnē suā initi tut. Itē q̄ iussu meo adeat. Itē q̄ volēs a deat. Itē q̄ velit mihi q̄rere. Itē q̄ bona fide possideat. Bñ dico, opor tet vt sciat cō dōnē suā: nā ignar' suę cō dōnis nulli ac q̄rit sibi. n. ñ, vt ff. de acq. hær. q putat. §. q bona fide. & l. 6 §. j. qa se obligare nō voluit. itē possessori nō, si nō interueniat iussus, vt ff. de acq. hær. l. si q̄s mihi bona. §. iussū. Idē & si interueniat ut ff. de acq. hær. l. 6. §. Celsus. & §. j.

† Similis glo. habe l. hō liber. in vers. tñ. ff. de acq. re. do. Hę reditas nō q̄ritur per hoiem liberum bona fide possessū, nisi sex cō currant.

uum: (qa eo mō dñs^a fit) ex oib. cau sis p eū sibi acq̄re re pt. Fructuarius verò vsucapere ñ pt: primū, qa nō^b possidet, sed hēt^c ius vtendi fruendi: deinde, quia^d scit seruū alienū esse. Non solū aūt proprietas p eos seruos, in quibus vsumfructum habetis, vel quos bona fide possidetis, aut per liberā p̄so nā, quæ bona fide vobis seruit, vobis acq̄rit, sed ēt possessio. Loquimur aūt in vtriusque^e persona s̄m distin ctionē, quā proxi mè^f exposuimº: idest si quam possessionē ex re vestra, vł ex suis ope ris adepti fuerint. ¶Per extranea p̄sonā nihil pōt no bis acquiri: p procuratorē verò acq̄rit nobis possessio, & dñiu, & vsucapio. h. d. Ang. ¶ Ex his itaq; paret,^g p liberos homines, quos neque vrō iuri subiectos habetis, neque bona fide possidetis: item per alienos seruos, in quibus neque vsumfru-

pt esse verum in quo iussus non interuenit: quia tunc videtur sibi velle acquirere in dubio, vt ff. de acqui. hær. l. qui in aliena. §. j. sed de hac materia plenius videas hic Ang.

a ¶ Dñs fit. sic C. de pac traditionibus.

b ¶ Non possidet. s. ciuiliter, sed naturaliter, vt ff de acqui. pos. l. nā li ter. † Vnde vti le interdictū. Vñ vi sibi dat, vt ff. de vi & vi arma. l. j. §. unde vi. ** Alc. l j. nu. 31. ff. de acq. pos. cēset fructuariū ius ip sū vtēdi fruēdi ciuiliter & naturaliter q̄ si possidere. l. vtifrui. si vsufru. pet. l. 3. in fi. ff vñ vi. ióq; & illud vsucapere. l. si C de p̄scri. lon. tēp. & l. ait prętor. §. Itē ff. ex q b. cau. ma. fundū

† Hæc est cōis opin. licet Ra. ibi cōtra. cuius etiā opinioni ī hęret Angel. hic, quem videas.

nā seruili necessitate credit̄ hoc fecisse, vt ff. de ne. ge. acq. §. si libero. quare nō pōt acq rere, vt ff. de hęr. inst. liber hō in prin. Si sciat condōnē suā: volens q̄rere mihi q̄rit sibi: sed restituit mihi possessori p conditionem sine cā, cuius inuitu fuit institutus: sicut volēs q̄rere possessori, cuius intuitu fuit institutus, † iussu eius adeū do q̄rit: sed si nō eius contēplatione, nihil fit, vt ff. de acq. re do. l. liber hō. & l. hō liber. in prin. (j) Itē pt dici, q̄ ignarus q̄rit sibi, vt ff. de acq. hęr. l. q putat §. de eo. cū nō cōtēplatiōe possessoris instituatur, vt ff. de acq. hær l. qui in aliena. in fi. & §. cùm autē. † ADDITIO. (j) Dic s̄m Io. Fab. q̄ hoc

† l. aditio. in fi. ff. de acqu. hęr.

† Et in l. cū aliqs. C. de iur. delib.

verò ipsū nō possidere, sed tm̄ detinere, vt hic, pōt tñ latiore sensu dici possidere. vñ d. l. nāliter. vtii verbo vt, q̄ denotat improprietatē. nā & detētio impropriè. & crassiore minerua possessionis naturalis appellatione comprehenditur. l. ij. §. quod vulgo ff. pro hær. & l. communi. §. neq; com. di.]

c ¶ Sed hēt. sic. ff. de acq. pos. l. j. §. per eū sic. ff. qui satisd. cog. l. sciendū. §. ij.

d ¶ Quia scit. Vñ nō vsucapit, cū malam fidē habeat, vt s. de vsuc. in prin.

e ¶ In vtriusq;. no. de trib. vtriusq; dici. Vel melius dic, vtriusq; fructuarii, & bonæfidei possessoris. (placet.

f ¶ Proximè. vt s. eo. §. de ijs. & §. idē

g ¶ Ex his. Apparet. l. argu. à cōtrario

 sensu

ctũ hẽtis, neq; poſſeſſionẽ iuſtã: nulla ex cã vobis acqri[a] poſſe. Et hoc ẽ, qđ dr̃, p extraneã pſonã nihil acqri poſſe: excepto eo, ꝙ p liberã pſonã (veluti p ꝓcuratorẽ) placet non ſolum ſcientib. ſed & ignorantib. vobis acqri poſſeſſionẽ,[b] ſm diui Seueri ꝯſtõnẽ:[c] & p[d] hãc poſſeſſionẽ ẽt dñiũ, ſi dñs fuerit q tradidit: vel vſucapionẽ, aut longi tp̄is ꝑſcriptionẽ:[e] ſi dñs non ſit.

¶ Epilogando trãſit ad alias materias cum quodam præambulo. Aret.

¶ Hactenus tãtiſper admonuiſſe[f] ſufficiat, quemadmodũ ſingulę res vobis acquirantur.[g] Nam legatorũ[h] ius, quo & ipo ſingulę res vobis acquiruntur: itẽ fideicõmiſſorũ, vbi ſingulę res vobis relinquũtur, opportunius inferiore loco referemus.[i] ¶ Videamus itaq; nunc, qb. modis p vniuerſitatẽ res vobis acqrantur. Si cui ergo hr̃des[k] facti ſitis, ſiue cᵒ bonorũ[l] poſſeſſionẽ petieritis, vł ſi quẽ arrogaueritis,[m] vel ſi cᵒ bona libertatũ ꝯſeruandarũ cã vobis addicta fuerint:[n] eius res, oẽs ad vos tranſeũt. Ac priᵒ de hr̃ditatibus diſpiciamᵒ: quarũ duplex ꝯdõ eſt. nã vel ex teſtõ,[o] vel ab inteſtato ad vos pertinẽt. Et priᵒ ẽ, vt đ ijs diſpiciamᵒ, q̃ ex teſtõ vobis obueniẽt: qua in re neceſſariũ eſt initiũ đ ordinãdis teſtamẽtis exponere.

ſenſu ſumpto. Nam ſi tm̃ p dictos homines acquiritur, ergo nõ per alios, vt ff. de offi. eius cui mand. eſt iur. l. j. in prin & ſ. de tut. in princ.

SYL. ¶ Dic melius, q a exceptio firmat regulã in nõ exceptis. l. nam qđ liquidæ. ff. de pen. leg. J

a ¶ Acqri. Fallit in tutore, & curatore, & ſimilib. pſonis, vt dicemᵒ J. de inu. ſtip. §. ſi quis alij.

ADDITIO. Vide ibi gl. plenã, qui põt ꝓ alio ſtipulari, & ibi dicã, de quo latè per Bar. & doc. in l. ſtipulatio iſta. §. alter. & §. ſi quis inſulã. ff. de verb. obli. Ange.

b ¶ Poſſeſſionẽ. C. de acq. poſ. l. j. & ff. de acq. poſ. l. poſſeſſio quoq;. §. & ſi poſſeſſ.

c ¶ Conſtõnẽ. Quę ẽ. C. p qu. pſ. no. acq. l. j.

SYL. ¶ Hæc gl. malè loquit, q a illa l. non eſt Seueri, vñ debuit allegarꝭ l. j C. đ ac. poſ. J

Poſſeſſio ſola non quærit.

d ¶ Per hãc. l. ia ꝙ p ꝓcuratorẽ. nanq; ſola poſſeſſio (cùm res inaĩata ſit) mihi non quęrit: nam & per traditionem res mihi quęrit, & poſſeſſio, ſed illa eadem & p me acquirit. vt ſ. de re. diui §. p traditionẽ. & ſ. eo. in prin. Alij dicũt, ut Azo. p ſolã poſſeſſionẽ acquiri dñiũ, ut hic. & C. e. l. j. Sed ibi nõ dicit ſimpliciter, excepta poſſeſſione: ſed dicit excepta cã poſſeſſionis. i. nis dñio, qđ eſt cã poſſeſſio. ſecunda poſt vſucapionem, ut ff. de vſucap. l. 3.

e ¶ Præſcriptionẽ: Vobis ſciẽtibus: vt C. de acq. poſ. l. j.

f ¶ Hactenus. Admonuiſſe. ſ. de re. diu. §. ſingulorum.

g ¶ Acquirantur. Per uos, & alios, ut in tit. iſto.

h ¶ Nam legatorum. Reſp. ta. obiect. quę fieri poſſit de ſingularib. acquiſitionibus legatorum.

i ¶ Referemᵒ. Vt J. de lega. per totum, & J. de ſing. reb. p fideic. relic. per totum.

K ¶ Hęredes. ſ. de iure ciuili, vt infrà de hæred. inſtit. vſque ad titu. de bonorum poſſeſ.

l ¶ Bonorum. Scilicet de iure pręto. ut J. de bonorum poſſeſ. per totum tit.

m ¶ Arrogaueritis. Infra de acq. per arro per totum.

n ¶ Addicta fuerint. Infra de eo cui li. cauſa bona add. per totum.

o ¶ Ex teſtamento. De quibus vſque ad tertium librum dicetur.

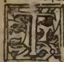
De

¶ De testamentis ordinandis.

Continuatio. ¶ Ista rubrica, & sequētes, cōtinuātur per Impe. ur s tit. j. §. fi. dic ut ibi. ADITIO Vel dicas sic, & familiaribus. Dictū est. s. in fi. ti. pcedenti, ꝙ per vniuersitatem res nobis acquiruntur, vt per hæreditatem, & alios modos ibidem positos: verū quia hæreditates qñque deferuntur ex testō, & qñq; ab intestato, ideò prim sequitur videre de testamētis.

¶ De testamentis ordinandis.

¶ Testm dr à mētis testatione: & triplici forma antiqui testi sublata fit hodie i scriptis testm cum subscriptione testoris, & testium: item & sigillo eorum, vnoque contextu. h. d.

Diuisio.

Estamentū. Totus iste titulus diuiditur principaliter ī tres partes. Nā primò ponit deriuationē siue etymologiā testamēti. Scdò, de testamētis ī scriptis tam de iure veteri, q̄ de iure nouo. Tertiò de testō nuncupatiuo. Secunda ibi, Sed ut nihil. Tertia ibi, Sed illa quidem. Itē secunda pars principalis subdiuiditur. Nam primo recitat ius antiquū, & multiplicem ordinationem testamētorū, & eorū noīa cum eorū correctione. Secundo, de sigillatione facienda per testes. Tertiò, qui testes pñt adhiberi, & qui repellātur in testō. Quarto, nō refert, in qua materia testm scribatur. Quinto ponit vnū casum, ꝙ de vno testō possūt fieri plures scripturæ. Secūda ibi, Possūt autem. Tertia ibi, Testes aūt. Quarta ibi, Nihil aūt. Quinta ibi, Sed & vnū. Item hæc prima & secunda pars subdiuiduntur in quatuor partes. In prima ponitur etymologia uocabuli. In secunda refert processum antiqtatis, ponēdo tria genera testamentorum fuisse olim de iure ciuili, quæ in desuetudinē abierūt. In tertia, qualiter fiebant de iure prætorio, & quid à iure ciuili fuerit additum. In quarta ponit additionem Iustiniani. Secunda ibi, sed ut nihil. Tertia ibi, postea verò. Quarta ibi: sed his omnibus.

SYL. ¶ Testm. Casus nō figurat, q a procedit recitando ius antiquū, & eius correctionē: q enim hic figurant casum, potius declarant tex. q̄ quòd eām dubitādi & decidēdi assignēt. Fuit enim præposita deriuatio vocabuli ex eo, q a necessaria est ad intelligētiā testi ut inquit Iuriscon. in l. j. ff. de iust. & iur. Ideò autē recitatur in antiquum, vt nihil antiquitatis ignoret, & quia pstat interpretationē ad noua iura l. j ff. de orig. iu. No. etymologiā testi: diffinitio aūt ponit in l. j ff. e. Itē ꝙ ll. correctæ pñt allegari, vt cognoscam' in quo fit correctio secuta, sicut & rō. l. correctè ēt allegari pt. gl. in ver. q cunq; in c. nouit. de iudi. Itē ꝙ pace ociū. bello calamitates ꝗ runt. l. j. C. de cad. tol. in princi. Itē ibi, ad ius ciuile. no ꝙ testm est d iure ci. Item ibi, in vnā consonantiā, ꝙ iura iurib. concordari debēt. Item ibi, adhibit', ꝙ ī testō testes debēt eē rogati. Itē ibi, Vno cōtextu, ꝙ testm dēt vno ꝯtextu fieri, & vno cōtextu ī eo testes adhiberi. Itē ꝙ de iure isto requirebat expressio noīs hr̄dis p manū testōris vel testiū. Itē ex fine not. ꝙ forma tradita à l dēt seruari. Item no. formā testi ī scriptis. Itē fm Ang. ꝙ valet argm̄ ab etymologia vocabuli: *qd Itia multis modis, vt p Ias. in l. ij. § appellata ff. si cer. peta. verè tñ hic allusio est, non etymologia. Itē ꝙ l. per non vsum tollitur. Item ꝙ numerus septem testium est de iure prætorio. Item ꝙ ex duobus contrarijs fit optimum temperamentum.]

* ¶ Adde, ꝙ testādi ius L. 12. ta. est introductū: q̄ adhuc extat his verbis: vti q lqs legassit (i. legauerit) suæ rei, ita ius esto l. verbis de ver. sig.** iure n. antiquissimo soli successioni ab intestato locus erat. indulsit āt id lex ex quadā humanitate & p viā dispēsationis. l. in tp s' de her. initi. q a fm nālē rōnē nemo pt disponere de re in casum, quo sit mortuus, nec ampli' ipsius rei dñs, gl. l. illa. de hære. instit.]

Lapis vñ dr: Argm vnde dicit Mutuum. † Tñ non est testm, vt l.fin. C. de codic. Ang. † Hāc diffinitionē testī tecitat glo. in c. 1. extra de testam. & ibi uide concordā. † Hāc ety mol. irridet Aug. Gell. lib. 6. c. 22. & Valla lib. 6. Elegan. c. 36. Alciatus tñ defendit libro. 4. de verb. sign. & libro 9. Parer. ca. 21 non. n. etymologia hic traditur, sed allusio. SYL.

a ¶ Testm ex eo appellat. Ponit etymologiā, vt dr lapis, quasi lędens pedē: & argm, quasi aguté inuentū: & sic mutuū: q ex meo tuum fit, vt ff si cert pet. l. ij. §. appellata. & fm hoc codicillus ꝑ dici testm. Diffinitur autē sic: Testm est voluntatis nostræ iusta sn̄a de eo quod quis post mortem suam fieri volit, vt ff. eo. l. j. & est addēdum, cū institutione hęredis, vt ȷ. d leg. §. ante hæredis. quia sine hæredis institutione nullum dr testm, vt ff. de iur. co di. l. si. & ȷ. de fideic. hę. in prin.

SYL. ¶ Adde, q hæc gl. cōiter reprehenditur hic, & in l. j. ff. eo. quia verbum, iusta, tollit difficultatem. l. cum filio. §. fi. ff. de leg. 3.]

*¶ Adde, q verbum, iusta, positum in diffinitione testamenti, accipitur pro solenni & perfecta.]

b¶ Sed vt. C. de cad. tol. l. vnic. §. & cum triplici. arg contra, in eo. tit. §. in pto non scriptis. Accur.

¶ Adde sol. fm Io. Fab. & Are. q aut ius antiquum est prolixum & onerosum: & non dēmus legere aut breue & tale, qd pet cognitionem ipsius deueniamus in cognitionē iuris noui: & bonū est scire. Vel dicas, q relato iure antiquo ꝑ Imperatorem non dēmus ulterius ąrere: & ita ꝑcedit contrariū: aut nō facit mentionēde iure antiquo: & possumus uidere.]

ADDITIO. Sed dic, q licitū est scire & allegare ius correctū ad declaratio nem iuris noui, non ad decisionem. l. j. in prin. C. de latina liber. tollen.

Calos. Calendæ. Comitia.

c¶ Calatis comitijs. i. bonis initijs, vel bonis cōuentib. calos. n. bonū interpretatr: comitia sunt cōuentus. Vel à calo, qd est voco: qa vocatio ꝑsona rū fiebat: vñ calendæ dictæ sunt. Acc.

*¶ Calata comitia dą cēnt, docet Au. Gel. li. 15. c. 27. * vbi vide de his trib. generibus testamentorum.] SYL.

Testm a appellatur, † q testatio mentis sit. ¶ Sed vt b nihil antiquitatis penitus ignoretur, sciēdū est, olim qdē duo gña testorum in vsu fuisse, quorū altero in pace & ocio vtebant, qd Calatis c comitijs appellabant: altero, cū i pliū exitu ri d eēnt, qd Proci ctum e dicebatur. ¶ Accessit f deinde † tertiū gen g testorū, qd dicebat, p ęs g & librā: s. qa pert mancipationem, i. imaginariam quandā venditionem h agebatur, quinque testib g, & libripēde, i

d¶ Exituri essent d domib.

e¶ Procinctū. Eo fottè, q succinctè fiebat, & in his duobus testamentis hæres etat, vt ȷ. eo. §. sed neque.

*¶ Adde, q sic dicebatur, quia fiebat à milite iā procincto. i. præcincto. nā apud antiquos pugnaturi rogis se præcinxisse dñr, vt essent ad prælium expeditiores: quod Festus scriptum reliquit, & aperte ostendit Plu. in Coriolano. Vnde in procinctu versari dr apud Vlp. l. j. de bo pos. ex test. mili. qui eo loci est, vbi iā castra hostium sunt in propinquo, & ad prælium accincta, instructaque.]

† De his tribus generibus te SYL. stōtum lege Aug. Gel. libro. 15. c. 27. † Aliàs qđ. † Aliàs emancipationem. Libripens quis dr.

f¶ Accessit. Similiter de iure ciui.

g¶ Per æs & libram. Proprium nomen testamenti.

*¶ Vide Au. Gell. d. c. 27. & Bud. tam in iį lib. de Asse, quàm in Annota. ad Pand. l. ij de ori. iur. vbi agit de mancipatione.]

h¶ Venditionem. Sic supra quibus mod. ius patr. po sol. §. præterea.

i¶ Libripende i. æstimatore. q libripendebat vel æstimabat familiā uno nūmo, deinde emptor manumittebat totā familiam cum oībus bonis.

¶ Adde, q non manumittebat, sed vendebat familia æstimata hrdi futuro: vel si hēbat filios, illi emancipabā tur antiquo iure, vt declarat hic las.]

* Adde: q ** libripēs dr pōderator, à libra & pendo: & olim in oīb alie nationib. interueniebat libripens. si qdē prisci ære graui & rudi vsi sunt, neque

neq; numerabat, sed pretiū appendebant: fiebatq; oīs alienatio, sub imagine venditionis. Proinde, & futurus hrs qui familię. i. hrditatis, emptor dicebat, fingebat se emere, & aliquid æris loco pretij dabat.]

ciuib.[a] Romanis[a] puberibus[b] psentibus, & eo, qui familiæ[c] emptor[d] dicebatur.

¶ Sed illa quidem priora duo genera testamētorum, ex veteribus temporibus in desuetudinem abierūt: quod verò p æs & librā[e] fiebat, licet diutius pmāserit, attñ ptim[f] & hoc in vsu esse desijt.

¶ † Sed prędicta[g] quidē noīa testamētorū ad ius[h] ciuile referebantur. Postea[i] verò ex edicto Pretoris forma alia faciēdorū testōrū itroducta est. Iura eñ Honorario[k] nulla † mancipatio desiderabat, sed septem testiū signa sufficiebāt: cū iure ciuili signa testium nō essent necessaria.

¶ Sed cùm paulatim tam ex vsu hominum, q̃ ex constōnū emendationib. cœpit in vnā cōsonantiam ius ciuile & Prætoriū iungi, cōstitutum est, vt vno eodēq; tpe (quod ius ciuile quodāmodo[l] exigebat) septē testib. † adhibitis, & subscriptione[m] testiū (quod ex constōnib.[n] inuētum est) & (ex edicto Pretoris) signacula testis imponerētur: ita vt hoc ius tripartitū esse videatur: † & testes quidem, & eorū pñtia, vno cōtextu[o] testī celebrandi gratia, á iure ciuili descēdāt: subscriptiones autē testtōris[p] & testiū, [q] ex sacratum cōstitutionū obseruatione adhibeā-

a ¶ Ciuib Romanis. i. liberis hoībus, ut ī. de libe. §. fi.
b ¶ Pubērib. Supra quibus mod. tu. fi. in princ.
c ¶ Familiæ. i. hrditatis, vt ff. de verb. signi. pronunciatio. §. familiæ.
d ¶ Emptor. qui erat loco hrdis, vt ī. §. sed neque.
e ¶ Libram. s. adæquatam, idest æstimatam rem: & dicitur libra hæreditas, qa sicut libra diuidit in duodecim vncias, ita & hæreditas, vt ī. de hær. institu. §. hæreditas. vñ dicitur adæquata libra. i. hęreditas æstimata.
f ¶ Partim. Quia numerus testium remansit.
g ¶ Sed prędicta. Aliàs præfata: & ita allegatum quandoque inuenitur.
h ¶ Ad ius ci. quia ciuile inuenit.
i ¶ Postea. s de media iuris prudētia.
k ¶ Honorario. i. prætorio, ut ī. de iu. natu. §. prætorum.

† Aliàs &

† Aliàs emancipatio.

l ¶ Quodammodo. Quia computato libripende & emptore, 7. erant.
¶ Adde, q hæc gl. coīter reprehendit, q emptor ñ erat in numero testiū §. sed neq; ī. e. Isē nec iure antiquo septē erant, qa nunc a Prętore inuentū ē, ut hic dr, ibi, & testiū numerus ex edicto pretoris]
** Huic loco conuenit, qđ ex Liuio tradit Prisc. lib. 8. q impubes libripēs esse nō poterat. nam nec testis esse pt. §. testes. ī. e. gl. l. 3. §. leges. ff. de test.
m ¶ Et subscriptione. Vt subscribant se testō affuisse, & cuius sit, ut ff eo l penul. & antepenul.
n ¶ Constitutionibus. Vt C. de testam. hac consultissima.
o ¶ Vno contextu l. nullo actu interposito, nisi necessatio naturæ, ut ff. e. hrdes. in fi. & C. eo. cùm antiquitas, Accur.
ADDITIO. Propter quē si aliqui recedant antequā loco ipsorum alij subrogētur, potēst aliquid fieri, si imminet periculū vitæ testatoris, alias non.
p ¶ Testtoris. si pōt. ut C. eod. iubemus.
q ¶ Testium. Si non pōt testār scribere.

SYL.

† Idem dr in c. cū ... esses extra eo. tit.

† aliàs vel

Vno contextu qñ dicat qd fieri

tur: signacula aūt & testiū numer°, ex edicto Prætoris. ¶ Sed his oībus à nostra ꝯstitutione propter testōrum synceritatē, vt nulla fraus adhibeaē, hoc additum est, vt ꝑ manus testatoris, vel testium, nomē hr̄dis exprimaē, & oīa ſm illius constōnis tenorē[a] procedant.

¶Vnico etiā anulo, & alieno, potest ab omnibus testibus testamentum signari. h.d.

¶ Possunt† autem oēs testes & uno anulo[b] signare testamētū.[c] † Quid enim si septem anuli vna sculptura fuerint, secūdū qđ Papiniano visum[d] est? Sed & alieno quoque a-

re. Sed hodie indistinctè per alium scribere pōt nomē hr̄dis, vt in auth. vt sponsa-larg. §. quia verò. coll. 9.

a ¶ Tenorē. Est āt tenor: si p̄t scribere, faciat: alias dicet corā testib. & scribetur per aliū vel per aliquos de eis: aliàs non valet, imo falsi pęna tabellio tenetur: vt C. eo. iubemus. in fi. Accur.

ADDITIO.

Quod est verū: qñ solennitas nō fuit obseruata, nec scripta ī testō: secus si fuit obseruata, licet nō scripta, vt l. si librari°. ff. đ re. iu. An. ** Adde, ꝙ est periculosum facere hmōi testamēta in scriptis, quia si moreretur vnus ex testib. ante aperturā, qui non posset recognoscere suā subscriptionem & signū, nō valeret, vt no. Bar. in l. ij. in prin. ff. quemad. testa. aper. verum ad euitandū hoc periculū, adhibeas cautelas quas tradit Bart. Cępo. cau. 88.]

SYL. ¶ Pñt. Casus. Quęsitum fuit, an vno anulo tm̄ testm̄ signari posset à testib. & videbaē đđm ꝙ non, cū signacula fcā sint, vt difficilius falsificari possit: inuenta.n. est ad hoc tāta iuris solēnitas in testō. l. fi. & ibi no. C eo. Tñ decidiē cōtrariū: assignat aūt Imperator rōnē à possibili, ꝙ ex quo possibile est anulos vnicā & eandem hr̄e imaginem, quo casu liceret, ita liceat vnico vti. Sed tūc q̄sitū est, an alieno anulo signari possit: & dubiū faciebat, ꝙ aliàs vr̄ ꝓpriū signū apponēdū. c. inter dilectos. de fid. instru. l. decernimus. C. de aquędu. li. xj. cuius ꝯtrariū decidiē, qa satis est hoc attestari & recognosci a teste, vt j. dicetur. No. ꝙ testm̄ ab oīb. testib. vel plurib. ex eis pōt vno anulo signari. Item ꝙ si sint septē anuli vna sculptura. vel sigillatio. Itē ꝙ valet argm̄ à possibili. Item ꝙ alieno anulo signari pōt testm̄.]

b ¶ Anulo. s. hn̄te characteres: qui signatorius dr̄: & sic est in eo sigillum: non aūt alio signo, vt ff eo. ad testium. §. signum. & de verb. sig. l. signatorius.

c ¶ Testm̄. Vel etiam linteum. s. quo inuolutū est testm̄, vt ff. e. ad testiū. § fi.

d ¶ Visum est. Hac ratione & cū tribus, vel paucioribus, vel plurib. pōt signari testm̄ arg. j. man. §. is qui exequitur. Alij dicūt tm̄ cū septem vel vno debere signari. ¶ Adde, ꝙ hęc vltima opi. est falsa ex argumento Papiniani: quia in septē signis possent esse tres eiusdē imaginis, & tamen valeret testamentum eodem modo si sint plures anuli, arguendo, vt arguit Imperator hic.

¶ Testes aūt. Casus nō figuratur, qa procedit tradendo regulā in hac materia: dubium tñ faciebat, quia edictum de testibus est prohibitorium certarum personarum. l j. ff. de testi. ideò quicunq; nō prohibebanē, videbantur admitti. Rñ. tñ Imp. prout in tex. rationes autē videbuntur sigillatim in gl. No. ꝙ ille potest esse testis in testō, qui potest hæres institui. Itē ꝙ mulier non pōt esse testis in testō ꝓp sexus fragilitatem. Item impubes ꝓp imbecillitatem ætatis; seruus, qa testm̄ est iuris ciuilis: de quo iure ipse pro nihilo hr̄: furiosus, quia non est mentis cōpos: mutus, quia nō p̄t exprimere mente conceptū: surdus, qa non pōt audire nomen hr̄dis: is, cui bonis est īterdictū, qa similis est furioso. Itē infamis, ex l. ꝓhibitiōe.]

† Cōcor cum ho §. c. post cessionē in glos. j. post prin, ibi & alieno anulo. ex. de ꝓb.

† Aliàs qd n. si sepiē anuli vna sculptura fuerīt? Secundū ꝑ SYL. (vt Papin. visū est) & alieno quoque &c. SYL.

Testa-

nullo licet signare testamentum.

¶ In testō pt esse testis quilibet, q pt hæres institui, exceptis hic enumeratis. Ang.

¶ Testes aūt adhiberi pñt ij, cū quibus testi [a] factio est. Sed neq; mulier,[b] neq; impubes,[c] neq; seruus, neq;[d] furiosus, neque[e] mutus, neq; surd[9], neq; is, cui bonis interdictū[f] est: neq; ij, quos leges iubēt īprobos intestabilesq;[g] eē, pñt in numerum testium adhiberi.

¶ Seruus cōi opinione reputatus liber, pōt in testō esse testis. Are.

¶ Sed cùm aliquis ex testibus testi

a ¶ Testi factio. Passiuè accipe hic: vt bona sit exceptio: s; neq; mulier &c.

SYL. ¶ Adde fm Io. Fa & bñ, q hic Impe. non procedit excipiendo, sed adden do per illa verba, sed neq;.]

¶ Aliàs ēt accipit actiuè, vt j. de hære. qual. & diffe. §. testamenti.

Mulier vbiq; testificari pōt præterq in testōs. b ¶ Neq; mulier. In alijs āt casibus omni b[9] recipitur, præterquam in testamentis, vt ff. eo. l. qui testamento. §. mulier.

SYL. ¶ Adde hoc verū, nisi sit testamentum inter liberos, vel militis, gloss. in auth. quod sine C. eod. Item in testamento ad pias causas, vt est communis opi. in l j. C de sacrosan. eccle.]

¶ Ratio est, vt C. de fideicom. l. fi. & est timor falsitatis.

SYL. ¶ Adde hoc esse propter fragilitatē sexus, fm glo. in d. §. mulier.

Hermaphroditus an in testō possit esse testis. ¶ Quid de hermaphrodito? Respon. si præualet in masculino sexu, recipitur, vt ff. de statu homi. quæritur. & de testi l. repetundarum. §. j.

Testificamur d̄ ijs quæ vidimus in pueritia. c ¶ Neq; impubes. Quid de eo qd̄ vidit in pupillari ætate? Respon. aliàs i. præterquam in testō, posset† testificari: sicut & seruus, vt ff. de verb. signi. l. notionem. §. instrumentorum. & C. de hæred. & manich. quoniam. in fi. sed hic non, quia faciunt ad substantiam testamenti, vt hic dicitur.

† Quod ē verum de SYL eo qd̄ vidit proxim[9] pubertati. secus si pximus infantiæ. Ioan. Fab. & Ang. ¶ Adde hoc verū, si proximus est pubertati. aliàs secus, fm doc. hic arg l. excipiuntur. ff. ad silla. * de quo vide Dec. in l. ij §. impuberes. ff. de re. iu.]

** Adde ad id, quod dr̄ in tex. de seruo, qd̄ ait Geta apud Teren. in Phor. seruū hominem orare leges non sinunt, nec testimonij dictio est.]

d ¶ Neq; furiosus. Nisi hēat dilucida interualla, ut. ff. e. l. qui testamento. §. nec furiosus.

SYL. ¶ Adde, & q tpe actus gesti & examinationis sūt non esset in furore, aliàs secus. l. j. & ibi no. C. eo.]

e ¶ Neq; mutus. Qui nihil loqui, vel audire pōt, vt j. quib. non est pmis. fa. test. §. itē surdus.

ADDITIO. Etiā si talem morbum habeat à casu, & sit literatus: quamuis tūc possit testari fm Ioan. Fa. hic.

f ¶ Interdictum est. Vel à lege, vt quia cōmisit in legem Iuliam maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. l. fin. Vel à iudice, vt ff. eod. is cui. in fi. j. respon.

g ¶ Intestabilesq;. Vt de crimine famoso damnatus, vel muliebria passus, vt ff. eo. l. is cui. §. fi. & l. cū lege. & ff. de testib. ob carmen. in prin.

SYL. ¶ Adde hoc verum, quando notoriè erat infamis, aliàs secus, fm gl. in l cum lege. in fi ff. eod.]

* ¶ Adde, q intestabilis dicitur, qui nec testis adhiberi, nec testamētū facere, nec ex testō aliqd cōsequi pōt, cuiq; alius testimoniū dicere prohibet. d l. is cui: & l. cum lege ff. eod.]

SYL. ¶ Sed cum aliquis. Casus. Quærebatur, an seruus cōiter pro libero habitus, posset adhiberi in teste & dubiū faciebat, qa seruus prohibetur esse testis, vt s. dr̄ proxi. §. & ipsa veritas opinioni præualere solet. §. si qs rem suā. j. de leg. cuius cōtrariū rñdetur, qa eū tunc cōiter liber reputaret ab omnibus, nec aliquis eidē status. q. mouisset, sed esset in quasi possessione libertatis, nō est qd̄ imputetur ipsi testatori. No. ergo, quòd non sufficit probare ad inualidandū testamentum,

quidē faciēdi tpe liber [a] exiſtimabať, poſtea aūt ſeruus apparuit: tam diuus Adrianus † Catonio Verò, q̄ poſtea diui Seuer⁹ & Antoninus reſcripſerūt, ſubuenire ſe ex ſua † liberalitate [a] teſtō, vt ſic † habeatur firmū, ac ſi, vt oportebat, factū eſſet: cū eo tpe, quo teſtamentū ſignaretur, [b] omnium cōſenſu [c] hic teſtis † li

tum, ꝙ aliquis ex teſtib. eſſet ſeruus, ſed neceſſe eſt dicere, ꝙ ita cōiter reputabatur: ita Bar. in l. ad teſtium. §. conditionē. ff. de teſta. quamuis contrarium magis cōiter teneant ibi doctor. Item ꝙ debet reputari liber oium conſenſu: intellige cū cognoſcētium, non aliorum: facit gl. ī uer. ſubtilitatē. in l. j. C de ſen. quæ pro eo quod inter. Item ꝙ debet probari communis opin. hominum tempore ſignari teſtamenti, non aliter. Item ꝙ cōis opi. qn̄que prævalet veritati. Item ꝙ cōis error facit ius.]

† Reſcriptum hoc Adriani extat. l. j. C. eod.

SYL. a ❡ Libertate. ſ. putatiua.

❡ Adde, ꝙ gl. nō intellexit tex. nō. n. legendum eſt libertate, ſed liberalitate: & hoc intēdit, ꝙ quamuis de ſtricto iure, eo quia ſeruus erat adhibitus, teſtamētum inualidum eſſet, tamen hi principes ſcripſerunt ex ſua benignitate ſubuenire teſtamento propter communem errorem.]

Opinio pfertur veritati.

❡ Et ſic valet plus quod eſt in opinione, quàm quod eſt in veritate. ſic. ff. de leg. j. l. iiij. in prin Argu. contra. ſ. de leg. §. ſi quis in rem ſuam.

SYL. ❡ Adde, ꝙ ſolu. eſt quia opinio erat vnius tantum, hic omnium, quo caſu plus operatur veritas: ſicut etiam præfertur communis error veritati, quando reipub. intereſt, prout in caſu text. noſtri propter conſeruationē teſtamenti. l. vel negare. ff. quemad. teſta. aper. & propter validitatem actus, vel euitationem damni. l. iij. ad macedo. aliàs. n. magis attenditur veritas. l. fi. ff. de hære. inſti.

ADDITIO. Dic, ꝙ aut veritas patens eſt, & attenditur: aut occulta, & tunc non: vel dic, ꝙ aut attendendo opinionem fauor ampliatur: & attenditur, vt hic, & ibi: aut non, & tunc non. dic vt ibi. Io Fab.

b ❡ Signaretur. Quidā hoc intelligūt generaliter uerum, ut ſiue oſſdatur teſtm̄ in ſcriptis conditum, ſiue nuncupatiuum, debeat ei credi: ſiue deſierint teſtes eſſe, ſiue nō: & ſic ſe habet conſuetudo, ut arg C. de edi. diadri toll. l. fin. & C. de do. l. in donationibus. & arbitri. tutę. l. fin. Nos contra. ſ. in nuncupatiuo de iure: & quod hic dicitur, in teſtamento condito in ſcriptis loquitur.

† aliàs libertate.

† aliàs haberetur.

† aliàs liberorū loco fuerit.

SYL. ❡ Adde hoc verum in teſtō in ſcriptis redacto per publicum tabellionem: aliàs. n. quis eſſet in ſcriptis, oīno deberent recognoſci ſigna. ita hanc gl. intelligit Bar. in l. j. C. eo.]

❡ In nūcupatiuo enim ſi proferatur, non debet ei credi ſine teſtibus: cùm in eis conſiſtat tantum ſubſtantia teſtamenti.

SYL. ❡ Adde, ꝙ gl. cōiter reprobatur. in l. hæredes palam. in prin. ff. eo.]

❡ Ipſum tñ valet, licet probatio deficiat, (i) vt ff. de teſt. tut. l. duo. Quid ſi ſeruus factus eſt, vel infamis, & velit recognoſcere ſigillum ſuum? Reſpō. non admittitur, vt ff. de Carb. edi. l. Carbonianum. §. duæ autem ſunt cauſæ.

SYL. ❡ Adde, ꝙ hæc gl. cōiter reprehenditur: quia quando teſtis adhibetur ad ſolennitatem, conditio eius inſpicitur tempore quo adhibetur, ſecundum doct. in l. j. C. eod.]

ADDITIO. (i) Niſi de eo ſit facta publica ſcriptura: vel pars cōfiteatur teſtm̄ ſic fuiſſe factum: aut teſtes deponant ante, quàm ipſorū defectus appareant: quia tunc ſcriptura probabit abſque eo, quòd teſtes producantur. Angelus.

c ❡ Omnium conſenſu. No. errorem prodeſſe, vt ff. de ſup. le. l. iij. in fin. & C. de lat. lib. tol. l. j. §. ſed & ſiquis. & ff. de offi. prǽto. Barbatius.

Error cōmunis facit ius.

SYL. ❡ Fr. Caius. Quærebať, an in eodem teſta-

testō pater & filius, vel duo fratres, adhiberi possent testes. dubiū faciebat, quia suspectum videbatur testimoniū plurium, et aliqualiter periculosum: qđ euitant.ll. in testamenti cōfectione. l. fi. C. eodē. quo nō obstāte decidit cōtrariū: & assignat text. rationē, quæ est eadē cū dicto: vnde potes dicere rationem esse: quia cum nihil eorum intersit, & testamētum sit extranei, non est in consideratione talis suspicio, cùm uocentur à testatore: quamuis enim inter se sint domestici, non sunt domestici testatoris, vel hę redis. No. sum

† aliàs moueret.

† Hic §. sumptus est ad uerbum ex l. pater. ff. đ test.

berorum loco fue rat, neq; quisquā eēt, q eiq̄ questionē status mouisset. †

¶ Potest ī vno & eodem testamēto eē testis pater cū filijs & fratribus, dūmodo sit alienum: secus autem si proprium, vel domesticum. Are.

¶ Pater, † nec nō is, q in ptāte eius ē: itē duo fratres, qui in eiusdē pr̄is ptāte sunt, vtiq; testes in vno testō fieri possunt: quia nihil nocet, ex una domo plures testes alieno[a] negocio adhiberi.

In testibus aūt non debet esse is, q in potestate testatoris ē. Sed † si filiusfamilias de castrensi peculio post missionem[b] faciat testm̄, nec pr̄ eius rectè adhibeť testis, nec is, qui ī pōtate eiusdem patris est. reprobatū est enim in ea[c] re domesti cū testimonium.

Rā. colonus, & ascriptitius, vel similes, vt C. de ijs, q ad eccl. confu. l. fin. §. sanè enim si seruus. & C. de qō. l pridē. Itē vxor marito, & ecōtra, vt ī. de vsu & habi. §. itē is. Itē † seruientes, sine dapiferi: vt ff. đ pęnis l respiciēdum. §. futta. ¶ Adde melio rem gl. in e. in literis. đ testi. (ubi doc. maximè mod. tra ctāt, an, & qū domestic[9] pos sit pro domestico testificari) & in summa iij. qō. v. ꝙ illi dicuntur domestici, q. bus ratiōe pa triç, uel domi niçę pōtatis i perari pōt: & oēs, qui in do mo habitant. ADDITIO. i) Tu dic, ꝙ fili[9] quando nihil sibi quærit, po

† Intelli ge illud ve rū, si sint seruitores commensales, ut quia viuūt expēsis domini: alias cōtra, nisi habuissēt licentiam sine spe re uertendi. tempus. r. productio nis & depositionis inspicitur secūdum Ioan. Fab. hic.

SYL.

† Aliàs sed & si.

marium. Item ꝙ ex una domo plures uni negocio rectè adhibentur in testes. Item ꝙ ratio eadē cum dicto toleratur. Item ꝙ filius non est idoneus testis in testamento patris, nec pater in testō filij testantis extra castra, nec frater in testamento fratris. Item ꝙ domesticum testimonium reprobatur in testamentis.]

a ¶ Alieno aliud si in suo, ut ĩ. prox. §. & ff. de testibus. testis.

b ¶ Post missionē. i remissionem: aliud si ante, ut ff. eo. qui testamento. §. per contrarium.

ADDITIO. Et est ratio ꝟm glo. quia tunc testes nec rogati, neque ad solennizandum actum exigūtur: quamuis duo requirantur ad probādum ueritatem. Ang.

c ¶ In ea re. idē & in alijs, † ut C. de testib. l. ij. (i) Sed quis est domesticus?

† Sic M. T. lib. iiij. Rhetho. Domesticus quis dicatur.

test pro patre testificari. ꝟm Ioš. Fab. idem econtra in negocio, ex quo nec patri, nec filio resultat commodum, uel interesse: & quid de matre, & fratribus, uide Angel. hic.

* Domesticū testimoniū hic accipiēdū esse nō tā ex sanguinis coniūctione, q̄ ex ea unione, q̄ p ptātem cōtingit, docet hic Thophilus his uerbi. ; τὴν δὲ οἰκειακὴν μαρτυρίαν οὐκ ἐκ τῆς συγγενείας, ἀλλὰ τῆς ἑνώσεως, τῆς ὑπεξουσιότητος λαμβάνομεν. Vñ colligit filium emancipatum testem adhiberi posse testamento patris, & uersa uice patrem, filij emancipati testamento. nā & magis agitur de hæredis, quàm ipsius testatoris causa.]

¶ Sed neque. Casus nō figuratur, qa positiuris antiqui correctio ex rōne assignata

SYL.

¶ Hæres, filius pater, aut frater hęredis prohibentur esse testes in testamento, sublata iuris antiqui dispositione. hoc dicit.

¶ Sed neq; hæres script⁹, neque is,[a] qui in ptāte ei⁹ ē, neque pr̄ eius, q̄ ī ptāte eum habet, neque fratres, q̄ ī eiusdē patris ptāte sūt, testes adhiberi[b] possunt, q̄a hoc totum negociū, qđ agitur testamenti ordinandi gratia, creditur hodie īter testatorem & hr̄dē agi.[c] Licet † autem totū ius tale ꝯturbatū[d] fuerat, & veteres q̄dē familiæ[e] emptorē, & eos, q̄ per ptātem ei cōiuncti fuerāt, à testamentarijs testimonijs repellebāt: hæredi[f] autē, & iis, q̄ ꝑ ptātē ei cōiuncti fuerant, cōcedebant testimonia in testamētis præstare: licet ij, qui id permittebant, hoc iure minimè abuti[g] eos debere suadebāt: nos tamen eandem obseruationē corrigentes, & quod ab illis suasum est, ī legis ne

assignata per Impe. quia cū totum negocium agat̄ hodie inter hr̄des & testatores, domesticū testimonium repellitur. No ꝙ hæres non pōt esse testis in testō: & sic, ꝙ quis in causa propria testificari prohibetur. & eadem ratione nec pater: q̄a cū ei acq̄ratur, agitur de eius commodo: & eadem ratione frater: q̄a cū talia bona patri quærātur, ꝑ consequēs quęruntur postea etiam filio. Item not. ꝙ ll. correctę. non sunt scribendæ in libro. ll. Item ꝙ principale negocium testādi, agitur inter hæredem & testātem.]

a ¶ Neque is. no. ꝙ his tribus modis dicitur quis cōtingere me ꝑ potestatem.

† Aliàs. n.

b ¶ Adhiberi. Quia eorū negociū est: cū & lucrū & dānū ad eos ꝑtineat. ff. q̄n appel. sit. l. j. §. in ꝓpria. (i) & vere eorū, q̄a &c.

S Y L. ¶ Adde, ꝙ militat etiam ratio p̄sumptæ affectionis, quæ nō cessat cessante commodo patris: & ideo in ijs, in quib. hodie nihil quærit̄ patri, omnino repelleretur, vt per Are. hic.]

ADDITIO. (i) Monachi tn̄ in monasterio possunt esse testes. c. insuper. extra de testibus. Idem in hominibus vniuersitatis pro ipsa vniuersitate, vel castro, in negocijs, ex quibus non resultat commodum in particulari, sed in communi. Angel.

c ¶ Agi. Caute ponit, agi, cū sit generalissimum, vt ff. de ver. sig. l. Labeo. ij. in princ. & l. verba. habet enim se ad ius testandi, & contractus.

d ¶ Conturbatum. Nam olim hæres duobus primis generibus testamētorū poterat esse testis: in tertio verò, ille, qui erat loco hæredis, non poterat eē testis: & sic erat turbatio iuriū: & ad eius similitudinē ver⁹ hæres hodie testis nō erit, vt sequit̄.

e ¶ Familiæ emptorem. dicit̄ ille, q̄ cōstituebatur hr̄s ꝑ æs & librā.

f ¶ Hæredi. q̄ erat ex primis duobus generibus testamentorū.

g ¶ Abuti. sic. C. de cad. tol. len. l. j. § j. & ff. si fa. fur. fe. di l. fin. & s̄. quib. ex causis ma. non li. §. j. Accur.

¶ Legatarijs. S Y L.

Casus. Dubitatū fuit an legatarij, & fideicōmissarij: rectè adhiberentur testes in testō: & rō erat in promptu, ꝙ non, ꝑꝑ eorū cōmodū: q̄a inualidato testamēto, corrumpuntur legata. l. j. §. j. ff. de leg. iij. quo non obstante, deciditur contrariū, ex eo, quia cōmodum eorum est in consequentiā, nō principaliter, cùm totum negocium cum hærede agi credatur. s̄. ꝓxi. §. Not. ꝙ valet legatum factum testi adhibito in testamento: & ꝙ legatarius est idoneus testis, quamuis de eius commodo agatur. Item & fideicommissarius particularis: secus vniuersalis, quia est loco hæredis.

cessitatē trāsferētes, ad imitationē pristini familię ēptoris merito, nec hr̄di, qui imaginē vetustissimi familiæ emptoris obtinet, neq; alijs psonis, q̄ ei (ut dictū ē) cōiūctæ sunt, licētiā cōcedimus, sibi quodāmodo testimonia pstar: idēq; nec eiusmodi ueteres cōstōnes nr̄o Codici iseri permisimus.

¶ Legatarij, & fideicommissarij, & eorum coniūcti testes adhiberi possunt. h. d.

¶ Legatarijs[a] aūt, & fideicōmissarijs, q̄a nō iuris[b] successores sūt, et alijs psonis eis cō iunctis, testimoniū † n̄ denegam[o]: imo ī quadā nr̄a cstōne[c] & hoc specialiter eis cōcessimus. Et multo magis ijs, qui in eorū ptāte sunt, vel qui eos habent in potestate,[d] hmōi licentiam damus.[e]

a ¶ Legatarijs. Discrepāt hi iure ueteri à fideicō. ut j. de fideicō. hære. §. præterea. sed hodie nō: ut j. de leg. §. sed nō usq; † quidā. §. hūc intelligūt: q̄n legatū fuit repetitū à succedentibus ab intestato, ut tūc nō uideat ferre testimoniū in testamē to iure, q̄a iuris successor ē, qui in quota parte hęres institutus est.

† Hoc q̄d sequit̄ usque ad finem glos. nōn reperitur in uetustis codicibus.

b ¶ Non iuris. sed rei, & sine onere, ut ff. mand. si hæreditatem.

SYL. Adde, q̄ debet intelligi iuris. s. uniuersalis, quia legatarius est successor iuris. l. id tempus. ff. de usucap.]

ADDITIO. Et per hoc patet secus esse ī fideicommissario uniuersali, quia habetur loco hæredis. §. restituta j. de fideicom. hær. Io. Fab.

c ¶ Constitutione. Græca: uel dic de illa, quæ est. ff. eodem. l. qui testamento. in princi. quæ est Iustinia. per approbationē. ut C. de uete. iure enucle. l. 1. §. sed neque. uer. omnia enim. prima uerior.

SYL. d ¶ In potestate. Item tabellioni, ut ff. eod. l. Domitius.

¶ Declara hanc glo. ut per Ioann. de Pla. hic.]

e ¶ Damus. C. de testibus. l. oībus. cōtra. Sol. hic agit de uiribus testamenti inter hæredē, & aliū agentē contra testamentum: aliàs coniunctus coniuncto non feret testimonium, & unus & idē hic legatarius alij. Et secundum hoc falso hic sumitur argumētum, quod socius in causa socij admittitur in testimoniū. Vel dic hoc speciale, † ut coniunctus p̄ coniuncto admittaī quasi in re sua, fauore testamēti & ultimæ uoluntatis, q̄ debet dominari, si legitima est, ut C. de lega. cùm quæstio. in fi. & erit bonū argumentum supra dictum. Sed argumentū contra est C. de testibus. quoniā. in fin. Sed respondeo: finis illius legis nō refertur ad totū, quod erat dictum. Distingue tamen, an lucrum cedeat ad eum sociū, ut tunc nō admittatur, aliàs sic, ut ff. quando appella. sit. l. 1. §. in propria.

† Istam ap. probat Bar. in l. q. testō. ff. eo. Angel. & Placē.

† Sic etiā clericus p̄t facere testimoniū ī cā suæ ecclesiæ vt ī c. cū nuntius. extra de test. ubi uide glos. vnicā de il la materia.

SYL. ¶ Adde, quod communis solu. est, quia nō interrogat̄ directo super legato, sed in cōsequentiam, secundum gloss. in d. l. omnibus. quæ communiter approbatur.]

SYL. ¶ Nihil. Casus. Quæsitum est, an in qualibet mā testamentum scribi posset: & uidebatur q̄ non: sed q̄ deberet scribi in chartis, uel membranis, tanq̄ quod cōe fit, ex insolitis enim fraus præsumitur, de qua ualde timetur in testamento: cuius contrarium deciditur, ex eo, quia in testamentis ipsis uoluntas quomodocunque cū debitis solennitatibus expressa est satis. Item fuit dubitatum, an plura exempla fieri possent testamentorū: & uidebatur dicendum q̄ nō, p̄pter ambiguitatem: & quia unicum faciē dum est testamentū, nō plura: cuius contrarium deciditur: quia cùm sit quid intellectuale testamentum, & si fiant mille exēpla, semper unum est. Not. testamentū in qualibet materia scribi

scribi posse. Itē ꝙ de uno eodemq́; testō plures scripturæ cōfici possunt: quia semper intellectualiter erit unū testamentum. Item quòd pluralitas scripturarum non facit præsumi pluralitatem factorum. Item quod quandoque est necessarium confici plures scripturas. Item quod in multis est periculum homini. Item quòd innumerabile dicitur, quod difficilè numeratur.]

a ¶ In chartis. sic s. de rerum di. §. literæ. † Accursius.

ADDITIO. Et dic in chartis etiam rasis: secus tamen ī alijs instrumentis.

b ¶ Et unū. sic. ff. eod. l. unum.

c ¶ Quod scilicet ut pluribus fiat codicibus.

d ¶ Imminēt. Sic in authen. de consang. & ute. fra. §. quia uerò. coll. 6. † Sed nunquid ex his exemplis probatur? Respond. non, sine authentico, ut in auth. ut spon. lar. §. & hoc insuper. colla. 9. & ff. de fide instru. l. quicunque. & ff. de bon. poss. secundum tab l. 1 §. sed & si unum. sed hic ambo sunt principalia.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc opin. communiter tenetur: non enim ita disposuit hic testator, ut in l. 1. §. si quis in duobus. ff. de bon. possess. secun. tab.

SYL. ¶ Sed hæc quidem. Casus nō figuratur, qa datur regula, & modus condendi testamentū nuncupatiuū. No. duplicem speciem testamentorū, in scriptis, & nuncupatiuū. Item quòd in eo requiruntur septem testes. Item ꝙ debēt esse in præsentia testatoris. Item ꝙ testamentum nūcupatiuum totum est de iure ciuili, nec participat cum iure prætorio.]

† Adde l. 1. in prin. & l. chartæ. ff. de bon. pos. secun. ta.

† Adde pul crū tex. in l. ulti. C. de præ. c. 30. an.

¶ Testamentū potest ī qualibet materia scribi, & in pluribus codicibus. Areti.

¶ Nihil ãt interest testm ī tabulis, an in chartis,[a] membranisve, uel ī alia materia fiat.

¶ Sed & unū[b] testamentum pluribus codicibus cōficere qs pōt, ſm obtinentem tamē obseruationē omnibus factis: qđ[c] interdū ēt necessarium est: ueluti si quis nauigaturꝰ & secū ferre, & domi relinquere iudiciorum suorum cōtestationē uelit: uel pp alias īnumerabiles causas, quæ humanis necessitatibus imminent.[d]

¶ Iure testatur ēt quis sine scriptis, declarata uolūtate coram septem testibus. h. d.

¶ Sed † hæc qdem de testamentis, q̄ † in scriptis conficiuntur, sufficiūt. Si quis autem sine scriptis uoluerit ordinare iure ciuili testamētū: septē testibus[e] adhibitis,[f] & sua uo

Coram

e ¶ Sed hæc. Septem testibus. quandoq; nullus uocatur: ut si miles moriatur in bello, ut no. C. de mi. test. l. milites. quandoque unus; ut Imperator, ut C. eo. omnium. quãdoque duo: (i) ut inter filios, ut C. eod. hac consultissima. §. ex imperfecto. Vel si in tentorio faciat testamentum miles, ut ff. de mili. test. Lucius. quandoque tres, uel quatuor, uel pauciores, ut C. eo. si nō speciali. quandoq; quinque: ut in testamento rustici, ut C. eod. l. fin. §. sin autem. quãdoque septem, ut generaliter, ut hic, & C. eod. hac consultissima. quandoque octo, ut C. qui test. fac. possunt. hac consultissima.

ADDITIO (i) Etiam si sint mulieres & qui aliàs non essent idonei, ut ibi no. per Angelum.

f ¶ Adhibitis. i. rogatis ut intersint, & sint attenti, ut ff. eo. hǽdes §. pe. & i auth. de testi. §. & licet. in fi. § coll. 7.

¶ Adde, quod ita communiter tenetur in l. hac consultissima. C eo. ꝙ in testamento nuncupatiuo requiratur rogitus testium, quãuis aliqui contrarium senserint.]

ADDITIO. Et sic debet articulari & probari.

Testium numerus qui in testamentis est adhibēdus.

† Duplicē testandi modū indicat idē Iustin. in authē. de hæred. & Falcid. §. penul.

† Aliàs deest in.

Testes debent rogari.

SYL.

a Coram, scilicet palam nominando hæredes, ut ff. eo. l. hæredes.

* Adde, quod si præsens sit is, quem hęredē esse uolumus, satis erit eū demōstrare, & dicere, Hic mihi hæres esto. l. nemo. ff. de hære. insti. & facit l. certum. ff. si cer. pet.]

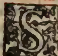
b Nuncupata. inde dicitur nūcupatiuum testamentum.

SYL. * Alciat⁹. li. 2. Parer. c. 30. 2. hāc uocē a nūcupandis testibus deriuat, sed (ut opinior) rectius Accursius a nūcupanda, idest uiua uoce notificanda uoluntate.]

luntate corā a eis nuncupata, b sciat hoc perfectissimū testamentum iure ciuili, firmumque constitutum.

¶ De militari testamento.

¶ Voluntas militis in expeditione existētis, quoquo modo declarata, uim obtinet testamenti. h. d.

Vpradicta diligēs obseruatione a signis recedet. ff. ex qb. cau. ma. l. pe. & de ijs q. no. in fa. l. 2. §. miles. Quarto, quòd stigma, i. nota publica brahijs suis scribatur. C. de fabri. l. 3. lib. 12. Quinto, quod examinet. C. qui milita. nō poss. l. j. lib. 12. sexto quod non sit negociator C. neg. nemi. l. 1. lib. 12. †

Continuatio. ¶ De militari testamento.

¶ Visum est s. de testamentis in generatione, nūc sequit uidere de testamentis in specie. Vel aliter: Visum est supra de testamentis, quæ fiunt secundum communis iuris dispositionem: nūc sequitur uidere de illis, quæ fiunt iure priuilegiato, ut est testamentum militare, ideò.

SYL. ¶ Adde, quod cōtinuatio fit hic per Imperatorem in princ. dicendo, quod a supradicta regula excipitur testm̄ militum, pp eorum imperitiam: & ideò dicto de his in genere, subijciuntur exceptiones, & de testō in specie, argu. l. item apud. §. hoc edictum. ff. de iniu.] Est autem miles, qui iurauit a signis non recedere, ut ff. ex quib. ca. ma. l. pe. & scriptus est in matricula, ubi & alij milites scripti sunt, ut ff. e. l. ante pe. & per totum tit. sunt & alia necessaria, ut aliquis sit miles, ut diximus. ff. qui. cau. ma. l. pe. & in auth. de mand. prin. §. si coll. 3. Item miles dicitur à malo, quod sustinet pro alijs, uel à mille, quia ex numero mille hominum eligitur, ut ff. eod. l. 1. §. miles. Accursius.

Miles vn̄ dicitur.

Miles cognoscitur per sex signa. ADDITIO. Aduertendum est, quod in milite sex sunt necessaria ad hoc, quod habeat priuilegia militibus concessa. Primò, quod ense cingatur. ff. de test. mili. l. pe. Secundo, quòd in numero aliorum ponatur, & in matricula scribatur. ff. de testa. mil. l. ex eo tpe. Tertio, quod præstetur sacramētum, quod mortem non euitabit pro republica. neq;

† Adde l. milites. C. de loc. & condu.

Vpradicta. ¶ Totus iste titulus diui. prin. in duas partes: Primo ponit de militibus testantibus in tentorio, uel in peculio castren. Scdo de testō in quasi castrēsi. secunda ibi, Sciendum. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit cōtinuationem per modū remotionis siue exceptionis cū positione noui statuti. Secundo, qualiter priuilegiū cōcessum militibus, quod possunt testari quo uolunt, intelligatur. Tertio, quod et miles mutus, & generaliter defectiuus, pōt testari. Quarto qualiter post missionē testatur. Quinto, quod mutatio status ipsius militis, dummodo interueniat noua uolūtas, nō uitiat testm̄ factū. Secunda ibi (Planè.) Tertia ibi, (Quinto.) Quarta ibi (Sed hactenus) Quinta ibi (Sed & si quis.) Are.

Diuisio.

¶ Supradicta. Casus aliter nō esset figurandus, cū procedat Imperator tradendo doctrinā excipiēdoq; a regula: dubiū enim faciebat generalis dispositio supra facta, ratio aūt decisionis ponitur in tex. propter imperitiā militū, quos scire magis decet arma, q. ll. l. fin. C. de iur. delib. No. quod uoluntas militis in expeditione quoquo modo declarata, habet uim testamenti. Itē quod miles præsumitur ignorare

rare iura, & sic q in milite iuris ignorantia toleratur. Item quòd in testamento militis, numerus testium, neque alia solennitas requiritur.]

& l. in testõ. 1. C. de testa. mili. quod intelligendum, si modo actus ualeat, aliàs enim præsumemus potius priuilegio usum fuisse. l. 3. ff. de mil. testa.]

tio [a] in ordinãdis testamentis, militibus pp nimiam imperitiã [b] eorũ constõnib. principalibus † remissa est. Nam quãuis ij neque legitimũ numerum testiũ adhibuerint, neque aliam testamentorum solennitatem [c] obseruauerint, rectè nihilominus testant: uidelicet cũ in expeditoinib. occupati sunt: qđ merito nostra constõ introduxit. [d] Quoquo enim modo uoluntas eius suprema inueniat siue scripta, siue † sine scriptura, ualet testamentũ ex uolũtate eius.

¶ Miles testando extra expeditionẽ debet testari, sm ius cõe: & licet filiusfamilias sit, testari tñ põt. Aret.

¶ Illis aũt [e] temporibus, per quę citra expeditionũ necessitatẽ in alijs locis, uel suis † ędibus degunt, minimè ad uendicandum tale priuilegiũ adiuuantur. [f]

a ¶ Obseruatio, quæ consistit in quatuor, ubi est in scriptis testamentum conditum: uel in sola nuncupatione hæredis coram septem testibus, ut i. titu. 1. §. sed cũ paulatim. & §. fin & ff. de hæred instit. l. 1. §. qui neque.

b ¶ Imperitiã. C. de iur. delib. l. fina. in princ. & de iur. & fac. ign. l. 1.

* ¶ Adde, & propter militię occupationes, ut colligit hoc eodẽ loco paulo infra, ibi uidelicet cùm in expeditionib. occupati sunt. & §. seq. alioquin minoribus quoque, & mulieribus, & rusticis, in qbus tolerabilis est iuris ignorantia, hæc tam diligens in testando solennitas remittenda fuisset, quod factum non fuisse credendum est, quia saltem peritiores consulere possunt: quod non licet militibus in expeditionibus occupatis.]

c ¶ Solennitatem. scilicet circa sigilla, & subscriptiones.

d ¶ Introduxit. sed tunc demum cũ in militia sunt, habẽt priuilegium, ut C. eo. l. pen. & hic subijcit.

* ¶ Diuersimodè tñ, nam plenius habent priuilegium, cùm sint in conflictu, quam in castris non congredientes, ut per gl. 1. j. eod. §. plane

** Adde; q in dubio interpretamur milite iure cõmuni ut uoluisse. l. 3.

¶ Illis autẽ. Casus. Quęrebatur, an miles extra expeditionem testari posset iure militari sine solẽnitatibus: & uidebatur dicendum quòd sic: ratio. n. imperitiæ assignata militat in expeditione, sicut extra. Cuius cõtrarium decidit ex eo, quia tunc possunt consulere peritiores, & ita excludere ignorantiã: & ea quæ ratione occupationis militiæ conceduntur, cessant, ut dicitur in glo. Sed tunc quæritur, an filiusfa. miles testari possit: & uidebatur, q non, per l. pen. & fin. C. qui testa. fac. pos. cuius contrarium deciditur. ratio autem assignatur in text. propter militiam: quia hoc militiæ tributum est, ut in castrensibus filij pro patribus fam. habeantur. Not. q cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item q miles extra expeditionem debet testari iure communi. Item q filiusfa. miles testari potest, dummodo testetur iure communi. Item quod illi, qui non sunt milites, appellantur pagani.

e ¶ Autem. pro sed.

f ¶ Adiuuantur. Et nota, q cessante causa, cessat & effectus.

¶ Adde, q causa expressa supra pp nimiam eorũ imperitiã, cessare non uidebatur ẽt extra expeditionem. Ideò dic,

† Harum cõstõnum diserte meminit Vlpi. l. 1. ff. e.

SYL.

† aliàs siue nõ scripta.

† aliàs sedibus. & ita legisse uidetur Theophilus: significant aũt hyberna,

dic, ꝙ illa est cā remissionis in gſie, ſed cauſa conſtōnis Iuſtinia. de qua meminit ibi, quod meritò. eſt occupatio circa rem mili.] Et poteſt hic ſumi arg. ꝙ ceſſante clerico ab eccleſia, † ceſſat prębenda, ſic C. de Epi. & cleri. l. generaliter. ij.

† ſ. contumaciter, ut qa citatus à ſuperiore minimè

SYL. infra ips cōueniēs ueniat, ſecundum doct. hic.

¶ Adde, quòd hæc q. hodie decidit in ca. relatū. & in c. inter quatuor. & in c. fi. de cle ri. nō reſi.] Sed arg. contra ff. de poſtu. l. 1. §. ſexum. qa Calphurnia dedit cauſam edicto: unde ceſſante cā, ceſſare debet edictum: quod nō ē uerū. Sed hoc ultimum generale de cauſa impulſiua dicit: primum de finali, ſine qua res eſſe non poteſt.

SYL. ¶ Adde; ꝙ in dubio cauſa; ſi eſt expreſſa in l. finalis præſumitur, ut dicit gl. in l. cùm tal: §. falſam. in uerb. cohæret. ff. de cond. & dem. aliàs ſecus, glo. in l 2. §. fi. de dona. & illa dicitur cauſa finalis, quæ eſt generalis, ut per Bar. in d. §. fin.]

a ¶ Et ſi filiusfamilias. Licet hi aliàs prohibeātur, ut 7. titu. 1. in princ. & ff. de do. cauſa mortis. l. tam is §. 1

b ¶ Iure tñ communi. ſ. quantum ad ſolennitatem, non quo ad hoc, vt querela contra eius teſtm̄, ſicut in alio ueterano qui ſui iuris eſt, ut C. de inof. teſt. l. fi. §. in his. & ff. de inofſic teſta. l. Papinianus. §. ſiquis in militia. Item hoc eſt uerum, qñ eſt domum reuerſus, ſicut ſ. prox. dixit: aliàs ſicut miles alias utitur ſpeciali iure, ſic, & iſte. argu. ff. eod. ex militari. §. 1.

¶ Sed teſtari quīdā, & ſi[a] filijfamilias ſint, ꝑpter militiam conceduntur: iure[b] tamen communi, eadem obſeruatione, & in eorū teſtis adhibēda, quam in teſtamentis paganorum[c] proximè expoſuimus.

¶ Priuilegia militum tunc hñt locū, qñ ꝯſtat militē teſtari uoluiſſe; aliter non. h. d.

¶ Planè de teſtamentis militum diuus Traianus † Catilio Seuero ita reſcripſit.[d]

¶ Id priuilegiū, quod militantib. datum ē, ut quoquomodo ſcā ab his teſtamenta, rata ſint: ſic intelligi debet, ut utique prius conſtare debeat, teſtm̄ factū eſſe: quod & ſine ſcriptura, & à nō militantibus fieri poteſt. † Si ergo miles, de cuius bonis apud te queri tur, † conuocatis

& l. teſtamenta eorum. §. fin.

¶ Adde, ꝙ ſi loquimur de iure. ff. & C. glo. uera eſt. ſi de iure nouiſſimo, cōis opinio eſt, ꝙ ſubiaceat querelæ, ſecundum gl. in l. aduerſus. ff. de inoffi. teſta.]

SYL.

c ¶ Paganorum. A pagos, quod eſt uilla dicitur: quaſi dicat, non mili. tum.

† Fuit hic Catili' ꝓauus matern' Marci Imper.

* ¶ Erantque propriè ij, qui domi relinquebant ad agrorū culturā ciuilia munera.]

Vt 7. tit. ∫. §. ult.

¶ Planè. Caius. Quærebatur, an illa uerba (quoquo modo uolūtas cōſtet, habeatur pro teſtamento) generaliter intelligerentur: & uidebatur dicendum quòd ſic: quia indefinitè dicitur, quoquo modo inueniatur uoluntas cum ſcriptura, uel ſine, ualeat. Tamen dicitur contrarium; declarando ꝙ intelligitur, quando re uera conſtat uoluiſſe teſtari: quia aliàs illa non eſt uoluntas: puta ſi per iocum aut adulatoriè. quid dictum ſit. Not. ꝙ priuilegiū conceſſum alicui actui, intelligitur, ſi ille actus ſit. Item quòd priuilegium militum tā latum non remittitur numerus duorum teſtium, quod eſt de iure naturali. Item ꝙ mulier poteſt eſſe teſtis in teſtamento militis. uerbum enim homo, ad eam trahitur. Item ꝙ in teſtamento militis requiritur rogitus teſtium. Item quòd nomen hæredis debet exprimi à milite. Itē quòd uerba iocoſa non diſponunt.]

SYL.

† aliàs is ergo.

† aliàs ſi conuocatis.

d ¶ Plane. Reſcripſit. Vt ff. eodem. diuus.

a ¶ Hominibus.saltē duobus, ut ff. e. Lucius.& ff.de testi.l.ubi.& hoc ē,qñ in tentorio: si aūt in conflictu belli, nullo ēt teste uocato.ut C.eod. milites.(i) si autē est domi, iure communi, ut s. eod.§. illis.

ADDITIO·(i) Debet tamen aliquo modo de uoluntate constare, uel p duos testes, uel per comparationem literarum, uel alio modo. & facit ut remissa penitus omni solennitate, non de naturali, sed ciuili tantū intelligat. Ange.

b ¶ Sermonibus. Fortè causa demonstrandi, ut magister discipulo, uel ludi causa, ut ff. de actio. & oblig.l.obligationū substantia. §. fina. uel affectionis, ut ff.de iure codicil.literæ.[

¶ Adde uel per antiphrasim.l.cū quidam.cum glo.in uerbo, affectionem. C.de lega.uel oblatiuis:glo.in l. 2. C. in quibus ca.col.capi.centū.lib. 11.uel cōmendatiuis. l.si uerò non remunerandi.§.cū quidam.ff.mand.uel enūciatiuis.l.ex hac.ff.de dona.]

c ¶ Nec ullorum. Sic j.ad l. Falc. circa princ.sic.C.de rescin.uen. l. ratas.

¶ Quinimmo. Caius. Quærebatur an mutus, uel surdus milites, testari possint: & dubium faciebat tex. in §. itē surdus. j.tit.j. Tamē cōtrariū deciditur, quia in milite testāte nō requirit formalitas solennitatū, sed sufficit quoquo mō de uolūtate ɔstare: de qua ēt constare pt per signa & nutus. Iō miles surdus, uel mutus, testari possunt,

ad hoc hoīb.[a] ut uoluntatē suā testaret, ita locutus est, ut declararet, quē uellet sibi hæredē esse, & cui libertatē tribueret: pt uideri sine scripto hoc mō eē testatus, & uolūtas eius rata hñda ē. Cęterū si (ut plerūq; sermonib[b] fieri solet) dixit alicui, Ego te hrdē facio, uel, Bona mea tibi relinquo: nō oportet hoc p testō † obseruari. Nec[c] ullorū magis interest, q̄ ipso rū q̄bus id priuilegium datum est hmōi exemplum non admitti: alioquin non difficulter post mortem alicuius militis testes exilterēt, qui affirmarent se audisse dicentem aliquē, se relinq̄re bona, cui uisum sit: & p hoc uera iudicia subuerterent.

¶ Miles, licet sit mutus, uel surd[9], tñ testatur. Aret.

¶ Quinimmo[d] & mutus,[e] & surd[9] miles, testamentū facere potest.

Not. summarium. Item ꝙ miles pōt nutu instituere hrdem, intellige, nisi aliter nominare possit. Item ꝙ non solum mutus, uel surdus testari possunt, sed mutus & surdus simul.

d ¶ Quinimo. Habet priuilegiū circa solennitatē: quinimmo & circa substātiā testamēti: ut qui aliàs testari nō posset, hic tamen possit, ut ff. eod.l.4.

e ¶ Mutus. siue natura, siue casu, ut sit priuilegiū aliquod, ut C. q te. fa. po. l. discretis. & hoc iure militari, ut ff. eod. iure militari. Accursius. Dummodo appareat ipsum sic uoluisse testari p signa sua, quæ per notos potuerunt interpretari.

*¶ Adde similem gl. §. Itē surdus. in uer.certis.& ibi Aldobran. j. tit. 1.]

¶ Sed hactenus. Caius. Quæsitū fuit, an post missionem durent priuilegia militū: & uidebatur ꝙ sic, in memoriam pristinæ militiæ, quasi hæc perpetuo cōcessa sint. Cuius cōtrariū deciditur. quia cū ratione occupationū militarium concedantur, his cessantibus cessat priuilegium. datur autē anni spatium ad mutandum testm̄. & ideo conditio ueniens post annū non uitiatur, quia retrotrahitur ad diem mortis, uel aditę hæreditatis, ut dr in gl. No. ꝙ priuilegiū concessum respectu certæ qualitatis durat ea durante. Itē ꝙ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item ꝙ miles non exercens militiā, non gaudet militum

† aliàs seruari.

† Tu dic, quòd nulla operantur testm̄, nisi appareat ꝙ uoluerit testari, & ad hoc se disposuerit: secus ī cōtractibus, ubi in dubio uerba præsumū- SYL. tur obligatoria: nisi aliud ex coniecturis appareat. An uerbū relinquo, SYL. importet instōnē, legatū uel fideicom. uide Ioā. Fab. hic.

Addirio

militum priuilegio. Item ꝙ testamētum iure militari factum durat per annum post missionem. Item ꝙ conditio retrotrahitur. Item ꝙ ad validitatem testamenti inspicitur tempus mortis, non cōditionis existentis.]

a ¶Sed hactenus. Quidam dicunt hic nō esse §. & asserunt, ꝙ omne priuilegium quod habet miles, perdit cùm redit de militia. Sed nos dicimus §. hic esse, & distinguimus † inter priuilegiū quod habet vt testetur q aliàs testari non potest, vt filiusfamilias, & mutus, vt illud duret post reuersionem, vt supra proxi. §. & §. sed testari. & ff. e. Tribunus. in prin. Alia verò priuilegia, quæ habet in testando, finiantur, vt hic, & s. eodem §. illis autem.

† Idem Pla. hic.

SYL. ¶Adde, ꝙ opin gl. communiter tenetur hic, ꝙ etiā post missionem filiusf. fa. & mutus testentur.]

¶ Miles post missionē iure cōi testatur: & ante factum testm̄ valet intra annum, ēt ꝙ cōditio in eo adiecta duraret post annum. h.d.

¶ Sed hactenus [a] hoc illis [b] à principalibus ꝯstōnibus concediť, quaten⁹ militant, & in castris degunt. Post missionē [c] verò veterani, vel extra castra alij, si faciant adhuc militantes testm̄, communi omniū ciuiū Romanorum iure id facere debent. Et quod in castris fecerint testamētū, non communi iure, sed quomodo voluerint, post missionē intra annum tantum valebit. Quid ergo si intra annum quis decesserit, cōditio autē hr̄di adscripta post annū extiterit, an quasi militis testm̄ valeat? Et placet valere [d] quasi militis.

b ¶Illis. s. militibus, vt reliqua priuilegia. s. de numero testium habeant in testādo: & sic non refertur ad proximum §.

c ¶Post missionem honestam, scilicet finito tēpore militiæ: vel causariam si ante tēpus ex necessitate recessit: † si autē ignominiosa est missio, desinit statim valere, vt ff. eo. testamenta eorum. & C. eo. l. ex testamento. Sed si miles de capitali crimine damnatus fuerit: si quidē de cōmuni, vt homicidio, & simili, non poterit amodo testari. ff. de ve. & mi. suc. l. j. in fi. Si autem militari, vt q alienauit arma, vel similia, quæ numerantur. ff. de re mil. l. ij. & 3. (& idē etiam de fide rupta) non potest testari, vt ff. eodem l. ex militari. aliàs poterit in castrensibus tantum, si ei hoc in sententia permissum fuerit, aliàs non, † vt ff. de iniu. rup. testa. §. si quis filio exhęredato. §. sed & si quis fuerit capite. & de leg. l. si quis. I pri. §. miles.

† Et dicit Angel. ꝙ scholaris absens à studio per quinquēnium perdit priuilegium.

† Facit ad hoc text. in l. cum hic. §. si miles, ff. de dona. inter vi. & uxo.

SYL. ¶Adde, ꝙ hoc in pagano fieri non posset. d. §. miles nisi ex causa, ut per Alex. in l. & militibus. C. eod. & dicunt docto. hic.]

d ¶Valere. Quia conditio retrotrahitur, ut ff. de peri. & com. rei vend. l. necessario. §. j. & qui po. in pig. hab. l. vlt. & facit. ff. eo. quod dicitur. & l. quod constitutum.

SYL.

¶Sed & si quis ante militiā. Casus. Quæsitum est, an testamentum non iure factū à pagano, si miles efficiať, & aliquid addatur, confirmetur: & videbatur ꝙ non: quia cū à principio non valuerit, nō videtur ꝙ possit ex tēpore aliquo modo confirmari. Cuius cōtrariū respondetur ea ratione: quia cùm aliquid addat vel minuat, videtur nouum quid facere l. ius ciuile. ff. de iusti. & iu. vnde sicut si ita disposuisset, iūe, valeret, ita debet valere, qn̄ cōstat ꝙ illam voluit eē suā voluntatem. Hīc dubitabatur, nunquid capitis diminutione testamētū prius factum irritaretur in milite: & rō dubitādi colligitur ex §. ex alio. j. quib. mo. test. infir. Tamen contrariū deciditur fauore militiæ, quia si du-

a ¶ Constitutio. C. de inoff. test. l. fin. b ¶ In huiusmodi s. castrensib. & qua si: nam in aduẽtitio non pôt. licet ha beat proprietatem, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. filijs autem familias.

SYL.

¶ Adde hoc verum etiam in ijs aduentitijs, in quibus patri non quęritur vsusfructus, secundum communem opin. in l. i. §. in filij. ff. ad Treb.]

†Aliàs q̃d nostra cõstitutio latius &c.

† Aliàs in his tantũmodo peculijs.

c ¶ Iure communi. Nisi sit miles in castris, vt s. eo. in princ. Item tale testamentum non expugnatur per querelã inofficiosi testamenti, ut C. de inoffi. testa sta. l. fi.

in ptãte degentibus, testari: † nr̃a id constitutio [a] latius extendens, pmisit omnibus† in hmôi [b] peculijs testari q̃dẽ, sed iure côi: [c] cuius cõstõnis tenore pspecto, licẽtia est nihil eorũ, quę ad præfatum ius pertinent, ignorare.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum.

¶ Filius in ptãte testari nõ potest, ẽt patre cõsentiẽte, nisi de peculio castrẽsi, vel quasi de quo & veteranus, pñe ẽt inuito, disponere pt. h. d.

On [d] tamẽ ôib. licet facere testm̃. Statim [e]. n. ij qui alieno iuri subiecti sunt, testĩ faciẽdi ius nõ habent: adeo quidẽ, vt quã

mutus. Sexta ioi, Cæcus. Septima ibi, Eius qui. Aret.

SYL.

¶ Casus nõ figuratur aliter, cũm tra dat doctrinã, & enumeret personas prohibitas testari. sola enim difficultas videbatur, quòd quamuis quis filius fa. testatus sit, si tamen cum tali testamento decesserit iam effectus paterfa. profecto videbatur testamẽtũ valere: quia cũ testamentum accipiat confirmationem ex morte, illud tempus uidebat inspiciẽdum: quia eo tempore re vera potest dici testatorẽ id disponere quod facit. Cuius contrarium deciditur ex regula, Quę ab initio non valent, tractu tpis non confirmant: cũ hic non præsupponatur aliquid aliud interuenisse, nisi cursus tpis, nõ aliqs actus positiuus, vt in §. sed & si quis. s. ti. j. No. q̃ edictũ de testamentis est prohibitoriũ certarum personarũ. Itẽ q̃ filiusf. nõ testaĩ nisi in peculio castrẽsi, vel quasi. Itẽ q̃ per militiam qs nõ liberatur à ptãte patris. Item q̃ creditores patris non habent regressũ cõtra peculium castrense filij ratione debitorum patris. Item q̃ testamentum nullum, tractu temporis, etiam cessante impedimento, ob quod nõ valet, non reassumit vires.]

ADDITIO. Dic q̃ hodie hoc non est verum: immo subiacet querelæ, s'm communem sententiam, si parentes prætereat, vel exhæredet sine causa, vt §. & hęc quidem in auth. ut cum de appel. cognosci. Ang.

SYL. Continuatio.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum. ¶ Quia continuatio fit per glo. j. quæ communis est, non expedit aliter continuare: pręsertim cũ Imp. ipse annectat titulum hũc, præcedentibus in primis verbis.

Diuisio.

On tamẽ. ¶ Iste titulus diuiditur in septẽ partes: quia enumerantur septem gradus personarum. Et primo ponit de filiofamilias. Scd̃o de impubere. Tertio, de furioso. Quartò, de prodigo. Quinto ponit de surdo & muto. Sexto, de cæco. Septimo, de capto ab hostibus. secunda ibi, Præterea. Tertia ibi, Item furiosi. Quarta ibi, Item prodigus. Quinta ibi, Item surdus &

d ¶ Non tñ. videbatur quẽlibet seruã tẽ s. dicta posse testari: sed cõtrariũ ẽ in tredecim casibus qui in titulo isto pro parte dicunt † Et hoc est, q̃d dicit, non tñ &c & not. j. eo. §. fin. Acc. e ¶ Statim. idest in primis: vel statim. idest eo ipso.

† Ista glo. est approbata per Ang. hic.

re. Sed hodie indistinctè per alium scribere pôt nomẽ hr̃dis, vt in auth. vt sponsa-larg.§.quia verò.coll.9.

a Tenorẽ. Est ãt tenor:si p̃t scribere,faciat: alias dicet corã testib.& scriberui per aliũ vel per aliquos de eis: aliàs non valet, ĩmo falsi pęna tabellio tenetur: vt C. eo.iubemus. in fi.Accur.

ADDITIO. Quod est verũ: qñ solennitas nõ fuit obseruata, nec scripta ĩ testõ: secus si fuit obseruata, licet nõ scripta, vt l. si librari⁹. ff.d re.iu.An.

** Adde, ꝙ est periculosum facere hmõi testamẽta in scriptis,quia si moreretur vnus ex testib.ante aperturã, qui non posset recognoscere suã subscriptionem & signũ, nõ valeret, vt no. Bar.in l.ij. in prin.ff.quemad.testa.aper. verum ad euitandũ hoc periculũ,adhibeas cautelas quas tradit Bart. Cępo.cau.88.]

septẽ anuli vna sculptura. vel sigillatio. Itẽ ꝙ valet argm̃ à possibili.Item ꝙ alieno anulo signari pôt testm̃.]

b Anulo.s. hñte characteres:qui signatorius dr̃: & sic est in eo sigillum: non aũt alio signo, vt ff. eo. ad testium. §. signum. & de verb. sig.l. signatorius.

tur: signacula aũt & testiũ numer⁹, ex edicto Prætoris. ¶ Sed his oĩbus à nostra cõstitutione propter testõrum syncerita tẽ, vt nulla fraus adhibeat̃, hoc additum est, vt p manus testatoris, vel testium, nomẽ hr̃dis ex primat̃,& oĩa s̃m illius constõnis tenorẽ[a] procedant.

¶Vnico etiã anulo, & alieno, potest ab omnibus testibus testamentum signari. h.d.

¶ Possunt† autem oẽs testes & uno anulo[b] signare testamẽtũ.[c] † Quid enim si septem anuli vna sculptura fuerint, secũdũ qđ Papiniano visum[d] est? Sed & alieno quoque a-

c Testm̃. Vel etiam linteum. s. quo inuolutũ est testm̃, vt ff. e. ad testiũ. § fi.

d Visum est. Hac ratione & cũ tribus, vel paucioribus. vel plurib. pôt signari testm̃ arg.j̃.man. §. is qui exequitur. Alij dicũt tm̃ cũ septem vel vno debere signari.

¶ Adde, ꝙ hęc vltima opi. est falsa ex argumento Papiniani: quia in septẽ signis possent esse tres eiusdẽ imaginis, & tamen valeret testamentum eodem modo si sint plures anuli, arguendo, vt arguit Imperator hic.

† Cõcor cum ho §. c. post cessionẽ in glos. j. post prin, ibi & alieno anulo. ex.de pb. †Aliàs qđ n. si sepiẽ anuli vna sculptura fuerit? Secundũ ꝑ SYL. (vt Papin. visũ est) & alieno quoque &c. SYL.

SYL. ¶ Pñt. Casus. Quęsitum fuit, an vno anulo tm̃ testm̃ signari posset à testib.& videbat̃ q̃dm ꝙ non, cũ signacula fcã sint, vt difficilius falsificari possit: inuenta.n.est ad hoc tãta iuris solẽnitas in testõ.l.fi. & ibi no. C eo. Tñ decidit cõtrariũ: assiguat aũt Imperator rõnẽ à possibili, ꝙ ex quo possibile est anulos vnicã & eandem hr̃e imaginem, quo casu liceret, ita liceat vnico vti. Sed tũc q̃sitũ est, an alieno anulo signari possit: & dubiũ faciebat, ꝙ aliàs vr̃ ꝓpriũ signũ apponẽdũ. c.inter dilectos.de fid.instru.l.decernimus.C.de aquędu.li.xj. cuius ꝯtrariũ decidit, qa satis est hoc attestari & recognosci a teste, vt j̃.dicetur. No. ꝙ testm̃ ab oĩb.testib. vel plurib. ex eis pôt vno anulo signari. Item ꝙ si sint

¶ Testes aũt. Casus nõ figuratur, qa procedit tradendo regulã in hac materia: dubium tñ faciebat, quia edictum de testibus est prohibitorium certarum personarum.l j. ff. de testi. ideò quicunq; nõ prohibebant̃, videbantur admitti. Rñ. tñ Imp. prout in tex. rationes autẽ videbuntur sigillatim in gl. No. ꝙ ille potest esse testis in testõ, qui potest hæres institui. Itẽ ꝙ mulier non pôt esse testis in testõ pp sexus fragilitatem. Item impubes pp imbecillitatem ætatis; seruus, qa testm̃ est iuris ciuilis: de quo iure ipse pro nihilo hr̃: furiosus, quia non est mentis cõpos: mutus, quia nõ p̃t exprimere mente conceptũ: surdus, qa non pôt audire nomen hr̃dis: is, cui bonis est ĩterdictũ, qa similis est furioso. Itẽ infamis, ex l. ꝓhibitiõe.]

Testa-

nulo licet signare testamentum.

¶ In testō pt esse testis quilibet, q pt hæres institui, exceptis hic enumeratis. Ang.

¶ Testes aũt adhiberi pñt ij, cũ quibus testī [a] factio est. Sed neq; mulier,[b] neq; impubes,[c] neq; seruus, neq;[d] furiosus, neque[e] mutus. neq; surdꝰ, neq; is, cui bonis interdictũ[f] est: neq; ij, quos leges iubēt ĩprobos intestabilesq;[g] eē, pñt in numerum testium adhiberi.

¶ Seruus cōi opinione reputatus liber, pōt in testō esse testis. Are.

¶ Sed cùm aliquis ex testibus testī

a ¶ Testi factio. Passiuè accipe hic: vt bona sit exceptio: sʒ neq; mulier &c.

SYL. ¶ Adde ꝭm Io. Fa & bñ, ꝑ hic Impe. non procedit excipiendo. sed addendo per illa verba, sed neq;.]

¶ Aliàs ēt accipiē actiuè, vt j. de hære. qual. & diffe. §. testamenti.

Mulier vbiq; testificari pōt præterq̃ in testis.

b ¶ Neq; mulier. In alijs āt casibus omnibꝰ recipitur, præterquam in testamentis, vt ff. eo. l. qui testamento. §. mulier.

SYL. ¶ Adde hoc verũ, nisi sit testamentum inter liberos, vel militis, gloss. in auth. quod sine C. eod. Item in testamento ad pias causas, vt est communis opi. in l j. C de sacrosan. ecclе.]

¶ Ratio est, vt C. de fideicom. l. fi. & est timor falsitatis.

SYL. ¶ Adde hoc esse propter fragillitatē sexus, ꝭm glo. in d. §. mulier.

Hermaphroditus an in testō possit esse testis.

¶ Quid de hermaphrodito? Respon. si prævalet in masculino sexu, recipitur, vt ff. de statu homi. l. quæritur. & de testi l. repetundarum. §. j.

Testificamur d̄ ijs quæ vidimus in pueritia.

c ¶ Neq; impubes. Quid de eo qđ vidit in pupillari ætate? Respon. aliàs. i. præterquam in testō, posset† testificari: sicut & seruus, vt ff. de verb. signi. l. notionem. §. instrumentorum. & C. de hæred. & manich. quoniam. in fi. sed hic non, quia faciunt ad substantiam testamenti, vt hic dicitur.

† Quod ē verum de eo qđ vidit proximꝰ pubertati. secus si ꝓximus infantiæ. Ioan. Fab. & Ang.

SYL ¶ Adde hoc verũ, si proximus est pubertati. aliàs secus, ꝭm doc. hic arg l. excipiuntur. ff. ad silla. * de quo vide Dec. in l. ij §. impuberes. ff. de re. iu.]

** Adde ad id, quod dr̄ in tex. de seruo, qđ ait Geta apud Teren. in Phor. seruũ hominem orare leges non sinunt, nec testimonij dictio est.]

d ¶ Neq; furiosus. Nisi hēat dilucida interualla, ut. ff. e. l. qui testamento. §. nec furiosus.

SYL. ¶ Adde, & ꝑ tpe actus gesti & examinationis factæ non esset in furore, aliàs secus. l. j. & ibi no. C. eo.]

e ¶ Neq; mutus. Qui nihil loqui, vel audire pōt, vt j. quib. non est ꝑmis. fa. test. §. itē surdus.

ADDITIO. Etiã si talem morbum habeat à casu, & sit literatus: quamuis tũc possit testari ꝭm Ioan. Fa. hic.

f ¶ Interdictum est. Vel à lege, vt quia cōmisit in legem Iuliam maiestatis, vt C. ad l. Iul. maiest. l. fin. Vel à iudice, vt ff. eod. is cui. in fi. j. respon.

g ¶ Intestabilesq;. Vt de crimine famoso damnatus, vel muliebria passus, vt ff. eo. l. is cui. §. fi. & l. cũ lege. & ff. de testib. ob carmen. in prin.

SYL. ¶ Adde hoc verum, quando notoriè erat infamis, aliàs secus, ꝭm gl. in l cum lege. in fi ff. eod.]

* ¶ Adde, ꝑ intestabilis dicitur, qui nec testis adhiberi, nec testamētũ facere, nec ex testō aliqd cōsequi pōt, cuiq; alius testimoniũ dicere prohibet. d l. is cui: & l. cum lege ff. eod.]

SYL. ¶ Sed cum aliquis. Casus. Quærebatur, an seruus cōiter pro libero habitus, posset adhiberi in testē & dubiũ faciebat, qa seruus prohibetur esse testis, vt s̄. dr̄ proxi. §. & ipsa veritas opinioni prævalere solet. §. si qs rem suã. j. de leg. cuius cōtrariũ rñdetur, qa eũ tunc cōiter liber reputaret ab omnibus, nec aliquis eidē status. q. mouisset, sed esset in quasi possessione libertatis, nō est qđ imputetur ipsi testatori. No. ergo, quòd non sufficit probare ad inualidandũ testamentum,

tum, ꝙ aliquis ex testib. esset seruus, sed necesse est dicere, ꝙ ita cōiter re purabatur: ita Bar. in l. ad testium. §. conditionē. ff. de testa. quamuis con trarium magis cōiter teneant ibi do ctor. Item ꝙ debet reputa ri liber oium consensu: in tellige eū co gnoscētium, non aliorum: facit gl. ī uet. subtilitatē. in l. j. C de sen. quæ pro eo quod inter. Item ꝙ debet probari communis opin. hominum tempore signari testamenti, non aliter. Item ꝙ cōis opi. qñque præualet veritati. Item ꝙ cōis error facit ius.]

† Rescriptum hoc Adriani extat. l. j. C. eod.

quidē faciēdi tpe liber [a] existimabat, postea aūt ser uus apparuit: tam diuus Adrianus † Catonio Verò, q̄ postea diui Seuerus & Antoninus rescripserūt, subuenire se ex sua † libe ralitate [a] testō, vt sic † habeatur firmū, ac si, vt oportebat, factū esset: cū eo tpe, quo testamentū signaretur, [b] omnium cō sensu [c] hic testis † li

† aliàs liberrate.

† aliàs haberetur.

† aliàs liberorū lo co fuerit.

SYL. a Libertate. i. putatiua.

a Adde, ꝙ gl. nō intellexit tex. nō n. legendum est libertate, sed liberalita te: & hoc intēdit, ꝙ quamuis de stri cto iure, eo quia seruus erat adhibitus, testamētum inualidum esset, tamen hi principes scripserunt ex sua benignitate subuenire testamento propter communem errorem.]

Opinio præfertur veritati. Et sic valet plus quod est in opinio ne, quàm quod est in veritate. sic. ff. de leg. j. l. iiij. in prin Argu. contra. ff. de leg. §. si quis in rem suam.

SYL. Adde, ꝙ solu. est quia opinio erat vnius tantum, hic omnium, quo casu plus operatur veritas: sicut etiam præfertur communis error veritati, quando reipub. interest. prout in casu text. nostri propter conseruationē testamenti. l. vel negare. ff. quemad. testa. aper. & propter validitatem actus, vel euitationem damni. l. iij. ad macedo. aliàs. n. magis attenditur ve ritas. l. fi. ff. de hære. insti.

ADDITIO. Dic, ꝙ aut veritas patens est, & attenditur: aut occulta, & tunc non: vel dic, ꝙ aut attendendo opinionem fauor ampliatur: & atten ditur, vt hic, & ibi: aut non, & tunc non. dic vt ibi. Io Fab.

b Signaretur. Quidā hoc intelligūt generaliter uerum, ut siue ostēdatur testm̄ in scriptis conditum, siue nun cupatiuum, debeat ei credi: siue de fierint testes esse, siue nō: & sic se habet consuetudo, ut atg C. de edi. di. adri toll. l. fin. & C. de do. l. in donationi bus. & aibi tri. tute. l. fin. Nos contra. s. In nuncupati uo de iure: & quod hic di citur, in testamento condi to in scriptis loquitur.

Adde hoc verum in testō in scriptis redacto per publicum tabellionem: aliàs. n. quis esset in scriptis, oī no deberent recognosci signa. ita hanc gl. intelligit Bar. in l. j C. eo.]

In nūcupatiuo enim si profetatur, non debet ei credi sine testibus: cùm in eis consistat tantum substantia te stamenti.

SYL. Adde, ꝙ gl. cōiter reprobatur. in l. hæredes palam. in prin. ff. eo.]

Ipsum tñ valet, licet probatio deficiat, (i) vt ff. de test. tut. l. duo Quid si seruus factus est, vel infamis, & velit recognoscere sigillum suum? Respō. non admittitur, vt ff. de Carb. edi. l. Carbonianum. §. duæ autem sunt causæ.

SYL. Adde, ꝙ hæc gl. cōiter reprehendi tur: quia quando testis adhibetur ad solennitatem, conditio eius inspici tur tempore quo adhibetur, secundum doct. in l. j. C. eod.]

ADDITIO. (i) Nisi de eo sit facta publica scriptura: vel pars cōfiteatur testm̄ sic fuisse factum: aut testes deponant ante, quàm ipsorū defectus appareant: quia tunc scriptura proba bit absque eo, quòd testes producan tur. Angelus.

Error cōmunis facit ius. c Omnium consensu. No. errorem prodesse, vt ff. de sup. le. l. iij. in fin. & C. de lat. lib. tol. l. j. §. sed & si quis. & ff. de offi. præto. Barbatius.

SYL. Fr. Calus. Quærebat, an in eodem testa-

testō pater & filius, vel duo fratres, adhiberi possent testes. dubiū faciebat, quia suspectum videbatur testimoniū plurium, et aliqualiter periculosum: qđ euitant.ll. in testamentis cō fectione. l. fi. C. eodē. quo nō obstāte decidit cōtrariū: & assignat text. rationē, quæ est eadē cū dicto: vnde potes dicere rationem esse: quia cum nihil eorum intersit, & testamētum sit extranei, non est in consideratione talis suspicio, cùm nocentur à testatore: quamuis enim inter se sint domestici, non sunt domestici testatoris, vel hæredis. No. summarium. Item ꝙ ex una domo plures uni negocio rectè adhibentur in testes. Item ꝙ ratio eadē cum dicto toleratur. Item ꝙ filius non est idoneus testis in testamento patris, nec pater in testō filij testantis extra castra, nec frater in testamento fratris. Item ꝙ domesticum testimonium reprobatur in testamentis.]

† aliàs mo ueret.

† Hic §. sumptus est ad uerbum ex l. pater. ff. d test.

berorum loco fuerat, neq; quisquā eēt, q eiquęstionē status mouisset. †

¶ Potest i vno & eodem testamēto eē testis pater cū filijs & fratribus, dūmodo sit alienum: secus autem si proprium, vel domesticum. Are.

¶ Pater, † nec nō is, q in ptāte eius ē: itē duo fratres, qui in eiusdē prīs ptāte sunt, vtiq; testes in vno testō fieri possunt: quia nihil nocet, ex una domo plures testes alieno[a] negocio adhiberi.

In testibus aūt non debet esse is, q in potestate testatoris ē. Sed † si filiusfamilias de castrensi peculio post missionem[b] faciat testm̄, nec pr̄ eius rectè adhibet testis, nec is, qui i pōtate eiusdem patris est. reprobatū est enim in ea[c] re domesti cū testimonium.

a ¶ Alieno aliud si in suo, ut j. proxi. §. & ff. de testibus. testis.

b ¶ Post missionē. i. remissionem: aliud si ante, ut ff. eo. qui testamento. §. per contrarium.

† Sic M. T. lib. iiij. Rhetho. Domesticus quis dicatur.

ADDITIO. Et est ratio ꝯm glo. quia tunc testes nec rogati, neque ad solennizandum actum exigūtur: quamuis duo requirantur ad probādum ueritatem. Ang.

c ¶ In ea re. idē & in alijs, † ut C. de testib. l. ij. (i) Sed quis est domesticus? Rn̄. colonus, & ascriptitius, vel similes, vt C. de ijs, q ad eccl. confu. l. fin. §. sanè enim si seruus. & C. de qō. l pridē. Itē vxor. marito, & ecōtra. vt ī. de vsu & habi. §. itē is. Itē † seruientes, sine dapiferi: vt ff. d pe nis l respiciē dum. §. furta.

¶ Adde meliorem gl. in c. in literis. d testi. (ubi doc. maximè mod. tractāt, an, & qn̄ domestic[*] possit pro domestico testificari) & in summa iij. qō. v. ꝙ illi dicuntur domestici, q. bus ratiōe patriç, uel dominicę pōtatis īperari pōt: & oēs, qui in domo habitant.

ADDITIO. (i) Tu dic, ꝙ filius quando nihil sibi quærit, potest pro patre testificari. ꝯm Ios. Fab. idem econtra in negocio, ex quo nec patri, nec filio resultat commodum, uel interesse: & quid de matre, & fratribus, uide Angel. hic.

† Intellige illud verū, si sint seruito:es commensales, ut quia uiuāt expēsis domini: alias cōtra, nisi habitissēt licentiam sine spe reuertendi. tempus. n. productionis & depositionis inspicitur secūdum Ioan. Fab. hic.

† Aliàs sed & si.

SYL.

* Domesticū testimoniū. hic accipiēdū esse nō tā ex sanguinis coniūctione, q̄ ex ea unione, q̄ p ptātem cōtingit, docet hic Thophilus his uerbi: τὴν δὲ οἰκειακὴν μαρτυρίαν οὐκ ἐκ τῆς συγγενείας, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἑνώσεως, τῆς ὑπεξουσιότητος λαμβάνομεν. Vn̄ colligit filium emancipatum testem adhiberi posse testamento patris, & uersa uice patrem, filij emancipati testamento. nā & magis agitur de hæredis, quàm ipsius testatoris causa.]

¶ Sed neque. Casus nō figuratur, quia ponit iuris antiqui correctio ex rōne assignata

SYL.

assignata per Impe. quia cũ totum negocium agat hodie inter hrdes & testatores, domesticũ testimonium repellitur. No ꝙ hæres non pōt esse testis in testō: & sic, ꝙ quis in causa propria testificari prohibetur. & eadem ratione nec pater: q a cũ ei acquratur, agitur de eius commodo: & eadem ratione frater: q a cũ talia bona patri quærātur, ꝑ consequēs quęruntur postea etiam filio. Item not. ꝙ ll. correctę. non sunt scribendæ in libro II. Item ꝙ principale negocium testādi, agitur inter hæredem & testātem.]

a ¶ Neque is. no. ꝙ his tribus modis dicitur quis cōtingere me ꝑ potestatem. † Aliàs .n.

b ¶ Adhiberi. Quia eorũ negociũ est: cũ & lucrũ & dānũ ad eos ptineat. ff. qñ appel. sit. l. j. §. in ꝓpria. (i) & vere eorũ, q a &c. SYL. ¶ Adde, ꝙ militat etiam ratio ꝑsumptæ affectionis, quæ nō cessat cessante commodo patris: & ideo in ijs, in quib. hodie nihil quærit patri, omnino repelleretur, vt per Are. hic.]

ADDITIO. (i) Monachi tñ in monasterio possunt esse testes. c. insuper. extra de testibus. Idem in hominibus vniuersitatis pro ipsa vniuersitate, vel castro, in negocijs, ex quibus non resultat commodum in particulari, sed in communi. Angel.

c ¶ Agi. Caute ponit, agi, cũ sit generalissimum, vt ff. de ver. sig. l. Labeo. ij. in princ. & l. verba. haber enim se ad ius testandi, & contractus.

d ¶ Conturbatum Nam olim hæres duobus primis generibus testamēto iũ poterat esse testis: in tertio verò, ille, qui erat loco hæredis, non poterat eē testis: & sic erat turbatio iuriũ: & ad eius similitudinē ver' hæres hodie testis nō erit, vt sequit.

e ¶ Familiæ emptorem. dicit ille, q cōstituebatur hrs ꝑ æs & librā.

f ¶ Hæredi. q erat ex primis duobus generibus testamentorũ.

g ¶ Abuti. sic. C. de cad. tol. l. j. § j. & ff. si fa. fur. fe. di l. fin. & §. quib. ex causis ma. non li. §. j. Accur.

¶ Hæres, filius pater, aut frater hęredis prohibentur esse testes in testamento, sublata iuris antiqui dispositione. hoc dicit.

¶ Sed neq; hæres script', neque is,[a] qui in ptāte ei' ē, neque pr eius, q ī ptāte eum habet, neque fratres, q ī eiusdē patris ptāte sũt, testes adhiberi[b] possunt, q a hoc totum negociũ, qđ agitur testamenti ordinandi gratia, creditur hodie īter testatorem & hrdē agi.[c] Licet † autem totũ ius tale ꝯturbatũ[d] fuerat, & veteres q dē familiæ[e] emptorē, & eos, q per ptātem ei cōiuncti fuerāt, à testamentarijs testimonijs repellebāt: hæredi[f] autē, & iis, q ꝑ ptātē ei cōiuncti fuerant, cōcedebant testimonia in testamētis præstare: licet ij, qui id permittebant, hoc iure minimè abuti[g] eos debere suadebāt: nos tamen eandem obseruationē corrigentes, & quod ab illis suasum est, ī legis ne

¶ Legatarijs. SYL.

Casus. Dubitatũ fuit an legatarij, & fideicōmissarij: rectè adhiberentur testes in testō: & rō erat in promptu, ꝙ non, ꝑ ꝑ eorũ cōmodũ: q a inualidato testamēto, corrumpuntur legata. l. j. §. j. ff. de leg. iij. quo non obstante, deciditur contrariũ, ex eo, quia cōmodum eorum est in consequentiā, nō principaliter, cùm totum negocium cum hærede agi credatur. s. ꝓxi. §. Not. ꝙ valet legatum factum testi adhibito in testamento: & ꝙ legatarius est idoneus testis, quamuis de eius commodo agatur. Item & fideicommissarius particularis: secus vniuersalis, quia est loco hæredis.

Legatarijs

a ¶ Legatarijs. Discrepāt hi iure ueteri à fideicō. ut ĵ. de fideicō. hære. §. præterea. sed hodie nō: ut ĵ. de leg. §. sed legatū fuit repetitū à succedentibus ab intestato, ut cessitatē trāsferē ferre testimonium in testamē to iure, qa iuris successorē, qui in quota parte hęres institutus est.

† Hoc qđ nō usq; † quidā. §. hūc intelligūt: qđ sequit̃ ut glos. rūc nō uideat̃ non reperitur in uestustis codicibus.

b ¶ Non iuris. sed rei, & sine onere, ut ff. mand. si hæreditatem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ debet intelligi iuris s. uniuersalis, quia legatarius est successor iuris. l. id tempus. ff. de usucap.]

ADDITIO.

Et per hoc patet secus esse ĩ fideicommissario uniuersali, quia habetur loco hæredis. §. restituta ĵ. de fideicom. hær. Io. Fab.

c ¶ Constitutione. Græca: uel dic de illa, quæ est ff. eodem. l. qui testamento. in princi. quæ est Iustinia. per approbationē. ut C. de uete. iure enuclе. l. 1. §. sed neque. uet. omnia enim. prima uerior.

SYL. d ¶ In potestate. Item tabellioni, ut ff. eod. l. Domitius.

¶ Declara hanc glo. ut per Ioann. de Pla. hic.]

e ¶ Damus. C. de testibus. l. oībus. cōtra. Sol. hic agit̃ de uiribus testamenti inter hæredē, & aliū agentē contra testamentum: aliàs coniunctus coniuncto non feret testimonium, & unus & idē hic legatarius alij. Et secundum hoc fallo hic sumitur argumētum, quod socius in causa socij admittitur in testimoniū. Vel dic hoc speciale, † ut coniunctus ꝓ coniuncto admittat̃ quasi in re sua, fauore testamēti & ultimæ uoluntatis, q̃ debet dominari, si legitima est, ut C. de lega. cum quæstio. in fi. & erit bonū argumentum supra dictum. Sed argumentū contra est C. de testibus. quoniā. in fin. Sed respondeo: finis illius legis nō refertur ad totū, quod erat dictum. Distingue tamen, an lucrum redeat ad eum sociū, ut tunc nō admittatur, aliàs sic, ut ff. quando appella. sit. l. 1. §. in propria.

† Istam ap. probat Bar. in l. q. testō. ff. eo. & idē Angel. & Placē.

† Sic etiā clericus pt facere testimoniū ĩ cā suæ ecclesiæ ut ĩ c. cū nuntius. extra de test. ubi uide glos. vnicā de il la materia.

SYL. ¶ Adde, quod communis lo. est, quia nō interrogat̃ directo super legato, sed in cōsequentiam, secundum gloss. in d. l. omnibus. quæ communiter approbatur.]

cessitatē trāsferētes, ad imitationē pristini familię emptoris merito, nec hrđi, qui imaginē uetustissimi familiæ emptoris obtinet, neq; alijs psonis, q̃ ei (ut dictū ē) coiūctæ sunt, licē tiā cōcedimus, sibi quodāmodo testimonia pstar̃: iōq; nec eiusmodi ueteres cōstōnes nr̄o Codici īseri permisimus. ¶ Legatarij, & fideicommissarij, & eorum coniūcti testes adhiberi possunt. h. d.

¶ Legatarijs[a] aūt, & fideicōmissarijs, qa nō iuris[b] successores sūt, et alijs psonis eis cō iunctis, testimoniū t ñ denegam[9]: imo ī quadā nr̄a ꝯstōne[c] & hoc spe cialiter eis cōcessimus. Et multo magis ijs, qui in eorū ptāte sunt, vel qui eos habent in potestate,[d] hmōi licentiam damus.[e]

SYL.

¶ Nihil. Casus. Quæsitum est, an in qualibet mā testamentum scribi posset: & uidebatur ꝙ non: sed ꝙ deberet scribi in chartis, uel membranis, tanq̃ quod cōe sit, ex insolitis enim fraus præsumitur, de qua ualde timetur in testamento: cuius contrarium deciditur, ex eo, quia in testamentis ipsis uoluntas quomodocunque cū debitis solennitatibus expressa est satis. Item fuit dubitatum, an plura exempla fieri possent testamentorū: & uidebatur dicendum ꝙ nō, ꝓpter ambiguitatem: & quia unicum faciē dum est testamentū, nō plura: cuius contrarium deciditur: quia cùm sit quid intellectuale testamentum, & si fiant mille exēpla, semper unum est. Not. testamentū in qualibet materia scribi

scribi posse. Itē q de uno eodemq; testō plures scripturæ cōfici possunt: quia semper intellectualiter erit unū testamentum. Item quòd pluralitas scripturarum non facit præsumi pluralitatem facti orum. Item quod quandoque est necessarium confici plures scripturas. Item quod in multis est periculum homini. Item quod innumerabile dicitur, quod difficilè numeratur.]

a In chartis. sic s. de rerum di. §. literæ. † Accursius.

ADDITIO. Et dic in chartis etiam rasis: secus tamen in alijs instrumentis.

b Et unū. sic. ff. eod. l. unum.

c Quod scilicet ut pluribus fiat codicibus.

d Imminēt. Sic in authen. de consang. & ute. fra. §. quia uerò. coll. 6. † Sed nunquid ex his exemplis probatur? Respond. non, sine authentico, ut in auth. ut spon. lar. §. & hoc insuper. colla. 9. & ff. de fide instru. l. quicunque. & ff. de bon. poss. secundum tab l. 1. §. sed & si unum. sed hic ambo sunt principalia.

SYL. Adde, q hæc opin. communiter tenetur: non enim ita disposuit hic testator, ut in l. 1. §. si quis in duobus. ff. de bon. possess. secun. tab.

SYL. Sed hæc quidem. Caius nō figuratur, qa datur regula, & modus condendi testamentū nuncupatiuū. No. duplicem speciem testamentorū, in scriptis, & nuncupatiuū. Item quòd in eo requirunt septem testes. Item q debēt esse in præsentia testatoris. Item q testamentum nūcupatiuum totum est de iure ciuili, nec participat cum iure prætorio.]

† Adde l. 1. in prin. & l. chartæ. ff. de bon. pos. secun. ta.

†Adde pulcrū tex. in l. ulti. C. de præ. c. 30. an.

Testamentū potest in qualibet materia scribi, & in pluribus codicibus. Areti.

Nihil āt interest testm̄ in tabulis, an in chartis,[a] membranisve, uel in alia materia fiat.

Sed & unū[b] testamentum pluribus codicibus cōficere qs pōt, fm obtinentem tamē obseruationē omnibus factis: qđ[c] interdū ēt necessarium est: ueluti si quis nauigaturus & secū ferre, & domi relinquere iudiciorum suorum cōtestationē uelit: uel pp alias innumerabiles causas, quæ humanis necessitatibus imminent.[d]

Iure testatur ēt quis sine scriptis, declarata uolūtate coram septem testibus. h. d.

Sed hæc qdem de testamentis, q † in scriptis conficiuntur, sufficiūt. Si quis autem sine scriptis uoluerit ordinare iure ciuili testamētū: septē testibus[e] adhibitis,[f] & sua uo

c Sed hæc. Septem testibus. quandoq; nullus uocatur: ut si miles moriatur in bello, ut no. C. de mi. test. l. milites. quandoque unus: ut Imperator, ut C. eo. omnium. quandoque duo: (i) ut inter filios, ut C. eod. hac consultissima. §. ex imperfecto. Vel si in tentorio faciat testamentum miles, ut ff. de mili. test. Lucius. quandoque tres, uel quatuor, uel pauciores, ut C. eo. si nō speciali. quandoq; quinque: ut in testamento rustici, ut C. eod. l. fin. §. fin autem. quandoque septem, ut generaliter, ut hic, & C. eod. hac consultissima. quandoque octo, ut C. qui test. fac. possunt. hac consultissima.

ADDITIO (i) Etiam si sint mulieres & qui aliàs non essent idonei, ut ibi no. per Angelum.

f Adhibitis. i. rogatis ut intersint, & sint attenti, ut ff. eo. hæredes §. pe. & in auth. de testi. §. & licet. in fi. § coll. 7.

SYL. Adde, quod ita communiter tenetur in l. hac consultissima. C. eo. q in testamento nuncupatiuo requiratur rogatus testium, quāuis aliqui contrarium senserint.]

ADDITIO. Et sic debet articulari & probari.

Testium numerus qui in testamentis est adhibēdus.

† Duplicē testandi modū indicat idē Iustin. in authē. de hæred. & Falcid. §. penul.

† Aliàs deest in.

Testes debent rogari.

Coram

a ¶ Coram. scilicet palam nominando hæredes, ut ff.eo.l.hæredes.
*¶ Adde, ꝙ si præsens sit is, quem hęredē esse uolumus, satis erit eū demōstrare, & dicere, Hic mihi hæres esto. l. nemo. ff. de hære. insti. & facit l.certum. ff. si cer. pet.]
b ¶ Nuncupata. inde dicitur nūcupatiuum testamentum.

SYL. *¶ Alciat'. li. 2. Parer. c. 30. 2. hāc uocē a nūcupandis testibus deriuat, sed (ut opinior) rectius Accursius a nūcupanda, idest uiua uoce notificanda uoluntate.]

luntate corā [a] eis nuncupata, [b] sciat hoc perfectissimū testamentum iure ciuili, firmumque constitutum.

¶ De militari testamento.

¶ Voluntas militis in expeditione existētis, quoquo modo declarata, uim obtinet testamenti. h.d.

SVpradicta diligēs obserua--

Continuatio.

¶ De militari testamento.

¶ Visum est s. de testamentis in generatione, nūc sequit̄ uidere de testamentis in specie. Vel aliter: Visum est supra de testamentis, quæ fiunt s̄m communis iuris dispositionem: nūc sequitur uidere de illis, quæ fiunt iure priuilegiato, ut est testamentum militare, ideo.

SYL. ¶ Adde, ꝙ cōtinuatio fit hic per Imperatorem in princ. dicendo, ꝙ a supradicta regula excipitur testm̄ militum, pp eorum imperitiam: & ideò dicto de his in genere, subijciuntur exceptiones, & de testō in specie, argu. l.item apud. §. hoc edictum. ff. de iniu.] Est autem miles, qui iurauit a signis non recedere, ut ff. ex quib. ca. ma.l. pe. & scriptus est in matricula, ubi & alij milites scripti sunt, ut ff. e. l. ante pe. & per totum tit. sunt & alia necessaria, ut aliquis sit miles, ut diximus ff. qui. cau. ma. l. pe. & in auth. de mand. prin. §. si. coll. 3. Item miles

Miles vñ dicitur.

dicitur à malo, quod sustinet pro alijs, uel à mille, quia ex numero mille hominum eligitur, ut ff. eod. l. 1. §. miles. Accursius.

Miles cognoscitur per sex signa.

ADDITIO. Aduertendum est, ꝙ I milite sex sunt necessaria ad hoc, ꝙ habeat priuilegia militibus concessa. Primò, quod ense cingatur. ff. de test. mili. l. pe. Secundo, quòd in numero aliorum ponatur, & in matricula scribatur. ff. de testa. mil. l. ex eo tp̄e. Tertio, ꝙ præstetur sacramētum, ꝙ mortem non euitabit pro republica. neq; a signis recedet. ff. ex qb. cau. ma. l. pe. & de ijs q̄ no. infa. l. 2. §. miles. Quarto, quòd stigma, i. nota publica brachijs suis scribatur. C. de fabri. l. 3. lib. 12. Quinto, quod examinet̄. C. qui milita. nō poss. l. 3. lib. 12. sexto quòd non sit negociator C. neg. nemi. l. 1. lib. 12. †

† Adde l. milites. C. de loc. & condu.

Diuisio.

SVpradicta. ¶ Totus iste titulus diui. prin. in duas partes: Primo ponit de militibus testantibus in tentorio, uel in peculio castren. Scd̄o de testō in quasi castrēsi. Secunda ibi. Sciendum. Item prima subdiuiditur. Nam primo ponit cōtinuationem per modū remotionis siue exceptionis cū positione noui statuti. Secundo, qualiter priuilegiū cōcessum militibus, ꝙ possunt testari q̄uo uolunt, intelligatur. Tertio, ꝙ ēt miles mutus, & generaliter defectiuus, pōt testari. Quarto qualiter post missionē testatur. Quinto, ꝙ mutatio status ipsius militis, dummodo interueniat noua uolūtas, nō uitiat testm̄ factū. Secunda ibi (Planè.) Tertia ibi (Quinto.) Quarta ibi (Sed hactenus) Quinta ibi (Sed & siquis.) Arc.

¶ Supradicta. Casus aliter nō esset figurandus, cū procedat Imperator tradendo doctrinā excipiēdoq; a regula: dubiū enim faciebat generalis dispositio supra facta, ratio aūt decisionis ponitur in tex. propter imperitiā militū, quos scire magis decet arma q̄. ll. l. fin. C. de iur. delib. No. ꝙ uoluntas militis in expeditione quoquo modo declarata, habet uim testamenti. Itē ꝙ miles pręsumitur igno-

rare iura, & sic ꝙ in milite iuris igno rantia toleratur. Item quòd in testamento militis, numerus testium, neque alia solennitas requiritur.]

a ¶ Obseruatio, quæ consistit in quatuor, ubi est in scriptis testamentum conditum: uel in sola nuncupatione hæredis coram septem testibus, ut s. titu. 1. §. sed cũ paulatim. & §. fin. & ff. de hæred instit. l. 1. §. qui neque.

† Harum cõstõnum diserte meminit Vlpi. l. 1. ff. c.

b ¶ Imperitiã. C. de iur. delib. l. fina. in princ. & de iur. & fac. ign. l. 1.

* ¶ Adde, & propter militię occupationes, ut colligit hoc eodẽ loco paulo infra, ibi uidelicet cùm in expeditionib⁹ occupati sunt. & §. seq. alioquin minoribus quoque, & mulieribus, & rusticis, in qbus tolerabilis est iuris ignorantia, hæc tam diligens in testando solennitas remittenda fuisset, quod factum non fuisse credendum est, quia saltem peritiores consulere possunt: quod non licet militibus in expeditionibus occupatis.]

c ¶ Solennitatem. scilicet circa sigilla, & subscriptiones.

d ¶ Introduxit. sed tunc demum cũ in militia sunt, habẽt priuilegium, ut C eo. l pen. & hic subijcit.

* ¶ Diuersimodè tñ, nam pleniùs habent priuilegium, cùm sint in conflictu, quàm in castris non congredientes, ut per gl. r. j. eod. §. planè

** Adde; ꝙ in dubio interpretamur militẽ iure cõmuni ut uoluisse. l. 3. & l. in testõ. 1. C. de testa. mili. quod intelligendum, si modo actus ualeat, aliàs enim præsumemus potius priuilegio usum fuisse. l. 3. ff. de mil. testa.]

¶ Illis autẽ. Casus. Quærebatur, an miles extra expeditionem testari posset iure militari sine solẽnitatibus: & uidebatur dicendum quòd sic: ratio. n. imperitiæ assignata militat in expeditione, sicut extra. Cuius cõtrarium decidit ex eo, quia tunc possunt consulere peritiores, & ita excludere ignorantiã: & ea quæ ratione occupationis militiæ conceduntur, cessant, ut dicitur in glo. Sed tunc quæritur, an filiusfa. miles testari possit: & uidebatur, ꝙ non, per l. pen. & fin. C. qui testa. fac. pos. cuius contrarium deciditur. ratio autem assignatur in text. propter militiam: quia hoc militiæ tributum est, ut in castrensibus filij pro patribus. fam. habeantur. Not. ꝙ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item ꝙ miles extra expeditionem debet testari iure communi. Item ꝙ filiusfa. miles testari potest, dummodo testetur iure communi. Item quòd illi, qui non sunt milites, appellantur pagani.

e ¶ Autem. pro sed.

f ¶ Adiuuantur. Et nota, ꝙ cessante causa, cessat & effectus.

¶ Adde, ꝙ causa expressa supra pp nimiam eorũ imperitiã, cessare non uidebatur ẽt extra expeditionem. Ideò dic,

SYL.

tio [a] in ordinãdis testamentis, militibus pp nimiam imperitiã [b] eorũ constõnib. principalibus † remissa est. Nam quãuis ij neque legitimũ numerum testiũ adhibuerint, neque aliam testamentorum solennitatem [c] obseruauerint, rectè nihilominus testantur: uidelicet cũ in expeditoinib. occupati sunt: qđ merito nostra constõ introduxit. [d] Quoquo enim modo uoluntas eius suprema inueniatur siue scripta, siue † sine scriptura, ualet testamentũ ex uolũtate eius.

¶ Miles testan dò extra expeditionẽ debet testari, sm ius cõe: & licet filiusfamilias sit, testari tñ põt. Aret.

¶ Illis aũt [e] tẽporibus, per quę citra expeditionũ necessitatẽ in alijs locis, uel suis † ędibus degunt, minimè ad uendicandum tale priuilegiũ adiuuantur. [f]

† aliàs siue nõ scripta.

† aliàs sedibus. & ita legisse uidetur Theophilus: significant aũt hyberna,

† s. contumaciter, ut qa citatus à superiore minimè

SYL. infra ips coueniés ueniat, secundum doct. hic.

dic, ꝙ illa est cā remissionis in gñe, sed causa constõnis Iustinia. de qua meminit ibi, quod meritò. est occupatio circa rem mili.] Et potest hic sumi arg. ꝙ cessante clerico ab ecclesia, †cessat prębenda, sic C. de Epi. & cleri. l. generaliter. ij.

¶ Adde, quòd hæc q. hodie decidit in ca. relatũ. & in c. inter quatuor. & in c. fi. de electi. nõ resi.] Sed arg. contra ff. de postu l. 1. §. sexum. qa Calphurnia dedit causam edicto: unde cessante cā, cessare debet edictum: quod nõ é uerũ. Sed hoc ultimum generale de causa impulsiua dicit: primum de finali, sine qua res esse non potest.

¶ Adde, ꝙ in dubio causa, si est expressa in l. finalis præsumitur, ut dicit gl. in l. cùm tal. §. falsam. in uerb. cohæret. ff. de cond. & dem. aliàs secus, glo. in l. 2. §. fi. de dona. & illa dicitur causa finalis, quæ est generalis, ut per Bar. in d. §. fin.]

SYL.

a ¶ Et si filiusfamilias. Licet hi aliàs prohibeãtur, ut J. titu. 1. in princ. & ff. de do. causa mortis. l. tam is §. 1

b ¶ Iure tñ communi. s. quantum ad solennitatem, non quo ad hoc, vt querela contra eius testm̃, sicut in alio ueterano qui sui iuris est, ut C. de inof. test. l. fi. §. in his. & ff. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. siquis in militia. Item hoc est uerum, qñ est domum reuersus, sicut s. prox. dixit: aliàs sicut miles alias utitur speciali iure, sic, & iste. argu. ff. cod. ex militari. §. 1. & l. testamenta eorum. §. fin.

¶ Adde, ꝙ si loquimur de iure. ff. & C. glo. uera est. si de iure nouissimo, cõis opinio est, ꝙ subiáceat querelæ, secundum gl. in l. aduersus. ff. de inoffi. testa.]

¶ Sed testari quidã, & si[a] filijfamilias sint, ꝓpter militiam conceduntur: iure[b] tamen communi, eadem obseruatione, & in eorũ testis adhibẽda, quam in testamentis paganorum[c] proximè exposuimus.

¶ priuilegia militũ tunc hñt locũ, qñ ꝯstat militẽ testari uoluisse, aliter non. h. d.

¶ Planè de testamentis militum diuus Traianus † Catilio Seuero ita rescripsit.[d]

¶ Id priuilegiũ, quod militantib. datum ẽ, ut quoquomodo fcã ab his testamenta, rata sint, sic intelligi debet, ut utique prius constare debeat, testm̃ factũ esse: quod & sine scriptura, & à nõ militantibus fieri potest. †Si ergo miles, de cuius bonis apud te quęritur, † conuocatis

† Fuit hic Catili⁹ ꝑauus matern⁹ Marci Imper.

SYL.

c ¶ Paganorum. A pagot, quod est uillà dicitur: quasi dicat, non indictum.

* ¶ Erantque proprié ij, qui domi relinquebant ad agrorũ culturã ciuilia munera.]

Vt j. tit. j. §. ult.

¶ Planè. Caius. Quærebatur, an illa uerba (quoquo modo uolũtas cõstet, habeatur pro testamento) generaliter intelligerentur: & uidebatur dicendum quòd sic: quia indefinitè dicitur, quoquo modo inueniatur uoluntas cum scriptura, uel sine, ualeat. Tamen dicitur contrarium, declarando ꝙ intelligitur, quando re uera constat uoluisse testari: quia aliàs illa non est uoluntas: puta si per iocum aut adulatoriè quid dictum sit. Not. ꝙ priuilegiũ concessum alicui actui, intelligitur, si ille actus fit. Item quòd priuilegium militum tã latum non remittitur numerus duorum testium, quod est de iure naturali. Item ꝙ mulier potest esse testis in testamento militis. uerbum enim homo, ad eam trahitur. Item ꝙ in testamento militis requiritur rogitus testium. Item quòd nomen hæredis debet exprimi à milite. Itẽ quòd uerba iocosa non disponunt.]

† aliàs in ergo.

† aliàs si conuocatis.

d ¶ Planè. Rescripsit. Vt ff. eodem diuus.

a ¶ Hominibus. saltē duobus, ut ff. e. Lucius. & ff. de testi. l. ubi. & hoc ē, qñ in tentorio: si aūt in conflictu belli, nullo ēt teste uocato. ut C. eod. milites. (i) si autē est domi, iure communi, ut s. eod. §. illis.

Not. summarium. Item q̄ miles pōt nutu instituere hr̄dem, intellige, nisi aliter nominare possit. Item q̄ non solum mutus, uel surdus testari possunt, sed mutus & surdus simul.

ad hoc hoib.[a] ut uoluntatē suā testaretur, ita locutus est, ut declararet, quē uellet sibi hæredē esse, & cui libertatē tribueret: pt uideri sine scripto hoc mō eē testatus, & uolūtas eius rata hñda ē. Ceterū si (ut plerūq; sermonib[9] [b] fieri solet) dixit alicui, Ego te hr̄dē facio, uel, Bona mea tibi reliquo: nō oportet hoc p testō † obseruari. Nec[c] ullorū magis interest, q̄ ipsorū qbus id priuilegium datum est hmōi exemplum non admitti: alioquin non difficulter post mortem alicuius militis testes existerēt, qui affirmarent se audisse dicentem aliquē, se relinq̄re bona, cui uisum sit: & p hoc uera iudicia subuerterent.

¶ Miles, licet sit mutus, uel surd[9], tñ testatur. Arct.

¶ Quinimmo[d] & mutus,[e] & surd[9] miles, testamentū facere potest.

ADDITIO (i) Debet tamen aliquo modo de uoluntate constare, uel p duos testes, uel per comparationem literarum, uel alio modo. & facit ut remissa penitus omni solennitate, non de naturali, sed ciuili tantū intelligat. Ange.

b ¶ Sermonibus. Fortè causa demonstrandi, ut magister discipulo, uel ludi causa, ut ff. de actio. & oblig. l. obligationū substantia. §. fina. uel affectionis, ut ff. de iure codicil. l. literæ. †

† aliàs seruari.

† Tu dic, quòd nulla operantur testm̄, nisi appareat q̄ uoluerit testari, & ad hoc se disposuerit: secus ī cōtractibus, ubi in dubio uerba præsumū- tur obligatoria: nisi aliud ex coniecturis appareat. SYL.

An uerbū relinquo, importet instōnē, legatū uel fideicom. uide Ioā. Fab. hic. SYL.

d ¶ Quinimo. Habet priuilegiū circa solennitatē: quinimmo & circa substātiā testamēti: ut qui aliàs testari nō posset, hic tamen possit, ut ff. eod. l. 4.

e ¶ Mutus. siue natura, siue casu, ut sit priuilegiū aliquod. ut C. q te. fa. po. l. discretis. & hoc iure militari, ut ff. eod. iure militari. Accursius. Dummodo appareat ipsum sic uoluisse testari p signa sua, quæ per notos poterunt interpretati. Additio

¶ Adde uel per antiphrasim. l. cū quidam. cum glo. in uerbo, affectionem. C. de lega. uel oblatiuis: glo. in l. 2. C. in quibus ca. col. capi. centū. lib. 11. uel cōmendatiuis. l. si uerò non remunerandi. §. cū quidam. ff. mand. uel enūciatiuis. l. ex hac. ff. de dona.]

c ¶ Nec ullorum. Sic j. ad l. Falc. circa princ. sic. C. de rescin. uen. l. ratas.

¶ Quinimmo. Casus. Quærebatur an mutus, uel surdus milites, testari possint: & dubium faciebat tex. in §. itē surdus. j. tit. j. Tamē cōtrariū deciditur, quia in milite testāte nō requirit formalitas solennitatū, sed sufficit quoquo mō de uolūtate ꝯstare: de qua ēt constare pt per signa & nutus. Iō miles surdus, uel mutus, testari possunt,

¶ Adde similem gl. §. Itē surdus. in uer. certis. & ibi Aldobran. j. tit. 1.]

¶ Sed hactenus. Casus. Quæsitū fuit, an post missionem durent priuilegia militū: & uidebatur q̄ sic, in memoriam pristinæ militiæ, quasi hæc perpetuo cōcessa sint. Cuius cōtrariū decidit. quia cū ratione occupationū militarium concedantur, his cessantibus cessat priuilegium. datur autē anni spatium ad mutandum testm̄. & ideo conditio ueniens post annū non uitiatur, quia retrotrahitur ad diem mortis, uel aditę hæreditatis, ut dr̄ in gl. No. q̄ priuilegiū concessum respectu certæ qualitatis durat ea durante. Itē q̄ cessante causa priuilegij, cessat priuilegium. Item q̄ miles non exercens militiā, non gaudet

militum

¶ **Miles post missionē iure cōi testatur: & ante factum testm̄ valet intra annum, ēt ꝙ cōditio in eo adiecta duraret post annum. h.d.**

¶ Sed hactenus [a] hoc illis [b] à principalibus cōstōnibus concedit, quaten' militant, & in castris degunt. Post missionē [c] verò veterani, vel extra castra alij, si faciant adhuc militantes testm̄, communi omniū ciuiū Romanorum iure id facere debent. Et quod in castris fecerint testamētū, non communi iure, sed quomodo voluerint, post missionē intra annum tantum valebit. Quid ergo si intra annum quis decesserit, cōditio autē hr̄di adscripta post annū extiterit, an quasi militis testm̄ valeat? Et placet valere [d] quasi militis.

militum priuilegio. Item ꝙ testamētum iure militari factum durat per annum post missionem. Item ꝙ conditio retrotrahitur. Item ꝙ ad validitatem testamenti inspicitur tempus mortis, non cōditionis existentis.]

a ¶ Sed hactenus. Quidam dicunt hic nō esse §. & asserunt, ꝙ omne priuilegium quod habet miles, perdit cùm redit de militia. Sed nos dicimus §. hic esse, & distinguimus † inter priuilegiū quod habet vt testetur q aliàs testari non potest, vt filiusfamilias, & mutus, vt illud duret post reuersionem, vt supra proxi. §. & §. sed testari. & ff. e. Tribunus. in prin. Alia verò priuilegia quæ habet in testando, finiantur, vt hic, & s. eodem §. illis autem.

† Idem Pla. hic.

SYL. ¶ Adde, ꝙ opin gl. communiter tenetur hic, ꝙ etiā post missionem filiusfa. & mutus testentur.]

b ¶ Illis. s. militibus, vt reliqua priuilegia. s. de numero testium habeant in testādo: & sic non refertur ad proximum §.

c ¶ Post missionem honestam, scilicet finito tēpore militiæ: vel causariam si ante tēpus ex necessitate recessit: † si autē ignominiosa est missio, desinit statim valere, vt ff. eo. testamenta eorum. & C. eo. l. ex testamento. Sed si miles de capitali crimine damnatus fuerit: si quidē de cōmuni, vt homicidio, & simili, non poterit amodo testari. ff. de ve. & mi. suc. l. j. in fi. Si autem militari, vt q alienauit arma, vel similia, quæ numerantur. ff. de re mil. l. ij. & 3. (& idē etiam de fide rupta) non potest testari, vt ff. eodem l. ex militari. aliàs poterit in castrensibus tantum, si ei hoc in sententia permissum fuerit, aliàs non, † vt ff. de iniu. rup. testa. §. si quis filio exhereda to. §. sed & si quis fuerit capite. & de leg. l. si quis. i pri. §. miles.

† Et dicit Angel. ꝙ scholaris absens à studio per quinquēnium perdit priuilegium.

† Facit ad hoc text. in l. cum hic. §. si miles, ff. de dona. inter vi. & uxo.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hoc in pagano fieri non posset. d. §. miles nisi ex causa, ut per Alex. in l. & militibus. C. eod. & dicunt docto. hic.]

d ¶ Valere &c. Quia conditio retrotrahitur, ut ff. de peri. & com. rei vend. l. necessario. §. j. & qui po. in pig. hab. l vlt. & facit. ff. eo. quod dicitur. & l. quod constitutum.

SYL. ¶ Sed & si quis ante militiā. **Casus.** Quæsitum est, an testamentum non iure factū à pagano, si miles efficiat, & aliquid addatur, confirmetur: & videbatur ꝙ non: quia cū à principio non valuerit, nō videtur ꝙ possit ex tēpore aliquo modo confirmari. Cuius cōtrariū respondetur ea ratione: quia cùm aliquid addat vel minuat, videtur nouum quid facere l. ius ciuile. ff. de iusti. & iu. vnde sicut si ita disposuisset, tūc, valeret, ita debet valere, qn̄ cōstat ꝙ illam voluit eē suā voluntatem. Itē dubitabatur, nunquid capitis diminutione testamētū prius factum irritaretur in milite: & rō dubitādi colligitur ex §. ex alio. j. quib. mo. test. infir. Tamen contrariū deciditur fauore militiæ, quia si du-

 rauit

in ptāte degentibus, testari: † nr̃a id constitutio [a] latius extendens, p̃misit omnibus † in hm̃oi [b] peculijs testari qdē, sed iure cõi: [c] cuius ꝯstõnis tenore pspecto, licētia est nihil eorū, quę ad præfatum ius pertinent, ignorare.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum.

¶ Filius in ptāte testari nō potest, ēt patre cõsentiēte, nisi de peculio castrēsi, vel quasi de quo & veteranus, p̃re ēt iuito, disponere p̃t. h. d.

On [d] tamē omnib. licet facere testm̄. Statim [e]. n. ij qui alieno iuri subiecti sunt, testī faciēdi ius nō habent: adeo quidē, vt quā

† Aliàs qd̄ nostra cõstitutio latius &c.

† Aliàs in his tantūmodo peculijs.

SYL.

a ¶ Constitutio. C. de inoff. test. l. fin.

b ¶ In huiusmodi s. castrensib. & quasi: nam in aduētitio non pōt, licet habeat proprietatem, vt C. de bon. quæ lib. l. fi. §. filijs autem familias.

¶ Adde hoc verum etiam in ijs aduentitijs, in quibus patri non quęritur vsusfructus, secundum communem opin. in l. i. §. in filij. ff. ad Treb.]

c ¶ Iure communi. Nisi sit miles in castris, vt s. eo. in princ. Item tale testamentum non expugnatur per querelā inofficiosi testamenti, ut C. de inoffi. testa. sta. l. fi.

ADDITIO. Dic q̄ hodie hoc non est verum: immo subiacet querelæ, s̄m communem sententiam, si parentes prætereat, vel exhæredet sine causa, vt §. & hęc quidem in auth. ut eum de appel. cognosci. Ang.

SYL. Continuatio.

¶ Quibus non est permissum facere testamentum. ¶ Quia continuatio fit per glo. j. quæ communis est, non expedit aliter continuare: pręsertim cū Imp. ipse annectat titulum hūc, præcedentibus in primis verbis.

Diuisio.

Non tamē. ¶ Iste titulus diuiditur in seprē partes: quia enumerantur septem gradus personarum. Et primo ponit de filiofamilias. Scd̄o de impubere. Tertio, de furioso. Quartò, de prodigo. Quinto ponit de surdo & muto. Sexto, de cæco. Septimo, de capto ab hostibus. Secunda ibi, Præterea. Tertia ibi, Item furiosi. Quarta ibi, Item prodigus. Quinta ibi, Item surdus & mutus. Sexta ibi, Cæcus. Septima ibi, Eius qui. Atet.

SYL.

¶ Casus nō figuratur aliter, cùm tradat doctrinā, & enumeret personas prohibitas testari. sola enim difficultas videbatur, quòd quamuis quis filius fa. testatus sit, si tamen cum tali testamento decesserit iam effectus paterfa. profecto videbatur testamētū valere: quia cū testamentum accipiat confirmationem ex morte, illud tempus uidebaī inspiciēdum: quia eo tempore re vera potest dici testatorē id disponere quod facit. Cuius contrarium deciditur ex regula, Quę ab initio non valent, tractu tpis non confirmanī: cū hic non pręsupponatur aliquid aliud interuenisse, nisi cursus tpis, nō aliqs actus positiuus, vt in §. sed & si quis. s̄. ti j. No. q̄ edictū de testamentis est prohibitoriū certarum personarū. Itē q̄ filiusf. nō testaī nisi in peculio castrēsi, vel quasi. Itē q̄ per militiam qs nō liberatur à ptāte patris. Item q̄ creditores patris non habent regressū cōtra peculium castrense filij ratione debitorum patris. Item q̄ testamentum nullum, tractu temporis, etiam cessante impedimento, ob quod nō valet, non reassumit vires.]

d ¶ Non tñ. videbatur quēlibet seruātē s̄. dicta posse testari: sed cōtrariū ē in tredecim casibus qui in titulo isto pro parte dicunī † Et hoc est, qd̄ dicit, non tñ &c & not j̄ eo §. fin. Acc.

† Ista glo. est approbata per Ang. hic.

e ¶ Statim. idest in primis: vel statim. idest eo ipso.

uis parētes eis permiserint,[a] nihilomagis[b] iure testari posſint: exceptis ijs,[c] quos antea enumerauimus, & p̄cipuè militibus, q in ptāte parētū sunt: quibus d̄ eo, qd̄ in castris acquierūt, permissum est ex constitutionibus[d] Principū testm̄ facere. Qd̄ qdē ius[e] ab initio tm̄ militantib. datum ē, tam ex auctoritate diui Augusti,[f] q̄ Neruæ, necnon optimi † Imperatoris Traiani: postea verò subscriptione[g] diui Adriani, ēt dimissus à militia. i. veteranis[h] cōcessum est. Itaq; si q dē fecerint de castrensi peculio testamētū, ptinebit hoc ad eū quē hr̄dē relinquerūt: si verò intestati decesserint, nullis[i] liberis, vel fratrib. superstitibus, ad parētes eorum iure[k] cōi ptinebit. Ex hoc intelligere possumus, qd̄ in castris acquisierit miles, qui ĩ potestate patris ē, neque ipsum patrē adimere posse, neque patris creditores id vendere, vel aliter inquietare, neq; mortuo cū fratribus commune[l] esse: sed .s. proprium eius esse, † qui id in castris acqsierit: quā quā iure[m] ciuili, omniū, q in pote

Filiusfamilias, licet testari nō possit, bene pōt donare cā mortis.

a Permiserint. Sed cā mortis filius donare pōt patre cōsentiēte, vt ff. de dona. causa mor. l. tam is. in fi. Et ratio diuersitatis est, quia testamentū ex libero si alieno arbitrio dēt procedere, vt ff. de hær. insti l. illa institutio.

SYL.

Adde, ꝙ hoc nō procedit ad pias causas. c. licet de sepul. lib 6.]

* Adde, ꝙ Barto. Cepol. ca. 103. docet duas cautelas, p quas filiusf. potest facere testamentum: vna est, ꝙ fiat clericus, & suscipiat saltem primā tonsurā: altera, ꝙ prī emancipet filiū quantū ad istum actum testādi, & ĩ reliqs retineat eum in ptāte. quas quidem cautelas latissimè cōprobat & legibus, & doctorum auctoritatibus.]

b Nihilomagis. l. nō ideo magis: habet. enim in se negatiuam, sicut nihilominus, affirmatiuam. Accur.

c Ijs. s. castrense vel quasi castrense peculium habētibus, vt supra ti. proxi. §. fina.

d Constitutionibus. Extrauagantibus.

e Quod quidem ius. s. posse testari in castrensibus.

f Augusti. quam Neruæ &c. quorū dicta non habemus.

g Subscriptione. cᵘ verba n̄ habemᵘ.

h Veteranis. Scilicet filijsfamilias, de quibus hic loquitur.

** Veteranus diffinitr̄ etiā à Iurecons. fere eodē mō quo hic ab Imp. ĩ l. sed & milites. §. q autem. ver. veteranus. de excu tut.]

i Nullis liberis, vel fratrib. superstitibus. Nam liberi defuncti militis & fratres patrē excludebant, vt C. cō. de suc. l. fi. hodie soli liberi militis, vt in auth. de hær. ab intest. veni. in princ. versi. si quia igitur. coll. 9.

ADDITIO.

Quibus nō extantibus, succedit vnā cū fratribus, vt eod. titu. §. si verò cū. dummodo castrense deferat tanquā hr̄ditas, vt ĩ. proxi. Io. Fab. & Ange.

K Iure cōi. Non hr̄ditario, sed tanq̄ occupanti peculium profectitiū, vel aduentitium, vt ff. de castren. pecu. l. 2. hodie videtur etiam iure hæreditario, vt in auth. de hęre. ab inte. ve. §. si igitur defunctus. coll. 9.

SYL. Adde, ꝙ idem erat de iure. C. l. qd̄ scitis. & ibi. Bar. C. de bon. quæ lib.]

l Commune. Sic ĩ. per quas perso. nob. acqui. §. j.

m Iure ciuili. scilicet antiquo: sic ĩ. per quas perso. nob. acqui. §. j.

* † Traianū optimi Prīcipis cognomine decoratū fuisse à Senatu populoq́ue Ro. cōsensu oīum testat̄ Plinius in Panegy.

Nihilomagis & nihilominꝰ differunt.

† Aliàs id quod in.

Pecu-

a ¶Peculia.s. aduentitia, & ꝓfectitia: nā castrensia vel quasi etiam iure veteri non acquirebantur patri, ut ff. de coll bon.l.j.§ nec castrense.

b ¶Nostris. Et alienę & nostrę sūt, vt C. de bo. ma. & C. de bo. q̃ lib. per totū.

c ¶ Nō acquiruntur.s. nobis patribus.

d ¶ Inutile ē. Quia qđ ab initio non valet, ex tractu tpis non conualescit, ar. ī. ti.j.circa prin. (j) Arg. cōtra C. de nup. & si contra. Sol. ibi non valuit matrimoniū ex primo, sed ex nouo post matrimoniū consensu.

ADDITIO (j) Et hoc verū indistinctè, si

† Aliàs actū.

Temporis tractus nō cōualidat inualidū.

† Alias numerētur.

state parētū sunt, peculia[a] ꝑinde in bonis parentū cō putent, † ac seruorū peculia in bonis dominorū † numerātur: exceptis videlicet ijs, quæ ex sacris constitutionib⁹, & ꝑcipuè nostris,[b] ꝓpter diuersas causas non acquiruntur.[c]

¶ Pręter hos igitur, q castrēse peculium, vel quasi castrense habent, si quis alius filiusfa. testm̃ fecerit, inutile[d] est, licet suæ potestatis factus decesserit.[e]

¶ Impuberis, aut furiosi testamentum non valet, ēt si pubes, vel sanus decesserit, nisi ante furorē, vel eo tempore, quo intermissus est, sit factum. hoc dicit.

¶ Prętereà † testm̃ facere non possunt impuberes:[f] quia nullum eorū animi iudiciū[g] ē.

deuenerat ad casum a quo incipere nō poterat: & iō videbat̃ non valere. Cuius ꝑrium dr̃ ea rōne, quia inspiciendū est respectu habilitatis personæ testantis t ps conditi testamenti, q̃n sumus in eo, qđ fauore publico est introductū. No. ꝙ impubes testari non pōt, & rōnem quare. Itē ꝙ testm̃ nullū respectu ꝑsonę testātis nō recōualescit, licet ꝑsona fiat habilis. Item ꝙ testm̃ rectè factum non irritatur per furorem superuenientē. Itē ꝙ facilius quod impeditur faciendum, q̃ factū tollat: & ꝙ q̃n furios⁹ habet diluci-

† Facit ad istum §. quod dr̃ i c. sicut tenor, iūcta glo. super versi. men tem. extra de reg.

defectus sit in persona hr̃dis: idēm si in persona testantis, vt quia sit intestabilis: secus si oneratus creditorib. seruos instituere nequeat, vt l.ei qui soluendo. ff. de hęred. instit. defectus quoq; solennitatis, vt in numero sepré testiū rogatorū, ex post facto con firmari non pōt, nisi in casu.l.j. C. de fideicom. l.testā. C. de fideicom. lib. secus si respiciat fauorem priuatum. l.filio prætérito ff. de iniu.test. Ange.

e ¶Decesserit. Non idem de seruo testante, si fideicom. sit relictum: quia valet, si durat voluntas, vt ff. de leg.3. l.j.§.primo.

SYL. ¶Adde tñ, ꝙ hanc durationem voluntatis oportebit probare per quinque testes, vt per Bar. in d. §. j.

SYL. ¶Prętereà testm̃. Casus eodē modo figurat ut in §. superiore, q a ex eisdē rōnibus decisio constat: & dum quæritur, an superueniente furore testm̃ irritetur, dubium faciebat, quia res

da interualla, potest testari.]

f ¶Impuberes. sed ex quo tetigerunt de vltimo die 14. vel 12. annis, satis est fauore testamenti, vt ff. e. qua ætate. Idē in vsucapione, vt ff de vsucap. l.in vsucapionib. Secus ī præscriptionib. odiosis, vt ff. de actio. & oblig. in oībus Itē secus, vbi est fauor eius, q vult prorogare, vt in contractibus a minore factis ff. de mi l.3.§ minorē.

SYL. ¶Adde, ꝙ q̃n quærit̃, virū dies cœpta habeatur pro completa, concludendū est in fauorabilibus, ꝙ sic in odiosis, ꝙ non: in mixtis attēditur fauor: & ita Io. de Pla. & alij hic, & est glo. in l 3.§. minorem ff. de mino.]

g ¶ Iudiciū est i. discretio, vt ff. đ iud. cū prętor.§.nō aūt. Q̃nq; ponit̃ ꝓ sententia: vt rei iudicatæ itādū est, ut C. de rei iud.l.j. Q̃nq; pro instantia causę triennij, ut C. de iudi. l. properandū pet to. Quandoq; pro actione: vt iudicium familiæ ercisc. vel comuni diui-

diuidūdo: vt ·ff. de offi. iud. §.si familiæ ercifcun.& §.fin.

SYL. ᵃ¶ Hanc glo. fequitur & cōmendat Iaſ.·ff.de actio in princ. col. 2.& Dec. in rub.extra de iud.col.5.]

non intelligit quod agit. § Mutum ver.furiofus.·ff. de inuti. ftip.]

b¶ Furiofi. Hac ratione idē in mentecapto dicam, vt argum.ff.de verb. obliga.à Titio. in fi.

ADDITIO.

† Etiā ad pias caufas.Bar.in l.j. in j q. C. de facrof. ecc.

Quādoq; pro lite fiue controuerfia, vt iudicium pendet fuper hæreditate, vt ff. ad Trebel. l.j. 2 re fpon.Quādoq; pro authoritate, vt negocia ecclefiaftica nō sūt difponēda laicorum iudicio.i. authoritate. extra de iudi. c. decernimus.Quandoq; pro foro,

† Ad hoc vide Dec. in l in negocijs. ff. de reg.iu.

¶ Itē† furiofi:ᵃ qa mēte carent. Nec ad rem pertinet, fi impubes, poftea pubes: aut furiofus, poftea cōpos mentis factus fuerit, & deceſſerit. ¶ † Furiofiᵇ aūt fi per id tempus fecerint teftamētū, quo furor eorum itermiſſus ē, iure teftati eſſeᶜ videntur: certè eo, qđ aň furorē fecerint teſtō valente. Nā neq; teftamentū † rectè factum, neque ullum aliud negociūᵈ rectè geſtū, poftea furor iteruenīēs ꝑimit. ¶ Nō valet teftamentū prodigi factum poft iterdictum: fed prius factum.fic. Angel.

*¶ Adde, ꝙ furiofus, & mentecaptus ita differunt, ꝙ furiofus ratione quadam animi agitať, mētecapi⁹ magis ī. qete eſt, nullaque extrinfec⁹ figna oftēdit, idēq; eft qui & demēs, ** quod difcrimen ex Cice. quoque lib. 3.Tufcu. & ex Bal. l. 2. C.de cur. fur. & in l. fi furiofi. C de nupt.cognofcitur: quamuis Alcia. lib. Parer.2.c.26.eos aliter differre cenfeat.]

SYL. † Tametfi illud fugis uenientefurore inciderint.l. vlr. ff. de iniu. ru. † Aliàs rite.

vt cā iurifpatronatus definiri debet ecclefiaftico iudicio.i.foro.c. quāto. extra de iudi.Qñq; ꝑ arbitrio.ff.q.fa tif.cog.arbitrio. Si n.arbiter ē iudex, ergo arbitriū eft iudiciū. Qñq; ꝑ ultima voluntate, vt iudiciū teftatoris caſſum eſſe nō debet.C.de facrof.ecc le.l.j.Qñq; pro qōne,vt ciuilis cā in iudiciū. i. in qōnē deducta cū criminali, poft criminalē eft diftinguēda. C.de ordi. iudi.l. fi. Qñq; pro difcuffione fiue iuris difquifitione, vt in rubri.de iu. ff. & C. Qñq; ꝑ ptāte iudicandi. vt ff.de iudi.l.iudiciū foluitur vetāte eo,qui iudicare iuſſerat.Qñq; pro pernicie fiue damnatione: vt ibi,

j. Corinth.xj.Io.5. Qui mādučat & bibit indignè corpus & fanguinem Dñi, iudiciū fibi manducat & bibit. Qñq; pro pęna, vt ibi, Qui bona egerunt, ibunt in vitā ęternā: qui verò mala in refurrectionem iudicij.i.pęnę æternæ. Qñq; pro proceſſu iudiciali, vt c. t.de iud.lib. 6.

ᵃ¶ Item furiofi. Repete, nō poſſunt teftamentum facere.

** Adde, ꝙ furiofus dū viget furor ñ folū teftm facere prohibetur, fed etiā nullū aliud negociū gerere pōt: quia

cᶜ Teftati.vt C e. furiofum. in prin. ADDITIO. Idē in dubio, fi rps teftamenti erat remotū à tpe furoris. fed fi vicinū, tunc ex qualitate ipfius act⁹ pręfumiť fuiſſe fanę mētis, vel nō. Et qualiter probei furor. vide Ang. hic.

dᵈ¶ Negociū. vt vfucapionem inchoatā, vt ff. de vfucap. iufto. §.eum. vel poſſeſſionem quęfitam, ut ff.de acq. pof.fi is qui animo.fic. ff.de pecu. l. quam Tuberonis. in prin.

¶ Itē prodigus. Catus; non figurabiť in hoc & feq.§. qa idē poni pōt, q in fuperioribus. cū eadē penitus fit dubitatio quo ad confirmandum teſtm ante vitiū factū. Qñ n. interdictū eſt bonis: vel quis furdus aut mutus ē à nā, ꝓhibet teftari ex impoſſibilitate iuris aut facti. No. ꝙ prodigus, cui interdicta eſt fuorū bonorum adminiftratio, teftari nō pōt. Item ꝙ hoc interdictum debet fieri ꝑ iudicem. Itē ꝙ qui audire poteſt, fed cū difficultate, non impeditur teſtari. Item ꝙ aliqui non loquuntur à natura, aliqui

SYL.

ex

ex accidenti. Item ꝙ hæc vitia muti & ſurdi non tollunt teſtm̃ iam factũ. Item ꝙ ille propriè dicitur mutus, q̃ nullo modo põt loqui: & propriè ſurdus, qui nullo modo poteſt audire.]

ADDITIO. (i) Et hoc verũ, q̃n datus eſt ſimpliciter curator impuberi tanq̃ puberi, ut l. ſi tutor petitus. ff. d̃ tu. & cur. da ab ijs. ſecus ſi tanq̃ ꝓdigo, cũ nõ ſit, ut hic in fi. & eſt rõ, q̃a pupillũ declarat natura, ſed ꝓdigum ipſe iudex: vel quia curatoris datio facilius .i. ſolo tractu tẽporis ꝑdit vires, q̃ prodigalitas, vbi exigitur certitudo reditus ad ſanam mẽtem. Ange.

¶ Itẽ prodigus, [a] cui bonorum ſuorũ adminiſtratio [b] interdicta eſt, teſtamentum facere non poteſt: ſed id, quod ante fecerit, quam interdictio bonorum ſuorum ei fiat, ratum [c] eſt.

¶ Mut⁹, & ſurdus poſſunt certis caſibus condere teſtamentũ: ſed nõ ſemꝑ h.d. primo. Et uitium ſuperueniẽs poſt teſtm̃ perfectum nõ nocet. Are.

¶ Item ſurdus, & mutus, ñ ſemper [d] teſtamẽtum facere poſſunt. Vtriq; autem de eo [e] ſurdo loquimur, qui omnino nõ exaudit; non qui tardè exaudit. Nam & mutus is intelligitur, qui eloqui nihil poteſt, non q̃ tardè loquitur. Sæpe enim etiam literati & eruditi [f] hoĩes varijs caſibus & audiẽdi & loquẽdi facultatẽ amittunt. [g] Vnde noſtra cõſtitutio [h] etiam his ſubuenit, vt certis [i] caſibus & modis ſm̃ normam ei⁹ poſſint teſtari, aliaque facere, q̃ eis ꝑ

Prodigus quis eſt.

a ¶ Item prodigus. prodigus eſt, qui neque finem neq; modum habet in expẽſis, ut ff. de curat. fur. l. j.

* ¶ Not. ꝙ furioſus, & prodigus æquiparãtur. l. furioſi. ubi hoc Deci. declarat. ff. de reg. iur.]

b ¶ Adminiſtratio ĩterdicta eſt. ſi dicas à iudice, planũ ẽ: ſi dicas à lege, ut q̃a crimen. l. Iuliæ ma. cõmiſit, multo minus teſtat̃: ſed & tũc pri⁹ factũ rũpit, vt C. ad l. Iul. ma l. fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ẽt ſi notorie ſit prodigus, niſi ei ſit interdictũ, poterit teſtari, alienare, & cõtrahere, niſi hoc faciat in vsũ manifeſtę ꝓdigalitatis: & ſufficit ꝓclama factũ cũ cauſę cognitione: ita cõiter cõcludunt doct. in l. is cui ff. de verb. obl.]

c ¶ Ratũ eſt. Quid ſi fiat interdictio, cum rñ non ſit prodigus? Rñd. fortè nõ valet interdictio, arg. ff. de tut. & curat. da. ab ijs. l. Seiæ (j) Sed cõtrariũ verũ eſt, cũ ſit facta cõtra ius litigatoris tm̃, nõ contra ius legis. ff. q̃ ſen. ſi ſine appellatio. re. l. j. in prin & § .j. & C. quãdo prouo. nõ eſt neceſſe. l. ſecũda. Vide c. cũ inter extra de re iudi.

Additio. S L. ¶ Adde, ꝙ hæc eſt communis opin. l. is cui. ff. de verb. obl. & hic.]

d ¶ Item ſurdus. Nõ ſemper. ſed qñq; poſſunt ſecũdum diſtinctionem ſequentem.

e ¶ De eo ſurdo. ſic ĩ. d̃ inuti. ſti § mutũ.

f ¶ Et eruditi ſ. in moribus.

* ¶ Literatos & eruditos accipe, literis & doctrina præditos.]

g ¶ Amittũt. Et maximè impij aduocati.

ADDITIO. Vt in eo puniantur in quo deliquerunt c. literas. de temp. ord. c. paſtoralis de iu. pa. & c. fin. de immu. eccle. cũ ſi. quia per quæ quis peccat, per hæc & torquetur.

h ¶ Conſtitutio. Vt C. qui teſta. fac. poſ. diſcretis.

i ¶ Certis. Vt mut⁹ & ſurdus caſu, vel mutus tm̃, ſiue nã. ſiue caſu, ſi ſcribere nouit, ſua manu ſcribat teſtamentum. Si autem per alium ſcribere velit, impetret hoc à Principe, vt ff. eo. ſi mutus. Item ſi ſurdus tantum caſu eſt, vel ẽt natura, teſtet̃ ſi vult, ſi ꝓfert loqui articulatè, vt C. qui teſta. fac.

poſ.

missa sunt.

¶ Sed si qs[a] post testm̃ factũ, aduersa valetudine, aut quolibet alio casu mutus aut surdus eẽ cœperit, ratũ nihilominus manet eius testm̃

¶ Cęcus cũ solẽni tate cõi nõ pot facere testm̃, s. d seruãdo quãdã solẽnitatẽ spãliter ad hoc assignatã. Ar.

¶ Cæcus[b] aũt non potest facere testamentum, nisi per obseruationem,[c] quã lex diui Iusti ni patris[d] nostri introduxit.

¶ Capt' apud hostes testamentum facere nõ potest: sed prius factũ, si ibi moriatur, ex lege Cornelia valet, si redeat, ex postliminio. Arc.

¶ Eius, q apud hostes[e] est, testm̃, qđ ibi fecit, nõ[f] valet, q̃uis redierit. Sed qđ, dũ in ciuitate fuerat,[g] fecit: siue redierit, valet iure postliminij:[h] siue

pos.discretis. si autem natura est surdus & mutus, non potest, nisi sit miles, vt s̃. tit. j §. quinimmo:

SYL. ¶ Adde, ꝙ surdus & mut' natura nõ põt testari, nisi sit miles, vel ad pias causas, ſm aliquos vel ex dispẽsatiõe principis: si verò ex accidenti, & sciat scribere, & sua manu scribat, valet testm̃: surdus autẽ, siue à natura, siue ex accidenti, siue sciat scribere, siue nõ, potest. l. discretis. & ibi per omnes. C. eo.]

a ¶ Sed si quis sic. s̃. eo. §. pręterea. & §. furiosi.

SYL. ¶ Cęc'. Casus figuratur sic. Quærebatur, an cæcus testari posset iure cõmuni: & videbatur dicendũ ꝙ sic, qa in eo nullus erat animi defectus, sed tm̃ corporis. cuius contrariũ deciditur, sed adhibetur sua solẽnitas, vt s. testetur p nũcupationẽ, per modũ traditũ in l. hac cõsultissima. C. eo. Item quærebatur, an captus ab hostibus posset testari: & videbatur ꝙ sic, saltem eo redeunte, quasi iure postliminij cẽseatur sẽper fuisse in ciuitate & libertate, cui' contrarium deciditur: quia cùm tempore conditi testamẽti sit seruus, nõ põt testari, nec remoto impedimento confirmatur, vt dictũ est supra in alijs: secus in facto prius, per rõnem positam in tex. Not. summarium.]

b ¶ Cæcus. Naturaliter, vel casu, & orbatus vtroq; lumine: secus si uno tãtum ut C. de cæcu. tut. l. frater.

Testi per cæcum faciendi solennitas.

c ¶ Per obseruationẽ. s. coram vij. testib. & tabellione, uel alio loco eius, si nõ inueniatur tabellio, dilucidius volũtatẽ suã declaret, & in † hæredib. & in legatis, & omnia in scriptis referantur, vt C. eo. hac consultissima.

† Alias hæreditatibus.

** Adde, ꝙ de forma testi cæci ẽ, vt præcedat hęredis institutio, & ideo si sec' fiat, nõ valet, vt tenẽt Cyn. & alij ĩ d. l. hac cõsultissima, & Bar. Cępol. cautel. 90.]

d ¶ Patris nostri: alias mei. sic. s̃. de don. §. est. & aliud.

** Adde, ꝙ cęcus nec pro alio postulare, nec iudicandi officio fungi, nec magistratum gerere potest, sed ante adeptum retinet. l. j. §. excum. ff. de postul. quam vide, q a est pulcherrimus.]

e ¶ Apud hostes. s. ut captus uel obses, ut ff eodem. l. obsides.

* ¶ Bene admonet Accur. ut hunc locũ intelligamus de illis qui, apud hostes sunt captiui, uel obsides. nã qui apud hostes aliter sunt, ut qui ibi legatione funguntur, utiq; testari possunt. l qui à latronibus. ff. de testa.]

f ¶ Non ualet. Quia serui sunt, uel quasi, ut s̃. de iure perso. §. serui. & ff. de lib. ho. exhi. l. secunda.

* ¶ Aliud est ĩ codicillis apud hostes factis, si cõfirmati fuerint testõ ante captiuitatem cõditio, isq; testator redierit. l. ĩ bello. §. codicilli. ff. đ capt.]

g ¶ Fuerat. Ante captiuitatem.

h ¶ Postliminij. Qđ fingit eũ semper in ciuitate fuisse, ut s̃. quib. mod. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus. non autẽ l. Cornelia ita fingit, & qđ dicit. C. đ capti. l. j. & l. captum. impropriè ponitur

nisi lex Cornelia pro iure postliminij. a ¶ Ex lege Cornelia.q̄ fingit eū prima hora captiuitatis mortuū,& sic liberum,vt ff.e.l. lege Cornelia. aliud esset, si nulla esset fictio, vt in seruo pœnæ scō, ut j. quib. mod. testa.infir. §. non tamen. * ¶ Lex hæc Cornelia dicitur lata primo Punico bello, cū tot Romanorū milia cū Regulo capta essent, nec re dimerentur, ut eorū testamenta ante captiuitatē facta ualerēt: quasi hi ꝑuia hora captiuitatis decessissent.]

Legis Cornelìæ fictio.

illic decesserit, v3 ex lege a Cornelia.

¶ De exhæredatione liberorum.

Testm̄ facere multis prohibetur à iure.

¶ Vltimo nota, ꝙ xiij. sunt ꝑsonæ & plures,q̄ testari non possunt.Filiusfamilias.Itē seruus,ut s̄.eo.in ꝑrinci & ff.eodem.si filius. Itē impubes. Item furiosus.Item menteeaptus. Itē prodigus.Itē mutus.Itē cæcus. Item surdus:vt s̄.eo.§.præterea.& §. itē furiosi.§.item prodigus.§.item surdus. & §.cæcus. Item damnatus ad mortem naturalem, vel ciuilem, vt ff. eod.l. eius qui. §.j. vsque ad finem. Item obsses,vt ff.eod.tit.l.obsides.

SYL. ¶ Adde,nisi sint obsides inter ciuitatē & ciuitatē,inter quas capti nō fiūt serui.l.si quis ingenuam.§.pe. de e.]

¶ Itē de crimine famoso damnatus, vt ff.eod.is cui.§.fi.& l.eum lege. Itē de statu suo dubitātes, vt ff. eodē de statu & l.qui in domini. Item monachus,vt in auth.de monach.§. illud. sed hodie scd̄m quosdā corrigitur,vt ī auth.de sanct.epis.§.si qua mulier. Itē is, cui interdicitur bonis à lege, vt C. de hæret. & manich. l. manichæos.& ad l.Iul.mai.l.vlt.Vnde versus:

Versus. Testari nequeūt,impubes,religiosus,Morti dānatus, & sub patre fili°, obses,Prodigus,& stultus,dubius,seruus, furiosus,Crimine damnatus,cū muto,surdus,& illum, Qui maiestatem læsit,cæcum quoque iungas.

¶ De exhæredatione liberorum.

Continuatio. ¶ Ista rubrica continuat ꝑ glo.j.ī. in nigro.Ang.Vel sic: dictū est s̄. de testamentis & eorū ordinatione, verū quia in testamentis quandoq; liberi exhæredantur,ideo sequitur rub. de exhæred.lib.

** Exhæredare est, dn̄io quod quis iam habebat priuare, & extra hæredium,i. dominium ponere. hæres enim idem est quod dominus. §. ultimo. infra de hæred. qualitate & differen.

¶ Filius aut instituí, aut nominatim exhęredari debet, alias testm̄ non

Diuisio. Non tamen. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in tres partes. primo ponit,q̄d iuris erat de iure antiquo circa exhæredationem liberorū, & qua forma exhæredabantur.Secūdo qualiter hodie exhæreda ri debeant.Tertiò aliqua dubia circa prædicta subinfert.Secunda ibi, Sed hęc quidē.Tertia ibi,Sed si in expediti tione.Itē prima subdiuiditur. Nā primo ponit quandā continuationē ad ꝑcedētia. Secūdo ponit, qualiter exhędationē fieri de iure antiquo sufficiebat de liberis natis & in ꝑtāte,& primū locū siue gradū obtinentibus. Tertio de liberis nascituris vel de natis nō obtinentibus primum gradū. Quarto de emācipatis. Quinto de liberis ciuilibus tm̄,& de eorum exhęredatione.Secunda ibi, Sed qui filiū. Tertia ibi, Posthumi.Quarta ibi, Emācipatos.Quinta ibi, Adoptiui.Aret.

SYL. ¶ Non tamen. Casus ita poni potest, Quęsitū est,an filius præteriri posset: & videbatur ꝙ sic, q̄a satis cōstat de mēte testātis, voluisse illum exhæredē facere, si præterierit:cuius contrariū dicitur, ꝙ imo debet nominatim exhæredari:ratio autem est forma ipsa, quæ vt in pluribus non hēt particularē rationem.Itē quia posset quis mortis angustia aut cogitatione impeditus ꝑterijsse filiū ignorāter & in cōsulto.l.inter cætera.ff.de lib.& posthu.& ideo clarè de mēte testātis cōstare nō dicit.No.testm̄,in quo filius est præteritus,esse nullū,tanq̄ nō seruata forma. Item ꝙ testm̄ nullum ex ꝑteritione filij,eo mortuo non recōualescit.Itē qualiter.quid dicatur nominatim

minatim fieri. Item q nomen appellatiuum, qđ non verificatur nisi in vno, habet vim nominis proprij.]

a ¶ Non tñ. Licet dicta obseruatio. s. de testa. ord. solennis sit, non tñ &c. Vel sic s. de ea obseruatione, q̃ est circa solẽ & probationẽ satis dictũ est: nunc de ea, q̃ est circa pietatem, dicendũ est: & licet ea obseruatio, q̃ circa fidẽ est, satis diligens sit, nõ tñ &c.

b ¶ Supra. l. in ti. de test. ord.

c ¶ Filium. ẽt militẽ, vt ff. de libe. & posthu. filiusfamilias.

d ¶ In potestate. Secus in emancipato iure ciui. sed idem iure prętorio, vt j. eo. tit. §. emancipatos. Ac.

ADDITIO. Immo hodie prateritus dicit nullũ etiam de iure ciuili, si cut in potestate cõstitutus, vt per gl. in §. exhæredatos. in auth. de hær. & falc. Ang.

e ¶ Præterierit. l. nec instituẽdo, nec exhæredando. vt j. de hær. quæ ab in test. § eadem nec ipso iure valet, vt C. de liber. præt. l. maximum.

* ¶ Et sic collige, q dr præteritus, licet de eo fiat mẽtio in testõ, si id fiat aliter, quã vel instituẽdo vel exhæredando: quod ẽt not. Iaf. in l. inter ij. no. ff. eo. Ratio aũt, cur filiusfam. debeat vel nominatim exhæredari, vel institui, est, quia per præteritionem, respectu quidem institutionis omissi filio fieret iniuria, qđ lex abhorret. §. aliud, vers. sola. n. in auth. vt cũ de appel. cog. respectu verò exhædationis hoc sequeretur absurdum, q cũ filius viuo patre sit quodammodo

ualet ẽt si postea decesserit: filiæ verò & alij descẽdẽtes de iure antiquo p̃teriti hẽbãt ius accrescendi, et inter cæteros exhæredabãtur: exhæredatio aũt nominatim fit dupliciter. h. d.

On tñ [a] vt oĩno valeat testamentũ, sufficit hæc obseruatio, quã supra [b] expo-suim⁹: sed q filiũ [c] in potestate [d] habet, curare debet, vt eum hæredem instituat, vel exhęredem eum nominatim faciat. Alioquin si eum silentio p̃terierit, [e] inutiliter testabitur: adeo [f] quidem, vt si viuo patre fili⁹ mortuus sit, nemo hr̃s ex eo testamento existere posſit: quia. s. ab initio non constiterit [h] testm̃.

dñs & eo mortuo cõtinuetur in filiũ dñium. l. in suis. de lib. & posth. adita hęreditate per hęredem institutũ, duo reperirentur dñi insolidum. s. hæres, & filius, quod [+] m regulas iuris esse non pôt l. si vt certo §. si duob. ff. cõmo. merito igitur, vt præcidaĩ hæc dominij continuatio, debet filiusfam. si nõ institua tur, exhæredari.]

f ¶ Adeo. s. inutiliter testabitur.

** Legata tñ debentur, auth. ex causa. C. de li. præt. quod itã intelligans, cũ nullũ aliud præcessit testamẽtũ. aliàs secus, vt tradunt ibi Doc. & ĩ l. si filius ei⁹. ff. d li. & posth.]

† Et ibi ẽ casus, in quo etiã hodie necessaria ẽ bon. pos. & alios uiginti uide p Ang. qđ ẽ magnæ utilitatis,

g ¶ Nemo. ff. de iniu. rup. test. filio §. si. contra. So. ibi filius uiult, hic nõ. Vel hic de iure stricto, ibi æquo.

¶ Adde, q sol. est, q aut filius morit̃ uiuo patre: & testm̃ omnino est nullũ, ut hic, aut superuixit pr̃i: & si dixit testũ nullum, non valet: si verò tacuit & approbauit, licet de subtilitate sit nullum, de æquitate reconualescit: & ita cõiter tenetur hic,

SYL. quia eã liberi j. annum, cognati uerò j. centum dies tm̃, & nõ solo animo, sed coram prætore agnoscent.

h ¶ Non constiterit. aliud si cõstitit, licet postea rumpaẽ, ut in posthumo, si postea idẽ moriẽ, vt ff. de iniu. rup. test. posthumus. in prin: † & j. eo. §. posthumi. ibi, quod &c. † Nec est mirũ, q a si ab initio rumpit agnatione posthumi, eo mortuo conualescit, arg. ff. de reg. iur. l. quod ab initio.

† aliàs de est quod

¶ Adde hoc uerũ, si posthumus moriat̃ ciuiliter & nãliter, secus si ciuiliter tm̃, quia testamentũ non reconualescit. l. uxorem. ff. de iniu. rup. testa.]

SYL. sequitur vsque in fi. glo.

¶ Sed non ita[a] de filiabus, & alijs ꝑ uirilem sexum descendētib. liberis utriusq; sexus antiq̄tati fuerat obseruatū: sed si nō fuerat scripti hæredes scriptæve, vel exhr̄dati exhr̄datæve, testm̄ q̄dē nō infirmabare,[b] † sed ius accrescendi eis ad certam portionem[c] pr̨stabatur. Sed nec[d] noīatim eas personas exh̨redare parentibus necesse erat, sed licebat inter c̨teros[e] hóc facere. ¶ Nominatim āt quis exhr̄dari vr̄, siue ita exhr̄det̄, Titius filius meꝰ exhr̄s esto: siue ita, Filius meus exhr̄s esto: non adiecto proprio nomine. s. si alius filius non extet.[f]

¶ Etiam posthomi dēnt institui, uel exhr̄dari aliàs nato posthumo rumpit̄ testm̄: sed ualet prius. Et fœmina posthuma olim īter c̨teros poterat exhr̄dari cū legato, masculus uerò posthumꝰ noīatim. Arc.

¶ Posthumi quoq; liberi, vel hr̄des

† aliàs ius tū. aliàs ius autē.

Exhæredatio inter c̨teros q̄liter fit.

a ¶ Sed non ita. No. ex una parte ponit filios tm̄, ex alia filias, & omnes ex masc. uel. fœ descendentes.

b ¶ Non infirmabatur. contra. j. e. §. sed fœminini. Sol. ut ibi.

c ¶ Ad certam portionē. s. dimidiam eius, qđ ab intestato habituri essent, ut C. de lib. præt. maximum circa medium, ibi, cùm enim per contratabulas. &c.

d ¶ Sed nec. Hæc est secūda dr̄ia inter prædictas ꝑsonas.

e ¶ Inter c̨teros. s. hoc mō. Vnum de filijs meis exhr̄do, uel uno instituto sic dico, Reliquos exhr̄do. nā nisi diceret, c̨teros exhr̄do, licet dicat filiū meum exhr̄do, cū plures habeat, nemo exhr̄datus vr̄, ut ff. de lib. & posthu. l. 2. sed secus erit in istis. nam bene ualet. ut hic dicit̄.

SYL. ¶ Adde, ꝙ tūc rō incertitudinis filij exhr̄dati est in cā, quare non ualet.* Vn̄ aūt dicta sit exhr̄datio inter cæteros, declarat Alc. lib. 4. Parer. c. 6.]

*¶ Adde, ꝙ iō exhr̄datio noīatim. i. spāliter seu singulariter, nō aūt gn̄ali uerbo fieri debet, q̄a nō nisi certo iudicio filij ab hr̄ditate patris excludi possunt. l sub ꝯdōne. ff. de bon. pos. ꝯta. & q̄a exhr̄dationes odiosæ sunt, & in dubio aduersus eas pronūciamus. l. cū q̄dā. de lib. & posth. merito igit̄ ī hac mā odiosa certitudo requiritur. exhæredatioq; inter cæteros, quam interpretat̄ hic Theophilus, ἀόριστως seu indefinitè factā, nō sufficit, qualis est hæc, c̨teri exhr̄des sunto, cū. s. plures adsunt filij, nō si unus tm̄. d. l. Titius. in princ.** Nam qđ gn̄ali noīe exprimit̄, nō adeò certū est, sicut qđ spāliter, seu singulariter fit l. si q̄n in fi. C de inof. test. c. nōnulli. de rescr.]

f ¶ Non extet. Item alijs modis, ut, Oēs liberi sint exhæredati, & si sit vnus tm̄, ut ff. de lib. & posth. Titius, in prin. Item si dixerit alia uerba quęcunque, dummodo certa, ut ff si cer. peta. l. certum. & ff. de iniu. rup. testa. posthumi. §. noiatim.. & ff. de liber. & posthu. l. 1. & 2. sed secus si dicat filium meū instituo, c̨teros liberos exhæredo. uel, Seium extraneū instituo, liberos autem exhæredo, & hic non dicit, omnes, ut non contradicat princ. glo.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc gl. cōiter reprehendit̄, quia non differunt, omnes, & cæteri. l. cæterorum. ff. de uerb. sig.]

¶ Nā dicor exhr̄dare filiū inter c̨teros, q̄a mistio fit cū c̨teris ī remotioribus gradibus cōstitutis: vn̄ nō ualet, cū debeā exhr̄dari noīatim, ut hic dr̄.

SYL. ¶ Posthumi quoq;. Cam.. Quęrebat̄, an idē eēt in posthumo: & uidebatur idē, q̄a eū quo ad sui cōmoda hēat̄ ꝓ iā nato, uidebat̄ pariter ab initio nullū testm̄: cuius ꝯriū decidit̄, q̄a magis odiosum est præterire filiū iam natū, q̄ nondū cognitum, maximè, q̄a

in eo

institui[a] debẽt, vel exhæredari. Et in eo[b] par oĩum[c] cõditio est, ꝙ et filio posthumo, † & quolibet ex cęteris liberi, siue fœminini sexus, siue masculini,[d] p̃terito, ualet quidem testm̃, sed postea agnatiõe[e] posthumi siue posthumę rumpitur,[f] & ea rõne totũ infirmatur.[g] Ideoq́; si mulier, ex q̃ posthumus, aut posthumasperabat̃, abortum[h] fecerit, nihil impedimento est scriptis hęredibus ad hæreditatem adeundam. ¶ Sed fęminini quidẽ sex⁹ ꝑsonæ[i] vel

in eo facilior cadit obliuio. Itẽ dubitabat̃ qd in posth. & uidebat̃ dd̃m nõ rũpere testm̃, q̃a si iã nata nõ rũpit, & maius sit uitiũ p̃terire filiũ iã natũ q̃ nasciturũ, multo minus ipsa rũpere vr̃. cuius cõtrariũ dr̃. rõ ẽ, q̃a in non nata p̃sumitur potius patris obliuio, q̃ uoluntas, q̃ colligit̃ in iam nata ex præteritione: & probatur ex illis uerbis ibi, ne p̃ obliuionem. No. ꝙ posthumo p̃terito ualet testm̃, sed rumpitur natiuitate illius. Item ꝙ posthumo p̃terito testm̃ totũ quo ad oĩa olim infirmabatur. Itẽ ꝙ abortiuus non rũpit testm̃. Itẽ quał̃r fęminę olim exhr̃dari poterãt: & qũo posthumi rectè exhr̃dent̃.]

** Adde, uarias eẽ species posthumorũ, gl. rub. C. de posth. hęr. insti. q̃b. illi sunt, ꝓpriè posthumi, q̃ post humationẽ. i. mortẽ p̃ris nascunt̃. l. 3. §. 1. ff. de iniust. §. posthumi. ubi gl. j̃. de hr̃d. q̃ ab intest. alia est species eorũ, q̃ ante mortẽ q̃dẽ testõris nascunt̃, sed post conditũ testm̃ l. 3. uer. posthumos. ff. de li. & posth. sed ita uocant̃ ĩpropriè, gl. in d. §. posthumi. Tertia est spẽs eorũ q̃ post testm̃ adoptant̃. l. fili⁹ a p̃re. § 1. de lib. & posth. qđ hodie intelligẽdũ est de arrogato vel dato in adoptionẽ ascẽdẽti l. pe. C. de adop. & j̃. q̃b. mo. test. infir. in prin. Quarta species est illorũ q̃ post cõditũ testm̃ legitimant̃. nam & hi iura suorũ hæredum nanciscũtur. § j. j̃. de hęr. quæ ab intest. Quinta species ea tradit̃, cùm quis, facto testõ monasterium ingreditur. vr̃. n. monasterium loco filiorũ esse in præsentia. de prob & §. sed hæc in auth. de sanct. Episc.]

a Institui. ista institutione ex p̃senti m̃rimonio nascituri, & ex futuro, illi tuti uidentur; ut ff. de liber. & posth. l. placet. & l. ideoq́;. †

¶ Adde, ꝙ hoc ẽ fauore testi. aliàs uerba indefinitè prolata referunt̃ ad tp̃s testi. l. si ita q̃s. ff. de auro & arg. leg.]

¶ Quid in exhr̃datione posthumorũ, an oẽs, siue ij, qui sũt in utero tm̃, an alij q̃ sũt nascituri ex p̃senti matrimonio uel futuro, intelligunt̃ exhr̃dati? R̃n. nõ, cũ masculi dẽant noĩatim exhæredari, ut j̃. eo. §. masculos.

¶ Adde, ꝙ licet sint opin. circa istã gl. ꝑ ꝑ glo. contrariã in l. placet. tñ ista q. nulli⁹ ẽ utilitatis, q̃a hodie posthumus exhr̃dari nõ põt, ut no. in l. maximũ uitiũ. C. de lib. p̃te.]

b ¶ In eo. s. qđ sequit̃: ꝙ & filio &c.

c ¶ Oĩum. s. posthumorũ ex se nasciturorũ, & ex filijs suis, licet in iã natis ñ sit par conditio, ut s̃. eo. sed non ita.

d ¶ Masculini. siue ex masculo, siue ex fœmina. (mod. test. infir. §. 1.

e ¶ Agnatione. i. natiuitate. sic. j̃. q̃b.

f ¶ Rũpit̃ si ṽò exhr̃dabat̃, de inofficioso agebat̃, ut j̃. đ ĩof. test §. posthumi. Hodie uerò exhr̃dari nõ possunt, ut C. de inof. test. l. si quis §. legis.

¶ Adde hoc esse ex eo, q̃a cũ exhr̃datio nõ ualeat sine iusta cã, posthumus aũt nõ possit cõmittere, non põt exhr̃datio illius ualere, & ponit gl. fin.]

g ¶ Infirmatur. Hic adde quod est. ff. de testa. mil. l. si filiusfamilias.

h ¶ Arborum. Qui est pro non nato, ut ff. de uer. sig. l. qui mortui. & C. de posth. hær. l. 2. Accur.

ADDITIO. Idẽ in seminato mortuo, anteq̃ perfectè extrahat̃. Secus tñ in nato ex secto uentre, qui non declinat ad monstrũ, dũmõ hẽat pullum, etiam si uocem non emiserit. Ange.

i ¶ Personæ. Scilicet posthumę. nam iam

† aliàs ut.

† Et ẽt filij postea

SYL.

adoptati q̃ dr̃r posthumi ciuiles. l. si quis posthumos. ff. eod. An aũt naturale tantũ, & q̃d si instituat uẽtrẽ uxoris suæ, ui de p̃ Ang. hic.

SYL.

Posthumi hodie exhr̃dari non pñt.

SYL.

noīatim uel inter cæteros exhæredari solebant: dū tñ si inter cęteros exhæredarentur, aliquid eis legaretur, ne uiderentur præteritæ esse per obliuionē. Mascu los uerò posthumos.i.filios, & deinceps, placuit nō aliter rectè exhæredari, nisi noīatim exhæredarentur, hoc.s.modo, Quicūq; mihi filius genitus fuerit, exhęres esto.

¶ Nepos ex filio, moriente pręuiuo auo, succedit ī locum eius: ideo institui, uel exhæredari debet, ne aliter præteritus rūpat aui testm̄: qui modus ē introductus à lege Velleia. Areti.

¶ Posthumorū[b] ãt loco[c] sūt & ij, q in sui hrdis[d] locum succedēdo, quasi agnoscēdo,[e] fiunt parētibus[f] sui hrdes. Vt ecce, siqs filiū, & ex eo nepotē neptemve in ptāte hēat: qa filius gradu pręcedit, is solus iura sui hrdes hēt, q̄uis nepos quoq; & neptis ex eo in eadē ptāte sint. Sed si filius eius, uiuo eo moriat̃, aut quali bet aliarōne exeat de ptāte eius, incipit nepos, neptisue† ī eius locū succedere: & eo mō iura suorū hrdū quasi agnatione† nanciscunt̃. Ne ergo eo mō rumpat̃ eius testm̄: sicut ipsum filiū, uel hęredem instituere, uel noīatim exhę redare debet testator, ne nō iure faciat testamētū: ita

iam natis fœminis nō erat necesse legari, ut C. de lib. præte.l. maximum. in fin. & ī.eo.§.sed non ita.

a ¶ Inter cæteros. hodie per constōnem omnes nominatim, ut infra eo. §.sed hæc.uersic. nostra. Sed nouissimo iure non, cū non sint ingrati, ut in auth. ut cū de appella. cognosc. §.aliud. colla viij. Accursius.

ADDITIO. Quæ causa debet exprimi, & per hæredem probari, ut in authen. ex causa. C. de liber. præte. Ang.

¶ Posthumorum. Casus. Quærebat̃, an hoc esset generaliter in quolibet posthumo & quid in posthumis nepotib. scilicet ex filio subducto de medio agnascentibus: & uidebatur dicendum, quòd non deberent exhæredari, uel institui: immo, quòd non possent. §.posthumo. j. de leg. cuius contrarium deciditur ex eo, quia illud iº antiquū, hodie fauore conseruandorum testamentorum est introductum, quia multa rumpebantur agnatione ipsorum: & id ex l. Velleia introductum est, ut hic dicitur. No. q̄ hi nepotes subintrantes gradū suitatis, dr̄ quasi posthumi, & sic nō uere. Item q̄ suus hęres dicitur, qui obtinet primum gradum suitatis. Itē q̄ semper debemus interpretari, ut testamentum saluetur.

b ¶ Posthumorum. Sic ff. de iniusto rup. testamē. l. posthumorum.

c ¶ Loco. Non tamen ueri posthumi sunt. ut infra e. §. hoc. in fine.

d ¶ In sui hæredis. Infra de hæredita. qualit. & diffe. §. sui.

e ¶ Agnascendo. Idest subtus uel postea nascendo, sicut posthumus nerus. nō enim nascitur cùm natus sit, ut ī. de adoptio. §. j. Vel dic agnascendo. idest incipiendo esse agnati, quo ad effectū succedendi.

f ¶ Parentibus. Scilicet masculis. nam testamentum fœminę non rumpitur per legē Velleiam, ut ff. de lib & posthu. Gallus. §. nunc de lege. ibi, nam & si ita uerba sunt. (i) sed per querelam irritatur, ut C. de inoffi. testa. l. 3. & ī. eod §. mater.

ADDITIO. (i) Not p̄teritionem matris factā de liberis non annullare testamentum: quod ideò procedit, qa

† Nepos q̄ succedat in locū patris qūo intelligat̃, uide Thom. Gramma. deci. 63. nu. 5. & seq.

† aliàs nāciscitur.

& nepotē, neptē ve ex filio necesse [a] ē ei uel hrdē instituere, uel exhr̄dare: ne fortè eo uiuo [b] filio mortuo, succedēdo in locū eius nepos neptisve, quasi agnatione rūpat testm̄. Idq; leget Iulia† Velleia [c] ꝓuisū ē: in qua† similis [d] exhęredationis modus ad similitudinē posthumorū demonstratur.

¶ De iure pr̄torio filij emācipati debēt hr̄des institui, uel exhr̄dari: masculi noīatim, fœminæ uerò quali tercunq;: alias datur eis bonorum possessio cōtra tabulas: secus de iure ciuili. h. d.

¶ Emancipatos liberos, iure [e] ciuili neq; hęredes instituere, neq; exhr̄dare necesse est: [f] quia non sunt sui

præteritio matris habetur pro exhæredatione, ut uidebitis in §. mater. j̄. eod. Christo.

a ¶ Necesse est. Causatiuè. s. ne rumpatur testm̄. ut sequitur, nō præcisè, ut C. de adopt. l. penul. §. quæ in filio.

b ¶ Eo uiuo. secus si post, ut ff. de iniust. rupt. testa. l. si. quis filio. & in hoc differt à uero posthumo. †

¶ Adde; ꝙ ratio est, quia testamentum uiuente filio cōfirmatur. licet enim postea decedat, non potest inualidari: quod secus est ī posthumo uero.] Item differt ab ascēdētibus, ut ff. de inoffi. testa. pater filium.

c ¶ Velleia. nomen est cuiusdā nouæ legis: sed ius Galli Aquilij antiquius est, & sequitur in uero posthumo, ut statim dicam, ut ff. de lib. & posth. l. Gallus. ē. si eius qui filium.

d ¶ Similis. In ueris posthumis talis erat modus: Si me mortuo nascetur mihi filius j̄ decem menses, ut ff. de libe. & posth Gallus l. rñ. & § 1. 2. 3. & 4 sic ergo & hic per legem Velleiā: Si suus hæres esse desierit uiuo testatore, ut ff. de libe. & posthu Gallus. §. nunc uidendum. & in hoc habet locum lex Velleia. (i) sic etiam est paritas ab intestato, ut j. de hære. quæ ab intestato §. cùm autem.

* ¶ Sensus huius loci est, L. Iuniā Velleiam non mō prouidisse, quemadmodum nepotes agnoscendo nō rūperent testamentum, sed simul etiam modum eos exhæredandi tradidisse, ut scilicet eo modo exhæredarentur, quo & ueri posthumi.

ADDITIO. (i) Cuius legis difficultatem euitabis appnoendo talem clausulā: oēs natos & nascituros. q mihi agnasci poterunt. in tali re instituo. Quo aūt ad exhæredationem quasi posthumorū, qui sunt iam nati, & quæ debet fieri nominatim, sic dices: Talem nepotem, uel pro nepotē, si quādo meus erit. ex tali cā exhæredo: ꝓpriè n. posthumi exhæredari hodie nō possūt, ut per Io. Fab. & Ang. hic.

¶ Emāciparos. Casus non figuratur, cū recitetur censura iuris antq. Not. emancipatos incognitos esse à iure ciuili Item ꝙ ideò præteritio non ualet, ꝑ ꝑ suitatem: & sic ꝙ suitas est cā huius solennitatis: quamuis cōiter reprehendatur hoc in l. in suis. ff. de liber. & posthu. Item ꝙ emancipati de iure prætorio possunt contra tabulare testm̄. Item ꝙ testm̄, in quo emancipatus est præteritus, non est ipso iure nullum. Hodie tamē, ex quo dr̄ia emancipationis, & patriæ potestatis sublata est, non est dr̄ia inter ipsos.] SYL.

e ¶ Iure ciuili. sic. j̄. de hæred. quæ ab intest §. emancipati.

f ¶ Necesse est. Nam nihilominus tenet testamentum. aliud in eo, qui est in potestate, ut s̄. eo. in prin.

ADDITIO. Dictam de iure ciui. qa non erat cognitus, quàm etiā de iure prætorio: quia Prætor habet illas pro tabulis, si septem signis testium signatæ sint, & dat bon. pos. secundū tab. ut l. cùm tabulæ. ff. de bon. pos. secundum tab. nec de uitio prēteritionis curauit, secundum Ang.

† Scilicet SYL. testōris, secus ī nepote post mortem utriusque nato, ut hic ꝑ doc.

*

† aliàs Iunia.

† aliàs Velleia.

*

† aliàs simul.

hęredes.[a] Sed Prętor oēs tam fęminini[b] sexus, q̄ masculini, si hæredes non instituantur, exhæredari iubet: uirilis sexus, nominatim: fęminini uerò, inter cęteros. Qđ si neq; hęredes instituti fuerint, neq; ita (ut diximus) exhr̃dati, [c] ꝑmittit eis Prætor cõtra tabulas testamenti bonorũ possessionem.

¶ Filius adoptiuus adoptione durante hr̃ ꝓ extraneo quo ad patrẽ naturalẽ: & habet idẽ ius, qđ hęret filius legitimus & naturalis, quo ad patrẽ adoptiuũ: sed emancipatus à patre adoptiuo est extraneus quo ad eum, & habet pro emancipato quo ad patrẽ naturalem. Ange.

¶ Adoptiui liberi, q̄ diu sunt ī potestate patris adoptiui, eiusdem iuris hñr,[d] cui⁹ sunt iustis nuptijs quęsiti. Itaque hæredes instituendi,[e] uel exhæredandi sunt, secundum ea, quæ de natura lib. exposuimus. Emancipati uerò

a ¶ Sui hęredes. supple, & quia desierunt esse hr̃des sui aliàs non esset bona ratio: cùm filij necesse habeãt patres instituere; licet non sint pr̃es sui hæredes ad filios. Filius autem emãcipatus per capitis diminutionem desinit agnatus esse; & remanet cognatus, qui nō cognoscitur à iure ciuili; ut infra de hæreditа. quę ab intesta. defer. §. emancipati. & supra de legit. agna. tuto. §. fi. & ff. de bonorum possessionibus, sed cùm patrono. §. primo. Accur.

b ¶ Fœminini. licet in suis esset differentia inter masculos, & fœminas iure ciuili, ut supra. eo. §. 1.

c ¶ Exhæredati. s. rite: aliàs aũt exhæredato datur Contratabulas, ut ff. de bonorum poss. contra tab. l. nō putauit. §. non quæuis. Item etiã institutis datur Contra tabulas, si alius committat eis edictum, (i) ut ff. de contra tabulas. l. 3. §. planè. † & ff. de lega. præstan. l. si duo.

† Cōmittere edictũ

SYL. quid sit, enarrat ibidē glo.

¶ Adde, ꝙ institutus beneficio præteriti poterit cõtratabulare, siue apertũ fuerit edictũ, quia emancipatus sit præteritus, & institutus suus d. l. non putauit. §. fin. siue unus emancipatus præteritus, alter institutus. l. nonnunquam. ff. de lega. præstand. siue suus, uel emancipatus institutus, & uẽter præteritus. l. illud. §. fi. cum l. sequen. ff. de contratabul. Nec expectat, ꝙ per præteritum intentetur. d. l. nonnunquam. & idē est, si suus præteritus sit, & emancipatus institutus. l. si duo ff de leg. præstan. exhęredatis autem nunquã cõmittitur edictum ꝑ fratrem prætetitũ. l. post mortem. §. fina. ff. de cõtratabul. sed bene ius dicendi nullum. l. fi. ff. de lib. & posthu.]

ADDITIO. (i) Quam potest intentare etiã cõmittente inuito, ut l. nonnũquam. ff. de legat. præstan. Angelus.

SYL. ¶ Adoptiui liberi. Casus figuratio nō est necessaria; cũ hodie per adoptionem iura patris naturalis minimè dissoluantur. lege cùm in adoptiuis. C. de adop. Ideò autem eos emancipatos Prætor non cognoscebat: qa cũ iure ciuili filij essent, & iuris ciuilis uinculum sit dissolutum, Prætor aũt naturalem sequatur ęquitatem, eis aliter non succurrit ut lr̃imis, in quib. per emancipationẽ iura naturalia nō dissoluuntur. Nota summarium. Itē ꝙ durante adoptione, quo ad patrem naturalem hñr loco extranei. Item secundum aliquos, ꝙ adoptiui nō dñr sui. Item ꝙ adoptiui emancipati nō redeunt sui patri naturali: sed ꝑinde sunt, ac si ab eo fuissent emancipati. debent ergo institui, uel exhæredari propter remedium prætorium.]

d Hñr. quo ad adoptiuum patrem.

e Instituendi. ab adoptiuo.

à patre adoptiuo, neq; iure ciuili,[a] neque eo iure, qđ ad edictũ Prætoris attinet,[b] inter liberos connumerantur. Qua rõne accidit, ut ex diuerso (qđ ad naturalem parentẽ attinet) q̃diu quidẽ sunt in adoptiua familia, extraneorum[c] numero habeantur: ut eos neque hæredes instituere, neq; exhr̃dar̃ necesse sit, cũ uerò emancipati fuerint ab adoptiuo patre,[d] tũc incipiũt in ea cã eẽ, ĩ qua futuri essent si à naturali p̃re emãcipati fuissent.

¶ Circa institutionem & exhæredationẽ liberorũ, non est hodie dr̃ia in effectu iter masculos & fęminas; & cęteros descẽdẽtes, posthumos, uel iã natos, suos, uel emãcipatos. Are.

¶ Sed hęc[e] quidẽ uetustas[f] introducebat. nostra uerò constitutio[g] inter masculos & fęminas in hoc[h] iure nihil interesse[i] existimãs, quia[k] utraque persona in hominum procreatione simili † naturę officio[l] fungitur, & lege antiqua[m] duodecim tabularũ omnes similiter ad successionẽ ab intestato uocabantur, (quod & Prętores postea secuti esse uidẽtur[n])

a ¶ Iure ciuili. qđ. s. ius ciuile. s. adoptionis, quo uocantur sui adoptiui ad hæreditatem, alio iure ciuili. s. per emãcipationem sublatum est, quod esse potest, ut s̃. de leg. agn. tu. §. fin.

b ¶ Attinet. qđ uocat emancipatos, ut s̃. pxi. §. & est rõ, qa desinunt eẽ filij: sed naturales nõ possunt desinere esse filij per emancipationem, ut infra de hære. quæ ab intesta. §. minus ergo.

c. ¶ Extraneorum. ff. de contratabulas. le. 1. §. & sui iuris.

d ¶ Patre. ff. de contratabulas. l. si emancipatus. §. penult. in fin.

SYL. ¶ Sed hæc quidem. Caius aliter non figuratur, quia ius antiquum corrigitur: dubitationem facit ipsa antiqua dispositio: ratio autem decidendi allegatur in tex. propter similitudinẽ respectu naturæ, & propter dispositionem l. 12. tab ad quam facilis fuit reditus. attendit. n. Imperator in filijs ipsam naturalitatem, ut faciebat Prætor in casibus p eum cõsideratis. Not. ꝙ quo ad formam exhęredationis sublata est dr̃ia sexus, emancipationis & patriæ ptãtis, & posthumorum & iam natorum, & in adoptiuis seruat regula. d. l cũ in adoptiuis. & §. sed hodie. s̃. de adop.]

e ¶ Sed hæc. s. supradicta à principio tituli usque ad §. emãcipatos. Et dic hæc. s. differentiam sexus, & gradus, & modi exhæredationis, ut supra eo. §. 1. & §. posthumi. & §. sed fœminini. non autem dicit de ijs, quę postea usq; modo dicta sunt à §. illo, emancipatos.

f ¶ Vetustas. idest media iuris prudentia, ut statim sequitur.

g ¶ Constitutio. C. de libe. præte. uel exhæreda. l. maximum.

h ¶ In hoc. Aliàs. n. multæ differẽtię sunt, ut ff. de statu hominum. l. in multis.

i ¶ Nihil interesse. In authẽ. quibus mod. nat. effic. sui. §. non autem. coll. 7. † aliàs similiter.

K ¶ Quia. prima ratio.

l ¶ Officio. Idest, simili officio. una enim indiget altera ad procuratorẽ sobolis. & hæc est prima ratio legis. 12. tabularum, ut C de legi. hæred. l. lege duodecim tabularum.

m ¶ Lege antiqua. † argumentat̃ ex iure antiquo: sic s̃. qui ma. non pos. §. fin. & hæc est secunda ratio.

n ¶ Videntur. s. dando filiæ bo. poss. contratab. in totum, licet non possit dicere nullũ ut suus, ut C. de lib. pręte. l. maximũ ibi. Et si præteritus &c. & hæc est tertia ratio.

† Nota ꝙ etiã ex l. 12. tab. ita admittebat̃ ab intestato fęmina sicut masculus s̃m Ang.

Adde,

iō simplex [a] ac simile ius, & ī filijs, & ī filiab[a], & ī cęteris descendentibus p virilem [b] sexū personis, nō solum iam natis, sed ēt posthumis, ītroduxit: vt omnes siue sui, siue emācipati sint, vel hære des instituanē, vel noīatim exhæredenē, & eūdē [c] habeāt effectum circa testamēta parē tū suorū infirmāda, & hrēditatē auferēdā, quē filij sui vel emācipati habēt, siue iam nati sint, siue adhuc in vtero cōstituti, postea [d] nati sint. Circa adoptiuos āt filios certā induximus diuisionē, q̄ ī nr̄a ɔstōne, [e] quā su p adoptiuis tulimus, continetur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc oīa latius ponit gl. & seq. doc. in d. l. maximum vitium.]

a ¶ Simplex. Ad differētiam antiquæ distinctionis, vt supra eod.

b ¶ Per virilem sexū. Quid de descendentibus per fœmininum: Respond. admittūtur, sed cum diminutionæ tertiæ partis, vt infra de hære. quæ ab intesta. §. diui. & C. de coll. bon. l. illam.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hodie sublata est hęc differētia, & ęqualiter & sine diminutione succedūt, authen. quæ tertię. C de col.]

c ¶ Eundē habeant effectum, quoad commodum; diuerso tñ iure nam suus pręteritus, & dicit nullū. & Contratabulas hēt, si nō vult dicere nullum, qn̄ præteritus est. Sed emancipatus, tantū habet Contratabulas, vt C. de libe. præte. maximum §. sancimus itaque &c. & ff. de lega. præstan. l. is qui. Si autem exhæredentur, habēt querelam omnes, ut ff. de contratab. l. non putauit. §. non quæuis. & de inof. testa. Papinianus.

SYL. Hēs suus prętērit⁹ hēt duo remedia, emācipatus vni cū. Querela datur emancipatis.

¶ Adde, ꝙ si suus est præteritus a patre vel eius linea, testm̄ est funditus nullū, & hēt duplex remediū, de quo in gl. si fuit exhrēdatus nō ritè, habet Cōtratab. l. nō putauit. §. nō quæuis. ff. de ɔtrabu. si ritè cum causa, causa per hæredem debet probari: qua ꝓbata, repellit, alias rescinditur institutio, cætera firma manent. §. aliud. in auth. vt cū. de appel. cogno. Si loquimur in emancipato, idē quod in suo, si exhęredatus sit: si n. minus ritè, dicit nullum: si ritè, habet querelam d. §. aliud, si verò emancipatus fuit pteritus: si sine cā, idem quod in suo. nā hēt utrunq; remedium: si cum causa, est differentia: nā suus hēt utrunque; emancipatus habet tantum cōtratab. glo. in §. exhæredatos. in authē. de hæred. & Falcid. si uerò loquimur in linea materna, non est differentia: sed si sint præteriti aut exhęredati cū causa, veniūt per querelā s. §. mater. ī. e. si sine causa; dicunt nullū. d. §. aliud. In posthumo verò, cùm non possit exhæredari, non cadit ista dubitatio, vt dictū est. Et ita cōmuniter resident doc.]

d ¶ Postea nati sunt. Qui exhrēdari n̄ possunt, vt diximus s. e §. posthumi.

e ¶ Constitutione. C. de adopti. l. cū in adoptiuis. & recitatur s. de adop. §. sed hodie.

SYL. ¶ Sed si in expeditione. Casus. Quærebatur, an miles, qui in pluribus priuilegiatus est in condendis testamētis, vt s. de mil. test. p to. hoc eodē iure vtatur: & dubitationē faciebat, q̄ licet quis ea, quę iuris ciuilis sunt, remissa sint militi occupato in expeditione in confectione testamenti, tñ ea, quę iuris naturalis sunt, vel ab eo originē trahunt, non remittūtur, vt not. est s. de mili. testa. §. planè. vnde cùm institutio filiorum vel exhęredatio respiciat ipsos filios, quia filios, ut probatum est s. in §. adoptiui. non videbantur priuilegia militū ad hoc extendi. Cuius contrariū deciditur ex eo, quia illa præteritio scienter facta facit constare de voluntate ipsius; adeo ꝙ q̄uis in pagano pariter constare posse dicatur, tamen cùm pro forma requirat à iure ciuili expressio, in ea dispensat miles, vt dictū

¶ Prętęritio militis in expeditione testantis, si scit se habere liberos, pro exhęredatione habetur. Ang.

¶ Sed si in expeditione ocupatus [a] miles, testamentũ faciat, & liberos suos iã natos vel postumos noiatim non exhrẽdauerit, sed silentio prętererierit, ñ ignoras [b] an habeat liberos: silentiũ eius pro exhrẽdatione [c] noiatim facta valere, cõstõnibus Principum cautum est.

¶ Prętęritio materna, vel per materną lineã ascendentiũ hẽtur pro exhęredatione. Are.

¶ Mater [d] vel auus maternus necesse ñ hñt liberos suos aut hrẽdes instituere, aut exhrẽdare, sed possunt eos silẽtio omittere. Nã silentium matris, aut aui materni, & cæterorum per matrem ascendẽtium, tantum facit, quãtum exhrẽdatio patris. Neque.n. matri filiũ filiamve, neq; auo materno nepotẽ neptẽve ex filia, si eum eamve heredem non instituat, exhæredare necesse est: siue

est. ĩ in prin. No. summariũ: & dic q sumitur hic argũ à cõtrario sensu: quia si ignorantet faciat, testm̃ est nullũ.]

a ¶ Occupatus. Quid si non est in expeditione? Rñ. ius cõmune obtinet, vt s. de testa. mil. §. illis.

b ¶ Nõ ignorãs. Si n. ignorat, non valet testm̃. vt C. de test. mil. l. sicut certi iuris, nisi fuerit ei animi, ut si filiũ hẽret, esset exhęrẽs, vt ff. de test. milit. l. q iure milit.

c ¶ Pro exhęredatione; Ideoq; querela inofficiosi testi agit, sed hoc, cũ miles est prfamilias. nam tunc nõ pt hre locũ castrẽse peculiũ? si. n. eẽt filiusfamiliãs, ñ hẽret locũ qrela, vt C. de ino. test. l. fi. §. fin. ¶ Adde rõnẽ, qa cũ filiusfa. nõ testetur nisi in castrensibus, vel quasi, non subiacent talia bona & tale peculium querelę. l. fin. C. de inof. testa. Hodie uerò indistinctè subiacet querelæ, ut per Bar. & alios in authen. ex causa. C. de lib. præte.

ADDITIO Ista glo. hodie est falsa, vt no. ĩ. de test. mil. ĩ gl. super verbo cõi.

¶ Mater. Gaius Quęrebãt, an qđ dictum est s̃ ĩ prẽ & ascẽdentib. prnis; hẽret locũ in matre vel maternis: & videbatur dicẽdũ q sic: qa cũ pariter sint filij & descendentes utriusq; idẽ ius in eis vr̃ statuendũ saltem quo ad edictũ Prętoris, qđ naturali æquitati innititr cuius cõtrium dr̃: & q. unde prǽteritio hr̃ pro exhrẽdatione: rõ est, qa Gaius istud cõsiderauit suitatẽ. §. emãcipatos. ĩ. e. Hodie verò rõ in cõriũ adducta obtinet: qa debent pteriri cũ insertione cãę, qđ idẽ est. No. ergo pteritionẽ maternã haberi pro exhrẽdatione. Itẽ de hoc iure non dari cõtratab. cõtra testm̃ matris ptereuntis. Itẽ q nec de iure ciuili, nec prtorio, requiritur exhrẽdatio in testõ matris vel eius lineę. Itẽ q prætor non annullat testamentum, in quo filius est prętęritus, sed dat cõtratab. Item q prętęritis a matre non datur ius dicendi nullũ, aut cõtratabulãdi, sed querela inofficiosi. Item q dictio, paulo post, verificatur in magno interuallo.]

d ¶ Mater. Idẽ intelligo in silentio liberorum ad maternam lineã, ut C. de inoffi. testa. l. cùm filium. Accur.

¶ Adde secns de iure nouissimo. si n. mater vel alius ascendens fuit prætęritus cũ cã, cõpetit querela ut hic dicit gl. aut sine causa, & testm̃ est nullum auth. sed licet. C. de liber. præte.

* An aũt, & qñ, hodie prętęritio habeatur pro exhæredatione, uide glo. in auth. de hrd. & Fal. §. exheredatos. & Alex in l. j. C. de bono. pos. contra tab. col 4. & Old. consi. 169.]

* ¶ Rõ, quare pteritio matris habeat pro exhrẽdatione, ẽ, qa respectu mrĩs suitas

† Et si verba essent generalia apta comprehendere oẽm naściturnum, sm Bald. licet Ang. dubitet hic, secus tñ in pagano ut hic per eum.

SYL.

SYL.

SYL.

fultas nō considerat. l. Illud §. ad test. de ꝑta. quæ ratio fuit Bar. in l. in suis. ff. de lib. & posth. Et licet Bal. eã impugnet, quia ſm hoc ēt præteritio filij emancipati, ꝑ exhæredatione haberetur, cùm nec ipse sit su' hæres. §. emãcipatos. infra eo. ideoque danda ei querela esset tanquã exhæredato, quod tamen est falsum. l. nō putauit. de contratabu. huic tamē obiecto rñdent Imol. Alex. Are. & Ias. Quibus addi potest, ꝙ cùm exhæredatio induci nō possit nisi respectu filiorum. l. quidam. circa med. de verb. obl. emancipatus autem L. 12. tab. pro filio non habebatur, sed pro extraneo. §. emancipati ĩ. de hæred. quæ ab intest. merito talis iure induci non potuit, ꝙ præteritio pro exhæredatione haberetur.]

† Aliàs ꝑmittit.

de iure[a] ciuili quę ramus, siue ꝺ edicto[b] Prętoris, quo Prætor ꝑteritis liberis ꝯ tabulas bonorū possessionē ꝑmittit: sed aliud eis[c] adminiculum seruat, quod paulo post[d] vobis manifestum fiet.

¶ De hæredibus instituendis.

¶ Hæredes institui pñt liberi, & serui tã ꝓprij q̃ alieni, & ꝓprij sine datione libertatis, q ēt respectu solę proprietatis dñs. h. d.

a ¶ De iure ciuili. Quia nō hēt eos in ꝑtāte, vt ĩ. ꝺ hęr. qual. & dif. §. cęteri.

b ¶ Edicto. Quo emancipati vocanť, vt s. e. §. emancipatos: quia eos non potest emancipare: vnde Contratabulas locū non habet, vt hic, & ff. de contratabu. illud §. ad testamenta.

c ¶ Eis. s. descēdētibus ꝑ lineam fœminam: datur rñ & alijs, sed his maximè, vt C. de inoffi. testa. l. filiam.

d ¶ Paulo post. vt ĩ. ꝺ ino test. ꝑ totū.

* ¶ Scilicet querela inofficiosi testamenti. nã bon. poss. contratab nō datur: quia præteriti à matre habentur pro exhæredatis, exhęredati aũt non habent eiusmodi bon. pos. l. non putauit. ff. de bon. posses. contratab.]

¶ De hæredibus instituendis.

Continuatio. ¶ Continuatur hoc mō. Videmus s. de ordinatione testamentorũ, in tit. de test. ordi. verũ quia causa efficiens fuit necessaria, iō postea posuit de ꝑsonis testantiũ, vt in tit. de testa mili. & q̃ testari nō pñt, in tit. quib. nō est per. facere testm̃. Verũ qa in testamētis hæredes instituunť, videndũ est ergo de hoc titulo. Aret. Vel sic: Visum est s. de filijs tã natis q̃ nasci turis hæredibus instituen. vel exhæ̃dãdis, nũc sequitur vide re generaliter de extraneis hæredibus instituendis.

SYL.

¶ Cōtinuatio huius tituli habetur per glo. in rubr. ff. eo. Dictum est s. qualiter filij alijq; descendentes instituani, mō videndũ est de institutione extraneorũ, de qua ĩ hoc ti. tractãdũ est, vel aliter: qa testamēta olim ab instōne hæ̃dis incipere solebant §. añ hæredis. ĩ. de leg. ideò pñs est, vt post tractatum de ijs, qui possunt testari, & de modo testandi, dicat de ijs, qui possunt hæ̃des institui.

e ¶ Instituendis. i. qui possunt instituꝭ. vt ĩ. eo. vsq; ad §. si plures. & §. f. Item & qualiter debeant institui, vt ĩ. eod. §. si plures. vsque ad §. fin.

† Hoc dicit rōne ꝑ rij, qa gerundiũ denotat necessitatē: hic āt igiť ꝺ ijs quos liberũ est instituere vel nō instituere. Diuisio

* ¶ Hæredes instituere, est scribere. vel nuncupare hæredes. l. j. §. j. ff. eo.]

** Adde, ꝙ hæ̃s sic dict' vr̃, ꝙ hęreat. i. ꝙ proximè & continenter successio nem post mortem eius, cuius hæres est, capiat, & dominus constituatur. §. si. ĩ. de hær. quali. & diffe.]

Æredes. ¶ Totus iste titulus diuiditur in septē partes. Primò ponit regulam gñalem. ꝙ nō solũ liberi, sed etia serui: & non tantum proprij, sed etiã alieni possunt hæredes institui. Secũdo declarat, qualiter ꝓprius seruus pōt institui, & quis dicať proprius seruus. Tertiò q̃s dicať alienus, & q̃ō pōt institui. Quartò, ꝙ nō tm̃ vnus, sed ēt plures pñt hęredes institui. Quinto ponit diuisionē portionũ hæreditatis, & de effectu ipsius. Sexto, de institutione sub cōditione. Septimò, ꝙ ēt ignotus testatori pōt hæres

hīs instituī, Secūda ibi, Proprius āt. Tertia ibi, alienus seruus. Quarta ibi, Et vnū hoīem. Quinta ibi, Hēditas plerunq;. Sexta ibi. Hīs & purè. Septima ibi, Ij quos. Vel diuidas vt diuidit hic glo. rub. Are.

eadem persona esset, vt in auth. de in reiur. a mori. §. j coll. 5. & ff. quib. ex cau. ma. l. cum miles. Accur.

Adde gl. q̃ hæc optimè declarat in l. omniū. C. de testa. secus tamen est in possessione. l. cum hæredes. ff. de acqui. pos.]

ADDITIO. Nō tamen est, idem dñium quod erat penes dfunctū, sed fingit esse idē. Secus autē in possessione, quā volens perdere, & in aliū trāsferre; statim perdet, & noua renascitur statim ꝙ est apprehensa: & intelligitur sp̄ fuisse cōtinuata si interim a nemine fuit occupata. Ang.

Hæredes. Casus. Quæsitum fuit qui possunt hæredes instituī: & respōsum est gn̄aliter oēs tam liberi q̃ serui. In seruis aūt quæsitū est, an passim, an verò certa data regula instituerentur: & videbāt nō aliter hr̄des instituī posse ꝓprios seruos, q̄ cū libertate: alias .n. capaces hr̄ditatis minimè videbātur. l. qd̄ attinet. ff. de reg. iur. contrariū decidit, ꝙ ēt non adiecta mentione libertatis pn̄t institui, rō est. quia. l. interpretat̄ mētem testantis: vt in necessariam antecedentiam velit hęredē institutum esse liberum. Tūc quæsitum est, quis diceret̄ proprius seruus, vt in eo haberet locū hęc dispō: & videbatur dicendū, illū esse seruū ꝓpriū, in quo plenū dñiū habemus, iuxta ea, q̃ habent̄ in l. certū. §. j. ff. de confes. At tn̄ cōtrariū dr̄, q2 ꝓpriū ꝙ dr̄ nedū ex cā ipsius ꝓprietatis, sed ēt nudę possessionis, & declarat vt in tex. No. quemlibet tā liberū q̃ seruū institui posse. Itē ꝙ hodie pōt q3 sine mentione libertates hæres institui. Itē ꝙ libertas tacitè dari pōt. Itē ꝙ ꝓpriū dr̄ respectu nudę proprietatis. Itē ꝙ opinio vnius doc. q̄n est fulcita melioribꝫ rōnibus, attendit̄ cōtra opinionē pluriū.

HAeredes instituere[a] pmissum[b] ē tā liberos hoīes, q̃ seruos: & tā proprios,[c] q̃ alienos.[d] Proprios aūt olim qdē s̄m pluriū sententias non aliter, q̃ cum libertate, rectè instituere licebat: hodie verò etiā sine libertate, ex nostra ꝯstōne[e] hr̄des eos[f] instituere permissum est. Quod non p īnouationem[g] induximus, sed qm̄ ꝙ quī erat, & Attilicino placuisse Paulus suis libris, quos tā ad Massurium Sabinum, quā ad Plautium scripsit, refert. Proprius

a Hæredes instituere. q.d. dños intus in bonis suis facere. nam hęres. i. dn̄s, vt. j. de hr̄d. qual. & dif. §. fi. Item ideo dixi, intus, quia ita subintrat his in dominiū rerum defuncti, ac si

b Permissum est. s. a iure.

c Proprios, s. seruos.

* Vt s. ex ipsa institutione intelligātur ēt libertatē adepti. qd̄ nō hēt locū, si eis legatū vel fideicōmissum sine libertate relinquat̄. l. qdā. §. illo. C. de neces. ser. hær. instit. ubi vide Bald. de ratione diuersitatis.]

d Altenos. Sic. ff. eo. non minus.

e Constitutione. vt C. de ne. ser hæ re. instituen. l. quidam eum.

f Eos. s. proprios seruos.

g Non per innouationē. q.d. nō induximus hoc de nouo, sed apud antiquos hoc idē dixerat Attilicinus, vt subijcit. sed cōtra ā. qui: ex ca. ma. nō licet. §. ideq; iuris. ibi. Noua. humanitatis &c. Sol. iste Iustinianus nō inuenit, sed rōne reddita cū nō sit verisimile &c. ut ibi. Vel aliter, Attilicino placuit, & Paulo, sed in legis necessitatē non deduxerunt. sic & ā. de testa. §. sed neque hæres. Iustinianus uerò in legis necessitatem induxit, ut ex ipsa institutione liber esse videatur. †

Adde, ꝙ hāc sol. seq. cōiter doc. hic, quicquid

SYL. † Declarat vt per gl. in § j. in vers. fine s̄. q b. ex ca ma. non licet.

SYL. † Possessio hr̄dis aa sit eadem cū possessione defuncti.

† Intellige de Annotationibus Pauli. in lib. Sabini, & Plautij nō ā dedicatione operis cōstat. n. Paulum diu post Sabinum & Plautiū vixisse.

† Tu dic s̄m doct. ꝙ primo fuit ius legis necessitate, postea abrogatū, tertio p Iustinianū iterū ad legē redactū.

SYL.

quicquid dixerit Pet. & Iac.]

¶ Itē nunquid corrigitur qđ aliàs dr. ſ. ꝙ purè inſtitutus, & ſub cōditione liber, qa expectat cōditionis euētus, ut ff eo.l.ſeruus j.§.j.l.quoties.§.fin. & l. qui filio, §.j. Rñ. non, quia iſtud locū habet qđ hic dr̃, qñ libertas nec eſt data expreſsè, nec fuit tetardata: at ibi expreſsè fuit retardata.

SYL. ¶ Adde, quòd hæc glo. communiter tenetur: ſi tamen expreſsè inhiberetur, vitiaretur inſtitutio.d. §.idēq; iur. & ſi eſſet ſeruus cum libertate inſtitutus hæres, & poſtea libertas adempta, omninò ualet inſtitutio, ita no.in l.ſi ita ſcriptum.§.regula.ff.de lib.& poſth.]

† Aliàs autem.

a ¶ Nudā proprietatem, ut iſte liber & hēs neceſſarius ſit, ut ſ.e.j. rñ. ſed tñ uſufructuarius pinde utetur, ac ſi eſſet ſeruus ad huc, ut C.eōia de manu l.j.§.ſinautem proprietarius.

SYL. ¶ Eſt rñ. Caſus. Quęſitū fuit, an ſeruus accuſatus de crīe adulterij cum dña cōmiſſi, poſſet ab ea hęres inſtitui: & uidebatur ꝙ ſic, ex regula per miſſiua.ſ.eo in prin.ſed cōtrariū decidiť pēdente iudicio, ne ex ſuo delicto præmium cōſequatur l itaq; ſui lo.ff.de ſut.No. ſeruum dominæ non debere operas carnales. Item ꝙ pendente iudicio criminali nihil eſt innouandum. Itē ꝙ mulier non poteſt manumittere ſeruum, aut inſtituere, ſecum adulterio maculatum.]

b ¶ Conſtitutione. ſcilicet Græca, q̄ non habemus.

c ¶ Cuius. ſcilicet conſtitutionis:

d ¶ Verba hæc ſunt, quæ ſequuntur.

e ¶ Maculatū, ideſt accuſatum: nam aliàs eſt in litera accuſatū: vt ff eod. his verbis.§. interdū.vbi de verbo ad verbū ſunt iſta, quæ hic dicuntur. ſimilis expoſitio dr̃ in lib. Sap. de Ioſeph; Maculauerūt me impij. Et alibi in diuina ſcriptura: Mēdaces oſidit, qui maculauerūt eū i.accuſauerunt eum. Sapientiæ 10. Ibidem.

f ¶ Manumiſſum. ſcilicet videri, ut poſtea ſubijcit: & dic manumiſſum ſimpliciter, non inſtitutum: & ex hoc infert, quod ſequitur, quòd nec cum inſtitutione fieri poteſt liber, ut ſubijcit: quare ſequitur &c.

ăt ſeruꝰ ē cis intelligit, in quo nudā ꝓprietatem[a] teſtator habet, alio vſum fructū hñte.

¶ Seruus à domina, q̄ ſecum adulterium cōmiſiſſe dicitur, ob quod ipſe accuſatus eſt, ante ſentētiā nec manumitti, nec hęres inſtitui poteſt. hoc dicit.

¶ Eſt tñ caſus, in quo nec cū libertate vtiliter ſeruꝰ a dña hēs iſtituit, vt conſtōne[b] diuorū Seueri & Antonini cauetur, cuius[c] verba hęc ſunt.[d] ¶ Seruū adulterio maculatū,[e] ñ iure teſtō manumiſſū[f] añ ſñiam ab ea muliere videri, q̄ rea fuerat eiuſdem criminis poſtulata,[g] rōnis te ſequitur &c.

g ¶ Poſtulata.i. accuſata ex eodem adulterio cū ſeruo proprio cōmiſſo: ꝓ quo grauiter puniť vterq;, vt C. de muli.q̄ ſer.pro.ſe iūx.l.j.in princ.(J) Quid ſi cū extraneo cōmiſit adulteriū? Rñ. nec tunc manumittit vſque ad 60.dies.vt C.de adult l j & ff. de adul.ſi poſtulauerit. §. iubet.

SYL. ¶ Adde, ꝙ rō eſt, quia eis manumiſſis non poſſunt torqueri ad probādū delictū.l.proſpexit.ff.qui & a quib.]

¶ Itē quid ſi adulteriū tale commiſit, non tñ accuſať ad huc? Rñ. bene poteſt manumittere: ſed in crimine leſę maieſtatis eſt ſpeciale, ut poſt cōmiſſum crimen tale nō poſſit manumittere. vel teſtari. vt C. ad l Iul. ma.l.fin.& ff. de don. l. poſt contractum.& l.donationes.§ fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hoc ē verū, niſi maritꝰ fecerit diuortiū gřa accuſādi. d.l.ꝓſpexit.§.ſi.cum l.ſeq.ff. qui & a quib.]

ADDITIO. ¶ Puniuntur aūt & dña & ſeruus: qa verberati traduntur igni. & idē non eſſet ī dño qui cognouiſſet ſeruā, vt notat glo.in l. j. & ꝓbať in l.

in l.fin. C.com. de ma. ꝓpterea quia maior honestas requiritur in muliere, quàm in masculo. Christo.

a ¶ Nullius momenti habeat. quia si valeret institutio, valeret libertas, vt s.eo. j respon. & s. qui ma. nō pos. § j. & ita nota argu. ꝙ ubi aliqd prohibeť fieri directò, similiter & per obliquum ꝓhiberur:sic. ff. de condi.insti. l.quę sub cōditione. §. si quis. Item argumentum, ꝙ cassato principali cassatur quicquid sequit ex eo, vel ob id, vt C.de legi. & constitu. l.non dubium.

est. Quare sequitur, vt in eundem a domina collata † heredis institutio nullius momēti habeatur. *

† Aliàs hæreditatis. aliàs neutium, nec hered, nec hæreditatis.

SYL. ¶ Adde hoc verum, vbi est eadem ratio l.si is. C.de prædi. mino. Item vbi cassatum est qd ratione temporis .l. ij. & ibi glo. ff. de luit. pigno. Aduerte tñ. quia videbatur probari contrariū ex hoc tex. quia institutio non sequitur ex libertate, sed potius libertas ex institutione, cùm libertas sine ea esse possit: nisi respon. ꝙ attendatur ordo intellectus, ꝙ ad hoc, vt institutio sequatur, requiritur libertas præcedens tacita vel expressa.

* Quid si dña & seruus absoluantur, quasi iniustè rei facti? Et videretur institutionem & libertatem sustineri, quia res iudicata pro veritate habetur, l.res de reg. iur.]

SYL. ¶ Alienus. Casus. Quæsitū fuit, an vsufructuarius serui posset illū hæredem instituere quasi propriū, & videbatur dicendum ꝙ sic: quia eum domini pars ita sit vsusfructus, sicut ꝓprietas. l. 4. de vsufru. ex quo id concessum videmus ꝓprietario, idē vsufructuario quoq; concedi debet. Cuius ꝯriū deciditur: ratio aūt ea est, qa dñs proprietatis sua proprietate priuaretur, qđ non est in vsufructuario. l. j §. fin autē, C.com. de manu. Not. ꝙ nostrum non dicitur illud, in quo tantum habemus vsumfructum. Itē ꝙ seruus a domino vsusfructus sui non potest manumitti nec institui.]

b ¶ Testator, & ideò non pōt eum cū libertate instituere vt ff. eo. si alienū in princ. (j) Sed contradicit ad hunc §. ff. de bo. au. iu. pos. l. in seditione. Sed certè quoad alia est loco domini, nō quo ad hoc vt possit fieri liber. Sed cū aliàs manumiss° esset a fructuario simpliciter sine institutione, erit tanquam liber quandiu duraturus erat vsusfructus, vt C.com muni. de ma. l. j. §. fin autē fructuarius. nunqd & hic erit tanq̄ liber, licet verè liber non sit? Rñ. non, qa ex morte testatoris protinus erat futurus quasi liber, si valeret hoc, qđ ageretur, vt j. de hrd quali. & dif. i princ. Item & tunc erat vsusfructus perdendus, vt s. de vsufr. §. finitur. vnde etiā si eēt quasi liber, donec duraret vsusfructus, quia nihil duraret post mortē testantis, nihil ualeret talis institutio, vt sit liber, sed dño suo hæreditatem quęrit, vt j. eod. §. alienus. Sed quid si erāt vsusfructus repetitus in persona primi hęredis, vel etiā ulterius, quod potest, vt ff. quib. mod. u. susfru. amit. l. repeti. in prin. Respon. tunc erit quasi liber toto illo tēpore, vt in d. l. communia de ma. l. j. §. fin autem fructuarius.

¶ Non potest breuius summari.

¶ Alienus seruus et is intelligitur, in quo vsumfructū testator b hēt.

¶ Adde ꝙ cum hac glo. transeunt communiter doc. hic.] SYL.

ADDITIO. (j) Et ff. ad silla. l. j. §. domini. de quo vide glo. in. l. rectè dicimus. ff. de verb. signi. Ang.

¶ Seruus autem Casum figurare nō expedit: litera enim plana est. rō dubitandi p se patet, & rōnes decidēdi ponuntur expressè in tex. No. ꝙ seruus institutus sit liber, & hęres necessarius. Item si manumissus sit in vita, omninò remanet hæres, sed voluntarius. Item ꝙ vbi duo ad actum copulatiuè requiruntur, non sufficit al terum eorum. Item ꝙ per alienationem serui instituti uidetur reuocata voluntas dādi libertatē, nō autem hę- SYL.

redi-

reditatē. Item ꝙ quęlibet dispositio, quantumcunq; pia, in testamento sa cta, potest reuocari.

a ❡ In eadem causa.i. seruus eiusdem domini. Io vt ff. si ex noxa. causa aga. l.j.§.j.

b ❡ Liber. nisi aliqua lex impediat libertatem, vt ff. eo.l. si non lex. vel conditio, vt ff. eod. quoties. §. fi. Vel quia ex lege peruenit ad libertatem, vt ff. eo.l. testamento. secundum Io.

c ❡ Adde not. ex illo text. ꝙ vt quis seruus sit hæres necessari⁹, exigitur vt sit seruus non tantum tempore mortis, sed aditionis.

❡ Item fit liber a semetipso: nisi institutus fuerit ita, Cum quis mihi hrs erit, Stichus liber & hæres esto. nam tunc a cohærede accipit libertatē, vt ff. de acqui. hæred. l. ex parte. Itē & ignorās fit hæres & liber, vt ff. si cer. pet. l. eius qui.

c ❡ Vtrunq; .i. hæreditatem & libertatem, nam ut liber sit, & hæres necessarius, hæc duo consequi debet ex testamento domini, ut j. de hęred. qua li & dif. §. j.

d ❡ Neq; liber. Directa enim libertas in seruo alieno non potest habere locum: sed institutio potest habere effectum, vt hic. sed aliud in legatis, q̄ adimuntur hoc ipso, ꝙ alienātur seruí, ut ff. de adimen. lega. l. si seruo cū libertate. & est ratio, quia in legato spectatur dies, quo cedit, an sit manumissus, vt ff. quādo dies lega. ced. si post §. si cum.

ADDITIO Hęc ratio nō est bona: q̄a siue inspiciamus diem cedētis legati, siue diē aditę hęreditatis, vtroq; casu reperit alienus: vnde quemadmodū etiā hæreditas venit acquirenda nouo dño, ita & legatum: & propterea noua redditꝰ ratio: q̄a facilius legata reuocantur, q̄ hæredum institutio l. ex parte. ff. de adimen. lega. cū enim facilius legata instituantur, facilius d struuntur, vt in authen. ex causa. C. de liber. præter. Christopho.

e Alienauit. scilicet alicui habēti factionem testamēti, vt ff. e. l. seruum meum. in fi. primo respond. & hoc nisi redimatur ab eodem testatore, qui eum instituit, & postea eum alienauit. tunc enim reuiuiscit libertas. ut ff. de ma. testa. l. uerum. & ff. eo. quoties §. fin. & l. si non lex. & l. antepe.

❡ Alienus quoque. Casus. Dubitatū fuit, si seruus alienus institutus, a domino alienetur, iussu cuius dñi adire debeat hæreditatē: & uidebatur ꝙ iussu illius, cuius erat dñium serui tēpore mortis testantis, sicuti dicimus in legato. l. si post §. ij. ff quando di. leg. ced. Contrarium respondetur ea rōne, quia in legato cum statim secuta morte dominium eius transeat, & quæratur, merito statim q̄ritur dño per seruum: at in hæreditate, in qua requiritur aditio ad quærendum dominium, quousque nō est adita hæreditas, non dicitur quæsitū domino aliq d. l. pretia rerum. ff ad l. Falcid. ius enim adeundi seruo propriè q̄ritur, non dño. l. cum proponas. C. eo. Not. ꝙ seruus, iussu domini, tempore

† Ex hac glo. & l. in ea allegata colligite secundū Bal. ꝙ uox publica pfertur priuatę, vn̄ dicit, ꝙ p statutum posset de rogari ultimæ uoluntati, ꝑ pterea ꝙ vox statuē tium uoci testamentorū est ꝑferēda ut d. l. testō. ff. eo. Christoph.

SYL.

❡ Seruus a dño institutus fit liber & hrs necessarius, nisi in vitā testatoris fuerit manumissus, aut ab eo alienatus. h. d. Are.

❡ Seru⁹ aūt a dño suo hrs institut⁹ , si qdē in eadē causa[a] manserit, fit ex testō liber, [b] hæresq; ei necessari⁹: si verò a viuo testatore manumissus fuerit, suo arbitrio adire hrditatē potest: qa nō fit hæres necessari⁹, cū vtrūq; [c] ex dñi testamēti nō consequatur. Quòd si alienatus fuerit, iussu noui domini adire hæreditatē dēt: & ea rōne ꝑ eum dñs fit hrs. nam ipse alienatus, neq; liber, [d] neq; heres eē pōt, etiā si cū libertate hæres institutus fuerit. destitisse.n. a libertatis datiōne vr̄ dominus, q cum alienauit. [e]

SYL.

pore aditionis debet adire. Item ꝙ institutus seruus, liber efficiatur, nihilominus cõsequitur hęreditatem.
a Alienus. Qui sic institui põt, cùm liber erit: prius nõ, vt ff. de cõd. inst. seru⁹ alienus. & l. quia.
b Iussu præcedente aditionẽ, ut ff. de acqu. hęredit. l. siquis mihi bona §. iussũ.
† & ita domino quęritur: alias si seruus noli tadire (qđ potest esse, etiam domino iubente) non quærit, ut C. eo l. eum proponas.
ADDITIO. Si tamen coactus adeat, ualet aditio: sed patet filia recusante, item monasterium monacho recusante adire, uel anteaditionem mortuo, possunt adire suo iure ut per Ang. hic.

ꝙ non, quia talis institutio ex persona serui valere non poterat, quia incapax. l. qđ attinet. ff. de regul. iuris. nec ex psona domini, quia mortuus. Contrariũ tamen deciditur ea ratione, quia hæreditas iacẽs fungitur uicem personæ, & repræsentat defunctum, ut dicitur in tex. No. quod seruus potest institui post mortem domini. Item quod hęreditarius seruus rectè instituitur, sicut ille, qui est in utero. Item quod hæreditas iacens repræsentat personam defuncti. Itẽ quod quamuis de iure antiquo posthumus alienus nõ posset hæres institui, seruus posthumi alieni rectè instituebatur, & sic quod aliquis potest consequi per alium, quod non consequitur per seipsum.]

† Quod sacit, si extituto vel ex lege requiratur iussus auctoritas, consensus, vel voluntas, an pcedere debeãt vel sequi. Et vide no. in l. si. §. necessitare. C. de bo. quę li. Aret.

¶ Seruus alienus hr̃s institutus q̃r à dño suo hr̃ditatẽ, si iussu suo hęreditatẽ adit. Si vero fuerit alter alienatus, dẽt iussu noui dñi adire. Si verò añ, quam adeat, fuerit manumissus, potest suo arbitrio adire. Aret.

a Alien⁹ [a] quoq; seruus hr̃s institutus, si ĩ eadẽ cã durauerit, iussu [b] eius dñi adire hæreditatẽ debet: si verò alienat⁹ fuerit ab eo, aut viuo testatore, aut post mortẽ [c] ei⁹ antequam adeat, debet iussu noui dñi adire. At si manumissus est viuo testatore, vel mortuo [d] ante q̃ adeat, suo arbitrio [e] adire põt hæreditatem.

¶ Seruus alienus potest institui etiã post mortem dñi sui: & etiam seru⁹ hæreditarius, vel eius, qui est in vtero. Aretin.

¶ Seruus etiã alienus post domini mortẽ [f] rectè hr̃s i[nstitui ...]

c Post morrẽ eius. Etiam post iussum eius, anteq̃ tamen adiret, ut ff. de acqui. hæred. Antistius. § j.
d Noui dñi. Hoc est enim in hæreditate, ut illi acquiratur, qui tempore aditionis est dominus. uel sibi, si liber est tunc: sed in legato spectatur dies cessionis, ut si tempore mortis legantis sit meus, licet alienem, tamẽ mihi debetur legatum, ut ff. quando dies lega. ced. l. post. §. ij.
SYL. Adde rationem diuersitatis positam in figuratione casus.]
e Suo arbitrio. sic. l. ĩ. eod. §. seruus autem. uersi. si uerò.
SYL. Seruus. Quæsitũ fuit, an ser uus alienus post mortẽ domini rectè instituęretur, & uidebatur dicẽdum

f Post domini mortẽ. uerba legis sunt omnia: & secundum hoc planum est: vel testatoris: quia sic dicat, Instituo seruum hæredem post mortem domini. & probatur hæc lectio secunda. ff. eo. qui filio. j. respon. nec obstat ꝙ uideatur in diem fieri hæc institutio, ut infra eodem. §. hæres. quia incertus est dies mortis, ut ff. de condi. & demon. l. prima. unde ualet, ut ff eo. l. in tempus. in princ.
* Pot dici hie vtrunque casum decisum esse, & ꝙ verba illa, quia & cũ hæreditarijs &c. sint redditiua rõnis, cur institutio serui alieni post mortẽ dñi collata valeat: quasi dicat, hoc non

Mortis dies est in certus.

non est nouū, quia & defuncto quo que ipso domino, necdum adita hæreditate institui potest.]

a¶ Testamenti factio s. passiuè, non actiuè. j. de hær. quali. & differen §. testamenti. & iussio hæredum spectatur, si modo cum defuncto fuit, licet cum hærede instituto non sit, testamenti factio, vt ff. eodem. seruus hæreditarius.

b¶ Nondum. benedico seruum hæreditatium posse institui, quia non est nullius, sed alicuius scilicet hæreditatis, quæ vicem defuncti obtinet.

c¶ Defuncti. & est forte rō, quia de functus est certus qui fuerit. sed nō sic de hærede: quia & si certus sit institutus, poterit esse, ꝙ non adeat hæreditatem: quia potest desistere multis de causis, vt infra quib. mod. test. in fir. §. posteriore.

¶ Adde, ꝙ quousque non aditur, repræsentat personam defuncti: adita autē, hæredis, & retrotrahitur, ita ꝙ fingitur repræsentasse hæredē à mor te defuncti l. hæres quandoq;. ff. de acqui. hære. & dicit hic Aret. & hanc rationem gl. seq. communiter doct. hic, & in l. si is qui pro emptore, in vlti. no. ff. de vsu. * In aliquibus tamē casibus non sustinet vicem personæ defuncti, quos nota. glo. infra de stipul. seruo. in princ.]

¶ Et facit ad hunc §. j. de stipul. ser. in prin. & ff. de acqui. rer. domi. l. in eo. in fi. & l. seq.

*¶ Adde, ꝙ in ijs, in quib. factū personæ, operæve substantia desideraē, hæreditas nō obtinet vicem psonæ. l hæreditas. ij de acquit. rer. do. Item in materia q̄ strictè intelligenda sit, vt in lege municipali, vel pœnali, q̄d disponitur de persona, ad hr̄ditatem non trahitur, vt eius ius perimaē Ias. in l. si is qui ꝓ emptore. in vlti. nor. ff. de vsuc. & post eum Alci. ibidem, & lib. ij de ver. sig. nec. n. hr̄ditati negligentia imputari potest. Vnde & contra eam non currit præscriptio. l. si seruus hæreditatis. de stipul. ser. doct. l. licet C. de iur. delib.]

† Alias cū etiam.

† Alias in stituatur.

stituit: q[uod] & cum hr̄ditarijs seruis ē testi factio.[a] Non dum[b] enim adita hæreditas, personę vicem[c] sustinet, non hæredis futuri, sed defuncti.

¶ † Quin ēt eius,[d] q in vtero est, seruus rectè hæres † instituitur.

¶ Seruus plurium capaciū ab extraneo institutus, acquirit vnicuique pro parte domini ca. Aretinus.

¶ Seruus autē plurium, cū quibus[e] testi † factio ē, ab extraneo[f] institutus hr̄s, vnicuiq;

d¶ Eius, qui in vtero est. Cùm ꝓ nato sit habendus quo ad commodum, vt ff. de statu hom. l. qui in vtero & ff. eo. l. eius.

† Passiuè. s. qui ex alieno testamento capere pōt.

¶ Seruus. Casus. Quærebaē quomodo seruus cōmunis institutus hæres acquireret hæreditatē: & videbatur ꝙ æqualiter, quia institutis pluribus absque partiū assignatione, ęqualiter instituti cēsentur. §. si plures. infra e. vnde instituendo seruum plurium, cùm videantur quodāmodo domini effectualiter instituti, videbaē ꝙ pro numero personarū hæredes essent. Cuius contrariū dicitur, ꝙ immo pro portione dominica, cùm illa hæreditas videatur quodammodo effici serui, & fructus ipsius serui debeant domini consequi pro rata bonorum, & sic pro rata dominij, vt dicitur in text. No. summa. Itē ꝙ capacitas serui pendet a capacitate domini Item ꝙ seruus institutus non omnibus quærit indistinctè, sed tantùm dominis præcipientibus.]

e¶ Cum quibus. s. dominis.

f¶ Ab extraneo. Si verò ab altero ex dn̄is sit institutus acquiritur cæteris socijs hæreditas: quod dic, vt ff. pro soc. l. verum. §. si seruo communi.

¶ Adde, ꝙ idem est in contractibus. l. j §. seruus communis. de stip. ser. l. proinde. §. j eod. tit.]

SYL. SYL. SYL.

Iussu.

a ¶ Iussu. Dic ꝙ sufficit una iussio licet sint plures domini, ut ff. de acq. hær. l. seruus duorum.

* ¶ Intellige, ut illi, cuius iussu adierit, pro sua portione acquiratur. Vnde hic eueniet, ut sæpius eadẽ hrẽditas adeatur. l. cũ solus. de acq. hære. Verũ cæteris dominis adire non iubẽtibus, eorũ partes accrescũt ei, cuius iussu adierit. l seruus cõis. ff. d acq. hære. ne cõtingat d functũ pro parte intestatũ decessisse, cõtra l. ius nostrum. de reg. iur. q ratio cum esset in legatis, & stipulationibus, merito in eis aliter constitutum fuit l. si seruus plurium. de leg. j. & §. seruus communis. j de stip. ser.]

• diuisio, nõ uidebat uolũtatẽ testãtis cõtra illã admittẽdã esse l. nemo pt. ff de leg. j. Contrariũ decidit: qa q uis in plures, aut pauciores diuidat, effectus idẽ est, qa oĩno ad assem hrẽditas semp reducit.

dñorum, cui[a] iussu adierit, pro portione dñij acquirit hæreditatem.

¶ Quod quis vult potest hæredes facere. h.d.

¶ Et vnũ hoiem, & plures vsque in infinitũ,[b] quot qs hæredes velit[c] facere. licet.

¶ Hrẽditas pprie diuidit in 12. vncias, siue partes, quarũ qlibet suo pprio noie nũcupat. Pôt tñ diuidi in pauciores, vel in plures, put voluntas extiterit testatoris. Areti.

¶ Hrẽditas † plerũque[d] diuiditur in 12. vncias, quæ[e] assis appellatione[f] continentur. Habent † autẽ & hæ partes[g] propria nomina ab vncia vsque ad assem † hæc: sescunx,[h]

Not. diuisionẽ hæreditatis in xij. vncias & earũ noia. Itẽ ꝙ dictio, plerũq;, facit regulã. Itẽ ꝙ instituturus in parte, nõ dato coherede, habet totum. Itẽ ꝙ quis non pôt decedere pro parte testat⁹, & pro parte intestatus, nisi miles.

d ¶ Hrẽditas. Plerunque. iõ dicit plerũq;. qa quandoq; in plures, vt j. eo § & si plures. qñq; in pauciores diuiditur, vt j. e. § versi. non autem.

e ¶ Quæ s. vnciæ simul collectæ.

f ¶ Appellatione. i. significatione.

g ¶ Hæ partes j. positæ, in qtitate differentes. Vel dic melius, hæ partes. s. vnciæ xij. ad partes redactæ. est. n. ad superiora facienda relatio.

h ¶ Sescunx. i. vncia & dimidia, vt ff. de inof. testa. l. Papinianus. §. qm aũt quarta Sed quare non posuit nomẽ, qđ vnciam signaret? Rñd. quia plura sunt negocia, quàm vocabula, vt ff. de præscrip. verb. l. natura.

¶ Adde satis posuisse, dũ dixit assem diuidi in xij. vncias. qualibet. n pars, & sic pars vna, vncia dicitur.]

* ¶ Verbũ sescunx, aut sescuncia, non est in Tusco libro, neq; in Theophili institutionib. vt testatur Ant. Aug. c. viij. lib xj. Emendat.]

¶ Et no. ꝙ † primũ, & sm, & tertiũ, & quartum nomen interpretationem sumit ex eo, ꝙ quotã designat hrẽditatis portionem. Sescunx. n. dicitur, quasi

b ¶ Et vnum. In infinitũ. Quid ergo si instituã oẽs hoies qcunq; sint in mundo? Vr nullũ esse, cũ effectũ hre non possit, puto tñ valere, vt hic. sed tñ nõ poterit cõfirmari aditiõe pp nimiã difficultatẽ vel impossibilitatẽ.

Oẽs homines mundi posũt simul hæredes institui.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hanc gl. cõiter reprehẽdũt vltramon. & intelligũt, ꝙ dictio, vsq; in tex. nr̃o intelligat exclusiuè. Alij verò dñt instõnem valere, sed reprehendũt gl. qñ dicit, ꝙ pp nimiã difficultatẽ aditi non poterit, qa sm eos sufficit aditio vnius ad cõfirmationẽ testi, vt no in l. ij. ff. si pars hære. pet.]

c ¶ Velit, cùm sua voluntas sit lex, vt in auth. de nup. §. disponat. coll. iiij.

SYL. ¶ Hæreditas. [illegible] Quæsitum fuit, qũo hrẽditas in iure diuideret: & rñsum ẽ regulariter in xij. vncias. at statim qsitu est, an in ptãte testantis sit aliter diuidere: & videbat dicendum ꝙ non, quia cùm esset a iure statuta

† Cũ hoc §. concor. cap. Raynaldus in glo. super ver. expssit. extra d testa.

† Aliàs habẽt enim hæ par.

† Aliàs vt puta hæc

† Sed hoc nõ est verũ, qa sescunx nõ à quota, cũ sit octaua pars assis, dr, sed à numero vnciarum sm Ioan. Fab. Assis partes declarãtur

SYL.

quaſi ſemiuncia & uncia:& eſt tertia eius litera, ſ.non, x. Sextans, qa ſextã partē ſignat.i.duas uncias. Quadrans, qa quartam, & ita tres uncias ſignat. Triens, qa tertiam partem: & ita quatuor uncias ſignat. Sequētia uerò noīa etymologiam habent ex eo, ꝙ certũ numerũ vnciarũ ſignāt. Dr enim quincunx, non quia quintam partē habet, ſed quinq; denotat uncias: ſemis, quia ſex: & ſic de ſingulis per ordinē.

ſextãs,[a] quadrãs,[b] triens,[c] quincunx,[d] ſemis,[e] ſeptunx,[f] bes,[g] dodrans,[h] dextans,[i] deunx[k] as.[l] ¶ Non aũt utiq; ſp duodecim uncias eſſe oportet: nã tot unciæ aſſem efficiũt, quot teſtator uoluerit. Et ſi unum tantũ qs ex ſemiſſe (uerbi gratia) hrdem ſcripſerit, totus[m] as in ſemiſſe erit. Neque enim idē ex parte teſtatus, & ex parte inteſtatus[n] decedere poteſt, niſi ſit mi-

f ¶ Septunx.i.ſeptem unciæ.

g ¶ Bes.i.8.ut olim des quaſi dempto triente.

h ¶ Dodrãs.i.9.ꝗſi dēpto quadrante.

i ¶ Dextans.i.10. quaſi dēpto ſextãte.

K ¶ Deunx.i.11. quaſi dempta uncia.

l ¶ As.i duodecim: quaſi æs.

m ¶ Totus as. Nam in totum præſumit inſtituiſſe defunctus, cùm aliũ non inſtituit, ut hic, & ff.eo.l. interdum.§.1.. Item quoq; præſumitur in milite, ut C.de teſta.mili.l.3.§. nam cùm.

SYL. ¶ Adde uerã etymologiam.& deriuationem horum nominum p M.Varronem.lib.5.linguę latinæ, ubi melius declarat, & dicetur infra.]

¶ Item no.ꝙ non oēs unciæ, quæ ſignantur per iſta noīa, cōtinentur in aſſe, licet hoc innui uideat.ſic.n.contineret as 78.uncias & dimidiã. Ideò autem ponit has partes, quia quęlibet poteſt in aſſe contineri. hac rōne & homo dicitur riſibilis, & actio legis Aquiliæ pœnalis dr ut ĩ.ad l.Aq.§.his uerbis Item no. iſta tria nomina, as, pondus, libra, idem ſignate. Itē qñq; as ponit pro obolo: unde illud, Nonne duo paſſeres aſſe ueneunt? vñ uerſus: As obolus, pōdus, as eſt poſſeſſio tota.i.hæreditas, ut hic: ſed & pondus largè dr oē, quod eſt in ſtatera poſitũ: ſed hic ſtrictè accipit p pondere 12.unciarũ: uñ dupōdium, quaſi duplex pōdus.ſ.24.unciarũ, ut ĩ.eod.§.uideamus.uer.& ſi plures.& facit ad hunc §.ff.eo.ſeruum meum.§.ſi.

As, tria ſignificat.

a ¶ Sextans.ideſt, duæ unciæ, quaſi ſexta pars aſſis.

b ¶ Quadrã.i.tres unciæ, quaſi quarta pars aſſis.

c ¶ Triens.ideſt, quatuor uncię, quaſi tertia pars aſſis.

d ¶ Quincunx.ideſt, quinque unciæ.

e ¶ Semis.i.ſex unciæ, ſ.dimidiũ aſſis.

SYL. ¶ Adde, quòd ita eſt communis opin. quicquid uoluerit hic Ang. ſecundũ docto. maximè.Iaſ.in l.1. in glo. fina. C.de teſta.mil.]

¶ Hoc ergo. niſi, quod hic ſequit, nō ad ſuperius prox. rñd. ſed ad hoc, qđ ſequitur, refertur.ſ.neq;.n.&c. Sed ſi miles fecit teſtm in caſtrenſibus, pōt decedere inteſtatus in paganicis, ut C.de teſta.mili.l.1.& 2.

n ¶ Inteſtatus decedere. Immo vr ꝙ ſit, ut ff.de inoffi.teſta.l.nam & ſi parētibus.§.pen.& fin.quæ eſt contra. Sed hoc eſt uerũ ab initio, ſed ex poſt facto poteſt, ut C. de inoffi. teſta.l. cum duob. Et no.hic idē iuris non eſſe in parte quo ad partē, quod eſt in toto quo ad totũ, ut ff.fami.erciſ.l. in hoc iudicio.argu.contra. ff.de pact.l.iuriſgentium.§.adeò. & §.ſeq.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ſolu. eſt ſm omnes, quòd ubi eadem ratio in parte habet locũ regula, aliàs ſecus.]

¶ Et facit ad hunc §.ff. de regu.iur.l. ius noſtrum. Accur.

ADDITIO. Et procedit iſte tex. indiſtinctè ſiue ſimpliciter ſit facta inſtitutio in re certa uel parte, de reliquo non facta mentione: ſiue dixerit teſtator, in reſiduo ſeſe uelle inteſtatum decedere. Io.Fab.Ang.

les, [a] cuius sola uoluntas in testando spectatur.

¶ Et cõtrario põt qs in quascunque [b] uoluerit plurimas uncias suam hředitatem diuidere.

SYL. ¶ Non distributis partibus à testatore, æqualiter succeditur: & institutus sine parte, habet reliquũ assis: qui si expletus sit, hět dimidiã. h. d.

¶ Si plures instituantur hæredes, ita demum ĩ hoc casu partium distributio [c] necessaria est, si nolit testator eos ex æquis [d] partibus hæredes eẽ. Satis enim constat, nullis partibus nominatis, ex æquis partibus eos hæredes esse. Partibus autem ĩ quorundã personis expressis, siqs alius sine parte nominatus erit: si quidẽ aliqua pars assi deerit, ex ea parte hæres [e] fit: & si plures sine parte scripti sunt, omnes in eãdem partem concurrunt: si uerò totus as completus sit, † ĩ dimidiam [f] partẽ uocantur, [g] & ille uel illi oẽs [h] in alterã dimidiam. Nec interest, [i] primus, an medius, an nouissimus, sine parte hřs scriptus sit. ea. n. pars data intelligitur, quæ uacat.

† Aliàs quotcunque.

† Aliàs ij qui noiatim expřssas partes hñt in dimidiam partẽ uocantur.

a ¶ Nisi sit miles: nã miles bene põt pro parte testatus decedere, & ꝑ parte intestatus, ut C. de testa. mil. l. a.
b ¶ Quantascunq; i. quotcunq;. & facit. ff. eo. l. interdum. §. paterfamilias. & l. seque. usq; ad l. ex facto.

¶ Si plures ✝ Casus. Quæsitum fuit. institutis duob. aut pluribus sine partis assignatione, quomodo succedetur: & respondet, æqualiter: & hoc non habet dubium, propter uoluntatem defuncti, quæ non põt magis uni q̃ alteri accõmodari: si uerò in aliquib. sint expressæ partes, ĩ aliquibus nõ, habet locũ distinctio tex. ut si q̃d deest ad assem, id consequant, quasi uoluerit testator tacitè in reliquo illos sibi succedere: & si expletus sit, in dimidio, ꝑ ꝑ stantium ad dupondiũ. No. ꝙ aliquib. uocatis simpliciter, intelliguntur uocati æqualiter. Item summarium. & q̃d in tex exprimitur.]

c ¶ Distributio. i. assignatio partiũ, q̃ partem uelit testator quemlibet hře.
d ¶ Ex æquis partibus. facit ff. eod. l. quoties. §. hæredes.
e ¶ Hæres fit. eadem est rõ in dupondio, ut ff. e. itẽ q̃d Sabinus & ĩ. e. §. uideamus. uer. & si plures. Item est hoc uerum, si testator non ignorat, ut ff. eod. quo loco. §. 1 quæ est contra.
f ¶ In dimidiam partẽ. aliter. n. si asse expleto scripsit. Ex reliqua parte hřs esto. tunc. n. cũ nihil reliquum sit, ex nulla parte hřs institutus est, ut ff. eo. l. itẽ q̃d Sabin⁹. §. sed si asse.
g ¶ Vocantur, & illi q erant instituti in tota hæreditate partibus expressis.
h ¶ Oẽs. qui erant instituti sine partibus.
i ¶ Nec interest. hoc refertur nõ ad ꝓximum casum, sed ad superiorem. s. quando pars uacat. idẽ tñ in secundo, sed nõ haberet locum ratio, q̃ redditur, Ea enim &c. Vel dic, ꝙ ad proxi. & statim cũ sic sit institutio, intelligitur pars uacare. & facit ad hoc. ff. eod. l. quo loco. 1. respond.

SYL. ¶ Videamus ✝ Casus Dubitatum fuit, quid si portio aliqua uacet: & uidebatur dicendũ remanere penes hředes ab intestato, quasi ita uoluerit testõr, q̃ non disposuit. l. cõficiũtur. de iure codi. sed contrariũ rñdet, quòd accrescit institutis, ne cõtingat pro parte testatorẽ decedere testatũ ꝑ parte intestatũ, cõtra. §. hæreditas. s. eo. sed tũc ambigebat quid econuerso, si ultra assem sit distributũ: & uidebatur quòd ultimo loco institutus, cuius portio assem trãscendebat, haberet illud minus, cùm nemo

¶ Pars non distributa, alijs accrescit, sicut amplius erogata decrescit: distributis aút ultra assem partib', fit transitus ad dupondium. h. d.

¶ Videam',[a] si ps aliqua vacet, nec tñ qsq̃ sine pte sit hřs istitut', qd iuris sit: uelutisi tres ex quartis ptibus hřdes scripti sunt. Et constat uacantem partẽ singulis tacitè pro hřditaria parte accedere, & perinde hẽri, ac si ex tertijs partibus hæredes scripti eẽnt: & ex diuerso, si plures hřdes scripti i portionib' sint, tacitè singulis† decrescere: vt si (verbigřa) quatuor ex tertijs partibus hæredes scripti sunt, perinde habeant, ac si unusq̃sq; ex quarta parte scriptus hæres fuisset.

¶ Et si plures unciç, q̃ duodecĩ, distributç sint: is q sine parte institutus est, qđ dupõdio[b] deest hẽbit. Idẽq; erit,[c] si du-

nemo plus iuris in aliũ transferre soleat, q̃ ipse hẽat. l. nemo plus ff. de regu. iu. sed cõtrariũ deciditur, & ꝙ immo attẽditur cõputatio assis; & ꝙ ad eã reducũtur portiones, ita ꝙ attẽditur qđ proportionabiliter ex mente testãtis consequi quilibet debeat. No. summanũ q a ultra ipsum nõ sũt aliqua no.]

a ¶ Videamus. ut ff. eod. l. interdum. §. paterfamilias. usque in finem l.

b ¶ Et si plures. Dupondio. dicitur autẽ dupondium pondus siue hæreditas in 24. uncias diuisa. sic enim pondus dicitur ea, quæ in 12. diuidiť: & tripondium, quod in 36. & quadripõdium, quod in 48. & sic de singulis.

* ¶ Hinc in proœmio. ff. dupondij iuuenes uocantur, studijs legalibus tm̃ initiati: uel a dupondio nũmo, qui duos asses siue librales nũmos pendebat, quasi tunc iuuenes duob. assibus æstimantur: sunt enim adhuc modici ualoris. Alcia. lib. 4. de uerb sign.]

c ¶ Idẽq; erit † scilicet qđ diximus, si qs expleto asse fuit institutus hřs, in dimidiã uocatur: uel non expleto asse, in uacantẽ partem uocatur, ut s̃. eod. §. partibus autẽ, uel transcendenre, in uacantem usq; ad dupondiũ, ut s̃. proxi. rũ. Idem est ẽt, si dupondius sit expletus. Sed cõtra. ff. eo. itẽ quod Sabinus in fine. l. ubi dicit expleto dupõdio institutũ nõ habere partem uacantẽ usq; ad tripondiũ. Sed certè immo dicit, ꝙ sic, si rectè illa litera intelligitur: & ita cõcordat. Itẽ vř contra. ff. eo. l. ex uncijs 6. Sed certè & illa est concordantia, si rectè ibi fiat cõputatio unciarũ. Sed magis uidetur cõtra C. de leg. 1. cũ quæstio. ubi dicit non fieri trãsitũ ad dupondiũ uel tripondiũ, sed tantũ uidetur adimi primo, quantũ confertur secũdo. Sed distingue: aut uoluit testator excedere assẽ uel dupondiũ, quod potest, ut s̃. eod. §. nõ autem. & ita hic intelligitur. Aut noluit & tunc habet locum lex contraria. Item & tunc quando dubium est, si mulier locum habeat. l. cùm quæstio. quæ est contra.

¶ Adde, quod hæc solu. communiter approbatur, ut dicit Ias. in d. l. cùm quæstio. in 1. parte glo. Et ꝓ resolutione dic, ꝙ aut testõr uoluit ad dupondiũ transire: & fit transitus, ut hic: aut noluit, & hoc ꝯstat, & nõ fit. d. l. cũ qõ. aut sumus in dubio: & attẽduntur coniecturæ, quibus deficientibus nõ præsumiť uoluisse trãsire, sed quantum dedit scđo, adimere a primo. d. l. cùm qõ.] Alij dicunt hanc corrigi per illam. Accursius.

ADDITIO Aduerte diligenter, ꝙ si noĩatim assem expleuit, uř transire ad dupondium: aliàs non, ut l. qui nõ militabat. §. filius. ff. e. Et de effectu, an fiat trãsitus ad dupondiũ, uel nõ, uide Io. Fab. hic, q infert, ꝙ si Papa ex certa scientia prouideat duobus de eadem præbenda, uterq; admittatur: extra de rescriptis. c. duobus. ĩ fi. li. 6.

Dupõdiũ, põdus. tripondium quadripõdium.

† Hæc gl. diuidiť in quatuor partes. In prima declarat textũ. In secũda format unũ contrariũ ad istũ uersiculum, idẽq; & soluit. In tertia format aliud contrariũ nõ ad istũ uersi. sed ad uer. & si plures ꝓximè p̃cedẽtem. In quarta format aliud contrariũ, qđ põt eẽ cõmune ad utrunque uersi.

† Aliàs decrescere incipiũt.

SYL.

pondius expletus sit: q̃ oẽs partes ad aisẽ postea reuocãt,[a] q̃uis sint plurium unciarũ.

¶ Hæres pure uel sub condõne insti tui põt; nõ ex die uel in diem. h. d.

¶ Hr̃s & pure & sub ꝯdõne institui pt:ex[b] certo tpe, aut ad certum tp̃s nõ pt:ueluti, Post quinquenniũ quã moriar:uel, Ex calẽdis illis:uel, Vsque ad calẽdas illas hr̃s esto. Denique diẽ adiectũ hr̃i ꝓ superuacuo placet, & perinde esse, ac si purè hr̃s institutus esset.

¶ Condo impossibilis ĩ ultimis uolũtatib. uitiat: & ples copulatiuę appositę, oẽs dẽnt ꝯcurrere: secus ĩ alternatiuis. h. d.

¶ Impossibilis[c] ꝯ-

a ¶ Reuocant. Hæreditas. n. nõ ideò augeť, ꝙ in plures diuidit uncias, sicut nec libra, licet ꝑ solidũ, uel aliũ numerũ diuidať: & iõ quotã partẽ q̃s dẽt hẽre in dupõdio, totã põt partem hẽre ad asse, ut hic. & ff. eod. ex uncijs.

SYL.

¶ Hęres. Casus. Quia s̃. uisum fuerat uolũtatẽ testantis attendi in erogatione sui patrimonij, fuit dubitatum, an etiam in qualitate & conditione posset: & uidebať ꝙ sic ratione prædicta: diciturautẽ ꝙ siue purè, siue sub conditione instituat, ualet instõ: in diem uerò, uel ex die, secus: sed quòd detracta diei mentione est, ac si purè hr̃s institutus esset: ea ratione, q̃a prout prohibitum est testatorẽ pro parte bonorum intestatũ & testatũ decedere, ita ẽt pro parte temporis: & q̃uis in instõne condõnali uidebať hoc esse, nõ est uerũ, q̃a euueniente cõditione retrotrahiť ad tempus mortis: nõ euenientẽ, sed deficiente, ẽ, ac si nunq̃ fuisset institutus. No. summariũ, ꝙ nõ ualet institutio fcã ad certũ tp̃s: secus ad incertũ. Item ꝙ dies certa de medio tollitur. Item ꝙ superuacua non uitiant, sed uitianť.]

b ¶ Ex certo tpe: sed ĩ diẽ incertũ q̃s põt institui hęres, puta, cũ ipse poterit capere ex testõ. (i) uel, cũ ipse morieť. uel, cũ Titius morieť. ut ff. eo. l. in tẽpus. & in l. qui filio. §. respon. & ff. de lib. & posth. filius a pr̃e §. rñ. & C. eo. l. extraneũ. Miles aũt põt extraneum ex certo tempore, uel in certũ tempus instituere, ut ff. de mi testa. l. miles. ita in prin. & facit ad hunc §. ff. e. hr̃ditas. argu. tñ est contra. ff. de reg. iu. actus. sed ibi nõ loquitur de hoc actu. s. factionis testamenti, unde interpretandum est, ut magis ualeat, q̃ pereat, ut ff. de reb. dub. l. quoties.

ADDITIO. (i) Quod est uerũ, quando incapacitas ẽ respectus hr̃dis tm̃, secus si ẽt respectu testãtis, ut in spurio: de quo uide Ang. hic.

* ¶ Rõne diuersitatis inter diẽ certũ, & incertum, seu cõditionem, affert Bart. in l. hr̃ditas ex die. §. 1. ff. eod.]

¶ Impossibilis. Casus non est figurandus: cũ tradat regulas. ideò autem decisum est impossibiles conditiones uitiari in ultimis uoluntatibus, fauore earum, ut dicit gl. 2. quæ uerò. in uersi. si plures. ponunť, decidũtur ex manifesta uolũtate testãtis collecta ex uerbis & mõ ꝓlationis. No. impossibilẽ conditionẽ uitiari. Item ꝙ alternatiuæ sufficit alterã partem impleri, copulatiuæ requiritur utraq;.] SYL.

c ¶ Impossibilis conditio. Titius modis põt dici cõditio impossibilis: uel de natura, ut, Si cœlum digito tetigeris, hęres esto, ut j. de inuti. stip. §. si impossibilis. (i) Conditio dr̃ impossibilis tribus modis.

¶ Adde, ꝙ hoc est uerum, nisi conditio sit de præterito uel pñti. tunc. n. uitiat dispõ. l. 2. ff. de hær. insti. q̃ tñ reputatur impossibilis. l. uerum. ff. de re. iur.] Item de iure, ut, Si patrem ab hostibus non redimeris, uel similis: nã hoc facere nos non posse præsumit ius, ut ff. de condi. insti. l. conditiones. & l. filius. & in his duabus habet locũ iste §. impossibilis. SYL.

¶ Adde uerũ hoc, quando. l. resistit, secus si l. non assistat, ut in captatoria institu- SYL.

institutione: tunc.n. uitiat.l. si quis sē pronūi.ff.e.] Itē de facto: ut si montē aureū dederis, hrs esto. & hoc casu si ualet institutio, uel libertas, cùm nec aīs dendi fuerit iuris p̄sumptione, ut ff. de statu lib. Leū hæres. §.1. Itē est quædā quarta impossibilitas pp perplexitatē: quæ uitiat: ut hæc, si Titius hæres erit, Seius hæres esto. ut ff. de cond. institu. si Titius. quæ. l. est huic conita. Sed cer tè hic de impossibilitate naturæ dicit, ut J. de inuti. stip. §. si impossibilis. Sed certè idem uidetur in primis duabus, q̄ uitief institutio. ut J. de leg. §. fi. q. est contra. Sed solue, ut ibi. Item facit, ut ff. de leg. 1. si mihi. §. 1. & ff. de cond. insti. L 1.

† Impossibilitas qñ uitiet actū, & qñ p nō scripta habeatur, vide Dy. in regu. nemo pōi de regu. iu. in 6

ditio ĩ institutionibus, et legatis, nec nō in fideicōmissis, & libertatibus † pro non scripta [a] habetur.

¶ Si plures cōditiones ĩ institutionib[9] ascriptę sūt: si qdē cōiūctim, ut puta, Si illud & illud factū fuerit.

ADDITIO. (1) Et ista impossibilitas aliqñ ponit in dispositione: & tunc si fit circa substātialia, sp uitiat: si circa accidentalia, in ultimis uoluntatibus uitiat. Idē in cōtractibus bonæ fidei, & in iudicijs, si a principio inerat, salte ubi iudex eē nō expressit. Aliquan do ponitur in conditione: & tunc in cōtractib. uitiat, ut hic: sed in iudicijs uel arbitrijs, uitiat sententiam. Ang.

a ¶ Pro non scripta. Sed cur secus in contractibus, ubi uitiat contractum impossibilitas, ut J. de inuti. stip. §. si impossibilis, ut ff. de actio. & obliga. l. non solum? Respon. hoc solum est fauore ultimæ uoluntatis.

Condō ē triplex.

b ¶ Parēdū ē. si sit potestatiua: ut hęc, si decem dederis: uel mista: ut, si iueris Romā. ut ff. e. l. suus quoq;. §. puto generaliter. si aūt casualis, tunc sufficit primam existere, ut ff. de condi. institut. l. si plures institutiones.

SYL. ¶ Adde, q̄ hęc glo. cōiter reprobat: & ad tex. in d. l. si plures rñdet, quòd ibi erāt plures cōdōnes adiectę pluribus institutionibus ĩ persona unius: quo casu prima purificata, nō est expectāda purificatio alterius: quia iam est hęres pro rata, & consequitur reliquum iure accrescendi.]

oīb[9] parēdū [b] ē: si seperatim, [c] uelu ti. Si illud aut illud factū erit, cuilibet ↄditioni ob tēperare satis est.

¶ Etiam penitus ignotus, & quē testtór nunq̄ uidit, pt hrs institui. An.

¶ Ii, quos nūq̄ testator vidit, hrdes

c ¶ Si separatim. Idest, subdisiunctiua cō ditione. Idē in legato seruat, qđ hic in institutione dicit. Sed si in diuersis partib. testamēti inserant, † nouissimę debet obtemperari. Sed in libertate directa, cuilibet ob temperari sufficit, ut ff. de cō dit. & demon. sub diuersis. in fideicommissaria, nouissimæ, ut ff. de cond. & demon. per fideicommissum. & l. quod traditum. secundum lo. & facit ad hoc. §. ff. de uerb. obl. si ita quis stipuletur.

† Qđ est uerū ĩ legatis. sed in institutionib. vt qđ priori quæ extiterit, ut d. l. si plures & isto casu pōi uerific. glo. pręcedēs.

SYL.

¶ Adde hoc uerū in legatis, ut nouissimę pareat: sed ĩ institutionibus alteri sufficit parere, ita cōcludūt hic oēs.

* ¶ Illud maximè ex hoc text. annotādū est, q̄ dictio, q̄libet, non est uniuersalis, sed particularis: opponit. n. hęc uox superiori uerbo, omnibus, & propriè significat unā e multis, quā velis. unde Theophilus rectè uertit, οἱ ἂν βούληται.

** Adde, q̄ in multis casibus cōiūcta accipiunt pro disiunctis, & econuerso, cuius rei doctrinā facili methodo ac egregijs exemplis tradit Alciat. in l. sępe ita. de uerb. signi.]

¶ Ii quos. Casus ita figurari potest, Quęsitū fuit, an ignotū penitus instituere liceret: & rō dubitandi fuerat, qa instōnes solēt plerūq; fieri ob benemerita. l. nec adiecit. l. plerūq;. ff. p soc. sed contrariū decisum est, qa pos sumus ēt penitus ignotos diligere, quos uel uirtus uel uinculū, aliquod necessitudinis nobis coniungit: & qñ hic dr, ignotos, intellige secundū ali-

quos.i.in uisos, non eos, quorũ nullã habemus cognitionẽ: inuisa.n.amare possumus, incognita nequaq̃. No.inuisos institui & amari posse: item q̄ peregrinus institui potest.]

institui pñt: ueluti si fratris filios[a] peregrinãtes, [b] ignorãs q esset, hr̃des instituerit. Ignorantia enim testãtis inutilem institutionẽ nõ facit.

¶ De vulgari substitutione.

a ¶ Fratris filios. uel ẽt suos seruos, uel quẽcũq; aliũ, ut C. eo. l. extraneũ.

b ¶ Peregrinãtes. puta, q a uisitãt limina S. Iacobi, uel S. Petri: aliud si cẽt peregrinus, idest, deportatus. tunc n. institui nõ p̃t, ut C. e. l. j. quæ est huic cõtra. & ff. e. l. sed & si in condone. §. solemus. Itẽ sunt & alij, q ñ pñt institui hr̃des, uel hr̃de commodũ ex testõ, quos notaui. j̃. de leg. §. legari.

Continuatio. ¶ De vulgari substitutione.

¶ Supra dictũ ẽ de institutionib. primis, ut ĩ. ti. j. §. j. nunc de scd̃is, q̃ substõnes dũt, † siue primo gradu fiant, uel alio, ut j̃. eo. in prin. (1) & q a vulgaris est magis cõmunis, q a & a quolibet, & cuilibet fieri potest, ideo de ea vulgari præmittit. Accur.

†Facit gl. sub C de secun.nu.

SYL.

* ¶ Substõ (ut diffinit Alc. li. 4. Parer. c. 6.* ex ij. li. Inst. Caij)] est scd̃i uel vlterioris gradus hæredis institutio.]

** Adde, q̄ vulgaris substitutio ita dicta est, q a omnib. vulgò p̃missa esset, omnibusq; cõueniret olim.n.añ prudẽtiũ cõsuetudinẽ nulla fuerat pupillaris. l. 2. ff. e. ti. § his legibus. d̃ ori. iu. sicut & ante Iust. nulla exemplaris. l. antep. C. eo. nec añ Augustũ nulla fideicõmissaria. §. j. j̃. de fideic. est aũt vulgaris alia expressa, alia tacita: expressa, q̃ uerbis aut spãlibus, aut saltẽ g̃nalib. cõprehẽditur: tacita, q̃ nihil ex uerbis, sed plurimũ à legis auctoritate sumpsit. exẽpla ponit gl. in §. j. ver. ad exẽpiũ. j̃. tit. 1 Est itẽ alia mixta, ut quæ alicuius casu respectu tacita sit, alicuius uerò expressa, ueluti, si Titi⁹ hr̃s esse nolit, Seius hęres esto: includitur enim & casus impotentiæ tacitus Barto. l. prima. ff. eodem.]

ADDITIO (1) Differunt tamen, q a substitutus in re certa per uerbũ cõmune nunquam trahitur ad totum, ut l. cogi. §. qualiter. ff. ad Treb. nisi esset substitutus in quota, alio non existente hærede: secus autem est in institutione, ut l. prima. §. si ex fundo. ff. de hæred. instituend. Angelus.

† De forma huius substõnis vulgaris hr̃ in glo. c. Raynutius. sup̃ uerb. liberis. post prin. gl. extra de testa.

¶ Põt quis plures gradus heredũ facere, & ĩ subsidiũ substituere seruũ necessarium hęredem. Ang.

POtest † aũt qs ĩ testõ[c] suo plu

POtest. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit, q̄ cuilibet liberum est facere pluralitatem graduum hæredum. Secundo, quòd loco unius instituti possunt plures substitui, & contra. Tertio, q̃ñ partes sunt in institutione expressæ, & non in substitutione. Quarto, quãdo seruus alienus ut paterfamilias instituitur. Secunda ibi, Et plures. Tertia ibi. Et si ex disparibus. Quarta ibi, Si seruum. Angelus.

Diuisio.

¶ Potest. Casus. nõ figurat̃; quia hic traditur regula, q̄ quis non solũ primo gradu instituere potest, sed secundo, & deinceps: cuius facultatis rõ esse põt q̄d̃ alias in simili dixit Imper. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. fauẽt n. iura cãæ testati. l. uel negare. ff. queãd. test. aper. q̃ eluderetur, si primus institutus nollet aut non posset hr̃s eẽ. Not. est ex hoc tex. forma substitutionis vulgaris. Itẽ q̄ quis plures heredũ gradus facere potest. Itẽ, q̄ in subsidiũ fauore testamẽti põt ultimo loco necessarius hæres institui seruus.]

SYL.

c ¶ In testamento. In alia autem uoluntate, q̃ in testamẽto, ut in codicillis, uel aliqua alia, non fit, scilicet huiusmodi substõ, ut directo ualeat, sicut nec instõ fieri põt † ut j̃. de codic. §. pe & C. de codicil. l. hæreditatem. fit tamen in codicillis ex certa scientia, ut per fideicommissum saltem directò substitutus per hæc uerba, substituo,

† Fallit in casu l. asse toto. ff. de hæ. instit.

res gradus [a] hrdū facere: vt puta, Si ille hrs ñ erit, ille hrs esto. & deinceps, in q̃tū [b] velit testor † substituere. [c] † Et nouissimo [d] loco in subsidiū vel [e] seruū necessarium hęredem instituere † potest.

¶ Possunt plures in locum vnius, & vnus in locū pluriū, & singuli singulis, vel oēs inuicē substitui. Areti.

¶ Et plures ī vni⁹ locū pñt substitui, vel vn⁹ [f] ī pluriū, vel singuli i singulorū, vel inuicē [g] ipsi, [h] qui hęredes instituti sunt.

¶ Substituti reciprocè veniunt ꝓ portione institutionis. h.d.

¶ Et si ex disparibus [i] partib. hære-

stituo, admittatur, vt ff. ad Treb. l. Scęuola. j. rñ. nisi testōr putaret se facere testm̄, & facere codicillos ñ destinasset, licet posset. nā tūc substitut⁹ ex his nec directo, nec p fideicōmissum admitteretur, licet posset, vt C. d cod. l. fin. §. illud quoq;. & facit ff. e. l. p̄t. ¶ Adde, ꝙ ita se hēt cōis opi. in l. Scæuola. s̄. allegata. & in l. uerbis ciuilib. ff. e. Et dic p̄sumi voluisse testari, qñ in sua dispōne adest instō vel exhæredatio, q̄ non fiunt in codicillis, aliàs præsumit voluisse codicillari, vt per Are. & alios hic.]

a ¶ Gradus. Ad similitudinē. n. graduū sic dñr, qui faciunt scalas. sic & dr̄ gradus consanguinitatis, ut ff. de gradibus l. Iurisconsultus. §. gradus.

b ¶ Inquantum. i. quot.

c ¶ Substituere. s. potest.

** Sciēdū ē, illa vulgaris substōnis verba, si hrs nō erit, duo capita, seu duas partes cōtinere, nēpè ꝙ hrs nō sit, qa nolit eē, vel qa non possit. l. cū proponas. C. de hær. inst. Estq; receptum, vt vulgaris cōcepta in alterū casum vel volūtatis, vel i potētię, ad alterū quoque ex tacita testōris volūtate ꝑducatur, arg. l. vlt. C. de insti. & substi. l. 4. ff. e. q̄d Bar. tradidit in l. j. ff. eo. col. 3. & io appellat hmōi vulgaris mixta, qa partim expressa, partim tacita.]

d ¶ Nouissimo. i. ultimo. sic. s̄. de suspe tut. §. nouissimè. Sed nunquid in alio nisi in vlt. fieri pōt? Rñd. non. cū n. ipse seruus oīno esse hæres cōpellatur, vt hic subijcit. & ī. de hær. qua. & dif. §. j. patet aliū qui esset ei substitutus, nō admitti, vt C. e. l. post aditam. ¶ Adde, ꝙ hoc est verū quo ad caput volūtatis, qa nō p̄t nolle eē hrs: sed si ñ posset eē, vel qa p̄decessisset, vel qa eēt incapax, valeret substō: & hæc gl. cōiter ꝯmēdat ad hoc, ꝙ datio substituti vulgaris ī seruo ñ tollit necessitatē, q̄uis ī filio tollat suitatē.

e ¶ Vel. pro saltem.

¶ Et plures. Casus. Ambigebat an posset esse disformis substō in stōni respū ꝑsonarū: & uidebat ꝙ non: qa cū substitutus subroget loco primi instituti, videbatur ꝙ eē dēet eiusdē modi & qualitatis. sed ꝯrium dr: qa grad⁹ ipse subrogat loco primi, nō ꝑsona. Itē ꝙ libera est suarū rerū dispō unicuiq;. No. formā substōnis breuiloquę, seu reciprocæ. s. uos inuicem substituo.]

f ¶ Vel vn⁹. s. substitui p̄t ī locū pluriū.

g ¶ Inuicē. sic. ī. ti. j. §. substituit. & ꝑ talia verba fit substō compendiosa.

h ¶ Ipsi. s. possunt substitui.

¶ Et si ex disparib. Casus. Fuit dubitatū, an inuicē substituti, q instituti dispariter fuerāt, succedāt ęq̄liter: & videbat dd̄m ꝙ sic: qa cū substō sit secunda instō, qñ in instōne nō sunt adiectæ partes, ęqualiter succeditur, vt s̄. tit. j. §. si plures. ita videbat dd̄m hic. Cuius contrarium dr̄ ea ratione, qa non sumus propriè in dubio. portiones. n. instōnis indicant mentem testantis fuisse, vt s̄m eas succedat in substōne,: quæ voluntas totum facit. l. ex facto. ff. de hęre. insti. No. sum.]

* ¶ Collige ex hoc tex. ꝙ substō recipit declarationem ab instōne. idem probatur in l. j. C. de impub. & alijs substi. vbi extat adhuc D. Pij rescriptum, cuius mentio fit hoc in loco]

i ¶ Disparibus partibus. puta vnū in

SYL. † Aliàs si est verbū substituere.

† aliàs vt. † aliàs nō est verbū pōt. aliàs legit, possit.

SYL.

SYL.

SYL.

sex vncias, alium in 4. aliud in 2. institutū ponas. nā si non adeat institutus in 6. vncias, 4. accrescunt hr̄ri 4. & duæ hr̄ri duas, ut hic, & ff. eo si in testamento. & l. si plures. & C. eo. l. j.

a ¶ Vtrum iure substitutionis, an iure accrescendi, vide ibi Bart. & alios, & Aret. hic.]
c ¶ Hæredi. s. Seio.
d ¶ Cohęredi suo. s. Titio.

des scriptos īuicē substituerit, & nullā mentionem in substōne† habuerit partiū: eas vř in substōne partes dedisse, quas in instōne expressit: a & ita diuus Pius rescripsit.

¶ Substitutus instituto, q coherēdi suo fuerat substitutus, ad vtriusque partem admittitur. h.d.

Sed si istituto b hrdi, c † & cohrdi suo substituto dare alius e substitutus fuerit, diui Seuerus & Antoninus sine distīctione f rescripsērūt, ad vtranque partem substitutum admitti.

¶ Si substō vulgaris fcā fuerit seruo alieno, quem testōr liberū putabat, substitutusve nit ad partē hrditatis, q̄uis seruus adierit hrditatē iussu dñi. Areti.

† aliàs fecerit.

a ¶ Expressit. contra ff. ad Treb. quoties. & l. nonunq̄. sed hic loquitur, cū nō expressit ꝓprio noīe (j) nec pecuniā ex ęquis partibus substitutos dare iussit.

ADDITIO. (j) Scilicet ipsos substitutos: quia tunc admitterent ꝓ virili. idē si appellatiuo q̄n sic fuisse appareret de volūtate testatoris, ut l. vtrum. § fi. ff. de reb. dubijs. quid aūt si aliquos proprijs. aliquos appellatiuis: vel oēs simul vtrisque nominibus appellauerit: & quid si aliqui fuerint in substitutione coniuncti, & vnus separatus, vide hic Ang. Aret.

† aliàs cohrde substituto dato alius ei substitut⁹ &c.

SYL.

i ¶ Sed si instituto. Casus figuratur ꝑ gl. j. ratio dubitandi erat voluntas testantis, s̄m quam non videbatur substitutus nisi vni. Tñ contrarium deciditur, ne contingat quem & testatū & intestatum decedere. Not. quod in summario dictum est. Item ibi, ad vtranq; partem, s̄m Ange. hic videri casum, ꝙ substitutus admittatur iure substōnis, non iure accrescendi.]

b ¶ Sed si instituto. Casus est: Titius & Seius instituti sunt hæredes, & Titio Seius substitutus, & Seio fuit substitutus Mæuius: primo Titius, secundo Seius repudiauit: admittitur Mæuius in partem vtriusque hæredis, vt hic, & ff. eo l. si Titius. & l. cohæredi. in princip.

e ¶ Alius. scilicet Mæuius.

f ¶ Sine distinctione. s. ordinis pupillaris, vel vulgaris substitutiōis. q.d. nō distinguitur si fuerit pupillaris, vel vulgaris substitutio. & quę fuerit primo facta vel institutio, vel substitutio. & idem in vulgari. Sed hanc reprobant quidam, quia debet ibi esse ordo, vt primo principalis, & postea substitutio fiat, vt ff. de vulg. & pupil. subst. l. ij. §. prius. Sed certè ille. §. prius. corrigitur per seq. §. vsque in finem dictæ l.

¶ Adde, ꝙ hæc cōiter hic damnatur ꝑ doc. qui aliter distinguunt.] Sed ego hoc reprobo, quia nō est hæc huius literæ intentio, sed hæc, quia sic fuit de facto, ꝙ non distinxerunt, cū ab eis q̄reretur. Est tñ distinguendū à nobis. sic & aliàs. ff. de iudi. non alias. in fi. & de postu. l. Imperator. in fi. Item non dicitur hic de pupillari, sed de vulgari tm̄. † ut pater ex serie tit. Per quod ēt reprobatur superior sententia. s. quia in princ. glo fuit dictum, s̄m quosdam, non distinguit, an fuerit pupillaris, an vulgaris substitutio. Distingue ergo, vtrum institutus adierit, vel cohæres, vel ambo, vel nullus: si vterq; adiuit, substitut⁹ repellitur: si cohrs tm̄. s. Seius, idem q̄a Mæuius repellit. Item si neuter, habet locum qđ hic dr̄. s. ꝙ Męnius habeat

† Et in ea tm̄ procedit iste tex. itē in casu suo, ubi. l. cohrdi substituto est facta substō: tunc n. q̄uis ꝑ ius accrescendi hr̄ret substitutus partem illius cui non fuit substitutus, tñ nulla tali in eis fcā

SYL.

distinctione, hoc est diuisione eā hēoit iure substōnis: & hæc fuit forte mēs isti⁹ literæ: secus tñ esset in pupillari, vel alias ubi ius accrescendi locū hr̄e nō posset, vt per doctō: hic.

habeat

habeat totum. Si aūt Titius tm̄. s. pri-mus hrs adeat, & Seius non, in par-tē repellit. s. Mæuius. nā in partē repel lit, quā adijt Titi⁹, vt C. e. l. post aditā. & ff. de vulg. sub. q hēat filium. j. rñ.

SYL. ¶ Si seruum alienū. Casus. Dubium insurrexit, instituto a testato re seruo, quē tamen liberū putabat, eiq; dato uulgari substituto, q̄d

¶ Si seruum alienū qs patrēfamilias [a] arbitratus, hrēdem scripserit: & si hrs nō esset, Meuium ei substi tuerit: isq; seruus iussu [b] dñi adierit hrēditatem: Mæui⁹ substitutus in partem [c] admittitur. Illa enim verba, [d]

iuris esse deberet. & prima facie vide tur nihil venire in substitutum, cu-ius substitutio expirauit aditione. l. post aditam. C. e. sed econtrario quo que videbatur seruum nihil habere debere: quia cū putasset illū liberū, intellexit vt tunc substitutus admit-teretur, qn̄ non posset esse hæres. at eo existente seruo, non potest: igitur vr̄ q omnia ad substitutum transeāt. Deciditur tn̄ propter conflictum rō-num, q vtrique dimidiæ uendicatio competat, electa media via, prout in obscuris fieri solet. l. Nesennius. de nego gest. No. q dr̄ in summa. Itē q existentib. hincinde rōnib. & dubijs, eligitur media via. Itē q error in pso na hrdis istituti, q sit liber uel seru⁹, non vitiat. Itē q illa verba, si hrs non erit. in seruo intelligunt, vel si alium hæredem non fecerit. Item q Prin-ceps fuit iudex in causa propria.

a ¶ Patremfa i. liberum hominem. ADDITIO. Et hoc verum, nisi error esset in ea psonę qualitate, q̄ præsu-meretur cā finalis ipsius institutio-nis: puta in consanguinitate, vt l. si pater. C. de hæredi. instituen. Ang.

b ¶ Iussu. Quē iussum necessario o-portet præcedere, vt ff. de acq. hęr. l. si quis mihi. §. iussum.

c ¶ In partem. Sed in quam? Respon. hrēditas in duas partes diuidit, & ite-rum vnus semis diuidit in duas par-tes, q̄ sunt duæ quartę totius: & vnā harum particularum hēr dn̄s institu ti, aliam substitutus, vt ff. de hæredi. institu. l. si paterfamil. in fine. Sed de

alio semisse quid erit? Rñd. quidam, q substitutus hēt inspecta opinione testantis, s. qui credidit institutum liberum fuisse: & ita per p̄ns credidit substitutum admitti, si hęreditatem sibi institutus non acquisie-rit, vel alij cu-ius iuri post-ea subiectus foret, vt in si. huius §. ergo si aliqd̄ isto-rū duorū nō contingit, de-bet habere substitutus s̄m opinionē testantis totam hæreditatē: sed quia non erat liber, vt restator credidit, de æquitate dat̄ domino ipsius quar-ta hęreditatis: & facit pro hoc illud generale, opinionem considerandā, vt ff. pro emp. l. ij. §. si à pupillo. & ff. de acqui. hęr. l. is qui putat. Alij dn̄t, q domino datur, considerata verita re magis, q̄ opinione: quia verè ser-uus eius dn̄i factus erat ille, qui insti tutus fuit. quod verius esse vr̄, verita re magis attenta. vnde facit & illud generale, veritatem spectandam, ut j. de leg. §. si quis rem. Accur.

Opinio an sit ueri tati præfe renda.

¶ Adde, q hęc gl. cōiter approbatur, Tn̄ contraria sententia saltem dispu tando sustentabilis est: cuius tota vis est in l. si paterfam. ff. de hęr. inst. ubi propriè deciditur dubitatio gl. p sub stituto, & sic cōtra gl. dr̄ nā pr in. sub stitutum admitti in parte, & cùm nō declaret in quam, de dimidia est in-telligendū. l. nomen. §. portionis. ff. de ver. sig. ponit postea rōnē ille tex. quare substitutus admittit: tandē di-cit duos semisses fieri, vnū diuidi in ter eos, de altero vr̄ nihil dicere: qd̄ iō fecit, qa iā s̄. dixerat ad substitutū ptinere: & stante tali intellectu ōia argumenta gl. fallissimè resoluūtur. ADDITIO. Dic q ultima opi. gl. est ueriot: & ita no. gl. & doc. in d. l. si pa-terfa. uidelicet q dominus serui ha-beat totum alium semissem. Aret.

SYL.

d ¶ Illa. n. uerba. nunc mutāt casum. nā s̄. dixit, qn̄ aliud arbitrat̄ testōr, & aliud erat: in his aūt duob. respon sis,

Si hrs[a] nō erit. in eo qdem, quē alieno iuri subiectū esse testōr[b] scit, sic accipiunt, si neq; ipse hrserit,[c] neq; aliū[d] hrdem effecerit:[e] in eo verò, quem patrēfamilias esse arbitrat,[f] illud signāt: si hrditatē sibi, vel ei, cui[g] iuri postea subiectus[g] esse cœperit, nō acquisierit: † Idq; † Tiberius Cęsar in psona Parthenij serui[i] sui constituit.

¶ De pupillari substōne.

¶ Liberis impuberibus & in ptāte testōris existentibus, pōt substitui non solùm vulgariter, sed ēt pupillariter: per quam substitutionē substitutus efficitur hæres ipsius pupilli. Aretinus.

quæ sequuntur, idem est, id quod arbitratur testator.

a ¶ Si hæres non erit. quę apponuntur in substitutionibus vulgaribus.

b ¶ Testator scit. & verum scit. aliàs enim non diceretur scire, nisi esset, ut ff. de aqua pluuia arcen. l. ij. §. item Labeo ait.

c ¶ Erit. s. liber factus.

d ¶ Neque alium. i. si neq; sibi, si liber fieret, uel domino suo præsenti, vel ēt futuro quærat.

e ¶ Effecerit. nam tunc qñ non est aliqđ istorū duorū, admittit̄ substitutus.

† Vide Alcia. lib. I. Dispunc. c.

f ¶ Arbitratur. s. testator: subaudi, & verum arbitratur.

g ¶ Subiectus. puta qa vendidit se ad pretiū participandum: uel quia dedit se in arrogationem: quod potest.

† Aliàs Titus.

h ¶ Acquisierit. supple in litera, At in nostro casu primo. s. huius §. aliud est, & aliud arbitratur: vnde ibi ī partē admittitur, vt ibi diximus. & hæc omnia sic distinguēdo seruauit Princeps, quando seruus suus fuit institutus & alius substitutus, vt hic dicit, & ff. de hær. institu. l. & hoc. Tiberius. Collige ergo talem distinctionē: qa cū hęredē aliquē instituo, & si hęres non erit, substituo: aut scio liberum, aut scio seruum: & tunc seruatur qđ in 2. & iij. rū huius §. dr: aut puto liberū falso, cū sit seruus, & tunc subdistinguo: aut per eū volui aut nolui aliū fieri hæredē, quia hoc expressi, & tunc seruatur mea voluntas, ut C. de hær. inst. l. cùm proponas, quæ est huic ɔ̄ria: aut est dubium volui, vel non alium fieri hęredem per eum, & tunc seruatur, quod in prin. huius §. dicitur. Si autem puto seruum cū sit liber, (j) hic casus indubitabilis est scilicet, ꝙ erit liber hęres.

ADDITIO. (j) In dubio sit error non præsumitur. & tunc hoc consistit in animo testatoris, qui non probatur nisi ex coniecturis. quid autē I filio vel monacho institutis cum datione substituti vulgaris, quos testator credebat esse sui iuris, vel etiam sciebat esse alieni: & an hæres primi instituti ex iure deliberandi præferatur: an substitutus, vide Ange. hic.

¶ Cuius distinctio virtualiter est eadem cum distinctione glo.] SYL.

i ¶ Serui. s. instituti.

ADDITIO. Cui fuerat alius substitutus. Nā diuisa fuit hæreditas inter Tiberium dominum serui, & inter ipsum substitutum, vt patet in l. & hoc Tiberius. ff. de here. insti.

¶ De pupillari substitutione.

¶ Continuatur: quia s̄ uisum est. de vulgari substi. verum quia parentes non solum vulgariter, verum ēt pupillariter liberis substituere possunt, ideò sequabatur videre de pupillari substitutione. Christ. Continuatio.

Liberis. ¶ Totus iste titulus diuiditur in sex partes. Primò ponit qualiter quis possit facere pupillarem substitutionem. Secundò, de exemplari substitutione, cui fieri potest. Tertio redit ad pupillaris substitutionis materiā. Quarto, quòd etiam exhæredatis potest fieri illa substitutio. Quinto circa pupillarem substitutionē aliquos casus ponit, & potissimè usque ad Diuisio.

quam

quàm qtitatem possit fieri. Sexto ꝙ maiori, vel puberi, vel extraneo fieri non pt pupillaris. Secunda ibi, Qua rõne. Tertia ibi, Igitur, Quarta ibi, Nõ solum. Quinta ibi, Quæcunq;. Sexta ibi, Extraneo.

SYL. † Forma huius pupillaris substitutiõis ponitur i c. Raynutius in gl. super verbo liberis post prin. extra de testam.

¶ Casus figurati nõ dẽt ni si literaliter, ꝑ ur ponit text. eũdeclaret primos terios, & quõ substõ pupillaris consciatur. No. ꝙ parentes filijs suis impuberibus pñt nedũ vulgariter, s3 pupillr substituere. Itẽ no. ad essentiam pupillaris substitutionis, q̃ requirantur. Item no. formam concipiendę substitutionis. Item ꝙ substõ aliqñ duplex est, aliqñ simplex. Item ꝙ per vulgarem succeditur testatori, per pupillarem pupillo. Item ꝙ pupillaris expirat adueniente pubertate. Item ꝙ hæc substõ inuenta est moribus & consuetudine. Item ꝙ cõsuetudo pt tribuere formã testõ condendo. Item ꝙ consuetudo postq̃ est redacta in scriptis, adhuc dr consuetudo. Item ꝙ substõ pupillaris inducta est ex æquitate, vt q̃ sua imbecillitate impediunt testm̃ conficere, possint hre ex testõ hrdẽ sibi datũ à patre.]

Liberis† [a] suis impuberibus, quos in ptãte qs hẽt, non solũ ita, vt supra dixim⁹,[b] substituere põt. i. vt si hrdes ei non extiterint, alr⁹ sit ei hrs: sed eo amplius, ut si hrdes ei extiterit, & adhuc ipuberes mortui fuerint, sit eis aliquis hrs: veluti si qs dicat hoc mõ, [c] Titius fili⁹ meus hrs mihi esto:[d] & si fili⁹[e] me⁹ hrs mihi ñ erit, siue hrs[f] erit, & prius moriaẽ, q̃ in suã tutelã venerit† (i. anq̃ pubes[g] factus sit) tunc Seius hæres esto.

Substitutio pupillaris hẽt 4 necessaria.

a ¶ Liberis. No. ex hac litera tria esse necessaria, vt pupillaris substõ teneat. Primũ, vt sit de liberis cui substituit. nam extraneo substitui non potest, vt j̃. e §. extraneo. Secundum, ꝙ sint impuberes. nam puberibus non potest substitui, vt j̃. e §. masculo Item tertium, ꝙ habeat in potestate, vt in hac litera probatur per ordinem: emancipatus aũt nõ potest substitui, vt ff. e. l. ij §. j. (1) Item est necessariũ quartum, ꝙ filij sint instituti, uel exhæredatis: aliàs nullum esset principale testm̃, vt s̃. de exhæ. lib. in prin. & ff. e l. j. in fi. vñ nec pupillate valeret, vt j̃. e. §. liberis. & hęc oia similiter in nepotibus seruanẽ, si nõ sint recasuri in sui patris ptãtẽ, vt ff. e. l. ij. §. posthumus. aliàs cùm sint recasuri, non valet testm̃, cùm in eo casu sint, vt eorũ testamẽta ñ valeãt, etiã si ipsi essent maiores.

SYL. ¶ Dic, ꝙ sunt octo reqsiti ꝑm Bar. in l. ij. ff. e. in ij. qõ. quẽ alij seq. quinq; hic posita: & ꝙ non defierint eẽ. i ptãte añ mortẽ testatoris, vt ff. eod. l. cohæredi. §. cũ filię. Item ꝙ pater sibi faciat testm̃. l. j. in fi. ultimo, ꝙ patris adeatur hæreditas. d. l. versi. adeo ff. eo.]

† aliàs desunt hæc verba ex positiua.

ADDITIO (1) Et est rõ: quia substĩones sunt de iure ciuili, ꝑm qđ emancipatus hr pro extraneo. fallit tamen hoc in milite. vt l. miles ita. § exhæredato. ff. de test. mil. dummodo filius non sit in potestate aui, aliàs secus. l. cum filius ff. eo tit.

b ¶ Ita, vt s̃. diximꝰ. s. vulgariter. s̃. ti. j. & hoc idẽ hic subijcit: vt si hrdes &c.

c ¶ Hoc mõ. hic cautè nota, & primo ponit verba institutionis. Secundò substitutionis vulgaris. Tertiò substitutionis pupillaris. Accur.

ADDITIO: Aliqui dicũt, ꝙ oĩa sunt verba pupillaris substõnis. q̃ ẽt non hæredi, ut exhæredato, fieri potest: cùm hic textus non intendat exemplificare uulgarem. Io. Fab.

d ¶ Esto. hæc est institutio tantum.

e ¶ Et si filius. Ecce vulgaris.

f ¶ Siue hæres. Ecce pupillaris.

g ¶ Pubes factus sit. Bene facit, ꝙ exponit: aliàs interdum pro 14. annis: interdum pro 15. annis ponitur hæc oratio, cùm in suam tutelã uenerit. ff. de leg. 3. cum filio.

Quo

a Quo casu. supradicto.
b Patri fit hæres, & solius patris habeat bona, secundum Azonem.
c Ipsi filio. & nihilominus patris vt ff.e. pr̃familias.& bona pupilli, vndecunq; quęsita sunt, hēt, vt ff. eo. sed si plures.§.ad substiutos.

SYL. Quādic verū, ēt si substitutus pupillariter sit substitutus ī certa re, q a detracta illi' mētione admittit ī totū: tex. ē sin gu. in l. cohēdi.§.fi.ff. eo.] Nisi in duobus casib': vt in testō militis, & arrogatoris, vt ff.eo. sed si plures. §. in arogato. & §. ad substitutos. in fine. d Morib. a maiorib. vt C.d̄ ip.& ali.& sub.l. humanitatis.

† Et sicut pater pōt facere filio impuberi testamentum, ita eidem p̄t eligere sepulturā. c.de vxore cum gl. in ver. defini tum. extra de sepul.

esto. Quo[a] casu, si qdem non extiterit hr̄s filius, tunc substitutus p̄ri fit hęres:[b] si verò extiterit hr̄s filius, & ante pubertatē decesserit, ipsi filio [c] sit hæres substitutus. Nā moribus [d] institutū est, vt cū ei' ętatis[e] filij sint, in qua ipsi sibi testm̄ facer̄ n̄pn̄t, parētes eis faciant.†

Ad exēplū pupillaris inuēta est exēplaris, qua substituitur mētecapto: quo resipiente, euanescit. h. d.

Qua rōne excitati, [f] etiam constōnem[g] posuim' in nostro Codice, qua prospectum est, vt si qui mentecaptos habeant filios, vł nepotes, vel pronepotes, cuiuscunque sexus vel gradus, liceat eis, & si puberes sint, ad exemplū pupillaris substitutionis, certas personas [h] substituere: sin autem

vsq; ad pubertatē p̄mittebat, postea ad furiosos Iustiniani humanitate extensum fuit.l.añpe.C.e.& ī.§. se.nec hac ī re amplius bñficio Principis opus est, qd̄ olim erat.l.ex scō.ī princ. ff.e. vñ subdit Iustinia.] Qua rōne. Casus figurari p̄t hoc mō q̄. uis poni non dr̄et in l.tradē te primos terminos. Quære bat, an substō scā puberi mētecapto valeret? & videbat q nō: q a non vr̄ p̄mitti à l. q aliqs alicui possit testm̄ p̄dere, ita q substantia ei' ab ipso pendeat. l. capatorias. ff.de hę. insti. Sed p̄riū dr̄, q ad exēplū pupillaris substō nis inuēta est exēplaris faciē

SYL.

e Expone verbum. morib. i. cōsuetudine, seu iure illo, qd̄ sine scripto, ex auctoritate tm̄ prudentium venit, introductū est.l.ij.§.his legib de ori. iu.§.media.ī.de legi.agna suc.nō autē intelligit de Lacedęmoniorū moribus, vt Accursio alibi visum est, qd̄ latè confirmat Alcia. in l.ij. ff. eod.]
e Ætatis. ut masculi ante 14.an. fœminæ āt ante 12.an.ff.de testa.l. qua ætate.& ī.q ma.non pn̄t.§.cū ergo.
** Adde, q ita consuetudine p prudentium interpretationem institutū fuit, p g vim patrię potestatis, paternique testamenti cum pupillari coniunctione.l.patris & filij.ff. eod. non enim videbatur pater facere testm̄ alienæ voluntatis, cùm lex haberet patrem & filium pro eadem persona l.vlt.C.de impub. & quod de pupillo

da mētecapto: q a qua rōne iura p̄cesserūt, q p̄r possit testari p filio, q tstari p̄hibeat respū ętatis, durāte ętatis impedimēto. eadē rōne p̄cesserūt, q durāte ipedimēto impediēte testā di facultatē, hoc fieri possit in mētecapto. Quę no. sūt ī hoc tex. clara sūt, f Excitati.s. nos Iusti. (collige p te. g Constitutionem.C. de impub.& ali.substi.l. humanitatis.
h Certas personas.s. filios menteca ptorum, si habeant: alias fratres men tecaptis: alias quoscunque volet, vt in d.l. humanitatis continetur.
Et ī hoc discrepat à pupillari: & rō ē: q a pupillaris ītroducta ē s m iuris ciuilis rigorē rōne p̄rię p̄tātis, q durat tamē si extrane' substituatur: sed exēplaris fit ex q̄dam humanitate, & pietate, q cessat substituēdo extraneos, cū furiosus hr̄et filios: vel fratres: & hec ē rō. Bar.

SYL. † Intantū q cęteris exhæredatis, vel ex iusta cā p̄teritis, unum tantummodo substituere potest. Ang.

Bar. in l. ex facto ff. e. col. vij. quæ disputatiuè patitur difficultatem.]

ADDITIO. Etiã supradictis existẽtibus, qui sunt spurij, vel naturales tãtum, aut etiam mẽtecapti. Ang. Are.

†Aliàs sub nectit aet bum sanctimus.

†Similem & pleniorem glo. habes in c. Raynutius. extra de testa.

a ¶ Resipuerint. i. cũ compotes mentis, vel sani facti fuerint.

b ¶ Ad exemplum. & ita

resipuerint,[a] eandem substõnẽ infirmari: † & hoc ad exemplum[b] pu

hæc vocatur exemplaris substõ. Vnde vt plenè de his hẽas notitiam, †distingue quinq; gña substõnum: quia alia est vulgaris, alia pupillaris, alia exẽplaris, alia breuiloqua, alia cõpendiosa. Prima s. vulgaris subdiuiditur: qa alia expressa, vt q̃ fit verbis negatiuis: vt, si hrs non eris, Titius erit hrs. vt s. pxi. Alia tacita, q̃ fit verbis affirmatiuis, vt hic, vos iuicẽ substituo, vt ff. de hæ. insti. cũ in testõ. §. j. Itẽ hæc, qsqs erit mihi heres, sit filio meo impuberi hrs. vt ff. eo. l. q liberis. §. hæc pba. Hæc vulgaris adita hrditate expirat. vt C. e. l. post aditã. Scda aũt s. pupillaris similiter subdiuidit: qa alia expssa, q̃ fit verbis affirmatiuis, vt hic, si hrs eris, & morieris ĩ pupillari ętate, Titius sit hrs. vt s. pxi. Alia tacita. s. vt si vulgariter tm pupillo substituatur, quo casu tacita subintelligitur pupillaris: sic & sub pupillari tacita vulgaris itelligitur, vt ff. e. l. nã hoc iuř. (aliàs, iã hoc iuř.) ĩ prin. & C. đ imp. & alijs subst l. q̃ uis. Et hæc aduenĩẽte pubertate expirat, vt in fi. h.º § Tertia s. exẽplaris, sic dr, qa ad exẽplũ pupillaris substõnis ẽ inducta, vt hic dr. In multis tñ differũt, qa hęc ẽt maiorib. fit, sed illa tm impuberib. Itẽ vsq; ad certã ętatẽ fit pupillaris. s. quartũdecimũ annũ, vel duodecimũ in fœmina, vt J. e. §. masculo. vel ẽr minus tps certũ, non maius, vt ff. e. l. si ita qs substituerit & l. in pupillari. at hæc exẽpla rĩs incertũ. Itẽ ĩ hac. s. exẽplari, certę psonæ substituunt. vt C. e. l. humanitatis. ĩ pupillari ãt q libet pt substitui. Itẽ illa fuit introducta morib. hæc l. Itẽ pupillaris non pt fieri nalib. tm, hæc sic. Item soli parentes masculi substituunt pupillariter, hic ẽt mřes. d. l. humanitatis. Itẽ pupillaris pt fieri exhæredato, hæc non, quare saltẽ debet habere legitimam: differunt etiam in aditione hæreditatis.

Substitutio uulgaris.

Substitutio pupillaris.

Substitutio exemplaris.

SYL.

pillaris substõnis, quæ,[c] postquam pupillus adoleue rit,[d] infirmatur.

¶ Quarta aũt. idest breuiloqua, fit ita duobus hæredibus institutis, Vos inuicẽ substituo.

Substitutio breuiloqua alias reciproca.

& si ambo pupilli sunt, quatuor substõnes his verbis breuib. cõprehẽdũtur: & appellat lex hanc reciprocam substõnem, vt ff. eo. l. nã hoc iure. §. j. Quinta. s. cppendiosa, fit his verbis aliquo instituto, Qñcũq; decesserit, Titiũ substituo. & si qdẽ hæc fiat à milite, pupillo vel nõ pupillo, valet iure directo qñeunq; decedat institut.º, vt ff de mil. test. miles ita hrdẽ. §. j. nisi mr sit ĩ medio: quo casu iure fideicõmissi valet, si pubes iã factus decedat institutus, vt C. e. precib. Si verò paganus siue non miles faciat eã, valet iure directo, si morit institutus ĩ ætate pupillari: si verò postea, tũc aut p hęc verba fit, Substituo illũ. & tũc trahit ad fideic. ut ff. ad Tre. Scæuola. aut p hæc uerba, Te instituo, & si decesseris qñcũq;, tibi illũ facio hrdẽ. & hæc non ualet, ut ff eo. l. uerbis ciuilibus. ¶ Materia huius gl. excedit uires additionis, & modũ, & etiam captum iuuenum, ideo pertranseo.]

Substitutio cõpendiosa.

† Sic dicta quia ĩ uerborũ cõpendio plures substitutiões & tẽpora cõprehẽdit.

SYL.

** Adde, q̃ cõpendiosa ita diffinitur, est quædã substõnum adiectio, quæ sub mortis, uel alia condõne, plura cõprehẽdit tpa. dicitur aũt adiectio, qa uulgari, uel pupillari, uel militari uel precariæ, seu fideicõmissariæ qualitatẽ cõpẽdij adijcit, quo plura tpa. i. plures casus substõnum cõplectitur. cõplectitur. n. ante aditã hæreditatẽ uulgarem, post aditam usq; ad pubertatem pupillarem, deinde ab hoc tẽpore militarem, uel precariam.

c ¶ Quæ s. pupillaris.

d ¶ Adoleuerit. Itẽ finitur arrogatione spuberis, ut ff. de adopt. nec ei. in fi. (j) Itẽ si patris non fuit hæreditas adita, ut ff. e. sed si plures. §. si ex asse.

Intellige,

¶ Intellige, nisi substitutus veniat per edictū, siquis omi ca. testa. vt ibi, vel nisi exñtia sui hr̄dis cōfirmet tabulas pupillares. l. si filius qui patri. ff. eod. ¶ Item si nascitur posthumus testatori, vt ff. eod. l. si pater filium.

SYL. ¶ Dic hoc verum olim, hodie secus, authen. ex causa C. de lib. praete. ¶ Itē p̄ ſm testamētū, q̄d tñ valeat vt ff. e. l. siq̄s eū. §. si hic si testamētum paternum rumpatur per querelam in totum, aliud si pro parte, vt ff. eo. in substitutione. & de inof. test. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. sed contra tab. bon. pos. mota non facit pupillarem substitutionem cessare, quia ibi non quaeritur de viribus testamenti, vt ff. eo. ex duob. §. fin. & de inof. test. filius. §. j.

¶ Substitutio pupillaris habetur pro duobus testamentis, patris & filij. hoc dicit.

¶ Igitur in pupillari substitutione ſm praefatum modū[a] ordinata, duo[b] quodamodo sunt testamēta: alterū patris, alterū filij, tāquam si ipse filius sibi hr̄dē instituisset: aut certè vnum testm̄ est duarum causarum, i. duarum haereditatū.

SYL. Item si testm̄ patris fiat irritum. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniu. rupt. Item si substitutus tpe mortis sit incapax. l. si is qui haeres. ff. de haer. inst. Item si ante mortem patris fuit emācipatus l. cohaeredi. §. cùm filiae. ff. eo. Item si daretur filius pupilli ante pubertatem, quod uidetur impossibile: finiretur. l. ex facto. in ptin. ff. eo.]

¶ T. O. ..) Et est tō, q̄a tūc impeditur arrogatus nō solū ex defectu aetatis testari, sed ex alio defectu, quia est subiectus alterius ptāti, cui per dationem pupillaris substituti non potuit prouideri, ſm Christoph. Por.

SYL. Igit in pupillari. Casus. Quaerebat, an substo pupillaris faceret censeri unū vel duplex testm̄: & videbat, q̄ unū: q̄a cū filius in uirtute propriae psonae nō possit testari, non vr posse et p aliū cuius contrariū dr: non q̄ pater testet noie filij, q̄a hoc non posset ex sōne opposita, sed pater dr̄ testari nomine pprio in uirtute ptātis à l. tributa: & ideo dr̄ potius unū testm̄ duarum haereditatum, q̄uis consideratis haereditatibus possint dici duo testā. ex quo talis substō trahitur ad bona pupilli. No. q̄ dictio, quodammō, denotat impropietatē. Item q̄ haereditas accipitur pro causa. s. materiali testamenti. Not. et q̄ substitutio pupillaris dicitur quasi testamentum patris & filij.]

a ¶ Praefatum modum vt s. e. in prin.

b ¶ Duo. No. q̄ duo dicuntur quo ad q̄d, q̄a duobus fit, nā instituitur haeres duob. patri. s. & filio. Itē duarū haereditatū. vnū verò dī, quia ab vno factū. & facit ad hoc. ff. e. l. patris & filij. & ff de cond. & dem. l. haec scriptura. & ff. de bon. pos. secundum tabul. si ita scriptum §. si. & l. vt bonorum.

SYL. ¶ Dic clarius: q̄ dī unum respectu unius testōris, unius solēnitatis, & ualiditatis, & iuris accrescendi. l. qui patri. ff. de acq. haere. dñr aūt duo respū haereditatum: & quia duobus prouidetur: & q̄a pñt diuersimode repudiari: & quia duobus tpibus cōfici possunt. l. si quis eum. §. si. ff. eod. est tamen re uera unum: quia alias concurrerent tres fictiones: q̄ factum a patre censeatur factum a filio. Item q̄ impubes posset testari. Tertia q̄ factū ante mortē cēseretur factum post mortē.

¶ Sin autē quis. Casus. Quaerebatur primo, an substitutio pupillaris posset fieri diuerso tēpore, & diuersa scriptura a testō paterno: & uidebatur q̄ non, q̄a cū re uera sit unicū testm̄, debet fieri uno contextu, & una solennitate l. haeredes palam. ff. de testa. sed contrarium dicitur, quia id, q̄d dicitur in d. l. haeredes palam. habet locum, quando est unum testm̄ omni respectu, secus si diuersis respectibus. nam tunc diuerso tempore fieri potest, ut in hoc casu. Scdo dubitabatur, an si eodem cōtextu fiat, ualeat. & poterat esse dubitatio ex eo, q̄a sic uidebantur

videbantur quasi parari insidiæ pupillo. contrariũ deciditur, quia l. nõ præsumit hoc in eo, qui per patrem substituitur. Not. summarium.]

cùm tantam constitutionẽ.i. ordinationem uideat, & propter se? Respon. hoc ignorabit, an propter alium facta fuerit illa ordinatio. Accur.

¶ Pupillaris substitutio separari a testõ pr̃no fcã, & in eo ẽt, vale .h.d.

¶ Sin ãt qs ita formidolosus[a] sit, vt timeat, ne fili⁹ su⁹ pupillus adhuc, ex eo, ꝙ palã substitutum acceperit, post obitum eius periculo insidiarũ subiaceat,[b] vulgarem quidem substitutionem[c] palã facere, & ĩ primis testamẽti partib⁹ ordinare debet: illam autem substitutionẽ ꝑ quã, si heres extiterit pupillus, & intra pubertatem decesserit, substitutus vocatur,[d] separatim ĩ inferiorib⁹ partibus scribere[e] † debet, eamq; partẽ proprio lino,[f] ꝓpriaq; cera ꝯsignare, & ĩ priore parte testamẽti cauere,[g] ne inferiores tabulæ viuo filio & adhuc impubere aperiantur.

¶ Illud palàm ẽ, non ideo[h] minus valere substitutionem impuberis filij, ꝙ in eisdẽ tabulis[i] scripta sit, qb⁹ sibi quisq; heredẽ instituisset: q̃uis pupillo hoc periculosum sit.

† Aliàs nõ est debet.

a ¶ Formidolosus.i. dolosus multiformiter: vel.i. timidus & meticulosus.

b ¶ Subiaceat. quibus insidijs cum subijceret substitutus, vt haberet eius hæreditatem. ut fecit Zacharellus.

c ¶ Substitutionem.s. cum ipsa institutione. nam hic est ordo, ut primò institutio, secundò uulgaris substitutio, tertiò pupillaris fiat, ut j. eod. titu. in prin.

d ¶ Vocatur. quæ est pupillaris.

e ¶ Scribere. Vel etiam alia charta: quia & hoc fieri põt, ut ff. eodem.l. patris & filij.

ADDITIO Nec ideo inualidabit illud cõsilium, quia sub expressa vulgari tacita pupillaris contineatur, quia illud verum nisi de mente tacita vel expressa testantis contrarium appareat vt hic, & l. iam hoc iure. ff. eod.

g ¶ Cauere. Idem est. & si hoc non caueat, dum tamẽ separatim signet.

h Non ideo minus quasi dicar, diximus, quòd sic cautè fieri potest: sed si non ita fecerit, nunquid valet iõ minus? Respon. non ideo minus &c. vt hic dicit.

** Ex hoc tex. colligi potest, vñ substitutionis verbũ fluxerit. nam solebant testatores primo hæredis nomen scribere. §. añ. j. đ leg. deinde alios subt⁹ statuere, i. qđ Sueto. ait, in ima cera & Imp. hic, in inferiorib. partibus.]

† Doctores contra pp publicam vtilitarem ad similitudinem tigni iniuncti, vt per Ioan. Fab. & Ange. hic.

f ¶ Proprio lino. Linũ appellat ipsam chordulã, quæ fit de lino, vt videmus fieri in literis domini papę, in quibus chordulis testamenti apponebãtur 7. sigilla de cera. Et ideo dicit proprio lino, q a si alieno, vẽdicaret dominus, † & ita aperiretur, & consilium legis nullum esset. Vel dic proprio, idest, separato ab alijs partibus testi. Sed nonne magis insidiabit substitutus,

i ¶ Tabulis. s. apertis.

¶ Non solũ autem. Casus. Quærebatur, an exhæredato posset substitui pupillariter. & videbat ꝙ nõ, quia cũ substitutio pupillaris introducta sit intuitu cuiusdã pietatis, & humanitatis in patre, vt scilicet filio testm̃ facere possit eo tempore, quo pp ætatem impeditur testari, exhæredatio huic pietati aduersa videbatur. l. Titia l. ij. ff. de inoffic. testamen. Non videbatur igitur patri concedendũ testamẽtum facere pupillo, quem ita odio prosequebatur, vt a paterna hæreditate excluderetur. videbatur. n. tũc cessare fides illa, in qua l. confidit. Sed contra-

SYL.

rium

riū deciditur, quia quāuis negauerit hæreditatē propriam, non tamen p̄ hoc debet denegari aliud beneficiū ex alio capite cōpetens, cùm inconueniētia nō sint multiplicanda. l. j. §. j. ff. eod. Not. exhæredatis substitui posse. Item quòd in pupillari veniunt omnia bona pupilli. Item ꝙ substitui pōt nō tantū iā natis, sed posthumis.]

a ¶ Exhæredatis. Scilicet, substituere possunt.

* ¶ Scilicet pupillariter. nam per fideicommissum non possunt. Et ratio differentię est, quia per pupillarē substitutionē, pspicitur pupillo, ne intestatus decedat. §. igitur. s̄. eod. at per fideicommissum oneraretur a patre: cùm autem sit onus, nō potest ei imponi, cui nihil relinquitur, secūdum Din. quem refert & sequitur Bart. in l. j. §. pen. ff eod.]

b ¶ Eo casu. Scilicet, quando exhæredato substituitur.

e ¶ Fuerit. Vt q̄a gratiosus erat hic pupillus, sic vt ei donaret, vel legaret.

d ¶ Id omne. Immo vr̄ ꝙ tm̄ in eis bonis valet substitutio, quæ a patre peruenerunt ad filium exhæredatū, vt ff. de milita. testamen l. miles. §. exhæredato quæ est huic contraria. Solu. ibi miles emancipato substituebat, quod in alio, scilicet pagano, non toleratur, vt infra e. §. extraneo. & iō cùm vnum pro eo inducitur, scilicet ꝙ potest substituere emancipato, & aliud contra eū inducitur, scilicet ꝙ non pōt substituere emācipato, nisi in ijs bonis, quæ sibi dedit, vt argum. ff. de iureiur. eum qui. in prin.

¶ Pro solu. vide Christopho. hic, quia Ang. non bene intelligit. SYL.

e ¶ Adde substitutū. Qui substitutus nullo pōt grauari legato, etiam in ea re, quæ pupillo fuit relicta, vt C. de leg. cum quidam. sed ipse exhæredatus sic in re sibi relicta, ut ff. eod. l. coheredi. §. cum filiæ. in fin. §. (j) Et no. hūc §. nō posse hodie habere locum, nisi talis sit impubes, qui possit esse ingratus, ut proximus pubertati, ut nota. s̄. quib. mod. tut. fi. §. item finitur. uersi. item si in seruitutem. aliàs non potest exhæredari, ut C. de inoffi. testa. si quis in suo. §. legis.

ADDITIO, (j) Et est ratio diuersitatis, quia substitutio exhæredati ē simpliciter testamentum filij, ita ꝙ non patris, a quo nullā quotam hæreditatis accepit: & ideo in alieno testō legare non potest: secus si ex eadē uoluntate quotam hæreditatis haberet substitutus, & substitutioni locus esse posset, vt hic Angel.

f ¶ Institutorū. ut s̄. eod. in princip. usq; ad proximum §.

g ¶ Exhæredatorū. ut s̄. proximo §.

* ¶ Ratio est, q̄a pupillaris substitutio instituta fuit fauore liberorū impuberū, ut supra eod. titu. in princip. uer. nam moribus &c. posthumi autem habentur pro natis, cùm de eorum commodo agitur, l. quod dicimus. de verbo. signifi.]

¶ Pupillaris fit etiam exhæredatis: & in ea veniūt omnia bona pupilli: & hēt locum ī posthumis. h. d.

¶ Non solum autem hr̄dibus institutis impuberibus liberis ita substituere parētes psūt, vt si hr̄des eis extiterint, & añ pubertatem mortui fuerint, sit eis hr̄s is, quē ipsi voluerint: sed etiā exhr̄datis.[a] Itaq; eo casu[b] siqd exhæredato pupillo ex hr̄ditatib. legatisve, aut donationibus propinquorū † atq; amicorū acquisitū fuerit:[c] id oē[d] ad substitutum[e] pertinebit.

† Aliàs aut.

¶ Quęcunq; diximus d̄ substitutione īpuberū liberorū, vel hr̄dū institutorū,[f] vel exhæredatorum,[g] eadē etiā de posthumis intelligimus.

¶ Non potest pr̄ pupillo suo substituere pupillariter, nisi sibi faciat

¶ Liberis. Casus. Quæsitum fuit, an substitutio pupillaris posset fieri, quã uis testamentũ paternũ factum non sit. vñ ꝙ sic, q̃a ex quo potest fieri separatim, ut dictũ est s. uidetur ꝙ possit fieri et absq; eo, ꝙ fiat testm̃ paternum: contrariũ tamẽ deciditur, & assignatur ratio in text. quia substitutio pupillaris est pars & sequela testamenti paterni, ideò non potest stare sine eod. Not. summa. Item quòd nullitas testĩ paterni influit in nullitatem tabularum pupillarium.]

† Facit ad hunc §.c. in nostra. in gl. 1. in fin. extra de sepul.

testm̃: & si nõ ualet testamentum patris, non ualet etiam dicta substitutio. Ang.

¶ Liberis aũt † suis testm̃ nemo facere pt, nisi & sibi [a] faciat: [b] nã pupillare testm̃, pars [c] & sequela est paterni testi: adeò ut si patris testm̃ non ualeat, [d] nec filij quidẽ ualebit.

¶ Pupillaris substitutio põt fieri singulis pupillis. uel ei, qui ultimus morietur. Ang.

¶ Vel singulis [e] liberis, uel ei, q eo

testm̃: quia remanet substitutio, ut ff. eo. l. ex duobus. in fin. & l. seq. quæ huic l. contrariæ sunt.

¶ Ratio est, q̃a ultimo casu testm̃ de iure ciuili ualet, ideò sustinet substitutio pupillaris.]

¶ Sed certè aliud ẽ, cũ expugnat iure ciuili, ut hic: aliud cũ iure prætorio ut ibi: nam prætor nõ põt facere esse, nec desinere hrdẽ. ∫. de bon. poss. § quos autem. ** Receptior est, sententia, hodie si testm̃ ex causa præteritionis nullius sit momenti, pupillarẽ substõnẽ ipsi instituto factã conseruari, auth. ex cã. c. de li. pret. qđ tñ quibusdã casibus non procedit, ut cũ pr̃ nesciens se alium hr̃e filiũ, illũ præterijsset, uel filio impuberi instituto datus eẽt extraneꝰ substitutus. Idẽ, si stab. bo. poss. impetrata sit d. l. ex duobus. §. si. quia prætor non põt facere, q̃n adhuc instituiturꝰ iure ciuili hr̃s sitꝰ, d. §. quos aũt. ast secus, si testm̃ ex querela uelut inofficiosum expugnatum sit, d. §. sed nec impuberis. ad cãm. n. intestati oĩa tunc rediguntur.] Itẽ no. hic, ꝙ de alienis rebus q̃s testatur: ut pr̃ de bonis filij. sic & alias ff. de don. inter uir. & uxo. cũ hic. §. si miles. & ff. de iniu. rup. testam. si quis filio. §. sed & si quis fuerit. Est & alius casus s̃m quosdã, ut C. de secun. nup. fœminæ. §. fin. Sed de iure cõi aliter est, ut ff. de testam. l. eius qui. §. 1. & de codicil. l. conficiuntur §. si post.

† Etiã unica oro. e qđ facit, uers filiab. legẽtur cẽ tũ ꝓ qualibet, quã uis uerbis sint cõjũctæ, nõ tñ hẽant ius SYL. accrescendi, ut l. huiusmodi §. quibus ita ff. de leg. j. Ang.

¶ Vel singulis. Casum ñ expedit figurare i tã aperta l'ra. No. sũmariũ. hẽ ꝙ substituendo. ultimo vr̃ mẽs testõris eẽ cõseruare ius ltimarũ hæreditatũ.

e ¶ Vel singulis. Põt. n. eẽ, ꝙ q hẽat plures filios, & oẽs impuberes: si cuilibet substituere uult, † poterit: sin autẽ ultimo loco morienti, & hoc põt, ut hic. &

a ¶ Et sibi. Hic nota, ꝙ si filiũ exhæredat cui substituit, prius sibi, deinde dẽt facere filio testm̃? Si aũt eũ instituat, tũc uel ante, uel post, ualet substitutio uel substitutio, ut ff. e. l. 2. § pri. & §. sed si quis & §. sed & si. & §. fin.

SYL. ¶ Hanc gl. seq Bar. Ang. Albe. & Sal. in d. §. prius. tñ. cõiter damnatur, q̃a non potest reddi bona ratio diuersitatis, quamuis Bar. assignet coloratã, quæ tamen damnatur.]

b ¶ Faciat. hoc fallit in milite: q põt substituere pupillo, licet nõ instituat sibi aliquem hæredem, ut ff. de vulg. & pupil. substi. l. 2. §. quisquis.

c ¶ Pars. sic. ff. quemadmod. testamẽ. aper. l. penul.

d ¶ Non ualeat. Ca principio: ut q̃a filius fuit pteritus, ut ff. eo. l. si quis eũ. in fin. Vel alius. C. ñ ualet testm̃ à principio: cũ multi sint modi, q̃bus testm̃ non ualet, ut ff. de iniu. rup. test. l. 1. Idem ẽt, si ex postfacto rumpatur in totũ. C. testm̃ patris: secus si ꝓ patre tm̃, quia tũc substitutio remanet, ut ff. eo. in substitutione. & ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. sed nec. Item hæc sunt uera, si iure ciuili expugnetur testm̃: aliter autem si iure prætorio: ut si per contra tabulas expugnetur

hic, & ff e. uel. singulis: & hoc casu, uno moriēte, deferť sua portio iure lřimo. l. p l. 12. ta. ad fratres, ut hic, & ĵ. de l agn. suc. §. j. Sed certè ex eo, ꝙ tm̄ ultimo moriēti substituit, vř eos inuicē substituisse usq; ad ultimū: & ita iure substōnis magis q̄ lřimo inter eos succedi vř, ut ff. de lega. scđo l. Titia Seio. §. Seia. ī fi. q̄ ē huic ꝯ. Sed certè ibi dixit plus. l ꝙ ñ alienarēt qđ testator eis dimittebař, & ex hoc ibi dř iure substōnis succedere, nō q̄a ultimo tm̄ substituit, ut ff. de lega. 3. is q. in fi.

SYL. ¶ Dic ꝙ cōis solu. est, q̄a hic simpliciter est facta substō, ibi in toto. ſm Bar. in d. l. uel singulis. ubi cōiter approbatur.]

¶ Non. n. posset tota hrditas p eū, q ultimus moriať, restitui, nisi ad eū puenerit: peruenisse aūt non potuit, nisi inuicē factā substōnem ꝓponamus.]

a ¶ Nouissimus. i. ultimus: puta his uerbis, Qui ex liberis meis impubes ultimus morietur, ei Titius hrs esto.

* ¶ Idē si duobus impuberibus institutis, his uerbis substituat, Si uterque impubes decesserit. l. cū qdā C. eod.]

SYL. b ¶ Substitui. s. pupillariter.

¶ Substituit. Casus in nouissima regula nō figurať nisi literaliter: cur⁹ rō ē libertas ultimarū uoluntatū. ideò aūt admittuntur pro rata, quia cū nō designentur portiones, & certū est illū uoluisse hrē portionē, debet præsumi eum ita dilexisse in substitutione, sicut dilexerat in instōne No. summa.]

c ¶ Substituitur Noīatim. sic ŝ. de exhæred. lib. §. nominatim. (meo.

d ¶ Hæres erit. Subaudi. sit hrs filio

rū nouissim⁹ [a] impubes morieť, substitui [b] pt: singulis qdem, si neminē eorū intestatū decedere voluerit: nouissimo, si ius lřimarū hrditatū integrū inter eos custodiri uelit.

¶ Subltō pupillaris pōt fieri noīatim, aut gñaliter quo casu vocātur scripti heredes ꝓ rata institutionis. hoc dicit.

¶ Substituiť autē ipuberi aut noīatim, [c] veluti, † Titius: aut gñalr, ut, Quilqs mihi hrs erit. [d] Quib⁹ [e] uerbis uocanť ex substōne, impubere mortuo filio, illi, q & scripti sūt hr̄des, [f] & extiterūt, [g] & ꝓ qua [h] parte heredes facti sūt.

¶ Pupillaris substō expirat adueniente pubertate.

¶ Masculo igitur

e ¶ Quibus. s. generalibus uerbis.

f ¶ Hæredes. scilicet patris.

g ¶ Extiterū. s. ipsimet hrdes. nā secus si alij quærāt: ut puta patri uel dño. nā tales. s. pater & dñs, qui sunt hrdes p filiū, uel p seruū, ex his uerbis gñalibus ñ admittūtur ex substōne. idem dicas de hære. de heredis: ut hæc notantur. ff. eod. cū filio. & l. qui liberis. §. hæc uerba. & l. sequen.

† Aliàs Titius hæres esto.

* ¶ Rationem uide in d l. qui liberis. ff. eod. & in l. sciendum. de uerb. sig. ubi Alcia. eā doctissimè explicat.]

h ¶ Pro qua parte. prout. n. dilexit testōr eos, instituit æqualiter uel in æqualiter: sic in substitutione præsumitur, ut hic, & ff. eod. si pater. & ŝ. tit. r. §. & si ex disparib.

* ¶ Aīaduertēdū est, ꝙ tex. noster dicit substituros succedere ꝓ qua parte hrs facti sunt, nō, ꝓ qua hrdes scripti sunt: fieri. n. pōt, ut maiorē hēant ex hæreditate testōris portionē, q̄ ex q̄ scripti fuerūt: ueluti si portio alic⁹ cohrdis repudiādis eis accreuerit. l di uisione itaq; hrditatis pupilli hoc casu hr̄ ratio tam acquisitarum portionū, quā scriptarū. l. si testō ff. eod.]

¶ Masculo. Casus hic ēt non figurabiť, cū notissima sit regula inducta a cessante rōne finali introductionis ipsius pupillatis substōnis: quia cū iō introducta sit, ut suppleat per patrē defectus ætatis filiorum, profecto ad ueniēte ętate, qua sibi possunt testādo ꝓuidere, debet cessare dispō ex cā pręterita introducta. l. Titia. §. usuras. ff. de leg. 2. Not. quando expiret substitutio in masculo, & fœmina. SYL.

Vsque

a ¶ Vsq; ad quatuordecim annos. s. cōpletos: nā pupilli eē desinūt, ut ī. q. mod. tut. fi. ī ptin. sed ī. hos annos pt substitui, ut ff e. si ita q. & l. plures.

b ¶ Substō. s. directa: si tn aliqua uerba inueniātur fideicōmissi in testō, iure fideicōmissi ualebit, ut C. de fideic. l. si frater tuus.

S Y L. †Concor. c. Raynutius in gl. sup uerb. liberis añ med. ibi, pupillaris est, extra de testa.

¶ Extraneo. Caius. figuratio nō ē necessaria in regula notissima ī mā substōnum, ꝙ post aditā directō a pagano nō substituir: cuius rō ī prōptu est, q̄a cū semelfactus sit hrs, nō pōt desinere postea esse hęres, sicuti nō pōt ex die uel ad diē

usq;[a] ad quatuor decim annos substitui pt, fęminę, vsq; ad 12. annos: & si hoc tps excesserint, substitutio[b] euanescit. †

¶ Extraneo vel filio puberi nō pōt fieri substō directa post aditā hrditatem, sed solū p fideicōmissum pt grauari de hæreditate alteri restituenda in totū, uel in partē, Arct.

¶ Extraneo verò, vel filio puberi hę redi instituto, ita substitueñt nemo pt, † ut si hrs extiterit, & intra aliquod tps decesserit, alius ei sit hrs: sed hoc solū permissum est, ut eū p fideicōmissum[c] testōr obliget[d] alij hrditatē eius, uel totam, uel p parte restituere: qđ ī'quale sit, suo loco trademus.[e]

ci, q̄ sui nāius siue uniuersale, siue particulare in aliquē a testōre cōtinēter trāsferunt, nec ministeriū hōis requirunt, sed ipso iure effectū hñt, qualia sūt, hrs esto, accipiat, capiat, accrescat, moriat ei, & similia. c. si pr. de test. ī 6. ubi doct. Inflexa uerò, seu obliqua, uel pcaria, q̄ ministerio hoīs indigēt, uel uti, restituas: qđ uerbū ppriē ptinet ad fideicōmissa. l. cohrdi. §. cū filię. ff. e. tit. Illud tñ admonem', nulla rō directū uerbū eē, quin fiat pcatiū seu obliquum, si ita à testōre cōceptū sit, ut indigeat hoīs ministerio, qđ eleganter Bal. censuit. l. fin. col. pen. C. de sacrosf. eccle. facit l. filiosa. §. ut q̄s de leg. 1. & l. Lucius. §. fin. de leg. 3. Obser ua ptērea, ꝙ ubi substō pt ualere iure directo, non trahitur ad fideicommissum. d. c. si pr. & gl. in l. uerbis. ff eo.]

† Non tñ inutilis erit huiusmodi substō, cū tacitā vulgarem cōtineat, secū dū Bar. in l. 1. col. fi. ff. eod.

*

† Nisi sit miles. l. cēturio. & ibi nota. ff. eod.

hęres quis instituī, ꝙ tñ cōcessum est per fideicōmissum, ut dicetur. ī. de fideicom. hære. No. summarium.]

c ¶ Per fideicōmissum. quod semp fecisse vr, cū dicit, Si filius meus qñcūq; decesseris, substituo ei Vitalē, q̄a uerbum, substituo, cū sit gñale uerbū, & ad directā & ad fideicōmissariā substōn ē possit trahi, ad id restringet, ꝙ est rei aptius. i. ad fideicōmissum: q̄a directa nō hēt locū, qñcūq; decedit: & pbaē hoc. C. de imp. & alijs substi. l. precibus. §. si uerò substitutio. (i) & ff. de vulg. substi. l. cohrdi. §. cū filię. & §. de leg. & senatusc. l. in ambigua. fortè idem si dicat, Vitialus hrs esto, nam trahit ad fideicōmissariā: q̄a de hęreditate restituēda rogasse uidetur, ut ff. ad Treb. l. ex facto. §. 1ñ. & l. Scæuola. Sed cōtra est, ut no. s. in distinctione.

Substituo est uerbū generale.

S Y L. ¶ Dic, ꝙ uerbū, hrs esto, est uerbū directū, qđ nō obliquaē, ut dicit glo. & tradit Bar. in l. centurio. col. fi. tt. eo.]

** Adde, uerba directa, seu ciuilia di

ADDITIO. (i) Not. ꝙ substō cōpēdiosa fcā uerbis cōib. ualet oī tpe, ut fideic. & idē tenuit gl. in d. l. pcib. & est cōis opi. licet aliqui dixerint, ꝙ intra tpa ualeat iure direc. post tēpora uero iure fideic. dicatis ut ibi Christop.

d ¶ Oliget. rogando eum per fideicommis. ut restituat.

e ¶ Trademus. ut ī. de fideic. hęred. per totum.

** Adde multū interesse, an q̄s substituaē directō, an p fideicōmissum. nā priore casu succedit in totū: posteriore, detracto quadrāte, ex S. C. Treb.]

¶ Quibus modis &c. ¶ Vsq; nūc qualiter firmenē testā. nūc qualiter infirmētur. nā nihil est adeò firmū, qđ nō rūpaē. ut ī auth. de nu. §. nuptias. coll. 4.

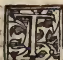
Continuatio.

¶ Quibus modis teſtamenta infirmentur.

¶ Teſtm̃ ualet, donec rumpať, aut irritum fiat: rumpitur aũt agnatione filij adoptati, uel arrogati. h. d.

Eſtm̃ iure factũ uſq; † eo ualet, donec rũpať, irritũve fiat. Rũpitur aũt teſtm̃, cũ in eodẽ ſtatu † manente teſtõre, ipſius teſtitius uitiatur. Si quis. n. poſt factũ teſtm̃ adoptauerit[a] ſibi filiũ per Imperatorem, eũ, q̃ ẽ ſui iuris: aut per Prætorem (ſẽm noſtrã conſtõnem[b]) eũ, qui in poteſtate parentis fuerit: teſtamentũ eius rũpitur[c] quaſi agnatione[d] ſui hr̃dis.

Diuiſio.

Eſtm̃. Totus iſte tit. diuiditur iu quinque partes. Primo ponit, qualiter teſtamentũ tollatur agnatione ſui hæredis nouiter adoptati. Scd̃o, qualiter p̃ ſẽm teſtm̃ tollatur primũ. Tertio, qualiter teſtm̃ irritetur capitis diminutione teſtãtis. Quarto, an uoluntas ſolẽnis poſſit tolli; nuda uoluntate teſtantis. Vltimo, quòd etiã Imperator nõ capit ex teſtamẽto imperfecto. Secunda ibi ĩ §. Poſteriore. Tertia ibi, alio quoque. Quinta ibi, Ex eo autẽ. Quinta ibi, Eadem oratione. Aret.

† Aliàs adeo.

SYL. ¶ Caſus in §. diffiniente, & p̃cedente tradendo regulam, non eſt figurãdus: poterat tñ dubitari, q̃ cum teſtm̃ iure factũ eſſet, non poſſet tolli niſi ſaltẽ cõtraria expreſſa uoluntate, & ſolẽni; per re. l. nihil tã naturale. ff. de reg. iu. Cuius cõ trariũ dicitur, q̃ rumpitur teſtm̃ agnatione filij adoptati, uel arrogati. cuius rõ eſt, q̃ cùm à l. ciuili æquipatentur filijs legitimis & naturalibus, & agnatione filij poſthumi teſtm̃ rumpatur, quia de eo nulla eſt facta mentio, & tñ ad ualiditatem teſtamenti debet inſtitui, aut exhæredari. ita rũpitur in caſu iſto. No teſtamentũ nullum rumpi non poſſe: q̃a priuatio p̃ſupponit habitum. Item q̃ ſolenne teſtm̃ põt rumpi, & irritari. Item q̃ tunc rũpitur, qñ manente teſtatore in eoſtatu, ius teſti uitiať. Itẽ q̃ arrogatione filij rumpitur. Item q̃ dictio, quaſi, eſt nota improprietatis.

a ¶ Adoptauerit. i. arrogauerit.

SYL. * ¶ Idem, ſi legitimauerit filiũ, Deci. conſi. 52. in princ.]

b ¶ Conſtõnem. Puta auus eſt q̃ adoptat, ut C. de adopti. l. cùm in adoptiuis. & ſ. de adop. §. ſed hodie.

c ¶ Rumpiť. ſi aũt prius eũ inſtituiſſet, nõ rũpereť, licet poſtea arrogetur, ut ff. de lib. & poſth. filio. §. fina. ¶ Ratio eſt, q̃a iã reperitur inſtitutus: & cũ teſtm̃ ſortiatur effectum ſecũdũ tẽpus mortis, † illo tempore reperitur inſtitutus, quo ſolet eſſe cauſa rupturæ.] Si autem fuit exhæredatus filius emancipatus, & poſtea arrogetur, tũc non rumpitur: aut extraneus, qui poſtea arrogatur, & tunc rumpitur. ut ff. de contratab. l. non putauit. § ſiquis emancipatũ. Extraneum aũt, nepotem accipe, qui non eſt ſuus hæres, cũ alius eum præcedat: † aliàs fruſtra tunc exhæredareť, ut ff. de uerb. obl. quidam cum filium. & de libe. & poſth. l. ſi quis poſthumos. §. ſi filiũ.

*

† Aliqui malunt legere, non SYL. manente, ſed decipiunť. de hoc. n. agitur in §. alio q̃. eo. † aliàs ius.

† Et intellige extraneũ extraneitate q̃ filius emãcipatus ẽ: & ſi non inepte exhæredať: Immo lex cõſuluit, ut §. poſthumorũ. ſ. de exhær. lib. & ita bñ ſequitur in gloſſ. aliàs fruſtra, &c. Ioan. Fabr.

ADDITIO. Et hæc uera, qñ añ teſtm̃ fuit facta exhæredatio. quid aũt ſi in eodẽ, uel in uno teſtõ inſtituatur, in alio poſtea ſimpliciter exhæredetur: aut ſi poſt ius quæſitum exhæredatio conferatur, uide Ang. hic.

d ¶ Quaſi agnatione. i. ſicut natiuitate alicuius poſthumi. nam tunc certũ eſt rumpi, ut ff. de iniuſt. rup. teſt. l. 1. in fin. & l. 3. in princ. & l. certũ. (i) Et hoc in maſculi teſtõ: ſecus in teſtõ fœminæ, ut ff. de lib. & poſthu. l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. in fin. §. & eſt ratio, quia præteritio matris hr̃ pro exhæredatione, ut ſ. de exhæ. lib. §. fi. ſed de inoffi. teſtam. agit talis poſthumus, ut C. de inoffi. teſta. l. 3.

Adde

** Adde, qđ ait gl. de posthumo, non habere locũ in posthumo, cõcepto & nato post mortẽ testatoris, quia is nõ rumpit testamẽtũ. l. si qs filio. ĩ prin. vbi Bar. de iniust. rup. test. & idẽ Bart. in l. nam ad ea. de legi.]

¶ Ratio est, quia lata sententia expirat officium quodammodo iudicis, qui functus est officio suo: in testamẽto uero uoluntas est ambulatoria usque ad mortem.] SYL.

¶ Posteriore testõ ẽt, ꝙ ex eo hẽditas non adeať, primũ rũpiť. h. d.

¶ †Posteriorẽ quoque testõ, † qđ iure ꝑfectũ est, superius rumpiť: [a] nec interest, exstiterit aliquis hęres ex eo, [b] an non. hoc enim solũ spectatur, an aliquo casu existeř [c] potuerit.

ADDITIO. (i)
Testamentũ tamen ritè factũ postea per ingressum monasterij non irritatur, sed regulatur, secundũ authen. si qua mulier. C. de sacrosan. eccle. dic ut per Angel. hic.

ADDITIO. (i)
Hoc uerũ ubi fiunt ex interuallo: aliàs in eodem contextu & coram eisdem testib. possent duo originalia confici. Joann. Fabr.

† Plures notabiles ampliationes & declaratiões ad istũ §. SYL. poni cõs. Deci. in 475.

*¶ Adde, quòd posterius testamentum, etiam minus legitimè factum, tollit primum, quãdo in posteriore testamento sunt instituti hæredes, qui ab intestato uenire possunt. l. 2. ff. de iniu. rup. & no. Bar. in l. omnes. coll. 13. in princ. ff. de iusti. & iur.]

a ¶ Posteriore. Casus. Tritissima regula est in materia vltimarũ uoluntatũ, posteriore testõ primũ rumpi. Hoc tñ dubitãdi mãm ĩ tex. nostro faciebat: qa uidebať ex uolũtate testřis pẽdere, ita ꝙ quoquo mõ cõstaret de noua uolũtate cõtraria, primũ testm̃ uidebatur rũpi: qa iã liquido apparebat a priori uolũtate recessisse: sed cõtrariũ dř, ꝙ necesse est secundũ testm̃ iure factum esse, ut primũ tollatur, quod enim solenniter factũ est, eodem mõ dissolui debet. l. nihil tã naturale. ff. de reg. iu. nisi concurrat longũ tempus cũ uoluntate minus solẽni: quia tũc cursus tẽporis facit præsum oblinionẽ prioris uoluntatis. l. sancimus. C. de testa. No. testamentũ primũ tolli ipso iure per secundũ perfectũ. Itẽ ꝙ est necesse, ꝙ ex secundo possit adiri hæreditas, licet effectualiter non adeatur. Item ꝙ tollitur, dato ꝙ in secundo sit institutus hæres sub conditione, quę etiam defecerit.]

† Secus in codicillis. §. ult. J. de codi.

*¶ Item intellige hunc §. procedere in testãmentis paganorum: aliud. n. est in milite, qui potest relinquere duo testamenta æque ualida. l. querebatur. ff. de testa. mili.]

b ¶ Ex eo. s. posteriore testamento.

c ¶ Existere potuerit. Not. non considerari, qđ est, sed qđ esse pt, ut hic, & ff. de hær. inst. l. pr filio. & ff. de iniu. rup. testa. l. cũ in secdo. in prin. & §. in futurũ. Sed ꝯ. ff. de lib. & posthu. l. filius. 1. Solu. ibi ẽm testm̃ non ualuit ẽt in principio: hic aũt ualuit, licet ex eo non adeatur hæreditas. Item nota ꝙ id, quod ualet plus, rumpitur ꝑ id, qđ minus ualet: sic ff. de adi. leg. l. legatum sub conditione. §. 1. Arg. contra. ff. de rescind. uend. si id quod. in prin. & §. si. Dic, ut ibi notatur.

a ¶ Rumpitur. hoc est uerum secũdũ quosdam, quando secundũ non concordat cum primo, & aliàs durat primum, ut C. de testam. sancimus. Sed certè hoc stare non potest: nã si ualet secundũ, nõ ualet primum, cũ idẽ nõ possit duo testamenta facere: cùm ex secundo tantum adeatur hæreditas. (i) Econtra in sententia, nã ualet prima, non secunda ab eodem & super eodem lata, ut ff. de re iud. l. iudex.

¶ Aliud est in legato, ĩ quo sola unius uoluntas spectatur: aliud in contractu, ubi duorum consensus exigitur, secundum Io. Fab. hic.] SYL.

*¶ Testamentum an ita fieri possit, ut nullo modo possit reuocari, uide latissimè apud Bar. in l. siquis in principio. de leg. 3. Sali. in l. sancimus. C. de testamen. & post eos. apud Capo. cautel. 117. incip. si pater, ubi omnino uideas.]

Ideoq; siquis[a] aut noluerit hrs esse, aut uiuo testōre, aut post mortem eius añ q̄ hrditatē † adierit, decesserit;[b] aut † cōdōne, sub qua hrs institutus est, † defectus sit: ī his casib. paterfamilias intestatus moritur. Nā & prius testm̄ nō ualet ruptū à posteriore: & posterius æque nullas habet uires, cū ex eo nemo hęres extiterit.

¶ Primum testm̄ iure perfectū tollitur per s̄m perfectū, etiā si in eo sit in re certa hrs institutus; nisi in secūdo asseruerit se uelle ualere primum: quo casu institutus ī re certa, omnia per fideicōmissum restituit. Ang.

¶ Sed & siqs[c] priore[b] testō iure pfecto, posteri⁹ æque iure fecerit: ēt si ex certis rebus[e] in eo hrdē instituerit, superius tamē testm̄ sublatū eē, diui Seuer⁹ & Antoninus rescripserunt: cujus ꝯstōnis uerba ēt hic inseri[f] iussimus, cū aliud[g] quoq; ꝑterea in ea constōne expressum sit.

Imperatores[h] Seuerus & Antonin⁹ AA. Cocceio Campano.[i] Testamentum secundo loco factum, licet

† aliàs adiret. † aliàs añ condōnē. † aliàs defunctus.

Snīa si geminetur, SYL. exqua tūc agetur.

a ¶ Ideoq; si quis. s. institutus hæres in secundo testamento. Et iste uersus est exemplum, quando ualet secundum testamentum, & non extitit in eo hæres. & uide tria exempla.

b ¶ Decesserit. quare nō trāsmittit nec olim, nec hodie ad hrdes, ut C. de cad. tollen. l. j. §. in nouissimo.

¶ Sed si quis. Casus. Quęrebatur, an condito sollēniter testamento, si fiat secundum in quo nō uniuersaliter hæres instituaī, sed in certa re, dicatur ualidum: & uidebatur ꝙ non, quia posterius testamentū nō æque perfectū est, ut primū, nec de toto disponit. cui⁹ cōtrarium deciditur: nam aut instituit in re certa nihil addito, & tūc detracta rei certæ mentione, trahitur institutio ex dispositione. l ad totum. l. j. §. si ex fundo ff. de hæred. insti. si uero dicitur, uelle adhuc primū ualere, tunc primum ipso iure tollit, & l. exequitur officium suū, & applicātur hæredi in certa re omnia: sed ut seruet uoluntas testantis, tenetur primis hæredibus restituere retēta re, in qua est institutus, si ascēdit ad quartā, aliàs retenta quarta, Nota summa riū, & q̄ in positione casus dicta sūt.]

c ¶ Sed & si quis. Iste §. est lex. ff. ad Trebel. & incipit, si quis priore. Accursius.

d ¶ Priore testō. Nota hic argumentū pro sententia appellationis, utrum ex ea, uel ex prima agatur.

¶ Dic, quòd aut prima sententia confirmatur per lapsum temporis, quia appellatio deserit: & agitur ex prima: aut confirmatur a secunda: & ex ea agitur: gloss. in l. eos. ubi Bart. C. de appella.] Sed contra argu. C. de don. inter uirū & uxo. l. ex uerbis. & simile pōt notari in l. pen. eiusdem titu. Accur.

e ¶ Ex certis rebus. Quia totū habet, licet ex certa re sit institutus: & iō rumpitur primum testamētum, ut hic & ff. de hęred. institu. l. prima. §. si ex fundo.

ADDITIO. Et hoc uerum, quando in eodem testamento non est datus alius cohæres: aliàs haberetur loco legatarij, ut præterquam in querela inofficiosi testamenti, de quo dic, ut per Ang. hic.

f ¶ Inseri iussimus. hoc titulo statim.

g ¶ Aliud. s. ꝙ expresśè confirmari potest primum in secundo, & alia, ut patet in sequentibus.

h ¶ Imperatores. Ecce uerba dictæ cōstitutionis.

i ¶ Campano. s. rescripserunt salutē.

SYL.

in eo[a] certarū rerū hęres scriptus sit, perinde iure valeт,[b] ac si rerū mētio facta nō esset: sed teneri hęredē scriptū,[c] vt cōtētus reb[us] sibi datis, aut suppleta [d] quarta ex lege Falcidia, hr̄ditatē restituat ijs, q ī priore testō scripti fuerāt, pp inserta † verba secundo testō, quibus, vt valeret pri[us] testamentum, expressum[e] est: dubitari non oportet. ¶ Et ruptum qdē testamētum hoc [f] modo efficitur.

¶ Per capitis diminutionem testm̄ propriè fit irritū. Et largo mō testamentum ruptum vel iniustum dicitur irritum, & ecōtra. Aretinus.

¶ Alio † quoq; mō testamēta iure facta infirmātur: veluti cū is, qui fecit testm̄, capite diminutus [g] sit: qđ qbus modis accidat, primo libro retulim[us].[h] Hoc āt casu [i] irrita fieri testamēta dicuntur: [k] cum alioquin [l]

† Alias fideicōmissi verba.

a ¶ In eo. s. secundo testamento.

b ¶ Valere. Accipe, dubitari nō oportet quod est. ȷ. Accur.

c ¶ Scriptum. s. in secūdo testamēto.

d ¶ Suppleta quarta. s. si res sibi datæ non faciant quartam. ¶ Annota ex hoc tex. Falcidiæ nomine etiam quartā, quam vocant Trebellianicā, designari, qđ & aliās sæpissimè obseruauimus, ut in l. cum filium. versic. deniq; de leg. j. l. pater filiam. ff. ad l. Fal. & l. j. §. si is qui. ad Trebell.]

e ¶ Expressū est. Nam testator voluit primum testm̄ manere, & tamen nō potuit, nisi iure fideicōmissi, ex tacita tamen voluntate, quæ ex secundo testamento percipitur, remanet primum: vt si dicam in secundo, Ideo instituo talem: quia mortuus est quem institueram in primo. nam si errauit, remanet primus hæres, & legata ex vtroq; præstantur. s. a primo hærede, vt ff. de hæredi. instituen. l. fin.

SYL. ¶ Ille tex. probat contrarium, vt aduertit hic Christ.]

ADDITIO. Et si ex qualitate præfationis colligitur causa finalis ipsius dispositionis, & tunc ab ea licitum est arguere. Ang.

f ¶ Hoc modo. s. tribus modis, per arrogationem, & agnationem, vt supra eo. §. j. Item & per secundi testamenti compositionem, vt s. eod. §. posteriore quoque. vsque huc.

¶ Alio quoq; modo. Casus Quęrebatur, an capitis diminutione rumperetur testm̄: & videbatur qꝫ non, saltem quādo postea decedebat sui iuris, quia media ipsa non videntur nocere testatori, sicut non nocēt hæredi. §. in extraneis. ȷ. de hæred. quali. & diffe. contrarium deciditur: & ratio esse potest, quia venit ad casū, in quo nō posset testari. l. q in potestate. ff. de test. quæ ratio per aliquos hic reprobatur. Tamen potest eā defendere. Nec obst. §. in extraneis. quia defectus causæ efficientis non est purgabilis, sicut in causa suscipiente, vt dicit hic Ias. per ea, quæ habētur in § si cui fundus. ȷ. de leg. Not. quæ dicuntur in summario]

g ¶ Alia. Diminutus sit. licet minima capitis diminutione, vt infra e. §. nō tñ. in fin. & ff de codicil. l. conficiuntur. §. si post factum. sed contra. s. de milita. testa. §. pen. Sed illud speciale est in milite. Potest & alius modus irritandi testm̄ adijci: quia per legem quandoque cassatur in duobus casibus, vt in auth. vt cum de ap cogno. § si quis de prædictis. & §. si unum ex parentibus. col. 8. †

h ¶ Retulimus. vt s. de cap dimi.

i ¶ Hoc autem casu. s. cum quis capite diminuitur.

K ¶ Dicuntur. s. propriè.

l ¶ Alioquin. Scilicet si impropriè dicere velim & large.

† Alias autem.

† Primus casus est, qñ ille, q cognouit se hr̄dem scriptū in testō, testatorem inopia laborantem nō alimētauerit: s[ecundu]mo illum passus est fame necari. Secundus casus est, qñ testatorem ab hostib[us] captū nō redemit, tunc indignatione quadā hr̄dis testm̄ virib[us] vacuat: propterea qꝫ hęreditas ex eo non adiť, s[ecundu]m Christo.

a ¶ Causas. i. differentias.
b ¶ Singulis appellationibus. i. proprijs nominibus. & facit. ff. de sup. l. Labeo. §. fin.
c ¶ Non iure facta. †vt sunt illa, quæ carent solẽnitate testiũ. Vel qñ testator ñ habuit testamenti factionem, & facit. Vel qñ filium in ptãte cõstitutum præteriuit, vt l. j. ff. de iniust. rup. testa.
**Adde, ꝙ his tribus casibus testm̃ iniustũ dr̃. ꝓpriè tñ illud iniustñ appellat. cui desunt solẽnia.]
d ¶ Rumpi. s. tribus modis, videlicet p adgationẽ, p agnationẽ, & p secundi testamẽti compositionẽ. Accur.
e ¶ Irrita fieri. vt per capitis diminutionem testatoris, vel qñ hæres institutus non adit hęreditatem: quia tunc testamẽtum constituitur irritum, vt l. j. ff. de iniust. rup test.

† Ista glo. cũ duab. sequentibus non sunt Accur. sed additiones.

† Alias ꝓpter.

& quæ rumpũtur irrita fiãt: & ea, q̃ statim ab initio ñ iur̃ fiũt, irrita sint. Sed & ea, q̃ iure fcã sũt, & postea † per capitis diminutionem irrita fiũt, possumus nihilomin⁹ rupta dicere. Sed qa sanè commodius erat, singulas cãs [a] singulis [b] appellationib⁹ distingui: iõ q̃dã non [c] iure fcã dicuntur, quędã iure facta rumpi, [d] vel irrita [e] fieri.

¶ Testm̃ iure factũ, qđ postea fit irritum capitis diminutione testatoris, reconualescit de equitate Pretoris, si testator tẽpore mortis fuerit ciuis Roman⁹ & sui iuris. Ang.

¶ Nõ tñ p oĩa inutilia sunt ea testamenta, q̃ ab initio iur̃ fcã, † p capitis diminutionẽ irrita facta sunt. Nã si septem testium signis signata [f] sũt, pôt scriptus hęres ẽm tabulas testamẽti bonorũ possessionẽ agnoscere: si mõ defunct⁹, & ciuis Roman⁹, [g] & suę [h] ptãtis mortis tpe fuerit. [i] Nã si iõ irritũ factum sit testm̃, qa ciuitate, vl' ẽt libertatẽ [k] testor amisit, aut qa ĩ adoptionẽ se dedit, & mortis tẽpore in adoptiui pr̃is ptãte sit, ñ potest script⁹ hr̃s ẽm tabulas [l] bonorũ possessionẽ peter̃.

f ¶ Signata sunt. & postea testator capite diminutus.
g ¶ Ciuis Romanus. vt quãdo maximam vel mediam capitis diminutionẽ passus fuerit, & postea restitutus.
h ¶ Suę ptãtis. vt in minima.
i ¶ Fuerit. & aliquo indicio voluntatẽ primã retineat, vt ff. de bono. pos. ẽm tab. l. q ex liberis. §. testamento.
¶ Hæc gl. cõiter approbat: quæ voluntas debet declarari saltẽ coram quinq; testibus: l. hæredes. §. sed & si notã. ff. de testa. & ibi doct.]
K ¶ Libertatẽ. Immo etiã facto seruo testatore, vt qa capiatur ab hostib. & ibi seruus moriatur: nã tunc valet testm̃, vt s. q. nõ est per. fa. te. §. fi. qui est contra. sed illud est ꝓpter fictionem. l. Corneliæ, ut ibi, & ff de vulga. substi. l. lex Cornel. a.

† Aliàs ꝓpter.

SYL.

SYL. ¶ Non tñ. Casus. Ratio dubitandi in pręsenti casu erat dispõ pręce. §. & rigor iuris ciuilis: ratio autem decidendi fuit æquitas prætoria. No. ꝙ reconualescit qđ aliàs non valuit, cessante impedimẽto, saltem de æquitate. Itẽ ꝙ ad hoc, vt bonorum possessio secũdum tabu. detur, necesse est, ꝙ testamentum sit solenne de iure ciuili.]

ADDITIO. Et tunc qñ impedimentum tollitur p viam fictionis, ut ibi. vel restitutionis in integrum a Principe, vt l. si quis filio. §. pen. ff. de iniust. testa. reconualescit testamentum & de iure ciuili: nisi quo ad relictum ta li damnato factum, vel ipsius institutionem secundum Ang.
l. Secundũ tabulas. Nota ꝙ de iure ciuili non admittitur: cũ sit irritũ testamen-

stamentū, sed iure prætorio, quo inspecto non potuit infirmari qđ erat factum, cùm circa talia ius prętoriū non habeat vim, vt infra de bonorū possessio. §. quos autem.

SYL. ¶ Ex eo autē solo. Casus nō figurabit, quia de rōne dictū fuit in §. posteriore. s̄. eo. No. cessamentum solenne non tolli nuda voluntate contraria. Itē ꝙ illud non dicitur testamentū, quod quis post aliquarum rerū dispositionem morte præuētus perficere non potuit, No. regulam, de qua in summario.]

¶ Posterius testm̄ imper[illegible] [illegible] vltima voluntas non solennis, non [illegible] [illegible] primum. Aret.

Ex eo autem solo[a] non potest infirmari testamentum, quòd postea testator id noluerit[b] valere: vsque adeo, vt & si quis post factum prius testamentum posterius facere cœperit, & aut † mortalitate pręueniatur, aut quia eum eius rei pęnituit, id non † perfecisset: diui Pertinacis oratione cautum sit, ne aliàs tabulæ priores iure factę, irritæ fiant, nisi sequentes iure ordinatę & perfectę[c] fuerint. Nam imperfectum testamentū sine du-

a ¶ Solo. bene dicit solo: quia si plus interueniat, licet non sit perfectū, secundum tamen quandoq; rumpit primum, vt in fi. huius §. dicemus.

* ¶ Adde, ꝙ & legarum vel fideicommissum relictū primo testamento solenne nō intelligitur tacitè reuocatū per sequētem voluntatem inualidā, nisi sit inualida ex causa præterionis vel exhæredationis, ideoq; debetur, nisi expresse ademptum sit in secundo minus solenni, ut tradit Barto. in l. si iure. de leg. 3.]

b ¶ Noluerit. Scilicet dicēdo hæc verba. Nolo testm̄, quod feci, valere.

c ¶ Perfectę fuerint. Immo qñq;, si sint imperfectæ secundę, rūpunt primò factas. vt C. de testa. sancimus. q̄ est contra. Sed ibi tā ex cursu decēnij, q̄ mutatione volūtatis, illud euenit, non sola mutatione. Item contra. ff. de testa. mili. l. eius militis. §. si militia missus. sed ibi primū erat minus solenne iure communi inspecto: unde facilè potuit rumpi. (i)

SYL. ¶ Facilius n. tollit actus subnixus iure singulari q̄ iure cōi. l. 4. ff. de fideicom. lib.] Item contra ff. de iniust. rup testa. l. ij. Sed ibi secundum, licet nō sit perfectum iure cōi, est tñ perfectum iure militari, vnde rūpit primū. Item contra. C. de testa. l. hac consultissima. §. si quis aūt. Sed ibi in secūdo fuerunt instituti, qui & aliàs ab intest. successuri erant: vñ facilè rumpitur primum testm̄, in quo extranei sunt instituti: & facilius admittunt veniētes ab intestato, vt arg. ff. de vulg. & pu. subst. l. si filius. Item contra. C. de test. l. nostram. & ad idem contra. ff. si ta: test. nullæ ex l. j. §. si hæres. Sed in istis legib. plus fecerat testātor, vt rūperet primū, quia incidit: qđ magis est, q̄ si aliud testm̄ facere voluisset, arg. ff. de ijs quæ in testa delen. l. 2. Item cōtra ff. de acqui hæred. l. Claudius. Sed ibi non valet primum, non quia ruptum sit a secundo, sed quia hæres institutus in primo non adiuit ex eo hæreditatem. vnde non valet testm̄, quod hæredē non habet, vt ff. de ijs quæ in test. del. l. proximè. nec potuit eā trāsmittere suo hęredi adeundā, vt C. de cad. tol. l. vnica. §. in nouissima. Itē cōtra. C. de ijs quib. vt indig. l. hæreditas. Sed ibi dixit talia verba, ꝙ hęres erat indignus, vel similia: q̄ plus faciūt, q̄ si simpliciter diceret, nolle prius valere: vel q̄ si secundum cępisset facerē; & iō ibi recedit à primo. Vel dic illud, qđ hic dicitur, esse verum de iure directo, vt non rumpatur primum: sed tñ aufertur ei hæreditas ut indigno, vt ibi: cū hoc cogitauerit testator, vt ar. ff. de condi. insti. l. quidam. in fine.

ADDITIO. (i) Vel dic, ꝙ ille casus nō

† Aliàs morte.

† Aliàs perfecerit.

est propriè exceptus à regula: q̃a hic primū erat inualidum de iure cōmuni, sed ibi primum erat validum iure speciali ex priuilegio. Ange.

alicuius delata esset, aut lite perplexa, aut legitimi hęredes & necessarij priuarentur.]

c Reliquerit. Scilicet in solenni testamento: q̃d facit, vt durioiē faciat aduersarium.

Nihil & Iperfectū equiparatur.

† Hæc rubri. incipit, De iis quib. vt indig. &c.

a Nullum est. No. nihil esse q̃d per fectū non sit. C. † ad Syllan. l. cum Syllanianum. in fi. Sed contra. ff. quemad. test. aper. l. ij. §. testamentum, Sed ibi abusiuè dicitur aliquid, quod nō erat perfectum. item contra. C. de test. l. hac con sultissima. §. ex Iperfecto. Sed illud speciale est fauore liberorum. vt ibi dicit: sicut & illud est speciale in illis, vt difficilius rumpat testator illud, in quo ipsi instituti sunt, vt in auth. de testa. imperfe. §. pe. coll. 8.

bio nullum est.[a] ¶ Etiam Princeps non capit ex testō imperfecto. h. d.

¶ Eadem oratione expresśit,[b] ñad missurū se hæredi tatem eius qui litis causa Principē reliquerit[c] hr̃dē: neq; tabulas non legitimè factas, in q̃bus ipse ob eam causam[d] hæres institutus erat probaturū:[e] neq; ex nuda voce hr̃dis nomē admissurū:[f] neq; ex vlla scriptura, cui iuris au ctoritas[g] desit, aliquid adepturū. Secūdū hoc diui Seuerus & Antonin[us] sępisśimè rescripserunt.[h] Licet em̄ (inquiunt[i]) legibus soluti[k] simus, attamen legibus viuimus.[l] †

d Ob eam causam. scilicet litis: nam si legitimas nō probat scilicet Princeps, multo minus probabit non legitimas.

† Et ita in dubio pręsumi? pp fisci extre mā ptāte: secus in priuato, vt l. ex hoc. §. sed hęredē. ff. de ali. iu. mu. causa. fa. Ange.

e Probaturum. i. commendaturū.

f Admissurum. Idest nisi solenniter sit institutus, nolle etiam nomen hæredis habere.

† Cōcor. c. j. in glo. sup verbo, ab oi bus, in fi. extra de constitu.

g Auctoritas desit. Vt quia aliquid desit, propter quod testamentum nō valet, cùm multa sint in eius factione necessaria, vt S. de test. § j. & ij.

h Rescripserunt. vt C. de testam. l. ex imperfecto.

i Inquiunt. Imperatores.

K Soluti. vt ff de legi. & senatuscō. l. Princeps. & facit. ff. de iure fisci. l. fiscus. § fi.

l Viuimus. Idest viuere volumus, vt hic, & C. de leg. & consti. Prin. l. digna uox. & facit. ff de leg. 2. pp principi. & leg seq. & ff. de leg. 3. l. ex imperfecto. & ff. de inoffi. test. l. Papinianus. §. si Imperator.

* Quod dicitur in hoc text. testm̄ imperfectum esse nullum, intellige quo ad infirmandum prius testamētum perfectum: est tamen utile ad demonstrandum testatoris mentem, l. vl. ff. de reb. eo. & l. legarum sub con ditione. ff. de adimen. lega. quod ad multa prodesse potest.]

SYL. Eadē orone. Cains. Figura per rationē dubitādi faciebat auctoritas Principis: quia quo ad eū seruat ius gētium potius, q̃ ius ciuile. Ratio decidendi assignat in tex. Not. summarium. Item ꝙ quamuis Princeps sit solutus legib. illis tamen viuere vult.

b Expressit. s. diuus Pertinax.

* Huius orationis siue S. C. meminit Capitolinus in Pertinace his verbis: Legē sanè tulit, vt testamēta prio ra nō prius essent irrita, q̃ alia pfecta essent, neve ob hoc fiscus aliqñ succederet. Ipseq; professus est, nullius se aditurū hr̄ditatē, q̃ aut adulatiōe

SYL. * Intellige ꝙ volunt uti iure communi. s. in testamentis aliorum, non in suis: hoc est, cū n ipsi testantur. secundum Pau. de Cast. & Ias. in l. ex imperfecto. C. de testa.]

ADDIT. Immo contra fiscum in dubio est ferenda sententia, si causa sit merè lucratiua: aliàs secus: ut hic. Angelus.

¶ De inofficioso testamento.

Continua tio. ¶ Qualiter ipso iure testamēta instituentur. s. ti. j. dictū est: nūc autē qualiter officio iudicis. i. p sniam iudicis infirmetur q̄rela inofficiosi testamēti.

** Inofficiosū testm̄ dicere, est allegare, q̄ re exhęredari, vel pteriri nō debuerint l. j. ff. e. Est. n contra officiū pietatis, ꝙ vel parentes liberos suos, qui sunt quasi pottiovi scerum suorum, vel contra liberi genitores suos sine causa exhęredent, & dn̄io rerum suatum priuent, vel tanquam fuimet immemores (sunt. n. veluti eadē persona) prętereant. vsq; adeo, vt nec fas videatur ecclesiā instituere, excludendi filios gratia, gl l. Papin. §. si imp. ff. eod.]

¶ De inofficioso testamento.

¶ Solis liberis pteritis, vel exhr̄datis parentib. quoq; & fratrib. vł sororib. turpi psona īstitu ta, dat̄ querela inofficiosi testi. h. d.

Quia plerunque parētes sine cā liberos suos exhr̄dant, [a] vel omittūt: [b] inductū est, vt d̄ inofficio testō ager posint [c] li

Diuisio. Quia plerunq;. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in duas partes. Primò ponit quibus psonis cōpetat querela. Secundò, quādo querela cessat. Secunda ibi, Sed hæc ita. Item prima subdiuiditur. Nā primo de querela descendentium. contra testamenta ascendentium. Secundo ecōtra, de querela ascendentium ꝯ testamenta descendētiū. Tertiò de querela collateraliū. Quartò, ꝙ querela est remedium subsidiarium. Secunda ibi, Non autem. Tertia ibi, Soror. Quarta ibi, Tam autem. Aret.

SYL. ¶ Quia plerunq;. Casus pōsitio facilis est: stat em̄ tex. ī declaratione terminorū, cui s. cōpetat querela inoffi ciosi: & quia s. de exhær. lib. visum est clarē filijs cōpetere, cūm hoc sit indubitatum, prætereundū est: sed in parentibus videbat̄, ꝙ nō posset cōpetere querela, q̄a filij nō possunt condere testm̄. l. qui in ptātē. ff. de testa. immo q̄ñ præterire t̄ ascendens, videbatur ꝙ non haberet locum querela, sed bō poss. contratab. l j. ff. si quis a pa. fue. ma. Cuius contrariū videtur, ꝙ imo cōpetat q̄rela, vt dr̄ hic ī tex. ea rōne, q̄a cōtra officiū pietatis filij facere quasi furiosi, q̄ parētes exhr̄dauere, vel pteriere. Nec ob obiectū de patria ptāte, q̄a iste text. dēt intelligi in emācipatis testantib. quia si intelligeret̄ de filijs in potestate, testm̄ esset nullum. Itē ꝙ dr̄ de querela, hēt locū indistinctè, q̄ñ parentes exhæredātur, sed drīa est in pteritione: quia si prętereuntur ascendentes per lineā matern[a]ā, hēt locū querelā, quia hr̄ pro exhęredatione s. de exhęr. li. §. fi. p li neā paternā, habet locū bonorū poss. contratab. vt in contrario. De fratre aūt & sorore ratio introductionis pietas fuit, non simpliciter, sed quando est admista odio turpis personæ institutæ. Notabilia collige per te.]

a ¶ Exhr̄dāt. Hoc refert̄ ad eos, q̄ ascēdūt p lineā masculinā & fœmin. sed sequēs clausula respicit tm̄ femininā.

b ¶ Vel omittunt. Hoc tm̄ ad femininā lineā refertur. Nā illarū pręteritio pro exhr̄datione hr̄, ut s. de exhęred. li. §. mater. Si aūt aliquis de linea masculina omitteret filiū in ptāte, nullū ipso iure eēt testm̄: si emācipatū filiū omitteret, valeret, sed p ꝯtab. rūpit̄, vt s. de exhæ. lib. in prin. & §. emancipatos. hodie ēt emancipatus præteritus pōt dicere nullū ipso iure, ut s. de exhær. lib. §. nostra. alias, sed hęc q̄ de. & C. de lib. præt. maximum. Accur.

¶ Declara hoc verū, q̄ñ nō esset inserta causa, quia tunc ēt hodie haberet ius dicendi nullum, sed inserta causa, necesse est ꝙ veniat per contrariū. sicut de iure antiquo secundum glo. in l. si filius. ff de min. quę communiter approbatur per doc.]

c ¶ Agere possint. s. ab adita hr̄ditate. ī. quinqueniū, vt C. eo. scimus. §. fi. & l. si quis filiū. in fi. & ff eo. Papinianus. in

† Supplementum autē lītē SYL. mę etiam præparatū transmittit̄ & durāt 30. an. s̄m cōem opinionē. Angelus ;

nus in fi. & C. in quib. cau. ĩ integ. restit. nõ est necess. l. ij. & hoc proposita quadã petitione ad hoc, vt testm̃ rescindat. q̃ non est actio prorsus, nec accusatio, sed mediũ tenet, & quãdo que actio, q̃doq; accusatio dicit: sed ppriè dicitur querela, vt no. ff. eod. posthumus. §. si qs.

prin. & facit ff. eo. l. nã & si parentib.

beri, q a querũtur, b aut iniquè se c exhęredatos, aut iniquè pteritos, d hoc colore, e q̃si nõ sanę mẽtis fuerint, cùm testm̃ ordinarent. Sed hoc dr̃ non quasi verè furiosus sit: sed rectè quidem † fecerit testamentũ, nõ aũt ex officio pietatis. Nam si verè furiosus sit, nullũ f testamentũ est.

† Aliàs fecit.

¶ Nõ autem liberis tm̃ permissum est testm̃ parentũ inofficiosum accusare: verũ et liberorũ, g parẽtib9.

¶ Soror autẽ h & frater, turpib9 i psonis scriptis hęredibus, ex sacris cõstitutionibus plati k sunt. Nõ ergo l cõtra omnes hæredes agere possunt. m Vltra n fratres igitur & soro

a ¶ Qui. s. liberi.

b ¶ Quærũtur. Idest, con querunrur.

c ¶ Se exhęredatos. a qualibet linea.

d Pręteritos. Ab aliquo de linea fœminina.

** Illud tamẽ oportet meminisse, q nõ licet agere de inofficioso testõ nisi post aditam hrdi tatem. l. Papin. §. conditioni. ff. eod.

e ¶ Hoc colore. i. hac honestate verborum.

* ¶ Sic & Rhetores, probabilem rationem, quam ad defensionem commenti sunt, colorẽ appellant. hinc color quæsitus dicitur, cũ id, quod verè agimus, simulatione aliqua obtegimus, siue fraudandę legis gratia, siue alia ex causa fiat. l. sed Iul. ff. ad Maced. metaphora a Rhetoribus accepta, qui verborum coloribus veritatem plerunque offuscant.]

f ¶ Nullum testm̃. ut s̃. qui. non est permis. fa. testa. §. item furiosi.

g ¶ Liberorũ parentibus. s. est permissũ accusare filiorũ testm̃, qñ sunt ab eis exhrdati: & hoc accipe in filio pagano emãcipato: alias si eẽt miles, nõ subijceretur q̃relę, vt C. eo. l. fin. in fi.

STL. ¶ Qd̃ hodie correctũ est ẽm gl. quæ cõis est, in d. l. fi. quia datur querela.]

¶ Itẽ si eẽt in prãte, testm̃ ipso iure n valeret, vt s̃. qui. nõ est pmis. fa. te. in

* ¶ Qd̃ mater quoq; agat de inofficioso testõ filij, licet instituisset fratrẽ vel sororem, est tex. in l. cũ filiũ. C. eo. Illud tñ meminisse oportet, q in q̃rela inofficiosi testamẽti liberi pręferuntur parentibus. l. nã ff. e. an aũt patri pterito competat hoc remediũ, cũ habeat bon. poss. contratab. tradit in l. pr. eo. tit.]

h ¶ Soror aũt & frater. Hoc accipe in consanguineis & vterinis vel cõsãguineis tm̃, (?) nã uterini non possunt, vt C. eo. l. fratres. Et not. q duo dicit iste § primũ, q frater & soror possũt agere q̃rela. Scd̃m, q hoc verũ est qñ turpes personæ instituuntur hæredes.

ADDITIO. Dũmodo sint ex ltimo matrimonio nati: alias secus, ẽt si per rescriptũ Principis essent ltimati. Itẽ pcedit iste tex. siue sint exhrdati, siue præteriti: dũmõ ltimã in totũ uel in partem nõ habeant, quia tunc agunt ad supplementum, ut hic per Angel.

i ¶ Turpibus. s. infamibus ipso iure, vel per sententiã. vel etiã de facto.]

¶ Vt C. e. l. frẽs. & ibi Ias. declarat. ĩ fi. STL.

ADDITIO. Et talis infamia iuris, vel facti etiam, excludit a querela, vt l. in atenam. C. eo. Ang.

K ¶ Prælati sunt. i. admissi sunt. & sic, turpibus psonis, ablatiui sunt absoluti. Vel dic prælati sunt. i. præpositi turpibus personis, datiuè legendo.

l ¶ Non ergo. hoc refertur ad primũ responsum, vel potius ad secundum.

m ¶ Possunt. s. de iure.

n ¶ Vltra. Hoc ad ẽm, vel potius ad primũ, si ritè ĩspiciat series textualis.

Agentes

res cognati nullo modo aut agere possunt, aut agentes [a] vincere.

¶ Cessantib[b] alijs remedijs agitur quærela, & quando nihil est relictum: alias agitur ad supplemētum. hoc dicit.

¶ Tam autē naturales[b] liberi, q̄ fm nostræ cōstitutionis diuisionē[c] adoptati,[d] ita demū de inofficioso testātō agere possunt, si nullo alio iure ad defuncti bona venire possunt. Nā qui ad hæreditatē

a ¶ Agentes vincere. scilicet et de facto agētes nō vincerent: melius ergo facerent, si se sumptibus inanibus nō uexarent, vt ff. eodem. l. j. Sed contra, ff. eo. posthumus. §. si quis. ex his. Sed ibi nemo repulit agentē: repelli tamen potuit, ut hic. Sed an filij fratrum agant? Videt ex hac litera eos excludi. Sed cū hodie uocentur ab intesta to, & fratribus æquiparentur, forte & ipsis querela datur, ut in auth. de hæredit ab intesta. uenienti. §. reliquum. & in auth. ut frat. filij. §. primo. collat. viiij. quę est in C. de leg. hæred. auth. cessante. & argum. ff. de inofficioso testamen. l. posthumus. in princip. Sed respondēt quidam, quòd non admittuntur ad querelam: & tamen una cum eo, qui potest agere, admittuntur ab intestato, ut C. de inoffi. testa. fratris. & C. communia. de success. auth. itaque. Vel posset responderi, quòd admittuntur iure diuerso: nam frater agit querela, & rumpit: & filius alterius fratris, cùm sit ruptum testamentum, admittitur ab intestato. Accursius.

SYL. ¶ Opin. glo. hic cōiter tenetur, quia subintratio illa locum habet ab intestato, non facto testamento.]

ADDITIO. Si autem esset solus, à querela excluderetur. Ang.

SYL. ¶ Tam autē. Casus figuratio non est necessaria in declaratione notissimæ regulæ in hac materia: potest tamen pro ratione dubitandi adduci, quòd quamuis filius habeat legitimā, & ultra iure legati, uel alio modo, potest agere querela, dummodo nō habeat iure institutionis. §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appellat. cogno. Contrarium dicitur hic: Sed dic, quòd illud ꝓcedit de iure nouissimo, hoc autem est de iure antiquo: nam quo ad hoc §. hic est hodie correctus. Not. ꝙ filij tam naturales quā arrogati, uel adoptiui ab auo paterno uel materno, qui transeunt hodie in potestatem patris adoptantis, habent querelam. Itē quod talis quærela competit etiam posthumis. Item ꝙ hæc querela est remedium subsidiarium, deficientibus alijs. Itē quod ad excludendum liberos à querela, sufficit aliquid eis relinqui, quo casu agunt ad supplementum arbitrio boni uiri.]

b ¶ Naturales. Scilicet & legitimi. nā naturales tantùm non agunt in bonis patris, sed matris, ut ff. eod. si suā specta. §. j.

¶ Ratio est, quia ab hæreditate matris non excluduntur, à patris, sic leg. humanitatis. C. de naturalibus. liberis. l. placet. C. ad Orficianum vel quia contra uotum patris non succedunt. glo. in l. prima. §. primo. ff. de contra tabulis.] SYL.

* ¶ Dic idem in spurijs, nisi mater sit illustris. §. sciendum. infra de senatuscon. Orfi. uel nisi procreati sint ex eo coitu, qui possit accusari, ut puta adulterij, incestus, & similium: nam cùm tales filij capere non possint etiam volente matre, multo minus cōtra eius uoluntatem, ut inquit ibi gl. & in d. l. si suspecta.]

c ¶ Diuisionem. Vt ab auo paterno uel materno.

d ¶ Adoptati. idest † arrogati: qui habent quartam ex constitutione diui Pij, ut ff. eodem. Papinianus. §. si quis impubes. Item adoptati, si auo paterno dati sunt, ut C. de adop. cùm in adoptiuis. supra de ado. §. sed hodie. & hoc prædixit.

† Ista expō est mala: quia arrogatis cōsulitur alio remedio. s. per condictionem ex l. ut ibi, & l. si arrogator. ff. de adop. igitur. &c.

totam, vel partem[a] eius, alio iure veniũt,[b] de inofficioſo agere nõ poſſunt.

¶ Poſthumi[c] quoque, q̃ nullo alio iure venire poſſunt, de inofficioſo agere poſſunt.

¶ Sed hęc[d] ita accipiẽda ſunt, ſi nihil eis penitus a teſtatoribus teſtõ[e] relictũ eſt: qđ noſtra cõſtitutio[f] ad verecũdiã naturæ introduxit. Si verò quantacunque pars hæreditatis, vł res eis fuerit relicta: de inofficioſo querela quieſcẽte, id, quod eis[g] deeſt, vſq; adquartam legitimæ partis repleatur, licet non fuerit[h] adiectum, boni viri arbitratu debere eã † compleri.

¶ Tutor legatum petendo nomine pupilli, non repellit a quærela. Idẽ, ſi quærelã nomine pupilli egerit, non amittit legatum ſibi relictũ. Aretinus.

¶ Si tutori[i] nomine pupilli, cui⁹ tutelã gerebat, ex teſtamẽto patris tui legatũ accepit, cũ nihil erat relictũ

a ¶ Partẽ. Scilicet quartam: ſi autem minus, tunc ad ſupplemẽtum agitur, vt j̃. proxi.

b ¶ Veniunt. Ideſt venire pñt: ut iure legati vel donationes: vt j. eo. §. pe. uel quia eorũ filij uel ſerui ſunt inſtituti, ut ff. e. l. nihil.

c ¶ Poſthumi. Scilicet exhæredati: nam ſi præteriti, ipſo iure rumpitur teſtamentũ, ut s̃. de exhær. lib. §. poſthum. ſed hodie non poſſunt exhæredari, ut C. eod. l. ſi quis in ſuo §. legis.

d ¶ Sed hæc. Hoc refertur ad s̃. dicta a prin. uſq; huc.

e ¶ Teſtõ. Scilicet iure inſtitutionis, cùm teſtm̃ facit, ut in authen. vt cum de appel. cog. §. aliud. ſed ſi aliã volũtatem facit, ſufficit quoquo relinquatur titu. vt in auth. de trien. & ſemiſ. § j. coll. iij.

f ¶ Conſtitutio. vt C. eo. omnimodo.

g ¶ Eis. ſ. exhæredatis, vel præteritis.

h ¶ Non fuerit adiectum. vt C. eod. ſcimus. in princ.

SYL. ¶ Si tutor. [illegible] Quærebatĩ an p̃terito vel exhr̃dato filio, q̃ alterius pupilli tutelã gerebat, cui in teſtõ paterno erat aliq̃d relictũ, ſi acceptabat legatũ, an excluderetĩ a q̃rela: & videbatur ꝙ ſic, q̃a ſtatim approbato teſtõ, excluditur a querela: ſed acceptando legatũ, videbatĩ approbare teſtm̃, ergo &c. Contrariũ dr̃ ea rõne: quia q̃uis vna pſona ſit & eadem: tñ gerit vices duarũ: qñ ergo approbat teſtm̃ vt tutor, nõ cẽſetur approbare vt ipſe: qñ uerò improbat vt tutor, ſimiliter non videtur improbare vt ipſe & ſic diuerſitas hæc facit rõnem decidendi in tex. noſtro, cũ ſit officiũ neceſſariũ ut in glo. Not. ꝙ dictum eſt in ſummario. Item ꝙ dictio, ſed ſi, non aduerſatĩ ſnæ ſuã naturã in iure & ĩ facto, ſed in facto tantum.]

i ¶ Si tutor. Teſtator extraneũ inſtituit, & filium exhæredauit, & cuidã pupillo exiſtenti in tutela filij ſui legatũ reliquit: qđ petijt filius noĩe pupilli ſui: non tñ ideo repellitur a querela ſuo nomine. Sed contra. ff. eod. l. fin. l j. reſpon. Sed ibi certè aduocatus vel procurator ſponte faciebat, cùm illa officia ſint ſpontanea, vt j̃. manda. §. mandatum. at hic etiam ex neceſſitate: quia tutela ex neceſſitate ſuſcipitur, vt ff. de tutoribus & curat. datis ab ijs. l. necnon. & neceſſario geritur, vt ff. de admini. tuto. l j. in princip.

* ¶ Excuſandus. n. eſt, q̃ officij ſui neceſſitate adactus aliq̃d facit, cũ ſatis iniquũ ſit damnoſum eſſe cuiquam officiũ ſuum. l. ſed & ſiquis. ff. quẽad. teſta. aperi. qđ latius ex multis iuris deciſionibus cõprobat Alcia. noſter lib. j. de verb. ſig car. vlt.]

SYL. ¶ Quando aũt etiã officium aduocationis eſſet neceſſarium iuxta l. prouidendũ C. de poſtu. cum ſi. tunc non ſubmoueretur a querela.]

† Aliàs impleri, alias repleri.

Aduocati & procuratoris officium eſt ſpõtaneũ.

Nihilo-

a ¶ Nihilominus. Nam videbatur paternū iudicium approbasse: & sic nō posse postea querela agere: sed tamen nihilominus potest, vt hic dicit.

SYL. ¶ Rō fuit assignata in positiōe casus.]

b ¶ Patris. Scilicet ipsius tutoris: immo erat exhrdat⁹. ** Add, ꝙ datur minori restitutio in quere la inof. test. l.j C.de in integ.resti.secus in alia accusatione.l. auxiliū.ff ð min.]

c ¶ Sed si ecōtrario. Hic testātor filiū suum pupillū exhrdauit, & tutori, quē ipsemet pr filio dabat, legatū dimisit: licet ergo agat de inofficioso noīe pupilli, & succūbat, tā ad legatū admittitur. Et ita no.ar.ex hoc & supiori rñso, ꝙ qs agit aliqd interdū non vt ipse, sed vt alius.simile.ff. de adop. si pater.§. qui duos.& ff.eo.l.si is q.§.si hēes & l.aduersus.§.j.& C.de admin.tut. cū quæ dā.& ff.de compen.l.pe.C.de dolo.l.j.

SYL. ¶ Igitur quartā. Casus Querebatur, an habēs quartā excluderetur a q̄rela: & videbatur ꝙ nō, p auth. nouissima C. e. vbi requirtur tertia vel semis ₰m numerū filiorū, vt quis agere non possit. Itē dubitabatur ex eo, ꝙ dr in d. aut. vt cū de app.cog.§.aliud quoq;. ꝙ requiritur titulus honorabilis instōnis, non autē sufficerent tituli hic expressi. Item dubitabatur ex alio, ꝙ quauis nō haberet quartam, dūmodo haberet aliquid, nō posset agi querela, sed ad supplemētū vt s̄.dictū est. Contrariū verò hic deciditur, vt vides: ð quo bř dic, ꝙ aliud est de iure nouissimo, ₰m quod p̄dicta immutata sūt, aliud de iure antiquo, vt hic dř, & in gl.j.&

ij No. collige per te, qa clara sunt.]

d ¶ Igit quartā. Cōtrariū formatur ex eo qđ habes. s̄.eod.§ sed hæc ita. vbi dicit, ēt si minus quarta hēt, non agit q̄rela, sed ad supplemētū. Sol. hic loqtur ante Iustinianū, vt C.eo. cū q̄ritur. & ff. e. Papinian⁹.§. qm āt quartā. ar supra ₰m Iustiniani tempora, per l.omnimodo.C.eo Et illud, igitur, ꝙ est hic, ponitur inceptiuè, non illatiuè: sic.ff. de iusti. & iu. ius ciuile. §. hoc igitur. vel lege illatiuè, ex eo qđ habes s̄.eod.§.tā autem.in fi.

*¶ Adde, ꝙ sunt aliquimodi priuandi filiū sua legitima, quos tradit Barth. Cæpol. in tra-ćta. cautelarū.cau t.xxj. vbi oīno vid.]

e ¶ Iure legati. sed hodie iure institutionis si facit testm̄, vt in auth. vt cum de app.eo.§.aliud.(j) si verò alia sit voluntas, sufficit quoquo relicti titulo, vt in auth. de trien & semis.§.j.

¶ Quod introductū ē tā respectu honoris, qa titulus est honorabilior, q̄ vtilitatis propter ius accrescendi.]

* Verior ratio est, ne ei videatur facta iniuria, si ñ instituat, vt apertè significat idē Imp. ī d.§. Aliud ver hęc aūt.]

ADDITIO. (j) Quod est verū ēr ī legitima, q̄ debetur parētib. Et an sit necesse, ꝙ expresse relinquant iure institōnis. an sufficiat relinquere pro legitima vel Falcid. vide Ang. hic.

f ¶ Inter viuos. ſ data ea pdōne, vt hęc dōatio īter viuos ī quartā ꝑputet, vt C. eo.si qñ §.generaliter.& hic subijcit.

ADDITIO. Qđ satis vř exprimere si dixit. Dono tibi hoc ꝑ parte tua. arg. l. peto i ptin. ff. ð leg. ij. Et ē io sti⁹ glo.

quia

---

ipsi tutori à patre suo: nihilomin⁹ a †poterit noīe suo de inofficioso patris b testō agere. Sed si c cōtrario pupilli noīe, cui nihil relictū fuerat, de inofficioso egerit, & superatus est: ipse tutor, qđ sibi in testō eodē legatum relictum est, non amittit.

† Aliàs posit.

¶ Sufficit, ꝙ filius hēat vnā quartā quoquo relicti titulo. ad hoc vt excludatur à q̄rela: siue sit vnus, siue plures. Angel.

¶ Igitur d quartā quis debet hr̄e, vt ð inofficioso agere non possit, siue iure hrditario, siue iure legati, e vel fideicōmissi, vel si mortis cā ei quarta donata fuerit, vel inter f viuos, in ijs tantummodo casibus, quorū mētionē facit no-

Igitur inceptiuè & illatiuè sumitur.

SYL.

quia ltima debeř ex bonis,q̃ reperiũ-
tur tp̃e mortis, in q̃b nõ reperiĩ hæc
donatio,cùm iam in vita patris patri-
monium perfectè exiuerat.Ang.

a ¶ Alijs modis. vt dotis cã, & donationis pp nuptias, vt C. de inof.test. quoniam nouella.

b ¶. Diximˀ vt s̃. proximo §.

c ¶ Pro virili portione. Vt.s. qlibet hẽat † quartã huiˀpartis, q̃ habiturˀ erat ab intesta-to,vt C.e.l paretibus.&l. cũ q̃ rli.hoc tñ ẽ hodie iure auth. mutatũ.s.vtter tia def, si sunt quatuor uel pauciores. si verò plures sũt filij exhrˀdati,hñt dimidiã,† vt in auth.de triẽ. & semis.§.j.q̃ est.C.e.auth nouissima. Vñ versus. Quatuor auth. ĩ.dãt natis iura trientẽ: semissem vero dãt natis qnq; vel vltra. Et nota in fine huius tituli, ꝙ qdã dñt hũc titulũ hodie ñ hr̃e locũ nisi inter fratres turpib. ꝑso nis hr̃dibus ĩstitutis: & hęc fuit sñia M.ꝑ auth.q̃ est C.de lib.ꝑte auth. nõ licet. & auth. ex cã. Sed nos dicimus, ꝙ hẽt locũ,vt olim:qđ plenè diximus in auth.vt cũ de a.p.cog.§. aliud. in fi. & in d.auth. ex cã.nisi ꝙ q̃dam capitula ĩ d.auth.circa q̃relã sunt innoua ta:vt q̃a olim ñ transmittebaĩ ad hæredẽ et suũ,nisi esset ꝑparata, vt ff.eo. posthumus.§.fi.& l.seq. † hodie sic ad suũ hr̃dẽ,vt C.e.scimus.in fi. Itẽ olim quarta dabaĩ,hodie triẽs, vel semis,vt dictũ est.itẽ olim filij se gratos esse ꝓbabãt,hodie hr̃des ꝓbant ingratos,vt C.e.oimõ. † Itẽ nota hunc titulũ loq̃ de gratis filijs:sĩ.n.essent ingrati, nihil tenet̃ pr̃ eis dimittere, vt in auth. de hæ. & Falc.§. exhæredatos. & in auth. de immen.do.in filios.§.fin. Et sunt causę ingratitudinis xiiij.quibus filij exhæredant̃. & sepiẽ, quibus pr̃ à filijs,vt in auth. vt cũ de ap. cogno.§. cãs.& §.iustũ ãt.Et tres q̃b.frater à fratre,vt ĩ auth.de nup.§.ingratitudi nẽ.

Portio filijs debita iure naturæ, quæ est.

* † Intellige quartã bonorũ, non hære ditatis.i. deducto ære alieno, funeris impensa, & seruis liberta te donatis.l. Papinianus. §. quarta. ff. eod.

† Idem in quarta de bita parẽtib. Secus in debita fratribus.

An autem portio unius filij incapacis accrescat alijs, vide Ang.hic.

† Concor. gl.in §. cũ autẽ ĩ. de bar. quæ ab intes.

† Adde.l. liberi. in prin. eod. tit.

stra cõstitutio,vel alijs [a] modis, qui in nostris cõstitutionibus cõtinentur.Quod autẽ de quarta diximus,[b] ita intelligendum est: vt siue vnus fuerit,siue plures, q̃b.agere de inofficioso testõ pmittĩ,vna quarta eis dari possit: vt ea pro rata distribuatur eis,† idest,pro virili portione. [c]

¶ De hæredũ qualitate & differentia.

¶Triplices sũt hæredes.Ang.Aret.

HAeredes autem, aut necessarij [d]dicunť,aut sui,&

¶ Plures ãt ĩ filio sũt,q̃ ĩ alijs, q̃a magis tenet̃.l.an tibi.C.đ ĩ litẽ dã.ru.l. al tius. si ser.vẽ.]

** Aiaduertite,ꝙ d.auth.vt cũ đ app. cog. §. aliud. quatuor hẽt capita noui iuris inductiua.Primũ,ꝙ nõ sufficit hodie quoquo tit. ltimã filio relinquere, vt exhrdari possit, aut ea ꝑtetitione omitti, q̃ vim hẽt exhrdationis, vt olim d.l. Pap §. si q̃s mortis.de inof.test.& l.oĩmõ.C.e. sed oĩo instituendus est: sufficit tñ vel in obolo eũ instituere,g lo.l.iij.§.sed utrũ.ver.patrimoniũ.de. min. nam poterit agere nihilominus ad supplemẽtũ. Alterũ, qđ causas exhrdationis enumerat,q̃ olim variæ,nec certo numero tradiię erãt.l.eũ tõ.de bo. dam. Tertiũ,qđ iubet easexprimi à testõre, ne aliàs hrdi ꝑbeat occasio falsas accusationes cogitãdi, qđ prius nõ fuerat cõstitutũ.d.l.oĩmõ. ver. dixisset.in gl. vltimũ,qđ expugnato testõ p q̃ telã legata cõfirmat,q̃ iure veteri deficiebãt d.l.Pap.§.fi.His addendũ,ꝙ nõ solũ ꝑmittitur exhrdare ex causis relatis in d.aut.sed ẽt ex alijs æq; grauib. ut tta dũt doc.in auth.licet.C.de lib. ꝑte.& Crot.in l.si cõstante.col.30. so. mat.]

¶ De hæredum qualitate & dña.

e ¶ Quia hr̃des,de q̃b.s̃.dictũ est, diuersi sunt, iõ de eorũ dña & qualitate.i. differẽti qualitate videamˀ. Acc. Flo.

HAeredes.¶ Totus iste notabilis tit. diuidit̃ pricipaliter ĩ 2. part. Primo ponit regulã, ꝙ hr̃dũ sunt tria gña.Scdo illa gña ꝓsequtur, & đclarat seriatim.Scda ibi, Necessarius hæres.

d ¶ Necessarij.s̃ tantum.

Pater filiũ 14.casib.filius patrẽ S Y L. 7.& frater fratrẽ tribus exhæredare pt. † aliàs de sunt sequẽtia verba.

Continuatio.

Diuisio.

Aut

necessarij, aut extranei.[a]

¶ Seruus proprius hrs a dño institutus, dr̃ necessari⁹: quia est hrs uelit nolit: bona tamé, quę post mortem domini quęrit, propria sibi referuntur. Ang. Are.

¶ Necessari.⁹ [b] hrs ē seruus hrs institutus: iōq; sic appellat,† quia siue uelit, siue nolit, oīno post mortē testōris ,ptinus[c] liber & necessari⁹[d] hęres fit. Vnde[e] q facultates suas suspectas[f] habēt, solēt seruū suum primo, aut secundo, aut ēt ulteriore gradu hæredē instituere: ut si creditorib. satis[g] nō fiat, potius ei⁹ hrędis[h] bona, q̃

a ¶ Aut extranei. De his autē omnibus hic tit. dicit per ordinem, ut ĩ. proximo. §. & §. sui. & § cæteri.

Diuisio. ¶ Necessarius. Diuidit in tres partes Nam primo prosequitur primum genus hæredū. s. qui sunt necessarij hęredes tātum. Secundo prosequitur secūdū membrū siue genus, uidelicet q sunt sui & necessarij. Tertio ,psequitur, q sunt extranei hæredes. Secunsta ibi, Sui autem. Tertia ibi, Cæteri. Item subdiuiditur prima pars ī quatuor partes. Primo quis sit hęres necessarius tantum. Secundo rationem assignat, quare sic uocatur. Tertio infert consulendo testatori, qui non est soluendo. Quarto ,puidet ipsi seruo. Secunda ibi. Ideò. Tertia ibi, Vnde q. Quarta ibi, pro hoc tamen. Aret.

† Aliàs q a uelit nolit omnimodo.

SYL. ¶ Casus non figuratur in declaratione terminorum nisi literaliter: ratio autem quare dicatur necessarius, exprimitur in uers. quia siue uelit. No. triplicem esse hęredum differētiam. Item quis dicatur necessarius hæres. Item quare dicatur necessarius. Item no. consilium eorum, qui nolūt bona sua post mortem distrahi sub nomine suo. Item ꝑ hæreditas adita nō dicitur amplius hæreditas: ibi, potius hęredis bona, q̃ testatoris. Item ꝑ bona quæsita post mortē non sunt obligata creditoribus. Item ꝑ qui in uno grauatur, in alio releuat. Item à speciali hic, ꝑ hæres tenetur de suo creditoribus hæreditarijs.]

† Dic hoc uerū siue insolidū siue ꝑ parte sit hæres, ut ibi no. glo.

b ¶ Necessarius. Ad hoc ut sit necessarius, est necesse, ut sit seruus testōris tēpore testamēti, ut hic, & ff. de hær. inst. si alienum. in princ. † Itē & tempore mortis, ut s. de hrd. insti. §. seruus. Item ꝑ nō sit alteri legatus: tūc enim legatario quæreret hæreditatē, & ipse eius esset: nisi idē seruus sibi substitutus esset hrs & liber, ut ff de vulga. & pup. subst l. fi. § j.

* ¶ Adde, quòd nec tunc erit necessarius, cū ei omnino testator libertatem debebat, ut puta ex causa fideicommissi, uel alijs modis, qui continentur in l. si seruo, ff. de hæredi. instituen. ** Item nec cū ei datus ē substitutus. l. si is qui soluēdo 2. eod. titul.]

c ¶ Protinus. i. statim. & si quidem purè institutus ē, à seipso libertatem consecutus videtur, ut ff. de açq. hær. ex parte & ff. de hær. instit. sed & si in condōne. §. fin. & etiā ignorans ut ff. si cer. pet. eius qui. & ff. de testa. qui in domini.

d ¶ Et necessari⁹. Nisi sit institut⁹ sub hac condōne, si uellet: q̃ uerba faciūt eum uoluntarium: sed in extraneo nil operantur, ut ff. de cond. institu. uerba. & ff. de hære. insti. Cornelius.

e ¶ Vnde. Quia necessarius.

f ¶ Suspectas, ut q a sciunt se non esse soluendo: & facit. s̃. q b. ex cau. ma. nō li. in princ. & s̃. de vul. subst. in princ.

g ¶ Satis non fiat. s. ab hoc seruo hærede & libero instituto.

h ¶ Hæredis. i. serui instituti: & hoc ne defunctus iniuria afficiat, ut supra qui. ex cau. ma. non licet. §. 1. in fin.

** ¶ No. ꝑ bona olim testatoris appellat bona hrdis. nā hæreditas adita nō dr̃ ,ppriè amplius hrditas, sed bona ,ppria hrdis. Illud quoq; obseruādū, ꝑ ualde ignominiosū erat apud ueteres, cuiusq̃ bona publicè à creditorib. distrahi, ut apparet ex M. T. in orat. SFL.

in orat.pro.P.Quintio.* * & ĩ.qui ex cau.man.non li. §.1.]

a ¶ Incommodo. quia inuitus hæreditari astringitur.

Grauatus in uno debet i alio releuari.

b ¶ Commodum pręstatur. Sic & aliàs inuenit in multis locis, uel q i uno casu grauatur, debet in alio releuari, ut ff. de iureiu. l. eum qui. in princip.

c ¶ Post mortem. s. ante aditam hæreditatem, ut C. ad sylla. l. cum syllanianum. Vel certè hic protinus ur adita hæreditas: & dicta l. cum sylla. in alio casu loquitur.

ADDITIO.

Scilicet quando libertas est legata sine institutione, quæ statim non cędit. ut l. unica. §. libertatibus. C de cad tol.

d ¶ Patroni. i. qui esset patronus, si esset liber in uita illius.

e ¶ Reseruent. Separatione impetrata, si bona patroni nõ attingat, idest, nõ inceperit administrare, ut ff. de sepa. l. j. §. fi. aliàs, idest, si incœpit administrare, nõ poterit postea impetrare separationem, nisi sit minor, ut ff de min. l. ait prætor. §. non solû. quo casu tñ. s. cû est minor, separationẽ impetrabit, ẽt si iã attigerit hęreditatẽ, nõ autẽ ut ab hrditate se abstineat, ut ff. de acq. hære. necessarijs. §. fin.

SYL. ¶ Vide gl in l. j. ff. de separ. quæ enumerat octo casus.]

f ¶ Non ueneunt. i. non uenduntur.

Diuisio. ¶ [illegible] Iste §. diuiditur in quatuor partes. Primo ponit, qui sunt sui & necessarij hæredes. Secũdo hoc limitat & restringit. Tertio rationẽ reddit, quare dicũtur sui hæredes. Quarto rationem ponit, quare dicũtur necessarij. Secunda ibi, Sed ut nepos. Tertia ibi, Sed sui quidẽ. Quarta ibi, Necessarij.

ipsius testatoris, à creditorib. possideant, vel distrahant, uel inter eos diuidant. Pro hoc tñ incômô[a] illud ei cômodû[b] pstat, ut ea, q post[c] mortẽ patroni[d] sui sibi acquisierit, ipsi reseruent[e]. Et quis bona defuncti nõ sufficiãt creditoribus, iterũ tñ ex ea cã res eius, quas sibi acquisierit, nõ[f] ueneunt. ¶ Filius, vel alius, quẽ nemo pcedit i ptãte, dr suus & necessari9 hęres. Suus iõ dr, qa est quasi dñs in uita patris. Necessari9 iõ dr, qa idẽ de iure ciuili hæres est ẽt inuitus, hẽt tñ de iure prætorio beneficium abstinendi. Aret.

¶ Sui aũt & necessarij hrdes sũt, ueluti filius, filia, nepos, neptisve ex filio, & deinceps cęteri, liberi qui in ptãte[g] morientis modo fuerint.

SYL. ¶ Casus similiter non figurabitur in declaratione, & quasi descriptione huius termini, sui & necessarij. ponas igitur literaliter ut iacet. Not. q sint sui & necessarij. Itẽ q nepotes ita demum suitatem nanciscuntur, si obtinent primum locum. Item not. qui dicantur sui. Item unde necessarij. Item quòd de iure ciuili cogebãtur esse hæredes. Item quòd ius abstinendi habent a prętore.

* His adde, quòd suitas ita diffinitur ab Alcia. li. v. Paret. c. xix. Est qualitas hæredum, qui primum in potestate paterna locum tenent, continuationem dominij, necessitatemq; successionis ipso iure inducens.]

** Adde item duos esse præcipuos effectus suitatis, alterum trãsmissionis l. prima. C. de ijs qui ante aper. tabul. alterum confirmationis tabularum pupillariũ. l. si filius qui patri. de. vulga. & pupil.]

g ¶ In potestate. Aliàs si sunt emancipati, extranei sunt, ut infra eodẽ §. cæteri.

*¶ Adde, quòd filiã quoq;, quæ ex l. municipali extantibus filijs masculis excluditur ab hæreditate patris, non est sua, sicuti nec filius exhęredatus, Bart. in l. prima. §. sciendum. ff. de suis & legit. hęred.]

Desierit

a Desierit. Impropriè ponitur: quia viuo patre non fuit hęres sed dr desinere quantum ad id, quod futurum erat: sic & aliàs, ut ff. usufr. quemad. caue l. 3 §. desinere.

b Intercept. Scilicet filius. & aliàs est intereptus, aliàs in terceptus. i. remotus ab hoc seculo. Vñ Ouidius i sua Metamorphosi loquẽs de ranis dicit Colla intercepta uidẽtur.

Additio. † Aliàs interemptus.

c Alia rõne. Veluti emãcipatione. uel deportatione, ut §. quib. mo. ius patriæ pot. sol. §. preterea. & §. cum autem.

¶ Sed ut nepos neptisve sui hędes sint, nõ sufficit eũ eamve i ptãte aui mortis tpe fuisse: sed opus est, ut pr eius uiuo pře suo desierit[a] suus hæres eẽ, aut morte tintercept[b] aut qualibet alia rõne [c]liberatus a přis ptãte. Tunc. n. nepos neptisve i locum patris sui succedit. [d]

¶ Sed sui quidem hęredes iõ appellant,[e] qa [f]domestici hęredes sunt, & uiuo quoq; pře quodãmõ dñi existimantur.[g] Vñ ẽt si quis intestatus moriatur, prima causa est in successione liberorũ.[h] Necessarij uerò iõ dicũtur,[i] quia oĩnõ, siue uelint, siue nolint...

* Adde, ꝙ & pře exhędato nepos fit suus hřs & necessarius. l. q in aliena. §. interdum. ff. de acqui. hæred.]

d Succedit. Ita ut ẽt fili' emãcipat' repellat, & nepos, q remansit in ptãte, ex eo, uel alio filio natus, admittat: & hoc iure ciuili. quod nõ cognouit emancipatos qa erant capite minuti, ut ĩ. de hær. q ab intest. de. §. emancipati. de iure aũt ptorio sui filij emancipati admittunt, nõ nepotes, ut d. §. emancipati. sed p edictũ de coniungendis cũ emãcipatis liberis eius, admittuntur simul filius & nepos, ut ff. de coniung. cũ emanc. lib. l. 1. 2. respõ. Quod (idest ꝙ simul nepos cũ patre uel fratre patris admittatur) locũ hodie non haberet, cùm sit sublata omnis differentia, quæ fiebat occasione emancipationis, ut in auth. de hrđ. ab intest. ueni. §. 1. coll. 11. Accur.

ADDITIO. Quod est uerũ, qñ ab intestato succedit nullo facto testõ: uel facto, sed non solenniter: aut eo per querelam penitus expugnato, secus si p contra tabulas de iure prætorio filius succedat, qa etiã hodie procedit dictus tit. de coniungen. Angele

e Appellantur. Scilicet supradicti filij & nepotes.

** Declara: ꝙ ideò dicũtur sui hęredes, quia uiuo quodãmõ sibi ipsis succedere, cũ uiuente quoque pře dñi censerentur.] l. in suis ff. de libe. & posth.

** Adde, ꝙ ne substõcorruat. ẽt in fœmina suos hřdes intelligim', quos ipsa i ptãte nõ hẽt, nec hřepit: ueluti si quis Titiam & suos instituat. Gui. Pap. dec. 548.

f Quia domestici. Nota filiũ domesticũ patri. Sunt & alij multi domestici, ut C. de ijs qui ad eccle. confu. præsenti. §. sanè. Accur.

Domestici q sunt.

** Vide gl. s. de test. §. pr. uer. i ea re. & in c. ßis. de testi. & ĩ. q. 1 in summa.]

ADDITIO Et iõ ex furto facto p filiũ seruũ aut uxorẽ, non oritẽ ciuilis uel criminalis, cùm sit domesticũ, nisi esset magnũ: quod nota fm Ang.

g Existimant. l. ex artificio iuris ciuilis, qđ fingit eãdẽ psonã patrẽ & filiũ, vt C. de imp. & ali. sub. l. fi. Itẽ eandẽ uoceẽ utriusq;. ĩ. de inu. sti. §. ei q. Itẽ & iõ vř dñs, qa in illis bonis přis alii sicut ipse pr: sicut uxor dña dotis dř, & hře possessionẽ, † ut C. đ iure dotiũ. in rebus. & C. q po. in pig. l. fi. Itẽ & possessionẽ uiuo pře hře vř filius, ut ff. ꝓ hęr. l 2. in fin. hinc est, ꝙ sola administratio dř trãsire ad filiũ, cũ pr morit, ut ff. de lib. & posthu. l. in suis.

Pater & filius eadẽ psona finguntur.

† Die ꝙ im mo maritus est dñs & possessor cõstante mřimonio, non vxor, ut l. doce cum ibi not. p glo. & doc. C. de rei uend. sed mortuo uiro dñiũ trãsfertur in

* Bene inquit Iusti. quodammõ. Et ideò uiuente adhuc patre, generali dominorũ appellatione nõ intelligetur actũ de filijs, Bar. l. sciendũ. qui sa tisd. cogan. Alcia. lib. 2. de uerb. sign.]

h Liberorũ. ut ĩ. de hęr. q ab Ite. §. 4.

i Dicuntur. scilicet dicti filij.

ue nolint, tã ab intestato: q̃ ex testõ, ex lege duodecim tabularũ hr̃des fiunt.[a] Sed his Prætor ꝑmittit[b] uolẽtibus abstinere ab hæreditate, ut potius parẽtis, q̃ ipsorũ bona similiter a creditoribus posſideantur.

¶ Qui non est in potestate morientis tempore mortis, dicit̃ hr̃s extraneus. Angelus.

¶ Cæteri, q testatoris iuri subiecti nõ sunt, extranei hr̃des appellant̃.[c] Itaq; liberi quoq; nostri, q in ptãte nr̃a nõ sunt, hæredes à nobis instituti, extranei hęredes nobis uident̃. Qua de causa & q hr̃des a mr̃e instituuntur, eodẽ numero sunt: qa fœminę in ptãte liberos ñ hñt.[d] Seruus quoque hr̃s a domino institutus, & post testm̃ factũ ab eo manumissus, eodem numero habetur.[e]

¶ Extraneus dẽt

uxorẽ & proinde est ac si semper fuisset apud eã, ut d. l. in rebus. C. de iu. do. sed in filium non transferẽ, sed continuat̃, ut l. in suis. ff. de libe. & posthum.

SYL.

a ¶ Hæredes fiunt. Scilicet iure ciuili inspecto: aliud de prętorio, ut subijcit: quo præualet.

b ¶ Prætor ꝑmittit. Scilicet liberis in ptãte positis, non ut habeant necessitatẽ adire prætorem, sed sufficit, si se non immisceãt, ut ff. de acq. hr̃d. l. si qui se. & C. si mi ab. hære. se abst. l. j.

* ¶ Est tamen casus, in quo suus hæres nõ potest se abstinere ab hæreditate, quem ponit Ludou. Goza. in repe. l. qui se patris. colum. 32. C. unde lib.]

SYL.

¶ Cæteri. Casus. Quærebat̃ quis diceretur extraneus hæres. & uidebatur dicẽdum, ꝙ ille, qui nullo iure testatori coniungeretur: ita enim sonat hæc uox, extraneus. cuius contrarium dicitur, ꝙ in hac materia extraneus hæres dr̃, qui non est in potestate: sicut alibi extraneus dicitur, q non habet̃ in ptãte: nã extraneus dicit̃ aut a cognitione, aut à filiatione, aut a suitate: hic autẽ capitur pro extraneo a suitate. Not. qđ dictum est in summario.]

c ¶ Appellentur. sic. C. de rei uxo. actio. §. extranei.

ADDITIO. Alio modo dicit̃ extraneus ille, qui nihil attinet: uel nõ est de ascendenti, aut descẽdenti linea. Quæ faciunt ad quæstionẽ de eo, qui promisit non alienare in manum extraneam, ſm Ioan. Fabr. & Angel. hic

d ¶ Non habent. Vt supra de adopt. §. fœminæ.

e ¶ Habetur. Scilicet ut sit hr̃s extraneus: nã nõ consequitur iste utrũq;, scilicet libertatẽ & hæreditatẽ ex domini testõ, quod est necesse, ut sit hæres necessarius, ut supra de hęhed. instit. §. seruus autem. j. uersi. si uerò a uiuo.

SYL.

¶ In extraneis. Casus. nõ solet figurari in regula generali. Tamẽ ratio dubitãdi poterat esse, quia in conditione testamenti uidebantur quo ad capacitatẽ hæredis inspici solum duo tempora, non tria: scilicet tẽpus mortis, quo die testamentũ sumit uires, & tempus aditionis: nam tempus conditi testamenti non uidebatur requiri cùm pẽdeat a confirmatione, & sic a morte: prout in simili uidemus in legato, quod sufficit capacitas tempore, quo dies legati cedit, glo. in l. si alienũ. §. j. ff. de hæred. inst. quod tempus in legatis repręsentat tempus mortis, quo die cedit institutio, & tempus aditionis ꝑꝑ translationem dominij factã à lege. l. à Titio. ff. de fur. unde ita pariter & in institutione uidebantur attendi non debere nisi illa duo tẽpora. Tamen contrarium deciditur ex eo, qđ allegatur in tex. ut scilicet constiterit institutio, id est, ad substantiãdum testm̃: secundo autem tempore, & sic tempore mortis, propter cõfirmationem & effectum ipsius institutionis: tertio tempore aditæ, quo ad exeutionẽ & effectum uerum: illius. n. effect⁹ tẽpore delationis, & sic mortis est fictus. l. hr̃s quoq;. ff. de acquiren.

quiren.hæred.No.in extraneis hæredibus tria tpa obseruari debere quo ad capacitatē. Item ꝙ mutatio status facta medio tempore non nocet. Itē ꝙ testamēti factio accipitur actiuè & passiuè. Itē ꝙ mutus, surdus, furiosus, posthumus, infans, filiusfami. & seruus, habent testamenti factionem passiuam, quamuis non habeant actiuam.]

ne.§.solemus.& l.si alienū. §.i extraneis.Sed ꝫ.ff.de acq.hær.si seruus ei⁹ qui.Sed certè, ꝙ seruus in seruitute ñ dicebatᷣ capax, ut ibi, ex persona domi ni principaliter erat: nā dñs erat non capax. Vnde eo manumisso, non nocet ei manumissio, cùm præsumatur nūc, ꝙ & tūc fuerit capax. Item sunt arg. contra ff. pro empt.l. 2. in prin. & in authen. ut cùm de appe.cogn.§. generalem.

citē induceret ī repu tatio hæreditatis, ut qa faceret actū cotrarium incōpassibilē, puta intrā do religionē fratrū Minorū: Idē in eo, qui impetrauit pri mū beneficium uacaturū, & interim duxit uxorē, uel habitum dimisit: quo reassūpto, uel mortua uxore, nacat bñficium, ut hic ꝑ Io. Fab.

esse capax tpe te stamēti, mortis, & aditionis: & testamenti factio acci pitᷣ actiuè & passiuè: & incapacitas medij temporis non nocet.h.d.

¶ In extraneis[a] hǣdibus illud obseruatur, ut sit cū eis testamenti factio, [b] siue hæredes ipsi instituantur, siue ij, qui in ptāte eorū [c] sunt: & id[d] duobus[e] tēporibus inspicitᷣ: [f] testamenti quidē facti tempore ut cōstiterit institutio: mortis uerò testatoris, ut effectū habeat. Hoc amplius, & cùm adit hǣditatē, eē debet cū eo testamenti factio: siue pure, siue sub conditione hæres institut⁹ sit. Nam ius hæredis eo maximè tēpore inspiciendū est, quo acquirit hæreditatem. Medio autem tēpore inter factū testm̄, & mortem testatoris, uel cōditionē instōnis existētē, instōnis[g] mutatio nō nocet hǣdi: qa (ut diximus) tria tempora[h] inspici debent.

Testamenti aūt

† Ista glo: nō est Ac.

a ¶ In extraneis. † Iste §. habetur sub eadem uerborū forma in l. si alienum seruū.ff. de hęre. institut. circa princip. vsque ad fin.legis.

b ¶ Testamenti factio. Passiuè accipe, idest ut possit capere ex testamēto, quod pōt quilibet, exceptis quibusdā, quos no. infra tit. j. §. legati.

c ¶ Eorum. Nam seruo instituto, domini persona inspicitur, ut s. de hęr. instit.§. seruus autem plurium.

d ¶ Id. scilicet quòd sit capax.

e ¶ Duobus temporib. Aliàs tribus, & aliàs duobus: sed tamen tria spectā tur tempora, ut subijcit.

f ¶ Inspicitur. Testamenti facti. ut cōstiterit institutio: & mortis testatoris, ut effectum habeat: ita est textus in l.si alienū. ff. de hęred. instit. & re uera melius & ornatius quàm hic.

g ¶ Mutatio iuris. Vt qa medio tpe efficiatᷣ nō capax.tñ his tribus tēporibus bene inueniᷣ capax, † ut hic, & ff. de hæred.institut.sed: & si in condō-

† Nisi ex tali muta tione ta-

ADDITIO. Dic prout loquitur ibi in contractu emptionis, concordat: sed cū loquiᷣ in alijs contractibus, cōtradicit: sed ibi loquitur ī capace, q non patiebatur defectum in persona sua: sed hic secus.

¶ In secundo uerò cōtrario dicunt, ꝙ loquitur fauore furti, ut pęnitentibus remittatur.]

SYL.

h ¶ Tria tēpora. s. in extraneo hærede: sed in suo necessario exigiᷣ unum ſm Io.s.tp̄s mortis, ut supra eo.§.sui. Vel ſm Azo. etiam tempus testamenti inspiciᷣ: tempus autem aditæ hæreditatis non inspicitur, qa statim sunt hæredes patre mortuo.s.de iure ciuili, ut ff.de suis & leg.in suis. In necessarijs autem tantum duo tempora inspiciuntur.s. testamenti & tempus mortis, ut ff.de hæred.instit.si alienū, j.respond.& l.seruum.

¶ Hæc glo. communiter approbatur secundum Christo.hic.

SYL.

a ¶ Factionem. Scilicet in actiua significatione.
b ¶ Acquirere. scilicet potest.
c ¶ Factioné. In passina significatōne.
d ¶ Sibi. si sunt sui iuris.
e ¶ Alij. Si sunt in aliena potestate, ut hic, & ff. de testa. l. filiusfamil. & facit ff. de fiu. l. 1. §. fin.

SYL.

factionē[a] nō solū is hr̄e vr̄, q testm̄ facere potest, sed etiā qui ex alieno testamento uel ipse capere pōt, uel alij acquirere,[b] licet nō possit facere testamētum. Et ideò furiosus, & mutus, & posthumus, & infans, & filiusfamilias, & seruus alienus, testamēti factionē[c] habere dicunt̄. Licet enim testamētum facere nō possint, attamē ex testamēto uel sibi,[d] uel alij[e] acquirere possunt.

¶ Extraneus hr̄s hēt i⁹ deliberādi. Quilibet hr̄s post aditā n̄ repudiat, nisi sit minor q restituit̄: qđ extēsū fuit ēt ad milites maiores. Hodie tn̄ adeūdo cū beneficio inuērarij, securus ē hęres nō teneri ultrauires hęreditarias. h. d.

¶ Extraneis autē hr̄dibus deliberādi ptās ē de adeūda hæreditate, uel nō adeūda. Sed siue is, cui abstinēdi[f] ptās ē, imiscuerit se bonis hr̄ditatis: siue extrane⁹, cui đ adeūda[g] hr̄ditate deliberar̄[h]

¶ Extraneis autem. Casus. Quærebatur, an qui semel se immiscuit, uel adiuit hæreditatem, posset postea repudiare: & uidebatur quòd sic: nam repudiatio & aditio paribus passibus ambulant. l. is pōt. ff. da acquirend. hære. sed ille, qui abstinuit, potest postea saltē intra triēnium adire. l. fina. C de repud. hæred. immo olim perpetuo, l. si qs suus. ff. de iu. delibe. ergo pariter uidetur posse reuocare aditionem. ī. dictum tempus. cuius contrarium dicitur hic etiam in suo. ratio est differentiæ, quia unus casus est fauorabilis filio, alius damnosus, secundum doct. quę ratio est falsa: q̲a potest esse utile & filio repudiare damnosam hęreditatē: sed ratio est, q̲a suus de iure ciuili est necessarius. Vnde q̄uis à prętore habeat ius abstinendi, & abstineat, tamen remanent reliquiæ suitatis, quę ēt satis sunt ad confirmandū testamentum, quēadmodum aditio. l. cū quasi, § sed & si quis. ff. de fideicom. liber. vñ l. p p illas reliquias permittit posse reuocari abstensionē, cū res de facili ad pristinum reducatur, quæ rō cessat in contratio. Not. habere extraneum ius deliberandi. Itē quòd hæres, siue suus, siue extraneus post aditā non repudiat, nisi sit minor. Itē quòd minori data est restō ob facilitatē, & ne decipiatur. Itē quòd speciali priuilegio alicui tributa non trahunt ad alios. Item no. effectum inuentarij, qđ facit nō teneri vltra uires hæreditarias.]

f ¶ Abstinendi. ut est suus hæres, cui dat̄ abstinendi facultas p prætorem, ut s. e. §. sui aūt. in fin.

g ¶ De adeunda. Nota hic † quatuor ppor tionabilia. s. immiscere. & abstinere: q̄ duo ptinēt ad suos hęredes. Itē adire, & repudiare, quæ duo pertinēt ad extraneos, ut hic dr̄. Sed qñq; suus dicitur adire & repudiare, ut C. de legi. hęred. defunctis. ¶ Con . nduntur. n. qūq;, ut l. & si si ne. §. sed quod Papin. ff. de mino. in l siue. § fin. ff. de iur. pa.]

h ¶ Deliberare. Infra annū deliberationis petito tēpore, & indulto ab imperiali culmine: a nostris aūt iudicibus infra nouē menses: & nō nisi semel peti potest, ut C. de iure delibe. scimus §. & hæc quidem.

* ¶ Adde, ꝙ nihilominus creditores hr̄ditarij pñt, si uident hæredē differre aditionem, petere, ut ei statuatur tempus

† Sic in l. apud. & l. sed & is ff. q b. ex cā in poss. ea. & in l. at si qs. § pleriq; ff. de religio.

Hæredes sui immiscēt & abstinēt, adeunt & repudiāt extranei.

S Y L.

Deliberādi tēpus.

licet, adierit: postea relinquendæ hr̄ditatis facultatē non hēt nisi minor sit 25.ann. Nā hui⁹ ętatis hoīb. sicut ī cęteris omnib.[a] causis, decep̄tis, ita & si teme rè dānosam hr̄ditatē susceperint, Prętor succurrit.[b] ¶ Sciēdum est tñ diuū Adrianū etiā maiori[c] 25.an. veniā[d] dedisse, cū p⁹ aditā hr̄ditatē grā de[e] æs alienū, qđ aditæ hæreditatis tp̄e latebat, emersisset. Sed hoc q̄dā diuus Adrian⁹ cui dā spāli beneficio p̄stitit: diuus autē Gordianus[f] posteà militibus tm̄mō hoc concessit. ¶ Sed nostra beneuolentia cōe oīb. subiectis Imperio nostro præstitit[g] hoc[h] beneficium: & cōstōnem[i] tā ęquissimam,[k] q̄ nobitissimā[l] scripsit, cuius tenorē si obseruauerint hoīes, licet eis adire hęreditatē, & in tm̄ teneri, q̄tū valere bona hr̄ditatis contingit: vt ex hac cā neq; deliberōnis auxiliū sit eis necessariū, nisi omissa obseruatione nr̄ę ɔstōis,[m] & deliberādū existimauerit, & sese veteri grauamini,[n]

tempus ad adeundam hæreditatem, idq; arbitrio iudicis: statuit quo tempore præterito amplius hæres nō audietur gl. in l. quandiu institutus .in ver. instituto. post mediū. & ibi quoque oēs ferè scribentes. ff. de acq. hære. *[a] Adde ēt, ꝙ pendente tp̄e deliberādi, pōt illū cohęredes prouocare ad diuisiones. l. nisi ex plurib. §. si pars hær. pet. & ita aliàs obtinui, quod not. quia proderit, si videbis cohęredē velle de libera re animo differendi.]

a ¶ Omnibus. Nisi sint vsi iure cōi, vt ff. de mi. l. verū. §. 1. ïē non restituitur.

S I L. ¶ Intellige. i. facit id, quod quilibet diligens paterfa. fecisset, nō iure cōi prout sonat, ſm Christo. hic.] Itē nisi iurauerit adultus super contractum, vt in l. Federici. Hac edictali. in tit. de pace tenenda §. item sacramenta. li. 2. feud.

b ¶ Succurrit. Vt ff. de mino. ait p̄tor. §. sed & si hæreditatem.

c ¶ Maiori. s. cuidam pro priuilegio.

d ¶ Veniam. abstinendi. Accur.

e ¶ Grande æs. sic. ff. de cond. indeb. l. ij. §. si quid. & l. iij.

f ¶ Gordian⁹. Sed ubi sūt leges istorū Imperatorū? R̄n nō hēm⁹, sed hr̄ mētio earū, vt C. de iu. deli. scimus. ī prī.

Inuentarij faciendi tēpus.

g ¶ Præstitit. aliàs præstauit.

h ¶ Hoc. i. vt aliqs nō grauet p g im-

ꝓuisum debitū, uel ēt ꝓuisum, si est nō sufficiēs hæreditas, vt C. de iur. de libe. scimus. §. ex oibus. & hoc facto ꝯnuētario, si res p̄ntes sunt. ī. tres mēses, si ab:uerint, intra annale spatiū, vt C. de iu. deli. scimus. §. sin āt dubi⁹. & §. sin āt a locis.

ADDITIO. Quot & quæ requirātur inuentario, vide plenè & ordinatè per Ange. Are.

i ¶ Constōnē. vt C. de iure delib. scimus.

k ¶ Æquissimā. quantū ad tractatum.

l ¶ Nobilissimā. quantum ad sniam.

m ¶ Cōstōnis. Quę de ꝯpositione dictiiuētarij loqmur.

n ¶ Veteri grauamini. Sed qđ erat grauamē? R̄n. tenebatur insolidū oibus creditorib. & legatarijs, ēt si excedāt mensurā hr̄ditatis, vt C. de iu. deli. l. fi. §. si verò postquam. Si aūt petit tp̄s ad deliberandū, & fecit ēt inuentariū, creditorib. quidē tenetur insolidum, sed delegatis detrahit Falcidiā, siue adierit hr̄ditatē. ī. deliberationis tp̄s, siue non recusauerit: sed si nō fecisset inuentariū, oīb. insolidū tenerēt, ūt C. de iure delib. l. fin. §. si aūt hoc aliquis. & §. si quis autē.

Inuentarium non facientes ī quo grauantur.

*¶ Adde, ꝙ rō est, q a lex p̄sumit, ꝙ hr̄s surripuerit de bonis hr̄ditatis, ut in auth. de hęr. & Falc. § sancim⁹. q̄ p̄sumptio est iuris, & de iure, q̄ nō recipit ꝓbōnem in ꝯrīū, nisi p confes-

 sionem

fionē partis, vt latē tradit Cep. cau. 7. ** vbi vide, q̃ tradit eaut. exeusandi hęredē q̃ non fecit, aut minus ltīmē fecit inuentarium.] In foro tñ conscientiæ hr̃s non tenet ultra vires hęreditarias, ẜm

trinsecus declaret. si q̃d ergo ꝓ hęrede velut hr̃s gessit, vt hic dr̃, tunc voluntatē illā declarat, nisi ꝓtestetur(j) se nō ut hr̃dem facere, vt hie, & ff. de aeq. hæt. l. pro hæredė. in prin. & l. gerit. Sed cōtra id, quod dicit hic nuda volūtate, est C. de iure delib. l. potuit. Sed certē ē necessaria voluntas & actus, si ab actu incipias. sic & aliàs. ff. de acq. possess. quēadmodū.

Bar. in rub. ff. de acq. hr̃. ēt non confecto inuentario, vt scribit Ias. post Bat. & Bal. ibi ꝑ eum relatos in §. sed istę. col. antepen. J. de actio.]

SYL. ꝗ Item extraneus. Caiūs ſ tū gñali regula ñ figuratur nisi literaliter cuius rō est, quia iste quasi contractus à sola voluntate hr̃dis depēdet: & iō qualitercunq; cōstet, satis est. No. ꝗ solo aīo aditur & repudiatur hęreditas, siue ꝟbis, siue factis ostēdatur. Item no. quid sit pro hærede gerere. Item ꝗ nihil impedit, quo minus mutus vel surdus gerat pro hærede, si intelligat quod agit. Itē ꝗ ad hoc, vt possit adiri, necesse est, ꝗ sit certus de morte ipsius testatoris, & sciat sibi delatam hæreditatem.

aditionis supponere maluerint.

¶ Hęres dr̃ adire hr̃ditatem gerendo se ꝓ hęrede in aliquo actu, vel nuda volūtate re, vel verbis declarata: & ita pōt repudiare, dummō sciat hr̃ditatē sibi delatam, quāuis sit mutus. Aret.

¶ Item extraneus hęres testō institutus, aut ab intestato ad ltīmam [a] hæreditatē vocatus, p̃t aut pro hęrede gerendo, aut etiam nuda [b] voluntate suscipiendæ hęreditatis hęres fieri. Pro hære de[c] autem gerere quis vr̃, si reb. hæreditarijs tanquā hęres utatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prædia colendo, locādove, & quoquo modo voluntatē suam declaret, vel re, vel † verbo, de adeunda hæreditate: dummodo sciat eum, in cuius bonis pro hærede gerit, testatū intestatumve obijsse, [d] & se ei hęre

hic nuda volūtate, est C. de iure delib. l. potuit.

ADDITIO. (i) Quæ protestatio nō est necessaria, vbi facit actum pium, qui dilationem non recipit: nec releuat, ubi facit actum cōtrarium, vt c. eum M. Ferrariensis. de con stit. secundum Io. Fab. & Angelum.

† aliàs verbis vel literis.

a ꝗ Item. Ad ltīmam. s iure ciuili: aliud si iure p̄torio: tunc. n. necesse habet eorū p̄tore agnoscere, ut C. de iure delib. l. j. & l. puberem. & l. suum. & C. qui admit. ad bon. pos. l. ult.

ADDI. Dic ꝗ sola agnitio bonorum possessionis fcā corā p̄tore ēt ñ auctorante sufficit, siue sit bonorū possessio ẜm tab. siue ab intestato, siue ēt ꝯtab. vt est gl. singularis in l. fi. §. j. C. de cur. fu. in ver. pro antiqua. Ang.

b ꝗ Nuda voluntate. oportet tñ, ꝗ ex

* ¶ Quod igitur dictū est, quempiam nuda voluntate, seu solo aīo hęredē fieri, ita declarari dēt, hoc est, licet nihil attingat hęreditarium, dū tñ de animo constet, vel ex aliquo actu, q̃ citra ius & nomen hæredis fieri non potest, vel verbis. neq;. n. sola nuda que cogitatio hæredem facit.]

c ꝗ Pro hęrede. i. factis ipsis gerendo pro hęrede.

d ꝗ Obijsse. Aliàs. n. nisi hoc sciat, nō præiudicat sibi aditio: nam non videtur adire, vt hic. & ff. de aeq. hęr. l. is ad quem. & l. eum qui duobus.

ꝗ Dic tñ, ꝗ non requiritur scientia positiua causata ex actu corporeo, sed satis est uehemens opinio ipsius hæredis, vt declarat Bar. in l. is potest. ff. de acq. hęre. & ibi moder.]

Hære-

dem[a] esse. Pro hęrede.n.gerere, est ꝓ dño[b] gerere. Veteres.n. hr̃des pro dñis appellabant. Sicut ãtnuda volũtate extraneꝰ hr̃s fit, ita ꝯ̈ria destinatione[c] statim ab hr̃ditate repellit̃. ¶ Eũ, qui surdus, vel mutus natus est, vel postea factus, nihil ꝓhibet pro hęrede gerere, & acq̃rere sibi hr̃ditatem: si tñ intelligit[d] qđ agit.

¶ De legatis.

¶ Ex eã licet immiscere ĩ vnã mã aliã materiã, licet non sit oĩno similis, dũmodo vna materia transeat, & cõformitatem habeat cum alia materia. Aret.

POsthęc[e] videamꝰ de legatis, quę pars[f] iuris extra ꝓpositã[g] qui-

Hæreditatem adire volẽtimulta sunt necessaria.

a¶ Hæredem esse. ẽt purè: nã si sub conditione, non põt ante existentem condõnem adire, vt ff.de acq.hær. is qui hęres. Sunt & alia necessaria, s.vt sit liber & sui iuris, qui adit: aliàs nõ poterit nisi iussu pr̃is, vel dñi ꝑcedẽte, vt ff.eo.si quis mihi.§. iussũ. & l. quoties. Item oportet, ꝙ sit compos mẽtis, vt in fi. huius tituli. Itẽ ꝙ sit maior quatuordecim annis. aliàs ñ p̃t adire. vt C de iu. deli s. posuit. & l.si infanti. Item ꝙ sciat mortuum esse testatorem: aliàs non põt adire, vt ff. de acq. hær.is q̃ hr̃s.§. si quis dubitet.& l. qui hr̃ditatẽ.& l.neminẽ. & l.qui superstitis. Itẽ certus de condõne testõris eẽ dẽt, vt ff.de acq.hær.l.hæres.j.§.fin. & l.seq. ADDITIO. Simile ĩ l.illud si pars hę. pet.& l is qui putat.de acq. hær.hinc est, quod vulgò dicitur, ꝙ ille, q̃ vult adire hæreditatem, debet scire causam, ex qua defert̃, vt l.si is ad quẽ. de acq. hęre.secundum Christo.

b¶ Pro domino. vnde hęrus, i.dñs, vt ff.ad leg. Aquil l. item Mela. §. legis autem Aquiliæ. Item dicunt teuthonici hær.i.dominus.

** Fallitur Acc.repugnat.n.syllaba, q̃ in hæredem ꝑꝑ vim diphtongi producitur, ĩ hero corripitur. dictus aũt videt̃ potius ab hęrẽdo, eò, ꝙ hæreat i. proximè, & cõtinenter capiat successionem, & dominus constituatur.]

c¶ Destinatione. dummodo & hoc actu extrinseco declaretur: arg. tñ cõtra.ff.de pecu. lega.non statim.

ADDI. Sed ibi erat acq̃sitũ dño. uel ibi in actu, q̃ realitatẽ requirit. Io. Ea

d¶ Intelligit. non ergo demens, vel furiosus.

¶ De legatis.

Continuatio.

¶ Dic, ꝙ tex. continuat istam rubricam. Vel sic: Dictum est s̃.de testis, in quibus legata relinquunt̃, nunc sequit̃ đ ipsis legatis.

Diuisio.

POst hæc videamus. ¶ Totus iste ꝯ ti. diuidit̃ principaliter ĩ q̃nque partes. Primò cõtinuat se ad præcedẽtia. Secundò ponit diffinitionẽ legati. Tertiò recitat quot genera legatorum olim erant. Quartò illud corrigit. Quintò incipit tractare materiã legatorum. Scđa ibi, Legatum. Tertia ibi, Sed olim. Quarta ibi, Nostra autem. Quinta ibi, Non solum autem. Et illa quinta suo loco subdiuiditur.

SYL.

¶ Post hæc. Casus. non est figurãdus, quia tm̃ cõtinuat hunc titulum Imperator. Poterat.n.dubitari, cũ essemus in tractatu de ijs iuris figuris, q̃bus per vniuersitatem nobis res acquirunt̃, quare ꝓposita esset rubrica de legatis: & rñdetur, non sine causa fieri, cũ simus in mã testõrum, supponere tractatũ de legatis. No. ꝙ materiæ sunt subordinãdę vna alteri, non ꝙ titulus titu continuetur. Itẽ ibi, q̃ pars, ꝙ aliqũ appellatione partis nõ venit dimidia. Item ꝙ in hoc tit. non vr̃ tractari de legatis vniuersalibus.]

e¶ Post hęc. s quæ diximus s̃. de testa.ordinan. hucusque.

f¶ Pars. Scilicet quæ est circa legata, & longa est, vt patet.ff eo.per multas rubricas.

g¶ Propositam s̃.per quas perso. nobis acquir.§. fin.

dem materiā vř: (nā loquimur[a] de ijs iuris figuris, [b] qbus per vniuersitatē res nobis acquirunt sed cùm omnino de testamentis & de hęredibus, [e] q in testō instituuntur, locuti simus, non sine causa sequenti [f] loco pōt hęc iuris materia tractari.

¶ Diffinitio legati. Angelus.

a ¶ Loquimur.i.locuti sumus. Et sic tp̄s pro tempore ponitur, vt C. ex qui ca.infa.irro. si possidonium.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc expositio est falsa:q̄a, cum supra tantum tractatū sit de testamentis, nō verificaretur numerus pluralis dicendo de ijs iuris figuris. Intēdit ergo Imperator, dū dicit loquimur, idē, ac si diceret, nos sumus in tractatu.] Vel loquimur, ideo, loqui deberemus, si materiam præcedentem prosequeremur.(1)sic in auth. de consangui. & vter.fra.§ igitur col.6.

ADDITIO.(1) Dic ꝙ prętеritū perfectum subiunctiui in contractibus, qn̄ non potest verificari in prętеrito, trahitur ad futurum, vt l.cum stipulamur.ff.de verb. oblig. sed in testamentis & legibus, quę dant formam & essentiam, capiunt à futuro, secundum Angel.

b ¶ Figuris. i.partibus, vel formis: q̄ quatuor sunt. per successionem ciuilem, per prętoriam, per arrogationem, per addictionem conseruandæ libertatis causa, vt supra per quas per so.no.acqui.§.si.

SYL. ¶ Adde, ꝙ uidebatur, ꝙ essent tm̄ duæ nominandæ. s. ciuilis & prætoria: quippe aliæ duæ sunt de iure ciuili, vt patet in illis titulis. Attn̄ q̄a sunt illæ multum dissimiles, cū sint successiones in vniuersum ius viuentis, illæ in vniuersum ius defuncti, sunt separatim positæ à glo. quamuis sint etiam de iure ciuili.]

c ¶ Omnino i.diligentissimè.

d ¶ Testamentis. vt s̄.de testamen. & tribus sequent. tit.

d ¶ Hæredibus. Vt supra de hære. instit. vsque huc.

f ¶ Sequenti. quia nec debentur nisi in testō relicta, & post hęredis instōnem. Sed hodie contra in vtroq;, ut j.de fideic.hære §.præterea.& j. eo. §. sed non vsque.& §.ante.

SYL. ¶ Potest & alia ratio assignari: quia voluit prius s̄. tractare de acquisitione directa vniuersali, postea de particulari directa, deinde de vniuersali obliqua, vltimo de particulari obliqua.]

¶ Legatum. Diuiditur in septem partes. Primò ponit qualiter diffiniatur legatum. Secūdo, quot erant olim genera legatorum. Tertiò, qualiter vnunquodq; genus legatorum fiebat, quia erant certa verba assignata. Quartò, qualiter dicta verborum solennitas est hodie sublata. Quintò, qualiter per Iustinian. omnes isti modi legandi, vel omnia ista genera legatorum sunt redacta ad vnam materiā: & legatarijs: & datur ius prosequendi legata altero de tribus modis. Sextò remouet differentiam, quæ erat inter legata, & fideicommissa, & ea adæquat. Septimò respondet cuidam tacitæ obiectioni. Secunda ibi, Sed olim. Tertia ibi, Et certa quædam. Quarta ibi, Sed ex constitutionibus. Quinta ibi, Nostra. Sexta ibi, Sed non vsque. Septima ibi, Sed ne in primis. Aretinus.

SYL. ¶ Casus in diffinitione nō ponitur: præmittitur enim diffinitio, vt sciatur id, de quo disputatur, vt inquit Cice. in lib. 1. officio. No. ergo diffinitionem legati. Item aduerte, quia (meo iudicio) illa verba, ab hærede præstanda non debent esse in text. quia in l. legatum ff.co.ij.non sunt, & glo. ibi, quæ hęc verba supplet, non allegat hunc tex. & gl. hic dicit legatum hic diffiniri, vt in d.l.legatum. & aliter diffiniri in l. legatum.de lega.1. Item Ange. hic dicit s̄.ab hærede præstanda. quæ omnia ostendunt, ꝙ in antiquis codicibus, prout in meo non erant dicta verba.

Lega-

a ¶ Legatū sic. ff. de leg. ij. l. legatum, sed aliter diffinit. ff. e. j. l. legatum est.

SYL. ¶ Adde, ꝙ nulla ex his diffinitionib. hēt partes diffinitionis, vt disputādo defendit Prępo. Seń. in 7. q. 2. casu in suis disput.]

uenerunt a defuncto in hēdem. Itē ꝙ qñ duo ęquiparant, illud, qđ est plus in vno, tribuit alteri. Itē ꝙ verbū, studiosis, accipit ī bonā partē. Itē ꝙ in erudiri adolescētes sunt distinctè docēdi, nec onerādi multitudine mārū. Itē ꝙ à facilioribus est inchoādum.]

¶ Legatū[a] itaq; ē donatio[b] q̄dā á defuncto relicta, † ab hēde pstanda.

¶ Antiqua solennitate verborū, q̄ in legatis obseruabatur, sublata, nec nō legatorū, fidei cōmissorumq; differētia, hodie eorum vna eademq; est nā, & quibuscunque verbis relicta trib. actionib. psequi possumus. h. d.

¶ Sed olī qdē erāt legatorū gña quatuor: p vēdicationē, p dānationē, p sinēdi modū, p pceptionē. Et certa q̄dā[c] vba cuiq; gñi legatorū assignata erant, per q̄ singula gña legatorū significabantur: sed ex constōnibus[d] duorū Principum solennitas hmōi verborū penitus sublata est.[e]

b ¶ Donatio q̄dā. Sunt. n. tres donationes, ut ff. de do. l. j. Et differt hæc à donatione causa mortis, vt dixi mus s. de do. §. j. in fi. Itē à donatione inter viuos, cū legatū reuocari possit vsq; ad mortē vt ff. de adimen. le. l. 3. in fi. & l. 4. Sed in donatione inter viuos nō est ita, vt s. de do. § aliæ. (j) Itē differt ab hēditate, cū hoc singulare, & sine onere sit, illud verò vle, & cum onere, vt ff. mand. si hæreditatem. & arg. ff. de eden. quædam. §. nihil interest.

ADDI. (j) Et hęc inducunt ad qōnē; si testōr dicat, dono Titio fundum pūti & recipienti, an censeat legatū vel donatio, vel per Io. Fab. & Ange.

SYL. * ¶ Legata quo differant ab alijs donationib. tradit eleganter And. Tiraquel. in repe. l. si unquam. super ver. libertis nu. 205. C. de reuo. dona.]

SYL. ¶ Sed olim qdē. Casus non figurat, qa pcedit corrigēdo ius antiquū: rō āt correctiōis in l. corrigēte assignat. No. formā & obseruationes iuris antiq. circa legata. Itē ꝙ volūtates defūctorū debēt validiores, q̄ fieri possit, effici. Itē ꝙ ll. debēt imponi reb. non verbis. Itē ꝙ legatis vna est nā. Itē ꝙ legatario ꝯpetit nedū act. psonalias, sed realis, & hypothecaria. Si. n. res legata erat testōris, & ꝯsistebat ī spē, ꝯpetit rei vēdicatio, & actio ex testō: hypothecaria āt dat in alijs rebus, q̄ per

† Verba ista ab hærede præstāda, non sunt ī antiquis, & emendatis exemplaribus, & certè subuertūt diffinitionē cū videamus, à testatore quoq; ipso, nedū ab hēde legatū præstari. l. Lucius. de leg. 2.

c ¶ Quædam verba. ut si dicat legatario, Vēdica tibi rē talē. vel hēdi dicat, Dāno te illū ęre alieno liberare, vt j. e. §. sed & tale. Itē si dicat, Sinito illū hēre talē rē. Itē si dicat uni hæredū: Præcipito rē illā. i. añ partem capito, vt ff. e. j. l. si a pluribus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ Ang. ampliat, siue fiat verbis directis, siue obliqs: & nihil allegat. est tex. in l. ij. C. com. de lega. in prin. Quæ aūt in legatis dicant verba directa, q̄ precaria, est gl. in d. l. ij. ubi Pau. de Cast. optimè declarat. * Sed vt rectè discas quib. verbis quatuor hæc legatorum genera conciperētur, & quomodo inter se differant, legito Alciatum lib. Parer. 3. c. 1.

** Seruius quoq; nobilissim' Grāmaticus in li. 5. Æne. Vir. sup illo versu; Sume pater &c. exponit verbum sume. i. pcipe, aitq; verbū esse peculiare Iurisconsultorū, quo vtunt. quoties legatū nō ab hēde dat', sed ex accipientis arbitrio: vñ conijcere licet, id uerbū assignatū fuisse legato p vendicationē, vt cū testator dicebat legatario, tibi sume illā rem, in quo genere legati non erat expectanda manus hēdis, sed ipse legatarius possessionē rei legatę, ppria auctoritate capiebat.

d ¶ Ex constōnib. Quas non hēmus.

e ¶ Sublata est. s. dudum retro.

Nostra

a Nostra autem constitutio. Quæ l. oēs populi. ff. de iusti. & iu. Ang.

est. C. communia de leg. l. j.

b Lucubrōne. i. vigilatione, maximè nocturna. nā s̄m Philosophos Luna dr̄ hr̄e radios lugubres, sed Sol claros. sic ī auth. vt iudi. sine quoquo suffr. in prin. col. ij.

¶ Add̄ legēdū lucubratiōe.]

c ¶ Voluntates interdum nō est volūtas validior scriptura vt ff. d vsu fr. leg l. si alij. & ff. de sup. le. l. Labeo. (j) Et facit ad hoc qd̄ ī tex. dr̄. s. ꝙ voluntas sit validior scriptura, qd̄ est verū, vt ff. de le. ij l. cum pater. §. cùm imperfecta. & de l. j. l 4 secundum Ioan. & hoc nisi sit impossibilis vel probrosa, vt j̄. eo. §. si. vel inepta, vt ff. eod j. l. seruo alie. §. si.

ADDITIO. (1) Non ob. hic lex, si alij. q. a rñdeī solū ꝯdicere, q. a ibi attēdit scriptura, q. a volūtas testōris erat ambigua. Cæterū si eius fuisset clara volunras, ab ea nō recederet: ī mo obseruaretur, scripturæ reiecta interpretatione, vt l. 3. C. de lib. præt. & hic Ias.

d ¶ Validiores. q̄ sint verba solennia: vel quam sit scriptura. Accur.

** Nā ēt à propria verborū sīgnatione recedimus: cū manifesto est, aliud sensisse testōrē. l. nō aliter. d̄ leg 3. qd̄ & in ꝯtrib. obseruari videmus l. si ti. bi. si cer. pet. idq̄; latiùs ꝓprobat Alc. li. 2. de ver. sig. non. n. sp ꝓprijs uerbis vti possumus, eaque intentioni proferentis subseruire conuenit.]

e ¶ Oībus legatis. i. oī gn̄i legatorum.

f Vna sit nā. q̄tū ad hoc, vt dēant: sunt tñ q̄dā fauorabiliora alijs, vt j̄. de obli. quæ ex quasi contractu. §. fi.

g ¶ Quibuscūq; ṽbis. Aptis tñ adhoc sic. ff. de ꝯsti. pec. §. aūt. in fin. & l. seq.

ADD. No. ꝙ lex gn̄aliter loquēs recipit restrictionē d̄ habilitate: cōcordat gl. j. ī l. j. §. nunciatio. & ibi doc. ff. de ope. no. nū. & in l. vt gradatī. §. sed si lege. ff. de mu. & hono. & Bar. latè. in

h ¶ Per actiones p̄sonales. s. ex testō.

i ¶ Per in rē. i. p rei vēdicationē. nā recta via transit dñiū in legatarium rei legatæ. vt ff. de fur. l. a Titio. Accur.

** Etiā ignorātem. l. cū pr̄. §. surdo. de le. ij. sec̄ in fideicōmissario vsī, ad quē ñ trāsit añ restōnē. l. restitutā. ad Tre. gl. j. §. sed q. a. versi. restituerit. infr. de fide. hæred.]

¶ Nr̄a aūt ꝯstō,[a] quā cū magna fecimus lucubrōe,[b] defunctorū volūtates[c] validiores[d] eē cupiētes, & nō verbis, sed volūtatibus eorū fauentes, disposuit, vt oībus legatis[e] vna sit nā:[f] & q̄buscūque verbis[g] aliq̄d relictū sit, liceat legatarijs id p̄sequi nō solū ꝑ actiōes p̄sonales,[h] sed ēt per in rē,[i] & ꝑ hypothecariā:[k] cu-

¶ Adde, ꝙ q̄n dicimus dñiū trāsire in legatis, aut q̄rim⁹ quoad trāsmissionē: & q̄tū lega tū a morte. l. j. §. cū igitur. C. d̄ ca. tol. loquēdo de puro: aut quoad ac acq̄sitionē dñij: & hęc ē triplex fictī, à morte testātis. d. l. a Titio veri sed reuocabilis, ab aditaañ agnitione legati. l. fer uo legato. ff. e. j. veri irreuocabilis a gnito legato. j l. ꝓinde. ff. si cer. pet.]

k Per hypothecariā. † scilicet in rebus alijs: quæ fuerunt defuncti.

¶ Add̄, ꝙ hæc opi. gl. cōiter reprobat: ego aliàs disputādo defendi snīā glo. q̄ verior est in puncto iuris, quam ēt defendit Præp Señ. in 10. q. 8. casu.]

** Immo opi. Acc. ē cōiter recepta. vt ꝑ Neguſ. trac de pig. in 4. mēb. 2 par. nu. 158. nā cū dñiū rei legatę trāseat in legatariū, illa haud quaq̄ sibi esse pōt obligata. l. neq;. de reg. iur. sciēdū tñ est, hic hypothecā esse nāę diuersæ ab alijs hypothecis. ille. n. dani in solidū ꝯ quēlibet exhr̄dib. hęc verò ꝓ ratis ꝓ q b. sunt hæredes. l j C. si vnus ex plur. hær. & l. j. in fi. cōmu. de leg]

¶ Et no. ꝙ si legatū sit ī sp̄ē, & sit res testōris, cōpetūt illæ ttes actiones. Si ī gn̄e, vt seru⁹, ꝯpetūt duę. s. testī, & hypothecæ: sed ī casu tm̄ vna actio. s. ex testō, & vna exceptio ꝑperit: vt si lego debitori liberationē, vt ff. de lib. leg. l. qd̄ mihi. & ff. vt ī pos. leg. l. j. §. si debitori. Si āt sit res aliena, duę tm̄ ꝯpetūt. s. p̄sonalis & hypothecaria, vt C. cō. de leg. j. Non tū oīb. aget. i. actione in

SYL. † Cōcor. c. Raynutius in gl. sup verb. dore post me, extra de testa.

SYL.

† Hæc gl. diuiditur ī quatuor partes. In prima declarando tex. remouet quodda cōtrariū taci tū. In scd̄a per modū notabilis remouet aliud contrariū. In tertia remouet aliud cōtrarium. In quarta & vl. per modū q̄ōnis remouet contrariū. scd̄a ibi, & no. tertia ibi nō tñ oīb. q̄rta ibi, sed si legatarius. Ias.

SYL.

ne in rē,& ex testō: sed vna, quam ele gerit, vt ff đ leg.ij.cū fili°.§.varijs.sed si legatari° sit dñs qualiter ꝑsonali a-get? vt ĩ.de act. §. sic itaq;. Rñ. rōne possessionis, vt ff.de condi.triti.l.ij.

ꝯmitto,& similia.§.fi.ĩ.đ sing.reb. ꝑ fid.rel.l.& eo mō.l.ēt hoc mō.ff.eo.cū n.testōr đ re pricipaliter ñ dispōat, s3 factū hr̄dis ꝟbis suis ĩploret.ei° fidē, se cut° cēset,& iō fidicōmisisse.l.Titia.i.

S Y L. * Addē ꝙ ista hypothecaria remitti p̄t ꝑ testōrē, gl.& Bal. in l.ij, C. vt in poss.leg. Dec.ĩ l.j.in gl.j.ĩ pri. C. de insti.& substitu.]

ADDI. Et sic ex testō agitur ad p̄stādū, seu tradēdū, nō āt ad dandū: vel dic ꝙ §. sic itaq; loqĩ ĩ verò dño scō per tradōnē đ iure cōi, hic ꝟo đ iure spāli sinetradōne: igiĩ non est mirū si dat concursus, ut l.in rebus.C.de iu.do.secūdum doct.

i° ꝯstōnis ꝑpēsū[a] modū ex ipsi° te-norĩ ꝑfectissimèac cipere possibile ē.

¶ Sed nō vsq; ad eā[b] ꝯstōnē standū cē existimauim°. Cū.n.antiq̃tatē inuenim° legata q̄-dē strictè[c] ꝯcludē tem, fideicōmissis āt, q̄ ex voluntate magis[d] đscēdebāt defunctorū, pinguiorē nām ĩdulgentē, necessariū cē duxim°, oīa le-gata fideicōmissis exæquare[e], vt nulla sit ĩter ea dr̄ia, sed qđ deest[f] legatis, hoc repleat ex nā fideicōmisso-rū: & siq̃d ampli°[g] est ĩ legatis, ꝑ hoc crescat fideicōmissorum natura.

¶ Sed ne ĩ primis[h] legū cunabulis ꝑmistim đ his exponēdo, studiosis adoloscentib.q̃dā

đ le.2.idē, si dicat testōr, peto vt ꝑtēt° sis, diri gēs hoc verbū ad ipm honoratū.l.peto.de le.2. At legatū plerūq; p̄cepti uis ꝟbis ꝯcipiĩ. l.Sēpro.đ vsuf. le.ñ est tñ dubiū, q̃n verbū lego, fideicom misso quoque ꝯueniat.l.Cai°. ĩ fi.de le.2.l.uxorē.§. felicissimo.đ le.3.Itaq; legati signatiōe, & fideicōmissa, & mortis causa donōes contineantur.l.& fideicōmissam.de le.3.]

a ¶ Perpensum.i.deliberatum.

b ¶ Sed ñ vsq; ad eā.i. nō fuim° cōtēti.ĩ.d.cōstōne: immo aliā fecimus circa istā & eandem mām, vt C. cōia de le.l.ij. Prima tñ remouet dr̄iam quatuor generū legatorum. ĩ in quo erat dr̄iā inter se. Scđa verò remouet differentiā inter legata, & fideicommissa.

S Y L. * ¶ Quænā esset olim differētia legatorū, & fideicommissorum bellissimè explicat Alcia.lib.iij.Parer.c.j.]

c ¶ Strictè.i. stricto iur̄, sic vt ex testō tm̄ dēant, vt ĩ.de fidei. hær.§. p̄terea.

d ¶ Magis.s.q̃ legata, vt ab ĩ testō ēt đ-beaĩ, vt ĩ.đ fid.hæ.§.p̄terea. Vel dic ex volūtate magis q̄ ex solēnitate testī.

e ¶ Exæquare.q̃tū ad sniam & tractatum, non q̃tum ad verba: nā non dr̄ hodie legataria libertas, & hæreditas, licet fideicommissariæ appellentur.

** Addē (ꝓpriè loquēdo) fideicōmissa plerūq; dici, q̄ verbis p̄catijs fiūt.l.2. C.cōia.de leg qualia sūt rogō, mādo, deprecor, cupio, desidero, fidei tuæ

Itē ꝑ ꝑ legatū non cogitur quis adire, sed ꝑ ꝑ fideic.vniuersale sic, †vt ĩ.ad l. Falc.§. q̃titas.vers.ex diuerso. & ff ad Trebel.l.quia poterat. & ĩ. de fideic. hær.§.ergo.versi.sed si recuset.

¶ Addē, ꝙ gl.ē falsa, q̃a sūt plures dr̄ię, & saluātiura exęquātia: vidēda sūt, q̄ ponit las.ĩ.l.j ff.e.ti.in gl.in fi ver.ego nouissimus. & ad vltimā partē gl., dic rōnē diuersitatis esse, q̃a in scđo casu hr̄s ñ patiĩ dānū, q̃a oīa iura actiua & passiua trāseūt in fideicōmissarium l. apud Iul.§. Antistia.ff. ad Treb in j: no.no.in l j §.si hæres.ff.eo.tit.]

f ¶ Sed qđ deē. In trib.n deē, vt ĩ.e.§. post mortē & ĩ. de fidei. hæ.§. p̄terea & ĩ.de sing.reb. ꝑ fideicō.re.in prin.

g ¶ Amplius.s. vt ex necessitate dētur, quod non erat in fideic. vt ĩ.de fideicom.hær.in prin.

¶ Adde, ꝙ hæc gl.est falsa, quia tempore Iust.fideicom.erant necessaria, vt ĩ.de fideicom.hæ.per totum.]

h ¶ In primis legū cūabulis.i. hoc volumine

†Intellige istam adæquationē ꝓcedere ĩ legatis particularib° quo ad particularia, & in vniuersalib. quo ad verisimilia, & non aliter, vt per doc. hic, & in l.j.ff. de leg.j.

S Y L.

S Y L.

introducamus difficultatem, operæ pretiū[a] esse duximus, interim[b] separati pri⁹ de legatis,[c] & postea đ fideicōmissis[d] tractare: vt nā vtriusque iuris cognita,[e] facilè possint ꝑ mistionē corūeruditi,[f] subtiliorib. aurib⁹ † accipere. ¶ Legatū rei alienæ valet saltē quo ad æstimationē, si res sit ī cōmercio hoīum, & sciat testōr alienā: cuius probatio incumbit legatario. h. d. ¶ Nō solū autē † testatoris, vel hæredis[g] res, sed ēt aliena[h] legari potest: ita vt hr̄s cogaī redimere[i] eā, & ꝑstare; vel si eā

SYL.

lumine, vt š. e. l ꝓęmio, circa mediū.
a ¶ Operæpretiū eē duxim⁹. i. pulchriū putauimus & vtile, vt dr̄ in Sallustio.
b ¶ Interim. i. anteq̄ veniamus ad illā constōnē: vbi tractantur cōia eorū.
c ¶ De legatis. vt hoc titulo & duob. seq.
d ¶ De fideicō missis. vt ĵ. đ fideic. hęr. & alio ibi ꝓxi. tit.
e ¶ Cognita. s. separatim
f ¶ Eruditi. Sic. š. de iust. & iu. §. is igitur generaliter.
SYL. ¶ Nō solū. Casus. Quęsitum fuit, an sicut
†Aliàs per cipere. res testōris & hr̄dis, ita & aliēa legari posset: & videbaī ꝙ nō, qa nr̄a sine fcō nr̄o a nobis nō abdicant. l. id qđ nr̄m. ff. de reg. iur. & nemo cogiī suū vēdere l. nec emere. C. de iu. deli. igiī videbaī legatū tanq̄ frustratoriū nō valere. Cōtrariū decidiī, qa iūe eius mēris fuisse testōrē ꝑsumimus, vt velit æstimationē saltē ꝑstari hinc ē, ꝙ eo ignorāte rē alienā, aliter decidiī in tex. No. ꝙ res hr̄dis legari ꝑt, sicut res testōris. Itē ꝙ licet aliàs q̄ tenei ex dispōne testōris, teneatur pcise. l. fideicōmissa. §. fi. ff. de leg. ȝ. nec liberei soluendo interesse: tn̄ in casu nostro ꝑstaī ęstimatio ꝑꝑ impossibilitatē. l. impossibilium. ff. đ reg. iu. Itē ꝙ legatū rei, q̄ non est in cōmercio, nō valet: rō est, qa hæres nō grauatur, nisi idem vel qđ simile ex testō consequatur. l. planè §. fi. ff. eo. j. Itē ꝙ legatū rei alienæ factu a testōre sciēte valet, secus si ab errāte, aut ignorāte. Itē ꝙ actori incumbit onus ꝓbandi.]
g ¶ Hr̄dis. Et ī his nil refert, si sciuerit hoc đ funct⁹, vel ignorauerit, vt ĵ. e. §. si qs rē suā. & ff. đ le. z. l. vnū ex familia. §. ii rē suā. Idē đ re cōi legata, ꝭm Io. vt ff. e. l. v. §. j. & z. sed certe ibi ñ valet legatū, nisi ꝓ ea pte: ꝓ q̄ ñ ē error.

SYL.

¶ Addē, ꝙ Io. Fa. hic ītelligit, ꝙ vbi credidit totā suā, nō valeat nisi in parte: si verò sciret cōem, nō valeret nisi in totū: qđ nō voluit dicere glo. sed solū ampliare text. dū dicit posse legari rē testōris & hr̄dis, vt ēt hēat locū in re cōi, sed ꝙ ī cōi valet tātū in parte: & hoc ꝓbat tex. allegatus, ea rōne, qa cū legatū valeat ī parte, non est verisimile voluisse in plus grauare hæredē: & qa ꝑsumiī non legasse i⁹, qđ qs hēt. l. si domus. §. fi. ff. eo. j.] †Concor. cum hoc §. e. filins. cum gl. ij. extra de testa.
** Amplia hūc tex. tamet si hæres, cuius est res legata, solū pro parte hæres existat, Bar. cōsi. 5 t. ad fi. qui allegat no. in l. cum filius. §. dominus de leg. ij. Itē quod ait glo. de re cōmuni legata, intelligendū est, nisi sit cōis cū hr̄de. tūc. n. receptior est snīa totā deberi, d. §. dn̄s. cū nō min⁹ de re hæredis videatur disposuisse testator, q̄ de propria fecerit. §. si rem.]
h ¶ Aliena. Etiā hostiū, (j) vt ff. e. ĵ. l. ab oībus. § ēt ꝭm Io. Itē ab hostibus capta, vt ff. e. l. seru⁹ ab hostib. & l. id qđ.
ADDI (j) Siue nr̄a q̄nq; fuerit, siue nunq̄, dūmō legetur sub conditione, si nostra efficiatur: vel sit spes, ꝙ efficiatur: aliàs secus. Io. Fab. & Ang.
** Ampli⁹ cēsuiī Bal. in l. j. C. ꝓ emp. fortunā quoq; rē legari posse. illiusq; æstimationem præstandam esse.]
f ¶ Cogatur redimere speciale ꝓpter præceptum testatoris: ut. ff. cōmuni diuidun. §. si Regulariter contra, vt C. de contrahen. empto inuitum.
** Adde hoc procedere, etiam si non ideo res tota posset auocari, veluti quia pars rei indiuisæ tātum pro dote esset obligata. secundum doct. in l. si domus. § j. de leg. j.

Non

a ¶ Non p̃t redimere. Vllo mõ: q̃a nõ vult vẽdere. vel si vult, tñ nimiũ petit pro pretio, vt ff. eo. non dubium §. fi. & de l j. apud Iulianum. §. constat.

b ¶ Cõmerciũ ñ ẽ. Id ẽ, ñ p̃t, sup ea re cõtrac̃t' hẽri.

* ¶ Cõmerciũ gñale nomẽ ẽ, ptinẽs ad oẽs ꝯc̃tus. glo. sup ver. commerciũ. §. j. infra de inut. stip.]

c ¶ Adipisci. Passiuè accipitur. i. acquiri vel haberi.

d ¶ Nec æstimatio. Si apud nos nullũ est rei cõmerciũ:

nõ p̃t redimere, a æstimationẽ eius daĩ. Sed si talis res sit, cui' ꝯmerciũ b nõ ẽ, vel adipisci c non põt: nec æstimatio d ei' debeĩ: veluti † si campũ Martium, vel basilicas, e vel templa, vel q̃ publico v-

† Alias si quis,

sui destinata f sũt, legauerit: nã nulli' momẽti tale le gatũ est. Qđ autẽ diximus alienam rem posse legari, ita intelligendũ ẽ, si defunctus sciebat alienam rem esse, non si ignorabat. † g Forsitan. n.

c̃ta, ꝙ ab initio eo principes ꝯuenirẽt ad ius dicẽdum. postea verò tribunali magr̃atibus extructo, basilicæ negociatorib' cesserũt: qđ idẽ Vitruui' tra dit. porrò ecclesiastici scriptores basilicas vsurpãt, p sacris ædib.]

f ¶ Destinata sunt. Vt via publica.

g ¶ Ignorabat. Quę ignorãtia nocet, nisi ꝑiũ c̃ta psonæ sit relictũ, vt C. e. cũ alienam.

¶ Addẽ, ꝙ cõiũ c̃ta psona dicĩ vsq; adquartũ gradũ successi bilẽ, ẛm Ba. i l. SYL.

† quia credebat esse suam.

Legatum rei, cuius commerciũ nõ est, an valeat.

vel ẽt est, sed cũ grãdi difficultate, nõ valet legatũ, vt hic, & ff e. l. apud Iulianũ §. fi. nisi testator voluerit cõtrariũ manifestè, vt ff. e. si qs inquilinos. & nisi in alio casu: vt si liber nõ sibi legetur, q fuerat redẽptus ab hostibus: quo casu a pignore eximitur, vt ff. eo. senatus §. fi. Si ãt cõmerciũ ẽ in cõi, sed nõ est ei s. a quo relinquiĩ, valet vt ipsum detur, vel æstimatio, vt ff. eo. 2. l mortuo boue. § Labeo. 2. rñ. & sic intelligitur ff. de leg j. l. sed si res. Si ãt tñ ei non est, cum præstari debet: si p p suũ delictũ, vel sectę diuersitatẽ, vt in Iudæo, & mãcipio Christiano, vt C. ne iu. christia. man l. j. non valet, nec æsti matio datur, vt ff. de leg. ij. mortuo bo ue. §. Labeo j. rñ. & de ver. obl. multũ interest. Si p p status conditionẽ, vel corporis vitiũ: vt q̃ a seruo militia, vel contracto legetur stipendiũ cursoris: si testator scit vitiũ inesse, datur æstimatio: alias non, vt ff. de l. iij. fideicommissa. §. si seruo alieno. & ff. e. j. l. filiusfamilias. § si quid alicui. Accur.

ADDITIO. Vide gl. ferè simile ff. e. 1. l. sed si res aliena. facit gl. in l. multum. ff. de verb oblig.

Basilica. e ¶ Basilicas. Basilica græcè, latinè domus regis dicitur.

* ¶ Basilicarũ loca adiũc̃ta fuisse foro indicãt Vitruuius, Cicero, & alij: si di-

2. đ accu. sed quò ad termĩos nr̃os stat arbitrio iudicis, ẛm do ĩd l. cũ alienã-

¶ Et nisi cũ relinquiĩ libertas seruo alieno, vt ff đ fidei. li. Paulus. j. rñ. Quid si res legata fuerit euicta: Rñ. si in spẽ, nõ dẽt teneri hr̃s de euictione, vt ff. đ euictiõ. l. hr̃s. & ff. de leg j. si a substituto. §. hr̃s. si in gñe, siue extra iudiciũ, siue ĩ iudicio tradita fuerit legatario nõ stipulãti, đ euictione agit, ac si nihil sibi datũ eẽt, si ẽ extraneus s. iste legatarius, vt ff. đ leg j. si domus. §. j. & l. nõ quocũq;. & de leg. 3. qui concubinam. §. si hæres ff. de euic̃t. hæres.

Legatũ si euicatur, an hæres đfuncti teneatur.

¶ Adde, ꝙ nõ põt esse duplex: q̃a cùm genus sit in abstracto, nõ est qualificabile, cũ non magis hoc q̃ illud censea tur legatum. l. Mæuius, §. duorum ff. de le. ij. In legato vero speciei talis p̃stari debet, qualis est d ꝯ hr̃s. Item q̃a in legato generis, cũ habeat hr̃s latas hẽnas, debet eligere talem, quo liceat vti effectualiter legatario: at in legato speciei teneĩ ad illud præcisẽ.] SYL.

¶ Si de cõiũc̃tis ẽ legatari', vt si vni de fratribus est p̃legatũ: ñ agit, ne crescat inuidia inter eos, vt C. de bo. q̃ lib. cũ oportet & ff. de leg. ij. cũ pr̃. §. euic̃tis. Sed qñ oĩbus est prælegatũ, oẽs agũt, siue distributio prælegatorũ fit p iudicẽ facta siue p partes. Si sũt ægestatore, excipiendo seruant, nõ agendo, vt C.

si sciuisset [a] alienã rẽ esse, ñ legasset: & ita diuus Pius rescripsit. Et veri[b] ẽ, ipsum, q agit, idest, legatarium, ,pbare oportere, sciuisse aliena rẽ † legasse defunctũ, nõ hæredẽ probare oportere, ignorasse alienam: qa semper necessitas ,pbandi incumbit illi, qui agit. [c]

¶ Hrs tenet luere re testatoris alteri obligatã, si testõr sciuit esse obligatã: nisi ,pbetur de ɔ̃ria voluntate testatoris. Ange.

¶ Sed & si rẽ † suã obligatã creditori aliqs legauerit, necesse hẽt hrs eã † luere.[d] Et in hoc quoq; casu idẽ placet, qđ i re aliena: vt ita demum luere necesse habeat hrs, si sciebat defunctus rem obligatã eẽ: & ita diui Seuer', & Antoninus rescripserunt. Si tñ defunctus voluerit legatarium luere, & hoc expresserit, nõ debet

† Aliàs legare. alias neutrum nec legasse, nec legare.

† Aliàs nõ est suam.

*

† De varijs significatiõibus verbi, luo, est gl. no. in l. licet. C.d loc.& cond. sed hoc loco significat liberare, l. licet. ff.de do. præle.

vt C.cõia vtri.iudi.l.si fratres.& ff. de leg.ij.cùm pater.§.euictis. ¶ Adde, q hæc gl.dẽt intelligi, q distinguat de ɔiunctione l legato gñris: qđ tñ est falsum: & aduertẽdũ ẽ ad §. euictis.in quo ẽ tota vis, q ille text. loqtur in legato spei: primo qa dicit, q se dñm esse credidrat. qđ ostendit legatum esse in spẽ. Item quia ibi prædium fuerat legatũ, cui legatum si fuisset i gñe non valuisset, cùm potuisset dari gleba terræ.l. cum post. §. gener.ff.de iure dot.]

a ¶ Si sciuisset. In eo casu quo ignorauit.

b ¶ Et verius est, vt ff.de ,p. ba verius.C. đ rei ven. res. & C. de edẽ. qui accusare.C.de excep. si quidem.j. de interdi. §. commodum.C. de act. & obl,l.negantes.& C.de prob actor.

c ¶ Qui agit. Nisi q negat, neget ius: & nisi præsumeret ius ,p actore: tunc.n. ,pbat reus negans, vt ff.de prob.ab ea pte.& ff.đ do.inte vi,& vxo.Quinimo.

SYL. ¶ Sed & si rẽ suam. Casus. Quæsitum fuit, an res alteri obligata legari possit, ita q hrẽs teneat luere: & videbat q non, qa testõr vr solũ legare ius, qđ hẽt. ɔ̃riũ tñ decidit, dũmodo testator sciuerit, & ɔ̃riũ nõ disposuerit: qa sicut legando alienã scienter, hrs tenet redimere, ita qñ obligatã. Nec ob. rõ dubitãdi, qa fm doct. cõiter intelligitur, qñ ius testatoris nõ est tale, p qđ tota res possit auocari: ita rñdet Ba.in l.si domus.§ đ euictione ff.e.j. & seq. cõiter.doc.quæ non videtur vera: qa qñ testõr legat, vĩ legare solũ ius, qđ hẽt, ẽt si legatũ reddat inutile l. vxor. C.eo. Põt dici illud ideo verũ esse, qa per hæredẽ non poterat fieri, quominus, ius quod habebat testator, per mortem eius non extingueretur: sed in casu isto bene ẽ in facultate hęredis facere, ne res legata obligata possit per hypothecam auocari, eam liberando, iõ imputaretur hæredi si eã non luisset, ex quo testator sciebat eam obligatam. Not. q dictio, sed & si, importat diuersitatem facti, non iuris. Item q legatum rei obligatæ dẽt relui per hæredem. Itẽ q si testator vult expresse legatarium luere, quòd ipse luit.

d ¶ Luere. Trib' casibus luit hæres. Si sciebat testõr rẽ esse obligatã, vt hic. Itẽ si ignorabat, sed relinquit coniunctæ personæ, vt C.de fideicõ.l.prædia. Vel si pro tanto erat res obligata, quãtum valet: vel pro maiori summa, vt ff.de leg.j.si res obligata.§.j.

Legata res obligata p hæredem in tribus casib. est luenda.

SYL. ¶ Adde, q opi.gl.cõiter approbat, cõtra quã tenẽt Ang.Peru.Rapha. Alc.i d.l.si res, & qa tota vis est in intellectu dictæ l.si res.in illis verbis, Vel nisi, pt eẽ aliqđ superfluũ ex soluto ære alieno.dic, q pt aliter itelligi: primo, q illa verba veniãt declaratiuẽ ad pcedentia, & sic dictio, vel, exponat ,p, ẽt, & verbum, nisi, resoluatur in, si nõ, & sit sensus, q non solum qñ coniunctæ legatũ est, sed ẽt si nõ pot esse aliquid superfluũ debito soluto, hæres teneatur.

hæres eam luere.

¶ Si legatarius factus fuerit dñs rei legatę ex causa lucratiua, non debetur legatum: secus si ex causa onerosa. Angel.

¶Si res aliena legata fuerit, & ei^9 rei viuo[a] testatore legatarius dñs fact^9 fuerit: si qdē ex cā emptionis, ex testamento actione precium ꝯsequi[b] pt: si uerò ex cā lucratiua, ueluti ex donatione, vel ex alia[c] simili cā agere non[d] pt. Nam traditum est duas

tēneat. Secūdo dici pōt, ꝙ dictio, uel, stet propriè alternatiuè: & uerbum, nisi, ꝓ, si nō, sine subauditione: & ẜm hoc est intelligendū, ꝙ dictio posita ī prima fallentia referat ad utrāq;: & sit sensus, si ne sciat rē obligatā, a fideic. est luēda, nisi ubi hāc, uel aliā relicturus fuisset, si sciisset eē obligatā: uel si non pōt esse ēt aliquod superfluū ex soluto ære alieno. * ¶ Adde, ꝙ rō ultimi casus est, qa credendū non est, testatorē uoluisse inutili legato legatariū ludificari. Præterea animaduertendū est, ꝙ hic §. non habet locū, ubi quis accepit in dotē res pignoratas, deinde dotē uxori ꝑlegauit. hæres. n. tales res liberare

SYL. non cogetur. l. licet. ff. de do. præle.]

¶Si res aliena. Casus. Quæsitū fuit, an effecto legatario dño hēat ius petendi legatū: ratio dubitandi potuit esse, qa in legato rei alienæ uideť eē ī obligatione æstimatio, q̄ ñ impedit, quo minus rē possim cōseq, ut ī scđo casu tex. nři: ꝯ uiū rñdeť distinguendo, & rō assignaťibi, nā traditū est. No. ꝙ si legatarius effectus est dñs rei legatæ ex cā onerosa, pōt agere ad ęstimationē cōtra hrdē: qa cū pretiū absit, nō vř quasi rē hře. Itē ꝙ titulus legati diciť lucratiuus. Item ꝙ legatarius pōt emere re sibi legatā. Item ꝙ duæ cāæ lucratiuę nō possunt in eundem hominem & eandē rem concurrere.

a ¶ Viuo testatore. Idem est & si post

SYL. mortem, ut j. §. si cui.

¶ Adde secundum Io. Fab. ꝙ melius probat tex. in l. huiusmodi. § qui seruum. ff. de leg j.]

b ¶ Consequi potest. Not. cautè ponit, consequi: nam pretiū petere non potest, sed rem, quæ tantum est in obligatione secundum nos: æstima-

tio tñ datur propter defectu rei, ut ff. de uerb obligat. si seruum. §. effectus. Sed contra nos est. ff. de leg. 3. l. si res mihi. Respon. ibi propter defectum iuris petendi, ex præsumpta uoluntate defuncti rē legatam legatarius amisit: sed hic nō ex uolūtate defuncti amisit emendo. Quidam tamen dicunt æstimationem esse in obligatiōe, ut ff. de cōd. fur. l. ī re furtiua. §. sed utrū. in fi. SYL.

¶Adde, quòd comunis opin. ī d. §. effectus. est, quòd utrunque peti possit.]

¶Et nota quatuor casus, qbus peto id qđ habeo. Primus est, ubi res mihi data potest auferri, ut ff. de solur. si rem. & l. q. res. j. rñ. (i) Item si habeo ex alia causa q̄ debeam habere: quia non uideor habere, cùm pretium absit, ut hic. Item si aliquid iuris rei deest, id adhuc tradendum est, ut ff. de sol. l. etiam. & de uerb. oblig. Iulianus. §. fi. Item si res deterior est dolo dantis, ex causa stricti iuris dať actio de dolo, licet habeat rem. ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solum. Sed in bonę fidei agitur ex primo contractu, ut ff. commod. l. 3. §. si reddita. Peto id, quod habeo quatuor casibus.

ADDITIO (i) Quæ leges non faciūt ad propositū, quia cùm res sit euicta, non potest dici, ꝙ eam habeat & petat: sed facit. ff. de leg. j. l. non quocunque. in prin. Est & alius casus, quando res traditur, forma tamen mutata, ut l. mulieris. §. res abesse. ff. de uer. sign. secundum Ioan. Fab.

c ¶Ex alia. ut legati, ut ff. mand. si hæreditarē, nō dotis promissionis. ut ff. de actio. & oblig l. ex promissione.

d ¶Agere non potest. Etiam si sua postea esse desinit, ut ff. de leg. 2. Mæuius. §. duobus.

e ¶Traditū est, A iure, ut ff. de actio. & oblig.

& oblig. omnes. & ff. de leg. j. l. si seruus legatus. §. Stichum.

* ¶ Causæ lucratiuæ enumerantur in l. j. C. de impõ luc. descrip. lib. 10. C. & de his diffusè tractat Ias. in §. item si quis in fraudẽ. col. 5. infra de actio.]

a ¶ In eundẽ hominem. ff. eod. t. l si seruus. §. 1. contra. Sol. ibi per obliquũ concurrunt, non directò, ut hic argumẽ. ff. de vulgar. substitut. qui liberis. §. fin.

b ¶ Rem. id est speciem: aliud si quantitatẽ, ut ff. de leg. 2. l. Titia Seio in prin.

lucratiuas causas in eundem hominẽ[a] & eandẽ rẽ[b] cõcurrere nõ posse.[c] Hac rõne,[d] ex duobus testis[e] eadẽ res eidem debeat, interest vtrũ rẽ, an æstimationem ex testo consecutus sit. Nam si rẽ habet, agere non potest:[f] quia habet eam ex causa lucratiua: si æstimationem, agere potest.[g]

¶ Etiam res futura, quę tamen esse speratur, legari potest. Angel.

¶ Ea[h] quoq; res, quæ in rerum natura nõ est, (si mõ futura est[i]) rectè legatur: ueluti fructus, q in illo fundo nati erunt: aut quod ex illa ancilla natum erit.[k]

non habebit nisi semel.

¶ Ea quoq; res. Casus Quæsitũ fuit, an quod in rerum natura non erat, quamuis esse speraretur, rectè legari posset. dubitandi ratio fuerat, quia non entia nõ solent considerari. l. diuus. ff de testa. milit. Contrariũ deciditur ea ratione, quia cũ spes sit futura, eé ratione spei considerantur & legantur. l. spem. C. de donat. Not. summarium, & ad uerte, q hoc legatum est tacitè conditionale. l. interdum. ff. de uerbo. obligatio. quæ tamẽ nõ impedit transmissionem. l. cùm illud §. fin. ff. quando di. le. ced. Item quòd spes est in consideratione, & legari potest: quod intellige quando habet aliquod fundamentum de præsenti, Bart. in l. si uxor. §. j ff. de dona.] SYL.

c ¶ Non posse. Sed cur secus qñ emit? Responde, quia nec rem habere uidetur, cùm pretium ei absit, & loco rei successerit, ut ff de petit. hæred. si & rem. & quod metus causa. l. uideamus. & l. si ipsa.

d ¶ Hac ratione. s. supradictæ regulæ.

e ¶ Ex duobus testamentis. Scilicet duorũ hominũ: si enim vnius essent: primum per sm † corrigeretur, ut s. quibus mod. test. infir. §. posteriore. Quid si in eodem bis legauit? Respõ. distingue speciem a quantitate, ut ff. de legat. j planè §. si eadem. usq; ad §. si coniunctim.

† Aliud in codicillis §. viti. infra de codi. *

f ¶ Agere nõ põt ut ff. de leg j. planè. j. §. sed si duorũ cõtra: ut sequitur, ex eodem testõ. Sol. illa intelligitur secũdum huius §. distinctionem.

g ¶ Agere põt. ff. de leg j. hmõi. §. j. p̃. Sol. ibi testatoris & hǽdis testantis est eadem persona, ut in auth de iureiur. a mo. in prĩnc. collat. 5. Vel ibi in secundo legato commodum repræsentationis primi legati relictũ vř: vt j. e. §. ex contrario. quia non uidetur legari bis in duobus testamẽtis: & iõ

h ¶ Ea quoq; res. Sic. ff. de leg. j. quod in rerum. & de leg. 3 l. etiam.

i ¶ Futura est. Si autẽ nec fuit res, nec est in rerũ natura, nec erit, ut chimera: uel fuit, sed non est, ut hõ mortuus: non põt legari, ut j. de inu. stip. in princ Si autem est dubium, an sit uel non sit in rerum natura: eauet hę res de prosequendo & restituẽdo, ut ff. de leg. 1. seruo legato §. fina. Idẽ in seruo legato, q fugerat añ testm: aliđ in eo, qui fugerat post testm̃, quis. est periculo legatarij, ut ff. eo. ti. l. cũ seruus. & l. si seruus legatus. j. respon.

¶ Adde, q de hoc est gl. cõiter approbata in l. cũ seruus. ff. de leg. j. quæ distinguit 4. tempora. s. testamẽti, mortis, adoptionis, & post aditã: de quo ui de quæ disputãdo dixit Prępoŝ. sen. in 4. q. 5. casus.] SYL.

K ¶ Natum erit. Et tunc competit sibi exa-

bi exactio. ut ff. de uerbo. obli. interdum. r. respond.
SYL. ¶ Si eadē res. Casus non esset figurandus, quia tradit regulā, cuius ratio est, quia uocatus quis ad partem, de dimidia intelligitur. le. nomē. §. portionis. ff. de uerbor. signific. Not. quòd plures legatarij eiusdem rei faciūt sibi partes per cō cursum, quando omnes legatū acceptant, siue disiunctim, siue cōiunctim legatū sit. Itē quòd inter legatarios habet locum ius accrescendi: & portio deficiēs eis accrescit, nō āt remanet penes hæredē. Item no. quomodo disiunctim, & quomodo coniunctum legetur.]

¶ Si una res ab eodem duobus legetur cōiunctim uel disiunctim, si ambo concurrunt ad legatū, medietas dat uni & medietas alteri: sed deficiēte legato i plona unius, totū ad collegatariū pertinet. Areti.

¶ Si eadē res duobus [a] legata sit, siue cōiunctim, [b] siue disiunctim: [c] si ambo perueniant ad legatum, scinditur [d] inter eos legatū: si alter deficiat, qa aut spreuerit legatū, aut viuo [e] testatore decesserit [f] uel alio quoque mō defecerit, [g] totū ad collegatariū ptinet. Cōiūctim [h] aūt legaē, ueluti si qs dicat, Titio & Seio hoiem Stichum do lego. Disiūctim [i] ita, Titio Stichū hoiem do lego: Seio hoiem Stichū do lego: [k] Sed & si expresserit, Eundē hoiem Stichum: æque

cōiū cti essent, q. locū unius obtineret, ut ff. de hær. insti. Titius. & l. interdū. e ¶ Viuo testatore. Nā si testore mortuo legatarius decedat, ad hæredem suum legatū transmittit, ut C. de cadu. tollen. §. cùm igitur.
f ¶ Decesserit. Post testamentum tamen: ut differat a sequēti.
g ¶ Defecerit. l. legatarius ut per mortē eiusdem. † Vel dic legatū, qd trib. casib. deficit, & accrescit legatario, pter duos qui ponūtur hic. Primus, si nō ē collegatarius l. rerum nā tpe testamenti, ut C. de cad. toll. §. in primo. Secundus, si mihi & posthumo, qui postea aboriatur, ut ff. e o. l. si duobus. §. fi. Tertius: si mihi & hæredi suo legat, ut ff. eod. t. planè ubi. §. si duobus. & sic sunt quinq; casus. Ecōtra sunt tres casus, quibus deficit legatum, sed collegatario nō accrescit. Primus, si mihi & seruo suo legat, ut ff. eo. t. l. planè ubi. §. si coniunctim. Secundus, si mihi & tibi res tua legatur, ut ff. eod. t. l. huiusmodi. §. si Titio. t. Tertius, si mihi & non capaci lagatur, ut ff. de leg. 2. l. si Titio.
¶ Adde, & declara per duas regulas positas in l. huiusmodi. §. si Titio. ff. de leg. 1. per Bar.]

† Similis glo. est. in le. huiusmodi. §. si Titio. ff. de le. j. Legatū qnq; casib. deficit, & legatario accrescit.

Legatū in trib. casibus deficit, nec le gatario accrescit.

a ¶ Duobus. Quid si dicat, Illi aut illi lego? Rñ. duo rei stipulādi eē uidentur, ut ff. de lega. 2. l. si Titio aut Seio.
SYL. ¶ Adde, quod urget in priū text. in l. pe. C. de uerb. sig. Ideò distinguit, quod aut electio datur hæredi: & procedit. l. si Titio. & hoc uerū qñ alternatiua eēt expressa: secus si tacita, quia tūc hæc de non eligente admittuntur oēs pariter ad legatum. l. si qs Titio. §. fi. ff. eo. Aut non datur electio, & resoluit in coniunctā & copulatiuam, & omnes pariter admittunt. d. l. pen. nisi ponat inter personas, inter quas cadit affectio. l. cùm pater. §. pen. ff. eod. 2.]
b ¶ Coniunctim. Scilicet per copulatiuam coniunctionem, ut ff. de hære. insti. si ita quis.
c ¶ Disiūctim. i. separatim, ut j. px. §.
d ¶ Scindit. Viriliter, nisi simul duo

h ¶ Coniunctim. s. re & uerbis, ut ff. de le. 3. l. re coniuncti.
SYL. ¶ Adde, quod hæc gl. cōiter approbat p doct. in l. re coniuncti. ff. eod. tertio.]
SYL. i ¶ Disiunctim. s. uerbis tantum: nam re sunt coniuncti.
K ¶ Do lego. Sed nonne dando Seio

Institu. Aa adimit

adimit Titio, ut ff. de pupil. substitut. si quis eū. & de adimen. leg. l. 3. & l. si cut? Rn̄d sic, si probaē testarorē hoc. s. adimere. Titio. & dare Seio uoluisse: non aliàs, ut ff. e. j. l. si plurib. §. j.

SYL. ¶ Adde, ꝙ in hac mā ita dicendū est. Qn̄ testator legat uni rē, quā alteri legauit, sine cōmemoratione primi legatī: & tūc ambo concurrūt. d. l. si pluribus. quando uerò testator legat cūm aduersatiua sub commemoratione primi, cēsetur in totum adēptum, secundum doct. in l. si fortidianum, C. eo. & idem, quādo in diuersa uoluntatę legat alteri sub cōmemoratione primi, eidem cēsetur adēptū. l. nō ad ea §. fi. de cond. & demō. qū uerò legaē alteri res prius legata sub cōmemoratione primi, totū vr̄ ademptum: qn̄ uerò in eadem uoluntate rem legatā uni alteri legat sub cōmemoratione primi, censetur facta ademptio pro patre. l. Iul. de hære. insti. & d. l. si pluribus & ita cōiter tenetur, quāuis in hoc ultimo aliàs disputando contrarium defenderim.]

disiunctim[a] legatum intelligitur. ¶ Si ad legatariū peruenerit ꝓprietas fundi eidē legati ex causa onerosa, & usufruct[a] ex cā lucratiuā, ꝑpeti totus fund⁹, tamen officio iudicis ęstimatio ꝓprietatis tantum debetur. Areti. ¶ Sicuti fundus alienus legatus sit, & emerit[b] ꝓprietatē deducto vsufructu, & usufructus ad eū puenerit,[c] & postea ex testō agat, rectè eū agere, & fundū[d] petere,[e] Iulian⁹ † ait: qa vsusfruct⁹[f]

Legatariorū qdam sunt cōiūcti re tm̄, alij uerbis tm̄, alij re & uerbis, alij ꝑsus disiuncti.

a ¶ Disiunctim. s. uerbis tm̄, re tn̄ coniuncti sunt, ut ff. de leg. 3. re. coniūcti. Sunt & alij re & uerbis disiūcti; ut si ita dicam, lego Titio dimidiā serui, Sempronio lego dimidiam eiusdem serui, ut ff. eo 2. l. & Proculo. Nec obstat in e. ti. l. Mæuio. in prin. qa illa intelligitur, qn̄ unā dimidiā utriq; legauit. Et in altis non hēt locū accessio, idest ius accrescēdi, ut d. l. & Proculo. Sunt ēt re desiuncti, sed uerbis coniuncti: ut si dico, lego tibi & Sempronio ꝓ æquis portionib. Sūt & alij re & uerbis coniuncti. ut s. proximè. Et coniuncti utroq; modo pręferuntur disiunctis utroq;: uel altero tm̄ modo cōiunctis. Coniūcti uerò uno modo tm̄, simul admittuntur. s. re tm̄ cōiuncti cum uerbis tm̄ coniunctis, & disiunctis re & uerbis pręferūtur, ut ff. de hær. instit. l. si ita qs hæredes. & ff. de leg. 3. l. re coniūcti. § pe. & §. fin. Si gl. habes in l. j §. fi. ff. de usufru. accres.

Additio.

SYL. ¶ Si cui fund⁹. Casus. Quærebatur, si peruenit proprietas fundi legati ad me ex causa onerosa, usufructus autem ex causa lucratiua, an possim petere fundū? & uidebaē dicendum ꝙ non: qa cū duæ cāæ lucratiuę nō possint cōcurrere, uidebatur ꝙ sola ꝓprietas peti posset, uel eius æstimatio tn̄ cōtrariū deciditur, qa ipse usufructus est tanq̄ seruitus, vn̄ non impedit petitionem: sed bene in ponenda rōne æstimationis, dēt eius haberi ratio, ut dr̄ in tex. No. summariū. Item ꝙ q̄uis appellatione fundi ueniat plena proprietas, tn̄ libellus, in quo peto fundum: cuius usufructus est apud me, saluaē. Itē ꝙ usufructus qui reuertiē ad proprietatē, qa finiē, dr̄ reuerti ex causā lucratiua, q̄uis ꝓprietatē habeā ex titulo oneroso]

† Extat hoc Iuliani responsum in l. non quocunq; §. fundus. ff. de lega. j.

b ¶ Emiserit. scilicet legatarius.
c ¶ Peruenerit. s. morte usufructuarij, uel capitis diminutione, uel simili cā lucratiua tn̄, ut s. de usufr. §. finitur. & si factus est causalis.
d ¶ Et fundū. i. proprietatē plenā, de iudicis tn̄ offō aliter fit, ut j. sequiē. ¶ Adde, ꝙ de hoc est casus in l. si Titio fundus. ff. de usufru. leg.]
e ¶ Petere. hic repete quod diximus. s. eod. §. si res.
f ¶ Quia usufructus. Dixit fundū peti. & sic in plena ꝓprietate: sed opponiē, plena ꝓprietas cōstat ex duob⁹. s. ex nuda ꝓprietate & usufructu: & ita

habet partem.i. usumfructum ex causa lucratiua:quo ergo petitur fundus in plena proprietate? Respond.usufructus hoc casu,cum fundus petitur,i ple na proprietate,nõ obtinet parte dñij,

Vsus fructus an sit pars dñij.

sed uice serui tutis pdialis,q nõ e pars rei, cum non possit esse sine re: & ideo non vr peti ea pars rei quæ obuenit ex causa lucratiua.f ususfru ctus: & hoc de rigore,sed con tra de æquitate,ut subijcit: a ¶ In petitione.s.tali.i.præ dicti fun di per actionẽ ex testo:aliàs i multis locum dominij habet, ut ff.de dãno infect. qui bona. §. & superficiarium.& ff.de bo.auct.iu.pos.in uenditione.& ff. fam. erci.l. & puto, §.2. & ff.de usufruct.l.4. & 5.

† Concor. cũ hoc §. c. inter di lectos. añ fi. cũ gl.in ver. meu. extra de fid. instr.

Vsusfructus i multis locum dñij hẽt.

in petitione[a] seruitutis[b] locũ obtinet: sed officio iudicis cõtinet, ut, deducto[c] usufructu,iubeat ęstimationem prestari.[d] ¶ Legatũ rei propriæ legatarij nõ ualet etiã si post testamentũ sua esse desierit: Ang. ¶ Sed si f.rẽ legata

SYL.

¶ Adde, q non est pars pdicatiua seu subiectiua,sed integralis, fm gl. l.recte.ff.de uer.sig.ita dicunt hic docto. sed tu dic q si loqueris de formali, e pars subiectiua,si de cãli e itegralis.]

b ¶ Seruitutis. scilicet realis.

SYL. ¶ Adde, q pt defendi, qa debet a re personæ,tñ pprie dicitur personalis.

c ¶ Deducto usufructu.i. æstimatione usufructus: quẽ l. usumfructum ex causa lucratiua habet: & ideo nõ debet plus habere, ut i.eod. §. si res.

d ¶ Aestimationem.f. proprietatis.

SYL. e ¶ Præstari f. ab hęrede suo.

¶ Sed si rẽ legatarij. ,Casus.Fuit dubitatũ,an res ppria legari posset: ita q saltẽ si postea ppria eẽ desijsset,ualeret in æstimatione: & uidebatur dicẽdũ q sic:quia ut legatũ rei alienæ ualeat, & res legatarij testatori sit aliena,uidebatur ualere debere:cõtrariũ decidit rõne assignata in tex.quia dominiũ non debet multiplicari. Pôt & alia ratio dubitandi esse: supra prox.

.1 7 2

§.dictũ est, q si emit rẽ legatã, ualet nihilominus legatũ, & tñ testm ñ capit uires nisi a morte,quo tpe res ipsa legatarij e, quo casu nõ vr dñia inter casum huius §. & prœced. & sic vr q saltẽ casu isto debeat ęstimatio,si est legatarij ex titulo oneroso. sed contrariũ dr,q a attenditur tẽpus testamenti confectũ: q a fm illud tempus debet iudicari uoluntas testantis: & ideo si tunc res est sua, nõ debetur, rõne assignata i tex. Not.primò q legatũ rei suæ nõ ualet.Item quòd illud, quod est meum, non pôt amplius effici meũ. Itẽ q legatum ab initio inualidũ nõ recõualidatur, licet ueniat ad casum a quo posset incipere.

.1 7 3

rij qs † legauerit, † inutile e legatũ: f qa quod ppriũ e ipsius, amplius eius fieri nõ pôt.g Et licet alienauerit[h] eã,non debet nec ipsa res, nec æstimatio eius. ¶ Valet legatũ rei testatis licet testor putauerit alienã. ¶ Si qs rem suam

† aliàs qa ei.

*

† f. Pure: nã sub cõdõne legari pt mihi res mea l. mea. ff de condi. & demon.

f ¶ Legatũ.ff.de li.le.l.j.§. Sol.ibi.libe ratio relĩqtur, quæ nõ erat debitoris.

g ¶ Nõ pôt.lic.j.de act.§. sic itaq;. ff. de lega.3.cũ quis.j. rñ.& ff.de excep. rei iud.l & an eadem. §. actiones. & de acqui.poss.l iij. §. ex pluribus.

** Declara tex. nostrũ pcedere, si res legata ita sit legatarij, ut ab eo auelli non possit, aliàs secus. l. apud Iul. §.si Titius.& l.nõ quoqunq;. § j.de leg.j. & ubiq; doc. Irẽ intelligas ; si res sit plenè sua:nã si qd deesset in ea perinde foret,ac si simpliciter rẽ alienã legasset,ideoq; ualeret legatum. Imò & Ale.in l.si domus §.si.eo. tit. Idem si legetur sub conditione,glo §.j.uer. sua. i.de inuti.stip.]

* ¶ Limitat regulam tex. nostri multis modis Soc.in regu.100.]

h ¶ Alienauerit.ff.de reg Cato.l.j.in fi.§.Sol.fm B.†ibi uiuo testõre alienauit,hic postea. Vel hic purũ fuit, ibi pdõnale,fm lo.arg. ff. eo. cætera. § 2.

¶ Adde, q secũda sol.uera est :qa legata

† Hæc tñ sio non, e bona, qa quantum ad conuascẽtiam legati nihil refert an uiuo testõre rẽ si bi legatã ppriã alienauerit, an uero post eius mortem, ut l. cætera. §. j. ff. de lega. j.

SYL.

SYL.

gata conditionalia sunt suspensa ex conditione, ideò talis regula non potest in ea locum sibi uendicare.

SYL. ¶ Si quis rẽ suã. Caius. Querebatur, an si testor putãs rem alienã, cũ esset sua, legauerit, valeat legatũ: & vr̃ dñm ꝙ nõ, qa in superioribus semꝑ uidimus animum legantis attendi: cuius cõtrarium decidit rõne expressa in text. Not. ꝙ error testõris circa dñium rei suę, nõ uitiat, ẽt, si erret in eo, qd si uerũ esset, legatũ eẽt inutile. Itẽ ꝙ plus ualet qd est in ueritate, q̃ qd est in opinione. Itẽ ꝙ dictio, quasi, relata ad persona disponẽtis, importat opi. illius. Item ꝙ sp debet fieri interpretatio, ut act⁹ ualeat.

quasi[a] alienã legauerit, ualet legatũ. Nã pl⁹ valet qd ĩ ueritate é, q̃ qd in opinione.[b] Sed & si legatarij esse putauit, ualere cõstat: quia exitum[c] uoluntas defuncti habere potest.

a ¶ Quasi alienã. i. credens alienam.

b ¶ In opinione. No sic ff. de manu. uin. si pr. §. quoties. & ff de iur. & fac. igno. l. regula. §. q ignorauit. arg. contra. ff. de acq. hær. is qui putat. † solu. ibi de re, quæ consistit in animo.

† Dic ꝙ ibi opinio ꝓualet ueritati fauore testiũ, ut ex eo adeaĩ hæreditas, & ita testm̃ confirmetur.

SYL. * ¶ Circa hoc Brocardum uide Præp. Sen. 1. q 2 in fin. col. ubi plenissimè distinguit.]

* ¶ Bar. in d. l. is q̃ putat. post Acc. & Din ab eo relatos, cõcludit, ꝙ in ijs, q̃ consistunt in animo, potius attenditur opinio, q̃ ueritas, aliàs secus.]

c ¶ Exitũ. i. effectũ, ut ff. quẽad. te. ape. l. uel negare. ibi, publicè. n. expedit suprema hoïum iudicia exitũ habere. i. res talis legatario acquiri potest.

SYL. ¶ Si rẽ suã. Caius. Quęsitũ fuit, an alienatione rei legatæ legatũ reuocatum censeretur: & uidebaĩ dñm ꝙ sic: qa alienatio ostendit intẽtionis testãtis esse aliũ hr̃e rem, q̃ legatariũ l. rẽ legatam. ff. de adimẽ le. Contrariũ deciditur cũ distinctione, de qua hic, ea ratione: quia põt deberi æstimatio, nec alienatio tẽdit necessario ad adeptionẽ: in datione. n. est clarã uoluntas testãtis, in alienatione est dubia: iõ certa dispositio per incertã tolli non debet. Nota ꝙ ꝑ alienationẽ aut pignorationẽ non adimitur legatũ. Item ꝙ in casibus, in quibus hæres teneĩ luere rẽ legatam, legatarius põt in libello concludere sup ipsa luitione, i. petere hæredẽ compelli, ut luat. Item ꝙ ꝑ alienationem partis, alia pars non censetur adempta. Item ꝙ idem iuris est in parte, q̃ est in toto.]

¶ Alienatione rei legatæ à testatore facta non admittitur legatum, nisi probetur animus adimendi.

¶ Si rẽ suam legauerit testator, posteaq; eã alienauerit,[d] Celsus putat

* ¶ Adde, quòd hic §. locum haber in legato puro. nam si inesset conditio, utriq; legatum alienatione perimeretur. l. 6. de leg. 1. & l. scribit. §. ult. de aur. & arg. leg.]

d ¶ Alienauerit. uẽdẽdo: sed donãdo indistinctè vr̃ adimere: nec distinguiĩ an ualeat donatio: uel nõ: & ẽt si reuoceĩ, ut ff. de adimen. leg. l. cũ seruus. & l. rẽ legatã. & l. legatum sub cõd. §. 1.

** Quid si locauerit ad longũ tẽpus ? Et vr̃ idẽ dicendũ, cùm æquiparetur ea locatio uenditioni, gl. in l. ult. ubi Bal. & alij C. de pact. pign. plenius Tiraq. de retract. lignag. §. 1. glo. 14. nume 8. & trib. sequentib.]

SYL. ¶ Adde, quòd hæc gl. cõmet approbaĩ, disputando tñ Præp. Senẽ in 5. q. 2. casus, tenet, quòd eadẽ distinctio rex. nostri adhibeaĩ in donatione, sicut in qualibet alia alienatione:] Si ex alia causa a donatione, distingue animũ, ut hic: & in dubio probat hæres mutatã uoluntatẽ, ut ff. de leg. 3 fideicõmissa §. si rem. & ff. eo. 2. l. Lucius. §. pen. & ff. de proba. eum qui.

SYL. ¶ Adde, quòd hęc gl. intelligẽda ẽ in alienatione necessaria: & ratio, quare hæres probat, est, quia habet iuris præsumptionẽ ꝫ se, quã ẽt legatarius nec allegare tenetur: qa non resultat ex facto suo, per doct. Alex in l. qui in aliena. col. 4. de acq. hered.]

Non

† Bene facit tex. in l. scribit §. item. ff. de au. & arg. lega.

a ¶ Non adimẽdi animo. Qui aĩus ex hoc ꝓbaĩ, qa si necessitate rei familiaris, † non vr̃ reuocasse: aliàs sie q̃ distinctio in donationẽ nõ cadit, vt ff. de adi leg l. rem legatã. & not. C. eo. l. qui post.

* ¶ Qđ senrit Ac de alienatione voluntaria, ita demũ verũ est, siue re alienatio, q̃ per traditionẽ fit, interuenerit. l. tradõnib. C. de pac. aliàs ex nuda vendõne non intelligeretur adẽptũ legatũ l. prædia. §. liberto. de fun. instr. leg.]

b ¶ Deberi. s. rẽ legatario, arg. s. e. §. non solum. vbi ab initio fuit alienata.

c ¶ Idemq;. s. iurit esse.

si non adimendi[a] aĩo vendidit, nihilominus deberi:[b] idemq;[c] diui Seuerus & Antoninus rescripserunt.

¶ Iidẽ[d] rescripserunt, eum, q post testm̃ factũ pdia, q̃ legata erant, pignori[e] dedit, ademisse legatũ nõ videri:[f] & ideo legatarium cum hr̃de eius agere posse, vt prædia à creditore luantur.

¶ Si verò[g] qs[h] partẽ rei legatæ alienauerit, pars, quæ non est alienata, omnino debetur: pars autem alienata ita debetur, si nõ adimẽdi animo aliena sit.

¶ **Legatum liberationis valet, & pt fieri in ppetuũ, & ad tempus. Et econtra nõ valet legatum factum à debitore suo creditori, nisi afferat sibi aliquam vtilitatem. Ang.**

¶ Si qs debitori † suo liberationẽ le

d ¶ Iidem. s. Imperatores Seuerus & Antoninus.

* ¶ Extat adhuc horum Imper. rescriptum in l. qui post C de lega]

e ¶ Pignori dedit Quid si rẽ obligatã creditori debitor legauerit, nunqd valet legatũ? Rñ. sic, & nihilominus poterit petere debitum, nisi volũtas testatoris ostendatur volentis compensare, vt ff de leg 2. l creditorem.

SYL. ¶ Adde hoc non procedere in eo, qui tenetur ex dispõne leg. vt in patre, q tenetur dotare filiam. l. si cum dotẽ. §. si pater. & ibi Bar. ff. sol. matri.]

f ¶ Nõ videri. (j) Nisi sub dicta distinctione. i. an habuit aĩum adimẽdi, vel nõ Vel die nullo mõ, vt hic, & C. e. q post. & hoc qa primo valuit relictũ, aliàs ꝯ, vt C de don. inter vir. & vxo. si maritus. ij. & ff. de don. inter vir. & vxo. cum hic status. § si maritus.

ADDI. (j) Nisi pro tanta pecunia eẽt pignorata, ꝙ ñ sit verisimilẽ eã redimi, vt l. qui habebat ff de leg. 3. Ang.

** Adde idẽ eẽ, & si testõr tãti pignorasset rẽ, q̃ti valeret: qa tunc non est verisimile, ꝙ velit, aut speret redimere tẽ tanti pignoratã ñ magis, q̃ si ipsam penit' alienasset, vt voluerunt Cy Fulg. Castr. Alex. & alij ĩ l. q post. C. de lega. & Bar. in. l. rẽ legatã in fin. de adi. lega. & iõ ne videat inutiliter factũ legatũ, lauenda erit ab hr̃de.]

g ¶ Si verò. No. de toto † ad partem.

h ¶ Quis. s. testator.

¶ Si quis debitori. Casus. Vertebatur. q. an legatũ liberationis factũ debitori valeret, quia res sua eidem quasi legata videbatur: & decidit ꝙ valet, qa legara intelligit liberatio, & remissio obligõnis, q̃ creditoris est, & ideo nõ hẽt locũ. § sed si rẽ. s̃ eo. sed tunc maior insurrexit dubitatio, an legatũ factũ creditori de credito valeat: & eadem rõne videbatur ꝙ sic. Itẽ quia multiplicabantur actiones, qđ nobis expedit l. si actor. in prin. de iureiu. Contrariũ dr̃ qa hoc legatum est cõtra substantiã legati, q̃ est donatio: vñ cũ non afferaĩ vtilitatẽ, aut cõmodũ, non dẽt dici legatũ. Nec obst. multiplicatio actionũ, qa ñ ꝯsideraĩ, vbi nihil aliud afferrent. l j. § lex Falcidia & ibi no. ff. ad l. Falc. No ꝙ legatũ liberationis valet. Itẽ ꝙ prodest nõ solũ legatario, sed hr̃di, & cuicunque locũ hr̃dis tenẽti. Itẽ ꝙ legata liberatione ñ solũ ꝯpetit legatario exceptio, si ab eo petaĩ, sed hẽt actionẽ

* † Facit l. q de tota. SYL. ff. de rei ven.

* † l. a quo inuito exigi potest. † debitor. ff. de ver. sign. aliàs secus. l. si creditor. ff. de lib. leg.

ad petēdū, vt creditoris hr̄s liberet eū p acceptilationē. Itē ꝙ legatū factū à debitori creditori, si nullā afferat utilitatē, ē inutile. Ite ꝙ legatū ab initio validū pp cōmodū repr̄sentationis, ñ fit inualidū, q̄uis viuo testo re deueniat ad eū casū à quo incipere ñ posset. Item ꝙ factū lr̄ime non retractaē, ēt si veniat ad casū, a quo īcipere nō potuisset.]

gnū, ad l. Falc. Alc. in rub. ff. e. Notādū quoq; est, ꝙ si legaē res pignori data ipsi debitori, cēseē pmissum solū iᵘ pignoris, nō ēt debitū principale. l. j. vbi gl. de lib. leg. Neguſ. de pig. 3. mēb 6. part. nu. 20. facit l. Labeo. & l. postq̄. đ pac. secus si legeē chirographū, qa censeē legatū ēt debitū, vt p Negu. ubi supra.]

...gauerit,[a] legatū vtile[b] ē: & neq; ab ipso debitore, neque ab hr̄de eius pōt hr̄s[c] petere,[d] neq; ab alio, q hæredis[e] loco sit: sed & pr a debitore ɔveniri vt liberet[f] eū. Pōt † ēt qs vel ad tempus[g] iubere, ne hæres petat. ¶ Ex ɔ̄rio, si debitor[h] creditori[i] suo, qđ dēt, legauerit, inutile ē legatū, si nihil plus est in legato, q̄ in debito, quia nihil ampliusᵏ[k] p legatū

a ¶ Legauerit. Quod trib. modis fit. Primᵘ, Peti nolo, vel. Qđ debet, relinquo: vel, Actionē remitto. & sic liberandus est legatarius ab omni debito, vt hic, & ff de lib legā si quas rationes & l. Aurelio. j. rñ.

† Aliàs autem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ cōiter gl. teneē, ꝙ hoc mō relicta liberatio includat ēt dolū: qđ falsum ē, & ego alias legēdo latissimè reprobaui: & vide Prēp. Señ. in 6. q. 5. casu: vbi latiᵘ explicat.] Scđs est, si negociū testōris gessisset, & testōt dixerit, Rōnes reddere nolo. & hic ab oi liberatur, nisi ab eo, qđ penes eū sit, & ab eo, qđ dolo fecit, vt ff. đ li. leg. l. Aurelio §. fi. cū suis ɔcor. † Tertiᵘ si dānauit hr̄dem, ne exerceat actiones: quo casu, si bonā cām hēt testōr, litis euētus süptᵘ ab aduersario facti legati videnē, vt ff. de lib. leg. petitor si malā cām, nihil vr̄ legare. ut in eadem l. †

† Tenebitur tñ purè vel in grosso rōnes reddere, omissa scrupulosa inquisitione. vel. si seruus vetitus.

¶ Adde non esse differentiam inter hunc tertium modum, & secundum, vt patet ex iis, quæ ponit Præp. Señ. in 4 q. 5. casu, in 2. col. & seq.]

b ¶ Vtile ē licet res sua sibi legari videaē, vt ff. đ li. le. l. j. j. rñ. & ē hoc verū, nisi testōre viuo exactio fiat, vt j. e. ti. §. tā āt & ff e. 3. l. fideicōmissa. § si rē.

SYL. ff. de leg. j. † Similem glo. habes in l. Aurelio ff. de lib. leg.

** Adde multū interesse, vtrū legeē liberatio, an hr̄s iubeaē liberare đbitorē nā primo casu ipso iure đbitor cēsebiē testō liberatᵘ, scđo liberādus erit ex ɔ̄ctu ab hr̄de, Bat. l. Aurelio. §. Caius. q. 4. ad fi. de li. leg. Alex. l. si di-

c ¶ Hæres. uel hæres hr̄dis, vt ff. de lib. lega. l. ij in fi.

d ¶ Petere. Cum effectu, propter exceptionem, vt ff. de lib. leg. l. 4. aliàs 3 nunc de effectu.

¶ Hr̄dis loco, sicut est bonorū possessor, & fideicōmissariᵘ vt̄ is. j̄. đ bo. pos. §. quos āt. & đ fideic. hr̄d. § restituta.

f ¶ Vt liberet. Per acceptilationē, si solᵘ ē debitor: si hēt correū sociū, idē. aliàs correᵘū socᵘ pacto ē liberādus, vt ff. đ li. le. l. 4. aliàs. 3 §. nūc đ effectu. i fi.

SYL. ¶ Adde circa primū casū hoc verū, si liberatio fuit fcā ī ppetuū: si verò ad tp̄s, tūc sufficit. ꝙ legatariᵘ offō iudicis ɔsequaē, ꝙ sibi silētiū īponaē vsq; ad illud tp̄s l. Aureliᵘ §. cētū ff. e. Circa scđm verò, qñ đbitor hēt correū ñ sociū, dic, ꝙ rō, ē q a acceptilatio extingueret oblīonē, & ɔ̄sr ēt correus liberareē: dictū hoc verū, nisi legatū esset factum contemplatione vtriusq;, vt per Bar. in d § nunc de effectu.]

g ¶ Ad tempus. ut ff de libe. lega. non solum nostrum. § ii.

h ¶ Si debitor Secus si alius: quia intercst creditoris plures reos habere, vt ff. de lib. le. si quis decedens. §. fin. alias incip. § Iulianus est l. 3.

SYL. ¶ Adde hoc verū in vltimis voluntatibus, vbi præcisè cogitur: secus in cōtractibus, vt declarat Bat. in d. §. fin.]

i ¶ Creditori suo s. ciuiliter & nāliter. & cū effectu, & purè. alias valet, vt ff. de le j. l. si creditori. p totā. l. & l. sināt.

k ¶ Nihil amplius. Sed nūquid hodie

semper

ꝙ est plus, cũ habeat statim rei legatę dñiũ, & hypothecariã aliarũ rerum defuncti? Rn. nõ, ut ff. de le. 3. l. 3. §. si rem. quia plus tantũ quatuor modis dr̃, vt j. de actio. §. plus it. Et iste modus nõ est aliquis de ijs. ¶ Adde, ꝙ dũ prio gl. vult, ꝙ pp solam dñij trãslationẽ legatũ speciei ñ efficiatur utile, cõis opi. est in contrariũ. dũ verò scdo loco dicit, ꝙ pp cõmodum hypothecæ ñ valet legatũ, cõis opi. est cũ gl contra quã disputando tenuit Præp. Senen. quæst. 8. ĩ quarto casu.]

hẽt. Qđ si in diẽ, vel sub ꝯdõne debitum ei[a] purẽ legauerit,[b] vtile est legatũ, pp repræsẽtationẽ. Quod si viuo testõre dies venerit, vel condõ extiterit, Papinianus scripsit, vtile[c] esse nihilominus legatũ, qa semel ꝯsistit:[d] qđ & verũ est, Nõ. n. placuit snĩa existimãtiũ extinctum esse legatum, quia[e] in eã causam peruenerit, a qua incipere non potest.[f] ¶ Legatũ dotis factũ a marito vxori valet, etsi marit[9] nullã dotẽ hũit, dũmõ in legato certũ exprimatur. ¶ Sed si vxori maritus dotẽ legauerit, valet legatũ: qa plenius est le-

dote. ꝗ est falsũ, qa verba vnius ōronis nõ debent in aliã transferri. Mihi aliàs visũ fuit, ꝙ d l. esset correcta, qa l. ybis. ad l. Falc. ẽ Papin. & tex. nr̃ approbat opi. Pap. & sic cõcordat, & ex verbis, Nõ. n. placuit, hic po liris colligĩ fuisse q ꝯriũ tenuerũt, ĩter quos potuit esse Pau.]

d ¶ Cõnstitit. idest valuit.

e ¶ Quia. rõ il lius falsę opinionis.

f ¶ Non põt. Nota arg. pro vtraque parte ad hãc regulã. vt ff. de verb. obl. ex. stimo. & l. pluribus. §. etsi placeat. & de ijs ꝗ, ,p non scrip. ha. l. si in metallum. §. item si seruo. & de serui l. pro parte.

ADDI. De illo brocardo dic vt p Dynũ ĩ reg. factũ ltĩmẽ. đ reg. iur. in 6. & p Bar. in l. plurib. §. j. ff. de verb. obli.

¶ Sed si vxori. Casus. Quærebatur an legatũ doti valeret: & videbaĩ dđm ꝙ no: qa est hẽat vxor actionẽ ad dotẽ, noc multiplicatio actionũ oportet va liditatẽ, ñ vr̃ aliqđ cõmodũ, & iõ dẽt cẽseri ut dictũ ẽ s. §. ,pxi. C' ꝯriũ đci dir̃ pp cõmodũ repræsentationis, qa erit pl' tpe legatũ. §. plus. j. de actio. No. ꝙ legatũ dotis factũ a uiro vxori valet pp cõmodũ repræsentationis. Itẽ ꝙ legatũ sub falsa demõstratione debiti, si ñ exprimaĩ certa quantitas, vel aliter cõstet qđ aut q̃tũ legetur, non valet, si legatũ nullo mõ ẽ debitor. Itẽ ꝙ falsa cã nõ uitiat legatum.]

g ¶ Plenius ẽ. s. cõmodo repræsentationis, cũ legatũ statim, dos verò annua bima trima die +olim: hodie post annũ mobilia, sed immobilia statim, vt C. de rei vxo. actio. l. j. §. cum autẽ. & ff de do præle. l. j §. verum est.

¶ Adde, ꝙ hodie habet annũ, etiã si habeat

a ¶ Ei. scilicet creditori.

b ¶ Legauerit. s. debitor.

* ¶ Repręsentationẽ hoc tex. accipe. pręsentẽ solutionẽ; ,ppriẽ aũt represẽtare est, ante diẽ soluere. quod apud Gregos dr̃ προκαταβάλλειν, quã ꝗ & repræsentati dr̃ ꝙ pure debetur, si præsenti statim pecunia soluatur, vt apud Tranquil. in Augusto.]

c ¶ Vtile esse. ff. de lega. 2. l. debitor. in prin cõtra, vbi est inutile. Sol hic corrigitur. Vel ibi dicit inutile. i. non vtile, cùm & aliam habeat actionem: † potest tamen & ista agi, ut hic.

¶ Adde, ꝙ Pręp. Sen. ĩ 7. q. 8. casus, reprobat oẽs rñones aliorũ, & ipse ponit duas: primo, ꝙ ibi vitiatur legatũ. quia erat detentium sub pignore, vnde bene veniẽte die non remanet vtilitas quo ad repræsentationẽ, nec quo ad hypo secus qñ nõ esset pignorata, ꝗ est falsa: quia tex. nr̃ solũ considerat repræsentationẽ non hypo. secundo, & ibi intelligitur esse inutile quo ast cõmodũ medij tpis, & ꝙ illa verba, Tota x. debeanẽ. ponant post verbũ, Qđ si viuo ań verbũ, Sic & in

† l. verbis. ff. ad l. Fal.

SYL.

† Ista ẽ vera quã ẽt sequitur. Bart. in d. l. debitor. Angel.

SYL.

† i. tribus annis, per singulos annos tertia pars. l. 3. de an. leg.

Dotis legatum a marito vxori scm valet.

habeat facultatē rei restituendæ statim, q̄uis multi voluerint 5riū, moti, quia annus daī gratia miserationis: q̄a cū maritus in d.§. cū aūt hēat dilationē in iuribus, q̄ sp̄ sunt in facultate mariti, & ea solo verbo pōt restituere, patet ꝙ q̄uis hēat facultatē rei restituēdæ statim, oīno habet annum prædictum.] Itē p̄ dote dat actio inquantū maritus facere p̄t, vel eius hæres, vt ff.sol. matri.l. etiam.j. rn̄.

† Aliàs acceperit.

gatū, q̄ de dote actio. Sed si quam n̄ † accepit dotē,[a] legauerit, diui Seuer[9] & Antonin[9] rescripserūt, si quidem simplr̄ legauerit, inutile esse legatū. si verò certa pecunia, vel certū corpus, aut instrā[b] dotis in prælegando[c] demonstrata sunt, valere legatum.

¶ Si res legata facto hr̄dis & ignorantis p̄stari non p̄t, hr̄s tenetur: secus si non suo facto. h.d. Ang.

¶ Si res[d] legata sine fcō[e] hr̄dis perierit,[f] legatario decedit.[g] Et si seruus alienus legatus, si

SYL. ¶ Adde hoc verū in hr̄de filio cōi, secus ī aliis, vt cōiter tenēt doctor. in d.l. ēt.] At legatum insolidū: nisi in Falcidia per bn̄ficiū inuentarij, vt in auth. de hær.& Fal.§.si verò nō fecerit. coll.1. Itē si q̄na pacta in præiudiciū mulieris facta sunt, beneficio legati tolluntur, vt ff.de do.præle.l j.j. respon.

*¶ Adde aliud cōmodū huius legati, q̄a non minuiē ob res donatas vxori à viro. d. l.j.§ Est & illud. de do. præl. an āt deducanē impensæ, dic ꝙ sic, si dos simpliciter legeē, vt in eo.§. aliud, si leget quicquid ad eum dotis noīe peruenisset, q̄a intelligitur sine deductione impensarum, vt scribit Bart.in l.3 C.de fal. cau. quo in loco etiam gl & Bal. maretiam commodi huiusce legati dotis tractatunt.]

a ¶ Dotem.i. illam dotem, quā non recepit.

b ¶ Instrā dotis .s. in quibus cōfessus fuit se recepisse dotem, quam nō recepit, vt ff.de do.præleg l.fi. §. fi. & l. cum scriptum.§.item ei, quæ.

c ¶ In prælegando. i. legando. abundat.n.præ, vt ff. de dote præle.l.j.rn̄.

SYL. ¶ Si res legata. Casus. Quæsitū fuit, an si res legata decedat, aut pereat, cui pereat: & uidebatur perire hr̄di tanq̄ dn̄o. l.incendiū C.si cer.pet.sed deciditur contrarium ex eo, quia cū sine culpa heredis res legata pereat, non est quid illi imputetur, cùm nō p̄ster. Casus in alijs partibus facilè figuraē. Not. ꝙ debitor speciei legatæ liberatur, si illa intereat, vel fiat insolubilis, & desinat posse p̄stari sine fcō, & culpa ipsius. Item ꝙ debitor speciei legatæ nō liberatur, si facto suo mediato, vel immediato interueniēte desinat posse præstari, siue scienter, siue ignoranter fecerit. Item ꝙ mora debitoris perpetuat obligationem.]

d ¶ Si res. Puta seruus Stichus.

e ¶ Sine facto.i mora, quo casu de interitu teneē, (1) vt ff.de ver. obl.si seruum j.rn̄.& de leg j.cum res.§. fina.

¶ Rōnem uide per gl.in l. diuortio. in gl.3 ff.de neg gest.] Vel quia sine causa occidit, vt d l.si seruum. Aliud si cum causa, vt ff.de leg.j.l. quid ergo.§.si hæres. tenetur enim dolo, & lata culpa, & leui, vt ff.eo j. l.cū res. §.sed si culpa.& §.culpa. SYL.

ADDITIO. (1) De negligentia uerò non tenetur debitor actione personali, nisi fuerit in mora, uel petatur res, quæ fuit creditoris, vel negligentia sit circa rem, seu peremptionem substantiæ rei debitæ. Ang.

f ¶ Perierit. Vel non compareat: quo casu caueat hæres de dando, si ad eū redierit: & suis sumptibus recuperatur, quando post mortem fugitaliàs, i.si in vita, sumptibus legatarij. vt ff. de leg.j.cum res.§.item si res. & de lega.ij.§.si quis seruum.

g ¶ Decedit. quia qui in specie tenetur, eius interitu liberatur, vt hic, & ff.de verb.obli.l. si ex legati.

De

ne scō[a] hr̄dis manumissus[b] fuerit, nō tenet̄ hr̄s. Si verò hr̄dis seru⁹ legat⁹ sit, & ipse eú manumiserit, teneri[c] ipm Iulian⁹ scripsit: nec interest,[d] sciuerit,[e] an ignorauerit à se legatū esse. Sed & si alij donauerit[f] seruum,[g] & is, cui donatus est, eum manumiserit, tenetur[h] hr̄s, quāuis ignorauerit[i] a se eum legatum.

¶ Extincta psona primo legata, remanet legatū in accessoria, qn̄ sit p dictionem, cū: secus in rebus. h. d. Aretinus.

¶ † Si qs ancillas

** De materia huius §. vide pulcherrimam distinctionem glo. ∫. de lege Falc. in §. quantitas. ver. solida.]

a ¶ Sine facto. in hoc quoq;. s. alieno seruo pōt admitti culpa: puta nō certificauit heres dnm, q si sciuisset se posse vēdere, nō manumisisset. s. fortè cū videret eum velle manumitter, vt ff e. j l. cum res. §. s3 si alien⁹. & §. pe. & fi. Itē si fuerit ĩ mora emendi, vt ff. d ver. obl. si seruū. §. si āt alien⁹. & dic scō i. culpa vel mora.

b ¶ Manumissus. nam manumissus similis est mortuo, vt ff. de sol. si mihi alienum.

c ¶ Teneri. s. ad æstimationē, ut ff. eo. l. si q s inquilinos. §. j. & ff q & à quibus. hr̄s. Sed hic non dicit tenere manumissionē, sed dicit, ꝙ non minus valeat legatū. s. quo ad æstimationē. ADDITIO. Et valet ēt manumissio: q a dñiū serui hr̄dis nō trāsit in legatariū, vt hic, & d. l si q s in quilinos. sec⁹ ĩ seruo hr̄ditario ēt sub ꝯdōne legato. l. si seruū q sub cōdōne. ff. de ma. Ang.

d ¶ Nec interest. cur secus vbi seruū indebitū sibi solutū quis manumiserit, ut ff. de cond. inde. in summa. §. si seruū. quæ est contra illo tū. quia debuit scire, cū factum suū censeatur, vt in auth de iureiur a mo. j respon.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hęc rō nō est gñalis, q a sine sua culpa posset hr̄s ignorare, si in codicillis postea repertis legatus eēt. l. 3. §. cū transactio. de transa. lō dic, ꝙ lō est, q a natura condōnis indebiti est, vt quis teneatur rm̄ quatenus est locupletior. l. si non fortē. §. libertus ff. de cond. inde. unde cum nihil lucri sentiat, qui indebitum recipit, non habet locū: secus in hęrede qui sentit cōmodum ex hęreditāte: & ita communiter resoluitur in d. l. in summa. & hic per Ang.

e ¶ Sciuerit. s. ipse hæres.

f ¶ Donauerit s. hæres.

g ¶ Seruum. A testatore legatum, & erat hæredis.

h ¶ Tenetur. ad æstimationem, vt s̄. proximè dixi.

i ¶ Ignorauerit. s. hęres.

¶ Si quis ancillas. Casus. Vertebat̄ dubitatio, an si qs legasset ancillā cū natis, ea extincta, extingueretur legatū ēt partus: & vr̄ ꝙ sic: q a cum essent cō iuncti per dictione, cum, tanq̄ accessorij, extincto principali, videbatur accessorium extingui. l. cum principalis. ff. de reg. iur. Sed contrariū deciditur, q a licet in his duobus primis exemplis nati, & vicarij videantur nominati per modum accessorij, tn̄ re vera nō est ita: nam præpositio, cum, coniungit accessoriè solum illas res, quarum una alteri accedit: sed qn̄ ponitur inter personas, quarum naturā est, ut una alteri non accedat, tunc non coniungit accessoriè, sed sunt duo legata separata: & ex his habes rōnes diuersitatis secundi casus hic positi. No. ꝙ legatum hoīs per modum accessorij ad alium hominem principalem nō extinguit, licet extinguat̄ legatū hominis principalis. Item ꝙ non hoī non accedit. Itē ꝙ accessoriū non debet esse maius suo principali. Item ꝙ legatū rei accessoriæ ad hoīem principaliter legatū, si exprimatur verbis accessionem importantib. extingu t̄ extincto legato hōis. Itē ꝙ dictio, cū, qn̄ ponitur inter res, quæ possunt una alteri accedere, stat accessoriè, alias secus. Item ꝙ extincto principali, extinguitur accessorium.]

SYL. talias. Sed si quis.

Suis

cū suis [a] natis legauerit, ēt si ancillæ mortuæ fuerit, p⁹ legato cedūt. [b] Idē ē, & si ordinarij [d] serui cū vicarijs legati fuerit: quia licet mortui sint ordinarij, tñ vicarij legato cedūt. Sed si seruus fuerit cū peculio legatus, mortuo [e] suo, vel manumisso, vel alienato, peculij legatū extinguit. [f] Idē ē, si fundus instructus, [g] vel cū instrō [h] legatus fuerit. Nā fundo alienato [i] & instri legatū extinguit. ¶ Grex ēt ī vna oue retinet. & legato grege veniūt oues adiūctę gregi post testm̄. Idē ē ī legato ædiū. Are.

a ¶ Suis natis. aliàs suo nato.

b ¶ Cedunt qa duo legata sunt separata, vt ff. de pecu. le. l. & si ancilla. q̄ est l. 3. Sed contra ff de ventre insp. l. j. §. ex hoc vbi dr, ꝙ partus est portio viscerum matris. Rñd. ibi loquitur, donec in ventre est.

c ¶ Idem est. sic. ff de pecu. leg. l. 4.

d ¶ Ordinarij. Qui sunt hic? Dic vt infra. quod cū eo §. cum autem. * ¶ Declara, vt ibi annotatum est ex Alcia. in l. urbana de verbo. signi.]

e ¶ Mortuo. s. viuo testatore, non si post, vt ff. de pecu. lega. tunc inutile.

f ¶ Extinguit. quia accessio est, ut ff. de pec. leg. j. & ij. Sed quare nō ita in superiore casu? Rñd. pp hominis dignitate, qa ñ ita accedit, vt ff de ędi. edi. l. iustissimè. in prin. † Itē quid si vicarij erant tm̄ in peculio, & legatus est cum peculio? Rñd. idem ut exprimere peculium noceat, vt ff. de cond. & demon. si in diem in fine. ADDITIO. Idē & si aliæ res erāt in peculio eadē rōne. Si verò leget ordinarium cū vicarijs & peculio, obtinet, quasi separet vicarios a peculio, vt l. si peculium. §. si seruus. ff de pe. leg.

g ¶ Instructus. Hinc primo articulo ꝓdicit, ff. de fund. instru. si cui. in fin. Solu. ſm Ro. hic simpliciter pp rudes sic loquit. Vel dic, ꝙ sit idem qd in partu & vicarijs, & qd sequitur, Cū instrumento, referatur ad proximum de peculio. Vt subtilius, refert inter instrumentum fundi, quod perit semper perempto legato fundi, & instrumentum patrisfamilias, quod non perit, licet legatū fundi pereat: & hoc casu loquitur lex contraria, & alia cōtratia in eo tī. l. j. Arg. cōtra. ff. de fun. instr. l. quæsitū. §. sed si fundus. & §. instructo. quibus dicit, si fundus instructus legatus sit, instrumētū patris familias continetur, non agri. sed ibi subaudi, tantum. ¶ Adde, quòd hæc solu. tenēda est, quæ fuit Azo. aliæ enim falsæ sunt.] Vel dic illā esse Pauli sententiam, in l. si cui. istā Labeonis a Iustiniano probatam: & sic corrigitur illa. * ¶ Instructi legatum, quid differat a legato instrumenti, vide Ant. Augusti. lib. Emen. 2 c. 4.** qui etiam priorem Accursij interpretationem de voce, tantum, subaudienda in d. §. sed si fundus probat.]

h ¶ Instrumento. Est aūt instrumentum apparatus rerum diutius permāsurarū, sine quibus non posset exerceri possessio: vt ff. de fundo instruc. q̄situm. §. respon. Et sunt instrumenta fundi quæ fructus quærendi, cogendi, seruādi gratia comparata sunt: ut ff. de fund instruc. l. instrumenta. quę sunt, ibi habes.

i ¶ Alienato. a testatore.

¶ Si grex. Casus. reuocabatur in dubiū legato gregis facto, ex eo ꝙ grex ad vnā tm̄ vel pauciores oues redactus fuerat, an in remanētib. subsisteret legatū: & videbatur ꝙ nō, qa ex quo nō erat amplius grex. l. oues. ff. de abige. & legatus erat grex. videbatur extinctum legatum. contrarium rñdetur: quia eo legato legatur qd tota le: & iō singulæ eius partes legatę intelligunt, & ideo vna sola ouis debetur ut hic. Nota. ꝙ si grex legatus ad vnā ouem reducatur, nihilominus debetur. An verò hoc idē sic, qñ deficit

† Sec⁹ aūt secēt in fętu aialiū brutorū, & in ijs q̄ nō veniūt p modū prīcipalis & accessōrij, vt si legeī equus cū asino: quia duo legata cēsentur. Et hæc inducuntur ad qōne de ingrediente monasteriū, ut viriato ingressu, nō valeat bonorū dedicatio, nisi expresse se & sua dedicasset secūdum Doct. hic.

SYL.

Instrumētū quid.

SYL.

ficit grex ante mortē testantis, disputat la: z Prep. Señ. in j.q.v.casus. Itē ꝙ legatū vniuersale recipit augmētum & diminutionē. Item quid sit grex. Item domus ex quibus constet.]

mistura.§.j. & ff.de rei vendi. in rem. §.at in iis.

f ¶ Cedere. Sed columna vel tignum domus legari pure nō potest. vt ff de leg.j l. cætera. ne vrbs deformetur. †

† Facit. l. SYL. vlt ff. ne quid ī lo. pub.

¶ Si[a] grex legatus fuerit, & postea ad[b] vnā ouem ꝑuenerit: qd̄ super fuerit, vendicari pōt.[c] Grege autē legato,[d] et oues eas, q̄ post testm̄ factū gregi adijciuntur, legato cedere Iulianus ait. Est † enim gregis vnum corpus[e] ex distantibus capitibus, sicut ædiū vnum corpus est ex cohærentibus lapidibus.

¶ Aedibus denique legatis, colūnas & marmora, quæ post testamētum factum adiecta sunt, legato dicimus cedere.[f]

¶ Augmentum vel diminutio peculij legati viuo testatore ad legatariū spectat: sed si post mortem ante aditam hæreditatē, cedit legato, si est legatum ipsi seruo; secus si extraneo. Aret.

a ¶ Si grex, Qui ex decem ouibus cōstat, vel quatuor vel quinque porcis, vt ff. de abigeis. oues.

ADDITIO. Tres autē homines constituunt collegium. l. Neratius. ff. de verbo. sign.

b ¶ Ad vnā ouem. sic ff. qd̄ cu. vni. l. sicut. §. fin. & ff. eod. titu. j l. si grege. talias aūt.

SYL. ¶ Adde tamē, quod grex ad vnam ouem redactus non est grex: & tamen collegium ad vnum redactum remanet collegium d §. fin.

c ¶ Vendicari potest. ff. quib. mo. vsusfructus amit. l fin cōtra Solu. facilius perditur legatum vsusfructus, q̄ proprietatis, vt argu. ff. eo. ti. reperi. §. rei mutatione. & ff. eo. l. si grege. in fi.

SYL. ¶ Adde, ꝙ solu. glo. communiter tenetur, licet aliàs publicè disputando cōtrarium tenuerim.]

ADDITIO. Hoc verum est, quādo est relictus vsusfructus, vt gregis, secus si singulorum capitum. Angel.

d ¶ Legato. Sic. ff eo. l. gregē. sic infra. §. proximo

e ¶ Corpus ex distantibus capitibus. Tria enim sunt corpora rerum. Vnū quod vno spiritu, idest elementario ne continetur. vt homo, lapis Secundum, quod ex cohærentibus constat. vt domus, & armariū. Tertium, quod ex distantibus corporibus: vt grex, & populus, vt hic, & ff. de vsucap. rerum

¶ Si peculiū. Casus. Quæstio fuerat, an quod accederet, vel decederet peculio legato, pertineret ad legatarium: & videbatur dicendum ꝙ non, quasi de eo peculio testator voluerit intelligere, quod erat tempore testamēti. arg. l. si cognatis. ff. de rebus dub. contrarium respondetur, qa cum peculiū sit quid vniuersale, quamuis recipiat augmentum vel diminutionem, tamen est semper idem. Sed tunc quæsitum fuit, quid de eo, quod contingit post mortem testatoris: & videbatur, ꝙ cuicunq; legatum sit, cùm legatum cedat a morte testatoris, tale augmētum vel diminutio spectaret ad hæredē. sed cōtrariū deciditur in seruo: & ratio est, quia qn̄ datur libertas seruo testamento, & sic directa, ita demū ei competit, quando aditur hæreditas, & iō propriè ꝑ cōmodum serui non dicitur cedere nisi tempore aditæ. l. hæredem. §. fin. ff quando di. leg. ced. No. ꝙ legatū peculij recipit augmentum & diminutionem viuo testatore. Item ꝙ augmentum peculij legati seruo, contingens post mortem añ aditam, cedit lucro serui. Item quod dies legati peculij seruo cedit ab adita. Item ꝙ augumentum contingens ex rebus peculiaribus post mortē ante aditam spectat ad legatariū,

alitér

¶ Si peculium legatum[a] fuerit, sine dubio qcquid peculio[b] accedit, vel decedit viuo testatore, legatarij lucro, vel dāno ē. Qđ si post mortem testatoris ante aditam hæreditatem aliquid seruus acqsierit, Iulianus ait, si quidē ipsi manumisso peculium legatum fuerit, omne, quod ante aditam hæreditatem acqsitū est, legatario[c] cedeř:[d] qa[e] hmôi legati dies ab adita hřditate cedit: sed si extraneo peculium legatū fuerit nō cedere ea legato, nisi ex rebus peculiaribus auctum[f] fuerit. †

¶ Legata libertate non venit peculium: secus si manumittatur: & legato peculio non intelligitur legatum, quod dominus debet.

aliter non. Itē ꝙ verbum, extraneus, diuersimodè accipitur]

a ¶ Legatū fuerit. seruo vel extraneo.

* ¶ Peculium serui est, qđ seruus dñi permissu separatum à rationibus dñicis habet & administrat. l. ꝗ posti ti. ff. de pecul.]

b ¶ Peculio. Nam & futurum peculiū legari potest, vt ff. de pecu. leg. l. ei quoque. & facit ad hoc. ī. proxi §.

c ¶ Legatario eidemq; manumisso. Acc.

d ¶ Cedere. Nota tria tempora: ante mortem testatoris: & post, ante aditam hæreditatem: itē & post. In primo tēpore. s. quo non inuenitur cessisse dies legati, omnes sunt legatarij pares: nam quicquid eo tpe acquirit seruus talis, ei, cui hoc peculium est legatū, acquirit; siue ipsi seruo, siue alij extraneo sit relictū: quia nō cedunt legata. similiter in tertio. s. sunt pares. In secūdo distinguitur extraneus à seruo, vt hic. Nā quod legatum cedit extraneo à morte, hoc seruo ab adita hæreditate: quia nec libertas sibi prius debetur, vt C. de cadu. tollen. §. cum igitur. & §. in nouissimo. Nam pura legata, vel in diem certam relicta, à morte cedunt: nisi in sex casibus, vbi ab adita hæreditate, vt C. de cadu. toll. §. cum igitur. & §. in nouissimo. & ff. qñ di. leg. ced. l. ij † inter quos legatum seruo manumisso relictum est vnus, vt hic. Conditionalia, vel in diem incertum relicta, ex die, vel conditione existente cedunt. i. transmittūtur ad hæredes.

¶ Adde hoc verū in re de sui natura non transmissibili, q a tunc transit ab adita: vt in legato seruitutū personalium. l. si post diem. ff quan. dies leg. ced. & idē in realibus l. receptū. in fi. ff. com. prædio. & in pluribus casibus not. in d. §. in nouissimo]

¶ Nam ante conditionem, vel diem venientem si decedit legatarius, nō transmittitur, vt C. de cad tollē §. fin asit. Nisi in tribus casibus. Primus, vt ff. de cond. & de mon conditiones. Secundus. ff. eo j. l. 3 Tertius ff quando dig leg. ced. si cum præfinitiōe. Item verbum, cedere, duas habet significatiōes. i. incipere deberi, vt ff. de ver. sig. l. cedere. Item cedere quantum ad transmissionem, vt accipitur. C. de cad. toll. per totum. & in vtraque potest hic accipi.

¶ Adde, ꝙ dicit cedere quatuor modis: aut quo ad transmissionem, aut quo ad obligationem, aut quo ad petitionem, aut quo ad dominij trāslationem: de quo per doct. in l. j. C com mu. de leg.] SYL.

e ¶ Quia. Bona est ratio: si enim prius cederet, idē esset, quod in extraneo. Est & alia ratio vt ff de pecu. leg. l. denique. §. fi. vbi dicitur, ꝙ verisimile est, eum omne augmentum ad ipsum pertinere voluisse cui &c.

f ¶ Auctum fuerit s. peculium.

¶ Peculiū aût. Casus Dubitabatur an legata libertate deberetur peculium: & videbatur, qđ sic: qa seruo manumisso, si non adimitur, remanet peculiū: & valet argumentū de actu inter viuos ad vltimas voluntates: sed con- SYL.

† Et hæc vera quando dies est certa an & qñ: si verò certa an, sed incerta qñ: vt ī diem mortis: tunc si legatarij, hř ꝓ puro: si extranei vel hæredis, hř ꝓ cōdōnali: sicut qñ est dies penit' incerta: sed qñ cīno ē extitura: vt si sol vel ante Christ' nascetur, l ř ꝓ puro, scđm Ang. hic. SYL.

† alias fuerit peculium.

contrarium rñdetur. & ratio ponitur in glo.in ver.ꝗuis.No. ꝙ argumentũ de contractibus ad vltimas voluntates non valet, vbi est diuersa ratio. Itẽ ꝙ manumissio inter viuos tribuit peculium, secus in vltima voluntate. Item ꝙ in legato peculij seruo facto in dubio non continentur debita a domino ipsi seruo ratione peculij. Item quòd si legata est libertas seruo, si rationes reddiderit, censetur legatum peculium.

huius consuetudinis, vt redderet seruo quæ sibi debebat, vt ff.de pe. leg. dominus Sticho.§.j.in fi.
c ¶ Cum rationibus. Quasi diceret, si relinquo seruo libertatem rationibus ab eo redditis, eo ipso & peculium legare sibi videor.
* ¶ Quia alio qui non posset seruus soluere de peculio suo, quæ debet ex rationibus dominicis, nisi ei peculium legatum interpretaremur, l.deniq;.§.interdum.de pec.leg.]

¶ Peculiũ[a] autẽ, nisi legatum fuerit, manumisso ñ debet: ꝗuis,[b] si viuus manumiserit, sufficit, si non adimat: & ita diui Seuer[b] & Antonin[b] rescripserũt. Iidẽ rescripserũt, peculio[c] legato, ñ videri id relictũ, vt petitionẽ[d] habeat pecuniæ, quã in rõnes dñicas impenderit. Iidem rescripserũt, peculiũ videri legatum, cũ rationibus[e] redditis liber eẽ iussus ẽ, & ex eo reliqua[f] inferre.[g]

a ¶ Peculium Sic.C.de pecu. eius qui lib.me.l.j.
b ¶ Quamuis. Cur tam variè? Rñ. qa secundo casu s.qñ inter viuos, opera eius manumissor erat habiturus: vnde cõuersa donatio præsumitur, ſm Io.vt ff mand. si verò nõ.§. idem Papin.(j) vel ſm.P. propter præoccupationem mortis. quia præsumitur auferre si potuisset, vt in auth.de trien. & semis.§.illud quoq;.ibi, Præ tumultu mortis angustiatus &c. & C.qui testa.fa.pos.hac consultissima.§.j.
STL.
* ¶ Istam q. latè examinat Præpo. Senen.6.q.8.
ADDITIO. (j). Istam rationẽ reputat inefficacẽ Io.Fab.hic, cũ per manumissum debeant operæ exhiberi filio: nec nisi ex cõuentione debeãtur. l.j. C. de ope.li. & l. si operarum iudicio ff.e.vnde dicit ipse, ꝙ inter viuos ẽ maior affectio dñi, q a se priuat domino serui, & eius seruitio, qđ retinere poterat: non sic vbi moriens dat quod sibi retinere non potest. Alias rationes vide per Angel.hic.
c ¶ Peculio legato. scilicet seruo. & etiam libertas fuit legata: aliud si extraneo, vt ff de pec.leg.l.6.§.fi. & l. si Sticho. Accursius.
d ¶ Petitionem. Nisi testator fuerit

¶ Adde, ꝙ hanc gl.disputatiuè reprobat Præposi. Senen. in 8.qõ.6. casus, colum.fi.] SYL.
¶ Aliud econtra, si libertatem relinquo, & rationes reddere veto: quia non videtur legatum peculium, vt ff. de leg.j.si seruus vetitus. Rationes autem reddere dicitur, quando amoto dolo & fraude reddit, vt ff.de fideicõmis.libe l.Thais.§. Stichus.
ADDITIO. Et sic nota, ꝙ remissio redditionis rationũ non comprehendit reliqua, nec dolũ, seu latam culpã sed scrupulosam tantum inquisitionem, secundum Ang.hic.
f ¶. Reliqua.aliàs reliquas.i.alia, quæ erant reddenda, reddere. cùm iã quædam reddiderat: vel etiam si nihil, vt ff.de verbo.sign.l.cæterorum.
* ¶. Dic, ꝙ reliqua inferre est ex peculio persoluere. quæ rationibus redditis apparebit seruũ domino debere. Nam appellantur reliqua, quæ, facta collatione dati & accepti, soluenda restant. vnde & reliquari dicitur qui æs alienum integrè non soluit: & reliquatores vectigalium, qui reliqua publico debent.l. Lucius Titius curator.ff. de admin.tut. & l. rescripto.ff. de mun. & hon.]
g ¶ Inferre. Repeteiussus est.

¶ Iura, & facta legari possunt.h.d.

¶ Tā aūt corporales res legari pñt, q̄ incorporales:[a] & ideo quod defuncto debetur, potest alicui legari, vt actiones suas hæres legatario præstet,[b] nisi exegerit viuus testator pecuniā: nam hoc casu legatum extinguitur.

¶ Sed & tale legatum valet, Damnas † esto hæres meus domum illius reficere: vel illum ære[d] alieno liberare.

¶ Legati in genere i dubio electio est legatarij.

¶ Si gñaliter † seru'[e], vel res alia[e] legeē, electio[f] legatarij est, nisi aliud testator dixerit.

SYL. ¶ Tā. Casus in regula tradita in text. nostro non figuratur. Not. q̄ omnia tam corporalia q̄ incorporalia legari possunt. Item q̄ edictum de legatis est permissoriū. Item q̄ qui legat qđ sibi debetur, censetur legare ius qđ habet. Item quòd si quis legat nomen debitoris, & postea exigat, cēsetur reuocare legatum. Itē quòd hæres potest grauari ad aliquid faciendum in fauorem legatarij. Itē quòd liberatio a debito alieno valet.]

a ¶ Tam autē. Incorporales. Idest actiones & seruitutes, vt supra de reb. corpo. & incorpo. & ff. de leg. j. l. j. & l. cetera in prin.

b ¶ Præstet Sine cessione tamen vtiles habet legatarius, vt C. eo. l. ex legato. Accursius.

ADDITIO Nisi res sit litigiosa, vel lis cœpta l. quicunqs. & auth. nunc si hæres. C. de liti. ſm Angel. & nota q̄ quamuis directā personalem exercere non possit, nisi cedatur: poterit tñ exercere directam realem, quæ, quia non ossibus affixa est, transfertur in eum directa via l. fine. §. fin. cum l. seq. ff de cond. furti. Angel.

c ¶ Nisi exigerit. Nam si exigerit, semper in dubio præsumio voluisse legatū extingui, vt ff de adimen. leg l. pe. §. fi. & de libe. leg. nō solū. §. liberatio. nisi probetur contrariū, vel quia debitor vltro obtulit, eo non petente: vel quia exactā ꝓ legatario deposuit, vt ff. de leg. iij l. fideicōmissa. §. si rem.

d ¶ Aere alieno liberare. Nam vtilitatem habet.

SYL. ¶ Si generaliter. Casus ꝑ se patet: rō autē dubitandi colligi ex l. comprehensum. ff. de contrahē. empt. quia in dubio electio debitoris videtur: contrarium decidit: rationes sunt in gl. colligitur. n. diuersitas ex distinctione ipsius. Nō. summarium ......

e ¶ Res alia. vt equus: ......

f ¶ Electio legatarij. Et a principio, & ex postfacto ſm B. vt hic & ff. d leg. j si seruus legat. §. cum homo. Sed Rō. a principio dabat electionē hrdi, sed ex contumacia trāsferebatur in legatarium: arg. ff. de serui si cui & C. de solu. l. j. Ioan distinguit: aut in genere generalissimo, vel subalterno: vt si substantia, vel corpus, vel animal legat: quo casu non valet, cū festucam vel muscā dādo liberetur: vel in eo genere, qđ Dialectici speciem appellant: vt homo, & similia: & tūc subdistinguet: aut habebat in hæreditate seruos: & tūc legatarius eligit, dūmō nō meliorem, (j) vt hic, & ff. e. j l. legato. j. j. rū. & l. qui duos. & de opt. le. l. 2.

¶ Adde, q̄ rō est, q̄a ex quo competit rei vendicatio ad vnū ex illis. l. hmōi. §. si cui homo. ff. de leg. j. si non habet electionem, non posset ea agere.]

¶ Aut non habebat, & tunc hæres elegit, vt ff. de vi. tri. & oleo. le. l. iij. & responsi. & l. iiij.

SYL. ¶ Adde, q̄ ideo est, quia ex quo censētur legata res aliena, non videtur electio legatarij. l. ij. ff. de opt. lega.]

¶ Si autem testator ex certis reliquit incertū: aut ipse sensit de certo, (qđ patet expresso nomine eius) & tunc eligit hæres, & eius voluntatē interpretatur: aut non sensit, & tūc legatarius eligit, vt ff. de le. j. l. si quis a filio. §. si quis plures, & l. qui duos.

† Syncopa, ꝓ dīnatus. Alciat.

† Concor. cū hoc §. c. inter caeteras. cum glo. super verb. qđcunqs. extra de rescrip.

Legatum gñis an valeat.

Adde,

SYL. ¶ Adde, quod eo casu secundum communem opin. hæres potest dare deteriorem: quia dicunt hanc esse declarationem uoluntatis, quæ de minimo intelligitur.]
¶ In domo aut in genere legata, si habet testator domos unam ex ijs elegit hæres: si non habet, & relinquit, derisorium est legatum, ut ff. eo. si domus. In fundo in genere legato dic non ualere legatum, cùm unius digiti possit fieri fundus, ut ff. de iure do. cum post. §. gener. & ff. eod. j. l. quod in rerū. §. si quis. & l. locus. ff. de verb. sign.

SYL. ¶ Adde, quod ubi eadem distinctio facienda: quod aut habet fundos: & unum ex eis legasse intelligitur: & ita intelligitur. §. generaliter aut non, & procedat gl. nam ratio assignata nō releuat, si præsumimus testatorem de uno suorum sensisse: non enim poterit hæres diminuere contra mentem testantis.]

ADDITIO. (i) Quia non est uerisimile testatorem uoluisse id agere, quod non fuisset in specie conceslurus: sed ubi electio est hæredis uel debitoris, poterit dari uilius: dum tamen nō sit omninò inutile: quia potuit testator uel creditor cogitare quòd daret minus. Ioan. Fab.

SYL. ¶ Optionis legatū. Casus sic figurari potest. Quærebatur, an hæres illius, cui optio relicta fuerat, posset optare: & uidebatur quod non, quia cū tale legatū habeat in se tacitam conditionē, non uidetur quod trāsmitti possit: cuius contrarium hodie decidit: quāuis. n. de rigore hoc esset de iure antiquo, placuit tamen Imper. hoc corrigere, ut plenius uoluntates defunctorum implerentur: a quo etiam cautum est, ut pluribus discordantibus sors ipsa sit arbitra. Not. quòd legatū serui uel alterius rei, quam legatarius optauerit, erat conditionale. Itē quòd legatum conditionale non transmittitur. Item quòd dissensio plurium forte dirimitur.]

¶ Hæres legatarij optionis optare potest: & pluribus in optione discordantibus, sorte dirimitur. h. d.

¶ Optionis legatū, i. vbi testator ex seruis suis vel alijs rebus optare legatariū iusserat, habebat olim in se cōditionem:[a] & ideo[b] nisi ipse legatarius uiuus optasset, ad hæredē legatū nō trāsmittebat. Sed ex cōstitutione[c] nostra & hoc in meliorē statū reformatū est: & data est licētia hæredi legatarij optare seruū, licet vnius legatarius hoc nō fecerit. Et diligētiore tractatu habito, & hoc in nostra[d] cōstitutione additū est, siue plures legatarij extiterint, quibus optio relicta est, & dissentiant in corpore eligēdo, siue unius legatarij plures hæredes sint, & inter se circa optādū dissentiāt, alio aliud corpus eligere[e] cupiēte: ne pereat legatū, quod pleriq; prudētū contra beneuolētiā[f] in-

SYL. ¶ Adde, quod quis docto. hic reprehendant gl. decipiuntur: nā bena tacita, quæ inerat, si exprimatur, non uitiat quo ad transmissionē, tamē nō sequitur, quod non sint aliqua legata, quę habeāt tacitam conditionem, quæ subaudiatur a l. quæ impediat transmissionē, vt dicimus in legato annuo. l. in singulos. de annu. leg.]

a ¶ Optionis legatum. Conditionem. s. si eligeret.

a ¶ Hæc interpretatio est ex l. 3. §. ultimo. ff. qui & a quibus man.]

b ¶ Et ideo. Bona ratio, ut C. de ead. toll. §. sin autem.

c ¶ Ex constitutione. Quæ est C. com mu. de leg. l. fin. in prin.

d ¶ In nostra constitutione. Scilicet prædicta.

e ¶ Eligere cupiēte. Et alio aliud sub audi.

f ¶ Contra beneuolentiā. Idest contra æquitatē. s. quod perirent, idest de iure stricto perire deberent, ut ff. eo. j. huiusmodi. §. fin.

Et forte

troducebāt) sortunā eē hui⁹ optionis iudicē, & forte [a] hoc eē dirimēdū: vt ad quē sors pertienerit, illius sententia [b] in optione præcellat.

¶ Illi possunt ex titulo legati capere, qui possunt hēdes institui. Ang.

¶ Legari autē illis solum [c] pōt, cū quibus testamenti [d] factio est.

¶ Incertæ personæ legari, libertas dari aut tutela nō poterat, nisi esset incerta de certis: ea tamen soluta non repetebātur. hoc dicit.

¶ Incertis uerò personis, neque legata, neque fideicōmissa olim relinq

† Et hoc uerum n qn̄ dubiū exprimit super iure, nec a l. decidit, & discordāt in præiudicium sui, alias si ad p̄iudiciū tertij iudex cōpellit ad concordiā aliqn̄ præcisè, & aliqn̄ causatiuè: dubiū aūt super facta probōne dirimitur, ut. l. actor, C. de p̄b. Ang.

a Et sorte. Vel cum taxillis, uel alio modo. sic ff. de iud. l. tribus †Sed quare iudex nō compellitur eos ad cōsentiēdū, ut ff. e. huiusmodi in fi. R̄n. immo hoc modo cōpellit: uel ibi compellit [actione eligēda, q̄ datur a iure: hic aūt nō compellit in eo, qđ datur a testatore.

* Adde, q̄ in iure rarū est, ꝙ iudiciū hoc per sortes admittatur, nisi cum res adeò perplexa incertaq; est, ut aliū exitum nō habeat, l. si duobus. C. cō. de leg. & Bal in l. meminimus, C qn̄ & quib. quar. pars scribit, sorti locū nō eē præterquā in casibus l. expressis. sanè ubi agitur de p̄iudicio tertij, palā est rē sorte non dirimi, glo. in uerb. partes §. j. s̄. de satisd. tut. quam docto. ibi. & in d. l. si duobus. cōiter sequuntur.]

b Sententia. ut tamen cæteris æstimationem præstet suarum partium, ut C. cō. de lega. l. fina. in principio.

SYL. Legari aūt. Casus nō figuratur nisi literaliter in tā gn̄ali regula. No. duas regulas, unā affirmatiuā, ꝙ q testari pōt, ille potest legare: alterā negatiuā, ꝙ qui non potest testari, non pōt legare: & quod dr̄ in summario.]

c Solum. Et econtra. i. solus legat, ut ff. de leg. 1. l. 2.

d Testi factio. In passiua sign̄atione accipe ut s̄. de hære. quali. & diffe. §. testamenti. Sed qui sunt isti, qui non hn̄t testi factionē? R̄n̄. incerta persona. ut j̄. proxi. §. Item peregrinus siue deportatus, ut C. de hære. insti l. 1.

SYL. Adde, ꝙ rō est, qa hereditas, siue ex testō, siue ab intestato deferat, est de iure ciuili. l. lege obuenire ff. de uerb. sig. & deportatus, licet naturaliter uiuat, tn̄ p̄dit ea, quæ sunt iuris ciuilis. l. j. §. pen ff. de contratab.]

Itē in metallū dānatus, ut ff. de his quæ pro nō scrip. ha l. si in metallum.

SYL. Rationē assignat ibi tex. quia efficitur seruus pœnæ, non Cæsaris.].

Item seruus d̄ adulterio cū domina commisso accusatus ut s̄. de hę. insti. §. 2. Item collegiū, nisi p̄betur licitū, ut C. de hęre. insti. l. collegiū, Itē incestuosi, ut in auth. q̄b. mo. na. effici. sui §. ulti col. 7. Item hæretici maioris hæresis, ut C. de hęre. l. manichæos. Itē apostatæ, ut C. de. aposta 2. qui sanctā. Itē mulier nubēs j̄. annum a tempore mortis mariti, ut in auth. de nup. §. soluto. uersi. si qui uero prioribus.

SYL. Adde, ꝙ hodie hoc est correctū. c. fin. de secun. nup.

** Adde, ꝙ supra memoratæ personę si eis legetur, non usucapiūt rē legatā, tametsi ex errore facti putauerint se legitimos. l. nemo. ubi gl. de usuc. pro. leg. quod latius comprobat Ari. Pinel. doct. I. C. Lusitanus in rub. C. de bon. mat. sub num. 43.]

Incertis. Casus nō figuratur, quia ius antiquū corrigit. No. ꝙ legatū incertæ p̄sonæ nō ualebat de iure antiquo ēt in milite. Itē ꝙ incerta p̄sona ea dr̄, q̄ incerta ē testōri, licet alijs ex post possit fieri certa. Itē ꝙ hoc erat ēt ī libertate. Itē ꝙ rō fundat aliqn̄ in sola uo ūtate. Itē ꝙ incertæ de certis & olim & hodie rectè legat. Itē ꝙ licet qs metu pœnæ nō possit cogi ad matrimoniū cōtrahēdū, pōt tn̄ inuitari spe lucri. Item ꝙ licet hr̄s ciuiliter olim nō teneret ex legato facto incertæ personæ, tn̄ obligabat naturaliter: & iō non dabatur repetitio soluti.]

Con-

concessum[a] erat. Nam[b] ne miles quidem incertæ personæ poterat relinquere, ut diu⁹ Adrianus rescripsit. Incerta autẽ persona uidebať, q̃ incerta opinione testȏr animo suo subijciebat: ueluti si qs ita dicat, Quicũq; filio meo filiam suam in matrimonium dederit, ei heres me⁹ illũ fundũ dato. Illud quoque, quod ijs relinquebať, q post testam̃ scriptũ primi Cõsules designati[c] essent, æque incertæ personæ legari uidebať. Et deniq; multæ aliæ hmói species sunt.

¶ Libertas quoq; incertæ personæ non uidebať posse[d] dari, quia placebat nominatim seruos[e] liberari.

¶ Sub certa[f] uerò demonstratione, idest ex certis personis incertæ personæ rectè legabatur: ueluti, Ex cognatis meis, q nũc sunt, si qs filiã meã uxorẽ duxerit, ei hrs meus illam rem dato.

¶ Incertis autem ꝑsonis legata uel fideicommissa relicta, & ꝑ errorẽ soluta, repeti[g] nõ posse, sacris constitutionibus cautum erat.

a ¶ Concessum erat, Hodie contra, ēt ante legem Græcam inferiorem, in pauperibus. ut C. de episcopis & clericis. l. id quod.

ADDITIO. Tu dic, ꝙ aut incertitudo est in persona legantis: & ualet legatum, quia heredi onus iniunctum intelligitur; aut in persona legatarij, & tunc aut certificanda ex futuro euẽtu, aut nõ: primo casu ualet, etiã si erat incerta de incertis, ut l. si qs ita scripserit ff. de re. dub. Secundo casu ualet, si ꝑ l. certificatur, ut l. id quod C. de episc. & cleric. sed de hoc uide Angelum.

b ¶ Nã nec miles. Cuius scilicet militis uoluntas seruatur pro lege aliàs, ut C. de testamẽto militari. l. prima.

c ¶ Designati essent. In calend. Ianuarij sortiebantur. i. incipiebant honores administrare, & ante ꝑ tres menses designabãtur: ut ff. de cõd. & demon. l. Publius. & C. de ma. muni. l. i.

d ¶ Libertas. Posse dari. Vt si dicat ita. Illum liberum esse uolo, qui Capitolium primò ascenderit, uel simile fecerit; ut s̃. proximo. §. incertis. uel Stichum liberum esse uolo, cùm habeat duos Stichos, ut ff. de manu. testamen. cùm ex pluribus.

e ¶ Seruos liberari.

ADDITIO. Aduerte, ꝙ in aliquibus libris sequiť illa clausula. Tutor quoque incertę ꝑsonæ dari non põt. quã nõ inuenies in emẽdatis codicibus; & si ea, q̃ sequunť in tex. & glo. diligenter perspexeris, profecto eã prorsus superuacuam iudicabis.

f ¶ Sub certa. Sic ff. d le. ꝑst. l. 3. §. hoc amplius. sic ff. de le. 3. l. si seruus legatus. §. huiusmodi. sic. ff. de reb. du. l. quidã. sic ff. e. 2. l. legato. §. j.

g ¶ Incertis. Repeti nõ posse. quasi naturale debitum, ut ff. de cond. ind. Iulianus. in fin. & l. frater a fratre. & l. si id, quod dominus. in fin.

* ¶ Nam naturalis obligatio licet sit inefficax ad exigendum, impedit tñ soluti repetitionem. l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiuss. Porrò regulariter fideicommissum uel legatum indebitum, per errorem facti solutum, repeti posse, explorati iuris est. l. fideicommissum. C. de conditio. indebi.

SYL.

¶ Posthumo quoque. Casus similiter non figuratur, cũ ponatur correctio iuris antiqui, de quo iure quare nõ posset institui posthumus, summe laborãt Doc. ĩ l. Gallus. in prin. ff. de li. & posth. solũ loco casus aduertendũ puto ad uersi. posthumus autẽ alienus, qa quicquid dicant Doc. sensus

¶ Hodie posthumo alieno relinq̃ p̃t, nisi i vterò ei' sit, q̃ iure vxor eẽ nõ pót: tutor aũt incertus nec hodie datur. h. d.

¶ Posthumo quoque† alieno inutiliter antea legabať. [a] Est ãt alien' posthum', q nat' iter suos[b] hr̃s †testõris futur'[c] nõ ẽ. Iõq; ex emancipato filio ɔcept' nepos, extrane' erat posthumus auo.

¶ Sed nec[d] hmõi spẽs penitus est sine iusta emendatione relicta: cũ i nr̃o Codice ɔstõ[e] posita sit, p quã & huic[f] parti medemur, ñ solũ in hr̃ditatibus, sed ẽt i legatis & fideicõmissis: qđ euidenter ex ipsi' ɔstõnis lectione clarescit.

¶ Tutor ãt nec p nostrã[g] constitutionem incertus[h]

SYL. illius est, q̃ ille posthumus alien' instirui ñ p̃t, q in utero eius ẽ q̃ de iure uxor eẽ ñ p̃t, ñ testãtis, sed illi' ex quo ɔcepit: & rõ ẽ q̃a q̃uis possit filio incestuoso uel spurio alterius relig. l. j. C. de nat. li. hoc uerũ, qñ iã natus ẽ, sed qñ ẽ adhuc ĩ utero, q̃a necessario instituẽs mouet cõtẽplatione patẽiũ, cen cẽt cõleq̃ à p̃re l. s3 si plures. §. ĩ arrogato. ff. đ vulg & pu. ubi Acc. vñ sicut ñ põt cõsequi a p̃re, ita nec ab alio mediante p̃re & intuitu ipsi': & ita aliàs dicebã disputãdo, q̃uis inuenerim quosdã mo. postea idẽ sensisse. Not. q̃ olim posthumo alieno legati nõ poterat. Itẽ q dicaĩ posthumus alien'. Itẽ q̃ hodie incerta p̃sona p̃t hr̃s institui, & ei legati. Itẽ q̃ illud euidenter apparere dr̃, qđ cõstat ex lectura alic' rei. Itẽ q̃ tutor incertus nec antiquo nec nouo iure dari põt. Itẽ q̃ posthumus alienus de iure prætorio olim institui poterat.]

† Posthumus alienus quot modis dicaẽ, declarat Alc. li. 3. Pari. c. 2. & lib. 9. Parer. c. 1. quem uideas p̃ intelligẽtia istius §.

† aliàs testatori.

a ¶ Legabatur. Sed nec instituebatur iure ciui ut ff. de li. & post. l. gallus. §. ille casus.

SYL. ¶ Adde, q̃ de iure ciuili antiq̃ssimo. l. 12. ta. solũ institui poterat posthum' futur' su' t p̃e testĩ, ut hic. Fuit postea tp̃ C. Aquilij, quo cõcessũ est institui posse posthumũ futurũ suũ t p̃e mortis. Secunũ est tp̃s primi capitis l. Vell. quo inductũ ẽ institui posse illũ, q tẽstamẽti t p̃e erat alienus, t p̃e mortis erat futurus suus. Quartũ tp̃s fuit Iul. Iurecõ quo cõcedit institui illũ, q t p̃e testamenti est alienus, & nascitur nõ suus, sed ex post facto esset suus, succedendo in locũ p̃cedentis. Quintum tp̃s ẽ iuris prætorij, quo alienus poterat institui, & habebat bo. pos. Vltimũ tp̃s est constitutionũ, quo indistinctè potest institui etiã non futurus suus.

b ¶ Suos. s. quondã añ emãcipationẽ, ut sequitur.

a ¶ Eruditiores hunc text. ita interpungunt, qui natus, inter suos hæres &c.

** quasi dicere uelit, q̃ posthumus alien', (q̃ extrane' quoque posthum' hic appellaĩ) is est, q cũ nascetur, nõ ẽ futurus suus hæres testatori. sanè apparet tex. loqui de concepto, nondũ nato posthumo. hoc innuit uerbũ, conceptus, & exceptio posita in uer. posthumus autem alienus. ibi, nisi in utero eius sit &c. iuxta dictũ vulgatũ, q̃ exceptio dẽt esse de regula. cõprobať ẽt ex eo, q̃a collocatus fuit inter incertas personas, qđ cõiũctio similitudinis, quoq;, oñdit, & disertè Theoph. tradidit. natus. n. haud quaq̃ dici põt incerta persona: sed dũ geritur in utero, p̃p dubium natiuitatis. neq; est nouũ, posthumũ dici q adhuc in utero est. l. cũ pater. de neg. gest. l. si nemo §. de test. tut.]

c ¶ Futurus. s. hæres.

d ¶ Sed nec. q. d. non solũ in posthumo; sed omnia supra dicta ab illo §. incertis. correcta sunt, ut arg. ff. e. 3. l. hoc legatum. r. respon. & l. ea tamen.

e ¶ Constitutio. Quã non habemus.

f ¶ Huic. s. posthumo.

g ¶ Tutor aũt. Per nr̃am cõstõnẽ. s. supradictam cõstõnem Græcã, nec ueteri iure ut ff. de test. tu. tutor incertus.

h ¶ Incertus. ut si ita dixit, illũ tutorẽ do, qui prius de Tuscia uenerit, nec

Lege qđ scribit Alcia. lib. 6. Parer. ca. 14.

incertę

incertę personæ datur, ut ff. de testa. tut. l. tutor ita.

ADDITIO. Et rō ſm Io. Fab. q̄a q̄ quis postea certificet, tñ poterit venire talis ribaldus, ꝙ pupillo ꝓuisum nō erit, ꝯ id, qđ iura inīēdūt: incertæ tñ personæ post certificādę testārius dari pōt ñ datiu°, ut hic per eū.

propriū pſonę nomen. Cognomen, quasi cōe cognationis nomē: ut Asinellus. Prenomen est qđ cā dñię ponitur: ut si sint duo Tullij, & vni supadda, Marcus, & dicat Marcus Tullius: nā Marcus est pnomē. Agnomē est qđ imponitur ab euētu: ut Africanus, qui uicit Africā: Alemanicus, & Gothicus, ut s. in rubri. ꝓœmij huius libri.

dari debet: q̄a certo iudicio dēt ꝓ tutela q̄s suæ posteritati [a] cauere. ¶ Posthumus aūt alienus† hrs instituí, & antea poterat,[b] & nūc pt: nisi ī utero eius sit, q̄ iure nr̄o [c] uxor esse non potest. [d]

¶ Error noīs, pnominis agnominis, cognominis, non uitiat, si de corpore constat Areti.

¶ †Si qdē [e] in nomine, [f] cognomine, pnoīe, agnomine legatarij testātōr errauerit, †cū de pſonā ꝯstat, nihilomin° ualet legatū. [g] Idēq; ī hr̄dib° [h] seruat: & rectè. Noīa. n. † significādorū hoīū grā repta sunt: q si alio quolibet mō intelligātur, [i] nihil interest. [k]

¶ Falsa demonstratio non uitiat legatum.

¶ Huic ꝓxima est illa iuris rĭa, falsa demōstratione† legatū nō perimi: veluti si q̄s ita legauerit, Stichum

a ¶ Posteritati. Idest, filijs.

b ¶ Posthum°. Poterat. s. de iure prętorio, nō ciuili, ut j. de ho. pos. j. r̄ñ. cō tra. & ff. de liber. & posthu. l. gallus. §. ille. Accur.

ADDITIO. Sol. ibi loqr in posthumo alieno tpe testinato non suo, q postea succedendo in locū primi suus efficitur; hic uerò etiā in eo, qui nunquam efficitur suus. Ang.

c ¶ Nostro. idest Romano.

d ¶ Nō pt. Sed q̄ ē illa, q̄ uxor esse nō pōt: R n. multę sunt illæ, q̄ uxores esse non possunt, ut s. de nup. diximus §. si aduersus. C. de ince. nup. l. 4.

¶ Si quidē in noīe. Casus. Quærebatur, an error noīs uitiaret. rō dubitationis eē poterat incertitudo, cuius ꝯriū decidit rōne assignata ī tex. Not. ꝙ error noīs legatarij, uel hr̄dis, si de corpore cōstet, nō uitiat. Itē ibi, seruatur: & rectè. ꝙ nō sufficit aliquid esse cōsuetū, nisi sit bonū. Itē ꝙ noīa sunt imposita ad dignoscendū homines. Itē ꝙ non curamus de modo, dummodo sequatur effectus.]

e ¶ Si qdē. sic. C de testa. l. si in noīe.

f ¶ In noīe. Nomē ē genus, sed ponit hic ꝓ specie sui: ut Albertus, qđ dr

* ¶ Hæc explicat plenè Alc. lib. 4. Dispun. c. j. ** ostēdens propriè apud latinos nomē referri ad familiā: cognomē ꝓpriā esse cuiusque hoīs appellationē: pnomē, ꝙ noī gētilitio ppponitur. Et in M. Tul. Cic. Cicero eē propriū nomē, Tullius cognomen, M. prænomen.]

g ¶ Valet legatum sic. ff. si cer. pet. l. certum. & C. co. l. si fortidianum.

h ¶ In hr̄dibus. s. si erret ī eorū noīe.

i ¶ Intelligātur s. a testōre: & hoc in ꝓprijs. In appellatiuis distingue ſm Io. an parū erret; ut si libros mēbranas appellet: quo casu ualet, maximè cū fuerit cōsuetus sic appellare, ut ff. de leg. 3. librorum § qđ tñ Cassius an multū erret, & tūc ꝯ, ut ff. e. ti. l. 4. & de sup. lega. l. Labeo. in medio legis.

¶ Adde, ꝙ uera rō dr̄ię est ī l. quoties in fin. princ. de hr̄d. insti. & dic ꝙ data paritate terminorū nō est dr̄ia: q̄a in ꝓprio, si cōstat de corpore, ualet: aliàs secus. idem est in appellatiuo, gl. communiter approbata in d. l. 4.]

K ¶ Nihil interest. vñ liber homo sibi nomen mutare potest, licet seruus

Bb 2 non

† In hunc locū uide Alc. lib. 9. Parer. capi. j.

* Alij aūt sunt q intelligunt hunc locū in posthumo ꝓrsus alieno. i. qui nō est ex posteritate.

† aliàs si quis.

† Ant. Augu. libr. 3. emēd. ca. 8. scribit hic abundare uocē agnomine quod. SYL. & Theophilus sensit.

Nomē, cognomen, prænomē & agnomen differunt.

† aliàs fide.

† aliàs significādorū.

SYL.

† Concor. c. quia circa. cū glo, super uerbo, falsæ. extra de consan. & affin.

SYL.

non possit, ut C. de mu.no. l. 1. ff de falsis l.falsi.

SYL. ¶ Huic proxima. Casus in hmõi regulis nõ solet figurari: ratio tñ dubitandi erat, quia cùm demonstratũ sit aliquid falsò, vř, ea demonstratione non existẽte uera, cessare uoluntas testantis: cuius cõtrariũ dr ex eo, quia rei satis demõstratæ frustra adijcit demonstratio, & superflua adiectio nõ uitiat. l. 1. C. de rei uxoriæ actio. Not. summarium. Item ꝙ relatiuum, qs uel qui, adiectum præterito tempori facit demonstrationem.]

seruũ meũ vernã[a] do lego. Licet. n. nõ uerna, sed emptꝰ sit: si tñ de seruo ↄstat, utile ẽ legatũ. Et cõuenienter, si ita demonstrauerit, Stichũ seruũ, quẽ a Seio emi. Sitq; ab alio emptus,[b] utile est legatum, si de seruo constat.

¶ Falsa causa non uitiat legatũ, nisi per modum cõditionis fuerit prolata. h. d. Areti.

¶ Longè magis[c] legato falsa causa adiecta nõ nocet: ueluti cũ quis ita dixerit, Titio, qa me absente negocia mea curauit, Stichũ do lego. vł ita, Titio, quia patrocinio eiꝰ capitali crĩe liberatus sum, Stichũ do lego. Licet.n.neque negocia testõris unq̃ gesserit Titius, neq; patrocinio eiꝰ liberatꝰ sit, legatũ tñ ualet.

cessante rõne legati, uidebaẽ cessare legatũ: ꝓriũ tñ decidiẽ ea rõne, qa talis cã nõ est finalis: (hoc.n. importat dicere qđ dicũt Doc. legato nõ cohæret) secus aũt si esset finalis. l. 2. ff de do. Ideò autẽ cõditionaliter adiecta uitiat, quia tũc non poniẽ aliquod certũ, sed dubium & incertum, quãuis apponatur uerbo ꝑteriti uel pñtis temporis: iõ uolũtas pendet ab ea, ſm Bar. ī l. de monstratio. §. quod autem. ff. de condi. & demon. Not. ꝙ falsa causa non uitiat legatum, nisi sit posita conditionaliter. Itẽ quòd ualet argumẽtum de falsa demonstratione ad falsam causam.]

Verna qd sit. a ¶ Vernam. Verna est seruus ex ancilla testatoris natus.

a ¶ Intellige hunc textũ ſm exẽpla, hoc est, cũ certa aliqua species legaẽ. nã si generi falsa demonstratio apponaẽ, aliud est: ut si dicat testator, lego uxori uestes, quas eius cã comparaui. etenim legatum non ualet, si nullæ uestes, eius cã cõparatæ sunt. l Quintus. 1. ff. de auro & argento legato.]

b ¶ Emptus. idẽ & si non emit, ut argumen ff de usuf nunquã. §. si. secus in uenditione, ut ff de contrahend. emp. siquis fundum.

SYL. ¶ Adde, quòd resolutio esse solet, ꝙ aliud est in contractibus procedentibus ex mera liberalitate, in quibus procedit hic tex. aliud in ultro citroque obligatorijs, in quibus procedit contrarium.

SYL. ¶ Longè magis. Casus sic figurari pt. Quærebaẽ, an falsa causa adiecta legato uitiaret: & uidebatur ꝙ sic: quia

c ¶ Magis. Ideò dicit magis, qa uerba falsæ demonstrationis sunt de substãtia ipsius legati: ut cũ dico, Stichum uernam do lego. sed uerba falsæ causæ non ita.

SYL. ¶ Adde declarando glo. quòd demonstratio nõ significat substantiã legati: quia plerunq; significat accidẽs: sed intelligas de substantia. i. apponunẽ a testatore ad demonstrandam substantiam. i. corpus ipsum rei legatæ, & sic cãm materialem: sed uerba causæ apponuntur ad denotandũ finem, quo fuit motus testator: & ideò longè minus uitiat falsa causa. siquidem importat finem impulsiuum.]

¶ Item qa causæ legandi non cohærent legato, ut ff de condi. & demon. cũ tale §. falsam causam. (i) Itẽ quia hic donare præsumitur, ut ff de condi. inde. in summa. §. id quoq;.

Additio

ADDITIO. (l) Puta quia de necessitate dispositio non consequitur ex causa, aliàs secus, vt hic per Ang.

Conditio. a ¶ Sed si condõnaliter. No. conditio per, si, apponitur, & per, cum, vt hic. & ff. de cond. in de. qui promi sit. & ff. de ver bo. obl. quodcunq;. §. non solum. nisi in casu, vt ff. de tu. l. muto. §.

Modus. sub conditione. Modus p, vt, vt C de ijs

Causa. quæ sub mo l. ij. Causa per,

Demonstratio. quia, ut hic. Demonstratio fit ostendendo aliquid, qđ non est. vt ĩ. proxi. §.

Sed si cõdõnalr[a] enũciata fuerit cã, aliud iuris ẽ: velu ti hoc mõ: Titio, si negocia mea curauerit, † fundũ meũ do lego.

¶Seruo hr̃dis purè ñ rectè legat, et si postea alieneẽ, secus si sub cõdõne, Legatũ verò dño serui valet, si tpe aditæ in alterius ptãte sit. h. d.

¶ An seruo hr̃dis recte legemus, q̃ rit. Et constat purè inutiliter[b] legari,[c] nec quicq̃ proficere,[d] si viuo testatore ĩ potesta-

quæ repugnantia, vt in primo casu, cũ non reperiat illũ hr̃dem: & ideo regula Catoniana non habet locum.]

b ¶ Inutiliter. fic. C. de neces. ser. hær. inst. l. qdam. §. illo. contra. Sed ibi nõ imponit necessitas dãdi. Vel in alimen ris loquitur, vt ff. de ali. & cib. le. seruos. † nã cũ sit purũ, à morte testatoris cedit, vt C. de cad. tol. §. cum igi tur. & domino ex persona serui acq ritur, vt supra per quas perso. nob. acqui. §. itẽ quod serui. (aliàs est. §. item vobis acquirit quod serui.) sed idẽ dñs erit hæres, ergo non valet legatum, quia idem non potest esse hæres & legatarius. vt ff. de le. j. l. legatum est § j. Accur.

† Vel dic ẽm Ioan. Fab. q̃ ibi testõr legauerat seruo pro prio, hic verò seruo hæredis.

† Hoc verbum acci piẽdũ est in præterito tpe, non in futuro: vnde & quidam vetu sti codices habẽt, curauit, & ita etiam

SYL. legisse vĩ Theophilus, vsus verbo. ἐπιμελήσατο.

& ff. e. si sic. § j Circa hęc quatuor sic dicas: & primo Falsa cã non nocet, vt hic. Condõ nocet: si deficiat, ut hic, & ff. si cer. pe. cum ad pñs & l. itaq;. Modus idẽ, qđ condõ operat: excepto q̃ id, qđ dat sub mõ, ẽt ante, quã mod impleatur, petit, cautione tñ interposita de mõ implendo: qđ non est in condõne, vt ff de condi. & dem. qui hæredi. § fi. & de ann. lega l. liberto. §. Lucius, & ff. eo. iij. si tibi. In demonstratione distingue, vt ff. eo. si sic. §. j. & l. non quocunque. Accur.

¶ An seruo hæredis. Casus. Quærebatur, an vtiliter seruo hæredis legaretur: & videbatur dđm, q̃ si tpe mortis testantis esset seruus alterius, valeret: quia tunc consistere posset: & cũ possit dari casus, q̃ sit vtile, vr a principio ẽt valere, vt in secundo casu dr: sed rñdetur contrariũ: quia aliàs dñs reperiretur hæres, & legatarius: qđ esse non pt: nã a semetipso legari nõ pt. l. & quidẽ. ff e j. nec conualidatur tale legatũ, quia Cato habuit pro absurdo, q̃ legatum purũ penderet ex casu s q̃ testator superuixerit. Ideò aũt deciditur contrariũ in legato fcõ dño serui, quia si tunc decederet testator, inueniret acquisitio dñij ubi quiesceret, qa non reperiẽ in dño ali-

ADDI. Qđ est verum, si legaẽ sine libertate seruo testatoris, vel hr̃dis: secus si alieno: qa cederet ab adita hęreditate: nisi dies mortis. & aditionis esset idem, vt l. si optio. ff. de opt. leg. qũ verò cũ libertate legaẽ, cedit vel à die cõpetentis libertatis, si sit sub conditione relicta: vel ab adita hæreditate. si utrunq; sit purum, ut §. in nouissimo. C. eo. tit. de cad. tol. Ang.

c ¶ Legari. Propter confusionẽ hæredis & legatarij, quia eadem persona sibiipsi debere non potest.

d ¶ Nec quicq̃ pficere. qa actus mo rientium non pñt esse in suspenso, vt ff. commu. præd. l si & propter regulam Catonis, quæ sequitur.

¶ Adde hoc verũ in simplici voluntate defuncti, quæ non põt stare in suspenso: secus in actu ex coniecturata mente defuncti. l. j § si pendeat. ff. ad Macedon. Item in executione ultimæ voluntatis, quæ potest stare in suspenso. l. hæres quandoque. ff. de acqui. hær. Item pcedit regula post aditam, non ante, ẽm Bar. in d l. fi. in fi.

te hr̄dis exierit: [a] qa qd [b] inutile foret legatū, si stati post factum testm̄ decessisset testōr, nō dēt hoc iō valere, [c] qa diutius testōr vixerit. † Sub ꝯdōne verò rectè legat̄ seruo: vt requiramus, an quo tpe dies legati cedit in ptāte hr̄dis ñ sit. [d] Ex diuerso, hr̄de instituto seruo, qn dño rectè, ēt sine ꝯdōne, legetur, ñ dubitat̄. Nā & si statim post factū testm̄ decesserit testōr, nō tñ apud [e] eū q hr̄s [f] sit, dies legati cēdere intelligit̄: [g] cū hæreditas à legato separata sit, & possit p eū seruum alius hr̄s effici, si prius, q̄ iussu dñi adeat, in alterius ptāte trāslat' sit: vel manumissus ipse hr̄s efficit̄: qbus casib. vtile ē legatū. Qd̄ si in eadē cā pmāserit & iussu legatarij [h] adierit, euanescit legatum.

¶ Legata & libertas hodie relinqui pñt ante hr̄dis instōnem, & postea, & inter instōnē, & substōnē. Aret.

¶ Ante hr̄dis institutionē inutiliter ante legabatur [i] s. qa testamēta vim

†Et sic qd̄ ab initio nō valuit, tractu tēporis non ꝯualescit. simile in c. ij. cū gl. fi. extra d̄ eo qui duxit in matri. quam pollu. per adulte.

Seruus hęres institutus non acquirit domino, nisi duo concurrant.

Legati dies cedit a morte testatoris.

a ¶ Exierit. Seruus legatarius.
b ¶ Quia qd̄ &c. hęc ē r̄ła Catoniana.
c ¶ Valere. Exceptis quibusdā casib': vt cum res tua sit tibi legata, & ante mortem testatoris alienata.
d ¶ Non sit. Nam si est adhuc seru', nō valet legatū, alias valet: sic ff. ad l. Falc. l. si a seruo.
e ¶ Apud eū. i. apud eundē. s.' dñm qui fit hr̄s per seruū: qa adhuc nō est. Accur.
f ¶ Hr̄s. hoc est dicere, mortuo testōre stati post testm̄, dñs iō statim dñs serui erit hr̄s p seruū, & legatarius per se: & ita erit apud eū. i. eūdē hr̄dē hr̄ditas & legatū: qd̄ erat superiori. § immo ad hoc, ut sit hr̄s p seruum, duo pcedere oportet, iussū dñi, & obediētiā serui: & interim serui condō poterit variari: sed legatū tñ īterim hēbit dñs: sunt ergo separata hr̄ditas & legatū īterim, cū legatū apud dñm sit, hr̄ditas apud nullū, donec seruus vel manumissus, sibi, vel iussu alicuius dñi eam adeat.
g ¶ Intelligit̄. nā nemo est hr̄s adhuc, cū & dñi iussus, & serui dēat sequi voluntas, vt C. de her. instit. cū proponas.

SYL. ¶ Adde & declara hoc verū idirecta instōne, secus in obliqua & fideicommissaria. l. seruo inuito. ff. ad Treb. & rō est, qa iura qrenda nō qrunt̄ nobis p seruos, sed bñ iura q̄sita psequēdi: & iō aditio, q̄ est ius quęrendi, non quæritur: secus in restitutione, quæ est iuris quæsiti executio.]

¶ Et licet hr̄ditatis dies cedat ea adita, tñ legatū a morte testōris cedit, vt C. de ca. to. §. in nouissimo. vñ apud dñm erit legatū, sed hr̄ditas apud nullū, q̄ poterit eē, vel apud hūc, vel apud alium si alienabitur. s. seruus prius, vt sequitur.
h ¶ Legatarij. Qui & dñs ē.

SYL. Ante heredis. Casum figurare non expediret in l. corrigēte: : rō enim dubitandi assignatur in tex. uidelicet qa caput & fundm̄ totius testamenti est instō, sine qua quicquid factum erat, inualidū reputabatur. Corrigitur tñ hoc per Iusti. rōne expressā in hoc tex. qa incongruū vr, potius ordinē scripturæ inspicere, q̄ voluntatem testantis alia rō potest assignari, quia, cum testm̄ voluntate sit indiuiduū. l. Pædius. ff. de arbi. non est dare in eo prius & posterius: qa oīa unico puncto claudunt̄, licet in scriptura sit ordo. No. instōnem esse de forma substantiali testamenti. Item ꝙ ordo scripturę contra vlountatē testantis non attēdit̄. Itē ꝙ libertas ē fauorabilis.]
i ¶ Legabat̄. aliud in tutore ēt olim, vt ǂ. qui da. tut pos §. ad certum.

SYL. ¶ Rō āt iuris antiq erat, qa legata debebant capi de manu hr̄dis, iō dēbat instō pcedere, qd̄ nō erat in tutela.]

**Adde

ex instōne heredis accipiunt: & ob id veluti caput, atq; fundamētum [a] intelligitur † totius testi, hr̄dis instō. Pari ratione, nec libertas ante hęredis instōnem dari poterat. Sed, quia in ciuile esse putauimus, scripturæ ordinem [b] quidē seq., (qd̄ & ipsi antiquitati vituperā dū fuerat visum) sperni aūt testōris voluntatem, [c] per nostram ꝯstōnē, [d] & hoc vitiū emēdauimus: vt liceat & ante [e] hæredis īstitutionem, & inter medias [f] hæredū instōnes legatum relinquere & multo magis libertatē, cuius vs [g] fauorabilior [g] est.

¶ Hodie aūt, & p' mortē hr̄dis & legatarij & prædie

† Cōcor. cum hoc tex c. Raynaldus in d. gl. super ver. legauit ꝑ pe tin ex. de testa.

Ordo scripturæ an sit seruandus.

Libertas fauorabilis est.

SYL.

** Adde, ꝗ verò ꝑpius est idē fuisse in tutore ēt olim: q̄a rō iuris antiq̄ relata in hoc tex. est gn̄alis, & ita ꝯuenit tutelæ, sicut legatis, pariq; mō & rō iuris noui, ꝗ n̄ attendi non dēat ordo scripturæ, sed testōris voluntas. nec moueat coniectura, q̄ facit gl. ex d. §. ad certū. fortè q̄a ibi nulla fit mentio correctionis vt hic, cū ante cōpilationē institutionū fuisset iam hoc dispositū per ipsum Iusti. vt hic testatur. vn̄ n̄ erat amplius necessaria mentio correctionis]

a ¶ Fūdm̄. Cū sine illa nullū dicatur, vt ff. de iure codi. l. fi. & ī. titu. 3. §. in primis. & ff de ijs quæ in test. delen. l. penul. ibi, Calphutinus.

b ¶ Scripturæ ordinē No. ordinē scripturæ non seruandū sic. ff de sol non n. Sed contra arg. ff. de fideic. li. l generaliter. §. quid ergo. & in auth de hære. & Fal. § inordinatum.]

** Ordo scripturæ attēdēdus est, ubi non apparet de contraria volūtate testatoris, vel contrahēriū Et iō voluit Ang. in d. §. inordinatū. ver. etenim, ꝗ si ī eodē instrō, bona sunt obligata primò Tirio deinde Seio, hypotheca Seij censei posterior ꝑꝑ ordinē scripturæ, q̄a prior in ordine scripturæ ē prior tp̄e, ſm Bal. ī l. aduers'. C. d̄ fur.

c ¶ Volūtatē. Repete, vituperādū erat.

d ¶ Co nstōnē Quā non hēmus, ſm quosdā. Vel dic verius, ꝗ loquitur de ea, q̄ est in C de test. l. ambiguitates. & quod ibi dicit. non ex mente referas ad alia, non ad hunc ordinem.

e ¶ Ante hæredis instōnem Quia primo potest legare rem, & postea hæredem instituere.

* ¶ Adde, ꝗ hodie quoq; ī testō cæci requirit, & p̄cedat hr̄dis instō, & nisi p̄cedat, nō valet. l. hac consultissima. C. qui testa. fa pos. vbi Cyn. & alij hoc tenēt, vt refert Barth. Cæpo. caute. 90.]

f ¶ Medias. Quia primum instituit hr̄dē & postea legauit, & postea aliū hr̄dē instituit: & ita legat ī ter medias hęredum institutiones.

g ¶ Fauorabilior est. Nisi in duob. casib. vt ff. de man. testa. cū ex pluribus. & de leg. j. si q̄sa filio. §. pe. & ad Treb. si patroni. §. qui fideicom.

¶ Adde, ꝗ dū doc. dn̄t, ꝗ l. cū ex pluribus. non facit, dic ꝗ ꝓbat, q̄a ibi pariter viriaī legatū libertatis, sicut qd̄libet aliud: cuius ꝯriū videbat: bn̄ verū est, ꝗ tex. in §. pe. non facit, q̄a ibi incertitudo ē in re legata· quo casu electio est hr̄dis, si testōr sensit de certa: sed ī casu d. l. cū ex pluribus. īcertitudo est in ꝑsona legatarij: quo casu qn̄ cōstat, ꝗ testōr sensit de vno solo, & ille incertus ē, legatū fit inutile, siue legatū sit libertatis, siue alteri' rei: si uerò constat testatorē velle pluib. dēri, nec p̄t nisi uni, tunc sorte dirimit. lı̄ē dū doc. similiter dn̄t tex. in l. si patroni: nō facere, dic ꝗ gl ita īduxit: si cogitur primus fideicōmissarius a secūdo, qn̄ est retenturus quartā, cum tractet de commodo pecunia: io, multo magis erat cogendus, qn̄ habuit libertatem, quæ est inæstimabilis.

¶ Post mortē. Casus nō figurat, cùm sumus in iurib. corrigēribus: dubitationē āt faciebat ius antiquū. rō verò decidēdi allegat ī tex. ex quib. n. exa

ta sunt legata fideicõmissis, inconue niens erat hãc inter ea dñiam remanere. No. Fideicõmissa & olim & hodie fieri posse post mortẽ hr̃dis, vel fideicõmissarij: & idẽ esse hodie in legatis, q̃uis olim fuisset cõtrariũ: verũtñ aduertẽdũ pũto, ꝙ non pariter valent, Cũ morietur hr̃s. &, Cũ morietᷣ legatari⁹. Primum em̃ est cõdõnale ꝑ possibilitatem ꝓdecedentiæ legatarij: fm est purũ, quia non cõdõne, sed mora suspendit: ita declarat tex. in l. hr̃s. me⁹. ff. de cõd. & demon

e ¶ Inueniatur. vt ff. eo. l. j. & ĩ. e. tit. §. sed non vsque. SYL.

¶ Pęnę quoq; noie. ¶ Casum non expedit aliter figurare: sed dubitãdi, & decidẽdi rõ colligit ex hoc tex. & l. j. C. de ijs quæ pœ. no. No. ꝙ de iure antiquo pœnę nomine inutiliter legabaᷣ. Intellige tñ, ꝙ hoc erat ď media iuris prudẽtia, ꝑ tex. in l. j §. itẽ si ita. ff. ad l. Falc. Itẽ ꝙ pœnę noie dr̃ legatũ, qđ coercendi hr̃dis gr̃a relinquiᷣ. Itẽ ꝙ hodie ꝑt adijci onus libertati. Itẽ ꝙ legatũ pœnę noie ualet hodie, ẽt in hr̃ditatibus. Itẽ ꝙ militis uoluntas solet artĕtius q̃ cæteræ obseruari. Item no. sũmariũ.]

mortis ipsorũ legari potest. Aret.

¶ Post mortem quoq; hr̃dis, aut legatarij simili mõ inutiliter legabaᷣ: veluti si quis ita dicat; Cũ hr̃s me⁹ mortuus fuerit, do lego. item, Pridie q̃ hr̃s, aut legatarius, morieᷣ. Sed simili mõ & hoc correxim⁹, [a] firmitatẽ hmõi legatis [b] ad fideicõmissorũ similitudinem ꝑstantes: ne in hoc casu deterior cã legatorũ, q̃ fideicommissorũ, inueniatur. [c]

¶ Hodie potest pęnæ nomine legari, & legatum transferri, vel adimi, nisi ꝑcipiatur aliquid impossi-

bile, vel legibus interdictum, vel ꝓbrosum. Ang.

¶ Pœnę quoque noie inutiliter antea legabaᷣ, & adimebat,[d] vel transferebatur. Pęnæ ãt noie legari vr̃, quod coercendi hæredis causa relinquiᷣ, quo magis aliquid [e] faciat, aut non faciat: [f] veluti si qs ita scripserit Hæres meus, si filiam suam in matrimoniũ Titio collocauerit:[g] vel ex diuerso, si non [h] collocauerit, dato decem aureos Seio: aut si ita scripserit, Hæres meus, si seruum Stichum alienauerit: [i] vel ex di-

SYL. a ¶ Correximus. vt C. ut ac. ab hære & cõtra hęre. l j. ¶ Aduertẽ, q̃a ibi non corrigitur, sed recitaᷣ correctio, vt hic: originalis autem correctio poniᷣ i l. scrupulosã. C de ꝯhen. & com. stip.]

b ¶ Legatis. in stipulationib. idem, vt d. l j. C vt ac. ab hæ. & cõtra hęre. Caue tñ, quia legatum sic incipit ab hærede, vel hęredi deberi, quod primo nullo mõ fuit: sed stipulatio fuit, licet ineffi cax, vt ff. de euic. qui à pupillo. & l. si per imprudentiam. §. non mirum.

SYL. ¶ Adde ꝙ q̃uis alibi contrarium sentiat gl. & multi seq. tamen pro opi. gl. hic. est casus in l. si quis spoponderit. C. de contrahen. & commi. stip.

* ¶ Iulius Capitolinus scribit, Antoniũ Piũ Imp. primũ ꝯstituisse, ne pęnę cum legatũ relictũ maneret.

d ¶ Adimebatur. hęc verba expone, vt ĵ. tit. j

e ¶ Aliq̃d faciat. qđ fieri vult fm Io. hoc adiecto. s. in pęnam hr̃dis se committere. aliàs est conditio, & valet, vt ff. de ijs quæ pen. no. l. j. & ij.

f ¶ Non faciat. qđ fieri nõ vult. Acc.

g ¶ Collocauerit. s. quod fieri nolo. s. eam collocari. (s. eam collocari.

h ¶ Non collocauerit. s. qđ fieri volo.

i ¶ Alienauerit, quod nolo.

Non

a Non alienauerit. Nam vt alienet volo.
b Per quam .i. valde.
c Agnoscere. .i. posse, vt supra quib. mod. test. infir. §. in fine.

litatẽ Qñ legatario siue honorato: vt, Tibi relinquo, si cœlũ tetigeris digito. & hęc nõ vitiat, sed vitiat & ꝓ nõ adiecta hr. Et est rõ, q a non debet auferri bñficiũ honorato, cui prouidere voluit testa-

d Obseruabãur. vt C. de testa. mil. l. j.
e Collocauerit. .i. quod fieri uolo.
f Constituimus. vt C. de ijs q̃ pę. no. l. j.
g Impossibilia. ff. de leg. j. l. si mihi & ubi. §. j. contra. So. ibi. non erat impossibile: poterat. n. esse, ꝙ diu uiueret & ĩ. tri duũ posset id fieri, qđ fieri volebat. Vel dic ꝓ ibi volbat testõr hr̃dẽ cõstituere se soluturũ, si decederet. s. testator intra triduũ qđ potuit. nõ ãt soluere. † Itẽ ꝑ s. de hæte. insti. §. impossibilis. Solu. quidã dñt non valere, sicut testator voluit, vt hic: valet tñ purè vtibi. Vel

uerso, si nõ aliena uerit,[a] Titio decẽ aureos dato. Et in tm̃ hęc regula obseruabaĩ, vt † p quã[b] plurib. principalibus constõnibus † significaretur, nec Principẽ ydem agnosce re[c] quod ei pœnę noĩe legatum sit Nec ex militis q. dem testõ talia legata valebant, q̃. uis a hę militum voluntates in ordinãdis testis valde obseruabanẽ.[d] Quinẽt nec liber tates pęnæ noie dari posse placebat. Eo amplius nec hęredem pęnę nomine adijci posse, Sabinus existimabat: velu- ti si qs ita dicat,

Titius hęres esto: si Titius filiam suã in matrimonium Seio collocauerit,[e] Sei[9] quoque hrs esto. Nihil. n. intererat, qua rõne Titius coerceret, vtrum legati datione, an cohr̃dis adiectione. Sed hmõi scrupulositas nobis ñ placuit: & g̃naliter ea, q̃ relinquũtur, licet pęnę nomine fuerint relicta, vel adẽpta vel in aliũ trãslata, nihil distare a cetęris legatis, ↄstituimus[f] vel idãdo, vel i adimẽdo, vel ĩ trãsferẽdo: exceptis videlicet ijs, q̃ impossibilia[g] sunt uel legib. interdicta,[h] aut als

re voluit testator. Vide gl. notabilem in l. j. C. de cõd. inst.
g Impossibilia. De impossibili dic. præcepit hęredẽ trãsferre mõtem: aliàs ei adiecit cohæredẽ, vel aliã pœnã imposuit. De legibus Iterdicto: vt, pręcepit hr̃di, vel legatario, vt daret inquilinos sine prędijs. De ꝓbroso. vt, pręcepit reliqas suas in mare proijci, uel se cũ uestib. sepeliri: aliàs pœnã imposuit. nã in pdictis & similibus temanet hrs & legatarius: nec teneẽ ad ĩpossibile, uel legibus interdictũ, vel ꝓbrosum, nec etiã ad pęnã, ideo ꝙ impossibile,

dittingue ſm Ioã. aut apponiẽ condõ impossibilis hæredi, aut legatario. Si hæredi, non valet legatum, vt hic. Si legatario, valet, ut ibi. & quære exempla C. de his quæ pę no. in l. j. Exemplum, qñ apponitur cõditio impossibilis hæredi siue onerato: vt, Det hæres, si cœlum digito non tetigerit. & tunc vitiat, quasi non stet per eum, quominus impleat: sed p impossibi-

vel legibus interdictum, vel probrosum non impleuit.
h Legibus interdicta. Vt inquilinos sine prædijs, vt ff. de lega. j. si quis inquilinos, vt patuit supra.
ADDI. Et hoc verum, vbi aliquid est per ius dispositum, vel consuetudinem, quod testator immutare non potest: vt quia forte ob ius publicũ, vel fauorem: aliàs secus. Io. Fab.

† alias quã plurimis

† alias significet.

† Istas solutiones reprehendit Ioan. Fa. hic, & dicit, ꝙ ibi iõ valet legatum, quia non continet impossibile, sed adiectio tpis est impossibilis, q̃ nõ vitiat. Additio

† Sic ergo pœnæ nomine legari potest, vt hic, & in c. Rainaldus, iũ cta glo. su per verbo adijcitur, extra de testa.

Probro-

probrosa:[a] Huiusmodi enim † testatorum dispositiones valere secta[b] meorũ temporũ non patitur.

¶ De ademptione legatorum. †

¶ Adẽptio & trãslatio legatorũ potest fieri in eodem testõ, vel alia scriptura. Ang.

Dẽptio legatorũ siue eodem testamento adimantur,[c] siue codicillis,[d] firma[e] est: sed & siue cõtrarijs verbis fiat ademptio: veluti si quis ita quid le-

a Probrosa. Vt vestimẽta in funus, vt ff e.j.l.seruo alieno.§.fi.vel reliq̃as ĩ mare.vt ff.de condi.insti.l.pe ĩ prin. ** Quid si testõr nollit cũ fletu tumulari: Sed cũ cãtu, & alacritate, & ornamẽtis digniorib⁹, qd̃ Enniũ Poetã iussisse tradũt; Et sunt q̃ hãc volũtatẽ minimè obseruãdã arbitrantur ar.ll.ĩ gl. alleg.alij ꝯ, q̃ si conueniant ĩ funere signa lætitiæ ob melioris vitæ ingressum: qua rõne & cum psallentiũ cantu & sono tumulari mortuos moris est. Alex.l.si cum dotem. §.si maritus.sol. matri.]

† aliàs testõrum.

† aliàs sequitur, & trãslatione corũ.

b ¶ Secta meorũ temporum.i.ego, q̃ sequor iustitiam, hoc tempore non patior sie.ff.de pac l. fi.in fi.

* ¶ Secta apud latinos ponitur ꝓ certa quadam viuendi disciplina, vel institutorum ratione: quo sensu & hic locus interpretari potest.]

¶ De ademptione legatorum.

Continuatio. ¶ Quia ambulatoria est defuncti voluntas vsque ad supremum vitæ exitum, vt ff.de adim leg.l 3.§.fi.& l.sequen.ideò post data legata, & de eis adimendis videamus. Ac.

Diuisio. ADemptio. ¶ Diuiditur in duas partes. Primò loquitur de ademptione. Secundò de translatione. Secunda ibi. Transferri. Are.

Cas. in tradentib. gñales regulas, vt hic, ñ solet figurari: rõ tñ dubitãdi poterat eẽ, q̃a ñ videbaĩ, ꝙ nec in eadẽ volũtate, nec ĩ diuersa posset fieri adẽptio, aut trãslatio legatorũ, q̃a quatenus est in eadẽ, cũ q̃d non cẽseaĩ illo testõ datũ, nisi in vltimo pũcto clausi testi, non pt̃ dici ademptũ aut translatum qd̃ datũ non est: eius tñ ꝯ̃riũ decidit: q̃a satis dr̃ datum ex uerbis: & ideò potest dici adimi. Rutilius dubitabaĩ, quo codicillis possent adimi data ĩ testõ, cũ incongruũ videreĩ posse tollere illud, qd̃ ꝯtineĩ in eo testõ, a quo ipsi sumũt vires & cõfirmationẽ: sed hoc non obstãte dr̃ ꝯ̃rium, q̃a nõ aduersatur subẽ testi sed accẽti: põt n. adeẽ & abesse legatũ ĩ testõ, iõ dr̃ accidẽs. Preterea videmus actionẽ ex ꝯ̃ctu ꝓpetere ad destructionẽ ꝯ̃ctus. sed Celsus. §. j.ff.de cõtrah. empt. Not. ꝙ adẽptio, siue in eadẽ voluntate, siue in diuersa facta sit, valet. Itẽ ꝙ adẽptio & trãslatio fieri pñt quibuscunq; verbis. Itẽ ꝙ trãslationis virtus est dare adimẽda, ita ꝙ si ille, in quẽ translatio facta est, non acceptet, omninò dr̃ ademptum.]

c ¶ Adimantur. s.legata.

d ¶ Codicillis.s.testõ confirmatis, secundum quosdã: non aliter. Sed nos contra, vt in auth.de restitut fideic. §.manifestum, coll.9. Accur.

ADDi. Et est ratio, q̃a ñ est ridiculum codicillos, ẽt ꝯ̃trios per testm̃ cõfirmari: quia videmus agi ex contractu, ut cõtractus rescindatur leg.sed Celsus. § j ff de contrahen.empt. Ioan. Fab.

e ¶ Firma est. Vt si eodẽ testõ fiat, uideaĩ, nec datũ: si alia volũtate videaĩ datũ, sed postea ademptũ, vt ff.de ijs, quæ in test.de.l.j.& ff.de leg. j l.si ita scriptum. Sed vĩ, ꝙ nulla talis voluntas valeat, cũ videatur sibi repugnare, vt ff de reg iur.l.vbi repugnantia, quæ est huic ꝯ̃ria. Sed dic, ꝙ ibi dicit de repugnantia, quæ fit ꝑꝑ perplexitatem verborum, vt ff.de condit. institu.si Titius. Vel habet locum prædicta regula, qñ non apparet, quæ sit vltima, quo casu neutra valet. Si autem apparet, ultima valet, vt ff. eod. l.nihil prohibet. Accur.

Alijs

Lega volũtate p̄sum pta reuocantur.

a ¶ Alijs ſ vt adimo, vel pœniteo e.us, qđ ādi: vel ſi ſiła immo ēt nuda volũta te p̄ſumpta: vt ſi inimic⁹ poſtea factus ſit legatarij. vt ff. đ adi le. l. 3 in fi. l. 4. ADDI. Idē. ſi ab ignorāte fiat teſtōri ignotū aliqđ ēt poſt morte, qđ ſi ſciuiſſet teſtator, non fuiſſet legaturus. Angelus.

† aliàs adimatur.

b ¶ Trāsferri. facit. ff. eod. translatio.

c ¶ Et Seio dari. Sed ſi Sei⁹ ē ñ capax, nunqđ ademptio a primo fcā valet? Rñ. ſic, ut ff. de leg. j. pla ne. in prin.

* ¶ Intellige, legatū trāſfer ri eadē lege & cōdõne, quā relictū fuerat priori legatario. l. legatū ſub cōdīne ff. đ adi. le.]

** Sed q̄ đ, ſi ita ſcriptū ſit, Quod Titio legaui, idē Seio do lego? Rñ. legatum non intelligi ademptum, & translatū in totū, ſed ambos Titiū & Seiū ad illud admitti, q̄a pronomē, idē, hēt incluſam copulā pp quā cēſent̄ cōiūcti. l. Iulian⁹. in prin. de hæ. inſt. ſecus ſi dictū eſſet. id Seio do lego, nam pronomē, id, qđ, ad totū refert: ideo totum videretur adēptū. l. ſicut. de ad. leg. qđ Alc. præceptor meus docuit in l. te. coniuncti de leg. 3. & lib. 3. Parer. c. 8.]

gauerit, Do, lego. ita † adimat. Non do, non lego. ſiue nō ɔ̄rijs, ſed alijs[a] qbuſcūq; verbis. ¶ Trāſferri[b] quoque legatū ab alio ad aliū p̄t: veluti ſi q̄s ita dixerit, Hominē Stichū, quē Titio legaui, Seio do lego. ſiue in eo dem teſtō, ſiue in codicillis hoc fece rit: quo caſu ſimul & Titio adimi vř, & Seio[c] dari.

¶ De lege Falcidia.

¶ Ne teſtōres ſine hrde đcedāt, l. Falcidia cautū eſt, nō poſſe eos legare vltra dodrantē. h. d.

Vperē vt đ le ge Falcidia[d]

¶ De lege Falcidia.

Continuatio.

¶ Q: q̄ p̄r minuant̄ legata ademptiōe, vel trāslatione, dictū ē: nūc qualiter l. Falci. minuant̄: & iō dicit, Supereſt. Acc.

SYL.

¶ Addꝙ hęc cōtinuatio ꝓbat̄ in l. 2. §. Quintus. C. de ve. iur. enu. vbi dř nihil cē tā conueniens, q̄ ꝙ poſt tractatum legatorum ponatur trac l. Falc.]

Verſus,

ADDI. Dña inter hūc titulū & ſequē tē hř per hos verſus: Tūc defalcabis, ſi per legata grauaris. Sed trebellabis, cùm reddere cuncta rogaris.

** Scire op3, ꝙ in iure falc. noīe ſæpiſſime appellat̄ et ea quartæ detractio, quā vulgò Treb. vocāt, nunq̄ verò appellat̄ Trebelliani. vt annotaui ī §. ſed q. a. j̄. ti. j cuius rei rōnē ibidē attuli.]

Supereſt. ¶ Tot⁹ iſte ti diuidit̄ p principaliter in v. partes. Primò continuat ſe ad p̄ce dētia. Scđo ponit effectū. l. Fal. iā de iure le . . . tab. q̄ de iure quo nos vtimur. Tertiò ponit vnū dubiū ſ an hrs ñ grauat⁹ reſpũ ſui cohæredis grauati poſſit detrahere Fal. Quartò ad qđ pñs ips redigatur, vt inſpi ci. an l. Fal. hēat locum. Quintò, quan do l. Falc. imponitur, qđ eſt ante deducendum. Secunda ibi (Cum. n.) Tertia ibi (Et cùm quæſitum.) Quarta ibi, Quantitas au tem. Quinta ibi. (Cum autem.)

Diuiſio.

¶ Supereſt. Caſus Quęſitū fuerat poſt tractatū de legatis, an ſicut q libet, cui libet, & quodlibet legare p̄t, vt viſum eſt, niſi ſit expreſſe prohibitū, ita in q̄titate patrimonij erogāda ſit aliqua regula, qua prohibeatur q̄s legare, vel nō legare: & videbatur ꝙ nō ex. l. 12. ta. qua cautū erat, Vti quis legaſſet, ita ius eſto l. verbis. ff. de ver. ſig. & q a in re ſua q libet ē moderator & arbiter. l. in re mādata. C. man. ſed rñdetur contrariũ rõne expreſſa in tex. No. antiq̄ diſpōnem. l. 12 tab. Itē ꝙ quilibet in re ſua eſt moderator & arbiter. Item no. rōnem introductionis l. Fal. Itē no. ꝙ teſtatorū intereſt decedere teſtatos. Itē ꝙ legata vltra dodrātem dñr facta contra l. Falci. Item ꝙ quāuis ſint plures hæredes, ſatis eſt, ꝙ quarta remaneat inter omnes]

d ¶ Falcidia. Iō ſic dicta, q̄a vt falx fænū, ſic hæc lex legata reſecat. Vel dic à Falcidio auctore, vt & Publiciana à publicio dicta ut j̄. de act. §. aliæ.

Falcidia lex vnde dicatur.

Adde

¶ Adde dictā eē a C. Falcidio tribuno plebis.c.q̄dā a,dist.tpe Octauiani, ex quo cessat ꝑriū Io.Fa. vt hī in epistola Philelphi ad Federicū Cornelium. * Verba āt.l Falc.refert Alex.ab Alex. lib. v. die genia c.23 & Alci.lib.v. Parer. cap.24.

f ¶ Adit.facit.ī.ti j.§.si q̄a hr̄des.Ac. ** Opę p̄tiū aūt visū fuit ꝓuidere.ne intestati morerētur, eo ꝙ publicè expedit,sup̄ma hoium iudicia irrita nō fieri.l.vel negare.quemad.test.aper.]

dispiciamus,qua[a] modus nouissimè legatis impositus est.Cū.n. olim lege 12. tabularum libera erat legandi ptās, vt liceret vel[b] totum patrimoniū legatis erogare, (q̄ppe cū ea lege ita cautū eēt,Vti[c] quisq; legasset suę rei,[d] ita ius esto) visum est hāc legandi licentiā coarctare: idq; ipsorū[e] testatorū gratia prouisum ē,ob id,ꝙ plerunque intestati moriebātur,recusantibus scriptis hæredibus pro nullo aut minimo lucro hæreditates adire.[f] Et cùm super hoc[g] tā lex † Furia, q̄ lex † Voconia latę sunt, quarū neutra sufficiens ad rei ꝯsummationē videbatur, nouissimè[h] lata est lex Falcidia qua cauet̄, ne pl⁹ legar̄[i] liceat, q̄ do

* ex Dione li. 48. hist Rom. & Eusebio in chronicis: qua in re tamē eos plurimū a vero aberrasse idem Alcia.demonstrat.]

*¶ Lata ꝓcul dubio fuit. l. Falcidia à C. Falcidio trib. pleb. Cū. Domitio Caluino, & C. Asinio Pollione Coss.

a ¶ Qua.s Falcidia.

b ¶ Vel.pro ēt.

g ¶ Sup hoc. Idest sup coarctanda legādi licentia.

* ¶ Quid cautū eēt L.Furia. & L.Voconia, & a q̄bus latæ fuerint, declarat Alc. lib.v. Pater.c.23.]

h ¶ Nouissimè. i. vltimo. Accur.

i ¶ Legare.Vel ēt cā mortis dōa. nā & ibi locū hēt Fal.l. tē & in mortis cā capione, vt C.e.l. pe. licet de hac q̄dā cōtradicāt. & est ꝓ eis ar.ff.e. l. accepris. Item in fideicōmissis, vt C e.l.ij. † ** L Fal. ab initio itelligebat̄ solū đ legatis particularib⁹, q̄a eo tpe adhuc fideicōmissa ñ erāt ī.đ fidei.hęre.ī prin.eis.verò đinđ ap ꝓbatis, ad fideicōmissa quoq; particularia extēsa est.ar.l.ī testō.2.C. de test.l.si tacitū.ff.e tit.idq; vi extensionis, quā vocant passiuam l.2 de le.j. vbi doc. cui hodie maximè est locus, cùm exequata sint legatis fideic.]

c ¶ Vt quisq; legasset. &c. Hæc sunt verba legis 12.tabularum.

* ¶ Alci.l.verbis.de verb.sig.legit legassit.i.legauerit.]

d ¶ Suæ rei.Idē in sua re tota, qua ipse legauit: vel ēt aliena: nā & aliena res legari poterat & pōt, vt hic. & ff.ad l. Fal.l.j.in prin.& s.de le §.non solum.

e ¶ Ipsorū testatorū Nō tñ licet testōribus eā renunciare, nisi in casu, vt ff. e.q̄đ de bon.s.§.fi.& l.si debitor. arg. ꝯ.C.de pac.l.pe.ibi, cum & alia regula sit &c. Sed hodie per auth sed cum testator. quæ est.C.ad.l. Falci. contra.

STL. ¶ Adde, ꝙ rō est, q̄a hodie nō p̄t venire casus destitutionis testi, auth. hoc ampli⁹ C.de fideic.quā rōnē considerat tex.ī auth. sed cū testōr. q̄cq̄d voluerit Bar.ibi. * Quare autē olim non liceret renūciare.l.Falcidiæ, affert rōnē Alc.li.Parer.v c 25.q̄a legi prohibitiuæ renūciari nō pōt.gl fi.ver. itē an potest.col.fin.l.j.C. ne fid.dot. den.]

¶ Adde, ꝙ Fal.hēt locū in legatis, Trebe. verò in fideic. s̄m veriorē sniam: q̄a nec origine fuit ītroducta Fal. p̄p fideicom.nec postea circa eā aliquid immutatum: & ita semper & legendo & disputādo firmaui: & idē tenet Præpo.sen. in 12.q.2. casu: liceat opi. cōis sit, ꝙ Falcidia habeat locū in legatis & fidei.particularib⁹, Trebel. vero in legatis & fideicō. vniuersalibus.

¶ Itē in dōne īter viuos, q̄ morte cōfirmat̄, nō alias, vt C.e. in donationib. & ī his hēt locū q̄đ hic de legatis dr̄.

Dodrantem

STL.

† A C.Furio.lata.

*

† sic dicta à Q.Voconio.Cic.in orat. pro Balbo.

† Quod ē verū in fideicōmissis particularibus. ñ vniuersalibus, infra tit.pro xi.§.ij.

STL.

drātē[a] totorū bonorū : i. vt siue vnus hrs institutus sit, siue plures, apud eū eosve pars quarta remaneat.

¶ Pōt nedū ex tota, sed ex pte hrditatis detrahi Falc. p hrdem in parte institutum.h.d.

¶ Et, cū[b] q̄sitū esset duobus hrdib° institutis (veluti Titio & Seio) si Titij ps aut tota exhausta sit legatis, q̄ noīatim ab eo data sunt, aut supra modū[c] onerata: à Seio verò aut nulla relicta sint legata, aut q̄ partē ei* dūtaxat ī partē dimidiam minuāt:[d] an quia is[e] quartā[f] ptē totius hrditatis aut ampli° hēt, Titio nihil ex legatis, q̄ ab eo relicta sunt, retinere liceat, ut quartā partē suæ partis saluā hēat?[g] placuit posse[h] retinere. Etenim in singulis hæredib. rō legis Falcidię ponenda est.

¶ In rōne legis Falcidiæ cōsideratur quātitas patrimonij, q̄ erat tempore mortis testatoris: nec augmentū vel diminutio ɔtingēs postea añ aditā hæreditatē legatarijs prodest vel obest. Ang.

a ¶ Dodrātē.i. nouē vnciastotius hrditatis: sic.n. dodrās dr, vt s. de hær.inst. §.hrditas. Si ergo fiat ptiū, de singulis pt fieri sectio. i. quartæ partis detractio, & ipso iur, pposita ēt rei vēdicatione, vt ff.e li neā in fi.j.rñ. & l. Plautius. & C.eod.l.ij.

SYL. ¶ Adde hoc verū, qñ res est penes legatarib sine volūtate hæredis: si enim tradidisset hæres, errans in iure vel in facto, nō repeteret: ita habetur in d.l lineam.]

* ¶ Adde, q detractio, quæ fit ex. l. Falcidia, & S. C. Trebelliano, non habet locum in foro cōsciētiæ, sm Bal. in l. cùm a matre. C. de rei ven. & pro hoc est text. optimus & notabilis de iure ciuili in §. sin autē hæres. in authen.de eccle.titu.]

¶ Iam ergo non est qō, an hæres possit retinere Falcidiā in vna re: nā nō potest, vt in d.l. Plautius. (j) Sed aliud qñ quis legat partem bonorum: tunc .n. succurritur hęredi, siue rerum partes, siue æstimationem date maluerit, vt ff de le.j.non amplius.§ j.

Falcidia I vna re nō pōt retine n.

ADDITIO. (j) Hoc verū ē, si plures sint legatarij: secus si vnus: q̄a pōt ex rei necessitate, vel legatarij volūtate, vt ibi, & l.planè.& l.seq.§.si solus.ff.e. Vbi āt nō cadit cōmoda diuisio, diuiditur ad arbitriū iudicis, vt l.non amplius.ff.de le.j.§.fin. De Trebellianica verò vel legitima, dic vt habetur in l. filium quē habentem.C.fa.her Ang.

¶ Et cū q̄sitū. Calus. Quesitū fuit, an hrs institutus ī pte, & grauatus vltra dodrā:ē suæ ptis, si cohrs in nullo vel modico sit grauatus, possit Falcidiā dtrahere: & videbatur q non, q̄a cū cōsiderata tota hrditate non legauerit testōr vltra dodrātē, nō videbat hēre locū. l.Falci. vt patet ex tex.in prin. huius titu. sed contrariū dr: & rō est eadē, q̄ fuit introductionis. l.Falci. ex quo enim si in singulis hrdibus locū nō haberet. l. Fal. hæredes grauati nō adirēt: vt habeant testatores hæredes, quos elegerint, fuit interpretata l. Falci. habere locum ex ratione ipsius in parte etiam hęreditatis. Not. l. Falcidiam habere locum, quando portio vnius est onerata, quamuis portio alterius non sit.]

SYL.

† aliàs liceret.

b ¶ Et cùm quæsitum esset. Facit. ff. eo. in singulis.

c ¶ Supra modum.i. supra quartam. Accurtius.

d ¶ Minuāt. Et sic remanēt ei tres vnciæ q̄ sunt quarta totius assis. Accur.

e ¶ Is. scilicet Seius.

f ¶ Quartam partem.i. tres vncias.

g ¶ Habeat. Hoc interrogatiuè lege, & postea responde, & placuit &c.

h ¶ Posse retinere. Scilicet quartā partem

tem suæ partis, quã iure hæreditario habet: non aũt datum cã adimplendę condõnis sibi ab aliquo imputabit si bi in quartã, nisi a statulibero esset datũ, & de pecunia hæreditaria đ qua ei dare pmittit, vt ff. e. id autẽ. & de don. cã mor. l. qđ statuliber. Item nec legatum a cohærede relictũ sibi imputat, vt ff. eo. in quartã. nisi testator hoc cauerit, † vt ff. e. quod autẽ. in respon. ¶ Adde q hęc gl. cõter ap. pbatur: ea tamẽ non hẽt locũ, & limitatur ex æquitate. l. Ne senni⁹. de neg. go. & nisi de voluntate testantis appareat. l. cũ quo. §. fi. ff. eo.

† aliàs habeat.

†Hanc gl. SYL. sequũtur Fa. Plac. & Ang.

SYL. ¶ Quãtitas. Sc. Caius qõnis fuerat in ponẽda rõne. l. Falc. quod tempus attenderetur quo ad inspiciẽdam patrimonij quãtitatẽ: & videbatur q tẽpus aditionis: quia eo tempore hæres efficiebatur verus dominus, & eorũ, quæ tunc reperiebãtur: attamen contrarium dr̃ ea ratione quia cùm testator non possit legare nisi dodrantem, quantitas patrimonij debet attendi eo tempore, quo est testatoris: secuta enim morte nõ est testatoris, sed hæredis: vere ab adita, ficte a morte. l. hæres quandoq;. de acqui hære. cum si. No attendi tps mortis in ponenda rõne. l. Fal. licẽ q pũetus ex reb. ẽt hęreditarijs ante aditã ñ augẽt patrimoniũ quo ad Falci. licẽ q legatarij particulares ñ possunt cogere hrẽẽ adire.]

¶ Quantitas autẽ patrimonij, ad q̃ rõ legis Falcidiæ redigitur, mortis tempore[a] spectat. Itaque (verbi gratia) si is, q centũ aureorum primo nium ĩ bonis † habet, centũ aureos legauerit, nihil legatarijs prodest, si ante aditam hæreditatem per seruos hęreditarios, aut ex partu ancillarũ hæreditariarum, aut ex fętu pecorũ tm̃ accesserit hæreditati, vt centũ aureis legatorũ noĩe erogatis, hr̃s quartam partem hæreditatis habiturus sit: sed necesse est, vt nihilominus quarta pars legatis detrahat. Ex diuerso, si septuaginta quinque legauerit,[b] & ante aditam hærẽditatem intantum decreuerint bona, (incendijs forte, aut naufragijs, aut morte seruorũ) vt non amplius q̃ septuaginta quinq; aureorum substãtia, vel ẽt min⁹ relinquatur, solida legata[c]

a ¶ Quantitas. Mortis tpe s̃. de leg. §. si peculium. contra. Sol. ibi remanet seruus quasi peculij dominus. ADDITIO. In æstimatione tñ debitoris est secus: quia si post mortem testatoris & ante aditam hæreditatem efficiatur non soluendo, cedit damno hæredis: si econtra, cedit lucro legatariorum quo ad Falcidiam, ut l. cum quo. ff. eodem. Et est ratio, quia est spes, q de inopia deueniat ad pinguiorẽ fortunam. l. si defunctus. C. arbi. tu. lo. Fa. * ¶ Hic §. descriptus est ex respõso Caij. l. in quantitate ff eo. tit. vide ibi, & l. in ratione. ij. eo. titu. si plenius noscere cupis huius loci tractatum.]

b ¶ Legauerit s. tres partes hæreditatis & quartã remanet: ita q nõ habet locum Falcidia, quia centum habet in bonis, vt s̃. dictum est.

c ¶ Solida legata debent. Aliàs dẽtur. Hoc locum habet: quando res hæreditariæ non legatæ perierunt. ¶ Adde q in contrarium est text. in l cùm quo ff. eodem. tamẽ tu reiectis aliorum solu. dic q ratio l. cum quo. est, quia licet propter inopiam debitoris non posset exactio fieri, tamẽ ius debiti non deficiebat, sed integrum erat apud hæredem.] ¶ Si autẽ legatæ pereant, distingue: aut erãt in pondere, numero, vel mẽsura. & tunc idem quod hic dicitur.† Adde

† Nisi talia essent legata ut spẽs: puta

SYL. talẽ vegetẽ vini. l. si vero §. si. cum l. seq. ff sol. mat. Legatæ rei periculũ ad quẽ pertinet

debent. Necare[s] [a] dānosa est hr̄di, cui liberū est non adire hr̄ditatem: q̄ res efficit, ut sit necesse legatarijs, ne destituto testō nihil cōsequātur, cū hærede in portione pacisci.[b]

¶ In rone legis Falcidię primo deducitur æs alienum, funeris impensa, & p̄tia seruorū; & de residuo quarta pars legatorū: & si plus est legatum, q̄ sint patrimonij uires, id primo deducitur, postea patrimoniū defalcatur. Aret.

¶ Cū aūt rō legis Falcidię ponit̄, an̄ deducitur æs alienum:[c] item funeris[d] impēsa, & pretia seruorū[e] manumissorum: tūc

SYL. ¶ Adde, q̄ ratio est, quia cū sit debitor generis, quod petire non pōt, non liberarut. l. incendium. C. si cer. pet.] ¶ Aut non, & tunc aut incertū: ut puta hominē: & tunc idem quod hic: aut incertum ex certis: ut unum de seruis suis: & tūc si omnes pereant, legatarij dānum est, ut ff. eodem. in ratione. §. diligenter. & §. incertæ. aut penitus certa: ut Stichus: & tūc perit legatario, ut j. de lega. § si res legata. Aceur.

SYL. ¶ Aduerte q̄ a Bar. in l. in rōne. dicit hæc oīa hodie esse correcta, si hæres faciat inuētarium: quia tunc damna post mortem non obueniunt hæredi: & ita cōiter tenetur, quamuis ego alias contrarium tenuerim: quia principiū. l. in rōne. non est correctū: & l. scimus. §. & si pręfatam. C. de iure delib. probat oppo. dū dicit hæredes teneri, quatenus res desoluūtur: & sic tempore mortis: & licet dicatur, q̄ non tenetur amittere aliq̄d de substantia, illud est uerū respectu onerū ante mortem. nam de obuentis postea ibi nihil dicitur.]

a ¶ Nec e a res. Respōdet tacitæ obiectioni. q. d. nonne erit iniquum compelli adire, & non lucrari, & ita damnum sentire?

b ¶ Pacisci. i. aliq̄d oportet eos dare hęredi, ut adeat. Et ita nota, q̄ non p̄ oīa ēt hodie sunt exæquata fideicommissa legatis, nec legata fideicōmissis, nā fideicōmissarius cōpellit hr̄dē scriptū adire, & nil ei dat. ut j. ti. 1. §. ergo. uer. s. d si recuset. Sed illud ē in gn̄alibus fideicōmissis, hoc in specialibus. Quæ aūt sit dr̄ia inter legata & fideicom dixi in l. 1. ff. de leg. 1.

¶ Cum autē ratio. Casus. Quærebatur, an de tota substantia defuncti detrahenda esset Fal. uel aliquid prius deduceret̄. & uidebatur de uniuersa, cū defalcetur hæreditas, quæ est successio in uniuersum ius, quod defunctus habuit tēpore mortis. sed contrariū dicitur tradendo regulam, quæ sint detrahenda: & ratio est, quia cùm bona sint ea, quæ remanent deducto ære alieno. l. subsignatum. §. bona. ff. de uerbo. significatio. necesse est prius detrahi æs alienum, & qđ ad eius similitudinē debetur, q̄ ponatur ratio. d. l. Falc. quia æs alienum non censetur esse in patrimonio. No. summarium.]

c ¶ Aes alienum. Etiam quod ipsi hęredi debebatur tēpore mortis, †licet confusione sit factum indebitum, ut ff. eo. qui fundum. & C eo. l. irritum, nisi expresè prohibeat, ut ff. eod. tit. si debitor creditore.

d ¶ Funeris. non monumenti, ut ff. eod. l. j. §. fi. Aceur.

ADDITIO. Nisi esset impensa necessaria: puta quia esset dedecus sepeliri in terra, secundum Ang.

e ¶ Seruorū. Mos erat antiquitus, ut q̄ seruos nō hēbat, unum, uel plures emeret, q̄ honoris cā funus testatoris pileati antecederēt: quo facto statim intelliguntur manumissi: & sic illorū manumissorū detrahitur pretium: & facit ad hanc positionē. C. de la. lib. tollen. § sed & qui domini. Vel dic, quòd testator alicui decem legauit, ut alienum seruum redimeret legatarius, & manumitteret. de hoc enim legato nō detrahitur Falcidia,

SYL.

† Quod ē uerū hodie, si fecit inuentariū, aliàs secus. l. in imponenda. C. eo.

Legatum alicui, ut seruū manumittat non defalcatur.

priè pt ni

dia, nisi de eo, qđ superest forte scã emptione, ut ff. de fideic. liber. l. decẽ. & ff e sed & si nõ seruus. Si aũt ut suũ proprium legatarius manumitteret, tũc nullam patitur Falcidiam legatarius: † & ita hæc pretia deducũtur, ut Falcidiam nõ patiantur, ut ff. eo. l. si seruus, & l. si Iulianus.

† Hodie tñ est clarũ, ꝙ de legato libertatis & sic pio nõ detrahit Falcidia, auth. similiter C. eo.

ADDITIO.

Ex quibus legibus nota, ꝙ quãdo uni legantꝰ duo, quorum alterum tantum est de falcabile, ꝙ de illo Falcidia ꝓ utroq; deducitur: secus autem si diuersis esset legatum, ut not. glo. in authen. similiter C. eo. Angel.

demum ĩ reliquo ita iõ [a] habeat, ut ex eo quarta pars apud hr̃dem maneat, tres uerò ꝑtes ĩter legatarios distribuanť, ꝓ rata [b]. s. portione eius, qđ cuiq; eorũ legatũ fuerit. Itaque si fingamus quadrigentos aureos legatos eẽ, & patrimonij quãtitatẽ, ex qua legata erogari oportet, quadrĩgẽtorũ eẽ, quarta ꝑs legatarijs singulis dẽt detrahi. Qđ si trecẽtos quinquaginta legatos fingamus [c] octaua [d] dẽt detrahi. Qđ si qngẽtos [e] legauerit: initio quinta, deinde quarta detrahi [f] dẽt. Ante. n. detrahẽdũ est qđ extra bonorũ q̃titatem est, deinde quod ex bonis apud hæredem remanere oportet.

& impropriè ponitur, ut ff. de off. ꝓco. l. 2. Itẽ nota ꝙ hæc Falcidia cessat in multis casibus, quos dicas ut diximus in l. in testõ. C. ad l. Falc. & in authẽ. de hæred. & Fal. §. hinc nobis.

SYL

¶ Adde, ꝙ hi sunt casus i qbus cessat: si testõr ꝓhibeat, auth. sed cũ testõr. C. eo. scd's in milite iure militari testãte, & decedẽte ĩ militia, uel ĩ. annũ. l. i testõ. C. e. tertius, si testõr uetet rẽ legatã alienari, auth. sed in ea. C e. quart', si hr̃s aliqd egerit, ob qđ sit indignus. l. ẽt. C. e. licet tũc nõ cesset, sed ad fiscũ ꝑtineat. 5. si hr̃s solidũ soluat, nõ errans iure facto. l. error. auth. sed cũ testõr. C e. 6. si nõ fecerit hodie inuentariũ. d. auth. sed cũ testõr. 7. si. fiat. legatũ ad fundus necessarium. l. 1. §. fi. ff. e. 8. si legeť libertas uel pecunia ad seruũ manumittendũ, ut s. in gl. uers. seruorũ. 9. si legeť ad cãm piã. d. auth. similiter. C. e. 10. si legeť dos excepto cõmodo repræsentationis. l. cũ dotẽ. ff. eo. 11. si legẽtur instra & cautiones fundi l. si prędiorum. C. e. 12. si legeť instrum fundi. i. apparatus rerũ prædij exercendi causa. d. l. si prædiorum. secundum alium intellectum.]

a¶ Ratio habeať. Habita. s. æstimatione rerum non ex affectione, sed cõi æstimatione, ut ff. eo l. pretia.

b¶ Pro rata. Vt ita quartam detrahat hæres, si nihil ei dimiserat testõ. Vel si aliquid erat residuum penes eũ, ad huc detrahat ad suppletionẽ, uel qntam, uel ẽt millesimam, ut ff. eod. in quantitate, §. fina. & facit ad hoc. C. eod. l. 2. & ff. eod. l. Plautius.

c¶ Fingamus. retento casu, quòd habebat in bonis quadrigenta.

d¶ Octaua. s. quadringẽtorũ, quæ est quinquaginta: & ita habebit hæres prima quinquaginta. & hæc alia quinquaginta detracta: & sic centum: & sic quartam.

e¶ Quingẽtos. Retẽto casu, ꝙ hẽbat in bonis quadraginta: & sic legauit ultra, quàm haberet. s. centum.

Verbũ semel positũ ꝓpriè & impro-

f¶ Detrahi dẽt. Impropriè aũt poniť, detrahi, quò ad id. qđ excedit: & propriè quo ad quartã, quæ est in bonis. & sic semel positum uerbum propriè

¶ De fideicommissarijs, &c.

¶ Iustinianus post tractatũ legatorũ, de l. Falcidia prius, q̃ de fideicommissis tractauit, qa lex Falcidia in legatis prius fuit inuenta, q̃ in fideicõmissis ſm P. Vel sic: Dictũ est de legatis: sed quia de fideicommissis sumus polliciti dicere, ut supra de lega. § sed ne in primis. ideò de fideicommissis tractemus. Et quia fideicommissorũ aliud

Continuatio.

aliud generale, aliud speciale: generale uerò dignus, de generali primo uideamus.ut ĩ.eo.in princ.& ĩ. tit.j. in prin. Accursius. tribuit senatusconsulto Trebelliano, tanq̃ antiquiori. Septimo circa materiã fideicõmissorum certos casus dubitabiles ponit Secunda ibi, Postea. Tertia ibi, In primis. Quarta ibi, Restituta. Quinta ibi, Sed q̃a hæ edes. Sexta ibi, Sed q̃a stipulationes Septima ibi, Nihil autẽ interest. Ang.

SYL. ¶ Vera continuatio est: Imperator in tit.de leg.proposuit se tractaturũ de legatis & fideicommissis separatim,& dixit de lega. & l. Fal. quia nihil magis conuenit tractatui legatorũ. l.2.§.q̃ntus.C. de uerb. iur. enu. unde modo sequitur institutum, & dicit de fideicommissis, & bene declarat ibi: Nunc transeamus ad fideicommissa.]

† aliàs est solũ.de fideicom.

¶ De fideicõmissarijs hr̃ditatib.& ad senatusconsultũ Trebellianum.

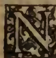
¶ Olim fideicommissa ñ erãt necessaria. q̃ postea fcã sũt,& Prętor creatus, qui de eius ius diceret. h.d.

Vnc trãseam⁹ ad fideicõmissa:sed pri⁹ ẽ,ut de hr̃ditatibus fideicõmissarijs uideam⁹.Sciẽdum[a] itaq; ẽ, oĩa fideicommissa primis tp̃ib⁹ infirma fuisse:q̃a nemo inuit⁹ cogebaĩ p̃stare id, d̃ quo rogat⁹erat. Quib⁹[b].n. nõ poterãt hr̃ditatẽ uel legata relinquere, si relinquebãt, fideicõmittebãt eorũ, q̃ capere ex testa͠tõ poterant hr̃ditatem. Et iõ fidei-

SYL. ¶ Nũc transeamus. Casus nõ ponitur, quia nihil decidiĩ, sed solum ius antiquum recitatur. nõ.n. erant necessaria ab initio fideicõmissa, q̃a, ut ex eorũ appellatiõe cõstat, sola fide nitebanĩ:facta aũt sunt necessaria ex cã in tex.expressa. No.fideicõmissa uniuersalia tãq̃ digniora p̃ferri, q̃a ẽ ti. uniuersalis Itẽ ꝙ de iure antiquo fideicõmissa ñ hẽbãt necessitatẽ. Itẽ ꝙ fuerunt olim inducta ex mala cã, q̃a fiebãt in fraudẽ. ll. ꝓhibentiũ incapacibus relinq̃. Itẽ no. etymologiã uocabuli. Itẽ ꝙ princeps ex cã p̃t uel ex gr̃a iubere aliquo casu id obseruari,& effectũ hr̃e, qđ de se est inualidũ. Itẽ ꝙ iurisdictio dat tacitè. Itẽ ꝙ olim fuit prętor fideicõmissarius.]

Diuisio.

Vnc trãseamus. ¶ Totus iste tit. diuidiĩ in 7. partes. Primo ponit, qualiter iure uetustissimo nõ de necessitate, sed uerecundia quadã fideicõmissa pręstabãtur. Scđo, qũo tp̃e Augusti certis p̃sonis ex necessitate præstabãtur: uel ẽt de iure prætorio. Tertio, qũo fideicõmissum fieri debeat ut ualeat. Quarto, q̃n restituta erat hr̃ditas, ꝙ ex senatusconsulto trãsibãt actiones omnes in fideicõmissariũ. Quinto qualiter ex senatuscõsulto Pegasiano hr̃s institutus poterat detrahere quartã; & qualiter dicto iure hr̃s rogatus de tota hr̃ditate, ut trãsirẽt actiones pro rata in fideicommissariũ, stipulatio interponebaĩ, si hæres uolebat adire: si uerò recusabat, ex dcõ senatuscõs. cogebatur. Sexto, Iustinianus ista duo senatusconsulta ęquiparat:& omnia, quæ senatusconsultum Trebellia. statuit, eidem reseruat: & quę senatusconsultum Pegasianum statuit, at-

a ¶ Sciẽdũ itaq; ẽ q.d. tractaturis nobis de fideicõmissis, q̃a eorũ apud antiquos aliter se habebat tractatus, ne q̃d antiquitatis penitus ignoreĩ, itaque dicamus de fideicõ. generalibus & specialibus, ut s̃.de testa.in prin.

b ¶ Quib⁹.ut spurijs:& ĩ his nil innouaĩ.nã nec hodie ualet fideicõmissũ, ut ff.de iure fi.nõ intelligiĩ.§ 1.2.& 3. & C.de nat.lib.l. 1.& 2. & C.ad l. Fal. l.ẽt.s̃m Azo. Sunt & alij, q̃ capere nõ poterãt, nec p̃nt, ut s̃.de leg.§.legari. diximus:& ĩ his oĩbus nil innouaĩ: ut

in muliere, q̄ transit ad scđa uota. j. ips̄ luctus, cui ab extraneo relinq nō potest. ut C. de ince. nu. l. siquis incesti. & C. de secun. nup. l. 2.

a ¶ Nullo uinculo. i. nulla actione, sed p offm̄ iudicis, ut ff. đ uer. sig. pecuniç uerbū. §. actionis. ** Primis illis tpib[9] testōres pcarijs uerbis utebantur cū hrde, ut tale qd pticulr uel uṅr daret, & fideicōmissa tūc oī iuris auxilio destiruta erāt, qa sola hrdis fide pudoreq; pēdebāt. nam hrdis factum uerbis suis implorabāt, fidē illius sequentes: postea uerò q D. Aug. ex Trebatij cōsulto fideicōmissa ad iuris necessitatē pduxit, ut dicit in §. fin. j. eo. & de condi. in princ. implorato iudicis offō (qđ in iure persecutio appellať, solaq; suggerēte æquitate conceditur) effectui tradebātur. d. §. actionis Demū exęquatis legatis & fideicommissis, etiam actiones dari cœperunt. s̄. de leg. in prin.]

* † Iurisiurādi p salutem suā meminit. Vlpian. l. q per salutē. ff. de iureiur.

* † Graue .n. est fidē fallere l. j. ff. de con sti. pec.

cōmissa appellata sūt, qa nullo[a] uinculo iuris, sed tm̄ pudore eorū, q rogabanť, cōtinebātur. Postea diuus Augustus prim[9], semel iterúq; grā psonarū[b] motus, vť qa p ipsi[9] salutē †rogatus qs diceret, aut ob īsignē quorūdāt pfidiā, iussit Cōsulib[9] auctoritatē suā interponere.[c] Qđ quia iustū videbať, & populare[d] erat, paulatī cōuersū ē ī assiduā[e] iurisdictionē: tātusq; eorū[f] fauor factus ē, ut paulatī ēt Prætor ꝓpri[9] crearet,[g] q de fideicōmissis ius diceret, quē fideicōmissarium appellabant.

¶ Hęres solēniter institutus grauari pt fideicōmisso in totū, uel in parte, pure, sub conditiōe, uel ex certo die. hoc dicit.

¶ In primis[h] igiť sciēdum est, opus eē, ut aliqs rectō† iure testō hrs istituať,[i] eiusq; fidei

SYL. ¶ Adde tū. q psecutio hēt uinculū iuris: licet extraordinariū, ut pbať ex đ finitione oblōnis iūc. l. obligationū. §. lege. ff. act. & ob. vñ dđm q fideicōmissa iure prisco, nec ēt offm iudicis hēbāt: sed hodie uniuersalia hñt psecutionē: particularia, qa legatis exæquata, hñt actionē: & ita intelligo.]

b ¶ Personarū. capaciū duntaxat: ñ earū, q̄ sunt nō capaces, de qb[9] s̄. locutus est: & dic personarū, quarūdam.

c ¶ Interponere. s. ut fideicom. præstentur generaliter in omnibus.

d ¶ Populare. i. populo expediens.

e ¶ In assiduā iurisdictionē. i. ut assiduè de hoc ius reddatur etiā ab alijs, quàm a Consulibus. Accur.

f ¶ Eorum. i. fideicommissorum.

g ¶ Crearetur, ut ff. de orig. iu. l. 2. §. post deinde diuus.

SYL. ¶ In primis. Casus Dubitatū fuerat, an ī fideicō. dādis aliq̄ reqreret solēnitas: & uidebať q nō, qa ī eis sola testātis uolūtas inspicit. l. cū uirū. C. de fideic. Prīū decidit, q necesse ē hrdē grauatū rectè eē institutū. si. n. eēt instō nulla, ꝯm hoc ius annullareť ēt fideic. sed tūc dubitatū fuit, an ex certa die, uel q̄uo, relinq posset: & uidebať dđm q nō, cū hoc mō hrditas dari ñ possit. §. hrs. s̄. de hær. inst. & fideic. & hrs eq parenť. l. j. §. de illo. ff. ad Tre. tñ prīū dr, qa iō illud cōtingit ī hrditate, ne p pte tpis cōtingat illū decedere intestatū: qđ nō ptingit ī fideic. vniuersali: iō cessāte rōne impeditiua cessat lex. No. legatū relictū ab eo, q oino uolebat testari sine instōne hrdis, eē nullū. Itē q fideicōmissum uniuersale dr tā de parte q̄ dè toto. Item q potest relinqui, ut in summario.

* † i. qui recta uia ab ipso testatore, non ēt ab alio hæreditatē accipiat arg. §. pe. infra. tit. j.

h ¶ In primis. s. qa i[9] fideic. expositurí sum[9]: qm̄ āt fideicōmissa uniuersalia & singularia hoc. s. ut hrs primo instituať, ī sua hñt nā cōiter: igiť & de eo ī primis notādū est. sic & ecōtra dr, & cōtinuať s̄. de leg. §. sed ne in primis.

i ¶ Hæres instituatur. potest ēt ab intest, ut j. e. §. præterea. qui est contra.

Inutile

a ¶ Inutile. Nota non ualere testm̄ sine hærede: sic ff. de ijs quę intest. de leg. l. proximè. & ff. de codi. l. fin.

SYL. ¶ Adde, ꝙ aut constat quē uelle codicillari: & tūc licet ibi non sit institutio, ualet fideicōmissum, ēt uerbis directis datum ex mente disponentis. l. Scæuola. ff. ad Trebellia. & hoc tunc dr̄ apparere, qn̄ apposuit clausulam codicillarē aut cōstat noluisse omnino testari: & tunc omnia sunt inualida sine institutione. l. j. ff. de iure cod. & ita debet intelligi hic tex. aut sumus in dubio: & uerbis directis factum non ualet. d. l. j. aut obliqs uel cōmunibus: & ualet, dicta l. Scæuola.

** Adde ēt, ꝙ hærede nō adeunte, fideicommissum vniuersale euanescit, ut est receptior sententia secundum Ias. l. eam. nu. 10. C. de fideicom.]

b ¶ Sub cōditione. quę & a quo sunt implendæ conditiones, dic ut ff. ad Treb. facta. §. si sub conditione.

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. non intellexit text. hic .n. loquitur de conditione adiecta fideicommisso: in d. §. si sub conditione. de conditione adiecta hæredi.]

SYL. ¶ Restituta. Casus. Quærebat, an facta hæreditatis restitutione restituēs remaneret hæres: & uidebat ꝙ non: qa ex quo a l. ciuili, in cuius ptāte est aliquem facere hæredem, introducta est restitutio hereditatis, non vr̄, ꝙ aliquis possit esse hæres sine hæreditate. contrarium deciditur ex regula communi, ꝙ qui semel est hæres, nō desinat esse hæres. l. ei qui soluendo. ff. de hęred. insti. Nota quem non desinere esse hęredem ēt facta restitutione hæreditatis. Item nota, ꝙ vtiles actiones transeunt in fideicom.]

ꝯmittat, vt eā hr̄ditatē alij restituat: alioqn inutile[a] ē testm̄, in quo nemo hr̄s instituit. Cū igit aliqs scripserit, Lucius Titius hr̄s esto. pōt adijcere, Rogo te Luci Titi, ut cū primū poteris hr̄ditatē meā adire, eā Caio Seio reddas, restituas. Pōt aūt qsq; & de parte restituēda hr̄dē rogare. Et liberū ē, uel pure, uel sub ꝯdōne[b] relinquere fideicōmissum uel ex certo die. ¶ Qui restituit hę reditatē, remanet hr̄s noīe, & in fideicōmissariū trā seūt omnes actiones. Aret. ¶ Restituta āt hę reditate, is, qdē, q restituit, nihilominus hr̄s pmanet:[c] is uerò, q recipit hr̄ditatē, aliquan do[d] hr̄dis, aliqñ[e] legatarij loco hē batur. Et Neronis quidem temporibus Trebellio[f] Ma

c ¶ Restituta. Hæres permanet. Nota, qđ semel est, sem per erit: sic. ff. de minori. l. ēt si sine. §. sed qđ Papinian. & ff. de hæredib. instituendis. l. ei qui soluendo. in fine. Accursius.

ADDITIO. Hoc obtinet ī immutabilib. de natura uel constitutione iuris, aliàs secus, argumen. §. ut autem. in authen. de nō alienan. Ioan. Fabr. † aliàs habetur.

* ¶ Adde, ꝙ restituta hæreditas intelligitur, aut re ipsa, si forte hæres passus est possideri res hæreditarias a fideicommissario: aut uerbo, si dixit se restituere. l. restituta. ff. ad Trebellianū. & est glo. in §. sed quia. in uer. restituerit. j̄. eod.]

d ¶ Aliquando. idest, secundum unū ius: ut per Treb. ut statim dicet: nam omnia transibant.

e ¶ Aliquando. Idest, fm̄ aliud ius nō erat loco hæredis, sed legatarij: ut per Pegasianum, secundum quod retinet institutus quartam, ut j̄. eod. §. sed quia. & §. post quod.

f ¶ Trebellio. & hinc dictum fuit Trebellianum senatusconsultum, ut & Macedonianum a Macedone, ut ff. ad Maced. l. prima.

* ¶ Verba Senatusconsulti Trebelliani extant apud Vlpianum. l. prima. ff. eodem.

ximo & Annęo Seneca Cõsulib[a] senatusconsultũ factũ est, quo cautũ ẽ, ut, si hr̃ditas ex fideicõmissi cã restituta sit, oẽs [b] actiones, q̃ iure ciuili[c] hr̃di & ĩ hr̃dẽ cõpeterẽt, ei, & ĩ eũ darent, cui ex fideicõmisso restitutat est hr̃ditas. Post qd̃ senatuscõsultũ Prætor utiles actiones ei & ĩ eum, qui recipit hr̃ditatem,[d] quasi hæredi & in hęredem dare cępit.

¶ Hr̃s rogatus de fideicõmisso uniuersali, uel particulari, p senatuscõsultũ Pegasianũ poterat quartã deducere, & ĩ hr̃de oẽs actiones rẽmanebãt, nisi cautio fuerat interposita inter eũ & fideicõmissariũ d' actionibus diuidẽdis. Ar.

¶ Sed quia hr̃des scripti, cũ aut totã hr̃ditatẽ, aut penè totã plerũq; restituere rogabant, adire hr̃ditatẽ ob nullũ vel minimũ lucrũ recusabãt,[e] atque ob id extinguebantur fideicommissa: postea Vespasiani Augusti tpibus, Pegaso & Pusione Cõsulibus,[f] Senat' cẽsuit, ut ei, q rogatus eẽt hr̃ditatem restituere, perinde[g] liceret quartã partẽ † retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur.

a ¶ Consulibus. s. existentibus.

b ¶ Oẽs. immo nõ oẽs ẽt p Trebellianũ, ut ĩ. eo. ergo. ꝑ. Sol. licet hic dicat, oẽs: nõ tñ dicit totę, uel ĩ totũ, ſm lo. † Vel dic, ꝙ qñ de toto erat rogatus, hẽbat locum qd̃ hic dicit: si ãt retẽta quarta de cætero erat rogatus, habet locũ qd̃ dicit. ĩ. Accur.

† Et sicuet bũ, ois, est distributiuũ uniuersaliũ, tot' verò particularium: quod nota ſm Ange. Sed. lo. Fab. hic reprobat, & tenet seq. solutionẽ.

SYL. ¶ Adde, quòd utraq; solu. pt esse bona: & dr̃ia inter oẽ & totũ est, ꝙ oẽ est pluriũ, totũ unius. ĩ. ꝓ soc. in prin. & ibi glo.]

c ¶ Iure ciuili. uel ẽt prætoriæ, dũmodo tales sunt ꝓtoriæ, quæ sunt transitoriæ, ut sunt psecutoriæ, ut ff. de actio. & ob'ig. in honorarijs. & ff. eo. l. 1. §. q̃ q̃. secus ĩ pęnalibus, ut ĩ. de actio § pęnales.

† aliàs eẽt.

† aliàs recepit.

SYL. ¶ Adde, ꝙ eatenus est hr̃s absque aliqua cautione tutus aduersus creditores, respectu actionum descendẽtium a defuncto, ut per Ange. hic & alios.]

d ¶ Hr̃ditatẽ. nõ factã cessione actionũ aliàs. n. ẽt directas hẽt ex noĩe cedẽtis. ** Actio directa q̃ dicat, & q̃ utilis, docet gl. in l. actio. de neg ge.]

SYL. ¶ Sed quia. Casus nõ figurabit, cũ recitet i' antiquitã assignat. n. rõ introductionis ĩ tex. No ꝙ defalcatio ex fideicõmisso fuit introducta ex senatuscõsul. Pegasiano. Itẽ ꝙ ipso iure ex Pegasiano dimittunt fideicõmissa, sicut legata ex l. Fal. Itẽ ꝙ detractio de fideicõmissis ñ ẽ ex l. Fal. ẽt de particularib', s; ex Pegasiano. Cętera no. uide hic p doc.]

e ¶ Recusabãt. sic s. titu. 1. in princ.

f ¶ Cõsulibus: s. existentibus:

g ¶ Perinde liceret quartã; &c. i. dicere, sicut p l. Fal. defalcant specialia legata, ut s. tit 1. §. cũ autẽ. & §. 1. ita & gñale fideicõ. defalcat p Pega. senatuscon. ut hic. Et no. triplicem esse quartam. Vna dicit iure naturæ debita, ut q̃ debet filijs & filiab', & inferioribus, & superioribus, & q̃busdam transuersalibus, ut C. de inoffi. testa. cũ q̃rit. & l. parentibus, quæ est aucta in authen. de trien. & sem. §. 1. & hæc dr̃ debitũ bonorum subsidiũ, ut C. de inoffi. do. si totas. Alia ẽ, q̃ debet iure instõnis. ut ex singularib' legatis & fideicõmissis, ut s. ti. j. Alia q̃ dr̃ Trebellianica, ut ĩ. e. §. sed q̃a licet fuerit p Pegasianũ inducta, ut hic. Itẽ est quarta quædam, quæ debet ex cõstitutione diui Pij filio arrogato, ut s. de adop. §. cum autem.

Quarta est multiplex

† Concor. cum hoc tex. c. Raynutius. in glo. super uer. trebellianũ. añ mediũ extra de test.

ADDITIO. Itẽ ẽ & alia, q̃ debet cõcubinæ, quã q̃s acceperat ea intẽtione,

quòd

¶ Ex singulis quoque reb⁹, q̄ p fidei cōmissum relinquunt, eadē retentio permissa est.[a]

¶ Post[b] qđ senatuscōsultū ipse hæres onera[c] hæreditaria sustinebat: ille aūt, qui ex fideicommisso recipiebat partem[d] hæreditatis, legatarij partiarij loco erat, i. eius legatarij cui pars bonorū[e] legabat: q̄ species legati, partitio vocabat, q̄a cū hærede legatarius partiebat hrēditatē. Vñ q̄ solebant[f] stipulationes inter hrēdē, & partiū legatariū interponi[g], eædem interponebant inter eū, q ex fideicōmisso recepit hrēditatē, & hrēdem. i. vt lucrum & damnum hæreditarium pro rata parte inter eos cōe[h] esset.

¶ Rogatus restituere dodrantem, actiones diuidit pro rata: si

q eā duceret I vxorē, q̄m si postea aīo mutato illā expellat, tenet ei quartā partē suæ subæ dare, vt I auth. q. mo. na. effi. leg. §. litigit. aliàs & meli⁹. §. q̄m aūt quasi circa fi. tit. coll. 6. Et vide aliàs plures quartas p lo. Fa. & Ang. hic. ** Adde. q la sisc. hāc quoque quartā, q̄ ex fideic. vniuersalib. deducitur, falcidiæ noīe defināt, idq; sæpissimè, vt l. cū filium. ver. deniq; de le. j. l. pr filiā. ad l. fal. l. j. §. si is q. & §. ide. ad Treb. Trebellianicā vo nunq̄. appellant, nec id sine rōe. nā verba S. C. solū d trāslatione actionū loquebant, dductio verò quartæ verè ex l. falc. fiebat, quā Vespasianus & Pius Imp. ad hunc casum pp similitudines extēderūt, vt dr i hoc § & p̄cedēti. & l. filiusfa ff. ad l. fal. Sunt tñ aliq̄ inter has quartas drīæ: ex q b. illa singularis, q his detrahit Trebellianicā ēt si ꝯfecto inuentario, falcidiam non, Bar. l. Marcellus. in prin. nu. 8. eo. tit. Differunt & circa imputationem, qua de re tractant Iuriscon. & Doct. in l. in quartam. ad l. Falc.]

a¶ Permissa est. Per senatusc. Pegasianum s. ab hærede, nō a legatario grauato alij dare, vel restituere, vt dicemus ĩ. tit. j. §. j.

SYL. *¶ Vide quæ ibi dixi: & Bar. in l. j. §. denique. ad fi. ff. eo.]

b¶ Post quod senatusc. s. Pegasianū.

c¶ Onera. i. omnia.

d¶ Partem. s. dodrantem.

e¶ Pars bonorum.

ADDITIO. Intelligas tñ sub noīe hrēditariò: aliàs & iste tex. ñ pcederet, q̄a ille, cui relinqt pars bonorū, ñ sustinet aliqua onera, vt l. bonorū, vt ff. de ver. sig. & no. in l. nō amplius. §. fi. cū l. seq. & ibi Bar. ff. de leg. j. & facit tex. cū glo. & Bar. in l. mulier. §. fi. ff eo. Ang.

f¶ Solebāt. s. iure vetustissimo, ẜm Pla. nā legatarius nō sustinebat onera, & ideo hæc stipulatio interponebat. Sed cū hodie legata fideicōmissis sint adæquata, vt ĩ. de le. §. sed ñ vsq; ad e. & in fi. deic. diuidant onera iter hrēdē. & fideicō. vt ĩ. ꝓxi. §. ergo. & §. si q̄a stipulationes. patet, q hæc lega. vl'ra, seu particularia sine stipulatione debent trāsire cū onere. & facit ad hunc §. ff. de leg 2. si quis seruum. §. fi. & l. seq.

¶ Adde hoc non ꝓcedere legata parte bonorum ẜm Bar. in d §. fi. etiam facta exæquatione.] SYL.

(drans.

g¶ Interponi. pura q̄n legabatur do-

h¶ Cōe esset. Sed hac stipulatione nō interposita oīa onera erant hrēdis rogati occasione quartæ, quam retinebat, vt ĩ. eo. §. proxi. ver. at si plus.

¶ Ergo si quidē. Casus. Quærebat, an rogatus restituere esset oīno immunis ẜm ius antiquū: & rñdetur prout in tex. corrigitur. n. hoc qđ hic dicit ex §. prox. seq. & assignatur ibi rō decisionis. Iō non expedit aliter casum figurare, q̄a litera plana est. No. q q̄uis iuris ci. appellatione veniāt illæ 5 partes de quib. ĩ. de iur. na. gē. & ci. tñ in spē sumēdo nō cōprehendit ēt senatuscōsulta. ita est tex. hic dū dr, SYL.

In hæredē qdem iure ciuili, in fideic. ex senatusc. Item φ hrs recusans adire cogitur ad petitionē fideicōmissarij adire & restituere. Itē φ tali casu hæres est immunis ab omni damno. Itē φ nihil lucri sentit. Itē φ regulariter hrs grauatus cogitur inuit⁹ adire & restituere, nisi testatōr ꝯtrariū disposuerit, glo. vt l. debitor. in prin. ff. eo.]

a ¶ Ergo si qdē. Tunc demum locum hēt senatusc. Pegasianum, quando vel totum, vel vltra dodrantē hæres rogatus est restituere. ergo &c.

b ¶ Pro rata parte. ī. eo §. restituta. contra. Sol. vt ibi.

c ¶ Vniuersa onera. Nisi stipulationē supradictā. interposuisset, vt ī. e. §. post qd. & hic subijcit.

d ¶ Restitueret. s. spōte Nā poterat q̄rtā retinere p Pegasianum. ī. e. §. post quod.

e ¶ Interponebantur. Facit ff. de pecu. si creditor. & ff. manda. hæredem. § fin.

* ¶ De stipulatione partis & pro parte, …

vero vltra dodrātem, ex Pegasiano remanēt actiones penes hrdē, nisi stipulatio sit iterposita, si spōte adijt. alias oēs trāsfeīt ī fideicōmissariū. h. d.

¶ Ergo a si quidē nō plus, q dodrātē hæreditatis scriptus hęres rogatus sit restituere, tunc ex Trebelliano senatusc. restituebatur hrditas, & in vtrūq; actiones hrditariæ pro rata b pte dabant: in hrdem qdē iure ciuili, in eū verò, qui recipiebat hrditatem ex senatusc. Trebelliano, tanq̄ in hrdē. At si pl⁹, q̄ dodrātem, vel ēt totam hrditatē restituere rogat⁹ esset, locus erat Pegasiano senatusc. & hęres, q semel adierat hrditatem, (si mō sua voluntate adierat) siue retinuerat quartam partem, siue retinere noluerat, ipse vniuersa onera c hrditaria sustinebat. Sed quarta qdem retēta, quasi partis & ꝓ parte stipulationes iterponebant, tanq̄ īter partiariū legatarium, & hrdē: Si verò totā hrditatē restitueret, d emptæ & venditę hrditatis stipulationes interponebant. e Sed si †recusabat scriptus hrs adire hrditatē ob id, φ †diceret eā sibi suspectā eē q̄si dānosam, f † cauebat Pegasiano senatusc. ut desiderante eo, cui restituere rogatus †esset, iussu Prætoris †adiret, & restitueret hæreditatem: perindeq; ei & in eum, q † reciperet hrditatem, actiones † darent, ac iuris est ex Trebelliano senatuscon. Quo casu g nul-

Paulus lib. 4. sent. inter hrdem (inqt) & fideicōmissariū, cui ex Pegasiano hæreditas restituit, partis & ꝓ parte stipulatio īterponit. vt hrdi instituto ꝓ quarta actiones, pro cæteris vero portionib. fideicōmissario competāt. De stipulatione āt emptæ & venditæ hrditatis vide Ac. in vēditor ex hrditate. sup verbo iterpotita. ubi optimè declarat. ff de hær. vel acti. ven.]

f ¶ Quasi damnosam. Licet cām non assignet: q a variæ sunt hominū volūtates, vt ff. ad Tre. l. q a poterat. Acc.

¶ Adde, φ isto casu est volūtas pro rōne: q a hic agitur pricipaliter vt se exoneret, si vt alium grauet: alioquin sola voluntas si tenderet ad aliquē grauādum, ex vanis suspicionibus mota, non sufficeret. l. hæc autem satisdatio. in principio. ff. si cui plus quā per l. Fale.]

g ¶ Quo casu. idest cum per Treb. restituitur tota. Vel dic per Pegasianū. scilicet in

† aliàs recusset.

SYL

† aliàs dicat.

† aliàs cauetur.

† aliàs est.

† alias adeat, & restituat.

† aliàs recipit.

† aliàs datur.

in casu proposito, vbi coactus adijt: si uerò non coactus, sed spōte, secus, vt ī.eo §.versi.si verò totam.

a ¶ Vtroq;.s.Treb.q̄a nil retinebat:& Pegasiano, q̄a cogebaẗ: & ita quo ad s̄niam cōcurrunt, quo ad verba nō concurrunt: cum alio casu vnū & alio aliud loquebatur.

SYL. ¶ Sed q̄a stipulationes. Casus. n̄ p̄t figurari, q̄a ponit correctio iuris antiqui, est. n. ꝑ rone dubitandi ipsū ius antiquū: ratio aūt correctionis ponitur in tex. ibi, sed q̄a. in p̄tin. No. igitur simplicitatē amicam. ll. calliditatē inimicam: q̄d intelligendū est de prudēti, nō d̄ supina. l. nec ff. de iu. & fac. ign. Itē no. ꝙ ois virtus Pegasiani senatuscōsulti est hodie tributa Treb. ē illud, in quo magis valebat. cætera nota. dic, vt per Angelum. & alios.]

lis stipulationib. ē op9: q̄a sit & huic, q restituit, securitas daẗ, & actiōes h̄reditariæ ei & in eū trāsferunẗ, q recipit h̄reditatē, vtroq;[a] senatusc. in hac ꝯcurrēte spē.

¶ Ois vires Pegasiani senatuscōsulti tribuss est Trebelliano: & h̄rs rēstituit hodie retēta quarta, actionib9 diuisis ꝓ rata: & h̄rs hodie ex eodē senatusc. cogitur adire. h. d.

¶ Sed q̄a[b] stipulatiōes, ex senatusc. Pegasiano descendentes & ipsi antiquitati displicuerunt, & quibusdā casibus[c] captiosas † eas hō excelsi ingenij Papinianus appellat, & nobis i legib, magis simplicitas[d] q̄ difficultas placet: ideo oīb. nobis suggestis[e] tā similitudinibus, q̄ d̄rijs vtriusq; senatuscōsulti, placuit, explolo senatusc. Pegasiano, quod pósteа[f] superuenit, oēm auctoritatē Trebelliano senatuscō præstare, vt ex eo fideicōmissariæ h̄reditates restituanẗ, siue hēat hæres ex voluntate testatoris quartā, [g] siue plus, siue minus, siue nihil penitus: vt tunc qn̄ vel nihil, vel minus quarta apud eū remaneat, liceat[h] ei vel quartam, vel q̄d deest, ex nostra auctoritate retinere, vel

* † Idem ait Iustin. in §. quint9. C. de vet. iur. enu. & in §. inordinatū. in auth. de hæred. & Fal.

b ¶ Sed quia. Dixi interponi stipulationes ex senatuscon. Pegasiano &c.

e ¶ Quibusdam casib. l. pp solennitatem verborum, vt hic dicunt quidā, vel tunc, qn̄ is, cui restituta erat, non erat soluendo, vnde inutilis erat stipulatio. Vel verius. hos captiosos modos nescimus qui sint. Accur.

Simplicitas est legib. amica. — d ¶ Simplicitas. No. simplicitatē amicā legib. & facit ī. de leg. ag. succe. § nos verò. & ff. de dolo. l. j. in princ.

* ¶ Declaraui. s. ti. d̄ iu. & iu. §. his igiẗ.

ADDI. Intellige de simplicitate, q̄ est ꝯria fraudi, non aūt de fatuitate: q̄a illa est dānabilis. l. 3. §. fin. ff. de suspe. tut.

SYL.

e ¶ Suggestis. hic not. ꝙ in s̄nia sunt allegationes repetendæ. — In sententia sunt allegatiōes repetēdæ.

¶ Aduerte tñ q̄a ar. non cōcludit, q̄a licet istæ similitudines sint repertæ, tñ nihil infertur ad sententiam. }

SYL.

f ¶ Quod postea. quia prius fuit Treb.

* † Sic ī auth. de hære. & Fal. §. inordinatū. & l. 1. §. quintus. C. de vete. iur. enuc.

g ¶ Quartā. s. de bonis h̄reditatis: detracto tñ alieno ære, vt C. e. & sinè scriptura.

ADDI. Pōt tñ fideicōmissario volēte q̄ totā totius h̄reditatis ādduceres & tunc teneẗ creditorib. ꝓ sua rata: de quo; & qualiter legatarijs teneatur, vide Ang. hic.

h ¶ Liceat. Etiā contra voluntatem defuncti iure isto. s. Institutionum. vt C. ad l. Falc. ū ut alleg. hodie forte contra s̄m quosdam, vt in auth de hæ. & fal. § si verò expressim.

SYL. ¶ Adde, ꝙ cōis opi. hodie est, ꝙ prohiberi possit, cum hoc sit clarum in Falcidia, auth. sed cùm testator. C. ad l. Fal. q̄ hodie est ęquiparata. l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Treb.

** Addi pôt & hæc tô, q a hæres cogi pôt a fideicommissario ad adeundū hæreditatem sine eius damno, vt dr̄ hoc §. & in l. quia poterat ad Treb.

a ¶ Solutū pp facti, nō iuris ignorantiam. vt C. ad l. Fal. error.]

b ¶ Actionib. s. creditorū. ñ legatorū, ſm B. vt ff. e. l. j. in fi. & l apud. j. rñ. ſed & legatarijs rñdet hřs, cū eis fideicōmiſſaria portio ñ ſufficit: ſic tñ vt totius hřditatis quarta ſibi reſeruetur, vt ff. ad Treb. l. j §. ſi is q. ſm io. Sed Azo. ɔ̄. C. ad Treb. l ij. Sed illam ſm ſupradictam diſtinctionem intelligitur.

† aliàs cōpetant.

repetere ſolutū, a quaſi ex Trebellia no ſenatuſconſulto: p rata portione actionib. b tā in hřdem, q̄ in fideicōmiſſariū cōpetentib. Si verò totā hřditatem ſpōte reſtituerit; c oēs hřditariæ actiões fideicōmiſſario & aduerſus eū cōpetūt. d Sed & id, qđ precipuū Pegaſiani ſenatuſcō ſulti fuerat, e vt, qñ recuſaret hřs ſcriptus ſibi datā hřditatē adire, neceſſitas ei imponeret totā hřditatē nolenti fideicōmiſſario reſtituere, & oēs ad eū, & ɔ̄ eū trāsferre actiões: & hoc tranſpoſuimus ad ſenatuſcō ſultū Trebellianū, vt ex hoc ſolo neceſſitas hęredi imponat, ſi ipſo no-

in vtroq; caſu, vt ff. ad Treb. facta. Sed nūqd ē̄t añ factā reſtōnē eſt fideicōmiſſarius dñs, vt C. cōia de leg. l. fi. §. ſed q a Rū. ſi, q a añ reſtōnē oīa facit hřs: & ē̄t manumittit ſeruū hřditariū: qđ nō faceret ſi ali[a] eēt dñs, vt ff. ad Treb. Marcellus. §. res. & l. ſi hřs inſtitutus. §. ſi hřs Nec obſt. d l. cōia đ le. q dicit dari rei vēdicatione ſi deicōmiſſario gñali: nāē intelligendū ex quo hřditas ē reſtituta. Vel ſpāle in rebus alienatis, vt ante reſtitutā hřditatē dei fideicōmiſſario vtilis rei vendicatio.

d ¶ Cōpetūt. Quia p oīa eſt, vt hęres, vt ff. quod cum eo. l. ſi filius. §. ſi.

* ¶ Intellige, ſi reſtituerit ita, vt rogatus eſt a teſtatore: alioquin nō tranſferuntur actiones, puta ſi ante diem vel pendente conditione reſtituat. l. ſed & ſi ante. ff. eo.]

** Dictum gl. vtiq; procedit quo ad effectum. pp. n. iurium tranſlationē, q̄ fit ex S. C. T. hæredi æquiparatur. l. poſtulante. §. pen. eo. tit. & ideo q̄ de hęrede dñr, ad eum vtiliter extendūtur. l. j. §. de illo. eo. ti. ubi Doc. At ſecus ex proprietate verb i: & ideo in diſpoſitione hoīs hæredis appellatio ad fideicommiſſarium non trahitur repugnat. n. uis verbi, quæ intelligitur de eo, qui continenter & directò eſt dñs, non de eo, qui facto alieno indiget. Idem, ſi materia odioſa pœnaliſque ſit. l ſi ante. & ſeq. ad Syllanianum, Alciatus l. hęreditatis. de verb. ſignifi. & in l. verbis. in princ. de vulga. & pupil.]

e ¶ Fuerat. Vt s̄. eo. §. ergo. verſi. ſed ſi recuſabat.

STL. ¶ Add. q aut hæres cogit adire, quo caſu nihil retinet, & tunc non tenet. ɔ̄. ver. ſi verò totā. aut erant fcā tot legata, q fuit neceſſaria detractio quartæ, & ſimiliter in nihilo tenet legatarijs. l. j. §. ſi. ff. eo. q a dēt hře quartam ſaluā: aut hēbat hřs plus quarta ſub noīe quotæ: veluti ſi erat reſtituēda. puta, dimidia tm̄: & tūc tenet legatarijs p rata tm̄: intellige tñ p rata totius dummō quarta non lędat. l. j. §. pe. ff. eo. Aut teſtōr aſſignauit hæredi aliquid, vt deducto eo totum vadat ad fideicōmiſſarios: nam tunc q̄ uis hēat plus quarta, non tenetur legatarijs, niſi bona fideicōmiſſarij nō ſufficerent. l. j. §. ſi is qui 400. ff. eo.]

* c ¶ Reſtituerit. Quæ reſtō fit re & verbo. † Re: vt ſi patiat res hæreditarias a fideicommiſſario poſſideri, vel totas, vel aliquas earum, hac mente, ut reſtituatur hęreditas. Verbo autem ſic. Reſtituo hřditatem tibi, licet corporaliter rerum poſſeſſionē non tradam: & ex tūc res fiūt fideicōmiſſarij

† Probat in l. reſtituta ff. eo.

Apud

lētē adire fideicōmissari[a] desideret restitui sibi hæreditatē: nullo nec dāno, nec cōmodo apud[a] hæredē remanente.

¶ Quæ de tota hæreditate cauta sunt, habent locū in parte. h. d.

¶ Nihil aūt interest, vtrū aliquis ex asse hęres institutus, aut totā hr̄ditatē, aut pro parte restituere rogat̄: an ex parte hr̄s institutus, aut totā eā partem, aut partē partis restituere rogat̄. Nam & hoc casu eadē obseruari p̄cipimus, quæ in totius hæreditatis restitutione diximus. [b]

¶ Si retenta certa re ascendente ad quartam rogatus sit reliquum restituere restituta hr̄ditate oēs actiōes insolidū trāseunt in fideicommissarium, & hæres ad nulla onera hæreditaria tenet̄. h. d.

¶ Si quis vna aliq̄ re d̄ducta, siue p̄cepta, q̄ quartā[c] cōtinet (velut fundo; vel alia re) rogat[a] sit restituere hr̄ditatē, simili mō ex Trebelliano senatusc. restō fiet, p inde, ac si q̄rta parte retēta rogat̄ eēt reliquā hr̄ditatē restituere. Sed illd̄ interest, † q: altero casu. i. cū deducta siue p̄cepta aliqua

a ¶ Apud hr̄dē. Cui & cauebit fideicōmissari[a] d̄ p̄stādo eū indēnē futurū occasione hr̄ditatis, vt ff ad Tre. cū hęreditas. & ēt p futuris hēt exceptionē, vt ff ad Tre l. j. § q̄q̄. Sed hęc cautio, d̄ qua hic dr̄ qualiter fiā Rñ. p offm iudicis postulāte eo, cui est restituēda hr̄ditas, vel quota pss ñ·it ti singulaē fideicōmissū sit relictū, vt ff. ad Tre. l. nā quod. §. non oīs. uel ēt potestāte procuratore eius, cui fit mandatū: nec sufficit cauere de rato, vt ff. ad Treb. quidam. §. j. ADDITIO. Et no. q procuratori simpliciter & hn̄ti spāle mādatū p̄t fieri restō hæreditatis, ñ āt procuratori in rē suā siue cessionario. l. cū mulier. §. ex asse. ff. de iure do. Are.

¶ Nihil autē. Casus nō figurat̄ ī tā gn̄ali regula: modicū. n dubōnis hēbat, q illud, qd̄ de toto dicebat̄, hēret locū ī parte l. q̄ de tota ff. de rei vē. Nō sūmariū. & q idē ē iuris ī fideic. quotæ ptis, qd̄ ī fideicōmisso toti[a] hr̄ditatis.

b ¶ Nihil aut. Diximus. vt s̄. eo. §. sed q a stipulatiōes & p x. §. Et no q idē iuris est in toto quo ad totū, qd̄ in pte quo ad partē: vt ff. de aeq. hær. seruus. & ff de vsur. qui scit. in prin. Argū. contra. ff de cui ex mille. Additio. Tu dic, & hęc regula p̄cedit, qñ est eadē rō in parte, q̄ ī toto: aliās nō, vt in cōtrario, vt ibi declarat gl. 3. * ¶ Adde, q quoties hr̄s rogat̄ restituere p parte, si is suspectā hēat hr̄ditatē, eam adire cogi nō p̄t, nisi in totam restituat, & ita in fideicōmissarium oēs actiones transeant. l. cogi. § si q̄s hæres. ff. eo.]

¶ Si q̄s. Casus. Dubitabat̄, relicta aliqua re particulari hr̄di, si rogabat̄ reliquū restituere, an teneret actionib: hr̄ditarijs, & an hēbit quartam: & videbatur q sic: q a cū debeatur sub noīe quotæ, & de ipsa hr̄ditate, non videbatur de alijs dandā: c̄trarium decidit in utroq;: rō est, q a satis ē, q hēat iudicio testatoris. l. in quartam. ff. ad l. Falcid. hēt tñ tunc liberum: quod secus est, si relinquit quota. No summariū. Item q qñ hæredi assignatur vna vel plures res, habetur loco legatarij, & oia onera remanent apud fideicommissarium. Item q liberum est fideicommissario fideicōmissum futurum inutile repudiare.]

c ¶ Quartam. vel etiam minus † quarta: sed tamen agitur ad supplementum, vel retinebit, vt ff. eo. l. j. §. si hæres præcepto. in fi. ¶ Adde, q in eo supplemēto, q a hēt sub noie quotæ subdit onera, vt dicunt

SYL.

SYL.

Ius idē est ī toto quo ad totum, quod ī parte quo ad partem, & econtra.

* † Idē dicitur in l. si legat[a]. §. multū. ff eod.

* † Quid si p'us? dic vt in l j. §. sed si 400. ff eo.

SYL.

cunt gl. & doc. in d. §. si hæres. Et dic ēt ꝙ si coactus adierit, restituit etiā rem sibi a testatore relictam. Lita tamen. §. si præceptis. ff. eo.

a ¶ Remaner. facit. C. de hære. instit. quoties.

b ¶ Actiones. Scilicet creditorū, non legatorū: quod dic ut s. eod. §. sed quia. in fine.

c ¶ Institutus. Vt restituat retenta certa re.

¶ Præterea. Casus. Quærebatur nunquid venientes ab intestato grauari possent: & uidebatur, ꝙ non, quia hñt a l. non a testatore, & quem non honoro, nec onero. l. ab eo C. de fideicom. Contrarium deciditur: quia satis dicit saltē tacitè honorare, ex quo poterat alios instituere, & ipsos excludere. l. conficiūtur. de iur. codi. & quia cū grauet, in consequentiā videtur honorare, & eis relinquere. No. ꝙ non solum ex testamento, sed ab intestato hæredes grauari

re restituit hr̄ditas īsolidū ex eo sena tusconsulto actiones trāsferūtur: & res, q̄ remanet[a] apud hr̄dē, sine vllo onere hr̄ditario apud eū remanet, q̄si ex legato ei acquisita. Altero verò casu, i. cū quarta parte retēta rogatus est hr̄s restituere hr̄ditatē, & restituit, scindunt actiones:[b] & pro dodrante qdē trāsferunt ad fideicommissariū, pro quadrante remanet apud hr̄dem. Quin ēt licet vna re aliqua deducta, aut pcepta restituere aliqs hr̄ditatē rogatus sit, i qua maxima pars hr̄ditatis ptineat, eq; insolidū trāsferunt actiones: & secū deliberare dēt is, cui restituit hr̄ditas, an expediat sibi restitui. Eadē s. interueniunt, & si duab. pluribusve deductis pceptisve reb. restituere hr̄ditatē rogatus sit. Sed & si certa sūma deducta pceptave, q̄ q̄rtā, vel ēt maximā partē hr̄ditatis ptinet, rogatus sit aliqs hr̄ditatē restituere, idē iuris est. Quæ aūt diximus de eo, q ex asse institutus[c] est, eadem transferimus & ad eum, qui ex parte hæres scriptus est.

¶ Hr̄s ab intestato, & fideicōmissari᷒ grauari pōt de restituendo. h. d.

¶ Præterea intestatus quoq; moriturus pt rogare[d] eū, ad quē bona sua, vel lr̄imo iure, vel honorario ptinere intelligit, vt hr̄ditatē suā totā, partēve eius, aut rem aliquā (veluti fundū hoiem, pecuniam) alicui restituat:[e] cū alioqn legata, nisi ex testamēto nō valeāt.[f]

fideicommisso possunt. Item ꝙ legata de iure antiquo ab intestato relicta nō valebant. Item fideicommissarius & legatarius grauari possunt.

d ¶ Rogare. in codicillis.

e ¶ Restituat. ideò potest ab his fideicommissum relinquere, quoniam sua sponte relinquere legitimam hæreditatem videtur non instituendo aliū, vt ff. de iure codicillo. l. cōficiuntur. §. primo.

f ¶ Non valeant. Sed quo iure hoc est verum? antiquo non, vt ff. de legat. 2. l. j. Item nouo non, vt C. com. de leg. j. ij. Dic ergo antiquiori iure locum habere quod hic dicitur.

¶ Adde, ꝙ Bartol. in d. l. j. sequit. hanc solu. In 2. col. sed hic text. videtur obstare, cùm dicat, non valeāt, designando tempus, quo loquit: nisi subaudias scilicet iure antiquiori, prout glos. in verbo, possit. tit. seq. i prin. vel ponatur tempus

SIL.

tps ꝑ tpe vt sæpe. Hodie verò cōis resolutio est, ꝙ valeant relicta ab intestato, q̃a non remanet hodie dfia inter fideicōmissa & legata, nisi voce, noīe, & verborū conceptione, vt not. in d. l. j. excepto legato li- berratis.]

ad ꝑsuadū ex verbo fideicōmissarij, ex eo saltē iurare teneri. No. ꝙ nomen, substātia, & receptio fideicōmissorū cām habuerunt a fide hæredis. Itē ꝙ non est malæ inuidiæ crimen, sed bona æmulationis affectio, cō- tendere alios virtute supera- re. Item no. ꝙ

¶ Veldic. ꝙ d. l. de lega. j. ꝯm noua iura loqtur, ꝯm q̃ æquparata sunt legata fideicommissis, vt ī. de lega. §. sed nō vsque.

a ¶ Restituat. Etenim inq̃ū tū q̃s honoratur, j & oneratī pr, vt ī. tit. j. §. j. ver. hoc so lū. Sed nunqd quartā retinebit Rñ. vt ī. e. j. §. j. versi. hoc solum.

¶ Et q̃a prima. Caius Quæsitū fuit, si hæres grauat' sit de onere tñ fideicōmissi nō constet, an saltē iurare teneatur se nihil scire de fideicō. & videbatur ꝙ nō: quia iurām hoc purgatoriū non so let deferri nisi aliquo ꝓbato. l. admonendi. & ibi doc. ff. de iureiu. contrariū deciditur ea ratione, q̃a cùm in fide hęredum funda ta sint fideicommissa, voluit Imp. fidē exuberare in his, & hæredem: si non

Eū quoq;, cui aliqd restituit, † pōt rogarī, vt id rursū alij aut totū, aut partē, vel ēt aliqd aliud restituat. a ¶ Qui primò negauit fideicōmissum eē relictū, postea cōuictus si pt dicere in min' solēni volūtate fuīs se relictū. h. d. ꝯm opi. Io. Vel sic; Qñ testtor noluit solēniter disponere, sed ī fide hr̄dis cō mittere, hæres tenet iurare nō esse relictū, vel soluere. h. d. Arc. Et hāc opinionē approbant doctores. in l. si. C. eod tit.

¶ Et q̃a prima fideicōmissorū cunabula a fide hr̄dū pendent, & tā nomē b q̃ substantiam acceperunt, iō diuus August' ad necessitatem iuris ea retraxit. c Nuper & nos eū-

dem principē superare cōtendentes, ex d facto, q̃d Tribonianus vir excellētissimus † & Quæstor sacri palatij suggessit, cōstōnē e fecim', per quā disposuimus, si testator fidei hr̄dis sui commisit, vt vel hr̄ditatem, vel spāle fideicōmissum restituat, & neq; ex scriptura, neq; ex qnq; testiū numero (q in fideicommissis legitimus f esse noscit) possit res manifestari, sed vel pauciores, q̃ quinq;, vel nemo penitus testis interuenerit, tūc (siue pater hæredis, siue alius quicunq; sit, q fidem hr̄dis elegerit, & ab eo restitui aliqd voluerit) si hr̄s ꝑfidia tentus adimplere fidem recusat, negando rē relictā, nihil deberi, q̄uis iuratū sit.]

hæres, qui asseritur grauat', cogitur aut soluere, aut iurare. Itē ꝙ codicilli facti corā quinque testibus valent. Itē ꝙ qui primo negauit nō pt postea cōfiten do se tueri prętextu inualidæ dispōnis.]

b ¶ Et q̃a. Nomen. Not. nomē cōsequens rei, vt ī. d̄ don. §. est & aliud.

c ¶ Retraxit. Hæc iura sūt. ī. eo. in prin.

d ¶ Ex facto. i. ex quæstione de facto.

e ¶ Constitutionem. vt C. de fideic. l. fin.

* ¶ Adde aliā constōnem, q̃ est l. vlt. C. de reb. cred. qua cautū est, vt si cui legatū, aut fideicōmissū petenti hr̄s vltro āttulerit', iurādū, & is iurarit', d̄ind̄ ex testō repto appareat nil esse

f ¶ Legitimus. No. testes quinq; in codicillis v. testes ad fint codicillis

*
† Concor. l. j. §. de il- lo. ff. eo.

*
† Amplia & declara vt dicetur infra titu. proxi. in prin. super glo. non possit.
SYL.

*
† aliàs ex q̃stōe aliàs ex q̃store

SYL.

ita eē ſubſecutá, ſi fideicõmiſſari[a] iuſiurandũ cũ detulerit, cùm prius ipſe de calũnia iurauerit,[a] neceſſe[b] eũ hēre, vel iuſiurãdũ ſubire, ꝙ nihil tale a teſtóre audiuerit, vel recuſ itē ad fideicõmiſsi, vel † vl̄is, vel ſp̄alis ſolutionē coarctari:[c] eu đ̄pereat vltima voluťas teſtõris fidei hæredis cõmiſſa. Eadē[d] obſeruari cēſuim[o], & ſi a legatario vel fideicõmiſſario aliqd ſimiliter relictum ſit. Qđ[e] ſi is, à quo relictũ dicit̄, poſt quam negauerit, cõfiteatur qdem aliqd a ſe relictũ eſſe, ſed ad legis ſubtilitatem[f] recurrat, oĩno ſoluere[g] cogēdus ē.

¶ De ſingulis rebus per fideicommiſſum relictis.

¶ Etiam res ſingularis, põteſt ꝑ fideicõmiſſum relinqui, & tam ab hærede, q̃ a legatario. h.d. Ang.

dicillis neceſſarios eē, vt C de codic. l fi. §. fin. & de fideicommiſ. l. fin. ibi, ſed ſiue quinque &c.

a ¶ Iurauerit. Nam in omni caſu erat olim iurandum, & in omni capitulo, vt C. de iura. calum. l. j. in ꝑin. hodie ſufficit ſemel iurare, vt ĩ auth. de ijs q ingre. ad appel. §. fi.

SYL. ¶ Adde & intellige in ijs, q̄ oboueniunt poſt litē conteſtatã: ſed in ijs, quæ contingunt ante, ēt hodie iuratur in ſingulis, Bart. in authen. hoc ſacramentum. C. de iureiurand. propter calum. dan.]

† aliàs vniuerſitatis.

b ¶ Neceſſe cũ habere. ſed nũ qd hodie corrigitur hoc, cùm nulli deferatur inuito, vt C. de iureiu. l. fi. & l. generaliter. §. ſin autem? Reſpondeo non, quia hæc eſt poſterior conſtitutio Iuſtiniani, vt C. de fideicom l. fi. & ita eſt iſte ſpecialis caſus, in quo quis compelli tur iurare.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ratio ſpecialitatis ponitur in l fi. C. de fideicom. quia defertur iuramentum de conſcientia ſua, qđ non poteſt referri. & licet Ang. ex opin. Saly. videatur diſcedere ab opin. glo. tamen dicendum eſt, ꝙ ſi hæres probabiliter ignorat: puta quia erat abſens, & fideicommiſſarius poteſt probabiliter ſcire: poteſt referri: ſi fideicommiſſarius abſens fuerit, vel aliàs probabiliter neſciat, non poterit, prout in fi. in caſu. l. lex Cornelia. §. hac. l. ff. de iniu. ſecundum diſtin. Bart. ibi.]

c ¶ Coarctari. No. propter contumaciam non iurantis eum condemnari, vt C. de iura. calum. l. j §. fi.

d ¶ Eadem. ſ. vt compellatur iurare, vel ſoluere.

e ¶ Quod ſi. dixi, quando cõtumax fuit nõ iurando, nunc qñ iurauit, & per ſacramentum fuit confeſſus: vel etiã antequam iuret, ſed prius negauerat relictum. vt in fi. huius titu. dicemus ſtatim.

f ¶ Subtilitatē. Quæ eſt vt ex quo eſt voluntas non ſolēnis, non valeant ea, quæ facta ſunt, vt C. de fideicõ. l. ſi veritas. & C. de teſta. nõ dubium. § illud.

g ¶ Soluere cogendus eſt, ſed quomodo coarctat̄ ex non ſolenni voluntate? ſic ergo ſoluuntur inutiliter relicta, ſicut & vtiliter, qđ eſſe non dēt, vt C de fideic. l. ſi veritas. quæ eſt contra. Solu. quidã dicunt, ꝙ vbi ſolenniter teſtari voluit, & non fecit, hēt locum lex contraria: aliàs ſi noluit teſtari ſolenniter, habeat locũ quod hic dicitur, † vt ar. ff. de iur. cod. l. j. ſed hæc falſa eſt: quia & hic de teſtatore loquitur, qui ſolenniter facit, vt ibi, Si teſtator fidei hæredis ſui commiſit.

¶ Adde, ꝙ iſta opin. communiter reprobatur hic, & in l. fi C. de fideicommiſ. & probatur ex illis verbis, neque ex ſcriptura.]

¶ Alij vt B. dicebant eſſe diſtinguendum an dicat hæres, Non eſt verum tibi legatũ eſſe. quo caſu cogitur probare eſſe verum & ſolenne, vt in contrario:

† Et hęc lectu. videt̄ ſatis ꝓbari per iſtũ tex. quam ſequũtur Franc. Ac. Marr. Sil. & alij docto vt refert Ba. in l. fi. C. eo. & Ange. hic. ſm q̃ erit practica, ꝙ hęredi ab initio nõ neganti deferat fidei commiſſarius iuramentum, ſi teſtator volens ſolēniter teſtari, fidei ſuæ commiſiſſet ta le legat quo iuraſte

SYL. erit ſecurus: cõtra recuſantē verò agetur conditione ex iſto §.

trario: eo saluo, vt si defecerit sacramentum iuret, vt s. proximè: an dicat, Nõ potes petere, q̃a est minus solenne. In quo casu cogit, vt hic. Sed hoc non valet: q̃a secundum hoc expediret ei negare, quod esse non debet, vt ff. de trib. l. illud. §. pen. Dic ergo secundum Io. aut ab initio confiteretur relictum: & tūc non tenetur relictum: & tunc nō tenetur ex non solenni voluntate, vt in illa. l. contraria.

† Et q̃uis etiam in isto mem bro opin. Io. fit com munis, tamen Ioã. Fa. hic eã ipugnat, etiã si in testã, vel codicillis

SYL. ❡ Adde hoc verum, dummodo non sit relictum ab eo, qui solenniter nolebat testari, sed solũ

SYL. fuerit relictum: & respondet ad l. si veri tas, ꝗ q̃n hæres negat lit. cõ-

hr̃dis integritati confidere. dicta l. fi.]

† SYL. ❡ Aut negauit, sed postea fuit per sacramentum vel per probationes cõ uictus, vt delato iuramento confiteatur relictum: tunc iurare compellitur vt ita ratione sui mendacij teneatur, vt hic, & arg. in auth. de trien. & semi. §. studium. & §. ad hoc.

test. legata ries habet duo reme dia, vel ꝗ deferat iu ramentũ: & obtinet iste. §. & d. l. fi. vel ꝗ oneret se probatio- ne: & tunc sibi impu- tet: quia debet pro bare dispo sitionem solẽnem, vt ibi.

❡ Adde & corrige hanc gl. q̃a correpta est, ſm glo. in l. fi. C. de fideic.]

*❡ Ita demum enim ei q̃ semel negauit, respõsum reuocare licet, si nulla fit alteri captio ex eiusmodi pœnitẽtia. l. de ætate. §. vlti. de inter. actio. Nec audiẽdus est hęres, si ad legis subtilitatem recurrat, causando testamẽtum esse imperfectum, siue minus solenne, & per hoc non deberi quæ in eo relicta sunt, cùm ipse iam ex eo adierit hęreditatem. l. j. §. pro secundo. C. de caduc tollen.]

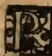
❡ De singulis rebus per fideicommissum relictis.

Continua tio. ❡ De fideicom. generalibus. s. tit. j. dixit, nunc de specialibus dicit. Accur.

Otest tñ q̃s ẽt sin gulas [a] p fidicõmissum relinquere: veluti fundum, argẽtũ, hoiem, vestẽ, et pecuniã numeratã: vel ipsum hæredẽ rogare, vt alicui restituat, vel [b] legatarium, quamuis à legatario legari non possit. [c] ❡ Res hæredis, & aliena pôt per fideicõmissum relinqui, in qua pôt fideicommissari[a] grauari, dummõ nõ oneretur vltra cõmodum: & re aliena relicta, ipsa, vel æstimatio danda est. h. d.

❡ Pôt aũt nõ solũ ꝓprias res testõr p fideicõmissũ relinquere, sed & hę redis, aut legatarij, aut fideicõmis

Otest tñ. ❡ Totus iste titũ. diuidit in tres partes. Primo ponit de fideicõmisso pecuniario. Sc̃do d̃ libertatibus. Tertio per quæ verba fieri debeant. Secũda ibi. Libertas quoque. Tertia ibi, Verba. Diuisio.

❡ Casus nõ figurat, cũ tradatur regula generalis Not. ꝗ qualibet res, quæ tñ sit in commercio, p fideicommissum relinqui potest. Item ꝗ non solum hæres grauari potest, sed legatarius. Item ꝗ olim a legatario ñ legabat. SYL.

a ❡ Singulas. non solũ gñraliter, vt s. tit. j.

b ❡ Vel legatarium. s. rogare, vt aliqd alicui restituat.

c ❡ Nõ possit. Antiquo iure inspecto: sed nouo iure aliter est. nam potest à quolibet, qui cõmodũ quocunq; mõ hẽt, legari & fideicõmitti, vt C. cõia de le. l. j. §. fi. & hoc statim subijcit.

❡ Adde, ꝗ nõ solũ ipsi grauari pñt, q̃ cõmodum sentiũt, sed eius hæredes. l. si fuerint. §. fi. ff de leg. iij. & intellige de commodo æstimabili. l. planè. 2. § fi. cum l. seq ff. de leg. j. SYL.

❡ Pôt. Casus. Quærebat, an res hr̃dis vel aliena fideicõmitti possit: & videbat ꝗ non, q̃a nostra sine fcõ nostro à nobis nõ abdicãtur. l. id qđ nr̃m. ff. de reg. iu. & nemo cogitur vẽdeř suũ. l. nec emere. C de iure delib. Contrariũ dr̃, q̃a eius mẽtis dicimus testatorẽ fore, vt velit æstimationẽ solui, vt dictũ est in §. non solũ s. de leg. Not. sumn. hĩc, ꝗ legatũ, vel fideicõmissũ non valet in eo pluri, quo grauamen excedit cõmodum. Item, ꝗ grauatus fidei. tenetur saltẽ ad æstimationem.] SYL.

Alterius

sarij, aut cuiuslibet alteri⁹.ª Itaq; & legatarius, & fideicōmissari⁹, nō solū de ea rogari p̄t, vt eā alicui restituat, q̄ ei relicta sit: sed ēt đ alia, siue ipsius,[b] siue aliena sit. Hoc solū obseruādū est, ne plus qsq̄ rogetꝰ alicui restituere, q̄ ipse ex † testō ceperit. Nam qđ amplius ē, inutiliter[c] relinquit. Cū aūt aliena res p fideicommissum relinquitur, necesse est ei, qui rogatus ē, aut ipsam redimere & prestare, aut estimationem eius solvere.

¶ Etiā libertas seruo p fideicōmissum pōt relinqui; & nō tm̄ seruo ꝓprio, sed etiam alieno, vt, qn̄ poterit, emat, & mānumittat. h. d. Arep.

¶ Libertas † quo-

a ¶ Alterius. Refert tn̄, an leget rem extranei, an hæredis. primo casu distinguit, an sciuerit alienam, vel credidit suā: scđo nō, vt s̄. de leg. §. nō solum. vers. quod autem. & ff. de lega. 2. l. vnum exfamilia. §, si rē. * Adde, quòd non intelligitur cepisse ex testamēto, ita vt rogari possit aliqd præstare, nisi apud eū certū remaneat emolumentū l. quidam testamento. §. si tibi. ff. de le j. & ideo nec cui seruus legatur manumittendus, fideicommisso grauari potest, vt quid eius rei gratia præstet. l. plane. §. vlti. de legatis j. l. nemo § j de reg. iur.]

b ¶ Ipsius. s. legatarij.

c ¶ Inutiliter. facit. ff. de leg. j. plane. ij. §. fi. & l. videndū. & ff. de leg. iij. l. j. §. sciendū. & l. 3. § Iulianus. & l. si legatarius. Sed cōtra ī d. l. plane. §. si cui. Sed ibi stetit per legatarium, quominus meliorē acceperit: vel melior vꝛ esse quē elegerit, licet deteriorē elegerit, vt ar. j̄. de act. § prętерea. Itē ar. ꝯ ff. de le. ij Impetator. §. j. ibi, enim vero &c. Sed hoc, quod hic dicitur, intellige, qn̄ in quātitate legatur alicui, & in quātitate oneratur, ibi autē, qn̄ quantitas datur, & in spē grauat, quo casu tantum videtur æstimasse spēm suam legatarius accipiendo quantitatem, vt ex eadem l. colligitur. ‡ ¶ Adde tn̄, ꝙ qn̄ grauatus debet restituere post aliqđ tp̄s quātitatē, & fuit honoratus ī quātitate, licet iure ciuili teneat computare vsuras ꝗm illud tp̄s. d. l. iperator. §. si cēt: ū. q̄ hodie sūt prohibitæ. c. j. de vsur. poterit tn̄ hodie grauari in plus vsq; ad quantitatē honesti lucri, vt tradit Bar. in d. l. Imperator. §. cū quidam. si vel. d. lucrum perceperit, vel percipere potuerit.

¶ Itē contra. ff. ad. l. Falci. sed & si non seruus. I prin. Sed & ibi eodē mō rn̄de: q̄a quātitas erat legata, & on⁹erat positū in faciēdo. Sed cū quātitas legat, & in quātitate grauat, sicut hic loqtur, nunquid quartā iure Falcidię pōt oneratus retinere, siue sit legatarius, siue fideicōmissarius, qui sit grauatus? quidā dicūt ꝙ sic, vt ar. ff. ad. l. Fal. l. pęnales. §. fi. Nos cōtra, vt in eo. ti. l. ex Fal. si interueniat. §. nunq̄. & de vulg. subst. cohæredi §. cùm filiæ. ¶ Adde hæc vera, nisi ex præsumpta mente defuncti aliud appareat, pura si partē sit rogatus restituere: secus si totū, ꝗm distin. q̄ fit in d. §. fin. vel nisi ex liberalitate expressa vel pręsumpta hæredis, qui dum posset Fal. detrahere, totum soluit, nam tunc legatarius illud retinebit l. j. §. inde Neratius. ff. ad Treb. & ibi Bar. in fi.]

** Illud, quod dꝛ prope fi. tex nostri, ꝙ re aliena per fideicommissum relicta, oportet hrdē aut ipsam redimere & præstare, aut eius æstimationem soluere, intelligi debet ꝗm text. in §. non solum. supra de lega.

¶ Libertas quoq;. Casus. n̄ esset figuradus, q̄a ꝓsequit regulam, q̄ i prin. posuit: tn̄ videbaꝛ relictū libertatis alieno seruo nō valere: q̄a cū nō cogatur quis vendere, nec seruus nꝛ sine nr̄a voluntate a nobis abdicari possit, nō vꝛ valere: & si dicitur, præstabitur

æstima-

† Idem in codicillis §. p̄terea. supra tit. proxi.

† Et hoc qn̄ species erat sua, si verò aliena, pcedit tex. hic. Vbi aūt relīqtur spēs si simpliciter grauetur, habet locū iste text. si alternatiuè procedit text. in d. §. si cui. SYL.

† Ex l. libertates ff. đ fid. liber. SYL.

SYL

que seruo p fideicommissum dari pōt: ut hrs eū rogetur manumittere, uel legatarius, uel fideicōmissarius. Nec interest, utrum de suo proprio seruo testator roget, an de eo, qui ipsius hr̄dis, aut legatarij, uel ēt extranei [a] sit. Itaq; & alienus seruus redimi & manumitti debet. Qđ si dn̄s eum nō uēdat, [b] (si mō [c] nihil [d] ex iudicio ei[e], q reliqt libertatem, †recepit [c]) non statim extinguitur fideicommissaria libertas, sed differtur, [f] qa possit, tpe procedente, ubicunq; occasio serui redimēdi fuerit, præstari libertas.

¶ Manumissus p fideicōmissum fit libert⁹ manumittētis: directo, testatoris: & directo libertatē non q̄rit, nisi tpe testamenti & mortis fuerit testantis. h.d.

¶ Qui autē ex fi-

† al. âs percepit.

æstimatio, ut s̄. ,p x.§.rñ. ꝙ cū libertas sit inæstimabilis, non poterit præstari, & per ꝯn̄s nec re ipsa, nec in equiualenti poterit adimpleri fideicōmissum, cuius contrariū dr̄ ea rōne, quia posset esse, ꝙ dn̄s ex uolūtate vēderet, p̄ sti ta eidē æstimatione, ad qđ tenetur grauatus: & tali casu libertas cōferri posset, quāuis regulariter aliter sit. Not. ꝙ fideicōmissaria libertas dr̄ qñ grauat q grauari potest, ut manumittat. Item ꝙ fideicommissaria libertas potest relinquiēt seruo alieno. Itē quod grauatus dare libertatem seruo alieno tenetur emere, & præstare, si potest. Item ꝙ dominus serui, cui libertas est relicta, non cogitur manumittere aut vēdere, nisi aliquid consecutus sit a testatore. Item quòd tale fideicommissum non extinguitur, si dominus nolit uēdere sed pendet. Item no. quòd illud, quod differtur, non aufertur.

a ¶ Extranei .licet ēt crediderit suū, ut ff. de fideicomm.liber. Paulus.j.rñ. & l.alieno.in princ. Sed in pecuniario legato distinguitur, sciuerit uel ignorauerit rem alienam, ut s̄. de lega §. non solum.uer. quod autem.

SYL. ¶ Adde tamen, ꝙ in cōtrarium facit tex.in l alieno.ff.de fideicom.lib.]

* ¶ Adde, ꝙ licet text. noster uideat̄ indifferenter loqui, est tñ aliqua differentia utrum quis rogetur manumittere seruū suū, an alienum, quam eleganter docuit Vlpia. in l. gn̄aliter. §. si quis alienum. ff. de fid. liber.

b ¶ Non uendat. uel etiam si uendat, sed ultra iustum pretiū uēdere vult. nam tunc perinde est, ac si non uendat, ut ff. de leg. 3. non dubium. §. fin.

** Similis glo. s̄ de leg. §. nō solum. versic. non potest redimere.]

¶ Adde, quòd si dominus dixerit se uelle uendere certo pretio, quod grauatus dicat immodicum: iudice declarāte, tenetur postea dominus uendere ,p p̄tio declarato, secundum Barto. in d. §. fina. qui mouetur per text. in d. l. non dubium §. si is cuius. q uidetur potius dicere cōtrarium, ibi, idem est & si plus iusto. & ibi, uolenti domino.] SYL.

e ¶ Si modo interpositio est.

d ¶ Nihil. si enim aliquid etiam modicum relinquitur alicui, ut uendat, & ille legatum accepit, cōpellitur uēdere, ut hic, & C. de fideicom. li. deberi & l. si te donatā. & C. ad l Falc. si ea cuius filium.

e ¶ Recedit. s. dominus istius.

f ¶ Differtur. quod differtur, non aufertur. sic. ff. de iud. cum furiosus. Argumen. contra. C. de inoffi. testa. scimus. §. finali. Qđ differtur, nō aufertur.

¶ Adde, quod ibi erat in potestate filij præparare querelam: & ideo ea delata aufertur, ut non trāsmittatur ad extraneos.] SYL.

¶ Et. ff. de usufr. si ususfructus.

¶ Adde, quòd ibi aufertur propter moram & culpam suam. SYL.

Item

deicōmiſsi cā manumittiť, nō teſtatoris ſit libertus, etiā ſi teſtōris ſeruus ſit, ſed eius, q manumittit.[a] At is, q directò teſtō liber eſſe iubeť, ipſius teſtōris libertus ſit, q ēt orcin[b] appellatur. Nec alius ullus directò ex teſtō libertatē habere pōt, q̃ qui utroq; tpe teſtatoris fuerit, & quo faceret teſtm̄, & quo moreret. Directò aūt libertas tunc dari vř, cùm non ab alio ſeruū manumitti rogat, ſed uelut ex ſuo[c] teſtō[d] libertatem ei competere[e] vult.

¶ Siue pceptiuis, ſiue rogatiuis uerbis fideicommiſſū fiat, ualet. Arc.

¶ Verba † autem fideicōmiſſorum hæc maximè[f] in uſu hñr: peto, rogo, uolo, mando, fidei tuę committo: quæ perinde ſinguli firma ſūt, atque ſi omnia in unū ꝯgeſta eſſent.

† De iſto Brocardo uide latè apud Bar. SYL. in l. inter ſtipulantē §. ſacram. ff. de uer. obl.

¶ Item nota, ꝙ inſpicitur quod euenire poteſt. † ſic ff. de iuriſd. omniū iudicum, ſi idem. §. fin. & ff. de adim. leg. l. ſi ſeruo.

¶ Qui aūt. Caſus. Quærebatur cuius eēt libertus ille, q p fideicōmiſſum manumittebať: & uidebať teſtōris: quia per fideicōmiſſum teſtatori ſuccediiur, nō grauato l. cohæredi §. cū filię. ff. de vulg. & pu. cōtrariū decidit: quia inſpicit manumittens, & huius mentis uideť fuiſſe teſtator non dando libertatem directò, ſed per fideicōmiſſum, & alias † ſ. dictum fuit. Itē uidebatur, ꝙ non ſolum illa duo tpa eſſent inſpicienda, ſed tps aditæ hæreditatis, cū libertas nō cedat niſi ab adita l j. §. in nouiſſimo. C de cad. tol. ſed dic, ꝙ ſufficiunt hæc duo tpa tñ: nam ſeruo alieno nō pōt directa libertas relinqui. l. ſeruo tuo. C. de teſta ma. Vnde niſi eſſet teſtatoris tpe teſti, non poſſet ei relinqui directa libertas. & idē ſi alienareť ante mortē, quia res ad calum deueniſſet, à quo non poſſet incipere: ſed qñ his duobus tpibus eſt teſtatoris, non pōt ante aditā cadere hæc difficultas; quia non eſt qui eum alienet. ita declarat Iaſ. hic. No. ꝙ manumittens efficiť patronus. Itē ꝙ directò manumiſſus fit libertus manumittētis. Itē quis dť libertus orcinus. Item quòd non pōt directam libertatem conſequi, qui duobus tpibus non fuit teſtatoris. Item quis dicitur dare directò libertatem.]

† aliàs directa.

a ¶ Eius qui manumittit. l. hæredis, uel legatarij, uel fideicō. C. de fideic. libe. l. 2. quibus.

* ¶ Adde, ꝙ manumiſſus ex cā fideicōmiſſi i q̃bus dā nō habet ꝓ liberto, ut quātum ad operas, & quædā alia, quæ annorauit Accu. in l. pen. ff. de diuor.]

b ¶ Orcinus. ſic dictus ab orco. i. manumiſſus ab eo, q rēdit ad orcū. i. infernū. Vel ab orthos, qđ eſt rectū: unde orthinus. i. directè manumiſſus. Vel ab orco, quod eſt capio, (nā & inde archiorcus) q̃a multa capiunt manumiſſi in teſtamento, in quo multa fiūt.

Orcinus qs & unde dicit.

† In hunc locū uide Alc. lib. 3. Parer. [illegible]

* Alc. li. j. Prætermi. contendit legendū eſſe orthinus, de quo latiſſimè diſſerit And. Tiraq. in rep. l ſi unq̃. i uer. libertis. nu. 107. C de reuo. don.]

* ¶ Adde, quòd Theophilus uertit χαρωντιανὸν. i. charontium a Charonte inferorū portitore: Vnde huic textui magis congruit uox orcinus, q̃ orthinus.] SYL.

c ¶ Ex ſuo. nō expectata manumiſſione ab alio facienda.

d ¶ Teſtō, uel ēt cōdicillis teſtō confirmatis, ut ff. de ma. teſt. libertas.

¶ Hodie tñ ēt in codicillis ab inteſtato dari poteſt libertas directis uerbis. SYL.

e ¶ Competere. quę competit hæreditare adita etiam ab uno ex pluribus hęreditatibus, ut ff. de manu. teſta. l. teſtamento. §. teſtamento.

f ¶ Verba Maximè. iō hoc dicit, quia qui-

quibuscūq; verbis relinqui pñt, vt i. de leg.in prin.siue directis,siue prçcarijs vt C.com. de leg. omne verbum. & facit.ff.ad Treb l.Scæuola. vt C.de bon.lib.l.fi.in prin.Accur.

SYL. ¶ Adde.l.vnū ex familia.§.fi.ff. de le. 2.l.peto.ī prin. l. codicillis.§. mie.e.tit.& de uerbis enūciatiuis uide Bar. ī l.Lucius.§.filiā. ff.ad Treb. & in d.§. fina. ** Immo dixit maximè, quia sunt & alia, de qbus diximus s.de le.§.j. vi* .n. ē ut uerbis directis fideicōmissū cōcipiat, qđ a fide sola & pudore hrdis sumpsit denoīatione. Nec mouet.l. oē uerbū, q a ñ hēt illū sensū, sed ꝙ oē uerbū uolūtatē testatoris demōstrās exeq dēt, nec referre directū sit an precariū.]

¶ De Codicillis.

¶ Olim Codicilli non erant in usu: hodie vero eorū vsus ē vtilis & necessari⁹: & illis primū robur diuus Augustus de prudentū consilio attribuit. Are.

ANte Augusti tēpora ꝯstat codicillorum ius in usu nō fuisse: sed primus Lucius Lētulus (ex cuius psona etiā fideicōmissa esse coeperūt) codicillos introduxit. Nam cū decederet in Africa, scripsit codicillos testō cōfirmatos,[a] qbus ab Augusto[b] petijt p fideicōmissum, ut faceret aliqd. Et cùm diuus Augustus volūtatē eius ipleſſet, deinceps reliqui eius[c] auctoritatē secuti, fideicōmissa prçstabāt: & filia Lētuli, legata, q iur ñ debebat,[d] soluit. Di-

ADDI. Et hoc verū, si verba importēt dispōnē, itē fideicōmissū. vel ad hoc extēdi possint ex ꝯiectutata mēte testōris, nō aliàs. vt l.pt.§. pe.ff.de le.iij. * ¶ Adde, ꝙ & nutu, nedū uerbis fideicōmissum relinqui pōt. l.nutu. ff. de leg.3.l. & in epistola. C. de fideic.

¶ De Codicillis.

Continuatio. ¶ Quia testamēta, & eorū accñtia dicta sunt, nūc de codicillis,i. de paruula vel de minima scripta voluntate. Nam iō codicilli dñr, quia in breuiori chartula vel codice, q testm̄, fiebāt: & solum in eis quædam fideicōmissa relinquebantur: & tales sunt ad testamentū, qualis est schapha ad nauē. Sed nunqd fm hoc pñt fieri sine scriptura? Quidā dñt ꝙ non: sed tñ dico etiā sine scriptura hodie fieri posse, licet fortè olim in scriptis tm̄ fierent,

Codicilli sine scriptura fieri possunt.

ANte Augusti. ¶ Iste tit. diuidit in 4.ptes. Primo, qño fuerit introduct⁹ vsus codicillorū. Scđo, qñ codicilli testō cōfirmari ualēt. Tertio, an hrditas directò possit dari uel adimi in codicillis. Quarto, an qs possit facere plures codicillos. Scđa ibi. Nō tm̄. Tertia ibi, Codicil lis. Quarta ibi, Codicillos. Diuisio.

SYL. ¶ Añ. Casus si figurat, cū tm̄ ius antiquū recitet. No. ꝙ ius codicillādi ab Augusto traxit originem. Itē ꝙ exempla Principū sunt imitanda.]

a ¶ Confirmatos. Hic no. ꝙ quatuor modis codicilli cōficiunt: aut.n.i futurū ꝯfirmant: ueluti testō prius facto, ī quo dictū ē. Quicqd dixero in codicillis, valere volo: & postea codicilli facti sūt. Aut in ptetitū: veluti codicilli prius facti, testō facto postea cōfirmati sunt: & hi duo casus sunt. C.e.l.siue ī initio. Codicilli fiunt post testm̄. Codicilli fiunt ante testm̄.

SYL. ¶ Et sic cōfirmatū pcedit cōfirmās in dispōne, sed nō quo ad intellectū & volūtatē, q a ea cēset pcederet & facit ad plures qōes, quas mouet hic Ang.

¶ Tertio fiūt cū testō: veluti cū testator, q testm̄ implere nequierit, addiderit vt vim codicillorū hēt, vt C.e. l.fi §.illud planè.ibi, nisi id velle &c. Quarto sine testō.s.ab intestato vt ff. eo conficiuntur. & j. eo. §.non tantum.& C.eo. non idcircò.hic autem fuerunt confirmati vel ante, vel post.

b ¶ Augusto. cui aliqd relinquebat.

c ¶ Eius.s.Augusti.

d ¶ Nō debebat. Quia legata nō debebant

citꝰ aũt Auguſtus cõuocaſſe ſapien tes uiros, † inter quos Trebatium quoq;, cꝰ tunc au ctoritas maxima erat: & q̃ſiſſe, an poſſet recipi hoc, nec abſonãs a iuris rõne codicillorũ uſus eẽt: & Trebatiũ ſuaſiſſe Auguſto, ꝙ diceret utiliſsimũ et neceſſariũ hoc ciuibus eẽ ꝑꝑ magnas & lõgas ꝑegrinationes, q̃ apud ueteres fuiſſent: ubi ſi qs teſtm̃ facere ñ poſſet,[a] tñ codicillos poſſet. Poſt q̃ tꝑa cũ & Labeo codicillos feciſſet, iã nemini dubiũ erat qn codicilli iure optimo admitterentur.

¶ Etiã ab ĩteſt. codicilli fieri pñt: ſ3 qñ ante teſtm̃ fiebãt, nõ aliter valebãt niſi erãt in teſtõ cõfirmati; hodie uero ſp̃ vidẽtur cõfirmati. Aꝑ.

¶ Nõ tñ ãt teſtõ facto p̃t qs codicillos facerę, ſed & inteſtatꝰ qs decedẽs fideicõmittere codicillis p̃t. Sed cũ añ teſtm̃ factũ codicilli facti erant, Papinianus ait, non aliter uires hr̃e, q̃ ſi ſpeciali poſtea uoluntate cõfirmentur.[b] Sed diui Seuerꝰ & Antoninꝰ reſcripſerunt, ex ijs codicillis, qui teſtamẽtũ præcedũt, poſſe fideicõmiſſum peti, ſi appareat eum, qui teſtamẽtum fecit, à uolũtate, quam ĩ codicillis expreſſerat, non receſsiſſe.

¶ In codicillis hr̃ditas directo dari vel adimi nõ põt, nec ꝯditio inſtitutioni apponi, nec ſubſtitutio fieri: ſed per fideicommiſſum ſic. Añg.

¶ Codicillis autẽ hęreditas, neq; dari,[c] neq; adimi po

bantur niſi ex teſtamento iure antiquo, ut diximus ſ. titu. 2. §. præterea.

a ¶ Non poſſet. Propter impotentiã facti, ut qa non habet tot teſtes, qui teſtõ cõficiendo ſufficiãt: ſecus ſi ꝑꝑ impotentiã iuris, ut ff. eod. l. diuus. §. codicillos. quæ eſt contra. Et ꝓbaẽ hæc ſolutio. ff. e. conficiuntur. § codicilli.

† aliãs interq; eos.

SYL. ¶ Non tantũ. Caſus ſimiliter non figuratur, cùm recitetur correctio iuris antiqui No. codicillos fieri poſſe ab inteſtato: quia uenientes ab inteſtato uidentur tacitè inſtituti, uel eis relicta hæreditas l. cõficiunẽ. ff. de iure codi. Item ꝙ codicilli qñcunq; facti ualent, dummodo ab eis non ſit expreſſè receſſũ]

b ¶ Confirmẽtur ſcilicet expreſſim, uel etiã ſi quo iudicio retineatur prima uoluntas, ut ff. e. l. ante tab teſtamenti. Sed Io. contra. nã ſiue ante; ſiue poſt fiãt, ſemper vr̃ cõfirmari, ut hic dicit ſtatim, & ff. e. ſi qſcũ §. fi.

& l. ab inteſtato. Accur.

¶ Adde, ꝙ in libertatib. remanet differentia ſecundam Io. Fab. hic. SYL.

¶ Codicillis autẽ. Caſus non figuraẽ in regula, cuius rõ ſola eſt obſeruatio teſtamentorũ inducta, ne cõfundantur, ut hic dicit. quare autem non poſſit adimi hęreditas in codicillis, declarat hic laſ. No. hr̃ditatem nec dari nec adimi directò poſſe in codicillis, nec exhæredationẽ fieri, nec ſubſtitutionẽ directam, ſecus ſi per fideicommiſſum. Item no. plures codicill. fieri poſſe, quãuis fieri non poſſit niſi unicũ teſtamentũ. Itẽ codicillos nullã iuris ſolennitatem deſiderare.] SYL.

c ¶ Neq; dari. directò: ſed ꝑ fideicommiſſum, ſiue ab eo, quẽ prius fecerat hæredem, ſiue a legitimis, bene poteſt relinqui ut ff. eodem. l. 2. §. fina. & C. eo. hæreditatem. & j. proxi. uerſ.

ADDITIO.

Et aſſignat gl. in dicta lege, hæreditatẽ rationem

tionem differentiæ: quia nõ tantum aufertur per fideicõmissum, sicut directò aufert. Vel dic ſm Salyce. aliqua uirtus attribuitur uni, quæ nõ attribuitur alteri, ut l. fi. C. eo. & maiorem uim testamenta, quã codicilli habent, propter maiorem solennitatem in eis requisitam. Angelus conditionis defectum de ademptione hæreditatis cogitasse vr, ut ff. de cond insti. l pen. in fine. (i) Sed fortè in uanum cogitauit, ut ibi dixi.

ADDITIO. (i) Itẽ ecõtrariò: q a conditio apposita in testamento non potest in codicillis remoueri, quia tunc purè hæreditas dari videt, cõtra istũ text. nisi forsan ob fauorem liberorũ per not. in l. diuus. ff. eod. clausula uũ de rogatoria apposita in testõ potest in codicillis reuocari, ut per Ange hic.

* ¶ Quod dr, directò hæreditatem codicillis dari non posse, id uerũ est in codicillis pagani, nõ etiam militis l. quærebatur. & l. militis. ff. de mili. testamen.]

test: ne ꝯfundat[a] ius testamentorũ & codicillorũ: & iõ nec exhrẽdatio scribi.[b] Directò autẽ hrẽditas codicillis neq; dari, neque adimi põt. Nã p fideicõmissum hæreditas codicillis iure relinquit.[c] Nec cõditionẽ hrẽdi instituto[d] codicillis adijcere,[e] neq; substituere directò[f] quis põt.

¶ Plures codicillos vnus facere potest, omnes habentes effectũ: secus in pluribus testamentis. Are.

¶ Codicillios autẽ etiam plures[g] qs facere põt: & nullam[h] solennitatẽ ordinationis desiderant.

a ¶ Ne confundatur. i. ne istæ duæ uoluntates sic misceãtur, ut una ab altera discerni non possit: nam si idem significarent, quare diuersa nomina darentur? ut C. eo. si idem.

* ¶ Adde, q nec legata codicillis iure ueteri dari poterãt, ut institutionum li. 2. Caius scribit, & ex recentioribus Raph. & Are in l. j. de leg. j. nisi hi codicilli testamento confirmati essent, quod & Alcia. annotauit. l. uerbum erit. de uerborum significa.]

b ¶ Scribi. s. ut de iure ualeat.

c ¶ Relinquitur. Sed qua actione hęc hęreditas, uel etiam alia in codicillis relicta petentur? Rñ. quidam condictione ex l. ut ff. de cond. ex lega l. 1. Vel dic, utili actione ex testõ, cùm ad instar testamenti codicilli sint inuenti, ut ff. eo. l. 2. §. 1.

d ¶ Instituto. s. in testamento.

e ¶ Adijcere. Et cui ꝯditioni adiectæ necesse parere nõ habet, sed in eius

f ¶ Directò. si tñ substituerit, vr rogasse per fideicõmissum ut restituat, ut ff. ad Treb. l. Scæuola.

g ¶ Codicillo. s. Plures. Vt etiam omnes ualeant, nisi contrariã contineãt uoluntatem, ut C. eo. l. cũ proponas. aliud in testamentis, ut s. q b. modis. testa. infr. §. posteriore. & facit. ff. eo. diuus. §. primo.

h ¶ Et nullam. s. de illis quatuor, quæ in testõ desiderantur: uel septẽ testiũ, uel sigillorũ, uel q sua manu scribantur, uel q subscribãt testes. ut s. de testa. §. 1. Sed quædam solennitates & hic desiderantur: ut sunt quinq; testes, ut diximus s. tit. 2. §. fin.

** Adde, q his solis licet facere codicillos, qui & testari possunt de iure. l. diui. §. pen. eo. ti. Aliud in donatione causa mortis l. tam is. de mor. causa donationibus.]

Explicit liber secundus.

LIBER TERTIVS.

¶ De hæreditatibus, quę ab intestato deferuntur.

Continuatio. Hæc rub. est gñalis ad oēs sequētes titulos usq; ad ti. de bonorū possessio ne, ubi missi liqñ tractabit ex te stō, & ab intestato: sed text. h⁹ tit. loq̄t tm̄ de suis hrdib. sic & aliàs. ff. si cer. pe. de reb. credi. ubi tractat de mutuo in specie tm̄. Accursius.

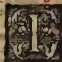
Continuatio est generalior SYL.

Cōtinuat hæc rub. per Iusti. ī. in ti. p q̄s p̄ s. no. acq. in § si. ubi inq̄t: Visis modis, q̄b. particulares res acq̄ tunr̄, sequit uidere q̄b. acquirant̄ p uniuersitatē, q̄d s̄m eū ibi fit 4. modis: p hr̄ditatē, bo. poss. arrogationē, & addictionē cā libertatū conseruandarū. subdit, prius ergo est, ut uideamus de hr̄ditatib. quarū duplex ē ↄdō: ex testō, & ab inte. subiūgit se ſtatī dictu iū de iis, q̄ ī testis nobis relinquunt; q̄d cū pfecerit Imp. subdit alterū mēbrū intestatorū, p quo ē casus. ī l. j. ff. si ta. testa. nul. exta. q mod⁹ ptinuādi, licet sit ad remota. ꝑ. l. 2. ff. de sta ho. non est ad remota respū materię: & Imp. aliàs hoc mō continuandi utitur in tit de leg. & in tit. de usu & hab. in fi. & j. de obl. quæ ex delic. nas.

Liber Tertius.

¶ De hęreditatibus, quæ ab intestato deferuntur.

¶ Intestatus dicitur quis decedere pluribus modis, qui hic describuntur. Angelus.

Intestatus decedit, q aut oino testamentū

Intestatus. ¶ Totus iste tit. diuidit̄ in 4. partes principales. Primò ponit quis dicatur decedere intestatus. Secundò, ꝙ prima causa est liberorū: & qui sunt liberi, & sui. Tertiò, de emancipatis, quō admittūtur, & de adoptiuis. Quartò ponit aliquas suas correctiones. Secunda ibi, Intestatorum autē. Tertia ibi, Emancipati autem. Quarta ibi, Sed ea omnia. Ange. Aret. Diuisio.

SYL. Intestatus. Casus non figuratur, cū hic ponatur definitio, seu descriptio intestati. No. hic esse textū contra illā regulā, ꝙ qualitas adiecta uerbo intelligit̄ s̄m tp̄s uerbi: nā qualitas decedentiæ non cōpetit uiuenti, cū dicat, qui testm̄ non fecit: cùm fieri pos sit ultimo uitæ spiritu. l. 4. ff. locati. tā non est hoc inconueniens, ut est tex. in l. si quis posthumos. §. quòd si mo riente. ff. de lib. & posthu. Item not. ꝙ intestatus dicitur ille, qui omninò testamentum non fecit. Item q non iure fecit testamentum. Item ꝙ paria sunt, testm̄ non esse factum, uel factum & non legitimè. Item quod dicitur intestatus ille, cuius hæreditas non est adita.]

Non

Testari ali qui nolũt aliqui nõ possunt.

a ¶ Non fecit. Vel quia non vult, uel quia nõ potest: vt pupillus, furiosus: licet hi impropriè intestati dñr esse, quia & si vellent testari, non possunt, vt ff. de suis & legi. l. in princ.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hi quantum ad hunc tractatum, sunt intestati, sed de ꝓprietate nõ. l. j. §. de suis & legit. quod facit ad statutum, ꝙ mater non succedat filio intestato ab intestatibus agnatis, an vendicet locum in intestabili: de quo per docto. maximè Dec. in l. generaliter. C. de insti. & substi.]

† No. pariã ẽ, ꝗd nõ fieri, & nõ ltimè fieri. facit l. nõ putauit. § non quis. ff. de bon. pos. cont. tab.

nõ fecit,[a] aut ñ iure fecit:[b] aut id, qđ fecerat, ruptũ[c] irritũve[d] factum est: aut si ex eo nemo hřs extiterit.[e] ¶ Prima cã successionis est suorũ: q dñr, qui primũ lo

b ¶ Non iure fecit. Quia caruit solennitate testium, vel non habuit testamenti factionem, & fecit.

SYL. ¶ Adde text. in l. j. ff. de iniu. rup. & dum glo. ponit exemplum in eo, qui de facto fecit testamẽtum, potest adduci tex. in l. si quæranius ff de testa. Item in illo, qui præterijt. s. de exhære. libe. in prin.

Testm̃ ꝑ duo rumpitur.

c ¶ Ruptum. Arrogatione, vel agnatione posthumi, vt s. quib. mod. test. infirm. j. respon.]

SYL. † Intellige ut ibi ꝑ Io. Fab. Porc. & Ang.

¶ Adde, ꝙ de hoc ẽst tex. in l. iii. in prin. ff. de iniust. rup. & in §. posthumi. s. de exhære. lib.]

¶ Et nota, ꝙ non est per omnia idẽ, quando rumpitur ac si nullum factũ esset, si tñ fecit codicillos: cùm primo casu quando rumpitur legatum, vt ex codicillis non valeat, vt C. de cod. l. j. secundo sic, vt s. de fideic. hære. §. præterea. & ff. de iure codi. si quis eũ. in si. j. respon. & in l. ab intestato. & s. tit. j §. non tantum.]

SYL. ¶ Adde, ꝙ in primo casu ratio est, q a codicilli pendent a testõ. l. ab intestato. in fi ff. de iure codicillo. quod nõ esset, quando expresse vel tacitè essent grauati venientes ab intestato. l. j. C. de codicil. Item hodie nonprocedit hæc differẽtia, per auth. ex causa. C. de liber. præte.]

d ¶ Irritumve. Vt per capitis diminutionem testatoris, vt s. quib. mo. testament. infir. §. non tamẽ. & facit. ff. de verb. sign. intestatus.

¶ Adde, ꝙ dĩ irritum ẽt qđ non iure factum est. §. alio quoque modo. s. qui. mo. test. infir. Item qñ sui mortẽ conscivit ob crimẽ. l. si quis filio. §. eius. ff. de iniu. rup.]

SYL.

cum obtinent: siue naturales sint, siue legitimi. h. d. ¶ Intestatorũ aũt hřditates ex lege 12. ta. primum ad suos hrdes pertinẽt. Sui aũt hrdes existimant (vt su-

e ¶ Extiterit. † Sunt & alij duo modi: vt per querelam, vel contra tabulas testamento rescisso. vt C. de col. ut liberis. Accur.

† i. hęredi tatem nõ adierit. l. j. §. ď suis & leg.

ADDITIO. Hoc verum si sit mota ante aditam hæreditatem: secus si post: quia prætor nõ potest facere desinere quem esse hęredem. §. quos autem. j. de bono. pos. Ang.

** cõcor tex. in §. cũ aũt in fra eo. &

¶ Intestatorum. Casus literaliter tm̃ figuratur: quia procedit describendo & tradendo regulam. Not. ꝙ prima causa successionis est suorum. Item ꝙ hæreditas intestati primò debetur liberis ex l. 12. tabularum. Item nota qui sint sui. Item ꝙ dictio supra, denotat ex interuallo: ibi, suprà diximus. ex quo nota, ꝙ sufficit allegare in genere ad probationem alicuius rei. Item ꝙ patria potestas requiritur tpe mortis in suitate. Item ꝙ uiuens moritur. Item ꝙ verbum, naturales, importat aliquando legitimos & naturales. Item ꝙ per oblationem curiæ quis legitimatur. Item ꝙ filij per subsequens matrimonium legitimãtur, & efficiũtur legitimi hæredes parentibus suis. Item ꝙ quis debet consequi me ritum & honorẽ ex eo bono cui usest causa.]

SYL. §. ꝓxim. j. tit. ij.

* ¶ Verba. L. 12. tab. cuius mentio habetur in hoc text. hæc fuisse traditũ est, intestatorum hæreditates, primò suorum hæredum, velint nolint, sun to: his deficientibus, proximus agnatus familiam habeto.]

a ¶Supra diximus. s. de hære. quali. & diffe. §. sui. c. j. & per Io. Fab. & p Ang. Aret. hic.

b Fuerint. Item aliud est necesse: vt nemo eos præcedat, vt ibidem dicitur, vt s. de hęr. quali. & diff. §. sui.

Prognat' & abnepos idem.

c ¶Ex filio nato. Aliud si ex filia. ut s. de pa. pot. §. fina.

d ¶ Prognatus. i. procul a me natus: quia in quarto † gradu est mihi, q vocatur abnepos, vt j. de gradib. §. quarto. Vel dicit eo posituū poni p simplici. i. natum vel natā: & sic pone p pronepote p dicto. Vel dic melius, loquitur de omnibus descendentibus ulterioribus, & ideo dicit prognatus, quia vsq; in infinitum succedunt, vt in auth. de hrd. ab intest. §. j & sic propriè ponit prognat'. i. procul nat'.

† Immo s. gradu fm Nic.

† Prima ē melior secūdū eundem Nic.

pra diximus (a))qui in potestate morientis fuerint: (b) veluti filius filiave, nepos neptisve ex filio, pronepos proneptisve ex nepote ex filio nato, (c) pronepos (d) pronepta ve. Nec interest, vtrū nāles (e) sint liberi, an adoptiui. (f)

¶Quib (g) connumerari necesse est et eos, q ex legitimis quidē nuptijs, vel matrimonijs n sūt progeniti curijs (h) tñ ciuitatum dati, fm diualiū (i) constitōnū, q sup his positę sūt, tenorē, hrdū suorū iura nāciscunt: nec nō (k) eos, quos nrę amplexę sūt cōstōnes: (l) p quas iussimus, † si quis mulierem in suo cōtubernio cōpulauerit, nō ab initio affectione maritali, eam tñ, cū qua poterat hre coniugiū, & ex ea liberos sustulerit: (m) postea verò, af-

SYL.

¶Adde, q media approbat: facit tex. i l. cui eorū. §. itē Pōponi' ff. de posth.]

* ¶Adde, q cū simpliciter fit mētio de pgnatis, seu pgenitis, pprie nepotes intelligunt, prępositio enim pro, hoc inducere uidetur, sicut cū pronurū, prosocerum, pronepotem, dicimus. Ale. l. natorum. ff. de uerbo. sig.]

e ¶Naturales. idest & legitimi.

f ¶An adoptiui. Quo ad hoc ut sui di cant: (i) nisi emancipati fuerint, tunc n. interest, cū nāles emancipati iure prætorio succedant, adoptiui non, ut ff. eod. l. 1. §. suos. & j. eo. §. minus.

ADDI. (1) Scilicet ab intestato, secus ex testō. de quo die ut p Ang. in §. sed hodie s. de adop. Itē hoe n obtinet in feudo ēt nouo, ēt si eū psensu dñi adoptet agnat'. c. adoptiuis I ti. si de feudo fuerit cōtrouersia & d succes feu.

g ¶Quibus. s. suis hæredibus.

h ¶Curijs. Erat n. curiā siue corpus I qualibet ciuitate: q curia indigebat officialib', vt negocia expedirent, ut in auth. d defen. ci. §. nulla. in fi. col. s. vñ quicunq; vellet nālem suū filiū dare illi curię: vel ip semet filius post mortē patris se offerre, nō extantib. legitimis: vel pr tellō illud dicat: legitimus fiebat, vt i authē. quib. mo. na. effi. sui. §. qd verò. & §. si quis igitur.

† al's vt si.

¶ Intellige subsequēte cohabitione. §. cū semel. d. auth. Nec potest pater vnū ex ita legitimatis facere melioris cōditionis filijs leg. & natura. §. & qm variæ. eo. auth.* Erant autem hæ curię decurionum, vt copiosè ostendi in Anno. s. ti. de nup. §. fin]

SYL.

¶Sicut fit remissio pecatorum ijs, q uadunt ultra mare.

Peccata remittūt peregrinātibus.

* ¶Adde, q ēt per ingressum religionis quis efficitur legitimus, exemplo oblationis curiæ, quia a pari procedunt curia diuina & humana, secundum Alex. in rubr. ff. de ope. no. nun. nu. 9. & in l. necessarij. de adquirenda hæredit. & Ias. in l. 1. C quando nō pet par. num. 30.]

i ¶Diualium. Idest Principum. idest Theodosij & Leonis, ut C. de na. lib. l. si quis & l. quoniam.

k ¶Nec nō eos. s. necesse est connumerari inter suos.

l ¶Constitutiones. C. de nata. li. cùm quis. & l. nuper.

m ¶Sustulerit. i. habuerit.

Instru-

Matrimonium sine scriptura & dote potest valere, sed nõ filij legitimari.

† Idẽ Ang. in §. fi. s. de nup.

† Cõcor. cum hoc tex. c. tanta. cũ glo. j. extra q filij sint leg.

SYL.

a Infra. In qbus cõtineaт mrimoniũ inter Titiũ & Bertã esse cõtractũ, & dotẽ datã esse: q infra dotalia vel nuptialia dñr: & sine his duob. §. scriptura & dote dicit P. non valere mrimoniũ: quia lex plerũq; de his dixit tali casu, vt hic & s. de nup. §. fi. nõ alias, vt ff. de reg. iu. nuptias. Nos dicimus valere matrimoniũ, † vt C de nup. si vicinis. & in auth. de nup. §. nuptias. col. 4. sed nõ fieri liberos legitimos, vt in authen. de tri. & sem. §. fi col. 3.

sectione pcedẽte, ẽt nuptialia istra[a] cũ ea fecerit, & filios vł filias habuerit; nõ so lũ eos liberos, q post dotẽ editi sũt iustos,[b] & i ptãte eẽ pris, sed ẽt anteriores, † q & ijs q postea nati sũt occasionẽ ltimi nois pstiterũt.[c] Qđ obtinere cẽsuim[*],[d] & si nõ progeniti fuerint post dotale istrm cõfectũ liberi, vel ẽt nati ab hac luce fuerint subtracti.

¶ Ad hoc, vt nepos & alij vlteriores liberi i ptãte, sui hr̃des fint regrĩ, ꝙ ali[9] nõ pcedat eos i gradu. h. d. Aret.

¶ Ita demũ tamẽ

testatur hanc esse communem opi.]

c Præstiterũt. s. primi. nã & ob hoc retinẽt qđã prius cõcubinas, vt experiantur, an ex eis possint filios hr̃e, vt postea accipiant eas in vxores, vel repellant: qđ. s. vt repellãtur, in vxore prohibitũ est, vt in auth. qbus mo. na. eff. le. §. qm̃. coll. 7.

ADDIT. No. cautelã glo. p eo q vult hr̃e filios: sed non est bona quo ad aĩam, q2 ois fornicatio est hodie prohibita, vt dixi s. de nup. §. fi aduersus. & §. fin. Ang.

Mulieres aliq retinẽt ad sobolis experimentum.

a Adde, ꝙ si loqmur de iur. canon. opi gl. est vera. c. tanta. q fil. sint legi. si de iure ciuili, & in illustribus non reqrunt. §. illud in auth qb. mo. na. eff. leg. In libertatib. requiruntur. §. si quis igitur. in auth. vt lib. de cętę. in alijs autem cõirer tenetur requiri.]

b Iustos. Repete, Iussimus.

* Iustos appellat filios, quos hodie dicimus legitimos & naturales.]

** Adde, ꝙ talis legitimatio procedat, multa requirunt. primũ ꝙ sit pcreatus ex muliere libera. ij. ꝙ cum ea non eẽt phibitũ mrimoniũ. § vlt. s de nup. iij. ꝙ t pe, quo illũ suscepit pr. nõ hr̃et affectum nec cõsuetudinẽ cũ alia, vt ait Bar. l. vlt. in fi. de cõcubi. licet ad hoc iij. requisitũ non attẽdat de iure cano. fm gl. vbi Abb. in ca innotuit. de elec. & in d. c. tanta. iiij. ꝙ conficiantur dotalia instrumenta, vt hic & in d. §. vl. s. de nup. Sed hodie de iu. can. in vtroq; foro contrarium tenetur fm Abb. in d. c. tanta. in j. no. quod tũ declara, vt dixi s. in d §. vlt. de nup. v. ꝙ non sit inter ipsos tã dispar cõditio quin honestè nuptias cõtrahere possint, vt inq t Soc. in consil. 93 li. j. vbi multa allegat ad hoc, & at

d Censuimus. q. d. non solum si nascantur postea, & viuãt cum primis, sed & si non nascantur aliqui, siue ẽt nascanť & moriantur, vt C. de natu. lib. l. nuper. Et no. ꝙ ẽt si ltĩmos hũt ex vxore quondã, tñ hęc va ẽt; † & siue ex libera, siue serua, quam postea manumiserit, & in vxorem duxerit, hæc seruanť, vt in auth. de ince nup. §. fi. & in auth de tri. & se. §. fi col 3 & in auth. de filijs ante do. instrumẽta na. per totum ti. col. 3.

Adde non reqri manumissionẽ in serua, auth. noua alia. C. de nat. liber. Idẽ ex meretrice hodie, si proles est certa. c. inter opera, de sponsa.

* Quib. mo. fil. na. effi. leg. & de varijs (vt vocã t) cautelis quas adhibere possumus, vt legitimatio infringi ne queat, vide Cęp. cau. 223. 250. & 251.

† Qđ verũ intellige ẽt sine ipsorũ cõsensu, & nulla de ipsis in istro facta mentione secus tñ i ltĩmatione fiẽda g rescriptũ fm Ang. hic.

SYL.

Ita demũ. Casus nõ esset figurandus, cũm pendeat hic versiculus a pcedenti: ibi, nepos neptisve ex filio, pronepos proneptisve. Illa enim verba faciebant dubitationem, cũm ẽet dictũ eos etiam suos hæredes esse: respondetur tamẽ declarando illa verba, Ita demũ hoc esse, si nemo eos in suitate pcedat; & rõ decidẽdi fuit, q2 sui-

suitas ñ capit nisi vnū gradū.l.posthu morū.ff.de iniu.ru in ver. posthumi. rō dubitādi fuerat, ꝙ s. dictū erat, ne cesse eē ī ptāte pris fore tpe mortis, q̄ñ ñ reperit ī posthumo: rō āt decidē di fuit, q̄a nato eo fit retro tractio ad tps mortis patris. No. suitatē nō capere nisi unū gradū. Itē ꝙ nepos ita d̄ mū est suus, si pr̄ eū nō pcedat in gradu. Itē ꝙ quocunque q̄s exeat pris ptātē, tacit locū scdo in suitate. Itē ꝙ posthumus est suus.]

nepos neptisve, ꝓnepos ꝓneptisve, suorū hrdū nume ro sunt, si pcedēs psona defierit[a] in ptāte parētis eē: siue morte id acciderit, siue alia rōne, veluti emancipatione.[b] Nā[c] si ꝑ id tps quo q̄s[d] mo rit, filius in ptāte ei[e] sit, nepos ex[f] eo suus hæres esse non potest: idque & in cęteris deinceps liberorū per sonis ß dictum esse intelligimus. ¶ Posthumi quoque q si viuo parē te nati eēnt, ī ptāte ei[o] futuri forēt, sui hęredes[h] sunt. ¶Suus hrs statim p[o] mortē parentis efficit hrs, ēt ignorās, 13 sit pupillus vl furiosus, & sine auctoritate sui ad ministratoris. Ar. ¶ Sui autē hæredes

vt post Old. censuit Alb. in I par. ff.de d¶ Quis. Veluti auus. (q. 134.)
e¶ Eius.ſ. aui.
f¶ Ex eo ſ. auo.
g¶ Personis. Cū oēs liberi appellent, licet post tri nepotē ī proprie, ut ff. de g:a. l. iurisco. sultus. &. parētes. & ff. de verb.sign. l.liberorum. ¶ Adde. ꝙ doc̄to. cōiter sequun. hāc gl. Tū alias ꝑriū dicebā p tex. in l.appellatione.j.ff.de ver. sig. in l.liberorū.e. ti. in l.q. que.§. parentes. ff.de i ius uo. ubi casus, in l. j. §. gñaliter. ff.de le. pstan. Nec tex. in §. parētes. vī intelligi à doc. dicit n. ꝙ vsq; ad illū gradū ꝓprio noīe appellant.i. hñt noi a propria, non ꝙ ulterius non sint propriè parentes & liberi; & ita teneas.]
h¶ Sui hęredes sunt. Cū habeant ꝓ natis, quoties de eorū cōmodis q̄rit, †vt ff.de stat.ho. qui in utero. Et no. ꝙ posthumus dr ꝓpriè, qui post humationem patris nascitur: & dr̄ etiā impropriè ille, qui facto testō nascitur, vt ff de iniu rup testa. l. 2 §. j.
** Adde posthumorū iterdū accipi ꝓ eo, q adhuc ē ī vtero. l.cū pr̄. d̄ ne ge. & l.si nemo. §. fi. d̄ test tu fm qua sig̃nationē hūc ēt locū accipit Ial. i l.si à primo & l.posthumo nato. de li. & posth. & i l q. se pris. C. vn̄ lib. qd̄ & Acc.sensit. Receptior iñ ē illa post humū nō dici suū hrd̄e āñq nascat. l si.de coll.bo.& l si.de assig lib. ioq; spes tñ, nō exñtia sui hæredis tūc cōsiderari pōt. l. j.§. totiens. de uend. in poss.mit. quib. adde meliorē text in l.posthumus. in prin. de inof. testa. cū aūt nascitur, eius natiuitas retrotrahitur

a¶ Desierit. Sed nōne fili[o] pcedit nepotē ex altero filio vno gradu, vt j̄. de gra. c. §.] gradu. & §.ij. & iñ non excludit, †ut j̄. e. §. cū filius.] Rñ. si vī pcedere, cū sui patris locū obtineat, vt in d. §. j̄. eod.
*¶Qd̄ dr̄ in tex. siue alia rōne, declara nisi id accidat per dignitatem, q̄a tūc re. inetur ius suitatis. §. illud quoque. in auth. const. quæ de digni.]
b¶ Emācipatione. Vel capitis diminutione maxima vel media, non autem captiuitate, vt s̄. q mo. ius pat. po. sol. §. si ab hostib. & ff. e. l. j. §. si filius.
ADDI. Aduerte, qd̄ dr̄ hic de emācipatiōe, ē hodie correctū, q̄a sublata ē dña emācipatiōis, & priē ptātis. Ang.
c¶ Nam si per id tempus. Contra. j̄. eo. §. cum autem quæritur. in princi. Sol. vt j̄. ti. j. §. proximus. Accur.
** Collige ex hoc tex. cū dici ꝓximio rē defuncti, q ꝓximiorē tpe mortis, ñ q postea nascit: qua de re latè Soc. in cōs. j. li. ij. & nouissimè Tiraq. d̄ retra. lignag. §. j. gl. j. nu. 48. Et iō si ex statuto ī locū de mortui subrogaui dēat ad aliq̄d mun[o] ꝓximior, pferet tpe mortis ꝓximior ei, q postea nat[o] est,

†Idem Fa. Placen. & Ang.

SYL.

† Idē Ange. in §. cū aūt, s. d̄ tu.

Posthum[o] dr̄ dupliciter.

hitur ad tps quo pr viuebat.l.intelligẽd°.de ver. sign.tex. verò nr argurẽ & doctè rñ. Ari° Pinel.I rub.C.de bono.mat.I 2.par.nu.37.post Cur.d.l.po sthumo.& Gozad.in l.q se pris. ut s. iste tex.loquat de posthumo nato, qđ đ clara vr pet eos.]

SYL. ¶ Sui ãt. Cas°. Quærebat an ignorãs vel furiosus efficeretur suus: & rõ dubitãdi erat qa in his psonis non cadit oblõ regularitet, qa deficit cõsensus.l.ine gocijs. ff. de re.iur. sed isti obligant oneerib. hrdirarijs, ergo &c. Con

† Cõcor. l. in suis. ff. de libe. & posth.

des fiunt ẽt ignorantes: [a] & licet furiosi sint, hrdes [b] pñt existere: qa quibus ex causis ignorantib. nobis acquirit, ex ijs causis & furiosis acqri [c] pt. Et statim à morte parẽtis† q̄ si [d] cõtinuat dñiũ, & ideo nec tutoris auctoritate opus est pupillis, [e] cũ ẽt ignorantib° acquirat suis hæredib° hæreditas. Nec curatoris assensu acqrit furioso, sed ipso iure. ¶ Reuersus ab hostibus fictione postliminij efficitur suus hæres, etiam si reuersus fuerit post mortẽ pris: sed si testor perduellione dan

traciũ decidit ea rõne, qa oblõ ,puenit à l.sine aliquo fctõ ipsorũ. No.ignorantẽ quasi ɔhere. Item ꝙ non darur medium inter aditionẽ sui & mortem. Item ꝙ quo ad acquisitionem æquiparantur furiosi & ignorãtes.]

a ¶ Etiã ignorãtes.& inuiti,& statim, licet đ iure ptorio abstinere possint, vt s̃.de hær.& qual.& dif.§.sui.& ff.si quis omis. cau. test l j.§.qui sunt.

SYL. ¶ Etiam hodie, s̃m cõem opi. Doc.] ADDI. Qđ ptoris bñficium, ẽt si non impetretur, comperit ipso iure. l. ei, qui se immiscuit. ff de acq. hær. Ang.

b ¶ Hæredes. s. sui: aliàs non nisi pet curatorem, s̃m quosdam, vt C.de curat.fu.l.si §.tali itaque.

SYL. ¶ Rõ ãt, quare est diuersum in furioso quo ad hrditatẽ alienã, & prnã, e st qa hrditas in suo acquirit ipso iure, cæterę non sic: & ideo transmittitur, sicut & legata, licet secus sit in hæreditate: & ita declarat Bar.in d §.tali.]

c ¶ Acqri pt Sic. ff. de act. & obl. l. si à furioso.& ff.si cer.pet.l. si a furioso. **Adde, ꝙ furiosus, absentis loco est. l.ubi non voce.de reg. iu.]

d ¶ Quasi. Hoc iõ, qa in corporalibus

Possessio est res incorporalis.

dr ,ppriè cõtinuatiõ. Sed dñium ẽ in corporale.hoc reprobo, qa & possessio ẽ res incorporalis,† & rñ vna cũ alia cõtinuat, vt ff. de acq.pos. Pöponi° j.§. præterea. & §. in dotẽ.& §.si ius fu. & §. sed & legatario. & §.pe Dic ergo impropriè hærl cõtinuatiorẽ, qa iter diuersa, ñ inter eadẽ fieri dẽt: sed pr & filius vnũ fictiõe iuris ruar, vt C. de imp.& al ps sub.l.h. §. fin.

† Hoc verum s̃m Bat.de iure ciuili, ñ ãt de iure gentiũ. Figit iris pfem & filiũ esse eãdẽ personam.

SYL. ¶ Adde ꝙ hic iõ ñ cõtinuatur verè, quia dñiũ, qđ erat apud filiũ uiuẽte pre, erat fictũ: qñ verò succedit, est verũ: iõ dixit quasi contri nuat: qa alterat qualitas subiecti, qđ continuat: iõ est impropria cõtinuatio: & ita bene declarat hic Chtillo.] **Dic, ꝙ tex. ait, q̄ si cõtinuari dñiũ I suos hrdes, p mortẽ pris, ad sigñandũ eos quoq; in eius vita quodãmodo dños fuisse l.in suis de lib.& posth.]

e ¶ In pupillis. Alias si ẽ hrditas extra nei, & ñ pris, tutoris auctoritas, & pupilli act° necessari° est: nisi sit infans, quo casu sufficit tutor, vt C.de iu.de li.potuit.& l.si infanti §. parente. & ff. de tu.& cur.da.ab ijs. l. impuberi.

SYL. ¶ Interdũ. Cas. In j.par. qrit an existẽs i ptãte hostiũ tpe mortis, reuers°, sit su°: & vr ꝙ ñ, qa q ñ ẽ in ptãte, ñ ẽ su°, vt s̃.Cõtrariũ dr, qa q̄uis re verà ñ fit.l. rñ fingit eũ eẽ. In scđa ãt parte dubitabat ex eo, qa q semel ẽ hæres, ,ppetuò est hęres.l.& si fine.§.sed qđ Papi.ff.de min. c° ɔriũ dicit ex eo.qa ñ desinit, sed auferunt bona ab eo, tanq̃ ab idigno. No ꝙ dictio, iterdũ, ponit regulã i ɔriũ. Itẽ ꝙ capt° ab hostib. desinit esse in ptãte patris. Itẽ ꝙ sufficit aliquẽ eẽ uerè vel fictè i ptãte tpe mortis. Itẽ ꝙ hoc est ex fictione

ne postliminij. Itē q̄ dānatus ob crimē læ. ma. nō amittit ptātē, quā hēt in filios. Item q̄ in crimi.læs.ma.memoria damnatur. Item q̄ est casus in quo quis desinit esse hæres.]

a ¶ Interdum sic. ff. de suis & legit. l. j. §. interdum.
b ¶ Su⁹. ff. de test. l. lege cor ne. i fi. ɔ̄. Sol. ibi ille. q̄ fuit capt⁹, nō fuit reuersus, sed hic sic.
c ¶ Postliminij. Qđ fingit cū semp in ciuitate fuisse, vt s. q. mo. ius pa. po. so. §. si ab hostibus.

nat⁹ fuerit, hr̄s su⁹ esse desinit. Ange.

¶ Interdū^a aūt, licet in ptāte parentis mortis tpe su⁹ hæres non fuerit, tñ suus^b hæres parenti efficitur: veluti si ab hostibus qs reuersus fuerit post mortem pr̄is sui. Ius. n. postliminij^c hoc facit.

Per ɔ̄riū āt hoc euenit, vt licet qs ī familia d̄funċti sit mortis tpe, tñ su⁹ hr̄s ñ fiat: veluti si p⁹ mortē^d suā pr̄ iudicat⁹ fuerit pduellionis^e re⁹, ac p hoc memoria^f ei⁹ dānata^g fuerit. Suū. n. hr̄dem hr̄e non potest, cùm fiscus ei succedat.

fm Pla. Et pt̄ dici hoc & defendi, q̄ & fm iura Roma. vt posse fieri dērē pugna, (j) & sunt aliqua ar. ut ff ad l. Aq. qua actiōe. §. si qs ī colluċtatiōe. & ff. de re iu. cōmodis. & ff. de ijs, q. no. inf. athletas. C. de athl. l. j. & ff. de excu. tu. l. athletæ, ī princi. & C. q̄ res pign. ob. pos. spē. & ff de don. donationes. ī fi. his. n. legibus hr̄ mentio de tali pugna, q̄ nō fieret, nisi de iure esset. Vel dic pduellionis. i. hostilis criminis, nā pduelles hostes dnr̄, vt ff. de ver. si quos nos.

† Vide simi. gl. i l. ex iudicio rum. ff. de accus.

d ¶ Post mortē. † No. q̄dā delicta trāsire ɔ̄ hr̄dē ēt lite ñ cōte vt læ ma. in duob. casi. qñ qs ɔ̄ Principē, vel rempub. † fuit molitus, alias non, vt ff. a d l. Iul ma. l. fi. & his duob. casib. tm̄ lo qui. Itē de residuis, & peculatus, & rerū, ar. l. cū petūdarū, vt ff ad l. Iul pec l. fin. Item qui ve ɔ̄ti apostarat⁹, vt C de apost. l. ij. & l. apostatarū. in fi. Quedā ēt ñ trāseunt lite cōtest. vt oīa alia publica: vt ff. de acc. ex iudiciorū. Alia contestata lite trāseunt, aliàs nō. vt oīa priuata delicta, vt C. ex deliċt. defun. l. j. & ī. de perpe. & tempo. actio. § non autem.

† Scilicet Romanorū, ar. l. cū qui ve ɔ̄tigal. ff. de ver. sig. Idē in alijs ciuitatibus, fm gl. i l. fallaciter.

¶ Addē q̄ hęc ē vera, & declat Alc. ib.

* ¶ Perduellionis re⁹ hic intelligēdus est q̄ ɔ̄ Principē vel rēp. aliquid hostili aio molitus est l. Iul ff. ad l. Iul. ma. Sed apud veteres, q̄ ciu ē interfecisset, is quoq; pduellionis reus erat, & perduellis appellabatur, vt Horatius occisor sororis apud Liuium lib. 1.]

SYL.

ADDITIO. (j) De iure can. ē ɔ̄hibitū talibus pugnātib. in duello ministrari scra, maximè q̄ ɔ̄uocār, vt not. Spec. de acc. §. sequitur. ver. quid si.

SYL. C. de abo. Qđ est verū si non recognoscit superiorē, alias secus, vt est gl. in l. j. in princ. ff. ad l. Iu liā maie. dic vt per Ang. hic. Pugna an sit licita i

¶ Adde, q̄ regula ē, q̄ delicta, siue publica siue priuata sint, nō trāseūt i hr̄des nisi lis sit cōtest. d. l. ex iudiciorū. fm tex. illi⁹. l. In hr̄si. l. manichęos. C. de hær. In apostatis. vt ī gl. In crimine repetūdarū. l. ij. ff. ad l. Iul rep. Itē in peculatu. l. fi. co. tit. Itē de residuis. l. fi. ff. ad l. Iul. pec. Itē qñ vxor successit viro, & est accusata de morte viri, vel ecōtra l. Luci⁹. de iur. fi. Itē in desertore militiæ. l. defunċtorū. C. d re mi. li. 12.

d l. fi. fm tex. recogno i crimine læ. mai.

e ¶ Perduellionis. Iō dicit pduellionis q̄ a pduellū sebat certū, si aliqs crimi nis huius dicebat reus, q̄ aliqs ī ipsū Principem vel rēpub fuisset molitus

f ¶ Memoria. nā ipse, cū sit mortuus non potest damnari nisi a Deo, vt ff. quæ sententiæ sine appel. re. l. pe.

g ¶ Dānata. Hoc f. mo ɔ̄nūcio ɔ̄ īperiū Luciū fecisse, & iō bona in fiscū inferri. † nā p hoc memoria dānat, & īfamia qnadā defunċt⁹ afficit, vt ī q. ex cau. ma. nō li. §. j. & ex tpe cōmissi delicti alienatiōes ab eo factæ nō valebūt. vt C ad l. Iul. ma. l. pe. in fin. & ff. de dona. l. donationes. §. fi. Accur.

† Vide Tho. Grāma. deci. 6. vbi hoc singulariter limitat & d̄clarat. Crimina an post mortem possint in quiri.

ADDITIO Ex hoc loco notari pōt, q̄ d̄ crimine alicuius ēt post mortē q̄re re licet: q̄ verū est, si agitur p̄ bona, vel contra personam & bona, secus si cōtra personam, vel de persona tm̄, quia tunc non licet, cū crimina mor te

te extinguātur. Vide pro hoc gl.not. in c.a nobis.ij. de sen. excom. in notula, puta in hæresi &c.
a ¶ Potest dici. Scilicet verius.
b ¶ Desinere. s. lata sententia. Nā non facit ipso iure desinere hæredem suum eē tale delictum.

tratab.l j.§. vocanī. (j) Sed contra.ff. de contrata.l.3.§.j. Solu. non est contra, quia ibi præcedit filius, qa patris loco est adoptatus ad nepotem, vt supra.§. Ita demum.

sed pt[a] dici ipso q dē iure eē suū hr̄dē, sed desinere.[b]

¶ Nepos ex filio pmortuo succedit fil' cū alio filio viuente: qa assumit locū patris sui: & ideo succedit cū patruo & filijs patrui in stirpes, & nō in capita. Are.

¶ Cū fili' filiave, & ex altero filio[c] nepos neptisve existunt, pariter ad hr̄ditatē aui vocātur: nec q gradu pximior ē, vlteriorē excludit. Aequū[d] enim esse vr̄, † nepotes neptesve in patris sui locum succedere. Pari ratione, & si nepos neptisve ex filio sit, & ex nepote p nepos pneptisve, sil' vocanť.[e] Et qa placuit nepotes neptesve, itē pronepotes pneptesve in parentis sui locū succedere, pueniēs esse visum est, non in capita, sed in stirpes[f] hæreditatē diuidi: vt filius partem dimidiā hæreditatis

SYL. ¶ Adde tñ q interim est interdicta administratio rerū propriarum. l. quæsitum.ff q & a quibus.

SYL. ¶ Cum filius. Casus sic figuratur. Quæsitum est, an nepos vnà cùm alio filio succedat: & videbatur q non: quia semper proximior præfertur.§. si plures.ī.ti.j. cōtrariū dicitur, qa subintrat locū patris, nec succedit ex psona sua, sed patris quæ est in gradu æqualis psonæ alterius filij'. Nota q ita succedit auo nepos, vt filius. Itē q vsq; ad pronepotem qs succedit in locū patris, vlterius nō, secundum doc. cuius contrarium tenui aliàs per tex. in §. ita demum ī eo. & per alia plura. Item q tali casu succeditur in stirpes. Item q quando plures inter se succedūt auo, similiter succedunt in stirpes.]

ADDITIO (I) Et sic nepos assumit personam patris ne dum ab intestato, sed ēt facto testamēto, quod postea impugnatur. Quod est verū, si succeditur ti. hereditario, quia tunc iuris dispositio, quæ talis est consideratur secus si tit. fideicommissario, quia consideratur affectio, quæ nāliter est maior erga filios quā nepotes. Ang.

† An & qñ idem iudicetur ď nepote quod de filio, & ex filio primogenito excludat ī feudo filium secūdo genitū ei' patruū, vide Tho. Grammati deci.j.

* ¶ Adde huc §. non hr̄e locū in tute.l.tertia.§.si duo secundo respon.ff.de legit tut. nec iure patronat'.l.si libert' pterito.ď bo li.]

c ¶ Ex altero filio. secus si ex filia, vt infra eodem §.item vetustas. & infra eodem §.diui.

ADDITIO. Hodie secus, vt ibi no. & in l.lege.C.de legi.hære.

d ¶ Aequum. vt in auth. quib. mod. nat.effi sui.§.ergo.ibi, quid enim legalius coll.7.

e ¶ Vocantur. Idem est, & si per bonorum possessionē vocētur, vt ff. de con

f ¶ In stirpes.ī.tit.j.§. hoc etiā addendum.in fi.contra.Sol.vt ibi.

* ¶ Adde, q in capita succediť, cùm hæreditas in tot æquales partes diuiditur, quot sunt succedentium capita. In stirpes, cū hr̄ rō tm̄ vnius stirpis, cuius iure nitūtur q succedunt: vt in tex nr̄o, vbi in pluribus nepotibus cōsideratī eorum pater, & sic stirps: non autem ipsorū nepotum numerus.]

** Adde; q gñaliter in successione ascēdentiū descēdētes cuiuscunq; gradus subeunt locū patris gl. §. multis. ver. vsq; ad quintū.ī de succ.li. & super in stirpes vocantur.§ vlti.ī.e.l.ij. vbi Alb. & auth.ī succ. vbi Pau.Cast. & Corn.C.de suis & leg. latius Tiraq. de retrac.lignag.§.xj.glo.xij.]

Ex

a ¶ Ex altero. sic. ī. e §. fi. sic. ff. de inof. test. Papin. §. proinde si ex duobus. sic & C. de suis & leg. l. nepotes.
b ¶ Ex duobus filijs praemortuis.
c ¶ Ex altero. s. filio.
d ¶ Vnus. s. nepos.

SYL. ¶ Cū aūt. Caius. Quaerebatur, an quoquo mō ex praedictis qs decedat intestat⁹, attendatur idē tps quo adsuitatē & videbatur, quia nō, qa si requirit pria ptās, qnvo lunt⁹ inspicet an qs sit su⁹: si qs moriat, clarū ē, quia p⁹ mortē nō hēt filios ī ptāte. ꝯriū dr, qa satis est patria ptās tpe mortis: qa ad illd tps retrotrahitur ex dispo l. no. quia an qs sit su⁹, inspiciatur tps destituti testi. Itē quia nepos ꝯcept⁹ tpe mortis aui, q̄vis natus post mortē, dr su⁹: secus in conceptο & nato. Itē quia ille, quē filius emācipat⁹ adoptauit, nō est inter liberos aui. Itē quia q. non pōt petere hrditatē, vt agnatus & cognatus, nō pōt petere bo. pos. Itē quia hic ē tex. quia emancipatus & adoptiuus non est suus, & pbatur optimè in illis verbis, haec de suis haeredib. qui tex. quia viderim, non est ab alio ponderatus.]

hēat, & ex ᵃ altero filio duo pluresve nepotes alterā dimidiā. Item si ex duob⁹ ᵇ filijs nepotes neptesve existāt, ex ᶜ altero vn⁹ ᵈ fortè aut duo, ex altero tres, aut quatuor: ad vnū aut duos, dimidia pars pertineat, ad tres vel ad q̄tuor altera dimidia.

Cōtra testō, qd postea d̄stituit, illedr̄ ꝓpinquior, q tpe destituti testi est proximior, et si nascat post mortē illius, de cuius hrditate agit: dūmo fuerit cōcept⁹ in vita eius Are: i.

¶ Cū āt ᵉ q̄rit, an qs suus hrs existere † possit, eo tpe q̄rēdū est, quo certū ᶠ est aliquē sine ᵍ testō decessisse: qd accidit ʰ † & testamēto † destituto. Hac rōne, si filius exhrdat⁹ fuerit, & extraneus hæres institutus, &, filio mortuo, ⁱ postea certū fuerit hrdem institutū ex testō nō fieri hrdem, aut qa noluit esse hæres, aut qa nō potuit, ᵏ nepos auo suus hęres existet: qa quo tpe certū est intestatū decessisse patrēfamilias, solus ˡ iuenit nepos. & hoc certū ᵐ est. Et licet p⁹ mortē aui nat⁹ sit, tñ auo viuo ꝯcept⁹, mortuo ⁿ patre ei⁹, po

† aliàs potest.

e Cū autē. Eo diligenter notato qui sunt sui haeredes, nunc nota quo tēpore quęrendum est, qui suus haeres sit.
f Certum est. s. e. §. ita demum con

tra. Sol. vt ibi dixi.
g Sine testō. Quod contingit 7. modis, vt s̄ eo in prin. diximus.
** ¶ Nā q̄diu subest spes hrdis testārij, nullus locus est successioni ab intestato. l. q̄diu. ff. de reg. iur.
Destitutū aūt, siue desertum testm̄ hic accipe, ex quo nemo h̄s factus est, vel qa noluit, vel qa nō potuit, forte morte pueri⁹, aut deficiente cōdōne instōni adscripta.]
h ¶ Qd accidit. s. vt videatur qs sine testō decessisse.
i ¶ Filio mortuo. s. exhaeredato.
K Non potuit morte pueri⁹, vt s. e. §. ita dmū.
l ¶ Solus. s. su⁹ haeres.
m ¶ Certū est. s. nepotē suum hrdē esse, cùm nullus pcedat eū, vt s. e §. i.
n ¶ Mortuo. Anq̄ adeatur ex testō hrditas. Vnde constat nō trāsmittī ad filium de inofficioso querelam: immo etiam ea adita non transmittebatur olim, sed hodie contra, ut C. de inof. test. l. scimus. §. fi. & l. si quis filium. ibidem.
¶ Adde, quia ꝯcl'o h⁹ gl. litat in hrditate ascendentis, s̄m cōem opi in d. l. scimus. § fi. C. de inof. test. Item in filio exhrdato, s̄m Ang. in l. nā & si. ff. de inof. test. Itē vbicūq; nō potuit ppari, laf. in l. cū mora. C. de trās. Itē quo ad extraneos. d §. fi. Item qñ tales liberi

† aliàs ex
† aliàs deserto

Querela inofficiosi an possit ad haeredē trāsmitti.

SYL.
** Cōcor. glo. s. de inof. test. §. vlti. in glo. pen.

steaq; d serto[a] aui testō, su[9] hrs efficitur. Planè si & conceptus & natus fuerit p[9] mortē aui, mortuo prē suo, desertoq; postea aui testō, su[9] hrs auo n existet: qa nullo iure cognationis prem sui pris †tetigit. [b] Sz nec ille ē inter libos aui, quē filius emācipatus adoptauit. Hi autem [c] cū non sint sui (qtum ad hęreditatē) liberi, neq; bonorū possessionē petere possunt quasi proximi cognati. [d] Hæc de suis hæredibus.

¶ Emācipat[9] d iure ciuili icognit[9] ad successionē parentis non venit, Prętoris tn beneficio p bonorū possessionē. Vn liberi perinde admittetur, ac si in ei[9] ptāte mansisset. Arc.

¶ Emancipati autem liberi iure ciuili nihil iuris habent, (neq; enim sui hæredes sunt, †quia [e] in potestate desierunt parētis esse) neq; vllo alio iure [f] p legē 12. tabu. vocātur. Sed prætor naturali æquitate motus, dat eis bonorū possessionē. Vn liberi, pinde ac si

† aliàs attigit

† Sequuntur Ioan. Fa. & Ange.

† aliàs qu

beri essent sui, gl. in verbo hrdes. in l. si qs affirmauerit. ff. de dolo. Item nisi eēnt hæredes, Pan. i d. l. si quis filium.]

a ¶ Deserto s. ab hrde, q nō vult adire.

b ¶ Tetigit. Nec. n. fuit pxim[9] cognatus ei. s. auo viuo, quo viuo nōdū aīal erat, vt ff. vn cog l. j. §. si qs pxim[9]. Sed nunqd hodie per authē. succedit, vt in auth. d hær. ab intest. veni. §. j. coll. 9. P. dicit q sic, qa nālis cā tātū spectatur. Io. ō, †qa nec de iure pētorio, quo casu nā'is inspiciebat, admittebatur, vt seqtur, & j. e. §. emācipati. & ff. d suis & legi. l. Titius. & l. pe.

ADDITIO. Et hæc est cōis opi. vt per Io. Fa. & per Ang. ** Adde hos post mortē cōceptos non cōprehēdi in statuto loquente de nepote vel cognato, qa nulla iura consanguinitatis cū auo habuerunt, Bal. cōsi. 397. punctus. li. 3. & cōsi. 181. ad conseruationem, col. j. lib. 2. Et quod dr hic de auo, procedit ēt in aliorum successionibus, vt post multos tradit Tiraq. de retrac. lignag. §. 1. gl. 9. num. 81.]

c ¶ Hi autem. scilicet concepti & nati post mortem aui.

d ¶ Quasi proximi cognati. i. tāquam agnati. nam agnati sunt proximiores q cognati. Nunquid ergo tertio ordine inter cognatos uocantur? Rn. M. q sic, vt ff. e. l. t in fi. lo. contra, qa ibi de cōceptis prius natis postea loquitur, secus si postea concipiūtur & nascuntur, vt hic, (i) & ff. de iniusto rup. testa. si quis filio. §. non fuisse.

ADDI (i) Et hęc cōiter tenet: q hodie pcedit, qn fili[9] fuit ritè & iustè exhæredatus, nec secuta aditio, iuxta gl. singu. in §. exhęredatos. in authen. de hære. & Falci. aliàs virtute transmissionis bene admittitur, vt per Io. Fabr. & Ang.

¶ Emancipati autē. Casus n figuratur, qa recitas ius prętoriū. Ius. n. ciuile nō cognoscebat, qa erat solutū vinculū ciuile patriæ ptātis: sed qa prætor nāam æquitatē seqtur, & ipsi filij nō desinūt naturaliter esse filij, vt aliàs fuit declaratū, ideo eos prætor admisit. Nota q de iure. ff. & C. vsq; ad tempora Iusti. emancipati reputabātur extranei, & nō succedebant. Item nota consequentiam, non sunt sui, quia desierunt esse in potestate. Item prætorem moueri naturali æquitate. Item quòd de iure prætorio admittuntur sui & emancipati simul.]

e ¶ Emancipati. Quia bona ratio, vt s. de hære. quali. & diffe. §. sui. & s. eo. §. j. ibi, sui autem. &c.

f ¶ Neq; vllo alio iure. s. neq; vt patroni, neq; vt agnati, quos vocat lex 12. tabularum, vt j. ti. j. in prin. & j. de successio. liber. in prin. aliud econtrà, vt j. titu. j. § fina.

Soli

a ¶ Soli sint.s.emancipati.
b ¶ Cum suis hæredibus.s.cū alijs qui remanserunt in potestate.
c ¶ Pro parte. Scilicet dimidia, vt ff. de verb. signifi. nomen filiarum. §. potionis.

SYL. ¶ At ij, qui. Casus non figurabitur aliter, cū recitet ius antiquū hodie correctū. No. igitur, q̄ emancipatus qui de iure ciuili habebatur pro extraneo, & admittebatur de iure prætorio, si dabat se in adoptionem, carebat beneficio prætoris cum distinctione de qua ī hoc tex. Item q̄ adoptiuus emancipatus ab adoptante est penitus loco extranei. Item q̄ dictio, nihilo magis, hic stat propriè. Item q̄ sicut voluntas captatoria reprobatur ex testamento, ita ab intestato.]

†Ista glo. non est. Acur.

d ¶ † At ij, s.vocantur emancipati ad successionem patris, sed non oēs: & hoc sequitur, at ij &c.
e ¶ Adoptionem i. arrogationem.
f ¶ Non admittunē. ff. de contratab. l. iij. §. si quis filio. contra. Solu. ibi nō

valuit adoptio, s̄m Io. sed hic valuit. Vel distingue, an detur extraneo, vt hic: an detur in adoptionem nepos ex filio emancipato patri eiusdem, vt ibi arg. & ī. de adoptio. §. sed hodie.

SYL. ¶ Adde, quòd glo. errat, s̄m Io. Fa. & Ange. hic: ideo declara ut per eos.]

¶ Item. C. de adop. l. pen. §. sed si quidem. quæ est cōtra. Sol. illā intellige vt ĩ. eo. §. admonendi.

g ¶ Cùm is. s. patet nālis.
h ¶ Viuo eod. s. patre naturali.
i ¶ Ab ipso. s. patre naturali.
K ¶ Fuissent. vt ī. de exhære. lib. §. emancipatos.
l ¶ Extraneorum. Si autem morte patris adoptiui facti essent iuris sui; durat agnationis ius inter eos, id est inter adoptiuum, & naturalem filium adoptantis nō emāciparum, vt sibi succedat: vt ff. de gra. co. l. si filium naturalem: & ff. vnde cognati. l. prima. §. cognationem. & de adoptio. l. antepe M. Item & ipsi adoptiuo patri succedunt, vt ĩ. eo. §. sed ea.

in ptāte parentis tpe mortis fuissent: siue soli sint, [a] siue cū suis hr̄di bus [b] ꝯcurrāt. Ita que duob. liberis † extātibus, emāci pato vno, & eo, q tpe mortis in ptāte fuerit: sanè qui dem is, q in ptāte fuit, solus iure ciuili hr̄s est, & sol[9] suus hr̄s: sed cū emancipatus bn̄fi cio Prætoris ī par tē admittiē, euenit, vt suus hr̄s p[c] parte hæres fiat.

*

† aliàs existentibus.

¶ Filius emācipatus, & postea arrogat[9] ab alio, n̄ pōt venire ēx de iure ꝑtorio ad hr̄ditatem p̄ris naturalis, nisi añ mortē suā fuerit emācipat[9] ab arrogatore. Si verò emācipareē post mortē naturalis p̄ris, habereē, vt extrane[9] quo ad hr̄ditatem vtriusque. Areti.

¶ At ij, [d] q eman cipati a parēte in adoptionē[e] se dederūt, n̄ admittūē [f] ad bona nālis pa tris quasi liberi: si mō, cū is[g] morere tur, i adoptiua familia † sint. Nā viuo[h] eo emācipati ab adoptiuo p̄re, pinde admittunē ad bona nālis patris, ac si emācipa ti ab ipso [i] essent, nec vnq̄ in adoptiua familia fuis sent:[k] & ꝯuenienter, qđ ad adoptiuum patrē pertinet, extraneorum loco eē incipiūt. Post mortem verò naturalis p̄ris emancipati ab adoptiuo patre, & q̄tū ad hunc adoptiuū patrē pertinet, æq̄ extraneorum [l] loco fiūt, & q̄tū ad naturalis patris bona perti net, nihilo magis liberorum gradū

† aliàs fuerint.

Adoptiui,

a Adoptiui. post emancipationem, non prius, ut supra eodem §. j. uersi. nec interest.

b Eius. scilicet naturalis patris.

c Ad agnatos. Nam si non emancipat, certū est, φ filij nō succedunt naturali patri: & ita agnati succedūt, ut s̄. proximè, & ff. unde liber. l. 1. Si autem emācipa-ret, succederēt filij ut s̄. prox. §. & sic i eius potestate esset ad quē bona naturalis patris pertinerēt, qđ est absurdum & contra regulam iuris. ut hic, & ff. de hæred. instit. l. illa institutio.

† aliàs p-tinerent.

ADDITIO. Itē quia tunc uidetur auferre ius quæsitum agnatis, quod est incōueniens. Et ex his nota, φ neque ex testamento, neque ab intestato potest esse uoluntas captatoria. Ang.

iure prætorio eis reseruatur: quod secus est in adoptiuis. Item φ ius ciuile non tollit naturale. Item quòd iura sanguinis deleri non possunt. Itē quòd emancipatio est actus ciuilis sicut adoptio.]

nācifcuntur. Qđ nō sic placuit, qa iniquum erat, eē in ptāte p̄ris adoptiui,[a] ad quos bona nālis patris † pertineant: utrū ad liberos eius,[b] an ad agnatos.[c]

¶ Naturalis emācipatus de iure p̄torio retinet gradū liberorū: adoptiu᷒ nō, & nullo iure succedit. h. d.

¶ Minus[d] ergo iuris hn̄t adoptiui filij, q̄ naturales. Nāq; naturales[e] emācipati, beneficio Prætoris gradū liberorū retinēt, licet iure ciuili perdant: adoptiui uerò emancipati,[f] & iure ciuili perdunt gradum liberorum, & a Prætore nō † admittuntur:[g] & rectè. Naturalia enim iura ciuilis ratio[h] perimere non potest:[i] nec quia desinunt sui hr̄des eē, possunt desinere filij filię-ve, aut nepotes neptéve eē. Adoptiui uerò emācipati[k] extraneorū loco incipiūt eē:[l] qa i᷒ nomēq; filij filięve, qđ p adoptionem cōsecuti sūt, † alia ciuili rō

† aliàs adiuuantur.

d Minus. ergo iuris. Quia naturales emācipati iure prætorio uocantur, sed adoptiui emancipati non, ut supra proximo §. ergo, &c.

e Naturales. & legitimi.

f Emancipati. Ab adoptiuo patre.

g Non admittuntur. Nisi sint de suis: quia auus adoptauit nepotem in filium, & postea emācipauit, ut ff. ad Tertulliā. lege. 2. §. adoptiui.

h Ciuilis ratio. Idest emācipatio, quæ de iure ciuili est, ut ff. de regulis iuris. actus.

† Hic loc᷒ sumptus ē ex l. 2. ff. unde lib.

SYL. ¶ Minus ergo iuris. Casus. Quæsitū fuit, an æquiparentē nāles, & adoptiui emancipati: & uidetur φ sic ea rōne, quia quasi etiam respectu iuris habentur pro eisdem, supra de adoptionibus, per totum, & idē operatur fictio in casu ficto, quod ueritas in uero. Contrarium respondetur ex ratione expressa in textu. emancipatio enim iuris ciuilis uinculum tollit, nō naturalis. Nota quod plus iuris habēt naturales quàm adoptiui. Item φ naturales emancipati, quamuis iure ciuili gradum liberorum amittant, de

i Non potest. sic supra de leg. agnat. tut. §. finali. sic ff. de regulis iuris. nihil tam.

K Emancipati. ab adoptiuo patre, & post mortem naturalis, ut s̄. proxi. uers. post mortem.

l Incipiunt esse. Nota, φ si emancipetur filius uel filia, uel deinceps, nō sunt sui hæredes: non tamen desinūt esse filij uel filiæ.

SYL. ¶ Eadē hæc. Casus. Quærebatur, an idem obseruaretur in bonorum possessio. cōtratabulas, & uidetur quòd nō, propter iniuriam a parente facti

in

in præteritione, ob quã mouet Prætor. cuius ꝑtũ dr̃ ex eadẽ rõne, q̃ mul to magis militat in eã testati, q̃ intestati. No. ꝙ Cõtratab daĩ pteritis, nõ exhr̃datis. Itẽ ꝙ ille eſt ꝑteritus, q uel nõ eſt institutus, uel eſt institutus, ſed ñ ritè. Itẽ ꝙ bo. poſ. ꝯta. inducta eſt ẽt ꝓ filijs in ptãte. Itẽ ꝙ ꝑtor nõ admittit ad ꝯ ta. emancipatos exiſtentes tempore mortis in aliena familia. Item ꝓ ad Cõtratabu. vocanĩ filij, q de iure ciuili ſolent uocari & eo ordine, ſm Ange. qđ tñ non probaĩ hic, ſed potius ꝙ ijs, quibus Prætor ſubuenit ab inteſtato, ſubuenit facto teſtamento.]

d Exhæredatis. Cũ ergo matris ꝑteritio pro exhæredatione habeatur, ut s. de exhæred. libe. §. ult. ceſſat ibi Cõtratabu. bon. poſſ. ut ff. de contratab. illud. §. ad teſtamenta.

Matris ꝑteritio ꝓ exhęredatione.

ne, ideſt, emancipatione perdunt. ¶ Filius lĩtimus & nãlis in ptãte, uel emancipatus hẽt ꝯtabulas de iure ptorio, ſi ſit ꝑteri tᵘ niſi fuerit ĩ adoptiua familia tũc tpis: adoptiuus uero ſecus. Ang. ¶ Eadẽ[a] hæc obſeruanĩ, & in ea bonorũ poſſeſſione, quã ꝯtabulas teſti parentis liberis ꝑteritis, i. neq; hr̃dib. inſtitutis,[b] neq; ut oportet,[c] exhęredatis[d] Prętor pollicetur. Nã eos quidem, qui in ptãte[e] mortis tẽpore fuerint, & emancipatos, uocat Prætor ad eandem bonorũ poſſeſſionẽ: eos uerò q. in adoptiua familia fuerint per hoc tp̃s, quo nãlis parẽs moreref, repellit.[f] Item adoptiuos liberos emãcipatos ab adoptiuo patre, ſicut

SYL. ¶ Adde, ꝙ aſſignaĩ rõ I §. ad teſtamẽta, quę declaranda eſt ut ꝑ gl. aliter nõ eſſet uera. hodie uerò, ſi mĩ ꝑtereat ſine inſertione cãæ, hñt cõtra ta. ſicut ius dicẽdi nullũ, ſm cõem ſententiã, ut ꝑ Iaſ. in l. poſthumo. in 4. col. C. de cõtratab.]

e ¶ In ptãte. Emãcipatis cõmittẽtibus edi ctum nõ aliãs, ſecundũ Mar. ut ff. de contratab. l. 3. §. ſi quis ex liberis. Sed Io. contra. nam nullum dicere poſſunt, ut contrata. ſuo iure hñt, (i) ut ff de leg. præſt. l. ſi duo. & C. de lib. præt. maximum. Accur.

ADDITIO. (i) Dic ut l. is q in ptãte. ff. de leg. præſtan. nam ut hic eſt text. clatus, licet ꝓ emãcipatis ꝑtor adinuenerit bo. poſ. q̃a erat eis neceſſaria, nõ tñ uoluit eã denegare ſuis: immo conceſſit in caſu quo uoluit, ut dictis iuribus, q̃a uocanĩ ad contratab. nõ uocantur de iure ciuili, ut l. 1. §. uocãtur. ff. de contratabu. Angel.

a ¶ Eadẽ Quæ obſeruantur in bonorum poſ. Vnde liberi, & in Contratabulas bonorum poſ. ſeruantur.

b ¶ Inſtitutis. His enim inſtitutis nõ datur hæc bonorũ poſſ. niſi præteritus rumpat teſtm̃, & huic ſ inſtituto uiam aperiat, & hoc eſt, quod dr̃, niſi præteritus committat edictum: ut ff. de contratab. l. 3. §. ſiquis ex liberis. §. ſi autẽ præteritus nolit uti, poſtquã ſemel agnouit, † inſtitutus habet Cõtratabu. iure ſuo, & ſm tabulas: qđ eſt mirabile: nec expectat præteritũ, ut ff. de contrata. l. ſi poſt mortem. §. fin. & de le. praſtan l. nonnunquam. ¶ Adde ꝙ uerior ẽ opi. ꝓria & cõiot, ꝙ nõ ſit neceſſaria petitio, & ꝓbaĩ cõcludẽter in d l nõnunquã. & in l. nõ putauit. §. a primo. ff. de contratab.]

Præteritus qñq; cõmittit edictum.

† Immo idẽ ẽ, ẽt ſi repudiat, ut eſt caſus. in l. nõnunq̃. ff. de leg. ꝑſt. Ang. SYL.

c ¶ Vt oporter. Scilicet maſculi nominatim, fœminę inter cæteros, ut s. de exhæred. lib. §. 1.

f ¶ Repellit. ſ. ꝑtor: niſi ſint inſtituti, & eis cõmittaĩ edictũ, ut ff. de ꝯtabu. non putauit. §. in adoptione & §. ut aũt. Itẽ ꝯ. ff. de contratabu. l. 3. §. ſi qs filio. Sol. ut s. eo. §. at ij. Accur.

SYL. ¶ Admonendi tamen. Caſum nõ expedit figurare, quia iſta uerba ueniũt ad declarationem eorum, quæ dñr in §. at ij. Not. ſummariũ. Item qualiter proceďt ſucceſſio prætoria.]

Admo-

nec ab intestato, ita lõge min⁹ ꝯtrabulas testi. ad bona ei⁹ admitti: qa desiniũt in numero liberorũ ei⁹ eẽ.

¶ Licet filius emãcipatus adoptat⁹ ñ possit venire ad bona pr̃is nãlis p̃ Vñ liberi, vel Vñ agnati, venit tñ p̃ vñ cognati. h. d.

¶ Admouẽdi [a] tñ sum⁹, eos q̃ ĩ adoptiua familia sũt, qve post mortẽ nãlis parẽtis ab adoptiuo pr̃e emãcipati fuerint, intestato parente nãli mortuo, licet ea pte edictis q̃ liberi ad bonorũ [b] posses sionẽ vocãt, ñ admittãt, alia tñ pte uocari. s. q̃ cognati defuncti uocãt. Ex q̃ pte ita admittunt, si neq; sui hr̃des liberi, neq; emãcipati [c] obstẽt, neq; agnat⁹ q̃dẽ vllus ĩteruenĩat. Añ n. Prętor liberos uocat, tã suos hr̃des, q̃ emancipatos: deĩde lĩtimos [d] hr̃des: † deĩde p̃ximos [e] cognatos.

¶ Adoptat⁹ ab extraneo hodie nõ trãsit ĩ ptãtẽ suã: et iõ nec q̃relã hẽt, neq; Cõtratabulas, licet ab intestato succedãt: sed quo ad pr̃em nãlẽ vetera iura suant, nisi fuerit adoptatus ab ascendente naturali. h. d. Ang.

¶ Sed ea oĩa [f] q̃dẽ antiq̃tati placuerũt: aliq̃ [g] aũt emẽdationẽ à nr̃a cõstõne [h] acceperũt, q̃ sup ijs p̃sonis † ꝯposuim⁹, q̃ à pr̃ib⁹ suis nãlib. [i] in adoptionẽ alijs dãtur. Inuenim⁹ etenim ñ nullos [k] casus, ĩ qb⁹ filij & nãliũ parẽtũ successionẽ pp̃ adoptionẽ amittebant, & adoptiõe facilè p̃ emãcipationẽ soluta, ad neutri⁹ [m] patris successionem uocabãtur. [n]

a ¶ Admonendi tñ. Licet hos duos, qui sequuntur, non admiserim de iure ciuili, ut s̃. eo. §. at ij. tamen admonendi sumus. i. admonemus &c.

b ¶ Ad bonorum possessionem. s. Vnde liberi.

c ¶ Emancipati. Qui sunt sui per prætorem, ut s̃. eo. §. emancipati.

d ¶ Legitimos. idest agnatos, ut j̃. titu. 1. respond.

e ¶ Proximos. Sic. ff. si ta. testamen. l. j. sic ff. quis ord. in bon. poss. ser. l. 1.

SYL. ¶ Sed ea omnia. Casus nõ figuratur, qa §. hic ponit correctionem Iustin. ratio enim dubitandi erat ius antiquum, ratio uerò decidendi ponitur in uersicul. inuenimus. Not. quòd filius datus in adoptionem extraneo retinet iura patris naturalis. Itẽ quòd adoptatus ab extraneo ei succedit ab intestato. Item ꝙ adoptatus ab extraneo non hẽt remedium cõtra testamẽtũ patris adoptiui, si prætereatur uel exhæredetur ratio assignatur in text. Itẽ ꝙ necessitas exhæredandi & instituendi prouenit ex suitate. Item quòd adoptatus ab ascendentibus transit hodie in potestatem sicut de iure antiquo. Item ꝙ duo uincula arctius ligant. Item ꝙ arrogatus trãsit in potestatem arrogantis, & ei succedit.] †aliàs tertyliano.

f ¶ Sed ea omnia. Quæ supra eodem. §. at ij. dicta sunt & s̃. proxi.

g ¶ Aliquam quasi dicat, q̃dam correximus, quædã retinuimus.

h ¶ Constitutione. Vt C. de adop. l. penul.

i ¶ Naturalibus. & legitimis. Accur.

k ¶ Nonnullos. Idest aliquos. Accursius.

l ¶ † Soluta. Scilicet post mortem: secus si ante, ut s̃. eodẽ §. at ij. Accur. †aliàs exposuim⁹. † Ista glo. nõ est Accur.

m ¶ Ad neutrius. Vt supra eodem §. at ij Accur.

n ¶ Vocabantur. Hoc idem uidetur etiam cõtingere hodie in casu, quem habemus infra eodem §. uersi. nostra autem. C. de adopt. l. pen.

Hoc solito more corrigentes, ɔstõnem [a] scripsimus, per quam definiuimus, quãdo parens naturalis filium suum adoptandum alij dederit, integra oĩa iura ita seruari, atq; si in patris naturalis ptãte permãsisset. [b] nec penit' adoptio fuisset subsecuta: nisi in hoc tãtummodo [c] casu, ut possit ab intestato [d] ad patris adoptiui uenire successionem. Testamẽto autem ab eo [e] facto, neque iure ciuili, [f] neq; prætorio, [g] ex hæreditate eius aliquid persequi potest, neque contra tabulas bonorum possessione agnita, neq; inofficiosi [h] querela instituta: cùm nec necessitas patri adoptiuo imponatᵉ, uel hæredem eum instituere, uel † exhęredatũ eum facere, utpotę nullo uinculo naturali copulatũ: neq; si ex Sabiniano senatuscõsulto [i] ex tribus marib. fuerit adoptatus. Nã & in huiusmodi

l. pen. §. sed hæc. Sed dic, ꝙ auus adoptans tenetur ei relinquere quartã, ut filio arrogato, ut ĩ. eo. §. in uers. l. nostra. ibi, quemadmodum &c.

¶ Attende quia loquuntur in arrogato. non enim sedit in casu illo ad successionẽ pris naturalis aliquo modo, quia iam alteri quæsita est hæreditas, & quia pater testatus est ritè, nec debet decipi.]

ADDITIO. Sed hanc reprobat glo. in dicta l. penul. quia ubi destituit oĩ remedio, sibi imputet, qui se emãcipari pmisit.

a ¶ Constitutionem. s. prædictam.

b ¶ Permansisset. Nunquid ergo non permansit? Resp. immo permãsit, ut s̃. de adoptio. §. sed hodie. Sed hoc dicit referendo se ad factum. q. d. ac si de iure & de facto in eis familia permansisset.

c ¶ Tantummõ. Nunquid eum in ius uocabit sine uenia? Item nunquid alimenta tali filio dare tenetur? Rñ. nõ, per hanc literam, ut s̃. de adop. §. sed hodie. † P. dicit contra.

¶ Adde quo ad ueniam, ꝙ teneᵉ petere, quia non potest negari, ꝙ ei nõ debeatur reuerentia: & licet non sit in potestate, non obstat: patet in matre: sed quo ad alimenta nõ tenetur, patet in uersiculo, tantummodo. Nec ratio Io. Fab obstat, quia acquirit naturali patri.]

d ¶ Ab intestato. i. simul cum alijs naturalib. ut C. de suis & lĩmis l. si test. non tñ succedit alijs consanguineis sui patris adoptiui, ut C. de adoptio. l. penul. §. sed si quidem. in fin. Accur.

ADDITIO. Hoc uerũ de iure nouo: secus de iure antiquo: ut ff. de adoptio l. qui in adoptionẽ.

e ¶ Ab eo. Scilicet adoptiuo patri.

f ¶ Neque iure ciuil. Quia non est in potestate sua.

g ¶ Neq; prætorio. Quia nõ est emancipatus ab eo. ut s. de exhære lib. in princ. & §. emancipatos. & §. fina.

h ¶ Inofficiosi. s. de inofficio. testamen. §. tam autem contra. Solu. illa intelligitur secundum distinctionem huius §. ut ibi dicitur.

i ¶ Sabiniano senatuscon. Quod non habemus: sed dicebat, ꝙ tres iuuenes arroganti offerebantur, ut unum eligeret: quo casu magna erat hæc solennitas: unde ex constitutione diui Pij quartã ei dabat arrogator: quod hodie non est in usu: immo idem hoc casu, ut & aliàs, ut hic, & C. de ado. l. pe. §. quæ autem.

* ¶ Alcia. lib. 4. Parer. ca. 3. hic legendum putat, Tribus manibus, ꝙ scilicet, de patris naturalis manu in fiduciarij manum traderentur, qui deinde in manum, & potestatem adoptiui parentis dabat. unde in l. ultim. C. de adopt. dicitur. per tres mancipationes

Adoptans au' quartam relinquit adoptato.

SYL. cet Io. Fa. uideaᵉ stare cum P. Itẽ quo ad secundã, nisi operaret ipsi patri adoptiuo. ar. l. in reb. §. pñt. ff. cõmo. uel nisi pater naturalis egeret, & adoptatus nõ habeat unũ se alere possit. ar. l. pe. ff. de libe. agno.

† aliàs exhæredẽ facere.

† Opinionẽ istius SYL. gl. ꝙ P. approbat Angelus hic quo ad primam qõnem indistinctè, li-

casu, neq; quarta ei seruatur, nec ulla actio ad eius [a] persecutionem ei competit. Nostra aūt cōstōne [b] exceptus est is, quē parens [c] naturalis adoptādum susceperit. Vtroq;. n. iure tā naturali, q̄ legitimo in † hac persona ɔcurrēte, pristina iura † tali adoptioni seruauimus, [d] quemadmodū [e] si paterfamilias sese dederit ad arrogādū. q̄ spāliter & † sigillatim ex præfatæ constōnis tenore possunt colligi.

¶ Olim nepos ex filia, uel pronepos ex nepte, uocabātur ad hr̄ditatem demū post agnatos: sed ex aliquibus constōnibus uocabantur cum diminutione tertię partis simul cū alijs descendentibus: quam partē etiā minuebant agnati trāsuersales hodie vero est secus. Et isti tales descēdētes succedūt in stirpes, non in capita. h. d. Are.

¶ Item [f] uetustas ex masculis progenitos plus diligēs, solos [g] nepotes uel neptes, qui q̄ve ex uirili sexu descendunt, ad suorum uocabat successionem, & iuri agnatorum eos anteponebat: [h] nepotes autem, qui ex filiab: nati sunt, & pronepotes ex neptibus, cognatorum loco cōnumerans, post agnatorum lineam eos uocabat, [i] tam in aui, uel proaui materni, [k] quàm in auię uel proauiæ, siue paternæ, siue maternæ [l] successionem. Diui autē [m] principes n̄ passi sunt talem ɔ̈ naturā iniuriā sine cōpetenti emen-

tiones adoptionem fieri. Verū Theophilus uidetur legisse, maribus, ut plerique codices habent, intelligitq; de dante in adoptionem unum ex tribus suis filijs matibus.

a ¶ Ad eius. s. quartæ.

b ¶ Constitutione. ut C. de adop. l. pe. §. si uero pater.

c ¶ Parens. Hoc in infinitum accipe, ut ff. de grad. l. iurisconsultus. §. parentes.

c ¶ Pro intellectu uide Præp. Senen. in 3. ca su. q̄stio. fin.]

d ¶ Seruauimus. Vt siue loco filij, siue nepotis adoptetur, habeatur ac si uerè naturalis esset, scilicet filio præcedente nepotē. ut C. de adoptio. l. penul. §. quæ autem in filio.

e ¶ Quemadmodū. Quasi dicat, si trāsit, ut i hoc casu, qui sequitur.

¶ Item uetustas. Casus nō ponitur in §. correctorio iuris antiqui. ius enim uetus dubitationem facit: ius nouum habet rōnem expositam in tex. ibi, nō passi sunt talem contra naturā iniuriā. & ibi, qui nō solū naturæ, sed ēt ueteris iuris suffragijs muniunt. No. q̄ iniuriā naę facit, q plus diligit, nepotes ex filio & descēdētes, q̄ ex fęmina. Itē q̄ appellatione nepotū ueniunt nepotes tā ex masculis q̄ ex fœminis. Item q̄ ɔstantib. descendentibus nullus transuersalis admittitur. Item q̄ q̄ñ nepotes inter se succedunt, admittuntur in stipes.]

f ¶ Item uetustas. Correximus ius antiquū circa liberos primi gradus naturales, siue adoptiuos nunc circa ulteriores.

g ¶ Solos nepotes. In hoc malè.

h ¶ Anteponebat. In hoc bn̄.

i ¶ Vocabat. Scilicet uetustas, nō ciuilis iuris auctoritas, ut s. sed p̄torij, ut j. tit. 1. §. sed quia.

K ¶ Mr̄ni. s. moriente masculo, de cuius bonis agitur, ut j. §. proximo.

l ¶ Maternæ. s. moriente fœmina, ut j. proxi. §. Accur.

m ¶ Diui autē principes. ut C. de suis & legi. l. si defunctus. & C. de colla. l. illam.

SYL. † aliàs hâc psonam. † aliàs in tali adoptione ser uauimus.

† aliàs sin gulatim.

SYL.

† Facit. l. maximū uitiū. ibi, q. n. tales differentias inducunt. C. de lib. præte.

Dona-

a ¶ Donauerunt. s. principes: sed non idem commodum, ut sequitur.
b ¶ Veteris iuris. Idest legis 12. tab.
c ¶ Muniuntur. Nota duas rões uincere unã, ut s̄. de adoptio. §. sed hodie. in fin.

Ratio duplex unã uincit.

tis. Si moritur masculus, nepotes ex filia tantũ uocantur cũ diminutione tertiæ partis, ut hic dicitur.
** Adde gl. in uer. huiusmodi. in l. illam. C. de colla.]

** Declaraut ibi annotauimus.]
d ¶ Diximus. s. ꝙ nullo mõ nisi ĩ tertio ordine succederẽt, ut s̄. proximè hoc. §.
e ¶ Paulo. Nota parũ de tertia parte toti' rei dici: sic in auth. de exhi. & intro. reis. §. sancimus.

SYL. ¶ Adde quòd aliàs ẽt quarta ps dr̃ minuscula. l. siquis in suo. in princ. C. de inoffi. testa. regulariter tñ dicitur arbitrio iudicis tã quã quid à iure indeterminatum, sed determinandum pro qualitate rerum, personarum, loci, & tẽporis, & materiæ de qua agitur.]

† Si agitur de hæreditate patris auiæ.
† si agitur de hæreditate auiæ paternæ.
† si agitur de hæreditate proauiæ pr̃næ uel maternæ.

f ¶ Existimauerunt. s. principes.
g ¶ Mortua sit. Not. duos casus. Si n. moritur fęmina, nepos uel neptes ex masculis, uel fęminis in nihilũ olim, nisi post agnatos: hodie cũ diminutione succedũt tertiæ par-

datione relinquere: sed cũ nepotis, & pnepotis nomẽ cõe sit utrisq;, tã qui ex masculis, q̃ q ex fęminis descendunt, iõ eundem gradũ, & ordinẽ successionis eis donauerunt.[a] Sed ut aliquid amplius sit eis, q nõ solùm naturę, sed etiã ueteris iuris[b] suffragijs muniũtur,[c] portionẽ nepotum uel neptũ, uel deinceps (de qb. s̄. diximus[d]) paulo[e] minuẽdã esse existimauerũt,[f] ut minus tertia parte acciperent, q̃ mr̃ eorum uel † auia fuerat acceptura, uel † pr̃ eorum, uel † auus paternus, siue maternus, qñ fęmina mortua sit,[g] de cuius hæreditate agitur: ijsque[h] (licet soli sint) adeũtibus, agnatos minimè uocabãt. Et quẽadmodũ lex duodecim tabularum filio mortuo nepotes uel neptes, uel pronepotes, uel proneptes in locũ patris sui ad successionẽ aui sui uocat:[i] ita & principalis dispõ in locum matris suæ, uel auiæ, eos cùm iam designata pris tertiæ[k] diminutione uocat. ¶ Sed nos, cũ adhuc dubitatio maneret inter agnatos, & memoratos nepotes, quartam partẽ substãtiæ defuncti, agnatis sibi uendicantib. ex cuiusdam cõstitutionis[l] auctoritate, memoratam quidem cõstitutionem à nostro Codice segregauimus, neq; inseri eã ex Theodosiano Codice ĩ eo ꝯcessimus: nostra

h ¶ Iisq;. s. qui descẽdũt ex fęmineo sexu.
i ¶ Vocat. Vt s̄. eod. §. cùm filius. Accur.
K ¶ Partis tertiæ diminutione. Qđ đ hac diminutione tertię dr̃, corrigitur p sequentẽ §. fm Mar. sed nos fm B. dicimus seq. §. loq in quadã alia parte, quæ debebat agnatis. s. quarta: ñ aũt de hac tertia: sed p auth. dicim' de hac tertia correctũ. s. ut ęqualiter hodie ueniãt, ut in authẽ. de triẽ. & sem. §. neq; illo. col. 3. Acc.
l ¶ Constõnis. Quã non habemus, ut sequitur.
* ¶ Extat tamẽ ẽt hodie lib. v. Codic. Theodosiani, clausula subnexa s̄. memoratæ. l. si defunctus. C. de suis & legi. in hęc uerba; Quod si hic defunctus, de c' bonis loquimur, hẽbit ex filia nepotes, & p̃terea filios nõ hẽbit: sed q p̃ferri nepotibus non possint, habebit

habebit agnatos: hi in quandā Falcidiā, & in dodrātē nepotes iure succedant. q̄ quidem clausula omissa fuit in C. Iustiniani, vt dicitur hoc loco.]

a ❡ Cōstōne. Vt C. de suis & leg. l. fin.

b ❡ Trāsuersa linea. Sic in auth. de nō eligē. §. cū igitur. circa fin. col. j.

c ❡ Ijs. s. nepotibus & ꝓnepotibus ex filia.

d ❡ Et tpa. vt in futuris casibus tantū valeat, vt C. de suis & legi. l. vlti. Accur.

e ❡ Ita tñ ut queādmodū. Hoc, qđ seqŧ, est referendū s. ad uers. diui. nō ad proximum.

f ❡ Antiq̄tas statuit. s. eod. §. cum filius.

g ❡ Diminutione. s. quartę, quæ debebaŧ agnatis, nō tertiæ quæ debebatur patruis, vt s. proxi. §. diximus.

h Heāt. Immo l capita vr̄ diuidi, vt j. tit.] §. hoc et addēdū. in fi. §. Sed ibi de collateralibus, hic de descēdentibus loquiur.

aūt ꝯstōne[a] ꝓmulgata toti iuri eius derogatū est: & sāximus, talib. nepotibus ex filia, vel pronepotibus ex nepte: & deinceps superstitibus agnatos nullā partē mortui successionis sibi vendicare: ne ij, q̄ ex trāsuersa[b] linea ueniūt, potiores ijs[c] habeantur, q recto iure descendunt. Quam cōstōnem nostram obtinere s̄m sui vigorē, & tpa,[d] & nunc sancimus: ita tñ,[e] vt queādmodū inter filios & nepotes ex filio s antiq̄tas statuit,[f] nō in capita, sed in stirpes diuidi hr̄ditatem: silr̄ nos īter filios & nepotes ex filia fieri distributionē iubeamꝰ, vel inter oēs nepotes & neptes, & inter ꝓnepotes & ꝓneptes, & alias deinceps ꝑsonas: vt vtraq; ꝓgenies, mr̄is vel patris, auiæ vel aui portionē sine vlla diminutione[g] ꝯsequaŧ: vt si forte vnꝰ vel duo ex vna parte, ex altera tres, aut quatuor extent, unus aut duo dimidiā, alteri tres aut quatuor alteram dimidiam hæreditatis habeant.[h]

ADDITIO. No. ꝙ non tm̄ nepotes, sed ꝓnepotes succedūt in stirpes, & veniunt per repræsentationē: cuius cōtrariū vr̄ dici in auth. de hęr. ab inte. venientibus. § huiusmodi. Ange.

De legitima agnatorum successione.

Continuatio. ❡ Suprà tit. ꝓx. dictū est, q̄liter succedaŧ sui hr̄des siue liberi: verū q̄a post suos vocanŧ prius agnati, q̄ cogna. ut j. e. §. fi. & l j. §. post suos. ff. de suis & leg. iō post tit. pce. posuit istum. Aret.

Diuisio. SI nemo. ❡ Totus iste tit. diuidiŧ in 7. ptes. Primò, qñ admittiŧ agnatꝰ. Scdò, qs est agnatus. Tertiò, vsq; ad quotū gradū agnati veniunt, & vsque ad quotas ꝑsonas fęminas deuoluanŧ tam de iure vetustissimo & de iure prætoris, q̄ etiā media iuris prudentia, 12. tabul. & tpe Iustinia. Quarto, ꝙ generi agnatorū Imperator addidit vnum cognatū. Quintò, ꝙ l. 12. tabul. proximus agnatus uocatur, & quis dicatur proximus. Sextò, ꝙ ex lege. 12. tabul. proximo repudiāte, sequens nō admittebaŧ, hodie verò fit. Septimo, ꝙ filij emancipati hęreditas ē legitima patri. Scđa ibi, Sunt autem. Tertia ibi, Cęterum. Quarta ibi., Hoc etiam addēdū. Quinta ibi, Si plures sint. Sexta ibi, Placebat. Septima ibi, Ad vltimū.

SYL. ❡ Casus non figuraŧ in prin. tanq̄ in l. tradente regulam notissimā in materia successionū, & definiēte q̄ sint agnati. sed in ver. 2. et dubitatio fuerat ex eo, quia ille, qui nondum natus est, non pōt dici agnatus morienti, quia nō entis nullæ sunt qualitates: sed contrariū dr̄, ꝙ immo debet dici proximior, quia hic §. intelligendus est, vt intelligit glos. in eo, qui tēpore mortis cōceptus est: quo stante q in vtero est, hr̄ fictione iuris ꝑ

iam nato quo ad cōmoda sua: & re nera est in rerū natura, licet non sit editus: & sic quæ dicuntur hic, locū habent in iam concepto tēpore mor tis: quæ dicuntur in contrario, in nō concepto, pro ut optimè declarat Iurisc. in l. j. §. si quis proximior. ff. vnde cog. No. φ prima causa successionis est suorū qua litercunq; sit suus. Item φ deficientibus descendētib. ex l. 12. tab. vocantur priores agnati. Itē qui sint agnati. Item φ sufficit allegare librum. Item qui sit frater cōsanguine⁹. Item φ qualitas adiuncta verbo debet determinari sm tēpus verbi. Item φ inter naturalem & adoptiuū est agnatio.]

† aliàs vñ legitimi, & vñ cognati.

† Quæ li. 1. Rhet. ad Heren. in hęc verba refertur: si paterfa. intesta. moritur, familia pecuniaque eius agnatorum gētiliumque esto.

¶ † De legitima agnatorum successione.

¶ Deficiētib. suis, hæreditas defert ad ꝓximos agnatos, qui dñr cōiūcti per masculos ēt adoptiuos: dummō sint proximiores. h. d.

Si nemo [a] suus [b] hæres, vel eorū, quos inter suos hæredes Prætor, [c] vel cōstōne s [d] vocant, existat, [e] qui successionē [f] quo quo mō [g] amplectatur, tunc ex lege duodecim tabularum ad agnatū [h] proximū [i] pertinet hæreditas.

Sunt autem agnati [k] (vt primo quoque libro [l] tradidimus) cognati per virilis sexus personas cognatione [m] coniuncti, quasi a patre cōnati. Itaque ex eo dē patre nati fratres, agnati, sibi sunt, qui & ɔsanguinei [n] vocātur: nec requiritur, an ēt eandem matrē habuerint. Item patruus fratris filio, & inuicem [o] ijs illi agnatus est. Eodem numero

a ¶ Si nemo ē vn⁹. vt ff d te. tu. l. si ne ... Accur. (mo.
b ¶ Suus. s tr. j. §. j.
c ¶ Prætor s. ti. j. §. emancipati.
d ¶ Constitutiones. s. rit j. §. j. versic. quibus connumerari. & §. item vetustas. versi. diui.
e ¶ Existat. Dicō & amplectatur: nam hæc duo necessaria sunt.
* ¶ Qđ ait, existat, intellige, si nec existere speret l. ij. in prin ff. de su. & le.]
f ¶ Successionem defuncti.
g ¶ Quoquo modo. Scilicet ciuili, vel prætorio iure.
h ¶ Agnatum. Capite non minutū, ff. de suis & legi. hær. l. capitis.
i ¶ Proximū. i. qui ꝓximior est defun cto. j. eo. §. si plures. & §. proximus.

** Vtrū ꝓbāda sit ꝓximitas, an sufficiat ꝓbare se agnatū eē, dicas, φ si extraneus possideat, satis erit ꝓbar̄ sim pliciter se eē fratrē, aut alias agnatū. si ɔtrouersia sit inter duos agnatos, vtique φ obtinere velit, ei incūbit ꝓbare se ꝓpinquorē eē. Alc. l. proximi. đ ver. sig. & latius Tiraq. de retract. §. 11. glo. j. n. 5 & 6.
K ¶ Sūt aūt agnati. Sic. ff. de lega. tur. l. sunt autem.
l ¶ Libro. Vt s. de leg. agn. tut. §. sunt.
m ¶ Cognatio ne. Cognatio est gen⁹, agnatio spēs. Vñ qs qs ē agnatus, est cognat⁹, sȝ nō conuertit.
n ¶ Cōsanguinei. Quasi ex eodē sanguine nati: cæteri agnati † nō dñt cōsanguinei, vt ff de suis & leg. l. ij.

Cognatio est genus, & agnatio species.

† Vide gl. j. de succe. cogna. §. vulgo. in versi. spēs.

¶ Vterini. n. non dñr consanguinei. s. post cōsanguineos. in prin. ff de suis & legi. declarat Bart. & Are. in l. cùm quidam. §. quod dr̄. ff de acqui. hære.]
** Hinc ē. φ alibi dr̄, ɔsanguinitatis i⁹ esse speciē agnationis. § vulgo. j. de suc. co. aliàs ɔsang. appellant quoquo mō sanguine cōiuncti, siue ex latere pr̄is. siue mr̄is, siue quocūq; alio gradu & sexu se attingāt, vt totō ti. extra đ cōs. & af. & ita intelligit cōis vsus loquēdi. Bar. & alijs I l. q dā. §. dr̄ d acq. hær inde cōsanguinitas ꝓ coniūctione sanguinis & pr̄ni & mr̄ni. l. j. & l. consanguinitatis. C. de leg. hær. & j. ti. ij in princ. versi. consanguineis.
o ¶ Inuicem. s. filius fratris patruo.

SYL.

Etiam

a Etiam consobrini: Impropriè, vt ꝭ. de gra.cogna. §. 4.

b Iura consanguinitatis. Scilicet ad suos fratres prius natos: ad reliquos verò agnatos agnationis tantū ius acquiritur, vt ꝭ. proximè diximus. Et est verū hoc, si viuēte eo, de cuius hæreditate agitur, concepti saltem erant, vt ff. de suis & leg. hę. l. Titius. & ff. vnde cog. l. j. §. si quis proximior. Accu.

** Adde. §. cū autem. vbi gl. ꝭ. titu. j. & latius Tiraq. de retra. lignag. §. j. gl. 9. num. 81.]

† aliàs proximiori.

ADDITIO. Aliàs ex persona sua non succedit, sed bene ex persona patris. Ang.

sunt fr̄es patrueles, i. qui ex duob. fratribus. pcreati sūt: q̄ ēt ꝯsobrini[a] vocant. Qua rōne ēt ad plures grad[a] agnationis peruenire possumus.

¶ Ij ēt, q̄ post mortē pr̄is nascunt̄, iura consanguinitatis[b] nanciscuntur.

¶ Non tñ[c] oīb. sił agnatis dat[d] lex hrditatē, sed ijs,[e] qui tunc † proximiores gradu sūt, cū certū[f] esse cęperit aliquem intestatū decessisse.

¶ Per adoptionēs quoq; agnationis ius ꝯsistit: veluti inter filios nāles,[b] & eos, quos pr̄ eorū adoptauit: nec dubiū est, † q̄n impropriè cōsanguinei appellent̄. Itē[i] si qs cęteris agnatis tuis, veluti frater aut patruus, aut deniq; is q̄ lōgiore gradu est, adoptauerit aliquē † agnatus īter suos[k] † hæredes esse non dubitatur.

c Non tñ. quamuis agnati vocētur ad hęreditatem, non tamen. &c.

ADDI Et sic no. ſm Ang. dispōnem absolutam debeti intelligi ſm ordinis ꝓrogatiuā. Quod facit ad eū, qui accepit in emphyteusim, vel cui legat̄ aliquid ꝑ se & filijs suis, vt videātur esse vocati ſm ordinem charitatis.

d Dat lex. i. 12. tab. (res.

e Sed ijs. Et oibus ijs, vt ꝭ. e. §. ti plu

f Certū. Q̄d est ēt, ł facto testō, q̄d euanuit: quod dic, vt ꝭ. §. proximus.

g Per adoptionē quoque q. d. non solū iure naturali cōstituit̄ agnatio, sed ēt ciuili: vt ꝑ adoptionē. ł. q̄libet iure isto, vt ff. de adop. l. j. & ꝭ. de adoptio. in princ. sed hodie per eam tantum, ex qua transit in potestatē arrogatoris, vt ꝭ. ti j. §. sed ea. ver. nostra antē. sed tū licet non fiat agnatus. ſ. hodie, q̄a non transit in ꝑtātē extranei arrogantis: succedit tñ ab intesto patri tm̄, non alijs patris agnatis, vt C. de adop. l. pen. §. sed si q̄dē. Acc.

** Animaduerta., ꝙ Accur. cōfundit verbū arrogādi cū verbo adoptandi: nā arrogatus trāsit semper in potestatem arrogantis. §. pe. ꝭ. de adop.

h Nāles. Et ltimos, nō tñ emācipatos: vt ff. de grad. co. l. si filium.

i Itē si quis. Nō solū pr̄, de quo dī. s̄tū est. hi.

† aliàs q̄n hi.

K Suos hrdes ēē i. agnatis alijs agnatis adoptātis, & eis cognatus fit, vt ff. de adop. l. qui in adoptionem.

¶ Cæterum ... Casus nō figu rat. ī l. corrigē te: Hęs n. in tex. rōnes vniuscuiusq; l. declarat. n. v. intra. Ius 12. ta. q̄d pariter vocabat masc. agnatos & agnatas ſę. r. ex virili sexu descēdētes, ēt vltra sorores. Scđm Ius erat media iuris prudētia, q̄ restrinxit successionē agnatorū, vt vltra sororē ñ succederet, q̄a ꝓmo dī' erat, &c. vt dī. in tex. iō sorores ex benignitatē successibiles fēcit, q̄a ī j. gradu, reliquas exclusit. Tertiū fuit ius ꝓtoriū, q̄d cōpatiens fęmininis ñ vocauit eas īter agnatos, sed illis dēficiētibus inter cognatos. Quartū fuit cōstō Iustin. q̄ considerata identitatē gradus & nāę voluit, ꝙ agnatæ, etiam vltra sorores, pariter succedāt cū masculi. Quintū ē ius autēticoꝝ hodie vigēs, q̄d remouit dr̄ia sexus, & pariter succedere voluit, ſm gradus progatiuā. Not. collige ex prædictis, & ex summario. Item ꝙ bona simplicitas est amica. ll. Itē q̄ dicaſ germanus.]

† aliàs agnatos.

† aliàs deest hr̄des.

¶ Agnata pter sororē ad successionē defuncti ab intestato per mediā iuris prudentiam excludebatur, licet bñficio Pretoris p Vñ cognati fuorū & agnatorum gradib. deficientibus. admittebatur: postea verò per cōstitōnes imperiales in successione Vñ. agnati sublata est dr̄ia sexus: pmmerant āt inter agnatos descēdētes ex sororibus ēt vterinis, si primo gradu sūt. h. d.

¶ Cæterū [a] inter masculos qdē agnationis iure hæreditas, ēt si lōgissimo [b] gradu sint, vltro citroq; capitur. Qđ ad fęminas [c] verò attinet, ita placebat, [d] vt ipsæ ɔsanguinitatis [e] iure tm̄ capiāt hēditatem, si sorores sint, vlterius ñ capiāt: masculi āt ad earum [f] hēditates, ēt si longissimo gradu sint, ad mittant. Qua de cā fratris tui, aut patrui tui filiæ, vel amitę tuę hēditas ad te ptinebat, tua [g] verò ad illas nō ptinebat. Qđ iō ita ɔstitutū erat, qa ɔmodius uidebat ita iura ɔstitui, vt plerunque [h] hēditates ad masculos [i] cōfluerēt. Sed qa sanè iniquū erat, ī vniuersum eas [k] quasi extraneas repelli, Pręetor eas ad bonorū possessionē admittit ea pte, qua pximitatis [l] noīe bonorū possessionē pollicet: ex qua pte ita. s. admittunt, si neq; agnat9 vllus, neq; pximior cognat9 interueniat. [m] Et hęc qdē [n] lex 12. tab. nullo mō introduxit, sed simplicitatē [o] legib. amicā amplexa, sili mō oēs agnatos,

a ¶ Cęterū. i. certè vel aliter, lex qdē 12. ta. q ferebat hēditatē agnatis pximis, sed media iuris prūdētia cū distinctione: & iō hic dixit cęterū, pro sed.
b ¶ Longissimo gradu. Idest decimo, vt j. de succe. cogna. §. fi.
c ¶ Fœminas. Agnatas.
d ¶ Ita placebat. No. cautè dicit placebat, & ñ placet, vt j. eo. §. ꝟ. nos ꝟo. & hoc erat p mediā iuris prudētiā, non p l. 12. tab. neque p ptorē. vt j. e. §. vers. & hæc quidē, & ver. media.
e ¶ Cōsanguinitatis. idest, agnationis.
** Pro hac expositione facit [l. j. C. d le. hę.]
f ¶ Earum. s. fœminarum.
g ¶ Tua. s. hæreditas.
h ¶ Plerunq;. Hoc pp consāguineas sorores, de qbus modo dixit.

ADDITIO.

Ex hinc sumit rō statutorum cōiter p Italiā, q statibus masculis fęminę ñ succedāt: qa statuta ex parte masculorū sunt fauorabilia, & ex pte fœminarū odiosa, vt hic per Ang.

i ¶ Ad masculos, sc. s. titu. primo §. item vetustas.
* ¶ Quia nr̄a iterest & priuatim & publicè, vt salua sit familiarū dignitas. l j. §. sed & si seruus. de vent. inspi. q absq; diuitijs cōseruari non pōt, Bal. ī id multa allegans inter cōs. Ang. cōsi. 68. repetito cōsi. 281. col. 2. facit. l. si in emptionem. ff. de min.]
k ¶ Eas. i. agnatas fęminas.
l ¶ Proximitatis. Idest cognationis.
** Adde pro hac interpretatione tex. in §. vl. & ibi gl. j. de suc. cog. & in ti. de ser. cog. in prī. vbi ēt gl. In vsu. n. iuris ē, vt pximitatis noīe, de cognatiōe spālīter ītelligamus. l. j. & l. ad ītestati. C. de leg. hær. & j. hoc §. ibi, & cognationis linea pximitatis noīe introducta.]
m ¶ Interueniat, nec aliqs suorum, vt s. ti. j. §. admonendi. in fi. §.
n ¶ Et hęc qdem. q nę. s. in §. cęterum. & §. sed quia. dicta sunt.
o ¶ Sed simplicitatem. remota differentia agnatorū iter masculos & fœminas.

fœminas. sic §. de fideicommiss. hæredit. & sed quia stipulationes.

a ¶ Iunior. Et sic no. quod lex 12. tab. est vetustior, quàm media iuris prudentia, & quàm ius prætorium.

vocantur. Accur.

i ¶ Nos verò. Hic Iustinia. loquitur.

K ¶ Laudamus quidem prætores.

ADDI. No. quod ille est laudandus, qui est inuetor alicuius ordinationis, siue dispositionis, licet non æquè perfectæ adinuenerit, quia facile est inuentis addere, vt l. i. C. de vet. iure enuc. Ang.

siue masculos, siue fœminas, cuiuscunque gradus, ad similitudinem suorum inuicem ad successionem vocabat. Media autem iuris prudentia, quæ erat quidem l. 12. tab. iunior,[a] Imperiali autem dispone † antior,[b] subtilitate quadam excogitata: præfatam[c] differentiam inducebat, & penitus eas[d] a successione agnatorum repellebat, omni[e] alia successione incognita: donec Prætores paulatim asperitatem iuris ciuilis[f] corrigentes, † siue quod deerat adimplentes, humano proposito aliud ordinem suis edictis addiderunt: & cognationis linea proximitatis nomine introducta, per bonorum possessionem eas adiuuabant, & pollicebantur iis[g] bonorum possessionem, quæ Vnde cognati[h] appellatur. Nos[i] verò legem 12. tab. sequentes & eius vestigia in hac parte conseruantes, laudamus quidem Prætores[k] suæ humanitatis, non tamen eos in plenum causæ[l] mederi inuenimus[m]. Quare etenim vno eodemque gradu naturali concurrentes, & agnationis titulis[n] tam in masculis, quam in fœminis, æqua[o] lance constitutis, masculis quidem dabatur[p] ad successionem venire omnium agnatorum: ex agnatis autem mulieribus nulli penitus, nisi soli sorori, ad agnatorum successionem patebat aditus?[q] Ideo nos in plenum omnia reducentes, & ad ius 12. tab. eandem dispositionem exequentes, nostra constitutione[r] sancimus, omnes legitimas personas, i. per virilem sexum descendentes, siue masculini generis, siue fœminini sint, simili[s] modo ad iura successionis

* ¶ Vigilius. per mediam iuris prudentiam intelligit prudentium interpretationes, quas communi nomine ius ciuile vocamus.

b ¶ Anterior. idest constitutione anteriori. s. scripta, quæ est. C. de legi. hæred. l. lege 12. tabul. Accursius.

c ¶ Præfatam. s. dictam. s. e. §. cæterum.

d ¶ Eas. agnatas fœminas, nisi sorores.

e ¶ Omni. Nam ordo cognatorum non erat adhuc. Vel dic etiam deficientibus agnatis † ipsi tamen non vocabantur.

f ¶ Iuris ciuilis. i. mediæ iuris prudentiæ, quæ s. ciuile dicitur, vt ff. de orig. iur. l. ij. §. hæc disputatio. Accur.

g ¶ Iis. s. mulieribus agnatis vltra sorores.

h ¶ Vnde cognati. sic dicta, quia per eam cognati

l ¶ Huic causæ. i. expulsioni agnatorum.

m ¶ Quare etenim. Bene dico fore prouidendum agnatis fœminis, quare etenim &c.

n ¶ Titulus. i. nominibus. Accur.

o ¶ Constitutis. i. ordinatis. Accur.

* ¶ Aequa lance prouerbialiter dicimus de iis, quæ similia sunt.

p ¶ Dabatur. i. concedebatur. Accur.

q ¶ Aditus. Certè non erat res iusta vel sufficiens, licet aliqua sit, vt s. e. §. cæterum. in fine.

r ¶ Constitutione. vt C. de leg. hær. l. lege 12. tab. Acc.

s ¶ Simili modo. i. hinc inde. Vel dic, quod ita fœminæ vt mares.

Con-

† aliàs antiquior.

* † Epanorthosis.

† aliàs ipsæ.

Inuentis addere, facile est

a Consanguinitatis. Idest, licet non sint sorores, quæ germanæ vocatur, quasi ex eodem germine natæ.
b Existimauimus. vt C. de le. hære. l. lege. 12. tab. §. j. & §. in suis.
c Tātūmō. i. nō vlterior: ꝓximior tñ sic: vt ipsę sorores vel frēs, vterini vel vterinę, vt seqtur, vt C. de le hær. l. fi. §. sed neq;.
d In lītimā successionem. s. agnatorum.
e Germanæ. i. natæ ex eodē pře & mře cū defuncto.
* Verius est hic itelligi đ sorore ex eodē pře nata, licet nō ex eadē mře, qđ indicat verbū, ꝯsanguineę, dictioni germanę, annexū. lustinian. n. mō germanæ, mō sororis noīe vtiť, vt vitet tātologiam, nō ꝙ ex se diuersa significet.]
f Vterinæ. i. natę ex eadē mře tm̄.
g Deinceps. i. vlteriores siue in gradu remotiores.
h Tanquàm.
ADDI. No. ex hoc tex. ꝙ isti impropriè sūt agnati: & iō n̄ ꝯprehēderenť in statutis loquētibus de agnatis. An. ** Adde idē eē in frē vterino, itaq; si (v. g) lex municipalis ꝑferat agnatos quocūq; gradu cognatis. extētq; ꝯsāguineus, & fr vterinus, tñsūm ē vterinū nō succedere, cessat. n. i eo agnationis cōseruādæ rō, q̄ sola legulatorem mouit, Bal. l. lege. C de leg. hæt.]
i Sup̄stites. Hoc corrigiť ꝑ auth. cessante. C. de leg. her. q. a cū his admittū tr ir. Itē & i alio, qđ subijciť, hic. §. corrigit: q. a i stirpes fit diuisio hodie: sed post hoc filios fratrū fit diuisio i capita, vt in auth. de hæ. ab intestato veni. §. reliquū. coll. 9. & in aut. vt fratrū filij. §. j. coll. 9. Vel dic, ꝙ dr̄ in auth. in stirpes diuidi, verū est q̄n cū alijs. s. patruis vocantur nepotes. aliàs in capita, vt hic.
k Dic ꝙ hoc articulo variæ fuerūt doctō. snīæ, an. s. q̄n filij plurīū fratrū succedūt, patruo succedant in stirpes vel in capita. Io. Fab. hic dicit communem opin: esse, ꝙ inter filios fratrum hæreditas in stirpes diuidatur, inter cæteros vlteriores gradus in capita. Bal. verò. dicit hic opin. communem esse gl. hic. Tu verò tene opin. gl. q̄ defende vt ꝑ Præpo. Senen in 7. calu. q. 6. ꝑ totum. & ego aliàs disputaui hanc conclusionem.
k In capita. s. tit. j. in fi. contra. Solu. ibi de descendentibus loquitur, hic de collateralibus.
Si ergo vis scire, q̄n in capita, & q̄n i stirpes hēditas deferať, dic, ꝙ q̄n descēdētes vocanť ad hēditatē ascēdentiū, diuidiť stirpes. §. cū fili⁹. s. ti. j. q̄n verò ascēdentes soli vocanť, seruatur dispositio §. ꝯñs. in auth. de here. ab intestato veni. q̄n verò ascendentes cum transuersalibus, diuisio fit in capita.

tris succedūt cum patruo & in stirpes fit diuisio.

lītimę ab intestato vocari s̄m sui gradus prerogatiuā: necnō excludendas, q. a ꝯsāguinitatis[d] iura, sicut germanæ, nō habent. Hoc ēt addendum nr̄æ constitutioni existimauimus,[b] vt trāsferať vnus tm̄modo[c] gradus à iure cognationis in lītimā[d] successionē: vt nō solū fratris filius, & filia, s̄m q đ iā definiuim⁹) ad successionē patrui sui vocenť, sed ēt germanę,[e] ꝯsanguineę, vel sororis vterinæ[f] filius & filia soli, & nō deinceps[g] ꝑsonæ, vnà cū his adiura auūculi sui perueniāt, & mortuo eo, q patruus qdē est sui frīs filijs, auūculus autē sororis suę soboli, simili mō ab vtroq; latere succedant, tanq̄[h] si oēs ex masculis descēdentes, lītimo iure veniant. s. vbi frater, & soror sup̄stites[i] non sunt. His etenim ꝑsonis pręcedētibus, & successionē admittētib. cæteri gradus remanet penitus semoti: videlicet hēditate nō in stirpes, sed in capita[k] diuidenda.

SYL.

SYL.

Filij fratris

capita. §. si verò. d. auth nisi essent & præmortui fratris filij, qui vocantur ad partẽ patris. auth. vt fra. filii, quando verò succedũt plures collaterales in diuersis gradibus, fit diuisio in stirpes: quãdo verò sunt eiusdẽ gradus, est. q. glo præce. dic vt ibi.

** Varias opinio. Doct. circa hoc refert Tiraq. in tracta. de retra. lignag §. 11. glo 12 quem oino videas, quotiescunq; inciderit aliquã qõ huius rei: quia diligentissimè oium hãc materiam pertractauit]

† verba l. vetulum*. s. tit. j. §. j.

a ¶ Si plures sint. sic in authen de hære. ab intesta. ve ni. §. si verò neque fratres. coll. ix & ff. de suis & legi hær. l. ij. §. hæreditas.

b ¶ Habetur. hoc corrigit, vt s. dixi per authen. cessante. Accur.

** Adde huic text. q̃ proximus est, quem nemo antecedit: & proximi appellatione etiam ille continetur, qui solus est l. proximus. & l. proximi. de verborum significatione.

SYL. ¶ Proximus aũt Casus in § regulam tradente non esset figurandus, tamen ratio dubitandi poterat esse ex eo, quia videbaĩ semper inspiciendũ tempus mortis illa ratione, quia quãuis testamentum destituatur, postea tamen re vera nõ dicitur tunc decedere intestatus, sed defertur hæreditas à morte. l. hĩs quãdoq;. ff. d̃ acqu. hęr. cuius contrarium, dr̃ quia tunc est inspicienda proximitas, qñ hæreditas defertur. Not. summa. & tex.]

Lege 12. ta. gradus ꝓximior vocaĩ: & si in eo gradu plures sũt, oẽs admittuntur. h. d.

¶ Si plures [a] sint gradu[s] agnatorũ, ꝑ quę lex 12. ta. ꝓximũ vocat. Itaq; si (verbi grã) sint defuncti frater, & alterius fratris fili[us], aut patruus, frater potior hr̃. [b] Et q̃uis singulari numero † vsa lex 12. ta. ꝓximũ vocet, tñ dubiũ ñ est, qn si plures sint eiusdẽ gradus, oẽs ad mittanĩ. Nã & ꝓpriè proximus ex plurib[us] gradib[us] intelligiĩ: & tñ ñ dubium est, qn licet vnus sit gradus agnatorũ, ꝑtineat ad eos hæreditas.

¶ Proximus inspicit tpe testi destituti, qñ testũ factum est: alias aũt tempore mortis testantis. Aret.

¶ Proximus [c] aũt (si quidẽ nullo testo facto q̃squã d̃cesserit) per hoc tẽpus reqriĩ, quo mortuus est is, de cui[us] hæreditate q̃ritur. [d] Quòd si ita cto testõ quisquã decesserit, per hoc tẽpus reqriĩ, quo certũ esse cœperit, nullũ ex testõ hæredẽ exiturũ. Tunc n. [e] propriè q̃sque intestatus d̃cessisse intelligiĩ. Quod quidem aliquando longo tẽpore [f] declaratur. In quo spatio tẽporis sæpe accidiĩ, vt proximiore mortuo proxim[us] eẽ incipiat, q mo riente testõre non erat proximus.

¶ Hodie locus est successorio edicto d̃ ꝑsona ĩ ꝑsõ

c ¶ Proximus. sic. s titu. j. §. cùm autem.

d ¶ Quæritur. sic supra eodem §. non tamen.

e ¶ Tunc. n. scilicet cùm non aditur hęreditas ex testamento.

* ¶ Adde quòd in quibusdam vetustis codicibus verba textus ita se habent: Tunc enim etiam ꝓpriè &. c. cui cõgruit quod scribit Vlpianus in l. j. in prin ff. de suis & legiti.]

f ¶ Longo tempore. Idest post mortem.

¶ Placebat. Casus solum literaliter figuratur in §. corrigente, præsertim quia habet rationes correctionis, ibi, cùm satis absurdum. Nota summarium, & bene attendantur verba text. quia sunt satis obscura.]

SYL.

Place-

a ¶ Placebat.s. ex lege duodecim tabularum.
b ¶ In eo genere, Scilicet iure successionis.
c ¶ Successionem non esse.i.successorium edictum inter agnatos locū nō habet s.d̄ persona in personā, sed īter cognatos sic, vt ī.sequitur, vt ff.d successi. edi. l.j. §. quibus, sed de ordine in ordinem, seu de ea pite in caput sic: † vt de liberis in agnatos, de agnatis in cognatos, & post in virum & vxorē, vt sequitur, vt ff.si tab. testa. nullæ ex tab. l.j.j respon.

SYL. ¶ An autem iste § habeat locum in suis, est pulchra disputat. quam latè attingit post alios Lud. Gozad. in repe. l. qui se patris.C. vnde libe. lib. in 24. col. & seq.]

d ¶ Nihilo magis.i. non ideo magis.
e ¶ Sed nos. loquitur Iusti nia.
f ¶ Protulimus. Scilicet in græco.
g ¶ Cùm satis. ratio prima.
h ¶ Apertū ē.s. successoriū edictum de persona in personam.
i ¶ Maximè. ratio secunda.
K ¶ Gradu. agnatorum.
l ¶ Ad legitimam. Est. n. filius agnatus patri proximus, vt ff.de suis & leg. l. filius. quod ius non tollit per capitis diminutionem, sicut neque inter fratres, vt hic, & C. de legi. tu. l. iiij. Accur.

Successorium edictum.

† aliàs successiōi locum.

† Nota .p euidētia, q̄ caput si ue ordo ē generali', & sunt q̄ suor, vnd liberi, vnd agnati, vnde cognati, & vnde vir. & vx. & vnumquodque dictorum continet sub se plures grad': puta l. Vnd libe sūt primo filij. secūdo nepotes, tertio pronepotes, & deinceps, & eodem modo in quolibet capite.

SYL.

nam, licet olim esset de ordine in ordinem.h.d.

¶ Placebat[a] āt in eo gñe[b] percipiēdarum hrditatū † successionē[c] non esse:i.vt q̄uis proximus, qui s̄m ea, q̄ diximus, vocat̄ ad hrditatem, aut spreuerit hrditatem, aut anteq̄ adeat, decesserit, nihilo magis[d] legitimo iure sequentes admittantur. Quod iterū Prætores imperfecto iure corrigentes, non in totum sine adminiculo relinquebāt, sed ex cognatorum ordine eos vocabant, vtpote agnationis iure eis recluso. Sed nos[e] nihil pfectissimo iuri deesse cupiētes, nrā ɔstōne, quā de iure pronatus humanitate suggerente .p tulimus,[f] sancimus, successionē in agnatorū hrditatib. non esse eis denegandā: cū satis[g] absurdū erat, quod cognatis à Prætore apertū[h] ē, hoc agnatis eē reclusum, maximè[i] cùm in † onere quidē tutelarū & primo gradu[k] deficiēte, sequens † succedit: & qd̄ in onere obtinebat, non † erat in lucro permissum.

Hodie parens .p sumitur ɔ̄ctā fiducia emācipare sēper: & ideo vocatur ad successionem, licet olim secus esset.h.d.

¶ Ad leimam[l] successionem nihilominꝰ vocat̄ ēt parens,[m] qui ɔ̄ctā fiducia filiū vel filiā, nepotē vel neptē, ac deinceps emancipat: qd̄ ex nrā cōstōne[n] omninò inducitur, vt emancipationes liberorū semper videant̄ quasi ɔ̄ctā[o] fiducia fie-

¶ Adde, quòd Doct. ex hoc tex. inferūt pa trē vt agnatū succedere filio emancipato: quod est falsum, vt latè .p bat & interpretatur hunc tex. Pręp̄o Sen. in viij. casu. q.ix.]

m ¶ Parens. secus econtra, vt. ī. titu.j. §. emancipati.

ADDITIO

Et erat ratio diuersitatis: q̄a pater multum conferebat alio per emancipationē se expoliando priuilegijs patriæ potestatis: ideò in recompensationem admittebatur ad eius hrditatē. Ang.

n ¶ Constitutione, vt. C. de emancipa. liber. l. finali.

o ¶ Contracta fiducia. Sic dicendo ius

Filius est agnat' patri.

SYL. † aliàs onus.

† aliàs succedat.

† aliàs esset.

Ius succedendi in bonis tuis mihi reseruo. vel etiam sic; Emancipo te contracta fiducia.

SYL. *¶ Declara vt dixi s̄.ti.de leg. par.tu. & tit.seq.tam in Cōmen. q̄ in Anno. nā fiducia vocatur is cōtractus, quē vulgo pactū d̄ retrouēdēdo dicimus. itaque quoties pr̄ in emācipatiōe, q̄ olim p imaginarias venditiones fiebat, de quibus dixi latè in Annot. & retuli.s̄.quibus mod. ius pa. pot. sol. §. præterea.cùm emptore illo imaginario paciscebatur de remancipando sibi filio, vt s.ipse, non autem emptor illum manumitteret, contracta fiducia emancipare dicebatur: quo casu pr̄ nālis, qui filium ita in seruilem cām deductum recipiebat, receptūq; manumittebat, loco patroni hēbatur: eadēq; iura in eius bonis acquirebat, q̄ à l.12.tab.tribuūtur patrono in bonis liberti. Hinc successio filiorū sic emācipatorum hoc loco vocat̄ legitima, quia ex.l. 12. tabu. deferri intelligitur exēplo successionis libertorū. j̄ de succ.lib. in princ.sicut & ipsa tutela.s̄.de leg par.tut.]

ri: cùm apud veteres nō aliter[a] hoc obtinebat, nisi specialiter contracta fiducia parēs manumisisset.[b]

¶De Senatusconsulto † Tertulliano.

†aliàs Tertyliano.

Lege 12. tabularum, mater non succedebat filio ab intestato, nec econtra filius matri: sed ex constitutione Senatuscō sulti Tertulliani, si ingenua tres, libertina quatuor liberos enixa fuerat, illis ab intestato succedebat. Aretinus.

LEx duodecim tab. ita stricto iur̄ vtebat̄, & p̄po

†Ista glo. nō est Accursij, sed additio parū ad hūc tex.pertinens.

a¶ Non aliter. † qd̄ non erat rectū, vt ff.de reg.iur.l. s̄m naturā. & s̄.de legi.patro.tut.in fi.& j̄.de emp.& vē.§. cùm aūt.circa med. nā qui sentit incōmodū, sentire dēt cōmodū, vt dicunt iura superius allegata: & ecōuerso.nō est.n. ferēdus qui lucrū amplectitur, onus autem subire recusat.C.de cad. tol l vnica.§.pro secundo.in fi.

b¶. Manumisisset. i.emancipasset.sic ff.quando actio de pecul.est an.l. prima.§.alienatio.

SYL. ¶ Dic q̄ stat propriè, q̄a de iure antiquo manumittebātur, quando fiebat per imaginariam vēditionem, vt aliàs suo loco declaraui.]

*¶ De senatusconsulto Tertulliano — Continuatio.

¶ Post agnatos, de qb' s̄ succedūt cognati:iō sequebatur videre de cognatis. verū licet mater & filius sint cognati, tamen ex speciali prouisione sibi adinuicem vt agnati succedunt, vt j̄. de succ.cognat.in princ. ideo post alios agnatos ante cognatos ponit de successione matris ad filium, & econtra. Areti. Differentia huius ti.& sequē tis notari pōt in his versibus. — Versus. Matri dat mœstæ geniti bona Tertullianum. Fili maternas tibi res dabit Orficianum.

Ex duodēcim.¶ Totus iste titulus diuiditur in quinque partes. — Diuisio. Primò, q̄ ex lege duodecim tabularū mater ad hæreditatem filij, & econtra nō admittebatur. Scd̄ò, qualiter admittebatur ex senatusconsulto Tertulliano. Tertiò, quæ personæ præponebantur tunc matri. Quartò constitutionem Tertulliani remouet. Quintò remouet alias constitutiones. Secunda ibi, Et primus. Tertia ibi, Præferuntur. Quarta ibi, Sed nos. Quinta ibi, Sed cùm antea.

SYL. ¶Casus nō figuratur aliter, quia hoc princip. refert iuris antiqui dispositionem, quod hodie tanquam correctum non est in consideratione. Nota summarium. Item q̄ strictum ius est, qd̄ spreta æquitate & humanitate rigorē imitatur. Item quòd vbi rigor & æquitas scripta sunt, præfertur æquitas. Item quòd ius quibusdam matribus à Claudio tributum, non trahebatur ad omnes.]

Præpone-

a ¶Præponebat. Impropriè: (j) nã cognatos nullo mõ vocabat. vt sequitur. ADD I. (1) Nã ppriè ñ dr̃ pponi illi, q nõ sequtur: q̃uis ppriè pximus dicar qué nemo sequtur, vt ff. vñ cog. l. j §. proximus. Ange.

b ¶Masculorum progeniem. Idest agnatos, vt s. titu j. in prin.

c ¶Necessitudinẽ i. cognationẽ: nã dñr cognati necessarij, vt ff. de iust. & iu l. fin.

* ¶Quid propriè significet necessitudo, & qualiter in iure accipiatur, explicauimus s. de suspe. tuto. in Annot. post Aul. Gel. li. xiij. c. 3.

d ¶Matrem & filium, qui ad inuicem sunt cognati, vt j. de success. cogna. §. vulgo.

* aliàs daretur.

nebat[a] masculorũ [b] pgeniẽ: & eos q p fœminini sex[9] ne cessitudinẽ [c] sibi iũgũt, adeo expellebat, vt ne qdẽ ĩter mr̃em & filiũ [d] filiáve vltro citroq; hr̃ditatis capiẽdæ ius † daretur: nisi q Prætores ex pximitate cognatorum eas psonas ad successionẽ bonorũ possessione. Vnde cognati accõmodata, vocabãt. Sed hæ iuris angustiæ[e] postea [f] emẽdatæ sũt. Et prim[9] qdẽ diu[9] Claudi[9] mr̃i ad solatiũ liberorũ amissorum, [g] legitimã eorũ [h] detulit hr̃ditatẽ. Postea ãt senatusconsulto Tertulliano, qd̃ diui Adriani tpib. factũ est, plenissimè de tristi successione mr̃i, ñ etiã auie, [i] deferẽda cautum est: vt mr̃ ingenua triũ liberorũ ius hñs, [k] libertina q̃tuor, ad bona filiorũ [l] filiarũve admittat † intestato mortuorũ, licet ĩ ptãte † parẽtis[m] sit:

gu. s. de excu. tut. in prin. vel dic, q generaliter statuit, vt C de inoff. test. liberi prima verior est.

¶Et ista ẽ cõis si n. gnaliter eẽt à Claudio puisũ, frustratoria eẽt dispõ Ter.

SYL.

* ¶Tranqllus scribit Claud. Cæs. cõstituisse fœminis i[9] q̃tuor liberorũ]

h ¶Eorum. i. filiorum.

i ¶Auiæ. Etiã hodie auia succedit sicut mr̃, vt ĩ auth. d̃ hę. ab ĩte. veni. §. pseques col. 9.

K ¶Triũ liberorũ ius hñs. i. tres hñs filios, nõ aũt ĩ ptãte, vt s. de ado. §. fœminæ. quos tres hr̃e vr̃, et si tergeminos peperit, fm lo. vt ff. de ver. sig. l. ter enixa.

* De iure triũ liberorũ Dion. l. 55. in hũc sen sum scribit Li

† sic l. fin. C. de insti. & substi-tu.

† aliàs in testatorũ.

*

† Cõcor. l. filij. ff. eo.

Ius q̃ q̃ue dicitur ini quum.

e ¶Iuris angustiæ Not. ius dici angustiosum: alias iniquũ dr̃, vt j. de suc. li. in prin. & ff. qd̃ quisq; iu. l. 3. in prin.

f ¶Postea. s. post legem 12. tabu. & per diuum Claudium, & per senatusconsul. Tertul. vt sequitur.

** Rõ S C. Tert. fuit, vt mulieres magis operã darẽt liberis, eisq; ciuitas repleretur; qd̃ maximè veteres pcurabãt, & ob id multa fœcundis mulieribus præmia constituebant. Hinc L. quoq; Colũ. scribit. moris apud veteres fuisse, vt ancillis, quæ tres liberos peperissent, vacationẽ, q̃ plures, libertatẽ cõcederẽt. Eadẽ rõne, olim matronis, q̃ filios pgenuissent, lecticarũ ac margaritarũ vsum pmissum fuisse crediderim, cùm alijs esset lege prohibit[9], vt apud Eusebium relatum extat.]

g ¶Amissorũ. s. in acie Principis, vt at

uia in numerũ matrũ, q̃ tres liberos peperissent, relata est, quib. n. fortuna seu virorũ seu mulierũ nõ pmisit roties parere, harũ quibusdã lex primũ qdẽ p senatũ, nũc aũt per Impe. in bñficij loco iura earũ q̃toties pepẽrĩ, tribuit, vt neq; ipse sterliũ pœnis subijciãtur, & pmia secũdissimarũ, pter pauca qdã. cõsequanť, q̃ nõ hoĩes tm̃, sed ẽt Dij i uenerũr, vt iigs morĩẽs aliqd eis reliqrit, id illæ accipiãt. ** Extat ẽt de iure triũ liberorũ pulcherrima epistola Pl. scdi. li. 10. epistola. epil. 2. Sed nec illud quoq; pteteũdũ vr̃ qd̃ apud A. G. li 3. c. 16. legi. hoc ius militibus profuisse, tam et si filij statim decessissẽt.]

l ¶Filiorum. qd̃ dic, vt s. de hæred. quæ ab intesta §. j. & §. emancipati, & § item uetustas. vers. diui.

m ¶Parẽtis. Scilicet mater. Et ita nota

Vxor non est in potestate mariti.

ta de iure Romanorũ uxorẽ alicuius ceẽ in ptãte parẽtis, (i) nõ mariti nisi quo ad debitum carnis: aliud de iure Lõgobardorũ, ut hic, & C. de cõd. inser. si uxor. & l Lõgobarda, q̃ licet mulieri alienare ꝑmissum sit. l. j. Tenet tñ operari uiro uxor, ut l. sicut. cùm ibi notatis. ff. de oper. liber.

ADDITIO. (i) Et ideò nõ potest testari nec codicillari et cum consensu patris, ut per Ange. hic.

a ¶ Iussu. Scilicet iure antiquo: cũ q̃libet hæreditas pri per filiũ quæreretur, ut ff. de aequi. hær. qui in aliena. Sed hodie in sola profectitia non aduentitia. s. exigitur iussus. ut C. de bono. quę lib. l. fina. §. siue eõtrario.

SYL. ¶ Et sic hodie ĩ eis ita iussus exigitur sicut olim: concor. gl. in ꝗ l. fin. §. j. C. de bon. quæ libe.]

vt scilicet cũ alieno iuri subiecta ẽ iussu [a] eius adeat hæreditatẽ, cuius iuri subiecta est.

¶ Filij defuncti excludunt matrem usq; in infinitum. Idem in patre & fratre, qui etiam matrẽ exclúdũt. Soror autem defuncti unà cum matre admittit. Aretinus.

¶ Præferunt aũt matri liberi [b] defuncti, [c] q sui sũt, quive suorũ [d] loco sunt, siue primi gradus, siue [e] ulterioris. [f]

¶ Sed & filiæ [g] suę mortuę, filius, uel filia præponitur [h] ex constitutionibus matri defunctæ. [i] idest, auiæ suæ. Pater [k] uerò utriusq; , [l] non etiam auus, & ꝓauus, matri anteponitur: scilicet cũ inter eos solos [m] de hæreditate agit. Frater autẽ consanguineus tã filij quàm filię tũ excludebat [n] matrẽ: soror autem cõsanguinea pariter cũ matre admittebatur. [o] Sed si fuerãt frater & soror ꝯsanguinei, & mater liberis [p]

g ¶ Sed & filię. q. d. non solum nepos ex filio masculo excludit matrem defuncti, sed & nepotes ex filia.

h ¶ Præponitur. idest præfertur.

i ¶ Defunctæ. scilicet filię.

K ¶ Pater. Nõ adoptiuus, ut ff. eo l 2. §. sed neq; auus.

l ¶ Vtriusq; . s. filij & filiæ, hoc est maritus huius mulieris volẽtis succedere filio suo mortuo.

m ¶ Inter eos solos. s. auũ, & mrẽm defuncti. Si ãt sit au⁹, & pr̃ & mr̃ defuncti, ꝑfert auus mr̃i & ẽt pr̃i, ff. e. æquissimũ. §. j. Et nota, ꝙ hæc regula fallit, Si uinco uincẽtẽ te, uinco &c. ut ff. de diuer. & tẽ por. pręsc. l. de accessionibus. nam auus patri defuncti ꝑfertur, ut ff e. l. ęquissimũ. §. j. & pr̃ matri: non aũt auus præfertur matri, qñ soli sunt. Sic fallit in auth. de æquali. do. §. his cõsequens col. 7. Item in auth. qui. mo. na. effi. sui. §. diseteris. coll. 6. Item. ff. qui po. in pig. ha. l. Claudius. sic. ff de iniu. rup. test. l. pe.

¶ Dic ſm Christ. hic, ꝙ tunc militat dicta regula, qñ sunt termini pares, aliàs secus: declara ut per eum hic.]

SYL. ¶ Præferuntur. Casum non figurabo nisi literaliter eadẽ rõne, quia ius antiquũ hodie correctum refertur. Nota quod continetur in summario.]

b ¶ Liberi. Etiam adoptiui: & ita demum si ipsi succedere uelint, ut ff. e. l 2. § liberi & §. ita demum.

c ¶ Defuncti. s. filij, de cuius hæreditate nunc agitur.

¶ d Suorum. q̃d dic, ut s̃. de hære. quæ ab intesta. §. 1. & 2. & §. emancipati. & §. item uetustas. uers. diui.

e ¶ Primi gradus. ut filij.

f ¶ Vlterioris. ut nepotes & similes.

n ¶ Excludebat. sed malè hodie ut j̃. eodem §. sed cum.

o ¶ Admittebatur, & bene. ut j̃. eodẽ §. sed cum.

p ¶ Liberis. trib. uel quatuor, ut s̃. e. in prin. uer. postea autem.

¶ Sed nos constitutione. Casum non figurabo

Sententia huius loci explicat latius idẽ Imper. in authẽ. de nup. §. & qm̃ mater colla. 4. Si uinco uincẽrem te, uinco te. qñq; fallit.

figurabo, q̃a ius antiquũ rõnẽ dubitã di faciebat: ius aũt nouũ fundatũ est in rõne posita in tex. ibi, respicientes ad nãm. No. mrem hodie liberis succedere ñ habita distinctione numeri filiorũ. Itẽ no. rõnẽ, q̃a mulieres multa onera & pericula ꝓpter filios tolerant. Itẽ ꝙ non dẽt imputari alicui q̃d à fortuna ꝓcedit.

&ę ciuitates, à barbarorũ ingentibus exercitibus se tueri nequiuerunt.) ¶Sed cũ antea Casus. nõ figurat nisi literaliter, q̃a recitat ꝯstõ impatoria, q̃ tanq̃ carens ꝓbabili rõne est hodie correcta. Not. summarium.]

a ¶ In codice. nõ in eo, quẽ hẽmus, sed in primo. C. remã sit, quæ est C. dę iure li. l. 2.

b ¶ Fortuitũ. s. hr̃e uel ñ hr̃e tot filios, cũ ex diuina gr̃a hoc descendat.

* c ¶ Peccauit. nã si peccatũ est, magis fuisset mariti, ut C. de leg. hęr. l. lege. 12. tab. in fi. j. respon.

d ¶ Eum. s. cui succederẽ vult.

e ¶ Intercepti. aliàs interẽpti.

** Et sic nihilò differre à fęcunditate virginitatem sancitum fuit. q̃d Procopius auctor gręcus ad modũ culpat cãmque euersionis Rom. Imper. idẽ ortã cẽset, ꝙ cũ hoĩes ꝓpagationi ꝓlis nõ cõsulerẽt, ĩ frequẽtiores fa-

onerata: frater quidem mrem excludebat, cõis ãt erat hr̃ditas ex æquis partibus fratribus & sororibus.

¶ Hodie mr̃ non attẽto numero filiorũ admittit ad hr̃ditatẽ filij. h. d.

¶ Sed nos ꝯstõne, quã ĩ Codice[a] nostro noĩe decorato posuimus, mr̃i subueniendũ esse existimauimus, respiciẽtes ad nãm, & puerperiũ, & piculũ, & mortẽ sæpe ex hoc casu mr̃ib[9] illatã. Iõq; impiũ eẽ credidimus, casum fortuitum[b] in eius admitti detrimẽtũ. Si. n. ingenua ter, uel libertina quater nõ peperit, immeritò defraudabat successiõe suorũ liberorũ. Quid n. peccauit,[c] si nõ plr̃es, s; paucos peperit? Et dedimus ius lt̃imũ plenum mr̃ibus, siue ingenuis, siue libertinis, & si nõ ter eni xę fuerint vel quater, sed cũ[d] tm̃ vel eã q̃ quæve mortet † intercepti[e] sũt, ut sic uocent̃ in liberorũ suorũ lt̃imã successionẽ.

¶ Mr̃ pfert̃ oĩbus alijs agnatis exceptis fratrib. & sororib[9]: & cũ sororibus solum uenit ad dimidiã, & cũ sororibus, & fratrib. ꝓ virili. Are.

¶ Sed cùm añ cõstõnes[f] iura legitimę successionis perscrutantes partim mr̃em adiuuabãt, partim eã pgrauabãt, † & ñ insolidũ eã uocabãt, sed in q̃busdã casib. tertiã ei partẽ abstrahẽtes, certis lt̃imis dabãt psonis, ĩ alijs ãt ꝯ̃riũ faciebant:[h] nobis uisum[i] ẽ recta, & simplici via mr̃em oĩb. personis[k] legitimis añponi: & sine ulla

f ¶ Cõstõnes. quas nõ habemus, sm̃ Ioan.

g ¶ Personis. patruo, & filio, & nepoti patrui, ut C. e. l. fin. in fi. j. rñ.

h ¶ Contrariũ faciebant. i. nil dabant nisi p̃dictis.

i ¶ Visum est ut C. eod. l. fin.

K ¶ Omnibus personis. etiã patri defuncti, nisi in vsufructu & toto, quãdo habebat defunctum in potestate, alias in bessem tantum. sed & in hoc casu hodie etiam in totum habet, ut C. eo. l. fin. & de legi. hæ. l. de emancipatis. Iure uerò authentic. ascendentibus defertur æqualiter paternis & maternis, ut in authen. de hęre. ueni. ab intest. §. si igitur defunctus descendẽtes. coll. 9.

ADDITIO.

Dic ꝙ hodie filio defuncto

SYL.

† concor l. ult. versi. siquis. n. C. q̃ pot. in pigño. hab.

† aliàs interempti.

† aliàs nec insolidũ.

relicta matre & sorore, uel fratre aliter succeditur, auth. defuncto. C. eo. Angelus.

a ¶ Diminutione. quæ fiebat ꝑ agnatos supradictos. in prin. istius §.

Commodum sentiens sentiat onus.

diminutione [a] filiorũ suorũ successionẽ accipere, excepta fratris, & sororis ꝑsona, siue ꝯsanguinei sint, siue sola cognationis iura hñtes: ut quẽadmodũ [b] eam [c] toti alij ordini lĩmo præposuimus, ita oẽs fratres & sorores, siue legitimi sint, siue non, ad capiẽdas hæreditates simul [d] uocem [b]: ita tñ, ut si quidẽ solę sorores [e] agnatę, uel cognatę, & mr̃ defuncti, uel defunctæ supersint, dimidiam quidem mater, alterã verò dimidiã partem oẽs sorores habeant: si uerò matre superstite, & fratre uel fratribus solis, uel ẽt cum sororibus, siue legitima, [f] siue sola cognationis [g] iura habentibus intestatus quis uel intestata moriatur, in capità distribuatur eius hæreditas.

¶ Mater ab hẽdit ate filij repellit̃, nisi infra annum tutorem eidẽ postulauerit, uel suspectum remoueri petierit.

¶ Sed quẽadmodum nos matrib. ꝓspeximus, [h] ita eas oportet suę soboli cõsulere: [i] sci turis [k] eis, ꝙ si tutores liberis non petierint, uel i lo

b ¶ Quemadmodũ. quasi dicat, qui ĩ uno honorat̃, ĩ alio grauetur. sic ff. de iureiurãdo eum qui. in princ.

c ¶ Eam. Scilicet matrem.

d ¶ Simul. scilicet cum matre.

e ¶ Sorores. hoc casu ẽ hodie idẽ quod in sequenti. §. ut in authen. de nup. §. pen. & § .& quoniã. coll. 4.

f ¶ Legitima. qui sunt sorores ex utroq; parente.

g ¶ Cognationis. quia sunt tantum ex matre sorores.

SYL.

¶ Sed quemadmodum.

Casus. ita figurari potest, licet in §. tradẽte notissimam regulam non esset figurandus: ꝙ uidebat̃ matrem non teneri ad petendũ, quia hoc iudicis officiũ est. s. de Att. tu. in prin. tñ contrarium dicitur rõne expressa in tex. in princ. Not. matrem teneri petere tutorem filio, aliter perderet legitimam filij successionem. Item ꝙ mater ẽt vulgò quæsitis succedit. Itẽ no. ex hoc text. iuncta. l. 2. §. si mater. 2. ff. e. ꝙ appellatione filiorum ueniunt nepotes, sicut appellatione sobolis, & liberorũ: nam ibi loquitur in filijs, & tamẽ ueniunt nepotes.]

h ¶ Prospeximus. in successione.

i ¶ Cõsulere. s. in tutore petẽdo. Acc. ADDITIO. Et dic petendo, scilicet infra annũ, ut hic. Et istã opinionem dicit Ang. esse communẽ, & eã tenet tanquam magis ęquam, ꝑ l sciãt. C. de legi. hær. quãuis Bart. ibi & doct. uelint, ꝙ teneat̃ petere statim cũ põt, nisi fuerit impedita legitima causa, ita ꝙ annũ non trãscendat.

K ¶ Scituris eis. Scilicet matribus negligẽtibus: aliàs nõ perdunt, ut C. qui petãt tut. l. cũ à matribus & maioribus: aliàs similiter non perdunt, ut C. si aduer. deli. l. 2. Accur.

SYL.

¶ Dic, ꝙ ad hoc ut perdat, requirit̃, ꝙ sit maior 25. ann. ꝙ moriat̃ filius impubes: ꝙ esset utile pupillo tutorẽ hr̃e: ꝙ mr̃ nõ fuerit diligens: ꝙ nulla cã excusari possit, ſm Christo. hic. & pro declaratione uidenda essent, q̃ ponit Dec. in c. ex parte. in 4. col. de appellatio. * & Paris. cons. 86. nu. 21. uol. 1. qui refert casus, in quibus non amitt̃ successio ob non petitionem tutoris.

* ¶ Adde, ꝙ dispositio huius §. loquẽtis de matrib habet locũ ẽt in auijs. l. 2. §. quid si nepotibus. ff. co.]

a ¶ Impuberum.aliud si puberes moriantur, ut C.eod. matres.

b ¶ Licet. Vulgo quęsitus. nisi hæc mater sit illustris. Sic contra talis filius illustri matri non succedit, ut C. ad Orf. si qua illustris.

ADDITIO. Idem, si esset natus ex dam nato coitu: secus si ex concubina, etiam illustri, ut per Ang. hic.

*¶ Vulgo quęsitos hic appellat, quos s. in tractatu de nuptijs, vulgo cõceptos nominauit, nempe quib. pater incertus est, ut pote natis ex muliere quæ palam sui corporis copiam faciat.]

¶ De Senatusconsulto Orphiciano.

cũ remoti uel ex causati intra annũ peteř neglexerĩt, ab eorũ impuberum a moriẽtium successione meri to repellentur.

¶ Filio non tñ legitimo, sed ẽt vulgo quæsito mater succedit. Angel.

¶ Licet aũt vulgo q̃situs b sit filius, si liave, p̃t tñ ad bona eius mř ex Tertulliano Senatusconsulto admitti.

¶ De Senatuscon sulto Orphiciano.

¶ Filij ẽt in pt̃ate parentũ succedũt matri ex Senatusc õsulto Orphicia no: quod ex con stõnib. extẽsum ẽ ad nepotes. h. d

PEr c c̃trariũ ãt liberi d ad bona matrũ e intesta tarũ admittuntur ex Senatusc õsulto Orphiciano, qđ Orphicio & Rufo Cõsulibus fctũ ẽ diui Marci tp̃ib. & data est tam filio, q̃ filię legitima f hæreditas, ẽt

Item q ex tali Senatusc õsulto nõ uocabant nepotes, sed fuit extensum ad nepotes per constitutiones. Item q appellatione filij ĩ materia legali nõ ueniunt nepotes: nã aliter non fuisset necessariã talis extensio. Item quòd liberorum appellatio strictè aliquando pro filius accipitur.

c ¶ Per cõtrarium. i. econtrario. nam supra titu. 1. tractatũ est qualiter mater filio succedit: tunc dicit ecõtra. Vnde uersus: Matri succedes, o nate p Orphicianum. Inuidiã portans econtra Tertullianum. Accursius.

ADDITIO. An autem in correlatiuis sequetur æqualitas, uide Bar. in l. 2. C. de cupres. ex lu. lib. 11. Angelus.

Continuatio. ¶ Continuatio fit per glo. 1. & satis patet in tex. in princip.]

Diuisio. PEr contrarium. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, qualiter filij ad hæreditatem matris, & nepotes ad hæreditatem auię admittuntur. Secundò nunquid capitis diminutione tale ius succedendi tollatur. Tertiò, qui sunt illi filij, qui ad hæreditatem matris admittuntur. Quartò subnectit nouum casum ad materiam ab intestato. Secunda ibi, Sciendum. Tertia ibi, Nouissimè, Quarta ibi, Si ex pluribus.

SYL. ¶ Per contrarium. Casus positio nõ cadit. declarat enim, qualiter filij matri succedunt p Orphicianum. Nota filios uocari ex Senatusc õsulto Orph. ad successionẽ matrum intestatarũ.

** Not. itaq; q licet ex S. C. Tertul. mater filio succederet, non tñ econuerso filius matri, donec deinde ex Orp. ei quoq; puisum fuit: & p̃ñr obseruandũ est, q q̃uis æquũ sit successiones esse reciprocas. §. filiũ. I auth. quib. mod. nat. effi. sui. id tamen non sufficit, ut extensio fiat nisi quatenus noua lege caueatur.]

d ¶ Liberi. strictè ponitur pro filijs tãtum. ut ĩ. eod § 1. aliàs contra, ut ff. de uerb. sign. l. liberorum.

e ¶ Matrum, Ingenuarum uel libertarum, ut ff. eo. l. 1. t. respon. immo & ancillarum, dummodo sit sibi facta mora in fideicõmissaria libertate, ut C eod. l. fin.

f ¶ Legitima. Non quia lege 12. tabularum

larum daretur, immo denegabatur, ut s. tit. 1. in prin. sed Senatusconsultũ dat, quod uicem legis obtinet, ut j. de excep. §. hæc exempli causa.

No. summarium.]

si alieno iuri subiecti sint[a]: & p̃ferunt ꝯsanguineis [b] & agnatis defunctæ matris. Sed cũ ex hoc Senatuscõsulto nepotes & neptes ad auię successionẽ lẽtimo iure ñ uocarent̃, postea hoc constitutionibus[c] principalibus emendatum ẽ, vt ad similitudinẽ filiorũ filiarũq; nepotes[d] neptesq; vocent̃.

¶Successio ex Tertulliano uel Orphiciano non tollitur capitis diminutione.

¶ Sciendum autẽ est hmõi successiones, q̃ ex Tertulliano & Orphiciano Senatuscõsultis deferunt̃, capitis diminutione[e] non perimi, propter illã regulã,[f] qua nouæ hr̃ditates lẽtimæ capitis diminutione nõ pereunt, sed illę[g] solæ quæ ex lege 12. tabularũ[h] deferuntur.[i]

¶Vulgo q̃siti matri succedunt. h.d.

¶ Nouissimè sciẽdum est etiam illos liberos, qui vulgò[k] quæsiti

Hereditas per capitis diminutionem qñq; perditur, qñque non.

a ¶ Præferuntur. scilicet filij.

b ¶ Consanguineis. idest cognatis. Accursius.

SYL. ¶ Adde tamẽ, quòd in l. j. C. eod. exponitur pro fratribus: quæ expositio communiter tenetur: sed circa expositionẽ huius glos. uide aliquid per Lud. Goza. in repe. l. qui se patris. C. unde liber. colum. 26. circa medium.]

c ¶ Constitutionibus. quas non habem⁹.

d ¶ Nepotes. Idem in alijs descendentib⁹ ex hac linea dicam. Sed quid si nepos iste fuit cõceptus post mortem auiæ? Respond. ut supra de hæred. quæ ab intesta. §. cùm autem diximus.

SYL. ¶ Sciendũ autem. Casus Quærebatur, an minima capitis diminutione hæreditates perderent: & uidetur dicendum, ꝙ sic, quia sicut delatæ per l. 12. tab. perdunt̃, ita & hæ perdi uidebantur, quæ ab illarum similitudinẽ datæ sunt, & pariter legitimæ dicuntur: cõtrarium dicit̃ ex eo, quia l. 12. tabularum fundata est super agnatione, & secundum eam tribuit successionem: unde ea extincta, meritò perdit̃ successio, sed nouę hæreditates legitimæ deferunt̃ atteñta cognatione, q̃ capitis diminutione non perimit̃: & iõ nõ p̃ditur successio ex ea data.

e ¶ Capitis diminutione. scilicet minima: nam per alias omne ius & cognationis tollitur, ut supra de cap. dimin. §. quod autem.

f ¶ Regulam. Tenor cuius ẽ hic, & ff. de ca. dimi. tutelas. 1. respon.

g ¶ Sed illę solæ. ff. unde lib. l. final. in fine cõtra. Solu. hic dicit solæ, ut excludat eas tantum, quæ ex Senatusconsulto deferuntur, non prætorias successiones, ut ibi nota.

h ¶ Ex lege 12. tabularũ. sic ff. eod. l. 1. §. capitis. sic. ff. de suis & legitimis. l. capitis.

i ¶ Deferuntur. Quare magis lege 12. tabularum data hęreditas perdit per capitis diminutionẽ minimã, q̃ Senatuscõsulto delata? Rñ. quia illa agnatis defert, quæ agnatio per capitis diminutionem minimam tollitur: at Senatusconsultum filio, qui matri est cognatus: & cognatio non tollitur per capitis diminutionem minimam, ut s. de leg. agn. tute. §. fina.

SYL. ¶ Nouissimè. Casus non figuratur in regula, quæ modicã habet rationem dubitandi: & rõ decidendi clarissima est ex eo, q̃a semper mater est certa: unde cũ non sit admissum aliud impedimentũ illegitimitatis, certè possunt succedere matri, cui coniungun tur, non aliter quàm legitimi & naturales. Not. summarium.]

K ¶ Vulgò quæsiui. Quia non habent certum

certum patrem, ut ī. de nupt. §. si ad uersus. multo magis in naturali tantum. ut C. eod. l. pen.

a ¶ Hæreditatem, s. una cū legitimis, nisi erat mater illustris: tūc enim cū legitimis ab intestato non ueniunt: secus in naturalib. ex licita consuetudine procreatis, ut C. eodem l. penult.

sunt, ad matris hęreditatē [a] ex hoc Senatusconsulto admitti. [b]

¶ Portio hæreditatis deficiens alijs accrescit: qđ ius ad hæredes transmittitur. h. d.

¶ Si ex pluribus [c] ltīmis hr̄dib. quidā omiserint hr̄ditatem, uel morte, uel alia cā [d] impediti fuerint, quo minus adeāt: reliqs, q adierint, [e] accrescit [f] illorū portio: † & licet ante decesserint, [g] ad

Filius uulgò qsitus an succedat de iure nouo.

b ¶ Admitti. Nunqd hodie succedit uulgo quæsitus? uidetur quod non, ut in auth. quib. mo. nat. effi. sui. §. ulti. Sed tū distingue: aut est ex tali coitu, qui possit damnari, ut incestus, adulterij, nefarij, & similis: quo casu non succedit, cū ob hoc ipsum dānādus est, ut in dicta auth. & ff. so. mat. si ab hostibus (i) aut nō. & tunc succedit matri, ut hic: nō patri, cū sit incertus. nā & si habet certum patrem naturalē, non tamen succedit ei nisi in duab. uncijs ab intestato, non extātibus legitimis: aliàs in nihilum, ut in auth. quib. mod. natu effic. sui. §. discretis. collat. 7.

ADDITIO. (i) De æquitate tñ canonica à parentibus sunt alendi. c. cū haberet. de eo qui dux. in ma. quā pol. p adul. ex quo inferunt docto. q pater potest relinquere bastardis pro dote, & alijs e t s: sed ultra in fraudem nō relinquat secundum Ang.

SYL.

c ¶ Si ex plurib. Casus ita figurari pōt. Quæsitum est, an portio unius hæredum uenientium ab intestato deficiens ex causis in tex. allegatis accrescat alteri: & in hoc, q̄a est regula notissima, modica est rō dubitandi. Nā iō introductum est ius accrescēdi in hæreditatib. intestatorum, ne contingat pro parte decedentem hr̄e hæredem, pro parte uacantem hr̄ditatem esse: bñ poterat dubitari, utrum tale ius ad hr̄des trāsmitteretur: & uidebatur q non: quia sicut hr̄ditas nondum quæsita non transmittitur, ita nec pars eius. cuius contrarium decisum est ex eadem ratione, quia cùm accrescat ipso iure portioni, uidetur eadem portio quæsita: quod patet, quia nō requiritur noua aditio, ut di citur in glo.]

c ¶ Si ex pluribus. Iste §. est communis ad omnes titulos, quos in hoc tertio libro habuim', non tātum ad hūc titulum: & de iure accrescēdi inter legitimos tantum tractat, ut hic, & ff. eod. l. 1. §. si nemo. & C. de cad. tol. §. his ita. idē etiam est in ijs, qui de iure prætorio succedunt, ut ff. de bon. pos. l. 3. in fin. & l. 4. & 5.

† aliàs & licet ante decesserint quā adierint ad &c.

ADDITIO Nota, q iste §. est lex. ff. de suis & legi. hære. & incipit, si ex pluribus.

d ¶ Alia causa. ut si defecerit condō, sub qua instituti erant, ut s. quibus mod. testa. infir. §. posteriore.

e ¶ Adierint. Sic. ff. de leg. 2. cùm pater. §. libertis. ibi, cęterum prout.

f ¶ Accrescit. Sed pro qua parte? Rñ. prout erant instituti, ut C. de caduc. tol. § his ita. & s. de uul. subst. §. 1. (i) Item nunquid est necesse iterū adire? Respon. non, nisi quando ex alterius persona, puta serui, fiat mihi augmentum, ut ff. de acq. hær. si solus. in fin. 1. respon. & in fin. l.

ADDITIO. (1) Dic q in hr̄ditate pars deficiens accrescit ēt inuitis. Fallit primo, si iure speciali deficiat. Itē si ope exceptionis. Item si iure diuerso succedat. Itē in pluribus partibus prouenientibus ex pluribus hæreditatibus etiam ex eodem testamēto, secundum Angelum.

g ¶ Ante decesserint. quàm accresceret eis. Vel dic, antequam illi repudiarent: uel antequam adirent illorum por-

portionem : non autē antequam suā partem adirent: immo adiuerant, vt sequitur alias non transmitterent olim vel hodie, vt C. de caducis tollendis §. nouissimo. nisi in psonis liberorū vt C. de ijs q ante aper. tabul. l. j.

SYL. † Aliàs vñ cognati.

¶ Intellige succedētium ascendentium. vt ibi.]

ADDITIO. Hoc verum ī hęreditate ascendentium ex vtraque linea, nō in hæreditate transuersalium uel extraneorū : quia non adita ad posteritatē non trāsmittitur. Suus transmittit ad quoscunq; etiam extraneos. dic vt per Ang.

hęredes tamē eorum pertinet. a

¶ De successione cognatorum.

¶ Post suos & agnatos vocantur cognati de iure prætorio: qua parte veniunt emancipati agnati, nisi sint frater & soror defuncti, quia veniūt cum agnatis. Areti.

a ¶ Pertinet. s. augumentum supradictum, vel portio illorum.

¶ De successione cognatorum.

Continuatio. ¶ Continuatur per istū textū in principio ad pcedentia. Vel sic & clarius. Supra de successione suorū & agnatorū dictum est: verum quia post illos vocantur cognati, ideo sequitur de successione cognatorum. Porcus.

Diuisio. Post suos. ¶ Totus iste tit. diuiditur in tres partes. Primò, quādo cognati admittantur, & quo iure. Secundo, qui sunt cognati. Tertiò, vsq; ad quorum gradum cognati & agnati admittuntur. Secunda ibi, Qua parte. Tertia ibi, Hoc loco.

SYL. ¶ Casus non figuratur, quia procedit tradendo regulam totā in mā successionū, dubitandi tamen ratio poterat esse duplex: altera, ꝙ agnationis successio fundata est in nobilitate & dignitate familiæ §. cæterū. s. de le. agn. succ. cognatio āt super iure naturali, & naturali coniunctione: iō videbatur præferēda cuius pīū factum est. quia antiquo iure est magis habitus ille respectus quàm naturæ, licet male. vt in l maximū vitium. C. de libe. præte. Alia rō poterat fundari ex tex. in authen. de hære. ab intesta. § j. vbi fit æquiparatio agnationis & cognationis: sed hoc non poterat facere dubitationem in hoc tex. quia non erat, cùm fit ius nouissimum, ꝓm qđ corrigitur totus hic titul'. Ideò doct. sicco pede pertranseūt. No. ordinem successionum. Itē ꝙ fratres, quā

Post suos b hędes, eosque quos inter suos hędes Prętor c & cōstōnes d vocant, & post legitimos († quo numero sūt agnati, e & ij, f quos ī locū agnatorū tam s. dicta senatusconsulta g quā nostra erexit cōstitutio h) ꝓximos i cognatos Prętor vocat: qua parte naturalis emancipati, connumerabantur etiam inter agnatos ex l. Anasta. Itē ꝙ capitis diminutio tollebat agnationem tanquam vinculum ciuile, & per consequens hęreditatem & successionem ex illo capite.]

† Aliàs quorū in numero.

b ¶ Suos. Vt supra de hæred. quæ ab intesta. § j.

c ¶ Prætor. vt s. de hęre. quæ ab intesta. §. emancipati.

e ¶ Constitutiones. vt s. de hęre. quæ ab intesta § .j. ver. necnon. & § item vetustas ver. diui.

e ¶ Agnati. Vt supra de leg. agn. succ. in principio.

f ¶ Et ij. scilicet qui sunt de numero legitimorum.

g ¶ Senatusconsulta. Vt supra proxi. duobus tit.

h ¶ Constitutio. vt s. de leg. agna succes. §. hoc etiam.

i ¶ Proximos. Scilicet quos nemo cognatus antecedit vel pcedit, siue vn' sit, siue plęs: & inspicit qs ꝓximior sit eo tpe, quo bonorū possessio defert. vt ff. e. l. j. §. ꝓximus. & §. gradatim.

cognatio[a] spectatur. Nã agnati capite diminuti, q́que[b] ex his ꝓgeniti sunt, ex lege 12. tabu. inter legitimos nõ hñr, [c] sed à Prætore tertio ordine [d] vocanť: exceptis[e] solis tñmodo fratre & sorore emãcipatis, ñ ét liberis eorũ, quos [f] lex Anastasiana [g] cũ fratrib. integri[h] iuris constitutis vocat qdẽ ad lĩmam fratris hr̃ditatem, siue sororis: nõ ęquis tñ partibus, sed cum aliqua diminutione, [i] quã facile est ex ipsius cõstõnis verbis colligere. Alijs verò agnatis inferioris gradꝰ, licet capitis diminutionẽ passi ñ sunt, tñ añponit eos, [k] & proculdubio cognatis. [l]

¶ Transuersales per lineam fœmininam, & liberi in alterius familia adoptiua existentes, vocantur ex isto ordine. Areti.

¶ Eos etiã, [m] qui per fœminini sexus personas ex transuerso cognatione iũgunť, tertio gradu [n] ꝓximitatis noie Prætor

a ¶ Cognatio. Nunquid ergo inter seruos datur hæc bonorũ possessio? Rñ etiam si fiat postea liber, non datur, vt ff. e.l.j.§.ptinet, & l.is qui. Sed nunquid adoptiuis, s. quia nõ videtur ibi naturalis causa? Respõ. sic: quia quibus agnascit, & cognascitur, vt ff. eod. l.j. §. cognationem. Acc.

ADDITIO

Sed hoc non obtinet iure nouo. Vide supra de hæreditatibus, quę ab intesta. §. at ij. versicul post mortem. in fin. Io. Fab. & Ang.

b ¶ Quique. Breue debet eẽ illud, que.

c ¶ Non habẽtur. Vt supra titulo j. §. sciendum.

e ¶ Tertio ordine. Nã sunt quatuor ordines succedendi, vt ff. si tabu læ testa. nullæ ex l. prima.

e ¶ Exceptis. Nam isti inter legitimos numerantur.

** Concor. §. si ĵ. de ser. cog.]

f ¶ Quos. Scilicet fratres emancipatos & sorores.

g ¶ Lex Anastasiana. Quam non habemus, sed de ea habetur mentio C. de legi. tut. l. 4. & de leg. hære. l. fi. §. j. Accursius.

h ¶ Integri iuris. i. non emancipatis.

** Eadem expositio infra de ser. cogn. §. amotis.]

i ¶ Diminutione. tertiæ partis forte.

** Hoc hodie correctum est l. vlt. §. cùm igitur. C. de leg. hæred.]

K ¶ Eos. s. fratres emancipatos. Acc.

l ¶ Cognatis. s. anteponit: & sic vocãtur cum fratribus, & agnatis & cognatis vlterioribus præferuntur.

¶ Eos ét. Casus in prima parte tex. nõ figurať, cũ notissimũ sit ius cognationis: ĩ trãsuersalibus esse: sed in secũda parte dubiũ faciebat, quia adoptionis vinculũ ciuile est: vñ nõ poterat acquirere iꝰ cognationis, qđ nãle est: ideo nõ videbatur, ꝙ efficerẽtur cognati alicui ét parenti, qa cognationem facit natura, nõ voluntas. Contrarium tñ respondet: hoc tamen secundũm intellectum Angel. qui intelligit hũc tex. vt efficiantur cognati etiam patri adoptanti: sed ſm intellect. Christo. qui intelligit, vt vocentur. s. per Vnde cognati ad successionem patris naturalis, prædicta ratio non obstat, sed conuenit, quia vinculum ciuile non pt̃ tollere naturale vinculum inter patrem naturalem, & filiũ, quis transierit in alienam familiam per adoptionem: & ita intelligit glo. in ver. liberi. dum allegat §. admonẽ di. s̃. de hære. quæ ab intesta.]

m ¶ Eos. Non solum agnatos capite minutos, vt s̃. &c.

n ¶ Tertio gradu. s. cognationis.

* No. ꝙ verbũ ꝓximitas accipiť ꝓ cognatiõe. sic i §. se. & i l. ad testati. C. đ le. hæ. & ĩ hac sigñatiõe magis ĩ vsu ẽ.

SYL.

a ¶ Liberi. vt ī. de hæred. quæ ab intest. §. admonendi.
ADDITIO. Hoc hodie immutatū est, vt habetur. C. de adoption. l. penul. Angelus.

f ¶ Hoc loco. Iste §. communis est ad totum istum titulum, & illum ī. de legi. agna. succ. sic. ī. tit. j. §. fi.
g ¶ Legitimis. s. agnatis.
h ¶ Proximitatis. i. cognationis.

b ¶ Eodem gradu. Scilicet tertio, puta cognatiōis.
SYL. ¶ Vulgo. Casus non figuratur, q̄a text. assignat rationem decidendi, & dicit nullam esse rationem dubitandi, ibi, manifestum est. Nor. collige vt per Angelum.]
Agnatio & consanguinitas differunt. c ¶ Species est. Nam agnatio genus est: consanguinitas est illa, quę inter fratres tantū est, vt ff. de suis & leg. l. ij. primo respon. & ī. de leg. agna. successi. §. primo.
d ¶ Cognati sunt sibi, sic ff. eodem. l. si spurius.
e ¶ Itaq; omnibus. Inter se & cum matre, vt ff. unde cogna. hac parte.
SYL. ¶ Hoc loco. Casus non figuratur in regula, cuius ratio est maior fauor debitus agnationi & familiæ, quam cognationi secundum ius istud: ratio autem exceptiouis sobrinorum est propter frequentiam. No. summa.]

ad successionem vocat.

¶ Liberi[a] quoq;, qui ī adoptiua familia sunt, ad nālium parentū hæreditatē hoc eod. gradu[b] vocantur.

¶ Vulgo q̄situs n̄ hēt agnationē sed cognationē: ideo succedit m̄ri & alijs ex sua linea descendentibus isto ordine Ange.

¶ Vulgo quęsitos nullos hr̄e agnatos manifestū est: cū agnatio a p̄re sit, cognatio a matre: hi aūt nullum patrē hr̄e intelliguntur. Eadē rōne nec inter se quidē p̄nt videri consanguinei esse: q̄a cōsanguinitatis ius species[c] ē agnationis. tantū ergo cognati sūt sibi,[d] sicut & m̄ri cognati sūt. Itaq; oīb.[e] istis ex ea parte ꝯpetit bonorū possessio, qua ꝓximitatis nomine cognati vocantur.

¶ Agnati vsq; ad decimū gradū, cognati vsq; ad sextū succedūt, inclu so filio sobrini & sobrinę. Ang. Are.

¶ Hoc loco[f] & illud necessariò admonēdi sumus, agnationis qdē iure admitti aliquē ad hr̄ditatē, & si decimo gradu sit: siue de lege 12. tabu. q̄ramus, siue d̄ edicto, quo prætor l̄timis[g] hr̄dib. daturū se bonorū possessionē pollicetur. Proximitatis[h] verò nomine ijs solis Prætori[i] promittit bonorum possessionē q̄ vsq; ad[k] sextū gradum cognationis sunt, & ex septimo,[l] à sobrino sobrinaq; nato natęve.[m]

i ¶ Prætor. cautè tacet hic de iure ciuili. Nam cognati de iure ciui. non vocātur.
K ¶ Vsque ad sextū. immo videtur, ꝙ vsque ad quintum tm̄ vocētur tam agnati q̄ cognati, vt ff. de vete. mi. suc. l. ij. §. fin. Sed rn̄. illa ēt in castrēsibus loquitur, hęc in alijs.
SYL. ¶ Hæc sol. cōmuniter tenetur s̄m Christo. hic.]
¶ Vel dic, ꝙ ibi ita erat de facto. s. quidā in quinto gradu: & ita factum narrat.
SYL. ¶ Ex uerbis huius glo. no. ꝙ nō licet sumere argm̄ à uerbis enūciatiuis legis, qđ sæpè accidit: hr̄ in l. ex his. C. đ test. mil. de quo multa tradit De. ꝯs. 13. col. 4.]
l ¶ Ex septimo. Subaudi, qui sunt.

m ¶ Sobrini, sobrinæq; sunt, qui quæve ex fratribus vel sororibus patruelibus, vel consobrinis, uel amitinis progenerantur. §. sexto. ī. tit..]

m ¶Nateve. Sed nunquid sunt alij in septimo gradu? Rñ. multi & alij esse possunt, vt colligitur ī. ti. j. §. sexto. Itē & quare magis hi vocantur, q̄ alij, in septimo gradu? Rñ. quia hi respiciūt inferius lineā transuersalē, alij oēs superius, vt argu. ff. vñ lib. scripto. in fine.

SYL. ¶ Communis ratio differentiæ est frequētia, vt testatur Angel. hic. ¶Sed nunq̄d corrigit hodie distinctio h⁹ §. p auth. de hę. ab intest. §. si verò neq;. ver. nullā vero. ubi nulla inter agnatos & cognatos dria fit? P. dixit oēs in infinitum succedere, & sic corrigit quod hic dr̄, Nos oēs vsque ad 10. gradum vocamus: non autem trahimus agnatos ad cognatos: cùm extēdere successionē debeamus, ideft uelimus, vt ī de bon. pos. § adhuc.

Cognati & agnati pariter succedūt hodie vsque ad decimū gradum.

SYL. ¶Hæc gl. cōiter ap. pbat. fm doc. hic.] ** Intellige hāc gl. in alijs successioni bus, q̄ comitū & baronū: nā in his succedit ī infinitū, donec sint agnati primi stipitis, Bald. in c. j. col. ulti. & ibi quoque Mart. Laud. & Card. Alex. tit. de feud. march & Dec. consi. 85.]

¶Argu. p̄. C de pactis con l lege. & ī authen de nupt. §. deinceps. colla. 4. (j) Quod dictum est, pater in authen. in successione C. de suis & legiti.

Additio. ADDITIO (j) Sol. ibi maior trahitur ad minorē, quia cōstat partes in hoc tm̄ conuenisse: & hoc satis cōstat de mente legis successionem ampliare volentis. Pręterea cùm textus hodie vocet cognatos & agnatos, cōstat eos censeri legitimos, & vt legitimos succedere vsq; ad decimum gradum, vt hic, arg. ī. eo. in princ. Ang.

Continuatio. ¶ De gradibus cognationum.

¶Quoniā in succedendo admittitur qui est proximior in gradu. vt cōprehendatur in quoto gradu quis sit, ponitur iste titul. Ang.

¶ De gradibus cognationum.

¶ Omnis agnatio est infra, aut supra, aut ex transuerso: & superior & inferior incipit a primo gradu: ex transuerso verò incipit a secundo gradu.

Hoc loco. ¶ Iste titulus diuidit ī plures partes. Primò continuat materiam. Secundò incipit dinumerare gradus. Tertiò dat vnam regulam generalem in gradibus ad cognatos. Quartò ponit, quomodo numerentur gradus agnatorum. Secunda ibi, Quare in. Tertia ibi, Hactenus. Quarta ibi. Agnationis.

Diuisio.

Hoc loco necessariū[a] est exponere, quemadmodū gradus[b] cognationis numerentur. Quare ī primis admonēdi[c] sumus, cognationē aliam s. numerari, aliā ī. aliam ex trāsuerso,[d] quæ etiā à la-

SYL. ¶ Necessariū est. Casus non figurabitur in hoc titulo, quia procedit per viam regulæ & declarādo terminos. Not. triplicem lineā. Item q̄ duæ primæ a primo gradu, tertia verò transuersalium incipit a secundo gradu, qui gradus primus est respectu transuersalium.]

a ¶ Necessarium. Sed quid ad nos de his? Rñ. propter hęreditates, quæ per gradus deferuntur & tutelas, & propter testimonia non dicenda, ut ff. e. l. iurisconsultus.

SYL. ¶ Adde, item propter matrimonia, propter iudicium iniuriarū ex l. Cornelia. l. lex Cornelia. ff. de iniur. quæ computatio quo ad matrimonia abrogata est: quo vero ad hæreditates & tutelas attenditur etiam in terris ecclesiæ & inter personas ecclesiasticas, secundum communem sententiā in l fi. C de suc. edic.]

b ¶Gradus Quid sit, dic ut infra eo. § hactenus.

c ¶ Admonendi. Sic ff. eo. l. j.

d ¶ Aliā ex transuerso. Hęc superflua videtur, vt ff. eo. stēmata. contra Sol. Ibi in directa linea tantum loquitur, hic in indirecta.

A secundo

Cognatio trāsuersalis quare non incipit a primo gradu.

tere dicitur. Superior cognatio est parentū: inferior liberorū: ex transuerso fratrū, sororūve & eorū, qui quęve, ex his generant: & cōuenienter patrui, amitæ, auunculi, matertera. Et superior qdem & inferior cognatio à primo gradu incipit: at ea, quæ ex transuerso numeratur, à secūdo. a

¶ Ponit personas primi gradus tam ascendēdo, quàm descendendo.

¶ Primo gradu est s. pater, b mater: infra filius, c filia.

¶ Auus & aliæ psonę hic enumeratæ sunt in secūdo gradu. Arec.

¶ Secundo gradu supra auus, auia: j. nepos, neptis: ex transuerso d † frater, soror.

¶ Proauus & aliæ personæ hic positæ sunt in tertio gradu cognationis. Angelus.

¶ Tertio gradu supra proauus, proauia: infra pronepos, proneptis: ex trāsuerso e fratris sororisque filius, filia: & conueniēter † patru, amita, auunculus, matertera. Patruus est frater patris, qui gręcè f † πατράδελφος appellatur. Auun-

a ¶ A secundo. Sed quare non a primo? Rnd. cùm ego patri meo sim in vno gradu, & ipse pater fratri meo in alio, sumus ergo in duobus gradibus ego cum fratre, facto ascensu ad patrem quasi p quendam gradum, vt ff. eo. l. iurisconsul. §. gradus. (i) sed nullus ex transuerso proximior fratre inuenitur, ergo non pōt inueniri primus gradus à latere, vt hic, & ff. eo. l. j. in prin.

ADDITIO (i) In plano enim de iure ciuili nō est gradus: & iterū a patre descēdis ad filiū, & est secūdus gradus. de iure aūt cano. non ascendit ad stipitē, immo p saltus ēt in linea plana fit cōputatio, vt per Angelum.

b ¶ Primo. Pater, mater. Si pater est mihi in primo, & ego sibi in alio primo, ergo sumus in duobus? Respon. Non sequitur: nam sum ei in primo, ita q in eodem: & inter me & ipsum vnum tantum gradum facimus ad similitudinem fenestræ: nam duæ columnæ ex lateribus vnam faciunt fenestram, tertia etiam adiecta fie talia fenestra: & ita in gradu persona adiecta etiā vna deinceps facit gradum, vt infra eod. §. hactenus.

ADDITIO. Nota hanc glossam, q ad faciendum vnum gradū primum non sufficit ponere vnā personā: sed duę personæ pximæ faciunt vnum gradum, quo primo gradu facto ex duabus personis, vnaquæque persona sola, quæ postea adiungitur, facit alium gradū ad similitudinem fenestrę: quia necessario ad perficiēdum vnam fenestrā, requiruntur duę columnę, postea vnaquæq; columna superaddita, facit aliam fenestrā. Angelus.

c ¶ Filius, filia. Qui licet multi sint, omnes sunt patri in primo, inter se autem in secundo, vt ff. eodem. l. iurisconsultus. §. transeamus.

d ¶ Secundo gradu. Ex trāsuerso. nunc de hoc gradu incipit, cū nemo ex hoc ordine in primo gradu inueniatur, vt ff. eodem. l. j. in prin. †

e ¶ Tertio gradu Ex transuerso. No. cautè, q etiam illi, qui sunt ex transuerso, diuiduntur in superiorem & inferiorem lineam: & sic reperies in sequentibus gradibus, & quandoque in parentibus, vt j. eo. §. iiij.

f ¶ Gręcè, † Patradelphos, vt clarè patet ex tex. dr frater patris: & mitradelphos frater matris: uterq; potest dici theios. Similiter patradelphi est soror patris, mitradelphi uerò soror matris: & vtraque theia dicitur.

† aliàs frater & soror.

† aliàs patruus & amita, auunculus & matertera.

† aliàs πατρῶος.

† Et s. eo. ver. & superior q. dem.

† Sunt q tenēt istā gl. nō esse Accur.

Quæro

cul[9] ē frater mr̄is, qui grǽcè† μητράδελφος dr̄. Et vterque ꝓmiscuè θεῖος appellat̄. Amita ē patris soror, q̄ grǽcè πατραδέλφη appellat̄: mr̄tera vĕò mr̄is soror, q̄ hic grǽcè μητραδέλφη dr̄: & vtraq; ꝓmiscuè θεῖα appellat̄.

¶ Qui distat a stipite ꝑ tres ꝑsonas vel gradus, tam in linea ascēdenti q̄ descēdēti directo, est in q̄rto gradu: sed ĭ linea trāsuersali, si distat ꝑ duas personas. Ang. Ar.

¶ Quarto gradu s̄. abauus, abauia: ĭ. abnepos, abneptis: ex trāsuerso fratris sororisq;† nepos[a] neptis ve: & ꝯuenienter patruus[b] magnus, amita magna, i. aui frater & soror: itē auūculus[c] magnus & mr̄tera magna, i. auię frater & soror: ꝯsobrinus, cōsobrina. i. q. q̄ve† ex sororibus, aut fratrib. ꝓcreātur. Sed qdā rectè ꝯsobrinos eos ꝓpriè dici putant, qui ex duab. sororib. procreant̄, quasi ꝯsororinos: eos verò: q ex duob. fratrib. ꝓgenerant̄, ꝓpriè fres patrueles vocari: si aūt ex duob. fratribus filiæ nascunt̄, sorores patruelest appellari. At eos, qui ex frē & sorore ꝓgenerāt̄, amitinos ꝓpriè dici putāt. Amitę tuę filij ꝯsobrinū te appellāt, tu illos amitinos.

¶ Atauus, & atnepos! & alię personæ hic enumeratæ sunt in quinto gradu. Ange.

¶ Quinto gradu s̄. tatauus, atauia: ĭ. tatnepos, atneptis: ex trāsuerso fratris sororisq; ꝓnepos, & ꝓneptis: & ꝯueniēter ꝓpatru[9], ꝓamita. i. ꝓaui frater & soror: & proauūculus, & ꝓmatertera. i. ꝓauiæ frater & soror: itē fratris patruelis, vel soris patruelis, ꝯsobrini & ꝯsobrinę, amitini & amitinæ filius[d] filia: † propior[e] sobrin[9],

Et. sunt omnes isti in quinto gradu lineæ collateralis respectu descendentium.

¶ Propior sobrinus. Quasi dicat, qui filius dicitur propior sobrinus, & quæ filia dicitur ꝓpior sobrina.

ADDITIO. Vel dic & forte melius secundum textualem esse, & ꝓpior sobrinus & propior sobrina sunt in quinto gradu & qui sint tales, declarat textus subiungens, hi sunt patrui &c. Est enim propior sobrinus filius patrui magni, vel amitæ magnæ: & idem dicas de propiore sobrina, quòd scilicet sit filia &c. vt clare patet in arbore. Qui aliter intelligeret, arborem corrumperet.

¶ Glos. male exponit, & textus seipsum declarat, dum dr̄, hi sunt.) ¶ Adde, ꝙ propior seu propius sobrino, qui

a ¶ Quarto gradu. Nepos. Hoc inferius respicit.

b ¶ Patruus magnus. hoc refertur ad superiorem lineā transuersalem.

c ¶ Auunculus magnus. autem construat, ꝙ qui est mei patris patruus, mihi erit magnus patruus: qui meæ matris auūculus est, mihi erit magnus auunculus. Sed quid si erat patru[9] matris meæ, vel auunculus mei patris? Respon. Ioan. omnem illum mihi esse patruū uel auunculum magnum, qui est meo patri uel matri simplex, vt ff. eodem. l. iurisconsultus. §. patruus. & C. de success. edic. l. prima. Sed Ro. contra.

d ¶ Quinto gradu. Filius filia. Isti nominatiui referunt superiores genitiuos ab illo versiculo, item fratris &c.

Marginal notes:

† al's μητρῶος.

Patruus patris est mihi patruus magnus.

† aliàs nepos, neptis.

† aliàs ex fratribus ꝓgenerātur aut sororibus.

† aliàs appellant.

† aliàs ad auus adauia.

† Aliàs ad nepos ad neptis.

SYL. † alias ꝓpius sobrino pro pius sobrina, alias ꝓpior sobrino.

no, qui & propius sobrinus appellatur, sic dicitur, quasi vno gradu nobis propior sit, q̃ sobrinus: sobrini autem sunt inter se duorum consobrinorum filij. Vbi igitur alter consobrinus filios non hēt, alter hēt: ille huius filijs propior sobrino est: sobrini verò mei filius sobrino natus appellatur.]

a ¶ Hi sunt. Su baudi, in quinto gradu lineę collateralium ex parte ascendentium. scilicet filius patrui mei magni, & similium, de quibus dicit hic, & ff. eo. l. j. in fi. & secunda.

¶ Hactenus. Casus non figuratur, quia stat in traditione regulæ: & notāda sunt verba rex. & summarij. Itē q̃ facilius percipiuntur ea, quæ oculis subijciuntur, quàm quæ auribus.

b ¶ Generata persona gradum. Hoc est verum si vna ab vna, non si plures ab vna, vt ff. eo. iurisconsultus. §. transeamus.

¶ Et sic in linea directa non est dña, sed fit computatio pariter s̃m quod in hoe versu continetur: Personas numera quot sunt a stipite dempto, idest quot sunt personæ generatæ a stipite, computatis etiam omnibus intermedijs, & ijs de quorum gradu & cōiunctione quæritur, dempto st̃i. i. non computato stipite, tot sunt gradus, & toto gradu distant ex, de quibus quærimus: q̃ regula de iure ciuili et ꝓcedit in collateralibus: sed de iure canonico ꝓcedit solum inter ascendētes & descendentes.]

¶ Et hoc est verū ex omni ordine graduū, s̃m nos. † Sed secundum canones ex latere transuerso aliud est: nam quem nos dicimus in secundo, ipsi dicunt in primo: & quem nos in quarto, ipsi in secundo, & sic de singulis vt in decre. 35. q. v. cap. ij. sed fuit eorū consideratio bona propter matrimonia: † nostra etiam bona propter hæreditates, quæ per gradus deferuntur, ut infra de bono. possess. §. adhuc. auth. & ff. eo. l. iurisconsultus. in princip.

† Et sic in directa linea ascendentiū & descendentiū nō est dña: quia vtroq; iure si persona, de q̃b. agitur distāt æqualiter: toto gradu distāt inter se: si inæqualiter, toto gradu distāt, quo todistat remotior. † Ipsi. n. incipiūt a persona ex q̃ descendūt illi d̃ quorū gradu agitur. Sed de iure ciuili incipimus ab uno ex istis, de quib. agitur, extendendo ad stipitē, & ab eo iterum descendendo ad aliū: & quoto gradu distat remotior, toto gradu distant inter se, vt hic per doct.

propior sobrina: hi a sunt patrui magni, amitę magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius filia.

¶ Tritauus, & aliæ personæ hic enumeratæ sunt in sexto gradu. Ang.

¶ Sexto gradu supra tritauus, tritauia: j. trinepos, trineptis: ex trāsuerso fratris sororisq; abnepos, abneptis: & cōueniēter abpatruus, abamita, i. abaui frater & soror: abauunculus, abmatertera, i. abauiæ frater & soror: item propatrui, ꝓamitæ, proauunculi, promaterteræ filius filia: (itē propioris sobrini sobrinæve filius, filia) itē sobrini, † sobrinę. i. qui quęve ex fratribus vel sororibus patruelibus vel consobrinis, vel amitinis progenerantur.

¶ Vnica persona adiecta alteri personæ per carnis ꝓpagationem facit gradum, tam in cognatis, quàm in agnatis. Aret.

¶ Hactenus ostendisse sufficiat, quēadmodum gradus cognationis numerentur. Nāque ex his palàm est intelligere, quemadmodum vlteriores quoq; gradus numerare debeamus: quippe semper generata b persona gra-

¶ In linea ergo transuersali secūdum cano. accipe hāc regulā: quoto gradu alteruter eorū, de quibus q̃ritur, distat à stipite, si ambo æqualiter distent vel quoto gradu remotior à stipite distat, si distant inæqualiter, toto gradu inter se distinguūtur. Regula aūt secundū ius ciuile est, vt computatis ijs, de quibus q̃rimus, & omnibus inter medijs, a q̃b. ipsi ꝓcedūt, dempto stipite

* † Anto. Aug. li. ij. emenda. cap. v. ait hæc uerba parenthesi inclusa, non esse in vetustis codicibus: SYL. & rectè, nā aliàs verba sequentia essent superflua cùm propioris sobrini filij sint ijdem q sobrini † aliàs sobrinæq;.

SYL. tior, toto gradu distant inter se, vt hic per doct.

ftipite, quot sunt personę, tot sunt gradus: & ita teneas, quia regulæ verissimæ sunt: & quæ præstant facilē intellectum graduum, & eorum computationis.]

ADDITIO. Idē in statutis & pactis, vbi de pacto non agitur, secundum Angel. hic. Et not. hāc glo. quæ allegatur quotidie, quòd in concernentibus peccatum, prævalet ius canonicum etiam in terris impetij, & econtra in non concernentibus peccatum prævalet ius ciuile etiā ī terris ecclesiæ, vt p Ang. a ¶ Adijcit. Hic potest colligi diffinitio gradus, vt dicatur: Gradus est numeratio singularum personarum cognatione vel affinitate sibi coniunctarum, quoto gradu vna persona distat ab altera, optimè indicans. Dictus quasi lapideus gradus, vt ff. eodem.l. iurisconsultus.§. gradus. Accursius.

SYL. ¶ Glo. malè loquitur, quia numeratio est actus numerandi, non genus, & gradus non est actus numerandi. Item dum ponit verbū, gradus, in diffinitione, cùm illud sit diffinitum. Vñ die gradum cognationis, quātitatem esse propinquitatis, qua personæ cognatæ inuicem distinguuntur.]

ADDITIO Gradus sm doct aliter diffinitur. Gradus est distantia vnius personæ ab alia in linea consanguinitatis. Vel est habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quota agnationis, vel cognationis, seu affinitatis distantia.

b ¶ Longè facilius fit. Propter duas rationes: & quia vltra trinepotem vel tritauum vocabula non inueniuntur specialia, sed superiores & inferiores vocantur, vt ff. eod.l.fin.§. patentes. & qa sunt plura negocia quàm vocabula, vt ff. de præscri. verb. l.iiij. Sed vsque ad quem numerabimus? Respond. vsq; ad septimum cognatorum, & vsq; ad decimū agnatorū, vt ff eo.l.nō facile. & s. tit. j§ fi. nisi rōne dmōstrādi vel lem° vlteri° numerate, nō utilitatis: licet decretistæ hic aliter dicant. ADDITIO. Not. q decretistæ contrariū dicunt solum in collaterali linea: non autem in directa, vt s. dixi. Si vis ergo scire de duob. agnatis quoto gradu distant de iure ciuili, incipe ab vno, & computa ab illo ascendendo ad personā mediā, ex qua omnes descendunt: & postea descende ab illa vsq; ad illam, quam uis computare, & apparebit quoto gradu sit. Sed de iure canonico incipias à persona, ex qua descendunt personæ: de quarū gradu agiř: verbi gratia, vis scire quoto gradu sunt filij duorum fratrum de iure canonico, incipe ab auo, & fac vnum gradum ad filium, & de filio ad nepotem ex alio fratre, qui similiter est in secundo gradu. Vnde quoto gradu quilibet distat a stipite, tali gradu sūt inter se: remotior autem addit gradum, vt in c.ad sedem. 35.q.v. Ang.

Negocia plura sunt quā vocabula.

† a: s enarrationem

dū adijcit:[a] vt longè[b] facilius sit respondere quoto[c] gradu qsq; sit, q̄ ꝓpria cognatiōis appellatione quēquā denotare. ¶ In gradib[us] agnatiōis & cognationis similis est cōputatio. Et qa facilius ostēdit res, ad oculū corporalē quàm intellectualem, ideo necessarium est hic arborem consanguinitatis inscribi. Angelus. Aret. ¶ Agnatiōis quoque gradus eodē modo[d] numerantur. Sed cùm magis veritas oculata fide, quàm per aures[e] animis hominum infigatur, iō necessariū duximus post†narrationē graduū eos etiam præsenti libro īscribi: quatenus possint & auribus, & oculorū

c ¶ Quoto gradu. Scilicet octauo vel decimo.

d ¶ Agnationis. Eodem modo. I. adiecta persona.

e ¶ Per aures. Vnde Horatius in arte poe-

te poetica: Segnius irritãt animos demissa per aures, Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

a c Adipisci. Vnde quidam habẽt hic arborem.

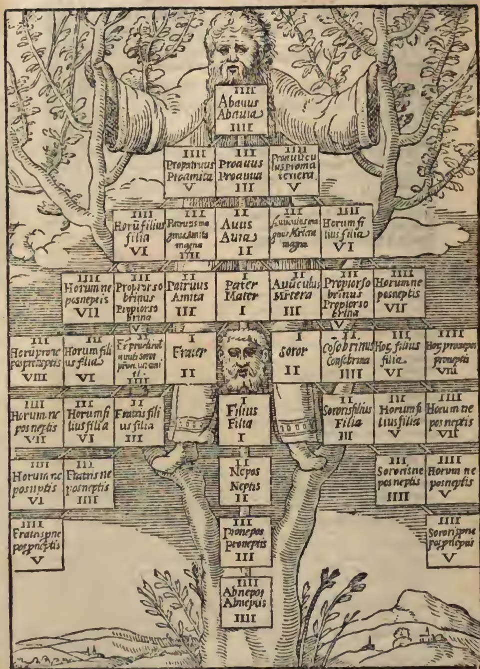
ADDITIO.

Et in veritate esse debet, cũ tex & gl. illam requirant.

inspectione adolescentes perfectissimã graduũ doctrinam adipisci. a

Figura hæc arborea licet ad decimum deberet gradum agnatorũ protendi, aut saltem vsq; ad septimũ cognatorum, cùm vsq; ad eum per leges deferantur successiones s̃ de suc. cog. § fi. & ff. de gra l. non facile. eam tamen vsq; ad quartũ dumtaxat gradum impressori persuasimus extendẽdam, vt & aptiorẽ posset sedem occupare, & lectoribus quibusq; faciliorẽ sui ipsius cognitionem exhibere. Nec id ipsam graduum notitiam quoquo pacto impediet: qui enim duorum, triumve computationem agnouerit, illam etiam in cẽtesimũ vsq; gradum & eo amplius (si opus sit) deducere poterit. Quippe semper generata persona gradum adijcit, vt longè facilius sit respondere, quoto gradu quisq; sit quàm propria cognationis appellatione quemquam denotare, dicit §. hactenus. supra eo plura enim sunt negocia quàm vocabula, vt ff de præscriptis verbis. l. quarta.

Sequitur arbor ciuilis.

IIII
Abauus
Abauia
IIII
IIII
Propatruus
V
III
Proauus
Proauia
III
IIII
Horũ filius
filia
VI
II
Auus
Auia
II
IIII
Horum filius filia
VI
IIII
Horum nepos neptis
VII
II
Patruus
Amita
III
I
Pater
Mater
I
III
Propior sobrinus
Propior sobrina
IIII
Horum nepos neptis
VII
Horum filius filia
VI
I
Frater
II
I
Soror
II
Cosobrinus
Consobrina
IIII
I
Filius
Filia
I
II
Sororis filius
Filia
III
Horum nepos neptis
VII
II
Nepos
Neptis
II
III
Pronepos
Proneptis
III
IIII
Abnepos
Abneptis
IIII

Arboris ciuilis declaratio peculiaris.

RADVS, lineæ, & consanguinitatis, diffinitionibus omissis, sciendum quod numeratio punctorum, quæ sunt in cellulis, est numeratio graduum habito respectu ad cellulam uacuam, à qua omnes sumunt nomen, exceptis iis qui per genitiuum nominantur. Hanc Io. And. nomine sui bidelli Petruciũ vult uocari. Puncta, quæ superiora sunt, computationẽ iuris canonici denotant: illa autem, quæ inferiorem locum retinent, computationem ciuilis iuris exprimunt: quod canonico sub esse ipsa graduũ situatio declarat. Ex prædicta computatione, si diligenter inspicitur, apparet, quòd in ascendentium & descendentium numeratione ius utrunq; concordat: quia in eis persona addita personæ per catenis propagationem gradum adijcit.

¶ Vt autem hæc arbor cunctis innotescat, notandæ sunt tres regulæ.

¶ Prima: Ascendentiũ & descendentiũ quot sunt personæ, de quibus quæritur, cõputatis intermedijs, una dempta, tot sunt gradus inter eas. Verbigratia, abauus distat a Petrucio quatuor gradibus: & sic de alijs.

¶ Secunda (secundum ius ciuile, cuius tamen gratia hæc arbor fuit hic impressa) talis est. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat a cõi stipite, toto duplicato distant inter se, uel sibi attinent: ut P. & pronepos propatrui distãt octo gradibus, cũ abauum stipitem facis. Nam secundum leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Vnde duo fratres, duos efficiunt gradus.

¶ Tertia: Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus. Vnde Petrucius distat à propatruo quinq; gradibus, ab eius filio sex, & sic de aliis.

¶ Non inutile forsitan iudicabitur, si quid de computationis diuersitate inter ius ciuile & canonicum subiunxerimus. In legib' ob nihil aliud ipsa gradum mentio facta est, nisi, ut hæreditas uel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus uerò ob hoc progenies computatur, ut aptè monstretur usq; ad quotam generationem à consanguineorũ nuptijs sit abstinendũ. Hac ergo de causa, quia hæreditates nequeunt deferri, nisi de una ad alterã personã, idcirco curauit secularis Imperator in singulis personis singulos perficere gradus: quia uerò nuptiæ sine duab. nõ ualẽt fieri personis, ideò sacri canones duas in uno gradu constituere personas. Hæc habẽtur plenè. c 2. 35. q 5 & fermè per totam illam qõnẽ. Et hoc idẽ notat hic Christophorus Porcus in uersiculo, Circa primum. ibi, secũda differentia. & Ioannes And. in declaratione huius arboris.

Multa dies, uariusq; labos, huiusce parauit
Artis notitiam, quæ modò clara patet.

CHRISTOPHORI Portij in arborem & ipsius intelligentiam quæstiones plurimum vtiles.

PRO declaratione iuris canonici, & ciuilis, & etiam intelligentia huius materiæ: & eorum, quæ pertinent ad illam, quædam uidenda sunt. Primò, qualiter fiat dinumeratio graduū de iure ciuili, & de iure canonico secundum utriusque iuris rationum diuersitatem. Secundò, usq; ad quē gradum deferuntur hæreditates, & tutelæ. Tertiò, usque ad quem gradum copula matrimonialis impediatur: Quartò, usque ad quem gradum possit Papa dispensare.

¶ Circa primū dicite, ꝙ quò ad lineā ascendentē nulla est dria inter ius ciuile, & ius canonicum: utroq; .n. iure pater & mater sunt in primo gradu ascendentiū, & similiter filius & filia descendentiū, & sic supra & infra in infinitū: quia in dinumeratione graduū in linea ascendentiū & descendentiū utrunq; ius habuit respūm ad stipitē. s. ad primū parentē, ut hic, cū gl. 35 q. 5. ad sedem. In linea transuersali inter ius ciuile, & ius canonicū duplex est dria. Prima quia iure ciuili frater & soror sunt in secundo gradu, iure canonico sunt in primo. Rō driæ sumit̄ ex regula iuris ciuilis, q̄ dicit, ꝙ unaquæq; psona adiecta nouum gradum generat, ut hic in uers. hactenus. unde cùm ego sim in primo gradu patri meo, si nascatur mihi frater uel soror, ex generatione huius personæ causatur nouus gradus, & pn̄t appellatur in scdo Sed iure canonico iō appellatur in primo, quia ius canonicum non consideraui dinumeratione graduū in linea transuersali, habito respū ad stipitē. i. cōem parentem: sed considerauit, ꝙ duo fratres, duę sorores, tribuunt initium lineæ transuersali: iō in primò gradu illius lineæ illos constituit. Secunda dria est, quia iure ciuili regula traditur, ꝙ in linea transuesali sola persona adiecta facit nouum gradum, vt hic: iure aūt canonico pro regula traditur, vt ad causandū nouū gradum duæ personæ requirant̄. d. c. ad sedē. Rō driæ: quia ius canonicum dinumerat gradus rōne copulæ matrimonialis. Vnde cùm ad causandum copulam matrimonialem requirat̄ concursus duarum personarum, ita ad causandum gradum quo ad eam. Sed ius ciuile dinumerauit gradus quo ad hæreditates & tutelas: vnde cum tutela, & hæreditas deferatur de vna persona in aliā, nimirum sic vnaquæque persona gñat nouum gradum. Ista fuit rō posita in d. c. ad sedē. Quo igitur ad inhibendam, vel permittendam copulam matrimonialem dinumerabuntur gradus secūdum ius canonicum: quo autē ad tutelas, & hæreditates deferendas connumerabūtur secundum ius ciuile.

¶ Circa secundum dicite, ꝙ vsq; ad 10. gradum deferuntur hęreditates, & tute. uidistis s̄. tit. j. §. fina. cum sua glo. & s̄. de capi. dimi. §. fi. & de legit. agna. tu. in tex. & in gl.

¶ Circa tertiū dicite, ꝙ olim erat prohibita copula matrimonialis vsq; ad septimum gradū agnationis, vel cognationis inclusiuè: hodie aūt est prohibita vsq; ad quartum gradum inclusiuè, dinumeratione facta secundum ius canonicum. c. non debet. extra de consanguinitate. & affi.

¶ Sed hic dubitat̄. Pone, ꝙ vnus sit in quinto gradu trāsuersaliū, alius sit in quarto, an impediat̄ copula m̄rimonialis? Si inspiciamus personā existē in quarto gradu, illa impeditur: si inspiciamus personā exn̄tem in quinto gradu, pmittit̄. Dicite, ꝙ copula est pmittenda, q̄a quoto gradu remotior distat à stipite, eo gradu distat à quolibet descēdēte. c. fi. extra de cōsan. & affi. Illud tñ est palam, ꝙ inter ascendentes & descendētes est ꝓhibita copula m̄rimonialis in infinitum. Vñ si Adam viueret, vxorem habere non posset. §. ergo. & ibi glo. s̄. de nup.

Sed

¶Sed quid de gradu affinitatis? Dicite, ꝙ licet olim ratione affinitatis eēt prohibita vsq; ad tertiū gradū, vt aliqui dixere: veritas tamē hodie est, ꝙ solum prohibetur quo ad gradum primum, vt no. glo. in c. non debet extra de consang & affini.

Affinitas an contrahatur ex coitu illicito.

¶Sed nunquid per coniunctionē illicitā causatur affinitas? In hoc articulo nō parcam in totum verecundiæ. Archi. 35. q. 3. c. extraordinaria. dixit per hanc dissolui matrimonium, & in hoc bene: sed nō causari affinitatē, propterea, quia affinitas est regularitas personarū ex nuptijs descēdentiū. l. non facilè §. affines. ff de gradi. ubi ergo non sunt nuptiæ, ibi non causat affinitas. Sed glo. tenuit contrariū in §. affinitatis. s. de nup. q̄ cōmuniter comprobatur per c. tuæ. & p c. lordane & c. per discretionem, extra de eo. qui cogn. consang. uxo. suæ. Stat igit̄ conclusio, ꝙ per illicitam cōiunctionem contrahitur affinitas. Sed qd si quis non intrauit claustra vuluæ, in circuitu tñ palpitauit, uel seras reserauit, sed opus nō expleuit, an cōtrahatur affinitas? gl. in d. c. extraordinaria. dicit ꝙ non. Item dicit illud, qd non dico. Dicit Inno. ꝙ ad causandū affinitatē, requiritur concursus vtriusq; sanguinis: sed tñ causa euitandi peccata, ius canonicum & sancta mater ecclesia in dubio præsumunt ex copula concursum utriusque sanguinis & maris & fœminæ interuenisse. c. iuuenis. extra de sponsalibus.

¶ Addite prædictis, ꝙ si aliquis ꝓmiserit alicui illā accipere in uxorē, post medum habeat copulam cū ea sine alijs uerbis, intelligitur ualidum mrimoniū extitisse contractum: nec cū alia contrahere posset, sed matrimonium postea contractum esset dissoluendū. c. is qui fidem. extra de spon.

¶Circa quartum dicite breuiter, ꝙ in gradu ascendentiū & descendentium nō posset Papa dispēsare, ut copula matrimonialis cōtrahat. Nō posset enim Papa dispensare, ꝙ filia patri copularetur. Idem in linea trāsuersali in gradu. 1. unde nō posset Papa dispensare, ꝙ frater sorori nubat. Itē nec in gradu 2. linea existente inæqualiter. Vnde non posset dispensare, ꝙ neptis patruo nuberet uel auunculo. In linea uerò ęquali bene posset dispensare, ut cō sanguinea cōsanguineo copularet. ita cōiter conclusit in c. literas. extra de resti. spo. facit c. gaudeamus. extra de diuor.

Mrimonium semel contractū an possit per Papā dissolui.

¶Sed an Papa posset dispensare, ut matrimoniū semel cōtractum, dissoluatur? Dicite breuiter, aut matrimoniū fuit per copulam carnalē cōsummatum, aut non. priore casu non p̄; posteriore autem sic: quia primo casu effecti fuere duo in carne una, secundo uerò nō. Item, quia matrimoniū consumatum sortitur naturā ex cōstitutione diuina, ꝯ quā Papa non potest dispensare. c. proposuit. extra de concess. præben. Sed matrimoniū non cōsummatum sortitur naturā ex cōstitutione ecclesiæ, ꝯ quā Papa bene potest dispensare. ista est gl. ordi. in c. ex publico. extra de conuer. coniuga.

¶Sed nunquid maritus & uxor possint se separare? Dicite, aut copula nō est subsecuta: & tunc qlibet eorū altero inuito pōt separare matrimonium per ingressum religionis: secus si copula fuit subsecuta, nisi uterq; concordauerit, ꝙ uterq; pariter intret religionē, uel aliter, q remanet ī seculo sit talis ꝯditionis & qualitatis, ꝙ nulla suspicio fornicationis sinistra sit ꝯ eum: ut quia sit ętate cōfectus. c. quidam. c. uetum. c. uxoratus. c. cū sis præditus. extra de conuer. coniuga.

Cognationis spiritualis studiosissimis quibuscunq; præsertim ecclesiasticis, apta & utilis materia.

CHRISTOPHORVS Porcus iuris utriusq; professor acutissimus, quia difficultates aliquas circa cognationis spūalis materiā hic luculenter tractauit, eius mētē uerbis fermè nō mutatis referre non erit abs re non, neq; a proposito alienum: quæ uerba talia sunt;

¶ Quæritur primo, an ratione cognationis spiritualis matrimonium impediat. Circa quē articulū dicire breuiter, ꝙ inter compatrem & commatrem impeditur matrimoniū, ac etiā inter patrem spiritualē & filiā susceptam ex sacro fonte: & hoc, si ista cognatio spiritualis fuerit causata siue per sanctum baptisma, siue ꝑ sanctū chrisma 30.q.4.c. si quis unus.

¶ Addite prædictis, ꝙ si maritus uel uxor tenuerit aliquē uel aliquam ad baptismū uel chrisma, quilibet eorū efficitur cōpater uel commater. d. c. si quis unus. Et hoc uerū, qñ tēpore cognationis spūalis cōtractæ constabat inter eos matrimoniū: secus si ex post facto fuerit cōtractū. c. Martinus. extra de cog. spiri. cum sua glo Econtra autē, si tenueris ad sacrū chrisma uel sanctum baptisma filiū uel filiam meam ex alia muliere q̃ uxore, non efficitur tibi cōmater mea uxor. c. q spiritualem. 30.q.4. Ratio q a i cōtrahenda cognatione spirituali maritus & uxor copulārsibi actiones & non passiones. Quod igit agit unus coniugū, intelligitur alius agere: quia sunt duo in carne una. d.c. siqs unus in fi.

Cognatio spiritualis an cōtrahat ex cōcubinatu.

¶ Quæritur secundo, si fornicator teneat aliquem ad sacrū baptisma, an cōcubina efficiatur commater. Vr ꝙ sic. nā sicut uxor in hoc casu efficitur cōmater, quia est eadem caro cū marito. d. c. si quis unus. ita dicendū vr & de concubina: quia qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur cū ea, 32 q.4. c In eo. Alij ibi tenuerunt contrarium: quorum sentētia magis placet: quia absurdè dictum uideretur, ꝙ spiritualitas sup re improbata causaretur, ex utraq; scriptura & hominū opinione. Non obstat, ꝙ concubina & fornicator dicantur duo in carne una, quia illa uerba exponuntur. i. duo conueniunt in eodē opere carnali: & ita exponit glo in d. c. in eo.

¶ Sed an uxore mea mortua potero mihi copulare eam, q̃ fuit sibi cōmater ante matrimoniū? Dicite ꝙ sic. c. post uxoris obitum. 30.q.4.

¶ Sed quid de filijs duorū cōpatrum an poterunt simul matrimonio copulari? Dicite ꝙ sic, siue nati fuerunt ante compaternitatē, siue post: dum modo matrimoniū non contrahatur cū eo, uel cū ea, per quorum alterum deuentum fuit ad compaternitatem, c. 1. & c. super eo. de cognatio. spiri. Christophorus Poreus iuris utriusq; doctor acutissimus.

¶ Quæritur tertio ad propositū materiæ præsentis de q̃stione quotidiana & apud vulgares satis dubia. Pone, ꝙ duo uel plures tenent aliquē in baptismo, nunquid isti inter se efficiātur cōpatres? Innocentius (& bene) dicit ꝙ non: unde possunt adinuicē ꝯhere matrimoniū. Nā quemadmodum cōpatres carnales, ut concubinarius & concubina, non prohibentur mřimoniū cōtrahere, ut in c. tāta. q. filij sint lelgimi. ita & isti, qui sunt compatres spirituales respectu baptizati, non debent prohiberi contrahere matrimonium. Et ꝓ hoc facit tex. & ibi glo. in c. fin. 30.q.4. ubi dicit, ꝙ maritus & uxor non debent aliquē simul de sacro fonte leuare, ne infamentur de facto: nam vulgares existimant illos esse compatres. Hæc sunt uerba Abbatis Siculi in c. Martinus. de cogna. spirit. de hoc in summula pauperū. Masculus & mulier puerū de fonte leuātes, Legitime iungi potuerunt, nec sunt prohibendi.

¶ Quærit quarto. Pone, ꝙ tenui aliq̃ puellam in baptismo: uolo ꝯhere cū eius sorore, an possim? Dicēdū ꝙ sic: pater. n. spiritualis si copuletur sorori filię spiritualis, bene tenet mřimonium. 30. q. 3 c. ulti. Vnde uersus, Duco meæ natæ germanam spiritualis.

¶ Quæritur quinto. Pone, quòd filius meus tenuit in sacris fontibus filiā: uolo cū illa filia, postq̃ ad annos nubiles peruenit, ꝯhere, an liceat? Dic ꝙ sic. Potest enim pr̄ sumere filiā spiritualē filij sui carnalis, quia licet cognatio spiritualis de patre ad filios descendat, ut c. 1. & sup eo. de cog. spiri. non tñ ascendit de filijs ad patrem, cùm iure cautum non reperiatur: & edictum de matrimonio prohibitorium est, adeò ꝙ cuilibet licet ꝯhere, nisi expresse prohibeatur. cū c. apud: de

de ſponſa & matri. Hoc notat Ioãnes Teutonicus gloſſator Decreti in c. fi. 30.q.3. Hoc idem recitat & ꝓbat Io. And.in c.j de cogn ſpiritu.li.6. Vnde verſus; Eſſe mei nati coniux mihi ſpiritualis Filia legitimè poterit, nec iure uetatur. Deſcendunt & non aſcendunt talia uincula.

Cognatio ſpiritualis ꝑ procuratorē non contrah.f.

¶ Quæritur ſextò, an per procuratorem talis cognatio ſpiritualis poſſit contrahi. Pro ſolutione recurras ad Bar.in l.Gallus.§.forſitan.ff. de lib & poſthu. ad Angelum Aretinum in §. illud ſupra de nup ad Io.And.in regula, poteſt quis per alium.de regu. iur. in 6.& ad Pan.in c.ueniens.de cogna. ſpi.Deciſionem tñ communem & magis approbatam potes notare per uerſus ſequẽtes: in quibus patet, ꝙ licet matrimonium per procuratorem poſſit contrahi.c.fin.de procu.lib.6.non tamen cognatio ſpiritualis: unde uerſus: Procurator habet nodos uincere iugales, non tamen hos nexus domino dat ſpirituales. Adde ꝙ licet non debeat a principio quis admitti per procuratorem ad contrahẽdum hãc compaternitatem, ſi tamen admittatur, contrahitur ipſa compaternitas, ut tenet Abb. Panor in d.c. ueniẽs.

Cognatio ſpiritualis oritur ex duob. ſacramẽtis.

¶ Quæritur ſeptimo ex quot ſacramẽtis deſcendit cognatio ſpiritualis. Reſpon.quòd cognatio ſpiritualis, quæ impedit matrimonium contrahendum, & dirimit poſt contractum, orit̃ ex donatione duorũ ſacramentorum duntaxat, q̃ ſunt baptiſmus, & confirmatio: non aũt ex aliorũ datione ſeu miniſtratione: patet in c.fin.de cogn. ſpiri. lib. 6. ratio eſt, q͂a in baptiſmo renaſcimur: & chriſmatio frontis ipſum confirmat: quod non eſt in alijs ſacramentis.Io.And.in d.c. fin.

Cognatio ſpiritualis oritur inter 20. perſonas.

¶ Quæritur octauo & ultimo inter quot perſonas orit̃ impedimẽtũ m̃rimonij rõne cognationis ſpiritualis. Rñ.ꝙ ex hac cognatione 20. ſunt caſus prohibiti: decem ratione baptiſmi, & decem ratione confirmationis. Ratione.n.baptiſmi contrahitur cognatio ſpiritualis impediens & dirimens, ut dictum eſt.

¶ Primo inter has perſonas Baptizatum & baptizantem: Baptizatum & uxorem baptizantis prius cognitam: Baptizatum & filios baptizantis: Parentes baptizati & baptizantem: Parẽtes baptizati & uxorem baptizantis prius cognitam.

¶ Secundo inter has perſonas, uidelicet inter baptizatũ & ſuſcipiẽtẽ: Baptizatũ & uxorem ſuſcipientis prius cognitã, Baptizatũ & filios ſuſcipientis: Parentes baptizati & ſuſcipientẽ: Parentes baptizati & uxorẽ ſuſcipientis prius cognitã. Ecce decẽ caſus prohibiti ratione baptiſmi. Totidẽ in cõfirmatione reperies. in qua ſunt cõfirmatus, & cõfirmans, & tenẽs ante cõfirmationem, qui ſcilicet ponit faſciolã ſupra frontem poſt confirmationẽ epiſcopalẽ de hoc uide textum cum gl in c.j de cognatio.ſpi.li. 6. Illa clariſſimè referant per carmina ſequentia;

verſus.

Gignitur his ſacris cognatio ſpiritualis: Quę ſunt baptiſmus, ac cõfirmatio frontis. Perſonasq; decem cõnectit quodlibet horum. Baptizans: huius uxor ſi cognita primo, Ac eius nati ſunt abluto ſociati. Cũ conſorte thori baptizans, atq; parentes Fonte ſacro loti ſunt tali fune ligati. Baptizans & ſuſcipiens hic æquiparant̃. In confirmato totidem reperire licebit.

¶ Hæc nota diligenter, quia ſingularia ſunt & plurimũ utilia: nec eſt plures caſus reperire, qui matrimonium dirimant.

Statuit Sacroſancta Tridentina Synodus Seſſ. 24. cap.2. ut unus tantum ſiue uir, ſiue mulier, uel ad ſummum unus & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant. inter quos, ac baptiſmum ipſum, & illius patrem & matrem; necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatiq; patrem ac matrem tãtum ſpiritualis cognatio contrahatur. Idem quoque de cognatione ſpirituali, quæ per confirmatiònem contrahitur, decernens.

¶ De seruili cognatione.

Continuatio. ¶ quia supra de cognatione & succeſſione cognatorū liberæ pdōnis dictū est, nūc qa nali iure inspecto inter ser uos ēt cadit cognatio, & dubitari poſſet an inter ser uos eſſet ſucceſſio, ideo de ſeruili cognatione meritò ſubdit. Nec obſt. ꝙ inter il lum titulū de ſucceſſione cognatorū & iſtū ſit titulus intermedius de gradibus, qa ex quo ptinet ad mām horū tit. cōtinuatio non uitiaṫ. l. duos reos. §. fin. de duobus reis. Poreus.

¶ De ſeruili cognatione.

¶ Filij manumiſſorum, etiam in ſeruitute cōcepti, excluſo patrono patri ſuccedunt, & inuicem ſibi ip ſis. hoc dicit.

Llud [a] certū eſt, ad ſerui-- les cognationes illam partem edicti, [b] qua proximitatis nomine [c] bonorum poſſeſſio † permittiṫ, non pertinere. [d] Nam nec ulla antiqua lege talis cognatio computabaṫ. [e] Sed noſtra conſtōne, quam pro iure patronatus fecimus, (qđ ius uſq; ad noſtra

Diuiſio.

Llud certum. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in tres partes. Primò ponit nūquid ſerui hēant ius cognationis cōtractę in ſeruitute. Secundo infert ex rationibus præpoſitis, uidelicet ꝙ non ſemper ſequitur, ꝙ qui prior eſt in gradu, potior ſit in iure. Tertiò illa melius declarat. Secunda ibi, Repetitis. Tertia ibi, Amotis.

SYL. ¶ Illud certum. Caius non figuratur hic cùm ponatur correctio iuris antiqui, quo diſpoſitum fuerat ſeruos ſucceſſores hēre nō poſſe, nec cognationem habere, non tm̄ dum ſerui erant, ſed etiam poſtea eis manumiſſis, quia iure patronatus oīa patrono quærebantur. Sed contrarium diſpoſitum poſtea eſt: qa ipſa cognatio tāquàm quid naturale in ipſis ſeruis eſſe poteſt: ſed ſit impedimentum propter ſeruitutē effectu ipſius & ab ipſa proueniēte. unde illa ceſſante, ceſſat etiam impedimētum: & ideo poteſt dari cognatio & ſucceſſio. Not. ſummarium & alia, ut per Ang. hic.]

a ¶ Illud aliàs eſt hic rubri. de ſeruili cognatione, aliàs non. Accur.

b ¶ Edicti. Sunt enim 4. partes ſucceſſionis ab inteſt. ut ff. quis or. in bon. poſſeſ. ſer. l. 1.

c ¶ Proximitatis noīe. i. cognationis, ut ſequitur, & ff. unde cog. l. 1. §. pertinet.

d ¶ Nō pertinere. Sed nec aliā aliquā, ut uel ipſe ſuccedat, uel ei ſuccedatur, ut C. eō. de ſuc. ſeruus. niſi ĩ trib. caſibus, ut C. ad ſylla. l. pen. & C. de ſuis & legi. l. apud hoſtes & C. ac Or. l. fin.

SYL. ¶ Dic ꝭm Angel. ꝙ in d. l. pe. & in l. fina. erat liber legis auctoritate, ne mora alterius libertati noceat. in l. apud hoſtes. illud procedit fictione poſtliminij, ut ibi no.]

† aliàs pro mittimur

e ¶ Computabatur. Hæc vř mala rō, cùm magis iure prætorio, quod naturalem cauſam intuebaṫ, deberet cō putari. ut ſ. de hęre. quæ ab inteſta. §. emancipati. ĝ ciuili. Sed dic ꝙ ēt ad alia, ut ad tutelas, & ſimilia: niſi quo ad nuptias, ut ſ. de nup. § illud. & ff. de ri. nup. l. adoptiuus. §. ſeruiles. :

ADDITIO. Not. ꝙ i ſeruis quo ad matrimonium impediendum ēt poſt manumiſſionem dř eſſe cognatio, ut d. § illud. quia etiam dř eſſe affinitas, ut d. §. ſeruiles. Ang.

¶ Sed nūquid dñs ex ſui perſona ſucedit cognatis ſerui? Reſpon. non, ut hic dicitur. Accur. †

† Similis glo. eſt in d. l. ſeru'. C com. de ſuc.

ADDITIO. Not. ergo non acqri dño ab inteſtato ſicut ex teſtō: & eſt ratio, quia ius ſolum defert hęreditatē ab inteſtato, ꝭm quod ſeruus nihil eſt. l. quod attinet. ff. de reg. iu. ſed ex teſtamento defert uoluntas teſtantis, quam ius ſequitur. Aliud tamen eſt in monacho, & monaſterio, ut l. Deo nobis. C. de epiſ. & cle.

Noſtra

a Nostra tempora. Loquitur Iustinianus.
b His.s. parentibus.
c Ipsi.s.parentes.
d In seruitute.i. donec serui erant.
e Peruenerint. Scilicet parentes.
f Veniant. aliud si liber factus seruus iterum manumittatur, vt ff. unde cog. l.is qui.contra.
SYL. Secus si restitutus.§ sersic in l. ius uus.s.de ca.di agnatiõis. mi.& declarat de pac.ubi gl.in d.l is q] Ias. & Alc. Et s. de cap. in l. nõ est dimi.§. quod fine. de aũt. q a est ibi verbo. sig. qd sibi impucodẽ mõ tet. vide q ibi accipitur annotauim'. in l. nemo Sed nunquid prędo. de & iste, qui est regu. iur. in l.is qui.hodie succederet ei nãli cõ Ispecta, ut C. de suis & legitimis hæredi. authẽ. in successione ? Rñ. non, secundũ Io. quia prætor naturalẽ causam intuebatur, & tamen non vocabat eum, vt † Hæc nõ est bona, dictũ est. Itẽ quia non contra. C de apparet ex suis & legitipressẽ de mis.l. ex libecorrectione, ta. Solu. † hic ne, vt arg. noui ius. Vel l. pcipim'. ibi loquit, quã in fi.C. de do nec de fa- appe.Ang. cto erat mattimonium.
SYL. Hæc gl. semp allegatur, q spurius natus in figura mrimonij, licet de facto, pt lrimari per subsequens matrimonium, secus si nullo modo etiam de facto erat: de quo per Ang. hic.] Vel ibi quo ad honores loquitur, hic quo ad successiones.
† i.filium. Hic in l. ius agnatiõis.
† Hæc nõ est bona.
† hic noui ius.

tẽpora[a] satis obscurum, atq; nube plenum, & vndiq; ɔfusum fuerat) & hoc humanitate suggerente ɔcessimus: vt si qs in seruili ɔstitut' ɔsortio liberũ † vel liberos habuerit, siue ex libera, siue ex seruilis ɔdõnis muliere: vel ɔ, serua mulier ex libero, vel seruo hũerit liberos cuiuscũque sexus: & ad libertatem his[b] peruenĩetibus, ij, qui ex seruili vẽtre nati sunt, libertatem meruerint: vel dũ mulieris liberæ erant, ipsi[c] in seruitute[d] eos habuerint, & postea ad libertatem puenerint:[e] vt hi oẽs ad successionem patris, vel matris veniãt,[f] patronatus iure ĩ hac parte sopito. Hos enim liberos non solum in suorum parentum successionẽ, sed ẽt alterum in alterius[g] successionem mutuam vocauimus, ex illa[h] lege spãliter eos vocantes: siue soli inueniãtur qui in seruitute nati, & postea manumißi sunt, siue vna cum alijs, q post libertatem parentum cõcepti sunt: siue ex eodem patrẽ, siue ex eadem matre, siue ex alijs nuptijs, ad similitudinem eorũ, qui ex iustis nuptijs procreati sunt.

In succeßionib. ab intestato primo vocanť sui hę redes, & ij qui inter suos nominantur: qui etiam remotiori gradu cõstituti pręcedunt omnes ascendentes, vel collaterales, etiam proximiores. Aret.

g In alterius successionem. i. parentes liberis, & econtrà, excluso patrono: & hoc sm oẽs. Item libertũ vnum alteri eidem fratri sno: & ita frater liberti præfertur patrono: & hoc secundũ quosdã, vt hic. Sed Ioannes ɔtra: præfert enim patronũ fratri, vt ff. de bonis liber. l. liberto. & ff. de suis & legitimis l. intestato. & infra titulo primo.§.sed nostra.versic. sin autem fine.
SYL. Hęc opin. Ioan. communiter tenetur vt per Angel. hic. ratio est, qa patronus, si legitima ei nõ relinquatur, habet cõtratabul. & potest impugnare iudiciũ liberti, quod non est in fratre. §. soror.s. de inoffi.testa.]
h Ex illa lege. Scilicet s. dicta gręca.

SYL. ¶ **Repetitis itaq;.** Difficultatē faciebat in hoc tex. regula generalis tradita in §. si plures. s. de leg. agna. succ. vbi habes, quòd prior in gradu est potior in successione: sed hic contrariū dicitur, quia regula prædicta ꝓcedit cęteris paribus, & in ijs qui eiusdē sunt ordinis: sed quia cā successionis prima est liberorum, mox ascendentiū, tertio trāsuersalium: nec datur aditus ad secundā causam nisi deficiente prima, non pōt habere locū regula nisi in existentib in eadē causa successionis: & ita declara loco casus.]

fallàs ne.

hodie sine diminutione, vt in auth. de trien. & semis. §. necnon.

¶ Amotis. **Casus** figuratio pendet ex ijs, quæ supra dicta sunt in §. repetitis itaque.]

S Y L.

¶ Repetitis[a] itaq; oībus, q̄ iā tradidimus,[b] apparet ñ sp eos, q parem gradū cognationis obtinent, pariter vocari: eoque amplius, † nec eū qdem, q ꝓximior sit cognat[9], sp potiorem esse. Cùm n. prima cā sit suorū hrdū, & eorū, quos īter suos hæredes enumerauim[9],[c] apparet ꝓnepotē, vel abnepotem defuncti potiorem esse, q̄ fratrē, aut prēm matrēq; defuncti: cū alioqn pr̄ qdē & mr̄ (vt s̄. quoque tradidim[9]) primū gradū cognationis obtineat, frater verò ſm, ꝓnepos āt tertio gradu sit cognationis, & abnepos quarto. Nec interest ī ptāte moriētis fuerit,[d] an ñ, q vel emancipatus, vel ex emācipato, aut ex fęmineo[e] sexu ꝓpagat[9] est.

¶ Post suos vocantur agnati, & post agnatos vocātur cognati ꝓximi, exceptis fratribus & sororib. emácipatis: q licet cognati sint tamen cæteros agnatos vlterioris gradus excludunt. Aret.

¶ Amotis[f] quoq; suis hr̄dib. & quos īter suos hr̄des vocari dixim[9], agnat[9], q ītegrū[g] i[9] hēt agnationis, ēt si lōgissimo † gradu sit, plerunq;[h] potior hr̄, q̄ ꝓximior cognat[9]. Nam patrui nepos,[i] vel ꝓnepos,[k] auūculo[l]

a ¶ Repetitis itaq;. Hic §. cōis ē ad oēs tit. s̄. hoc li. 3. positos: & idē in sequenti ꝓxi §. si: & alias s̄ de success. cogna § vltimo. & ad Orph. §. fin.

b ¶ Tradidim[9]. A prin. 3. lib.

c ¶ Enumerauimus. Vt curiæ datos, & emancipatos. vt s̄. de hęre. quæ ab intesta. §. j. & § emancipati.

d ¶ Fuerit. Hoc subdiuiditur.

e ¶ Ex fœmineo sexu. Qui tñ cùm diminutionē tertiæ partis succedit huius legis tempore. s̄. de hęre. quæ ab intesta. §. item vetustas. versic. diui.

f ¶ Amotis. Id est, cessantib. suis, fallit adhuc hæc rĺa, Qui prior est in gradu, &c. vt j̄. eo. §. versi. toties.

g ¶ Integrum ius habet. i. capite minutus nō est. sic s̄. de succ. cogn. primo respon. in fi. nā secus esset, si esset capite minutus: quia illæ successiones, quæ veniunt ex lege 12. tabularum, pereunt per minimam capitis diminutionem, ut s̄. ad Orphi. §. sciendum.

h ¶ Plerunq;. Propter frēm & sororem emācipatos, ut j̄. eo. §. ibi, exceptis. Itē pp quosdam cognatos, q uocauit ut agnati, vt s̄. de leg. agn. suc. § hoc etiam. Itē propter patrem, qui filiū emācipauit, vt s̄. de legi. agn. suc. § fin.

ſ. i. decimo § ulti. s̄. de succ. cog.

i ¶ Nepos. Qui est in quinto gradu agnationis.

k ¶ Pronepos. Qui est in sexto gradu agnationis.

l ¶ Auunculo vel materteræ. Qui sūt in tertio gradu cognationis.

Prę-

vel m̃terę p̃ferẽ. [a] Toties [b] igiẽ dicimus, aut potiorẽ hr̃i eũ, q̃ ꝓximiorẽ gradũ cognatiõis obtinet, aut pariter vocari eos qui cognati sunt, quoties neq; suorũ hr̃dum, quiq; inter suos hr̃des sunt, neque agnationis iure aliq̃s p̃ferri dẽat, ẽm ea, q̃ tradidimus, [c] exceptis [d] fratre & sorore emãcipatis, q̃ ad successionẽ fratrũ vel sororũ vocantur: qui & si capite diminuti sunt, tamẽ præferuntur [e] cęteris vlterioris gradus agnatis.

¶ De successione libertorum.

¶ Olim patronus habebat ex lege 12. tab. ius in bonis liberti solum àb intestato, nullo suo hærede relicto. Angel.

Nunc [f] d libertorum bonis ui-

a ¶ Præfertur. In successione eius, qui tales habet agnatos.

b ¶ Toties. Not. regulam bonam, ut C. commu. de succes. l. auunculo. † & C. vnde lib. l. 2. Et ad eius euidentiam nota tres esse ordines succedendi. s. inferiores, & superiores, & ex latere venientes, vt in authen. de hære. ab intesta. in princi. Primò descendentes in infinitum uocantur. vt s. de hære. quæ ab intesta § j. & in auth. de hęre. ab intesta. §. primo. His cessantibus vocantur ascendentes: primo pater & mater: secundo auus & auia: & sic deinceps. sic tamen vt fratres ex vtroque parente defuncto cõiuncti cum his superioribus vocentur: licet quidam dicant eum patre & matre tantum eos vocari, & alios inferiores per fratres excludi: & pro nobis est auth. de hære. ab intesta. §. si verò cum ascendentibus. & ff. de su. & legiti. l. ij. §. hæreditas.

¶ Hæc opi. communiter tenetur hic, & in auth defuncto. C. ad Tertul.]

SYL. ¶ Superioribus cessantib. primo frater ex vtroq; parente, & soror, & eorum filij. Secundo, ex altero tantum, & eorum filij. Tertiò hæc regula obtinet, & qui prior est in gradu &c. ut hic, & in auth. de hęredit. ab intest §. reliquum. & §. si verò neque fratres. & in auth vt fratrum filij. §. primo. coll. 9. Accur.

ADDITIO. Dic ꝙ hodie est sublata differẽtia agnationis, & cognationis, vt in d. §. j. in auth. de hær. ab intestveni Christoph.

c ¶ Tradidimus. vt s. proxi. §. & hoc eod §. Accur.

d ¶ Exceptis. Excipit ab eo, quod s. dixerat, qui integrum &c.

e ¶ Præferuntur, vt s. d̃ succes. cog. j. respon.

¶ De successione libertorũ.

¶ Supra d̃ successione ingenuorũ visum est: & quia in bonis libertorum est dare successionem ideo de his subdit. — Continuatio.

ADDITIO. Vnde nota. q̃d dicit hic. Accur. de successione libertorum, passiuè accipi, i. qualiter succedatur eis, nõ actiuè i. qualiter ipsi succedant alijs.

Nunc de libertorũ. ¶ Totus iste titul' diuiditur in tres partes. Primò circa successionem libertorum ponit duplex ius antiquum Secundo ponit suum statutum circa successionem: & ꝙ vsque ad quintum gradum agnati patronorum succedunt liberto. Tertiò ponit aliam nouam constitutionem circa personas, & genera libertorũ. Secunda ibi, Sed nostra. Tertia ibi, Sed hæc. — Diuisio.

SYL. ¶ Casum figura literaliter, q̃a sumus in iure correcto. Not. dispositionem iuris antiqui in successione libertorum. Item ꝙ contra tab. patroni com petebat tantum pro dimidia.

f ¶ Nunc. Quia hucusque de bonis ingenuorum dixit.

† No. singulariter illã. l. quia post nepotem q̃ñ concurrit cũ patruo, vel auunculo, qui prior est ĩ gradu iure: nec assumit persõnã patris sui: patet ibi, ꝙ auũculus. qui est in tertio gradu, pręferẽ fratri consobrino, qui est ĩ quarto, licet gl. ĩ. j. titu j. §. multis. in ver. vsque ad quintũ gradũ. aliter dicat: sed ibi dicem'. An. † aliàs suorum hęredũ iure.

a ¶ Olim s. lege 12. tabul. & hoc est primū ius: quatuor. n. sunt, vt hic & j. §. 1. & §. postea. & § sed nostra.

* ¶ Legis 12. tab. verba (ut Riuallius ait) erant hęc; Si libertus ab intestato moriatur. nullū hæredē suum relinquens, patronis ei succedito.

b ¶ Impunè testamento. i. sine timore testamenti rūpendi. Accur.

Ex hac glo. iūcto tex. no. ꝙ ruptela testamenti pōt dici pœna.]

c ¶ Ita demū lex 12 tab. Et non aliter.

d ¶ Hæredē. Nālem, uel adoptiuū, vt j. innuit.

e ¶ Nihil. i. nullum, secūdum Io.

SI L. f ¶ Ex naturalib. ad differentiam adoptiuorum.

g ¶ Querela. idest non poterat p̄ronus conqueri. Accursius.

h ¶ Qua de causa postea. Secundū ius.

i ¶ Iuris ini-

deam[a]. Olim[a] itaque licebat liberto p̄ronū suū impunè[b] testō prǽterire. Nā ita demū [c] lex 12. tab. ad hæreditatē liberti vocabat p̄ronū, si intestat⁹ mortu⁹ eēt libertus, hrde suo nullo relicto. Itaque itestato mortuo liberto, si is suū hrdē[d] reliquisset, p̄rono nihil [e] in bonis ei⁹ iuris erat. Et si qdē ex nālib.[f] liberis aliquē suū hrdē reliqsset, nulla videbat q̄rela.[g] Si verò adoptiu⁹ filius fuisset, apertè iniquū erat nihil iuris p̄rono supesse. ¶ Prætorio iure p̄ron⁹ i liberti bonis dimidiam hēbat, nō solū hrde instituto, sed ēt ab intestato, relicto filio adoptiuo. Ipsum tñ p̄ronū excludebāt liberi, siue essent in ptāte, siue emancipati, siue ēt in adoptionē dati. dūmō isti tuti ēent, aut p̄terit. bonorū possessionē petijssēt An.

¶ Qua de cā postea[h] Prætoris edicto hæc iuris[i] iniq̄tas emēdata est. Siue. n. faciebat testm̄ libertus, [k] iubebat ita testari, vt p̄rono partē dimidiā [l] bonorū suorū relinq̄ret: & si aut nihil, aut min⁹ parte dimidia reliquerat, dabat p̄rono ꝯtabulas testi partis dimidię bonorū [m] possessio: siue intestat⁹ moriebat, suo hrde relicto filio adoptiuo, dabat ęque patrono ꝯ hunc suum hrdē partis dimidiæ bonorū possessio. ¶ Prodesse aūt liberto solebāt[n] ad excludendū[o] p̄ronū nāles[p] liberi, nō solū quos in ptāte mortis tpe habebat, sed ēt emancipati, & i adoptionem dati: [q] si mō ex aliqua pte scripti hæredes erāt, aut pr ęteriti ꝯtra tabulas bonorum possessionē ex edicto p̄torio petierant: nā exhrdati nullo mō repelle-

quitas. Dic vt supra ad Tertul. in principio.

k ¶ Libertus. nullum filiū habens legitimum & naturalem, vt infra eodem. §. prodesse.

l ¶ Dimidiam. Nisi in castris sint bona quæsita, ut ff. de bonis liber l. tertia. §. patronus.

m ¶ Bonorum possessio. Vnde legitimi, ut infra de bonorum possessio. §. cunque.

n ¶ Solebant. Hoc iure prætorio. nam de primo non erat dubium, vt supra ibi. itaque intestato &c.

o ¶ Ad excludendum patronum. s. in totum.

p ¶ Naturales. Et legitimi.

q ¶ In adoptionem dati. Si instituti erant, ut sequitur: aliàs nec contra tabulas dat eis, vt ff. de contratabul. non putauit. §. in adoptionem.

Repel-

a Repellebāt. Quia ꝓ mortuis hn̄t, t ff. de ꝯiun. cū emanci. lib l.j sed & patru⁹. (j) nec a iure ciuili respiciunt, t in auth. de hr̄, & Fal. §. exhr̄datos. ADDI (j) Nisi qn̄ tractat̄ de portione sua cui accrescat: cōputatur. n. in numero filiorū, vt faciat augeri lītimam fratrū: sec⁹ in fratre minore & filia dotata ꝑ statutū succesfione priuata, q̄ a nō ponunt. Ang.

b Postea. Tertium ius.

c Cautum: Scilicet lege Papia, & maie, vt & aliàs C. de cad. tol. in pri nc. Acc. ** Sic appella a à C. Papio Cōsule eius la ot. c. q̄dam. distin. 2. cuius mētionē facit & M. Tull. de offic.]

d Debeteī. Ex lege Papia.

e Sed nostra cōstō. Casus pōt literaliter figurari, quia nec cōstō Iusti. vr̄ eē q̄ddā ius positiuū. Hæc. n. sua distinctio, licet habeat rōnē n. se respiciē- ē tā filios q̄ pr̄onos, tñ ꝙ magis elegerit vnam sum nam q̄ aliā, hoc totū fuit arbitratiū, & de quo aliquæ coloratæ potius rōnes q̄ fundamētales excogitari pn̄t. No. igit̄ totā hāc dispōnē. Itē no. ꝙ paria sunt nliū n̄ eē, uel esse & exhr̄datū. Itē ꝙ p̄teritio mr̄is hr̄ pro exhr̄datione. Item ꝙ lītima pr̄onorū ē tertia hodie, sicut liberorū & patērum.]

bant[a] patronum. ¶ Per legē Papiā patronus vocabat̄ ad successionē liberti vnà cū filijs ipsi⁹ liberti ꝓ viri li, nisi tres, vel pl̄es fuissent liberi, vel libertus min⁹ cētū aureis habuisset ī bonis: siue d̄cesserat intestat⁹, siue ꝯdito testō. Ang. ¶ Postea[b] verò lege Papia adaucta sunt iura pr̄onorū, q locupletiores liberos hēbāt. Cautū[c] est. n. vt ex bonis ei⁹, q sestertiorū cētū milliū †pr̄imoniū reliq̄rat, & pauciores, q̄ tres liberos hēbat, siue is testō facto, siue ītestatus mortuus erat, virilis pars pr̄ono deberet̄.[d] Itaq; cū vnū q̄dē filiū, filiāve hr̄dē reliquerat libertus, ꝑinde ꝑs dimidia debebat̄ pr̄ono: ac si is sine vllo filio filiave ītestat⁹ decessisset: cū verò duos duas ve hr̄des reliquerat, tertia pars debat̄ pr̄ono: si tres reliquerat, repellebatur patronus. ¶ Hodie si libert⁹ hēat minus, q̄ centū aureos ī bonis, & fuerit testatus pr̄onus excludit̄. Si āt testat⁹ nō fuerit ei succedit ī totū, nō extāti b. liberis. Si verò vltra cētū aureos habuerit pr̄on⁹, à liberis excludit̄: liberis verò n̄ extātib. succedit ī totū ab ītestato, sed fcō testō pr̄onus hēt tertiā sine oner̄. h. d. An. ¶ Sed nr̄a[e] ꝯstō, quā pro †oī natione[f] Græca lingua cōpēdioso tractatu habito ꝯposuim⁹,[g] ita hmōi causam d̄finiuit: vt si q̄dē libert⁹, vel liberta minores cētenarijs sint. i. min⁹ cetū aureis habeāt substantiam, (sic[h] n. legis Papiæ sū-

e Sed nr̄a ꝯstitutio. Quartum ius.

f Oī natione. Aliàs oīum natione; aliàs oīum notitia. * Theóphilus legisse vr̄, oium notione, vel, oīum notitia, vt Accur. quoq; legit: verba Theophyli sunt, διὰ τὸ πᾶσιν εἶναι πρόδηλον.

g Cōposuimus. Et huius vt credo, hr̄ mētio in multis locis, vt s. ti. j. de ser. cog. in prin. & s. d̄ le. ag. suc. §. fi.

h Sic, n. Interpositio est. ** Quasi velit dicere Iustin. quod dispone bat. l. Papia in liberto possidēte mille sestertios, eā disposuisse Ieo, qui sua tempestate vnū aureum possidebat. nā si intelligeremus, ꝙ senserit,

† Alias omnium.

mā īterpretati sumᵒ,† vt ꝓ mille sestertijs vnᵒ aureus ↄputeť) nullū locū[a] hēat pronᵒ in eorū successione: si tn̄ testm̄ fecerit. [b] Sin āt itestati decesserit, nullo liberorū relicto, tunc pronatᵒ iᵒ qđ erat ex lege 12. ta. integrū refuauit. Cū verò maiores † cētenarijs sint, si hr̄des vel bonorū [b] possessores lib̄os hēant,[c] siue vnū, siue pl̄es cuiuscunq; sexᵒ vl' gradᵒ, ad eos [f] successiōes parētū đduximᵒ, pronis oīb. [g] modis vnà cū sua ꝓgenie semotis. Sin āt sine lib̄is đcesserit: si qdē itestati, ad oēm hr̄ditatē pronos, pronasq; vocauimᵒ: [h] si vˀò testm̄ qdē fecerit, [i] pronos āt aut pronas ꝑterierint, cū nullos lib̄os haberēt, vel hn̄tes eos exhr̄dauerint, vel mr̄ [k] siue auᵒ mr̄nus eos ꝑterierit, ita ꝙ nō possint [l] argui inofficiosa

sen̄serit, tꝑe quo lata ē l. Papia, mille sestertios vno aureo æstimatos fuisse, cū nimię imperitię antiq̄tatis argueremus, cū nemo vel mediocriter doctus ignoret, mille sestertios valuisse decem aureos, sicuti singula sestertia neu. gen. & ꝓſr cētū mille sestertios ęqueac đna sestertia i. mille aureos. Itaq; Iusti. retraxit sūmā l. Papiæ ad decimam ptē, cū suo tꝑe lōge minores diuitiæ eēnt, q̄ ætate Aug.] a ❡ Nullū locū. Et in hoc nō corrigitur lex Papia. Et nota ꝙ ꝓdest paupertas filio liberti. sic & aliàs C. de Epis. & cler. si qs ad §. fināt. ADDI. No. ꝙ paupertas prodest. de quo in l. cū nō facilè. ff. si cui plus q̄ per l. Fale. & in d. l. si quis ad declinandam. §. j & in auth. cui relictum. C. de indi. vid. tollen. Ang.
** Adde, ꝙ in multis faueť paupertati, eiusq; gr̄a sępè a gn̄ali lege recedimus. hinc est, ꝙ in multitudine cāsū, in primis pauperū cōtrouersias iudex definiet c. in primis. 2. q. 1. Eorū alimoniæ, si ī carcere đtineāť, ꝓuidebit l. iudices. C đ Epi. & cle. tabellionē, vt documenta illis ēt gratuito edat, ex offō coget l. tā đ mēris. C. đ epi. au. Si qs ob inopiā n̄ appellauerit, vel post ꝓuocationē fatalia labi pmiserit, cū restituit. §. alij. ī auth. đ ijs q ī gr. multā ēt, si eiᵒ portio collitigatori dēať, adolebit. l. illicitas l. fi. đ of. p̄t.]
b ❡ Fecerint. Scilicet isti liberti minores centenarijs.

c ❡ Reseruauit. s. nostra constō. s. vt in totum succedat. vt s̄. e. in princ.
d ❡ Bonorū possessores. i. filios emācipatos, vt s̄. đ hę. q̄ ab ite. §. emācipati.
e ❡ Habeant. s. liberti.
f ❡ Ad eos. s. liberos libertorū: q tn̄ hr̄des instituti si se abstinuerint, vel misti hr̄ditate, ī integrū restituti fuerint, dabiť patrono iᵒ succedēdi, vt ff đ bo. li. & si ex modica §. si filius.
g ❡ Oībus modis. Sed nūqd eꝰ moriēte filio, q est libertus, ꝑponiť pr̄ pronoꝛ R̄n̄. sic, vt s̄. ti. j. de ser. co. in fi. j. rn̄.
ADDITIO. Not. ꝙ sicut pronus excludiť p filios liberti, ita ēt p parentes liberti: & idem no. gl. s̄. ti. j. in fi. in verbo, in alteriᵒ. Ang.
h ❡ Vocauimus. Etiam ante fratres liberti: quod dic, vt s̄ tit. j. in fi. j. rn̄.
iᵒ ❡ Fecerint. s. ad extraneos.
k ❡ Mater siue auus. Quorum præteritio pro exhæredatione habetur, vt s̄ de exhær. libe. §. mater.
l ❡ Nō possint. Quia iusta cā īgratitudinis itercessit. q sūt 14. vt in auth. vt cū de app. cog. §. cās. quo casu nullo iure agūt, vt in auth. de immēsis do. §. fi. in fi. Sed qd si filiū emancipatū pr̄ ꝑtereat sine cā, vn̄ ꝓtabulas hēt, nō āt q̄relā? Vr̄ admitti pronus. Sed rn̄. hic largè accipi inof. vt ēt contineat contratab. sic. C. fam. ercis. l. filij Acc.
❡ Dic, ꝙ p̄t ēt dici inofficiosū testm̄, in quo filius fuit ꝑteritus, gl. in l. filij. C fam. erci. in l. cum in adoptiuis. in prin. C. de adop. q a inofficiositas tribus

† Vide in hunc locū Budæ. lib. 2. de Asse. & Alc. lib. 3. Dispun. c. 9.

† Idem si sint centenarij, fm gl. in l. j. C. de bo. pos. con. tabu. lib.

Testm̄ inofficiosū qn̄q; continet exhr̄dationē, & SYL. præteritionem.

corum testã, tunc ex nostra constõne[a] per bonorum possessionem ꝯtra bulas non dimidiam, vt antea,[b] sed tertiã partem bonorũ liberti cõsequant̃:[c] vel qđ deest eis, ex constõne[d] nostra repleat̃,[e] si qñ min⁹ tertia parte bonorũ suorũ libertus, vel liberta eis reliquerit: ita sine onere,[f] vt nec liberis[g] liberti libertæve ex ea parte legata, vel fideicõmissa p̃stent̃,[h] sed cohr̃des[i] eo-

bus modis committitur, s̃m Bal. in l. pater filium. ff de inof. test.

ADDITIO. Nec ob. ꝙ hodie ad instar filij in ptãte p̃teriti videatur posse dicere nullũ &c. cũ sit sublata dr̃ia emãcipationis, & patriæ ptãtis: quia illud est verũ ab intestato, nõ autẽ ex testõ. Ang.

a ¶ Cõstitutio ne. s. græca.

b ¶ Vt antea. Sicut erat de iure prætorio, vt s̃. eo. §. qua de cã. Accur.

c ¶ Cõsequantur. s. quocunque titu. relictã, vt ff de bo. lib l. iij §. fi.

d ¶ Constõne. s. condictione ex l. græca, vt ff de condictio. ex leg. l. j.

Ius patronatus in multis cõsistit.

e ¶ Repleat. Præter hoc ius succedendi est, & aliud ius p̃ronatus s. vt non vocet ab eo in ius sine venia, vt C. de in ius voc. l 2. Itẽ vt alat eũ, vt ff de li. agn. si quis a liberis §. solent. Item ut turpem actionẽ, vel exceptionem ꝯ eum non proponat, vt ff. de exce. dot. apud Celsum. § aduersus. & ff. de obseq. l. honori. & l. parens. Item vt possit eũ in seruitutẽ reuocare, vt i auth. vt lib. de cæte §. j. coll. 6. Itẽ vt vbi eũ inuenerit, faciat ei reuerẽtiã, vt ff. de in ius voc. gñaliter. Et hęc iura multis modis p̃dunĩ.

Ius patronatus multipliciter perditur.

Primo si p̃ronus remiserit, vt in auth. vt lib. de cætero. §. illud. (j) Itẽ si ꝓpulit libertũ iurare, ne accipiat vxorẽ: vel libertã, ne nubat, vt ff de iur patr. q ꝯ legem. & l. adigere. Item si denegat ei alimẽta, vt ff. de bo. li. si patronus. Item pp tertiæ partis concessionẽ, vt hic, & ff. de bo. lib. ẽt. § toties. Item si alteruter eorũ relegatus fuerit vel deportatus, vt ff de iure patro. sine. Itẽ si natalibus restitutus est libertus, vt ff de bo. libe. l ẽt §. j Item si mercedẽ pro futuris operis ab initio liberto extorsit, vt ff de libe. agn. l. ũ̃qs. § siquis. Itẽ si libertus domini mortem vẽdicauerit, vt ff. de iure patro. l. pe Item si patronus eum capitis accusauerit, vt ff. de bon. li. qui cũ maior. j. rñ. Item si non suis nũmis emptus est, vel a Principe factionẽ liberã testamenti impetrauerit, vt ff de bon. lib. l. etiã §. ij Accur.

¶ Adde glo. in l. fi. C de bon. lib. & ibi doc. & signa hanc glo. ad quam semper recurritur. SYL.

ADDITIO. (i) Dic hoc verũ quo ad ius succedendi: remanet tñ sibi ius reuerẽtiæ, quãuis remiserit sibi ius patronat⁹: ac ẽt tali casu ex iniuria, ñ verbalis, sed illata in personam tm̃, põt ẽt eũ in seruitutem reuocare. l. fin. C. de lib. & eo lib. Angel.

f ¶ Sine onere. Sic in auth. de hære. & Fal. §. non autem.

g ¶ Liberis liberti libertæve. Quibus dantur aliàs legata, ẽt rupto testamẽto per Contratab. vt ff de lega. præstan. contratabu. bono. poss. pen. l j.

h ¶ Præstentur. Sed cùm filij sint, quare non excludunt patronum, vt sup. eo. §. versi cùm vero maiores? Respõ. Hi filij erant ingrati, vt supra eod. §. vers. si verò. Vel dic, ꝙ hi liberi erant nepotes, qui & liberi dicuntur. vt ff. de verbor. signific. liberorum & eos præcedit eorum pater, & eis talia legata dabantur. vt ff. de lega. præstan. l. j. § generaliter.

i ¶ Ad cohæredes. Sed nunquid in solidum tenebuntur cohæredes? Resp. non, vt ff. de leg iij. l. fi. §. fi. & de vul. subst & si contra tabulas.

¶ Multis alijs casibus. Casus. Quæsitum fuerat, an patroni tm̃ ius in bonis libertorum haberent, an verò ẽt descendentes, vel cõiuncti patrono: & videbatur, ꝙ patronus tãtum, quia cum hæc successio detur intuitu libertatis concessæ, videbatur solum residere in persona ipsius, vel saltem filio. SYL.

rum hoc onus redundet.

¶ Liberto non tm̄ patronus succedit, sed etiam coniuncti ipsi patrono vsque ad quintum gradum, in capita tamen: & qui proximior est patrono, præfertur. Ange.

¶ Multis alijs casibus[a] a nobis in p̄fata cõstitutione cõgregatis, quos necessarios eē ad hmõi dispositionem iuris perspeximus, vt tam patroni patronęq;,[b] q̄ liberi[c] eorum, necñ q ex trãsuerso latere veniunt, vsq; ad quintum[d] gradum ad successionem libertorũ libertarumve vocent:[e] sicùt ex ea ɔstõne intelligendum est. † Et si eiusdem p̄roni vel patronæ, vel duorum duarũve, vel pluriũ liberi† sũt, q p̄roximior est, ad liberti vel libertę vocet successionem, & ĩ capita,[f] non in stirpes diuidať successio: eodē mõ & in ijs, qui ex tranuerso latere veniunt,[g] seruando. Plenè[h] enim cõsonantia iura ingenuitatis & libertinitatis

filiorum, quibus debentur ex iure patronatus obsequia: vel saltem si transmittendum erat hoc ius, debuerat ēt in eos, qui hæredes erant illius. cuius contrarium dicitur hic, quia quãuis maior reuerētia debeatur patrono quàm cęteris, tamen eo deficiente, illi, qui sanguine coniunctiores sunt, in maxima reuerentia esse debent liberto in memoriam receptæ libertatis: vnde hoc potius iure sanguinis quàm successionis ꝓcedit: quia tamen successio ipsa datur intuitu libertatis iam concessæ, datur ad instar iurium sanguinis, & ideo in aliquo diuersificatur ab ordinario iure succedendi. Ratio autem, quare sit restricta successio ad q̄ntum gradum, ponitur per l. fi. ĩ. de bo. po. §. cunq; antea. No. summarium.

a ¶ Multis alijs casibus. Qui sequuntur statim.

b ¶ Patronæq;, vt ff. de bonis liber. patronæ.

ADDITIO Ex qua l. not. ꝙ, licet filij patroni, vt succedant liberto, non sit necesse ꝙ sint hæredes patris, debent tamē esse tales, qui patri vel matri succedere possint. Ange. Aret.

c ¶ Liberi. Vt ff. de bonis libe. si pater exhæredato. & l. si ex patronis. §. Iulianus.

d ¶ Vsque ad quintum gradum. Nunqd filius trinepotis ipsius patroni, vel ēt ipse trinepos admitteiur? Videtur ꝙ non, quia hic dicit vsq; ad quintũ gradũ. si quis tamen velit contradicere, illud ꝓ se inducet, ꝙ omnes descēdentes sui patris loco succedunt, vt supra de hæred. quæ ab intesta. §. cùm filius. & in authenti de hæredi. ab intesta. §. j. ¶ Et hęc est vera, & cõmuniter teneť, ꝙ descendentes in infinitũ, transuersales vsq; ad q̄ntũ gradũ succedãt ſm Christo. hic, & Ioan. de Pla. * hanc tñ glo. improbat & d̃ clarat Are. in d. §. cum fil°. in iij. not.]

e ¶ Vocentur. Per nostrã constitutionem: licet olim per bonorum possessionem tan quam ex familia vocarētur, vt ĩ. de bon. pos. §. sunt autem. versi. quinto.

f ¶ In capita. Cũ eodem gradu plures inueniantur, aliàs patruus nepotem ex fratre excludit, vt ff. de bo. pos. lib. si libertus præterito. § si libertus.

g ¶ Veniunt. s. ab ipsis patronis.

h ¶ Plenè enim. Propter tria dicit plenè: & quia hic vsq; ad quintũ gradũ succedũt, vt hic dr̃: aliàs vsq; ad decimum vel sextũ, vt s̃. de successio. co. §. fi. Itē quia hic in capita succedunt, vt hic dr̃, aliàs non ita, vt s̃. de hęred. quæ ab intest. §. & quia placuit: aliàs est versi. in § cùm filius. † Itē quia unus patroni filius excludit nepotes ex altero

† Aliàs vt SYL.

† aliàs sint

Successio libertinorum & ingenuorũ tripliciter differt.

† Et est rõ, q a in successiõe ingenuorũ plures descendētes ex vno habentur vt vnus: sec° in successiõe liberti, vt hic: fallit ĩ patronis ecclesiæ vt ĩ c. cùm plures de iure patronatus.

altero, quod non eſt ita in ingenuis, licet M. contradixerit, vt ff. de bo li ſi libertus præterito. §. ſi libertus. & de leg. tut. l. tutela. §. ſi duo.

SYL. ¶ Sed hæc. Caſus non ponitur, qa refert corectionẽ iuris antiq ex rõnib alias s. in tit. de lib. deductis. Not. omnem differẽtiam liberti noĩũ ſublatã eſſe. Itẽ no. antiquã ſpẽm libertorũ. Itẽ φ dictio, quaſi, & dictio, quodãmodo, important improprietatẽ. Item φ l. cenſetur perpetua.]

a ¶ Peruenerunt. i. qui facti ſunt plenè liberi.

† aliàs & Latinorũ.

b ¶ Quodammõ. non. n. eſt verè peculiũ, cùm ſint liberi, vt C. de inoffic. teſt. l. fi. in fi.

c ¶ Nominatim, quid hoc ſit, dic vt s. de exhær. lib. §. j.

† aliàs ſimul cùm ſua libertatẽ amittebant.

d ¶ Eorum. i. manumiſſorum.

† aliàs ita bona.

e ¶ Quibus. i. latinis.

f ¶ Ad ciuitatẽ Romanam. s. vt ciuis Romanus efficerẽt, impetrãdo ius aureorum anulorum, vel natales: quod inuito prono nõ eſt faciẽdũ, vt ff. de na. re.

in ſucceſsionibus fecimus.

¶ Dñia iter libertos ẽ hodie ſublata: & iõ pdicta pcedũt ĩ oĩb liber tis, qa hodie oĩs manumiſs efficiẽ ciuis Rom. Arct.

¶ Sed hec ĩ ijs libertinis hodie dicẽda ſũt, q ĩ ciuitatẽ Romanã peruenerũt,[a] cũ nec ſint alij librti, ſic & Dedititijs & Latinis ſublatis, † cũ Latinorũ ĩtimę ſucceſſiões nullę penitus erãt: qa licet vt liberi vitã ſuã pagebãt, at tñ ipſo vltimo ſpũ † ſil aĩam atq; librtatẽ amittebãt, & q̃ſi ſeruorũ † bõa eorũ iure quodãmõ[b] peculij ex lege Iunia Norbãa mãumiſſores dtinebãt. Poſtea verò ſenatuſcõſulto Largiãno cautũ fuerat, vt libri mãumiſſoriſñ noĩati[c] exhrdati ex.raneis hrdib eorũ[d] ĩ bonis Latinorũ pponerent. Quib[e] ẽt ſupuenit diui Traiani edictũ, qd eũdem hoiem, ſi iuito vel ignorante prono ad ciuitatem[f] Romanã venirẽ ex bñficio pricipis feſtinarat, faciebat q. dẽ viuũ ciuẽ Romanũ, Latinũ verò morientẽ. Sz nr̃a cõſtõne[g] pp hmõi ꝯdõnũ vices, & alias difficultates, cũ ipſis Latinis ẽt legẽ Iuniã, & ſenatuſcõſultũ † Largianũ, & edictũ diui Traiani, ĩ ppetuũ deleri[h] cẽſuim, vt oẽs liberti ciuitate Romana fruantur: & mirabili mõ qbuſdã adiectiõib[i] ipſas vias, q̃ ĩ Latinitatẽ ducebãt, ad ciuitatẽ Romanã capiẽdã tranſpoſuimus.

¶ De aſsignatione libertorum.

¶ Aſsignatio lib r .o vni ex pr...

l. ij. in fi. & l. penul & fi.

g ¶ Conſtõne vt C. de la. li. tol. p totũ.

h ¶ In perpetuum deleri.

ADDITIO. No. φ quando fit derogatio alicuius iuris, intelligitur eſſe pepetua, quia lex ſemp loqtur, & eſt in viridi obſeruãtia, vt l. Arriani. C. de hære. An.

i ¶ Quibuſdã adiectionib. s. 10. vel 11. caſib, vt C. de la. li. tol. per totũ.

* ¶ Alter interpretatur Alciat. lib. j. Parer. c. xvj. accipit enim adiectione pro modis aſſequendi ius Romanæ ciuitatis familiarumque Romanarũ.]

SYL.

¶ De aſsignatione libertorum.

¶ Supra viſum eſt, queãdmodum patroni & eorum liberti ſuccedant libertis. verum quia liberti interdum cõſueuerunt aſſignari liberis patronorum, ideo d hac aſſignatione ſubdit. Portcus.

Continuatio.

* ¶ Aſſignare libertum, eſt teſtificari cuius ex liberis libertum eum eſſe velit l. aſſignare. ff. d ver. ſign.]

† Hoc S. C. ſcribi Imp. in authen. vt li. d cę. ſublatum fuiſſe, qa fruſtra ab ini ductu... fuerat.

SYL.

In

D.uiso.

N summa. ¶ Totus iste titulus diuiditur i tres partes. Primò, q pater potest vni ex liberis libertu assignare, & ille solus liberto succedit. Secundo declarat quib' liberis hic fieri pt. Tertiò quib. verbis & i qua voluntate. Secunda ibi, Dat aut. Tertia ibi, Nec interest. ¶ Casus non figuratur in declaratione ter minoru habētium rationē manifestā, q ius patronat' possit tanquā apud se existens & in cōmercio, distrahi vt lubet, & † aliàs ut quamuis. assignari vni ex filijs, sicut & legari possunt alia. Ratio aut dubitādi ea excogitari poterat, q in iure patronatus no succeditur titulo hæreditatio, sed iure filiatiōis: succedūt enim filij vt filij, non vt hæredes: l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de ope lib. Tñ assignatio pcessa est, qa l. operatur q operāte patrono: & non aliter. No. summariū. Itē q res de facili redit ad naturam suam pristinam. Item q cessante impedimento, cessat effectus ipsius] a¶ Senatū. Cuius verba sunt. ff eo. l. j.

beris, siue filijs, siue nepotibus in ptāte, ille solus liberto succedit, exclusis alijs etiam in eo gradu constitutis. Arc.

N sūma (qd ad bona liberto-rū attinet) admonēdi sum' cēsuisse Senatū, a † quis ad oēs patroni liberos, qui eiusdē gradus sunt, equaliter bona liberto rū ptineāt, b tñ licere parēti, vni ex liberis assignare libertū, vt post mortē ei' c solus is patron' hēat, cui assignatus ē: & cęteri liberi, qui ipsi quoq; ad eadē bona, nulla assignatione interueniēte, pariter admitterent, nihil iuris i his bonis hēant: sed ita demū pristinū ius recipiāt, si is, cui assignat' est, decesserit nullis liberis relictis. Nec tm libertū, sed ēt libertā: & ñ tantum filio, d nepotive, sed etiā filiæ, neptive assignare pmittitur. ¶ Vni ex liberis in ptāte potest libertus assignari i omni volūtate, & qui buscunq; verbis. ¶ Dat āt hæc assignādi facultas ei, q duos, pluresve liberos e i ptāte hēbit, vt eis quos in ptāte hēt, assignare libertū libertāve liceat. Vñ q̄rebat, si eū, cui assignauit, postea emācipauerit, nū f euanescat g assignatio. † Sed placuit euāescer: qd & Iuliano, & alijs plerisq; visum ē.

b¶ Pertineant. Nulla scilicet facta assignatione.
c¶ Eius. scilicet patroni.
d¶ Filio. etiam posthumo, vt ff. eo. l. fi.
¶ Datur autem. Casus. non figuratur nisi vt s. Nota. collige per te.]
e¶ Pluresve liberos. Nā i uno ñ ē necesse.
f¶ Num. idest an.
g¶ Euanescat. ff. eodem. l utrum ei. contra Sol. Secundum Pla. ibi: valet assignatio facta emācipato, vt ibi: licet emancipatione hoc perdatur, si an tea facta fuerit assignatio, vt hic, argu. ff. de arbi. non distinguemus. §. sacerdotio. Vel dic secundum Azo. q in l. contraria non dicit fieri assignationem in emancipatum, sed an soli fieri in potestate possit. sed nec in d. l. de arbi. dicit solui cōpromissum, sed non compelli sententiam dicere. Accursius. † aliàs Et
¶ Prima solu. verior est, secū dum Christoph. quia quando assignatio fit filio emancipato, patet est iam certus de conditione ipsius, & valet: sed si fuit in potestate, existente eo emancipato, euanescit] SYL.

SYL.

Qui-

† Qđ facit ut obligat° assignare reditus, nō teneatur tradere fundos, nec domi niū eorū, sed sufficiat dicere, super tali fundo recipiaris: ƌ quo hic p lo. Fab. † aliàs ēt,

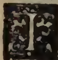
† aliàs Suil lo Ruso & Hostorio Scapula Consulib. sed in l. j. ff. eo. legitur Velleio Rufo, * & Hoste rio Scopu la Cōs. id-q; rectiùs ut ex Pād. Flor. attestat Ant. August. li. 3. emē. c. 7

a¶ Quibuscunq; uerbis etiam nutu, † vt ff. eo. l. 1. §. assignare. & purè uel sub conditione, ut ff. eod. assignare. ** Quid si paterfa. assignauerit ī testō libertos suos uni ex filijs, deinde codicillis post alī qđ ips factis li bertatē Titio legauerit, num mis quoq; assi gnat° erit: & vi deret ꝙ nō, cū nō sit uerisimi le de eo testatorē intellexis se, q. cū assignatio scripta est, adhuc libertus ñ erat. Sed Sce uolæ I. C aliud uisum ē. l. Scæ uola de uer. si. ubi uideas Al cia. circa rōnē decidendi.] ¶ De bonorū possessionib°. ¶ Supra uisum est de hǣditati bus, q̄ ex testō, & ab intest. de ferunt iure ciuili, & partim iure p̄torio: uerū qa p̄tor interdū emēdauit, interdū cōfirmauit ius ciuile in successione testati & intestati, dādo bonorū possessionē, iō subdit de bonorū possessionibus.

Nec interest, an testō qs assignet, an sine testō Sed† & qbuscūq; v̄bis a patronis hoc p̄mittit facere ex ipso Senatuscōsul to, qđ Claudianis tpibus factū est † Sabellio Rufo & Asterio Scapula Consulibus.

¶ De bonorū possessionibus.

¶ Nō solū emendandi, sed confirmandi iuris ciuilis cā bo. pos. inuētę sunt a Prętore.

Vs. ¶ Totus iste titul° diuidit in quatuor partes. Primo ponit cās, ꝓpter quas fuit introducta bonorū possessio de iure p̄torio. Scđo ponit quas bonorū pcssessiones prętor facit. Tertiò Imperator quasdā corrigit & emendat. Quartò quātū tps & quale statutū sit ad cognoscendā bonorū possessionē. Scđa ibi, Sūt aūt bonorū. Tertia ibi, Sed eas quidem. Quarta ibi, Cū igitur plures.

 ¶ Ius bonorū. Casus. nō uidebat figu rari posse in tit. tradente principia bo. pos. Attamē in exēplo posito in prin. dū dr̄, ꝙ emendādi gratia fuit intro-ductū ius bo. pos̄ rō dubitandi erat, qa posthumus alienus tāquā nō ens nō v̄r adhuc eē talis, ut in eo cadere possit instō. sed p̄riū decidit p̄ior ex eo qa cōceptus quo ad cōmoda hr̄ ꝓ iā nato l. q in utero. ff de sta tu homi. si tū uis subtili° inuestigare intel ligentiā huius tex. p̄ter mētē doc. uide Fortu. in l. Gallus. §. j. in 7. & 8. col. ff de lib. & posth. No. sum mariū. Itē qđ sit emendare. Itē ꝙ ƌ iure antiquo posthumus alienus ñ poterat hr̄s institui. Itē ex fine, ꝙ nr̄a inte rest, admitti ex pluribus capitibus ad successionem.]

qui uocat suos & agnatos. h. dicit.

Vs bonorū possessionis b introductum est à Prætore emendandi c veteris iuris grā. Nec solū i intestatorū hǣditatibus uetus ius eo modo Pręto emēdauit, d sicut supra dictū ē, sed in eorū quoq;, q testō facto decesserint. Nam si alienus e posthumus

Bonorum possessio quid est.

b¶ Ius bonorū possessionis. idestbonorum possessio, q̄ est ius psequendi retinēdiq; patrimonij, qđ cuiusq; cū is mo ritur, fuerit. ut ff. eo. l. 3. §. bonorum. c¶ Emendandi. i. supplendi: quia minus plenè dixerat ius ciuile non cognoscens emancipatos, ut ī. de hæte. q̄ ab intest § emancipati. sic. ff. ad legē Rho. de iactu. l. vlt. § j. & fi. Vel diē. emēdādi ꝓpriè, ut in agnatis fœminis, ubi ius prætoriū ꝯ ius ciuile indu xit, ut P. de legi. agna. succ. §. sed q a. & in posthumo, ut ī uersi proxi. ¶ Dic ꝙ aliter resoluit Fortu. in l. Gal lus. in prin. in 10. col. ff. de li. & posth. ut. s. emendetur in uniuerso. l. 12. ta. tanq̄ quæ prætermisisset, nō quæ con trariū disposuisset.* Et ad hanc gl. cir ca uerbum, emendare, uide Deciū in l. edita. col. 5. in fi. C. de eden.] d¶ Emendauit. expone, ut supra. e¶ Alienus posthumus qs sit, dic ut supra

STL.

hæres fuerit instituttus, quāuis hæreditatē iure ciuili adire nō poterat,[a] cū institutio nō ualebat, honorario[b] tñ iure bonorū possessor[c] efficiebaẗ, uidelicet cū à Prętore adiuuabaẗ. Sed & is[d] à nr̄a cōstitutione[e] hodie rectè hæres instituitur, quasi & † iuri ciuili nō incognitus.[f]

¶ Aliquando tñ neq; emendādi,[g] neq; impugnādi[h] ueteris iuris,[i] sed magis cōfirmādi gratia, Prętor pollicet bonorū possessionem. Nā illis quoq;, q rectè testō facto hęredes instituti sunt, dat ſm tabulas bonorū possessioné.[k] Item ab intestato suos hæredes & agnatos ad bonorū possessionē uocat. Sed & remota[l] quoq; bonorū possessione, ad eos pertinet hæreditas iure ciuili.

¶ Prętor solus nō facit quem hæredem, sed loco hæredis. Aret.

¶ Quos aūt solus uocat Prætor ad

Gāi p spē c̄ m derogatur.

SYL.

† alias iure

SYL.

supra de leg §. posthumo.

a ¶ Non poterat s̄. de lega. §. posthumus. contra Sol. ut ibi.

b ¶ Honorario. ff e nō est. § ubicūq;. contra. Sed hic spāliter ex alia regula excipitur per ipsum prætorem, & quo ad hoc derogaẗ illi regulæ generali, quia tñ est dubiū, quin generi p speciem derogetur, ut ff. de pœn l. sanctio. ¶ Communis. sol. doct. est, ꝙ regula illa loquitur qñ in odium ipsius aliquis prohibetur succedere, non ex rigore iuris ciuilis, ut in posthumo. Tamē sol gl. ibi semper plus placuit, ꝙ ius ciuile non resistebat institutioni posthumi alieni, quāuis non assisteret: & ita dum essem scholaris, disputando defendebam.]

c ¶ Bonorum possessor. ſm tabu.

d ¶ Sed & is. s. posthumus alienus.

e ¶ Constitutione. l. græca. ut s̄. de le. §. posthumus.

f ¶ Non incognitus sed cognitus. Nā constitutiones sunt de iure ciuili, ut ff. de iustitia & iure. ius autem ciuile.

g ¶ Neq; emendandi, ut s̄. eod. i. tñ. Et dic emendandi. i. supplendi.

h ¶ Neq; impugnandi, ut s̄. prox. tñ. Et dic. i. corrigendi.

i ¶ Veteris iuris. s. ciuilis.

k ¶ Bonorū possessionem. Nota tres uias prętoris.

l ¶ Remota. Quare ergo fecit prętor? Rñ. ut successorib⁹ uias ampliaret, ut infra eo. § quos sic. & ff. de leg. 2. cū filius. § uarijs. At contrà. ff. nau. cau. stab. l. idē (alias incip. & ita) § sed an sit. & §. sed si gratis.

ADDITIO. Dic ꝙ immo ɔcordāt: q̄a ibi & si nō necessariū, utile tñ fuit priorem se intromittere: q̄a qui recipit, oino tenetur, ut ibi: q̄d nō semp erat de iure ciuili, ſm Ang. hic. ¶ Quos autē. Casus sic figurati potest. Visum est s̄. in §. prætorum. edicta. de iur. natu. gent. & ciui. ꝙ prætorū edicta sunt portio iuris ciuilis, vñ uidebaẗ dicēdum, ꝙ pariter illi efficerenẗ hæredes ipso iure, qui ab edicto prętoris uocabantur, sicut ij, qui uocabanẗ ab aliqua alia parte iuris ciuilis, arg. l. q̄ de tota. ff. de rei. uen. Contrariū dr̄: assignatur autē cōis ratio, quia prætores nō hñt ius cōdendi. leges p prius, sed per posterius. i. sequēte receptione, uel cōprobatione iuris ciuilis. ꝓponebāt. n. p̄tores edicta durāte suo magistratu: q̄ si postea recipiebanẗ, efficiebanẗ portio iuris ciuilis, ita cōiter tenēt doct. ī rub. C. q admi. uel dic ꝙ ipsa simplici uocatione nō efficiunẗ hr̄des, sed statim ꝙ ē eis data bo. possess. sunt in oibus loco hr̄dū, prout intelligit hunc tex. Fortu. in l. iurisgen. §. prętor ait. col 4. ff de pact. ubi uidēdū est pro declaratione huius tex. q̄a loquit satis subtiliter.* Aliam tñ huius rei rationem tradit Alcia. li. 3. Parer. c. 3.

c. 3. quæ uerior uidetur.
a ¶ Ad hrditatē.i.ad successionem: ut emācipatos ab intestato, & cognatos.
b ¶ Per Senatuscōsulta. Ter. & Orph.
c ¶ Constituunt. ut C. de suis & legit. hæred. l. fina.

te. maximum. circa prin. Accur.
ADDITIO. Nō tñ datur exhæredatis. Itē nec institutus, nisi cōmisso edicto p præteritos, ut l si putauit. ī prin. & §. fi. ff. de cōtratab. licet adhuc dictus præteritus non petat, nec amplius petere possit Contratabulas, secundum Ang.

** Non ergo propriè hrdes sunt. Attñ cū nō solum quo ad nomen, sed ēt quò ad effectū ꝓ hrdibus habeant, quælibet dispositio de hrde uerba faciēs bonoiū quoq; possessoiē cōplectetur. l. in condi. §. si patronus. de cond. & demō. l. j. §. bonorū. ad Treb. qđ procedit ēt si materia odiosa pœnalisque sit. Alcia. l. hæreditatis. 2. de uerb. sign.]

† Rōnem affert Alc. lib. 3. Parer. c. 3.

ADDITIO. Idem in succedentibus ex constōne alicuius baronis uel marchionis: qa censet eē ius ꝓtoriū.

SYL.

hrditatē,[a] hrdes q̄ dē ipso iur ñ fiūt: (nā Prętor hrdē facere nō † pōt: p legem. n. tm̄, uel similē iuris ꝯstōnē hæredes fiunt, ueluti p Senatusc cōsulta,[b] & ꝯstōnes principales) sed cū eis Prætor dat bonorū possessionē, loco hęredū cōstituunt,[c] & uocātur bonorum possessores.

¶ Prętor ampliat successiōes materiā vlteri⁹ q̄ fit p l. 12. tab. h. d. Arc.

¶ Adhuc aūt & alios cōplures[d] gradus Prætor fecit ī bonorū possessio nibus dādis, dum id agebat, ne qs[e] sine successor mo reret. Nā[f] angustissimis finib⁹ ꝯstitutū p legē 12. tab. ius ꝑcipiēdarū hrditatū, Prætor ex bono & æquo dilatauit.

¶ Decem bonorū possessiones hic numerant: quarū duæ primæ cōpetūt testō facto, reliquæ uero ab intestato. Auge.

¶ Sūt autem bonorum possessiones ex testō q̄dē hę: Prima: quę p̄teritis liberis[g] datur, uocaturq; ꝯ̄tabulas.[h] Secūda,

h ¶ Cōtratabulas. Sed quare dai suis Cōtratabulas, cū ipso iure nullū sit testm̄, ut s. de exhær. li. in prin. Rñ. duas hēt uias: unā de iure ciuili, p quā pōt dicere nullū: aliā de iure prætorio, p quā non dicit nullum, sed annulandū: cū nec fieri, nec desinere possit hęres de iude prætorio, ut C. de li. præte. l. fin. & s. eod. §. quos autem.
¶ Adde ꝓ intelligentia huius opp. q quā uis articulus sit ualde disputabilis, tñ cōis doc. resolu. ē q testm̄, in quo filius in ptāte est p̄teritus, sit ipso iure nullū, in l. posthumo C. de bo. pos. cōtrata. Daī tñ ꝯ̄ ta. diuersimodè ad rūpēdū. Nā si præteritus sit emancipatus, tunc datur ꝓculdubiò ad rūpēdū testm̄, quia testm̄ ualet iure ciuili: si prę terit⁹ sit filius ī ptāte, tūc licet sit nullū, tñ datur ad rūpēdum prout de facto ꝓcessit, & ad declarandū nullum. Nō. n. erat necessaria filijs in ptāte talis bo. possessio, sed occasione emancipatorū ipsis ēt cōcessa fuit sub una determinatione. §. eadem s. de hære.

Liberi p̄teriti habent duo remedia ad impugnādū testm̄.

SYL.

Et no. q nō hñt nisi actiones utiles, nec ciuiles efficiunt p̄toriæ, s'm Ang.
¶ Adhue autem. Casus nō figuratur, qa procedit enumerando bon. pos. à prætore introductas, quas no.]
d ¶ Complures. q̄ lex 12. tabularum uel quàm dixerat.
e ¶ Ne qs sie. ff. de iterro. actio. & q. a.
f ¶ Nā angustissimis. nā sui hrdes & agnati tm̄ succedebāt d' iure ciuili, i⁹ integrū habētes, q a ñ sūt emācipati: de alijs. n. nō dr̄, ut s. de hære. quæ ab intest. §. j. & de leg. agna. suc. in prine.
g ¶ Sunt autē. Præteritis liberis. siue emācipatis, siue nō, ut C. de libe. præ-

Bonorum possessio cõtratabulas & ꝟm tabulas cõpetunt ex testõ.

quæ ab intest. & ita resoluit pluribus uerbis Deci. in d. l. posthumo. in 3. dub. in 11. col. & ita tene.]

¶ Itẽ quare Cõtratabulas dicitur ex testamento, cũ magis contra testm̃ dici deberet, cũ rumpit testm̃, ut C. de colla. ut liberis? Rñ. ideò sic dr̃. quia sine testõ competere non potest. Itẽ quare hanc præmisit, cũ Secundum tabu. dignior sit? Rñ. q̃a donec ista competit, illa dari non põt, ut ff. de cõtra ta. l. illud. §. fi. & de secũ. tab. l. 1 § æquissimũ 1. rñ. aliàs est. l 2

quã oĩb⁹ iure scriptis hr̃dibus Prætor pollicet̃: iõq; uocat̃ Secũdũ† tabulas.[a] Et cũ de† testatis prius locutus† ẽ, ab intestatos transitũ fecit[b] Et primo loco[c] suis hr̃dib⁹, & ijs q ex edicto Prętoris iter suos hr̃des ꝯnumerãt̃,[d] dat bonorũ possessionẽ, quę uocat̃ Vñ liberi.[e] Scd̃o, lĩmis[f] hr̃dibus. Tertio,[g] decẽ ꝑsonis, quas extraneo manumissori ꝑferebat. Sunt aũt decẽ personæ hę: pr̃, mr̃, auus, auia, tam paterni, quàm materni: item filius, filia, nepos, neptis tam ex filio, q̃ ex filia: frater, † soror, ꝯsanguinei, uel uterini. Quarto, cognatis[h] proximis. Quinto, tã-

† aliàs tabulas testamenti.
† aliàs testamẽtis.
† aliàs eẽt.

SYL.

¶ Respectu ergo bon. pos. contratab. non est dignior: respectu aliarum, q̃a datur ꝟm uoluntatem testãtis, dr̃ dignior, prout declarat Deci. in rubri. C. de contratab. in fin]

¶ Item nunquid hæc parenti dat̃ contratab filij emancipati? Rñ sic ad instar patroni, ut ff. si a pa. quis fu. manu. l. 1. & arg ff de bo. dã. l. fin. sic ff. si tab. testa nul. exta l. prima.

a ¶ Secundũ tabulas. sic. ff si ta te. nullæ ext. l 1. Itẽ hoc quando testm̃ factũ est in scriptis, alias ꝟm nuncupationem, ut C de secun. tab l. 2.

b ¶ Fecit. sic. ff. si ta te. nullæ exta. l. 1

c ¶ Primo loco s. inter eas, quæ ab intestato deferunt. Et no. hunc ordinẽ, qui sequitur, in edicto fuisse: licet nõ in obseruando, ut j̃ sequitur.

Pater quo iure uenit ad bona filij emãcipati.

d ¶ Connumerant. ut s. de hære. quæ ab intest. §. emancipati.

e ¶ Vñ liberi: Quid erit ꝯ filio emancipato mortuo? Rñ. pr̃ hẽr bonorum possessionẽ. Vñ parẽtes, uel Vñ liberi utiliter: cũ ęqua rõne uocẽt ꝑrem ad hæreditatẽ filij, ut ff. de inof. testa. nã etsi. & ff. vñ li. scripto. Vel dic Vnde lĩmi, cũ semper contracta fiducia eũ emãcipet. ut s̃. de leg. agna. suc. §. fin.

¶ Cõis cõclusio doc. citramon. est ꝯ. gl. hic. Tenẽt. n. ꝑ dei utilis Vñ liberi, uel Vñ parentes: ultramõ: tenent cõtrariũ: quæ opin. disputãdo sustineri põt, ut ꝑ Lud. Goza. in l. qui se pris col 35. C. vñ liber. ꝑ⁹ alios: in quo aduerte, q̃a maxima est utilitas. Nã si pr̃ uenit ꝑ vñ liberi: poterit uenire ex triplici capite, & sic habet tres annos utiles ad succedendũ filio. s. per Vñ liberi, per Vnde agnati, & per Vnde cognati. l. 1. §. sed uidendum. ff. de succ. edict. aliàs haberet tantum duos.]

SYL.

¶ Item nunq̃d filio in bonis mr̃is dat̃ hæc bonorũ possessio? Rñ. nõ, ut C. de suis & legi. hęr. l. fi. Itẽ nunq̃d in alijs ulterioribus ex linea descendentibus supradicta seruant̃, s. ultra filios? Rñ. sic. cùm omnes inferiores dicantur liberi, ut ff. de uer. sign. l. libetorum.

† aliàs soror ve.

f ¶ Secundo lĩmis. i. agnatis, & eis, qui eorũ loco sunt, ut s̃. de leg. agna. suc. §. 1. & §. hoc etiã. & ff. unde leg. l. 2. § hæc autem. 2. & l. 3.

g ¶ Tertio decẽ, personis, q̃s extraneo manumissori. idest ei, q emebat filiũ a patre, & postea eũ manumittebat. † Nam sic fiebat olim emancipatio, vt s̃. quibus modis ius patriæ potest. solui. §. præterea. Vel melius, vt j̃. eodem §. quæ autem.

† Placet Fabr. & Ang.

SYL.

¶ Pro vera declaratione vide Ann. nostras s̃. tit. de leg. par. tu. & tit. seq. & quæ docuimus ex Caio. supra in d. § præterea.]

h ¶ Quarto cognatis. Qui iure ciuili

non

non uocantur, ut ff. unde cog. l. j. j. tñ. & ĩ. de leg. agna. suc. j. respon.

Bonorum possessio tanquam ex familia cui datur.

a ¶ Quinto. tanq̃ ex familia. q̃ dabatur p̄rono, liberto moriēte intestato, sequens dabatur eidē, liberto moriēte cũ testô, f in quosdam. Vel dic, ꝙ hæc familiæ. i. agnatis trāsuersalibus p̄roni dat usq; ad quintum gradũ, ut ff. de uerb. sig. pronuntiatio. §. familiæ. & j. eod. §. cũq; & s. de succ. lib. §. multis. sequens patrono, & descendentibus, & ascēdētibus usque ad quintum gradum. prima. n. non ualet, cùm hic tractetur tantum de ijs, quę abintestato deferuntur.

†Idem lo. Fab. Ang. & Iaco.

† aliàs patroni p̄ro ... zq; liberis, eorũq; parentib⁹. Vide Al... l. libr. 1. rer. cap.

L. *¶ Vide Alciat. libr. 1. Parer. ca. 12. qui hunc locũ intelligit in iure gētilitatis: quod uerò sequitur de cognatis manumissoris, in iure stirpis, cuius meminit Cice. lib. 1. de Orato.]

b ¶ Sexto p̄rono. Quare primo agnati patroni uocant, q̃ ipsi patroni? Rñ. † Hic ordinē edicti seruat, nō qualiter succedi de facto debeat: & hic error in alijs casibus inuenitur.

c ¶ Septimo. Deficiente parentela, & fisco excluso, ut C. vñ uir & uxor. l. j.

*¶ Item vĩ Alcia. loco ĩ. citato.]

¶ Sed eas. Casus non figurat nisi literaliter. in l. corrigente, quæ hēt in se rationē correctionis, ibi, cùm enim. Not. summa. Itē ꝙ superuacua sunt eradicanda. Itē ꝙ sublato fundamēto, tollitur ædificatum.

d ¶ Sed eas. s. supradictas decē bonorũ possessiones.

quam ex[a] familias Sexto,[b] † patrono patronęq;, liberisque eorũ, & parētib⁹, septimo,[c] uiro & uxori. Octauo, cognatis manumissoris.

¶ Bonorum possessiones cōtratabulas, & ſm tabulas, item. Vnde liberi, & Vnde legitimi, siue agnati, hodie sunt necessariæ. Aret.

¶ Sed eas[d] quidē prætoria introduxit iurisdictio: à nobis tñ nihil īcuriosum[e] ꝑtermissum est: sed nris ꝯstitutionibus[f] oīa corrigētes, ꝯtabulas quidē, & ſm tabulas, bonorũ possessiones admisim⁹, utpote necessarias[g] constitutas, nec non ab intestato. Vñ liberi, & Vnde legitimi, bonorũ possessiones.

¶ Bonorũ possessio, Vnde decem personæ, ē hodie sublata, & in eius locum bonorum possessio, Vnde cognati, est collocata. Angelus.

¶ Quæ aũt in Prætoris edicto, quīto[h] loco posita fuerat, idest, Vñ decē ꝑsonę, eam pio ꝓposito, & ꝯpēdioso sermone superuacuā ostendimus. Cũ enim prefata bonorum possessio decē ꝑsonas ꝑponebat extraneo manumissori,[i]

e ¶ Incuriosũ. idest sine cura.

f ¶ Cōstitutionibus quæ remanserunt in græco. Accur.

g ¶. Necessarias. Idest utiles. sic. ff. de offi. præf. præto. l. prima, in princ.

ADDITIO. Dic, immo aliquæ sunt necessariæ, ut infra eodem §. fin. & c. Angelus.

h ¶ Quæ autē. Quinto loco. Scilicet cōnumeratis bonorum possessionibus ex testamento & ab intestato.

i Manumissori. Expone ut supra. §. tertio. Vel dic ꝙ extraneus manumissor est ipse pater, quando non contracta fiducia emancipat. Sed si quæras, quare sibiipsi præfertur? Respon. sanè intelligas, ut pater auum emancipantem nepotem præcedat: uel si ipse pater emancipauit, inueniuntur tamen nouem personæ, quæ eum præcedunt.

*¶ Declara ut docui in Anno. in locis ĩ adductis.] SYL.

*¶ Appellat extraneũ manumissorē, imaginariũ illum emptorē filij emācipandi, qui post tres patris naturalis uendi-

venditiones, q̃ ut ſcribit Theophilus ſupra quib. mod. ius pat. pot. ſolu. in emancipationibus antiquitus interueniebant, ipſe tertia manumiſſione talē filium emptum quodāmodo in ſeruilem cauſam deductū manumittebat. is enim manumiſſor propter eiuſmodi libertatis dationem acquirebat iura legitimę ſucceſſionis in filio inſtar patroni, ita ut omnibus cognatis ab inteſtato præferretur. quod ius poſtea Prætor reſtrinxit, & decem perſonas ei antepoſuit.]

dem filiū remanciparet: ut non emptor, ſed pater manumitteret, ſicq; hr̃et oĩa iura, quę alioqui competiſſent emptori, ſi ipſe manumiſiſſet.]

d ¶ Manumiſ. i. emancipationem.

a ¶ Conſtitutio. C de emancipationi. liberorum l. finali.

b ¶ Manumiſſoribus. ideſt emancipatoribus.

c ¶ Contracta fiducia. i. ſaluo iure ſuccedendi.

a ¶ Hoc declaraui ſ. de legi. agnat. ſuc. §. fina.

* ¶ Contracta fiducia emancipare dicebatur pater, cùm id pacto agebat cum imaginario filij emptore, ut ſibi patri tan-

SYL.

† aliàs nō eſt liberi.

nr̃a ꝯſtitutio,[a] q̃ de emācipatione liberorū fecim⁹, oĩb⁹ parētib⁹, eiſdēq; manumiſſorib⁹[b] ꝯcta fiducia [c] manumiſsionē[d] facer̃ dedit:[e] ut ipſa manumiſsio[f] eorū hoc i ſꝫ hēat priuilegiū, & ſupuacua fiat ſupradicta[g] bonorū poſſeſsio. Sublata igit̃ p̃dicta q̃nta bonorū poſſeſsione, in gradū ei⁹ ſextā antea bonorū poſſeſſionē iduxim⁹, & q̃ntā fecim⁹, quā Prętor ꝓximis cognatis pollicetur.

¶ Bonoru poſſeſſio. Tanq̃ ex familia, & Vn̄ liberi & parētes p̃roni, sūt ſublatę. Ang. Are.

¶ Cūq; antea fuerat ſeptimo loco bonorū poſſeſsio Tanq̃ ex familia, & octauo Vn̄† liberi p̃roni patronęq;, & parētes eorū, utranq; p ꝯſtōnē[h] nr̃am, q̃ de iure p̃ronat⁹ fecim⁹, penit⁹ euacuauim⁹. Cū.n. ad ſimilitudinē ſucceſsionis ingenuorū, libertinorū ſucceſſiones † poſuim⁹[i] (q̃s uſq; ad q̃ntū gradū tātūmō coarctauimus, ut ſit aliqua inter ingenuos & libertinos dr̃ia) ſufficit[k] eis tā ꝯtabulas bonorū poſſiſio, q̃ Vn̄ lītimi, & Vnde cognati: ex qb⁹ poſſunt ſua iure vēdi uare, oĩ ſcrupulo ſitatē & iextricabili error̃ iſtarū duarū bonorū poſſeſſionū † reſoluto.

¶ Etiā hodie viget bo. poſ. Vn̄ uir & vxor, & ſextū locū occupat. Et bonorū poſſeſsiōe, Vn̄ cognati manumiſſoris, ꝓrſus ſublata, remanēt trū ſex bonorū poſſeſsiones ordinarię. An.

¶ Aliā uerò bonorū poſſeſsionē, q̃ Vn̄ uir & uxor ap

e ¶ Dedit. ideſt conceſſit.

f ¶ Manumiſſio. i. emancipatio.

g ¶ Supradicta bonorum poſſeſſio. Vnde decem perſonæ.

¶ Cumque antea. Caius literaliter figurandus eſt, quia correctiones enumerat, quarum ratio eſt ſuperfluitas non neceſſaria, quæ ponitur in illis uerbis, ſufficit eis &c. Not. ergo iura & bon. poſſeſ. ſublatas. Item antiquas eſſe ꝙ hodie ſex ſunt bo. poſſeſſiones, & ſeptima, quæ ſequitur.

h ¶ Conſtitutionem noſtram. De qua habuim⁹ mentionem ſ. de ſucceſſio. libe. §. ſed noſtra.

i ¶ Poſuimus. Vt ſ. de ſucceſ. lib. §. multis.

K ¶ Sufficit eis Scilicet tā cognatis, q̃ agnatis p̃roni.

† aliàs poſuerimus.

† aliàs reſoluta.

ADDI-

ADDITIO. Qui excludunt agnatos & cognatos ipsius liberti, vt l.liberto sine liberis.ff. de bo lib. nec eis fit in iuria: quia si stetissent in seruitute, non habuissent cognationem . guntur ex dictis omnium doc.]

† ¶ Lege . Ponunt quidam exemplũ ex testamento,ut C.de inof.test.l.iij. §. sed cum eam. ex eo ꝙ filius natus in puerperio,institutus præsumitur .

Bonorum possessio septima qñ habet locum.

a ¶ Aliã vero . Altiore . Hinc trahe , & digniores altiori loco sedere debẽt(j) & est altior, q̃ proxi mior dño est. * ¶ Vide Cassan .in Catal. gl mũ ĩ t.par. q. 11. & 12. & Grãm. dec.164. nu.10. & 11.] Tyrones vero posteriori . ut C.de tyro l.fi. lib. 12 &.ff.de aqua plu. arc. l.j. §. pe. & C. de offi. recla. pro. l. potiores . Accur.

Digniores altiori loco sedere debent.

SYL. *

† aliàs ueteri.

aliàs quoque.

ADDITIO. (j) Et ad hoc implorati põ t officiũ iudicis , non autẽ agi actione iniuriarũ,ſm lo Fab hic.

pellaт,& nouo loco iter veteres bonorũ possessiones posita fuerat,& in suo vigore seruauimus & altiore [a] loco.i.sexto eã posuimus: decima [b] † verò bonorũ possessiõe,q̃ erat, Vñ cognati manumissoris,p p cãs enumeratas [c] merito sublata: vt sex tm̃ mõ bonorum possessiones ordinariæ ꝑmaneãt, suo uigore pollentes.

¶ Si lex dat alicui bonorum possessionem de nouo , ex testõ, vel ab intestato,illa dicitur septima extraordinaria . Angel.

¶ Septima eas secuta, quã optima ratione Prętores introduxerunt. [d] Nouissimè enim† ꝑmittitur edicto iis etiã bonorum possessio , quibus vt detur,[e] lege, [f] uel senatusconsulto,[g] vel cõstõne [h]

Ab intestato ponũt exemplum in agnatis fęminis, & in quibusdam cognatis , qui efficiunt agnatis similes , vt s̃.de leg. agn. succes. §. hoc etiã . Vttunq; reprobo, † q̃a nulla lex expressè dat supradictis bonorũ possessio nẽ,sed eos succedere dicit: ergo nõ datur hæc septima, sed Vnde legitimi, vt ff. vñ leg. l. 3. Pone ergo exemplũ ex testõ in posthumo alieno instituto, ut s̃.eo. §.j. Item tam ex testõ, q̃ ab intestato ponẽ exemplũ in eo , qui decessit apud hostes:in cuius bonis datur bo. poss. ex l.noua Cornelia, vt ff. de bo. possessio.l.3. §.sed & eius.

† Placet Alexã. in l. fi. C. vñ leg. in 4. col.

† aliàs promittitur .

b ¶ Decima. Bene dico sexto poni, & hoc dico sublata decima. Accur .

c ¶ Enumeratas s̃.eo.§.cumque.

d ¶ Septima.Introduxerunt. ut ff. ut ex legi.& Senatuscon. l.j. respon.

e ¶ Vt detur.s.bonorum possessio. Et nota duo esse necessaria, vt hęc bon. poss cõpetat s.ut lege caueatur, vt bonorum possessio detur:& ꝙ de iure ciuili nõ possit succedere: aliàs competit, Vnde legitimi, vt ff. unde leg.l. 3.& ff.ut ex legi.& se.con.l.j. §.fin.

Bonorum possessio septima extraordinaria, vt cõpetat,duo sunt necessaria .

¶ Dic tu ſm Ias.in l. certum.C.vnde leg.quatuor necessaria:primo,ꝙ deferatur ex ll.nouis. & senatusconsultis:secundo, ꝙ tales sint.ll.ciuiles, & nõ prætoriæ: tertio, ꝙ per illas l. nouas deferatur bo.pos.expressè & specialiter , nõ autem in indiuiduo nec noiatim:quarto, ꝙ non sit vocatus ꝑ l.12.tabu.ad hęreditatem , quæ colli-

¶ Hęc exempla reprobanт per doct. maximè per Alex.in l.certum.C. unde leg.ubi Ias.ponit alia exẽpla, quæ ẽt iudicio meo difficilè saluari põt: tñ non est materia pro iuuenibus .]

g ¶ Senatuscõsulto Orphi.& Tert.ut ff unde leg.l.ij.in princ. & § fi.nã eis datur bono.possessio. ibi, & non succedebant de iure ciuili , ut supra ad Tertul in prin.debet ergo dari hęc , vt ff.unde leg. l. 3.

h ¶ Constõne. Ponunt exemplum s̃. de leg.agnat.succes. § hoc etiam. Itẽ C.de eman. lib. l fin Sed hoc reprobo, cùm lege non caueatur eis dari bono.poss.vnde hñt. Vnde legitimi, vt ff.unde leg.l.3.Potest tñ dici,ꝙ ibi

 sub-

ꝯprehensum est: quā neq; bonorū possessionib. quæ ab intestato veniūt, neq; ijs, q̄ ex testō sunt, Prętor stabili iure connumerauit, sed quasi vltimū & extraordinariū[a] auxilium (prout res exegit) accommodauit. s. ijs, qui ex legib. senatuscōsultis, constōnibusve Principū, ex nouo iure, vel ex testō, vel ab intestato veniūt.

¶Liberi, & parentes hñt annum ad petendā bonorū possessionem: alij agnati hñt centū dies: & portio deficiēs accrescit pari in gradu, vel ad alium deuoluitur per successorium edictum. A eti.

¶Cùm igiť pl̄es[b] spēs successionū Prętor itroduxisset, easq; p ordinē dispofuisset,[c] & i vnaquaq; spē successionis sępe pl̄es extēt dispari gradu personæ: ne actiones creditorū differrent,[d] sed hēent quos couenirent: & ne facilè i †possessionem bonorum defuncti mitterentur, & eo mō sibi ꝯsulerent: iō petendæ bonorū possessioni certum tp̄s præfiniuit. Liberis itaque & parentib[9], tam naturalibus,[e] q̄ adoptiuis in petenda bonorum possessione anni[f] spatium, cęteris autē agnatis, vel cognatis, centū die-

subaudiatur, maximè. Vel melius dic, si aliqua noua constitutio fieret de nouo, quæ daret bonorum pos. ex ea daretur hæc septima.

a ¶Et extraordinariū. No. duob modis fieri bonorum possessionē extraordinariā: q avaga, vt hic. Itē q̄ nō tribuit ius vt Carboniana: & si vēter mittat in possessionē: & illa q̄ datur gratia agnoscēdæ litis: quæ dant sine causæ cognitione, vt ff. de Car. edic. l. iij. §. cāæ. & q̄ vētre i pos. mit. l. ubicunque. §. iterdū. & de inof. testa. Papinian[9]. §. j. & aliæ cū cāæ cognitione, (i) vt ff. de bo. poss. l. 3. §. si cā. & qs ordo in bo. pos. ser. l. ij. §. dies. & §. in bonorum.

ADDITIO (i) Hodie autem sine petitione, & sine causæ cognitione & datione, coram iudice agnoscuntur, arg. l. pen. & fi. & quod ibi not. per gl. & doc. C. qui admit. ad bon. pos. &c. Angelus.

SYL. ¶Cùm igitur. Casus in regula generali non ponitur: q habet suam rationem ibi, ne actiones &c. Ideò autem ius accrescēdi introductū est in bon. pos. quia inductū est in hæreditatib. abintestato, poterat tamē pro rōne dubitandi allegari, q aditio hęreditatis durat perpetuo, i. 30. annis: vnde eādem ratione videbatur durare ius agnoscendi bo. poss. Tamen restrictū est ex causa prædicta: quia etiam q hęres ius deliberandi hēs, tñ pōt statui tempus a iudice ad instātiā creditorū ad deliberandū, non minus. c. dierum, & regulariter anni, vel triū mēsium, secundum al os: iō quod necesse erat facere iudicem in hærede, in bon. pos. taxatū est edicto. Not. q non debet p̄iudicari creditoribus differendo solutionē, & alia ut p do hic.]

b ¶Plures. Quia decem. quarum sex remanserunt ordinariæ, vt s. e. §. alia. vsq; ad §. septima.

c ¶Dispofuisset. Alio modo in edicto, quàm de facto competit, vt diximus. s. eo. tit. §. sunt autem versi. sexto.

d ¶Differrentur. Sic. ff de success. edi. l. j. j. respon.

e ¶Naturalib. & emācipatis, & emancipantibus, vt ff. de succe. edic l j § fi.

f ¶Anni. In honorem sanguinis: immo non vñr coarctandi, cùm uelut ad ,ppria bona veniant, vt ff e. l. j. §. largius. & de lib. & posth. l. in suis.

Carboniana possessio ius nō tribuit.

† Not. q Iustin. s dixit bon. poss cum signaret i[9] succedendi: hic vero cōuerso ordine verborum dicit poss. bon. cum signat nudum factum solamq; naturalē detentionē.

Accre-

rū dedit. Et ſi intra hoc tp̄s, aliqs bonorū poſſeſsionem non petierit, eiuſdē gradus p̄ſonis accreſcit:[a] vel ſi nullus ſit, deinceps cęteris bonorū poſſeſsionē p̄inde ex ſucceſſorio edicto[b] pollicet̃,[c] ac ſi is, q p̄cedebat, ex eo numero non eſſet.[d]

¶ Primū repudiāte bonorū poſſeſſionē, ſtatī ſequenti incipit currere tp̄s. Angel. Aret.

¶ Si qs itaq; delatā ſibi bonorum poſſeſsionē repudiauerit,[e] nō quo vſq; tp̄s bonorum poſſeſsiōi p̄finitū exceſſerit, expectatur, ſed ſtatim cæteri ex eodem edicto admittunt̃.[f]

¶ Tp̄s petendi bonorum poſſeſsionē eſt vtile: & hodie bonorum poſſeſsio p̄t qualitercunq; ſine ſolennitate peti. Aret.

¶ In petenda aūt bonorū poſſeſsione, dies vtiles[g] ſinguli ꝯſiderantur.

† Et hoc verū etiā ipſo iure qñ eodē iure ſuccedunt, ſecus ſi diuerſo, ut hic p Angel.

a ¶ Accreſcit. Partes enim non petentiū accreſcunt petentibus, †vt C. quādo non pe. par. pe. accreſc l. j.

b ¶ Ex ſucceſſorio edicto. Hoc intellige in cognatis: ſed inter agnatos ſucceſſoriū edictū locū ñ hēbat: ſed hodie vtrunq; locū habet, vt ſ. de legiti. agnato. ſucceſ. §. placebat.

c ¶ Pollicetur. ſ. prætor.

d ¶ Nō eſſet. Excluſus tñ tā q̄ filius admitti pōt vt agnatus: & exclusᵉ, vt agnatus, admittitur vt cognatus, vt ſi bi ſuccedere videatur, vt ff. de ſucceſ. edi. l. j. §. ſed videndum.

ADDITIO. Tu dic, ꝙ ſimplex repudiatio, vel relata ad hr̃ditatem, concernit oē ius & oēs vias ſuccedendi, qñ hēt ſubſtitutū: ſecus ſi ad ius adeūdi, qa ad illud tm̄ refert̃, qđ exprimit̃: niſi eſſet adiecta cā gñalis: puta qa hæreditas eſt damnoſa, vel ſimilis. nam ex tali rōne repudiatio ad vtrunque refertur, ſm Ang. Aret. hic.

** Sed nūqd audiēdi ſint remotiores ſi nō expectato tp̄e p̄finito à Prętore, de quo ſ hoc §. petant proximiorib. ſtatui certū aliqđ tp̄s arbitrio iudicis ad petēdū, ſeu agnoſcēdū bo. poſſ. Et vi dicēdū, ꝙ ſic, ex deductis p Tiraq. đ retra. lig §. j gl. 10. n. 57. 58. & 59.]

SYL. ¶ Si quis itaq;. Caſus ita pōt figurari. Quærebat̃, an tp̄s ſecundo in gradu inciperet currere ſtatim primo repudiāte, an verò expectādū ſit tp̄s, quo terminus primo ꝯſtitutᵘˢ à l. finiret: & videbat̃ expectādū finē termini primi qa in prædiciū ſequentis non vr̃ poſſe primum renūciare dilationi: & tpi dato ad agnoſcendū, iux ea, q̄ ponit Bar in l. ſi arrogator col. 7. ff đ adop. Cōtrariū dr̃, eo quia ceſſat cā dilationis, q̄ erat tp̄s conſtitutū primo: iō eo repudiāte, ſtatī admittitur ſequēs: qa fruſtra expectat̃ tp̄s, eᵗ euētus nihil operat̃. l. aliqñ. in fi. ad Vell. No. regulam tex. nr̄i.

e ¶ Repudiauerit. intra ſuum tempus.

f ¶ Admittūt̃. vt C. e. l. fi.

SYL. ¶ In petenda. Caſus ĩ regulis gñalibus in mā bo. poſ. nō figurat̃: q̄rū rō eſt, qa licet alias tp̄s ſit cōtinuū regulariter. l. j. ff. de diuer. & tēp. p̄ſcr. tñ qa ſicut nō admittit̃ ad adeundū, q neſcit ſibi delatā hr̃ditatē. & ex quo capite, ita nec admittit̃ ad petēdū bo poſ. cū ergo agere ñ poſſit, ñ dēt poſſe ei currere p̄ſcriptio l. j. §. de ann. exce. ꝙ aūt ſine ſolēnitate hodie bo. poſ. agnoſci poſſit, hoc à principib. introductū eſt. ſolū in memoriā decreti, qđ olim interponebat̃, eſt introductū, vt fiat corā iudice, & ſic quaſi æquiparata eſt aditioni, q̄ quoquo mō fiat, valet. l. p hęrede. ff. de acq. hær. No. ſummar.

g ¶ Dies vtiles. In qbus tria cōcurrere oportet. ſ. ꝙ iudicis copia ſit. Itē actoris. Item rei, vt ff. de diuer. & tempo. præſcrip. l. j. & ff. quis or. in bon. poſſ. ſer. l. j. in prin. & § dies.

ADDITIO. Hoc verū intellige de iure antiquo. Itē i illis bo. poſ. q̄ tribuūt ius: ſecus in alijs: vt eſt bo poſſ. q̄ dat̃

Sed bñ anteriores Principes[a] & huic causę prouiderunt, ne quis pro petenda[b] bonorũ possessiõe curet, sed † quocunq; mõ admittentis eã † iudiciũ (intra statuta tñ tpa) oñderit, †[c] plenum hẽat earum beneficium.

¶ De acqsitione p arrogationem.

¶ Olim oia bona arrogati acquirebant arrogatori, exceptis ijs, q̃ p capitis diminutionẽ pdunt: hodie verò acqrit solus vsusfruct[a], vt par fit prĩ nãli. Areti.

Est & alteri[a] generis p vniuersitatẽ successio,[d] quæ neque lege 12. tabul. neque Prætoris edicto, sed eo iure, quod consensu[e] receptum est, introducta est. Ecce enim cùm pr̃familias

---

gratia litis agnoscẽdæ Itẽ Carboniana, & quę ventris nomine: de q̃bus, an tribuãt ius in pos & an hodie procedãt, & i eis locũ hẽat iste tex. vide Io Fab. hic. Hodie autem indistinctè in omnib. bo. poss. dies dñr vtiles, & si iudex pro tribunali non sedeat, & incipiunt currere a die scientię: q̃ currunt q̃diu non dubitat, an sibi cõpetat bonorũ possessio, fm Angelum.

a ¶ Principes. C. qui admit. ad bon. pos. l. pen. & fi.

b ¶ Pro petenda. Erat enim alia edictalis, quæ ex edicto mortui pręto ris cõpetebat: hanc nõ erat necesse peti, vt ff. de bo. pos. l. 3. §. sed si nemo. Alia decretalis, q̃ à prætore viuo decernitur: (3) & hoc olim solẽniter: hodie sufficit quocunq; mõ dicat se velle agnoscere: q̃ iudicialis dici p̃t, quia in iudicis p̃ñtia agnoscit, vt hic, & C qui admitti ad bo pos. l. pe. & fin Item nunquid hodie bonorũ possessiones locum habent? Rñd. sic, nam & eas proponere quis põt, & cõtratab. necessaria ẽt est filio emãcipato, & præterito. Item Vnde vir & vxor necessaria vr̃. & vt olim aliæ nõ erant necessariæ, sic nec hodie: eis tamẽ uti possumus. Alij contra, cũ nouus modus succedendi sit inuentus, ut in auth en. de hæte. ab intest. per totum.

SYL. * ¶ Tu dic fm Alcia. in l. delata. ff. de verb. sig. bon. poss. edictales esse quas ordinarias vocamus, de quibus hoc tit. tractatur, quæ ius tribuunt: decretales aũt extraordinarias, quę sunt facti, nec Pr̃toris edicto deferuntur.

† aliàs curat.

* † aliàs, sed si quocunque mõ admittentis eã, uoluntatem demõstrarit, & iudicium intra &c.

† Aliàs in dicium.

* † hoc est declarauerit.

Bonorum possessio ẽ duplex.

---

sed causa cognita eius decreto dantur, vt Carboniana, & quæ litis agnoscendę gratia decernitur.]

ADDITIO Hodie tamen recessit ab auia: q̃ a nec decreto, nec patris citatione opus ẽ, vt d. l. fin. fm Angelum.

c ¶ Ostenderit. Corã quocunque iudice.

¶ De acquisitione p arrogationem.

¶ Quia bona, quæ nobis acquiruntur ti. vij, aut acquiruntur per additionem hæreditatis, aut per bon. poss. aut per arrogationẽ, aut per additionem bonorũ cã libertatum conseruandarum. §. fi. s̃ per quas perso. no. acqui. ideo uisõ. s̃. de hæte. & bon. poss. sequitur videre de acquisitione per arrogationem. Porcus. Continuatio.

Est & alterius. ¶ Totus iste titu. diuiditur in tres partes. Primo, vnde fuit introducta acquisitio per arrogationem. Secundo postea illud declarat tam de iure antiquo, q̃ moderno, & quid arrogatori acquirat. Tertiò. an arrogator teneatur ad debita arrogati. Secũda ibi, Ecce enim. Tertia ibi, Sed ex diuerso. Diuisio.

¶ Caluis in l corrigẽte, vel correctionem referente non ponitur nisi literaliter: cuius ratio est, ne plus iuris habeat ciuilis pater, quam naturalis, auth itaq;. C com. suc. No. quod dictum est in summario.]

d ¶ Successio. ut ff. pro socio. l. actione. §. societas.

e ¶ Consensu. Scilicet arrogantis, & arrogati.

Alij

* ¶ Alij interpretantur pro moribus & consuetudine: quæ sententia & Theophilo, Græco interpreti, placuisse videtur.]

a ¶ Omnes res. Et etiam filij, ut s. de adoptio. §. illud.

b ¶ Antea. i. iure veteri.

c ¶ Per capitis diminutionē. s. minimam. nam dando se in arrogationē, minimam capitis diminutionem patitur, ut s. de capi. diminu. §. minima.

* ¶ Adde, quod nec societas transit ad arrogatorem, sed ipse arrogatus permanet socius, ne alioquin inuitus quis socius fiat cui non uult. l. actione. § societas. ff. pro soc.]

Operas obsequiales debēt liberti patronis.

d ¶ Operarū. Hoc intellige de operis, quę libertis debentur, & non trāseunt ad hęredē extraneum, vt sunt obsequiales, & quæ in faciendo consistunt, scilicet assurgere, & similia, vt ff. de ope. libe. l. liberti. Item in fabrilibus incertis, vt ff. de ope. libe. l. si operarum iudicio. Aliud si conduxerit ille arrogatus operas alicuius: nam istę arrogatori quæruntur.

e ¶ Ius agnationis. Ius succedēdi, quod quis per arrogationem consequitur: & hoc hodie est, ut j. eo §. mortuo.

¶ Hoc tñ secundum Ang. non est verum, quia stante æquiparatione cognationis & agnationis, sublata agnatione remanet cognatio: & ideò agnatus retinet successionem patris naturalis.

¶ Itē ius petēdæ bonorum possessio. perit, si ante eam petitam ad arrogandū se dederit. Aliud si iam petit, ut ff. vnde lib. l. si & de cōtratab. l. 3. §. si emācipatus. Accur. Floren.

sese ī arrogationē dat, oēs res [a] eius corporales, & incorporales, quęq; ei debitæ sunt, arrogatori antea [b] quidē pleno iure acquirebant, exceptis ijs, quæ per capitis [c] diminutionem peunt, quales sunt operarum [d] oblōnes, & ius agnationis: [e] (vsum etenim & vsusfructus licet his antea ənumerabant, attñ capitis diminutione minima eos tolli ꝓhibuit nr̄a constitō. [f]) Nunc aūt [g] nos eādē acqsitionē, quæ per arrogationē fiebat, coarctauim⁹ ad similitudinē nāliū [h] parentū. Nihil. n. aliud, nisi tātūmō vsusfructus, tā nālib. parentib⁹, quā adoptiuis per filios sfamilias acqrit ī ijs rebus, quæ extrinsecus [i] filijs obueniunt, dñio eis integro seruato.

¶ Arrogator succedit arrogato, nisi sint certę psonæ, quę ipsum excludant. Angel.

¶ Mortuo āt filio arrogato in adoptiua familia, ēt dñium rerū ei⁹ ad arrogatorē ptransit, nisi supsint aliæ psonę, [k] quæ ex əstōne nr̄a prēm in ijs, quæ acquiri

ADDITIO. Ies tñ adeundi de iure ciuili indistinctè retinet: & fortè etiam inuitus adire cogi poterit ad instar naturalis.

f ¶ Constō. C. de vsufr. l. corruptionem.

g ¶ Nunc aūt. Aduersat ei, quod s. dixerat, quod omnes res acquirebatur arroganti.

h ¶ Naturaliū parentū. Vbi in aduentitijs tantum vsusfructus quæritur, ut C. de bonis quæ libe. cùm oportet.

i ¶ Quæ extrinsecus, idest in aduentitijs.

¶ Mortuo autem. Casus non ponitur in regula generali. No. quando succedat arrogator: & quę sint personæ excludentes, dic ut in glo.]

SYL.

k ¶ Aliæ psonę. Vt descēdentes ex filio arrogato, ut C. cōia de suc. l. fi. ubi est constitutio, de qua hic fit mētio. Item si hic arrogatus esset impubes, & impubes decederet, admitterētur etiam alij ex stipulatione, ut ff. de ado. l. nō aliter. & l. his verbis & l. hęc autem. & s. de adopt. §. cùm autem. Sed quid in parte naturali, à quo hic arrogatus erat emancipatus? Respon.

Arrogato quę psonę succedere debent.

Tpon Placen. eum præferri arroganti. (i) sed hodie fratres utrinq; coniuncti vocantur cum arrogante, vt in au then. de hære. ab intest. §. cōsequens. colla. nona.

ADDITIO. Quod verum intellige, vbi arrogatus est sibi in scdo gradu: vt quia est arrogatus tanq̃ nepos: alias secus, sm Ang. hic.

a Non possunt Vt in aduentitiis: profectitia enim sibi non auferuntur.

SYL. Sed ex diuerso Caius. Querebat, an arrogator de debitis ante ꝑ ctis teneat: & vt ꝑ sic, quia cū bona oīa transeant in eū, dēt teneri, ut fiscus. l. 3. C. ad l. Iul. de vi. Item in eo. cum bona addicuntur gratia conseruandarum libertatū, quia vtilib. tenetur l 3 ff. de fideic. lib. Tñ cōtrarium dr hic: non tamen ꝑ non possit conueniri, sed habet facultatem releuendi se, permittendo bona arrogati possideri, prout dr etiam in fisco. l. j. §. an bona. ff. de iur. fis. & ibi Bart.]

b Conuenitur. de facto nā non tenet de iure. sed de iis, quę contraxit postquam fuit arrogatus, tenetur de peculio, vt ff. de pec. in arrogatorem. (i) & si tunc non defendat pater, in bonis ipsius patris fit missio, vt ff. qui bus ex causis in pos. eatur. Fulcinius. §. si quis. Accur.

non possunt, a antecedant.

¶ Arrogator non tenet noīe ꝓprio ad debita arrogati prius contracta, sed nomine filij tenetur. Angel.

¶ Sed ex diuerso, ꝓ eo, qđ is đbuit, q se in adoptionē dedit, ipso qdē iure arrogator nō tenet, sed noīe filij cōuenit: b & si noluerit eū defendere, ꝑmittit creditorib. per competētes nostros magistratus, bona, q̃ eius cū vsufructu futura fuissent, si se alieno iuri non subiecisset, possidere, & ltimo mō

ADDITIO. (j) Quod verum, si 5 xit de peculio: alioquin si sibi hæreditas delata fuerit, distinguit, an iussu patris q̃ fuerit, vel non: & an filius repudiet, & pater adiuerit pro se: & econtra: sicut fit in naturali legitimo, vt l. fi. § j. C. de bo quæ lib. Ang.

ea disponere.

¶ De eo, cui libertatis causa bona addicuntur.

¶ Si hæreditas illius qui libertates reliquit, non adeatur, ꝓt ille, cui libertas ē relicta, vł alr᷑ petere sibi addici bōa đfuncti, & satisfacere creditorib. & erit tāquā successor defuncti: & serui, q̃bus libertas directo, vel ꝑ fideicōmissum ē relicta, erūt liberi, ēt si bona forent a fisco occupata. Angel.

¶ De eo, cui libertatis cā bona addicunt.

c Supra visū est de acquisitione, q̃ fit ꝑ arrogationē, & sic tit. vniuersali: verum q̃a est & alia, q̃ fit per additionē bonorum libertatū conseruādarū causa. §. fin. s. per quas personas no. acqui. ideo subdit de eo, cui libertatis causa bona addicuntur. Chri. Continuatio.

Ccessit nouꝰ c casꝰ successio-

SYL. * ¶ Addicere quid propriè significet, declarat Bud. in anno. ad Pande. titu. de in diem addi. est enim hoc tit. addici idem ferè, quod adiudicari: vnde Prætoris verba erāt, Do, dico, addico.

Accessit nouus casus &c. c To. Diuisio. tus iste titul. diuiditur in quatuor partes. Primò ponit acquisitionem causa libertatis conseruandæ. Secundò illud per rescriptum diui Marci probat. Tertiò verba dicti rescripti interpretatur. Quartò, illud supplet. Secunda ibi, Et ita diui. Tertia ibi, Hoc rescripto. Quarta ibi, Sed cùm multas.

c Nouus. Et est hic quartꝰ succedēdi

di modus, vt supra, per quas personas nob.aeq.§.fi.

a ¶ Ex constitutione diui Marci. Cuius verba sunt ĩ.e.§.si Virginio.

b ¶ Acceperunt.destinatione.

nomine omnium, (j) vt ff.de fideic. lib.l.iiij.§.creditoribus.

ADDI.(j) No.eatum, vbi priuatus põt stipulari pro altero, 5.l. stipulatio ista. §.alteri.ff.de verb.obl. & in § alteri. ĩ.de verb.obli.

c ¶ In testamẽto. Idem priuilegium datur cuilibet petendi bona hac contemplatione, vt C.de testa. ma l. fina. Accur.

ADDITIO. Et is præfert, qui peruenient, vt ibi in d l. fi. §.sancimus.

d ¶ Nõ aditur. s.ab hærede.

e ¶ Hęreditas. quomodo ergo valet, quod in eo relictũ ẽ, vt C. de fidei. l. eam quam. Respõ. hic speciale est.

f ¶ Venire. i. vendi.

* ¶ Die idem esse, & si bona ipsa non venierint: nam fauore libertatum sustinendarũ, eiusmodi venditio rescinditur intra annum.d.l. vlti.§.j C de testa.man.

nis ex ꝯstõne[a] diui Marci. Nã si ij. qui libertatẽ acceperunt [b] a dño in testõ, [c] ex quo nõ adit[d] hr̃ditas,[e] velint bõa sibi addici libertatum ꝯser uãdarũ cã, audiũt. Et ita diui Marci rescripto ad Pompilium Rufum ꝯtinetur. Verba rescripti ita se hñt. ¶ Si Virginio Valenti, q testõ suo libertatem qbusdã ascripsit, nemine successore ab intestato exñte, in ea cã bona eiusẽ cęperũt, vt † venire [f] debeant, is, cuius de ea re notio est, aditus, rõnem desiderij tui hẽbit: vt libertatũ tã earũ, q̃ directò, q̃ earũ, que per speciẽ fideicommissi relictæ sunt, tuendarum gratia addicantur tibi, si idoneę creditorib[g][h] caueris de solido, qđ cuiq; debetur, soluendo. Et ij qui dem, quib. directa libertas data est, ꝓinde liberi erũt, ac si hr̃ditas adita [i] esset: ij aũt, quos hr̃s manumittere rogatus est, a te libertatẽ cõsequentur: ita, vt si non alia cõditione velis tibi bona addici, q̃ vt ij etiam, q directò libertatẽ acceperunt, tui [k] liberti fiant. Nam huic [l] etiam voluntati tuæ, si ij, quorũ de statu agit, consentiãt, [m]

† aliàs venundari.

& est rõ fauore libertatis, vt facilius possit dari expedimẽtũ, quo libertatẽ serui consequantur. Ang.

i ¶ Adita esset. Not mirabile, ꝙ ex hac pactiõe serui fiũt liberi, vt orcini, vt hic, & ff. de fideicom. li.l.4.§ 2 q ad. Qui sint orcini, & vnde dicantur, dictũ est ſ. de sing. re per fideicõ. reli.§ pen.

K ¶ Tui liberti fiant. subaudi, hoc tibi concedimus. sed operas neque orcinis, ne que ab eo manumissis imponet, vt ff. de oper. lib. l. si quis hae.l.

l ¶ Nam huic. Subaudi, concedimus.

** Nõ est opus aliqd subaudi re, eũ huc referãt verba illa sequẽtia, auctoritatẽ nostrã accommodamus.]

g ¶ Idoneè. fideiussoribus, vel pignoribus, vel fide habita, vt ff. de fideic. lib.l.4.§.addici.

SYL. ¶ Et sic verbũ cautio, qđ sui nã importat nudã cautionẽ, p̃p adiectũ verbũ, idoneè, exigit fideiussores, vel pignora: & ita cõiter interpretãt: patitur tñ plures exceptiones, de quibus latè p̃ Ias. in l. sancimus. C. de verb. sign.]

h ¶ Creditoribus. Vel omnib. vel vni

m ¶ Cõsentiãt. Aliàs i seruitute remanẽt, & quẽ nolunt hr̃e patronũ habebunt dñm. C. de manu. testa.l.fi.§.4.

ADDITIO. Vide quod no.in d.l fi. qa qđ dr̃ hic, obtinet vbi extraneꝰ petit addici: secus si sit aliqs de illis: cuĩ sit relicta libertas: qm etiam potest petere dissentientibus alijs. Ang.

Accom-

auctoritatē nrām † accōmodam[a]. Et ne huius rescriptionis nrǽ emolumentū alia rōne irritū fiat, si fiscus bōa agnoscere voluerit, & ij,q reb. nostris attēdūt, [b] sciāt cōmodo pecuniario pferēda [c] eē libertatis,cāni, & ita bona cogenda,[d] vt libertas ijs salua sit, qui eam adipisci potuerūt, ac si hæreditas ex testō adita [e] esset.

¶ Bonis addictis cessat venditio ipsorum. Aret.

¶ Hoc rescripto subuentū est & libertatib. & defunctis,† ne bōa eorū à creditorib.possideanť:& veneāt. [f] Certè si fuerit hac de cā bona addicta, cessat bonorū venditio.existit.n. defuncti dfensor, & qdem idone[g], qui de solido creditoribus cauet.

¶ Addictio bōorū tūc dmū hēt locū, cū dfunct[g] reliqt libertates ex testō, vl ab īteftato. Aij.

¶ In primis hoc rescriptū toties locū hēt,quoties testō libertates datæ sūt. Quid ergo si qs intestat[g] decedēs, codicillis libtates dderit, neq; adita sit ab ītestato hrditas , an fauor ꝯstōnis debebit locū hre? Certè si intestat[g] dcessent, & codicillis dderit librtatē,cōpetere cā neminì dubiū ē.Tūc.n. cōstōni locū eē verba oñdūt,cùm nemo successor [h] ab ītestato existat. Ergo q̄diu icertū erit,vtrū existat,an nō,cessabit ꝯstō,si v̄o certū eē cęperit nemīē [i] existeř, tūc erit ꝯstōni loc[g].

¶ Licet ille, qui repudiauerit hrdita tē , possit ī itegrū restitui, & iterum adire, tñ addictio semel fcā,& libertates ñ cessabunt.

¶ Si is, q ī ītegrū restitui pōt, abstinuerit hrditatē , † an quauis pōt in integrum restitui, † potest admitti ꝯstitutio, & bonorū addictio fieri? [k]

a ¶ Accommodamus ð fidei. li.l.4 §.ij qui.
b ¶ Attendūt. vt procuratores nostri.
c ¶ Præfereďā. hoc ē,qa cōpetēt libertates.
d ¶ Cogenda. i. accipienda per fiscum.
** Cogere: præter alia', ē cortadere , & in vnū colligere. vtūtur peculiariter Iurisconsulti,cū loquūtur de bonis ī fiscum transferēdis. l. diuus. & l. in fraudē. §.eius de iure fisci.]
e ¶ Adita eēt. Olim prius fiscus admittebatur bonis ñ aditis ab alio , & ēt aditis, dū mō essent bōa soluendo:aliàs aditio ab alio facta valebat , vt ff. de fidei. li.l.4.§.pe.hodie indistinctē admittūtur,vt C. de test. ma. l.fi.§ pen.
f ¶ Hoc rescripto.Veneant.i. vendantur.
g ¶ Eam.libertatem. Accur.
h ¶ Successor. Nūquid ex testō,vel ab intestato erit iste hęres?Rñ. neutrum dici pōt. Dic ergo hunc anomalū successorē esse, si cut illī,q succedit hæredi non implenti defuncti voluntatem, vt in authentico de hær. & Falcid. §. in omnib. collat.j. & infra sepulchrorum hēt,vt bonorum posses sor , vt ff. de fideicom. libert.l iiij.§. is autem cui.
* ¶ Hanc glo. multum commendat Bat.in ea. authen. §. & hoc.ad fin. & de isto hærede anomalo vide Zasium in Intellect.sing fol.j.
i ¶ Neminem. hęredem ab intestato.

ADDITIO. Puta quia repudiauit, uel lapsus est terminus præfixus ad instantiam petentis bona sibi addici : sed si solum ad instantiam creditorū fuisset præfixus, haberetur pro hærede.Angel.

K ¶ Scis qui. Fieri . Et respondeo sic , vt ff.de fideicomm. liber. l.4.§.j. Accursius.

† aliàs accommodauimus.

** † hæc ea. eē rō mouit quoq; Iusti.ā.tit. ij. §. cùm igitur.

Successor anomal[g].

SYL.

** † In nonnullis veterib. exē plaribus deest , an, quę lectio fortè melior & probabilior , interrogatio sequēs suspēsiua, sine respōsione.

† aliàs possit.

Sed

Quid ergo, si post addictionē libtã tū cōseruādarū cā factā, ī integrū sit restitut⁹? Vtiq; nō erit dđm reuocari libertates, q̃ semel cōpetierūt. †

¶ Si libertates datæ fuerint inter viuos daĩ addictio bonorū: sed reuocatĩ ī dubiū, an datæ fuerint in fraudē creditorū. Aret.

¶ Hęc cōstō, libertatū tuēdarū cā ītroducta ē. Ergo si lībrtates nullę sūt datę, cessat hęc ꝯstō. Quid ergo si viu⁹ đderit libtã tes, vel mortis cā, & ne de hoc q̃raĩ vtrū ī fraudē creditorū, an ñ factū sit, idcirco velint sibi addici bōa an audiēdi sint? Et magis ē, vt audiri debeāt, † & q deficiant verba ꝯstōnis.

¶ Supplet rescriptū diui Mar. Ang.

¶ Sed cū multas diuisiōes[a] eiusmodi constōni deesse pspeximus, lata ē à nobis plenissima ꝯstō,[b] i † qua multæ species[c] collatæ sunt, q̃b. ius hmōi successionis plenissimum est effectum: quas ex † ipsius lectione constitutionis potest qui cognoscere.

¶ De successionibus sublatis, q̃ fiebāt p bonorū vēdōnes, & ex Senatusc. Claudiano.

¶ Successio facta p vendōnē bonorū debitoris ē hodie sublata. Aret.

Rant † añ p̄dictā successionem olim & aliæ per vniuersitatem successiones: qualis fuerat bonorū emptio,[d] q̃ de bonis debitoris vendēdis, per multas ambages[e] fuerat ī troducta: & tūc locū hēbat qñ iudicia ordinaria[f] ī vsu fuerāt: † s3 cū extraordinarijs iudicijs posteritas vsa est, iō cū ipsis ordinarijs iudicijs etiā bonorū vēdōnes expirauerunt:[g] & tm̄ mō creditoribus daĩ offō iudicis bona[h] posside

a ¶ Sed cum. Diuisiones. i. casus.
b ¶ Constitutio. C. de test. manu l fin.
c ¶ Species. i. casus.

¶ De successionibus sublatis. Rub.

¶ Supra visum est de multiplici specie successionum, sed quia sunt quædam, quæ hodie sunt sublatæ, vt est illa, quę fiebat per bonorum venditionem, vel senatusconsultum Claudianum: ideo subdit de successionibus sublatis. Christoph.

Erant ante. ¶ Totus iste titu diuiditur ĩ duas partes. Primò tollit venditiones & successiones, quæ ex eis fiebant. Secundo, quæ fiebant ex senatusconsulto Claudiano. Scđa ibi, Erat.

d ¶ Emptio. i. venditio, † vt sequitur, sic & ff. de actio. emp. veteres. Accur.

ADDITIO. Quod facit, vt pœnale dispositum in vno, puta vendente

habeat locum etiam ĩ emēte, cùm sint correlatiua.

e ¶ Ambages. Nam proponebat creditor actionem: & si cadebat à syllaba, cadebat à causa: si verò non cadebat, bona debitoris absentis vel præsentis vendebat sua auctoritate, quod hodie non est, vt hic, & C. de formu. & impe. l. j. & ij.

f ¶ Ordinaria idest solennia.

* ¶ Hoc est in quibus conceptio formularum obseruabatur. l. actio. ff. de neg. gest.

g ¶ Expirauerunt. idest recesserunt.

h ¶ Bona. s. omnia. vt ff. quibus ex cau. in pos. eat. l. j. sed hodie pro mensura debiti declarati, ut in authē. de exhiben. & intro. re. §. si verò. coll. v.

ADDITIO. Dic hoc verū, qñ agitur personali: secus si agatur ẽt hodie reali, uel hypothecaria, quia iura antiqua remanent

**

† Et sic collige ex hoc text. ſm Ang. ꝙ concurrentibus duob. remedijs extraordinarijs, potentius habere quod habuit effectum.

Continuatio.

Diuisio.

Nota locũ esse legis dispositio ni, tamet- ſi verba ꝗ ficiant, dũ modo vi- geat eius atio.

† Not. ꝙ sæpe verbum venditio ponitur pro emptiõe, & ecõtra: & aduerse, ꝙ fortius dico,

quòd licet simpliciter dicat vnum intelligitur ꝗ vtroq;. quia sunt correlatiua, vt l. si. C. de indiuid. toll. & l. j. ff de acceptila. Ang.

† aliàs q̃

**

† aliàs ipsa

**

† aliàs, erant autē præter dictam succe.

† concor. §. vlt. infra ꝗ interdi.

nent incorrecta: & sic fit missio insoli dum in pos. vt no. gl. in auth. ei qui C. de bon. auctori. iud. po. & in l. iij. C. de procura.

a Liberis. vt ff. qb. ex cau. in possessio. ea per totum, & de bonis auct. iud. pos per totū.

Ebrius & mulier luxuriosa eq parantur.

b Erat. bacchata. i. capta vel decepta vt enī vino qs capit vel baccho, ita & amore lētē furore amoris nil vehemētius inuenitur, vt in authen. qui. mo natu. effic. legi. § illud. collat. vj. ** Bacchari enim veteres dici voluerūt & quicquid vehementius cōmouetur. Nō. Marc.]

re, & ꝑut vtile eis visum ē, ea dispo nere: qđ ex latioribꝰ Digestorum libris [a] perfectius apparebit.

¶ Successio, quæ fiebat per Senatus consultū Claudianum, ē hodie sublata. Angel.

¶ Erat & ex senatusconsulto Claudiano miserabilis ꝑ vniuersitatē acquisitio: cū libera mulier [*] suilis amo

re bacchata, [b] ipsā libertatē per sena tusconsultū amit tebat, & cū libertate substantiā: [c] qđ indignum nostris tēporibus esse existimantes, & a no stra ciuitate deleri, & nō inseri nostris Digestis con cessimus.

¶ De obligationibus.

¶ Cōtinuat & diffinit obligationē. Angel. Aret.

ADDITIO Et maximè in iuuenibus: vnde vers. Militat in teneris annis amor hospes amœnus. Est in canicie ridiculosa venus. Facit c. cū in iuuentute extra de præsumptio.

c ¶ Substantiam. Si coniūgebat se alieno seruo ꝯ domini nunciationem, vt C. ad senatuscon. Claudianum. l. j.

* ¶ Corne. Tacitus li. 12 scribit Cl. Cæsarē retulisse ad patres de pœna fœminarū, q̄ seruis coniungerent, statuitq; fuisse, vt ignaro dño ad id ꝓlapsa, in seruitutē sui cōsensisse intelligerent, & qui nati essent, ꝓ libertis haberent.]

¶ De obligationibus.

Continuatio Angeli.

¶ Hic incipit tertia ps principalis diuisionis totius istius operis gratia cōmodioris diuisionis, & ē mātū: facit l Caius. § j ff. đ leg 3 cū si. ibi no qm hic tractat de tertia pte, siue de tertia n. ꝰ in qua versat ius nostrū: qm versatur circa ista: aut p̄sonas, aut circa res, aut circa actiones & obligationes, vt ŝ. de iur. nat. gen. & ciui §. fin. V. q; huc tractauit de personis & rebus, vt dicit glo. rub. igitur aliam & tertiam partem faciemus de obligationib. & actionibus, & per pñs de tertia materia totius iuris ciuilis. Aret.

Continuatio Accur.

¶ Ac. āt sic cōtinuat istā rubrica: Dictū est ŝ. de psonis, li. j. de rebus in scdo & tertio vsq; huc. nunc de actionibus dēt dicere, vt ŝ. de iure nat. §. fin. sed quia obligat. o mr ē actionis, vt ff. de proc. licet. § ea obligatio. ideo pmittit de his obligationib. & ideo dicit hic, Nūc &c. Accursi.

¶ Aduerte q hoc dictū ē falsum. Si. n. esset mr, posita mre poneretur filia: quia sunt correlatiua: qđ tñ est falsum, quia est dare obligationē sine actione. l nisi. l. si tutor. 2. §. si. ff. de tut. & ra. vbi statim, ꝙ tutor incipit administrare nasci obligatio, & tñ actio non orit nisi finita tutela. Nec obstat § licet. qa verbū, patit, nō stat ꝓprie, sed ꝓut stat ī l. si bū collocatæ. ff. de vsur. ī c. si psodiēs. de hom. in c. dilecto. de pben.* Litanda itaq; ē gl. vt ꝓcedat in actione psonali, nō in reali. Itē ī actione natiua, ū in datiua, q̄ dat a lege sine vlla obligatione, lal. ŝ. de actio. in prin. in iij. col. ad fin.

Nunc transeamus. ¶ Totus iste tit. diuidit in quatuor partes. Primò ponit diffinitionem obligationis. Secundò ponit vnam diuisionem obligationum. Tertiò ponit secundā diuisionem. Quartò illam diuisionem in aliam subdiuidit. Secunda ibi, Omniū autem. Tertia ibi, Sequens. Quarta ibi, Prius est.

Casus

SYL. ¶ Casus ita figurari pōt. Cū simus aggressi tractatū de obligationibus, pri⁹ est, ut cognoscat id, de quo disputat, & eius diuisiones, ut ordinatè in ipsa mā pcedi possit: ad qd tēdetur, put in text. & casus est literalis. Not. quid sit obligatio, Itē ꝙ est ius. Itē ꝙ eius uigore quis dicit uictus. Itē ꝙ astringit ex uirtute sibi a iure ciuili tributa. Itē ꝙ obligationes aut ciuiles sunt, aut ptoriæ: & q̄ sint ciuiles, & q̄ ptoriæ. Itē ꝙ sūt ex pctu uel quasi, delicto, uel quasi: & illæ, q̄ ex pctu sunt, contrahunt aut re, aut uerbis, aut literis, aut consensu.]

Nunc trāseamus ad obligationes. Obligatio[a] ē iuris [b] uinculum, quo necessitate [c] astringimur alic⁹ rei soluendæ, secundum nostræ ciuitatis iura.

Obligatio a ¶ Obligatio. Vr, ꝙ nulla obligatio nū, quædā diffiniat. Nā ciuilis sola nō hēt effectū est ciuilis exigēdi, ut patet in obligatione literarum, quæ raro ante bienniū, ut j. de lite. oblig. dā natura ¶ Hæc opin. cōis est, q̄uis ultramontanis tantū, uelit nec nālē, nec ciuilē natā, q̄ quo q̄dā ciui- l l. cū ḡs. C. de iuris & facti ignorā.]

SYL. ¶ Itē patet in obligatione ciuili & naturali simul: nā si pactū fieret de si pe dēdo, tollit naturalis, & remanet ciuilis, ut ff. de solu. Sthicū, aut Pāphilū. §.

† Secus est nālis, & tā non hēt effectū istum, ut in ciuili, j. de excep. §. præterea. Item nec naturalis, quia nec p eā fit exactio, licet impediat repetitio, † ut ff. de dona. l. pt ionē l. hoc iure. §. pe. & ff. de cōd. indeb. l. iu creditori. dex & l. Iulia. Sed dic, ꝙ simul utraq; hic diffinitur. Item si bona est diffinitio, ergo conuertitur cū suo diffinito. ubicunq; ergo est iuris uinculū, ē, & cū obligatio: & eē, ubi non est tale iuris uinculum, nō est obligatio: ergo nec fideiussor adhiberi pōt, ut ff. de uerb. obl. l j. § 2. in fi. qd est falsum, q̄a naturali obligationi accedit, ut j. de fideiuss. in prin. Sed dicas ꝙ hic est deceptio: nā si dicas, nō ē obligatio. f. ciuilis & naturalis, uera est: si dicas obligatio. f. nulla, ēi naturalis, falsa est. & sic uis in dictione, obligatio. Vbicūq; n. dico, ꝙ naturali obligatione quis tenetur: intelligo de iure genū: q̄a conuenit solis hominibus & omnibus.

Not. prius diffinire. Pedit recte. C. de pact. Diffinitio bona con uertit cū suo diffinito.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc opi. cōis est, cōtra quā disputando tenet Fortu. in l. si unus. § pactus in 7. col. ff. de pac. ubi tenet, ꝙ hic sola ciuilis diffiniatur.]

b ¶ Iuris uinculū. i. ius uinciens: & sic ē res incorporalis, ut s. de reb⁹ corpo. & incorpo. in fin. ut. n. boues funibus usualiter ligant, sic homines uerbis ligant & intellectualiter, ut ff de uerb. signi. l. rei. §. 1. †

ADDITIO. Iuxta illud: Verba ligant homines, taurorū cornua funes. Cor nu bos capitur, uoce ligatur homo.

† Fortasse uoluit allegare, i. nois & rei § i. eo. titu uel l. obligamur. ff. de actio. & oblig.

c ¶ Necessitate. Tūc. n. uerè debitor ē, cū necesse hēt soluere, ut ff. de uerb. sig. l. debitor. & ita fm hoc nulla obligatio, cui opponitur exceptio, diffinitur hic. l n vr cepisse. de reg. iur. qd uerū est, si opponat exceptio ideo, q̄a desijt esse uinculū naturale uel ciuile: nā quædam exceptiones proponūtur etiā qñ utrunq; uinculum adest: ut Macedoniani, & Velleiani.

¶ Rationem assignat Bar. in l. 1. in pe. col. ff. de condictio. indeb.]

SYL. ¶ Sunt. n. effectualis obligatiōis duæ radices: una naturalis. f. q̄ cōsensu nascitur: q̄ inter oēs fieri pōt, ēt inter seruos: & hæc nālis dr, ut ff. de pact. l. 1. §. adeō. hæc radix ptio cōsensu tollit, ut ff. de Solu. l. Stichum. §. nālis. q̄a nil tā nāle &c. ut ff. de re. iu l. nihil tā nāle. sed hæc nālis uim nō hēt exigēdi: impedit tā soluti repetitionē, ut ff. de fideiuss. §. fideiussor. Huic q̄nq; accedit ciuilis ēt radix, q̄ illi naturali faciē dat, uel formā, uel uestē, ut possit petere actionē. Et hæc ciuilis tollit p̄ contrario ciuili actu, nō naturali: ut p acceptilatione. ut j. quibus modis tol. ob li. §. j. aliās. §. itē p acceptilationē. Itē per sniam remanēte nāli. sed hoc nō est ipso iure, sed p exceptionē, ut ff. d cond. indeb. l. Iulianus. sniā. n. est de iure ciuili, cū omnia iudicia sint de iure ciuili, ut diximus s. de iure nat. §. ius autē. in gl. ut sunt & c. per l. ff. de orig. iur l 2. §. hęc disputatio.

Obligatio effectualis hēt radicē naturalē & ciuilem.

Obligatio ciuilis tollitur p acceptilatione & tenuam.

SYL. ¶ Hæc gl. cōiter approbat, q cquid uo luerit glo. in l. 1. ff. de condi. indebi.]

Et

Obligatio ciuilis quibusdã personis non adhæret.

¶ Et hæc ciuilis nõ adhæret seruis, cũ nil sint inspecto iure ciuili, ut ff. d re. iur. l. seruitutẽ. & l. quod attinet. Itẽ filio contra patrẽ, uel econtra nõ nascit, ut ff. de cõd. & indeb. l. frater a fratre. §. qua filiũ. cùm inter eos non possit esse iudiciũ, ut ff. de iudi. l. lis. iure ciuili impediente rõne patriæ potestatis, ut s. de patria pot. §. ius autem Accur.

rei [a] soluendæ secundum [b] nostræ ciuitatis iura.

SYL. ¶ Adde, ꝙ uera rõ ẽ, qa inspecto iure ciuili filius est eadem psona cũ pre, & eꝰrio: & iõ actio & passio in eodẽ subiecto nõ cadit: q talis unitas nõ ẽ cõsiderata ꝭm ius gentiũ: hoc aũt uerũ de iure antiquo, exceptis castrẽsibus uel quasi, & hodie aduẽtitijs: de qb. uidẽda cẽnt, q ponit Bart. in l. si quis pro eo. §. itẽ si filius. ff. de fideiuss.

ADDIT. Hodie tñ in aduẽtitijs fortè nascit ciuilis obligatio, q̃uis durante pria ptãte cõtra eũ ñ exerceat. Ang.

a ¶ Rei. Vel ẽt facti, quia uerbum rei generale est, ut ff. si certũ peta. l. 1. in fin. & ff. de uerb. sign. l. rei.

* ¶ Adde, ꝙ & uerbũ, soluẽdæ, positũ in hoc tex. ptinet ad oẽm satisfactionẽ, ñ ad eã tñ, q nũmis fit. l. solutiõis. ff. de sol. & l. solutionis. de uer. sign]

ADDITIO. No appellatione rei factũ cõtineri: ex quo dixerũt aliq, ꝙ si stu tuto caueat, ꝙ ꝓ quacunq; re petita soluat solidus ꝓ libra, ꝙ hẽbit locũ i facto petito: qđ uerũ limitat hic Bal. qñ tale factũ petitũ erat æstimabile: ut librũ scribi, domũ ędificari, & fossã fodi. Si aũt eẽt inęstimabile, ut facere uxorẽ cõsentire, tũc nil esset soluendũ: qa uerba statuti debẽt intelligi in causa possibili, hoc ẽ, quo res æstimari possit l. nõ. solu ff. de actio & oblig. & l si ideo C ad Sillani. Christ.

b ¶ Secundũ. Illud, ꝭm. põt referri ad totã diffinitionẽ. quasi dicat, obligatio sic diffinitur ꝭm iura Romana. i. secundum leges: & sic ciuilis & naturalis hic simul diffinitur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hæc expositio est bona, qa ẽ ultima dña pficiẽs diffinitionẽ, quę respicit cãm formalem; & excludit illud iuris uinculũ, quo qs astringit alicuius soluẽdæ rei nõ ꝭm nr̃æ ciuitatis iura, q̃ uerba importãt, ut uinculũ obligationis, licet hẽat nalẽ cãm, uelut primã naturã & præexistentẽ, tñ formaliter causet secundum nr̃æ ciuitatis iura, ita ut ciuilis obligatio nãli iuncta, tanq̃ cã formalis mãlis, & mas fœminæ, efficiat uinculum necessitate astringẽs ꝭm nostræ ciuitatis iura: vñ tenetur seruus dño operari, & tñ nõ est hæc obligatio, sed uinculum iuris gentiũ: qđ ius ciuile recipit: nihil tñ ei adiungit, aut tribuit formale.]

¶ Ponit primam diuisionẽ obligationũ: qa aliquæ

¶ Vel dic. ꝙ refert tm ad principiũ. s. iuris uinculũ: & qđ dicit, quo astringimur. s. q̃nq; ut qñ ẽ ciuilis & nãlis: q̃nq; sñ ut qñ est nãlis sola, uel ciuilis sola: & ꝭm hoc q̃libet diffinitur hic, ñ ẽt nãlis uel ciuilis sola. Vel dic, ꝙ ponitur remotiuè hæc dictio, ꝭm q.d. illa obligatio est iũris uinculũ, q ẽ ꝭm ius, nõ cõtra ius. ff. de uerb. obli gñaliter. & l. uelutt. & ꝭm hoc refertur ad primũ. Vel dic, ꝙ refertur tm ad illã dictionẽ, soluẽdæ. nã ꝭm ius sunt faciendæ solutiones: ut res æque bonę soluatur, ut ff. si cer. pet. l. cũ qd. & ff. cõ. l. 3. §. si reddita. Itẽ cõgruo loco & tpe, ut ff. de solu. l. si soluturus. Item de euictione promitti, alias non vr soluere. ut ff. de uerbo oblig. l. Iulianus §. qui fundum. & ff. de cond. cã da. l. finali. & de euictio. l. 2.

** Adde, ꝙ & si res soluta pt auferri, ut qa alteri pignorata, uel sub conditione legata, nõ vi soluta. l. cũ rem. l. q res de solu. l. non qđ. de leg. 1. Idem, si ñ eo titulo habuerim, quo mihi debebat, sed priũ præstiterim, qđ docet Alc. l. Labeo. & Sabinꝰ. de uer. sig.] Itẽ ꝓ ꝯpetẽtes actiones & iudices fiat solutio: aliter nõ ualet sñia, nec solutio fieri dẽt, ut C. si à non cõpe. iud. l. fin.

SYL. * ¶ Itẽ ultimam partem gl. dicit singularẽ las in §. j. col. pe. num. 167. j. de actio & Soc. in ru. ff. so. mat. col. 7. ad hoc, ꝙ sententia lata super inepto libello sit ipso iure nulla.]

Intellige

sunt ciuiles alique prætoriæ.

¶ Omnium autē obligationū summa [a] diuiſio [b] in duo genera deducitur: nanq; aut ciuiles ſunt, aut prętoriæ. Ciuiles sūt, quæ aut legibus [c] cōſtitutæ, aut certo iure ciuili cōprobatæ [d] ſunt. P̄toriæ ſunt, quas Prętor ex ſua iuriſdictione conſtituit: [e] q̄ ēt honorariæ [f] uocantur.

¶ Ponit ſecundā diuiſionem obligationū, quæ eſt quadruplex.

¶ Sequens [g] diuiſio ī quatuor ſpecies diuidit̄: Aut enim ex ꝯtractu [h] ſunt, aut † quaſi ex cōtractu: [i] aut ex maleficio, [k] aut † quaſi ex maleficio. [l]

† aliàs ex quaſi.

¶ Obligationes ex cōtractu ſunt ī quadruplici differentia. Angelus.

¶ Prius eſt, ut de

** Intellige gl. q̄n ex facilè libelli apparet, ꝙ nullo mō cōpetit ius agēdi, ut ſi dicat, peto talem fundum, quia rex eſt in Francia, Bar. & Ale. in l. edita. C. de eden. uel ſi q̄s agēdo rei vendicatione contra Titiū, narret eū nō poſſidere. Abb. c. cū dilecti. in 3. not. de empt. & uend. ſecus autem eſt, quando narrat quidem apta cauſā in libello, ſed exprimitur inepta actio, ueluti ſi dicā, mutuaui Titio centum, ideò peto eum mihi cōdemnari actione ex locato. nam tūc cōis opi. doct. eſt, ꝙ ſuſtineatur talis libellus, uireſq; habeat ſententia ſuper eo ferenda. Ale. l. 1. col. fi. ff. de eden. & ita diſtinguit nouiſſimè Maranta in ſua practica in 3. par. 6. par. nu. 67. 68. & 69.]

a ¶ Omnium. Summa. i. prima: uel ſummā. i. breuis. ſic. ſ. de iur. perſo. in prin. eſt. n. q̄nq; maior, ut ī. eod. §. fi.
** Summa. i. p̄cipua potiorq; & qua nulla ſit ſuperior.]

Diuiſionis diffinitio.

b ¶ Diuiſio. Diuiſio eſt innumerabilis materiæ breuis compoſitio. & diuiſio ad multa facit, ut diximus in procemio. §. pen.

SYL.

¶ Tu rectius dic, ꝙ diuiſio eſt alicui° totius uniuerſalis, aut integralis ſufficiēs, & diſtincta partium aſſignatio.]

c ¶ Legibus. ut legis Aquiliæ oblō, ut ī. ad leg. Aquil. in prin. Item de pauperie per legem 12. tabul. ut ff. ſi qua pau. fe. di. l. 1. §. 1. reſpon. Item furti nec manifeſti, ut infra de noxa. §. ſunt autem. ſecus autem eſt de furto manifeſto, quia illa obligatio eſt prætoria, ut infra de perpe. & tempo. act. §. furti quoque.

d ¶ Iure ciuili cōprobatæ, ut ſunt obligationes iure gentiū inuentæ, ut ſ. de iur. natu. §. ius aūt. q̄ a iure ciuili ſunt comprobatæ, ut ff. de iuſti. & iur. l. ius ciuile.

SYL.

*. ¶ Vide Fortu. in l. iuris gentium in §. no. in princip. ff. de pact.]

e ¶ Cōſtituit. Vt obligatio de furto manifeſto, ut infra de perpe. & tempo. act. §. 1. Item ex rapina, & ubicunque prætor aliquā obligationem inducit, ut patet per multos titulos, ut ff. de iuſti. & iur. l. ius autem ciuile. §. ius prætorium.

f ¶ Honorariæ. Quia prætores honores gerebant, quod dic ut ſ. de iur. nat. §. prætorum.

g ¶ Sequens diuiſio. ſ. obligationum.

h ¶ Ex contractu. ut ī. uſq; ad tit. de obli. quæ ex quaſi contractu.

i ¶ Quaſi ex cōtractu. ut ī. de obli. ex quaſi cōtractu. Sequentes duo tit. uſque ad quartum li. ſunt cōes, ſcilicet per quas perſo. no. ob. acqui. & quot mo. tol. oblig.

K ¶ Ex maleficio. ut ī. de obli. ex maleſi. uſq; ad ti. de obl. ex quaſi maleſi.

l ¶ Quaſi ex maleficio. ut ī. de oblig. ex quaſi maleficio. Et ſubaudi, aut ex uarijs figuris cauſarum, ut ff. de actio. & oblig. l. 1. in prin.

* ¶ Decipitur. Accur. nam in d. l. 1. §. obligationes, q̄ naſcuntur ex uarijs cāſarum figuris, intelligūturq̄ ſunt ex quaſi cōtractu, & ex quaſi maleficio: quā interpretationem & ueriorē, &

crebriori calculo receptā ait Iaſ. j. ti. de act. §. 1. in glo. ſuper uerſi. alijs.] a ¶ Prius eſt. Ex cōtractu. propriè ponitſquo ad illos cōtractus, ubi hinc inde naſcit obligatio, impropriè quo ad alios, ut ff. de uerbo. ſigni fica. l. Labeo. 2. ſie. ff. ſi certū peta. lege, certi condictio. in princ. & de of. proconſul. & leg. l. 2.

ADDITIO. Not. appellatione contractus intellige propriè 5ctum ultrò citroq; obligatorium.

ijs, quę ex contractuª ſunt, diſpiciamus. Harū æque ᵇ quatuor ſunt ſpecies: aut enim re ᶜ contrahuntur, aut uerbis, ᵈ aut literis, ᵉ aut cōſenſu: ᶠ de quibus ſingulis diſpiciamus.

Ex quo dixit Bal. ꝙ ſi ſtatuto caueat̄, ꝙ qui non petierit debitum ex 5ctu j. decem annos, cadat a iure ſuo, non habet locum in creditore ex mutuo, quia ille non eſt propriè contractus, cùm ſolum recipiens obligetur, non autem numerans. Chriſtoph.

b ¶ Aeque. ut s. Accur.

c ¶ Re contrahuntur. ut j. tit. prox.

d ¶ Verbis. ut j. tit. 2. uſque ad tit. de lit. oblig.

e ¶ Literis. ut j. de lit. oblig.

f ¶ Conſenſu. ut j. de oblig. ex cōſen. cū ſeq. tit. Sed quæ eſt dſia inter actionē, & obligationē, & cōtractū? Rñ. contractus eſt uerborum conceptio uel conſenſus, ut patet. ff. de uer. obl. l. ſtipulationum. §. ſtipulatio. & eſt factū, ut ff. de eur. fur. l. conſilio. in fi.

Contractus, obligatio, & actio differunt.

SYL. ¶ Adde, ꝙ non eſt uerum, conceptionē uerborū eſſe qualitatē & formam eſſentialē oīum cōtractuū, ſed illorum tm̄, qui uerbis perficiuntur: ut ſtipulatio: nā aliorum eſſentialis forma eſt conſenſus, aut res, aut literæ, ut hic dr̄: & uerba in eis interueniunt, ut eā instrumentalis accidentalis, & iō ſine eis eſſe pñt. l. mutus. ff. de iure dotium. & declarat hic. Ang. & no. ꝙ illa uerba poſita in gl. uel cōſenſus, nō ſunt Accurſij, ſed ſunt additionalia, & im̄pfecta, q̄a conſenſus ſine alia forma non diceretur cōtractus eo modo, quo hic accipitur, ſed eſſet conuentio, ſeu pactum ſimplex. l. 1. ff. de pact.]

¶ Obligatio eſt, quæ inde naſcitur, ut argu. ff. ſi cert. petat. l. 2. circa finem. Actio eſt qđ poſtea inde ſurgit: & ſic nullum eſt alterum, ut ff. de proc. licet. §. ea. & infra ti. 2. in prin. & hæc duo ſunt iuris, ut in diffinitionibꝰ patet.

¶ Quibus modis re contrahitur obligatio.

¶ Oblīo ex mutuo ꝯhitur re, & in ijs rebus, q̄ pondere, numero, uel menſura conſiſtunt. Et dr̄ mutuum, quia de meo tuum fit. Angel. Aret.

ªª Hinc fluxit quod vulgo ia ctatur; Ex contractu actionem dari, ex obligatione uerò naſci.

¶ Quibus modis re contrahitur obligatio.

¶ Continuatio iſtius tituli ad præcedentem patet j. tit. prox. in fin. Aret.

Continuatio.

RE contrahitur. ¶ Totus iſte titu. diu iditur in qu inq; partes. Primo ponit de mutuo. Secundò, de indebito ſoluto. Tertiò, de commodato. Quartò, de depoſito. Quintò, de pignore dato. Secunda ibi, in §. Is quoque. Tertia ibi, Item is. Quarta ibi, Præterea. Quinta ibi, in §. Creditor quoque.

Diuiſio.

SYL. ¶ Re contrahit. Caſus non eſt aliter ſi guradus, cùm ſtetur in declaratione terminorum. Declarat. n. qualiter re obligatio contrahatur, & in quibus mutuum conſiſtat, & ad q̄d detur, & vnde dicat̄, & quę actio ex eo naſcatur. No. mutuum re cōtrahi. Item ꝙ res exiſtentes in pōdere, numero, vel menſura, ſunt illę, in quib. mutuum conſiſtit. Itē ꝙ in his rebus, ita demū mutuū cōtrahitur, quādo dantur ad pondus, numerum, uel menſuram: & hæc eſt forma āncedēs ipſius. Itē in prædictis rebus non contrahitur etiā mutuum, niſi ita dentur, ut accipientiū fiant: & hęc eſt una ex cauſis finalibus ipſius. Item in p̄dictis reb. ſimiliter

liter nō cōtrahit mutuū, nisi ita dent, ut factæ accipiētiū nō eædē reddant, sed aliæ nō diuersi gn̄is, sed eiusdē: & hæc est alia finalis cā eiusdē. Item qui mutuū accipit dēt rē eiusdem generis æque bonā reddere. Item not. mutui etymologiam. Item ꝙ ex cōtractu mutui oriī certi condictio.]

SYL. ¶Adde s̄m Iasin l. iurisg. §. quinimmo. in 6. col. ff. de pact. ꝙ uestit ēt cohærentia uolūtariç traditionis. l. lege. C. de pact. Itē implemēto cōditionis: l. cùm ad præsens. ff. si certum peta.

Re cōhit ^a oblō; ueluti mutui datione. Mutui ^b autem † datio in iis rebus consistit, quæ pondere, ^c numero, mensura constant: ueluti vino, oleo, frumēto, pecunia numerata, ære, argēto, auro: quas res aut numerādo, ^d aut metiēdo, ^e aut appendendo ^f in hoc dam^s, ut acci

* Et de istis uestimentis uia de Fortu. in d. §. quinimmo. colu. 23. ubi latè hanc materiam persequitur.]

ADDITIO. (i) Et dicitur pactū nudū, qđ stat in puris finibus cōuentionis: aliàs si transit in proprium nomen contractus, uel formam seu solennitatem; uel causam, per quam robur & efficaciam assumit, erit uestitum. Ange.

** Pactum nudum quod dicatur, colligitur ex l. si tibi. C. de loca. & cond. ubi est pulcherrimus text. ad hoc.]

talias obligatio

Pactū nudum sex modis uestitur.

a ¶Re contrahitur. In primis nota uestiri pactū id; quod est nudum. 6. modis. (i) Re, ut hic Verbis, ut j. tit. 1. Literis, ut j. de litte. obligatio. Cōsensu, ut infra de obligatio. ex consen. Cohærentia contractus: ut si juxta contractum apponatur aliquod pactum ante uel post, ut C. de pactis. petens. & ff. de pact. l. iurisgē. §. quinimmo. Item interuentu rei: ut in contractibus innominatis, ex quibus nascitur actio demum re secuta, ut C. de rerū permuta. ex placito.

SYL. ¶Adde, ꝙ ille text. non probat nisi a cōtrario sensu: bparus text. in l. 1. § itē emptio. in 2. respon. ff. de re. permu.]

¶Sed quid differentia, quæ uestitur re, ab ea, quæ interuētu rei uestitur? R. ſi. prima habet uestimentū & robur statim, cū nascitur: nam tacitè agitur, ut reddatur mutuum uel commodatū; ff. si cer. pet. cùm quid, sed in alia dudum fortè postea, quando res traditur. C. de pact. petēs. & C. de re. pmu. ex placito. Et adde duos modos, ut not. d. §. quinimmo. scilicet quādo uestitur legis auxilio: quod est, quoties nudū pactū actionē parit: ut in donatione, ut ff. de pact. legitima. Item rei principio: ut in pollicitatione facta reipublicæ, ut ff. de pollici. l. 1. Accur.

ADDITIO. Item uestitur pactū auctoritate legis, ut C. de dona. si qs argentum. sed iste modus comprehenditur sub prædictis. Item iureiurādo, ut ff. de ope. libe. ut iurisiurandi.

Mutuo quatuor sunt necessaria.

b ¶Mutui. Nota, ꝙ quatuor debēt esse in mutuo. Natura, ut ad hoc sit inuenta, ut mensuretur, uel ponderet; uel numeretur, sicut est in pecunia, ut ff. de contrahen. emp. l. 1. Item consuetudo. Item aptitudo: ut ad numerum, uel ad pondus suæ naturæ aptetur. Itē actus, scilicet ut detur secūdū naturam suam. nam si dedero pecuniam in sacculo non numeratam, ut tantundem reddas, nō erit mutuum, sed innominatus cōtractus. Vide hos casus. ff. si cer. pet. l. 2. §. 2.

c ¶Pondere. ff. si cer. peta. l. 2. §. item mutuum. contra. Solu. ibi. largè accipitur nomen pecuniæ, ut ff. de leg. 1. talis. Accur.

d ¶Numerando. Vt pecuniam.

e ¶Metiendo. Vt uinum, oleum, frumentum.

Consuetudo & alia tria in mutuo sunt consideranda.

f ¶Appendendo. Vt ære, & argento, & auro. Sed quid si librū ad pondus dedero? Respon. non est mutuum, qa consideratur cōsuetudo, & aptitudo, & natura rei talis. sic. ff. eod. l 2. §. 1. Itē quid si pecuniā in sacculo ut speciem? Respon. non est mutuum, quia

pientium fiăt. Et † qñq; [a] nobis nō eædē res, sed aliæ eiusdē nāæ & qualitatis [b] reddunt. † Vñ [c] ēt mutuum appellatū est, qa ita a me tibi dat, ut ex meo tuum fiat: [d] & ex eo cōtractu nascitur actio, quę uocatur condictio. [e]

¶ Si soluit nō debitū p errorē, re ɔ̃hit obligatio, sicut ex mutuo pupillus tñ sine tutoris auctoritate nō obligatur. Arg.

¶ Is quoq;, q nō debitū accepit ab

---

actus mutuo similis exigitur, ut ff. de leg. 1. planè. 1. § 2.

a ¶ Et quandoq;. Incidenter. n. quandoq; eadem, quia non indiget ea, ut arg. ff. si cer. pet. l. qui pecuniam. sed cùm accipit, † eius debet esse propositi, ut aliud reddat, ut ff. si cert. peta. l. 2. in princip. Accursius.

¶ Adde, quòd semp. placuit intellectus Decij in l. 2. ff. eo. ꝙ intelligam[a] quandoque. i. aliquo tempore, per tex. in l. res in dotem. ff. solu. matr. qui tamē fuit antea Fulg. in d. l. 2. [a] Facit. l. 1. in § 1. ff. quod quisq; iur.]

[a] ¶ Ant. Aug. li. 3. emen. c. 7. hunc locum ita ex antiquis codicibus legendum, & distinguendum ait, Quas res aut numerando, aut metiendo, aut appendendo in hoc damus, ut accipientium fiant, & qñq; nobis nō exdem res, sed aliæ eiusdem naturæ, & qualitati reddantur. inde ēt mutuū appellatū est. interpretaturq;, qñq;, pro quandocunq;. hoc est, quandocunq; reddendæ sunt, ita reddantur. quam scripturam & interpretationē comprobat ēt auctoritate tum Caij, tum Pauli. Quod uerò quandoq; pro quandocunq; usurpetur, extant exēpla l. res. de iu. do. l. si uni. de usufr. ea. re. & alibi passim.]

b ¶ Qualitatis. i. bonitatis: quod tacitè semper præsumitur agi, ut ff. si cer. pet. l. cùm quid. § 2.

c ¶ Vnde. Quia fit accipientis. Accur.

d ¶ Tuum fiat. Componitur. n. ex integro & corrupto, ut hic, & ff. si cert. pet. l. 2. § appellata. Et no. ꝙ licet deseruire nomini, quia noīa debent esse consonantia rebus, ut s. de don. § est & aliud. Et no. recōciliari mutuū tribus modis, ut not. ff. si cer. pet. l. 2. § 2. & j. eo. § item is. in glo.

ADDITIO. Quibus adde duos alios modos, s. propter superuenientiam dominij in mutuantem ex causa de præterito, ut l. proinde. ff. si cer. peta. Itē ratihabitione secuta, ut l. si procurator. ff. de condi. indeb. & hæc uera in mutuo mere naturali: aliàs mereciuili, cursu biennij. Itē ciuile, cui natura cooperatur, reconciliatur stipulatione: siue præcedat, siue sequatur, ut per Angelum hic.

c ¶ Cōdictio. Scilicet certi specialis, quę de mutuo datur, quę appellatur à quibusdam, Si certum petatur, vt ff. de triti. l. j. Sed dic, quòd condictio certi ex mutuo specialis datur. Est & alia generalis, quæ datur ex omni causa, & ex omni contractu, ex quo certum petitur, vt ff. eod. l. certi condictio. in princip.

¶ Hæc opi. communiter approbatur in l. certi cōdictio. in prin. ff. e. quamuis ultramon. tenuerint unam esse certi condictionem.]

¶ Sed nunquid ad interesse dat certi condictio? Quidam dñt ꝙ non, ut ff. si quis in ius uocat non ie. l. si. Nos dicimus ꝙ sic, & quod d. l. dicitur, incerti condictio, dic, idest certi condictio, quæ datur ad interesse, quod est incertum: & est ratio, quia licet prima facie sit incertum, certificatur tamen per iudicem, ut infra de act. § curare. † secus si ad factum: quia ēt in sententia non certificatur quantitas, ut ff. de uerb. obli. ubi autem. § q id quod. & ff. de re iud. si quis ab alio. § fin.

¶ Hæc opin. communiter tenetur in d l. certi condictio. in princi. quando interesse petitur simpliciter.

¶ Is quoq;. Casus. Quærebatur, an aliter re contraheretur obligatio, q̄

ex

---

† aliàs qm̄

† aliàs inde.

SYL.

Mutuum unde cōponitur.

† Facit ad hunc §. c. ulti. cū gl. 1. ante med. extra. de solu. ubi optima gl. in materia repetitionis indebi. Condictio certi spālis. Cōdictio certi gñalis.

SYL.

† Et pro hoc allegat Ang. hic casum in l. 2. C. de inuti. stip. Non ē. n. in potestate actoris q̄titas interesse, sed spectat ad iudicem.

SYL.

ex mutuo & respondetur ꝙ sic, ex receptione indebiti soluti per errorē, cuius tamen contrarium videbat, tū quia qui soluit magis distrahere intendit, quàm contrahere: tū quia nō soluit animo sibi obligandi illum: vnde non videtur, ꝙ aliquo modo possit nasci obligatio sine cōsensu.

eo, qui ꝑ errorē [a] soluit: re obligat: daturq; agenti ꝯ eū ꝓ repetitionē ꝯdictitia [b] actio.

Tū contrarium dr̄, eo quia solutū est per errorē & spontè, obligatio autē, sicut in quolibet quasi cōtractu, subintelligitur a l. & oritur ex ipsa re soluta. No. quando quis obligetur ex indebito recepto. Itē ꝙ soluenti daī cōdictio indebiti. Item ꝙ valet argumentum de mutuo ad indebitū. Itē ꝙ pupillus sine tutoris auctoritate n̄ obligatur. Itē ꝙ licet solutio indebiti effectu producat obligationē, quæ ipso effectu consideratur, dicitur obligatio ex contractu, tamen inspecta intentione agentium in talis actus non est contractus, sed distractus.]

a ¶ Per errorē. Aliud si ex certa scientia. vt ff. de cōd. indeb. l. j. & ff. de reg. iur. cuius per errorē. & C. de iuris & fact. ignoran. cum quis. Accursius.

* ¶ Adde, idem esse, licet sciens indebitum soluit hac mente, vt postea repeteret. l. quod quis. ff. de condi. indeb. Item intellige, hoc loco agi de errore facti, non iuris. l. si per ignorātiam. & l. seq. C. eo.]

ADDITIO. Ex quo not. modū concludendi esse, ꝙ indebitū soluit per errorē iuris vel facti, prout fuerit: & est necesse hoc exprimere: nisi qualitas personæ agentis esset causa dandæ condictionis: vt in pupillo, in de mente, vel furioso. Ange.

Cōdictio indebiti ad quid datur. b ¶ Condictitia actio. Idest condictio indebiti, quæ datur propter indebita soluta, si facta sint accipiētis, vt ff. eo l. indebiti §. j.

SYL. ¶ Condicuntur enim respectu dominij quatenus dominium trāslatū est. l. si pœnę. §. si fallo. ff. de condic. indeb. & ibi glo.]

¶ Aliàs nulla condictio daī, nisi dominium sit translatum, ut ff. vsufru. quemadmo. ca. l. fi. & ī. de actio §. sic itaque. & §. appellamus. SYL. taliàs per inde ab eo cōdici pōt. aliàs pinde ei ꝯdici &c.

¶ Intellige ratione ipsius. d. ll. nā ratione possessionis translatæ cōpetit condictio. d. l. indebiti. §. sed & si nūmi. vbi vide Bartol. in prima not. omninò. ff. de cond. indebi. qui enim acturus est condictione indebiti, si diffidit de probatione dominij, debet petere tantummodo possessionem, & libellum de possessione sola concipere.]

Nā ꝓinde ei, [c] & ab eo [d] ꝯdici pt̄, si apparet [e] eū dare oportere, ac si mutuum accepisset. [f]

¶ Item ad augmenta naturalia, ut ff. eo. l. indebiti. non ad ciuilia, ut C. eodem. l. prima.

¶ Intellige, nisi debitor ageret de lucro ciuilis accessionis: nā ad accessiones, in quarū præstatione nō agit de dāno vitando, tenetur d. §. sed & si nūmi. versi sed & si possessionem.] SYL.

¶ Et in quantum locupletior est accipiens, si bona fide percepit, ut ff eodem. si non sortem. §. libertus. aliàs si sciens accepetit in totum, ut ff. eodem. l. in summa. §. si seruum. & quādoq; furti. ut ff. de cond. fur. l. quoniam. Vel dic ut ibi.

c ¶ Ei. cui solutum est.

** Similis locutio est. ī qđ cū e. §. fi. Est aūt cōdicere idē quod repetere.]

d ¶ Ab eo. s. qui soluit.

e ¶ Si apparet. Si, idest qa Sed uidetur hic dici, ꝙ primo appareat indebitū, & sic probetur. antequā actio proponatur: & ita ante litem contestatam: quod est fallum, nisi in casu, ut C. de testi. in auth. si quis. Sed respon. hoc verbum, potest, quod hic est, intelligitur cum effectu, scilicet ut cōdemnetur reus.

* ¶ Adde, hęc verba, si apparet &c. esse verba veteris cōdicendi formulæ, & ideo ὁριστικῶς, siue enunciatiuè accipienda sunt: sicut & Theophilus innuit.]

f ¶ Accepisset. Vnde tenetur nisi in casibus:

Indebitũ accipiens in certis casibus re stituere ñ tenetur.

casibus:vt si soluit ex cã, q̃ inficiatio ne crescit, vt C.e.ea q̃. Itẽ ex cã pieta tis,vt ff.eo.cũ is.§. si mulier. Itẽ tran sactionis,vt ff.e.in summa. Itẽ rei iudi catæ,vt C.eo.l.j. Item scientiæ,vt ff.e. l.j. & hic dicitur. Item iuramenti, vt j. de actio. §.itẽ si quis postulante. Et aliàs, vt no.j. de oblig.ex quasi cõtract.§.fin. & etiam in l. eleganter.§ fin.ff de condi.indebi.

Vñ[a] pupillus,si ei sine tutoris aucto ritate indebitũ p errorẽ datũ est, ñ tenebit ĩdebiti ɔdictione, non ma

gis q̃ mutui [b] datione. [c] Sed hęc species obligationis ñ vr ex ɔ̃ctu [d] cõsistere: cùm is, qui soluendi ani-

a Vnde pupil. Sed si pupillo solueris indebitum per errorem, credens teneri, nõ poteris contra pupillũ agere condictione indebiti, nec certi cõdõ ne ex mutuo.sed ista obligatio nõ vi detur ex cõditione descendere:quia soluit pupillo per errorem.]

SYL. Hæc est inepta additio, quã dispun gere tñ noluimus, sed aduertere.]

† Vide simi.glo.in l.pupillus ff. de reg. iur. & in l j.ff. de noua.

* Adde, q illatio quã facit hic Impe.pendet ex parificatione mutui, & indebiti soluti superius facta.]

b Mutui. Quia neutra,nisi sit factus locupletior.

c Datione. Sed qualiter teneẽ ex mu tuo? † Distingue,aut est infans, & tũc nullo mõ tenetur, † vt ff.e.l.qd pupil lus.& ff.de actio.& obli l.pupillus.

† Scilicet actiõe ex eo cõtractu, ẽt si ad eũ aliquid peruenit: tenetur tñ tunc con dictione sine cã,vel ad exhibẽdũ.ut l. 3. in prin.ff. cõmo.f m Ang. hic.

SYL. Adde idẽ in pximo infantię.§. pu pilli*.j.de inu stip.& cõitet tenetur.]

Aut maior infante & tunc si tutor promittat, nullo iure debetur, ut ff.de auct.tut. pupillus.

Rõ ẽ,q a l. phibet & resistit.d.l.pupillus vñ nec nãlis nascitur,vt no i l. cũ lex ff. de fideiuss.& est cõmunis.]

Si alij pmittat, & sine tutore,nãliter tm teneẽ,vt ff.de noua.l.j.§. si cũ tutore,ẽt ciuiliter,& nãliter obligaẽ: sed restituiẽ,vt ff.de auct.tut.l.impuberes.& C.si tut. uel cur. inter. p to.

SYL. Intellige in actib*, in qbus tutoris auctoritas sufficit:secus ĩ ɔ̃tib* rerũ phibitarũ alienari sine decreto:sunt n.ipso iure nulli ẽt interuentione tu toris aucto.l.& si is l.si prædiũ.C. de præd.mi.& dũ dr restitui, dic q hoc

est verum,si læsus sit,etiam si interue nisset auctoritas iudicis.l.si quidem l ij respon.C.de præd. mi.]

Et in adulto hñte curatorẽ idẽ qd i pupillo,vt C.de ĩ inte.re.mi.l.si curatorẽ. aliter. i.si curatorẽ ñ hẽt,ciuiliter & nãliter teneẽ. (i)sa restituiẽ. & hęc omnia sunt vera, nisi factus sit locu pletior.

SYL. Aduerte tñ, q qñ l resistit ɔ̃tui,vt dictũ est s.licet locupletior factus teneat ciuiliter & nãliter, tñ ɔ̃ct* a prĩ. fuit nullus, nec pduxit aliquã obligationẽ ẽt nãlem: & ɔ̃n nõ põt tractu tpis cõualescere: vñ obligatio in d.casibus non põt dici descẽdere ex contractu,sed est fundata super.l.nã hoc nã.ff.de condi indeb. In talis ve rò casibus,quia actus a princi. nõ eiẽ nullus, potest conueniri actione ciui li ex illo contractu.l.3.in prin. ff. cõ. In prædictis verò agetur ad exhibendum.l.ij.eo.ti aut cõditione sine cau sa.l.j.ult.rñ.de condi. sine causa.]

Vel quia sit salua pecunia,uel in aliam rem versa, ut ff. de sol. l. in pupillo.tunc enim tenei & ciuiliter & naturaliter,& cũ effectu, ut ff.e.l na turaliter.§.fi.& l.seq.& ff comm.l.3. His ergo eisdẽ modis & de indebito tenetur, vt hic dr Et nota similitudinem inter mutuũ & indebitum, qd valet ad multa,vt ff.eo indebiti. §.j. & ij. ubi reconciliatur indebitum eisdem modis, quibus mutuum.

d Ex contractu. Nec est, immo ex q̃ si cõtractu.vt j.de obl.ex quasi ɔtrac. §.itẽ.s. Aliquid tñ tacitè geritur, pp qd est positiuus hic casus inter obligationes ex contractu, ut ff eod.si in area.j.rñ.& ff.commo.si is qui. §.ult.

SYL. Aduerte, quia glo.non vr intellige re.nam verum est, q in solutione in debiti,tacitè nascitur obligatio, non tamen ex tacito negocio,sed expressõ.d.l. si in area . de quo uidenda essent, quæ subtiliter cõsiderat Fortu. in l.j.§.j.in 3.no. ff. de pact.

Item

mo dat, magis velit negocium distrahere, q̃ ꝯhere.

¶Qui recipit cõmodatũ, obligatẽ: re:& differt à mutuo, quia in ꝯmodato non transfertur dominium, nec tenetur de casu fortuito, nisi culpa eius præcedat casum, & hoc si gratis concedit, aliàs si cum mercede, esset locatio vsus. Aret.

¶Item is,[a] cui res aliqua vtenda datur,[b] idest cõmodatur, & re obligatur, & tenetur commodati actione. Sed is ab eo, q mutuum accepit, longè distat. Nanque[c] ñ ita res datẽ, vt eius fiat:[d] & ob id de ea ipsa re[e] restituẽda[f] tenetẽ.

SYL. ¶Item is cui. Casus Quærebatur, an cõmodatarius q re quoq; obligatẽ, teneretẽ vt mutuo accipiens: & videbatẽ ꝙ sic:vterq;.n.re obligatur:vtriq; res traditẽ:& vterq; de re restituẽda tenetẽ: & ita fit gratia mutuatarij mutuũ, sicut cõmodatũ gr̃a cõmodatarij, Rñdetur tñ ꝯtrariũ, ꝙ ĩmo accipiẽs tenetẽ de casu, d quo cõmodatarius non tenetur. Itẽq a in mutuo trãsfertur dñiũ, in cõmodato ñ. & sic ĩ in effectu in hoc tm̃ distat. teneri.n.vel ñ teneri de casu, hic est effectus dominij, quia res petit dño.l.incendium. C. si cert.pet.& hęc sint loco positionis casus: in declarationib.enim terminorum non solet figurari. No ꝙ finalis cã cõmodati est datio vtendi gratia. Itẽ ꝙ cõmodatarius re obligatur, & tenetur actione cõmodati Itẽ ꝙ dñiũ non transfertur in cõmodatariũ. Itẽ ꝙ tenetur ad idem indiuiduũ restituendũ. Itẽ ꝙ mutuatarius tenetur de casu, cõmodatarius de omni culpa. Itẽ ꝙ qui culpã in alienis reb. cõmittit, non excusatur ꝙ in suis sit ita solitus uersari. Itẽ ꝙ cõmodatarius tenetur de omni casu contingente ꝑꝑ culpã suam. Item ꝙ de forma essentiali cõmodati est liberalitas, & vt gratis detur. Item ꝙ cõuentio rei ad vtendũ dandæ mercede in pecunia ꝯstituta est locatio:in alia vero re. q̃ pecunia, est cõtractus innominatus. l.j.§.si quis seruũ.ff. deposi.Itẽ incendiũ computari inter casus fortuitos.]

a ¶Itẽ is cui. q.d.non solum in duobus superioribus casibus. s. quando aliquis accipit mutuũ, uel quãdo accipit indebitũ, obligatur re, sed eũ in hoc casu. Accursius.

b ¶Datur. Idest traditur, q a dare est dominiũ transferre, ut l.ubi autem. ꝗ.si.ff.de ver.obli. & ĩ.de actio. §.sic itaq; qd̃ ñ fit in re cõmodata. Christ.

Ista gl. nõ est. Acc.

* ¶Non ab re addidit Impe. hęc ỽba. i.cõmodatur: ne fortè itelligeremus de ꝑcario, qđ est simile cõmodato. nã & q precario concedit, rẽ vtẽdã ꝑmittit, sicut & cõmodãs:& vterque sic tradit, vt nõ faciat rẽ accipientis. l. j. ff. de preca. Differunt tñ in multis, vt annotat Acc. ibi, & inter alia in hoc, quia precarium reuocari potest quandocunq;, commodatum autẽ nõ, nisi explo usu in quem concedit.l.in cõmodato.§.sicut. ff. com. **Sufficit tñ tñi tẽꝑoris ꝑterijsse, quo potuerit perficere vsum ad quẽ fuit cõmodata, ẽt si inciderit impedimẽtum, ut ibidẽ not Bar. post glo.] Item commodatum debet esse gratuitum, & datur ad certum vsum ẽt tempore siue expresſè, siue tacitè præfinitum, quod non est in precario, qđ conceditur ad libitũ cõcedentis. Bar.d.l. j. & Deci.l.cõtractus.de reg. iur. Vnde nõ malè diffiniunt quidã, commodatum esse gratuitam rei concessionẽ ad certum usum tempore limitatum, vt mox ipso usu finito eadem res eiusdem qualitatis reddatur]

c ¶Nanq;. Prima differẽtia inter mutuum & commodatum,

d ¶Vt eius fiat. Quod est in mutuo.

e ¶De ea ipsa re. Qđ nõ est ĩ mutuo.

f ¶Restituenda. Etiã non deteriore: alias non vr̃ reddita: tñ tenetur ad interesse, ut ff.com.l.3.§. si reddita.

¶Qua aũt actione prosequi dẽamus inter- SYL.

intereſſe deteriorationis & libellū cō cipeř declarat Bar.ſ d.l.3.§.ſi reddita.] ** Declara gl. pcedere, niſi ſit ď terior ſcā ſine culpa cōmodatarij, ullavēdo ad id, ad qđ fuit cōmodata, ut ait pul cher. tex. in l. vlt.ff. cōmo.] a Et is quidē. Scđa dria. b Mutuum accepit. Hic nota, mutuū eē triplex. N le tm. ſ. qñ ſit numeratio ſine ſtiplōne ď ſoluēdo. Ciuile tm, qñ ſtipulatio interuenit ď ſoluē do ſine numeratione. Ciuile & nāle, qñ numeratio & ſtiplō interuenit, vt ff. ſi cer. pet. l. ij. Itē nota, q deficit mutuū rōne rei: vt ī fure, vt ff. e. l. ij. §. mutui & §. appellata. & rōne pſonę, vt ff. ſi cer. pe. l. ſi a furioſo. & rōne diſſēſus, vt ff. ſi cer. pe. l. ſi ego pecuniā. & l. ſi & me & Titiū. Reconcillaī ąñt mutuū, cōſumptione, ut ff. ſi cer. pet. l. nam & ſi fur. ſt. pulatione, vt ff ſi cer pet. l. ǭ quis. vſucapione, ad inſtar alienæ pecuniæ datæ in dotem, vt ff. de iure do. l. Proculus.

Mutuum ē triplex.

Mutuum deficit tripliciter.

† Mutuū recōciliatur pluribus modis.

SYL.

*

Adde, q hæc non eſt glo. Accu. ſed additio transferens importunè materiam mutui ad hunc locum.]

** Adde, q cōſumptio fieri intelligitur non ſolum expendendo, ſed etiā im miſcendo cum alijs, gloſ. §. nunc. ver. conſumpti ſ. quib. ali. li.]

† Similis glo. in §. nunc. in ver. condi ci. ſ. quib.

SYL. alie. li.

c Naufragio. Hic no. fortuitos caſ' mel' ǭ ī aliqua lege. ſic enumerantē aliq̄ caſus. C de pig. actio ǭ fortuitis.

Adde meliorem tex. in l. in rebus. In princ. ff. eo.

d Exactam. † Aliàs exactiſſimā. & ſic ponitur poſitiuus pro ſuperlatiuo.

† Similis eſt glo. in

Adde, q aliqui tex. emendati hñt, exactā. Expone ergo diligentiā exactam. i. ſoleriā, non uulgarem, neque mediocrem, ſed hoīs diligentiſſimi. diuerſimode ergo accipiť hic. & ī. eo.

SYL. l. in re C. mand.

Et is quidem, [a] q mutuū [b] accepit, ſi quolibet fortuito caſu amiſerit qđ accepit, veluti incēdio, ruina, naufragio, [c] aut latronū hoſtiumve incurſu, nihilomin' obligatus remanet. At is, qui vtendū accepit, ſanè q dē exactā [d] diligentiā cuſtodiēdę rei pręſtare iubeť: nec ſufficit ei [e] tantam diligentiam adhibuiſſe, quātā ſuis rebus adhibere ſolitus eſt, ſi mō alius diligētior poterat eā rē cuſtodire: ſed propter † maiorem vim,

§. fin. ut ibidē dicit glo. & pro litera, q hēt exactiſſimam, eſt tex. in l. j. §. is verò q. ff. ď actio. & obli. vbi ponunť verba text. nři, & dř, exactiſſimam.] Et diſtingue, ga interdū ſolus dol' venit in commodato: ut ſi cōmodo uxori meæ, vt cōpra veniat ad me, vt ff eod. ſi ut certo. §. nūc videndū. & §. interdū. Quādoq; do l', & culpa leuis: vt ſi commodo tibi ſcyphum, ut con munes amici inuitentur ad cœnam, vt ff. eod. in rebus. §. hoc ita Interdū leuiſſima. & hoc generaliter, vt hic. Interdum caſus. ut ſi culpa pcedit caſum, vt hic ſequitur, & ff. e in reb. in prin. verſi. alioquin.

† Vis maior ǭ ſit ennarat Budę. in Annot. ad Pand. i. l. ſi merces. §. uis de loco. Græci vocāt βίαν.

ADDITIO. Si quęraľ, an in cōmodato cōmodatarius teneatur de dolo, lata culpa, vel leui, dic ex mēte doct. in dicta l. ü vt certo. q ſi cōtractus celebratur gratia dātis, tunc recipiēs tenetur ſolū de dolo & lata culpa. Sed ſi gratia recipiētis tm, tūc teneť de dolo & oī culpa, ſed ñ de caſu fortuito, niſi culpa pcedat caſum, vt hic. Si gřa utriuſq;, tunc de dolo, & lata culpa, & leui. Quid ſi res cōmodata ſit æſtimata, anteq cōmodeť? Dic q æſtimatio ſp addit vnam ſpeciem obligationis primæ, ut per glo. & Barr. in d. l. ſi ut certo &c. ſm Iaco & Chriſt. Porc.

Commodatarius de quib. tenetur.

* Adde, commodatarium non ſolū teneri adhibere diligentiam rei commodatæ, ſed ēt illis rebus, q rei commodatæ accedunt d. l. ſi ut certo. §. vſq; adeo. Itē ſciendum, impenſas cibariorum pertinere ad commodatarium. d. l in rebus. §. poſſunt.]

** Adde q in dubio cōmodatū eēſeť factum rogatu cōmodatarij, Barr. d. l. ſi ut certo. §. interdum. & Aret. hic.

e Ei. ſ. commodatario.

Caſus

maioresve casus[a] nō tenetur: si mō nō ipsius culpa is casus interuenit. Alioqu'n si id, qđ tibi cōmodatū est domi peregrè tecū ferre malueris, & vel incursu hostiū, prędonūve, vel naufragio amiseris, dubiū nō est, quin de restituēda ea re tenearis. Commodata autem res tunc ꝓpriè intelligitur si nulla mercede[b] accepta vel constituta res tibi vtenda data ē: alioq mercede īteruenīete, locat⁹ tibi vsus rei videtur. Gratuitū enim debet esse commodatum.[c]

¶ Depositari⁹ obligatur re, & tenetur de dolo. hoc dicit. Aretinus.

¶ Pręterea[d] & is, apud quem res aliqua deponitur,[e] re obligatū, tenetūque actione depositi: quia & ipse de ea re, quam accepit, restituenda tenetū. Sed is ex eo solo tenetur, si qd dolo[f] cōmiserit: culpę[g] autē noīe, i. desidiæ, ac negligētiæ, ñ tenetū. Itaque securus est, q parū diligēter custoditam rem furto amisit: qa qui negligenti amico rem custodiendā tradit, non ei, sed suę facilitati id

a ¶ Casus scilicet alios. (§. fi.
b ¶ Mercede Sic. ī loc §. sic. ī. man.
Additio. c ¶ Cōmodatū. Cōmodatū est, si dedi tibi rem meā, ut utaris, nec inde accepi mercedē: si verò merces interueniat, erit locatio & ꝓductio: gratuitū. n. debet eē cōmodatū: iō teneris ad exactissimam diligētiam. sic ī. locati. §. j. sic ī. man. §. fi.

Cōmodati declaro gñalis.

SYL. ¶ Præterea. Casus. Rōnē dubitādi faciebat casus præcedēs, ī quo re obligabaū, & dñiū nō trāferebaū. quo tñ non obstāte ꝓ sium dr̄ rōne allegata ī tex. & qa cōmodatū fit gr̄a commodatarij, depositū vò gratia deponētis. No. ꝙ ad essētiam depositi requiritur res quia re cōtrahiū obligatio ex deposito. Itē ex eo nascitū actio depositi. Itē depositarius tenetū ad idem indiuiduū restituendū. Itē tenetū solum de dolo & lata culpa, nec regulariter tenei đ leui aut leuissima. Itē negligētia depositarij īputatur deponenti. Itē mala electio dicitur in culpa. Item ibi, ex eo solo tenetur, ꝙ taxatiua excludit casum æquiparatum, secundum Ange. hic.

d ¶ Pręterea. Idest pręter supradictos modos accipiēs depositū re obligaū. Vñ si deposui penes te rē meam, mihi obligaris, & possum agere cōtra te actione depositi ad tē mihi restituendā: & teneris ex solo dolo, si dolū cōmiseris: sꝫ si negligēter custodieris, ñ teneris. Et iō si depositari⁹ rē sibi depositā p negligētiā suā amiserit furto, dēt sibi īputare q custodiēdā rē suā amico suo tradidit negligēti. vt dr̄ ī fi h⁹. §.

e ¶ Deponit. Idest custodienda datur, vt ff. d posit. l. j.

f ¶ Dolo nota in deposito solū dolū venirē, vt hic, & ff. depo l. j. §. illud. Itē venit lata culpa, q̄ ꝓ dolo accipiē, ut ff eo qđ Nerua. Quandoq; leuissima, ut si hòc fuerit pactū, ut ff. e. l j. §. sæpè. Itē si fuit in culpa, quia portauit rem depositam p locū piculosum, vt ff. cōmo l. in rebus. § j. & l. si vt certo. §. interdū. Item mora facta in restitutione, vt ff. deposi si in Asia § fin. Et hic, & superior similiter tenetur de casu.

¶ Adde gl. in l. j. §. sępè. ff. depo cui adde alium casum, q ponitur in tex. ut ibidem not. Bar.]

** Intellige tex nr̄m in deposito gr̄a dponētis icō, sicuti plerūq; fit. si. n. fiat gr̄a depositarij, uel utriusq;, idē dđm qđ in commodato, Bar. l. qđ Nerua. col. ult. uersi. 12. quarto. ff. eo Deci. l. contractus. num. 1. & 2. de reg. iu.]

g ¶ Culpæ autem. s. leuis. †

† Pro hac expositio SYL. ne facit gl. in ver. ex culpa in l. in vēditione ff. de bo. aucto. in possi.

Obserua

* ¶ Obserua ex hac gl. ꝙ appellatiōe culpę, cū ꝓfertur a lege, intelligit de leui, vt annotat Dec. in l. cōtract'. nu. 19. de reg. iu. qđ est verū, nisi subiecta mā aliā exigat interpretatiōnē, vt ex Bal. & Ale. ita dit idē Deci. eod. in loco. culpā āt leuē sic definit. Al cia. l. latę. de verb. sig. ut sit negligētia, qua q̄s ī reb. alienis eā cu rā nō adhibet, q̄ cęteri patresf. solēt, tametsi ī suis minimē diligētior sit.] a ¶ Imputare. sic. j. pro socio. §. fi. & ff. de mino. l. cum mandato. §. fin.

* ¶ Adde notabiliter. tex. nostrū non hīc locum, cū sit depositū in pecunia numerata. & cōuenit, vt tantūdē resti tuat, tunc. n. egredit fines depositi, & cōparat mutuo, & iō depositarius nō excusat ob casū, veluti obligatus in gñe, quod perire nō pt, l. Lucius. j. de po. l. incendium. C. si cer. pe. & tradit latius Dec. d. l. contractus. nu. 5.]

Dol'. Culpa lata. Culpa leuis. Culpa leuissima.

b ¶ Debet. Hic nota aliud esse dolū, vt qñ ē machinatio studiosa, vt ff. de do. l. j. §. ij. aliud latā culpā, vt nō itel ligere qđ oēs intelligūt, vt ff đ iu. & fac. ign. l. regula. §. fi. fili', & de verbo. sign. l. latæ. aliud leuem, vt desidię, & negligētiæ, vt hic: aliud leuissimā, ut si quocūq; mō potuit ꝓuidere, & ñ ꝓ uidit. Vñ furtum fieri ꝑ nō pōt sine leuis ma culpa, vt ff. ꝓ soc. l. cū duobus. §. dāna. ver. qđ si. uel incendiū † nasci, licet nō noceat inculpapilib. ut ff. de off. ꝑfe. uigi. l. 3. §. j. & ff. de peri. & cō mo. rei vēd. l. si vendita, & s. ꝓximo §.

† An furtū dicatur casus fortuit' uide Jas. & sed SYL. istæ. col. 8. j. de act. † Circa dictū gl. de incendio. vide oīno Thomā Grāma in 3. decisi.

¶ Adde, ꝙ istæ illationes nō sūt gña liter veræ: de furto vide bo. glo. in l. cū duob. §. dāna. in vers. subreptū. ff. pro soc. incēdiū verò numerat inter casus fortuitos, vt no. Ang. s. ꝓxi. §. sed cōsidera, q̄a casus pt accipi duob. modis, vno, qñ hēt culpā anteceden tē, aut cōcomitantē, & tale plerunq; dr incēdiū l. 3. §. j. ff de off. pręfe. vigi. altero, qñ contingit sine culpa ipsi', de cuius obligatione q̄rit: & hoc mo dus propriè dicitur casus quo ad illū. Verificantur ergo s[?]dum d. modū primum quæ hic dicuntur per gl.]

¶ Aliud casum fortuitum, qui. l. præ uideri non potest, vt s. proxi. §. & C. de pig. actio. l. quæ fortuitis.

* ¶ Adde pulcherrimū tex. in l. ij. §. si eo tpe, ff. de admi. rer. ad ciui. perti.]

imputare [a] dēt. [b]

¶ Creditor ex pignore recepto obligat re, & tenetur solum de leui culpa. Angelus.

¶ Creditor [c] quoq; q pign' accepit, [d]

¶ Creditor. Casu. Ratio nē dubitandi faciebant ꝑce dētes dispositiones: in q̄b. re oblō cō trahebat, dñium non trāsferebat, & gratia recipiētis fiebat, ut in cōmoda to. Pari. n. rōne videbat mā pignoris accepti decidēda. recipit n. pign', ut sibi sit cautū, & sic gra recipiētis. Cō trariū decidit, ꝙ immo recipiens nō tenet nisi de leui. rō est, q̄a in eo nō tm̄ recipientis, sed dantis cōmodum versatur: & sic celebrat gra vtriusq;. Quēadmodū ergo in dictis casib' qñ hi ꝯtus, celebrātur gra utriusq; ꝯhē tiū, nō tenet recipiens nisi de leui, vt not. gl. in §. itē is cui. in verb. exactā. s. eo. tit. ita in casu isto. Not. ꝙ obligō pignoris ex ꝑte creditoris recipiēt's ꝯhit re: ex parte debitoris dātis ꝯsti tuit solo ꝯsensu, & ex solo pacto nu do iure prætorio nascitur actio. l. si tibi. § de pignore ff. de pact. Item ꝙ creditor tenet actiōe pignoratitia, (ī tellige directa,) ad restōnē eiusdē rei, quā accepit: contraria uerò pignorati tia tenet ipse debitor creditori. Itē ꝙ contract' pignoris dr celebrari gra v triusq;. Itē ꝙ in ijs contractibus, qui gratia vtriusq; celebrātur, venit regu lariter leuis culpa. Itē ꝙ creditor nō amittit i' crediti, q̄uis amiserit pign' casu fortuito, aut culpa leuissima.]

SYL.

c ¶ Creditor. Creditorem accipe ex omni causa. vt in auth. de fideiuss. §. fin. & ff de verb. sign. l. si cui.

d ¶ Accepit. Nota cautè poni, accepit: aliter ñ dr re obligari, sed pign' cre ditori ēt nuda ꝓuentione tenet, & ff. de pig. actio. l. j. & hypothecaria sibi nascit ad pignus illud persequēdum, vt j. de actio. §. itē Seruiana. Accur.

SYL.

* ¶ De differētia pignoratitiæ, & hy pothecarię, vide Bar. in l. si rē. §. pro priè.

priè.ff.de pign.act.& ī l. pignore.C.d pig.& Are.in §.actionū.j.de act.& latiº Neguſ. tract. de pig j.meb.7.part.]
*¶ Inter pignus & hypothecā q dſia ſit, vide text.& ibi gl.in d.§. Itē ſeruia na verſi. inter pignus. infra de actio.]

ADDITIO.
Pro hac gl.vide tex.in l. grege. §.& ī ſuſficia-rijs.ff.de pign.

Actio hypotheca-ria, & actio tutelę, quādo naſcuntur.

a ¶ Actione pignoratitia. Quæ naſcitur demum ſoluta pecunia, vel aliàs ſatisfacto, vt ff d pig. actio. ſi rem. §.omnis. Sic ī actione tutelæ quæ demū finita tutela naſcitur, vt ff.de tute. & ra. diſtra ſi tutor.§. fin.& l. ſeq. licet quidam dicant etiam prius eam naſci, ſed non intentari, vt no.in d.§.omnis.

†aliàs qui ad

re obligat̄: qa & ipſe de ea re, quā accepit, reſtituendā tenet̄ actiōe pignoratitia. Sed qa pignus vtriusque gratia dat̄: & debitoris, quo magis pecunia ei credat̄: & creditoris, quo magis ei ī tuto ſit creditū: placuit ſufficere, † ſi ad eā rē cuſtodiēdā, exactā[b] diligētiā adhibeat: quā[c] ſi pręſtiterit, & aliquo fortuito[d] ca-

SYL.

¶ Adde, ꝙ vera eſt prima determanatio p §. oīs. ꝙ naſcitur tūc, cū ſolōne vel alio quolibet mō diſſolutū ſit pignº: ñ tñ naſcitur ex ipſa ſatisfactiōe, ſed ex ꝯtu pignoris re iā antea celebrato. naſcitur ergo hodie, ſed ex ꝯtra ctu præexiſtente, vt ibi declarant Bar. & alij, ſi tñ exercendi ingenij gratia videre vis circa hoc, vide Fortu in l. iuriſg.in prin.col.3 ſ.ff de pact.]
** Adde duplicē eē pignoratitiā: vnā directā, q̄ dat̄ debitori ad repetēdū pignus ſoluto debito, vt hic: alterā ꝯtiā q̄ datur creditori, veluti ſi ei res aliēa, vel alij obligata data fuerit. l. Tutor. de pig.act.itē ꝓ expēſis factis in pig. l. ſi neceſſarias.ff.e. & in plurib. alijs caſib.d gl.latè Neguſ.d.tract.iij.mēb.7. par.nu.1 8.& plurib. ſeq. & has duas ſpecies act.pignorat tāgit ēt gl.j.d actionib.§.actionū.ver.pignoratitia.]

ſu rem amiſerit, ſecurum eſſe,[e] nec impediri creditū petere.

¶ De verborū obligationibus.

Per ſtipulōnem ꝯhitur verbis obligatio: ex qua orit̄ certi condictio, ſi eſt certū in ſtipulatione deductū: aliàs actio ex ſtipulatu. Aret.

VErbis obligatio ꝯhitur ex

b ¶ Exactā. propriè ponitur, nō ꝓ ſuperlatiuo, vt ſ.e §.at is.non.n.tenetur de leuiſſima, vt ff.de pign. act. l. ſi cum venderet §.venir. & l.ſeq. Accurſius.
** Hoc verū ī pignore cōuētionali, ſecus ī ꝑtorio vel iudiciali, ī quo creditor ſolū de lata culpa tenetur l. ꝑor. §.eſt ꝑterea. d bon.auct. iud. poſſ. Barto.l. j. ff. de pig. act.]
e ¶ Quam. Scilicet exactam diligentiam.
d ¶ Fortuitò caſu. Sed qs ꝓbabit hūc caſum? Rñ.creditor ꝓbat ſe amiſiſſe, vt C d pig.act. l.ſi creditor. Itē debitor probabit dolū vel culpā creditorē cōmiſiſſe, vt ff.de prob. l. in exceptionib. & l quoties.§.qui dolo. Sed tertio creditor probat caſum, ſi vult euadere, licet Bulgarus aliter diſtinxerit. vt no. d.l.ſi creditor. Accur.

SYL.

¶ Add, ꝙ ordo ꝓbōnis ē iſte, ꝙ primo dēt ꝓſtare rē, q̄ petit, fuiſſe penes illū, a quo petit s& ſi ꝓuēt' negat, onº actori ī cūbit: nec ꝑi actor aliā a reo ꝓbōnē exiget, q̄ iurt. Hoc ꝯſtito, vera & cōis ē tñ ſio gl. ꝙ onº ſpectat ad creditorē. d. l. ſi creditor. ſiue ſit actor ſiue reus. Probata igitur amiſſione, cū dolus nō pręſumatur, clarū eſt illius ꝓbationē incumbere dicenti. de culpa aūt diſtinguendum eſt, vt per Bar. in l. ſi quis ex argentarijs. §.an verò ff de eden.]
e ¶ Securum eſſe. Repete placuit.

¶ De verborum obligationibus.
¶ Iſta rub. ꝯtinuatur ad pcedētia, vt patet in textu ſ. de obligatio. in fi. Aret. Continuatio.

VErbis. ¶ Totus iſte tit. diuidit ī quattuor partes. Primò ponit qualiter obligatio verbis contrahitur, Diuiſio.

trahitur, & q̄ actio ex ea resultet. Secundò, quibus verbis olim & hodie. ꝑcipit. Tertiò, quot modis stipl'o fieri ꝑt. Quartò, illā ꝑ exēpla declarat Scđa ibi, In hac te. Tertia ibi, Oĩs stipulatio. Quarta ibi, Pure veluti.

SYL. Verbis obligatio. Casus in declaratione simplicium terminorū nō figuratur nisi literaliter. No. ꝙ ad essentiā

iterrogatione [a] & rñsione, cū qd dari fierive [c] nobis stipulamur: [d] ex q̄ [e] duæ ꝓficiscunt actiones, tā conditio [f] certi, si certa sit stipl'o: q̄ ex stipulatu, [g] si incerta [h] sit: q̄ [i] hoc nomine inde vtitur, ꝙ stipulum [k] apud

stipulationis requirunt̄ verba interrogātis & rñdentis. Itē ꝙ in stipulationē deduci pōt nō solū datio, sed factum. Item ꝙ ex stipulatione certæ rei oritur certi ꝯdō: incertæ verò, actio ex stipulatu. Item ꝙ stipulatio dr̄ a stipulo, quod apud veteres significat firmū.]

a ¶ Ex interrogatione. s. præcedente, & responsione sequente, vt hic, & C. de vtur. l. j. aliàs non valeret.

SYL. ¶ Sunt. n. hæc formula stipulationis: primò, interrogatio & rñsio: scđo, ordo. s. vt interrogatio ꝑcedat: tertio, verborū auditus: quarto, itelligētia verborū. s. consensus. qui est basis & fundamentū oīum cōtractuū, probantur hæc oīa ex tex nostro, & ex l. j. ff. eod.]

* ¶ Adde ꝯm Alcia li. viij Parer. c. 2 ꝙ licet nostri Doct. vnā tm̄ speciem ponāt obligationū, q̄ verbis ꝯhunt, illā. s. q̄ orit̄ ex stipulatione: Caius tñ lib. Inst. ij. aliam addit, q̄ dictio dotis vocatur, quę hodie abolita vr̄. Affert & tertiā, q̄ ex iureiurādo oritur, qđ libertus patrono præstat, cùm donum, munus, operā daturum se iurat, quam tamen subijcit non tam verborum solennitate, quā religione confirmari.]

b ¶ Dati s. certū, qđ appareat q̄d, quale, vel q̄tū sit ī obligatiōe, vt ff. e. stipulationū quædā certæ & l. seq. Accur.

c ¶ Fierive. Vel ēt non fieri, vt ff. e. vbi autē. §. id quod. & ī. eo. §. fin. Accur.

SYL. ¶ Adde satis fuisse dicere, dari fierive: quia facti appellatio comprehendit non facta. l. ij §. item si in facto. ff. eo.

d ¶ Stipulamur. Est autem stipulatio verborū conceptio, qua aliquid dare vel facere promittimus &c. ff. eod. l. 5. §. stipulatio.

e ¶ Ex qua. s. obligatione verborum.

f ¶ Cōditio s. certi gñalis: de qua dic vt s. tit. j. diximus circa principis. Item & Triticaria lo cum habet, ubi petitur certum vel incertum, nisi petatur pecunia numerata, vt ff. de tritica. l. j. — Cōditio triticaria

g ¶ Ex stipulatu. Si āt icertū qd mihi debeatur, non ex stipulatione, sed ex aīo ꝯctu, agit condōne incerti: nam dico, ꝙ est propriū nomen actionis, vt ff. de condi. indeb. l. sed & si me §. j. vbi de hoc notaui. Accur.

h ¶ Si incerta. nisi in casu, vt C. de rei vxo. actio. in prin. Sed quid si promitto aliquid in genere? Rñ. non valet: nam dando muscam liberaret. Oportet. n. ꝙ aliqua certitudo ibi sit, vt homo vel equus, quæ certis finibus contineatur, alias non valet, vt ff. eo. l. ita stipulatus. in prin. & ff de iure do. cùm post § gener à socero. Accur.

SYL. ¶ Adde, ꝙ q̄uis doct. excipiāt certos casus, puta studij, dotis, alimētorū, & intelligant incerta valere, male sentiunt Ex quo. n. ꝯm qualitatem regionis & personarum dispositum est iam a iure hæc deberi, non sunt omnino incerta illa incertitudine, quæ vitiat, sed sunt incerta incertitudine, quæ certificari potest quod nota.]

i ¶ Quæ. s. stipulatio.

K ¶ Stipulum. Alludit vocabulo sic. s. de testa. in prin. & ff. de acqui. pos. l. j. in prin. nam nota consonantia debēt esse rebus, vt s. de do § est & aliud.

SYL. * ¶ De etymologia verbi stipulatio, vide Al. l. j. Parer. c. 39. * q mauult hic legere, ἀπὸ τοῦ συπτοῦ, hoc ē firmo & solido. quid enim (inquit) commune hēt stipes seu truncus cū ꝯctu?

* ¶ Sed Iustinianus potius deducere voluit a verbo stipulo, secutus Iulium Paulū Iurisconsul. q libro Sententiarū c. 8. ita scriptum reliquit: Obligationum firmandarū gratia stipulationes inductæ

veteres firmū [a] appellabāt, fortè à stipite descēdens. ¶ Olim reqrebat qdam solennitas in stipulone, q̄ hodie ē sublata: nec refert ex qua lingua fiat interrogatio & rñsio, dūmodo se intelligant. h. d. Aret.

¶ In hac [b] re olim talia verba tradita fuērunt: Spondes? spondeo. promittis? promitto. fide promittis? fide promitto. fide iubes? fideiubeo. dabis? dabo. facies? faciā. [c] Verū autem Latina, an Græca, vel qualibet alia lingua [d] stipulatio concipiatur, nihil interest: scilicet si vterque stipulantium [e] intellectum eius lin

inductæ sunt, q̄ quadam verborū solennitate concipiūtur, & appellatę, ꝙ per eas firmitas obligationum constringitur. Stipulum.n. veteres firmū appellauerunt. hæc Paulus. Varro aūt stipulationē a stipe. i. pecunia deducit: quam etymologiam. Festus etiā probat, dicens, stipem esse nūmum signatum: testimonio, est & id, ꝙ datur in stipēdium militi, & cùm spō detur pecunia quod stipulari dicitur.]

Inuestituræ forma. a ¶ Firmum. Nam & baculum vel stipitē paleæ dabat unus alteri ꝓ inuestitura. vt hodie fit in Marchia: sed in Longobardia bibūt: alibi per mātellum inuestiūt. sic. ff. de pac. l. j. §. j Acc.

SYL. * ¶ Adde, ꝙ inuestitura est præcedentis actus confirmatio. Dyn. in regu. beneficium. de reg. iur. in vj.]

ADDITIO Ita tñ inuestitura non est necessaria de iure ciuili, sed de consuetudine sic. Idem in beneficialibus de iure canonico, per eam tñ possessio non acquiritur, vt hic per docto.

SYL. ¶ In hac re. Casus figurari non solet in l. corrigente. Erat.n. ratio dubitandi ius antiquum: iuris autē noui dispositio ideo inducta est, quia quamuis verba sint de substantia stipulationis, satis est, ꝙ sint talia, quæ deseruiant intentioni cōtrahentium: siue vnius sint, siue diuersæ linguæ. Not. ꝙ verba stipulationis pñt concipi qualibet lingua, quam contrahentes intelligant: quod intellige, siue per se, siue ꝑ interpretem. l j. in fi. ff. eo. Item ꝙ diuersitas linguæ nō vitiat stipulationē. Item ꝙ ꝓhentes aliena lingua stipulari possunt. Item ꝙ verborum solennitas sublata est. Item ꝙ in eis attēditur mens & intentio contrahentis idoneis verbis expressa.]

b ¶ In hac re. Scilicet stipulatione cōtrahenda.

c ¶ Faciam. Quæ omnia dici debant in stipulatione, vel aliqua de his. sic supra de singu. reb. per fideicōmiss. relict. §. fin. Sed hodie, vel vnum ex his, vel etiā aliud dummodo aptum, sufficit, vt s. eod. §. sed hæc. quī continuari debet cum isto §. vel olim per idem fiebat responsum, hodie etiam per aliud.

d ¶ Lingua. Ve Assyria, Latina, Græca, vel alia, vt ff. eod. l. j. § fin.

ADDITIO Dummō se intelligant: aliàs erit necessarius interpres. Idē in Teutonico, cuius lingua non intelligitur, quia iudex eum interrogabit ꝑ interpretem. Et si ipse iudex & notarius, vel etiam notari⁹ solus sit interpres, sufficit. Immo ipsius scriptura, vel instrumentum faceret fidem etiā contra nuncium, vel testē dicentes aliter denunciasse vel d̄posuisse q̄ scriptum sit. & hæc vera in iudicijs ciuilibus, secus ī criminalibus, vt Ang. hic.

e ¶ Stipulantium. Propriè & impropriè dicit: sic in auth. de æqual. do. §. j. coll. 7. & sic impropriè etiā promittēs dicitur stipulari, vt hic, & ff. de cond. indeb. l. si non sortem. §. si decem.

¶ Adde, ꝙ æquiuocat gl. qa ſm Grāmaticos, stipulor, est verbum cōe, SYL.
& æque propriè pro promitto accipitur: Iuue. Quantum vis stipulare, & ꝓtinus accipe, qđ do. & Sueto. li. 4. Prætorum, lectoria, quę vetat minorē 25. ann. stipulari. Plau. Nisi dolo malo stipulatus sis. quod iōue manifeste proba-

ꝓbatur: quia si stipulatio est interrogatio & r̃sio simul iuncta. quare nõ tam bene debet dici stipulator ꝓmittens, sicut interrogans, cũ in ea uterq; sit agẽs, * & idem uidetur Fortu. in l. iurisgendũ. in prin. col. xx. ff. de pact.]

a ¶ Sed hæc. q̃ diximus s̃. eo. §. in hac.

b ¶ Constitutio. vt C. de cõtrahẽ. & cõmit. stipu. l. omnes.

c ¶ Sensum. alias cõsensũ. s. verbis expressum ab vtroq;, & incontinenti, vt ff. eod. l. j. in princ. & §. qui præsens. & §. si quis ita interroger. licet verba inutilia fuerint, inserta, vt ff. eo. quę extrinsecus. alias si diceres verba expressa non exigi, non differret ab ijs contractibus, qui consensu contrahuntur, vt j. de oblig. ex consensu. j. respon. Accursius.

quæ hẽat: nec necesse est eadẽ lingua vtrũq; vti, sed sufficit congruenter ad iterrogata respondere. qn etiã duo. Græci Latina lingua obligationem ꝯhere possunt. Sed hæc solẽnia[a] verba olim quidẽ in vsu fuerunt: postea autẽ Leonina constitutio[b] lata est, quæ solennitate verborũ sublata, sensũ[c] & cõsonãtem intellectũ ab vtraq; parte solũ desiderat,† licet quibuscunq;[d] verbis expressum † sit.

¶ Stipulatio vbi ẽ pura, statim põt peti: si verò est in diem, nõ pt peti, nisi prętereat tota illa dies. Aretin.

¶ Omnis stipulatio, aut purè, aut ĩ diem, aut sub condictione fit. Purè, veluti; Quinque aureos dare spõdes? idq; cõfestim[e] peti potest.

ipsius. Itẽ ꝙ puta est, quæ neq; diem, neq; cõditionẽ habet. Itẽ ꝙ ex stipulatiõe pura statim oritur obligatio & actio. Itẽ ꝙ stipulatio in diẽ est, q̃ habet diẽ appositũ gr̃a differendæ solutionis. Itẽ ꝙ ex stipulatione ĩ diẽ, obligatio statim nascitur, non tñ potest effectualiter intentari, nisi totus dies prætererit.]

e ¶ Cõfestim. idest statim, vt ff. eod. l. eum qui calendis. §. fi. & hoc nisi ratione loci sit in diem, vt j. eo. §. loca.

¶ Hæc tamẽ re spectu conceptionis verborũ est pura, licet ĩspecta mẽte & sententia sit in diem. d. §. loca.

† aliàs quibuscunq; tãdem verbis expressum sit.

† aliàs est. Obligatus purè an possit statim conueniri.

SYL.

** Dictũ gl. d tacito tpe rõne loci hẽt locũ et respectu fideiussoris. d. si testõ. §. fi. & l. si vt proponitur. de fideiuss.]

¶ Vel ratione rei, quæ adhuc non est in rerum natura, vt j. de excep. §. an rep. & ff. eo. interdum in prin. (j) & ff. de cond. & demon. l. j. § fin.

** Adde, ex qualitate actus quandoq; tempus tacitè intelligitur. Et ideo si quis promittit dotẽ puellę, tacitè intelligitur, cũ erit nubilis ætatis, vt hic ait Christ. Porc. per l. qui filiũ. vbi pupedu. deb. qđ alijs pulcherrimis exẽplis ostẽdit Deci. l. i. oibus, oblig. & reg. iu.]

d ¶ Quibuscũq;. Habilibus tñ ad hoc. Quid. n. si dicã, a, & velim repræsentare, promittis; tu dicas, b, & velis repręsentare, ꝓmittoꝗ valet, vt ff. de pitu. pec. qui aũt. §. fi. & l. seq. & ff. de mune. & ho. vt gradatim. §. & si lege.

Stipulatio fieri dẽt verbis aptis.

SYL.

¶ Adde, ꝙ ratio, est, quia tunc constaret solo consensu stipulatio, q̃ tamen verba requirit s. eod. in prin. * & ista gl. communiter recipitur a doct. & m. Iasin l. j § eadem col. j. ff. eod.]

¶ Omnis stipulatio. Casus nõ figurat, q̃a termini sunt & clari. Ideo autẽ cũ adijcitur dies, nisi elapso toto die ñ petitur, quia dilatio fuit adiecta fauore debitoris, cui suũ ius auferri ñ dẽt: peteretur. n. plus tpe. §. plus. j. đ act. No. diuisionẽ qualitatũ ipsius stipulationis respicientium causam formalem

Sed ad quid fit promissio, cũ nõ incõtinenti soluitur: Respond non est sic prauè intelligendũ verbũ, confestim, vt veniat statim cum sacco paratus, vt ff. de solu. qđ dicimus. sed aliquod spatiũ puta x. dierũ dandũ est, vt inf. de inuti. stip. §. fi. & ff de const. pecu. promissor. Sic etiam ferè vbique consuetudo interpretatur. vt int. x. dies fiant

Consuetudo est legum interpres. SYL.

fiant præcepta a Potestatibus. quæ est bona legum interpres, ut ff. de leg. & Senatuscon. l. si de interpretatione. & c. cùm dilectus. extra de consue.

¶ Adde, ꝙ hæc gl. falsa est in taxatione decē dierū: uerius loquit, gl. in §. si ĵ. de inu. stip arbitrio. n. iudicis statuit. l. ratū. ff. de sol.

ADDITIO (i)

Non est tñ ibi nata actio uel obligatio: qa cū sit incertū, an fructus nascant uel non,

vi.i pt. In diē,[a] cū adiecto die, quo pecunia soluat, stipulo sic: ueluti, Decē aureos primis[b] calēdis Martijs dare spondes? Id āt, qđ in diem[c] stipulamur, statim quidē debet: sed peti prius, q̄[d] dies venerit, non pt.[e] At ne eo[f] quidē ipso die, in quē stipulatio facta est,[g] peti potest: qa totus is dies arbitrio soluentis tribui[h] de-

dicat; Hodie dare spondes? quo casu pura est, ut ff eo. liber hō, §. decē. sed si est pura, ergo peti nō p̄t añ x. dies: ita. n. determinat uerbū, cōfestim ĵ. eo. §. oīs. & & in d. l. ff. e. liber hō dr, ꝙ eadē die. ergo malè. Sed ibi exp̄ssa est dies.

¶ Adde gl. ueram, qa in dubio talis adiectio nō vr apposita gr̄a differendæ solutionis, sed repræsentādæ ꝓmissionis, aut solutionis accelerādę. d. §. decē.

dies, q̄ tacitè inest, habet ꝓ cōditione, ut l. j. ff de condi. & demon. Ang.

Stiplō an possit fieri sub cōditione.

a ¶ In diē. Scilicet fit stipulatio. Sed nūqd stipulatio est actus ciuilis? Rñ. sic, ut ĵ. de actio. §. de cōstituta. ergo non dēt recipere diē, nec ēt ꝯdōnem, ut ff. de re. iu act[?]. Sed dic, ꝙ hic actus ibi nō ꝯputat: sic in nouatione, ut dr. ff. de noua. l. nouatio. Et illa regula, actus hēt locū i suis numeratis casib.

* ¶ Pro intelligentia. d. l. actus. lege quæ ibi scribit Decius.]

b ¶ Primis. superfluè hoc dr. ff. e. eum qui calendjs. in prin.

In diē & ad diē teneri differunt.

c ¶ In diem. Aliud si ad diem: nam tunc usq; ad diē tenet, & nō post, ut ff. de act. & obl. l. oblōnum ferè. §. 1. & dic ꝙ idem est dicere, ex die, qđ, in diem: ut d. l. in prin. & hic.

d ¶ Prius q̄: Nā cessit, sed non uenit dies: qđ dic ut ff. de uerb. sig. cedere.

e ¶ Nō p̄t. sic ff. si cer. pet. certi condictio. in prin. & si petat, repellit p exceptionem, ut ĵ. de exce. § præterea.

** Adde sm Alcia. in d. l. cedere. ꝙ in oblōne in diē expressam receptior ē opi. ante diē, & oblōnem, & actionē ortā esse, sed obstare exceptionē: cuius snię illa est rō, ꝙ tp̄s adiectum, ipso iure effectum obligationis nō tollit. d. l. obligationum. §. placet.]

SYL. ¶ Hanc gl. disputatiuè reprobat Fortu. in l. itē qa. col. 9. in prin. ff. de pac.].

f ¶ Ne eo qdē ipso. Nisi ab initio sic secus. si aliter de mente constaret, ut dicit ibi Bar. & sequuntur doc.]

Confestim determinat p x. dies.

g ¶ Facta est. s. ut soluatur.

** Adde, ꝙ r̄lr cū simpliciter de aliquo die actū ē, intelł de die nāli 24. horarū, ut docet Tiraq. post alios in trac. de retract. legn. §. 1. gl. 11. nu. 7.]

SYL.

h ¶ Tribui dēt. Hic no. q. de facto. Iudex statuit terminū perēptoriū partibus ad audiendā sniam: puta diē Iouis: una partiū nō ueniente eadē die, q̄ro qñ dēat ea snia ferri an die statuta, uel sequenti? Et vr ꝙ non die statuta: qa, ut in ꝯctibus, tota illa dies vr sua, ut hic. Et ꝓ hoc est. ff. de fer. l. more Romano. p quā legem ēt si media nocte uenisset, satis sufficeret. vñ patet, ꝙ ea die ferri ñ debuit. Itē alia rōne, qa post perēptoriū dēt eam partē absentē citare iudex, ut ff. de iudic. l. & post edictū. & inter unā citationē & aliā debet esse spatiū decem dierū olim, ut ff. de iud. l. p interuallum. hodie 30. dierum, ut in auth. de litt. §. oēm. coll. 8. & sm consuetudinem Bonon. unius diei. Vnde patet, ꝙ in die perēptorij nō debet ferri. Sed in illa l. & post edictū. exponit, debet. i. p̄t. Itē vr ecōtra, ꝙ in die perēptorij debeat iudicari, ut C. qñ ꝓuo. nō est necess. l. cū non eo die. Item si sit ita propè seruo, ut certū sit eā partem amplius nō posse uenire, dēt iudicare in die perēptorij, ut ff. de uerb. obl. l. cū stipu-

Snīa die p̄fixa dēt ferri etiā absente altera partium.

stipulatus sum mihi a Proculo.& l. liber homo in fi. Et est uerior opinio.
¶Adde hoc esse hodie expressum in c.consuluit de offi.dele. & tenent cō muniter doc.in d.§.decem.]

¶ Sed ī ñ post uesperas statim, uel ī ipsis uesperis debet ferri, ut ī aut. de iudi. §. sedebunt.col. 6. sed nec ī nocte debet ferri snīa: & ita paulopost excelsum uesperarum debet iudicari. Et ita quidam electi ad quoddam consilium de facto iudicauerunt

bet. Neq;.n.certū ē eo die, in quē ꝓ missum ē, datū a nō esse, priusquā b iis præterierit. ¶ Stiplō annua quo ad qs uiuet, pura & ppetua ē: sed p' mortē stipulatoris obstat exceptio hrdi. Aret. ¶At si ita stipuleris, Decē aureos annuos, c quoad

SYL. ¶Adde, ꝙ ita cōiter tenet in d c.psuluit.& ī d.§.decē, nisi accēdanttria luminaria, fm Bar.in l.si minorē. C. de transa ubi qd ī interlocutoria, ꝗ qua Ang.hic ēt, ꝙ ferri potest de nocte.]

* ¶Adde, ꝙ aliud est in contractib. nam etiam noctu fieri possunt.l non minorem. C.de transac.]

a ¶ Datum non esse.i. non est hoc uerum incommutabiliter.

b ¶Priusq̄. at ff.e qcquid. §. fi. & de pig.actio.si necessarias.§.si annua.

SYL. ¶At si ita stipuleris Caius Proponebat stipulōne hoc mō ꝑ ꝗ ā:Promittis 10.annua, quoad uiuā. q̄rebat an talis obligatio pura esset, & ad hrdem trāsiret: & uidebat ꝓdōnalis ultra primū annū sicut & sunt legata l in singulos.ff.de an. leg. & ꝙ ad hrdē non transiret, ut ibi dr;ꝑriū tñ decidit ea rōne, qa ex quo litauimus ad tps uitę,nō pōt ulterius peti, qa ita censet tacitē ꝯuentū,ne post tps petat. trāsmittitur ergo obligatio, qa tps nō est modus tollēdæ oblōnis l. oblōnū ferē.§.placet.ff.de act.& obli.sed datur exceptio ex tacita ꝯuentione,ut dixi. quare āt secus sit in legato, uidebim' ī in gl No.ꝙ stiplō annua pura est, qa tps apponitur gra multiplicādæ obligationis. Itē ꝙ licet stipulatio annua limitetur tēpore uitæ stipulatoris.tñ ipso iure est perpetua, & trāsit ad hrdes.Itē ꝙ oblō non pōt limitari tpe.

Itē ꝙ q̄uis ipso iure transeat ad hæredes tñ de æquitate datur exceptio.

c ¶Annuos.aliud si dixerit, singulis annis. Nā primo casu in initio cuiuscuq; anni, scdo in fine cōmittit stipulatio: qa sic est in legato sic relicto, ut C. qñ dies le.ced. l. 1. & ff. qñ dies leg. ced. l. nec semel. vñ uersus: Annua si debes, tunc respicies caput anni. Anno si debes, in fine teneberis anni,ut dices 7.de inuti.stip. §. qui hoc anno.& ff eod.l qui hoc anno. — Promitto ro. aureos & singulis annis differunt.

¶Ratio est, quia in primo casu tēpus nō apponitur gratia solutionis differendæ, sed ad multiplicandā obligationē:in scdo uero tps apponitur gra differendæ solōnis. Excipe tñ a primo casu relictū respectu certę necessitatis d.l.nec semel §. si in habitationē. Item relictū fructuum, uel pecuniæ ex fructibus percipiendis. l. Firmio. §.pater.ff.quando dies leg ced.] SYL.

¶Sed nunqd ē una stiplō, uel plures? Rñ.una est, ut ff. e. si Stichū.§.j. licet legata sic relicta sint plura, ut ff ꝗ do. cau.mor.l.Senatus.§. fi. Sed qđ est rō? Rñ.qa semel in stiplōne incipit conditio stipulantis ut si fit filius,acqrat patri: & una est actio,ut ff. e. si filius. sed in legatis pluries cōsiderat. C singulis annis, cū singulis annis cedat dies legati,& plures sint actiones, ut ff.de an.leg.l.in annos. & qñ dies leg. ced.l.cū in annos.Sed M. dicebat hāc esse drīā:quia in stipulatione est una uerborum conceptio : sed quantum ad rei ueritatē plures sunt,sicut legata:& facit pro eo. ff.eo. pluribus. §.1. Sed ibi certē per alia uerba fuit facta, s.per hæc, annua bima trima die. uel dic, ꝙ quorūdā sententia recitatur. Nec obst. ꝙ una est conceptio, nam & in legato una est conceptio.

SYL. ¶Adde, ꝙ rationes differentię assignatæ in glo. sunt potius illationes: unitas enim actionis ē effectus unitatis

tatis stipulationis, non ratio. Vnde ab alijs assignatur ratio, ꝙ cũ stipulatio pendeat à consensu duorum, est firmior, & non ita multiplicabilis, sicut legatum: sicut uidemus debilius legatũ, qđ efficit caducũ per mortẽ legatarij: qđ nō est in stipulatione. Vel qa legata dantur ob benemerita. l. nec adiecit. ff. pro socio. & regulantur à mẽte testantis, quæ vult eẽ, ut hic habeat donec uiuit. & non ultra: & ideò subest conditio, si uiuat: secus in stipulationibus, ubi nō merita, sed sonus uerborum attenditur. l. quicquid astringendæ. ff. de uerbo. oblig. uel quia in legatis in dubio fit interpretatio pro hærede contra legatarium, in stipulatione cōtra promissorem. l. ueteribus. ff. de pactis. * Alc. aũt lib. parad. 1. ca. 15. ait in stipulatione quàm maximè uerba operari, in legatis uoluntatem & præstationes: quo circa cùm stipulationis uerba ita concepta sint, ut unum dictum unamve formã comprehendãt, merito una est stipulatio: in legatis uerò non uerba, sed præstationes, quæ plurimæ sunt, & uoluntates, quæ multas dationes ordinauit, considerantur.]

a ¶ Quoad uiuam. i. donec uiuam.

b ¶ Pure facta. i. ratione primi anni: sed ratione sequentis est in diẽ quo ad quid, qa ante annũ non debet, & cōditionalis quo ad aliud; nã aliàs non debetur nisi uiuam, arg. ff. e. l. hoc iure. & l. in illa. Vel dic, ꝙ est pura abnegatiuè, idest non conditionalis.

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. est falsa, quia si illa uerba facerent conditionem, sequeretur, ꝙ obligatio, qua post mortẽ stipulatoris tenetur promissor ipso iure hæredi, non posset nasci. est ergo conditionalis inspecto effectu propter æquitatem pacti.]

c ¶ Perpetuatur. i. donec uiuat. sic. ff. pro soc. l. j, secundum quosdã. immo dic per oĩa secula et post mortẽ. nam tẽpore nō tollitur obligatio. ipso iure, (1) ut sequit, & ff. de act. & oblig. l. obligationũ ferè. §. placet, & ff de ser ui. seruitutes. sed per exceptionem, ut sequitur, sed hæres petẽdo &c. & ff. de actio. & obli. l. obligationum ferè § placet. & ff. de serui. l. seruitutes.

...uã a dare spōdes? & pure b facta obligatio intelligit, & perpetuat: c qa ad tempus nō potest deberi: sed hę res petendo, pactu exceptione summouebitur.

¶ Stipulatio collata in aliquẽ futurũ euentum incertum est conditionalis. Aret.

¶ Sub cōdōne stiplō fit, cũ in d aliquẽ casum differt e oblō: ut, si ali-

ADDITIO. (1) Nisi expressè uel tacitè ex stipulantis paupertate pro alimentis deducta censerentur: & ita secundum Bart. potest saluari glo in l. Stichum. §. huiusmodi. ff eo. licet sit magna diuinatio. Vel Dic, ꝙ quoties agitur de multiplicãda obligatione, infinitas est euitanda, ut l. fideicommissa. § si decem. ff de leg. 3 Ang.

¶ Sub cōdōne. Casus nō figurat nisi literaliter, quia est declaratio notissimi termini, in quo nulla est difficultas. Not. ꝙ in stipulatione conditionali obligationis natiuitas differtur in euentũ cōdōnis. Item ꝙ stipulatio condōnalis est illa, quæ differt in aliquẽ casum futurũ, uel non futurum: & ꝙ fit per coniunctionem, si.] SYL.

* ¶ Adde, ꝙ stipulatio dr̃ committi, cùm ex ea agi potest, & peti quod in stipulationem deductum fuit.]

d ¶ In aliquẽ casum. i. in aliquã fortunã inopinatam, ut possit se habere ad esse, & non esse, quod in futuris tantum est, ut j. eo. §. conditiones.

e ¶ Differt obligatio. Nam ante euentum cōditionis obligatio cessat, ut ff. si certũ petatur. l. nō omnis. & sic ea pendente non est debitor, sicut nec hæres sub conditione institutus interim est hæres, ut ff. familiæ erciscundæ. si maritus. SYL.

¶ Adde, ꝙ nec purè institutus dicit hæres ante aditam. l. hæres quãdoq;. ff. de acquir. hære.]

¶Argu.ꝫ.C.de cõsti.pec.l.2 in eo qđ dicit cõditionale debitũ poſſe ꝯſtitui: qđ nõ poſſet,niſi eēt debitũ,ut ff de cõſti.pe.l.1. Sed dic ꝙ ſufficit debitũ ſpe.Itē nec illud interim debeť, ut ff. de cõſti.pec.id qđ Itē arg.cõtra. ff. ex qb. cau.in poſſ ea. l. in poſſeſſione.& ff.đ uerſign l.creditores. Sed rõne ſpei creditores dñr.ut ĩ.eo.§. ex condõnali. * ¶ Adde tex. in l.condõnales.de uer.ſi.]

ADDITIO. Impropriè tñ propriè ãt creditor eſt, q̃ ſi dē alterius credendo ſecutus

do,ut ff.de condi.& demonſt.l.1.& in auth.de nup.§.deinceps. coll. 4.

¶Adde,ꝙ nõ eſt intelli gēda in diē,ut ſ e.§ oiś.ſed in diē incertũ:q̃a aliàs di ceretnata obligatio & actio, qđ ē falſum l. dies incertus.ff.de cõ di.& demonſt.

SYL.

qđ fctũ fuerit,uel ñ fuerit,cõmittať ſtiplõ:ueluti,Si Titius Cõſul fuerit factus,quinq; aureos dare ſpõdes? ¶ Cõditio negatiua impletur morte. hoc dicit.

¶ Si qs ita ſtipuletur.Si[a] in Capitoliũ non aſcēdero, dare ſpõdes? [b] pinde erit, ac ſi ſtipulatus eſſet cùm † morietur, [c] ſibi dari.

¶ Stipulatio ꝯditionalis trãſmittitur ad hrđes.Are.

¶ Ex cõdõnali ſtiplõne tm̃ † ſpes [d] ē debitum iri: eãq; ipſam ſpē in herede † trãſmittimus, [e] ſi prius q̃ cõdõ extet, mori nobis contigerit. [f]

¶ Ex cõdõnali. Caſus. Quærebatur, an ſtipulatio conditionalis ꝑmoriente ſtipulatore ante conditionis euentum tranſiret ad hæredes: & uidebatur ꝙ non,quia cùm ante euentum cõditionis nõ ſit nata nec obligatio, nec actio,non uidetur poſſe in alium transferri quod qs nõ habet.l.nemo plus iuris. ff.de reg. iur.maximè cũ hoc uideamus in legatis, ut præmoriente legatario non tranſmittatur ſpes legati conditionalis.l.1.§. ſinautē ſub cõditione C de cad.tol. contrariũ deciditur ex .õne poſita in gl.in uer.contigerit.quæ cõmuniter approbať, quamuis & aliæ aſſignentur.Not.ꝙ ſpes futuri debiti ex contractu conditionali tranſmittitur ab hæredes.]

† aliàs moreretur. SYL.

*

† Concor. l. cõdõnales. ff. de uerb. ſig.

† Sic econuerſo ſi ꝓmiſſor pendente conditione moriatur, eius hrs remanet obligatus. l. ſi quis Titius.ff.eo.

Creditur ꝓpriè qs dicatur.

& ita intelligiť ſtatutũ de eo,q̃ credidit,faciēs mētionē,ſecus ſi de creditore ſimpliciter: q̃a intelligitur quõcũq; aliũ habeat obligatũ,dũmõ non in diem uel ſub conditione . Ang.

SYL. ¶Si qs ita. Caſus Quætebať, ſi ꝓmiſſum ſit,ſi nõ aſcēderis Capitoliũ : qñ hæc cõdõ uerificareť: & uidebať ꝙin uita,q̃ primũ aſcēdere potuit, & non aſcēdit,q̃a vť ei⁹ ali eē.cui⁹ ꝑriũ rñdetur , q̃a cũ ſit in ꝑtãte mea quotidie aſcēdere,nõ pñt uerba ſtiplõnis uerificari niſi ſecuta morte:& iõ ē,ac ſi ꝓmiſſũ eēt.cũ morieris.Not.ſumma.]

a ¶ Si in Capitoliũ non aſcendero. s. poſuit in affirmatiua conditione & negatiua, nunc in negatiua tantum.

b ¶ Dare ſpondes.ſ. v. aureos,uel aliquid aliud.

c ¶Cùm morietur . Similes ſunt iſtæ duæ ſtiplõnes in hoc, q̃a mortuo ſtipulante in utroq; caſu committiť,ut hrdes agãt: nã põt obligatio ab hærede ſic incipere,ut C.ut act.ab hære & contra hære. l.1 diſſimiles in hoc,q̃a prima conditionalis, ſecunda in die, quem diē certũ eſt euenire, ut ff. de cõdi.inde.nã ſi.licet neſciamus quãdo,ut ff.de condi.

d ¶Spes eſt.non autē ceſſit uel uenit dies:ſed i pura ſtatim cedit & uenit , ff.de uerb.ſig.cedere.ſed in illa, quæ eſt in diē,ſtatim cedit dies legati, ſed non uenit.ſ.eo.§.in diem .

Diē cedere, & uenire , diſferunt.

e ¶Tranſmittimus. Sic. C.de ijs qui ante apertas tabulas. l.1.

f ¶Contigerit.Sed quare legatari⁹ ꝯditionalis legati ſpem ad hæredē non tranſmittit.ut C.de ca.tol:§.ſinautē? Rñ. in ſtipulatione interuenit factũ ſtipulãtis uolētis ſibi ꝓſpicere, & ſic hæredi,ut ff.de proba.l.ꝗu pactum.qđ non eſt in legatario, cuius nullum factum interuenit:& eodem modo reſponde in hæreditate conditionali .

Legatari⁹ condõnalis legati ſpem nõ tranſmittit.

Circa

* ¶Circa hanc rationē uide Deci. in l.1.col.5.C.de pac. nu. 19.]

SYL. * ¶Adde, ꝙ Alcia.li. 3. de uerb. signi. aliā affert rōnē, q̄a scilicet firmi' unicuiq; acquisitū id cēsetur q̄d propria ope cōsecutus est, quā quod alieno beneficio adipiscitur, glo l.j.C.si aduers.uend.]

¶Locus solutioni adiectus afficit stipulationē ī illam diē, qua veresimiliter posit ad locū p̄ueniri, & impossibilitas uitiat stipulationē. An.

¶Loca[a] ēt inseri stipulationi solēt: ueluti, †Carthagini dare spōdes? q̄ stiplō licet pure fieri videat, † tn̄ re ipsa hēt tp̄s[b] adiectum, quo p̄missor utatur ad pecuniā Carthagini dādā. Et iō si qs Romę ita stipuletur, Hodie Carthagini dare spondes? inutilis erit stipulatio, cū impossibilis[c] sit repromissio. †

¶Cōditio de præterito, vel de p̄senti, si suspēdit obligationem. Are.

¶Cōdōnes, q̄ ad p̄sens uel præteritum tp̄s referunt, aut statim infirmant obligationem, aut omnino non differunt: ueluti, Si Titius Cōsul[d] fuit: uel, Si Męuius uiuit, dare spondes? Nam si ea ita non sunt, nihil ualet stiplō, sin autem ita se habēt, statim valet. Quæ enim p̄ rerū

†aliàs Carthagine.

* † Sic & Paulus. l. interdū. ff.eo.

* †s. rei p̄missę præstatio,

¶Loca etiam inseri. Casus. Quia ex pura stipulatiōe statim agi pōt. §. omnis. s̄.e. dubitabat, an si ī pura stipulatione sit adiectus locus, quo dari p̄stari ve q̄d debeat p̄ hoc impediatur natiuitas obligationis & actionis: & uidebatur ꝙ non, q̄a (ut dicit hic tex.) pura est: dicit tn̄ contrarium rōne assignata ī tex. non enim est uerisimili contrahentes uoluisse impossibile.l.nō solū.de actio.& obl.iō cōiectura fit, ꝙ uoluerūt inesse tacitè tp̄s, quo ad locum p̄ueniri possit. Et hinc est, ꝙ si promisi dare hodie Carthagini, quia mens apparet, uitiatur ratione impossibilitatis. No. summa.]

a ¶Loca etiam. Non solum conditio uel dies.

b ¶Tempus. Quod bonus iudex arbitratur. quod dic, ut ff. eo. continuus. §. cùm ita.

ADDITIO. No. ꝙ licet in actibus iudiciarijs tēpus itinerādi sit statutum certū, ut 20. milliarium singulo die, ut l 1.ff.si qs cautio. (& dic. ut ibi per Bar. & doctor.) tamē in cōtractibus non est determinatū, sed totum residet in pectore iudicis. qui multa debet cōsiderare, & locum, & periculū, & qualitatem personæ, ut l. continuus. §. j. & ibi uide Bart. & Imol. ff. eod. Ang.

c ¶Impossibilis. Ratione enim impossibilitatis stipulatio uitiatur, ut infra de inutili stipulatione. §. si impossibilis. nisi uterq; haberet ibi p̄curatorem, & egisset quilibet cum suo, ut eadem die fieret solutio, ut ff. eodem l. finali. §. si inter eos.

SYL. ¶Adde hoc si procedere in p̄tractibus bonæ fidei, uel etiā stricti iuris habentibus naturam bonæ fidei. l. insulam. §. 1. ff. loco. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. ff. de lega. 1.

SYL. ¶Conditiones. Casus non figuratur in notissima regula: nisi rationē dubitandi dicas esse ignorantiā nostram, quæ uidetur suspēdere quousq; sciaturq̄d tn̄ est falsum, q̄a conditio referē ad ueritatem rei, quæ licet incerta nobis sit, legi tn̄ est certa. No ꝙ cōditio de præsenti uel de præterito falsa statim infirmat obligationē, sicut uera facit statim stipulationē validā. Itē no. ꝙ certa in contractibus nō suspendunt obligationē, dummō sint certa in rerum natura.]

d ¶Consul fuit. sic. ff. si cer. pe. itaq;. & l. cū ad præsens tempus. patet ēt in l. condictio. ff. de uerb. obl.

nãm a sunt certa, nõ morantᵇ oblõnem, licet apud nos incerta c sint.

¶ Etiã scã põt in stiplõnem deduci: i quibus utile ẽ adijcere pęnã, ne alia stipulator habeat probare interesse. Aret.

¶ Nõ solũ d res in stipulatũ deduci possũt, sed ẽt scã; ut si stipulemur aliqd fieri, uel nõ fieri: & in huiusmodi stipulationibus optimũ erit pœnã e subijcere,

Natura ẽ duplex.

a ¶ Naturã. Ergo nec futura moranĩ obligationẽ: nam etiam illa per rerũ naturã certa sunt, ut ff. de iud sed & si restituat. §. si. p̄. sed dic, q aliud est esse certũ per rerum naturam. i. per naturalẽ cursum naturę. Per quam sola præterita & præsentia sunt certa: & ita hic accipitur. Et etiã illa futura certa sunt, quæ non hẽnt se ad utrumlibet: ut, si moriar. nã & hæc nõ morantur obligationem, ut ff. de cond. indeb. nam si. & l. præced. & seq. & ff de noua. si pupillus. §. qui sub conditione. (1)

SYL. ¶ Adde, q gl. est falsa, quia in diẽ incertũ suspẽdit. l. dies incertus. de condi. & demon. & l. quodcunq;. § fin. ff. eod. q̃uis uidereẽ dicendum, q promittendo, si moriar. ista fit pura, quia certum est me moriturũ: promittendo, cũ moriar, suspendatur obligatio, quia uidetur facta adiectio causa differendæ solutionis.]

¶ Et aliud est in natura rerum. i. scientia Dei, in qua oĩa, q̄ sunt, uel fuerunt uel futura sunt, (teste Boethio) tanq̃ præsentia sunt. Itẽ & aliàs, sunt mille anni ante oculos eius tanq̃ hesterna dies, q̄ præterijt. & dr̄ prima, nã naturata: sed secunda, natura naturans, quod id in est, quod ipse Deus.

SYL. ¶ Adde, q hanc gl. disputatiuè reprobat Fortun. in l. iurisgentiũ. §. & ideo. 16. col ff. de pact.]

* ¶ Hic addi põt q̄ scribit Bar. in l. cũ quidã. §. suũ, de acq. hæred. ubi dicit q lex certa est de omni eo, de quo põt esse certus homo, licet apud hũc uel illum hominẽ particularẽ id sit incertum, nõ ẽt de eo, de quo solus Deus est certus, quale est id, quod pendet à futuro euentu, quia illud scit solus Deus, & de hoc est lux incerta.]

ADDI. (1) Nota ex gloss. conditiones in futurum collatas, quæ necessariã habent existentiã, non differre obligationẽ: quod uerũ limita, si proferatur per tale quid, quod tempus significat: promitto cùm morieris. §. ita autem. ĩ. de inuti. stip. Christopho.

b ¶ Non morantur. idest non suspendunt siue differunt. Accursius.

c ¶ Incerta sint. ff. de regu iuris l. in totum. contra. Solu. illa loquitur in ijs, ubi præsens solennitas exigitur, ut 7. testes in testamento, ut ĩ. de testamen. § 1. Vel loquitur in illis casibus, ubi certa scientia & intellectus de præsenti exigitur in contractibus puris, ut C. de donation. nec ignorans. hic autem in conditionali.

SYL. ¶ Vltima uerior, & patet ex uerbis. l. in totum.

¶ Non solum. Casus in notissima regula non ponitur nisi literaliter. Hoc tñ unum aduertendum putaui, q iõ pœna non apponitur in stipulatione rerum, quia ad ea præstanda cogitur præcisè promissor: quod cùm nõ fit in stipulatione facti uel non facti, * quia soluendo id, quod interest, liberatur. l. stipulationes non diuiduntur. ff eodem] utile cõsilium est apponere. Nota ẽt, facta in stipulationẽ deduci: & dicuntur facta ẽt nõ facta. Item q utile est in his stipulationibus subijcere pœnã. ratio assignatur hic, & alia ponitur in l. fina. de præto. stipulatio. Item quod petẽti interesse incumbit onus probandi quantitatem certam.]

d ¶ Nõ solũ. de stipulationibus, quæ in dando consistunt, hucusque diximus: nunc de ijs quæ in facto consistunt. Accur.

e ¶ Pœnam subijcere Sic. s. cõsilium simile. ff. de præto. stip. l. ii.

Quantitas,

a ¶ Quantitates. ff. de arb. l. non autē contra. Solutio. non interest quo ad hoc, vt valeat compromissum : interest tamen quo ad vtilitatem stipulationis. secundum Ioannem Fab. hic. Et not. ꝙ iuramentum de non contraueniēdo habet vim istius clausulæ. Item facit, vt actus valeat eo meliori modo quo potest. Ange.

ne quantitas[a] stipulationis in incerto sit, ac necesse sit acto i probare[b] quod eius intersit. Itaq; si quis, vt fiat aliquid, stipuletur, ita adijci pęna debet. Si ita factum non erit, tunc pœnæ nomine decem aureos dare spondes? Sed si quædam[c] fieri, quedam non[d] fieri, vna eademque cōceptione stipuletur quis, clara[e] erit hmōi adijciēda: Si aduersus ea factum erit,[f] siue quod ita factum[g] non fuerit, tunc pœnę nomine decem aureos dare spondes?

¶ De duobus reis stipulandi, & promittendi.

¶ Quia in stipulatione, de qua dictū est s. tit. j. plures personæ interueniunt quādoque, quarū quædam dicū tur rei stipulandi, aliæ rei promittendi, ideo dicit de duobus reis stipulandi, ac promittendi. Accur.

† aliàs deest ita.

Continuatio.

¶ De duobus reis stipulandi & promittendi.

¶ Duo rei stipulādi fiūt, qñ separatim interrogāt debitorem, & ipse simul vtriq; respondet. Ang. Areti.

ET stipulādi[h] & ꝓmittēdi duo plꝛes vere rei fieri pos

Diuisio.

ET stipulandi. ¶ Totus iste tit. diuiditur in 4. partes. Primò ponit de duob. reis stipulādi, qualiter fiat. Secundo de duobus reis promittendi. Tertiò ponitur effectus ipsius obligationis plurium reorum. Quarto redit ad duos reos promittendi. Secunda ibi §. duo pluresve Tertia ibi, Ex huiusmodi. Quarta ibi, Ex duobus.

SYL. ¶ Et stipulandi. Casus in declaratione terminorum nō figuratur nisi literaliter. & Imper. ipse literaliter format casum exemplificādo: uerba. n. & modus constituēdi est clarus. No. ꝙ in constitutione plurium reorum stipulandi debet præcedere omnium interrogatio, & sequi promissoris responsio vna omnibus. Item ꝙ duo stipulatores, quibus separatim promissor distinctis actibus promittendi respondet, non sunt duo rei stipulandi: quæ intellige in dubio.]

Reus stipulandi.

b ¶ Probare. sed quomodo interesse probatur? Respō. ꝑ testes, vt hic innuitur, & C. de sen. quæ pro eo l. j. §. j. nisi peratur ex dolo alterius: tunc per solū sacramētum, vt ff. quod ui aut clā. l. semper. §. in hoc interdicto. & §. seq. & C. vnde ui l. si quādo. & C. de iu. dot. impe. l. j.

c ¶ Quædam fieri. Puta ire Romam.

d ¶ Quædam non fieri puta per Floren. non ire.

e ¶ Clausula. Scilicet pœnalis. Accursius.

f ¶ Factum erit. Hoc redditur secundo dicto.

SYL. ¶ Adde, ꝙ voluisset singula singulis referre, non præposterasset Vnde dicas vtramuis conceptionem debere ad utrunq; referri, ita vt unaquæuis earū sufficiat in pœnali stipulatione subiecti stipulationi vtriusq;. s. facti & non fact, licet etiam ambæ conceptiones subijci possent.]

g ¶ Factum non fuerit. Hoc refertur ad primū. Et si ex vno capite sit pœna commissa, non cōmittetur plus, vt ff. de arbi. l. si duo. § fi. nisi hoc actū sit, pluries committatur, ut ff. de transactio qui fidem.

ADDITIO. Itē nisi sit apposita super facto iterabili vel continente plura capitula, si rōne interesse petatur,

h ¶ Et stipulādi. Hic dr reus stipulandi ille,

Reus pro mittendi.

di ille, qui rem aliq̄, vt pecuniam stipulat a re, non a reatu dictus. Et econtra reus promittendi, qui aliquā rem ꝓmittit, vt ff. e. l. j. aliàs reus tm̄ debitor dr̄, ut patet. C. de iur. calum. l. 2. aliàs dr̄ reus q cōuenit, vt C. de iud. l. ꝓperandū. §. & si quidē. & dic vt ff. eo. l. j. Pōt dici & alio respectu re⁹ stipulādi, & promittendi, vt dicit in gl. Ac. * ¶ Ex his apparet reos hic nō longè aliter accipi, atque apud Cic. qui libr. 2. de Orato. Reos (inquit) appello nō eos modo qui arguū tur, sed omnes quorum de re disceptatur. & rursus paulo post, reos appello, quorum res est. Sic in l. 5. §. conuentionales ff. de verb. oblig. reorum verbo intelliguntur contrahentes, & tam stipulator q̄ promissor. Dr̄ & reus debendi, & reus credēdi, ut reus debendi accipiatur ꝓ obligato, ex quocunq; cōtractu, uel obligatione quis debeat: qua de re disertè Alcia. in l. nominis de verb signi.]

sūt. Stipulādi ita, si post oīum interrogationē ꝓmissor rn̄deat, Spondeo. ᵃ vt puta cū duob. separatim stipulātib. itē promissor respōdeat, Vtriq; vestrū dare spondeo. Nam si pri⁹ Titio spopon derit, deinde alio interrogāti (spondeat, ᵇ alia atq; alia erit oblō, nec creduntᶜ duo rei stipulandi esse.

¶ Si duo ꝓmittāt eidē eādē pecuniā, efficiunt duo rei ꝓmittendi. Ang.

a ¶ Spōdeo. Hoc adiecto, vt fint duo rei insolidum, etiam iure veteri, vt ff. eo l. reos §. fi. & §. cum in tabulis.

SYL. ¶ Adde, vel si aliter constat ꝯhentes voluisse facere duos reos, quia erunt nihilominus, vt patet ex communi opi. post Bar. in l. ij. ff. eo in j. & ij. q.

Reorum debendi vel credēdi consti.

b ¶ Spondeat. Ex interuallo: puta si diuerterūt ad alios actus extraneos, vt ff. eod. l. duos. §. fin. aliàs si non est extraneus actus contradiceret. d. l. ei,

quod modo dixerât ibi, nā si prius. & quod dicitur. ff. eo l. 3. Accur. ¶ Dic ꝙ magnum interuallū, nedum viciat consiōnem duorum reorum, sed impedit respondentē obligari. l. si

¶ Duo plūsve rei promittendi ita fiūt: Mæui, decem aureos dare spondes? & Sei eosdem decē aureos dare spondes? si respōdeant singuli separatim, Spondeo.ᵈ

¶ Nā duorū reorū est, vt qlibet teneat insolidū, v- ni⁹ solone & receptione tollit oblō vtriusque. Areti.

¶ Ex hmōi oblōnibusᵉ & stiplōnibus solidū singulis debet: & ꝓmittētes singuli insolidum teneantur.

ex duobus. in prin. ubi Bar. ff. e. Hoc si intercedat inter īterrogationē, & rn̄sionē: secus si inter vnā oblōnem ꝑ feā & aliā, & constat de voluntate. l. 3. in prin. ff. e. secus in modico tpe nō interueniēte actu extrīseco. Longum autem aut breue spatium taxandū est arbitrio iudicis ut no. in l. continuus. ff. de verb. obli.]

c ¶ Nec creduntur duo rei. s. vt vna sit obligatio, & vnius rei, sed sunt creditores duo, & diuersatum rerum, vt ĵ. eo. §. ex huiusmodi.

SYL. ¶ Duo pluresve. Casus similiter nō ponitur, quia tex exemplificat. Nota qualiter constituantur duo pluresve rei promittendi.]

SYL. d ¶ Spondeo. Hoc acto ut fiant duo rei, & insolidum, ut ff eo. reos. §. fin.

¶ Ex hmōi. Casus figurare non expedit, cùm regula clara sit. Statim eñ ꝙ tenentur insolidū, uel habent obligatos insolidum plures reos debendi, sequitur, ꝙ solutio, vel receptio vnius alium liberat, ut infert Iuris. in l. ij. ff. eod. Notabilia clara sunt: ꝙ duo rei debent, uel eis debetur insolidū: & ꝙ solutio, vel receptio unius liberat omnes.]

e ¶ Obligationibus. Hoc refertur ad reos

tulio an per interuallū impediatur. SYL.

In vtraq; [a] tñ oblõ ne vna res vertit: & vel alter [b] debitum accipiendo, vel alter [c] soluẽdo, oĩum perimit [d] obligationẽ, & omnes liberat. [e]

¶ Diuersitas tpis adiecti solutioni non facit cessare constõnem duorum reorũ. Areti.

¶ Ex † duob' reis promittẽdi. alius pure, alius in diẽ, vel sub condõne obligari potest: [f] nec impedimẽto erit dies, aut cõdõ, quo min' ab eo, qui purè obligatus est, petatur.

¶ De stipulatione seruorum.

¶ Etiam seruus hæreditarius potest stipulari, & acquirit hæredi futuro. Ang.

---

reos promittendi: & quod sequitur, ex stipulationibus, ad reos stipulãdi, vt probatur ĩ statim.

Oblõ eadẽ põt esse vna & plures.

a ¶ In vtraq; i vtriusq; oblõne: nam vna est quo ad vnum effectũ, ut ff. eo. l. 3 in fin. sed plures sunt, qa plures tenent, ut hic.

SYL. ¶ Dic plures ẽt distinctè essentialiter. l. eãdem. in fin. ff. eo.

b ¶ Alter. scilicet reorum stipulandi.

c ¶ Alter. scilicet reorum promittendi.

d ¶ Perimit obligationẽ. * Ille, qui accipit.

e ¶ Liberat. ille, qui soluit.

† Totus hic. §. suptus est ex. l. ex duobus. ff. eod.

Similis lectio, seu implicatio verborũ est. ff. de arb. l. si duo. Vel dic, ꝙ qlibet istorum refertur ad vtrunq; s. dictum. Et possunt fieri in stipulatione duo rei, & in quolibet genere obligandi, vt ff. eo. l. eandem.

SYL. ¶ Intellige dummodo constet contrahentes id agere velle.]

¶ Ex duobus. Casus. Fuit dubitatũ, an si ex plurib. reis alter simpliciter & purè, alter sub cõditione, vel in diẽ promittat, vitiet constõ duorum reorum: & videbatur ꝙ sic: quia clarum est imparitatẽ vitiare talem constõnem l. eandem. §. sed si quis. ff. eod. Item quia cùm debeant insolidũ, vel eis debeat, non possunt pariter conueniri, qa alterius nata erit oblõ, & actio, alterius nõ. Cõtrariũ tñ tñdẽt: ratio aũt est, qa disparitas est in qualitate, nõ in substãtia. Itẽ a principio speratur, ꝙ reducatur ad æqualitatẽ: quo casu talis imparitas non vr̃ quo ad l. imparitas ab initio: & iõ cessat ratio dubitandi, Not summa. Item ꝙ dies, vel condõ alterius nõ erit impedimẽto, quo minus ab alio petatur.]

f ¶ Põt. Sed nonne est hic imparitas, qđ esse non debet, vt ff. eo. l. eandem. §. sed si quis? Respondeo secundum M. quod ibi regulariter dr̃, fallit hic, & ff. eo. si ex duobus. §. fin. Alij ut P. dicunt, quòd hic nõ est imparitas, cùm adueniẽte cõditione, vel die ambo æqualiter teneantur, sed adhuc medio tẽpore remanet ĩparitas. Quare dic, ꝙ in quantitate debita, uel re quæ debetur, nõ potest esse imparitas, vt ibi: sed in alijs potest, vt hic, & ff. e. l. si ex duobus §. finali.

Oblõ an possit im paritatem cõtinere.

SYL. ¶ Dic rõnẽ, vt dixi in positione cas'.]

* ¶ Adde, ꝙ decisio huius tex. nõ habet locum in plurib. fideiussoribus, quorum vnus purè, alius in diem, vel sub cõditione acceptus sit. nam qui purè fideiussit, pendente conditione non nisi pro virili conueniri potest. l. si plures. ff. de fideiuss.]

g ¶ Quo minus. Sed adueniẽte cõdõne socium poterit conuenire mandati, s̃m quosdam: vel uersus neg. gest. vt C. e. l. j. Patet ergo cõstitui posse purè duos reos debẽdi: & quẽlibet insolidũ conueniri, ut C eo. l. j. Hodie cõtra, etiam si hoc actum est expressim: nisi altero absente, uel inope existente, vt in auth. de duob. re. §. j & auth. hoc ita. eo. tit. C. nisi renunciatũ fuerit illi constitutioni, vt C. de pact. l. pen. & ff. de mino. l. iudex.

Rei debẽdi insolidũ non põt conueniri.

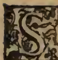
¶ De stipulatione seruorum.

¶ Supra ti. j & ti. præce dictum est de stipulatione liberarum personarum: verum quia interdum serui stipulantur, ideo de his tractaturus intitulauit, de stipulatione seruorum.

Continuatio.

 Seruus.

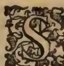
Diuiso.

Eruus. ¶ Totus iste ti. de uidit in tres partes. Primò, q seru' stipulādo acqrit dño, ī cuiuscūq; psona stiplō ɔcipiat. Scdo excipit à regula, q factū nō acqrit. Tertiò si sint plures dñi, ꝑ dñicis portionib acqrit. Scda ibi, Sed eū factū. Tertia ibi, Seruus cōmunis.

SYL. ¶ Seruus. Casus. Dubitabatur, an seruus stipulari posset, & stipulando cui acqreret: & vr, q sic possit stipulari, cū stiplō sit actus merus ciuilis. §. de cōstituta ̄j. de act. quorū solet esse incapax seruus. l. qđ attinet. ff. de re. iur. cuius cōtrariū dr̄, q in ipsa stipulatione nō cōsiderat vt seruus, sed stipulatur ex psona dñi. Tūc dubitabatur quid in seruo hr̄ditario añ aditā: nam tunc non pōt sumere vires ex persona dñi, qui non est. & si dicat, hr̄ditas repræsentat defunctum: hoc est per fictionem: vñ non vr̄, q alia fictio possit superinduci, q factū serui dicatur factū hr̄dis. Sed contrarium rñdetur ex ratione posita in tex. quia hæreditas &c Nec rō duarū fictionū ob quia non ꝓcedunt ex eodē fonte. l. sub condōne. ff. de sol. Nor. seruū ex persona dñi ius stipulandi habere. Item q hæreditas est psona imaginaria sustinens vices defuncti. Item q seruus hereditarius acquirit stipulando hæreditati. Item q quicquid hæreditati acquiritur, hæredi postea adeunti quæsitum est.]

Dñs est caput serui. a ¶ Dñi. Qui dñs caput est serui, ut ̄j. de noxa. ... omnis. ex sua n. persona nihil pōt, vt ff. de reg. iur. l. seruitutē & l. quod attinet. nisi ex quo manumittitur tunc enim incipit habere caput, vt ff. de capi. dimi. l. hodie.

Eru' ex psona dñi' i' stipulā di habet. ¶ Sed & hr̄ditas ī plerisq;[b] psonę defuncti[c] vicē sustinet: ideoq; qđ seruus hr̄ditari' ante aditā hr̄ditatē stipulatur, acquirit hr̄ditati:[d] ac per hoc ēt hr̄di postea facto acquiritur. ¶ Seruus, siue fili' familias a quocūque stipulet, & in cuiuscūq; psona stipulationē cōcipiat, acqrit domino & patri. Aret. ¶ Siue aūt domino, siue sibi,[e] siue

b ¶ In plerisq;. Hoc propterea dr̄, q hæreditati furtū fieri non potest nisi in tribus casibus, vt ff. de fur. hr̄ditariæ & l. seq. Item pp vsumfru q seruo hr̄ditario promitti non potest, vt hr̄ditati quæratur, vt ff. eo. l. vsusfructus. ¶ Adde, q ratio est, quia p sona ficta nō est capax illius iuris, qđ si pri' defuncto quæsitum esset, morte extingueretur: vel quia vsusfructus nō potest esse sine persona vera, aut ficta, certa tamen & permanente, & constante ex viris. vt puta collegio, uel populo]

Hereditati furtū sit nō pōt nisi ī tribus casib.

SYL.

† Sic. ff e. l. j. ī prin.

** ¶ Adde, q rō illa est, quia hæreditas non sustinet psonam defuncti in iis, q facti sunt. nēpè q q facti sunt, in hęreditariis rebus nō sunt, ut animaduertit glo. in d. l. usus fructus. & Alcia. l. nihil. de verb sig.]

e ¶ Defuncti Non heredis, ut hic, & ̄s. de her. insti. §. seruus. & ff de acq. re. do. hęreditas. Et quæ sit rō quare personam defuncti, & non hæredis, dic vt d § seruus.

d ¶ Hereditati. Sic. ff. de iniu. l. j. §. quoties autem.

SYL. ¶ Siue aūt dño Casus non ponit in manifesta regula & clara quā quodā mō exemplificat sup. hic No. q quocunq; modo seruus stipulationem concipiat, dño acquirit. Item q filij in potestate stipulando æquiparatur seruis. Item q valet argumentū de filio ad seruum, & econuerso.]

e ¶ Siue sibi. Nisi in casibus: vt cū factū est in stipulatione: quo casu domino non acquiritur, ut ̄j. prox. §. & cùm operas à liberto stipulatur, vt ff. eod. l antepen. (1)

¶ Intellige de incertis: & rō ponitur in Lopez in rerū in 1. & ultimo iñ. ff. de

ff de ope.lib. quicquid volueri t glo. in l.seruus patroni.eo. tit.]

¶ Et in alijs casibus, quos no. ff. eod. l.j.& l. seq. Sed nunquid frater potest stipulari fratri suo in eadem potestate existenti? Dic q sic, qa seruus conseruo suo stipulari potest, vt hic: igitur frater fratri. arg. C de diuersis rescrip. l. prima. Itē quia uox filij, uox patris intelligitur: & uox serui, uox domini intelligitur, vt j. de inutil stip. §. ei vero qui & §. post mortem.

ADDITIO. (i) Nec valet talis stipulatio: quia cum personæ cohæreat. de persona serui in dominium transire non potest. Item quia operas nemo nisi dominus stipulatur, valeret tamen si eas vel impersonaliter, uel domino stipularetur, ut per Angelum hic.

conseruo suo, siue impersonaliter [a] seruus stipuletur, dño acquirit. Idē iuris est, & in liberis, qui in potestate patris sunt, ex quib. causis acquirere [b] possunt.

¶ Si seruus stipulatur ire agere licere, solus ipse, non etiā dominus eius ire potest. Ar.

¶ Sed cū factū [c] in stipulatione cō tinebit, omnimodo [d] persona stipulantis cō tinetur: [e] veluti si seruus stipulet, vt sibi ire [f] agere liceat: ipse n.tantum prohiberi non debet, non etiam [g] dominus eius.

¶ Seruus cōis acquirit dñis suis ꝓ portione dñica: nisi iussu unius, aut vni fuerit stipulatus. Areti.

¶ Seruus [h] cōis stipulādo, vnicuiq; dominorum pro portione dominij acquirit, nisi iussu vnius eorū,

cti.& ex regula generali.s.e.in princ. idem videbatur, cuius contrariū deciditur: quia cùm facta sint nīlia. eorū est capax seruus. l. cùm proponas. C. de hær.insti. No. q stipulatio meri facti explicandi a seruo nō potest per alium explicari. Itē q stipulatio itineris, & actus in seruo est merum factum.]

c ¶ Sed cùm factum. Sed si stipulatur seruus sibi scribi librum, & sic factū, nonne acqrit domino? Respō. sic: & quod hic dr, sed cū factum, &c i. a seruo faciendum, & non ab alio, vel ēt a domino. SYL.

¶ Adde tñ secus esse, si dñs ipse seruo stipuletur ire agere, qa inutilis est stipulatio. l.quod dr p̄ſein, ff. de verb. obli.

d ¶ Omnimodo. sic ff. de vsu. & hab. plenum.§. si vsus. Accur.

e ¶ Continetur. sic. ff. de cōdi. & demon. qui hæredi. Accur.

f ¶ Ire agere. hæc verba expone ut s. de serui. in prin. & ff. de serui. rustic. ꝑdi.l j. Et no. qa hic ꝑ verba loquit: aliud si ꝑ nomen, puta iter, tunc. n. dño acquirit, vt ff. eo.l. si communis. Stipulari ire, & stipulari iter differunt.

g ¶ Nō ēt dñs. subaudi, prohiberi nō debet: quasi diceret, dēt ꝓhiberi. Sed ꝓ s. per quas perso.no.acq.§.non solum.& s. de ijs qui sunt sui u l alie. iur.§.j. Sed nō est contra: quia & hic acquiritur dño commodum: nam ad sui domini vtilitatem ibit seruus

h ¶ Seruus cōmunis stipulando impersona iter: vel sibi, vel dominis suis sub nomine appellatiuo: aliud si propria

a ¶ Impersonaliter. Nullius facta mentione. id est, vel proprio nomine, vel appellatiuo: vel facta mentione de nomine appellatiuo, sed nō proprio vt s. de exhær. lib. §. j Accur.

SYL. ¶ Absona est hæc expositio, quia verbum impersonaliter, excludit etiam appellatiui mentionem, vt declaratur in l proinde. ff. eo. tit.]

ADDITIO. Idem per omnia dici potest in monacho stipulante. Ang.

SYL. b ¶ Acquirere. Vt ex causa profectitia & aduentitia isto iure: quod dic vt s. per quas perso. nob. acqui. §. j.

¶ Sed cùm factum. Caius. Fuit dubitatum quid in stipulatione meri fa-

pria nomina expressit: nã tunc acquirit pro virili, non ꝑ portione dñij. Sed quid si proprium nomen, & appellatiuum? Respon. si præponat proprium, ꝑ virili: si appellatiuum præponat, pro dominica, vt ff. de stip. seruo. l. si cõmunis seruus ita. & ff. de statulib. l. ita. §. j. Accursi.

SYL. ¶ Adde hæc uera eẽ in dubio, secus si constaret de intentione agentium. d. l. si communis seruus. quę ꝑbatur ex cõiecturis collectis ibi, & hic per doc.]

cuius re quæritur, vt ff. eodem. si ex re. §. primo.

¶ De diuisione stipulationum.

¶ Supra dictum est de stipulationum materia: verum quia earũ multiplex est species, ideò subdit de diuisione stipulationũ. Por. Continuatio.

aut noĩatim [a] alicui eorum stipulatus [b] est: tunc. n. soli ei acquiritur.

¶ Seruus cõis stipulando rem, quę nõ põt vni ex dominis acquiri, acquirit insolidum alteri. Aret.

¶ Qđ seruus cõis stipulaĩ, si alteri ex dñis acquiri ñ p̃t, † insolidum alteri acquiriĩ: veluti si res, quam dari stipulatus est, vnius [c] domini sit.

† aliàs solidum.

¶ De diuisione stipulationum.

¶ Iudiciales stipulationes sunt, quę á mero iudicis officio: Prætoriæ à Prætoris oriuntur: conuentionales á conuentione partium: communes quæ ab vtrisque. h. d.

Stipulationũ [d] aliæ sũt iudiciales, [e] aliæ prætoriæ, [f] aliæ conuen

Stipulatio. Diuisio. Stipulationum.

¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primò ponit diuisionem stipulationis. Secundò illam per exempla declarat. Secunda ibi, Iudiciales.

SYL. ¶ Stipulationum. Casus nõ figuratur nisi literaliter in declaratione, definitione, & exemplificatione terminorum. est enim textus per se clarus. Nota igitur diuisionem stipulationum, & earum species, & exempla.]

a ¶ Nominatim. Proprio nomine, vt s̄. de exhære. libe. §. j. uel appellatiuo, dummodo intelligatur de quo domino dicat, vt C. de liberis p̃teritis. l. ij & iij. ff. si certum peta. l. certum. Accursius.

b ¶ Stipulatus est. hoc disiunctim. i. diuisim exaudi. Sed qd si vnus iussit seruo, & ipse alteri stipulatus est noĩatim? Distingue ex cuius re: vt si ex re iubentis, sibi q̃ratur: alias noĩato, vt C. p quas perso. no. acq. l. si. § si. & ff. eo. proinde §. fin & l sequenti: licet antiqui aliter distinguant.

c ¶ Quod seruus. Vnius dñi sit. Nam cùm sua sit, amplius q̃ri ei non põt, vt ff. de leg. §. sed si rem. & j̄. de act. §. sic itaque. restat ergo, vt soli alteri quæratur. Aliud si ex re vnius stipuletur tũc omnibus quæritur, sed Cõmuni diuidundo iudicio reddetur. i. cũ aget Communi diuidun. pro isto seruo, potest etiam deducere quod socius suus lucratus erat ex stipulatione facta ex rebus suis, & reddi illi, ex

d ¶ Stipulationum. simile per omnia ff. de verborum obligatio. stipulationum a.

e ¶ Iudiciales. quando iudex cognoscit de aliqua causa, & pendente causa principali incidenter facit interponere cautionem: & dicuntur iudiciales a iudice.

SYL * ¶ Alio modo declarat Alc. lib. Parad. j. c. q eas stipulationes iudiciales dictas validis argumẽtis asseuerat, q̃ non còram Prætore, sed apud alios iudices expedirentur: tametsi ex edicto Prætoris descenderent.]

f ¶ Prætoriæ, qñ non aditur iudex alia de causa, sed principaliter ut talis cautio interponat: veluti damni infecti. & cautio legatorum præstandorum:

rum : & talis eſt differentia inter ea, quæ dicta ſunt.

SYL. * Alciatus verò d. c. j. eas ait prætorias eſſe, q̄ ſolius Prætoris iuriſdictioni relinquuntur, nec alterius iudicis notioni ſuppoſitæ ſunt.]

tionales,[a] aliæ cõmunes,[b] tam prętoriæ, q̄ iudiciales. Iudiciales[c] ſunt dũtaxat, q̄ a mero iudicis officio proficiſcuntur: veluti de dolo[d] cautio, vel de perſequendo ſeruo[e] q in fuga eſt, reſtituẽdoue[f] pretio. Prætoriæ[g] ſunt, quæ a mero[h] Præ

Sed cùm hic ponatur prætoriæ, vt ſpecies oppoſita iudiciali, quare ff. de prætor. ſtipula. l. j. in princ. ponitur vt genus ſ. prętoriæ? Reſpon. ibi aliter accipitur iudicialis ſ. a iudicio: hic a iudice, vt ff. mand l. Lucius.

SYL. Dic, ꝙ fuit hæc gl. male collocata. q a ab illo ver. ſed cùm hic. vſq; in fi. gl. eſt Acc. & debet ſtare. j. poſt glo. in ver communes. & circa d. l. contrariũ dic, ꝙ ibi non ponitur diuiſio omniũ ſtipulationum, ſed duntaxat prætoriarum : vnde illa eſt ſubdiuiſio ſecundi membri diuiſionis hic poſitæ. Iudicialis ergo ibi ſtrictè ſumitur pro ijs, quę à prætore introductæ ſunt, vt iudicium ſit ratum, ideſt effectum ſuum conſequatur.

ADDITIO. Glo. iſta non intellexit bene differentiam: ſed melius dixit. j. eo. in verbo veniunt Chriſtoph.

a Conuentionales. quæ ex conuentione partium fiunt: & de his certum & planum.

b Communes. Veluti rem pupilli ſaluam fore: quia principaliter poteſt adiri iudex, vt interponatur cautio, cũ pupillus habet tutorẽ, qui non ſatiſdedit rẽ pupilli ſaluã fore: & ſic dicetur prætoria. pt vero adiri iudex non principaliter, vt cautio illa interponatur, ſed ex alia cauſa: veluti cùm pupillus non habet tutorem, põt petere coram iudice: & iudex, qui dat tutorẽ, ex officioſo ſuo facit interponi cautionem rem pupilli ſaluam fore: & ita dicitur iudicialis. Item quidam dicunt illam cautionẽ, rem ratam haberi eſſe communem: quia quãdoq; interponitur à procuratore actoris, quãq; à procuratore rei, vt ff. de proc. l. Pomponius. §. ſed & is qui. Vel alia ratione dicitur communis : veluti, cum procuratorio nomine quis alium conuenit, iudex ex officio ſuo debet facere, vt cautio, rem ratam haberi, interponatur : & tunc eſt iudicialis. Prætoria eſt, quando quis promiſit mihi, ꝙ promitteret rem ratam haberi: modo volo, ꝙ promittatur: & ſic principaliter ob iſtam ſtipulationem vado ad prætorem, vt ipſa interponatur.

Cautiorẽ pupilli ſal uam fore ſi cõmu- is.

Cautiorẽ tam ha- eri eſt cõ unis.

SYL. Hæc gl. in antiquis codicib. Accur. non reperitur: & eſt additio quædam. * Vtcunq; tamen ſit, adde ſm Alc. loco ſ. relato, communes ſtipulationes eſſe, quæ tam apud Prætorem quam coram alijs iudicibus expedirentur.

ADDI. Reſiduum glo. quæ in alijs impreſſionibus hic communiter ponitur, in fi. glo. huius tit. habetur.

c Iudiciales. ſ. ſtipulationes.

d De dolo cautio. Vt ſi ago pignoratitia, caueas ne ſeruitutes dolo perdideris, vel rei ius in aliquo læſeris, vt ff. de pig. act. creditor. Item ſi rei ven. agam pro re, quam vſucepiſti iam lite conteſtata, caues, ne dolo alienaueris, vel manumiſeris ſeruum, vt ff. de rei vendi. ſi poſt. ſic & ff. mand. ſi procuratorem. §. pe. & l. ſeq.

e De perſequendo ſeruo. vt ſi metu mihi abſtuliſti ſeruũ, quẽ poſtea pdideris, caueas de eo perſequendo, vel eius pretio reſtituendo, vt ff qđ met. cau. ſi cum exceptione. §. ꝙ ſi hõ. Itẽ emptor, qui redhibet, & non hẽt ſeruum, quẽ reddere dẽt, quia aufugit, dẽt cauere de perſequendo ſeruum : & ſi hr̃e poterit, reſtituat venditori, vt ff. de ædil. edi. l. redhibere. §. fin. ſic & ff. de cond cã da. ſi pecuniam. §. pe.

f Ve. pro vel.

g Prætoriæ ſtipulationes.

h A mero. i. puro: ſic ꝙ non iudicis

officio

officioso. f. tali quali in superiori casu, vt statim dicam Accur.

SYL. ¶ Hanc gl. pro sing. allegat Ang. in l. 5 ff. de verbo. obli.]

a ¶ Damni infecti. vt ff. de dam. infe. l prætor ait. §. in eum qui Dicitur & alio respectu prætoria illa, quæ ab initio exigi tur, siue sit prętoria inuentione, siue ciuilis, siue quocunq; modo inuenta: ex eo. f. ꝙ prætor eam approbat, vt ff. de verbo. sign. l. lege. & hoc sensu comprehen

toris officio ꝓficiscūtur: velùti damni[a] infecti, vel legatorū.[b] Prætorias āt stipulationes sic exaudiri oportet, vt in ijs ēt cōtineātur ædilitiæ:[c] nam & hæ a iurisdictione Prætoris veniunt.[d]

¶ Conuentionales sunt, quę ex cōuentione utriusq; partis concipiuntur: hoc est, neq; iussu iudicis; neq; iussu Prętoris, sed ex cōuentione cōtrahentium: quarum[e] totidē genera sūt, quot (penè[f] dixerim) rerum contrahendarū.[g]

dit prætorias, & iudiciales & communes, & omnes pręter conuentionales: & ita accipitur. ff. de prær. stipu. l j. sic est de adoptione. vt ff. de adopt l. ij.

SYL. ¶ Adde, ꝙ in quantum glo. vult prætoriam stipulationem duobus modis accipi, non bene sentit hic, & in l. j. ff de præto stip. dis ergo eo modo sumi hic & in l. j. sed solum diuertificatur significatio iudicialis, quæ hic accipitur, vt species compar. & coæqua prætoriæ, ibi vt species subiecta.]

b ¶ Vel legatorum vt ff. de lega. vel fideicom. no ca. l j. j respon.

c ¶ Aedilitiæ. scilicet stipulationes: ut si animal tibi vendo, de vitijs eius cauere debeo, vt ff. de ædili edi. l. itaq;. & l. si venditor.

* ¶ Eiusmodi cautionis priscam formulam in emendis ouibus tradit M. Varro. lib ij. c. j de re rust.]

d ¶ Veniunt. cū Aediles eiār ex Prætoribus, vt s̄ de iur. na. §. proponebant.

SYL. * ¶ Errat Accur putans Aediles fuisse ex Prætoribus. l 2. §. deinde cùm placuisset. ff de orig. iur siquidem, vt in Commen. admonui. in §. Prætorū s̄. de iur. na gen. & ciu ideo dr̄ ædilitias stipulationes a iurisdictione Prætoris proficisci, q̄a in colligendis Prætorum edictis, vt perpetuum edictum cōstitueretur, atq; ita illud ius, quod Prætorium vocamus, componeretur, recepta sunt etiā Aedilium curulium edicta, quippe quæ instar Prętoriorū edictorum proponi solerent.] Sed q̄ erit intellig. bi lis differentia inter prætoria & iudiciales, cùm hoc titu. accipiatur prætoria vt iudicialis? Respondeo, quia prætoria à Prætore mortuo inducta est, sed iudicialis à Iurisconsultis alijs. Item in ꝑtoria inuenies iudicem ob hoc ipsum principaliter adiri, sed in iudiciali per consequentiam, vt patet ex supra dictis exemplis. Item iudiciales vagæ sunt per totum corpus iuris: sed prætoriæ, licet & ipsæ sint vagæ, comprehensæ tamen sunt simul in uno titu. vt ff de prær. stip. l j Item potes notare quartam differentiam, vt notatur ff. de verb obli. l. v. § ij. Accu. ADDITIO. Hanc differentiam Io. addit, dicens, quia prætoriæ sunt quæ per solum iudicem ordinarium interponuntur, † & iudiciales q̄ per quem libet alium iudicem.

Stipulationes prætoriæ & iudiciales multipliciter differunt.

† Hāc quoq; dānant aliqui vt per Ioan Fab. hic quia cautio de dā. Infect. q̄uis sit prætoria, per quēlibet etiam minimū magistratum expediri potest, vt l j. & l. 4. §. j. ff. de dā. infect. Nisi fortè dicas ibi speciale propter periculum moræ Angel. SYL.

e ¶ Quarum. f. conuentionalium.

f ¶ Penè Ideo dicit penè, quia in quibusdam valet alius cōtractus, vt venditio in libero homine & similibus, vt ff. de cōtrahen emp. l. & liberi. & j̄. de ꝯhen emp. § fi. in quibusdam non valet stipulatio, vt j̄. titu. j. j. resp. & §. j.

g ¶ Rerum contrahendarū. f. esse genera i quot possumus dicere esse genera cōtractuum tot sunt genera stipulationum i vbicunq; potest cōtrahi, ibi potest stipulatio interuenire: nā stipulatio propriè non est contractus, vt ff. de verbo. signi. l. Labeo.

¶ Intellige largè. non propriè, vt declarant doctor. in l. v. ff. de verborum obligation]

Cōes.

a ¶ Cões: abnegatiuè lege.i.nõ prætoriæ tantum, vel iudiciales tantum, vel conuentionales tantum.

¶ Hoc non erat addendum ex ratione J.dicenda super glo.fi.]

SYL. ¶ Sed partim ex uno, partim ex altero naturam accipiunt. nam si non cauerit tutor pupillo, hoc ipsum peti potest: & quo ad hoc habet naturam prætoriæ. si petitur tutor: & per cõsequens præstat satisdatio: & in hoc hẽt nãm iudicialis, vt supra de satis. tut.§ j. Sed de hoc dic plenius, vt ff. de ver.obl l. v.§.prætoriæ. vbi ẽ hic titulus de verbo ad verbũ. Itẽ si petatur hæc satisdatio ab altero tutorum vel curatorum, ex consequentia petitur, & non principaliter: vnde & in hoc habet naturã iudicialis, vt ff. de adminis. tut.l.3.j respon. & J de satisdat.tut. vel cur.§.j. & 2.Vel dic communes alio modo, vt J.eo.§. sed secundum hoc omnis prætoria potest esse communis.

ADDITIO. Dic, q hæc glo.secuta fuit errorẽ suum: q illa appellatur cautio prætoria. propter quã interponendam iudex principaliter aditur: illa verò appellatur iudicialis, ppter quã interponendã iudex non principaliter, sed in consequentiam aditur: quæ opi. ibi fuit reprobata ſm Christoph.

b ¶ Prætor. i. mortuus, cuius verba nõ habemus, sed sententiã, vt s. de satis. tut.in prin.& §.j.

c ¶ Iudex i.viuus.

d ¶ Non potest. Quia spontè non vult satisdare ex pcepto mortui ptoris: vñ inuitus compellitur à iudice viuo.

SYL. ¶ Non bñ exponit, quia oĩs prætoria esset communis, quod est falsum]

e ¶ De rato Hæc ẽ cõis alia cã, q̃ superior Nã hæc est cõuentionalis qñq;: vt si fiat extra iudiciũ ex cõuentione, vt ff. rem rat.hab.interdum.

¶ Cõmunes [a] sũt, veluti rem saluã fore pupillo, (nã & Prætor [b] iubet rẽ saluam fore pupillo caueri, & interdũ iudex, [c] si aliter hęc res expediri nõ [d] põt) vel de rato [e] stipulatio.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Omnia domino nostro subiecta stipulari possumus: quæ verò per rerum naturam impossibile est haberi, non hoc dicit.

SYL. ¶ Hæc gl. falsa est, qa cõis nõ dr respectu conuentionaliũ, sed prætoriarũ & iudicialium, vt patet ex tex. nostro.]

¶ Itẽ iudicialis, qñ interponitur a procuratore actoris, cum dubiũ est, an sit procurator, vt C. de procu.l.j.& de satisd.tan. l. j. alias non potest res expediri, cũ non admittatur, vt J. de satisd. §. pen. Alij dicũt eam communem, s. de rato, quia & à procuratore rei præstatur quandoq;, nõ solum actoris, vt ff. de procu l.non solum.§.si status.& §. est & alius casus. & §.vlti.& l.Pomponius.§.2.& l.si defunctus.§.vlti.Accur.

ADDITIO. Et hæc melior, q iõ dicantur communes, quia partim per Prætores, vt in procuratore actoris, partim per Iurisconsultos, vt in procuratore rei, fuerint inuentę, vt hic. Cautio autem, quæ ex forma statuti inducitur, si sit factum à toto populo vel repræsentantibus ipsum, dicetur ciuilis: si verò ab episcopo, duce, vel marchione, dicetur prætoria. Ang.

Cautio à statuto inducta an si ciuilis aut prætoria.

¶ De inutilibus stipulationibus.

Continuatio.

¶ Supra in tit.de verborum obligationibus dixit in genere de stipulationibus interpositis ab vno: verum quia tam ex parte creditoris, q̃ ex parte debitoris aliqñ plures personæ interueniunt, & sunt duo rei, & ideo subiecit titulum de duobus reis. Verum quia non tm̃ stipulatio interponitur à libero, sed etiã a seruo, ideo subiecit titu.de stipulatione seruorũ. Verum quia stipulatio non est simplex, sed multiplex, ideo postea annectit titulũ de diuisione stipulationũ, vt s' tit. proxi. Verum qa aliquando stipulatio est inutilis, & hoc potest contingere multis modis, ideo posuit hic titulum tit. de inutilibus stipulationibus. Aret.

Omnis

Diuisio.

Mnis res. ¶Quoniã iste titulus est valde longus, & habet plurimos §. & vnusquisq; habet materiam ꝗ per se, ideo non diuidam, quia esset valꝺ lõga diuisio.

SYL. ¶Omnis re. Casus non figuratur aliter, quia ponitur regula: cuius ratio est, ꝙ titu. de stipulationibus est ꝓhibitorius cet. tarum rerum. Ideo autẽ non valet stipulatio hominis mortui, aut hippocentauri, quia præstatio est impossibilis de natura. l. impossibilium. ff. de reg. iur. No. igitur, ꝙ quælibet res stipulari pôt, siue mobilis, siue immobilis. Item quòd stipulatio rei, quam impossibile est esse in rerum natura realiter, est inutilis, quamuis ipsa res sit imaginabilis intellectu.]

Mnis res quæ dominio nõ subijcit,ᵃ in stipulatioñe deduci pôt, siue mobilisᵇ sit, siue soli. At si quis rem, quæ i rerum naturaᶜ nõest, aut esse nõ potest, dari stipulatˀ fuerit: veluti Stichũ: qui mortuˀ sit, quẽ viuer credebat:ᵈ aut hippocẽtaurũᵉ q esse ñ possit: inutilisᶠ erit stipľo. †

Dominiũ in quibus d m rebˀ hiber. rõ possum. a ¶Subiicitur. Idest subiici potest. Sũt enim quædã res, quæ non possunt esse in nostro dominio: uel quia nec sunt, nec fuerunt, si in rerum natura, vt ĵ. proxi. §. vel si sunt, impossibile est de natura: vt in Sole, & Luna, & similibus, vt ĵ. eodem §. impossibilis, vel de facto: ut aureum montem, ut ff. de statuli. cum hæres. §. t.

SYL. ¶Intellige secundum exemplum gl. quia tex. in d §. j. non ponit impossibilitatem simpliciter, vt no. in l. Arethusa. in fi. ff. de stat. homi.]

¶Vel de hominũ dispositione: vt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ, & publicæ, & in vsu publico existentes, & aliç similes, vt liber hõ ex sui natura, vt ĵ. prox. § & ĩ. de rer. diui j. respon. & §. nullius. & ff de verb obli. inter stipulantem. § sacram Accur.

b ¶Mobilis. Cuius appellatione & ꝑ se mouentia, vt equi, continentur, vt ff. de verbo sign. l. mouentium.

ADDITIO. Iura aũt & actiões sub simplici bonorũ appellatiõe cõtinentur: & sunt quędã species de per se, ꝗ ſm rem, cui adijciuntur, mobilia vel immobilia esse iudicantur, ſm Ang.

c ¶In rerũ natura. i. apud aliquos homines. sic ĩ. de verb. oblig. §. conditiones. Accursius. Floren.

d ¶Credebat. Maximè subaudi. nam idem si sciret mortuũ: nisi mora debitoris præcessisset mortem, vt ff. de constitu. pecu. l. promissor Stichi. & ff. de ver. ob. inter stipulantẽ. §. Stichum. quæ est contra.

† Facit. l. si ita stipulatus fuero. ꝗ ver. obl.

ADDI. Et tũc res ipsa & in stipulatione, & in petitione, & in condẽnatione deduci debet: in eius tñ æstimatione fiet executio l. si seruum. §. effectus. vbi glo & doct. ff. de verb. ob. Ang.

e ¶Hippocentaurum. Animal fortè natum ex equa & tauro: quod nunquàm fuit visum. Vnde Horatius: Humano capiti ceruicem pictor equinã Iungere si velit. &c.

* ¶Non posse esse hippocentauros, longè lateque demonstrauit Lucre. lib. v. & Galen. li. 3. de vsu partium. cuius sententię fuit & M.T. qui lib. 2. de natura Deorũ sic inquit: Quis. n. hippocentaurum fuisse, aut chimeram putat? licet Plinius lib. 7. aliter sensisse videatur.]

f ¶Inutilis. i. vitiosa: quia est cõtra ius.

SYL. ¶Intellige ita vitiosam, vt ex ea nec naturalis, nec ciuilis oriať obligatio, l. impossibilium. ff. de reg. iur.

¶Idem iuris. Casus. Quærebatur an stipulari posset res, quę nõ erat in cõmercio, quã tñ contrahentes putarẽt esse: & videbatur ꝙ sic, haberet tamẽ stipulatio tacitam illam conditionẽ, si effecta esset res illa humani iuris, vel commercij hominum, argu. l. si. ff. cõ. prædio. ꝓriũ tñ rñdetur, ex eo, quia talis expectatio est vitiosa & reprobatur. l. inter stipulantem. §. sacrã. ff. eo. quia nunquam debet malus euentus

uentus esse in consideratione.d.§.sacrã.No.ꝙ stipulatio rei sacræ,religiosæ,publ co usui destinatæ,liberi hois, rei, cu us stipulator sit in capax, uel rei suæ,nõ ualet a principio.Itẽ,ꝙ talis stipulatio ñ suspenditur, ut tractu temporis cessante cã inualiditatis,reconualescat. Item, ꝙ stipulã. ualida ab initio, tractu tẽporis fit inualida, si sine culpa aut facto ꝑmissoris supueniat una ex causis stipulationẽ uitiantibus.Itẽ ꝙ stipulatio ex causis prędictis,inutilis est ẽt si contrahentes expresse uelint differre illius effectum in casum cessantis impedimenti.

Stipulatio rei, q̃ in dominio nr̃o nõ est,uel q̃ ẽ, sed postea desinit, licet posit effici in nr̃o cõmercio,nõ ualet: siue pure, siue condõnaliter fuit cõcepta. Arc.

Idem† Iuris est, a si rẽ sacrã, b aut religiosam, c quã humani iuris esse credebat: uel publicam rem, quæ usibus d populi ꝑpetuo exposita sit, ut forum. e uel

ualet stipulatio q̃ tũ ad interesse euictionis, secundum communem sententiam in l.liber homo 1.ff.eo.

** Quod ait Acc. iẽ alienã obligari nõ posse,recipit nõ paucas limitationes, quas tradit idẽ Accur. in l.a in gl.uer. difficilius. ubi etiã Bar.de pign.& post eos Neguss. in tractã. de pign.3. mẽ.2. par. nu. 52.& pluribus sequen.]

† Tot' §. hic sumpt' ẽ ex l. inter stipulantẽ. §.sacram. ff. de uer. oblig.

c Religiosã. Hæc uerba,sacram, & religiosam, expone ut ĩ.de re.diui.§.nullius.& §.religiosum.

ADDITIO. Dic hoc uerum,quãdo res in totũ est sacra uel religiosa. Sin autem esset pro parte, an ualeat stipulatio, emptio,vel alia dispositio, uide l.hanc.& l.in modicis. ff.de contrahen.emp Ange.

d Vsibus. Alias si non est in vsu publico,potest alienari,vt ff. de contra. em. sed Celsus.j rñ & l. pacta.§ fin. sic.ff.de via pub.l. viam.

Dic,dũ tñ ei' cõparatio ñ sit multũ difficilis l apud Iul. § fin.ff. de leg. j. SYL.

e Forũ.s.ubi redditur ius, ut ff. de iusti & iur.l.pe.uel rerum uenalium: sed forus est burla Accur. Forum.

ADDITIO. Itẽ forus dr̃ locus exercẽdarũ litiũ, vt c.forus. extra de verbo. sign. Forus. Itẽ calcatorium.i. locus ubi vua calcaẽ,ꝙ pede calcantis feriaẽ Dñr ẽt fori tabulata nauium.ab eo ꝙ incessus ferant.Itẽ spectacula, hoc est loca erecta,ut ex ijs spectẽ.Itẽ forus dr̃ foramẽ illud, per qđ remus immittiẽ: a forando. Vnde uersus: Causatur,vẽditq; forum,signatq; foramen. Aliarii loca sunt, datq; carina foros. Hosti.dicit, ꝙ forum in neutro genere ponitur pro territorio cuiusq; iudicis,intra quod potest in facinorosos homines animaduertere. Vnde tota diœcesis dicitur territoriũ epi, 15.q. 7.c omnes basilicæ.

Theatrum,

a Idem iuris est.s.ut sit inutilis.

b Sacrã. Licet nõ ualeat stipulatio, ut hic,ualet tñ uẽditio inter ignorãtes,ut actio deẽ,ut ĩ.de ẽhen.emp.§. fin.& ff.de ẽhen. emptio l.liberi.ꝙ l. sed Celsus. Sed q̃ est ratio? Rñ. quia in uenditione non est necesse transferri dñium, in stipulatione sic. ut ff. de ẽhẽ.emp.& uen.l.si ita.§. fi.Et est similis ratio,quare quis põt rem alienam uendere,ut ff. de cõtrahen.em. Item alienam,sed nõ obligare, ut C. q̃ res pig.obli.pos.l. qui filios. † qa in pignore debet ius constitui creditori,qđ sibi det hypothecariã actionẽ: in uenditione sola traditio cũ obligatione euictionis sufficit, ut ff. de pig. l.quæ nõdum.§.quod dr̃.& de actio. emp.l.ex empto Accur.

Hęc gl.in prin.nõ est uera simpliciter,sed qñ stipularet liberũ hoĩẽ mihi dari, uel simpliciter. qa intelligiẽ dari.l.si ita distrahaẽ.§.1.ff.de ẽh.em. sed si stipularer mihi tradi, ualet stipulatio,si ignorem liberum,quia possideri potest ab ignorante. §. idẽ placet.ĩ.per quas perso.no acquit.Item si stipularer ex causa onerosa, uel ex cã lucratiua,si promissor est in dolo,

...ter rei ...ditio ...det in- ...r igno- ...ates.

...iena res ...di põt, ...l nõ ob ...ari. Nisi sit ...nęfidei ...ssessor. ...s.ab eo. de pig. est 10 SYL.

...a ille re- ...raẽ qua dñs, ut ...ifra de ...tio. §. ...æ.

a ¶ Theatrū. expone ut s̄. de rerum diui §. uniuersitatis. Accur.

b ¶ Credebat. Idē si sciebat, ut j̄. proxi. §. & ff. de uer. obli. inter stipulantem. §. sacram. ibi, casum enim &c.

Commerciū cōprehēdit oēs cōtract⁹.

† Adde gl. supra de leg. §. nō solum. in uer. commerciū.

theatrū:[a] vel liberū hominē, quē seruū eē credebat:[b] uel cuius cōmerciū[c] nō habuerit, uel rē suam[d] dari quis stipulet. Nec in pēdenti erit stipulatio ob id, ꝙ publica res in priuatā deduci, & ex libero seruus fieri pōt, & cōmerciū adipisci stipulator pōt, & res sua stipulatoris desinerē eē pōt: sed ꝓtinus[e] inutilis est. † ¶ Itē[f] ꝯ, licet initio utiliter res in stipulatum deducta sit, si tñ postea ī aliq̄ eorū[g] cām, de quibus supra dictū est, sine facto[h] ꝓmissoris deuenerit extinguit[i] stipulatio. At nec statim ab initio talis stiplō ualebit, Lucium Titium, cùm seruus erit, darī spōdes? & similia.[k] Quę. n. natura sui dominio nostro exēpta sunt, ī obligationem[l] deduci nul

c ¶ Commercium. Gñale nomen est ad oēs cōtractus. † Vñ dī aliqs hře cōmerciū rei, qñ ꝑ emptionem, uel alio mō pōt eā habere. Quare iudęus nō hēt cōmerciū christiani mancipij, ut C. ne christianū mā. Iud. &c. Vñ si Iudęus Iudęo promittit tale mancipiū, nō valet. uel christianus Iudæo. ut hic. si autē christiano promittat Iudęus, ualet, ut ff. de uerb. obl. multū interest & de leg. 1. apud Iulianum. §. fin.

† Cōcor. cum hoc tex. ca. ad audiētiā. iuncta gl. super uer. hře. circa me. extra de spōsal. Stiplō rei suæ an ualeat.

d ¶ Suā. Nā cū sua sit, plus sua fieri si potest, ut s̄. de leg. §. sed si rem. & j̄. de actio. §. sic itaq;. nisi ratione possessionis apud alium constitutæ, ut ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. 3. uel nisi sub conditione. dū tñ adueniente conditione stipulatoris res esse desierit, ut ff. de uerb. obl. si rem meam. l. existimo.

* ¶ Adde plures alias limitationes ad hanc reg. quas tradit Soc. in tract. de regu & fall. reg 100.]

Stiplō pura non suspēditur, sed bene alij actus.

e ¶ Protinus. Idest, statim, quia pura stipulatio suspendi nō potest, ut ff. de stip. seruo. l. ususfructus, secus in alijs actibus uiuorum, ut ff. commu. præ. l. fina in fin. Accur.

¶ Aduerte, q̄a nulla est dña inter stiplōnē & cęteros ꝯtus q̄a ēt illi si pñt pendere ex euentu, cuius expectatio

§ Y L.

sit illicita. l. si ī emptione. §. olum. ff. de ꝯh. em. similiter qñ uitiū est in substātia. l. ususfructus. de stip. ser. sed qñ nō est defectus in subā, ita pōt pēdere stiplō sicut alij ꝯtus quo ad acq̄sitionē iuris realis, ut in d. l. si. & ibi Bart.]

f ¶ Itē cōtra. i. ecōtrariona. s̄. dixit, qñ ab initio res erat sacra uel similis: sed postea desijt: nunc econtra, qñ prius non sacra, sed postea sit.

g ¶ Eorū causam. i. sacra, uel religiosa, uel similis, ut s̄. proxi. §.

h ¶ Sine facto. Quod est cùm erat res aliena: aliàs si sua: semper suo facto factum uidetur, ēt si alienauerit post tēpus stipulationis. idem & si erat aliena, dummodo post moram, ut ff. de uerb. oblig. si seruum. §. 1. & 2.

i ¶ Extinguitur. Argu. ꝯ. s̄. de lega §. siquis debitori, uers. ꝙ si uiuo.

k ¶ Similia. Puta rem sacrā, cū erit ꝓfana: & sic de singulis. s. sacra, uel religiosa, ut s̄. prox. §.

l ¶ In obligationē. s. istam, hoc est stipulationem.

¶ Si quis. Casus. Quærebaī an stipulatio facti alieni ualeret: & uidebatur ꝙ sic, q̄a promittendo, ꝙ alius faceret, uidebaī saltem eo non faciente succedere oblō ad interesse: & sic uirtualiter stipulatio pēdet a ꝓmissore. cuius contrarium deciditur, quia stipulationes sunt inuētæ, ut unusquisque stipuletur qđ sua interest, eo q̄a impossibile est alium cogere ad faciendū. Tu declara, ꝙ sicut illud, qđ — S Y L.

non

lo modo possunt.

¶ Factum alienum non potest in stipulationem deduci. Aretinus.

†Si quis alium a daturū facturūve qd †promiserit, nō obligabitur: b veluti si spōdeat, Titiū quinq; aureos daturū. Quòd si effecturū c se, vt Titius daret, spoponderit, obligatur.

¶ Alteri stipulari [illegible]

non est in cōmercio, in stipulatū non deducit, dato ꝙ posset cadere: ita factū alienū, qd ī ptate nr̄a nō est, nō pt deduci, quāuis eē posset uel mea coactione uel pcib. Satis. n est, ꝙ factū tertii nō est ī ptāte nr̄a tūc, cū stipulamur: qd bñ pbat, qa hic §. sequit ad pcedētē, ī quo pprie cōtinuat materia pcedens. Not. ꝙ stipulatio, p quā agit, ꝙ alius obligetur, non ualet. Item, ꝙ promittens operam suam circa factum aut dationem alterius obligatur.]

a Alium. prorsus extraneum.

b Nō obligabit. Et est rō, qa nemo alienū factū pmittere pōt, vt hic, & ff. de verb. obl. stip̄lō ista. in prin. nisi pœna pmittat, vt j. eo. §. versa uice. Nisi ī casibus, in quib. psumit lex interesse pmitti, nisi fiat: vt in cautione, iudicio sisti, vt ff. de uerb. obl. quoties quis.

c Dic hoc esse generale in quibuscunque prætorijs stipulationibus. d. l. quoties. quia in his magis æquitas, quam subtilitas iuris attenditur.]

* c Adde, ꝙ nihilominus promissor facti alieni euitabit pœnā, si probauerit omnē diligentiā adhibuisse, vt factū promissum sortiretur effectum, vt latissime cōprobat Tho. Ferra. in tracta. cautelarum, cau. 43.]

d Itē in stip̄lone ista, hēre licere, vt ff. de verb. obli. stip̄lo ista. j. rñ. †Itē in stip̄lone de rato, vt ff. rē ra hab. l. in stip̄lone. Itē in stip̄lonibus ædilitijs, vt sanū esse seruū uenditū, vel non furē, & similia, vt ff. de euic. l. ita quis. Itē ī stip̄lone, rē pupilli saluā fore: nā cū sit prætoria, exigitur fideiussor, vt ff. de pto. stipu. prætoriæ. Stipulat ergo pupillus his uerbis à fideiussore, Promittis rem meam saluam fore per tutorē vel curatorem? nam & his uerbis ab eis stipulatur, vt ff. rem pup. sal. fo. l. 1. & l. cū pupillus. Præterea nonne quis semper promittit per se & suos hæredes ea facta, quæ per alium pñt explicari, vt C. de contrahen. stipu. l. fi. licet contra sit, si nō pōt per alium fieri, vt ff. eo. centesimis §. id quod. & C. de cadu. tol. l. j. §. ne autē? Rñ. non est alius hæres, q̄ testator: immo idem præsumitur, vt in authen. de iureiuran. à mo. præ. §. 1. collat. 5.

ADDITIO.

Adde alios casus: puta, quādo promittit aliū dare uel facere, ad qd promissor tenebatur. Itē, qñ iurauit: quia facit ualere omni meliori modo quo potest, vt l. cum pr̄. §. filius. ff. de leg. 2. Ang.

c Effecturum. Tunc. n. suum factum manifeste pmittit. idē si dixit se curaturum, vt fiat, vt ff. si cer. pet. l. fi. §. fi.

** Adde idem esse, si promissor facti alieni spondeat dolum malum abesse, absuturumve esse: nam perinde erit quasi spoponderit se curaturum, ꝙ ille, cuius factum promisit, faciet l. inter. de verb. oblig. alioquin stipulator deceptus remaneret. Alcia. l. hæc uerba. de uerb. sign.]

d Si quis alij. Casus. Quærebat, an sicut quis alienum factum stipulari non potest, ita nec alteri promittere. & uidebatur saltē, ꝙ hoc posset stipulari, ut alteri daret: quia factum tuum, qd promittitur, est in cōmercio tui promittentis. cuius tñ contrarium respondetur ex eo, ꝙ inf. in §. alteri. dicitur, ꝙ stipulationes inuētæ sunt, vt unusquisq; quærat sibi quod sua interest: quod non est in stipulatione alteri facta, nisi adijciatur extraneus solutioni: quo casu obligatio fundata est in persona stipulatoris, & habet contra adiectum actionem mandati. Nota, ꝙ stipulatio alteri facta regulariter non ualet, & nullam parit obligationem. Vide tamen ad intelligentiam huius tex. Fortu. in l. 1. in princ. in 14. col. ff. de pact. vbi notabiliter declarat. Itē ꝙ ex stipulatione, in qua psona solutioni adijcitur, ius stipulatori tantum quæritur. Itē, ꝙ adiecto soluere pro-

† Pro declaratione huius §. atque eius materiæ uidendus est Paris. ī cōs 109. cū seq. lib. j. & Soz. in tracta. de re. & fall. reg. 326.

† aliàs spopōderit.

† Et hoc iō ibi, qa pcessit cōtus

SIL. emptionis, de cuius natura tenet ex facto oinm ēē extraneorū: puta de euictione, sm Ange. sed Io. Fa. cōtra: qa etiā tūc nō nisi de facto suo vel hr̄dis tenet, nisi vel

quanti interest, vel pœnā promiserit.

SIL.

Natura ē duplex.

3 ¶ Natura. Ergo nec futura morant̄ obligationē: nam etiam illa per rerū naturā certa sunt, ut ff. de iud. sed & si restituat. §. si. p̄. sed dic, ꝙ aliud est esse certū per rerum naturam. i. per naturalē cursum naturę. Per quam sola præterita & præsentia sunt certa: & ita hic accipitur. Et etiā illa futura certa sunt, quæ non hn̄t se ad utrumlibet: ut, si moriar. nā & hæc nō morantur obligationem, ut ff. de cond. indeb. nam si. & l. præced. & seq. & ff. de noua. si pupillus. §. qui sub conditione. (1)

SYL. ¶ Adde, ꝙ gl. est falsa, quia in diē in certū suspēdit. l. dies incertus. de con di. & demon. & l. quodcunq;. § fin. ff. eod. q̄uis uideret dicendum, ꝙ promittendo, si moriar. ista fit pura, quia certum est me moriturū: promittendo, cū moriar, suspendatur obligatio, quia uidetur facta adiectio causa differendæ solutionis.]

¶ Et aliud est in natura rerum. i. scientia Dei, in qua oīa, q̄ sunt, uel fuerunt uel futura sunt, (teste Boethio) tanq̄ præsentia sunt. Irē & aliàs, sunt mille anni ante oculos eius tanq̄ hesterna dies, q̄ præterijt. & dr̄ prima, nā naturata: sed secunda, natura naturans, quod idē est, quod ipse Deus.

SYL. ¶ Adde, ꝙ hanc gl. disputatiuè reprobat Fortun. in l. iurisgentiū. §. & ideo. 16. col ff. de pact.]

* ¶ Hic addi pōt q̄ scribit Bar. in l. cū quidā. §. suū. de acq. hæred. ubi dicit ꝙ lex certa est de omni eo, de quo pōt esse certus homo, licet apud hūc uel illum hominē particularē id sit incertum, nō ēt de eo, de quo solus Deus est certus, quale est id, quod pendet à futuro euentu, quia illud scit solus Deus. & de hoc est lux inceita.]

ADDI. (1) Nota ex gloss. conditiones in futurum collatas, quæ necessariā habent existentiā, non differre obligationē: quod uerū limita, si proferātur per tale quid, quod tempus significat: promitto cūm moriens. §. ita autem. j. de inuti. stip. Christopho.

nām[a] sunt certa, nō morant[b] oblō nem, licet apud nos incerta[c] sint.

¶ Etiā fcā pn̄t in stiplōnem deduci: ī quibus utile ē adijcere pęnā, ne alia stipulator habeat probare interesse. Arec.

¶ Nō solū[d] res in stipulatū deduci posšūt, sed ēt fcā; ut si stipulemur aliqd fieri, uel nō fieri: & in huiusmodi stipulationi bus optimū erit pœnā[e] subijcere,

b ¶ Non morantur. idest non suspendunt siue differunt. Accursius.

c ¶ Incerta sint. ff. de regu iuris l. in totum. contra. Solu. illa loquitur in ijs, ubi præsens solennitas exigitur, ut 7. testes in testamento, ut s. de testamen. § 1. Vel loquitur in illis casibus, ubi certa scietia & intellectus de præsenti exigitur in contractibus puris, ut C. de donation. nec ignorans. hic autem in conditionali.

¶ Vltima uerior, & patet ex uerbis. l. in totum.

SYL. ¶ Non solum. Casus in notissima regula non ponitur nisi literaliter. Hoc tñ unum aduertendum putaui, ꝙ ideo pœna non apponitur in stipulatione rerum, quia ad ea præstanda cogitur præcisè promissor: quod cūm nō fit in stipulatione facti uel non facti, * quia soluendo id, quod interest, liberatur. l. stipulationes non diuiduntur. ff eodem] utile cōsilium est apponere. Nota ēt, facta in stipulationē deduci: & dicuntur facta & nō facta. Item ꝙ utile est in his stipulationibus subijcere pœnā. ratio assignatur hic, & alia ponitur in l. fina. de præto. stipulatio. Item quod petēti interesse incumbit onus probandi quantitatem certam.]

d ¶ Nō solū. de stipulationibus, quæ in dando consistunt, hucusque diximus: nunc de ijs quæ in facto consistunt. Accur.

e ¶ Pœnam subijcere Sic. C. cōsilium simile. ff. de præto. stip. l. si.

Quantitas,

a Quantitates. ff. de arb. l. non autẽ contra. Solutio. non interest quo ad hoc, vt valeat compromissum: interest tamen quo ad vtilitatem stipulationis.

secundum Ioannem Fab. hic. Et not. ꝙ iuramentum de non contraueniẽdo habet vim istius clausulæ. Item facit, vt actus valeat eo meliori modo quo potest. Ange.

ne quantitas[a] stipulationis in incerto sit, ac necesse sit actio i probare[b] quod eius intersit. Itaq; si quis, vt fiat aliquid, stipuletur, ita adijci pœna debet. Si ita factum non erit, tunc pœnæ nomine decem aureos dare spondes? Sed si quædam[c] fieri, quedam non[d] fieri, vna eademque cõceptione stipuletur quis, clara[e] erit hmõi adijciẽda: Si aduersus ea factum erit,[f] siue quod ita factum[g] non fuerit, tunc pœnę nomine decem aureos dare spondes?

De duobus reis stipulandi & promittendi.

Duo rei stipulãdi fiũt, qñ separatim interrogãt debitorem, & ipse simul vtriq; respondet. Ang. Areti.

ET stipulãdi[b] & ꝓmittẽdi duo plũsve rei fieri pos-

b Probare. sed quomodo interesse probatur? Respõ. ꝑ testes, vt hic innuitur, & C. de sen. quæ pro eo l. j. §. j. nisi peiaratur ex dolo alterius: tunc per solũ sacramẽtum, vt ff. quod ui aut clã. l semper. §. in hoc interdicto. & §. seq. & C. vnde ui l. si quãdo. & C. de iu. dot. impe. l. j.

c Quædam fieri. Puta ire Romam.

d Quædam non fieri puta per Floren. non ire.

e Clausula, Scilicet pœnalis. Accursius.

f Factum erit. Hoc redditur secundo dicto.

SYL. Adde, ꝙ voluisset singula singulis referre, non præpo'ietasset Vnde dicas vtramuis conceptionem debere ad utrunq; referri, ita vt unaquæuis earũ sufficiat in pœnali stipulatione subiecti stipulationi vtriusq; s. facti & non fact, licet etiam ambæ conceptiones subijci possent.]

g Factum non fuerit. Hoc refertur ad primũ. Et si ex vno capite sit pœna commissa, non cõmittetur plus, vt ff. de arbi. l. si duo. § fi. nisi hoc actũ sit, pluries committatur, ut ff. de transactio qui fidem.

ADDITIO. Itẽ nisi sit apposita super facto iterabili vel continente plura capitula, si rõne interesse petatur,

De duobus reis stipulandi, & promittẽdi. † aliàs deest ita.

Continuatio. Quia in stipulatione, de qua dictũ est s. tit. j. plures personæ interueniunt quãdoque, quarũ quædam dicũtur rei stipulandi, aliæ rei promittendi, ideo dicit de duobus reis stipulandi, ac promittendi. Accur.

Diuisio. ET stipulandi. Totus iste tit. diuiditur in 4. partes Primò ponit de duob. reis stipulãdi, qualiter fiat. Secundo de duobus reis promittendi. Tertiò ponitur effectus ipsius obligationis plurium reorum. Quarto redit ad duos reos promittendi. Secunda ibi §. duo pluresve Tertia ibi, Ex huiusmodi. Quarta ibi, Ex duobus.

SYL. Et stipulandi. Casus in declaratione terminorum nõ figuratur nisi literaliter. & Imper. ipse literaliter format casum exemplificãdo: uerba. n. & modus constituẽdi est clarus No. ꝙ in constitutione plurium reorum stipulandi debet præcedere omnium interrogatio, & sequi promissoris responsio vna omnibus. Item ꝙ duo stipulatores, quibus separatim promissor distinctis actibus promittendi respondet, non sunt duo rei stipulandi: quæ intellige in dubio.]

Reus stipulandi. h Et stipulãdi. Hic dr reus stipulandi ille,

sūt. Stipulādi ita, si post oīum interrogationē ꝓmissor rn̄deat, Spondeo.[a] vt puta cū duob. separatim stipulātib. ite promissor respōdeat, Vtriq; vestrū dare spondeo. Nam si pri⁹ Titio spoponderit, deinde alio interrogāti spondeat,[b] alia atq; alia erit oblō, nec credunt̄[c] duo rei stipulandi esse.

¶ Si duo ꝓmittāt eidē eādē pecuniā, efficiunt̄ duo rei ꝓmittendi. Ang.

Reus promittendi.

dì ille, qui rem aliq̄, vt pecuniam stipulat̄ a re, non a reatu dictus. Et cōtra reus promittendi, qui aliquā rem ꝓmittit, vt ff.e.l.j. aliàs reus tm̄ debitor dr̄, ut patet. C. de iur.calum.l.2. aliàs dr̄ reus q cōuenit, vt C. de iud.l.ꝓperandū. §. & si quidē. & dic vt ff.eo.l.j. Pōt dici & alio respectu re⁹ stipulādi, & promittendi, vt dicit̄ in gl. Ac. * ¶ Ex his apparet reos hic nō longè aliter accipi, atque apud Cic. qui libr. 2. de Orato. Reos (inquit) appello nō eos modo qui arguūtur, sed omnes quorum de re disceptatur. & rursus paulo post, reos appello, quorum res est. Sic in l.5. §. conuentionales ff. de verb. obliga. reorum verbo intelliguntur contrahentes, & tam stipulator q̄ promissor. Dr̄ & reus debendi, & reus credēdi, ut reus debendi accipiatur ꝓ obligato, ex quocunq; cōtractu, uel obligatione quis debeat: qua de re disertè Alcia. in l. nominis de verb signi.]

a ¶ Spōdeo. Hoc adiecto, vt sint duo rei insolidum, etiam iure veteri, vt ff. eo l. reos §. fi. & §. cum in tabulis.

SYL.

¶ Adde, vel si aliter constat ꝯhentes voluisse facere duos reos, quia erunt nihilominus, vt patet ex communi opi. post Bar. in l. ij. ff. eo in j. & ij. q.

Reorum debendi vel credēdi consti-

b ¶ Spondeat. Ex interuallo: puta si diuerterūt ad alios actus extraneos, vt ff. eod. l duos. §. fin. aliàs si non est extraneus actus contradiceret. d. l. ei,

¶ Duo plēsve rei promittendi ita fiūt: Mæui, decem aureos dare spondes? & Sei eosdem decē aureos dare spondes? si respōdeant singuli separatim, Spondeo.[d]

¶ Nā duorū reorū est, vt qlibet teneat̄ insolidū vni⁹ solōne & receptione tollit̄ oblō vtriusque. Areti.

¶ Ex hmōi oblōnibus[e] & stiplōnibus solidū singulis debet̄: & ꝓmittētes singuli insolidum tenentur.

quod modo dixerat ibi, nā si prius. & quod dicitur. ff. eo. l. 3. Accur.

tutio an per interuallū impediatur.

SYL.

¶ Dic ꝙ magnum interuallū, nedum viriat constōnem duorum reorum, sed impedit respondentē obligari. l. si ex duobus. in prin. ubi Bar. ff. e. Hoc si intercedat inter īterrogationē, & rn̄sionē: secus si inter vnā oblōnem ꝑfectā & aliā, & constat de voluntate. l. 3. in prin. ff. e. secus in modico tp̄e nō interueniēte actu extrinseco. Longum autem aut breue spatium taxandū est arbitrio iudicis ut no. in l. continuus. ff. de verb. obli.]

e ¶ Nec creduntur duo rei. s. vt vna sit obligatio, & vnius rei, sed sunt creditores duo, & diuersarum rerum, vt j. eo. §. ex huiusmodi.

SYL.

¶ Duo pluresve. Casus similiter nō ponitur, quia tex exemplificat. Nota qualiter constituantur duo pluresve rei promittendi.]

SYL.

d ¶ Spondeo. Hoc acto ut fiant duo rei, & insolidum, ut ff eo. reos. §. fin.

¶ Ex hmōi. Casus figurare non expedit, cùm regula clara sit. Statim em̄ ꝙ tenentur insolidū, uel habent obligatos insolidum plures reos debendi, sequitur, ꝙ solutio, vel receptio vnius alium liberat, ut infert Iuris. in l. ij. ff. eod. Notabilia clara sunt: ꝙ duo rei debent, uel eis debetur insolidū: & ꝙ solutio, vel receptio unius liberat omnes.]

e ¶ Obligationibus. Hoc refertur ad

reos

reos promittendi: & quod sequitur, ex stipulationibus, ad reos stipulãdi, vt probatur ĩ statim.

Oblõ eadẽ põt esse vna & plures.

a¶ In vtraq; i. vtriusq; oblõne: nam vna est quo ad vnum effectũ, ut ff. eo. l. 3 in fin. sed plures sunt, q̃a plures tenent, ut hic.

SYL. ¶ Dic plures ẽt distinctè essentialiter. l. eãdem. in fin. ff. eo.

b¶ Alter. scilicet reorum stipulandi.

c¶ Alter. scilicet reorum promittendi.

d ¶ Perimit obligationẽ. Ille, qui accipit.

e¶ Liberat. ille, qui soluit.

In vtraq;[a] tñ oblõne vna res vertitˀ: & vel alter[b] debitum accipiendo, velalter[c] soluẽdo, oĩum perimit[d] obligationẽ, & omnes liberat.[e]

¶ Diuersitas tpis adiecti solutioni non facit cessare constõnem duorum reorũ. Areti.

¶ Ex † duob⁹ reis promittẽdi. alius pure, alius in diẽ, vel sub condõne obligari potest:[f] nec impedimẽto erit dies, aut cõdõ, quo min⁹ ab eo, qui purè obligatus est, petatur.[g]

¶ De stipulatione seruorum.

¶ Etiam seruus hæreditarius potest stipulari, & acquirit hæredi futuro. Ang.

f¶ Pot. Sed nonne est hic imparitas, q̃d esse non debet, vt ff. eo. l. eandem. §. sed si quis? Respondeo secundum M. quod ibi regulariter dr, fallit hic, & ff. eo. si ex duobus. §. fin. Alij ut P. dicunt, quòd hic nõ est imparitas, cùm adueniẽte cõditione, vel die ambo æqualiter teneantur. sed adhuc medio tẽpore remanet ĩparitas. Quare dic, ꝙ in quantitate debita, uel re quæ debetur, nõ potest esse imparitas, vt ibi: sed in alijs potest, vt hic, & ff. e. l. si ex duobus §. finali.

Oblõ an possit imparitatem cõtinere.

* † Totus hic. §. supra est ex. l. ex duobus. ff. eod.

Similis lectio, seu implicatio verborũ est. ff. de arb. l. si duo. Vel dic, ꝙ qlibet istorum refertur ad vtrunq; s. dictum. Et possunt fieri in stipulatione duo rei, & in quolibet genere obligandi, vt ff. eo. l. eandem.

SYL. ¶ Intellige dummodo constet contrahentes id agere velle.]

¶ Ex duobus. Casus. Fuit dubitatũ, an si ex plurib. reis alter simpliciter & purè, alter sub cõditione, vel in diẽ promittat, vitieĩ constõ duorum reorum; & videbatur ꝙ sic: quia clarum est imparitatẽ vitiare talem constõnem l. eandem. §. sed si quis. ff. eod. Item quia cùm debeant insolidũ, vel eis debeaẽ, non possunt pariter conueniri, q̃a alterius nata erit oblõ, & actio, alterius nõ. Cõtrariũ tñ tñdei: ratio aũt est, q̃a disparitas est in qualitate, nõ in substãtia. Itẽ a principio speratur, ꝙ reducatur ad æqualitatẽ: quo casu talis imparitas non vr̃ quo ad l. imparitas ab initio: & iõ cessat ratio dubitandi, Not summa. Item ꝙ dies, vel condõ alterius nõ erit impedimẽto, quo minus ab alio petatur.]

SYL. ¶ Dic rõnẽ, vt dixi in positione cas⁹.]

* ¶ Adde, ꝙ decisio huius tex. nõ habet locum in plurib. fideiussoribus, quorum vnus purè, alius in diem, vel sub cõditione acceptus sit. nam qui purè fideiussit, pendente conditione non nisi pro virili conueniri potest. l. si plures. ff. de fideiuss.]

g ¶ Quo minus. Sed adueniẽte cõdõne socium poterit conuenire mandati, s̃m quosdam: vel uersus neg. gest. vt C. e. l. j. Patet ergo cõstitui posse purè duos reos debẽdi: & quẽlibet insolidũ conueniri, ut C eo. l. j. Hodie cõtra, etiam si hoc actum est expressim: di nisi altero absente, uel inope existente, vt in auth. de duob. re. §. j & auth. hoc ita. eo. tit. C. nisi renunciatũ fuerit illi constitutioni, vt C. de pact. l. pen. & ff. de mino. l. iudex.

Rei debẽdi insolidum non põt conueniri.

¶ De stipulatione seruorum.

¶ Supra ti. j & ti. præce dictum est de stipulatione liberatum personarum: verum quia interdum serui stipulantur, ideo de his tractaturus intitulauit, de stipulatione seruorum.

Continuatio.

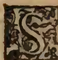
Seru^9 ex psona dñi^a i^9 stipulādi habet.

¶ Sed & hr̄ditas ĩ plerisq;^b psonę defuncti^c vicē sustinet: ideoq; qđ seruus hr̄ditari^9 ante aditā hr̄ditatē stipulatur, acquirit hr̄ditati:^d ac per hoc ēt hr̄di postea facto acquiritur.

¶ Seruus, siue fili^9 familias a quocūque stipulet, & in cuiuscūq; psona stipulationē cōcipiat, acqrit domino & patri. Aret.

¶ Siue t aũt domino, siue sibi,^e siue

Diuiso.

Eruus. ¶ Totus iste ti. de uidit in tres partes. Primò, ꝙ seru^9 stipulādo acquirit dño, ĩ cuiuscūq; psona stiplō ꝑcipiat. Scdo excipit à regula, ꝙ factū nō acqrit. Tertiò si sint plures dñi, ꝓ dñicis portionib acqrit. Scda ibi, Sed cū factū. Tertia ibi, Seruus cōmunis. SYL.

¶ Seruus. Casus. Dubitabatur, an seruus stipulari posset, & stipulando cui acqreret: & vr̄, ꝙ si possit stipulari, cū stiplō sit actus merus ciuilis. §. de cōstituta ĩ. de act. quorū solet esse incapax seruus. l. qđ attinet. ff. de re. iur. cuius cōtrariū dr̄, q̃a in ipsa stipulatione nō cōsideraĩ vt seruus, sed stipulatur ex psona dñi. Tūc dubitabatur quid in seruo hr̄ditario añ aditā: nam tunc non pōt sumere vires ex persona dñi, qui non est. & si dicaĩ, hr̄ditas repræsentat defunctum: hoc est per fictionem: vñ non vr̄, ꝙ alia fictio possit superinduci, ꝙ factū serui dicatur factū hr̄dis. Sed contrarium rñdetur ex ratione posita in tex. quia hæreditas &c Nec rō duarū fictionū ob quia non ꝓcedunt ex eodē fonte. l. sub condōne. ff. de sol. Not. seruū ex persona dñi ius stipulandi habere. Item ꝙ hæreditas est psona imaginaria sustinens vices defuncti. Item ꝙ seruus hęreditarius acquirit stipulando hæreditati. Item ꝙ quicquid hæreditati acquiritur, hæredi postea adeunti quęsitum est.]

Dñs est caput serui. a ¶ Dñi. Qui dñs caput est serui, ut ĩ. de noxa. §. omnis. ex sua n. persona nihil pōt, vt ff. de reg. iur. l. seruitutē, & l. quod attinet. nisi ex quo manumittitur tunc enim incipit habere caput, vt ff. de capi. dimi l. hodie.

Hęreditati furtū fieri nō pōt nisi ĩ tribus casib. b ¶ In plerisq;. Hoc propterea dr̄, q̃a hæreditati furtū fieri non potest nisi in tribus casibus, vt ff. de fur. hr̄ditariæ & l. seq. Item pp vsumfru q̃ seruo hr̄ditario promitti non potest, vt hr̄ditati quæratur, vt ff eo. l. vsusfructus. SYL. ¶ Adde, ꝙ ratio est, quia persona ficta nō est capax illius iuris, qđ si pri^9 defuncto quęsitum esset, morte extingueretur: vel quia vsusfructus nō potest esse sine persona vera, aut ficta, certa tamen & permanente, & constante ex viris. vt puta collegio, uel populo]

* † Sic. ff e. l. j. ĩ prin.

** ¶ Adde, ꝙ rō illa est, quia hæreditas non sustinet psonam defuncti in ijs, q̄ facti sunt. nēpè q̃a q̄ facti sunt, in hęreditarijs rebus nō sunt, ut animaduertit glo. in d. l. ususfructus. & Alcia. l. nihil. de verb sig.]

c ¶ Defuncti Non hęredis, ut hic, & ĩ. de hęr. insti. §. seruus. & ff de acq. re. do. hęreditas. Et quæ sit rō quare personam defuncti, & non hæredis, dic vt d § seruus.

d ¶ Hęreditati. Sic. ff. de iniu. l. j. §. quoties autem.

SYL. ¶ Siue aũt dño Casus non ponit in manifesta regula & clara quā quodāmō exemplificat Imp. hic No. ꝙ quocunq; modo seruus stipulationem concipiat, dño acquirit. Item ꝙ filij in potestate stipulando æquiparatur seruis. Item ꝙ valet argumentū de filio ad seruum, & econuerso.]

e ¶ Siue sibi. Nisi in casibus: vt cū factū est in stipulatione: quo casu domino non acquiritur, ut ĩ. prox. §. & cùm operas à liberto stipulatur, vt ff. eod. l. antepen. (j)

¶ Intellige de incertis: & rō ponitur in Loperæ in rerū in 1. & ultimo tñ.

ff. de

cōseruo suo, siue impersonaliter [a] seruus stipuletur, dño acquirit. Idē iuris est, & in liberis, qui in potestate patris sunt, ex quib. causis acquirere [b] possunt.

¶ Si seruus stipulatur ire agere licere, solus ipse, si etiā dominus eius ire potest. Ar.

¶ Sed cū factū [c] in stipulatione cōtinebit, omnimodo [d] persona stipulantis cōtinetur: [e] veluti si seruus stipulet, vt sibi ire [f] agere liceat: ipse n. tantum prohiberi non debet, non etiam [g] dominus eius.

¶ Seruus cōis acquirit dñis suis ꝑ portione dñica: nisi iussu unius, aut vni fuerit stipulatus. Areti.

¶ Seruus [h] cōis stipulādo, vnicuiq; dominorum pro portione dominij acquirit, nisi iussu vnius eorū,

ff de ope. lib. quicquid voluerit glos. in l. seruus patroni. eo. tit.]

¶ Et in aliis casibus, quos no. ff. eod. l. j. & l. seq. Sed nunquid frater potest stipulari fratri suo in eadem potestate existenti? Dic ꝙ sic, quia seruus conseruo suo stipulari potest, vt hic: igitur frater fratri. arg. C de diuersis rescrip. l. prima. Itē quia uox filij, uox patris intelligitur: & uox serui, uox domini intelligitur, vt j. de inutil stip. §. ei vero qui. & §. post mortem.

ADDITIO. (i) Nec valet talis stipulatio: quia cum personæ cohæreat. de persona serui in dominium transire non potest. Item quia operas nemo nisi dominus stipulatur, valeret tamen si eas vel impersonaliter, uel domino stipularetur, ut per Angelum hic.

a ¶ Impersonaliter. Nullius facta mētione: idest, vel proprio nomine, vel appellatiuo: vel facta mentione de nomine appellatiuo, sed nō proprio vt s. de exhæt. lib. §. j Accur. SYL.

¶ Absona est hęc expositio, quia verbum impersonaliter, excludit etiam appellatiui mentionem, vt declaratur in l proinde. ff. eo. tit.]

ADDITIO. Idem per omnia dici potest in monacho stipulante. Ang.

SYL. b ¶ Acquirere. Vt ex causa profectitia & aduentitia isto iure: quod dic vt s. per quas perso. nob. acqui. §. j.

¶ Sed cùm factum. Caius. Fuit dubitatum quid in stipulatione meri facti. & ex regula generali. s. e. in princ. idem videbatur, cuius contrariū decitur: quia cùm facta sint nīlia. eorū est capax seruus. l. cum proponas. C. de hær. instit. No. ꝙ stipulatio meri facti explicandi a seruo nō potest per alium explicari. Itē ꝙ stipulatio itineris, & actus in seruo est merum factum.]

c ¶ Sed cùm factum. Sed si stipulatur seruus sibi scribi librum, & sic factū, non ne acqrit domino? Respō. sic: & quod hic dr, sed cū factum, &c i. à seruo faciendum, & non ab alio, vel ēt à domino. SYL.

¶ Adde tñ secus esse, si dñs ipse seruo stipuletur ire agere, qa inutilis est stipulatio l. quod dr p̄tem, ff. de verb. obli.

d ¶ Omnimodo. sic. ff. de vsu. & hab. plenum. §. si vsus. Accur.

e ¶ Continetur. sic. ff. de cōdi. & demon. qui hæredi. Accur.

f ¶ Ire agere. hæc verba expone ut s. de seruit. in prin. & ff. de serui. rustic. ꝑdi. l. j. Et no. qa hic ꝑ verba loquit: aliud si ꝑ nomen, puta iter, tunc. n. dño acquirit, vt ff. eo. l. si communis. Stipulari ire, & stipulari iter differunt.

g ¶ Nō et dñs. subaudi, prohiberi nō debet: quasi diceret, dēt ꝓhiberi. Sed ꝓ s. per quas perso. no. ac j. §. non solum. & s. de iis qui sunt sui u. l alie. iur. §. j. Sed nō est contra: quia & hic acquiritur dño commodum: nam ad sui domini vtilitatem ibit seruus

h ¶ Seruus cōmunis stipulando impersona iter: vel sibi, vel dominis suis sub nomine appellatiuo: aliud si propria

pria nomina expressit: nã tunc acquirit pro virili, non ℘ portione dñij. Sed quid si proprium nomen, & appellatiuum? Respon. si præponat proprium, ℘ virili: si appellatiuum præponat, pro dominica, vt ff. de stip. seruo. l. si cõmunis seruus ita. & ff. de statulib. l. ita. §. j. Accursi.

SYL. ¶ Adde hæc uera eẽ in dubio, secus si constaret de intentione agentium. d. l. si communis seruus. quę ℘batur ex cõiectis collectis ibi, & hic per doc.]

† aliàs solidum.

a ¶ Nominatim. Proprio nomine, vt s. de exhære. libe. §. j. uel appellatiuo, dummodo intelligatur de quo domino dicat, vt C. de liberis p̄teritis. l. ij & iij. ff. si certum peta. l. certum. Accursius.

b ¶ Stipulatus est. hoc disiunctim. i. diuisim exaudi. Sed qd si vnus iussit seruo, & ipse alteri stipulatus est noĩatim? Distingue ex cuius re: vt si ex re iubentis, sibi q̃ratur: aliàs noĩato, vt C. p quas perso. no. acq. l. si. §. si. & ff. eo. proinde §. fin & l sequenti: licet antiqui aliter distinguant.

c ¶ Quod seruus. Vnius dñi fit. Nam cùm sua sit, amplius q̃ri ei non pôt, vt ff. de leg. §. sed si rem. & j. de act. §. sic itaque. restat ergo, vt soli alteri quæratur. Aliud si ex re vnius stipuletur tũc omnibus quæritur, sed Cõmuni diuidundo iudicio reddetur. i. cũ aget Communi diuidun. pro isto seruo, potest etiam deducere quod socius suus lucratus erat ex stipulatione facta ex rebus suis, & reddi illi, ex cuius re quæritur, vt ff. eodem. si ex re. §. primo.

aut noĩatim [a] alicui eorum stipulatus [b] est: tunc. n. soli ei acquiritur.

¶ Seruus cois stipulando rem, quę nõ pôt vni ex dominis acquiri, acquirit insolidum alteri. Aret.

¶ Qđ seruus cõis stipulatƚ, si alteri ex dñis acquiri ñ pt, †insolidum alteri acquiriƚ: veluti si res, quam dari stipulatus est, vnius [c] domini sit.

¶ De diuisione stipulationum.

¶ Supra dictum est de stipulationum materia: verum quia earũ multiplex est species, ideò subdit de diuisione stipulationũ. Por. Continuatio.

¶ De diuisione stipulationum.

¶ Iudiciales stipulationes sunt, quę à mero iudicis officio: Prætoriæ à Prætoris oriuntur: conuentionales à conuentione partium: communes quæ ab vtrisque. h. d.

Stipulationũ [d] aliæ sũt iudiciales, [e] alię prætorię, [f] aliæ conuen

Stipulationum. Diuisio. ¶ Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primò ponit diuisionem stipulationis. Secundò illam per exempla declarat. Secunda ibi, Iudiciales. SYL. ¶ Stipulationum. Casus nõ figuratur nisi literaliter in declaratione, definitione, & exemplificatione terminorum. est enim textus per se clarus. Nota igitur diuisionem stipulationum, & earum species, & exempla.]

d ¶ Stipulationum. simile per omnia ff. de verborum obligatio. stipulationum a.

e ¶ Iudiciales. quando iudex cognoscit de aliqua causa, & pendente causa principali incidenter facit interponere cautionem: & dicuntur iudiciales a iudice.

SYL. * ¶ Alio modo declarat Alc. lib. Parad. j. c. q. eas stipulationes iudiciales dictas validis argumẽtis asseuerat, q̃ non coram Prætore, sed apud alios iudices expedirentur: tametsi ex edicto Prætoris descenderent.]

f ¶ Prætoriæ, qñ non aditur iudex alia de causa, sed principaliter ut talis cautio interponat: veluti damni infecti. & cautio legatorum præstandorum:

rum: & talis est differentia inter ea, quæ dicta sunt.

SYL. *¶ Alciatus verò d.c.j. eas ait prætorias esse, q̃ solius Prætoris iurisdictioni relinquuntur, nec alterius iudicis notioni suppositæ sunt.]

¶ Sed cùm hic ponatur prætoriæ, vt species opposita iudiciali, quare ff. de præt. stipula. l. j. in princ. ponitur vt genus s. prætoriæ: Respon. ibi aliter accipitur iudicialis s. a iudicio: hic a iudice, vt ff. mand l. Lucius.

tionales,a aliæ cõmunes,b tam prętoriæ, q̃ iudiciales. ¶ Iudiciales c sunt dũtaxat, q̃ a mero iudicis officio ꝓficiscuntur: veluti

SYL. ¶ Dic, ꝙ fuit hæc gl. male collocata. q a ab illo ver. sed cùm hic. vsq; in fi. gl. est Acc. & debet stare. j. post glo. in ver communes. & circa d. l. contrariũ dic, ꝙ ibi non ponitur diuisio omniũ stipulationum, sed duntaxat prætoriarum: vnde illa est subdiuisio secundi membri diuisionis hic positæ. Iudicialis ergo ibi strictè sumitur pro ijs, quę à prætore introductæ sunt, vt iudicium sit ratum, idest effectum suum consequatur.

ADDITIO. Glo. ista non intellexit bene differentiam: sed melius dixit. j. eo. in verbo veniunt Christoph.

a¶ Conuentionales. quæ ex conuentione partium fiunt: & de his certum & planum.

Cautiorẽ pupilli saluam fore est cõmunis.

b¶ Communes. Veluti rem pupilli saluam fore: quia principaliter potest adiri iudex, vt interponatur cautio, cũ pupillus habet tutorẽ, qui non satisdedit rẽ pupilli saluã fore: & sic dicetur prætoria. pt verò adiri iudex non principaliter, vt cautio illa interponatur, sed ex alia causa: veluti cùm pupillus non habet tutorem, pōt petere coram iudice: & iudex, qui dat tutorẽ, ex officioso suo facit interponi cautionem rem pupilli saluam fore: & ita dicitur iudicialis. Item quidam dicunt illam cautionẽ, rem ratam haberi esse communem: quia quãdoq; interponitur à procuratore actoris,

Cautiorẽ ratam haberi est cõmunis.

quãq; à procuratore rei, vt ff. de proc. l. Pomponius. §. sed & is qui. Vel alia ratione dicitur communis: veluti, cum procuratorio nomine quis alium conuenit, iudex ex officio suo debet facere, vt cautio, rem ratam haberi, interponatur: & tunc est iudicialis. Prætoria est, quando quis promisit mihi, ꝙ promittere rem ratam haberi: modo volo, ꝙ promittatur: & sic principaliter ob istam stipulationem vado ad prætorem, vt ipsa interponatur.

de dolo d cautio, vel de persequendo seruo e q in fuga est, restituẽdove f pretio. ¶ Prætoriæ g sunt, quæ a mero h Præ

SYL. ¶ Hæc gl. in antiquis codicib. Accur. non reperitur: & est additio quædam. * Vtcunq; tamen sit, adde ſm Alc. loco s. relato, communes stipulationes esse, quæ tam apud Prætorem quam coram alijs iudicibus expediuntur.

ADDI. Residuum glo. quæ in alijs impressionibus hic communiter ponitur, in fi. glo. huius tit. habetur.

c¶ Iudiciales. s. stipulationes.

d¶ De dolo cautio. Vt si ago pignoratitia, caueas ne seruitutes dolo perdideris, vel rei ius in aliquo læseris, vt ff. de pig act. creditor. Item si rei ven. agam pro re, quam vsucepisti iam lite contestata, caues, ne dolo alienaueris, vel manumiseris seruum, vt ff. de rei vendi. si post. sic & ff. mand. si procuratorem. § pe. & l. se. j.

e¶ De persequendo seruo. vt si metu mihi abstulisti seruũ, quẽ postea pdideris, caueas de eo persequendo, vel eius pretio restituendo, vt ff qđ met. cau. si cum exceptione. §. ꝙ si hō. Itẽ emptor, qui redhibet, & non hēt seruum, quẽ reddere dēt, quia aufugit, dēt cauere de persequendo seruum: & si hre poterit, restituat venditori, vt ff. de ædil. edi. l. redhibere. §. fin. sic & ff. de cond cã da. si pecuniam. §. pe.

f¶ Ve. pro vel.

g¶ Prætoriæ stipulationes.

h¶ A mero. i. puro: sic ꝙ non iudicis officio

officioſo.ſ tali quali in ſuperiori caſu, vt ſtatim dicam Accur.

SYL. ¶ Hanc gl.pro ſing. allegat Ang. in l. 5 ff.de verbo.obli.]

a ¶ Damni infecti. vt ff.de dam.infe. l prætor ait.§.

cōſtitueretur,atq; ita illud ius, quod Prætorium vocamus.componeretur, recepta ſunt etiā Aedilium curulium edicta, quippe quæ inſtar Prętoriorū edictorum proponi ſolerent.]

toris officio ꝓfici ſcūtur:velùti damni[a] infecti, vel legatorū.[b] Prætorias āt ſtipulationes ſic exaudiri oportet, vt in ijs ēt cōtineātur ædilitiæ:[c] nam & hæ a iuriſdictione Prætoris veniunt.[d] ¶ Conuentionales ſunt,quę ex ꝯuentione vtriuſq; partis concipiun tur: hoc eſt, neq; iuſſu iudicis; neq; iuſſu Prętoris,ſed ex cōuentione cōtrahentium:quarum[e] totidē genera ſūt,quot(penè[f] dixerim)rerum contrahendarū.[g]

in eum qui Dicitur & alio reſpectu prætoria illa, quæ ab initio exigi tur,ſiue ſit prętoria inuentione,ſiue ciuilis, ſiue quocunq; modo inuenta : ex eo. ſ. ꝙ prætor eam approbat,vt ff.de verbo.ſign.l.lege. & hoc ſenſu comprehendit prætorias, & iudiciales & communes,& omnes pręter conuentionales: & ita accipitur.ff de præt.ſtipu.l j. ſic eſt de adoptione.vt ff.de adopt l.ij.

SYL. ¶ Adde,ꝙ inquantum glo.vult prætoriam ſtipulationem duobus modis accipi,non bene ſentit hic,& in l.j.ff de præto ſtip.dic ergo eo modo ſumi hic & in l.j. ſed ſolum diuerſificatur ſignificatio iudicialis.quæ hic accipitur,vt ſpecies compar. & coæqua prætoriæ, ibi vt ſpecies ſubiecta.]

b ¶ Vel legatorum vt ff. de lega. vel fideicom.no ca.l j.ꝭ reſpon.

c ¶ Aedilitiæ.ſcilicet ſtipulationes : ut ſi animal tibi vendo,de vitijs eius cauere debeo,vt ff. de ædili edi.l. itaq;. & l.ſi venditor.

* ¶ Eiuſmodi cautionis priſcam formulam in emendis ouibus tradit M. Varro.lib ij.c.j de re ruſt.]

d ¶ Veniunt.cū Aediles etiā ex Prætoribus,vt ī de iur.na.§. proponebant.

SYL. * ¶ Errat Accur putans Aediles fuiſſe ex Prætoribus. l 2. §.deinde cum placuiſſet.ff de orig.iur ſiquidem, vt in Commen. admonui.in §. Prætorū ī.de iur.na gen. & ciu ideo dī ædilitias ſtipulationes a iuriſdictione Prætoris proficiſci,q̃a in colligendis Prætorum edictis,vt perpetuum edictum

Sed q̄ erit intellig.bilis differentia inter prætor.as & iudiciales, cùm hoc titu. accipiatur prætoria vt iudicialis?Reſpondeo, quia prætoria à Prætore mortuo inducta eſt, ſed iudicialis à Iuriſconſultis alijs.Item in ꝓtoria inuenies iudicem ob hoc ipſum principaliter adiri, ſed in iudiciali per conſequentiam,vt patet ex ſupra dictis exemplis.Item iudiciales vagæ ſunt per totum corpus iuris: ſed prætoriæ, licet & ipſæ ſint vagæ, comprehenſæ tamen ſunt ſimul in uno titu.vt ff de præt.ſtip.l j Item potes notare quartam differentiam, vt notatur ff.de verb obli.l.v.§ ij. Accu. ADDITIO. Hanc differentiam Io. addit, dicens,quia prætoriæ ſunt quæ per ſolum iudicem ordinarium interponuntur, † & iudiciales q̄ per quem libet alium iudicem.

Stipulationes prætoriæ & iudiciales multipliciter differunt.

† Hāc quoq; dānant aliqui vt per Ioan Fab. hic quia cautio de dā Infect. q̄uis ſit prætoria, per quālibet etiam minimū magiſtratum expediri poteſt, vt l j.& l.4.§.j.ff. de dā. infect. Niſi fortè ſdicas ibi ſpeciale propter periculum morè Angel. SYL.

e ¶ Quarum.ſ.conuentionalium.

f ¶ Penè Ideo dicit penè, quia in quibuſdam valet alius cōtractus,vt venditio ī libero homine & ſimilibus,vt ff.de cōtrahen emp.l.& liberi.& ī.de ꝯhen emp.§ fi. in quibuſdam non valet ſtipulatio,vt ī.titu.j.j.reſp.& §.j.

g ¶ Rerum contrahendarū.ſ. eſſe genera ī quot poſſumus dicere eſſe genera cōtractuum tot ſunt genera ſtipulationum ī vbicunq; poteſt cōtrahi,ibi poteſt ſtipulatio interuenire:nā ſtipulatio propriè non eſt contractus, vt ff.de verbo.ſigni.l.Labeo.

¶ Intellige large. non propriè, vt declarant doctor.in l.v.ff. de verborum obligation]

Cōc.

a ¶ Cões: abnegatiuè lege.i.nõ prætoriæ tantum, vel Iudiciales tantum, vel conuentionales tantum.
¶ Hoc non erat addendum ex ratione ĩ.dicenda super glo.fi.]

SYL. ¶ Sed partim ex uno, partim ex altero naturam accipiunt. nam si non cauerit tutor pupillo, hoc ipsum peti potest: & quo ad hoc habet naturam prætoriæ. si petitur tutor; & per cõsequens præstat satisdatiõ & ĩ hoc hẽt nãm iudicialis, vt supra de satis. tut.§.j. Sed de hoc dic plenius, vt ff. de ver.obl.l.v.§.prætoriæ. vbi ẽ hic titulus de verbo ad verbũ. Itẽ si petatur hæc satisdatio ab altero tutorum vel curatorum, ex consequentia petitur, & non præcisè: vnde & in hoc habet naturã iudicialis, vt ff. de adminis. tut.l.3.j responson. & ĩ de satisdat.tut. vel cur.§.j.& 2.Vel dic communes alio modo, vt ĩ.eo.§. sed secundum hoc omnis prætoria potest esse communis.

ADDITIO. Dic, ꝙ hæc glo.secuta fuit errorẽ suum:ꝙ illa appellatur cautio prætoria, propter quã interponendam iudex principaliter aditur:illa verò appellatur iudicialis, pp quã interponendã iudex non principaliter, sed in consequentiam aditur: quæ opt. ibi fuit reprobata ſm Christoph.

b ¶ Prætor.l mortuus, cuius verba nõ habemus, sed sententiã, vt ĩ.de satis. tut.in prin.& §.j.

c ¶ Iudex Liuius.

d ¶ Non potest. Quia spontè non vult satisdare ex pcepto mortui ptoris:vñ inuitus compellitur à iudice viuo.

SYL. ¶ Non bñ exponit, quia oĩs prætoria esset communis, quod est falsum]

e ¶ De rato Hæc ẽ cõis alia cã, q̃ superior Nã hæc est cõuentionalis qñq;: vt si fiat extra iudiciũ ex cõuentione, vt ff.rem rat.hab.interdum

¶ Hæc gl.falsa est, qa cõis nõ dr respectu conuentionaliũ, sed prætoriaũ & iudicialium, vt patet ex tex. nostro.]

¶ Itẽ iudicialis, qñ interponitur à procuratore actoris, cum dubiũ est, an sit procurator, vt C. de procu.l.j.& de satisdan. l.j. alias non potest res expediri, cũ non admittatur, vt ĩ. de satisd. §. pen. Alij dicũt eam communem. s de rato, quia & à procuratore rei præstatur quandoq;, nõ solum actoris, vt ff. de procu l.non solum.§.si status.& §. est & alius casus. & §.vlti.& l.Pomponius.§.2. & l.si de functus.§.vlti. Accur.

ADDITIO. Et hæc melior, ꝙ iõ dicantur communes, quia partim per Prætores, vt in procuratore actoris, partim per Iurisconsultos, vt in procuratore rei, fuerint inuentę, vt hic. Cautio autem, quæ ex forma statuti inducitur, si sit factum à toto populo vel repræsentantibus ipsum, dicetur ciuilis: si vero ab episcopo, duce, vel marchione, dicetur prætoria. Ang. Cautio à statuto inducta an si ciuilis aut prætoria.

¶ Cõmunes[a] sũt, veluti rem saluã fore pupillo, (nã & Prætor[b] iubet rẽ saluam fore pupillo caueri, & interdũ iudex,[c] si aliter hęc res expediri nõ[d] põt) vel de rato[e] stipulatio.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Omnia dominio nostro subiecta stipulari possumus: quæ verò per rerum naturam impossibile est haberi, non hoc dicit.

¶ De inutilibus stipulationibus.

¶ Supra in tit.de verborum obligationibus dixit in genere de stipulationibus interpositis ab vno: verum quia tam ex parte creditoris, q̃ ex parte debitoris aliqñ plures personæ interueniunt, & sunt duo rei, & ideo subiecit titulum de duobus reis. Verum quia non tm̃ stipulatio interponitur à libero, sed etiã à seruo, ideo subiecit titu.de stipulatione seruorũ. Verum quia stipulatio non est simplex, sed multiplex, ideo postea annectit titulũ de diuisione stipulationũ, vt ĩ tit. proxi. Verum qa aliquando stipulatio est inutilis, & hoc potest contingere multis modis, ideo ponit hic ultim tit. de inutilibus stipulationibus. Aret. Continua tio.

Omnis

Diuisio.

Mnis res. ¶Quoniã iste titulus est valde longus, & habet plurimos §. & vnusquisq; habet materiam ꝗ per se, ideo non diuidam, quia esset valdè lõga diuisio.

SYL. ¶Omnis res. Casus non figuratur aliter, quia ponitur regula: cuius ratio est, ꝙ ti. tu. de stipulationibus est ꝓhibitotius certarum rerum. Ideo autẽ non valet stipulatio hominis mortui, aut hippocentauri, quia præstatio est impossibilis de natura. l. impossibilium. ff. de reg. iur. No. igitur, ꝙ quælibet res stipulari põt, siue mobilis, siue immobilis. Item quòd stipulatio rei, quam impossibile est esse in rerum natura realiter, est inutilis, quamuis ipsa res sit imaginabilis intellectu.]

Mnis res quæ do minio nr̃o subijcit̃,[a] in stipulatiõe deduci põt, siue mobilis [b] sit, siue soli. At si quis rem, quæ ĩ rerum natura [c] nõ est, aut esse nõ potest, dari stipulat[9] fuerit: veluti Stichũ: qui mortu[9] sit, quẽ viuer̃ credebat:[d] aut hippocẽtaurũ [e] q esse n̄ possit: inutilis [f] erit stipl̃o. †

Dominiũ in quibus d m reb[9] haberi nõ possum[9]. a ¶Subiicitur. Idest subiici potest Sũt enim quædã res, quæ non possunt esse in nostro dominio: uel quia nec sunt, nec fuerunt, s in rerum natura, vt ĩ proxi. §. vel si sunt, impossibile est de natura: vt in Sole, & Luna, & similibus, vt ĩ. eodem §. impossibilis, vel de facto: ut aureum montem, ut ff. de statuli. cum hæres. §. r.

SYL. ¶Intellige secundum exemplum gl. quia tex. in d §. j. non ponit impossibilitatem simpliciter, vt no. in l. Arethusa. in fi. ff. de stat. homi.]

¶Vel de hominũ dispositione: vt res sacræ, & religiosæ, & sanctæ, & publicæ, & in vsu publico existentes, & aliæ similes, vt liber hõ ex sui natura, vt ĩ. prox. § & ĩ. de ter. diui j. respon. & §. nullius. & ff de verb obli. inter stipulantem. § sacram Accur.

b ¶Mobilis. Cuius appellatione & ꝑ se mouentia, vt equi, continentur, vt ff. de verbo sign. l mouentium.

ADDITIO. Iura aũt & actiões sub simplici bonor̃ appellatiõe cõtinentur: & sunt quędã species de per se, ꝗ ſm rem, cui adijciuntur, mobilia vel immobilia esse iudicantur, ſm Ang.

c ¶In rerũ natura. i. apud aliquos homines. sic ĩ. de verb. oblig. §. conditiones. Accursius.

d ¶Credebat. Maximè subaudi. nam idem si sciret mortuũ: nisi mora debitoris præcessisset mortem, vt ff. de constitu. pecu. l. promissor Stichi. & ff. de ver. ob. inter stipulantẽ. §. Stichum. quæ est contra.

† Facit. l. si ita stipulatus fuero. ꝗ ver. obl.

ADDI. Et tũc res ipsa & in stipulatione, & in petitione, & in condẽnatione deduci debet: in eius tñ æstimatione fiet executio: si seruum. §. effectus. vbi glo. & doct. ff. de verb. ob. Ang.

e ¶Hippocentaurum. Animal fortè natum ex equa & tauro: quod nunquàm fuit visum. Vnde Horatius: Humano capiti ceruicem pictor equinã Iungere si velit. &c.

* ¶Non posse esse hippocentauros, longè lateque demonstrant Lucre. lib. v & Galen. li. 3. de vsu partium cu ius sententię fuit & M. T. qui lib. 2. de natura Deorũ sic inquit: Quis. n. hippocentaurum fuisse, aut chimeram putat? licet Plinius lib. 7. aliter sensisse videatur.]

f ¶Inutilis. i. vitiosa: quia est cõtra ius.

SYL. ¶Intellige ita vitiosam, vt ex ea nec naturalis, nec ciuilis oriat̃ obligatio, l. impossibilium. ff. de reg. iur.

¶Idem iuris. Casus. Quærebatur an stipulari posset res, quę nõ erat in cõmercio. quã tñ contrahentes putarẽt esse: & videbatur ꝙ sic, haberet tamẽ stipulatio tacitam illam conditionẽ, si effecta esset res illa humani iuris, vel commercij hominum, argu. l. fi. ff. cõ. prædio. ꝯriũ tñ rñdetur, ex eo, quia talis expectatio est vitiosa & reprobatur. l. inter stipulantem. §. sacrã. ff. eo. quia nunquam debet malus euentus

¶ Stipulatio rei, q̃ in dominio nr̃o nõ est, uel q̃ ẽ, sed postea desinit, licet possit effici in nr̃o cõmercio, nõ ualet: siue pure, siue condõnaliter fuit cõcepta. Arc.

¶ Idem † iuris est, [a] si rẽ sacrã, [b] aut religiosam, [c] quã humani iuris esse credebat: uel publicam rem, quæ usibus [d] populi ꝑpetuo exposita sit, ut forum. [e] uel

uentus esse in consideratione.d.§.sacrã. No. ꝙ stipulatio rei sacræ, religiosæ, publ. co usui destinatæ, liberi hoĩs, rei, cu us stipulaior sit in capax, uel rei suæ, nõ ualet a principio. Itẽ, ꝙ talis stipulatio ñ suspenditur, ut tractu tẽporis cessante cã inualiditatis, reconualescat. Item, ꝙ stipula. ualida ab initio, tractu tẽporis fit inualida, si sine culpa aut facto ꝓmissoris superueniat una ex causis stipulationẽ uitiantibus. Itẽ ꝙ stipulatio ex causis prædictis, inutilis est ẽt si contrahentes expresse uelint differre illius effectum in casum cessantis impedimenti.

a ¶ Idem iuris est. s. ut sit inutilis.

b ¶ Sacrã. Licet nõ ualeat stipulatio, ut hic, ualet tñ uẽditio inter ignorãtes, ut actio det, ut ĩ. de ꝯhen. emp. §. fin. & ff. de ꝯhen. emptio. l. liberi. ꝙ l. sed Celsus. Sed q̃ est ratio? Rñ. quia in uenditione non est necesse transferri dñium, in stipulatione sic. ut ff. de ꝯhẽ. emp. & uen. l. si ita. §. fi. Et est similis ratio, quare quis põt rem alienam uendere, ut ff. de cõtrahen. em. l. rem alienam, sed nõ obligare, ut C. q̃ res pig. obli. pos. l. qui filios. † q ain pignoie debet ius constitui creditori, qd̃ sibi det hypothecariã actionẽ: in uenditione sola traditio cũ obligatione euictionis sufficit, ut ff. de pig. l. quæ nõdum. §. quod dr̃. & de actio. emp. l. ex empto Accur.

¶ Hęc gl. in prin. nõ est uera simpliciter, sed qñ stipularet liberũ hoinẽ mihi dari, uel simpliciter. qa intelligit dari. l. si ita distrahat. §. 1. ff. de ꝯh. em. sed si stipularer mihi tradi, ualet stipulatio, si ignoiem liberum, quia possideri potest ab ignorante. §. idẽ placet. ĩ. per quas perso. no acquir. Item si stipulater ex causa onerosa, uel ex cã lucratiua, si promissor est in dolo, ualet stipulatio q̃tũ ad interesse euictionis, secundum communem sententiam in l. liber homo 1. ff. eo.

** ¶ Quod ait Acc. rẽ alienã obligari nõ posse, recipit nõ paucas limitationes, quas tradit idẽ Accur. in l. a in gl. uer. difficilius. ubi etiã Bar. de pign. & post eos Neguс. in tractã. de pign. 3. mẽ. 2. par. nu. 52. & pluribus sequen.]

c ¶ Religiosã. Hæc uerba, sacram, & religiosam, expone ut ĩ. de re. diui. §. nullius. & §. religiosum.

ADDITIO. Dic hoc uerum, quãdo res in totũ est sacta uel religiosa. Sin autem esset ex parte, an ualeat stipulatio, emptio, vel alia dispositio, uide l. hanc. & l. in modicis. ff. de contrahen. emp Ange.

d ¶ Vsibus. Aliàs si non est in vsu publico, potest alienari, vt ff. de contra. em. l. sed Celsus. j. rñ & l. pacta. § fin. sic. ff. de via pub. l. viam.

¶ Dic, dũ tñ ei[9] cõparatio ñ sit multũ difficilis l apud Ius. §. fin. ff. de leg. j.

e ¶ Forũ. s. ubi redditur ius, ut ff. de iusti & iur. l. pe. uel rerum uenalium: sed forus est burla Accur.

ADDITIO. Itẽ forus dr̃ locus exercẽdarũ litiũ, vt c. forus. extra de verbo. sign. Itẽ calcatorium. i. locus ubi vua calcat, ꝙ pede calcantis feriat Dñr ẽt fori tabulata nauium, ab eo ꝙ incessus fetant. Itẽ spectacula, hoc est loca erecta, ut ex ijs spectet. Itẽ forus dr̃ foramẽ illud, per qd̃ remus immittit: a forando Vnde uersus: Causatur, vẽditq; forum, signatq; foramen. Aliæ loca sunt, datq; carina foros. Hosti. dicit, ꝙ forum in neutro genere ponitur pro territorio cuiusq; iudicis, intra quod potest in facinorosos homines animaduertere. Vnde tota diœcesis dicitur territoiiũ epi, 15. q. 7. c omnes basilicæ.

Theatrum,

*

† Tot[9] §. hic sumpt[9] ẽ ex l. inter stipulantẽ. §. sacram. ff. de uer. oblig.

SYL.

Forum.

Forus.

...eræ rei ...nditio ...let in... ...r igno... ...ates. ...ienates ...di põt, ...l nõ ob ...gari. Nisi sit ...nq fidei ...ossessor. ...s. ab eo. ...de pig. ...est 10 SYL. ...a ille re... ...atai qua ...dñs, ut ...ifra de ...ctio. §. ...ur.

theatrū:[a] vel liberū hominē, quē seruū eē credebat:[b] uel cuius cōmerciū[c] nō habuerit, uel rē suam[d] dari quis stipulet. Nec in pēdenti erit stipulatio ob id, ꝙ publica res in priuatā deduci, & ex libero seruus fieri pōt, & cōmerciū adipisci stipulator pōt, & res sua stipulatoris desinerē eē pōt: sed ꝓtinus[e] inutilis est. † ¶ Itē[f] ꝯ, licet initio utiliter res in stipulatum deducta sit, si tñ postea ī aliq̄ eorū cām,[g] de quibus supra dictū est, sine facto[h] ꝓmissoris deuenerit extinguit[i] stipulatio. At nec statim ab initio talis stiplō ualebit, Lucium Titium, cùm seruus erit, darī spōdes? & similia.[k] Quę. n. natura sui dominio nostro exēpta sunt, ī obligationem[l] deduci nul

a ¶ Theatrū. expone ut s̄. de rerum diui §. uniuersitatis. Accur.

b ¶ Credebat. Idē si sciebat, ut j. proxi. §. & ff. de uer. obli. inter stipulantem. §. sacram. ibi, casum enim &c.

c ¶ Commercium. Gñale nomen est ad oēs cōtractus. † Vñ dī aliqs hr̄e cōmerciū rei, qñ ꝑ emptionem, uel alio mō pōt eā habere. Quare iudęus no hēt cōmerciū christiani mancipij, ut C. ne christianū mā. Iud. &c. Vñ si Iudęus Iudęo promittit tale mancipiū, nō valet. uel christianus Iudæo. ut hic. si aūt christiano promittat Iudęus, ualet, ut ff. de uerb. obl. multū interest & de leg. 1. apud Iulianum. §. fin.

d ¶ Suā. Nā cū sua sit, plus sua fieri nō potest, ut s̄. de leg. §. sed si rem. & j. de actio. §. sic itaq;. nisi ratione possessionis apud alium constitutæ, ut ff. de contrahen. emp. l. si in emptione. §. 3. uel nisi sub conditione, dū tñ adueniente conditione stipulatoris res esse desierit, ut ff. de uerb. obl. si rem meam. l. existimo.

** ¶ Adde plures alias limitationes ad hanc reg. quas tradit Soc. in tract. de regu & fall. reg 100.]

e ¶ Protinus. Idest, statim, quia pura stipulatio suspendi nō potest, ut ff. de stip seruo, l. usus fructus, secus in alijs actibus uiuorum, ut ff. commu. præ. l. fina in fin. Accur.

¶ Aduerte, q̄a nulla est dr̄ia inter stiplōnē & cęteros ꝯtus q̄a ēt illi si pñt pendere ex euentu, cuius expectatio sit illicita. l. si ī emptione. §. oīum. ff. de ꝯh. em. similiter qñ uitiū est in substātia. l. usus fructus. de stip. ser. sed qñ nō est defectus in suba, ita pōt pēdere stiplō sicut alij ꝯtus quo ad acquisitionē iuris realis, ut in d. l. si. & ibi Bart.]

f ¶ Itē cōtra. i. ecōtrario nā s̄. dixit, qñ ab initio res erat sacra uel similis: sed postea desijt: nunc econtra, qñ prius non sacra, sed postea fit.

g ¶ Eorū causam. i. sacra, uel religiosa, uel similis, ut s̄. proxi. §.

h ¶ Sine facto. Quod est cùm erat res aliena: aliàs si sua: semper suo facto factum uidetur, ēt si alienauerit post tēpus stipulationis. idem & si erat aliena, dummodo post moram, ut ff. de uerb. oblig. si seruum. §. 1. & 2.

i ¶ Extinguitur. Argu. ꝯ. s̄. de lega. §. siquis debitori, uers. ꝙ si uiuo.

k ¶ Similia. Puta rem sacrā, cū erit ꝓfana: & sic de singulis. s. sacra, uel religiosa, ut s̄. prox. §.

l ¶ In obligationē. s. istam, hoc est stipulationem.

¶ Si quis. Casus. Quærebaī an stipulatio facti alieni ualeret: & uidebatur ꝙ sic, q̄a promittendo, ꝙ alius faciet, uidebaī saltem eo non faciente succedere oblō ad interesse: & sic uirtualiter stipulatio pēdet a ꝓmissore. cuius contrarium deciditur, quia stipulationes sunt inuētæ, ut unusquisque stipuletur qđ sua interest, eo q̄a impossibile est alium cogere ad faciendū. Tu declara, ꝙ sicut illud, qđ S Y L.

non

Commerciū cōprehēdit oēs cōtractꝰ.

* † Adde gl. supra de leg. §. nō solum. in uer. commerciū.

† Cōcor. cum hoc tex. ca. ad audiētiā. iuncta gl. super uer. hīc. circa me. extra de spōsal.

Stiplō rei suæ an ualeat.

Stiplō pura non suspēditur, sed bēne alij actus.

S Y L.

lo modo possunt.

¶ Factum alienum non potest in stipulationem deduci. Aretinus.

¶ †Si quis alium [a] daturū facturūve qd †promiserit, nō obligabitur: [b] veluti si spōdeat, Titiū quinq; aureos daturū. Quòd si effecturū [c] se, vt Titius daret, spoponderit, obligatur.

¶ Alteri stipulari

non est in cōmercio, in stipulatū non deducit, dato ꝙ posset cader: ita factū alienū, qd̄ i ptate nr̄a nō est, nō ꝑt deduci, quauis eē posset uel mea coactione uel pcib. Satis.n est, ꝙ factū tertii nō est i ptate nr̄a tūc, cū stipulamur: qd̄ nō ꝓbat, qa hic §. sequit ad ꝑcedētē, i quo ꝓprie cōtinuat materia ꝑcedens. Not. ꝙ stipulatio, ꝑ quā agit, ꝙ alius obligetur, non ualet. Item, ꝙ promittens operam suam circa factum aut dationem alterius obligatur.]

a ¶ Alium. prorsus extraneum.

b ¶ Nō obligabit. Et est rō, qa nemo alienū factū ꝓmittere pōt, vt hic, & ff. de verb. obl. stipl̄o ista in prin. nisi pœna ꝓmittat, vt j. eo. §. versa uice. Nisi i casibus, in quib. ꝑsumit lex interesse ꝓmitti, nisi fiat: vt in cautione, iudicio sisti, vt ff. de uerb. obl. quoties quis.

¶ Dic hoc esse generale in quibuscunque prætorijs stipulationibus. d. l. quoties. quia in his magis æquitas, quam subtilitas iuris attenditur.]

** Adde, ꝙ nihilominus promissor facti alieni euitabit pœnā, si probauerit omnē diligentiā adhibuisse, vt factū promissum sortiretur effectum, vt latissime cōprobat Tho. Ferra. in tracta. cautelarum, cau. 43.]

¶ Itē in stipl̄one ista, hre licere?, vt ff. de verb. obli. stipl̄o ista. j. rñ. †Itē in stipl̄one de rato, vt ff. rē ra hab. l. in stipl̄one. Itē in stipl̄onibus ædilitijs, vt sanū esse seruū uenditū, vel non furē, & similia, vt ff. de euic. l. ita quis. Itē i stipl̄one, rē pupilli saluā fore: nā eū sit prætoria, exigitur fideiussor, vt ff. de pro. stipu. prætoriæ. Stipulat ergo pupillus his uerbis à fideiussore, Promittis rem meam saluam fore per tutorē vel curatorem? nam & his uerbis ab eis stipulatur, vt ff. rem pup. sal. fo. l. 1. & l. cū pupillus. Præterea nonne quis semper promittit per se & suos hæredes ea facta, quæ per alium pñt explicari, vt C. de contrahen. stipu. l. fi. licet contra sit, si nō pōt per alium fieri, vt ff. eo. centesimis. §. id quod. & C. de caducis tol. l. j. §. ne autē? Rñ. non est alius hæres, q̄ testator: immo idem præsumitur, vt in authen. de iureiuran. à mo. præ. §. 1. col. 5.

ADDITIO.

Adde alios casus: puta, quādo promittit aliū dare uel facere, ad qd̄ promissor tenebatur. Itē, qñ iurauit: quia facit ualere omni meliori modo quo potest, vel. l. cum pr̄. §. filius. ff. de leg. 2. Ang.

c ¶ Effecturum. Tunc. n. suum factum manifeste ꝓmittit. idē si dixit se curaturum, vt fiat, vt ff. si cer. pet. l. fi. §. fi.

** Adde idem esse, si promissor facti alieni spondeat dolum malum abesse, absuturumve esse: nam perinde erit quasi spoponderit se curaturum, ꝙ ille, cuius factum promisit, faciet l. inter. de verb. oblig. alioquin stipulator deceptus remaneret. Alcia. l. hæc uerba. de uerb. sign.]

¶ Si quis alij. [ca] Quærebat, an sicut quis alienum factum stipulari non potest, ita nec alteri promittere. Et ui debatur saltē, ꝙ hoc posset stipulari, ut alteri daret: quia factum tuum, qd̄ promittitur, est in cōmercio tui promittentis. cuius tñ contrarium respondetur ex eo, ꝙ inf. in §. alteri. dicitur, ꝙ stipulationes inuētæ sunt, vt unusquisq; quærat sibi quod sua interest: quod non est in stipulatione alteri facta, nisi adijciatur extraneus solutioni: quo casu obligatio fundata est in persona stipulatoris, & habet contra adiectum actionem mandati. Nota, ꝙ stipulatio alteri facta regulariter non ualet, & nullam parit obligationem. Vide tamen ad intelligentiam huius tex. Fortu. in l. 1. iu princ. in 14. col. ff. de pact. vbi notabiliter declarat. Itē ꝙ ex stipulatione, in qua ꝑsona solutioni adijcitur, ius stipulatori tantum quæritur. Itē, ꝙ adiecto soluere pro-

† Pro declaratione huius §. atque ei⁹ materiæ uidendus est Paris. i ɔs 109. cū seq. lib. j. & Soz. in tracta. de re. & fall. reg. 326.

† aliàs spopōderit.

† Et hoc iō ibi, qa ꝑcessit factus

SIL. emptionis, de cui⁹ natura te net ex facto oium ēt extraneo rū: puta de euictione, sm Ange. sed Io. Fa. ꝓ: qa etiā tūc nō nisi de facto suo vel hr̄dis tenet, nisi vel

quanti interest, vel pœna promisse rit.

SIL.

missor potest etiã stipulatore inuito, & quòd tũc liberatur ipso iure. Item ꝙ adiectus recipiens tenetur stipulatori mandati, aut neg. gest.]

a Inri. Idest dominiot vt seruus domino, cui acquirit, vt sup. per quas per son. nob. acquiri. §. itẽ quod serui. alias, Item nobis. Itẽm reuerentia paterna: vt filius pri vt supra, per quas person. nob. acquiri. §. 1. Item obedientia: vt monachus monasterio, cui q̃rit & se & alia, vt in authenti. de mona. §. illud. collat. 1. Idem dicas de seruo fructuario. Idem de usuario. Idem de seruo bona fide possesso, & libero bona fide possesso; qui ex duabus causis quæruut, vt supra per quas personas nob. acqui. §. de his. & §. idem placet.

nemo potest, nisi ei cuius potestati sit subiectus.

¶Si qs alij, quàm ei, cuius iuri a subiectus sit, stipuletur,

Stipulatur alter alteri sex decim casib

b Nihil agit. Et est ratio, quia inuentæ sunt & c. vt J. eod. §. alteri. & ff. de verbo. obligat. stipulatio ista. §. alteri. Fallit tamen in casibus 16. In primis, si stipulantis intersit: vt quia sit tutor eius, cui stipulatur, rem pupilli saluã fore. Secundo, quia procuratori stipulatur dominus. Tertio, si stipuletur creditori, vt infra eodem. §. sed & si quis. & ff. de verborum obligat. stipulatio ista. §. si stipuler. & §. si quis insulam. Quarto fallit in omnibus prætorijs stipulationibus, vt ff. de prætor. stipula. in omnibus. vt est damni infecti, vt ff. de damno infecto. damni. prima. §. fina. Item iudicatum solui, & si miles, vt ff. de procurato. in eaulæ. §. fina. †Item fallit in procuratore præsentis, vt ff. de verbo. obligatio. si procuratori. & ff. de procurator. l. quod procurator. †Item fallit in actore municipum, ex cuius pacto quæritur municipibus. Idem in curatore furiosi, & consimilium personarum, & tutoribus, vt ff. de constitu. pecu. l. cum qui. §. si actori. Item fallit in institore: nam sibi actio ex pacto instituti quæritur, vt ff. de insti. l. prima, in fin. & l. secunda. Item fallit in iudice, uel

† Etiãsi formentur uerba in p sona domini: & est rõ auctoritas iudicialis ꝑ quã interponuntur sup. de diui. sti pu. cir. pri. lo. fab.

† Nec refert in cui' ꝑsona uerba concipiant, vt per lo. fab. huc.

notario, vel simili persona publica: ex quorum pactis & stipulationibus alteri quæritur, vt ff. rem pupilli saluam fore. l. secunda, & tertia, & quarta, primo respon. & in authenti. de execu. & ijs qui eon. §. primo, colla. septima, & in authentic. de hæred. ab intesta §. ex his. collat. noua. item fallit in creditore, ex cui' pacto quæritur actio debitori, vt ff. de pignorati. actio. l. si cum uenderet. primo respon. Item fallit, si auus paciscatur dotem reddi nepti, quam etiam in potestate non haber, vt ff. soluto matrimonio, Caius Seius.

nihil b agit.

¶Potest extraneus solutioni esse adiectus, licet sibi non quæratur obligatio h. d. Aret.

Adde idẽ in omnibus pijs locis, sm Bal. qui communiter approbarur in l. illud. in 1. col. C. de sacrosan. eccl.] SIL.

¶Item fallit in procuratore uẽdẽtis, vt ff. de actio empti. l. Iulianus. §. si procurator Item fallit in deponente, si paciscatur alij rem restitui. Item fallit in commodante faciente simile pactum, vt ff. depo si. publia. & C. ad exhiben. si res. Item fallit in donante simile pactum faciente in euentum alicuius conditionis, vt C. de donat. quæ sub modo. l. quoties. † Itẽ fallit, si pater stipuletur filio, vel alij posito sub sua potestate post mortem suam, scilicet patris: nam & filio quæritur, licet hæres non sit, vt ff. de uerbo. obliga. l. quodcunque. §. si quis ita. si uero iurè, & non post mortem, ipsi stipulanti quæritur, vt ff de verbor. obligat. dominus seruo. His enim casibus ex pacto uel stipulatione alterius alteri q̃ritur, non alias, vt hic, & C. per quas personas nobis acqui. l. 1. cum enim sint speciales, non sunt trahendi ad consequentiam, vt ff. de leg. & senatusconf. quod uerò. Sed M. dicebat hos casus facere regulam, & si quis casus esset contra, illud speciale esse: & quod hic regulariter dicitur, & J. eo. §. alteri. & C. per quas perso nob. acqui. l. 1. dicebat iure directo non ualere, sed utiliter acqri posse: & sic sm

† Hoc operat dñium rei, qđ est i ꝑsona illius, q stipulatur. Ex quo collige sti pulationem alteri factam sup re sua ualere, & tenere, secũdũ Christo.

cum

cum semper ex pacto alterius quærit: quod falsum est, cum parũ interesset, directo, uel utiliter quæreretur, vt ff. de nego.gest.l.actio. Accur.Floren.

¶ Planè solutio etiam in † extraneã personam conferri potest: veluti si quis ita stipuletur, Mihi aut Seio dare spondes? vt obligatio quidẽ stipulatori acquiratur, ᵃ solui tamen Seio, ᵇ etiam inuito ᶜ eo, rectè possit, vt liberatio ipso iur cõtingat: ᵈ sed ille ᵉ aduersus Seiũ habeat mandati ᶠ actionem.

† aliàs extranei.

SIL. ¶ Adde, ꝙ hodie de iure canonico indistincte alteri stipulamur utiliter, gl. in ca. quoties. j. q. vij. quæ tamẽ cõiter reprobat. & sic iste tex. & de iure canonico procedit in d. l. stipulatio ista. §. alteri. vnde dic hoc uerũ apposito iuro, per d. gl. quæ in hoc communiter approbatur.]

* ¶ Adde, ꝙ hic §. loquit de stipulatione & sic de modo, quo ciuili iure acquirit: & ita intelligẽdus est. nã alioq̃ qđ naturaliter acquirit ꝑ quẽlibet, ẽt nõ suppositũ ꝑtati nr̃æ, volẽtib. nobis acqrimus. l. ea §. ff. de acqui.re.do.]

* Adde, ꝙ ẽt ami. * amico stipulari pt, gl. i l. si uni⁹ §. j. ff. đ pac. & alij multi, quos citat Tiraq. in l. si unq̃ verb. libertis. nu. 49. C. de reuocan.donat.

Solo an possit fieri adiecto.

a ¶ Planè. Acquiratur. Scilicet tãtũ.
b ¶ Seio. non tñ hæredi eius, vt ff. de verb.obl. cũ qs. Itẽ hoc intellige statu huius adiecti nõ mutato; alias ꝯ. vt ff. de solu. cũ qs. Itẽ hoc intellige añ litẽ cõtestatã a stipulante, alias ꝯ, vt ff. de solu. si qs stipulatus fuerit x. §. j. Itẽ licet solui possit adiecto, non tñ agere potest adiectus, vt ff. de constit. pec. l. sed & si hic sofa. in fi. & l. si uerò.
c ¶ Inuito eo. qui stipulatur.
d ¶ Cõtingat. Nisi in casu, vt ff. de eo quod cer. loc. l. 3. §. idem Iulianu. sed ibi facta fuit solu alibi, quam fieri debuit: vnde uenit interesse, vt ĵ. de act. §. loco. in quo non potuit dño præiudicare accipiẽdo sortem adiectus, vt ff. de reg. iur. nõ debet alteri. licet & ipse dñs posset, vt ff. de eo qđ cer. loc. l. centum. in fi. & l. fi. in fi.

Adiectus, cui soluitur, diuersa actione tenet.

e ¶ Ille. s. stipulator.
f ¶ Mandati. Nunquid adiectus mandati semp tenet? M. dicit ꝙ sic, vt hic, & ff. de verb.oblig. Iulianus §. fin. Nam semper tacitum mandatum, & si non expressum, interuenire dicebat, & in absentia, & sine nuncio, vel epistola: qđ est ꝯ. l. ff. de procur. l. 1. §. 1. Quare dicemus, quod mãdati agitur, si intercessit mandatum: vt quia præsente adiecto fuit stipulatus, vt hic, * & ff. de verb. obliga. Iulianus. §. fi. & ff. mãdati, qui fidẽ. alias agit nego. gestorum. cum non sit procurator, vt ff. de sol. l. verò ꝓcuratori. §. interdum. & inf. de oblig. quæ ex quasi contrac. in princ.

SIL. ¶ Glos. hæc communiter approbatur, nisi adijciatur animo donandi. d. l. Iulianus. §. fin. l. sed & si quis. in prin. ff. de usufruc.

SIL. ¶ Quod si quis. Caius. Quæsitum fuit an si mihi & Titio dari stipuler, valeat stipulatio. & uidebatur nõ ualere, quia cum sit sub una & eadem uerborũ cõceptione, & quò ad Titium non ualeat, cum sit alteri stipulatum, non uidetur ualere quò ad me: quia quod unum est, non uidetur scindi posse. deciditur tñ contrariũ, ꝙ Titio ualet, ea ratione, quia sicut in stipulatione plurium rerũ censentur tot stipulationes diuisæ intellectu iuris, ita qñ mihi & Titio promittunt aliqua, est, ac si unicuiq; nostrũ dimidia realiter & distincte promissa sit, l. j. §. sed si mihi. ff. eo. vnde utile nõ uitiatur per inutile, cũ simus in diuiduis. & hinc est, ꝙ nõ habet locum ius accrescendi, quia realiter iuris intellectu censetur stipulatũ pro dimidia unicuique. Sed tunc fuit dubitatum, an hęc regula procederet passim etiam in patre stipulante filio. & rationem dubitandi faciebat regula. §. alteri. cuius contrarium respondetur ratione apposita in tex. & quia non cessat ratio interesse stipulantis, de qua in dicto §. alteri. quia cum filius patri quærat, interest patris filio quæri, quia sibi quæritur. Not. quòd stipulatio rei diuiduæ, in qua persona copulatiue adijcitur stipulatori, est

utilis solum ex persona stipulatoris pro dimidia, pro alia est inutilis. Ité, q si dominus stipulatur seruo, vel pr filio, ibi querunt. Item, q patris & filij eadem persona & uox fingitur.]

a ¶ Valet. s. pro parte dimidia, vt subijcit, vt ff. de eo q cer. lo. l. 3. §. si qs. Et collige, q nó uitiat utile p inutile: sic ff. de uerb. obl. l. j. §. sed & si mihi. arg. 3. ff. de arb. l. parui. aliàs, Pædius. §. j. Et dic ut ibi.

Vtile p inuti le non uitiat.

† aliàs ualebit.

SIL. ¶ Dic hoc uerú ī diuiduis, secus ī indiuiduis, vt p doct. in d. §. sed & si mihi.

b ¶ Non plus q̄ dimidia. vt ff. de ver. obl. l. si mihi. Sed cótra. ff. de cótrahen. emp.

† aliàs l. fundi. Sed uacat, dic ut ibi.

uero. ¶ Dic, q secúda sol. glo. in

SIL.

¶ Si quis sibi & alteri copulatiue stipulať, dimidia tm̄ stipulatori debeť.

¶ Qđ si qs sibi, & alij, cui᷒ iuri subiectus nō sit, dari decē aureos stipulat᷒ est, †valeat† qđ stipulatio: sed utrū totū debeať stipulatori, quod in stipulationem deductum est, an uerò pars dimidia, dubitatum est: sed placuit, non plus, b q̄ dimidiam partem ei acquiri.

¶ Si pr stipulatur filio, acquiritur sibi. h. d. Aret.

¶ Ei †uerò, qui iuri tuo subiectus est, si stipulatus sis, tibi acquiris: c quia vox tua, tanq̄ filij† d sit: sicuti & filij vox tāquā tua īelligiť in ijs rebus, quæ tibi acqri e possūt.

¶ Diuersitas i qualitate inter interrogationē & responsionē uitiat stipula tionē, quatenus est discordia: sed diuersitas i qualitate uitiat in totū: & re sponsio simplex in telligiť, qualis præcessit interrogatio. hoc dicit, Aret.

¶ Præterea inutilis f est stipulatio, si quis ad ea, q̄ interrogatus fuerit, †nō respōdeat: g ueluti si quis decē aureos

d.l. si mihi, communiter approbatur.]

c ¶ Acquiris. sic ff. de verb. obliga. l. dominus seruo. & C. de contrah. & commit. stipu. l. 2. & ff. de pac. l. & hæredi. §. nos autem.

d ¶ Filij sit. Cū una persona cēseatur pr & filius, vt C. de impu. & ali. sub. l. fi. sic & in seruo & domino est eadem uox, vt inf. eo. §. post mortem.

SIL. * ¶ Adde, q filius non censetur eadē persona cum patre in præiudicium ipsius patris, vt tradit Deci. in l. filius. in prin. C. de pact.

* ¶ Adde aureū tex. in l. cū scimus. C. de agric. & cē. ubi dicitur, filiū quodāmō partem esse corporis pr̄ni: & quo loco pr est, ibidē & filiū esse cēseri]

e ¶ Acquiri pñt. Vt profectitio peculio, & aduentitio quò ad usumfructū, vt sup. per quas pers. no. acq. §. j. Acc.

* ¶ Pro pleniore & clariore intelligētia huius loci vide. l. quod dicitur per patrem. ff. de verb. obli.]

¶ Præterea. Casus. Quæsitū fuit. an diuersitas quan titatis ul qualitatis stiplōnē uitiaret. & uidebať pariter uitiare: qa cū stiplō p forma hēat interrogationē & rñsionē, hæ si discordent, facere vñr aliam & aliam stipulationē, & p cō sequēs nō cō uenire, & nō perficere stipulationē. Cūius tñ cōtrariū dr. Qđ. n. est diuersitas in qualitate, tñc quia illa qualitas ita qualificat, & respicit totā

SIL. † Quia pr & filius cēsentur una persona, & con cor. gl. in c. super eo. ibi, & pr & filius. ex tra de test. & ca. tua nobis. ī gl. super. ver. lucro. circa med. extra de decimis. † concor. §. si de alia. in prin. j. eod.

stipulationē, sicut defectus formæ, uitiat in totum: quia qui detrahit qualitati, detrahit stipulationi: sed diuersitas in quantitate non respicit totam, sed solum partem ipsius. Not. q diuersitas quantitatis uitiat eatenus, quatenus est diuersitas: sed diuersitas ī qualitate inter interrogationē & rñsionem, reddit stipulationem in totū inutilem. Item, q absoluta & simplex rñsio in dubio non intelligitur discordare ab interrogatione, sed in ea cēsentur repetitæ uirtualiter omnes qualitates interrogationis.]

f ¶ Inutilis est. interdum in totum, interdum pro parte.

g ¶ Non respōdeat. Scilicet congrue dalis.

diligenter tñ attende, ꝙ ubicunq; est diuersitas, si incótinenti placet diuersitas stipulatori, ualet stipulatio, vt ff. de verbo. oblig. l. j. §. cum adijcitur. Si autem non placeat, † aut est in qualitate, aut in quantitate, aut in specie diuersitas. In primo casu nullo modo ualet, vt hic, ibi, aut si ille &c. & ff. eo. l. j. §. cum adijcitur. & §. si quis simpliciter. Si uerò in quantitate: in eo, quod consonat, ualet: siue detrahat, siue adijciat, † vt ff. de uerbor. obliga. l. prima. §. si stipulanti. quæ est contra. in alio non ut hic; ibi, veluti &c. Si autẽ in specie: aut promittitur una species pro altera, & tunc non ualet, vt inf. eo. §. si de alia. aut alia adiecta, & ita copulatiue: & tunc non ualet in alia, non in adiecta, vt ff. de verb oblig. l. i. sed si. Si autem plures res stipuletur: tunc aut copulatiue fuit facta interrogatio: & ualet in eo, quod respósum est: aut disiunctiue, vt, illam aut illam ꝓmittis? quo casu ualet, siue ad utrumque siue simpliciter respondeat, & in utraque. Si uerò in una, non ualet ẽt in ea, licet in summis non uitietur alternatiua, si respondeatur ad unã tantum, vt ff. de verbo. oblig. l. j. §. si quis. & l. inter stipulantem. §. si stipulante. Accursius.

ADDIT. Et est ratio diuersitatis, ẽm Ioan. Fab. quia in speciebus talis rñsio facit diuersitatẽ in qualitate: quia in qualibet sub códitione interrogasse uidetur. Sed in alternatiua summarum minor est in obligatione. l. si ita stipulatus fuero decem aut v. ff. eodẽ.

† Subaudi nec expresse displiceat: qa túc nó eẽt locus d. §. cú adijcit. nec huic materiæ. lo. Fab.

† Nisi esset a ctũ stipulationem nó ualere nisi sub toto: vel nisi ualiditas stipl'onis noceret stipulãti, ut l. si dcẽ. ff. loca. & hæc uera in qñ stipl'o & rñsio ẽ de toto & parte numerabili. Alias si de toto integrali, & par-

à te dari stipuleĩ, tu quinque promittas: vel contra: aut si ille pure stipuletur, tu sub cõditione ꝓmittas: vel cõtra: si modo scilicet id exprimas, idest, si cui sub conditione, vel in diẽ stipulanti, tu respõdeas, Pñti die spondeo. Nã si hoc solum respondeas, Promitto, breuiter uideris in eãdem diem uel cõditionẽ spoponisse. Neque enim necesse est ĩ respõdendo eadẽ omnia repeti, quæ stipulator expresserit. a

¶ Inter dominum & seruum, patrẽ & filium nõ contrahitur stipulatio. h. [illegible]

¶ Item b inutilis est stipulatio, si uel ab eo stipuleris, q tuo iuri subiectus est: vel si is à te stipuletur. c Sed seruus quidẽ non so-

ideo de ea interrogatum & respósum esse uidetur.

a ¶ Expresserit. Quæ enim in præfationibus dicuntur, in contractibus repetita credantur, vt ff. de uerbo. obligatio. l. Titia. §. idem respondit.

¶ Item inutilis. [illegible] nõ figuratur in tam nota regula, cuius ratio est inutilitas. frustra enim fieret ĩ casibus stipulatio, in quibus eidẽ quæreretur, & esset fectualiter idem esset stipulator & ꝓmissor. Nota, ꝙ inter patrem & filiũ stipulatio nõ contrahitur. Item, quòd inter dominum & seruum obligatio ciuilis contrahi non potest. Itẽ, quòd seruus nemini potest ciuiliter obligari. Item, quòd filiusfami ias excepto patre potest alijs ciuiliter obligari & naturaliter.]

te propria v. impropria, hic, per Io Fab. & Ange. hic. SIL.

b ¶ Item inutilis. Quantum ad ciuile uinculum, sed naturale contrahitur, vt ff. de condi. indeb. l. si id quod. & l. frater a fratre. §. primo. vnde fideiussor, accedit, ut infra de fideiussoribus in principio. Et hæc uera sunt, nisi in castrensi peculio, uel quasi: nam tunc est loco patrisfamilias, vt ff. ad Maced. l. secunda. & ff. de colla. bonorum, l. prima. §. nec castrense. tunc enim & cum patre obligatur, & agitur cum effectu, vt ff. de iudic. l. lis nulla.

¶ Intellige petita uenia. l. adoptiuũ. in princ. ff. de in ius uoc.]

Oblig tio naturalis inter patrẽ & filiũ potest consistere.

c ¶ Stipuletur. C. de pac. con l. pactũ dotale. contra. Solu. maxime, ibi positum abundat. sic C. de test. ma. l. fina, §. j. Accursius.

a ¶ Obligari non põt. ſ. ciuiliter. Acc.
b ¶ Obligari põt. Ex oĩ cã, vt ff. de iudic. l. ea ex q̃cibus. & cõueniri iſolidũ durãte pñia ptãte, auctoritate tñ pñis interueniẽte: ad qđ pr̃ compellit offõ iudicis, vt C. đ bo. q̃ lib. l. cũ ñ ſolũ. §. j. (i) & poſtea, niſi in ſex caſib. q ſunt ff. qđ eũ eo. l. 2. Excipe duos caſ⁹: vt i mutua pecunia, ex qua nõ tenet eñ effectu pp exceptionẽ Macedoniani neq; pr̃, vt C. ne fili⁹ pro pr̃e. l. j. Itẽ in uoto uel Deo uel reipu. facto, vt ff. de polli. ſiq̃s rẽ. §. voto. Nã licet al's. ſ. ex ꝯtractu, vel quaſi ꝯueniat a pl'a to maior loci illius, hic tñ nõ cõuenit vt C. de epiſc. & cle. l. nulli. & in auth. de eccl. tit. §. ſi quis coll. 9.

in quo req̃raĩ cõſenſus, gerere põt.]
* ¶ Cõcor. huic §. tex. in l. j. in prin. de verb. obl. & l. j. §. vlti. đ act. & oblig.]
c ¶ Furioſus. Nullũ negotiũ ſ. obligatoriũ. Idẽ ẽ ĩ ꝓdigo, cui bonis interdictũ ẽ, vt ff. eo. is cui. q̃a furioſo ſilis eſt, vt ff. de cu. furio. l. j. j. rñ. & ff. de reg. iur. l. furioſi. idem in mentecapto, vt ſup. de cura. §. j.

lũ dño ſuo obligari nõ põt, a ſed ne quidẽ ulli alij. Filij uerò familias alijs obligari b poſſunt.†

¶ Mutus & ſurdus oĩno non poſſunt ſtipulationem contrahere. h. d. Aret.

¶ Mutum neque ſtipulari, neq; ꝓmittere poſſe, palã eſt: quod & ĩ ſurdo receptũ eſt: q̃a & is, q ſtipulat, verba ꝓmittentis: & is, qui promittit, verba ſtipulantis audire debet. Vnde apparet, nõ de eo nos loq, qui tardi† exaudit: ſed de eo, qui omnino non† audit.

¶ Furioſus neque ſtipulari, neque aliter contrahere poteſt. Aret.

¶ Furioſus nullum negotiũ c gerere poteſt: d quia non intelligit quod agit.

¶ Pupillus maior infante poteſt aliũ ſibi obligare etiam ſine tutoris auctoritate: ſed ipſe alij nõ obligatur, niſi ſit ꝓximus pubertati, & tutoris auctoritas interueniat. Filij uero familias in ætate pupillari non obligãtur etiam cũ cõſenſu patris. Are.

† aliàs exaudit.

SIL. ¶ Hoc uerum quò ad obligandum prodigum alteri, ſecus ecõtra. d. l. is cui.
* Sed pro ampliore declaratione illius §. & materiæ vide Deci. in l. in negotijs. ff. de reg. iur. q̃ ẽ lex cõtrarijs ſententiæ.]
ADDIT. Idẽ in fatuo. Et intellige đ ijs, q oĩno nihil rõnis ſapiũt, aliàs ſecus, ſm Ang. Itẽ intellige glo. de prodigo, vel mẽtecapto, cui bonis interdictum ſit: alioquin obligarentur, ſecundum Bald.]

dum-odo ſint pu-res, ...tas ſe ...tus. §. pupil-lus. ver ...i. vlti. nſ. eo.

SIL. ¶ Dic ſm doc. hic, nõ ꝓcedere in uoto religionis. l. Deo nobis. §. hoc ẽt. C. de epiſc. & cler. & i mr̃imonio de iure canoni. qđ attendit. c. j. de coniu. ſeruo.]
ADDIT. (i) Scilicet captis pignorib. Et ſi nullo mõ uelit cõſentire: ſi filius agat, & pr̃ ſit pñs, repellit à iudicio: ſecus ſi pater ſit abſens longa abſentia, vel filius conueniatur. Ang.
SIL. ¶ Mutu. Caſus poſitio non eſt neceſſaria, quia regula clara eſt, & eius ratio aperte aſſignat in tex. Not. mutum & ſurdũ oĩno ſtipulationẽ ꝯhere nõ poſſẽ: ita ꝙ de forma ſtipulationis eſt, ꝙ audiatur ſonus uerborũ à ꝯhẽtib. Itẽ, ꝙ qui tarde audit uel loquitur non ꝑ hoc prohibetur cõtrahere. Item, ꝙ furioſus nullũ contractũ aut negotium,

d ¶ Poteſt. ſ. ciuiliter.
¶ Pupill⁹. Caſus. Hi, q enumerãt, i q̃b. ſtipl'o inutilis ẽ, tales sũt, vt poti⁹ rlç q̃ dã i hac materia dici poſsit. vt ſola eorũ rõ ꝑq̃rẽda ſit i poſitione caſus: q̃ i §. nr̃o exq̃rẽda nõ ẽ, cũ in eo aſſignet, ꝑterq̃ in vlt. rñ. cuius rõ ponit in glo. No. pupillũ obligari ſine auctoritate tutoris nõ poſſe. Itẽ, ꝙ q exceſſit infãtiã, aliũ ſibi obligare põt ſine tutore, ſec⁹ i mãte. Itẽ, ꝙ iſans eq̃parat furioſo. Itẽ, ꝙ q̃uis hoc uerũ ſit i multis, tñ quò ad obligãdũ ſibi aliũ æq̃parat ꝓximo pubertati. Itẽ, ꝙ pñia ptãs nõ ẽ potẽs ad illũ impuberẽ obligandũ.] SIL.

a ¶ Pu-

¶ † Pupill[us] [a] oē negotiū † recte gerit: † ita tñ, vt ubi tutoris auctoritas necessaria sit, adhibeat tutor: veluti si ipse obligeť. [b] Nā aliū sibi obligare ēt sine tutoris auctoritate [c] pōt. Sed qđ dixim[us] de pupillis, vtiq; de ijs uerū est, q iā habent aliquē intellectū. Nā ĩfans, [d] & q infantiæ ꝓximus [e] est, nō multū [f] à furioso distāt: qa huiusmodi ætatis pupilli nullū hñt intellectū. Sed in proximis infantiæ, ꝓp utilitatē eorū, benignior, [g] iuris iterp̄tatio fcā ē: vt idē iuris hēant, [h] qđ pubertati ꝓximi. Sđ q ĩ ptāte parētis ē ĩpubes, [i] ſne auctore qdē pr̃i [k] obligať.

¶ Conditio impossibilis uitiat stipulationē: conditio uerò necessaria facit eā haberi pro pura. Arc.

† Ad istū §. ui de Crotū in l. 3. col. fin. nu. 36. ff. đ verbo. obli. & ibi Sozi. col. pen. ad fi.

a ¶ Pupillus. s. pubertati ꝓximus, vt sequitur: & est ratio, quia intellectū habet, vt ff. de regu. iu. l. in negotijs. ** Adde pulchrū tex. in l. pupillū. eo. ti. vbi hr, pupillū ꝓximū pubertati capacē eē & furandi & iniuriæ faciēdæ.]

b ¶ Obligeť. s. alij.

* † Præter testamentum, vt sup. q. non est permissa. test. §. præterea.

*¶ Nā l. Lætoria minorē annis 25. stipulari uetabat, vt scribit Suet. li. 4. Prætorum, apud Priscianū Grāmati. li. 8. quo in loco Priscian[us] ait uerbū stipulari à Suet. passiue prolatū. i. interrogari, an alteri stipulāti promittat. Idem significat Labrax leno apud Plau. in Rudente.]

† alias, vt tamē sicubi tutoris &c.

** Adde, ꝙ etiā impuberis oblīo admittitur sine tutore, qñ ex ea sequiť utilis liberatio, glo. l. 2. de accepti. quam extollunt Soci. in l. conditionibus pupillus. de condi. & demon. & Ias. in l. contra. de pac. & alibi sæpe. & Alex. in l. mutum de acqui. hær.]

c ¶ Auctoritate. sic s̄. de auctor. tut. in prin. sic ff. de pac. l. cōtra iuris ciuilis.

d ¶ Infans. i. vsque ad 7. annos, ut C. de iure delibe. l. si infanti. j. respon.

Proximus pubertati.

e ¶ Infantiæ ꝓximus. i. vsq; ad x. annos & dimidiū: & sic ꝓximus respicit ĩ. sed cū dico pubertati ꝓximū, a x. ann. & dimidio. s̄. intellige. nā sic in masculis dēt fieri dimidiatio. i fœminis in 9. & dimidio, ut s. qui. ex cau. manu. non li. §. fi. & s̄. quib. mo. tute. fini. j. i fi.

SIL. * ¶ Limita hoc ꝓcedere in ciuilib. non ĩ criminalib[us]; i qb. q̄s q̄ nō dr̄ ꝓximus pubertati, nisi qñ ē ꝓpe p sex mēses, Ias. in authen. sacra puberu. nu. 15. C. si aduer. uēd. & in l. ꝓperandū. §. j. in 2. no. C. de iudi. ubi ēt limitat aliud esse, quando malitia suppleret ætatem.]

f ¶ Nō multū. Nā distat aliquātulū, vt in hrēditate, quā trāsmittit ĩfans, vt C. de iu. deli. si infanti §. j. secus in furioso, vt C. de cur. fur. l. fi. §. sin aūt. & hoc šm Azo.

Hæreditas trāsmittiē p infantē, sed nō per furiosum.

*Sed certe sic posset dixisse qa un[us] paru[us], alter magn[us]: alter cōtinuū tps, alter hēt iterualla dilucida. Dic ergo distāt ĩ stipulando in hoc: qa infans sine intellectu interdū stipulatur, sed furiosus nunquā, vt ff. rē pupi. sal. fore l. seruum pupilli. †Cōiter tñ tenetur, ꝙ ille tex. loquatur in maiore infante.]

Stipulať quãque infans, nō aūt furiosus.

† aliàs nec.

SIL.

¶ Item dicit nō multum, propter proximum infantiæ, qui intellectū habet: & ideo corrigitur statim, quod hic dicitur, ibi, sed in proximis.

g ¶ Benignior. quàm sup dictum est.

h ¶ Idem iuris habeant. vt alios sibi obligent, alijs uero non obligentur sine tutore, vt sup proxi. §.

i ¶ Impubes. Aliud si pubes: nam obligatur, ac si esset sui iuris, vt ff. eo. l. fi. §. j. nisi in duobus casibus, vt sup. eo. §. item inutilis. diximus.

k ¶ Patre. Sed q̄ est rō de hoc ad pupillū, cum tutore auctore obligetur? Rñ. quidā, ꝙ ob hoc ipsum dať tutor: sed patria ptās est ad corrigēdū: & est pro eis. C. de bo. quæ lib. l. fi. §. sin aūt. Vel dic, ꝙ tutorē hēt obligatū, si male auctorat, patrē non, vt C. de bon. quæ libe. cū oportet. §. sub hac tamen. versi. non autem hypothecam. Accur.

Filius ĩpubes etiā cū auctoritate patris nó potest obligari.

ADDITIO. Hoc uerū, qñ de pupillo mere obligando tractatur: secus si de mera utilitate, quia pōt etiā sine pr̄e. Si uerò potest esse utilitas & damnū

puta qñ ũsusfruct⁹ uł aliqd pri qri p̃t, quo ca:u de iure nouo p̄r ltimã administrationẽ hẽt; sufficit ipsi⁹ auctoritas nó i alijs, ut l. si infãti. C. de iure deli. *¶ De ratione adducta ab Accur. vide Bar. in l. ulti. §. j. ff. de uerbo. oblig. ubi similis tex.

verb. obli. si Titius. sm Azo. ¶ Declara, φ idẽ est hoc, qđ dicere, φ cõdõ impossibilis in casu d. l. si Titius. nõ uiciat stip̄lonẽ, qa ibi nõ ẽ oĩmoda perplexitas, qa est dissolubilis p̄ p̄oc cupationẽ iudicij litẽ contestandi.]

SIL.

¶ Si impossibilis cõdõ obligationib. [a] adjciatur, nihil ualet stip̄lo. † Impossibilis autẽ cõdõ habeẽ, cui natura [b] impedimẽto est, quo min⁹ existat: veluti si qs ita dixerit, Si digito cœlũ attigero, dare spondes? At si ita stipuletur, Si digito cœlũ nõ attigero, dare spondes? pure [c] fcã obligatio intelligiẽ: ideoque statim [d] † peti potest.

¶ Stipulatio nõ põt cõtrahi inter absentes. Etsi in instr̃o continetur partes fuisse præsẽtes, vel stipulationem interfuisse, statẽ scripturæ, nisi contrarium probetur. Aret.

¶ Item uerborum [e] obligatio inter absẽtes [f] cõcepta, inu

SIL. ¶ Si impossibilis. Casus. Fuit dubitatũ an cõdõ impossibilis uitiaret: & uř φ nõ, §. pen. ĩ. ađ hř. insti. ualet .n. arg. de cõtractibus ad ultimas uoluntates, & ecõuerso. cuius cõtrariũ decidit: rõ ẽ, qa talis adiectio impossibilitatis remouet mẽtẽ disponẽtis ab actu: qa ille, q adijcit cõdõnẽ impossibilẽ, nõ uř hře animũ obligãdi, nec alteri stipulandi: uñ cõtractus tanq̃ euacuatus cõsensu partiũ est nullus. ad illud, qđ dixi de ultimis uolũtatibus, rñr in gl. j No sti p̄lonẽ cõceptã sub impossibili ɔdõne inutilẽ esse, sub necessaria uerò purã esse. Itẽ, φ ea, q̃ per rerũ naturã existere non possunt, dñr impossibilia.]

† Quia impossibiliũ nulla est obligatio, ut hic, & in c. ad audiẽ. iuncta gl. super uerb. habere. post princ. extra de spõ. & ma. facit c. ulti. cũ gl. sup. uer. impossibilis. extra de condi. apposi.

a ¶ Obligationibus quibuscunque, ut hic, & ff. de actio. & obli. non solũ. (j) Secus. n. in ultimis uolũtatibus: quia tunc pro non apposita habetur, ut s. de hære. insti. § impossibilis.

SIL. ¶ Dic ut p̄ Bar. in l. j. ff. de cõdi. insti]

(j) Et dum glo. ibi soluit contrarium de. l. si militem. C. de cõdi. ob cau. est contraria huic glo. ista tñ est uerior. Nec ob. contra. quia cõcord. cum hic & ibi cõditio & causa impossibilis annullet effectum. non enim ad conficiendum agitur, sed solum ad reuocanda data, sm Io. Fab.

b Cui natura Nõ ita si uerborũ p̄plexio fit, ut ff. de cõdi. insti. si Titius. Io. cõtra. tãc. n. qñq; non diceret impossibilis, licet nõ posset existere, ut ff. de

* ff Adde impossibilẽ cõdõnẽ hři etiã cui ius repugnat, ut cum quis ita stipulat, si rem sacrã Titi⁹ uendiderit. l. continuus. §. cum quis. ff. de uerbo. ob. & inf. hoc titu. §. cũ qs ubi Ac.] ¶ Et facit ad hunc. §. ff. de regu. iu. l. impossibiliũ. & ff. eod. l. impossibilis. §. primo.

† aliàs petere.

c ¶ Pure. i. sine cõdõne, ẽt si dies eẽt apposita, ut ff. e. l. in illa stip̄lone §. fi.

d ¶ Statim. Cũ spatio tñ quo solui possit, ut j. eo. §. fi. & ff. eo. cũ q calẽdis. & de hoc dixi. s. de uerb. ob. §. oĩs stip̄lo.

*¶ Vide Deci. in l. quod te. col. 4. ff. si cert. peta.]

† Ratio est, qa uerba sunt p̄sentiũ, nõ absentiũ. SIL.

SIL.

¶ Item uerborũ. Casus non figurabiẽ, qa regula clara est fundata in defectu formę substãtialis ipsius stipulationis, q̃ est p̄ñtia & uerborũ cõceptio correctio autẽ Iusti. hẽt rõnẽ ĩ uirtute instři. No. stip̄lonẽ inter absentes nõ cõtrahi. Itẽ cõtẽtionũ lites amputãdas. Itẽ, φ instr̃o statur, si contrarium non probatur. Item, φ improba allegatio dici potest respectu initij, licet ex post facto dicatur iusta. item, φ instrumentum non solum per aliud instrumentum, sed per testes reprobari potest. Item modum probandi negatiuã eius, quod continetur in instrumento.

e ¶ Item uerborum. Sicut per conditionem impossibilem, ita per absentiam fit inutilis stipulatio.

f ¶ Absentes. Ita intellige absentem, ut audire non possit. Vñ si est in turri uel.

vel à remotis, & clamet, valet stipulatio si se audiãt, † arg. ff. ad Syl. l. j. §. eo. alias accipit multis modis, ut ff. de uer. sig. l. absenté. & notat in auth. de fideiuss. §. j. Sed contra est. ff. de don. inter vi. & vx. ea si. Sed ibi intercesserat stipulatio ante absentiam, cuius verba etiam inter absentes nunc repetuntur. Item contra ff. de pact. Labeo. in prin. Sed aliud in pacto quolibet alio, quod sine huiusmodi solennitate fieri potest: sed stipulatio nõ, ut ff. de pact. l. ij. in fi. & j. de act. §. de constituta. Item contra ff. de spõ. l. 4. & l. 5. Sed potest dici ibi speciale, vt valeant inter absentes. Vel dic, quod & per stipulationem fieri possunt sponsalia, & tunc inter præsentes, vt hic. Item consensu. s. solo possunt fieri spõsalia, & tunc etiam inter absentes, ut d. l. 4. Accursius. Et hęc ultima cõiter tenetur in l. j in prin. ff. e. facit c. ul. de pc. li. 6.

† Subaudi & intelligant.

Spõsalia inter absentes, & præsentes fieri posunt.

tilis est. Sed cũ hoc materiam litiũ cõtentiosis hoib. præstabat [a] forte post[b] tempus tales[c] allegationes opponentibus, & nõ [d] præsentes fuisse uel se vel adversarios suos cõtendentibus: ideo nostra constitutio[e] pro celeritate dirimendarum litiũ introducta est, quam ad Cæsarienses advocatos scripsimus:[f] per quã disposuimus, tales scripturas[g] quæ præsto[h] esse partes indicãt, omnino[i] esse credẽdas: nisi is, qui talibus utitur improbis[k] allegationib. manifestissimis[l] probationib. vel per scripturã,[m] vel per testes idoneos[n] approbauerit, † toto eo die,[o]

a Præstabat. Antiquitus.

b Post tẽpus. Post ideo dicit, quia, quando conueniuntur post tẽpus contractus, talia opponuntur.

c Tales. Quales subijcit statim, & non &c.

d Et non. Ecce allegationes.

e Constitutio. vt C. de contrahen. & com stip. optimam.

f Scripsimus. Loquitur Iustinian. auctor illius constitutionis.

g Scripturas. Sed quid si unus proferat instrumentum, in quo contineatur contrahentes esse præsentes Romæ tali die: alter, quod Bon? Dicunt quidam, quod neutri creditur. Alii, quod bonus iudex debet animaduertere cui potius credendum sit: vt si stipulator ipso tẽpore tenebat scholas Bon. stabitur illi instrumento, quo continetur ipsum fuisse Bon.

Instrumenta duo si sint eiusdem diei & diuersi loci, cui stabitur.

h Præstò. i. præsentes.

i Oĩno. No. standũ scripturæ, nisi contra probetur: sic C. de prob. cũ precib. & j. eo. §. si scriptũ. & j. tit. j. §. fi. & hoc quando forma hẽt publicã: alias si priuatã, si pro scribente, non ualet: si contra scribentẽ, valet, si ẽ cũ cã, ut in auth. de iureiur. a mo. §. j. & C. de nõ nume. pecun. generaliter. Accur. Sed solo: sed cũ adminiculis sic: puta si à tribus testib. sit annotata: per tertio tñ, si persona scribens sit legalis, scriptura priuata facit semiplenã probationẽ, ut per Io. Fab. & Ang. hic.

scriptura au semp standũ sit.

† De Cæsariensib. aduocatis uide xi supra... aui. alie. l. §. at ex

k Improbis. s. prima facie: quæ forte probæ apparebunt tandẽ. sic C. de epis. & cler. l. omnes qui. circa prin. secundum Io.

l Manifestissimis. quia contra scripturam.

* Nam statur instrumento, donec contrarium probetur. l. cum precib. C. de proba. quid uerò in scriptura priuata, dic ut j. de fideiuss. §. ult. in glo. & tit. de lit. obli. in princ. in gl. super uer. si quis.

† alias in in toto die.

m Scripturam. s. aliã: quod est melius.

* Annota hoc loco, æquiparari probationem, quæ fit per testes, & illam, quæ fit scriptura.

n Idoneos. Omni exceptione maiores. i. quod nulla exceptio poterit eis opponi, ut C. de contrahen. & committ. stip. l. optimam. Accur.

o Eo die. † No. quod dies debet inseri in instrumẽto: & alia sunt necessaria, ut dixi in auth. vt præpon. nomen Impera. & facit C. de diuer. rescr. si qua. Sed quomodo hoc probabitur, cum dies instrumenti non debeat exhiberi, ut ff. de eden. l. j §. editiones? Rñd. Tribus modis petitur instrumentum edi. Primo, ut fundet intentionem ex instrumento rei actor, uel reus ex instrumẽto actoris fundet exceptionẽ.

† Adde plenio rẽ glo. circa solẽnitates instrumẽtorũ in l. pe. C. de tab. li. x.

q Hæc

SIL. Hæc falsa est l.fi. C.de eden. fm communem intellectum.]

SIL. Cū in neutro casu aduersari⁹ uteret: qd̄ nō dēt eē: & tūc nulla pars instrūi dēt exhiberi, ut C.de ede.l.fi.in fi. & C.de testi. l. nimis.

Secus intellige, si ad fundatā a liuuandam, Bar. in d. §. editiones.

Scdo. s. qñ aduersarius vtit: nam tunc ediē, ut uideatur, an aliquid possit ei opponi: & tunc exhibetur, sed sine die & Consule, ne materia det falsum fabricandi, ut d.l.ff. de edē.l.j.§.editiones. & ff. quemad. testa. aper. l.j.§.j. Tertio, ut de falso accusetur: & tunc etiam cum die & Consu.e est exhibendum, ut hic, & C.de contrahē. & committ. stip. l. optimam. & C.de fide instru. l. fin. Alijs autē modis petuntur instrā edi uel tradi per uaria genera actionum, ut ff. de eden.l. quædam personæ sunt. sed dictis tribus modis petuntur edi uel demonstrari. Item qo hoc est, φ hic probat reus, contra iuris ordinē, vt C.de eden.l. qui accusare? Rñdeo, hoc propter præsumptionē, quæ est cōtra eum propter scripturam, ut ff. de pac. iuris gentium. §. quod serè. Itē nunquid duo testes hoc probantes. s. alterum cōtrahentium abfuisse, sufficiunt? Respon. sic, ut ff. de testi. l. ubi. Sed non ne instrumentum uicem duorū tenet, vt C.de fide instrumen. in exercendis. quare vr, φ in dubio pro instrumento stetur. Sed certe non directe contradicetur instrumento, sed per obliquum. scilicet se fuisse in scriptura quadā facta Romæ, uel ut testis, uel ut contrahens. Si uero contra eam directe dicit, plures quam duo exiguntur, ut uincāt scripturam, ut ff. de testi. l. 3. ibi, alias numerus &c.

** Adde, requiri quatuor testes, cū qs vult directò probare contra instrm, gl. in §. si uero tale. in auth. de instru. cau. & fi. at simulationem cōtus ēt duobus testib. probari, ut tradit Spec. in tit. de instr. edi. §. restat. & Bal. in d.l. in exercēdis.] Vel dicas, etiam hic exigi tres. Sed nunquid, si aliqui testes dicāt pro instrumēto, uel in eo scripti, uel non, tot uel plures erunt necessarii contra instrumentum? Respon. sic, quia instrumentum per se vicem duorū tenet, ut dictū est. Item pter ipsum sunt probationes, ut ponis, ut ff. de pigno. contrahitur. Item qd dicit, eo die, idem dicas si alio tali, quòd hic esse non potuit, ut arg. sup. de uerb. oblig. §. loca. Accur.

† aliàs esse.

† Siue criminaliter, siue ciuiliter, & cōquacūque parte istius falsitas opponit, si alio bono modo non probari possit: aliās illa pars tñ edit, cōquā opponit, dēt tñ ante exhibitionē accusator se subscribere ad pœnam taliōis, ut plo. Fab. & Ang. hic.

quo a confitebat instrm, sese uel aduersariū suū in alijs locis † fuisse. b

¶ Stipulatio concepta post mortē stipulatoris uel promissoris, uel pridie q̄ alter moreretur, olim non ualebat: hodie ualet. Ange.

¶ Post mortem suam dari sibi nemo stipulari pote-

ADDITIO. Ex hac glo. not. quòd duo testes probantes per indirectum contra instrumentum, faciunt uacillare instrumentum: quia probant affirmatiuam: & etiam uoci viuæ magis credit, quàm mortuæ, authen. si quis aliquid. C.de testi. Christ.

a ¶ Quo. vel etiam alio, dummodo sit tantum remotus locus, in quo dicitur fuisse tempore, quo dicitur instrumentum esse factum, φ hic non potuit esse, ut ff. de uerb. obl. l. ult. §. fi. & s̄. de verbo. obl. §. loca. Aret.

b ¶ Fuisse. alias, esse, & tunc expone pro fuisse: sic sup. de iis qui sunt sui uel alien. iur. §. in potestate. Aret.

SIL. ¶ Post mortem. Casus non figuratur, cum simus in l. corrigente. Ratio enim dubitandi erat ius antiquum. quod mouebatur, quia executio talium stipulationum uidebatur impossibilis: & quia quando conferebatur in pridie mortē, cōferebatur in diem oino incertam: cū non posset sciri, quando futurus esset ille dies, cū nesciret dies mortis, a quo pēdebat. Correctionis aūt rō est, quia tales stipulōnes pñt habere effectū, cū inductum sit eas posse hīe locum in psona hæredum, & posse ab hæredib⁹ incipere. Nota, φ stiplo concepta pridie uel post mortem stipulatoris, uel pris eius, aut dñi, aut ipsius promissoris, licet olim esset inutilis, hodie ualet. Itē, φ uox filii, uel serui fingit uox patris aut dñi. Itē, φ in stipulationibus attendit potissime consensus cōtrahentiū.]

a ¶ Nemo.

a ¶Nemo stipulari poterat. Scilicet iure vetustissimo: quod hodie corrigitur, vt in fin. huius §.

SIL. ¶Adde, quod immo iure ff. alioquin superflua esset correctio. l. fi. C de contrahē. & commit. stip. Nec obstat l. quodcunq;. §. non solum. ff. eo. quia loquitur in stipulatione, Cum moriar. de qua in seq. §.]

b ¶Nō magis. Quia nec hæc valebat. Accursius.

† aliàs uidet.

c ¶Eius. s. pr̄is uel domini.

† alias stipulatur.

d ¶Videretur. Vnde sicut patre uel domino hic stipulante erat stipulatio inutilis, ita & seruo talia verba dicente, vel filio, ut hic, & sup. eo. §. ei uero qui. & facit C. de impu. & aliis substit. l. fin.

† alias valēt.

e ¶Pridie. i. die pcedente mortem, ut ff de feri. pridie.

f ¶Erat. s. olim.

rat[a] non magis,[b] q̄ post eius mortē, a quo stipulabat. Ac ne eis, q in alicuius potestate est, post mortem eius[c] stipulari poterat: quia patris uel domini uoce loqui† videretur.[d] Sed & si quis ita† stipularet, Pridie[e] q̄ moriar: vel, Pridie quàm morieris, dare spōdes? inutilis erat[f] stipulatio. Sed cū[g] (ut iam dictum[h] e) ex consensu cōtrahentium stipulationes † ualeant, placuit[i] nobis etiā in hunc iuris articulū necessariam inducere emendationē: vt siue post morē, siue pridie q̄ † moriatur stipulator, siue promissor, stipulatio cōcepta † sit, stipulatio valeat.[k]

¶Ratione præposterę conceptionis non uitiatur stipulatio. Aretinus.

¶Item si qs ita stipulatus erat, Si nauis fera. ex Asia uenerit,[l] hodie dare spōdes? inutilis erat stipulatio: qa præpostere[m] cōcepta est. Sed cū Leo inclytę recordationis in dotibus eandē stipulationē, quæ pposte ra nūcupatur, non esse reijciendam [illegible] existimauerit,[n] nobis

g ¶Sed cum vt iam. Nunc corrigit.

h ¶Dictum est. s. sup. de verb. oblig. §. j. vers. sed hæc.

i ¶Placuit, vt C. de contrahen. & commis. stip. l. scrupulosam.

ADDIT. Et si quando constat de mente contrahentium, secundum eam fit interpretatio etiam in ijs, quæ stricti iuris sunt: quod facit, vt statutum recipiat interpretationem extensiuam etiā actiuam, si ne constet de mente statuentium, alias secus, ut per Ang. hic.

K ¶Valeat. s. statim: efficax autem erit post mortem: vnde ab hærede & contra hæredem incipiant actiones hodie: quod olim non erat, ut C. vt actio. ab hære. & contra hær. l. j.

SIL. ¶Item si quis. Casus in l. corrigente nō figuratur. ratio autem l. antiquæ erat ipsa præposteratio, quæ semper uidetur uitiare. ratio autem l. corrigentis est, quia in iis, quæ coniunctim fiunt, non curatur, quod prius, quodve posterius sit. l. quidam. ff. de pecu. lega. cum ordo non est formalis. Not. quod stipulatio, quæ habet executionis diem præuenientem ortum obligationis, hodie ualet, licet olim esset inutilis. Item, quòd præposteratio non vitiat stipulationē nec alios contractus. Item, quod stipulatio, cum moreretur promissor aut stipulator, etiam iure ff. ualebat. Item, quòd stipulatio concepta post mortem tertii omni iure ualida est.]

† alias moriet.

† aliàs est.

† alias non est cras. & in li. quoq;. Accur. vero non extitisse: ut colligitur ex gl. j. ex Theophi. tā apparet debere esse.

T aliàs, existimauit

l ¶Item. Venerit, post hoc verbum, venerit, est punctum: & subaudi, quandoque vel vsque ad annum si autem esset post illam dictionem, hodie, non esset stipulatio inutilis etiam iure veteri, sed vtilis & conditionalis, ut supra de uerborum obligatio. §. sub conditione.

m ¶Præpostere. Primò enim debet uenire nauis secundum naturam conditionalis stipulationis uel conditionis, quā dari hodie.

n ¶Existimauerit. s. cum ita stipulabat mulier, Si siue liberis decesserit, pro-

miπis

mittis mihi dotem reddere, ut de ea possim testari? cum prius testari proponebat, & ea mortua dotem reddi, vt C.de iu.do.l.si mulier.

SIL. ¶ Hoc exẽplũ non ptinet ad hũc tex. q̃a in d.l.si mulier. rõ dubitãdi nõ sumit ex cã pposterationis: sed ibi dubitabatur, nũqd illa verba, Vt de ea testarĩ possit, iportarẽt condõnẽ, an cãm: & utrũ finalẽ, an ĩpulsiuã: & decidit; q̃ importãt ipulsiuã: vñ nõ facit: p̃sertim q̃a cõstõ illa ẽ Diocletiani, non Leonis.

¶ Vel dic ſm Ioã. cũ stipulat maritꝰ sic. † Si dabis mihi x. pmittis te mihi nupturam. primo enim nubere, & postea dare debebat.

† aliàs si dabis mihi x. non ĩe dotis, promittis &c.

placuit,[a] & huic pfectũ robur accõmodare; vt nõ solũ in dotibus. sed ẽt in omnibus[b] valeat hmõi conceptio[c] stipulationis.

¶ Stipulatio, cum moriet pmissor, vł stipulator vel post mort[em] tertii ualet etiam de iure ueteri. hoc dicit Aretin.

¶ Ita autem stipulatio concepta, ueluti si Titius dicat, Cum moriar, dare spondes? vel, Cum morieris: & apud veterem vtilis erat,[d]

a ¶ Placuit. vt C.de testa.l preposteri.

b ¶ In omnibus. s. obligationibus.

c ¶ Cõceptio. Exactio tñ fit post cõdõnẽ existẽtẽ, ut C.de testa. ppostẽ. in fi. Et facit ad hũc §. s. q̃ non sit curandus ordo scripturæ. ff. de pec.leg.l.quidã. & s̃. de leg.§.ante. & ff. de sol.nec.n.

Ordo scripturæ actẽdẽdus nõ est.

** Adde, q̃ qñq; ordo script. multũ pdest. nã q prior ẽ i ordine scrip. prior quoq; tpe hr̃. hinc ẽ, q̃ si i eodẽ istr̃o bona sũt obligata, primũ Titio, deide Seio, hypotheca Seii cẽsẽda est posterior pp ordinẽ scriptu. Bal.l.aduersus C.de tut. An.i aut.d hæ.& tal.§.et.n.]

d ¶ Ita. Vtilis erat. Vt ff.de bon.auct. iu. poss.l hæreditarium.

e ¶ Alterius. s. tertij.

SIL. ¶ Si scriptũ ... in rł̃a nõ solet figurari. rõ tñ dubitandi potuit eẽ, q̃a ad essentiã stipulatiõis requirit certa solẽnitas, q̃ dẽt cõstare, ut dicat̃ stipulo: q̃a alias alius eẽt cõtus. sed cõriũ decidit, q̃a quoties ĩ scriptura dcm̃ ẽ, aliquẽ pmisisse, fauore actus in potẽtiori signatu fit iterptatio.l.quoties.ff.eod.

& nunc ualet. Item post mortẽ alteriꝰ e recte stipulamur.

¶ Se bñ pmisisse in instrumentis repertũ importat stipulationem. Aretin.

¶ Si scriptũ[f] in instr̃o fuerit pmisisse aliquem, perinde[g] hr̃, atq; si interrogatione præcedente responsum sit.

¶ Si plures res deducant̃ i stipulatiõe, & simpliciter rñdet promissor, ad oẽs tenet: aliàs ad eas tantum, in quibus respondit.

Not. q̃d dr̃ in summar. si tñ disputatiue vis videre alibi subtilẽ intelligẽtiã huius text. vide Fortu. in l. j. in 10. col. ff. de pact.

f ¶ Si scriptũ. Nũqd idẽ sit, si testes dicũt aliquẽ pmisisse, ut ẽt tũc intelligat interrogatio? Vr̃ q̃ sic, ut C.de fi de istr. i exercẽdis. Sed tñ cõdico, ut C.de viu.l j. Et ẽ rõ ſm Io. q̃a testes ñ sic i iur̃ ĩstructi sũt, vt istr̃a, q̃ a iurisperitis fiunt.

SIL. ¶ Adde, q̃ ita se hẽt cõis sñia. non tñ per rõnẽ gl. q̃a idẽ est in priuata scriptura, †qđ in instr̃o, q̃ tñ ab imperitis plerũq; fit: & nõ hr̃et locũ in testib. peritis, dic tñ, q̃ rõ ẽ q̃ ponit Bar. i d. l j. C.de usur. & i l. sciẽdũ col.2.ff.e.]

*

† l.j.C. de cõtrahẽ. stip.

** Ratio est hæc, quoniam verba testium ambigua aduersus eum, qui produxit, interpretantur: id autem uerbũ ambiguum esse certum est, cum etiam simplex pactio promissio dici possit.]

g ¶ Perinde. nisi contra probetur, vt ff.de pac.iurisgentium.§.quod fere.

SIL. ¶ Quoties pluresca... Quærebat, an si q̃s de plurib. reb. interrogasset, & rñsio simplex eẽt, ualeret stipl̃o. & videbat, q̃ nõ, q̃a nõ erit seruata forma interrogatiõis & rñsionis. cuius cõriũ dr̃ ex eo, q̃a simplex rñsio ĩ dubio cõtinet itellectualr̃ ñ expssa: sed maiꝰ erat dubiũ i scdo casu ex eadẽ rõne, q̃a differebat interrogatio à rñsione q̃ formam

formã ipsius. cuius ɔ̃triũ dr̃, qa tot cen sent eẽ virtualr̃ stipłones, quot sunt res in stipulatũ deductæ: iõ una p aliã nõ uiciať. No. rñsioné simplicé referri ad oĩa iterrogata. Ité, ꝙ si rñsio fiat ĩ aliqua ex rebus specificatis, ualet ĩ eis. Ité, ꝙ si plures res copulatæ in stipulatũ d ducũť, tot cẽsent eẽ stipłones, quot res. a ¶ Spopõderit aliàs, rñdeat. b ¶ Cõtrahiť. Immo vr̃ nõ ualere, cũ fit diuersitas in rñdẽdo, ut s. eo. §. pterea. Sed distigue, vt ibi dixim⁹.

¶ Quoties plures† res una stipłone ɔprehenduntur, si quidẽ promissor simpliciter respõdeat, Dare spondeo. propter oẽs tenet: si uero unã ex his, uel quasdã daturum se spoponderit,[a] obligatio in iis, p qbus spopõderit, ɔ̃hiť.[b] Ex pluribus enim stipłonib. una, uel quædã vñr esse pfectæ. singulas em̃ pres stipulari, & ad singulas responde re debemus.[c]

¶ Stipło de dando alteri nõ ualet, nisi fuerit apposita pœna. hoc dicit. Ang.

¶ Alteri d stipulari (vt supra dictũ e) nemo põt. Inuentæ enim sunt huius modi † stipłones

† Facit ad hũc §. c. pterea. cũ glo. s. ibi, ĩcẽ arg. extra de ver. obl.

c ¶ Rñdere debem⁹. Si uolumus in oĩb. teneri: aliàs tenemur tm̃ in iis, ĩ quibus rñdemus, ut hic. Ité & sufficit simplex rñsio, ut diximus, cum æquiparet ei, qñ ad oẽs rñdet. sic ff. de uerb. obl. l. Titia. §. idẽ respondit. & sup. eo. §. præterea.

* Adde, multũ interesse una sit pluriũ rerũ stipulatio, an plures, quod docet Accur. in l. scire debemus, ubi tex. multũ faciẽs ad hũc nr̃m. ff. de uerb. obli.

SIL. ¶ Alteri. Casus non figurať aliter: qa posita est s. figuratio ipsius in §. si qs alii. & in tex, assignať rõ. No. igiť, ꝙ stipło, p quã stipulator id agit, ut nõ sibi, sed alteri acquirat, rĺariter non ualet nisi apponať pœna. Ité, ꝙ ad ualiditaté stipłonis pœnalis non attendiť, an sua intersit. Ité, ꝙ in stipłone pœnali, quæ sub coditione cõcipiť, inspicit quantitas à partibus expressa. Ité, quod si sua intersit, ualet stipulatio.]

d ¶ Alteri. Sic ff. de uerb. obl. stipulatio ista. §. alteri.

** Addẽ, ꝙ hmõi stipło facta alteri vsq; adeo inutilis est, ut nõ solũ nõ pariat actioné, sed nec exceptioné quoq;, l. si actioné, fm lect. Iac. Ra. Pe. Cyn. & Saly. C. de pact. Ex quo fit, ut si stipulatus sim, ne à me neue a Titio, qd petať, non pderit Titio, ẽt si mihi hr̃s extiterit. l. si tibi x. §. si pactus. de pact.]

* Valet tñ stipło in uim pacti: & sic fm ius canonicũ dabiť actio: de quo uide Fortu. i l. ltima. col. 30. ff. de pact. Sed aduersus hũc text. adhibet multa remedia Fel. in pœm. Decret. col. 5. uer. circa qd dicũt.]

e ¶ Vt s. dictũ est. Supra eod. §. si quis alii. hoc tamẽ fallit in multis casibus, ut ibi dixim⁹. Regulã hui⁹ tex. amplia & limita, ut p Gabriel. de commun. conclu. lib. 3. titu. de uer. ob. concl. j. ubi latissime. Et no. ꝙ hic trib⁹ modis alteri stipulamur. Nã interdũ directam acqrimus actionem (subaudi alteri stipulãdo) vt filius pr̃i seruus dño, & eɔ̃, ut s. eo. §. si qs alii. & §. ei uerò, qui. qñq; utilẽ: ut tutor pupillo, & in similib. ratione officii, vt seruus publicus, ut ff. de cõ sti. pec. l. cũ qui. §. pe. & ff. rem pu. sal. fo l. 4. †

¶ Hoc uerum etiam in conuentionalibus, & in quolibet publico officiali, Bar. in l. 2. ff. rem pu. sal. fo]

¶ Interdum nullam, & tunc necessaria est pœna, ut hic dicitur. Item not. ꝙ hoc ultimo casu uerba stipłonis & sortis & pœnæ pñt formari trib. modis. Aut. n. sic dico, Promittis mihi, ꝙ dabis illi? & codẽ modo pœnã. Aut sic, Promittis illi, ꝙ dabis ei? & codẽ modo pœnã. Et in his duob. casib. non ualet neq; sortis, neq; pœnæ promissio. sed aliud, qñ deberet utilis vel directa acquiri, ut in primis duob⁹ casib⁹, vt ff. de consti. pe l. cum, §. si actori. & §. Iulian⁹. & hic. Aut sic, Promittis mihi, ꝙ dabis illi? at pœnam mihi tm̃ stipulor: & quia tũc hẽt locũ qd hic dr̃. Aut iiij. mõ dico, Promittis, ꝙ dabis mihi accipicti noĩ ei⁹? ĩ qto casu ualet utrunq;

† Aliàs absunt hæc verba, stipłones uel. Et qdẽ rõ extant apud Theo. nec in ff.

Stipulando alteri qñque sibi actioné s l. qrim⁹ qñque non.

† Facit l. j. i §. plane 2. ff. de magist. conu.

Scipło alteri facta pt tribus modis formari.

vel obłones adhoc, vt vnuſq́q; acqrat ſibi qđ ſua itereſt. cęterũ ſi alii deť, nihil itereſt ſtipłoris. Plane ſi quis uelit hoc facere, pęnã ſtipulari † cõuenit: ut niſi ita factũ ſit, ut eſt comprehẽſum, cõmittatur pœnæ ſtipulatio etiã a ei, cuius nihil itereſt. Pœnam b enim cũ ſtipulatur quis, nõ illud inſpicitur, qđ interſit eius, ſed q́ ſit c quãtitas in conditione d ſtipulationis. Ergo ſi qs † ita ſtipuletur, Titio e dari? nihil agit. Sed ſi adiecerit pœnã, Niſi dederis tot au

vtrũq; & ego illi cedã, cuius noíe ſtipłatus ſũ, ut ff. mãd. ſi ꝓcuratoré. §. fi. ADDIT. Et hoc uerũ, ſiue ſim procurator hñs mandatũ, ſiue negotiorum geſtor, ſalté gñalis, vt mihi acquiram, & poſtea cedã, ſicut ꝓcurator cũ ratihabitione &c. vt l. fi. C. ad Mace. & l. ſi ego. ff. de neg. ge. ut per Io. Fa. & Ang. hic. Addẽ, ꝙ tertius modus gl. magis adaptať huic tex. ut ꝓbat ibi, Ergo ſi qs &c. uſq. i fi.

† aliàs conueniet.

a ¶ Etiã ei. ſ. ſtipulari, cui⁹ tñ nõ intereſt dari ei cui fuit ſtipulatus: nec mirũ, quia ſibi fuit ſtipulatus pęnã, ut mõ dixim⁹. & facit ff. de arb. l. cũ pęna. Sed ɜ. ff. de arb. l. aduerſus. §. ſed ſi cum. Sed ibi nõ directò ɜ arbitriũ itur, & ideo inſpiciť, an interſit etiam in pęna, cum ad ea, q́ frequenter accidunt, iura ſe referant, ut ff. de legi. l. nam ad ea.

SIL. ¶ Referas ad j. reſponſum, d. l. aduerſus. quia alia reſpõ. ſunt infrequẽtia.]

* ¶ Animaduertendum, ꝙ adiectio pœnæ concipi dẽť in pſonã ſtipulantis, nã ſi eã alteri ſtipulareť, itidem nihil ageret. l. arbiter intra. ff. de arbi. & l. qui res. §. qui ſtipulatur. ff. de ſolu.]

¶ Itẽ ɜ. ff. ſi quis in ius uoc. l. 2. §. fi. Sed ibi in pęna ꝑtoria: hic aũt in conuẽtionali dicit. Vel ibi ideò non cõmittitur, qa nõ debuit uenire, qa aduerſarii nõ itererat, & ita p obliquũ illa rõ reddiť.

Pœna ex pacto nõ poteſt peti.

b ¶ Pęnã. n. cũ ſtipulatur. No. ꝙ cautè ponit, ſtipulatur. nam ſecus eſt, cum paciſcitur tantum: cum pęna ex nudo pacto. & incontinenti appoſito, ſicut uſura nõ poſſit peti, ut ff. de ſeruis expor. l. ſeruus. & C. de uſur. l. 3.

SIL. ¶ Declara, niſi paciſcẽtis ſtatim interſit pecuniariter. d. l. ſeruus. ibi, acturus utiliter. vel ſubſi cã affectiõis, ſm Ang. hic, & de ipſi⁹ veritate vide Fort. i l. iuriſgen. §. quinimmo. col. 18. ff. de pact.

c ¶ Quæ ſit quantitas. i. quæ ſit quantitas, & quæ ſit conditio. Inſpicitur conditio, vtrum ſit poſſibilis, uel probabilis, vel non, ut ſ. eo. §. ſi impoſſibilis. & j. eo. §. quod turpi. Quãtitas vero q́ ſit, inſpiciť, ut quantacunque ſit, petatur certi cõdóne, ſi eſt certa: alś ſi ſtipulatio ẽ incerta, actione ex ſtipulatu, ut hic, & ſ. de uerbo. obligatio. in prin. iſta enim nomina, quis & quæ, ſubſtantiæ ſunt ſignificatiua, non quantitatis, ſcilicet certæ uel taxatæ, uel taxandæ. & hoc ſecundum Azo. Sed contra eſt, vt infra de actioni. §. omnes. Solue ut ibi. † Item contra ff. de euictionibus. l. ſi dictum. Sed ibi ſic agebatur. Item contra. C. de ſpon. l. mulier. §. pen. Sed illud fauore matrimonij, ne in infinitum pœna excedat, ut C. de inuti. ſtipula. l. 2. Alij, ut M. dicunt vſq; ad duplum, & in hoc cõſideratur hic quantitas, ut duplum non excedat, ſecundum eum, ut C. de ſent. quę pro eo quod inter. l. prima. Alii, ut Ioan. diſtinguunt inter eum, qui ſcienter promittit ultra duplum, cum ſciat ſe non teneri, ut ille teneatur, alias nõ, ut ff. ſi quis cautio. ſed & ſi quis. §. finali. Alii dicunt uſque ad quadruplum ſemper extendi, & non plus, ut infra de actionibus. §. omnes. Prima uerior eſt. Accurſius.

Qui & q́ ſubſtãtiam ſignificant.

† aliàs abeſt, ita.

† Dic ꝙ ibi loquitur in pęna legali, q́ nõ excedit quadruplũ: ſed nos loquimur i pœna conuentionali q́ pót excedere quadruplũ ex diſpóne ɜhentiũ mitius. n. agiť cũ lege q̃ cum hoie, ut l. ſi cũ dies §. fi. & l. ſequ. ff. de arbi. Chr.

ADDITIO. Quæ procedit, ubi datio quantitatis non eſt in obligatione, ut quia promittis daturum te centum Titio: ad ea enim agere non poſſum, & ſic facti obligationi pœna cenſetur appoſita, ſecundum Ioan. Fabr. & Ang. hic.

d ¶ In conditione ſtipulationis. i. in pęnali ſtipulatione, quæ eſt cõditionalis, ſ. ſi non pareat promiſſor principali ꝓmiſſioni. Accur.

e ¶ Titio dari. vt promittis Titio, uel mihi, quòd dabis Titio?

a ¶ Spon-

a ¶ Spondes. s.mihi, aliàs nō ualet hoc, vt modo diximus. Accur.

b ¶ Committitur stipulatio. s. pœnæ, eo non dante, non aũt illa inutilis efficitur vtilis, sed pęnæ metu & illi stat, ut alias. C. de arb. l. j. Accur.

ci pspectũ fuit priore stipulatione, quã is, q mō cessit administrationē, dũ sibi fuit ab initio decreta administratio, satisdedit pupillo rem eius saluam fore.]

f ¶ Habebit uires. Interest n. mea, pcuratori meo sol ui q in rē meã expendit, ut ff. mã. §. tua gra & mandantis.

g ¶ Q sua interest. φ, i. quia Accur.

h ¶ Data. Ab isto qui nunc stipulatur.

i ¶ Valet stipulatio. Nō ut pcuratori vel creditori actio cōpetat, sed q stipulatus est, aget actione ex stipulatũ ad interesse, quãti sua interest creditori uel pcuratori fuisse solutũ, ut C. de inu ti. stip. l. fi. & ff. de uer. oblig. l. liber homo. §. fin & C. de do. cũ res. Vel fm nos aget certi conditione ad interesse, quod probamus sup. quib. mod. re

* ¶ Neq;. n. cō uenit, ut adiectio pęnæ, q est quædam quasi accessio, confirmet stipulationem principalē. l. φ per manus. de iu. codi.

c ¶ Sed & si q.s. Eius, scilicet stipulantis.

* ¶ Hic §. sumptus est ex d. l. stipulatio ista §. si stipuler. ff. eo. cuius dispōnē extende, vt idē sit, & stipulatio reconualescat, si post stipulationē incipiat interesse stipulatoris, licet ab initio sua non interesset, ut placet Bar. in d. §. alteri. & ibi Alex. ĩ fi. q alios multos adducit: id φ & ex hoc loco manifeste deprehendit.

reos dare spōdes? a tunc committitur b stipulatio.

¶ Stipulatio, φ detur ei, cui dari mea interest, tenet. Arr.

¶ Sed & si quis stipuleť alii, cũ eius c interesset, placuit stipulationē ualere. Nam si is, qui pupilli tutelam administrare cœperat, † cessit d administrationem contutori suo, & † stipuleť rē pupilli saluam fore: qm interest stipulatoris fieri qđ stipulatus est, (cũ obligatus futurus † eēt pupillo, si male res gesserit) tenet obligatio. e Ergo & si quis procuratori

† aliàs cesserit

† alias stipulatus est.

† aliàs fit.

suo dari stipulatus sit, habebit f vires stipulatio. Et si creditori suo quis stipulatus sit: q g sua interest, ne forte uel poena cōmittatur, vel prędia distrahã tur, quę pignori data h erant, valet stipulatio. i

¶ Pro nullo facti alieni non ualet, nisi apposita sit pœna. hoc dicit Ange.

¶ Versa k vice, qui alium facturum pmisit, uidetur in ea esse causa, ut nō teneatur, nisi pęnã l ipse promiserit.

¶ Nemo pōt stipulari rem suã. Ange.

¶ Item † nemo rem, suam futuram, m in

* Adde, qđ hic dř de interesse, intelligi de pecuniario, gl. Bar. & alii in l. fideiussoris. ff. de pact. Itē, φ si post stipulationē desinat interesse stipulatoris, non committit stipulatio, nec ex ea agi pōt. l. pf dotem. in prin. ff. rem rat. hab. Rom. cō. sil. 193. incip. negari. uers. ulti.

d ¶ Cessit. Sic ĩ. de sat. tu. §. 2. alias. 3.

e ¶ Tenet oblō. Nã utilis actio pupillo datur, ut ff. de ma. cõue. l. j. §. pe. Itē ipsi stipulanti directa acquirit, ut hic dicit.

* ¶ Vide Bar. i d. §. si stipuler. col. 2. uer. 2. fallit. ** & dictũ gl. ñ applices ad exē plũ tex. nři, q2 in hoc casu nulla acquisit actio ipsi pupillo ex hac stipulatione, sed

con. obl. in prin. Accar.

¶ Versa vice. Casus figuratio pēdet ex dictis in §. alteri. & nihil notandum est vltra summarium.]

K ¶ Versa vice. Ad superiorē §. alteri.

l ¶ Pœnã. Sed & sic ad pęnã tũi tenetur. & facit sup. eo. §. si quis alium.

¶ Item nemo. Casus non figuratur nisi literaliter, rō autem decisionis est, quia stipulationes inuētæ sunt, vt q sq; stipuleť, quod sua interest. §. alteri. s. e. stipulari autem quod meum est, mea non interest. cum non possit amplius effici meũ. No. nihil est vltra summarium.]

S Y L. ut l. ne no. 2. ff. de verbo. obliga. S Y L.

m ¶ Item nemo. Futuram, Vt partum

tum ancillæ, uel fœtum animaliū suorum, quæ sua futura sunt, ut sup. de rerum diuisio. §. item ea. Item multo minus si stipuletur rem, quæ nunc est sua, ut sup. eod. §. j.

eū casum, quo sua † sit, a utiliter † stipulatur. b

¶ D[illegible] in corpore uitiat stipulationem.

¶ Si de alia re stipulator sēserit, de alia ꝓmissor, perinde nulla ꝯhitur obligatio, † ac si ad interrogatum rñsū non esset: ueluti si hominem Stichū a te quis stipulatus fuerit, tu de Pamphilo senseris, quē Stichum vocari credideris. c

a Quo sua fit. Hoc ideo, quia in eo casu, quo sua futura non est, ualet stipulatio, ut ff. de uerb. oblig. si rem meam. Accur.

† aliàs fit.

† alias stipulatus est.

* Huc pertinent q̄ scribit Accur. s. eodem tit. §. primo. i uer. suam.]

† ut s. eo. §. ꝓterea.

b Stipulat. Scilicet dari. Et est ratio, quia quod suum ē, amplius suum fieri nō potest, ut infra de actio. §. sic itaque. restitui tamē possum stipulari, ut ff. de verbo. obli. nemo. primo respon. & ff. usufruct. quemadmodum caue. l. j. §. sed quod diximus.

SIL. Adde, ꝙ quamuis docto. varie distinguant de datione & possessione pura uel conditionali, omnia ad hoc reducuntur, an ex tali stipulatione tunc interest: & valet: aut interesse speratur: & attenditur euentus ille, ex ratione huius tex.

SIL. Si de alia re. Calus. Quærebatur, si ab altero in stipulatione esset erratū, verba autē sint apta ad concipiendā stipulationē, utrum ualeat: & videbatur, quod sic: quia cum forma verborū clara sit, & ipsa stipulatio ex verbis ipsis essentiam capiat, valere vř. cuius contrarium deciditur, quia cum deficiat consensus in illo, quod vere promittitur, quamuis uerba ipsa aliud indicent, non potest conuentio subsistere. No. summar.]

c Credideris. Hoc est uerū, quando certum est eos dissensisse, ut ff. de ver. obl. continuus. §. j. alias autem si pōt ſm utriusq; intellectū ualere, valet ſm intellectū ꝓmissoris, ut ff. de ver. oblig. qui ex pluribus. & l. stipulatio ista. §. cū qui. † Nec obstat quod dicitur minorem præstari debere, ut ff. de leg. j. apud Iulianū §. scio. quia minor ē, quā dare vult ꝓmissor, ut inf. de actio. §. ꝓterea. Si autē secundum unius intellectum tantum ualere pōt, secūdum eius intellectū ualet: ut, Hodie dare mihi Bononiæ x. promittis? si eīn de hac Bononia, in qua sumus, intelligatur, ualet: alias non, ut ff. de verbo. oblig. l. quoties in stipulationibus. & de reb. dub. l. quoties. 2.

† Nisi fauorabilius esset ſm stipulatorē interpretari. l. in ambiguis. ff. de reg. iur.

¶ Stipulatio turpis, uel ex turpi causa descendens, non valet. h. l. Ang.

¶ Quod turpi ex cā promissum est, ā ueluti si quis homicidium, uel sacrilegiū se facturum † ꝓmittit, nō ualet. e

† aliàs promittat.

¶ Stipulatio conditionalis transit ad hæredes stipulatoris & promissoris. Aretinus.

¶ Cum quis sub aliqua conditione stipulatus fuerit, licet ante conditio-

* Intellige hunc §. locum hr̄e, ubi dissensus est in re, de qua principaliter agit, non in accessoris. l. si in emptione. in prin. ff. de contrah. empt.

Quod turpi. Calus in tam manifesta regula non figuratur, quia tex. seipsum exemplificat. No. quòd stipulatio concepta ex turpi causa præterita vel futura non ualet. Item, quòd promissio facti turpis omnino est inutilis.]

d. Promissum est. Siue dicam, Promittis homicidium facere? siue dicā, Promitto x. quia promittis facere homicidium, ut ff. de uerb. obl. l. generaliter. SIL.

* Adde, ꝙ nec fideiussio tenet l. si a reo. §. ult. ff. de fideiuss.

e Non ualet. Huiusmodi enim conditiones turpes, impossibiles præsu-

muntur

Se plō an viciet pp turpitudinem.

muntur a iure, ut ff de cōndi. insti. l. si filius. vñ ñ valet stiplō, ut s̄. eodē. §. si impossibilis. Circa quod tñ dic, ꝙ aut ipsum, quod promittit, est turpe: ut facere homicidiū: & tunc non valet, nec etiā pœna apposita, ut ff. d̄ uer. obliga. generaliter. & l. veluti. & l. si plagij. idem dico & si sub cōditione turpi, ut hic. Aut si honestum promittatur, sed tamē turpiter: ut dare decem, sed p metum, uel p dolum, & tūc ualet promissio facta, sed exceptione elidit, ut C. de inuti. stip. l. dolo. nisi in casu, ubi ipso iure nō ualet promissio facta per metū, ut ff. quod metus cau. l. si mulier. §. si dos. s̄m Io.

* † Sic. ff. de uer. obl. l. si quis Titius.

nē decesserit, postea existente conditione hęres eius agere a pōt. Idem est † & ex promissoris parte.

¶ Qui promittit certo tp̄e dare, nō pōt conueniri, nisi totus terminus sit elapsus.

¶ Qui hoc anno, b aut hoc mense dari stipulatus est, nisi oībus partibus anni uel mensis c præteritis, non rectè petet.

¶ Promissori datur tempus habile ad soluendum. Aretinus.

¶ Si fundum dari stipuleris, vel hominē, non poteris ꝯtinuo agere, nisi tātum spatiū præterierit, quo tradi-

SYL. ¶ Dic ꝙ ratio specialitatis est, q̄a cū pactum dotis remaneat nudum (dēt enim intelligi, ubi sine stipulatione ꝓmissio facta est) producat aūt actionem non p se, sed auxilio l. non est mirū, si tunc l. nolit ipsam actionem producere: quāuis hodie tale pactū habeat stiplōnē, hoc est fictione iuris, q̄ cessante æqtate nō hēt locū. si verò esset facta p stiplōnē, tunc s̄m Bar. non hēt locū ille tex. cuius opin. mihi placet ex rationibus suis.

* ¶ Dispositio huius §. intantū est vera, ut ne accedente quidē iureiurādo hmōi promissio teneat. l. iurisgen. §. si pacificar. in fin. de pact.

SYL. ¶ Cum quis. Casus figuratio elicitur ex ea, quā posuim⁹ in §. ex cōdōnali. s̄. de uer. ob. No. ꝙ spes futuri debiti actiuè & passiuè transmittitur ad hæredes tam stipulatoris, q̄ ꝓmissoris ex stipulatione conditionali.]

a ¶ Agere pōt. Hoc in cōtractibus, ut hic, & s̄. de uerb. obliga. §. ex conditionali aliud in relictis, ut C. de cad. toll. §. sin autē aliquid. & ff. de man. test. l. si ita scriptū fuerit. in fin. l. Et facit ad hōc §. ff. de peti. & cō. rei vē. l. necessario. §. ꝙ si pēdente. 1: respō.

¶ Qui hoc anno Casus. Dubitationē faciebant quæ habentur s̄. de uerb. obli. §. at si ita. de stipulatione annua. decidēdi ratio est quia tempus hoc est appositum gratia promissoris: unde necesse est, ut trāseat ad eius beneficium. In secūdo casu dubitationē faciebat tex. in §. omnis. s̄. de uer. obli. ibi, confestim peti pōt: decidendi ratio est æquitas, q̄ non præsumit aliquē uenisse cum sacco paratum. No. collige per te, quia facilia.]

SYL. b ¶ Qui hoc anno. Idest, q stipulatus est in his uerbis, Promittis hoc anno, uel hoc mense? Et nota ꝙ iste §. est lex ff. de verb. obligat. & incipit, qui hoc anno.

c ¶ Præteritis. Idest elapsis: sed secus est in relictis, fauore ultimæ uoluntatis: nā ī capite anni præstatio fit, vt C. qñ dies leg. ced. l. 1. Vel distingue aut promittit per hæc uerba, hoc anno. uel, quolibet anno. & tunc in fine anni fit solutio, ut hic, & ff. de uerborum obliga. qui hoc anno & l. cū qui certarum. — Solutio qñ fiet, si hoc anno promissū sit.

SYL. ¶ Aduerte in exēplo de quolibet anno: q̄a tunc idem est, ac si singulis annis sit ꝓmissum: quo casu tempus interpretatur appositū gratia multiplicandæ obligationis.]

¶ Aut annuum: & tunc in capite anni fit solutio, siue legatum sit, siue in contractu fiat repromissio secundū Io. & B. ut ff. de conditio. & demon.

l.si in annos.& ff. qñ dies le. ced. nec semel. ¶ Vñ uerius: Annua si dēs, tūc inspicies caput anni. Anno si dēs, in fine teneberis anni. Sed q̄d si vsq; ad forū rē ꝓmiseris? Vr ꝙ statim incœpto fieri posit.

† Adde l. 1. C. eod. Verius.

pro foro, poss. sit agi, vt ff. ad Treb. l. qui filium. §. Sabinus.

SYL. ¶ Adde ꝙ §. Sabinus. non ꝓbat. q̃a non loquit̃ in termino. q. Item quia illa decisio est sp̃alis fauore filij. l. non putabā. ff. de condi. & demon.]

¶ De fideiussoribus.

¶ Fideiussor est, q̄ accessoriè obligatur ad maiorem cautelam creditori. Angel.

Promissor an statim conueniri possit.

a ¶ Si fundum. Fieri possit cum commodo promissoris, ut ff. de verb. sig. l. Nepos Proculo. Nec tñ nimium expectatur, licet prius nō possit soluere, ut ff. de uerb. obli. continuus. §. illud. Item & si incontinenti pōt, nō tamē iō statim exigitur, ut ff. de solu. quod diximus. quoddam ergo tempus medium exigimus. l. 10. dierū. ⁄m quosdam, ut ff. de constit. pec. l. promissor. Vel dic, arbitrio iudicis, cùm lege nō sit determinatum, ut ff. de iure deli. l. 1. in fin. qui iudex statuet tempus quoddam nec nimium, nec modicū, ut ff. de solu. l. ratum. & rem rat. habe. l. quo enim. §. 1. & j. de officio iudi. 1. respond.

SYL. ¶ Vide ad hoc Bart. in l. credere dič. ff. de uerb. sig qui distinguit.] Itē nūquid idem in quantitatibus, quod in speciebus hic dr̃? Rñ. non, immo t pe tanto, quātum iudicaris datur, expectatur, ut ff. de iudic. l. si debitori. l. 4. mensium, (j) vt C. de vsu. rei iudic. l. 2. secundum quosdam. uel uerius, dic ut notatur. j̄. de uerb. obli. §. omnis in glo. t. statim &c.

ADDITIO. (r) Quibus pendentibus capi poterit, nisi satisdet, ꝙ adueniente termino satisfaciet: nec interim cōpensare, uel aliquid exponere poterit: q̄a tale tempus miserationis cā conceditur, secundum Ang.

¶ De fideiussoribus.

¶ Continua. tit. Visum est de iis, qui principaliter obligant̃ ex plurib. ꝓctionibus: uerū q̄a: ut hic dicit tex. in prin. pro eo, qui obligatus est, solet accedere fideiussor, ideò post illos titulos subijcit iste de fideiussorib⁹. Aret. Continuatio.

PRo eo, qui promittit, ᵇ solent alij obligari, qui fideiussores appellantur: quos homines ᶜ accipere solent, ᵈ dū curāt, vt diligēti⁹

** Fideiussores ex eo appellantur, ꝙ pro aliis fidē suā astringāt, glo. §. exceptiones. j̄. de repli.]

PRo eo. ¶ Totus iste titulus diuiditur in 5. partes. Primò, qualiter fideiussores accipiuntur. Secundò, in qua obligatione accedere possunt. Tertiò, quando sunt plures fideiussores, an insolidum, uel pro parte quilibet obligetur. Quartò, ꝙ nō potest fideiussor in plus obligari, quàm principalis: & quando dicitur in plus obligari. Quinto, quando solennitas intrinseca præsumitur. Secunda ibi, In omnibus. Tertia ibi, Si plures. Quarta ibi, Fideiussores. Quinta ibi, In stipulationibus. Diuisio.

SYL. ¶ Pro eo. Casus non figuratur in declaratione terminorum nisi literaliter, præsertim cùm ponat tex. rōnem introductionis legis, ut sit eis magis cautum, qui recipiunt: utile enim est duplici spe niti. l. 3. §. 1. ff de liberis leg. Not. ꝙ fideiussor est, qui pro alio obligatur. Item quòd inuenti sunt, ut diligentius, & cautius res creditoris geratur.]

b ¶ Promittit. Scilicet principaliter: scilicet per stipulationem: & idem si quocunque alio modo quis obligetur, ut j̄. eo. §. 1. & ff. eo. l. 1. Nunquid autem accessoriè obligationi accedere fideiussor potest? Respon. sic, ut ff. eodem. l. græce. §. fin. & de pign. act. si rem. §. 1.

c ¶ Quos homines. i. fideiussores.

d ¶ Solent. s. creditores.

Cautum

sibi cautum [a] sit. ¶ Omni oblõni accedere p̃t fideiussor, & ciuili tm̃, & naturali tm̃, & non tandum pro homine libero, sed etiã pro seruo. Aret. ¶ In oĩbus [b] † autẽ obligationib. assumi possunt. i. siue re, siue verbis, siue literis, siue cõsensu [c] contractæ fuerint. Ac nec [d] illud quidem interest, utrum ciuilis, [e] an naturalis [f]

Cautio q̃n dr̃ plena, uel plenior, uel simplex.

a ¶ Cautum sit. Et est cautum sine dubio, ut j̃. de replica. §. fin. ADDI. Vñ plena cautio dr̃ cũ fideiussorib⁹: sed plenior cũ pignorib. simpliciter uerò ꝓlata ab hoie intelligitur sine fideiussoribus: sec⁹ si a lege, vel a p̃tore, nisi ꝓcederet vltra declarãdo nudam cautionẽ suffi cere. Ang. Ar.

SYL.

¶ In oĩb⁹ ãt. Catus. Quærebat cui oblõni fideiussor accederet: & iam dictum erat ꝓ promissore obligari: & uidebatur obligari tm̃ ꝓ promittẽte, & sic ex stiplõne, iuxta tex. in §. si scriptum. s̃. ti. 2. Item solũ pro eo, qui efficaciter tenebatur, quia accessorium debet esse eiusdẽ naturæ cuius est principale. l. cum principalis. de reg. iur. nec in plus teneri p̃st ea rõne q̃ principalis. §. fideiussores. j̃. eo. tñ dr̃ contrarium, quia uerbũ, promittit, capitur largè in dispositione. l. Item m obligatur naturaliter, & ciuiliter pro obligato naturaliter tm̃: quia potest efficacius teneri, licet nõ in plus, ut j̃.]

† Sic. ff. e. l. 2.

b ¶ In omnibos ãt obligationibus. i. in omni specie obligationum, dummõ nõ sit cõtra legẽ, ut ff. e. cum lex.

SYL.

¶ Et rõ est, q̃a q̃n l. resistit, non orit̃. nec ciuilis, nec naturalis: & iõ nulla subsistẽte oblõne nõ p̃t oriri accessoria obligatio: & q̃uis nãlis obligatio oriens ex cõsensu, a l. non impediat̃, impedit̃ illius effectus quo ad iuris dispõnem, qđ idem est, ut dictum est sæpius, & maximè in §. sed naturalia. s̃. de iu. nat. gen. & ciui.]

¶ Sed contra. C. ne fideius. do. dent. l. 1. Solu. illud speciale est. (j)

SYL.

¶ Rõ aũt spãlitatis est, q̃a si persona commissa est sine fideiussore, turpe esset non committi pecuniam.]

ADDITIO. (j) Hoc uerũ i fideiussore de dote conseruanda, propter p̃sidiam euitandã inter eos, ut ibi dicit tex. Quid autem de dote restituẽda, uide in l. si constante. §. quoties. ff. solu. matri. Ang.

** Adde, q̃ ꝓ dote danda marito p̃t accedere fideiussor, sed non ꝓ dote uxori reddenda, vt latè per Bald. Nouel. in tract. dot. in 6. part. 21. priuileg.]

¶ Item in p̃ñtibus & futuris negocijs p̃t accedere fideiussor, ut ff. de iud. l. non quẽadmodũ. & j̃. eod. §. fideiussor.

** Adde, q̃ fideiussor simpliciter intercedẽs tenet̃ ẽt de accessionib. & usuris, q̃ ueniũt officio iud. mercenario ꝭm naturã actionis bonæfidei, secus ãt ĩ actionibus stricti iuris. Et iõ cũ actio de dote sit bonæfidei, tenebit̃ fideiussor simpliciter assumptus ẽt ꝓ alimentis. l. quæro. ff. loca. Neg. de pigno. in 4. mem. 2. par. nu. 56.

c ¶ Consensu. Siue etiam ex maleficio, uel quasi, ut ff. eo. l. græce. §. sed & si ex delicto.

SYL.

¶ Hæc glo. v̄r uelle ampliare text. qđ non est necessarium, q̃a oblõnes ex maleficio cõprehendunt̃ sub illis, quæ ueniunt ex cõsensu, ut no ꝑ gl. in l. seruus. ff. de ijs qui notan. infa.

d ¶ Nec, idest non.

SYL.

¶ Expositio gl. est defectiua, quia dictio, nec, includit copulã: cui⁹ effect⁹ est, q̃ ponat̃ diuersitas in fc̃õ, non in iure: cuius cõtrariũ dicendũ esset, si non adesset copula, ꝭm Bar. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pup.]

e ¶ Ciuilis. s. tm̃: vt ꝓ eo, q̃ fuit ꝯfessus spe futuræ, numerationis, ut j̃. ti. ꝓxi. hẽt tñ eãdẽ exceptionẽ, quã re⁹, ut C. de nõ nu. pec. l. pe. in fi. & l. iam mãdatori. Et sic nota ciuili tm̃ oblõni accedere fideiussorẽ, ut hic, & d. l. dr̃, & ff. e. l. fideiussor obligari. §. 2.

f ¶ Nãlis. s. ut pro seruo, ut subijcit, & ff. e. l. fideiussor obligari. § fideiussor accipi. ergo quantum ad dationẽ fi-

deiussoris si interest: sed quo ad alia multa interest, s. inter ciuilē & nālem oblōnē, ut ff. de consti. pe. l. 1. §. debitū & l. ꝙ si maritus. §. si quis autem.

SYL.

¶ Rō diuersitatis est, q̄a actio de constituta fuit inuenta à ptore ex æquitate, qua cessante, cessat oblō: sed fideiussoria fuit inuenta à l. g uim & puncta rōnis, secundū Chri. hic.

sit obligatio, cui [a] adijcit fideiussor: adeo, [b] q̄dē vt ꝓ seruo [c] quoq; obligetur, [d] siue extraneꝰ sit q fideiussorē à seruo accipiat, siue ipse dominus [e] in id, quod sibi naturaliter debetur.

a ¶ Cui. s. obligationi.

Seruus ciuiliter nequit obligari.

b ¶ Adeo. i. intantum.

c ¶ Pro seruo Qui seruus de iure nihil tenet tm, non ciuili, ut ff. de cond. inde. si id qd, & s. de liber. § 1. & s. de inuti stip. §. itē inutilis. & huic naturali accedit hic fideiussor. At ipse seruus fideiubere non potest, ut ff. e. l. seruus inscio. & l. sequen.

* ¶ Adde, ꝙ pro pupillo quoq; fideiussor obligatur. l. Marcellus. ff. eod.

d ¶ Obligetur Fideiussor, qui pro eo intercedit.

e ¶ Dominus. Non idē ēcontra, ut dominus seruo possit fideiussorē dare. Et est rō, q̄a talis fideiussor obligādo se seruo per ꝯs dño obligaē. Itē pro eodē. s. dño obligaē, qđ esse non pōt, ut idē pro eodē & apud eūdem possit obligari, ut ff. e. si quis pro eo. §. 1. & l. Vranius. & ff ad Velleia. tutor.

SYL.

¶ Fideiussor. Com. in prima pte tex. facile poni pōt: eius enim rō est ex illa generali regula, quæ habet, ꝙ obligationes ex contractibus trāseunt i hæredes promittentiū: sed bene dubitatio erat, qūo posset pcedere obligationē principalem: q̄a cùm adhuc nō sit dare oblōnem, cui accedat, nō vr posse accessoriū sine principali stare, sicut diximus q̄s. l. annullat vel resistit obligationi, cuius contrariū decidit ea rōne: q̄a quāuis ex forma uerborū præcedat obligatio fideiussoris, tñ ex ordine intellectus seq̄tur in mente cōtrahentium. No. sumpta.

¶ Relinquit obligatū. siue hoc dictū sit, siue non: & idem in oī obligatione ex contractu, uel quasi, in ipso reo principali, ut ff. de actio. & obligat l. ex ꝯtractibus. Sed q̄d si ad pœnam furti obligatus est, uel alia actione, uel obligatione, quæ nō transit ad hæredes? Rñ. nō puto teneri ex hoc casu hęredem, quasi naturam mutet hoc casu stipulatio, ut argu. ff. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum, & j. de acc. §. fuerat autem.

¶ Obligatio fideiussoris est transitoria ad hæredē. h. d. Areti.

¶ Fideiussor non tantum ipse obligatur, sed etiā hæredem relinquit [f] obligatum.

¶ Fideiussor pōt

Fideiussor semp an rei hæredem quatenus fide obligatur.

¶ Cōmunis docto. resolutio est, ꝙ si fideiussor accedit pro delicto cōmisso, & sit ꝓmissa certa quātitas, trāsit ꝯ hæredem fideiussoris, ut hic, & in l. ad diē. ff. de uerb. oblig. ubi doc. aut fuit ꝓmissum, ꝙ delinquēs i iudicio sisteret, vel iudicatū solueret, si culpabilis reperiret: & ſm Io. Fab. hic procedit dictū gl. nostrę. q̄a hæc obligatio non transit contra hæredem fideiussoris: sicut nec ꝯ hæredem principalis: facit. l. 4. in fi. ff. eo. nisi esset facta uel condemnatio, uel litis contestatio, q̄a tunc transiret contra hæredē principalis. l. 1. & ibi doctor. C. ex delict. defun. tñ tu dicas, ꝙ ēt si lis nō sit contestata in terminis gl. nostræ, obligatio fideiussoris transit in hęredem, per text. nostrū. qui generaliter loquitur. si enim fideiussoris morte finiretur obligatio fideiussoria, nō sequeretur naturam principalis, contra. d. l. 4. sequitur ergo naturam principalis quantum ad hoc, ut extincta principali, ipsa quoq; finē habeat. l. si decesserit. qui satis. cog. non autem sicut finit obligatio principalis morte principalis, ita fideiussoria morte fideiussoris, q̄a i ea mors principalis spectat, non fideiussoris. & rō est, q̄a uiuente principali quāuis fideiussor

SYL.

decedat

d-cedat, nō extinguitur fundamētū oblōnis:& nō trāit oblō in hrdē fideiussoris:sed vbi moriē principalis, secus ē, qa si fuit extincta penit' oblō pęnæ, nō ē fundamentū quo ista oblō transeat in hrdē: & si bñ inspiciaē, hęc ꝓbanē in l. si eū.§.qui iniuriarū ff. si qs cau. vbi obligatio accessoria nō finitur ante pricipalē, & quo ad finē oblōnis spectaē mors principalis, nō fideiussoris. & ita teneas.] ¶ Et facit ad hunc §.ff.eo. l.4.§ fi.

re, vt iā nō sit necessaria epistola, de qua subjcitur hic, nisi expresse insolidū promittatur:& sic videtur corrigi qđ hic dr, vt in auth de duo re.§.1. col.7 Vel verius (vt puto) dicta authē. loquitur in plurib' reis debēdi, in quibus etiam iure veteri videtur fuisse cautum, vt ꝓ partibus teneātur, vt ff. de duo.re.l.reos. At secus fit in fideiussorib', quorum quilibet tenetur insolidum, vt ipse reus pro quo intercedit: & ita habebit locum epistola hodie, vt olim.

† Concor. cum hoc §.l.ñ quēadmodū. ff.de iud.

adhiberi etiam ꝓ futura obligatione. Aretinus.

¶ Fideiussor a † & præcedere obligationē, & sequi pōt.

¶ Si plures pro eodem fideiubeant, quilibet teneē insolidum: sed bñficio epistolę fit diuisio inter eos, q soluendo sunt tempore litis cōtestationis. Et si vnus ex fideiussoribus, qui sit soluēdo, soluat in solidū, a cōfideiussore repetere potest. Aretinus.

¶ Si plures sint fideiussores, quotquot erunt numero, singuli īsolidū tenentur. b Itaq; liberum ē creditori, à quo † velit, solidum petere. Sed ex epistola c diui Adriani compellitur † creditor a singulis, qui modo soluēdo sunt litis cōtestatæ tēpore,

† Qđ si is, quē elegerit satis nō faciat, pōt cōtra quēuis aliorū agere.l. vlti.C.eo.

† Nō ipso iure, sed hoc petēte q insolidū cōuenitur.l. inter.ff. e. & hoc §. in.fi.

a¶ Fideiussor & præcedere. Puta, fideiubeo in id, qđ sibi credes, vel credidisti, vel credis. nā his tribus tpibus pōt accipi, vt hic & ff. de vsufru.ea.re.q vsu con.l.quoniam §.fi

SYL. ¶ Si plures. Casus. Quęrebatur si plures intercederēt, qūo tenerētur. & videbatur ꝙ ꝓ virili: qa sic ēt tenētur debitores plures obligati alteri ꝓ aliqua summa l.reos.ff.de duo.reis.cuius contrariū ūdetur, ꝙ fideiussores insolidū tenentur.& rō est, qa cū accipiantur, vt magis cautum sit creditori, magis est cautum, si insolidum teneātur:quę rō cessat in duob' reis, vt dr hic in gl No. fideiussores in solidū teneri. Itē ꝙ creditor potest quēlibet insolidum conuenire. Item ꝙ fideiussores habent beneficium epistolæ di.Adri quam opponunt in modum exceptionis. Item ꝙ imputatur ei, qui non vtitur beneficio legis.]

b¶ Tenentur. idē est in pluribus mādantibus, vel iubentibus, vt ff. quod ius.l.fi. Sed vr iure nouo, ꝙ pro parte sua tātum quslibet teneatur ipso iure, vt iā nō sit necessaria epistola...

ADDITIO. Et ista communiter approbatur: adhibentur enim isti pro securitate, vt s̄.e.ī prin. secus in duo. reis:ideo &c.Io.Fab.& Ang.

*¶ Adde, ꝙ licet olim liberū eēt creditori prius agere eum fideiussore l. iure.C.eo ** & inuit tex.in §.1.versi. tua gr̄a.ī.mand.] hodie tñ ante conueniēdus est ipse reus, si præsens sit, vt hr in authen de fideiuss. & mand. in principio. nisi & fideiussor constituerit se debitorem principaliter, renunciaueritq; beneficio illius legis; quod potest, vt ibi scribit Accursius. ** Illud quoq; annotandum, quod quamuis creditor egerit cū vno eorū, & aduersus eū obtinuerit sententiam, potest nihilominus eo relicto alterum conuenire.l.creditor.mand. quod tene perpetuo menti.]

c¶. Ex epistola. Sed vbi est hæc epistola? Rñ.non habemus eam scriptam s multoties tñ de ea mentionem facit lex, vt hic, & C.de consti.pec.l fi. & ff. eo.l.inter fideiussores & l.seq.

Exceptio diuisionis fallit in 5. casib.

a ¶ Partes. Hæc tñ epistola fallit ĩ 5. casib⁹: vt in fideiussoribus tutorū, q̄ nō implorāt bñficiū, licèt tutores implorent, vt. ff. rē pup. sal. fo l. fi. & ff. de tu. & ra. dis. l. 1. §. nūc tractemus. Itē fallit in fideiussore fideiussoris, vt ff. eod. si plures. §. fi. Itē fallit, qñ cæteri fideiussores soluendo non sunt tpe litis contestatę, vt. j. subijcit statim. Itē fallit, qñ eiusdem summę sunt fideiussores, sed nō ꝓ eodē debitore, vt ff. eo. si a Titio. Item & qñ inficiantur, vt ff. eo si dubitet. §. ita.

partes a petere. Iō que si qs ex fideiussoribus eo tpe soluēdo ñ sit, hoc cæteros onerat. b Sed si ab vno fideiussore creditor totū cōsecut⁹ fuerit, h⁹ soli⁹ detrimētū erit, si is, c pro quo fideiussit, soluēdo ñ sit: & sibi ĩputarĩ dēt, cū potuerit d iuuari ex epistola diui Adriani, & desiderarĩ, vt ꝓ parte in se detur actio.

¶ Fideiussor nō pt in plus obligari, q̄ pricipalis: & ĩ pl⁹ obligari dr̄ ēt qui citeriori tpe obligatur. Areti.

¶ Fideiussores ita obligari ñ pñt, vt plus debeāt, q̄ dēt is ꝓ quo obligantur. e Nam eorum

SYL. ¶ Rōnes singularū fallētiarum vide in d. ll. allegatis in gl. & p Christ. hic. & Ias. qui sigillatim prosequuntur.]

¶ Sed nunquid hæc exceptio epistolę est peremptoria, vel dilatoria? videtur perēptoria, q͂a p'orsus perimit id, in quo opponitur. Itē cõ vr̄ dilatoria, qñ añ litē cōte. opponi debet: vt hic, qua re vr̄ dilatoria, vt C. de prob. l. exceptionem. Sed dico eā quasi anomalā, cū nec peremptorias prorsus imiterĩ, quæ vsq; ad sententiam opponuntur: nec dilatorias, quæ tm̄ differunt, vt j. de exceptio. §. hæc exempli. & C. sēē. rescin. non po. l. peremptorias.

Exceptio epistolæ Adriani ē anomala.

SYL. ¶ Communis opin. est, q̄ vsq; ad sententiam opponi possit: post sententiā non, nisi sit appellatum. ita communiter tenent docto. in l. si dubitet. in prin. ff. eo. post Bar. & Imo. ibi.

¶ Sed q̄d si soluit, nunquid repetet quasi sit fauorabilis exceptio? Vr̄ q̄ sic, vt in Velleiano, vt ff. de cōdi. inde. l. qui exceptionem. & ff. eo. l. si contēdat. Sed contradico: q͂a non inuenio q̄ sit sic fauorabilis, & quia suum recipit, vt ff. de condi. indeb. repetitio.

b ¶ Onerat. arg. contra. ff. ad. l. rho de iac. l. 2. §. si quis. Accur.

ADDITIO Sol. ibi non erat fideiussor obligatus nisi pro sua parte.

c ¶ Si is. s. reus.

d ¶ Iuuari. facit ff. e. l. vt fideiussor.

SYL. ¶ Fideiussores. Caius nō figurat ĩ regula: cuius rō ponitur in text. ibi, nam eorū & ibi, plus est enim. No. suum marium. Item no. q̄ plus dicitur non solū re, sed tēpore. Itē q̄ plus est statim dare, quā post tēpus. Itē q̄ ualet argu. de re ad tp̄s: cætera dic vt per doct. hic.]

¶ Obligantur. sed nunq̄d in idipsum, in quo re⁹ tenetur, saltē remanet obligat⁹, qñ in pl⁹ fideiussit? Quidā dñt, q̄ sic: ꝓ q̄b⁹ ē hoc gñale, Vtile p inutile nō vitiarĩ, vt ff. e. si a reo. §. 1. & C. de do. si quis argentum. §. sed in his oĩbus. Nos contra. s. q̄ in nihilū teneatur: & est pro nobis. ff. eo. græce. §. illud.

SYL. ¶ Et hęc opi. ap ꝓbatĩ hic. & ĩ d. §. illud. Nec ob. regula in ꝯriū adducta, q͂a ñ hēt locū in indiuiduis, ꝓut oñdit Bar. in §. illud. q̄ ē oblō fideiussoria: & licet oēs so. ad. l. si a reo. impugnari possint, tñ solutio vltra oēs ē. q̄ ibi sunt duæ oblõnes, cū vnaquæq; cōdō hēat suā obligationē, iō remota vna, nō vitiatur alia: sed in § illud. sumus ĩ quātitate & vna tantum obligatione.]

** Adde, q̄ And. Alc. li. 5. Paret. c 27. cōtraria opi. vti veriorē, ac magis bono & æquo cōsonā, nitit defendere, q̄ s. fideiussor teneatur saltē eatenus, quatenus tenetur debitor principalis, cōfutatq; eruditè ac nō insubtiliter argumenta in contrariū adducta: & pro eius opin. valde vrgere videtur tex. in §. is qui. versi. adeo. j. manda.]

ccle-

obligatio acceſsio eſt principalis obligationis: nec plus [a] in acceſsione eſſe poteſt, q̃ in principali re. At ex diuerſo, vt minus debeât, obligari pn̄t. Itaq; ſi reus decē aureos promiſerit, fideiuſſor in quinque rectè obligatur: cōtra [b] verò obligari nō poteſt. Item ſi ille purè promiſerit, fideiuſſor ſub cōditione ꝓmittere pōt, [c] verò nō poteſt. Non ſolum autem in quantitate, ſed ēt in tempore minus aut plus intelligitur. Plus [d] ē. n. ſtatim aliquid dare: minus eſt, poſt tempus dare.

¶ Fideiuſſor ſoluēs pro reo hēt cōtra eum mandati actionem. Ang.

¶ Si qd autem fideiuſſor ꝓ reo ſoluerit, [e] eius recuperādi cā habet cum eo mandati [f] iudi-

a¶ Nec plus. Contra hanc regulā ē ſ. d rerū di. §. ſi tñ alienā. tñ ff d cōtra hē emp. ſi in emptione. in prin. Item ff. de ſo. qui res. §. mihi 10. & §. qui ſtipulatꝰ & §. mihi Romæ. Sed his oībus dat generalē ſolutionē, vt ſic expōas hāc literam: non plus eſſe pōt in acceſſione & c.i. in acceſſoria obligatione, ſm Io. Item contra. ff. de diui. nō quemadmodum. Solu. ibi non eſt plus, quia licet fideiubeat ante reum, non tñ prius tenetur. Item contra. ī. eo. §. 1. verſic. at nec. Sed ibi non ē plus eo modo, quo dicit plus. Dicit n. plus quatuor modis, quorū nullus ē ibi, vt ĩ. de act. §. plus autem. Accur.

SYL. ¶ Dic, ꝙ aliquando tenetur in plus, qñ reus habet priuilegium perſonale, vt magiſtratus: quod non extenditur ad fideiuſſorem. l. ſi reus: ff. iu. ſol.

ADDI. Et eſt rō, quia in dictis quatuor modis diſparitas prouenit ex facto ſtipulatoris, iō ſibi imputetur. Diſparitas verò in efficacia, ſeu ſubſtātia obligationis ex iuris ordinatione ꝓuenit, ideo ſibi magis ſuccuritur.

b¶ Cōtra. ſi reꝰ. 5. ꝓmiſit, fideiuſſor x.

c¶ Contra. ſi reus ſub conditione promittat, & fideiuſſor purè.

d Plus eſt. n. facit ad hoc. ff. de verb. ſig. ſi cui. §. fin. & ĩ. de act. §. plus autem. & ff. de ſol. l. ſolidum. & ff. ſolu. ma. ſi conſtante §. quoties. Accur.

*¶ Huc ſpectat verus prouerbiū, Bis dat, qui cito dat.]

SYL. ¶ Si qd. Caſus in regula non figuratur niſi literaliter: dēt. n. fideiuſſori cōpetere actio, ſi ſoluat ꝓ principali. Ideo aūt cōpetit mandati, quia fideiuſſor ex mandato & prece principalis tenet. No ſummariū Item ꝙ fideiuſſor obligat ex ſtipulatiōe, non ſimplici pacto. ſm do. hic.]

e¶ Soluerit. ſiue per iudicē, ſiue nō, vt ff. manda. adēque. §. fideiuſſores. Sed ēt i caſibus quatuor, antequā ſoluat, agit mandati: vt ſi hoc dictū ſit, vt ad tēpus teneat. Item, ſi fuerit cōdēnatus. Itē ſi ceperit bona ſua diſſipare reus. Itē ſi diu ſteterit fideiuſſor in obligatione, vt C. manda. ſi pro ea. & ff. manda. l. Luciꝰ. (i) aliàs ñ agit anq̃ ſoluat, ſed ſoluere debet, vt ff. de condi. inde. l. indebitū. Sed ēt in caſibus nullo mō agit: vt ſi pro inuito, aut donādi animo, aut in rem ſuā fideiuſſit, vt ff. mā da. l. ſi remunerandi. §. ſi paſſus. & l. ſi pro te præſente. Item ſi hoc actum ſit, vt non agā, vt ff. mā. ſi remunerandi. §. Marcellus. Itē ſi mandatum non ſit obligatorium. vt ĩ. mand. §. illud. Itē & ſi fideiuſſor non oppoſuit exceptionem, quam debuit opponere, vt ff. manda. ſi fideiuſſor. Accur.

SYL. ¶ Vide ſimilem. gl. in d. l. ſi pro ea. vbi docto. latè proſequuntur ſingulos caſus: non eſt materia additionis.

ADDITIO. ( ) Intellige diu arbitrio iudicis, ſm cōem opi. & no ꝙ debuit ſtetiſſe in obligatione: nec ſufficeret, ꝙ ſtetiſſet in promiſſione tantū vel fideiuſſione: & alios caſus adde ad iſtam glo. vt per Ang. hic.

f¶ Mandati iudicium. ſ. actionem.

Fideiuſſor i quatuor caſibus agit ante quā ſoluerit.

si intercessit mādatum: vel etiam eo præsente fideiussisset, vt ff mand. qui fide. & l. ex mandato.

** Nam si mandatum non intercessit, vt qa pro absente fideiussit, actio Negotiorum gestorū, non Mandati cōpetit, vt d. l. q fide. Et quod dr, mandati actionem dari, vbi quis ꝓ presente fideiussit, ita itel ligas, si reo ñ inuito id faciat. nam si eo vetāte, nec Negotiorum gestorū, nec Mandati competit. l. si ꝓ te ff. man.] a Græcè Facit. ff. e. græce. i. rñ. & j. qb. mo. tol. ob. §. sed & grece. & s. de ver. obl. §. i. ver. vtrum autē. Accur.

† ap̄s Græcè, ēt fideiussor ita accipitur πῆ ἐμῇ πίστει κελεύω ἐγὼ. Sed & si dixerit θέλω si ue βούλομαι, sed & φημί: ꝓ eo erit, si dixerit λέγω.

ciū† Grecè a fideiussor ἐγγυητὴς dr̄: q plerunq; ita accipit̄, λέγω ὅτι ἐγγυῶμαι θέλω. qd ꝓ eo est, ac si dixerit, Dico ꝙ fideiubeo, volo.

In stipulationib⁹ solennitas intrinseca ꝑsumit̄. Aret.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ (vt etiam tex. apetit) Engyitis græcè, dicitur latinè fideiussor. Deinde seqtur in tex. λόγω ὅτι ἐγγυῶμαι θέλω: quod sic exponit: lego, dico: oti, quòd: engyome fideiubeo: thelo: uolo. hoc est, quod latinum statim exprimit.

Exposi- tio græci

SYL. ¶ In stipulationibus. Casus Quærebat, qa solennitas stiplōnis reqrit̄ in fideiussione, an si simpliciter scriptū reperiatur quē fideiussisse, dicamus præsumi stiplōnē præcedētem interuenisse, & oīa solennia: & videbatur ꝙ non: quia cū hæc facta sint, non ꝑsumunt. l. in bello. §. factæ. ff de capti. ꝑmū dr̄ ea rōne, q a cū sit solēnitas intrinseca, præsumitur. Itē potes dicere noua rōne, q a cū fideiussio non fit si ne stiplōne. l. blanditus. C. e. si scriptū reperiat̄ fideiussisse, ex vi verborum scriptū ē stipulationē interuenisse.] b ¶ Etiam actū. q. d. si ita dicit scriptura, ac si verè ita fuisset factum, quod forte fuit vel non fuit actū, certè ꝑsumit ꝓ scriptura, vt sic uideatur actū: & ē hæc scriptura priuata: dicit enim si qs te &c. & ex causa: unde incontinenti præiudicat, nisi cōtra probet,

Scripturæ & priuatæ & publicę tātum do-

vt C. de non num. pec. generaliter. & facit ad hunc §. ff. de verb. obliga. l. sciendum. & C. de contrah. stipula. l. t. & s. ii. j. §. si scriptū. In scriptura autem publica cōstat ei standum multo magis, nisi cōtra probetur, vt C. de probati. cum precibus. & i authen. de fide instrumē. §. si vero mo- riātur. i prin. §. col. 6. (i) Item not. hic præsumi omnia solenniter acta: qd ꝓbant supradictæ ll. Accur.

nec contrariū probetur.

¶ In stiplōnibus fideiussorū sciēdū ē hoc gñaliter accipi, vt quodcūq; scriptum sit quasi actum, videat̄ etiā actum, b Ideoque cōstat, si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia so lenniter c acta. d

ADDI. (i) No. fm Ang. hic, ꝙ falsitas instrī, itē solēnitas, uel error scribentis, pñt ꝓbari ꝑ testes. Idē in simulatione, dummō cōtractus fuerit sine scriptis celebratus, licèt in scriptis re dactus fuerit: aliās si in scriptis sit celebratus, non probatur nisi per contrariam scripturam: de qua materia uide s. ti. i. § item uerborum. Ang. c ¶ Solenniter. i. etiam interrogationem factā fuisse: quā necesse est pręcedere, ut s. de uer. obliga. in prin. & C. de contrahen. & commit. stip. l. i. d ¶ Acta Sed ꝑ. ff. d publi. in rē actio. quæcunq;. §. ti. Sol. ibi sunt extrinsecæ solennitates de tutore & iudice, qui debent adesse, cùm pupillus uendit. At hic Actus ꝓmissionis nullus ē sine actu interrogationis. Vñ ex quo dixi, fideiubeo, uel ꝓmitto, intelligitur interrogatio facta esse quasi pars promissionis: & sic non est extrinseca solennitas, cū sit pars stipulationis.

¶ Et ita communiter distinguitur in d. l. sciendum ff. de uerb. obl. ubi est materia sua ordinaria.]

De literarum obligatione.

¶ Ista tub. ꝯtinuat̄ ad ꝑcedētia. Quia s. uisum est de obligationibus, quæ cōtrahūtur re & uerbis, nūc ponit de iis, quæ contrahuntur literis. Areti.

Continuatio.

** Adde, ꝙ hęc species contractus ot

ILIII

tũ habet a iure ciuili, non a iure gen tium, vt ferè oẽs ꝓ̃ctus. §. ius aũt. vbi glo. in ver. penè. ꝟ. de iusti. & iure.

Diuisio. Olim scriptura. ¶ Totus iste titul' diuiditur in duas partes. Primo ponit qualiter olim scriptura obligabat, & ei' correctionem, & noui statuit. Secundò ponit ꝟ. quantũ tempus olim & hodie põt opponi exceptio non numer pe. Seda ibi. Multum.

¶ De literarum obligatione.

¶ Scribẽs se debere ex mutuo, qđ ñ recipit sperãs recipere, obligaẽ literis cũ effectu: olĩ post qnquẽniũ hodie post bienniũ.

SYL. ¶ Olim scriptura. Casus erit solũ literaliter figurandus: q̃a declarat tm̃ terminos hui' obligationis literarũ, & narrat rationem restricti tpis ad biennium. * Verum ad pleniorem declarationem uide Fort. in l. legitima. col. 5. ff. de pac] No. ꝙ confitens se ex mutuo recepisse quod ñ recepit, obligaẽ effectualiter hodie post biennium. Itẽ ꝙ multũ tp̃s dr̃ aliq̃n quinquennium, aliq̃n bienniũ. Itẽ ꝙ oblõ oritur ex ipsa spriptura concurrente lapsu tpis. Item ꝙ ex ea nascitur condictio. Item ꝙ exceptio non num. pecu. vltra biennium non opponitur.]

a ¶ Scriptura. i. solennitate quadam scripta, quæ per quædã nomina specialia fiebat, vt subijcit.

b ¶ Planè. Licèt directa verba in vsu esse desierint, plenè &c.

c Si quis. l. homo priuatus. Idẽ est & si fiat per alium, dũmodo per publicam personam.

SYL. ¶ Quæ. l. scribat ipsum cõfessum esse recepisse: nã si scriberet ipsum recepisse, probaret instrumentum l. cum precibus. C. de proba.]

Scriptura priuata q̃n fidem faciat.

¶ Aliud si per priuatam, vt C de ꝓb. instru Arg. tñ contra. ff. de pig. l. si fideiussor. §. t. Sed ibi inscribentis pręiudicium creditur. †

† Vide gl. in §. item verborũ. i ver. oi no

ADDITIO. Not. regulariter scripturã priuatã non facere fidẽ. Fallit quãdo hæc scriptura aliquid cõtinet ꝯ scribentem, quia non est verisimile aliquem scribere contra se, quod veritati non innitatur, arg l. exemplo. cum ibi nota. C. de probatio. Fallit secũdo, si talis scriptura priuata habet subscriptionẽ trium testiũ fide dignoꝛ, authẽ. si quis vult cauté deponere. C. q pot. in pigno. hab. Christ.

supra de inutil. stipul.

Olim scriptura fiebat oblõ, q̃ nominibus fieri dicebatur: quæ nomina hodie non sunt in vsu Planè b si quis c debere dse

d ¶ Debere. scilicet ex teã mutui, & sine stipulatione. Hęc enim verba non sunt apta ad stipulationẽ, vt ꝟ. de ver. obl. §. 1 si autem sine causa, non præiudicat, vt ff. de probatio. cum de indebito. in fi. Quid si stipulatio interuenit? Rñ & tũc habet locum effectus huius titu. nam exceptionẽ in tactũ potest opponere, vt C. e. l. eum vltra. & hoc si spe futuræ numerationis: alias si tãquam iam esset debitum, cũ nõ esset, scienter confitetur, videtur donare: alias. i. si nõ vult donare, sed quia credit se ei debere, non valet stipulatio: quia obijcitur exceptio, vt ff. de reg. iur l cuius. & ff. de exceptio. dol. l. 2. §. 2. Et no. cautè hic, ꝙ p verba presentis temporis fit hæc obligatio, vt per hæc. Scribo me debeř. vel, Confiteor me debere. vt hic dr̃ & sic est contra opinionem nostram, qua dicimus obligationem literis debere fieri per verba futuri temporis tm̃, vt C. de posthu. l. si sub specie. vt, Scribo me daturũ tibi. 10. ex causa mutui, ad instar stipulationis, quæ p uerba futuri temporis tm̃ fit, ut ff. de uerb. obligatio. stipulationum. 1. §. stipulatio. Sed certè nec hoc dico, ꝙ per hęc uerba nascatur nunc, & vt nũc, sed quasi etiam prius nata sit, si confiteor per verba præsentis vel præteriti temporis: & facit C. de episc. audiẽ l. si præsens. & C. eo. in cõtractibus. in prin. Vel apertius, non faciunt hæc verba, vt obliget, sed vt obligatus præsumat,

† Facit. l. aduersus. C. de non num. pe. & vide oĩ no glo. in ver. exten dai cũ ad dic. bi pos fit. infra hoc titu.

Stipulatio tantũ fit per verba futuri temporis.

scripserit a quod si bi numeratū b nō ē, d pecunia minimè numerata. p* multum c temporis exceptionem d opponere nō† potest. hoc enim sæpissimè cōstituū e est. † Sic fit, vt & hodie, f dum g queri non potest, scriptura h obligetur: i & ex ea nasca

mat, licet habeam exceptionem. Vel uerius, licet apponā verba præsentis uel præteriti temporis, tñ semper intelliguntur futura. Quid enim prodest dicere; Cōfiteor me accepisse 10. vel, debere 10. ex causa mutui. & hoc scribā, nisi intelligatur: & lō reddam? Itē qd si dicam, Recepi ab illo x. ex causa mutui. & hoc scribam? Respō. quidā non teneri propter supradictam rationem, quia per verba futuri tēporis debet fieri. Sed certè satis puto ꝙ præsumat obligatus: sicut & cū scribo me debere, vt hic. nō. n. verbis, immo rebus legem imponimus, vt C. cōia de leg. 2. Vel dic ꝙ ibi intelligitur futurum, vt prædixi.

* † Excipe cos. q spā li aliquo iure admittūtur, vt minores, & absentes iusta ex cā. l. in contractibus. in princi. vbi gl. in ver. potiutis. C. eo.

Lex si est imponenda verbis sed rebus.

a ¶ Scripserit. Idest scriptura confessus fuerit.

* ¶ Intellige, qñ hoc fit spe futuræ numerationis, vt placet Accur. s̄. proxima alia gl. & in l. in contractibus. C. de non nume. pecu.]

b ¶ Numeratum nō est: aliàs n. si numeratum esset, non literis, sed re obligatus esset, vt s̄. quib. mo. re. cōtrah. obli. 1. responso.

* ¶ Quod ait, numeratum, subaudi, vel datū. s. ex ijs rebus, q̄ pondere, numero, mensurave cōstant. nā hæc exceptio habet locum non solum in pecunia, sed in omnibus rebus, quæ in cā mutui cadere pñt, si eas quis confiteretur ex cā mutui habuisse. l. in cōtractibus. in prin. vbi Accur. C. eo.]

c ¶ Multū. Hoc exponitur. ȷ̄. proxi.

d ¶ Exceptionem. s. nō numeratæ pecuniæ, q̄ pōt ꝓponi, siue petat actor, siue nō, vt arg. C. e. l. si quasi. & in scriptis, ſm quosdā, vt in auth. de tē. nō so pe. super dote. §. 1. coll. 7. vel forte illud speciale in dote. Primum tamē ſm Io. verius est. Accur.

SYL. ¶ Et ita cōiter tenet ſm Chris. hic: & ſm Ang hoc ꝓcedit, quādo nō prouocatus opponit, quia tunc sustinet partes actoris.]

e ¶ Constitutum est. A multis Imperatoribus, qui fecerunt leges tales. C. eo. per totum vsq; ad. l. generaliter. nam postea Iusti. sunt.

f ¶ Hodie. Hic loquitur quasi supradicta loquātur ante tpa Iusti. & nunc subijcit, ꝙ hodie sit idem. Vel dicit hodie. i. postquā cucurrit hoc ips. s. quinquēnium olim, hodie biēnium. vt ȷ̄. proxi. & ſm hoc non debet esse, &, in tex. Accur.

†Hūc ver. declara subtiliter Soz. in 1. col. 2 nu. 8. ff. de cō di. indeb.

g ¶ Dum queri non potest, idest dū querimoniā ꝓponere nō pōt de exceptione ñ nu. pe. qa ex quo cucurrit tps, obligabit per scripturam ad dandum pecuniam non numeratam.

h ¶ Scriptura i. per scripturā. Sed certè vr neminē scriptura vel literis obligari, sed intellectu, qui ex literis percipitur & verbis, vt ff. de act. & obligatio. l. non figura. qd quidam concedūt. Sed certè vtrunq; faciat ad obligationē, & ipsa figura literarum, & consensus quē exprimunt, & qd. d. l. dī, non figura. s. sola. Itē nunquid & per cōtrariā scripturā obligatio ciuilis nata poterit tolli: vt si creditor sic scribit, Confiteor me non numerasse, vel re confessum non fuisse, vel illum soluisse? Rñ. sic, vt ff. de reg. iu. l. nihil tam naturale. Accur.

Literarum obliō tolli pōt p s̄riam scripturam.

i ¶ Obligetur. s. ciuiliter, & nāliter post biēniū, quasi biēniū pariat nālē oblō nē. nā añ erat ciuilis tm̃ nō nālis, cū nihil numeratum fuerat. Itē si ciuilis non esset, frustra diceret̃ hre locū exceptio. Dicimus ergo, ꝙ sola ciuilis sit ante biennium, sed post biēniū naturalis adijcitur. vel qd est verius, non adijcitur, sed prima ciuilis incipit hre vim naturalis & ciuilis: nam & stiplō est de iure ciuili, habet tñ effectū nālis oblōnis & ciuilis: nam ciuilis per se non valet ad exigēdum, vt diximus. s̄. de oblig §. 1.

Cōis

tur ꝯdictio, a cessāte scilicet verborū obligatione. b

¶ Multum c autē tps ī hac exceptione antea qdem ex principalibus constitutionib9 d vsq; ad qnquēniū ꝓcedebat: sed† nec e creditores, diutius possint suis f pecunijs forsitan defraudari, per constitutionem g nostram tēpus coarctatū est, vt vltra h biennij metas hmōi exceptio minimè i extendatur. †

SYL. ¶ Cōis doc. cōclusio ē, ꝙ statim oriat ciuilis, & naturalis post biēnium, gl. in l. cum quis. C. de iur. & fac. ign. si tñ disputando cupis contrarium defendere, vide For. in l. si unus. §. pactus. ff de pactis. col. 18.]

¶ Item sic est I re iudicata. Adhuc tñ dicūt quidam, vt Ioā. & Hu. ꝙ si vult post biennium exceptionē opponere, & ꝓbare sibi non numeratā pecuniam, ꝙ admittitur: sed ante bienniū probat creditor, vt C. e. l. si ex cautione, quod certè est ęquū: & ita bienniū hoc solum operatur, ꝙ probationis conuertatur onus: & etiā pro his facit quod aliàs dr̄, ꝙ nō fiant illicitæ exactiones, vt ff. de offi. præsi. l. illicitas. Sed certè aliter d̄ iure videtur. l. vt nullo mō admittatur ēr probās: nam sacrm̄ nō potest deferre, qđ est species probōnis, vt C eo. l. in ꝯtractibus § illo. & C. de iure delib. l. fi. §. licentia. Sed certè satis credo primum verum & æquum. Nec obst. quod de iuramento dixi, quia ex tpe illius. l. in contractibus non haber iurm̄ vim ꝓbōnis, si nō vult aduersarius, vt C. de iure iu. l. generaliter. §. sin autem.

SYL. ¶ Et sic lapsus biēnij solum operatur translationem oneris probandi in aduersarios.]

† Hanc rationem fusius explicat Impe. in auth d̄ tempo. nō solu. pen. super do. in princ.

Exceptio nō num. pe. etiā pꝰ biennium potest opponi.

Iuramentum est species ꝓbationis.

a ¶ Condictio. s. ex illa. l. C. de non nume. pecu. l. in contractibus.

b ¶ Verborum obligatione. i. stipulatione, quæ verbis fit: nam tunc titulus iste cessat, & habet locū. s̄. de verbo. obliga. quando accepit: vel habet locum exceptio in factum, vt C. eo. ti. l. cum vltra. quando non accepit.

c ¶ Multum. Quia post multum temporis exceptionē proponere non potest, vt s̄. modo diximus: qd sit multum, exponit hic. Et nota, multū pro quinquennio poni: sed, diu, pro decēnio ponitur, vt ff. qui & aqui. si cum fideicommissaria §. Aristo.

Multum quinquēnium, & diu decenniū comprehēdit.

d ¶ Constitutionibus. Quas non habemus.

a ¶ Si quis uult nosse tēpora olim oībus cautionibus tributa, ꝑlegat cōstitutionem Diuorū Honorij, Theodosij, & Constantij, q̄ adhuc extat li. t 1. C. Theodosiani, titulo, si certum petatur chirographis.]

e ¶ Sed nec creditores. Non solum isti, sed veri.

f ¶ Suis pecunijs. Subaudi etiam. Nā occasione huiusmodi si daremus longum tempus, etiam veri debitores interdum talia opponerent. & ita occasione liciti committeretur illicitum, quod esse non debet: immo etiam licitum coarctatur, vt vitet ut illicitū, vt hic, & in auth. de eccle. re. immo. alie. in prin. colla. 5.

† Concor. eum hoc tex. glo. 1. an me lbl & hoc est verum. 11 c. vlt. extra de solu.

Liciti occatione illicitū non dēt committi.

g ¶ Per constitutionem. Vt C. de non nu. pecu. l. in contractibus.

h ¶ Vltra biennij metas. Sic. C. de omni agro deser l. qui agros. lib. 11.

i ¶ Minimè extendatur. Et hoc in causa mutui: si verò ex alia causa cōfiteatur in scriptis, veluti emptionis, vel simili, incontinenti ꝑiudicat sibi: nec pōt cōtra probari, nisi per aliā scripturam, vt C. de num. pec. l. generaliter.

SYL. ¶ Et ratio diuersitatis est propter facilitatem petētis pecuniam mutuam, vt declarat Christo hic]

¶ Item hoc in debitore confitente: sed in creditore confitente sibi solutum 30. dies statuuntur: nisi in casibus, vbi incontinenti præiudicatur, C. de non nu. pec. in contractibus. §. super cæteris. & §. sed quoniam.

SYL. ¶ Ratio diuersitatis est, qa l. præsumit debitores egentes magis inclinare ad confitendū, vt suscipiant pecunias, q̄ creditores, q non ita egent, &

tenet

tenet Christo. hic. Volo tñ te notare aliquos casus, in quibus nõ habet locum talis exceptio. Primò, si confiteatur se in veritate recepisse: talia enim verba faciunt, ꝙ talis exceptio nõ potest opponi, Bal. in c. ex insinuatione. co. fin. ver. si cõfiteor. de proe. ð quo p Deci. in c qm cõtra. in 4. nota. de probat. in l. 2 I 2. not. C. de edẽ. Secũdò, si verba fuerint geminata: de quo per Deciũ in l. 1. col. pe. C. de pa. Tertiò, si qs in mortis articulo confiteatur: de quo per Hippol Marsi. in l. 1. §. præterea in 2. col. ff de qõ. Quartò si confiteretur in iudicio: de quo per Decium in c. t. in. 1 1. col. in prin de iudi. Et plura alia in proposito vide per Ias in l. qui pecuniam. ff. si cer pe. * & Fely. in c. si cautio. col 10. de fide in stru. qui latissimè omnem hanc materiam prosequuntur.]

consensu nasceretur obligatio: q ppe in singulis alijs s̄. numeratis consensus exigitur sed contrarium decidit ex illa ratione, quia quamuis consensus in illis requiratur, tñ non requiritur sol⁹, sed vnà cũ alijs solennitatibus verborũ vel rei, vt dicitur in textu. Nota qui sunt ꝯ ctus, q ꝯsensu solo contrahantur. Item quare hi dicãtur solo consensu constare. Item ꝙ in his venit oẽ, quod æquum & bonum ẽ. Secus in contractibus stricti iuris, & p̃sertim in stipulatione venit quod est expressum. l. quicquid astringendæ. ff. de ver. obli.]

¶ De obligationibus ex consensu.

¶ In quatuor contractibus hic enumeratis solo consensu ꝯhitur oblõ hinc inde, ẽt inter absentes mediante nuncio vel epistola. Areti.

Onsensu [a] fiũt obligationes ĩ emptionibus, [b] vẽditiõibus, locationibus, [c] conductionibus, societatibus, [d] mandatis. [e] ¶ Iõ aũt istis modis oblõ dicit̃ consensu contrahi, qa neque scriptura, [f] neq; præsentia omnimodo op⁹ est: ac nec dari quicquã necesse est, vt substantiã capiat ob-

¶ De obligationibus ex consensu.

Continuatio. ¶ Supra dictũ est de obligationibus, quæ verbis & literis contrahuntur: verũ, quia sunt aliæ, quæ cõsensu contrahũtur, ideo de his subdit. Porcus.

Diuisio. COnsensu. ¶ Totus iste titulus diuidit in tres partes. Primò ponit quot casibus quis obligetur ex consensu solo Secundò, quare in his magis consensu solo quam in alijs obligatio contrahitur. Tertiò ponit effectum huius obligationis, ponendo differentiam inter hunc contractum & stipulationem. Secunda ibi, Ideo autem. Tertia ibi, Item in his.

SYL. ¶ Consensu fiũt obligationes. Casus ita figurari potest. Dubitabatur, an in his contractibus hic enumeratis solo

a ¶ Consensu. Sic. ff. de actio. & obli. l. consensu.

b ¶ In emptionibus. Vt ff. de contrahen. empt. l. prima. § fin. & j̃. tit. 1 in principio.

c ¶ Locationibus. Vt j̃. tit. secundo in principio.

d ¶ Societatib. Vt j̃. de societ. in prin. Sed contra. ff pro socio l. 4. 1. respon. Sed certè ibi non negatur, quin consensu contrahatur societas: vnde nõ est contra.

e ¶ Mandatis. Sed nõne in stipulatione consensus debet interuenire, vt s̄. de verborum obligat. §. primo, ver. sed hæc. & ff. de pactis l prima. §. penultimo? Respondeo, ibi expressis verbis debet esse consensus, vt ff de verborum oblig. l. prima, primo responso: hic autem etiam sine verbis. & inter absentes, vt infra proximè. ibi inter præsentes tantum, vt s̄. de inutil. stip. § item verborum.

f ¶ Nec scriptura Hic cautè nota differentiam, quã facit inter hunc titulum

† Dic certè idē vř posse dici ī oībus pactis, q. bus cōuenitur: hīc oligatio ex cōsensu ut ff. d so lu. l. in ijs §. imperator. & tñ regulariter nō re qrītur scriptura, nō imī ī quatuor casibus hic d scriptis, ut l. pōm qd bona fide. C. de pac. & sic vř φ iste tex sit de fectiuus. dic fm Io an. Fab. φ hic cōtrahūtur obligatiões efficaces, ibi, non: unde hic de obligationibus loq. intē dit. Ange.

lum, & superiores. Nā quod dicit, neque scriptura ī hoc discrepat ab obligatione literarum, ‡ut supra titu. 1. item in eo, quod dicit, neq; præsentia, dicit propter uerborū obligationem, quæ inter præsentes fit, ut supra de inutili stipula. §. item inutilis. Item in eo, quod dicit, non esse necesse q d dari, ideò dicit, ut discerpet ab illa, q fit re, ut s. quatuor modis re contrahitur, ob per totū.

ligatio: sed sufficit[c] eos, q negocia gerunt, consentire: vnde inter absentes quoq; talia negocia contrahuntur, veluti per[a] epistolam, vel per nūcium.

¶ Item in[b] his cōtractib[c] alter alteri obligatur in id, quod alterū alteri ex bono & æquo

[¶] Vel fm Io. Fab. ad differentiam contractus innominati, qui rei interuentu contrahitur. l. ex placito. C. de re. permuta.]

a¶ Per epistolam. Vt ff. de rei uend.

b¶ Itē in his. Fuit superior differentia ad tria gña obligationū, hic autē, fit differentia ad stipulationem, uel uerborum obligationem.

c¶ Contractibus. Qui fiunt cōsensu.

d¶ Oportet Quasi dicat hincinde pͣ hitur obligatio etiam in ijs, quæ nō sunt dicta: nā ueniūt usuræ post moram. ut ff de actionibus empti. Iulianus. §. ex uendito Idē est & in omnibus bonæfidei iudiciis, licet non ex cōtractu sed quasi nascantur, ut j. de actio. §. in bonæfidei.

* ¶ Aptius accōmodari possunt exēpla ad hunc textū, ut l. Iulianus. § of ferri. ff. de actio. empt. l. insulam. § ultimo. locati. l. si uero non remunerandi. § ultimo. manda. l. si non fuerunt. pro soc.

e¶ Alius stipulet. Quasi dicat necesse est, φ oīa deducantur in stipulationē. Nam aliàs nihil uenit in talem obligationē, ut ff. de negocijs gestis. l. si pupilli. in fi. & l. q tantundem. †

* † Adde. l. quicquid ff. de rer. oblig.

¶ De emptione & venditione.

¶ Supra dictū est de obligationibus, quæ de cōsensu contrahuntur: ueiū, quia illæ consistunt aut in emptionibus & uenditionibus, aut locationibus & conductionibus, vel societatibus, vel mandatis ut supra titulo primo, in princip. ideò de his tractaturus incipit de emptione & venditione Christophor. Porcus. — Continuatio.

* ¶ Materiā emptionis & uenditionis tractat plerè Are. i § actionum. infra de action. — SYL.

pstare oportet:[d] cū alioqn in uerborū obligationibus ali[9] e stipulet, alius promittat.

¶ De emptione & venditione.

¶ Emptio contrahit eo ipso, φ de pͥtio cōuentū est, licet nondū numeratū sit, vel aliqua arrha data, si sine scriptura fiat: ali-

* ¶ Venditionis uerbo quęuis alienatio continetur. l. statuliberi. ad finē. de statuliber. & l. sicut. §. ueditionis. quibus modis pig. uel hyppothe. sol. quod ea uidetur ratione introductū, quòd olim nullus prope contractus absque uenditione uel uera, uel imaginaria fieret. quin etiam testamēta, quæ per æs & libram dicebantur, p imaginariam quandam uenditionē fiebant. Verum ubi mentio fit pretij, de uenditione propriè & strictè sumpta accipi debet. l. ultima, & ibi gl. & Bar. C. de præd. cur. li. 10. & glo. in l. cùm dotem. C. de iure do. ** & de hac agitur hoc tit.

Mptio¶ Totus iste tit. diuiditur ī quinque partes. Primò, qñ emptio & uenditio cōtrahatur, & quādo ab ea possit recedi. Secundò, φ pretium debet interuenire. Tertiò, quando emptio ē perfecta, ad quem spectat periculum rei uenditæ. Quarto, an sub conditione possit emptio celebrari. Quinto, quibus casibus emptio esse non possit. Secunda, Pretium autem. Tertia — Diuisio.

tia ibi, Cum autem. Quarta ibi, Emptio tam sub conditione. Quinta ibi,
SYL. Loca sacra.

¶ Emptio & venditio. Casus dicet potius literaliter ponit tradit.n. regulã, qualiter emptio cõtrahit, distinguẽdo, q̃ si contrahitur sine scriptis, satis est ad substantiam ... dam vẽditionem pretij cõuentio. Nulla enim requiritur ipsius rei traditio, q̃a aliàs nõ cõsensu, sed re cõtraheret: nec requirit aliqua forma uerborum, ut in stiplõne, sed solus consensus sufficit. Si uerò fiat ĩ scriptis, requirit pfectio scripturæ publicæ, uel priuatæ, añ cuius perfectionẽ licet resilire cuilibet ex cõtrahentibus a cõtractu, nisi q̃d arrharũ nõie datũ sit. tũc.n. q̃a res non est integra, non licet recedere a contractu. & sic hẽs ex his rõnes decidẽdi huius princ. ex quo no. q̃ emptio solo cõsensu perficitur: & iõ nec rei traditionẽ, aut numerationẽ pretij, aut dationẽ arrharum exigit: q̃a hoc non ad substantiam, sed ad probõnẽ & executionem ipsius cõtractus requirit. Item q̃ arrha ẽ argm̃ emptionis, non subã. Item q̃ scriptura non est de subã huius cõtractus. Itẽ q̃ aliqñ cõtractus emptionis fit cũ scriptura: & tũc nõ dr̃ pfectus nisi pfecta scriptura. Itẽ q̃ paria sunt scripturã factã eẽ manu ꝓpria, uel aliena, & subscriptam a cõtrahẽtib. Itẽ q̃ si aliquẽ pœniteat, perdit arrhas, si est emptor: si uenditor, restituit duplum.]

† Ad hoc prin. vide oĩno Fortu. in l. iurisgentiũ, colũ. 4. in fine. ff. de pac.

ter autem scriptura celebrata, erit emptio perfecta, & non prius. Arg.

Emptio † & venditio contrahitur [a] simul atque [b] de precio cõuenerit, quamuis nondum pretium numeratum [c] sit, ac ne arrha quidem data fuerit. Nam quod

a Contrahitur. Hic no. tribus modis perfici emptionem.

SYL. Intellige, quãdo est facta sine scriptis, & datione arrharũ, q̃a aliàs procedunt quæ ĩ. dñr in uer. in ijs.]

Vno modo. s. ex quo non põt discedere contrahentes, ut C. de act. & obligatio. l. sicut in initio. secundum quem modum etiam conditionalis emptio est perfecta.

Aduerte quia illa. l. sicut. vr̃ potius facere in cõtrariũ: quia dicit, q̃ cõstitutæ obligationi, non potest renunciari, sed conditionalis non est cõstituta. l. cedere diem. ff. de uerb. sig. ergo &c. Tñ in contrariũ facit. l. necessario. §. q̃ si pẽdẽte. 1. ubi dicitur, q̃ transmittitur, ergo est: & ad l. sicut. rñ. q̃a est constituta non orta. SYL.

* Adde, q̃ impleta conditione, sub qua cõtracta fuit uẽditio, perinde ẽ, ac si ab initio contractus fuisset purus l. vlt. §. 1. & ibi Ang. & Ale. q̃ adfert concor. ff. de vulg. & pup. Deci. in l. pecuniam. 2. not. ff. si cer. peta.]

Secundo mõ. qñ est pura: & tunc incipit periculum rei ad emptorem pertinere, ut ff. de peric. & commo. rei uendi. l. necessario. in princ. & ita contrahitur hic, siue perficitur. Tertiò, quando res traditur, dicitur plus perfici adhuc, siue impleri, ut ff. de act. emp. si quis rem alienam.

* Nam cõtractus nõ omnino pfectus est ante traditionem, sed ab ea ultimam perfectionẽ accipit. l. 1. ubi glo. & Cy. C. de peri. & com. rei uen. Vñ uidemus simplicem uenditionẽ sine traditione, non impedire, quin alij possimus rem eandem uendere, & eius dñium tradendo transferre. l. quoties. C. de rei uend. atq; ẽt alteri obligare. l. ultima. §. Lucius. & ibi gl. in uer. obligauit. ff. de dona. Hinc publicatis bonis cuiuspiam, publicatur & res ab eo uendita, necdum tñ tradita. l. si fundus. ibi, nam & si vendideris. ff. loca.]

ADDITIO. Et ista inducit Io. Fa. ad decisionẽ q̃õnis, an & qñ ex consuetudine dño, uel ꝓximo per rei uen. ius aliquod quæsitum esse censeat.

b Simul atq; i. statim postquam, ut s. de re. diui. §. ferè.

c Numeratum sit. Nec aliquid datum loco pretij, ut s. titu. 1. in princ.

Nam

arrhæ[a] noĩe datur, argm̃ est emptionis[b] & vẽditionis ꝯctæ. Sed hoc quidem de emptionibus & venditionibus, q̃ sine scripturа[c] cõsistunt, obtinere oportet: nã nihil a nobis in hmõi emptionib. & vendõnib⁹[d] innouatũ est. In ijs aũt, q̃ scriptura cõficiunt,[e] nõ aliter perfectam esse vẽditionẽ & emptionẽ constituimus[f] nisi & instr̃a[g] emptionis fuerint cõscripta, uel manu propria ꝯhentiũ, uel ab alio quidẽ scripta, a ꝯhentibus[h] autem subscripta; & si per tabellionem fiunt,[i] nisi & completiones[k] acceperint,[l] & fuerint partib⁹

* ❡ Nam potest, si placeat venditori. §. venditæ. & ibi glo. supra de rerum diuisione.]

SYL. ❡ Hæc gl. sentit, ꝙ possit dari res pro pretio, & male: qa tunc esset permutatio, vt ĩ. eo. §. itẽ pretiũ. Nec obst tex. allegatus. qa si referat ad emptionem, de qua habet ibi in princi. debet intelligi secundum, §. item pretiũ: si ad alios ꝯct⁹, stat ꝓprie, & simpliciter ꝓcedit, vt loquitur.]

a ❡ Arrhæ. Vt ff. eo. quod sæpe. in prin.

b ❡ Emptionis & venditionis contractæ. Non autem est de substantia contractus.

* ❡ Nam arrha est veluti quoddam pignus: hincq; legislator quãdoque arrhas, & pignora pro eodem ponit l. 1. C. si rector prouin. idq́; (ut ego arbitror) exemplo Græci sermonis. nam quod non pignus dicimus, illi τὸν ἀρραβῶνα appellant.]

c ❡ Sine scriptura.. Idest sine solennitate scripturæ.

d ❡ Venditionibus. s. quæ fiunt sine scriptura.

Venditio fit in scriptis, & sine scriptis

e ❡ Scriptura conficiuntur, Patet hic, ꝙ alia est emptio, siue venditio in scriptis, alia sine scriptis. In scriptis dicitur, qñ hoc agunt contrahentes, vt non aliter valeat ꝯctus, nisi fiat scriptura, ſm quosdam, quod non vidimus in vsu. Alij dñt, vt P. ꝙ sufficit, ꝙ contrahentes, vel aliquis eorũ dicat in principio contractus, ꝙ inde scriptura fiat, licet nõ dicat, ꝙ aliter nõ ualeat nisi fiat: & hoc approbo, vt C. de fide instru. l. contractus. ibi, illos tamen quos in scriptis fieri placuit &c. Si autem simpliciter fiat contractus, sed postea ad probationem fiat scriptura, valet quod actum est, & ẽt valuisset sine ea, vt ff. de pig. contrahitur. Et eodem modo dico esse intelligendũ vbicunq; dicitur lege contractũ aliquẽ in scriptis fieri, vel distractum, vt C. de testi. l. testiũ. & in authen. de test. §. & licet. l. col 7.

SYL. ❡ Et hæc opi. Plac. cõior vr̃ ſm Christo. hic, qa actus in scriptis dicitur ille, ad cuius substantiam requirit scriptura, nõ quando fit ad probationẽ.]

❡ Sed cũ fiat in scriptis huiusmodi uẽditio, & sine scriptura nõ valeret, quare nõ dicit obligatio literarum? Rñ. qa aliud hẽt nomen. s. emptio: & verum est hoc nomen: at in mutuo † non est verum mutuatum esse: tunc. n. re esset obligatio ꝯcta, vt ĩ. de lite obli. in prin verũ. plane.

** † De quo agitur in obligatione literarum.

f ❡ Constituimus. Præteriri t pis est: & dic, vt C. de fide instru. cõtractus.

g ❡ Instr̃a emptionis. Quæ vulgo rogationes dñr, secundum Ioan.

h ❡ A contrahentibus. s. utroq;. s. emptore, & venditore: & talis subscriptio fit & aliàs, vbi cõtractus fit alius in scriptis, vt in authen. de fide instru. §. si quis igitur. & §. sed & siquis aut mutui, & §. seq.

i ❡ Fiunt. s. hæc instra. & subaudi, nõ aliter valeant, nisi & comple. &c.

k ❡ Cõpletiones †. i. mũdũ cõpletum. † Aliàs. i. cõplementum.

** ❡ Mundum vocat instr̃m, in quo post factam rogationẽ omnia comprehenduntur: a mũdicia, eo ꝙ sine vituperatione esse debet, glo. in d. l. contractus. ver. mundum.]

l ❡ Accceperint. s. ab eodem tabellione, & a partibus, vt subijcit.

Abso-

a ¶ Absoluta. vt q a lectã fuerint partibus, & laudauerint. Vel dic absoluta. i. subscripta.

SYL. ¶ Vide glo. in l. fideicommissa. §. primo. ff. de legatis. 3.

absoluta a Donec enim aliqd deest ex his, & peniten tiæ locus est, & potest emptor vel vẽditor sine pœna b recedere ab emptione & venditione. Ita tamen impune eis recedere concedimus, nisi iam arrharũ nõmine aliquid fuerit datum. Hoc enim subsecuto, siue in scriptis, siue sine scriptis, siue vẽditio celebrata ẽ, is, qui recusat adimplere contractum, si quidẽ est emptor, perdit qđ dedit: si vero venditor, duplum restituere compellitur, c licet super

b ¶ Sine pœna. Sed quomõ sine pęna cùm statim ĩ arrhis eũ puniat? Respõd. sine pęna interesse, & iurisiurandi in litem. Nam hæc pœna esset quantum ad soluentẽ, licet nõ quãtum ad accipientem, ut ff. si quis ius dicen. nõ obtempera. l. 1. §. final.

SYL. ¶ Vide ibi glo. in ver. metã pęnam. & dic q̃ hmõi pœnæ respectu soluẽtis tantum debentur etiam in foro cõscientię, vt per Deci. in c. 1. in j. lect in 11. col. de consti.]

¶ Non aũt ab arrhis aliter liberaĩ, vt subijcit, ita tñ &c. Item iste talis non facit ꝯ legẽ. C. de act. & obl. l. licet cũ hoc lex sibi permittat. Et no. q̃ huius legis permissio est cum aliqua pœna. Arg. ꝯ in auth. cõstitutio quæ de dig. §. illud. coll. 6. Sed si non est subscriptum, & tñ res est tradita, an valeat translatio? Quidã dicunt q̃ nõ. vt C. de suffrag. l. vnica. Allij ꝯ, vt C. si quis alteri vel sibi l. multum interest. & ff. de dolo. l. & eleganter. in princip. Distingue, aut ꝑ errorẽ, aut scienter.

** Adde, q̃ cõmunis opi. est Doctor. in l. contractus. C. de fide instrum. q̃ transeat dominium rei vẽditæ & traditæ in emptorem, licet nondum sit absolutus contractus: & ratio est, q a sufficit q̃ adsit consensus, q ui est eã immediata translationis dominij, vt declarant ibi Bal. & Salyce. & refert ac probat Neguf. in tract. de pigno. in 4. par. prin. num. 39.]

c ¶ Cõpeditur. Sed qua actione? Rñ. condõne ex. l. illa, & ex. l. illa. C. de fide instru. contractus. Vel & per officium iudicis, vt argu. C. de rescin. ven. l. 2. Itẽ per actionem ex empto, si tñ fiebat vẽditio sine scriptis: nã si fieret ĩ scriptis, nec eẽt nondũ cõpleta, non ageretur actiõe ex empto, cũ nõ eẽt adhuc vendi tio, vt hic dr̃, sed per condictionem ex l. vel officio iudicis, vt dictũ est. Sed nunqđ vltra hãc duplicationẽ arrharũ teneẽ venditor ad interesse, si ñ tradat, ut ff. de act. emp. l. j & l. exemplo. §. idẽ ait. M. & Azo. dicũt q̃ nõ: q a sibi pjudicauit accipiẽdo arrhas: sicut & aliãs sibi pręiudicat, quis sibi eligẽdo, vt ff. de trib. act. quod in hæ rede. §. eligere. Itẽ q a hoc ubi agere ꝯtenies inter se, ut amissione & duplicatione arrharũ debeãt esse cõtenti: ergo ꝑ expresso est habẽdũ: ut ff. si certũ pe. cũ qd. Itẽ facit. ff. de leg. 2. l. cũ filio. §. uarijs. B. & Io. ꝯ. Dicũt. n. ad hue posse agi ad hoc ut tradaĩ, uel ad interesse, ita ut arrhæ in interesse cõputeni. † & facit ꝑ eis. ff. de test. milit. l. 3. & ff. de inoff. testa. mater & C. de pac do. l. fi. facit melius. ff. de actio. emp. & uendi. prædia. in fi.

¶ Prima opi. communiter tenetur, secundum Christoph. hic.]

¶ Sed qd si dederit ꝑ arrhis & ꝑ pagamento? Rñ. pactũ seruãdũ. i. nõ pot discedere, ut ff. de pact. l. traditionib. Et no. duo operari: unũ, ut arrhæ debeãt duplicari uẽditore pęnitẽte. Itẽ ut emptio remaneat firma, & agaĩ ad interesse. Itẽ emptore pęnitente eadem duo operatur. Accur. flor.

ADDI. Et tũc ñ totũ, sed qđ ꝑ arrhis duntaxat datum est, duplicat. Et nota, q̃ ubi uenditor se noie emptoris possi-

Venditor utrum ultra arrharũ, duplicatiũ perditionẽ teneatur ad interesse.

† Et sic ad interesse agit, quatenus est ultra arrhas: quæ op. verior est, secundũ Ang.

possidere constituit, nõ põt agere ex empto. ut tradat: se aut rei uendicatione uel publiciana simul, aut uti possidetis, ut dicit gl. In auth. sacra puberum. C. si aduer. uend. Ang.

claratio q̃titatis pretij cõferri põt in arbitrium tertij. Item ꝙ eo non arbitrante, deficit cõtractus. Itẽ ꝙ ualet argũ de emptione ad cõductionẽ.]

b ¶ Esse põt. ut ff. e. l. 2. & C. eo. l. empt.

arrhis nihil expressum a † sit.

¶ Emptio nõ põt esse sine certo pretio: sed si pretiũ in alterius arbitrium conferatur, tunc uidetur emptio facta sub condõne: ut si ille fuerit pretiũ arbitratus, ualeat emptio: aliàs secus. & idem in locatione. Areti.

¶ Pretium aũt cõstitui oportet: nã nulla emptio sine pretio esse b põt. Sed & certum c eẽ priũ d dẽt: alioqn si inter aliquos ita conuenerit, ut q̃ti Titius rem æstimauerit, tanti sit empta: inter ueteres satis, abundeq; hoc e dubitabaẽ, † cõstaret ne uendõ, an non. Sed nr̃a decisio f ita hoc cõstituit, ut quoties sic cõposita sit uẽditio, Quanti ille æstimauerit g sub hac condõne staret cõtractus: ut si quidẽ ille, q noĩatus h est, pretium

† aliàs est.

SYL.

† aliàs si cõstet uẽditio, siue non.

a ¶ Nihil expressum est. i. nihil dictũ fuit a partib. quid super arrhis fiat altero pœnitẽte. ¶ Pretiũ. Casus ita figurari põt in lcẽa parte: nã prima, ꝙ pretiũ debeat eẽ certum, cùm sit notissima regula requisita ad pfectionẽ uenditionis, non exigit casus figurationẽ. Quæsitum fuit, an ualeret emptio ꝓ pretio declarando per Titium: & uidebatur ꝙ non, q^a tunc non erat certũ pretiũ, sed decidit cõtrariũ, ꝙ immo emptio nõ est pura, sed condõnalis, si ille arbitrabit: & sic non est perfecta, sed eius pfectio pendet. Sed tunc obstare uidebaẽ, q a aliàs habemus, ꝙ eo si arbitrãte, in cui᷒ arbitriũ remissa erat declaratio, recurrit ad iudicẽ: vñ sit ĩ emptione, eo nõ arbitrãte nõ erit ꝓdõnalis emptio, quasi expiret si non arbitretur, sed ibit ad iudicem, q declarabit ipse, iuxta l. si q̃s arbitratu. ff. de uer. obli. & sic emptio suscipiet pfectionẽ: sed ꝯriũ dr̃ hic, ꝙ immo expirat emptio, quia cõmissa in casu nr̃o est substãtia cõtractus ĩ arbitriũ personæ certæ, tunc. n. non receditur a persona certa, sed euanescit actus, ut hic dr̃. Not. ꝙ ab subãm emptionis requiritur certitudo pretij. Itẽ ꝙ paria sunt pretiũ a᷒ initio certũ apponi, & ex postfcõ certificari. Itẽ ꝙ de-

c ¶ Sed & certũ. Not. duo. & ꝙ pretium debet esse, & ꝙ certum. * ¶ Vnde & si quispiam rẽ emat ꝓ marcha, aut libra auri, uel argẽti, nõ erit emptio, ut scribũt hoc ĩ loco Faber. & Are. ** Adde, ꝙ pretiũ põt esse in parte incertũ. hinc est, qđ tradunt Doc. pactũ, qđ apponitur in cõtractu uenditionis ad cõmodũ uenditoris, esse partem pretij, ob idq; rem uilius uend^t. l. fundi. ff. e. & l. si sterilis. § si tibi. de act. empti.

d ¶ Pretium Repetit de pretio ꝙ dẽt interuenire, ut addat duo. s. ꝙ sit certum, item in pecunia numerata.

e ¶ Hoc dubitabatur. i. de hoc.

f ¶ Decisio. Vt C. đ ꝯtrahẽda em. l. fi.

g ¶ Aestimauerit. Nor. ꝙ caute ponit de tertia ꝑsona: nã secus si ĩ cõtrahentis arbitriũ, ut dicem^s. ĩ. e. §. emptio.

h ¶ Nominatus est. Quid si ĩ incertum contulimus: ut, Vendo pro q̃to æstimabitur? Respon. non ualet, instar locationis sic factæ, ut ff. loca. si merces. in prin nisi in uno casu, qui de pig. l. si fundus. §. fi. Accur.

ADDITIO. Sol. ex præcedentib. contractibus, quorum occasione deueni tur ad uenditionem, potest super declaratione pretij officium iudicis implorari, ut ibi: secus si nullus præcessisset contractus, ut hic. Ang.

a¶ Definierit. Etiā inīquèquia a ꝑsona inserta nō recedit, ut ff. de uer. obli. si quis arbitratu. (1) & hoc uerū est, qn id, qd est de sba cōtractus, ap ponitur: sed secus si conferatur qd est de accidē

talias omnino.

te ꝓ̄ctus: nam tunc ad arbitrium boni viri recurritur, ut ff. eod. hæc uēditio. & ff. pro socio. l. si ita coita. & l. societatē ij. & ff. loca. l. si in lege, in prin.

definierit, a tunc † oīmodo ſm eius æstimationem & pretium persolua tur, b & res tradatur, c & uenditio ad effectūd perducatur, emptore q̄ dem ex empto ea ctione, uenditore ex uendito agēte. Sin aūt ille, q̄ nominat⁹ est, uel no luerit, uel si potue rit, priū definire, tūc ꝓ nihilo eē uē

ꝓsolust. l. urbana familia. §. ul. ꝗ uer. si. aliogn si ps tm̄ offerat, n̄ cogei uēditor rē trader. d. l. Iulian⁹. § offerri.] c¶ Tradat. Cautè dicit, tradat, & nō dicit. nā nō tenetur facere accipientis, sed ꝗ euictio ne se obligare, ut ff. ꝗ act. empt. ex empto. in prin. ¶ Cōis & ferè oīum est hæc snia. in l. si. ff. de condi. cā da. ꝓ quam ia mē disputando tenet Fortu. Hispa. in l. iurisgentium. in prin. in 5. col. ff. de pact.]

SYL.

quæ omnes huic sunt contrariæ. & hoc secundum Ioan.

SYL.

¶ Hæc opp. cōiter approbat, & in glo. in l. in uēdetis in gl. magna C. e. tit.] ¶ Sed ſm Azo. hoc redigitur ad arbitriū boni uiri: & sic nō ꝓ̄dicunt dictæ leges. Nec obstat dicta lex. ff. de uerb. obl. si quis arbitratu. q. a ibi non fuerat arbitratus: quo casu cōcedo nō recurri ad boni uir arbitriū. Sed qn̄ dr̄ in iquè definiri: Rñ fortè ultra dimidiā iusti pretij, ut arg. C. de rescin. uē. l. si uolūtate. & l. ij. Vel (Vt puto) iudicis officio expedit, ēt si minor sit de ceptio, dūmodo nō minima, ut ff. de in integ. rest. l. scio. nā nō tm̄ ubi cōmittitur in alienis. quanū ipsis dñis licere, ut ff. sol. matr. l. etiam. §. 1. & l. si constante. §. si maritus.

Notabilis quæstio.

SYL.

* ¶ Ad istā gl. i uers. uel ut puto. uide Tiraquel in rep. l. si unquā. in ꝑ uersi. ei a uel partē. nu. 30. C. de reuo. do.]

ADDITIO. (1) Hoc reprobāt doc. q. a qn̄ non fuit arbitratus, receditur ab eius persona, etiam si de stando suæ sententiæ iuratum fuerit. l. si libertos iurauerit. ff. de ope. libe. & c. Quintauallis extra de iureiur. Angel.

b¶ Persoluatur. Ita ꝙ fiat accipientis ut ff. de act. empt. ex empto. §. j ēt usuras post moram, ut ff. de act. emp. l. Iulianus. §. ex uendito.

** Obserua uerbū persoluat, necnō qd incontinēti subijcit, & res tradat, debet. n. prius integrū preciū solui, q. res uendita tradat, qd indicat uerbū

tu. Hispa. in l. iurisgentium. in prin.

¶ Sed nūc quid ꝑeisè tenet ad rē tradēdā? M. dicit ꝙ sic: & facit ꝓ eo qd hic dr̄, oīno tradatur &c. & ff. de rei uend. q restituere. & s de do. §. aliæ. Sed B. cōtra dicit. n. eū liberari ꝑstando interesse: & facit pro eo. ff. de act. empti l. 1. 1. respon. & l. ex empto. §. idē ait & C. de act. emp. l. 4. Sed fortè hic posset distingui, an uenditor habeat rem, & tunc snia M. tenet per suas. li. an non hēat rem, & tunc aut dolo, uel culpa desijt eā hre in fraudem puta emptoris, & tunc snia B. tenet: aut sine dolo, & culpa, & tunc non tenetur uenditor, ut ꝭ eod. cum aūt esset n ualde mirum, quod ait B. ut sic cōpellat æstimationē ꝓ re recipere, ut ff. si cert peta. l. a. § 2 & C. de fideic. lib. l. si. Item sic impiolè pacta rūpere, cū ꝑtor dicat, Pacta seruabo. ut ff. de pact. iurisgentiū. §. ait ꝑtor. ¶ Concordiā gl. cōiter tenet a doct.] d¶ Ad effectū perducatur. Siam dicto modo. s. per traditionem rei, & pretij, ut ꝭ. quib. mod. tol. ob. §. fina. e¶ Ex empto Not. ꝙ ex empto emptor, ex uendito uēditor agit, ut hic, & ff. de act. emp. l. ex empto. 1. rñ. & l. Iulianus. §. ex uendito.

f¶ Pro nihilo. ut nec ad boni uiri arbitriū recurrat, ut nō dix m⁹: sed legatū si, iō ē ꝗ nihilo sic relictū. ut C. cō. de leg. si duob. § sed & si qs. sed ibi fauore ultimæ uoluntatis, ne pereat.

Venditor an teneatur præcisè ad rem tradendā, uel ad interesse.

SYL.

ADDI-

ADDI. Hoc uerũ intellige cũ distinctione, an fuit datũ arbitriũ condonaliter, an non, iux a. l. 1. cũ mã. ff de le. 2. tẽ quo ad substantiam legati, nõ quo ad pœnę cõmissionẽ: ut l. muita. in prin. ff. de cond & demon. Ang. pretio conuenit, aliud loco p̃tij dari põt assentiente uenditore. l. pretij. C. de rescin. uend. nam conuentio non numeratio, perficit emptionem sine scriptis l. 2. ff. eod.

ditionẽ, quasi nullo p̃tio statuto. ᵃ Qđ ius cũ in uẽditionib. nobis † placuit, nõ est absurdũ, & ĩ locationibus ᵇ & in conductionib. trahere.

¶ In emptione & vendõne p̃tiũ dẽt eẽ in pecunia numerata: al's est p̃mutatio, q̃ est c̃tus separatus ab emptione. Aret.

¶ Itẽ ᶜ p̃tiũ in numerata pecunia c̃sistere dẽt. Nã † & ĩ cæteris reb⁹ an p̃tiũ eẽ posset, veluti an hõ, aut fundus, aut toga, alterius rei p̃tiũ eẽ posset, ualde q̃rebat̃. Et Sabin⁹, & Cassius ẽt ĩ alia re † putabãt ᵈ p̃tiũ posse c̃sisterẽ; vñ illud ẽ, qđ vulgo dicebat̃, p̃mutatione rerũ emptionẽ, & uẽditionẽ c̃hi; eamq; spẽm emptionis, & uendõnis uetustissimã esse: argumẽtoq; utebant̃ † Græco poeta ᶜ Homero, q̃ aliq̃ partẽ exercitus Achiuorum uinũ sibi cõparasse ait permutatis q̃buſdam

† aliàs placuerit.

† aliàs pu tant.

† aliàs Græci poetæ Homeri.

ᵃ ¶ Pretio statuto sine quo esse non põt uẽditio, ut in prin. huius §. ᵇ ¶ Et in locationib⁹. ut ff. loc. si merces. in prin.

SYL. ¶ Itẽ pretiũ. Casus aliter ñ figurabit, qa tex. ipse ponit casum, & arguit ad partes & approbat sniam Proculi rõne ipsius, q̃ hic nõ allegat, sed il 1. I. ff. e. qa sicut aliud est uẽdere, aliud emere, sic aliud ẽ pretiũ, aliud merx: qđ i p̃mutatione discerni nõ p̃t, uter sit emptor uel uẽditor No. q̃ p̃tiũ dẽt eẽ ĩ pecunia numerata, aliàs e p̃mutatio, & sic dẽt discerni a re uẽdita Itẽ q̃ auctoritates poetarũ p̃nt allegari Itẽ q̃ illa snia p̃ualet, q̃ ualidiorib fulcitur rõnibus.]

† aliàs nõ est, &

ᶜ ¶ Item pretiũ. Dixit p̃tiũ dẽe certũ eẽ, nũc dicit, q̃ ĩ numerata pecunia.

* ¶ Prudẽtissime Imp. cũ superius dixerit, pretiu in uẽditiõne cõstitui oportere, nũc declarat pretiũ ipsum in pecunia numerata cõsistere dẽe, nam alias pretij appellatione continetur quicquid pro re datur. l. fundi partẽ. ff eod. ubi Bald. qui multa allegat, & tradit Tiraq. de retrac. lign. §. 1. gl. 14. nu. 41. Quod ãt h:c dr̃, intellige quo ad essentiam uenditionis, non quo ad numerationem. simulatque. n. de

ᵈ ¶ Putabãt. sed male, ut ĩ. dicam.

ADDITIO. Pro illorũ tñ opin. facit qđ scribit Iustin⁹ li. 3. Emi singulas res ñ pecunia, sed cõpẽsatiõe mercium Lycurgus iussit, auri que & argẽti usum uelut oium scelerũ materiam sustulit.]

ᵉ ¶ Poeta. Homero. No. ar. q̃ auctoritas auctorum, & philosophorũ sunt in caussis allegandæ. sic ff. de sol. si pater. & ff. de iu. proponebat. & ff de stat. hom. l. septimo. Sed interdum redarguuntur, ut hic, & ff. de re di. in tantum. § fin. & l. sed diui.

SYL.

¶ De hoc uidenda sunt, quæ ponunt docto. in l 1. ff. si cer. per & ibi Dec. col. 6 Tñ aduerte quia hic merito allegabatur qa tractabatur de p̃prietate uerbi, emptio: q. oium uerborũ significatione poetæ sæpe abutuntur.]

* ¶ Hoc dictum Accur. quod ad hũc locum attinet, falsum est. nõ. n. h:c redarguitur dictum Homeri, sed quorundam Iurisconsultorum dictum alia Homeri auctoritate confutatur. certè summa ip fuit ẽt in iudicijs Homeri auctoritas, usq; adeò, ut uel vnico eius uersu Megareos ab Atheniẽsib⁹, cũ de Salamine celebri insula, cõtenderent, uictos esse traditum sit.]

** Adde, ꝙ nec in d.l. sed diui redarguiti auctoritas Virg. sed Martian⁹. I.C. qui parũ ad rẽ urebaẽ argumento Virg. non. n. Virg. in illis uersib. lib. 3. Aene. ad quos allusisse vr Mart.) libabat cineri Andromache, manesq; vocabat Hectoreũ ad tumulũ, vi ridi quem cespite inanem. Et geminas cũm lacrymis sacrauerat aras.) loquitur de simplici cenotaphio. i. inani tumulo, vt intelligebat Martian⁹, sed de eo, ad quẽ geminæ aræ sacræ extructæ erant, & ad quẽ sacrificijs factis eliciti vocatique erant manes Hectorei, ut ex eo loco Virg. colligitur, & declarat doctiss. Alciat. lib. 10. Parer. c. 12.]

reb⁹, a his uerbis: b
ἔνθεν ἀρέζοντο χαρηκομόωντες ἀχαιοί,
ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ᾽ αἴθωνι σιδήρῳ,
ἄλλοι δ᾽ ῥινοῖς, ἄλλοι δ᾽ αὐτοῖσι βόεσσιν,
ἄλλοι δ᾽ ἀνδραπόδεσσι.
Diuersæ scholę c auctores ꝯ̃ sentiebant: aliudq; esse existimabant per mutationẽ rerũ, aliud emptionem & uendõnẽ: alioqui nõ posse rem expediri d permutatis rebus, quæ uideaẽ res venisse, & q̃ ꝓtij noĩe data esse: † nã vtrãq; uideri & venisse, & ꝓtij noĩe datã eẽ, rõnẽ nõ pati. Sed Proculi sñia dicentis ꝑmutationẽ ꝓpriã eẽ speme ꝯ̃ct⁹ a uendõne separatam, merito ꝓualuit: cũ & ipe alijs Homericis † uersibus † adiuuabaẽ, & ualidiorib. rõnib. † argumentabatur, quod & ante riores † diui principes admiserũt, & i nr̃is Digestis f latius g sñatur.

a ¶ Rebus. puta equis.
b ¶ His uerbis. s. græcis, quæ legi non possunt. Accur.
* ¶ Vide Budæ. in Anno. ad Pand. in l. 1. eo. ti. & Alc. lib. 2. Prætermiss. qui Homericos uersus Latinos fecere.]
ADDI. Hi Homeri uersus sunt in se primo Iliados, quorũ sensus ẽ: Enthẽ arinizoto caticomoötes Achei. i. Tũc iã uinũ emebant comati Achiui. Alli mechalchto, alli decihoni sidiro. i. alij certe ęre, alij splẽdido ferro. Alli de rhinis, alli dauthisi boessin. i. Alij ꝓ corijs, alij ipsis bob⁹ Alli dãdra podes si. Alij mãcipijs. Vides igit meĩẽ text⁹ optimẽ ꝓbatũ p istud græcũ. Græci n. ꝓ uino dederũt aliq æs, alij ferrũ, alij coria, alij ipsos boues, alij mancipia.
c ¶ Scholæ. singular s numeri est hic. fic. j. mand. §. is qui exequitur.
d ¶ Expediri. i. cognosci.
e ¶ Spęciẽ cõtractus. i. innoĩati: nã nõ hẽt nomẽ suũ. ut ff. de re. pmu. l. 1. §. itẽ emptio. Sed quare dr̃ innoĩat⁹, cũ ita curiale nomẽ hẽat? R. ñ. q a illi contract⁹ sunt nominati, q statim ut fiũt, pariũt actionẽ, ut ff. de pact. iurisgentium. i pri. siue fiãt cõsensu, ut vẽditio, ut s. eo in princi. siue re, ut mutuũ, ut s. q. b. mod. re cõtra. ob s ptinc. At permutatio nec ex pacto parit actionem, nec ex re, sed parit ex utroq; i. s. postea du dũ re interuenẽte ex pacto primo, ut substãtialiter colligit. C. de re. pm. ex placito. Et ex ꝯ̃tu orit actio ꝓscri. uerb. ut j. de act. §. actionẽ. & conditio ob cãm, ut ff. de præscr. uerb. l. nalis. §. 1. ¶ Cõis opi. est hic, & in l. iurisgẽ. ff. de pac. ꝙ ꝑmutatio sit cõtract⁹ innoĩatus: cui⁹ cõtrariũ dispuiãdo tenet Fortu. Hisp. ibi in prin. col. 15. melior tñ rõ est, quare dr̃ innominatus, illa, quã ponit gl. in rub. C. de rer. permu. & il lam magis communiter seq. doct.]
* ¶ Adde inter cætera hoc quoq; differre ꝑmutationẽ a uendõne, ꝙ q ꝑmutat, oĩno dñiũ rei transferre dẽt. l. 1. in fi. ff. de re. pmu. at uẽditori sat est, si eã tradat. l. rem. ff. eo. & de alijs drĩjs uide Acc. in d. l. 1. de re. permu. ubi colligit quinque differentias.]
f ¶ Digestis. ut ff. e. l. 1. §. 1. Ac. (hic.
g ¶ Lati⁹. i. meli⁹ & aperti⁹ in ff. dr̃ q̃
¶ Cũ aũt emptio. Caius ita figurari põt. Quæsitũ est añ tradõnẽ (pfecta nihilominus uendõne) cuius sit periculum

SYL.

Expositio græci in textu positi.

† Facit ad hoc pulcherimus text. in l. sciẽdum. §. ulti. de ædi. edi.

Contract⁹ noĩati q sunt.

† Vide Alciat. lib. Præter 2. tit. de contrahenda empt. ubi Homeri versus reponit.

† aliàs adiuuarer.

† aliàs augumentaretur.

*

† Vt Diocletianus, & Maximianus. l. emptio ne. C. de rest. pmu.

Permutatio duas actiones parit.

SYL.

SYL.

culū:& uidebat eē uenditoris,qa res pēit dño.l.incēdiū C si cer pe.dñs āt est uēditor aū tradōnē,ut hic dr ī ſ. ergo ipsi perire,& dānū ei⁹ eē dēt.Cō trariū decidit in ea rōnē,q a cū teneatur uenditor ad tradēdū, si res desinat pos se tradi absq; dolo & culpa sua,liberat:& iō quāuis quo ad oñium per eat ipsi nō te neē ad præsta tionē talis rei quia liberat, ut dixi. No. ꝙ empt io dr ꝑfecta statim ac de pretio conuentū est. Item ꝙ perfecta uēditione aū tradōnem,periculū transit in emptorē,siue in totū,siue in parte res pereat. Itē ꝙ commodū alluuionis spectat ad emptorem. Itē ꝙ eius sunt cōmoda, cuius incōmoda. Itē ꝙ uēditor ēt recepto ꝑtio remanet dñs quousq; non tradit, & per consequens habet actionem per secutoriam, sed tenetur eā cedere.]

a ¶ Diximus.ſ.eod. in princ.

b ¶ Statim. Sed certē immo non statim,sed nouem sunt necessaria.

SYL. ¶ Io.Fa.hic dicit hæc nō necessaria, sed ꝙ regula simpliciter ꝓcedit, sed fallit i quolibet casuū subscriptorū.] ¶ Primo, ꝙ uēditio fiat nō ī scriptis: aliās.i.si fiat inscriptis uendō, nō trāsit ad emptorē periculū nisi mūdū esset cōpletū,ut hic,& C.de fid inst. cō tractus & C de peri.cō. rei uen.c.ū in ter.Itē ꝙ fiat purè,aliās nō perit emptori,licet secus si facta sit deterior, ut ff.de peric.& com.rei uen.l. necessario.§. ꝙ si pendēte. † Itē ꝙ sit facta uenditio in specie:nā si in genere, ut puta uēdo hominē, † nō perit emptori ante traditionē,ut ff.de peri.& cō. rei uen.l.eumq;.& l. ꝙ si neq;. Itē ꝙ sit certa species:quia ñ sub incertitudine sit uendita,licet sit species, ñ tā

¶ Rei venditæ in specie cōmodum & incōmodū spectat ad emptorem ēt aū traditionē, nisi in ea dolū vel culpam venditor commiserit,cuius nomine cōuenit. & quoties quis iō tenet, quia actionem habet, eam cedendo liberat. Angel. Aret.

¶ Cū aūt emptio & vēditio ꝑfecta sit, (qđ effici diximᵃ, si atq; đ ꝑtio ꝯuenerit, cū sine scriptura res agit) periculū rei uenditę statīᵇ ad ēptorē ꝑtinet, tāetsi adhuc ea res emptori tradita non sit.

spectabit ſꝑ periculū ad emptorē: puta uendo Sthicum aut Pamphilū.ptī rous n.morit periculo uenditoris,ut ff.de ꝑh.emp.li in emptione. §. pen. * ¶ Aliqñ tū & sub incertitudine uēditio tenet,ve luti cū quasi alea emit: qđ fit, cū piscīū, uel auiū capt⁹ emitur:vsque adeo ut & si nihil captū sit, nihilominus uēdō firma ꝑmaneat, quia ipsi uenditio est l. nec emptio.ff.eo.ti.] ¶ Itē ꝙ alio mō pereat ꝙ publicatione rei: nam tunc nō perit emptori,ut ff.loc. si fundus. * ¶ Declara ut ꝑ Bar.ī d.l necessario.] Itē ꝙ nullū pactum sit insertum, ꝙ periculum uenditorem respiciat: nā tunc non periret emptori,ut ff.e.si in uenditione.& ī.proxi.uersi. ꝙ si fugerit &c.siue specialiter esset de casu fortuito dictum,ſm B. siue gñaliter,ſm M.ut diximus. ff.si quis cau. sed & si quis.§. quæsitum.

ADDIT. Cautela tū est, ut maximi casus & terribiles exprimant:q a clausula gñalis subsequēs ñ nisi ad alios minores uel æquales refertur:immo ubi qs tenet de casib⁹, intelligitur solum de solitis & consuetis. l. fistulā. §.si.ff.eo.Ang.] Itē ꝙ uenditor non fuerit i culpa uel dolo quare res pereat ut ī.prox.uersi.ꝙ si. Itē ꝙ nō sit in mora:nā tūc q ultimā fecit morā, sibi perit,ut ff.de peri.& com. rei uē. illud & hoc ē uerū hoc casu, siue res peritura erat penes emptorē, siue si, ſm Io.ut ff.de leg.r. cū res.§. si.licet M.distingueret,ut.ff de rei uē.l.itē si uerberatū.§.si. Itē ꝙ non sit res, quæ degustatiōe desideret,ut uinū,& aliber,& similia. Nā tūc distinguitur, an uēdatur in specie: & tūc post degustationē est periculum emptoris t

ditio.ff. e

*

† Quia genus perire nō pōt l. incēdiū. C. si cert. peta.

SYL.

Venditione scā nō ꝑtinet ad emptorē periculū rei uēditæ nisi ix.cōcurrant.

† Quia pēdente cōdōne uenditio adhuc ꝑfecta nō est l. hæc uen

an in genere:& tūc sunt duo necessaria, vt sit emptoris periculo, s. degustatio,& mensura siue pondus & hoc s̃m Io.& B.& Pla.vt ff.de peri & commo.rei vend.l.1. in princ. & §.2. Sed Azo. dicit,ꝙ in vino sit speciale, ꝙ statim facta vēditione etiam ante degustationē sit emptoris periculum, si sit in specie venditio, vt ff. eod. l. quod sæpe. §. in ijs. Sed nunquid distinguitur periculum perēptionis a deterioratione, vino vendito in mensura, † vt in vēditione cōditionali diximus modo per.l.ff.de peric.& cōmo. rei vend.l.necessario. §. ꝙ si pendente. vt sic effusionis ad venditorem,acoris, & mucoris ad emptorē pertineat?Bul.ait ꝙ sic,'quia hoc sub quadam conditione sit.l. si degustetur. Sed certè iplemet mutauit consilium postea, & merito:q̃a aliud est in alia cōditione, q̃ non est in p̃ate uenditoris, aliud in hac,quę in sua potestate est,cùm possit denunciare emptori, vt gustet & accipiat:aliàs potest effundere,(j) ut ff de pericu. & commo. rei uend.l.1. §.fin.Et sic indistinctè periculum ante mensuram est uenditoris.

† Qñ dicatur fieri uenditio ad mensurā, declara secūdū Bart.in l. Iulianus. §. si Titi°. ff. de act. empt.

SYL. * Vide ad,idquod dr̄ de degustatione,glo.in ...n.de peri.& commo.rei vendi quæ secundùm Ang.hic dissentit ab illa].

dita nō sit. Itaq; a si hō mortuus sit, vel aliqua parte corporis lęsus fuerit, aut ædes totæ vel aliqua ex parte incēdio ɔsumptæ fuerit,aut fundus vi fluminis totus, vel aliqua ex parte vel ablatus sit,siuē ēt inundatione aquę, aut arborib° turbine ɗiectis, lōge minor aut deterior esse cęperit, emptoris dānū ē: cui necesse ē,licèt rē nō fuerit nact° ꝓtiū soluere. Quicquid. n. sine dolo & culpa venditoris accidit. i eo vēditor securus est. ¶Sed et si post emptionē fundo aliquid ꝑ alluuionē accesserit, ad emptoris cōmodū ꝑtinet. Ná & cōmodū eius eē dēt,cuius periculū b est. ¶Q̃d si fugerit hō, q venit, c aut sur reptus fuerit, ita vt neq; dol°, neq; culpa d vēditoris interuenerit, aīad uertēdū e erit, an custodiā eius vsq; ad traditionē vēditor susceperit. f Sanè.n. si susceperit, ad ipsius periculū is g casus ptinet: si nō susceperit,securus est Idē & in cęteris aīalib°, cęterisq; reb° intelligimus. Vtique tñ vendicationē rei, & conditionem h

ADDITIO Vel ab eo die in antea petere pensionē vasis. Et hoc verū,quādo est appositū tēpus ad mensurandū,alias debet conseruare, donec vasa erunt sibi necessaria. & hæc procedunt in vino: secus autem in alijs rebus, quia propter hoc effundi non potuerūt. Angel.

a ¶ Itaque. Nunc ponit exempla.

b. ¶ Periculū est.facit.ff. de peri. & commo. rei vend. l id quod.& ď regu.iu.l. s̃m naturam.& ĩ. de leg. patro. tu.§ fi.

c ¶ Venijt.i. venditus est.

d ¶ Neq; culpa. Etiam talis, qualis in commodato gratia vtriusq; partis contractu venit, vt ff. de pe. & com rei vend l.custodiam.& ff.com. si vt certo.§.interdum.

e ¶ Aīaduertendū i. distinguendum.

f ¶ Susceperit quod pactum valet vt hic.& ff.eo.quod sępe.§ si res.& ff de perj.& commo.rei uendi l 1.§.1.

g ¶ Is casus. Etiam leuissima culpa cōtingens,secundùm Io. non uero fortuito,licet M.contra ut C.de pig.act. quæ fortuitis.

h ¶ Condictionem.s.furtiuam, quæ.l. soli domino dabatur, ut hic, & ff. de cond.furt.l.1.

Vel

Vel quasi, secundùm Bar. in l. 1. ff. de cond. fur.]
a Exhiberi. i. cedēdo actiones istas: & hoc qñ nō fuit in culpa, alias nō liberat cedēdo. ut ff. ꝑ socio. l. ā illo. in princ. quæ est contra.
b Et de dāni. Puta si fue rit res venditori subtracta, vel in ea datū sit dānum, vt in prin. huius §. nā hæc actio dāni iniuriæ domino dat, vt ff. ad legem aqui. itē Mela. §. legis.

† Facit §. venditæ. supra de re. diui.

exhibere debebit emptori: qa sanè q nōdū rē emptori tradidit, † adhuc ipse dñs ē. Idē ē ꝗ furti, & ꝗ dāni b in iuriæ actione.

¶ Etiā sub cōdōne pt emptio celebrari: & accidētalia ꝯ̄ctus pñt in alterutrū ex contrahentib. celebrari. Arc.

SYL. Intellige de directa: nam vtilis datur & non dño ꝗ l. item Mela. §. fin. & not. gl. in d. §. legis. I ver. hero.

Emptio tam sub cōdōne, q̄ purè ꝯ̄hi pōt. Sub conditione, veluti, Si Stichus intra certum diem tibi placuerit, c † erit tibi emptus aureis tot. d

† aliàs fit. Emptio tā. Casu tā notissima r ia nō figuratur No. summa. Itē & exempla posita in text. ꝙ venditio potest conferri in alterutrum ex contrahentibus.

¶ Emens ignoran

Emptio an possit in alterius contrahētium arbitrium conferri.

c Placuerit. Sed vr, ꝙ i alterius ꝯ̄hētis arbitriū conferat emptio, qō esse non pt, vt C. e. l in vēdentus vel emen tis. & ff e. l. qd sæpe. §. 1. quę sunt ꝓ̄hig. Sed dic rē ipsam hic conferri in arbitriū emptoris: aliud si cōmerciu: vt, Sit tibi empta, si vis: vel preium pro quā to voles. vt dictis legious ꝓ̄rijs. (j) Itē opponitur hac venditio, quę hic hr, nō vr condōnalis. vt ff eo l. 3. quæ est cō tra. Sed certè ibi fuit empta purè, sed resolutio debebat sub condōne fieri: at hic sub condōne facta fuit, vnde non pōt impleri nisi impleta condōne, vt ff eo. hæc venditio in prin.

SYL. * Vide gl. not. i d. l. vendenus. C. e.]

ADDITI. (j) Tu dic, ꝙ oīa ista sunt de substātia ꝯ̄tus. q̄ in volūtatē alterius ꝯ̄hētis cōmitti nō pt, et ꝑ verba im portantia arbitriū boni viri: hic aūt n̄ substātia, sed accidēs vel qualitas cōmittitur. An.

ter rē, q̄ nō est in cōmercio, habet cōtra vēditorē actionē ex empto ad interesse. Ang.

¶ Loca † sacra, e vl religiosa, item publica (veluti forū, basilicā) frustra qs sciens emit: q̄ tñ si pro ꝓfanis vel priuatis f deceptus a venditore qs emerit, habebit actionē ex empto, ꝙ ꝗ non hr̄e ei liceat: vt cōsequatur qd̄ sua interest eū deceptum non esse. Idem iuris est, si hominē liberum ꝓ seruo emerit. h

d Aureis tot. Puta 10.
e Loca sacra. Casu ita posset figurari: Valet argumē tum de cōtra ctibus ad vltimas uolunta tes, & ecōtra: sed legatum rei, quę nō est in cōmercio, siue scienter siue ignoranter fiat, nō valet. §. nō solū. ī. de leg. etiā quo ad pręstationē interesse: eadem rōne idem vide batur in emptione, sed ꝯ̄trariū dr̄ illa rōne, qa q se obligauit ad tradendam rē, q̄ tradi non poterat, in culpa est, & propter culpam tenetur ad interessę. No. summa.

SYL.

† Facit ad hūnc §. c. de iure. cum glo. fi. de iu. patro. & c. 2. cū glo. 1. de reli, & ve. sau.

e Loca sacra, quæ sunt ista. habes ī. de rer. diui § flumina. & §. nullius. & §. religiosum.
f Priuatis. Redde singula singulis: nam priuata contraria est publicæ, ꝓfana sacræ & religiosæ. & facit. ff. e. l. & liberi. & l. quia. & l. liberi.
g Quod si quia.
h Emerit. Ignorans, vt ff. de cōtrah. empt. l. liberi hominis.
* Quid dicemus, si quis vēdat rē vitiosam, veluti pecu. morborū, aut qd̄ simile, & traditū est? Si sciēs distraxerit, eū teneri ad oē interesse emptoris etiā extra rē contingens: si ignorans, ꝓ̄stabit quāto minoris empta res esset,

set, si hoc sciisset qui emit. l. Iulianus, ff. de act. empt. Sane si vitiū palam apparebat, aliud iuris erit. l. ea. ff. eod.]

¶ De locatione &c.

Continuatio. ¶Textus ꝯtinuat rub. Quia locatio est sil'is emptioni, vt in tex. & ff. l. 2. igit post emptionē sequitur videre de locatione. Aretinus.

Diuisio. Locatio. ¶Tot' iste tit. diuiditur in quinq; partes. Primo ponit ꝙ iste contractus habet similitudinē cum cōtractu emptionis. Secundò illud ꝑ exempla declarat. Tertiò, q̄d veniat ī isto ꝯctu. Quartò, ad q̄d teneatur cōductor. Quintò, an iste cōtractus transeat ad hæredē. Secūda ibi, Nā vt emptio. Tertia ibi in §. Conductor. Quarta ibi, Qui pro usu. Quinta ibi in fi. Mortuo.

¶ Locatio. Casus in declaratione terminorū & simplici equiparatione nō figurabit aliter nisi literaliter. No. æquparationē cōtractus emptionis & locationis. & ꝙ valet argm de vno ad alium. Item ꝙ quando merces est incerta, agitur præscriptis verbis.

a ¶Locatio, Sic. ff. eod. l. a.

b ¶ Proxima. quo ad tract. & quo ad sententiam.

* ¶ Hincq; videmus legē loquētē in vēditione trahi ad locationē. §. ꝓtiū. ī fi. ī. ti. ꝓxi. vbi ꝙ hoc ꝓtrahit Ang. in vlt. no. ad statutū ēr exorbitans, & correctoriū, ꝑ gl. in l. q̄d vero. ff. de legi. & i l. si q̄s seruo. & ibi Bar. & alios. C. de fut. i l. plurimis tñ casib. differūt, vt ecce ꝑ vēditionē trā: fert dñiū, aut certe viucapiēdi cōdō. l. ex empto. de actio. empti. ꝑ locationē ne possessio

¶ De locatione & conductione.

¶ Locatio perficitur ꝯsensu eo ipso ꝙ d' mercede ꝯuenit: & in volūtatē tertij merces ꝯferri pōt quemadmodū ī emptione, & ſm eius naturam quasi ꝑ omnia locatio regulat̄. Incerta vero mercede constituta, contractus innominatus efficitur. h. d. Aretinus.

Locatio a & cōductio ꝓxima b est emptioni & venditioni, eisdemq; iuris regulis consistit. Nā vt emptio & venditio ita cōtrahit̄, si de pretio c cōuenerit: sic & locatio & cōductio ita cōtrahi intelligit̄, si merces d constituta sit: & cōpetit locatori qdē e locati actio, conductori

quidē mutat̄. l. non solū. §. q̄d vulgo. de usuc. vendito non tenetur rē amplius ꝗ semel tradere. l. qui pendētē. in fi. de act. empt. cōductor toties agere poterit ex cōducto, quoties sibi re locata frui nō licebit. l. si qs domum. l. ex cōducto. ff. loca. Edictum quoque ędilitium emptori non cōducto ri prospexit. l. sciēdū. de edi. edi. Præterea multa sunt ꝗ locari permissa sunt, nō ēt vendi, vt bona ecclesiastica: & ex diuerso quędā sunt ꝗ vendi possunt, quæ tñ locari prohibentur, vt ius seruitutis. l. locare. ff. loc.]

c ¶ Si de ꝓtio. ut ī tit. 1. §. pretiū aūt.

d ¶ Si merces. s. certa, & i pecunia numerata, vt ff. deposi. l. 1. §. si qs seruū. & ff. de ꝓscri. uer. nālis. §. at cū do. vñ partiarius colonus, q partē dño reddit fructuū, impropriè dr̄ conductor, immo socius magis, vt ff. eo. l. si merces. §. vis maior. Accur. Colonus partiarius nō est conductor.

e ¶ Et agit actione ꝑsonali ꝯ eū, vt vult ibi Bar. vide tñ tex. in l. 1. §. si qs seruū. ff. depo. & Bal. in l. certi. in 3. q. C. eo. qui tenet, ꝙ agat̄ ꝓscriptis verbis.] SYL.

* * Quid si conueniat, vt certa quantas tritici, vel vini, aut alia res pręsteē dño in singulos annos quotcunque fructus percipiat colonus? & receptū est esse ꝯtū innominatū do vt des, ꝗ tñ absimilis non est locationi, & ideo quæ de locatione tradita sunt, eadē hic seruari oportere, glo. l. excepto. & l. olei. C. loca. & in c. pp. extra eo tit. & tradit Pet. de Vbal. in tract. de socier. in 11. par. quæstio. 9.]

e ¶ Locatori quidē locati. Sicut venditori

ctori verò conducti. Et q̃ supra diximus, a si alieno arbitrio b pretium † ꝓmissũ fuerit, eadẽ & de locatione & cõductione dicta esse intelligimus, si alieno arbitrio merces † promissa fuerit. Qua de cã c si fulloni d polienda, curandave, aut sarcinatori e sarcienda vestimenta qs dederit, nulla statim mercede cõstituta, sed postea f tm̃ daturus, quantũ inter eos cõuenerit, nõ propriè locatio & cõductio ꝯhi intelligit̃, sed eo nomine g actio præscriptis verbis h dat̃.

¶ Si merces consistit in specie, nõ locatio, sed innominatus ꝯtus nascitur: ex quo actio ꝑscriptis verbis datur. Areti.

¶ Præterea sicut vulgo i quærebatur, an permutatis rebus emptio & venditio cõtraheretur: ita quæri solebat de locatione & cõductione, si forte rem aliq̃ vtendã, siue fruendã tibi aliquis dederit, & inuicem a te vtendam, siue fruendã aliam rẽ acceperit. Et placuit non esse locationem, & conductionem, sed propriũ genus ꝯctus: veluti si cũ vnum quis bouem haberet, & vicinus eius vnũ, placuerit inter eos, vt per denos dies inuicem boues commodarent, k vt opus facerent, ...

ditori ex vendito, & emptori ex empto actio cõpetit, vt s̃. ti. i. §. ptiũ in fi.

a ¶ Supra diximus. Vt s̃. tit. i. §. ptiũ.

b ¶ Arbitrio. ff. eod. si merces. l. tñ.

c ¶ Qua de causa. Quia dixit certũ debere pretium interuenire.

d ¶ Si fulloni. est autem fullo qui lauat, siue tingit, siue polit. Accur. Floren.

e ¶ Sarcinatori. Sarcinator est qui fracta vestimenta resarcit, vt dicemus. j. mand. in fi. Et proprius dixisset sartor secundum aliquos ad sarcio, cis. Tñ etiã bene stat sarcinator: & dicitur a sarcina: & est propriè ille, qui plurimum vestitum sumit: & aliquando ponitur ꝓ sutore, vt hic.

f ¶ Postea. Nota, Postea: nã prius re non secuta, idest nõdum tradita ad receptantum, actio nõ daretur, vt C. de rerum permuta. ex placito.

g ¶ Nomine. Quasi ex nouo contractu innominato, vt ff. de præscri. uerbis. l. prima.

h ¶ Præscriptis verbis. j. mand. §. fin. contra. Sed distinguet, aut certa merces interuenit: & tũc agitur locati, vt s̃. eodẽ. in princi. aut incerta: & tunc præscriptis verbis agitur, vt hic: aut nulla: & tunc est mandatum, vt ff. de præscript. verb. si tibi polienda. & in contrario.

ADDITIO. Intellige si res erat solita locari: aliàs secus, ut l. nãlis. §. at eũ do. ff. de ꝑscr. verbis Ang.

¶ Præterea sicut &c. Caius ponit in text. dũ Iustin. exẽplificat ĩ quotidiano rusticorũ exẽplo: ĩ quo priĩa frõte videbat̃ dicendum non esse agẽdum ꝑscriptis verbis, sed potius esse societatem. d. boũ, vel cõmodatũ, qa & cõmodatũ grã vtriusq; quandoque celebratur, vt est no. s̃. i § 2. quib. mod. re contra. obl. sed contrariũ deciditur, quia societas non est, qa dominiũ, aut vsus nõ sunt communicata: nec commodatũ, quia debet esse gratuitum, vt dr ĩ textu: nec ẽt est permutatio eadẽ rõne, quia retentum est dominium. Not. summariũ. Ite not. quotidianum exemplum bonum rusticorum. Item commodatum gratuitum debere esse.]

i ¶ [illegible] Vulgo quærebatur. vt s̃. ti. 2. §. item pretium.

k ¶ Commodarent. Impropriè ponitur, vt sequitur.

† aliàs per missum.

† aliàs per missa.

*

† Sarcire n. est integrũ facere: Sex Pomp. Additio.

Merces q̃nque est certa, q̃nq; incerta, q̃nq; nulla.

Bos

a Bos perierit. Sua culpa: aliás nõ tenet, cum vtriusq. gratia contractum sit. vt hic & ff. de pręsc. verb. si gratuitam. §. si margaritas. & ff. commo. si vt certo. §. nunc videndum. r.

b Quia non fuit. Bona ratio, vt s. quib. mo. re ꝯtrahi. obli. §. 2. vers. commodata.

† Aliás perijt.

Pręscriptis verbis agitur tripliciter.

e Pręscriptis verbis. Quæ cõpetit ex cõtractib⁹ trib⁹ innominatis: do vt des: facio vt facias, do vt facias, vt ff. de pscri: verbis. l. naturalis. § 2. & 3. * * De natura huius actionis plenius tractat idem Accur. ĩ. de actio. § actionum autem. in ver. de æstimato. & in ver. ex permutatione.]

cerét, & apud alterum alterius bos † perierit, neq; locati, neq; ꝯducti, neq; cõmodati ꝯpetit actio, qa nõ fuit b cõmodatum gratuitum. uerum præscriptis e verbis agendum est.

Contractus emphiteuticus, q pficit cũ alicui res cõcedit mercede in pecunia vel re specie cõstitutã, a locatione & ab emptione ĩ aliquibus differt, & multipliciter ꝯuenit cũ eis: qui iure ciuili fuit introductus. Et interitus totius rei pertinet ad dominum, et particularis ad emphyteutam. h. d. Ang.

¶ † Adeo d autem

* Præscribere lingua Latina est statuere. & certo mõ an ordinare hinc actio pscriptis verbis dicta, quæ dat ex ꝯtractibus innominatis, in quibus certa forma verborũ erat statuta, vt videlicet quemadmodũ se res hrét, describeretur tum quę species ꝯtus eét, referretur: quod non erat in formulis actionũ aliorũ cõtractuum, quas ex facti differentia plerunq: Prætor immutabat, vt diserté docet Alciat. noster lib. vlt. dispunct. c. vlt.]

SYL In facio. vt des, datur actio de dolo, & Bar. in d. l. nãlis § ꝙ si faciã. assignat rõné: quæ omnia sunt fm cõmunes doct sententia. Viderñ quæ disputando contradicunt Fort. in l. iurisgen. §. & iõ. col. 5. ff. de pact. & Pzpo Sen. in 4. casu. q. 6. col. 2.]

Aliás datur ex pactis incõtinenti appositis, vt C. de re pmu. rebus. (i) alias datur, qñ dubiũ est de nomine contractus, vt ff. de præscri. verb. l. r. §. fi. & l 2. 3. & 4.

ADDI. (f) Hoc verũ si super: accidẽ. talibus apponatur, secus si super substantialibus. vt l. pacta ff. de contrah. empt. Angelus.

SYL. Adeo autem Casus. in prima parte huius. tex. nõ necessario ponẽdus est, qppe q declarat terminos cõtractus emphyteutici cũ n. antiqus dubitaret an certa mercede ꝯstituta si cõcedebatur ppetuo fundus, esset vẽditio, q a vtile domin. ũ transferebatur an locatio, q a remanebat dominus: fuit hæc controuersia sopita per declarationem factam, qua vocatus est contractus emphyteuticus, quasi meliorationis. sed bene dubitari poterat eueniente damno vel interitu rei, ad quem spectaret: & primo videbatur ad ipsum emphyteuticarium pertinere interitum totius rei, statim ac perfectus erat cõtractus, non aliter ac in emptione, ut supra, ti. primò. §. cum autem. cuius contrarium dicitur ex eo, quia cùm dominus remaneat dñs, ei perit. Item quia in emptione ille, qui vendit, tenetur ad tradendũ: & ideo liberatur interitu sine culpa sua secuto: is uerò, qui dat in emphyteusim, tenetur ad patientiam, & sic ad factum successiuũ. l. ex conducto. ff. loca. & iõ cũ habeat tractum in futurum incertũ, periculum semper est ipsius dñi. Secundo uidebatur, ꝙ damnum partis rei spectaret ad dominum sicut in locatione, in qua fiebat remissio ob similia damna. cuius contrarium dr ex eo, quia in emphyteusi merces est modica, quæ traditur in r cognitionem dominij, ideo non est damno sicut in locatione.]

† Ad interpretationem huius §. vide Fortu. in l. legitima. col. 5. ff. de pact.

d Adeo autem. Quia ijsdẽ regulis & con-

& constitutionibus consistunt, multa ergo habent inter se communia.

a ¶ Aliquam. Alias non est in litera, aliquam.

b ¶ Et uenditio. s. ex una parte.

c ¶ Et conductio. Scilicet ex alia.

d ¶ Vtrũ emptio Quod ui debatur, cũm talis datio alienatio sit, ut in auth. de nõ a'ie. § al enationis. coll 2. quod locatio non facit, ut ff. eod. l. non soles.

e ¶ An locatio. Quod uidebat, cũ merce dem solucte tenceretur.

f ¶ Perpetuò. Aliter accipitur. ff. pro locio. l. 2.

* ¶ Simili mõ exponit Paulus Iurisconsult. in l. j. si ager uecti uel emphy. pet.

g ¶ Pensio in pecunia.

h ¶ Reditus. in specie.

i ¶ Alienauerit. Cũ multi sint modi alienandi, ut ff. de pub. l. 3. 4. 5 & 6.

* ¶ Intellige text. nostrũ, cu alienatio fit cõsentiẽte dño directo, alias ei auocare liceret. debuit. n. primò id ipsi dño denũciare. l. ult. C. d iu. emphy.]

K ¶ Auferre liceat. Interdũ aute dat ad certũ tps, interdũ in tertiam personã uel generationẽ: cũm omnia pacta super hoc pctu habita ualeant, ut J. ¶. xi. §. Sed ecclesia dat i emphyteusim usq; tertiã generationẽ tm, ut in auth. de non alie. coll 2 emphyteusim, Vel (ut puto) ẽt i ppetuũ dabitur quibet priuat', ut hic, & i auth. d alie. & emph §. licentiã. coll. 9. Acc. Flor.

¶ Angel. hic distinguit, q aut seruat in alienationẽ solẽnitas requisita: & ualet, & transiret ad oẽs: aut non, & non ualet, c. 1. de reb. eccl. non alie. lib 6.]

l ¶ Lex Zenoniana. ut C. de iu. emphy. l. prima.

m ¶ Emphyteuseos. Emphy. græce, latinè dr melioratio: hoc ideo, qa olim tantũ sterilia dabantur, ut meliorarent: sed hodie nõ tantum sterilia dãtur, sed etiam fertilia, nisi in ecclesia, q dat sola ea q congrua uident œconomo & aliis gubernatoribus ecclesiæ, sic C d sacros. ecclε authẽ. perpetua quoq; Accur.

* ¶ Emphyteusis descẽdit a uerbo Græco ἐμφυτεύειν, qd est plantare, seu inserere. Vnde Alci. noster φυτίον dici posse ait emphyteuticam pensionem, seu mercedem meliorationis, quæ pro plantis penditur: hincque vulgus corruptè sictum dicere.

n ¶ Propriã. Agitur ergo conditione ex lege ad omnia obseruanda, q conueniunt. Sed nunq d emphyteuta põt alij dare i emphyteusim? Rũdeo sic, ut in hoc § & in auth. de nõ a. aut permu. §. aliena ionis. colum. 2. Item nunquid illud utile dominium, quod solũ habet, trãsfertur in eum? Respõ. sic, cum rei uendicatio utilis ubi detur, ut ff. si ag. u. &. l. 1 & 3. Sed qualiter aget primus emphyteuta contra fm, ut eum expellat? Rñ. rei uendicatione, quæ licẽ. de iure sibi non competat, exceptio tamen opponi nõ pt, quia replicaretur: & sic nõ dominus dominũ uincit, ut C. de transl. l ubi, ubi de facto tantum agit & uincit, & ff. de excep. rei iud. si quis. ¶ eni: Vel uerius

aliqua a † familiaritatẽ inter se vidẽtur hẽre emptio & venditio, b itẽ locatio & cõductio c vt i qbusdã causis q̃ri soleat, vtrumd emptio & vẽditio cõhat, an locatio e & cõductio, vt ecce de præ ijs, quæ perpetuò f qbusdã fruenda tradũtur † .i. vt quãdiu pensio g siue reditus h pro his dño pręstetur, neq; ipsi conductori, neq; hęredi eius, cui ve conductor, hr's ve eius id prædiũ vẽdiderit, aut donauerit, aut dotis nomine dederit, alio ve quo cũq; mõ alienauerit, i auferre k liceat. Sed tal s cõtus, qa iter veteres dubitabat, & a quibusdam locatio, a quibusdã vẽditio existimabatur, lex Zenoniana l lata ẽ, quæ emphyteuseos m contractus † propriam n na-

† .i. similitudinem.

† Sic exponit gl. 10. q. 2. in §. perpetua. quæ ponit quot modis accipitur hæc dictio perpe tuo,

Emphyteusis datur ad varia tempora.

Emphyteusis unde dicit.

† Concor. cum hoc tex c. ubi. cum glo. & in prin. extra e. ti.

5 YL

uerius, agct præscriptis uerbis. Vel die, ex lege Zenonis ad mercedem. ¶Cōmunis doct. resolutio est, q̄ si requisito domino primus emphyteuta fecit ꝑm, & eum induxit in possessionem iuxta formam. l. fi. §. necessitatē. C. eo. tūc dominus agit cōditione ex d. l. fi. si uerò ꝓpria auctoritate, & tunc dominus pōt eum expellere, & agēt rei vēdicatione, non cōdēne ex l. quia illa est actio personalis. §. si c itaq;. J. de actio.]

ciuile. Itē hic vtile transit dominiū, ibi directum, ut §. de re. diui. §. ꝑ traditionem.

c ¶Naturalis. Id est iurisgentiū, quod naturali ratione est inductū, ut §. de iu. na. §. quod uerò. hic. n. ē de iure ciuili, ut & alij, ut J. de act. §. de constituta pecunia.

Ius gentium dicit ius naturale.

fuit nām, neq; ad locationē,[a] neq; ad vēdōnē[b] inclinantē, sed suis pactionib. fulciēdā: & si qdē aliqd pactū fuerit, hoc ita obtinere, ac si naturalis[c] eēt ꝯctus: sin autem nihil de periculo rei fuerit pactum, tunc si qdem totius rei interitus[c] accesserit, ad dn̄m[d] sup hoc redūdare periculum: sin autē particularis,[e] ad emphyteuticariū huiusmodi damnum uenire: quo iure utimur.[f]

d ¶Ad dominum. Vt pensionē non habeat.

e ¶Particularis. Id est mediatatis vel minus, ꝑm M. & lo. argu. ff. de usufruct. & de uer. sign. nomen filiarum. §. portionis. & ff. de dam. infe. inter quos. §. dāni. & de cōtrahen. empt. domū. Nos dicimus, si aliquid etiam paru remansit, damnum emphyteutæ esse.† ar. huius §. & C. e. l. 1. De hoc danē tales uersus: Res perit tota, tūc nihil dabit emphyteuta. Si pro parte perit, non ita liber erit.

Emphyteutica res si pereat, cuius erit damnum.

* Alij dicūt iudicis arbitrio relinquē, ut dicit hic Christ.]

Additio. † Idem vī Alciat. in d. §. portionis. SYL.

f ¶Vtimur. Sūt & duo alia nālia siue tacita pacta ī hoc cōtractu: ut de eijciēdo emphyteutā si non soluerit pēsionem per trienniū, ut C. e. l. 2. §. 1. & in auth. de non alie. §. scire. coll. 2.

* ¶Adde q̄ pōt expelli uel si ꝑ unū tm̄ annum soluere cessauerit, ubi in instrumēto cōtractus emphyteutici adest iurm emphyteutæ, qui iurauit attendere & obseruare omnia & singula in ipso instrumento contenta, & in aliquo non contrafacere, ut tradit Tho Ferrarius caut. 20.]

Emphyteusis duo tacita pacta continet.

¶Hæc uera, nisi celeri satisfactione morā purgauerit. c. potuit. de locat. q̄ arbitrio iudicis remittitē attenta qualitate personarum & temporis.]

SYL.

* ¶Adde, q̄ si dn̄s lapso triennio ubi sumus in emphyteusi priuati: uel biennio, ubi agiē de emphyteusi ecclesiastica, ꝓtestatur etiam absente emphyteuta

Emphyteusis a locatione ī septē differt.

a ¶Neq; ad locationē. Immo differt in 7. Nā hic etiam in specie præstatur pensio, sed ibi in pecunia tm̄, ut hic scripsimus. Item hic possidet nāliter sicut fructuarius, ut ff. de acq. pos. naturaliter. sed conductor nō, ut C. cōmu. de usuc. l. 1. Itē hic hēt dn̄iū utile, sed cōductor nō, ut ff. eo. l. non solet.

† Nisi cōduxissent ad nō modicū tempus, ut ff. si ager vectigal. per totum. Fab. SYL.

† Item hic contractus fit in mobilibus tm̄, ille ēt in immobilibus, ut in auth. de alie. & emphy. §. licentiam. coll. 9. Item hic agitur cōditione ex lege, ibi ex cōducto. Itē hic ꝯtractus iuris ciuilis est, ille nālis, ut hic dr̄. Itē est hic in scriptura, ille etiam sine ea, ut C. de iu. emphyte. l. 1. & supra de oblig. ex consensu. & §. eod. in princ.

¶Hęc procedunt in cōductione ad modicū tp̄s, sed in conductione ad longū tp̄s adhuc sunt driæ: quia in locatione remittiē pēsio ob sterilitatē, in emphyteusi nō. Itē in caducitate, qa emphyteuta nō cadit, nisi ꝑ triennū steterit q̄ nō soluerit, conductor uerò secus. Itē quo ad melioramēta: quia colonus repetit, emphyteuta uero nō, ut tradit Ias. in l. 1. in glo. C. e.]

Emphyteusis differt a vēditiōe in tribus.

b ¶Neq; ad vēditionē, qa hic pensio præstatur, ibi res liberè transit. Itē ab hoc res reuocat, sed ab emptore non per uenditorē, ut C. de rei uend. l. in

¶ Cũ dñium rei ↄcessæ trãsit pecunia ꝓ mercede cõstitũta, emptio nõ locatio dr̃. Areti.

¶ Itẽ q̃ritur, si cũ aurifice Titius cõuenerit, ut is ex auro suo[a] certi põderis, certęq; formę[b] annulos ei faceret, & acciperet (uerbi grã) 10. aureos, vtrũ emptio, & uendõ, an locatio, & ↄductio ↄhi uideat? Casſi⁹ ait, materiæ qdẽ emptionẽ & uendõnẽ cõtrahi, operæ aũt locationẽ, & conductionẽ. Sed placuit tantũ emptionem, & uẽditionẽ ↄhi. Quod si Titius suũ aurum dederit, mercede ꝓ opa cõstituta, dubium, non est, quin locatio, & conductio sit. SYL.

¶ In hoc ↄtu ueniunt quę de natura ipsius uenire debẽt, licet nõ fuerint expressa.

¶ Conductor aũt omnia s̃m legẽ[c] conductionis facere debet: & si quid in lege ꝓtermissum fuerit, id

phyteuta, q nõ intẽdit ipsũ hr̃e amplius ꝓ emphyteuta, ñ pt emphyteuta purgare morã nisi celeri satisfactione: nõ fcã uerò ꝓstatione admittit ad purgandũ morã s̃m Barth. Cæpo. caut. 135. quã omnino vide. inci. Tuscis.]
** Expelli quoq; poterit si arbores frugiferas cędat, vel rẽ deteriorem faciat, vt no. Bald. in l. diuortio. §. si fundum. sol. mat. cuius opin. attestatur eẽ cõem Pau. Pic. in §. Titia. cũ nuberet. num. 120. de le. 2. & latissimè ↄfirmat erudit⁹ Pinel. I.C. Lusita. in l. 1. in 2. part. sub nu. 60. C. de bo. mat.]
¶ Item & si uelit emphyteuta uẽdere, q dño primo denunciare debet, ut C. e. l. fi. §. 1. Ac.
* ¶ Vide cautelam, ut possit alienare irrequisito domino, quam tradit Cępol. caut. 22. consilium.]
** Adde, q nisi sit ꝓcessum ad traditionẽ, emphyteuta per simplicẽ uenditionẽ non incurrit pœnã caducitatis. Spe. in ti. de loca. §. nũc aliqua. & latius Negus. in tract. de pig. in 2. par. tertij mẽ. nu. 79. Sed qd si emphyteuta rẽ uendità recuperet? Et Bar. censuit non ideò liberari à pœna, in quã uendendo incurrit, in l. si a me. ff. ad l. falcid. de quo latissimè differit ibi Ale. & multo latius Ias. in l. ulti. car. pen. uer. 20. quæro. C. de iu. emphy.]
ADDITIO. Qđ dictũ est emphyteutam posse expelli non soluta pensione p triẽniũ, uerũ est in emphiteuta priuati: qm̃ emphyteuta ecclesiæ cessans p bienniũ ĩ solutione expelli põt, auth. q rẽ. C. de sacros. eccl. & nor. C. de iur. emph. l. 2. & extra. de loc. c. potuit. & ĩ auth. de nõ alie. §. scire coll. 2. Sed ĩ simplici colono indistinctè bienniũ expectatur, ut ff. loc. q̃ro. §. inter locatorem.
¶ Item quæritur. Casus ponit in tex. sed prior decisio uidebatur magis iuridica: nã auri, cuius dominiũ trãsferebat, emptio erat. operæ aũt ad cõficiẽdos annulos locatio. emptio. n. operarũ non uidebatur considerabilis. Sed dic, quòd ratio decidendi fuit, q a finis rei spectatur. ille. n. nolebat emere aurũ, sed annulos: vñ q̃uis dñium auri transferet, nõ oparũ, uenditio erat in effectu annulorũ, q a cõstabãt ex mã, & opera: ideirco dicta ẽ potiꝰ emptio q̃ locatio, q a annuli nõ aurũ uidebant: & sic declares, q a alias esset uera prima distinctio tex.]
* ¶ Interpretatio huius §. accipiẽda est ex l. 2. ff. e. ubi omnino uideatur, quia inde sumptus est.]
a ¶ Suo. s. artificis.
b ¶ Formæ. s. demonstratæ. Sed qd si certa ñ est mã demõstrata? R ñ. no interest, ut ff. de ↄh. em. cõuenit. & l. Sabin⁹. Vel facies pũctũ ĩ dictione, suo.
¶ Cõductor aũt. Casus in rã notissima regula ñ ẽ figurãd⁹, nisi literaliter. & no. facile colliguntur ex sum.] SYL.
c ¶ Conductor. Legẽ Idest pacta, ut ff. de

ff.deposit l. 1.§.si conueniat.
* Qd pactũ sæpe in iure appellatur lex uide latissimè apud Deciũ in l.legem.primo not. C.de pac & qđ hic dr̃ de ꝯductore, idẽ est & ĩ locatore. l ex cõducto. ff. eod.]

ex æquo[a] & bono præstare.

¶ Conductor de leui culpa tenet. Angelus.

¶ Qui ꝑ usu, aut uestimentorum, aut argenti, aut iumenti, mercedẽ aut dedit, aut promisit, ab eo custodia talis desideratur, qualem diligẽtißimus[b] paterfamilias suis rebus adhibet: quam si præstiterit, & aliquo casu fortuito eã rem amiserit,[c] de restituenda ea non tenebitur.

¶ Contract° loca-

a Ex æquo & bono. Vt usuras post moram, ut C. de præses. Idem econtra: nam cõductor agit ut domus & ostia sibi reparentur, ut ff. eo. ex conducto.

* De expensis in re conducta factis vide Bald. in l 1. col.1 C. de iu. emphy.]

Qui pro vsu. Casus facile figuratur, quia litera clara ẽ: cuius ratio ẽ, quia contractus utriusq; gratia contrahitur. Ideò casum figura literaliter. & not. tex.]

Supe latiuus pro positiuo q̃nque ponitur.

b Diligentissimus i. diligens. sic exponitur. ff.eo. si merces. §. qui columnam. nam cum utriusq; gratia fiat locatio, non uenit exactissima diligentia, ut ff. commo si ut certo. §. nunc uidendum. Alij propriè ponunt, & dicunt speciale in ijs rebus, quæ facile possunt frangi.

SYL.

Hæc ultima uidet communior, ſm Cyrillo. hic. In alijs n tenetur solum de leui, ut tradit Deci. in l. cõtractus. in s.no. de reg.iur.]

c Amiserit. Vel damnum datum sit, quod præuideri non poterat. ut ff. eo. sed & de damno.

SYL.

* Adde an conductor teneatur de incendio, Tho.Gram. decis. 3.]

d Mortuo conductore ꝓprietatis: secus in usufru. ut C. de usufru. si domina. Vel dic, ut ibi, & de iure do si socius. in fin.

Et hæc uera ubi ius vsufru. constituitur, secus si fructus usque ad certũ tempus uendantur, uel locentur, ut hic per doc.]

SYL.

tionis ad hæredes transit conductoris. Ang. Are.

¶ Mortuo conductore[d] intra tempora conductionis, hr̃s eius eodẽ iure in conductione succedit[e]

¶ De societate.

¶ Omnium bonorum, & unius negociationis tm̃ contrahi pōt societas, in qua damni, & lucri sunt partes æquales, nisi inter socios aliter conuentum fuerit. Aret.

SOcietatẽ coire solem°, aut to

e Succedit. ut C. eodem. uiam. Sed an moriẽte scholari, uel recedente substituere potest? Respond. sic de iure conductionis: sed ratio societatis prohibet: quæ præualet, ubi certa persona eligitur, ut j. ti. 1. §. soluitur.

SYL.

Hoc uerum nisi subrogetur socius æque idoneus. l. idemq;. ff. pro soc.]

¶ De societate.

Continuatio.

Ista rub. sic continuatur. Dictũ est s. de quibusdam contractibus, qui fiunt consensu: uerum quia societas est ctus, qui fit consensu ut patet s de obligat. ex consensu. § 1. ideo sequitur rubrica de societate. Vnde dicit hic Acc. Est autem societas (vt ait Marcus Tullius) duorum pluriũve conuentio honestè contracta ad uberiorem quæstum, & commodiorem usum. Accur.

Diuisio.

SOcietatẽ. Totus iste titulus diuidit in quatuor partes. Primò ponit in quibus rebus possit ꝯhi societas. Secundò, quæ partes possunt esse in lucro, & damno. & si non

SYL. † Aliàs κοινοπραξίαν.

† Et tunc & ſocij in me, & meorū bonorum in ſociū pro medietate dñium ſine traditione trāſfertur.

SYL. & oīa lucra undecunq: ēt ſi ex publicis ſtipendis ꝓueniant cōicātur: damnum tñ ex delicto cauſatum in parte tm̄ delinquētis cōputabitur vt l. cū duobus. §. ſi. ff.c. Ang.

torū bonorū, quā Græci ſpecialiter† κοινωνίαν appellāt aut vnius alicuius negociationis, veluti mācipiorū vēdendorum, emendorūque, aut olei, aut vini, aut frumenti emēdi vēdendique.

¶ Et quidē ſi nihil de partib⁹ lucri, et dāni noīatim ꝯuenerit, æquales eſcilicet partes & i lucre, et in dāno ſpectant. qđ ſi expreſſę[d] fuerint partes, hę ſeruari debent. Nec.n. vnq̄ dubiū fuit, quin valeat ꝯuentio, e ſi duo inter ſe pacti ſint, vt ad vnū quidē duę partes & lucri, & dāni pertineāt, ad alium tertia.[f]

¶ Valet couentio inter ſocios, vt maiorē partē lucri ferat alter q̄ dāni: & econtra, & ēt ꝙ lucrum participet alter, et dānū nō ſentiat. Et lucrū dicit qđ ſupereſt oī dāno deducto. Arc.

ſi non fuerunt a partibus expreſſæ, q̄ intelligunt. Tertiò, quādo ſocietas & quomodo finitur. Quartò, ad quid ſocius tenea. Secunda ibi, Et quidem. Tertia ibi, Manet autem. Quarta ibi. Socius ſocio.

¶ Societatem coire. alius ī declaratione terminorū nō figuratur, niſi literaliter, cæteris enim paribus in ſocietatē dānū & lucrum debet eſſe commune. l. ſi nō fuerint. ff. eo. Not. ſummarium.

a ¶ Tototum. Ideſt omniū, & expreſſe, vt ff. eo. l. j. §. 1. & l. 3. §. primò. † Nam hoc nomen, ſcilicet totus tota totū, totitatem ad vnā rem ſignat.

¶ Omne verò ad plura: quod declara, vt per Deci. in l. omnia in t. no. ff. ſi cer. pet.]

ADDITIO. Hoc verū, ſi ad vnam adijcitur: aliàs ſi ad vniuerſitatem, de illa tanq̄ de vno p̄dicatur. Io. Fa.

* ¶ Nota ex hoc loco, ibi, aut vnius alicuius negotiationis: ꝙ dictio, aliqua ex propria natura & vi referi ad rē quamptā ſingularem, vel particularē ad idem tex. in §. præterea inteſtatus ī. de fideicom. hæred.]

b ¶ Emendi. Item duobus alijs modis, ſcilicet ſimpliciter, vt ff. eo. l. coiri. & l. nec adiecit. Item vnius rei. vt ff. eod. & ſocietas.

c ¶ Aequales. Sic. ff de hæred. inſtit. l. quoties. §. hēredes. & ī. de hæred. inſti. §. ſi plures. & ff. eo. l. ſi non fuerint. ꝙ dic æquale fuiſſe capitale. Accur.

SYL. ¶ Vt ergo liqueat materia, dic, quòd qñq; inter ſocios eſt conuentum de quota lucri & damni: & illud ſeruandum eſt, vt hic: ſi modo ille quī plus lucri ferre dēt, plus cōtulerit l. ſi non fuerint. ff. eodē. aliqñ eſt conuentum de lucro vel dāno tantū: & conuentio facta in vno habet locum in alio. §. illud. infra. eodem. aliquando conuentū eſt, vt lucrum æqualiter diuidatur, & alter nullum dānum patiatur & tunc aut is, qui operam poſuit, eſt ille, qui damnum pati non debet: & valet ſocietas & conuentio. d. l. ſi non fuerint. §. ita coiri. aut eeō uerſo: & communiter tenetur non valere, ſi quis vult non pati damnum, qui ponit tm̄ pecuniam. aliquando nihil eſt conuentum, ſed vnus poſuit pecuniam al er operam: & habet locum. q. poſita in l. 1. C. eo. ita decla. Saly. & bene in d. l. ſi non fuerint.]

d ¶ Expreſſæ. Etiam in ſolo lucro, vt ī. eod. §. illud.

e ¶ Conuentio ſ. talis vt ſequitur.

f ¶ Tertia. Scilicet pars lucri & dāni.

SYL. ¶ De illa. Caſus poſitio non eſt neceſſaria, quia tex. eam facit. Rō enim dubitandi erat natura ſocietatis, in qua oīa deberent eſſe communia. l. ſi nō fuerint. ff. eodē. cōtrariū decidītur ex ratione expreſſa in tex. q a opera vnius quandoque eſt pretioſior & vtilior ſocietati quàm ſors & captale alterius Notabilia clara ſunt, & ea optime colligit hic. Angel.

Ad

De illa ſanè cō uētione q̄ſitū ē: ſi Titi⁹, & Sei⁹ inter ſe pacti ſunt, ut ad Titium[a] lucri duæ partes ꝑtineāt, dā ni tertia: ad Seiū duę partes dāni, lucri tertia: an rata dēat hr̄i cōuentio. Quintus Muti⁹ ꝯ naturā ſocietatis talē pactionē eē exiſtimauit, & ob id nō eē ratam hn̄dā. Seruius[b] Sulpitius (cuius ſn̄ia præualuit) ꝯ ſenſit: qa ſæpe quorū dā ita pretioſa eſt opera ī ſocietate, ut eos iuſtū ſit cō dōne meliore in ſocietatē admitti. Nam & ita coiri poſſe ſocietatem nō dubitatur, † ut alter pecuniā conferat, alter non ꝯferat, & tn̄ lucrū inter eos cōe ſit, qa ſæpe opa alicuius ꝓ pecunia ualet. Et adeo[c] cōtra Quinti Mutij ſentētiā obtinuit, ut illud quoq; ꝯſtiterit poſſe ꝯuenire, † ut quis lucri partē[d] ferat, de dāno nō teneaī: qđ[e] & ipſum Seruius cōuenienter[f] † ſibi † fieri exiſtimauit. Quođ tn̄ ita intelligi oportet, ut ſi in alia re lucrum, in alia damnum illatum ſit, cōpenſatione fcā ſolum qđ ſupereſt intelligatur lucro eſſe.

a Ad Titiū. Computatio hic ita expedita fiat: ut ſi lucrū in una re, in alia uero damnū contigerit: ut ſi deducto omni damno lucrū ſupereſt, unus in duas partes, alius ī tertiā partem admittatur eius lucri. Si uerò tantū damnum ſupereſt: is, qui duas partes damni ferre debet, in rebus, quæ ſuperſunt, tanto minus quā alter accipiat, quantū faciat tertia pars dāni, ut ff. eod. Mutius.

b Seruius. Hic Seruius ſibimet ꝯtradicere vr̄, ut ff. eo. l. Mutius. Sed ñ ē uerū: nā ibi dicit đ facto hoc eſſe nō poſſe. ſ. ut dānū & lucrū ſit in eadē ſocietate, cū dānum lucro, & cōtra lucrū dāno deducto intelligaī, ut ibi dicitur, & infra eo. §. uerſ. & adeo.

quod ſo. ſed tali rōne: qui a iure conuentionis ualent, nō ſocietatis. ff. de pol. l. 1. §. ſi conueniat. Arc.

Hæc cōmuniter approbatur, ut per Chriſt hic: de quo dic, ut dixi ſ. ſuper glo. in uerſic. æquales, in prin. & opin. Ioā. tenet Decius. in l. ſi paſcenda. in 2. no. C. de pac. ubi uide pro declaratione huiꝰ text. docto.]

d Partem. nō totū, aliàs eſſet leonina, (i) ut dicitur in fabula Aniani vel Æſopi. † & ff. e. ſi non fuerint. §. fin. & l. ſi v-nus. §. ſed ſi ꝑtium. in fin.

ADDITIO. (i) Idem ſi nō habito reſpectu ad lucrum de certa quantitate cautum ſit: puta uolo 10. annuatim: etiam ſi cōcedens pecuniam in ſe periculum ſuſcipiat, ſecundum Angelum hic.

*. Huic affine eſt quod tradit Accu. in d. l. illud. uer. lucrum. & uer. poterat per illum tex. & ibi Bal. & recentiores. C. de coll. lucrū id dici, quod ſupereſt deductis oneribus.]

c Et adeo. Hæc pacta inæqualia tūc demū lucrum habent, quando alter plus contulit operæ uel induſtrię q̄ alter, ut ff. eo. l. non fuerint. in princ. uerſi. ſi uero placuerit. ſecundū Azo. cū ſocietas ſit fraternitatis ius, ut ff. e l. ſi uerum. Io. cōtra, & ſubaudit in l. illa, ſi non fuerint maximè. Alij idē

* Adde ſm doct. in c. nauiganti. de uſur. ꝙ hic tex nō debet intelligi de damno in capitali, ſed in alijs lucris & damnis, ut. ſ. in illis ualeat pactū, ut quis lucri partem ferat, de damno autem non teneatur.]

e. Quod & ipſum. ſ. dictum hoc ꝓximo caſu.

f Cōuenieter. Ideſt cōueniēs eē ſuę ſententiæ, quā dixit. ſ. eod. §. de illa.

Illud. Caſus. Sic figurari pōt. Cōuētū fuit, ꝙ unius pars lucri ſit tertia, alterius

SYL.

*

† l. j. C. pro ſoc.

† Vide in hunc locū Abba. in c. nauiganti. col. 2. uer. nec obſtat. §. de illa. extra de uſur.

† Ex apologo Aſini, vulpis & Leonis.

† aliàs neutrum, nec ſibi, nec ibi.

† aliàs de eſt fieri.

SYL.

¶ Particula adiecta in lucro, tacite vr̃ adiecta in damno, & eõ. Areti.

¶ Illud expeditũ est, si in una cã ps fuerit expressa, ueluti in solo lucro, vel in solo dãno, ĩ altera uerò omissa, ĩ eo quoq;, qd̃ ptermissum ẽ, eãdẽ partẽ seruari. a

¶ Societas soluit̃ renũciatione, qua soluta, lucrũ, qd̃ post renũciationẽ acqrit̃, nõ cõicat̃, nisi dolose fuerit renunciatum. Aret.

¶ Manet ãt societas eousq;, donec ĩ eodẽ ɔsensu pseuerauerint. At cũ aliqs renũciauerit b societati, soluit̃ societas. Sed planè si qs callidè c ĩ hoc renũciauerit societati, ut obueniens aliquod lucrũ solus hẽat, ueluti si totorũ d bonorum socius, cùm ab aliquo hr̃s esset relictus, in hoc renũciauerit societati, ut hr̃ditatẽ solus lucrifaceret, cogit̃ hoc lucrum cõicare. Si quid e uerò aliud lucrifaciat, quod non captauerit, f ad ipm so-

alterius reliquum, nec aliqd cautum expresse fuit de dãno cõtingẽte: dubitabatur qũo partiendum esset dãnũ: & uidebatur ꝙ æqualiter, qa ubi in societate partes lucri, aut dãni nõ sunt adiectæ, æquales sunt. s.e. in prin. cõtrarium dr̃ ex illa rõne, qa eadẽ dẽt esse rõ lucri & dãni, & s̃m nãm est, vt eatenus incómoda sentiantur, quatenus feruntur ɔmoda l. s̃m nãm. ff. de regu. iur. regula enim in contrarium allegata procedit cæteris parib. & nullo sup hoc cõuento: sed qñ data ẽ forma lucro uel damno, censetur pariter datũ utrique. No. summarium.]

a ¶ Seruari. Not. eandem rationẽ cõtrariorũ. sic. ff. de le. 3. l. si. § si. & ff. fam. ercisc. si filia. aliàs est. l. si uni. § item Papinianus. Arg. cõtra. ff de lib & posth. commodissimè. & ff. loca. l. ea lege, ꝗ. respon. & ff. de nego. gest. si quis negocia.

SYL. ¶ Sol. ex distinctione Bart. in l. inter stipulantem. § sacram. ff. de uer. obl. & dic, ut per Ang. hic.

¶ Manet autem. Casum non expedit figurare: quia plana est rõ, ꝙ ea, q̃ consensu contrahuntur, eodem consensu distrahantur. Nec obstat quod pro ratione dubitandi posset adduci, ꝙ in contractibus, re non integra, non licet alteri resilire a contractu inuito socio. l. sicut. C. de action. & oblig. quia hoc est uerum in contractibus hñtibus certum, & determinatum finem, ut emptio, & hmõi: secus in societate, q̃ aliqñ finiri eadem uoluntate pt, nisi sit cõtracta ad determinatũ tps. notab. collige, ut hic p doc.]

b ¶ Manet. Renunciauerit. prñti socio, (i) non absenti, ut s. eo. sed & socius. § si absenti.

¶ Intellige secũdũ gl. in d. l. allegata, ꝙ si ualet quoad renũciantẽ.] SYL.

ADDIT (i)

Vel eius procuratori: aliàs non tenet nisi in præiudicium renunciantis. Ange.

c ¶ Callidè. Idem & si intẽpestiuè renuntiet.

** Adde, ꝙ ex cã licitum est ẽt ante tps renuntiare: ueluti si ɔmissa non seruent: si socius sit rixosus, & damnosus: si ea re frui non liceat, cuius gr̃a cõtracta est societas: si socius renuntiãs diu, & inuitus rei pub. gr̃a absfuturus sit. l. si cõuenerit. l. uel l. idemq; ff. e. tit.] Item & si expediat non renunciari, ut ff. e. actione. § Labeo. & l. sed & socius. § fina.

d ¶ Totorum. i. omnium, hoc expresso, ut ff. e. l. 3. § 1. aliàs contra, ut ff. e. nec adiecit.

e ¶ Si quid. Aliàs, si quidem. sic. ff. ex quibus causis in possessio. ea l. Fulcinius. § ꝙ si aduersus: sic ff. eo. Actione § diximus.

f ¶ Nõ captauerit. i. nõ pcogitauerit.

** ¶ Aliàs captar̃ ẽ illecebris: obsequio, donis, spe maiorũ aucupari. inde captatoria institutio, q̃ hac ex cã facta

lũ ptinet.Ei uerò, cui renũciatũ est, qcquid oīnò post renunciatā societatem acquiritur, soli conceditur. a

¶ Morte vnius ex socijs soluit̃ societas. Item interitu rei, uel publicatione bonorũ. Itẽ si unus ex socijs bonis cesserit. Areti.

¶ Soluitur adhuc societas ẽt morte b socij: quia q societatẽ ɔ̄hit, certā psonā sibieligit. Sed & si consensu pluriũ societas ɔ̄cta sit, morte uni⁹ socij soluit̃, & si c plures supersint, nisi in coeũda societate aliter conuenerit. d

¶ Item si alicuius rei e ɔ̄cta societas sit, & finis negocio impositus est, finitur societas.

¶ Publicatione quoq; distrahi societatẽ manifestũ ẽ, s. si uniuersa bona socij publicẽt̃. Nā cũ i eius locũ alter g succedat, p mortuo h habet̃. i

¶ Item si quis ex socijs mole debiti prægrauat⁹ bonis suis k cesserit, & iō ppter publica aut

est, ut ab aliquo qs instituat̃, vel legatũ cõsequat̃. l captatorias. de hęr. inst. qua de re Alc. meus. c. 31. li. 2. Parer.]

Societas multis modis soluitur.

a ¶ Cõcedit̃. No. hic quq; modos soluẽdæ societatis, hic & seq. quatuor §. Sunt & alij duo; ut inter emptiõe rerũ nāli vel ciuili, vt ff. e. uerũ. §. fi. Itẽ cùm ab alio stipulor aio nouādi, vl̃ iudiciũ cũ aliquo dicto aīo nouādi, ut ff. e actiõe. 2. rñ. ** Adde tres alios modos. vn⁹ ẽ, cũ sepatim socij agere, & negotiari cœperit. l. itaq;. e. tit. alter, cũ vn⁹ ex socijs agit, ut sua portio sibi det l. actiõe. § pri. e ii. terti⁹, si seru⁹ socius manumittat̃, uel alienat̃. l. si id. §. vl. e. ti. quos modos & alios relatos a gl. lati⁹ tractat Pet. Vbal. in trac. d socie. i 21. par. maxie i 1. 2. & 3. col.]

SYL. ¶ Solu. t̃ Casus figurõ clara est. Enumerat. n. quib. mod. societas finiat̃, & assignat tex. rõnẽ ibi, q a q societatẽ. & in casib. similiter inferius positis: & quia sunt termini, eos nota.]

b Morte idem est in tutela: secus in deposito & mandato, ut ff. de ijs qui no. infa. fui. § illud.

SYL. Rõ aũt dfiæ assignat ibi p gl. q̃ tñ ñ ẽ uera, nec ɔcludit: sed bñ posset reddi rõ h⁹ rei: q a qui coit societatẽ, vr̃ e'igere sibi psonā. idẽ in tutela: ñ sic in deposito. sed in mãdato idẽ vr̃: tñ p̃r dici. q si reqrit̃ illa diligentia, q̃ in tutela, & societate, in psona mãdat. & deposit. uel dic, ut dicit Bart. in l. adeo. ff. e. q impediret̃ libera testādi facultas. l. cũ duob. §. idẽ rñdit. ff. e.] ** Qđ dr̃ de morte nāli, extẽde ẽt ad mortẽ ciuilem, q̃ accidit maxima, & media ca. dimi. l. uerum. § fin. ff. eo.]

c ¶ Et si. i. quauis. Accur.

Societas transit ad hr̃dẽ nisi in duob. casibus.

d ¶ Cõuenerit. s. ut duret inter superstites ẽt vno moriẽte: nõ autẽ ad hr̃dẽ trāsit † ẽt ex pacto, vt ff. e. l. ad eo. & l. nemo. 1. nisi i societate uectigaliũ, ut ff. e. l. uerũ. §. in hæredẽ. & l. adeo. 2. respon.

† Oportet tñ hr̃dem pficere inchoata a defuncto. l. hęres socij. ff. eod.

¶ Intellige tñ q transit ad primũ hr̃dem tm̃, non ad alium. gl. in l. nulla. ff. eo.]

¶ Et nisi denuo consentiant, ut ff. eo. l. planè.

SYL.

ADDITIO. Itẽ nisi iure hincinde apposito: quia forte de iure canonico teneret ẽt in psona hæredis: nec morte vnius ex socijs soluere t̃, per c cum cõtingat. extra d iurei. fm Io Fa. hic.

e ¶ Item si alicuius rei. Vt duo tabernarij de uendendo uinum in foro.

f ¶ Publicatione. q̃ publicatio fit pp delicta, ut ff. de bo. dam. l. 1. 2. respõ.

g ¶ Alter. Aliàs, alius. s. fiscus.

h ¶ Pro mortuò. Sic. ff. eo. actione. §. publicatione.

i ¶ Hr̃. Sed qd si hic socius, cuius bona publicata sunt rõne operæ socius erat, non rerum quod esse pt̃, ut s̃. e. §. de illa. uer. nā & ita? Rñ. idẽ, cũ libertatẽ, uel uitā, uel ciuitatẽ amittat, ut ff. d bo dā. l. 1. & j̄. prox. innuit. l fi.

Cessio bonorum quare fit

K ¶ Bonis suis cesserit. Qđ facere potest,

† Non tñ sp ut per S Y L. Socin. in trac. fall. reg. 46.

test. † ne in carcere detrudat, ut j. de act. §. fi. & C. de cessio. bono. l. 1. * Nõ tñ omnino liberat, sed in postea quęsitis quatenus facere potest conuenitur. d. § fin.

num: quo casu compensatur culpa: item dolus cum dolo, ut ff. de cõpẽ. si ambo & de dolo. l. si duo. Intellige ut declarat Alex. in d. l. si ambo. in addit. ad Bar.]

a Debita. Quia fisco vel priuatis debebat, ut ff. eod. actione. §. 1.
b Veneat. i. uendatur.
c Sed hoc casu. q. d. non sicut superiori proximo. s. qñ bona fuerunt publicata: nã hic uiuens & in ciuitate existẽs sibi postea acquirere pōt, ut ff. de cessio. bono. l. 5.

priuata debita a sub a ei uenea, b soluit societas, sz hoc casu, c si adhuc cõsentiant in societatem, noua uidetur incipere societas.

¶ Socius tenet de leui culpa, uel de tali diligẽtia, qualẽ suis reb' solitus est adhibere. Ang.

¶ Socius socio vtrũ eo noĩe tm̃ teneatur pro socio actione, d si quid dolo cõmiserit, sicut is, qui deponi apud se passus ẽ, an ẽt culpæ, i. desidiæ atque negligentiæ noĩe, quæsitum est: p̃ualuit

† tñ ẽt culpę noĩe teneri f eũ. Culpa aũt nõ ad exactissimam diligentiã dirigenda est. Sufficit enim talem diligentiã cõmunibus rebus adhibere socium, qualẽ suis rebus adhibere solet. g Nam qui h parũ diligentem sociũ sibi assumit, de se † q̃ri, sibiq; hoc impu tare debet.

** Ad illud, qđ dr in text. socium teneri noĩe culpæ, uide Deci. in l. contractus. uers. 9. de regu. iu. ubi infert ẽt, q cũ socius teneat đ leui culpa, tenet de furto. l. cũ duob. §. dãna. ff. e.]

g Solet. Aũ p̃t̃ã societatẽ. † & in hoc discrepat a depositario, qui ut in pñti tenet. sic. ff. dp. l. qđ Nerua. sic ẽ in eo, cũ quo hẽo rem cõem sine societate, ut ff. fa. erci. l. hæredes. §. nō tm̃.

† l. cum duobus. §. uenit. l. socius so cio. ff. eo.

S Y L.

† s. si tunc erat diligentior: aliàs sec', ut p gl. f. l. cũ duob. §. 1. ff. eo. † aliàs q̃ri dẽt, hoc ẽ sibi imputare debet.

S Y L.

S Y L.

¶ Soci' socio. Casus figuratio clara est: nam rõnem dubitandi ponit tex. noster rõnẽ autẽ decidendi colligere potes ex tex. l. § fi. s. q. mod. re. cōtt. obli. ubicũq; n. cõmoditas est cõis, ut tm̃ q leuis culpa i eo p̃stẽ consideret. Not. socium de leui culpa tm̃ teneri. Item q mala electio socij est in culpa, & imputari dẽt eligẽti.]

¶ De mandato.

¶ Mandatũ obligatorium p̃hitur pluribus modis: nec obligat quis, si mãdatarij gratia tantũ mandet, h. d. Aret.

Declara hãc gl. ut p gl. in l. cũ duob. §. 1. uer. uenit. ff. eo.]

h Qui parum diligentẽ. Sic. s. quib. mod re contrah. obliga. §. præterea. ** Adde, q socius ñ cõ dẽnatur socio nisi inquantũ facere pōt. i. deducto ne egeat. §. sed & siquis j. de act. glo. in l. uerum. in uer. debetur. ff. eod.]

Depositarius solũ tenet de dolo & lata culpa.

d Pro socio actione. Quæ ẽ directa ab utraq; parte, ut j. de pę. te. li. §. ex quibusdã. & finita societate nascit, ut C. eo. tandiu. nisi in casu, ut ff. eo. actione. §. nonnunquam.
e Passus est. Qui de solo dolo tenetur, & lata culpa, q̃ dolũ repręsentat, ut ff. de dep. l. qđ Nerua. & ff. si q s te. lib. esse ius fue. l. 1. §. non autem.
f Teneri. nisi alter tantã culpã p̃stiterit, q̃ tam & iste, & afferret pat dã-

¶ De mandato.
Oblõnum aliæ re contrahunt, aliæ uerbis, aliæ literis, aliæ cõsensu, ut s. de obl. Item earum, q̃ ex consensu, aliæ per uenditionẽ, aliæ p locationẽ & conductionẽ, aliæ p societatẽ, aliæ per mãdatũ, ut s. de obl. ex consensu. in prin. de trib. primis dixit, nunc de quarta. s. de mandato. Acc.

Continuatio.

Andatum. ¶ Totus iste titu. diuidit in quatuor partes. Primò ponit quot modis mādatū cōtrah: & illud per exēpla declarat. Secundò, ꝙ fines mandati nō sunt prætereundi. Tertiò, quomodo mandatū finiatur, & qn mādatū possit renunciari. Quartò, ꝙ mandatum debet eē gratuitū. Secunda ibi, Is qui. Tertia ibi, Re. Quarta ibi, In sūma. ¶ Mandatū. Casus nō ponitur nisi literaliter in declaratione terminorū Not. quibus modis mandatum contrahatur. Item ꝙ gratia mandatarij tantum non contrahitur.

Andatū a cōtrahitur qnque modis: b siue sua tm̄ gratia aliquis tibi mādet, siue sua & tua, siue aliena tātū, siue sua & aliena, siue tua & aliena: At si tua tm̄ grāt mandatū sit, superuacuum est mandatum: & ob id nulla ex eo obligatio, c nec mandati inter uos actio nascitur.

¶ Ad cognoscendū cuius grā mādatū fiat, inspiciēdū est cuius utilitatem cōcernit illud, qđ mandat: & dicit̄ illius gratia celebratum. Aretinus.

¶ Mandantis tantum gratia interuenit mādatum, ueluti si quis tibi mandet, ut negotium pro se, & te, & Titio. Acc. & exēplifica, ut st eo si procuratorem. §. si tutores. ubi tutor mandat cōtutori suo, ut seruū necessariū emat pupillo: & sic grā mandantis, & mandatarij, & pupilli contrahit̄ mādatum.

Additio. ¶ Reprobatur hæc opin. ſm Christop. per doct. qa talis casus tanquā mistus cōprehenditur sub simplicibus: ꝗ rōnio est falsa, qa pariter eēt superflua positio casuū compositorū hic facta: nec releuat respō. Christoph. ꝙ hic de duab. personis tantum: quia eadē ratio erat in compositione plurium personarum, ꝗ erat in duabus: quia omnino dicitur casus mistus, quando mutatur, uel additur noua persona. l. ius ciuile. ff. de iustitia & iure.]

SYL.

aliàs tibi mandatū sit.

Mandati diffinitio

a ¶ Mandatū. Mandatum est officiū gratuito ab eo, qui susceperit, exhibēdum. Nisi. n. fiat gratis, incipit esse locatio, si non erat facturus alias tale factum: ideoq; locati consueuit, ut J. eod. §. si & fit per uerbum rogo, uolo, mando, supplico, & similia, ut ff. eo. l. 1. § 1.

SYL.

* ¶ Adde ꝙ Accur. in l. 1. in uer. sed ego. ff. quod iussu cōstituit dn̄am inter mandatum, iussum, & rogationē. sed aliud uisum est Decio in rub. C. de manda. prin ubi tenet, ꝙ data terminorū similitudine nihil interest.]

Mandatū multismodis cōtrahitur.

b ¶ Quinq; modis. Immo vr ꝙ sex, ut sequitur. Sed dic quinque, s. obligatorijs. Vltimum enim scilicet quādo tantum tua gratia, non est obligatorium, ut ff. eo. tit. l 2. §. fi. Item ſm Io. est quoddam aliud sextum obligatoriū, ut cū sua gratia, & tua, & aliena aliquis tibi mandat, ut emas fun-

c ¶ Obligatio. Nisi dolus, & calliditas intercedat, (i) vt ff. de regu. iuris consilij

* ¶ Declara secundum Deciū ibi.]

SYL.

ADDITIO. (j) Intellige si sit consilium rei honestę, nec esset aliàs factu rus. Et tamen tertio, qui ex hoc damnificatus fuerit, indistinctè tenetur, ut per Angelum hic.

¶ Mandantis. Casus similiter hic nō figurabitur nisi literaliter, cùm declaret terminos propositos. Not. quando contrahatur mandatū gratia mādantis tantum, Item ꝙ credere sub usuris potest esse gratia mutuantis, & recipientis mutuum. Item ꝙ hoc tempore poterat prius conueniri fideiussor, quàm principalis: cętera dic ut per Ang. hic, qui sigillatim ea persequitur.]

SYL.

cia eius gereres,[a] vel ut fundum ei emeres, uel ut pro eo sponderes.

¶ Tua grā & mādātis, ueluti si mādet tibi, ut pecuniam sub usuris[b] credderes ei,[c] qui in rē ipsius[d] mutuaret: aut si uolente te agere cum eo ex fideiussoria causa, mandet[e] tibi, ut cum reo agas periculo mandantis: uel ut ipsius periculo stipuleris ab eo, quem tibi† delegetur id, qd tibi debuerat.

¶ Aliena aūt tm̄ cā interuenit mādatū, ueluti si tibi aliqs mādet, ut Titij negocia gereres; uel ut Titio fundū emeres, uel ut p Titio sponderes.

¶ Sua & aliena, veluti si de cōib. suis & Titij negocijs gerendis tibi mandet,[f] uel ut tibi & Titio fundū emeres, vł ut p eo & Titio spōderes.

¶ Tua & aliena, veluti si tibi mādet, ut Titio sub vsuris crederes,† qa si sine usuris pecuniā crederes,[g] aliena tm̄ gratia intercedit mandatum.

¶ Mādatum grā mādatarij tm̄ nō est obligatorium, sed dr̄ proprie cōsilium. Aretinus.

¶ Tua tm̄ grā[h] interuenit mādatū, veluti si tibi mandet, ut pecunias tuas in emptiones potius p̄diorum colloces, q̄ fœneres, vł ex diuerso, ut pecunias tuas fœneres, potius, q̄ i emptiones prædiorum colloces. Cuius generis mādatum magis consilium, q̄ mādatū est: & ob id nō est obligatoriū, † qa nemo ex cōsilio[i]

a ¶ Gereres. & tūc qa suscepit mādātum, non quia gessit, tenetur, ut ff. e. si remunerandi. §. t.

b ¶ Sub vsuris. In hoc ē vtilitas mutuantis pp usurariū lucrum. Sed contra. ff. de vsur. cum quidam. §. si pupillo. i fin. Sed ibi debet subaudiri, tātum. Vel dic non sunt propter lucrū inductæ. scilicet principaliter, ut ibi: secundario tamen sic, ut hic dr̄. Accur.

SYL. ¶ Verior est sol. quam ponit hic Christopho. q aliquādo usuræ ueniūt ex stipulatu: & dicuntur lucrū: aliqn̄ propter moram: & secus quia tunc ueniunt tan quā interesse & damnum.]

c ¶ Ei. puta pcuratori mandantis.

d ¶ Ipsius. Scilicet mandantis: & in hoc ē utilitas mādantis.

e ¶ Mandet. s. fideiussor. & hoc casu agetur contra fideiussorē mādantem actione mandati, nō ex stipulatione prima, si nouādi animo hoc mandatū intercessit, ut ff. e. si mandato meo. in fi. l. Si aūt nō nouandi animo, agit ex prima causa, ut ff. de procu. l. licet. §. ea obliga. in fin.

* ¶ Quod hoc textu significat, posse creditorē, omisso reo principali, agere cū fideiussore, id iur veteri obtinebat: sed hodie reo p̄ste non pmittit prius intercessorē cōueniri, quā reus inuētus sit minus idoneus, auth. p̄sente C. de fideiuss.]

f ¶ Mandet. hic agi p̄t duabus actionib. mandati. s. cōtra mādantē, & negociorū gest. cōtra Titiū, q̄ datur & mādāti, ut C. de neg. gest. si mandatum.

g ¶ Crederes: scilicet mandauerit.

h ¶ Tua tantū gratia. hic autem addūt doctores sextum modū: qd dic ut s. e. in prin. in gl. immo vł &c. in si glo.

i ¶ Ex consilio. Nota bonam regulā; quem de consilio nō teneri. Fallit tamen in casib. qui his legibus dicūtur, ut ff. de dol. q si cum scires. & ff. de proxene. l. 2. Sed certè ibi fuit fraudulentū consilium, ut ff. de regu. iur. l. consilij. Item

† Delegare est vice sua alium dare reū creditori uel cui is iusserit l. delegare. ff de noua.

† aliās q si ut sine.

Cōsilium non facit quem teneri nisi in casibus qbusdā.

† Magis mandās, q̄ consulens Bald. l. 1. col. 2. C. de ser. fugit.

mādati [a] obligaт̃, ēt ſi ñ expediat ei, cui mādabaт̃: cũ liberum cuiq; ſit apud ſe explorare; an ſibi expediat ꝓ ſiliũ. Itaq; ſi ocioſam pecuniam domi te habētē hortatus fuerit aliqs, ut rē aliquā emeres, uel eam crederes: q̃uis non expediat eam tibi emiſſe, uel crediidiſſe, ñ tñ tibi mādati teneт̃. Et adeo hęc ita ſunt, ut q̃ſitum ſit, an mandati teneaт̃, qui mādauit tibi, ut pecuniam Titio fœnerares. Sed obtinuit Sabini ſententia, obligatorium eſſe in hoc caſu mandatum: quia nō aliter [c] Titio credidiſſes, q̃ ſi tibi mandatum eſſet.

¶ Mandatum rei turpis, uel contra bonos mores, nō valet. Angel.

¶ Illud quoq; mādatũ non eſt obli-

fallit. ut ff. ad l. aqui. l. liber homo. ſ. rñ. & infra de iniur. §. non ſolum. & ff. de iniur. l. non ſolum. in prin. & §. Proculus. & ff. quod ui aut clam. ſp. §. 1. & ff. de fur. ſi quis uxori. §. cum Titio. & ff. de ſer. cor. l. 1. ſ. reſpon. & §. perſuadere. Sed hoc ī maleficijs: ideò nō datur mādati: tenetur tamen uel de dolo, uel alijs actionibus. Item aliàs facturus nō erat ī prædictis caſibus: aliàs obtinet hæc regula, ut hic & ff. eodem. ſi remunerandi. §. planè. Sed certè nec his caſibus uidetur teneri, ut infra prox. §. Sed dic, nō tenetur illi, cui tale cōſilium præſtatur, ut ibi: ſed illi, in cuius læſionem conſuluit, ut hic dicimus. Vnde dici poteſt, quod nec his caſibus fallit dicta regula cùm dicat non teneri illi. ſ. cui conſilium præſtitum eſt, niſi in caſu illius l. ff. de dolo. ꝙ ſi eum ſcires. & illius l. ff. proxene. l. 2. Eandem

Additio. glo. habes. ff. eo. l. 2. §. fin.

SYL. ¶ Dic, ꝙ regula eſt, ꝙ conſilium nō obligat: & ratio eſt, quia conſiliũ nō neceſſitat. c. cũ olim. de arbi. & explorare quis debet &c. ut hic dr̃ in text. & ideò ſi conſiliũ neceſſitaret, ut in officiali, teneretur. Item ſi conſilium ſit doloſum, ēt ſi dolus ſit cauſa impulſiua. Itē in delictis, etiam ſi aliàs erat facturus, omninò puniretur, licet mitius, prout latius declarat Dec. in l. conſilij. ff. de regu. iur. * Et ibi etiam docet quis dr̃ cōſilium præſtare. Quomodo autem cognoſcatur, an qui conſilio paruit, alias fuiſſet facturus, uide Ange. in l. 1. ff. de eo per quem fac. erit.]

a ¶ Mandati. ſ. actione.

b ¶ Liberũ. ſ. ſuſcepto conſilio: ſed ſuſcepto mādato neceſſe eſt cōſummari, ſm̃ Io. niſi congruo tempore renũcietur, ut infra eod. §. mādatum. & ff. eo. ſi mandauero. §. fina. & ff. commo. l. in commodato. §. ſicut.

c ¶ Non aliter. Hoc eſſe vr̃ ꝑ opi. Pla. q̃ dixit duo, ſcilicet ubi cōſulo certę perſonæ mutuari, teneor ita de mũ, ſi aliàs facturus non erat. Vbi aũt non eſt deſignata aliqua perſona, non teneor, etiam ſi aliàs facturus non erat. Sed Io. in utroque caſu dicit contra. Nã primo indiſtinctè teneor, ſiue aliàs eras mutuaturus, ſiue nō. Scd̃o aũt cũ diſtinctione: non aliàs: & facit pro eo. ff. e. ſi remunerãdi. §. planè. & s. eod. §. tua & aliena. in fin. & ff. de neg. geſt. l. 3. in fi. & l. 4. Nec obſtat qđ hic dicitur: quia & ſi aliàs etiam facturus erat, tenetur qui mandauit, vt dictum eſt: unde poteſt ſubaudiri, maximè quia non aliter &c.

ADDITIO. Hæc opin. Io. ueluti cōior approbatur, de quo in l. ſi remunerãdi. §. planè. ff. eo. Christoph.

¶ Illud quoq;. Caſus in notiſſima regula nō eſſet figurandus: tñ pro rōne dubitandi poſſet adduci tex. in l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de iniur. ubi tenetur mādans iniuriã alteri inferri. ſed rñſio facilis eſt, eũ teneri ex iniuria offenſo, non offendenti: hic aũt agiт̃ de obligatione, quæ oritur SYL.

irter

gatorium, a quod contra bonos mores b ē: veluti si Titius de furto, aut de dāno faciēdo, aut de iniuria facienda mandet tibi. Licèt enim pœnā istius facti nomine pręstiteris, c non tamen vllam habes aduersus Titium d actionem,

¶Mandatarius nō dēt excedere fines mādati: & quatenus excedit, nō habet actionē mandati. Angelus Aretinus.

¶Is, qui exequitur mādatū, e † nō debet excedere fines mādati: vt ecce, si quis vsque ad centum aureos mandauerit tibi, vt fundū emeres, vel ut pro Titio sponderes, neque pluris emere debes, neq: in ampliorē pecuniā fideiuberĕ, alioqui ñ hēbis cū eo

† Vide in hunc locum An. Ge. lib. 1. c. 11.

inter mandantem & mandatarium: Not. dic vt per doct.]

a ¶ Non est obligatoriū. Etiā si iuramentū intercederet. vt in auth. sceni cas non solum. §. 1. collat. 5.

SYL. ¶ Facit. c. nō est obligatorium: de reg. iur. lib. 6. & intellige cōtra bonos mores de iure canonico, qui. s. inducunt ad peccandum, vel contra bonos mores q. contineāt turpitudinem: secus si sit contra bonos mores non continētes turpitudinem de iure ciuili: ita declarat Dec. in l. pactum qđ dotali. in fi. C. de pact.]

¶ Et facit ad hunc §. ff. eo. si remunerandi. §. rei turpis. & l. si mandauero. 2. §. qui ædē. & ff. de arbi. l. si eum dies. §. cōpromisso. & s. de inuti. stipu. §. quod turpi. & ff. de verb. obligat. l. generaliter. & l. seq. & ff. de cond. in stit. conditiones.

b ¶ Contra bonos mores. Hic quæritur, quid si mandaui tibi, vt illi noīe meo iniuriam inferres, an teneor? Rñ. vtiq;, arg. ff. de dam. infect. l. damni. §. si mandaro.

* ¶ Tenetur & mādās & mādatarius l. nō solū. §. si mandato. ff. de iniur.]

c ¶ Pręstiteris. s. ei, cui cōmissum est maleficiū: vt pœnam dupli: & ita licet intersit mandatarij, tamē nō agit: quia nec interesse fingitur, vt ff. de condi. inst. filius. & melius. ff. de reg. iu. l. quod quis ex culpa in fi.

d ¶ Titium. s. mandantem.

SYL. ¶ Is qui. Casus figurat in exēplis positis in tex. & rō clara est primi dicti. Sed dubitabatur, qñ excedebant fines mādati, an in cōcurrenti quātitate valeret: & videbat ꝙ nō Sabino & Cassio, ea rōne, quia dictū est s. in §. fideiussores. de fideiuss. at contrariū decidit: q̄a hic non est indiuiduitas, vt ibi, & maiori summæ inest minor: & qui sine voluntate dñi in re aliena facit aliqd cēsetur porí donare. Prętere a rationem dubitādi maximā faciebat tex. in l. diligēter. ff. eo. vbi dicitur, ꝙ qui excedit fines mādati, aliud facit: vñ si aliud est, quod factū est, non potest dici valere in cōcurrenti quantitate, quia illud totum est aliud, qđ nō debet scindēdo aliud postea effici, sed rō iam allegata decidēdi fuit, q̄a maiori summæ inest minor, & summa diuidua est nec obstat rō dubitandi, q̄a dr̄ aliud quatenus excedit. vel dic, ꝙ ibi erat aliud tā respectu rei, q̄ summę, aut in exēplis positis declaratur. Not. regulā. q̄ quotidie allegat, ꝙ mādati fines custodiendi sunt. Item ꝙ mandati excessus valet in concurrenti quantitate.]

e ¶ Mandatū. s. certæ formæ. Nā quandoq; habet certā formā: & tunc hēt locū qđ hic dr̄: & ff. e. diligenter. q̄nq; nō: & tunc bona fide facere debet, ut ff. eod. l. 1. & probatur etiam hæc distinctio ff. eod. si quis pro eo.

SYL. * ¶ Pro plenissima cognitiōe mārę huius §. vide Ias. in l. si procurator. C. đ procu. qui diligētissimè illā psequitur.]

* ¶ Adde quòd non dr̄ excedere fines mandati, qui exequitur connexa mandatis. Marli. l. 1. §. Diuus Hadrianus. de quæstio]

a ¶ Mandati actionē. Sed nec certè neg.gest. ſm B.Io. & eſt ꝑ eis C. de ne.geſt.l.vlt.& ff.de neg.ge.qui alie-na.§.libertos.& de pec.ſi creditor.§. 1.Sed M dabat utilē neg.ge.actionē, & rūdebat il. li.l.ſi. de neg. geſt.quia ſpecialis ibi fuit prohibitio(i) Sed certè maior ē hac opinione, cū uideatur lex expedita,quę ēt utilem denegat expreſſe. vt ff.eo. ſi pro te ff. de ædil. edi.l.1.§. eā. ¶ Mihi ſemꝑ placuit opinio Sal. in l. ꝑterea. ff. eo. ꝙ ille, qui excedit fines mādati, non habeat actionē mandati, ut hic:de alia vero actione ſit dūm,ꝙ aut emptio eſt facta nomine mandatarij:& non cōpellitur tradere tuō mādati actione, quia in tali ſumma non eſt mādatū non neg.geſt.quia ſuo noīe non eſt geſtū:aut nomine mandantis: & pōt habendo ratum,& offerendo pretiū, rē habere:ꝙ ſi tradita iam ſit res,'dicē dū ꝙ aut in traditione notificauit pretiū:& cēſetur rata habita,& tenetur ad totū neg.geſtorum: aut non: & tenetur approbare totum.]

SYL.

ADDIT. (i) Quo caſu non habet ēt utilem niſi i cauſis pijs & neceſſarijs: puta alendo liberos,uel faciendo qđ tendit ad exonerationē uel euaſionem perſonæ,ſeu infamiæ mandantis,ut per Io. Fab.& Ang. hic]

b ¶ Mandati actionē. Pro pretio dato,ut ff.de in rem uer.ſi fundum.

c ¶ Emeret. Eſt autem illa rō,q̄a maiori ſummæ minor ineſt,ut hic, & ff. de uer.ob.l.1.§.4 & l.inter ſtipulantem.§.2.& ff.de arbi.diē.§. ſi plures. ** Gnāliter permiſſum vt mandatario declinare à forma mādati,ut maiorē utilitatē afferat mandatori. l.ſi-q̄s mihi bona.§.ſed ſi mandauit.uer. ꝙ ſi ex parte. ff.de acq hęr. ubi doct.

mādati a actionē, adeò quidē vt Sabino & Caſsio placuerit,ēt ſi vſq; ad cētum aureos cū eo agerē volueris, inutilr te acturū. Sed diuerſæ ſcholę auctores rectè vſq; ad centū aureos te acturū exiſtimāt: quæ ſententia ſanè benignior ē. Quòd ſi minoris emeris, hēbis.ſ.cū eo mādati b actionē,qm̄ q mādat,ut ſibi cētum aureorum fund' emeretur, is utiq; mādaſſe intelligit, ut minoris (ſi poſſit) emeretur. c

¶ Mandatū re integra pōt reuocari,& re integra finitū morte, ſuccurritur tn̄ ei,q ignorauit mandatum reuocatum. Aretin

¶ Rectè d quoque mandatum cōtractū,ſi dum adhuc integra res ſit reuocatum fuerit, euaneſcit. e

ADDITIO. Et hæc nota, ubi negociū, quod mandatur, reſpicit dānū uel utilitatē mandātis uel mādatarij: ſecus ſi tertiū ſ:tm: q̄a non pōt ampliari, nec reſtringi tāquā odioſum, ut in c.eui de ſi ſacerdotali. & præben.in 6. Io.Fab.

¶ Recte &c. Caſus ita figurari pōt:quærebat an mandatū reuocari poſſet ſaltē re integra: & uidebat ꝙ nō rō eſt, q̄a cū i cōtractu requiratur uolūtas mādātis & mādatarij,nō uidebaī altero inuito per unum reuocari poſſe.l.ſicut.C. de act.o.& obl.cōtrariū deciditur,& rō aſſignatur in glo.in uer.euaneſcit.]

SYL.

d ¶ Recte. Nā ſi non recte,nō eſt neceſſe reuocari,ut ſ.eo.§.illud.

e ¶ Euaneſcit. Spāle eſt in mandato: ut ſic facilè reuocetur ꝑ uoluntatem unius partis tm̄:in alijs .n. cōtractib' non ſic,ut C.de actio. & obl. l. ſicut. quæ eſt contraria huic Et eſt ratio, quia hic non ſtatim intereſt: & ideo nō ſtatim hincinde naſcit obligatio, q̄ ex intereſſe datur ut ff.e. ſi ꝓcuratorē.§.n mādati actio. & facit ad hunc §.ff.de iu.om.iu & q.a.& ff.de min. ꝙ ſi minor.§.Scæuola & C. de repu. hæ.l.ſi & ff.de ritu nup.l. plerīq;.

Mandatū facili' reuocatur q̄ alij cōtractus.

SYL.

* ¶ Limita hūc tex. ſ.m Dec.i l. ſingularia num.24.ff.ſi cert.pet. niſi mandatum

datū interuenerit cōtēplatione mā datarij, quia tunc non pōt reuocari] a ¶ Itē si adhuc integro. Sed vsq; quo dr integrū? Rñ. si mādata fuit emptio, donec arrha dederit, vel al's se ēptori obligauerit: & idē in similibus. Et (vt breuius accipias) si iā cœperit interesse mādatarij, nō est res integra, aliassic, arg. ff. e. si procuratorem. §. mādati. Si vero non est res integra, nō finitur mādatū nisi ī iudicio, vt ff. de iudi. iā ex cōtractib'. §. fi. (i) Sed q̄d prodest, si nō finitur mandatum re nō integra? Rñ. quia per hære dē cœpta negocia debent consummari, vt ff. pro soc. l. fi. licet noua inchoare necesse nō sit, vt ff. de neg. gest. nā & Seruius. §. si viuo, & ff. p. soc. hrs socii. quod nō est re integra, cū nullum cœptum sit.

Mādatum quandiu dicitur integrum. †Simile in c. in causis. ibi. cū res nō esset integra. cum glo. super verb. integra extra de elect. †Vtrū decisio istius §. locum habeat in mandato ad pias causas. vide Bal. l. fi. ff. de so. & in l. mā datum. C. mand. †aliàs vt ff.

†¶ Itē si adhuc integro a mandato mors alterutrius interueniat, i. vel eius, q mādauerit, vel illius, q mādatū susceperit, † sol uitē mādatū. Sed vtilitati cā receptū est, † si eo mortuo q tibi mādauerat, tu ignorās eū decessisse, executus fueris mādatū, posse te agere mādati actione, alioqui b iusta & pbabilis c ignorātia tibi dād num afferret. d Et huicesimile est qd

placuit, si debitores manumisso dispensatore Titij, p ignorātiā liberto soluerint, liberari eos g cum alioqui stricta iuris rōne nō possent liberari h quia alij soluissent, quàm cui soluere debuerint.

¶ Mandatū pōt ab initio nō acceptari, sed postq̄ est susceptū, dēt executioni mādari, nisi ex iusta cā, & con gruo tēpore recusēt. h. d. Aretinus.

¶ Mandatum non no talē pcuratorē, quodā Titij d fundi, pcuratorio noīe hrdū, vł eorū, ad quos ea res ptinet. & ita valebit sntia. ADDI. (1) Tu dic, q mādata iurisdōne res desinit esse integra ēt per solā citationē. In mādato vero pcuratoris ad iudicia, si fit actoris, per lit. contesta. si rei, sufficit q dñs p eo sciēte vel volente satisdederit. In pcuratore aūt ad negocia sufficit fecisse præparamenta necessaria: puta sine quib. principale negocium expediri nō pōt. Ang.

b ¶ Alioq. i. si nō posses agere. Accur.

c ¶ Probabilis ignorantia. Quę est in facto alieno, † vt hic, & ff. e. ideoq;. §. pe. a's nō ē pbabilis, vt ff. ad Velleia. quamq̄. & C. de rescin. vēdit. quisquis. & ff. de ædil. edict. l. 1. § cā.

** † l. vlt. ff. pro suo.

d ¶ Afferret. Quod esse non debet.

e ¶ Et huic simile. s. proximō casui.

f ¶ Liberto. priō dispēsatori & seruo.

4 ¶ Dispēsator, vt ait Alc. ī l. vrbanā fā milia. ff. de ver. sig. ē q īpendia domꝰ curat, & victu i pēst. dictꝰ ex eo, q pecuniā expēdat, vel q rōnes dispēdat. i. pcuret & psideret. calculūq; ducat.]

g ¶ Liberati eos Facit. ff. si cer. pet. eiꝰ q. ī prouincia. & C. de sol. si eū securꝰ.

h ¶ Nō posset liberati. Nisi i casib. ve j. q b. mōd; tolli. obli. in prin. dicemꝰ.

¶ Mandatū nō suscipere. Casus. in tā notissimā r's non figurat nisi literali ter: cuius rō est. l. sicut. C. de actio. & obl. & sicut reuocari pōt re integra, ita renunciari, qā iā non incœpit interesse.

SYL. * ¶ Adde, q post litem contestatā nō nisi causa cognita potest mandatum reuocari. l. post. ff. de procur.]

SYL. * ¶ In q bus casib. extinguatur morte mādātis, & i q b. n, ōndit Iasi l. more. col. 3. & 4. ff. de iurisd. om. iud. & Dec. ī c. relatū. in j. & 2. col. de offi. deleg.]

SYL. ** Adde, q mādatū extinguit morte plati vel rectoris, licet pcurator esse ctus fuisset eo viuo dñs litis, tex. est ī clem. fi. de pcu. secus ī pcuratore psonæ secularis. l. nulla C de pcu. quo ergo hoc casu cōncipienda erit snia, ga si noiabiti defunctus, vł snia nō tenete? Alex. in l. nulla, elicit cōem & tutiorē opi. eē, vt iudex dicat, condē

tereſſe. Nota, ꝙ ea, q̄ ab initio ſunt voluntatis, ex poſtfacto ſunt neceſſitatis. Item ꝙ pōt renunciari re integra: & ꝙ in diem & ſub conditione differi & mandari poteſt.]

Mandata ri⁹ de quatuor tenetur.

a ¶ Quamprimū.i. p̄r fieri.

b ¶ Iuſta cauſa. Puta caſus fortuitus. Nā de dolo tenet & lata culpa, & leui, & leuiſſima, ſm B. & Io. vt C. eo.l. in re mādata.& l.a ꝓcuratore. Alij dicunt de leuiſſima mandatariū nō teneri, ſed de dolo tm̄, qn̄ gratia tm̄ mādantis fit: vel de leui culpa, qn̄ vtriuſque gratia, inſtar aliorū contractuū, vt ff. de re.iu. contractus. Sed primum videtur verius, cū hic cōtractus multum diſcrepet ab alijs contractibus.

ſuſcipere cuilibet liberū eſt: ſuceptū aūt cōſummandū eſt, aut q̄ primū [a] renunciandum, vt per ſemetipſum, aut per alium eandem rē mandator exequatur. Nā niſi ita renunciet, vt integra cā mandatori reſeruet eādē rē explicādi, nihilominus mandati actio locū hēt: niſi iuſta cā [b] itercesſerit, aut non renūciādi, aut intēpeſtiue renūciandi.

Se ſummat.

¶ Mandatum & in diē differri, & ſub condōne fieri pōt.

¶ Mandatum dēt eſſe gratuitū: aliàs tranſit in aliū contractum. Areti.

¶ In ſumma [c] ſciēdū eſt, mādatum, niſi gratuitū † ſit, in aliam formā negocij [d] cadere: nā mercede [e] cōſtituta īcipit locatio & cōductio eſſe. Et, vt gnāl̄r dicamus, quibus caſibus, ſine mercede ſuſcepto officio, mandati ſiue depoſiti contrahitur negocium, his caſibus,

c ¶ In ſumma. i. breuiter amodo hūc titulum expediamus.

d ¶ Negocij. i. contractus.

e ¶ Mercede. ſ. vt mercede, vt q̄a aliàs non erat pariturus mandato: ſi autē aliàs pariturus erat, & cōſtituatur aliquod ſalariū gratia remunerandi, non min⁹ erit mādatū, vt ff. eo. l. ſi remunerā di. 1. reſpō. Et ad huius rei euidētiam diſtingue. Quia aut eſt incertū re & genere, puta ſi dicā tibi, Benè retribuā tibi hoc ſeruitiū, vel recognoſcā: & tunc nō pōt peti quicq̄, vt C. eod. ſalarium. & ff. eodem. qui mutuā. §. ſalariū. (i) Aut certum genere, licet in certū ſpecie: vt dabo tibi equum, vel par veſtimentorum: & tunc poteſt dici, ꝙ valeat conuentio ſalarij, cùm nō ſit prorſus incertum, vt ff eo. l. fideiuſſor. ſecus in jis quæ pōdere, vel numero conſiſtunt, vt ff. de lega. 1. l. ſi hominem. Si autem certum omninò: tūc aut ſtipulatione promittitur, & tunc certi cōdictione petitur. Si āt ſine ſtipulatione & incontinenti añ mandatū vel poſt, petitur actione ex eo contractu, ſcilicet contraria mandati informata. Si autē ex interuallo, ſcilicet poſtquā contrahentes ad alia diuertiſſent negocia, petitur officio iudicis, vt C. eo. l. 1. & ff. eod. ſalarium. & C. de pact. petens. & ff. de duob. reis. l. duos. in fi. Accur.

† Qualiter intelligat̄, vide Ale. in l. 1. §. fi. ff. eo. in addit. ad Bart.

Salarium interueniens in mandato an peti poſſit, & qua actione.

SYL. ¶ Adde, ꝙ communis cònclusio ſm Deci. in l. contractus. verſic. primo in mādato. ff. de regu. iur. eſt, ꝙ regulariter in mādato veniat dolus, lata, & leuis, in jis ſcilicet quæ mediocrem exigūt diligentiam: in ijs verò, quę maximā, etiam leuiſſima. In jis, quæ modicam, veniat tantum dolus & lata. quæ vera ſunt in actione directa, ſecus in cōtraria, quia venit leuiſſima. l. ſi ſeruus communis. §. quod verò. & ibi. Bar. ff. de fur.]

SYL. ¶ In ſumma. Caſus in tā nota regula non figuratur niſi ad literam: nam tex. ipſe ſui ipſius rationē ponit dicendo, ꝙ vbi merces cōſtituit, tranſit in aliā ſpēm cōtractus: qđ notandū eſt.]

ADDITIO. (1) poteſt tñ officio iudicis

dicis peti; ficut qñ nullo modo fuit promiſſum: dũmodo non conſtet: ꝙ ſine præfatis verbis gratis fuiſſet pariturus. Angel.

a ¶ Interueniẽte mercede. Scilicet in pecunia numerata, vt diximus ſupra loca. in princip. Item hæc regula generalis eſt vera, niſi ſit talis perſona, quæ non conſueuerat locare operas ſuas: vel res talis, quæ non conſueuerat locari. tunc enim non locati, ſed præſcriptis verbis agitur, vt ff. de præſcri. verb. ſi tibi. & l. naturalis. §. at cum do.

† Aliàs de obligationib. q̃ quaſi ex contractu naſcunt. aliàs de obligationibus quaſi ex ꝯtractu.

interueniẽte mercede,[a] locatio & conductio intelligitur contrahi. Et ideò ſi fulloni[b] polienda, curanda vel quis dederit veſtimenta, aut ſarcinatori ſarcienda, nulla mercede cõſtituta, neque promiſſa mandati cõpetit actio.[c]

¶ De obligationibus, quę ex quaſi contractu naſcuntur.

¶ Valet argumentum a ſufficienti partiũ enumeratione. Aretinus.

Fullo.

b ¶ Fulloni. Fullo eſt, qui lauat & tingit pannos, & etiam polit eleuando ſuperflua. Sed ſarcinator econtra, qui ſarcit & addit vbi eſt ſciſſum veſtimẽtum vel pannus, & conſuit; vnde & dr̃. iſte habet ſarta tecta: quia cùm eſſet fracta, ſunt reparata ex quibuſdam adiunctionibus, vt ff. de vſufru. Hactenus.

Sarcinator.

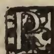
¶ Aduerte obiter, quia doct. non vident intelligere quid ſit ſartum tectum. Nihil enim aliud importat niſi integrum, non diminutum. Qui ergo locabat ędes ſibi fieri ſartas tectas intelligebat integras, & quibus nihil deſit. ita declarat Feſtus, & latius Budæus in d. l. hactenus. SYL.

c ¶ Actio: Immo videtur præſcriptis verbis competere, vt ſupra loca. §. 1. Solut. vt ibi.

¶ De obligationibus quæ ex quaſi contractu naſcuntur.

Continuatio.

¶ Rubricæ iſtius continuatio ſumit̃ ex §. ſequens. ſupra in ti. de obligat. vbi dicitur, ꝙ obligationũ quędam ſunt ex contractu, quædam ex quaſi contractu &c. Et q̃a dictum eſt ſupra de oblig. ex contractu, ſequitur de obligationibus ex quaſi contractu: & etiam hic cõtinuatur in textu. Angelus.

Oſt genera[d] ꝯtractuũ enumerata, diſpiciamus ẽt de jis obligationib᷑, q̃ q̃dẽ nõ ꝓpriè naſci ex ꝯctu intelligunt̃: ſed tñ q̃a nõ ex[e] maleficio ſubſtantiã capiũt, quaſi ex contractu naſci vñr.

¶ Ex geſtione negociorum abſentis oritur hincinde actio negociorũ geſtorũ: quę datur directa dño ẽt ignoranti, contraria vero gerenti. Angelus.

¶ Et hæ omnes obligationes, quæ oriuntur ex his quaſi contractibus, ſunt penitus de iure ciuili, vt declarat Deci. in c. 1. in 2. colum. de probat.] SYL.

Diuiſio.

POſt genera. ¶ Totùs iſte titulus diuit̃ principaliter in duas partes. Primò ponit continuationẽ rub. & de quo eſt tractaturus. Secundò illud per exempla declarat. Secunda ibi. Igitur cum quis

d ¶ Genera. i. maneries vel diuerſitates ꝯtuũ, vt ſ. de ob. §. fi. vſque huc.

e ¶ Ex maleficio. Subaudi, vel quaſi, vt ſit bona argumẽtatio, ſic. J. de ob. quæ ex quaſi male. in prin.

¶ Igitu. Caſus literaliter tantum figuratur in declaratione terminorũ. No. ſummariũ Item ꝙ vbi datum eſt mandatũ, non competit actio nego. geſt. Item ꝙ ſicut geſtor habet dominum obligatum, ſi bene gerat: ita dominus habet obligatum geſtorem, SYL.

ſi male

si male gerat. Itē ꝙ in reddenda rōne a nego. gestore hr̄ tō exactissimæ diligētię: & sic venit leuissima. Itē ꝙ nō sufficit in alienis adhibere eandē diligentiā quā in suis, si modo diligētius administrari poterant.]

a Igit. Quia de his obligationibus, quę ex quasi contractu sunt, dicere debemus, incipiamus de hac, q̄ ex sola proueniunt amicitia, vt j. eo. §.

b Vltro, citroq; i. hinc inde possibile est eas nasci. nam ex vna parte tm̄ quā doq; agitur: vt si alterius non interfuit, sed sua tm̄.

ADDITIO

Nota verba legalia significare habilitatem & potentiā, licet semper significare non possint, vt no. j. de iusti. & iure. in prin. secundum Christoph.

c Negociorū autem gestori. Licet ēt vnum negociū sit gestum. ff. de neg. gestis. l. 3. §. negocia. sic. j. vi bon. raptor. in prin. & ff. vi bono. rapt. l. 2. §. quod ait Pretor.

* Directa actio qñq; in iure appellatur principalis. l. incommodato. ff. com. sciendum est aūt actionē directam dici bifariā. aliqñ n. dicitur ad differentiā actionis contrarię, vt hoc tit. aliqñ eius, quæ vtilis appellat̄. Directa est, quæ datur ex verbis & mente legis, vtilis quæ ex mente tantum, gl. l. antepen. ff. de nego. gest.)

d Sine mandato. Scilicet eius, cuius negocia gesserit: & sic soluitur, C. de neg. gest. l. si mandatum.

* Dic vt hic per Christo. ꝙ aliqñ qs mādat geri negociū ad se tantū pertinēs: & hēt lo cū actio mandati, & cessat actio neg. gest aliqñ mandat geri negociū eōe cū alio: & quatenus ē respe ctu sui, oritur actio mādati respectu alterius, negoc. gestorum: & ita procedūt tex. allegati.]

e Idq; Scilicet, vt repetat qđ impendit: nisi denunciatio inhibeat. vt C. e. de nego. gest. l. fi. vel paterna affectio, vt C. e. si paterno. & l. qđ in vxorē. & ff. e. is qui. vel obsequiū, qđ est, si liber t' patroni negocia gerat, vt C. eo. l. officio. His enim casibus nil repetit: aliq̃n qñq; repetitur in quantum locupletior est, vt dicemus j. §. proximo.

¶ † Igitur a cūtqs negocia † absentis gesserit, vltro citroq; b iter eos nascuntur actiones, q̄ appellātur negociorū gestorum. Sed dño quidem rei gestæ aduersus eum, qui gessit, directa competit actio: negociorū c autē gestori, contraria: quas ex nullo ꝯctu ꝓpriè nasci manifestū est. Quippe ita nascūtur illæ actiones, si sine mandato d quisq; alienis negocijs gerendis se obtulerit, ex qua cā ij, quorū negocia gesta fuerint, ēt ignorātes obligātur. Idq; vtilitatis cā treceptū est, ne absentiū, qui subita festinatione coacti nulli demādata negociorum suorum administratione, peregrè profecti essent, desererentur f negocia: q̄ sanè nemo curaturus eēt, si ꝗ eo, qđ quis impēdisset, nullam g habiturus esset actionē. Sicut aūt is, q vtiliter gessit negocia, dn̄m habet obligatū h nego-

*¶ Similis glo. est in d. l. si paterno.]

f Desererentur negocia. Quod in multis noceret, vt ff. eod l. j.

** Negociorum alienorū quatuor genera esse ait & exponit gl. in l. si pupilli. §. idē ait in ver. ipso gesto. ff. e. tt.]

g Nullā. Cùm neminē sit ve. iāmi. se suam pecuniā iacere vel effundere, vt ff. de prob. eum de indebito. §. 1.

h Ob igatū. f in solidū: dummodo sit utiliter cœptū negociū: licet diuersus exitus sit secutus, vt ff. e. sed an vltro. §. 1. In casibus tñ ñ tenet̃ isolidū. vt si pupillus ē, cuius negocia sunt gesta.

Cōsidera an req̃rat ꝙ sit gestū, nō cœptū, ut vr de mēte iusti. in d. §. 1.]

Item

† Hic locus sumptus ē ex l. ex maleficijs. §. 1. ff. de actio. & obli.

† Tā masculos q̄ fœminas cōplectitur l. 3 ff e. l. verbū hoc. ꝺ verbo sig.

† Idem si presentis, absq; eius mandato glo. l. 1. ff. eod.

† Adde. 1. & 2. ff. de nego. gest.

Negociorū gestor certis in casib' nō repetit qđ impendit.

Iactare suum nemo pręsumitur.

Negociorū dns nō semper in solidum tenetur.

SYL.

SYL.

SYL.

Itē ſi aīo deprędandi geſſit, ut ff. e. ſi pupilli. t. rñ. & §. ſed & ſi q̃s negocia mea. Itē & ſi ad noua negocia † gerenda acceſſit, ut ff. e. ſi negocia. Itē ſi pacto hoc actū ē, ut C. e. negociū. Itē & ſi fuit ī culpa gerens, ut ff. e. l. ſiue hęreditaria. Item ſi fuit in mora, ut ff. de le. 1. cū res. §. fin.

† l. quæ nō ſolutus ſit dñs facere.

ADDITIO. Et eſt rō, quia in oībus iſtis caſibus gerēs tenet̃ ẽt de caſu fortuito: & in eis nō ſufficit eſſe cœptum vtiliter, niſi vtilitas ꝑduret, ut not. gl. i l. ſi negocia. in uer. ſit ſolitus. ff. de neg. ge. Ange.

Negociorū geſtor de quo tenetur.

a Ad exactiſſimā. Not. geſtorē interdū de dolo ſolo & lata culpa teneri: vt ſi ad deſerta negocia acceſſit. ff. de ne. ge. l. 3. §. interdū. Quãq; de dolo, lata culpa, & leui: & hoc regulariter. ut C. e. tutori. & ff. e. l. ſi pupilli. §. fi. Quãq; de leuiſſima. ut qñ alius diligētius volebat adminiſtrare, ut hic dr, & ff eo. ſi pupilli. § uideamus. ** Regulariter tñ de leuiſſima culpa nō tenetur, ut facilius inducãtur hoīs ad gerēdū negocia abſentiū, q̃ perirent, ſm Bar. in l. qđ Nerua. col. fi. i 11. q. fi depo.] Quãq; de caſu: ut in 1js caſibus, ubi agitur inquãtum dñs locupletior eſt, ut mo do s. diximus. eod. Accur.

ADDI. Et hæc uera in geſtis: de neglectis aūt tenet̃, ſiue gerere incępit, & poſtea dimiſit: ſiue non incœpit, dūmō a princip o, ut oīa geſturus ac ceſſerit. Idē ſi ñ ut oīa geſtur⁹, ſi ali⁹ diligēs erat geſturus, alias ſecꝰ. Ange.

ciorū geſtorū: ita & ꝙ iſte quoq; tenet̃, ut adminiſtrationis reddat rōnem, quo caſu ad exactiſsimā a q̃ſq; diligētiam cōpellit̃ reddere rōnē, nec ſufficit talem diligentiā adhibere, qualē ſuis reb⁹ adhibere ſolet, ſi modo alius diligentior eo cōmodi⁹ adminiſtraturus eſſet negocia.

¶ Actio tutelæ directa, & ꝯria orit̃ ex quaſi cōtractu.

¶ Tutores b quoque, q̃ tutelę iudicio tenentur, non ꝓpriè ex ꝯtu ob ligati eē intelligū tur, (nullū. n. negociū inter tutorē, & pupillū contrahit̃) ſed q̃a ſanè nō ex maleficio c tenent̃, quaſi ex ꝯtu teneri uidenẽ. Hoc aūt caſu mutuæ ſunt actiones. Nō tantū enim pupillus cū tutore habet tutelæ actionē, d ſed † & cōtra tutor cū pupillo habet cōtrariam tutelæ, ſi

b ¶ Tutores quoq;. Caſus ſiguró ñ exigit, cū preſtet tm̃ in declaratione textus minorū. Not. ꝙ tutor tenet̃ ex quaſi ꝯtu. Itē ꝙ ualet argm̃ a ſufficiēti dinumeratiōe. Itē ꝙ actio tutelæ ē mutuas & ꝙ directa cōpetit pupillo, contraria tutori.

SYL.

b ¶ Tutores. ſ. quondā. Nā quãdiu eſt tutor, nō oritur oblig. ut ff. de tut. & ra. di. ſi tutor. reip. §. fi. & l. ſed nō dantur. Azo. ¶ Gl. ē falſa, ſm Bar. in l. niſi finita. ff. d tu. & ra. di. quæ opin uerior eſt.]

SYL.

c ¶ Ex maleficio. Subaudi, uel quaſi, ut bona ſit illatio.

d ¶ Actionē. ſ. directã tenetur ẽt alijs actionibus tutor, ut dixim⁹ ſ. de act. tut. § fi. Et ita hēs hoc §. actionem tutelę directã, & contrariã eſſe ex quaſi contractu. ** Adde, ꝙ in tutela obligat̃ tutor de dolo, lata culpa, & leui. l. ꝯtus. de uer. ſig. & not. Bar. in l. qđ Nerua. col. pe. in 10. q. ubi tñ excipit duos caſus, in q̃b. tenet̃ tm̃. de lata culpa, rōnēq; affert, quare ſi teneat̃ d leuiſſima, q̃ a ſ tale offm̃ ſumit̃ ex neceſſitate. At hīdes tutoris de lata tm̃ culpa pueniri pñt. l. 1. & toto tit. C. de hær. tu.] Quid de actione ꝓ tutelæ ẽ. Rñ idē, eu ad in ſtar actionis tutelæ ſit inducta, ut ff. de eo q ꝓ tut. ne. ge. l. 1. §. ꝓ tutore. e ¶ Cōtrariã. Quã finita tutela demū intendit, ut mo diximus de directa, ut ff. de contra act. tut. l. 1 §. finito. * ¶ Quoties par eſt rō in utroq; con ſi trahēte, utriq; naſcit actio directa, vt ſtu. in

† aliās ex cōtrario.

Actio pro tutelæ directa, & contraria, eſt ex q. ia contrahēte.

uel impéderit aliquid in rẽ pupilli, uel ꝓ eo fuerit obligatꝰ, [a] aut rẽ suam creditorib. eius obligauerit.

¶ Actio cõi diuidundo, & familiæ erciſcũdæ, nõ orit̃ ex ꝯ̃ctu, ſed ex quaſi ꝯtractu. Ar.

¶ Itẽ ſi inter aliquos cõis res ſit ſine ſocietate, [b] veluti ꝙ pariter eis legata donatave eẽt, & aliter eorũ alteri ideo teneat̃ cõi diuidundo iudicio, ꝙ ſolus fructus ex ea re ꝑceperit, aut ꝙ ſociꝰ [c] eius ſolus in eã rẽ neceſſarias impẽſas fecerit, ñ intelligit̃ ex ꝯ̃ctu propriè obligatꝰ eſſe, q̃ppe nihil inter ſe ꝯ̃xerunt, ſed q̃a ex maleficio [d] non tenent̃, quaſi ex ꝯ̃ctu teneri vñr.

Idẽ iuris [e] eſt de eo, q cohr̃di familiæ erciſcũdæ iudicio ex his cauſis [f] obligatus eſt.

¶ Hr̃s tenet̃ legatarijs, & creditoribus ex quaſi ꝯ̃ctu.

in emptione, & uendõne, ĩ qua ęque intereſt emptoris hr̃e rem, ac uenditoris hr̃e pretium. idẽ in locatione, & ꝓductiõe, ſocietate, & ſimilib. At ubi potior ẽ cã alterius cõtrahẽtis, q potiore iure cenſetur, hẽt dire ctã, alter ꝯ̃riã: ut incõmodato, depoſito, mandato po t ot..n. cã eſt cõmodantis, deponentis, & mãdantis. Sic licet pignꝰ tã creditoris q̃ debitoris cã detur. §. ul ti. ſ. q b. mod. re contr. obli. quia tñ potior reĩ cã uerſat̃ d̃bitor, a qua res ipſa profiſciſcit, ei datur directa pignoratitia, creditori cõtraria.

a ¶ Obligatꝰ. Vñ abſfuturũ eſt, qd̃ ꝑinde eſt, ac ſi iam abeſſet, ut ff. de neg. geſt. l. 2. in fi. & l. ſi quis mandato. in fin.

SYL. ¶ Item ſi inter. Caſus nõ figurat̃ niſi literaliter, cũ declaret notiſſimos terminos fa. erciſ. & cõi diuidundo. Notabilia collige, ut per doc. hic.]

b ¶ Sine ſocietate. Tũc. n. ageret̃ ꝓ ſocio, (i) .ſ. ſi eẽt ſocietas. Vr̃ tñ ꝙ hic §. ſibiipſi ꝯ̃dicat: nã nũc dicit, ꝙ non eſt ſocietas: & poſtea dicit, ſociꝰ eiꝰ &c. Sed dic ꝙ ñ eſt ſocietas uera, ſed q̃dã incidens: nã uera cõtrahit̃ ꝯſenſu, ut ſ. de oblig. ex conſenſu. in princ. hæc aũ: præter ſpem, ut in hoc §. dicitur.

ADDI. (i) Et ſic ꝓſupponit, ꝙ nõ cõi diuid qd̃ eſt falſum per l. 2. ff. cõ. diuid. lgi dici tex. ſine ſocietate, quia alias eẽt cõtractus, & ñ quaſi, de quo hic intendit. An autem expenſæ per vnũ ex fratrib. factæ debeant ſibi poſtea ĩ diuiſiõe ĩputari, uide Io. Fa. hic

c ¶ Socius. i. conſors eius. impropriè. enim ponitur, ut modo diximus.

* ¶ Vide Dec. in c. cum M. Ferrar. in prin. de conſti.] SYL.

d ¶ Ex maleficio. Subaudi, uel quaſi, ut ſit bona illatio ut ſ. e. ĩ princ. & facit ad hunc §. ff. fam. erciſ. hæredes. §. non tm̃ in fi. §. & ff. cõi diuid l. 2. in fi 1 rñ & ff. ꝓ ſocio. ut ſi t ꝓ ſocio. & l. actione. §. ſi pꝰ diſtractũ.

** Adde, ꝙ in hac rerũ cõione quis tenet̃ de dolo culpa lata & leui. l. cõtractus. vbi Dec. de re. iu. & no. ꝙ leuis culpa aliter conſideratur in rebꝰ cõib. aliter in alienis. nã ĩ cõibus ſufficit talẽ ꝑſtare diligentiã, qualẽ is rebꝰ ſuis adhibere ſolet. in alienis ãt exigit̃ ea, quã diligẽs ꝑſ̃a einſdẽ condõnis, & profeſſionis ꝑſtare ſolet. & ita declarat Bar. in d. l. qd̃ Nerua. col. 9. uer. ad primũ. & uer. ad ſecundum. & ſequitur. Deci. in d. l. contractus. uerſi. decimo.]

e ¶ Idẽ iuris. Nõ ꝑ oĩa: q̃a ſuperius. ſ. cõi diui. ꝓ reb. ſingularib: ꝯpetiti hoc ãt ad uniuerſitatẽ, ut ſ. §. ꝓx. & ff. ꝓ ſoc. l. ꝓ ſocio arbiter. Ite ſuperiꝰ ꝑ̃ties intẽdi põt, hoc ãt ſemel tm̃, ut ff. fa. erciſ. l. ſi filia. §. familiæ & C. e. l. 1.

f ¶ Ex his cauſis. q̃s ſupiori §. diximꝰ.

¶ Hæres quoq; Caſus eadẽ rõne nõ ponit, q̃a ſtat in ſimplici declaratione terminorũ. q cq d. n. geri adeũdo, dẽ tacitẽ geritio nõ cõtractus, ſed quaſi contractus dicitur. No. ſummarũ.] SYL.

Hæres

a Hæres. Et maleficio. Subaudi, vel quasi.

Rei vendicatio, q̃ datur legatarijs ñ est ex qua si contractu.

b Intelligit. scilicet actione ex testamento, vt s. de leg. §. nostra. Rei vendicatio autem, quæ datur, vt in e. §. dicitur, nunquid est ex quasi contractu? Respon. nõ puto: quia non est obligatio: vnde non debet dici ex contractu vel quasi, vt j. de actio. §. 1. Idẽ. l. qđ in rei vendicatione, † de hypothecaria dico, quæ similiter legatarijs datur, vt C. commu. de lega. l. 1. & in d. §. nostra. s. de lega. (i)

† Ex l. ex maleficijs §. hrs ff. de act. & oblig.

† Hanc gl. hoc loco summope re extollit. Fran. Are. in l. 4. §. cato. colũ. 7. versi. sed ista. de verbo. obl.

¶ † Hæres quoque legatorũ noĩe nõ ꝓpriè ex ꝯtractu obligatus intelligit: (neq; n. cũ hr̃de, neque cum defuncto nullum negociũ legatarius gessisse propriè dici potest) & tamẽ qa ex maleficio a non est obligatus, quasi ex ꝯtractu debere intelligitur.

¶ Qui recipit indebitum solutum per errorem, ex quasi contractu dicitur obligatus ad restituendum illud Aretinus.

¶ † Item is, cui quis per errorem non debitum soluit, quasi ex contractu debere videt. c Adeo enim non intelligitur propriè ex contractu obligatus esse, vt si certiorẽ rationem sequamur,

Sed vnde nascitur hic quasi contractus, vel vnde oritur actio ex testõ? Rñ. adeũdo hæreditatem hæres quasi cõtrahere videtur, vt ff. qui. ex cau. in possess. ea, apud Iulianum. §. si. & l. sequen. Item quid de petitione hæreditatis? Rñ. & hæc ex quasi contractu: cùm is non contraxerit, qui possidet pro hr̃de, vel pro possessore: nec etiam deliquit vel quasi: vnde sequitur ex argumentis, quæ fiunt in hoc titulo, ꝙ sit ex quasi cõtractu. Itẽ qđ de actione finium regundorum? Rñ. idem, quia & illa hẽt similitudines multas cũ actione familiæ erciscũdæ, & cõi diuidũdo, & cũ petitione hr̃ditatis, vt j. de actio. § quædã, & ff. de peti. hæred. si bonæ fidei. §. petitor ãt hæreditatis. & l. sed & si lege. §. petitio hæreditatis.

Actio finium regundorũ est ex quasi contractu.

ADDITIO (i) Immo differunt, qa rei vendi. nulla præcedẽte oblig. ex solo dñio causatur: sed hypothecaria ex cõuentione, & ꝓsupponit obligationẽ personalẽ esse vel fuisse: ideo in ea dic idẽ, qđ in actione ex testamento, secundum Io. Fab. & Angel. hic.

* Sed nũquid ꝓhibitus ex iure municipale ꝑhere, ꝓhibitus intelligitur adire hæreditatem? & communiter traditum est non prohiberi, in l. more. de acquiren. hære. additio enim hę reditatis etiã ex lata significatione contractus non cõtinetur, Alciat. 2. lib. de verb. sign.]

Item is. Casus sic figurari põt quamuis eadem ratione qua superius non esset figurandus. Contractuum alij cõtrahuntur re, alij verbis, alij literis, alij consensu. Inter ꝯtrãs supra §. 1. quib. mod. re contra. oblig. est positus contractus indebiti: ergo non ex quasi ꝯtractu, sed ex contractu obligatur. Sed contrarium dicitur hic: & distinguitur, ꝙ aliud est contractus, aliud obligatio. vnde stant ista simul, quòd ex tacito negocio expressa surgat obligatio, vt in toto hic titulo: illa autẽ obligatio non ex contractu est, sed quasi: sed quomodo contrahatur ipsa obligatio, hic dicitur, ꝙ contrahitur re, idest, ipsa solutione. & ideo ponitur inter illas obligationes, quæ re ipsa contrahuntur, sed quia ipsa solutione non agitur de obligando, immo magis de dissoluenda obligatione, non potest dici contractus, sed quia ipsa. l. vult propter errorẽ dare repetitionem, obligat ipse tacite recipientẽ: & sic est quidam quasi cõtractus. & ita declara. Notab. collige secundum Angel.

c. Debere videtur. Nam eo ipso ꝙ soluit, aliquid negocij contrahere videtur, vt ff. de cond. indeb. si in area. Cum

SYL. * † Ex l. ex maleficijs §. is quoque. ff. de act. & obl.

Cū ergo fit ex quasi ɔ̄tractu, ad quid po nit hæc cōditio indebiti inter actio nes siue obligationes ex ɔ̄tractu. s. qb. mod. re contra obliga. §. 1. q̄ est huic contra. Rn̄. vt ibi in fine §. diximus.

STL. * ¶ Immo vere gerimus negocium solutionis, necnō geri videtur, secundū Fortu. in l. j. §. j. 14. not. ff. de pact.]

ADDITIO. Responde, ꝙ ideo hæc conditio indebiti fuit apposita inter obl. quæ re contrahunt, non quia dicatur prouenire ex cōtractu, sed quia non potest sine re sustentari. ibi igitur posita fuit, vt eius substantia denotetur: hic autem etiā posita fuit, ut eius insinuetur origo: quia ex quasi contractu trahit originem. Christoph.

magis (vt supra diximus[a]) ex distractu, q̄ ex cōtractu possit dici obligatus esse. Nam qui soluēdi animo pecuniā dat, in hoc dare videt̃, vt distrahat potius negocium, q̄ cōtrahat. Sed tamen perinde is, qui accipit, obligatur,[b] ac si mutuū ei daretur: & ideo condictione[c] tenetur. ¶ Indebitum solutum ex causa, quę crescit per inficiationē, non pōt repeti: & legata indebita soluta venerabilib' vel pijs locis non possunt repeti. Aretinus.

a ¶ Supra diximus. vt s. quib. mod. re contrahitur obligatio. §. is quoque.

Locupletari nemo debet cū aliena iactura. b ¶ Obligat̃. Scilicet benignitate inspecta, quæ præualet, vt C. de iud pla cuit. Nā nemo debet locupletari cū aliena iactura, vt ff. de cond. indeb. l. nam hoc natura.

Error an impediat dñii trāslationem. c ¶ Condictione. Scilicet indebiti: & ita transit dñium in accipientē: aliàs enim condictio nulla dareẽ, nisi contra furem, vt ff. vsufru. quemadmodum ca. l. fi. sed contra. ff. de acqui. re. do. si procurator. 2. Sol. multū interest, an error sit in obligatione, an in re: primo casu transit dñium, vt hic est, & condictio oritur: secundò verò nec transit dñium, nec oriẽ actio: vnde agens exceptione repellitur, vt ff. mand. seruum Titii.

STL. ¶ Ex quibusdā causis &c. Casus figuratio facilis est: rō. n. dubitandi surgit ex cōi regula, q̄ habet, ꝙ indebitū solutū per errorē repetitur condōne indebiti. §. 1. s. quib. mod. re. cōtrah. oblig. decidit tñ contrariū in ijs, quæ crescunt per inficiationem, ea ratione, quia si ab initio soluo, videor transigere, & poti' velle soluere, q̄ in dubio litis ponere: & ideò fi. cut solutum ex causa transactionis non repetitur. l. eleganter §. 1. ff. de condi. indeb. ita in hoc casu non repetuntur & soluta legata pia, generali ratione fauoris religionis. l. sunt personæ. ff. de relig. & sump. fu. Not. collige vt hic per Angel.]

¶ † Ex quibusdā tamen causis repeti non pōt qđ per errorem[e] non debitum solutū sit. Sic nanq; definierūt veteres ex quibus causis inficiando lis crescit, ex jis causis non debitū solutū repeti non

† De hoc §. & gl. facit mētionē gl. in c. vlti. extra de solu.

d ¶ Ex quibusdā. Iste §. non facit ad hunc tit. sed ponitur hic gratia vberioris doctrinæ ad proximam materiam de indebito.

Solutū per errorem indebitū sæpe repeti non potest. e ¶ Quod per errorem. Licet ponat vnū casum tm̄, in quo solutū per errorē indebitū non pōt repeti, tñ & alij sex sunt: vt si sciēter soluit indebitū: nam non hēt locum repetitio, vt ff. de condi. indeb. l. 1. Item p p sententiam solutum etiā indebitum non repetitur. vt C. de cōndi. indebi. l. j. Item propter transactionem. vt ff. de cōdi. indeb. in summa in prin. versi. & quidem. & C e. l. 2. Itē si iurauit quis sibi deberi ēt in debitum deferente ad uersario, & fuerit solutum, non repetitur. vt ff. de iureiuran. nam postea. §. 1. Item quando soluitur in causa quę per inficiationem crescit, vt ff. eo. l. ele-

posse: ueluti ex lege Aqlia, a itẽ ex legato: qđ ueteres qdẽ in ijs legatis c locum hr̃e uoluerunt, q̃ certa constituta per damnationẽ d cuicũq; e legata fuerant. Nr̃a autẽ constitutio f cum unã naturam omnibus legatis & fideicõmissis indulsit, huiusmodi augmentũ in omnibus legatis g & fideicommissis extendi uoluit: sed non omnibus legatarijs h hoc præbuit, sed tãtummodo in ijs legatis & fideicõmissis, q̃ sacrosãctis ecclesijs, & cęteris uenerabilibus locis, quæ religionis i vel pietatis k intuitu honorantur, relicta sunt: quę si indebi

l.eleganter.§.fi & C.e.ea quæ. & hic dicitur. Item causa pietatis solutum indebitum non reperitur, ut ff. de cõdi. inde. cum is. §. si mulier. Item si ẽ ab alio debitũ, licet sit indebitum ab eo, qui dedit, ut C. de peti. hære. l. de hæreditate.

ADDITIO. ¶ Intellige si nomine debitoris soluerit: aliàs secus l. si pœnæ. §.1. ff. de cond. indeb. Ang.

a ¶ Ex lege Aquilia. Vt si soluam emẽdando damnum ab alio datum, quasi ego dedissẽ: uideor enim confiteri me damnum dedisse, quod ab alio datũ est. † Nã si a nullo datum est, nõ impediar repetere: sicut nec mihi præiudicat cõfessio mea, si à nullo datum esset damnum, ut ff. ad l. aqui. l. inde Neratius. §. fin & l. seq. & ff. de inter: ac. qui seruũ. §.1. & §.2. in fi. Sed nũquid hæc sunt uera, siue in iure, siue in facto erret is, qui soluit? Rñ cum lex illa. C. eod. tit. ea quæ non distinguat, nec ego distinguã: & est arg. ff. ut in posse. leg. l. j. Sed quidam distinxerunt: ut si errauit in iure, non repetat: si in facto, repetat: primæ tamen sententiæ sto, ut ff. eodẽ. sed si & me putẽ Sed contra hunc §. est ff. de cõdictio. indeb. eleganter. §. fi. Solu. illa erat pœnalis a principio, hæc autẽ ex inficiationes, ut hic dicitur, & infra de act. §. sed furti.

† Vel dic rõnẽ, q a vr̃ soluisse p p dubiũ p bõnis, ut cui ret dolũ: ex quo insurgit q̃dam ficta trãsactio quæ repetitionem impedit.

b ¶ Item ex legato. Quod & ipsum p inficiationem erescit, ut infra de act. §. item mista. Accur.

c ¶ In ijs legatis. Scilicet indebitè solutis quantum ad soluentem, debitè tamen quantum ad alium, ut & modò diximus in l. Aquilia. & hoc sẽm quosdam. Sed B. cõtra. dicit enim de indebito à quolibet: & sic differt à superiori proximo casu: & ẽ speciale in hoc legato, de quo hic dicitur (i) aliàs autẽ, idest in alio legato distinguo: aut soluitur scienter indebitum legatum quocunque modo: & tunc non repetitur, ut ff. de condi. inde. fideicommissum. Si autem per errorem iuris. idẽ est, ut non repetatur † sicut debitum naturaliter, sed ciuiliter indebitum, ut C. ad l. fal. l. error. nisi sit minor, qui repetit utroq; casu per restitutionem in integrum, ut C. si aduer. sol. l. 2. Si uerò per errorem facti, repetitur ut C. de condi. inde. fideicommissum.

† aliàs si &

ADDITIO. (1) Et est ratio, quia licet cesset causa indebiti, nõ cessat tamẽ coniectura pietatis, quę impedit repetitionem. l. cũ is. §. si mulier. ff. de cond. indeb. præsertim cũ nõ sic euidenter relictum non esse, sicut damnum datum non esse, apparere non possit. Angelus.

d ¶ Per damnationẽ. Vt per hęc uerba, Dãnas esto hæres illum ære alieno liberare, ut s. de leg. §. sed & tale.

e ¶ Cuicunq;. Aliàs cuiq;.

f ¶ Constitutio. ut C. commu. de lega. l. secunda.

g ¶ In oibus legatis. i. in omnibus generibus legatorũ, quorum quatuor erant genera, ut s. de leg. §. 1.

h ¶ Legatarijs. Vt eis solutum indebitum non reputatur.

i ¶ Religionis. Vt monasterijs.

K ¶ Pietatis. Vt hospitalia, & similia quæ nominantur in authen. de non alie. §. nos igitur, coll. 2.

¶ Per quas personas nobis obligatio acquiritur.

Continuatio. Continua istã rubricam ut hic in nigro in princ. vel sic. Dictum est §. de obligationibus, tam de illis, quæ contrahuntur re, verbis, literis, & consensu, q de alijs: nūc sequitur uidere p quas personas nobis acquiritur obligatio. a Quid differat hic titu. ab alio titulo §. per quas personas nobis acquiritur, vide ibi Accur. in rubrica, & hoc titulo in prima glo.]

Diuisio. Expositis. Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primò ostēdit, quomō nobis acquiritur p illos, q sunt in totum. in dominio uel potestate nrã. Secūdò, quō per illos, in quibus habemus aliquod ius, uel q seruiūt nobis bona fide. Tertiò, quo modo acquiritur per illos, qui sunt in dominio nostro pro parte. Secunda ibi, Item per liberos. Tertia ibi, Communem.

ta soluantur, non repetuntur.

¶ Per quas personas nobis obligatio acquiritur.

¶ Obligatio acquiritur et per seruū vel filium: per seruū quidē in totū: p filium aūt quo ad commodum vsusfructus. Areti.

EXpositis generib' obligationū, q a ex cōtractu, vel quasi ex cōtractu nascunt: admonē di sumus acquiri nobis non solum per nosmetipsos, sed per eas quoq; personas, quæ in nostra ptãte sunt: ueluti per seruos, & filios nostros, ut tñ b quod per seruos nostros nobis acquirit, c totum nostrum fiat: quod autē p liberos, quos in ptãte habemus, ex oblō ne fuerit acquisitum, hoc diuidat' sm d imaginē rerum pprietatis, & vsusfructus, quã nostra decreuit cō stitutio: e vt quod ab actione cōmodum pueniat, huius usumfructum quidē habeat pater, proprietas autem filio seruetur: scilicet patre

tem de oblōne, ut ibi diximus. ĩ rub. Item qd differt iste ab alio, supra de stipulatione seruor. cū ibi de obligatione dicatur? Respōdeo: ille specialis est in obligationibus quæsitis per stipulationē: hic autem in omni genere oblōnum loquitur acquirendo per filiũ uel p seruum, præterquã si sint castrensi peculio uel quasi: quibus casib' nec quo ad proprietatē, nec quo ad vsumfructum patri acquiritur, ut C. de bonis quæ libe. cùm oportet. §. 2. b Vt tamē. Alias est, attamen; alias, ut qd. & hic similiter subauditur, tñ. c Acquiritur. Nisi ab alio possideatur seruus: q possessori nec dominiũ nec possessionem quærit, si non ex re eius comparauit, uel ex opera sua: nec dño, si ex re bonæfidei possessoris, uel opera sua acquisiuit: quia eũ non possidet, ut ff. de acq. re. do. si seruus 1 respon. & l. homo liber §. fin. d Secundum imaginem. q. d. fiat hæc diuisio imaginar. & intellectualiter: nam uisibiliter fieri non potest, cùm sint incorporalia, quæ nō diuiduntur, ut ff. de acq. re. do seruus. §. incorporales & §. de re. corpo. & incorpo. r. rh. & §. de usufru. in prin. e Constitutio. ut C de bon. quæ libe. l. fin. §. ubi autem,

SYL. Expositis &c. Casus non figurabit nisi literaliter in tradōne regulæ de qua. §. latè dictum fuit in tit. per quas personas nob. acqui. in prin. Notanda collige ex summario.]

a Quæ. s. obligationes. Sed quid differt hic titul. a superiori, supra per quas personas nobis acqui. Respon. ille dicit de rebus acqrendis, hic au-

Actionem

a ¶ Actionē. Proprietas tñ ipsi actionis ē filij, ut hic dr. & hoc obtinet hodie in oībus aduētitijs. Sed olim tñ s. actiones filiofamilias cōpetebant rōne proprietatis: ut iniuriarum, qđ vi aut clā depositi, cōmodati, & actiones in factū, ut ff. de actio. & obli. filiusfamilias. & l. in factum.

Filiofamilias olim, vt actiões cōpetebāt rōne proprietatis, quas tñ nō exercebat.

SYL. ¶ Item de dote. ff. solu. matri. l. 2. & in gl. in l. ti longius §. 1. in uer. dignitatē. ff. de iudic.

¶ Has tñ pr exercebat uel suus procurator, nō filius, ut ff. d iniuri. sed si vni⁹. §. ait ptor. & §. filio. & l. pr. in fin. nisi pater abesset, vt ff. de iudi. si longius. §. 1. qđ ēti mutuo erat, ut ff. si cer. pet. cū filius. Sed hodie ex omni causa aduētitia acqritur ipsi filio proprietas, ut hic dicitur.

Aduentitiorū proprietas filij est.

actionēa mouēre, secundū nouellę nostrę constōnis diuisionem.

¶ Liberi & serui alieni bona fide possessi, & serui vsufructuari, & vsuarij, acquirunt nobis ex re nr̄a, & ex opera ipsorū. Angelus.

¶ Itē per liberos c hoīes, & alienos seruos, quos bona fide possidemus, acqrit nobis: sed tm̄ ex duab⁹ causis, id est, si qd ex operis suis, uel ex re nr̄a acquirant.

¶ Per eū quoque seruum, in quo vsumfructum, d vel vsum habemus, similiter ex duab. istis causis nobis acquiritur.

¶ Seruus cōis acquirit dominis cō muniter pro portione dominica, nisi uni uel iussu vnius fuit stipulatus. h. d. Aret.

¶ Cōem seruum

ADDITIO. Dic, vndecunq; dictæ actiones in factū descendunt, uel ex edictis prætorum, uel ex interdictis: & est rō, qa prætor vsus est æquitate, & illa tm̄ motus: & in illis nō tm̄ q̄ritur patri, quin aliquid non remaneat penes filium, ut l. 2. eū ibi no. C. qui admit. ad bon. pos. ergo non est mirū, si oēs actiones in factū filiosfamilias competebant: & ita dicit Bar. in d. l. in factum. Ang. Are.

b ¶ Diuisionē. Quā diuisionē longū esset hic dicere, sed dr plene p ordinem in d. l. C. de bonis quæ lib. l. fin.

SYL. ¶ Item per liberos Casus in traditione regulæ non figuratur nisi literaliter. No. summariū, & signa qp ex duabus illis causis tantum nobis bona fide possessi acquirunt.]

c ¶ Itē p liberos hoīs. No. qp liber hō qūq; bona fide possidet: ut qñ possessor credit eū seruū eē & suū: qūq; mala fide: ut qñ credo eū seruū eē, & scio meū non esse, ut ff. de acq. pos. l. 1. §. sed & per eū. quādoq; nullo modo possidetur, licet detineatur: ut qñ scit liberum eē, ut ff. de acq. pos. qui uniuersas. §. 1. & ff. de prob. si qs liberum.

Liber hō qūq; bona, qūq; mala fide possidet.

d ¶ Vsumfructum. In quibusdam libris est in litera, usumfructū uel usum, & fm hoc vr, qp per eum seruum, in quo habeo usum, ex duab⁹ causis acquiram. Sed contra. ff. de vsu & habi. per seruū. ī princ. Sol. dicunt qdā illud corrigi, Vel dic fm lo. qp illud uerbum, ex duabus, referatur ad solū vsumfructum, alterū vero. s. ex re, ad usuariū: & sic erit in lra confusio, sicut. C. de colla. illā. & ī. q da. tu. pos. §. si quis. Sed in alijs libris non est, uel vsum. & tūc planum est, qp nullum est contrarium. Accur.

Seruus vsufructuarius q̄rit nobis ex re & operis: sed vsuari⁹ ex re tantū.

SYL. ¶ Quod declara ut dixi s. per quas perso. no. acqui. in prin. in gl. 2.]

ADDITIO. Tu dic fm doct. vsuariū posse uti operis serui in suis fundis, non autem eas alteri locare. Ang.

* ¶ Theophilus rūdet, ipsum seruum vsuariū posse saltē operas suas alij locare. Adde, ex operis quoque, quas ī cultu agrorum nostrorum præstabit, nobis acquiri posse.]

SYL. ¶ Cōem seruū. Casus. similiter non figuratur, cū tradat regulam: cuius rō est, qp si simpliciter stipuletur seruus, dēt fieri diuisio, sicut fructuū rei immobi-

immobilis, ꝑ portione dñij, nõ ꝓfonaiũ, ſm declaratione tex. in l. ſeru' cõis. 2. ff. de ſtipu. ſer. ſed bñ dubiũ vl debaẽ, ꝙ nõ eſſet in pͣte ſerui quærere vni tm eidẽ ſtipulãdo, qa quantũ attinet ad ciuilia nõ hẽt uolũtatẽ. l. qđ attinet. ff. de reg. iu. nec vł ꝙ poſſit diſtribuire obligatione, cuius ipſe nõ eſt do minus aut ca pax, in quem vult ex domi nis. cuius contrarium di: & iõ aſſignari põt, qa ſtipulari eſt quid fact̃, facta au tẽ utpote na turalia non ſunt abdicata à ſeruis. l. cũ proponas. C. de hæredibus inſtituendis. cogita, & nota ſummarium.]

*

† §. ſeruus cõis. ſup. de ſtip. ſer uo.

† aliàs dubitaretur.

*

† l. vlti. C. per quas perſo. no. acqui.

pro dñica [a] parte dñis acqrere certum eſt: † excepto eo, quòd noiatim vni ſtipulãdo, aut ꝑ traditionẽ accipiẽdo, illi ſoli acq rit: ueluti cũ ita ſtipulaẽ, Titio dño meo dare ſpõdes? Sed ſi dñi uni' iuſſu ſeru' fuerit ſtipulatus [b] licet antea † dubitabaẽ, tñ poſt noſtrã, † deci ſionẽ res expedita eſt, ut illi tm acqui rat, qui hoc ei facere iuſſit, ut ſupra dictum eſt. [c]

¶ Quibus modis tollitur obligatio.

¶ Si ſoluitur id, quod debetur, vel aliud loco illius, conſentiente creditore, omnis tollitur obligatio, tam rei principalis, q̃ fideiuſſoris.

Tollitur [d] autem † omnis

a ¶ Pro dñica. Niſi cũ propria nomina eorum ſtipulationi inſeruit: ubi ꝓ uirilibus portionibus acquirit, ut ff. de ſtipu. ſer. ſi communis ſeruus.

b ¶ Stipulat'. ſ. ſimpliciter. uel ſibi nõ dño iubẽti, ut ſtatim ſeqẽ, aliàs nullũ eſſet dubiũ, ut ſ. de ſtip. ſer. § pen.

c ¶ Supra dictum eſt ſ. de ſtipul. ſeruo. §. penulti.

¶ Quibus modis tollitur obligatio.

Continuatio.

¶ Viſum eſt ſ. de obligatione inducẽda, ſequitur videre de obligatione diſſoluenda ſiue tollenda: qa nihil tã naturale eſt, q̃ unũquodq; uinculo, quo ligatur, diſſolui poſſe. l. nihil tã naturale. ff. de regu. iur. Aret.

Diuiſio.

Tollitur. ¶ Totus iſte tit. diuid tur i 4. partes. Primò ponitur, qualiter tollatur oblĩ ſolõne. Scdõ, qualiter acceptilatione. Tertiò, qualiter nouatione. Quartò. qualiter conſenſu. Secunda ibi, Itẽ ꝑ acceptilationem. Tertia ibi, Præterea nouatione. Quarta ibi. Hoc amplius.

¶ Tollit. Caſus in tã vulgata regula nõ eſſet niſi literaliter figurãdus: tñ in hoc vł dubitandũ, ꝙ ſolutio pro ignorante & inuito fieri ñ poſſit, ex eo ꝙ bñficiũ regulariter nõ cõfertur in inuitũ. l. inuito. ff. de reg. iu. cõtrarium tñ dr ex eo, qa hic agitur nõ ſolum de intereſſe debitoris pro quo ſoluitur, ſed & creditoris: & iõ põt beneficiũ in inuitũ conferri: ſed quãdo uertitur intereſſe tm alicuius, tũc bñ bñficiũ in eũ inuitũ non confertur, ut dr in regula. Nota ꝙ ſolutione eius qđ debetur, omnis tollitur obligatio. Itẽ ꝙ aliud pro alio inuito creditore ſol ui non poteſt, ſed eo cõſentiente ſic. Item ꝙ quis poteſt ſoluere pro alio ſciente, & ignorante, & inuito: qa naturalis ſimul & ciuilis ratio dictant, ut quis poſſit alterius conditionẽ facere meliorem. l. ſoluendo. ff. de nego. geſtis Item ꝙ quãuis principalis & fideiuſſoris duæ ſint obligationes, tamen unica ſolutione diſſoluũtur: quia altera eſt acceſſoria, & ſublata principali etiam ipſa tollitur.

† Cõcor. cũ prin. c. 1. cũ ſua gloſ. poſt med. ibi, ſolõne ex tra de re. iur. in an ti.

d ¶ Tollitur. Aliàs, tollitur, aliàs ſolui tur. Si tollitur, ergo nõ tenaſcit de cętero, ut ff. de ſol. q̃ res. §. aream. & de noxa. l. ſi alien'. & C. de remiſ. pig. cũ ex cã. ſed contra. C. de ſent. paſ. ſi debitor. ubi magis ſulcitatur obligatio eius, quod debetur, q̃ tollatur, ut ff. de nox. l. electio. §. fi. Sed ibi æquitatis ratione nec ſublata dicitur.

* ¶ Ad regulam iſtius text. uide Iaſ. in §. æque.

§ æque col.5.ꝫ. de actio.vbi illam li- mitat,& declarat.]

*¶ Adde hāc regulā nō hr̄e locum, vbi res, q̄ debetur, corrupta redditur. Idē ſi res ſoluta pt̄ auferri, vt q̄a alteri pignorata, vel ſub cōdōne le gata. Sed & ſi aliquid ius ex trinſecus deſi ciat, vt q̄a de euictiōe cau- tū non ſit, vel non eo titulo habuerim, quo mihi debebatur, ſed ſoluerim pretium, res abeſſe vr̄, & cō ſequēter durat obligatio, Alcia.l.La- beo.& Sabinus.de verb.ſig.]

† Solutio nis verbū ꝑtinet ad oēm obli- gationem nedum ſd eam, quæ reqrit nu meratio- nem.l.ſo- lutionis . de verb.ſi gni.

* obligatio ſolone eius† quod debet: vel ſiqs ꝯſentiēte b creditorē aliud ꝓ alio ſoluerit. Nec itereſt qs ſoluat, vtrū ipe, q dēt, an alius ꝓ eo, liberat n. & alio ſoluēte, ſiue ſciente, ſiue

** Circa gl.an actio extincta reſuſci- retur,& an ijs caſibus, in quib. ſuſci- tatur, ſit eadē cū prima, an alia, recur re ad Bar.in l. Mæuius.§. duobus, in l.3. ver.6. oppono.de leg.2. & tangit Dec.in l.debitori. ad ſi.C. de pac.]

a¶ Oīs obligatio. Siue re, ſiue verbis, ſiue literis, ſiue cōſenſu. nā de his ſ. dictum eſt a tit.de obli.vſq; huc. Sed nunquid eſt idem in ijs, q̄ ex malefi- cio ſunt, vel quaſi? Reſpon.ſic.

SYL. ¶ Hæc vera quo ad pœnā parti appli- candam, ſecus in applicanda fiſco.l. ius publicum.ff de pact.]

Obligatio ciuilis tm̄ ſolutione tollitur. ¶ Iſt hæc ſunt vera, ſiue ciuilis, & nā- lis fuerit obligatio ſimul, ſiue nālis tm̄, ut hic, & ff.ad leg.Falcid.ſi pupil- lus.in prin.Sed nūquid ciuilis tm̄ tol litur ſolutione eius, qd̄ debetur? Vide tur ꝙ nō, vt ff. de ſolu. qui hominē. §.fi.& hoc quidā dicunt.Sed cōtradi- co:ſi.n.ſciens me debere ciuiliter tā- tum, ſoluam: ſicut econtra, ſi nudo pacto tibi decem debeam, & ſoluam cauſa meæ fidei implendæ, quare nō liberor, vt ff. de condictio. inde.l.fi- deicommiſſum? Quod autem in d.l. qui hominem dicitur, ideo eſt, quia aliud operabatur ſolutio, quàm cre- deret ſoluens.ſ. repetitionem, cùm errabat credēs ſe teneri naturaliter. non ergo mirum ſi non facit, quod credebat ſoluens.ſ. liberationem.

SYL. ¶ Produceret enim ꝯtrios effectus, ſ. liberationem & obligationem, ꝯ. l. cum iſt.§.1.ff.de condi inde.]

¶ Item eſt ꝯ ad hoc.r.tñ. in auth. ut ij qui obli. ſe habe.ꝑ res.§.ſi verò ta- cuerit coll.5.(1) Sol.illud ſpāle eſt. lič ꝯ.ff.d̄ ſolu.l.ſi rē meā.Itē ꝯ.ff.de ver. obli.Iulianus. §. q fundū.l. tē ꝯ.ff. cōmo. l.3.§. ſi reddi- ta Sed his le- gib. licèt fue- rit facta ſolu- tio, nō tñ fuit facta ſicut de- buit fieri: vñ pro non facta q̄tum ad hoc hr̄.Itē ꝯ ad id, qd̄ ſubijcir, ꝙ de- mum ſciēte creditore ſoluitur aliud pro alio.ff.de leg.j.non amplius.§.fi. & l.ſi domin⁹.§.2.& 3.ff de au. & ar. leg.l.1.§.fi.& C.de don.l. ſi quis argē tum.ff.de ſol.qui hoiem & ff. de ver. obl.l.inter ſtipulantē §.pen.& l.ſi ſer uus.in quib.legib.dr̄, ꝙ liberatur q̄s ſoluendo aliud pro alio. Sed hæc ſpe cialia ſunt, hoc autem regulare. SYL.

¶ Quia hæc mā videnda eſt ab oībus iuuenibus neceſſario in lectura ordi naria in l.2.§.j.ff.ſi cer.pet. ideo re- mittimus ad locum ordinarium.]

ADDI.(1) Dic, ꝙ iō in ꝑdictis legibus ſolutio nō parit libeōnē, q̄a fuit fcā aut aliter q̄ debuerit, aut alteri q̄ de buiſſet. Formāda ē igit r̄la ꝑ hūc mo dū.Solōne ei⁹, qd̄ debet, fcā pleno iu re ꝑſonæ, cui debet, debitor liberat. & ceſſabunt oīa contraria. Chriſto.

*¶ Qd̄ dr̄, debitorē liberari, ēt alio ꝓ eo ſoluēte, extēde vt idē ſit, & ſi alius ꝓ eo offerat. & dponat qd̄ debet, ſm̄ Bar.Bal. & Sal in l.cū & poſtliminij. C de cap.& poſtli.re. Limita tñ ſingu lariter hunc tex. ut non hēat locum in emphyteuſi: nō.n. cogi poteſt dn̄s ab alio recipere ſolutionē canonis, q̄. ab ipſo emphyteuta, cū eius interſit, ꝑꝑ recognitionē dn̄ij, ſm̄ Bal in l.ac cepiā.ult.col.C de vſu.& Iaſ.l.2. col. 20.q 26.C.de iure emph.]

b¶ Conſentiente creditore. Interdū tñ etiam aliud pro alio ſoluitur cre- ditori etiam inuito, ut diximus in auth. de fideiuſ.§.pe. & quoſdam ex his notauimus.ſ proxime.

a Solutio fiat. Patet hic, quod beneficiũ cõferri tñ inuitũ. Sed cõ. ff. de reg. iuris. l inuito. Solu. illa regula ĩ priuilegijs loquitur, hec aũt in alijs. Vel dic, quod non põt directo, pt tñ per mediũ. Prima uerior est. (i)

† Eodem modo sol uit in l. nec. C. de iu. delib.

Sed nunquid ecõtra põt fie ri alij solutio inuito credi- tore? Rñ. non, vt ff. de noua. l. si Stichũ. §. fin. nisi credi tori credito- ris soluatur, ut ff. de neg. ge. si liber. uel procuratori credi toris, uel ei cui extiterit hęres credi- tor, uel futu- ro debitori, uel similibus personis quę numerantur ff. de sol. solutã. & ff. de pig. actio. solutum. §. solutam.

ignorante debito re, vel inuito eo soluo[a] fiat. Itẽ si re[e] soluerit, ẽt ij, qui pro eo interuene- rũt, [b] liberãtur. Idẽ ex contrario cõtin git, si fideiussor soluerit: non. n. ip se [c] solus liberatur, sed etiam reus.

¶ Per acceptilatio nẽ tollitur obligatio verbis cõtracta: a- liæ autẽ põt in sti- pulonẽ deduci per Aquilianã stipula tionẽ, & demũ per acceptilationem ĩ totum vel pro par te tolli, cuiuscun- que formę vel ma terię existant. h. d. Angelus.

¶ Itẽ per acceptila. tionẽ tollitur oblo

ADDITIO. (i) Tu dic, quod contrariũ loquitur, ubi beneficium respicit eõ modum contradicentis tantum: secus si etiam alterius, ut in toto tit. de muner. & hon. & hic Ang.

*¶ Plau. in Trin. beneficiũ nullũ esse duco id, quod cui facias, nõ placeat.]

b¶ Interuenerũt. Vt sũt fideiussores, mãdatores, & spõsores, ut ff de exce. l. oẽs & C. de nõ nu. pe. l. tã mãdatori.

** Nor. dñiam ĩter istos. nã fideiussor & ante obligationem & post' accipi põt. mandator solũ ante. sponsor est qui sponte & a nemine rogatus pro alio intercedit, gl. in auth. de fideius. §. 1. sed hi oẽs fideiussoris appella- tione continẽtur, gl. in §. fi. J. de exe.

c¶ Ipse sol' liberatur. fideiussor: & si quidẽ soluat noie suo, (i) liberatur ipso iure: reũ aũt liberat per exceptionẽ, ut ff. mã. si quis. & l. Papinianus. & ff. de pet. hæ. l. si quid possessor. Si uerò noie rei, liberat ipso iure reũ, ut ff de neg. ge. soluẽdo. & ff. de no. l. si Stichũ ĩ fi. Sed si hoc uerũ ẽ, quod liberatur re' soluẽ te fideiussore, quõ cedet actionẽ credi tor fideiussori, & facere debet, vt ff. de sol. Modestinus. & ff. de fideiu. l. fide- iussorib', quę sunt pro hac lege? Rñ. illud pt fieri ante solutionẽ s. cessio: vel ẽt postea, hoc acto prius: quia uidetur inesse. probatur hęc solutio. ff. de fideius. cũ is.

¶ Tu dic sm Christ. quod illa iura loquunt, quod ille, cui sol- uit, dẽt cede- re actiões sol uẽti, quũ soluẽ ti nõ eẽt prui- sũ de alia actio ne: sed hic e- rat puisũ de actione man- dati, ergo.]

¶ Itẽ not hic vnĩ obl'onem parete plures liberationes. & facit. s. de duo. reis. §. ex hõmi. & ff. de arb. si duo.

ADDIT. (i) Quod in dub. præsumi tur: nisi essent ęque principaliter obli gati: vt duo rei, & duo tutores: quia simpliciter soluendo, totalẽ actionẽ, quę ambos ligat, dissoluit, sm Ang. hic.

¶ Itẽ per acceptilationẽ. Casus satis eẽt quod figurare lraliter, quia fiat ĩ declara- tione terminorũ: tñ ĩ uno videbatur dubitãdũ, ualde, quare acceptilatio ñ tolleret alias obligationes, sicut tollit eas, quę uerbis ɔ̃tctę sunt: & tõ affirmati ua posita hic ñ rñdet huic obiectioni quia bñfateor, quod eodẽ uinculo dissolui nãlissimũ sit: sed quod uolũtas tollẽdi o- bligationẽ deducta ĩ acceptilationẽ ñ tollat alias obligationes, hoc uidebatur absonũ: & licet uidea eẽ de iure ciui li, & iõ si tollere obligationes de iure gẽtiũ, hoc ẽ falsum. quia quę uis forma sit de iure ciuili, tñ ɔ̃sensus, quę in ea est, ẽ de iure gẽtiũ, quia ptinet pactũ & ɔ̃uẽ tione, quo nõ obstãre hoc deciditur quod uides ĩ tex. sed dic ut dicit gl. I ✗. cæteræ. quę tãgit hãc difficultatẽ, licet nõ ita latẽ, quod uerum est. quod non tol- lit iure acceptilationis, sed bene iure pacti & conuentionis in ea cõtentę.]

*¶ Acceptilationẽ sic diffinit Mode. ĩ l. j. ff. e. ti. ẽ libatio per mutuã interro- gationem

gationem, qua utriusq; contingit ab eodem nexu absolutio.]
a ¶ Item. l.imaginaria.i. ficta:sic.ff. de reg.iur.l. imaginaria.
¶ Hæc interpretatio vera est.

SYL. ¶ Vel dr imaginaria i. per momentũ duratura: sic in auth. quo oportet epis.§. 1. coll.1. & in psal. In imagine pertransit homo &c.

psal. 38.

ADDITIO. Ipsa acceptilatio tñ hr ꝓ solutione, ut l.si ex plurib⁹. ff. de accepti vt i simili et dicimus de iuro, qd hr loco solutionis inter deferētē & iurantē:nō tñ ēt est propriã solutio vt l.duob.§.j.& ibi gl.& doct.ff. de iureiu. Ang.

Est autem acceptilatio imaginaria solutio. Quod n. ex verborũ obligatione Titio debet, id si velit Titius remittere, poterit sic fieri, vt patiatur b hęc verba debitorē dicere. Qđ ego ꝓmisi tibi, habes ne acceptũ? & Titi⁹ rñdeat, Habeo. Sed & grecè c pt fieri acceptilatio, dũmodo sic fiat, ut Latinis verbis solet exigi. ὅπερ ὑποσχέσθην σοι ἔχεις προσδεκτον ἔγω. Quo gñe vt (diximus d) tm̃ ex soluuntur obligationes, quæ ex verbis cõsistũt, non etiam cæteræ.e Cõsentaneũ f n. visum est, verbis factã oblõnē alijs posse verbis dissolui. Sed & id, quod ex alia g

† Aliàs ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα ἔγω λαβῶ. i.habes acceptos tot denarios? habeo acceptos. Acceptilatio non tollit obligationes iurisgẽtium.

*¶ Solõnis uerbo an & qũ ptineat acceptilatio, docet elegãter Alc.meus. l.liberationis de ver.sig Et no ex hoc loco, ꝙ tm̃ operaĩ fictio. quãũ veritas, facit l.q ad certũ ff.loca.de quo vide Dec.l.singularia.uli.n si cer. pet.]
b ¶ Vt patiaẽ.Et ẽt rñdeat ei, vt sequitur, & ĩ.eo § in fi. nam sola patientia non prodest Accur.
c ¶ Sed & grecè Nõ solũ Latinis, sed ẽt Græcis uerbis. dũ tñ aptis ad hoc: vt seq̃t:& facit ĩ.de verb.obli.§.j.ver. verũ & ff.de ver.obl l.j.§.fi. Vñ verba Grece ĩ tex posita sunt huic ꝓposito apta, si recte exponanĩ.Sunt aũt talia, Oper hypóschesthin si echis ꝓsdecto? echo Et sic ĩtelligũt:Op hyposchesthin si.i.qđ ꝓmisi tibi, echis ꝓsdecto? i.habes acceptũ? & rñdeat, echo.i.habeo.

Additio.

d ¶ Vt diximus. Supra.eo.§.ibi, quod enim ex verborum, &c.
e ¶ Cæterę. Scilicet q̃ sũt de iure gẽ. cũ acceptilatio. q̃ est ciuilis act⁹, vt ff. de reg iur.actes.no possũt iura gẽ.tollere.vt ĩ.de leg.agn.tu.§.si q̃ sũt ueriora & firmiora vt ĩ.de re.diu §.singulorũ. Sed nũqd aliàs obligationes iuris ciuilis tollet acceptilatio: ut stipulatiõ.& emphy & similes, vt dixim⁹ ĩ đ iure nat. gẽ.& ciui.§.ius aũt? Rñd.nõ, cũ solũ obligationē verbis idũctã tollat, ut hic dicit. Sed certe licet nõ possint tolli iure acceptilationis l.obliõ ingenitũ & aliæ ciuiles, tñ possũt ĩ se pacti ẽt acceptilatione facta, sm lo.vt ff.de rescin. ven. & emptio. l. cũ emptor.qđ generaliter ẽi dicebat M.ꝙ vbicunque fieret acceptilatio inutilis, ꝙ habeat vim pacti: & facit ꝓ eo. ff. de pac.si vnus §.pe.vbi de hoc.At B. totũ ꝯtrũ:& est pro eo ff.de accep.an inutilis.j ĩ rñ.& ff.de consti.pecu l.j.§. eũ qui. Sed nos dicimus idẽ quod M. vbi fuit inutilis ratione rei, vt dictum est.Item idem quod Bulg.vbi est inutilis ratione cõceptionis: & facit pro nobis.ff. de accepti. si acceptolatum.
¶ Et est rõ, quia defectus formæ circunscribit consensum, secus in defectu materiæ.* Et latius qñ acceptilatio inutilis valeat in vim pact. vide Alex & Imo. in l.i.§ si quis ita.ff. de verbo.obli & similem gl.habes in d. §.pen.& in d. l. an inutilis.

SYL. Acceptilatio inutilis ratione rei habet uim pacti: sec⁹ est si inutilis tõne conceptionis ineptę.

ADDIT. Et est rõ diuersitatis, quia minus est peccatum qđ non ꝓuenit ex propria culpa vt in primo casu, q̃ quod prouenit ex propria culpa, vt in secundo casu.lo. Fab.
f ¶ Consentaneũ.& facit ad hoc.ĩ e.§. fi.& ff.de reg.iu.nihil.tã.& C.qñ.lice. ab emp.dis l.2.& ff.de pac.ab emptiõe.
g ¶ Ex alia causa s. quàm verbis.

cā debeť, p̄t in ſtipulationē deduci, & per acceptilationē diſſolui. a Sicut ãt qđ debeť ꝑ pte rectè ſoluiť: b ita ĩ pte debiti acceptilatio fieri p̄t. Eſt ãt ꝑdita ſtipl'o, q̄ vulgo Agliana appellať: p quã ꝯtingit, vt oīum rerū obl'o ĩ ſtipulatū đducatur, & ea p acceptilationē tollať. Stipulatio.n. Agliana renouat oēs obligationes, & à Gallo Aglio ita cōpoſita ē: Quicqd te mihi ex quacūq; cā daŕ d facere oportet, † vel oportebit, pñt in diē ve, † aut ſub ꝯdōne, quarūcūq; rerū mihi tecū actio e ē, q̄q; † aduerſus te petitio, f vel aduerſus te pſecutio ē, † vel erit, qđque tu meū hēs, tenes, poſſides, dolo ve g malo feciſti, quominus poſſideas, † quāti quęq; earū rerū res h erit tantā pecuniā dari ſtipulatus i ē Aul'

a Diſſolui. ſ. ipſū debitū. Et not. mirabilē ꝑditionē. Nã cū nō pateretĩ ꝯtus alius tolli ſuo ꝯrio actu. ſ. per acceptilationē, decipitur, & deductī in quēdã nō ꝑrſus ꝯtrariū actū, vt ĩ ſtiplōnē, qđ eſt obligatoriū: & ſic fit nouatio indiſtinctè iure ſtito, vt j. e. §. ꝓterea. & ff. đ actio. & obli. oblōnū ferè. §. ſi. & ipſa ſtiplō patitur ſe tolli p acceptilationem, vt hic dicitur.

b Recte ſoluitur. ſ. uolente creditore. Sed nunquid eo inuito debiti pars ſoluitur? Rñ. aut confitetur de toto debito: & tūc nō pōt ſoluere niſi totū, vt ff. de vſur. tutor §. Lucius, quæ eſt huic ꝯ. niſi volenti creditori, vt hic dr̄. ** Rō eſt, quia particularis ſolutio nō minima incōmoda ſolet afferre. l planè. ff. ercif. Et dictū glo. amplia qnq; modis. primò, vt procedat ēt ſi ſolutio eſſet faciēda in diuerſi. debitis ex eadē tñ cã. l. 3. §. ſi reddita ff. cō mo. gl. & ibi Bar. in l. elegãter. § non ſolū in ti. de dolo. Scđo, ut ꝓcedat ēt ecōuerſo. ſ. ut nec creditor poſſit cogere debitorē ad faciēdū particularē ſolōnē, Iaſ. & Ale. in l. qdã. ſi certum pet. Tertio, vt ñ cogať recipeŕ ne totū qdē debitū principale ſine ĩtereſſe, vt p oēs doc. in d. l. qdã. Quarto niſi ēt ſoluãtur expenſæ litis, & gabella ſoluta per creditorē, Saly. in l 2 C. ſi anti. cred Quinto, non cogitur recipere rē debitã deterioratã, niſi & ſimul ſoluatur æſtimatio deteriorōnis. d. §. nō ſolū. Bal. l. 2. C. de cōd. fur.] Aut diffitetur: & tunc pars confeſſata tñ recipietur ab inuito, vt ff ſi cer. pet. quidã exiſtimauerunt. & hoc etiam caſu poteſt intelligi quod hic dicitur. ** Adde aliàs 11. fallē. q b. cogiť creditor particularē ſolōnē admittere, quarū x. traduntur a Iaſ. poſt Alex. ĩ d. l. qdã 11. uero ē, qñ illud qđ debetur: debeť ex diſpōne. l. non hoīes, Alex. & Iaſ. i l. j. executione. §. 1. de ver. obl. & Neguſ. ĩ tract. de pig. 3. mēbr. 5. par. num. 25. Hæc gl. cōiter apꝓbať.]

c Ita cōpoſita eſt. i. his verbis quę ſequūtur, qcq'd te &c. Et no. ꝙ nō p̄t ſic legi, quin aliqua verba ſint hic ſuperflua. Item nunquid vnum ſolum ex his duob. ſ. date, vel facere, ſufficit, ſ. dare, cùm ſolū quod erat dãdum, in hanc ſtipulationē deducitur, ut j. tibi, tantam pecuniam, &c. Reſpon. ſic arg ſ. de verb. obl. §. ſed hæc ſolennia, & C. de don. l. ſi.

d Date: Vbi debet dñiū transferre, ut j. de act. §. ſic itaq; & ff de verb. obli. l. vbi autem non apparet. §. ſi.

e Actio. In perſonam: at petitio in rem: perſecutio vtrunq; continet, vt ff. de ac. & obli. actio in perſonam.

f Petitio In rem.

g Ve pro vel.

h Res. i. æſtim atio.

i Stipulatus. Nūc mutuat perſonas. de ſecunda. n. trãſit ad tertiã. Et not. ꝙ ēt realis actio deducitur in ſtipulationem ſcđ rei æſtimationē: ꝙ ita ipſa pecunia, ſiue rei æſtimatio deduciť

Solō particularis an creditori inuito fieri poſſit.

† aliàs oportebit ve.

† aliàs deſunt hæc verba, aut ſub cōdōne, ſed vtro modo legaŕ certū eſt idē eſſe in cōditionali obligatio-

SYL.

ne. l. ſi ſub. ff. eo.

† aliàs abſte.

† aliàs erit ve.

† aliàs qđ ve.

† aliàs q̄ticunque earum.

Perſecutio continet actionem & petitionem.

Actio realis pōt in ſtipulationem deduci.

†Augerius, spopōdit Numeri⁹ †Nigidi⁹. †Itē ex diuerso Numerius Nigidi⁹ interrogauit Aulū Augeriū: Quicqd tibi hodierno die per Aquilianā stipulationē spopōdi id ne oēs hēs acceptū? Rn̄dit Aulus Augerius. Habeo, acceptumq; tuli.

¶Interuētu nouae psonae olim fiebat nouatio, ēt si a pupillo stipulabar, qđ ali⁹ mihi dēret, nō aūt a seruo, hodie vero n̄ p̄sumit̄ nouatio, nisi exp̄sse hoc Agat. Arc.

¶ Praetereaa †noua tione b tollitur obligatio, veluti si id, quod tibi Seius debeat, á Titio dari stipulatus sis. Nam interuentu nouę c personę, noua nā-

† aliàs A-gerius.

† aliàs Ne-gidius.

† aliàs Qđ Numeri⁹. Nigidius A. Agerio spopōdit, id habeat ne acceptū, Numerius Nigidius A. Agerium rogauit, A. Ageri⁹ Numerio Nigidio acceptū fecit.

† Nouatio est prioris debiti in aliam obligationē, uel ciuilem, uel naturalē trāsfusio atq; translatio. l. j. ff. de no.

in stipulationē, & in acceptilationē: nam ipsa res non pōt, cùm nemo rē suam possit stipulari, sibi dari, vt s̄. de inuti. stip. §. I. Sed qūo deducam aestimationem, cùm non debeatur? Rn̄. Immo quasi debita est: liberatur. n. exceptione qua si à rei vendicatione, si pręstat aestimationem. ut ff. de rei vendica. eius rei. & l. seq. Si autem ipsam rem in acceptilationem deducā, valet iure pacti, secūdum B. vt diximus s̄. eodem. §. in uersi. quo genere. Accurs.

ADDIT. Tu dic, ꝙ quamuis actio realis nec obligationem, nec officium iudicis praesupponat, praesupponit tamē quandā aequitatem, ex qua datur actio: & illa aequitas nouat̄ p acceptilationē. Ang.

SYL. ¶ Praeterea nouatione. Casus non figuratur nisi literaliter, quia ponit tātum declarationem terminorum: itē quia est. l. corrigens, quae habetur pro ratione dubitandi: ratio autem decidendi ponitur hic per Iusti. ad tollendas difficultates, quae apud antiquos oriebātur. No ꝙ promissio ei⁹, quod alius debeat, ipso iure obligat promittentem. Item ꝙ ex inutili obligatione fit nouatio antiquae obligationis efficacis. Item ꝙ si secunda obligatio est pęnitus nulla, prima non nouatur. Item ꝙ obligatio conditionalis ita demum nouat primam, conditione existente. Item ꝙ hodie non fit nouatio nisi expressè.]

a ¶ Praeterea. Non solum solōne, vel acceptilatione, vt dictum est s̄.

SYL. ¶ Et quia doc. passim dicere solent, ꝙ naturalis oblō tollitur p ius ciuile in hoc casu. s. per stipulationem, aduerte qa non intelligunt, ꝙ naturalis obligatio tollatur per ius ciuile i. per solennē stiplōnē: nā cōsiderandū est, ꝙ & si nālis obligatio trāsfundat̄ in stipulationem, vel tollatur per stipulationē, tn̄ ius ciuile, vel solennis stipulatio non tollit obligationem naturalem: (a iure enim ciuili tolli nō potest. l. eas obligationes: de capit. dimi.) sed tollitur vinculum naturale ex alio naturali, qđ inest ipsi stipulationi: quia in stipulatione est cōuētio, & quęlibet conuentio habet uinculum naturale. l. i. ff. de pactis. itaque ius ciuile non tollit ius naturale, quia stipulatio inquantum est solennis contractus a iure ciuili introductus nō tollit ius naturale: sed inquantum est conuentio, quae ab eodem iure naturali habet uinculum: & ideo ius naturale tollit ius naturale, non ciuile: & ita declares.]

b ¶ Nouatione. Si fiat per stipulationem: ut subiicit. siue per iudicē: ut si alius noīe meo iudicium suscipiat animo nouandi, ut ff. de solu. l. solutionem. & ff. de in rem uers. si pro patre. & ff. de uerb. obli. scire debemus. in fi. tt. respon.

*¶ Adde tolli non solū principalem oblōnem, sed ēt oēs accessiones, uelut hypothecam, fideiussioné, usurarū oblonēm, fortius; & periculum morae cōmissae. l. nouatione l. si stichū. de noua. l. nouationem. C. de fide. & l. unius. C. etiam obchiro. pecu.]

c ¶ Nouae personae. Etiā si hoc nō agitur, ut fiat nouatio iure istor hodie contra, ut j. eo. §. uers. sed cum.

a ª A pupillo. Qui naturaliter tenetur, ut ff. de nouation. l. prima. in fine si est maior infante: aliàs nec naturaliter, vt ff. de actionibus & obligationibus. l. pupillus.

bijcitur, qui non potest etiã naturaliter teneri fide ubẽdo, uel intercedẽdo quoquo mõ, ut ff de fideiuſ. ſeru' inſcio. & l ſequen. itẽ etiã in infante dicã, qui ſecũdò ſe obligauerit. Nam cum nulla ſit, n) tollitur prima, cũ nõ habeat in quem trãſeat. Quidã tñ dixerũt nãliter ſeruũ teneri ẽt fideiubẽdo: qđ falſũ eſt: nam nec aliter tenetur niſi naturaliter: cuius occaſione, dũs tenẽt de peculio: at hic non tenetur, ut ff. de pec l. 3. §.

Seruus nõ põt obligari fideiubẽdo.

SYL. ª Et eſt ratio, quare qñ ſequens obligatio eſt penitus nulla, nõ põt habere locũ nouatio, quia ceſſat ſubiectũ, ĩ qđ prior obligatio trãſfundatur.]

b Nulla eſt. Sed nunquid reſtituiĩ creditor in priorem debitorem? Quidam dicunt ꝙ ſic,

ſcit obligatio, & prima tolliĩ, tranſlata ĩ poſteriorẽ, adeo vt interdũ licet poſterior ſtipỽo inutilis ſit, tñ pria nouationis iure tollaĩ: veluti ſi id, qđ tu Titio debes, a pupillo aſſne tutoris auctoritate ſtipulat^d ſue rit: quo caſu res amittiĩ: nã & prior debitor liberaĩ, & poſterior obligatio† nulla ẽ.^b Nõ ^c idẽ iuris eſt, ſi a ſeruo quis fuerit ſtipulatus: nam tunc prior pinde obligatus manet, ac ſi poſtea nullus ſtipulat^s fuiſſet. Sed

† Limita hoc dcm niſi pupillus promitteret pro eo, cui erat obligatus: nã tũc efficax eſſet et' obligatio ſm gl. in l. certi cõdõ. §. qm in ver. ſtipulatus. ff. ſi certẽ per.

SYL.

vt C. de repu. l. 1. §. 1. & ff. de fideiuſ. l. ſi Titius. § huic. quæ eſt cõtra. & quod hic dicitur, Res amittitur, ſcilicet iure cõmuni: ſed nõ per reſtitutionem, ut dictum eſt. Alij, ut Pla. dicũt hanc in impuberẽ (quaſi ſtulte acceperit hic creditor tam paruulum) illam in pubere loqui. Vel uerius, refert an mĩnor iuuetur, ut nõ teneatur, per beneficium reſtitutionis. & tunc etiam reſtituitur creditor in ueterẽ debitorẽ, ut ibi. An uero non reſtituatur, quia non eſt neceſſe, cum tantum naturaliter ſit obligatus, ut ff. de noua. l. 1. in fi. & tunc nec creditor reſtituitur, ut hic: nec ẽt tunc quando dolo creditoris minor fuit obligatus, ut ff. de fideiuſſor. ſi Titius. §. fin. (unde huic doloſo non ſuccurritur: quia fruſtra legis auxilium inuocat qui committit in legem, ut ff. de mino. l. auxiliũ. in fi. & l. ſi ex cauſa. § nunc uidendũ. & ad Vellian. l. ſi decipiendi.) Quod etiam in muliere diſtinguitur. nã reſtituitur in primum debitorẽ actio, ea ſubducta per Vellianum, ut C. ad Vellia. ſi mulier. niſi fuerit dolo inducta, ut ff ad Velleia. quidam. & d. l. ſi Titius. in fi. At ſi ca eſſet, ubi nulla eſſet ſecũda obligatio, ut in ſeruo ſu-

ſi filiuſ & facit ad hũc §. ff. de fideiu. ſi Titius. §. huic ſimilis.

ª Et hæc glo. cõiter approbatur, ſm Chriſt hic: qđ intellige, ut non obligetur naturaliter quo ad effectus naturalis obligationis, ſed quo ad ipſas obligationes eſſentialiter obligatur, quia inſpectio iure naturali eſt liber & habet conſenſum l. 1. ff. de pact.]

c ª Non idem. Sed quæ eſt ratio diuerſitatis inter hũc §. ſuperius reſpõſum? Rñ. quia ibi ſaltẽ naturalis obligatio fuit, hic nulla in ſeruo, ut ibi diximus. Itẽ hoc ideo, quia pupillus potuit obligari naturaliter & ciuiliter cum auctoritate tutoris: & per eum, ſ. creditorem ſtetit: quare ſibi imputet. Vnde prior actio tollitur, & poſterior non manet. Seruus aũt nullius auctoritate poteſt obligari ciuiliter, ideoque non imputatur, ſcilicet creditori: unde etiam actio prior durat.

ADDIT Dic quòd ſeruus non poteſt eſſe fideiuſſor alicuius niſi ex cauſa peculiari, ut l. 3. §. ſi filiusfam. ff. de pecul. Ange.

d ª Stipulatus. Ideſt interrogatus. Stipulor enim. ĩ interrogo, ſm Priſcianum: ſic accipitur. ff. de cond. indeb. ſi non ſortem. §. ſi decem.

ſtipulor ſignificat interrogo.

Hæc

SYL. ¶ Hæc expositio nõ est necessaria, cũ possit referri ad Interrogãtẽ .pprié. & uide quæ posui s. de uer. obli. §. j in gl. in ver. stipulantium.]

cundum Christ. hic. ADDIT. Et nota, q casus, in quibus olim ex verbis expressis insurgeba: ta cita coiectura nouationis, hodie nõ coniiguntur, quia in illis fit nouatio saltẽ ope exceptionis. Angelus.

Nouatio triplici iure fit. a ¶ Nouatio fit. Nota hic tria iura circa nouationẽ. Antiquissimum, ubi et si nihil noui interuenirer, fiebat tamen nouatio, ut ff. de actio & obligatio. obligationum ferè. §. fi. Itẽ nouum, ubi nouatio præsum priuè fiebat, quoties noui quid interueniret, & semper intelligebat hoc agi, ut hic, & ff. de noua. l. 2. Item tertiũ, qñ hoc expssum diceret, ut. C. de noua. l. fina. Vel dic triũ (& uerius) duo eẽ. Primò fiebat si hoc agebatur expresse uel tacite, vt ff. eod. l. 2. & nouo iure, si id exprimat, vt j. e. §. pxime. & in d. l. obligationũ ferè. nouum Iteruenie bat. scilicet stipulatio pœnalis. & facit ad hoc s. quibus modis testamẽ. infirmẽ. §. j. & ff. de re iud. l. 4. §. si ex cõuẽtione. & s. sed si pignora.

† alias qñ

si eadẽ psona sit, à qua postea stipuleris, ita demũ nouatio fit, si qd in posteriore stipulatione noui sit: forte si conditio, aut dies, aut fideiussor adijciat, aut detrahat. Quod b ãt diximus, si conditio adijciat, nouationẽ fieri, sic itelligi oportet, ut ita dicam factã nouationẽ, si cõdõ extiterit: alioqn si defecerit, durat prior obligatio. Sẽ † cũ hoc qdẽ inter veteres cstabat, tũc fieri nouationẽ, cùm nouãdi c animo in secũdã obligationẽ itũ fuerat: per hoc autẽ dubiũ erat, quando nouãdi d animo uideret hoc fieri, & quasdã de hoc psumptiones alij in alijs casib introducebant: e ideo nostra pcessit cstitutio, f quę apertissime dfiniuit, tũc solum nouationem prioris obligatiõis fieri, quoties hoc ipsũ inter cõtrahentes expressum fuerit, q pter nouationẽ prioris obligationis conuenerunt: † alioquin & manere pristinã obligationẽ, & secundã ei accedere, g vt maneat ex vtraque causa obligatio secundum nostrę cõstitutionis definitionem, quã licet ex ipsius lectione aptius cognoscere.

¶ Contractus, q cõsensu cõtrahit cõtrario consensu re non secuta dissoluitur. Arg.

¶ Hoc amplius, cẽ-

* ¶ Tex. ibi, Ita demum nouatio fit, intellige scilicet ptionis obligationis verbis initæ. alioquin si alia esset obligationis species, utiq; fieret nouatio, licet nil noui fiat in posteriore obligatione, quod & Theophilus hoc loco tradidit]

b ¶ Quod autem tãt. ff. de nouatio. l. quoties.

c ¶ Cùm nouandi expresse, uel tacite.

d ¶ Quando nouandi. s. tacite.

e ¶ Introducebant. & alij in alijs, vt quia forte aliquid noui in obligatione erat adiectũ, vt supra eod. §. uer. ¶cu sed si eadem.

f ¶ Cõstitutio ut C. de nouatio l. fi. Accursius.

g ¶ Accedere. Fit tamen exactio tantum semel de eodem, vt ff. de regu. iur. bona fides.

† Limita q sequitẽ nõ pcesse in contractibus incõpatilibus, i qb ipso facto absque aliqua expssione nouationis intelligit per posterius pcm esse derogatũ priori, vt per Dec. in l. pacta nouiss. in j. nõt. C. de pac.

SYL. ¶ Dic q tria sunt iura i hac materia consideranda, secundum primã opinio quę communiter approbatur se

Hoc amplius. Casum non expedit

blõnes, q̃ ꝯsensu aꝯ̃hunt̃, ꝯria volũtate dissoluuntur. Nã si Titius & Seius inter se consenserint, vt fundum Tusculanũ empt Sei⁹ hr̃et cẽtũ aureis: deinde re nõdũ secuta, i. neq; ptio bsoluto, neq; fundo tradito, placuerit iter eos, vt discederet ab ea emptione & vẽditione, iuicẽ liberã tur. Idẽ est in conductione & locatione, & i oib⁹ ꝯ̃ctibus, q ex ꝯsensu descendunt, sicut iam dictũ ẽ c

dit figurare in regula nãli, q̃ hẽt, ꝙ eodẽ vinculo dissoluit qd, quo colligatũ ẽ.l.nihil tã nãle.ff.de re.iu. intellige ergo rex.reintegra, qa tũc nu d⁹ cõsẽsus nõ reuocaret traditionẽ secut3, vel ptiũ solutũ, sed necessaria est retrotraditio. Tm.n.d̃struit cõtrari⁹ cõsẽsus, quantum primo ædificatũ erat a cõtrario cõsensu, vt dicit gl. a (Quæ consensu s. solo. Sed quæ sunt hę? Rñ. nnmerant.s̃.de obli.ex cõsensu. Itẽ ĩ quibusdã ex maleficio, vt nudo cõsensu ẽt tollant ipso iure: ut iniuriarũ, itẽ furti & similes, vt ff d̃ pac.si tibi x.§.q̃dã actiones.(i) aliæ ñ ipso iure tolluni cõsensu. s. pacto de ñ petendo, sed p exceptionẽ, ut ff.de pac. l.si unus. §. pactus.

ADDITIO (i) Hoc verum intellige quo ad præiudicium partis, nõ fisci, uel reipu. sicut econtra princeps faciẽdo gratiam malefactori, nõ tollit ius pœnæ quæsitæ parti. Ang.

b Neq; pretio soluto. Sed qd si partẽ ptii soluit i Rñ. nõ est res integra: & iõ nõ recedit nudo ꝯsensu, sed ita demũ si hincinde fcã sit retrotraditio, ut C. qñ lic. ab emptio. di.l. 1. & ff.d̃ pac.l ab emptione. & ẽ rõ vtrobique, qa nil ẽ tã ꝯueniẽs nãli æquitati, q̃ eodẽ gñe qdq; dissolui, quo ligatũ ẽ, ut ff.de re.iu. nihil tã. Accur.

c Dictũ est.s̃.e.§. Et not.in fi.huius tit.12.eẽ modos, per quos tollit̃ oblõ tã ciuilis q̃ nãlis ipso iure, ut nullæ maneant reliquiæ. Per solõnem, vt s̃. eo. in prin. Item per acceptilationẽ. ut s̃.e §. Item per acceprilationẽ. Itẽ per nouationem uoluntariam, vt s̃. eo.§. pręterea. Item per nouationẽ necessariam, uel per sentẽtiã & contestationem litis: vt si alius meo noĩe subeat pro me iudicium animo nouandi & liberãdi me, vt ff.de noua. l.delegare.j. §.j. & l. aliam. Item per compensationẽ, ut j̃.de actio. §.pe. & §.in bonæ fidei. Itẽ per delegationem, ut ff.de noua. l.delegare. 1. rñ. Item per confessionẽ debiti, ut ff de fideius. l. si debitori creditor. Item per oblationem, (i) consignationem, & depositionem, vt C. de soln. l.obsignatione. & etiã ipso iure. ut ff. depositi. l. 1. § si pecunia. in fi. §. Itẽ per interitũ speciei, ut ff d̃ uerb.obl.l. si ex legati. Itẽ maleficio suo mora nõ pcedente, ut per cõstõnẽ. l. si quis in tantã, vel per edictũ diui Marci, vt C. vñ vi. l. si qs in tãtã. & ff. qd̃ me. cã l. extra. & ff. ad l. iu. de ui.pri.l. pe Itẽ nudo consensu qñq;, ut in hoc §. Itẽ nudo pacto, ut in maleficijs. Sed alijs modis tolli ñ vtraque. s. ciuilis & nãlis, sed interdũ ciuilis tm̃, & remanet nãlis: vt p sniam, vt ff.de cõdi.inde.l. Iulianus. Item remanet ciuilis, & tollitur nãlis: ut per pactũ, & chirographi redditionem, & iusiurandũ, ut ff.de sol. l. Stichũ. §. nãlis: Ipsa ẽt ciuilis sic elidit, ut nõ habeat uigorẽ. j̃. de exce. §. pręterea. Itẽ sunt & alij modi quibus tollitur obligatio per exceptionem, quos habemus j̃. de excep. per totum. Acc.

ADDITIO (i) Intellige factũ cõgruo loco & tempore: & sola sufficit in iudicio. Idem extra iudiciũ, si res sit immobilis: aliàs secus, quia requiritur consignatio & depositio. Ang.

** Adde, ꝙ usq; ad eo obligatio pecuniæ debitæ effectualiter fieri dẽt, ut nõ sufficiat habere pecuniam in marsupio, nisi extrahatur, & numeretur coram testibus, Bar. l. cum ser uus. de condi. & demonstra. }

Oblõ tã naturalis q̃ ciuilis ipso iure multis modis col litur

Oblõ ciuilis sola qñq; tollitur. Oblõ naturalis sola quandoq; tollitur.

¶ Explicit liber tertius.

LIBER QVARTVS.

Cõtinuatio.

¶ De oblõnib. q̃ ex delicto nascũtur

¶ Hẽc ptinua vt in prin. hui⁹ tit. cõtinet. Dictũ est s. de oblõ. ex cõtractu & ex quasi ꝯ. ctu: verũ q̃ a ẽ repetire oblõnes, q̃ sunt ex delicto, & ex q̃ si delicto, iõ videdũ ẽ d̃ ipsis. Sed q̃ oblõnes ex delicto sũt maiores & gñaliores, iõ d̃ ipsis pri⁹ videdũ ẽ. ** Adde ꝙ q̃dã delicta sũt nominata, vt furtũ, falsũ, & similia, quæ sũt noia iuris, quędã innoiata, q̃ tñ d̃noiant ab ipso actu, vt pcutere, vulnerare, q̃ act⁹ pñt fieri cũ dolo, & sine dolo. primo casu sũt maleficia. scdo nõ. sed prima ñ pñt fieri sine dolo, vt no. Bar. l. 1 §. 1. ff. si quis test. lib. esse ius. fue. & l. 1. in prin. ad Turpi.]

Liber Quartus.

¶ De obligationibus q̃ ex delicto nascuntur.

¶ Omnis obligatio ex delicto nascit̃ ex re. i. maleficio. h. d. Arctĩ.

Diuisio

CVm sit. ¶ Totus iste tit. in 9. partes diuidit̃. Primò ꝯtinuat istũ li. ad lib. pcedẽtẽ. Scdò ponit diffinitionẽ, allusionẽ, & diuisionẽ furti, ibi, Furtũ ẽ cõtrectatio. Tertio ponit duo gña furtorũ, eorũ pęnã annectendo, ibi, Furtorũ. Quarto, in quibus rebus fiat furtũ, & qũ fur excusat̃, ibi, Furtũ aũt fit. Quintò, qñ q̃s p̃stat opẽ, ibi Interdũ quoq; furti. Sextò, qñ illi q̃ sunt ĩ ptãte alterius, dño uel p̃ri furãtur. Ibi. li q̃. Septimò, cui pperit actio furti. ibi, Furti ãt actio. Octauò, an impubes cõmittens furtũ teneat̃, ibi, In sũma. Vltimo ponit q̃ sit uera pęna furti manifesti.

CVm sit expositũ supe riore li bro d̃ oblõnib⁹ ex ꝯctu, ᵃ & † ex quasi ᵇ contractu, sequitur vt de oblonibus ex maleficio, ᶜ & q̃si ex ma

a ¶ Ex cõtractu. ut s̃ de obl. li. ex contractu, vsq; ad ti. de obliga. ex quasi ꝯctu.

† Alias quasi ex.

b ¶ Ex quasi contractu. ut supra. de obli. q̃ ex quasi contractu.

† Dic, ꝙ ista gl. nõ fuit necessaria: quia Imperator ñ dicit ꝙ ĩ isto titu. fit de cm bus maleficijs tra ctaturus, sed ĩ isto libr. Angl.

c ¶ Ex maleficio. Caue tibi, q̃a licet hic, pmittat dicere d̃ oĩb. his, tñ tũ dicit ĩ hoc tit. de ijs, q̃ sunt ex quasi maleficio, sed dicet ĩ. d̃ obli. ex quasi maleficio. Nec ẽt de oĩbus, q̃ ex maleficio, sed d̃ solo furto agit̃ in hoc tit. Sicut & alias rubrica ẽ gñalior: q̃ sit tex. ut ff. si cert. pe. & de cer. cond. & C. de rebus cre. & iureiur. Nam non dicit ibi de reb. cre. sed in seq. tit. post illũ. ¶ Inepta est gl. q̃a nullibi hoc pollicetur Imperator dicere. s. in hoc tit. sed bene in sequen. & hoc: seruat.] ge.

ADDITIO. Not. ꝙ non est inconueniens, ꝙ rubrica sit aliquãdo generalior

leficio dispiciamus. Sed illę [a] quidem (ut suo loco tradidimus) in quatuor genera diuiduntur: [b] hæ [c] uerò unius generis sunt: nam omnes ex re nascuntur. i. ex ipso maleficio: ueluti ex furto, rapina, damno, iniuria. [d]

¶Hic ponit diffinitio, & allusio furti: Ang. Areti.

¶Furtũ [e] est cõtrectatio † rei [f] fraudulosa lucri faciendi gratia, uel

lior text. de quo dic ut dictum est s. in rub. de iusti. & iu. Ange.

a ¶ Sed illæ. Scilicet q̃ sunt ex cõtractu: non autem repetit eas, quę sunt ex quasi cõtractu.

b ¶ Diuiduntur. s. re, uerbis, literis, & cõsensu, vt s. de obli. §. fi.

c ¶ Hæ. scilicet quæ sunt ex maleficio uel quasi.

Iniuria qualiter fit.

d ¶ Iniuria. Sed nonne fit iniuria uerbis & contactio, ut ff. de iniu. l. 1. §. in iuriã illẽ literis infamatorijs, ut ff. de iniur. l lex Cornelia. §. si quis librũ. & j. de iniur. §. 1. Sed certe & tũc ex maleficio fit: & sic re fit, quia maleficiũ fit uerbis vel literis: & sic habet locũ quod hic dicitur. Accursi. Floren.

* ¶ Et sic ex hoc tex. iuncta gloss. obseruandum est, quod licèt maleficiũ dicatur quasi malefactum: attamen, & quę dicta, scripta, consultavè mala sunt, maleficia appellãtur, qua de re pulcherrime Bar. in l. aut facta ff. de pœnis, & Alcia. in l. verbum facere de verbo. significatio.

SYL. * ¶ Utrum autem in dictis oriatur obligatio naturalis ex cõsensu, uide Fortuna. in l. legitima. col. 24 ff. de pac (ubi prter alios censet potius oriri ex eo, quod æquum est delicta puniri, lęsisque satisfieri) & Decium in c. 1. col. 9. in 2. lect. de consti.]

SYL. ¶ Furtum &c. Caius in diffinitione & etymologia non ponitur, & nominanda clara sunt: & circa illud uerbum rei, positum in diffinitione, essent uidenda quæ ponit Carol. Roynus in rubr. ff. de oper. noui nuncia. in prin. numero 15. & 22]

e ¶ Furtum est contrectatio &c. Et facit extra de electio. ca dudum. 2. hęc exigitur in furto, & sine ea nõ fit furtum, licèt uoluntas vel alia verba vel scriptura interueniãt, ut ff. e. si quis uxori. §. si quis asinũ. & l. inficiãdo in prin & l. 1. §. sola. Quandoq; iñ sine contrectatione: vt in charta rasa, ut ff. eo qui tabulas. §. fi. & l. si quis uxori. §. si q̃s asinũ. Sed certè ibi contrectatio intercessit. cùm gñaliter contrectationem accipiamus, licèt non fuerit ibi amotio. Accur.

f ¶ Rei. Subaudi mobilis: Nam de immobili non põt fieri furtum, ut s de usucap. §. qđ autem. nisi in casu, vt in creta. Sed certè iam illa est mobilis, vt ff. eo. l. si creię. Itẽ subaudi, corporalis. nã de incorporalibus non fit furtũ. cùm nec contrectatio in his esse possit, ut ff. de acqui. re do. seruus. §. incorporales. Itẽ subaudi, alienæ. quia rei meæ non facio furtũ in eo, quod est meũ: sed secus in cõi, ut ff. eodẽ. si socius (i) Idẽ & si est nullius: ut hæreditariæ non fit furtũ, ut ff. eodẽ. l. hęreditariæ. & ideo dixi subaudiri, rei alienę.

† aliàs nõ est, rei. Furari nõ possum rẽ immobilẽ incorporalẽ & meam.

SYL. ¶ Declara totam hanc diffinitionem ut pulchrè per Gandi. in tract. de malefi. in c de furibus]

ADDITIO. (i) Dic tñ, quod licet socius possit committere furtum, tamẽ nõ prę sumitur, ut l. merito. ff. pro socio quod est verum, qñ socius utitur re ad cum usum, ad quem est destinata, vt l. Sabinus. & l. si ædes. ff. communi diuidun. Secus si aliter uteretur, ita quod aufertur socio cõmoditas partis suæ, ut d. l. Sabinus. ita dixit Bart. in d l si socius. Ang.

g ¶ Fraudulosa. Hoc ideo dicit, quia si credat sibi licere, non facit furtum. j. ti. 2 §. quia tñ. † Item si credat dñm permissurum, nõ facit furtum. infra eod. § placuit. In duobus tamen casibus videtur furtum fieri etiam sine fraude furandi: ut in eo, qui saccum pecuniæ surripuit. Nam etiam sacci nomine

† Et infra hoc e. ti. §. placuit

nomine furti tenetur, licet saccū nō proposuerit furari, sed pecuniam, ut ff eo. qui saccum. Sed certè licet nō principaliter, secundario tñ uoluit saccū surripere. Alius casus est, ut ff. de condi ob cau. l. pe. Itē subaudi. ad diffinitionē, quæ fit inuito domino. nā eo uolēte non pōt committi furtū, ut j. eo. §. placuit.

si duo. §. fi. & subaudi, ꝙ hoc fecèrit animo lucrandi, alias nō est uerum, ut ff eo l. 1. §. 1. Accur.

d Lege naturali. i diuina rñ illud, Nō facies furtū &c. Itē illud. Q đ tibi non uis fieri, alij ne feceris.

ipsius rei, [a] uel ēt usus[b] eius, possessionisve:[c] qđ lege[d] naturalit prohibitū est admitteř. Furtum aūt † vel à furuo. i. nigro dictum est, q[e] clam & obscurè † fiat, & plerūq; nocte: uel a fraude: vel a ferendo, i. auferendo:[f] vel a græco[g] sermone, quo fures appellantur φῶρες. Imo & Græci † ἀπὸ τοῦ φέρειν φῶρας dixerunt.

¶ Hic ponuntur duo gña furtorū.

Et fur dr̄ manifestus, q cū furto inuentus est, vel in loco priuato, vel publico, añq̄ perueniat ad locū destinatū ꝓ reditu. & ex hoc facile cognoscitur fur nō manifestus. Aret.

¶ Furtorū autem duo sunt genera: mánifestum, & † nec manifestum. Nam conceptum & oblatum, spēs[h] poti' actiōis sunt furto cohęrentes, quàm gña furtorum, sicut inferi'

* Adde ꝙ Alc. li. 1. Disp. c. x. negat sub audiendum, idq; ex l. inter. §. pe. ff e:]

a Vel ipsius rei. i. proprietatis ipsi' rei.

b Vsus. vt habes exemplum j. eodē tit §. furtum autem fit. Sed qualiter quadruplicatē hic? Respon. vsus æstimatio tātum quadruplicabitur, ut non plus extendatur pœna quàm delictum, ut C. de poe. l. sancimus. & faci. ff eodem. l. vulgaris & l. si quid fur. t respon § 1 & §. 2. & l. uerū est. Alij dicunt etiam ipsam proprietatē debere æstimari, quia non potest separari usus a proprietate, ut ff eodē. qui iumenta. & l. si uendidero. §. cū autem. Prima tamen uerior est, ut not. in l. 2 C. de ser. fug.

ADDITIO. Primam opin. ꝙ usus tm̄ quadruplicetur, tenet gl. in l. 2. C. de ser. fug. & ibi Cyn. & doct. & gloss. in l. qui furtum. ff de condi fur. & illam opin sequunt Bar. in d. l. qui iumenta. ff. eo Angel.

c Possessionis Ex hoc dico ipsā possessionem duplicari, c i aliud sit pretiū rei, aliud possessionis, ut ff. vti pos.

Reprehendit Bar & alij seq. i l. ex hoc iure. ff. đ iust. & iur. tñ saluat Fortu. i l. ltima in 22. col. ff. de pact. de quo uide Deci. in l. pen. uer. prima cō clusio est. C. de pac..]

* Immo verba illa, lege naturali, propriè accipienda sunt. est. n. furtū natura turpe. l. ꝓbra. de uer. sig. si q dem q t furtum committit, tria illa iuris præcepta violat; quo q đ magis iuri & iustitiæ cōtrariū fingi pōt nec mouet, ꝙ & l. quoq; diuina, & ciuili ꝓhibeat. hoc n. non tollit, quin natura prohibitū sit, de quo doctissimè disputat Ant. Aug. lib. 4. emend. c. 4.

e Quod. i. quia.

f Auferendo. Quia fur aufert.

g A græco. phor græcè, dr̄ fur latinè: & photes. i. fures & epautophoro. i. manifestus fur. i. q cum re deprehēditur: & est indeclinabile. Nam apud Græcos aduerbium est.

Furtorū autē. [illegible] in §. diuidente & declarante furtorū species seu genera, & corrigente & seu magis exponente ius iam abrogatum, non est figurandus nisi literaliter: & no. satis colliguntur ex summario.]

h Species. i. casus.

† Sic Iustinus: Nullū crimen apud Scythas furto grauius q iure naturali tm̄ vtebant. uide i hūc locū Au. Gel. lib. 1. cap. 18.

† aliàs fit

† aliàs ab eo quod est ferre, φῶρας dixerunt.

SYL.

† Hoc ex verbis l. 12. tabul. sumptum est. olim .n nec ꝓ non dicebant: q đ annotauit Bud. in l. nec manifestū. ff. e.

Expositio græci.

SYL.

Appare-

apparebit. Manifestus fur est, quem græci † αὐτόφωρον appellãt, nec solũ is, q ĩ ipso furto dephẽdit, † sed ẽt is q ĩ eo loco deprehẽdit: quo † furtũ fit, veluti q ĩ domo furtũ fecit, & nõdũ egressus ianuã dephẽsus fuerit, q ĩ oliueto, oliuarũ, aut ĩ uineto, vuarũ furtũ fecit, q̃diu ĩ eo olíueto aut vineto deprehẽsus fuerit. Immo vlteri⁹ furtũ manifestũ est extẽdẽdũ, q̃diu eã rem fur tenẽs visus vel dephẽsus fuerit, siue ĩ publico, siue ĩ priuato, vel a dño, vel ab alio, [b] añq̃ eò puenerit, quo deferre vel deponere [c] destinasset. Sed si ptulit quo destinauit, tãetsi dephẽdat cũ re furtiua, nõ est manifestus fur. Nec [d] manifestũ furtũ qd sit, ex ijs, q̃ dixim⁹, intelligit. nã qđ manifestum nõ est, id.s. nec manifestũ est.

¶ Actiões furti ɔcepti, & furti oblati, & furti ꝓhibiti, & furti ñ exhibiti recesserũt ab vsu. Et q sciẽter rẽ furto subtractã recipit & occultat, tenet furti ñ manifesti. An. Arc.

¶ Cõceptũ † furtũ dr̃, cũ apud aliquẽ testib⁹ [e] p̃ntib⁹ furtiua res q̃sita & inuẽta sit. nã ĩ eũ ꝓpria actio constituta [f] est, quãuis fur non sit, quæ appellatur concepti.

¶ Oblatũ furtũ dr̃, cũ res furtiua ab aliquo tibi oblata sit, eaq́; apud te ɔcepta sit, vtiq; si ea mẽte tibi data fuerit, ut apud te poti⁹ q̃ apud eũ q † dedit, ɔciperet. nã tibi, apud quẽ ɔcepta sit, ꝓpria aduersus eũ, q obtulit, quãuis fur non sit, constituta est actio, quę appellatur oblati.

¶ Est ẽt prohibiti

a ¶ Apparebit. ut ĩ.e. §. conceptum. & § oblatum.

b ¶ Ab alio. per hoc vr̃ infringi regula, ꝑ liberã ꝑsonã nihil acqri, ut C. ꝑ quas ꝑs.no.acq.l.1. qđ falsũ ẽ, q a magis ex delicto suo proprio, q̃ alterius facto hoc euenit, ut ff. de vsur. l. si qs solõni. §. fin & ff. qđ vi aut clam. l. prohibere. Et sunt hæc uera nisi ĩ casu, s. cũ se occultauit ille, cui fiebat. Nã licet fur uisus fuerit, tñ est fur nõ manifest⁹, ut ff. de fur. l. si qs in seruitute. §. cæterum.

* ¶ Adde ꝙ sol⁹ uisus nõ sufficit, ut qs cẽseat eẽ fur manifest⁹: ita tenet Bar. ĩ l. si uendidero. §. cum raptor ff. eo.]

c ¶ Deponere destinasset. Intantũ (sm Ho.) vt si vltra mõtes ꝑferre destinasset, tñ si dephẽdat añ, erit fur manifest⁹.

¶ Dictũ q̃ in seq. casu. qñ. s. ptulit iam, licet ñ dicatur manifest⁹ fur est tñ fur, & furti actione tenetur. qđ tñ nõ ꝓcedere in honesta persona: ut declarat Dec ĩ l. q accusare ĩ 2 col. C. de eden.

d ¶ Nec manifestũ. s. q a ɔtriorũ eadẽ est disciplina, ut s̃. de ijs qui sui uel alie. iur. sunt. §. 1. & facit ad hũc §. ff. eo. l. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

e Cõceptũ. Testibus p̃ntibus. Nota ꝙ magis dr̃ notus ille, q p̃ntib. testib. in delicto deprehẽditur. facit l. hr̃des palã. ĩ prin. ff. de testa. Ang.

** Conceptũ furtũ dr̃, cum res furtiua alicui ita à fure daĩ, ut apud ipm furẽ inueniri nõ possit. Casus lib. posteriori. Instit. tit. vlti.]

f ¶ Cõstituta est. s. olim.

** Adde, ꝙ si qs sit hõ bonæ ɔdõnis & famæ, tollit suspicio furti, licet res furtiua apud eũ inueniat, ut no. Saly. in l. 2. col. pen. de quæst. quẽ refert & sequit Dec. in l. qui accusare. nu. 7. C. de eden]

* ¶ Adde, ꝙ olim res furtiua q̃rebatur domi alienæ ꝑ lancẽ & liciũ. qui. n. domum alienã furtũ quæsiturus

Libera ꝑsona alij non acq. r.t.

*

† aliàs ἐπαυτοφώρῳ, q. d. in ipso furto. Alc. lib. 2. Præter. tit. de furtis, legit κλέπτην φανερόν.

† Vide ad huc locũ A. Gel. li. 11. ca. 18.

† aliàs furtum factũ fit.

SYL.

Disciplina eadem est cõtrariorum.

Ista gl. nõ est Acc.

† Vide ad hunc §. A. Gel. li. 11. ca. 18. & Alc. li. 5 Parer. capi. 8.

† aliàs dederit.

tur⁹ intrabat licio se cīgebat,lancēq; añ oculos tenebat,pp matrū fam.aut uirginū pñtiā cuius rei Fest.Pōpo.au ctor est.Licio aūt cingebāt ad indicā dū non id ꝓpria auctoritate facere, sed magistratuū iussu. nā q magistratibus,ptæministrabant,licio trāuerso cin cti erant. Au. Gel.lib.12. ca. 3.]

a ¶ Non fiat. Imo.fit. ut ff. de ser.fugi.l. 1.§.hoe autē. Sed illud est. spāle in glo- na serui.

SYL. ¶Hæc ꝯa eesfantibus indicijs; nā his cō currētibus fit ꝯm Bart. in l. requirēdi. C. de seru.fug.]

b ¶ Ex consequētia.Hæc ñ est semp bona cōsequētia vt sublata solēnitate ideò id tollat, qđ cū solēnitate fit,ut s.de uerb.obli.§.sed hæc. & C.de tormu. & pe.ac sub.l.1.& 2.Accur.

c ¶Pęna manifesti.q̄ est de iure prætorio,ut j.de perpe.& tem.ac.§. 1.

* ¶Adde ꝯm Ias.in §.sed iste.col. 2. j.de actio.ꝙ istæ pœnæ non debentur in foro conscientiæ.]

SYL. ** Add,ꝙ ex l.12.ta.fur manifest⁹ ad dicebat i ſuitutē ei,cui furtū fecisset, A.Gel.li.20,c.1. Quinimo & ex eadē l.eū occidere l⁹ erat.H⁹.l.uerba ita re fert P.Mānutius li. de leg. Siqs nocte furtū faxit,& eū aliqs occisit,iure cæsus esto.Fur manifesto furto præhensus interdiu, si se telo defenderit & eum aliqs occisit ,iure cæsus esto.]

d ¶Ex serui.Hoc tñ casu seru⁹ ꝓ noxa.dari poterit,ut j.đ noxa.act.i pri.

furti actio aduersus eū q furtū q̄rere testib⁹ pñtibus volētē ꝓhibuerit.

¶ Præterea pęna ꝯstituit edicto prętoris p actionē furti nō exhibiti , ad uers⁹ eū, q furtiuā rē apđ se q̄sitā & i uētā nō exhibuit.

¶ Sed hę actiones s.ꝯcepti,& oblati , & furti prohibiti , necnō furti ñ exhibiti,i desuetudinē abierūt:C.n.teqsitio rei furtiuę hodie ꝯm ueterē obseruationē nō fiat, a meritò exꝯsequē tia bēt ꝑsaręactiōes ab vsu cōi recesserunt: cū manifestū sit,† ꝙ oēs, q sciētes rē furtiuā susceperint &celauerit, furti nec manifesti obnoxij sunt.

¶Pęna e manifesti furti ē drupli ē, ex serui d q̄ ex libe ri ꝑsona:nec mani festi, e dupli. f †

¶ Cōtrectatio rei alienæ inuito, dño furti actionem parit. Angel. Areti.

¶Furtū aūt fit, nō solū cū quis intercipiēdi cā rē alienā amouet, sȝ gña

e ¶ Nec manifesti.s.q̄ descēdit ex l.12 tab.ut j.de noxa.§.sunt aūt. Sed qua re minor pœna iure.l 12.ta. imponit q̄ p pīorē?Rñ Quia mai⁹ delictū ē,ut j.11.ꝓx.in prin.pterea tpe legis. 12. tab.pauperiores erāt hoīes; vñ minores pœnæ imponebant,ur j.đ iniur. §.pęna.

* ¶ Legē hāc 12. tab. existimo ē Solonis lege acceptā, qua,vt Gel.te stat, dupli pœna furtū uidicandū existimauit:sūt.n. & alia nō pau ca ex eiuldē lege sumpta. l. vlti. ff. reg. l.vlt. de colle. l. 2.§.exactis đ orig.iu.§ s ius.& §.& nō inelegāter. s. de iure nat.]

f ¶Dupli. nisi in casu, ut C.de ser.fu.l. mancipia.

Prætor plus, punit quam lex 12. ta.

† l.eos.C. de fur.

† Quā uariæ pœnæ olim statutæ fuerint,in fures ,lege A.Gel.lib. 1. cap. 18.

¶Furtū aūt fit. Casus ita figurari pt i 3.pte:(ptima.n.clara est,q a ex verbis diffinitionis decidebat)videbat,ꝙ ꝯtrectās iuito dño,dato ꝙ nesciret id fieri inuito dño,uel crediderit ꝯtiū , oīno deberet furti teneri.rō ē,q a cū actio ipsa oriatur ex re,ū aūt ex uolūtate & cōsensu,ut dictū ē,nō. vr aūt dēdū nisi qđ est in ueritate, ū aūt qđ sit in opinione,aut credulitate cōtrectātis:aliàs.n.esset aperta uia fraudibus:sp.n.posset furans dicere se credidisse dūm uoluisse, præsertim cū uerba diffinitionis uideātur uerificari.Cuius ꝯtiū dr, q a immo uerba diffinitionis non conueniunt pp illud uerbū fraudulosa.necesse est autē ꝙ ex probabilibus causis credat, ut declarat gl.in uer. permissurum.]

liter cū qs alienā rē inuito [a] dño cōtrectat.† Itaq; siue creditor pignore, siue is, apud quem res deposita est, ea re utat̄: siue is, qui rē utēdā accepit, ī aliū vsū eā transferat, q̄ c' grā ei data est, furtum ꝯmittit: ueluti si qs argētum utēdum acceperit, q̄ si amicos ad cœnā inuitaturus, & id peregrè secū tulerit: aut si qs equū gestandi [b] cā ꝯmodatū sibi, lōgius aliquo duxerit, qđ ueteres scripserūt † de eo, qui ī aciē equum perduxisset. [c]

¶ Cōtractās, rem quā ꝯtrectare credit ꝓbabiliter dñi uolūtate, furti non tenetur. Aret.

¶ Placuit tñ eos, q reb. cōmodatis aliter uterent̄, q̄ utendas acceperint, ita furtum cōmittere, si se intelligant [d] id inuito dño facere, eūq;, si intellexisset non ꝑmissurum: at si ꝑmissurum credāt, extra crimen uideri, optima sanè distinctione, qa furtum sine affectu furandi non cōmittit̄. [f]

¶ Contrectans, rē dñi volūtate, licet credat dñm inuitū, furti nō tenet̄, nisi in vno casu, s. in corrūpente seruum alienū. Ange.

a ¶ Inuito dño. Et quandoq; uolente, ut j. eo. §. unde illud. Accur.

* ¶ Inuitū hic accipere dēmus non consentientem expresse. l. qui uas. §. uetare. & l. pe. ff. eo. tit.]

** ¶ Qđ hr̄ ī tex. deposita. siū utētem re deposita. furtū cōmittere, fallit ī pecunia deposita innumerata, & ñ signata, qñ tūc trāsfertur dñium, & possessio, & intell' data licētia depositario illa utēdi, isq; tenet̄ ad tāiundē ī gñe vt est tex. in l. Luci' Titi' Sēpronio. & ibi not. Paul. de Ca. iūcta l. dic §. fin. ff. depo. gl. i §. i bonæ fidei uer. depositi. j. d act. tradit Neguf. i trac de pig. in 2. part. 3. mem. 5. part. num. 13. & in 3. part. nu. 8.]

b ¶ Gestandi causa. Idest ducendi.

ADDIT. No. ꝓ illos, qui accipiūt in commodatum equum usq; ad uillā, & postea ducunt eum Bononiam: tunc furtum committunt. Ang

c ¶ Perduxisset. Idē est & si al ſ ꝯmodauit. species. n. furti est de alieno largiri, ut ff. e. si pignore. §. 1.

d ¶ Placuit. Intelligāt. Et ē rō, qa uolūtas distinguit maleficia, ut ff. e. q in iuriæ ī ti. 1. rñ & facit. C. ad l. corn. de sica. l. 1. & ti. si cer. pe. l. qđ te. patet in c. cū uoluntate. extra de sen. excom.

*¶ Qđ ait, intelligāt. ita accipiendū

est, ut idē sit & si id intelligere deberent, sm Aul. Gel. li. 11. c. vlti. ad fine.

e ¶ Permissurū. Quid si hoc credidit. l. dñm ꝑmissurū, sed stultè credebat? Rñd. furti nō tenet̄, cū nō fiat furtū absq; affectu, ut hic subijcit, & s. de v. suc. C. itē si is. & facit. ff. de fur. l. iter oēs. §. rectè. sed actione ex eo ꝯtractu, ut commodati, uel simili hñ tenet̄, ut ff. eo. l. q re sibi cōmodata. sed sec' si stultè opinor te ꝑmissurū rē tuam accipet̄, ut ff. de fur. q uas. §. uetare.

¶ Declara hoc verum, qñ ab initio habuit dñi uoluntate, aliàs est ꝓsumptio iuris ꝯ furem: & nisi doceat qualiter iure credidit, tenetur furti. & ita aliàs consului & obtinui.]

* ¶ An & qn stet assertioni alicuius in depēdētibus ab ei' aio, uide Ang. in §. sed itē. j. de actio.

f ¶ Non committitur. Nisi in duob. casibus, ut dixi. s. §. 1. †

¶ Sed & si credat. Casus ponitur in tex. & rō suæ decisionis ponit̄ ibi, tñ consilium corruptoris. ubi rñdet̄ rōni dubitandi. assignat & al. à rōnem ibi, ne ex hmōi impunitate. No. summarium. Item q consilium tendens ad perniciem alterius punitur. Item no. q hic punitur affectus. quamuis non sequatur effectus.]

Fieri

† Ad oīa infrascripta exempla uide Aul. Gell. lib. 7. cap. 15.

** † vide A. Gel. lib. 5. cap. 17. & Vale. Maxi. lib. 8. cap. 2.

Furtū facit qui đ alieno largitur. Maleficia uoluntate distinguuntur. SYL.

SYL.

** † in gl. in SYL. uer. fraudulosa.

¶ Sed & si credat aliqs inuito dño se rem commodatam sibi cõtrectare, dño aũt uolente id fiat: dr̃ furtum non fieri. [a]

¶ Vnde illud q̃situm est, cũ Titius seruũ Mçuij solicitauerit, ut quasdã res dño [b] surriperet, & ad eũ [c] pferret: & seruus id ad Mçuiũ ptulerit: [d] Mæuius aũt, dum vult Titiũ in ipso delicto deprehendere, pmiserit seruo quasdam res ad eum perferre: vtrum furti, an serui corrupti iudicio teneat Titius, an neutro. Et cùm nobis sup hac dubitatione suggestũ ẽ, & antiquorũ prudẽtium sup hoc altercationes pspexim⁹, qbusdã neq; furti, neq; serui corrupti actionẽ pstantibus, quibusdam furti tm̃ mõ: nos hmõi calliditati obuiã euntes per nostrã decisionẽ [e] sancim⁹, † non solũ furti actionẽ, [f] sed & serui corrupti ꝯ eum dari. Licet [g] .n. is seruus deterior a solicitatore minimè factus † sit, & iõ non cõcurrant regulæ, [h] q̃ serui corrupti actionem introducunt, tamẽ consilium corruptoris ad pniciem [i] pbitatis serui introductum est, ut sit ei pęnalis actio imposita, tanquã si re ipsa fuisset seruus corruptus, ne ex hmõi impunitate [k] & in alium seruũ, qui facilè posset corrũpi, tale facinus a qbusdam [l] perpetretur.

a¶ Fieri. ut furti actio nascat: furtum tñ fit, ſm quosdã. Sed certè imo nec furtum fit, ut ff. e. l. inter oẽs. §. pen.
b¶ Domino. s. Mæuio. Accur.
c¶ Et ad eum. Scilicet Titium.
d¶ Pertulerit. i. dño hoc renũciauerit, ut C. de fur. l. si quis seruo alieno.
e¶ Decisionem, ut C. de fur. & ser. corrup. l. si quis seruo alieno.
f¶ Furti actionem. Speciale est qđ hic dicitur: alias nõ fit furtum uolenti, ut supra proxi. § & ff. de donation. inter virum, & vxo. l. de co. in si. q̃ est cõtra. Sed vr̃ ꝙ nec hoc casu dẽat esse spãle, vt C. đ ser. fug. l. qcunq; §. fin. Sed ibi incœpit malitia a dño, hic autẽ ab ipso corrumpẽte.
g¶ Licet. id est quamuis.
h¶ Regulæ. quas regulas habemus. ff. de ser. corrupto l. 1. ĩ prin. & p totũ tit.
i¶ Perniciẽ. i. destructionẽ.
K¶ Impunitate. sic. ĩ. titu 1. §. qa tñ. ibi, sed ne dum talia. Accur. floren.
l¶ Quibusdã. Item & ut unius pęna sit metus multorũ, ut C. ad legem Iuliam repetundarum. l. prima. Et nota in hoc §. puniri affectum, & si nõ sequatur effectus. sic. C. de epĩs & cler. l. si qs nõ dicã. & C. de ijs q̃ ad eccle. contu. l. præsenti. Arg. contra. ff. de pęnis. l. cognitionis. Sed certè hæc cogitatio iam deuenerat ad aliquẽ actũ: unde non erat nuda. Accur. floren.

*¶ Adde, ꝙ qbus casib⁹ punitur affectus sine effectu, non eadẽ pœna punitur, sed leuiore, ut latè Tho. Grammatic. in decisione 2. & 74.]

ADDITIO.

Tu dic circa istam materiam, ꝙ aut quis non cogitat delinquere, nec agit, nec perficit: & regulariter non tenetur. fallit in casu. l. qsquis. C. ad legem Iuliam maiestatis. & l. secunda. C. de libe. & eodẽ liber. Aut cogitat tãtũ: & iure poli punitur, non fori. Aut cogitat & agit, sed nõ pficit: & tũc ciuilis actio nõ dat, nisi delictum de facili transeat in exemplum, ut hic. In criminali autem distingue, quia pro delicto accessorio (puta quia fregit ostium, vel fenestras) punitur, non pro principali

Furtũ nõ fit uolẽti.

Pœna vnius ẽ metus multorum.

Affectus punit, & si non sequat effectus.

SYL. Quid aũt in filiosa. uxore, uiro, vel monacho corruptis an hẽat locũ pęna isti⁹ §. dic, ut per Ang. hic.

† aliàs est

 cipali

cipali, nisi processerit ad actum proximum ipsi delicto qd ex facti impedimento non perfecerit. Aut egit, & perfecit, sed nō cogitauit: & tūc siue culpa id euenerit, siue casu, sp tenetur, dūmodo culpa praecesserit casum. mitius tamē punitur quatenus ex leuiori culpa fuit obnoxi9. Quando aūt agit, cogitat, & perficit, clarū est ipsum fore puniendum: nec est locus poenitentiae. l. qui ea mēte. ff. eod. fallit in l. 2. ff. de crim stel. Are.

SYL.

pos. l. cum haeredes. §. fina. & ff. de rei ven. l. 1. §. per hanc. ADDITIO. Istā gl. reprobāt doc. q̃a immo similiter agitur, & duplicātur opa uel dāna, q̃ patet sustinuit, q. licet non propriè, largo tn̄ modo habet in filium dominiū & possessionem: qd patet, qa habet rei uend. de iure Romano. ut l. 1. §. 1. ff. de rei uend. ¶ Aliqñ aūt. Casus. Ratio dubitandi erat uerbū, alienae, positū in diffinitione. Itē pt colligi ex tex. in l. si socius. ff. de fur. p̄riū dr̄: & est rō qa cū credator excepto vsu pignus possideat. l. serui noie. & ibi Bar. ff. de usuca. ergo debitor subtrahendo furtū cōmittit, tn̄ respū possessionis. ut s. e. §. j. tñ respectu iuris & cautionis, quam hēt creditor in incūbendo pignori, quia sua interest l. itaq;. §. 1. ff. eod. & haec actio datur ei, cuius interest. l. manifestissimi. in prin. cum ibi no. C. eo.]

SYL.

¶ In filijs ī ptāte pōt ēt furtum cōmitti. Aret.

¶ Interdū ēt liberorū hoīum furtū fit, a veluti si qs liberorū nr̄orū, qui in ptāte nr̄a sunt, surreptus fuerit.

¶ Debitor, q̃ surripit rē pignoratā creditori, furti tenetur. Aret.

¶ Aliquando autē etiam suę rei furtum quis committit, veluti si debitorē, quā creditori pignoris cā dedit, subtraxerit. b

¶ Interdū etiam &c. Casus. Ratio dubitādi erat, quia liber homo, quāuis sit in ptāte patris, non tñ est ī dominio patris: ideoq; non potest dici contrectatio rei alienae, quia non est res aliena: item nec inuito dño, cū si sit dūs: & ideò ubi non uerificantur uerba diffinitionis, ibi nec diffinitū. l. 1. ff. de dolo. sed contrarium dr̄, q̄ quamuis non habeat dñium uerū, tn̄ ad ipsum recuperandū proditae sunt actiones, ac si eēt in dominio ipsius. l. 1. § j. ff. de rei uendi. Ideo nimirū si datur furti etiam.]

Corpus liberum est inęstimabile.

a Furtū fit. Non rōne dñij, sed maleficij. Et ideò ex hoc maleficio non ciuiliter, sed crīaliter agitur. Nam cū sit liberum corpus, non recipit aestimationem, ut j. de oblit. quae ex quasi delicto. §. 1. uer. ob. hominē. criminaliter autem extra ordinem agetur, ut ff. eo l. fi. & de priua. deli l. fin.

SYL.

Haec gl. reprobatur, qa loqtur contra hunc tex. qui dicit, furtum fit. vnde dic ut. in figuratione casus.]

Conditio furtiua ad possessionē uel ꝓprietatē ꝯpetit.

Mater uerò non agit, sed & pr non agit conditione furtiua, cùm ipsa ad possessionem uel proprietatē compe tat, quorum neutrū in filio hēt locū ut ff. e. l. eū qui. §. si filius. & l mater. in princ. & §. liberarū. & ff. de acqui.

b Subtraxerit. Sed haec res nō efficitur furtiua, ut ff. de usuc. sequtur. §. si rē. & ff. p emp. si rē Vñ dic, q̄ qñque est res furtiua, & fit furtū, & nascitur actio furti, ut ferè in toto hoc tit. & ff. eo. C. eo. Interdū nullū eorum est: ut si re mea utar. Interdū furtum fit & res furtiua, sed actio furti non nascitur, ut j. eo. §. 2. qui. Interdū furtū fit, & actio nascitur † licet non fit res furtiua, ut hic dicitur.

Fur, furti ęq; res & cōdō furti qñq; separantur. † facit §. furtiuautē. infra eo.

Similiter est glo. in l. sequitur. §. si rem. ff. de usucap.

a Idē erit, & si una aliqua res ex pluribus pignori datis surripiatur, licet ī ijs, q̃ relictae sunt saluum sit creditū: quia non pignus, sed delictum perpetratū attenditur. l. eum. §. Papinianus. ff. e. fortius furtum fit, etiam si loco pignoris subtraxi aliud supponatur. l. cum aes. co. titu.]

Inter-

¶Non solũ principalis furtũ cõmittit, sed ẽt opẽ præstãs furti teneť. Et q̃ p lasciuiã, nõ vt furtũ fiat furto pręstat, opẽ non obligatur furti. Areti.

¶ Interdũ † quoq; † furti teneť,[a] q̃ ipse furtum nõ fecit: qualis est is, cuius ope & consilio furtum factum est. In quo numero ẽ qui tibi nũmos excussit, vt ali⁹ eos raperet: aut tibi obstiterit, vt alius[b] rem tuã exciperet, aut oues tuas vł boues fugauerit, vt alius eas acciperet. Et hoc veteres scripserũt de eo, q̃ pãno rubro fugauit armẽtũ. Sed si q̃d eorũ p lasciuiã, & nõ data opa, vt furtũ admitteret, factũ ẽ, ĩ fcũ[d] actio dari dẽt. At vbi[c] ope Męuij Titius furtũ fecerit ambo furti teneť. Ope† & ꝯsilio eius quoq; furtũ admitti vr, q̃ scalas forte fenestris supponit,[f] aut ipsas fenestras vel ostiũ effringit, vt alius furtũ faceret, q̃ ve ferramenta ad effringendũ, aut scalas, vt fenestris supponerenť, ꝯmodauerit, sciẽs cui⁹ rei gr̃a cõmodauerit. Certè qui nullã opẽ ad furtũ faciẽdũ adhibuit, sed tm̃ ꝯsiliũ dedit, atq; hortatus ẽ ad furtũ faciendum, nõ tenetur[g] furti.

¶Interdũ furti. Casus figuratio clara est, & ratio ẽt decidendi, cũ tota pendeat ex animo, voluntate, & affectu furandi. Cætera dic, vt per Ang. hic]

a ¶ Interdũ. Furti tenetur. Nõ manifesti, licet ẽt deprehendatur, ut ff. eo. l. is q.

b ¶ Ali⁹. Facit ad hoc. ff. ad legẽ Aqui. si seruus seruũ. §. si q̃s de manu mihi. & ff. e. l. furti. §. pe. & l. q̃ seruo.

c ¶ Per lasciuiam. i. stultitiam.

*¶ Lasciuia q̃d sit, decsai elegãter Budę. in annot. ad Pande. l. ex cõducto. §. sed & si labes. de lo. & condu.]

d ¶ In factũ. i. vtilis legis Aquilię, si corpora læsa sint alioquin subsidiaria, ut j. ad legẽ aqui. § si. & § pen.

c ¶ At vbi. Aduersaf pxi. dicto, vbi dixit dari in factũ.

f ¶ Supponit. Not. hic dari consilium solo facto: aliàs dicitur consilium hominis intentio uel propositum, vt ff. eo. si quid fur. §. 1. Item dicitur consilium quod alij datur bonum vel malũ, vt ff. eo. l. furti. §. pe. in fi. hĩc cõsiliũ dicitur, quod capitur a multis, ut C. de leg. & consti. l. humanum.

*¶ An & quando quis teneatur ex consilio, & quis dicatur consiliũ præstare, tradit latè Decius in l. consilij. ff. de regulis iuris.

*¶ Consiliũ accipitur duobus modis hoc. §. vno, pro animo, & dolosa adiuuãtis intentione, vt ibi ope & cõsilio. &c. iuncto ver. sciens, cuius rei &c. altero mõ accipitur pro suasione, & ita accipitur in ver. certè.]

g ¶ Non tenetur furti. Cũ aliàs esset facturus furtũ etiã sine cõsilio huius: aliàs. i. si ñ erat aliàs facturus; teneť vterq;. ff. de furt. qui seruo. & de verb. signi. l. sępe. (1) Aliud vř in actione serui corrupti, vbi tenetur ẽt si aliàs esset facturus. nec enim oportet laudãdo augeri malitiam vt j ad. l. aq̃l. §. cęterũ. & j. de actio. §. in quadruplum. & ff. de seruo corrup. l. 1 §. persuadere. Sed quæ est rõ? Respon. quia hic agiť de delicto secuto post persuasionẽ, non aũt ex ipsa persuasione: & iõ distinguiť an erat alias factur⁹ uel ñ: sed i alijs casib⁹ ex ipsa psuasione agitur, q̃cquid postea sequatur, vt s. e. §. uñ illud dummodo non ex interuallo nimio sequatur, † ut ff. ff. de ser corr. l. in hoc. & l. Neratius. Itẽ est cõtra j. de iniur. §. non solum. Sed ibi nõ erat alias facturus & fecit.

*¶ Circa istã glo. uidendus est Alc. in l. nõ solũ. §. Proculus. ff. de iniur. & facit ad q. utrũ si mandatũ sit alicui, ut

] aliàs nõ est quoq;

† De materia huius §. uide in c. q cam fuie iunctà gl. SYL. extra de fur.

Cõsilium sumitur multipliciter.

SYL.

†Concor. cum hoc §. c. si culpa. iuncta glo. sup uer. tulisti. extra de iniur. & dã. da.

† Hóc dictũ gl. ꝓbat Decius in l. pacti nouissima. nu. 10. C. de pac.

committat homicidiū, deinde ex interuallo homicidiū fiat, cēseat factū vigore dicti mādati, ꝺ qua tractat In no. in c. ad audiētiā ꝺ homic. & tāgit Dec. in l. pacta. nu. 10. de pac. quo aūt cognosci pos-sit, ꝙ aliàs facturus ñ fuisset, docet An. in l. j. ff de co per quē fac. e-rit. & Alexan. vbi supra.]

* Adde, ꝙ q̄ cōsuluerit ad furtū faciēdū, furti tenetur, nisi ipse ondat, ēt sine ipsius suasione fuiē idē fuisse facturū: nā tūc leuiore pœna arbitrio iudicis cōi sniā afficietur, Ang. l. in furti. §. ope. ff. eo. ti. c. si cur dignū. §. qui verò. extra de homi.]

ADDIT. (1) Dic vt ꝑ Bar. in l. non solū. §. si ex mandato. ff. de in iur. aduertas tamen ꝙ isto casu cōceden dum est, ꝙ tenetur de dolo. vt l. ꝙ si cū scires. ff. de dolo. Angelus.

ut §. seq. quia effectualiter ageret cō tra se. Hinc est, ꝙ si filius hēt peculiū vt dr̄ in glo. filius tenetur, quia potest interesse habere actionem. Not. collige vt per Angel.

¶Filiꝰ & seruꝰ surripiendo patri vel dn̄o furtum cōmittūt, & res efficitur furtiua, licet actio furti nō nascatur, q̄ tñ opem vel cōsilium dederit, tenetur furti. Areti.

¶Ij, qui in parētū vel dn̄orum ptāte sunt, si rem eis surripiunt, furtū quidē faciūt, & res in furtiuam cām cadit, (nec ob id [a] ab vllo vsucapi p̄t, antēq̄ in dn̄i potestatem reuertat̄) sed furti actio ñ nascitur: [b] qa nec ex alia vlla causa pōt inter eos actio nasci. Si verò ope & cōsilio alterius furtum factum fuerit qa vtique furtum committitur, conuenienter ille furti tenet̄: qa verū est ope & consilio eiꝰ furtū factum esse.

¶Actio furti competit illi cuiꝰ interest furtum factum non esse. Ang.

¶Furti autē actio ei cōpetit, cuius interest † rem saluā esse, licet dn̄s non sit. Itaque nec domino aliter competit, q̄ si eius interfit rē non perire. Vnde cōstat creditorem de pigno re † surrepto furti actione agere posse, ēt si idoneū debitorē habeat, qa expedit ei pignori † potius incumbere, q̄ in persona agere, adeo quidē, vt quāuis ipse debitor eam rē surripuerit, nihilominus creditori cōpe

a ¶Nec ob id. Qd̄ verū est s̄ re furtiuā nō posse vsucapi, nisi fuerit lis æstimata, vel dn̄s vēdiderit furi, † vt ff. eo dem. l. quamuis. Accur.

b ¶Nō nascit̄. Nisi sit filius habēs castrēse peculiū vel q̄si castrēse; vbi filius tenet pa tri, & p̄r filio. Idē de vxore, qd̄ hic de filio dr̄. vt ff. eo. si quis vxori. in prin. & §. j. ¶Hoc declara nisi furtū sit graue, qa filij pōt puniri de furto: qd̄ dr̄ f̄m qualitatem personarū arbitrio iudicis. l. respiciēdum. § fur ta. ff. de pœnis. & ibi doc.

c ¶Furti. aūt Cuius interest. ēt modice, vt j̄. ti. j. §. si. & ff. vbo. ra.

†Idē si redeat ī domini potestatē: de quo dic vt ꝑ Ang. in §. aliq̄n supra co.

*

† Aliud si res debitoria sub tracta nō esset obli-

SYL.

gata creditori. l. in terdū. ff. e.

*

† Cōcor. l. plus cau tionis. de reg. iur.

Furti agit cuius interest.

† l. is cuius. ff. eo.

*

† Adde l. qui re. §. j. eo. tit.

Fur furti q̄nque agit.

SYL. ¶ Ij qui. Casus figuratio literalis fit. dubitandi enim rō erat, quia contrectabat res aliena inuito dn̄o, ideo furtum, vt hic dr̄: & vbi furtum, uidebatur esse debere actio furti: sicuti vbi est oblō, est actio. contrarium dr̄, & rō est non infamia oriens exactione furti, vt aliqui dicunt, sed quia nō interest patris vel dn̄i habere actionē l. 2 §. gñ aliter. Itē oportet, ꝙ intersit ex iusta eā & probabili, † nā ñ est male fidei posse flor, vel hꝰ rei fur furti nō aget, vt ff eod. itaq; circa prin. & l. eū qui emit. §. is autē. † sed si bonum intium habuerit, vt quia sibi commodaui vel locaui, habet actionem furti: & hic est casus, in quo fur furti agere pōt, vt ff. eo. qui vas. §. si ego tibi.

Compe-

a ¶ Competat contra debitorem qui surripuit.
b ¶ Actio furti. Res tñ non sit furtiua ut dixi s. eo. §. aliquando.
c ¶ Itē si fullo. Fullo & sarcinator qui sint, dic ut s. mand. §. fin.
d ¶ Cōstituta.
ADDITIO. Supple in pecunia numerata: aliàs ât ñ eēt locatio. ut l. j. §. si qs ferũ. ff. depo.
e ¶ Sed & bonæ facit. ff. e. l. itaque.
* ¶ Sec* si male fidei, qa nemo de improbitate sua actionem consequitur, ut dr in d. l. itaq;]
f ¶ Possint. Imo uĩ, φ si dñs debeat su rē cōuenire, ut ff. locat. & condu. l. cũ in plures. §. uestimēta. Sed ibi de actione in rē uel cōdōne furtiua dicit, hic autem de actione furti.
g ¶ Idē est. ut furti actio cō petat dño. & facit ad hunc §. ff. de cōd. si ne causa l. si fullo.
* ¶ Si quidē soluendo esse nemo itelligitur, nisi q soli dũ pōt soluere. l. soluendo. de uer. signi. & recte ı

† Ex l. ita que fullo & l. fullo ff. eo.

† Et empiã accepert alioqui competeret actio uēditori non emptori. c. eũ qui eo. tı.

petat[a] actio furti.[b] ¶ Ille, qui tenet ex locato in aliqua re si surripiat, habet furti actionē. Idē in bonæ fidei emptore h. d. Aretin. ¶ Itē si fullo [c] polienda curandave, aut sarcinator sarcienda vestimenta mercede certa ɔsti tuta [d] accepit, eaq; furto amiserit, ipse furti hēt actionē, nō dñs, qa dñi nihil interest eā rē ñ perire, cũ iudicio locati a fullone aut sarcinatore rē suā persequi posit. ¶ Sed & [e] bonę fidei emptori surrepta re, quam emerit, † q̃uis dñs ñ sit, oino cōpetit actio furti, quemadmodum & creditori. ¶ Fulloni verò & sarcinatori ñ aliter furti actionē cōpetere placuit, q̃ si soluendo fuerint, hoc est, si dño rei ęstimationē soluere posint. [f] Nā si soluendo non sint, tunc qa ab eis suũ dñs ɔsequi nō possit, ipsi dño furti ɔpetit actio, qa hoc casu ipsius interest rē saluā esse. Idem est, g & si in parte soluēdo fuerit fullo aut sarcinator. ¶ Si res cōmodata fuerit cōmodatario surrepta, dñs hēt electiōnē. vtrũ velit agere ɔ̃ furē actione furti, an ɔ̃ cōmodatarium cōmodati: vno electo sciēter alius liberatur, secus si fuerit ignorans vel dubitans. Aretinus. ¶ Quę de fullone & sarcinatore diximus, eadē & ad eũ cui cōmodata res est, trāsferenda veteres extimabant. Nam vt ille fullo mercedem accipiē do custodiam præstat, ita is quoque, qui cōmodatũ vtē di cā accepit, similiter necesse hēt custodiam præstare.

dem hoc constitutũ uĩ. ne cōpellatur dñs ex uno iudicio duo facere, ut ui delicet ɔ̃ fullonem ex locato agat, & quanto minus cōsequetur, aduersus furē cōdicat. id. n. damnosum esset.]

¶ Quæ de fullone. Casus. Istiter pot* ē figurādus: cũ ɔ rōne dubitandi pōt adduci quod hr in præcedentibus, φ creditori & usufructuario datur actio furti: undē & commodatario eadē ratione uidebatur danda: cuius contrarium dr ea ratione, quia cōmodatarius nullum habet ius in re: illi uerò habent. & si recipleretur, fullo nullum habet ius in re. & tamē ei cō petit: respondetur, φ ideò hic contrariũ dicitur, quia commodati contractus fit tantum gratia commodatarij: fullonis autē contractus fit gratia utriusq;: ideo simpliciter subuenitur. ita respondet Bartol in l. finali. C. de furtis. § primo Nota collige, ut hic per

SYL.

Sed nr̃a prouidentia etiã hoc in nr̃is ꝺcisionib⁹ emẽdauit: vt i voluntate dñi sit, siue cõmodati actionẽ aduersus eum, q rẽ ꝯmodatã accepit, mouere ꝺsideret, siue furti aduersus eũ, q rem surripuit:& alterutra earũ electa, dñm nõ posse ex pnĩa ad alterã [b] venire actionẽ:sʒ si quidẽ furẽ elegerit, illũ q rẽ vtẽdã accepit penitus liberari, sin ãt cõmodator veniat aduersus eũ, qui rẽ vtendã accepit, ipsi eqdẽ nullo mõ cõpetere posse aduers⁹ furẽ furti actionẽ: cũ ãt, q ꝑ re ꝯmodata ꝑuenit, posse aduersus furẽ furti hr̃e [d] actionẽ: ita tñ, si dñs sciẽs rẽ esse surreptã aduersus eũ, cui res commodata fuerit, peruenit. [e] sin ãt nescius & dubitãs rẽ eẽ surreptã, apud eũ cõmodati actiõnẽ instituerit: postea ãt re ꝯperta volue rit remittere quidẽ ꝯmodati actionẽ, ad furti autẽ actionẽ ꝑuenire: tũc q. dẽ licẽtia ei cõcedi tur & aduers⁹ furẽ venire, obstaculo nullo ei opponendo: qm̃ incert⁹ ꝯsti tutus mouit aduersus eũ, q rẽ vtẽdã accepit, cõmodati actionẽ: nisi dño ab eo [f] satisfactum fuerit: tũc etenim oĩno furem a dño qdẽ furti actione liberari, suppositũ ẽ ãt eẽ ei, [h] q ꝑ re sibi ꝯmodata dño satisfecit: cùm manifestissimũ sit, etiã ñ ab initio dñs actionẽ ꝯmodati instituerit, ignar⁹ rẽ eẽ surreptã, postea ãt hoc ei cognito aduersus furẽ transierit, oĩno liberari eũ, q rẽ ꝯmodatã acceperit, quẽcunq; cãꝯ exitũ dñs aduersus furẽ habuit: eadẽ ꝺfinitione obtinẽte, siue in pte, siue in solidũ soluẽdo fiat, q rẽ ꝯmodatã acceperit.

¶ Depositari⁹, q tenet de dolo. nõ habet furti actionem sed hominus. h. d. Aretinus.

¶ Sis, apd̃ quẽ res deposita ẽ, custodiã ñ pstat: sed tm̃ i eo obnoxius ẽ, si q d ipse dolo [k] malo fecerit.

per Ang. spẽaliter noĩa. q eligẽs unũ ius ñ vr̃ renunciare alteri, quod ignorat uel ꝺ quo dubitat: qđ ñ ẽ alibi] a ¶ Quæ ꝺ fulione Decisionibus, ut C. de fur. & ser. corrup. l. fi. §. tales itaque. b ¶ Ad alterã, uñ actio furti hoc casu ñ est ambulatoria. c ¶ Ipsi. s. com modatori. d ¶ Hr̃e actionẽ. Et pœnam exactã a dño restituere tenẽ no cogit: q a ubi periculũ, ibi cõmodũ. ut C. ꝺ furt. l. fi. §. sed cum. e ¶ Peruenit. Agẽdo contra eum actione commodati. f ¶ Ab eo. s. cõmodatario. g ¶ Suppositũ. s. furem. h ¶ Ei. s. commodatario. i ¶ Cùm manifestissimũ. Benè dico, q eligendo unã repellit ab altera, si sciẽs à pincipio fuit. ¶ Facit optime. l. quod in hærede. ĩ prin ci. de ribu. & l. sed si ex parte §. ult. ff. qđ cu. u co.]

Onus sentiens habeat lucrum.

¶ Sed is. Casus nõ figuratur, qa traditur il latio ex §. fur ti autẽ. cuius rõ est, q a si dolo caret, eius ñ interest, q a tm̃ de dolo tenetur: si dolũ cõmisit, ñ dẽt ex suo dolo ꝯseq actionẽ, vt dr̃ in l. eum qui. §. is autẽ. ff. eod] k ¶ Dolo. ĩ. quib. mod. re ꝯ obli. §. pręterea. & C. depo. l. 1. & l. 2. pe. & l. fi. Idem, qđ hic, habemus ff. eo. eũ qui. §. is autem. ¶ In summa. Casus figuratio nõ est necessaria, q a habetur ratio in text. affectus enim est qui furtũ facit, ut hic dicitur, & visum est ĩ. in §. furtum autẽ. & patet ex diffinitione ibi, fraudulosa. vbi ergo ñ est dolus aut fraus, non est furtum.

SYL.

SYL.

a ¶ In summa.i.ut breuiter hunc tit. expediamus.

b ¶ Proxim⁹ puberati,a x.an. & dimidio.ſ.vt ſ.dixim⁹ de inu.ſtip.§.furio ſus & facit ad hūc §.ff.eo.l. impuberē. & ff. ad ſilla. excipiunt. & ff ꝺ reg.iur. l.pupillum.

SYL. *¶ Hæc interpretatio crebrio re calculo recepta vſ,vt ſcribit Are. in §. pupillus,ī ver. pxi.ſ.ꝺ inut. ſtipu. de quo vide Deci.ī d. l.pupillum.]

† Niſi ſua intereſſet rē nō eſſe furto amiſſā: verū ſi ī re depoſita culpā pro miſiſſet, SYL. vel pretiū depoſitio nis non quaſi mercedē accepiſſet l.2.§.dicet. ff. vi bo.rap & infra ti.t. §.fi.

† Et ſic ēt in delictis doli capacitas ſupplet ætatē vt hic, & in c.fi.iun ctā gl ſuper verb. prudētia. extra de deſpō. im pub.Condictio furtiua.

¶ Furti actio. Caſus figuratio in declaratione terminorū nō regnitur. No.ſum marium]

c ¶ Vēdicādo i. dñiū petendo⁹, ſi extet. d ¶ Cōdicendo.i in pſonā agendo cōdōne furtiua, ſi cōſūpta ſit. & facit ad hunc §.ff. de cond. fur.l. ſi pro fure.§. furti & l.in conditione. & ī. de actio.§. ſic itaque. & C. de fur. l. ancillæ.

** Adde,ꝙ re furtiua nō extāte, datur cō dō ad illius æſtimationē.l.ī re furtiua ff.de cō.ī furt.Et ꝙ hrs furis defuncti tenet ex eius furto ſolū vſq; ad vires hēditarias,& ñ vltra,ēt nullo fcō inuētario,& ita tenet cōiter doc. vt tradit Negu.in trac.de pig.in 4 men.2 par. nu.124.vbi ēt ſcribit,ꝙ bona deli-quē tis ſūt tacitē obligata,p male ablatis.]

cerit. Qua de cā ſi res ei ſurrepta fuerit, qa reſtituendę ei⁹ rei noīe ꝺpoſiti ñ tenet, nec ob id ei⁹ īterēſt rē ſaluā eſſe,furti agere † ñ pōt,ſed furti actio dño cōpetit.

¶ Impubes nō tenet furti., niſi fuerit doli capax Are.

¶ In sūm a a ſciēdū eſt quęſitū eſſe, an impubes rē alienā amouendo furtū faciat. Et placuit, qa furtum ex affectu furandi cōſiſtit ita demū obligari eo crīe īpuberē, ſi pxim⁹ b pubertati ſit,& ob id intelligat ſe delinquere.† Actio furti ē mere pęnalis.ſed condō furtiua & rei vēdicatio ɔpetūt,p re: & rei vendicatio dat̄ ɔ poſſeſſorem. & cōdō furtiua ɔ furē & eius hæredem.h.d.Aret.

¶ Furti actio, ſiue dupli,ſiue quadrupli,tm̄ ad pęnæ pſecutionē ptinet. Nā ipſi⁹ rei perſecutionē extrinſec⁹ hēt dñs: quam aut vēdicādo,caut cōdicēdo, ꝺpōt auferre.Sed rei vendicō qdē aduerſus poſſeſſorē eſt:ſiue fur ipſe poſſidet, ſiue alius quilibet:cōdictio āt aduerſ⁹ furē ipſum † hrdēve eius,licet nō poſſideat,competit.

¶ De vi bonoru raptorum.

¶ Rapiēs per vim rē alteri⁹ tenet̄ furti, & ēt actione vi bonorū raptorū, q̄ dat̄ ī quadruplū ī.annū poſtea vero in ſimplum: & ī quadruplo ineſt ſimplū.h.c.Aret.

¶ De vi bonorum raptorum.

¶ Viſo de furto,ſeq̄t de rapina,& pſequēter,vt potes videre ī.tit.j.in prin. Cōtinuatio.

¶ Verbū rapere,q̄ late pateat,vide.l. Marcellus.vbi Alci.ꝺ ver.ſig.

Qui res. Diuiſio. ¶ Totus iſtē ii. diuidit̄ in tres partes. Primo ꝙ raptor & fur inæqualiter puniūt.Sedō, qñ quis rapit rē ſuā uel alienā putās eē ſuā. Tertio, qꝺ ſit ſubiectū ī hac actione,videlicet qꝺ dēt deducere actor.Seda ibi, Quia tñ.tertia ib⁹,Sar ē i hac.

¶ Qui res. c ſ. ſi figuratur in declaratione terminorū niſi ſtaliter,p ſertim ſtante rōne poſita in tex. ibi, Quis n. magis. & ibi, Ridiculū n.eſt. ſed loco caſus aduertead ver. quadruplum. qa ibi eſt ñ modica difficultas p illā aduerſat.uā,'ſed extra pœnā,ſi cet in multis libris ſit dictio. & loco dictionis, ſed q̄ vr ɔtum importare eius qꝺ dr in tex.nīſi exponat̄ p &, dictio āt licur. ñ ſtet exēpliſicatiuē, ſed demōſtratiuē:ut dicamus,quadruplū nō eſt totū pœna, vt eſt in furto, ſed &c.& ita intelligendo erit minor difficultas in tex.

† aliud eſt ī actione furti q̄ nō SYL. datur contra hæredē furis. §.non aūt ɔ.de perpe. & tēp. actio.

in tex. vide tñ tex.in l.j.§. dixerit. de publica.qui vř ęquiparare,licet gl.ibi intelligat ſm tex. noſtrum . gulaře.ff.de ꝯdi & demõ.l.falſa.§.vl. & ff.de nego.geſt.l 3 §.negocia.ff.de pet.hære.l.regulariter & l.licet.

Raptor qua actio ne tenet. a Alienas. Large accipe ,vt ẽt ſi ſint cões,idẽ ſit quo ad ſocij parteꝫ:vt ff.de fur.l.ſi ſocius.

† aliâs qui vi. Accut.

Qui res alienas a rapit, tenet quidem et furti , b (quis enim magis alienam rem inuito dño contrectat,quam qui vi rapit? c ideoque recte dictum eſt improbum furem eſſe) ſed tñ ꝓpriã actio nẽ ei⁹ delicti noĩe Prętor itroduxit , q̃ appellatur Vi bonorũ raptorũ,& ẽ intra annũ d q̃druplo , e poſt annum ſimpli.q̃ actio vtilis f eſt,etiã ſi quis vnã rem, licet minimam,rapuerit. Quadruplum autem non totum pęna eſt , † & extra

b Furti.ſ.nõ manifeſti , ẽt ſi depręhẽdaꝫ, ſm P. qđ falſum eſt: † imo ſi depręhẽdaꝫ, manifeſtus ẽ, & in quadruplu pôt cõueniri , vt ff. de fur. ſi vẽdidero.§.rũm rap tor(1) aliâs ſi ñ depḣẽdaꝫ , ñ manifeſti tenetur : qua actione ſi fuerit actũ,tollit vi bo.rap.niſi i id qđ ex cedit,vt ff.eo.l.j.Itẽ i caſu nec manifeſti,nec nõ manifeſti tenet: vt ſi qs ex domo in qua nemo erat,rapuerit:licet tñ hac actiõe vi bo.rap.tene ſm P. vt ff.de fur.l. ſi qs đ domo aliâs, ex domo.Sed hoc ẽ falſũ: q̃a ibi erat † actũ furti nõ manifeſti, † & iõ amplius ceſſat actio furti:& iõ datur hęc actio vi bono. rap. quia excedit , & in id quod excedit, vt d.l.ff.eod.l.j.& ff.de actio. & oblig. l. qui ſeruum.§.ſi.

Sed hoc ẽ falſum,ſm Bar. f d.l.ſi vẽdidero.q̃a op⁹ ẽ vt acclame l.2.& l.ſi qs i ſeruitute.ff đ furt. Ang e Qui vi rapit q.d.null⁹,vt,hic,& ff qđ me.cã.l ſi cũ exceptiõe.§.ꝙ q̃ vi.. d Annum ſ. vtilem, vt C.eo. l.ſi. & l.res & C.de noxa.l.pe.

* Pratoris edictũ de vi bo rap. eius quę interpretatio hñt in l.2. ff. eod.
** Annus vtilis qui dicatur,docet gl. in §.ruſus uet.annum.ĩ.de actio.]
e Quadrupli.Niſi i caſu quo ag i ad duplu tñ,vt C.đ pagan l.Chrĩanis.q̃ eſt huic contra.Sed illud eſt ſpeciale.
f Vtilis.i. efficax & directa.Vel dic, ꝙ directa ꝓpetit, qñ plures res raptæ ſũt: ſed vtilis, qñ vnũ tñ bonũ raptũ ẽ i.vna res rapta ẽ. Et facit ad hoc, ꝙ pluralis oro.i.raptorũ,trahatur ad ſin

c Quæri ſolet cõiter ſup hoc qđ dr̃ i ſi.§.ꝙ ridiculũ eẽt, ꝙ ille,q rapit,eẽt melioris conditionis, q̃ ille, q ẽ clã ſurripit.Contrariũ videmus:maior.n. pęna in fligitur furib⁹ q̃ raptoribus: cũ in pęna fur ti mã feſti to tũ quadru. ſit pęna: in pęna au: ẽ raptor's ſolu triplũ eſt pœna.Ad hoc autẽ diuerſimode rñdet Quidã n.eõc edũt,ꝙ maior pęna furib⁹ q̃ raptorib⁹ ꝑ l.inſi gitur,& ñ ſine cã:videl.cet q̃a ſæpius ſit furtũ.q̃ rapina,vñ ne hmoi maleficio impunito facilius talia; facinora ꝑpe tretur, vt vni⁹ pęna ſit met⁹ multorũ, vt C.ad l.iul.repe.l.j. talis pęna ꝓ fur to maior q̃ ꝓ rapina itroducta ẽ.Alij aliter dicẽtes rñdẽt,ꝙ q i vno grauaꝫ, in alio dẽt reuelari: vñ pęna raptoris plus cõtinet.Nã li crĩa ꝑ agit ꝯ eũ,ſuſpẽdi dẽt.Vocat.n l.raptores famoſos latrones.ff đ pę.l capital.ũ.§ famoſi. In furto aũt ñ dẽt aliqs morte pati,vt in auth.ſed nouo iure.C.đ ſer fu. ꝑ ea ſi ꝯueniaꝫ ciuiliter raptor,ęquũ eſt vt ei minor pęna inſl gaꝫ q̃ furi. Dñs Guido lr̃æ ad hr̃s dicit,ꝙ q i vno grauat,i alio dẽt releuari,vt ff.đ iureiu l. eũ q.Raptor n. i hoc releuaꝫ,q̃a ſi cũ rap.na dep̃hẽdaꝫ, tenet ſolũmõ ad triplũ:ſed grauatur i hoc q̃a ñ hẽt reme diũ aliqđ ſi nõ dep̃hẽdatur cũ furto, q̃a ſp tenetur ad triplũ:ſed fur i hoc releua,ꝙ ſi ñ dep̃hẽdaꝫ cũ furto,antequã deueniat ad locũ deſtinatũ, ñ te netur niſi in duplũ & iõ i alio grauat. l.ꝙ ſi dep̃hẽdatur cũ furto,teneaꝫ ad quadruplũ.Et ſi dicat qs,q̃libet ꝑt raptor ñ dep̃hẽdi Hãc qonẽ habes ſufficiẽter ſolutã in gl.ſignata in iſto eo dẽ §.ſup illis verbis, ſiue ꝯp̃hẽdatur ſiue

Rap tor (1)

† Sim.glo. infr de actio. §. ex maleficijs ver. quadruplo.

† aliâs actio.
† Econtra iio rr det gl in §.ex maleficijs i ver.quadruplo.ĩ.eo.& in l. ſi quis de domo.ſ il lic actu fuerat⁹ vi bo rapt.& iõ ſublata erat actio furti non manifeſti Actio vi bo. ra. eſt duplex.

SYL.

† Idẽ ſcribit Imp. i nouella ſua cõſti. 64.quę in ſcribitur de nouis operibus cõtra proſpectu in mare . in exẽplari Græco, & in uetio ne latina Haloãdri. ſa ias ſed; aliâs de ſunt iſta uerba & extra pœ nã rei per ſecutio ẽ.

siue nō Alij ad hoc a?r rñdēt dicētes, ꝙ nunq̄ est melioris cōdōnis raptor q̄ fur, eo ꝙ sēp pōt actio furti ɔue niri, vt ff. e. de fur. l. si uēdidero. § cū raptor. Sed hic notādū, ꝙ si fur furti manifesti acti. couēniat i quadruplū cō dēnat. Raptor quoq; in quadruplū p ac. vi bo. rap. cōdēnat, & si miſt p actio. furti manifesti puniit cōui ctus. & ita adhuc restat prīmum, ꝙ plus uenit in actio. furti, q̄ in ac. ui bo. rap.

** † Sic inst. de actio. § ex maleficijs. ver. vi au-

† alias est.

pęnā a rei psecutio ē, sicut in actione furti māifesti dixi m^b, b sed i quadru plo iest rei psecu tio, vt pœna tripli sit, siue cōpreheda tur c raptor i ipso dlicto, siue n. Ridi culū d. n. † ē leuio- ris cōdōnis eē eū qui ui rapit, quā q clam e amouet. ¶ Actio vi bonorū raptoru ɔpetit p violētia dolo ɔmissa, sec^9 si rē suā bōa fide rapuit, tn raptor, si dns ē, ca dit a dño suo, si vo nō ēdns teneē ad eṁdē, siue res fuerit mobilis, siue imobilis. Aret.

a ¶ Extra pęnā. Repete, nō, ut sit sēs^9 ꝙ rei psecutio nō ē x. pęnā. sed i quadruplo. &c.
** Nō est op^9 hac repetitione, q̄ in est copulæ q̄ dependet cōtinuatiuè a priori parte clara, vbi ē ipsa negatiua: si quidē hęc vox, &, ɔnectit iā sēsū q̄ uerba precedentia, cū sequentib. quib^9 addijcitur ut notissimum est]
b ¶ Diximus. vt s. tit. I. in fi.

Raptor & fur distinguuntur.

c ¶ Comprehēdat raptor. Sed quō pt raptor nō deprehēdi, cū dicat eripere quasi de manu auferre, ut ff. ne quis eum q in ius. l. 4. § I ?Rñ. distingue aium auferentis: ut si erat aīus ei pa lā & quasi p uiam auferēdi, licet ibi neminem inueniat, tñ est raptor. Sed fur est, q hēt aīum, ut faciat clā, licet interdū deprehēdat, ex qua deprehēsione efficiat manifestus, vt s. ti. I. § I. uer. furtum autem, uel a furuo.
ADDITIO. Vult dicere gl. ꝙ manifestus sp teneē ui bonorum rapt. sed nō manifestus, ita demum, si habuit animum &c. Ang.

Raptor in minus tenet q̄ fur manifestus.

d Ridiculum. Bene dixi, siue non. ridiculum enim &c.
e ¶ Qui clā. i. fur nec manifestus. Nā raptor teneē in quadruplū, hic aūt, s fur non manifestus, in duplū tm̄, uel triplum cum te: sed qui palam furatur, certum est in plus teneri quā raptorem, cùm in quintuplum cum re teneatur. Accur.
* ¶ Argutam differētiæ rōnem affert Alcia. in l. Marcellus. ff. de ver. signi. q̄a ex furto potuit maius dānū inferri dño, q̄ppe q̄ nisi fuiē deprehendisset, nesciuisset ad uersus quem ius suū psequeret: raptorē autē dñm latere non pōt: & ideo leui^9 punit.
ADDITIO. Et e rō diuersitatis secūdū Ang. q̄a raptor se exponit morti: & iō cū incurrat maius periculū in persona, leuius punitur in pœna pecuniaria, ar. l. qd ergo. ɔ. pęna grauior. ff. de infa Vel dic ꝙ ex rapina inducit crimē publicū, & i hoc grauat, q̄a à quolibet de populo pōt accusari. iō alio alleuiatur, arg. l. eum qui in prin. ff. de iureiur. Quare aūt in ui bo. rap. p tor eād dē penā in manifesto, & nō manifesto imposuerit, cū lex 12. tab. & ipse p tor in furto diuersas imposuerit: dic esse rationem pp eundem animum rapiendi, qui semper requiritur.
¶ Quia t. Casus figurō facilis est: tō. n. dubitandi erat, q̄a cū maleficia ex affectu distinguant. ubi dolus mal^9 & aīus rapiendi nō adest, cessare dēt dispositio. l. declarāns, & puniēdis raptorē: ergo non ut alterius rem rapiat, sed ut suā recuperet, rē, ppriā rapit, ui bo. rapt. teneri dr̄e non uidebatur. Cuius ɔtiū dr, non ui bo. rap. teneē, sed ꝙ amittat rē, & incidat i pęnas de quib. in tex. iō assignat in tex. ibi, sed ne dum talia excogitant &c. non. n. decet. l. præbere materiam scādalis, & rapinis. ut ergo remoueatur inconueniens, quod sequi posset, qū uiolenter propria auctoritate

quis

qs rē suā acciperet, statutū est ut mediāte iudicem rem suam recuperet agēdo, aliàs incidat in pęnas predictas.
a ¶ Quia tñ. Istud, qa, vr superfluum. Vel pone, qa, p sed. Alij, ita tñ. & tūc est planior.
b ¶ Absolui. s. ab actiōe vi bonorū rapt. iudicis snia, vt qdā dicūt: vel ipso iure secūdū Azo † arg. ff. de public. & vec. l. cōmissa. § fi.
c ¶ Sed ne, p tamen sm quosdam: vel pone pprie.
d ¶ Inueniat̄ via. Sic s. tit. i. §. vnde illud.
e ¶ Constitution b⁹. ut C. unde ui. si qs in tantā. & in alijs sequēti. usq; in finē tit. sed hic psequitur tātū tenorē illius l. si quis in tātam. superqua materia lōgum esset hic dicere, cūm plures quęstiones ibi notētur sup pdicta l.
* ¶ Extat & nouella cōstō 60. in auth. q huc ptinet. vulgo inscribit, Vt dfunctis seu funera eorū &c.]

dictur occupatio, licet ēt qñq; immobilia dicantur occupari, ut C. de rei uendicatio. l. domum.
¶ Sanè in hac actio. Casus. Dubitationē faciebat principiū huius tituli, dum dicitur Qui res alienas rapit. uidebatur enī exigi in pœnalibus, ut uerba. l. in potiori significatu intelligerētur, ita q si res rapta non erat mea propria & de bonis meis, non cōpetere mihi actio bonorum raptorum. Cuius contrariū dicitur: quia hæc actio nō datur respectu dominij, sed respectu interesse, ut actio furti. Ideo co omnibus, quorum interest, competit, & datur a. l. non ad rem, sed ad ius quod in re illa rapta competebat, ut dicitur in textu.]

¶ Quia tñ a ita cōpetit hęc actio, si dolo † malo qs rapuerit. Nam q aliquo errore ductus rem suā esse existimās, & imprudēs iuris, eo aīo rapuerit, q̄ si dño liceat ēt p vim rē suā auferre a possessoribus, absolui b dēt. Cui. s. ɔueniēs est, nec furti teneri eū, q eodē hoc aīo rapuit. Sed ne, dū talia excogitant, inueniat d via, per quā raptores ipunè suā exerceāt auaritiā, melius diualib⁹ ɔstōnibus e hac pte pspectū † ē, ut nemini liceat vi rapere, v rē mobilē, uel se mouētē, licet suā eādem rē existimet: sed si qs ɔ statuta principū fecerit, rei qdē suę dño cadere: f sin aūt aliena res sitū post restōnē ei⁹, ēt ęstimationē eiusdem rei pstare. Qđ non solū in mobilib⁹ rebus, quæ rapi pñt, cōstitutiones obtinere censuerūt, sed ēt ī inuasionib⁹, q circa res soli g fiūt: vt ex hac cā ab oī rapina homines abstineant.

¶ Actio ui bonorum raptorum ñ solum cōpetit illi, q dñiū habet ī re, sed ēt illi q habet aliquod ius, & istud ius æstimatur. Areti.

¶ Sanè in hac actione h non utique † spectatur rē in bonis i actoris esse: nam siue in bonis sit, siue nō: si tamē ex bonis k norum raptorum.

h ¶ Sanè in hac actione, scilicet ui bonorum raptorum.
f ¶ † Cadere. repete, prospectū ē, & ēt ibi prestare. nec est necesse ponere, cogitur, uel debet. quæ uerba nō inuenies in libris emendatis.
g ¶ Res soli. pprie: qñq; ñ im pprie vt C. de act. emp. l. 2. Sed rei mobilis
i ¶ In bonis, idest in dñio, vt ff d acq. re dom. l. rē in bo. & l. statuas. & ff. de uer. sig. l. bonorū appellatio. Vel si ēt bona fide possideantur, idem est.
K ¶ Ex bonis sit. vt si aliqd habeat, ut statim per exempla probat.

Hæc

† aliàs ita tamen cōpetit &c. q lcō pbabilior ē.
† l. 2. §. do li. ff. e. tit.
† Et vtraque ppō ē vera. s. prima, si fuerit in iudicio deducta. Item secūda si nō fuerit deducta in iudicio, vt p do.
† Similis textus in §. recuperādæ. vet si. sed ex cōllit. j. de interdic.
† Hæc gl. nō est Accur.

SYL

* † Facit. L extra. ff. qđ met. cau.
† aliàs expectatur.
Rē eē in bonis & ex bonis differūt.

sit, locũ hæc actio a habebit. Quare siue locata, siue cõmodata, siue etiã pignorata, siue deposita b sit res apud Titiũ, sicut intersit eius eã rẽ per uim nõ auferri (veluti si ĩ deposita re culpã quoq; ꝓmisit) siue bona fide possideat, siue usumfructũ quis hẽat ĩ ea, vel qđ aliud iuris, ut intersit ei' nõ rapi, dicẽdum est, ei cõpetere hãc actionem: non vt dñium c accipiat, sed illud solũ, qđ ex bonis eius, qui rapinã passus est. i. qđ ex substantia eius ablatũ eẽ ꝓponat. Et gñaliter dđm est, ex quib' causis furti actio cõpetit in re clam fcã, ex eisdem causis omnes habere hanc actionem. d

¶ De lege aquilia.

¶ Qui occidit seruum alienũ vel pecudẽ alienã, tenetur ex primo capite legis Aquiliæ ad eorũ æstimationem quanti plurimi fuerint ab anno retro: Ex pecudis appellõne continentur animalia domestica, quæ gregatim pascuntur.

Damni iniuriæ actio cõstituitur p legẽ Aqliã:

a ¶ Hęc actio. s. uĩ bonorũ raptorũ.
b ¶ Deposita. Promissa custodia a depositario, ut s. ti. j. §. antepe. Vel ẽt ꝓmisit culpam, ut sequitur. Vel etiã si preciũm acceperit depositionis, non tñ quasi mercedẽ, tenetur. ut ff e. l. 2 § dicet aliqs. alioquin ẽẽt locatio, vt supra mand. §. fi.

ADDITIO. Dic ut hr in l. nãlis. §. 2 ff. de præsc. uer. & facit. l. 1. §. siqs seruũ. ff. deposi. Ange.

c ¶ Dñium. i. dñij æstimationẽ, vt ff. qđ met. cau. l. si mulier. §. qui possessionem & ff. vti poss. l. pe. §. fi.

d ¶ Hanc actionẽ. facit. ff. vi bon. rap. l. 2. §. & gña s.

* ¶ Colligit ergo ex hoc text. raptũ & furtum ꝑquis passibus ambulare: q̃ tñ æquiparatio nonoino admitti, vr in statutis seu legib' municipalib', in qb' extẽsioni loc' ñ ẽ. Et iõ si lex municipalis ait. De oib' delictis pax fieri possit, excepto adulte. homicidio, furto, cũ raptore pacẽ fieri posse. recepti' ẽ. Alc li. 2. đ uer. sig.

¶ De lege Aquilia.

Cõtinuatio. ¶ Post maleficiũ rapinę, seqtur đ dãno quod p legẽ Aquiliã ponit. Accur.

Diuisio. Damni. ¶ Totus iste ti. diuiditur in duas par. & primo tractat de primo capite legis Aquil. Secundo tractat de tertio capite. Secunda ibi, Capite tertio. Itẽ prima subdiuidit: qa primo ponit verba primi capitis legis Aquil. Scđo illa interpretat. Secunda ibi, Quod ãt non. Itẽ secũda princ. subdiuidit in duas par. nã primo ponit verba, scđo interpretat. Secunda ibi, Itaque si quis.

¶ Dãni iniuriæ. Casus figurandus, quia tex primo ponit uerba primi capitis l. Aquiliæ, scđo quia poterat eẽ dubitatio pp uerbum quadrupedẽ, exponit de q. bus quadrupedibus intellexerit: & dicit intellexisse de ijs, quæ gregatim pascũtur, & exẽplificat, Not, colligit hic Ang. Are.

e ¶ Damni iniuriæ actio. i. actio legis Aquiliæ, quæ ꝯpetit ꝓ damno dato. i. destructione alicuius rei facta (1) nã sic dicitur damnum diminutio patrimonij, ut ff. de dam infec. l. 3 si autem rẽ alterius surripes, licet uidearis damnũ inferre, tñ non infers tale, ꝙ per hunc ti. tenearis, sed actione furti, vt ff. eo. l. si seruus seruum. §. si oliuam. & §. idem & in sylua.

* ¶ Iniuriæ uerbũ quomodo hic accipiendum, docet tex. ĩ. tit 1 in prin.

ADDITIO. Not. dfiã inter actionẽ furti uel bon. rapt. & hanc: quia actio furti uel bono. rapt competit, quando rem meam tecum asportas: secus

cuius primo capite cautũ est, ut si qs alienũ hoĩem, alienã vequadrupedem, q̃ pecudũ numero sit, iniuria occiderit, q̃ti ea res in eo anno plurimi e fuerit, tm̃ dño dare damnet. Qđ autẽ non p̃cise de quadrupede, sed de ea tm̃, quæ pecudũ numero ẽ, cauet, eo p̃tinet, ut neq; de feris bestijs† neque de canib. cautum esse intelligamus, sed ijs tm̃, quę gregatim g ꝓ priè pascidñr: quales sunt eq, muli, ?ini, oues, boues, capræ. De suibus quoq; idem placuit. nã & sues pecudũ applone cõtinent: quia & hi gregatim g pascũtur. Sic deniq; & Homer° in Odyssea ait, (sicut Aeli° Martian° ĩ suis † In stõnibus refert, h) κλαγγῇ δάσπετος ὤρ το συῶν αὐλιζο. μενάων.

Quo ad legẽ aq-liã iniuria dr̃ occidisse q: dolũ vł culpã cõmisit occidẽdo: qm̃ in actione legis Aquiliæ uenit leuissima culpa Casus verò occidẽtem excusat.

Iniuria ãt occidere intelligit, q nullo iure occidit. Itaq; q latronẽ k

secus qñ occidis uel destruis, qã tũc compeiit hæc actio: licet utroq; mõ sit damnum, & sic diminutio patrimonij: quod bene no. Ang.

a Primo capite. Habebat.n. hęc tria capita, siue capitula: & de primo capite dr̃ hic. Scđm aũt nõ ẽ i usu. De tertio dr̃ ĩ.e. §. caput ſm. & §. capite tertio. & ff.e.l.2. Ac.

b Iniuria.i. ñ iure, vt ĩ.e. §. iniuria.

c Occiderit. no. occiderit. nã si alio mõ leserit, ex tertio capite agitur, ut ĩ.e. §. capite tertio.

d In eo anno.s. p̃terito.

e Plurimi. Habita æstimatione nõ ex affectione singulorũ, sed cõi æstimatione, vt ff. eo. si seruũ meum.

f Dño. vt ff. eo. itẽ Mel. §. legis. uel quasi dño, vt fructuario, uel alij, qui hẽt ius in re, ut. ff. eo. item Mela. §. fi. & l. seq.

g Gregatim pascuni. Facit ff de leg. 3. l. legatis seruis. § pecoribus.

h Refert. Illud carmen græcum ex Odissea Homeri depromptũ s. Clãgi- dalpeios orto syon aulizomenaon. latinè exponit p hæc verba: Grũnit° ãt ingẽs excitabat suũ stabulãtiũ. Clã gi.n. ẽ grũnitus daspetos.i. aũt ingẽs. Est.n. ibi vna colitsio uocaliũ, in qua hæc particula, aũt, includit: orto, excitabatur. syon.i. suũ, siue porcorũ. aulizomenaõn.i. stabulantium, siue q simul in stabulo includebãtur. qđ raro fit in animalibus diuersi pastus.

Iniuria aũt. Casus in declaratione terminorũ nõ ponit nisi literaliter: tñ potes dicere rõnem dubitãdi eẽ, qa uerbũ, iniuria, aliter accipi solet. l. 1. in prin. ff. de iniur. Rõ ãt decidendi, colligitur ex eadẽ l. prima ubi habet, q uerbum, iniuria, quãtum attinet ad legem Aquiliam, diuerso modo intelligitur, quàm regula aliter intelligatur: & sic ex eadẽ. l. vtrãq; rõnem potes sumere & not. q sola culpa spectatur, ut quis teneatur, l. Aq- lia, & qđ supra culpã est veluti dol°.]

i Iniurie. Facit. ff. e. sed & si quẽcũq;. §. iniuriam. †

ADD Ex quo tex. no. drĩã inter hãc actionẽ, & actio nẽ iniuriarũ: qa in illa non sufficit culpa, sed requirit ꝯtumelia & dol°. Est & alia differẽtia: q a in hac agit ad damnũ; sed in actione iniuriarũ agit ad vindictã, & sapit instar cãę criminalis, vt ff. de iniu. l. p̃tor edixit. §. r.

k Latronem. s. diurnũ, vt tamẽ clamet, & ille se defendat: sed furẽ nocturnum, etiam si se non defendat, ut hic subijcit, & ff. eo. l. 4. Accur.

Pro resolutione hui° q. quã ego latẽ

SYL.

† Vide Alcia. li. Preter. 2. tit de leg 3 q hũc loquàm regula cũ aliter legẽdũ es se existimat.

† aliàs cõstõnibus.

† Adde tex. infr. de iniur. in prin.

Fur nocturn° occidi põt, sed non diurnus.

SYL.

† quę sint explicat. l. j. §. bestias. ff. đ ostul.

Cręci exputio.

te examinaui ī l.ut uim.ff.de iusti.& iure.in glo.dicas, ꝙ q̄ū q̄rit an ꝓ de fensione reiū liceat hominē occidere,ꝑ nō licet, cū nō reperiat hoc per missū,alio nō cōcurrēte:sed q̄ñ ego video res meas exponari, tūc sit defensione rerū incido ī periculū,q a fur vult se defendere gladio,vel offendere,tunc nō ꝑꝑ periculū reiū,sed ꝑsonæ offendere licet: & iō bñ ī text. nro duo ponunt, q̄ hoc inferūt. l.latronē & in sidiatorem: & ita teneas, q a hæc est ueritas,ut ibi ostē di, q̄uis cōis opin. doctor. sit,ꝙ ꝓ defensione reiū sit licitum homicidium.]

† aliās nō minus q̄ ex dolo, ex culpa &c.

a ¶ Alioquin. Si culpa interueniat.

b ¶ Non minus.i nō plus ex dolo q̄ ex culpa, cū etiā leuissima culpa ī hāc actio nē ueniat, ut ff.eod. l.in lege.a (i) Vel propriē lege, & couecte literā:nō minus &c.i nō minus ex culpa q̄ ex dolo.sic & aliās.ff de pac.l.iuri igē.§. pactorū. & C.de secū. nup.l.cū aptissimē.& ff.de pig. Paulus.§.domus.& eit figura hyperbatō,ſm lo.

† aliās ad miserit.

† aliās hysterō ꝓte ron.
S Y L.

¶ Hæc gl.eit cōtraria gl.in d.§. pacto rū.& in d.l.cūm apertissimē. ubi dicit,ꝙ est hysteron proterou.

insidiatorē occiderit nō teneē, utiq; si aliter periculum effugere non pōt. Ac ne is q dem hac lege teneē, qui casu occidit:si modo culpa eius nulla in ueniat: nam alioqnª † nōᵇ minª ex dolo,quā ex culpa qsq; hac lege tenetur. Itaq; si qs dū iaculis ludit, uel exercitatur, trāieū tem seruū tuū traiecerit,distinguit. ᶜ Nā si id a milite ī eo cāpo, ubi solitum est exercitari, admissum est, nulla ᵈ culpa eius intelligitur. Si alius tale qd † admisit, culpæ reᵉeē. Idē iuris est de milite, si in alio loco, q̄ qui ad exercitandu militibus destinatus est, id admiserit.

¶ Ex qualitate loci iudicaē dānum datū dolo vel culpa incidenti. h. d. Vel sic: In putante dr̄ adesse culpa, quando diligentia potuit prouidere, & non fecit.

¶ Itē si putator ᶠ ex arbore deiecto ramo seruū tuum transeuntē occiderit,si ꝓpè uiam publicā, aut vicinalē † id factū est,neq; † ꝓclamauit, ut casus euitari posset, culpæ reus est: sed si ꝓclamauit, nec ille curauit præcauere, extra culpā est putator. Aeque extra culpam esse intelligitur, si seorsum a uia forte, uel in medio fundo cędebat, licet non proclamauit:ᵍ quia ī eo loco nulli extraneo ius fuerat uersandi.

ACCURSIUS (i) Pone exēplū ſm Ol.in leuissima, si Titius aggredit te, tu rē sistis:venit alius ad diuidēdū uos, & tu resistēdo uolēs ꝑcutere aggressorē percussisti mediatorē, teneris,ut l.licē tū.§ q cū aliter.ff. e. Ang.

c ¶ Distinguit. Virū cōmiserit dolo uel culpa, vel nō.

d ¶ Nulla culpa. Nisi data opa factū est, ut ff.eo.l.itē si obstetrix.in fi & l.nam sicut.

e ¶ Reus est. Quia hoc nō est ei deputatū,ar.in auth. ut ij q ob. ha. se per.res mi. §. si uerò ta cuerit.coll. 6. & ff. eo. l. idē iuris. in fin.

¶ Itē si puta. Casus. Et aut figurat in tex. cuiᵒ rō est manifesta, q a cū in l. Aq̄lia ꝑ culpam qs teneatur, culpa est qd̄ a diligente p̄uideri potuit, & ñ est ꝓuisum, aut uūc denū tia:um est, cū periculū euitari non potest quæ fuit ratio Mutij, ut habetur in l.si putator.ff. eod.]

f ¶ Putator.i qui putat uites in arboribus positas,ut in quibusdam terris fiunt:uel etiam ipsas arbores: nam & arbores putantur.

g ¶ Licet nō proclamauit. Nisi forte dolo

† quæ sint uiæ publicæ,& quæ uicinales, declarat iurisc. in l.a.§. uiarū. neqd ī loco publi.
† aliās ꝓclamauit.
S Y L.

Putator.

dolo, ut ff. si putator.

SYL. ¶ Praeterea si medicus. Casus clarus e, & ratio assignatur in tex. Culpa. n. facit quẽ teneri l. Aquilia. imperitia autẽ culpae annumeratur, & negligẽtia non minus. Nota medicum, qui suscepit curationem teneri etiam ad prosequendã curationem. Item ꝙ non prosequendo dr̃i culpa. Itẽ ꝙ imperitia culpa ẽ: intellige hoc pṡertim in ijs, qui profitẽtur se scire aliquid quod ignorant.]

a ¶ Praeterea. Imperitia. Facit. ff. de reg. iur. l. imperitia. & ff. loc. si quis fundũ §. Celsus. & §. si quis vitulos. & ff. de sup. tutor. l. tutor quoq;. §. fin.

SYL. ¶ De hoc uide Fely. in c. tua nos. ꝺ homi. ubi ponit an & quando medicus teneatur de imperitia, & ad quid teneatur.

† Ex l. idẽ iuris. ff. e. † aliàs est. † Cõeor. cum hoc tex. cap. si culpa, cũ glo. super uer. imperitia. ex. ita de iniur.

† Ex lege qua actio ne §. ult. & l. sequ. ti. eo.

co nulli extraneo i⁹ fuerat uersandi.

¶ Si medicus serui curationem reliquerit: aut imperite curauerit, lege Aqlia tenet̃. Aret.

¶ † Preterea si medic⁹, q̃ seruũ tuũ secuit, dereliquerit curationẽ ei⁹, & ob id mortu⁹ fuerit seru⁹, culpae re⁹ † erit. Imperitia[a] † quoq; culpę annumerat̃: ueluti si medicus † iõ seruũ tuũ occiderit, qa male eũ secuerit, aut ꝑperã ei medicamentum dederit.

¶ Si mulus vel equus pp imperitiã vel imbecilitatem mulionis vel equi tantis seruũ alterius occiderit, tenet̃ mulio vel eqta ns lege Aquilia.

ADDI In isto casu medicus ñ tenet̃ de sic. qa illa l. reqrit dolum, ut l. 1. C de sicar. iuncta l. in l. ff. eo. titu. Et no. singulariter leges per glo. allegatas: quia probant non tantũ in literatis, sed in hominibus aliqd artificiũ profitentibus: quia asserere uidẽtur se eẽ peritos in illo ministerio. Et sic

imperitia ascribitur culpę etiã vsq; ad capturam uel uitulorum custodem. Aretinus.

SYL. ¶ Impetu quoq. Casus & notabilia clara sunt. totum enim, quod tendit ad culpam, h. d. Angel. Aret.

¶ † Impetu quoq; mularũ, quas mulio pp iperitiã retinere nõ potuit, si seruus tu⁹ oppressus fuerit, culpae reus est mulio. Sed & si † pp infirmitatẽ[b] eas retinere nõ potuerit, cũ alius firmior eas retinerẽ potuisset, ęque culpa tenet̃. Eadẽ placuerunt de eo quoque qui cũ equo veheret̃,[c] impetum eius, aut pp infirmitatẽ, aut pp iperitiã suã retinerę ñ potuerit.

¶ Actio legis Aquiliae est pęnalis: qa aestimat̃ quãti plurimi valuerit ab anno retro: & iõ non transit cõtra haeredes. Ang. Are.

¶ His autẽ uerbis

facit quem teneri. l. Aquilia. & sicurim peritus & sic imbecillis in doctrina est in culpa, profitendo eam artem, quam ignorat: itaim becillis mulio est in culpa, quia debuit praecogitare casum; quem ꝓuidere potuit.]

† Ex d. l. idẽ iuris. §. mulionẽ. eo. tit.

† aliàs per

b ¶ Infirmitatem. Nõ. n. debet infirmitatem suam in alterius laesionẽ conuertere, ut ff. eo. idem iuris. Accur.

ADDITIO Dic hoc uerũ in infirmitate antiqua: nã secus si in itinere superuenerit infirmitas, quia non tenetur, cùm non fuerit in culpa, ut l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. eod. Aret.

c ¶ Veheretur. Puta in rheda, uel uehiculo, uel etiam ipso equo.

ADDI Intelligas tamen istum textũ, quando talia animalia dant damnũ ſm naturam sui generis: si autẽ contra naturã suam agitur actione in factum de pauperie, ut ff. si quadrupes pau. fecis. dica l. 1. §. itaq;. Are.

His

SYL. ¶ His ĩr ỽbᵒs: Casus ṗt figurari põnẽdo rõnẽ uuo:tã di ex ỽbis l. Aqliæ. dc qua ĩ pri. qua cautũ videbaẽ, ut qs dati dãni, aut iniuriæ pęnas lueret: itaq; videbaẽ occiso ẽuo, vel q̃drupede, ꝙ ad id teneret tm̃ occidens, qđ dãni datũ eẽt. cᵒ ꝯriũ decidiẽ ñ aliqua rõne, sʒ tm̃ voluntate statuẽtiũ extendentiũ uerba l. Aqliæ ex ṗsũpta mẽte, q̃ mẽs, vt dixi ñ hẽt rõnẽ nisi pęnã, ĩ. §. sc. ĩ prin. q in pœnã induxerũt, ut ñ solũ dãnũ datũ resarcireẽ, sed ẽt id restitueret, qđ ualuisset res occisa eo anno: q̃ cõstõ cũ positiua sit, ut oẽs aliæ pęnę, non hẽt in se ſpãlẽ rõnẽ: & hoc ẽ qđ dixit tex. qua rõne creditũ est pœnalẽ eẽ huiᵒ l. actionẽ. No. collige, ut p doc. hic.]

† Cõcor. §. ex maleficijs. uers. sed & legis infra de actio.

legis, Quãti id a in eo anno plimi fuerit. illa snia exprimit, † vt si qs hominẽ tuũ, qui hodie claudus, aut mãcus, aut luscus erit, occiderit, q in eo anno integer, aut ṗtiosus fuerit, nõ tanti teneaẽ, q̃ti hodie erit, sed q̃ti ĩ eo anno plurimi fuerit. Qua rõne creditũ ẽ pœnalẽ esse huius legis actionem: quia nõ solũ tãti qlque obligatur, q̃tum damni dederit, sed aliqñ longe pluris. Ideoq; constat in hrdẽ eam actionẽ nõ transire: b quę trãsitura fuisset, si vltra dãnũ nunq̃ lis ęstimaretur: c

¶ In actione legis Aglię nõ solũ venit æstimatio rei, sed etiã ęstimatio extra rẽ. h.d. Aret.

¶ † Illud ñ ex verbis legis, sed ex interpretatione placuit, nõ solũ pem pti corporis æstimationem hñdam esse ẽm ea, q̃ diximᵒ, d sʒ eo amplıᵒ, quicquid pręterea perẽpto eo corpore dãni vobis illatum fuerit: veluti si seruũ tuũ hrdem ab aliquo institutum antea qs occiderit, quã is iussu tuo hrditatẽ † adierit: nam hrdi-

ridet actualiter, tñ est aptus ridere, uel uidere naturaliter, ut argu. ff. de aqua quoti & æstiua. l. 1. §. quotidiana. & ff. de flu. l. 1. § item fluminum. * ¶ Similis gl. ĩ §. ṗiudiciales: ĩ ver. ṗiu. ucr. itẽ qđ si nulla. & ĩ l. uendicatio. ff. de rei uend.]

¶ Præterea dicipt ꝙ si trãsfeat ad hrdes ex c. , q a ẽ ex maleficio, ut ĩ. de perpe. & tẽp. act. §. nõ oẽs autem.]

ADDITIO: Et sic inspicimus ṗpriã & primæuã naturã actionis, & ẽm illã iudicamus, non autẽ ẽm accidẽtalem. facit qđ no. gl. in l. si creditori. ff. đ lc. l. qñ actio subrogaẽ, & capit naturã alteriᵒ, intelligit ẽm nãm ordinariã, & ṗpriã & primæuã, qđ no.

¶ Illud nõ ex uerbis legis. Casus ita figurari põt, ṗut exẽplificatur in text. dubitabatur tñ ex eo, quia in l. Aquilia tm̃ cauebatur damnum dantem teneri quanti plurimi hõ, uel animal occisum eo anno fuerit. & in pœnis non vr̃ facienda extensio, reg. in pœnis. de reg. iur. cuius contrariũ dr̃, & fatetur Imperator, ꝙ non ex uerbis, sed interpretatione. l. introductum est hoc ex eo, quia cum damnum resarciendum sit, non põt dici non esse illatum damnum extra rem etiam, secundum decisionem huius tex.

SYL.

† Exl. ait lex. & duabus seq. co. tit.

† aliãs adiret.

SYL.

a ¶ Quanti id ĩ eo anno. nãliter hæc uerba ponunẽ: & hẽs ea. s. e. ti. ĩ prin.

b ¶ Non transire. Nisi ex dãno locupletior factus esset, ut ff eo. inde Neratius. § hanc rationem.

c ¶ Aestimareẽ. Opponitur de eo, qui hodie plurimi fuerit q̃ olim, & occisus est ab aliquo. Nã nõ vr̃ in hoc casu esse pœnalis hæc actio: ergo uideẽ transire dr̃e in hoc casu ad hæredes. Sed non sequitur. licet. n. repertatur in hoc casu. ꝙ non sit pœnalis, tñ nõ est apta nata, ut transire debeat, ut in hoc exẽplo: aliqs non uidet, uel non

d ¶ Diximus. per totum hunc titu.

a ¶ Nam hēditatis. in lege.n. Aquilia dānū cōleqmur: & amisisse dicimur qđ aut consequi potuimus, aut erogare cogimur. ut ff.e.l. proinde si seruum occidisti. & l. si seruum meum. & ff.ui bo.rap.l.1.§.1. sed pacto uno aget reliquo, ut C.qñ ciui. actio præiudi.crimi.l.1.& ff ui.bo.rap.l.2. §. 1. ¶ Limita, nisi fuerit secuta snia absolutoria, secundū Bar. in l. 1. C. quando ciui.actio.

b ¶ Vel ex comędis. Qui cātabant de comędia, & unꝰ sine altero cātaī nesciebat.

c ¶ Qui super sunt. Facit ar. ꝯ, ff đ act.em. si sterilis.§.cū p vēditorē. † & đ pic.& cō. rei uendi.l.si.

¶ Liberū. Casus nō est nisi sitaliter figurādus ī rā clara regula. Quoties.n. seruus meus iniuria & dolo occisus est, possū nedū agere ciuiliter ad dānū ex l. Aquilia, sed etiam possum agere & accusaī ex l. Corn. de sica. non tñ simul ꝓponendo, ut dī i glo. & declarat, & limitat Bar.in l.1. C.qñ ciui. actio. q̄ nota.

tis[a] quoq; amissę rónéeé hndá ꝯstat. Itē si ex pari mularū unā, uel ex quadrigis equorū, unū qs occiderit: uel ex comędis[b] vnꝰ seruꝰ occisus fuerit, non solū occisi fit æstimatio, sed eo ampliꝰ id quoq; ꝯputatē, q̄ti depretiati sunt q supersunt.[c]

¶ Actio legis Aqliæ nō solū ciuiliter, sed ēt criminaliter pōt intentari. h.d.Ang.Aret.

¶ Liberū aūt ē ei, cuiꝰ seruus occisus fuerit, & iudicio priuato legis Aqliæ dānū[d] ꝓseq, & capitalis criminis[e] eū reum facere.

¶ Caput ſm legis Aqliç in usu nō ē.

¶ Ex tertio capite legis Aquilię cōpetit actio ꝓ alio damno quā mortis illatione, & ꝓ oī re, in qua citra mortē dānū datū sit: & fit æstimatio q̄ti plurimi fuit a 30. diebus. s. Are.

¶ Capite tertio de oī cætero damno[f] cauet. Itaq; si quis seruū, uel eā quadrupedē, quę pecudū numero ē, uulnerauerit, siue eā quadrupedē, q̄ pecudū numero ñ ē, ueluti canē, aut ferā bestiā vulnerauerit, aut occiderit, hoc capite actio ꝯstituit. In cęteris quoq; oībus aīalibus, itē in omnibus rebus, quæ anima carent, dānum per iniuriam

¶ Capite tertio. Casus figuratio in declaratione ter minoīt non ponit, præsertim cum tex. seipsum exēplificet. Pone igit ſm exempla tex. lſaliter: & rō huiꝰ capitis est naturalis, ut culpa dānū datū ab eo resarciatur, qui damnū dedit: cū alteri per alterū nō debeat iniqua condō inferri. dum uerò restringitur æstimatio damni ad triginta dies (ut dixi) non habet aliquā specialē rōnē, nisi uoluntatē plebis sanciētis. not.qd continetur in tertio capite. l.Aquiliæ, qa in eo agitur de omni dāno præter mortem. Item quid contineatur appellatione uerbi, rūpere. Itē q ita dolus, uel culpa exigitur in hoc capite, sicut in primo. Itē q plus delinquens plus punit. Item q l. q̄tuncunq; pœnalis habens plura capitula censetur repetere in sequenti, quod dictum est in præcedenti.

d ¶ Damnū.s. quāti fuerit ī anno retro, ut s.eod. in princ.

** Adde, q actio L. Aquiliæ interdū datur in duplum, nempè ꝯ inficiantem.§.sed furti.j.de actio.]

e ¶ Capitalis cris.s.legis corneliæ de sic ut ff.e.l.inde Neratiꝰ.§. si dolo seruꝰ. & §. sed & si. Nā & ꝓ suo occiso ea.l. agit, ut ꝓ libero, ut ff ad le.Cor. de sic.l.1.§.1.donec tñ agit vnaꝰ, ñ poterit agi reliqua, ut ff.de pub.iud.l.4.

f ¶ Cętero dāno. Quod.s.nō cōtinetur in primo capite, ut s. eo. in prin.

† Solue q ibi in ꝯtrā̄ctu hic in delicto in quo uenit oē interesse, vt ff. de fur. l.inficiando.§. 1. & ibi Bar. ff. de condi. fur.l. 4. & ff. de ui & ui arm. l. in interdicto. & ad illum tex. facit. l. apud Iulianū.§.1. ff. de lega. 1. ubi pꝰ mortē, & sic post delictum hæres tenet non solū ad seruū mortuū, sed ēt ad hēditatē, in qua erat institutus.l.si seruū. ff. de ner.obl.in prin.

SYL.

SYL.

Rupti.

datū, hac pte vidicaẗ. Si qd.n. vstum, aut ruptū, aut fractū fuerit, actio ex hoc capite ꝯstituitur, q̄q̄ poterat sola rupti [a] app o in oēs istas cās sufficere.[b] Ruptū.n. intelligitur, qd quoquomō corruptū est. Vñ nō solū fracta, aut usta, sed etiam scissa, & collisa, & effusa, & quoquo mō perēpta, atque deteriora fcā, hoc uerbo ꝯtinenẗ. Deniq; rn̄sum est, † si qs in alienū uinū, aut oleum, id miscuerit, quo nālis bonitas uini, aut olei corrumpereẗ, ex hac parte legis Aqlię eum teneri. Illud palā est, sicut ex prio capite, ita demū qsq; teneẗ, si dolo, aut culpa[c] ei[9] hō, aut quadrupes occisus, occisave fuerit: ita ex hoc[d] capite, d̄ dolo, aut culpa, & de cætero dāno[e] quēque teneri. Ex hoc tn̄ capite nō q̄ti in eo anno, sed quāti in diebus xxx.[f] ꝑximis res fuerit, obligaẗ is, q damnū dederit. Ac [g] † ne (plurimi) qdē uerbū adijciẗ: sed Sabino rectè placuit, † perinde hn̄dā æstimationem, ac si etiā hac parte (plurimi) uerbum adiectum fuisset: nā plebem Romanā,[h] q̄ † Aqlio Tribuno † interrogante hāc legem tulit, ꝯtētā fuisse. ꝙ prima parte [i] eo uerbo usa † esset.

a Rupti. Quod uerbū est legis tertij capitis.

b Sufficere. Sed non est nouum, ut specialiter quibusdā enumeratis generaliter subijciatur uerbū, in quo singula cōplectātur, ut ff.e. si seru[9] seruū. §. inquit lex.

c Culpa. Etiā leuissima, ut ff.eod.l. in lege Aquilia & leuissima. aliàs nō, ut s̄. eo.§. iniuria.

d Ex hoc capite.s.tertio, quod est loco secundi.

d Damno.i. dato in cæteris rebus.

f Triginta. Sed quare minus spatium in tertio capite q̄ i primo apponiẗ? Rn̄. q̄ in primo grauī[9] deliqt & iō grauius puniẗ, ut ff. d̄ offi.p̄s.l. diu[9]. & meli[9] facit lex pręcedēs.

g Ac ne plurimi qdē uerbū adijcitur. Idest, nō ē positū i hoc tertio capite.

h Plebē Romanam. Ergo est plebiscitum: quod est uerū, ut ff e.l.1.& ī. de iure natura.§. plebiscitum.

i Prima parte. Quę.n. in pręfationibus dñr, in contractibus repetita eē creduntur, ut ff de uerb.obl.l. Titia, §. idem respondit. & l. qui sic. & ff. de reb.dub.l.fi.& C fami.erciscun.l. quoties. & ff.de conui.insti.l. cū seruus. & ff.de act. emp.l. si uēditor hominis. & ff.de contrah.emp. qui fundum. 1. & de leg. 3.l. in reperendis. & de cond.& dem.l. auia. & l. libertis. & ff.de leg.2.l. Latinus. & ff. de fun. instr.l. 3. & l. Seiæ. §. Caio. & ff. de pact. do. cū pr̄. Sed ar. ꝯtra sunt. ff. de an. leg.l. Seio §. pen. & ff.de fideic. libe.l.fi. §. fi. & ff de hær. inst. l. itē qd Sabinus. s̄m Ioā.

Aduerte plura circa hanc glo. Primo ꝙ glo. in d. l. cū seruus. signat hūc tex. ꝑ cōtrario. Scd̄o, ꝙ d. l. Latin[9]. poti[9] facit in ꝯtrium: q̄a ibi nō cēsetur facta repetitio fideicommissi nisi a cōtrario sensu, ut per Bar. fit in summa. & ad de. l. seruo alieno. §. 2. ff. de le. 2. item & tertio, ꝙ illa.l.fi. non facit. est tamen ꝯ l. sub cōdōne. ff. de hęre. insti. & l. Iulius paulus. ff de cond. & demon. Sol. ut per gl. in d.l. auia.] SYL.

Cæterū placuit. Casus non figuratur nisi literaliter, cùm declaret in quibus casibus detur directa, in quibus utilis: & sic dicitur, ꝙ q̄ suo corpore damnum dat, directa actione. l. Aquiliæ tenetur, q̄a incidit in uerba l. q̄ū uerò non corpore datū dam- SYL.

† A Celso d.l. si seruus. §. ff. eo. cū eo.

† aliàs nec.

† l. quem admodū §. §. ult. ff. e.

† Facit. §. dudum. in authē. de trien. & semis.

† aliàs rogante.

† aliàs est.

¶Dãnũ datũ đ corpore ĩ corp⁹ purgať p directã actionẽ legis Aqliç. Sed si dať de nõ corpore ĩ corp⁹, hẽt locũ vtilis actio. Sed si ex nõ corpore ĩ ñ corpus dãnũ datũ sit, hẽt locũ actio in factum. Ange.

¶ Cęterũ placuit, ita demũ directã ex hac lege actionẽ eẽ si qs pcipuè corpe suo dãnũ dederit. Iõq; ĩ eũ, q alio mõ dãnũ đderit, vtiles actiões dari solẽt: veluti si qs hoiem alienũ, aut † pecus ita incluserit, ut fame necareť: aut iumẽtũ ita uehementer egerit, ut rũpereť: aut pecus itm̃ exagitauerit, ut pcipitareť: aut si qs alieno seruo psuaserit, † ut ĩ arborẽ ascẽderet, vel ĩ puteũ đscẽderet, & is ascẽdẽdo vel descendendo, aut mortu⁹, [a] aut aliq̃ pte corporis læsus fuerit utilis actio [b] in eũ dať. Sed si qs alienũ seruum, aut de põte, aut đ ripa ĩ flumẽ deiecerit, & is suffocat⁹ fuerit, eo ꝙ proiecit, corpore suo dãnũ dedisse nõ difficulter [c] itelligi pt: iõq; ipsã lege Aqliã [d] teneť. Sed si ñ corpore damnũ fuerit datũ, neq; corpus læsum fuerit, sed alio mõ alicui dãnũ contigerit: cũ ñ sufficiat neq; directa, neq; utilis legis Aquiliæ actio placuit eũ, q ob [*] noxi⁹ fuerit, in factũ [e] actiõe teneri: ueluti si qs [f] misericordia ductus, alienum seruum cõpeditum soluerit, ut fugeret. [h]

Dãni dãs cam dam num dedisse vř.

† l. quintus. l. quãuis. l. si boues. c. tit.

** † Est. n. psuadere plusquam cogi pare re. l. 1. §. psuadere. de ser. cor rup.

nũ est, sed cũ corp⁹ fuit dãnĩ ĩlati, q a tũc ñ uerba. l. oñdũt, sed mẽs ipsa, q a credẽdũ est. l. q̃ im dãnũ cõsiderauit, voluisse dãnũ, & effectũ respicere, nõ modũ: iõ dať utilis actio ex mente l. Aqliæ. quoties aũt neutra dãda vř, & dãnũ datũ ẽ, ut in ult. exẽplo, tũc dať actio ĩ factũ ad interesse eius cui dãnũ illatũ est. q̃ notãda sunt.]

a¶ Mortuus. Quib. q occasione damni dat, dãnũ dedisse vř, ut ff. e. l. q occidit. §. in hac quoque actione.

ADDITIO. Tu dic scđm Flo. ibi, ꝙ aut qs dat operã rei licitæ, & adhibet illam diligẽtiã quã pt, & tũc non tenet de ijs, q̃ postea sequuntur. ut d. §. in hac. in fi. sec⁹ si non adhibeat diligentiã, aut dat operã rei illicitæ: q a teneť, arg. ff. eo. l. itẽ Mela ĩ prin. & est gl. I c sicut nobis. extra de testi. Ang.

b¶ Vtilis actio in eũ dať. l. l. Aqliæ: & nihilominus ĩ factũ, ut ff. eo. itẽ si obstetrix. §. si quis hoiem.

*¶ Vtilis actio dať, quoties deficiũt quidem uerba legis, sed tñ, ut deť & mens legis, & æq̃tas suggerit. l. quia. & l. quoties. ff. de præscri. uer. gl. in l. ante pe. de neg. gest.]

c¶ Nõ difficulter immo facile, ut ff. eo. qua actione. § pen.

d¶ Lege Aqlia. i. directa actione legis Aquiliæ.

e¶ In factum actione. i. subsidiaria: q̃ pro dãnis datur, q̃ l. Aqlia nõ cõprehenduť, uel ñ teneñť, ut ff. eo. si seruũ. §. fin. & vř hæc eẽ pioria ut ff de præs. uerb. l. quia actionum.

f¶ Si qs misericordia ductus. Sed si ñ ductus misericordia, dať furti, ut ff. de dolo. l. & eleganter. §. idẽ Labeo.

g¶ Compeditũ. Est. n. dolo proximũ, ut ff. deposi. si hominem. 1. respon.

*¶ Compeditus seru⁹ quõ accipiať, uide ĩ ti 1. § pęna autem.]

h¶ Vt fugeret. Hic nota. qñq; damnũ dať a corpore in corpus: & tũc locũ. hẽt actio legis Aquiliæ directa. Qñq; a ñ corpore in corpus: ut patet per multa exempla š. proxi. §. Qñq; e contrario de corpore in non corpus: ut si annulum excussi, ut in aquam caderet, ut ff. eo. si seruus seruum. §. si quis de

manu

manu. Et in his duobus casib. hēt locū vtilis actio. l. Agliæ, & nihilomin' in factū, sin lo. vt ff. eo l. quemadmodū. § magistrat' municipales. cū vero que casu vtrunq; reperiā dari, sin lo. vt ff. vi bo ra. l. 2. §. si publican'. Qnq; ā ñ corpore i nō corpus: & tūc subsidiaria in factū cōpetit, vt ff. eo. si seruū. §. si. ď qua actione in factū quot hēt nās, dic vt ff. de pscr. verb. i rub. & vt dicemus j. de inter. §. fin.

†De iniurijs pclarè M. Tullius lib j. de Offic. vbi agit de duobus gnib. iniustitiæ † aliàs ἀδικημα

ꝗ Vide sim. glo. in l. pe. C. eo quæ latius hoc explicat.

¶ De iniurijs.

Cōtinuatio.

ꝗ Post alia priuata delicta & de iniurijs ponit, quod priuatum est delictum .i. non publicum: nec enim cuilibet competit, sed iniuriato tantum. Accur.

* ꝗ De formula edcipiendi libellum in actione iniuriarum, pulcherrime Iaf. j. tit. de actio. in pün. col. 8]

Diuisio.

Generaliter. ꝗ Totus iste tit. diuiditur in 6. partes principales. Primo ponit quot modis accipitur iniuria, & qualiter committat. Secūdo, ex cuius psona nobis iniur. a illata intelligitur. Tertio, ꝗ est pœna actionis in iuriarū. Quarto, quādo iniuria atrox æstimatur. Quinto, ꝗ pro iniuria potest ēt criminaliter agi, & an tūc possit interuenire procurator. Sexto, qñ tollatur ista actio Secūda ibi, Patitur autem, Tertia ibi, Pœna autem. Quarta ibi, Atrox, Quinta ibi, In summa. Sexta ibi, Hæc actio.

ꝗ Generaliter. Casus in declaratione terminorū n figurat nisi llagt. No. sum- marium & totum text. quia sunt omnes termini necessarij.]

a ꝗ Generaliter. Facit. ff. e. l. 1. Accur.

b ꝗ Græci hybrin appellāt. hybris grę cè dr cōtumelia latinè, vt asserit text.

Expositio græci.

¶ De iniurijs.

¶ Iniuria pōt capi gñalr, & spālr: & specialiter sumit tripliciter. Aret.

Eneralr a iniuria dr oē, † qd non iure fit: spāliter alś ɔtumelia, q̄ a cōtēnendo dicta est, q̄ Grę ci, [b] ὕβριν appellāt: alś culpa, quā Græci † ἐγκλημα dñt sicut in lege Aglia dānū iniuria datū accipit: alś iniqtas & iniustitia, [c] quā

greci ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν vocāt. Cū. n. Pretor vel iudex ñ iure ꝙ quē pronūciat, iniuriam accepisse [d] dicitur.

¶ Iniuria cōmittit non solū facto, sed & verbo, & scriptura, & alijs multis modis. Aretin.

¶ Iniuria [e] aūt cōmittit, † non solū cū qs pugno pulsatus, aut fustibus cæsus, vel ēt verberatus erit: sed & si cui cōuicium [f] factū fuerit, siue cu-

Enclima est culpa. Annomia iniqtas. Adicia est iniustitia. Inde adiceo. i. iniuria afficio.

Iniquitas & iniustitia diuersa sunt.

c ꝗ Iniustitia. Iniquitaté cōmittit iudex, qñ ꝙ equitaté pnūciat: iniustitiā, quando cōtra strictū ius: iniquitatem & iniustitiam, qñ contra vtrunque pnunciauit. Accur.

d ꝗ Accepisse dr. s. ille, contra quem iudicat. Vel dic accepisse i. fecisse. iudicē.

† Huc pertinet qd Cic. lib. 4. Rhetori. scribit iniuriā esse, q̄ aut pulsatione corp', aut conuicio aures, aut aliqua turpitudine vitam alicuius violat.

sic. ff. de dam. infec. Proculus Accur.

* ꝗ Non tamen datur actio iniuriarū. l. iniuriam. § idem Labeo. ff eo.]

e ꝗ Iniuria Hic prosequitur prout hoc titu. accipitur.

* ꝗ Inter pulsare & verberare hoc interest, ꝙ verberare' est cū dolore ezdere, pulsare sine dolore. l. lex. §. iter. ff. e. verberasse quoq; abusiuè dr & q pugnis cęcid rit. Lũ. §. verberasse. e. ti.

f ꝗ Conuiciū. Quasi ꝓuociū, cū ī vnū plures voces proferuntur, vt ff. e. item apud Labeonem. § conuicium.

Conuicium.

ADDI. No. ꝙ verbū iniuriosum dr, cū siue in gñe, siue in specie improperatur aliquod delictum commissum, vt no t. Bart Bal. & doc. in l. 3 in. pün. ff. de liber & posthu.

* ꝗ Quid si qs alteri, saluo (inquit) honore tuo mētit.s? Et Bar. Diu. secut', iniuriā fieri ait. l. si qs extraneus. de acq. hære. verbū. n. ipsum iniuriam

irrogat, quā honoris illā seruatio nō extiguit. si qs tñ, q alicui verba dixerit iniuriosa, euadere velit actionē iniuriarum, obseruet cautelā, quā ponit Tho. Ferr. cau. 39. si quis dicit &c.] nam ciuium

* ¶ Adde Au. Gel. lib. 18. c. 6.]

ius bōa q̄ si a debitoris, qui nihil dēret, possessa fuerint ab eo, q intelligebat[b] nihil eū sibi dēre: vel † si qs ad infamiā alicui⁹ libellū, aut carmē, aut historiā scripserit, cōposuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorū fieret:[c] siue qs matrēfam.[d] aut ptextatū[e] ptextatāve assectatus[f] fuerit: siue cuius[g] pudicitia attentata esse dicet: & deniq; alijs plurimis[h] modis admitti iniuriam manifestum est.

¶ Si fit iniuria filio vel vxori alic⁹, ēt pr̄, maritus, vel socer dr̄ ei pati, vt habeat actionem iniuriarum. Arg.

¶ Patit aūt quis iniuriā nō solū p se- [...]patitur.

a ¶ Quasi debitoris. Cū nō esset, vt hic, & l. si iniurie.

SYL. ¶ Glo. voluit potius allegare. l. itē apud Labeonē. §. si quis bona.

* b ¶ Qui itelligebat. Ex affectu. n. fit iniuria, vt ff. eo. l. 3. Sed qd si erat verè debitor? Adhuc vr̄ idē, eū nihil adeo durū sit, q̄ familiarem pópam ondi. Quid. n. tā durū, tāq; inhumanū, q̄ publicatione pōpaq; rerū familiarū, & paupratis detegi vtilitatē &c. vt C. qñ & qb. deb. quarta ps ex bo. defun. l. 2. §. j. Sed dico cōtra i seq. casu, si iure eū puocaui, vel meū debitorē appellaui, cū esset vt arg. ff. eo. cum qui. in prin.

† Ex. l. lex Cornelia §. si quis liberi. ff. eo.

Paupratē detegere durū est.

** Sed verius est, iniuriā quoq; fieri, si cuius bona quasi debitoris, q verè sit debitor, eo ñ satisfaciēte a creditorib⁹ possideant & vēdant, vt s̄. qb. ex cau. man. ñ li. §. licèt. ver. valde. sed iniuriarū actio non dat, quia non vr̄ iniuriæ faciendæ cā hoc facere, qui iure suo vtitur. nā iuris executio non hēt iniuriam. l. nullus. de regu. iur. & l. iniuriam. in princ. ff. eodem.]

SYL. * ¶ Adde vtrū teneat iniuriarū, q aliquem appellauit spuriū, cū verè spurius sit, Tho. Gram. in decis. 37.]

c ¶ Fieret. nisi nocens erat. Nam peccata nocentium nota esse expedit, vt ff. eo. cum qui. in prin.

Mr̄familias. d ¶ Matrēfa. Matrēfamilias dicim⁹, q̄ est noīe auctoritatis, & honestę vitę i domo sua, vt ff. de li. exhib. l. 3. §. fi. ff. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. l.

SYL. Prætexta quid est. e ¶ Prætextatū. Prætexta gen⁹ est vestis, qua nobiliores ciues Romani solebant vti. Vñ si alius, q̄ cui pmissum erat deferre, deferebat in alicuius psonæ certę ignominiam, iniuriarū tenebat illi, quē insectabat. Accu.

SYL. ¶ Pessimè enarrat Accur. qd sibi voluerit Iustinian⁹ dū inqt, prætextatū ptextatamve assectatus fuerit. nā itellexit, p eo, qd ē pudorē pueri igenui aut puellę sugillare, & notā infamiæ tanq̄ scorto masculo fœmininoq; inurere. Solent. n. hodie quoq; pditi hoīes, dū sugillare volūt puellę aut mronæ opinionē, iprobiore petulātia in publico eis obambulare, quasi scortū ad cōstitutū assectantes. Prætexta āt erat genus uestis, qua pueri usq; ad 17. annū utebant, quo tpe togā uirilē sumebāt, puellæ uerò ptextā deponebant nubētes. inde prętextata ætas. ptextati mores. ptextat⁹ sermo a latinis dr̄, ut disces latius a Bud. in Annot. in Pand super. l. fi. de sena. ubi animaduertit hanc Accursi. expositionem falsam esse.

** At quin prætextati ætas incipit à pubertate. d. l. 2. §. fi. de lib. exhi.]

f ¶ Assectatus. Assectari est frequēter sequi. Sed attētare est blando sermone pudicitiā alicuius impetere, vt. ff. eo. item apud Labeonem. §. aliud.

* ¶ Adde, eū quoq; iniuriarū teneri, q turpibus uerbis utit, licèt pudicitiā nō attentet d. l. item. §. q turpibus.]

g ¶ Cuius. i. alicuius.

h ¶ Plurimis modis. Qui notant. ff. e. per totum & C. eo. per totum.

metipsũ, ſed ẽt ꝑ liberos ſuos, quos ĩ ptãte hẽt: itẽ ꝑ vxorẽ[b] ſuã: id enĩ magis ꝑualuit. Itaq; ſi filię alicui[c], q̃ Titio nupta eſt, iniuriã feceris, nõ ſolũ filiæ noĩe tecũ iniuriarũ agi põt, ſed ẽt pr̃is e quoq; & mariti noĩe. Contra ãt † ſi viro iniuria facta ſit, vxor iniuriarum agere non põt. Defendi enim vxores a viris, non viros ab vxoribus, ęquum eſt. Sed & ſocer, nurus noĩe, cuius[d] vir in eius

¶ Patit. Caſus figurat facile in tex. rõ ni n. dubitãdi rñdet tex. dũ dicit, patiẽ ãt qs iniuriã: & rõ decidẽdi in primis verbis ex dictis verbis ſumit. Itẽ ex alijs poſtea poſitis ibi, id. n. magis valuit. & ibi, defendi enim vxores a viris &c. Et no: ex hoc tex. ꝙ diſpõ facta de vno correlatiuorũ, non hẽt locũ in alio, vbi cadit diuerſa rõ: ita ex hoc text. not. Dec in l. humanitatis. colũ. 3. C. de impub.]

* a ¶ In ptãte hẽt. Si ille, qui iniuriã facit, ſcit eos eſſe ĩ ptãte: licet ignoret in cuius poteſtate ſint: alioquin non, ſicut nec marito, ſi mulierẽ viduam credat, vt ff. eo. l. eum qui nocentem. § ſi. Accurſius.

† Ex l. 2. ff. eo.

b ¶ Per vxorẽ ſuã. Vel ſponſam, vt ff. eo. item apud. §. ſponſum quoque.

c ¶ Sed ẽt patris. licet in poteſtatẽ patris eius non eſſet, ff. eo. l. 1. §. item.

SYL. ¶ Cũ hac gl. trãſit Bar. in l. ſed ſi vnius §. filiofa. ff. eo. qcq̃d dicat hic Ang.]

ADDI. Iſta gl. nõ eſt vera, per l. ſed ſi vnius. § ait prætor. ver. idẽ eſt & ſi emancipatus. ff. eo. & ibi vide gl. prętere a ſi ñ cõpetit patri actio iniuriarũ, qñ credit pulſatũ fore patremfa. vt d. l. eum qui. §. ſi. ff. eo. multo fortius non competit ſibi, qñ in veritate eſt paterfam. ſ. qñ eſt emancipatus, ſm Io. Fab. quod credo verum. Ang.

SYL. d ¶ Cuius. ſ. fœminæ vel nurus.

¶ Seruis aũt. Caſus. Lr̃a ꝑt figurari põt, q̃a ſiſt enumerat, & decłat, qũo ꝑ ſeruos dñi iniuriẽt. i. qualiter iniuriã agãt dñi ꝑ iniuria fcã ſeruis ꝓprijs, & ponunt in tex. rõnes decidẽdi, ibi, qđ apptè ad cõtumeliã dñi, & ĩ fi. tex vbi dr̃ ꝙ nõ ꝓ portione dñica, ſed ꝓ pſonarum numero actio cõpetit dñis: q̃a nõ rẽ ipſam & ſic ſeruũ reſpicit iniuriã, ſed ipſos dños, & in dñis radicat & fundatur.]

poteſtate eſt, iniuriarũ agere poteſt.

¶ Ex iniuria facta ſeruo non agit ſeruus, ſed eius dñs, ſi iniuria in ſuã cõtumeliã fiat, vel fuerit atrox. Aretin.

¶ Seruis autẽ ipſis quidẽ nulla e iniuria fieri intelligit, ſed dño per eos fieri vr̃: non tñ ijſdẽ modis quibus † ẽt per liberos[f] & vxores, ſed ita, cũ qd atrocius[g] commiſſum fuerit, & qđ apertè[h] ad contumeliam dñi reſpicit:[i] veluti ſi quis

† alias deeſt etiam.

e ¶ Nulla iniuria. quantũ ad hoc vt agant. ſ. inſpecto iure ciuili, ſed ſic ĩſpecto iure nãli; vt ff. eo. l. eum qui §. j. & ff. de ijs q̃ ſunt ſui vel alien. iur. l. 2. & ſ. de ijs q̃ ſunt ſui vel alien. iu. §. ſi q̃ ſunt contra.

* ¶ Adeo, vt nec poſtea manumiſſus eo nomine iniuriarum agere poſſit. l. ſeruo. eo. ti.]

f ¶ Per liberos. i. filios.

SYL. ¶ Et alios ẽt, q̃ liberorũ appellatione veniunt. l. liberorum. ff. de ver. ſig.

g ¶ Atrocius. quàm æquum ſit.

h ¶ Et qđ aptè. Repete, & cũ id cõmiſſum fuerit qđ &c. Si aũt ſi n dñi contumeliã, ſed ſerui tm̃, tñ adhuc ñ dẽt inulta relinq̃ à ꝑtore, (i) vt ff. eo. itẽ apud Labeonem. §. ſi quis ſic fecit.

ADDI. (i) No. ꝙ maleficiũ nõ dẽt remanere impunitũ. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Ex quo nota ꝙ ſi iniuriã paſſus nõ põt agere ex forma ſtatuti, q̃a fortè non ſoluit collectas, tñ iudex ex ſuo offõ ꝑt iniuriantẽ punire, vt d. §. ſi qs ſic fecit. & eſt bon' tex. & ibi Bar. in l. nõ ſolũ. §. q̃ q̃. ff. eo. Ang.

i ¶ Ad contumeliã dñi reſpicit. His

alienũ seruũ atrociter verberauerit: & ĩ hũc casũ a actio ꝓponiṫ. At si qs seruo cõuiciũ fecerit, vel pugno eũ pcusserit, nulla ĩ eũ actio dño cõpetit.

¶ Pro iniuria illata ſuo cõi agit vterq; dñs, habita distinctione dignitatis vtriusq; Are.

¶ Si cõi ſuo ĩiuria fcã sit, equũ ẽ ñ ꝓ ea parte, qua dñs b q̃sq; est, ęstimõnẽ iniurię fieri, sed ex dñorũ c pſona: qa ipsis fit iniuria. Qd si vsusfructus ĩ seruo Titij est, ꝓprietas Męuij, magis d Mæuio e iniuria fieri intelligitur.

¶ Pro iniuria fcã libero hoĩ, & ſuo alieno, qui seruiũt nobis bona fide, si fcã fuerit ĩ despectũ cõpetit nobis actio ĩiuriarũ. Ar.

¶ Sed si libo hoĩ, q tibi bõa fide seruit, ĩiuria fcã sit, nulla tibi actio dabiṫ, sꝫ suo noĩe is expiri poterit: nisi ĩ cõtumeliã tuã pulsatus sit: tũc.n. cõpetit & tibi f ĩiuriarũ actio. Idẽ ergo ẽ & ĩ ſuo aliẽo bõa fide tibi ſuiẽte, vt toties ad mittaṫ ĩiuriarũ actio, quoties in tuã cõtumeliã g iniuria ei facta sit.

¶ Pęna ĩiuriarũ ẽ pecuniaria q̃ti fuerit ęstimata, & p iudicẽ taxata, q̃ ęstimõ & taxatio crescit, vel diminuiṫ sm pſonarũ dignitatẽ & cõdõnẽ. Ar.

¶ Pęna autẽ iniuriarum ex lege 12.

duobus casib' dño daṫ actio, hoc est, siue ad eius contumeliã fiat iniuria, siue seruus atrociter verbereṫ: & sic dñs ager ꝑ ꝑ iniuriam seruo factam, nõ tñ serui noĩe, (i) quasi seruo cõpetat actio: sed in primo casu suo nomine ꝓ iniuria. s sibi commissa.

SYL. ¶ Dic ex mente Ange in 2. notabi. hic, ꝙ hæc glo. malè loquit, quia text. hic duo copulatiuè exigit. s. ꝙ qd atrocius sit cõmissum. & ꝙ apertè ad contumeliã dñi respiciat: vnde vnum tñ nõ sufficit. ꝓ ut vul glo in l. si hrdi plures. ff. de condi insti.]

** Imo Ang. intelligit hũc tex. disiũctiuè vt patet ex eius summario]

ADDIT. (i) No modum libellandi & agendi: quia dñs debet dicere seruum fuisse verberatũ in cõtumeliã suam: & ideo quia sibi iniuria illata est, suo noĩe iniuriarũ agit: sin autẽ alio modo ageret succumberet. Ang.

a ¶ In hanc casum. Non solum in superiori casu quando ad contumeliã domini facta est iniuria.

SYL. ¶ Adde, ꝙ ex rõne ĩ assignata in glo. præced. hæc glo. quoq; falsa est.]

b ¶ Si cõi seruo. Dñs. Imo ꝓ parte dominij, vt ff. e. l. sed nõ esse cõtra. Sol. non cõdicit, si rectè intelligat Nã quilibet agit ratione dimidiæ: vt si duo sunt, vn' nobilis, alius ignobilis: si seruus eẽt totus nobilis, ageret iniuriarũ in xx. nũc ergo aget in 10. ignobilis aũt ageret in x. si eẽt totus su' seruus: nunc ergo aget in quinq;: & ita quilibet pro pte sua: & rõ dignitatis hr. Vel ibi erant pares per oĩa domini.

* ¶ Bart. autẽ in l. item. §. si na. ff. eo. inqt ꝙ vera solutio est, ꝙ iste tex. procedit cum iniuria fit ad contumeliam dñorum: lex autẽ contraria, cũ simpliciter ſuo iniuria facta est.] SYL.

c ¶ Ex dñorũ persona. q. d. non ex serui persona.

d ¶ Magis. q̃ Titio.

e ¶ Męuio. nisi ad cõtumeliam vsufructuarij facta sit, vt ff. e l. itẽ. §. si vsumfructum. & §. item si liberum.

f ¶ Sed si libero. Et ibi. Non solum ei.

g ¶ In tuã contumeliam. Nec minus ipse iniuriarum aget: nõ in fructuario distingui oportet, vt ff. eo. ti. item §. item si liberum. Accur.

c Pœna aũt iniuriarũ &c. Casus clarus SYL.

tab. † pp mébrū a qdé ruptū b talio c erat: pp os. verò fractum numariæ pęnæ erāt cōstitutę, quasi i magna d veterū paupertate. Sed postea Prętores † pmittebāt ipsis, q iniuriā passi sunt, eā ęstimare, vt iudex vel tāti reū ɔdēnet, q̄ti iniuriā passus æstimauerit: e vel minoris, ꝓut ei visū fuerit. Sed pœna quidem iniurię, quę ex lege 12. tabul. introducta est, in desuetudinē abijt: quam autem Prętores introduxerunt, quę ēt honoraria f appellatur, in iudicijs frequentatur. Nam secundum gradū dignitatis, vitęq; honestatem, cresoit aut minuit ęstimatio g iniurię: q gradus cōdemnationis & in seruili ꝑsona nō imerito seruat: vt aliud ī seruo actore, h aliud ī medij act' hoie, i aliud ī

rus est, & rō dubitādi nascebatur ex ipsa l. 12 tab. qua cōstituta fuerat pœna talionis: hoc āt introductū fuerat in d. l. 12. tabu. vt Iustinian. asserit, ob magnā veterū paupertatē. rō aūt decidendi sumitur ex rōne naturali quæ habet, vt iuxta modū iniurię, qualitatē personæ iniuriatæ & iniuriāt s, bonus vir & sic iudex æstimet. fiebat n. ꝙ ex l. nasceretur iniuria, vt puta si rupto membro vilis & inutilis personæ ab honesta & vtili nedum familiæ proprię, sed ciuitati & vrbi vt puta insignis alicui' artificis, datū fuit i t membrum illud, non esset vera æstimatio iniuriæ, quia nō erat paritas & ęqualitas subiectorum decuit igit id corrigi per prætores. qui æquitatem habētes ante oculos statuerunt, prout in text. dicitur.]

† Vide oīno A. Ge. lib 9 c 8. & Alc. li. 9. Parer. ca. 8.

† aliàs vt

† Vide A. Gell. vbi supra.

a ¶ Membrum. Puta manū vel pedē. ADDI. No. ex tex. & g'o quid dicat membrum: & hr̄ in l. non sunt liberi. ff de statu ho. p gl & loc. & an dens dicatur membrū, hr̄ in l. cui dens ff. de ædil. edic. de quo vide Bar. & Io. de imo in l. 2 ff de pub. iud. Ang.

b ¶ Ruptum i. detruncatum.

c ¶ Talio. i. similitudo supplicij: vt mēbrum pro membro.

* ¶ Verba L. 12 tab. de membro rupto hęc sunt, si membrū rupit meū, e pacto talio esto. quā pœnam & vetus lex diuina iustissime habebat, Exodi 21. Deute. o. vom. 19 De alijs iniurijs, in quibus numeratæ pœnæ impositæ erant, eadem lege 12. tab. ita scriptum erat, Si iniuriā alteri faxit, 25. ęris pœnæ sunto, Au. Gel. l 20. c. 1.

d ¶ Quasi in magna. Hæc est ratio nō ad proximū, sed ad illud, quod erat pœna talionis.

e ¶ Aestimauerit. per sacramentum taxatione iudicis.

* ¶ Qualiter fiat æstimatio tradit Angel. in consil. 96. & Roma. cōsil. 97.] SYL.

f ¶ Honoraria. facit supra de iur. naturali gentiū & ciuil. §. prætorum.

g ¶ Aestimatio. Proposita actione iniuriarum prætoria, quæ anno continuo tollitur, vt C. eod. l. si non conuicij nisi in casu, vbi anno vtili dat, (i) vt ff. qd met. cā. l. si cum exceptione. §. post annum.

ADDITIO. (i) Dic ꝙ licet gl. ī. prox. §. & I d. l si nō conuicij. ponat multas opi. & nullā approbet. tū hic & ī l. lex Cornelia hanc approbat, ꝙ ista actio sit ciuilis ī trib. casi. §. pxi. ī. e. Ang.

h ¶ In seruo actore. i. castaldo.

* ¶ Actor hoc loco ꝓ villico accipit, quē lingua vulgari hodie factorem vocamus, vt dixi in Commen. s. ti. de curat. in prin.] SYL.

i ¶ Medij actus hoie. Qui mesonauta, alias mediastinus dr̄, ff nau. cau. sta. l. 1. § qui sint. & §. caupones.

* ¶ Budæ. ibi exponit qs dr̄ mesonauta & quis mediastinus.* nam mesonauta ita naui vile mancipium est, vt mediastinus domi, qui ita dictus vr̄, ꝙ in media domo ad imperia omnium nutusq; pręsto sit.] SYL.

Com-

a Compedito.i. eo seruo, qui nullã aliã affert vtilitatẽ, sed tm̃ ligat⁹ stat. Non bene intelligit glo. quia tex. voluit intelligere de ijs, qui compediti fodiunt terram vel metalla.

ut ff.eo.l.lex Corne.§.1.

* Adde, iniuriarũ actione teneri & qui tm̃ manus aduersus aliquem leuauerit, licet non percusserit.l. item apud.§.1.eo.ff.quod est notãdum.]

vilissimo vel cõpedito a ius æstimationis constituatur.

¶ Lege Cornelia de iniurijs tenetur quis et in tribus casibus hic specificatis: & domus nr̃a dicitur etiam conducta. Areti.

¶† Sed & l. Cornelia [b] de iniurijs loquit & iniuriarũ actionem introduxit: [c] q̃ cõpetit ob eã rem, ꝙ se pulsatũ [d] qs, uerberatũve, [e] vel domũ [f] suã vi introitã esse dicat. Domũ † aũt accipimus, siue in ꝓpria domo quis habitet, siue in cõducta, siue gratis, siue hospitio receptus sit.

¶ Atrox iniuria æstimatur ex qualitate facti, loci, & personarum. Ang. Aretinus.

¶ Atrox [g] † iniuria

SYL. ¶ Sed & lex. Casum nõ expedit figurare qa ponit tm̃ tres casus qui cõprehenduntur in l.Corn. de sicar. quos no. & significatio domus ita extẽditur, qa considerat non dñiũ rei, sed refugium cuiuscunq; in eo loco ĩ quo habitatur.]

* † Ex.l.lex Corn. ff. eo.tit. L.Cornelia vnde dicitur.

b Sed & lex Cornelia. iõ sic dicta, quia Corneli⁹ Sylla ꝑfect⁹ prius eã fecit, vt ff.de acc.l.hos accu.in fi.l.

c Introduxit.s. d lex Corn. in qua actione cõdẽnatio fit æstimatione iudicis iureiu.in litẽ, vt ff.eo.ꝑstõnibus. Sed nunquid his casibus, q tres sunt ex.l.Corn.est hæc actio perpetua? Dicunt quidã, ut M. ꝙ sic. cùm omnis actio ex lege descendens sit perpetua vt ĩ de perpe.& tem. ac. in prin. Sed Io.ꝯ.dicit.n.semper eam anno continuo tolli, vt C. eo.l. si non conuicij. (i) Et no.ꝙ his tribus casibus est ciuilis, aliàs est vbiq; prætoria, cùm a prætore sit inducta, vt ff.eo.l.prætor.

Actio iniuriarum an sit annalis ĩ omnibus casibus.

SYL. Aduerte, quia glo ṡ.§. proximo, in versic. æstimatio. & Bar.in l.iniuriarum.ff.eo.ex opin. Azo. contrarium sentiunt.]

ADDI.(i Io. Fab dicit, ꝙ doc.tenẽt opi. Mar. & ꝙ vidit seruari de facto. vide Henri. bo.in c.olim.extra eo.in 2.distin. vbi vr̃ inclinare in partẽ Io. & idem tenet Io. And.in addition.ad Spe.ti .de iniur. in verbo, actio.

d Pulsatum. Sine dolore.

e Verberatum. Scilicet cũ dolore,

f Domum suã. (1) Facit. ff. de ijs qui deiec.vel effude.l.j §.habitare.

* Nã cuiq; domus sua tutissimum refugium ac receptaculũ esse debet.l. plerique. de in ius voc. Quod autem dr̃ hic, siue quis hospitio receptus sit, intellige, animo ad longũ aliqđ tp̃s ibi morandi, nõ momẽto, ut uiator.d.l lex Corn.§. domũ.vers. ego puto.** Et no.ꝙ appellatione domus siue habitationis ẽt nauis cõtinetur.l.pc.§.vlt.iuncta.l.j. ibi, in eũ qui ibi habitauerit.ff. eo. qđ procedit ẽt ĩ materia statuaria & pęnali, vt no.Tiraq. de retrac.lignag.§.j.gl.7.nu.88.]

* † Ex d. l. lex. Cor. §. domũ.

ADDI.(i No.ꝙ relatiuum.suus sua suũ non semper importat dñiũ.facit quod no.Bart.in l.Quintus.2.§. argẽto.de au.& arg.leg.Ang.Aret.

Atrox iniuria æstimatur. Casus facile figuratur: nam tex.seipsum declarat. & assignat sui ipsius declarationem, & euidentiam exemplorum: & cùm sit declaratio huius termini, atrox iniuria, non expedit aliter laborare. Nota text.]

g Atrox.iõ atrox iniuria ab alia separatur, quæ sit minor, vt ꝑhoc magis puniatur vt ṡ.eo.§. pœna autem. & facit.ff.eo.l.prætor. edixit.§. atrocem.& §.fi. & l. vulneris & l.seq.

Quæ dicatur atrox iniuria, declarat Specu. in tit. de aduo.§.7. vers.fi.* & Alex.in consi.203. uol.2.]

† Cõcor. cũ hoc §. ca. vlt. in glo.super verbo atroces. extra de dona.vbi recitat tenorem huius §. & gl.j pau-

SYL. lo post me. & in c.fi. extra de conse. eccle. vel alia.

Ex sa-

a ¶ Ex facto Magis, q̃ ex ꝑio rei, ut ff.de incen.rui. nau.l. Pedius. §.1.
b ¶ Humili persona. Quę sit persona humilis, dic ut C.de incestis nuptijs. l.humilem.

unius. §. filiofamilias. & l. pr̃ sed facta iniuria patri, non iõ filius ager.
¶ In summa. Casus clarus est cũ ſtet in traditione regulæ & relatione ad cõstitutionē Zenonis, q̃ haberet suā

† æstimatẽ, vel ex facto,^a veluti si quis ab alio vulneratus sit, uel fustibus cæsus, uel ex loco, veluti si cui in theatro, vel ĩ foro, vel ĩ ꝯspectu Prætoris iniuria fcā sit, vel ex ꝑsona, ueluti magistratus iniuriā passus fuerit, vel si senatori ab humili^b ꝑsona iniuria facta sit, aut parēti patronovè fiat a liberis^c vel libertis. Aliter.n. senatoris, & parentis, patroniq;, alr̃ extranei, & humìlis personæ iniuria æstimaẽ. Nonnunq̃^d & locus uulneris atrocem iniuriam facit, ueluti si in oculo q̃s percussus fuerit. Parui ãt refert vtrum patrifamilias; an filiofamilias^e talis iniuria fctā sit: nā & hęc atrox iniuria existimabiẽ.

¶ Ex qualibet iniuria põt agi ciuilr̃ ad ęstimationé, & criminalr̃ ad ꝯdēnationē extra ordiné, in quo iudicio criminali nó ꝑt interuenire ꝓcurator, nisi ꝓ illustri ꝑsona. Arc.

¶ In summa sciēdum est, de omni iniuria eum, qui passus é, posse uel criminaliter agere,^f uel ciuiliter. Et si qdē ciuiliter† agitur, æstimatione facta secundũ qđ dictũ^g est, pęna^h reo imponiẽ: sin autē criminaliter, officio iudicis extraordinaria^i pœna reo irrogatur, hoc uidelicet ob-

c ¶ A liberis uel libertis. Quibus aduersus parētes & patronos agere ꝑmittiẽ, si sit atrox iniuria eis à parētibus & patrõis, ut ff.e. l.prætor. edi xit. §.ꝑterea. puta in oculo uel in ore, ut ff e.l.ꝑtor. § fi. & l. seq.
ADDITIO.
Dicas ſm Sal. ia l.iniquũ C. q̃ accusa.non poss. ꝙ licet ꝓ leui iniuria filius ĩ ꝑtãte nõ põt patrē solēniter accusare, ut l.lis nulla. ff. đ iudic. tñ iudicis officiũ potest implorare ꝓ graui, ut l. si lenones.C. đ episcop. aud. Emancipatus uero filius ꝓ leui delicto non accusat, sed pro graui sic, dummodo ciuiliter agi nõ possit, aliàs secus, ut hic per doc.

rationē in dignitate ꝑsonarũ. q̃ in actione iniuriarũ totũ potest.]
f ¶ Agere. Et sic tolliẽ unũ iudicium per aliud, cùm vtrunq; sit prodirum ad vindictam, vt ff. eo.l.ꝑtor.§.1. & l.quod Sed natu sconsul. secus si alterum esset de re familiari, vt C. quando ciuilis actio crimina. præ. l.1. Et ideo si de iniuria atroci actum est iniuriarũ, nihilominus potest agi.l. Aquilia ad dãnum: & econuerso: nec.n. in actiõe iniuriarum agitur ad damnum, ut ad damnum, sed ut ad cõtumeliã, ut ff. eo.l. itē apud Labeonē.§.si quis seruo uerberato.

d ¶ Nonnũquā. Idest, aliqñ: & sic duę negationes faciũt unā affirmationē.
* ¶ Facit.l.duobus.ff.de verb. sig.
e ¶ Filiofamilias. Nisi q̃ a fcā iniuria filio duę actiões nascũtur: & utriusq; exercitiũ cõpetijt patri, ut ff.e.l sed si

¶ Hæc gl.sentit.idem, quod glo.in l. dãm.C.eo.que reprobatur a Bar. in l.qui seruum.ff.de act. & obl.]
g ¶ Dictum est. Vt supra eodē §. pęna in fin.§.
h ¶ Pęna pecuniaria.s.actori danda.
i ¶ Extraordinaria. Scilicet capitis, uel

† aliàs existimatur.
† alias agatur.
SYL.

vel status, si iudici sedeat: uel pecuniaria inferenda fisco, non actori, vt ff. eo l. fi. Accursius.

¶ Latè disputat de hac gl. verò in l. si fugitiui. C. de ser. fu. in 6. col. & Dec. in c. Iris. de cō sti vbi limitat octo modis, & in l. cū filius fam ff. si cert. pet. i. 12. no.]

ADDITIO. Et sic vbi pœna est in arbitrio iudicis, pōt suū arbitriū extendere usque ad mortē qd est verū pensata & attēta facti qualitate. l. Pedius. § j ff. de incen. rui. nau. Item ex hac glo. elici pōt, φ si agat ḋ crimine ad pœnā pecuniariā fisco applicādā, iudiciū dicitur esse criminale.

Pœna arbitraria ad mortem extēditur.

*

† Ex lege non solū ff. eo.

seruādo, qđ Zenoniana ꝯstō a introduxit, ut viri illustres, b quiq; super eos sunt, & ꝓ ꝓcuratores possint actionē c iniuriarū criminaliter vel ꝑ se q vel suscipere, ſm eius tenorem, qui ex ipsa manifestius apparet. d

¶ Faciēs fieri iniuriam ita punit, sicut faciens. Areti.

¶ † Nō solū aūt is iniuriarū tenet, q fecit iniuriā, i. q percussit: verū ille quoq; † tenebitur, qui dolo fecit iniuriam, uel qui † procurauit, vt cui e mala f pugno percuteretur. g

¶ Actio iiuriarū ñ nascitur, nisi ab initio iniuriat' in aīum suū iniuriā reuocauerit. Vel sic tm glosā: Actio iiuriarū iā nata tollit dissimulatione, Ang. Are.

¶ † Hæc actio dissimulatione h abo letur: & ideo si qs iniuriā dereliquerit, hoc est, statim passus ad aīum

a ¶ Constitutio ut C. eo l. fi.

b ¶ Illustres. Hi sunt q iīn noīe illustres sunt, & non dignitate. Illi autē sunt supra eos qui dignitatem & ad ministrationem habent, supra quos nemo est nisi Imperator, (1) qđ dic: ut notaui in auth. ut ab illustri. & q super eam digni sunt. colla. 5.

ADDITIO. Dic ut per glo. & omnes doct. in l. fi. C. eo Ang.

c ¶ Actionē. i. accusationē. Et est speciale in accusatione. aliàs ꝓ, ut ff. de procur. l. licet. §. Ad actionē. & ff. de pub. iudi. l. pe. §. ad crimen.

¶ Est & aliud priuilegiū in his, qui illustri dignitate ꝑ liti sunt: ut. s. non nisi ex scripto in ius uocari possint. l. quoties. C de digni.

** Hinc annotari pōt, φ pp dignitatē nōnunq̃ a iūris gnālibus recedimus: quod multis exēplis ostendit Alcia. lib. 1. de uerb. signifi.]

d ¶ Appet. Dic ergo hic casū ei' legis.

¶ Non solum. Casus. clarus est quia ratio manifesta, q enim per alium facit, per se facere uidetur.] † aliàs tenetur.

e ¶ Vt cui. Id est, alicui uel cui'. i. alicu'.] † aliàs ve. luti qui.

f ¶ Mala. i. maxilla. † aliàs causauit.

g ¶ Percuteretur. Sed vr̄ φ ex tali cōsilio non teneat, ut ī. de obl. q̄ ex deli. nascū. §. ope. in fin. §. Sed dic, vt ibi dixim'. Itē arg ꝓ. s. ma. §. tua tm. ibi, qa nemo ex cōs.

¶ Hæc actio. Dic loco casus, φ tō, quare si semel animo remissa est iniuria, ñ pt recoli, ē, qa principalr aīo tenetur.

SYL.

SYL.

† Ex d. l. non solū §. 1.

l. j. §. ait ptor. ff. si qua pau. fe. di. & iō dissimulatione aboletur, ut hic dī, & declarat Fort. q ex hoc multa infert notanda, in l. ultima. col. 24. ff. de pact.]

h ¶ Dissimulatione. Vt si risi, uel lusi, uel comedi cum eo postea.

¶ Hoc verū, si uolūtate, ñ si ex necessitate vel honestate arr fieri ñ potuit: ut si inuitati in conuiuio uel aliter.

* Et de alijs modis, qb' abolei iniuria, uide Ale. ī l. j in ptin. ff. de pact.]

¶ Itē tollit ēt nudo pacto ipso iure, ut ff. ḋ pac. si tibi. §. qdā actiones. Sed nunquid est nata ēt statim facta iniuria, an ita demū si dicat, ad aīum retoco. quod ultimum dixit B. ut dicūt. Sed certè imino est nata statim. nec. n. ex reuocatiōe ad aīum vel ex uerbis talibus nascit hæc actio, sed ex cōtumelia, ut ff. pe dac l. si unus. §. pactus.

Actio iniuriarum qūo tollitur.

SYL.

§. pact°. Itē quō aboleretur hæc nisi esset nata? certè nullo mō, vt ff. de in iu. rup. testa l. nam & fi. §. post defectum & ff. de uer. sign l decem.

Non reuocauerit. i. aboleuerit. Non enim oportet dicere, Ad animū reuoco; sed sufficit si remaneat irat°, & ei nō recō ciliet. (1) Sed quid si in ultima uolūtate in pœnitētia remittit quasi coact° morte, & postea cōualet, nunquid renascit? Vī φ sic. ut arg. s. de don. §. mortis cā. Itē quia coact° remisit: vñ p̄ror ratū non habet, ut ff. quod me. cau. l. 1. Sed ĝ dico, quia fuit semel extincta, vñ in ppetuū resuscitari nō p̄t, ut ff. de sol. qui res. §. areā. Itē p̄sumo, φ pperuò uoluerit remittere, siue cōualuerit, siue nō: nā aliàs nō potuit bñ pœnitere. p̄sumi ergo eū nō fuisse immemo rē suæ salutis, ut C. ad l. Iul epe. l. fi.

falias qua si ex delicto.

suū nō reuocauerit, a postea ex pœnitētia remissam iniuriam non poterit recolere.

¶ De obligationibus quæ ex qua si delicto nascuntur.

SYL. ¶ Et ita cōiter tenent doc. hic.]

¶ Item est ŷ ad id, qđ dicit nuda uoluntate tolli hanc actionē. ff. de neg. ge l. Pōponius. ibi, Nam quō &c. Sed certè ab initio tollitur nuda uolūtate & simplici, uel ubius tm̄: sed si semel ad aium reuocauerit, non remittitur p nudā uolūtatē, sed p uoluntatē nudā verbis, uel pacto expressam sic, ēt ipso iure, ut dictum est p l. si tibi. §. quædam. ff. de pact.

SYL. ¶ Dic tñ, φ si quis in confessione sacramētali remisit iniuriā, pōt nihilo minus agere, quia rancor remissus est, non interesse: ita cōmunis opi. doct. in l. si ubi. §. 1. ff. de pact.]

ADDI. (1) Dic, vt ff. de adm. le g. l. filio. §. Seia. & vide. l. 3. §. fi. & ibi Bar. co. tit. Angel.

¶ De obligationibus.

Cōtinuatio. ¶ Quia de obligationibus ex maleficio diximus, sequitur de ijs, quæ ex quasi maleficio sunt. Accur.

I iudex. Totus iste tit. diuidit i duas partes pricipales. Primo ponit ca°, in qb° qs obligat ex q̄si maleficio. Secūdo, qua actiōe his ca sib. agatur. Se cunda ibi, In his autem. Diuisio

¶ Iudex, q p imperitiam malè iudicat, facit litem suam, & ex quasi maleficio tenet i: quantū æquū uidebitur iudicanti.

SI † iudex b † litem suam c

¶ Si iudex. Casus. Quærebat q̄ro teneret ex malo iudicio suo per imperitiā facto iudex: & utiq; cū p fiteat sciēnā iudicādi, uidebat ex maleficio teneri. §. p̄terea s. ad l. aql. enī p̄tiū hic dr, φ tenet ex quasi maleficio, nō ex malefic o. rō aūt diīz est, qa actus medēdi est voluntarius: actus iudicandi & munus iudicis est necessarium. l. munerum. §. iudicandi. ff. de mune. & hon No. eo li ge ut per Are. hic.]

SYL.

b ¶ Iudex siue p̄familias iudex. siue filiusfamilias: sed qñ est filius famil. pr̄ de pecul o tenet inquātū fuit in peculio, cū filiusfamilias inē suā fecit. ut ita sint duo specialia: & quia datur de peculio, licet sit quasi male ficiū, quod non est aliàs, ut ff de ijs q deie uel effu. d. l. 1. §. si filiusf. Itē qa inspicit tempus, quo fecit litē suam in condēnando: licet aliàs rei iudicatæ tps spectetur, ut ff. de pecu l. quæsi tū. & pban: h. c. ff. de iudi. l. si filiusfamilias Vel dic φ filius conueni ur, † ut no. in d. l. si filiusfamil as.

† Ex l. ex malefici is. § si iudex. ff. d actio. & oblig.

† Vide ad hunc tex. Dec. in l. si qs in cō scrib. do. in vi no. & in fin. C. d pac.

† De peculio cū pr̄ coluēu. s. t. conuenti.

¶ Adde φ cōis doct resolutio e, φ qñ p imperitiā iudicat, peculio tenus tenea tur: qñ uero dolo, tenetur in solidum. ita doct. in d. l. si fil usfami.]

ADDITIO. Not φ iste tit. n habe. locū, qñ iudex per dolum uel cor uptelam talem sententiam, qa tunc tenetur propriè ex delicto, ut et ait no. Bar. in d. § si filiusfa. Ang

c Litē suā i. controuersiā, uel litigiū, ut id teneat ipse, in quo lesit aliquē: & hoc qñ p ignorātiā uel imperitiā, vt j.

Arbiter si facit litẽ suã an sit puniẽdus sicut iudex

ut ĩ.sequitur. Nã si dolo, tũc nõ l.et locũ hic tit.sed ex maleficio tenet,& sit infamis, ut C.de pœna iu. q male iu.l.fi.Sed nũq̃d hec oĩa in arbitro lo cũ hñti? Dicit lo.ꝙ sic, ut C.de pae.l.si qs in ꝑscribẽdo. Alij ꝯ cũ possit pœna peti tantũ, & nec sñia ualeat, ut C. de arb.l. 1.& l.2. & maximè se cundũ noua iura, quæ lo quunt, cũ est iuratũ ab arbitro, uel a partib. secun dũ quæ nihil eis erit ꝑter sacramẽtum, ut in auth.de iu.§.quia ue ro.2. colũ.6. Sed certè sen tentia prima uera est, nec obst. hoc authen.quia nihil erit ei. i. arbitro ꝑter sacrm &c.s. ut possit cogere partes suo stare iudicio, uel eis.i partib' nã uocabit alterã partẽ ꝑ iurm: sed & ꝯ arbitrum nihilominus aget, ut dictũ est,& ꝑ actionẽ in factũ, ut ĩ.e.§. fi.

fecerit, a nõ ꝑpriẽ ex maleficio obligat' ur: sꝫ q̃a neq; ex maleficio, neq; ex ꝯtractu b obligat' est, & utiq; peccasse aliq̃d itelligit, licèt per imprudẽtiã, ideo ur quasi ex maleficio tene ri: & inq̃tũ de ea re æquũ religioni iudicatis uidebat, e pœnã sustinebit.

¶ Ille, ex cui' domo aliq̃d ꝓijcitur q̃d alteri noceat ex quasi maleficio obligat ad duplũ æstimationis damni. Qui uerò hẽt supra uiam aliq̃d appensum q̃d possit alteri nocere, tenet pęna decem aureorũ. Pro hoie uerò libero occiso est pęna quinquaginta aureorũ, sed si uiuit, & fuerit sibi nocitum, tenet inquãtum iudex æstimauerit. Aret.

¶ † Item is, ex cu ius cœnaculo, † uel proprio ipsius, uel cõducto; uel in quo gratis

uide.& ꝙ error probabilis faciat iudicem in nihilo teneri parti læsæ, di cit gl. 11.q.3.temerarium

¶ Et hoc, qñ non fuit data pecunia iudici, uel promissa: aliàs graues pœnas sequerẽtur, ut C. de pœ.iudi. qui mal. iudi. authenti. nouo iure. & facit ad hoc respõ. ff. de uari.& extraord. cognitio.l.fi.

ADDIT.(i) Et idẽ si fuerit secutus intellectũ multorum docto rũ in una lege, quę habet plures intellectus, licet ille nõ sit cõis ut dicit Bart. in l. eum pro latis.in fi. de re iudic.uale ret enim talis sententia: unde opus esset appellatione; & iudex appellationis posset sequi aliã opin.& intellectum & retractare, uel confirmare sentẽtiam, ut not. Bar.in l.4.§.hoc autem iudicium.in fin.ff. de dam. infec. De hac materia uide latius.ꝑ Ang. hic.

† Ex ti ff. de ijs q deiec. vel effud.

† Cœnaculũ q̃d sit explicat Budę. in annot. ad Pand. in l.ęquissimum. de vsufr.

SYL. ¶ Dic ꝙ in arbitrio cõpromissario decisio gl.nõ procedit.l.pe. ubi oẽs. C. de arbit. In arbitratore magis cõiter uidemur tenere, si dolo iudicauit. quod declara (iudicio meo) in dolo ex proposito, non in dolo re ipsa.]

a¶ Fecerit, i. male iudicauerit.

*¶ Litẽ suã facere q̃d sit, lege Bud.in annot. ad Pand. in l. fi.de ædil.edic.]

b¶ Ex cõtractu. Vel quasi.

c¶ Videbatur. Ut si dubitauit circa legem Fusiam Caniniam, durius puniatur: si autem in l. illa, Gallus Aquilius mitius puniatur. (i)

SYL. ¶ Hanc gl.sequitur Ias in l.quod te. colum.penul.ff.si certum pet. quem

SYL. ¶ Item is. Caius clarus est, & rõnes sunt manifestæ.cũm.n.culpa propria uel alterius interueniat, conueniẽs est damnum datum sarciri. cur autẽ ex maleficio nõ teneat, probat text. in uers.ideo sũr. ubi assignat rõnem a cõiter accidẽtibus, ad quæ ll. se.accomodant.l nam ad ea.de legi. Not. summarium & text. & præsertim in uer.iudex enim.ex quo habes, ꝙ ubi homini nocitum est, licet non sit oc cisus, debet per iudicem impẽsa medicorum, ac medicinarum, & merces operarum, quibus caruit is, cui nocitum fuit, fieri refici.]

Habitat.

a ❡ Habitat. Hospes planè nõ tenet: sed is, qui hospitiũ dederit, ut ff. de ijs qui deic. uel effu. l. 1. §. pe. Accur. ADDITIO. (1) No. ꝙ qñ qs dẽt citari ad domũ solitæ habitationis, nõ sufficit citari ad hospitiũ, iuxta. l. 4. §. prætor. & ibi latè Bar. ff de dãno infect.

** Habitare ubi qs dicat docet Thom. Grã. decis. 87. Et nota ꝙ de cis. hu⁹ §. ꝓcedit ẽt in naue. l. pe. ff e.]

b ❡ Id positũ. Licet ipse nõ posuerit.

c ❡ Si ceciderit. Nõ. n. spectatur, ut nocéat.

d ❡ Pœna. Præstanda.

e ❡ Decẽ aureorũ. Vel solidorũ, ut ff. de ijs q deic. uel effu. si uerò. §. ptor. 1. & §. fi. & tũc dicas actiões in factũ fore annales, vt ff. de popu. actio. l. fina.

habitat, deiectũ effusumve aliqd est, ita ut alicui nocetet, quasi ex maleficio obligat⁹ intelligit. Iõ aũt ñ ꝓpriè ex maleficio obligat⁹ intelligit, qa plerũq; ob alteri⁹ culpam tenet, aut serui, aut liberi. Cui similis est is, q ea parte, qua vulgo iter fieri solet, id positũ[b] aut suspẽsũ hẽt, qđ pt, si ceciderit, [c] alicui nocer: quo casu pœna[d] decẽ aureorũ ꝯstituta ẽ. De eo verò, qđ deiectũ, effusumve ẽ, dupli, quãtũ dãni datum sit, constituta[f] ẽ actio. Ob hominẽ uerò liberũ occisum, quinquaginta[g] aureorũ pœna ꝯstituit. Si uerò uiuat nocitũq; ei eẽ dicat, q̃tum ob eã rẽ æquũ iudici vr, actio[h] dat. Iudex. n. † cõputare dẽt mercedes medicis præstitas, cęteraque impendia: quę in curatione facta sunt: pterea operas, quibus caruit, aut cariturus est ob id, ꝙ inutilis est factus.[i]

❡ Si ex cœnaculo filij habitantis seorsum a patre aliquid fuerit proiectum, uel aliquid fuerit appensum, vel fecerit litẽ suã, pater non tenetur.

effu. si verò. §. quæ autem.

ADD. (1) No illũ tex. qñ fit ꝯtributio ꝑ iactũ, ñ fit ꝯputatio liberi hoĩs. facit. l. sed addes §. siqs mulierẽ. ff. loc.

h ❡ Actio dat ꝑpetua sibi: sed alij, puta hrdi ꝓ eo, si mortu⁹ est, annalis dat, vt ff. de ijs q deie. uel effu. l. si uerò plures. §. hæc autem actio ibi, sed si libero. &c.

** Add ꝙ hęc cła, inq̃tũ iudici æquũ ui debit, de q̃ in hoc tex. & s. hoc. e. ti. i pn. cõtinet id, qđ interest, Alci. l. Iter hęc verba de uer. si.]

i ❡ Est factus. Quia difficillimũ ẽ ęstimar futuras opas.

❡ Si filiusfa. Casus clar⁹ ẽ, qa p Impato rẽ ponit: cui⁹ rõ est i 1. casu, qa iõ tenetur pr ꝓ filijs secũ habitãtib⁹ i tit. đ effusis, ꝑ ꝓsũptã culpã i aduertentia eius familiã, neq i ex domo sua nocuũ alijs exeat: cũ uerò pr ñ habitat i eadẽ domo, sed alibi, tũc deficit ꝓsũptio illius culpæ. In scđo uerò casu necesse ẽ, ꝙ interpretatio fiat ſm gl. ĩ. e. §. in versuã. qđ præsumendum est ex benignitate potius accidere, qa oĩno custudia pris, qui nullas nouit lras, nihil pt facere circa filiũ iudicẽ: nec pt pđi aliqua ꝓsũptio culpæ in pre: licet uerba tex. parificãt ia ſm casum ad primũ inferant, ꝙ pr in hoc casu nullã actionem patiatur, nec etiã de peculio,

† L. vlt. ff. de ijs qui deiec. vel effu.

SYL.

f ❡ Cõstituta est actio. Perpetua, quæ hęredi datur, sed in hæredẽ non dat, ut ff. de ijs qui deiec. uel effu. l. si uerò. §. hæc autem actio.

❡ (Nisi iam lis fuerit contestata, uel aliud simile factum.]

** † Et l. ult. ff. cod.

g ❡ Quinquaginta. Iõ certa pœna statuit, qa nõ pt æstimatio liberi corporis fieri, ut ff. ad l. rhod. đ iac. l. 2. §. 2. †(i) Et cõpetit hæc actio intra annũ: & nec hrdi, nec i hrdẽ dat, cũ sit pęnalis & popularis: q̃ prius dat ei, cuius magis interest, ut ff. de ijs q deic. uel

¶ Si filiusfamilias seorsum a[a] patre habitauerit, & qd ex cœnaculo eius deiectū effusumve fuerit, siue qd positū suspēsumve habuit cuius casus periculosus ē, Iuliano placuit, in prēm nullā esse[b] actionē, sed cū ipso filio agendū eē. Qd & ī filiofamilias iudice obseruandum est, q litem suā[c] fecerit.

¶ Pro furto vel dolo cōmisso ī naui, uel ī stabulo, vel ī caupona, tenentur dñi eorū ex quasi maleficio, si dānū datum fuit per aliquem cuius opera vtantur. Aret.

¶ Itē[d] exercitor nauis, aut cauponæ, aut stabuli, de dolo, aut furto, qd in naui, aut caupona, aut stabulo factum erit, quasi ex maleficio[e] teneri vr: si mō ipsius nullū ē maleficiū, sed alicuius eorū, quorū opa nauē, aut cauponā, aut stabulum exercet. Cū.n. neq; ex maleficio, neq; ex ꝯ̈ctu[f] sit aduersus eū constituta hic actio, & aliquatenus[g] culpæ reus † sit, ꝙ opa malorū hoīum uteret̃, iō quasi ex maleficio teneri uidetur:

¶ Ex quasi maleficio agit̃ actione in factū, q̃ nō transit ꝯ̈ hæredē. Aret.

¶ In his autem casibus[h] in factum actio cōpetit, quæ hr̃di[i] quidē dat̃,

† aliàs est.

peculio, p pilla uerba, qd & in filio &c. vñr.n. ponere præcisè identitatē iuris propter natutam copulæ]

a¶ Seorsum. i separatus a patre.

b¶ Nullā eē. Euā de peculio, ut ff. de iis q deie. uel effu. l. 1. § si filiusfamilias.

c¶ Litē suam fecerit. f. si sine pře habitauerit: alias pr̃ de peculio tenet. ut ff. de iud. si filiusfami. ſm Ioan. Vel dic, idem f. vt teneat ipse filius, habitet cū patre, uel non, sed ēt ſm Azo. pr̃ hic tenet de peculio, ut dictum est, per l. de iis q deiec. uel effud. l. 1. §. si filiusfa. Filio uerò cōdēnato, & ibi pater tenetur de peculio, cū uideatur quasi contrahi cum filio per sententiam (i) ut ff. de nox. actio. l. & si condēnat⁹. & ff. de pecul. l. 3. §. idem scribit.

ADDIT. (i) Dic ſm Ang. ꝙ ista ultima vr̃ uerior; quia ex ꝯ̈ctu, uel quasi pater tenetur de peculio, non autem de delicto, uel quasi.

¶ Item exercitor. Caius clarus est: & rō dubitandi esse poterat, quia videt̃ iniquissimū genus pœnæ, ut quis ex facto alterius teneatur. c. 1. de iniur. & d. m. da. lib 6. sed ratio decidendi exprimitur in text. nro. aliquatenus enim culpæ reus est, & in culpa dr̃, q opera malorum hominum utimur q̃ culpa licet non faciat aliquem teneri ex maleficio, saltem facit teneri ex quasi maleficio: quem text. nota in fin.]

d¶ Itē exercitor, quis sit, dic ut ī quod cum eo. §. 2.

e¶ Quasi ex maleficio. i. actione in factum in duplum, ut ff. nau. caupon. stabu. l. fin. & ff. fur. aduer. naut. cau stabula. l. 1. Item est & alia in factum actio, quæ est ex eo contractu de recepto, ut ff. nau. caupon. stabula. l. 1. in prin.

ADDITIO. Et hic dicit Ioā. Fab. ꝙ si dñs fuit condemnatus ex facto nautarū, ab eis potest repetere. arg. l. si colon⁹. ff. de aqua plu. arcē. & l. si uerò §. cū autem. ff. de iis qui deiec. uel effu.

f¶ Ex cōtractu. Vel quasi.

g¶ Aliquatenus culpæ reus. Facit ff. ad legem Aquiliam. si seruus seruū. § Proculus. & ff. fur. aduer. nau. cau. sta. l. 1. §. pen.

h¶ In his autem casibus, s. supradictis omnibus.

i¶ Hæredi. Patientis iniuriam Sed ī casu de suspenso non datur hr̃di, ut diximus

Actio ex maleficio & quasi ex maleficio differunt.

dixim⁹ s. e. §. j uer. ob holem. Et no. hic dr̃ia inter actionẽ ex maleficio & q̃si ex maleficio. nã ubi ex maleficio si plures sunt, qlibet insolidũ ꝑuenit: sed sec⁹ i hac actiõe ex q̃si maleficio, ut C. de condi. furt. l. 1. ff. nau. cau. sta. l. 1. & l. fi. §. si plures. Itẽ in actiõe ex maleficio unus soluendo nõ liberat aliũ, sed in hac sic ut ff. nau. cau. sta l. licet. §. possumus & d. l. 1. de con di. fur. Item iure non cedũtur actiones ex maleficio, ut ff. de nau. cau. stab. sed & ipsi. sed in actione ex quasi maleficio ceduntur, ut d. §. possumus. Datur etiam hæc actio non cessa, ut ff. de ijs qui deie. uel effu. l. si uero plures. §. cum autem. Item hę gñaliꝰ dantur hr̃dibus actorũ. ut hic, q̃ illæ, quę sunt ex maleficio. ut j. de perp. & temp. ac. § sed hæredibus.

aduersus ᵃ hæredẽ autẽ non cõpetit. ¶ De actionib. ᵇ ¶ Nõ summatur. qa Imperator diffiniẽdo, p̃cedit: nec possun t diffinitio-

¶ Aduersus hr̃dẽ. Vt ff. de iud. l. Iulianus ãc. & ff. nau. cau. sta. l. fi. § pen.

¶ De actionibus.

Continuatio.

¶ Rubrica ista ꝯtinuari p̃t, ut dicit gl. s. I ru. de ob. quã seq̃t Bal. hic. Vñ. no. diligẽter gl. Acc. positã super rubr. q̃ soluit aliquas notab. qõ. dicens sic.

S L. ¶ Libuit animaduertisse, ꝙ cũ hic titulus ꝑꝑ profunditatẽ mat non soleat legi incipientibus, non est tit. super quo possit per modũ additionis aliud iuuari, aut parũ studium adolescẽtulorũ. iõ leuius ꝓcedẽdum erit, qa hæ, quas in hunc tit. & tit. de exceptionibus fecimus annotationes, separatim legendas uobis trademus. sit igitur calumniantibus forsan his breuibus uerbis satisfactum.]

Actio in singulari rectè diffinitur.

b ¶ De actionibus. iõ ponit ĩ plurali, qa plures actiones sunt, ut j. e. per to tũ Sed cũ sint plures, quare ĩ singulari numero diffinit, ut j. e. §. j. Rñ. licet sit numeri singularis, tñ ponit, ut genus, ut in alijs diffinitionib. cotingit, & sub se continet omnes actiones.

S Y L. ¶ Hæc opin. communiter tenetur.

quamuis Hispa hic reprobet.]

¶ Item quare non dicit de agendo? Rñ. quia illud est facti, hoc iuris.

¶ Ab hac responsione nemo dissentit, nisi Hispan. hic. S Y L.

nes breuius summari. Areti.

Vperẽ, c vt d̃ ac tionib. loquamur. Actio † autẽ d

ADDITIO.

Vult dicer gl. ꝙ gerundia denotant actũ, prout est ĩ facto, hoc ẽ in exercitio: qa deriuantur a uerbo, quod significat agere, uel pati:

sed hic non tractatur de actionibus, prout sunt in actu, sed prout sunt iuris, ita dicunt doctor. hic.

† Ex l. nihil aliud ff. de act. & obliga. Diuisio.

SVperest. ¶ Totus iste tit. diuiditur ĩ tres partes principales. Primò ponitur continuatio istius tit. ad præcedentes materias. Secũdò diffinitur actio. Tertiò ponitur diuisio omniũ actionum. Secunda ibi, propè principium, Actio autem nihil. Tertia ibi. Omnium autem actionum.

¶ Superest. Caius in simplici ꝯtinuatione Imparoris ñ ponitur. Redit. n. Imperator ad id, qđ dixit in titu. de iur. na. gen. & ciui. l. ꝙ omne ius nostrum aut ad personas, aut res, aut actiones pertinet: & cũ de duobus primis sit dictũ, superest tm̃, ut tertium membrum expediatur de actionib⁹.

¶ Superest. sed qd superest: Rñ. forma, † vt s. de iure nat. §. fi. Vel dic, ꝙ supra tractatũ est de obliga. quarum filię sunt actiones, ut ff. de procur. l. licet. §. ea obligatio. & s. de uer. obli. in prin. ideò de filia post matrem ponit, quasi ordine successorio.

S Y L. †Istam se quuntur Cyn. Fab. Angel. & Ias.

S Y L.

¶ Declara ꝙ dictũ est non solum de obligationi us, q̃ sunt matres actionum personaliũ, sed de acquisitione dominorum & aliorum iurium, quæ sunt matres actionum realium. l. in rem. ff. de rei uend. ideo &c.]

d ¶ Actio autẽ. Nota ꝙ actio quãq; ꝓ actu ponitur, ut in auth. de non alienan. § finimus. in fin. & C. de sacrosan. eccle. auth hoc ius porrectum, & ff. de dona. inter uir. & uxor. l. 3. §.

Instit. S f scien-

sciendum. circa medium. Qñqȝ pro accusatione criminali, ut C. qñ ciuil. actio cri. præ. l. 1. Qñqȝ pro iure agendi, uel persequẽdi, ut hic, & ff. e. l. nihil. † Item no. ꝙ illud, qđ de actione hic dr, noluit Pla. dicere de nihil aliud ᵃ est, quàm ius ᵇ perse- cā. s. ꝙ cā sit actio: ut sicut apud Dialecticos dr̃ argũ, quod ex propositione, assumptione, & cõclusione consistit. non tm̃ conclusio: sic apud Legistas actio causa agendi dicatur. ut si dicam, Conuenio te ad x. quia uendidi tibi equum pro x. sit idem ac si dicerem, Ago ꝯ te actione ex uendito. Sed Azo. dicit (quod & uerum est) aliud esse cãm, & aliud actionem. Nam obligatio est cã, & mater actionis, ut ff. de procu. l. licet. § ea oblĩ. sicut ergo aliud est obligatio, & aliud est actio: sic aliud est cã & aliud actio. Item, qa uẽdidi, est factũ. † sed actio est ius, ut ff. de curato. fur. l. consilio. §. 1. & si. & hic. Itẽ põt esse, ꝙ uendidit, & non cõpetit mihi actio: qa mihi solutũ est, uel quia te misi: vn hæc uerba, quia uendidi nõ sunt actio. Item noĩa certa actionũ sunt a iure inducta. s. exẽpto, & similes: nec hoc inductũ ẽ, ut cã sit actio. Siquis ergo hoc uelit dicere, nõ põt, cũ lex nõ dicat, ut ff. de suppel. le. Labeo. in fin. Itẽ si cã esset actio, frustra diceret lex mutari actionis nomẽ, cũ agit de dolo patroni, uel parẽtis, uel similiũ personarum: de quorũ dolo non agit per actionẽ de dolo, † sed ꝑ actionẽ in factũ. † nam ad quid mutaretur nomen, cũ tñ cã maneret eadẽ, si esset ius in sola cã? Cõcludo ergo & dico, † ꝙ aliud ẽ cã, & aliud est actio. ❡ Et cum hac sententia trãseunt magis communiter doct.]

❡ Item licet dixerim, ꝙ noĩa sunt actionum, ex empto, & similes, caue tibi, quia non sunt actiones, sed actionum noĩa: sicut hæc dictio, hõ, nõ est homo, sed significat hominem.

❡ Et ita communiter tenetur in §. actiones. ĩ eod.

a ❡ Nihil aliud ẽ. Patet ergo, ꝙ olim aliud erat. † Erat. n. conceptio uerborum formata à magistratib⁹, ut ff. de orig. iu. l. 2. §. deinde ex his. & §. omnium. vñ formula vulgaris dicebat, ut ff. de fur. l. si seruus nauem. Sed hodie hæc solennitas est sublata, ut C. de formu. & imp. l. 1. & 2. & etiam circa interdicta est sublata hmõi solẽnitas. us ĩ. de iterd. §. fi. † Sed q̃ erat olim dña inter actionẽ & interdictũ: nã & interdicta erãt uerborũ ꝯceptiones, ut ĩ. de interdi. ĩ prin. Rñ ut diceinus ibi. † At hodie nulla ẽ dña inter interdicta & actiones, cũ interdictum nihil aliud sit, q̃ actio prætoria, ut ĩ. de interdi. §. fi. ❡ Vera dña est, ꝙ interdicta, tanq̃ à ꝑtore inducta, ꝑtori i sunt: actiones uerò pro maiori parte a iure ciuili inductæ: unde respectu originis dicuntur de iure ciuili.]

ADDITIO. Idem tenuit glo. in rubr. de interdi. q̃ reprehenditur ꝑ Bar. & doc. ibi: quia est dña inter actionem & interdictũ sicut inter matrem & filiã, cũ ex interdicto oriatur actio in factum, ut in §. fi. ĩ. de interdic.

b ❡ Quã ius. s. ciuile. ubi est actio ciuilis: uel ꝑtoriũ, ubi actio ꝑtoria est: nã ciuiles actiones, & ꝑtorias dico hic diffiniri. Itẽ nota, ꝙ actio ẽ ius, quo persequimur, sed oblõ est ius, ꝑꝑ qđ persequimur. Et si quæratur quod sit istud ius uel naturale, uel ciuile, prætorium, uel gentium? Rñ. † qa ciuile, uel prætorium, ut modo diximus. ❡ Et ita cõiter tenetur, ꝙ sint de iure ciuili, hic, & in l. 1. §. sublata. ff. ad Treb. quam tenet hic Hispa.]

* ❡ Quidam vñr libentius interpretari ius ꝑ potestate, ut s. actio dicat potestas agendi, quã Prætor tribuebat, ubi cognouisset actionis formulam tibi ꝑpositam negocio ꝯgruere, atqȝ aptè conceptã: nam tũc Prętor actionem dare dicebatur, ut docet Alc. nostr l. pecuniæ uerbum. de uer. sig. ꝑ qua interpretatione vr̃ facere, ꝙ actio. qñqȝ appellatur facultas agẽdi, qñqȝ facultas conueniendi in iudicio. l. 1. ff de eo quod cer. loc. l. item si. aliàs. l. si pupillus. in fi. de neg. gest.]

Nec

† Istã primã partẽ sequuntur Fab. Ange. & Ias. & adde ꝙ quarto mõ capitur actio pro administratione, ut in §. iusiurãdũ. in auth. ut iudic. sine quo suf.

* quinto, pro libello. l. 3. C. de eden. 6. pro officio, glo. 1. in l. placet. C. de epi. & cl. 7. pro auctoritate iudiciali, gl. in l. ex rat. ff. qđ met. cã.

† Isti argumẽto impossibile ẽ rñdere secundũ lo. Fabr.

† Vt l. nõ dẽt. ff. de dolo.

† Verbis SYL. tẽperatã Bar. in l. infamem. ff. de pu. iu.

† Et bene SYL. Dy. Fabr. Angel. & Ias.

† Imo. idẽ in substãtia. Ange. & Ias.

† Istã glo. reprobat Ias. ideò dic aliter ut ꝑ eum.

† Di. ꝙ olim erat SYL. dña solũ in modo loquendi. Ni. Fab. & Ias.

Actio est, tã de iure ciuili, q̃ prætorio.

† Sequuntur eam Dyn⁹. Nico. Barto. Angel. & Ias.

¶ Nec facias magnã uim ibi: quia cũ multas hẽat sigñationes hæc dictio, ius, ut ff. de iust. & iure. l. pe. & si hoc est etiam unum de significatis eius, ut dicatur ius agendi, uel ꝓsequẽdi. Sed ad cuius differentiam ponit in diffinitione, ius, cum singula membra posita in diffinitione hẽant suum ministerium? Rñ. ſm M. ꝙ ad dñiam rerum corporalium hic ponit, ut det intelligere, ꝙ actio sit res incorporalis: qđ uerũ est, ut s. de reb. cor. & incorpo §. 1. Vel melius dicas, ad dñiam officij iudicis: qđ nõ est actio, † ut ff. de minori. ꝙ si minor. §. si. licet M. dicat, ꝙ offm iudicis est actio: & est ꝓ eo, quod dicit lex, in actione iniuriarũ fieri æstimationem iudicis offõ, ut s. de iniur. §. pœna aũt. & §. in summa. Sed certè actio iniuriarũ est actio, cui inhæret offm judicis: nõ tñ illud offm est actio, sed in facto † potius hoc consistit. ius. n. petendi ꝑ actionem mihi competit: quod per hoc officium iudicis mitigatur.]

Ius ad qđ ponitur i diffinitione actionis.

† Et bene la. Offm iudi. an sit actio?

quẽdi a ĩ iudicio b qđ sibi debetur. c

¶ Potes dicere, ꝙ considerato officio de ꝑ se ẽ iuris: cõsiderato quo ad executionẽ, & administrationẽ ẽ facti.]

† Idest exercitio.

† Et sic officiũ iud. non est facti, sed cõsistit in facto: puta in exercitio.

¶ Sed quid perã? R. ã. † quod æstimauero. nã debeo æstimare, licet iudex possit refrenare. est tamen quoddam aliud officium, quod uicem sustinet, & obtinet uim actionis, ut dicemus j. eo. §. præterea. in fi. §.

¶ Communis opi. hic & in l. 1. §. sub lata. ff. ad Treb. est, ꝙ officium iudicis non sit actio. * Alcia. tñ lib. Parad. 2. c. 10. efficacibus argumentis cõtrarium defendit.]

† Idẽ Angel. & Ias.

a ¶ Persequendi. Hoc dr̃ ad dñiam exceptionum, q̃ dantur reis, per quas defenduntur. Sicut. n. actiones sunt † arma actorum, ita exceptiones sunt arma reorum, ut ff. de excep. l. 2. in prin. & §. illud.

† Sequuntur Bart. & Angel.

¶ Et ita cõiter tenent doc. ꝙ uerbũ, persequendi, ponatur ad differentiã exceptionum.]

SYL.

** Verbũ persequendi. teste Oldẽ. hic latissimè accipitur, ut complectatur omnes apud iudicem postulationes tã ordinarias, q̃ extraor. & q̃ instar actionũ obtinẽt, ut cautio dãni infecti, & similes. id. n. qđ petimus, uel postulamus, uel imploramus rectè dicimur persequi.

¶ Pria diuisio actionũ ẽ, ꝙ aliq̃ sũt

b ¶ In iudicio. Hoc dicit ad differentiam eorum, q̃ fiunt licitè etiam extra iudicium, nõ tñ sunt actiones, † ut si nocturnum, uel diurnum furem, uel militem deserentem militiam quis capiat, ut ff. ad legem aq. l. 4. & C. qñ li. unicuiq; sine iu. se vin. l. 1. & 2. item & propter debitorem fugitiuum, quem capere † possumus, ut ff. de ijs quæ in frau. cre. l. ait ꝓtor. §. si debitorem. licet quidam † exponant. l. illam ibi, ꝙ captus fuit auctoritate iudicis. Accur.

† Idẽ Pla. Angel. & Ias.

† Singularis est ſm Bal.

† Et male Ang.

¶ Cum hac gl. oẽs transeunt, quam tñ aliter declarat Hispa. hic.]

SYL.

ADDITIO. Dic idem in oĩbus ꝑsonis, q̃ pertinent ad obedientiam perpetuam, de quo nõ sit quæstio: ut in monacho, fratre, uel uxore: q̃a si aufugiant, poterunt capi propria auctoritate, ut per Bal. in l. 1. C. ubi quis de curia. secus si esset quæstio.

c ¶ Quod sibi debetur. Hoc duobus modis exponitur: uel ad dñiam realis actionis, ſm Azo. & ita strictè accipitur hic diffinitio ꝓ ꝑsonali actione tm̃: † sicut accipitur ff. e. l. actio in personam. uel largius, † ut & realem contineat, non tñ officium iudicis. ut ff. e. l. actionum genera, qñq; largissimè, ut etiam iudicis officium contineat, illud. s. quod est loco actionis: ut per quod restitutio minorum petitur, ut ff. eo. l. actionis uerbo.

† Qđ not. ꝓ statutis in q̃b' uerba sũt strictè intelligenda l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & l. quicquid. ff. de uerb. obl.

* ¶ Officium iudicis a ueteribus persecutio appellatur d. l. actionis. l. creditores. & l. pecuniæ uerbum. de uerbo. sig. ubi Alci. solaque suggerente æquitate conceditur, deficiente ciuili actione: cuius rei non pauca extant exẽpla in titu. de uar. & extraor. cog. ambigendum autem non est, quin sub hac diffinitione comprehendat etiam officiũ iudicis. hoc arguit verbum

† Idẽ Ioã. Fa. Nic. in glo. super uerb. quã ius. s. e. §

bũ, debuit. d. l. pecuniæ. §. ul. & verbũ persequendi, quod latissimũ ẽ: & deniq; uerbũ ipsum, actio. d. l. actionis uerbo. qua de re latissimè & doctissimè Alc. li. 2. Parad. c. 10. ** & no. ꝙ oftm iudi. est multiplex, ut per gl. in §. ꝑterea. in uers. satisfieri. ĩ. e. & melius per Bart. in l. 3. ff. de iurisdic. omn. iudic.]

realis, aliquę ꝑsonales. Personalis ẽ, q̃ ꝑsupponit debitorẽ obligatum: sed realis non: sed ideo contra eũ cõpetit, qa possidet: Aretin.

SYL. ¶ Et ꝙ sit actio, q̃ nõ habeat obligationem, dicit Bart. in l. iurisgentium. §. & ideo. ff de pac. q̃uis ibi Fortu. reprobet: & utrum actio realis sit propriè actio, uide q̃ disputat Fortu. in l. Gallus. § idem credendum. col. 6. ff. de lib. & posthu. ubi tenet ꝙ sic.]

¶ Vel ponunt hæc uerba ad differentiã criminalium actionum, per quas non prosequor mihi debitum, sed ad uindictã, & ẜm hoc etiã realẽ actionem dicas diffiniri hic. Licet. n. nõ sit obligatus q realiter tenet, ut ĩ. e. § 1. ib, aut cũ eo agit q nullo x c. uerum est ꝑsonaliter: † grosse tñ põt dici, ꝙ sit realiter obligatus. Et facit pro hoc ut etiam realis hic diffiniatur, qa uerbũ debere, & ad actionem in rem, & ad actionem in personã refertur, ut ff. de uerbo. sign. l. pecuniæ. §. fi.

† Ista glo. est not. ꝙ verba multoties intelligũtur grosso modo, nõ tamen in statutis. Syl. Ang. & Ias.

SYL. ¶ Nec obstat si dicat, uerba in diffinitione propriè sunt accipienda, qa hoc uerũ in uer. diffinitio, nõ in diffinientib', ut declarat Dec. i rub de ꝓba. col. 3 *quinimo Alc. in l. creditores. ff. de uer. sign. eum quoq;. qui in rẽ actione tenet, ꝓpriè debitorẽ eẽ, nõ in subtilibus rõnibus cõprobat.]

¶ Itẽ facit, ꝙ est in diffinitione uerbũ ꝑsequendi, quod ẽ cõẽ tã ad realem q̃ ad personalem actionem, ut ff. eo l. actio in personã. item facit ĩ. eo. §. in prin. ubi actio realis spẽs est actionis, sicut ꝑsonalis: & ita large accipio hic uerbum, debetur: sed in stricta significatione uerbi huius, dẽre, tñ alienũ & non meũ mihi debetur.

SYL. ¶ Idem firmat Deci. in l. si tibi. in 3. no. ff. si cert. pet.]

¶ Vnde personalis actio tm̃ diffiniri ut, † ut ĩ. e §. sic itaq; & ĩ. de le. § sed & si rẽ. Sed certè qñq; ago etiam ad id, qđ mihi non debet, ut C. de pac. l. si pacto quo pœnã. nã ibi ñ ago ad id, qđ est debitũ, sed ad id qđ ex nudo pacto conuenit. Sed certè illud naliter erat debitum qđ nudo pacto debebat, † ut ff. de fideius. l. fideius. §. fideiussor. Vel ñ agitur ibi ad id, quod nudo pacto debetur, sed ad id quod uerè debetur: sed ꝑtextu eius consequitur etiam quod nudo pacto debetur. †

† Imo ẽt realis ẜm cõiter doct. hic.

† Ista sol. ñ ꝓcedit ẜm doct. q̃tum ad materiam text. nr̃i.

SYL. ¶ Reprobat Præpo. Senen. 4. casu. q. 5. in 2. colum.]

¶ Item oppono de popularibus actionibus. Nã in eis non dr̃ debitum, & tñ petitur, ut ff. de po. ac. l. pe. Sed nõ obst. qa saltem post litem contest. debetur, ut l. si cui. ff. de uer. sig. Vel † dic ꝙ & sibi debitũ prosequitur: nã cũ toti populo sit debitũ. ergo & sibi. Itẽ op. de actione iniuriarũ, qa nõ dr̃ eẽ in bonis, ut ff de iniur. l. iniuriarũ. 3. itẽ non ad debitum, sed ad uindictã cõpetit, ut ff. de colla. bo. l. 2. §. emancipatus, & tñ est actio. Rñ. nõ est i bonis, ut trãseat ad hr̃des, ut ff. ad l. Fal. l. pœnalis Itẽ licet det ad uindictam, tñ põt deberi mihi ꝑꝑ id, quod est in æstimatione uindictæ, uel ꝑꝑ id qđ ẽ in alterũ ut uindicta. Itẽ oppono de petitione hr̃ditatis, itẽ de actione de peculio. Nam in his agitur etiã ante quam sit penes possessorẽ, uel anteq̃ sit in peculio, ut ff. de peti. hære. l. 4. & l. si quo. & ff. de pec. l. quæsitũ. i prin. & ff. de lib. leg. l. si quis reũ. §. † idem. Sed dic † esse subaudiendum hic: uel deberi speratur. Vel dic, ꝙ qñ fuit actio proposita, fuit efficax tantũ pro eo, qđ tunc erat penes possessorẽ, uel in peculio: & postea cum augebat, eatenus & actionis efficacia crescebat: cũ v r̃is uel in aliquo uniuerso fuit petitio, ut ff. de iudi. l. solemus. Item opponit de actionibus quas intendunt aliqui pro alijs: ut ꝓcurator, & tutor & ꝑlatus, & similes: nam agunt, & tñ non

† Ista cõtinet. merã ueritatem, ut ꝑ doc hic.

† Ista reprobatur cõiter per doc. hic.

**

† aliàs ẽ l. si filiusfa.

† Sed hæc reprobat, qđ arguit Imperatore de insufficiẽtia

non sibi debitum petunt. Sed dic, quod quasi domini sunt, ut ff pro emp l. q fundū. §. si maior. Vel dic, sibi. i. ei cui actio cōpetit, quae intendit. Vel subaudi, qd si debet, vel ei cuius nomine agitur. huius alternatiuae secūda ps est vera.

SYL. Cois opin. est in hac gl. quod utrunque diffiniatur: quam defendunt hic Hispa.]

¶ Omnium autē actionū, qb^9 inter aliquos ^a apud iudicesbarbitrosve ^c de quacūq; ^d re q̄rit, summa ^e diui-

Diuisio. ¶ Omnium autem. q. Ista pars diuidit in sex partes, prout in hoc titu. ponunt sex diuisiones actionū, quas enumerat per ordinē gl magistralis in § sunt praeterea. j̄ eo. Et ibi gl. addit alias sex diuisiones, quae ponuntur in alijs locis extra hunc tit. Prima diuisio actionum est, quę respicit causam materialē: quia quadā actiones sunt reales, quadā personales, quadā causam mistā habētes: & ista pars durat usq; ad § sed istae. Secūda diuisio est, quae respicit causam efficientē: qa q̄dā ciuiles, quadam praetoriae: & durat usq; ad §. sequens. Tertia est respiciens causam finalē: quia quadā sunt rei persecutoriae, quędā poenales, quędā mistae rei & poenę: & durat usque ad §. omnes Quarta est respiciēs causam formalem: qa quadā dantur ad simplum, quędā ad duplum, quaedam ad triplum, quadā ad quadruplum: usq; ad §. actionum. Quinta est respiciens causam substantialē: quia quaedā sunt bonae fidei, quędā stricti iuris. ibi usq; ad §. sunt praeterea. Sexta est respiciens psecutionis effectū: qa quędā sunt persecutoriae solidi, quaedā non: usq; ad finē, ut sequitur Bal. hic. Item prima subdiuiditur in duas partes Primo diuidit. Secundo membra declarat. Secunda ibi, Nanq; Nā totus iste titulus procedit per diuisiones actionum.

SYL. ¶ Omniū. Casus in diuisione actionum & declaratione terminorū non figurat nisi literaliter. declarat. n. Imp. suam diuisionē per exēpla dilucida. No. est igitur, quod dictio, omnium, est uniuersalis. Item quod pariter proponēda sunt actiones corā arbitris, sicut coram iudicibus. Item quod valet argumentum a sufficienti enumeratione partium. Itē quod ad causandam rei uēdicationem duo extrema requirunt: dominiū vel quasi ex parte agētis, possessio vel quasi ex parte cōueti. Item quod qui tenet actione reali, nullo iure dr obligatus. Item quod actio est genus.]

a ¶ Inter aliquos. Vr innuere, quod aliae actiones sunt, quae corā alijs proponunt: sed non est verum. Accur.

ADDITIO Solutio: dic quod hic relatiuum stat declaratiuè. quia adijcitur qualitati conuenienti unicuiq; contento sub genere.

b ¶ Iudices. Ordinarios vel delegatos.

c ¶ Arbitrosve. Scilicet cōpromissarios. nam & apud eos actiones † ppo nendae sunt, ut hic, & ff de arbit. l. 1. Est et libellus offerendus, ut C. de arbi. l. cū antea. §. licet circa fi. Sed contra sm Plac. C. de epis. & cler. auth. generaliter. Ad quod rñ. quia ibi non de libelli oblatione loquitur, sed de rem issione cautionis, quae consensu partium fieri potest, ut ff. de fer. l. 1. 1. respon.

d ¶ De quacunq; re. generaliter accipe verbum, rei, † ut ff. si certū peta. l. 1. in fi nam pro corporalibus & incorporalibus competunt actiones: ut j̄. eod. §. proxi. & §. 2. & ff. si serui. ven. l 1. & 2 in prin.

e ¶ Sūma idest prima, quo ad tractatum. † vel summa, idest breuis bieuior enim esse non potest q̄ bimembris, sicu ista est. Sed opponitur j̄ e. § quaedam. Rñ. quia & illae sunt reales, qā ad res agitur: item personales, qā ad personales praestationes agit: imo etiam si simul agatur, non istę egrediuntur hanc diuisionē, cum sint in rem & in personam. nisi. n. sic exponeretur, iam multae inuenirentur breuiores, ut j̄. eo. § aliq. & §. actionum. & aliae quaedam diuisiones breuiores inuenirentur.

¶ Cois opi. est cū glo. hic, ut patet ex dictis SYL.

† Quia relatiuū qs vel q ad ... cui qualitati sine copula illā restringit. Learū adiectio ff. de le. 3. † Idē lo. Fab. Pla. Angel. & Iaf. † istū sequuntur Bal. & P. j̄ d. auth. generaliter. † Ut ei faciū cōprehendat, Bart. in l. j. ff. si cet. pet. † Et hoc sō, qa per eam cognoscitur cā mediata & imediata actionum. Iaf.

dictis doc. hic, & in rub. ff. si cer. pe. ꝙ actiones, de quibus in §. quædam. nō faciant speciem de per se.

ADDITIO. Dic, melius facit tex. ī l. qs ergo casus. ff. de pec. Sed extra gl. instatur, quia actio in rem scripta rē concomitatur: & tñ nō est realis, vt ī eo. §. quædam. sed solue vt ibi, quia ius agendi ex reali oritur ex ipsa re: & ipsi rei competit, & contra ipsam rem, vt hic: & simili dicimus de seruitute debita fundo. ff. neg. ge. l. q. aliena. §. fi. & sic ī actione p̄sonali ī rē scripta, vt d. §. q̃dā. Ang.

fio in duo genera deducit. Aut.n. in rem a sunt, aut in p̄sonā. Nanq; agit vnusquisq;, aut b cum eo, qui ei obligatus est, vel ex ꝯtractu, vel ex maleficio: quo casu p̄ditæ sunt actiones in personam, per quas c intēdit d adversariū ei dare e aut facere f oportere, & alijs qbusdam modis: g aut cū eo agit, q nullo iure h ei obligat

a ¶ Aut enim in rē sunt. Ideo in rem dicuntur, quia rem cōcomitantur. ff. de publi. l. imperatores. & in personam, quia non recedūt a p̄sona obligati vel hæredis eius, cuius eadem est persona, vt ff. eo. l. actionum gene ra. §. 1. & 2. & in auth de iureiuran. à mor. præ. in prin. colla. 5.

¶ Hæc gl. malè loquit, quia bñ fingun tur, non aūt sunt: sed sunt eadem per sona interpretatione iuris.]

* ¶ Actio in rē est, p quā rem nostrā, quæ ab alio possidetur, petimus: & sp aduersus eum est, qui rem possidet. l. actionum. de actio. & obl.]

b ¶ Aut. Hoc respicit aliud, aut, quod est. ī. eo. aut eum eo &c.

c ¶ Per quas. s. personales actiones.

d ¶ Intēdit. † s. vnusquisq;, vel actor.

e ¶ Dare. Cum datio est in obligatione, vt ff. de verb. obliga. l. vbi autem non apparet. §. fi.

f ¶ Facere. Cūm factum sit in obligatione: vt si promisisti scribere librū: quod petitur actione ex stipulatu, vt s. de verb. oblig. in prin.]

* ¶ Actionis in personam verba solēnia iure veteri erāt in vsu, Aio te mihi dare oportere: itēq; oportere facere: quorū verborū meminit Val. Prob. in libello de notis antiquis. Est autē actio ī persona, qua cū eo agimus, q obligatus est nobis ad faciēdū aliqd, vel dandū, & semper aduersus eundem locum habet. d. l. actionum.]

g ¶ Et alijs q̃busdā modis. i. ex quasi ꝯtractu, & ex quasi maleficio. nec. n. de his s. dixerat: qđ reprobat. † quia ex quo dixit de ijs q̃ sunt ex cōtractu vel ex delicto, p cōsequēs de ijs q̃ sunt ex quasi contractu & ex quasi d'licto, vt s. de obl. q̃ ex quasi ꝯtractu in prin. & s. ti. i. in prin. † Vel dic oīa ista. s. esse cōprehensa: sed sunt supradicta intelligēda, vbi p̄cise agebat ad dādū vel ad faciendū: hic āt qñ nō p̄cise, sed sub alternatiōe, vt hoc, aut illud. sed & hoc reprobat, q a s. nō dixit, ꝙ p̄cise qd fieret. Dic ergo hic de cōdône furtiua loq, q̃ est personalis: nō tñ ex ꝯtu, vel quasi, vel ex maleficio, vel quasi, sed ex varijs figuris cārū orit, vt ff. de actio. & obl. l. 1. ī prin. Item de interdictis oībus pōt dici, ꝙ oīa sunt personalia, ut ff. de interdic. l. 1. §. fi. non tamē iure ordinario, sed extraordinario sunt introducta: vnde nō cōtinētur sub hac diuisione, ex cōtractu, vel quasi, ex maleficio vel quasi: ex delicto rū vel pp delictū qñq; danī, vt in interdicto, Vnde vi, pōt videri: qñq; non: vt in interdicto Quod vi aut clā, qñ contra eum, qui non fecit opus, sed factum habet, datur, vt ff. de vi aut clā. l. 3. §. clam & l. comperit. § fi. Et vt breuiter dicā, ille tertius articulus, q dī. ff. eo. l. 1. in prin. ex varijs figuris &c. est quod hic dī, & alijs quibusdam &c. Accur.

¶ Cōis opi. est cū gl. ꝙ illa verba ī tel ligāt d ob onib. ex quasi ꝯtu & quasi delicto. p̄sertim pp illa verba, & alijs, quæ designant similitudinem.]

h ¶ Nullo iure. No. hic, ꝙ ille, qui rē meam tenet, nō est mihi ideo obligatus, sed rōne possessionis eū possum

conueni-

† Imo qa dantur occasione directi dominij, vtilis, vel quasi. SYL.

† Ista glo. & gl posita in verbo dat & gl. in ver. facere declarant p Ang. i gl. magistra in isto §. j.

† Imo approbat p Bar. Nic. Angel. & Ias.

† Hæc primā expōnem licèt gl. reprobet, tñ eā sequūtur cōiter do cto. hic: & inducunt ad hoc l. 1. ff. eo. vide hic p d. Ias. qui longè tractat an appellatiōe cōtractus veniat quasi contractus.

SYL.

conuenire, vt C. de alien. iud. mutan. causa facta. l. 1.

SYL. ¶ Nec obstat difficilè contrarium, quod actio de peculio est in rem, & ibi præ supponit oblonē, quia imo est in personā. §. in personā. J. eod. vt dicit hic Hispa.]

* ¶ Tu dic nullo iure personam ipsam obligari, ratione tñ rei, quā tenes, debitorem te esse, hincq; infert eum quoq; non impropriè creditorem dici, cui in rē actio competit. l. creditores. de verb. signi. vbi Alc.]

¶ Sed oppono: teneris mihi ad rē restituendā, ergo es obligatus. Rñ nō est verum: quia, teneris, duobus modis accipitur. Nam si dicas, teneris iō, quia ex nā actionis sis mihi obligatus, falsum est: si verò dicas, teneris, quia per offm iudicis dēt tibi necessitas imponi, vt restituas, verū est, vt ff. de rei vē. q restituere. & si hoc mō accipiatur, teneris, ergo es obligatus, si sequitur.

ADDITIO: Et est rō, quia offm iudicis nullam præsupponit obligationē. l. qui per collusionem. in fi. ff. de act. emptio. l. Quinius ff. de annu. leg. nisi largo modo ſm quod dicit Bar. in l. fi. ff. de iniur. & vide glo. ī. in prin. in verbo, debetur. Ang.

a ¶ Rem corporalem. Benè dicit cōrporalem, quia incorporalia non vendicantur, vt ff. de rei ven. l. vendicatio.

b ¶ Possideat. No. in actione in rē ex parte actoris alterū duorū debere interuenire. s. dñium, vt ff. de rei ven. l. in rē. & hic: vel quasi dñium, † vt in emphyteuta, superficiario, & in bonę fidei emptore, (1) & similibus, vt J. e. §. aliæ. & ff. si ager vecti. vel emph. l. 1. §. fi. & l. 2. & 3. & ff. de superficieb. l. 1. in fi. 2. rñ. & §. quod ait. item ex parte rei similiter duorū alterū. s. possessionem, vel quasi, vel quia do'o desierit possidere, vt hic, & ff. de iterro. actio. qui seruum. §. in iure. & l. si seruus. & de noxa. electio. §. 1.

† Vel ius in re, Dy. Nic. Ang. Ias.

est, mouet tñ ei de aliqua re cōtrouersiam: quo casu pro ditæ actiones in rē sunt: veluti si rem[a] corporalem possideat[b] quis, quā Titius suā esse affirmet, possessor aūt dominiū eius se esse dicat: c nā si Titius suam esse intendat, in rem actio est.

* ¶ Adde, ſm Ias. quod triplex est dñium: directū, vtile, & quasi dñiū. Directum est dñiū plenariū: quotiescunq; nullus alius ī ea re ius hēt: & hoc pducit directā rei vēdicatiōnē: vtile est quā di rectum agnoscit: quale est dñiū emphyteutæ, vassalli & superficiarij. & hoc producit vtilem rei vēdicationē: quasi dñiū est quā hēt bonæ fidei possessor iusto ex titu. antequā rem per longi temporis possessionē acquirat: quo casu datur actio publiciana]

ADDIT. (1) Dic, hoc nō vī bñ dictū quia immo habet tāmō publicianam, vt J. e. §. sed istæ. aliās si hēet vtile dñium, vt dicit glo pferrei dño directo. l. 1. §. 1. ff. si ager vecti. vel emphy. & tñ hoc est falsum: quia regulariter excluditur à vero domino. l. pe. & quod ibi no. ff. de publi.

c ¶ Dicat. hoc nō est necesse probare † vel dicere, sed ex voluntate dr̄ hoc, vt C. de edē. q accusare. & de rei ven. l. fi. & J. de interdic. §. commodum.

† Onus tñ pbādi pt assumere si vult. N. c. Fab. & Ang.

* ¶ Rei vēdicationis in petitione fun di, hmōiq; rei īmobilis, olim hæc formula fuisse tradit, Fūdus, q est i agro, q Sabinus vocat, me' est: eū ego ex iure meū esse aio: ibi ego te ex iure manu conserenū voco. Au. Gel. lib. vlti. c. 9. Rei verò mouētis vēdicatio sic fiebat: is q vēdicabat, in iudicio rē exhibitā tenēs dicebat, Hanc ego rem ex iure Quiritium meam esse aio.]

¶ Aeque. ¶ Supra. §. pxi. ponitur de actionibus in rē pro rebus corporalibus, nūc p rebus incorporalibus. Et sunt duæ actiones, confessoria & negatoria. Et diuid iste §. in duas ptes. Primo ponit de actione cōfessoria, quā intētat p seruitute pstituta pseruāda vel cōstituēda. Scdo ponit de actione negatoriaq; pperit dño negādo aduersario suo i' ee seruitutis. & sic ppetit p libertate pseruāda. Scda ibi, Cōtra quoq;. Itē tot' iste §. sex facit. Primo

SYL.

 ponit

ponit exẽplũ de cõfessoria, quę datur ꝓ seruitute personali. Scdo dat duo exẽpla de cõfessoria ꝓ seruitute reali rusticana. Tertio ponit 4. exempla de cõfessoria pro seruitute reali vrbana. Quarto ponit plura exẽpla de negatoria. Quinto ponit differentiam inter actiones reales, quę cõpetunt ꝓ rebus corporalibus, & inter eas, quæ competunt pro rebus incorporalibus. Sexto infert quãdã exceptionẽ. Secunda ibi, Vel per fundum. Tertia ibi, Eiusdẽ. Quarta ibi, Cõtta quoq;. Quinta ibi, Qd gen°. Sexta ibi, Sanè.

¶ Pro seruitute cõstituẽda vel nõ alti tuenda ꝓditę sunt actiones in rẽ, tã ꝓ seruitutibus rusticis, q̃ vrbanis, realibus, vel ꝑsonalibus: & in his ẽt agit q possidet: sẽcus in rebus corporalibus regulariter. h. d Ang.

¶ Aeque[a] si agat[b] qs, ius sibi esse fundo fortè vel ędib⁹ vtẽdi[c] fruendi, vel per fundum vicini eundi agendi, vel ex fundo vicini aquam ducendi, in rem[d] actio est. Eiusdẽ generis[e] est actio de iure pdiorum vrbanorum: veluti si quis agat ius sibi esse altius ædes suas tollẽdi,[f] prospiciẽdive, vel

SIL. ¶ Aeque si aga. Casum ponere nisi literaliter non expedit: cùm enim text. declaret terminos, & seipsum exẽplificet, non est qd vlterius ex tex. desideretur: & quid ad perfectam cognitionẽ harum actionum deficiat, constat φ ipsemet Impe. Iudicauit nõ eẽ hoc in loco cõgerendã oẽm materiã istam, sed reseruare cognoscendam in libris. ff. Nota igit φ dictio, æque, est continuatiua ad præcedentia. Itẽ φ vbi est apposita dictio, fortè, debet intelligi, vt idẽ disponatur in casu, in quo non est apposita, quod disponitur in eo, in quo est apposita. Item φ cõcessio aquæductus est seruitus realis. Item φ confessoria & negatoria competunt pro seruitutibus rusticis & vrbanis. Itẽ φ seruitus prospectus est, qua cõceditur nõ simplex lumẽ, sed amœnitas visus. Itẽ φ est differentia inter ꝓijcere & immittere, de qua est, tex. in l. malũ. §. 1. ff. de verb. sign. & vlterius dicit Pręp. Senẽ. in 7. casu, quæstio. 1. φ hic ex. adhuc à nemine fuit intellectus, & ipse ibi declarat, videas]

a ¶ Aeque. s. datur actio in rem.

b ¶ Agat. Scilicet actione cõfessoria. φ sic vocetur, legitur. ff. si ser. vend. l. 2. in princip.

c ¶ Vtendi. Hęc seruitus est personalis, sed sequẽtes reales, vt ff. de serui. l. 1. ** Adde, φ rẽ. vera vsusfructus & vsus sunt seruitutes mixtæ, vt ait Accurs. in d. l. 1. & Verò. de serui. vrb. pręd. c. 3. quia non debẽtur à persona per sonæ, ꝓut est seruitus mere personalis, de qua hr̃ ĩ. in ti. de iure perso. nõ ẽt debẽtur à re rei, sicuti sunt meræ reales, de quibus mox subijcitur in tex. sed participant de natura vtriusq;. nã debẽt à re ꝑsonæ: & cũ ꝑsona finiũtur, & hac rõne dñtur ꝑsonales in d. l. 1. item & tanq̃ iura realia vendicãtur l. vti frui. & si vsusfru. pet. & hic, & habetur in gl. alrius veri. & ecõtra.

d ¶ In rem actio est. s. confessoria.

e ¶ Eiusdem generis. s. vt sit in rem.

ADDITIO. No. φ cõfessoria ꝓponit verbis affirmatiuis, & negatoria negatiuis: & ex hoc comprehenditur medium concludendi in huiusmodi actionibus, de quo dic vt per Ang.

* ¶ Actio confessoria, vt hic diffinit Ias. ex Petro de Bellaper. & Io Fab. est actio in rẽ, competens alicui ratione seruitutis sibi debitæ, vel fundo suo vel quasi suo, contra impedientem, ad declarationem iuris sui. Negatoria aũt est actio in rẽ cõpetens alicui rõne rei suę, vel quasi suæ, cõtra vtentem aliqua seruitute in re illa, ad pronunciandum, aduersario ius non esse vtendi tali seruitute.]

f ¶ Tollẽdi. Vt si etas in quasi possessione

sione seruitutis domus meæ, ne mihi liceret altius tollere me: volente ædificare, debeo agere negatoria. & ita
† Displicet Dyn. Io. Fa. & Ange. & dicit Ias. q' est delusio.
hic interest † exēplū negatoriæ. vt ff. si serui. vendi. & si fortè. §. 1.
¶ Hæc opin. damnatur ab omnibus hic, & Præpo. Señ. in 7. casu. q. 1. in prin.

Seruitus altius tollēdi ab alijs differt.

¶ In hac enī seruitute negatoria verbis affirmatiuis, & confessoria negatiuis proponitur, vt ff. si ser. vēd. l loci. Alia vero exēpla, quæ ponuntur, bene ponūtur in confessoria vsq; illuc, contra &c. Vel pone hoc exemplū in cōfessoria: at si talē mihi debeas seruitutem, vt altius teneas ædificatum, vt ff. de ser. vrb. præd. l. si arborem. §. interdum & l. cum debere.

SYL.

¶ Hanc expositionem tenet Ias. Aret. tamen & Hisp. contrarium sentiunt. * Verum autem intellectum tradit Zasius in Intellec. singu.]

a ¶ Contra. i. in cōtrariū. Nam supra de confessoria, per quam seruitutes debentur: nunc de negatoria, per quā seruitutes denegantur, vt ff. si ser. vendi. l 2 in prin.

b ¶ Proditę sunt actiones. Scilicet negatoriæ.

c ¶ Altius tollendi. Exēplum confessoriæ. † In his enim exemplis omnibus reperitur, nō. Vel dic, nō † repeti, † non ad hoc exemplum, sed ad alia sic. Sed quæritur hic quare nomina talia dantur talibus actionibus? Rñ. der Placen. quia negatoria negatiuis verbis proponitur, confessoria vero affirmatiuis.

† Ridiculū est fm Dy. Io. Fa. & Ias.

† Imo. Dy. & Ias.

Negatoria & confessoria quare sic dicuntur.

¶ Cōis cōclusio est ī hac seruitute altius tollēdi, q' confessoria verbis negatiuis, negatoria verbis affirmatiuis proponatur: & ideo opin. Plac nō est vera respectu expressionis faciendæ in libello, sed respū intentionis agentis, vt declarant hic Ias. & Hisp.]

SYL.

¶ Hæc opi. reprobatur ī seruitute altius tollendi: ibi enim confessoria negatiuis, negatoria affirmatiuis † verbis proponitur. Dic ergo potius inspiciendam esse naturam q̄ verba: vt cōfessoria ideo dicatur, quia ad hoc, vt

† Habēdo respectū ad mediū cōcludendi. Ang. & Iason.

ꝓijciendi aliqd vel immittēdi tignum in vicini ędes. ¶ Contra a quoq; de vsufructu, & de seruitutibus ꝑdiorum rusticorū. itē prædiorū vrbanorum, inuicem proditæ b sunt actiōes vt si qs intēdat ius non esse aduersariū vtēdi fruendi, eūdi agēdi, aquāve ducēdi: item altius c tollēdi, ꝓsp.-

cōfiteat se debere, dat: negatoria autē, quia negat. Itē quare istæ dñr in rem? Rñ. quia ad similitudinem rei vēdicationis dantur. Sicut. n. illa rōne dominij vel quasi datur, sic & istæ: vt ecce ratione dominij datur cōfessoria, scilicet domino fundi, cui seruitus debetur, vt ff. si ser. vend. l 2. § hæc autem. & rōne quasi dñij, vt fructuario, creditori, † & superficiario. Itē publiciana datur ei, cui seruitus est cōstituta a non dño fundi, vt ff. de remis. l. j. §. idem Iulianus. & de superfi. l 1 § fin & si vsusfruc. pen. l. j. & de public. l. si ego 2. & 3 rñ, Item sicut rōne possessionis vel quasi datur rei vendicatio: sic & hæc confessoria rōne verę possessionis aduersus eā, q̄ possidet agrū qui seruiturē debet, vt ff. si vsusf pe. l vti frui. §. vtrum. vel quasi possidet, vt ff. si vsufruc. pe. l. fi. Hoc idē in negatoria: nā ipsa ratione dominij datur domino fundi, qui negat seruitutem deberi: vtilis autem quasi domino, quia ius habet in fundo. quē negat seruitutem debere, vt ff. si seru. vendi. l. 2 Et econtra ratione possessionis intēditur contra eum, qui possidet rem rōne vsufru. vt ff de acqui. pos. l. naturaliter. vel quasi possidet: vt si re vtatur ꝓpter illam seruitutē, quam sibi dicit debitā: in quibus nō est vera possessio etiam naturalis: ar. de seru. vrb. præ. l. si ædes. §. libertas. & §. seq. & ratione horum & similiū dicuntur in rem. Item no. quod dicit Pla. q' negatoria ita demū dat, si fuerit seruitus cōstituta. & postea amissa. sed falsū est ꝑpetut. n. & si nulla fuit, vt ff. si ser. vē. loci. §. ꝑpetuo & l. si stus.

Cōfessoria & negatoria q̄re dñr actiones in rem.

† aliàs inuicē quoque.

† Ista duo exēpla displicent Dy Bart. Ioan. Fab. Angel. & Ias.

Istæ

Relatio est facienda ad proxima.

† Hoc verum si ad oia non possit fieri, Dy. & Nic.

a ¶ Istæ quoq; actiones. De quibus supra proximo §. dixit Nam ad proxima est facienda relatio, † vt ff. de lega. primo. l. si seruus plurium. §. fina. de testamen. hæredes. §. sed & notã. nam aliæ non sunt negatiuæ sed affirmatiuæ. sed in eo, quod dicit, in rem sunt: potest ad vtrunque referri.

b ¶ Quod genus actionis. Scilicet negatoriarum & affirmatiuarum. Et nota, quod nomen actionis largè hic ponitur: † aliàs verò pro personalibus tantum, vt diximus supra eodem. §. primo.

c ¶ In his. Scilicet in causis rerum corporalium.

d ¶ Possidet. Scilicet insolidum. Si. n. duo asserant se possidere, & vterque vincit, poterit alter vẽdicare; vt ff. vti possid. l. si duo. in fi. 1. respon.

e ¶ Neget rẽ actoris esse. Hæc verba restringũt † præcedẽtia. Lei verò &c. Nã hoc perpetuò verum est, quod alias non datur actio possidenti, per quam neget rẽ actoris esse. Sed potest poni casus, vt possessor habeat actionem per quam dicat se dominum esse: vt ff de rei vẽdicatio. l. officium. & ff. eodem vsufru. quemadmodum cau. si vsusfructus noie. Constat enim commodatariũ nõ possidere, & commodantem possidere, vt ff. com. l. rei. idẽ in conductore & locatore, vt ff. de. vsuca. l. non solum. §. j. Alij dicunt legem illam, officium loqui quando alius non possidens agit, vt sic ratione detentationis talis agatur. Sunt & alij, vt Bul. & Io. qui dñt, quod eo ipso quod agit possessor rei vendicatione, renũciat causæ possessionis. † cùm hoc sit impossibile te possidere, & vendicare posse. prima verior est.

† Idẽ Nico.

† Sequunt Angel. & Ias.

† Hoc verum, cùm agit occasione illius possessionis quæ erat penes ipsũ & p se meri ipsũ sciensque possidebat. Ang. & Ias.

SYL. ¶ Et ista cõiter tenetur, quãuis non multum congruat huic literæ.]

ciẽdive, vel proijciendi, immittẽdive: istæ [a] quoq; actiones in rẽ sunt, sed negatiuæ. Quod genus [b] actionis in controuersijs rerum corporalium proditum non est. Nã in his [c] is agit, qui non possidet: ei verò, qui possidet, nõ ẽ actio prodita, per quã neget e rem actoris esse. Sanè vno casu, [f] qui possidet, nihilominus is actoris ptes obtinet: sicut in latioribus Digestorũ libris opportuni[g] apparebit.

f ¶ Vno casu. Vt I duplicibus indicijs. † vt ff. de iudicijs. l. in tribus & j. eo. §. quædam & ff. vti possidet. si duo. §. primo. j. de interdict. §. tertia. & ff. fa mil. ercifcun. l. prima. Vel dic, quod dicit de qualibet excẽptione proponenda: nec enim hic dicit, quod fit actor sed cautẽ dicit, quod partes si ue onera actoris sustinet secundũ Ioan. vt ff de exceptionibus. l. prima.

† Hoc exemplum sequit Dy. hic: sed Io. & Pe. contra, qa exceptio dẽt esse de regula: nam i reb. corporalibus possidenti non datur actio, nisi vno casu: sed secũdum gl. essent plures.

ADDITIO (i) Dic, nec etiam placet hoc Pet. & Dy qa sm hoc essent plus q̃ mille casus. Vnde Petr. ponit exẽplum, quando reus suscepit in se onus probandi. s. quòd res petita pertineat ad eum, & non ad actorem, vt l. circa. ff. de probatio. & hoc exemplum placet hic Io. Fa. nam litera nõ dicit actor. sed, vicẽ actoris sustinet. & sic non est propriè exceptio, sed quædam illatio. Ang.

Præterea ĩ istis duplicib[9] indicijs qui agit, non negat rẽ actoris esse, nec agit rei vẽdi. prout litera requirit. Ang.

g ¶ Apparebit. vt ff. de iudi. l. in tribus sm primum. vel ff. de excep. l. 1. secundum secundum.

¶ Sed istæ. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo ponit & declarat actiones precedentiũ paragraphorũ fore ciuiles. Secũdo ponit de actionibus prætorijs ibi, Aliæ autẽ. Item ista secunda subdiuiditur. Nam primo ponit de actionibus in rẽ prætorijs. Secundo ponit de personalibus. Secunda inferius in §. In personã. Item prima sub diuiditur. Nam primo ponit, quãdo res petitur, quasi vsucapta, quæ non est. Secundo, quãdo vsucapta est, & petitur ac si vsucapta non esset. Secũda ibi in §. Rursus. Itẽ prima subdiuiditur. Nam primo ponit de actionibus prætorijs in rem: secundo de eis duo ponit exempla. Secũda ibi, Vt ecce plerunq;. Primum exẽplum prosequitur

sequitur ibi; Nanq; si cui. Secundum in §. Rursus iam allegato. Aret.

¶ Sed iste, Casus non debet aliter q literaliter figurari. declarat enim iu stiaactiones ptorias: & ponendo ipse exempla ponit casum in exemplis: ratio enim dubitandi fuerat, quia his casibus deficiebat iure ciuili actio in rem, quæ domino daf, rõ aut decidedi colligit ex nulli illa prætoria æquitate, qua oia prætoris edicta emanarut, & colligit ex illis uerbis. Sed qa sane duru erat eo casu deficere actione &c. No. primo q actiones, de quibus s. sunt de iure ciuili. Item q publiciana introducta est iure prætorio. Item q dictio, aliæ, e im plicatiua. Item q prætor dabat actiones: & sic vi colligi, q statuta condere. Ité q in materia generali exépla sunt necessaria. Itě q dicto, plerūq;, denotat regulam in contrarium. Itě not. aliam diuisionem actionū. Itě q in publiciana requiritur traditio uel quasi. Item q si qs bona fide & iusto titulo rem acquisiuit a non dño & eius rei possessionem amittat, dat eidem publiciana contra possidentem uel contra illum, qui rei restitue dæ facultatem habet.]

* ¶ Diuisio actionum, de qua hic agitur est ex causa efficienti.]

† Inuētio ne, s; extensione dr p̄toria Fa. Ang. & Ias.

a ¶ Sed istę. Latenter accidit ad secū dam diuisioně. s. aliæ sunt ciuiles, & aliæ prætoriæ: & de omnibus exépla ponit. Sed q̃rit de duabus. s. de actione, q dat heredi, & eū, q dolo desijt possidere, vr enim prætoria, ut ff. de noxa. act. l. electio §. j. sed & ciuilis vr inspecta psona actoris, q de iure ciuili admittitur ad agendu. ut ff. de rei uen. l. in rē. Sed dic eam ciuilem † in specta potr psona actoris, q dignior est, ut ff. de excep. do. | ptre. § fin. & hęc consideratio semp hr: nā hæreditatis petitio dr prætoria, quando

** † Melius facit. l. 1. i prin. ff. si pars hær. pe. secūdū Ias. hic.

¶ Secunda diuisio actionum est, q quædā sunt ciuiles, de quibus iā dictum est, quædā uerò prætoriç, de qbus hic duo exempla ponunt. Ang. Aret.

¶ Sed istæ a quidem actiones, quarum b mentio nē habuimus, & si quæ sunt similes c

bono possessori datur, uel fideicom missatio: licet contra possidentem p hærede uel pro possessore detur: & eō si detur hæredi de iure ciuili, dicatur ciuilis. ut ff. de pet. hæredi. l. j. Sē per enim iudicamus, an actio sit ciuilis, uel prætoria, inspecta persona acto ris. †

¶ Cōmunis opinio est, q actio hęc inuentione sit ciuilis, per extensionem tamen dici possit prætoria, ut dicit hic Iason.]

† Imo in S Y L. specta origine Bald. & Ias. † Sequunt eam. Fa. Ang.

¶ Secundò quæritur de actione Cōmodari. Sed dic eam ciuilem, ut. ff. comm. l. in commodato. §. sicut. Et quod dicitur eo. ti. l. 1. ait prætor &c. uel approbādo, uel confirmando dicit, non inueniendo: sic de petitione hęreditatis dicitur ff. si pars hæredi. pe. l. 1. in princi. Sed tamen ipsa ciuilis est, cūm sit ex senatusconsulto, & cētumuiralis dicatur, vt ff. de petiti. hær. item ueniunt. § præter hęc. & C. de hære. peti. l. fi. in in prin. Omnes. n. actiones, quæ oriuntur ex his quinq; partibus iuris. s. legibus, senatusconsultis, plebiscitis, principum placitis & responsis prudētum, ciuiles sunt: † quæ uero a magistratibus, vel prętorum edicto descēdunt, prętoriæ sunt ut supra de iur. natu. §. constat. usq; ad §. ex non scripto. & ff. de iustit. & iur. l. ius autē. & j. de perpet. & tēp. ac. in prin. Aliæ autem præter duas supradictas certæ sunt, utrū sint prætoriç, uel ciuiles. Accur.

† Sequunt glo. Ang. & Ias.

b ¶ Quarū mentionem. s. expressam, ut de quibusdam dictum est.

c ¶ Et si quæ sunt similes. Vt quę sunt ex contractu, uel quasi, uel ex delicto, uel quasi, uel ex uarijs figuris causarum, ut supra eodem §. primo, & secundo.

¶ Quāuis Dyn. hic acerrimè inuehatur in hanc glo. tñ communiter docto. eā saluant. præsertim cūm loquatur exemplificatiuè.] S Y L.

Ex

a ¶Ex legitimis. Ideſt ex lege 12 tabularũ & pro ideſt ciuilibus. Vel dic ciuilib. i. ex auctoritate iuris pruden tum & eorum rñſis: nam totum eſt ius ciuile, ut ff. de iuſti. & iure. ius āt ciuile & ð orig. iur. l. 2. §. nouiſſim. è. bon. l. prætor. Iulianus.

¶Intellige neceſſariũ quo ad intellectum, non autē quo ad legislatoiē.] f ¶Vt ecce. Hoc ē primum exemplũ, quod exponitur ſtatim, ibi, nãq; &c.

ex legitimis & ciuili b causis dſcēdũt. ¶Aliæ b ſũt, q̃s Prætor ex ſua iuriſdictione ꝯparatas hēt, tã ĩ rē, cq̃ ĩ pſonã: quas & ipſas dnecessariũ eſt exemplis oñdere. Vt ecce, f plerũq; g ita pmittit Prætor in rē agere, vt vel actor dicath ſe tq̃ ſi vſucepiſſe qd ñ vſuceperit: uel i ex diuerſo † poſſeſſor k dicat aduerſariũ ſuũ nõ vſucepiſſe quod vſuceperit. ¶ Actio Publiciana dr̃ pretoria: & dat ex eq̃tate Prætoris illi, qui rem nactus eſt a ñ dño ex aliquo iuſto titulo q eſſet aptus ad dominij tranſlationem: & datur quaſi ipſe rem uſuceperit. Ange. ¶ Nanq; ſi cui ex iuſta cãſa res aliqua tradita fuerit ve luti ex cã emptionis, aut donationis, aut dotis, aut legatorum, & nec dum ei rei dominus effectus n ē, ſi ei rei poſſeſſionē

† Iſta glo. nõ eſt Accur.

b ¶Aliæ autem. † Aduerte, ꝙ hic doctores ita diſtinguũt hũc §. incipiendo ibi, ſed iſtæ q dem. ñ communiter allegatur in materia publiciana, ſed §. aliæ. hic, & non ſuperius icipiēdo. c ¶Tã in rē. Ideſt tam in rem tantum, q̃ in perſonã tantum. Nec enim aliqua prætoria t inuenitur, q̃ ſit miſta. l. i. i. rē & in perſonã, licet ciuilis ra lis inueniatur. vt ĩ. eod. §. quadam.

† ὠσαντς Theop.

† alias poſſeſſorem aduerſariũ, &c.

† S. quon. glo. Fab. Angel. & Iaſ.

g ¶Plerũque. Quia hoc ſp dicere nõ poterit, ſi contra dñm, nl. i in caſib. ut ſtatim dicemus. h ¶Dicat. Agendo publiciana. i ¶Vel ex diuerſo. Hoc exponitur. ĩ. §. rurſus. K ¶Poſſeſſor Ideſt dominus quondã, ad quem ſe dijt nunc poſſeſſio. Vel dic poſſeſſor quõdam, nunc petitor. ¶ Nanque. Ex iuſta cauſa. i. ex aliquo contractu, q deſcendit ex iuſta cauſa. id eſt ex affectione utriuſque partis, ut ff. e. l. in omnibus q̃ affectionē iuſtum eſt ſeruari. ut s. de reum diui. ꝗ. p traditionē, & hoc dũmõ talis titu. fuerit aptus dñiũ tĩſferre, licēt ñ trãſferat: q a traditio nõ plus trãſfert q̃ ſit apud eum, qui tradit, ut ff. de acqui. rer. domi. l. traditio. & nominãt hmõi ꝯtus. ff. de publi. l. 1. in fin. & l. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ſi uerò cõtractus nõ eſt habilis trãſferre dominium, non competit pub. vt ff. de pub quæcunque § & fi.

SYL. ¶Dic non eſſe uerũ, talem petitionem hæreditatis eſſe miſtã. quia cõmuni. opi. eſt in contrarium, ut in rubri ff. ſi cer. pet.]

SYL. ¶Et primo hic de realibus dicit vſq; ad §. in perſonam. & poſtea de perſonalibus dicet. Accur.

e ¶Rationem aſſignat doct. in rubr. ff. ſi certum pet.

d ¶Ipſas ſ. prætorias: quaſi diceret, nõ ſolum ciuiles, quas expoſuimus. e ¶Neceſſariũ. Ideſt utile. Qđ. n. medicamenta morbis, hoc exibent iura negocijs, ut in auth. hęc cõſtõ. Inn. in prin. col. 3. Nec. n. neceſſitas in principe poni põt, ut ff. de leg. & ſenatuſcon. princeps. ſiē quia per exempla aptius intelligit. ut hic, & C. de tranſactio. ut ſponſum. & ff. de colla.

m ¶Tradita A non domino. n ¶Dñs effectus Per uſucapionē. Nã per traditionē dominus factus non fuit. S. aũt altero iſtorũ modorũ factus dñs fuerit, publiciana ei non datur, ſed directa rei uendicatio, ut ff. de publi. l. 1. in prin. & §. 1.

SYL.

Caſu

a ¶ Casu. Imo & si quocūq; mō. Nā & si p furtū, uel rapinā, vel aliā uiru amiserit: nō tñ hēt in rē actionē dire ctā: sed hāc: licet hēat & alias actiões, vt furti, vel vi bono. rap. & similes. ut
*
ī. de obli. q ex delic. §. sed & bonæ fidei. & s. ui bon. rap. §. fin.

κατά τι γατύ· χην. Theop. S Y L.

¶ Et sic no. ex hac gl. quod furtū ñ ɔnumerat iter ca sus fortuitos. de quo latè disputat hic Hispan. & Ias.]

† casu a amiserit, nullā b hēt in rem directam c actionē ad eam persequen dam: qppe ita pditę sūt iure ciuili actiones, vt qs do minium suum vēdi cet. d Sed qa sane durū erat eo casu e deficere actionē, f inuēta est a Prætore actio, g ī qua di cit h is, q possessio

b ¶ Nullā De aliis aūt realib' cōstat: sed de hac rei uēdicatiōe dubitatur.

Actio publiciana verū com petat habenti utile dñium.

c ¶ Directā. Sed nūq d publiciana cō petit rōne utilis dñij? Quidā dicūt q sic, dicentes utile dñium hēt cui publiciana cōpetit: & dicūt hāc eē cām publicianę, sicut directū dñiū est cā directæ actionis in rem, ut ff. de rei uē. l. rē. Alij dñt, q nec utile dñiū hēt, cū ille, qui utile dñium hēt, ēt ɔ do minum agat, ut ff. si ager ue. uel em phy. pe. l. 1. & 3. quod non est in publiciana, ut. ff. de publi. l. pe. & fi.

** Aequiuocat Acc. dū, cōfundit uti le dñiū cū q si dño, q lōge iter se differūt, ut annotauimus s. §. j. ad gl. in uer. possideat. Et iō ɔclude q emphyteuta & uassallus, qui sunt dñi utiles, hāt utile rei uēdicat, nō publicianā, quæ datur ratione quasi dominij.]

d ¶ Vendicet Hoc vr̄ falsum. Nā aut habeo dñium: & tunc non vendico quod habeo; si non habeo nec tunc uendico. ut ff. de rei uen. l. in rem. t. respondit. Item dominium est ius & res incorporalis, quō ergo uendicat? Sed dic dñium. i. rē ratione dominij.

Actio ī factū est pretoria, cōdō ex l. ciuilis.

e ¶ Casu s. isto supradicto.

f ¶ Deficere actionem. Quod erat se cundum ius ciuile.

g ¶ Actio s. publiciana, ut statim subijcit: aliàs nisi ptor actionis nomen diceret, in factū daret: sicut ex ciuili oblōne noua daē condictio ex lege, si non caueaē de noīe actionis, ut ff. nau. cau. sta. l. & ita (aliàs incipit idē.)

§. ait. & de condi. ex leg l t.

ADDITIO. No. gl. fm. Dy. quā tene mēti p regula, quæ actio cōpetat ex remedio ciuili, uel ptorio. p qua facit tex. ff. de adult. l. qd ex his. Sed ɔ hoc opponit de l. sed & si possessori. in prin de iure. iur. cō. ficta gl. ubi actio ī factum & publiciana vñr eē idē. Sed tu uide, ut ibi p gl & doc. An.

h ¶ Dicit. Et sic vr̄ q prætor permitti mentiri, quod Plac concessit. †

¶ Reprehēdūt doc. maxime, q a hodie in tex. est dictio, quasi, tam i prin cipio quam in fine.]

† Et malè S Y L. Fa. Ang. & Ias.

¶ Et idē in sequent b. casibus tribus: & facit. C. de bo. ma l. 1. vñ sic libellum formabat: Peto talem rē, quam possides, & quam emi, uel alia simili iusta cā habui a nō dño: qa dico me usucepisse. Nam licet hęc verba, Quia dico me vsucepisse &c. directā rei vē dicationem magis uideant inducere, tñ ex adiunctis publicianā signāt. Alij dixerūt ita esse formandū: Peto rē talē, quā dico meā sed qa forte ñ possem pbare meā, ppono publicianam. † Alij dicūt utranq; alternati uè ppōni. l. rei uend. & publ hoc mo do: Peto talē rē iure directi dñij uel quasi. & hanc approbat cōsuetudo. Sed certè duæ primæ non placēt: qa quō diceret rē suam se vsucepisse, cu hoc non sit uerū ? sic. n. peieraret: in sacramento calumniæ, ut C. de sacra. calum. l. 2. Sed illi respondent: quia hoc facit. l. promittente, vnde nō peie rat. ff. q iati l. cog. l. fi. Sed nec ultima placet: quia unam debet eligere, & non pluribus agere actionibus, ut ff. de regu. iur. l. nemo. §. quot. es.

Libellus in publiciana.

† Dic q istas duas libellā di formas glo. infra reproba. & bñ fm doctō & maxime reprobat istam ulti. qa hodie nō esse ne cesse, q exprimat nomē actionis in libello, vt S Y L. c. examinata. de iudic. Ang.

¶ Et iste modus approbatur p H. sp. Angel. & Ias.

¶ Dic ergo quarto esse formandū in hunc modum libellum: Peto rem ta lē mihi restitui iure quasi dominij, p inde ac si usucepissem. Verbum. n. quasi,

quasi,positum.ff.eo.§.aliæ. hic repete,& similitudinariè ponatur, nō affirmatiuè.l.dicere,sicut uendicatem quo ad effectum re uere usucapta, ita nunc quasi usucapta. & idem in sequentib.casibus. Ex pdictis patet, ꝙ quinq; sunt necessaria,ut detur publiciana. Traditio,uel quasi,quod dico propter res incorporales, quæ tradi non possunt,ut ff.de acqui.rer.dom. l.seruus.§.incorporales. & ff.e.l.1.& l.eum qui.§.fi.& l.si ego.§.1. Secundò, ꝙ ex titulo apto ad mutationē dnij, ut hic dicit, ut ex uenditione, uel similibus. Item ꝙ a non domino acceperit:nam aliàs dominium esset translatum,ut .e.l.1.§.1. Item quartò,ꝙ bona fide acceperit: unde credidit se dnm factum esse inc,†ut ff. de publi.l. eum qui a furioso.§. prætor. Quintò,ꝙ credat se dnm hodie non esse,cū proponit eam,aliàs esset sibi contrarius. Sed tantum duo prima ex his quinq; sunt difficilia agenti.s.probatio traditionis, & tituli,reli qua cōsistūt in intellectu agentis,cū sint de sua conscientia, q̄ per testes probari non pūt.† Sed quid si dubitat hodie uttum auctor fuerit dominus,uel non?Rñd. salua fide propo nat,quod sibi melius vr,vel rei uedi. uel pub.sed qñ penitus est in dubio, proponat publicianā,& in ea obtine bit: nisi aduersarius probet auctorē huius dominum fuisse: quod si pro bet,dabitur ei rei uendicatio. qui.n. egit actiōe publiciana, & succubuit, non repellitur a rei uendicatione di recta.idem econtra.ut ff.de euic.minor.§.si seruus.licet quidā dixerunt cōtra in utroq; casu:quia ius suum undecunq; & qualecūq; in primo iudicio deduxisse vr, ut ff. de excep. rei iud.si mr.§ eādē.Sed expone vndecunq; & qualecūq;.i.siue de iur. ciuili,siue iure gentiū,dummō directum,t t.ā.de rei uend.in rē,in prin. At illi dicebant, siue directum , siue utile. & ita patet,ꝙ cùm sint contra

† Dic ꝙ requirit t̄pus emptionis duob. tēporib⁹. s. tpe ɔ̄ctus & ēt tpe traditionis:pp frequētiam cōtractꝰ. In alijs āt cōtractibus īspicit̄ tmmō tēpus tradō nis.l.3.ff. proso.& l. 2.ī princ. & ibi gl. fina. pro emp.coniuncta. l. iusto. §.& si possessioni. ff.d usucapio. Ange.

† Vide g loc singulari di cto Ias. hic 23.col. & Sozi. regu. 72.in nouiss. Et Bar.in l.1. §.2. colu. 2.de iti.actu quæ pri.declarat hoc procedere procedente. titu. aliàs secus.

nem amisit, eā rē se usucepisse, quā usu n̄ cępit, & ita uendicat suā esse, quæ actio Publiciana appellatur,

rei rei uendicatio directa, & publiciana, uno libello proponi non pñr, ut C.si ser.extero.l.1.Sed ex consuetudine cōtrariū seruat:nam utraque simul proponitur,licet super una ꝓbationes tantum inducat, ne sibi cōtrarius sit: quod certè est contra dictam l. C.& regulam illam.ff.de reg. iur. nemo §. quoties. & hoc ex parte actoris.Ex parte āt rei spectamus,an possidear,uel dolo desierit possidere,ut in rei uendicatione diximus: nam ɔ̄ oēm possidētem datur preterquam contra dñm,ut ff.de publ.l. pen.& l. fi.Sed etiam cōtra dominum datur in sex casibus. † Primus est, si à non dño emi, qui postea uerò domino succedit,& ad eū possessio redierit; nā licet sit factus dominus, tenetur tñ publ.ut de rei uen. si à Titio. Secūdus est,si rem a non dño emi, & postea uerus domin⁹ uoluerit a me uendicare,sed ego fui absolutus, & postea res ad illum redijt,agā publicia.& si excipiat de dño,ego replica bo,q a qñq; eo agente fui absolutus ut ff.de exce.rei iud.si quis rē.Terti⁹ est,si egi noxaliter ɔ̄ bon. fid.possessori, & ipse dedit mihi eum pro noxa. siue enim contra me possidentē uerus dñs agat, siue eo possidente ego agam publiciana, obtineo, ut ff. de noxa.l.& generaliter.& l. præcedenti.in fi.Quartus est,si ego fui missus in possessione uicinæ domus, quam aliqs bona fide possidebat,possessore non cauente:& postea uerus dñs inueniatur possidere:ui forte: & Vñ ui interdictum,& Publicianā habeo ut ff.de dam.in fe. dāni.§. non solū. Quintus ēt adijcitur: ut si rem possideo,& eam non dolo,sed culpa desii possidere:& sic litis æstimationē tantum secundū ius uendicanti præstiti ut ff.de rei uend.qui restituere.si postea res ad dominum redeat, agam publiciana ɔ̄ eum,ut ff.de rei uendi. si culpa. Vel expone l. illam , ut habeat utilem actionem, quā actor di rectam

† Istā gl. vsque ad fi. sequūtur Nic. Dy. Fab. Ange. & Ias.

zectam habebat, quasi nomen emisse uideatur. Sextus adijcitur, si me mandante rem meam uendidisti, sed me prohibente tradidisti emptori: hac actione uel exceptione defendit. praterea et contra

quoniam primum a publico[a] Praetore in edicto proposita est.

¶ Praesenti ꝯ absentem reipublicae cā, vel in ptāte hostium, usucapiētē rē psentis, succurritur, recissa usucapione. Arc.

¶ Rursus[b] ex diuerso, si qs cū reipublicae[c] cā abeēt[d]

me dominiū hac actione agitur, ut ff de pub. si quis ꝓhibuit. alias est. l. Papinianus.

ADDITIO. Not. hanc gl. quae ponit casus, in quibus datur publiciana contra dominum. Idem notat gloss. in l. si. ff. eo. Et aduerte, ꝙ licet Ang. in d. l. si addat casum. l. si quis prohibuit. ff. eo. secundum lecturam Dy. ibi, ꝙ procurator uendidit rem domini, tñ nō est opus ꝙ addatur, qa habes hic gl. ordinariā, dum dicit: sextus adijcitur, si me mandante rem meam vendidisti, pondera ibi, meam, & sic mandantis. Ang.

a ¶ A Publicio. Sicut ab Aquilio Aq. lia fuit inducta, ut s. ad l. Aqui. §. capite tertio. In fi.

* ¶ Hoc edictum Publicij his uerbis conceptum fuisse traditur. Siquis id, quod traditur ex iusta causa nō à domino, & nondum usucaptum petet, iudicium dabo.]

Diuisio. ¶ Rursus. ¶ Iste §. diuiditur in duas partes. Primò ponit de restitutione danda praesenti ꝯ absentem. Secūdò addit & extendit ad alios multos casus. Secunda ibi, Quod genus.

SYL. ¶ Rursus ex diuerso. Casus ita figurari potest. Quaesitum est, an praesenti cōtra absentem ex causa publica detur restitutio, & actio ad usucapionē rescindendā: & uidebatur ꝙ non: nā aut iste absens reliquit procuratorē, aut alios consanguineos, quos psens conuenire posset: aut non: si dimisit, non debet iuuari hoc remedio, cùm posset agendo cōtra eos praescriptionem interrumpere. l. item ait §. fi. cū l. seq ex quib. ca. ma. Aut nullos dimisit, & tunc nō debet audiri, quia potuit praescriptionem interrumpere beneficio. l. ut pfectius. C. de annal. except. Hoc tñ non obstante decidit hic contrarium propter aequitatem, quae est, ꝙ impeditus consequi suū restituatur, & rescindatur usucapio finita. Non obst. oppo. facta. quia ad eam respondet Iason in primo not. & latius Hispan. in 3. Et quia notabilia clara sunt, & per doc. hic colliguntur, ulterius non insisto.]

b ¶ Rursus ex diuerso. i. econtrario. Nam supra affirmando & se usucepisse dicit, hic negando, & aduersarium non usucepisse dicit.

c ¶ Reipublicae. s. ciuitatis Romanae, ut ff. de uer. bo. signi. eum qui, Idem tñ ex generali clausula posita. ff. ex quibus cau ma. l 1. in fi in caeteris ciuitatibus dām est, ut ff. ex quib cau. man. l. sed & si per praetorem. §. pen. Idem et si cā municipij alicuius, (i) ut ff. ex qui cau. ma. l. legatis.

SYL. ¶ Et ista opi. cōis est, ut per doct. hic. & latius Io. Fran. Bald. in trac. praescr. in 3. par. 5. par. prin q. 2.]

ADDI. (i) Dic idem, si esset absens ꝓ facto unius uillę uel castri, quia largo modo dicitur abesse cā reipub. ut no. glo. in l legatis allegata. Ang.

d ¶ Abesset. Al às absens esset. Iste, q abfuit reipublicę causa, rem pręsentis duobus modis potuit usucapere. s. per se: ut quia rem illam secū detulit, siue domi dimisit, & animo possedit: ut dicitur de eo, qui ad nundinas profectus est, ut ff de acqui. pos. clam possidere §. qui ad nundinas. Item p alium s. per filium uel seruum, ut statim in capitulo dicemus.

* ¶ Obseruetis ex hac gl. ꝙ possidens tm animo & sic ciuiliter tm, pot usucapere: & ita cōiter tenetur, ut admonet hic Iaf. de quo articulo latissi mè tradunt doct. post Bart in d. l. 3. §. ex contrario, de acqui. poss.]

Vel

a Vel in hostium. Qui sunt hostes, dicitur ff. de cap. hostes. & ff. de uerb. signi. hostes l. quibus populus Romanus bellū induxit, uel qui populo Romano bellū induxerūt. Si ergo ab alio quis capiatur nunquid hoc locum habebit, quod hic dicitur? Credo φ sic: † sicut quando abest cū alicu

vel in hostium a potestate b esset, rem eius, qui in ciuitate esset, usuceperit, permittitur domino, si possessor reipublicæ causa abesse desierit, tunc intra annum d

ius ciuitatis uel municipij, ut s. dictū est. In hoc autem differunt: quia non fiunt serui talium hostium, ut ff. de cap hostes. & sic poterit facere testamentum. quod aliàs nō posset, † cùm esset seruus. imo & eius obses nō posset, ut ff. de testam. l. eius qui. & l. obsides. Accur.

ADDITIO. Idē si Princeps, vel Papa siue eius legatus de cōmissione Papæ alicui ciuitati subditę ecclesię bellum indixerit, quia capti efficiuntur serui, & eorum bona efficiūtur captiuorum: & sic in omnibus his habebit locum fictio postliminij. quod nota perpetuo.

b Potestate. i. seruitute. † aliàs accipitur pro iurisdictione: ut cū dicimus, potestas hēt homines de districtu in ptāte. i. iurisdictione. Item ponitur p obedientia: in qua ptāte est monachus sub abbate, & clerici sub plātis. Item ponitur p dilectione sine pietate: & hæc patria potestas dicitur, ut ff. de uerb. signi. potestatis. Sed quō ille ab hostibus captus poterit usucapere, cùm ipse ab alio possideatur, ut s. de iur perso. §. serui, ergo ipse possidere non pōt, ut ff. ad l. iuliam. de adulte. sic eueniet. & ff. de acquir re. domin. homo liber. §. quicquid. ergo nec usucapere, ut ff de usucapio. sine possessione? Respon. usucapit p filiū uel per seruū in peculiari, † ut ff. ex quib. cau. m. a. item ait prætor. § hæc autē. & l. deniq;. & l. ait prætor. §. 2. planè. & ff. de usuca. iusto. §. fina. Sed nec vī, φ p seruū possit captiuus usucapere, ut ff d usuc. neq; seru. Sed dic φ illa loquitur in rā non peculiari: qd uerum est. Vel loquitur ipsa ueritate inspecta, † hic autem iure postli. inspecto, quod præualet ueritati, ut s. qb. mo. ius pa. pote. sol §. si ab hostibus.

ADDITIO. Doc. cōiter sequūtur gl. & do. Iacob. reprobāt hic Angel. quem uideas: & dū tex. noster dicit, φ captus ab hostibus potest usucapere, Iac. exemplificat de actione personali: in qua currit pręscriptio si ex possessione præscribentis, sed ex solo cursu temporis negligentia nō petētis: uide hic per eum.

c In ciuitate esset. q. d. qui non abest. Quid ergo si uterque abest, & alter alterius rē usucapit? Rñ. & tūc habet locum hæc restitutio, † ut ff. ex q. bus cau. ma. l. fi. vī autē desinere abesse, cū domum redijt, uel redire potuit finito negocio, pro quo erat absens: & tūc dr desinere abesse, nisi iusta cā impeditus fuerit in redeundo: statuuntur enim ei 20. milliaria diurna, ut ff. ex quib. cau. ma. sicuti. §. tandiu Et sic patet, φ de necessaria absentia tunc intelligit. † aliàs cōtra, ut ff. eo. l. 2. qui, & l seq. sed uerbū, desierit, hic positum strictus ponitur, id est φ possit conueniri. Itē econtra, si præsens rem absentis usucepit, ut ff. ex quibus causis manu. l. 1. §. uerba. & tunc siue cōpleta est tota usucapio in præsentia, id est, infra modicum tēpus, siue in absentia, siue postea parū, idem est. ut ff. eod. ab hostibus. §. sed quod simpliciter.

Cōis resolutio est, φ si usucapio sit pro maiori parte cōpleta in absentia, & finita in præsentia, ille absens resti tuatur tm ad tps absentiæ, reliquum uerò temporis cedat ad commodum usucapientis: ita doc. in l. quod tēpore. C. de testam militum.]

d Annum. s. utilem, qui constat ex ccclxv. diebus, ut ff. de statulibe. cum hæres. §. Stichus. in quibus actor habuit facultatem agendi, nec impediret per se, nec per eū, nec per iudicē.

Nam

† Et bñ, q a qñ prę sens con tra absentē dat restō nō refert de cā absentiæ. Angel. & Ias.

† Sequuntur hanc glo. Ang. & Ioann.

† Melius dixisset. i. dicto. Nico. & Iaf.

Capt⁹ ab hostibus pōt vsucapere.

† Sequit hanc glo. Ias.

† Idē Dy. Angel. & Ias.

† Istā glo. approbāt Angel. & Ias.

† Qñ absens contra pñtē restituit aliàs ñ fit distinctio. ſm Iaf.

SYL.

rescissa usucapione eam petere, id est, ita petere, ut dicat possessorem usu b non cepisse, & ob id suam rem esse. Quod genus actionis c † quibusdam d & aliis simili æquitate motus Prętor accommodat: sicut ex latiore e Digestorum Pandectarum uolumine intelligere licet.

¶ Alienatum in fraudem creditorum permittit ipsis ex sententia Prætoris bonis debitorum possessis reuo-

Nam hæc tria necessaria sunt, ut uti- lis dies aut annus currat, ut ff. de diuer. & tempo præscrip l. 1.

SYL. ¶ Comuniter tenetur, ꝙ in dispositio ne prætoria annus sit utilis, in ciuili cō tinuus, ut per doct. hic.]

¶ Hodie uerò in oib' restitutionibus qua decēnium cō- tinuū cōputatur, ut C. de temp in integrum restitu. l. fi. Et ita no. hic, ꝙ hic liber corrigitur p C. l hoc anno utili ge neraliter fm quosdā Sed dico contra, quia illa tan tum in restitutionibus dicit, unde in aliis remanet utilis annus.

† aliàs & aliis quibusdam.

SYL. ¶ Et hæc opi. cōmuniter approbatur in d. l fin.

a ¶ Rescissa per in integrū restitutionem petitam a iudice uiuo. ut subdu catur tēpus usucapionis. quo fuit absens, ut C. de restitu mi. l. 3. sicut & minores petunt. ff. de exceptio. l. exceptiones quæ personæ. in ti. l. & hoc ipsum. l. ꝙ postulare possunt, a mortuo prætore conceditur eis, ut ff. eo l. 1. per totum: restituit ergo eos prætor uiuus, (1) ut sic agant an. iqua actione, ac si res nō esset uiucapta, uel actio præscripta: ideo actio, ad quam restituuntur dr rescissoria, nō ꝙ sit nomen proprium actionis.

SYL. ¶ Et ita communiter tenetur.]

¶ Sed q̃rat primo realis siue psonalis directa, nūc dr utilis, ut C. ex quib. cau. ma l. fi. & de postlim. reuer. l. ab hostibus. 3 † Alij aūt, ꝙ statim eo re uerso hēt rescissoriā: & dicūt esse ꝑ prio nomen actionis & sic dicunt, ꝙ maiores iure actionis, sed minores offo iudicis restituunt. sic tñ, ꝙ hæc rescissoria actio efficaciam nō habet, anteq̃ induxerit in eā prætor spiritū uita dando restitutionē: qd satis tecī dit in primā opinionē. Nā semper ue

† Istæ duæ leges nihil faciūt ad propositum.

† Et male fm doct. hic.

rū est hoc, ꝙ à prætoris mortui edicto hoc sit, & auctoritate prætoris uiui.

SYL. ¶ Et ita cōiter tenet doct ꝙ rescissoria non cōpetat, nisi prius præcedat iudicium rescindens.]

ADDIT. (1) Istud ergo, quo petit restitutio, est ofsiciū iudicis i facit. l. ꝙ si minor § fi. ff. de min. & est casus in terminis in l si q stipulatus. ff. ex q. cau. ma. & cōprobat rōne: quia quoties uerba legis referuntur ad iudicem, tūc ex illo edicto oritur officiū iudicis, ut not. glo. in l. si soror. C. de coll. & habet in l 4. ff. de ali & cib legā & no. planè Bart in l. 1. ff. de condi. ex lege. sed hoc edictum est huiusmodi, ut in l. 1. in fin. ff. ex quib. cau. ma. igitur &c. Ange.

b ¶ Vsu non cepisse. Et sic vr cōcedere mentiri: qd P confitetur. Sed dic, ꝙ non mentitur, sed dicit sibi restituendum, ac si usucaptū non esset, vt s. proxi. § diximus.

c ¶ Actionis. Scilicet rescissoriæ supra dictæ.

d ¶ Quibusdā. ut si rem absentis usu capiat præsens. † itē si absens fuit pro babili causa, ut studiorū itē si in uinculis positus, ut ff. eo. l. 1. & l sed & si per prætorē. in fi & l. seq & de illis legib. j. facit mentionem, cùm dicit de uolumine Digestorum.

† Istā tenēt Dyn. & Bald.

¶ Item si quis. ¶ Diuidit in duas partes. Primò ponitur dictum, ex quo ratio q̃ō. Scdò determinatio quæstionis. secunda ibi, permittitur.

SYL. ¶ Item si quis in fraudē. Casus litteraliter figurātus est, habet. n. literam claram & rationem manifestam, ꝙ fraus nemini debet patrocinari. Not. collige ex summario. præsertim quia doct omnia expediunt in gl.]

* ¶ Adde cautelam pro debitore, ss Institu. Tt frau-

fraudandum creditores, quam ponit Bar Cepol. nu 240. incip. Ad hoc. quā oīno uide, non ut uiate, sed ut diléas modū illam euitandi, & ne obsit creditori. nam & hoc ibi docetur.]

a Si quis. l. debitor.

b In fraudē. Not. φ uterq; tam debitor quam receptor oportet, φ fraudem participet, quando titulus non est lu cratiuus.

care. Aretinus.

¶ Item si quis a in fraudem b credito-rum c rem suā d ali-enauit, si ue in aliud in ...

† Qui tex. licet loquatur in alienatio ne lucratiua, tñ et hēt locū in ti. onero so, ut ē glo. in l. q tesim. iu uel bo mo dū. & ibi Bart. ff. de proba. & ita proce dunt ēm Ja. qñ uen ditio omnium bonorū esset facta pro uili de mino ri precio qua ualerēt. idem si non oīa bona, sed maiorem partē alienauit, ut est gl. not. in l. nomen. §. filio, in uer bo, omnis substātia. ff. de le. 3.

SYL.

SYL.

¶ Hoc uerum in creditore, secus in alienaris in fraudē pfoni l. 1. §. si q̄s i fraudē. ff. si quid in frau. pa. Item nō procedit in debitore ciuitatis. l. 2. C. de debito. ciui. li. 11.

¶ Si autem est lucratiuus, puta donationis, ut si dedit (& hoc intellige ad hoc, ut creditor possit reuocare alienationē) tunc sufficit fraudem debitoris tm̄ interuenire, ut C. de reuocā. ijs quæ in frau cred l. pen. & ff. quæ i frau. cred. qui autem. §. hoc edictū. & §. simili modo.

¶ Quæ tamen non requiritur in casu. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de ijs quæ in frau. cred.]

¶ Et de hac fraude nota bonā distinctionē: quia aut adhibetur a debitore alienāte inter uiuos, aut in ultima uoluntate, uel a liberto in fraudē patroni similiter inter uiuos, uel i ultima uoluntate, si in ultima uolūtate, tūc aut per legata, aut per libertates: & si p libertates, aut directas, aut fideicōmissarias. Si debitor in fraudē alienet inter uiuos, uno casu præsumitur fraus, scilicet qñ omnia aliena uit, ut ff. eo. oēs. §. Lucius. † si autem non omnia, nō præsumit. sæpe enim de facultatibus suis amplius, q̄ in ijs est, sperant homines, ut s. quibus ex cau. ma. non li. §. in fraudem debet ergo probare eam creditor. Et hæc distinctio per omnia seruat etiam in patrono, ut ff de proba patronus. & l. quoties. § qui dolo. In ultima uolūtate, si legatū uel fideicommissum in fraudē creditoris reliquit, solū euentum inspicimus, licet fraus non inter uenerit, ut in donatione causa mortis, ut C. de iure delibe. l. fi. §. si uerò creditores cum legata nō debeantur nisi deducto ære alieno, ut ff. eo. qui autem. § penul. & ad Trebel. l. 1. §. is qui quadringēta. Idem in patrono p omnia, si libertus i fraudem legauit, uel fideicommissum reliquit, uel donauit causa mortis: nā solum euentū inspicimus, ut ff. si quid in frau. patroni. l. 1. in prin. & §. 1. In libertatibus autem in fraudē relictis distingue directas a fideicommissarijs in primo casu cōsilium & euentum: in secundo euentum tātum inspicimus, † ut C de ijs qui ma. nō pos sunt l. si & l. 2.

† Istā glo. sequūtur Angel. & Ias.

SYL.

¶ Ratio diuersitatis ponitur per glo. l si. C. qui ma. non pos. quarum ulti. approbāt doc. sed Ias. hic assignat meliorem, quā ego aliās sum secutus.]

c ¶ Creditorum. Large accipe p omni eo, cui aliquid debet, ut ff. de uerborum signifi. l. creditorum. & l. creditores. & l. si cui. & in auth. de fideius. §. pen. colla. 1.

SYL.

¶ Conclude cum hac glo. φ creditoribus etiam large sumptis, etiam ex delicto, competunt actiones reuocatoriæ. Item & creditoribus futuris; quoties ex coniecturis cōstare possit alienationē factā fuisse in fraudem: uel quādo futuri creditores successissent in locum priorum creditorum, l. ait prætor. §. ita demum. ff. de ijs quæ in frau. cred]

d ¶ Rem suam Scilicet corporalem ex eo φ dicit, tradiderit: idem tñ est in incorporalibus, ut patet per multa exempla. ff. quæ in fraud. credito. l. 1. 2. & 3. usque ad l. qui autem.

ADDITIO. No. sing. illā. l. in prin. φ si debitor repudiat hæreditatē, uel legatum, uel alio modo, & titulo poterat acquirere, & non uult, immo repudiat ēt in fraudē & respectū creditū, an habeat locum ista materia: dicitur ibi φ non, quia dummodo non diminuat de suo patrimonio, nō habet locum dispositio huius §. quod no. bene. Ang. Are.

Possessis

cui tradiderit: bonis eius a creditoribus possessis, a ex sñia Prçsidis, b permittit c ipsis creditoribus, rescissa traditione, eam rem petere, d idest dicere eã rem traditã nõ esse, & ob id in

a ¶ Possessis Idest, possideri iussis: nec n. re ipsa a creditoribus fuerant possessa bona debitoris, cũ ipse alienauerit. Vel dic † possessis, quæ remanserãt & nõ sufficiebant, ut ff. eo. l. ait ptor. * ¶ Intellige igiĩ tex. hunc excussis prius reliquis bonis debitoris. neq;. n. ante reuocantur ab eo alienata, quæ iam possidentur per alium, quã excussis cunctis eius bonis, compertũ sit, eum soluendo non esse. l. 1. C. eo. & auth. de fideiuss. & mand.]

b ¶ Præsidis. Puta quia fuit condemnatus, & non satisfecit condemnatiõni. ĩ. tempus: unde missus fuit actor in possessionem bonorum.

c ¶ Permittitur. Scilicet infra annum utilem, ut ff. de ijs quæ in frau. credito. l. 1. primo respon. de eo tamẽ, qđ peruenit ad eum, uel quod dolo fecit, quominus perueniret, perpetuo datur, † ut ff. eo. ait ptor. §. hæc actio.

d ¶ Eã rem petere. Sed qua actione? Respon. Pauliana, quæ datur creditori ad reuocãda corporalia: sed in factũ ad reuocãda iura, ut ff de usuris, l. uideamus. 2. §. in Fauiana. & ff. eo. l. hac in factũ. † Vel uerius dic, ꝙ nulla dr̃ Pauliana nisi adiectiuè, q̃a a Paulo fuit inducta: sed in factũ. Pauliana dr̃, q̃ ad reuocanda corporalia & incorporalia cõpetit. Et datur cõtra accipientẽ & hæredẽ eius inquantũ ad eos puenit ẽt nõ restituto ex ptorio, ut ff. e. ait p̃tor. §. si & l. seq. & l. si debitor, & l. ex his. In eũ aũt, qui ĩ fraudem alienauit, actio non dat, cũ nudus sit: nisi ita fraudulẽter dispersit, ut res apparere nõ possit: quo casu ẽt in carcerẽ detrudetur, ut ff. eo l. fin. § fi. Est & Fauiana, q̃ datur soli patrono ad reuocanda ea, q̃ libertus ĩ fraudẽ p̃roni alienauit inter uiuos vel vltima uolũtate, quominus p̃ron⁹ hẽat tertiã, ut ff si quid in frau. patro. l. 1. & prin. & § j. & ĩ. de suc. libe. §. sed nr̃a constitutio. Est & Caluisiana: & ipsa tã patrono q̃ creditori cõpetit, ut ff. si quid in frau pa. l. 1. Fauiana. Quidã tñ dicunt ꝯ in eo quod de Fauiana dictum est, ar. ff. de usur. l. uideamus. § i Fauiana Sed certè ita dicit ibi lr̃a, p quã. & sic refertur ad ꝓximã tñ. s. Paulianã. Et istæ duæ imitant nãm superioris in factum Paulianę. Sed quęro quare sũt hic hæ positæ inter reales prætorias, cũ ipsæ p̃sonales sunt: qđ ꝓbat p id, q̃đ dicit lr̃a. In Fauiana quoq;: ut ff. de usur l. uideam⁹. § In Fauiana. Nã proximè dixerat de personalib. unde cõtinuat eam cũ p̃sonalibus: & probatur. ff. si quid in fraud. p̃roni. l. 1. § hæc actio. Sed rñ. † q̃a similitudinẽ hñt cũ superioribus duobus casib. in eo, ꝙ sicut ibi p̃mittitur aliq̃d dicere, qđ nõ sit: uel eẽ faciendã aliqua, ac si nõ processissent q̃ processerunt: sic & hic. Item sicut ibi fit reuocatio, ita & hic. ergo s̃m hoc ita dici debent hę reales, sicut superiores: qđ q̃dã ꝓcesserũt. Sed rñ. hic n̄ petit qđ meũ fuerit, ut ĩ superiori casu: nec quasi meũ, ut ĩ Publiciana, vt s̃. e. §. aliæ. Nec obstat. ĩ. §. ꝓx. q̃a hypothecaria est in rẽ, nec tñ meũ petit uel quasi, q̃a ibi qđ peto, peto quasi meũ. i. possessionẽ p hypotecharıã actionẽ, uel Seruianã: hic aũt neq; possessio: neq; dñiũ ẽ meũ, neq; fuit, immo ĩ accipientẽ trãsiuit, licet in fraudẽ sit alienatũ, ut ff. de ꝯhen. empt. si sciens. in fi. & p̃dictę tres actiones reuocatoriæ dñr. † Sđ vñ orit hæc actio? Rñ. ex quasi maleficio, † q̃si dol⁹ fuit in uẽdente, & emẽte: si ãt ĩ uẽdente tñ, tũc põt dici ex quasi ꝯctu, si agit ꝯ illũ possidentẽ. Sed nunq̃d habet retentionẽ, ut ab eo nõ reuocet, si vult soluere qđ sibi creditori reuocare volenti debetur? Quidam negant, vt ar. ff. rerũ amot. si cũ dos. §. fi. & l. se. Sed ꝯdico: † instar posterioris creditoris, si vult soluere priori quod sibi debetur potest habere retentionem, ut ff. de euic. l. euictus. † quod dic ut ff. de ijs quæ in frau. cred. ait prætor. §. illud.

† Istam tenent Nic. Placen. Io. Fab. & Ias.

† Sequuntur eam Nic. Plac. Ioan. Fab. Angel. & Ias.

† Hãc glo. intelligũt doc. ĩ alienatis inter uiuos: sed in ulti ma uoluntate datur uel condictio indebiti, uel hypothecaria, ut l. fin. §. si ve rò creditores. C. de iure deli.

† Dic ꝙ sunt p̃sonales ĩ rẽ scriptę Nico. Ioan. Fab. & Ias.

† Et sic tenet glo. ꝙ hæ reuocatoriæ sint merę personales: sed Iason ĩ hoc reprobat glo. & tenet ꝯ sint in rẽ scriptæ. uide hic p eũ.

† Actio hypothecaria.

† Immo ex maleficio. Dynus, Nico. Ioan. Fab. Angel. & Ias.

† Et bene. Nic. Ang. & Ias.

† Vide meliorẽ text. ĩ l. prior. C. qui po. in pig. na. Iason.

bonis debitoris mansisse. [a]

¶ Actio Seruiana vel quasi, est prætoria: & competit Seruiana pro rebus coloni, quasi Seruiana pro rebus aliorum debitorum obligatis.. Angel.

¶ Item Seruiana, [b] & quasi Seruiana, quæ et hypotheca ria uocatur, ex ipsius Prætoris iurisdictione substantiam capiunt.

¶ Seruiana autem experitur quis de rebus coloni, d q̃

a ¶ Mansisse. Vt ergo, ꝙ ꝑmittat mentiri: qđ non est uerū, sed ita perin. ac si mansisset in bonis debitoris ut s̄. eo. §. aliæ. & §. rursus

SYL. ¶ Itē Seruiana. ¶ Diuidit̄ in tres partes Primò, ꝙ actio Seruiana uel quasi Seruiana est prætoria. Secundò, quę sit differētia inter actionem Seruianā uel quasi. Tertiò, quæ sit dr̄ia inter pignus & hypothecā. Secunda ibi, Seruiana aūt. Tertia ib, Inter pignus.

SYL. ¶ Item Seruiana. Casum nō expedit figurare, qa stat tex. in traditione regulæ, & declaratione terminorum & actionū, de q bus in præsenti §. Nota igitur ex hoc tex. ꝙ dictio, itē, est continuatiua. Itē quid sit actio Seruiana, & quid actio quasi Seruiana. Item ꝙ actio quasi Seruiana & hypothecaria ꝓ eodē supponunt. Itē quid differat pignus ab hypotheca. Itē ꝙ Seruiana dat ꝓ pensione fundi rustici uel vrbani, uel deuastatione eiusdē, ex tacita obligatione. Itē ꝙ quasi Seruiana cōpetit cuilibet creditori p̄ quēcunqȝ. Item ꝙ actio Seruiana capit substantiam ab edicto prætoris i. ualiditatē & robur: qa aliàs ista pignora cōuentionalia oriuntur ex pacto. l. si tibi. § de pignore ff. de pact. ea. n. dr̄ pignora prætoria, quæ dātur a iudice uiuo propter cōtumaciā, uel ut legata seruentur Item ꝙ dicunt actiones istæ Seruiana & quasi Seruiana a seruādo, quia per eas seruātur obligationes.]

b ¶ Itē Seruiana q.d. non solum publiciana & rescissoria reales sunt & prętoriæ, de q b. dictū est: sed et duæ istæ capiunt uim ex prætoria iurisdictione. i prætoriæ sunt, ut hic, & ff. de pac. si tibi. §. de pignore. Accur.

† Ista glo. est singularis s̄m Angel. & Ias.

c ¶ Quis s fundi dn̄s: siue sit partiarius, † siue numis colat. Itē et ꝓ deteriorone domus, † ut ff. in quib. cau. pig. ta. cōtra. l. 2. licet ex locato sit actio, ut ff. de loca. l. qui fundum.

† Etiam ꝓ alia obligatione. Ang.

** Amplia ut idē sit in rebus secundi conductoris, cui primus conductor sublocauit, quod intellige pro ea rata domus tantū, quam conduxit secundus conductor à primo, ū št ꝓ tota pensione si totā domū nō cōduxit l. solutū § solutam. de pign. act. Ampliat̄ & alijs sepiē modis, quos latè tractat Negus. in tractā. de pig. in 4 mēb. 2. par. nu. 128. & seq. usq; ad 143. ubi subijcit etiā aliquot exceptiones, seu fallentias.]

* ¶ Partiarius colonus est q agrū cōductū colit parte fructuū sibi retenta: hocq; distat a simplici colono, ꝙ hic pecuniā ꝓ locatiuo soluit, ille fruct⁹.

SYL. † Idē Nic. Ioān. Fab. Pla Ange. & Ias.

d ¶ Coloni. subaudi, vel inquilini: † nā & eius res sunt tacitæ obligatæ, ut ff. ĩ qui. cau. pi. taci. cō. l. 2. † Et est colonus in uilla, inquilinus in ciuitate, vt ff. de acq. pos. l. re pignoris. †

| Et ita cō muniter tenet, licet ultra montani

¶ Intellige, ꝙ inquilinus nō dr̄ in ciuitate nec respectu ciuitatis, sed respectu prædij quod colitur: colonus ergo est, qui prædium rusticum colit: inquilinus qui urbanum. l. re pignoris. ff de acquiren. possess.]

SYL. contra. † Ista glo. & oēs similes reprobātur cōiter per scribētes.

¶ Dr̄ia tñ ē inter has duas tacitas obligationes. nā ĩ rusticis ita demū, si dn̄s sciat inducta & illata: in urbanis, siue sciat, siue nō: & ē rō, qa sancta rusticitas oia palam hēt: sed inquilinus multa etiā clam apportat, quæ locator ignorat, ut C loca. certi iuris.

¶ Vide Fortu. Hispa. in l. itē quia. in 3. col. in princ. ff. de pact. & in 5. col. ubi reprobat hanc rationem.]

SYL.

¶ Ita tñ in utroq;, si eo animo sit inducta, ut ibi sint ꝑpetuo † non ad tp̄, ut ff. de pign debitor. & ff. in qui. ca. pig. ta. contra. in prædijs. § 1.

† Idest donec duratura sit productio.

Adde

pignoris a iure ℘ mercedib[a] fūdi[b] ei tenenē. Quasi[c] Seruiana aūt est, qua creditores pignora hypothecas ve persequuntur. ¶ Inter pign' aūt & hypothecā, quātum ad actionem hypothecariā attinet, nihil[d] interest. Nam de qua re[e] inter creditorē & debitorē conuenerit, vt sit ℘ debito obligata, vtraq; hac appellatione[f] cōtinetur. Sed ī alijs differētia est: nā pignoris appellatione eā ℘priè rem cōtineri dicim', q̄ simul ēt tradit creditori, maximè[g] si mobilis.

¶* Adde, ℘ hoc dignosc ē ex qualitate rerū, vt colligit ex ll alleg. per gl. & est arbitrariū iudicis, an bona fuerint inducta, vt ibi permanerent vsq; ad finē locationis, puta si essent lectus, & alia, qb' solēt ornari cubicula, & instrumenta ad cōficiēdum panem, & similia. Neguſ. vbi ī. nu. 150]

a ¶ Pignoris scilicet taciti.

b ¶ Fūdi. vel domus, vt ī. dictum est.

* ¶ Seruiana datur ad auocandā possessionem penes locatorem rerum illatarū & inuectarum. l. si cum venditor. de euictio.

c ¶ Quasi. Hæc dictio ponit ad drīam superioris: vtraq; tñ Seruiana dicit, à seruādo fortè dicta: cū omne ius aut in acquirendo, aut in seruādo, aut in amittēdo cōsistat, vt ff de leg. & senatusc. l. fin. † Sed quæ est differētia īter Seruianam actionem & Saluianū interdictū, cū illud ad idē cōpetere videat, vt ī. de interdic. §. īterdictū? Rñ. q̄a ī Seruiana oportet, ℘ creditor ℘bet debitorē fuisse dñm tpe obl'onis, vt ff. de pig. & q̄ nondū sunt. §. j. sed ī Saluiāo sufficit, ℘ ℘bet eū possedisse. vt colligit. ff de salui. interdi l. j. ī prin. & diximus ī. de interdi. §. interdictū.

d ¶ Nihil interest. Nisi in sonu vocis. vt ff. de pig. l. res hypothecæ. §. inter pignus. immo † ēt quantum ad actionem vī interesse: nam præscriptio habenti pignus non currit, cū possideat. ¶ Vide Neguſ. ī trac. de pi col. ij. ī fi] ¶ Secus ī hypothecaria, cui currit præscriptio interdū x. † iterdū xx † interdum xxx † interdū xl. annorū, † vt C. si aduer. cre l j. & ij. C. de præscr. xxx. vel xl. annorum, cum notissimi. & de an. exce. l. prima. §. primo.

e ¶ De qua re. Mobili. vel imobili, tradāt creditori vel non, corporali vel in corporali: excepta tñ vrbana seruitute, quæ non potest obligari, ne ruinis ciuitas deformetur, vt ff. de pign. si is qui. §. fin. & l. sequen.

ADDITIO. Dic ℘ attēta rōne gl. si esset seruitus ēt vrbana, q̄ nō esset deformatio ciuitatis, posset obligari: vt puta, oblíuio tibi seruitutē altius non tollendi, donec pecunia nō soluatur: nam tunc valeret: ita dicit Bart. in d. l. si is q. §. fin. Ang. & si quæratur an iurisdictiones præeminentiæ, honores, ius ℘cipiēdi pedagium, ius ℘tronatus, quod hr̄ in ecclesijs vel hominibus, & similia, possint pignori obligari, distingue vt per Bar. in d. l. si is qui. §. fin.

f ¶ Hac appellatione. scilicet hypothecaria: vt hac actione peti possit a quolibet possessore.

g ¶ Maximè hoc abūdat, vt C. d testa. ma l fi. §. ij. Duo. n. oportet sic ꝯueni re vt sit pignus: & ℘ tradat creditori, vt hic: & ℘ mobilis res sit, cū pignus a pugno dicatur, vt ff. de verb. signifi. plebs. §. pignus. Si autem mobilis est, & non tradatur: liē si immobilis est, tradatur vel non, hypotheca est. † Patet ergo. ℘ quatuor sūt ℘toriæ actiones in rē, scilicet publiciana, & rescissoria, & seruiana, & quasi seruiana. liē aliæ duę reales ℘iudiciales, vt ī. e. § ℘iudiciales. Est & alia, q̄ dat superficiario, quando quis ad non modicū tēpus cōduxit, vt ff. de superfi. l. j. ī fi. j respon. & §. quod autē ait. & l. fi. & ff de rei vē. l. superficiario. & l. * prætoriæ Est & octaua actio in rē: vt quæ datur in metum passo: nā illa prætoria est in rem, vt ff. quod met cau. metū. §. volenti. Sūt & alię. s. bonorum possessoria

† Hypotheca aūt dr̄ ab hypo, q̄d est sub, ℘ thesis positio quasi sup positio vel obligatio, quæ idē sunt, & ℘batur p rubr. de re. co. non alie. vel suppo.

† Idē Ange. & Ias. & est de mēte alio rum.

† Hoc verū, qñ res possidetur p alium à debitore hñte bonā fidē & titulum & inter præsētes Pla & Iac.

† Inter absentes. Iason.

† Qñ res possidetur per alium à debitore nō hñ-[te] ti. nec [bonam] fi-[dem] SYL.

dē. Ias.

† Hoc verum etiā qñ res poss. per ipsum met Iason.

† Ista glo. vsque ad sui fi. est magistra ī sua materia, sm Ias.

sit: at eā, q̄ sine traditione nuda ꝯuētione tenetꝰ, ꝓpriè hypothecę appellatione ꝯtineri dicimꝰ.

¶ Actio de ꝯstituta, q̄ hēt oēs vires, quas hēbat olim, & ētillas, quas hābebat receptitia: itē actio de peculio, & p quā q̄rit, an actor iurauerit, sunt personales & prætoriæ. Aret.

¶ In ꝑsonā[a] quoq; actiōes ex sua iurisdictiōne ꝓpositas hēt Prętor: veluti de pecunia[b] ꝯstituta. Cui[c] simīs videbat̄ Receptitia: sed ex nr̄a ꝯstitōne,[d] cū & si qd pleniꝰ hēbat, hoc i actionē pecuniæ cōstitutæ trāsfusū est, & ea[e] q̄si superuacua iussa est cū sua auctoritate à nostris legib. recedere. Itē Prætor[f] ꝓposuit

fessoria hēditatis petitio: item fideicommissaria hæreditatis petitio. Prima datur ei, q̄ succedit per Prætorē. Secunda ei, cui per Trebellianū hēditas restituta est, vt ff. de bono. posses. hære. peti. l. 1. & 2. & ff. de fideic. hæred. pet. l. 1. 2. & 3. & sic decem sunt prætoriæ in rem. †

† Istā glo. sequūtur Fa. Placē. Ange. & Ias.

¶ In personam &c.

Diuisio. ¶ Iste §. vsq; ad §. Pœnales, tractat de tribus actionibus personalib. & prætorijs. Et hoc principiū vsque ad §. actiones autē. diuiditur, q̄a in principio præmittit de actione de cōstitura, & de peculio, item de iuso in genere secundo in specie, & de vnaquaq; dicit. Secunda ibi, De cōstituta. Itē prima subdiuiditur, q̄a primo ponit qualiter olim erat in actione de constituta & receptitia: hodie verò sunt omnia redacta ad constitutam. Secunda ibi, Sed ex nostra.

S Y L. ¶ Casum nō expedit in hmōi declarationibus nisi literaliter figurare. cū enim Imper. narret atque exponat, qualiter à Prętore inductę sunt actio de constitura pecunia, quę receptitia dicitur, & actio de peculio seruorū: & actio ex iuramento, & ꝙ ille dicitur teneri de constituta, qui sine stipulatione debitum se soluturum cōstituit, non est in huiusmodi perquirēda ratio dubitādi, & decidēdi. Not. ergo Prætorē induxisse actiones ꝑsonales. Item ꝙ iure antiquo fuit actio receptitia, quæ plenior erat: quippe in eam veniebant etiam nudo pacto omnia, siue in genere suo functionē recipe[r]ent, siue nō: vbi in actione de

constituta solum veniunt ea, quę fun[c]tionem recipiunt. Quæ aūt fuerint de actione receptitia transfusa in cōstitutā pecuniā, videre potes in l. receptitia. C. de consti. pec. Item no ꝙ q̄uis aliquid sit de receptitia trāsfusum in constitutā, non per hoc amisit ꝓpriū nomen constitutæ. Item quód l. correcta nō est amplius reputanda, nec allegāda in numero legū. Item ꝙ actio de peculio & iuramenti est prætoria. Itē not. qui teneātur de cōstitura. Et pro intell. huius text. in versiculo, de constituta, uide Hier. Verium Senen. in rep. rubricæ. ff. de ver. obl. col. 45]

a ¶ In personā. q.d. dictū est de realibus prętorijs, sequitur de ꝑsonalibus ꝑtorijs: licet & de quibusdā ꝑsonalib. supra interposuerit in §. item si quis.

b ¶ De pecunia. Vt ff. de consti. pec. l. j. in princ.

c ¶ Cui similis. s. quo ad quædā, quia vtraq; dabatur, vbi quis constituebat se soluturū pro se vel alio, sed & dissimilis videbatur, q̄a actio de constituta pro ijs tm̄ rebus in constōnē deductis cōpetebat, in quibus mutuū consistit. s. quę pondere, numero, & mensura continentur: sed receptitia, q̄ aliæ res in constōnem deducebātur: sed hodie pro omnibus competit actio de constituta, cùm omnes res appellatione pecuniæ contineantur, vt C. de constit. pec. l. 2. §. pen.

d ¶ Cōstōne. Vt C de consti. pecu. l. 2.

e ¶ Ea. s. receptitia. Accur.

f ¶ Itē prætor. Hęc capitula exponuntur. j. proxi. §. & ideo hic non dicas.

Et

a ¶ Et als. De qb. dicet J. §. pœnales.
b ¶ De constituta aūt pecunia. i. hac actione, quæ sic vocatur.
* ¶ Pecuniæ verbo hoc loco oēs res cōtineri admonet Imp. l. pe. C. de cōstit. pecu.]

actionē de peculio seruorum filiorumq; familias, & eā, ex qua qrit, an actor iurauerit, & aliàs a complures. ¶ Actio de cōstituta pecunia dat in eū, q pro se, vel alio se cōstituit soluturum: & ex nudo pacto orit. Et vbi hēt locū remediū ordinariū, ad extra ordinariū non est recurrendum: Ang. Aret. ¶ De cōstituta aūt pecunia b cū oīb' c agit, qcunq; ꝑ se, vel pro alio soluturos se cōstituerint, d nulla. e f. stipulatione interposita: nā alioquin si stipulanti promiserint, iure ciuili f tenentur.

c ¶ Cum omnibus, l. aptis, aliàs obligari pro se, vbi ꝑ se interuenit consensu: vel ꝑ alijs, vbi pro alijs interuenit consensu. sic ergo furiosus, † cū nec pro se, nec pro alijs obligetur, nec constituere se debere potest. Idem in prodigo, & in similib. Item mulieres, cùm aliàs pro se tantum obligentur, & hæ constituent pro se tantum, & non pro alijs, vt ff. de constit. pe. l. 1. & 1 & 2.

† Idem de pupillo. Ange.

d ¶ Cōstituerint. Vt puta per hæc verba, † Constituo me soluturū, qđ ego vel ille debet: & similia. vt ff de cōsti. pe. q. aūt. in fin. & l seq. † Et hoc ita, si sit debitū, quod præcedat: siue ciuile & nāle simul, siue nāle tm, siue prætorium: secus si ciuile tm, vt ff. de cōsti. pec. l. 1. § pe. & fi. & l. 3. §. 2.

† Idē Pla. & Ias. & est de mēte aliorū. † Et iuxta hanc glo. ponit hic Iason vnum notabile, q si qs constituat Titium fideiussorum pro se, valebit tale constitutum: secus si non pro se, sed alio, vt hic per eum.

e ¶ Nulla. Ergo ex nudo pacto oritur actio hic, qđ est cōtra ius cōe positū, ff de pact. iurisgentium. §. sed cū nulla & §. quinimmo. & §. idem Marcellus. & §. idē rīsunt. & C. de pac. l. legē. Et est hoc iō fortè speciale, quia fieret vnū ꝑ eo qui cōstituit inducit, vt nō teneat nisi elapsis decē diebus, vt ff. de consti. pec. ꝑmissor. cùm aliàs statim teneat, vt ff. de verb. obli. eū qui calendis. §. quoties. & de verb. sig. cedere diem. sic & aliud cōtra eū, vt ex nudo pacto teneatur, vt arg. ff. de iureiur. l. eum qui. in prin.
* Verius est, hunc effectum operari geminationē pacti, vt rectè aīaduertit. Alc. li. 1. de verb. sig. nam iteratio quacūq; ī re plurimū pollet, cū maiorē animi, siue ī bonū, siue ī malū, deliberationē ōndat: qđ pluribus exemplis ibi demonstrat. ** Nam dictum gl. de decem dieb. procedit et in alijs promissionib. secundū Bar. in d. l. ꝑmissor, & gl. in § omnis: ver. confestim. ff. de verb. oblig.] ¶ Sunt & alij adhuc sex casus, in quib' ex nudo pacto oritur actio: vt ecce ī donatiōe hodie, licet olim fuerat necessaria stipulatio, vt C. de do. l. si quis argentū. § finautē. Item si mulier dotē sine stipulatione dare marito cōuenit, vt C. de do. pro. l ad exactionē. & de rei vxo. act. l. 1. §. 1. Itē si qs ob honorē decretum, vel decernendū palā pollicitus fuerit. i. sine interrogatione, vt ff. de pol. l. 1. §. 1. & l. pactū. Itē in nautico fœnore, vt ff de nau. fœno. l. periculi. in fi. † Itē in accessione frumēti, vel vini, vel olei, vel hordei, vt C. de vsur. l. frumēta. † Itē in vsuris ciuitati ꝑmissis, vt ff. de vsu. l. ēt. † Aliàs autem propter sui frigiditatem nudum pactum actionem parere non potest.

† Ista glo. cōiter reprobat p doct. quia & hodie nō oritur actio ex pacto, sed cōdō ex lege ꝑpter ipsum pactum, & illa lex habet locū in donatione causa mortis, & pp nuptias, & in donatione plumapta. Iason. † Ille §. non procedit hic, cū fingatur tacitè stipulatio. Iason. † In cāsu periculi, qđ in se suscipit creditor. † Rō spēlitatis, est pp necessariū vsū victualiū. l. f. † Hoc fauore publico introductū est. Ias.

ADDITIO. Adde alios casus: vt puta in curia mercatorum, arg. l. Quintus Mutius. ff. mand. & ibi Bar. Item si fieret in iudicio; quia tunc fingitur stipulatio. Item quando per pactum nudum aliquid abest parti, si nō seruet promissa: quia contra nō seruantem datur actio de dolo, vt est text. nor. in l. & eleganter. §. seruus. ff. de dolo. vt hic per doct.

f ¶ Iure ciuili. Vel actione ex stipulatu, vbi incertum est in stipulatione: vel condictione certi, quæ ex stipulatione

Stiplō est de iure ciuili.

latione oritur, vbi est certum, vt s̄. de verb oblig in princ. quæ stipulatio est à iure ciuili inducta, vt hic, cū de iure gentium ipsa non fuerit, licet alij contractus fuerint de iure gentium vt supra de iure natura. gē. & ciui. §. ius autem nō autem dicitur ideo de iure ciuili, ꝙ non habeat in se vinculum naturale: immo habet: quia sine consensu non valet: qui consensus est de iure naturali, vt ff. de pact. l prima. §. penul.

SYL. ¶ Adde ꝙ Albericus & Oldradus fuerunt in opinione per hunc text. ꝙ in stipulatione non inesset cōsensus naturalis, nec hr̄et naturale vinculum: tn̄ contrarium verius est, vt dicit glo & ad hunc textum dic, ꝙ non negat, quin etiam stipulatus naturaliter nō teneatur, licet dicat iure ciuili teneri. & si fortius induceret, ꝙ textus hic voluerit facere differentiam inter cō tractum de constituta & stipulationis, & sic quòd in primo sit naturalis æquitas. l 1. ff. de constitut. pecu. in stipulatione ergo non sit: responde, ꝙ noluit facere talem differentiam, prout cōmuniter hic textus intelligitur: sed voluit ponere differentiam inter actionē prætoriam & ciuilem, de qua facta fuit diuisio s̄. in §. sed istę. quam prosequitur etiam in hoc §. dicendo ꝙ actio de cōstituta est prætoria, nisi interueniat stipulatio nā tunc est ciuilis: & sic intellige verba textus aliter quàm ab alijs intelligantur. s. vt dicatur, iure ciuili tenetur, ergo non prætorio: non, ergo non naturali. & hunc puto verum sensum huius textus.

SYL. ¶ Actiones autem de peculio. Casus. positio pēdet à superioribus, colligiturque rō dubitandi & decidendi ex ipso textu. Videbatur enim, ꝙ pater & dominus tanq̄ qui se non obligauerint in aliquo, nō tenerentur ex cō tractu filij vel serui, cum nemo sine volūtate sua alteri obligetur. Sed cōtrariū decisum est ex æquitate, quam semper prætor intuetur, vt dominus & pater teneant quasi castrensi peculio. cùm enim peculium hoc tanquā quid vniuersale peruenerit ad patrem vel dominū, æquum est vt teneatur quatenus est i peculio: videtur enim quod pater & dominus ex consensu ipsorum obligentur, saltem præsumpto, propter concessionē peculij Nota quòd actio de peculio est prætoria. Item ꝙ peculiū dicitur quasi patrimonium serui vel filij Item not figuram loquendi ibi, peculio tenus.]

¶ Ex contractu filij vel serui tenet pater & dn̄s peculio tenus de iure prætorio Ang.

¶ Actiones autem de peculio[a] tiō adversus p̄rem[b] dominumve[c] cōparauit Prætor, qa licet ex cōtractu filiorū seruorumve ipso[d]

† Peculiū diffinit à Iurisc in l. deposi- ti. §. fi. ff. eod.

a ¶ Actiones. De peculio. Volunt quidā † dicere hæc esse prætoria nomina actionū: scilicet de peculio, & de in rem verso, & quod iussu: item exercitoria, & tributoria, & institoria, ex eo ꝙ leges plerunq; appellant eas actiones, vt hic. Sed verius est, vt adiectiuè ponantur: sic enim dicitur, mandati actio de peculio, vt ff. de pecu. l. 3. §. cui congruit. † Accur

† Vide gl. infra qd cū eo. §. vlt. & quę ibi not.

* ¶ Secundam opin. communiter tenent doct & rectè. actio enim hæc de peculio quædā est qualitas, & veluti accessio aliarū actionum. Vn̄ dr̄ actio ædilitia de peculio l cū aūt. §. si seru* de ædili edi. actio depositi de peculio. l. deposui de pecul. actio tutelæ de pecul o. l. r. C qđ cū eo. cōprobatur etiā ex hoc tex dum dr̄, Actiones aūt &c. numero multitudinis, nempe ad iudicandum, non esse actionem de peculio certā speciem, sed potius qualitatem, quæ secundum diuersas actiones, quibus accedit, & ipsa quoq; aliam atque aliam sumit vim.]

† Ista secūda opi. cōiter tenetur per doct.

b ¶ Patrem. Scilicet respectu filij. Accursius.

c ¶ Dominūve. s. respectu serui: sunt enim correlatiua.

d ¶ Ipso iure. Scilicet ciuili: qđ non vult, vt alter ex alterius persona obli-

getur

Secuus ꝑ getur:& sic patet nõ debet teneri pro nullo re filio † inspecto iure ciuili sic eo inspe putatur. cto, pro seruo non debet teneri dñs: quia seruus pro nullo est inspecto iure ciuili, vt ff de regu. iur. quod attinet. Sed cauetur, tamen preior vt pr te- zquitate con siderat, vt qa peculiũ quasi patrimoniũ est filij vel ser ui, vt subijcitr qa peculiam est, qđ ſi i qs

† Vtrũ valeat statutum, quo cauetur, vt pr teneat pro filio. legito hic Iason.

Peculiũ est pecunia, quę parsimonia q̃ritur.

Fres pro filijs, & dñi ꝑ ser uis an teneantur.

iure non teneant, ęquũ tñ est, peculio tenus (qđ veluti patrimoniũ est filiorum filiarũq;, item seruorũ) condemnari eos.

parsimonia quærit, vt ff. de pecu. pe. ed. Ilium. verè tamen non est patrimonium filij peculium, vt C. de inoffic. testa. l. si. in fine. Item nec serui, vt ff. de verbo. oblig. liber homo 2. Ideo tamen quia quasi patrimonium est, patrem pro filio, dominum pro seruo teneri dicit. Diligenter tamen distingue, vtrũ contrahat filius vel seruus, vel quasi contrahat. Item vtrum delinquat, vel quasi. Si ꝑhat quilibet illorum, dominus vel pater actione ex eo contractu tenetur in peculiũ: in cuius condẽnatione deducitur ex ipso peculio quicquid seruus naturaliter dño debuit: vt qa dominus ser uo mutuauit, vel aliàs secũ ꝯxit. Item deducitur quod debetur ijs, qui sunt in potestate domini, vel tutela, vel cura, cùm si lteatur dominus præuenisse, vt ff. de pecu. l. ed si damnum §. 1. & 2. obligatur enim seruus dño naturaliter, vt supra de fideiuss. § 1. & sunt hæc communia in seruo & filio, excepta causa mutui, ex qua nec filius nec pater tenetur.

Actio de peculio.

SYL. ¶ Item in voto l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicita.]

¶ Secus in seruo, vt J. ti 1 § illud & C ad Maced. l pe. Item quæ dicta sunt qñ contrahit filius vel seruus, eadem & quando quasi contrahit: vt si alterius negocia gessit, vt ff. de neg. gest. si filiusfam. Præter hanc actionẽ de peculio adhuc patet vel d is quandoq; tenetur de in rẽ verso: quando scilicet filius in rẽ patris: vel seruus in rẽ dom. n. conuertit: & est insolidum

Actio de in rẽ verso.

vsque ad quantitatẽ versam, vt infra titu. 1 § preterea. Azo. Sed de peculio agitur, quatenus peculium durat, vt J. eod. §. sunt præterea & J. titu 1. §. præterea. Itẽ est actio Quod iussu,

¶ Si quis iurauerit aduersario deferẽte in iudicio, datur ei ex sacro actio. Ang. Are.

quæ est insolidam, quando filius, vel seruus iuben te domino vel patre contraxit: videtur enim contrahi cũ ipso patre vel dño, vt ff. qđ iussu. l. 1. in prin. & l. fi. Item sunt & aliæ tres, scilicet exercitoria, quæ datur contra dominum nauis, qui præposuit magistrũ nauis seruũ suum; & eius rei gratia contractum fuit: & ideo dicitur exercitoria, quia exercitor dicitur dominus nauis. Itẽ institoria. quæ habet locum quando aliquis seruum suum tabernæ vel stationi præposuit. † Itẽ tributoria, quã agitur ita, ꝙ dominus vocatur in tributum vt infra titu. 1. §. introduxit & §. institoria. & §. 1.

Actio qđ iussu.

Actio exercitoria

Actio institoria. † In ista materia v de casũ singularẽ in l. fi.

¶ Adde tñ. ꝙ oẽs istæ actiones de peculio, de in rẽ verso, quod iussu, institoria, tributoria, exercitoria, nõ sunt actiones, nec propria nomina actionũ, sed adiectiones & qualitates: qđ vtile est propter naturam. s. bonæ fidei vel stricti iuris, vt dicit hic las.]

SYL. ff. de exercitoria.

¶ In delictis aũt & quasi delictis idem olim seruabat in filio & seruo. vt ptr noxa dari possent. vt J de noxa in fi. tit. Sed hodie pro seruis tm agitur noxaliter, vt ibi dicitur, & pro delictis, vt infra de noxa. in prin. & ff. de noxa. l 1 & in quasi delictis: vt si seruus habitans cũ domino habuit suspensum vel appensum, vel effudit al qđ qđ alicui nocuit, vt ff. de his q deiec. vel effu. l 1. §. si seruus. l. si verò. § prætor nisi in duobus casibus, vt ff. de ijs qui deiece vel effu. l. 1. § cum seruus. vbi non habitat cum domino: & ff. de m no. ꝑ ii minor. §. si seruus. Porro licet in del ctis & quasi agatur noxaliter, & de peculio agitur, si locupletatus est dominus in quantum

quantū id peculium locupletius est, vt ff. de iud. 1àm ex contractib. & ff. de pecu. l. licet § ex furtiua causa.
* Ipsi autem filijfa. tàm ex contractibus, quàm ex delictis, vel quasi, insolidū tenentur. l. tā. ff. de iud. & l. filiusfam. 2. de actio. & obligatio.]

¶Item [a] si quis postulante [b] aduersario iurauerit, [c] deberi [d] sibi pecuniā, quā peteret, neq; ei soluatur, iustis-

SYL. ¶Item si qs &c. Casus literaliter figurari potest: ratio aūt dubitandi ea poterat esse, quia inducta ad vnum effectum nō solent diuersum operari: sed iurm, quod à reo defertur actori, ad hoc tantum deferri videtur, vt probatio fiat, & vt ex eo constet an & quid debeatur: vnde tm̄modo probationem inducere debere videbatur, non autem actionem: actio enim oriri videbatur ex eo contractu, quo agebat, probatio aūt, aut releuatio ab onere pbādi insurgete ex ipso iuro. Cuius contrarium decidit in hoc tex. in quo dr̄, quod iustissimè prætor accommodat ei talem actionem in factū, per quā nō illud quæritur, an pecunia debeatur, sed an iurauerit. Vinculum. n. hoc iuri tantæ est auctoritatis reo deferente, vt non solum probationem, sed actionē inducat: licet vtrunq; inducere possit: siquidē qs causa adiecta & eum expressione conuentionis iuratur: puta me petēte ex cā venditionis, vel mutui, si reus iuramentū deferat, & ego iurē, oritur non tm̄ actio in factum ex iuro. sed etiam vtilis ex eo contractu quo agitur: & licet dictum sit, quod hoc iurm inducatur ad probationem, nihilominus quia deferente aduersario, & me acceptante oritur quędam tacita conuentio standi iuramēto, iustissimè prætor mutuo consensui actionem accommodauit. Nota quod iurm litis decisiuum habet vim plenæ probationis. Item quòd ex eo oritur actio in factum. Item quod præstatur altero ex collitigantibus deferente, & non aliter. Item quòd statim est iurandū, secundum aliquos. Item virtutem hanc iuramenti.

a ¶Item si quis. s. actor.
b ¶Postulante l. petente reo. vel deferente. si. n. sine voluntate aduersarij iuraretur, nihil proficeret iuramētum, vt ff. de iureiu. l. 3. in prin.
c ¶Iurauerit. Vel ei remissum fuerit, vt ff. de iureiur. non erit. §. fi. & l. seq. & C. de reb. cred. actori.

ADDITIO. Idem si post acceptatū iuramentum etiam, antequam iuretur, pœniteat deferentem: quia habetur pro remisso.
* ¶Quod dicitur hoc textu pecuniā, accipe generaliter: nam de omnib. rebus deferri potest iusiurandū. l. iusiurandū. & ad pecunias. ff de iureiur.]
d ¶Deberi. Sic simpliciter. s. nō adiecta ca quare debeatur, qd̄ informiter dicimus: si aūt eū forma, veluti quia vendidi, tunc agitur actione vtili ex eo contractu, nata ex sacramento, cùm pro veritate accipiat: & aduersario similiter actionē tribuit, ac si verè cōtractus præcessisset. Idē est in alijs cōtractibus, vt ff. de iureiur. si duc. §. quis iurauerit. & §. idem dicemus. & §. Marcellus. Item circa actionē realem, si rem suam esse iurauerit, datur actio in rē vtilis: præterea in factum contra deferētem tantum vel hæredem, vt ff. de iureiu. l. nā postea §. fi. & l. seq. Et ita actori interdum datur in factum, interdū vtilis ex eo cōtractu, & vtilis in rem. Ex parte aūt ei, si iurat in actione personali, tunc exceptionem tm̄ parit: si autē in actione reali, tunc distinguitur an iurauerit rem petitoris nō esse, quo casu exceptio tm̄ datur: an suam esse, quo casu & actio, si res ad actorē redeat, nō cōtra aliū. & hoc qd̄ dixi in actore, hēt locum si nitatur ex sacramenti delatione: sed si nitat̄ ex traditione facta occasione iusiurandi, tunc publiciana datur ꝯ quemlibet. cū sit iusta cā traditionis, vt ff. de iureiu. nā postea §. fi. & l. qa & l. seq. & de publiciana. l. 1. in fi. vsq; ad l. cū qui. Nec ob. in eo. ti. l. cū qui. §. si petiti, quia ibi verbū dun-

Actio cōpetens actori, qui reo deferente iurauit qualis est.

Iurm rei qñq; exceptionē, qñque actionē parit.

dūtaxat. dñm tm̄ excludit, ꝫ quāpubliciana nō daṫ. vt ff. de pub. l. pen. & fi. ADDITIO. Hęc gl. in ista pte fi. cōmuniter reptobai. uide hic ad longū per dominum Iasonem.

fimè a accōmoda ei talē actionē, [d] per quam ñ illuquitur, [e] an ei pecunia debeatur, sed an iurauerit. † ¶ Qui edictū i albo Prætoris positum corruperit, vel q vocat partē vel patronū in ius sine venia, & eximens dolo aliquē vocatum in ius, vel eximi faciens, tenetur actione prætoria. Are. ¶ Pœnales[d] quoq;

a ¶ Iustissimè. Quia propter sacramētum datur.

b ¶ Actionē. in factum. ut C. de reb. cre. actori.

c ¶ Non illud queritur. Etiā si periurum uellet probare: qa sufficit diuina vltio, ut. ff. de dolo. l. ꝙ si deferente. & seq. & C. de reb. cred. l. 2. nisi in casibus, ut C. de reb. cred. l. fina. & ff. de inteiu. admonendi. Et no. ꝙ hoc sacramentū, qđ est de re, ut ff. eo. quoties. i. de ueritate, ut ff. ad l. Cor. de fal. l. }. §. q in rationib. triplex inuenit. Voluntariū, qđ ex uoluntate datur. susciṗi, & recusaṫ, & extra iudiciū fit, vt ff. eo. l. iusiurandū qđ. Itē necessariū, qū necessitate imposita a iudice deferṫ & suscipiṫ ut arg. ff. de in litē iuran. l. fi. Nec. n. pt hoc sacrm̄ referri, vel recusari, nisi ꝑtendat iusta cā recusationis, † vt C. đ reb. cre. gñaliter §. fin āt. Itē iudiciale, qđ sic dr̄ a iudicio, qñ. s. pars parti sacrm̄ in iudicio deferṫ: qđ non est necesse subire, seu potest recusari & referri, ut C. de re. cred. delata. & l. generaliter. §. fin aūt. sed iure neteri nō poterat recusari, ut ff. e. manifeste. † Sed ꝯm. P. ita demum actio in factū datur ex sacro, si sententia nō subsequatur: alias quare oriretur actio in factū, cū ex snia eadē nasceretur, ut C de reb. cre. actori. Sed nos ꝯ ꝑlicet. n. due sint & ad idē, & eodem nomine, non nocet, ut ff. de actio. empt. non est nouum. & ff. de fideiuſ. heres a debitore semel tm̄ fiet exactio tm̄, ut ff. de uerb. oblig. q his & de reg. iu. bona fides.

¶ Pœnales quoq;. Casus ī diuisione lŗaliter est figurandus: cū enim Impetator dixisset de ꝑtorijs actionib⁹ rei persecutorijs, ꝯns est, ut de pœnalib. subijciat. cùm. n. in persecutorijs res petaṫ, vt principale debitū, in pęnalibus petiṫ ut pœna: licet enim uiderentur rei persecutoriæ etiā pœnales actiones, quia ꝑsequūtur pęnam, q̄ pœna res est: tamen dicuntur pœnales, quia rem nō principaliter debitam, sed ex quodā accidēti petūt: quod secus est ī rei ꝑsecutorijs. Nota pœnales actiones differre ab ijs, quę sunt rei ꝑsecutoriæ, q̄ plus fauoris hñt q̄ pęnales. Itē ꝙ dictio, multa, est. apta cōprehēdere infinitatē. Cū. n. plurimæ sint actiones pœnales descēdentes a iurisdictione ꝑtoris, noluit simpliciter imperator multas dicere, sed cū tēperamēto illius uerbi, pęnę. Itē ꝙ nomini impunè licet corrumpere a bū prætoris, uel edicta in eo affixa. Itē ꝯm Ang. ꝙ literis sculptis, aut scriptis ī muro uel lapidibus fides hī. Itē ꝙ non sufficit petitio ueniæ, nisi impetreṫ. Itē ꝙ paria sunt eximere, uel dolo facere ꝙ aliua eximat. Item ꝙ filius non pōt parentes, uenia nō impetrata, in ius uocare: qđ non intelligas in filijs natis ex dānato coitu: & parentes intellige in infinitū. Itē ꝙ si quis aliquē ui eximat, qui in ius uocetur, teneṫ ad pœnam quanti actor in litē iurauerit. Itē ꝙ dictio, innumerabilis, ꝑponit pro eo, quod est de facili non numerabilis.]

e ¶ Pęnales quoq;. Dictum est ī. de ꝑtoriis rei persecutorijs, nunc de pœnalibus prætorijs Sed q̄ est differentia inter pęnales & rei persecutorias? Rñ. multæ: quia pœnales prætoriæ sunt annales, excepta actione furti, vt infra de perpe. & tēpo. actionib. in prim. sed rei ꝑsecutoriæ sunt ꝑpetuę ut ff. de actio. & obl. in honorariis.

† l. non. erit. § dato. ff. eo. & iureiu.

Iurm̄ triplex est.

† Puta qa iam ꝓbauit uel se offert ꝓbaturum c 2. extra de ꝓbat. Itē si semel reuocatum velit pars iterū deferre, ut l. siquis iusiurandū. C. de re. cre.

† Cōmunia op. ē, ꝙ d. §. fin āt. declaret, si corrigat. l. manifesto. vt hic latè p Ia.

† Istā glo. cōiter approbant doct.

SYL.

Item

actiões Prę ter penè a multas ex sua iurisdictione ĩtroduxit: veluti aduersus eũ, qui quid b ex albo c eius corrupisset, d & in eum, e qui patronum f vel parẽtẽ g in ius h vocasset,

Itẽ pœnales odiosæ sunt, rei persecutoriæ non ut ff. de pœnis. l. interpretatione. Item pęnales non trãseũt cõtra hæredes, nisi aliquid ad eos peruenit, uel lis sit contestata, ut C. ex de lict. defunct l. prima. sed persecutoriæ sic, ut ff. de actio. & obligat. ex cõtractibus. Item ubi plures tenentur rei persecutoria, vno soluente cæteri liberãtur: non ita in pœnali, vt C. de cõdi. fur. l. prima. & ff. de lib. cau. l. vltima. & ff. ad legem Aquil. item Mela. §. si plures.

a Penè. i. ferè. Vel meliùs dic, quòd abundat, nãm verè multæ sunt.

b Quid. i. aliquid.

c Ex albo. Erat enim albũ dealbatio quædam posita in loco eminẽti, ut apparet in auth. de lit. §. omnem. ibi, uocem enim præconum &c. colla vi. j. in quo albo erat scriptum uel de citando aliquo, uel de alio præcepto generali uel speciali † ut ff. de albo scrib. l. j. & ij. & ff. de iurisdictio. omnium iud. l. si quis id. Accursius.

* Quid esset album prętoris, declaratum est ĩ § Pretorum. ĩ de iu. natu. ex Alciat. lib. j. Prætermiss.]

d Corrupisset. uel positum sustulisset quamuis nõ corruperit, & siue per se, siue per alium: & tunc ambo tenentur, nec vnus liberat aliũ. & est in quinquaginta aureos, ut in d. l. si quis id & l. sequen. tenetur etiam ille corruptor lege Cornelia de falsis, ut ff. ad l. Corne. de fa. l. pen. cuius pœna est deportatio & omnium bonorum publicatio: in seruis etiam ultimum supplicium, ut ff. ad l. Cor. de fal. l. j. i fi.

e In eum. Scilicet filium uel libertũ datur actio in factũ, quę est similiter pœnalis, ut superior, ĩ quinquaginta aureos quæ datur patrono uel patri: & si libertus non possit soluere dictã pecuniam, castigabitur. † Idẽ forte in filio, si et non aliter nõ detur, ut ff. e. scilicet de in ius vocãd. l. pe. & ultima de noxa. in fi. superior tũ punit solũ dolum, hæc solum factum considerat: ut C. de in ius uocan. l. uenia.

f Patronum. Subaudi, vel patronã. Itẽ filios & patres eorum, vt ff. de in ius vocan. l iiij. § primo. Et accipe hic patronũ, qui manumisit, vel pro quo in dicatũ est in eã ingenuitatis & libertinitatis: uel si ex cã fideicõmissi manumisit: uel si emit eo pactõ: ut nõ manumitteret, & manumisit, uel nõ manumisit, sed ex cõstitutiõe diui Marci peruenit ad libertatem, vt ff. de in ius uocan. ad optiuum. §. primo & l. is quoque. & l. sed si hac lege. Itẽ liberos patroni accipe mares & fęminas, & parentes etiã adoptiuos ut d. l. sed si hac lege. §. liberos quoque. & §. parentes.

g Vel parentẽ. Et hic accipe marem & fęminam, & vsq; in infinitũ, ut ẽt si Adam uiueret, non posset vocari ĩ ius sine venia. Item nõ refert si sunt legitimi parentes, uel naturales, ut ff. de ĩ ius vocã. l. iiij. §. j 2. & iij. & l. parẽtes. & l. patris & l. adoptiuũ ĩ prin.

h In ius uocasset. Idest iuris experiẽdi causa uocasset, ut ff. de ĩ ius uocã. l prima. & hoc siue causa sit ciuilis, siue criminalis multo magis: nã & tũc ĩ quando causa est criminalis, etiã cũ uenia non potest, quia non conceditur ut ff de in ius uocand. sed & si §. prętor ait & ff. de accusa. qui accusare. in fin. & l. hi tamen. § ij. Sed quid si solũ libellũ dedit? Respon. nõ incidit in hoc edictum, ut ff de in ius uocã. libertus. ij Item quid si nõ ueniat uocatus? Respon. semper incidit, sed facilius remittitur hæc pœna, quando vocatus non uenit, ut ff de in ius uocan quamuis. Sed quidam dicũt uocantem nullo modo cadere ĩ edictũ si uocatus non uenit, ex prædicta l. quãuis. & hoc ideo, quia uerba cum effectu sunt accipienda, ut ff. ne quis eũ qui in ius uocã. est ui exi. l. penul. §. docere.

† Istã glo. cõiter reprehẽdũt doc. quia pęna isti⁹ edicti nõ hẽt locũ nisi in cor rũpẽte album prętoris gñale & perpetuũ sec⁹ ĩ spe ciali: ...tade etiã do aliquẽ: sed tunc hẽbit locũ pœna arbitraria cùm non sit taxata a iure, p l. j. §. ex pilatores. cũ seq ff. de effra. & expil. † Et sic habes ex gl. quod qñ sol uit i ate, soluit in corpus, sed regula fallit quàdo id quod erat soluendũ non debebatur ex pœna de ... sed ... ex ... ĩ ... no ... uel ... ho ... per ... ẽ ... co ... uerẽ ... na pecuniaria erat applicãda. Itẽ fallit ĩ pęna extraordinaria puta mulcta. Item fallit in minimis trãsgressionibus, vt hic per doct.

cùm id a nō impetrasse: tē b aduersus eū, qui ui exemerit eū, qui ī ius vocaretur, cu've dolo alius exemerit,

docere. sed prima sentētia uerior est: † quia dicta l. quamuis, non dicit, ꝙ non incidat in edictum, sed ꝙ non remittitur pœna nisi causa cognita. Item † nūquid hæres pōt uocare in ius sine venia? & certè si extraneus est, potest, ut ff. de obseq. præstan. a liber. l. hæres. si filius, non pōt uocare in ius sine uenia Sed quare secus in hærede liberti & in hærede patroni? Rñ. in primo odium uersatur, quod debet restringi: in secundo fauor, qui debet prorogari, ut ff. de liber. & posthu. l. cùm quidam. Item si alter agat tutorio nomine uel curatorio, argum. ff. de in ius uocan. l. sed si hac lege §. fi. & l. quæsitum. Ratio, quia nemini officium suum debet esse damnosum, ut ff. quemadmo. testa. aper. sed si quis ex signatoribus.]

a ¶ Cū id non impetrasset. Idest non petijsset, & non accepisset; dēt enim a prætore sic petere: Domine ꝑmitte mihi ut possim cōuenire patrem uel patronum meū, ut colligitur infra de pen. te. liti. §. fi. & ff. de in ius voc. l. 4. § 1. Illud etiam quæro, an hæc postulatio ueniæ debeat fieri in personis omnium, quæ in ius uocari non possunt, q̄ enumerantur. ff. de in ius uoc. l. 2. & si non fiat, ꝙ cadat ī pœnā? Quidā dicunt ꝙ sic. Nos ꝙ nō, † quia hæc pœna in eū tantum statuitur, q̄ incidit in edictū: at illæ personæ in edicto non continentur: qđ maximè probatur ex hoc §. Aliter tamen puto eos puniēdos, prout placuerit iudici ad similitudinē istorū. † Sed nunquid hęc petitio hodie est correcta: ut quia hñt hodie liberti ius natalium & regenerationis, ut ī auth. ut liber. de cæ. §. 1. col. 6? Respon. non, quia & ibi reseruantur iura patronis, maximè obsequi alia, quæ natura debent. Superiora q̄tū ad libertū plana sunt. In filio distingue: aut erat emācipatus aut in ptāte. si emancipatus erat, habent locū superiora: si uero in potestate, tūc nec cū venia, nec sine venia

† Cū quasi loan. Fab. transeunt cōiter doct. sz. Ias. dicit, ꝙ immo approbāt aliam opi. ut tūc nō cōmittatur pœna, quę ratione citationis venit committēda.

† Hinc nō sequitur ad fi. nō est gl. Accur. ut ait Ias. ꝛ

† Et bñ. Nic. Ang. & Ia.

† No. ꝙ in crīalib' & pœnalib' pcedit̄ de similibus ad similia, sm Ang. hic.

pōt ꝯuenire prēm, vt C. de ī ius uoc. l. fi. & ff de act. & obl. l. actiones. nisi ꝑ castrensi uel quasi castrensi peculio, ut ff. de iud. l. his nulla. & tūc cū venia, ut ff de in ius uocan. l. adoptiuū. §. i † & hoc cū agit cōtra patrem. Si autē contra extraneū, tunc sm ueteres iuratū tum 5. actiones filiofamilias competebāt, ut ff de act & obl. l. filius familias. & l. in factū actiones. Sed hodie oēs uenientes ex aduentitia cā, vt dixi s̄. per quas personas no ac. §. 1. Itē q̄ro qs iurabit de calumnia, cū filiusfamilias in iudicio erit? Rñ. si filius emācipatus petitia uenia patrē cōueniat, iurabit filius, si maior est: aliàs curator ei dabitur ad litē, ut in auth. ut li. ma. & auiæ §. 1. in fi. coll. 8. si autem sit in potestate patris, & agat de castrensi uel quasi castrensi peculio, tūc iurat filius, cū paterfamilias habeatur, ut ff. ad maced. l. 2. si uero eēt minor, dareī curator liti, non personæ, cū sit in potestate, ut C. de cura. furi. l. fi. in princ. & de bon. quæ liberis. l. fina. §. si autem patre Si autem contra extraneū agat filius: si agat pater eius nomine, pater iurat, ut C. de iura. calum. l. 2. §. quod obseruari. si filius fortè patre absente, uel sm ueteres ll. in 5. casibus, uel secundum nouas in omni aduētitia causa, iurat filius, cū suo nomine agat, & maior est: si modo pater in aduentitijs non habet usumfructum: aliàs pater ageret, & responderet, & iuraret, vt C. de bo. ma. l. 1. in princip. ubi uero filius iurat, licet pater nō habeat vsumfructum, debet pater consentire filio agenti & respondenti, ut C. de bon. quæ libe. l. fin. in prin.

ADDITIO. De isto iuramento vltra hanc gl. vide Ia. è p. gl. 2. §. quod obseruari. C. de iuramen. calum.

b ¶ Itē aduersus eum. s. datur actio ī factū pœnalis: ut ecce, cū uocarē Titiū in ius, q̄ tenebat mihi actione tēporali, dū eēt in itinere, detinuisti eū ui, uel capiendo eū p personā, uel faciendo

† Idem dicas vbicū que filius in potestate pōt agere ꝯ patrē, ut no. per gl. in d. l. his nulla.

& alias innumerabiles.

¶ Actiones praeiudiciales, q̄ hic enumeranẽ, sunt ĩ rẽ, quarũ aliq̃ sunt ciuiles, & aliquae p̃toriae. Aret.

†Et ſ hoc φ actio in factũ decẽdẽs ex edicto, de quo ĩ isto. §. fit mere penalis ex parte actoris & rei, licet doc. antiq. tenuerint cõtra glo. tñ io Fa. & alij doc. modemi tenent cum glo. vt per la. hic.

† Bar. in sub. ff. eo. improbat hanc opi. gl. quia il. l. tñ. loqtur ẽt añ satisdatione.n.

† nec cõiter approbatur.

† Placet Dy. Ange. & Ias.

† Ista glo. ie. φbai qa haec materia loquit qñ qs iudiciali auctoritate, ĩmo iussu maioris iudicis fuit citatus. l. 3. ¶. t. ff. ne quis cum qui.

ciendo dolo ut alius eũ detineret: & tñ φ dies actionis meę exiuit tenetur.s.n. mihi quanti iurauero in litẽ & sic est actio pœnalis ex parte mea, q̃a vltra rei ueritatẽ forte iurabo: & ex parte sua, q̃a das mihi aliqd & tibi nihil adest, vt ff. ne quis eũ qui in ius uoc. vi ex l. pen. §. I. Super hoc §. primo quaero: cùm duo sint tituli, ut ff ne quis eũ qui in ius uocan. ui ex. & alius tit. de eo p quẽ factũ erit. de quo fit mentio in hoc §? Rñ. de primo: quia inde oritur actio ex utraque parte pœnalis, ut dictũ est: sed ex alio est pœnalis ex pte rei tm̃. cùm ad interesse actoris detur: ut ff de eo per quẽ factũ erit. l. fi. r. rũ. † Item primus, de quo fit mentio h:c, consulit actori tantum, ut patet in l. 1. & 4. §. eximere. at secũdus consulit et uocato, nõ solũ uocãti, vt ff de eo per quem factum erit. l. j. §. si reus. in h. & i fin. primo respon. Item primus habet locũ, qñ aliquis exemptus est ante satisdationẽ, & post in ius uocationẽ: sed secundus post satisdationẽ †. l. factã iudicio sisti, & alias quae firmãt iudiciũ, ut ff. de pio. ii. p. l. prima. in prin. Et patet haec differentia ex ordine illorũ titulorum. Item primus, qñ ui exẽptus sit quis: at secundus ẽt sine ui, ut patet in l. 1. §. si dolo. de eo per quẽ factũ est. & tit. ne quis eũ qui. l. 1 & 2. in fin. † Vel satis dici põt, φ de utroq; hic loquitur: quia licet duo sint illi tituli, tñ de uno edicto sunt. Item & φ dicatur pœnalis, actio ẽt illa, quae ex una parte tm̃ est pœnalis. Super hoc ¶. 2. quaeritur: Nonne per conuentionem solã etiam iure ueteri perpetuabatur actio, ut ff. de actio. & oblig. l. constitutionib'. non solũ per noua iura, vt C. de praescrip 30. an. enm notissimi. & l. sicuti Respon. hic, non per executorẽ, sed per suam denunciationẽ eũ cõuenerat. ¶ Vel uerbum quasi positũ in d. l. pstitutionibus. assertiuẽ ponit, non similitudinariè: & secundũ hoc hodie esset correctum quod hic dr. Vel dic † φ talis fuit cõuentio in illa l. constitutionibus. quae pro lite contestata habebatur, quia actio erat rẽ poralis, & libellus fuit principi dat', ut. C. quando lib. prin. dat. lit. conte. fac. l. 1. & 2. Vel dic secũdum Ioan. φ leges veteres circa personales actiones loquuntur, ubi non perpetuantur per executorẽ: sed lex illa, cũ notissimi. & l. sicut in rem. loquuntur in reali. Vnde adhuc etiã hodie non corrigitur quod hic dr.

ADDITIO Hanc ẽt impugnant doctores, q. d. l. sicut. & d. l. cùm notissimi. loquuntur tam in personalibus quàm in realibus, fm̃ Iasonem.

a ¶ Innumerabiles. Immo numerati possunt: sed dicuntur innumerabiles quia de facili nõ possunt numerari. Vnde dicitur non posse fieri qđ cùm difficultate fieri põt, ut ff. de uerbor. signifi. Nepos Proculo. Enumera ergo aliquas: ut est actio in factũ de calumniatoribus, de qua dicemus ĩ §. quadrupli. item actio. Quod metus causa. item furti manifesti. item serui corrupti in duplum: de quibus dicemus ĩ. eo. §. omnes autem actiones. Sunt & alię in factum, ut ff. de effusis & eiectis, & de appensis, ut ff. de iis q deiec. uel effu. l. fi. ue ò §. p̃tor. Et aliae multae sunt quae enumerare non expedit. Accursius.

● Praeiudiciales &c. Casus literaliter est figurandus. perseuerat. n. Impera tor in declaratione terminorum. p ratione tñ dubitandi dicendum uidebatur, φ istae actiones, quae interpraetorias reales connumerantur, uidebantur potius dici debere psonales, cùm sit quaestio super psona, uel inter seruum & dominũ, uel inter patronũ & libertum, uel inter patrẽ & filium. tamen contrarium deciditur, & ratio decidendi est secundum doct. hic, quia qõ, quae uertitur super personis, non uertit principaliter tan quã super persona, sed tanquã super mera

† Displicet Ias. & est ꝺ mente aliorũ.

Actiões pęnales praetoriae sũt multae.

S I L.

mera re: attenditur ergo illud, quod principaliter inspicit. Not. q ista tres actiones præindiciales dicuntur hic causam status, q ipsi essentialis con ditio hominis uertitur in quæstione. Itē q istęs actiones dicū tur prætoriæ & in rem. Itē quod tres sūt causæ status, ut dixi in positione casus.]

¶ Præiudiciales a † actiōes ī rē eē vīr: quales sūt p quas

q̄rit, † an aliqs liber, an libert⁹ fit, vel de partu agno-

l. fina. In princip. & §. fina. Intendatur etiam hoc casū officiū iudicis, ut ff. de iureiuran. si duo patroni. in princip. & ff. si liber. inge. eē di. l. 1. & 2. & ff. de rei uen. l. 1. §. 1. Idem dicas in tertia, ut siue agat pater petendo filium in filiationem: uel filius dicat se non filium, erit præiudicialis & directa hincinde. Sed quidam dixerunt, q directa datur patrono, parenti, & dño, sed illa, quæ datur liberto, filio, & ser uo, est contraria, quod nulla lege cau tum inuenitur.

a ¶ Præiudiciales. Pro cōstanti ponit q hæ p̄toriæ sunt, cū in tractatu prætoriarum ponant: & sunt in rem: q a res petit & uendicatur. Vnde quæritur quare non posuit has s. inter reales prætorias? Rñ. † quia quædam de eis est ciuilis, unde eius occasione & de cæteris hic dicere reseruauit. & sunt tres. Prima est per quā q̄ritur, an aliquis sit liber, subaudi uel seruus. Secunda, an aliquis sit libertus, subau di uel ingennus. Tertia est de partu agnoscendo: per quam quæritur, an quis sit filius, uel non, ut omnia con sequatur q̄ filius a patre cōsequi debet. Aliàs autē agitur de partu agnoscendo propter alimenta tantum, & tunc filiationi non præiudicatur, q a summatim quærit, ut ff. de lib. agno. l. r. §. Iulianus. & l si quis a liberis. §. si uel parens. & de ijs qui sunt sui uel alie. iu. l. si iudex. licet uideatur contra. C. de ord. cog. l. 2. §. fin Sed dic ut ibi. Sed dicunt quidam & male, q tā tum duę sunt: & de duabus primis fa ciunt unam hoc modo; an aliquis sit liber, id est ingenuus uel libertus: & hæc una. Aliā uerò de partu agnoscē do non mutant. Sed prima opinio uerior est, cū sit commodius singulas causas singulis appellationib⁹ distin gui, ut supra quibus modis test. infir. §. alio autē modo. Item quia postea dicit, cæteræ &c. & ita loquitur de pluribus excepta una. † In prima ergo, ubi quæritur si liber uel seruus, dico q siue seru⁹ agat contra dñm, dicens se esse liberum, siue econtra dominus contra seruum, & seruus sit in possessione libertatis, hæc actio ī rē, quæ intenditur, est præiudicialis, ut ff. de lib. causa. l. liberis. §. fin. Idem dico, siue patronus uendicet libertum in libertinitatē, siue libertus se uendicet in ingenuitatē: utraque est præ iudicialis, ut ff. si liber. ingen eē dic.

¶ Vide ad hanc glo. Deci. in l. in actio nibus. in glo. in uer. bonæ fidei. ff. de in lit. iur.]

¶ Licet aliæ quædam inueniātur directę & p̄riæ, ut mandati, depositi, & similes. † Sed qualiter formantur libelli in his? Respon. sic: Peto Ioannē in filium meum iudicari: ut mihi pa tri debitam præstet reuerentiam, & alia quæ patribus a filijs debentur, & idem in patrono. & ex tūc lata sñia, alimenta patri & patrono præstabun tur, ut ff. de liber. agn. l. si quis a libe ris. in prin. & § solent. quia sententia pro ueritate accipitur, ut ff de sta. ho minum. l. ingenuum. Et probat hæc libelli formatio. C. de fideicō. l. 1. In seruo & dño sic: Peto in seruum meū talem pronūciari: quia eum meū di co. Econtra seruus, uel libertus, uel filius dicet: Peto me non inquietari a Titio, qui me in seruum, uel libertū, uel filium tenet: quia me in tali uin culo non subesse dico. ut C. de inge. ma. l. diffamari. Vel sic: Peto ut ingenuus, uel liber, uel non filius pronū ciet ꝫ Titiū, quia sic se rei ueritas hēt. Et differt hæc ab ea, quę petit pater filium in potestatem ex iure Romano, cū ibi īm de potestate quæratur, hic autē de filiatione, ut ff. de rei uē. di. l.

** De præiudicijs vide Fab. Quint. ca. lib. 5.

† Ista nō cōtier reprobat, q a fm hoc de fuerit po- ni supra ī tractatu ci uilium, & ie post §. ed istę.

† Hæc approbant oēs quia pluralis lo cutio nō potest eē contenta minori in mero ꝗ duobus. l. ubi nume rus ff. de testi.

† aliàs an aliquis liber sit, an seruus, uel liberi⁹ sit &c. aliàs, an aliquis liber vel li bertus sit, an seruus: uel de par tu &c.

SYL.

† Hæc gl. cōiter approbat iter postea sit sibi cōtraria, ibi item quo iure ascri ptitij. &c

a.l.1.§ 1.& hic dicitur. Item hæc ꝑ totum, ut hic, illa ciuilis. Quibus autẽ modis filius possit peti, diximus s. de patria pot. §. ius autem potestatis. Item quare dicuntur præiudiciales? Rñ. secundum quosdam: quia in modum exceptionis proponuntur: & ita præiudicantur, si agas contra me quia quo hæreditatis petitione, & ego objiciã eum; tibi, ꝙ seruus sis defuncti, uel quia proponã ipse defunctus seruus fuit, ut ff. de pet. hæred. l. si quis libertatem. tunc nõ pôt esse lis inter eo, ut ff. de iud. l lis nulla. & s de oblig. quæ ex delic. §. 2. qui. & facit pro hac sententia. C. de ord. co. l 1. & de hæred. pet. l. liber. & ff. si liber. ingen. esse dicat. l. fi. Alij dixerunt ideo dici præiudiciales, quia sententia lata super his sit præiudicium omnibus alijs quęstionibus, ut ff. de sta. homi. l. ingenuũ. & ff. de agn. l. 1. § fi. & l. 2. sed certè secundum hoc etiam quærela inofficiosi testamenti dicitur præiudicialis, quia præiudicat alijs quæstionibus, ut ff. de inoffi. testa. Papinianus. § si sed ꝯ hanc sententiã est ff. de lib causa. si seruus. Sed ibi non fuit pronunciatus ingenuus, uel collusio ibi fuit. † Vel dic secundum Io. ꝙ præiudiciales ideo dicuntur, quia omnes aliæ quæstiones, quæ interim inter eas personas mouentur, debẽt silere, ut C. de ordi. co. gni. l. 1. & 3. & ff. de lib. cau. l. ordinaria & ad hoc facit op. ime. ff. de noxa l pen. 1. respon. Nisi esset talis causa, quæ agereiur etiã si constaret eũ fore seruũ: quod est quandoq;, ut ff. de iudi. uix. † Sed secundum hoc cum quæritur inter patronum & libertum de libertinitate, non est hæc quæstio præiudicialis, cùm aliæ quões interim inter eos possint exerceri, uenia tamen petita, ut s. eod §. pœnales. uersi. & in eũ. Sed dic, † ꝙ il læ quæstiones quiescunt, q̃ non cõpetent, si constaret eũ libertum. ut ff. de in ius uoc. l. sed si hac. §. pe. & fin. Ite quid si nulla alia quæstio moueatur, nonne tunc ista dõr præiudicialis, cùm non habeat cui præiudicet? Azo dicit, ꝙ non. Sed Ioann. contra. Inspicitur enim aptitudo, quia habilis est esse ꝑiudicialis, sicut Augustus dicitur, licet nõ semper augeat, ut s. in rubr. procemij. Item nunquid sunt plures ꝑ iudiciales nisi hæ tres? Respõ sic: ut hæreditatis petitio: nã & tūc cessant omnes aliæ quæstiones donec ista intenditur, ut ff. de peti. hæredit. l. si quis libertatẽ. & l. diuus. in fin. licet hodie contrariũ sit, ut C. de petitio. hæred l. fi. §. 1. & 2. Itẽ quo sunt ascriptitij coloni cẽsiti. & similes petuntur? Respõ. utili ꝑiudiciali, non directa: & ipsi coloni se petũt libertatem contraria præiudiciali utili, nõ directa ideo utili, q liberi sunt, nõ serui, ut in auctẽt de sanct. Episco. §. ascriptitios. & §. si seru' collat. noua. Itẽ ideò præiudiciali, quia parum a seruis distant quo ad seruitia quæ facere debẽt, ut C de agric. & cẽsi l. ne diutius. libr. xj. Sed alij dicunt, quòd officio iudicis petunẽ, & petũt. ut C. i q. cau colo cẽ d mi. accusa poss. l. 1. liber. xj Sed certè officium iudicis nõ potest locum habere ad futuras ꝑsta tiones ut ff. de usu. l 1. Alij dixerunt habere locum negatoriã & cõfessoriã utilẽ: at quæ datur directa in seruitutibus alijs, hæc utilis hic dat: qđ nihil est † Item si aliquis ad aliqua annua seruitia teneat, quo iure petetur ut condemnet ut præstet in posterũ, & ipse quo iure petit absolui? Respõ: satis puto, ꝙ iudicis officio hoc fiat, siue promissa fuerint hęc seruitia, siue ex consuetudine debeant hæc seruitia, siue ipsa præstita longo tpe ex promissione petuntur. ut ff. de usur. l cũ de in rem uerso. quæ promissio probabitur ex longo usu, ut ibi.

* Cur istæ actiones appellent præiudiciales uide Alciatũ libro viij Parer capitu 24 qui ex Institutionibus Græcis ueram (ut sapior) assignat rationem.]

ADDITIO Et nota, quòd uerba sententiæ Cõdemno te ad soluẽdũ par caponum tali domino omni anno, secundum quòd tui antecessores fecere nullã p̃tu tus conditionẽ faciũt sed condemnatus simpliciter tenet, ut per Bar. in l cũ qu. §. Iulianus 2. ff de consti. pen. & in extraua. ad reprimen. in uer. prout.

Left margin notes:

Hæc opin. secundum Ias. est uera et ita intelligunt et cõmunis tenetur.

†Hæc opi. reputat a Coc. derisoria

† Istã opi. ... tenent.

† Idẽ Ias. l. diuisio re

† Et bene Ias. & est de mente aliorum.

Similis glo. supra ... § ... ult.

Right margin notes:

† Immo non sunt nisi tres capiendo ꝑ udiciales inquantũ præiudicat personæ. Ias. & est de mẽte aliorũ.

† Nisi rõne plenitudinis, & dũ glo. dicit, ꝙ ñ competit offi. iudi. in hoc reprobatur, quia immo pro illis ascriptitijs & censitis cõpetit officiũ iudicis.

§ 1. † Imo. Io. ano. Fab. & Ias.

† Si allegat tit. et ticas Bal. & Placen.

a Ex quibus. s. tribus praeiudicialib. quaestionibus.
b fere. Ideo dicit, fere, quia in ciuilibus qonibus quatuor considerant, s. actor, reus, iudex, & ipsa res: hic autem est id in qui conuenit & conuenitur, & res. Vel ideo quia praetor introduxit de partu agnoscendo, & a Senatusconsulto con firmatur.
c Legitima. scilicet de iure ciuili.
d Liber sit. Subaudi, uel seruus.

† aliàs illa.

scendo, Ex quib. a fere b una † illarū sumam e cām hēt, per quam qritur, an aliquis liber d sit, caeterę ex ipsius Praetoris iurisdictione substātiam capiunt.

¶ Dns rei non pōt agere ad dandū rē suam, nisi ꝓ furē odio furis. Et actiones reales ꝓpe tunt ad uēdicādū, personam uerò ad dandū, uel faciendum: q abusiue dicuntur condictiones, a cōdicendo, idest, denunciando. Aretinus.

¶ Sic itaq; e discretis actionibus, certū est non posse actorē suā rē ita ab aliquo petere. Si apparet eū dar̄ oportere. Nec. n. qđ actoris est, id ei da

ductum est, ut dño detur, actio personalis. Item ibi, extra poenam, ſm Angel. ꝙ duplum uel quadruplum est totum poena, & in eo non uenit simplum rei sublatae. Itē quo noīe appellentur actiones reales, & quo personales. Itē ꝙ debitor, antequā conueniatur, nō est de necessitate interpellādus, sed de urbanitate sic.]

e Sic itaq;. Formatur hoc, itaq;, ex illa diuisiōe, quae fit supra eod. §. 1. q. d. dictū est, quę sunt in rem actiones, & quę in personā, itaq; sic eis discretis. i. separatis, & diuisis, patet ꝙ haec regula est uera, quia personalis actio, q competit ad dandū, non cōpetit pro re sua alicui, ut hic. iō dixi ad dandum, qa ad tradendum bñ pōt dari actio personalis, ut cōmodati, depositi, & similes. & ita est uis inter dare, & tradere, ut hic subijcit, & ff. de act. empt. l. ex empto in prin., & ff. de uerb. obl. ubi aut. in fin. & l. si rem tradi. & l. nemo. & qđ subijcit, si apparet. i. quia apparet eū dare oportere: & ita agitur in psonā, ut aliquid detur. Sed quidam dñt, ut P. ꝙ haec uerba, si apparet eum dare oportere, sunt nomina cuiusdam actionis. Ac.

Diuisio. ¶ Sic itaque. Diuiditur iste §. principaliter in tres partes. Primo ponit regulā gnalem illatiuam ex pcedentibus, ſm gl. sed ſm doct. repilogatiuam. Secundo ponit unam fallentiam, ibi, Planè. Tertiò, nām actionum realium, & personalium, & earum dfias, ibi, Appellam*. Item prima subdiuiditur: qa primo ponitur qdam illatio, seu repilogatio ex supradictis: secundo ponit rationes. Secunda ibi, Nec enim.

SYL. ¶ Sic itaq; discretis. Casus in §. tradente regulā non esset figurādus: attn̄ gra iuuenū potes dicere, ꝙ immo uidebatur, ꝙ actione personali possit quis rem suā petere, & prosequ, ut puta in cōmodato, & similibus: sed prium decidit rōne assignata in text. ex eo, quia res mea non pōt amplius effici mea: & qñ in commodato, & similib. actor actione personali prosequitur rē propriam, non agit ut detur. i. ut eius dñium transferatur. In secunda uerò parte tex hēt suam rōnē expressam odio furū. Not. ex text. ꝙ dare est dñium transferre. Item ꝙ illud, qđ est meum, non pōt amplius effici meū. Item ꝙ odio furum intro-

¶ Adde ꝙ Vdalri. Zasi hic exponit apparet. i. uideretur: ut sit sēsus, ac si ui deretur eum dare oportere, qui intellectus mihi nō placet, qa tandem se resoluit in intellectu Dyni, q uoluit hanc esse formulam uerborum. †
ADDIT. Dic ꝙ istud, qđ hic dicit glo. ſm Pla. nihil e dicere: sed textus uult dicere, si apparet. i. si agat dare oportere: quia mediū cōcludendi nō dēt esse istud, sed ad tradendū, uel cōsti.

** † Immo u eror est opin. esse formulā SYL. uerborū actionis ꝑ personā, ut patet hoc eo. §. ibi, si apparet eos. &c. ub: gl.

Instit. V u tuen-

ri oportet: a qa.s. dari cuiq̃ id intelligitur, qđ ita datur, ut eius fiat: nec res, q̃ iā actoris est, magis b † eius fieri potest.

¶ Planè c odio furū, quo magis pluribus actionib. teneantur, effectum est, ut extra pœnā dupli, aut quadrupli, rei recipiendę noīe fures ēt hac actione teneātur, Si † apparet d eos dare oportere, q̄uis sit aduersus eos etiam hęc in rem e actio, p quā rem suam quis

tuendum, ut dicit glo. Angel.

a ¶ Oportet. i. oportet, ꝙ non detur: est n impossibilè, ꝙ detur, ut subijcit, quia date est accipiētis facere, ut subijcit, nec res quæ &c.

b ¶ Magis. Sed opponitur, pluries deberi potest, ut ff. de except. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. i fi. §. ergo pluries dominiū pōt fieri meū. Sed non seq̄tur. nam licet pluries debeatur, tamē semel facta sua non dēt plus fieri sua, ut ibidem dicitur, & ff. de acq. pos. l. 3. §. ex pluribus. & s̄. de leg §. sed si rem legatarij nisi iterum desineret esse sua, ut ff. de uerb. obli. si rem meam.

¶ Declara ꝙ illud, quod meū est, nō p̄t amplius effici meū, hoc uerū ex causis successiuis, secus ex causis eodem tp̄e cōcurrētib. l. si creditori. §. Marcellus. ff. de leg. 1. Itē pōt stipulari, si mea esse desineret. l. si rē meam. ff. de uerb. obli. Itē hoc uerū, qñ plenè est mea: secus si haberē utile tm̄ dñium, quia possum quærere directum: & ita ēt si res non esset perfectè mea.]

** Adde & uide omnino gl. s̄. de inuti. stip. §. 1. uer. suam. & Soc. in tract. de reg. & fall. reg. 100.]

e ¶ Planè odio. Sed in quo uertitur illud odiū? R̄ñ. † quia in cōdōne furtiua qs de facto īfamat apud bonos, & graues uiros, ut ff. de obs. l. honori. licet nō infamia iuris, ut ff. de act. & obl. l. cessat sed in rei uend. neq; de fcō, neq; de iure infamat. Itē multa ueniunt in ꝯdōnē furtiuā, q̃ non ueniunt in rei uendicationē: ut qa interitu rei nō liberat: † sed in rei uēdicatione sic, ut ff. de condi. furt. l. in rē. & iō malum est furti, ꝙ ēt hac actione teneat. Itē sicut prodest alicui plures habere reos debitores, ut ff. de libe-

le. l. si quis decedens. §. fi. & hīc plures actiones, ut ff. de leg. 2. cū filius. §. uarijs. ita eꝫ debet ei nocere, si pluribus teneatur actionibus, licet ēt nulla alia sit utilitas. Itē nunqd una tollitur per aliā? dic ꝙ sic, ut ff. de cōd. fur. si pro fure. §. furti.

d ¶ Si apparet. Idest qa apparet eos &c. Idest dicere, actione in personā. Sed uidetur hoc stare nō posse: nam certū est eum, qui agit dominū fuisse ergo & nunc est: quia sine fcō suo dñium ab eo discedere non potuit, ut ff. de reg. iu. l. id qđ nrm. & C. de prob. l. siue possidetis. ergo nō pōt agere, ut sibi detur qđ est suum: & tñ hic dicit, ꝙ sic. Sed dic relationē esse faciendam ad genus, non ad speciem. q. d. ea actione, per quam aliàs agit ad dandum. s. personali: sed hic non ad dandum intenditur. Et ita est mirabile, ꝙ rem meam per personalem actionem peto restitui: aliàs ꝯ, ut ff. usufru. quemadmo. ca. l. fina. & ff. de condi. indeb l. si urbana. Sed est speciale, ut hic dicitur. Vel dic agi etiam ad dandum. s. possessionem dandam, quam amiseram per furtum, † ut ff. de acquir. pos. l. rem quæ nobis. & ff. de cond. tritica. l. 2.

e ¶ In rem actio. i. rei uendicatio, q̃ pro dominio de iure ciuili, uel gentiū quæsito intenditur, ut ff. de rei uend. l. in rem. Itē not. ꝙ hic §. locum hēt in quolibet mala fidei possessore alienæ rei, non solum in fure, ut s̄. de re. diui. §. si tamen. & ff de condi. tritica. l. 1. in fi. & l 2. in prin. †

¶ Vide p resolutione Dec. in l. si quis nec cauiam. §. fi. ff. si cert. peta. l. fi.

¶ Interdum ēt ꝯ bonę fidei possesso. datur condictio tōne possessionis, ut ff. de cōdi. inde. l. indebiti. §. sed & si numi.

Date est accipientis facere. † Cōcor. cum hoc text. c. inter dilectos ante fi. ibi, cum iura legū. cū gl. sup uersic. qđ meū. extra de fi. instru. & gl. in ca. si diligenti. sup uersi. iustus tit. post prin. ibi, & qđ meū est. extra de p̄scrip. & SYL. s̄. de lega. §. sed si rē. Meū amplius meū fieri n̄ p̄t.

† Istā gl. sequit Ial. & est de mēte aliorum. † Odio furis: qa semper fur dicit ī mora, & morosus interitu rei non liberatur Ias.

† aliàs appareat. † Istę solutiones reprobant a doct. uide hic eos. † Dic s'm Ioā. Fa. ꝙ gl. procedit ī malæ fidei possesore contrectante rē mobilē. qui sciēter cōtrectādo cōmittit furtū. C. qđ cū eo. l. si liberā. & de furt. l. alienum. sed ego intelligo generaliter ī oī malæ fidei possessore, q rem aliq̃ d̄tinet sciēter ꝯ uolūtatē dñi, qa contra eū potest cōdici, & agi ad dādū d. l. si quis nec cām. §. 1. Ang.

numi Sed nunquid et rem suam potest quis etiam a non fure per condictionem sine causa condicere, ut ff. de condi. sine ca. per totũ? R. secũdũ quosdã, ibi dicitur condictio actio personalis, non tamen talis, per quam intendatur, ut aliquid detur. Alij dicunt, quod si alicubi inueniatur cõdictio sine causa pro sua re cõpetere, de utili intelligendum est.

ADDITIO. Dic secũdum Io. Fab. quòd prima est uerior: nam per eam non agit dominus ad dandum nisi cõtra furem. supple & malæfidei posses sorem, ut hic in glo. sed ad restituẽdum, uel forte ad possessionem agi dẽt, secũdum Ang.

esse petit. ¶ Appellamus aũt in rem q̃dẽ actiones, uẽdicatiões: a in personam uerò actiones, quibus b dare, aut facere oportere intẽdit, cõdictiones. c Cõdicere. n. est denũciare, d prisca lingua. Nũc uerò abusiuè e dicimus, condictionẽ, actionẽ ĩ psonã eẽ, qua actor ĩtẽdit dari sibi oportere: nulla n. hoc tpe eo noĩe denunciatio fit. ¶ Cũ psecutio iudicialis tria respiciat, rẽ, pœnam, & utrunq; simul: reales, & psonales psequunt̃ rem, excepta actione depositi in casu tumultus, incendij, ruinę, & naufragij: tunc. n. utrunque complectitur. h. d. ¶ Sequẽs illa diuisio est, ꝙ q̃dam actiones rei persequendę grã cõparatæ g sunt, q̃dam pęnę psequendę, q̃dã mistę h sunt. ¶ Rei psequendæ cã cõparatę sunt

quis in stipulationem deducere, ut ff. de uerb. oblig. l. ubi autem non apparet. §. qui id, quod non fieret, nisi aliquid daretur, cùm suæ rei nulla sit stipulatio, sed alienæ tm̃, ut supra de inutil. stipula tio. §. 1.

c ¶ Cõdictiones. Scilicet appellamus.

d ¶ Denunciare. Dicunt quidã, quòd qui uolebant alium conuenire, primo sibi denũciare debebant, ut argu. ff. de seruitu. urba. præ. l. quidã. Sed hoc non placet, quia ex uoluntate, aut bonitate, uel urbanitate hoc fit, nõ necessitate. Sed dic, † ꝙ hæc denunciatio fiebat per magistratus, cũ actiones constituebant uel dabant, ut ff. de orig. iur. l. 2. §. omnium. quod est hodie sublatum, ut in fi. huius §. dicitur, & C. de formu l. 1. & 2.

a ¶ Vendicationes. Siue rerũ corporalium, de quib. dictum est. C. de rei uend. per totum. & ff. de rei uend. per totum: siue rerum incorporaliũ, de quibus est. ff. si ususfru. pen. per totũ. & ff. eod. si serui. uen. per totum: siue sint directæ, siue utiles istæ uendicationes, ut ff. de publi. per totum, & ff. si ager uecti. per totum.

b ¶ Quibus. Ideò dicit, quibus, quia sunt & aliæ, quibus non intendimus dare uel facere, sed restitui: ut cõmodati actio, & depositi, & similes: & istæ n appellant̃ cõdictiones ĩ stricta significatione accepto uocabulo, † ut hic dr. Vel dic, ꝙ etiam in actione commodati, & depositi, & similibus, intenditur dari uel fieri, scilicet ipsa detentatio rei: quasi ipsum factũ possit

e ¶ Abusiuè. Verè abusiuè dicitur cõdictio, i. actio in personam, quia non bene consonat nomen rei, quam significat: quo fieri debet, ut ĩ. de dona. §. est & aliud.

f ¶ Sequens. Hæc est tertia diuisio actionum in hoc titu.

** Hæc diuisio est ex causa formali: qua ostenditur quid & q̃uo petatur.

g ¶ Comparatæ. i. adinuentæ.

h ¶ Mistæ. Sed nonne q̃dam sunt, q̃ nullam horum hñt: ut si ago, ne q̃d fiat in loco sacro, uel sancto: uel si factum est, ut tollatur, & aliæ similes q̃ neque ad rem, neq; ad pœnam, neq; mistim se habẽt, sed uel ad rei reuen-

† Hæc approbant docto. qa hic sr̃ loquit̃ solũ de actionib. q̃ cõpetunt ad dandum: sed istę de qb. in gl. competũt ad reddẽdũ, seu restituendũ. l. 3. §. si reddita. & l. si ut certo. §. rẽtibi. dedi. ff. commo.

† Idẽ Ioã. Fab. Plac. Angel. & Ias. & est sing. ſm Angel. & Ias.

ren-

sentiam; uel ad publicam utilitatem dantur? Rñ.satis ad rei persecutionē scilicet diuinæ rei,uel publicæ, pertinent,cuius nomine agere uideor:uel ēt meo noīe,†cum cuiuslibet intersit Deum uenerari, ut C. de hæreti.l.4.

a ¶In rem actiones. Scilicet quæ decē sunt, ut diximus s̄. eod.§. item Seruiana. Sed certè uidetur, ꝙ sunt omnes pęnales:nam in eis iuratur in litem, ut ff.de rei uendi.l.qui restituere, & ff de in litem iuran.l. in actionibus. Sed dic,ꝙ illud, s. iurm̄ in litem, non fit iure act onis,sed officio iudicis.ut j̄.eo.§.præterea.in fi §. unde non dicuntur pœnales. Alij tamen dicebāt, ꝙ ideò non dicebantur pœnales, q̄a non originaliter illud fit, ꝙ crescant per sacramentum in litem, sed ex cōtumacia,ut ff.de in litem iurand. l.1. & ideò magis attendebant, quod naturaliter erat, quàm quod incidêret. Sed certè actio depositi in quatuor casibus ab initio est rei persecutoria: & tamen dicitur pœnalis inspecto,ꝙ crescit ex contumacia,ut j̄.proximè, & j̄.eo §. quadrupli. aliàs § sed furti.uersi.at illæ.unde primam responsionem approbo.

ADDITIO. Secundū doc. hæc gl. vł aduersarij g'o.magnæ positæ in §. pœnales in uersic. item aduersus . in princip.s̄ eo. quæ uidetur concludere, quòd ibi illa act o dicatur pœnalis,quia iuratur in litem: & tamen secundum eos constat,ꝙ illud iuramētum uenit offic. iudi. sic in qualibet alia actione:& dicunt hanc g.o. esse uenotem.

b ¶Ferè. Ferè dicit propter actionē ex stipulatu,per quam pęna petitur, nec inspicitur,ꝙ intersit,ut supra de inuti.stip.§. alteri secundum quoldam,quod est falsum.

¶Ro est,quia illa pœna uenit ex cōuentione,non autem ex dispositione legali,ut nos loquimur.ita hic Nico. & Ias.declarant.]

¶Immo propter actionem depositi in quatuor casibus,ut j̄.subijcit. Itē ꝑ actionem redhibitoriā, quæ datur in duplum aduersus uenditorem, q neque pretium, neque accessiones soluit, ut ff. de adi. edi.l.redhibitoria.

oēs i rē actiones. a Earum uerò actionū,q̄ in personam sunt, ex q̄dē, quę ex ꝯtu nascūtur, ferè b oēs rei persequendæ cā comparatæ vīr: ueluti quib. mutuā pecuniā,uel in stipulatū deductā petit c actor: itē cōmodati, depositi, mandati,pro socio, ex empto, uendito, locato,cōducto. d

c ¶Petit actor. Ad utranq; aūt. s. ad mutuum, & ad eam pecuniam, quæ in stipulatum deducta est, certi condictio datur,ut ff. si cer. pet.l. si quis certum.& s̄.de uerb. obl. in princ.ita ꝙ ad mutuum detur condictio specialis de mutuo, ut s̄. quib. mod re. con ob.in prin. ad pecuniam deductam in stipulationem, detur condictio certi generalis si certum sit,vt s̄. de uerb.oblig.in prin.

¶In utroque casu opi.g'o. cōiter approbatur,ut dicit Dec.in l. certi condictio.in prin.in glo.1. ff.si cer.pet.]

d ¶Conducto.Sed nonne cēs istæ dātur ad interesse etiam, quod est extra rem,ut ff.de act emp l.1. in princ. ergo peto aliquid, quod tibi nō adest: ergo sunt pœnales. † Sed dic tribus modis dici actionem pœnalem. Primo illa,quæ hincinde est pœnalis,vt furti, & similes, quando peto quod mihi abest.& qđ tibi nō adest: & hoc mō accepta,dicuntur hic illæ nō pœnales. Secundo,qñ est pœnalis ex parte una s ex parte rei tm: qđ est ubicū que actoris interesse exced t id, qđ reo adest: & in hac significatione! actiones istę dicuntur pœnales. s. ex empto,& similes:& etiam rei uendicatio,qñ in litem iuratur & ꝙ inspecta persona rei tantum pœnales dicantur,probatur. ff.de eo per quem fac.erit.l.1.§ si plures.& l.fi. & s̄.eod. §. pœnales †Tertio dr̄ pœnalis inspecta persona actoris tantum: ut si acce-

† Ista glo. bñ dicit: & cū ea transeunt cōiter doctō. hic.

Iurm̄ in litem præstatur in actionib. rcalibus.

Actio redhibitoria datur in duplum.

† Dic, ꝙ illud interesse nō uenit iure actionis, † sed offō iudicis. Fab. Angel. & Ias.

† Istā glo. SYL. īpugnant lo. Fab.& Iaso. hic. Est.n.ridiculum, ꝙ actiones hic enumeratæ,& cęterę bonæ fid. ꝓpterea, ꝙ in eis iuretur in litē sint pęnales, per ea q̄ hñr s̄. in d. §. pœnales ī gl.magna, in uer. itē aduersus. in princ.

¶ Planè si depositi agat eo noie, q̄ tu mult⁹, incēdij, ruinę, naufrag. j cā depositū sit, in duplū a actionē Prætor reddit: si mō cū ipso, apud quē depositū sit, aut cū hr̄ de eius de dolo ipsius b agitur: quo casu mixta est actio.

¶ Actionū descēdētiū ex maleficijs q̄dā sunt psecutoriæ pęnæ tm̄, q̄dā mixtæ tā rei q̄ pœnæ, primū per vnū, vltimū per tria exempla declarat.

¶ Ex maleficijs verò pditę actiones, aliæ tm̄ pęnę psequēdę cā pparatę sunt: alię tā pęnę, q̄ rei psequendæ: & ob id mixtę sūt. Pęnā tm̄ psequit qs actione furti. Si ue. n. manifesti agat quadrupli, siue nō manifesti dupli, de sola pœna agit, nā ipsam rē ppria actione psequitur quis, idest, suā esse petens: d siue fur ipse eā rem possideat, siue ali⁹ quilibet. e Eo amplius aduersus furē etiā condictio f est rei. ¶ Vi autē bonorū raptorum actio mixta est, qa in quadruplo g rei

accepisti ab aliquo aliquid, vt me accusares per calumniam: nam repeto, licet nihil mihi absit, à te. s. cui adest, vt probat. ff. de calum. l. & generaliter. § illud erit notandum.

a ¶ In duplū, scilicet si reus inficietur, vt infra e. §. sed furti. Accursius.

b ¶ Ipsius. scilicet heredis. Ex dolo. n. defuncti in simplum tātum, vt ff. deposi. l. 1 §. j. Et est ratio quare ī his quatuor casibus dat in duplum, & in aliis in simplū: quia hic ex necessitate deponit, nec potuit præuidere apd̄ quē deponeret, vt ff. depo. l. j. §. merito.

¶ Vide simi lem glo. in §. actionū autē. in ver. depositi. ī eod.]

¶ Ex maleficijs. Casus in declaratione terminorū non figurat. tex. n. per se clarus est. Not. q̄ duplum vel quadruplum in actione furti est totū pœna. Item q̄ pro furto non imponit nisi pœna pecuniaria de iure. Itē q̄ in quadruplo in actione vi bo. raptorū comprehenditur æstimatio rei: & sic simplum est rei persecutio, triplum pęna. Itē q̄ actio. l. Aquiliæ cōtra negantē cōpetit ad duplum. Item q̄ qui sine causa & fraude differt præstare legata relicta pijs locis, si fuerit in iudicio conuentus, tenetur ad duplum.]

c Quadrupli. Sed quare plus manifestum furtum punitur q̄ non manifestum, cū clam facta magis puniēda sint, vt ff. de admi. tut. l. nō existimo. & ff. de ritu nup. l. vlt. Rñ immo magis delinquit q palā, q̄ qui clā amouet, vt s. vi bo. rap. ī prin. vnde magis punit, vt arg. ff de offi præsi. diuus.

ADDITIO. Sed per hanc solutio. non respōdetur cōtrario in glo. alleg. vnde dicas secūdum Dyn. quē cęteri sequuntur, quod ille tex. pcedit ī omnino illicitis: contrariū aūt in ijs, quę possunt esse licita & illicita, sm Ang.

d Petens. Scilicet rei vendicatione.

e ¶ Quilibet. Vt supra de oblig. quæ ex delicto nascū. §. fin.

f Cōdictio. Scilicet furtiua: quæ soli domino datur, & hæredi eius, aduersus furem & eius hæredem, vt ff. de condict. fur. l. 1. & l. 5. & s. de oblig. quæ ex delict. nascuntur. § fin.

g Quadruplo. Vsq;. s. ad annū, post annum in simplum, vt s. vi bo. rap. in prin. nisi in casu, † vt si iudęus contra christianum agat: tunc in duplum tātum agit, vt C de pag. l. christianis. Sed nunqd etiam raptor tenet actione furti manifesti? Dic q̄ non sm P. quia in duplū tm̄ tenet, si furti conueniat, vt ff. vi bo. rap. l. j. nisi in casu vbi nec ī duplū tenet. sm eū, vt ff. de fur. l. siqs ex domo. sed certè ibi erat actū actione vi bo. rapt. vnde sublata erat actio

Crimina facta palā sunt occultis grauiora.

† Hoc verū in ijs, q̄ sunt de gñe phibitorum: secus ī ijs q̄ pñt esse licita & illicita. Nic. Bal. Ioan. Fab. Pla. Ang. & Iason.

Cōdictio furtiua datur soli domino.

SYL.

* *

† Simil. glo. supra vi bo. rap. in prin. ver. quadrupli. Raptor qua actione conuenitur.

Stipulō est de iure ciuili.

latione oritur, vbi est certum, vt s. de verb oblig in prīnc. quæ stipulatio est à iure ciuili inducta, vt hic, cū de iure gentium ipsa non fuerit, licet alij contractus fuerint de iure gentium vt supra de iure natura. gē. & ciui. §. ius autem nō autem dicitur ideo de iure ciuili, ꝙ non habeat in se vinculum naturale: immo habet: quia sine consensu non valet: qui consensus est de iure naturali, vt ff. de p(?)ct. l. prima. §. penul.

SYL. ¶ Adde ꝙ Albericus & Oldradus fuerunt in opinione per hunc text. ꝙ in stipulatione non inesset cōsensus naturalis, nec hēret naturale vinculum: tñ contrarium verius est, vt dicit glo & ad hunc textum dic, ꝙ non negat, quin etiam stipulatus naturaliter nō teneatur, licet dicat iure ciuili teneri. & si fortius inducere, ꝙ textus hic voluerit facere differentiam inter cō tractum de constituta & stipulationis, & sic quò ī in primo sit natura lis æquitas. l. r. ff. de constitut. pecu. in stipulatione ergo non sit: respon de, ꝙ noluit facere talem differentiam, prout cōmuniter sic textus intelligitur: sed voluit ponere differentiam inter actionē prætoriam & ciuilem, de qua facta fuit diuisio ī. in §. sed istę. quam prosequitur etiam in hoc §. dicendo ꝙ actio de cōnstituta est prætoria, nisi interueniat stipulatio: nā tunc est ciuilis: & sic intellige verba textus aliter quàm ab alijs intelliguntur. f. vt dicatur, iure ciuili tenetur, ergo non prætorio: non, ergo non naturali. & hunc puto verum sensum huius textus.

SYL. ¶ Actiones autem de peculio. Casus. positio pēdet à superioribus, colligiturque rō dubitandi & decidendi ex ipso textu. Videbatur enim, ꝙ pater & dominus tanq̄ qui se non obligauerint in aliquo, nō teneretur ex cō tractu filij vel serui, cum nemo sine volūtate sua alteri obligetur. Sed cō trariū decisum est ex æquitate, quam semper prætor intuetur, vt dominus & pater teneant quasi castrensi peculio. cùm enim peculium hoc tanquā quid vniuersale pertinere(?) rit ad patrem vel dominū, æquum est vt teneatur quatenus est ī peculio: videtur enim quòd pater & dominus ex consensu ipsorum obligentur, saltem præsumptiō, propter concessionē peculij. Nota quòd actio de peculio est prætoria. Item ꝙ peculiū dicitur quasi patrimonium serui vel filij. Item not figuram loquendi ibi, peculio tenus.]

¶ Ex contractu filij vel serui tenet pater & dñs peculio tenus de iure prætorio Ang.

¶ Actiones autem de peculio[a] tiō ad versus prēm[b] dominumve[c] cōparauit Prætor, q̄a licet ex cōtractu filiorū seruorumve ipso[d]

† Peculiū diffinit à Iurisc in l. deposi-ti. §. ñ. ff. eod.

a ¶ Actiones. De peculio. Volunt quidā † dicere hæ: esse prætoria nomina actionū: scilicet de peculio, & de in rem verso, & quod iussu: item exercitoria, & tributoria, & institoria, ex eo ꝙ leges plerunq; appellant eas actiones, vt hic. Sed verius est, vt adiectiuē ponantur: sic enim dicitur, mandati actio de peculio, vt ff. de pecu. l. 3. §. cui congruit. † Accur

† Vide gl. infra qd cū eo. §. vlt. & quę ibi not.

* ¶ Secundam opin. communiter tenent doct & rectè. actio enim hæc de peculio quædā est qualitas, & veluti accessio aliarū actionum. Vñ dr̄ actio æd. litia de peculio l. cū aūt. §. si seru de ædili edi. actio depositi de peculio. l. deposui de pecul. actio tutelæ de pecul o. l. t. C qd cū eo. cōprobatur etiā ex hoc tex dum dr̄, Actiones aūt &c. numero multitudinis, nempe ad iudicandum, non esse actionem de peculio certā speciem, sed potius qualitatem, quæ secundum diuersas actiones, quibus accedit, & ipsa quoq; aliam atque aliam sumit vim.]

† Ista secūda opi. cōiter tenetur per doct.

b ¶ Patrem. Scilicet respectu filij. Accursius.

c ¶ Dominūve. f. respectu serui: sunt enim correlatiua.

d ¶ Ipso Iure. Scilicet ciuili: qd non vult, vt alter ex alterius persona obli-

gētur

iure non teneant, æquũ tñ est, peculio tenus (qđ veluti patrimoniũ est filiorum filiarũq; item seruorũ) condemnari eos.

¶ Si quis iurauerit aduersario deferēte in iudicio, datur ei ex facto actio. Ang. Are.

Secus ꝓ nullo reputatur.

† Verũ valeat statutum, quo cauetur, vt pr̃ teneat pro filio. legito hic Iason.

Peculiũ est pecunia, quę parsimonia q̃ritur.

Pres pro filijs, & dñi ꝓ seruis an teneantur.

Actio de peculio.

getur: & sic pater nō debet teneri pro filio † Insp. ecto iure ciuili sic eo inspecto, pro seruo non debet teneri dñs: quia seruus pro nullo est inspecto iure ciuili, vt ff de regu. iur. quod attinet. Sed tamen prętor æquitatē considerat, vt qa peculiũ quasi patrimoniũ est filij vel serui, vt subijcitur qa peculium est, qđ sibi qs parsimonia quærit, vt ff. de pecu. peculium. verè tamen non est patrimonium filij peculium, vt C. de inoffic. testa. l. fi. in fine. Item nec serui, vt ff. de verbo. oblig. liber homo 2. Ideo tamen quia quasi patrimonium est, patrem pro filio, dominum pro seruo teneri dicit. Diligenter tamen distingue, vtrũ contrahat filius vel seruus, vel quasi contrahat. Item vtrum delinquat, vel quasi. Si ꝓbat quilibet illorum, dominus vel pater actione ex eo contractu tenetur in peculiũ: in cuius condēnatione deducitur ex ipso peculio quicquid seruus naturaliter dño debuit: vt qa dominus seruo mutuauit, vel aliàs secũ ꝯxit. Item deducitur quod debetur ijs, qui sunt in potestate domini, vel tutela, vel cura, cùm videatur dominus præuenisse, vt ff de pecu. sed si damnum §. 1. & 2. obligatur enim seruus dño naturaliter, vt supra de fideiuss. § 1. & sunt hæc communia in seruo & filio, excepta causa mutui, ex qua nec filius nec pater tenetur.

SYL.

¶ Item in voto l. si quis rem. §. voto. ff. de pollicita]

¶ Secus in seruo, vt J. ti 2 § illud & C ad Maced. l pe Item quæ dicta sunt qñ contrahit filius vel seruus, eadem & quando quasi contrahit: vt si alterius negocia gessit, vt ff de neg gest. si filiusfam. Præter hanc actionē de peculio adhuc pater vel dñs quandoq; tenetur de in rē verso: quando scilicet filius in rē patris: vel seruus in rē dom. n. conuertit: & est insolidum

Actio de in rē verso.

vsque ad quantitatē versam, vt infra titu. 2 § prętere a. Azo Sed de peculio agitur, quatenus peculium durat, vt J. eod. §. sunt præterea & J. titu 2. §. præterea Itē est actio Quod iussu, quæ est insolidum, quando filius, vel seruus iubente domino vel patre contraxit: videtur enim contrahi cũ ipso patre vel dño, vt ff. qđ iussu. l 1. in prin. & l. fi. Item sunt & aliæ tres, scilicet exercitoria, quæ datur contra dominum nauis, qui præposuit magistrũ nauis seruũ suum, & eius rei gratia contractum fuit: & ideo dicitur exercitoria, quia exercitor dicitur dominus nauis. Itē institoria. quæ habet locum quando aliquis seruum suum tabernæ vel stationi præposuit. † Itē tributoria, quã agitur ita, ꝙ dominus vocatur in tributum vt infra titu. 1. §. introduxit & §. institoria. & §. 1.

Actio qđ iussu.

Actio exercitoria.

Actio Institoria.

¶ Adde tñ. ꝙ oēs istæ actiones de peculio, de in rē verso, quod iussu, institoria, tributoria, exercitoria, nō sunt actiones, nec propria nomina actionũ, sed adiectiones & qualitates: qđ vtile est propter naturam. s. bonæ fidei vel stricti iuris, vt dicit hic Ias.]

† In ista materia v de casũ singularē in l. fi. SYL. ff. de exercitoria.

¶ In delictis aũt & quasi delictis idem olim seruabat in filio & seruo, vt pro noxa dari possent, vt J de noxa in fi. tit. Sed hodie pro seruis tm̃ agitur noxaliter, vt ibi dicitur, & pro delictis, vt infra de noxa. in prin. & ff. de noxa. l 1 & in quasi delictis: vt si seruus habitans cũ domino habuit suspensum vel appensum, vel effudit al qđ qđ alicui nocuit, vt ff. de ijs q deiece. vel effu. l 1. §. si seruus. & l. si vero. § prætor nisi in duobus casibus, vt ff. de ijs qui deiece vel effu. l. 1. § cum seruus. vbi non habitat cum domino: & ff. de mi no. ꝙ si minor. §. si seruus. Porro licet in delictis & quasi agatur noxaliter, ñ de peculio agitur, si locupletatus est dominus in quantum

quantũ id peculium locupletius eſt, vt ff. de iud. iàm ex contractib. & ff. de pecu. l licet § ex furtiua cauſa.
* Ipſi autem filijfa. tàm ex contractibus, quàm ex delictis, vel quaſi, inſolidũ tenentur. l. tã. ff. de iud. & l. filiuſfam. 2. de actio. & obligatio.]

Item [a] ſi quis poſtulante [b] aduerſario iurauerit, [c] deberi [d] ſibi pecuniã, quã peteret, neq; ei ſoluatur, iuſtiſ-

SYL. Item ſi qs &c. Casus literaliter figurari poteſt: ratio aũt dubitandi ea poterat eſſe, quia inducta ad vnum effectum nõ ſolent diuerſum operari: ſed iurm, quod à reo defertur actori, ad hoc tantum deferri videtur, vt probatio fiat, & vt ex eo conſtet an & quid debeatur: vnde tm̃modo probationem inducere debere videbatur, non autem actionem: actio enim oriri videbatur ex eo contractu, quo agebať, probatio aũt, aut releuatio ab onere ꝓbãdi inſurgere ex ipſo iuro. Cuius contrarium deciditur in hoc tex. in quo dr̃, ꝙ iuſtiſſimè prætor accommodat ei talem actionem in factũ, per quã nõ illud quæritur, an pecunia debeatur, ſed an iurauerit. Vinculum. n. hoc iuri tantæ eſt auctoritatis reo deferente, vt non ſolum probationem, ſed actionẽ inducat: licet vtrunq; inducere poſſit: ſiquidẽ qñ cauſa adiecta & cum expreſſione cõuentionis iuratur: puta me petẽte ex cã venditionis, vel mutui, ſi reus iuramentũ deferat, & ego iurẽ, oritur non tm̃ actio in factum ex iuro. ſed etiam vtilis ex eo contractu quo agitur: & licet dictum ſit, ꝙ hoc iurm inducatur ad probationem, nihilominus quia deferente aduerſario, & me acceptante oritur quędam tacita conuentio ſtandi iuramẽto, iuſtiſſimè prætor mutuo conſenſui actionem accommodauit. Nota ꝙ iurm litis deciſiuum habet vim plenæ probationis. Item quòd ex eo oritur actio in factum. Item ꝙ præſtatur altero ex collitigantibus deferente, & non aliter. Item quòd ſtatim eſt iurandũ, ſecundum aliquos. Item virtutem hanc iuramenti.

a Item ſi quis. ſ. actor.
b Poſtulante i. petente reo. vel deferente. ſi. n ſine voluntate aduerſarij iuraretur, nihil proficeret iuramẽtum, vt ff. de iureiu. l. 3. in prin.
c Iurauerit. Vel ei remiſſum fuerit, vt ff. de iureiur. non erit. §. fi. & l. ſeq. & C. de reb. cred. actori.
ADDITIO. Idem ſi poſt acceptatũ iuramentum etiam, antequam iuretur, pœniteat deferentem: quia habetur pro remiſſo.
* Quod dicitur hoc textu pecuniã, accipe generaliter: nam de omnib. rebus deferri poteſt iuſiurandũ. l. iuſiurandũ, & ad pecunias. ff de iureiur]
d Deberi. Sic ſimpliciter. ſ. nõ adiecta cã quare debeatur: qđ informiter dicimus: ſi aũt cũ forma, veluti quia vendidi, tunc agitur actione vtili ex eo contractu, nata ex ſacramento, cùm pro veritate accipiať: & aduerſario ſimiliter actionẽ tribuit, ac ſi verè cõtractus præceſſiſſet. Idẽ eſt in alijs cõtractibus, vt ff. de iureiur. ſi duc. §. quis iurauerit. & §. idem dicemus. & §. Marcellus. Item circa actionẽ realem, ſi rem ſuam eſſe iurauerit, datur actio in rẽ vtilis: præterea in factum contra deferẽtem tantum vel hæredem, vt ff. de iureiu. l. nã poſtea §. fi. & l. ſeq. Et ita actori interdum datur in factum, interdũ vtilis ex eo cõtractu, & vtilis in rem. Ex parte aũt ei, ſi iurat in actione perſonali, tunc exceptionem tm̃ parit: ſi autẽ in actione reali, tunc diſtinguitur an iurauerit rem petitoris nõ eſſe, quo caſu exceptio tm̃ datur: an ſuam eſſe, quo caſu ẽt actio, ſi res ad actorẽ redeat, nõ cõtra aliũ. & hoc qđ dixi in actore, hẽt locum ſi nitatur ex ſacramenti delatione: ſed ſi nitať ex traditione facta occaſione iuſiurandi, tunc publiciana datur ꝯ quemlibet. cũ ſit iuſta cã traditionis, vt ff. de iureiu. nã poſtea §. fi. & l. qa & l. ſeq. & de publiciana. l. 1. in fi. vſq; ad l. cũ qui. Nec ob. in eo. ti. l. cũ qui. §. ſi petiti, quia ibi verbũ, du::-

Actio cõpetens actori, qui reo deferente iurauit qualis eſt.

Iurm rei qñq; exceptionẽ, qñque actionẽ parit.

simè[a] accōmoda ei talē actionē,[b] per quam ñ illu[c] qritur, e an ei pecunia debeatur, sed an iurauerit. † ¶ Qui edictū i albo Prætoris positum corruperit, vel q vocat partē vel patronū in ius sine venia, & eximens dolo aliquē vocatum in ius, vel eximi faciens, tenetur actione prætoria. Are. ¶ Pœnales[d] quoq;

dūtaxat. dñm tm̄ excludit, ꝯ quāpubliciana nō dat. vt ff. de pub. l. pen. & fi. ADDITIO. Hęc gl. in ista pte fi. cō muniter reprobat. uide hic ad longū per dominum Iasonem.

a ¶ Iustissimè. Quia propter sacramētum datur.

b ¶ Actionē. in factum. ut C. de reb. cre. actori.

c ¶ Non illud queritur. Etiā si periurum uellet probare: qa sufficit diuina vltio, ut. ff. de dolo. l. ꝙ si deferente. & seq. & C. de reb. cred. l. 2. nisi in casibus, ut C. de reb. cred. l. fina. & ff. de interr. iu. admonendi. Et no. ꝙ hoc sacramentū, qd̄ est de re, ut ff. eo. quoties. i. de ueritate, ut ff. ad l. Cor. de fal. l. 1. §. q in rationib. triplex inuenit. Voluntariū, qd̄ ex uolunrate datur. suscipit, & recusat, & extra iudiciū fit, vt ff. eo. l. iusiurandū qd̄. Itē necessariū, qd̄ necessitate imposita a iudice deferr & suscipit ut arg. ff. de in litē iuran. l. fi. Nec. n. pt hoc sacrm̄ referri, vel recusari, nisi ptendat iusta cā recusationis, † vt C. d reb. cre. gñaliter §. fin āt. Itē iudiciale, qd̄ sic dr̄ a iudicio, qñ. s. pars parti sacrm̄ in iudicio deferr: qd̄ non est necesse subire, seu potest recusari & referri, ut C. de re. cred. delata. & l. generaliter. §. fin aūt. sed iure ueteri nō poterat recusari, ut ff. e. manifeste. † Sed ẜm. P. ita demum actio in factū datur ex sacro, si sentētia nō subsequatur: alias quare orire tur actio in factū, cū ex sñia eadē nasceretur, ut C de reb. cre. actori. Sed nos ꝯ † licet. n. due sint & ad idē, & eodem nomine, non nocet, ut ff. de actio. empt. non est nouum. & ff. de fideius. hęres a debitore semel tñ fiet exactio tm, ut ff. de uerb. oblig. q his & de reg. iu. bona fides.

SYL. ¶ Pœnales quoq;. Casus ĩ diuisione lr̄aliter est figurandus: cū enim Imperator dixisset de ꝑtorijs actionib' rei persecutorijs, ꝯñs est, ut de pœnalib. subijciar. cùm. n. in persecutorijs res petat, vt principale debitū, in pœnalibus petit ut pœna: licet enim uidentur rei persecutoriæ ētiā pœnales actiones, quia psequūtur pœnam, q̄ pœna res est: tamen dicuntur pœnales, quia rem nō principaliter debitam, sed ex quodā accidēti petūt: quod secus est ĩ rei psecutorijs. Nota pœnales actiones differre ab ijs, quę sunt rei psecutoriæ, q̄ plus fauoris hñt q̄ pęnales. Itē ꝙ dictio, multa, est apta cōprehēdere infinitatē. Cū. n. plurimæ sint actiones pœnales descēdentes a iurisdictione ꝑtoris, noluit simpliciter imperator multas dicere, sed cū tēperamēto illius uerbi, pęnę. Itē ꝙ nemini impubē licet corrumpere albū prætoris, uel edicta in eo affixa. Itē ẜm Ang. ꝙ literis sculptis, aut scriptis ĩ muro uel lapidibus fides hr̄. Itē ꝙ non sufficit petitio ueniæ, nisi impetret. Itē ꝙ paria sunt eximere, uel dolo facere ꝙ alius eximat. Item ꝙ filius non pōt parentes, uenia nō impetrata, in ius uocare: qd̄ non intelligas in filijs natis ex dānato coitu: & parentes intellige in infinitū. Itē ꝙ si quis aliquē ni eximat, qui in ius uocetur, tenet ad pœnam quanti actor in litē iurauerit. Itē ꝙ dictio, innumerabilis, supponit pro eo, quod est de facili non numerabilis.]

e ¶ Pęnales quoq;. Dictum est ĩ. de ꝑtorijs rei persecutorijs, nunc de pœnalibus prætorijs Sed q̄ est differentia inter pęnales & rei persecutorias? Rā. multæ: quia pœnales prætoriæ sunt annales, excepta actione furti, vt infra de perpe. & tēpo. actionib. in prin. sed rei psecutoriæ sunt ppetuę ut ff. de actio. & obl. in honorariis. Item

† l. non. erit. § da to. ff. eo. d iureiu.

Iurm̄ triplex est.

† Puta qa iam pbauit uel se offert pbaturum c. 2. extra de pbat. Itē si semel reuocatum velit pars iterū deferre, ut l. siquis iusiurandū. C. de re. cre.

† Cōmunis op. ē, ꝙ d. §. fin āt. declaret, ñ corrigat. l. manife[illegible] stò. vt hic la'è p la[illegible]

† Istā glo. cōiter approbant doct.

actiões Prę ter penè a multas ex sua iurisdictione ītroduxit: veluti aduersus eū, qui quid b ex albo c eius corrupisset, d & in eum, e qui patronum f vel parētē g in ius h vocasset,

Itē pœnales odiosæ sunt, rei persecutoriæ non ut ff. de pœnis. l. interpretatione. Item pęnales non trāseūt eō tra hæredes, nisi aliquid ad eos peruenit, uel lis sit contestata, ut C. ex de lict. defunct l. prima. sed persecutoriæ sic, ut ff. de actio. & obligat. ex cōtractibus. Item ubi plures tenentur rei persecutoria, vno soluente cæteri liberātur: non ita in pœnali, vt C. de cōdi. fur. l. prima. & ff. de lib. cau. l. vltima. & ff. ad legem Aquil. item Mela. §. si plures.

a Penè. i. ferè. Vel meliùs dic, quòd abundat, nám verè multæ sunt.

b Quid i. aliquid.

c Ex albo. Erat enim albū dealbatio quædam posita in loco eminēti, ut apparet in auth. de lit. §. omnem. ibi, uocem enim præconum &c. colla vi. j. in quo albo erat scriptum uel de citando aliquo, uel de alio præcepto generali uel speciali † ut ff de albo scrib. l. j. & ij. & ff. de iurisdictio. omnium iud. l. si quis id. Accursius.

* Quid esset album prętoris, declaratum est s̄ § Pretorum. s̄. de iu. natu. ex Alciat. lib. j. Prætermiss.]

d Corrupisset. uel positum sustulisset quamuis nō corruperit, & siue ꝑ se, siue per alium: & tunc ambo tenentur, nec vnus liberat aliū. & est in quinquaginta aureos, ut in d. l. si qs id ... l. sequen. tenetur etiam ille corruptor lege Cornelia de falsis, ut ff. ad l. Corne. de fa. l. pen. cuius pœna est deportatio & omnium bonorum publicatio: in seruis etiam ultimum supplicium, ut ff. ad l. Cor. de fal. l. j. i fi.

e In eum. Scilicet filium uel libertū datur actio in factū, quę est similiter pœnalis, ut superior, ī quinquaginta aureos quæ datur patrono uel patri: & si libertus non possit soluere dictā pecuniam, castigabitur, ꝑ Idē forte in filio, si ei noxaliter nō detur. ut ff. e. scilicet de in ius vocā. l pe. & infra de noxa. in fi. superior tū punit solū dolum, hæc solum factum considerat: ut C. de in ius uocan. l. uenia.

f Patronum. Subaudi, vel patronā. Itē filios & pařes eorum, vt ff. de in ius vocan. l. iiij. §. primo. Et accipe hic patronū, qui manumisit, vel ꝓ quo iudicatū est in cā ingenuitatis & libertinitatis: uel si ex cā fideicōmissi manumisit: uel si emit eo pcō: ut nō manumitteret, & manumisit, uel nō manumisit, sed ex cōstitutiōe diui Marci peruenit ad libertatem, vt ff. de in ius uocan. ad optiuum. §. primo & l. is quoque. & l. sed si hac lege. Itē liberos patroni accipe mares & fęminas, & parentes etiā adoptiuos ut d. l. sed si hac lege. §. liberos quoque. & §. parentes.

g Vel parentē. Et hic accipe marem & fęminam, & vsq; in infinitū, ut ēt si Adam uiueret, non posset vocari ī ius sine venia. Item nō refert si sunt legitimi parentes, uel naturales, ut ff. de ī ius voeā. l. iiij. §. j. 2. & iij. & l. parētes. & l. patris & l. adoptiuū ī prin.

h In ius uocasset. Idest iuris experiēdi causa uocasset, ut ff. de ī ius uocā. l prima & hoc siue causa sit ciuilis, siue criminalis multo magis: nā & tūc ſ quando causa est criminalis, etiā cū uenia non potest, quia non conceditur ut ff de in ius uocand. sed & si §. prętor ait & ff. d accusa qui accusare. in fin. & l. hi tamen. § ij. Sed quid si solū libellū dedit? Respon. nō incidit in hoc edictum, ut ff. de in ius uocā. libertus. ij Item quid si nō ueniat uocatus? Respon. semper incidit, sed facilius remittitur hæc pœna, quando vocatus non uenit, ut ff de in ius uocan quamuis. Sed quidam dicūt uocantem nullo modo cadere ī edictū si uocatus non uenit, ex p̄dicta l. quāuis. & hoc ideo, quia uerba cum effectu sunt accipienda, ut ff. ne quis eū qui in ius uocā. est ui exi. l. penul. §. docere.

† Istā glo. cōiter reprehēdūt doc quia pęna isti' edicti nō hēt locū nisi in corrūpēte album pretoris gn̄ale & perpetuū secu' i speciali: ꝓ uta de citā do aliquē: sed tunc hēbit locū pœna arbitraria cùm non sit taxata a iure, ꝑ l. j. §. ex pilatores. cū seq ff. de effra. & expil. † Et sic habes ex gl. ꝙ qn̄ solutū i are, soluit in corpus, s̄ regula fallit quādo id ꝙ erat soluendū non debebatur ex pœna de l. si ..., sed ... ex ... no ... uel ... ho ... per ... ē ... uerè ...

na pecuniaria erat applicāda. Itē fallit ī pęna extraordinaria puta mulcta. Item fallit in minimis trāsgressionibus, vt hic per doct.

cùm id a nō impetrasse: ītē b aduersus eū, qui ui exemerit, cū vero eum, qui ī ius vocaretur, c° ve dolo alius exemerit, §. i † & hoc cū agit cōtra patrem. Si autē contra extraneū, tunc ſm uetera iuraiā

docere. sed prima ſentētia uerior eſt: † quia dicta l. quamuis, non dicit, ꝙ non incidat in edictum, ſed ꝙ non remittitur pœna niſi cauſa cognita. Item † nūquid hæres pōt uocare in ius ſine uenia? & certè ſi extraneus eſt, poteſt, ut ff. de obſeq. præſtan. a li- ber. l. hæres. ſi filius, non pōt uocare in ius ſine uenia. Sed quare ſecus in hærede liberti & in hærede patroni? Rñ. in primo odium uerſatur, quod debet reſtringi: in ſecundo fauor, qui debet prorogari, ut ff. de liber. & poſthu. l. cùm quidam. Item ſi alter agat tutorio nomine uel curatorio, argum. ff. de in ius uocan. l. ſed ſi hac lege §. ſi. & l. quæſitum. Ratio, quia nemini officium ſuum debet eſſe damnoſum, ut ff. quemadmo. teſta. aper. ſed ſi quis ex ſignatoribus.]

† Cū qua ſm Ioan. Fab. tranſeunt eōi ter doct. ius §3. Iaſ. dicit, ꝙ immo appro bāt aliam opi. ut tūc nō cōmittatur pœna, quę ratione citationis venit committēda.

† Hinc uſque ad fi. nō eſt gl. ſed Accur. ut ait Iaſ. e

a Cū id non impetraſſet. Ideſt non petijſſet, & non accepiſſet; dēt enim a prætore ſic petere: Domine pmitte mihi ut poſſim cōuenire patrem uel patronum meū, ut colligitur infra de pen. te. liti. §. ſi & ff. de in ius voc. l. 4. § 1. Illud etiam quæro, an hæc poſtulatio ueniæ debeat fieri in perſonis omnium, quæ in ius uocari non poſſunt, q̄ enumerantur. ff. de in ius uoc. l. 2 & ſi non fiat, ꝙ cadat ī pœnā? Quidā dicunt ꝙ ſic. Nos ꝙ nō, † quia hæc pœna in eū tantum ſtatuitur, q. incidit in edictū: at illæ perſonæ in edicto non continentur: qd̄ maximè probatur ex hoc §. Aliter tamen puto eos puniēdos, prout placuerit iudici ad ſimilitudinē iſtorū. † Sed nunquid hęc petitio hodie eſt correcta: ut quia hñt hodie liberti ius natalium & regenerationis, ut ī auth. ut liber. de cæ. §. 1. col. 6) Reſpon. non, quia & ibi reſeruantur iura patronis, maximè obſequi alia, quæ natura debent. Superiora q̄ū ad libertū plana ſunt. In filio diſtingue: aut erat emācipat° aut in ptāte. ſi emancipatus erat, habent locū ſuperiora: ſi uero in poteſtate, tūc nec cū venia, nec ſine venia pōt ꝯuenire pſem, vt C. de ī ius uoc. l. fi. & ff de act. & obl. l. actiones. niſi ꝓ caſtrenſi uel quaſi caſtrenſi peculio, ut ff. de iud. l. lis nulla. & tūc eū venia, ut ff de in ius uocan. l adoptiuū.

† Et bñ. Nic. Ang. & Ia.

† No. ꝙ in criālib° & pœnalib° ꝓcedit de ſimilibus. de adſimilia. ſm Ang. hic.

tum 5. actiones filiofamilias competebāt, ut ff de act. & obl. l. filius familias. & l. in factū actiones. Sed hodie oēs uenientes ex aduentitia cā, vt dixi ſ. per quas perſonas no ac. §. t. Itē q̄ro qs iurabit de calumniā, cū filiusfamilias in iudicio erit? Rñ. ſi filius emācipatus petitia uenia patrē cōueniat, iurabit filius, ſi maior eſt: aliàs curator ei dabitur ad litē, ut in auth. ut li. ma. & auiæ §. t. in fi. coll. 8. ſi autem ſit in poteſtate patris, & agat de caſtrenſi uel quaſi caſtrenſi peculio, tūc iurat filius, cū paterfamilias habeatur, ut ff. ad maced. l. 2. ſi uero eēt minor, dareī curator liti, non perſonæ, cū ſit in poteſtate, ut C. de cura. furi. l. ſi. in princ. & de bon. quæ liberis. l. fina. §. ſi autem patre Si autem contra extraneū agat filius: ſi agat pater eius nomine, pater iurat, ut C. de iura. calum. l. 2. §. quod obſeruari. ſi filius fortè patre abſente, uel ſm ueteres ll. in 5. caſibus, uel ſecundum nouas in omni aduētitia cauſa, iurat filius, cū ſuo nomine agat, & maior eſt: ſi modo pater in aduentitijs non habet uſumfructum: aliàs pater ageret, & reſponderet, & iuraret, vt C. de bo. ma. l. 1. in princip. ubi uero filius iurat, licet pater nō habeat vſumfructum, debet pater conſentire filio agenti & reſpondenti, ut C. de bon. quæ libe. l. fin. in prin.

ADDITIO. De iſto iuramento vltra hanc gl. vide la: è p. gl 2. §. quod obſeruari. C. de iuramen. calum.

b Itē aduerſus eum. ſ. datur actio ī factū pœnalis: ut ecce, cū uocarē Titiū in ius, q tenebat mihi actione tēporali, dū eēt in itinere, detinuiſti eū ui, uel capiendo eū ꝑ perſonā, uel faciendo

† Idem dicas vbicū que filius in poteſta te pōt agere ꝑ patiē, ut no. per gl. in d. l. lis nulla.

† Et ſ hoc ꝙ actio in factū decēdēs ex edicto, de quo ī isto. §. sit mere pœnalis ex parte acto ris & rei, licet doc. antiq. tenuerint cō tra glo. tū io Fa. & alij doc. moderni tenent cum glo. vt per la. hic.

† Bar. in sub. ff. eo. improbat hanc opi. gl. quia il. l. ut. loqtur ēt aū ſ. situatione n.

† Nec cōicet approbatur.

† Placet Dy Ange. & Iaſ.

† Illa glo. ie, ꝓbat qa hæc mate ria loquit qñ qs iudiciali auctoritate, ī no iussu maioris iu dicis fuit citatus. l. 3. §. r. ff. ne quis cum qui.

ciendo dolo ut alius eū detineret: & tm ꝙ dies actionis meę exiuit teneris. n. mihi quanti iurauero in litē & sic est actio pœnalis ex parte mea, q̃a vltra rei ueritatē forte iurabo: & ex parte sua, q̃a das mihi aliqd & tibi nihil adest, vt ff. ne quis eū qui in ius uoc. vi ex l. pen. §. 1.

& alias innumerabiles.

¶ Actiones ꝑiudiciales, q̄ hic enumerant, sunt ī rē, quarū aliq̄ sunt ciuiles, & aliquæ ꝑtoriæ. Aret.

Super hoc §. primo quæro: cùm duo sint tituli, ut ff ne quis eū qui in ius uocan. ui ex. & alius tit. de eo ꝑ quē factū erit. de quo fit mentio in hoc §. Rñ. de primo: quia inde oritur actio ex utraque parte pœnalis, ut dictū est: sed ex alio est pœnalis ex pte rei tm, cùm ad interesse actoris detur: ut ff de eo per quē factū erit. l. si. 1. tū † Item primus, de quo fit mentio h:c, consulit actori tantum, ut pa tet in l 1. & 4. §. eximere. at secūdus consulit et uocato, nō solū uocāti, vt ff de eo per quem factum erit. l. j. §. si reus. in fi. & l fin. primo respon. Item primus habet locū, qñ aliquis exemptus est ante satisdationē, & post in ius uocationē: sed secundus post satisdationē † l. factā iudicio sist, & alias qua firmāt iudiciū, ut ff. de pro. ll. ꝑ. l. prima in prin. Et patet hæc differentia ex ordine illorū titulorum. Item primus, qñ ui exēptus sit quis: at secundus ēt sine ui, ut patet in l. 1. §. si dolo. de eo per quē factū est. & tit. ne quis eū qui. l. 1 & 2. in fin. † Vel satis † dici pōt, ꝙ de utroq; hic loqui tur: quia licet duo sint illi tituli, tñ de uno edicto sunt. Item & ꝙ dicatur pœnalis, actio ēt illa, quæ ex una parte tm est pœnalis. Super hoc §. 2. quæritur Nonne per conuentionem solā etiam iure ueteri perpetuabatur actio, ut ff. de actio. & oblig. l. constitutionib'. non solū per noua iura. vt C. de prescrip 30. an. cum notissimi. & l. sicut Respon. hic, non per executorē, sed per suam denunciationē eū conueniat. Vel uerbum quasi positū in d. l. ꝯstitutionibus. assertiuè ponit, non similitudinarie: & secundū hoc hodie esset correctum quod hic dr. Vel dic† ꝙ talis fuit cōuentio in illa l. constitutionibus. quæ pro lite contestata habebatur, quia actio erat tē poralis, & libellus fuit principi dat', ut. C. quando lib. prin. dat. lit. conte. fac. l. 1. & 2. Vel dic secūdum Ioan. ꝙ leges veteres circa personales actiones loquuntur, ubi non perpetuantur per executorē: sed lex illa, cū notissimi. & l. sicut in rem. loquuntur in reali. Vnde adhuc etiā hodie non corrigitur quod hic dr. ADDITIO Hanc ēt impugnant doctores, q̃ ad d. l. sicut. & d. l. cùm notissimi. loquuntur tam in personalibus quàm in realibus, ſm Iasonem.

† Displicet Iaſ. & est ꝯ mente aliorū.

A ¶ Innumerabiles. Immo numerari possunt: sed dicuntur innumerabiles quia de facili nō possunt numerari. Vnde dicitur non posse fieri qd̄ cùm difficultate fieri pōt, ut ff. de uerbor. signifi. Nepos Proculo. Enumera ergo aliquas: ut est actio in factū de calumniatoribus, de qua dicemus ī §. quadrupli. item actio. Quod metus causa. item furti manifesti. item serui corrupti in duplum: de quibus dicemus ī. eo. §. omnes autem actiones. Sunt & aliæ in factum, ut ff. de effusis & eiectis, & de appensis, ut ff. de iis q deiec. uel effu. l. si ue ō §. ꝑtor. Et aliæ multæ sunt quæ enumerare non expedit. Accursius.

Actiōes ꝑ nales prætoriæ sūt multæ.

B Præiudiciales &c. Casus literaliter est signandus. perseuerat. n. Imperator in declaratione terminorum. ꝓ ratione tñ dubitandi dicendum uidebatur, ꝙ istæ actiones, quæ inter prætorias reales connumerantur, uidebantur potius dici debere ꝑsonales, cùm sit quæstio super ꝑsona, uel inter seruum & dominū, uel inter patronū & libertum, uel inter patrē & filium. tamen contrarium deciditur, & ratio decidendi est secundum doct. hic, quia qō, quæ uertitur super personis, non uertit principaliter tanquā super persona, sed tanquā super mera

S Y L.

mera re': attenditur ergo illud, quod principaliter inspicitur. Not. q istæ tres actiones præiudiciales dicuntur hic causam status, q a ipsa essentialis con ditio hominis uertitur in quæstione. Itẽ q in tres actiones dicũ tur prætoriæ & in rem. Itẽ quòd tres sũt causæ status, ut dixi in positione casus.]

† De præiudicijs vi de Fab. Quint. ca. 2 lib. 5.

¶ Præiudiciales a † actiões ĩ rẽ eẽ vñr: quales sũt p quas q̃rit, † an aliqs li ber, an libert' sit, vel de partu agno-

a ¶ Præiudiciales. Pro cõstanti ponit q hæ ꝑtoriæ sunt, cũ in tractatu prætoriarum ponant: & sunt in rem: q a res petit & uendicatur. Vnde quæritur quare non posuit has ĩ inter reales prætorias? Rñ. † quia quædam de eis est ciuilis: unde eius occasione & de cæteris hic dicere reseruauit. & sunt tres. Prima est per quã q̃ritur, an aliquis sit liber, subaudi uel seruus. Secunda, an aliquis sit libertus, subaudi uel ingenuus. Tertia est de partu agnoscendo: per quam quæritur, an quis sit filius, uel non, ut omnia eon sequatur q̃ filius a patre cõsequi debet. Aliàs autẽ agitur de partu agnoscendo propter alimenta tantum, & tunc filiationi non præiudicatur, q a summatim quæriĩ, ut ff. de lib. agno. l. 1. §. Iulianus. & l si quis a liberis. §. si uel parens. & de ijs qui sunt sui uel alie. iu. l. si iudex. licet uideatur contra. C. de ord. cog. l. 2. §. fin. Sed dic ut ibi. Sed dicunt quidam & male, q tã tum duę sunt: & de duabus primis fa ciunt unam hoc modo; an aliquis sit liber, id est ingenuus uel libertus: & hæc una. Aliã uerò de partu agnoscẽdo non mutant. Sed prima opinio uerior est, cũ sit commodius singulas causas singulis appellationib' distin gui, ut supra quibus modis test. insit. §. alio autẽ modo. Item quia postea dicit, exteræ & c. & ita loqtur de pluribus excepta una. † In prima ergo, ubi quæritur si liber uel seruus, dico q̃ q siue seru' agat contra dñm, dicens se esse liberum, siue econtra dominus contra seruum, & seruus sit in possessione libertatis, hæc actio ĩ rẽ, quæ intenditur, est præiudicialis, ut ff. de lib. causa. l. liberis. §. fin. Idem dico, siue patronus uendicet libertum in libertinitatẽ, siue libertus se uendicet in ingenuitatẽ: utraque est præ iudicialis, ut ff. si liber. ingen. eẽ dic. l fina. in princip. & §. fina. Intenditur etiam hoc casu officiũ iudicis, ut ff. de iureiur. an. si duo patroni. in princip. & ff. si liber. inge. eẽ di. l. 1. & 2. & ff. de rei uen. l. 1. §. 1. Idem dicas in tertia, ut siue agat pater petendo filium in filiationem: uel filius dicat se non filium, erit præiudicialis & directa hincinde. Sed quidam dixerunt, q di recta datur patrono, parenti, & dño, sed illa, quæ datur liberto, filio, & ser uo, est contraria, quod nulla lege cau tum inuenitur.

¶ Vide ad hanc glo. Deci. in l. in actio nibus. in glo. in uer. bonæ fidei. ff. de in lit. iur.]

¶ Licet aliæ quædam inueniãtur directę & ꝑriæ, ut mandati, depositi, & similes. † Sed qualiter formantur libelli in his? Respon. sic: Peto Ioannẽ in filium meum iudicari: ut mihi pa tri debitam præstet reuerentiam, & alia quæ patribus a filijs debentur, & idem in patrono. & ex tũc lata lnia, alimenta patri & patrono præstabun tur, ut ff. de liber. agn. l. si quis a libe ris. in prin. & § solent. quia sentẽtia pro ueritate accipitur, ut ff de sta. ho minum. l. ingenuum. Et probat hæc libelli formatio. C. de fideicõ. l. 1. In seruo & dño sic: Peto in seruum meũ talem pronũciari: quia eum mrũ di co. Econtra seruus, uel libertus, uel filius dicet: Peto me non inquietari a Titio, qui me in seruum, uel libertũ, uel filium tenet quia me in tali uin culo non subesse dico. ut C. de inge. ma. l. diffamari. Vel sic: Peto ut ingenuus, uel liber, uel non filius pronũciet ꝫ Titiũ, quia sic se rei ueritas hẽt. Et differt hæc ab ea, quę petit pater filium in potestatem ex iure Romano, cũ ibi im̃ de potestate quæratur, hic autẽ de filiatione, ut ff. de rei uẽ. di. l.

† Ista tõ les prætorias? Rñ. † quia q. cõiter re- probaĩ, q a F m hoc de beret po- ni supra ĩ tractatu ci uilium, & sic post §. Sed istę.

† Hãc ap- probant oẽs quia pluralis lo cutio nõ potest eẽ contenta minori nu mero q̃ duobus. l. ubi nume rus ff. de testi.

† aliàs an aliquis li ber sit, an seruus, uel libert' sit & c. aliàs, an aliquis liber vel li bertus sit, an seruus: uel de par tu & c.

SYL.

† Hæc gl. cõiter ap- probaĩ li. cet postea sit lib i cõ traria, ibi item quo iure ascri- ptitij. & c

ã.l.1.§ 1.& hic dicitur. Item hæc ꝑ-totia, ut hic, illa ciuilis. Quibus autẽ modis filius possit peti, diximus s. de patria pot.§.ius autem poreltatis.

Item quare dicuntur præiud.ciales? Rñ.secundum quosdam: quia in mo dum exceptionis proponuntur: & ita præiudicant: ut si agas contra me quia quo hæreditatis petitio[illegible]. & ego objiciã ibi, ꝙ seruus tuus defuncti, uel quia ipse defunctus seruus fuit, ut ff. de pet.hæred.l si quis libertatem. tunc nõ põt esse lis inter nos, ut ff. de iud. l his nulla. & s de oblig. quæ ex deli. §.2.qui.& facit pro hac sententia. C. de ord. co. l 1. & de hæred. pet. l. liber.& ff.si libet.ingen. esse dicat.l. fi. A'ij dixerunt ideo dici præiudiciales, qu a tr ĩa lata super his fit præiu dicium omnibus alijs quęstionibus, ut ff. de sta. homi.ingenuũ.& ff.de li.agn. l.1.§ fi.& l.2.sed certè secundum hoc etiam quærela inofficiosi testamenti dicitur præiudicialis, quia præiudicat alijs quæstionibus, ut ff.de inoffi. testa.Papinianus.§ si sed ꝯ hanc sententiã est.ff.de lib causa.si seruus. Sed ibi non fuit pronunciatus ingenuus, uel collusio ibi fuit. † Vel dic sm lo. ꝙ præiudiciales ideo dicuntur, quia omnes aliæ quæstiones, quæ interim inter eas personas mouentur, debẽt silere, ut C.de ordi.c gni.l. 1. & 3. & ff.de li. cau.l.ordinata & ad hoc facit op.imè.ff.de noxa l pen.1.respon. Nisi esset talis causa, quæ agereitur etiã si constaret eũ fore seruũ: quod est quandoq;, ut ff. de ludi.uix.† Sed sm hoc cum quæritur inter patronum & libertum de libertinitate, non est hæc quæstio præiudicialis, cum aliæ qõnes interim inter eos possint exer ceri, uenia tamen petita, ut s. eod. §. pœnales. uerũ & in eũ Sed dic, † ꝙ il læ quæstiones quiescunt, q non cõpeterent, si constaret eũ libertum. ut ff. de in ius uoc.l sed si hac.§. pe.& fin. Ite quid si nulla alia quæstio moueretur, nonne tunc illa dñr præiudiciales, cũm non habeãt cui præiudicẽt? Azo dicit, ꝙ non. Sed Ioann, contra. Inspicitur enim aptitudo, quia habilis est esse ꝑiudicialis, sicut Augustus dicitur, licet nõ semper augeat, ut s. in rubr. proœmij Item nunquid sunt plures ꝑ iudiciales nisi hæ tres? Respõ sic: sut hæreditatis petitio: nã & tũc cessant omnes aliæ quæstiones donec ista intenditur, ut ff. de peti. hæredit.l.si quis libertatẽ. & l. diuus. in fin.licet hodie contrariũ sit, ut. C. de petitio.hæred l.fi.§.1.& 2. Itẽ quo iure ascriptitij coloni cẽsiti. & similes petuntur? Respõ. utili ꝑiudiciali, non directa: & ipsi coloni se petũt i libertatem contraria præiudiciali utili, nõ directa Ideo utili, q a liberi sunt, nõ serui, ut in auctẽt de sanct. Episco. §. ascriptitios.& §.si seru' collat. nona. Itẽ ideò præiudiciali, quia parum a seruis distant quo ad seruitia quæ facere debẽt, ut C de agric.& cẽti. l. ne diuinus. libr. xj. Sed alij dicunt, quòd officio iudicis petunt, & petũt. ut C.i q.cau colo cẽ.d mi.accusa poss. l. 1. liber. xj Sed certè officium iudicis nõ potest locum habere ad futuras ꝑsta tiones sut ff.de usu.l 1. Alij dixerunt habere locum negatoriã & cõfessoriã utilẽ: at quæ datur directa in seruitutibus alijs, hæc utilis hic det: qđ nihil est † Item si aliquis ad aliqua annua seruitia teneaẽ, quo iure petit, ut condemnetur præstet in posterũ, & ipse quo iure petit absolui? Respõ: satis puto, ꝙ iudicis officio hoc fiat, siue ꝑmissa fuerint hęc seruitia, siue ex pluetudine debeant hæc seruitia, siue ipsa præstita longo tẽpe ex pro missione petuntur, ut ff.de usur. l cũ de in rem uerso. quæ promissio probabitur ex longo usu. ut ibi.

* Cur istæ actiones appellenẽ præiudiciales uide Alciatũ libro vij Parer capitu 24 qui ex Institutionibus Græcis ueram (ni fallor) assignat rationem.]

ADDITIO Et nota, quòd uerba sententiæ Cõdemno te ad soluẽdũ par caponum tali domino omni anno, secundum quòd tui antecessores fecere nullã pœn tus conditionẽ faciũt sed condemnatus simpliciter tenet, ut per Bart.in l eũ qu..§. Iulianus a. ff de consti.pen. & in extrauа. ad reprimenda.in uer.prout.

Hæc opin. fm lat. nõ est uera r quia quo eunq; inõ proponã tur. lemp sunt præiudiciales.

†Hęc opi. reputat a coc. dcri-sotia

† ista opi. [illegible]

† Idẽ ias. l. diuiso-re

† Et bene Ias. & est de mente a'icrum.

** Similis glo. supra [illegible]

† Immo non fuit nisi tres rapiendo ꝑ iudiciale inquantũ præiudi cat perso-næ. Ias. & est de mẽte aliorũ.

† Nisi rõne ꝑlena-ris iuris. & dõ glo. dicit, ꝙ ñ competit offi. iudi. in hoc reprobatur, quia immo pro istis ascri ptitijs & censitis cõpetit officiũ iudicis.

† Imo.Ioann. Fab. & Ias.

† Si allegetur tit.et ficas Bal. & Placen.

a ¶ Ex quibus. s. tribus præiudicialib. quæstionibus.

b ¶ Ferè. Ideo dicit, ferè, quia in ciui libus q̃onibus quatuor consideranĩ, s. actor, reus, iudex, & ipsa res: hic au tem est id in qui conuenit & conuenitur, & res. Vel ideo quia prętor introduxit de partu agnoscendo, & a Senatusconsulto con firmatur.

† aliàs illa.

c ¶ Legitima. scilicet de iure ciuili.

d ¶ Liber sit. Subaudi, uel seruus.

Diuisio. ¶ Sic itaque. Diuiditur iste §. principaliter in tres partes. Primo ponit regulā gñalem illatiuam ex pcedentibus, ſm gl. sed ſm doct. repilogatiuam. Secundo ponit unam fallentiam, ibi, Planè. Tertiò, nām actionum realium, & personalium, & earum dñas, ibi, Appellam⁹. Item prima subdiuiditur: q̃a primo ponitur q̃dam illatio, seu repilogatio ex supradictis: secundo ponit rationes. Secunda ibi, Nec enim.

scendo, Ex quib. a ferè b una † illarũ lumnam e cām hēt, per quam q̃ritur, an aliquis liber d sit, cęterę ex ipsius Prætoris iurisdictione substātiam capiunt.

¶ Dñs rei non pōt agere ad dandū rē suam, nisi ꝯ furē odio furis. Et actiones reales ꝯpetunt ad vēdicādū, personam uerò ad dandū, uel faciendum: q̃ abusiue dicuntur condictiones, a cōdicendo, idest, denunciando. Aretinus.

¶ Sic itaq; e discretis actionibus, certū est non posse actorē suā rē ita ab aliquo petere. Si apparet eū darĕ oportere. Nec.n. qđ actoris est, id ei da

ductum est, ut dño detur, actio personalis. Item ibi, extra pœnam, ſm Angel. ꝙ duplum uel quadruplum est tot um pœna, & in eo non uenit simplum rei sublatæ. Itē quo noīe appellentur actiones reales, & quo personales. Itē ꝙ debitor, antequā conueniatur, nō est de necessitate interpellādus, sed de urbanitate sic.]

e ¶ Sic itaq;. Format hoc, itaq;, ex illa diuisiōe, quæ fit supra eod. §. 1. q. d. dictū est, quę sunt in rem actiones, & quę in personā, itaq; sic eis discretis. i. separatis, & diuisis, patet ꝙ hæc regula est uera, quia personalis actio, q̃ competit ad dandū, non cōpetit pro re sua alicui, ut hic. iō dixi ad dandum, q̃a ad tradendum bñ pōt dari actio personalis, ut cōmodati, depositi, & similes: & ita est uis inter dare, & tradere, ut hic subijcit, & ff. de act. empt. l. ex empto. in prin. & ff. de uerb. obl. ubi aut. in fin. & l. si rem tradi. & l. nemo. & qđ subijcit, si apparet. i. quia apparet eū dare oportere: & ita agitur in psonā, ut aliquid detur. Sed quidam dñt, ut P. ꝙ hæc uerba, si apparet eum dare oportere, sunt nomina cuiusdam actionis. Ac. ¶ Adde ꝙ Vdalri. Zasi. hic exponit apparet. i. uideretur: ut sit sēsus. ac si ui deretur eum dare oportere, qui intel lectus mihi nō placet, q̃a tandem se resoluit in intellectu Dyni, q̃ uoluit hanc esse formulam uerborum. †

ADDIT. Dic ꝙ istud, qđ hic dicit glo. ſm Pla. nihil e dicere: sed textus vult dicere, si apparet. i. si agat dare oportere: quia mediū cōcludendi nō dēt esse illud, sed ad tradendū, uel cōstituen-

SYL. ¶ Sic itaq; discreteris. Casus in §. tradente regulā non esset figurādus: attñ gr̃a iuuenū potes dicere, ꝙ immo uidebatur, ꝙ actione personali possit quis rem suā petere, & prosequ, ut puta in cōmodato, & similibus: sed ꝯrium decidit rōne assignata in text. ex eo, quia res mea non pōt amplius effici mea: & qñ in commodato, & similib. actor actione personali prosequitur rē propriam, non agit ut detur. i. ut eius dñium transferatur. In secunda uerò parte tex hēt suam rōnē expressam odio furū. Not. ex text. ꝙ dare est dñium transferre. Item ꝙ illud, qđ est meum, non pōt amplius effici meū. Item ꝙ odio furum intro-

** † Immo u eror est opin. esse formulā

SYL. uerborū actionis personā, ut patet hoc eo. §. ibi, si apparet eus. &c. ub: gl.

tuendum, ut dicit glo. Angel.

a ❡ Oportet. i. oportet, ꝙ non detur: est n impossibile, ꝙ detur, ut subijcit, quia dare est accipientis facere, ut subijcit, nec res quæ &c.

b ❡ Magis. Sed opponitur, pluries de beri potest, ut ff. de except. rei iudi. l. & an eadem. §. actiones. i fi. §. ergo pluries dominiũ pōt fieri meũ. Sed non sequitur. nam licet pluries debeatur, tamē semel facta sua non dēt plus fieri sua, ut ibidem dicitur, & ff. de acq. pos. l. 3. §. ex pluribus. & s̄. de leg §. sed si rem legatarij nisi iterum desineret esse sua, ut ff. de uerb. obli. si rem meam.

❡ Declara ꝙ illud, quod meũ est, nō pt amplꝰ effici meũ, hoc uerũ ex causis succesiuis, secus ex causis eodem tpe cōcurrētib. l si creditori. §. Marcellus. ff. de leg. 1. Itē pōt stipulari, si mea esse desineret. l. si rē meam. ff. de uerb. obli. Itē hoc uerũ, qñ plenè est mea: secus si haberē utile rm dñium, quia possum quærere directum: & ita ēt si res non esset perfectè mea.]

** Adde & uide omnino gl. s̄. de inutili. stip. §. 1. uer. suam. & Soc. in tract. de reg. & fall. reg. 100.]

c ❡ Planè odio. Sed in quo uertitur illud odiũ? R̃n. † quia in cōdōne furtiua qs de facto ītamat apud bonos, & graues uiros, ut ff. de obs. l. honori. licet nō infamia iuris, ut ff. de act. & obl. l. cessat sed in rei uend. neq; de fcō, neq; de iure infamat. Itē multa ueniunt in pdōnē furtiuā, q̃ non ueniunt in rei uendicatiōnē: ut qa interitu rei nō liberat: sed in rei uēdicatiōne sic, ut ff. de condi. furt. l. in rē. & iō malum est furi, ꝙ ēt hac actione teneatur. Itē sicut prodest alicui plures habere reos debitores, ut ff. de lib. le. l. si quis decedens. §. fi. & hīc plures actiones, ut ff. de leg. 2. cũ filius. §. uarijs. ita eō debet ei nocere, si pluribus teneatur actionibus, licet ēt nulla alia sit utilitas. Itē nunqd una tollitur per aliā?

Dare est accipientis facere. † Cōcor. cum hoc text. e. inter dilectos ante fi. ibi, cum iura legũ. & cũ gl. sup uerbo. qđ meũ. extra de fi. instru. & gl. in ea. si diligenti. sup uerbo iustus tit. post prin. ibi, & qđ meũ est. extra de pscrip. & SYL. s̄. de lega. §. sed si rē. Meũ amplius meũ fieri ñ pt.

† Istā gl. sequitur las. & est de mēte alio rum.

† Odio furis: qa sem per fur di cit i mora, & morosus interitu rei non liberatur Ias.

ri oportet: a q. a. s. dari cuiq̃ id intelligitur, qđ ita datur, ut eius fiat: nec res, q̃ iā actoris est, magis b † eius fieri potest. ❡ Planè c odio furũ, quo magis pluribus actionib. teneantur, effectum est, ut extra pœnā dupli, aut quadrupli, rei recipiendę noīe fures ēt hac actione teneātur, Si † apparet d eos dare oportere, q̃uis sit aduersus eos etiam hęc in rem e actio, ꝑ quā rem suam quis

die ꝙ sic, ut ff. de cōd. fur. si pro fure. §. furti.

d ❡ Si apparet. Ideft qa apparet eos &c. Ideft dicere, actione in personā. Sed uidetur hoc stare nō posse: nam certũ est eum, qui agit dominũ fuisse: ergo & nunc est: quia sine fcō suo dñium ab eo discedere non potuit, ut ff. de reg. iu. l. id qđ nrm. & C. de prob. l. siue possidetis. ergo nō pōt agere, ut sibi detur qđ est suum: & tñ hic dicit, ꝙ sic. Sed die relationē esse faciendam ad genus, non ad speciem. q. d. ea actione, per quam aliàs agit ad dandum. s. personali: sed hic non ad dandum intenditur. Et ita est mirabile, ꝙ rem meam per personalem actionem peto restitui: aliàs ꝯ, ut ff. usufru. quemadmo. ca. l. fina. & ff. de condi. indeb l. si urbana. Sed est speciale, ut hic dicitur. Vel die agi etiam ad dandum. s. possessionem dandam, quam amiseram per furtum, † ut ff. de acquir. pos. l. rem quæ nobis. & ff. de cond. truica. l. a.

e ❡ In rem actio. i. rei uendicatio, q̃ pro dominio de iure ciuili, uel gentiũ quæstio intenditur, ut ff. de rei uend. l. in rem. Itē not. ꝙ hic §. locum hēt in quolibet malæ fidei possessore alienæ rei, non solum in fure, ut s̄. de re. diui. §. si tamen. & ff de condi. tritica. l. 1. in fi. & l 2. in prin. †

❡ Vide ꝑ resolutione Dec. in l. si quis nec cautam. §. fi. ff. si cert. peta l. fi.

In terdum ēi ꝯ bonę fidei possesso. datur condictio rōne possessionis, ut ff. de cōdi. inde. l. indebiti. §. sed & si numi.

† aliàs appareat.

† Istę solutiones reprobant a doct. uide hic eos.

† Dic ẜm loā. Fa. ꝙ gl. procedit ĩ malæ fidei possessore contrectante rē mobilē: qui sciēter cōtrectādo cōmittit furtũ. C. qđ cũ eo. l. si liberā. & de furt. l. alienum. sed ego intelligo generaliter ĩ oī malæ fidei possessore, q rem aliq̃ dtinet sciēter ꝯ uoluntatē dñi, qa contra eũ potest cōdici, & agi ad dādũ d. l. siquis nec cām. §. 1. Ang.

numi Sed nunquid & rem suam potest quis etiam a non fure per condictionem sine causa condicere, ut ff. de condi. sine cā. per totū? Rñ. secūdū quosdā, ibi dicitur condictio actio psonalis, non tamen talis, per quam intendatur, ut aliquid detur. Alij dicunt, quod si alicubi inueniatur cōdictio sine causa pro sua re cōpetere, de utili intelligendum est.

ADDITIO. Dic secūdum Io. Fab. quòd prima est uerior: nam per eam non agit dominus ad dandum nisi cōtra furem. supple & malæ fidei possessorem, ut hic in glo. sed ad restituēdum, uel forte ad possessionem agi dēt, secūdum Ang.

esse petit.

¶ Appellamus autē in rem quidē actiones, uēdicatiōes: [a] in personam uerò actiones, quibus [b] dare, aut facere oportere intēdit, cōdictiones. [c] Cōdicere. n. est denūciare, [d] prisca lingua. Nūc uerò abusiuè [e] dicimus, condictionē, actionē in psonā eē, qua actor itēdit dari sibi oportere: nulla n. hoc tpe eo noie denunciatio fit.

¶ Cū psecutio iudicialis tria respiciat, rē, pœnam, & utrunq; simul: reales, & psonales psequunt rem, excepta actione depositi in casu tumultus, incendij, ruinę, & naufragij: tunc. n. utrunque complectitur. h. d.

¶ Sequēs [f] illa diuisio est, quòd quędam actiones rei persequendę grā cōparatæ [g] sunt, quędam pęnę psequendę, quędā mistę [h] sunt.

¶ Rei psequendæ cā cōparatę sunt

† Hæc approbant docto. quia hic textus loquitur solū de actionib. quæ cōpetunt ad dandum: sed istę: de quib. in gl. competūt ad reddēdū, seu restituendū. l. 3. §. si reddita. & l. si ut certo. §. rētibi. dedi. ff. commo.

a ¶ Vendicationes. Siue rerū corporalium, de quib. dictum est. C. de rei uend. per totum. & ff. de rei uend. per totum: siue rerum incorporaliū, de quibus est. ff. si ususfru. pen. per totū. & ff. eod. si serui. uen. per totum: siue sint directæ, siue utiles istæ uendicationes, ut ff. de publi. per totum, & ff. si ager uecti. per totum.

b ¶ Quibus. Ideò dicit, quibus, quia sunt & aliæ, quibus non intendimus dare uel facere, sed restitui: ut commodati actio, & depositi, & similes: & istæ nō appellant cōdictiones in stricta significatione accepto uocabulo, † ut hic dr. Vel dic, quòd etiam in actione commodati, & depositi, & similibus, intenditur dari uel fieri, scilicet ipsa detentatio rei: quasi ipsum factū possit quis in stipulationem deducere, ut ff. de uerb. oblig. l. ubi autem non apparet. §. qui id, quod non fieret, nisi aliquid daretur, cùm suæ rei nulla sit stipulatio, sed alienæ tm̄, ut supra de inutil. stipulatio. §. 1.

c ¶ Cōdictiones. Scilicet appellamus.

d ¶ Denunciare. Dicunt quidā, quòd qui uolebant alium conuenire, primo sibi denūciare debebant, ut argu. ff. de seruitu. urba. præ. l. quidā. Sed hoc non placet, quia ex uoluntate, aut bonitate, uel urbanitate hoc fit, nō necessitate. Sed dic, † quòd hæc denunciatio fiebat per magistratus, cū actiones constituebant uel dabant, ut ff. de orig. iur. l. 2. §. omnium. quod est hodie sublatum, ut in fi. huius §. dicitur, & C. de formu. l. 1. & 2.

† Idē Ioā. Fab. Plac. Angel. & Ias. & est sing. secundum Angel. & Ias.

e ¶ Abusiuè. Verè abusiuè dicitur cōdictio, i. actio in personam, quia non bene consonat nomen rei, quam significat: quo fieri debet, ut s. de dona. §. est & aliud.

f ¶ Sequens. Hæc est tertia diuisio actionum in hoc titu.

** Hæc diuisio est ex causa formali: qua ostenditur quid & quō petatur.

g ¶ Comparatæ. i. adinuentæ.

h ¶ Mistæ. Sed nonne quędam sunt, quæ nullum horum hñt: ut si ago, ne quid fiat in loco sacro, uel sancto: uel si factum est, ut tollatur, & aliæ similes quæ neque ad rem, neq; ad pœnam, neq; mistim se habēt, sed uel ad rei reue-

seniam; uel ad publicam utilitatem dantur? R̄n. satis ad rei persecutionē scilicet diuinæ rei, uel publicæ, pertinent, cuius nomine agere uideor: uel ēt meo noīe, †cum cuiuslibet intersit Deum uenerari, ut C. de hæreti. l. 4.

† Ista glo. bn̄ dicit: & cū ea transeunt cōiter doctō. hic.

a ¶ In rem actiones. Scili. cet quæ decē sunt, ut diximus s̄. eod. §. item Seruiana. Sed certè uidetur, ꝙ sunt omnes pęnales: nam in eis iuratur in litem, ut ff. de rei uendi. l. qui restituere, & ff. de in litem iuran. l. in actionibus. Sed dic, ꝙ illud, s. iuſm in litem, non fit iure act onis, sed officio iudicis. ut j. eo. §. præterea. in fi §. unde non dicuntur pœnales. Alij tamen dicebāt, ꝙ ideò non dicebantur pœnales, q a non originaliter illud fit, ꝙ crescant per sacramentum in litem, sed ex cōtumacia, ut ff. de in litem iurand. l. 1. & ideò magis attendebant, quod naturaliter erat, quàm quod incidéret. Sed certè actio depositi in quatuor casibus ab initio est rei persecutoria: & tamen dicitur pœnalis inspecto, ꝙ crescit ex contumacia, ut j. proximè, & j. eo §. quadrupli. aliàs § sed furti. uersi. at illæ. unde primam responsionem approbo.

Iuſm in litem præstatur in actionib. realibus.

ADDITIO. Secundū doc. hæc gl. vī aduersarij g'o. magnæ positæ in §. pœnales in uersic. item aduersus. in princip. s̄ eo. quæ uidetur concludere, quod ibi illa act o dicatur pœnalis, quia iuratur in litem: & tamen secundum eos constat, ꝙ illud iuramētum uenit offic. iudi. sic in qualibet alia actione: & dicunt hanc g o. esse ueriorem.

b ¶ Ferè. Ferè dicit propter actionē ex stipulatu, per quam pęna petitur, nec inspicitur, ꝙ intersit, ut supra de inuti. stip. §. alter. secundum quosdam, quod est falsum.

¶ Ro est, quia il.a pœna uenit ex cōuentione, non autem ex dispositione legali, ut nos loquimur. ita hic Nico. & Ias. declarant.]

¶ Immo propter actionem depositi in quatuor casibus, ut j. subijcit. Itē p p actionem redhibitoriā, quæ datur in duplum aduersus uenditorem, q neque pretium, neque accessiones soluit, ut ff. de adi. edi. l. redhibitoria.

Actio redhibitoria datur in duplum.

oēs ī rē actiones. a Earum uerò actionū, q̄ in personam sunt, ex q̄dē, quę ex p̄ctu nascūtur, ferè b oēs rei persequendæ cā comparatæ vñr: ueluti quib. mutuā pecuniā, uel in stipulatū deductā petit c actor: itē cōmodati, depositi, mandati, pro socio, ex empto, uendito, locato, cōducto. d

c ¶ Petit actor. Ad utranq; aūt. s. ad mutuum, & ad eam pecuniam, quæ in stipulatum deducta est, certi condictio datur, ut ff. si cer. per. l. si quis certum. & s̄. de uerb. obl. in princ. ita ꝙ ad mutuum detur condictio specialis de mutuo, ut s̄. quib. mod. re. con ob. in prin. ad pecuniam deductam in stipulationem, detur condictio certi generalis. si certum sit, vt s̄. de uerb. oblig. in prin.

† Dic, ꝙ illud interesse nō uenit iure actionis, † sed offō iudicis. Fab. Angel. & Ias.

¶ In utroque casu opi. glo. cōiter approbatur, ut dicit Dec. in l. certi condictio. in prin. in glo. 1. ff. si cer. pet.]

† Istā glo. SYL. Ipugnant Io. Fab. & Iaso. hic. Est. n. ridiculum, ꝙ actiones hic enumeratæ, & cęteræ bonæ fid. ꝓpterea, ꝙ in eis iuretur in litē sint pęnales, per ea q̄ hn̄r s̄. in d. §. pœnales ī gl. magna, in uer. itē aduersus. in princ.

d ¶ Conducto. Sed nonne cēs istæ dātur ad interesse etiam, quod est extra rem, ut ff. de act emp l. 1. in princ. ergo peto aliquid, quod tibi nō adest: ergo sunt pœnales. † Sed dic tribus modis dici actionem pœnalem. Primo illa, quæ hincinde est pœnalis, vt furti, & similes, quando peto quod mihi abest. & qđ tibi nō adest: & hoc mō accepta, dicuntur hic istæ nō pœnales. Secundo, qñ est pœnalis ex parte una s. ex parte rei tm: qđ est ubicūque actoris interesse excedit id, qđ reo adest: & in hac significatione, l actiones istę dicuntur pœnales. s. ex empto, & similes: & etiam rei uendicatio, qñ in litem iuratur. & ꝙ inspecta persona rei tantum pœnales dicantur, probatur. ff. de eo per quem fac. erit. l. 1. § si plures. & l. fi. & s. eod. §. pœnales †Tertio dr̄ pœnalis inspecta persona actoris tantum: ut si acce-

accepisti ab aliquo aliquid, vt me accusares per calumniam: nam repeto, licet nihil mihi absit, à te. s. cui adest, vt probat. ff. de calum. l. & generaliter. § illud erit notandum.

festum, cũ clam facta magis puniẽda sint, vt ff. de admi. tut. l. nõ existimo. & ff. de ritu nup. l. vlt. Rñ immo magis delinquit q palã, q̃ qui clã amouet, vt s. vi bo. rap. i prin. vnde magis puniri, vt arg. ff de offi. præsi. diuus.

Crimina facta palã sunt occultis grauiora.

¶ Planè si depositi agat eo noie, q tu mult⁹, incẽdij, ruinę, naufragij cã depositũ sit, in duplũ a actionẽ Prætor reddit: si mõ cũ ipso, apud quẽ depositũ sit, aut cũ hrẽde eius de dolo ipsius b agitur: quo casu mixta est actio.

¶ Actionũ descẽdẽtiũ ex maleficijs q̃dã sunt psecutoriæ pęnæ tm̃, q̃dã mixtæ tã rei q̃ pœnæ, primũ per vnũ, vltimũ per tria exempla declarat

¶ Ex maleficijs verò pditę actiones, aliæ tm̃ pęnę psequẽdę cã pparatę sunt: alię tã pęnę q̃ rei psequendæ: & ob id mixtę sũt.

Pęnã tm̃ psequit qs actione furti. Si ue. n. manifesti agat quadrupli, siue nõ manifesti dupli, de sola pœna agit, nã ipsam rẽ ppria actione psequitur quis, idest, suã esse petens: d siue fur ipse eã rem possideat, siue ali⁹ quilibet. e Eo amplius aduersus furẽ etiã condictio f est rei. ¶ Vi autẽ bonorũ raptorum actio mixta est, qa in quadruplo g rei

a ¶ In duplũ, scilicet si reus inficietur, vt infra e. §. sed furti. Accursius.

b ¶ Ipsius. scilicet heredis. Ex dolo. n. defuncti in simplum tãtum, vt ff. deposi. l. 1 §. j. Et est ratio quare ĩ his quatuor casibus dat in duplum, & in alijs in simplũ: quia hic ex necessitate deponit, nec potuit præuidere apũ quẽ deponeret, vt ff. depo. l. j. §. merito.

¶ Vide similem glo. in §. actionũ autẽ. in ver. depositi. ĩ eod.

¶ Ex maleficijs. Casus in declaratione terminorũ non figurat. tex. n. per se clarus est. Not. q duplum vel quadruplum in actione furti est totũ pœna. Item q pro furto non imponit nisi pœna pecuniaria de iure. Itẽ q in quadruplo in actione vi bo. raptorũ comprehenditur æstimatio rei: & sic simplum est rei persecutio, triplum pęna. Itẽ q actio. l. Aquiliæ cõtra negantẽ crescit ad duplum. Item q qui sine causa & fraude differt præstare legata relicta pijs locis, si fuerit in iudicio conuentus, tenetur ad duplum.

c ¶ Quadrupli. Sed quare plus manifestum furtum punitur q̃ non manifestum, cũ clam facta magis puniẽda sint (ut supra).

ADDITIO. Sed per hanc solutio. non respõdetur cõtrario in glo. alleg. vnde dicas secũdum Dyn. quẽ cętere sequuntur, quod ille tex. pcedit ĩ omnino illicitis: contrariũ aũt in ijs, quę possunt esse licita & illicita, sm Ang.

d ¶ Petens. Scilicet rei vẽdicatione.

e ¶ Quilibet. Vt supra de oblig. quæ ex delicto nascũ. §. fin.

f ¶ Cõdictio. Scilicet furtiua: quæ soli domino datur, & hæredi eius, aduersus furem & eius hæredem, vt ff. de condict. fur. l. 1. & l. 5. & s. de oblig. quæ ex delict. nascuntur. § fin.

g ¶ Quadruplo. Vsq;. s. ad annũ, post annum in simplum, vt s. vi bo. rap. in prin. nisi in casu, † vt si iudęus contra christianum agat: tunc in duplum tãtum agit, vt C de pag. l. christianis. Sed nunquid etiam raptor tenet actione furti manifesti? Dic q non sm P. qa in duplũ tm̃ tenet, si furti conueniat. vt ff. vi bo. rap. l. j. nisi in casu vbi nec ĩ duplũ tenet. sm eũ, vt ff. de fur. l. si qs ex domo. sed certè ibi erat actũ actione vi bo. rapt. vnde sublata erat actio

† Hoc verũ in ijs, q̃ sunt de gñe phibitorum: secus ĩ ijs q̃ pñt esse licita & illicita. Nic. Bal. Ioan. Fab. Pla. Ang. & Iason.

Cõdictio furtiua datur soli domino.

SYL.

* *

† Simil. glo. supra vi bo. rap. in prin. ver. quadrupli. Raptor qua actione conuenitur.

† aliàs desunt ista verba, nisi in id qđ excedit.
**
† Sim. gl. supra vi bo. rap. in princ. in ver. furti.
† Cũ opinionius glo. transeunt indistincte doct. hic Ias.
† aliàs qſque.

actio nõ furti manifesti, † nisi i id qđ excedit, vt ff. vi bo. rap. l. j. & ff. de act. & oblig. l. qui seruũ. sed satis videtur ꝓ etiã manifesti furti nomine cõueniatur, & in quadruplũ, † vt arg. ff. de fur. l. si vendidero. §. cum raptor. & l. si qs ex domo. licet Pla. contra dixerit, vt dictum est. † a In simplũ. Vbi cõtra cõfitentem datur: nam tũc in simplum: & contra negãtem in duplum, vt hic, & infra eo. §. sed furti. & C. ad l. Aquiliã. l. contra negantem. & ff. de iniur. l. eum qui.

ꝓsecutio cõtinet: pęna aũt tripli est. Sed & legis Aqlię actio đ dãno iniuria dato mista est, ñ solũ si aduersus ificiãtẽ i duplũ agatur, sed iterdũ & si i simplũ a † qs agat: veluti si qs hoiem claudũ, aut luscũ occiderit, qui i eo anno iteger & magni pretij fuerit: tãti n. dãnant, quãti is homo i eo anno plurimi fuerit, ẽm iã traditã b diuisionẽ. Itẽ mista est actio cõtra eos, c q relicta sacrosãctis ecclesijs, vel alijs venerabilib. locis d legati vel fideicõmissi noie dař distulerint, e † vsque

*a Sic Vlpia. l. inde Nerati⁹. §. hæc actio ad l. Aql. & Imp §. studiũ. i auth. de trien. & semiss. hoc tñ locũ nõ habet in minore inficiante. is. n. in hoc restituitur, vt ne dupli pęna teneať, sed pro confesso habeatur. l. si ex cã. §. nunc. ff. de mino.]

b Iã traditã. Vt s. ad l. Aqul. In prin. Nam ibi diuidit primũ caput legis aquiliæ à tertio capite: ex quo tertio fit cõdẽnatio quanti res rei to valuit in 30. diebus proximis, vt s. eo. ti. §. capite. versi. ex hoc tñ. Item adiunge actionem, quod metus causa: nã & ipsa mista est, vt ff. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. s.

** Adde plures aliàs, quas enumerat glo. in versi. pro pœna. hoc §.]

c Cõtra eos. Scilicet hẽdes, vel alios qui legatis vel fideicõmissis grauari possunt, qui honorati sunt pecuniariter, vt s. de sing. re. per fideic. relict. in prin. & ff. de leg. 1. planè. 2 in fi.

** Adde idem esse contra executores vltimarum voluntatum constitutos à testatoribus. Fab. Aret. & Ias hic.]

d Venerabilib. locis. Quæ multa sũt, & enumerantur in auth. de non alie.

§. nos igitur. collat. 2.

e Distulerint. Scilicet fraudulẽter, vel sine iusta cã: aliàs nõ puniunt, vt ff. si cer. pet. qđ te. & ff. de vsur. l. sciendũ. & ff. de peti. hære. l. illud. Et nota, quẽ puniri ex ꝓcrastinatione vel dilatione illicita: sic ff. de eden. l. prętor. §. sed & si seruus. in fi. Et est specie in his legatis: in alijs legatis vel fideicõmissis non pręstatur duplum, sed vsuræ currunt ex mora, vel saltem post contestationẽ litis, † & fruct⁹ retũ restituunt, vt C. de vsur. & fruct. leg. seu fideicõ. l. 1. Itẽ hæc legata habent in alio priuilegiũ, vt si indebitũ soluatur, non repetatur. vt s. de obli. quę ex quasi ꝯtu. in fi. Quid si primo negauit, postea confiteat: Rñ. põt pœnitere, | cum exonerét actorem a probando, vt ff de iureiu. eum qui. Arg. contra. ff. de ędil. edict. l. quis sit fugiuus in prin. Item quid si cõfessus est, & postea negat? Rñ. punitur, cũ vltima mora noceat, vt ff. de peti. & com. rei vend. l. illud. (i) Itẽ quid si nõ inficietur, sed dicat non valere, vel aliã ꝓponat rõnabilem causam? Rñ. qđã, ꝓ punitur, nc inueniatur via, ꝑ quã negantes suã exerceant auaritiã, vt s. vi bon. rapt. §. q a tñ. Alij ꝯ, qđ verum puto, vt j. eo. § sed furti. vers. at illæ. Item nunquid hoc i legato gñali. & speciali locũ hẽt? Rñ. sic, ẽm Io. cũ vtrũq; sit legatũ, vt s. de fideicom. hęt. §. fi. & C. de fideicom. l. fi. i prin. Itẽ quid si duplũ non potest soluere? Rñ. luit in corpore, vt ff. de pœn. l. t. §. generaliter. & C. de ser. fug. quicunque & ff. de in ius voc. l. pen & fi.

ADDIT. (i) Hic cõclusionẽ & pcedẽtẽ limita, nisi interuenisset iustus error,

Procrastinatio nocet.
† Non est opus litis contestat. ẽm Ias.
† aliàs vsque eo.
Legata ecclesiarum sunt priuilegiata.
† Hoc verũ, qñ ecclesia vellet vti cõfessione, & pet eã ꝓbare legatũ: aliàs secus. Nico. Fab. Placen. & Ia.
Corpore puniť vitiosus qui caret ꝓre-

error, quia fortè excusaretur, vt per Ioan. Fabr. hic.

a ¶ In iudicium. Quid si in iudiciū nō vocanť, sed a'ls sunt in mora? Rn̄. quidā adhuc idē, vt duplet. † sed hic lex cōtradicit. Itē in dubijs pœnæ sunt molliendæ, vt ff. de pęnis. l. interpretatiōe. Sed dicā currere vsuras, & fructus deberi ex mora: & ipsa re. i. sine interpellatione dicam mora cōmitti ad instar minorū, † quib. legata debentur, vt C. in quib. causis i integ. resti. nō est ne. l. in minorū. Itē quid si reipublicæ vel fisco relinquatť Vť q idē sit qđ hic dř, cū ius diuinū & publicum simile sit, vt C. de sacrosan. eccl. l. fi. & in auth. de non alie. §. finimus. coll. 2. Sed dico ꝯ, q a pœnæ sunt molliēda, vt diximus, vt ff. de pœnis l. pe. Itē qd in redemptione captiuorum? Vť idē, quasi sic rei venerabili sit relictū. Sed certè non extendam. s. id quod dř in hoc §. ad hunc casum, cùm sit pœna. Itē quid si Deo, vel alicui sancto, vel administratori, † quæ idē valent, vt in auth. de ec. ti. §. si qs i nomine. coll. 9. & ff. ad l. fal. l. j. §. si qs & § ad municipium? Rn̄ locū hēt hic §. quia venerabili loco est relictum, vt ff. de an. leg. l. annua. §. à Titia.

† Hoc verū si negauerint: aliàs requirit vocatio in iudiciū. Ias. * *

† Est singul. ista gl. ad hoc q ecclesia n- : de quo latè Ias. hic. Respublica & fisc' non hñt priuilegiū ecclesiæ i legatis sibi factis.

† aliàs q.

SYL.

** ¶ Hanc gl. mirū in modum extollit Alex. in l. si quis seruo. in addi. 2. ad Bart. C. de fur.]

ADDITIO. Nota ex hac gl. q in pœnalib. nō fit extēsio de similib. ad similia, qn̄ pœnæ imponunť habito respectu ad priuilegiū alicui' ꝑsonę: ēt si ipsi casus essent à iure æquiparati, vt pulchrè p la hic, qui allegat duas gl. iuris cano. contrarias: vide per eū.

adeo vt ēt in iudiciū[a] vocarenť: tūc. n. & ipsam rē vel pecuniā, quę relicta est, dare cōpelluntur: & aliud tm̄ pro pœna:[b] & iō in duplum eius fit condemnatio.

¶ Actio familiæ erciscūdę ꝓ diuidenda hǣditate, & actio cōi diuidūdo ꝓ re particulari, & actio finiū regūdorū pro diuidendis fundis, dicūtur actiones mistę, scilicet reales & ꝑsonales, vel potius mistā causam habēt: in quibus iudici licitum est vni partium adiudicare rem, si ęquum sibi videbitur. Are.

¶ Quędam actiones mistā causam

b ¶ Pro pęna. Si hęc est rō vt sit mista, patet q ꝯdictio ex l. illa, si quis in tātā. sit mista, vt C. vn̄ vi. si quis in tantam. Itē & illa condictio, quæ dať ex l. Constantini, vt C. finiū regū. l. si cōstiterit, & omnes il'ę actiones, vbi & res & aliquid pro pęna petitur: quod verum est.

Cōdictio ex lege ē sæpe mista.

¶ Quædam actiones.

¶ Diuiditur i tres partes. Primo ponit dictū generale. Secūdo illud per exempla declarat. Tertio ponit quæ possunt esse partes iudiciales i istis actionib. Secunda ibi, Qualis est. Tertia ibi, In quibus &c. Aretinus.

Diuisio.

SYL.

¶ Quædā actiones. Casu figurati nō dēt in §. declarante a'ls mistas actiones alio respectu: iō no. ex hoc tex. q hic verbū, vť, importat veritatē: quia verè dñr & ꝓpriè mistæ, quicquid in ꝯt si hic dicāt doct. vt declarat hic Zasius. itē q hæ tres actiones mistę sūt. item q actio fam. ercis. datur inter cohǣdes: iō nisi quis sit hæres, nō dať hoc iudiciū, præterq̄ in quarta arrogati. l. p familiæ. §. si quarta. ff. e. item actio com. diui. ad quid dei, & q dať pro cōi re diuidenda, qualitercunq; sit cōis. itē ad quid & qn̄ detur actio fin. regun. itē q in his tribus iudicijs permissum est (ex causa tn̄) iudici tribuere vni totum vel partem, data alteri æstimatione in pecunia.

¶ Quædā actiones. Hic adijcitur s'm quosdā † tertiū mēbrū illi diuisioni, quam habes s. eo. §. j. vt ibi diximus.

† Et malè Bald. Fab. Ange. & Ias.

** ¶ Adde q ** actiones de qd hic agitur, nō sunt nec meræ reales, nec meræ ꝑsonales, sed habent nām mistā. & iō appellanť mistæ, vt declarat gl. hic. At sunt etiam quædā actiones, quæ

sunt ab origine quidẽ psonales, quia nascuntur ex cõtractu, vel ex maleficio, vel quasi, sicut cæteræ psonales: sed q a sequunt̃ possessorẽ rei, sicut i rẽ actiones, nõ simplr psonales, aut i rẽ, sed psonales i rẽ scriptę appellatæ fuere, vt est actio ad exhibẽdũ. non n. est ex maleficio, nec q iasi: nec ex ɔtractu, ergo est ex quasi contractu. s. de obligat. quæ ex quasi cõtra. in prin. & sic personalis, q a hẽt personã obligatam ex quasi contractu, vt s. hoc ti. § j. tñ q a datur in rei detentorem, dicitur in rem scripta. l. 3 §. Est autem. vbi glo. maximè notabilis, enumerans id genus actionum. ff ad exhib.

obtinere videtur, tã in rẽ q̃ in persona, qualis est familiæ [a] erciscundæ actio, q̃ cõpetit cohæredibus de diuidenda hæreditate, itẽ cõi diuidundo, [b] quę inter eos redditur, inter quos aliquid commune [c] est, vt id diuidatur, item [d] finium regundorũ actio, qua iter eos agit̃, qui cõfines [e]

a ¶ Familiæ erciscundę actio ista iõ sic dr̃, q a familia pro hr̃ditate ponit̃.

SYL. ¶ Adde tex. in l. pronunciatio. §. familiæ. ff. de verb. sign. & dixit Cice. in Topi. Proximus agnatus familiã habeto. l. fi. in fi C. de verb sign.

¶ Et erciscundæ. i. diuidendæ. nã ercisco, cis. i. diuido diuidis. q. d. actio diuidẽdæ hr̃ditatis. Item ideo dr̃ mixta, † quia in qualibet re mihi adiudicata partem habeo iure meo: & quo ad hoc est i rẽsitẽ partẽ vice ɔsortis, & vt ab eo, q a portio mea erat sua: & quo ad hoc ẽ psonalis. Vñ iõ dr̃ mixta, † q a in ea petunt dñia rerũ corporaliũ nõ dari, sed tradi vel assignari ꝓ pte sua: & in hoc dr̃ realis. Itẽ petunt fructus, si alter tm̃ eos pcepit, vel ipse sol' impẽsas fecit: & hæc petunt dari. i. vt fiãt sui cui dant̃: & pp hoc dr̃ psonalis, vt ff. fam. ercisc. l. itẽ Labeo. §. familiæ. & s de oblig ex quasi ɔtu. §. itẽ si inter. & s. e. §. sic itaq;. Sed quanto tpe durat? Rñ. an. 30. inspecto poti' q̃ sit personalis, vt C. de an. exceptio. l. 1.

SYL. ¶ Adde q̃ hęc opi. vera est, sed non q̃ elapsis 30. an. diuisio peti non possit (nã hoc casu non prohibetur) sed ita demũ nata actione, si per negligentiã quis ꝓsequi desinat, nõ dat̃ amplius actio & hęc op. Bart est cõis, de qua vide latè lo. Fran Balbũ in Tract. pręscr. col. 129. vers. quæro.]

¶ Itẽ quæro ex quo nascitur? Rñ. s̃m Mat. ex volũtate agẽtium, vt ff fam. ercisc. l. j. Sed certè immo ex quasi contractu, vt s. de obl. q̃ ex quasi cõtractu. §. item si inter. in fi. Accur.

SYL. ¶ Substantia tñ actionis nascitur ex voluntate, vt declarat hic Zasius in 6. no.]

b ¶ Cõi diuidundo. Quæ sunt hic loco personaliũ præstationum: & quæ loco realiũ, dic eodem modo vt proximè diximus in actione familię ercisc. & idẽ in proximo casu. & facit ad hunc §. ff. communi diuid. l. per hoc iudicium. § sicut.

SYL. ¶ Adde tex. expressum in l. si quis putans. §. pen. ff communi diui.]

c ¶ Aliquid cõe. Scilicet sine societate vel cũ societate, vt ff. ꝓ socio. l. q b. & l. si actũ. & supra de obligationib. ex quasi contract. §. item si inter.

** Adde multos casus, q bus quis inuitus cogit stare in cõmunione, quos refert glo. in l. fi. C. commu. diu.]

d ¶ Itẽ finiũ regundorũ. s. est mixta, vt hic, & ff. fi. reg l 1 & loci. §. i iudicio.

** Adde q̃ in actione fi. regun. venit diuisio fundorũ, & q̃ termini ponantur, vel reponantur, si fuerunt auulsi l. in finalibus, & l. si irruptione. in princ. ff eod item veniunt damna & sumptus. l. 4. § post litem ff. eod.]

e ¶ Confines. Quid si domos hñt con uicinas? Rñ. non habet locũ, si hinc inde sint domus, † vt ff. finium reg. l. 4. in fi. † Si autẽ ex altera parte tantum sit domus, ex altera fundus: tunc locum habet vtile iudicium finiũ regundorum, vt ff finium regund. l 2. in prin Et adiũge his tribus actionib. multis quandã aliã, scilicet hæreditatis petitionem, vt C. de petitione hr̃d. l. hæreditatis.

**

† Hãc rõnẽ sequit̃ Ias. supra §. j. col. j.

† Istam sequitur Fa. Angel. & Ia. cui adde aliam gl. in l. 1. ff. fin. regund.

Actio fa. ercisc. durat ann. 30.

† Istã glo. sequuntur Fabr. & Ang.

† Dic & l. 2. in prin. e. tit & est rõ, quia in agris faciliter turbantur cõfinia: non sic in vrbanis: iõ in rusticis in specie fuit ꝓuisum. Angel.

l. hæreditatis. & ff. de petit. hæred. l. siue bonæ fidei. § 1. †

SYL. † Aliàs est l. sed & si lege. §. petitio.

¶ Dic quod est realis, nō mista, vt declarat Ias. in rub. ff. si cer. pe. colū. pen. & in l fin. col. pen. C. de codicil.]

agros habent. In quibus tribus a iudicijs pmittitur b iudici, rē alicui ex litigatorib⁹ ex bono & equo adiudicare, &c si vnius pars † prægrauari videbit, eū inuicē certa pecunia al-

¶ Item quid de omnib. noxalibus actionibus? videtur enim quod sint in rem: quia contra quemlibet possidentem seruum dantur, vt j. de noxa. actio. §. omnis autem. Itē quid de actione de tigno iniuncto? nā & hæc datur contra quēlibet possidentē, vt ff. de tig. iniunct. l. prima, in fine. Item quid de actione Quod metus causa? nā & hæc quemlibet possidentē perquirit, vt ff. quod metus causa. l. cum exceptione § Pędius. Item quid de actione in factū, quæ datur contra eū, qui aliquid habet in loco publico positum, vt ff. ne quid in loco publico. l. secunda §. antepen. Item quid de actione in factum, siue interdicto Quod vi aut clam? nam & hæc contra possidentē datur, vt ff. quod vi aut clam. l. competit. in fi. Item quid de actione Ad exhibendū? nam & illa possidentē persequitur, sicut & cęterę superiores. vnde videntur omnes in rem, vt ff. de actio. & oblig. l. actionum genera. Quidam dicūt eas anomalas, idest, nec in rē, nec in personam. Sed dic omnes esse personales, † vt patet in actione Ad exhibendum, vt ff. ad exhiben l. 3. §. est autem personalis hæc actio.

† In rem scriptas Angel. & Ias. SYL.

¶ Adde, quod sunt personales in rē scriptæ, vt latè declarat Ias. in rub. ff. si cer. pet colum. 1.]

a¶ Tribus. s. fam. ercisc. communi diui. finium regundorum.

b¶ Permittitur. à lege Accur.

c¶ Adiudicare. Et quod adiudicatur, statim fit eius, cui adiudicatur, vt j. de offi. iud. §. fin.

* * Hoc verbum propriè pertinet ad ista iudicia diuisoria, glo. in l. sed si res. de publ]

¶ Omnes autem. ¶ Hic ponitur quarta diuisio actionum, vt dicitur in glo. quia quædā dantur ad simplum, quædam ad duplū, & triplum & quadruplum. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum generale. Secundo illud per multa exempla in quolibet mēbro declarat. Tertio ponit aliquas differentias inter ista exempla. Secunda ibi, In simplum agitur. Tertia ibi, Sed tur ti quidem. Accursius.

† Pulcherrima sane metaphora, sumpta a nora, q SYL. ad æqualitatē rēdere d...

¶ Omnes autem actiones. Casus in §. aliam subdiuisionē ponente non est nisi literaliter figurandus: sed solum loco dubitationis dici pōt, quod positio huius §. sit superflua: quæ.n ponuntur in hoc §. posita iam & declarata erant s. in §. sequens. sed respon. vltra docto. quod ibi declaratus est finis actionum, idest, quòd quædam rei, quædam pœnæ persequendæ causa proditæ sunt, quædam mixtæ: sed hic tractatur inquantum se extendāt actiones: & quia adduntur aliqua, non est quare hic §. dicatur superfluus. Nota igitur primo diuisionem hanc actionum, vel potius subdiuisionem. Item quod nulla actio extēditur vltra quadruplum, & ponderando vniuersalem illā negatiuam, potest comprehendi etiam actio prouenient ex partiū conuentione: vt scilicet non possit etiam pœna conuentionalis quadruplū excedere. Item quod agere in simplum, & rē persequi, pro eodem supponunt, Item quod simplum non est pœna, licet numeretur inter pœnales actiones dupli, tripli, & quadrupli. Item quod actio serui corrupti datur ad duplū damni cuiuscunq; & vndecunque prouenientis facti domino. l. in hoc iudicium. ff. de seruo corrup. Item no. quod sufficit, quod seruus factus sit deterior, & sic comparatiuè ad priorem statum, etiā quod prius esset malus, & quod aliàs fuisset idem facturus: quia non hoc contēplatur, sed an sit suo consilio, & hortatu factus deterior. Item quòd hæc actio

noa

non datur nisi in seruo corrupto, nõ autem in libero homine: quod intelligitur de actione directa: secus de vtili ex equitate l. tantum. §. primo. ff. eodem. Itẽ nota, quòd quis tenetur de consilio, ex quo consilium cadit in delictum.]

a ¶ Omnes autem. Hæc est quarta diuisio, quæ fit in hoc titulo.

SYL. ¶ Hæc glos. cõmunis est, quãuis Ioan. de Eremo. in arbore ponat hic quintam diuisionem, & Azo præsupponat hic nullam poni diuisionem, tanquam hic §. pendeat a §. sequens. supra eodem. quælibet opinio potest sustineri.]

b ¶ Vlterius, Scilicet vltra quadruplum. Sed cõtra in lege Aquilia, vbi occasione vilis serui interfecti agitur ad vnã hæreditatem perditam, quẽ valet cẽtum marcas, † vt supra ad. l. Aquiliam. §. illud. Item contra de eo, qui vilem clauũ de naue abstulit, quare tota nauis periji t nam ad totum damnũ tenetur: qđ etiã quadruplũ & vltra excedit, vt ff. de incend. rui. nau. l. 3. §. senatus cons. Itẽ aliud cõtra. in actione ex empto, vbi occasione pecoris morbo si totus meus grex cõtaminatus est: vel occasione tigni vitiosi tota dom⁹ corruit, vt ff de act. empti l. Iulianus. in prin. Sed certè his tribus contrarijs non agitur ad aliquid, quod sit pœna inspecta persona agentis, † sed totum est suum interesse: nã hunc §. intelligo, quando pœnalis est actio ex vtraque parte. Itẽ cõtra in eo, qui manumisit seruum alienum in præsentia principis: nã duo mancipia domino, & tria similia dat fisco: & ita in quintuplum damnatur, vt C. de ijs q à nõ domino ma. l. fin. Item cõtra in eo, qđ dicit lex: si de di tibi pecuniam, ne mihi calumniã faceres, & ab alio accepisti, vt calumniã faceres mihi, in octuplum mihi teneris, vt ff. de calumniato l. & generaliter. §. fin. Sed certè primo casu præstatur pœna diuersis, non vni: nec est ibi aliqua pstatio vltra quadruplum. in secũdo aũt casu non vna actione habeo octuplum, sed duabus. Item contra in eo, quod dicitur: si de disti pecuniam, ne mihi fieret calumnia: nam tu repetis quod dedisti, & ego in quadruplum prosequor, vt ff. de calum. si quis ab alio. in princip. Sed certè duobus fit præstatio, & neutri vltra quadruplum. Item contra in eo, quod dicit lex, seruũ in seruitutẽ reuocari occasione leuis offensæ: & ita pœna in immẽsum excedit. vt C. de libe. & eorũ li. si manumissus. Sed dic, ꝙ illa est accusatio, non actio. Vel dic, quòd non præstatur pœna habito respectu ad rem. Item contra in eo, qui surripuit seruũ fiscalem: nã damnatur in 12. lib. argenti, & seruo restituendo, vt C de ser fugit. l. si quis seruum. Sed ibi non fit relatio ad ipsam

teri condemnare. ¶ Quarta diuisio actionũ. Nulla actio extẽditur extra quadruplũ: & in simplũ agitur regulariter ex oĩ cõtractu: in duplũ verò ex furto nõ manifesto. & ex lege Aquilia, & ex seruo corrupto, & ex deposito i quatuor casibus, & ex legato facto venerabili loco: in triplũ verò quoties agit̃ in pl⁹ debito, vt aduersarius maiorib⁹ sportulis ab executore prægrauet̃: in quadruplũ verò furti manifesti, & quod metus causa. h. d. Aretinus.

¶ Omnes autem [a] actiones vel i simplum conceptæ sunt, vel in duplũ, vel in triplum, vel in quadruplum: vlterius [b] autem nulla actio extenditur. In simplum agitur, veluti ex stipulatione, & mutui datione, ex empto, vendito, locato, conducto, mãdato, & deniq; ex alijs quamplurimis causis.

† Octo vnciæ faciũt marcam. Iaf.

† Istã sequuntur Dyn. Nic. Fa. Ang & Iaf.

Libertas tollit per leuem offensam.

† Idē Ni. Fa. & Angel. dicit tñ Ias. ꝙ precedens sit pœna, sed solutio est verior & ad istud contrariũ.

ipsam rem vel ad simplum Est enim hic §. intelligendus, † quando actio est pœnalis, & in pęna ad ipsam rem haberur respectus Item contra supra de inutil. stipul. §. alteri. Nā ibi nō inspicitur quāta sit pœna, sed tota exigitur. Sed ibi nō habetur respect° ad ipsam rem. Vel dic aliud in pœna conuentionali, vt ibi, quàm in legali, vt hic. Item contra in eo quod dicitur, cùm quis emit administrationem. Nā qui accepit pecuniam ab electo, quadruplum reddet, & sua bona confiscantur, & cingulo priuatur, vt in authē. vt iud sine quoquo suff. §. sic igitur. in fi. colum. secunda. Sed illud fit per accusationem, non per actionem.

SYL.

¶ Dicatis breuiter, quòd regula est, quòd supra quadruplum pœna. l. non extenditur. Primo fallit in l. Aquilia, in qua ęstimatio potest excedere quadruplum: & ratio fuit, vt compescerentur homines: & retraherentur ab occidendis hominibus Secundo, in auferente clauum nauis quo regebatur: & in auferente dolo malo quid ex naufragio: quorum ratio est priuilegium naufragis concessum propter frequentiā raptorum. Tertio, in venditione tigni vitiosi, aut pecoris morbosi: cuius ratio est; qa cōtractus est bonæ fidei. Quarto in l. fi. C. de iis qui a non do. cuius ratio est: quia pœnæ illę debentur diuersis personis. Quia quando plures actiones ex eodē crimine oriuntur in diuersis personis, vna non tollit aliam. §. patitur s de iniur. Quinto, in calumniatoribus: ad reprimendā eorum audaciam, qa tūc consequitur octuplum. l. & generaliter. §. fi. ff. de calum. sed hoc ideo est, quia super eodē delicto oriuntur mihi duę actiones, quę proueniunt ex diuersa radice. Sexto, quādo sumus in re inęstimabili puta in reuocatione serui in seruitutē: nam tunc non habetur respectus ad rē, sed ad nescio quam tac tam conditionem ex l. sumptā; quę censetur esse in manumissionib° resolutiua libertatis. Septimo quādo per viā solennis accusationis pęna imponitur: vt in ementibus administrationes. Octauo potes addere, vbicunque iuratur in litem: quia cum iuretur aliquando ex affectione, potest quadruplum excedere: licet iudex debeat moderari. l. in actionibus. ff. de in litem iur.]

¶ Quinq; actiones hic positę dātur ad duplum. hoc dicit Aret.

¶ In duplum agimus, veluti furti nec manifesti,[a] dāni iniurię ex lege Aquilia,[b] depositi ex qbusdā[c] causis: itē serui corrupti, q̄ cōpetit in eū, cuius hortatu consiliove seru° alien° fugerit, aut cōtumax aduers° dn̄m factus ē, aut luxuriosè viuere cępe rit, aut dniq; quo libet mō deterior factus sit.[d] In qua actione earū ēt rerum, quas fugiendo seruus abstule-

a ¶ In duplum Furti nec manifesti. vt s. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur. §. pœna.

b ¶ Ex lege Aquilia puta p inficiationem, vt j. eo. §. sed furti versa ille. †

c ¶ Ex quibusdā causis. Veluti quod tumultus, incendij, ruinæ, naufragij causa depositum est, vt supra eod. §. rei persequendæ.

d ¶ Deterior factus sit. s. in mente: nā si in corpore locum habet lex Aqlia. vt s. ad l. Aquil. in pr. n & hoc fine fiet de bono in dus, siue de malo deterior. vt ff de ser. cor l. p ima. §. persuadere. vsque in fi & l. seq.

ADDITIO Not. differentiam inter istam actionē, serui corrupti, & actionem legis Aquilię pro seruo; qa ista cōpetit, quoties in moribus seruus est deterioratus: sed lex aquilia habet locum quando mores non mutantur, sed corpus lęditur, vt ibi Ang.

* ¶ Verba edicti Prætoris de. seruo corrupto refert Vlpian. l. prima, eod. titulo.]

* *

† Et s. §. ex maleficijs.

Acti-

a ¶ Aestimatio deducitur. Vt omne cū ipsa re dānū duplex: (i) siue puenerit res quam secū seruus portaue rat. ad ipsum solicitatorē. siue ad aliū vt ff de seruo cor. l. i hoc iudiciū. Sed nunquid iure actionis fit hęc æstimatio, vel iudicis offō? Resp. fit iudicis officio, s͠m ir. ita fit ī actione. Quod metus cā. ff. qđ met. causa si cū exceptiōe. §. 1. & §. quadruplatur.

SYL. ¶ Glo. cōmu. niter damnatur, ꝙ immo totū ueniat iure actionis nec exemplū ac. quod met. causa. obstat, qa ibi est locus purgationi, quod non est in actione serui corrupti.]

¶ Sed pro filio corrupto vel pro filia qualiter agit? Rñ. habet utilem hanc actionem, ut ff. de ser. cor. l. ul. in. §. i. unde dicūt, ꝙ ueniet interesse patris consistens in operis filij, qa non vult operari: & cū sit corrupt', aliud; q̄ opera, non pōt æstimari, quia liberum corpus non recipit æstimatio nē, ut ff. de ijs q deie uel effu. l. fi. hēt enim istā utilem ac si esset in bonis: & erit in eam. C. summā, quam ipse ęstimauerit suo iureiurando, vt de actione iniuriarū d', ut s. de iniurijs. §. pœna. & ff de iniur l constōnibus.

SYL. ¶ De hoc est casus in l ut tantum. §. 1 ff. de seruo cor]

¶ Vel dic, ꝙ primo ęstimat iudex sūmam, ad quā competit, ut argu. ff. de custo. reorum. l. si quis reum.

ADDITIO. (i Scilicet tūc illatū & ęstimatum. secus in eo qđ postea sequitur: qđ facit, ut ille qui deflorauit virginē, & persuasit alicui ut semel unū malū faceret. non teneat de fornicatiōe. b' cū alijs uiris, vel cæteris

† Sequuntur hanc glō. Nic. Fa. Ang. & Ias. & idē ī matrimonio pro uxore, secūdū eosdem.

rit, ęstimatio deducit.[a] Itē ex legato qđ uenerabilibus locis relictum est secūdum ea quæ supra diximus.[b]

¶ Actor petens p dolū ī libello maiorem quātitatem q̄ debeat, vt reum maioribus grauet expensis, tenetur ī triplo eius damni, quod reus passus est: in quo triplo continet simplum p damno. Angelus Aret.

¶ Tripli uero agimus, † cū quidam se maiorē uera æstimatione quantitatē in libello d conuentionis inserūt vt ex hac causa viatores, idest, executores litiū, ampliorem summā

malis postea commisit, ut per Io. Fa. & Angel. hic.

b ¶ Diximus s. e. §. ex maleficijs. ver. item mista.

¶ Tripli vero. Casus Cū tex. excēp'ū vnicū ponat, in quo pœna tripli sibi locum vēdicat non ex rōne aliqua, sed qa ita legislatori placuit qui aliquid taxa re debebat lo co & nōie pę nę, nec magis ad triplum q̄ ad simplum astringebat, non est q̄ren da aliter ratio dubitādi aut decidendi in ijs, q̄ positiui sunt iuris, pręsertim cū simus in tex. correcto per cōsuetudinē, vt dicunt hic doct. qa hodie nuncijs dantur salaria uel ex publico, uel pro distātia itineris. No. qđ dr in tex. Itē ꝙ olim actiones ꝓponebanī in scriptis. & ex hoc dicebantur l. be'li. Itē no libellū iudicialē dici conuētionalē: quod ē nouum, & ꝯ tex in l. in conuentionalibus. ff de uerbo. oblig.]

c ¶ Tripli Cū quidam factores.

d ¶ In libello. Hic not. duo P rimo, ꝙ libellus est faciendus in causa: quod ē uerū iure nouo, ut hic, & C de Episco & cle auth. generaliter. & C. de lit ꝯtest auth offeraī nisi in quatuor casibus, quos no in authen. de manda. prin §. si tibi colla. 3.

SYL. ¶ Vide gl. ad quā sę recurritur ī uer bo libellum. in §. sancimus. in auth. de exhib. reis, in c. fi. de re iud lib. 6. Spec. in tit de lib. concep. §. nūc vidēdū ubi enumerat 46 casus, in quib. non requiritur libellus.]

¶ Aliud est iure ueteri, nam tunc nō fiebat nisi ex uoluntate, ut ff. de edē. l. prima, nisi in casu, ut C. de digni. quoties lib 12.

† Intellectū huius §. exponit pter cæteros Alc. lib. Dispun. 3 c. 25.

† alias vere ęstimationis.

† In cā ciuili, sec' in criminali. Fab. Pla. Ang. & Ias.

Add.

SYL. ¶Adde, ꝙ glo. uera est præterquam in criminalibus: nam etiam iure ueteri fiebant libelli de necessitate. l. libellorum. ff. de accusat.

¶ Itē secundo no. ꝙ quantitas certa est in libello comprehendēda, uel res: & ita etiā in personali actione dēt actor certificare reum, ut hic, & in auth de liti. §. ad excludendas. coll. 8. & ti. de rei uendi. si in rē. §. & si uestimenta. † Tertio no. ꝙ sportulæ, uel salaria q̄ dabant exe cutoribus. i. nuncijs, q̄ faciunt hoīes repræsentari, & alias qui faciunt huiusmodi citationes pro suis officijs, dabantur ſm q̄titatem petitam, ut hic dicit. Sed hodie magis ſm cōsuetudinem, uel longitudinē itineris, ut C. de Epis. & cle. auth. sed hodie. Et dicas, qđ hic dr, ex hac cā, eē causatiuè nō consecutiue dictū. ** Vult dicere gl. ꝙ hic §. procedit, cū quis dolose pe tijt maiorē summā, ut reū maioribus sportulis grauaret: non cum sine dolo, sed tñ nō ideo minus hoc ipsum damnū passus est. & hanc gl. magis se quuntur Doc.] Sed istę sportulę, q̄ iudicib. dabant, certæ sunt, nec crescūt, licet q̄titas petita sit magna, nec decrescūt licet sit parua, † ut in auth. de iudi. §. ne aūt. coll. 6. Itē not. ꝙ reus soluebat hmōi sportulas, ut hic, & C. de Episcop. & cler. auth. gñaliter. sed actor ei restituebat, nisi iusta cā eum uocasset, ut ff. de iudicijs eum quē temere. Item nor. adhuc ꝙ hmōi sportulæ quibusdam prorsus remittūtur, ut pauperibus, ut in auth. de manda. prin. §. oportet. coll. 3. à quibusdam pauciores exigebātur, ut a clericis, ut C. de Epis. & cler. cū clericis. & auth. ibi posita. sed hodie. Alijs aūt per priuilegiū principijs uiuētis remittūtur in totū, uel pro parte. ut C. de fruc. & li. expē. l. fi. Sed q̄ro si hæ personæ, quæ hñt priuilegiū. i. de non soluendo sportulas, sportulas soluant, an habeant actionem in triplum? Dicunt quidam, ꝙ sic, ne fauor noceat eis, ut C. de le. & consti. quod fauore. Alij dicunt, ꝙ non, quasi suo iuri, & priuilegio tacitè renunclauerint, cū uolentes soluerūt: quod possunt, ut C. de pac. l. si quis in conscribendo.

** † ſm tex. in §. sed hæc qdē infra eo.

† Istā secūdam partē sequūtur Ang. & Ias.

† Idē Iac. licet Fab. & Ange. dicant ꝙ est de iure.

† Dūmodo excedat summam cētū aureorum. Fa. Plac. Angel. & Ia.

sportularū a noīe exigerent. Tunc enim id, † qđ propter eorū causam dānū passus fuerit reus, b in triplū ab actore cōsequetur: c ut in hoc titulo

quod uerius est. † Si autem iniuni exacti sunt, in quadruplum cōtra exactorē, uel executorem agitur, ut j. eo. §. quadrupli. Sed cūm hodie caueatur de duplo restituendo, ut in auth. de executo. §. 1. collat. 7. uidetur corrigi, quod hic dicitur. Vnde hodie nulla est actio in triplum: quod uerum puto. Sed alij dicunt: si cautio est omissa, habet locum quod hic dicitur. aliàs habet locum auth. prædicta.

† Idē Ias. quicquid dicāt Plac. & Angel.

Actio nulla hodie datur in triplum.

ADDITIO. Hec cōmuniter reprehēditur, quia ille §. 1. in auth. de executo. & auth. libellū. C. de li. contest. loquūtur in diuersis cū a tex. nostro. uide hic per dominum Ias.

a ¶ Sportulatum. Ideo sic dicūtur. q. a in sportulis quibusdā oblationes huiusmodi ponebant. Est autem genus uasis sportula uel sporta.

* ¶ Aliter interpretatur Alcia. lib. 3. Dispunct. c. 17.]

SYL.

* ¶ Illud quoq; cognitu dignum est, quod idē Alcia. scribit in l. pecuniæ. de uer. sign. olim in iudicijs, lite ipsa contestata, moris fuisse deponi in æde sacra sportulā, in qua pecunia erat, q̄ qui uicisset, lucrabatur: q. a deinde cœptum est ex hmōi ære iudicibus honoraria persolui, sportulas iudiciū inde nomen traxisse.]

b ¶ Reus. aliæ sportulæ, q̄ iudicibus præstabant, ab utroq; præstabantur, ut in auth. † ut iudi. sine quoquo suffra. §. uolumus. coll. 2. itē stæ sportulæ q̄ dabant executoribus, dabant aū litem pstatā. i. porrecto libello: istę aliæ in contestatione cāæ dabantur iudicibus, ut in auth. de exib. reis. §. sancimus. coll. 5. & de iudi. §. ne autē circa hoc labor. collat. 6.

† Melius probat in §. ne aūt. in auth. de iud.

† Quo ad medietatem, alia medietas In fi. capitę Ange. & Ias.

c ¶ Consequet. Condictione ex hac lege græca, ut subijcit: q̄ erat in alio Codice,

Codice non autem est in eo, quē habemus. Et patitur actor hāc pœnam tripli, siue sine dolo, siue cū dolo inseruit, & sic causatiuè, uel ꝓsecutiuè dr̄. Sed nonne ēt cām amittit, ut C. de plus peti. l. I. Sed certe ibi plus deliquit: q a ī certamine negocij cautionē de petitis exegit: unde grauius punitur, ut argu. ff. de offi. prefi. diuus.

† Hæc gl. dicit contrariū ei quod s. §. dixerat, & iō reprobat.

† aliàs nō est certū.

plo ēt simplum, in quo damnum passus est connumeretur. Quod nostra constō introduxit, quæ in nr̄o Codice[a] fulget, quam proculdubio† certum est ex lege condictitia[b] emanare.

¶ Iste §. summatus est cum §. omnes autem, tamen i specie dicit hoc: Quatuor actiones hic positæ dantur ad quadruplum. Angelus.

solutis duplū uenit, ita demū si debitor negauerit: & sic venit ex accidēti. Item ꝙ citationes debēt fieri iussu magistratuum, & sic de cōmissione.

¶ Quadrupli autem agitur, uelut furti[c] manifesti: item de eo, qđ metus[d] causa factum sit, deq; ea[e] pecunia, quæ in hoc data sit, ut is, cui datur, calumniæ causa negociū[f] alicui faceret uel non faceret. Item ex lege cōdictitia[g] nostra ꝯstitutio[h] orit, ī quadruplū[i] condemnationē imponēs ijs executorib. litium, qui contra

a ¶ Codice. quem nō habemus.

b ¶ Ex lege ꝯdictitia. Lex quadā erat, quæ condictitia uocabat, & sub se quasdā cōstitutiones habebat, ut hic, & infra codem § proxi. uers. item ex lege condictitia. Accur.

c ¶ Furti. Faeit. s. de oblig. q̄ ex delic. nascun. §. pœna. Accur.

d ¶ Quod metus. s. actio, q̄ ex contumacia fit in quadruplum, ut j. eo. §. item actio. & nsq; ad annum tā tum: post annum in simplum, ut. ff. qđ met. cā si cū exceptione. §. I.

e ¶ Deque ea pecunia. Scilicet actio in factum de calumniatorib. annalis ī quadruplum, & ꝑpetua ī simplum: vt ff. de calum. l. I. in prin. & §. I. q̄ locū habet, si do alicui aliqd, vt calumniose † aliquē vexet. datur n. actio in factum ei, ob cuius malū data fuit, non autem danti. Itē danti, qui dedit, vt sibi negocium per calumniam non fieret, vt hic, & ff. de calum. l. I. & l. generaliter. §. fi.

Actio in factū de calumniatoribus.

† In iudicio: sec' si extra iudicium. Fab. licet La. cōtra.

f ¶ Negocium. s. malum.

* ¶ Adde, vt qs hac actione teneatur, satis esse, illum pecuniā accepisse calumniæ causa, tametsi nulla postea se quatur calumnia. l. 3. §. I. ff. e. Vtrum autem totum quadruplum sit pœna, an ī eo insit simplum, dic vt notatur ꝑ Acc. in l. in hæredem. §. vlt. ff. eod.

g ¶ Lege condictitia. De qua dic, vt supra eo. §. tripli. in fi. §. diximus.

h ¶ Constō. Quam non habemus.

i ¶ In quadruplū. Cur' quadrupli iure nouo triplum † fisco, simplum dānū passo datur, vt in auth. vt liti. iur. in exor. lit. §. & hoc quoque. coll. 9.

† Immo totū applica ē pti. Angel. & Ias. licet Fab. ꝓ. & peti.

SYL. ¶ Quadrupli. Casum nō expedit figurare in declaratione terminorū ꝑ sertim declaratorū in §. sequens. & ī § .ex maleficijs. In §. n. nostro nihil aliud superest declarandū nisi ea, q̄ concernunt mām actionis, qđ met. cā. & condictionis ex l ꝯ executores plus debito exigentes. Not. primo, ꝙ pœna furti manifesti est quadruplū. Item ꝙ eadē pęna tenetur metū inferens. Item calūniatores, & delatores, qui pecunia accepta aliquē defe runt, vel accusant. Itē ꝙ cōtra executores magistratuū, q plus statuto sibi ꝑtio exigūt, agit† ōne ex l. ad quadruplū. Itē ꝙ pœna furti, nec manifesti, serui corrupti. l. Aquiliæ, legatorū piorū nō solutorū, est dupli: sed i hoc differūt, q a in furto nō manifesto, & seruo corrupto ab ipso prīcipio pęna est dupli: in l. Aqlia, & legatis pijs nō

nostrę cóstitutionis a nostrā b à reis c quicquam exegerint.

¶ Differūt inter se actiones, quę dant ad duplum. Ange.

¶ Sed furti quidē nec manifesti actio & serui corrupti, a cęteris, de qbus simul locuti sum', eo differunt, ꝙ hę actiones oīmodo d dupli sunt: at illę, idest, damni iniuriæ, ex lege Aqlia, & interdū depositi, e inficiatione duplicant: f in confitentem autem in simplum dantur. Sed illa, g q̄ de ijs competit, quę relicta uenerabilib. locis sunt, nō solum inficiatione h duplicatur, sed etiam si distulerit relicti solutionem † usquequo iussu magistratuū nostrorū conueniatur, in confitentē uerò, & anteq̄ iussu magistratuū conueniatur, soluētem, simpli redditur.

¶ Differūt inter se actiones, quę dant ad quadruplum. Angelus.

¶ Item actio de eo, quod metus causa factum sit, a cęteris, de quibus simul i locuti sumus, eo differt, ꝙ ei' natura tacitè continet, ut q iudicis iussu ipsā rē actori restituat k

& petitur p condictionē ex hac lege, quam non habemus: cū non sit cautum quo genere actionis agamus, † ut ff. de cond. ex lege. l. 1.

a ¶ Costitutionis. Prædictæ, quā non habemus.

b ¶ Normam. idest formā. Certa .n. erat forma ī ꝯstōne, quam nō habemus.

c ¶ A reis. i. conuentis.

d ¶ Sed furti. Omnimodo. De actiōe furti constat, ꝙ semper est in duplum, ut hic, & supra de oblig. quæ ex delicto nascun. §. pęna autem. item de actiōe serui corrupti, nisi in casu, vt quando marito in uxorē datur, & ecōtra, ut hic, & ff. de ser. corru. l. doli uerbum. §. hæc act. & l. fi. Vel dic omnimodo. i. siue neget, siue non: non autem ī omni persona.

ADDITIO. Quid importet dictio, oīmodo, tradit per Barto. in l. si cum exceptione. §. quatenus. ff. qđ met. cau. & in l. Græcæ. §. illud. ff. de fideius. Ac ēt importat perpetuitatem actus, ut not. glo. prima. & ibi Pet. de Ancha. in clemen. prima. de uita & hone. cleri. Angelus.]

c ¶ Depositi. Aliàs est in litera. de dolo depositi. & tūc dic actionem depositi propter dolū: nam utraq; non potest habere locū simul: scilicet de dolo actio, & depositi, ut ff. de dolo. l. 1. § 1. aliàs non est de dolo. & tunc plana est litera.

f ¶ Duplicantur. Scilicet si legitimis probationibus non iureiurando conuincantur, ut C. de l. Aquilia. l. contra. & ff. de iureiuran. l. eum qui.

ADDITIO. Et sic probatio per iuramentum non censetur legitima. Adde aliā glossam ī l. cū de indebito. in principio, in uerbo, legitimis. ff. de probat. Iason.

g ¶ Sed illa. Scilicet actio ex testamento. Et construe: sed illa actio, scilicet ex testamento, quæ scilicet actio cōpetit de ijs, quæ sunt relicta uenerabilibus locis, duplicaī non solum &c.

h ¶ Inficiatione. Bene dicit inficiatione, quia si confitentur, non teneni: uel si iusiurandum detulerit actori, quia exonerat eum à probatione. ff. de iureiur. eum qui.

i ¶ Item actio. Simul. Caute ponit illud, simul. i. una cū eis, de qbus aliàs dixit. ut ī. eod. §. quadrupli.

K ¶ Restituat. Vsq; ad diffinitiuā sententiā † qđ intellige de scđa sñīa. Nā in actione. Qđ met' causa. duæ ferūtur sentētiæ. Prima de restituēda re, alia de dando quadruplo, re computanda

† Istā g'o. sequūtur cōiter docto.

† aliàs quo usq;.

† Dic, ꝙ nō est necessaria nisi una sententia, quāuis duæ possint fieri. Angel.

tanda in eo, ut ff quod metus cau. si cum exceptione. § hæc autem.

SYL. ¶ Adde, ꝙ potest fieri codẽnatio in una tm̄ sententia hoc modo: Condemno te ad restituendam rē ꝑme-tum habitā: & si infra cer tum tempus non restitueris, condemno te ad quadruplum. secundum Bar. ī d. §. hæc autem.]

¶ Sed nūqd utraq; est definitiua? Dic ꝙ sic, quia utraq; definit controuersiam, ut ff. de re iu. l. j. Alii esse dicunt admonitionem quandā primam sniam, ut in auth. de hęred. & fa'c §. si quis autem non. coll. 1 & ex eo, ꝙ per primam sniam admonetur, & tandiu expectatur qui metum intulit ideo dicitur hæc actio arbitraria, ut ỹ. eod. § præterea.

SYL. ¶ Adde, ꝙ cr̄ definitiua, quia definit negocium: sed alio respū potest potius dici executio primæ snīæ, quàm noua sententia diffinitiua, ꝭm Bar. in l. certa col. 2. ff. de accu.

a ¶ Absoluatur. Scilicet a præstatione quadrupli.

b ¶ In cæteris casibus. Qui numerantur supra eodem §. quadrupli. Accursius.

absoluatur: a qđ in cæteris b casib. nō est ita, sed omnimodo quisq; in quadruplum condemnatur: qđ est & in furti manifesti actione.

¶ Quinta diuisio actionum: Omnes actiones exceptis ijs, q̄ hic ī textu & gl. numerant, sunt stricti iuris. Areti.

¶ Actionum c autem quædam bonæ fidei sunt, quędam stricti † iuris. Bonæ fidei d sunt hę, ex empto, uẽ

¶ Actionum Diuiditur in tres partes. Nam primo ponit regulam generalem. Secundo in specie ponit, quę sunt actiones bo. fi. Tertiò, ꝙ licet olim esset dubitatio, tamen hodie clarum est, ꝙ petitio hæreditatis est bo. fi. Secunda ibi, Bonæ fidei. Tertia ibi, Quamuis. Aret.

SYL. ¶ Actionum aūt quædam sunt bonæ fidei. Casum non expedit figurare nisi literaliter, qa Imperator stat tm̄ in declarando quæ sint actiones bonæ fidei & dū posset dubitari, quare Imper. appellauerit stricti iuris, & nō malæ fidei, diuidẽdo ab oppositis, ꝙ aliæ sint bonæ fidei, aliæ malæ fidei, uel q̄dam largioris iuris, q̄dā stricti, potest ex cōi aliorum sententia respondere, quod hic liber directus est iuuenibus, in quo Imper. non considerat naturā uerborū, sed effectum tantum. Et dum similiter dubitari posset, quare hæ magis sint bonæ fidei, quàm aliæ, non potestis aliter te[illegible] dius respondere q̄ quia ita legislatori placuit, ut declarat hic Ias. No. ergo ex hoc tex. primo, ꝙ actiones hic enumeratæ sunt bonæ fidei: & actiones, q̄ non continentur in hoc tex. & in eo nō numerantur, non sunt bo. fidei: & ꝙ ualet hoc argumentum, actio non enumeratur in §. nostro, ergo non est bo. fidei: quod intellige non solū in actionibus directis, sed ēt in ꝯrijs: quia ipsæ etiam sunt bo. fidei. Item no. sig. latim singulas actiones hic enumeratas esse bo. fidei. Item quòd hodie petitio hæreditatis, sublata antiqua dubitatione, est bo. fidei.

c ¶ Actionū. Hæc est quinta diuisio actionū. Sed quare actionum, dicit, & non ꝯtuū? Rñ. quia generalius & plenius loquitur dicendo, actionum quàm contractuum.

d ¶ Bonæ fidei sunt hæ † Scilicet 17. actiones, q̄ numerantur in hoc §. & sequens bonæ fidei sunt: aliæ aūt omnes sunt stricti iuris. Nā quamcunq; hic non inueniā, stricti iuris eam iudicabo: † quia posito uno de contrarijs, & omnia alia intelligenda sunt, ut s̄ de ijs qui sui uel alie. iur. sunt. in pr in. uer. uideamus.

¶ Adde hoc falsum in actionibus ꝯrijs: quamuis possit dici satis comprehendi, cum non specificat magis de directis q̄ de contrarijs. * Et sciendū est, ꝙ quæcunq; actiones ex cōtractu prin-

† Vtrum hēat locū iste text. ꝭm ius canonicū ut de Ias. in l. cū postea q̄ in 2. no. C. de pac. & in l. & si post. in ulti. colū. ff. si quis caut.

† Similis gl. in c. cū uenerabilis I uers. bonæ fi dei. de exceptio.

† Glossa procedit ī directis actionib. & in contrarijs bon. fide. ꝭm lo. Fab. & Ange. hic.

SYL.

principijs oriunf, bonæfid ei sunt, licet alias stricti iuris sint, Dec. i c. j. (2. lec. de consti. & in c. 1. col. 2. de prob.

¶ Sed quare magis hæ dnr bo. fidei q aliæ nunqd iò, quia possit esse mala fides in a
dito, locato, cō du-
cto, negociorū ge-
... Rn. non, qa in omni pactu debet bona fides interuenire, ut C. de acti. & obl l. bonā fidem. immo si interueniat dolus in cōtractu bonæfidei, q det cām cōtractui, n ualet ipso iur. vt ff. de do l & elegāter. in princ. Sed in cōtractu stricti iuris purgat p actionem, uel per exceptionem doli, ut C. de inuti. stip. dolo. Si uerò incidit i cōtractum bonæ fidei, purgatur per actionē ex eo contractu, ut ff. de act. emp. & uen. l. Iulianus. §. si uenditor. sed in stricti iuris, de dolo agitur, uel excipitur, ut dictum est, ut ff de dolo & eleganter. §. non solum. & ff. de uerb. obli. l. si quis cum aliter. †

SYL. ¶ Hæc opi. cōis est, quamuis contrarium tenuerint ultramontani.]

¶ Cū ergo dolus ubique puniatr, uel mala fides, ad qd bonæfidei istæ dnr? Rn. aliæ stricti iuris dnr, quia non ueniunt in eis nisi quod strictè exigit natura actionis. Vnde non ueniunt usuræ ex mora i cōtractibus stricti iuris, ut ff. de neg. gest. l. qa tantundē. & C. de usu. l. 3. & de cond. indeb. l. 1. sed in cōtractibus bonæfidei sic, ut ff. de act. emp. l. Iulianus. §. ex uendito. & ff. de usu. mora. §. in bonæfidei.

SYL. ¶ Adde, q hæc gl. non sedet ad propositū dubitat. n. quare hæ actiones hic enumeratæ dicantur magis bo. fidei, q aliæ, & non cur aliæ dicantur stricti iuris, sm Ias. hie.]

¶ Itē in actionib. stricti iuris fructus non ueniunt ex mora, si perā qd non fuit meum, nisi à tpe litis cōtestatæ: tunc. n. incipiunt uenire fructus ex mora. Sed si petam quod aliqñ fuit meum, ueniunt fructus ex mora: secus in bo. fidei iudicijs, ut ff. de usu. uideamus. 2. §. si actionem.

SYL. ¶ Adde, q Ale. in l. si marito. §. fin. ff. sol mat. dicit, q ista gl. cōiter damnatur, quia iure non probatur.]

¶ Item nō uenit interesse. si rem dari est in oblōne: secus si rem tradi, uel factū, ut ff. de uerb. obl. ubi aūt §. fin. & l. si fundum. & ff de re iud. l. si quis ab alio §. fin. q ueniunt in bonæ fidei iudicijs, ut ff. de act. empt. l 2. in prin.

** Hanc gl. q habet, q in obligationibus facti qs non compellitur præcisè facere, sed soluendo interesse liberatur, limita non procedere ubi interuenisset iuramentum, nec in sententia qua qs condemnatur ad faciendum aliqd: quia non præcisè illud facere tenet, ut hic traditur per Ias.]

SYL. ¶ Adde, q hæc gl. in fi. cōiter reprobatur, ut per Ias. hic.]

¶ Ista ergo oīa, q uicem obtinent accessionū, non ueniūt i cōtractib. stricti iur. nisi ut dictum est. Nec obst, q ueniunt ista in arbitrarijs, q sunt stricti iuris: quia iudicis officio ueniūt, nō iure actionis, ut j. e. § præterea. & §. sed istæ. in fin. Sed in bo. fidei iure actionis ueniunt, pter usuram, q uenit ex mora officio iudicis, ut C. deposi. l. 4. & ff. de neg. ge. l. qa tantundē. Itē in bo. fid. ueniunt ea, de quib. nec actum, nec cogitatū est: ut ruta, cæsa, & similia, ut ff. de act. emp. sun di. §. si ruta. † & C. de act. emp. & uendi. per to. Item ex hoc § nota qdam dictam circa compensationem: quam dic, ut j. e. §. i bo. fi. Patet ergo, q exuberantius, & pinguius iudex officiū suum ad ea. q bo. fidei sunt, extēdit, q in cōtractibus stricti iuris: & facit s. de obl. q ex consensu in fin. & ideò dnr bonæfidei, & aliæ stricti iuris.

¶ Adde Ias. in l. 1. co. 2. C. de iud. ubi latè disputat de ueritate huius gl. q cōiter damnatur, sm Ale. in l. si mari to. §. fi. ff solu. matr.]

¶ Vnde de talibus dantur tales uersus. Empti, conducti, mādati, depositiq, Pignora, ercifcundæ, cōi, pro socioq., Dotis, & hrdis, tutelæ, cōmoda, gestor, Præscriptis uerbis, si mutat, siue licetur. Ista bo. fidei sunt, stricti cætera iuris. Vide gl. ferè similem in ca. cum uenerabilis. extra de exce.

Marginal notes:

† Sed si cōtractus sit duplex, puta qui i contractu bo. fidei interuenit stiplō, tūc dolus dās cām pri cōtractui, annullat ipso iure, ut p Bal. in d. l. do lo.

SYL. Actionū arbitraria rū notitia. † Et est effectus: qa tunc si iudex omittat i snia cōdēnare, nihilominus possent peti iure actionis: secus si ueniret officio iudi. ut est glo. in l. non solū in uerbo

SYL. cauere. ff. de rei uen di. Additio. ** † Gl. dicit cōtra illā tex. vn̄ merito reprobatur Ias.

P ¶ Actiones stricti iuris, Martianus uocat actiones stricti iudicij. l. in actionib. de in lit. iur.

a ¶ Depositi. Hanc actionē dicūt quidā esse stricti iuris in quatuor casib. qui numerantur. ff. depo. l. 1. §. 1. Sed lo. contra. Et datur in duplū contra eum, qui depositū

storū, mādati, depositi, [a] pro socio, [b] tutelæ, [c] cōmodati, pignoratitia, [d] familiæ erciscundæ, [e] cōi diuidūdo, [f] pscriptis † verbis, q̃ de [g] æstimato pponit,

suscepit, de eo, qđ dolo fecit, sed in hērdē defuncti, ex dolo defuncti daẽ in simplum, ut in d. §. j. aliàs semp tenetur in simplum qui depositū suscepit. Et est ratio, quare plus puniaẽ in prædictis quatuor casibus, qui numerantur. ff. depo. quia grauius est fidē fallere ei, q ex necessitate deponit, q̃ qui ex uoluntate, ut d. l. 1. §. merito. Sed nunquid in his casib est bonæ fidei? Dicunt quidam ꝙ non, arg. ff. de preca. l. 1. Nos ꝓ: & dicimus ꝙ sit bonæ fidei: nam cùm lex nō distinguit, nec nos distinguere debemus.

SYL. ¶ Hæc glo. communiter approbatur per doct. hic.]

b ¶ Pro socio. Quæ est utriq; directa ab utraq; parte, ut j. de pœ. te. liti. §. ex quibusdam.

c ¶ Tutelæ. Sed cū istæ tam cōtrariæ q̃ directæ inueniāẽ, nūquid oēs sunt bonæ fidei? Res. sic in dubio, cùm fauor sit extendendus, ut ff. de libe. & posth. l. cum quidam.

SYL. ¶ Adde ꝙ gl. cōis est: sed alia melior rō allegari pōt: eo quia in iudicijs ser uanda est æqualitas. l. si cū dies. §. penult. ff. de arbi.]

* ¶ Quid in actione Protutelæ? & uidē mihi sequi nām actionis tutelæ. l. 1. §. in protutelæ. & l. pen. ff. de eo qui pro tut. neg. gest. in quā opi. inclinat Iason fauore pupillorū & ex rōne huius gl. sed Din. lo. Fab. & alij contra.]

Actio pignoratitia est duplex. d ¶ Pignoratitia. Tam directa, q̃ debitori daẽ soluto debito, ut s. q. mo. re cōtrahi. obl. §. fi. q̃ cōtraria, q̃ daẽ creditori, ut ff. de pig. actio. tutor. §. cōtrariā.

P* Adde quæ annotaui s. d. §. fina. ad gl. in uer. actione pignoratitia.]

ADDIT. Quæ pignoratitia datur debitori ꝯ creditorem ad repetendū pignus traditum: & nascitur tempore solutionis uel satisfactionis, crediti quomodocūq; de uolūtate ipsi⁹ creditoris factæ, ut l. si rē. §. oīs. & ibi gl. Bar. & doc. ff. de pig. actio. licet nascatur ex contractu dudum facto & inito, ut s. quib. mod. re contrahi. oblig. §. fi. secundum Ange.

† Præscriptis uerbis actio vñ dicta, explicat eleganter Alcia. lib. 4. Dispū. c. 23.

e ¶ Familiæ erciscūdæ. Quæ inter cohæredes daẽ, ut ff. fam. ercis. l. 2. & s. de obligatio. quæ ex quasi contractu. §. idem iuris.

Actio cōi diuidundo.

f ¶ Communi diuidundo. Quæ datur inter eos, qui habent rē communem cum societate uel sine, ut diuidaẽ, ut supra de obli. quæ ex quasi cōtractu. §. item si inter aliquos. & not. s. eod. §. quædam. Sed quid de actione finium regundorum? Respon. quidam idem, propter similitudinem quā habet cū his duabus, ut s. eo. §. quædam actio nes. Sed contradico, † cùm hic de ea non inueniā. & potest esse ratio, qua re secus sit in ista, quam in alijs duabus, q in ista id, quod pure est meū, potest alteri adiudicari, ut ff. fini. regun. l. 2. in fi. sed in alijs duabus com munis res, non propria adiudicatur, ut infra de offi. iud. §. fin.

Actio finium reg. ē stricti iuris.

† Cōi ista opinione coiter tenāt seūs doc.

SYL. ¶ Adde & melior est ratio, quia in fami. ercis. & cōi diuidun. iudicio est quædam tacita societas, de qua dirimenda tractatur. unde sicut actio pro socio, cuius naturam hæ actiones sequi uidentur, est bo. fidei: ita debent esse illæ duæ participantes de natura eiusdē: quæ ratio cessat in iudicio finium regundorum.]

Aestimatio. g ¶ De æstimato. Vt si tibi rem meā do, & æstimo tibi eā 10. ut aut rē aut tæ rei cu... reddas: si uerò plus uendas, tuū sit. Ius est periculum. & est tunc periculū accipientis indistinctè, ut hic, & ff. de esti. ac. l. 1. in fi. Si uerò sic dixi Rē aut æstimationem reddas, tūc distinguaẽ, qs rogauerit: utrū ego te de uēdēdo, aut tu me de tradēdo, ut sit periculum rogantis, ut ff. de præscrip. uerb. l. si gratuitam. §. 1. Et

& ea, a q̃ ex[b] pmutatione † cõpetit, & hæreditatis petitio. c Quamuis n. usq; adhuc[d] incertum erat, † inter bonę fidei iudicia cõnumeranda hr̃ditatis petitio † esset, an non, nr̃a tñ cõstõ e aperte eam esse bonę fidei disposuit.

¶ Actio rei uxoriæ, quę olim pro dote cõpetebat, est hodie transfusa in actionum

a ¶ Et ea.s.actio prescriptis uerbis.

b ¶ Ex pmutatione.) † Quæ nascit re demq̃ ab altera parte secuta:& tũc ñ ex tradõne rei, sed ex pacto dudũ apposito.s.nascitur, ut C de rer.per.l. ex placito. Sed cũ istis duob. casib. sit bonę fidei: q̃ro ubi stricti iuris erit? Rñ. ubi datur ex pacto incõtinẽti apposito, qđ euenit, ut ff. de pac.l. iurisgẽtiũ. §. sed cũ nulla & §. q̃n immo. Et est rõ, q̃a nõ inuenio, ꝙ sit bonæ fidei, nisi in duob' casib. licẽ in ꝯtib. tribus innoiatis: do ut facias, facio ut facias, & in tertio, de quo diximus, do ut des † qđ est permutatio. In primis .n. duobus p̃scriptis uerbis actio est stricti iuris, sed in tertio est bonæ fidei, ut hic dr̃. In quarto ꝯctu innoiato. s. facio ut des, de dolo agit, non p̃scriptis uerbis, † ut ff. de pręscr. uer. nãlis. §. ꝙ si faciam, ut des. Item in omni ꝯctu, ubi est incertũ de noie actionis, habet locum hæc actio: & ẽ stricti iuris, ut ff. de præscr. uerb. l. 2. 3. & 4. Sed quid de actione in factum, nũquid est bonæ fidei? Rñ. quatuor sunt gña actionis hui' in factũ. † Vnũ, ut det ex omni edicto, uel interdicto p̃toris, ubi nõ dedit p̃tor certũ actionis nomen, ut ĩ. de interdi. §. fi. & ff. nau. cau. sta. l & ita (aliàs inci. idẽ ait) § ex hoc edicto. Secundo, ubi daẽ in subsidiũ legis Aq̃liæ, ut ĩ. de lege aq. § fi. Tertiũ, ut det ubicunq; p̃scriptis uerbis actio datur: & tunc eadẽ est, qđ actio p̃scri. uerbis, ut ff. de p̃scrip. uerb. l. 1. in fin. Item quarto dr̃ in factum, q̃ est ex uarijs figuris cãrum, ut C. de sacros. eccc. l. sancimus. qđ quartum genus non potest sub regula cõprehendi, sicut nec mora, ut ff. de vsur. mora. in princ. Nunquid ergo est stricti iuris semper. Rñ. sic, cùm non inueniam, ꝙ bonæ fidei sit. Sed quidam dñt, ꝙ in tertio casu, ubi loco præscr. uerb. datur, q̃ competeret ex pmutatione, uel æstimatione, sit bonæ fidei: qđ est falsum: quia in omni ꝯctu, ubi certum debetur, habet locũ certi condictio. ff. si cer. pet. certi condictio. & tamen nemo dicit aliquã cõdictionem esse bonæ fidei. Item quid de actione præscriptis verbis quæ pro pręcario datur? Dicunt quidã ꝙ bonæ fidei est, ut ff. de p̃car. l. 2. §. hoc interdictũ. Sed ꝯdico, † quia non inuenitur, ꝙ sit bonę fidei, ut ff. de p̃car. l. 2. §. hoc interdictum.

¶ Plurima fuissent examinãda circa hanc gl. sed superãt uires additionis, ideò iuuenes stent cum dictis per gl.

ADDITIO. Nisi tale pactum sit æstimatio, uel permutatio, ut quia ab vtraque parte sit species certa pręstanda: quia tunc talis actio pręscr. uerb. est bonę fidei. Iason.

c ¶ Hęreditatis petitio. Quę daẽ cõtra possidentem pro hærede, uel pro possessore, ut ff. de peti. hęre. l. regulariter. & l. seq. & l. qui interrogatus.

** ¶ Hoc loco, pro hr̃de possidere dr̃ qui putat se hr̃dem esse: pro possessore uerò possidet prędo. l. pro hr̃de. ff. eod. nam cõtra titulo possidentẽ nõ datur regulariter. l. hereditatem. C. in quib. cau. ces. long. temp. præscrip. quod tamen fallit in aliquibus casibus ibi annotatis per glo.]

d ¶ Vsq; adhuc. i. usq; ad tempora huius legis, uel nostræ cõstitutionis, de qua statim memoriam facit.

e ¶ Constitutio. Vt C. de peti. hære. l. fin. in fine.

¶ Fuerat. Casus ita pt figurari. Quærebaẽ, an actio ex stipulatu pro dote esset bonæ fidei, uel stricti iuris: & uidebaẽ, ꝙ esse dr̃et stricti iuris, quia actio ex stipulatu est stricti iuris, nec enumeratur in §. præced. ꝯrium deciditur per Imper. & in text. assigna-

 tur

Actio q̃ñ nascit ex permutatione.

† Ad hãc glo. uide Fort. ubi s. col. 12. q̃ eam improbat.

† Ad intellectum ui de Fortu. in l. iurisgẽ. ĩ princ. col. 13. ff. de pact.

† aliàs sicut intercessit

**

† Q̃ñ ab utraq; parte est certa species prę̃standa, aliàs secus. Ias.

† Qđ uerũ ubi ex facto meo nihil tibi adest, aliàs secus ut p Ias. hic ponentẽ ẽt qualiter ex pmutatione plures, & diuersæ, & ad diuersa tendentes competãt actiones.

**

† Sim glo. j. de interdic. §. ult.

† aliàs sit siue non.

† Istã cõïter approbant doc.

SYL. hic.

SYL.

ex stipulatu cū oī suo iure: q̄ actio ē priuilegiata respectu hypothecę & prioritatis seu plationis. hoc dicit. Aretinus.

¶ Fuerat antea & rei uxorię [a] actio una ex bonæ fidei iudicijs: sed cū pleniorē esse ex stipulatu [b] actionē inueniētes, omne ius, qđ res uxoria † añ habebat, cum multis diuisionibus in actionē ex stipulatu, quę de dotibus exigēdis proponitur, † trāstulimus: [c] merito rei uxoriæ

...r rō decisionis in illis uerbis, Actio, quæ pro ea introducta est, quæ nihil aliud inferunt, nisi ꝙ ex quo hæc actio subrogata fuit ꝑ Imp. in locū actionis rei uxoriæ, q̄ erat bonæ fidei, merito ista actio ex stipulatu, q aliàs ē stricti iuris, debuit fieri bonæ fidei ratione subrogationis: cuius natura est facere, ꝙ in subrogatum transeant omnes qualitates primordiales ei' in cuius locū subrogat. No. igitur, ꝙ olim dabantur ad dotes exigēdas duæ actiones: altera, q̄ dicebaẗ rei uxoriæ: altera ex stipulatu, qñ stipulatio intercedebat. Itē ꝙ actio ex stipulatu, propterea q̄a subrogatur ĩ locum actionis rei uxoriæ, effecta est quo ad dotē exigēdā bonæ fidei. Itē ꝙ actio dotis hēt priuilegiū tacitæ hypothecæ: q̄a bona mariti sunt tacitè obligata pro restōne dotis: qđ ēt intelligas esse & econuerso, ut ēt maritus habeat tacitā hypothecā in bonis uxoris ꝓ cōsecutione dotis, l. j. §. j. C. de rei uxo. act. Item ꝙ mulier hēt nō solū priuilegiū tacitæ hypothecæ, sed prælationis, ut. l. ꝑferaẗ cunctis creditorib. antiquioribus mariti. Item ꝙ priuilegium tacitæ hypothecæ est indultum actioni, non mulieri.]

a ¶ Rei uxoriæ actio. Nomen et at actionis. Vel dic, ꝙ tactum denotat. i. rem ipsam: uel quia pro re uxoris cōpetebat soluto matrimonio.

b ¶ Ex stipulatu. Quæ similiter pro dote datur.

Actio ex stipulatu pro dote competit marito & uxori. SYL.

c ¶ Transtulimus. Vt C. de rei uxo. actio. l. prima, in prin. & competit hęc actio ex stipulatu siue marito, (i) ut ei dos detur: siue uxori, uel patri eius, ut restituatur.

¶ Aduerte, ne te decipiat hæc glo. dū vult, ꝙ hæc tacita actio ex stipulatu subaudita ab Imper. competat etiam patri: q̄a si intelligas de illa actione ex stipulatu, quæ est communis patri & filiæ, gl. bene procedit: sed si intelligas de actione ex stipulatu, q̄ competeret patri particulariter gl. esset falsa: quia quāuis oēs alij etiam extranei habeant hanc actionē subauditā, tñ pr̄ nō habet spāliter hanc actionē nisi sibi eam spāliter stipulādo q̄sierit: textu. est in l. auia. & ibi gl. no. C. de iure do. ratio uera est, quia cùm patri prouiderit lex de actione ex stipulatu præsumpta cōi patri & filiæ, non expediebat ulterius eidem prouidere: qđ nō est in matre, auia, uel extraneo: quod not.]

† aliàs antea.

† trāstulerimus.

¶ Et siue utiliter fuerit interposita stipulatio, siue non, tñ semper creditur tacitè & utiliter interuenire, ut C. de rei uxo. actio. §. 1. SYL.

¶ Declara tu, ꝙ si stiplō interuenit verè, tūc ēt verè agiẗ ex stipulatu: si dubitaẗ an ĩteruenerit, tūc daẗ ꝑsumpta actio ex stipulatu: itelligas ꝑsumpta ꝑsūptione iuris & d̄ iure: si verò certū sit eā ñ interuenisse, actio ex stipulatu ficta daẗ, q̄a l. fingit interuenisse.

¶ Nā & aliàs intelligitur stipulatio tacita, ubi non est, ut ff. de adopt. his uerbis. & ff. si cui plus quàm per l. fal. l. nisi. §. item sciendum. SYL.

¶ Alios casus, in quibus fingiẗ a iure stiplō, ponit glo. in uer. subsecuta. in d. l. unica in prin. Bart. in l. 1. in princ. in 1. oppo. ff. de uerb. oblig.]

ADDITIO. (1) Nota ꝙ non tm̄ uxori ad repetendam dotē ꝑsumiẗ stiplō, ut hic, sed etiā ex parte uiri ad consequendā dotē. & ex utraq; parte inest tacitè hypotheca, ut est tex. in l. 1. §. 1 C. de rei uxo. actio. ibi, stipulationē & hypothecam &c. Ang.

Meruit

actiõe sublata, ex stipulatu actio, q̃ p ea itroducta ẽ, nãm bonę fidei iudicij tantũ in exactione dotis meruit: a vt bõę fidei sit. Sed & tacitã b ei c dedim' hipothecã. d Praeferri ãt alijs creditorib. e in hypothecis tũc cẽ fuimus, cum ipsa f mulier d̃ dote sua

a ¶ Meruit. Scilicet actio ex stipulatu, vt hic, & C. de rei vxo. actio. §. sed & si non ignoramus. aliàs. n. stricti iuris est, cum non inueniatur, q̃ sit bonae fidei, vt s. eodem. §. actionum.

SYL. * ¶ Vide Bar. in. l. de diuisione, vers. ad secundum. ff. sol. matr. vbi inquit, quòd actio ex stipulatu de dote cõpetens viro & vxori est bonę fidei, competens autem extraneo stricti iuris: de quo & Rayn. in rub. eiusdem ti.]

* ¶ Quod ait Imp. meruit, intelligas iure subrogationis. nam facit sortiri eandem vim & naturã. l. 1. cũ §. iniuriarum. ff. si quis cau. & si subrogatũ aliquo in aliquo discreparet. nam nihilominus in alijs sequeretur eandẽ naturam, vt dicit Pau. de Cast. consi. 73. incip. licet ista paulo ante fi. li. 2. & Dec. consi. 190. col. 3. & 553. col. 2. ver. Tertio confirmatur.]

b ¶ Tacitam. Scilicet actionem hypothecariam. (lieri.

c ¶ Ei. i. actioni ex stipulatu, vel mu-

ADDITIO. Q̃d verũ intellige quãtũ ad priuilegium tacitę hypothecae: secus quo ad priuilegiũ praelationis, q̃ a cõpetit mulieri: & est effectus, q̃a tunc est personale, & nõ transit ad alium nisi ad filiũ, vt hic in glo. fi. secus in primo casu, vt hic per docto.

Dotẽ petens mulier an pręferatẽ omnib. creditoribus.

d ¶ Hypotecã. s. ex vtraq; parte, siue ex parte mulieris ad repetendam dotem, siue ex parte viri ad petendam eam. Sen̄ per. n. sunt ibi tacitae hypothecae, vt C. de rei vxo. actio. §. 1.

e ¶ Creditoribus. Sed nunq̃d omnibus idistincte? R̃n. sm̃ M. sic, siue pri mi habeãt pign' expressum, siue nõ. Sed haec opinio nõ valet. q̃a. l. distinguit, vt C. de iur. do. l. vbi. vbi fiscus & mulier pari passu ambulant. vt C. de pri. fisc. l. quis. & fiscus non praefertur habentibus expressam, vt ff. q̃ po. in pig. hab. si pignus ergo nec mulier. Secunda est opin. vt distinguat inter pignus, scilicet traditum, & hypothecã scilicet non traditã: vt primo casu nõ praeferat mulier, secundo sic, vt argu. ff. iu. qui cau. ta pig. contra. l. pe. Sed & hanc reprobo per id, quod est s. eo. §. fiet pign'. Tertia est opi. sm̃ B. & Io. & Azo. vt habẽtibus tacitam hypothecam, praeferatur, non autem habentibus expressam: lex. n. suũ priuilegium, q̃d dederat primis, eis adimere praesumitur p p mulierẽ: nõ autẽ id priuilegium, q̃d quis sibi adinuenisset: & hoc eautẽ probatur per verba. l. C. qui po. in pig. ha. l fi. ibi, licet anterioris temporis priuilegio sint vallati. &c.

¶ Haec vlt. opi. cõis est, vt dicunt doct. hic, & in l. assiduis. C. q̃ po in pig. ha. & Bal. nouel. i tract. dotiũ, in prin. 10. par. vbi dicit, q̃ haec tertia opi. ẽ cõis, quãuis aliae etiam sustineri possint.]

f ¶ Cũ ipsa. Vis facienda est in eo q̃d dicit, ipsa nã alius non admittitur ad tale priuilegiũ agens pro dote etiam hr̃s mulieris, vt C. de priui. do. l. j nisi sit de suis hr̃dib. i. de filijs & alijs descendentib. mulieris, vt C. qui. po. in pign hab. l. fi. in fi. Sed nunquid p curatori mulieris datur hoc priuilegiũ? R̃n sic, vt ff. soluto mr̃imonio. alia. & ff. de procurat. l. minor. § quoniam † l. ẽ quod hic dicit de dote sua, ideo dicit, quia aliud est in donatione p p nuptias: nam in ea nõ habet hoc priuilegium, † vt, C. qui po. in pig. hab. l. fi. in fi. Sed quando mulier potest experiri de dote? R̃n. sol. matri. nõ pri', nisi maritus ad inopiam vergat, vt C. iur. do. l. vbi & ff. solu. matrim. l. si cõstante in princ. & hoc siue ipsa dederit dotem, siue alius extraneus, q̃ tñ non fuit pactus de ea sibi reddenda: quo casu sibi, non mulieri daretur, vt C. de rei vxo. actio. § accedit. Si ãt pr̃ mulieris dedexit dotem patri actio & filiae simul dabit: immo aliquantulum habet plus pater q̃ agit: & filia

Mulieris hr̃s in petitione dotis nõ potitur priuilegio mulieris.

† Hoc est verũ i p curatore simplici: si verò sit p curator in rẽ suã, distingue vt per Ias. hic.

† Scilicet praelationis habet tñ priuilegium tacitae hypothecae, vt per l. a. hic in secundo no.

 semper

semper credit consentire, nisi habeat iustam causam contradicendi, & con tradicat, vt ff. sol. mat. l. 2. §. fi. & l. non solum. & hanc dotem integram debet seruare pater pro filia.

SYL. ¶ Intellige in dote data, nō in simpliciter promissa, s'm Ange. hic: de quo vi. glo. in auth. sed quā. nis. i gl. j. vers. diminuet. C. de rei vxo. actio.]

experiat: cuius solius a prouidentia hoc induximus. b

¶Hodie cōpensatio opposita ab hōmine perimit oēs actiones vsque ad cōcurrentes quātitates ipso iure: siue sit actio bōę fidei, siue sit stricti iuris, excepta actione depositi: q̄ per ɔpēsationē nō tollitur. Ang. Are.

¶In bonę fidei iudicijs libera potestas permitti videt

* ¶ Annota ex suprascripta glo. q pronomen, ipse, continet præcisam & personalē demonstrationem eius rei, cui adijcitur. hine infertur, q si testator ꝓhibuerit alienationē his verbis, ipse hēs ne alienato ꝓhibitio nō extēditur ad hæredes hæredis, tāquā illā demōstratiua (ipse) personā ipsam veluti ad oculum demonstret, nec eam egrediatur: quæ fuit sententia Bal. in consi. 304. lib 5.]

¶ Nisi clade. i. tēpestate vel vi suū fuerit patrimoniū diminutū, vt in auth. de æqual. do. §. q̄a verò oīa. colla. 7. Sed nunq̄d pr̄i hoc priuilegiū dabitur? Vr̄ q non: q̄a sua actione agit, vt ff. sol. matrim. l. 2. §. voluntatē. Econtra q sic, vr̄: quia per hoc filiæ prouidetur, cū pr̄ hanc reseruare cogatur filię, vt dictū est: & hoc verū puto† vt hic dicitur: cuius prouidentia &c.

† Hoc verū intellige, qñ filia esset viua tēpore quo pater agit: aliàs secus, vt hic per doct.

a ¶ Solius. s. mulieris.

* ¶ Et iō nec ad eius hr̄dem, nisi sit filius vel alius descēdēs. trā fit l. j. C. de priui. do. & no. gl. s. hoc §. in vers. ipsa. q̄d intelligit de priuilegio platio- nis, vt inuit versi. pferri: nā aliud ī beneficio tacitæ hipothecæ.** Et ex eo, q̄d priuilegiū prælationis competens mulieri soli, vt dr̄ ī tex. ibi soli*. extenditr etiā ad liberos, d. l. t. de priui. dot. collige, q dictio taxatiua non excludit extēsionē, q̄ fit p alias leges. l. ob res. C. de præd. min. & hr̄ per Bar. in l. si cōstante in prin. in 9. q. sol. mat.]

b ¶ Hoc induxim'. s. vt alijs præferat.

¶ In bonæ. ¶ Diuiditur in tres partes. Diuisio. Primo ponit qualiter cōpēsatio fit in bo fi. iud. Secūdo, qualiter olim & hodie fit in stricti iuris. Tertio facit quādam exceptionē. Secūda ibi, Sed & in stricti iuris. Tertia ibi, Excepta.

SYL. ¶ In bo. fidei iudicijs &c. Casus non est set figurādus* quia Impera. ponit vnā ex differentijs, q̄ sunt inter actiones bonæ fidei & stricti iuris: & dicit, q ī actionib. bonæ fidei iudex hēt liberā potestatem ex æquo & bono aibitrandi q̄d sibi vr̄ restituē dū aut dandum per reum actori etiā facta cōpēsatione ipso iure: quod nō erat in actionib. stricti iuris: in q b. nō hēbat locū ɔpēsatio nisi opposita pri* p reū exceptione doli, q̄ uis ipse noua cōstitutione quo ad hoc exæquauerit actiones stricti iuris & bonæ fidei, vt s. in vtrisq; ipso iure fiat ɔpēsatio ī q̄titatib. liq̄dis, excepta actione depositi, in qua cōpensatio nō hēt locū. Rō. n. primæ dispositionis erat nā actionis bo. fidei, q̄ non patit nisi æquū & bonū, & q fiat ab actore exactio, vt postea fiat solo. Rō verò correctionis iusti. fuit similiter æquū & bonū, q̄a oīno fiebat cōpensatio in actionib. stricti iuris, sed opposita exceptione doli: vt ergo circuitus euitaret, placuit Imp. ex æquo & bono statuere, vt in q̄titatib. liq̄dis fieret ipso iure ɔpensatio, quasi breui manu scā eēt ab actore solutio reo pecuniæ cōpensandæ, & à reo actori. Rō asit, quare ī actione depositi nō admiserit cōpensationē Imperator, declarat p gl. vbi videbimus. No. ergo primo drīā antiquā, quę erat inter actiones bonæ fidei & stricti iuris. Itē q hodie est correcta hæc drīa. Itē q illa verba, iure aperto, importāt i. vbi sumus i quantitatib liq̄dis. Itē q ī quibuscūq; actionib ēt in offō iudicis, immo in ꝓsecutione fidei-

fideicōmissi, dat cōpensatio. Itē q in actione depositi non dat. Item q illa verba, libera ptās, restringunt ad ea, q ex bono & æquo pcedūt. Itē q illud verbū iudicijs, importat. i. actionib.]

a ¶ Restitui. Largè accipe, siue pro dando, siue p restituēdo, vt ff. de verb. sig. l. verbū reddendi. & hoc itelligas siue ī vsuris ex mora vt ff. d vsu. mora. §. in bonæ fidei. siue ī interesse agētis, vt s̄. de oblig. ex ɔsensu ī fi.

† Vide Bu. in Annot. ad Pan. in l. j. de iust. & iur.

iudici ex bono† & æquo æstimādi q̄tū actori restitui[a] dēat. In quo[b] & illud ɔtinet, vt si qd inuicē pstare[c] actorē oporteat, eo cōpēsato,[d] i reliquū is, cū quo actū est, dēat condemnari. ¶ Sed & in stricti iuris iudicijs ex rescripto diui Marci, opposita doli mali[e] exceptione, ɔpēsatio īducebatur. Sed nr̄a ɔstō[f] teas ɔpēsationes, q iure aperto[g] nituntur, latius introduxit, vt actiones[h] ipso iure[i] mi-

* ¶ Adde §. pen. s̄. de loca. & cond.]

b ¶ In quo. s. officio iudicis.

c ¶ Præstare. s. reo.

* ¶ Merito. Ac. subintelligit, reo, si q̄dē ɔpēsatio eius, qd alij psonæ deberet, non admittit, ēt si consentiat is, cui debetur l. in rem. de compēsat.]

d ¶ Eo compensato. s. opposita exceptione compensationis tantum.

* ¶ Etiam si naturaliter tantum debeatur. l. etiam. de compensat.]

e ¶ Doli mali exceptione, q̄ exceptio iō dabat, qa dolo facit q petit qd restiturus est, vt ff. de excep. l. dolo.

SYL. ¶ Adde, q rō cōpēsationis est qa melius est nō soluere, q̄ solutū repetere: quā ponit tex. in l. 4. ff. de cōpensat.]

† Ista glo. male loquitur fm la. cum leges non verbis, sed reb. imponant. l. 2. C. cōia de leg. Compensatio in qb. rebus fit.

Et ita no. q q̄tū ad effectū nulla est dr̄ia, sed q̄tū ad verba †vł rigorē iuris.

f ¶ Constitutio. vt C. de cōpensa. l. fi.

g ¶ Iure aperto. i. vbi q̄titas hincinde debet. Nā spēi ad spēm, vel spēi ad q̄titatē, vel q̄titatis ad q̄titatē, si ē q̄titas vt spēs, n̄ fit cōpēsatio: qa nō patet iure aperto, vt ff. de pig. act. si cōuenerit. 1. rñ. & ff. de cōdi. ind. si nō sortē. § si centū. & de īpen. in re. do. fac. l. qd dr̄. & l. fi. & ff. de pec. l. si creditor. §. 1.

* ¶ Quod vulgo traditū ē, nō admitti ɔpēsationē n̄ liqdi ad liquidū, vt hic, & l. vl. C. d ɔpēsa. Ita accipias, si liqdū sit p testes, vel aliàs pbōnes, nō sit p

ɔfessionē partis, & iō cautela ē, q rē ɔfiteat debitū, & statim objciat exceptionē ɔpēsationis, nā tūc admittet, vt ē tex. cū gl. valde notab. ī d. l. vlt. ver. ɔuicta. C. de cōpen. & tradit Bar. Cep. cautel. 83. vbi omnino vide.

** Itē qd dr̄ n̄ fieri cōpensationē speciei ad quātitatē, declara nō pcedere in vltimis volūtatibus, Dec. ī authē. preterea. nu. 10. C. vñ vir & vxor.]

† aliàs eas dem.

SYL. ¶ Quia mā ē satis lata, & necessariū est eā videre apd doc. hic, iō has regulas gn̄ales tene: litationes verò & extēsiones vide p doc. hic.] Sed nōne statim hic subijcit, q actioni in rē potest obijci cōpensatio, ergo vr fieri de specie ad quātitatē? Sed dic q fit in rei vēdicatione, quando re non restituta iuratur in litem, vel in veram æstimationem, vt ff. de rei vend. qui restituere.

SYL. ¶ Cū hac gl. trāseūt doc. hic, sed vi. gl. clari° rñdētē i l. fi. in gl. 1. C. de cōpe.]

¶ Itē qd si hincinde debitū est ī gn̄e, vt debeo tibi hominē, & tu mihi hominē? Rñ. fit cōpensatio, vt ff. si pars hæ. pe. l. 1. §. itē si cū me. & ff. de her. instituē. q nō militabat. 1. rñ. & ff. de lega. 2. vnum ex familia. §. sed si vno.

SYL. ¶ Hæc opi. cōis est, qū genera hincinde debita sunt simpliciter, quia debentur paris æstimationis.]

¶ Itē quid si ab vna parte debitū est confessatū, ab altera negatū? Rñ. non patet aperto iure, vnde non fit cōpensatio, vt C. de compen. l. fi. §. pen.

ADDI. Nisi tale debitū nō cōfessatū possit d pximo liqdari. d. l. fi. C. de cōpē. qn̄ aūt oppositio cōpēsationis reqrat altiorē indaginē, & quātū tēpus detur ad probandū, vide hic per doct.

h ¶ Vt actiones. Accusatiui cas°. est n. sensus, vt ɔpēsatiōes minuāt actiōes.

i ¶ Ipso iure. Adeo vt dixerit quidam

Cōpensatio nō fit ipso iure, sed debet opponi.

nō eē necesse voce hoīs opponi cōpēsationē, vt hic. Sed certè imo est necessariū vt opponat: qd pbo trib. rōnib. Nā fideiussor cōuēt' eligit, vt vel qd tibi, vel qd reo debetur, cōpenset: quæ electio si bi non daret, si ius cōpensaret, vt ff. de compē. si qd. (i) Itē & reus conuētus eligit in quam causam compenset, si debeat ex pluribus causis, vt ff. de compēsa. l. quod Labeo. Item lex dicit, eum male agere, cui obijci pōt cōpensatio, vt ff. de compen. l. verum. sed qui malè agir, habet actionē, sed elidit exceptione, vt ff. qn̄ di. vsufru. le. ce. l. 1. in fi. Sed ſm hāc op'. qd adijcitur in actione stricti iuris ad id, qd erat olim ? Rn̄. qa doli mali tm̄ obijciebat exceptio: p quā nō extinguebāt actiones ipso iure: sed nunc etiā cōpēsationis exceptio opponitur, per quā ipso iure hincinde actio extinguitur, vt hic & j. eo. §. pen. & nihilominus doli, cū m generalis sit, vt ff. de exceptio. do. l. 2. §. & generaliter.

† aliàs satis impiū.

nuant,a siue in rē, siue in psonā, siue aliàs b quascunq; : excepta sola depositie actione, cui aliqd cōpēsationis noie opponit sanè iniquū esse credimus: ne sub ptextu cōpensationis, depositarum rerum quis exactione defraudetur. d

¶ Actiones arbitrariæ iō dictæ sūt, qa merè i arbitrio iudicis sunt: & sunt tām reales, q̄ psonales. Aretinus.

¶ Præterea quas-

SYL. ¶ Glo. hæc communiter approbatur vt per las. hic.]

ADDITIO. (i) No. illū casum, & gl. ibi no. adducit plures alios casus, in qb. qs cōpensat non tm̄ debitū sibi, sed debitum alteri. dic vt ibi Angel.

a ¶ Minuant. s. compensationes.

b ¶ Aliās actiones. vt. s. mistas, q̄ sunt 4. vt s. eo. §. quædā actiones Itē psecutio fideicōmissorū. Itē officiū iudicis, & similia: q̄ actiones sunt, largissimè accepto vocabulo, vt ff. de actio. & obl. l. actionis verbo. Vñ & petitiones cautionū occasione dāni infecti cōpensantur, vt ff. de dam. infe. l. j. & l. qui bona. §. si quis quia. Accursi.

ADDITIO. Hoc verū intellige de debito officio iudicis, i quo nullū obstaculū est i medio: alias secus, vt per Bart. in l. fi. ff. de condi. indebi.

Cōpensatio i multis casib. cessat.

c ¶ Depositi: † qd tu intelligas, quando pecunia non signata est deposita: quo casu etiā aliā similē reddere pōt, vt ff. depo. l. Lucius. & l. die sponsaliorum. §. j. Si autē esset depositio facta in specie, vel i pecunia vt in specie, quod esse potest, vt ff. de lega. 1. planè. 1. § sed hoc ita. tunc etiā alia ratione nō obijcietur compensatio, quia in specie non fit cōpensatio. Item quod hic dicit in actione depositi, idē dicūt quidam in actione cōmodati, vt C. commo. l. prætextu. Sed certè immo est ibi rō, quia i specie fieret. Nā solæ species commodantur, non quantitates, nisi quantitas vt species cōmodet, vt ff. cōmo. l. 3 §. fi. Item cessat aliàs compensatio: vt quādo per violentiam mihi rem abstulisti. vt C de compensa. l. fi. in fi. (i) Item & fisco non opponitur in quibusdam casibus, quos dic vt ff. de iure fisc. aufertur. §. qui compensationem. & C. e. l. compensationes. & l. in ea. Item in curatore qui fraudauit publicam annonam, vt ff. de compensatio. l. ob negocium.

** † De non admittenda cōpensatione in cā depositi, est peculiaris cō stitutio in l. pen. C. deposi.

Species solæ cōmodantur.

SYL. ¶ Adde φ in d. l. ob negociū. est glo. quæ enumerat omnes casus, in quibus compensatio cessat.

ADDITIO. (i) Istud de violētia intelligas, vt ibi no. glo. & doct. Angel.

d ¶ Defraudetur. Sed nonne hæc rō vbique potest habere locū ? Rn̄. non ita: quia si restitutio denegatur, est dolus, vt ff. manda. si procuratorem. §. dolo. Item depositarius de dolo tm̄ aliàs tenetur: vnde si hic magis grauetur, non est mirum, vt arg. ff. de iureiur. eum qui. in princip.

Depositarius de dolo tātum tenetur.

¶ Præterea. ¶ Diuiditur i tres partes: Primò, quare dicantur arbitrariæ. Secundo, q̄ sint istæ arbitrariæ. Tertiò, qu.d

Diuisio.

dã actiones a arbitrarias, i. ex arbitrio b iudicis pendẽtes appellamus: ĩ quibus, nisi arbitrio iudicis is, cũ quo agitur, actori satisfaciat, veluti rem restituat, c vel exhibeat, d vel sol uat, e vel ex noxali f causa seruum

quid iudex in his possit. Secunda ibi, Sed iste. Tertia ibi, In his enim. Ang. Aretinus.

SYL. ¶ Præterea quasdam. Casus non est figurandus nisi literaliter. stat.n. tantum in declarando actiones arbitrarias: quæ illę ꝓpriè sũt, circa quas ratione contumaciæ rei cõuenti, quando scilicet nõ patet iudici vel sententiæ, iudex aliquid arbitratur: vel rõne loci: puta si debitor conuentus soluere debebat Venetijs, & soluit Florentiæ: nam iudex arbitratur quanti creditoris intersit solutũ non esse Venetijs: vel ratione iuramenti, qñ scilicet est locus iuramento in litem, & creditor iurat: nã iudex taxat & moderatur eius iuramentum: vel qñ sumus in noxalibus, in quibus arbitrium iudicis est in integrando, an malit seruum dare, vel damnum reficere: & facta electione de dando seruum, si postea nõ det, oritur arbitriũ in cogendo ad dãdũ: vel ratione pœnæ, puta in actione de dolo, & quod metus causa. nisi enim id restituatur, quod metu solutum est, arbitratur iudex circa pęnã quadrupli. Not. igitur ex principio & fi. huius §. ꝙ in actionib. arbitrarijs licet iudici ex bono & æquo æstimare interesse. Item ꝙ actiones arbitrariæ in rem sunt & in personam.]

Actiones arbitrarię sunt stricti iuris, a ¶ Actiones arbitrarias. Sed nũquid sunt bonæ fidei, vel stricti iuris? Respon. quidam ꝙ bonæ fidei sunt: quia iudicis arbitrio sunt, vt infra proxi. §. in fi. & supra eodem §. in bonę fidei iudicijs. Sed hæc non valet: quia officium iudicis, quod in bonæ fidei iudicijs venit, est iure actionis: sed hoc quod est in arbitrio, merum est, & in iudice tm̃ est, vt ff. de eo quod certo loco l. in bonæ fidei. Alij dĩt, ꝙ nec sunt bonæ fidei, nec stricti iuris: immo est tertia species ad illã diuisionẽ quæ est ĩ. eodem §. actionum. & tacit ꝓ eis. ff. de in litẽ iuran. l. in actionibus. § planè. ff. de vsur. l. in fideicõmissi. § in his. hanc etiam reprobo. quia dicta diuisio est perfecta & immediata. Alij dicũt (quod verius est) quòd sint stricti iuris, cùm bonę fidei nõ inueniãtur, vt supra eodem. §. actionum.

ADDITIO. Hæc vltima vera est: & eã sequuntur cõmuniter scribentes hic.

b ¶ Ex arbitrio. Bñ dicit, ex arbitrio. nec enim obligatus est sẽ restituere, vel simile q̃d facere: quod promptè dices esse verũ in actione in rem. In personalibus autẽ & arbitrarijs, quæ hic enumerãtur, dices licet exhibitio vel restitutio sit in obligatione, pęna tamen, idest, interesse, vel quanti in litem iuratum est, non nisi per officium iudicis præstatur, & ideo arbitrariæ dicuntur.

¶ Doc. hic dicunt, ꝙ ista gl. est valde notanda: quia melius declarat intellectũ huius §. quàm aliqua alia glo.] SYL.

c ¶ Rem restituat. Vt in rei vendicatione: quæ est arbitraria, cùm primo rem restituendo liberetur: aliàs iudicis arbitrio in litem iuratur, vt ff. de in litem iurand. l. in actionibus. & ff. de rei vendicat. l. qui restituere. vel hypothecaria, vt infra proximo §. vbi hæc omnia exempla diligentius dicuntur.

¶ Adde tamen ꝙ Pau de Castro in dicta l. in actionibus. limitat hanc regulam generalem, de qua per Barto. ibi, quãdo quis esset obligatus ad dãdum, & iudex hoc ei præciperet, & non dederit: nam tunc non defertur iuramentum in litem: quam doctrinam passim seq. hic doct.]

d ¶ Vel exhibeat. Cùm ad exhibendum agitur.

e ¶ Vel soluat. f. cum certo loco soluendum est. Accursius.

f ¶ Vel ex noxali. Cùm noxaliter agitur.

Dabat.

a ¶ Dedat.ideſt det.Accurſius.
b ¶ Cōdēnari. Diuerſis modis fiet cō dēnatio, ſicut diuerſæ ſunt iſtæ arbitrariæ, vt dicemus ĩ.proximo §.ĩ.ſi.
c ¶ Sed iſtæ actiones.ſ.arbitrariæ.
d ¶ In rem. Separatim intellige. Nam vna & eadem actio non poteſt in rem & in perſonam eſſe, niſi ĩ quatuor caſib. miſtis, vt ſ. eo.§. qdã actiones.
e ¶ Publiciana. De qua habes ſ.eod.§. aliæ.
f ¶ Seruiana. De his duab. habes ſ. e.§. itē Seruiana.

dedat,[a] cōdemnari[b] debeat.
¶ Sed iſtæ[c] actiões tã in rē,[d] q̃ in pſonã ĩueniunť. In rē, veluti Publiciana,[e] Seruiana[f] dereb⁹ coloni. Quaſi Seruiana, quę ēt hypothecaria vocať. In perſonã, veluti qb. de eo agiť, qđ vi aut metus[g] cã, aut dolo[h] malo factũ ē. Itē cũ id,[i] qđ certo loco ꝓmiſſũ[k] ē, petiť. Ad exhibēdũ quoq; actio ex arbitrio iudicis pendet. In his.n.actionib.[l] & cęteris ſimilib.[m] ꝓmittiťiudici ex bono & æquo ſm cuiuſque rei, đ qua actũ eſt, nãm[n] ęſtimarť, quē

nautã, cauponē, ſtabulariũ, vt ff.nau. caupo.ſtab.l.1.in prin. Sed quidam dicunt eam nō eſſe arbitrariã, quia ibi nō feruntur ſnĩæ duæ. Itē eſt actio in factũ, quæ datur contra publicanũ. vt ff.de pub. l.1. in prin † Itē actio ſi. reg. ff. ſi. reg. l. 2. in ſin. & l. 3. Item actio redhibitoria, vt ff. de ędil.edi. redhibitoria. Item actio ex ſtipulatu, quę ꝓ dote repetenda datur, vt ff. ſol.mat. l.ſi filiusfamilias.§.maritũ. Sed certē iſto caſu nō ideo iuratur in litē, quia arbitraria ſit, ſed quia bonę fidei eſt, vt ſ.eod. §.fuerat.

g ¶ Metus cauſa. Licet ſit in perſonã, vt hic, tamen in rem eſt ſcripta, vt ff. quod met.cã. l.metũ. §. cùm autem. & de hac dic vt ſ. eod. §. item actio.
h ¶ Dolo malo. Actio de dolo eſt arbitraria, vt hic, qđ iō eſt, q a liberať doloſus verũ intereſſe pſtãdo, ſi reſtituere nō poſſit: aliàs iudicis officio iurať in litem, vt ff.de do.l.arbitrio.in prin.
i ¶ Item cum id. ſ.pecunia.
k ¶ Promiſſum eſt. Idē ēt ſi legatũ ſit relictũ certo loco dãdũ: & idē ſi mutuũ ſit datũ certo loco rẽddēdũ. Nã ĩ his trib.caſib. locũ hēt certi cōdictio arbitraria, vel ex teſtõ arbitraria.ſ.in ꝓmiſſione, & legato, & mutuo, & aľs non, vt ff. de eo qđ cer.lo.ſ.2.§.hæc aũt.& l.ſi hrs.& l.aut ſi. † & quod hic dť, petitur.ſ. alibi q̃ vbi fuerat promiſſum dari, & venit in ea vtilitas tãm agentis q̃ rei, vt ĩ. eo.§. loco. † ** Nam ſi peteretur vbi ſolui debuit, actio non eſſet arbitraria. l. quod ſi Epheſi.in prin.ff.eo.]
l ¶ Actionib.ſ.pſonalib.& arbitrarijs.
m ¶ Similib.ſ.in rē. Et ſunt decē, de quib. dixerat ſ. Vel dic, ꝙ & aliæ sũt arbitrariæ, q̃ hic non numerantur: vt ecce actio in factũ, quę datur contra

¶ Et cum hac gl.tranſeunt hic doc.]
¶ Item actio rerum amotarum eſt arbitraria, vt ff.re.amo.ſi cum dos.in ſi. Accurſ. Floren.
n ¶ Naturã.i.bonitatē, vt dicunt quidam. Vel melius. i. ſm naturã actionis arbitrariæ, q̃ intenditur, Nam triplex pōt modus condemnationis deprehendi in arbitrarijs. Vnus, vt duæ ſnĩę feranť: prima de reſtituenda re: & niſi reſtituať, fiat cōdēnatio in pœnam, vel intereſſe ꝑ delationē iuriſiurandi in litem, vt patet in actione Qđ metus cã, & in actione de dolo, & rei vendicatione, & in actione ad exhibendũ, & ſi ſib. Eſt & alius modus, vt vna ferať ſnĩa: & in ea ſtatim intereſſe conſideraě: vt qñ certo loco aliquid dãdũ eſt: & hoc eſt in iſta ſola. Tertius modus eſt, vt non in q̃titate ꝯdemnationis fiat arbitriũ, ſed ĩ qualitate: vt in actione noxali, in qua arbitraľ iudex, an liberet dãdo ſeruũ ꝓ noxa: qđ eſt, qñ dño ignorãte, vel ꝓhibere non valente deliquit: aliàs in ſolidum tenetur, vt ff. de nox.l. 2.in prin. & l in delictis, in prin.

† Gl. in l. hoc edicto. verſi. abſoluendũ. ff. de publ. tenet cōtrariũ: quam ſequitur ibi Bart. & Dy. ſm Iaſ.

S Y L.

Cōdēnatio in arbitrarijs poteſt fieri tripliciter

† Batt. & cōiter doc. in d. l. ſi hæres. reprobãt iſtam glo. & dicunt, ꝙ oīs actio ſtricti iuris ꝑ adiectionem loci pōt eſſe arbitraria vt refert hic Iaſon.

**

† Adde. l. 2. ff. eod.

a ¶ Satisfieri. Sed nõne hoc idem in bonę fidei iudicijs fit? Rñd. dic ꝙ triplex est officium. † Primum quod obtinet actionis uicem, ꝑ quod officiũ petuntur salaria aduocatorũ, & resti tutiones maiorum & minorum, ut ff. de mino. l. qđ si minor. §. fi. Aliud est, qđ bonæ fidei actionibus inheret, quod iure actio nis uenit, ut ff. de eo qđ certo lo. l. in bonę fidei & una cũ actione peti, ut C. deposi. l. 4. Tertiũ est, quod inhæret actionibus strictis iuris quibusdã, s. arbitrarijs: & hoc ex solo motu iudicis descendit ut quasi liberum sit ei hoc facere: sed in actionib. bonæ fidei astringitur ad hoc. † Item in actionibus bonæfidei una fertur sententia, in his aũt plerunque duæ, ut mo do diligenter notauimus.

** † Sim. gl. i l. 4 ver. exceptio. C. de po. sed lõge melius de hoc scribit Bart. in l. 1. ff. de iu. om. iud.

† Io. Fa. reprehẽdit hanc glo. qa in arbitrarijs iudex necessitatur impartiri officium, sed nõ necessitatur ad tale, ut hic pereũ. Diuisio.

ADDITIO Tu dic s̃m Ias. ꝙ ĩ actionibus bonæ fidei officiũ iudicis eis deseruiens prouenit ex nã ipsarum, per quod statim ꝙ debitor ẽ in mora potest condemnari ad usuras uel interesse: sed in actione strictis iuris prouenit ex quodam accidenti extrinseco: puta quia nõ præstatur res in qua fuit facta condemnatio: & sic istæ actiones sunt arbitrariæ.

admodũ actori satisfieri a oporteat. Iudex dẽt ferre sententiã certam ẽt su ꝑ libello incerto, si incertitudo est potestate iudicis. Aretinus.

¶ Curare † ãt dẽt iudex, vt oĩno, q̃tũ possibile b ei sit certę pecunięvꝛđ

est incertus, puta qã sit pretium factum uel interesse, tunc si sententia profertur certa, illa snĩa non est difformis petitioni, sed conformis, qa apertè declarat & exprimit illud, qđ virtualiter in petitione cõtinebatur: qa quando petitio esset abso lute incerta, tunc non pro cederet, ut de elarabitur in gl. No. ex hoc tex. ꝙ iudex, inquantum potest, debet sententiam certam ferre. Item ꝙ dictio, omnimodo, est uniuersalis acta comprehendere omnem casum. Item (arguendo a contrario sensu) quod quando esset impossibile, iudex potest ferre incertam sententiam. Item ꝙ aliquãdo admittitur incerta petitio. Itẽ ꝙ quamuis sit actũ de incerta quãtitate, omnino iudex tenetur certam sententiam ferre.]

† Cõcor. ca. licet. in gl. sup ver. possidetis post princ. extra de ꝓbat. & e. iuuenis. in glo. 2. post prin. extra de spon.

b ¶ Possibile. Hoc ideo dicit, quia interdum nõ potest certam ferre sentẽtiam. Quid enim si homo in genere promissus petitur, uel sub altercatione, puta Stichum aut Pamphilũ, aut damnũ emendari, uel seruum ꝓ noxa datũ? ſcertè iudici non est possibile ferre certã snĩam: qa natura actio nis non patitur, ut ĩ. de offi. in prin. Idem dico in hæreditatis petitione. nam sicut sufficit in libello ponere vniuersaliter, ita & in sententia: puta sic, Pronuncio te hæredem extitisse ex asse uel semisse: & ideo tibi hęreditatem restituendam.

Snĩa non põt semꝑ esse certa

† Illud exẽplũ de seruo cõtec reprobatũ: quia in cã noxali iudex dẽt certã ferre sententiam, puta ad emendatio nẽ damni cum illud solum sit in obligatione, ut hic per do cto.

* Idem in arbitrio. si quid tamẽ. §. Pomponius. ff. de recep. arb. nã & arbitri iudicum munere funguntur. l. 1. & l. idem. §. recepisse. ff. e. tit.]

c ¶ Pecunię: scilicet cum pecunia petitur.

d ¶ Vel rei. quando alia res petitur, quæ in quantitate consistat, uel non: & hoc si certũ est pretiũ, aliàs. n. non tenet snĩa, nisi in aliquẽ parte actorũ res certa scripta inueniatur, vt C. de sen. q̃ sine certa quant. l. hæc sententia.

¶ Curate. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo mãdat iudici de ferendo certam snĩam, ibi: Certæ pecuniæ. Secũdo limitat mandatũ, si illud est possibile, ibi, quantũ. Tertio remouet unum obiectũ, ibi, Etiã si de incerta.

¶ Curate. Casum non expedit figurare: qa tex. clarus est: & continet admonitionẽ iudici, ut certam proferat sententiã quantum in eo est etiã si petitio esset incerta. Ratio autẽ dubitandi poterat esse quia sentẽtia debet esse cõformis libello petitioni. l. ut fundus. ff. com. di. vñ quando petitio est incerta, uidebaĩ ferẽda etiã incerta sentẽtia, cuius ꝯrium hic dicitur ea ratione, quia quãdo libellus

rei sententiā ferat, etiā si de incerta quantitate apud eum actum est.

¶ Plus petens in iudicio, loco, causa, re, vel tempore oli cadebat a cā, nisi restitueret legitima subsistente causa hodie verò plus petēs tpe, venit aliter puniendus, quia in eo induciæ duplicant, & actor ad omne damnū litis tenetur, plus verò petens alijs modis, i triplum sumptus quem substinuit reus, litis nomine punietur. Ange.

¶ Si quis agēs, intētione sua plus complexus fuerat, quā ad eū ptinebat cā cadebat, idest, rē amittebat, e nec facilè ī integrū restituebat a Prętore, nisi minor erat

tentia. si aūt est incertū: aut certificari pōt, ut si peto interesse, qđ dēt corā iudice pbari & deduci ad certitudinē, ut C. de senten. q̄ pro eo qđ interest l.1.§.2.& tunc locū habet hic §.

SYL. Hanc gl. sequun. cōiter doc. post Bar. in l.certi cōdictio.ff.si.cert.pet. in l.stiplōnes non diuiduntur.ff. de ver.obli.& in l.vnica. C. de sen. quę pro eo qđ in te.] **Quō probetur interesse, lege Bar. ī d. l. vnica. colū. pe.ver. modo restat videre. & ibidē Bald. co.5.ver.quæro quō probetur interesse.

Aut n̄ pt deduci in certitudinē, vt ī hoīe gñaliter petito. & similib. q̄ mō dix.m⁹ & tūc nō hēt locū iste §. Acc.

Sententia est in scriptis ferēda.

a Sniam ferat. Et in scriptis, ut C de sen.ex.breui reci. l.fi.nisi in quatuor casib.ut ī auct.de mā prin. §. fit tibi. coll. 3 & in auct.ut iud. fine quo.suf. §.necessitate.coll.2.& in auct.ut cle. apud propri epi. conueni.§.1.coll.6. **Adde alios casus, quos refert gl.in c.fi.de re iud in 6.& Ab.in c. 1.de libel.obla. fallit ēt in Iterlocutoria, gl. in l.2.& ibi doc.ff.de ap.& in cā mři monjali, fm Inn.ī c.Alb extra đ test.

b De incerta. Vt de interesse.

Diuisio.

¶ Si quis agens. Diuidit principaliter in duas partes. Primò ponit id qđ erat de iure antiquo, qn̄ pl⁹ petebat. Scđo id, qđ ē de iure nouo. Scđa ibi, Sed hęc q dē. Itē prima subdiuidit in tres. Nā primo ponit regulā gñalem iuris antiq. qualiter puniat pl⁹ petēs. Scđo, quot modis dicat plus petere. Tertio, exempla vniuscuiusq;. Secūda ibi, Pl⁹ aūt. Tertia ibi, Re ueluti.

SYL. ¶ Si qs agēs. Casum nō expēdit figu-

rare q̄a hic recitatur ius antiquū correctū hodie p Iusti. vidēda tm̄ erit rō correctionis ī i ver. sed hæc qdē antea No. primo q̄ olim q̄ pl⁹ petebat cadebat cā, nec ī integrū restituebat, nisi minor esset, aut maior iusta subsistēte cā. Item q̄ intētio hic sumitur pro actione. Itē q̄ plus petens, siue sciēs, siue crasse ignorās, incidit in pęnā: nec restitui in integrū. Itē q̄ minori sua facilitate lapso succuritur p restitutionē. Adde, q̄ in dubio præsumit sua facilitate lapsus. l.j.ff.de mi. Itē q̄ ī facto alieno pbabilis & iusta est ignorātia. Itē q̄ licētia testī n̄ infert sciētiā codicillorū.]

† Vide ad hunc locū Budę in Annot. ad Pā in l.2. de ori. iu.

c Intentione sua. i. in libello, ubi erat intentio sua.

d Plus. ēt tempore, ut ff.de li.le. nō solum.§.1.& §.fi. nam plus quatuor modis dicitur, ut ī.prox. §. & in omnibus his locum habet.§. iste

e Amittebat. Facit. ī.de exce.;§.appellantur. uer. tēporales. (i) & quod hic dicit in priuato, idē erat in fisco, ut C. de iure fis.l.iustas.lib.10.

SYL. Adde, q̄ cū hac glo.s. q̄ d. l.iustas. hodie sit correcta, tenet glo. in d.l.iustas. & Bar.ibi, Nic.đ Neap. & Ias.hic, quamuis contrarium tenuerint Io. Fab. Ioan.de Pla & Ang.]

* Illud quoq; notandū, qđ hoc loco dr, n̄ habuisse locū in arbitrijs, sed tm̄ in iudicijs, cuius rei testis ē Cicero in orat pro Roscio Comędo: qui ēt discriminis affert rationē.]

ADDI. (i) Aduertas q̄ litera ibi dicit, q̄ induciæ duplicant, & q̄ postea nō cogit itē suscipere, nisi tefe[illegible]

sibi

25. annis. Huic. an. sicut in alijs causis cā cognita[b] succurrebatur. si lapsus iuuētute[c] fuerat, ita & in hac cā succurri solitū erat. Sanè si tā magna cā iusti erroris interueniebat, ut ēt constantissim⁹[d] qsque labi posset, ēt maiori 25. annis succurrebat: ueluti si qs totū legatū petierit, post deinde plati fuerint codicilli, qbus[e] aut pars legati adēpta sit, aut quibusdā[f] alijs legata data sint, q̄ efficiebāt, ut plus petijsse videretur petitor, q̄ dodrātē, † atq; ideo lege Falcidia legata[g] minuebantur.

†Haec verba, atque ideo, sunt redditiua rationis.

sibi expensis. Idem dicit text. in ca. 1. extra de plus peti. Ang. Areti.
a ¶ Huic. minori 25. annis.
b ¶ Cā cognita. Bñ dicit, cā cognita: nā oēs ī integrū restōnes cā cognita permittūtur, ut ff. de in inte. rest. oēs.
c ¶ Iuuētute. Idest, facilitate sua. idem multo magis. si dolo aduersarij, ut ff. de mino. l. 1.
d ¶ Cōstantissim⁹. Quia errauit ī facto, in quo prudētissimi falluntur, ut ff. de iu. & fac. ign. l. 2.
e ¶ Quibus. s. codicillis.
f ¶ Quibusdā alijs. s. legatarijs.
g ¶ Legata. s. ea, quę sibi in testamēto relicta sunt.
h ¶ Minuebātur. Nam tot erant legata, ut lex Falcidia locū haberet. i. oportebat, ut legata defalcarētur ad hoc, ut haberet hrs Falcidiam: quia dodrātē excedebant. unde hęres debet detrahere Falcidiam, ut s. de l. Falc. §. 1.

SYL. ¶ Plus āt quatuor modis. Casus non est nisi lrāliter figurandus: Imper. n. statim decl'one simplici terminorū, & ita aperte, & clare declarat, & per exēpla tā dilucida, ut null⁹ sit dubitationi loc⁹. No. ergo q̄ q̄ petendo creditū auget, dr̄ plus petere: & hoc ad sensum clarissimū est. Itē, q̄ petens debitum añ diem dr̄ plus petere. Itē q̄ qui pendente conditione petit, dr̄ plus petere. Itē q̄ istud comparatiuum, plus, stat interdū abusiuè: nam debitum condōnale non est debitū: vnde non potest dici plus dbitū petere q̄ petit indebitu: & tñ hic dr̄ plus peter̄. Itē q̄ q̄ summā sibi debitā in uno loco petit, ī alio dr̄ plus petere. Item q̄ iudici concedit̄ arbitriū æstimandi ex bono & ęquo īteresse partis. Itē q̄ pretia rerū uariātur ex uarietate regionum.

Plus petit̄ quatuor modis, s. re, tempore, loco, & cā, & singuli modi exēplariter declarantur. h. d.

¶ Pl⁹ āt quatuor i modis petitur, re, tpe, loco, & causa. ¶ Re, ueluti si qs pro decē aureis, qui ei debebant̄, uiginti petierit, aut si is, cui⁹ ex parte res ē, totā eā uel maiorē parte eē suā intēderit. Tēpore, ueluti si qs ante diē, uel añ cōdōnē petierit. Qua. n. rōne qui tardius soluit, qua soluere dr̄et, minus soluere intelligitur, eadē ratione[k] qui p̄maturè petit, plus petere[l] uidetur. Lo-

i ¶ Pl⁹ āt quatuor. Vt oib⁹ his modis a cā uideat̄ cadere iure antiquo: vñ isti quatuor modi pl⁹ petendi patēt in hoc uersu: Plus petitur cā, rēporeq; loco.

Plus petitur quatuor modis.

Versus.

* ¶ Adđ, q̄ olim q̄ pēdēte adhuc cōdōne petebat, licet cā caderet, ñ tñ ius suū amittebat, atque iō exñte cōdōne iterū agere nō p̄hibebat̄. l. bouem. §. si sub cōdōne. ff. de ædil. edi. neq;. n. añ cōdōnem amittere poterat qđ nōdū hēbat l. credere. de uerb. sig. hoc tñ loco casus iste nō sine cā refert̄ cū eo, quo qs petit ante diē. utroq; n. casu ęq; cadit pœna legis Zenonianæ, de qua hic agitur.]
k ¶ Rōne. A simili per contrarium.
l ¶ Petere. Vt hic, & s. de fideiuss. §. fide-

co plus petit, uelu ti cum quis id, qđ certo loco sibi dari stipulat⁹ est, alio loco petit sine a cōmemoratiōne illi⁹ loci, i quo sibi dari stipulat⁹ est: verbi gra si is, qui ita stipulatus fuerit, Ephesi dar̃ spōdes? Romæ pure intendat dari sibi oportere. Iō autē pl⁹ petere intelľr, qa utilitatē, quam hr̃et promissor, si Ephesi solueret, adimit b ei pura itentione. Propter quam cām alio loco petenti arbitraria c actio proponit, d in qua.s. rō hr̃ utilitatis, q̃ promissori e competitura fuisset, si illo loco solueret, quo se soluturum spopondit. Quæ † utilitas plerunq; in mercibus maxime inuenitur, ueluti uino, oleo, frumento, q̃ p singulas regiones diuersa habent pretia. Sed & pecuniæ numeratæ non in omnib. regionib. sub eisdem usuris fenerantur. Si qs tñ Ephesi petat, a. eo loco petat, quo ut sibi detur, stipulatus est, pu-

si deiussores ita. uer. non solum.

a Sine commemoratione. i. sine utilitate rei debitæ, uel interesse rei. nõ est habenda ratio eius utilitatis, si suã intersit in loco destinato potius conueniri. Vel dic, commemoratione, idest, mentionem faciente de ipso loco: nam ipsum locum, ubi erat facienda solutio, in libello ponere debet: sic, Peto 30. ut mihi soluas hic, uel ubi soluere promisisti ut hic, & ff. de eo, quod certo loco. lege secunda §. ii. post hæc nisi soluat, poterit eum conuenire ubicunque uoluerit: dummodo cõuentus habeat ibi forum, non aliàs, ut ff. de iud. l. hæres absens. in fine. Sed Placẽt. dicit, ꝙ ubicũ que poterit cũ cõuenire, etiã ibi ubi non habet forum: & est pro eodem. ff. de iud. l. cum qui. & ff. de const. pecu. si duo. § sed & certo. Sed certe qđ dictis legibus dicitur, ut quolibet loco possit conueniri, uerum est idoneo, ubi conuentus habeat forum. ut ff. de mu & hono l ut gradatim. §. 1.

SYL. Adde, ꝙ opinio gloss. communis est: scilicet quod debitor, qui in loco debito non soluit, possit ubique conueniri, ubi tamen sortitur forum, reprobata opinione Placent. qui uoluit, quòd conueniretur etiam ubi forum non sortiretur: quam opinionem ego aliàs late defendi.]

b Adimit. i. adimere desiderat: nõ tamen adimere potest.

b Arbitraria. Idest, utilis certi condictio ex stipulatu, ubi stipulatio intercessit, ut hic fuit: uel utilis certi cõdictio ex mutuo, ubi mutuum erat datum certo loco reddendũ. Vel utilis actio ex testamento, ubi quod legatum est dandum certo loco. Nec enim est proprium nomẽ actionis, ut ff. de eo, quod certo loco. l. secunda. §. hæc autem actio. & lege; si hæres. & lege. aut si mutua.

† Ex l. 4. ff de eo quod certo loco.

SYL. Non tamẽ intelligas, ꝙ in his tantũ casibus actio sit arbitraria, sed generaliter in quacunque actione stricti iuris: quę potest esse arbitraria propter locum.

d Proponitur. Idest tribuitur, uel datur, ut ff. de eo quod certo loco. l. quod si Ephesi.

e Promissori. Sed & actoris utilitas attenditur, utriusque utilitas simul attenditur, ut ff. de eo quod certo loco da. opor. l. secunda, primo responso.

ADDITIO. Dic, quod interesse rei si conueniatur in alio loco, semper æstimatur, sed non actoris, nisi reus fuisset in mora uel culpa, ut notat glo. Barto & doc. in d. l. 2. in principio. Angelus.

Puta

ra a actione rectè agit, idq́; ēt Prætor monstrat, s. qa utilitas soluēdi salua est promissori.

¶ Declarat p exēpla quați plus petit cā: vñ nota, q in alternatiuis ꝯtib. i dubio ē electio debitoris. Ar.

¶ Huic aūt, q loco plus petere intelligitur, proximus est is, qui b cā plus petit: ut ecce, si quis ita a te stipulet, Hoīem Stichū, aut decē aureos dare spondes? deinde alterum petat, ueluti hominem tm̄, aut decem aureos tm̄. Iō aūt plus petere intelligit, qa ī eo gn̄e stipulationis promissoris † est electio, c utrū pecuniam, an hominē soluere malit. Qui igitur pecuniam tantū, uel hominem tm̄ sibi dari oportere intendit, eripit d electionem aduersario, & eo mō suam quidem condōnē meliorem facit, e aduersarij uerò sui deteriorem. Qua de causa talis in ea re prodita f est actio, ut quis intendat hoīem Stichū, aut aureos decem sibi dari oportere. i. ut eodē mō peteret, quo stipulatus est. Praeterea g si qs gn̄aliter hoīem stipulatus

a ¶ Puta. i. non habita mentionē, uel rōne loci, ubi erat facienda solutio, ut diximus s. eod. §. Accur.

SYL. ¶ Huic aūt q loco. Casus eadē rōne qua s. nō est figurādus. Perseuerat. n. Imp. in declaratione horū terminorū, & descendit ad declōnē hui9 uerbi pl9 quatenus respicit cām, demonstrando qūo qs plus cā petere dicat: & dicit hoc eē, qn̄ actor agit ꝓ reū debitorem alternatiuè. s. h9, vel h9 rei. nā si unā de promissis simpl'r tanq̄ sibi debitam petat, dr̄ plus petere cā, qa cū electio sit debitoris, licet utraq; sit in oblōne, tamē una, quā. s. debitor elegerit, est in solōne: & iō quia vr̄ auferre agens electionē reo, petendo sibi certā rē assignari, dr̄ plus causa petere. Qua rōne similiter dr̄ plus cā petere, qui electionem debitori aufert non solum in oblōne alternatiua, sed in quacunque obligatione, in qua electio sit debitoris. No. q plus cā petere dr̄, qui in alternatiua ꝓmissione alterā eius partem simpl'r petit, cū electio sit debitoris. Itē q idem est plus cā petere, & aduersario electionē ṗripere. Item q obligatus in gn̄e pōt soluere quam spēm uelit, quia debitor generis hēt ipse electionē. Itē q conclusio in libello dēt eē cōformis qualitati oblōnis: qa si est oblō in gn̄e, petat, & concludat in gn̄e: si alternatiua, alternatiuè: & sic de similib. Item q sępe ea, quæ sunt uiliora, sunt cariora.

b ¶ Qui causa. Hanc cām electionē iam uocabit.

c ¶ Electio. Nisi vnū iā interijt: tunc. n. alterū qd̄ superest, præstabit, ut ff. d̄ eo, qd̄ cer. loco. l. si utiq;. & facit ad hūc §. ff. de iu. do. l. plerūq;. in fi. ¶ Pro declōne vide Ba. ī l. Stichū, aut Pāphilū. in prin. col. 2. uer. reassume ergo. ff. de solu.]

** Lī ta singl'r hanc regulā, ut ꝓcedat, qn̄ utrunq; est ī oblōne, & solutione. secus qn̄ alterū est positū ad cautelā, siue fauorem creditoris: ut si debitor ꝓmisit soluere x. in Pascate, uel dare pignora sufficientia solutioni. nam tunc est electio creditoris, ut tradit Bar. in l. q̄ uis. in prin. ff. de pig. act. & latius. Negus. de pign. in 1. mem. 10. par. nu. 5. 6. & 7. ubi erudite loquitur circa hanc regu.]

SYL.

†c I alternatiuis. d̄ reg. iur. lib. 6.

d ¶ Eripit. i. eripere vult.

e ¶ Facit. i. facere vult.

f ¶ Prodita est. i. data. & est actio ex stipulatu, hoc mō. s. alternatiuè proponenda, ut dicitur hic.

g ¶ Praeterea. Hoc est aliud exēplum, qualiter causa plus petatur.

Tollit.

a ¶ Tollit.i.tollere vult.
b ¶ Maioris pretij est. facit ad hoc. ff. loc.itē q̄rit.§ 1.& ff.de ɔ̄d.& demon. qđ traditū est.& l.seq. & ff.de in diē addic.l si uenditor.§.sed si uenier. & ff.de usu.& habi.l.si.† & ff.đ usufru. hac te n°.§.fi.& l.se

Sed si nō solū petijt, sed ēt cautionē exegit,post litē p̄testatā amittit debitū ēt hodie,† ut C.de plus pe.l.1.q̄ est huic p̄tiaria. Si añ litē cōte,pęniteret. nō punit, q̄a nō petit,sed petere vult, ut ff.¸rē ra.ha.l.ampli° non peti.& in d.l. C. de plus pe ti.l. unica.

sit, & spāliter Stichū petat: aut generaliter uinū stipulat° sit, & spāliter Cāpanū petat: aut gñaliter purpurā stipulat° sit, deinde spāliter † Tyriā petat: pl° petere intelligitur: q̄a electionē aduersario tollit, a cui stipulōnis iure liberū fuit aliud soluere, q̄ quod peteretur. Quinetiā licet uilissimum sit,qđ q̄s petat,nihilominus pl° peter̄ intelligit̄, q̄a sępe accidit, ut ꝓmissori facilius sit illud soluer̄, qđ maioris b p̄tij est. ¶ Hodie ꝯ plus petentem tp̄e duplicantur inducię, & fit condēnatio ad oē damnum litis: petēs uerò plus alijs modis, i triplū sumptus, quē sustinuit reus, litis nomine est condemnandus.h.d. Ange. ¶ † Sed hęc quidē c antea in usu fuerant: postea uero lex Zenoniana, d & nr̄a e rē coarctauit. Et siqdem tp̄e plus fuerit petitum, quid statui oporteat, Zenonis diuę memorię loquitur cōstitutio. f Sin aūt quantitate, g uel alio mō h plus fuerit petitū, in omne, si quod forte dãnū ex hac cā acciderit ei, ꝯ quem plus petitū fuerit, cōmissa tripli cōdemnatione (sicut supra diximus i) puniatur. k

¶ Sed. Calum nō expedit fi gurar̄, q̄a tex. ponit tm̄ correctionē iuris antiq:ui. s pl° tp̄e petentib. duplicent inducię: pl° re, cā, vel loco petētes puniunt pęna tripli. & hoc est,qđ notari debet ex hoc tex.
c ¶ Sed hęc q̄dem s.q̄ diximus, ut plus petēdo cadat a tota cā, vt ī. e.§.si q̄s agēs.

ADDITIO
Et cōsulit dñs Ja. ad euadendum istas pœnas, ꝙ in libello sp̄ adijciat illa salutaris clausula, Saluo iure superfl̄ui &c.

d ¶ Lex Zenoniana.i.gręca quā nō hēm°.
e ¶ Et nr̄a.l.gręca, quā nō habemus.
f ¶ Contitō.l.gręca, ut diximus: cuius snīa est, ut tp̄s debeat duplicari conuento, & oēs expensę sibi restitui, ut ī.de excep §. hodie autem.
g ¶ Quantitate. Et sic re.
h ¶ Alio modo.i.loco, uel causa, ut ī.§.plus autem.Acc.
i ¶ Diximus. Vt ī e.§.tripli.& ibi huius nr̄ę constōnis gręcę snīa recitat̄.

* ¶ Adde, ꝙ petēs sciēter, & calūniosè debitū iam solutū incidit i crimē stellionat°.l.si fideiussor.§.i oībus.ff.mā; vbi Bart. qđ uerū est, si iudici obrepserit ꝑ falsam suggestionē: nisi addidit etiā falsam ꝓbōnē, q̄a puniť poena falsi, ꝑ m Bal.in l.1.col. 3.uersi.scđò q̄rit ,C.de cō dic.indeb.]
k ¶ Puniat̄.s. condōne ex l.illa gręca: cuius effectū habuimus ī. eod.§.tripli. & in hoc §. plus autem.
¶ Si minus. Diuiditur i duas partes. Primò,qñ minus petijt. Secundò, qñ aliud pro alio per errorem petijt. Secunda ibi, siquis aliud. Aret.
¶ Si minus. Calu. clarus est: aliquam tñ dubitationem faciebat in decisione tex.nostri indistinctè uolentis; ꝙ eius terminatio procedat, quia qui scienter minus petit, vr̄ quasi reliquū remittere, quo non obstante contrarium dicit ea rōne, quia donatio non presu-

† Ista lex bene facit ad ꝓ. §. VL. positum, sed aliæ nihil faciunt.

*

† Ex Tyro insula, q̄ optimā, & p̄tiosiē purpuram ferebat, auctor Strabone lib. 16.

† Idē Fa. Placen. & Ang.
† Sequuntur Bald. Fab. Plac Angel. & Ias. & etiā glo. similis in c. extra de plus pe. † aliās. Et hæc.

Diuiso.

¶ Petens minus quam ei debeatur, pōt coram eodem iudice residuum petere. Aretin.

¶ Si minus † intentione a sua ꝯplexus fuerit actor, quam ad eū ptineat: ueluti si cū ei decē aurei deberēt, quinq; sibi dari oportere intēderit: aut si cū totus fund' ei' esset, partē dimidiā suā esse petierit: sine periculo agit: ī reliquum enim nihilomin' iudex aduersariū in eodem iudicio b ei condemnat, † ex con-

psumit qñ alia capi pt coniectura. l. cū de indebito. ff. de pba. non. n. dēt impediri q uoluit tm̄ debiti partē exigere, ne exigat reliquū. Sed maior erat dubitatio, quo hoc posset in eodē iudicio & coram eodē iudice: nō. n. pōt uideri in iudiciū uenire, qd post iudicium acceptū uenit & sic post litē cōtestatam. l. non pt uideri. ff. de iudi. cuius contrariū dr in text. nostro. sed tu intelligas tex. nostrum ante litē contestatā, prout oēs declarāt in l. edita. C. de eden. No. ex hoc text. ꝙ petens minus debito pt añ litē cōtestatā reliquū petere ī eodē iudicio. Itē ꝙ petēs min' debito nō fatei reū debitorē dūtaxat ī sūma petita. Itē ꝙ assertio libellātis hoc casu ñ nocet ei.

† Gl. in c. inter dilectos, super uers. addendi. dicit, ꝙ ar gu. huius §. in libello sunt ponenda illa uerba, Saluo iure addendi &c.

a ¶ Intentione. i. libello intētionis. & hoc p errorē: si. n. scienter, donare psumi, fm quosdā. Sed ꝯ puto, ꝙ nūq donare psumit, nisi tunc qñ traditio fieret ab eo, q donare præsumit, ut ff. de reg. iur. l. cuius per errorē. hic aūt nō erat datio, sed qdam abstinentia. Vñ siue de reliquo sciat qui agit, siue nō, tpe cœpti iudicij, locū hēt. §. iste.

Donare nemo præsumitur.

ADDI. Ista gl. in se, & relata ad text. nrm est uera, & fm Ia. unica & singularis nō tñ ē simplr uera, inqtū dicit nunq psumi donationē nisi interueniat traditio. ꝓsequere, ut p eū hic.

b ¶ In eodē iudicio. i. qñcūq; añ sententiā reliquū petierit sine noua ꝯtestatione, fm quosdā, ut hic dr, & hoc pp duas rōnes falsas, Vna, qa pt emēdare libellū qñcūq; añ sniam, ut dñr: & est ꝓ eis. ff. de nox. in delictis. §. si detracta. & sic intelligūr. C. d edē. edita. Altera rō est qa fm eos ētsi ñ petat, uel ꝓbet hoc actor, tñ iudex si scit, debet fm suā cōsciam cōdēnare reū: & est pro eis ad hanc rōnē. §. si. regun. l. si irruptione. §. ad offm. & in hac snia fuit dñs M. Sed certè fm Io. positum est falsum, & duæ rōnes malæ. Nā nō potest quis immutare libellum.

¶ Aduerte ne gl. te decipiat, q supra usa est uerbo emēdare, mō immutare, quasi pro eodem quo ad terminos nostros supponant: qd est falsum: quia † Si petat diuersam habent signatio l. ut fune. l. edita. C. de eden. ibi mu. emēdari, uel † Contramutari.

aliàs sec'. dus. ff. cō. diui. triū tenent ¶ Nisi usq e Fab. Plac. ad litē cōtestatā: nec ēt hodie post da Angel. & rū libellū: † q ē sic dicit auth. ꝙ hēt ne Ias. qa pōt cesse in primo libello persistere, ut in uisq; ad lit. auth. de liti. §. oēm. coll. 8. Item quia contest. non vr in iudiciū uenisse, qd post litis Iudiciū dr cōtestationē contingit, ut ff. de iud. l. idem pronō pōt. & ff. de exce. rei iud. cū qritur. pter perso & l. egi. Nec ob. qd hic dr, & quod di- narū idem cit eodē iudicio. nam dic i. corā eodē titatē. Iuiudice, & ab eodē actore, & reo. Nam dex ñ fm & pp hanc cām. s pp identitatem p- consciam, sonarū, & ubi prorsus aliud petitur, sed fm al rū dr iudicium idem, ut ĩ. prox. §. Itē legata dēt non obstat. ff. de noxa. in delictis. §. iudicare. si detracta. qa ibi ex eadē cā, & eadē † No. fm actione, & ad idē agebat: licet eēt ua- Ias. ꝙ iuriatio in quodā bñficio, qd dñs hēt dex q est p l. ut possit ꝓ noxa dare, ut ĩ. de no- supra legē, xa. actio. §. summa & ff. de re iud. mi- ut Papa, les. §. 1. Item alia rō non est bona: qa Imperanon fm cōsciam, sed fm allegata dēt tor uel pri iudex iudicare, & pronunciare, ut ff. ceps, cui' de of. præsi. illicitas. §. ueritas. nisi ha- dem hr ꝓ beat cōsciam. put iudex, ut in d. l ff. fin. lege debet regun. si irruptione. §. ad officium. & semp fm hoc in singularib. iudicijs. † Sed quid conscienin; uniuersalibus? R. ñ. pōt in eis adijci tiam suā qñcunque ante sniam, ut ff. de peti. iudicare, hær. l. 4. & l. si quo tempore, & sic in qualitercunq; cā relligitur. C. de appella. l. si. §. fin.

** Intelligas, fm Ias. si actū sit gñalr habeat. v'i iudicio, ueluti, peto à te qcqd de

hæreditate Titij possides. sec' qñ esset actū spāliter ad aliquā rē, ut quia egis sem pet. hær. ad certū fundū, quē possides, q fuit Titij, cuius sam hæres.] a ¶ Cōstōne. s. græca: quā non hēmus, quitur. Vel nisi actio prima sita se habeat ad secundā, ut electione tollat: qđ in casibus contingit, ut C. de furt. l. j & C. si ser. exte. emi. se man. l. 1. & C. de codi. l. si. & C. de pact. inter empt. & uendi. l. commissoriç. & ff. de tribu. l. quod in hæ rede. §. eligere & ff. de le. 2. l. cū filius. §. uarijs.

stōne [a] diuæ memoriç Zenonis.

¶ Si quis per errorem aliud pro alio petierit, libellum mutare poterit. h. d. Angel. Aret.

¶ Si quis aliud pro alio intēderit, [b] nihil eum periclitari placet: sed in eodē iudicio, [c] cognita ueritate, errorem suū corrigere [d] ei pmittitur: ueluti si is, q hominem Stichu petere dēret, Errorē petierit: aut siqs ex testō dari sibi oportere intēderit, [e] quod ex stipulatu debetur.

¶ Si qs aliud pro alio. Casus figuratio pendet a dictis s. in pce. §. qui p multos simul legi ius: iō figura casum literaliter. No. q petens per errorem aliud p alio, pōt errorē suū ante litem contestatā corrigere, & petere quod est sibi debitū uere.]

b ¶ Intenderit. s. sibi deberi.

c ¶ In eodē iudicio. Idest apud eūdē iudicē: & dicitur idem iudicium propter identitatem personarum, & iudicis. tñ uerè aliud est. Sed nunquid nouæ dilationes dabuntur? Respon. si pōt esse instructus ex petitione prima ēt ad secundā, non dabuntur: cū necessariæ non uoluntariæ sint dādæ dilationes, ut C. de dila. l. 1. Nā si primo egit actiōe ui bonorū raptorū, & postea mutetur, & agat actione furti, satis potest esse reus instructus. Si āt sunt diuersæ petitiones, uti hoc §. dicitur, nouæ dilationes dandæ sunt, ut C. de dila. l. 1. Itē nunqd iterū de calumnia iurabitur? Rñ. sic, qa pōt & in hac cā calumniari, ut ff. de dā. inf. l. qui bona fide. §. antepe. & pen.

d ¶ Corrigere. Not. q permittitur alicui errorem suum corrigere. Sed nūquid in ueteri habet necesse persistere? Rñ. non s'm hanc l. Sed hodie sic † ut ī auth. de li. §. omnē. coll. 3. & ita intentabit ueterē & nouam, nisi reo absoluto in ueteri obijciat, exceptio rei iudicatæ in noua. ut quia sit eadē causa agēdi, & eadē personç, & eadē res, licet alia sit actio, ut ff. de iureiu. l. duobus. §. exceptio. & ff. de except. rei iud. l. si mater. §. eandem. & l. cum

e ¶ Intenderit, scilicet sibi deberi.

Sunt præterea ¶ Diuiditur in duas partes. In prima ponit vnū dictū generale, uidelicet q non omnis actio est psecutoria solidi. Secundò illud p plura exempla probat. Secunda ibi, Vt ecce. Itē secundo subdiuiditur. Nā primo ponit exemplum de peculio. Secundo, de dote. Tertio, quādo agitur contra parētē, patronū, socium, uel donator ē. Quarto, quando agitur per compensationē. Quinto, qñ agitur contra illum, qui bonis cessit. Secunda ibi, Itē si de dote. Tertia ibi, Sed & si quis cū parēte. Quarta ibi, Compensationes. Quinta ibi, Cum eo quoq;. Aret.

¶ Sunt præterea actiones Casus figuratio clara est: dum. n. primo declarat esse ēt alias actiones, per quas qs solidū debitū consequitur, aliàs non solidū: ex quo sumus in diuisione, ñ exigitur alia casus figuratio. dū uerò primo exēplificat in peculio, ut. s. dominus, uel pater aliquando insolidū teneatur, aliqñ nō, ratio clarissima ē, quia pater uel dominus cōcedendo peculiū non obligātur nisi quatenus est in eo. ita q nnn pōt exigi aut cōueniri nisi in id quod tenent. l. quoties. §. si semel. ff. de pecu. Not. q creditores peculiares serui aut filij non exigunt nisi quatenus est in peculio, deducto prius per patrem uel dominum quod eis debetur.

siue ex actis, siue si. aliàs peccaret. Itē nota, q

SYL. executor tenetur exequi sententiam etiā cōtra propriā conscientiam, nisi in eā criminali & corporali, qa tūc iudex nō debet exeq cōtra suā conscientiam, ut pulchiè p eum.

† Glo. intrat hic materiam cumulationis, de qua uide Bar. Bald. Sal. & Ia. in l. edita. C. de edē. do. & Ioā. Fab. & Ange. hic.

Diuisio.

SYL.

**

† Reprobatur, qa ille §. pcedit, cū actor non vult prosequi: hic cū vult prosequi, sed tamen vult corrigere. nā id pōt. Ias.

Sunt

a ¶ Sũt prętereã q̃dã actiones Innuit hic quãdã diuisionẽ actionũ. s. q alię sunt psecutoriæ isolidũ, aliæ ñ: & hãc psequẽ vsq; in finẽ hu' tit. & ñ é ista diuisio de 12. diuisionib. Nã prima ẽ, q aliæ sunt i rẽ, aliæ in pso nã, ut s̃. eo. §. oium. Seđa ẽ, q aliæ sunt ciuiles, aliæ p̃to riæ, ut s̃. e. §. sed istæ q̃dem actiones. Tertia fuit s̃. e. §. sequẽs. Quarta s. eo §. oẽs aũt actiones. Quinta. s̃. e. §. actionũ autẽ q̃dam sunt. Sexta ẽ q aliç sunt ęquales, aliæ pperuæ. Septima, q aliç sunt trãsitoriæ ad hęredes, aliæ ñ, ut J. de perpe. & tẽp o. actio. §. nõ oẽs. Octaua est, q aliæ sunt famosæ, aliæ ñ, ut J. de pœ. te. lit. §. pe. Nona, q aliæ sũt directæ, aliæ utiles, ut ff. si qua pau. feci. di. l. pen. Decima, q aliæ directæ, aliæ p̃jiz. ut s̃. de obl. quæ ex quasi ɔ̃tu. §. 1. & 2. Vndecima q aliç singulares, aliæ uniuersales, aliæ gñales, ut ff. p soc. l p socio arbiter. Duodecima diuisio†, q aliæ sunt simplices, aliæ duplices, ut fam. ercis. cõm. di. fini. regũ & q̃dam interdicta, ut J. de interd. §. tertia diuisio Est autẽ & hæc extrauagans, de qua hic dicitur.

Actionũ diuisiões sunt 12.

† Põt sustineri, q tertia diuisio fuit in §. p̃iudiciales & isto mõ diuisio §. sequẽs, erit quarta. Ias.

† Dic q i illo tit. nõ ponuntur nisi sex diuisiones: prima in §. 1. scđa i §. sed iste. 3. in §. sequẽs. 4. in §. oẽs. 5. i §. actio nũ. 6 hic Ia. & est SYL. de men. e aliorũ.

* ¶ Qđ ait. p̃rem, & dñm solũ mõ teneri q̃ten' i peculio sit, & ẽ id ita eẽ, si ñ dolo eorũ i minutũ, ɔs ĩ p̃tr ve fuc tit. l sũma. & l. 1. bona fi. l si. ff de pec.

b ¶ Proponemus, ut J. ti. 1. §. cũ aũt.

¶ Ita si de dote. Casus i hoc uersiculo ñ ẽ nisi ifaliter figurãdus, cũ iã dictũ sit i superiorib. q ad hũc casũ ptinet, rõ. n. dubitãdi poterat eẽ obliõ, q̃ qs tenebat, q̃ sicut erat potẽs ad exigẽdũ solidũ i cæteris, multo magis videbat hre debere hãc ptãtẽ i dote p infinita priuilegia dotiũ. l. j. ff. sol. mat. cui' ɔ̃riũ dr visũ n. ẽ icõueniẽs, ut ẽ eũ, qui fuit marit' & socius diuinæ & humanæ domus, agat ita & excusat, ut ipse egeat, No ta mariũ cõuenirit inq̃ñ tũ facere põt. Item q facet posse, importat quatenus facultates patiũt deducto ne exeat. Itẽ q dictio. i. est dictio expolitiua.]

¶ Actiões oẽs aut sũt psecutoriæ solidi, aut inquantũ qs facere põt, vel inquantum hẽt: ut probat in exẽplis sequentibus. Aret.

¶ Sunt præterea q̃dã actiones,a qb' nõ semp solidũ, qđ nobis debet, persequimur, sed mõ solidũ persequimur, mõ minus: ut ecce, si i peculio filij servive agamus. Nã si non minus in peculio sit, q̃ persequimur, insolidũ dñs paterve condemnatur: si uerò minus inueniatur, eatenus condemnat iudex, quatenus in peculio sit. Quẽadmodũ aũt peculium intelligi debeat, suo ordine proponemus.b

¶ In dotis restitutione cõdẽnat maritus inquantũ facere posit. Areti.

¶ Itẽ si de dote in iudicio mulier agat, placet eaten' maritũc condemnari debere, quatenus facere possit. i. q̃tenus facultatesd

c ¶ Maritum, Vel ei' hẽdes. s filios cõesse: sec' i extraneis hrdib. ut ff so luto matri. l. etiã filios mu lieris. & l. maritum. & l. sequenti.

* ¶ Cũ quæritur: quatenus maritus facere possit, rei iudicatæ tps spectat: & qđ dr in marito, in socero quoq; seruandũ est, ut in id solum dãnetur, qđ facere possit, quia obtinet locum parentis. l. rei. & seq. ff solu. matri.]

d ¶ Facultates. Vt ñ ipse maritus nõ egeat, †ui ff đ re. iudi. l. iter eos. & ff đ reg. iu l. i ɔdẽnatione psonarũ. & hoc nisi dolo fecerit mariti' quomin' possit, cautione exposita ab eodẽ de soluẽdo soluendo. si ad meliorẽ fortunam peruenerit ut C. ue rei uxo. act. §. cũ aũt. & ff. sol. ma. l. etiam filios. §. licet. & ff p socio. l. uerum est § id quod.

ADDI. Itẽ nisi mulier ipsa esset pauper, †ita ut ad ipsi' uictũ tota dos eẽr necessaria. Itẽ si res dotalis, vel alia ac quisita ex re dotali extatẽt, q ñ hẽt

† Et i hoc deducendo dẽt attendi modus circa duo. primo circa quantitatẽ rei considerati facultati bus & cõdõne personæ: ut si possit operari, & hẽat officiũ uel artificiũ, sibi cõ putetur, & fiat deductio ista rũ operarũ: nobilis uerò plus extendat q̃ rustic'. Secundo, circa q̃ntitatem tẽporis, puta annorũ ipsius mariti fm formã l. hæreditatẽ i princ. ff. ad l. falci. ut p Io. Fa. & Ia. hic.

† Rom in l maritũ. sol. matr.

locū bn̄ficiū istius tex. ut ꝑ doct. hic.
* ¶ Intm̄ hoc uerū est, ut nec ualeat pactū, quo uir renūciat huic bn̄ficio, ut n̄ quaten⁹ facere possit, sed insolidū teneat̄ l alia cā § ult. sol. matr. qđ ītroductū fuit ꝑ ꝓ reuerētiā, q maritus debei, ut ibi dr̄, & latius in l. 1. §. cū aūt. C. de rei uxor. actio.

SYL. ¶ Propter retentionē. Caius clarus est, & Impe. allegat rōnē suæ decisionis: qa impensæ ī rē dotalē factæ minuūt ipso iure dotē No. ꝙ marito ɔcessa est retētio dotis ꝑꝑ impensas fcās ī res dotales.

eius patiuntur: Itaque si dotis quātitati concurrant facultates eius, insolidum dānatur: si minus, in tm̄, quātum facere potest. ¶ Propter retētionē quoq; dotis repetitio minuitur: nā ob īpensas[a] in res dotales factas, marito quasi retētio ɔcessa: ē qa ipso iure necessarijs sumptib. dos[b] minuit: sicut ex latioribus Digestorum libris cognoscer̄ l3. ¶ In his quatuor casibus reus condemnatur inquantum facere potest. Angelus.

Itē ꝙ dos ipso iure minuit ꝑꝑ expēsas necessarias. Itē ꝙ licet allegare libiū absq; eo, ꝙ allegetur titul⁹.

a ¶ Impēsas. † Dic, ꝙ īpēsæ aliæ necessariæ sūt, ut qb⁹ n̄ factis res erat peritura, uel deterior futura Aliæ utiles, ut qb nō factis res n̄ etat peritura, s3 eis factis res ē melior futura. Aliæ uoluptariæ, q̄ tm̄ rē exornāt, ut ff. đ uer. sig īpēsę. & ff. de impē. ī reb. do. fac l. j & l qđ dr̄. j. §. utiles. & l. uoluptariæ. In primis impēsis dic, ꝙ minuāt dotē ipso iure si ɔstitai ī pecunia & spē: ut si ē fundus, & pecunia ī dotem data, q̄tū in fundū impēdit, tm̄ in pecunia ipso iure dr̄ desinit Si uerò sol⁹ fundus in dotē sit: tūc si tm̄ expēditur simul, uel ex diuersis uicib. q̄ti est fundus, tūc ipso iure desinit esse dotalis.

† Ista gl. ē magistra & melior de toto iure in sua materia, ƒm Fab. Pla. Ange. & Ias.

SYL. ¶ Dic ƒm la. per tex ī d. l. qđ dr̄, ꝙ ipso iure nō desinit esse dotalis, sed bn̄ pt petere expēsa, uel retinere fundū, donec sibi restituantur expensæ.]

¶ Nisi mulier. j. annum spōte marito īpēsas obtulerit Si ꝟò n̄ tm̄. n̄ đ sinit eē dotalis, sed tādiu tot⁹, uel ꝓ parte retinent̄ q̄ diu īpēsæ restituāt̄, ut ff. đ impē ī reb. do. fac. l. qđ dr̄. & ff. de iur. do. l. si is q. §. pe. & fi. & hoc in necessarijs impensis. Si āt utiles sunt, tūc ꝑ actionē neg gest. uel mādati, si mādato mulieris fecit, repetunt̄. Voluptariæ nō repetūtur, ēt si mādato mulieris factę sūt, sed abradunt̄ sine læsione prioris status, ut C de rei uxo. ac. §. sed nec ob īpēsas. & ff. đ rei uē. l. ī fundo. † Et ƒm hanc distinctionem hunc §. intelligas, & qđ dicit in lr̄a, quasi, nō denotat ī proprietatē, si est impēsa necessaria, ut dictū est, sed si utilis, uel uoluptaria nullo mō locū hēt hic §.

Impensę uoluptariç an possint abradi.

† Et hoc est speciale in uxore: tn̄ ab alio, cuius uoluntate factæ fuissent ī re sua, bn̄ repetūtur l. 3. §. 1. uer. sed si mutua. ff. de in rem uer.

* Hędes quoq; mariti, īpēsarū ī res dotales factarū exceptiōe adiuuātur, si ab eis dos repetatur l. rei. ff. so. ma. **No. ex hac gl. ꝙ dictio, quasi, īterdū ē; expssiua ꝟitatis: qđ ē uerū, si hoc exposcat subiecta mā, ut in l. Luci⁹ la 1. ī fi. ff đ adm. tut. & l. dedi in prin. ubi gl. ff. de ɔd. cau. da. rē n. denotat impropriciatē. l. hoc colore. ubi Bart. ff. de inof. tes. l. diuortio. §. si fundū. so. mat. Itē līta hūc tex. ut ꝓcedat, qn̄ impēsa respicit ꝑpetuā rei utilitatē. sec⁹ si tpalē, qa tūc cōputaretur cū fructibus, sicut & impensa, q̄ fit ad custodiā rei. l. 3. § 1. & l. pe. & fi. ubi Bart. ff. de impen. in reb. dot. fac. Ias. hic.]

b ¶ Dos ī pecunia cōsistēs. (totū tit.

c ¶ Libris, ut ff. de īpen. in re do. fa. ꝑ

SYL. ¶ Sed & siqs. Caius Proseqt̄ Imp. casus ī qb qs tm̄ cōuenit inq̄tū facere possit: & primo in parentib. ea rōne, qa si egerēt, teneret̄ fili⁹ alere. ad tollendū igit̄ circuitū exigēdi, & postea alēdi, introductū ē, ut n̄ exigant a liberis nisi inq̄tū facere possint scđo, ī ꝑrono ea rōne, ut coerceret̄ īgratitudo libertorū. & qa sitr̄ tenent̄ eū alere. tertio, in socijs ꝑꝑ ius fraternitatis. quarto, ī donatore ꝑꝑ ingratitudinis uitium. No. collige ex prędictis.]

Sed

S Y L. a ¶ Sed & si qs Scilicet fili⁹ vel libertus, q agunt venia impetrata: aliàs puniuntur, vt s.e. §. pœnales. versi & l eu.
b ¶ Socio Et se cõfitẽte sociũ: aliàs nõ datur ei hoc beneficiũ, vt ff. pro socio. si vnus. §. vlt.

ADDITIO. Quod verum intellige, si persеueret in negatiõe vsq; ad lit. contest. & negauit l spẽ esse sociũ: aliàs secus: puta si in gñe, vt Nego narrata prout narrãt &c. ẽm doct. hic.
c ¶ Pot. quod sp accipe detracto tãto φ possit inde viuere conuenientius, vt ff. de re gu. iur. l. in cõdemnatione.

¶ Sed & a si qs cũ parẽte suo pnove agat: itẽ si soci⁹ cũ socio b iudicio societatis agat, ñ pl⁹ actor cõsequit, q̃ aduersarius ei⁹ facere pt. c Idẽ est, si qs ex donatione d sua conueniatur. e

¶ Rõne cõpẽsationis sæpe minuit intẽtio actoris. Arc.

¶ Compẽsationes quoque oppositæ plerũq; f efficiũt, vt min⁹ qsq; cõsequat q̃ ei debeat. Nã ex bono & æquo habita rõne ei⁹, qđ inuicẽ actorẽ ex g eadẽ cã pstare oportet, in reliquũ eũ, cũ quo actũ est, cõdẽnat, sicut iã h dictum est.

¶ Impedit honorũ cessio, ne fiat isoli dũ ꝯdẽnatio. Ang.

¶ Cum eo quoq;

¶ Cõpẽsationes. Casus Prosequi Imp. exẽpla ei⁹, q d s. pximẽ pposuit, & dicit, φ quoties euenit, φ re⁹, à quo petit, sit creditor actoris, ppẽsatiõe pposita fit, vt min⁹ ꝯsequat actor, q̃ petierit in quo aduertas ad duo quæ iudicio meo malẽpñt saluari in hoc text. primum est. φ hoc exẽplũ non cadebat inter priora & sequẽtia. nã ille, cui cõpensatio opponitur, effectualiter cõsequit suũ creditũ, q a re veta cõpensatio est solutio. l. si debitor. ff. qui po. in pig. ha. nec est verum dicere, φ cõsequit minus, q̃ ei debeat, q a re vere ꝯsequit totũ: nihil. n. interest, an soluat quis, an cõpenset, d. l. si debitor. & iõ neq; hoc exẽplũ cadebat i hac mã, neq; verũ est. qđ dicit Imp φ min⁹, q̃ ei debeat, cõsequat, q̃ nolicet sit ponere os in cœlum. No. φ compensatione minuitur intentio actoris.]

** Intellige cõmodè & honestè, vt tradit ibi gl. habita s. rõe q̃litatis psonæ, vt no. Bal. i l 2. C. qđ cũ eo. & aiaduertit Dec. in l. diuus. propẽ. ff. de reg. iu. Et no. φ in exigendo aliquẽ inquãtũ facere pt, inspicit q̃tũ percipit de reditu, non aũt, pprietas rerũ, nee q̃tũ ex vẽditiõe reru redigeret. l. q bonis. de cess. bo. & l. Imp. ad Treb. vbi Bart. hẽ obserua, φ hæc exceptio opponi põt ẽt executioni Inie. l. ex diuerso. § fin. sol. mat. & l. Nesennius de re iud. Neguf. de pig. 4 mem. 5. par. nu. 10.]
d ¶ Ex donatione. Ideſt quando non poteſt ſoluere, cùm donare promiſit.
e ¶ Conueniat. s. pdõne ex lege, vt C. de don. l. si qs argẽtũ §. fin aũt. Et no. φ hic solus cõuenit inquantũ facere põt deducto ære alieno, vt ff. de re iu. l. inter eos. §. 3. & 2. & melius §. fi.
* ¶ Illud nõ ptermittendũ, hoc beneficiũ, ne q s vltra, q̃ facere pt, pueniat, psonale eẽ, & cũ psona extingui, nec hrdib. alijsve successorib. nec fideiussorib praſtari. l. verũ. §. videndũ. ff. p soc. & l. & si fideiussor ff. de re iud.]

f ¶ Plerunq;. hoc dicit pp actionẽ de positi, & alias quasdã, I quib. nõ obijcitur cõpensatio, vt s. eo. §. in bonæ fidei. & C. de compen l. fin. Accursius.
g ¶ Ex eadẽ cã hodie ex quacunq; cã & I quolibet ꝯ ctu bonæ fidei, vel stri cti iuris, † vt s. eo. §. in bonæ fidei.
h ¶ Iã dictũ est s. eo. §. in bonæ fidei.
** Adde, φ exceptio cõpẽsationis pt opponi ẽt executioni Iniæ. l. ẽt. C. de cõpensat. Ale. consi. 61. vol. 4. Neguf. de pignori. 4. mem. 5. par. num. 10.]
¶ Cu eo quoq;. Casum figura per te. No. φ credẽs bonis in postea q̃ litis habet priuilegiũ, vt non conueniatur à priorib. creditoribus, nisi in quantũ facere possit. Item not. inhumanum esse afflictis afflictionem addi]

† Hæc gl. pessimè loquitur, secundũ la. quem videas plenius. nam voluit dicere tex. ex eadẽ S Y L. cã. i. si vterque sit debitor quantitatis.

* ¶ Condōnē debitorū bonis cedentiū, oīum calamitosissimā vocat Imp. in auth. vt deter. sit nū cle τὴν πασῶν (inquiēs) ἀθλιωτάτην οὐδὲν alibi miserabile subsidiū. l. vlt. C. q bo. ced. pos. hodie tñ, cautū est, ne quis cogat̄ bonis cedr̄e, nouel. constit. 135. q̄ hr̄ i editione Haloandri.]

qui creditoribus [a] suis bonis cessit, si postea aliquid acquisierit, qđ idoneū emolumentū habeat, ex integro [b] in id, qđ facere pōt, creditores experiūtur. inhumanū [c] enim erat, spoliatū fortunis suis insolidū damnari.

Cessio bonorum in duab. prodest.

a ¶ Creditoribus. qđ fieri nō pōt ante, quā debitum agnoscat, vel in iure ɔfiteatur, vt ff. de ces bo. l. pen.

† aliàs, qđ cū eo cōtractū est q in aliena est potestate.

SYL.

* ¶ Adde, an valeat pactū ꝙ debitor nō possit ceder̄ bonis, Bar. I l. alia. §. fi. ff. sol. mat.] Prodest āt hæc cessio, vt nō deducat̄ debitor ī carcerē, vt C q bo. ced pos. l. j. Et ꝙ ī acqsito postea cōueniat̄ inquātū facere possit, vt subijcit.

* ¶ Fallit, nisi sub spe cessionis ɔ̈xit, vt ꝑ Dyn. in regu. peccatū in fi. lib 6 aut nisi in fraude creditorū bona alienauit, vel si, qñ ɔ̈xit, sciebat, se nō eē soluendo, vt ait Bar. in l. alia §. elegāter. ff. sol. mat. & deniq; in q̄ plurimis alijs casib. deficit reg. h° §. quos diligēter retulit Soc. ī tract. fallēt. reg. 46. & seq. post las hic, & in §. item si quis in fraudem. num. 91. cum seq ī eod.]

* ¶ Adde, ꝙ cessio bonorum debitoris non prodest eius fideiussori. §. vl. versi sanè. de replic.

b ¶ Ex integro. Vr̄ sibijpsi ɔ̄tria litera, ꝙ ex integro, & inquantū facere pōt conueniat, vt subijcit. Sed sic intelligit, ꝙ insolidū ɔueniat, q̄diu pōt soluere hoc tñ est deducto semper, ne egeat, vt ff. de cessi. bo. qui bonis. & ff. de regu. iur. l. in condemnatione.

Cessione bonorum facta non sp conueniet qui cessit, etiā

ADDI. Vel dic & lōgè facilius ex integro. i. denuo, siue iterū, vt sit vna dictio: & ita exponūt doc. pini, Et hoc. s. ꝑ q cessit bonis, pōt iterū ɔueniri si perueniat ad pinguiorē fortunā: verū est, nisi pro eo iam sustinuisset pœnas corporales, vel cessionē fecisset culo nudo super lapidē: de hoc glo. not. in c. sicut dignum: extra de homi. & in c. peccatum. de reg. iu. in 6.

si ad pinguiorem fortunam peruenit.

† Hæc gl. non hr̄ in vetustis exemplaribus.

† aliàs dicetur.

¶ † Quod cū eo, q in aliena potestate est, negocium gestum esset dicitur.

¶ Cognitio cōtractu seruorum ad obligandū dñm, erit cognitū qd de contractu filij ad obligandum patrem.

Quia † tñ su-

c ¶ † Inhumanum. n. Bene dico, quod in quantū facere pōt deducto &c. cōueniatur, inhumanū. n. &c.

Continuatio.

¶ Quod cum eo &c. ¶ Qualiter cōueniamur ex cōtractib. vel furtis nobiscū habitis, dictū est, nūc qualiter cōueniamur ex habitis cū ijs, quos in potestate habemus.

† aliàs aūt

SYL.

¶ Adde, ꝙ est falsa ɔtinuatio. Imp. n. cōtinuat seipsum, & reddit rōnē, quare de his actionib mō ꝓponat, dicendo ꝙ quia s̄. habita est mentio de actione, quæ datur in peculio, op° est modo dicere de his actionib. &c.]

¶ Nām oīum actionū, de qb. hoc titulo tractat̄. & qñ locū habeāt, breuiter & dilucidè explicat Accur. ī. tit. 1. §. actiones autem. in versi ipso iure.]

Quia tñ. ¶ Totus iste titu. diuidit̄ in sex partes. Primo ponit continuationem tub. Secundo, ꝙ filius & seruus æquiparantur: ideo dictum in vno potest intelligi dictum in alio. Tertio prosequitur de contractib. seruorum, qualiter & in quantum eorū dñs teneatur. Quarto illud extendit ad filios. Quinto ponit vnum in filio qđ non habet locū in seruo. Sexto redit ad ɔ̈ctū serui. Secunda ibi, Et q. a. Tertia ibi, Si igitur. Quarta ibi, Quæ diximus. Quinta ibi, Illud propriè. Sexta ibi, Illud in summa.

Diuisio.

¶ Casus simplici ɔtinuatione nō est figurādus, quā declara. vt s̄. diximus. No. ergo cōtinuādos esse titulos. Itē ꝙ actio, quæ dat̄ in patrē vel dñm ex ɔ̈ctu serui vel filij, non dicit̄ de peculio,

SYL.

perius[a] mentionē habuim' de actione, qua ī peculiū filiorū familias seruorūq; agit, op' ē, vt de hac actione, & de cęteris, q̄ eorūdē noīe in parētes dñosve dari solēt, diligētius[b] admoneamus. Et qa siue cū seruis negocium gestū sit, siue cum ijs, qui in potestate parentū sunt, ferè[c] eadē iura seruant: ne verbosa fiat disputatio, dirigamus sermonē in personā serui dñiq;, idem[d] intellecturi de liberis quoq;, & parentibus, quorum in ptāte sunt. Nam si quid in his[e] pprię seruetur, separatim ostēdemus.[f]

¶ Dñs tenetur ex cōtractu serui insolidum, si cōtrahi iusserit, vel ipsum, vel liberū hominē, naui, vel alij cuialij negotiationi præposuerit, actionibus cōgnominatis, Quod iussu, & Exercitoria, & Institoria. Aret.

lio, sed ī peculio. Itē q̄ actio de peculio & cæterę, q̄ descendunt ex cōtractu filij, dantur in patrē nomine filij. No. ēt, q̄ filius & seruus ferè in omnib. æquiparant. Itē q̄ non est conueniēs qd paucis exprimi potest, multis exprimere. Itē, q̄ cognito vno de similibus, cognoscit aliud. Itē q̄ dictio, ferè, ē dictio diminutiua. Item, q̄ qñ duo casus sunt à l. antiqua æquiparati, correctio vł dispositio facta in vno extēdit ad aliū: qd declara, si æqparatio est facta ī illo casu, vt p Ias. in l. si constante. in 5. col. ff. so. matr. de quo videnda sunt q̄ ponit Decius in c. translato. in 1. & 2. lectu. de constitut.]

a ¶ Superius. vt s̄. tit. primo. §. actiones autem. & §. sunt præterea.

b ¶ Diligentius. q̄ s̄. dictum sit. Vel dic diligentius. i. diligenter.

c ¶ Ferè. hoc dicit pp Macedonianū, qd habet locū in filijs, nō in seruis, vt j. eo. §. quæ diximus. & propter alios casus quos ibi dicemus.

Similium eadem est disciplina.

d ¶ Idem intellecturi. Nā similiū eadem est disciplina, vt hic, & ff. de in rem ver. l. 3. proinde. & §. quoties.

SYL.

¶ Dic tū, q̄ similitudo in vno nō arguit similitudinē in alio, vt p Aret. in l. ex facto. in 6. nota. ff. de vulg. & pupil.

e ¶ In his. s. parente & filio.

f ¶ Ostēdemus. Vt j. e. §. q̄ diximus.

SYL.

¶ Si igit iussu dñi. Casus in terminorū declaratione simplici nō est necessarius nisi literalis a: hoc. n. §. declarat Imper. tres esse actiones, ī qbus pr̄ & dñs insolidū tenent pp eorū consensum. Siue. n. iusserint, mādauerint, cōsenserint ve alio mō etiā p ratihabitionē, filiū, vel seruū certo casu obligari, tenētur naturali ratione, q̄ allegat Iurecōsultus in l. j. ff. eo. qa cū eo contrahi vł, qui iubet, siue etiā naui vel negociationi pater aut dñs filiū vel seruū præposuerint, similiter tenētur insolidū, & in exercitoria pręsertim: quia æquum visum est, vt qui exercitorem naui imposuit, teneatur: quia plerunque locus aut tēpus nō patiuntur dispicere de cōditione exercitoris: maior. n. est necessitas ↄtrahēdi cū magistro nauis, q̄ cū institore: put declarat tex ī l j ff. de exerc. Similiter æquū visum est prætori, vt quēadmodū cōmoda sentimus ex cōtractib. institorū, ita ēt ex eorū cōtractib. obligemur: tacitè. n. videmur hoc polliceri præponendo. l. 1. ff. de institu. No fm Ang. q̄ de iure ciuili pater aut dñs nō tenebat ex ↄtractu filij vel serui: & hinc est, q̄ prætor æquitate motus hęc adinuenit. Itē, q̄ pr̄ & dñs tenent. Quod iussu insolidū. Itē, q̄ ille, qui cū filio vel seruo ↄhente iussu patris vel dñi contrahit, vł sequi fidē iubētis. Item, q̄ vbi est eadem rō, idem ius cōstituitur. Itē, quid sit exercitoria, & quid Institoria. Itē. q̄ exercitoria ab exercitore, Istitoria ab institore est appellata. Itē, q̄ tūc tenent pr̄ & dñs, qñ seruus

¶ Si igiť iussu dñi[a] cū seruo negociū gestū erit, insolidū Prętor aduersus dñm actionē pollicet. s. qa is, qui ita contrahit, fidē dñi sequi videtur.[b]

¶ Eadē rōne[c] Prętor duas ařs īsolidū actiōes pollicet, quarū altera Exercitoria,[d] altera Institoria appellať. Exercitoria tūchēt locū, cū qs ſuū suū magistrū naui ꝑpo suerit, & qd cū eo ei⁹ erei gr̄a, cui ꝑpositus erit, ꝯ̈ctū fuerit. Ideo āt Exercitoria vocať, qa exercitor, is appellať, ad quē quotidianus nauis quęstus[f] pertinet.

¶ Institoria tunc locū habet, cū qs †tabernę fortè, aut cuilibet negociationi ſuūg suū pręposuerit, & quid cū eo eius rei causa, cui præpositus erit, contractū fuerit. Ideo autē Institoria appellatur, quia qui negociationib. pręponuntur,† institores vocantur.[h] Istas tñ duas[i] actiones Prætor reddit,† & si liberum hominem, aut alienum seruum naui, aut tabernæ, aut cuilibet negociationi pręposuerit. s. quia eadem ęquitas[k] ratio etiam eo casu interueniat.

vel filius negociantur in eo, in quo sunt ꝑpositi. Itē no. ꝙ hmōi actiones nō solū dātur cōtra dñm vel patrē pręponentes seruos & filios, sed etiā cōtra quēlibet præponentē ēt liberū hominem, stāte identitate rationis. Item, ꝙ idētitas rationis facit, ꝙ casus non expressus. sit cōprehensus in casu iam deciso.]

a ¶ Domini. s. volētis cum seruo contrahi: siue dirigat iussum ad seruū, siue ad contrahētem cū seruo, siue subscripsit, siue quocunq; modo contractū ratum habuit, vt ff. qđ iussu l. j §. 1. & §. sed & si serui chirographo. & §. si ratum.

b ¶ Videť. Vt ēt ab ipso domino debitū cōdici possit, vt j. eo. §. fin.

c ¶ Eadem rōne. Quia fidē dñi sequi videtur, vt supra proxi. §. fin. Accur.

d ¶ Exercitoria. Quę perpetuo hr̄di & in hæredē datur, & ff. de exer. si tñ. §. fi. (i) Idē ī institoria. vt ff. de insti. l. nouissimè. Idē ēt de in rē verso, vt ff. qñ actio de pecu. est an. l. quæsitum. in fi.

ADDIT. (i) Dic hoc verū, si prima actio datur, hæredi vel contra hæredem, quia istæ non sunt propriè actiones, sed adiectiones, vt habetur in d. l. si tamen. § fin. secundum Ang.

e ¶. Eius rei gra. Bñ dicit eius rei gratia. nā si ob aliā rem, puta negotij sui, vel cū esset præpositus ad vehendum onus, ipse accepit mutuā pecuniā, nō ad vtilitatē nauis, nō teneť dñs, vt ff. de exercito. l. 1. §. non autem.

** Quot requirātur ad hoc, vt dñs nauis ꝯueniri possit exercitoria ꝑ pecunia mutuata ei⁹ magistro nauis ī refectionē nauis, vid l. fi. ff. de exer. actio. vbi Bar. & hř per glo. in l. 1. & ibidem per Bald. C. eo.]

f ¶ Quæstus. i. prouentus siue lucrū. Sed magister. appellať, cui totius nauis †ān cura. i. gubernatio cōmendatur, vt ff. de exercito. l. j. §. magistrū nauis.

g ¶ Seruum. Vel liberum vt in fi. hui⁹ §.

h ¶ Vocātur. Nota ꝙ institoria a præposito, sed exercitoria à præponēte vocať, vt hic, & s̄. e. §. ver. iō aūt exercitoria.

i ¶ Duas. per hoc quod dicit, duas, excludit primam, Quod iussu.

k ¶ Aequitatis. No. ꝙ vbi eadē est æquitas, idem ius statuendum est: sic ff. ad l. Aqui. illud & s̄. quib. mod. ius pa. po. sol. § pari ratione.

¶ Introduxit Caius nō est figurādus in decīone simplicis termini tributoriæ, sed potius aduertēdū est, ꝙ dñs, q hēt seruū habētē peculiū, si ꝯueniat a creditorib. peculiarib. hēt priuilegiū cedu-

† Tabernæ appellatio quid significet vide. l. tabernæ. de verb. sign.

Quæstus est lucrū.

† l. 3. & 4. & 5. ff. eo.

† aliàs cura.

† Ex l. j. §. cuius. de exer. act. & l. sed & si quis. §. j. de insti. actio.

Ius idem statuatur vbi est eadē æquitas.

deducendi ante oĩa quod sibi, & illis, qui in sua sunt ptãte, debet: sed quia aliqñ accidit, φ seru⁹ ĩ teb. & mercib. peculiaribus sciẽte & nõ cõtradicẽte domino negociatur, & efficitur debitor alicuiusci à tali credito. re pueniatur ex causa prædicta, tunc nõ habet dominus amplius illud priuilegium, sed vocatur in tributum cum cæteris, hac tñ inter eos diuisione remanente, φ dominus vocatur in tributũ ex quacunq; causa sit creditor, alij verò creditores peculiares vocantur solũ, quatenus causa illarũ mercium, in quibus sciẽte domino seruus negociat⁹ est, se extendit. No. summarium & declarationem prę dictam.]

¶ Si seruus sciente dño ĩ mercẽ peculiari negociat̃, & tñ dñs aliquid recipere debet, vocatur in tributum vna cum alijs creditoribus. Aret.

¶ Introduxit & aliam actionẽ Prætor, quæ Tributoria vocatur. Nanque si seruus in peculiari [a] merce, sciente † domino negociet̃, [b] & qd cum eo eius rei [c] causa contractum erit, ita Prętor ius dicit, vt quicquid in his mercibus erit, quodq; inde receptum erit, id inter dominum, si qd ei debebitur, & cęteros creditores, p rata portione distribuatur: & iõ Tributoria vocatur, qa ipsi domino distributionem Prætor permittit. Nam si quis ex creditoribus q̃ratur quasi minus [d] ei tributũ sit quã oportuerit, hanc ei actionẽ accommodat, quæ Tributoria appellatur.

¶ Ex cõtractu inito cum seruo dño ignorante tenetur dñs de peculio, vel in id quod in rem suam versum est: & dicitur versum in rem dñi, si aliquid in rem domini impenderit necessario: iudex tñ debet prius inspicere, verum in rem domini sit versum, quàm de peculio condemnet. Aretinus.

¶ Præterea intro-

† Et nõ cõtradicẽte l. 1. § sciẽtiã. ff. de trib. act.

† Ex quo §. apparet institoriã locũ hẽre in merce dñica, tributoriam autem in merce peculiari.

† Scilicet peculiaris mercis, nõ etiam aliam.

a In peculiari merce. Hoc cautè dicit, nõ in dominica, vt ff. de instito. sed & si pupillus. §. penult. †

b Negocietur. Ad omnem quoque porrigitur negociationem, † vt ff. de trib. l. illud & l. 1. §. licet.

c Eius rei cã. No. φ ad hoc vt cõpetat ista actio, oportet, φ sit contractũ illarum mercium causa, aliàs non cõpeteret, vt per Angel. hic.

d Minus. Hanc actionẽ tributoriã dicunt quidã nõ dari, nisi dñs primo distribuat: & dñs, φ cogitur officio iudicis: & hoc colligitur ex hoc §. qa dicit, minus. Sed dico, φ ante & post cõpetit: quia minus tribuit qui nihil tribuit, vt ff. de tribu. l. illud §. si cuius dolo. & argu. ff. de verb. signi. l. minus: & l. verbum amplius secũdum lo.

¶ Adde, quòd hæc gl. cõmuniter approbatur per doct. hic.

SYL.

¶ Prætetea. Caius figuratio nõ est necessaria, cum persistat ĩ declaratiõe terminorum de peculio & de in rem verso. Ita enim Imperat. accuratè examinat & declarat, vt nulla alia casus positione egeamus: exẽpla enim posita per Imper. rem omnem manifestam reddũt. Not. igit. φ actio de peculio & actio de in rẽ verso sunt diuersæ. Itẽ dic; φ necessaria erat actio de in rẽ verso vltra actionẽ de peculio ex rõnib. positis per text. in l. 1. in prin. ff. de in rem verso: Item φ actio de in rem verso oritur, q̃uis sine voluntate domini negociũ sit gestum: quia oritur ex ipsa versione in rẽ, non ex consensu, & propterea oritur & quãuis gestũ sit contra voluntatem domini,

ducta est actio de peculio, deq́; [a] eo, qđ in rē dñi versū erit, vt quāuis sine volūtate dñi negociū gestū erit, tñ sine quid in rē eius versum fuerit, id totū prestare debeat: siue quid nō sit in rē eius versum, id eatenus pstare debeat, quatenus peculiū patit. [b] In rē autem dñi versum intelligitur, quicqd necessariò † in rē eius impēderit seru⁹: veluti si mutuat⁹ pecuniā, creditorib. eius soluerit, aut ædificia ruētia fulserit, aut familiæ frumentum emerit, vel ēt fundū, aut quālibet aliā rē necessariam mercatus [c] erit. Itaq́;, si ex [d] decē (puta) aureis, quos seruus tuus a Titio mutuo accepit, creditori tuo quinque aureos soluerit, reliquos verò quinq; quolibet modo consumpserit, p quinque quidem insolidum dānari debes, [e] pro ceteris vero quinq; eatenus, quatenus in peculio sit, ex quo scilicet apparet, si toti decem aurei in rem tuam versi fuerint, totos decem aureos Titium cōsequi posse. Licet [f] enim vna est actio, qua de peculio, deq́; eo, qđ in rem domini versum sit, agitur, tamē duas habet condemnationes. Itaque iu-

mini quando versum est in eius vtilitatem. Item q̄ actio de peculio datur eatenus, quatenus est in peculio: actio vero de in rē verso datur ad omne id, qđ versum est in domini vtilitatem. Item quid dicatur versum in vtilitatem: pro cuius declaratione vide regulam, quam ponit Iuriscō. in l. 3. §. & generaliter. ff. de in rē vers. Item not. q̄ omnes expensę hic enumeratæ dicuntur necessariæ: cætera collige per te.]

a ¶ Deq́; eo. Caue tibi, q̄a dę duabus actionib. simul dicit, scilicet de peculio, & de in rem verso.

b ¶ Patitur. Facit. ff. de peculi. l. si quis seruum. §. ēt. & hic adiunge §. cæterum. qui est infra.

c ¶ Mercatus erit. Facit. ff. de in rem verso. l. 3. §. proinde.

d ¶ Ex decē. Quia quot sunt consumpti, in tot debet teneri, vt s. proxi. §.

e ¶ Damnari debes. Facit. ff. de in rē ver. l. si pro patre. §. idem.

f ¶ Licet. Hoc punctum, quod est hic, ita prauè intellexerunt quidam, q̄ quicunque agit de peculio, vł intentare illam formulam & agere, scilicet de in rem verso, vt hic, & ff. de in rē ver.

l. filiusfamilias. in fi. & ff. de pecu. l. f. §. est autē quę opinio necessaria esse videtur. Nam cùm de peculio agitur, debita peculiaria cōputantur: & ita qđ seruus debet domino, & dominus debet ser uo naturaliter: quia qđ seruus impendit in rem domini, venit in action. de pecu. vt ff. de pecu. l. quam Tuberonis. §. sed & id qđ. quod nihil aliud est quàm de in rem verso agi: & ita qui agit de peculio, & de in rem verso agit. Sed Ioā. dicit, quòd diuersæ sunt actiones, & actionum formulę: nec qui formulam vnius pponit, alterius formulam proponere videtur. Nec obstat d. l. de pecu. l. prima. §. est autē, quia licet ibi videatur sub actione & edicto de peculio actionē de in rē verso proponere, tñ non demonstratur edictū, quod sit de peculio tantum, sed generale, q̄ dicit de oī eo, quod fit cū eo, qui in aliena est potestate, vt in ea l. §. verba autem. Item non obstat d. l. filius. in fi. qui quo ad effectū proponitur de in rē verso, qui proponit de peculio: non quo ad formulā. Et eodem modo expone quod hic dr, vna est actio

† Vel vtiliter. l. si res. §. qđ & l. 3. ff. de in rem ver. secus si ad voluptatem, vt dr in d. l. 3. vbi oīno vide pro declaratiōe huius loci, & in l. si pro pře. §. in re. eo. titu.

Actio de peculio & de in rem verso sūt diuersæ.

Textū exponit

actio de peculio & de in rē verso: i. ille, qui proponit actionē de peculio, cōsequitur effectum actionis de in rē verso. Et quod subijcit, duas habet cōdēnationes. s. actio de peculio: vnam scilicet pro suo effectu, & aliam pro effectu. s. actionis de in rem verso Accursi.

apparet quod naturaliter potest obligari etiam dominio suo, vt ff. de condi. in deb. si id quod. & ff. de pecu. uer seruus. & supra de fideiuss. §. primo. Accursius.

ADDITIO. Hæc opi. glo. quod sint diuersæ actiões verior est, quia habent diuersa nomina & diuersa media concludendi.

a ¶ Actione. Scilicet de peculio.

¶ Cùm autē quæritur. Casus positio clara est.

¶ Adde, quod est intelligendum de iure naturali. i. de iure gētiū primæuo. i. quatenus ius gētiū fundatur rōne naturali, nō constitu tionibus gētium: si enim intelligeremus de iure naturali simpliciter cō muni omnibus animantibus, nūcq nō potest dici, quod oriatur obligatio naturalis, prout declarat Bar.

dex, apud quē de ea actione a agitur, ante dispicere solet, an in rem dñi versum sit: nec aliter ad peculij æstimationem transit, quam aut nihil in rem domini versum intelligatur, aut non totum. † ¶ In peculio dicitur esse id, quod superest deducto eo, quod debetur domino, dummodo non debeatur vicario serui. Aretinus.

¶ Cùm aūt quæritur quantum in peculio sit, † ante deducitur quicquid seruus domino, siue, qui in potestate eius sit, dēt: c & quod superest, id solum peculium intelligitur. Aliquando tamen id, quod ei debet seruus, qui in potestate dñi sit, nō deducitur ex peculio, veluti si is d in

† Nam quod in rē verso. dñs tenetur, quatenus in rē eius versum apparet. l. si pro pre. §. in rem ff. eod. S Y L.

† Peculiū est quod seruus domini permissu separatū rationibus dominicis habet, & ducto inde si quid domino debetur. l. deposi. §. fi. ff. de pecu. S Y L.

clarat. n. Imp. quārū sit in peculio, & dicit in peculio dici oē id quod superest deducto eo, quod debetur dño, ciuè, qui in eius potestate est: & ponit casum, in quo ex credito dñi nō diminuitur peculiū: de cuius rōne vide in glo. in verbo si is. No. quod dicatur esse in peculio: hoc quod deducitur nō tm̄ creditū domini, sed etiam eius, qui est in ipsius potestate: rationē vtriusque ponit Iurisco. in l. sed si damnū. §. pecul. ū. ff. de pecul. ratio enim, quare deducitur id quod domino debetur, est quia dominus præuenisse vr, & cum suo seruo egisse. ratio autem quare deducitur id, quod debetur existentibus in ptāte dñi, est, quia nemo ambigit hoc quoq; dño deberi, cui quæritur omne, quod quæritur existentib. in eius potestate. Item not. casum, in quo non deducitur per dominum illud, quod debet seruus: quod no]

b ¶ Domino. Scilicet debet. Cū enim inspecto iure naturali seruus liber sit,

quem communiter seq. doct. in d. l. si id quod.]

c ¶ Debet. Quasi dicat, & id deducitur, quod debet dare seruis suis, qui sunt in potestate ut conseruis suis, & filiis dñi, & pupillis domini, ut ff. de peculio. sed si damnū §. peculium. †

d ¶ Si is. Scilicet cui debetur: puta habeo seruum castaldū, qui ordinatius dicitur, qui habet sub se alium qui vicarius dicitur: si ordinatius aliquid debet vicario, & conuenior de peculio ordinarij, non deducam quod vicario debetur: & ē ratio in promptu, quia si deduco pro vicario adhuc remanet peculium ordinarij: & ita frustra fieret deductio: cum semper maneret ordinarij peculium.

† aliās In cipit. l. peculiū autem.

* ¶ Serui ordinarij sunt quibus pecu lium dominus cōcessit, negociatiq; finit: vicarij aūt qui ordinarij uices gerunt, quidamq; quasi subinstito res, Alcia. in l. urbana familia. ff. de uerbo. signifi.

S Y L. Seruus ordinarius: Seruus vicarius ff. de casus.

a ¶ In ipsius. s. ordinati.
b ¶ Quod eo pertinet. i. quod modo sub nube dixi, obtinet in hoc casu.
c ¶ Seruus s. ordinarius.
SYL. d ¶ Eius. s. ordinarij. tonstē ꝙ dicta in seruo, habēt locū ī filio. Itē ꝙ Macedonianū senatusconsultum est. l prohibitiua Itē not. rationē senatusconsulti Macedoniani. Cætera collige per te.

¶ Cæterum. Casus nō est figurādus in pręsenti §. vsque ad § illud ī summa, secūdum qđ legit Angel. quia Imp. immoratur tantū in declarādo quomodo & qualiter & in quibus casib. hæ actiones, de quib. s̄. ppōsuit, in iudicium proponātur. tex. ē clarus, nec alia desuper declaratione īdiget. No. summariū & continentiā tex. ut scias pponere in iudicio actionem magis vtilē. Itē ꝙ stultissim[9] dr, qui potest utiliorē uiā ad suum consequendū eligere, & eligit deteriorē. Itē ꝙ habens plures actiōes debet faciliorē pponere. Itē ꝙ negociator non dicit q uiuit ex reditib[9] prædiorum. Item ꝙ fœnerans nō dr negocia-

ipsi[a] peculio sit: qđ eò [b] ptinet, ut si qd uicario suo seruus [c] debeat, id ex peculio eius [d] non deducatur.

¶ Cui cōpetit actio Institoria, vel Exercitoria, vel qđ iussu cōpetit ēt de peculio Et ī actione de peculio totius eius, qđ est in peculio, rō est habēda, in Tributoria solū eius, circa quod negociatur. Quapropter qńq; expedit agi una, qńque alia Aret.

¶ Cæterū [e] dubiū nō est, quin is quo q̄s, q iussu dñi ɔxerit, cuique Institoria vel Exercitoria actio competit, de peculio, deq; eo qđ ī rē dñi uersū est, agere possit. Sed erit [f] stultissimus, si omissa actione, quę facillimè solidū ex ɔ̄ctu consequi possit se ad difficultatē perducat pbandi in rem dñi uersū esse, vel hře seruum peculiū, & tm hře, ut solidū sibi solui possit. Is quoque, [g] cui Tributoria actio competit, ꝗque de peculio, & de ī rē verso agere pt. Sed sanè huic [h] mōh Tributoria expedit agere [i] modo de peculio, & de in rem verso. Tributoria iō expedit agere: quia in ea dñi cōditio præcipua nō est. i. quod domino debetur, nō deducitur, sed eiusdem iuris est dñs, cuius & cæteri creditores. At in actione de peculio ante deducitur qđ domino debetur: & in id, quod reliquum est creditori dominus cōdēnatur. Rursus de peculio ideo expedit agere. ꝙ ī hac actione [i] totius peculij ratio hř, at in Tributoria eius tantum, quo negociatur: [k] & potest quisque

e ¶ Cęterum. Diximus s̄ in illo §. præterea. quod is agit de peculio, qui contrahit cū seruo inuito, vel ignorante domino: vñ vř, ꝙ qui contraxit eo uolēte, puta iussu suo non posset agere de peculio, sed tñ aliud ē iō dicit cęterū p sed.
f ¶ Sed erit stultissimus. Nota quē eē stultū, si eligat malū. cū possit eligere bonū, vt i authē. qb. mo. na. effi. sui. §. 1. colla 6.
g ¶ Is quoq; Facit ff đ tribu. l. aliqñ.
h ¶ Modo. i. aliquando.
i ¶ In hac actione. s. de peculio.
k ¶ Negociař. Et qđ inde receptū est, ut ff. de tribu. l. pcuratoris. §. per hāc. & s̄. eodē. §. introduxit.

Electio debet esse de meliori.

Elige-

tertia fortè pte peculij, aut quarta, vel ēt minima negociari, maiorē autē partē in prędijs, vel mancipijs, aut fœnebri pecunia habere. Prout ergo expedit, ita quisq; vel hāc actionem, vł illā eligere [a] dēt. Certè q pōt probare in rē dñi versum esse, de in rē verso agere dēt. †

¶Dicta de dominis & seruis intelligūtur in parentib[b] & liberis. Ang.

¶ Quæ diximus [b] de seruo & domino, eadem [c] intelligimus & de filio & filia, & nepote & nepte, & patre auovè, cuius in potestate sunt.

¶Ex ptractu mutui filius non pōt coueniri, nec eius pater, etiam actione de peculio, propter senatusconsultū Macedonianum. Aretinus.

¶ Illud ppriè seruatur ī eorum psona, qđ senatusconsultum Macedonianum prohibuit, mutuas pecunias dari eis, q in ptāte parentis sunt: & ei, qui crediderit, denegatur actio tā aduersus ipsum filiū filiāmve, nepotē neptēve, (siue adhuc in ptāte sint, siue morte parētis, vel emācipatione, suę potestatis esse cœperint) q̄ aduersus [d] patrē auumvè, siue eos habeat adhuc ī potestate, siue emācipauerit. Quæ iō Senatus [e] prospexit, quia sæ-

a ¶ Eligere. Et post q̄ eligere, nō uariabit: ut ff. de trib. qđ in hærede. §. eligere. nisi fuerit deceptus, quando primum elegit, vt ff. quod cum eo q in alie. pot. l. sed si ex parte. §. fi.

b ¶ Quæ diximus. A princ. tit. usq; huc.

c ¶ Eadem. Quātū ad actiōes supradictas: sed in q-busdā nō conueniūt: ut in mutua pecunia: qđ dic ut j. px. § Item filius pr subire iudiciū, & arbitriū, & patrem obligat quasi ex contractu đ peculio, sed seruus nō. ut ff de pecu. l. 3. §. si seruus. & §. idē scribit. & C. đ iud. seru⁹. (i) Itē fili⁹ fideiubere pt, & patrē đ peculio obligare, vt ff. de pecu. l. 3. §. si filius. sed seru⁹ nō, vt ff. đ fideiu. l. seruus, & l. ses & pp hoc dixit, fere. s. e. §. 1.

ADDITIO. Qualiter aūt fiat executio filio cōdēnato, hr j. ti. j. §. fin. Ang. Are.

d ¶ Aduersus patrē. Etiā de peculio non tenet pr, ut hic dr, & C. ad Maced. si filius. & caute colligit. C. ne filius pro patre, uel pater pro filio. l. 1.

* ¶ Adde, φ nec fideiussor ex hac cā tenetur. l. sed & si. §. non solum. ff. e. immo nec hęres quidē filij, scilicet si paterfa. obierit. l. itē si. aliàs est l. sed Iul. §. quanquam. eod. tit.]

e ¶ Senatus. i. senatuscōsultū Macedonianū, ut ff. ad Maced. l. 1. qđ cessat in multis casib. l. tit. Prio. si fuerit miles filiusfa. vt C. ad Maced. l. fi. Item si dixerit se patrē famil. vt C. ad Maced. l. j. Itē si publicè paterfam. uidebatur, vt ff. ad Macedo si qs patremfam. Itē si fuerit in scholis, ut ff. ad Maced. sꝫ Iulian⁹. §. qđ dr. & C. eo l. Macedoniani Itē si alij creditori soluit, vt ff. eod. sed Iulian⁹. § pe. Item si factus paterfam. debitum primo cōtractū quocunq; modo agnouit. vt C. e. Zenodor⁹. Item si uertit in rem patris, vt ff. eod. sed Iulianus. §. p ide si acceperit. Itē & si n̄ accepit, ut vertere in rē patris, postea tamen vertit, vt ff. eo. sed. Iulianus. §. sed & si ab initio. Item cessat, qn̄ pater consensit, vel p̄sens non ꝯdixit, ut. ff. e. sed Iulianus. §. quanq̄. & l. si tn̄ sciente. & C. eo. si permittēre. Itē si postea pr ratu habeat, (i) ut C e. l. fi. in ptin. Item si paterfa. factus soluere cœpit, ut ff eo. l. sed Iulian⁹. §. fi. & l. seq. Alias aūt locū habet

Electorationis non pōt uariare.

Fili⁹ & seruus non in oībus ꝯueniūt.

† Subaudi, potius q̄ Tributoria.

Macedonianū in 11. casib. cessat.

pe onerati ære alieno creditarum pecuniarũ, quas ĩ luxuriã consumebant, uitæ parẽtũ insidiabantur.

¶ Actione Qđ iussu, uel De ĩ rẽ verso, vel Institoria, vel Exercitoria p̃t agi directo. p̃ patrẽ vł dñm ex p̃ctu filij vel serui. Are.

¶ Illud ĩ sũma admonẽdi sum⁹, id qđ iussu p̃ris dñi ve p̃ctum fuerit, quodq; ĩ rẽ ei⁹ versum erit, directò a quoq; posse a p̃re dñove cõdici, tanquã si principaliter cũ ipso negociũ gestum ẽet. Ei quoq;, q exercitoria, uel Institoria actione tenet, directò posse cõdici b placet: quia huius quoq; iussu cõtractũ intelligitur. c

¶ De noxalibus actionibus.

¶ Ex delicto cõmisso p̃ seruum, dño ignorãte, uel prohibere nõ ualẽte, dñs tenet noxaliter, qđ æquitatis rõ introduxit, ne ex delicto rei, propriẽ, qs ĩ plus grauetur, q̃ sit ualor dictæ rei: Aret.

hẽt ut nõ teneat p̃r uel filius, siue pecunia fuerit mutuo data, siue aliud in fraudẽ senatusc. ut ff. eo. si filiusfa. §. is ãt. & l. si Iulian. §. motui. datiõe. ADDITIO. (1) Dic idẽ si tacite ratũ

SYL. habuisse dicatur: ut q a re ceperat literas a filio p̃tinẽtes, q pecunias mutuo acceptas solueret. & non est statim p̃testatus d cõtraria sua voluntate, ut est tex. sing. in l. si filiusfa. ff. ad Macedon. Ang. Are.

* ¶ Suet. scribit, Vespasianum Imper. auctorẽ fuisse Senatui, hoc. S.C. faciẽdi. uerba aũt S.C. extant in l. j. ff. ad S. C. Maced. & no. q filiusfa. excepta hac causa Macedo. senatuscon. ex quouis cõtractu insolidũ obligatur, potestq; cõueniri, ac ẽt in carcerẽ conijci. l. 3. §. sed utrũ. ff. de mino. uerũ si emancipetur a p̃re, nõ nisi in quantũ facere potest cõdẽnabitur, ut ẽ cas⁹ not. in l 2. ff. qđ cũ eo. & in l. si ex alio C. eo. ti. & ibi hoc not. Bal. & Io. de Plat. ĩ §. sunt p̃terea ad fi. ĩ de actio. qđ tñ fallit aliquib. casib. duos annotauit Barthol. Capol. caut. 14. ex delictis quoq; filiosfa. posse conueniri, nemo est qui nesciat. §. ult. infra tit. primo.]

SYL. ¶ Illud ĩ summa. Casus clarus est, q̃ p̃ iubẽtem uel inponentẽ agi põt actione directa ea rõne, q a cum eis vł negociũ gestũ ex illa regula, q qui p̃ aliũ facit, per se facere vł. Not. illud uerbũ, In summa, cuius significatio est tandẽ & finaliter. Itẽ q de in rẽ verso, q iussu, exercitoria, & institoria, agit ẽt directo p̃ dñm. Item not. casum, ĩ quo mandans tenetur, ac si principaliter negociũ gessisset.

a ¶ Directò. Idest certi cõdictione directa, non adhibita hac adiectione de peculio vel de in rem uerso. Sed † nũquid supradictæ sex noĩa. s. quod iussu, exercitoria, institoria, tributoria, de peculio, & de in rẽ uerso, sunt noĩa actionũ Rñ. quidã q sic: & faciũt pro eis infiniti leges q̃ dñs de ac. d pecu. & sic d singulis, vt patet ẽt ĩ reb. cuiuslibet tit. Sđ lo. ĩ §. Dixit. n. q sunt actionum adiectiones, nõ actiones, facit pro e. ff. de neg. gest. l. mandati. & de pecu. l. 3. §. cui congruit.

* † Similis glo. supra de actio. §. actiões autem.

Qđ iussu, exercitoria &c. nõ sũt actiones, sed actionum adiectiones. SYL.

¶ Adde, q hãc gl. dicit no. ad hoc la. s. de actio. §. j. in 1. colũ. in fi. vbi ponit multas gl. cõcor. & in §. rursus. in 15. col. circa med. pro quo uide tex. cum glo. In l. 5. in gl. 1. C. ubi conuenire. qui cer. lo. & idem uult Bar. in l. fin. in 2. questio. C. ex quib. ca. maio.

b ¶ Condici. Scilicet certi condictione, nõ adhibita hac adiectione, institoria. Item & de in rem uerso, ut ff. de in rem uerso. l. 1. in prin.

c ¶ Intelligitur. Facit. ff. de eodẽ. l. pignor. §. sed & si seruus. & ff. si cert. pet. si institorem.

De

Continuatio. ¶ De noxalibus actionib. ¶ Non solū ex ꝯtractib. eorū, q in nr̄a ptāte sunt, cōuenimur, sꝫ ēt ex delictis: & qa ꝓ eis noxaliter agit, iō d noxalib. ponitur. Acc. Ad istā ꝯtinuationē facit l. j. ff. e.

Diuisio. ¶ Totus iste titu. di. principaliter i duas partes. Primò ponit qliter deditio ꝓ noxa hēt locū ī seruo delinquente. Scdō, an hēat locū ī filiofamilias. Secunda ibi; Sed ueteres.

EX maleficijs[a] ficijs seruorum, ueluti si furtū fecerit,[b] aut bona rapuerint, aut damnū dederint, aut iniuriam cōmiserint, noxales actiones prodi tę sunt: qbus dño damnato[c] permittitur, aut litis ęstimationem[d] suffere, aut ipsum hominē noxę dedere. Noxa autem est ipsum corpus, qd nocuit, idest, seruus: noxia[e] ē ipsum maleficiū, ueluti furtum, damnum, rapina, iniuria. Summa autē ratione permissū ē noxæ deditione fungi: nanq; erat iniquū,[f] nequitiā eorū ultra ipsorū corpora dñis damnosam esse.

¶ Pro delicto serui domin[9] liberatur dando seruum.

SYL. † Litis æstimatio quid sit, enarrat Alcia. lib. 4. Parer. c. 16.

a ¶ Ex maleficijs. Casus in hoc prin. littera. taliter figura. dt est, stat. n. Imp. in declarādo, vñ oriat actio noxalis, & ad quid detur, declarando hos duos terminos, noxa, & noxia, assignādo rōnē, quare fuerit dispositū, ut cēt ī facultate dñorū tradere seruum offensō in locū refectionis dāni aut iniurię. litera plana est: solū aduertendū ē ad declarationē horū uerborū, noxa. & noxia, qa Valla, & Beroaldus rident hāc declarationē Imp. sed noxa apud veteres a nocēdo dicta significat ēt nocumētū. Oui. sine noxa luce bibunt merito seruus dr̄ noxa, sicut & ἄτη illa Homerica noxa appellat. Noxia uerò ipsa est culpa seu maleficiū. Plau. i Bacchi. sat sic suspect9 sū, careo noxia. M. Manilius. Quin & infelix uir9, & noxia felix. vñ merito Seruius Virg. noxam pro noxia dixisse scripsit, Vnius ob noxam. notabilia clara sunt.]

a ¶ Ex maleficijs. Idē est ex quasi maleficijs, ut ff. nau. cau. sta. l. fi. §. seruorū. & de hoc plenè diximus s̄. de act. §. actiones autem.

a ¶ Intellige ex maleficijs priuatis, nā ex publicis accusatio dirigitur contra seruū delinquentē, non aducitur dñm. l. pe. §. vlt. C de noxa. actio.

b ¶ Furtū fecerit. Supple extraneo: & idē in sequētib. articulis: nā cū dūo talia cōmittēdo agi nō pt, vt s̄. de obl. ex delicto §. 2. quū & ff. de noxal. cum seruus.

c ¶ Dño dānato. Nesciente, cū delinqueret seruus, vel sciēti, tā phibere ñ potuerat alioq insolidū teneℓ, ut ff. de noxa. l. 2 & l. 1 delictis. & C. eo. l. 2. t d ¶ Æstimationē. q̄ ia decem, ad quā sp est obligat9: sed liberat dando aial. v quousq; actio ne iudicati conueniatur, ut ff. de re iud. l. miles. §. decem, & ff. de peti. hæred. item ueniunt. §. idem rectè.

e ¶ Noxia. Vñ uersus. Noxia delictū, delinquens noxa uocatur. sed quandoq; uno pro alio utimur.

Noxia & noxa differunt.

a ¶ Vnde seruū noxæ debere, hoc loco. i. maleficio, uel potius pœnæ: nam utrunq; significat noxa, a nocēdo; vt eleganter probat Alc. noster lib. 4. de uerb. sig. & l. plebs. §. noxæ. eo. ti.]

f ¶ Iniquum. †Scilicet iniquum esset factum alienū alijs esse damnosum, secundum Ioan. ut ff de fur. si seruus communis. §. quod uerò.

†aliās, sed f iniqui9 esset officiū alicuius est

¶ Dñs noxali iudicio. Casus figuratio facilis est: cōtinet. n. hic tex. tria dicta. Primū, ꝙ dñs cōuētus actione noxali ob delictū serui liberat dādo seruū noxæ: cuius rō posita est s̄. in prin. ibi nāq; erat iniquū. rō āt dubitationis erat, qa seruus ille nō erat in obligatione: iō non uidebatur, ꝙ eius deditio & solutio tolleset obligationē, qua

SYL. se sibi dānosū &c

pro noxa, & in dā-
nū passū transfert
dñiū: qđ auocari
pōt, si dñs emendet
damnum, & uelit
eum manumitte-
re. Ang. Arc.

¶ Dñs noxali iu-
dicio serui sui no-
mine cōuētus, ser-
uū actori noxæ de
dēdo liberat: a nec
minus b in ppetuū
eius serui dñium a
dño transfert. Sin
aūt dānum ei, cui
deditus est, seruus
resarcierit quæsita
pecunia, auxilio c
Prętoris inuito
dño manumittet.

¶ Noxaliū actio-
num quędam sunt
ciuiles, & quædā
Pretoriç. Aret.

¶ Sunt aūt consti-
tutę noxales actio
nes, aut Legibus,
aut edicto Preto-
ris. Legibus, ue-
luti furti d ex lexe
12. tabul. damni e

qua dñs astringebat. cuj aliud p alio
nō dēbat posse solui, q̄ rōne nō obstā
te, p̄ualuit eqtatis s̄. dictæ rō, fuitq;
a lege ptās hæc ɔcessa iō licet nō sit
seru' ī oblōne, est tñ ī solōne l. miles.
§. decē. ff. de
re iudi. Sedm
dictum est, q
dūū serui da-
ti noxæ trans
fert ppetuo:
itellige a dño
di te, n̄ aūt in
dām, cui dat
pp subsequē
tē casum, qa
reuocabiliter
sit dñs, si seru'
pecuniā inue
niat, & dānū
resarciat, qđ ē
summè æquū
ex utraq; par
te. s. q dñs tra
dens seruum
p noxa pdat
ppetuo dñiū,
quia iā in solutū dat, & seruus succe-
dit loco æstimationis dāni, & sic lo-
co pecuniæ, q̄ soluta abdicat in totū
& ppetuo a dño, eadē rōne seruus, q
in eis locū sufficit. Item summa rōne
factū ē, ut accepta pecunia dñs cogat
manumittere, qa cū nō possit sua in-
teresse nisi rōne condēnationis dāni
dati, nimirū si ea soluta p seruū dis-
soluitur nexus ille seruitutis: q̄ est rō
te: tij dicti. Notabilia clara sunt.]
a ¶ Liberat. Sed cū seru' ñ sit in oblō-
ne, sed dāni æstimatio. ut ff. de re iud.
miles. §. decē. qūo dādo seruū libera-
tur: cū aliud p alio inuito creditore
solui nō pōt, ut ff. si cert. pet. l. 2. §. 1
Rñ. speciale est: quia iniquum est ser-
ui nequitiam ultra ipsius corpus ex-
tendi, ut s̄. e. in prin. uers. summa.
¶ Adde, q hæc oīa uera sunt, qñ agit
ciuiliter ad dānū datū, qa tūc ɔdēnat
ad æstimationē dāni, uel datū suū no
xæ, & reus dando seruū liberat, ut hic
dr. secus si ageretur criīaliter ad uindi
ctā ob iniuriā a seruo illatā: nam tūc
aliter p nūciat. s. uel ad æstimationē

dāni, uel ad tradendū seruū uerberā-
dum, uel dandū seruum pro noxa, ut
est tex. no. in l. sed si unus. §. cum ser-
uus. ff. de iniur. quem uide.]
b ¶ Nec min'. q. d. licet det p alio. s.
p delicto uel
æstimatiōe de
licti, tñ dñiū
transfertur.
c ¶ Auxilio.
Sed rōne ini-
quū est aufer-
ri, quod ppe-
tuo sibi q̄situ
est, ut mō di-
xerat, & pbat
ff. re. amo. l.
nō. n. Sed cer-
tè est spāle fa
uore liberta-
tis: sic & aliās
C. de patr. qui
fi. dist. l. 2. &
ff. si li. neg. cē.
di. l. 2. & sic.
ff. de hæ. īsti. l.
pignori. Acc.
¶ Dic non esse spāle: uel saltem q ra
tio specialitatis est ea, quam supra po
suimus in figurōne casus: & ad hanc
gl. uide Præp. Sen. in sua disp. casu 3.
q. 4. in prin.
¶ Sunt aūt. Casus nō est figurādus: qa
tm̄ instar in declarādo vñ originē tra
xerint actiones noxales: & dicit, q a-
liæ oriunt ab edictis p̄torū, aliæ a le-
gib. & declarat p exēpla: quæ nota.]
d ¶ Sunt aūt. Furti. l. nō manifesti. nā
actio furti manifesti est prætoria, ut
j. de perpe. & temp. act. §. 1.
* ¶ Adde actionē furti manifesti iō
p̄toriā appellari, qa quā pœnā. l. 12.
ta. statuerat in furto manifesto, quā
refert Au. Gel. li. 11. c. ult. eam Præto-
res in quadrupli pœnam immutaue-
runt: arg. l. ius ciuile. ff. de iusti. & iu.
at furti, nec manifesti pœna, quæ in
duplum irrogabatur, minimè muta-
ta est, sed eadem est, quæ a Decemui-
ris in 12. tab. fuerat constituta.]
e ¶ Damni. s. actio.
¶ Omnis aūt. Casus literaliter est fi-
gurādus, qa litera plana est, & rō ma-
nifesta

Furtin on manifesti actio est ciuilis, fur ti uerò ma nifesti prę toria.

S Y L.

S Y L.

nifesta: nã noxalis actio dat̃ ꝙ dñm nõ simpl̃r, s; ita demũ si vult iudiciũ suscipere: quo fit ut re uera actio noxalis dirigat̃ in seruũ, vñ liberũ est dño seruũ idefensũ relinquer̃, & ita noxale iudiciũ eui tar̃. l. nõ solũ ff. de noxa. vñ qñ suscipit, suscipit ex voluntate: iõ caput seqtur, ñ dñm: qđ nota. s. ꝙ actio noxalis caput sequtur, & ꝙ dat̃ cõtra possessorem tpe, quo agit̃. Itẽ ꝙ si seru' manumittat̃, tenet ipse directo, & extinguit̃ noxæ deditio. Itẽ, ꝙ si liber hõ dam nũ dederit & seruus sit effectus, p̃t agi cõtra dñm noxali iudicio.

a ¶ Cõmiserit s. extraneo.

b ¶ In tua potestate sit. Vel dolo fecisti, quo minus sit: nã tũc utilis noxalis locũ hẽt, ut ff. eo. si bonæ fidei. & l. electio. §. si is.

go. gest. eũ actum. & C. an seruus ex suo facto. l. 3. & ĩ fi. nisi in casu, ut C. de peti. hæ. l. fi. §. pe. in fin.

ADDIT. Alios ẽt casus habes notatos in l. eum actum. ff. de neg. gest.

iniuriæ ex lege Aquilia: edicto Prætoris ueluti iniuriarum, & ui bonorum raptorum.

¶ Omnis aũ quem seruus delinquens transit, noxaliter conuenit̃. Et noxaliter ẽt quis tenet̃ pro delicto liberi hominis facti postea serui. Aret.

¶ Oĩs aũt noxalis actio caput sequit̃. Nã si seruus tu' noxiã cõmiserit,[a] quã diu in tua ptãte[b] sit, tecũ est actio: si aũt in alterius ptãtẽ peruenerit, cũ illo incipit actio eẽ, at si manumissus fuerit, directo[c] ipse tenetur, & extinguit̃ noxę deditio. Ex diuerso quoq; directa actio, noxalis eẽ incipit. Nã si liber hõ noxiã cõmiserit, & is seru' tu' eẽ cęperit, (qđ quibusdã casibus ẽffici, primo libro tradidimus) incipit tecũ esse noxalis actio, q̃ ante directa fuisset.

¶ Ex delicto serui proprij nulla competit dño actio ẽt si postea alienet̃, uel manumittat̃. Idem in seruo alieno, qui efficitur ipsius damnum pass̃. Item ex delicto domini non datur actio seruo libero facto. Aretinus.

¶ Si seruus domino noxiam commiserit, actio nulla nascitur: nanq; inter dñm, & eũ q in ptãte eius est,

d ¶ Primo libro s̃. de iure pers. §. pe.

¶ Si seruus. Casus clarus est, & rõne eius manifestæ assignatæ in text. Dicit n. primo Imper. ꝙ si seru' proprius damnum dño dederit, noxalis actio nulla nascitur, & assignat rationem, quia inter dominum & seruũ nulla potest oriri obligatio efficax. quo fit, ut ubi nulla sit obligatio, nulla sit actio. ex quo infert Imper. ꝙ quis postea alienetur, & in alterius potestatẽ trãseat, uel liber factus sit, agi nõ potest neque cõtra ipsum, neq; cõtra dñm: qa cùm actio nata non fuerit à principio in ipsa datione dãni, nõ põt postea nasci: & ratio est, quia extremũ illud, ad quod obligatio ad se radicandam retrotraheretur, esset inhabile. Pari rõne dicit Imper. si alienus seruus noxiam commiserit, & postea effectus sit seruus illius, cui damnũ dedit, extinguitur per confusionẽ actio, ratione assigna-

Seru' manumissus an teneatur de gestis in seruitute.

c ¶ Directo. Hic distingue, aut seruus deliqt, aut gexit. Primo casu, si in dñm, non tenetur postea factus liber, ut s̃. de obl. q̃ ex delic. §. 2. q. & j̃. proxi. §. & ff. de furt. l. serui & filij. Si ĩ extraneũ, tenet̃ directo: ut hic. Si autem contrahat & fuerit connexa gestio illa, quã gessit in seruitute, cùm ea, quã in libertate fecit, tenetur, non alias, ut ff. de ne-

ta in tex. quia iam res deducta est ad casum, a quo incipere non pōt: ꝙ si etiā postea alienetur, non reuiuiscit actio: q̄a semel extincta actio & obligatio etiam cessante causa extinctionis non reuiuiscit. l. q tes. §. areā. ff. de solu. quæ omnia nota, & maximè regulas in tex. expressas

a ¶ Obligatio. s. ciuilis, sed naturalis sic, ut ī. de fideiussor. §. 1. Accur.

* ¶ Adde. l. ultimam. C. an seru. ex suo fac.]

b ¶ Cum ipso manumisso, ut hic, & C. e. l. 1. in fi.

c ¶ In potestate. Cùm alienatus est. & facit ff. de pecu. l. & ancillarum. §. sed & si alieno.

d ¶ Esse cęperit. Ante litē contestatam. Nam post litem contestatam non interdicitur, ut ff. eod. l. alienus seruus. Et est ratio, quia imputatur ei quare alienauerit, ut ff. eodem. quemadmodum. in principio.

e ¶ Interdicitur. facit. ff. de mino. l. ue rum. in fi. primi respon. & ff. de leg. 1. legatarius. in fi.

f ¶ Non potuit s. noxalis actio. & nonem impediri, si deducitur in casum, a quo incipere non potest, argu. ī. de leg. §. ex contrario.

g ¶ Nō potes. Arg. ff. de capti. & postlim. re. l. secunda. §. primo. aliàs de c. di. l. 2. § ei qui.

nulla obligatio [a] nasci pōt. Ideoq; & si in alienā p̄tātē seruus ꝑuenerit, aut manumissus fuerit, neq; cū ipso, [b] neq; cū eo, cuius nūc in p̄tāte [c] sit, agi pōt. Vñ si alienus seru⁹ noxiā tibi cōmiserit, & is postea in potestate tua eē cęperit, [d] interdicit [e] actio, quia in eū casum deducta sit, ī quo consistere non potuit. [f] Ideoq; licet exierit de tua potestate, agere ñ potes, [g] quemadmodum si dñs in seruum suū aliquid commiserit, nec [h] manumissus aut alienatus fuerit, seruus, ullam actionem ꝯ dominum habere pōt.

¶ Olim pater pro delicto filij siue filię noxaliter tenebāt sicut ꝓ seruo: hodie uerò nullatenus, sed ipse filiusfamilias ex delicto suo ut q̄libet alius poterit conueniri. Aretinus.

¶ Sed ueteres quidem hoc † & in filiusfamilias masculis & fœminis admisere. [i] noua āt hoīum cōuersa tio huiusmodi asperitatem rectè re spuendam eē existur.

¶ Sed ueteres. Casus in l. corrigente & rationem correctionis assignante non est figurandus nisi literalis. Nota, ꝙ de iure antiquo filius etiam dabatur pro noxa: intellige ante ius. ff.

Itē quòd hodie hoc est correctū. Itē quòd. l. tollitur per abusum uel per usum contrarium. Item quòd asperitas ē euitāda. Item quòd pater magis affligitur ex pęna filij, quàm ex propria: q̄d in criminalibus allegatur ad multa, de quibus ꝑ Hippoli. Marsil. in l. 1. in principio. in 16. col. ff. de quæstio. & in §. 2. colum. 6. ea. l. Item quòd fauendum est pudicitiæ, & maximè filiarum. Item quòd filij pro suis delictis conueniun—

h ¶ Admisere. Iure ueteri dabatur filius pro noxa ut seruus, ut hic. Itē oc cidebatur licite a patre. sicut seruus a domino: sed hodie non sic: ut supra de ijs qui sunt sui uel alieni iuris. §. 2. & ī. de iure person. §. 3. & ff. de lib. & posthum. l. in suis. in fin. & C. de pat. potesta. l. fin.

ADDITIO (1) Et lō quia hoc non erat etiā de iure digestorum, necessario sequitur, ꝙ iste tex. debet intelligi ante iura digestorum,

¶ Prout est tex. in l. in suis. ubi declarant doc. ff. de libe. posthu.

† aliàs de est &

Filius olī pro noxa dabatur & a. pſe licitè occidebatur.

a Existimauit. Vt hic. & C. de fur. & ser. cor. l. apud antiquos in fi.
b Penè. i. ferè. Vel pęnę noxaliter. s. p corpus pęnę, & tunc diphthongat̃ q. d. per corpus filij patientis pęnam.
c In seruos. i. pp seruos.
d Filiosfamilias, n̄ ēt p̄res, utili filiusfamilias, iudex litē suam fecerit male iudicādo, ut ff. d̄ iu. si filiusf. Vel si dānum alicui dederit proijciēdo, eo sepa ratim habitāte a p̄re, ut s. de ob. ex quasi delic. §. si filiusfa. & ff. de ijs q deie. vel effu. l. j. §. si filiusfa. & de ijs legibus dicit hic, cū dicit, antiquos cōmentatores.

tūc locū hēt tit. s. ad l. Aql. p totū. aut seruus. & tūc locū hēt s̄ ti. j. p totum. Aut aliud aīal: & tūc locū hēt hic tit.
Vera cōtinuatio, & non mendicata est, q a actio noxalis non tantum dat̃ pp iniuriā & dānū datū a seruo, sed ēt ab aīali, iō sub nectit ei' tractatum: cuius occasione po stea ponit ēt casus, in quibus aīal pauperiem faciēdo facit dñm teneri ædilitio edicto.

SYL.

† Facit l. cū scimus §. ulti. C. de agri. & cens. l. isti qdē. §. ult. ff. d eo qd me. causa.

† Nihil āt antiquius esse dēre parentib' pudicitia filiarū, do cet memorabile illud facin' Virginij, relatū ēt a Pomponio nr̄o i l. 2. uer. initiū aūt de origi. iur. Cōtumacia filij an faciat q actor mitti debeat i peculiū, pfectitium.

stimauit: a & ab usu cōi hoc penitus recessit. Quis. n. patiat̃ filiū suum, & maximè filiā, ĩ noxā alij dari, ut penè b p filij corpus patert magis, q̃ filius periclitet? cū ĩ filiabus ēt pudicitia† fauor hoc bene excludat. Et iō placuit, in seruos c tm̄mō noxales actiones esse proponendas: cū apud ueteres legum cōmentatores inuenimus sæpius dictum, ipsos filiosfamilias d pro suis delictis posse conueniri. e

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Pro damno per quadrupedē mansuetam dato actio noxalis directa q dñm datur, cum aīal contra naturā sui generis dānū dederit. Ange.

Animalium f † noīe, q̃ ratio-

A Nimaliū. Totus iste titulus diuidit in duas partes. Primò, qñ actio de pauperie locū hēt vel nō. Secundò loquitur qñ hēt locum actio de ædil. edic. uel nō. Secūda ibi, Hæc autem, uel ibi, Cæterum.

Diuisio.

† Cōcor. cū hoc to to princi. ca. si culpa. iuncta glo super SYL. uer. aīalia rna extra de in iur. & dā. dat.

e Conueniri. s. directo, ut ff. eo. noxali & l. seq. quibus filijs condemnatis datur in patrem actio in factū de re iudic. in peculium, ut ff. eod. l. & si cōdemnatus. & ff. de pecu. l. 3. §. idem scribit. Sed q d si iudiciū accipere noluit, immo contumaciter non uenit, an mitti actor debet in possessionē peculij profectitij? Vr̄ q nō, quia ex delicto non dēt conueniri p̄r, ut hic dr̄. Ecōtra vr̄, q sic: q a aliàs dicit lex, q pōt cedere bonis ĩ peculio tali, ut C. q bon. cede. pos. l. cū & filij. in eo qd dicit, uel quod p̄re &c. Sed huic uerbo rñ. Aldricus, q d. l. cùm & filij loquitur de castrensi, uel de eo, quod habet a patre sibi eunti in castra donatum: quod etiam castrense dr̄, ut C. fam. erci. l. si filius.

Continuatio.

Si quadrupes pauperiem &c.
De maleficijs seruorū dictum est, nunc de maleficijs irrationabiliū aīalium. Nam aut dānū dat hō liber: &

Animaliū nomine &c. Casus positio non est necessaria: quia Imperator stat in simplici declaratione tituli, tā apertè rem omnē declarando, ut nullus restet dubitationi locus. No. ergo qūo noxalis actio det̃ pro damno a quadrupede dato, & in quibus casib. Item q in his terminis actio noxalis prodita est a l. 12. tabul. Item q ratio hæc bona est: quia ita. l. disponit. Itē quid sit pauperies. Item q animal, cū intellectu careat, non potest iniuriam facere. Item q sensus accipitur pro intellectu: q a animalia sentiunt, & in animalibus est sensus. Itē nota illa uerba, sine iniuria facientis, q in iuria accipitur a busiuè respectu ei', qui infert iniuriam.
f Animaliū. s. quadrupedum, ut ff. eo. l. 1. in prin. sed nomine dāni dati a bipede utilis locū hēt, ut ff. eo. l. pe.

a ¶ Lasciuia.i luxuria.† Vel dic facilitate,ut facit † pupillus.
¶ Intelligas p lasciuiã.i.p qdã petulãtiã,quã hñt aĩalia,pſertim q̃ nondũ domita sunt:lasciuire.n.ẽ blande saltare, & hmõi iuuenilia facere.]
b ¶ Feruore.i.amore: ut si equ⁹ tuus, ut equã meã adiret, ostium meũ fregerit: & dr̃ feruor, quia calefacit amor.ut ĩ authen.q b. mo. na.effi leg.§. illud. co. 6. †
c ¶ Feritate.i.crudelitate. s. sua, nõ sui generis natura, ut ĩ.proxi. §.
d ¶ Actio.quę uocat ĩ fem, uel simpliciter de pauperie.
e ¶ Prodita ẽ.i. adinuẽta.
f ¶ Scripta est.ut s̃. tit.I.§. sunt autẽ. & ff.eo.l.1.in prin.
* ¶ Verba.l.12.tab.hæc fuisse tradiĩ, Si quadrupes pauperiem fecerit, animal,quod commisit noxæ, dato, aut noxæ æstimationem ferto.]
g ¶ Solitus.subaudi ĩ utroq; exẽplo, etiam:nam idem est & si non sit solitus,ut in prin huius tit.

† Et tunc dic,aut p i.ut ponatur pro eodem.
† aliàs pullus.
† aliàs pauore, sed Theophilus legit feruore: uertit. n. θερμο-τουτα.
† glo.uer. bacchata supra de succ. sub. bla.
*
† De boue cornupeta multa . Exodi ca. 21.
† Cõcor. ca. si culpa in glo. sup uerb. aĩalia . in me. extra de iniur.
† aliàs genitalis.

ne carẽt,si q̃ lasciuia,a aut † feruore, b aut feritate c pauperiẽ fecerit,noxalis actio d lege 12. ta. ꝓdita e ẽ. Quę aĩalia , si noxę dedanẽ, ꝓficiunt reo ad liberõnẽ,qa ira lex 12.ta.scripta ẽ, f ut puta si equ⁹ calcitros⁹ calce ꝑcusseris , aut bos cornu † petere solit⁹, g cornu petierit.
¶ Hęc ãt † actio in ijs , q̃ ꝯ h nãm mouenẽ, locũ hẽt. Cęterũ si † genitalis i

ADDITIO. Hoc uerũ,si fera nocẽs non euasit q̃ habebat consuetudinẽ redeũdi:alias si euasit, nec utili , nec directa tenetũs , ẽt si postea redierit,at l.qui res.§ aręã.ff de sol. Ange.
h ¶ Cõtra nãm.i.cõsuetudinẽ gñis sl li⁹ aĩalis:licet sit ꝯsuetudo sua,ut calcitret,ut s̃. ꝓxi. §. Nã maior ps equorũ ñ pessundatẽ maior pars boũ nõ cornu petiĩ:quia equi & boues dñr mansueti Et mansueta dñr q̃ gregatim pascuntur:vñ ſm hoc canis non est in numero ferarũ,nec mansuetorum.Nã maior pars canum nõ mordet,& maior pars ñ gregatim pascĩ. Sed vr̃ ẽr ꝙ ĩ his feris locum habeat hæc actio,ut ĩ.eo.§.fi. quæ est ꝯ.Sol. utilis(ut ibi)locũ hẽt,directa non, ut hic,& ff. eod.

Equi & boues sũt mãsueti.

Canes aĩl. qui non mordeãt.

sit feritas , k cessat actio. l Deniq; si vsus fugerit a dño , & sic nocuerit, nõ ꝑt quõdã dñs ꝯuenire, qa desijt dñs esse,ubi m fera eua sit. n Pauperies o ãt ẽ dãnũ sine iniuria faciẽtis datũ . Nec n. põt aĩal iniuriã fecisse dici, qđ sensu p caret. Hęc q qui dẽ ad noxalem ꝑtinent actionem.
¶ Si quadrupes non mansueta iuxta naturã sui gñis dãnũ dederit in liberũ

hic,& ff. eod. l.1.§.i bestijs. Accur.
i ¶ Si genitalis.i.si a genere habeat , ꝙ sit fera.
k ¶ Feritas. i. crudelitas .
l ¶ Actio.i.directa.
m ¶ Vbi. idest postquam.
n ¶ Euasit,ut ĩ.de rer.diui. §.feræ.
o ¶ Pauperies Mirabilis est hęc expositio et legalis : iõ sic forte dicta,quia pauperiẽ aliquã dicit, sicut & dãnum diminutio uel adẽptio patrimonij dicitur, ut ff.de dam. infect.l.4.
p ¶ S su caret.qñq; tñ res inanimata in iuriã facere dr̃ impropriẽ, ut ff. cõ. l.si ut certo.§.planẽ si sic cõmodaui.
* ¶ Aliud.l.Mosaica sancitũ est. ea. n. & in bruta quoq; animalia aduertebatur,si quid morte dignum admisissent,Genes.9.Leui 20. Exod. 21.
q ¶ Hæc.s.supradicta duo. & ꝙ nõie feræ bestiæ nõ agatur hac actione, & ꝙ nomine mansuetæ noxaliter tantũ agatur,ut s̃ proxi.§.& in prin.tit.
¶ Cęterũ sciẽdũ est. Casus similiter ĩ plenri §.non figurabit.lra.n.plana ẽ, & decisio fundata nãli rõne, ut dãnũ datũ culpa alicuius puniatur pro mõ culpæ. Addit ẽt, ꝙ ñ solũ dat, actio ex edicto ędilium,sed ẽt de pauperie,rõne assignata in tex.qa ubi agit de pœna imponenda,una actio altã nõ cõsumit.Not.ꝙ in dãno dato, uel poti⁹ in

Dãnũ diminutio uel ademptio patrimonij dicitur.

SYL

in nocumento facto libero hoī, æstimatio fit arbitrio iudicis: i cęteris in duplo ęstimationis dãni. Itē φ illo casu dat actio i factū đ paupie, & actio ædilitia. Itē not. r jam, φ in pœnalib. vna actio aliā nō cōsumit.]

a ¶ Edicto. posito ff. de ędi. edic. l. hi. n. §. deinde. & l. sequen.

b ¶ Leonem. itē lupū, pantherā, & gñaliter oē animal, q đ dēat nocere, siue solutum, siue ligatū, ita tñ φ damnū nihilominus facere possit, vt ff. de ædil. edict. l. hi. n. & l. generaliter & l. seq.

c ¶ Et nocitū. i corpore, ita φ nō sit mortuus: aliàs ducēti solidi de benē, (i) vt ff. de ædil. edic. qua vulgo. 2. respon.

corpꝰ ñ occidēdo, dñs ex ędilitio edicto arbitrio iudicis ɔdēnat in alijs reb. i duplū: vī noxalis actio his duobꝰ casib. ɔ̈ dñm dirigit: & pęnales actiones ꝑ eodē facto ɔcurrētes ñ pimūt se ɔcursu. An.

¶ Cęterū sciēdū ē, ędilitio edicto [a] ꝓhiberi nos canē, verrē, vrsū, aprū, leonē [b] ibi habere q̄ vulgo iter fit, & si aduersus ea factum erit, & nocitū [c] libero hoī esse dicatur, qđ bonū, & æquū iudici vī, tāti dñs condēnetur. [d] Cæterarū verò rerū, quāti dānū datū sit, dupli. Præter [e] has āt ædilitias actiones, & de pauperie locū hēbit. [f] Nūq̄ enim actiones, pſertim pœnales, đ eadē [g] re cōcurrētes, alia aliam consumit. [h]

De ijs, per quos agere possumus.

¶ Actiones intentanť p nos, & p ꝓcuratores nostros, quorū vsus oli ꝓhibitus erat nisi in certis casibus: sed nūc necessariꝰ est, qñ principalis agere vel defēdere ipe n̄ p̄t. h.d. Ang. Are.

h ¶ Consumit Hoc est intelligendum concursu: perceptione.n. vna aliā cōsumit. Et ad euidentiā istorum dic, φ qñ competunt plures actiones eidē, & ɔ̈ eundē: aut oēs pœnales sunt, aut oēs rei psecutoriæ, aut aliç pęnales, aliæ rei persecutoriæ. Primo casu subdistingue, aut oēs ex vno delicto, & tunc vna tollit aliā perceptione, non in id, qđ excedit, vt ff. vi bon. rapto. l.1. & ff. de ac. & obli. q ferrum. 1. rñ & l. cūm ex vno delicto. non autem cōcursu, vt hic dicit: vbi autem ex diuersis factis, vna non tollit alteram ēt perceptione, vt ff. de priuil. delict. l. nunquam. in prin. In secundo capite, qñ omnes sunt rei persecutoriæ, dic, φ aut contra eundem dantur: & tunc tolluntur adinuicem perceptione, non concursu, vt ff. loca si merces. §. culpæ. aut contra diuersos, & tunc nō tolluntur etiam perceptione, vt ff de rabu. exhi. l. locum. § condemnatio. In tertio casu. s. qñ alia est pœnalis, & altera rei persecutoria, iterum subdistingue: quia aut est pœnalis originaliter: & tunc neutra per alteram tollitur, vt ff de furt. si pignore. § cum furti. & ff. de condi. furti. si pro fure. §. furti. hoc tamen fallit in casu. ff. nau. cau. sta. l. & ita (aliàs incip. idē.) §. fin. quia ibi competebat altera de iure communi, altera de iure spe-

Actiones si cōpetant, an vna intētata tollantur aliæ.

Ad DI. (i) Ista pœna fm gl. in l. qua vulgo. applicatur pro parte fisco, & pro parte parti: alleg. ff. de ijs qui deiece. si verò. § pe. fm Ang.

d ¶ Condemnetur. Rōne deformitatis non habita, sed impensarum tm in curatione factarum, & operarum amissarum, & amittendarum, vt ff. e. l. ex hac. Item condēnatur in duplū occasione damni dati in alijs rebus ex hoc edicto, vt hic, & ff. de ædil. edic. qua vulgo. 2. respon. in fi.

e ¶ Præter has. i. præter hos modos agendi ædilitio edicto.

f ¶ Habebit. Ł vtilis: aliàs contra, vt s. eo. §. hæc autem.

g ¶ De eadé re i. ex eo. facto & delicto.

† Similē SYL. glo. habemus I d. l. & ita. ff. nau. cau. stab. & in l. nunq̄. de re. iu.

cïali. Aut nō est metū, vel originaliter pœnalis, & tūc vna per alterā tollitur, vt ff. qđ me. causa. l. metum. §. licet. † ¶ Dic tu q̄tū attinet ad regulā huius tex. ꝙ illa ꝓcedit quo ad hoc, vt simul concurrāt, ita ꝙ vtraq; eligi possit: sed bñ vna electa alia tollitur. l. & ita. in fi. ff. nau. cau stab. ēt ꝙ in actione electa succubuerit, s'm Bart. in l. hoc edicto. in 2. q. ff. de publica. Item hæc vera sunt, qñ ex eodem facto, & vnico criminis titulo procedunt, aliàs secus. l. 1. ff. vi. bono. rapto. l. nunquam plura. ff. de priu. delictis.]

†aliàs est.

ĉur. vbi nō solū ꝯsideratī caput impotentiæ. s. qñ hoies suis negocijs non pñt superesse, sed ēt quando nolunt.] a ¶ Admonēdi sumus. i. admonemus. b ¶ Agere. s. hodie.

Nunc admonē di a sum a agere posse quēlibet c hoiem, aut suo nomine, aut alieno. Alieno veluti ꝓcuratorio, tutorio, curatorio, cū d olim in vsu fuisset alterius noīe agere nō posse, nisi ꝓ populo, ꝓ libertate, ꝓ tutela. Preterea lege Hostilia permissū † erat furti agere eorū e noīe, q apđ hostes essent: aut reipublicę cā absent quiue in eorū cui f tutela essent. Sed qa hoc nō minimā incōmodita tē hēbat, ꝙ alieno noīe neq; agere, neq; excipere actionē licebat, cœperūt hoīes ꝑ ꝓcuratores litigare. Nā & morb. & ętas, & necessaria pegrinatio. ;itēq; alię multę causę sæpe hoībus impedimento g sunt, quominus rē suā ipsi exeq̄ possint.

* ¶ Intellige ciuilr: at criminalr si sp licet: qđ expedit ū ē, vbi qs ꝑseq̄ velit crimē publici iudicij. l. pe. de publi. iud.] c ¶ Quēlibet. s. idoneum, † ꝑ seruū, qui nec suo, nec alieno nomine admittit, vt C. de iudi. l. seruus. † Itē ꝑ pupillum, vt C qui leg. perso. stā. hab. per totū. Acc. Facias tu regulam, ꝙ qui cunq; pt esse in iudicio pro prio noīe, pōt

* * † Sim gl. s. de leg. §. nostra. vers. quibuscunq;. & j. §. se. vers. cuicunque. † Dic, ꝙ seruus nō pōtesse in iudicio ni SYL. si in certis calib. de quib. in l. vix certis. ff. de iudi. Ange.

¶ De ijs &c.

¶ Quia de actionib. diximus, videamus per quęs exerceantur: & in hoc incipit, Nunc &c.

Diuisio.

Nunc. ¶ Totus iste titu. diuidiī in tres partes. Primo ponit vnū dictū bimēbre. Scđo vnū membrū assumit, & declarat tā de iure antiquo q̄ hodierno. Tertiò declarat qđ est procurator & tutor. Secunda ibi, Alieno veluti. Tertia ibi, Procurator.

SYL.

¶ Nunc admonēdi. Casus nō est necessarius. tradit. n. pmo Impe. regulā affirmatiuā. Item refert ius antiquū, quo nisi certis casib. in tex. expressis agere ꝓ alio nō licebat. No. ꝙ qlibet nō ꝓhibit' pt agere noīe suo, & alieno: & sic ꝙ hoc edictū est ꝓhibitoriū certarū personarū. Itē not. in quibus casib. de iure antiquo agere liceret. Itē no. rōnē quare adinuentū fuerit, ꝙ qs alieno noie agere posset: & est tex. aperti' decl'ans. i. l. 1. §. fi. ff. de ꝓ-

ēt procuratorem constituere: quam facit Inno. in c. edoceri. de rescri. sed ego addo, proprio noīe, ꝑ personas cōiunctas, quę pñt esse in iudicio, & non pñt constituere saltem ante con test. litem procur. vt concludit Rot. de procu. deci. 34. in antiquis.

d ¶ Cum. i. quamuis.

e ¶ Eorū noīe. s. si qs faceret furtum captiuis, vel reipu. causa absentibus.

f ¶ Cuius. i. alicuius. q. d. procurator potest agere nomine eorum, qui sunt in tutela captiuorum, & reipublicæ causa absentium.

g ¶ Impedimento. Sed quid si nullū sit impedimentum? Rñ. idem, vt ff. de procur. l. 1. § vsus.

¶ Procurator &c. Casus in traditione tā gñalis rīc ñ ē necessari': nihil. n. aliud hic dr, nisi ꝙ ñ est tradita aliqua certa formula in cōstōne ꝓcuratorū, sed qūocūq; cōstet, ꝙ velim res meas agi,

agi, & tractati p aliū, ille meus pcurator ɔstitutus cēset. Not. ꝙ pcuratoris cōstō ñ exigit aliq̄ certā formā verborū. Itē ꝙ absens pt ɔstitui pcurator.]

a ¶ Neq; certis verbis. Immo qbuslibet, aptis tñ ad hoc, siue gñalr, siue spāliter. In casib. tñ spāle mandatū exigitur, vt in interdicto. de lib. exhi. vt ff. de pcu. l. Pōponi⁹. in prin. Idē si mādo. alicui, ꝙ ineniat matrimoniū filię meę, vt ff. de ritu nup. l. gñali. § prin. Itē in cā suspecti tutoris, vt ff ƌ pc. non solū. §. si. Item qū duos gñalr facio pcuratores: nā neuter ab altero exiget, nisi hēat spāle mādatū, vt ff. de pcu. l. itaque. & l. q duos. Itē in inte. resti. petenda, vt ff. de min. l. illud. §. si talis.

¶ Adde ꝙ Ang. hic ponit 25. casus, in quib. speciale mandatum requiritur: & ego posui 120. casus, in quib. speciale mandatum requiritur, in meo tractatu de regulis & fallen.

b ¶ Eo. s. aduersario

* ¶ Adde, quod & absens procurator vtiliter datur. l. 1. ff. de procu.]

c ¶ Cuicunq; s. habili, non militi, vt ff. de procu. l. filiusfa §. veterani. Item non fœminæ, vt ff. de pc fœminas. † Itē nō hñti imminens impedimentū, quare non possit cogi, vt ff. de pcu. l. neq; fœminā. Itē ñ minori 25. an. vt ff. de pc. l. minor. Itē non furioso, vel muto. vt ff. de pc. l. 2. §. furiosus, & l. mutus. l. rñ. Item nō accusato de crimine capitali, vt C. de pcur. l. reum.

ADDI. Qui oēs phibētur eē pcuratores, nisi fuerit lis cōtestata. Et ē rō, q̄a hæc exceptio dēt opponi añ lit. contē. alias habilitat psona pcuratoris, vt hic p doc. & in l. ita demū. & in l. exigendi. C. de procur.

* ¶ Qđ dicit ƌ fœmina verū est in iudicio, pterq̄ in quibusdā casib. annot. p Dec. in l. 2. nu. 16. de re iudi. Nā ad negocia vtiq; procuratrix dari pōt, vt tenet Bart. per l. 3. §. j. de neg. ge. quem seq̄ Dec. post multos alios per cū allegatos in d. l. 2. de re iud.]

¶ Procurator ɔstituit ỽbis habilib. āte positis, ēc aduersario abñte, & ignorāte. An. Are.

¶ Procurator neq; certis ỽbis,[a] neq; pñte[b] sp aduersario, imo plerūq; eo ignorāte ɔstituit. Cuicūq;[c] n. pmiseris rē tuā[d] agere, aut ƌfēdere,[e] is tu⁹ pcurator intelr.

¶ Tutores, & curatores quēadmodū ɔstituanē, prio libro[f] expositū est.

De satisdationib.

¶ Oli ɔuēt⁹ actiōe reali satisdabat, siue suo, siue alieno noīe ɔueniebat. Sz agēs reali nullā satisdationē pstabat, si suo noīe agebat: sec⁹ si pcuratorio noīe, quia satisdabat ratā rem dñm habiturū: Agēs verò psonali, ad ea cogebat, ad q̄ agēs reali. ɔuēt⁹ verò alieno noīe satisdationē pstabat iudicatū solui, si alieno nomine faciebat: si verò suo, ad nullā satisdationē cogebat. Ang. Are.

d ¶ Rem tuā. Ergo & vnā, & plures: ergo nūcius est pcurator, qđ verū ē, vt ff. ƌ pcu. l. 1. §. 1.

e ¶ Defendere. s. mandato interueniente: aliàs simpliciter positum hoc verbū defensor, intelligitur sine mandato, sed procu. cum mandato est, vt ff de proc. si pcu §. per ɔtrium, & facit ad hunc §. ff. fa. er. l. planē. in fin.

f ¶ Primo libro Vr t̃. qui da. tut. pñt. per totum & de legi. agn. tu. per totum. & per alios seq. tit. vsq; ad ti. de satisda. tuto. & cura.

¶ D. satisdationibus.

¶ Facta mentione procuratorū, à quibus satisdatio exigitur, cōpetenter de satisdatione subiungitur. Accur.

** Adde, ꝙ qui tenetur satisdare, liberatur à satisdādo, si sit valde diues & idoneus, vt no Bar. in l. quicunq;. 2. C. de fund. patri lib. 11. & tradunt Alexand. & Mod. in l. 1. ff qui satisda. cog.]

† aliās de est sem p. Mandatū speciale in multis casibus exigitur.

SYL.

Procuratoris officium quibusdā est interdictum.

*

† & §. pe. j. de except.

Cōtinuatio.

SAtisdationũ. ❡ Tot⁹ iste tit. diuidit̃ ĩ tres partes. Primò ponit q̃d iuris erat olim circa satisdationẽ ĩ iudicio, siue q̃s agebat noĩe suo, siue vt ꝓcurator. Scdò, q̃d iuris sit hódie. Tertiò extendit hanc legẽ ad oẽs ꝓuincias. Scda ibi, (Sed hódie.) Tertia ibi, quã formam.

SYL. ❡ Satisdationũ. Casus in l. correcta nõ est figurãdus, refert. n. ius antiquũ quo ad satisdationes. Nota, ꝙ modus satisdationũ hodiern⁹ differt ab antiquo. Item ꝙ l. introducit̃ aliquãdo à principio ab vsu. Item ꝙ l. tollitur per non vsum. Itẽ no. ordinẽ antiquum satisdationũ. Item ꝙ nemo defensor in re aliena sine satisdatione idoneus esse creditur.

SAtisdõnũ mod⁹ alius antiq̃tati placuit, aliũ nouitas ꝑ vsũ amplexa ẽ. Olim.n. si ĩ rẽ agebat̃, satisdar̃ possessor[a] ꝯpellebat̃, vt si victus eẽt, nec rẽ ipsã restitueret, nec ei⁹ litis ęstimationẽ, ptãs eẽt petitori, aut cũ eo [b] agẽdi, aut cũ fideiussorib⁹ [c] ei⁹: q̃ satisdatio appellat̃ Iudicatũ solui: Vñ ãt sic appellet̃, facile ẽ itelligere:[d] Nãq; stipulabat̃ q̃s, vt solueretur sibi q̃d fuisset iudicatum. Multò magis is, q̃ in rẽ actione cõueniebat̃, satisdare cogebat̃, si alieno noĩe iudiciũ accipiebat. Ipse aũt, q̃ ĩ rẽ agebat, si suo noĩe petebat, satisdare nõ cogebat̃. Procurator verò, si in rẽ agebat, satisdare iubebat̃, rẽ ratã dñm habiturum: piculũ [e] eñ erat, ne iterũ dñs de eadẽ re experiretur. ❡ Tutores verò, & curatores eodem mõ quo & ꝓcuratores satisdar̃ dr̃e, verba edicti [f] faciebãt: sed aliq̃n his [g] agẽtib. satisdõ remittebat̃. [h] Hęc ita [i] erãt, si in rẽ agebat̃. Si verò i ꝑsonã, ab actoris q̃dẽ parte eadẽ obtinebãt, q̃ dixim⁹ ĩ actione, qua ĩ rẽ agit̃, [k] ab eius verò parte, cũ quo agit̃, si q̃dẽ alieno noĩe aliq̃s ĩteruenirẽt, oĩmodo [l] satisdaret, [m] q̃a nemo [n] defensor in aliena

rando. l. nam postea.

f ❡ Edicti. s. prętoris, quod edictum non habemus.

g ❡ His s. tutorib. & curatorib Sed q̃n hoc. R. forte tunc, q̃n erant testãrij, vel datiui. s. p inq̃sitionem. Nã tũc nõ cauebãt d̃ rato. vt s. de satis. tu. in prin.

* ❡ Rectius Theophilus; ἡνίκα ἀμφιβολογηθῶσιν ἐσ τι αὐτὸν καταστάσις, id est, q̃n certa, & legitima est corũ constitõ: vt intelligam⁹ tũc satisdationẽ remitti solitam, vbi constabat eos tutores, vel curatores esse. l. vulgo. ff. de admi. tuto.

h ❡ Remittebat̃. s. d facto.

i ❡ Hęc ita erant. Hic non dẽt esse §. sm Ioã. q̃a & q̃d sequit est de antiquitate.

k ❡ Agit̃. Vt suo noĩe agẽs nõ caueat; alias caueat rẽ ratã dñm habiturũ, vt s. e.

a ❡ Possessor. s. suo noĩe conuentus.
b ❡ Cũm eo. s. reo victo.
c ❡ Cũ fideiussorib. Ex fideiussione.
d ❡ Facile est intelligere, cùm nomẽ sit consequens rei, vt s. de dona. §. est & aliud.
e ❡ Periculum. Facit ff. de procura. non .ol. m. §. item ait. & de iureiu-

§. vers. ipse autem. & vers. procurator.
l ❡ Omnimodo. s. siue cum mandato, siue sine mandato.
m ❡ Satisdare. s. iudicatum solui.
n ❡ Quia nemo. No. antiq̃ regulã, q̃ ẽt hodie bona est, vt hic, & j. eo. §. si vero reus. & ff. de procur. l. non videtur. & l. qui ꝓprio. §. qui alium.

Etiam

re sine satisdatione idoneus eē creditꝰ. Qđ si proprio noīe aliquis iudiciū accipiebat in personam, iudicatū solui satisdare non cogebatur. a ¶ Hodie cōuentus suo noīe quacūq; actiōe, nō satisdat iudicatū solui, sed de iudicio sisti, si ñ possidet imobilia, quæ aliqñ est cū fideiussore, aliquando nō. Aret. ¶ Sed hodie hæc alr̃ obseruāt. Siue eñ qs i rē actione ꝯuenit, siue ꝑsonali, suo noie, nullā satisdationē b ꝓ litis ęstimatiōe c dare ꝯpellit, sꝫ ꝓ sua tm̃ ꝑsona, ꝙ in iudicio ꝑmaneat d vsq; ad e terminū li

* ¶ Etiam si filius vel pater sit. l. filiosfam. ff. qui satis. cog.

a ¶ Nō cogeba. In hoc solo casu differebat ab actione i rē, licet ꝑ multa ṽba hucusq; īter eas notauerit dr̃iā.

SIL. ¶ Cōtrariū voluit gl. ī rub. ff. iud. sol. videlicet ꝙ oli ꝯuēiꝰ actione ꝑsonali nō satisdabat: sed hæc gl. verior est, quā seq. Dy. & Bart. in d. rub. & Ange. hic.

SYL. ¶ Sed hodie. Casus i l. corrigēte ñ ex rōne, sꝫ ex quodā vsu, q ꝑualuit, vt patet ī illis verbis, sꝫ hodie hæc aliter obseruant. nō est necessariò figurādus: sed tm̄ notādū est, ꝙ satisdationes, q̃ hodie attēdunt, ex vsu, & obseruātia ꝓcessere potius, q̃ ex l. qđ cōsonat ad id, quod dixit ī. in prin. huius tit. ibi, Alius antiquitati placuit, aliū nouitas per vsum amplexa est. Item ꝙ conuentus hodie suo nomine actione reali vel personali non satisdat nisi de iudicio sisti, aliquando cū fideiussore, aliquando cum simplici eius cautione iuramento firmata.]

b ¶ Nullā satisdōnē. i. nullā ꝓmissionē ꝑ fideiussores facere. nā satisdatio ꝑ fideiussores fit, vt ff. q satis. cogan. ** Adde, ꝙ qñ qs tenet satisdare, ille pt pignora, vel fideiussores dare, glo. Bar. & magis cōiter doc. in l. 1. q satis. cog. & Neguſ. đ pig. i 2. mem. 5. par.] nā nec de defendēdo, nec đ dolo, ꝙ absit, nec iudicatū soluere ꝓmittit: q̃ tria ꝯtinentur sub cľa hac. i. iudicatū solui, vt ff. iudi. sol. l. iudicatum solui, nec vllā aliā, nisi vnā, quā subijcit. Sed ecōtra nunqd actor aliq̃ facit satisdationē? Dic ꝙ sic, duas. Primā, ꝙ litem ꝯtestabit vsq; ad duos menses cōnumerandos à die libelli porrecti, vt in

Satisdare est ꝓmissionē per fideiussores facere.

Satisdatio duplex ab actore exigitur.

auth. de execu. §. 1. coll. 7. q̃ est auth. C. de li. cōt. libellū. Aliā, ꝙ ꝑsistet vsq; ad finē: & si cōuictus fuerit iniuste se mouisse litē, decimā partē litis noie expēsarū dabit reo, vt i auth. đ liti. §. ad excludendas. coll. 8. q̃ ē in C. de epis. & cler. authē. gnaliter. qñque tamē hæ duę ex cōsuetudine nō seruātur, nec sūt in vsu. Accur.

c ¶ Pro litis ęstimatione. Iudicatū solui. Accur.

d ¶ In iudicio ꝑmaneat. Hæc satisdatio appellatur Iudicio sisti, vt hic patet, & ff qui satis. cog. l. 2. §. prætor ait. in fi. Et caue tibi in notanda differentia horum capitulorum. Hic. n. primo loquitur, qñ immobilia non possidet, vt hic, & ff. qui satis. cog. l. sciendum. ¶ Aduerte, q a verū est, ꝙ reus cōuentus possidens immobilia excusatur à satisdādo: sed si agimus de satisdatione p̃standa ab actore de prosequenda lite, nō releuatur actor ab ea præstanda per possessionē immobilium, ſm Bar & doc. in l de die §. quidam. ff. qui satis. cog. Ale. & alij in l. sciendum. e. tit. q̃uis Ias. ibi contrarium teneat, cuius rationes debiles sunt.]

e ¶ Ad terminum. Hoc est tp̃s definitionis snīę. Sed nunqd fideiussor tandiu tenetur. s. q̃diu durat lis? Distingue, aut fideiussit in certum tēpus, & tunc tādiu tenet, & nō vltra, vt C. de fideius. l. pe. Aut non, nec in cā publica, nec in scriptis: & tunc nō tenetur vltra duos mēses, vt dī. d. l. C. de fideius. Et est rō, quia actor vr̃ sibi remittere, cū promiserit litē se contestaturū vsq; ad duos mēses, vt in auth. de execu. §. 1. coll. 7. Si aūt in cā publica, vel in scriptis: tunc perpetuo, vel (quã-

* μέχρι τέλους, Theophilꝰ hic vet. tit. i. vsq; ad finem.

SYL.

Fideiussor iudicio sisti quādiu tenetur.

est veri*) vsq; ad triēniū teneī: cū tm̄ duret instātia cāæ, vt C. de iud. l. ꝓpe rādū. ī prin. Sed nunqd sub pœna fiet hæc satisdatio? R̄n. nō, nisi coueniatī ter ptes: sed ītereſſe tm̄ venit, vt ff. q satisda. cog. l.

Satisdatio iudicio sisti, an possit sub pœna fieri.

tis: vel cōmittitur suę ꝓmissioni a cū iureiurando: (quā iuratoriā cautionem b vocant) vel nudā promissionē, c vel satisdationem pro qualitate d personæ e suæ dare compellitur.

2. §. fin. Sed si est ꝓmissa, & ē starutū tp̄s, ī. qđ teneaſ fideiussor si qdē sex mensium est, ī. alios sex mēses poterit fideiussor morā purgare: si maius, ñ hēt tñ nisi sex mēses. ī. quos p̄t mora pęnæ purgari, si exhibeat re⁹, licet primo exhibitus ñ fuerit: q̄ dic, vt C. de fideiuſ. l. añpe. (1) Sed qđ si possidet immobilia tm̄, q̄ valēt decē, & ꝯueniaī in cētū, nūqd satisdabit? R̄n. sic, ad minus in eo qđ excedit: q̄a qđ iuris est ī toto quo ad totum, idē erit in parte quo ad partē, vt ff. de acq. hær. l. si seruus eius. & dixi in l. quæ de tota. ff. de rei vend.

SYL. ¶ Addē, ꝙ hęc gl. cōiter dānaſ, vt dicit Ale. in l. sciēdū. co. fi. ff. q satis. co. fi. n. reqriſ, ꝙ satisdatio æqualeat valori litis, sed satis ē ꝙ possideat tm̄ ꝙ ñ sit suspicio fugę ſm opi. Bart. & Bal. ibi.

ADDI. (1) Intelligas dispōnē huius l. ꝓcedere in casu suo, videlicet in stipulatione p̄toria, & iudiciali, nō aūt in stipulatione cōuētionali, vt ibi no. Bal. Ang & Saly. & no. Bar. in l. 4 circa fi. de custo. reo. qđ no. ſm Ang.

a ¶ Promissioni. Scilicet vbi possidet immobilia.

SYL. ¶ Io. Fab. hic dicit, ꝙ de cōsuetudine seruatur p̄riū, & de veritate vide Ale. in l. sciendum. col. pe. ff. qui satis. cog.

¶ I. ē ꝑ ꝑ priuilegiū, vt C. de prin. agē. in re. li. 12. & de dig. l. quoties. e. lib. Item in casu, qñ non possidet immobilia, vt C vt omnes tam ciui. q̄ eri. l. 1. ibi, iuratoriæ tantum cautioni.

SYL. ¶ Regula ē, q̄ ponit hic gl. ſ. ꝙ ꝑ ꝑ impotētiā satisdādi staſ cautioni iuratoriæ, ponit tñ Iaſ. in l. 1 ff. q satisd. cog. 14. limitationes, in q̄b. ēt stāte impotētia satisdādi nō staſ cautioni iuratoriæ.

b ¶ Iuratoriam cautionem. Scilicet iudicio sisti.

c ¶ Nudā promissionem Repete, dare compellitur. vt œconomus, & alij clerici, vt in auth. de sanc. epis. §. si quis autem pro pecuniaria causa. coll. 9.

d ¶ Pro qualitate. Vt si sit parens, vel patronus rei, vel actoris: vt q̄a vocet patronū, vel parentē: tunc. n. quilibet fideiussor ꝓ idoneo accipitur, vt ff. in ius voc. vt eant. l. 1. 2. & 3. & ff. qui satisd. cog. l. 2. §. 2. & §. quod ait prætor. Sed nū quid hodie indistinctè satisdandum est, vt in authen. de exhi. & intro. re. §. suscepto. collatio. 5. quæ est in C. de lit. contesta. authen. offeratur? Respondeo. illa secundum distinctio. huius l. intelligitur. Nam posteriores per priores intelliguntur, vt ff. de lega. & senatusconsul. l. sed & posteriores.

e ¶ Personæ. s. rei.

* ¶ Sic & bonus vir, qui ꝑ ꝑ paupertatem satisdare nō pōt, promittens cū iureiurando admittitur, ne eum ad impossibilia obligare lex videatur, vel alias ius sibi iam quæsitum amittat, Iaſ. l. 1. in fi. qui satis. cog. Alcia. l. satisdationis. de verb. sig.

SYL. ¶ Sin autē per procuratorem. Casus clarus est, & dicta plura sunt. primo enim dicitur, ꝙ si lis fiat per procuratorem, tunc procurator actoris aut exhibet in actis mandatū. & tunc nō egemus alia satisdatione, q̄a iam cōstituendo procuratorem tenetur habere ratum factum per ipsum ſm vires mandati, aut in iudicio confirmauit personam procuratoris, & idem est, ac si mandatum dedisset: q̄a quo ad ratihabitionem procurator cōstitutus censetur: quia vt vidimus ī. ti. præceden. quibuscunq; verbis constituitur: aut neutrū istorum factum est. & tunc procurator tenetur satisdare rem dn̄m ratam habiturum. ratio autē omnium est, ne reus fatigetur expensis, & eludaſ postea, si absoluatur. Si vero sit procurator rei tunc si p̄ns reus in iudicio personā procuratoris

ratoris approbet, res de plano proce dit: si uero non sit præsens, potest extraiudicialiter satisdando supplere q̃ ota nota. Itẽ not. ꝙ ꝯ mandatũ factũ pęnes acta ñ opponit. Itẽ ꝙ qñ ꝓcurator agit pñte dño, nõ p̃t ꝺ defectu mãdati opponi. Item ꝙ qñ dubitatur de mãdato, ꝓcurator cogitur cauere de rato. Itẽ ꝙ dñs põt extra iudiciũ releuare ꝓcuratorẽ ab onere satisdãdi. Itẽ ꝙ fideiussor ꝺ iudicato soluẽdo simpliciter receptus liberat lata sñia ſm Ang. hic.]

a ¶ Mandatũ extra i° fcm.

b ¶ Insinuatũ. i. coram iudice demõstratum.

SYL. ¶ Dic actis i̇̃sinuatũ. i. in actis ꝓductũ & registratũ.

c ¶ Cõfirmauerit. Repete, nõ. nã cõfirmare põt: & tunc satisdare nõ tenet ut ĩ. prox. §. aliàs est in litera, non.

* ¶ Idem scribit. Vlpia l. non solum. §. qui nomine. de procu.

d ¶ Habiturũ. i. ꝙ dñs hẽbit ratũ: q̃ cõmittit, qñ dñs scit, & põt hr̃e ratũ, & non hẽt, ut ff. rem ra. ha. quo. n. §. r. & ff. de sol. l. ratum, ubi dr̃, ratũ ãt hr̃e dñs debet, cũ primũ certior fact° est. Hic tñ distingue. An sit certũ hr̃e mãdatũ: & tunc non cauet, ut hic, & C. de satisda. l. j. Aut certũ est, ꝙ nõ hẽt: & tũc ẽt cũ satisdatione nõ admittitur, ut ff. de nego. gest. si pupilli. §. fi. Aut dubium est: & tunc ſm P. est in electione rei utrũ exigat probatio-

Procurator dñi actoris vel q̃ si satisdat de rato, si dubiũ fuerit ꝺ mandato, ꝓcurator rei ẽt si ꝺ mãdato certũ extiterit, cauet iudicatũ solui cũ oĩb. ciuilis opportunis; ꝓ quo re° p̃t existere fideiussor q̃ fideiussoria obligatio hypothecariã hr̃e dẽt annexã, q̃ stipulo iudicatũ solui ꝯ hr̃dem fideiussoris porrigit, tenet ẽt idẽ ꝓcurator, si re° fuerit litẽ ꝯtestat° cauere, ꝙ tpe ferendæ sñiæ reus ĩ iudicio parat° erit, alias fideiussor pro eo intercedẽs tenebit ꝓ eo, qđ fuerit mãdatum, nisi prouocatio intercedat. Ange. Arc.

¶ Sin ãt p ꝓcuratorẽ lis uel infert, vel suscipit: ĩ actoris qdẽ ꝑsona, si ñ mandatũ a actis insinuatum b est, uel ꝑsens dñs litis in iudicio procuratoris sui ꝑsonã cõfirmauerit, c ratã rem dñm habiturum d satisdationẽ procurator dare cõpellit eadẽ † ob seruando: & si tu-

nem mandati à procuratore, an satisdationem recipiat & est pro eo argu. ĩ auth. de coll. §. eos. in fi. colla. 9. Sed ibi nõ loqĩ de ꝓcuratore, sed de exactore tributorum. Sed Io. ꝯ. dicit. n. in electione ꝓcuratoris esse qđ duorũ istorũ facere velit: q̃a quoties ad duo q̃s alternatiuè tenet, eius est electio, ut ĩ. de actio. §. huic. Bul. autẽ distinguebat vtrum diceret, non habes mandatũ & tunc ꝓbet mãdatum an dicat, dubito: & tunc satisdat. Sed Ioan. opi. uerior ẽ.

¶ Tũc aũt dr̃ dubiũ de mãdato, qñ aliqd ꝓbatũ ẽ, ñ ãt p simplicẽ assertionẽ ꝓcuratoris, vt ꝺclarãt doc. ĩ l. j. C. de procu. SYL.

† aliàs eodem.

** Adde, ꝙ licet r̃r absq; mãdato alius ꝓ alio ñ audiat, attñ amic° defensionis cã poterit stare ĩ iudicio sine mãdato: qđ intelligẽdũ ĩ eo, q arctissima familiaritate iungat, & cui° gesta soleat absẽs rata hr̃e. Bar. l. nõ solũ. §. q alieno. de procu. Alcia. lib. 1. ꝺ uerbo signi.]

¶ Præstat etiam aliã cautionem procurator actoris. s. de defendendo eũ pro quo agit, ut ff. de procura. seruũ. §. fi. aliàs denegatur ei actio, ut ff. de procura. l. mutus. § pœna. SYL.

¶ Intellige de defendendo ĩ cã recõuentionis, ſm dict gl. in l. sed & hæ. §. prætor. uer. satisdando. ff. de proc. q̃ communiter approbatur, ut tradit Alex. in l. actionem, C. de procur.

Personæ,

Personæ alienarum rerum gubernatione hñtes.

a Personæ ut sunt pres ĩ bonis filiorũ. vt C. de bon. ma. l. j. & de bo. q li. l. fi. §. vbi ãt. Itẽ orphanotrophi, & brephotrophi, ut C. đ epis. & cle. orphanotrophos. Itẽ œconomi, uel actores, vel syndici, ut ff. qđ cuiusq; uniuersi no. l. j. §. qb & l. nulli. & l. itẽ. §. j. & C. đ sacro. ecc. iubemus. 2. circa principiũ, ibi, nulli œconomo. & C. đ episc. & cler. oẽs q ubiq;. §. hoc nihilominus. Item apocrisiarij, vt in auth. qũo opor. epi. §. & illud. coll. j. Itẽ magistratus noĩe municipij, (i) ut C. đ iura. calum. l. 2. §. 1. isti. n. possunt inferre per alium litem, vt hic subijcit.

** Vide sim gl ĩ. đ curat. §. ult. ĩ uer. actorẽ. vbi dclat q sint œconomi, syndici, apocrisarij. Orphanotrophi verò appellãt orphanorũ & pupillorũ nutritores. idc orphanotrophiũ loc vbi talib. pbẽtur alimẽta 23. q. 8. §. quis. Brephotrophi ãt dñi gubernatores infantium pauperũ & orphanorũ, ẽm Azo. ĩ summa. C. de epi. & cle. & Brephotrophiũ locus, ubi hmõi infantes publicè alũtur. l. illud. C. de sac. ecc.]

ADDI. No. ꝙ magistratus municipalis ꝓ sua ciuitate uel municipio pt agere, ut est tex. in l. 3. §. planè. ff. qđ ui aut clam. cùm ibi no. Ange.

b Per aliũ inserũt. Scilicet per ꝓcuratorẽ, qđ est intelligẽdũ, si prius ipsi litẽ contestent, sic liniũ dñi efficiant, ut C. de procu. l. neq; alias non: cùm non dñi, sed administratores sunt: & procurator adño debet institui, ut ff. de procu. l. 1. in prin. Sed si ipse supradictę psonę agũt, nunqd de rato canẽt, uel de iudicato soluendo, si ꝑueniunĩ: Rñ. ñ, ut C. de admi. tut. l. tutores debita. & l sancim. 2. § defensionẽ. Sed tñ in tutore vr dicere lex §, si sit incertũ de offõ suo, ut ff. de adml tut. l. vulgo. Sed certè ibi non dicit, ꝙ debeat de rato cauere: sed ꝙ reus dãnũ nõ subibit, ꝓpterea ꝙ, iste nõ sit tutor. Sed q ẽ rõ, ꝙ ꝓcuratores satisdant, sed supradictę psonæ nõ? Rñ. q a pdictę per sonæ q̃si domini sunt, ut ff. ꝓ emp. l. q fundũ §. si tutor. & C. de epis. & cler. l. orphanotrophos. sed ĩ ꝓcuratorib' secus: q a non sunt dñi uerè, sed fictè, vt ff. de ꝓcurato. l. 1. in prin.

Procuratores satisdant, non aũt pres, orphanotrophi & c.

tor, vł curator, vel aliæ tales psonæ, a q alienarũ rerũ gubernationẽ receperũt, litẽ qbusdã per aliũ inserũt. b Si verò aliqs ꝑuenit, si qdẽ pñs ꝓcuratorẽ dat pa ratus ẽ, pt d vel ipe i iudiciũ venire, & sui ꝓcuratoris psonã ꝓ iudicatũ solui satisdõnẽ, solẽni stipulatione firmare, vł extra iudiciũ satisdõnẽ exponere, e ꝓ quã ipse sui ꝓcuratoris fideiussor existat ꝓ oib iudicatũ solui satisdõnis ciuilis, vbi & de hypotheca suarũ rerũ conue-

* Adde, ꝙ licet tutor ñ possit cõstituere ꝓcuratorem añ lit. ꝯtest pôt rñ constituere actorẽ, uel negociorũ gestorẽ, uel quocunq; alio nomine eũ apelles, ut ait hic Theophilus.]

c Pñs. Pñẽ accipe, ẽt si sit in hortis, uel in cõtinẽrib. ædificijs, ut ff. de procur. l. pñs. & l. q in foro. & l. & ideo.

d Pôt i. dẽt, ẽm quosdã. Dñi. n ꝙ si dñs est pñs, ipse tñ dẽt fideiubere ꝓ ꝓcu. suo: si aũt absens est, ꝓcur. pt, & dẽt fideiussores suos dare. & facit ꝓ eis. ff. iud. sol. si ad defendendum. & ff. de procu. l. qui proprio in prin. Vel dici pôt, ꝙ etiam si dominus est præsens, tamen potest procurator dare suos fideiussores: cùm etiam sine mandato quilibet possit alium defendere, ut C. de satisda. l. 1. & C. de procu. l. exigendi. & etiam inuitum. ut ff. de sol. l. solutionem. & ita propriè accipitur hoc uerbum, potest.

Defendit qlibet ẽt sine mandato.

e Exponere. Actori, uel notario scribenti procurationem: ex cuius stipulatu quæritur actori utilis actio, ut ff. tem pu. sal fo l. non quasi.

f Clausulis. Quæ clausulę tres sũt. ſ. de defendẽdo reo, & đ doio ꝙ absit, & qđ sonat ipsum uerbũ, ut ff. iudi. sol l iudicatum solui & hic dicitur.

Iudicatũ solui tres clausulas habet.

Com-

a Cõpellitur. Per iudicem. Accur. b Hæredes ei⁹. Nã hẽi nãm hęc stip. ut ad hẽdes trãseat, sicut illa, iudicio sisti, ut ff. si qs cau. l. si eũ. §. q iniur. c Ipsius. Scilicet rei. Acc.

reali, siue psonali. Itẽ ꝙ põt ex hoc tex. elici illa te. uulgata, de qua s. ꝙ experiẽtia est rerũ magistra. Itẽ ſm Ang. ꝙ ciuitates inferiores debent sequi consuetudinẽ dominãtis, qđ

d Exponẽda à ꝓcuratore. e Veniet. s. re⁹, q litẽ pri⁹ cõtestatus est suo nomine. f Fideiussor. Datus nũc a procuratore. g Cõtinenẽ. Ergo dẽt con dẽnari procurator pręsẽs. Si uerò re⁹.

§ YL. Casus positio facilis & dubitat. n. poterat, quõ posset extraneus sine mãdato admitti Icã. cũ. n. in principio iudicij magis sit fauẽdũ actori q̃ reo, & nemini alieno nomine agere. li ceat sine mã dato, uidebatur multo minus admitti debere defensor, cui⁹ priũdi fauore defensionis, & ne qs indefensus remaneat sed dẽt tũc demũ admitti, si cauerit: ro assignat in tex.

nire ꝯpellit, a siue ĩ iudicio promiserit, siue extra iudiciũ cauerit, vt tã ipse, q̃ hẽdes b eius obligenẽ. Alia ĩsuper cautela vel satisdõne pp psonã ip si⁹ c exponẽda, d ꝙ tpe sniæ recitãdę ĩ iudiciũ veniet, e vel si ñ venerit, oĩa dabit fideiussor, f q̃ ĩ ꝯdẽnatione ꝯtinenẽ, g nisi fuerit prouocatum.

¶ Volens sine mãdato qs reum defendere tã ĩ actione reali q̃ psonali põt hoc satisdãdo facere & ordo satisdationum, ex usu iudiciorũ plenius cognoscitur, & hæc forma ubi que seruari debet.

¶ Si uerò re⁹. pñto h ex quacũq; cã ñ fuerit, & ali⁹ velit defensionẽ ei⁹ su-

bire (nulla dña ĩter actiões ĩ rẽ uel psonales introducẽda) pt hoc facere, ita tñ ut satisdationẽ i iudicatum solui, ꝓ litis pstet estimatione. Nemo ꝯ. n. ſm veterẽ rrãm (vt iã dictũ l ẽ) alienę rei sine satisdõne defensor idone⁹ intelligiẽ. ¶ Quæ oĩa apti⁹ & pfecti⁹ quotidiano iudiciorũ vsu ĩ ipsis rerũ documẽtis apparent. ¶ Quam formam nõ solũ in hac regia m urbe, sed ẽt in oibus nris prouinciis (etsi pp imperitiã forte aliter celebraẽ) obtinere censemus, cũm necesse sit oẽs prouincias, caput n omnium nrarũ ciuitatũ. i. hanc regiã urbem, eiusq;

nõ elicitur ex hoc tex. i quo hoc expssẽ disponi immo posset elici cõtrariũ, ne dispositio esset superflua.] h Si uerò re us pñto. s. post litẽ contestatã contra eũ. i Satisdatio nem. No. ꝙ si ue sterueniat ꝓcurator an te litem con testatam vt s. eodẽ §. si vero debet satisdare, siue postea, ut hic, & C. de consor. eius. lib. l. 2. Nec obst. qđ dicitur, ꝙ dẽt fieri ante litẽ ꝯtestatã vt ff. de ꝓcu. l. Pomponius. §. ratihabitionis. q a ibi ĩterue nit ꝓcurator ante litẽ cõte statã: ubi autẽ postea ĩterue nit, & postea satisdat ut dictum est. K Nemo. s. procurator, ut ff. de procu-

l alias pfectissime a quotidiano &c. Procurator rei si ue interueniat añ lit. cõtest. siue post, tenet satisdare.

ꝓ antiquã regulã ex edicto elicitam, ꝙ nemo, ẽt si fili⁹ eẽt, admittit ad aliquẽ defendendũ sine mãdato. l. filiusfam. ff. qui satis. cog. No. ꝙ nemo ad mittiẽ ad aliquẽ defendẽdũ sine mãdato, nisi caueat, siue simus in actiõe

cu. qui proprio. §. 2. l Dictũ est s in prin. uers. ab eius. m Quã formã. Regia vrbe. s Cõstãtinopolitana. Vel dic d ueteri Rom. n Caput. C. ve uet. iur. enue. l. 1. §. nulla. & §. sed & si quæ leges.

Sequi,

a ¶ Sequi. immo nō vt inspiciēdū qđ ibi fiat, sđ qđ fieri dēt, ut ff. đ offi. p̄si. l. sed licet. q̄ est ꝯ. Sed hæc ē intelligē da, qñ ex certa scientia est ꝯsuetudo uel lex, nō per errorem. ut ibi: ut facit ad hāc. ff. de leg. & sena tuscon. l. de quibus. Acc.

ADDITIO. Hoc uerū qñ lex tollit con suetudinē, alias vnaquæq; ciuitas abundat ī sēsu suo: & sic obseruari dēt suā cō suetudinē. Et ex gñali prici pis ꝑmissu inducere potest particulares cōsuetudines ēt ꝯ leges, q. bus stari dēt, vt hr in §. ex nō scripto ī. de iu. nat. gen. ciui. Quęro tñ an in fideiussorem de iudicato soluedo fiat executio sine nouo processu? & cōmuniter doc. dñt ꝙ sic, ut in l. fi. C. đ usu rei iudi. & Bar. ī l. j. ff. de iud. sol. per tex. d. l. fi. ubi dr, statim: q a dictio, statim, importat summatā cognitionē sine ordine iudiciario, ut l. momentaneæ. C. unde ui. dic ut in dictis iuribus latius per doc. Ang.

obseruātiā sequi.

¶De perpetuis & tpalibus actionibus, & q̄ ad hr̄des, & in hr̄des trāseūt

¶Actiones ciuiles tā reales q̄ ꝑsonales sūt ꝑpetuæ: p̄toriæ vero pœnales rr̄ durant anno: qđ fallit in actione furti manifesti, q̄ ꝑpetua ē; s꜄ p̄torię rei ꝑsecutorię ꝑpetuę sūt.

HOc loco admonēdi sumus, eas quidē actiōes, q̄ ex lege, b senatusvè consulto, c siue ex sacris constitutionibus d proficiscuntur ꝑpetuò† solere antiquitus competere, donec sacræ cōstitutiones tam in rem, q̄ in personā actionibus, certos fines dederūt:

Cōtinuatio. ¶De perpetuis & temporalibus &c.

¶ Quia de actionibus est dictū, & q̄dā sunt perpetuæ, & quædā nō: ïō de his ponit, ut ī. eo. in prin. Itē quia q̄dā trāsitoriæ sunt hr̄dibus & ꝯ hæredes, & de his ponit ī. eo. § non aūt. Accur. Sed melius resideret ista rubrica immediate post titu. de actio. quia cōtinuatur a remotis nimium, cùm non simus in prin. libri.

Diuisio. HOc locō. ¶ Totus iste titulus diuidit in tres partes. Primò ponit regulam & exceptionem. s. quæ actiones sunt perpetuæ: Secundò ponit regulam & exceptionem. s. quæ actiones sunt transitoriæ ad hæredes. Tertiò ponit nouū casum. Secunda ibi, Nō autem omnes. Tertia ibi, Superest.

¶ Hoc loco. Casus in traditione regulæ, presertim ī his terminationib^9 actionū, quæ sunt iūris positiui, non est aliter figurandus q̄ literaliter: litera autē plana est, nec aliqua declaratione indiget. No. igitur, ꝙ actiones, quæ ex lege senatuscō. & principum constitutioni bus oriebantur ac dabantur, olim erāt perpetuæ, hodie uero uariæ terminatę sunt: alię lōgiori, aliæ breuiori spatio. Itēm ꝙ descendentes ex edictis ꝑtorū sunt annales, quatenus etiā erat annale officiū prætorū. Itē ꝙ dictio, perpetuū, non semper importat sine præfinitione tēporis. Itē nota actiones, quæ in perpetuū extēdūtur, quamuis sint prætoriæ. Itē ꝙ actio furti manifesti datur perpetuo. Item quod ualet argumentum ab absurdo.]

† De hoc ver. ꝑpetuo, quot modis accipiat, uide gl. 10. q. 2. §. ꝑpetua.

b ¶ Ex lege 12. ta. ut fami. erci. ut. ff. fam. erc. l. 1. Itē noxalis de pauperie: ut si qua. pau. fe. d. l. 1. in prin. & ff. si qua. pau. fe. d. l. 1. in prin.

c ¶ Senatusve cōsul. vt hr̄ditatis petitio, ut ff. de pe hæ. item ueniunt. § pridie, & C. de pe. hær. l. fi. in prin. Itē si quis clauū de naui abstulerit: cuius causa tota nauis periit, ut ff. de incē. rui. nau. l. 2. §. senatuscon.

d ¶ Cōstōnib. ut cōdictio ex lege, q̄ datur ex cōstōnibus quibuslibet post l. 12. tab. constitutis, ut ff. de cōd. ex le. l. unica. & ff. ad l. Iul. de adulter. qđ ex his. & C de do. l. siqs argentū. §. fi. & ī de act. §. tripli. Vel ex quacunq; alia

eas a uerò, q̃ ex ꝓpria Prætoris iurisdictione pēdent, plerūq; b intra annū c viuer. nā & ipsius Prætoris intra annū erat † imperiū. Aliqñ d tamen & in perpetuū extendunt. i. usq; ad finē ex cōstitutionib. e introductū:

alia parte iuris, ut plebiscito, ut patet ff. Aqlia, ut s. de le. Aquil. §. cęterū. & ff. ad l. Aqli. l. 1. nā quinq; sunt partes iuris prętor prorsū, ut s. de iure na tu. §. constat & totum est ius ciuile, ut ff. de iusti. & iure. l. ius. autem ciuile. & actiões ex eo descendẽtes sunt perpetuæ, ut hic dicit, idest, sine præfinitione temporis,

Actiones ex quinq; partib⁹ iuris descẽdẽtes sunt ciuiles & ꝑpetuæ.

ſm antiqua tempora; sed sacræ constitutiones ĩ personalibus metas imposuerūt 30. annorū, ut C. de pscrip. 30. uel 40. an. l. sicut. & l. omnes. & C. quib. non obijcitur long. tēp. pscrip. l. neq;. & C. de anna excep. l. 1. & de cō stit. pec. l. 2. In realibus autē imponit meta per constitutiones ĩ rebus mobilibus trium anno. in immobilibus. 10. an inter præsentes. 20. inter absentes: & hoc, qñ titulū habet possessor alias 30. anno. ut C. de usucap. transfor. l. 1. & s. de usuca. § 1. i. (i) In hypothecaria ẽt quæ est in rem, certa statuuntur tpa: vel 10. uel. 20. uel 30. vel 40. annorum, ut C. si aduer. credit. † l. diuturnū. & C de præscrip. 30. anno. l. cū notissimi & de anna. excep. l. 1.

Actiones personales 30. annos durãt. Actiones reales q̃to tpe durant.

**

† liber. vij.

** Quanto tpe præscribatur iura hypothecæ, uide omnino Negus. trac. de pign. in 2. memb. 6. par nu. 1. & 2. qui distinguit, & optimè declarat.] Sed quomodo erat perpetua rei uendicatio ſm antiqua tempora, immo temporalissima, ut s de usuca. ĩ prin. Rñ. quod hoc dicit, ꝙ erant perpetuæ. s. personales, sed meta imponit tam in realibus q̃ in personalib. Item caue tibi, quia duæ psonales sunt ciuiles, quæ durant per annū tm: una iniuriarum, quæ descendit ex l. Corn. & C. de iniur. l. si non conuicij.

SYL.

¶ Adde, ꝙ de hac fallen. uidēda sunt q̃ ponit Ioã. Fran. Balbus in tra. præscrip col. 111. in prin.

¶ Alia, q̃ datur ex l. Iulia repetundarum, ut ff. ad l. Iul. repe. l. 2.

ADDITIO. (f) Et no. ꝙ ultra titulū requiritur etiam possessio. nam sine possessione ñ inchoat usucap. l. sine possessione. ff. de usucap licet aliqñ inchoata attrahat ad finem, ut l. cępi s. ff. de usucap. cōiuncta l. 1. §. Scæuola. ff. si quis test. libe. eē ius. fu. Angel.

† i. magistratus sic l. pen. de iust & iu. l. pen. de offi. pf. & l. ulti. de offic. pro cons.

a ¶ Eas. s. pœnales. & tunc non est necesse, plerunq;, uel si habes, plerūq;, expone ut j. Acc.

b ¶ Plerunq;. h. d. pp prætorias rei psecutorias, q̃ ꝑpetuæ sunt, nisi ĩ rescissoria, quæ annalis est: quia contra ius ciuile datur, ut ff. de act & ob. l. in honorarijs. & s. de act. §. rursus. & j. e. §. Itē nisi redhibitorijs, q̃ dant ad tps, licet rei sint persecutoriæ, ut ff. de ædi. edi. l. sciendū §. fi. qa dant cōtra id qđ cōuenerũt ꝯhentes. Itē fallit dicta regula. ff. qđ fal. tu. l. huius actionis. §. has actiones. & q̃ in frau. cred. l ait prætor. §. annus. C. de dolo. l. fin. & ff. de eo per quē factū est l. 1. §. pen. Si aũt sunt pœnales prætoriæ, locum hēt quod hic dr. ut sint annales, siue sint pœnales ex utraq; parte, siue ex altera tantum, ut ff. de calum. l. 1. & de ĩ ius uoc. l. pen. & ff. de ali. iu. mu. l. uel post ann. Accur.

Prætoriæ rei persecutoriæ sunt perpetuæ.

Prætoriæ pœnales sunt annales.

¶ Vide pro declaratione Bart. in d. l. in honorarijs. ff. de pact. & obli.

SYL.

ADDITIO. Sed ſm Ang. illa est pœnalis ex una parte tm, & ideò non vr bene excipi. Sed Barto. in l in honorarijs. ff. de actio. & obliga. concludit ꝙ oēs rei psecutoriæ ex utraq; parte sunt perpetuæ. ex parte autem actoris rei persecutoriæ, & ex parte rei pœnales finiuntur anno.

c ¶ Intra annū. s. utilem. Nam de talibus annis prætores loquebant, ut patet. ff. de ui & ui ar l. 1. §. ann⁹. & ff. de ædil. edi. l. sciēdū. §. fi. Nisi in casu ubi ē utilis ad sui principiū, sed cōtinuus ad sui ꝓcessum, ut ff. de calũ l. annus.

d ¶ Aliqñ. Ecce quare dicit plerunq;.

e ¶ Cōstitutionibus. de quibus dixit s. cod. in princip.

Bonorum

q̃les sūt eę, q̃s bonorū possessori,[a] cęterisq́;, q hr̃dis[b] loco sunt, accómodat. Furti quoque manifesti actio, q̃uis ex ipsi' Pręto-ris iuriſdōne ꝓficiscat:[c] tñ perpetuo dat: absurdū. n. eē existimauit,[d] anno eam terminari.

¶ Penales actiões Pretorię vł ciuiles ɔ̄ hr̃des ñ dāt: nisi lis ɔ̄ defunctos fuerit cōtestatā, hr̃di vero ɔpetūt excepta actióe iniuriarū, & s̄iĺibus: ex ɔ̄ctu verò ɔpetūt ɔ̄ hr̃des, p̄ter actionē de dolo: nisi aliquid ad eos peruenerit. Ang. Are.

¶ Nō āt[e] oēs actiones, q̄ i aliquē aut ipso iure[f] ɔpetūt, aut à p̄tore dāt, & ī hr̃dē eq; ɔpetūt aut dari[g] solēt. Est n. certissima iuris regula, ex maleficijs[h] pęnales actio

a ¶ Bonorū possessori. i. cuilibet possessori, q vult succedere de iure p̄torio, q hēt hr̃ditatis petitionē bon. possessoriā, de qua habes. ff. de bon. pos. heredi. peti. peti. per totum. Accur.

b ¶ Hr̃dis loco sūt, ut qb' restituta ē hr̃ditas p fideicōmissū, † qb. datur hr̃ditatis petitio fideicōmissaria, d qua hēs. ff. de fideic. hr̃. peti p totū. Et hæ duæ sunt rei psecutoriæ. Ac.

* † l. postulāte. ff. ad Trebe. & §. restitu-ta. supra de fid. hr̃.

c ¶ Proficiscatur. no. actionē furti manifesti esse p̄toriā: sed n manifesti ciuilis, ut s̄. de noxa. §. sūt aūt. * ¶ Adde, ꝙ ex l. 12. ta. manifesti fures liberi uerberabant, & ijs addicebantur, qb. furtū fecissent, si modo id luci fecissent, neq; se telo defendissent (nocturni. n. fures, aut interdiu se telo, cū prehēderētur, defendētes, occidi poterāt) serui uerberib' cæsi de saxo p̄cipitabantur, ut testatū reliqt A. Gel. li. xj. c. ul. q̄ pęna postea à p̄torib. ī q̄drupli pęnā imutata est. vn̄, ñ imerito hic dr̄, iā furti manifesti actionē ex p̄toria iuriſdōne ꝓficisci: qđ & Aul. Gel. loco citato significat. ** Hincq́; ēt colľr rō, q̄re det ppetuò, nēpe q a subrogata fuit hęc pęna a p̄tore ī locū ei', q̄ īponebat a l. 12. tab. ex qua actio cōpetebat ppetuo, ut dictū est s̄. in prin. huius titu. subrogatū. n. sapit naturā ei', ī cuius locū subrogat. l. si cū. §. iniuriarū. ff. si qs cau.

d ¶ Existimauit. s. p̄tor: & idē in qualibet pęnali in eo, quod peruenit ad delinquentem, ut ff. de ui & ui arm. l. 1. in prin. & ff. de dolo. l. Sabinus.

¶ Nō aūt oēs. ...in tā apertus iugis regularis nō eēt figurādus. primo n. gnālē regulā pponit, ꝙ nō omnes actiones, q̄ dant ɔ̄ aliquē, dant cōtra eius hr̃dē: & ꝓcedit exēplificando ꝙ actiones pęnales ex maleficijs dātur hr̃dib. sed ñ ɔ̄ hr̃des, nisi sit lis ɔtestata: ió ē qa pęna dēt suos tenere auctores. Itē ī actione ex ɔ̄ctu, vbi dolus īteruenit: nā tunc si nihil ad hr̃des ex eo dolo p-uenit, non tenent, eadē rōne, qua s̄. dictū ē, & clari' declarabit in notabilibus. Not. ꝙ nō ualet ista pña, actio dat ɔ̄ aliquē, ergo cōtra eius hr̃dē. Itē ꝙ applōne iuris uenit ciuile, sed hoc est p̄cipuè pp aliud mēbrū distinctiōis, vez, aut a p̄tore dant licet in bonis codicib' adsit illū uerbū, ipso iure ciuili Itē ꝙ actiones pœnales ex maleficijs nō dant ɔ̄ hr̃dē. Itē ꝙ actio iniuriarū denegat hr̃di, rōnē ponit glo. ubi uidebimus. Itē ꝙ actio de dolo nō dat ɔ̄ hr̃dē, siue actio descēdat ex delicto, siue ex ɔ̄ctu, nisi aliqd ad hr̃dē puenit. Itē ꝙ actiones pœnales, si fuerint cōtestatæ trāseūt ad hr̃des: iō est, qa ipsa contestatione orit quidā quasi ɔ̄ctus inter partes. l. 3. §. idē scribit. ff. de pecu. & ibi docto. adeò ꝙ actio postea transmittitur ad heredem uigore illius quasi contractus, non autem uirtute prioris actionis.]

Actionis duplex diuiso.

e ¶ Nō āt. hic ponit diuisionē, ꝙ aliæ sunt trāsitoriæ, aliæ ñ: sed supior fuit, ꝙ aliæ erāt ppetuæ, aliæ ñ, ut s̄. eo. in (prin.

f ¶ Ipso iure. s. ciuili.

g ¶ Dari solent. s. iure pretorio.

h ¶ Ex maleficijs. s. priuatis, ut subijcit ī exēplis: & subaudi, vel q̄si maleficijs, ut s̄. de obl. ex q̄si delic. §. fi. (i)

Quid

Quid i publicis, q̃ qb. trac. ĩ. de publi. iud. rñ. idẽ & plª: qa ẽt hîte ꝑte. nõ trãseũt ꝯ hr̃des, ut ff. de accu. l. ex iudicio rum: nisi in 5. casibus. primus est l. Iuliæ maiesta. in duobus capĩis tm̃ eius legis, ut ff. ad l. Iul. maiest. l. fina. Scd̃s est crimen hr̃sis, ut C. de apo[st]. l. 2. & l. apostatarũ. in fin. Tertius ẽ crimẽ repetũdarum. Quartus de residuis. Quintus peculatus crimen, ut ff. ad l. Iul. pecu. l. fina.

nes ĩ hr̃dẽ rei ñ cõpeteř, a veluti fur ti, vi bonorum raptorũ, iniuriarũ, dãni iniuriæ, b Sed hr̃dib. hmõi actio nes competũt, nec

SYL. ¶ De hoc dixi latè s. de hæred. q̃ ab intesta. d. fer. §. interdum uer. ꝑ contrarium, in uer. post mortem.]

Actiones ex maleficio i duo bus casibus transeunt in hæredes.

ADDITIO (z) Dic ꝙ est uerũ in quasi delicto omittiendo cõmisso: secus si cõmittendo, ut l. 4 §. fi. ff. de dã. infec. uel dic ut ibi per Bar. & Ang.

a ¶ Nõ cõpetere. Nisi lis fuerit cõtest. ut ĩ. e. §. pœnales. & ff. de accu. ex iudiciorũ. l. ſi. Itẽ nisi aliqd ad hr̃dẽ puenerit: tunc. n. teneř, ut ff. de calũ. l in hæredem. & ff. quod me. cã. uideamus.

SYL. ¶ Dic, ꝙ rõ ẽ, quã ponit tex. l d. l. hr̃dẽ. uidelicet, ꝙ turpia lucra sunt ab hr̃dib. extorquẽda, licet etiã extiguã tur: lucrari. n. ñ dẽt hr̃s ex delicto de functi, de quo non teneř: & qñ ipse te netur eo, ꝙ aliqd ad eũ peruenit, tũc ñ tenetur actione ex illo delicto, sed actione in factũ. l. 1. §. fi. ff. de ui & ui arm. & declarat Deci. in l. pupillũ. §. in hr̃des. ff. de regu. iur. ubi uide pro declaratione huius materiæ.]

†Supra de oblig. quæ ex deli. §. util.

¶ In duob tñ casib. est ꝯ, ut ĩ actione ui bo. rap. q̃ ñ dař in hr̃dẽ, licet ad hr̃dẽ aliqd puenerit, sed furtiua dař cõ dõ, ut ff. d ui bo. rap. l. 2. §. fi. † Itẽ ĩ interdictio vñ ui, qđ ñ daĩ ĩ hr̃dẽ, sed ĩ fa ctũ actio, ut ff. de ui & ui ar. l. 2. §. fin.

Iniuriarũ actio non datur hr̃di rõne du plici.

b ¶ Dãni iniuriæ. i. legis Aquliæ actio. ** Concor. cum hoc tex. §. his ãt. ver. qua ratione. s. de lege Aquilia.]

c ¶ Sed hæredib. i. hæredibus eorum qui passi sunt hæc maleficia.

d ¶ Iniuriarũ actione. Nã hæc nõ daĩ hr̃di, nisi lis ꝯtesteř: hoc iõ, qa nõ est in bonis nr̃is añ lit. cõtest. ut ff. de in iur. l. iniuriarum. 3. & l. iniuriarũ. j. in prin. Et ẽ alia rõ: qa nihil mihi de patrimonio abest, nec reo adest, ut ff. & coll. bo. cum emãcipati. §. emancipatus: ¶ Rõ est ſm gl. & Bar. ibi, qa non hr̃ respectus ad ipsam rem uel pecuniã, sed ad ipsam con tumeliam.]

denegaĩ, excepta iniuriarũ actiõe, d & si q̃ alia similis inueniať. e Aliqñ tñ ẽt f ex ꝯctu ac tio, g ꝯ hæredẽ non cõpetit, ueluti cũ

SYL.

¶ Sũt & aliæ similes ei, ut subijcit, in qb' nec actori aliqd de pr̃imonio ab est, nec reo aliqd adest: vñ idẽ iuris ẽ, qđ & ĩ istaut est actio in factũ, q̃ datur ꝯ libertũ uocãtẽ pr̃onũ in ius sine venia ĩ quoquaginta aureos: uel filiũ vocãtẽ patrẽ, ut s. de pęna teme. liti. §. fi. & ff. de in ius voc. l. pe. Itẽ in popularib' actionib. ut si q̃s habeat posi tũ uel suspensum, ut ff. de ijs q. deie. uel effu. l. si uerò. §. quæ autem.

Iniuriarũ actio aliquas hẽt similes cõ uenientes.

¶ Intellige nisi lis fuerit contestata: qa tunc dř sibi appropriasse. licet in prin. ff. de procur. ut per Ange. hic.]

SYL.

¶ Quidã dicunt, ꝙ idem de actione in factum de calumniatorib. ut ff. de calũ. l. hæc actio. Sed certẽ ibi alia est rõ: qa hẽt condictionem ob turpem cãm, ut ibi dř. Item qa abest ibi aliqd actori, & adest aliquid reo: unde non est similis supradictis.

¶ Dic tu ſm Ang hic, ꝙ hæc rõ nihil est, & distingue ut per eum hic.

SYL.

e ¶ Inueniatur. hic continuatur ille §. pœnales. qui est. j.

f ¶ Etiam ex contractu. Non solũ ex delicto. Accur.

g ¶ Actio. s. ex dolo nata pp dolũ habitũ in ꝯhẽdo. Nã si dedit dolus cãm ꝯctui, non agitur actione ex eo ꝯctu, cùm nullus sit, sed de dolo, ut hic, & ff. de dol. & eleganter. in prin. Si. n. esset incidens, ageretur actione ex eo ꝯctu, ut purgaretur dolus, ut ff. de actio. em. l. Iulianus. §. fi. uenditor. & aliqñ indaretur in hæredes, ut ff. de actio. & obligatio. l. ex cõtractibus. Vel pone

Dolus aliquando dat cãm cõtractui, & eidiç in cõ tractum.

testór dolosè [a] versatus sit, & ad hr̃dē [b] eius nihil ex eo dolo peruenit. Pœnales ãt actiones, quas s̄. diximus, [c] si ab ipsis principalibus p̃sonis fuerint ɔtestatę, [d] & hęredibus dant̃, [e] & ɔ̈ hęredes trãseunt. [f]

¶ Condemnandus debet absolui ab obseruatióne iudicij, si ante sñiam soluerit quod debet. Aretinus.

casum, ꝙ dolus fuit incidens, vel superueniens & remanet ɔ̃ctus, & nō agitur contra hæredem, nisi peruenerit aliqd ad eũ, ut in actione depositi, q̃ datur in duplum contra eum, qui dolum commisit ĩ deposito causa tumultus, uel incendij, uel ruinæ, uel naufragij: sed in hæredem nō datur in duplum ex dolo defuncti, licet ĩ simplũ det, ut ff. de depositi l. i. Itẽ qualis est actio in factum, quæ datur cõtra agrimensorẽ, nō autem aduersus hæredem, ut ff. si mensor fal. mod. dix. l. 3. §. pen. Item in actione ex stipulatu iudicio sisti, ĩ eo, qui erat cõuentus iniuriarum, ut ff. si quis cau. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. Item ĩ actione tributoria, ut ff. de tribu. l. illud. § ti & de his casib⁹ loquit hic §. cũ dicit, ex contractu in hæredem nō datĩ qñqȝ aliàs autem ex cõtractu agitur cõtra hæredẽ ẽt de dolo defuncti regulariter, ut ff. d̃ actio. & oblig. l. ex contractibus. & l. ex depositi. quæ sunt huic contrariæ: & hãc specialitatem, si uelis tenere primã opi. denotat hæc litera, cùm dicit, aliquando tamen &c.

a ¶ Dolosè. Dolo dante cãm contractui. Vel dic incidenti uel superuenienti, ut modo diximus. Accur. flo.

b ¶ Ad hæredẽ. Sed si superuenisset, actio in factũ perpetuo contra hæredem & contra defunctũ daretur, ut ff. de dolo. l. itaqȝ. Sed de dolo olim ĩ. annũ utilem, hodie. ĩ. biennium continuum datur, ut C. de dolo. l. fi.

c ¶ Diximus. ut s̄. eo. § non autẽ omnes. Accur.

d ¶ Contestatæ. Immo ut dent̃ hæredi, sola p̃paratio sufficit, ut ff. de inoffic. testamẽ. l. posthumus. §. fi. Ioã. Vel sine præparatione datur querela hæredi hodie.

¶ Hæc glo. reprobat̃ s̃m Ang. hic, q̃a illud est speciale in querela, non in alijs actionibus.

e ¶ Dantur. Nisi in duobus casibus. Primus, cùm agitur ad operas contra libertum, & moritur patronus extraneo hr̃de relicto, ad quẽ non transeũt operæ, etiam lite contesta. ut ff. de oper. liber. l. operarum iudicio. Secundus, in patre repetẽte dotẽ filiæ, quæ à uiro diuerterat, si decedat p̃r extraneo hærede relicto, ẽt lite contestata, ut C. de rei uxo. ac. l. unica. §. uideamus.

ADDITIO. Nã eo ipso ꝙ p̃r morit̃, uel aliter filia efficit̃ sui iuris, statim actio cõsolidat̃ in filiã, ut d. §. uideamus. licet p̃r fuerit lit. contesta. & sic ꝑ hoc non facit trãsitũ in suũ hr̃dẽ: & sic est speciale in dote: q̃a est proprium patrimoniũ filiæ, ut l. 3. §. sed utrũ. in fi. ff. de min. facir. l. Põponius Philadelphus. ff. fam. ercis. Ang.

f ¶ Transeunt. Nisi in duobus casib. Primus, in actione de dolo C. de dolo l. fi. Secũdus, in retractione alicui⁹ in seruitutem uel libertinitatem, q̃ per collusionem pronunciatus fuerat ingenuus, ut ff. ne de stat. defun. l. i. §. sed interdum.

¶ Superest: Casus planus ẽ, uidelicet ꝙ debitor conuentus, q̃ litẽ est contestatus, si añ sñiam definitiuam soluat q̃d debet, est absoluendus: rõ dubitationis est, q̃a uidebat̃, ꝙ iudicio accepto nõ cẽt in p̃tãte alterius ex litigatoribus recedere à iudicio: q̃a in ipsa contestatione celebrat̃ q̃dã tacitus quasi ɔ̃ctus, ut s̄. dixi, a quo ꝑ alterum ex partibus non uidetur ꝙ ĩ ꝑiudicium alterius possit recedi. l. sicut. C. de actio. & obli. cuius contrarium decidit̃, & ratio decisionis est, q̃a soluẽdo quod debet̃ & quod petitur, extinguit̃ actio, quæ agebat̃, s̄. quibus mod. tol. obl. in prin. ideo ũi-

mirum

Operæ liberto impositæ nõ transeunt ad hr̃dem extraneũ.

...ctio de-...ositi da-...ur in du-...lum in ...uatuor ...asib. non ...in hæ-...redem.

*

...l. pœna-...a, de re-...uiu.

Actiones ...x cõtra-...ctu def. ẽ ...lẽtes q̃uo ...lantur in ...hæredes.

SYL.

SYL.

mirum si hoc patiat absolutionē ab obseruatione illius iudicij, ut J. dicetur No ꝙ oĩa iudicia sunt absolutoria. Itē quō intelligant ista uerba, & ꝗ sit tō quare oĩa iudicia sint absolutoria. Item ꝙ licet qñcunqꝫ añ rem iudicatā soluere qđ petit. Itē Itellige, ꝙ debent solui expensæ litimæ, ut not doc in l. postquā lit. C. de pact. & tradit Dec. in cōtestatiōis testatiōis & l. is ꝗ destinauit de rei uē. §. ille deniqꝫ in l. no. de ap pel. Itē ꝙ soluēs qđ petit, pōt petere se absolui: sed hoc ē ex abūdāti. Nā talis snīa nō ēst necessaria, ſm Bal. in c. dudum. col. 7. de elec. No. ꝙ soluens nō cogitur subire iudicium.]

† i. litis cōtestatiōis

† Vide Alcia. lib. 7. Parer. ca. 32.

¶ Superest,[a] ut admoneamus, ꝙ si añ rem iudicatam is, cū quo actum ē, satisfaciat actori, officio iudicis cōuenit eum absoluere:[b] licet ī ea cā fuisset † iudicij accipiēdi tpe, ut dānari deberet: & hoc est, qđ vulgo antea dicebat, omnia iudicia absolutoria esse. †

Cōtinuat dicta dicendis.

a ¶ Superest. Hæc de uita & transitu actionū ſm quod in rubrica ꝓmisit dicta sunt: nūc de iudicis offō dicit: qđ cū exponere debeat, iā pauca, ut modicū respiret, deliberat: nā conceptum sermonē qs retinere pōt? quia igitur iā conceptū in animo tractare de offō iudicis, qūo poterit tacere qn dicat aliquid hic. Accur. flor.

b ¶ Absoluere, s. ab obseruatione iudicij: nā principalis cā ē sublata solōne ut ī. q. mo. tol. obli. in prin. Accur.

** Adde, hmōi sniam eē interlocutoriam, Bat. in l. Titia. de accus.]

* ¶ Qđ d ī oĩa iudicia absolutoria esse, ꝓuerbialiter usurpari posse Alciatus ait, cū. s. significare uolumus pœnitenti parcendum esse, etiam res non sit omnīnō integra.]

¶ De exceptionibus.

Continuatio.

¶ Quia exceptio tenet uicē actionis. ut ff. de except. l. I. iō post actiones pōnit de excep. Vel qa de armis actoū vidimus, & de reorū armis uidendū ē, ideò dicit ut sequitur. Accur.

* ¶ Exceptio. n. ē actionis exclusio. l. 2. ff. de excep quæ modo eximit reū damnatione, modo minuit dānationem. l. antepen. eo. tit.]

De exceptionibus.

¶ Exceptiones sūt arma reorū: & ęquitate inītuntur ad excludendum actiones, quæ cōperunt actori ipso iure: quales sunt met*, doli, & in factum exceptiones. Aret.

S Equitur, ut de exceptionibus dispiciamus.

Diuisio.

S Equitur ut ¶ Totus iste titu. diuiditur in quinqꝫ partes principales. Primò continuat ad præcedētia rubricam. Scdò ponit causam quare fuerūt exceptiones inuentæ. Tertiò id demonstrat ꝑ exempla tāi actionibus realib⁹ quā psonalibus. Quartò ponit duplicē uel potius triplicē diuisionē exceptionū. Quintò id exēplificat. Scđa ibi, Comparatæ aūt sunt. Tertia ibi, Verbi gra. Quarta ibi in §. Appellantur. uel potius in §. alioquin quā ex multis. Quinta ibi, Perpetuæ & peremptoriæ.

¶ Sequit. Cuius positio ī hoc principio nō est necessaria: in eo. n. originē ac cām adinuentarū exceptionū exponit, dicendo ꝙ eā defendendorum reorū, ꝗ cōueniebant, fuerunt adinuentæ, qa ꝗuis actio mero iure cōpeteret alicui, attñ is, ꝗ conueniebat, si ea ꝓcederet, indebitē uexaret: & declarat ꝑ exēpla No. modū cōtinuādi hūc tit. ad ꝑcedentes. Itē ꝙ exceptiones sunt arma reorū. Itē ꝙ fuerūt inuētæ ad defendendū, nō ad offendendū. Itē ꝙ actio aliqñ mero iure valet, tñ ēst iniqua respectu eius, qui conuenitur. Item ꝙ licet ille, qui dolo metu uel errore ductus aliqđ promisit, mero iure tenetur, habet tñ exceptionē à Prætore. Item ꝙ exceptio fundatur præcipuè in æquitate: & ad rōnē huius tex. uide omnino Fortu. Hispa. in l. iurisgentiū. §. prætor ait.

in xj. col.uersic.4.infero. ff.de pac.& singu.declarationem ad hunc tex. ut per eundē in l.si,unus.§.pactus.ff. de pac.col.10.in fi.Quomodo autem fuerit inuēta exceptio & plura de ea uide per Hiero. Verum in re. petitione rubri. ff.de uer. obliga. in 23. col.]

genere:nā prima facie pdēnādus uʒ, sed inspecta qualitate, qa sit dolo fcā, uel metu,uel simili cā imdediaẗ, est inefficax: & ita expone īsequē.casib.

¶ Cōparatæ a aūt sunt exceptiones defendendorū eorū b gr̄a, cū qbus agiẗ. Sæpe enim accidit, licet ipsa psecutio, qua actor experiẗ, iusta sit: c tn̄ iniqna sit aduersus eū, cū quo agitur. Verbi gr̄a, si metu coactus, a ut dolo inductus, d aut errore † lapsus, stipulāti Titio promisisti, e quod nō debueras pmittere, palam ē iure ciuili te obligatū f eē, & actio, qua intenditur dare te oportere, efficax est: g sed iniquum est te condemnari: ideoque datur tibi exceptio. Qđ metus h causa, aut doli i mali, aut i k factum composita ad impugnandam actionem.

Exceptio nō numeratæ pecuniæ debitori cōpetit, q confessus fuit se pecuniam recepisse, quam non receperat, & ipsam p stipulationem restituere promiserat, & in æquitate fundatur. Angel.

a ¶ Comparatæ. Aliàs, inuentæ.]

b ¶ Eorum. Idest reorum. nā ipsi sunt, cū qbus agiẗ. ut ff. de iureiuran. l. 3. in princ. & in §. cum.

c ¶ Iusta sit. Prima facie.

d ¶ Dolo inductus. Hoc ē in † strictis iuris iudicijs: in bonæ fidei autē iudicijs ipso iure nō tenet contractꝰ ff.đ do.& elegāter. ī princ.

h ¶ Metus cā. Hoc qñ metu fuit compulsus.

i ¶ Doli. hoc quando inductus fuit per dolum.

* ¶ Differunt n. doli mali, & metus exceptiones, ut eleganter docet Vlpian. l. apud. §. metus. ff. de doli mali. & met. excep.

K ¶ In factū. Redde singula singulis ppositis causis s̄m Io. Sed nōne hoc tertio casu. s. qñ per errorem promisi, daẗ doli exceptio? Certè sic, ut ff.de dol. except. l. 2.§.circa.quare dic, q hæc actio in factum est proponenda in subsidiū doli exceptionis. s. ꝯ patronum & parentem, contra quos turpes exceptiones non proponūtur, ut ff.de excep.dol. apud Celsum. §. aduersus.& ita hic accipitur. Accur.

ADDITIO. Hoc uerū in odiū dolosi: sed in sui præiudiciū tenet contractus, & ex eo potest cōueniri: nisi lex resistat actui: quia tūc ex neutra parte datur actio, ut est glo.in l.diuo Pio.ff.de re iud.& Bald.in l. 1.C. plus uale. quod agi.

e ¶ Promisisti.i.credens te debere cū non deberes, ut hic, & ff.de excep. dodi.l.2.§.circa.†

f ¶ Obligatum esse. s.inspecto iuris rigore: sed de æquitate obligatus non es, ut ff.de libe.causa.l. uel obligatus est.§.obligatum. & ff. de uerb. sign. l.creditor, quæ sunt contra.

g ¶ Efficax est.s. in sui substantia. Nā ciuiliter & naturaliter ē obligatus & purè, sed nō est efficax quātū ad opē exactiōis. Vel dic efficax ex inspecto

¶ Idem iuris. Casus facilis est in positione tā clari exempli. Siquis enim sub spe futuræ numerationis pmiserit p stiplōnem cen̄tū, quæ postea nō fuerunt numerata, clarum ē, q ex stipulatione teneẗ: sed æquitas illa, pp quā sunt exceptiones introductæ, pdidit exceptionē nō numeratæ pecu. quæ tamen non simpliciter habet locum, sed ī. tempora, de quibus in l.fi. C.de nō nume.pecu.de quo latè fuit dictum. ī.de lite.obli.in princip. Ideò non expedit nunc insistere.

† l. Iulianꝰ de do. excep.

† l. dolo. C.de inutil. stip. & l. siqs cū aliter.ff.đ uer. obli.

† Sed s̄m Ange. ille text. not. facit ad ppositū: qa loqtur qñ stiplō at sine cā: hic uerò secus.

Exceptiones turpes nō opponunẗ ꝯ pronos & parentes.

SYL.

Scriptum

a ¶ Scriptū est. Supra de lite obliga.
b ¶ Constitutione. Vt C. de non nume.pec. l. in contractibus.

S Y L. ¶ Præterea. Casus clarus est, qa ꝓce dit dādo aliud exēplū ī pacto de nō petēdo, vt scilicet ille, qui erat creditor, puta ex stipulatione, & sic ille, cui aliqs tenebatur obligatione naturali, & ciui li, si per pactū simplex promisit non petere, certū est ꝙ obligatio ciuilis nō dissoluitur: quia cū ī pacto nō sit nisi vinculum naturale, nō pōt tollere nisi natu ralem obligationē. l. nihil tā nāe. ff. de reg. iur. quo sit, vt creditor, cui⁹ actio non est sublata, possit agere: quia tamē iniquum est fidem fallere, adinuenta est exceptio pacti de non petendo, qua opposita cautum est debitori, vt non molestetur, & elidatur sua illa intentio. No. ꝙ simplici pacto obligationes non omnino, vel omnimodo non omnes dissoluuntur, quia vna tantum, naturalis scilicet dissoluitur. Cętera clara sūt.]

† Noue, & subtiliter interpretatur hunc §. Fort. in l. si vnus. §. pactus. co lum. 2 t. ff. de pac.

† l. quasi creditam, mutuatā & numeratam.

¶ Idē iuris ē, † si qs † quasi credēdi cā pecuniā à te stipulat⁹ fuerit, neq; nu merauerit; nā eā pe cuniā à te petere posse eū, certū est, dare.n. te oportet, cū ex stipulatione tenearis. Sed qa ini quū est, eo noīe te cōdēnari, placet ex ceptione pecuniæ ñ numeratę te de fendi dēre. Cuius tpa nos (ſm qđ iā superioribus libris scriptū est a) con stitutione b nostra coarctauimus.

¶ Exceptio pacti de ñ petēdo actio nē nō tollit, sed eā elidit, q́ exceptio nitit̄ ęqtate. Ang.

¶ Præterea debi tor, si pactus fuerit cū creditore, ne à se pecunia peteret, c nihilomin⁹ obli gat⁹ manet, q̄a pa ctoīsto obl'ones nō oīnodissoluū tur, qua de cā effi cax ē aduersus eū actio, q̄ actor intē dit, Si apparet eū dare oportere. Sed quia iniquū est, ꝑ pactionem eū cō demnari, defen ditur per exceptio

c ¶ Petererur. No. ꝙ pactū de nō petē do tria operatur. Nā tollit naturalem ipso iure, vt ff de solu. Stichum §. naturalis. Item elidit ciuilem, vt in hoc §. item obligat naturaliter paciscentem nō petere. Nam & abās quis est obligatus naturaliter aliquid non fa cere: vt nō facere furtum, vt ī. de obliga. quæ ex delic. nascun. §. 1.

d ¶ Nō omnino. Quia nō ciuilis, sed nālis tm̄, vt ff. de sol. Stichū. §. nālis. In casibus tn̄ & ipso iure vtrāq; tollit pactū, vt in maleficijs factis, si qs paciscat̄ ne agat̄ † Itē in pignore remisso ꝑ pactū, vt ff. de pac. l. si tibi. §. quæ damnationes, & §. de pigno re.

† Not. tū ꝙ qui remittit actiōes ex malefi-- cio, non vr̄ remittere dam nū vel interesse, per Dyn. Barto. & Ang. in §. quedā in glo. alleg. vbi & vide de an per remissionē iniuria rū factam in foro pęnitentiali tollantur istæ actio nes ex maleficijs.

¶ Adde ꝙ rō est, qa in maleficijs agim⁹ de odio, & iō lex ꝓtulit, vt facilius tollerentur: vel qa in maleficijs nō ē verus cō sensus: q̄ sunt rōnes allegatæ ꝑ doct. sed ego aliās dicebā, ꝙ rō erat, qa in maleficijs oriebatur tm̄ obl'o nālis ꝓcedēs ab illo tacito cōsensu: q̄ tū nescio quō recipiebat à l. ñ per viam obligationis, sed nudi facti: vñ nimirū si ex simplici, & solo pacto, & sic ex contratio naturæ vinculo tollebatur.]

S Y L.

e ¶ Si apparet. oratio posita loco actionis, ſm P. Sed ſm Ioan. contra, vt diximus ī. de actio. §. sic itaque.

¶ Aeq; si debitor. Casus planus est in alio exēplo iurisiurādi. Si quis enim agēdo detulerit iusm̄ reo, & reus negauerit se aliqđ debere, tūc si iterū actor agat, summonebitur exceptione iusi: qa æqtas suggerit, vt de periurio non quæratur, vt dr̄ in tex. q. n. ita cō sentit rē decidi vt per aduersariū eius iuratū fuit, vtiq; nō dēt posse vlterius queri. Notabilia collige, vt ꝑ Ang. hic scilicet ꝙ iusm̄ dēt deferri à creditore. Itē & iurans remanet obligatus, & opus est exceptione. Itē ꝙ hæc exceptio, vt aliæ, prouenit ex æquitate.]

nē pacti ꝯuenti. †

¶Exceptio iurisiurādi actionē ñ tollit, sȝ eā elidit: q̄ ēt nitit̄ eq̄tate: & ꝙ realē actionē exceptio iurisiurādi opponi pt, q̄ repellit agentē in rē. Are.

¶ Aeq̄, si debitor creditore deferēte iurauerit nihil se dare oportere, adhuc obligat⁹ pmanet: sed q̄a iniquū esset de piurio t q̄ri defendit̄ per exceptionē iurisiurādi. In ijs quoq; actionib. q̄b. in rē agit̄, eq̄ necessarie sunt exceptiōes, veluti si petitore d̄ferēte possessor iurauerit eā rē suā eē,[b] & nihilominus petitor eādē rē vēdicet. licet. n. verū sic q̄d intēdit. i. rē eius esse, iniquū tñ est possessorē condēnari.

¶Absolutoria lata impersonali, siue reali eandē actionē non pimit, sed exceptionem rei iudicatæ parit conuento. Ang.

¶ Itē si in iudicio tecū actū fuerit,[c] siue in rē, siue in psonā, nihilominus ob o durat,[d] & iō ipso iure de eadem re postea aduersus te agi potest, sed debes p exceptionē rei iudi-

a ¶ Iniquū est. Hic no. sic. ff. de in lit. iur. l. fi. ff. de iureiu. nā postea. §. iureiurando dato. & ff. de dolo. nā. sufficit hoc tñ fallit, quoties est ꝯ legē iuratū, q̄a non seruat sacrm̄, vt in auth. sce. non solū. § 1. col. 5. q̄ ē. C de nup. authē. q̄d eis. & ff. de iur. pat. l. adigere. & C. de legi. & consti. nō dubiū ī fi. Itē q̄n veritas aliàs p testimoniū pōt inueniri: vt C. de reb. cred. l. fin. Itē q̄n deferī sacrm̄ a iudice, vt ff. de iureiu. l. admonēdi. al's sit obtinet q̄d hic dr̄.

* ¶ Intellige hunc §. vt loq̄r. s. creditore d̄ferēte, vl' ēt eius pcuratore ī trib. casib. traditis in l. iusiurandū. q̄d §. vlt ff. de iurei. alioq̄n si neutro deferēte iurauerit, exceptio ei non datur l. 3. ff. de iureiu.]

b ¶ Rem suam esse. Distinguitur tñ, vtrum iuret suam rem esse, vel petitoris non esse: q̄a si iuret suā esse, dat sibi actio & exceptio: sed si iuret petitoris non esse, nascitur sibi exceptio contra petitorem tm̄, vt ff. de iureiu. sed & si possessori 1. & 2. respon.

* ¶ Generaliter sciendū est, quacunq; actione quis cōueniatur, si iurauerit, ei proficere exceptionem iurisiurandi. l. 3. §. quacunq;. ff. eo. tit.]

¶ Itē si. Casus clarus est t & rō dubitandi, & decidēdi assignatur in gl. in versi. obligatio durat. No. ꝙ sentētia & res iudicata non tollūt actionē, & obligationem, quia cùm sit ciuile iīm vinculum, non potest remouere nisi ciuilē obligationē, vt declarat glo. Itē ꝙ nō opposita exceptione rei iudicatæ iudicium procederet. Item ꝙ conuentus reali pōt certo modo dici obligatus.]

c ¶ Actū fuerit. Subaudi & fueris absolutus, sicut hic innuit.

* ¶ Limita hunc tex. s̄m Ias. ī l. si vnus §. pactus. nu. 17. ff. de pactis. nisi pactū de nō petendo pcessisset sn̄iam, q̄a hoc casu actio ipso iure sublata intelligitur.]

d ¶ Obligatio durat i. si primo erat obligatus, vñ si solual non repetit, cū debitū soluat, vt ff. de. cōd. inde. l. Iulianus. & l. iudex Et caue tibi, quia per iusiurandū, & per pactū, naturalis tolli obligatio, & remanet ciuilis, vt ff. de iureiu. l. fi. in prin. & ff. de solu. l. Stichū, aut Pamphilum. §. naturalis. Sed per sn̄iam tollitur ciuilis, & remanet naturalis, † vt ff. de cōd. inde. l. Iulianus. Sed cū actionē inducat res iudicata, vbi nulla oīno erat, vt C. de re. cred. l. actori. quare non tollit, vbi est? Rñ. res iudicata de iure ciuili est, & iō tollit, & inducit ea, q̄ sunt de iure ciuili, & ita obligationem ciuilem tollit, & actionē, q̄ est de iure ciuili, inducit, vt ff. de ori. iur. l. 2. §. deinde

Iusiurandum cōtra leges nō est seruandum.

* *

† Ampli⁹: si soluit p ignorātiā' pt repetere. l credi tori, versi. fin. C. de pac.

†

† Facit ī. de act. §. itē si quis postulante.

Puto rem meā esse, & iuro tuā nō eē differūt.

SYL.

SYL.

Oblō nālis tollitur p pactū, & iurm̄, sed ciuilis per sententiam.

† glo. ī de obli. ver. necessitate.

Sn̄ia est de iure ciuili.

cx

ex his. Ea āt, quæ sunt iuris naturalis, non tollit, vt obligationem naturalem, vt arg. s̄. de le. ag. tu. §. fi. † pla cuiuslibet. Tertiò ponit quā pœnā olim patiebaī, & quā hodie patiī, q pendente dilatione legali, vel lata ab hoīe, añ dilationē finitā egerit. Secunda ibi, Perpetuæ & peremptoriæ. Tertia ibi. Alioquin. Arct.

† Istā gl. intellige de iure voluntario, & sic delato a parte parti: non āt de necessario, qa illud hēt eādē vim sicut res iudic. vt l. 2. ff. de iureiur.

† aliàs ex q̄ multis.

*¶ Breuiter meminisse oportet, ita demū exceptionē rei iudicatę cōpetere, si quęstio de eadem re, de qua iā lata est sñia, inter easdē personas, & ex eadem causa agendi reuocatur. l. 3. 4. & 5. ff. de exce. rei iud.

¶ Hæc exempli causa. Casus. In multis & varijs exēplis iam vidisti naturam exceptionū: & hæc exempli causa sufficiant, alioquin si plenè velis videre naturā oīum exceptionū, poteris videre ex latioribus Digestorum, seu Pandectarū lib.

a¶ Ex legib. Vt nequis cō ueniatur nisi coram suo iudice, vt C. de excep. l. fi.

catę adiuuari.

¶ Exceptiones, q̄rum vsus est valde necessari⁹, sūt duplices: qa q̄dā sūt ciuiles, & quædā prætóriæ. Angel.

¶ Hæc exēpli cā retulisse sufficiat. Alioqn tq̄ ex multis varijsq; causis exceptiones necessariç sint, ex latiorib. Digestorū seu Pandectarū librisītelligi pōt. Quarū q̄dā ex legib. a vel ex ijs, q̄ legis vicē obtinent, b vel ex ipsis Prętoris c iurisdōne subam capiūt.

¶ Quædam exceptiones sunt ppetuę, & q̄dā tpales. Itē q̄dā exceptiones sunt perēptoriæ, vt doli, met⁹, pacti, & siles: q̄dā dilatoriæ, ideo sic vocatæ, qa negociū differedūr: q̄ olim actorē temere litigantē faciebāt cadeř a cā. Ar.

¶ Appellanē autē exceptiones aliæ perpetuę, & perēptoriç, aliæ tēporales, & dilatoriæ.

¶ Perpetuę & perēptoriæ sunt, quæ sp. d agētib. obstāt, & semper rem, de qua agif, perimūt: qualis est exceptio doli mali, & quod metus causa factū est, & pacti cōuenti, cùm ita conuenerit, ne omni-

¶ Appellātur exceptiones. Casus per se clarus est, & exēpla manifestissima, & cùm simus in declaratione terminorum non expedit vlterius instare. Notandū est, φ aliæ exceptiones perpetuę, & perēptoriæ sunt, aliæ tpales, & dilatoriæ. Itē q̄ sint perpetuæ, & peremptoriæ, & quę sint tpales, & dilatoriæ. Itē quæ esset pœna olim plus tpe petentiū, & quæ sit hodie: & satis fuit s̄. dictū ī titu. de act. §. plus autem.] SYL.

* ¶ Breuiorē & clariorem diffinitionem exceptionum perpetuarū atq; peremptoriarum, & temporaliū atque dilatoriarū vide apud Casum. l. 3. ff. eo.

b¶ Legis vicē obtinēt. Vt senatusconsultis, vt s̄. tit. 1. i prin sicut ē exceptio Macedoniani, & Velleiani, vt ff. ad Macedo. & Velleia. per totū titulum.

c¶ Prætoris iurisdictione. Vt de dolo malo, & metus cā, vt ff. de excep. dol. per totum. Item pacti, vt ff. de pac. l. iurisgentium §. prætor. ait.

Diuiso. ¶ Appellant. ¶ Diuidit principaliter ī tres partes. Primò ponit duplicē distī ctionē exceptionū, qa q̄dā sunt ppetuæ, & q̄dā tpales. Itē q̄dā sunt perēptoriç, & q̄dā dilatoriç. Scd̄ò ponit exē

d¶ Semper. i. sine præfinitione temporis, vt ff. de doli exce. l. purè. § fin. ita tamen si ante sententiam opponantur, vt C. sententiam rescin. non pos. l. peremptorias. Nisi in septē casibus, in quib etiam opponi possunt post sententiam: vt ratione ætatis, vt C. eod. l. peremptor. as. & ff. de min. l. minor 25. ann. omissam. Item miles. vt C. de iur. & fac. ignor. l. 1. Item

Exceptiones perēptoriæ in 7. casib. post sentētiā opponi possunt.

in Macedoniano & Velleiano, vt ff. ad Maced. l. tametsi. Itē in donatore, qui opponit, vt cōueniatur inquantū facere pōt etiam post infam, vt ff. de re iud. l. Nesennius. §. fin. Item exceptio falsi procuratoris, vt C. de procur. l. licet. Secus si ratione personæ procuratoris opponatur exceptio, vt quia sit inimicus, vel mulier: quia talis exceptio est dilatoria, vt ī eo. §. præterea. Item vbicunque dicerem nullum fuisse iudiciū vt quia sit venalis sententia, vel falsis testibus, vel instrumentis iudicata, vt C. qñ non est necesse pro l. venales. vel cum iudex sit non suus, vt C. si à non compe. iudi. per totū. Item si iniquè sub iudice compulsus est eo tēpore quo compelli nō debuit, vt ff. de fer. l. 1. Sed dilatoria proponitur ante litem contestatam: sed probatur postquam actor monstrauerit, qđ † asseuerat, vt C. de probationi. l. exceptionem. & C. eo. l. si quidem. Secus in exceptione fori, quia ante litē contestatā opponi, & probari debet fm quosdam, vt ff. eod. l. penul. Sed quid de exceptione non numeratæ pecuniæ nunquid est perpetua, vel temporalis? Rñ. quidam anomalam eam esse. Nos dicimus, ꝙ est tēporalis, biennij. s. vel 30. dierum, vt ī. de lite. obl. §. fi. & C. de non nu. pecu. l. in contractibus. §. 1. & §. super cæteris. Sed in hoc pōt dici animalia: ꝙ cum aliàs probet qui excipit, hic tñ non probat, vt C. de nō numera. pecu. l. si ex cautione. Idem quæro in exceptione non numeratæ dotis: & eodem modo solue, vt C. de dot. cau. non nume. l. fi. & authē. ibi posita. Itē quid de ea, quæ opponitur vt quis conueniatur inquātū facere potest? Rñ. eam temporalē: quia præsumo, ꝙ aliqua acquiret: & sic postea poterit soluere, vt C. arbit. tut. l. si de fun*. nā nō repetit qđ soluit, licet facere non possit commodè, vt ff. de condic. ind. l. nam & maritus. qđ fieret, si esset perpetua, cū sit fauorabilis, vt ff de cō di. inde. l. qui exceptionē. Et circa hoc vide qđ notatur in l. 1. C. de iu. & fa. igno.

no pecunia peteret. Tpales atq; dilatoriæ sunt, q ad tps nocēt, & tpis dilationē tribuūt, qlis ē pacti ꝯuēti, [a] cū ita cōuenerit, ne intra certū tps ageret, veluti itra qnquēniū: nā finito eo tpe ñ īpedit actor rē exeq. Ergo ij, quib. intra certū tps agere volentib. obijcit exceptio, aut pacti cōuenti, [b] aut alia similis, [c] differre debēt actionē, & post tps agere, (iō n. & dilatoriæ istæ exceptiōes appellantur) alioqn si itra tps egerint, obiectaq; sit exceptio, neque eo iudicio qcq̄ cōsequebātur pp exceptionē, neque post tps olim agere poterāt, cū temere rē in iudiciū deducebāt, &

** Adde, ꝙ licet rīr exceptiones dilatoriæ dēant opponi ante lit. conte. vt no. gl. Bal. & alij. in d. l. exceptionē. C. de ꝓb. hoc fallit, qñ hæc exceptio superuenisset post lit. ꝯte. q̃a in quacūq; parte iudicij supueniat exceptio, opponi pōt, vt no. Alex. & doc. in l. si mulier. sol. mat. itē qñ redderet ꝓcessum retro nullū. d. l. licet. & ibi Bar. & docto. C. de ꝓc. & reliquas fallē. p quas exceptio dilatoria opponit post lit. cōte. vide plenissimè p Fel. ī c. exceptionē. col. 9. ver. fallit octauo. de excep. Itē no. singulariter, ꝙ si nō fuerit opposita añ lit. ꝯte. exceptio impediēs litis ingressum, vel fuerit opposita, sed opponēs ī ꝓpōnib. succubuerit, dicta exceptio iterū opponi poterit in vim peremptoriæ & plenè ꝓbari, vt plenaria sequatur absolutio, Ias. §. actionū. col. 20. vers. itē aduertite. ī. de actio.

a ¶ Pacti conuenti. s. exceptio.

b ¶ Pacti ꝯuenti. s. vsq; ad qnquēniū.

c ¶ Alia si pris. Veluti si qs stipuletur id, qđ i vtero ē vel fruct* futuros, vel domū certo loco ædificari: vel cū Romæ esset

† Hoc verū intellige, qñ post sniam opponit tale, ex quo apparet dictū iudicē nō habuisse iurisdictionē saltem in eā de qua iudicauit nec fuit facta prorogatio tacitè vel expressè: vt latè per Ang.

† aliàs asseuerat.

essēt, Ephesi dari stipulatus ē, vt ff. de verb. oblig. l. interdū. ſm Azonem.

a ¶ Rē amittebāt. facit. s. de ac. §. si q̄s agēs. & ff. de hb. leg. l. non solū. §. fi. & C. de iure fis. l. iustas. lib. 10. Acc. Flor.

b ¶ Hodie autem Zenonianæ cōstitutioni. s. grecę, c⁹ meminit s. d actio. §. sed hæc quidem.

c ¶ Continet. Quod dic, vt modo dixi p l. interdum ff. de verb. obli.

* ¶ Inducias posuit p tpe quo ne agat conuenit. Est aūt ,pprie verbū castrēse. l. postliminiū. §. induciæ de cap. & postli. reuer. vt verū sit qd̄ tradit Quintil. verba castrēsia sępe n̄ sine maxima venustate in forum transferri.]

d ¶ In duplū. Sed vr, q̄ nullā patiat pœnā, vt ff. de peti. hær. q̄ si in diē. in prin. q̄ est huic contra. Sed dic illam corrigi. Vel melius, speciale est ibi: quia ad hoc solū agebatur, vt eodē iure penes agentē haberetur, quo erat apud defunctum: vnde non fuit plus petitum.

* ¶ Intellige duplum tpis qd̄ superérat, nō totū tp̄s ↄuētū, arg. l. aut dānū §. q̄ sq̄s. de pœn. quā interpretationem Theophilus quoq; amplexus videt.]

e ¶ Iniuriā. Non tamen talem, ,ppter quam agere possit.

f ¶ Tali pęna pterriti facit. C. ad l. Iu. repe. l. 1. & ff. de pœ. l. capitaliū. §. pe. & C. de inoff. test. siquis in suo.

** Addē, q̄ hæc exceptio, malè agis, q̄a añ diē agis, licet sit dilatoria, tñ opponi pōt ēt post li. ↄtest. sed i hoc ē d̄ria, q̄a si opponit añ lit. cōtest. re⁹ absoluitur ab obseruatione iud. & idū ciç duplicant, sed si post oblponat, re⁹ absoluit diffinitiuè, & pariter duplicant iduciç, ita declarat Bal. i l. exceptionem col. j. C. de probatio.]

ↄsumebāt: qua rō ne amittebant.[a] ¶ Hodie si actor plus petat tpe, siue pēdēte dilatiōe reo iduciæ duplicant, & eidē reo actor i expēsis fact's i cā dānabit: an quātū refectionē sup pricipali negocio audiētia ↄnegabit Ac. ¶ Hodie aūt nō ita strictè hoc ,pcedere volum⁹: sʒ eū, q añ tp̄s pactiōis vel obl'onis litē inferre ausus sit, Zenonianeç[b] ↄstitutioni subiacere cēsem⁹, q̄ sacratissim⁹ legislator de ijs, q tpe pl⁹ petierint, ,ptulit: vt † & iducias, q̄s ipse actor spōte idulserit, vel quas nā actionis ↄtinet,[c] † si cōtēpserit, i duplū[d] hēant ij, q tale iniuriā[e] passi sunt: & post eas finitas nō aliter litem suscipiant, nisi oēs expensas litis antea acceperint: vt actores tali pęna pterriti,[f] tpa litiū doceātur obseruare.

¶ Exceptionū tertiū genus est, q̄a q̄dā vocātur dilatoriæ iudicij personā respicientes: vt exceptio incōpetētis ,pcuratoris, & similis. Ang. Are.

¶ † Præterea ēt ex psona sunt dilatoriæ exceptiones, quales sunt ,pcuratoriæ: veluti si per militē, aut mulie-

¶ Præterea. Casus itidem clarissim⁹ est. Declarat enī Impe. q̄ quęq; exceptio dr̄ dilatoria non tātū respectu tpis, vt i preç. §. sed psonarū: & exēplificat tàm clarè vt nulla adsit dubitationis mā. No. aliq̄s eē exceptiōes dilatorias respectu psonarū. Itē q̄ mulier & miles nō pōt exercere offm̄ ,pcuratoris, nec interuenire i iudicio ,p alio in milite ē rō, ne distrahat à militia: i muliere vero rōne publicç cuiusdā honestatis, qd̄ itellige i iudicio, sec⁹ extra iudiciū l. 3. §. 1. ff. d neg. ge. Itē i plurib⁹ alijs casib. no. p Dec. in l. 2. col. 3. ff. de reg. iu. Itē q̄ miles pt eē i iudicio, dūmō à disciplina militari nō distrahat: & per cōsequens q̄ attendunt in militibus plus publicum fauorē quàm priuatum ipsorummet militum.]

† aliàs de est si.

† aliàs si.

* † Ex humanitate sua post contractā oblōnem quod verò sequitur, refertur ad tēpus, de quo ab initio cōuenit, vt hic Theophilus interpretatur.

† Ex l. 2. §. vlt. & l. 2. de excep.

Mulierem.

Mulier ꝓ parentib. agit.

a Mulierē. Quæ pro alio agere non potest nisi pro parentibus, si morbus, aut ætas eos impediat, nec sit q. eorū noīe agat, vt ff. de ꝓc. l. fœminis. Acc. b Nec pro pře, vel matre &c. Nisi ꝓ eorū libertate, vt ff. de lib. ca l. 3 quę est cōtra, fm Iason.

ADDITIO.

Dic, ꝙ isto casu dr̄ dfendere cām ꝓpriā ꝓ suo interesse, vt l. 1. 2. 3. & 4. ff. de lib. cau. facit l. nō tm̄. ff. de app. Ang.

* Nunqd ꝓ filio? & isdem dū vr̄, nō possit, q̄a disciplina castrensis liberorū charitati anteponenda est, l. postliminiū. §. filius. ff. de captiu. ca. postlimi. reu.]

c Sine offensa. i. hoc fit sine ostensa disciplinæ: non aūt sic intelligit̄, vt & hoc non possit fieri, si disciplina. i. exercitū militare ostendat̄, sed sine offendatur, siue nō, ꝓsumitur non offendi, vt hic, & C. de proc. l. qui stipendia.

rem[a] agere qs velit. Nam militib. nec pro patre, vel matre, [b] vel vxore, nec ex sacro rescripto procuratorio noīe experiri † cōcedit̄: suis verò negocijs superesse sine offēsa[c] militaris disciplinę pōt.

¶ Infamis pt̄ esse procurator, & pōt procuratorem cōstituere. Areti.

¶ Eas verò exceptiones, q̄ olim ꝓcuratoribus, ꝓpter infamiā, vel dātis, vel ipsius ꝓcuratoris opponebant̄, cū in iudicijs frequētari nullo modo ꝓspeximus, cōquiesce-re[d] sancim⁹: ne dū de his altercat̄, ipsius negocij disceptatio proteletur.

¶ De replicationibus.

Replicatio exceptionē tollit, q̄ ad tollendam eam nitit̄ æquitate, q̄ replicatio ad adiuuandū intentionē actoris cōpetit: & cōtra replicationē duplicatio est īdu-cta ad summouendā eandē, q̄ prima facie æqua videbat̄: ꝓ quā duplicationē actori datur triplicatio. Areti.

I Nterdū euenit, vt exceptio, quę prima facie iusta

e Eas verò. Cōquiescere. Sed contra. ff. de postu. l. 1. §. Scđo loco. & in §. hoc edicto. Solu. ibi de maxima infamia, hic de parua. Vel illud de aduocato, q emolumentu tm̄ hēt: hic in ꝓcuratore, q tm̄ hēt onus.

* Adde, ꝙ ꝓcurator infamis à munere suo sum mouebit̄, si erit corā principe, vel ī ei⁹ ꝑtorio, fm Alcia. l. 1. de ver. sign. vbi agit de loco, arg. l. sed & milites. §. scribit. l. si duas. §. philosophi. de excusa. tuto. Episcopis quo

Aduocat⁹ lucrū, procurator onus habet.

† l. militē C. de procura.

alio esse in iudicio. Itē ꝙ q̄dam conceduntur per aliū, quæ non cōceduntur per seipsum. Item ꝙ non sunt lites protrahendæ. Item ꝙ non vsus est iusta causa derogandi antiquæ legi.]

que interdictum est habere procuratores infames. c. vlti. 5. q. 3.

STL.

e Eas verò. Caius sit̄ clarus est. Non n. in hoc tex. aliud dr̄, nisi ꝙ infamis hodie pt̄ esse ꝓcurator. rō dubitandi erat, q̄a infamis nō pt̄ pro se esse i iudicio. l. quos ꝓhibet. ff. de postu. ergo videbat̄, ꝙ nec ēt infamis posset esse ꝓcurator: cōtrariū deciditur duabus ronibus: vna, ne ꝑtextu hui⁹ exceptionis lis in lōgū ꝓtraheret. Itē q̄a offm̄ procuratoris est onus, non dignitas. Collige ex hoc tex. ꝙ infamis pt̄ pro

Cōtinuatio.

¶ De replicationibus

¶ Quia exceptio per replicationē eliditur, ideo per consequens de replicatione dicit, vt ĩ. eo. in prin. & ff. de excep. l. 2. §. replicatio. Accur.

I Nterdum. Totus iste titu. diuiditur in duas part. principaliter. Primò ponitur de replicatione, quę ꝓdest actori, & quæ non. Secundò, quę exceptiones competentes reo principali prosunt fideiussori, & quæ nō prosunt. Secunda ibi, Exceptiones autem.

Diuisio

Inter-

SYL. ¶ Interdum Casus facilis est: declarat Imperator qd sit replicatio, & qua re inuenta sit: & q eadē rōne introducta ē duplicatio, triplicatio, & cæteræ replicationes ulteriores, dicēdo q in cā fuit, qa aliqñ euenit, q qs hēt actionē, contra quā militat aliqua exceptio, q si nō elideret alia replicatione, vtiq; perimeretur actio, & tñ exceptio iniqua esset: iō fuit necessariū adinuenire replicationes, qbus iniqua exceptio perimeretur: sicut & eadē æquitate fuerunt inuētæ exceptiones cōtra iniquas actiōes: exēplificat autē Impe. si qs creditor fecisset primò loco pactum de nō petēdo debitori, quo parata est exceptio debitori contra actionem creditori cōpetētem, & postea idē debitor fecisset creditori pactū de petēdo. nā ex quo s̄m pactū elidit primū, danda est contra illam exceptionem replicatio, & sic deinceps, vt latius in libris ff. cōstat. No. quæ dicta sunt i positione casus, & q replicatio fauore actoris ad inuenta ē. Itē no. ista verba, prima facie qb. in cōsilijs vti solemus. Itē not. q replicationē resoluit ius exceptionis, circa quorū uerborū intel. uide Fortu. Hispa. in l. si unus. §. pact⁹. col. 22. ff de pac. Item q pactum s̄cd̄m de petēdo ñ elidit pactū de ñ petēdo ipso iure. Itē q ob ^o cōtrario pacto elisa p nouo pacto iuuari. Itē q pactū liberatoriū nō tolli tur nouo pcō ipso iure, sed replicatione. Itē q dant du plicatiōes, tri plicatiōes, & vlteri⁹ quantum expedit.]

† a**ñ**às nō est tamē.

† l. 2. §. 2. ff. de except.

† ex l. 2. §. pe. ff. d except.

vt † tñ iniquè noceat: a qđ cū accidit, alia allegatiōe op⁹ † ē adiuuādi actoris grã, q̄ replicatio vocat: qa p eā replicatur atq; resoluit ius exceptionis: veluti cū pactus est aliquis cū debitore suo, ne ab eo pecuniā petat: deinde postea in ɔ̃riū pacti sunt. i. vt creditori petere liceat, si creditor agat, & excipiat d̄bitor, vt ita demū cōdēnet̄, si non cōuenerit, ne eam pecuniā creditor petat, nocet ei exceptio. cōuenit b. n. ita. nanque nihilominus hoc uerum manet, licet postea in ɔ̃riū pacti sunt. Sed qa iniquum est creditorē excludi, c replicatio⁹ ei dabit̄ ex posteriore pcō ɔueto. Rurs⁹ † iterū euenit, vt replicatio, q̄ p̄ria facie iusta ē, iniquè noceat, d qđ cū accidit, alia allegatiōe op⁹ ē adiuuādi rei grã, q̄ duplicatio vocat̄. Et si rursus ea e prima facie iusta uideat̄, sed pp aliquā cām actori iniquè noceat, rursus alia allegatione opus ē, quā actor adiuuet̄, q̄ dr̄ triplicatio. Quarū oīum exceptionū vsum īterdū vlterius, q̄ dixim⁹, varietas negociorū ītroduxit, quas omnes apertius ex Digestorum f latiore volumine facile ē cognoscere.

** ¶ Annotat ex hoc tex. Alcia. ī l. uerbū oportebit. in ff. de uer. sig. q q̄ obijcit re plicationē, p culdubio agere dicitur.]

a ¶ Noceat. i. nō prosit. Vel dic propriè. s. actori. Accursius.

b ¶ Cōuenit. i. ita fuit conuentum.

c ¶ Excludi. s. per exceptionem. Accur.

d ¶ Noceat. i. non prosit. Accur.

e ¶ Ea. Scilicet duplicatio. Accursius.

f ¶ Digestorum, ut ff. de excep. l. 2.

SYL. ¶ Exceptiones. Casus ē clarissimus, q exceptio cōpetens principali, competit etiā fideiussori: assignat tex. rationē clarissimam, quia aliàs superuacuum esset date reo exceptionē, si eius fideiussor conueniri posset, nec

Exceptio reo cōpetens, si est in rē poterit eius fideiussori pp actionē mandati, qua reus sibi tenet. Exceptio vero psonalis ut cessionis bonorū, vel sites, ad fideiussorē nullatenus se extendit. Arct.

¶ Exceptiōes [a] autē, qb' debitor defendit, plerunque accōmodari solēt ēt fideiussoribus [b] eius, & recte, quia [a] qd ab ijs [e] petitur, id ab eo ipso debitor peti vr, q̄a mādati iudicio redditur' ē eis qd ij p eo soluerit. Qua [d] rōe, & si de ñ petenda pecunia pactus qs [e] cū reo fuerit, placuit pinde succurendū esse p exceptionē pacti ɔuenti illis [f] quoq; q pro eo obligati sunt, ac si ēt cū ipsis pact' eēt, ne ab eis pecunia peteretur. Sanè q̄dā exceptiones nō solent his accōmodari. Ecce.n.debitor, si

nec gauderet illa exceptione, q̄a creditor ageret ɔ̄ fideiussorē, q coactus soluere, hēret actionē mādati ɔ̄ principalē: & sic creditū, qd ad instātiā creditoris cogi nō poterat soluere, cogeretur per circuitū soluere ad instantiā fideiussoris, quod nō hēt locū ī ijs exceptionibus, q̄ principali dant intuitu eius psonæ, ut puta cessiōis bonorum: q̄a illud miserabile p̄sidiū liberat tm̄ cedētē, nō fideiussores, liberat (dico) ab executiōe ɔ̄ eos faciēda. rō ē clara, q̄a personale beneficiū psonā non dēt egredi. Not. ꝙ exceptio cōpetens principali, cōpetit regulariter fideiussori, p̄ter q̄ in exceptione psonali. Itē ꝙ exceptio cessionis bonorū nō prodest fideiussori cedentis. Not. ꝙ nihil frustra dēt concedi quod eludi possit. Itē ꝙ fideiubēs censetur hēre mādatū de soluendo, ab eo, p quo fideiussit. Itē ꝙ daŧ regressus fideiussori ɔ̄ principalem pro quo fideiussit, ita demum si soluerit, qd intellige regulariter. Itē ꝙ debitor pōt cedere bonis. Itē ꝙ psonalia personā nō egrediunŧ. Itē ꝙ fideiussores ad hoc accipiunŧ, ut ab eis exigaŧ qd à debitore exigi nō poterit.]

Fideiussor est nomen gñale, & dr̄ a fide.

a ¶ Exceptiones hic §. vr̄ ꝙ dēret eē in fine superioris tituli. Sed certè cū & replicatio sit exceptio, bñ ponitur hic gñaliter tam ad exceptiones, quā ad replicationes pertinens. Accur.

b ¶ Fideiussorib'. Appellatione fideiussoris omne accessoriū accipe, siue sit mādator, † siue fideiussor siue alius: ex eo dict' fideiussor, ꝙ p alio fidē suā astrinxerit. Et no. ꝙ dicit, plerūque, q̄a exceptio reo cōpetēs, gr̄a suæ psonæ, ut quia sit minor, fideiussori nō competit, vt ff. de minori. l. in causæ. i. § principi. & ff. de except. l. exceptiones. 2. in fine. † Item si damnat' in omnibus bonis suis ratione sui delicti, ut C. d fideiussori. l. 1. uel si cessit bonis, unde personaliter ei subuenitur, ne ī plus cōuenietur, quàm in quantum facere pōt, ut sup. de actio. §. fin. & j. eo. in fi. Item vbi cunq; qs in quantū facere potest condemnatur, nam fideiussori non datur exceptio, ut ff. pro socio. l. uerum. §. 1. & ff. solu. matrimo. l. alia. † ubi autem exceptiones rei cohærent, ut pacti cōuenti, & rei iudicatæ, fideiussoribus competunt, ut hic etiam inuito reo, vt C. de excep. l. defensiones, & ff. de excep. l. omnes.

ADD. [illegible] O. Dic ut in. l. pe. & in l. tam mandatori. C. de non nu. pec. Ang.

¶ Ex diuerso aūt, exceptiones cōpetentes fideiussoribus non adiuuant principales, nisi sit exceptio solutionis uel q̄ uice solutionis fungatur. l. fideiussoris. ff. de pact. & ibi glo.]

c ¶ Ab ijs, scilicet fideiussoribus.

d ¶ Qua ratione. Exemplificat. Accursius.

e ¶ Quis. Scillcet creditor. Accur.

f ¶ Illis quoq;, scilicet fideiussoribus & similibus.

Exceptiones reo competentes, gr̄a psonæ fideiussori non cō petūt: sed bene fieri cohærēt *

† L. tā mādatori. C. de non nu. pe. & quo differat fideiussor a mandatore, vide gl. in authen. de fideiu. in princ. in uers. fideiussorem. *

† Idē ī exceptione declinatoria iudicis. l. creditor. ff. mand.

† Et ff. de re iud. l. & si fideiussor. l prin. nisi fideiussor, ut defensor contrauēniat, tunc enim [illegible] defenso non ut fideiusso datur.

Per

a ¶ Per exceptionē. Propter hunc casum dixi supra plerunque & propter alios, ut diximus.
b ¶ Maxime. Facit. s. de fideiu. l. prin.

ut plurimū uersantur circa possessionem uel quasi possessionem rerum.]
c ¶ Actionib. s. in factū, ut j. eo. §. fin.
d ¶ Cōceptiones uerborū. Idest dicere uerba cōcepta & formata a prętore proponente interdicta.

Cōtinuatio.

¶ De interdictis.

¶ Quia interdicta vicē sustinēt seu obtinent actionū, ideo post actiones de interdictis proponitur, ut j. eod. in princip. Accursi, Sed ista rub. cōgru tiꝰ posita fuisset ante titul. de exception. ut fecit Iuriscon. Digestis. qa ante titul. de exceptio. posuit ipsum titulum; sed d̄ hoc ñ est uis.

† aliàs si non.

* Vel dic, ꝙ ideo in hunc locum reiecit hunc titulū, quia Interdicta nō sunt ꝓpriè actiones, post titulū de proprijs & ueris actionibus iure subiungendꝰ erat tractatꝰ de exceptionibꝰ.]

bonis suis cesserit, & cū eo creditor experiat̄, defendit̄ ꝑ exceptionē,a † si bonis cesserit. Sed hæc exceptio fideiussoribus nō dat̄, iō. s. qa quis alios ꝓ debitore obligat, hoc maxime[b] prospicit, ut cum facultatib. lapsus fuerit debitor, possit ab ijs, quos pro eo obligauit, suū consequi.

¶ De interdictis.

¶ Interdicta olī nil aliud erant nisi cętere cōceptiones uerborum, latæ a prætore interdictum interponēte, cum inter duos d̄ posessione agebatur. Aret.

S Equit̄, vt dispiciamus de īterdictis, seu actionibus, eq̄ ꝓ his exercent. Erant autem interdicta formæ atq; conceptiones uerborū,[d] quibus

Sed ſm hoc, q̄ erat dn̄ia olī inter interdicta & actioēs cūm & actio erat formula vt ff. de orig. iur. l. 2. §. d̄ in de ex his? Rñ. quidam, ut p̄ceptor meus Azo, ꝙ interdicta formabātur in persona uolentium ea intētare tātū loquendo eis. Vnde interdicta īter duos dicuntur reddi à prætore loquēre duobus, vt j. eo. §. exhibitoria. & hoc ēt colligit̄. ff. sub multis tit. in tractatu de interdictis: sic. n. dr̄, Vñ ui illū deiecisti & c. ut ff. de ui & vi ar. l. 1. ī pri. Itē, Vti ædes de qbꝰ & c. ut ff. uti poss. l. 1. in prin. & sic d̄ alijs. Sed actiones gn̄aliter & in personā omniū fundabāturtur, Quicūq; emerit, ex empro agat, & sic de cæteris: qd̄ colligit̄. ff. de origi. iur. l. 2. §. omniū. & §. deinde ex his. Vel dic breuiter dn̄iā talē fuisse: qa interdicta a prætoribus, sed actiones a cæteris magistratibꝰ formabantur: ut patet ex eo, ꝙ omnia interdicta sunt prætoria, ut ff. de interdict. per totū librū. Sed hodie nihil aliud est interdictum, quam actio prætoria in factum, ut j. eo. §. fi.

Interdicta & actiones olim differebant.

Diuisio.

S Equitur. ¶ Totus iste titu. diuiditur in 4. partes. Primò ponit quid olim erant interdicta. Secundò ponit unam diuisionem interdictorum. Tertiò ponit aliam diuisionem. Quartò ponit unā aliā diuisionem interdictorum. Secunda ibi, Sūma sūt. Tertia ibi, Sequēs. Quarta ibi, Tertia diuisio.

¶ Sequit̄. Casus in diuisione non est figurādꝰ: dicit. n. & declarat qd olī essent interdicta: & dicit, ꝙ interdicta erāt formæ & ꝯceptiones uerborū & decreta, qb. pretor aliqd aut uolebat fieri aut iubebat ñ fieri. No. ꝙ dictio, seu, stat hic ampliatiuè, ñ expositiuè, ſm Ang. hic. No. ꝙ īterdicta olī erāt decreta. itē ꝙ cōsistebāt, aut in pręcipiēdo, aut ī ꝓhibēdo. Itē ꝙ īterdicta

* ¶ Cōis resolutio est, ꝙ olim nulla esset realis dn̄ia. sed solū in cōceptione uerborū. Vel declara ſm Io. Fabr. hic, quē refert Ias. s. de actio. in prin. col. 5. Qūo āt differant edictum & interdictum,

SYL.

terdictũ, explicat gl. in l. ptor ait §. r. de ope. no. nun. Bar. e. tit. l. r. in prin. & lõgè eruditi Alc. li. Paret 3. c. 15.] ADDITIO. Dic sm Io. Fa immo est aliud: & pt agi vel interdicto, uel actione in fcm ad electionẽ actoris. ut ff. ne uis fiat ei. l. si quis mis sus. §. cũ prætor. ff. vti pos. l. j. §. restitue dæ nota. ff. ꝗ ni & ui atm. l. 1. §. fin. licet glo notet idẽ quod hic. in rub. ff. eo. sed Dy. reprehen dit gl. & hoc est uerum. Ang.

Prætor aut iubebat[a] aliqu d fieri, aut fieri prohibebat:[b] qd tũc maxi mè[c] fiebat, cũ de possessione,[d] aut quasi[e] possessione inter aliquos contendebatur.

¶ Interdictorũ q̃dã sũt ꝓhibitoria vt interdictum, ne vis fiat, itẽ ꝗ mortuo inferendo: q̃dã sunt restitutoria, ut interdictũ. Quorum bonorũ: quædam verò sũt exhibitoria, ut interdictũ de libero homine exibendo, & similia. Aret.

a ¶ Iubebat. Qd est in interdictis restitutorijs & exhibitorijs, ut j. eo. §. restitutoria & § exhibitoria.

b ¶ Prohibebat. Qd facit in prohibitorijs interdictis, ut j. e. §. ꝓhibitoria.

c ¶ Maximè. Hoc iõ dicit, quia q̃nq; p interdicta non super possessione, sed super iure rei contendit: ut patet in interdicto de mortuo inferẽdo, ubi licet inferre; & sepulchro inędificando, ubi licet inædificare, ut ff. de mot. infe. l. 1. in prin. & §. ptor ait. Itẽ q̃nq; proprietatis & possessionis simul. ut ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. fi. ff. eo. l. interdictorũ. §. quædã. Sed nũquid alio modo q̃ per interdicta. i. de iure ciuili agitur de possessione? Res. sic, ut per codictionẽ indebiti, ut ff. de cõd. inde. l. indebiti. §. Sed & si nũmi. Itẽ per triticariã, ut ff. de cond. trit. l. j. in fi. & l. 2. Itẽ p cõdictionẽ ex lege, ut C. de acqui. pos. l. fi. in fi. & ff. de rei ven. l. fi. & C. loca. l. si quis. Acc.

Interdictis, q̃nq; litigat super proprietate.

Possessio potest peti sine interdictis.

d ¶ De possessione. Siue retinẽda, siue recuperãda, siue adipiscenda, vt inf. a eo. §. sequens diuisio.

e ¶ Quasi possessione. Vt cũm cõtenditur de possessione rerum incorporalium: ut uię, & itineris, & actus, & aquęductus: ubi nõ est vera possessio, sed quasi, ut ff. de acq. rerum dom. l. seruus. §. incorporales. sed tñ est ibi quędam quasi possessio, & de ea retinenda cõpetit interdicta de itinere, & actu, & via, & aqua, quando cõtendo me esse in quasi possessione prędictorũ iurium, ut ff. de itiner. actuq; priua. per totum, & ff. de aqua quot. & æsti. per tõtũ. & ff. de seru. l. pen. & ff. si serui. vend. l. seruit, §. Ari sto.

Res incorporales quasi possidentur.

** Hinc colli ge, ꝙ possessio dicitur de rebus corporalibus: quasi possessio de incorporalibus: iura nãque incorporalia non possidentur. l. sequit. §. si uiã. ff. usucap.]

¶ Summa. Casus figuratio in simplici diuisione ac declaratione terminorum nõ est necessaria. dicit enim primam & principalem diuisionẽ interdictorũ esse, ꝙ aut prohibitoria sunt aut restitutoria, aut exhibitoria: & quodlibet caput declarat per particularia exempla: & ultimo loco dicit, ꝙ interdicta propriè dici solent prohibitoria, ab interdicendo. Tamẽ obtinuit quælibet appellari interdicta, quasi ꝙ inter duos dicantur, sumpto nomine ab eo quod plerunque accidit. Nota ꝙ principalis diuisio interdictorum est hæc, de qua hic agitur, intellige de diuisione specierum: & quamuis sint quędam interdicta mista, de quibus in l. 1. § interdictorũ. ff. de interdictis. tamen illa interdicta mista non continent diuersam speciem. Item quid sit interdictum prohibitorium, quid restitutorium, quid exhibitorium. Item exempla vniuscuiusque. Item quod omnia sunt interdicta licet nõ interdicant: & ꝙ interdicta dicuntur quasi inter duos dicta: quod est falsum: sed dicuntur interdicta à specie principali interdicendi, quamuis aliqua non inter-

SYL.

interdicant simpliciter: sed cõsidera quia omnia interdicũt: nam in restitutorio interdicitur retentio, in exhibitorio interdicitur occultatio: tamen cogita.]

¶ Sũma [a] aũt diuisio interdictorum hæc est, ꝙ aut prohibitoria sunt, aut restitutoria, [b] aut exhibitoria.

¶ Prohibitoria sũt qbus Prætor uetat aliqd fieri: veluti vim sine vitio possidẽti: [c] vel mortuũ inferẽti, quo ei ius erat inferédi: [d] vel ĩ sacro loco ædificari, [e] vel in flumine [f] publico, ripave eius aliqd fieri, quo pei⁹ nauiget.

¶ Restitutoria sunt qbus restitui aliquid iubet, veluti bonorũ possessori [g] possessionẽ eorũ, quã quis ꝑ hærede, aut ꝑ possessore [h] possi-

a ¶ Summa. Idest, Prima, non minima: q̃a & de duobus membris aliqua inuenitur, ut ĩ. eo. §. tertia.

b ¶ Restitutoria. quandoque tamen quædã inueniuntur mista, tam prohibitoria, q̃ exhibitoria, ut ff. eo. l. 1. §. interdictorum. & ff. de libe. ho. exhi. l. 1. Nam petitur exhiberi: & prohibetur inuitus retineri. Vide glo. in d. § interdictorum. quæ plenius loquitur Ang.

Additio.

c ¶ Possidenti: vt si quis missus fuit ĩ possessionem iussu prætoris, ut ff. ne vis fi. ei qui in pos. mis. est l. 1. in prin. Nam iustè possidet & sine uitio, qui auctore prætore possidet, ut ff. de acquir. poss. l iustè.

d ¶ Inferendi. Quod interdictum ẽ. ff. de mortuo inferendo l. 1. in princ. §. hoc interdictum.

e ¶ Aedificari. Quod interdictum habes. ff. ne quid in loco sacro. l. 1. in prin. Accur.

¶ Vel in flumine. Et hoc habes. ff. de flu. l. 1. in prin. & ff. ne quid in flu. pu. l. 1. in fine.

Bonorum pos. quis dr̃. Interdictũ quorũ bonorũ est duplex. s. directum & utile.

g ¶ Bonorum possessori. Nõ rerum, sed iuris. i. succedenti de iure ꝑtorio tantum: ut filio emancipato uel cognato, q̃ dñr bonorũ possessores ex bonorũ possessione edictali & decretali: nã statim habent hoc interdictũ & directũ, ut consequant possessionẽ hæreditatis, quod appellat̃. Quorum bonorũ, ut ĩ. eod. §. adipiscendæ. Vtile uerò dat̃ illi, qui succedit de iure ciuili uel ex testõ, uel ab intestato, ut ff. quorum bono. l. j. in princip. & C. quorũ bono. l. 1. Sed contra est in hæreditatis petitione. Nã directa datur hæredi de iure ciuili; utilis uerò ei, q succedit d̃ iure prætorio, ut ff. de bon. poss. hæredit. pe. l. 1. Est & aliud nouum auxiliũ ꝑ nouã cõstitutionẽ inuectum, per qd̃ petitur possessio hæreditatis, si testamentũ apparet non uitiatum uel uituperatum in aliqua sui parte, ut C. d̃ edi. diui. Adriani, toll. l. fin. Sed quare dr̃ hoc restitutoriũ, cũ nunq̃ hic bonorũ possessor habuerit possessionẽ? Rñ. impropriè dr̃ restituere ꝑ dare, ut ff. de uer. sign l. uerbũ reddendi. & ff. de leg. 2. l. cum quidam. Vel dic ꝙ inspecta persona defuncti dr̃ restitutoriũ, licet natura sui dr̃ adipiscendæ possessionis, ut ff. quorum bono. l. 1. §. fi.

Hæreditatis petitio ẽ duplex.

Restituere quñque sumit̃ pro dare.

ADDIT. Hæc ultima uerior: q̃a licet uera possessio nõ trãsferat̃ ad hr̃dẽ, vt l. cũ hr̃des. ff. de acqui. poss. in princ. fingit̃ tñ transferri, ꝑsertim decreta bonorũ possessio. & hoc attento dr̃ restitutoriũ: attenta tñ ueritate adipiscendæ: & saluatur iste tex. ibi, ubi dicitur adipiscendæ. Ange.

h ¶ Pro possessore. Duæ sunt uiæ succedẽdi. s. iure ciuili, & iur̃ ꝑtorio. Prima subdiuidit̃ in possessoriũ ꝑ cõstitutionem diui Adriani, & petitoriũ, ut ꝑ petitionem hæreditatis directã. Itẽ secunda similiter subdiuiditur in possessoriũ, ut ꝑ interdictum. Quorũ bonorũ, ꝑ qd̃ petit successor de iure ꝑtorio se mitti in possessionẽ bonorũ, q̃ tenebat defunctus tpe mortis, ut hic: itẽ in petitorium: † vt per petitionem hæreditatis possessoriam.

† quo s. agit̃ de ꝓprietate.

Possi-

a ¶ Possidet. uel dolo facit quo min[9] possideat, vt ff. quo. bo. l. j. ĩ prin. & ex pone hæc ꝟba q̃ hr̃de & possessor, vt j. e. §. ꝑ hr̃de. & §. ꝑ possessore. Acc.

b ¶ Restitui possessionẽ ꝑ interdictũ. Vñ vi, quod intra annum locum habet ꝑ iis, q̃ peruene rint ad uiolẽtũ: pro aliis ꝑpetuo, ut ff. q̃ vi & vi arma. l. 1. in prin. & hoc si ciuiliter & nãliter possideat deiectus: si autẽ nãliter tantũ, vtile habet tãtũ, vt fructuarius, ut ff. de vi & vi arma. l. 3. §. vnde vi.

c ¶ Iubet. s. prætor.

* ¶ Exhibere est pñtiã corporis præbere, ut uideri, tangi, agnosci que possit. l. deinde. de liber. exhibẽ. l. quod & lex. §. ait. de libe. ho. exhibẽ. l. plus est. de uerbo. sign.

det[a] ex ea hr̃ditate: aut cũ iubet ei, q vi de possessiõe fundi deiect[9] sit, restitui possessiõẽ.[b] Exhibitoria sunt, ꝑ q̃ iubet [c] exhiberi: veluti eũ, de c[9] libertate[d] agitur: aut libtũ cui p̃ronus opas indicerẽ [e] velit: aut parẽti [f] liberos, qui in potestate eius sunt. ¶ Sunt tñ q putãt, propriè interdicta ea vocari, q̃ ꝓhibitoria sunt, qa iterdicere ẽ denũciare & ꝓhibere: restitutoria ãt & exhibitoria ꝓpriè d̃creta vocari. Sz tñ obtinuit,[g] oĩa iterdicta appellari, † qa iter duos dñr.[h]

¶ Interdictorum quædam sunt adipiscẽdę possessionis quædã retinendæ, quædã recuperandæ. Adipiscẽdę dicitur interdictũ. Quorũ bonorum: quod competit hę redi de iure prætorio in possidẽtem res hæreditarias ꝑ hr̃de vel poss. ssore: sic dictũ, qa antequam adipiscat̃ possessionem, cõpetit. Item Saluianum interdictũ ꝑ rebus in fundũ illatis. Aret.

d ¶ Libertate. Vt quia liber homo detinetur inuitus: quod interdictum habes. ff. de lib. ho. exhi. l. 1.

e ¶ Indicere velit. i. iniunctas operas dicere uelit, uel conuentas iniungere: quo casu ageret de libero hoĩe exhibendo, ut ff. de lib. ho. exhi. l. fi.

f ¶ Parẽti. In hoc casu duo sunt interdicta: unũ de liberis exhibendis, alterum de liberis deducendis, ut ff. de libe. exhi. l. 1. 3. rũ. & l. 3. 3. rũ. in princi.

g ¶ Obtinuit. Inter sapientes.

h ¶ Inter duos dicuntur. i. à prætore formantur, ut nota. s. circa prin.

* ¶ Vide Alci. lib. Parer. 3. c. 15. q ostendit ex Paulo, lib. 5. senten. appellari interdicta quasi interim dicta. ** quo sensu usus est etiã Cic. uerbo interdicere in Rhet. ad Herẽ. lib. 2. c. 11.]

* Quoties enim Prætor non in perpetuum, sed ad tempus donec pleniore iudicio de iure petitorii q̃ratur, aliquid edicit, ꝓpriè est interdictũ ut latius declarat idem Alcia. l. 1. de opę. no. nun.]

¶ Sequens Calui clarissimus est 3 diuidit enim secundo modo interdicta, ꝙ quędam sunt adipiscendæ, quædam retinẽdæ, q̃dã recuperãdæ: & ꝓcedit ad declarationem & exemplificationem terminorum, in quibus quo ad positionẽ casus nulla subest difficultas, & si qua erit, declarabitur in notabilibus. No. aliam diuisionem interdictorum. Item ꝙ interdictum, Quorũ bonorum, est interdictum adipiscendæ. Itẽ quid operetur hoc interdictum. Quorũ bonorum. Itẽ ꝙ datur bonorum possessori contra eũ, qui possidet pro hærede aut pro possessore. Itẽ quis dicatur possidere pro hærede. Item quis dicatur possidere ꝑ possessore. Itẽ quare dicat̃ interdictũ adipiscendæ. Item ꝙ non dat̃ interdictũ. Quorũ bonorum ei, q iã possedit, & postea desijt possidere: sed ei, q primo loco q̃rit possessionẽ. Itẽ ꝙ Saluianũ interdictũ dr̃ interdictũ adipiscẽdæ. Itẽ ad quid detẽ Saluianũ interdictũ. s. ꝑ rebus inuectis

Violentiã passus q̃d remediũ habet,

† aliãs sit

† aliãs q interim dicuntur,

STL

ctis & illatis in fundum per colonū, vt declarabitur in glo.]
** De interdictis possessorijs vide pulchrā gl in c. pastoralis. in ver. q̄d recuperanda. extra de cau. pos. & ꝓprie.]
a. Qd ex ijs.

Annuit hic, ꝙ hoc interdictū ē, ꝓ una re cōpetat. Sed ꝫ vr ꝙ sit vr̄e, vt ff. quo. bo. l. j. §. fi. Sed certe nihilominus est vle, licet ad unā rē detur: sic. n. est i hr̄editatis petitio ne, vt ff. de peti. hær. l. r̄ſ. & l licēt. quæ cōstat vniuersalē eē, vt ff. de rei ven. l. 1. ī. r̄ñ.

Interdictum quorū bonorū, & petitio hæreditatis, pro una sola re pōt cōpetere.

SYL. Adde, ꝙ merito dūr vniuersalia, quia sūt apta cōprehendere uniuersitaté hr̄ditatis: ꝙ si una tm̄ res occupei, dat oīno p̄ illū, q possidet illā, vn̄ habitu ēt īūc est v e, quanuis actu sit ꝑticulare illo casu.]

Sequens diuisio iterdictorū hæc ē, ꝙ q̄dā adipiſcēdæ posseſsionis cā cōpata sūt, q̄dā retinēdę, q̄dā recupādę.

Adipiſcēdæ posseſsionis cā iterdictū accōmodatur bonorum posseſso ri, quod appellat. Quorū bonorum: eiusq; vis & poteſtas hæc est, ut q̄d ex ijs [a] bōis q̄ſq;, quorū posseſsio [b] alicui data [c] ē, ꝓ hr̄de [d] aut ꝓ possesso re poſsideat, id ei, cui bonorū [e] poſſeſsio data eſt, reſtituere debeat.

Pro hr̄de [f] autē poſsidere vr̄, q pu tat ſe hr̄dem eſſe.

Pro poſſeſſore is poſsidet, q nullo iur̄ rē hr̄ditariā, vr̄ ēt totā hr̄ditatem, ſciēs ſe ad ſe nō ꝑti ner̄ poſsidet. Iō āt adipiſcēdæ poſſeſſionis vocat iterdcm, q a ei tm̄ utile ē, q nūc primū conat adipiſci poſſeſsiōē rei. Itaq; ſi qs adeptꝰ poſſonē, [h] amiſerit eā, [i] hoc iterdcm ei inutile [k] ē.

Interdictū quoque, q̄d appellatur Saluianū, adipiſcēdæ poſſonis cā cōparatū eſt, eoq; utitur dn̄s fundi de reb. coloni, quas is pro mercedib. [m] fundi pignori futuras pepigiſſet. [n]

Rñ. nō, ut C. in qui. cau. ceſ. long. tēp. præ. l. hr̄ditatē. ergo uſucapio non potest procedere Sed contra. ff. quo. bo. l. 1. 2. rñ. Sed illud expone, ut ibi.

e. Bonorum poſſeſsio, ſ. decretalis.

f. Pro hr̄de. Hæc oīo gñ que accipit ꝓ vero ti. vt ff. ꝓ hær ꝑ totum: qñq, ꝓ falſo: vt quia credebat ſe hr̄dē, cū ñ ſit. & ita hic accipit, & qñ-cūq; agit peti tiōe hr̄ditatis, vt ff. de peti. hæ. l. ꝓ hr̄de.

g. Sciēs. Vñ ſi qrit ab eo ꝗ re poſſideat, dicit, q a poſſideo: vel ſi dicat. ꝓ hr̄de, tñ falſum ſciēter dicit, vt ff. de pet. hær. l. qui interrogatus.

h. Poſſeſſionem. Quæ eſt facti †Accur. i. Eam. ſ. poſſeſſionē, quæ eſt facti.

† l. 1. §. ſed pupillus. & l poſſeſſionem. ff. de acqui. poſ.

k. Inutile ē. Sed aget amō rei uēdicatiōe cū ſit dn̄s. Acc.

*a Interdictū quorū bonorū hāc ſūpſit appellationē ex primis verbis ipſius interdicti, q̄ adhuc extāt, i l. 1. ff. quo. bo. gl. i l recupādę. ver. vñ vi ī. e.]

b. Poſſeſſio, ſcilicet decretalis.

** Que dicat bo. poſ. decretalis, & q̄ edictalis docetur ſ. de bo. poſ. §. ult.]

c. Data eſt, ſcilicet a uoce prætoris ui ui: uel hodie coram quolibet iudice, vt C. qui admit. ad bon. poſ. l. fi.

ADD. Dic, ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ iudex, ſiue prætor, ſiue aliꝰ iudex bonorum poſſeſsionē concedat, ſm Ang.

d. Pro hr̄de. Sed nūq d hi tituli ſunt?

l. Cōparatū eſt. Contra colonū, dire cte: cōtra extraneos, vtile, vt C. de ſal. interdic. l. 1. & ff de ſal. interdi l. 1.

** Adde, ꝙ utile Saluianū ꝓpetit ñ ſo lū locatori, ſ; cuilibet creditori hypothecario, vt declarat Bar i d. l. 1. ff. & C. eo. & Neg de pig. 3. mē. 4 par. nu. 19.]

m. Pro mercedib. Item & ꝓ damno ſi quod contulit in eodē, vt ff. de ſal. interdic. l 1. & ar. ff. in qui. ca. pig. ta. con. l. † non ſolum. Accur.

† aliās incipit Pomponius. & cit. l 2.

n. Pepigiſſet ſ. tacite, ui C. de loca. l. certi iuris Sed q uid intereſt inter hoc interdictū & Seruianā actionem? Rñ.

Interdicti Saluiani & actionis Seruianę differentia.

in Seruiana op3 locatorē ꝓbare colonū fuisse dnm tpe oblōnis, vt ff. d pig. l. j. §. cū pdiū. i fi. & l. & q nōdū sunt. §. qd dr. ** Quo hoc ꝓbet, docet Bar. in rē alienā. col. 2. versi. ad ꝓbādū ąt dñiū ff. d pig. actio. & ibidē Sal. & Ale. i l. rē q no bis. i pe. & ult. eo. d acq. pos.] Sed i i interdcō isto sufficit. si ꝓbet ipsū pos sedisse, vt ñ. d sal. iterdi. l. 1.

SYL: ¶ Add q hæc materia tracta ta fuit pricipa liter i §. Item Seruiana. i de actio. qa sunt i hoc plurs gl. diuersę, d qb. p doc. i l. rē alienā. ff. d pig. act. & i l. cum. res. C. si alie. res pi. da. sit. ** Add. q suffi cit agēti iterdi cto Saluiano ad obtinendū victoriā ꝓbar posśōnē debi toris tpe oblōnis vel postea, & posśōnē reicoueniri pñti. Et iō lōge ꝯmodi est agere ꝯ tertiū possessorē hoc interdcō, in quo sufficit ꝓbō posśōnis debitoris absq; ꝓbōne dñii, vt admōet Bar. i d. l. rē alienā. q̄m alii sequūr, & rfert Neg. vbi s.]

¶ Interdictū re i nēdæ posśōnis dr Vti possidetis, & Vtrubi. Nā cū jter aliquos d ꝓprieta te qo ē mouenda, & vterq; se posseſ sorē ꝯēdit. pp mā gnū posśōnis com modū, ñ prati si ꝓ petitorio discepta ri, nisi vnus sit pe titor, alius posseſ sor: ad qd discernē dū ꝯpetūt hęc interdcā. Et Vti pos sidetis ꝓ imobili bus. Vtrubi ꝓ mō bilib. ꝯpetūt; & lʒ olī esset inter hæc īdcā dr̄ia, hodie tn ex ęq̄ta: & is ob tinet, q tpe litis ꝯ testatę ñ, ui, ñ clā ñ pcario, ab aduer sario posśidetn. d.

ᵃ Retinēdę † posśōnis cā ꝯparata sūt īterdcā, Vti a posśi detis, & † Vtrobi, cū ab vtraq; pte d ꝓprietate ᵇ alicuiᵘˢ rei ꝯuersia sit, & añ q̄rat, vter ex li tigatorib. posśide re, & vter peterec dēat. Nāq; nisi añ exploratū fuerit, vtriᵘˢ ᵈ eorū posśō sit, ñ pt e petitoria t actio istitui, qa & ciuilis ᶠ & nālis ᵍ rō facit, ut aliᵘˢ pos sideat, & aliᵘˢ a pos sidēte petat. Et qa lōge ꝯmodiᵘˢ ē & potiᵘˢ posśidere, q̄ peter, iō plerūque & fer sp igēs ʰ exi stit ꝯtentio d ipsa posśōe. Cōmodū aūt posśidēdi ti eo

nēdæ. Itē q dant, qñ ē ꝯtētio inter aliquos de posśōne, qs possideat. Itē q vnᵘˢ possidet, aliᵘˢ petit. Itē q maximū ē ꝯmodū posśessōnis. Itē si qs possider, & actor nō ꝓbet coludetur ꝯ ipsū, lu dicat ꝯ actorē, & possessor re manet in sua posśōne. Itē q Vtrobi. dat ꝓ mobilibᵘˢ. Vti possidetis ꝓ imobilib. Item q q d esset d iure āriquó, hodie hęc duo interdcā exequata sūt. Itē q ille vicit in his iterdictis q tpe litis ꝯt. possidebat nō vi, nō clā, nec pcarioᵒ ab aduersario.]

ᵃ ¶ Vti possidetis. Qd d reb. imobilib. dr, sed Vtrobi d mobilib. j. eo. §. sed iterdcō.

ᵇ ¶ Proprietate. Ob hoc q dē cōparatū. sed & sine hac ꝯtrouersia ꝓprietatis dabitur: vt si de so la posśessione contendatur, secundū Io. †

† Facit ad hūc §. qd dr. in c. licet. in gl. sup uer. d tulit ibi, sed hoc ñ est verum extra de ꝓba. & i gl. sup verū. possideatis. añ. fi. ibi interdictū. extra de ꝓb. † aliās vtrubi. † qua agit de iure ꝓprietatis.

† l. 4. §. 1. ff. vti poss.

ᶜ ¶ Vter petere debeat, id est, quis sit actor & quis reus.

ᵈ ¶ Vtriᵘˢ eorū posśō sit. i. qs possideat.

ᵉ ¶ Non potest, ut ff. de iud. l. iter litigantes. Accur.

ᶠ ¶ Ciuilis. Vt qa parit actionē i rē aduersario, vt C. d all. iu mu. cau. fa. l. 1.

ᵍ ¶ Nalis. Vt qa nemo a seipso posset peter fm nām, vt ff. de recep. ar. l. pe. & facit ad hoc bū. ff. uti pos. l. 1. §. hoc interdictū, & ff. de acq. posś. l. exitus.

ʰ ¶ Ingens. i. magna, & hæc eadē ꝯtētio

¶ Retinendę possessionis. Casus. Ita clar seipsū explicat Imp. vt nō sit opᵘˢ noua declarōne. d clarat. n. alterā ptē diuiśionis s. posiꝫ ponēdo cām & rōnē īterdcōrū īnerorū, & d clarat ad qd dent. E duo hæc īterdcā rtinēdæ Vti pos sidetis, & Vtrobi. Nota igitur. q vti possidetis, & Vtrobi, sūt īterdicta reti

ē, ꝙ ēt si ei⁹ res nō sit, qui possidet, si mō actor ñ potuerit suā esse ꝓbare, remanet [a] ī suo loco possessio: ꝓpter quam cām cū obscura sunt vtriusq; iura, cōtra petitorē iudicari † solet. ¶ Sed īterdicto q̄dē Vti possidetis, d̄ fūdi vl̄ ędiū [b] possessiōe ɔtēdit: Vtrobi [c] verò īterdicto, de rerū mobilium possessiōe. Quorū [d] vīs ac ptās plurimā inter se dr̄iā apud veteres hēbat. Nā Vti possidetis interdicto is vincebat, q īterdci [e] tpe possidebat, si mō nec vi, nec clā, nec p̄cario nact⁹ fuerat ab aduersario possōnē: ēt si aliū [f] vi expulerat, aut clā arripuerat alienā possōnē, aut p̄cario rogauerat aliquē, vt sibi possid̄r̄ liceret. Vtrobi v̄o īterdicto is vīcebat q maior [g] pte ei⁹ anni, nec vi, nec clā, nec p̄cario ab adv̄sario possid̄bat. [h] Hodie tñ alr̄ obſuat̄: nā vtriusq; īterdicti ptās (q̄tū ad possessionē [i] ptinet) exæq̄ta est: vt ille vīcat, & ī re soli, & ī re mobili;

tio, & in alijs īterdictis retinēdæ possessionis est, vt in illo de sup̄ficiebus, vt ff. de sup. l. 1. §. rñ. Itē in illo de itinere actuq; pri. & via priua. vt ff de iti. actuq; pri. l. j. §. rñ. Itē de aqua quotid/a. & æsti. Itē inter eos, qui dūcūt aquā p̄ eundē riuum, q corriuales dñr. Itē inter eos, q ex eodē castello, vt ff. de aqua quot. & æsti. l. j. §. rñ. & §. si īter corriuales. & §. ait p̄tor, quo ex castello. In his. n. omnib. interdictis, ubi de incorporalium quasi possessiōe agitur, ē idē modus agēdi, qui in duob. istis: vñ in ff. nouo continuè post illū ti. vti possid. illi ī. dicti ponuntur per ordinem.

a ¶ Remanet. Facit C. de eden. q accusa. ṫc. ī fi. & C. de rei vē. l. res & ff. si vsusfr. pet. l. vti frui. ** Etiā si assūpsisset ī se on⁹ ꝓbādi, & si ꝓbauerit. gl. vlt. ī l. circa. ff. d̄ ꝓb. quā gl. Bart. ibi valde cōmendat, & refert Ias. ī §. oīum, col. 19. ver. gl. fi. ī. de act.] * ¶ Quo remedio vtēdū sit, vbi neutra partiū vult ī īterdicto vices actoris sustinere, vide Alciat. lib. Parer. 6. c. 24.] * ¶ Adde, ꝙ īterdicto Vti possid. obtinet q ꝓbat de possessione antiquiori, licet alter, q hēt possessionē iuniorē probat de dñio, si mō q hēt antiq̄orē, fecerit exceptiōes & articulos, ꝙ aduersari⁹ possidet clā respū suę possessionis. Alex. ī l. si de eo. §. vlt. de acq. pos. Bartho. Cæpol. caut. 203. in cā. vbi oīno vide, vt victoriā possis reportare.]

b ¶ Vel ædium. ff. vti poss. l. j. §. rñ. Acc.

c ¶ Vtrobi. Hoc dr̄ ab vtrū, & vbi, vt utrū, ponat̄ ꝓ ad, vel apud, vbi, ponat̄ ꝓ quē. q. d. apud quē est, apud eū sit. Non fit aūt mētio hic possessionis, cū mobilia ꝓpriè non possideant̄: sed imobilia tm̄: cū dicat̄ possessio quasi pedū positio, vt ff. de acq. poss. l. j. ī prin. Abusiuè īñ mobilia dñr possideri. Accur. ¶ Hęc opi. falsa est, & eā cōiter dānāt Doct. in l. 1. ff. de acq. poss. vt p̄ Alex. ibi col. 7. & Ias. col. 7. in j lect. & col. 9. in 2. lectura.] *. ¶ Cauebat hoc īterdicto, Vtrobi q s maiore p̄te anni fuisset, ibi & maneret: qd̄ verbū, Vtrobi, Alc. l. maiore. de verb. sig. exponit ꝓ, vtro ī loco, eadē rōne, q̄ dicimus, alibi, ꝓ alio in loco, & similia.]

d ¶ Quorum. s. duorū interdictorum.

e ¶ Interdicti tēpore. i. tempore, quo proponitur interdictum.

f ¶ Aliū. Dummodo nō aduersarium.

g ¶ Maiore. s. quàm aduersarius, vt ff. de verb. sign. l. maiore parte.

h ¶ Possidebat. & sic citi⁹ vincebat in Vti possidetis q̄ in Vtrobi: & erat fortè rō, q a citius mobilia trāsferunt̄, q̄ īmobilia, vt ff cōm. l. 1. & ff. de re iud. à diuo Pio. §. 1. & ff. de acq. pos. l. si rem.

i ¶ Quantū ad possessionē. Nota, quātū ad possessionē. nā quātū ad alia remansit dr̄ia vt olim, vt Vti possidetis in re-

Interdicta sunt multiplicia.

† De innumeris cō modis possidēdi, vide Tiraq. in tracta. de nobil. char. 320. vbi de hac materia cumulatissime.

† Quia faciliores sumus ad absoluendum q̄ ad cōdēnandum. con cor. c. vlti. in fi. cum glos. super vers. humaniore. extra. de trans.

SYL.

Possessio non est ꝓpriè de mobilib⁹.

Possessio vnde dicitur.

SYL.

in rebus imobilib. & Vtrobi in mobil. I b locū hēat, ut hic dr, & s. §. ꝓximo a. Nec clā cū multa sin. gen. a ꝑio lectiarū, q̄ ad pñs omitto, de hac vi, q̄ quie-tius dr ꝙ parit hoc iterdictū, dic, ut si me arare, uel ędificare, vel aliquid in meo me facere ꝓhib s, contendens te possidere hēt locū hoc in erdictū, ut ff. de ui & ui ar. l. vim facit. & ff. qđ ui aut clā. l. 1. §. quid sit vi. Quid si ille nō cotendat se possidere, sed solū iniuriatur mihi? Rñ. adhuc locū habet hoc interdictum, ut ff uti possi. duo. §. si uicinus. sed & actione iniuriarum mihi tenetur, ut ff de actio. emp. qui pendentem.

q possessionē, nec ui, nec clam, a nec pcario ab aduersario litis contestatę tēpore detinet.

Quis dr possidere, et si p aliū possidet. Et possessio solo aio retinet, licet solo aio non acquiratur. Ang.

Quare ... et gl. in extat. f. quod ne. cau. vis ing... arius q̄ arit in- terdictū quod vi ut clam qualiter ...

Adde tex in l. iniuriarum actio. §. quis me proh bet. ff de iniur.]

Quid si nec possessionis rōne, nec iniuriæ, sed quia seruitutē se habere contendit? Respon. si possidet, intentabo negatoriam, si ego possideo, intentabo hoc interdictum, ut ff. si ser. vē. l. 2. §. 1. Clam autē possidet, qui clanculo me absente & non possidere uolens ingreditur fundū meū, quē ego possideo, ne tamen sp cor me posse repelli, & ita me absente & inuito sepissime facit, ut ff quod ui aut clam l. 3. §. fi. & de acq. u. pos. l clam

Clandestina possessio.

Clam possidere p prie dicitur ille, qui cùm sciret, aut scire deberet me possidere, antequam fundum ingrederetur, ingr d tur fundum, & me turbat antiquum meum possessorem, & dicitur ela n possidere a me, quando est ingressus me absente. d. l. c.... & l. 3. §. fi. uml. seq & quod ui aut clam.]

SYL.

Ille enim, qui ingreditur, habet naturalem per introitum suum, & ergo ciuilem. Vel dic quod ego retineo naturalem ciuilitet, ingrediens naturalem naturaliter. Sed non etiam naturalem perdit statim cùm de fundo exit, & ad iudicium venit, uel etiam alià iret? Respond. non, immo animo retinet

Possessor clandestini habet naturalē possessionē & deiectus ciuilem.

est naturalē, ut facit fructuarius, q solam naturalem habet. Vel dic, quod si amittit ei, non n nocet, q adhuc hoc iterdicto tenet, licet ego possideā iam, vt diximus ꝓ l. si duo. §. si uicinus. ff. uti possi. Precario autē possidet aduersarius a me, vt si precib suis motus cōcessi sibi precario, vt ff. de prec. l. j in prin. & §. j. Et distingue in precario, q aut agitur, ut omnis possessio in accipientē transferat, qđ fieri pōt, vt ff de preca. in reb. & ff. de aeq pos. Pomponius §. si is qui. Aut ut nulla, & hoc valet, ut ff. de preca certe §. is qui. Aut ut habeat naturalem tantum qui accipit & hoc ualet ut ff de prec l & habet. §. cū. † Sed nūquid in omni pre cario unico habenē a me ꝑ hoc int r- dictū ? Vti possideris? Rñ. non i lā q ha bet omnem possessionē, in hoc interdictū possessore tueatur, ut ff uti pos. l 1. §. 1 & §. 2. ergo uinco supradictos etiam si ego haberbam possessionem ab alio ui uel clam uel precario, ut hic & ff uti pos l. 1 §. fi & l. 2.

† Dic, ꝙ in dubio præsumit naturalis tātum, nō possessio translata, ut not gl.

Possidere. ... non est alr figurandus in simplici declaratione termi norū, supra enim dixerat pluries, ꝙ est magnū commodum possidentis, & ꝙ obtinet qui tempore litis contestatę possidet: subdit, ꝓ possidere non solū vr qui prop io corpore & animo possidet, & sic per se, sed etiā qui p r alium & ponit diuersa exēpla, & te ... arat & qualiter intelligatur retineri possessio, ꝙ non solum retinet per al ū, sed animo et: & subdit, ꝙ licet animo possessio retineri possit, animo tñ non a quiritur, & est tex. notabilis & uti is. No. primo ꝙ non solum dicit possidere qui per se possidet, sed qui ꝑ alium. Item ꝑ colonus possidet pro a io, & inquilinus. Itē commodatarius & depositarius. Itē ꝙ possessio iā ade pta per alium retinetur. Item quod retinetur solo animo. Item quod solo animo possessio non adipiscitur.]

SYL. Bar to. Ang in d. §. eum.

a ¶ In poſſeſſione ſit. Cautè dicit, ut ff. de acq pol l. ſi qs ante. nam nō poſſident iſti nec ciuiliter, nec naturaliter. ſm Io. ſ. colonus & inquilinus, & ſimiles, ut hic, & ff de uſucap. l nō ſolū §. qđ vulgo. Sed M dicit eos naturaliter poſſidere, ut ff. cōmu. diuid. l. communi diuid. §. neque. Sed illud intellige co'o num poſſidere. l. alij.

Colonus & inquilinus nec ciuiliter, nec naturaliter poſſident.

*¶ Collige, aliud eſſe poſſidere, longe aliud in poſſeſſione eſſe. Sic aliud eſt ſeruum eſſe: aliud in ſeruitute eſſe. §. cū ãt ſ. de inge. ſicuti differūt ē·, eſſe in ſtudio, (ut barbari loquūtur) & ſtudere. Et iō priuilegiū ꝯceſſum ſcholaſticis, vel ſtudentib. intelligitur tantū conceſſum iis q ſtudent, Deci. c. conſultationib. col. 2. in uer. reſtitutionem. de off ſi delega]

b ¶ Colonus. ſcilicet in uilla: ſed inquilinus in ciuitate, ut ff. de acq. poſ. l. re pignoris. ¶ Dic, ꝙ non diſtinguitur inquilinus a colono reſpū ruri, aut ciuitatis, ſed reſpū eius, qđ colunt. Qñ. n. quis inco lit domū, ſiue in ciuitate, ſiue ruri, il le dr̃ inqlinus: ꝗ uero colit fundū pricipaliter, licet in eo ſit dom⁹ ad recōdendos fructus, ſiue fundus ſit in ciuitate, ſiue ruri, dr̃ colonus. l. ſi p̄diū. C. de prędijs mi. l. urbana p̄dia. ff. de uerbo. ſig. declarat Alc. in l. qui pignoris. ff de acq. poſſ.]

SYL.

noīe aliqs in poſſeſſione[a] ſit, licet is ei⁹ iuri ſubiect⁹ nō ſit: qualis ē colon⁹,[b] & inqlin⁹. ¶ Per eos quoque, apud quos depoſuerit quis, aut quibus commodauerit, ipſe poſsidere vr̃. Et hoc eſt, qđ dr̃, retinerẽ[d] poſſeſſionẽ poſſe aliquẽ per quemlibet, q eius nomine ſit in poſſeſsione. ¶ Quin ēt animo quoq; ſolo retinere poſſeſsionē placet, i. ut quamuis neque ipſe ſit in poſſeſſione, neq; eius noīe alius, tñ ſi nō ſrelinquendæ poſſeſſionis aīo, ſed poſtea reuerſurus inde diſceſſerit, retinere poſſeſſionem uideatur. ¶ Adipiſci uerò poſſeſsionem per quos aliquis pōt ſecundo libro expoſuimus.[c] Nec ulla dubitatio eſt, quin animo ſolo adipiſci poſſeſsionem nemo poſsit.

¶ Recuperandæ poſſeſsionis uī interdictū. Vñ vi, cōpetēs ſpoliato ꝑ poſſeſsione, ēt quã a ſpoliãte, hīc vi, vel clam, vel precario ex interuallo: licet hodie ꝑ vim ſpolians, ſi dñs eſt, a dominio cadat: aliàs, rem ſpoliatã & ejus æſtimationem reſtituit, qui alias lege Iulia de vi publ. vel priua. criminaliter punitur: & armorū appellatione lapides, & fuſtes continentur. h. d. ſecundum Angel.

e ¶ Poſſidere videtur Si ergo ꝑ alio poſſident, ergo non poſſidēt, ut ff. de acq. poſſ. l. quod meo. licet quidam dixerint eos naturaliter poſſidere, ſicut & colonum, ut ſuperiori caſu diximus.

d ¶ Retinere. Licet animo retineaſ, non tñ animo q̄ritur. ut ff. đ acquir poſſeſ l. quemadmodum & C. de acq. poſſ l. licet. & infra proximè.

c ¶ Expoſuimus. ſupra g quas ꝑſon. nob. acqui. §. ex his.

¶ Recuperandæ poſſeſſionis. Caius in declaratione terminorum, & in ſimplici lege corrigente, & correcta nō figuratur.

SYL.

Nota, ꝙ interdictum recuperandæ datur ui deiectis: & ꝙ interdict. Vñ vi, eſt interdictum recuperandę. Item ꝙ hodie occupans rem propriã per vim cadit a dñio. Item ꝙ occupans rē alienã, rē reſtituit, & æſtimationē illius. Item ꝙ ſi quis de poſſeſſione ſua aliquem vi deiecerit, ti cum armis

¶ Recupandæ possessionis cā solet īterdici, si quis ex possessione fundi vel ædiū a vi deiectus fuerit:nā ei ꝓponitꝰ b īterdictū.† Vñ vi, c ꝑ qđ is, q deiecit, cogit̄ ei restituere posſōnē: licet is d ab eo,q vi deiecit,vi, vel clā, vel precario possideat. Sed ex ↄstōnibus e sacris(vt s̄.diximꝰ f) si qs rem ꝑ uim occupauerit, si quidem ī bonis eius est, dñio eius priuatur: si aliena, post eius restōnē ēt æstimationē rei g dare uim passo cōpellitur. Qui āt aliquē de possessione ꝑ uim deiecerit,tenetur lege Iulia đ vi h priuata, aut de vi publica: sed de priuata si sine armis vim fecerit, sin āt cū armis eū de possessione vi expulerit, de vi publica tenet̄. Armorum autem appellatione non solum scuta, & gladios, & galeas,sed & fustes, & lapides i significari intelligimus.

tenetur. l. Iulia de ui publica: si sine armis, tenet̄ lege Iulia de vi priuata. Itē qd ueniat appellatīone armoiū.]

a ¶ Aedium aliud in reb. mobilibus nā pro his cōpetit Vi bonorū raptorum actio, ut ff. de vi & vi ar.l. 1. §. hoc interdictum. & §. illud. & §. plane. Nisi mobilia cum immobilib.petantur hoc interdicto,vt ff. de ui & ui ar. l.1.§. qui aūt.

b ¶ Proponitur. i. datur.

c ¶. Vnde ui. Sed quare dr̄ vnde ui? Rñd. qa talia erant verba ꝑtoris. Vñ illū ui deiecisti &c. & ita a principio verborū prætoris sumpsit denominationem, sicut & alia, ut Quorū bonorum, & similia,ut ff.de ui & ui ar.l.1. in prin.

d ¶ Is s.deiectus, ut qa hodie spoliauí te,uel qa cępi possidere rem tuam clā,uel vi: in sequēti uerò die me expulisti:nam teneris mihi hoc interdicto:secus si in continenti me deijcis, ut ff.de ui & vi ar.l.3 §.cum igitur.& l.qui possessionem. quod incontinenti accipe, antequam ad alios actus extraneos diuertas, ut ff.de duob.reis stipulan. duos reos.

¶ Adde tu,ꝙ incontinenti dr̄, qñ cōmode fieri pōt: ſm Bar.in d.§.cū igr̄. Itē ſm qualitatem ꝑsonæ & rei:adeo ꝙ si dñs de sua ciuitate expellat̄, licitū est recuperare,qñcūque facultas se obtulerit ēt post decenniū, vt fuit dictū Vgo.in c.ius naturale.1. dist. cū si. vt late prosequitur Dec.in cons. 360.

col.4.versi.uenio ad secundum.

e ¶ Sed ex constitutionib. Vt C. vñ.vi l.si quis in tantam.

f ¶ Supra diximꝰ. vt s̄. vi bo.ra.§.qa rū.

g ¶ Rei.s.ꝓprietatis:sed īterdicto Vti possideris possessio æstimatur, ut ff. vti posl.l. pe. §.fi.

ADDITIO

Dic,ſm Ioan. Fab. ꝙ immo Dy. tenet,ꝙ ī hoc īterdicto fiat æstimatio possessionis,sicut in interdicto uti possi. sed ipse Io. Fabr.dicit, ꝙ ad proprietatē, & ad possessionem pōt fieri ęstimatio,ſm quod concludit. Ange.

h ¶ De vi priuata. Pęna aūt hmōi legis ē tertiæ partis bonorum publicatio, si sine armis: & relegatio ēr, si cum armis,vt j̄.de public.iud.§.itē lex Iulia de ui publi. & C.ad l. Iul. de ui pub.l.quoniam.& l.2. & ff.de acc.l.hos accusare.§.omnibus.

Lex Iulia de ui priuata & vi publica qualiter punit.

ADDITIO Vnde uersus. Vis priuata reum deponit ab ordine rerū.Sed deportatur,si uis armata probatur. Vide c.2.extra de ord.cog in glo.

* ¶ Adde, ꝙ iure canonico inductū est, ut non solum agi possit ↄ ipsum deiectorem, vt hic, sed etiam aduersus quemcunque.licet bonęfidei possessorem rei.c.sæpe. de restit.spol. vbi glos. & c.reītegranda. 3. q.1. id quod seruatur etiam in foro ciuili hodie. l.si coloni. vbi Bart.& alij.C.de agric.& censi. & traditur latè per Soci. in l. rem quæ nobis. de acq.poss.)

i ¶ Et lapides. Facit j̄.de pub.iu. §.itē

lex

lex & ff. de vi & vi ar. l. 3. in prin. & ff. de uerb. sign. l. armorum. Sed nunqd dēt aliquis expectare se primo percuti, quàm pcutiat? Dicunt quidā q̄ sic vt arg. C. vnde ui. l. 1. & ff. ad l. aql. si ex plagis. §. tabernari⁹. Nos cōtra, sed sufficit iustus timor, vt ff. ad l. aquil. sed & si quēcunq;. & ff. ad l. Corne. de sica. l. is qui. & ff. de vi & vi arma. l. 3. §. qui armati. † c Dic q̄ ista opi. communiter approbatur p omnes criminalistas. c Tertia diuisio. Caius clarissimus est in hoc text. qui p declarationem omnem redderet obscurior, ponens tertiam diuisionē, q̄ quædam sunt simplicia, in quib. scilicet apparet, quis reus, qs actor sit: & vnus petit, & alter negat: duplicia, quoties uterque sustinet partes tā rei, quā actoris. Nota q̄ interdicta alia sūt simplicia, alia duplicia. Itē quæ sint simplicia. Item quæ duplicia. Itē q̄ in interdictis Vti possidetis, & Vtrobi, vterq; litigās sustinet ptē tā actoris q̄ rei, quia vterque contendit se possidere & aduersarium non.]

† Vide de SYL. hac qō gl. x. in d. l. sed & si quemcunque. & in SYL. d §. qui armati. sup uer. armorum. *

† Ex l. 2. ff. eod.

¶ Interdictorū tertia est spēs: qā quæ d. sunt simplicia, in q. actor & reus cognoscit, vt omnia restitutoria, & exhibitoria, & q̄dā phibitoria, vt Ne quid i loco sacro. & similia; q̄dā vero duplicia, sic dicta, quia in eis nō pōt discerni actor a reo: & q̄dā phibitoria, vt est Vti possidetis & Vtrobi. h. d. Ange.

¶ † Tertia diuisio interdictorū hæc ē, q̄ aut simplicia sūt, aut duplicia.[a] Simplicia sunt, veluti in quib. alter actor, alter reus est: qualia sunt oīa restitutoria, aut exhibitoria. nā actor is est, qui desiderat aut exhiberi, aut restitui; reus autem is est, a quo desideratur ut restituat, aut exhibeat. Prohibitoriorum autem interdictorū alia simplicia sūt, alia duplicia. Simplicia sunt veluti cū Prętor phibet in loco [b] sacro, vel ī flumine publico[c] ripave eius aliqd fieri. Nā actor est, qui desiderat ne quid fiat; reus est, q aliqd facere conat̄. Duplicia sunt, veluti Vti possidetis interdictum, & Vtrobi.[d] Iō aūt duplicia vocāt̄, qa par vtriusque litigatoris in his conditio est; nec quisquam prę cipue reus vel actor intelligit̄; sed vnusquisque tā rei quam actoris partes sustinet.

¶ Interdicto hodie sine solēnitate proponuntur, & pro his actio in factū sibi locum uendicat. Aretinus.

a ¶ Duplicia. Similis potest fieri diuisio actionum ciuilium. Nam quædā duplices sunt, vt fami. ercifcun. fin. regun. & communi diuidūdo, vt ff. de iu. dic. l. in tribus.

b ¶ In loco sacro. vt ff. ne quid in loco sacro. lege prima.

c ¶ Publico. Vt ff. ne quid in flumi. public. per totum.

d ¶ Vtrobi. Item interdictum de superficiebus, vt ff. de superficie. l. 1. § proponitur. et dic vt supra, eodem §. retinendæ.

¶ De ordine veteri. Casus. Excusat se Imperat. quare non vniuersum ordinem ueterum interdictorū explicauerit, & dicit hoc esse superuacuū. Nam (dicit Imperator.) quoties hodie agitur extra ordinem, quo semper agitur, nō est necesse proponere aut expectare interdictum: qa iudicatur, ac si esset data vtilis actio ex causa interdicti. quæ nota.] SYL.

De ordine [a] & veteri exitu interdictorū [b] superuacuū est hodie dicere. Nā quoties extra ordinē [c] ius dr̄, (qualia sunt hodie oīa iudicia) nō est necesse reddi interdictū: sed perinde iudicatur sine interdictis, [d] ac si vtilis actio [e] ex causa interdicti reddita [f] fuisset.

¶ De pœna teme-re litigantium.

¶ Temere litigantes triplici pœna coarctantur: pecuniaria, periurij, & infamiæ. Angelus Aretinus.

a ¶ De ordine idest, de antiqua solennitate, cum qua proponebantur interdicta sub certus formis, vt diximus s̄.eod.in princ.

b ¶ Exitu interdictorum. scilicet cum antiqua solennitate: sine ea tamē reddi potest & proponi, vt ff.de ope.no. nuncia. l.prætor ait.§.nonnulli. Vel etiam in factū actio loco cuiuslibet interdicti, quæ vtilis vocatur, vt subijcit.

c ¶ Extra ordinem. idest extra antiquam solennitatem, quod semper fieri uidetur, ut subijcit, & s̄.de succ.sub. in princ. & ff.de neg.gest.l actio. & C.de for.& impe. act.subla l.1.& 2.

d ¶ Sine interdictis. Scilicet solēnibus.

e ¶ Vtilis actio. scilicet in factum, quę datur loco cuiuslibet interdicti. Et nota quatuor esse genera actionis in factum. Vna est, quæ ex omni edicto, uel interdicto prætoris datur, ubi specialis actio non datur, ut hic. Alia est legis Aquiliæ subsidiaria, quando dānum datur de non corpore in nō corpus, ut supra ad l.Aquil §.fina. quæ & ipsa prætoria est, ut ff.de præscr.uerb. l.quia actionum. in fi. Tertiū genus est extraordinarium, quod ex uarijs figuris causarum est introductū, quoties æquū est actionem dari, ut C de sacrosanc.eccle.l.sancimus. Quartum genus est, quod æquiparatur actioni præscriptis uerbis, quæ actio præscr. uerb. unà cum ista in factū ciuilis dicitur, ut ff.de præscrip.uerb. l.prima. in fi. Et habet locum in tribus generibus negociorum. Primò in contractib. innominatis tribus, do ut des, & do ut facias, & facio ut facias, ut ff.de præscript.uerb. l.naturali. §.1. 2.& 3. Sed in quarto innominato cōtractu, scilicet facio vt des, habet locū actio de dolo, vt ff.de præscr.verb. l.naturalis.§.quod si faciam. Itē in secundo genere habet locum præscriptis verbis ex omni pacto incontinenti ante vel post apposito iuxta aliquem §ctum, vt C. de pact. inter empt.& vend. l.2 & C. de pact. l.petens. Item in tertio genere, vbicūque dubitatur de nomine contractus, vt patet in exemplis, vt ff. de æstima.act. l.j. & ff.de præscr. verb.l.j per totum. & l.3.

ctionis i ... ctū qua ... tor sunt ... cneia.

Actio p- ... scrip. ver- ... s in tri- ... us gene- ... b. nego- ... orū ha- ... ct locū,

ADDITIO. Quid sit actio in factum, & ad quid competat, tex.cū gl. est in l.quoties. ff.de præscript.verb. & in l. in factum.cū ibi no. ff.de act.& oblig.

¶ Hæc gl.sing.est, & ad eam semper recurritur, vt dicit Lud.Rom.& declarat eam Bar. in l.vnica. ff.de condi.ex lege. Ias.in l.certi condictio. col. 5.in princ.ff.si cer.pet.] SYL.

** Vide similem gl. s̄.de act. §.actionum autē. in verit.ex permutatione.]

f ¶ Reddita. Scilicet ab illo eodem prætore.

¶ De pœna temere litigantium.

¶ Vsquenunc de propositione actionū dictū est: sed quia contingit eas interdum temerè proponi, nūc de pęna temerè proponentium dicitur. Accur. Cōtinuatio.

¶ Temerè litigare (inquit gl. in l.eū quem. ff.de iud) dicitur is, qui sciens se ius non habere litigat. amplius tamen significat temerè litigare, quàm calumniosè: nam libertus, qui in iussu prætoris quod sibi a patrono debetur petit, temerè vtiq; petit, non etiā calumniosè, cùm verè debitum prosequatur. quis autem dicatur habere iustam causam litigandi, tradit Ias.in l. properādum. §. siue autem alterutra, à num.16. vsque ad 20. C.de indic.] SYL.

Nunc

Diuisio.

NVnc admonēdi. ¶ Tot' iste tit diuidit in tres partes. Primò cōtinuat rub. ad præcedentia. Scđo ponit tres pœnas, q̄ temerè litigantē coercent. Tertio dictas pœnas sigillatim p exēpla declarat, Scđa ibi, Idq; eo maximè. Tertia ibi, Ecce enim.

NVnc admonēdi sum' magnā curā egisse eos, q iura sustinebant,[a] ne facilè hoīes ad litigādū pcederēt: qđ & nobis studio est. Idque eo maximè[b] fieri pt, qp temeritas tā agentiū, q̄ eorū, cū qb' agit. mō[c] pecuniaria[d] pœna, mō jurisiurādi[e] religiōe, mō īfamię[f] metu coercet.

¶ Reus de calūnia iurare debet, qp putat se vti bona ꝯdictione. Arec.

[g] Ecce.n. iusiurandū oībus, q cōueniunt, ex ꝯstitutione ñ nr̄a defertur. Nam reus nō aliter suis allegatiōi-

SYL. ¶ Nunc admonendi. Solus positio facilis est I princ. hoc quippe i eo declarat primò, qp maximę curę fuit principib', ne hoīes facilè ad litigādū pcederēt, sicut ēt cordi fuit eisdē, vt lites q̄ celerrimè finirent. l. pperādū, i prin, C. de iud qđ sibi sūmè atq; enixè placere testat Iustin. q dicit, qp hac de cā tria sūt exorta remedia lā ꝯ actorē, q̄ ꝑ reū temerè litigātes. mō n. puniūtur mulcta pecuniaria, modò piurio, mō īfamia. & pcedit ad declaratōnem vniuscuiusq; capitis: & primò dicit, qp qn̄cunq; reus ꝯuenit, nō admittit aliter ad rñdendū, nisi prius iurauerit se putare bona iusticia uti: aduersus verò reos negātes dant actiones aliqñ i duplū vel in triplū, vt in actione legis Aqliæ, & legatorū piorū, de q b. s. latè visum est in tit. de act. in §. tripli. & §. quadrupli. in q b. & multis alijs actio ab initio simpli est: at actio furti ēt ab ipso initio dupli aut quadrupli repit. Similiter actor de calūnia iurat', quēadmodū ēt vtriusque partis aduocati hoc facere tenent, vt ex diuersis puisionib. & ꝯstōnib. Imp. ꝯstitutū est. de qb' in gl. rō finalis oīum harū puisio nū fuit, q̄ ponit i prin. vt hoīes a litib. abstinerēt, siue agendo, siue se defendēdo. No. qp lites fugiendæ sunt. Itē qp maximè Principē decet operari, qp in iurisdōne sua hoīes de facili nō pce-

dant ad litigandū. Itē qp Principes dāt sustinere iura. Itē qp temeritas litigantiū puniēda est. Itē qp ad eā puniendā data est triplex pęna: pecuniaria, infamię, & periurij. Itē qp iureiurādo inest religio. Itē qp nō aliter pmittit reo rñdere, nisi pri' iuret de calūnia. Itē formā iuri rei. Itē qp negātes plectuntur pęna pecuniaria modò dupli, mō tripli. Itē no. actiones, q̄ crescunt p inficiationem. f. legis Aquiliæ, & legatorum piorū nō solutorum. Itē qp actio furti manifesti, & non manifesti ab ipso initio est quadrupli vel dupli, nec crescit per inficiationem. Itē qp actor iurat de calumnia, & similiter aduocati vtriusq; partis.]

a ¶ Sustinebāt. s. magrat', q iura reddebāt, vt ff. de ori. iur. l. 2. § post originē.

b ¶ Maximè. idest certè.

c ¶ Modò. i. aliqñ. Et ita cōiter exponitur, qñ bis aut ter repetitur, vt s̄ qđ cum eo. § cæterum. versic. sed sanè.

d ¶ Pecuniaria pœna, vt j. eo. §. fin.

e ¶ Iurisiurādi. s. calūniæ, vt j. proxi. §. Sed qñ ? Rñ. in futuro seculo, licet nō in isto, vt C. de reb. cred. & iureiur. l. 2. Periur' in alio seculo punientur.

ADD. Dic vt hr̄ in l. 4. & ibi Bar. ff. de crim. stel. & in d. l. 2. C. de iureiu. Ang.

* ¶ Adde l. j. C. de iureiu. prop. calum. dan. ibi, sacramenti timore cōtentiosa litigantium instantia compescitur.

f. ¶ Infamiæ. j eo. §. ex quibusdam.

g ¶ Ecce. Constitutione. C. de iureiu. propter calum. l. 2. in princ.

* ¶ Excipe tn̄ parētes & pronos, qbus hoc iusiurādū remittit: l. si pronus vbi gl. & l. iusiurādū & ad pecunias. §. hoc iusiurandū. ff. de iureiu. pp reuerētiā, q̄ eis debet. l. licet. de obseq. lib. nā & liberto & filio sp honesta & scā psona patris

p̄lis se p̄fonā videri dēt. l. antep. e. ti.]
a Nisi prius nō dicit, ꝙ prius reus q̄ actor iuret, sed priuſq̄ audiať: actor āt pri⁹. q̄ reus, iuret, ut C. de iuram. ca- lum. l. 2. in prin. quæ est contra.

auth. § q. ꝓpriā. Itē alibi: vt ſi creditor negat ſibi debitū ſolutū: nā poſtea ſit debitū ꝓbare cogiť. vt ff. de ꝓba. l. cū de indebito. Itē poſſeſſor negās ſe poſſidere, ſi ꝓbať, ꝑdit poſſeſſionē, vt ff. de rei vē. l. fi. & in aut de triē. & ſe. § il lud quoq; in iudiciis. coll. 3. Itē aliàs. vt ff. de iud. l. cū.

Iuramen tum ꝺ ca lūnia præ ſtať tā ab actore q̄ a reo. Iurā de calūnia cō tinet plu ra capitu la.

† Legēdū eſt, iuſti- tia, vt in l. 2 C. de iur. cal. † aliàs pe- cuniaria pęna, cū aduerſus, &c.

b Ad cōtra- dicēdū. No. di ligēter cāpſa hui⁹ facti. Actor. n. iurat, ꝙ bōa iuſtitia venit ad agen dū vt C. de iu ra. calū. l. 2. in prin. Itē ꝙ nō dabit vel de- dit aliquid iu dici, vt ꝓferat ꝓ ſe ſnīa, vt ī auth. vt lit. iu rēt ī exordio litis. col. 9. Itē ꝙ nullam exi get uel faciet ꝓbationem calūniosā, ut in auth. de ijs qui ingre. ad ad appel. § fi. coll. 5. Econtra reus iū- rat hæc eadem: niſi ꝙ in primo capi- tulo iurat ſe uti bona cōtradictione.

bus vtitur, niſi a pri us iurauerit, ꝙ pu tās ſe bona † inſtā- tia vti ad cōtradi- cēdum b peruenit,

¶ Negās id, qđ de- bet, aliqñ ī duplo punitur. Aret.

¶ Act Aduerſus i- ficiātes, ex quibuſ- dā cauſis dupli vel tripli c actio cōſti- tuiť: veluti ſi dāni iniurię, aut legato rū locis uenerabili bus relictorū no- mine agatur. d

¶ Reus in certis ca ſib. ſiue neget, ſiue fateať, vltra ſiplū cōdemnatur. Aret.

¶ Statī aūt ab ini- tio pluris q̄ ſipli ē actio, e veluti furti manifeſti, quadru pli: nec manifeſti, dupli. nā ex his & aliis quibuſdā cau ſis (ſiue qs neget, ſi ue fateať) pluris, q̄ ſimpli, eſt actio.

¶ Actor de calum nia iurare teneť. Angel. Aret.

Mēdaciū facit quē puniri.

ADDITIO. Not. pœnas, quas patiť ca- lūniosè negās & maxiè no. qñ aliqs poſſi det, & negat īterrogat⁹ ſe poſſidere, ꝙ ꝑ dit poſſeſſio- nē, ſi de mēda cio cōuincať, vt l. fi. ff. de rei uend. Ang.

** Addē idē eē, ſi emphyteu- ta neget rē eſſe emphyteuticā, & va- ſallus feudū, q a ſi cōuincanť de mēda cio, priuanť ille iure ſuo emphyteuti co, hic iu. feudi, vt tradit Iaſ ī § j. col. 16. ver. Et ꝑ illū tex ī. de actio. Et no. ꝙ hęc īterrogatio, an re⁹ poſſideat rē: q̄ ab eo petiť, & ꝓ qua ꝑte, faciēda ē añ li. ꝯr. nec omitti dēt, ne iudiciū ꝺ iu foriū fiať. gl. vl. ī c. pe. extra ꝺ iu. cal.]

ADDITIO Quid cōtinere dēat iu ramētū calūniæ, no. gl. in c. 1. extra de iur. cal. Vñ verſus: Illud iuret, ꝙ lis ſi- bi iuſta vř. Et ſi q̄reť, verū nō inficieť. Nil ꝓmitteť, vt falſa ſnīa detur. Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur. Ang. ** Iur. cal. p̄ſtatur tā ꝑ reū q̄ ꝑ actorē lit. cont. c. pe. in fi. extra eo. & ē adeo de ſubſtantiā iudicij, ꝙ nō pōt expreſ sè remitti ꝑ partes, & ſi omitteretur ꝓceſſus eſſet nullus l. 2. §. ſed q a ue remur. ubi Bar. Bal. & alij. C. eod. pōt tñ tacitè omitti, & valet ꝓceſſus, ſi ñ fuit exactū. c. 1. eo. tit lib. 6. & pōt exigi ꝑ iudicē q̄ñcunq; ēt poſt concluſum in cauſa, Bal. in lu. in fi. C. eod.]

* Addē, ꝙ trāſlatio poſſeſſionis, q̄ fit ī caſu. d. l. fi. fit officio iudicis ſūmariī ſime, ſine nouo libello, ſine lit. cont. & iureiurādo de calūnia, gl. in d. § il- lud quoq; ſ. 2. in gl. magna, in auth. de trien. & ſemiſ. quā gl. plurimū cōmē- dat Bar. in d. l. fi. Bal. i. vlt. C. de execu. rei iud. & Ang. ī §. 1. ī. de actio. Adeo vt nec audiēdus ſit eiuſmodi re⁹, ſi ve lit ſtatim ꝓbare ꝺ dñio, ſed oīnō ei auocari dēt poſſeſſio, Bar. d. l. fi. ī 1. & vlt col. & ī aut. itē poſſeſſor. poſt gl. C. q pōt. ī pig. hab. Abb. c pe. de iu. cal.]

c ¶ Dupli vel Tripli. ut ī. de act. §. tripli. vbi qs ꝑ mēdaciū aut dolū pl⁹ ꝓpetēs, q̄ dēat, i triplū ꝯdēnať. Alij ꝺpo nūt de libris ſuis illud, vel tripli, eo ꝙ ſubiecta exēpla nō ſūt huic. ver. apta.

d Agať. Itē alibi, vt C. de nō nu. pec.

e ¶ Statim. Eſt actio. Etiam a princi- pio, non ſolum inficiatione, vt hic, & ī. de actio. §. ſed furti.

Vtrimq;

Aduocati partiū an debeāt iurare. SYL.

a ¶ Vtriusq;. Subeunt. s. ꝙ iustū & fidele patrociniū ꝑ̄stent, ut in cōstōne dr̄. Sed tñ in cōsuetudine nō hr̄ ꝙ iurent, licet lege caueat, vt C. de iu. rē nō nouā. §. ꝑroni. & facit in aut. de testi. §. fi. col. 7. ex l. illud ff. de pet. hær. nisi ꝙ īprobè, & calūniosè litigauerit nō debeat cōdēnari ī expēsis, vt ff. de iu. l. eū quē. & C. ꝺ fru. & lit expen. l. nō ignoret: licet in C. de iu. l. ꝑperandū §. siue āt. indistinctè dicat, victū condēnari uictori in expensis. Sed est intelligendū cū iā dicta determinatione, si calūniose agit, vt in auth. de iud. §. oportet. col. 6.

¶ Itē actoris quoque calūnia coërcet: nā ēt actor ꝑ calūnia iurare cogitur ex nostra cōstitutione. †

†C. ꝺ iur. cal. l. 2.

Aduocati actoris & rei de calūnia iurare debēt. Are.

¶ Vtriusq; ēt ptis aduocati iusiurandū subeūt:ᵃ qđ alia nr̄a ꝯstōne comprehensum est.

¶ Olim actor calūniose litigans in decima parte litis puniebatur: hodie vero pœna periurii, & victori cōdēnabit in expensis. h.d. Aretinus.

¶ Hæc autē bōia ꝑ veteri calūniæ actione introducta sūt:ᵇ q̄ i ꝯ̄suetudinē abijt, qa ī ptē decimam litis actores mulctabat, qđ nusq̄ fctū eē iuenimᶜ: sed ꝑ his itroductū ē & ꝑ̄fatū iusiurādū, & vt īprobᵉ litigator, & dānū, & impensas litis inferre aduersario suo cogatur.

†alias veteris.

¶ Condēnatus vel pactᵉ ex criminib. q̄ hic numerātur, vel ꝯdēnatᵉ actionibus directis, uō ꝯ̄riis, descendētibᵉ ex ꝯ̄ctibus hic enumeratis, erit infamis. Ange. Are.

¶ Adde, ꝙ dictū huius glo. cōiter approbat: licet forte in se falsum sit. s. ꝙ patroni cārum de cōsuetudine hodie iurare nō tenent, ut tradit Ias. in d. l. rē non nouā. sup gl. ibi, quę idem dicit.

SYL.

¶ Hæc āt oīa. C... in lege referēte correctionē. l. antiquæ ac subrogāte nouā pęnā loco antiq̄ non est nisi literaliter figurādᵉ: eiᵉ. n. iō ē illa, quā posuit s. in prin. ti. s. vt hoīes a litibus abstinerent. No. ꝙ supradicta oīa disponebant de iure antiquo: s'm qđ temere litigantes condēnabant in decima parte litis. Itē ꝙ lex per desuetudinē tollit. Itē ꝙ temere litigans hodie cōdemnatur in dānis & expēsis.]

†Dic vt ibi ꝑ gl. & Ang. & vide tex. & glo. Batt. Cyn. Bal. & Saly. in auth. gñaliter. C. ꝺ epis. & cleric. sed ut dicit supra de satisd. §. sed hodie & Bar. in d. auth. gñaliter. huiusmodi satisdatio de lite ꝓsequenda & ꝺcima parte litis &c. nō est in vsu. Ang.

b ¶ Hæc autē. s. quæ de sacramento calumniæ dicta sunt. s. eo. §. 1. & s. eo. §. item actoris. & §. proxi.

c ¶ Actione. Actio. n. q̄dā erat, qua tenebat actor, qui ꝑ calūniā litigabat ī decimā partē litis, qđ hodie corrigit. Sed & hoc hodie iure authēticorū in antiquū rediit statū: licet nō iure illiᵉ actionis, sed ꝑ iudicis officium, vt in auth. de litig. §. ad excludēdas. col. 8. †Et no ex hoc §. & ex d. auth. ꝺ liti. & ex l. q in ius. §. nemo. de regu. iur. &

¶ Hanc glo. declarare ꝑ modū additionis longū esset, & quia mā utilis est, vide Ias. in l. properandū. §. siue aūt adultera. C. de iud. vbi ponit xpam & fal.]

SYL.

ADDITIO.

No. ex gl. ꝙ licet una lex generaliter loquatur, tñ ꝑ alias leges patit limitationes & restrictiones: & sic lex patit interpretationē passiuā, ut l. 1. §. lex falcidia. ff. ad l. falc. Ange.

* ¶ Hæc āt oīa dicta sunt ꝺ iudiciis ciuilib. Certe in criminib. in qb. est statuta certa pœna, calūniator eadē pœna, & sic similitudine supplicii punit. l. ul. C. ꝺ acc. at ī ijs, q̄ hñt pœnā extraordinariā, arbitrio iudicis pęnā sustinebit. l. & ī priuatis. ff. ad Turp. Bar. l. j. ī prin. ī 2. q. c. tit. ** An aūt ꝑ̄tēt iur. calū. in causis criminalib. tang. ꝉ gl. 2. ī. ti. 2. & declarat Bal. ī l. 1. C. de iur. cal.]

¶ Ex qbusdā iudicus. [illegible] Enumerat Imp. casus, in quib. qs temere & ī iuste litigās infamat: prīo ponit actiones illas furti, vi bo. rap. iniuriarū, & ꝺ dolo: & ī his rō est manifesta quare

SYL.

l. vo-

l. voluerit damnatos huiusmodi criminib. infamari: quia delicta sunt contra liberam hominum conciuationē, ac contra ius naturæ. Similiter hoc ponit in actione tutelę: quia cū permissu sit fidei tutoris nō tm̄ persona pupilli, sed res oēs eiusdē, si postulat° reddere rōnē l bene nō restituerit, q̄ penes illū sunt, censet dolo gessisse: qd nō est i cōtrarijs, qn pupillus ipse cōdemnat tutori eadē fere ē rō in alijs exēpl's No. q dānatus furti, vi bonorum raptorū, iniurię, & de dolo, infamat. Item q requirit sententia. Item q dānatus directa tutelę, mādati, & depositi, infamat, nō contrarijs. item q dānatus actione pro socio tā directa, q̄ cōtraria infamat. Itē q illi q pepigerūt de furto, ui bo. raptorū, iniuriarū, & de dolo, sūt infames. Itē no. ibi debitor: q debitor dr̄ ēt ille, q dēt ex delicto, ꝯ Lud Ro. & Ale. in l. s. ff. si cer. pe de quo uide Dec. ibi col 7. Itē q maximè interest, an quis ex delicto an ex contractu sit debitor.)

a Ex quibusdā. Dānati s. suo noīe, nisi procurauerint: si si p curatorio, ut ff. de ijs q no. ifami. l. furti. §. qs. & hoc si a iudice ordinario, vel delegato sint cōdēnati: sec' si ab arbitro, vt ff. de ijs q no. infa. l. qui dergo §. ex cōpromisso.

b Directis. & ob id tutor cōuētus a pupillo, & dānatus infamat. Idē i alijs directis. Secus si est tutor pupillū faciat condēnari, ut hic. & ff de ijs qui notan. infa. l 1. Et nota, q in casu ēt ꝯ xie infamat, ut ff. de ijs q notan. infa.

l. furti. §. mādati. Itē nota, q quatuor hic ponunt exempla de maleficijs, & quatuor de contractibus, vel quasi. Accur. Et illa cōtinentur his versibus. Iudice dānatos infames reddit vbiq;. Quod vt dixit, iniuria, furta, dolusq; Actio mandati, tutelę depositique. Directo: si pro socio, communi, vtrique.

* ¶ Diuersum autem seruatur in contrarijs actionib. quia in illis non quęritur de dolo, aut fide rupta, sed potius de calculo, & vt consultatur eorū indemnitati, si quis in rem eorum, cum quib. agitur, impēsum est. l. Sabinus. ff. de dolo. & l. 5. ff. deposi.]

a Ex quibusdā iudicijs dānati, ignominiosi fiunt: velut furti, vi bonorū raptorū, iniuriarū, de dolo: itē tutelę, mādati, depositi, † directis, b nō cōtrarijs actionib. Itē pro socio, quę ab vtraq; parte directa est: & ob id qlibet ex socijs eo iudicio dānat°, ignominia notat. Sed furti qdē, aut vi bonorū raptorū, aut iniuriarū, aut de dolo, nō solū dānati notātur ignominia, sed & pacti c & rectè. Plurimū.n. interest, vtrum ex delicto aliquis, an ex contractu debitor d sit.

¶ Citatio, prima pars iudicij est: cuius respō. est et fit principio. Nā si filius, & libertus in ius vocauerint parentes, vel patronos sine venia puniuntur in quinquaginta aureis. Aretin.

¶ e Omnium † autē actionū instituendarū principium ab ea parte edicti proficiscitur, qua Prætor

c Sed & pacti. s. pretio æris sine iussu prętoris, vt ff. de ijs qui no. infa. l in actionibus. & l furti §. pactus. Accur.

d Debitor sit ut ff de ifami. furti. §. si.

e Omnium autem actionum. Caius. clarus est, quia ponit regulam generalem, q omnia iudicia initium capiunt a citatione. ratio autem naturalis reuerentiæ, quæ debetur parentibus patronisque, & cæteris hic nominatis, dictabat ne in ius sine uenia uocarentur. Ideo dicit, q si quis eos sine uenia in ius uocauerit puniatur pœna quinquaginta solidorū. Ideo not. q iudicia incipiunt a citatione. Item q parentib. patronis & parentib & liberis patronorum debetur honor, & nō sunt uocādi in ius sine uenia. Itē q debet uenia postulari & impetrari. Item q nō patens punitur pęna quinquaginta

† Cur non itē in dānato ex mutuo, vel commodato. Alc. lib. 2. Parer. cap. 36.

Actiones octo sunt quę infamant.

† Facit ad hunc §. cle. j. in fi. cta gl. su per verb citationes in fi. de iu.

SYL

quaginta solidorũ Itẽ no. ex hoc tex. ibi uti q; n.i p̃mis aduersarius, φ ad uers[...] d[...] e[...] ali litẽ se [...] hañ, & ad hoc sĩ no hũc tex. Dec. i .ſ i p̃. i. C d̃ edẽ.]

a Edi. it. i. edictũ ꝓponit de in ius vocãdo, vt ff. de in ius voc. l. 4. §. p̃tor. & p totum titu.

b Dictur' sit, vt ff de in ius uoc l. i.

c Solidorũ q̃nquaginta. Al' ãs quan in officiiolus castigaur si pre in p a pęna n soluere non possi, ut ff de in ius vo.l pe. & si Et in ei lige hoc in emanci p tis filij: aliãs non posset eff. iudicium inter patrem & filiũ, ut C. de in ius vocã l si & dix'm' s. de a&t. in ꝗ pęna es Item no. hic, quod au eus ꝓ solido accipitur eõ ff. de in ius voc l. si libertus. & l. in eu. d. c. t. 3. quaginta au eorũ, & h d solido rũ Ite no. [...] 72. a rei faciunt librã au r. vi C. d s lc. & ar. l quot esciũ j l x.

* Vide ad hec j ait g de au eis Bud in l. q. a a g. ff de adil e ti & lc. in l etiam. & l. nec enuncia io. d ue io. signi ** & h. d ipunc 3. c 9. hincque lice colligere ureos nostri temporis esse l[...] sro de is [...] æstimationis cum nonaginta sex ex eis libra contineat, qua de re A'cia ubi s. & Ant Aug li emen. 2. c 9]

* D cara hu c pœnę loci nõ ff, si b rali er ique pœn tentia ducti ren nci n i i uel li pat nres p tronique in ius uocati inuenerin , uel si non inu i uocati fint l. quamuis. de in ius uocan. Ide iuris est, & si alieno, non su nomine /nius uocauerint. l. quęsitũ. eo t t. ** Itẽ fallit in filio na to ex incestu c so aut al ãs dãnato, & punibili coitu, q' poteri. i ius uocare patrẽ sine uenia, sicuti nec il'ũ ꝑtitu tũ I n: c ffitate alere tenet, ut scribit Ias. post ali os ab eo rela os i d § pœnales col. to. vbi ẽt dis õnẽ hui' x. loquẽtis de p̃re extẽdit ad patrẽ spũalẽ, q leuaui a. l. quẽ d: facto fonte, vt & hic fit n: ellaria imperatio venia, si in ius uocidus, sit.]

edicit. a De in ius uocãdo. Vr q; .n. in p̃mis aduersari' in ius uocãdus est, idest, ad eũ uocãdus, qui ius dictu rus b iit. Quia p̃te p̃tor parẽtib. & patronis, itẽ parentibus liberisq; p̃ronorũ & p̃ronarũ hũc p̃stat honorẽ, ut nõ aliter liceat liberis, libertisque eos in ius uocare, q̃ si id ab ipso Prætor postulauerint, & impetrauerint. Et si qs aliter uocauerit, in eũ pęnã solidorũ c q̃nquaginta constituit.

¶ De offõ iudicis Iudex debet iudicare s'm ius scriptũ uel cõsuetudinariũ, & sententiã suã s'm naturam actionis ꝓpositæ ferrẽ: quod primo oñdit in noxa li actione. Ange.

¶ De officio iudicis. Ista rube. continuatur s'm Ioan Fab. Visum est s. de actionibus, & de eorũ q a officiũ iudicis lo o actionis aliquã habetur, u. l. actiõis verbo. ff. de actio. & ob' ideo post actiões ponit de fficio iudicis Vel potes continuare, φ iud ciũ consistit ex trib. personis, uide. icet ex p̃so a actoris, rei, & iudic s, ut c foru de uer si. sed s. d: tum est de act nib. & sic de persona actoris de exce tionib. & s de reu'se quitur n cess rio videre de ter io & sic de iudice & d ei' offo. Et ẽt cõtinuationẽ si f rt gl. hic i ni to.

* Pro int lligẽtia ius tit. sciẽdũ est dup ex ffe i idiciis ffic ũ, vnũ quod uoca ui nobile, & ob ine loca actio n s. l. quod si minor. si ff de mino. alterũ mercenar ũ. i defer ier s a tio n ime [...] d quo ra ra ho. ti u. 'pere. Totus iste tit. di; n lex par e P. i- o i gen ra i er qd est i a officium iu i- cis circa teme utã Secun d , qu u a ipũm pertin t circa eõdẽ na nem m rum seruorũ. Tertio, quid in act one in rem Quarto, quid in action b. vniuersalib' Quinto, qd in personalib. Sexto, qd in udicijs diuisorijs Secunda ibi. Id o ; Tertia bi. Et si in rẽ. Qu nta ibi, s. si ne edibas;

Aureus ꝓ solido sumitur. Libra auri continet 72. aureos.

S Y L.

Continuatio rub. ięç duplex.

S Y L.

Diuisio.

Quinta ibi, Si ad exhibendum. Sexta ibi, Si familiæ ercifcundæ.

¶ Supereft. Cafus clarus eft. primo enim continuat fe ad præcedentia: fecundò admonet iudicem debere iudicare fecundum ll. conftitutiones, ac cõfuetudines: demum procedit ad oftendendum qualiter iudex debeat pronunciare in caufis, & fumit initium à noxali. verba & fenfus clarifsima funt. Ideo no. ex hoc tex. primò, ꝙ iudex debet iudicare fecundum ll aut cõftitutiones, aut confuetudines hoc enim dictum eft ad hoc, vt iudex non iudicet fecundum fuam prudentiam, fed fecundum ftatuta à ll. vel à confuetudine, & fic a iure fcripto, vel non fcripto: de quo latè ponit Decius in c. ne innitaris. de conftitut. in prima lectu. in primo notab. & potius debet iudex iudicare fecundum confuetudinem, quàm fecundum ll. de quo vide eundem Dec. in cap. 1. in 2. lectu. col. 5. de conftitutionib. & in rubr. de refcript. col. 2. in princ. Item nota formam fententiæ in iudicio noxali, vt fcilicet condemnet in quantitate vel noxæ dedere.]

& alia funt obferuanda. f. ꝙ detur in fcriptis, vt C. de fen. ex breui. reci. l. fi. & fedendo, vt in Auth. vt ab illud, & qui fuper §. fancimus. col. 5. Sed hoc eft principale, ꝙ fm leges iudicet, vt hic dicitur.

Supereft a vt de officio iudicis dispiciamus. Et quidẽ in primis b illud obferuare dẽt iudex, ne aliter iudicet, † q̃ legib. aut cõftitutionibus, c aut morib[e], d proditũ eft. Ideoq; fi noxali e iudicio aditus f eft, obferuare debet, vt; fi condẽnandus vr̃ dñs, ita debeat cõdemnare: Publiũ Mæuiũ Lucio Titio in decem aureos condemno, aut † noxam g dedere.

¶ Iudex in actione reali reũ ad reftitutionem rei cũ fructibus cõdem-

¶ Adde, quòd dic in primis. i. ante omnia, non refpectu tpis, fed ante omnia refpectu modi pronunciandi.]

c ¶ Conftitutionibus. Scilicet Imperatorum.

d ¶ Moribus. Ideft cõfuetudine, quæ pro lege feruatur, vt §. de iu. natu. §. ex non fcripto. Sed quid fi vnum eorum alteri contradicit? Refpon. conftitutio legi antiquæ præiudicat, vt ff. de leg. & fenatufc. l. non eft nouum. & cõfuetudo præiudicat vtique, fiue fit generalis, vt ff. de leg. & fenatufc. l. de quib. in fi. fiue fit fpecialis, in illo loco. f. tantum, præiudicat vtrique, vt ff. comm. præd l. venditor. §. fi conftat.

¶ Melius declarat glo. in ver. imitantur. §. de iu na. gen. & ciu. in §. ex non fcripto. & ibi diximus.]

e ¶ Noxali. i. fuper. Accur.

f ¶ Aditus eft. f. iudex. Accur.

g ¶ Noxam dedere. Scilicet permitto. Nam damni æftimatio tantum eft in condemnatione, vt ff. de re iudicata. l. miles. §. 1. & 2. aliàs effet incerta fententia, quod effe non debet, vt fuprà, de actio. §. curare.

a ¶ Supereft. Sed vnde fupereft? Refpon. quia de actoribus diximus, & de reis, fequitur vt de iudice, qui fedet in medio, dicamus, & eius officio, circa quæ verfatur.

b ¶ In primis. Ideft, in principalibus, vel inter principalia. Nam primo libellus dandus eft, vt C. de lit. contre. auth. offeratur. & caufæ examinatio præcedere debet hanc obferuantiã. quæ circa fententiam adhibetur, vt C de iud. l. iudices. Vel dic in primis. f. obferuantijs. f. circa fententiã adhibendis. Nam

¶ Et fi in rem. Cafus pofitio nullam prorfus habet difficultatem, quia ponit tantum modum pronunciandi in actione reali: nam fi contra actorem erit iudicandum, tunc fententiæ forma eft, vt reus abfoluatur: fi contra reum poffefforem pronunciandũ eft, condemno ad reftituendã rem cum fructibus: & fi reus condemnatus negetfe

† aliàs q̃ quod

SYL.

† aliàs noxæ. quæ lectio ducit ex l. miles. ff. de re iudic.

* & ita legendũ effe, Theophilus hic fignificat Conftitutio legẽ, & vtrũq; cõfuetudo vincit.

SYL. Cõfuetudo eft duplex.

Libellus i caufa eft dandus. Sententia in fcriptis & fedendo fereda eft.

SYL.

get se tūc posse restituere, tunc si iudici constet, & eidem videbitur, ꝙ sine calumnia petat tempus ad restituendum, tunc iudex debet eidem. d. terminum assignare datis fideiussoribus de restituendo tempore statuto. rationes in vnoquoque capite sunt manifestę, ita quòd nō egeant aliqua disceptatione. quę no. Item ꝙ petēs dilationē pōst sententiā, nūquam est audiendus, nisi caueat de parendo sententię tempore dilationis]

nat: in quo statim fiet executio, nisi reus nō habeat facultatem rei restituendę: nam tunc datis fideiussoribus executio differtur. Aretinus.

¶ Et si in rem actū fit corā iudice, siue contra petitorē iudicauerit, absoluere debet possessorem: siue contra possessorē, iubere ei[a] debet, ut rem ipsam[b] restituat cū fructibus.[c] Sed si possessor neget in pſenti[d] se restituere posse, & sine frustratiōe† vi-

a ¶ Ei. s. possessori.

b ¶ Vt rem ipsam. Idem & si in personam: † vt si res petatur vi possessa per actionē Quod me. cau. vel ex stipulatu ad rem tradendam. Si autem quantitas, uel in genere aliquid petatur, tunc a petitione actoris absoluitur, vel condemnatur in re petita.

† Scilicet agat: non solum si i rem,

c ¶ Cum fructibus. Sed de quibus frūctibus loquitur hic, nunquid de naturalibus, ut de pomis, & cerasis, & similibus, (1) an uerò de industrialibus? Rñ. de naturalibus non: quia illi aut extant, & tunc per rei uendicationē petuntur sicut res ipsa, cùm nullus ēt bonęfidei possessor faciat suos, ut ff. de usuris. l. fructus. aut non extant, & tunc non tenetur. cùm nec habeat, nec dolo fecerit quo minus haberet, sed condictione sine causa æstimatio debetur. ff si cer. peta. l. si & me, & utroq; casu cessat officium iudicis, de quo hic agitur, cùm iure actionis petantur. Item de industrialibus non, si à bonæfidei possessore percepti sunt: quia percipiendo eos, & separando à solo, suos facit & lucratur, vt supra de rerum diuisione. §. si quis à non domino, siue habeat titulum, siue non, vt ff. quib. mod. vsusfru. amitt. l. si vsufructuarius, & ff. fini. regundo. l. 2. §. post litem, si autem nō separauit adhuc, ipsius fundi sunt, vt ff. de rei vendicat l. fructus. Sed dic de industrialibus hic loqui qui sunt percepti, sed non consumpti à bonæfidei possessore: nam eum sunt facti possessoris, non rei vendicatione, sed iudicis officio petuntur, vt hic, & C. de rei vendicatio. l. certum. §. bonæfidei. Si autem malæ fidei sit, de cōsumptis tenebitur condictione sine causa, de extantibus rei vēdicatione: non dico eadē rei uendicatione, qua petitur res, sed alia omnino: licet in petitione hæreditatis sit secus, vt C. de rei vendicatione. l. certum. primo respon. De percipiendis autem tenetur officio iudicis, ut infra eod. §. primo. versic. illorum. & ff de rei uendi. si nauis. § fin. Si verò malæfidei possessor titulum habeat, de consumptis tenetur condictione sine causa, de extantibus rei uendicatione: a percipiendis propter titulum excusatur, vt C. de rei vendicatione. si fundum. nisi in quatuor casibus, ubi de percipiendis tenetur qui habet titulum, quos dic, ut s. diximus de rerum diuil. §. si quis a non domino.

† i. calumnia & cauillatiōe. l. si calumnietur. de verb. signi.

Possessor malę fidei quo iure tenet fructus restituere.

¶ Hæc materia amplissima est, & glo. nostra magistralis, & habes aliā similē in l. & ex diuerso. ff. de rei uend. ubi Bar. latissimè tractat hanc materiam, & latius Abb. in c. grauis. de rest. spol. & qui docent alios uideant pro instructione Alex. in consi. 90. in fi. lib. 2. & Curt. in cons. 71. col. 3.

ADDIT (1) Quid de oliua & sylua an dicantur fructus naturales, uel industriales? dic ꝙ dicuntur industriales sicut seges. l. si seruum. §. si oliuam. ff. ad l. Aquil. & ibi Doct. Ang.

d ¶ In pręsenti, No. in actione in rem incon-

debitur tp̃s restituendi cã petere, indulgendum est ei: vt tñ de litis † æstimatione caueat cum fideiussore, si intra tp̃s, qđ ei datum est non restituerit. †

¶ In iudicio vniuersali, ita fructus veniunt, sicut in singulari, & in vtroq; iudicio malæ fidei possessor de non perceptis tenetur: secus in bonæ fidei possessore, nisi post litem contestatam. Angelus.

¶ Et si hæreditas [a] petita sit, eadem circa fructus interueniunt, quæ diximus interuenire de singularum rerum petitione. [b] Illorum autẽ fructuum, quos culpa sua possessor nõ perceperit, [c] siue illorum, quos perceperit, in vtraq;

Sententia an statim sit executioni mandanda.

† Litem æstimare quid sit, expõit Alci.lib.4.Parer.c.18.

† aliàs restituisset

Incontinenti fieri executionem: secus in personalibus, quia quatuor mensium spatium datur, vt C. de vsu.rei iudi.l.2.& 3. & fin.

ADDIT. Et in criminali statim sententia est executioni mandanda. C. de pœnis l. cum reis. Nisi in casibus, qui notantur.11. q.3. cum apud gl. in c. quærenti. extra de offic. del. Primus casus est quã do quis est cõfessus de crimine, differtur executio, donec appareat, an velit in confessione perseuerare. Secundus est, cum sententia lata est contra mulierem prægnantem: differtur executio vsque ad tempus partus. Tertius casus est, quando princeps ex iracundia tulit sñiam, tunc.n. differtur executio vsque ad xxx. dies ad videndum, si princeps illam relaxabit. Quartus est, quando insula est assignanda a principe, ad quã debeat malefactor deportari. Quintus est, si sentẽtia est in seruum lata: differtur executio, donec ratiocinia reddiderit domino. Vnde versus. In personali post menses quatuor in re protinus est omnis sententia perficienda Sic in criminib sed casus excipe quinque. Confessus, prægnans, iratus, & insula, seruus.

Versus.

SYL:

a Et si hæreditas. Casus Prosequitur Imp. eandem doctrinam circa condẽnationem fructuum, hoc præmisso, q̃ siue simus in petitione hæreditatis & sic in iudicio vniuersali, siue in singulari, eadem ratio habetur quo ad fructus. Transit post ad aliam fructuum diuisionem, quia aliqui sunt fructus percepti, alij non, sed tamen percipi potuerunt: & circa hos dicit, quòd possessor malæ fidei, & sic prædo, restituit tam perceptos, quàm non: bonæ fidei, autem possessor restituit tantum perceptos extantes. ratio est, quia in primo casu mala fides operatur, vt quantum abest ei, cui voluit rem occupare, tantũ restituat, siue in eius sit vtilitatem cõuersum, siue non. In secũdo verò casu bona fides illa facit, vt nõ teneat restituere, nisi quod ẽ apud me: quia cùm consumpserim, putans probabilibus causis ad me spectare, non debeor teneri ad restituendum: & hac de causa in non perceptis, & consumptis post litem contestatam tenetur possessor. No. q̃ eadem distinctio fructuũ adhibetur in iudicio vniuersali, quæ in particulari. Item q̃ possessor malæ fidei tenetur ad fructus non solum perceptos, & consumptos, vel extantes, sed etiã ad eos, qui percipi potuerunt. Item quòd bonæ fidei possessor non tenetur de non perceptis, vel de perceptis, & consumptis, præterquam a tempore litis contestatæ citra.]

a Et si hæreditas petita sit. i. si hæreditaria peti. actum sit, & cõdemnatio secuta: nam & ipsa est in rem & in p̃sonam, vt supra de act §. quædam.

Petitio hæreditatis ẽ realis, & p̃sonalis.

b Petitione. vt restituantur fructus cum re, vt supra proximo §.

c Non perceperit. l qui titulum nõ habebat, aliàs ab istis percipiendis excusatur, vt modo diximus,

In

actione, a eadē ratio penè b habeť, si prædo fuerit. Si uerò bonæfidei possessor fuerit, nō habetur c ratio neque cōsumptorū, neq; non perceptorum. Post inchoatam autē petitionē etiā illorum fructuū ratio habetur, d qui culpa possessoris percepti nō sunt, uel per cepti cōsūpti sunt.

¶ Reus nō exibēs rem, q̄ iudicio cœpto exstitit vsucapta, actori pro eo q̄ morā in exhibēdo cōmisit, cōdēnabitur: in quo ueniūt fructus percepti post litē cōtestatā. Et reo non habente facultatem rei exhibendæ, tempus, s. quod exhibeat, statuitur, qui si cōtumax in exhibendo fuerit, condemnabitur in q̄tum actor in litem iurauerit. Ange.

¶Si ad exibendū actum fuerit, non sufficit, si exhibeat rem is, cum quo actum est: sed opus est, ut etiam rei causam debeat exhibere, idest, vt eam † causam habeat actor, quam habiturus esset, si cum primū ad exhibendum egisset, exhibeat res fuisset. Ideoq; si inter moras exhibendi vsucapta e sit res

a ¶ In utraq; actione. s. in rem, & petitione hæreditatis.

b ¶ Penè penè dicit, quia in petitione hæreditatis ueniunt eadē actione qua res: sed in res uēdicatione alia est pro re, alia pro fructibus. †

c ¶ Non habetur rō. hoc, e stuerū p rei vendicationē, vel per iudicis officium, sed p cōditionē sine cā sic, cum bonū, & equum sit, ut ff. si cer. pe. l. si & me. s̄m quosdam.

d ¶ Ratio hr̄. Nisi infans vel pupillus fuerit possessor, vt ff. de rei uendica. l. quod infans. §. 1.

* ¶ Quia post litem contestatam omnes intelliguntur esse malæfidei possessores. l. sed & si lege. §. si an̄. de peti. hęrede.]

¶ Si ad exhibendum. Casus facilis est. dr̄. n. quòd si actū fuerit actione ad exhibendū, debet cōuentus rē exhibere in eo statu, in quo erat tpe, quo actū fuit: ita q̄ si medio tpe i. inter principiū iudicij, & tp̄s exhibitionis, res fuerit forsan usucapta, uel eidē sit aliqd̄ factum præiudiciū, nihilominus condēnabitur, ac si non esset possidēti ius aliquod quæsitū. ratio est, q̄a hæc mora & huiusmodi diffugia non debent pͥocinari negligenti, uel tergiuersanti, facere illud, ad quod tenetur. Qua ratione tenetur iudex habere rationē etiā fructuum perceptorum a die petitæ exhibitionis vsq; ad diem sententię: q̄a per ipsius moram non debet effici cōditio parentis deterior. Dicit insuper Imper. quòd si tempore exhibitionis cōuentus neget se restituere posse tunc: & tempus petat ad exhibendum, nec dolo hoc petat, consulitur petenti per cautionem, illa (vt dixi) ratione, ne sit in potestate conuenti differre tempus exhibitionis i fraudem actoris, quòd si uel statim nō exhibeat, uel caueat, tunc iuratur in litem contra reum quanti interfuit actoris rem non exhiberi, in odium contumacis inuentum. No quòd res non solū exhibēda est, sed debet exhiberi in eo statu, in quo erat tempore petitionis: & hoc est quod tex. dicit, causam rei exiberi debere. Item quod usucapio finita post actionem ad exhibendum propositum non iuuat possidentem. Item q̄ debentur fructus medij temporis: Item quòd si constat iudici reum exhibere non posse, præstita cautione conceditur dilatio. Item quòd iuratur in litem eo non exhibente vel non cauente.]

e ¶ Vsucapta sit. Sed qūo potuit usucapi, cū interruptione facta in actione

† l. item veniūt §. fructus l. hæres furiosi. ff. de petit. hæred. p.

† Hoc. n. exigit vis verbi exhibere l. Iulianus. §. quantū. ff. ad exhi.

ne ad exhibendum uideatur facta etiā l. semi. in rei uendicatione, ut C. de auna. . sed si exce. l. si Rū. fm Io. Lilla intel... ratur. si bus casibus ibi in litera positis, non ... uen. alia, ut ff. ad exhi. l. Iulianus. in fi. A. ... l. nec l j dicunt illā ... C. gñaliter intelligi per l ff. de ... tēpo. ... Et qđ hic dicit, circa res ... mobiles ... interrūpi ... per li. no interrūpit usucapio per ... conte. ... contestationem, ut ff. de rei uendica. l. si post. ... sententia uerior est.

a qQuid si exhibeat res deteriores factas? & certi iuris est eum ad exhibendum iudicio absoluendum esse, tenetur tamen actione in factum ex l. Aquilia. l. exhibitionis, C. ad exhi. l. si quis hominē. ff. eod. tit.]

a. q Actum est. i. obtentum.

b q Vt tamen caueat. Vt s. eod §. 1. ver sed si possessor neget, & ff. ad exhiben. l. de eo. §. si iusta.

a possessore nihilo minus ꝯdēnabit. † Præterea fructuū medij tp̄is. i. ei⁹, qđ post acceptū ad exhibēdū iudiciū añ rē iudicatā intercesserit, rōnē dēt hr̄e iudex. Qđ si neget reus cū quo ad exhibēdū actū a est, in pñti se exhibere posse, & tp̄s exhibēdi cā petat, idque sine frustratione postulare videatur, dari ei dēt: ut tn̄ b caueat se restituturum. Qđ si neq; statim iussu iudicis rē exhibeat, neq; postea exhibiturū se caueat, cōdēnand⁹ c sit in id, qđ actoris īterat, † si ab initio res exhibita esset.

¶ Iudex in actione familię erciscū

dę res singulas singulariter adiudicabit, & si una pl⁹ ualeat, q̄ altera, i pecunia cōdēnabit, & hęres, qui percepit fructus, uel male uersatus fuit in re cōi, tenebitur cohęredibus. Are.

¶Si familiæ erciscundę iudicio actum sit, singulas res singulis hr̄dibus † adiudicare dēt, & si ī alterius persona p̄grauare uideatur adiudicatio, dēt d hūc inuicē cohr̄di certa pecunia (sicut iam dictū est e) ꝯdēnare. Eo quoq; noīe cohr̄di q̄sq; suo condēnādus est, q̄ solus fructus hr̄ditarij fundi pcepit, aut rē hr̄ditariam corruperit, f aut

tas q̄ reperiēt in partiēda hereditate, q̄ inuenīri possint res hęreditarię æquales ... ut ergo ... & æqualitati, & difficultati ... ut facta ... adiudicatione suppleatur qđ inæqualitatis est. data certa pecunia. No. ꝙ iudicio familiæ erciscū. res hereditarię, si cōmode hoc fieri possit, ęqualiter diuidunt: qđ si fie ri non possit, recōpensant pecunia: & eadē ratione debet alter ex coheredibus, qui uel rem hæreditariā corrupit, uel cōsum psit, aut fruct⁹ percipit, alios recōpensare. Itē quod quæ de duob hære dibus dicuntur, habent locum in pluribus. Ite quod hęc omnia locum habēt in iudicio communi diuidundo item quod ind uidua nō diuiduntur p adiudicationē in totum uni, & recompensationem factam alteri.]

† Adiudicare est rē de qua lis existit per sniam adducere.

c q Cōdēnādus. Delato iureiurādo in litem, ut ff. de in lit. iur l. in actionib.

q S. familię erciscundę. ... positis nullā prorsus hēt difficultatē: & toti⁹ huius § ið est æqualitas, q̄ seruari dēt īter cohr̄des quo ad eorū portiones, siue sint æquales, siue non; & difficul-

d q Debet. i. iudex.

e q Dictum est Supra de a. §. quędam actiones.

f q Corruperit.

ADDITIO No q̄ cohr̄s, qui corrupit, deuastauit, uel maculauit, uel consumpsit rem communem, tenetur al. c ... coheredi iudicio. Angel.

Con-

a ¶ Consumpserit. Vt hi & ff. fam. er cis l. & pu. o. § sed & si dolo

b ¶ Eadem interueniũt. l. vl. fiat adiudicatio rerũ & pecuniæ. ut s. e. § si fami liæ aut circa dãna data in reb s. eo. §. pr. & ff. cõm. diuid l. 3

facili materia rixarũ oriretur. debẽt. n. eo casu poni fines euidentiores: & si qd alteri adiudicatur, pecunia resarciendũ est, cetera clara sunt, & ex nobilibus fient euidentiora. Nota, ꝙ in iudicio finium regundorum, nunquam quis debet prius i a iudice dominio rei suæ ni si ex magna & necessaria causa l. em quòd ex eã ne.essar a poteſt iu dex alteri adiudicare partem rei, facta alteri recompensatione in pecunia. Item quòd qui lapides pro finibus positos corrupit, amouit, effodit furatus est, punitur etiam iudicio finium regundorum. Item quòd qui spre. o iudicis mandato fines poni, aut agrum metiri non permisit, eodem iudicio tenetur. Item quòd ille cui fuit adiudicata aliqua res in his superioribus iudicijs, finium regundorum,

* ¶ Adde idẽ in f. uſtib l. 6. § siue ff. com mu d ui.]

c ¶ Nõ possit. No. non possit si ri qd tune commod tare sit, ut hic, & ff de ue b sig. l. nepos Proculo. Item notcorpus aliud diuiduum, ut fundus q i diuiditur in uolumitem patri. fa. n. ut ff. de leg. 1. l. qd in re ñ nã. §. secundo, aliud indiuiduũ, ut homo, ut hic. & ff. de usuc. l. rerum mixtura.

** Addẽ ꝙ tũc res dr̃ nõ posse commode diuidi, quãdo nõ põt sine detrimento d uid i, ut docet B. l. in l tanci. in ult. col. C de dona. ia. c t l. n. C. com. mu. diuid.]

† l. 2. §. dubitandum. ff. eo. tit.

ꝯsumpserit.[a] Quæ quidẽ similiter iter plures quoque, q̃ duos cohæredes, subsequuntur. †

¶ In act. õe cõ diui dũdo, si sint plures res cões, singulas singl̃s iudex adiudicabit: & si una plus ualeat, quã altera, in pecunia cõdẽnabit. Si uerò una res sit, q̃ diuisionẽ non recipiat, adiudicabitur uni insolidũ, qui condemnabitur consocio in pecunia. Aretinus.

¶ Eadem[b] interueniunt, & communi diuidundo de pluribus rebus actum sit. Quod si de una re, ueluti de fundo, si quidem iste fundus commode regionib. diuisionem recipiat partes eius singulis adiudicare debet, & si uni pars prægrauare ui debitur, in inuicẽ certa pecunia alteri cõ dẽnãdus est: Quod si cõmodè diuidi nõ possit,[c] ueluti si homo forte, aut mulus erit, de quo actum sit tunc totus uni adiudicandus est, & is inuicem alteri in certa pecunia condemnandus est.

¶ In iudicio finium regũdorũ iudex de fundo unius alteri adiudicat, si uiderit expedire, eũq; cui de fundo alieno adiudicat, cõdẽnat in pecunia. & si qd maliciose reperit circa confinia gestum esse, eo noĩe ꝯdemnat, & adiudicans rei dñium in eum, cui adiudicauit, transfert. Angelus Aretin.

STL. ¶ Si finium regundorum.

Casus ex eisdem rõnibus supradictis pendet in iudicio finium regundorum nam debent fines poni sine aliqua diuid i catione præterquam si dai casus, ꝙ in pariendo, & ponẽdo fines, si certis locis ponerẽt, essent ita obscuri, ut de familia ercisc. & communi diuidundo, nascitur statim dominium. ratio est, quia datio ipsius iudicis succedit quodammodo loco dationis partis. Item quòd sententia transfert dominium.]

¶ Si finiũ regundorũ. Quo iudicio agitur,

** agitur, ut agris confinibus termini ponatur: sed pro domibus uicinis hoc iud cio non agitur. Si autē sit domus in prędio rustico.. agitur utili finium regundorū, non directa, vt ff. fi. regun. l. 2 in prin. & ibi glo. l. sed & loci. §. fi. † b D. ſpicere. Hoc. i. quod sequitur, si cui denciorib.. c Adiudicatio. facit. ff. fi. regun. l. a. §. fin. & l. 3. & 4. in principio.

† De hoc iud. extat pulcher tex. in c ex literis. extra. de prob.

† Gl. ver. confines. in §. quę dam. su. pra d act. † alias ab iud. catio.

d Furat' est. Ad quid damnabitur? Respon. quanti in litem iurauerit actor. Poteſt etiā criminaliter puniri i quinquaginta aureis ex l. agraria, & qualibet uice, quæ applicatur fisco, vt ff de ter. mod. l. agraria. Nec ciuilis tollitur per criminalem, cūm ad rei perſecutionē altera detur. ut C. quando ciuilis actio præiud. crimi. l. I. nisi interim donec altera exercetur, ut ff. de publi. iud. l. is qui.

Lapides finales furripiēs ad quid punitur.

† alias certæ pecuniæ.

e Condemnatur. i. ad intercesse delato iureiurando in litem. Accur.

f Metiri.

ADDITIO. No. quòd ille, qui non patitur metiri fundū ſuum ad mandatum iudicis, ut contumax & inobediens poteſt puniri. Ange.

g Eius fit. Not. ex ſententia iudicis dominium transferri: ſic eſt in miſſione quæ fit ex ſecundo decreto, ut ff. de acquir. poſſ. l. 3. §. fi. ff. ſi ex noxa. cau. agatur. l. 2. in fi. & ff. cō diui. l. ſed ſi res. quę ſic accipe, ſi fuerit facta miſſio per ipſum prętorem.

Sētētia & ſecūdum decretum trāsferūt dñium.

Adde, q Imo. in rub. ff. de re iud. dicit, q hæc glo. eſt ſingu. & eam declarat, & uide etiam Dec. in l. traditionibus. in 1. amplia. C. de pact.]

Nam ſola ſnia non facit dñiū, ſed traditio, vt C. de pact. l. traditionib. & ſ. de re. diui. §. per traditionem. & ff. de acqu. poſſ. l. Iuſte. Sed quid in rei vend. ſi res eſt aliena, & mea pronuntietur, & ex ea cauſa mihi traditur? Reſpō. idem: cum enim publicia na mihi detur, qñ a non dño mihi adiudicatur & tradit, vt ff. de pub. l. 3. in fi. ergo ubi dñs eſt, debet ex ſnia traditione dñm facere, ut ff de pub. l quęcūq. Pręterea lex videt expreſſa, vt ff. de procu. l. nō ſolū. alias eſt l. Pomponius. §. ſed & is. & ff. de excep. rei iudi. l. ſi inter. in fi. Nec ob. q ibi ſit error, ex quo videat dñiū nō trāſire: q a hic error iā reprobari nō pōt, iudicis ſnia purgatus, a qua nō fuit appellatū. Itē nec obſtat, q ſententia lata in actione perſonali reo abſoluto remanet debitor, vt ff de cōd. indeb. l. Iulianus. quia illud habet locum in obligatione, q̄ eſt res incorporalis: hic aūt dicimus de dñio rei corporalis, qđ facile & prorſus pōt ſeparari ab vno & alijs dari: ſed non ſic in incorporali, vt ff. pro ſo. l. ca vero.

† alias abiudicatū.

Dominiū rei corporalis facilius perdi tur quam incorporalis.

¶ Si † finium regūdorū a factum fuerit, diſpicere b dēt iudex, an neceſſaria ſit † adiudicatio: c q̄ ſanè vno caſu neceſſaria eſt, ſi euidētiorib. finib. diſtingui agros cōmodius ſit, q̄ olim fuiſſent diſtincti. Nā tūc neceſſe eſt, ex alterius agro ſi ptē aliq̄ alterius agri dño adiudicari: quo caſu conueniens eſt, vt is alteri † certa pecunia debeat cōdēnari. Eo quoq; noīe cō dēnandus eſt q ſq; hoc iudicio, q forte circa fines aliqđ malitioſe commiſit: uerbi gratia, quia lapides finales furatus d eſt, vel arbores finales excidit. Contumacię quoq; noīe q ſque eo iudicio cōdem natur: e veluti ſi qs iubēte iudice metiri f agros paſſus non fuerit. Quod autem iſtis iudicijs alicui †adiudicatū fuerit, id ſtatim eius ſit, g cui adiudicatum eſt.

De publicis iudicijs

Quia ciuilia iudicia dicta ſunt vſque huc, & etiā quędā criminalia. ſ. circa priuata delicta, vt ſ. in prin. huius quarti libri vſque ad tit. de actioni. iō nūc ponit de publicis accuſationibus, ſiue iudicijs,

Cōtinuatio.

Diuiſio.

Vblica iudicia. Totus iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Primò ponit, ꝙ publica iudicia non hn̄t conformitatē cum priuatis. Secundò, vnde dicta ſunt publica iudicia. Tertiò ponit in genere, quę pœna ſit in publicis iudicijs. Quartò ſigillatim demonſtrat publica iudicia, & pęnas vniuſcuiuſque. Secunda ibi, Publica autem dicta. Tertia ibi, Publicorum iudiciorum. Quarta ibi, Publica autem iudicia.

Publica iudicia. Caſus in diuiſione & terminorum declaratione non eſt figurandus niſi literaliter. Nota ꝙ iudicia publica nō ordinātur per actiones. & ſic nota, ꝙ appellatione actionum nō veniunt accuſationes. Item ꝙ non habent aliquid ſimile cum iudicijs priuatis. Item ꝙ licet aliquid aliquam habeat ſimilitudinem cum alio, poteſt dici nullam habere ſimilitudinem, ſi inter ea ſit magna diuerſitas. Item quę dicantur publica iudicia. Item ꝙ cuiuis de populo licet accuſare. Item ꝙ quædam ſunt capitalia, quædam non. Item ꝙ capitalia dicuntur non ſolùm ea, quę imponunt mortem naturalem, ſed ciuilē. Item ꝙ ea, quæ imponunt pęnam pecuniariam, licet publica ſint, non tamen dicuntur capitalia.]

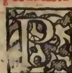
a ¶ Neque per actiones. Immo per accuſationes.

ADDITIO. Nota ꝙ actio ſignificat ad vtilitatem partis priuatæ, & ciuiliter, facit quod notat Bart. in l. Agraria ff. de ter. mo. Ang.

b ¶ Nec omnino quicquam ſimile,

¶ De publicis iudicijs.

¶ Iudicia ex edictis publicis deſcendentia in multis ab actionibus differunt. Et quia vnicuique permittitur accuſatio, ideo dicuntur publica; quorum pœna aliquando eſt corporalis, aliquando irrogat infamiam cū pœna pecuniaria. Arct.

Vblica iudicia neq; per actiones[a] ordinantur, neq; oīno qcquā ſi[b] hn̄t cū cęteris iudicijs, de qbus locuti ſum⁹: magnaque diuerſitas eorū eſt & in † inſtituēdis,[c] & i

Hoc verbum nimis largè poſitum ſic intellige: quia in ciuilibus agitur vt aliquid detur actori, in iſtis autē non vt aliquid detur, ſed ut puniatur accuſatus: & ita ꝯſiderata petitione cōquerentis nihil habent ſimile inſpecto fine. Nec in principio, cū vnum per actionem, alterum per accuſationem inſtituitur. Nec in exercitio, cùm in ciuilibus probet actor tantum, vt C. de eden. l. qui accuſare. ſed in criminalib. actor & reus quandoq;, vt C. de abol. l. fallaciter. & C. ad l. Corn. de fal. l. vbi. In alijs aūt multa ſunt ſimilia. nā in vtriſque fit libellus, vt C. de lit. cōte. auth. offeratur. & ff. de accuſ. l. liberorū. Item in vtriſq; de calum. iuratur, vt C. de iureiur. l. j. in prin. † & C. de fide inſtr. l. vlt. licet quidā dixerunt contra, vt arg. ff. de bon. corū. l. 1.

c ¶ Et in inſtituendis. Sed qualiter formatur libellus? Reſpon. ſic, ut contineat nomen accuſantis, & accuſati, & crimen, & menſem, quo commiſſum fuit crimen. & locum (i) vbi fuit commiſſum, & conſules, ſub quibus eſt admiſſum. Itē dies dati libelli debet inſeri: ſed dies commiſſi criminis vel hora non eſt neceſſe, vt ff. de accuſat. l. libellorum, in prin. & in Authen. de exhiben. re. §. ſuſcepto. col. 5. & habet hoc locum in publico, & in priuato crimine, quando criminaliter agitur, vt ff. de priua. delic. l. fin. (Et illa poſſunt haberi his verſib.) Conſulo, menſe, die, coram prætore profeſſus. Te deferre reum, crimen, loca, pone ſodalem. Et licet hora, dies, non tempus prętereatur. c. tuæ. extra de procura.) Quādoque tamen hæc ſolennitas

Publica iudicia differunt à ciuilibus.

† aliàs in ſtituendo & exercendo.

Iudicia publica & ciuilia in aliquibus ꝯueniūt.

† Vide i Bald.

Libellus in criminalib' q continere debet. Additio.

nō est necessaria, vt I leui crimine, & notorio, vt ff. de accu. l. leuia & C. de accus. l. ea quidem quæ. Et idē in casibus, in quibus sine accusatore quis damnari potest, qui. f casus his legib. notātur. ff. ad l. Iul. de adul. l. r §. si publico. & C. de testa. l. nullum. & C. de prob. l. pen. & ff. de suspe. tut. l. tutor. § præterea. & C. de calū. l. r. & ff. de bonis libe. l. qui cum maior. §. si libertus. & idem in notorio crimine, vt diximus per l. ea quidem quæ C. de accu. & idem in crimine falsi, sm B. vt C. de falsis. l. vbi. Sed Ioā. contra, & dicit, quod ibi principalr fuit accusatio falsi instituta.

† i. accusā tio. l. si tamē, iūcta l. q. accusare. ff. de accus.

† alias vel etiam.

† aliàs si quæ.

ADDITIO. (1) Ad minus cum duob. confinib. vt l forma ff. de censib. & l. si quis in fundi vocabulo. ff. de lega. j. nisi locus esset insignis & notorius per se, vt in palatio prīcipis vt l. r. in fi. ff. de do. p̄tal. & demonstratio in prin. ff. de condit. & demonst. Ang.

a ¶ Publica. Hæc est ratio quare dicātur publica. f. quasi populica. sic s. de suspe. tut. § pōis. Et intellige, quod alias possit esse habilis ad accusandum nō aliàs, vt ff. de accu. l. qui accusare.

b ¶ Plerūque. Hoc io dicit, quia quæque est publica accusatio, & tamē nō competit cuilibet ius accusandi, vt in crimine suppositi partus: vbi accusant soli parentes, vt ff. de fals. l. lege Cornelia. §. r. Item propter accusationem adulterij, quæ primo defertur certis personis, vt C. ad le. Iul. de adult. l. quamuis. 2. Accursius.

Part⁹ suppositi, & adulterij accusatio non omnibus cōceditur.

* ¶ Theophilus putat verbū, plerūque

exercendis. Publica a aūt dicta sūt, quod cuiuis ex populo † executio eorū plerunque b datur.

¶ Publicorum c iudiciorum quædā capitalia sunt, quædam non capitalia. Capitalia dicimus, quæ vltimo supplicio d afficiunt homines, † vel aquę et ignis e interdictione, e vel deportatione, vel metallo. f Cætera, † si quam infamiā g irrogant cū dāno pecuniario, † hæc publica quidem sunt, non tamen capitalia. h

¶ Crimen læsæ maiestatis est publicum: & in duobus casib. morte non extinguitur, sed memoria defuncti damnatur.

¶ Publica autem iudicia hæc sunt, lex Iulia maiestatis: quę in eos qui contra Imperatorē, vel Rēpublicam i

appositū esse pro eos, qui accusare prohibent, q multi sunt. l q accusare. & pluribus ideo ff de accusa. sanè si plures existāt, q eundē in publicis iudicijs accusare volūt, Iudex eligere dēt eum qui aceu set, causa. i. cognita: quæ vero in causę cognitio se versari debeat, exponit diligenter Vlpianus. l. si plures. de accusat.]

† aliàs eo.

c ¶ Publicorū. Facit ff. eodē. l. 2. Accur.

d ¶ Vltimo supplicio, quod Interpretamur mortem, vt ff. de pœna. l. vltimum.

* ¶ Primum capitis iudiciū actum est in Areopago, teste Pli. lib. 7. natu. hist.]

e ¶ Interdictione. Quæ est mors ciuilis, vt ff. de contrat. l. j. in fi

f ¶ Deportatione, vel metallo. Has pœnas expone, vt diximus s. quib. mod. ius pat. pot. sol. §. cùm autem.

g ¶ Infamia. vt in l Iulia de vi priu. vt j. eo § item. l. Iulia de vi publica.

h ¶ Capitalia. Et ista appellantur relegationes, vt ff. eo. l. 2. §. fin.

¶ Publica autem iudicia, &c. Casus clarissimus est ponit. n. vnū exemplū publicorū iudiciorū in l. Iul. maiest. qua tenentur q. q. P. incipē, vel Remp. moliuntur: cuius quidem delicti pœna est mors n. alis: & si mortuus iam sit, fit memoriæ d. natio. No. quod crimine læsæ maiest. tenetur q. n. meditatur a. quid contra Impe. vel contra Remp. Itē quod pœna est mors naturalis. Item quod si mortuus iam sit delinquens, damnatur eius memoria post mortem.

SYL.

i ¶ Rempublicam, scilicet Romanorum. Accursius.

Moliū

a ¶ Moliti sūt. Cū effectu : nō sola volū tas sufficit, vt C. ad l. Iul. maies. l. q sqs. *¶ Lata fuit lex hęc Iul. a C. Cęsare, in primo. vt fert, ɔsulatu aut post victū in Pharsalia Pōpeiū nā secūdo ɔsulatu vix ē vt potuerit, bel lo Pōpeiano, vel Alexandri no impedit*.] b¶ Aię i. animati corporis. Na aia non in hoīs, sed I potestate D. i cōsistit sic. C. de sacro san eccl. l sancimus. l. in fi. ¶ Adde φ aia hoc in loco sumitur pro vita : est enim anima, qua viuimus : animus, quo sapimus.]

Anima ē in Dei potestate. ¶ Vide ad hunc locum opti mā gl. in vers. damnata. supra ð hæ. SYL.

red. quæ ab inte. de fe. §. interdum.

aliqd moliti[a] sunt, suū vigorē extēdit. Cuius pęna aiæ[b] amissionem sustinet:[c] & memoria[d] rei ēt post mortem damnatur. †

¶ Ex lege Iulia de adul. i omnibus. capitulis. ē cr mē publicū cuius pœna aliter honestiores, aliter humiles puniuntur. Aret.

Accusatur quis etiā post mortem.

c ¶ Sustinet. i. infert. Accursi.

d ¶ Et memoria i. dicere, ēt post mortē pt accusari, vt bōa d feraanī I fiscū, & auferant hrd b. tanq indignis, vt C ad l iul. maiest. l q sqs. & l. fe. & qd dixi, post mortē accusari, intelligas i duob. capitulis illi' legis, hoc ē, cū ɔtra principē vel ɔ rēpub Ro. est machinat'. i. ni sus ad malū: aliās finitur morte ut cętera crimina, vt ff ad l. Iul. maiest. l. fi. * ¶ Perlegi hoc i loco Imp. pęnā solū p duellionis, qđ oīum ð maiestate criminū atrocissimū existimat: nā pduellio ē quā cōiuratione historici appellāt, cū hostili aīo quis aduersus rēpub. vł principē aīatus est. l. vlt. ff. e. Etenī & multis aliis modis læditur maiestas, quos diligēter Iurisconsulti tradidere I tracta. ad l. iu. ma. ** & Tacis. quoq; de hac re grauissimè differit. li. 1. annal]

¶ Itē l. iul. Casus nō exigit in dec one simpliciū testiū istarū. ll. No. φ adulteri puniūt pęa mortis. Itē φ sodomitę puniūt eadē pęa mortis. Itē φ stuprū ē cū virgine vł cū vidua. Itē φ pęnā stu prū sine vi cōmittētis, ē pub p̄ dimidię ptis bonorū I hoēsti plonis id punitē ub. I humilior b. e coertio cor p. l. cū relegōne. Itē φ nobiles q sūt puniēdi eisdē pęnis q b. ignobiles. Itē φ mulier I hōestē viuēs q patiat stuprū vel adult. facit, φ qs puniat ea lē pęna ordin. e ¶ Itē lex Iulia. l. inter publica iudicia numerat.

¶ Item lex Iulia[e] de adulterijs coercēdis, q[f] nō solum temeratores alienarū nuptiarū gladio punit,[g] sed & eos, qui cum masculis[h] nefandam libidinē exercere audēt. ¶ †Eadē lege Iuliai ēt stupri flagitiū punit, cū qs sine ui[k] uel virginē, uel viduā[l] honestè viuē-

f ¶ Quæ. l. lex Iulia de adulterijs * ¶ Hanc legē tulit D. Augustus. l. 1. ff. eo. quam fortasse Iuliā appellauit in honorē C. Cęsaris, quū eū adoptauit. g ¶ Gladio punit. Sacr legos .n. nuptiarum gladio feriri oportet, vt C. de adul. quam uis. 2. in fi. ** Aliud est, si

† aliās sed eadem.

tm̄ sollicitauerint, nō ēt effectu flagitij potiri potuerint. l 1. de extraor cri. AUDI Dic φ I adulterio pęna mortis fuit hodie facta, q̄ n̄ erat olī p Dige storū, vt no gl in l. q cū vno. §. adulterij ff. de re mil. † & dic φ I talib. delictis ēt p viā inquisitionis pōt ɔcedi, vt l. 2. §. si publico. ff. de adul. Angel. ** Mulier hodie I mōasteriū detrudit auth. sed hodie. C ad l. Iul. de adul.] h ¶ Cum mascul s. Nā in hoc casu armātur iura, ut gladio feriāntur, ut C. ad l. Iul. de adul. l. cum vir nubit. * ¶ Extat hac ð re peculiaris, & sāctis sima quidem constō, in auth. coll. 6.] i ¶ Lege Iul. s. d adulterijs. Nā hēt hęc l. ex multa cap. a, vt ff. p mi. l auxiliū. §. si ut ad leg s & ff. ad l. iu ð ad. l. c. 5. K ¶ Sine vi. Quid si vi, hr. ɔ. eo. §. itē lex Iulia de vi. uer. sin autē per uim. ** Adā. φ non ex icertu, vł alio siā col tu punibili, si suc. ed it pri, auth. ex cō plexu. C ð iceft nup. & aut. licet. C. de natu. li. Idē ecōuerso. sm Azo. i sūma I ti. C ð le. hęr qué sequi Bar I l. si. eo. 2. ff ð tis q b. vt Idig & Bal. i e. aut. licet, & las in § pœnales. col. 10. s. ð actio.] l ¶ Viduā. Ad. Ic as, vel puerū. & dic q vidua

† l. si quis. viduā. ff eodem. & l. Claud de ijs qb vt indig.

uidua & ꝗ virgine, nisi sit meretrices, vl licitę(i) ꝯcubinę, vt hic subijcit, hõc ite &c. & ff. ꝗ adul. l. stuprũ. 1. rñ. & §. j.

ADDIT (i) Dic ꝙ hoc ꝓcedit de iure ciuili: sed ꝗ iure canonico nõ ẽ ꝑmis sum. vt cle. ad nrm ꝗ hæret.

† In hunc locũ vide Alc. lib. 5 Para. c. 9.

† aliàs peccatorib.

igit &c. Ange. a ¶ Humiles. Qui sunt humiles vel honesti, dic vt C. ꝗ inceſt. nupt. l. humilem.

b ¶ Cũ relegatione. Hæc distinctio pęnæ fallit ĩ trib. casib. sq. b. cõmittit stuprũ, & tamẽ maior pœna ĩponitur. Primus est, si qs ĩn puerũ ꝯmittit: qa tũc gladio ferit, vt ĩ. e. §. Et qñ tutor stupraue rit eam, cuius est tutor, vt C. si tutor pupi. suam. l. 1. Itẽ si fuerit stuprata aliqua à suo ꝓprio seruo, vt C. de mu. q ser. pro. se iunx. l. 1. Et no. pœnã stupri esse quinquennalẽ, nisi qñ ꝑ vĩ cõmittit: tũc. n. fine ꝓfini tione t pis põt ĩstitui, vt ff. ad l. iul. de adul. l. mariti. §. quinquenniũ. & §. fi.

Stuprũ in trib. casibus graui ter punitur.

† aliàs coertionẽ.

Stupri pę na est quinquennalis.

** Adde, ꝙ ꝑ ti. de extraord. crimi. stu prator pœna capitis punit. l. 1. d. tit.]

SYL. ¶ Itẽ lex Cor. Casus plan' ẽ: potuit. n. quos puniat lex Cornelia ꝗ sicarijs, & vñ dicat, cũ plurib. declarõnib. Iõ no. ꝙ homicidæ puniunt pęna l. Cor. ꝗ sicarijs. Itẽ ꝙ patia sũt occidere, vel ambulare cũ telo hoĩs occidẽdi cã. Itẽ q d sit telũ. Itẽ ꝙ lignũ, lapis, & ferrũ appel latione teli veniũt, eo ꝙ manu mittã tur. Itẽ ꝙ pñt ẽr epigrãmata allegari & auctoritates poetarũ. Itẽ q dicant sicarij. Itẽ ꝙ uenefici puniunt l. Cor. ꝗ sica. Item ꝙ L. Cornelia habebat caput ueneficij. Itẽ ꝙ magica ars est ꝓhibita. Itẽ ꝙ qui mala medicamenta uendit publicè tenetur eadem lege.]

c ¶ Item lex Cornelia 1. cõputatur inter publica iudicia.

tẽ, stuprauerit. Pęnã aũt teadem lex irrogat † stuprato-rib. si honestę sũt, publicationẽ partis dimidiæ bonorũ: si humiles, acorpis † correctionẽ cũ relegatione.

¶ Hominẽ telo, i. quocunq; qd manu emittitur, occidẽs, uel cũ telo cã occidẽdi ꝑsequẽs, lege Corn. ꝗ sica. punit: qua lege castigabit. venefic', vl art. mag. hoiem occidẽs, vel malo medicamento publice occidẽs. Are.

¶ Itẽ l. Cornelia c ꝗ sicarijs, dq homicidas vltore ferro, ꝑseqt, e vel eos, q † hoĩs occidendi cã cũ telo ambulãt. f Telũ aũt, (vt Cai' noster ex interpretatione legũ duodecim tabularum scriptũ reliqt) vulgo quidẽ id appellat, qd ab arcu mittit: † sed † & omne significat, qd manu cuiusq; iacitur. Sequit ergo ut lignũ, & lapis, g & ferrũ hoc noie contineantur dictũ ab eo: quod in lõginquũ mittit, a græca h voce † τηλοῦ die occidimus, ut d. l. eiuldẽ. §. fina.

* ¶ Quã tulit. l. Corneli' Syl la dictator ret pub. t pib. facit l. 2. §. dein ꝗ Corneli' Syl la ꝗ orig. iu.]

† aliàs homines.

d ¶ De sicariis. quare sic dicant, dic, vt ĩ. e. §. ỹ. sicarij.

e ¶ Persequit. i. persequitur eos, q homicidium fecerũt cũ ferro: nec. n. ꝑ hãc legẽ occiditur occidens, sed deportat, & oĩa bõa sua publicant, vt ff. ad l. Cor. sic de l. eiusdẽ. § legis. & l. pe. Vel dic ꝙ ꝑsequit homicidas ferro, q a eos ho-

† concor. c. si perso-diens, iun cta gl. sup uer. telo. extra de homi.

*

† aliàs sed nunc omne &c.

† alias θηλοιθεν. i. longe

ADDITIO Dic ꝙ pęna legis Corneliæ de sicarijs est mors, vt no. in l. j. & l. is qui cũ telo. C. de sica. Ang. Are.

f ¶ Cũ telo ambulãt. Licet eos non occidant, vt C. ad l. Cor. de sic. l. is qui. Et no. capitula, ex quib. aliquis hac. l. tenetur, vt ff. ad l. Corn. de sica. l. 1.

* ¶ In delictis an & qñ sol' affect' puniat, licet ñ sequat dlictũ & an eadẽ pęna, an mitiore, vid Tho. Grã. decis. 2.]

g ¶ Lapis. Facit ĩ. de interd. §. recuperandæ. in fin.

h ¶ Græca. hoc totum quod sequitur omittas. Accur.

¶ * Hic loc' sumpt' est ex Xenophõte li. 5. expeditionis Cyri, quẽ sic Latinitate donauit Alc. I l. si calũniet. ff. de

SYL.

de uerb.sig. Huiusmodi tela simul ab eis habebantur, lanceæ, spicula, fundæ, plurimis autem & sagittæ.]

* Hic loc' ī aliq b. exēplarib. legit̄ his verbis, Admonēt nos epigrāma ī Xerolopho vrbis faustissime scripta. q̄ lectura sanè n̄ īprobāda videt̄. Xerophobus. n. ut Priscian' Grāmat. lib. 1 & 6. scriptū reliq̄t, locus erat Byzantij, in quo extabāt epigrāmata uetustissima in tripodib'. lr̄is antiquissimis scripta. ex quo ēt facile intelli̇r, p urbē faustissimā hic accipi Cōstātinopolim. Meminit Xenoiolophi & Suidas, poniťq; p tumulo ex cōgestis lapidib' facto. Aut tn̄ Augu. ī archetypo Florētino sic legi scribit: Admonet nos ξινοφῶν. nā ita scribit, καὶ τὰ βέλη ὁμόσε ἐφέρετο λόγχαι τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι.

†aliàs de est sic. aliàs legit, Nam & hanc.

†aliàs Xerolopho vrbis laudatissimæ scripta.

†alias cautissimè.

figuratū. & †sic hāc significationē inuenire possumus & ī Græco noīe. Nam qđ nos telū appellamus, illi βέλος appellāt ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Admonēt nos epigrāmata in †Xenophonte his uerbis †faustissime scripta κατὰ βέλει ὁμῶς ἔχοντο λόγχαι τοξεύματα σφενδόναι, πλεῖστοις δὲ καὶ ὅστοι. Sicarij autem appellātur a sica,[a] quod significat ferreum cultrum.

¶ Eadē lege b & ueneficii,[c] capite dānant̄: q artib' odiosis,[d] tā venenis, q̄ susurris[e] magicis homines occiderint,[f] uel mala medicamenta publicè vendiderint.

¶ Lex Pompeia de parricidijs, qua cauet, q occidēs parētes, uel alios de q. b' hic singulari pęna plectat, ē publici iudicij. Ex cōmittēs delictū ī se plus punit̄, q̄ cōmittēs in alio. Ang. Areti.

¶ Alia deinde lex asperrimū crimen noua pœna persequit̄: quæ † Pōpeia de parricidijs uocatur: qua cauet̄, vt si quis parentis,[g] aut filij, aut oī

a A sica. Vn̄ uidebat̄, q tm̄ q cū sica occiderēt, hac lege tenerēt. Sed ī signali' hodie accipit̄ sica & telū p iterpretationē, vt s̄.e. § ē āt sica. (vt subiicit) cultell' utrinq; scindēs, quē portāt per reg.ini quandoq; in baculo quodā, ita q non apparet: unde uersus, Mucro latens sica, sicarius inde uocatur.

b Eadē lege. Quæ dr̄ Corn. de sica. ** Quod dr̄, ī hoc tex. capite dānant̄, intellige, si fuerit serui. ī liberos. n. h'. l. pęnā ē d portatio. §. itē l. Cor. ad l. si. j.

c Venefici. Nā plus est hominē veneno extinguere, quàm gladio occidere, vt C. de mathema. l. j.

d Artibus odiosis. i. artificijs odiosis. Nam omnis ars bona est.

e Susurris. i. in cantationib. Nā hæc scia reprobāda ē, vt C. de male. & mathe. l. eorum.

f Occiderit, ēt sine dolo, vt ff. de pœ. l. si q s aliquid. 2. §. q abortionis. Sec'ī Cornelia, q a dol' ē necessarius. nec sufficit ēt lata culpa, ut ff. ad l. Corn. d sic. l. ī lege.

Alia deinde. Casus. Exemplificat vlteri' Imp. in pœna l. Pompeiæ de parricidijs: q̄ clara oīa sunt, & vbi aliquid erit difficultatis, ī notabilib. declarabitur. No. q crimen parricidij ē asperrimū. Itē q in eo punie̅do imponitur noua pœna. Itē q nō solū dī pmittere parricidiū, q aliquē ex parētib. occidit, sed ēt alios affinitate cōiūctos, d q b. ī l. j. & se. ff. e. Itē q eadē pœna punit̄ a pte, & clā faciēs. Itē mādās & cōscius crīs. Itē not. excogitatā pęnā & rōnē q̄re. Itē q pęna īponit̄ ēt cū rōe. Itē q occidēs psonas cōiūctas extra illū gradum punit̄ pœna l. Cor.]

* L. Pompeia a Cn. Pōpeio Magno, qui eam tulit, dicta est.]

g ¶ Ahe Parentis. Accipe parentes, & alios vsq; ī īfinitū, ut ff. de in ius uoc. l. quiq;. §. fi. & l. sed si hac. § liberos. ** Adde, hac lege teneri ēt filiū nālē tn̄, secus si sit incestuosus, aut ex alio dānato coitu natus, sm Ias. q alios refert, in §. pœnales, col. 10. ī. de acti.]

Ars bona est.

Dolus in l. Cornelia est necessarius.

SYL;

† Ad hūc locum uide M. T. ī Oratio. p Roscio Amerino vbi d hac l. elegātissime, ac sapientissime disserit.

Affini-

* Et ita le. † Theo. phil. sic. l. C. de his qui pa rem, uel l. occi. parricidiũ uas per- nas con tinit.

ex l. u. ũ ff eod. tu. aliás exti

** Culleus igitũ am horas cõ inebat.

a Affinitatis. Aliàs affinitatis, & aliàs, † affectionis.

b Cõtinet. Sed q sunt ij, qui hac appellatione cõtinent? Rñ superiores & inferiores, vt dixim⁹. Itẽ collaterales i ut frēs consobrini, & patrui eles, & proximiores eis. itẽ affines q. dã: vt vxor, nurus, gener, vitricus, priuign⁹, socer, & et patronus, vt ff. eo l. 1. & l. sed sciendũ. & l. cum pater.

c Præparauerit. Forte & si nõ occiderit, ſm P. & facit p eo. ff. e. l. 1. § si. Vel dic illum specialẽ casum.

ADDITIO. Primã opi. sequit hic Ioan. Fab. p grauitatẽ criminis. facit. l. fi. C de sic. & hanc tenet gl. i l. unica. C eo Ang.

d Extraneus fit. Not. extraneũ plus puniri, q si ipse occidisset, ut hic & ff eo. l utrũ. & l. si sciente.

e Vel in amnẽ. i. flumẽ: uel si hec vicina si sũt, bestijs subijciai, ut ff. e. l. pe.

f Sustinebit. Sed nõne & q superiores psonas occidit hac l. Cor. tenet? Vt ꝙ sic, ut ff. e. l. 1 Sed ꝯ. C. eo l 1. Dic ergo, ꝙ hac lege Cornelia tenei, sed nõ accusat. Vel dic ſm Io. ꝙ tenet eadẽ pœna. s. capitali: sed maior hic Iponit. * Excipe occisorẽ parẽtũ & liberorũ q i patriã aliqd molirent. l. minime. ũ de relig. & sũp. fũ. ** Plato ẽt als irro

no affinitatis[a] ei⁹, q̃ nũcupatiõe parẽtũ cõtinet,[b] fata ꝑparauerit,[c] (siue clã, siue palã id ausus fuerit) nec nõ is, cui⁹ dolo malo id factũ ẽ, vel cõsciust criminis † exstitit, licet extraneus fit,[d] pœna paricidij puniat, & neq; gladio neq; ignibus, neq; vlli alij solẽni pœnæ subijciat, sed isutus culleo † cũ cane, gallo gallinaceo, uipera, & simia, & iter eas feralis angustias cõprehẽsus, (ſcdm, ꝙ regiõis qualitas tulerit) vel i vicinũ mare, vel i amnẽ[e] ꝓijciat; vt oĩum elemẽtorũ vsu uiu⁹ carere incipiat, & ei cęlũ supstiti, & terra mortuo auferat. Si qs aũt † alias cognatiõe, uel affinitate cõiũctas sibi ꝑsõas necauerit, ꝑpenã legis Cor. de sicariis sustinebit.[f] †

¶ Publici iudicij crimẽ legis Corneliç de falsis censet, qua tenet quicunq; aliqd de ijs, q̃ exprimunt ĩ textu, cõmiserit, & pęna eius ĩn seruo est ul timũ simpliciũ, in libero deportatio. Angel. Aret.

¶ Itẽ lex Cornelia de falsis, q̃ ẽt testamẽtaria[g] vocat, pęnã irrogat ei, q testm̃, uel aliud instrm̃[h] falsum scripserit,[i] signauerit, recitauerit,[k]

gat pœnas his, qui parẽtes occcidisse pulsasseve conuicti essent lib. x. de leg. prope si quem uideas.]

¶ Itẽ lex Cor. &c. Casus. Prosequitur Imp. exẽpla ꝓpositã, & nũc ponit dictã l. Cor. de falsis. No. ꝙ l. Corn de falsis appellat testamẽtaria. Item ꝙ testm̃ aut instrm̃ falsum scribens punitur pœna hui⁹ legis. Itẽ ꝙ eadẽ pœna tenet q sigillauerit aut falso mõ recitauerit dolo malo. Itẽ q adulterinũ signũ fecit, uel eo usus est. Itẽ ꝙ pœna l. Corn. de falsis est in seruis vltimũ suppliciũ, in liberis deportatio.]

SYL.

† In aliqui bus exem plarib⁹ habetur, aliàs q̃.

* Hanc quo que legem tu lisse fertur l. Cor. syl l. ij. §. deinde Cor. de orig. iu.

g Testamentaria. Iõ sic dicta, quia & de testõ falso ibi agitur.

* Testamẽtariã vocat Modestinus. l. leg. Cor ff. e.]

h Instrumentum. Cẽptionale, uel alicuius contractus.

i Falsũ scripserit. Et ita veritatẽ mutauit, vt l aut. d. fid. istr. §. j. l pri. coll. 6. * Legẽdũ eẽ ibi, limitatio, s, mutatio, admõet verbũ Gręcũ μίμησις positũ ĩ auth Gręcis, & ita vertit Holoãder.]

K Recitauerit.

ADDIT. No. ꝙ illos, qui habẽt instrumenta & scripturas alienas in custodiam

subiecerit, vel a signū † adulterinū fecerit, sculpserit, expresserit, sciēs, dolo malo. Eiusq; legis poena in seruos vltimū b supplicium est, (qđ etiā in lege de sicarijs & veneficijs seruatur) in liberos vero deportatio. c

¶ Vim cōmittens cū armis aliter, q̃ virginē rapiendo, deportabit: si sine armis tertię partis bonorum publicatione dānabitur. Sed p vim virginē vel moniālē rapiēs, vel pītans opē, capite pūnitur. Arc.

¶ Item lex Iulia d de vi publica, seu priuata aduersus eos † exorit, q vim vel armatā, vel sine armis cōmiserint. Sed si qdē armata vis arguat, deportatio ei ex lege Iulia de vi publica irrogat: si vero sine armis, i tertiā partē d bonorum suorū publicatio imponitur. ¶ Sin aūt e per vim raptus virginis, vel viduæ, vel sanctimonialis, vel alterius fuerit perpetratus, tunc & raptores, & ij, q opē huic flagitio dederūt, capite puniuntur, † secundū nrę cōstitutionis f definitionem: ex qua hoc apertius possibile est scire.

¶ Publicam, sacram, vel religiosam rē furto subtrahens, & talibus opem pręstans, ex lege Iulia pecula-

†Si gl. fm Amanellū in singulis ad hoc q, ò l si notari' mutauerit signū punai pęna falsi.

dis. & tū alijs ostendunt & recitant, & copiā faciunt, quia incidunt in falsum, vt hic, & l. 1. §. is qui. ff. ad l. Corne. de fal. iuncta l. qui testm. Angelus. a ¶ Signū. † Idest sigillū, qđ in testamētis apponitur, vt s de reg. sta. §. sed pdicta. Itē signū, qđ chartis imponit. vt qnq; facit* fiat cōparatio in instris, vt in Authen. de instru men caute. §. oporret aute. coll. 6. Accur. ** Facit l. vlt. ver. & si non consiliarij signū. C. de assess. & uide ad hāc gl Bart. in rubr. ff. vete. num. 5. & 6.] b ¶. Vltimum supplicium. Qđ interpretatur mortē, vt ff. de pę. l. vltimum. c ¶ Deportatio: & omniū bonorū publicatio. & sic no. q ex eodē cōmisso plus seruiri quàm liberi puniunt, vt hic, & ff. ad l. Corne. de fal. l. j. § fin. & ff. § ex noxa. cau. aga. l pe. & ff. de pę. l in seruorū. immo & inter liberos magis puniunt minores, q̃ maiores, vt ff. de incen. rui. naufr. l. Pædius. * ¶ Aliud iuris i pęnis pecuniarijs. in his n. maiores grauius mulctant. l. ppetrandū, § fin aūt utraque e. C. de iudi] ** ¶ Adde, q ex l 12. ta.q falsū testimoniū dixisse puict* erat, e saxo Tarpeio deijciebat, vt scribit Aul. Gel. li. 20. c. 1.]

Pœnæ diuersificantur ex personarū diuersitate. † aliàs exercitur.

SYL. Pęna maior maiori delicto debetur.

d ¶ Itē lex. In 3 partē. No. ex maiorita te delicti maiorē pęnā i poni, vt hic, & C ad l Iul. de vi l. 2 & fac i s de aeterni di § recuperandæ. ver. qui aute. licet hic dānatus fit infamis, vt ff ad l Iul. de vi priu l 1. e ¶ Accur. * ¶ Sic dicta hęc lex a C Iulio Cęsare, q ia eā tulisse traditur post victū Pōpeium. Qt ad raptu virginis attinet, ita l. 12. tabu. cautū esse accepimus, Vim ingenuæ virgini inferre, aut eā suasione i suā sententiā trahere, caueto. e ¶ Sin aūt Dixit s. qū sine vi aliqs cōmiserit stuprū, vt s. eo §. ea l. Iulia. nūc q rado vi. Vel continua cum superiori proxi. §. * ¶ Adde. huic §. locū esse et econuerso, tū mulier virum rapiat. gl. i l. 1. C. de rap. virg. quā sequit, ac multis ornat similib. Marsil. ibi nu. 223. & i l. si quis viduā. nu. 6. ff. de qō. Itē intellige istū tex. in raptu libidinis cā patrato, fm Dec. consi. 214 num. 8.] f ¶ Cōstitutionis Vt C de rap. virg. l. 1. ** Adde, q nati ex tali coitu nō succedūt pri, nec econuerso, vt annotaui s. e. §. ite l Iul. & tradit Dec. cōs. 13. vol. 2. ¶ Itē lex. Casus No. ad qā inuēta ut. l. Iul. l. peculatus ad puniēdos eos qui publicā pecuniā, rē sacrā, vel religiosā furati

†Cōcor. e. puenit. iūcta glos. t. in fi extra de adulte. & stup. SYL.

SYL.

furati fuerint. Itē ꝙ furās pecuniā Rei publ. vel Principis nō tenet simpliciter furti, sed l. Iul. peculatus. Itē ꝙ administratot vel pfectus reb. publicis, si publicas pecunias subtrahit, capite punit. Item ꝙ auxiliū furanti pecunias publicas administrans, vel eas scienter recepians, tenetur eadē lege. Itē ꝙ al j, qui nō habēt administrationē, aut iurisdictionē, si publicas pecunias furent deportantur.]

¶ Et hæc lex à C. Cæsare lata est. Ante eū aūt nō capitis sed pecuniæ pœna fuerat constituta, vt ex Liuij historia libro 38. facilè est intelligere.

a ¶ Publicam pecuniam. s. ciuitatis Romanæ, nō alteri†, vt ff. de furt. l. ob pecuniā. & ff. ad l. Iul. pec. l. 4. §. penult.

† aliàs adhibuerunt.

tus, quæ publica est, capite punit: aliter autem ex ea delictum commitens deportatur. Ang. Aretinus.

¶ Itē lex Iulia peculatus eos punit, q publicam pecuniā,[a] vel rē sacrā,[b] vel religiosam[c] furati fuerit.[d] Sed si quidē ipsi iudices tpe administrationis publicas pecunias subtraxerint, capitali animaduersione puniuntur: & nō solū hi, sed etiā q ministeriū eis[e] ad hoc † exhibuerint, vel qui subtractas ab his sciētes susceperint.

ADDIT. Gl. debuit allegare. §. fi. Io. Fa.

b ¶ Rē sacrā. Vt calices, & thuribula, q̄ sacra sunt, & s̄. de re. diui. §. nullius.

c ¶ Religiosā. vt ornamēta sepulcrorū.

d ¶ Furati fuerint. Vel etiā inmiscuerint, ita ꝙ damnificauerint Rempublicam, vt ff. ad l. Iul. pecu. l j.

e ¶ Ministerium. i. adiutorium.

f ¶ Susceperint. s. ad custodiendum.

Peculatus actio quinquennio durat.

g ¶ Deportantur. s. deportant. n. Et no. ꝙ quinquennio durat hæc actio, vt ff. ad l. Iul. pec. l. peculatus. (1) Item est speciale. in ea, ꝙ contra hæredes incipitur, vt ff. ad l. Iul. pec. l. fin. Aecun

ADDIT. (1) Dic idem in adulterio &

stupro, vt not. gl. s̄. eo. §. 2. regulariter autem durat per ann. 20. vt l. querela. cum ibi no. C. de fal. &c. Ang.

¶ Est inter pub. Casus. Quæ sequunt, q a p simplicē relationē absq; aliqua declaratōne ponunt ab Imp. q rat' est ea, q s. dicta sunt sa tis esse ad iuuenū cognitionē, nos eadem rōne secuti ei' exemplū, relinquem' cognoscēda in latioribus. ff. libris, finemq; filioli carissimi imponem' huic labori nr̄o, vestrū gr̄a sumpto cū laude Dei oīpotentis, cui honor sit & gloria in æternum.]

SYL.

† aliàs subiungētur, vel subrūgantur.

rint.[f] Alij verò, q i hāc legē inciderit, pœnę deportationis[g] † subijcient.

¶ Lex Flauia de plagiarijs quoq; pœnā capitis, quiq; leuiorem irrogat. Ang.

¶ Est & inter publica iudicia lex Flauia de plagiarijs,[h] q̄ interdum capitis pęnam[i] ex sacris ↄstitutionibus irrogat, interdum leuiorem.

¶ Lex Iulia de ambitu, repetundarū, de annona, & residuis, q̄ in diuersis capitulis loquuntur diuersas pęnas (præterquā mortis) inferunt. Ange.

h ¶ De plagiarijs. iō sic dicta, q a orbato patre filio, vel dño seruo, hęc lex punit orbātē, siue talē plagā inferentē. habet. n. locū, qū aliqs distrahit alienū seruū, vel filiū, ita ꝙ pr̄ vel dn̄s nō pōt rehr̄e, vt ff. ad l. Flau. de pla. l. 2. & l. lege. & l. eū. & l. pen. §. fin. Itē tenet qui liberū hominē de loco in locū transportat, vt C. ad l. Flau. de plag l. qm̄. & hoc si dolo facit, non aliter, vt ff. ad l. Flau. de pla. l. legis Flauiæ. Itē hac lege tenetur siquis seruum in fuga constitutum vēdat, ita vt emptio statim teneat, vt C. ad l. Flau. de plag. l. in fuga. ** Adde, ꝙ eadē l. tenetur & qui liberum hominē sciens emerit, d. l. j. ff. eo.

i ¶ Capitis pęnā. s maiorē aliqū minorē capitalē, cū capitalis aliàs sit minor, aliàs maior. Nā ingenu' nobilis i metallum,

talliū, ignobilis gladio feritur, seruus vel libertus bestijs subijcit, vt C. ad l. flaui. de pla. l. fi.& ff.ad l.flaui.l.fi.in fi.Itē q̄dam ciuilis pœna olim impo nebatur,q̄ cessat hodie,vt ff.eo.l. fin. * ¶Add.,ꝙ lege quoq; Mosaica plagiarijs capitis pœna irrogabat, ut legit Deut, ca.24.

pōt accipere iure veteri,dummō non nimis magnū,vt ff.de offi.procon sulent.in fi.sed iure nouo non , nisi qn deficeret salariū,vt in auth.vt iu.si ne quo suff. §. scriptū est exemplar huius versi.quapropter. ibi, aut si non est. coll. 2. Pœna autem huius legis est ciuilis in quadruplum , vt C. ad l.repe. l. 1. ** Ante illam l. pœna dānatis de repetundis dupli fuit,ut ex Ascon.Pedia. satis liquet.] criminalis extra ordinem.ut ff. ad l. Iul.repet l.lex Iulia.§.hodie.

¶Sunt præterea publica iudicia , lex Iulia c de ambitu , lex Iulia repetundarum, b lex Iulia de annona, c & lex Iulia de residuis : d quę de certis capitulis loquūtur , & animę quidem amissionē nō irrogāt,alijs āt pœnis

¶Sunt. præ ¶Lex Iulia de ambitu , q̄ hēt locū in quatuor casib.Primò si qs dederit clā pecuniā, vt aliquē sortiat honorē nō in ciuitate Romana:nam ibi cessat hæc lex, cū princeps ibi eligat, vt ff ad l.Iul.d̄ ambitu.l.vi. prin. Jō dixi clā, q̄r palā p̄t(i) vt ff.de polli ci.l.r.§.1.& ff.de of.pro.l.Barbarius. Scd̄o hēt locū,qn̄ qs stat in magistratu vltra annū, vt C.ad l.Iul. de ambitu.l.1.Tertio. si qs ingredit domū iudicis cognoscētis de cā crimīali, vt ff. ad l.Iuliā de ambitu. l.1.Itē quarto si qs iudex nouū vectigal instituerit: & est pœna centū aureorū,ut ff.ad l.Iuliā de amb.l.1.Sed in casu deportatur, qn̄.s.bis idē offm̄ continuè est affecu tus,vt C.ad l.Iul.de ambi. l. 1.Sed fallit in assessore, vt C. de asses. l. liceat. Itē in Procōsule,vt ff.de of.procō.l.ante p.Vel dic ibi lex fascibus lex mensibus, quia tm̄ durabat eius officium. * Verissima interpretatio illius l. est ea,quam ibi facit Bud. nihil.n.magis abest a [illegible] sensu, q̄ fasces ꝓ mēsib. exponere : quos palā est fuisse virgarū fasciculos cū securi illigata , quos lictores magistratib.præferebant.]
ADDI. (1)Dicit Io.Fa. ꝙ hoc non est uerū,ut l.in eos.ff.de tute. & in auth. vt iudi.sine quo.suf.per totū. & ff.de mune.& hono.l. existimationem. tu aūt dic pro honore sine administratione consequendo da:i , non aūt eū administratione, s̄m Bar.& Ang.
b ¶Lex Iulia repetundarū.Quæ hēt locū,qn̄ iudex per pecuniam facit aliquid uel omittit.vt ff.ad l.Iul. repet. l.j.3. 4.5. 6. & 7. Esculentum tamen

Lex Iulia de ambitu in quatuor casib. habet locum.

SYL.

Lex Iulia repetundarum.

* ¶At l. 12. tab. qui iudex arbiterve, ob rem dicendam pecuniā accepisse conuictus fuisset,capite puniebatur, vt satis liquet ex Gellio lib.20 c.1.]
c ¶Lex Iulia de annona. Hæc lex locū hēt quoties qs facit,vt annona carior sit.Et est pœna in eo statuta 20. aureorum,vt ff ad l.Iul.de anno. l. 2.
d ¶Lex Iulia de residuis. Et hæc lex hēt locū , qn̄ aliqd su ꝑfuit ex aliqua administrōne publica , & ipse in vsū suū couertit, cui erat illa administrō commissa,vt ff ad l.Iul.pe. l.2.& 4. §. lege. Pœna autē huius legis est tertia parte amplius q̄ dēat : quod P.sic dixit,vt esset in quadruplū. Vel dic ampli' tertia parte, q̄a punit in simplū , & in tertia parte simpli, vt ff.ad l.Iul. pec.l.4. §. sed & qui pecuniam.in fi. maxime , quia pœnæ restringendæ sunt,vt ff.de pęnis.l interpretatione.
ADDI No. ꝙ in istā legem incidunt officiales,siue camerarij, qui habent ex administratione publicas pecunias, & finito officio aliquid retinēt: q̄a tenentur ista lege, & pœna supra dicta.Et ēt aduertas, ꝙ ista pœna , & lege tenentur officiales,qui hn̄t vnā collectam impositam in cōi destinatam pro vsu,& necessitate cōis,& ipsi conuertrunt dictam pecuniam in alium vsum, etiam si esset pro necessitate cōis,vt est casus in l.2.ff.ad l.Iul. pec.secundum Ange,

Lex Iulia de annona.

Lex Iulia de residuis.

Pęnę sunt restringēdæ.

Sub-

eos subijciunt, a q præcepta earum b neglexerint.

¶ Iustinianus finẽ facturus: ampliorẽ publicorũ iudiciorum determinationem Digesta contiẽre dicit.

¶ Sed de publicis iudicijs hæc exposuimus, ut vobis possibile sit sũmo c digito, & q̃si per indicẽ d ea tetigisse, alioqn diligentior eorũ scientia vobis ex latiorib. Digestorũ, seu Pandectarũ libris Deo propitio aduentura e est.

a ¶ Subijciunt. s. leges prædictæ quatuor. Vel dic quod sequuntur in desini e ut patet in inferioribus.

b ¶ Earum. s. legum Nam in eor tracti bus & alijs. q̃ debent de iure sortiri effectum, & non sortiuntur, iudicat lex non ualere, ut C. de leg. & con. l. non dubium in terminalibus, criminalibus, variæ conditiuum nisi pœnæ quantum quæ dam sunt ordinariæ, quæ scilicet habet certam pœnã aliqua lege inductam, ut patet per multas rubricas ff. de publ. iud. & in sequentibus: aliæ sunt extraordinariæ, ut tit. ad tu p l. & in priu. tit. & ff. de extraor. cri. l. 1. & in sequenti. l. us ti. usq; ad tit. de publi iudi.

c ¶ Sed de publicis Summo digito. i. longiori dicito: cum quo quis tangere potest leuius, q̃ cum alijs, dicitur m di s. Accursius.

¶ Tu dic summo digito i. leuiter, metaphora sumpta a corpore. Qñ enim aliqua res leuiter a nobis tangitur, eã summo digito attingere solemus, & (ut ipse paulo post exponit) per indicem i. summarie & breuiter.)

d ¶ per indicem. i. per illum digitum, qui dicitur index. Vel dic & melius, quod hæc dicta sunt ut sint index siue demonstratio aliorũ dicendorum: sicut, & lub ga lira omnium cinnit itur, ut sit index ad hoc ut ibi alia faciat ona & idẽ in ijs qui aucupantur ad columbas.

*¶ Indicem hic posse etiam pro tabula sed, ut Græc dicunt, elenco a. e pi, affirmat Alciat noster lib. 4 de uerbo. s. gri.]

e ¶ Aduentura est. Ut ff de public. iud. per totum lib. usque ad titu. de appellatio qui sequitur. Accur.

FINIS.

VENETIIS, Apud Hæredes Francisci Rámpazeti, expensis Hæredes Melchioris Sessæ. M D L X X X I I.

